Universidad de Deusto
Biblioteca

VIII.

APPARATVS.

BIBLIA
APPARATV
TOM

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER IOSEPH,

SIVE,

DE ARCANO SERMONE,

AD SACRI APPARATVS INSTRVCTIONEM, A BENEDICTO ARIA MONTANO HISPALENSI CONCINNATVS.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

Habes in hoc opere, studiose Lector, præter plenam totius argumenti suscepti disputationem, vltra vndecim mille sacræ scripturæ loca apertè explicata, ad quæ cætera quæcunque eiusdem generis fuerint, referre certissime possis. quod si hoc volumen cum proximo de Actione coniungas, perpetuum sacrorum librorum commentarium tibi paraueris.

Ex Bibliotheca Sti Victoris Par.

BIBLIOTECA DEL SEMINARIO DE SAN MARCOS LEON
IHS
BIBLIOTECA PARROQUIAL DE S. MARCOS LEON
FACULTAD DE TEOLOGIA Universidad de Deusto BILBAO

ANTVERPIÆ

Excudebat Christophorus Plantinus
Prototypographus Regius.

Anno M. D. LXXI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VLTIMI TOMI CONTENTA.

Liber Ioseph, siue De arcano sermone, ad sacri apparatus in-
structionem, cum duobus Indicibus. —— —— pagina 1.
Liber Ieremiæ, siue De actione. —— —— pag. 129.
Tubal Cain, siue De mensuris sacris, cum tabella Sicli 157.
Phaleg, siue De Gentium sedibus primis, cū tabula orbis. 177.
Canaan, siue De xii. Gentibus, cum tabula terræ Canaan 207
Caleb, siue De terræ promissæ partitione. pagi. 219.
cum tabula terræ Israel. —— —— —— pagi. 229.
Noah, siue De sacris fabricis liber, cum tabulis decem. pag. 233
Tabula prima, Arca Noe. —— —— pagi. 253
Secunda, Sacri tabernaculi ichnographia. pagi. 255.
Tertia, Sacri tabernaculi orthographia ex interiori
prospectu. —— —— —— —— pagi. 257
Quarta, Sacri tabernaculi orthographia ex prospe-
ctu exteriori. —— —— —— —— pagi. 259
Quinta, Tabernaculi absoluti, ac triplici veli exē. 261
Sexta, Sacri in Tabernaculo apparatus partes, ex
descriptione Mosis. —— —— pagina 263
Septima, Castrametationis ordo, pagina 265
Octaua, Templi Ierosolymitani antiqui, cum atrijs
cellis & porticibus, alijsq; locis, ichnographia. 269.
Nona, Sacrę ædis ichnographia et sciographię ps. 271
Decima, Templi cum porticu et cellis absoluta ortho-
graphia 273
Aaron, siue sanctorum uestimentorum, or-
namentorumq; summa descriptio. —— pagi. 275.
Sacerdotis antiqui sanctis vestib. instructi exēplū. 279.
Neemias, siue de antiquę Ierusalem situ cū tabula. 280.
Daniel, siue de Seculis, codex integer. pagina 285
INDEX BIBLICVS, qui res eas, de quibus in S. Biblijs
agitur, ad certa capita digesta reuocatas cōplectitur. 307.
Hebręa, Chaldęa, Greca & Latina nomina propria. A.
De varia in Hebraicis libris Lectione. —— —— Signatura.
Loca ex Chaldaica paraphrasi reiecta, et emendata.
Variarū lectionūm in Grecis Biblijs Libellus.
Annotationes variarū Lectionum in Psalmos.
Varię lectiones in Latinis Biblijs editionis vulgatę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTVS ARIAS MONTANVS
SACRARVM LITERARVM
STVDIOSO LECTORI S.

NEMO est qui ignoret ad sacræ Scripturæ intelligentiam non parum lucis & adiumenti allatum esse ab iis, à quibus tum Grammaticæ præcepta, quibus linguæ Hebraicæ peritia cõparari potest, exactissimè tradita sunt, tum etiam eius idiomatis proprietas diligentissimè est obseruata: vt qua in re illa à cæteris linguis differat, à quouis facilè dignosci possit. Eorum quippe labores iis qui Latinè sciunt, ad cõparandam sibi Hebraici idiomatis proprietatem plurimùm conferre constat. Verùm enimuero cùm in omni linguarum genere, tum verò maximè in Hebraico, atque illo quidem, quo sacri libri sunt conscripti, non solùm verba ipsa ex ipsius sententiæ ratione enunciantur; verùm etiam ex diligenti atque accurata naturæ obseruatione nomina rebus ipsis imposita esse constet: cumque hic posterior significationis modus priore illo multò præstantior, atque excellentior sit, meritò eius quoque ratio inter cætera haberi debuit: vt hoc modo non tam iis qui simplicium vocabulorum interpretationes quæritant, quàm iis qui germanam diuinorum oraculorum sententiam, quæ in significantissimis iis verbis continetur, assequi cupiunt, consultum sit: iis enim res ipsæ, rerumque naturæ, ac proprietates quàm significantissimè indicantur, & quasi ob oculos repræsentantur. Atque huius quidem generis opera ad infinitorum locorum alioqui difficilium explicationem, tum à veteribus, tum à recentioribus, in cæteris antiquis linguis edita sunt. Scripsit enim ex Græcis, præter Plutarchum, & alios qui Pythagorea symbola explicarunt, auctor quidam sub Ori Apolli nomine opus non ineruditum, quod de Ægyptiorum imaginibus inscripsit. Multa quoque in hoc genere ab iis tradita sunt, qui de somniorum interpretatione disseruerunt &: paucis ab hinc annis prodiit HENRICI GLAREANI amplum volumen, cuius inscriptio est HIEROGLYPHICA, opus certè non indoctum, & multiplici, eaque non vulgari doctrina refertum, atque ex diuersorum auctorum, studiorum, plurimarumque artium obseruatione conflatum: ex cuius prudenti, & cum delectu instituta lectione non paruam vtilitatem capient ij, qui administram quodammodo materiam ex variis locis collectam, ad sacræ Scripturæ explicationem comportant. Sed cùm iis, quos recensuimus auctoribus id propositum non fuerit, vt sacrarum scripturarum interpretationi potissimùm inseruirent, in eorum scriptis nulla, aut certè paucæ admodum loca ab ipsis adnotata reperiuntur, quæ ex vtili aliqua ipsorum obseruatione, ad sacrorum librorum interpretationem conferre possint. Qua de causa cùm nos maius quoddam opus aggrediamur, in quo de vniuersa rerum natura (siquidem nostris conatibus fauebit Deus) ex sacris literis disseremus; quæ ad eam rem, viam munire possunt, vt ea Regiis Bibliis adderentur, maturare coacti fuimus. Liber itaque à nobis est conscriptus, in quo non tam verborum interpretationes, quàm rerum ipsarum proprietates, naturam ac vim, qua potuimus & breuitate, & facilitate indicauimus. Earundem verò rerum arcanam & latentem significationem, aptis & opportunis exemplis comprobatam explicauimus. Quo quidem in opere, nullius priuati auctoris opinionem & sententiam secuti sumus, sed solùm ex diligenti sacrorum librorum lectione, atque attenta rerum obseruatione, omnium ferè nominum, & verborum significationem, quæ ad huiusmodi rerum, & actionum obseruationem pertinet, apertissimis locorum collationibus, & clara & manifesta sententiæ demonstratione comprobatã, naturæ ordine obseruato, in suas classes distribuimus. Quam plures etiam adnotationes ex singularium rerum obseruatione collectas suo ordine distinximus, ad quas quidquid ferè de huiusmodi rerum significatione in sacris literis obseruari potest, à docto Lectore referri poterit: exempli gratia, Si leonis nomen occurrat, neque loci, sententiæque ratio ferat, vt de leone animali intelligatur, illicò ad aliud significationis genus recurrendum est: quod cùm ex nostris obseruationibus multiplex esse constet, id Lector, pro suo iudicio eligere debet, quod loci de quo agitur, sententiæ maximè conueniat: quod quidem si tum præcedentia, tum ea quæ sequuntur, attentè considerentur, facilè cognosci poterit. Atque hac ratione non solùm eorum, quæ in nostro hoc opere continentur, verùm etiam omnium quæ iis similia sunt, explicatio facilè haberi potest. Ita vt communis ac perpetui cuiusdam in sacros libros commentarij vice omnibus esse possit. Hunc autem librum inscripsimus IOSEPH, ex eo quòd sanctus ille vir in eiusmodi rerum tractatione omniũ celeberrimus ac propè diuinus habitus est, tum ob ea somnia quæ in patris ac fratrum cœtu iam inde à puero explicauit, tum etiam propter singularem ac diuinam eorum interpretationem, quam exteris etiam patefecit. Prius quàm verò interpretationis opus aggredimur, rei ipsius paulò altiùs repetitæ summam quandam exponendam esse duximus. Vale, & ad sacrarum literarum studia promouenda nostris hisce laboribus fruere. ANTVERPIAE. iij Non. Octob. 1571.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE DIVISIONE RERVM EX QVIBVS ARCANVS INSTITVITVR SERMO, AC SYMBOLA PETVNTVR.

QVICQVID in toto orbe aut est, aut esse potest, duobus in vniuersum generibus consideratur, atque humanæ mentis ingenio, quoad contingere id potest, concipitur. Vnum genus res; alterum verò actiones appellamus. Atque ei parti nomen indidimus rerum, quarum natura siue sua sponte, & nullo auctore, per se existit & constat; siue ab alio effecta vel producta editaque est; tamen suum nomen, suamque rationem ac definitionem tuetur. Prioris formæ vnica tantum natura est diuina: Posterioris verò cætera omnia, quæcunque vel intra vel extra mundum sunt, aut esse possunt. Quidquid enim ea omnia sunt secundum naturam, id totum à Deo habent conditore. Ex hac posteriori forma altera nascitur distinctio. Quædam enim res sunt, quædam verò insunt. Ea esse dicimus, quæcunque propriam definitionem sortita fuerint, siue per se existere possint, siue vt existant, alia re, quasi subiecto & sede egeant. Alterius partis exempla sunt, mundus, spiritus, animal, homo. Alterius verò, lux, magnitudo, rotunditas, cognitio, sensus, ratiocinatio & loquendi facultas. hæc enim omnia, & quæ his similia sunt, propriasque definitiones habent, propriasq. sui descriptiones indicant: hoc tamen existunt discrimine, quòd alia per se & sibi sunt: alia verò non per se nec sibi existunt; sed aliis sunt, in quibus existunt, quorumque in formandorum aut ornandorum causa producta sunt. Per se enim & sibi sunt, mundus, spiritus, homo; At verò magnitudo & rotunditas, non per se nec sibi, sed mundo & mundi partibus inest & est: cognitio non per se & sibi, sed spiritui est & inest, loquendi facultas homini est & inest. Atque esse sibi vel esse alij, hoc loco non vt in finem quem ob rem condita omnia sunt, sed in vsum, cui condita sunt, exponimus. Namque vt in finem omnia ad Deum referuntur, vt verò in vsum & commodum, nulla ad Deum referuntur, vtpote nullius extra se indigentem rei. Verùm hoc modo alias res in alias referimus. Alia enim aliis & commodo sunt & vsui, scilicet ea, quæ insunt iis, quibus insunt, si secundum naturam rectè insint. Alias autem, si præter aut contra naturam insint, non proprie inesse, sed inferri dicuntur: vt violentia, morbus, imminutio, mors, & quæcunque ad deformationem vel corruptionem tendunt.

Est etiam altera eorum quæ insunt partitio: quædam enim ei, cui insunt, efficacitatem addunt, quædam verò affectum afferunt, non ad agendum, sed ad excipiendum vel subeundum aliarum rerum efficientias: vt scientia, fortitudo, audacia, efficacitatem adhibent ei rei cui inest. Ignoratio verò, imbecillitas, & metus excipiendis aliarũ rerum efficientiis & viribus molliores & magis pernios reddunt.

Itaque quidquid ad rei, cui inest, informationem & ornamentum, incrementum, perfectionemque facit, id ad efficacitatem referendum est, siue ea perfectio agendo, siue patiendo addatur. Quanquam enim sentire & intelligere pati sit, quia tamen perfectius est sentire & intelligere, quàm sensus & intellectus esse expertem, efficacitatis potius quàm affectus rationem & definitionem hæc merentur.

Voluntas autem & dilectio, atque huiusmodi alia, propriè efficacitates sunt, officiúmque potius quàm affectus nomen & rationem sibi vendicant. Ex harum igitur tum quæ sibi, tum quæ aliis sunt rerum & existentia & coniunctione, alterum illud summum genus oritur; quod in principio actiones diximus. Namque ex spiritu cognoscendi facultate prædito, oritur cogmtio: atque ex homine ad ratiocinandum idoneo & ad eloquendum apto nascitur ratiocinatio & sermo: ex igne etiam calefaciendi viribus præstanti nascitur calefactio, vsto & diuersarum rerum separatio, vt humoris à terra, & scoriarum ab auro. Igitur quidquid est, vel res est, vel actio rei.

Porrò actionem & passionem in vnam naturam referimus. idem enim est actio & passio natura sua; differt autem termino, vnde proficiscitur & in quem incumbit. Namque ex eo, vnde prodit actio, ex eo verò cui incumbit, passio appellatur.

At verò quidquid in mundo est, atque etiam quidquid agitur, in loco est, & in loco agitur, vno Deo excepto, qui quanquam in loco agat, non tamen in loco proprie est, cùm omnis loci ambitum infinito superet excessu: neque etiam vt agat loco indiget; potest enim & optime & commodissimè in loco, vltra, præterque & extra locum agere.

Præter Deum verò cætera omnia in loco sunt & fiunt: vt Qui fecit prodigia magna in Ægypto, & mirabilia in campo Taneos. Et sanctis qui sunt in terra eius, mirificauit omnes voluntates meas in eis. Et probauit eos apud aquas contradictionis. Et adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Et memor ero tui de terra Iordanis & Hermonij, à monte modico. Præter locum autè tempus & duratio sunt, quæ vniuersa rerum genera comitantur. Atq. tempus dicimus spatium illud, quod ab orbis initio, ad finem vsque pertinet. Habet autem certos limites tum totum, tum eius partes. Duratio autem est rerum omnium quæcunque sunt vita & existentia, secundùm propria genera. Hæc secundùm totum, & principio & fine caret: pertinet enim & ad Deum, & ad futuri sæculi æternitatem. At verò secundùm partes, & initium & finem habet; sed non variatur. Eodem enim modo est duratio, quamdiu est. Rerum autem variationes tempori asscribuntur mutationis opifici, quod & ipsum mutatione constat.

Psal. 135. Psalm. 113. Iosu. 4.

Ex his autem quinque generibus sacrorum sermonum rationes significationesque ducuntur, atque omnium eiusmodi interpretationum sumuntur argumenta. Quorum generum partitiones ad faciliorem inuentionis vsum substituere commodum opportunumque duximus.

DIVISIO EARVM RERVM, QVÆ SVNT.

EA, quæ sunt, aut spiritus aut corpus sunt. Et spiritus aut supremus est & infinitus, definitioneque carens, qui Deus dicitur: aut post supremum, supremo tamen nulla proportione comparandus. Variæ verò naturæ inter se comparabiles duæ sunt in spirituum horum genere: alteri angeli, alteri animæ humanæ nomen est inditum: quæ nomina, non tam naturam quàm efficacitatem officiumue significant; penuria enim definitionum in naturis cognoscendis verborum penuriam in appellandis efficit.

Corpus. Corpus verò aut cæleste est, aut aquaticum, aut expansio, aut terrestre, aut medium. Cælestia corpora sunt, cælum ipsum, luminaria & stellæ. Aquaticum corpus, sunt aquæ, quæ super cælos sunt, & aquæ quæ sub cælis sunt.

Expansio. Expansio est aër, & quidquid inter terram, aquam, & stellarum locum extenditur. Et quæ in hac expansione fiunt, ignis, grando, nix, glacies & spiritus procellarum, partim ex aquæ natura, partim ex expansionis ipsius leui agilique constant materia. Atque hæc expansio cælum quoque dicitur; hinc enim volucres cæli appellantur.

Corpus terrestre. Terrestre autem corpus multiplex est natura, & definitione, perfectioneque distinctum varia.

Terra. Infimum in terrestrium corporum natura gradum terra obtinet ea ratione, qua יבשה Hebraicè, Latinè arida dicitur, quæ eius nomen simplicissimum est. Alijs autem rationibus vocatur ADAMAH & ARETS, hoc est, humus & terra; non quatenus corpus est, sed quatenus virtus pigmendo excipiendoque apta prædita est.

Inanimata. Ex terræ corpore alia corpora varia pignuntur; partim inanimata, partim verò anima & vita aucta.

Inanimatorum varia etiam genera & naturæ & perfectionis gradibus distincta; in quibus postrema sunt, quæ tertio die sunt condita, atque vnà cum ipsa terra, ARETZ appellata, exstitere: cuiusmodi sunt, arena, puluis, lapides, gemmæ, atque fossilium metallorumque formæ omnes.

Toto hoc genere, maiora, digniora atque specie ipsa pulchriora sunt, quæcunque quarta die sunt edita, duplici etiam naturæ gradu distincta: quorum altera pars duobus etiam terminis distinguntur; herbam enim virentem & herbam facientem semen exhibuit illa dies.

Altera verò pars, in tres formas abijt: quarum illæ descriptiones habentur, Lignum pomiferum, & lignum faciens fructum iuxta genus suum: & lignum, cuius semen in semetipso, super terram est.

Viuentia. Deinde verò alia corpora multo superioribus digniora sunt, vt quæ animam vitamque habeant; variis tamen inter se naturæ & excellentiæ gradibus distincta; magis adeò ex agendi ratione atque vsu, quàm ex materia, ex qua constant: facta enim sunt omnia, partim ex aqua, partim ex terra. In quibusdam autem maior aquæ ratio, in aliis terræ maior habetur.

Aquatica. Alterum genus eorum, quæ ex aquis prodiere, fuit reptile animæ viuentis, in quo sunt cete grandia & omnis anima viuens atque motabilis, quam produxerunt aquæ in species suas. habet enim varias species hoc genus, & forma & magnitudine differentes: Animalia pusilla cum magnis, & reptilia, quorum non est numerus.

Volatilia. Alterum verò genus volatilium est, non minori ferè naturæ discrimine quàm reptilia. Pennatorum enim, ab insectis ad supremam aquilæ speciem, multæ formæ sunt, variisque distinctæ ingeniis.

Anima viuens. Sunt præterea alia animatorum corpora, quæ sexta creationis die è terra prodiere. Vno nomine anima viuens dicuntur; eaque in tres formas diuisa iumentorum & reptilium, & bestiarum terræ secundùm species suas, numero quidem definitas, sed à pauciss imis hominum definitione & notitia comprehensas.

Bestiæ. Horum trium generum primum mitissimum est, videlicet iumenta, siue bruta potius dicere velimus, ea quæ sacra lingua בהמה BEHEMAH appellantur.

Fera. Secundum verò magis ferum & immitius, tardius tamen & corporis magnitudine tertio inferius. Bestia enim terræ, siue viuax terræ id dicatur, quod Hebraicè חיה ארץ dicitur, acrioris naturæ ac celerioris sunt, acutioris quoque ingenij, quàm ברמה. Mediam quandam tum stupiditatis, tum feritatis partem sortiuntur reptilia, ex vtriusque generis materiæ recrementis, vt videntur producta.

Reptile.

Homo. Postremum optimum ac præstantissimum denique in animatorum corporũ genere locum homo habet, & vt optima ex elementi parte, maiorique quàm cætera artificio, maiori dignitate & sublimiori consilio effectum, anima quoque præditum sublimi & immortali: constat enim ex limo terræ, siue puluere subtilissimo, singularique Dei voluntate & verbo effectum est hoc corpus animatum; factam enim dicitur in animam viuentem, spiritum vitæ Dei insufflantis virtute obtinens. Atque hactenus ea quæ sunt in genere, partiti sumus.

EORVM, QVÆ INSVNT VEL ADSVNT, SVMMA PARTITIO.

Partes. EORVM quæ insunt, quædam insunt vt partes; quædam vt instrumenta: alia vt ornamenta. Atque hæ partes vel naturæ sunt, vt anima & corpus in animali; vel integritatis & perfectionis, vt membra in animali, tres, & quatuor in numero septenario.

Instrumenta. Instrumenta insunt vel ex natura, vt dentes ori, vngues & cornua quibusdam animantibus ad vitæ & salutis vsum vel tutelam; vel ex studio & necessitate, vt baculus seni, gladius magistratui.

Ornamenta. Quæ verò vt ornamenta insunt, triplici in genere sunt: aut enim ad magnitudinem, aut ad formam, aut ad habitudinem faciunt. In magnitudinis genere numerantur breuitas, longitudo, altitudo & profunditas. Et quæ ad hæc referuntur, mensuræ & numeri, ac proportiones, grauitas & leuitas.

Forma. Formæ definitiones ad corporis terminũ referuntur, & in hoc genere sunt figuræ, trigona, tetragona, rotũda, &c.

Habitudo. Habitudines autem sunt quæ ad spiritum pertinent. In corpore insunt habitudines, vel ad temperamentum, vt calor, frigiditas, humiditas, sanitas, ætas, durities, mollities, leuitas, asperitas, dulcedo, acerbitas. Vel ad formæ ornatum, vt pulchritudo, color.

Et quæcunque de iis rebus dicuntur, quæ ad perfectionem & ornamentum faciunt, eadem opposito rationis vsu ac modo, intelliguntur de iis, quæ ad contrarium finem tendunt: Morbus enim modo opposito quàm sanitas & ineſt & agit. Item deformitas & turpitudo aliter quàm forma & decor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE LOCO.

LOCORVM *differentia vel sumitur ex natura rei ipsius, vel ex mensura & proportione. Mensura & ratio huiusmodi gignunt species, amplum, capax, latum, spaciosum, commodum, opportunum, angustum, breue, strictum, iniquum, incommodum, importunum, excelsum, humile: primum, medium, extremum, patentè, planum, salebrosum.*

Locus autem ex natura rerum obseruatus, in plura genera diducitur; aut enim publicus est, aut priuatus. Publicus aut communis omnium est, ceu aër, aqua. Aut communis quorundam, vt cælum, infernus. Aut cuidam generi communis, vt regnum, vrbs, ciuitas.

Priuatus autem dicitur locus, vt domus, hortus, vinea, sepulchrum, turris, puteus.

Sunt autem ex his quædam ita communia, vt propria esse etiam possint, vel contrà, ita propria, vt communia quorundam esse aliàs in eodem genere possint, vt ciuitas, fluuius, pons, fons, platea.

Atque locorum etiam quorundam partes inter loca recensentur, vt murus, tectum, cubiculum, solarium, columna, porta, fenestra, fastigium, pinnaculum.

Sunt præterea alia loca singulari aliqua ratione illustria, vt inter mõtes, Gilghad & Libanus, inter agros, Bassan: & in fluuiis Iordanis, in vrbibus Ierusalem, & Sion ciuitas Dauid, quæ à nobis certa loca dicuntur.

DE TEMPORE ET DVRATIONE.

TEMPORIS *duplex est obseruatio: aut enim opportunitas aut tempestiuitas adnotatur, aut vtraque simul obseruantur. Tempestiuitatis exempla sunt, nox, dies, summo mane, meridies, vesper, prima vigilia, secunda vigilia, gallicantus: & illa etiam, ver, æstas, autumnus, hyems, pluuium tempus, serenum, obscurum, turbidum.*

Opportunitatis verò eiusmodi sunt exempla, in prandio, in cœna, inter agendum iter, in somniis, inter colloquendum, in salutatione, in dimissione, in discessu, in præsentia, in absentia, in colloquio, eundo, redeundo. Quorum omnium singularis & elegans, atque ad sententias explicandas diligenter considerandа ratio est.

Durationis autem non tam genera sunt, quàm partes, vt hora, dies, septimana siue sabbathum, mensis, annus, sæculum, sæculum sæculi, & sæcula sæculorum, quæ eadem æternitas dicitur, sed non propriè: est enim in sæculis mutatio & varietas, qua æternitas caret: sæculorum præterea finis aliquis habetur, etiam multorũ, æternitatis verò nullus.

DE SYMBOLORVM SIVE ARCANI SERMONIS TRACTATIONE ET VSV, BREVIS OBSERVATIO.

IN *arcani sermonis vsu, genus est prius considerandum, deinde species. Natura enim rerum, ex genere, primùm cognoscitur; earum verò differentias species indicat & exponit; vt leonum natura omnis & fera & fortis est: At verò* כְּפִיר *&* לָבִיא *& fortitudine & industria quadam atque etiam generositate differunt. Similiter montes omnes alti sunt: differunt tamen multis partibus, collis, iugum, & is, qui propriè* הר *dicitur.*

A Genere. Psalm. 103. Psal. 67. Psalm. 113. A Specie. Ierem. 22. 1. Cor. 9.

Ducuntur enim argumenta & significationes interdũ à genere ipso. vt, Ascendunt montes, & descendunt campi. Interdum à specie. vt, Dominus in Sinai in sancto. Nonnunquam à duabus speciebus. vt, Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium. A specie ad genus etiã refertur sermo: vt cùm Libanus pro quocunq. monte excelso & insigni appellatur. vt, Ascende libanũ, & clama: & in Bassan da vocem tuam, & clama ad transeuntes.

Ab Efficiente. Ierem. 41.

Ab vna specie minore ad aliam digniorem, ita Paulus interpretatur: Non alligabis os bouis trituranti.

Ab Effectu Psal. 17.

Ab efficiente non rarò petitur argumentum & significatio: vt Aquæ pro fœcunditate & commoditate magnarum facultatum. vt, Quæ habitas super aquas multas locuples in thesauris.

Ex Consequentibus. Iesai. 17.

Ab effectu causa & efficiens indicatur. vt, Commota est, & contremuit terra; & fundamenta montium conturbata sunt, quoniam iratus est eis.

Ex Antecedentibus & connunctis. Matth. 16.

Ex consequentibus & euentis etiam antecedentium significatio petitur: vt Ouium pastus vrbium desolationem arguit. vt, Derelictæ ciuitates droer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

Sunt etiam rerum signa, antecedentia, coniuncta & consequentia, ex quibus etiam res ipsæ indicantur. Ex antecedente. vt, Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum enim est cælum.

Ex coniuncto autem signo. vt Vbera integra virginitatem significant; eadem verò compressa, virginitatis amissionem arguunt. vt, Et fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt, ibi subacta sunt vbera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. Et flores apparuerunt in terra nostra, signum est veris aduentum ex consequenti indicans.

Ezech. 23. Cantic. 2.

Ex Instrumentis Iudic. 7. Ab insigni. Rom. 13.

Instrumenta autem causam rei, remque ipsam, effectumue indicant. vt, Gladius Domini & gladius Gedeonis.

Sumimus etiam argumentum ab insigni & notatione; ita enim gladius magistratum significat.

A Loco. Iesai. 22. Amos. 3.

Locus præterea notatur, & quæ circa locum sunt aut fiunt, significat; vt frons verecundiam, quia ea pars præcipuè afficitur, vbi verecundiæ rubor extat. vt, Frons tua ærea, hoc est, pudoris & roboris expers. Et porta pro iudicio aut consessu iudicum. vt, Non confundetur, cùm loquetur inimicis suis in porta. &, Pauperes deprimentes in porta.

A Situ. Ezech. 25.

Ex situs etiam notatione interpretatio instituitur: Sic enim littus maris Palæstinam, & Septentrio Babylonem indicat.

A Comparatione. Amos. 3.

Figuræ etiam bonam, in arcano sermone, partem sibi vendicant: maximè autem omnium comparationes, similitudines & exempla, & quæ in hoc genere locupletissimæ sunt Metaphora & Allegoria.

Comparationis illa exempla sunt: Leo rugiet, & quis non timebit? Dominus locutus est, & quis non prophetabit?

Et quæ innumeræ parabolæ in Euangelicis scriptis sunt, vt de iudice iniquo vlciscente vicem viduæ iniuria affectæ. Et de patre bona data dante filio suo petenti.

A Similitudine. Psal. 77.

Similitudinum verò illa. Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino.

Ab Exemplo. Psalm. 82.

Exemplorum etiam frequentissimus vsus: vt, Fac illis sicut Madian, & Sisaræ, sicut Iabin in torrente Cyson. Pone principes eorum sicut Oreb & Salmana.

A Typo. Matth. 4.

Atque in exemplorum genere locum habet Typus, hoc est supremum in re proposita exemplum. Sic Salomon humanæ gloriæ & regij splendoris typus est. atque ita scriptum est: Neque Salomon in omni gloria sua coopertus fuit, vt vnum ex his.

A Translatione. Adue. 7. Psalm. 34. Iudic. 14.

Translationis siue Metaphoræ, quæ vno verbo ex alia in aliam naturam per similitudinem translato sit, frequentissimus est etiam vsus. vt, Dura ceruice & incircunciso corde. Et fiant viæ illorum tenebræ & lubricum. &, Nisi arasetis in vitula mea, nescirctis ænigma meum.

Ex Allegoria. Psal. 22. Prouerb. 23.

Allegoriarum ferè infinitus est numerus, dicimus autè Allegoriam perpetuã Metaphoram. vt, Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, & animam meam conuertit. Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum. Nam si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Parasti in conspectu meo mensam, aduersus omnes, qui tribulant me, &c. &, Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne fortè satiatus euomas illud.

Ex Metonymia. Amos. 3. Zach. 10. Ex Synecdoche. Matth. 3. Ex Periphrasi.

Ex Metonymia quoque interpretationes petimus, vt Plagam pro lepra aut pro peste. Palatium pro rege. & Græcia pro omni gente idolorum cultibus dedita.

Similiter ex Synecdoche aliam pro alia exponimus rem: vt Tentoria pro pascuis. &, Turbabuntur pelles Madian.

Per Periphrasim multa indicantur. Sic, Vir Dalilæ, Samson dicitur. & Cis filius Iemini, Saul. Et Isai filius, Dauid. & Bartholomæus, id est filius Tolomæi, qui idem Nathanael propriè dictus est. Et Ciuitas palmarum, Iericho.

ANIMADVERSIONES QVÆDAM, AD ARCANI SERMONIS RATIONEM TRACTANDAM, OPPORTVNÆ.

PRINCIPIO *naturam ipsam rerum, quarum verba in arcano sermone interpretationem postulant, explorare cognoscereque oportuerit, vt ad naturæ siue partes, siue virtutem & efficientiam, siue actiones ipsas singula verba opportunè in loco referantur, apteque explicentur: aliàs enim vel contraria veræ sententiæ, vel omnino inepta proferetur explicatio.*

Naturæ autem rerum cognitio ex Philosophicis libris & ex vsu experimentoque petitur, sed multò certius ex sacra scriptura, in qua nihil desideratur, quod ad ipsius exponenda argumenta facere possit, modò diligens & assiduum studium cum animi modestia accedat, diuinumque ad eam rem numen constanter & piè inuocetur.

Certam autem significationem certis rebus secundum naturam reddere adscribereque conuenit; neque à naturæ ratione atque vsu discedere; constans enim, in hac parte, scriptura est & certa, abhorretque ab omni ingenij humani temeritate, aut incertitudine, aut etiam in cognoscendo ac iudicando priuatæ cognitionis abusu, S. S. E. Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Iesai. 5.

Quædam res in vnam partem perpetuò accipiũtur, vt Lac in bonum semper vsurpatur argumentũ. Quædam verò in alterutram partem pro vario effectu proponuntur. vt Vinum nunc in bonam, interdum verò in malam sumitur partem. Item leo & plurima alia. legimus enim, Meliores sunt amores tui vino. &, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. &, Vinum letificat cor hominis. &, Qui amat vinum & pinguia, non ditabitur. Cantic. 1. Epist. 5. Psal. 103. Prouerb. 21. Ioan. 33.

Quædam symbola apud omnes significant, quæcunque videlicet natura, non institutione constant. vt, Vox gaudij & vox letitiæ: vox sponsi & vox sponsæ. Quæ verò ex institutione sunt, illis tantùm significant, quibus in vsu sunt, siue publicè siue priuatè; vt gladius Magistratum indicat quibusdam in regionibus. Et osculum Iudæ Christum indicauit priuatè tantùm iis, quibus tesseræ nomine constitutum erat.

Sæpè autem contingit, vt duo vel plura verba, ex symbolorum genere, iungantur, atque ex omnibus sententiæ significatio sit explicanda: vt senex baculum gestans, longæuam vitam significat. Atque huiusmodi coniunctio sententiam eandem, amplificatam tamen, habet. Et arborum incrementa, aquarum copia, & affluentia, fructuum quoque amplificatio, hæc simul omnia, magnam significant abundantiam.

Est & alia plurium symbolorum coniunctio, quæ vltra amplificationem distinctionem quoque habet obseruandam, atque ex singulis partibus cognoscendam: vt Vincula captiuitatem, obscuritatem peccatum interpretamur, ex quo fit, vt vincula & obscuritatem simul peccati captiuitatem exponamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS IN LIB. IOSEPH, SIVE
DE ARCANI SERMONIS INTERPRETATIONE PRÆFATIO.

RERVM omnium, quæ sub cælo factæ sunt quæque fiunt, naturas, causas, efficientiam, motus, actiones, fines denique ipsos, vni, præter cætera animantia, homini cognoscenda, & ad suum vsum vtilitatémque transferenda, singulari quadam Dei benignitate & prouidentiæ beneficio concessa fuisse, sacrorum oraculorum vsu & experimento cognouimus. Namque homo ea causa conditus est, vt ad conditoris sui perpetuum cum assiduis laudibus cultum, præesset piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, vniuersáque terræ. Atque hoc idem beneficium ad omnes primi illius hominum parentis posteros ex diuino etiam decreto pertinebat: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Adhæc: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, &c. Quà in re & diuinam erga homines benignitatem satis prædicare, & hominis tot tantarúmque rerum domini, moderatoris, ac principis dignitatem admirari, atque eiusdem de gradu illo deturbati casum & iacturam dolere ac deplorare satis nemo queat: quem hoc sibi diuinitus delato munere veri & re ipsa functum fuisse, cognitionis ac destinationis rerum periculum factum cum primis declarat. Namque formatis Dominus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret, quid vocaret ea. Omne enim, quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius. Appellauitque Adam nominibus suis cuncta animantia & vniuersa volatilia cæli & omnes bestias terræ. Neque verò hoc antiquo tantùm argumento, sed perpetuo etiam succedentis ætatis vsu, rerum omnium cognitionem, quamuis non ita apertam & facilem, tamen ad suam vtilitatem satis opportunam hominum generi concessam, quasdámque illius antiqui, & primi splendoris, non obscuras scintillas relictas fuisse, tum aliis multis, tum illo præcipuè illustrissimo exemplo docemur. Ex cunctis animantibus vniuersæ carnis, bina induces in arcam, vt viuant tecum, masculini sexus & feminini, de volucribus iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo. Ex omni reptili suo iuxta genus suum, bina de omnibus ingredientur tecum, vt possint viuere. His etiam & illud accedit: Tolles igitur tecum ex omnibus escis, quæ mandi possunt, & comparabis apud te: & erunt tam tibi, quàm illis in escam. Nullius verò naturæ cognitionem & contemplationem fugisse eum oportuit, qui singularum animantium genera notare, appetitus obseruare, opportuna tempora & loca animaduertere, escas, cibos, cæteráque commoda distinguere atque suppeditare deberet. Fecit autem Noe omnia, quæ mandauerat Dominus. Ex quibus rebus illud effectum intelligimus, vt omnia, quæ in mundo sunt naturæ rerum genera, hominem, si non perpetua ad vsum copia, at ipsa tamen sui contemplatione, ad sapientiæ, prudentiæ, sermonisque rationes confolidandas, iuuent. sicut scriptum est: Omnia opera Domini bona, & omne opus horæ sua subministrauit. Non est dicere, hoc illo nequius est, omnia enim in tempore suo comprobabuntur. Homini verò post primum illud & maximum ex hostili defraudatione acceptum detrimentum ac damnum, nullus aut melior vsus, aut commodior & iucundior fructus ex rerum omnium natura optari haberíque potest, quàm vt harum genera, ingeniaque omnia cognita & perspecta ad componendas vitæ suæ rationes, virtutisque studia celebranda, vehementiusque exercenda, proponantur: cui omnium generum (quibus natura omnino præstantior ipse est) vel virtutis cognitæ imitatio ad officium, vel vitij declinatio ad continentiam temperantiamque, plurimum exempli & momenti afferre valet, sicut scriptum est: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, &c. & illud, Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam. Hinc ille tam frequentes de rerum natura, & vsu in omni opportuno discendi argumento vel exactè descriptæ, vel sapienter & proprie adumbratæ imagines, non in diuinis modò spectantur chartis, sed in alus antiquissimorum scriptorum libris, non sine magna admiratione, & cognoscentium voluptate notantur. Namque ea grauissima dicendi ratio illis ætatibus & viris præcipuè placebat, quibus rerum & cognitionis, & sententiarum, quàm linguæ expolitæ, & fluentis verborum lenocinio orationis, cura potior ac maior fuerat, primóque mundi initio magis propinquis vel paterna disciplina, vel propria obseruatione auctior cognitionis & exploratarum rerum contingebat facultas. Hoc verò languente & remittente studio, orationis & verborum luxuries quædam suborta, maiori cum voluptate, quàm vtilitate hominum, coli, augeríque mirum in modum cœpta est: eáque nimium excrescens rarissimas rerũ notitias & obscurissimè internascentes pene vsque ad cæcam quandã inscientiam obruerat & suffocauerat, nisi illa antiqua sacrorum & aliorum voluminum rariora etiam monumenta, sapientiæ huius reliquias aliquot conseruassent: quæ tamen non mediocre studium, neque vulgarem attendentium operam, diligentiamque ad cognoscendum exigant. Vt autem in aliorum auctorum de hac re locis obseruandis honestum vtilemque laborem à quibusdam eruditis & antiquis, & nostri sæculi viris susceptum, vehementer probamus, ita cuiusuis doctis & pij scriptoris, quò huiusmodi argumentum diuinis libris tractetur, opus extare maximè cupimus, vnde omnis hæc ratio confecta, atque ad quadrantem consolidata, subducatur. Quod verò id contingat, nos interim ea, quæ ad nostram vtilitatem, posito in sacris voluminibus studio, obiter obseruauimus, breuius fortassis, quàm rei magnitudo ferat, tamen ad Christianæ Ecclesiæ (cui nostram sedulitatem probari perpetuò optamus) publicum vsum sacrarum disciplinarum studiosis non ingratè communicando, operæ pretium facturi videmur.

IGITVR perfecti sunt cæli & terra, & omnis militia eorum: temporisque rationes constitutæ omnes, certisque numeris & terminis definitæ sunt. Compleuit enim Dominus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit die septimo

Universidad de Deusto
Biblioteca

primo ab vniuerso opere, quod patrarat; benedixitque diei septimo, & sanctificauit illum, omniumque temporum atque numerorum rationis præcipua dignitate illustrem voluit: Quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit, vt faceret. Atque conditarum multarum rerum ratio & ordo sic habet. Istæ sunt generationes cæli & terræ quando creatæ sunt. His namque creatis dixit Dominus, Fiat Lux. Lucis verò vsum expansio in medium aquarum, diuisio, atque interualla subiere. Interuallum autem termini definitionesque consecutæ sunt, locorum rationibus præscriptis: Fecit enim Dominus firmamentum, diuisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab ijs, quæ erant super firmamentum, atque aquæ quidem, quæ sub cælo sient, in vnum locum congregatæ Maris nomen obtinuerunt; cætera verò sub firmamento relicta, à marique libera, sed contigua, arida primò, deinde verò eadem variis viribus & naturis à se prædita atque distincta, Terra siue Aresz à Deo dicta est. Hæc rursus earum, quibus aucta iam erat, virium efficientia & partu ornata, omnium generum herbis primum vestita, arboribus deinde innumeris ac variis tum pomiferis, tum sterilibus, pulchris tamen & vtilibus, aliisque plantis, vt arbustis, instructa est. Idque vno die paratum atque præstitum adeò eleganter est, vt conditori suo gratum probatumque fuerit. Vidit enim Deus, quòd esset bonum. atque integri operis dignitate illustrauit: Et factum est vesperè & manè dies tertius. At verò quòd hæc omnia ad eam, quam obtinebant, naturam conseruandam, & ad eorum, quibus parabantur, opportunum vsum, vtilitatemque certo & cõmodo lumine atque calore illustrari foueriique conueniret: Dixit Deus, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora & dies & annos, vt luceant in firmamento cæli & illuminent terram. id quod perinde ac cætera factum perfectumque diei vnius integra ascriptione probatur. Vidit enim Deus, quòd esset bonum: & factum est vesperè & manè dies quartus. Denique rerum harum omnium vsus aliquis haberi quinto die cœptus est, addita aquis sterilibus atque importunis ad multorum maximorumque monstrorum, & piscium auiumque omnia genera procreanda, eximia ac præstantissima virtute. dixit namque Deus etiam: Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cæli. Porrò autem noua fœcunditate auctior terra, præter plantas atque herbas, quas antea protulerat, animantium tria genera multiplici specie distincta, quibus & mater & nutrix altrixque ipsa esset, effudit. Cuius admirabiles partus vnum tantùm Dei imperium sine vllo alio seminis conceptu, neque grauiditatis tædio fecit: Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta & reptilia, & bestias terræ. Vltimus tandem omnium homo admirando Dei beneficio effictus prodijt, tantò cæteris sanctius præstantiusque animal, quantò maiori studio, sublimiori consilio, digniori exemplari, diligentiori opificio, præstantioribus naturæ partibus ornatus præditusque est. Faciamus, ait Deus, hominem ad imaginem & similitudinem nostram, qui præsit piscibus maris & volatilibus cæli & bestijs vniuersæque terræ, omnique reptili, quod mouetur in terra. Huic autem idem ipse, de tenuissimo terræ limo formato, vitæ spiraculum inspirauit, & factus est homo in animam viuentem, non, vt aliæ animantes, terrenam, sed præcipua quadam sorte principem, vitæque conseruandæ idoneam. Atque adeò hæc rerum ratio, hic ordo atque generum series omnibus numeris absoluta, diuino conditoris iudicio probata, perfectique operis definito tempore confirmata est. Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona: & factum est vesperè & manè dies sextus. Cui septimus succesit, nulli operi, sed Dei quieti ascriptus, diuinarumque rerum contemplationi ob eam rem dedicatus: quia in ipso cessauerat ab omni opere, quod patrauerat Deus, vt faceret. Ab ipso igitur septimo die, in quo sese nobis Deus, non vt condentem aut creantem, sed quietum, suaque ipsius natura felicissimum, imò felicitatis & quietis omnis fontem cogitandum præbet, primùm inchoantes cæterorum dierum rationes, eundem principio precati repetemus.

Summe Deus, qui semper eras aeternus & vsque
Maximus immensa simplicitate boni;
Qui notus satis ipse tibi, felixq;, nec vlla,
Quæ sit ab immenso numine, parte minor;
Idem etiam, rebus mundi iam extantibus isto
Dispositis nutu, qui Deus ante manes:
Da facilem nobis ô te propiusq; colendum,
Quaq; est fas, de te dicere certa, sine.

DE

DE DEO.

CAPVT I.

DEi notitiam tantam homini mortali haberi posse, quantam ex illius vel dictis vel factis aperiri contigerit, neque vlterius certa animi cogitatione percurrere aut per naturam fas esse, aut per religionis leges licere, ipsius de hac re docemur oraculis. Non poteris, inquit, videre faciem meam; nó enim videbit me homo, & viuet. Ecce est locus apud me, & stabis supra petram. cumque trãsibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec transeam; tollamque manum meam & videbis posteriora mea; faciem autem meam videre non poteris. Posteriora itaque obseruantibus illa immensæ æternæque bonitatis atque benignitatis gloria prima occurrit, quæ orbem atque res eas, quæ apparent, quæque non videntur, condendi voluntatem cõsiliumque declarat. In principio enim Deus creasse cælum & terram dicitur, cuius maximum in creatione atque nunquam satis admirandum artificium, præter summam sapientiam, summam etiam virtutem probat & commendat; sicut scriptum est: Domine Deus meus magnificatus es vehementer, confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento, &c. Iam deinde quędam, in eis, quæ conditæ fuerint, rebus conseruãdis, maxima prouidentia, summè verò obseruanda in dictis promissisq; præstandis constantia & veritas, primorum hominum exitu demonstratur: qui, quantum diuina dicta decretaque valeant, suo grauissimo periculo didicerunt. In quacunque, inquit, die ex ea comederis, morte morieris. comedentes enim certissimam & constantissimam Dei sententiam experti sunt: Et aperti sunt oculi eorum. cumq; cognouissent se esse nudos, &c. Quis autem indicauit illis, quòd nudi essent, nisi quod ex ligno, de quo præceperat Deus ne comederét, comederunt? Cum hac autem dictorum conuentorumque diuina constantia propensam quandam ad salutem atque beneficium vltro conferendum naturam atque volũtatem, illa decreta perditi hominis restitutio, rerumque per diluuium pene abolitarum instauratio manifestat. Inimicitias, inquit, ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius; & ipsum conteret caput tuum. & illud: Ponamque fœdus meum tecum, & ingredieris arcam tu & filij tui, & vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum; & ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces tecum in arcam, vt viuant tecum. sed iustitiæ etiam & iudicij seueri certam exercitationem Deo esse, non ita, vt misericordiæ voluntatem, atque beneficentiæ studium, antiquum, certum tamẽ, & magis ab iis, qui pœnas tulerint, irritatum atque solicitatum, quàm ab ipso vltro procuratum, illud præter multa alia testimonium aperte docet. Videns autem Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pænituit eum, quòd hominem fecisset in terra: & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus sententiam illam pronuntiauit: Delebo hominem, quem creaui, à facie terræ, &c. Tactum dolore ait, quòd nõ vltro cupientem, sed scelerum importunitate prouocatum, iudicem agere seuerum oportuerit: quem, quo minus dignitatem, sententiam, auctoritatem suam tueatur, nulla hominum potentia, nulla consilia, nulli conatus retinere retardareq; valent. Ecce, inquit, vnus est populus, & vnum est labium omnibus: cœperuntque hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, & descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui. atque ita diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt ædificare ciuitatem. At verò Deus quanquam dispersis gentibus, & in varias factiones, linguas, partes, studiaque diuisis, proprio nomine atque magnitudinis suæ descriptione ignotus fuerit; tamen supremi rerum principis & mundi gubernatoris titulo non ijs tantùm, quibus responsa relata sunt, sed ijs etiam, quorum naturæ rerum facile exposita contemplatio oculos ad se conuerterit, notissimus esse potuit: vt Salemi regi sacerdotique Melchisedech & notus & prędicatus fuit. Benedictus Abraham Deo excelso, qui creauit cælum & terram, & benedictus Deus excelsus &c. Idem etiam sese colentibus omnipotẽtem atque ad beneficium conferendum propensum professus, Ego, inquit, Dominus omnipotens; ambula coram me, & esto perfectus; ponamq. fœdus meum inter me & te. Quin & opportunè ac purè exoratus plus etiam, quàm petatur aut optetur, concedere, immò donare etiam consueuit. Dixit enim Abraham ad Deum, Vtinam Ismael viuat coram te. & ait Deus ad Abraham, Sara vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Isaac, & constituam pactũ meum illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum. Super Ismael quoque exaudiui te: Ecce benedicam eum, & augebo, & multiplicabo eum valdè, &c. Illum præterea neque humana facta, neque cogitata etiam fugere valent, vtpote quem neque ridentis occulte Saræ mens oratioque latuerit: adeò benignum atque familiarem sese cultoribus exhibere suis accepimus, vt consilia sua altissima, summęque sapientiæ & prouidentiæ plena, omnem alias humanam intelligẽtiam longè superãtia, cum ipsis vltrò libenterque communicans, ad admirandæ æquitatis vel clementiæ potius misericordiæque rationes accommodet. Neque enim suam de Sodomorum & Ghomorræorum supplicio sententiam prius pronuntiat, quàm Abrahamo cultori suo expostam omnibus integritatis nominibus affirmet & probet. Et abijt Dominus, postquá cessauit loqui ad Abraham: & ille reuersus est ad locum suum. Neque verò quicquam eorum, quæ sub cælo accidant, ab illius voluntate vel prouidentia, vel cognitione, vel demum permissu, ad casum aliquem, vel communem, vel singularem cursum rerum reuocari debere, animantium omnium & hominum, perpaucis, quibus suffici soboles posset, superstitibus, communis illa clades extinctioq; manifestat. Ecce, inquit, ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus; & delebo omnem substantiam quam feci, de superficie terræ. Idem autem maiestatem auctoritatemque illam suam, qua habitare in altis dicitur, tamen ita temperat, vt pijs atque modestis hominibus facilem, benignum, amicumq; sese, amicitiæ atque familiaritatis cognomento etiam delectatus, vltrò præbeat. Ego, inquit, sum Deus patris tui, Deus Abraham & Deus Isaac, & Deus Iacob, sed qui tamen impijs, impuris atque prophanis grauissimus horrendusque sit, vltraque præscriptum mortalibus terminum in sui sinarumq; rerum tractatione vel temerarijs vel curiosis impune progredi licere nolit; modestis verò atque pijs, vt est captus hominum, se cernendum exhibeat. Cauete ne ascendatis montem, nec tangatis finem illius. omnis, qui tetigerit montem, morte morietur; siue iumentum fuerit, siue homo. Ascendesque tu & Aaron tecum, sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, neqs ascendant ad Dominum, ne forte interficiam illos. ille etiam nominis numinisque sui auctoritatem atque maiestatem, commentitiorum vanorumque deorum accessione aut opinione ab ijs, quibus notus fuerit, imminutam indigne ferens, grauiter tandem vlcisci solet. Noli, inquit, adorare Deum alienum: Dominus zelotes nomen eius, Deus est æmulator. Idem omnium mortalium, maximè verò eorum, à quibus pure sancteque colitur, rebus sapientissime commodissimeque prouidet. Noluit Dominus tuus audire Balaam, vertitq; maledictionem eius in benedictionem tuam, eò quòd diligeret te Deus tuus in medio tui est, Deus magnus & terribilis, & ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim

Gen. 14. Gen. 17. Gen. 17. Exod. 3. d. Exod. 19. Exod. 34. Deut. 23. Deut. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

latim atque per partes. non poteris eas delere pariter, ne
forte multiplicentur contra te bestiæ terræ. Neque verò
mortalis vitæ huius rebus modò, sed multo etiam magis
alterius æternæ atque felicissimæ, cuius auctor idem
Deut. 30. etiam est, prospicit. Testes hodie, inquit, inuoco cælum
& terram, quòd proposuerim vobis vitam & bonum,
benedictionem & maledictionem: elige ergo vitam, vt
& tu viuas & semen tuum, & diligas Dominum Deum
tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas, ipse enim
vita tua & longitudo dierum tuorum. cuius cùm infi-
nita & summa in homines beneficia constent, aliquod
aut obliuione & negligentia conteri, aut ingrato animo
accipi, nefas est. Memento quòd seruieris in Ægypto, &
eruerit te Dominus Deus tuus inde: iccirco præcipio
tibi, vt facias hanc rem. Quando messueris segetem in
agro tuo &c. Denique huius tanti numinis non modò
rationis particeps natura, vt angelus atque homo, sed
omnia etiam muta atque inanima, & virtutem ex-
periuntur, & verba audiunt, præceptaque singulis data
Iesur 24. atque accepta fidelissimè tenent. En lapis iste erit vobis
in testimonium, quòd audieritis omnia verba Domini,
quæ locutus est vobis, ne forte postea negare velitis &
mentiri Domino Deo vestro.

ARCANORVM NOMINVM INTERPRETATIO.

CAPVT II.

PLuribus Dei nominibus, vel cognominibus potius,
sacri scriptores vtuntur, ex illius efficientia magis,
quàm ex naturæ cognitione inuentis: in quibus si quod
ad nominis rationem accedere dicendum sit, id maximè
dici posse videtur, quod ab eodem ipso singulariter ap-
pellatum frequentissimè in sacris libris auditur, quo sese
à cæteris naturis rerum, vel quæ pro diis falso colerен-
tur, vel quæ ab ipso conditæ sunt, seiparat. Namque alia
cognomina ipse cum angelis hominibusque communi-
cat: vnum verò illud præstantissimum sibi vendicat, qua-
tuor elementis constans, cuius hactenus ex librorum le-
ctione ignota pronuntiatio fuit, quòd propriis vocalibus
siue punctis, quibus proferendum sit, scriptum nó extet.
Est autem illud יהוה sublime atq; sanctissimum nomen,
magna hominibus religione obseruandum, pro quo sæpe
ADONAI, interdum ELOHIM dicimus, quòd vel al-
terius horũ nominum punctis ascriptis legatur יְהוָה אֲדֹנָי
Nam quum solum est, vocales sheua, cholem, & ka-
metz habet: cùm verò cum prænomine Adonai coniun-
gitur, vocales וִי, cholem, & hirik admittit. Nostri
huius rationis ignari IEHOVAH pronuntiant, cum ta-
men neque hæc propria pronuntiatio, neque etiam ex
alienis vocalibus perpetua sit; nonnunquam enim IE-
HOVIH pronunciare oportuerit. Si verò certam quan-
dam ex aliorum similium nominum ratione indicare
pronuntiationem fas est, IEHVEH dicendum est, at-
que ita existimo veteres illos pronuntiasse, tum Israeli-
tas, tum ex aliis gẽtibus homines, ad quos nominis huius
& Dei ipsius notitia pertinuit. cuius pronuntiationis
certam rationem nos loco suo aliàs, ipso Deo annuente,
reddemus. Huius autem nominis ædificatio, quam-
quam maxima, arcana & veneranda magis, quàm expli-
canda sit; tamen, quantum nobis assidua obseruatione
cognoscere contigit, ad constantiam firmitudinemque
naturæ, & misericordiæ promittendæ atque tribuendæ
notationem spectat, ita vt Deum eius naturæ esse indi-
cet, quæ æterna, constantissima, omnisque mutationis &
varietatis expers sit; eademque perpetuò misericors, at-
que ad misericordiam tribuendam, salutemque afferen-
dam voluntate atque actione inexhausta, infinitaque.
Quam rem Moses, experimento, obseruatione, & Dei
ipsius indicatione edoctus, perpetuò cogitandam poste-
ritati reliquit; cui nominis huius rationem indicatam,
Exod. 3. atque prout humanus captus ferebat, expositam fuisse
legimus. Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis,
Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint
mihi, quod est nomen eius? quid dicam eis? Dixit Do-
minus ad Mosem, אהיה אשר אהיה: & dixit, Sic dices filiis
Israel, ERO misit me ad vos. & aliàs, Ego, inquit, Domi- Exod. 6.
nus, qui apparui Abraham, Isaac & Iacob in Deo omni-
potente, & nomen meũ יהוה non indicaui eis. Indicauit
autem Mosi ipsi non ipsam nominis atque significatio-
nis plenam definitionem ac faciem, sed consequentes
ex efficientia notationes, quas rei magnitudine incita-
tus vates prædicauit: יהוה יהוה, Deus misericors & cle- Exod. 34.
mens, patiens, multæ miserationis ac verax, qui custodis
misericordiam in millia; qui aufers iniquitatem & sce-
lera atque peccata; nullusque apud te per se innocens
est: qui reddis iniquitatem patrum in filiis ac nepotibus,
in tertiam & quartam progeniem. Hæc omnis mysterio-
rum amplitudo illo nomine יהוה continetur. cuius cùm
vim explicare neque consilij neque facultatis nostræ
modò sit, vsum tamen obseruandum ad virtutis & mi-
sericordiæ rationem perpetuam & constantem referi-
mus. Namque hoc nomen cùm sine adiuncto in oratio-
ne vsurpatur, Deum, Israeli responsis, oraculis, promissis
atque beneficiis ad salutem, felicitatemque præcipuè
spectantibus cognitum, interpretari conueniet. vt, Do- Psalm. 26.
minus illuminatio mea & salus mea; quem timebo? Do- Psalm. 15.
minus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Dominus Psalm. 4.
pars hæreditatis meæ & calicis mei. Quoniam tu Do-
mine singulariter in spe constituisti me. Miserere mei Psalm. 51.
Deus secundum magnam misericordiam tuam. & innu-
mera alia loca, quæ ad hanc rationem relata certam ha-
bent interpretationem.

אל

IDEM verò, qui propter naturæ misericordiæq; con-
stantiam יהוה dicitur, propter infinitæ etiam fortitudinis
atque efficacitatis excellentiam אל appellatur: id quod
ad multorum locorum explicationem ex quibusdam
certissimis atque notissimis obseruasse operæ pretium
fuerit; atque, vt res ipsa cõparatione melius explicetur,
hoc nomine אל eam vim fortitudinemque Deo sacri au-
ctores tribuunt, quam homini Adam appellando inesse
negant. sic Isaias cùm de humana fortitudine diuinæ
collata ageret, Et Ægyptus, inquit, homo est, & non Isaiæ. 31.
Deus; Adam, & non EL. & apud Oseam, Deus ipse, non
faciam, ait, furorem iræ meæ: nõ conuertar, vt disper- Ose. 11.
dam Ephraim: Quoniam Deus ego, & non homo, in
medio tui sanctus, & non ingrediar ciuitatem. Hunc
eundem Deum, cognomento Excelsum, appellabat A-
braham. Leuo manum meam ad EL excelsum posses-
sorem cæli & terræ &c. Ex qua re in Hebraici sermonis
vsu & consuetudine positum est, vt cùm integra ad ali-
quid efficiendum facultas & vis cuipiam inesse significe-
tur, hoc nomen etiam cum manu coniunctum vsurpe-
tur. vt Laban apud Iacob generum plenam sibi ad no- Genes. 31.
cendum potestatem, nisi aliàs à Deo prohibitus fuisset,
iactabat. Est, inquit, manus mea לְאֵל, vt tibi reddam ma-
lum &c. Huic autem nomini consecratam aram, ob par-
tam sibi ex multis & maximis periculis salutem Iacob
dicasse scribitur. Et erecto ibi altari, inuocauit super il- Genes. 33.
lud לְאֵל Israel, pro quo Interpres noster Fortissimũ Deũ
Israel reddidit. Veram autem Dei naturam à vanorum
numinum mendaci & falsò genere hoc nomen, vt forti-
tudinem, potentiam, & efficacitatem ab imbecillitate,
inopia, defectu re ipsa distinguit: Ipsi, inquit, me prouo- Deut. 32.
cauerunt in eo, qui non erat EL, & irritauerunt in vani-
tatibus suis.

שדי

HVIC, quod iam interpretati sumus, nomini אל aliud
frequenter adiunctum legimus שדי ad diuinam poten-
tiam & facultatem ad res agendas significandam, quod
adiectiui cognomenti rationem formamque obtinet.
Est autem, vt significationis obseruatio indicat, ex dua-
bus partibus cõpositum nomẽ, relatiua voce ש & די, pro
qua sufficientiam, copiam, facultatẽ atque abundantiã
reddimus. namque hæc omnia hoc verbo nominantur.
Illa igitur integri nominis explicatio est: Qui sufficien-
tia,

tia; siue qui copia, abundantia, & plenitudo. Itaq; supe-
riori nomini adiunctũ præter fortitudinem & efficacita-
tem, quam Deus, vt Dominus, auctorque, sibi vendicat,
rerum omnium copiam, & facultatem in se ipso constan
tem, certam, affluentemque confirmat. Namque natu-
ralis ad efficiendum vis cogitatione quidem & ratione
à facultate & copia seiparatur; cùm hæc materiæ & in-
strumentorum vim quandam, illa formæ virtutem ad-
notet: vt in artifice potentia quidem ex artis peritia sine
facultate agendi esse nonnunquam potest; quòd facul-
tas materiam, circa quam ars versetur, exigere videatur;
& instrumenta etiam alia, quæ ad opus idonea sunt, po-
stulet. Cùm igitur hęc ratione & notatione seiuncta esse
videantur, alteraque pars ipsi artifici adiuncta, altera ex-
terius petenda existimetur; in Dei tamen simplicissima
atque immensa natura re ipsa coniuncta inseparataque
sunt. Etenim Deus, vt ad agendum virtutem, efficacita-
tem in se ipso integerrimam, sic & facultatem pleniss-
mam semper habet, neque materia vlla præcedenti in
rebus recenter edendis indiget, neque instrumento ali-
quo ad perficiendum adiuuari postulat: sed ipse dixit, &
facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt. Et verbo Do-
mini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus
eorum. Distat itaque hoc etiam præter cætera ab omni
alia naturæ vel artis efficacitate & virtute, quòd vltra in-
finitam perfectionem ad quascumq; efficiendas & per-
ficiendas res, summam etiam, nulliusque adiumenti in-
digentem virtutem in se habeat; siue, vt rectius eloqua-
mur, ipse summa virtus & fortitudo, summaque facultas
& sufficientia sit. Summum autem, cùm de Deo loqui-
mur, idem esse volumus, quod aliis verbis immensum,
inexhaustum, infinitumque dicitur. Quamquam autem
ad efficiendi facultatem diuinam hoc nomen semper
referatur; rarò tamen in alia, quàm fausta felicique signi-
ficatione à sacris scriptoribus est vsurpatum. Neq; enim
tam ad vlciscendi animaduertendique vim & faculta
tem, quàm ad prospiciendi atq; iuuandi copiam huius-
Genes. 17. modi orationis exempla ponuntur. Ego Dominus om-
nipotens: ambula coram me & esto perfectus; & multi-
Genes. 27. plicabo te vehementer nimis. &: Deus autem omni-
potens benedicat tibi, & crescere te faciat atque multi-
plicet, vt sis in turbas populorum. & illud: Deus omni-
potens apparuit mihi in Luza, quæ est in terra Chanaan,
Genes. 47. benedixitque mihi, & ait: Ego te augebo & multiplica-
bo, & faciam te in turbas populorum. Illud autem Ba-
laami responsum, hoc nomen SADAI, ad felicitatẽ spe-
ctare, manifestè docet: siquidem omnia, quæ ille fausta
& felicia de Israelitico populo futura caneret, à Deo
SADAI sibi suggeri professus est. Dixit auditor sermo-
num Dei, qui visionem OMNIPOTENTIS intuitus
Num. 24. est: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria
tua Israel! &c.

אלהים

EST etiam aliud Deo cum alijs naturis officij causa
commune, quod primò in sacris libris appellatum &
cognitum est: grauissimum profectò magnæque auc-
toritatis cognomen ab Hebraicis Elohim dictum: sub qua
voce efficiendi, gubernandi, regendi, ducendi & iudi-
candi ratio & sententia perpetuò subijcitur. Namque
in prima; quam de mundi rerumque omnium origine
expositam habemus; ratione, Dei conditoris notitia hoc
cognomento primùm aperta est. In principio creauit
Elohim cælum & terram: atque in omni deinde conditæ
& constitutę rerum naturæ demonstratione idem co-
gnomen est perpetuò appellatum. Et vidit Elohim quòd
esset bonum. & fecit Elohim, &c. Cùm autem diluuium,
terras hominum scelere contaminatas expiaturum, ex
diuino decreto inducendum esset, huius auctoritate co-
Genes. 7. gnominis sententia lata est. Et dixit Elohim Noe, Finis
omnis carnis venit coram me, quia repleta est terra ini-
quitate à facie eorum; & ecce ego perdam eos cum ter-
ra, &c. Deinde etiam terrarum hominumque rebus re-
stituendis eiusdem cognomenti auspicio salus allata est.
Et recordatus est Elohim Noah cunctorumque anima
tium & omnium iumentorum, quæ erant cum eo in
arca, &c. Quibus ex locis omnibus obseruatur, cogno-
mentum hoc Elohim eam vim, auctoritatem, atque effi-
cientiam significare, quam nobis Latina illa nomina,
Conditor, Rector, Gubernator, Iudex, Princeps, & quæcunque
huius generis verba sunt, significant; quas omnes ad pu-
blicam vtilitatem spectantes munerum rationes, cum
certis exangelorum hominumque natura personis com
municatas, tamen Deus proprias & æternas atque per-
fectissimas continet: sicut scriptum est, *El-Elohim* Domi- Psal. 50.
minus locutus est, & vocauit terram, id est, fortissimus
eorum, qui Elohim cognominantur. Et alibi etiam. Elo- Psal. 81.
him stetit in Synagoga El: in medio autem Elohim iu-
dicat, atque huius cognominis auctoritate & virtute non
solùm Israelitis, & ijs, qui peculiari beneficio diuinarum
rerum notitiam edocti sunt, sed cunctis vniuersi terrarũ
orbis partibus Deus non præesse modò, verùm cognosci
etiam dicitur. Quoniam rex omnis terræ Elohim: psal- Psal. 96.
lite sapienter, regnauit Elohim super gentes, Elohim se-
det super sedem sanctam suam. Atque Deum hoc co-
gnomento notum esse & ijs, qui singulari disciplinæ mu-
nere præditi essent, & ijs, qui ex naturæ tantùm contem
platione, & rerum conditarum spectaculo, atque obser-
uatione, vitæ religionisque rationem instituerent,
vtriusque partis testimonijs confirmatur. Namque Abi-
melech Geratæ rex de Saræ Abrahami vxoris causa ab Genes. 20.
Elohim correptus fuisse scribitur. Et de Abraham Genes. 22.
Deus ipse prædicauit: Cognoui quòd times Deum tu.
Illud etiã & Hethæi, huius orationis nõ ignari, de Abra- Genes. 23.
hamo testati sunt. Audi nos domine, princeps Elohim
es apud nos: ita vt quamquam non omnibus gentibus
Deum olim illius maximi & singularis nominis notum
fuisse fortasse concedamus, huius tamen cognomenti
auctoritate & maiestate nullis incognitũ esse oportuisse
asseueramus. Namque scriptum est: Secundùm nomen Psal. 47.
tuum Elohim, sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena
est dextera tua. adeò vt quisquis huiusmodi cognomen-
to significatam naturam mundo præesse negauerit, is ob
depranatam atque monstrosam, & brutis persimilem co
gitationem, impius stultissimusque dicatur. Dixit stultus Psal. 14.
in corde suo, Non est Elohim. Plusquam bis mille &
quadringenta in veteri testamento loca enumerauimus,
quorum sententia sine huius cognomenti expositione
commodè teneri nó possit; quorum nos partem in Com-
mentarijs nostris indicamus.

עבאות

ILLVD præterea restat ad indicandam de diuinis re-
bus sermonis rationem, quòd nomini illi maximo
יהוה ab Hanna Samuelis matre primùm adiunctum, ab
omnibus ferè prophetis fuit deinde sæpissimè vsurpa-
tum. idque est, צבאות, quod diuinam potentiam significat, copiasque indicat maximas, per quas quæcunq; res
gerenda decernatur, expediri facillimè possit. Atque
huiusmodi cognomine appellando auditores admonen-
tur, neminem esse, qui diuinam potentiam aut impedi-
re, aut fugere valeat. Neque enim vno tantùm exerci-
tu, sed pluribus ijsdemque fortissimis, atque ad rem
gerendam promptissimis, Deus ad nutum vti potest.
Atque adeò huius dictionis figura tunc vates alijque fa-
ceri auctores vtuntur, cùm de diuino iudicio, de supplicio
sumendo, de sceleribus iniurijsque vlciscendis agitur; &
quod ad certam rationem propius accedit, hac exercit-
tuum adiunctione sese Deus appellat, vbi cum prin-
cipibus, cum tyrannis, cum potentia elatis hominibus,
cum superbis denique, & contumacibus populis illi ser-
mo est: vt apud Isaiam. Hæc dicit Dominus Deus exer- Isai. 1.
citiuum fortis Israel. Heu ego consolabor super hostibus
meis, & vindicabor de inimicis meis. Habet autẽ Deus
varia & institutissima exercituum genera. Nam præter
Angelorum & spirituum acies, de quibus frequentissi-
ma in sacris mentio est, militiam quoque cæli, astrorum,
syderumque virtutes, & ad publicas & ad priuatas res

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exercitus Dei. *Psal.* 146. Exod. 12. Gladius. Fames. Isai. 2.

gerendas mouere excitareque solet, sicut scriptum est: Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Illi verò tres exercitus plærunque in expeditionem ad vlciscenda publica scelera ducuntur, gladius, fames & pestis, sicut scriptum est: Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, fame & pestilentia. Atque gladium quidem hominibus armatis exercere solet Deus. Famis verò afferendæ complures acies sunt, in quibus vnum genus locusta est, cuius ducem se ipsum Deus appellat, sicut scriptum est: Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbum eius, &c. De quo genere nos alias commodè suo loco scripsimus. Sunt & alij etiam innumeri inuisibiles exercitus, exercituumq; duces, diuino dicto ad eam, quam diximus, rem audientes; inter quos spiritus, hoc est, venti & vanitatis ad reges & principes turbandos populosque perdendos efficacissimam atque præsentissimam naturam Micheas vates 2. Paral. 17. sibi visam testatur: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum eius assidentem ei à dextris & à sinistris. Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israel, vt ascendat & corruat in Ramath Galaad? Cumque diceret vnus hoc modo & alter alio: processit spiritus & stetit coram Domino, & ait, Ego decipiam eũ. Cui dixit Dominus, In quo decipies? At ille respondit, Egrediar & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius, &c. Igitur huius coniunctionis, Deus exercituum, figura diuina, fortitudo, potentia, & summa ad res gerendas, maximè ad iniurias & scelera vlciscenda facultas, significatur. Neque hoc in vatum veterumque scriptorum sermonibus tantùm, sed in Euãgelicis etiam & Apostolicis libris obseruatur. Siquidem in hanc sententiam D. Iacobus diuitibus & potentibus iniuriarum accusatis minatur. Ecce merces operariorum, qui messuerũt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat; & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.

יהוה

EXTAT & in sacris carminibus nomen יהוה celeberrimis laudum gratiarum q̃ſq; actionibus frequentissimè decantatum. Cuius ea, quæ à nobis obseruata ratio est, essentiæ, veritatis, firmitudinisque verbis est explicanda. Ferè enim hoc nomen in ijs locis & argumentis appellatur, quæ vel admirandæ naturæ rerum, vel manifesti & accepti iam hominibus beneficij adnotationem habent. Itaque nomen illud arcanum יהוה, cuius primo loco rationes indicauimus, tum ad promissam, tum ad præstitam & præstandam misericordiam præcipuè pertinet; atque hominum generi, vt tessera quædam salutis & felicitatis à Deo obtinendæ, traditum est, ijs præcipuè, qui sacræ religionis & diuinorum mysteriorum arcanique verbi conscij, participesque sunt. At verò יהוה præcipue ad res iam ipso euentu spectatas & confirmatas, atque ad exhibita diuinitus beneficia ostendenda, est vsurpatum; neque hominibus modò ipsis vel certæ religionis & sacrarum scripturarum cognitione præditis, sed omni, quæ vel super cælos, vel sub cælis est, naturæ, omnique virtuti ad cognoscendum, pronuntiandum, celebrandumque proponitur: vt, Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. Quo- *Psal.* 102. niam confirmata est super nos misericordia eius, & veritas Domini manet in æternum. Et illud. Quoniã ædificabit Dominus Sion & videbitur in gloria sua. Respexit ad orationẽ humilium, & non spreuit preces eorũ. Scribentur hæc in generationem posteram, & populus creatus laudabit יהוה. Item *Halelu-iah*. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sęculum misericordia eius. Quis loquetur potentias Domini, auditam faciet omnem laudem eius? &c. Atque idem psalmus post enarrata diuina beneficia huiusmodi versu clauditur. Benedictus Dominus Deus Israel à sæculo & vsque in sęculum: & dicat omnis populus, amen, *halelu-iah*. Item etiã. *Hale-* *Psal.* 111. *lu-iah*. Confitebor Domino in toto corde, in consilio iustorum & congregatione. Magna opera Domini, exquisita in omnes volũtates eius &c. Illud quoque *Halelu-iah*. *Psal.* 112. Beatus vir, qui timet Dominum; in mandatis eius volet nimis. Potens in terra erit semen eius &c. Nec non illud *Psal.* 113. *Halelu-iah*. Laudate serui Dominum, laudate nomẽ Domini. Cuius psalmi ille epilogus est. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem, *halelu-iah*. Nec non & illa grauissima & mysteriis refertissima sententia huius nominis rationibus explicanda est. Non mortui laudabunt IAH; neque omnes, qui descendunt *Psal.* 115. in infernum. Sed nos, qui viuimus, benedicimus IAH ex hoc & vsque in sæculum. *Halelu-iah*. Ad hæc etiam *Psal.* 135. illud refertur *Halelu-iah*: Laudate nomẽ Domini, laudate serui Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri. Laudate IAH quoniam bonus Dominus; psallite nomen eius, quoniam suaue; quoniam Iacob elegit sibi IAH, Israel in possessionem sibi. Quia ego cognoui, quòd magnus Dominus, & Dominus noster præ omnibus diis. Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Educens nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam fecit. Qui producit ventos de thesauris suis. & cætera omnia, quæ vel hoc, vel aliis in psalmis, hymnis, laudibusque celebrantur; quibus magna ad explicandũ lux ex huius nominis adnotatione afferri potest. Huius autem nominis יה Latinam significationẽ cùm reddere omnino nequeamus, quadam tamen velut nota delineabimus, si ENS à verbo Latino ESSE interpretemur; de qua significatione plura & exactiùs aliàs eodem donante dis- קדוש feremus. Vnum nobis præterea adiunctum siue cognomẽtum superest; cuius, quòd latissima pateat, ratio cum explicari modò non possit, breuiter tamen indicanda est. Atq; id est quod Hebraicè קדוש. Græcè ἅγιος. Latinè verò SANCTVS dicitur. Sed de verbis Græco & Latino, an cum Hebraico קדוש quadrent, aliàs disputandi locus à Deo nobis dabitur. Nunc verò ipsum Hebræum verbum indicabimus. Igitur id propriè apud Hebræos KADOS dicitur, quod à vulgari vsu & cõsuetudine propter singularem aliquam vel virtutis vel vitij notationem remotum & seiunctum est, ita vt naturæ vel muneris, vel officij vel exercitij vel vsus insigni quadam obseruatione atque nota distinguatur. Atq; adeo naturam vel rationem ipsam considerare prius oportuerit, eamdemque adiuncto verbo KADAS vel KADO in eo genere præexcellere, cæterisque eiusdem generis partibus anteire atque maiestate quadam præponi existimandum est. Atque ita cùm Deus sanctus appellatur, ab illa communi & vulgari, qua dij falso dicuntur, ratione sepositus esse putandus est: vt cùm Dei nomen virtutem perfectionemque maximam significet, adiunctum KADOS ipsi præcipuam eminentemque ascribat, atque ab omni alia imperfectione separet, quæ vel creatis aliqua ex parte insit, vel ijs etiam, qui falsò pro dijs habentur, humana attribuerit cogitatio; cuiusmodi multa monstrosa vitia dijs suis delusa olim antiquitas effinxit. Atq; adeò hanc maiestatem præstantiamque suam certis & manifestis exemplis in priuata aliqua gente vel persona, aut beneficijs collocandis, aut iudicijs edendis Deus ostendit. Ex quo fit, vt hoc nomen Sanctus cum adiuncto alio personæ vel populi nomine appellari plerumque soleat; vt Sanctus Israel, hoc est, qui manifestis in Israele amplificando editis exemplis sese verum, optimum & maximum, atque incomparabilem Deum orbi probauerit, atque id tùm hostibus vlciscendis, iudicijsque in illos illorumque deos exercendis, tum Israele liberando, ornando & amplificando effecerit. Atque huius senten- *Psal.* 114. tiæ illud est: In exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israel potestas eius, &c. & illud. Non est sanctus, vt est Domi- 1. Sam. 2. nus; & non est Deus, sicut Deus noster. Illud etiam: Et dixerunt viri Bethsamitæ, Quis poterit stare in conspe- 1. Sam. 6. ctu Dei sancti huius? Illud quoque, Cui exprobrasti? & 2. Reg. 19. quem blasphemasti? contra quem leuasti oculos tuos? contra sanctum Israel? Et apud Psaltem. Confitemini memorię

Psal. 30. *Psal.* 77. memorię sanctificationis eius. & illud apertissimè de hac ratione: Deus in sancto vita tua, quis Deus magnus sicut Deus noster? tu es Deus qui facis mirabilia. Notam fecisti in populis virtutem tuam; redemisti in brachio tuo populum tuũ, filios Iacob & Ioseph. Plura etiam, quàm sexcenta in sacris libris loca sunt, quæ ad huiusmodi sententiam relata faciliores habebunt explicatus. Sed de ipsa sanctitate Dei, deque hominum etiam aliarumq; naturarum sanctitudine, atque de contraria huic rationi significatione, qua meretrices atque aliæ vitiosæ, & diræ personæ & res sanctæ etiam vocantur, explicandi commodior sese nobis, Deo auspice, dabitur occasio. Neque enim hoc in loco tam de rebus ipsis, quàm de sermonibus arcanis agere consilium fuit. Igitur huius verbi KADOS adiunctio singularem ac præcipuam quandam maiestatis notationem significat, cuicunque rerum rationúmue generi ea addatur. Latini autem huius verbi vim illis præcipuè *sacer*, & *sacrare*, vtcunque expresserunt. Atque hactenus frequentissima & celeberrima, quæ ad Deum spectant, verba & nomina sunt à nobis breuiter indicata. Neque verò de sacris & arcanis Trinitatis rationibus, neque de cæteris diuinæ naturæ considerationibus hoc loco disserere cogitauimus; quoniam id huius loci & instituti non fuerat.

DE SPIRITV.

CAP. III.

PRoximum Deo locum non tam natura & dignitate, quam appellandi & disserẽdi ordine Spiritus nanciscitur. Spiritum autem hoc loco dicimus, non ventum aut huiusmodi aliquid tenuissimum, qualia sub cælo multa fiunt & gignuntur, quoniam & hæc corporea sunt, de quibus opportuno loco disseremus: sed naturam cognitione & intellectione valentem, virtutis aut vitij ex vi & origine sua capacem, incorpoream autem & quę neque corpus animalibus simile, neque crassius etiam duriúsue habeat, neque imitatione aut simulatione admittat, quanquam specie quidem eiusmodi figuram & *Luc.* 22. formam obijcere possit. sicut scriptũ est. Palpate, quoniam spiritus carnem & ossa non habet. Itaque huius breuissima descriptio illa erit, vt naturam corporis expertem, intellectus participem, actionisque compotem definiamus: huius autem naturæ cùm vnum genus sit, varij tamen sunt ordines ac distinctiones. Atque prima ordinum discrimina cognoscendi atque efficiendi viri- Thomas 1ª. de ente & essentia. bus diuersis ponuntur, eademque ministeriorum & munerũ, aut dignitatum nominibus obseruari solent, quòd alij Seraphim, alij Cherubim, alij principatus, quidam potestates dicantur, & sit inter eos aliquis, cui ex obtẽta olim amplitudine & gloria Luciferi nomen inditum fuerit, quanquàm nomine tantùm ad æternum infamiæ & doloris monimẽtum relicto, dignitatis possessio grauissimæ culpæ meritò fuerit adempta. Atque huiusmodi ordinum ratio est, quam alias fusiùs & exactiùs, Deo nobis annuente, indicabimus. Distinctionum verò nomina non ex ipsorum spirituum natura, neque ex præscriptis muneribus & officiis, sed ex proprio singulorum consilio & studio facta sunt, vt alij boni, alij mali spiritus cognominentur, & ex iis rationibus, quæ in bonorum & malorum diuisionem veniunt, alij atque alij alias sibi vendicent, ita vt hi lucidi, illi obscuri, hi fortitudinis, illi infirmitatis, quidam veritatis & virtutis, quidam verò erroris & mendacij; atque ob varia militię & infestationis genera multi spiritus immundi cognominentur. Omnium tamen ea parte qua spiritus & sunt & dicuntur, eadem omnino ratio est, atque vna & consimilis ad sacrorum sermonum vsum appellatio, qua agendi vis, promptitudo & celeritas annotatur: atque vt eius rei summam vno exemplo subducamus, id spiritui diuina philosophia tribuit, quòd carni ob imbecillem, infirmam, mollem, fatigabilem atque corruptibilem naturam detrahit. atque vt nomen Dei EL, hoc est, fortis, nomini Adam propter infirmitatem, sic etiã spiritus celeritatis & efficacitatis comparatione carni opponi solet, vt apud Isaiam: Et Aegypti homo, & non *Isai.* 31. Deus: & equi eorum caro, & non spiritus.

VERBORVM VSVS.

ITAQVE celeritatem atq; efficiendi promptissimã expeditissimamque vim spiritus nomen indicat, vt ex eo, quod modò protulimus, exemplo obseruatur, quam etiam rationẽ illud spectat: Qui facis angelos tuos spiri- *Psal.* 103. tus. Et apud Ezechielem: Et spiritus leuauit me, adduxitque in Chaldæam ad transmigrationem &c. *Ezech.* 11.

SPIRITVS AD HOMINEM RELATVS.

SPIRITVS aliquando pro diuina iustificatione & sanctificatione ponitur: vt, Ex operibus legis spiritũ accepistis, an ex auditu fidei? Spiritualia dicũtur omnia ministeria ad pietatem spectantia: vt, Si nos vobis spiritua- 1. Cor. 9. lia seminamus, magnum si nos carnalia metamus? Vsurpatur etiam non rarò hoc nomen spiritus ad præsentem humani animi motum significandum, siue ea vis naturalis insitaque hominibus, siue extrinsecus à Deo aut ab Angelo vel Dæmone, vel aliunde oblata fuerit. quocumque modo id accidat, præsentem atque efficacem vim id nomen significat, siue bonum siue malum fit, quod efficitur: id autem ex adiuncto nomine vel verbo dignosci planè poterit, vt spiritus tristis, vehementem tristitiæ affectionem; spiritus lætitiæ, lætitiam iucunditatemque maximam; spiritus fortitudinis, magnum robur; spiritus labiorum, efficacem orationem; spiritus iræ, terribilem indignationem; atque hoc modo alias & alias mentium impulsiones huiusmodi adiuncta significent. quæ quoniam multa ac varia sunt, hìc recensere longum & superuacaneum foret. hac annotatione summatim annotare sit satis: vno tantùm exemplo addito, quod nonnihil variare ab hac ratione videtur, cùm tamen re ipsa non longè distet, sed eleganti tropo deductum videatur. Atq; id est illud, quod in prouerbiis Hebraicè le- *Proverb.* 14. gimus. Qui pátiens est, multa gubernatur prudẽtia: qui autem spiritu angusto est, exaltat stultitiam suam. Spiritus autem angustus iracundiam, hoc est, imporentem irascendi vim acerbamque rabiem significat. Huiusmodi animorum affectiones variæ à Latinis dicuntur, nunc motus, nunc perturbatio, interdum impulsiones; sed & ipsum Latinum nomen spiritus in eadem significatione aliquando vsurpatur, vt aliàs docebimus. Hebræi expositores vulgari occidentalium linguarum vocabulo *Talante* interpretari solent.

DE ANGELIS.

CAP. IIII.

ANgeli Græcum nomen, quod Hebraico מלאך respõdet, muneris & officij potius, quàm naturæ rationibus definitur. quamquam interdum apud nonnullos auctores Angelus pro spiritu vsurpatur. Sed tamen in veteris testamenti libris atque in euangelica lectione etiam perpetua nominis huius obseruatio muneris potius, quàm substantię, rationem adnotandam esse docet. Euenit autem, vt, quoniam primi & nobilissimi Dei ministri ex spirituum genere esse cognoscuntur, angeli mentione facta spiritus ab auditoribus cogitaretur. Verum non omnes, qui à Deo missi aut præfecti alicui negotio vacãt, ex spirituum simplicium natura sunt. Nonnunquã enim & hominibus hic titulus asscribitur: vt, Ecce ego mitto *Malach.* 3. angelum meum ante faciem meã, qui præparabit viam tuam ante te. Item & Haggæus Angelus Domini de- *Haggai.* 1. nuntiis Domini appellatus est. Itaque non omnes Angeli spiritus esse dicuntur; tamen omnis ea spiritualis natura, quæ neque Deus, neque homo est, ad angelorum cognomen ac ministerium pertinet. Nullus namque ex illo est genere quin Dei minister dictus fuerit, quamquam non exigua illius generis pars, vitio, superbia & insolentia sua, excellenti illo ministerio fuerit abdicata, sicut scri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pium est: Nonne omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Omnes ait Paulus administratorios spiritus esse. Neque ab hoc cognomento quemquam ex illa natura excipit, cùm de tribus naturarum rationibus disserat; de diuina prorsus in patre Deo, de diuina & humana in Christo, deque spirituali natura, cui Christus, vt Deus, dignitate longè præstare, vt homo verò, qui pati moriq; posset, nonnihil inferior fuisse dicitur. Neque verò illi etiam spiritus, qui sese a Deo sua ipsorum arrogantia abalienarunt, nomine & munere angelorum caruere, sicut scriptum est: Angelos verò, qui non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, &c. Illud itaque hoc nomine angeli appellando semper cogitare conueniet, non naturam ipsam, sed ministerium & ministrationem significari, atque ad hanc significationem orationis ac sententiæ rationem esse referendam. In hoc autem munerum genere discrimina primum sunt, quæ vel personarum vel euentuum annotatione dignoscuntur: quidam enim angeli boni, alij verò mali angeli dicuntur. boni, quorum certa semper & constans in diuinis mandatis mens & cura fideique fuit, ipsaq; muneris & officij ratio ad hominum vtilitatem & salutem omnino relata est; de quibus scriptum est; In ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Mali verò, quorum perfidia & improbitas iam olim cognita, damnataque à Deo est; opera verò vel ad piorum exercitationem, vel ad nocentum & improborum castigationem est dicata. de aliis quidē canebat Assaph: Panem angelorum manducauit homo. de aliis verò in eodem psalmo, Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, iram & tribulationem, immissiones per angelos malos. Est & aliud discriminis genus, quo angeli vt sic appellantur, discerni solent. Idque munerum ratione spectatur, quam variam multiplicemque esse, per omnes fere sacros libros obseruauimus. Neque enim angelicum officium legatione obeunda tantum consumitur, vt Græcum nomen sonare & indicare videtur; sed multa in vtroque & bonorum & malorum collegio munia sunt, multæ partes; ex quibus vel singula singulis, vel plura vni, vel pluribus etiam plura communiter pro imperantis Dei consilio & arbitrio sustinentur. Angelum peruigilem Dauid videt. huic etiam alius simili operæ intentus ab Arnon Iebuſæo visus est. alius Israelis dux viæ & itinerum præscriptor est. alius etiam Gedeoni præsidio fore pollicetur. quidam verò verbis ædificandæ situm metatur & describit. nonnulli varijs difficilium visionum interpretes adsunt. Micheas quoque Deum cum exercitibus suis cælestibus deliberantem prospicit: & innumera alia varij generis munera inuenimus, quæ nunc recensere nimis longum foret. Itaque angelus non modò nuntium in sacris, sed omnis in vniuersum muneris & officij ministrum significat, idque aperte Hebraicum verbum MALACH docet, pro quo operantem & industrium simul reddere possumus; cuius verbi vim Latinū, ministri, vel administratoris; & Græcū ὑπηρέτης nomen refert. Quam rem sapientissime Paulus cognitam expressit; administratorios enim spiritus vocauit. Omnibus autem angelis, maximè autē spiritibus, commune ac perpetuum est, atque ad ministeriorum ipsorum cogitandum successum pertinet, quicquid ad industriam, celeritatem, curam, studium, sedulitatem; denique ad rem fideliter, diligenter, expediteque gerendam spectat: sicut scriptum est. Benedicite Domino omnes angeli eius, potentes virtute, qui facitis voluntatem eius ad audiendam vocem verbi eius. Atque de angelis quidem, quatenus ad sermonum interpretationem nobis institutam spectat, hæc dixisse satis fuerit: plura verò aliàs & exactius, quæ ad illorum, tum naturam, tum officia pertineant, Deo annuente dicemus.

Hebr. 1.

Iudæ 6.

1. Paral. 21.

Iudic. 6.

Psal. 77.

Psal. 103.

SERAPHIM.

SERAPHIM puritatem ab omni labe, sorde & grauitate alienam significant, qualis purissimus ignis est, ideoque illi Dei ministri, quos Isaias vidit, purgatoriam & purificatricem vim, ad Dei ministerium, ad hominū vtilitatem obtinent, s. s. e. Et, Seraphim stabant super illud &c. Et paulo pòst, Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat de altari. &c.

Puritas Purificatio

Isai. 6.

SPIRITVS MALVS DÆMON.

CAPVT V.

NAturæ ratio & communitas ipsa monet, vt ea etiam indicemus, quæ illam alteram perfidorum spirituum partem spectant. Quos variis nominibus pro varia rerum ratione sacer sermo appellat. Atque de ipsis ipsorumque differentijs & ordinibus (si tamen hoc modo loqui possumus de tam inordinato & incomposito regno) de variis munerum & studiorum gradibus & differentiis, de multiplici genere nocendi, opportuno & idoneo magis loco ex diuinæ prouidentiæ beneficio disseremus. Nunc autem ea tantum breuiter exponimus, quæ ad arcani sermonis vsum interpretationemque faciunt. Atque ita quæ hoc loco de vnoquouis ex illis exponentur, ad singulos, atq; adeò ad totum genus, referri nihil prohibebit. Nam tametsi variis inter se gradibus gens illa discernatur, omnium tamen in his nominibus communis ratio est. Ac primum quidem dicitur malus spiritus, non tam naturæ quam efficientiæ ostendendæ significatione & vsu. Etenim spiritui efficacitatem, celeritatem & vehementiam in præcedentibus capitibus adscripsimus. cui si malitiæ adnotatio accedat, efficacem & vehementem nocendi indicat vim; siue ea exterius vel rem vel personā aliquam petat & infestet; siue cominus angat; siue etiam præsens occupet & agat. Huiusmodi nequam spiritum recedenti à Saule Dei spiritui successisse legimus. Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam à Domino. & spiritus mendax decepit omnes prophetas Achab regis. Hoc genus spiritus malos & spiritus immundos diuina scripta dicunt. sed hac differētia, vt malus spiritus eum, cui ascribitur, ad agendum & aliis etiam nocendum impellat: vt in Saulis & Achabi prophetas decipiente spiritū, & in aliis, obseruauimus; atque in illo etiam dæmonio pessimo, quod cùm filij Scæuæ Iudæorū sacerdotis apud Ephesum adiurarēt, nocentissimum & grauissimum in se experti fuere. Huiusmodi spiritū bestiæ illius mōstrosæ imagini dandum esse Iohannes præuidebat. Vt loquatur imago bestiæ, & faciat, inquit, vt quicunq; nō adorauerit imaginem bestiæ, occidatur. At verò spiritus immundus eum, quem obsidet, non tam agere, quam pati cogit, & vel videndi vel audiendi, vel omnino sensus vel mentis facultate & vsu priuat, vel aliàs graui morbo aut infirmitate impotentissima afficit, atque denique ab illa naturæ puritate alienat, & cum animi cogitatione & contaminatione corpus ipsum quoque inficit. Huiusmodi homo in spiritu immundo Christo in Gerasenorum regionem transmisso ex monumentis occurrit; qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare: & semper die ac nocte in montibus & in monumētis erat clamans & concidens se lapidibus. Illi autem ijdem immūdi spiritus ex illo homine eiecti, porcos à se, Christi permissu, occupatos, in præcipitium egerunt. Huius generis immundum spiritum filio suo infestissimum pater ille Christo medico vero & potentissimo describebat. Magister, attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum; qui vbicunque illum apprehenderit, allidit eum & spumat, & stridet dentibus & arescit: & frequenter eum in ignem & in aquas misit, vt eum perderet. & cùm videret Iesus concurrentem turbam, cōminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, &c. Hanc immundi spiritus annotationem aperte significat verbum vexare, quod

1. Samu. 16.

3. Reg. c. 22.

Actor. 19.

Apocal. 13.

Matth. 4. Marc. 1.

quod cum immundis spiritibus frequenter vsurpatur. vt: Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur. Ad Apostolos etiam concurrebat multitudo vicinarum ciuitatum Ierusalem afferentes ægros, & vexatos à spiritibus immundis. qui curabantur omnes. etiam curatio ipsa morbum arguit.

Luc. 6.

Actor. 5.

DÆMONIVM.

EADEM fere significatione, qua spiritus immundus, Dæmonium etiam dicitur, cui & immundi adiunctum ascribi solet: nisi quantum Dæmonium naturam ipsam ac genus propriè & apertè indicat, distinctam à bonis spiritibus, & à naturalibus morbis, atque à vehementi aliqua affectione & perturbatione vel corporis vel animi, quæ spiritus etiam aliquando dicitur. itaque dæmonium nequissimi spiritus naturam ipsam expressius ostendit; cum quadam tamen principatus & potestatis atque possessionis, vt ita explicemus, annotatione; quæ non solùm actionem & passionem vt spiritus, sed auctoritatem nescio quam vsurpatam sibi in hominū opinionibus ostēdat. Itaque Spiritus naturam ipsam cum efficacitate & vi; Dæmonium verò factionē illam Luciferi à Deo abalienatā, & à cæteris spiritibus diuisam significat; quæ qua ratione dæmoniū est, eadē Deo aduersari & hominibus nocere studeat. prius ergo ratione & cogitatione est dæmonium, quàm malus spiritus; quamquā spiritus naturā priùs dicitur, quàm dæmonium. Sed malus aut immundus spiritus actionem ipsam & exercitationem; dæmonium auctoritatem atque principium actionis adnotat. Atque ita proprie dæmonij nomen diuinis nominibus opponitur. Immolauerunt dæmoniis & non Deo; dijs, quos ignorabant. Quoniam omnes dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit. ita adeò si proprie, quāquam non adeò Latine, loquamur, illam factionem & principatum infernum, quæ aduersus diuinam gloriam & maiestatem rebellauit, Dæmonitatem dicemus. iuxta quam rationem scriptum est: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Atque hanc potestatis & execrandæ auctoritatis rationem obtinet dæmonij nomen; cùm ad certas etiam personas refertur: vt in iis, qui à Christo & Apostolis Christi virtute sanati liberatique fuerint, facilè & apertè obseruatur. quibus omnibus verbum *habere* additur; & cùm sanantur, *ejicere* verbum vsurpatur. Et eos, qui dæmonia habebant, adducebant ad eum, & dæmonia multa eiiciebat. Itaque auctoritatem, & occupationem, ac tyrannicam quandam possessionem, adnotat hoc nomen: Spiritus autem actionem agitationemq; ipsam; quamquam hæc distinctio obscurior aliquando sit. Atque adeo hæc nominum & verborum annotata obseruatio magnam lucem afferet iis, qui disputationem illam celeberrimam & sapientissimam explicare velint, quam Christus cum aduersarijs instituit de sua & Beelzebub omnino aduersa & dissentiente auctoritate.

Dæmon. 3.

Luc. 11.

Matth. 4. Marc. 1.

SATAN ET DIABOLVS.

IDEM verò spiritus alia certa quadam ratione Satan, alia verò Diabolus dicitur. Vtrumque autem nomen actionis & studij, non naturæ est. Nam quatenus dæmon apertum Dei & diuinarum partium aduersarium agit, & sese consiliumque suum palàm aperit, ac manifestis rationibus exequitur, ac denique Deum diuinaque consilia, vel piorum hominum studia palàm oppugnat, Satan dicitur. Vt verò idem agens quidem, tamen calliditate, dolo, fraude, & astutia vtitur, Diabolus appellatur: cuius cognomenti ratio consilij & calliditatis rationibus explicatur. Ita illud à Christo eiusq; Apostolis pletumq; obseruatur: vt cùm de dolo, fraude, mēdacio, persuasione, astuta & callida inductione sermo est, Diabolus: cùm verò de aperta & manifesta aduersus Deum, aut Dei gētem professione & pugna aut aggressione oratio instituitur, Satan appellatur. sic enim in celeberrima illa tentatione, quam hostis ille aduersus Christum molitus est, dum res callida & excogitata disputatione, dissimulata-

Matth. 4.

que oratione agitur, diaboli cognomento ascribitur. Ductus est Iesus à spiritu in desertum, vt tentaretur à Diabolo. & dixit illi, Si filius Dei es &c. & iterum: Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculū templi, & dixit illi, Si filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim &c. Hactenus disputationes, calliditas, consilia, dissimulationes & cætera machinamenta, quæ ad ipsius Christi vtilitatem vel gloriam pertinere mētita & dissimulata specie videbantur. Cùm verò sese aperte prodidit, suamque rem aduersus diuinam gloriam agere impudenter cœpit, Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. audiit continuò, Vade Satana. atq; adeò hęc obseruatio, fere factis omnibus scriptoribus perpetua, faciliores multorum locorum explicatus reddet. Sic Iobi patientia, quòd nō calliditate & astu, sed aperta vi & impetu facto tentaretur, à Satan tētata sæpè dicitur. Sic Iudas Iscariotes, in cuius cor diabolus iam diu se immiserat, vt præceptorem suum traderet, ipse etiam ob auaritiam & fraudem, malitiosamque cogitationem, diabolus à Christo fuerat appellatus. Vbi aperte iam tradere statuit, remque ipsam impudenter & palàm exequi cœpit, à Satana actus fuisse dicitur. Et post buccellam, tūc introiuit in eum Satanas. & dicit ei Iesus, Quod facis, fac citiùs. & illud: Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticū. Et datus est mihi stimulus carnis angelus Satanæ, qui me colaphizet. &, Voluimus venire ad vos, ego quidē Paulus, & semel & iterum; sed impediuit nos Satanas. Quæ verò eundem, vt diabolus dicitur, spectant, huiusmodi multa exempla sunt. Inuidia diaboli mors introiuit in mundum. &, Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. cùm loquitur, mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius. illud etiam. O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli! Et, Induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. & innumera alia vtriusque nominis exempla, quorum distinctam significationem Iohannes aperte indicauit: Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est Diabolus & Satanas, & ligauit eum &c.

Marc. 3. Luc. 7.

Luc. 9.

Iohan. 6.

Iohan. 13.

Luc. 22.

2. Cor. 12.

1. Thes. 2.

Sapient. 2.

Iohan. 7.

Actor. 13.

Ephes. 6.

DE MVNDO.

CAP. VI.

POST spiritualem naturam corporeæ ratio explicanda subsequitur, quam vniuersam mundus hic continet, quamque cælum ambit supremum. Quod enim diuina sapientia nobis primum cognoscendum proponit, principium & Deus est, à quo & in quo rerum generationes, & secula creata aptataque fuisse docet. In primis autem, quæ creata sunt, rebus, Angelos etiam extitisse, hoc est, ante cæli creationem ipsis temporis primis initiis: vt scriptum est. Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Deinde cælum & terra prima omnium corpora verbo Domini constitere. horum creationem lux secuta est, quæ primum orbi effecit diem, cælum autem ipsum primum emicuit, corpus natura sua cæteris purius & elegantius; cui postea luminaria & stellæ additæ sunt, clariora & lucidiora corpora, maioriq; adeò ad res alias quæ in orbe sunt, conseruandas, ornandas & distinguendas efficacitatis. Cælum autem ipsum Deus, qui nullo loco aut indiget, aut circumscribitur, tamen in præcipuam sibi maiestatis sedem delegit, vt ab iis, quos ex terra productus erat, hominibus tantæ etiam sedis & loci dignitate & excellentia cognita, commodius & diligentius obseruaretur, sicut scriptum est: Benedicti vos a Domino, qui fecit cælum & terram: Cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum. &, Domine Deus meus magnificatus es vehementer; confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. Qui tendis cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius, &c. Et Dominus in cælo parauit sedem suam, & regnum ipsius omnibus dominabitur. Sed de cælo cæliq; partibus, natura & vsu aliàs nobis agere auctor ipse dabit, spe-

Isai. 14

Psal. 113.

Psal. 103.

Psal. 102.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bit,spero. Nunc verò quæ sermonis rationem spectant, exponamus. Igitur,quæ ad cælum referuntur, orationes vel ipsam corporis illius naturam,vt certis quibusdam modis perfectam, vel loci rationem certam significant. Prioris generis duplex etiam ratio est: altera ad cælum ipsum, altera verò ad conditorem Deum refertur. Cæli naturam simplicem,puram,cõstantem diuturnam, perpetuis & cõcinnis motibus ad orbis vtilitatem exercitatam,atque eandem omnibus in rebus conditoris sui nutui parentem,ac denique omni ex parte admirandam, Iob.37. huiusmodi multa loca ostendunt. Nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationes eius in terra? Quis enarrabit cælorum rationem,& concentum cæli quis dormire faciet? Firmitudinem verò illa significant. Dominus stabiliuit cælos prudentia. & illud ad cõtentionem ab Isaia Prouerb. 3. pronuntiatum, Leuate in cælum oculos vestros, & videte sub terra deorsum. Quia cæli sicut fumus liquescent; Isai.51. & terra sicut vestimentum atteretur: salus autem mea in sempiternum erit. quo loco firmissima res cum firmis Puritas. etiam confertur,quas tamen firmitudine vincit. Puritatem autem,& naturæ cælorum elegantiam,illud Christi Matth.7. dictum indicat. Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris,quanto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se? Ipsam cælorum naturam mali expertem, atque ideò a Deo sedem delectam significat: vnde quidquid à Deo detur,purum,bonum & suaue sit. Atque huic rationi addita etiam efficientia,beneficentia,benignitas & prouidentia nomine cælorum adnotari solet. Vt apud Isaiam. Quomodo descendit imber & ros de cælo, & illuc vltrà non reuertitur,sed dat semen serenti & panem comedenti. Et apud eundem. Attende de cælo,& vide de habitaculo sancto tuo & de solio gloriæ tuæ: vbi est zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum?& apud Psaltem: Exaudiet illum de cælo sancto suo. Vt verò cæli nomen ad Dei cognitionem contemplationemque in sacris sermonibus vsurpatur; primùm sapientiam,virtutem & efficientiam diuinam agnoscendam cõmendat: vt, In principio creauit Deus cælum & terram. & apud Iob: Qui extendit cælos solus, & spiritus eius ornauit cælos. Et ego cognoui quòd magnus est Dominus, & Deus noster, præ omnibus dijs. Quia omnes dij gentium,dæmonia: Dominus autem cælos fecit. & opera manuum tuarum sunt cæli. Hæc dicit Dominus creans cælos & extendens eos. atque huius capitis breuem, sed arcanam & grauem,summam illud carmen subducit: Cæli enarrant gloriam Dei, &c. Sed vt cælum in locorum genere ponitur,altissimam imprimis, & editissimã sedem,atq; totius orbis regi summo iudici, & gubernatori præ cæteris locis opportunã,intelligimus: vnde omnia, quę inferius posita sunt,prospici & cognosci, regi, moueri, agiq. pro nutu possint: vbi etiam ipse Deus gubernator, auxiliator, tutor, testis, iudex ac vindex ab omnibus qui in terra sunt,cognosci,queri,orariq; possit. Nulla enim orbis terræ, nulla maris pars est,vnde cælũ non videatur,ipsaq; diuinæ maiestatis claritissima & Maiestas. notissima, præcipuaque in corporeo mundo aula non ostendatur. His etiam illud accedit; quòd nullus ex ijs, qui in terra sunt, mortalibus, eius, qui in cælis,principis, iudicis,aut vindicis vim effugere,aut vitare, aut impedire potest: neque etiam vllo consilio,vllo studio,conatu & Facultas. opera lædere, aut alio modo impugnare valet. Nulla namque deorsum tanta profunditas est, quò ea, quæ ex alto demittuntur, non perueniant. Est autem certa sursum celsitudo & distantia,quò nihil ex inferiore loco iactum, quantouis ingenio, quantauis machina & mole iaciatur,tamen contendere possit. Vnde in mutuis con- Præstantia. tentionibus & pugnis, superioris, quàm inferioris loci, melior secundum naturam conditio est. Omnium autem locorum supremus est cælum, atque ideò ab omni mortalium etiam Giganteo conatu longè liberrimus. Multa autẽ sacrorum librorũ loca hanc à nobis descriptã rationem sequuntur, atque ad sui explicationem animaduerti postulant: vt, De cælo prospexit Dominus, vidit omnes filios hominum, de præparato habitaculo suo respexit super omnes, qui habitant terram. & illud, Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Et misit de cælo, & liberauit me; assumpsit me de aquis multis. Et intonuit de cælo Dominus, & altissimus dedit vocem suam. Et, Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat? & , Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis. Et apud Danielem: Sed est Deus in cælo reuelans mysteria. Quod verò ad humanorum conatuum aduersus Deum contemptionem attinet,multis quoque locis declaratur.vt, Qui habitat in cælis,irridebit eos.&, Posuerunt in cælum os suum.& quod Daniel inquit, Tu quoque filius eius Balsasar non humiliasti cor tuum,cùm scires hæc omnia, sed aduersum dominatorem cæli eleuatus es. Alio etiam modo cæli nomen ad longissimam mensuram vel remotissimam distantiam indicandam affertur. vt,Cælum sursum & terra deorsum: &, Secundùm altitudinem cæli à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se, item, Quia sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à vijs vestris,& cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Porrò quæ de cælis dicuntur,eorumque affectionem aliquam siue faustam, siue grauem,& infaustam significant;ad eiusmodi euentus hominibus expectandos referenda sunt: vt cælorum & terræ motus pressuram & turbationem magnam hominibus portendunt. vt, quod de hostili manu Ioël concinebat: A facie eius contremuit terra, & moti sunt cæli. Cæli etiam aliquando testes à Deo appellari solent, auctoritatis, integritatis & certitudinis causa. Nulla enim ex ijs, quæ in terra fiunt, rebus, cæli conspectum latere possit, quod motu suo omnia quotidie perlustrat. viuit autem cælum,sentit,audit & videt Deo,cui omnia viuunt. Ex hoc genere illa sunt: Audite cæli, quæ loquor. & apud Esaiam: Audite cæli. & apud psaltem, Aduocabit cælum desursum, & terram,discernere populum suum. & annuntiabunt cæli iustitiam eius, quoniam Dominus iudex est. Quoniam autem cælum Dei sedes illustrissima est, atque diuinæ in homines prouidentiæ & animaduersionis atque iudicij index certissimus; solet hominũ in cælos aspectus,vel Dei misericordiam inuocare,vel fidem & iudiciũ implorare: vt, Attenuati sunt oculi mei suspicientes in cælum. Susanna flens suspexit in cælum. erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Contrà verò qui cæli aspectum refugiunt, diuinum iudicium aduersari sese hoc habitu ostẽdunt: vt in eodem libro. Et declinauerunt oculos suos, ne viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Porro illisione aut demissione de cælo,grauissimus casus describi solet. vt, Proiecit è cælo in terram inclytam Israel.&, Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem.

Psal.32. Psal.90. Psal.5. Psal.17. Psal.112. Psal.122. Daniel.18. & 30. Psal.2. Daniel.5. Distantia Prouerb.25. Psal.102. Isai.55. Affectiones cælestũ. Ioel.2. Auctoritas. Deut.32. Isai.1. Psal.49. Inuocatio. Daniel.13. Ibidem. Casus grauissimus. Thren.2. Luc.10.

CÆLI PARTES.

Cæli partes quatuor præcipuè numerantur,quatuor ventis distinctæ;de quibus aliàs disseremus. Deinde vniuersus orbis cælorum ambitu contentus,summi & vltimi nominibus significatur. vt: A summo cælo egressio eius, & occursus eius vsque ad summum eius. & illud, Et congregabit electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum vsque ad terminos eorum.

Psal.18. Matth.24.

SEPTENTRIO.

Septentrio Assyriam Chaldæam regionẽ significat,& ipsam regiam vrbem Babylonem, quòd ea pars Israelitis Septentrionẽ versus ad ortum sita est. s.s.e. Leuate oculos vestros,qui venitis ab Aquilone, vbi est grex, qui datus est tibi. &, Ecce aquę ascendunt ab Aquilone; & erunt quasi torrens mundans, &c. Et, Extendet manum suam super Aquilonem & perdet Assur. Septentrio Mediam etiam significat,ratione ad Babel relata. s.s.e. Quoniam ascendet contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram eius in solitudinem.

Chaldæa. Ierem.13. Ierem.47. Sophon.2. Media. Ierem.50.

DE

DE TERRA.

CAP. VII.

Terra cum aquis secundo loco à Deo creata,tertia in ordine apparuit. Nam cùm primùm fieret, aquis cum ipsa simul creatis operiebatur; sicut scriptum est: Abyssus sicut vestimentum amictus eius, super montes stabunt aquæ; ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt &c. Hæc mundi infima & solidissima pars cùm primùm ab aquis illis libera Dei dicto extitit, atque multiplicem gignendarum alendarumque rerum vim & aptitudinem ex Dei efficientia obtinuit, nomen Deo auctore accepit. Est autem ארץ terræ natura montibus & vallibus, campis littoribusque distincta & firmata, fontibus fluuiisque ornata, lapidibus, arenis, puluerum,argillarum, mineraliumq; multiplici genere aucta, calore & frigiditate variè aliis atq; aliis in locis affecta,multo & vario succorum numero abũdans, perpetua fouendi &agendi atque mutandi vi,& occulto ac permeabili spiritu prædita, magna cum cælorum efficacitate consonantia & societate conueniens. Ex quibus omnibus partibus ac viribus ad gignendas, producendas,alendasque res,commoda & idonea euasit,sicut scriptum est. Ascendunt montes & descendunt campi Psal.103. in locum,quem fundasti eis. Qui emittis fontes in conuallibus; inter medium montium pertransibunt aquæ; super ea volucres cæli habitabunt, de medio petrarum dabunt voces. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra: producens fœnum iumentis,& herbam seruituti hominum. Vt educas panem de terra,& vinum lætificet cor hominis; vt exhilaret faciem in oleo & panis cor hominis confirmet. Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plãtauit:illic passeres nidificabunt. Herodij domus dux est eorum,montes excelsi ceruis, petra refugium erinaciis. Huius autem situs & habitationis commoditas à mari vsque ad mare, & à flumine vsq; ad terminos ter- Zach.9. ræ à Zacharia indicantur.quæ vt simul cum aquis creata dicitur, sic etiam harum vsu & societate ad habitationis suæ commoditatem, rerumq; à se gignendarum Prouerb.30. & alẽdarum vtilitatẽ indiget,nũquam enim, vt Sapiens tradit, terra satiatur aqua. Quam ob rem ipse super Psal.24. maria fundauit eum, & super flumina præparauit eum, terrarum orbem. Hæc autẽ vnum cum mari ambiente & subeunte corpus constituit, siue globum dicere maluerimus. Vnde aliquando pro omni animantium loco, siue hustnido, siue arido, terræ nomen vsurpatur.vt: Laudate Dominum de terra dracones & omnes abyssi. Terræ autem totius dominium, ius & gubernatio Dei creatoris propriè est; vsus verò hominum; maximè autem Psal.147. piorum & iustorum, iniustorum autem atque improborum vsurpatio & abusus, sicut scriptum est: Domini est Psal.24. terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi, qui habitant in eo. Cælum cæli Domino,terram autem dedit filiis hominum. Et apud Isaiam. Ipse Dominus for- Isai.45. mans terram & faciens eam, ipse plastes eius, non in vanum creauit eam: vt habitaretur,formauit eam. & apud Psaltem: Iniusti punientur,& semen impiorum Psal.36. peribit: iusti autem hæreditabũt terram, & habitabunt in seculum seculi super eam. Retinet autem in ea Deus perpetuò ius suum & potestatem: nam quanquã in cælo sedeat,terram tamen omnem pedibus vt subsellium Isai.66. occupat. Cælum,inquit, est sedes mea, & terra scabellum pedum meorum. atque hoc nomine sancta est, neque cuiquam temerè aut prophanè, vel verbo vsurpanda. Neque per terram iurabitis,inquit Christus: quia Matth.5. scabellum pedum Dei est. Hanc autem plurimarum rerum genitricem,& sua natura fœcundissimam,habitatorum malitia & sceleribus effœtari,sterilemque reddi Psal.106. accepimus. Posuit flumina in desertum, exitus aquarum in sitim; terram fructiferam in salsuginem à malitia inhabitantium in ea. Eandem verò ab innato fortasse aut contracto sterilitatis vitio ad summam fertilitatem piorum hominum causa restitui, idem Psaltes confirmat. Posuit desertum in stagna aquarum, terram sine aqua in exitus aquarum: & collocauit illic esurientes,& constituerunt ciuitatem habitationis. Porrò hæc, non solùm quòd omnes alat & foueat, sed quòd extinctos tandem recipiat, omnium mater dicitur. Iõgum grauе super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsq; ad diem sepulturæ in matrem omnium. Atq; hæc de terra ipsa ad omnem habitationis commoditatem dicta; quæ eadem,cùm ad culturam agriq́ue exercendi rationem refertur, אדמה dicitur, atque ita ADAMA. KAIN & NOE ab ea exercitatione Viri terrę dicti sunt. cùm verò elementum ipsum purum omniq́ue fœcundo succo semoto consideratur, cuius rationes tantùm expondere & grauitate atque inertia petuntur, appellari solet עפר puluis. Nunc verò deinceps sermonum ratio breuiter nobis indicanda est,ac primò terram,vt mundi GHAPHAR pars est,hoc est,iuxta naturã suam, deinde iuxta situm considerabimus. Terra ob naturæ suæ soliditatem atq; ob innatam situs immobiliter obseruandi vim,ad firmi- Firmitudo. tudinis & constantiæ significandas rationes appellatur: vt,Generatio prętterit, & generatio aduenit;terra autẽ Eccles.1. in æternum stat. Quam ob rem & firmitatis in contentionibus & comparationibus, terræ etiam nomen vsurpari solet: vt, Quia cæli sicut fumus liquescent, & terra Isai.51. sicut vestimentũ atteretur,& habitatores eius sicut hæc interibunt.salus autem mea in sempiternum erit. Terra etiam ex metonymia figura,hominum genus in ipsa ortos & nutritos significat: vt,Benedicat nos Deus, & Psal.107. metuant eum omnes fines terræ. Et, Benedixisti Domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Etenim Humanæ Dominus dabit benignitatem,& terra nostra dabit fru- tantiæ. ctum suum. Significat autem antonomasticè hominem, vtpote quem ex limo siue puluere terræ fabricatum sacræ literæ docent, idque per similitudinem frequenter vsurpatur. vt, Terra enim sæpe venientem super se bi- Hebr.6. bens imbrem, & generans herbam, &c. Maximè autẽ hac ratione cor ipsum humanũ totius corporis cẽtrum, Cor homi- atque sapientum vel stultarum cogitationum affectio- nis. numque officina arcano sermone indicatur: vt, Aliud cecidit in terram bonam, aliud inter spinas, aliud secus Matth.13. viam, &c. Illud autem longè reconditioris mysterij est, quòd Christus sese in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus futurum, atque ex ea re magnum & extremum generationi peruetæ auctoritatis & efficacitatis signum daturum dixerat.quod cùm admirabiles explicatus habeat,proprium locum & tempus ad exponendum postulat; sed tamen illo loco terræ nomine naturam humanam arcanè significari admonemus.

Terra igni cõbusta & cremata, quòd omnem iam succum amiserit, inutilis ad omne opus est, vt scriptum est: Inutilitas. Num.6. Nunquid ædificare põterunt lapides de aceruis puluеris qui combusti sunt? Per terram maledictam facere Fuga. iter, fugientium est & eorum, qui obseruari sua vestigia,seque deprehendi nolint. Sic Iob Maledicta sit pars Iob.24. eius in terra, ne ambulet per viam vinearum. Terra autem, vt idem cum habitabili orbe est, partibus distinguitur & plagis, Oriente, Occidente, Meridie siue Au- Terræ strõ, & Septentrione. Septentrionalis & Australis par- partes. tes,in fermonem inductæ,tribulationem aliquando significant,propter frigidum & vehemẽtem alterius partis ventum, alterius verò calorem nimium. Sic Isaias Tribulatio. Deum spem à Septentrione, vmbraculum à Meridie vocat,& subiungit: Spiritus enim robustorum quasi Isai.25. turbo impellens parietem,& sicut æstus in siti. Vt obiq; Septentrionem & Meridem Vates nominat. Præterea Terra Iuda Meridies terram Iuda in loco indicat, vt apud Ieremiam: Ciuitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat: translata est omnis Iuda transmigratione perfecta. Aquilo autem,siue Aquilonaris plaga,Babylonem apud Babylon. eundem significat. Leuate oculos vestros & videte omnes qui venitis ab Aquilone. Ezechiel etiam cladem Iu- Ezech.21. dæis futuram Austri nomine indicauit. Idcircò egredietur gladius meus de vagina ad omnem carnem ab

Austro

Universidad de Deusto
Biblioteca

Palæstina. Ezech. 25. Austro vsque ad Aquilonem. Erat enim vari Babylone commoranti Iudæa regio Australis. Littus autem maris Palæstinam significat. vt: Et perdam reliquias maritimæ regionis, faciamque in eis vltionem magnam.

Ezech. 7. Terræ accidentia. Porrò quatuor terræ alæ siue plagæ omnem terminum atque inferiores etiam regiones eius terræ, de qua sermo est, continent & indicant. vt: Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus terræ Israel, Venit finis, finis venit super quatuor plagas terræ. Quæ verò accidunt terræ extrinsecus, huiusmodi sunt; tremor, motus, cultura: atque hæc significationem habent certissimam.

Terror. Terræ namque tremor prædictus terrorem, afflictionem, pressuram & calamitatem obnuntiat: sicut scriptum est. Et commouebitur terra & conturbabitur, quia euigilabit contra Babylonem cogitatio Domini. Terra autem culta

Ierem. 51. pacis & tranquillitatis est index. Sic in Machabæorum

1. Mach. 14. libris legitur. Et vnusquisque colebat terram suam cum pace; & terra Iuda dabat fructus suos, & ligna campo-

Puluis. rum fructum suum. Demùm terra, quæ fructifera non

Vilitas. est, sed pulueris tantùm rationibus definitur, rem vilem & contemptibilem significat, vt apud Sapientem: Cinis

Sapient. 15 est enim cor eius, & terra superuacua spes illius.

PVLVIS.

Infima conditio. 3. Reg. 16. Pvlvis minutissima & vilissima terræ pars, in sermonum ratione infimam hominum sortem & conditionem significat s. s. e. Pro eo, quòd exaltaui te de puluere; & posui te ducem super populum meum Israel.

Extrema clades. Extremam internecionem & vastationem hac similitudine indicant sacra scripta, s. s. e. Interfecerat enim eos

3. Reg. 13. rex Syriæ, & redegerat quasi puluerem in tritura areæ.

Psal. 17. Bellitempestas & agitatus. Et comminuam eos vt puluerem ante faciē venti. Bellum, & cursus equestris celeritatem & frequentiam maximam, puluis indicat: vt, Inundatione equorum eius

Ezech. 26. operiet te puluis eorum. Hominis mortui & cadaueris

Homo mortuus. consumpti symbolum etiam est: vt, Nunquid confitebitur tibi puluis? Innumerabilem & mensura carentem

Psal. 29. Innumerabilitas. rem etiam indicat puluis: vt, Pluit super eos, sicut puluerem, carnes.

Psal. 77.

LVTVM.

Vilitas & contemptus. Lvtvm vilissimæ rei, aliàs autem molestæ, ideoque sine clementia de medio tollendæ, significationem in similitudinibus ostendit, s. s. e. Tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Et Me-

Sapient. 7. Molestia. Iob. 13. moria vestra comparabitur cineri. &, redigentur in lutum cineres vestri. Subiectio, subplantatio & pœna-

Abiectio. Pœnæ sine clementia vastatio. rum repetitio, sine clementia, hac etiam similitudine

Isai. 10. indicatur; vt, Ponat illum in conculcationem quasi lu-

Mich. 7. tum platearum. Et oculi mei videbunt in eam: nunc

Psal. 17. erit in conculcationem quasi lutum platearum. &, Vt lutum platearum delebo eos. Aliquando molestiam

Molestia. Importunitas. non facilè expuendam & incommoditatem animo gra-

Habac. 3. uem significat: vt, Viam fecisti in mari equis tuis, in lu-

Psal. 68. to aquarum multarum: &, Eripe me de luto, vt non in-

Psal 39. figar: &, Eduxit me de lacu miseriæ & de luto fecis.

ARENA.

Immēsitas. Arena cùm absolutè ad quantitatem refertur, & maris nomini coniungitur, immensitatem significat. vt, Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæ-

Genes. 22. li: & velut arenam, quæ est in littore maris: &, Tanta

Genes. 41. Psal. 138. fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coæquaretur, & copia mensuram excederet: &, Dinumerabo, & super arenā multiplicabūtur. Ponderis & molestiæ significa-

Pondus. Molestia. Proverb. 27. tionē indicat arenæ nomē, ad similitudinē inductū: vt, Graue est saxum & ponderosa arena: sed ira stulti vtroque grauior. Infirmitudinem & virium tenuitatem

Infirmitudo. Matth. 7. Ierem. 5. arena aliquando significat: vt, Similis est homini stulto qui ædificauit domum suam super arenam, &c. Huc illud pertinet: Qui posui arenam terminum maris, præceptum sempiternum. ad admirationem prouidentiæ hoc spectat exemplum.

DE AQVA.

CAP. VIII.

Aqva post cælum creata est, sed distinctione & loco tertia, materiam terræ dedit, sicut scriptū est. 2. Pet. 3.
Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant priùs, & terra de aqua, & per aquam consistens Dei verbo. ea quoque admirabili ad res gerendas & alendas virtute, tum seorsum, tum etiam cum terra commixta, diuinitus prædita fuit: priùs enim tenebris obtecta abyssi tantùm nomen obtinebat, obscurum & humidum, ac frigidum corpus terram contegens & premens, nulla alia quàm profunditatis & oppressionis potestate valens, atque terram etiam à se pressam & obductam informem inutilemque efficiens. Terra enim erat inanis & vacua, & Gen. 1. tenebræ super faciem abyssi, donec Dei spiritu & virtute fota, gignendi vim, verbo autem iussa, locum proprium obtinuit. Et spiritus Domini ferebatur super aquas. Dixit autem Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, & congregentur aquæ, quæ sub cælo sunt, in locum vnum, & appareat arida. Hinc iam quæ priùs abyssus fuerant, spiritu Domini fotæ, aquæ dicūtur: vbi verò locum suum sortitæ sunt, maria appellantur; vnum locum tantùm in toto orbe obtinentes, quanquam variis terræ sinubus & promontoriis intermissum, non tamen interruptum aut diuisum, vt in sacra Geographia docebimus. Ex eadem autem natura aquæ omnes siue maris, siue fontium, siue fluuiorum, vel pluuiarum sint, fœcunditatem gignendi alendique vim ab illo Domini spiritu obtinent: variam & colorum & saporum atque efficientiarum virtutem ex locis atque temporibus sortitæ; vt aqua Bethlehemitis & gustu suauis, & salubris habebatur; cuius desyderio Dauid actum legimus. Aquæ verò Iericho insalubres & pueris nimium infensæ fuisse dictæ sunt. Est autem hæc natura frigiditati & calori excipiendo idonea: frigiditatem tamen aptiùs, quàm calorem excipit atque diutiùs conseruat. & quia ea potestate vna cum humiditate valet; igni, qui calidus natura & siccus est, aduersatur, atque vt contrarium contrario opponitur: sicut scriptum est; Transiuimus per ignem & aquam. Præterea aquæ ex illius, à quo primùm motæ sunt, spiritus virtute & efficientia hoc etiā habēt, vt res alias ab alijs separando & secernēdo mundent, abluant, atque purgent: sicut scriptum est, Dedit aquam ad lauandos pedes camelorum & virorum, qui Genes. 24. venerant cum eo. Eodem etiam spiritu efficiente & sitim sedant, & commodum ac facilem potum animantibus præbent, & ad lassitudinees aliasque corporis affectiones curandas adhibentur: vt scriptum est, Sicut Psal. 41. cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Harum igitur trium constitutionum rationes illa natura semper & re ipsa & in sermone arcano obtinet, videlicet, Abyssi, aquarum & maris: quas cognoscere, & pro inductæ orationis opportunitate in promptu habere, operæpretium fuerit. Nam quæ grauiora & molesta de aquis dicuntur, ad abyssi; quæ verò vel mitiora vel vtilia & prospera, ad aquarum rationem, sunt referenda. Atque hæc de aqua in vtroque hoc genere. de mari autem suo loco agemus. Iam verò arcani sermonis proferamus exempla. Aquam ministrare, familiaris ministri officio fungi, est. vt, Est hic 4. Reg. 3. Eliseus filius Saphat, qui fundebat aquam super manus Eliæ. Aquæ etiam regnū significant, hoc est ipsum regum munus & ministerium, quod aquarum similitudine rerum publicarum cultum præstat: vt si legitimum temperatumque sit, foueat & felicitet; si verò tyrannicum & immoderatum, perdat: sicut scriptum est, Vt riui aquarum cor regis in manu Domini, &c. Ex Pro 21. hac similitudine illud ab Isaia dictum interpretamur. Pro eo quòd abiecit populus iste aquas Siloe, quæ va- Isai. 7. dunt cum silētio. Aquę ex bonis fontibus & venis, pacis & felicitatis vsum copiamque inscribunt: vt, Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Chaldæi Isai. 12.

Ministerii.

sapientiam, hoc loco nos omnem felicitatem intelligimus. Nimia aquarum inundatio magnum exercitū, cuius impetum & vim nemo cohibere possit, exponi-

Isai. 17. tur: vt, Sonabunt populi, sicut sonitus aquarum inun-

Ierem. 47. dantium. & apud Ieremiam, Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans; & operient terram & plenitudinē eius, vrbem & habitatores eius. Ex eadem ratione aquæ multæ validissimarum calamitatum oppressione referunt, quæ, velut vnda superuenit

Ezech. 27. vndam, sese perpetuo contingant: vt, In aquis multis adduxerunt te remiges tui. & paulò inferius. Nunc contrita es mari, & in profundis aquarum opes tuæ. Ex

Psalm. 41. quo genere illud etiam est: Abyssus abyssum aduocat a voce cataractarū tuarū. omnia excelsa tua & fluctus tui

Ezech. 26. super me transierunt. Et, Cùm dedero te desolatam, & adduxero super te abyssum, & operuerint te aquæ multæ. Itaque abyssus naturæ suæ ratione, magnitudinem & copiam hominibus insuperabilem, & impenetrabilem significat; siue eam rem faustam, siue infaustam, ad-

Ezech. 31. iunctorum & sententiæ ratio exponat: vt, Aquæ nutrierūt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu eius, & riuos suos emisit ad vniuersa

Psalm. 36. ligna regionis. & apud Psaltem, Iudicia tua abyssus multa. Ad hoc genus quoque aquarum vox pertinet, quæ

Apocal. 1. fragorem, minas, & instans periculum ostendit. vt, Vox illius tanquam vox aquarum multarum, & habebat in dextera sua stellas septem; & de ore eius gladius vtraq; parte acutus exibat. Aliquando autem, vt exercitus & turmæ, sic populi, aquarum nomine, vel angelo inter-

Apocal. 17. prete, significantur. Aquæ, inquit, quas vidisti, vbi meretrix sedet, populi sunt, & gentes, & linguæ. Porrò aqua igni coniuncta, anceps & graue discrimen, vehe-

Psal. 65. mentemque pressuram efficit: vt, Transiuimus per

Isai. 42. ignem & aquam. & illud, Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Multa in Lege, Prophetis & Psalmis, atque in nouo Testamento loca, ex huius generis adnotatione explicantur. Ad hoc genus aquæ currentes pertinent, quæ gentem aut personam significant, à quo nulla stabilis vtilitas expectanda putetur, quæ tamen aliquando contin-

Eccl. 11. gat: vt, Mitte panem tuum super trāseuntes aquas, quia post tempora multa inuenies illum. His proxima est debilitatio & membrorum corporis ex timore & imbecillitate labefactatio, qualem Ezechiel aquarum similitu-

Ezech. 7. dine indicabat: Omnes manus dissoluentur, & omnia genua fluent aquis. Porrò aquarum vsu ex diuini spiritus efficientia, felicia quædam & salutaria significantur; vt refrigeratio & recreatio fessorum atque

Isai. 32. afflictorum. Et erit vir sicut qui absconditur à vento, sicut riui aquarum in siti. Adde his puram, suauem & efficacem doctrinam, quæ simul animos erudiat, & re-

Isai. 55. creet spiritus sancti virtute: vt, Omnes sitientes venite ad aquas. de quibus aquis Christus etiam. Qui autem

Iohan. 7. bibet ex aqua, quam ego dabo, non sitiet iterum, sed fiet in eo fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam. Et qui credit in me, sicut dicit Scriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. hoc autem dicebat (subiungit Euangelista) de spiritu sancto, quem erant accepturi credentes in eum. Huc etiam illud pertinet quòd

Eccles. 15. vsum & vtilitatem aquę nomine, vt ignis nocumētum, sacri auctores depingunt: vt, Appositit tibi aquam & ignem; ad quod volueris, porrige manum. Ex eadem etiam ratione aqua viua certam atque perpetuam feli-

Ierem. 2. litatem significat: vt, Me dereliquerunt fontem aquæ viuę. Significat etiam auxiliū & subsidium: quod quale sit, an commodum an incommodum, ex adiunctis

Item. 2. epithetis explicatur. Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, vt bibas aquam fluminis? Simplicem præterea victum, facilem atque parabilem & certum, aquæ pani

Isai. 33. coniunctæ præbent. Sic apud Isaiam: Iste in excelsis habitabit; munimenta saxorum sublimitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Aquarum denique tum natura, tum abundatia & perpetua vbertas, sobolem, prolem ac posteritatem indicat: vt, Audite hæc domus Isai. 47. Iacob, qui vocamini nomine Israel, & de aquis Iuda existitis. Ac de aquis in vniuersum hactenus diximus; de quibus aliàs ex varia locorum notatione per certa genera dicturi sumus.

INVNDATIO.

Vastatio. Nahum. 1. Invndatio vel diluuium vastationem significat, quam efficere solet, s. s. e. vt, In diluuio prætereunte consummationem faciet loci eius, & inimicos eius persequentur tenebræ.

DE LVCE.

CAP. IX.

Cælorvm, terræ, & aquarum naturam obscuram penitus & latentem, inertemq. fore, nisi proxima Lux Dei iussu existens consequeretur, ipsa ratio atque sacræ philosophiæ contemplatio aperte docet. Quam ob rem in eodem principio, quo cælum & terra antè etiam, quàm vel dies, vel vllum aliud tempus esset, Lux orta est prima omnium, quæ Dei dicto effecta esse dicantur. Cætera enim ante lucem creata; lux verò Deo Genes. 1. dicente fuisse scribitur. Et dixit Deus, Sit lux, & fuit lux. Est autem creatio obscurior & ignotior hominibus; quippe quam quemadmodum Deus expedierit, neque sacri libri exponant, neque eorum, qui cognoscere voluerunt, quisquam satis aperte indicarit: nam de ea, præterquam quòd præcedens materia excluditur, nihil explicatiùs à Theologis statuitur. Primum autem creationis fundamentum sapientiam & voluntatem diuinam fuisse arbitramur & tenemus. Id enim vox, in principio, arcanè significat, quam Hierosolymitana Paraphrasis, in sapientia, interpretatur sapientissimè. sed quomodo quáue ratione id effectum sit, non planè indicatur. Verùm enimverò lucis ratio eò cæteris ante ipsam rebus præstat, quo diuini dicti annotatione, & diuini etiam iudicij probatione, prima gaudet. Et vidit Deus lucem, quòd esset bona. Atqui cæli quidem locum, situm, officiumque suum ex diuino dicto postea obtinuere, sed naturam ex creatione habuerunt. Idque Vates aliquando significans canebat. Verbo Dōmini Psal. 32. cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Lux igitur prima diuinum verbum in mundo existens audit, existereque iussa firmat, prima sese videndam, iudicandam & probandam præbet; prima distinctioni & separationi rerūm initium & opportunitatem affert: prima partium, numerorum, temporum, ordinum, & rationum vsum præbet; prima nomen certum & proprium in rerum natura sortitur: prima aptandis sæculis accommodatur; denique cognoscendis, distinguendis, appellandisque rebus omnibus prima fundamenta substernit. Est autem duplex in sacris libris nominata Lux: altera diuina omnino & inaccessibilis, quam Deus habitat, quæ & spiritualis Lux dicitur, in qua nullæ nec societate, nec successione aut vicissitudine tenebræ sunt. Namque apud Deum nulla est transmutatio, ne- Iacob. 1. que vicissitudinis obumbratio. de qua scriptum est. Quoniam Deus Lux est, & in eo tenebræ non sunt vllę. Iohan. 1. Ex hac autem Luce omnia, quę ad beatorum spirituum & humanarum mentium illustrationem pertinēt, emanant; sicut scriptum est. Omne datum bonum, & omne Iacob. 1. donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum. qua de re nos aliàs plura & exactius, eodem lumen adhibente, indicabimus. Altera verò Lux ea est, qua naturæ rerum varietas, pulchritudo, & species omnis conspicienda præbetur. Hæc verò ex illa priori diuina Luce, non naturæ & dignitatis æqualitate, sed efficacitatis & commoditatis certa quadam similitudine, & arcana repræsentatione producta est. Prior illa semper fuit; posterior hæc temporum & sæculorū omnium initio, magnum rebus omnibus, atque vniuerso mundo commodum, magnum decus, & vsum magnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

afferens extitit: de qua etiam nos aliàs pleniùs ex diuino beneficio philosophari cogitamus. Nunc verò sermonum rationem vsumque docebimus: ad cuius explicationem operæpretium fuerit ea admotare, quæ existentem in mundo lucem consecuta fuere, videlicet existentiam primum ipsam, hoc est, singularem existendi modum & à creatione diuersum, inspectionem, probationem, distinctionem, separationem, partitionem, numerum, ordinem, tempus, rationem, & denique nomen. Namque ex hac rerum obseruatione omnis de luce & lumine sermo ducitur, qui vel publicas vel priuatas res, vtriusque autem partis ratio vel animum vel corpus respicit. Animaduertendum est, aliam rationem lucis, aliam luminis in Hebraica lingua esse, quam tamen quia Latinę versiones non perpetuò obseruant; nos ita, vt inueniemus, explicabimus. Lux Israel apud Isaiam Deum significat, à quo Israel ex illa Iacobi humilitate & obscuritate ad admirabilem illam & arcanâ dignitatem atque gloriam, quæ Israelis nomine indicatur, eductus fuit. Et erit lumen Israel in igne, & sanctus eius in flamma. Apud eundem autem vatem lux Dei legem & veram doctrinam verbo Dei propositam significat. Domus Iacob, venite & ambulemus in lumine Domini. Et, Lucerna pedibus meis, verbum tuum, & lumen semitis meis. Lux faciemm vel illuminatio vultus Dei, curam, prouidentiam, & gratiam diuinam indicat. Dextera tua & brachium tuum & illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis. De eadem quoq; gratia & prouidentia, præterea etiam misericordia, illud scriptum est. Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Sapientia vera & doctrinæ ac scientiæ veritas Lux dicitur. Et vidi quòd tantùm præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris. &, Dulce lumen & delectabile est oculis videre Solem. Et, Illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti, &c. Veritas quoq; & virtus lucis nomine celebratur; vt contrà falsitas & vanitas, tenebrarum appellatione notatur. Ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Adhuc modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant. Qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat; dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis fitis. & filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in generatione sua. Felicitas, beatitudo, beatio ipsa & prosperitas, siue vt accepta, siue vt effecta & præstita, frequenti lucis imagine ostenditur. Et erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum, in die qua alligauerit Dominus vulnus populi sui. & apud eundem Isaiam. Expectauimus lucem, & ecce tenebræ: splendorem, & in tenebris ambulauimus. Et Dominus lux mea est. Et educit quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum sicut meridiem. & lux orta est iusto, & rectis corde lætitia. & apud Esther Iudæis noua lux oriri visa est, gaudium, honor & tripudium. Et Sapiés ait, Lux iusti lætificat; lucerna autem impiorum extinguetur. Ad hoc etiam genus euentus boni succedusq. referuntur: vt, Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma eius? Et illud, Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Ieremias etiam lætatus ait: Me minauit & adduxit in tenebras & non in lucem. & Iob post tenebras lucem sperare se ait. Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit vsque ad perfectum diem, quo loco prosperitatis commodum successum significat lux. Iis autem, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, & lucis desiderium maximum, & vsus, cùm contigerit, gratissimus est, sicut scriptum est. Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Quamobrem lux lætitiam gaudiumque significat præcipuum: vt illud. Lux orta est iusto, & lux iustorum lætificat; lucerna autem impiorum extinguetur. Et apud Ieremiam. Perdam, inquit Deus, ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ, vocem molæ & lumen lucernæ. quo in loco lumen sine lux, tranquillitatis, & pacis comes lætitia est. & Amos: Nunquid non tenebræ dies Domini & non lux? vbi quietem & securitatem significat lux. Deus etiam apertè pacem significari lucis nomine indicauit. Ego Dominus formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Liberatio autem à periculis & difficillimis miserrimisque rebus lucis verbis explicatur. vt, Illustra faciem tuam supra seruum tuum: saluum me fac in misericordia tua. Et exortum est in tenebris lumen rectis; misericors, miserator & iustus Prætereà admiranda illa nouatio & sublimitas, atque illustrissima conditio, quæ diuini verbi Iesu Christi filij Dei virtute & efficientia hominum rebus allata fuit, lucis nomine celebratur: vt contrà locus ille secundus, in quem homines ex primo originalis iustitiæ & gratiæ statu migrauerant, noctis, caliginis tenebrarumque verbis notatur. Surge, illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur: & ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore oris tui. Et quod Iohannes exponit, In ipso vita erat, & vita erat lux hominum; & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Et apud eundem Christus. Ego sum lux mundi. qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Hæc autem admiranda & arcana ratio, quæ plurimis aliàs nominibus exponi solet, vt iustitiæ, sanctitatis, virtutis & veritatis, sæpissimè vno lucis verbo indicatur: vt, Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, vt filij lucis ambulate. Ad hæc etiam illud consequitur, quòd felicitas illa mortalibus optanda & expetenda magis, quàm disputanda, inaccessibilis atque immensæ cuiusdam lucis nomine & imagine depingitur. cuius non integram formam, sed breue quoddam specimen in virtute Apostolis ostensum est, Christo in mõte Thabor transfigurato, cuius facies resplenduit, sicut Sol, & vestimenta facta sunt alba, sicut nix. Lucis filij, veritatis gnari & pietatis studiosi dicũtur: vt, Omnes enim vos filij lucis estis & filij diei, non sumus noctis neque tenebrarum. Lux admirabilis Christiana sanctificatio est, S. S. E. Vt virtutes annuntietis eius, qui vocauit vos de tenebris, in admirabile lumẽ suum. Lux veritatem, rationem, æquitatem iusque omne significat, S. S. E. Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Si dixerimus, Quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus; mentimur & veritatem non facimus.

Isai. 10.
Isai. 2.
Psalm. 117.
Psal. 43.
Psalm. 41.
Eccles. 2.
Ecclesi. 11.
Ephes. 5.
Isai. 5.
Iohan. 12.
Luc. 16.
Isai. 30.
Isai. 59.
Michæ. 7.
Psalm. 36.
Esther. 7.
Prouer. 13.
Iob. 17.
Iob. 29.
Thren. 3.
Iob 17.
Isai. 9.
Psalm. 36.
Ioann. 25.
Isai. 60.
Iohan. 1.
Iohan. 7.
Ephes. 5.
Matth. 17.
Tit. 2.
Luc. veritas virtus, ra-tio.
Aequitas. 1. Ioan. 1.

LVMEN, LVX.

Lvx doctrinæ & veritatis copia dicitur, & optimũ exemplum: vt, Vos estis lux mundi. &, Vt conuertantur à tenebris ad lucem. Euangelij illuminatio lux appellatur, S. S. E. Quòd si etiam opertum est Euangelium nostrum, in ijs, qui pereunt: est opertum, in quibus Deus huius sęculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Christi. Lumen super candelabrum, virtutis & doctrinæ communicationem significat S. S. E. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super cãdelabrum; & sic luceat lux vestra coram hominibus.

Doctrina. Matth. 5.
Veritas. Alla. 2 E.
Euangelij illuminatio. 2. Cor. 4.
Communicatio doctrinæ. Matth. 5.

COLOR.

Candor puritatem & integritatem simplicitatemque significat: vt, Antiquus dierum sedit; vestimentum eius candidum quasi nix. Albedo gloriam & iucunditatem atque lætitiam summam cum summa virtute & puritate. hoc indicabant Christi vestimenta facta, sicut nix alba. Color purpureus terrorem admirationemque incutit, S. S. E. Aspectus eorum quasi lampades; quasi fulgura discurrentia. ad colorem vestium & armorum hæc referuntur. Rufi equi Babylonio-rum, nigri verò Persarum regnum significabant, S. S. E. In quadriga prima equi rufi. In quadriga secunda equi nigri. In quadriga tertia, equi albi.

Puritas. Ioegritas. Daniel. 7.
Gloria. Puritas. Matth. 17.
Terror. Nahum. 2.
Babylonij. Persæ. Græci.

ALBE-

ALBEDO.

Albedo albúsue color nonnunquam certarum gentium symbolum est, quæ eiusmodi coloris vestibus vtuntur. Sic Græcorum regnum alborum equorũ imagine significauit. Nonnunquam lepram significat, & arguit in cute albor: vt in Leuitici libro frequenter legimus, Si color albus in cute fuerit, &c. In capillis senectutem & antiquitatem significat albedo. vt: Caput autem eius, & capilli erant cani tanquam lana alba. Frequenter verò albus vestium color puritatem & simplicitatem, candoremque mentis significat, atque ab omni labe & nota semotam vitæ conditionem, quali cęlestes spiritus vtuntur: vt, Si fuerint peccata vestra rubra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint vt vermiculus, quasi lana alba erunt. Et Christi vestitus albus & refulgens factus fuisse dicitur. Sic etiam angeli in vestibus albis visi sunt. Et habes pauca nomina in Sardis, quæ non inquinauerunt vestimẽta sua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.

Natio.
Zach. 1.
Lepra. Leuit. 13.
Antiquitas Apocal. 1.
Puritas.
Isai. 1.
Luc. 9.
Iohan. 20.
Apocal. 3.

TENEBRÆ.

CAP. X.

Qvandvam tenebræ in mundi huius creatione & fabrica lucem antecesserint, à nobis tamen post lucem collocantur; quòd certam sui cognoscendi rationem non ex se (vtpote quæ obscuræ, horribiles, & inuisibiles atque sensibus importunæ sunt) sed ex lucis cõtentione conficiant. Quidquid enim de luce dicitur, idem de tenebris opponitur, quas diuina philosophia non formatas vt lucem, sed aut seorsum, aut simul cum cælo & terra atque abyssis creatas docet; sicut scriptum est: Ego Dominus formans lucem & creans tenebras. Earum verò natura & vis ea est, vt omnium rerum pulchritudinem & nitorem cælent, distinctionem & separationem, terminum atque definitionem confundant, permisceant & pertubent. quæ res ad mali potius quàm boni rationem pertinet, sicut scriptum est. Et tenebræ erant super facies abyssi. Et dixit Deus, Fiat lux: & vidit Deus lucem, quòd esset bona. Id quod de tenebris non dicitur. Nam tenebræ obscuritate sua neque videri, neque in bonorum numero seponi sese patiuntur: quatenus enim priuatio sunt, nihil habent laudabile: quatenus verò luci opponũtur & obsistunt, mali magis, quàm boni rationem sequuntur: sicut scriptum est. Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Quanquam autem nulla rerum natura, vt natura est, mala fit; nonnullæ tamen sunt res, quæ, vt bonis aliis opponuntur, malæ esse dicuntur. Ex quo genere tenebrę sunt, quæ hoc vtilitatis habere videntur, vt his, quos aliquando oppresserint, lucis vsuram commendabiliorem, gratioremque reddant; quanquam ne id ipsum tenebræ, sed animi attendentis & cognoscentis ratio, & cogitatio efficiat. sicut scriptum est: Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, &c. Vt verò, quæ de tenebrarum natura dici possunt, nulla apparent, nisi lucis naturam & virtutem cognoscentibus; ita etiam, quæ de tenebris ad sermonis vsum proferuntur, ex lucis contentione examinari debent. contraria enim sibique opposita vtriusque rei exempla sunt. Tenebrarum igitur offensio & ad intellectiuam animi partem, & ad eam, in qua appetitus & voluntas est, pertinet, atque illi errorem, huic horrorem doloremque affert. Ex quo fit, vt, quæ de tenebris efferuntur, orationes ad alterutrum genus pertineant. Prioris autẽ multa exempla afferri cùm possent, illustria quædam tantùm exponere placuit. Mendacium & falsitas, & id, quod veritati ac sapientiæ opponitur, tenebrarum nomine significatur; vt contra, veritas & simplicitas lucis appellatione indicatur. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Et illud: Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Et vidi (inquit Sapiens) quòd tantùm præcederet sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris. Stultitiam hoc loco veritatis ignorationem & carentiam definimus, quam tenebris simillimam Sapiens esse ait. Quidquid autem vitiorum ex errore & veritatis ignorantia proficiscitur, tenebræ à spiritu diuino dicitur: cuiusmodi est superbia, ambitio, inuidia, ira, contentio, cupiditas & auaritia, & reliquæ eiusdem notæ artes; quibus homines aduersus veritatem, virtutem & sanctitudinem contendunt: sicut scriptum est, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Interdum etiam ipsam religionis & veritatis ab hominibus affectatam negligentiam, & sæculi huius sapientiam, tenebras luci oppositas interpretamur. Vt, Filij huius sæculi prudentiores sunt in generatione sua, quam filij lucis. Ignorantiam etiam veræ atque vtilis doctrinæ apud Paulum tenebræ significant. vt: Quæ societas lucì ad tenebras? Atqui ex inscitia & ignorantia perturbatio quoque non minus, quàm cetera, tenebris affinis oritur: sicut scriptum est, Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Postremum autem ignorationis locum ij tenent, qui Christum Dei filium, orbisq. redemptorem, vel non audierint, vel auditum agnoscere noluerint. Eum autem locum tenebræ omnino occupant, & suo nomine significant: de quibus Christus ait, Adhuc modicum lumen in vobis est, ambulate dum lucem habetis, & non vos tenebræ comprehendant. Et quia dum hæc ignoratio manet, peccati regnum à Dei luce alienũ viget & perseuerat: ob eam rem is status tenebrarũ nomine fuit etiam à Christo Saulo Tharsensi descriptus. Eripiens te de populis & gentibus, in quas nunc ego mitto te, aperire oculos eorum; vt conuertantur de tenebris ad lucem; & de potestate Satanæ ad Deum: qui (vt idem Apostolus affirmat) eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. De hac autem re sæpè Iohannes disserit. Quia tenebræ transierunt, & verum lumẽ iam lucet: Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò vadat; quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Alterius verò generis, hoc est, mali & damni, quo appetitiua animi portio offendi solet, quædà nos exempla adnotauimus: plura, quòd ad hæc referri possent, prætermisimus. Igitur malum in genere tenebras significare Isaias docuit. Ego Dominus creans tenebras & formans lucem, faciẽs pacem & creans malum. In specie verò metum & tribulationem, præsentemque angustiam, apud eundem Isaiam significari docemur. Aspicient in terram; & ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius. & rursum: Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequens, & non poterit auolare de angustia sua. Et apud Micheam, Nõ lxteris inimica mea super me, quia cecidi; consurgam cùm sedero in tenebris: Dominus lux mea est. & Diem tenebrarum & caliginis calamitosum tempus appellat Ioel: quem etiam secuti Amos & Nahum, angustiam & pressuram eodem modo enuntiant. Nunquid non tenebræ dies Domini & non lux? & caligo, & non splendor in ea? Et inimicos Domini persequentur tenebræ. Me minauit & adduxit in tenebras, & non in lucem. Periculum grauissimum & formidandũ tenebrarũ nomine indicatur, præcipue verò cùm ignoratio & consilij incertitudo accedit: sicut scriptum est, Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. Et, Fiat via illorum tenebræ & lubricum, & angelus Domini persequens eos. Illud autem; Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, & antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Expectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis & in caligi-

Ecclesi. 2.
Ephes. 6.
Luc. 16.
1. Cor. 6.
Isai. 5.
Matth. 4.
Act. 26.
Coloss. 1.
1. Iohan. 2.
Isai. 45.
Isai. 5.
Isai. 7.
Michæ. 7.
Ioel. 2.
Amos. 5.
Nahum. 1.
Thren. 3.
Prouer. 4.
Psal 34. Ioann. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ginem, & quæ ad hanc rationem pertinent orationes aliæ miserrimum & grauissimum statum significant eorum, qui ob propria culpam reprobati & reiecti à Deo, suisque erroribus permissi, obcæcati induratiq́ue euadunt. Ad quam rationem illa spectant. Expectauimus lucem, & ecce tenebræ; splendorem, & in tenebris ambulauimus. Palpauimus sicut cæci parietem, & quasi absque oculis attrectauimus: impegimus meridie quasi in tenebris, & in caliginosis quasi mortui. Et apud Iob Baldad Suites aiebat Nónne lux impij extinguetur, neque splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur. vnde in tenebris labi, grauissimi periculi functionem significat, cuius euitandi vel depellendi incertitudo magna consequatur: sicut scriptum est. Iccircò via illorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim & corruent in ea. Et quia lucis vsuram omnem mors adimit, eandemque sepulchrum impedit, solet interdum mors tenebrarum nomen occupare: vt apud Ieremiam. In tenebris collocauit me quasi mortuos sempiternos. Obseruauimus etiam nonnunqua vtramque partem, hoc est, veritatis ignorationem & periculorum consequentiam atque experientiam simul tenebrarum nomine indicari. vt, Populus qui habitabat in tenebris, vidit lucem magnam, & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Tenebræ autem exteriores dictæ, conditionem eorum significant, qui regni cælestis cõmunione atque vsu indigni iudicati, & reiecti sunt; apud quos nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, perpetuusque fletus & stridor dentium auditur. Huius autem conditionis initium ab illo induratorum loco & statu duci arbitramur. Illa verò minus arcana quidem, sed adnotanda tamen, obseruatio est, vt tenebræ secretum & cum paucis communicatum, aut non omnibus pernoscendum, vel negotium, vel consilium significent: vt, Quod dico vobis in tenebris, prædicate in tectis. Et illud, quo diuinitatis ratio mortalibus incognita esse indicatur. Et posuit tenebras latibulum suum, tabernaculum eius in circuitu eius: tenebrosa aqua in nubibus aëris. Tenebrarum quoque vsus ijs optari solet, qui nocendi aut aliàs peccandi commoditatem quærunt, ijs maximè hominibus, quorum vel audaciæ metus, vel simulationi pudor obstare potest. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. & illud: Quis me videt? tenebræ circundant me & parietes cooperiunt me, & nemo circunspicit me: quem vereor? Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autẽ redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

Ieremi. 23.
Iob. 18.
Thren. 3.
Isai 9.
Matth. 7.
Psal. 17.
Matth. 10.
Psal. 17.
Ephes. 5.

OBSCVRITAS.

Obscvritas ignobilitatem significat & conditionem humillimam vel seruilem, S. S. E. Sede tacens & intra in tenebras filia Chaldæorum, quia non vocaberis vltrà domina regnorum. Peccatum etiam & peccati captiuitas huiusmodi translatione significatur, S. S. E. Vt suscitares terram, & possideres hæreditates dissipatas; & dicetes his qui in tenebris sunt, exite. Eadem translatione D. Paulus ait, Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis enim redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

Humilitas. Ignobilitas.
Isai. 47.
Peccatum.
Isai. 49.
Ephes. 5.

VESPER.

Vesper tempus est, quo diurni labores operaq́ue soluuntur, in rusticatione præcipuè, S. S. E. Exibit homo ad opus suum & operationem suam vsque ad vesperam. Et redeunti ad vesperam Iacob de agro, egressa est in occursum Liæ. & allegoricos, diurnę immunditiæ periodus est, vsque ad vesperam: vt sæpè in Leuitico legimus. Et, Ad vesperum durabit fletus, & ad matutinum lætitia. Est etiam ferarum tempus, ad rapinam commodum. S. S. E. Lupus ad vesperam vastauit eos: & iudices eius lupi vespere. Intempestiuum tempus quoque vesperi nomine significatur: vt, Mane semina semen tuum: & vespere ne cesset manus tua; hoc est, opportunè & importunè.

Quies.
Psal. 103.
Genes. 30.
Leuit. 11.
Psal. 29.
Importunitis terminus.
Intempestiuitas.
Ierem. 5.
Sophon. 3.
Eccles. 11.

MANE.

Mane & diluculum accuratum studium & rem diligenter maturatam significat, S. S. E. Hæc dicit Dominus, Iudicate manè iudicium, & eruite vi oppressum &c. &, Auditam fac mihi manè misericordiam tuam, quia in te speraui.

Studium. Diligẽtia.
Ierem. 21.
Psal. 144.

NOX.

Nox periculum & metum & tristia omnia significat, S. S. E. Vbi pernoctaueris, pernoctabo, id est, omniũ periculorum tuorum sociam me præbebo. Est & nox tempus luctibus & fletibus aptum, afflictionisque index S. S. E. Plorans plorauit in nocte. Furibus & nocctibus etiam opportunum tempus, sicut S. E. Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte. &, Surgite & ascendamus in nocte, & dissipemus domos eius. Vsurpatur etiam noctis nomen pro statu & conditione gratiæ diuinæ contraria, qualis est peccatorum & impiorum, S. S. E. Vos autem fratres non estis in tenebris; vt vos dies illa, tanquam fur, comprehendat: omnes enim vos filij lucis estis & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum. Ebrietatis & vitiorum studiosa vita, nox quoque dicitur, S. S. E. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; qui ebrij sunt, nocte ebrij sunt. &, Abijciamus ergo opera tenebrarum; & induamur arma lucis; sicut in die, honestè ambulemus. Nox cogitationum mater, opportunaque occasio, propter silentium; & secretorum consiliorum tempus, S. S. E. Insuper & vsque ad noctem increpuerunt mihi renes mei. &, Probasti cor meum & visitasti nocte. &, In lectulo meo quæsiui per noctem, quem diligit anima mea. Vanitatis, calamitatis & consilij inopiam huiusmodi verba significant, S. S. E. Propterea nox vobis pro visione erit; & tenebræ pro diuinatione.

Periculũ. Ruth 1.
Tribulatio luctus.
Thren. 1.
Furibus tempus.
Thessal. 5.
Ierem. 6.
Status iræ.
1. Thess. 5.
Vitia.
1. Thess. 5.
Rom. 13.
Cogitationes secretæ.
Psal. 15.
Psalm. 16.
Cantic. 3.
Calamitas consilij inopia.
Mich. 3.

DE DIE.

CAP. XI.

Appellavit autem Dominus lucem diem, quo temporum, ætatum & sæculorum rationem constare & continuari voluit: sicut scriptum est. Et factum est vespere & manè dies vnus; & factum est vespere & manè dies secundus, &c. Atque dierũ ratio omnis sic à Deo nõ solum cognosci, sed requiri & examinari sigillatim dicitur; singulorumque dierum officia ad Dei laudem præstari docemur: Dies diei eructat verbum. Præterea & Iob cùm diem, in qua natus fuerat, à Deo non requiri optauerit, omnes dies requiri solere ostendit. Dierum autem & noctium ratio in rerum cõceptibus, genituris atq. productionibus spectari, argumento sunt animantes, atque in his homo præcipuè, qui certum & conceptus & natalis sui diem habet: sicut scriptum est. Pereat dies in qua natus sum, & nox, in qua dictũ est, cõceptus est vir. Constat autẽ dies totus nocte & luce: sicut scriptum est, Et factum est vespere & manè dies vnus. sed dies propriè illa est, quam lucis vsus occupat ab ascensu auroræ vsque ad vespertinum stellarum ortum, quam mercenariorum diem sacer sermo appellat: sicut scriptum est: Et nos ipsi faciamus opus, & media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu auroræ, donec egrediantur astra. Dicitur autem hoc totum tempus diei pondus: atque huiusmodi diei vesper à Solis occasu incipit: sicut scriptum est, Vesperè autem facto cùm occidisset Sol. Est autem vtrique diei parti auroræ & vesperi magna ad temporum & cæli mutationes indicandas opportunitas & commoditas, hominibus diuinitus concessa. quam qui rectè tenuerint, de proxima cæli aërisque temperie & constitutione secundùm naturæ obseruationẽ disserere possint: sicut scriptum est. Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum enim est cælum: & manè, Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum: faciem ergo cæli dijudicare nostis, &c. Dierum diuersitatem & successionem Sol efficit Deo auctore, à quo non solùm luce & magnitudine, sed celebritate quoq; varij instituti sunt dies: qua de re sic Sapiens disserebat. Quare dies diem superat, & iterum lux lucem, & annus annũ à Sole? A Domini scientia separati sunt, facto Sole, & præceptũ custodiente. Et immutauit tempora & dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebrauerunt ad horam. Ex ipsis exaltauit & magnificauit Dominus. Et ex ipsis posuit in numero dierum. Constat autem dies artificialis, qualis in Scriptura accipi solet, siue breuis, siue longa fuerit, duodecim diurnis horis, quibus res omnes suum secundùm naturã munus exercere possunt. Nónne duodecim sunt horæ diei? &, Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem diei videt. Atque hæc de diei natura & partibus à nobis descripta sermonis ratio indicata consequetur. Solet autem diei nomen, vel absolutum, vel adiuncto notatum in orationem induci. Prioris formulæ exempla illa sunt, quibus dies vel virtutem, vel opportunum tempus ad virtutis exercitationem significat: vt, Sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, &c. Item etiam illa, quibus gratiæ tempus atque ipse vsus hominibus diuinitus concessus, diei nomine indicatur. Sic apud Paulum pientissimi & probatissimi quique ex Christianis, filij diei dicuntur. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei. & paulo inferius. Nos autem qui diei sumus, sobrij sumus, induti lorica fidei & charitate. Posterioris verò formulæ huiusmodi multa exempla habemus. Dies pauoris, pauorem ipsum, metum, perturbationemq; significat. Propè est dies occisionis, & non gloriæ mõtium. Et ecce dies, ecce venit: egressa est contritio, floruit virga. Sic dies nubis, tristè, obscurũ & calamitosum tempus apud vates & sacros auctores alios significat. Væ diei, quia iuxtà est dies, & appropinquat dies Domini, dies nubis, tempus gentium erit. Et veniet gladius in Ægyptum, & erit pauor in Æthiopia. & paulo inferius eadem figura. Et in Taphnis nigrescet dies, cùm contriuero ibi sceptra Aegypti, & defecerit in ea superbia potentiæ eius, ipsam nubes operiet. Ex eodem autem genere est alicui cuipiam adscriptus dies, quem calamitatis & pænarum atque adeò vltionis erga illum ipsum rectè interpretabimur: vt, Dominus autem irridebit eum; quoniam prospicit, quòd veniet dies eius. Verùm enimuerò dies Domini vltionis & iudicij exercendi dies est. Quia dies Domini exercituum super omnem superbum & excelsum, & super omnem arrogantem, & humiliabitur. Eiusdem ferè argumenti est dies aduentus Christi: extremi enim iudicij tempus indicat. Expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi (qui & cõfirmabit vos vsque in finem sine crimine) in die aduentus Domini nostri Iesu Christi. Atque diei illustrissima & potentissima pars est Meridies, qui & luce pollet clariori, & grauiori æstus vi feruet. Ex altera autem parte iucunditatis & prosperitatis gradum summum. ex altera verò pressuræ & afflictionis vehementiam sacri auctores arcano sermone describunt. Alterius partis huiusmodi exempla sunt. Et quasi Meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cùm te cõsumptum putaueris, orieris vt lucifer. & illud, Deducet quasi lumen iustitiam tuam, iudicium tuum tanquam Meridiem. Alterius verò illud partis est exemplum. Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in Meridie. Porrò dies nocti in oratione cõiunctus, continuationis, atque perpetuitatis rationem obtinet. Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem, & non des requiem tibi. Et in Lege Domini voluntas eius, & in Lege eius meditabitur die ac nocte. Die & nocte circundabit eam super muros eius iniquitas & dolus.

Eccles. 33.
Isai. 11.
Exod. 7.
Exech. 30.
Psal. 37.
Isai. 2.
1. Cor. 1.
Meridies.
Iob. 11.
Psal. 37.
Cantic. 1.
Thren. 2.
Psal. 5.

HORA.

Certe etiam dierum partes horæ sunt, admirabili & illustri diuinæ sapientiæ ordine constitutæ, quibus tum lucis, tum tenebrarum ratio distinguitur, tum rerum omnium duratio, successus & opportunitas adnotatur & arguitur. Sic enim Petrus obiectam sibi & condiscipulis ab aduersarijs Christi malitiosa quadam interpretatione ebrietatem horarum adnotatione redarguit. Non enim (sicut vos æstimatis) hi ebrij sunt, cùm sit hora diei tertia. sic à mane summo vsque ad sacrificij horam, opportunum & idoneum tempus ad vaticinandum existimabatur sacrificulis illis, & populo spectanti, dum, quid miraculi falsa numina facere possent, obseruaretur. Sic etiam certæ in sacris libris horæ indicatæ sunt, quibus vel angeli vatibus & sanctis viris visi, vel miracula alia edita fuerint. Hora MINHHAH Gabriel Danieli. idemque Zachariæ THYMIAMATIS hora apparet. Et Petrus sexta hora esurit, atque admirando illo spectro diuinum de gentium vocatione consilium docetur. Nona etiam eiusdem diei hora Cornelius angelum de gratia ac salute diuina sibi conferenda lætissimum nuntium accipit. Magnum verò ad miraculorum examinandam certitudinem momentũ horarum obseruatio habet. Atque horarum ratio vel temporis decursu, vel agendarũ rerum adnotationibus putatur. Temporis decursu horæ duodecim numerantur. sicut scriptũ est: Nónne duodecim horæ sunt diei? quæ numerorum nominibus ordinantur hoc modo. Prima hora vel primum manè à Solis ortu dicitur, qua familiæ pater operarios primùm conduxit, & egressus est circa horam tertiam. iterum autem exiuit circa sextam & nonam horam: circa vndecimam verò exijt, & inuenit alios stantes, & dixit, Quid statis hic tota die otiosi? tota die dixit, quòd proximus esset vesper diei finis dictus, qui vndecima hora conspicitur: vt illi primi operarij indicabant: Hi nouissimi vna hora fecerunt. Ea autem hora Vespera dicitur: vt scriptum est. Cùm iam vespera esset hora, exijt in Bethaniam cum duodecim. Clauditur autem dies altera ex parte manè, altera verò vespera. Exitus matutini & vesperæ delectaberis. Ex his autem, quæ commemorauimus, ceterarum horarum nomina ordinis ratione arguuntur, vt secunda, quarta, quinta, septima, octaua, decima. Sic enim hora septima filium suum melius habuisse, à seruis cognouit. & hora quasi decima Andreas & alij Ioannis discipuli ad Iesum venerunt. Horas autem noctis ijsdem ordinis nominibus dici, manifesto scripturarum loco docemur. Nam Paulus à tertia hora noctis Ierosolymis Cæsaream traduci iussus est. Atque hoc modo per horas dies partiri solet. Idem etiam ex initij, medij & finis notatione, in manè, vesperam & meridiem diuiditur: vt, Vespere & manè, & meridie narrabo & annuntiabo. Est autem altera horarum (vt diximus) adnotatio ex agendarum rerum opportunitatibus obseruata: sicut scriptũ est. Omne opus hora sua subministrauit. Atque hæc ratio tum in sacris, tum in aliis rebus agendis initur. Sic Baalim sacrificuli vsque ad horã Minhha, quæ ZZAHHARAIM erat, prophetasse scribuntur, & manè etiam cùm offerretur Minhha. & Zacharias erat orans hora incensi. & Petrus horam orationis nonam indicat. sic hora prandij inter ZZAHHARAIM Ioseph cum fratribus cœnasse dicitur. & in Susannæ historia hora prandij duo senes domum repetunt. Et discipuli ad Christum, Desertus est, inquiunt, locus, & hora iam præterijt. &, Hora surgendi non te trices, dicebat Sapiens. Quæ verò arcanum sermonem spectant, illa sunt. Hora cùm ex Hebraico verbo נע Latinè redditur, opportunũ & idoneum secundum naturam alicui rei tempus significat; vt in conceptibus & partubus seminarum sæpe obseruatur; & in arborum & aliarum rerũ fructibus opportunis etiam Hebraicè adnotauimus: vt, In tempore isto in hora habebis in vtero filium. Posterius nomen, in hora, filium suo tempore maturè pariendum indicat; vt tandem factum Scriptura narrat: Et concepit mulier & peperit filium in tempore, & in hora eadem qua dixerat Helisæus. Præterea singularem quandam, & decretam rei alicuius agendæ opportunitatem, horæ nomine indicat sacet sermo. De die illa & hora nemo scit. Nescitis

Act. 2.
3. Reg. 17.
Daniel. 9.
Luc. 1.
Act. 10.
3. Reg. 17.
4. Reg. 3.
Act. 3.
Genes. 43.
Daniel. 13.
Matth. 14.
Esth. 32.
Iohan. 4.
Iohan. 1.
Act. 23.
Genes. 29.
Psal. 54.
Esth 39.
3. Reg. 17.
4. Reg. 3.
Act. 3.
Genes. 43.
Daniel. 13.
Matth. 14.
Esth. 32.
4 Esd. 4.
Matth. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua hora Dominus venturus est. Huic illa ratio proxima est, vt hora grauissimum aliquod discrimen, & durissimum periculum, imò etiam certissimum laborem significet. De hac autem hora Christus Dominus Patrem orabat, vt transiret ab eo hora, quam tandem subiturus discipulis indicauit: Sufficit, venit hora: Ecce filius hominis tradetur in manus peccatorú. &, Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: &, Venit hora iudicij eius, & hora, vt timeat. Opportunitatem quoque vel studiorum, vel optatæ rei agendæ aut adipiscendæ pro vario personarum genere, horæ nomine interpretamur. in bonum quidem hoc modo. Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea. &, Venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate: &, Pater, venit hora, clarifica me. in malum verò sic. Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. Præterea breue spacium & facilè superabile tempus, cuius vel sensus, si durum ac difficile; vel vsus, si gratum ac iucundum fuerit, exiguæ durationis futurus sit, horæ vel absoluto, vel cum vnitate coniuncto nomine significatur: vt, Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius: & illud, Non potuistis vna hora vigilare mecum? &, Si ad horam vos contristauit, nunc gaudeo. &, Forsitan ideò recessit ad horam à te, vt æternum illum reciperes. In miraculorum autem ratione examinanda plurimum momenti ad faciendam fidem habet horarum obseruatio exacta, maximè in eo rerum genere, quæ aliàs secundùm naturam edi spectarique solent; vt in pluuiis, tonitruis, grandine, ventis, morborum curationibus: quæ si cum prædicto antè temporis articulo conueniant, miraculorum & signorum vim habere probantur: vt, Pluam cras hac ipsa hora grandinem. &, Hac ipsa hora, quæ nunc est, cras mittam ad te virum de terra Beniamin. Vnde in cognoscendis Christi miraculis diligentem horarum examinationem adhibitam legimus: Et sanatus est puer in illa hora. &, Salua facta est mulier in illa hora. Et regulus ille cùm interrogata hora, in qua filius melius habuisset, audiret, quòd heri hora tertia reliquisset eum febris, cognouit, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus, Filius tuus viuit. Porrò nouissima hora testamenti noui tempus ad extremum vsque mundi huius diem significat. Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quòd ante Christus venit, &c. In illis etiá partibus & horis, quibus dies vtrimque clauditur manè & vespere, arcani etiam sermonis ratio spectatur. Namque manè opportunum & commodum tempus ac maturitatem præcipuam ad aliquid agendum; vesper autem minus opportunum, non tamen prætermittendum, tempus significat. & præterea eadem ferè ratione humanæ vitæ spectandæ & obseruandæ initium, vt adolescentiá, itemque eiusdem finem, manè & vesper indicat. Vtriusque autem significationis exemplum illud satis illustre est. Manè semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua, quia nescis, quid magis oriatur, hoc aut illud; & si vtrumque simul, melius erit. Ad hanc autem rationem illud pertinet, Lucifer, qui manè oriebaris. Illud autem posterioris generis exemplum est. Manè floreat & transeat, vespere autem induret & arescat. In quibus verò orationibus manè absolutè vsurpatur, diligentiæ, sedulitatis, sollicitudinis interpretatio commodè adhibetur: vt, Domine manè exaudies vocem meam, manè astabo tibi & videbo, manè oratio mea præueniet te. Et quod à Sapientia dictum est: Ego diligentes me diligo, & qui manè vigilant ad me, inuenient me. Et in tribulatione sua manè consurgent ad me. Prosperi etiam status initium manè primùm lucenti adsimilari in sacro sermone solet: vt, Erumpet quasi manè lumen tuum. Sed quoniam breuissimè matutinum tempus transit, solet etiam breuem & inconstantem prosperitatem indicare. Sicut manè transit, pertransijt rex Israel. Vim præterea subitam & vndequaque diffusam, atque ob ipsum, quòd vndequaque diffusa est, ineuitabilem atque insuperabilem manè in loco significat: vt, Propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis, quasi manè expansum super montes, populus multus & fortis. Ad hæc manè tenebris oppositum felicioris conditionis imaginem exprimit: Conuertentem in manè tenebras, & noctem in diem mutantem. Vesper, vesperum & vespera (namque omnibus generibus eadem res à Latinis ex Hebraico redditur) postrema diei pars est, & cuiuscunque diurni negotij finem significat: quidquid enim per diem agi, exerceri, aut obseruari debet, vespertini temporis terminum non excedit. Hinc illa frequens in ritibus & ceremoniis Vesperi adnotatio: vt, Et erit immundus vsque ad vesperum, & polluetur vsque ad vesperum. &, Suspensi fuerunt vsque ad vesperum. Diurnæ etiam operæ finem Vesperus imponit: vt, Redeunti ad vesperam Iacob. &, Collegit ergo in agro vsque ad vesperam. Illa verò rarior, sed exquisitior adnotatio est, quòd vespera vt diei terminum alteriusque temporis initium & mutationem habet, sic laborum præsentium finem ægris animis allatura esse videtur: id quod aliquando vsu venire solet, non tamen perpetuò. Sic Iob lamentabatur: Si dormiero, dicam, quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras. Et in prædictionibus Moysis, Manè, inquit, dices, Quis mihi det vesperum? & vespere, quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea, quæ tuis videbis oculis. Ad hanc rationem illud pertinet, Ad vesperú demorabitur fletus, & ad matutinú lætitia. & illud, Exitus matutini & vesperæ delectabis. & Sapiens, A manè, inquit, vsque ad vesperam immutabitur tempus. Præterea vesperè & manè, quæ diem vnum conficiunt, integram operam & pensum diurnum sæpè indicant: vt, Commissum est prælium à manè vsque ad vesperum. &, Suadensque eis de Iesu ex Lege Mosi & prophetis à manè vsque ad vesperam: & illud, Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam. Accidit autem non raro, vt hæc eadem oratio angustos breuissimi temporis terminos adnotet: vt, De manè vsque ad vesperam succidétur. &, De manè vsque ad vesperam finies me. Illa verò simul coniuncta, vesperè, manè, & Meridies, assiduam curam, perpetuumque studium atque indeficientem operam significat: vt, Vesperè & manè, & meridie clamabo. Porrò quarundam rerum natura fit, vt vesper commodissimum ad nocendum tempus esse videatur; id quod lupis & rapacibus feris vsu venit: sicut scriptum est. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ. Catuli leonú rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Hinc illæ orationes apud vates: Lupus ad vesperam vastauit eam: &, Iudices eius lupi vesperè non relinquebant in manè.

Matt. 14. Iohan. 16. Apocal. 14. Iohan. 2. Iohan. 4. Ioan. 17. Luc. 22. Ioan. 5. Matth. 26. 2. Cor. 7. Philemon. Exod. 9. 1. Reg. 9. Matth. 7. Ioan. 4. 1. Iohan. 2. Eccl. 11. Isai. 14 Psal. 89. Prouer. 7. Osee. 6. Isai. 57. Osee. 11. Isai. 2. Amos. 5. Luc. 12. Iosue 10. Gen. 30. Ruth. 2. Iob. 7. Deut. 27. Psalm. 29. Psal. 64. Eccles. 17. 1. Mach. 9. Actor. 27. Psal. 103. Iob. 4. Isai. 37. Psalm. 54. Sophon. 3.

TEMPESTATES.

VINDEMIA messis & æstas lætitiæ tempora, commoditatum opportunitatumque bonarum symbola continent, S. S. E. Transijt messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus. Subitò aduerbium temporis repentini, improuisam rem significat, & ideò grauiorem: vt, Missi super ciuitates repentè terrorem. Diluculum manè negotium accuratum & maturatum indicat: vt, Iudicate manè iudicium, &c. Neque heri neque nudiustertius, rem omnino ante actam negat. Sic apud Ruth, Quòd reliqueris parentes & terram, in qua nata es: & veneris ad populum, quem nec heri neque nudiustertius noueras. Temporis mutationem optare, angustiam magnam, & miserrimum statum arguit, S. S. E. Manè dices, Quis mihi det vesperum? & vespere, Quis mihi det manè, propter cordis tui formidinem.

Lætitia. Tempus. Res gratis & molesta. Matutinus. Nunquam annea. Angustia. Afflictio. Miseri conditio.

HIEMS.

HIEMS tempus durum & vitæ conditionem miseram & laboribus implicitam, allegoricè interpretatur: vt, Iam enim hiems transijt. Simplici significatione

Cant. 2.

tione hiems tempus impeditum atque ad iter faciendum, & ad fugam maximè importunum habetur, S. S. E. Festina ante hiemem venire: &, Orate vt non fiat fuga vestra in hieme.

Tempus importunú. 2. Timoth. 4. Matth. 24.

DE TEMPORE.

CAP. XII.

PRIMAM mundi diem tempori initium fecisse legimus. Et fuit vesperè & fuit manè dies primus. Antè enim, quàm mundus fieret, nullum tempus fuerat; sed angusta quædam Dei comes æternitas, atque sibi constans, eademque permanentia: sicut scriptum est. Quis hæc operatus est & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego Dominus primus & nouissimus ego sum. &, Initio tu Domine terrá fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos & mutabúntur; tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Est itaque tempus mundo congenita, & comes durationis ratio: quæ cùm perpetua & partibus omnibus æquabilis atque sui similis per se sit; magnas tamen rebus aliis multiplicesque varietates, opportunitates, atque importunitates adfert, sicut scriptum est: Tempus potuit tenebris, & vniuersorum finem ipse consyderat, lapidem quoque caliginis & vmbram mortis. Diuidit torrens à populo peregrinante, eos, quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios. Terra, de qua oriebatur panis in loco suo, igni subuersa est. Omnia autem, quæ mundi ambitu continentur, atque adeò cælum ipsum, quod cetera continet, temporis rationem sequi, atque vim mutatione experiri, legimus. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & mutabuntur; tu autem idem ipse es. Nulla itaque sui parte temporis vis Deum attingere potest, cum tamen alias res nunc longitudine, nunc breuitate & semper varietate maxima vel iuuet, vel angat, vel premat, vel liberet, vel denique multis modis afficiat. Nam & tempus quoddá ad humanæ vitę breuitatem relatum, longum dicitur; vt mille anni. quoddam verò breue, vt dies vnus. aliud breuissimum & irrecuperabile hominibus, vt dies hesterna. aliud verò ferè nullius momenti atque æstimationis habetur, vt hora, nocturna custodia. quarum omnium rationum vel vsu & sensú, vel expectatione & meru, vel denique cogitatione euenit, vt homines vehementer moueantur & sollicitentur: vt, Nolite solliciti esse de crastino. &, Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. &, Complebuntur dies luctus tui. &, Expectauit Noe vltrà septem diebus aliis. &, Impleti sunt omnes dies eius nongentorú & quinquaginta annorum, & mortuus est. Quàm verò libera, quàm ab his sollicitudinibus & angustiis aliena, diuina natura felicissima sit, cum multis aliàs, tum illo illustri carmine apertè indicatur. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna, quæ præteriit, & custodia in nocte: Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. &, Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te, in momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Breuissima igitur apud Deum, ea etiam longissima apud homines temporis ratio est: cùm tamen quæ lõgissima hominibus vita est, exiguo tempore eoq. multis incommoditatibus pleno subducatur: sicut scriptum est, Dies annorum nostrorú in ipsis, septuaginta anni. si autem in robustis, octoginta, & amplius eorú, labor & dolor. Affert autem, vt diximus, tempus varias & multiplices rebus mutationes & commoditates atq. incõmoditates, etiam, vt in ætatibus cum aliarú rerum, tum animalium est manifestum, conceptum, natiuitatem, incrementum, decrementum, senectam & finem, exitum atque euentus alios. Ex qua ratione illa præceptoris nostri sententia est; Sufficit diei malitia sua: & illud etiam quod à Sapiente obseruatum, atque ad nostram eruditionem est adnotatum. Omnia tempus habent, & suis spaciis transeunt vniuersa sub cælo: Tempus nascendi & tempus moriendi, tempus plantandi & tempus euellendi, quod plantatum est. Tempus occidendi & tempus sanandi, tempus destruendi & tempus ædificandi, tempus flendi & tempus ridendi, tempus plangendi & tempus saltandi, tempus spargendi lapides & tempus colligendi, tempus amplexandi & tempus longè fieri ab amplexibus, tempus acquirendi & tempus perdendi, tempus custodiendi & tempus abijciendi, tempus scindendi & tempus consuendi, tempus tacendi & tempus loquendi, tempus dilectionis & tempus odij, tempus belli & tempus pacis. Quid amplius habet homo de labore suo? vidi afflictionem, quá dedit Deus filiis hominum vt distendantur in ea. Constat autem tempus præcipuè diebus & noctibus. dies verò & noctes horis, vt iam dictum fuerat, metiri solemus. atque horæ non partes, sed articuli potius temporis sunt. Ex his autem temporis rationibus omnis orationum explicatio petenda est: vt tempus dicere vel vocare, est opportunitatem ad aliquid exequendum statutam vrgere: vt, Vocauit aduersum me tempus, vt contereret electos meos. Et fructum suum dabit in tempore suo: &, Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. Et tempus faciendi Domine. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Miluus in cælo cognouit tempus suum: turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui. Et vidi te, & ecce tempus tuum. Illa verò manifesta per se sunt, ita vt expositionis nostræ diligentiá minimè desiderent, quæ longi aut breuis, vel magni aut exigui, vel totius, vel nullius temporis rationem indicant: vt Iacob filium suum multo tempore luxisse, & inter primum & secundum filiorum eius in Ægyptum iter, aliquantum temporis fluxisse scribitur. At verò obseruatione dignum videtur, quòd quæ breui & certo temporis articulo fiant, longiori spatio facta esse, idque non improprie, pronuntiantur. Vt Ionæ KIKAION herba vna nocte nata esse, & vna nocte perisse dicitur, quæ tamen exiguo momento ascensu diluculi à verme corrosa interierat. Porrò breuis temporis mètio vsum consuetudinemque breuem, atque ideo rem ignotam, contrà verò longioris temporis adnotatio, familiaritatem & consuetudinem diuturniorem significat, vt apud Ruth. Quòd reliqueris parentes tuos & terram, in qua nata es; & veneris ad populum, quem nesciebas ab heri & nudiustertius.

Matth. 6. Iob. 14. Isai. 60. Genes. 7. Genes. 9. Psal. 89. Isai. 54. Matth. 6. Eccles. 3. Tempus. Luc. 4. Ruth. 2.

SECVLVM.

SECVLVM, & mundum significat propter eius instabilitatem, & fluxum perpetuum atque rerum mutationem omnium, quæ sub cælo sunt. Estq; verbum cælorum & diuinarum rerum æternitati, maiestati & dignitati oppositum, humanamque sapientiam & carnis arguit prudentiam, à diuini spiritus sapientia alienam. Atque hæc obseruatio magnam adfert lucem ad multa sacrorum librorum loca cognoscenda; vt, Filij huius seculi prudentiores sunt in generatione sua, quàm filij lucis. Et sollicitudo seculi istius, &c. suffocat verbum. Hinc seculare adiectiuum, & secularia in eadem significatione à Paulo vsurpantur. Seculum etiam, quanquam certum temporis spacium sit, nempe quinquaginta annorum & maius cętum annotum, S. S. E. Et erit illi seruus in seculum. tamen frequenter pro longissimo tempore vsurpatur. Et si duo secula vel plura coniungantur, perpetuitatem omnis humani ingenij mensura maiorem significant, proximeque æternitatem indicant; eamque aliquando indicant: vt ex variorum exemplorum sentétia & diligenti obseruatione constabit. vt, Sedes tua Deus in seculú seculi: &, Beati, qui habitát in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. &, Sit gloria Domini in secula. &, Sicut locutus est ad patres nostros Abraham & semini eius in secula.

Mundus. Res humanæ & rerum. Longum tempus certum. Exod. 15. Longissimum tempus. Perpetuitas. Æternitas. Matth. 5. Psal. 44. Psal. 83. Psal. 103. Luc. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE MENSVRA.

CAP. XIII.

Mensuræ definitio.

EX lucis ac tenebrarum distinctione tempus, ex tempore mensuram, ex mensura verò numerorum rationem ortam fuisse legimus. Et fuit vesperè & fuit manè dies primus. Est autem mensura singularum rerum magnitudo & quantitas certis atque continentibus terminis notabilis. Id enim oratio illa significat: Et fuit manè & fuit vesperè dies vnus. His duobus limitibus vesperè & manè certis & constitutis, prima rerum omniũ diei mensuratio adnotata est, dies vnus; mox verò mensuratio proportionem peperisse scribitur. Namque inter ea, quæ vesperè & manè continentur, hoc est, inter lucem & tenebras, proportio spectatur insignis, altera parte interdum crescente, altera eadem proportione decrescente; vtpote cùm vtraque simul certis terminis & perpetuis cohibeatur; alterutra verò alteram varijs, sed notabilibus & certa ratione deductis mometis, nonnunquam vincat, aut sese vincere sinat. Iisdem namque spatiis nunc tenebræ lucem, nunc lux tenebras certis anni curribus superat. Quanquam verò id nunc in diebus & noctibus Sol & Luna exactè efficiant: sicut scriptum est, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora, dies & annos: tamen ex lucis ac tenebrarum, ex vesperæ & manè ratione proportio ipsa verè extiterat. Non enim vesper & manè esse poterant, nisi lucis & tenebrarum incremento ac decremento: atque hoc ipsum sine proportione non est. Igitur mensura vna ex mundi ac rerum partibus ac ornamentis est, eaque nõ solum hominibus, & iis, quæ ratione aut mente vtuntur, naturis; sed brutis quoque animantibus notabilis. Rerum namque magnitudines, & temporum locorumque spatia, aliæ etiam præter hominem animantes obseruant & cognoscunt, ac sese actionesque suas ad eiusmodi obseruationem & notitiam diuidunt atque componunt: sicut scriptum est. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ. Catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi: ortus est Sol, & congregabuntur, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam. Quàm magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti. Mensuræ autem rationem pondus quoque consequitur. Etenim vt mensura magnitudinis, sic pondus grauitatis rationem & proportionem obtinet. Ex quo fit, vt isdem ferè verbis de vtraque re orationes fiant: vt, Pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. Est autem quædam secundùm naturam mensurarum ac ponderum ratio: quædam verò ex hominum & legum institutione præscripta. Alterum genus modum omnibus rebus certum adhibet, quanquam hominibus aliquando ignotum, auctori tamen ipsi & exploratum & perspectum: sicut scriptum est. Quis mensus est pugillo aquas, & cælũ palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera? quis adiuuit spiritum Domini, aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Neque verò in his maximis rebus tãtùm naturæ certa mensura & pondus, quanta esse oportuerit, cognosci & cogitari ab hominibus posse, sed neque arborum, animalium atque adeò sui ipsorum statura & mensura, quemnam ad modum peruentura sit, antequam tandem ad iustam ætatem peruenerint, adnotari, neque cuiusque vitę certus terminus à quoquam sibi ipsi statui & præfiniri posse dicitur: sicut scriptum est. Quis vestrum cogitans poterit ad staturam suam vnum cubitum addere? Et illud. Stulte hac nocte repetent animam tuam à te. Quanquã enim breues sint hominis dies; numerum tamen mensium eius apud Deum esse Iob confirmat. idque sibi vt arcanam rationem à diuina sapientia indicari, vates postulabat. Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est, vt sciam, quid desit mihi. Cæterùm aliud mensuræ & ponderis genus, quod certis legibus ad humanæ societatis & vitæ vsum traditum est, quanquam ad huius alterius imitationem fuerit institutum, non tamen huic disputationi est opportunum. Dabitur autem aliàs de illo differendi locus, quatenus certis nominibus & notis obseruari & cognosci id genus contigerit. Quæ verò ad sacri sermonis interpretationem attinent, mensuræ genere ipso magis, quam certis quibusdam partibus & speciebus spectantur; vt quòd aliud magnum, aliud patuum, aliud exactè, aliud negligenter, aliud æquè, aliud iniquè mensuratum dicatur. In ijs enim generibus & generum accidentibus omnis arcanæ orationis obseruatio versatur. Ex hac igitur adnotatione mensura & pondus certam & exactam rerum naturam significat: vt apud Sapientem. Sed omnia in pondere, numero & mensura disposuisti. Iustitiam verò & æquitatem mensura & proportio indicat: In mensura contra mensuram, cùm abiecta fuerit, iudicabis eam: &, Virum vidit Ezechiel, & funiculus lineus in manu eius. & illud, Ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura. Certi quoque & decreti iudicij exercitatio mensuræ nomine indicatur. vt, Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Varietas autem mensurarum iniquitatis & malè obseruatæ fidei signum esse solet: vt apud Micheam. Nunquid iustificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa? in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitantes in ea loquuntur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum. & quod Sapiens ait, Pondus & pondus, mensura & mensura, vtrumq; abominabile est apud Dominum. Certum autem pondus aliquando inducitur ad certam & exactam atque perpensam, non autem temerariam & inconsideratam iudicij indicandam rationem: vt, Et ecce talentum plumbi portabatur: &, Ecce mulier vna sedens in medio amphoræ: & dixit, Hæc est impietas. & proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius.

Psal. 103.
Matth. 20.
Matth. 6.
Luc. 12.
Iob 14.
Psal. 37.
Sapient. 11
Ezech. 40.
Psal. 79.
Mich. 6.
Prouer. 20.
Zach. 5.

DE NVMERO.

CAP. XIIII.

EADEM die, qua cælum, terra, lucis & tenebrarum vices, atque tempus & quantitas extiterunt, numeris initium factum legimus. Et factum est vesperè & manè dies vnus. atque ita Deus cùm primùm sese rebus productis manifestauit, simplicitatem suam indicasse visus est, eodem temporibus dato initio, atque mundo mundique rebus fuerat præstitum. Duo enim in vniuersum coæua sibi & consona sunt, mũdus & tempus, ab ijsdem principiis profecta, eundem portò finem habitura. Mundo initium vnus Deus, tempori verò vna lux initium dedit: ab vno Deo deinde omnia & producta & conseruata sunt. Ex vna luce omnis temporis ratio deriuata est. Refert igitur lux Deum imagine quadam naturæ: sicut scriptum est, Deus lux est, & in eo tenebræ non sunt vllæ. Refert etiam & simplicitate sua. namque vna eademque lux à mundi initio ad finem vsque perpetua est, præsentia absentiaque diem à nocte distinguens. Vnus igitur Deus vnum mundum vna luce extare iussit, & factum est. Est igitur numerus lucis filius, alias ab aliis rebus, vt lux noctem à die, distinguens. Ex quo fit, vt solùm iis naturis, quæ mente vel ratione vtuntur, numerus percipi possit, cùm, quòd lucis filius est, qua brutorum animæ carent, tum quòd lucis officium præstat, hoc est, res à rebus distinguit. Neque verò homini numerandi facultas antè constat, quàm ratione vti incipiat: sicut scriptum est. Et reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabuntur, & puer scribet eos. Atque vt numerus lucis filius, sic & veritatis index est: primùm enim ad inuestigandam, probandam & conseruandam rerum ac temporum ratione numerus valet; ex quo fit, vt perpetuò à sacris auctoribus vsurpetur:

Esai. 10.

Genes. 2. vsurpetur: vt, Hic liber generationis Adam in die qua creauit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum. Masculum & feminam creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam in die quo creati sunt. Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit filium ad imaginem & similitudinem suam, vocauitque nomen eius Seth. Et facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, octingenti anni: & genuit filios & filias: & fuit omne tempus, quod vixit Adam, anni nongenti triginta, &c. Ex quo apparet temporum & numerorum rationem ad hominem propriè pertinere: cuius tam exacta ratio iam inde à principio in sacris libris habetur, eademque perpetuò deinde obseruatur. In miraculis quoque describendis & examinandis diligens numerorum notatio est, quòd ad veritatem statuendam conferre plurimùm cognoscatur. Quanquam verò numerus sine vnitate constare non potest, vnitas tamen ipsa simplex cùm sit & indiuidua, numerus nõ est. sicut & res omnes, quæ sine Deo aut constare aut esse nequeunt, tamen Deus non sunt: est quidem in rebus omnibus Deus: sicut scriptum est. Emitte spiritum tuũ & creabũtur, & renouabis faciem terræ. &, Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia. tamen res ipsæ Deus non sunt. Sic vnitas in numeris est, numerus tamen vnitas propriè non est, nec vnitas numerus. Est autem propriè humanæ rationis numerare. Namque Deus, & quæ mente valent naturæ, numeris nec vtuntur, nec indigent, quippe quibus omnis rerum summa simul comprehensa aperte constet: sicut scriptum est. Vnum verò hoc non lateat vos charissimi, quòd vnus dies apud Dominum, sicut mille anni: & anni mille, sicut dies vnus. vbi non solùm nullum tempus, sed nullum etiam numerandi vsum Deo esse Apostolus confirmat. Hæc enim omnis ratio hominibus tantùm ad cognitionem, & vsum opportuna est. Quam ob rem, quæcunque numerari ab hominibus nequeunt, humani ingenij captum superare dicuntur, eademque diuinæ sapientiæ vt proprium opus tribui solent: sicut scriptum est, Si quis potest hominum numerare puluerem terræ: & alibi de Deo, Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Itaque æternarum & innumerabilium rerum ratio Deo vt notissima asseritur. Ex numerorum quoque rationibus & comparationibus agendarum rerum facultas æstimari aliquando solet, maximè in his, quæ ad humanam potentiam spectant: vt, Instatura numerum militum, qui ceciderunt de tuis. &, Constituit militum numeros. Atque hactenus de numeri natura & vsu breuiter diximus. Nunc deinceps de sermonis interpretatione non nihil dicemus. ILLVD primùm ex numeri natura est, vt terminis contineatur, atque ideo infinitũ non sit. Ex quo fit, vt quæ numerari possunt, cum infinitudine collata, pauca esse arguantur, quantoque facilius ea numerentur, tanto pauciora & breuioribus terminis cohibita sunt; vnde numerus paucitatem, contra verò quæ numerari non possunt, maximam copiam significant. Alterius exemplum est. Illic reperiemus, quorum non est numerus. &, Multiplicati sunt super numerũ, qui oderunt me gratis. Et qui facit magna & incomprehensibilia, & mirabilia, quorum non est numerus. Secundi verò exemplum est. Cùm essent numero breui, pauci simi & incolæ eius. Vtriusque autem. Syrus persequebatur patrem meum qui descendit in Ægyptum, & ibi peregrinatus est in pauciss imo numero: creuitque in gentem magnam ac robustam infinitæ multitudinis. &, Remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cæli præ multitudine.

Numerus etiam distinctionis & notæ significationem habet, ac veluti ordinem & classem rebus aut personis cognoscendis indicat: vt, Erat autem de eo numero captiuorum, quos transtulerat rex Babylonis Nabuchodonosor, cum Iechonia rege Iuda. Comparationes etiam ex numeris perspicuntur: vt, Discubuerũt ergo viri numero quasi quinque millia. Ex huius numeri comparatione cum quinque panibus miraculi magnitudo ostenditur. Atque hæc de numero in genere ad sermonis rationem indicandam, dixisse sat fuerit. Nunc verò quosdam celebres numeros perstringemus, quorum frequens in sacro sermone vsurpatio est. Significatione autem indicanda contenti, rationem ipsam in aliud tempus exponendã differemus. VNVM quanquam numerus non sit, tamen significationem habet arcanam singularis & præstantissimæ naturę cuiuspiam. quam ob rem & Deum ipsum vnicum, omniumque excellentissimum arcane significat. Sic apud Ezechielem: Et facta est aquila vna grãdis, magnis alis, multisq; plumis. Et ecce quasi statua vna grandis. &, Vna sapientior ceteris vxoribus eius. Reconditiori etiam mysterio corpus Christi mysticum, cuius caput Christus est, Christi autem caput Deus, vnius appellatione significatur: Vnum vocaui eum, & benedixi ei. Significat etiam concordiam, & commune studium multorum: vt, Humero vno seruient ei Vnus etiam propter simplicitatem, rem facilem & leuiter tolerandam indicat: vt, Nónne melius est, vt dominetur vobis vnus vir? &, Petitionem vnam precor à te. &, Vt quærat pulicem vnum. Raritatem quoque: vt, Euadens vnus de filiis Achimelech, &c. & qui vnum negat, omnia tolliti vt, Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

Ternarius numerus præter sublime Trinitatis mysterium, quod sæpè indicat, rebus etiam consultò, diligenter, & perseueranter agendis adhibetur. Sic enim Elias puero à se diuina virtute suscitando ter incubans orabat, fidem suam illa repetitione testatus. Seraphim ter clamãtes, Sanctus, sanctus, sanctus, trinitatem indicant, & perfectionem summam, quæ tribus gradibus positiuo, comparatiuo, superlatiuo constat. Atque ex hac ratione in Salomonis parabolis ternarius numerus ad comparationes persæpe vsurpatur. Tribus autem diebus Esdras ex Babylone reuersus cũ comitatu Ierosolymis quiescit, antequam opus aggrediatur. Tribus etiam Nehemias & Petrus, visione sibi ter ostensa, rem certam esse cognouit & docuit. Hoc autem factum est per ter.

Septenarius, numeri propriè finis est, & repetitione sui numerum auget. Omnes enim mundi dies septenariis absoluuntur; quam ob rem pro pleno & absoluto numero, hoc est pro pluribus vsurpatur. atque ita noster Interpres locum illum vertit, Donec sterilis peperit plurimos. quod Hebraicè septem legimus. Et apud Ieremiam, Infirmata est, quæ peperit septem. & Psaltes. Septies in die laudem dixi tibi. &, Sapiens est piger in oculis suis, pluſquam septem respondentes rationem. Est autem nomen Hebraicum שבע Sebagh, quod saturitatem sufficientiamque significat. Septenarius numerus Deo vero sacer à mundi principio eiusdem nomine & virtute edendis miraculis adhibetur: & quia certissimus est, rem non casu, sed consultò euenire confirmat. Atque hæc ratio est, quam ob rem Elias puerum suum ad obseruandam pluuiam septies mittat. Eliseus etiam Naaman Syrum septies in Iordane lauari iubeat. Est autem vt in simplici numero, sic etiam in multiplici septenarius adnotatus. Namque septem vitulos, arietes septem, bidentes septem, hædos caprarum septem, sacrificasse Ezechias dicitur. Ecclesia autem Ezechię tempore post templi expiationem septuaginta boues mactauit. Asa verò septingentos boues, & pecudum septem millia vno festo aliquando immolauit. Ex quo illud fit; vt septies, numerus magnus, septuagesies septies, numerus sit maximus, & quem numerare non oporteat: vt, Non dico tibi septies, sed septuagesies septies. In exemplis autem & negotiis narrandis ad septenarium vsque numerum progressio est: in ipso verò quiescit narratio. vt, Primus vxore ducta defunctus est, & non habens semen reliquit vxorem suam fratri suo similiter secundus & tertius vsque ad septimum. Septem octo numerum non incertum & indefinitum significat: vt, Da

Genes. 5.
3. Reg. 20.
2. Paral. 17.
Psal. 146.
Esai. 40.
Iudic. 6.
Esai. 51
Sapie. 3.
Iudic. 9.
1. Reg. 26.
1. Sam. 21.
2. Reg. 5.
Psalm. 15.
3. Reg. 17.
Esai. 7.
Psal. 118.
Prouer. 26.
1. Reg. 17.
4. Reg. 5.
2. Paral. 17.
2. Paral. 15.
Matth. 17.
Matth. 18.
Eccl. 11.
Ezech. 17.
Daniel. 2.
Esai. 51
Sapie. 3.
Iudic. 9.
1. Reg. 26.
1. Sam. 21.
2. Reg. 5.
Psalm. 15.
Iudic. 7.
1. Sam. 1.
Ierem. 15.
Psal. 118.
Prouer. 26.
Nehem. 3.
Actu. 10.

partes

Universidad de Deusto
Biblioteca

partes septem, necnon & octo, quia ignoras, quid futurum sit mali super terram.

Decimus numerus, nimium aliquid, & ad fastidium
Iob. 19. vsque abundans aliquando notare solet: vt, En decies contunditis me, & non erubescitis opprimentes me.

Duodenarius, vel verbis vel rebus adnotatus, filios Iacob significat singulari prouidentiæ diuinæ beneficio editos, ornatos & amplificatos. Huius adnotationis ex-
3. Reg. 17. emplum est. Et tulit duodecim lapides iuxta numerum filiorum Iacob, ad quem dictum erat, Israel erit nomen tuum.

Centum, numerum plenum & integrum, vtpote ex decem denariis constantem, atque ad rationum cognitionem satis commodum, significat. Ex hac autem adnotatione fructus centesimus agro perceptus, & pastoris peculium centum oues continens indicata sunt. Atque centesimi ad mille vsque repetitio amplificationem habet obseruandam: vt de Ezechia, qui centum
2. Paral. 17. arietes & ducentos agnos mactasse refertur. Iam verò millesimus magnitudinem ac terminum conspicuum habet. Neque tamen supremus apud Hebræos numerus est, sed is decies repetitus supremum gradum in numerorum nominibus obtinet, diciturque Ribabah. vt,
Psal. 90. Cadent à latere tuo mille, Ribabah à dexteris tuis. Neq. vlterius in numeris nomé aliud est. Atque numerorum termini illi obseruantur, tria, septem, decem, triginta, septuaginta, centum, mille Ribabah, tria Ribaboth, decem Ribaboth, centum Ribaboth, mille Ribaboth, qui summus numerandi finis est: sicut scriptum est,
Daniel. 7. Millia millium ministrabant ei. Atque hoc, quem modò notauimus, termino, nullus vlterior in sacris libris obseruatus est. Sed quæ hanc rationé sequuntur omnia, rei alicuius hominibus innumeratæ appellato nomine dicuntur. huius generis, cæli stellæ, maris arenæ, vel fluctus potius, humani capitis capilli. vt, Multiplicate sunt
Ierem. 33. viduæ eius super arenam maris: & sicut numerari stellæ cæli non possunt, & metiri arena maris. & propterea
Isa. 56. hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit
Osee. 1. mare fluctuans. Et erit numerus filiorum Israel, quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur.
Psalm. 69. Et multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Illud præterea ad multorum locorum explicationem adnotari commodum fuerit, numerum maiorem & integrum vnius rei singularis detractione non corrumpi, neque sententiæ veritatem ea causa labefactari. proximum enim est integro & absoluto id, quod minima parte tantum abest: cuius obseruationis
Actu. 7. illud exemplú est, Et Iacob genuit duodecim patriarchas, & patriarchæ æmulantes Ioseph vendiderunt in
1. Cor. 11. Ægypto. Ex hoc genere illud apud D. Paulum est, A Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepi.

TERMINVS.

CAP. XV.

EX diuisione & separatione rerum terminus quoq. est consecutus. Est autem Terminus vniuscuiusque
Definitio Termini. rei siue loci certus finis: sicut scriptum est: Dixitq. Deus,
Gen. 1. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. & fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant super firmamentum. Ex quo duplex mundi terminus constitutus est, inferior & superior, atque etiam medium est factum firmamentum, & locus præterea certus certisq. distinctus partibus extitit simul. Ad hæc rerum inter se distantiæ & propinquitates, quæ omnia ad cognitionem & ad orationem plurimum adiumenti afferunt, si rectè percipiantur. Ex hac enim ratione rerum cohærentiæ, dissidentiæ, proportiones & circunstantiæ oriuntur.

In sermonis ratione terminus certam & finitam iu-
Isai. 11. risdictionē significat. vt, Abstuli terminos populorum, & principes eorum deprædatus sum. Aliquando etiam terminus non ad eandem rem, cuius terminus est: sed
Luc. 9. ad aliam certò indicandam adnotatur. vt, Sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo. Neque enim hæc sententia ob id est confirmata; vt, postquam Filius hominis visus esset in regno venire, illi statim mortem gustarent: sed id significatur, non euenturum, vt illi gustarent mortem, antequam id, quod promittebatur, esset confectum. Item ex illo, Non cognouit illam, Matth. 26. donec peperit: non sequitur illam post partum fuisse cognitam, sed illam peperisse antequam ille eam cognosceret; atque ideò nullo pacto quod ex ea natú esset, ab illo genitum fuisse dici posse, sed à Deo. neque ideò arguitur, eam postea fuisse cognitam. sicut etiam ex illo: Et Michol filia Saulis non peperit vsque ad diem
2. Reg. 6. mortis suæ. argui non potest, Michol post diem mortis suæ peperisse.

DE LOCO.

CAP. XVI.

LOCVM prætereà diuisio ac separatio cum termino constituunt: sicut scriptum est, Dixitque Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab
Gen. 1. aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab iis, quæ erant super firmamentum. & fuit ita. Est autem huius orationis, Factum est ita, magna & illustris in Hebraica lingua approbationis significatio. Indicat namque vates, illam diuisionem ac rerum constitutionem rectè & sapienter factam fuisse, eamque vnam ex iis rebus esse, quæ luci & diei attribuantur, vtpote ratione & consilio magno constantem, atque ob eam causam diei vnius tempus lucem & commoditatem sibi vendicantem. Et factum est, inquit, vesperè & manè dies secundus. Ex ea autè re consequitur ad rerú rationes tum cõponendas & confirmandas, tum cognoscendas ac differendas magnam esse locorum notationis commoditatem: multa enim quibusdam locis fiunt, quæ in aliis vel non omnino fieri, vel non commodè fieri possunt. Ex quo euenit, vt gestarum quoque rerum veritatem inuestigandam & inueniendam, locorum quoque non minus, quàm temporum, rationes expédantur. Atque ita videmus Eliam non sine certo consilio vltra Iordanem pergere iussum, inde è conspectu hominum igneo curru eripiendum. Christum nunc in campestribus locis, nunc in templo, & in porticu de diuinis rebus differentem, populos docuisse, idque ab eo iudicibus de doctrina inquirentibus fuisse responsum. Ex locorum prætereà ratione, magnam rebus aut actionibus vel honestatem & dignitatem, vel contrà infamiam & notam accedere solere, multis testimoniis est obseruatum. Sic enim Christus munus ab altari, non altare à munere sanctificari, ait. sic Zacharia inter templum & altare occiso, grauius ex loci sanctitudine facinus commissum fuisse confirmat. Sic Cathedræ Mosis auctoritatem populo commendat, sanctamque esse vult. neque eam ministrorum malitia eleuari aut imminui sinit. His accedit, quòd multæ res esse soleant, quarum vel ratio vel vsus ex loci tantum vel descriptione vel annotatione cognoscatur: vt BHMA & prætorium, Iudicum consessum, Golgotha, supplicij locum indicant. Atque adeò tantum in huiusmodi annotationibus momenti ad cognoscendum est, vt vel ex sola locorum differentia, partes, studia, consilia & ordines tum rerum, tum personarum cognoscátur. Etenim D. Paulus Christianæ Ecclesiæ societatem & sacrum collegium à prophanis Gentium cœtibus sola locorum
2. Cor. 5. intus & extra distinctione indicauit. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare? nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? Multum igitur ad iudicium, atque adeò ad omnem cognitionis partem locorum explorata ratio lucis affert. Cum primis autem locorum discrimina cognosci operæ pretium fuerit, & quatenus vnaquæque res ad loci definitionem, quatenus rursum ad propriam

priam naturam spectet, peruidere. Namque loca vel in rebus, vel circa res, vel saltem non sine rebus ipsis esse solent. Prima igitur locorum partitio in rerum naturam certam & in solam loci definitionem sit. Loca enim, quę naturam certam indicant, præter loci rationem, aliud quippiam naturæ ipsi proprium, & ad eam sententiam, de qua sermo est, accommodatum connotare solent. Prioris generis sunt; mundus, cælum, terra, aër, aqua, nebulæ, nubes, ignis, mare, littus, insula, fluuius, ager, fons, puteus, cisterna, lacus, fouea, spelunca, desertum, mons, collis, planum, decliue, vallis, area, via, semita, petra, vrbs, platea, domus, & pleraque alia. Posteriores verò sunt, locus altus, excelsus, humilis, profundus, latus, angustus, primus, medius, extremus: & qui inter hos esse possunt plures ordine, vt primus, secundus. atque horum differentiæ, vt intra, supra, vltra, citra, circum, ante, retro. & quæ relationem inter se habent, vt dextrorsum, sinistrorsum, anterior, posterior, vlterior, citerior, inferior & superior. quæque locis accidere possunt, vt frequentia, infrequentia, occultatio, apertio, conclusio. Est & alia quoq. locorum diuisio ex rerum aut personarum proprietate vel vsu petita. Alia namque loca publica, priuata alia sunt. Publicorum exempla sunt: Mundus, cælum, terra, aër, ignis, infernus, aqua, nebulæ, nubes, mare, littus, insula, fluuius, fons, puteus, cisterna, fouea, spelunca, lacus, desertum, ager, mons, collis, campus, decliue, vallis, area, via, semita, strata, petra, vrbs, oppidum, vicus, platea, prætorium, forum, piscina, templum, synagoga, murus, suburbanum. Priuatorum verò: Tentorium, domus, conclaue, cubiculum, lectus, harea, turris, solarium, tectum, pinnaculum. quæ partes domus, atque harum etiam partium certæ partes: vt, porta, ostium, fenestra, limen, murus, maceries, sepes, horti quoque, piscinæ, vineæ, villæ, prædia, naues: cathedra atque adeò mensa ad locorum rationem pertinent. Accidit autem non rarò, vt idem locus & publicus & priuatus sit: vt vrbs, ager, domus & villa, atque huiusmodi non pauca. Ex priuatis autem quædam incerta sua natura sunt, atque indicatione egent aliqua, vt cognoscantur: sicut vrbs, domus, cubiculum, angulus, fastigium, pinnaculum, lectus, sub arbore, sub ficu, sub vite. Quædam verò & priuata & certa sunt: vt, Ciuitas Dauid, Sion, Melo, Moriah, Bethel, Carmel, Basan, Gilghad, Libanus; & multa alia propriis nominibus ijsdemque simplicibus appellata. Atqui sermonis, qui locorum indicationibus adnotatur, varia ex locorú vel situ, vel descriptione, vel definitione, vel relatione, vel denique natura, obseruatio & explicatio est. Imprimis enim locorum differentiæ huiusmodi sunt, ante & retrò, superius & inferius, &c. quorum altera pars alteram ex opposita notatione exponit: vt Ante, prosperitatem, profectum & promotionem bonis vel rebus, vel studiis; contrà verò Retro, infelicitatem, degenerationem & decrementum significat. Et non audierunt, neque inclinauerunt aurē suam, sed abierunt in voluntatibus & in
Item. 7. prauitatibus cordis sui mali, factique sunt retrorsum &
1. Tim. 5. non antè. Et illud, Iam enim quædam conuersæ sunt retro. Item, Redire retro, inconstantiam, fugam & de-
Psalm. 9. bilitationem interpretamur. In conuertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur & peribunt à facie tua. Huic proximum est reuerti, quod discedentium,
2. Paral. 9. & valedicētium motum indicat: vt, Reuersa abijt in terram suam cum seruis suis. Longè stare, humilitatis modestiæque signum aliquando esse Christus indicauit: vt,
Luc. 17. Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cælum eleuare. Aliquando etiam, Longe, obliuionem & despectionē significat: vt, Quid Domine discessisti longè, despicis in tribulationibus? Illud autē oppositā huic significationē habet. Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum: &, Veruntamen prope timentes eum salutare
Psal. 74. ipsius. EXTRA autem esse dicuntur, qui à regni
Apoc. 14. Matth. 7. cælestis communione sunt alieni: vt, Et calcatus est lacus extra ciuitatem. Inde tenebræ exteriores dictæ. Est enim extra, separationis atque excommunicationis index pars; atque ita, extra synagogam fieri, est synagogæ
Ioan. 9. societate & iure abdicari. Intra verò, proximam atque
Luc. 17. præsentem omnino rem significat: vt, Regnum Dei intra vos est. Prætereà communicationem vel ciuitatis
Deut. 5. vel societatis, & negotiorum: vt, Peregrinus, qui est intra portas tuas. SVPERIOR locus, maiestatem, auctoritatem, efficacitatemque indicat: vt, Vidi Dominū
Amos. 9. stantem super altare. LATVS locus siue latitudo, captiuitatis & migrationis atque dispersionis est signum. Quoniam sicut vacca lasciuiens declinauit Israel: nunc
Osee. 4. pascet eos Dominus quasi agnam in latitudine. Quanquam verò hæc omnia relationis notam sequantur; tamen eadem relatio sine locorum definitione explicari non potest. Locorum prætereà communia alia accidentia sunt, quæ propriis adnotationibus explicantur: vt locus non frequentatus, vastitatem & desolationem ostendit. sic apud Isaiam. Pro eo quòd fuisti derelicta
Isai. 60. & odio habita, & non erat, qui pertransiret. &, Viæ Sion
Thren. 1. lugent; eo quòd non sit, qui veniat ad sollennitatem. Locus angustus, quo quis concluditur, pressuræ & consilij
Psalm. 34. inopiæ notam habet. Effunde frameam, & conclude aduersus eos, qui tribulant me. Contra verò spaciosum occupare locum, calamitatem & difficultatem euasisse est. Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco
Psal. 31. spatioso pedes meos. Aliquando locus amplior & latior gentium conuentum frequentissimum significat: vt, Et
Apocal. 20. ascenderunt super latitudinem terræ. sic etiá Habacuk copiosum exercitum describens, dixit Ambulantem in
Habac. 1. latitudine terræ. Porrò abditus obscurusque locus, liberiorem commoditatem ad aliquid vel non probatum vel mæstum & triste agendū afferre solet: vt, Ego in oc-
Iohan. 18. culto locutus sum nihil: &, Sedet in insidiis in occultis,
Psalm. 10. vt interficiat innocentem. &, Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ.
Ierem. 13. Excelsus autem locus, tutum & periculorum contemnentem eum, qui inhabitet, indicat: vt, Qui ambu-
Isai. 33. lat in iustitiis, & loquitur veritatem: qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab omni munere; qui obturat aures suas & claudit oculos suos ne videat malum. Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius. Significat etiam præter tutam habitationem, potentiā & maiestatem, atque eximiam quādam & manifestam ὑπεροχήν: qua qui præditus est,
Psalm. 112. nullius indiget rei: vt, Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra? Nunc verò quarundam rerum situs perlustrabimus, quatenus ad locorum rationem pertinere cognouerimus. Namque eorum vel proprium naturam, vel aliàs quampiam definitionem etiam in hoc opere indicaturi sumus. MVNDVS arcana loci significatione quoddam quasi theatrum est humanarum actionum, tum malis, tum bonis hominibus refertum; in quo vnusquisque suam personam agit; frequentioribus tamen mali & improbi, quàm boni argumenti spectaculis celebris. Huic theatro non iure aut natura, sed tyrannide, & fraude Lucifer præest: qui princeps huius mundi dictus, quantum potest, conatur, ne qua bonis & piis personam suam agendi facultas & copia sit: aut si minus id efficere possit, hoc saltem studet, vt rarior bonarum personarum numerus in scenam prodeat, isq; strepitu & negotio facto impediatur, vel sibilis & irrisionibus explodatur, vel grauibus periculis & incommodis afficiatur. Atque ita mundus, hoc nomine ad hominum mores relatus, improborum magis, quàm bonorum generum locus est. Cuius rectores tenebrarum
Ephes. 6. harum dicuntur rectores. Sic diuus Iohannes definit:
1. Iohan. 2. Omne, quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ: &,
1. Iohan. 5. Mundus totus in maligno est constitutus. Quàm verò leues huiusmodi fabulæ, quàm inconstans & versatile theatrum hoc sit, in quo boni vt peregrini, improbi verò, vt theatri possessores & domini sese efferunt, idem

Apostolus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostolus cùm aliis persæpè declarant. &, Mundus tranſit,& cõcupiſcentia eius. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt.& alibi: Chariſſimi, propter hoc mundus non nouit vos,quia non nouit Deum; &, Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum, & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam venit, & nunc iam in mundo eſt: & ipſi de mundo ſunt, ideò de mundo loquuntur, ideò mundus eos audit. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum vnigenitum miſit Deus in mũdum, vt viuamus per eum. Et illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et illud: Oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum. Et vos nolite quærere quid manducetis,aut quid bibatis, & nolite in ſublime tolli: hæc omnia agentes mundi quærunt. &, Manifeſta te ipſum mundo. &, Tempus meum nõdum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. Nõ poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit; quia ego teſtimonium perhibeo de illo,quòd opera eius mala ſunt. Et vos deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum: vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo. Ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. & quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi. Et in iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Qui odit animam ſuam in mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. &, Cùm dilexiſſet ſuos qui erant in mundo,in finem dilexit eos. Complura alia exempla in ſacris libris legũtur, quæ huius theatri definitione & perſonarum differentia explicari poſſunt. Ex quibus illud: Nõne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni? & Petrus inquit, Fugientes eius, quæ in mundo eſt,concupiſcentiæ corruptionem. Et miſit Deus diluuium mundo impiorum. &, Si enim refugientes inquinationes mundi in cognitione Domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur.& Paulus,Gloria,inquit, noſtra hæc eſt,teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate & ſinceritate Dei, & nõ in ſapiẽtia carnali, ſed in gratia Dei cõuerſati ſumus in hoc mundo; abundantius autem ad vos. &, Spectaculum facti ſumus mũdo. Et ſcripſi vobis in epiſtola: Ne commiſceamini fornicariis, non vtique fornicariis huius mundi, alioqui debueratis de hoc mundo exiiſſe. Huc ea quoque pertinent, quæ Apoſtoli de mundi ſapientia atque ſtultitia diſſerunt, & de elementis mundi etiam. ſatis abundeq́ue exemplorum in hanc ſententiam produximus. OBSERVAVIMVS etiam ſæpiſſimè mundum ex metonymia homines,hoc eſt, ipſos theatri atque fabularum huiuſmodi non boni argumenti actores ſignificare: vt, Mundus eum non cognouit. &, Væ mundo à ſcandalis. &, Ecce qui tollit peccata mundi: &, Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. &, Non miſit filium ſuum Deus in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. &, Quomodo Deus iudicabit hunc mundum? Et amiſſio eorum reconciliatio eſt mundi. &, Neque ipſum arbitror mundum capere eos,qui ſcribendi ſunt, libros. Eſt vbi mundus diuitias, opes, potentiam & gloriam humanam ſignificet: vt, Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur? EST etiam vbi mundi nomen habitabilem terræ orbem interpretemur: vt, Ite in vniuerſum mundum, & prædicate euangelium. &, Vbicunque prædicabitur euangelium hoc in toto mundo,dicetur & quòd hæc fecit. &,Tam multa vtputa genera linguarum ſunt in mundo.

MVNDI partes certam quoque ſignificandi rationem ſignificant,tum ex loco & ſitu, tum ex accidẽti aliquo.Situs partes, quæ cardines vel venti dicuntur, quatuor ſunt; Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio: ſicut ſcriptum eſt. Noli timere, quia ego tecum ſum: ab Oriente adducam ſemen tuum; & ab Occidente congregabo te: dicam Aquiloni, Da; & Auſtro, Noli prohibere. Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. Aliis etiam verbis mundi partes indicantur. Nam Orientem Longè Iſaias appellauit: Ecce hi de longè venient. Dextrum prætereà & læuum idem pro Meridie & Septentrione dixit. Ad dexteram enim & ad læuam penetrabis,& ſemen tuum gentes hæreditabit. Amos etiam Mari duplici & Septentrione atque Ortu mundum concluſit. Tota autem orbis habitatio ab ortu Solis vſque ad occaſum ſignificatur: ſicut ſcriptum eſt. Ecce ego ſaluabo populum meum de terra Orientis, & de terra occaſus Solis. &, Ab ortu Solis vſq. ad occaſum, magnum nomen meum in gentibus. Prætereà deſertis montibus Septentrionalis plaga terminatur. Quia nec ab Oriente neque ab Occidente, neque à deſertis montibus. Porrò antè, retrò, dextrorſum, & ſiniſtrorſum quatuor mundi partes apud Iob dicuntur. Eſt & harum partium ſignificatio alia,quæ ad rerum felicitatem & euentum refertur. Meridies enim, vt clarior & illuſtrior natura eſt, ita proſperum euentum ſignificat: Septentrio autem calamitoſum,& minus felicem exitum arguit: vt, Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem,in quocunq. loco ceciderit, ibi erit.

ALTITVDO.

ALTITVDO è locorum differentiis eſt; quæ tamen ad arcanum ſermonem tranſlata, copiam, magnitudinem & immenſitatem atque perfectionem etiam ſignificat; & rem aliquam vel perſonam in ſummo definitionis ſuæ gradu conſtitutam. Namque tranſlatio ſumitur à mari vel à cælo; vtrumque enim altum dicitur. Atque ita ſicut eſt, Veni in altitudinem maris. Et, Secundùm altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum. &, Secundùm altitudinem cæli à terra multiplicauit miſericordiam ſuam, ſuper timentes ſe. &, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Summus ſuperbiæ & ambitionis gradus altitudo dicitur: vt, Incuruabitur altitudo virorum. &, Viſitabo ſuper fructus magnifici cordis regis Aſſur: & ſuper gloriam altitudinis oculorum eius. &, Viſitabo ſuperbiam Moab, & altitudinem cordis eius. &, Pro eo, quòd ſublimatus eſt in altitudine: & eleuatum eſt cor eius,in altitudine ſua. &, Altitudo cedrorũ altitudo eius. &, Deſtruentẽ omnem altitudinem extollentẽ ſe aduerſus ſciẽtiam Dei.

CÆLVM.

EDITISSIMVS & ſupremus totius mundi locus, cælum eſt, atque ab omni calamitate & perturbatione alienus. Quam ob rem præter cætera loca omnia, Dei ſedes illa eſſe dicitur: ſicut ſcriptum eſt, Cælum ſedes mea eſt. Ex eo autem conſequitur, maieſtatem, auctoritatem, dignitatem atque efficientiam omnem,in cælo tanquam in primo & præcipuo omniũ loco eſſe, indeq́ue ad inferiora vſu atque efficacitate permanare: ſicut ſcriptum eſt, Et mandauit nubibus deſuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis. &, Cataractæ cæli apertæ ſunt,& facta eſt pluuia ſuper terram. Eſt præterea hic locus omnium pulcherrimus & elegantiſſimus, quiq́ue Dei maieſtatem & gloriam apertiſſimè omnium indicet: ſicut ſcriptum eſt, Altitudinis firmamentum pulchritudo eius eſt: ſpecies cæli in viſione gloriæ. & turſus, Cæli enarrant gloriam Dei,& opera manuum eius annuntiat firmamentum. Quæ verò ad ſermonis arcani interpretationem de cæleſti loco ſpectant, eiuſmodi ſunt. Imprimis locus ipſe,vt ſublimis & excelſus habitatorem ſuum maximum, ſupremum ac potentiſſimum, necnon ab hominum infima conditione longiſſimè ſemotum indicat, neque cum vlla alia ex inferioribus rebus naturæ ſuæ dignitate comparabilem. Ex qua ratione illud eſt: Cælum cæli Domino,terrã autem dedit filiis hominum & illud. Hæc dices filiis Iſrael, Vos vidiſtis, quòd de cælo locutus ſum vobis. Non facietis Deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Illius etiam loci adnotatione potentia, virtus, atque efficientia habitantis oſtenditur: vt, Deus autẽ noſter in cælis,

omnia,quæcunque voluit, fecit. Summam etiam ergà mundum vniuerſum prouidentiam cæli ſedes vt altiſſima, ita proſpiciendis rebus & ſummo conſilio ac iudicio gubernandis opportuniſſima probat. Ex quo genere illa ſunt. Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat, ſi eſt intelligens,aut requirẽs Deum. &, Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius: oculi eius in pauperem reſpiciunt, palpebræ eius interrogant filios hominum. Dominus interrogat iuſtum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Pluet ſuper peccatores laqueos ignis, & ſulphur & ſpiritus procellarum. &, De cælo reſpexit Dominus ſuper omnes,qui habitant terram. &, Dominus in cælo miſericordia eius. &, Miſit de cælo & liberauit me, & eripuit me de aquis multis.&, Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum. &, Iuſtitia de cælo proſpexit.&, Exaudiam cælos,& illi exaudient terram; & terra exaudiet triticum & vinum & oleum. Hanc omnem rationem Chriſtus vño ſermone eſt complexus. Reſpicite volatilia cæli, quoniam nõ ſerunt, neque metunt,neque congregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Prætereà etiam locus ipſe cæleſtis appellatus ſummam potentiam& integram ad agendum virtutem omnino tutam, & certam,nulliq́ue impedimento expoſitam, nullis aliis viribus aut conatibus acceſſibilem indicat: vt, Dirumpamus vincula eorum,& proijciamus à nobis iugum ipſorum. Qui habitat in cælis, irridebit eos,& Dominus ſubſannabit eos. Porrò cælum cùm purum, ſimplex,incorruptum atque lucidum ſit, poſſeſſorem habitatoremq́ue ſuum eiuſmodi moribus, conſiliis, ſtudiis, actionibusq́ue delectari oſtendit, eaq. ab iis exigere, qui cæli ciues adſcribi cupiant. Huius argumenti illa ſententia eſt. Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine,intrabit in regnum cælorum,ſed qui facit volũtatẽ patris mei,qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnũ cælorũ. Ex his autẽ quæ indicata breuiter ſunt, quale regnum cælorum ſit, & quali conditione, quibus moribus, quibus rebus vtantur ij, qui eius regni communicatione fruuntur, exiſtimare licebit. Eſt enim ſanctiſſimorum ciuium illuſtriſſima frequentia Deo regi & Chriſto filio eius per Spiritum ſanctum in regnum adſcripta, qualis illum locum,hoc eſt, cælũ deceat. De quo nobis aliàs commodè, Rege ipſo fauẽte, exactior inſtituetur ſermo. Illa denique dicendi forma ex metonymia Deus ipſe indicatur. Sicut autẽ fuerit voluntas in cælo,ſic fiat,& elamauerunt voce magna in cælũ,dicentes: Quid faciemus iſtis, & quò eos ducemus? Et ſancta tua cõculcata ſunt & cõtaminata ſunt,& ſacerdotes tui facti ſunt in luctum, &c.

TERRA.

TERRÆ locus qualis & qualium rerum ſit, oppoſita cæli dignitati cõſideratio indicabit. Etenim infimo ſitu conſtituta, & craſſiſſimis atq. grauiſſimis totius mundi retrimentis cõſtans, perſimiles amatores atq. poſſeſſores habitatoresq. cõtinet,eos videlicet, qui nihil prçter terrena ſapiunt, maximè verò poſtquàm à Deo hominum culpa maledicta fuit: ſicut ſcriptũ eſt. Maledicta terra in opere tuo, ſpinas & tribulos germinabit tibi. Nam antea felicior multo fuerat, quæ poſt peccatũ reddita eſt infelix,ſi cum illo priori rerum ſtatu cõparetur. Ea verò duplex hominum cõditio eſt. Alterum genus eſt eorũ, qui filij Adam dicuntur, qui huius mundi & terræ vſu vehementer delectantur & afficiuntur. Alterum verò eorum qui filij Dei nominantur, qui non magis huius terræ amore tenentur, quàm hoſpites & peregrini eius loci, quem nec ſibi proprium, neque commodum, nec idoneum arbitrantur: de quibus ſcriptum eſt. Chariſſimi, obſecro vos, tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à vitiis & concupiſcentiis, quæ militant aduerſus animam. Sermonis autem ratio ex hac ratione fuerit facilè definienda, cuius multa exempla ſunt: vt, Iſte cõſolabitur nos à labore manuum noſtrarum in terra, cui maledixit Dominus. &, Gigantes erant ſuper terram in diebus illis. Poſtquàm enim ingreſſi ſunt filij Dei ad filias hominum, illæq́ue genuerunt, iſti potentes à ſæculo viri famoſi. Videſ autem Dominus,quòd multa malitia hominum eſſet in terra, &c. Huius etiam loci illud eſt. Aſtiterunt reges terræ.&, Omnis caro corruperat viam ſuam ſuper terra, & repleta eſt terra iniquitate. &,Ecce reges terræ congregati ſunt:conuenerunt in vnum. Et iniquitatem operamini in terra. &, Periit ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt. &, Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. &, Non apponat vltrà magnificare ſe homo ſuper terram.&, Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. Et qui de terra eſt, de terra loquitur,& primus homo de terra terrenus. &, Quæ ſurſum ſunt, ſapite, & non quæ ſuper terram. &, Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram. Et epulati eſtis ſuper terram. Iohannes etiam genus hominũ prædicat,qui empti ſunt de terra, hisq. opponit negotiatores terræ & abominationes terræ. Huius ſententiæ eſt: Reliquerunt nomina ſua in terris ſuis,& oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.

EST aliquando cùm terra facer locus dicatur,ad Deum videlicet rerum omnium dominum, poſſeſſorem gubernatoremq́ue relata: vt, Cælum eſt ſedes mea, & terra ſcabellum pedum meorũ. &, Nolite iurare per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius.

Nonnunquam etiam terra,adiunctis viuentium nomine,vitæ & auræ huius vitalis vſum ſignificat; reconditioriq́ue ſignificatione ad alterius vitæ felicem ſtatum refertur. Credo videre bona Domini in terra viuentium. &, Beati pacifici, quoniam ipſi poſſidebunt terram. Manifeſtè etiam huiuſmodi ſtatus tum bonorum, tum improborum hominum illis orationibus indicatur. Quodcunque ligaueris ſuper terram, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. &, Si conſenſerint ſuper terram duo ex vobis de omni re, &c. &, Nolite vocare patrem vobis, nec magiſtrum ſuper terram. &, In terra pax, hominibus bona voluntas. &, Nolite putare, quia pacem veni dare in terram, ſed ignem veni mittere in terram. &, Ego te clarificaui ſuper terram. Illud ad hoc genus refertur. Vniuerſi homines & cuncta, in quibus ſpiraculum vitæ eſt, in terra mortua ſunt. Et deleuit omnem ſubſtantiam,quæ erat ſuper terram. Hæc enim animantium terræ genus omne ſignificat. Eſt enim terra omnium animãtium locus communis, præterquam piſcium: ſicut ſcriptum eſt. Nec ſimilitudinem omnium,quæ in cælo ſunt deſuper, & quæ in terra deorſum,& quæ verſantur in aquis ſub terra. OMNIS autem orbis, quacunque habitatur, terræ nomine nonnunquam dicitur: vt, Confitemini Domino omnes reges terræ. &, Qui emittit eloquium ſuum terræ. Plerunque autem hæc ſententia vniuerſalem vocem ſui indicem affert: vt, In omnem terram exiuit ſonus eorum. Accidit autem non rarò Iſraeliticam regionem ſolam terræ nomine appellari: vt, Fornicans fornicabitur terra à Domino. &, Iudicium Domino eſt cum habitatoribus terræ. &, Nunquid ſuper iſto non commouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius?

TERRA etiam pro regione & loco certo, cuius antea mentio facta ſit: vt, Adorauit populum terræ. &, Negotiẽtur in terra & exerceant eam, quia ſpatioſa & lata cultoribus indiget. Prætereà certo nomine adiuncto prouinciam, regionem vel locum aliquem deſcribimus: vt, Terra Canaan, terra Babylonis, terra Ægypti, terra Zabulon, & terra Nepthali.

PORRÒ terræ fines ſiue termini vniuerſum terrarum orbem definiunt: vt, Conuertimini ad me omnes fines terræ. Et in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. &, Spes omnium finium terræ & in mari longè. & Metuant eum omnes fines terræ. ILLVD autem,quod apud prophetas cum poſſeſſuto adiuncto legi ſolet, affectum ſignificationemq́ue habet ſuis locis adnotãdam vel commiſerationis,vel laudis,vel horroris & terroris.vt, Terra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leuit. 25. Iudi. 2. Leuit. 25. Leuit. 26.

Deut. 2.

vestra desolata. Et propitiationis tempore in vniuersa terra vestra. &, Zelatus est Dominus terram suam. &, Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti. & disperdam terram vestram. &, Peribitis inter gentes, & hostilis vos terra consumet. &, Terra Gigantum reputata est, & in ipsa habitauerunt gigantes.

Miseria.

Psal. 7. Psal. 43.

Habitatores.

Genes. 11. Genes. 17. Genes. 19.

Psalm. 65 Psalm. 95 Psalm. 96.

QVÆ verò huiusmodi exempli sunt, extremam miseriam calamitatemque indicant. Humiliauit in puluere vitā meam: cōglutinatus est in terra venter noster.

DEMVM metonymiæ genus non infrequens est; vt Terra vel pro habitatoribus ipsis, vel pro hominum natura accipiatur: vt, Erat autem terra labij vnius & verborum eorundem. &, Non est hoc tuum qui iudicas omnem terram. &, Iuxta morem vniuersæ terræ. &, Omnis terra adoret te & psallat tibi. &, Cantate Domino omnis terra. & Dominus regnauit, exultet terra. Atque ad hæc præcipua capita omnis de terræ loco sermo refertur.

AER.
CAP. XVII.

Genes. 1.

MEDIVS inter cælum & terram aquasque locus, Aër est, siue hunc expansionem, siue firmamentum, siue cælum appellare libeat. Namque ob situs, naturę, atque figuræ firmitudinisque vim his omnibus nominibus dici in sacra philosophia obseruatur: sicut scriptum est. Et fecit Deus firmamentum, diuisitq. aquas, quæ erant sub firmamento, ab ijs quæ erant super firmamentum: & factum est ita. vocauitque Deus firmamentum cælum. Est autem ille locus omnium, quæ à terra spectantur, aut percipiuntur ex alto, rerum theatrum, estque auibus ad frequentandum peragrandumque concessus: sicut scriptum est. Dixit etiam Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cæli. Et qui præsit piscibus maris, volatilibus cæli, &c. Quæcunque verò ex illo loco vel prospici, vel in terras demitti solent, ea siue vtilitatem & commodum, siue detrimentum incommodumque adferant, diuinæ prouidentiæ semper, interdum etiam iudicij & animaduersionis aperta argumenta secum afferunt. Eorum autem genera hoc loco indicare operæ pretium fuerit. Primùm varij lucis aspectus & colores non sine tempestatum significatione in aëre

Genes. 1.

Genes. 1.

Matth. 16.

fiunt: sicut scriptum est, Facto vespere dicitis, Serenum erit, rubicūdum est enim cælum. & manè: Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum. Faciem ergo cæli diiudicare nostis. Deinde etiam nubes fiunt, quæ & lucis vsum imminuere, & pluuias perspę afferre solent: sicut scriptum est. Cùm obduxero cælum nubibus. &, Qui operit cælum nubibus, & parat terræ pluuiam. &, Tenebrosa aqua in nubibus aëris. Cataractæ cæli apertæ sunt, & facta est pluuia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Et clausæ sunt cataractæ cæli, & prohibitæ sunt pluuiæ de cælo. Et illud, Iratusq. Dominus claudat cælum, & pluuia non descendat. Et terra montuosa & campestris de cælo expectans pluuias. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum, vt pluuiam tribuat terræ tuæ in tempore suo. Et, Domine cum exires de Seir, & transires per regiones Edom: terra mota est, cælique ac nubes distillauerunt aquis. &, Si clauso cælo pluuia non fluxerit propter peccata populi, &c. Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ. Nunquid sunt in sculptilibus gentiū, qui pluant, aut cæli possint dare imbres? Nónne tu es Dominus Deus noster, quem expectauimus? Tu enim fecisti omnia hæc. Ex eodem etiam loco rorem descendere manifestis testimonijs docemur. Est autem roris duplex ratio: altera, qua agri plantarumque superficies vdæ redduntur: altera verò, qua virtus & fæcunditas, & maxime ad fructus alendos commoditates, terris, cùm opportune contigerit, afferuntur. Prioris generis exempla

Genes. 9. Psalm. 146. Psalm. 17. Genes. 7. f

Genes. 7.

Deut. 11.

Deut. 28.

Iudic. 5.

2. Paral. 6.

Ierem. 10.

Ierem. 14.

Rom.

sunt. Fœnum, vt bos, comedes, & rore cæli infundēris. &, Nabuchodonosor ex hominibus abiectus est, fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum est. Posterioris verò illa. Det tibi Deus de rore cæli. &, In pinguedine terræ & in rore cæli desuper erit benedictio tua. Et Deus patris tui erit adiutor tuus, & benedicet tibi benedictionibus cæli desuper. Et Moses de Ioseph quoq; ait. De benedictione Domini terra eius, de pomis cæli & rore. Gelu propterea in aëre concrescere docent sacra scripta. De cuius vtero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit? & ignis, grando, nix, glacies, & spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius.

Daniel 4.

Genes. 27.

Exod. 17.

Gelu

Deut. 33.

Ventus.

VENTOS præterea tum cardinales quatuor, tum cæteros omnes his interiectos, aëris occupare atque frequentare locum cognouimus. Videbam, inquit Balsasar, in visione mea, & ecce quatuor venti cœli pugnabant in mari. Et transtulit Austrum de cælo, & induxit in virtute sua Aphricum. Si quid etiam iucundum & commodum in terras hominum vsibus aptum demissum fuerit, id diuina virtute effectum, tamen in aëre factum esse, inde etiam descendere dicitur. Cuiusmodi manna fuit, quem panem siue cibum dixit Dominus ad Moysen, Ecce ego pluam vobis panes de cælo. &, Panem cæli dedit eis. &, Pane cæli saturauit eos. Neq. verò hæc solùm, quæ vtilia iucundaque sunt, sed quæ incommoditatem calamitatemque afferre putantur, Dei consilio in hominum siue admirationem, siue terrorem, siue animaduersionem, siue vltionem & pœnam missa, in aëre fiunt. Cuius generis sunt densæ atque horridæ nubes, tonitrua, fulgura, ignis, sulphur, lapides, corruptiones ac morbi & pestilentiæ: de quibus scriptū est. Super hoc cælum turbabo, & mouebitur terra de loco suo propter indignationē Domini exercituum. &, Induam cælos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum. &, Dabo prodigia in cælo & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. &, Dominus pluit super Sodomam & Ghomorram sulphur & ignem à Domino de cælo. Et cum fugerent filios Israel & essent in deserto Bethoron, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo. Et Elias quinquagenario respondens dixit, Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cælo, & à Dauid inuocatus Dominus exaudiuit in igne de cælo super altare holocausti. Et Iob nuntiatum est, Ignis descendit de cælo, & tactas oues puerosque consumpsit. Et in imprecationibus scriptum est: Percutiat te Dominus frigore, ardore & æstu, aëre corrupto ac rubigine, & persequatur te, donec pereas. Sit cælum, quod supra te est, æneum. &, Fames si oborta fuerit in terra aut pestilentia, aut corruptus aër.

Daniel 7.

Psalm. 77.

Manna panis. Exod. 16.

Psalm. 77. Psalm. 104.

Flagr.

Calamitates.

Isai. 13.

Isai. 50.

Ioel. 2.

Genes. 19.

Iudic. 6.

4. Reg. 1.

2. Paralip. 18

Iob. 1.

Deut. 28.

DIXIMVS etiam aërem regionem esse auibus ad volandum peragrandumque destinatam. sicut de coturnicibus scriptum est. Volabantque in aëre duobus cubitis altitudine super terram. Et viam aquilæ in cælo ignorasse Sapiens dicitur. Et milius in cælo cognouit tempus suum; turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui. EST autem & illud adnotandum spiritibus illis, qui hominum generi insidiari, & piis maximè hominibus negotiū facessere consueuere, hunc aërem vt tenuem, ita spirituali, sed tamen deteriori naturæ magis aptum locum interim occupatum esse, dum illa sententia iudicis omni huic malo generi communis de æternæ pœnæ cruciatu proferatur. Quam ob rem multa, quæ bonis viris incommoda difficiliaque obijci videntur: multa etiam quæ ad impietatem & scelus admittendum improbos commouere possunt, ex hac regione istis auctoribus accedunt: sicut scriptum est. Et vos cùm essetis mortui delictis, & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundùm sæculum mundi huius, secundùm principem potestatis aëris huius spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ &c. Huc etiam & illud pertinet: Non est nobis colluctatio aduersùs carnem & sanguinem, sed aduersùs

Volatus.

Nume. 11.

Prouerb. 30. Ierem. 7.

Demonior. tum regio.

Ephes. 2.

Ephes. 6.

uersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Illa demùm, quæ à D. Paulo figurata oratione dicta sunt, inane & vanum studium, atque frustra impensum tempus & opus, nulloque consilio fultum, significant: in aëre loqui, & aërem verberare. Ita, inquit, & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo scietur id, quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes. &, Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans.

Studium inane.

1. Cor 14.

1. Cor. 9.

AQVA LOCVS.
CAP. XVIII.

Genes. 1.

IN FIMAM mundi totius partem aquę occuparunt, & supremam quoque; atque ita vtrumque extremū obtinere dicuntur: sicut scriptum est, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuisitque aquas, quæ erant sub firmamento, ab ijs, quæ erant super firmamentum. superiores illæ aquæ cæli tantùm conuexa contemeratæ complectuntur: quid præterea contineant vel alant, incertum nobis est. Sic Psaltes canit: Extendens cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Inferiores verò extremum locum occupantes terræ prominenti concessere: sicut scriptum est, Abyssus super vestimentum eius: super montes stabunt aquæ. Ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabūt. Ascendunt montes, & descendunt campi in locum, quem fundasti eis. Terminum posuisti, quem non præteribunt, neque conuertentur operire terram. Et in Psalmo, Qui firmauit terram super aquas. Similitudinem omnium iumentorum, quæ sunt super terram, vel auium sub cælo volantium, vel piscium, qui sub terra mouentur in aquis. Et iterum, Et quæ in terra deorsum, & quæ versantur in aquis sub terra. Terra igitur sublimis aquæ eminet ea parte, qua habitabilis est. Aquæ verò inferiorem terræ locum occupant, & semper eiusmodi situm appetunt.

Psal. 103.

Psal. 103.

Psal. 135.

Deut. 4.

Deut. 8.

Fœcunditas.

EST autem aqua locus multo ac vario animantium generi alendo atque fouendo idoneus, quorum omnium commune nomen reptile est. Idque duobus diuiditur amplissimis generibus, animæ viuentis solùm, atq. etiam viuentis & motabilis. Dixit enim Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & motabile super terram sub firmamento cæli. Creauitque Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atque motabilem, quam produxerant aquæ in species suas. Et vidit Deus, quòd esset bonum: benedixitque eis dicens, Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris. Quam ob rem multiplicitatis & copiæ locus his generibus in aqua est: sicut scriptum est, Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia, quorum non est numerus, animalia pusilla cum magnis. Et de vtroque genere viuenti & motabili scriptum etiam est, Et quæ gignuntur in aquis, & quæ in aquis mouentur. Et apud Danielem. Benedicite cete & omnia quæ mouentur in aquis, Domino. His generibus itaque commodissimus, & ad vitam cùm conseruandam, tum propagandam vnicus locus, aqua est: sic enim legimus, Ecce in increpatione mea desertum faciam mare, ponam flumina in siccum. computrescent pisces sine aqua, & morientur siti.

Genes. 1.

Copia.

Psal. 103.

Leuit. 11.

Isai. 50.

PRÆTER piscium autem & reptilium genus cæteris animantibus omnibus ad habitandum & manendum inutilis adeò aqua est, vt interitum etiam afferat, ac maximè quidem hominibus, deinde aliis omnibus, quæcunque aëris respiratione vitam fouent: sicut scriptum est, Ego adducam aquas diluuij super terram, vt interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitæ est subter cælum; & vniuersa quæ in terra sunt, consumentur. Et quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat. Consumptaque est omnis caro, quæ mouebantur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram: vniuersi homines & cuncta, in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt. Est autem non modò ad viuendum, sed ad cōmeandum importunus homini locus in aqua, præsertim ea, quæ pedibus vadari non possit. Etenim vtriusque generis natura ad eam rem idonea non est. Quòd si homini ea parte iter faciendum ex diuino imperio fuerit, aut aquas cedere & refluere, aut maiori etiā miraculo substerni, & velut pauimēti instar durari, aut corpus ipsum hominis diuina virtute sustētatū ab immersione defendi necesse sit: sicut scriptū est. Cumque extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, diuisaque est aqua, & ingressi sunt filij Israel per medium sicci maris. Cumque extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ, & inuoluit illos Dominus in mediis fluctibus. Quid est tibi mare, quod fugisti? aut tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? A facie, inquiunt, Domini. Nam præter illa genera, quæ natando mouentur, nulli animanti aquæ campum substerni ad ingrediendum dous voluit. Eum autem sibi ipse cum cereris locis, cælo, terra & aëre, deambulādum quoque vendicat: sicut scriptum est, In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis. Quam ob rem diuinæ virtutis argumentum Christus præbuit discipulis, in aqua ambulare visus, id etiam facultatis solo verbo iussuque Petro miraculi & signi nomine optanti cōcedens: sicut scriptum est: Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare. Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Quia phantasma est: & præ timore clamauerunt. statimque Iesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Respondens autem Petrus, dixit, Domine si tu es, iube me ad te venire super aquas. & ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam vt veniret ad Iesum, &c. Qui autem in nauicula erant, venerunt & adorauerunt, dicentes: Verè filius Dei es.

Deambulatio impotuna.

Psal. 76.

Matth. 14.

EST enim aqua grauiorum & densiorum corporum impatiēs: facilè enim eiusmodi naturis diffisa cedit, nisi arte aut industria aliqua ad eum vsum res aptentur: sicut scriptum est, Abyssi operuerunt eos: descenderunt in profundum quasi lapis. Et operuit eos mare, & submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus. Miraculi autem loco habendum, cùm eiusmodi corpora solida ac densa, quæ parum caloris & raritatis in se habeant, in aquis iniecta supernatauerint, vt in securis ferro, quod Heliseus comiti restituit, ostensum est. Creat autem aliàs hic locus magnas ad hominum vsum commoditates, quas diligentia, arte & industria percipere licet: primùm, quòd piscium multiplicia genera cibis idonea vario sapore ad delitias vsque, nullo sumptu, nulla cultura, nullo præterquàm capiendi labore suppeditat: sicut scriptum est. Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt. &, Omne, quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis in cibum. Et hæc comedetis ex omnibus, quæ mouentur in aquis.

Exod. 15.

Miracula.

4. Reg. 6.

Commodicates.

Genes. 9.

Deut. 12.

EST etiam ad nauigationis vsum opportunissimus locus aqua. Ex quo, præter admirandam industriæ, cognitionis & artis exercitationem, multa commoda ad mortalis vitæ cùm vtilitatem, tùm suauitatem percipiuntur. Et quæ inhabitantem hominem pati non possunt aquæ, gubernantem & insidentem atque percurrentem ferunt: sicut scriptum est, Et multiplicatæ sunt aquæ, & leuauerunt arcam in sublime à terra, & arca ferebatur super aquas. Et deleuerunt aquæ omnem substantiam, quæ erat super terram ab homine vsque ad pecus; tam reptile, quàm volucres cæli, & deleta sunt de terra. Remansit autem solus Noe, & qui cum eo erant in arca. &, Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi viderūt opera

Navigatio.

Genes. 7.

Psal. 106.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Domini, & mirabilia eius in profundo. Neque verò leuis hæc Dei operum contemplatio hominibus esse debet, neque cõmerciis & regionum peragrationibus tantum, sed piscationi etiam copiosæ nauigatio opportuna est. Quæ mittit in mari legatos, & in vasis papyri super aquas. Et expandétes rete super faciem aquarum. In ea autem re diuinæ erga homines prouidentiæ argumentum quoque spectatur: sicut scriptum est, In verbo tuo laxabo rete. Iam verò sui ipsorum prospectũ & cognitionem aqua hominibus refert, atque naturalis speculi vicem præbet: sicut scriptum est, Quomodo in aquis resplendet vultus prospicientium, &c. Multa porrò cum plantarum, tum rerum etiam aliarum genera aquas propterea amant, quòd ad suæ naturæ elegantiam & copiam eum locum commodissimum sortiri possint. vt, Nunquid virere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aquis? & Tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, vt firmaret radices super aquas multas. Et mater tua quasi vinea in sanguine tuo, super aquam plantata est, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis.

Piscatio. Ioan. 21. Luc. 5. Prouerb. 17. Speculum. Oportunitas. Leu. 23. Ezech. 17. Ezech. 19.

Est etiam illa quoque illustris aquarum significatio, quæ ad expiationem & puritatem pertinet, propterea quòd viuentis aquæ natura locum ipsum, vbi continetur, purum conseruat: sicut scriptum est, Congregatio aquarum omnis munda est. &, Purificabit eam tam in sanguine passerũ, quam in aquis viuentibus. Quam ob rem ad expiationem vel significãdam vel procurandam arcano sermone aquarum locus notari solet: vt, Erat autem Iohannes baptizans in Ænon iuxta Selim, quia aquæ multæ erant ibi; & venientes baptizabantur. Et dum irent per viam, venerũt ad quandã aquam: & ait Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?

Expiatio. Leuit. 11. Leuit. 14. Ioan. 3. Act. 8.

Est demum eximia illa huius loci laus, quòd summum illum antiquorum vatum principem Mosen aquæ non solùm continuerint, sed mortis discrimine tutum incolumemque reddiderint, nomineq; suo omnibus posteà sæculis celebertimo auxerint. Et vocauit illum Mosen, dicẽs: Quia de aqua tuli eum. Contingit autem non ratò eundem locum, qui cum arte & industria, tum Dei beneficio ad vtilitatem hominum, vt docuimus, refertur, & natura sua & copia non modò inutilem, sed pernicioſum & calamitoſum censeri, maximique periculi nomine horreri, atq. ad diuinam misericordiam & salutem in difficillimis rebus allatam notari. Ad hanc rationem illa spectant. Misit de cælo, & assumpsit me, & extraxit me de aquis multis. &, Transiuimus per ignem & aquam, & deduxisti nos in refrigerium. Et circunderunt me aquæ. Et libera me de profundis aquarum. &, Salua me Domine, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam. Et torrentem pertransibit anima nostra, forsitan pertrãsisset anima nostra aquam intolerabilem. Contribulasti capita draconum in aquis, tu siccasti fluuios Ethan. Et trãstulit illos per mare rubrum, & transuexit illos per aquam nimiam; inimicos autem eorum demersit in mare. Et cùm transieris per aquas, tecum ero. Illud autem manifesti discriminis causa significatum est. Et crebrò in aquam conjcit illum. Denique desolationem & internecionem illa indicant. In medio aquarum ponent eos. Et in aquis multis adduxerunt te remiges tui. Cæterùm quædam sunt, quæ cùm aquis vt loco ascribantur, vel instabilitatem & inconstantiam, vel citò decrescentem ac pereuntem prosperitatem adnotant. vt, Et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moueri solet arundo in aqua. Et transire fecit Samaria regem suum, quasi spuma super faciem aquæ.

Moses. Exod. 2. Periculum. 2. Reg. 22. Psalm. 83. Ion. 2. Psalm. 68. Psal. 123. Psalm. 73. Sapien. 10. Isai. 43. Matth. 17. Ezech. 26. Ezech. 27. Instabilitas. 3. Reg. 14. Ose. 10.

NVBES LOCVS.
CAP. XIX.

Nvbis natura & vis quæ sit, quisue eius vsus, & qui hanc rationem spectent, sermones alias decebimus. Nunc verò de nube, vt ad loci definitionem pertinet, breuiter est differendum. Principio autem diuinæ clementiæ certissimum monumentũ, quoad mundi huius machina duratura est, in nubibus collocatum spectatur, quòd spem hominibus faciat, terrápost antiquum illud diluuium non esse amplius aquis vastandam. Dixit enim Deus, Hoc est signum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viuentem, quæ est vobiscum in generationes sempiternas. Arcum meum ponam in nubibus cæli, & erit signum fœderis inter me & inter terram: cumque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus; & recordabor fœderis mei vobiscum, & cum omni anima viuente, quæ carnem vegetat, &c. Sunt igitur nubes perpetuum diuinæ clementiæ theatrum.

clementia Dei. Genes. 9.

Præterea Dei cum mortalibus aliquando propiùs & familiariùs agentis & colloquentis, vel suam erga res hominum curam & gubernationem apertiùs etiam ostensuri, sedes esse solent nubes medius inter cælum atque terram locus, quo sese ille hactenus cognoscendum demittit, vt maiestatem suam etiam editiori, & quò mortalis contendere nequeat, situ suspiciendam adorandamque exhibeat. Cumque loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Israel, respexerunt ad solitudinem: & Ecce gloria Domini apparuit in nube. Cumque retulisset Moses verba populi ad Dominum, ait Dominus: Iam nuncveniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. &, Loquere ad fratrem tuum Aaron, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, vt non moriatur; quia in nube apparebo super oraculum. Atq. ita post cælum, quæ summa inhabitantis Dei sedes est, secundo loco nubes vel currus, vel alio nomine censeri solet. Atque ex hac definitione nubes Domini appellatur. Nubes quoque Domini super eos erat per diem, cùm incederent. Et nubes quoque Domini incubabat per diẽ tabernaculo, & ignis in nocte: Et descẽdit Dominus per nubem, & locutus est ad eum. Est autem huiusmodi locus Deo cùm mortalibus agenti, quòd imbecillitatis humanæ captus & intuitus maioris lucis & splendidioris gloriæ vim ferre aliàs nequeat, nec ferendam tentare permittatur: sicut scriptum est, Nubes latibulũ eius. Et nubes & caligo in circuitu eius. Et, Qui ponis nubes ascensum tuum. Et, Thronus meus in columna nubis. &, Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum. Neque verò præsentiæ solum Dei, sed efficientiæ, virtutis, & gloriæ spectaculum in nubibus esse solet. Præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt, tenebrosa aqua in nubibus aëris. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis. Date gloriam Deo super Israel, magnificentia eius & virtus eius in nubibus. Ex eo namque loco fulgura, fulmina, rores, pluuiæ & imbres Dei iussu & voluntate in terras demittuntur: sicut scriptum est, Si voluerit extendere nubes tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Et posuit tenebras in circuitu suo latibulum, cribrans aquas de nubibus cælorum. Et qui ligat aquas in nubibus suis, vt non erumpant pariter deorsum. Et qui aufert stillas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum. Qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper.

Numer. 10. Exod. 40. Numer. 11. Iob. 22. Psalm. 96. Psal. 103. Eccles. 24. Dei efficientia. Isai. 19. Psal. 17. Psal. 67. Iob. 36. 2. Reg. 22. Iob. 26. Iob. 36.

Qvam quidem ob rem locus hic cum dignitatis, tum efficientiæ causa vni Deo propriè ascribitur, nulli alij naturæ aut communis, aut sine ambitionis & superbiæ vitio appetendus, sicut de Lucifero prophano & præcipiti ambitionis ausu scriptum est. Ascendam super multitudinem nubium, & similis ero Altissimo. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino? similis erit Deo, &c. Obtinuit autem hæc ratio apud antiquos & rerum sacrarum peritos vsque adeò, vt huiusmodi quoque argumentis Christi Iesu

Isai. 14. Ezech. 17.

Iesu diuinitas & ab Euangelistis, & ab alijs auctoribus ostendi soleat. Ecce nubes lucida obumbrauit eos: & ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui; ipsum audite. Et Apostoli, intrantibus Christo, Moyse & Elia in nubem, timuisse dicuntur, appellatumque filium, (dum fieret vox) inuentum esse Iesum solum. Deinde ad Patrem in cælum Apostolis spectantibus sublatum, & nube tandem ab eorum oculis susceptum legimus. Eundem etiam munus sibi à patre mandatum iudicandi viuos & mortuos ita prædicantem discipuli audierunt. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maiestate. Atque hoc argumento sacerdotum princeps cum ceteris eiusdem collegij, sacr ifermonis non ignaris, eum filium hominis sese appellantem, tamen Dei filium & hominum iudicem professum, intellexerunt. Amodò videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei & venientem in nubibus cæli. Tunc princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid adhuc nunc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Et Lucas inquit: Dixerunt autem omnes, Tu ergo es filius Dei? & Iohannes, Vidi, inquit, & ecce nubem candidam & super nubem sedentem similem filio hominis. Et alius angelus exiuit de templo clamans voce magna ad sedentem super nubem. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Atque ex hac ratione magnũ mysterium Paulus enuntiabat eorum, qui viua Christi membra facti sunt, diuinitatem ex suprema gratia communicatam significans. Hoc enim vobis dico in verbo Domini: Quòd nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli & in tuba Dei descendet de cælo; & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

Matth. 17. Luc. 9. Act. 1. Matth. 24. Matth. 26. Luc. 22. Apocal. 14. Thess. 4.

Illvd porrò vulgatum magis & linguis ferè omnibus commune est, Quòd propter naturam & situm rei ipsius, nubes excellentiæ cuiusdam signum, atque in commemorata ratione supremi gradus formam præbent. Quoniam peruenit vsque ad cælum iudicium eius, & eleuatum est vsque ad nubes. &, Domine in cælo misericordia tua, & veritas tua vsque ad nubes. &, Si ascenderit vsque ad cælum superbia eius, & caput eius tetigerit nubes.

Præstãtia. Iosue 31. Psalm. 35. Iob 20.

IGNIS LOCVS.
CAP. XX.

Et ignis quoque, quatenus quidem loci definitio esse etiam potest, ad hanc rationem pertinet. Erit autem alia de eius natura atque efficientia disputatio. Neque verò certum aliquem igni locum notamus, sed ipsum vt locum definimus: cuius vt varia & vehemens vis semper, sic varia etiam ad rerum personarumque vsum opportunitas est.

Thronus Dei.

Ac primùm quidem ignis purissima eorum, quæ sub cælo sunt, corporum natura, Deo sese hominibus colendum timendumque ostendenti, Thronus ac locus est opportunus, vtpote purissimæ & efficacissimæ illius virtutis index. Sic Mosi Deus apparuit in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quòd ignis arderet, & non combureretur. Et Dominus præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. Et respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis interfecit exercitum eorum. Et totus mons Sinai fumabat, eò quòd descendisset Dominus Deus super eum in igne. Et nubes Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas. Ezechieli etiam diuinæ maiestatis spectrum huiusmodi theatro ostẽsum est. Et vidi & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis. Et Daniel aspiciebat, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit; vestimentum eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda. Thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accẽsus. Et Moses Deum orans aiebat, vt audiant Ægyptij, de quorum medio eduxisti populũ istum, & habitatores terræ huius qui audierunt, quòd tu Domine in populo isto sis, & facie videaris ad faciem, & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas illos per diem, & in columna ignis per noctem. Et aliàs idem: Accessistis, inquit, ad radices montis, qui ardebat vsque ad cælum, erantq. in eo tenebræ & nubes & caligo. Locutusq. est Dominus ad vos de medio ignis. Et quid est omnis caro, vt audiat vocẽ Dei viuẽtis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audiuimus? vocẽ enim eius audiuimus de medio ignis. Huius rei causa ignis altaribus est additus, qui diuinam præsentiã significare posset: sicut scriptũ est, Et offeretis sacrificium in igne Domino. Igitur die, qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes, à vesperi autem super tentorium erat quasi species ignis vsque manè, sic fiebat iugiter. Per diem operiebat illud nubes, & per noctem quasi species ignis.

Exod. 3. Exod. 13. Exod. 14. Exod. 19. Ezech. 1. Daniel. 7. Num. 14. Deut. 5. Leuit. 23. Num. 9.

Præter diuinæ maiestatis dignitatem, quæ vt purissima est, sic puram ignis regionem illæsa omnino atque integra occupare potest, aliis etiam rebus & personis cum malis, tum bonis locus ignis esse definitur; eo tamen discrimine, vt bonis probationem & purificationem, malis verò interitum & consumptionem afferat: cuius exemplum ab auro, argento & aliis rebus ad homines etiam, hominumq. consilia, studia atque facta trãsfertur, ita vt aliis periculo & internecioni, aliis verò labori quidem & difficultati primum, veruntamen splendori & gloriæ tandem ignis fuisse intelligatur. Vtriusq. generis exempla aliquot à nobis proposita multorũ, quæ in sacris libris legũtur, ad sententiæ cognoscendam rationẽ instar erunt. Ipse verò sciuit viam meã, & probauit me quasi aurũ, quod per ignem transit. &, Eloquia Domini, eloquia casta, argẽtum igne examinatũ, probatum terræ purgatum septuplum. Quoniam in igne probatur aurum & argentum; homines verò receptibiles in camino humiliationis. & apud Zachariam: Ducam tertiam partem per ignem; & vram eos, sicut vritur argentum; & probabo eos, sicut probatur aurum. Huc illud pertinet: Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni. Et illud satis arcane & grauissime admodum. Si quis tamen superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam; vniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Itaque probis rebus, actionibus atque personis ignis probationem potiùs & gloriam, quàm interitum, ob eam causam affert, quòd probitas & virtus diuini luminis & perfectionis radius quidam est. Atque vnum ex Dei locis ignem esse ostẽdimus. Non igitur virtuti male cum igni cõuenit ea parte, qua ignis probare & purificare dicitur. Aliàs autem cæteris rebus inutilibus ac sordidis ad interitum atque absumptionem ignis locus est natura atque Dei consilio adaptatus. Vt enim Paulus in Melite insula viperam venenosam bestiam, neque sibi commodam, atque aliis fortasse nocituram, in ignem conjecit; sic quæcunq. inutilia & praua sunt, igni consumptionisa, ut pœnæ causa mãdantur. Ex quo consilio ignis etiã ille æternus, cuius frequens in sacris mentio fit, à constitutione mundi, diabolo & angelis eius ac maledictis hominibus paratus est. Hinc verò euenit, vt ignis, siue ille æternus,

Probatio. Psal. 11. Ecclesi. 2. Zacha. 13. Matth. 3. 1. Cor. 3. Extitium. Actor. 27. Matth. 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue hic, qui mortalibus aliàs vsui est, pœnæ & supplicij significationẽ obtineat: sicut scriptum est. In ignem deijcies eos, in miseriis non subsistent. &, Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius, reddere in indignatione furorẽ suum, quia in igne Dominus iudicabit. &, Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. His etiam accedit, vt manifestum discrimen atque laborem, difficultatemque ignis significet: quæ, nisi diuino auxilio, vinci ab hominibus non possit. vt, Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur; nam sæpè cadit in ignem. &, Transiuimus per ignem & aquam, & deduxisti nos in refrigerium. &, Cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te: Quia ego Dominus Deus tuus, sanctus Israel Saluator tuus. &, A pressura flammæ, quæ circundedit me, & in medio ignis non sum æstuatus. Illud autem rei huius & diuini auxilij in præsenti periculo exemplum est manifestissimum apud Danielem. Respondit rex & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.

Psal. 139. Isai. 66. Luc. 3. Matth. 17. Psal. 65. Isai. 43. Eccles. 32. Daniel. 3.

DENIQVE ignis locus aliquando certam & firmá eandemque diuinam tutelam significat, qualem populo suo Deus per Vatem promittebat. Et ego ero eis, ait Dominus, murus igneus in circuitu eius, & in gloria ero in medio eius. Zachar. 2.

INFERNVS LOCVS.

CAP. XXI.

INFERNVS loci nomen significationem sortitum est variam, pro varia situs vel vsus ratione. Quicquid enim terræ superficie inferius iacet, Infernus dicitur, vna tamen adnotatione absumendi & excipiendi omnia, quæ viua antea fuerint. atque ita interitum infernus spectat quantum ex illius natura est. Quam ob rem Hebraice שאול dicitur, quòd semper petere & accipere soleat; sponte autem edere quicquam, aut excepta reddere non cupiat. Ex quo fit, vt omnis hominum de vita hac mortali excedẽtium status, inferni nomine sæpè in sacris libris indicetur, præsertim vbi sermo antiqua ante Euangelium promulgatum tempora spectet. Omnium enim illis ætatibus morientium communis locus infernus erat, regione & nomine idem, definitione verò & vsu aliis alius. Quoniam verò homo duplici parte, anima permanente, & corpore cõstat mortali atque corruptibili: sicut scriptum est, Cinis es & in cinerem reuerteris (vnico Christo sancto Domini ab hac corruptionis conditione excepto) vtrique parti ab altera per mortem separatæ suus fuit olim attributus locus, inferni nomine diuerso tamen & situ. Namque corpori ea terræ pars assignatur, quæ illustratę à Sole superficiei proxima est; obscura tamen ipsa & lucis vsu priuata; cuiusmodi sunt, sepulchra, foueæ, cisternæ, speluncæ, specus, lacus & petratum cauitates, & cætera, quibus cadauera vel sepeliuntur vel reconduntur: denique vbi vel detrita vel corrupta absumuntur. Namque his etiam nominibus appellatur sepulchrum. Huic enim generi omni commune nomen infernus est, cuius multa exempla leguntur ijs, quæ nobis modò proferentur, simillima. Descendam, inquit Iacob, ad filium meum lugens in infernum. &, Dathan atq. Abiron viui in infernum descendisse, hoc est antè sepulti, quàm mortui fuisse, dicuntur: Descẽderuntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. Et Dauid canebat, Funes inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Et Iob, Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris straui lectulum meum. &, Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et, Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. &, Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes. &, Quia repleta

Interitus. Status defunctorum Genes. 1. Alleu. 2. Genes. 37. Num. 16. 1. Reg. 22. Iob. 17. Psalm. 6. Psalm. 47. Psalm. 54. Psal. 77.

est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. &, Fortis vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. &, Quia non infernus confitebitur tibi; neque mors laudabit te; non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam. Et Petrus Christum à Deo, solutis doloribus inferni, suscitatum prædicat. Est autem & alter locus omnibus olim eorum, qui vita decederẽt, tam piorum, quàm impiorum & prauorum animabus communis, diuisus tamẽ & longo spacio interiecto, aliis & aliis, pro diuini iudicij ratione, definitus & ascriptus. Namque bonis & piis, quanquam nondum æternæ felicitatis vsus ante Christi mortem & resurrectionem fuerit, quies tamen & consolatio illo in loco erat, contrà verò impiis ac prauis tormenti ac miseriarum sensus erat grauissimus. Alteri parti nomen Christus fecit sinum Abrahę; alteri proprie inferni nomẽ reliquit; cùm tamen aliàs inferus & infernus vterq. locus dicatur: sicut scriptum est. Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est. Et in inferno eleuans oculos suos, vidit Abraham à longè & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit, Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam; quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham, Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, & tu cruciaris: & in his omnibus inter nos & vos chasma magnum firmatum est, vt hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. Atque loci quidem adnotatio hæc est. Quæ verò ad hunc locum spectant, exempla illa sunt. In profundissimum infernum descendent omnia mea, putásne saltem ibi requies erit mihi? Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernа descendunt. &, Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni. &, Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliuiscuntur Deum. &, Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Et in loco illo de vtroque inferno animæ, & corporis dictum est: Deduxisti ab inferno animam meam: saluasti me à descendentibus in lacum. &, Quia misericordia tua magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori. &, Nisi quia Dominus adiuuit me, paulo minùs habitasset in inferno anima mea. &, Si ascẽdero in cælum, tu illic es; & si descendero in infernum, ades. quanquam hic profundissimus atque abditissimus reconditissimusque omnium locorum significatur: vt & apud Iob. Excelsior cælo est, & quid facies? & profundior inferno, & vnde cognosces? Et, Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum suprà. Sed illa ad simplicem inferni significationem referuntur. Ero mors tua o mors, & morsus tuus o inferne. Prouidẽs Dauid locutus est de Christo; quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionẽ. &, In nomine IESV omne genu flectatur cælestium, terrestrium & infernorum. Quæ autem ad improborum regionem referuntur, huiusmodi multa sunt. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. &, Aquæ inundabunt, & delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni retractos in tartarum tradidit cruciandos. &, Ego sum primus & nouissimus, & habeo claues mortis & inferni. &, Ecce equus pallidus, & qui sedebat super eum, nomen illi mors, & infernus sequebatur eum. &, Dedit mare mortuos, qui erant in eo: & mors & infernus dederunt mortuos, qui in ipsis erant. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Et quod in Prouerbiis cantatur: Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo. Huc pertinet Gehennæ nomen, quod à valle olim detestandis sacrificiis, & horribili deinde adiecto

Sinus Abrahæ. Luc. 16. Iob. 11. Iob. 24. Iob. 26. Psalm. 9. Psalm. 85. Psalm. 29. Psal. 85. Psal. 87. Locus profundus. Iob. 11. Isai. 7. Osee. 13. Alleu. 2. Philip. 2. Isai. 28. Ibidem. 2. Pet. 2. Apocal. 1. Apocal. 6. Apocal. 20. Proverb. 15.

adiecto sterquilinio infami, ad infernum inferiorem, cruciandorumque sedem translatum, & perpetuò vsurpatum est, siue gehenna solum, siue gehenna ignis dicatur. vt, Timete eum, qui, postquam occiderit, habet potestatem mittendi in gehennam. Est etiam, vbi infernus pro ipso mortuorum hominum statu & concilio vsurpetur: vt, Infernus subter conturbatus est, in occursum aduentus tui suscitauit tibi gigantes. &, A sonitu ruinæ eius commoui gentes, cùm deducerem eum ad infernum cum iis, qui descendebant in lacum. Nam & ipsi cum eo descendent ad infernum ad interfectos gladio. &, Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio. Non rarò autem inferni nomine non tam sepulchrum aut animarum sedem, quàm extremam miseriæ & calamitatis conditionem exponimus. Benedicite Anania, & Azaria, & Misael Domino, quia eruit nos de inferno, & saluos nos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de manu ignis eruit nos. &, Tu Capharnaum, nunquid vsque in cælum exaltaberis? vsque in infernum descẽdes. Quoniam verò neque sepulchrum, neque infernum inferiorem hunc animabus, illum cadaueribus excipiendis vnquam satiari, res ipsa à mundi principio obseruata arguit: fit, vt inferni nomen inexhaustæ cuiusdam auiditatis rationem indicet: vt, Deglutiamus eum, sicut infernus, viuentem & integrum quasi descendentem in lacum. &, Infernus & perditio nunquam implentur: similiter & oculi hominis insatiabiles. &, Tria sunt insaturabilia, & quartum nunquam dicit, sufficit. &, Propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum absque vllo termino. Et apud Habacuk. Qui dilatauit quasi infernus animam suam, & quasi mors, & non adimpletur. Ne autem (id quod in omni argumento cauere instituimus) hoc in immensum crescat opus, cætera locorum genera certis quibusdam & ad rationem sermonis docendam idoneis exemplis breuiter percurremus.

Luc. 12. Isai. 14. Baruch. 31. Exech. 32. Daniel. 3. Matth. 11. Proverb. 27. Proverb. 30. Isai. 5. Habac. 2.

LITTVS LOCVS.

CAP. XXII.

NON incõmodam habitationẽ hominibus secundùm maris littus esse, sacra scripta docent. Ex ea quippe ob nauigationis vsum multas vitæ cõmoditates afferri constat. Idq. Iacob significabat eiusmodi regionẽ Zabuloni filio ascribens. Zabulon in littore maris habitabit, in statione nauium pertingens vsque ad Sydonem. &, Asser habitabat in littore maris & in portubus morabatur. Magni maris littus Occidentalem tertæ sanctæ plagam significat. Siquidem maris nomen pro Occidente sæpissimè vsurpatur: sicut scriptum est. Ibitque per gyrum terminus ab Asemona vsque ad torrentem Ægypti, & magni maris littore finietur. Et illud, Humiliora loca, campestria & montana contra Meridiem & littus maris. &, Cuncti reges, qui versabantur in campestribus & in montanis, & contra Meridiem, & in maritimis, & in littore magni maris. Est etiam commodus locus ad ea, quæ in mari propè aguntur, spectanda, orantemque ex aduerso constitutum audiendum, quòd & spaciosa intercapedo, & aquæ strata atque complanata superficies dicentis vocem liberius permeare sinat. Huiusmodi locum Christus, de diuinis rebus dicturus, aliquando sibi & populo parasse fertur. &, Congregatæ sunt ad eum turbæ multæ ita, vt in nauiculam ascendens sederet: & turba stabat in littore. Est præterea littus nauigantibus, & in marino labore exercitatis hominibus vehemẽter desideratus & gratissimus cùm contigerit, vtpote qui periculis laboribusque modum ponere putetur; sicut scriptum est. Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant; sinum verò quendam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, ejicere nauem: & leuato artemone secundùm auræ flatum tendebant ad littus. Et piscatores fagena educta secus littus sedentes, pisces bonos in vasa sua elegerunt, malos autem foras miserunt. Illud etiam obseruare expediet, opportunum esse littoris locum, vt nauem conscensuri preces Deo ac vota fundant, eiusq. rei illustre Pauli & sociorum extare exemplum. Et positis genibus in littore orauimus: & cùm vale feciſſemus inuicem, ascendimus in nauem. Porrò littus electorum à mari locus est communis; vbi insepulta corpora putrescunt. &, Viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, & manum validam, quam exercuerat Dominus contra eos.

Genes. 49. Iudic. 5. Num. 34. Deut. 1. Iesue. 9. Matth. 13. Alleu. 27. Alleu. 21. Exod. 14.

INSVLA LOCVS.

CAP. XXIII.

INSVLÆ nomen commune est non solùm iis terræ partibus, quæ vndique mari alluuntur, sed omnibus etiam regionibus iis, ad quas ex Syria, nisi per mare veniri commodè non potest; vt Græciæ & Italiæ, & Hispaniæ: sicut scriptum est. Filij Iauan, Elisa, Tharsis, Chetim & Dodanim: ab his diuisæ sunt insulæ gentium, in regionibus suis vnusquisq. secùdùm linguam suam, & familias suas in nationibus suis. Fuit autem Tharsis illa, quam postera sęcula Aphricam appellarunt. Ea quoniam continentibus terræ itineribus peragrari à Palestina non potest, Insula non dicitur, quanquam nauibus etiam possit aditi: sicut scriptum est. Reges Tharsis & insulæ munera offerent. Atque ita terræ nomine Orientalem cõtinentem omnem, quam Asiam dicunt, & Aphricam etiam: Insularum verò mentione cæteras, quæ ab illis mari interiecto distinguuntur, partes definimus. Rex verò Assuerus omnem terram & cunctas maris insulas fecit tributarias. &, In die illa adijciet Dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui, quod relinquetur ab Assyriis & ab Aegypto, & a Phethros & ab Æthiopia, & ab Elam, & à Senaar, & ab Emath, & ab insulis maris: & taceant ad me insulæ, & gentes mutent fortitudinem. Et, Viderunt insulæ & timuerunt: extrema terræ obstupuerunt, appropinquauerunt & accesserunt. Et legem eius insulæ expectabunt. &, Cantate Domino canticum nouum, laus eius ab extremis terræ, qui descenditis in mare, & plenitudo eius, insulæ & habitatores earum. &, Ponam in eis signum, & mittam ex eis, qui saluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphricam & Lydiam, tenentes sagittam in Italiam & Græciam ad insulas longè. Aperte autem Ieremias nomen Insulæ quid significet, indicauit. Et regibus, inquit, insularum, qui sunt trans mare.

Genes. 10. Isai. 11. Esther. 10. Isai. 41. Isai. 42. Isai. 66. Ierem. 25. Sophon. 2. Isai. 33. Isai. 43.

FLVMEN LOCVS.

CAP. XXIIII.

FLVVIORVM quoque siue fluminum (namque eandem rem vtrumq. significat nomen) certæ quoque ad loci rationem relatæ adnotationes obseruantur. Imprimis enim flumina commodam loci sedem hominibus ad habitandum parant, cùm propter alia multa, tum propter amœnitatem, vbertatem fructuum & arborum copiam, atque etiam piscium fœcunditatem, & piscandi facultatem: sicut scriptum est, Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini: Ecce ego facio noua, & nunc orientur: vbique cognoscetis ea. ponam in deserto viam, & in inuio flumina. Glorificabit me bestia agri, & dracones & struthiones, quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo. & illud, Quid tibi cum via Assyrio- rum, vt bibas aquam fluminis? &, Nunquid melior est Alexandria populorum, quæ habitat in fluminibus, aquæ in circuitu eius, cuius diuitiæ mare, aquæ muri eius. Et apud Isaiam. Quia solummodo ibi magnificatus est Dominus noster, locus fluuiorum, riui latissimi & patentes. Ille quoque ex his rationibus inter-

Isai. 43. Ierem. 15. Sophon. 2. Isai. 33.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apoc. 22. pretandus arcanus tamen & magni sacramenti locus apud D. Iohannem est. Et ostendit mihi fluuium aquæ viuæ splendidum tanquam cryſtallum, procedentem de sede Dei & agni. In medio plateæ eius & ex vtraq. parte fluminis lignū vitæ afferēs fructus duodecim &c.

Ex contrario etiam argumento fluminis commoditas ad habitandum confirmatur. Etenim fluminum defectus ex aquarum inopia ſterilem incultúque locum Isai. 44. efficit. ſicut ſcriptum eſt, Qui dico Ieruſalem, habitaberis, & ciuitatibus Iudæ, ædificamini, & deſerta eius ſuſcitabo. Qui dico profundo, deſolare, & flumina tua arefaciam. Et ponam flumina in ſiccum: computreſcēt Isai. 50. piſces ſine aqua, & morientur in ſiti. &, Faciam alueos Ezech. 30. fluminum aridos, & tradam terram in manus peſſimorum, & diſſipabo terram & plenitudinem eius.

Amœnitas. BONAM autem rationis huius in fluminibus commendandis partem ſibi vendicat amœnitas: ſicut ſcriptum eſt, Num. 24. Vt vallis nemoroſa & horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quaſi cedri prope aquas. Quod autem ad piſcandi facultatem ſpectat Piſcatio. (quæ pars ad vitā alendam vtilis etiam putatur) huiuſmodi exemplis comprobatur. Et piſces, qui erant in flu- Exod. 7. mine, mortui ſunt, computruitque fluuius &c. Et hæ Leuit. 11. ſunt, quæ gignūtur in aquis, & veſci licitum eſt: Omne quod habet pinnulas & ſquamas tam in mari, quàm in Isai. 19. fluminibus & ſtagnis comedetis. &, Mœrebunt piſcatores, & lugebunt omnes mittentes in flumen hamum, & Ezech. 29. expandentes rete ſuper faciem aquarum emarceſcent. &, Proijciam te in deſertum, & omnes piſces fluminis Lotio. tui, ſuper facié terræ. Iam illud notiſſimū eſt magnam Exod. 2. ad veſtimenta & corpora lauanda commoditatem fluminis copia creare. Ecce enim deſcendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine; & puellæ eius gradiebantur per crepidinem aluei. Ideo verò commodus Iohanni ad baptizandum locus apud flumen Iordanem Matth. 1. fuit delectus. Et egrediebatur ad Deū omnis Iudæa regio & Ieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine.

ILLVD verò ſilentio prætermittendum nō eſt, fuiſſe olim moris, vt ij, qui ex ſuis ſedibus belli iure & victoris arbitrio extracti alio commigrare cogerētur, ſecundum Ezech. 1. victoris populi flumina conſiderent & habitarent, ſicut Psalm. 136. ſcriptum eſt: Cùm eſſem in medio captiuorum iuxta fluuium Chobar. Et illud: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Meditatio. Fluminū autem tractus idoneus ſatis meditantibus locus eſſe videtur, quòd aquarum proſpectus ipſe, ſolitudo etiam & amœnitas ſenſus detineat, cogitationemq; Viſio. cum in ipſius naturæ, tum in Dei contemplatione defigi cogat, ex qua re interdum euenit, vt vatibus & ſanctis Exech. 1. viris maximas & arcano myſterio notabiliſſimas res viſere in eiuſmodi locis detur. Sic Ezechiel. Et factum eſt, inquit, in triceſimo anno, in quarto, in quinta menſis, cùm eſſem in medio captiuorum iuxta flumen Cho- Daniel. 10. bar, aperti ſunt cæli, & vidi viſiones Dei. Et Daniel ait. Die autem viceſima & quarta menſis primi, eram iuxta fluuium magnum, qui eſt Tigris, & leuaui oculos meos, & ecce vir, &c. Et Pharaonis celebratiſſimum ſomnium illud, quanquam in lecto & per quietem contigiſſet, tamen non ſine fluminis adnotatione fuit, vt ipſa fluminis & deambulationis ratio ad cogitādum Genes. 41. illi curam injiceret: ſicut ſcriptum eſt. Poſt duos annos vidit Pharao ſomnium, putabat ſe ſtare ſuper fluuiū &c.

Loca in bonam & malam partē. PRAETER cælum & infernum omnes aliæ locorum naturæ ſecundi atque aduerſi vſus rationē ſequuntur. Vidimus enim cæli locum feliciſſimum, inferni autem ſiue gehennæ infelicem omnino. Cętera autem, quæ hactenus commemorauimus, nunc vtilitatis, nunc verò incommodi rationibus explicata ſunt. quod etiam in omni rerum inferiorum natura obſeruandum eſt. nihil enim tam ſimplex eſt & vtile, quin vel hominum vitio & culpa, vel alia importunitate detrimentum aliquando attuliſſe videatur, vt ſingulis tractandis decebimus. Ab hac igitur incommodi & detrimenti definitione fluuiorū locus alienus non eſt. quippe vt conſeruādis & alendis aliis rebus, ita etiam & aliis perdendis deſtinari fluuij ſolent, ſicut ſcriptum eſt. Præcepit ergo Pharao omni populo ſuo, dicens: Quicquid maſculini ſexus natū fuerit, in flumē proijcite. & illud. Et aperuit terra os ſuum & abſorbuit flumē, quod miſit draco de ore ſuo. Et ſextus angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphratem. Ex eadem autem ratione euenit, vt fluminis mentio in magni & vehementis periculi narratione fiat. vt, Flumen circundedit me, omnes gurgites tui & fluctus tui ſuper me trāſierunt. Et deſcendit pluuia, & venerunt flumina. Et Paulus inter cætera ſuperatu difficillima pericula, fluminum quoque diſcrimina commemorat.

Perditio. Exod. 1. Apocal. 12. Ion. 2. Periculum Matth. 7. 2. Cor. 11.

SVNT aliæ præterea priuatę quorundam fluuiorum obſeruationes, quarum exempla nonnulla addere magis, quàm omnia perſequi, conſilium fuit. neque enim artis eſt ſingula tradere, ſed ea ad generum rationem reuocare fuerit iis, qui eruditi ſunt, facillimum. Vt verò quæ hoc loco volumus, indicata breuiter percurramus: Euphrates fluuiorum præcipuus. Flumē Euphrates, ſiue nominatim appelletur, ſiue antonomaſticos fluminis vel fluuij nomine tantū dicatur, locum ſignificare ſolet, quo Iſraelitica regio à cæteris terris Orientem verſus diſtinguitur. Eſt enim promiſſæ Terminus terræ, terræ ab illa plaga terminus Euphrates, vt ſcriptum eſt. Reuertimini & venite ad montem Amorrhæorum, & Deut. 1. ad cætera, quæ ei proxima ſunt campeſtria loca &c. Iuxta littus maris terram Cananęorum & Libani vſque ad flumē magnum Euphratem. Et omnis locus quem calcauerit pes veſter, veſter erit, à deſerto & à Libano & à flumine magno Euphrate. Et ipſe enim obtinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen à Tapſa vſque ad Gazam. Et extēdit palmites ſuos vſque ad mare, & vſq. ad flumen propagines eius. Atqui plurima ſacrorum librorum loca hac Euphratis annotatione exponuntur.

Exod. 15. Num. 33. Deut. 7. Psal. 103. Psal. 113. Cantic. 8.

AT verò Aegypti flumen annonæ & fructuum arcanam quidem, tamen ex illius regionis natura petitam ſignificationem, aliquando obtinere, & ſomnij regij interpres Ioſephus & euentus ipſe docuit. Putabat ille ſe ſtare ſuper fluuium, de quo aſcendebant ſeptem boues pulchræ & craſſæ nimis, & paſcebantur in locis paluſtribus. Aliæ quoque ſeptem emergebant de flumine fœdæ confectæque macie, & paſcebantur in ipſa amnis ripa in locis virentibus. Et, In aquis multis ſemen Nili, & meſſis fluminis fruges eius. Eſt vbi Aegypti flumina omnem regionis illius tractum ad Æthiopiam vſque indicēt. vt, Et ſibilabit Dominus muſcæ, quæ eſt in extremo fluminum Aegypti. Flumina verò Aethiopiæ orientalem terræ plagam, quam Indiam antiqui dixerunt, perfluunt: cuius rei ratio à nobis in Sophonię commentariis reddita eſt. Vltra flumina Aethiopiæ inde ſupplices mei, filij diſperſorum meorum munus offerēt mihi.

Nilus copiæ. Genes. 41. Isai. 33. Isai. 7. Aethiopiæ flum. Oreinem. Soph. 3.

FONS LOCVS.

CAP. XXV.

FONTES ferè omnes ea, in quibus oriuntur, loca amœna & læta reddūt. Ex quo fit, vt ad amœnitatis & iucunditatis ſenſum in ſermone commemorētur, ſicut ſcriptum eſt. Venerunt autem in Elim vbi erant duodecim fontes aquarū & ſeptuaginta palmæ, & caſtrametati ſunt iuxta aquas. Et Deus tuus introducet te in terram riuorum aquarumque & fontium. Et, Qui emittis fontes in conuallibus, inter medium mōtium pertranſibunt aquæ. Et, Qui conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum. Et fons hortorum puteus aquarū viuētium, quæ erumpūt cum impetu de Libano. Aperiam in ſupinis collibus flumina, & in medio camporum fontes. Et quæ erat arida, erit in ſtagnū, & ſitiens in fontes aquarum. Atqui apud fontes certa herbæ perpetuò virentis loca, ſicubi maximè ſunt, ſicut ſcriptū eſt: Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad vniuerſos fontes aquarum, & in cunctas valles, ſi for-

Amœnitas. Exod. 15. Num. 33. Deut. 7. Psal. 103. Psal. 113. Cantic. 8. Isai. 41. Isai. 41. 3. Reg. 18.

si fortè poſſimus inuenire herbam, &c. HANC autem fontium naturam & amœnitatem atque loci commoditatem, laſſorum & fatigatorum ex itinere, vel alio importuno æſtus deſiderijque ſenſu refrigeratio conſequitur & recreatio, ſicut ſcriptum eſt: Cumque camelos feciſſet accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ veſperè, &c. dixit, Domine Deus meus, &c. Ecce ego ſto iuxta fontem aquæ, &c. Cumque inueniſſet eam Angelus Domini iuxta fontem aquæ in ſolitudine, quæ eſt in via Sur in deſerto. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Et, Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. quanquam hoc arcanæ etiam interpretationis exemplum ſit. Spectat enim noui Teſtamenti hominibus gratiam illam & beneficia à Deo per Chriſtum allata, quorū explicatio neque loci huius nec inſtituti eſt: ad quam illa etiam Zachariæ refertur ſententia. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem, ad ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Fons ſignatus ſinceritatem, integritatem atque ab externa labe & vitio ſemotam puritatem ſignificat. Hortus concluſus & fons ſignatus amica mea.

Recreatio. Genes. 24. Genes. 26. Psalm. 41. Isai. 12. Gratia. Zach. 13. Cant. 4.

EST aliquando fontium locus regionum vel agrorum terminis definiendis inſignis & perpetua notatio, tanto cæteris notior & firmior notis, quanto naturæ conſtantia & ſui vſu ſpectabilior hominibus eſt. Neq. enim huiuſmodi terminorum ſignum, mutari aut corrumpi ſine manifeſta deprehenſione poteſt. Quam ob rem huiuſmodi loca commodè in finibus deſcribēdis vſurpantur: vt, Tranſit aquas, quæ vocantur fons Solis: & erunt exitus eius ad fontē Rogel. Et fuit terminus Manaſſe ab Aſſer, Machmathat, quæ reſpicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores fontis Thaphuæ. &, A Meridie autem ex parte Chiriathiagharim egreditur terminus contra Mare, & peruenit vſque ad fontem aquarum Nephthoah.

Terminus. Iosue 15. Iosue 17.

PRÆTEREA geſtæ rei, vel beneficij accepti collatiue monumentum perpetuum aliquando fontes præbent: ſicut ſcriptum eſt. Aperuit itaque Dominus molarem in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ, quibus hauſtis refocillauit ſpiritū, & vires recepit. Idcircò appellatum eſt nomē loci illius Fons inuocantis de maxilla, vſque in præſentē diem. Quibuſdam rurſus locis fontiū vel vitium vel defectus & inopinata penuria incommoditatē habitandi afferunt, ſiue valetudinē animāntibus aduerſam, ſiue ſterilitatem aliudue quippiam inopiæ detrimentiq́ue efficiant, ſicut ſcriptum eſt. Ecce habitatio ciuitatis huius optima eſt, ſicut tu ipſe domine perſpicis, ſed aquæ peſſimæ ſunt & terra ſterilis. At Heliſeus ait: Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud ſal. Quod cùm attuliſſent, egreſſus eſt ad fontem aquarum, & miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit Dominus, Sanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors, neque ſterilitas. Et illud. Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem electam, & omne lignum fructiferum ſuccidetis, cūctoſq́ue fontes aquarum obturabitis. Et mittentes ſinguli lapides repleuerunt: & omnes fontes aquarum obturauerunt. Et inito cum principibus conſilio viriſq́ue fortiſſimis, vt obturarent capita fontium, qui erant extra vrbem, & hoc omnium decernente ſententia congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt omnes fontes. Et apud Prophetas. Sed & beſtiæ agri, quaſi area ſitiens imbrem, ſuſpexerunt ad te, quoniam exiccati ſunt fontes aquarum. Ex huiuſmodi incommoditatis atque ſterilitatis imagine eos, qui vera pietatis virtute effæti deſtitutiq́ue ſunt, fontes ſine aqua D. Petrus appellat.

Monumentum. Iudic. 15. Incommoditas. 4. Reg. 2. 4. Reg. 3. 2. Petr. 3. Habitatio. Isai. 1.

PVTEVS LOCVS.

CAP. XXVI.

PVTEVS propter aquarum dulcium copiam commodum ad habitandum locum efficit & ſignificat. Quam ob rem in calidioribus regionibus, vbi minor fontium & fluuiorum vſus eſt, putei non ſolùm expetūtur, ſed etiam ad lites et rixas vſque appeti ſolent, ſicut ſcriptum eſt. Et increpuit Abimelech propter puteum aquæ, quem abſtulerant ſerui eius. Et ſeptem, inquit, agnas accipies de manu mea in teſtimonium, quòd ego foderim puteum iſtum. Et Iſaac rurſum fodit alios puteos, quos foderant ſerui patris ſui Abrahā, & quos illo mortuo olim obſtruxerant Philiſtijm: appellauitq. eos ijſdem nominibus, quibus antè pater vocauerat. Foderuntq́ue in torrente, & repererunt aquam viuam, ſed & ibi fuit iurgium paſtorum Geraræ aduerſus paſtores Iſaac dicentium: Noſtra eſt aqua. Quam ob rem nomen putei ex eo, quod acciderat, vocauit Calumniam. Foderunt autem & alium, & pro illo quoque rixati ſunt, appellauitque illum Inimicitias. Profectus indè fodit alium puteū, pro quò nō contēdetunt: itaque vocauit nomē eius Latitudo. huiuſmodi autem commoditas perpetua beneficij memoria apud poſteros commendatur: vt, Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius & pecora eius? Ob huiuſmodi cōmoditatis & ſalubris vſus commēdationem ſponſa à ſpōſo Puteus aquarum viuentium appellabatur. Huic rationi proximum eſt, vt puteus iter agentibus iucundam reſpirationi & recreationi ſedem paret: ſicut ſcriptum eſt. Cumque camelos feciſſet accumbere extra oppidū iuxta puteum aquæ. Et de Agar. Cumq. inueniſſet eam angelus Domini iuxta fontem aquæ in ſolitudine, quæ eſt in via Sur in deſerto, &c. Erat autem puteus ille, qui fons etiam dicitur, vt paulò pòſt: propterea appellauit puteum illum, &c. NON rarò autem puteus loci cuiuſpiam index eſt omnibus notiſſimus, idemque diuturnus. Quam ob rem ad eiuſmodi locorum certam deſcriptionem, puteorum nomen cōmodè affertur: vt, Quoniam circuibit clamor terminum Moab, vſque ad Gallim vlulatus eius, & vſque ad puteum Elim clamor eius.

Recreatio. Genes. 24. Genes. 29. Index. Isai. 15. 2. Reg. 17.

CONTIGIT autem nonnunquam commodas latebras euadendi cauſa quibuſdam in puteo præberi: ſicut ſcriptum eſt, Vidit autem eos quidam puer, & indicauit Abſalon, illi verò concito gradu ingreſſi ſunt domum cuiuſdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in veſtibulo ſuo. Tulit autē mulier, & expandit velamen ſuper os putei, quaſi ſiccans ptiſanas; & ſic latuit res. MVLTA quoq. puteorū loca & nomina rei geſtæ vel beneficij accepti monumentū teſtata conſeruant. Propterea enim Agar appellauit puteum illum, Puteum viuentis & videntis me: ipſe eſt inter Cades & Barad. Et poſt obitum Abraham benedixit Dominus Iſaac filio eius, qui habitabat iuxta puteum nomine Viuentis & videntis. Es idem vocauit puteum Latitudo: dicens, Nunc dilatauit nos Dominus, & creſcere fecit ſuper terram. Et profectus Iſrael venit ad Puteum iuramenti, & mactatis ibi victimis Deo patris ſui, audiuit eum per viſionem nocte.

Genes. 16. Genes. 26. Genes. 46.

HABET etiam rurſum eiuſmodi locus minùs fauſtam & lætam ſignificationem, vel adiuncto aliquo expreſſam, vel ſententiæ ratione cognoſcendam. Namq. ad perniciem corpōrum vel animorum indicandam putei nomen vſurpatur interdum: vt, Tu verò Deus deduces eos in puteum interitus. &, Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum, neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum. &, Mouit Bachides caſtra ab Ieruſalem, & applicuit in Bethzecha, & miſit & comprehendit multos ex ijs, qui ad ſe refugerant, & quoſdam de puteo mactauit, & in puteum magnum proiecit. Et in grauiori interitus ſignificatione à Sapiente & ab Apoſtolo nomen putei eſt appellatum. Puteus anguſtus aliena. Et quintus angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei Abyſſi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aër de fumo putei: & de fumo putei exierunt locuſtæ in terram. Atque adeò ad hanc adnotationem pertinet, quòd

Pernicies. Psal. 54. Psal. 68. 2 Machab. 7. Prouer. 23. Apocal. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc.16. Periculum.

quòd puteus tametsi non certum interitum, tamen manifestum periculum indicet: vt, Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbathi?

CISTERNA LOCVS.

CAP. XXVII.

Aquæ commoditas.

PROXIMAM post puteos rationem in commodæ habitationis vsum cisternæ locus obtinet. Namque viuentis aquæ inopiam pluuialium collectio supplet: vt, Domos plenas cunctarum opum, quas non extruxisti; cisternas, quas nō fodisti. &, Hæc dicit rex Assyriorum, Facite mecum quod vobis est vtile, & egredimini ad me, & comedet vnusquisque de vinea sua, & de ficu sua; & bibetis aquam de cisternis vestris. Et Ozias Rex extruxit multas turres in solitudine, & effodit cisternas plurimas, eò quòd haberet multa pecora. Et in Iudith historia. Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam. Et sicut frigidam fecit cisternas aquam suam, &c. Et de plebe pauperum, qui nihil penitus habebant, dimisit Nabuzardan magister militum in terra Iuda, & dedit illis vineas & cisternas in die illa. Et Dauid aquam de cisterna, quæ est in Bethlehem, desiderasse dicitur. Illud verò arcanam magis significationem obtinet, & legitimum matrimonij vsum honestè indicat: Bibe aquas de cisterna tua. Atque in puritatis & munditiæ definitionibus cisternæ, perinde atque puteus, aquæ viuentis censentur: sicut scriptum est. Fontes verò & cisternæ & omnis aquarum congregatio munda erit. Neque verò in turbatis & calamitosis rebus cisternæ minus commoda latibula quàm foueæ, antra & specus hominibus præbent. Namque filij Israel in arcto positi (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis & inabditis, in petris quoque & in antris & in cisternis.

Deut. 6. 4. Reg. 17. 2. Paral. 26. Iudith. 7. Ierem. 6. Ierem. 39. 2. Reg. 23. Thorus. Prouerb. 5. Puritas. Leuit. 11. Latibulum. 1. Reg. 13.

Nota signū. 2. Reg. 18. 2. Reg. 3. 4. Reg. 10. Labor cassus Leuit. 2.

CERTAM præterea & communem pluribus locis adnotationem cisternæ conseruant: vt, Et Saul etiam ipse abijt in Ramatha, & venit vsque ad cisternam magnam, quæ est in Socho. Et egressus Ioab à Dauid, misit nuntios ad Abner, & reduxit eum à cisterna Syra. Et illud: Quos cùm comprehendissent viuos, iugulauerunt in cisterna iuxta camerā quadraginta duos viros.

APVD Ieremiam cisternæ pertusæ vanum laborem & studium significant in re inutili & in disciplina stulta insumptum. Duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.

LACVS LOCVS.

CAP. XXVIII.

EANDEM ferè cum cisterna & vsus & sermonis rationem lacus nomen spectat. Est enim vbi aquarum ad vsum mortalium congregatio, siue natura, siue industria constet, lacus dicatur: vt, Extende manum tuam super aquas Aegypti, & super fluuios eorum & riuos ac paludes & omnes lacus aquarum. Et illud. Qui in viribus Ceni, & qui in Harama, & qui in lacu Asan. Et desiderauit Dauid aquam de lacu; & dixit, O si quis daret mihi potum aquæ de cisterna, &c. Et lacum fecistis inter duos muros, & aquam piscinæ veteris. Illud autem apud Isaiam, ex translatione, & ædificandi opere petitum, suo loco exactiùs exponendum est, quòd maternum vterum, vnde prima cuiusquam origo extiterit, qualis Saræ Israelitarum matris fuit, lacus significat. Attendite ad petram, vnde excisi estis; & ad cauernam lacus de qua præcisi estis. At verò in alterius vsus ratione, hoc est, in duriori significatione, lacus nomen pro carcere horrido, obscuro atq. asperrimo vsurpatur, & nonnunquam pro horrendo illo infernorum loco, vbi & piorum animæ olim detentæ fuerunt, & improborum perpetuò detinentur. sic Ieremias in domum laci ingressus dicitur. Et tulerunt Ieremiam, & proiecerunt eum in lacum Melchiæ filij Amelech, qui erat in vestibulo carceris; & submiserunt Ieremiam in funibus in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum. Ad illum verò alterum carcerem horrendum illa referuntur: Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere.

Ierem. 37. Zach. 9. Isai. 24.

NEQVE verò minus frequentia exempla sunt, in quibus creatum alicui periculum laci nomine significatur: vt, Lacū aperuit, & effodit eum. Et eduxit me de lacu miseriæ & de luto fecis. Et posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis & in vmbra mortis. Et Danielis in lacum leonum detrusi frequens mentio est. Et lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. Et inuocaui nomen Domini de lacu nouissimo. Et eduxit me de lacu miseriæ. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in vmbra mortis. Torcularis præterea significationem Lacus aliquando obtinet, atque ex ea transfatione vindictam quoque vel vltionem diuinā significat: vt, Vineam pastinauit homo, & circundedit sepem, & effodit lacum. Et misit angelus falcem acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu vsque ad frenum equorum. Ad extremam porrò miseriam, atque adeò ad sepulchri, nonnunquam etiam ad inferni conditionem significandam, nomen hoc accommodatur. vt, Nequando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum. &, Eduxisti Domine ab inferno animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum. Et æstimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Nō auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. Deglutiamus eum sicut infernus viuentem & integrum quasi descendentē in lacum. &, Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci. &, Tu autem proiectus es in sepulchro tuo, quasi stirps inutilis, pollutus & obuolutus cum ijs, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci, quasi cadauer putridum. Et cùm detraxero te cum ijs, qui descendunt in lacum ad populum sempiternum. & multa alia significationis huius exempla.

Torcular. Matt. 21. Apocal. 14. Psal. 87. Psal. 68. Psal. 39. Psal. 77. Psal. 7. Psalm. 56. Psal. 93. Prouerb. 22. Iob. 40. Isai. 14. Matth. 15. Exech. 26.

FOVEA LOCVS.

EADEM ferè de foueis locus obseruauimus, quæ nonnunquam aquæ vsus præbent: sicut scriptum est: Et non inuenietur de fragmentis eius testa, in qua portetur igniculus de incendio, aut hauriatur parum aquæ de fouea.

Aquæ vsus. Isai. 30.

INTERDVM verò latebras foueæ dant: vt, Forsitan nunc latitant in foueis, aut in vno, quo voluerunt, loco. Et ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos suos. &, Vulpes foueas habent. Verùm enimuerò nominis huius vsurpatio in periculorum significationibus frequentior est; atque non minus etiam, quàm lacus, horrendam periculi speciem ostentat: vt, Iam nunc scitote, quòd Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed erunt vobis in foueam & laqueum & offendiculum. Et incidet in foueam, quam fecit. &, Foderunt ante faciem meam foueam. &, Donec foditur peccatori fouea. Item, Fouea profunda os alienæ. Et, Cui væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? nonne ijs, qui commorantur in vino? Et absconde super in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam. Et formido & fouea & laqueus super te, qui habitator es terræ. &, Si cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadent.

2. Reg. 17. Lambulum. Isai. 34. Matth. 7. Periculum. Isai. 24. Psal. 7. Psal. 56. Psal. 93. Prouerb. 22. Iob. 40. Isai. 24. Matth. 15.

SPELVNCA LOCVS.

CAPVT XXIX.

SPELVNCA, siue ea hominum labore & industria parata, siue naturæ ipsa sponte oblata sit, eosdem & re ipsa, & nominis adnotatione vsus præbet sui. Fuit enim

Habitatio. Genes. 19. Iud. 15. 3. Reg. 19.

enim aliquando non incommodus ad habitandum locus maximè ijs, qui à periculo tutiores esse cuperent: vt Lot, qui cùm in Segor manere timuisset, in spelunca cum duabus filiabus mansisse dicitur. Samson etiam descendens habitauit in spelunca petræ Etam. Elias quoque cùm venisset in montem Horeb, mansit in spelunca.

Loci nota. 2. Paralip. 2.

INTERDVM autem spelunca certam loco notam ad indicandum præbet. vt: Porro Iuda cùm venisset ad speluncam, quæ respicit solitudinem.

Sepulchrū. Genes. 23.

SEPVLCHRIS quoque parandis nonnunquam speluncæ opportunæ habentur, & ad eam etiam significandam rem nomen ipsum vsurpatur. vt: Det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui. Confirmatusque est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex, atque ita sepeliuit Abraham Saram vxorem suam in spelunca duplici. Confirmatusque est ager & antrum, quod erat in eo, Abrahæ in possessionem monumenti. &, Ecce ego congregor cum patribus meis. sepelite me cū patribus meis in spelunca duplici, quæ est in agro Ephron Ethæi. &, Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei.

Genes. 49. Iohan. 11.

Latebræ.

VERVM nulla magis, quàm fugæ & latebrarum atque periculi declinandi causa, speluncæ peti solent, vnde ipsa speluncarum habitatio metum & præsidium eorum, qui lateant, arguit: sicut scriptum est, Fugerant enim quinque reges, & se abscōderant in speluncā Maceda. Et filij Israel fecerunt sibi antra & speluncas in mōtibus, & munitissima ad repugnandum loca. Et cùm vidissent filij Israël se in arcto positos (afflictus enim erat populus) absconderunt se in speluncis &c. Et, Abiit ergo Dauid inde, & fugit in speluncā Odollam. Abdias etiam centum prophetas sibi in speluncis custoditos narrat. Et Psalmi indicatio est, quem condiderit Dauid, cùm fugeret à facie Saul in speluncam. Et Isaias, Introibunt, inquit, in speluncas petrarum & in voragines terræ à facie formidinis Domini. Sanctos quoque viros quosdam, persecutionis declinandæ causa, in speluncis egisse, Paulus refert.

Isai. 30. 1. Reg. 22. 3. Reg. 17. Psal. 56. Isai. 2. Heb. 11.

DESERTVM LOCVS.

CAP. XXX.

AD locorum quoque definitiones desertum pertinet, cuius & iucundo nonnunquam, sæpiùs autem in tristi vsu mētio fit. Ac primo quidem Desertum idem in sacro sermone, quod Ager apud Latinos significat. vt, Ad te Domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti: sed & bestiæ agri, quasi area siticns imbrem, suspexerunt ad te, quoniam exiccati sunt fontes aquarum, & ignis deuorauit speciosa deserti. &, Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti. Quanquam verò hæc loca allegoricam interpretationem postulent, & hominum in melius mutationem per Spiritum sanctum faciendam significent, plurima alia in sacris libris sunt, in quibus agri rationem simplicem nomen deserti indicat, & ad pastus pecudum & armentorum significandos vsurpatur. vt, Cumque minasset gregem ad interiora deserti. Et, Cōsurgens Dauid descendit in desertum Pharan. Cùm ergo audisset Dauid in deserto, quòd tonderet Nabal gregem suum. Et audiui, quòd tonderent pastores tui; qui erant nobiscum in deserto. &, Nonne relinquit nonaginta nouem oues in deserto, & vadit, &c. Verùm frequentior huius nominis vsurpatio in locis ab hominum consuetudine & vsu remotis adnotandis obseruatur, quos Græci ἐρήμους, Latini solitudines dicunt. qui locus ad contemplandum, orandum atque de diuinis rebus agendum commodus aliquando habetur: vt, Cumque inuenisset eam angelus Domini iuxta fontem, qui est in solitudine in via Sur in deserto, dixit ad illam. Et Moses cùm minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Horeb: apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi. &, Hæc dicit Dominus Deus Israel, Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. &, Dominus Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. &, Ecce elongaui fugiens & mansi in solitudine. &, Ipse autem secedebat in desertum, & orabat. Obseruauimus præterea desertum habitationi adscriptū, pauperum tamen & extremæ fortis hominum, atque ferinam propè vitam traducentium: vt, In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel superglaream.

Agcr. Iud. 1. Iud. 5. Psal. 54. Exod. 3. Exod. 5. Exod. 7. Habitatio humilis. Iob. 30.

ALIAS autem omnium commodorum carentem, & hominum habitationi importunum, difficultatum præterea & periculorum plenum locum deserti nomen significat, idque sacris libris est frequentissimum. vt, Dicturus est Pharao super filiis Israël, Coarctati sunt in deserto, conclusit eos desertum. Et cur induxisti nos in desertum istum, vt occideretis omnem multitudinem fame? &, Nunquid parum est, quòd eduxisti nos de terra, quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deserto? Et conteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti. &, Quare venisti & quare dereliquisti pauculas illas oues in deserto. &, Panes & palathæ ad vescendum pueris tuis; vinum autem, vt bibat si quis defecerit in deserto. &, Suspicati enim sunt populum siti & fame fatigari in deserto. Illa verò exempla ad periculum latronum vel aliàs difficile discrimen spectant. Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum, vigilantes ad prædam. Et multis temporibus arripiebat (hominem) illum dæmon, & vinciebatur catenis & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta. Et male locuti sunt de Deo, Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? Et posuit flumina in desertum, exitus aquarum in sitim. Et rursus, Posuit desertum in stagna aquarum. &, Erit desertum in Charmelo. &, Dabo te in desertum & in opprobrium gentibus, quæ in circuitu tuo sunt. &, Vnde ergo nobis panes in deserto, vt saturemus turbam tantam? Et illa ex inopinato deducta similitudo, quam apud Hoseam vatem exposuimus: Quasi vuas in deserto inueni Israël.

Inconmoditas. Exod. 14. Exod. 16. Iudic. 7. 1. Reg. 17. 2. Reg. 16. 2. Reg. 19. Iob. 24. Luc. 7. Psal. 77. Psal. 106. Isai. 32. Exech. 5. Matth. 15. Hosee 9.

Ex hac autem loci incommoditate & nominis inuidia factum est, vt pro inaccesso, & ab humana consuetudine alieno atque horrendo & fugiendo loco, qualis execrandis rebus adscribitur, nomen deserti in ritibus & cæremoniis vsurpetur. vt, Posita vtraque manu super caput hirci, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israël, & omnia delicta atque peccata eorum: quæ imprecatus capiti eius, emittet illum per hominem paratum in desertum. Cumque portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, & dimissus fuerit in deserto, &c.

Leuit. 16. Execratio.

FVGÆ etiam & latebris quærendis desertum opportunum putatur. vt, Morabatur autem Dauid in deserto. &, Ecce Dauid in deserto est in Engaddi. Sed & de Gaddi transfugerunt ad Dauid, cùm lateret in deserto, bellatores viri robustissimi. Atque ex huiusmodi rerum & commoditatum difficultate à Deo in hominum gratiam sublata contemplatione euenit, vt deserti nomen aliquando in diuinæ prouidentiæ argumentum appelletur. vt, Profectique sunt filij Israël per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes in solitudine Pharan. &, Profectus est populus de Haseroth, fixis tentoriis in deserto Pharan. Et iratus Dominus aduersum Israël, circunduxit eum per desertum quadraginta annis, donec consumeretur vniuersa generatio, quæ fecerat malum in conspectu eius. Et illud apertissimè: Adduxit vos quadraginta annis per desertum, nō sunt attrita vestimenta vestra, nec calceamenta pedum vestrorum vetustate cōsumpta sunt. Panem non comedistis, vinum & siceram non bibistis, vt sciretis, quia ipse est Dominus Deus vester. &, Qui traduxit populum suum per desertum. &, Non sitierunt in deserto

1. Reg. 13. 1. Reg. 14. Numer. 10. Num. 13. Numer. 32. Deut. 29. Psal. 14. Isai. 47.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cùm educeret eos, aquam de petra produxit eis. Illud præterea addendum huíce videtur, quòd desertum aliquando in Geographiæ rationibus, maximè autem in promissa Israelitis regione termini certi Libano oppositi significationem obtinet. vt, Ponam autem terminos tuos à mari rubro vsque ad mare Palæstinorũ, & à deserto vsque ad fluuium, tradam in manibus vestris habitatores terræ. Et omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit à deserto vsque ad Libanum; à flumine magno Euphrate vsque ad mare occidentale erũt termini vestri; & à deserto & Libano vsque ad fluuium magnum Euphratem. Ferè autem omnia, quæ de deserto annotauimus, de solitudinis nomine accipi rectè possunt, quòd ex eodem Hebraico verbo ferè semper vertitur. DESERTVM.

Terminus Israel. Exod. 23. Deut. 11.

Inutilis res. Ierem. 2. Ezech. 19.

DESERTVM rem inutilem & sine fructu aliquo interdum significat. vt: Nunquid solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina & c. locum etiam commodis vacuum & miseris plenum significat. vt: Nunc transplantata est in desertum: in terra inuia & sitienti.

AGER LOCVS.
CAP. XXXI.

Commoditas. Genes. 2. Exod. 9. Exod. 10. Deut. 11. Deut. 32. Genes. 27. Leuit. 26. Iob. 39. Psal. 43. Psal. 103. Regio. Iosue 5. Iosue 11. Prædium. Genes. 23. Ruth 2. Ruth 23. Culmus. Labor. Genes. 47. Genes. 37. Luc. 15. Luc. 17.

AGER, quatenus ad loci definitionem pertinet, varias in oratione indicat res. Atque primùm quidem ipsum Agri Hebraicũ nomẽ, locum ab vrbibus distinctum, vel naturæ sponte vel hominum cultu variarum plantarum feracem, alendisque tum hominibus, tum feris idoneum significat. Hebraice dictum שדה voce deducta à verbo abundãtiam & fertilitatẽ significante. Huius annotationis plurima exempla sunt. vt: Omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret. Et percussit grando in omni terra Ægypti cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine vsque ad iumentum. Et Moses locustam omnia ligna, quæ erant in agris, corroserat aiebat. Et illud egregium satis. Habit pluuiam terræ vestræ temporaneam & serotinam, vt colligatis frumentum & vinum & oleum, fœnumque ex agris ad pascenda iumenta. &, Vt ipsi comedatis & saturemini. &, Vt comederet fructus agrorum. &, Odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Et immittam in vos bestias agri, quæ consument vos & pecora vestra. Et obliuiscetur, quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. &, Cognoui omnia volatilia cæli, & pulchritudo agri mecum est. &, Potabuit omnes bestiæ agri. Interdum etiam ager, idem quod apud Latinos, significat certam regionis vel terræ partem, vrbibus vel oppidis adscriptam, limitibusque contentam suis. vt, Cùm autem Iosue esset in agro vrbis Iericho. &, Chariath-Arbe, quæ vocatur Hebron in monte Iudah, & suburbana eius per circuitum. Agros verò & villas eius dederat Caleb.

Prædium. Genes. 23. Ruth 2. Ruth 23.

NEQVE solùm communẽ pluribus, sed priuatam singulorum possessionem, quam prædium dicunt, agri nomine intelligimus. vt, Det mihi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui. Et confirmatus est ager quondam Ephronis, in quo erat spelunca duplex respiciens Mambre, tam ipse, quàm spelúca, & omnes arbores eius in cunctis terminis per circuitum, Abrahæ in possessionem, videntibus filiis Heth. Et si læserit quispiam agrum vel vineam alicuius. Et sex annis seres agrum tuum: septimo autem anno sabbathum erit terræ requietionis Domini: agrum non seres & vineam non putabis.

Culmus. Labor. Genes. 47. Genes. 37. Luc. 15. Luc. 17.

EX his rationibus atque vsibus agri nomen ad laborem & opus indicandum vsurpatur. vt, En, vt cernitis, terram vestram Pharao possidet, accipite semina, & serite agros. &, Putabam nos ligare manipulos in agro. &, Erat autem filius eius senior in agro. &, Quis autem vestrum habet seruum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi statim, Transi, recumbe? Præterea & locum vastum vel solum, atque à frequentia hominum alienum, agri nomen significat. vt: Hæc dicit Dominus, Sion quasi ager arabitur. Et proijciam te in terram super faciem agri. Et super faciem agri cades, quia ego locutus sum, ait Dominus. Aliquando inculior & neglectior terræ pars, quæque nihil humanæ industriæ acceptum referat, sed sponte sese ipsam ornet, ager dicitur. vt: Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant, neque nent.

Vastitas. Ierem. 26. Ezech. 32. Ezech. 39. Matth. 6.

QVATENVS verò ad humanarum actionum opportunitatem spectat, ager fugam aut latebras vel periculi declinationem significat. Gladius foris, & pestis & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur; & qui in ciuitate est, peste & fame deuorabitur. Petitur autem interdũ ager ad secreta vel cõsilia capienda, vel facinora remotis arbitris obeunda. Sic Iacob misit & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi pascebat greges: dixitq; eis &c. Et veni dilecte mi, egrediamur in agrũ, commoremur in villis. Et cùm esset in agro Cain & Abel, insurrexit Cain aduersus Abel fratrẽ suũ, & interfecit eũ. &, Sin autem in agro repererit vir puellã, quæ desponsata est, & apprehendens cõcubuerit cũ ea, ipse morietur solus, puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum, & occidit animam eius; ita & puella perpessa est, sola erat in agro, clamauit & nullus affuit, qui liberaret eam. &, Surge itaque nocte cum populo, qui tecum est, & latita in agro, & primo mane oriente sole irrue super ciuitatem. &, Quod cùm nuntiatum esset Abimelech, tulit exercitũ suum, & diuisit in tres turmas, tendens insidias in agris. &, Prævaluerunt aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum. Et dico vobis, quid fecerint nobis Syri. sciũt quòd fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cùm egressi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos.

Fuga Iacobi. Genes. 31. Exod. 21. Genes. 22. Deut. 22. Iudic. 9. Iudem. 2. Reg. 12. 4. Reg. 7.

MAGIS verò arcanæ significationis exempla sunt, in quibus ager, aut mundum hunc vario hominum & rerum atque studiorum genere confertum, aut euangelij rationem admirandam, vel Christianæ disciplinæ studiũ, Christo Iesu interprete, indicat. vt, Simile factum est regnũ cælorum homini, qui seminauit bonũ semen in agro. Et accedentes serui patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et simile est regnum cælorum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in agro suo. Et accedentes discipuli dixerunt ei, Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens ait illis, Ager autem est mundus. Et simile est regnum cælorum thesauro absconditio in agro, quem cùm inuenerit homo, vadit, & præ gaudio illius vendit omnia quæ possidet, & emit agrum illum.

Mundus. Euangelium. Matth. 13.

CAMPVS LOCVS.
CAP. XXXII.

Ager. Psalm. 64. Psal. 103. Psal. 91. Psal. 79. Cant. 2. Simul conuenire. Plautus. Deut. 34. Iudic. 7. Psal. 109. Cant. 7.

CAMPI eadem ferè, quæ & agri, significatio & vsurpatio est. vt, Pinguescent speciosa deserti, & campi tui replebuntur vbertate. Et saturabuntur ligna campi. Et inuenimus eam in campis syluæ. &, Insuper & pecora campi. Et gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt. Et campi tui replebuntur vbertate. Et ego flos campi. Aliquando autem hominum habitationi locum opportunum campi nomẽ indicat. vt, Cumque proficiscerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. Nonnunquam verò latus ac planus terræ tractus campi obtinet nomẽ. Vt, Vsque ad mare nouissimum & australem plagam & latitudinem campi Iericho. Et, Duæ autem turmæ palantes per campum aduersarios persequebantur. Et ascendunt montes & descendunt campi. Et adiuro vos per hinnulos ceruosque camporum. Aciebus præterea instruendis & ineundis præliis opportunum, & spa-

Bellum. 2. Reg. 17. 2. Paral. 30. Iosue 11.

& spatiosum locũ cãpus præbet. Itaq; egressus est populus in campum contra Israël. &, Nec acquieuit Iosias sermonibus Nechao ex ore Dei, verùm perrexit; vt dimicaret in campo Magedo. &, Hi sunt reges terræ, quos percussit Iosue & filij Israël trans Iordanem ad Occidentalem plagam à Baghalgad in campo Libani.

MONS LOCVS.
CAP. XXXIII.

Montes. Psalm. 103. Genes. 7.

MONTES editissima terrarum loca sunt, multis rebus tum signendis, tum conseruandis opportuna, Hebraicè Harim dicuntur, quòd lapidibus minerալibus, aquis, & alijs quamplurimis succorum & virtutum generibus grauidi sint. Quam quidem rationem ad multa scripturarum explicanda loca tenere operæ pretiũ fuerit. Esse autẽ montes terrarum editissimã partẽ, Scriptura docet. Ascendunt mõtes, & descendũt cãpi in locum quẽ dedisti eis. Diluuij etiã aquæ vt vniuersam terram inundasse arguantur, excelsos montes operuisse referuntur. Horum igitur, quatenus fecunda natura est, alio loco à nobis ratio disseretur. Nunc verò quatenus altior situs, vsum hominibus, aliisque animantibus præbet, exempla explicanda sunt. EMINENTES montium situs rebus vel signo vel voce indicandis commodissimum locum præbent, quòd liberior aëris tractus vocis sonum latiùs deferat, & prospiciendarum imagines rerum nullo impedite obice longius spacium permeare possint. hinc fit, vt vel bellica vel alia signa in montibus tollantur, vel indicandarum rerum clamores & præconia ex isdem locis edantur. vt, Donec relinquamini quasi malus in vertice montis, & quasi signum super collem. Et super montẽ excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam. Et quam pulchri super mõtes pedes euangelizantis & annuntiantis pacem. Leuate signũ in terra, clangite buccina in montibus. &, Quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim, surgite &c. Eandẽ ob causam aliqui in montibus plorare & lamentari dicuntur quorum longe lateque permanet clamor. vt, Vox in Rama audita est. quòd Rama idem sit Hebraicis, quod Latinis est editus locus. Ascende Libanum & clama, & in Basan da vocem tuam, & clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui.

Indicatio. Isai. 30. Isai. 40. Matth. 2.

Maiestas. Exod. 19. Habac. 3. Deut. 5. Luc. 9. 2. Pet. 1.

SOLENT etiam montes, quòd editi & cælo propinquiores esse videantur, maiestatis cuiusdam speciem præbere, quam ob rem diuinis spectris & admirandis cælestium mysteriorum exemplis exhibendis montes deliguntur; vt Synai & Pharan, & Thabor. vt, Moyses autem ascendit ad Deum, vocauitque eum Dominus de monte. &, Deus ab austro veniet, & Sanctus de monte Pharan. Et facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis. &, Christus in Thabor gloriæ suæ specimen tribus discipulis conspiciendum præbuit. Hanc vocem (inquit Petrus) nos audiuimus de cælo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto. Huius autem rei obseruatio anfam hominibus dedit, vt errorum suorum & vani cultus templa in montibus augustiora, sanctioráque putarentur, quę Græcis pariter & Latinis Phana appellabantur; Hebraicis Bamoth, pro quibus interpretes reddunt Excelsa. Itaque montes etiam idololatriæ studium fæpe significant. vt, Qui sacrificauerunt super montes, & super colles exprobrauerunt mihi. &, Nunquid vidisti, quid fecerit aduersatrix Israel? Abijt sibi super omnem mõtem excelsum, & sub omni ligno frondoso, & fornicata est ibi. Et cùm fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, & in circuitu ararum vestrarum in omni colle excelso & in cunctis summitatibus montium. Ex hac autẽ adnotatione plura loca aliàs obscura explicãtur. vt, Et erit in nouissimis diebus, præparatus erit mons domus Domini in vertice montium.

במות Isai. 65. Ierem. 3. Ezech. 6. Isai. 1.

MONTI autem impositam ciuitatem, conspiciuam & illustrem, multisque expositam, vtilitatis communionem, qualis euangelij est, significat: sicut scriptum est, Non potest ciuitas abscondi super montem posita. Mons Domini & mons Sion & mons sanctus, Ecclesiã Christianam sanctam sæpe interpretamur ex arcana significatione. vt, Quis ascendet in montem Domini, aut quis requiescet in loco sancto eius? Et mons Sion latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Et mons, in quo beneplacitum est Domino habitare in eo. Etenim Dominus habitabit in finem. & plura alia huius rationis exempla. vt apud Micheam, Præparatus erit mõs domus Domini in vertice montium, &c.

Cohæsionis. Matth. 5. Psalm. 14. Psalm. 47. Psalm. 67. Mich. 4.

MONTES etiam ad habitandum securitatis causã petuntur, atque naturæ firmitudine & ascensus difficultate tutiores efficiunt vrbes: habitatores autem vt exercitatiores, ita bello aptiores habere existimãtur. vt, Habitauitque Esau in montibus Seir, ipse est Edom. &, Iosue data est Thamnath-sara in monte Ephraim. Et ædificauit ciuitatẽ, habitauitq; in ea. Et noli respicere post te, nec stes in omni circũregione, sed in monte saluũ te fac. BELLI quoq; metu & periculi vel depellẽdi vel sustinẽdi spe, mõtana loca à quibusdã occupari solent. vt, A voce equitis & mittentis sagittas fugit omnis ciuitas: ingressi sunt ardua, & ascenderũt rupes. &, Israelitæ Madianitarũ metu fecerunt sibi spheluncas & antra in montibus, & munitissima ad repugnandum loca. MONTES inculti ad vastationis & solitudinis argumentũ indicantur. Et desolabũtur montes Israel, eo quòd nullus sit, qui per eos transeat. Illa autem postrema, sed frequentissima adnotatio est, vt certæ itinerum vel agrorum vel terminorum definitiones mõtium nominibus certis describantur. vt, Et facta est habitatio eorum à Mesa pergentibus vsque ad Sephar montem Orientalem. Et cùm castra mouissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in finibus terræ Edom. Et sufficit vobis, quòd in hoc monte manssistis: reuertimini & venite ad montem Amorrhæorum.

Securitas. Iosue 19. Genes. 19. Præsidium. Ierem. 4. Iudic. 6. Vastitas. Eccles. 33. Genes. 10. Notatio Num. 20.

COLLIS LOCVS.
CAP. XXXIIII.

גבעות Ierem. 50.

INTER montem & collem hoc distat, quòd colles & minus, quàm montes, editi, & magis intus solidi minusque fecundi sunt. Vtque illi à gignendi virtute, HARIM: sic rursus hi à situ tatũ sublimi, GIBGHOTH dicuntur. Hæc differentia sæpe in sacris obseruatur sermonibus. vt, De monte in collem transierunt; obliti sunt cubilis sui. Ita fit, vt omnis mons collis dici possit, non autem omnis collis mons dicatur. Nam omnes excelsæ terrarum partes, antequam fecunditate illa distinguerentur, colles fuerunt, qui primi ex circunfuso olim humore extitere. Quam ob rem antiquissima terrarum pars colles habentur, sicut scriptum est. Nunquid prius homo tu natus es, & ante colles formatus? ité, Ante omnes colles ego parturiebar. Huius autem nominis vsurpatio, fecũditatis excepta significatione, eadẽ ferè cum montibus in omni annotationis genere est. namque excelsum & longè conspicuum locum, significque ostendendis & rebus indicandis idoneũ, significat. vt, Quasi malus in vertice montis, & quasi signũ super collem. Ad prospectum etiam longissimum peti solet mons. vt, De summis silicibus videbo eum, & de collibus considerabo illum. VANVM quoque falsõrum Deorum cultum in collibus, vt in montibus, celebratum legimus. Immolabat quoque victimas, & adolebat incensum in excelsis & in collibus & sub omni ligno frondoso. Et fecerunt sibi statuas & lucos in omni colle. &, In omni colle sublimi & sub omni liguo frondoso tu prosternebaris meretrix. Et scietis quòd ego Dominus, cùm fuerint interfecti vestri in medio idolorum vestrorum, in circuitu ararum vestrarum, in omni colle excelso & in cunctis summitatibus mõtium.

Consistentia. Matth. 5. Psalm. 14. Psalm. 47. Psalm. 67. Mich. 4. Securitas. Genes. 36. Iosue 19. Genes. 19. Præsidium. Ierem. 4. Iudic. 6. Vastitas. Eccles. 33. Genes. 10. Notatio Num. 20. Conspicuitas. Psalm. 8. Isai. 30. Numer. 23. Idololatria 4. Reg. 16. 4. Reg. 17. Ierem. 2. Ezech. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Felicitas.

Colles autem vel lacte fluentes, vel alia vtilitatis adnotatione insignes, felicem rerum statum & magnam renouationem significant quando colles natura sua minus fecundi sunt. Quam obrem summa illa per Christum efficienda prosperitas, his imaginibus descripta olim à vatibus fuit: vt, Et erit in die illa, stillabunt montes dulcedinẽ, & colles fluẽt lacte &, Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & comprehendet arator messem, & calcator vuæ mittentẽ semen, & stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt. Sed hæc, vt diximus, arcanam significationem adhuc habent. Et aperiam in sublimibus collibus flumina. Illa etiam ad mysterium spectant, quæ de collibus apud sacros scriptores prædicantur, quo nomine præcipuos illos patres, quibus diuinarum ratio rerum credita fuit, indicari solet, vt Adam, Seth, Enoch, Noe, Abraham, & cæteri, quos patriarchas appellant. vt, Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius, donec veniat desiderium collium æternorum. &, Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. &, Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini. Montes & colles cantabunt coram vobis laudem. Et illud, quod superius recitauimus, arcana etiam significatione ad hoc genus est referendum. De collibus considerabo illum. Non tara autem exempla exiſtunt, in quibus fastum superbiamq. humanam & ambitionem, quæque ex his in orbe proficiscuntur studia, collium nomine indicantur. vt, Triturabis montes & comminues, & colles quasi pulueren pones. Et omnis mons & collis humiliabitur. Et vidi montes, & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati sunt.

Isai. 3.
Amos. 9.
Isai. 41.
Patres.
Genes. 49.
Psalm. 71.
Isai. 55.
Num. 23.
Superbia.
Isai. 41.
Isai. 40.
Ierem. 4.
Isaiæ. 5.

PRÆTEREA colles certum cuiusdam gestæ rei monumentum conseruandum referunt. vt, Fecit quoque quod iusserat Dominus, & circuncidit Iosue in colle præputiorum. Ad terminorum quoque definitiones colles certis nominibus inducuntur. vt, Nónne Dauid lætitiæ apud nos in munitissimis locis in colle Hekila? Et venerunt vsque ad collem aquæ-ductus, qui est ex aduerso vallis itineris deserti in Gabaon. &, Reuertetur omnis terra vsque ad desertum de colle Remon ad Austrum Ierusalem. Pertinet etiam ad certam Topographiæ partem describendam. Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta piscium, & vlulatus à secunda, & contritio magna à collibus. Colles porrò vallibus adiuncti omnem regionis agrum complectuntur. vt, Et implebo montes eius occisorum in collibus tuis atque in vallibus tuis. &, Hæc dicit Dominus montibus & collibus, torrentibus vallibusque desertis.

Monumentum. Terminus.
1. Reg. 23.
2. Reg. 2.
Zacha. 14.
Notatio.
Sophon. 1.
Ager.
Ezech. 31.
Ezech. 36.

VALLIS LOCVS.

CAP. XXXV.

VALLES & montibus adiacent, & diuersum longe situm obtinent. Sunt enim vt illi alti, sic & hæ contra depressæ ac profundæ, atque ideò diuersis ac fere oppositis vsibus opportunæ. Plerumque autem inter montes iacentes amænæ valles visuntur, nomina à præcipuis plantarum, quas proferunt, generibus sortitæ. vt, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel vt valles nemorosæ. &, Cumque venissent vsque ad vallem botri. &, De Taphuah pertransit contra mare in vallem arundineti. &, Porrò Saul & filij Israel congregati venerũt in vallem Terebinthi. Et dixit Achab ad Abdiam, Vade in terram ad vniuersos fontes aquarum & in cunctas valles, si forte possimus inuenire herbam. His etiam accedit natiua quædam vallium fertilitas, segetibus & frumentis coloendis opportuna. vt, Porrò Bethsamitæ metebant triticum in valle. Et induti sunt arietes omnium, & valles abundabunt frumento. Et erit sicut colligens spicas in valle Rephaim. Et erit flos decidens gloriæ exaltationis eius, qui est super verticem vallis pinguium. Vt autem in vallibus amæna & commoda pacis tempore, ita durioribus belli temporibus, neque tuta neque commoda habitatio est. vt, Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo, quando inundare consueuit super ripas suas, & omnes fugauerunt qui morabantur in vallibus ad Orientalem plagam & Occidentalem. A contrario autem argumento valles habitatæ & cultæ pacem tranquillitatemque indicant. Et erunt campestria in caulas gregum, & vallis Achor in cubile armentorum populo meo, qui requisierunt me. Præterea pugnæ etiam & prælia commodius in vallibus, quam alias, committuntur, castrametationesque fiunt. vt, Omnes hi venerunt in vallem siluestrem, quæ nunc est mare salis. Egressique sunt Rex Sodomorum & rex Gomorræ, &c. Et direxerunt aciem contra eos in valle siluestri. Et Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon. &, Igitur omnis Madiam & Amaleh orientalesque populi congregati sunt simul, & transeuntes Iordanem castrametati sunt in valle Iesrael. &, Ipse percussit Edom in valle Salinarum. Atque ex hac ratione ad spiritualem victoriam translatum quoque & appellatum est vallis nomen. vt, Consurgant & ascendant gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo, vt iudicem gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturauit messis. Valles etiam vt montes, fontes aliaque loca, certo cognomine adiuncto, rei gestæ monumentum posteritati conseruatum produnt. vt, Cumque venissem vsque ad vallem Botri lustrata omni regione, &c. &, Vocatúq; est nomen loci illius vallis Achor vsque hodie. &, Potrò Absalon erexerat sibi, cùm adhuc viueret, titulum qui est in valle Regis. &, Necnon & ante ascenderant tres, qui erant principes inter triginta, & venerunt tempore messis ad Dauid in speluncam Odollam: castra autem Philistinorum posita erant in valle Gigantum. &, Ipse est qui adoleuit incensum in valle Benennom. Ideò, Ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius Topher & vallis Benennom. &, Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius, postquam reuersus est à cæde Chodorlahomor & regum, qui erant cum eo in valle Saue, quæ est in valle Regis. Ex eadem nota est, vt vallis certi itineris terminum vel signum referat. vt, Mansimus in valle contra phanum Phogor. In agrorum quoque finibus describendis vallium nomina commode indicantur. vt, Descenditque terminus vallis arundineti, in Meridiem torrentis ciuitatum Ephraim. Et Chananæi, qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Bethsan cum viculis suis, & Iezrael medium possidens vallem. & Iericho & Bethhagla & vallis Casis: & Circuit ad Aquilonem Anathon, suntque egressus eius vallis Iephthael. &, Fecit quoque Dauid nomen, cum reuerteretur capta Syria in valle Salinarum cæsis decem & octo millibus. Valles & montes simul appellati totum regionis vel ciuitatis agrum complectuntur. vt, Hæc dicit Dominus montibus & collibus, rupibus & vallibus. Et irrigabo terram factore sanguinis tui super montes, & valles implebuntur ex te. &, Implebo montes eius occisorum suorum in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent. Sed magis arcana significatione vallis hypocriticam humilitatis & modestiæ imitationem & simulatam virtutum profunditatem aliquando significat. vt Omnis vallis implebitur, omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas.

Fruges
Num. 15.
Numer. 17.
Deut. 15.
1. Reg. 23.
4 Reg. 6.
Isa. 39.
Ose. 9.
Ioel. 2.
Cubile
Ruth 3.
Puluis
4. Reg. 13.
Ioel. 1.
Michæ. 4.
Ecclesia
Matth. 3.
Plantarium
Ezech. 17.

AREA LOCVS.

CAP. XXXVI.

AREA certo cognomento adnotata locum significat rei gestæ indicandæ idoneum, eundemque pluribus notum. vt Venerunt ad aream Atad, quæ sita est trans Iordanem, vbi celebrantes exequias planctu magno, &c. &, Erat autem Angelus Domini iuxta aream Areuna Iesubæi. &, Emam à te aream, & ædificem altare Domino. &, Cum autem peruenissent ad aream Ghidon, tetendit Oza manú suam vt sustentaret arcam. Plurima autem loca sunt, in quibus area metonymice

Tranquillitas.
Isai. 65.
Genes. 14.
Prælia.
Ios. 10.
Iudic. 6.
4. Reg. 14.
Victoria spiritualis.
Ioel. 3.
Num. 32.
Iosue. 7.
3 Reg. 17.
Monumentum.
2. Reg. 18.
Isai. 40.
Locus nomen tuus.
Genes. 50.
2. Reg. 24.
1. Paral. 13.

nymicè fruges & frumentorũ præsentem copiam significat. vt, Separabitis primitias Domino de cibis vestris, sicut de areis primitias separabitis, ita de pulmentis. &, Vt reputetur vobis in obligationem primitiuorum, tam de areis, quàm de torcularibus. &, Sed dabis viaticum de gregibus, de area & torculari tuo. &, Annuntiauerũt Dauid dicẽtes: Ecce Philistijm oppugnãt Ceilã, & diripiũt areas. &, Te saluet Dominus, vnde possim te saluare? de area, an de torculari? &, Nunquid credes illi, quoniam semẽrem reddat tibi, & aream tuam congreget? &, Area & torcular non pascet eos. &, Implebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino. Messis etiam & triturae tempore area messoribus & agricolis cubile præbet. vt, Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream; non te videat homo, donec esum potumque finierit. Descenditque in aream, & fecit omnia, quæ sibi imperauerat socrus. Præterea area ex triturae vsu pulueren continet & comminutissimum, & maioris aquæ copiæ ad cohærendum egentem; sicut scriptum est: Interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quasi pulueren in tritura areæ. Et illud: Sed & bestiæ agri, quasi areæ sitiens imbrem, suspexerunt ad te. Ex hoc autem euenit, vt fœnum in area conculcatum deterius habeatur, quàm id, quod ad aream allatum non sit, sicut scriptum est. Ipsi autem non cognouerunt cogitationes Domini, & non cognouerunt consilium eius, quia congregauit eum quasi fœnum areæ.

ARCANA autem ratione area Ecclesiam significat Christianam, omnium hominum genere plenam; quorum pars vtiles & probati; pars verò improbiores & inutiles esse censentur. Alteta autem pars triticum, altera paleę dicuntur, sicut scriptum est. Cuius ventilabrum in manu sua; & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Est etiam vbi area idẽ, quod Latinis plantarium arborum, sit. vt, Nonne cùm tetigerit eam ventus vrens, siccabitur, & in areis germinis sui arescet?

Cassus
Genes. 44.
Genes. 45.
Genes. 49.
Exod. 13.
Exod. 23.
Exod. 33.
Num. 22.
1. Reg. 7.
Matth. 13.
Deut. 25.
Commoditas
4. Reg. 5.
Periculum
Iob. 3.
Psalm. 106.
Securitas
Iosa. 2.
1. Reg. 1.
1. Reg. 26.
Infectans
4. Reg. 15.
Psal. 18.
Punctio
Deut. 24.
Consilium Permutatio
1. Reg. 17.
Ierem. 5.
Declinatio
3. Reg. 13.
Matth. 2.
Iacob. 2.
Regio
Isai. 9. Matth. 19.
Communitas.
Tim. 2.

VIA LOCVS.

CAP. XXXVII.

Publicus locus
2. Reg. 20.
3. Reg. 13.
Ierem. 3.
Ezech. 11.
Nahum. 3.
Matth. 20.
Matth. 21.
Act. 26.
Certus locus
Genes. 16.
Genes. 35.
Exod. 13.
Num. 14.
2. Reg. 15.

VIA publicus, apertus, & omnibus patens, neque vlli, nisi per iniuriam aut vim aut culpam, præclusus vel negatus locus est. Ex qua ratione frequens viamentio in sacris inuenitur. vt, Amasa autem conspersus sanguine iacebat in media via. Vidit hoc quidam vir, quòd subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amouit illum de via in agrum, ne subsisterent transeuntes propter eum. Amoto ergo illo de via, transibat omnis vir sequens Ioab, &c. &, Qui cùm abiisset, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in via. Et ecce viri transeuntes viderunt cadauer proiectum in via, & leonem stantem iuxta cadauer. &, In vijs sedebas expectans eos, quasi latro in solitudine. &, Vox in vijs audita est, ploratus & vlulatus filiorum Israel. &, Plurimos occidisti in via hac, & implestis vias eius interfectis. &, Paruuli eius elisi sunt in capite omnium viarum. Et ecce duo cæci sedẽtes secus viam audierunt, quòd Iesus transiret. &, Plurima autem turba strauerant vestimenta sua in via. &, Die media in via, vidi, Rex, de cælo supra splendorem solis circunfulsisse lumen.

EST etiam via aliquando loci alicuius certus index & plurimis cognitus. vt: Cumque inuenisset eam angelus Domini in solitudine, quæ est in via Sur. &, Mortua est ergo Rachel, & sepulta in via, quæ ducit Ephrata. Et non eos duxit Dominus per viam terræ Philistinorum, quæ vicina est. &, Cras mouete castra & reuertimini in solitudinem per viam maris rubri. Et cunctus populus incedebat contra viam oliuæ quæ respicit ad desertum. Solet præterea via varijs casibus &, laboribus patère: ex quo fit, vt inter periculorum loca connumeretur, solicitudinemque quibusdam cogitatione sui moueat. vt, Si tuleritis & istum, & aliquid ei in via cõtigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos. &, Dimisit ergo fratres suos, & proficiscentibus ait, Ne irascamini in via. &, Dan coluber in via, cerastes in semita. &, Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. &, Ecce ego mittam angelũ meum, qui præcedat te, & custodiat te in via. &, Non enim ascẽdam tecum, quia populus duræ cervicis es, ne fortè disperdam te in via. Et stetit angelus Domini in via contra Balaam. Et cernens asina angelum stantem in via, euaginato gladio, auertit se ab itinere. &, Erubui enim petere auxilium, & equites qui defenderent nos ab inimico in via. Et manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici & insidiatoris in via. &, Misereor turbæ, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quod manducent. & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Ex his rationibus fit, vt grauissimo crimini detur, si quis alterum in via vel læserit, vel iniustè impedierit. vt, Memento quid fecerit tibi in via Amalech, quando egrediebaris ex Ægypto; quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassi residebant, occiderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum.

Infectans
4. Reg. 15.
Psal. 18.
Punctio
Deut. 24.
Consilium Permutatio
1. Reg. 17.
Ierem. 5.
Declinatio
3. Reg. 13.
Matth. 2.
Iacob. 2.
Regio
Isai. 9. Matth. 19.
Communitas.
Tim. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ierem. 2. nem aliquando interpretamur. vt, Quia dereliquisti Dominum Deum tuum in eo tempore, quo ducebat te per viam, & nunc quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? &, Viuit via tua Beriabee. &, Amos. 7. Esto consentiés aduersario tuo citò dum es in via cũ eo. Matth. 5. Confabulatio. Præterea via ipsa varia argumenta iter agentibus, quæ Mar. 7. tractentur, suppeditare solet. Et in via interrogabat discipulos suos, dicens: Quem me dicunt esse homines? Marc. 9. Et interrogabat eos, dicens: Quid in via tractabatis? At illi tacebant, si quidem in via inter se disputauerant, Luc. 24. quis eorum maior esset. &, Nónne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Et Angelus Philippo, Surge, inquit, & vade Act. 8. contra Meridianum, ad viam quæ descendit ab Ierusalem in Gazam, hæc est deserta: & quę deinde sequuntur de via. Iam verò viæ adnotatione aliqua adiuncta Pax. varias significationes ostendunt, vt Via publica & trita & recta ingredi, pacem & innocentiam profiteri est. vt, Deut. 2. Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via; Psalm. 34. non declinabimus nec ad dextram, nec ad sinistram. Via obscura & lubrica periculum continet. vt, Fiant Ierem. 26. viæ illorum tenebræ & lubricum. Viæ desertæ vastationem & solitudinem. vt, Immittamque in vos bestias agri, quæ consumant vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæq; fiant viæ vestræ. Huius Thren. 1. etiam sententiæ est: Viæ Sion lugent, eò quòd non sit qui veniat ad solemnitatem. His oppositum significant Isai. 43. in deserto apertæ & frequentes. vt, Ecce ego facio noua, &c Ponam in deserto viam. &, Ponam omnes mon- Isai. 49. tes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur. Vt verò nihil magis peruium & commune omnibus, quàm via est, sic nihil vilius, abiectius, & omnium cõtemptui magis expositum est, quàm viarum lutum: quod eandem hominum conditionem significat, cùm ad similitudinem in oratione vsurpatur: hoc est, conditionem abiectissimam, & omnium direptioni & conculcationi expositam. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum viarum in prælio. &, Dum seminat, quædam ceciderunt Zach. 10. Matth. 13. secus viam, & venerũt volucres cæli, & comederunt ea.

SEMITA LOCVS.

CAP. XXXVIII.

Singularitas. SEMITA eandem ferè cum via definitionem obtinet, nisi quòd angustior, atque ad obseruandum difficilior est, referturque ad singularem quandam alicuius vestigij adnotationem & obseruationem, sicut scriptum Psalm. 24. est: Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Quanquam autem via vna sit, semitæ ad eam viam referendæ numero plures esse solent, quòd semitæ singularum personarum vestigijs fiant, sicut scriptum Iob. 6. est. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, & semitam ignorauit auis, nec intuitus est eam oculus Iob 27. vulturis. Non calcauerunt eam filij insitorum, nec pertransiuit per eam leæna. Et volucres cæli & pisces ma- Psal. 7. ris, qui perambulant semitas maris. &, Perfice gressus Psalm. 16. meos in semitis tuis, vt non moueantur vestigia mea. &, In semita iustitiæ vita: iter autem deuium ducit ad Prouerb. 12. mortem. Est autem semita, quo certior, eo aptior insi- Genes. 49. dijs parandis locus, sicut scriptum est: Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita mordens vngulas equi, vt Iob. 17. cadat ascensor eius retrò. &, Abscondita est in terra pe- Iob. 19. dica eius, & decipula illius super semitam. Et semitam Prouerb. 1. meam circumsepsit, vt transire non possim, & in calle meo tenebras posuit. &, Sic semitæ omnis auari, animas possidentium rapiunt. Variæ autem semitæ ab eodem initæ, turbationem ac metum & fugam arguunt, vt scriptum est: Et caderent per duas semitas vertentes ter- Iudic. 20. gà, quarum vna ferebatur in Bethel, & altera in Gabaa. & paulò pòst. Qui fugam arte simulantes inierunt consilium, vt abstraherent eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas semitas perducerent.

IAM verò semitę cum adiunctis arcanam magis habere videtur significationem, vt semitæ rectę iustitiam, innocentiam & simplicem probatamque virtutis rationem; curuæ verò his aduersa indicent. Sic apud Isaiam, Isai. 26. Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulãdum. &, Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Et Matth. 3. contrà, Semitæ eorum incuruatæ sunt: omnis qui cal- Isai. 59. cat in eis, ignorat pacem. Et munera de sinu impius ac- Prouer. 17. cepit, vt peruertat semitas iustitiæ. Semitæ infrequentes loci vastitatem, & commerciorum atque cõsuetudinis raritatem ostendunt; metum etiam & terrorem periculiq́ formidinem significant. vt, In diebus Sangar Iudic. 5. quieuerunt semitæ; & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios. At verò semitæ in aquis factæ, felicitatis & boni consequendi facilitatem, diuiniq́ beneficij præsentem copiam, atq. adeò magnam rerum obsecundationem interpretari possumus. vt, Hęc Isai. 43. dicit Dominus, qui dedit in mari viam, & in aquis fortentibus semitam.

PETRA LOCVS.

CAP. XXXIX.

PETRÆ quoque nomen ad locorum naturam & rationem aliquando appellatur, & quibusdam interdum rebus commodum vsum præbet, quibusdam verò incommoditatis affert significationem. In primis verò petræ, quæ mole sua maiores, pondere grauiores, & duratione diuturniores sint, in itinerum, termino- Nota. rum, locorumq́ue notis censentur: vt, Ego stabo coram Exod. 17. te ibi super petram Horeb. &, Fuit autem terminus Amorrhæi ab ascensu Scorpionis Petra & superiora lo- Iudic. 1. ca. Et tolle carnes & azymos panes, & pone super pe- Iudic. 6. tram illam. &, Reuersus est ergo Saul desistens persequi 1. Reg. 23. Dauid; & perrexit in occursum Philistinorum: propter hoc vocauerunt locũ illum Petram diuidentem. Atque in tutorum & munitorum natura locorum petra præter cætera genera appellatur. vt, Ecce est locus apud me, & Exod. 33. Munitio. stabis supra petram: cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ. &, Si in petra posueris ni- Num. 24. dum tuum. Et Samson descendens, habitauit in spe- Iudic. 13. lunca petræ Ethan. Et qui remanserunt de Beniamin, Iudic. 20. fugerunt in solitudinem, & pergebant ad petram, cuius vocabulum est Remmon. &, Dominus petra mea & 2. Reg. 22. robur meum & saluator meus; & in petra exaltauit me. Et lepusculus plebs inualida, qui collocat in petra Prouer. 30. cubile suum. Ex eadem ratione fit, vt fugæ atque latibulis aptus locus, petra habeatur. vt: Ingredere in pe- Isai. 2. tram, & abscondere in defossa humo. &, Ingredientur in scissuras petrarum, & in cauernas saxorum a facie Domini. Atque nonnullis animantium generibus aptus ad manendum commorandumq. locus, petra est, aliis autem ineptus & inutilis æstimatur. vt: Nunquid nosti Iob. 39. partus ibicum in petris? & Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suũ? In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, Psalm. 103. atque inaccessis rupibus. Et super ea volucres cæli habitabunt, de medio petrarum dabunt voces. Et montes excelli ceruis, petra refugium erinaceis. contra verò, Amos. 6. Nunquid currere queunt in petris equi? aut arari po- Ezech. 16. Fornicatio. test in bubalis? Porrò ædificiorum fundamenta firmissima viuæ & natiuæ petræ substernunt. sicut scriptum est. Fundamenta æterna supra petram solidam. Et om- Matth. 7. nis qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificauit domũ suam super petram.

Viuæ etiam & natiuæ petrę sepulchris perpetuis maximam commoditatem præbent. excisæ. Sic enim Ioseph sepulchrum, quod corpori Christi commodauit, Matth. 27. in petra sibi excidisse scribitur. His non dissimile est, Sepulchrum. quòd petra generis principium & primum aliquem ex maioribus arcanè significat. vt: Attendite ad petram, Isai. 51. vnde excisi estis; & ad cauernam, &c.

RVRSVS autem petra sterilis & infecundus natura locus, ad fertilitatem aliquando redactus, miraculum singu-

Deut. 8. Petra. Deut. 32. Iob. 28. singularemq́ue prouidentiam probat. vt: Qui eduxit riuos de terra durissima. &, Vt sugeret mel de petra, oleumq́ue de saxo durissimo. &, In petris riuos excidit, Iob. 29. & omne pretiosum vidit oculus eius. &, Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos Psal. 77. olei. Et interrupit petrã in eremo, & adaquauit eos velut in abyssо multa. &, Aliud cecidit super petram, & na- Luc. 8. tum aruit, quia non habebat humorem. Periculi autem Offensio. & offensionis notationem petræ nomen aliquãdo affert. Psal. 136. vt, Beatus, qui tenebit & allidet paruulos suos ad pe- Psalm. 140. tra. &, Absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum. &, In Isai. 8. lapidem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israël. His accedit difficillimi transitus aut præ- Difficultas. cipitij significatio prominentis petræ nomine inducto. 1. Reg. 14. vt, Erant autem inter ascẽsus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philistinorum, eminentes petræ ex vtraque parte.

VRBS LOCVS.

CAP. XL.

PRIMVS in locis hominum industria comparatis Vrbs est, quæ & alio nomine Ciuitas à Latino interprete dicitur. Neq; enim Latinæ linguæ discrimen perpetuò in nostris versionibus obseruatur, vt vrbs muros & ædificia, ciuitas verò ciues significet, sed vrbs & ciuitas interpretum arbitrio pro eadẽ Hebraica voce עיר redduntur. Primus autem huiusmodi loci inuentor & Genes. 5. auctor Cain sibi vndique metuens fuisse dicitur, qui ædificauit ciuitatem, & appellauit eam de nomine filij sui Hanoch. Huius igitur loci inuentionem metus & suspicio prima excogitauit, quòd ædificiorum & frequentiæ atque communis societatis vsu securiorem sibi vitam promitteret. Primum igitur ciuitas siue vrbs murorum ædificiorumq́ue structuram significat. Ex quo genere multa in sacris leguntur. vt, Ædificauerunt Exod. 1. vrbes tabernaculorum Pharaoni Pithon & Rameses. Numer. 32. &, Ædificate ergo vrbes paruulis vestris & caulas ac stabula ouibus & iumentis. &, Da ergo mihi montem Iosue. 14. istum, quem pollicitus est Dominus te quoq; audiente: Ierem. 47. in quo Enacim sunt & vrbes magnæ atq; muratæ. Et aquæ operient terram & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius. Et conclamabit omnis populus voci- Iosue 6. feratione magna, & muri funditus corruent ciuitatis. Monumentum. Vrbium & ciuitatũ certa nomina rei gestæ monumentum conseruare solent. vt, Idcirco vocatum est nomen Genes. 19. vrbis illius Segor. &, Vnde appellauit eam Abundan- Genes. 26. tiam, & nomen vrbi impositum est Berſabe. & appellauit nomẽ vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. Solent etiam vrbium nomina certorum locorum vel terminorum notis animaduertẽdis adscribi, sicut scriptum est. Ecce solemnitas Domini est in Silo anniuersaria, Iudic. 21. quæ sita est ad septentrionem vrbis Bethel ad orientalem plagam via quæ de Bethel tendit in Sichimam.

VRBES vitæ, iuris, commoditatum & incommoditatum communionem & continere & signi- Cõmunitas ficare obseruauimus. vt, Benedictus tu in ciuita- Deut. 28. te, & benedictus in agro. Et rursus, Maledictus eris in ciuitate, & maledictus in agro. &, Florebunt de ci- Psalm. 71. uitate sicut fœnum terræ. Propter loci etiam firmitudinem & habitatorum frequentiam, conseruandis & tuendis quoque tum vitæ, tum vsui opportunis rebus, Genes. 41. vrbes petuntur. vt, Omne frumentum sub Pharaonis Iudic. 19. potestate condatur, seruetuŕque in vrbibus. &, Dixit- Num. 32. que puer, Veni, obsecro, declinemus ad vrbem Iebusęorum. &, Paruulos nostros & mulieres & pecora atque Psal. 106. iumẽta relinquentes in vrbibus Galaad. &, Deduxit eos in viam rectam vt irent in ciuitatem habitationis. Et constituerunt locum habitationis. Quòd si vrbibus diripi accidat, frequentia magnaq́ue spolia inueniri & ca- Deut. 3. Opulentia. lamitosam edi stragem consequitur, sicut scriptum est. 1. Reg. 5. Iumenta autem & spolia vrbium diripuimus. &, Fie- 1. Paral. 20. bat enim pauor mortis in singulis vrbibus & grauissima manus Dei. &, Dauid manubias vrbis plurimas tulit. &, Abundantes & vberes vrbes ingredietur, & Daniel. 11. facies, quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius, rapinas & prædam & diuitias eorum dissipabit. Vrbis etiam & ciuitatis nomen ciues ipsos habitato- Ciues. resque significat. vt, Percusseruntq́ue vrbem in ore gla- Iosue. 10. dij. &, Vir autem ille, postquam egressus est, nuntiauit Iudic. 1. vrbi. &, Percusserũt ciuitates omnes per circuitum Ge- 1. Reg. 4. raræ. &, Scies, quòd vrbs illa vrbs rebellis est & nocens 2. Paral. 4. regibus & prouincijs. &, Quid sibi vult clamor ciuita- Esai. 4. tis tumultuantis? &, Quomodo facta est in meretricem 1. Reg. 14. ciuitas fidelis! Vrbes vel naturæ situ, vel operum struIsai. 1. ctura munitæ, securiorem vitam & firmius præsidium promittere videntur. vt, Ipsa terra bona an mala, vrbes Numer. 13. quales, munitæ an absque muris. &, Terra cultores Deut. 2. fortissimos habet, & vrbes grandes atque muratas. Et Vniuersitas. cunctis, quæ adiacent torrenti Ieboc & vrbibus mon- Numer. 31. tanis: Vrbes & viculi & castella omnem in vniuersum populum complectuntur. vt, Quidquid habere po- Periculum. tuerunt depopulati sunt, tam vrbes, quàm viculos & castella flamma consumpsit. Vrbs patens & aper- Proverb. 25. ta periculis & calamitatibus obnoxiam peruiamq́ue significat rem, sicut scriptum est, Vt vrbs patens & absque murorum ambitu ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Iam verò vrbs, quòd Miseria. ad frequentiam & habitationem inuenta sit, si contrà in solitudinem redigatur, miserum rerum statum indicat, sicut scriptum est. Relicta est in vrbe solitudo, & Isai. 24. calamitas opprimet portas. &, Quia posuisti ciuita- Ibi. 25. tem in tumulum, vrbem fortem in ruinam. &, Domus Isai. 32. dimissa est, multitudo vrbis relicta est. Ex hoc aũt genere petuntur argumẽta à contẽtione ad minorum lo- Ierem. 4. corũ calamitatem affirmandã & ostẽdendã. vt, Aspexi, & ecce Carmelus desertus, & omnes vrbes eius de- Ierem. 5. structæ sunt à facie Domini. A voce equitis & mitten- Ierem. 48. tis sagittam fugit omnis ciuitas. Et conteret vrbes Ezech. 6. munitas tuas, in quibus tu habes fiduciam, gladio. Et Ose. 13. veniet prædo ad omnem vrbem, & vrbs nulla saluabi- Levit. 26. tur: & peribunt valles & campestria, & vrbes desertæ Psalm. 138. erunt. &, Vbi est Rex tuus? maximè nunc saluet te in Isai. 17. omnibus vrbibus tuis. Et erit terra vestra deserta, & ciuitates vestræ dirutæ. &, Quia dicitis in cogitatione, accipient in vanitate ciuitates suas. Huc illud apud prophetam pertinet: Ecce Damascus desinet esse ciuitas.

OPPIDI Latinum nomen vulgatæ versionis auctori plerumque idem quod vrbs est, ex eo- Oppidum. dem Hebraico verbo עיר redditum. Sed quod proprię oppidum verti possit, id est quod apud Hebræos est עיר הפרזי ad verbumque sonat vrbem irruptionis, hoc est, in quam facile irrumpi possit: cuius generis rara mentio, atque in ijs tantum narrationibus est, Deut. 3. vbi de expugnationibus vrbium agitur, vt, Præter op- 1. Sam. 5. pida multa valde. Et alibi, A ciuitate munita vsque ad villam itruptionis.

VICVS LOCVS.

CAP. XLI.

VICI nomẽ Latinũ nõ perpetuò ex eadẽ Hebraica voce ab Interprete redditur. Namq; aliquãdo pro Hebraico טירה quod propriè palatium significare videtur, interpretes vertunt vicum, vt, Per vicos atque cõfinia. 1. Paral. 6. Nonnunquam vicum dicunt, quod Hebræis עיר, hoc Iosue. 15. est vrbs. vt, Et peruenit vsque ad vicos mõtis Ephron. 1. Reg. 9. & Omnes vicos, qui ad se pertinebant, & erant absque numero. Interdum quoque ex חוה, quod Latinis vil- Num. 32. læ sonat, vici à nostris redduntur. vt, Iair autem filius Iosue. 13. Manassæ abiit, & occupauit vicos eius, quos appellauit Hauoth-Iair, & omnes vicos Iair, qui sunt in Basan. Inuenimus etiam vici nomẽ, ex קנה, quod oppidum vertere possis, translatum. vt: Non fuit vicus & ciuitas, Deut. 2. quæ nostras effugeret manus. Sed propria significatio vici est, quæ vel pagum extra vrbem, vel in ipsa vrbe partem aliquam indicat, qualem etiam Romani descripserunt. Vicus Martius & Cohiamachus, qui vicus inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tolosam & Narbonam est. Vtraque autem significatione vocabulo Hebræo פֶּלֶךְ respondet. Cuius mentio, quæ in sacris libris fit, cùm ad locum spectat, rem publicè palamque gestam plerunque indicat. vt, Iuxta illum ædificauit Raphaia filius Hur princeps vici Ierusalem. Et iuxta illum ædificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Ierusalem. &, Surgam & circuibo ciuitatē, & per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea. &, Nolite tuba canere sicut hypocritæ faciunt in synagogis & vicis. &, Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, debiles, cæcos & claudos introduc. &, Surge vade in vicum, qui vocatur Rectus; & quære in domo Iudæ Saulum. Et exeuntes processerunt vicum vnum. &, Eamus in proximos vicos & ciuitates, vt ibi prædicem. &, Quocunq. introibat in vicos vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos. &, Vade in domum tuam; & si in vicum introieris, nemini dixeris. Qui verò ab interpretibus diminutiuo nomine viculi appellantur, pagi Latinè dici possunt, quales circa magnas vrbes esse solent, eiusdem ferè gentis familiarumq. ciuibus aut illorum cognatis frequentes. Hi Hebraicè חצרים dicuntur, quòd à ciuitatibus ipsis oriundi sint: vt, Azotum & viculos eius. Et Madeba & Hesebon, cunctosque viculos earum, qui sunt in campestribus. &, Et habitauerunt in vrbibus Amorrhei & in Hesebon & in viculis eius. &, Tam vrbes, quàm viculos & castella flamma consumpsit.

Publicum
2.Esdr.3.
Cantic.3.
Matth.9.
Luc.14.
Actor.9.
Actor.12.
Marc.1.
Marc.6.
Marc.8.
Viculi
Ioſ.15.
Ioſ.19
Numer.21.
Num.31.

PLATEA LOCVS.

CAP. XLII.

Hospitium commune

PLATEA, quòd maximè omnium in vrbe publicus & peruius locus, hominumque concursu & transitu sit celeberrimus, ab insidiis tutus esse putatur, atque post priuatas vniuscuiusque ædes ad hospitum pernoctationem idoneus, sicut scriptum est: Qui dixerunt, Minimè, sed in platea manebimus. &, Quò cùm intrassent, sedebant in platea ciuitatis. &, Vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis. &, Quæso ne in platea maneas. Quam ob rem facinoris magni loco ducitur, si quid è platea publica petatur & detrahatur, cuiusmodi gloriam viri labes Galaad nacti sunt: qui furati fuerant corpora Saulis, & Ionathæ de platea Bethsan, in qua suspenderant eos Philistijm. Ad hanc sententiam illud refertur. Non est ruina maceriæ neque transitus, neque clamor in plateis eorum. &, Nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Et illud, Dicit piger, Leo est in via, in medio platearum occidendus sum. Item illud publicam fraudem incredibilemque iustitiæ violationem significat. Et conuersum est retrorsum iudicium, & iustitia longè stetit, quia corruit in platea veritas. Iam verò cædes in plateis factæ magnam & publicam calamitatem, atque labefactatam & conuulsum ciuitatis statum indicat, idemque significant planctus & vlulatus in platea editi. vt, In triuiis eius accincti sunt sacco, super tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus descendit in fletum. Et clamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terræ. Et super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis plāctus, quia contriui Moab sicut vas inutile. &, Ideò cadent iuuenes eius in plateis eius. Et immittam pestilētiam & sanguinem in plateis eius. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus. Quoniam autem platea peruius locus, & transeuntium frequentia celeberrimus est, ideò lutum minus diu continet, vtpote vel quòd redemptorum diligentia vel transeuntium frequentia citissimè aut abolentur, aut abradatur. Quam ob rem huiusmodi similitudo detrimētum magnum, & contemptæ rei vel personæ abolitionem significat, sicut scriptum est. Delebo eos vt puluerem terræ, quasi lutum plateārum comminuam eos atque confringam. Et facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. Et ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum. &, Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem quasi lutum platearum. Ædificauit Tyrus munitionem suam, coacernauit argentum quasi humum & aurum platearum. Præterea quo capacissimus in vrbe locus platea sit, rebus, quas celeberrimas & notissimas esse oporteat, agendis exponendisque petitur. vt: Et conuocauit vniuersos in platea portæ ciuitatis, & locutus est ad cor eorum. Et legit in eo aperte in platea, quæ erat ante portam aquarum, de manè vsque ad mediam diem, in conspectu virorum & mulierum & sapientium. &, Mardochæus indutus sacco, & spargens cinerem capiti, & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, ostendens amaritudinem animi sui. Et egressus Athach iuit ad Mardochæum stantem in platea ciuitatis ante ostium palatij. &, Primus de regis principibus ac tyrannis teneat equum eius, & per plateas ciuitatis incedens clamet & dicat. Sic honorabitur quemcunque voluerit rex honorare. &, Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. &, Surgam, & circuibo ciuitatem, & per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea. &, Circuite vias Ierusalem, & aspicite & considerate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium & quærentem fidem. &, Nónne vides quæ isti faciunt in ciuitatibus Iuda & in plateis Ierusalem? Et ædificasti tibi lupanar, & fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. &, Quocunque introibat Iesus in vicos vel villas aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos. &, Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, debiles ac cæcos & claudos introduc huc. Illud quoque ad capacitatem frequentiamque pertinet. Et plateæ ciuitatis complebuntur infantibus & puellis ludentibus in plateis eius. Non absimili quoque ratione platearum locus ad nominis, personæque vel rei celebritatem gloriamq; vsurpatur. vt, Memoria illius pereat de vita, & non celebretur nomen eius in plateis. &, Quando accedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. &, Cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. &, Non contendet, neque clamabit, nec audiet aliquis in plateis vocem eius. &, Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Allegoricos autem plateæ nomen pro patenti & aperto loco vsurpatur, qualis in humano capite aurium situs est: vt, Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis.

Ioſ.10.
Micheæ 7.
Zachar. 9.
Celebritas
2.Esdr.32.
2.Esd.8.
Esth. 4.
Esth. 6.
Prouerb. 5.
Cant. 8.
Ieremi. 5.
Ezech. 16.
Matt. 6.
Luc. 14.
Zach. 8.
Iob. 18.
Psal. 108.
Matth. 6.
Matth. 20
Luc. 13.
Amplitudo
Esaiæ. 30.

PRAETORIVM LOCVS.

CAPVT XLIII.

INTER publica & communia loca Prætoris domus siue Palatium propriè Prætorium dicitur & cēsetur, in quo reorum causæ examinari & iudicari solent magna adstantium frequentia, quibus facilè cognosci possit quinam & quonam modo agatur. Est itaque locus communis accusatori & reo, atque iudici & testibus, quatenus ad causas agendas pertinet: quatenus verò ad spectandas, omnibus aliis communis est. Quam ob rem præter communionem & societatem, exactam & legitimam causarum & rerum cognitionem significare videtur Prætorii frequentatio & vsus, atque eandem omnibus notam apertamque esse posse, vtpote publici & præcipui in ciuitate magistratus à Romanis dicundi iuris & publicam rem gubernandi causa constituti. Est autem animaduertendum, eos, qui in prætorium inducuntur, vt causam dicant, à proprio ciuitatis iure & priuilegio alienos, & in Romanorum potestatem omnino traditos censeri, sicut scriptum est. Adducunt ergo Iesum à Caipha in prætorium. &, Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorum? Et ingressus est ad prætorium iterum, & dicit Iesu: Vnde es tu? Et Paulus in prætorium Herodis Felicis præsidis iussu custoditur. Et milites præsidis suscipientes Iesum in prætorium congregauerunt vniuersam cohortem, & exuentes eum chlamyde coccineam circundederunt ei, &c. Hæc omnia potestatem factam iudici, traditumque gentibus reum significant. Id quod sera nimium Iudæ pœnitentia confirmatur, sicut scriptum est. Adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc videns Iudas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset. Quòd verò publicam & multis cognitam ac testatam esse causam in prætorio actam necesse sit, D. Paulus docet: Ita, vt vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio. Illud verò non prætorij ipsius, sed ædium alienarum nomine interpretandum est, quòd Iudæi non introierunt in prætorium, vt non cōtaminarentur gentium consuetudine & communicatione tecti vnius, sed vt manducarent pascha, cuius nondum præterierat dies.

Iohan. 19.
Actor. 23.
Matth. 27.
Ibidem.
Philip. 1.
Priuatæ ædes.
Iohan. 18.

FORVM LOCVS.

CAP. XLIIII.

Publicum
Cessario
Mercatus
Ezech. 27.
Matth. 20.
Matth. 11.

FORVM publicus locus, peruius atque apertus, in quo omnia palam fiunt, otiosorum præterea & cessantium hominum conuentus ostentationis atque gloriæ causa à quibusdam exquisitus. Est etiam vendendis rebus propter populi frequentiam, atque operis conducendis opportunus, quarū rerum exempla illa sunt: De domo Thogormię equos & equites, & mulos adduxerūt ad forum tuum. Et vidit alios stantes in foro otiosos. &, Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes cœqualibus suis dicunt &c. Publicam rem & contestatam spectatamque actionem hoc significat: vt illud etiam. Videntes quia exiuit spes quæstus eorum, apprehēdentes Paulum & Sylam perduxerunt in forum ad principes; & offerentes eos magistratibus dixerūt &c. Et Scribæ & Pharisæi salutationes in foro amare dicuntur. & Paulus Christi notitiam propagare studens disputabat in synagoga cum Iudæis & colentibus, & in foro per omnes dies, ad eos qui aderant. Fori præterea vsus & commercium & consuetudinem significat, quanquam non admodum certè definita sit, nisi ijs, qui religionis studium ad superstitionem vsque profitentur. vt, Pharisæis, qui tenentes traditionem seniorum, à foro nisi baptizentur, non comedunt.

Actor. 16.
Matth. 23.
Actor. 17.
Marc. 7.

PISCINA LOCVS.

CAP. XLV.

PISCINÆ locus nó tam natura quàm hominum opere constat, & priuati interdum, sæpe autem publici iuris atque vsus est. Nihil verò illustris significationis habet, quatenus piscina est, nisi quòd locorum vel terminorum ad actionum gestarūmue rerum monumenta vel indicia certas ostendit notas. vt, Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egressi sunt, & occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon: & cùm in vnum conuenissent, è regione sederunt, hi in vna parte piscinæ, & hi in altera. Et suspenderunt eos super piscinam in Hebron. Et lauerunt currum eius in piscina Samariæ. &, Tharthan, Rabsaris & Rabsaces cùm ascendissent, venerunt in Ierusalem, & steterunt iuxta aquæ-ductum piscinæ superioris, quæ est in via agri fullonis. Et Sellum filius Chol ædificauit muros piscinæ Siloe in hortum regis &c. vsque ad piscinam, quæ grādi opere constructa est. Piscinæ autem, quod in euangelica historia celebratur mysterium, non ex loci ratione, sed ex diuina virtute definitur.

2.Reg. 2.
2.Reg. 4.
3.Reg. 22.
2.Esd. 3.
Iohan. 5.

TEMPLVM LOCVS.

CAP. XLVI.

DE templi maiestate, sanctitate & vsu aliàs pluribus dicturi, nunc de situs loci rationem spectantibus significationibus breuiter agemus: illud imprimis præfati, Templum inter omnia mundi inferioris loca tum propter arcanam significationem, tum propter vsum præcipuè religiosum haberi: quanquam aliàs mundus omnis templum esse censeatur, & humanus animus commodissimum omnium Deo templū optetur. Tamen quòd certa loca esse oporteat quoque, in quæ homines religionis tū cognoscendæ, tū colendæ causa publicè conueniant, sacrata ad eam rem templa instituūtur, sanctitudine & cultu venerabilia, tam apud eos, qui veræ & probatæ religionis expertes fuerint, quàm apud eos, qui veræ pietatis notitiam habent; hoc tamen discrimine, quòd illi falsam, hi verò veram & certam pietatis rationem sequantur: sicut scriptum est, Replebimur in bonitate domus tuæ: sanctū est templum tuum, mirabile in æquitate. Principio autē communis religionis profitēdę, orationis & supplicationum, precum quoque atque gratulationum causa templum peti solet, quorum vsium exempla illa sunt. Et ascendebat vir de ciuitate sua statutis diebus, vt oraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo, sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderēt ad templum Domini. Ascenditque rex templum Domini, & omnes viri Iuda vniuersi, qui habitabant in Ierusalem cum eo, sacerdotes & prophetæ & omnis populus à paruo vsque ad magnum: legitque cunctis audiētibus omnia verba libri fœderis, qui inuētus est in domo Domini &c. quæ de publica professione in illo loco narrantur. Et vniuersi sub manu patris sui ad cantandum in domo Domini distributi erant. &, Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. &, In templo eius omnes dicent gloriam. &, In conspectu angelorum psallam tibi, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. &, Cùm angustiaretur in me anima mea, Domine, recordatus sum, vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum &, Domus mea domus orationis vocabitur omnibus gētibus. & Christi discipuli fuisse dicuntur quotidie perdurantes vnanimiter in templo. Idem autem locus sacerdotibus ad proprium sacrorum munus curandum præscriptus propriè & constitutus est. An non legistis in lege, quòd sabbathis sacerdotes in templo sabbatum violant & sine crimine sunt? Sacris etiam rebus & donarijs conseruandis commodus locus templum esse censetur. Et tulit Ioiada Pontifex gazophylacium vnum, aperuitque foramen desuper, & posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur ad templum Domini. &, Omnes reliqui in cunctis locis, vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco suo argento & auro & substantia & pecoribus, excepto, quod voluntariè offerunt in templo, quod est in Ierusalem. &, De bellis & manubiis prælıorum, quæ consecrauerāt ad instaurationem & supellectilem templi Domini.

Psal. 64.
1.Reg. 1.
4.Reg. 23.
1.Paralip. 25
Psal. 5.
Psal. 28.
Psal. 137.
Ioan. 2.
Isai. 56.
Actor. 2.
4.Reg. 12.
1.Esd. 1.
1.Paral. 16.

PIETATIS doctrinæ exercitandæ, atque instruendis ad fidem probitatemque hominibus, & publicus, & maximè idoneus locus templum est. Et respondens Iesus dicebat docens in templo, &c. Et quotidie apud vos sedebam, docens in templo & non me tenuistis. &, Ite, & stantes loquimini plebi omnia verba vitæ huius. Lectissimus autem locus hic est ad perpetuam, & publicam accepti beneficij recordationem statuendis rerum gestarum monumentis, idque mos apud omnes adeò gentes obtinuit. Tuleruntque Philistijm arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & statuerunt eam iuxta Dagon. Et miserunt in terram Philistinorum in circuitu vt annuntiaretur in templo idolorum & populis. Et Goliath gladium sacrauerat Dauid in tabernaculo Silo. Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant serui Adarezer, & detulit ea in Ierusalem, & de Bere & de Beroth ciuitatibus Ada-

Doctrina
Marc. 12.
Matth. 26.
Actor. 5.
1.Reg. 5.
Monumenta
2.Paral. 24.
1.Reg. 31.
1.Reg. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus Adarezer tulit rex Dauid æs multum nimis,de quo
4.Reg.2. fecit Salomon omnia vasa in templo. Propter loci autem religionem atque vsus etiam sanctitudinem,& Dei
reuerétiam præcipuum sanguinis humani,effusio etiam
legitima, aliena à templo esse debet, quanquam aliquando Salomon raro exemplo optatam in eo potiùs
Prophanatio. loco mortem Ioab inferri non sine causa permiserit; aliàs autem nefas est cædem in templo fieri, quod &
idem Salomon hac etiam in causa vitandum curabat.
2.Paral.23. Sed egressus Ioiada Pontifex ad centuriones & principes exercitus dixit illis, Educite illam extra septa tem-
Sacrilegiũ. pli,& interficiatur foris gladio. præcepitque Sacerdos,
ne occideretur in domo Domini. Eorum, quæ templo consecrata sunt, ablatio sacrilegij notam subit: vt
1.Esd.5. Vasa templi, quæ tulerat Nabuchodonosor.

SYNAGOGA LOCVS.
CAP. XLVII.

SYNAGOGA propriè non tam locus, quàm ipse hominum conuentus est, qui tamen loco illi,in quo de
sacris præcipuè rebus agi solet, nomen communicauit
suum. vt illud: Et synagogam ipse ædificauit nobis. &
Luc. 7. Religio. Amant primas cathedras in synagogis. Est autem locus
Marc. 12. Doctrina. cum precibus & supplicationibus frequentandis, tum
disciplinæ publicæ & sacris rebus docendis commodus.
Ideoque Christus frequentissimè in synagogis Iudæorum docuisse dicitur. Paulus etiam in multis disputa-
Matth.4. Pœnitentia publica. bat synagogis. Publica etiam & solennis alicui indicta
Act.17.22 24. correctionis pœna in synagoga subiti consueuit: cuius
Marc.13. illud est sententiæ. Et in synagogis vapulabitis. &, Domine ipsi sciunt, quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos, qui credebant in te.
Notatur etiam in eo loco præcipuè,vt in alijs publicis,
hypocritarum hominum ostentatio omni conuentui
Matth.6. apertè exposita. Namque eiusmodi amant in synago-
Excommunicatio. gis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur
ab hominibus. Eiectio autem è synagoga communicationis abnegatio est, & abalienatio à religiosa consuetudine, quæ à nostris recepto iam verbo Excommunicatio dicitur. Ad hanc rationem illa pertinent. Iam
Iohan.9. enim conspirauerant Iudæi, vt si quis confiteretur eum
Iohan.12. esse Christum,extra synagogam fieret. Et propter Pharisæos non confitebantur, vt è synagoga non ejicerentur. &, Absque synagogis facient vos.
Iohan.16.

MVRVS LOCVS.
CAP. XLVIII.

QVANQVAM omnis paries murus dici Latinis possit,fere tamen omnis murus in sacris libris ex
Hebraico שור redditus vrbium mœnia & circuitum significat, cuius multæ ad vsum commoditates obser-
Securitas tutela. uantur. Namque ad vrbium & locorum securitatem
Exod.14. & præsidium firmius significandum aptè hoc nomen appellari solet. vt: Et ingressi sunt filij Israel per mediũ
sicci maris, erat enim aqua quasi murus ad dexteram
eorũ & ad læuam. Et exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare, nec vnus quidem superfuit
ex eis. Filij autem Israel perrexerunt per medium sicci
Leuit.13. maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris & à
Deut.28. finistris. &, Explorate (inquit Moses) vrbes quales, muratæ an absque muris. &, Cunctæ vrbes erant
muratæ muris altissimis. Illud etiam murorum præ-
Isai.6. sidium quantum esse putetur, apertè indicat, quod in diris prædictionibus est conscriptum. Et destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas
fiduciam in omni terra tua. Et illud. Conclamabit
omnis populus vociferatione magna, & muri funditus
Ierem 50. corruent ciuitatis. Igitur omni populo vociferante &
Ibidem. clangentibus tubis,postquam in aures multitudinis vox
sonitus increpuit, muri illico corruerunt. Et ascendit
vnusquisque per locum, qui contra se erat, ceperuntque ciuitatem. Et apud prophetas. Clamate aduersus eam: vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta
eius, destructi sunt muri eius,quoniam vltio Domini
Amos.1. est.&, Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion.
&, Mittam ignem in murum Gazæ & deuorabit fines
Nah.2. eius. &, Ruent in itineribus suis, velociter ascendent
Isai.1. muros eius. &, Dies Domini exercituum super om-
Zach.2. nem turrim excelsam, & super omnem murum munitum. Et ego ero ei, ait Dominus, murus ignis in
Propugnaculum. circuitu. Multa præterea alia rationis huius exempla sunt. Huic verò proxima est propugnaculi significatio,
cuius non parua commoditas in muro esse existimatur.
2.Reg.11. vt, Quare accessistis ad murum, vt præliaremini? an
1.Esd.4. ignorabatis, quòd multa desuper ex muro tela mittantur? &, Orauimus Deum nostrum; & posuimus custo-
Cantic.8.10 Ierem.1. Ioem.2.8. dem super murum die ac nocte contra eos.&, Ego murus,& vbera mea sicut turris. &, Ego quippe hodie dedi te in ciuitatem munitam & in columnam ferream,
& in murum æneum super omnem terram. &, Dabo
Ciuitas. te populo huic in murum ferreum fortem, & bellabunt aduersum te,& non præualebunt. Murorum præterea ambitus ciuitatem non solùm mœnibus, sed re-
Leuit.25. rum agendarum & iuris ratione definit. Ex quo genere illa sunt. Qui vendiderit domum,intra vrbis muros habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus. Si autem in villa fuerit domus,quæ muros
Numer.35. non habet,agrorum iure vendetur. Et Leuitis vrbes ad habitandum datas ita definiebat Deus, vt ipsi in oppidis maneant, & suburbana sint pecoribus & iumentis:
quæ à muris sunt ciuitatum forinsecus per circuitum,
Agrestal.22. mille passuum spacio vendentur. Et illud, Ciuitas in quadro posita est,&c. & paulo post. Et mensus est mu-
Isai.36. rum eius centum quadraginta quatuor cubitorum. Est etiam murus ad eorum, quæ & exterius & interius
Ezech.33. aguntur, prospectum opportunus locus. vt, Ne loquaris ad nos Iudaice in auribus populi, qui est super murum. &, Filij populi tui, qui loquuntur de te iuxta muros,& in ostijs domorum. Habet autem ad
Commoditas. dubias res vel vitandas vel effugiendas, euadendaque ciuitatis pericula, commoditates interdum idoneas murus: quas qui sapienter agunt, obseruare solent.
Ideoque exploratores à Iosue missi ad tabernam muro
Ioſu.2. vrbis adstructam diuertisse dicuntur, vnde & tibi & officio suo consulere commodius potuere,demissique
Act.9. sunt per funem de fenestra Rahab, cuius domus muro
2.Cor.11. hærebat. Et Paulum accipientes discipuli nocte per murum, demiserunt submittentes in sporta. Quæ
Conspicuitas. super murum geruntur aut coliocantur,exposita vndique ad spectandum sunt, & ita manifesta, vt neque eos
1.Sam.15. qui in agro, nec eos etiam, qui intra vrbem agunt, latere possint. Quam ob rem Saulis & filiorum cadauera
4.Reg.3. in muro Bethsan posita ab hostibus fuisse narrantur. Et Moabitarum rex Idumæorum regis filium in prælio
4.Reg.6. arreptum super murum accenso igni combussit. Et Israelitarum rex cùm per murum Samariæ ingressus,ve-
Psalm.54. stimenta sua dolens indignatusque discideret,celarum cilicium populo omni prodidit. Ad hoc etiam publicæ
& expositæ rationis genus illa pertinent exempla. Die
Ezech.27. ac nocte circundabit eam super muros eius iniquitas. &, Pygmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas
Securitas. suspenderunt in muris tuis per circuitum. Illud porrò magnæ atque ab omni metu alienæ securitatis signum
Zach.2. est, vrbes absque muris esse & coli. vt, Ascendam ad terram sine muro, veniam ad quiescentes habitantesque
Zach.2. secure: hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ non sunt eis. &, Curre & loquere ad puerum istum dicens: Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius.

SVBVRBANVS LOCVS.
CAP. XLIX.

POSTREMVS ex publicis locis suburbanus est Hebraice מגרש dictus, quo nomine aliquando significatur ager vrbi proximus,idemque certis limitibus definitus

finitus,iumentis domesticis ad pascua destinatus,cuius
exemplum est. Præcipe filijs Israel, vt dent Leuitis de
possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana
eorum per circuitum,vt ipsi in oppidis maneant,& suburbana sint pecoribus ac iumentis,quæ à muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spacio ten
1.Paral.6. dantur.&,Gaathitis dederunt Hebron in terra Iuda,&
Ezech.45. suburbana eius per circuitú. Et apud prophetã: Et erit omni ex parte sanctificatum quingentos per quingentos
Ezech.8. quadrifariam per circuitum quinquaginta cubitis in suburbana eius per gyrum. Non raro etiam suburbana dicuntur vici & oppidula vrbi viciniora, quibus eadem iuris, & iudiciorum communicatio est, vt:
2.Paral.5. Habitauerunt in Galaad, & in Basan, & in viculis eius,
1.Paral.13. in cunctis suburbanis Saron vsque ad terminos.
Periculum &, Mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israel, & ad Sacerdotes & Leuitas,qui habitat
2.Paral.11. in suburbanis vrbium. Atque turbatis bello aut belli suspicione temporibus,suburbanorum vt non tuta habitatio, ita minus frequens esse solet. Sic Roboami &
Ieroboami regum ætatibus, cùm omnia dissidiis & inimicitiis flagrarent, Sacerdotes & Leuitæ, qui erant in vniuerso Israel, venerunt ad Roboam de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana & possessiones suas, &
Excommunicatio Numer.16. transeuntes ad Iudam & Ierusalem. Pomœrijs, hortis,
& vinetis,animi & vtilitatis causa comparatis,idoneus
Deut.32. in suburbanis locus est. vt, De vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. &, Quo-
Isai.16. niam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sabama, &c. Atque hactenus publica loca ad significationum variam rationem obseruandam peragranimus:
nũc deinceps priuata velociter indicaturi percurremus.

DE PRIVATIS LOCIS.
CAP. L.

PRIVATORVM locorum simplicissimus tẽtorium est, isque mobilis & nulli certo loco perpetuus.
Genes.4. Cuius primus vsus labelo Mathusalemi filio adscribi-
Vagatio. tur, qui fuit pater habitantium in tentorijs atque pastorum. Itaque in tentorijs habitare, vaga & instabili
sede vti, significat: id quod pastorum nomen satis declarat, quorum plaustra vagas rité trahunt domos, vt
Mansio. Poëta inquit. Tentorium autem figere, commorationis & mansionis signum est quantocumque tempore
Genes.31. ea fiat. Cuius exempla sunt. Iamque Iacob extenderat in monte tabernaculum. cumque ille consecutus
Exod.19. fuisset eum cum fratribus suis, in eodem monte Galaad fixit tentorium. Et profecti de Raphidim, & permouentes vsque in desertum Sinai, castrametati sunt
in eodem loco, ibique Israel fixit tentoria è regione
Numer.11. Num.32. montis.&, Egressi de Oboth fixerunt tentoria in Iea-
Ierem.6. barim. Et egressi de Elim fixerunt tentoria super mare rubrum. Atque à patrum olim consuetudine, ad
peregrinationes deinde, demùm verò ad militarem
Exech.25. vsum tentoria quoque culta fuere. Vnde, & figere tentoria super ciuitatem aliquam, obsidentium & bella mouentium est. vt, Ad eam venient pastores, &
greges eorum,fixerunt in ea tentoria in circuitu. Et idcirco ego tradam te filijs orientalibus in hæreditatem,
& collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua. Nocturno tempore reges,& principes in castris
1.Reg.26. tẽtoria quietis causa petunt: Ita cùm vidisset Dauid locum, in quo dormiebat Saul,& Abner filius Ner prin-
Metus. ceps militiæ eius; & Saulem dormientem in tentorio:
4.Reg.7. venerunt Dauid,& Abisai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacentem, & dormientem in tẽtorio, & hastam fixam in terra ad caput eius; Abner autem,&
populum dormientes in circuitu eius. Atque tentoria belli tempore deserere,ingentis metus,& maximæ trepidationis indicium est manifestum. Sic enim Syrorum exercitus surgentes fugerunt in tenebris,& dereliquerunt tentoria sua. Et leprosi duo fugam hostium vehementissimam hoc argumẽto confirmarunt. Venimus ad castra Syriæ, &nullum ibidem reperimus hominem, nisi equos, & asinos alligatos,& fixa tentoria.

Templum Significatur etiam tentorij nomine locus Deo imperaton sacer, cunctis in eius exercitum & imperium adscriptis cõmunis,ad religionis cultum & ad supplicationes expositus,ac nonnunquam pro ipsis cortinis siue velis & aulæis, quibus extensis locus circundari solet,
Exod.26. vsurpatur. vt, Facietque tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho,& purpura,coccoque bis tincto. In
Simplicitas tentorijs manere & agere, de ijs dicitur, qui sine magno sumptu & apparatu facilem consuetudinem, &
1.Paral.17. familiaritatem, omni superbia & fastu alienam,profitentur & præstant. sic Deus aiebat. Nec enim mansi in domo ex eo tempore, quo eduxi Israel vsque ad diem hanc, sed fui semper mutans loca tabernaculi,&
in tentorio manens cum omni Israel.

Domus. PRIVATAM quoque cuiuscunque domum, & familiam tentorij nomine significamus. vt, Cumque
Genes. 31. intrasset tentorium Rachelis, &c. Ex hac significatione efficitur, vt tentorij dilatationẽ idem esse interpretemur quod familiæ & generis propagationem. vt, Dila-
Isai.54. ta locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorũ extende. Vt communicationem & consuetudinem tentorij alicuius frequẽtatio, sic etiam abalienationem eiusdem detestatio & fuga arguit, idemque est cum ea, quam excomunicationem dicunt. vt, Cumque recessissent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron stabant in introitu papilionum suorum. Et ista
Num.19. est lex hominis, qui moritur in tabernaculo: omnes qui ingrediuntur in tentorio illius, & vniuersa vasa polluta erunt septem diebus. Nonnunquam verò certæ gentis notam nomen tentorij appellatum indicat, quæ vel semper vel frequentissime tentorijs pro domicilijs vtitur. vt, Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopiæ.
Habac.3.

TABERNACVLVM LOCVS.
CAPVT LI.

PEREGRINVM & hospitem, incertique loci cultorẽ,tabernaculũ arguit. vt, Sed in tabernaculis ha-
Hospes. Ierem 14. bitabitis cunctis diebus vestris. Et adhuc te sedere fa-
Osee.12. ciam in tabernaculis. &, Quandiu sumus in hoc ta-
2.Cor.5. bernaculo, ingemiscimus.

Tẽtorium. TABERNACVLI eadem cum tentorio ferè rationum & significationum obseruatio, sed huius nominis apud Latinos interpretes vsurpatio est frequentior:
& pro vrbibus, domibus atque oppidis non raro accipitur. vt: Cotruitque Iudas coram Israel,& fugit in ta-
3.Reg.1. Priuatæ ædes. bernacula sua. Priuatas etiam ædes in primis significat,
Genes. 9. & rem priuate actam,arguit. vt: Iacuit Noe in tabernaculo suo, & apparuerunt angeli Abrahæ sedenti in ta-
Genes.18. bernaculo suo. &, Festinauit Abraham in tabernaculum suum. Et Isaac duxit Rachel in tabernaculum ma-
Genes.24. Deut.1. Deut.16. tris suæ. Et murmurastis in tabernaculis vestris atque dixistis, Odit nos Dominus,&c. &, Acham furtum in tabernaculo suo condidit. Atque in tabernaculũ suum quemque ire,est suas res agere. vt, Mane consurgens vades in tabernacula tua. &, Non recedamus in tabernacula nostra, nec aliquis nostrum suam intrabit domum, sed hæc contra Gabaa in commune faciemus.
Iosue.7. Sue res agere. Iudic.21. Genes.33. Exod.16. Gentem etiam quandam in tabernaculis degentem
Genesis nom. Iudic.8. Sochoth,i. tabernacula,& vrbem Sochoth, siue tabernaculorum,legimus. Et ascendens Gedeon per viam eo-
1.Paral.2. rum, qui in tabernaculis morabantur. Cognationes quoque Scribarum habitantium in labes canentes atque resonantes, & in tabernaculis commorantes. Et
1.Paral.4. percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inuenti fuerant ibi. Templum etiam illud antiquum in
Exod.26. Templum. solitudine erectum, & per multa sæcula etiam in Silo, & alibi conseruatũ, tabernaculum fuit, & antonomaticos appellatum est tabernaculum. vt, Tabernaculum verò ita facies. Et paulò inferius, Vt vnum taber-
Exod.25. Exod.33. naculum fiat. Idem tabernaculũ Domini & tabernaculum testimo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cōsuetudo

testimonij & fœderis dicitur. Perinde quoque vt tentorij, tabernaculi frequentatio cuiuspiam societatem, & consuetudinem; desertio verò & fuga, abalienationem & detestationem indicat. vt, Præcipe vniuerso populo, vt separetur à tabernaculis Chore, Dathan & Abiron. Surrexitque Moyses, & abijt ad Dathan & Abiron, & sequentibus se senioribus, dixit ad turbam: Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent. Huc illud pertinet, Elegi abiectus esse in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Et audiui vocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus. Et tabernacula iustorum germinabūt. Auxilium, præsidium & tutelam in alicuius virtute sitam, tabernaculi nomen inductum significat aliquando. vt, Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui. &, Tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem & absconsionem à turbine & pluuia; & proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Familiam quoque & sobolē tabernaculi vox appellata significat. vt, Tabernacula eorum in progenie & progeniem. &, Propterea Deus destruet te in finem, & euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo. Et in tabernaculis eorū non sit, qui inhabitet. Incensa sunt tabernacula eius. Et suscitabo tabernaculū Dauid, quod cecidit. TABERNACVLVM in petra collocatum vel fixum, perpetuum monimentū indicare videtur, & perpetui nominis arguit cogitationem. vt, Excidisti in excelso memoriale diligenter, & in petra tabernaculum tibi. &, Cum defecerit is, recipiant vos in æterna tabernacula. AT verò tabernaculum vnius noctis, breuem & instabilē mansionē, perituramq. domicilium, nomen genusque extinguēdum significat vt, Agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vniꝰ noctis. Huius etiam generis illa sunt. Repente vastata sunt tabernacula mea, subitò pelles meæ. &, Quoniam dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra. &, Dissipauit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum. Lappa in tabernaculis idem significat. Et depositionem tabernaculi sui instare, Petrus aiebat. Tabernaculū figere, bellū & obtidionem parare, & castrametari est. vt, Et figet tabernaculum suum à Padno inter maria.

Nomet. 16.

Psal. 83.

Psal. 112.

Apocal. 21.

Proverb. 14.

Præsidium Psal. 26.

Isai. 4.

Psal. 48.
Psal. 51.
Psalm. 68.
Ierem. 51.

Monumētum

Isai. 22.

Luc. 16.

Isai. 14.
Ierem. 4.
Ierem. 9.
Thren. 2.
Osee. 9.
2. Petr. 1.
Daniel. 11.

DOMVS LOCVS.

CAP. LII.

TABERNACVLIS Domus successerunt, quæ vt ad plura agenda commodiores sunt, ita etiā vberioré sermonum & sententiarum suppeditant materiam.

Mansio

Mansionem enim vel hominis vel animalis cuiuscunque, vel aliarum etiam rerum, Domum vocamus. vt, Reuerterabaturq. in Ramatha, ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Israelem. &, Quis dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis soluit? cui dedi in solitudine domum. &, Etenim passer inuenit sibi domum &,

1. Reg. 7.

Iob 39.

Psal 84.
Psalm 103.
4. Reg. 20.

Herodij domus dux est eorum. Et etiam Ezechias lætatus in aduentu eorū, ostendit eis Domum aromatum & domum vasorum suorum. &, Laada pater Maresa, & cognationes domus operātium byssum in domo iu-

1. Paral 4.

stitiæ. Et fœminarum regiarum domum apud Susam fuisse legimus. His proxima illa sunt, domus seruitutis, pro ergastulo seruorum. vt, Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo seruitutis. Eduxique vos in manu forti, & redemi de domo seruitutis. &, Vt educeres de carcere vinctum, & de domo carceris sedentes in tenebris. Et domus hyemalis commoda frigori arcendo habitatio est. vt, Rex autem sedebat in domo hyemali in mēse nono. &, Percutiam domum hyemalem cū domo æstiua. Et mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarū suarum. &, Esto mihi in Deum protectoré, & in domum refugij. &, Hæc est domus culinarū in qua coquent ministri domus Domini victimas populi. &, Melius est ire ad domum luctus quàm ad domū cōuiuij. &, Quid peccatū tibi, quia mi-

Ephes. 2.

Deut. 5.

Deut. 7.

Isai. 42.

Ierem. 16.

Amos. 3.

Mich. 2.

Psal 10.
Ezech. 49.

Proverb. Ierem. 37.

fisti me in domum carceris? Domus etiam sepulchrum, eademque Domus æternitatis dicitur, sicut scriptū est. Et sepulchra eorum domus illorum. Quoniam ibi homo in domum æternitatis suæ. Domus etiam, quietem, otium, idoneumque meditationi significat locum. vt, Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo. &, Erunt verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedens in domo tua. Et docete filios vestros, vt ea meditentur, quando sederis in domo tua. Rursus illa oratio inquietum & perturbatum vitæ vsum indicat. Nec in domo manebat, sed in monumentis.

Quies Psal. 48. Proverb. 12.

Daniel. 4. Deut. 6.

Deut. 11.

Luc. 8.

DOMVS quoque vrbanam vitam, & rem, vt ager, etiam rusticam significat. vt, Cunctaque vastantes, quæ in domibus & in agris erant. Est autem inter vrbanam & ruralem domum vario actionum iure distinctum discrimen, quod ad multorum locorum expendendam rationem obseruari expediat. nam, Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiā redimendi, donec vnus impleatur annus: si autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorū iure vendetur. Domus viri vxori ascribitur, ac viri arbitrio gubernatur, sicut scriptum est. Vxor in domo viri cùm se voto constrinxerit & iuramento, quæ est in domo patris sui. &, Quod si verum dixerit, & non est inuenta in ea virginitas, ejiciet eam extra fores domus patris sui. &, Ite in domum mattis vestræ, & faciat Dominus vobiscum misericordiam, sicut fecistis cum mortuis & mecum. Et nemo est, qui reliquerit domum aut parētes aut fratres &c. Præterea domus patris vel propria alicuius cum appellatur, iucundiorem conditionem, ac suauiorem vitæ vsum peregrinationi & hospitio oppositum significat. vt, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. &, Postquam eduxit me Deus de domo patris mei. &, Esto, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui. &, Obliuisci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei. &, Ite in domum matris vestræ. &, Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam & obliuiscere domum patris tui. Nonnunquam, & domus nomen melius, & commodius hospitium indicat, quàm aut in taberna, aut in publico loco haberi possit. vt, Obsecro Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi. Et fecit sicut illi fuerat imperatum, & introduxit viros in domum. Et eduxit ad eos Simeon, & introductis domum attulit aquā. &, Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam. &, Scio quid faciam, vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Atque officij huius argumentum domus ipsius præparatio est, sicut legimus. Ingredere benedicte Domini: cur foris stas? præparaui domum, & locum camelis. Domus constructio, materies, & opificium, vitæ conditionem siue tenuem siue opulentam indicat. vt, Videsne, quòd ego habitem in domo cedrina, & arca Dei sit posita in medio pellium? Et vniuersa, quæ fecit Achab, & domus eburnea, quam ædificauit. &, Myrrha, gutta & casia

Vrbanavita

Genes. 34.

Exod. 4.

Leuit. 25.

Viri domus

Num. 30.

Deut. 21.

Custodia

Deut. 22.

Genes. 38.

Genes. 50.

Ruth. 1.

Genes. 12.

Genes. 20.

Genes. 31.

Genes. 43.

Ruth. 1.

Psalm. 44.

Hospitium

Genes. 19.

Genes. 47.

Luc. 14.

Genes. 18.

Genes. 24.

2. Reg. 3.

Num. 30.

Deut. 22.

Ruth. 1.

Psalm. 44.

Amos. 5.

Isa. 4. Sepulchrū.

3. Reg. 2.

2. Paral. 3.

Copia. Numer. 22. & 24. Deut. 6.

2. Esd. 9.

Proverb. 1.

Isai. 13.

Familiaritas.

Exod. 4.

Leuit. 14.

Iosue. 2.

Isai. 6.

Notatio.

Nehem. 3.

Circumstantia.

Genes. 44.

Exod. 8.

Exod. 22.

Iudic. 19.

Ierem. 22.

Thren. 2.
Osee. 6.

Amos. 7.

Regg. 1.

Zachar. 13. Manifestatio.

Isai. 2.

Templum. Iudic. 19.

3. Reg. 6.

Consuetudo.

3 Reg. 13.

Proverb. 5.

Cant. 5.

& casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis. &, Domos quadro latere ædificabitis, & non habitabitis in eis. Ex hac ratione ille locus allegoricōs est ponendus. Quanto magis qui habitant domos luteas. Sepulchra regum & principum in domibus ipsorum aliquando constructa & parata legimus. Nam Ioab sepultus est in domo sua in deserto. & dormiuit Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eum in domo sua. Domus plena rei cuiuspiam magnam copiam & affluentiam manifestat. vt, Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero mutare, &c. &, Dederit tibi Dominus plenas domus cunctarum opum, quas non struxisti. &, Cœperunt itaque vrbes munitas & humum pinguem, & possederunt domos plenas cunctis bonis. Omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis. &, Requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus. Habet autem domus certos, quibus definiatur, limites in omni iuris ratione obseruandos, vltra quos publicus aut cōmunis aut certè alienus locus cēsetur, atque illis terminis familia, cōsuetudo, familiaritas & necessitudo cōtinetur. Ex hoc genere illa sunt, Decima die tollat vnusquisque agnū per familias & domos suas. &, Assumet vicinū qui cōiūctus est domui suę. Et in die primo nō erit fermentū in domibus vestris. &, Nullus vestrum egrediatur ostium domus, suæ vsque manè. &, Transcendet Dominus domus, & non sinet percussionem ingredi in domos vestras. &, In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. &, Ille præcipiet, vt efferant vniuersa de domo, priusquam ingrediantur in eam. &, Patrem tuum & matrem, fratresque & omnem cognationē tuam cōgregaueris in domum tuam. Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ipsius erit super caput eius. &, Sola Raab meretrix viuat cum vniuersis, qui cum ea in domo sunt. Locorum quoque certis notationibus domus certo nomine indicata deseruit. vt, Post eum ædificauit Melchias filius aurificis vsque ad domum Nathinæorum. Rerum autē & actionum argumentis & rationibus amplificandis circumstantiæ grauissimæ à domus loco adduntur, siue ad probandum, siue ad improbandum adferri debeant. vt, Quomodo consequens est, vt furati simus de domo Domini tui aurum vel argentum? &, Ebulliet flumen ranas, quæ ascendent & ingredientur domum tuam, & cubiculum lecti tui. Et si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuentus. Et venerunt filij Belial, & circundantes domum senis fores pulsare cœperunt. &, Quid est, quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Et posuerunt idola sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum. Et vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solenni. &, In domo Israel vidi horrendum, ibi fornicationes Ephraim. Et in Bethel non adijcies vltra, vt prophetes, quia sanctificatio regis est, & domus regni est. &, Intulistis in domum, & exsufflaui illud. &, His plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me. Illud autem, Rapina pauperum in domibus vestris est, manifesti argumenti vim habet.

DOMVS Dei pro templo & publico loco religionis causa celeberrimo sæpissime in sacris vsurpatur libris. vt, Nunc vadimus ad domum Dei. Et factum est verbum Domini ad Salomonem, dicens: Domus hæc, quam ædificas, &c.

Ex his autem, quas adnotauimus, obseruationibus efficitur, vt domus etiam communionis & consuetudinis mutuæ rationem subeat: qui enim eadem domo vtuntur, communicare & consuescere inter se, qui verò abstinant, abalienari putantur. vt, Locutus est rex ad virum Dei, Veni mecum domum, vt prandeas, & dabo tibi munera. Et paulò inferius alius, Veni, inquit, mecum domum, vt comedas panem. &, Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. &, Nec dimittam eum, donec introducam eum in domum matris meæ. &, Ne ingrediaris domum conuiuij, & paulò pòst, Domum conuiuij ne ingrediaris, vt sedeas cum eis, & comedas & bibas. Et de domo mea ejiciam eos, non addam vltra vt diligam eos. Et de domo Dei interficiā sculptile & conflatile. &, Intrantes in domum salutate eam, dicentes, Pax huic domui. Et quicunque non receperit vos, nec audierit, exeuntes foras de domo vel ciuitate excutite puluerem de pedibus vestris. &, Ecce, qui in pretiosa vestē sunt & deliciis, in domibus regum sunt. &, In quacunque domum intraueritis, ibi manete, nec inde exeatis. Hinc autem illæ orationes obseruantur, quæ & frequentes occurrunt, & certa significatione minime carent, domi esse priuate & secreto agere. Et cùm introijsset domum à turba, & ingressus domum, neminem voluit scire. Et in domo iterum discipuli eius interrogauerunt eum. &, Nunquid domosnō habetis ad manducandū & bibendum? Et si quis esurit, domi manducet, & non in iudicium conueniatis. Domos penetrare, est familiaritatem magnam aucupari, & secretorum consiliorum arcanorumque conscium esse velle. vt, Ex his sunt, qui penetrant domos viduarum, &c. Domum scrutari, diligentem perquisitionem significat. vt, Cras hac eadem hora mittam seruos meos ad te, & scrutabuntur domum tuam & domum seruorum tuorum. &, Mulier vna drachma perdita, accēdit lucernam & euerrit domum, & quærit diligenter. Venire domum, grauem de re aliqua curam significat in loco. vt, Venit ergo Achab in domum suam indignans & frendens super verbo, &c. &, Reuersus est rex Israel in domum suam audire contemnens. Redire siue ire in domum, rem sibi iam compositam ducentis, & confidentis est, curaque deposita quiescere cogitantis. vt, Reuersa est in domum suam concepto fœtu. Et dixit Dauid ad Vriam, Vade in domum tuam, & laua pedes tuos. Nuntiatumque est Dauid à dicentibus, Non iuit Vrias in domum suam. Et ait Vrias ad Dauid, Dominus meus Ioab & serui domini mei super faciem terræ manent, & ego ingrediar in domum meam? Et ait rex ad mulierem, Vade in domum tuam, & ego iubebo pro te. Et dixit rex, Reuertatur in domum suam. Et Adoniæ dixit Salomon, Vade in domum tuam. Et dixit Dominus: Non habent isti Dominum. Reuertatur vnusquisque in domum suam in pace. Et reuersus est Iosaphat rex Iuda in domum suam pacifice in Ierusalem. &, Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. &, Reuertar in domum meam vnde exiui. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam. &, Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Domum alicuius conscendere dicuntur, qui impetu facto expugnare & diripere cogitant. vt: Domos conscendent, per fenestras intrabunt. &, Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? Idem ferè est domos percutere. vt, Quia ecce Dominus mandabit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem fissionibus. &, Si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret vtique & nō sineret perfodi domum suam. Ædificare, est certam sedem parare, & negotiorum finem, quietemque sibi proponere. vt: Sapientia ædificauit sibi domum. &, Sapiens mulier ædificat domum suam, insipiens constructam quoque manibus destruit. & Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam. &, Subleuetur desertum ciuitatis, in domibus habitauit Gedar. &, Ædificate domos & habitate. &, Quia super hoc misit in Babylonem ad nos, dicens: Longum est, ædificate domos & habitate. Illa verò huic cogitationi contraria sunt. Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos. &, Aedificabunt domos, & non habitabunt. Domum supra petram ædificare, consilij firmitudinem, & bonum euentum significat: contrà verò, super arenam construere. vt, Similis est viro sapienti, qui ædificauit domum suam super

Iosue. 10.

Osee. 9.

Ruth. 1.

Matth. 10.

Luc. 7.

Luc. 9.

Priuatum.

Matt. 7.

Matt. 10.

1. Cor. 11.

Familiaritas.

1. Tim. 2.

Inquisitio.

Luc. 15.

3. Reg. 21.

3. Reg. 20.

2. Reg. 11.

Securitas quies.

2. Reg. 14.

2. Paral. 18.

Matth. 9.
Matth 12.

Marc. 7.
Luc. 1.

Impetus.

Iob 1.
Matth. 12.

Amos. 8.

Quies.

Proverb. 9.
Proverb. 14.

Psalm. 14.

Isai. 28.
Ierem. 29.

Thren 5.
Osee 2.

Matth. 7.

super

Universidad de Deusto
Biblioteca

supra petrã. & paulo inferius de alio. Similis est homini, qui ædificauit domum suam super arenam. Illa porro manifesto & frequenti sermone vsurpata translatio est, vt domus pro familia, sobole & omni posteritate appelletur. vt, Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam. &, Recto itinere perduxit me Dominus in domum fratris domini mei. &, Accipies vxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei. Et omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Ægyptum. Et qui ingressi sunt in Ægyptũ cum Iacob, singuli cũ domibus suis introierunt. &, Nonne vos estis, qui odistis me, & eiecistis de domo patris mei? &, Qui habitare facit sterilem in domo. &, Domus, & diuitiæ dantur à parentibus. &, Tu eris super domum meam. &, Non timebit domui suæ à frigoribus niuis.

Genes. 7.
Genes. 24.
Ibidem.
Genes. 46.
Exod. 1.
Iudic. 11.
Psal. 112.
Prouerb. 19.
Genes. 44.
Prouerb. 31.

PRO gente & natione aliqua domus vsurpatur. vt, De domo Togormæ equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. &, Domus Togorma latera Aquilonis. Domus quoque in possessiuo casu vsurpatum nomen, familiæ vel gentis partem indicat. vt, Tulit Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ. Et omnes viri domus illius circũcisi sunt. Et dixit ad seruum seniorem domus suæ. & Ipse erat inclytus in omni domo patris sui. Et illud, In domo Dei ambulauimus cũ consensu. Ad hanc quoque definitionem pertinet. Et elegi abiectus esse in domo Dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Natio.
Ezech. 27.
Ezech. 37.
Genes. 17.
Ibidem.
Genes. 14.
Psalm. 54.
Psal. 73.

POSTREMO familiaris rei, & vitæ totius instituendæ ratio, domus nomine significatur. vt, Iustum est, vt aliquando prouideam domui meæ. &, Quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? &, Benedixit Dominus domui Ægyptij propter Ioseph. Et non accipiam de domo tua vitulos. &, Nisi Dominus ædificauerit domum. &, Deprehensus quoque reddet septuplũ. Et omnem substantiam domus suæ tradet. &, Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, quia comeditis domos viduarum.

Familiaris res.
Genes. 30.
Genes. 31.
Genes. 39.
Psal. 126.
Prouerb. 6.
Matth. 26.

CONCLAVE LOCVS.

CAP. LIII.

EX priuatis locis Conclaue est domus pars semota quidem, verum & familiaribus, & exteris magis exposita, quàm cubiculum; in qua, & cubare per tempora commoditatem, & prandere ac cœnare, & consilia cum amicis vel familiaribus inire principes solent. quarum rerum exempla illa sunt. Cùm autem ingressi fuissent in domum, ille dormiebat super lectum suum in conclaui. &, Dixit Amon ad Thamar, Infer cibum in conclaue, vt vescar de manu tua. Et tulit ad Amon fratrem suum in conclaue. &, Elisæus propheta, qui est in Israel, indicat regi Israel omnia verba, quæcunque locutus fueris in conclaui tuo.

Secretum.
2. Reg. 4.
2. Reg. 13.
4. Reg. 6.

CVBICVLVM LOCVS.

CAP. LIIII.

CVBICVLVM secretior cæteris domus partibus locus est, cuius vsus ad cubandũ, & dormiendum præcipuè expetitur. vt, Obsecro Domine mi, Ego & mulier hæc habitabamus in domo vna, & peperi apud eam in cubiculo. &, Samson in cubiculum vxoris intrare volebat. &, Bethsabee in cubiculo Dauidem Regem allocuta est. &, Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri. &, Ascendent ranæ in cubiculũ lecticuli tui. Idem autem locus ijs rebus idoneus putatur, quibus conscios nullos esse cupimus. Sic enim Ioseph à fratribus & familia semotus, introiens in cubiculum fleuit. &, Samsoni in cubiculo insidiæ positæ sunt. Et in cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi ne maledixeris regi. &, Introduces Iosaphat filium Nansi in interius cubiculum. Et quod locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. &, Iosabet Ioas infantem in cubiculo lectulorum abscondit. Secretò orantibus locus commodus cubiculum est. Esdras enim abijt ad cubiculum Iohannan filij Eliasib, & ingressus illuc panem non comedit, & aquam non bibit; lugebat enim trãsgressionem eorũ qui venerant de captiuitate. &, Tu autem cùm oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito. Latêre ob metum vel animi inopiam cupientibus opportunum putatur cubiculum; & cubiculi cubiculũ maiorem etiam trepidationem arguit, sicut scriptum est. Vade populе meus, intra in cubicula tua, claude ostia super te, absconde te modicum. &, Porrò Bennadab fugiens, ingressus ciuitatem, in cubiculum, quod erat intra cubiculum. Et visurus es in die illa, quãdo ingressurus es in cubiculum intra cubiculum, vt abscondaris. Magnam quoque necessitudinem amoremque maximum cubiculi communicatio indicat. vt, Inueni quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.

Oratio.
1. Esd. 10.
Matth. 6.
Latebræ.
Isai. 26.
3. Reg. 20.
3. Reg. 22.
Cantic. 3.

CVBILE SIVE LECTVS, LOCVS, CAP. LV.

CVBILE quoque, siue lectus, quieti, & somno capiendo paratur. vt, Lepusculus plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum. Et de cubilibus leonum, & erit cubile draconum. & Veniat pax, requiescat in cubili suo, qui ambulauit in directione sua. Et leo impleuit cubile suum rapina. Et pueri mei sunt in cubili mecũ. Thorus etiã maritalis, & meretricius lectulus cubilis nomine in loco significatur. vt, Super mõte excelsum, & sublimem posuisti cubile tuum. Dilatasti cubile tuum, & pepigisti cum eis fœdus. &, Egrediatur sponsus de cubili suo. &, Non in cubilibus & impudicitijs. &, Quia ascendisti cubile patris tui. &, Nosti Domine, quod detester cubile incircumcisorum. Cumque venissent ad eam filij Babylonis ad cubile mammarũ. Illud apud Ezechielem pro secreto loco vsurpatur. Vides fili hominis, quid filij Israel faciunt in tenebris vnusquisque in abscondito cubilis sui? Idem etiam propter silentium, & secretam stationem, cogitationũ officina, & deliberationum opportunus locus esse censetur. vt, Iniquitatem meditatus est in cubili suo. &, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris. &, Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris. Somniorum quoque locus. vt, Visiones capitis tui in cubili tuo. Pro sepulchro aut mortui lectulo vsurpatur etiam cubile. vt, In medio interfectorum posuerunt cubile eius. His contrarium euentum illa significant, quæ ideo grauiorẽ sensum adferre putantur. Si dixero, cõsolabitur me lectulus meus, & releuabor loquẽs mecum in stratu meo. Quę de cubili dicta sunt, eadẽ & lecto, & lectulo cõueniunt omnia, videlicet somnus & quies. vt, Ille dormiebat super lectũ suũ. &, Si ascẽdero in lectum strati mei. &, Ponamus lectulum in cubiculo. Quando irruit somniũ super homines, & dormiunt in lecto. Adulteriorũ locus. Ecce mittã cã in lecto & qui mæchantur cum ea, &c. &, Maledictus, qui dormit cum vxore patris sui, & reuelat operimentum lectuli eius. Adnotationem etiam securitatis habet lectus, augetque orationis sententiam. vt, Quanto magis nunc, cùm homines impij interfecerunt virum innoxium in domo sua super lectum suum.

Somnus.
Prouer. 30.
Cant. 7.
Ioel. 3.
Isai. 57.
Nahum. 2.
Luc. 11.
Thren. 2.
Isai. 57.
Ibidem.
Iud. 2.
Ezech. 23.
Genes. 49.
Esther. 14.
Ezech. 8.
Cogitatiõnibus.
Psal. 35.
Psal. 4.
Mich. 2.
Dani. 2.
Somnia.
Ecclesiast.
Ezech. 31.
Iob. 7.
2. Reg. 4.
Psalm. 131.
4. Reg. 4.
Iob. 33.
Apocal. 2.
Prou. 27.
Secretus locus.

SECRETVM, & maximè conseruatum domus locum, minimeque penetrabilem, & peruium. vt, Ascendent ranæ in cubiculum lectuli tui. Ægrotantium quoque locus lectus est, morbumque aliquando arguit. vt, Afferte eum ad me in lecto vt occidatur. &, Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius. &, Laua bo per singulas noctes lectum meum. &, Adduxerunt paralyticum iacentem in lecto. Et conuersus ad lectuli caput. &, Cuba super lectulum tuum & languorem simula. &, De lectulo, super quem ascendisti, non

Ezech. 7.
1. Reg. 19.
Psal. 40.
Matth. 9.
4. Reg. 1.
1. Reg. 19.
Luc. 17.

non surges. Societatem, & communem vitæ consuetudinem lecti communicatio indicat. vt, Erunt duo in lecto vno. Ad hanc rationem illud spectat, filium Sunamitidis in lectulo hominis Dei fuisse collocatum.

Luc. 17.
Societas
Apparatus
Prouerb. 25.
Amos. 5.
Ezech. 23.
Abscõdere
Matt. 4.
Sepulchrũ.
Iob. 17.
Monumẽtum.
Deut. 12.

AD splendoris, & apparatus argumentũ lecti quoque materies facit. vt, Mala aurea in lectis argenteis. &, Qui dormitis in lectis eburneis. &, Sedisti in lecto pulcherrimo. Sub lecto esse, est abscondi. vt, Nunquid accenditur lucerna, vt sub modio ponatur aut sub lecto? Sepulchrum aliquando dicitur lectulus. vt, In tenebris straui lectulum meum. Lectũ etiam in signum, & monumentum personæ cuiuspiam aut rei gestæ, cõseruari solere, ex illo discimus testimonio: Solus quippe Og Rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad mensuram cubiti virilis manus.

TVRRIS LOCVS.

CAP. LVI.

TVRRIS tum securitatis, & præsidij, tum prospectus, & ornamenti causa constituitur, sicut scriptum est: Faciamus nobis ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat cælum, & celebremus nomen nostrũ antequã diuidamur in vniuersa terra. &, Cum reuersus fuero victor in pace, destruã turrẽ hanc. &, Ædificauit turrim in medio eius. & Abimelech audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos. Erat autẽ turris excelsa in media ciuitate, ad quam confugerant viri, & mulieres. Et ædificemus ciuitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus. &, Turris fortitudinis à facie inimici. &, Turris fortissima nomen Domini. & Hubera mea sunt turres. Est etiam certa locorum notatio in turribus constituta. vt, Fixit tabernaculum trans turrim gregis. Et vsque ad turrim centum cubitorum sanctificauerunt eam, & vsq. ad turrim Hananeel vsq. ad portam anguli. Et à turre Syenes vsque ad terminos Æthiopiæ. Custodiæ, præsidio, speculæ, & præconijs atq. denuntiationibus opportuna turris esse solet etiam extra vrbes constructa. vt, Ædificauerunt filij Israel excelsa in cunctis vrbibus suis à turre custodum vsque ad ciuitatem munitam. Et ipse percussit Philistæos vsque ad Gazam, & omnes terminos eorum à turre custodum vsque ad ciuitatem munitam. &, Ioathan ædificauit in saltibus castella, & turres. &, Narrate in turribus eius.

Presidium
Genes. 11.
Iudic. 7.
Iudic. 9.
Isai. 5.
2. Paral. 14.
Psalm. 121.
Genes. 35.
Prouerb. 17.
Notatio.
Cantic. 7.
Nehem. 3.
Ierem. 31.
Custodia
Specula.
4. Reg. 17.
2. Paral. 27.

THESAVRORVM repositorium, sicut scriptum est. Iis autem thesauris, qui erant in vicis, & in turribus, & in vrbibus, præerat Ionathan filius Osiæ. Et fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis.

Thesaurus
1. Paral. 27.
Psalm. 121.

AREA LOCVS.

CAP. LVII.

AREA ad frumentum congregandum, & triturandum paratur: ex quo fit, vt pro fructuum copia vel inopia hoc nomen vsurpetur. vt, Sicut de areis primitias separabis: &, Reputetur vobis in oblationẽ primitiuorum tam de areis, quàm de torcularibus. &, Quando collegeris de area fruges tuas. Et nõ ligabis os bouis triturantis in area fruges tuas. &, Nocte areã hordei ventilabunt. &, Annuntiauerunt Dauid: Ecce Philistijm oppugnant Ceilam, & diripiunt areas. &, Nunquid credes illi quoniam sementem reddat tibi, & aream tuam congreget? &, Area, & torcular nõ pascent eos. &, Permundabit aream suam. In area dormiunt agricolæ triturę tempore, sicut scriptum est. Descende in aream, non videar te homo, donec esum potumque finierit: quando autem ierit ad dormiendum, &c.

Frumentũ.
Numer. 15.
Numer. 17.
Deut. 16.
Deut. 15.
Ruth. 3.
1. Reg. 23.
Iob. 39.
Ose. 9.
Dormitur. In area.
Ruth. 3.

CERTORVM locorum annotationi quoque areæ nomina deseruiunt. Postquam autem venerunt ad areã Nachor, &, Erat autem Angelus domini iuxta aream Areuna Iebusæi. &, Cùm peruenissent ad aream Chidon. Aliquando area idem quod plantarium est. vt, Nonne cùm terigerit eam ventus, siccabitur, & in areis germinis sui arescet? AREA propter conculcationis frequentiam, & calorem concipit, & humorẽ omnem remittit, & sterili ac tenui puluere abundat, sicciorque, quàm cæteræ soli partes, efficitur, sicut scriptum est. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum: & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ. &, Erunt sicut puluis raptus ex area. &, Sed & bestię agri, quasi area sitiens imbrem, susperexerunt ad te. Ex hac obseruatione signum Gedeoni factum explicatur de vellere, & area.

2. Reg. 6.
Notatio.
2. Reg. 24.
2. Reg. 14.
2. Paral. 35.
Ezech. 17.
Siccitas.
Daniel. 2.
Ose. 13.
Ioel. 2.
Iudic. 6.

TORCVLAR LOCVS.

CAPVT LVIII.

TORCVLAR locus eadem sermonum obseruationes suppeditat, annuosque vini, & olei prouentus persæpe indicat, sicut scriptum est. vt, Reputetur vobis in oblationem tam de areis, quã de torcularibus. &, Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. Et vino torcularia tua redundabunt. Illud autem temporum perturbationem, & hostium metum indicabat, quòd Gedeon excuteret, & purgaret fruméta in torculari. Præterea vltionem grauissimã, magnam & copiosam exdem torcular ex translatione siue allegoria significat. vt, Torcular calcaui solus, & de gentibus nõ est vir mecum. Huius loci allegoria nobis in commentarijs, Deo dictante, explicabitur. &, Torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iudæ. &, Venite & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. &, Ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Quæ verò in psalmorum inscriptionibus Latinis leguntur sępe Pro torcularibus, non huius argumenti est explicare.

Vinum mustum.
Numer. 17.
Ioh. 14.
Prouerb. 3.
Iudic. 6.
Perturbatio.
Isai. 63.
Vitio.
Ibid. 1.
Thren. 1.
Apocal. 13.

SOLARIVM LOCVS.

CAPVT LIX.

SOLARIVM altissimus in domo locus, tecti vicẽ obtinet, & ipse apertus Soli, & nocturnæ auræ expositus, vbi quæ exiccari parantur, extendi solent, ob eamq. rem non inter secreta, sed inter aperta censetur loca, ideoque minorem suspitionem facit occultandarum ibidem rerum; eaque res prudenter à Rahab ad exploratores liberandos fuit excogitata: quæ fecit viros ascẽdere in solarium domus suæ, operuitque eos stipula lini, quæ ibi erat. Ad spectacula etiam commodus locus est, vtpote altus, & liber, vt in templo Dagonis de templo, & solario circiter tria milia Samsonẽ spectasse commemorãtur. Dahid quoque ex solario Vriæ vxorẽ lauãtem prospexit. Et quoniam altissimus est locus, ad secreta colloquia commodus est, quippe quem nulli arbitri latere, aut obseruare possint. Ideoq. Samuel de diuino consilio cum Saule in solario locutus est. Æstiuo tempore in calida regione, quietis & pernoctationis causa, noctu petitur, etiam deambulationi, & auræ excipiendæ, & apertissimè agẽdis rebus interdiu idoneus est, hyeme autem solem accipit, & calidiorem, & liberiorem. Sic Saul in solario Samuelis dormijsse fertur. Dauid in solario deambulabat cùm Bathsaba prospiceret. &, Absaloni tetenderunt tabernaculum in solario, & ingressus est ad concubinas patris sui coram vniuerso Israel.

Aperta locus.
Iosue. 2.
Iudic. 16.
Prospectus
1. Reg. 11.
Liber locus
1. Reg. 8.
Quies nocturna.
Refrigeratio.
Aptitudo.
1. Reg. 9.
2. Reg. 11.
2. Reg. 16.

TECTVM LOCVS,

CAP. LX.

TECTVM ædificij postrema, & altissima atq. apertissima pars periculosis tẽporibus ad propugnandũ petitur, sicut scriptũ est. Erat autẽ turris excelsa in media ciuitate, ad quã cõfugerant viri, & mulieres, & omnes principes ciuitatis, &c. Vnde tectorum expugnatio omne præsidium superatum, & amissum significat. vt,

Iudic. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quidnam quoque tibi est, quia ascendisti & tu omnis in tecta? Huc & illud pertinet. Super tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus. &: Super omnia tecta Moab & in plateis omnis planctus. Et in illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descendat tollere ea. Est etiam locus patentissimus, in quo nihil fiat vel altius dicatur, quin audiri videriq́ue possit; sicut scriptum est. Altaria quoque, quæ erant super tecta cænaculi Achaz, quæ fecerant reges Iuda. &, Vigilaui & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Et eos, qui adorant super tecta militiam cæli. &, Quod in aure auditis, prædicate in tecto. TECTORVM fænum, quod & terræ altitudine careat, & soli ventoq́ue expositum maximè tententur, neque inferius, vnde exugat, humorem habeat, & citò arescit, & rerum breuem durationem significat; sicut scriptū est. Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit. Et facti sunt, vt herba tectorum, quæ exaruit antequam maturesceret. Passer in tecto, peregrinum hospitio, & ope carentem, atque temporum iniurijs expositum refert. Factus sum tanquam passer solitarius in tecto.

Isai 22. Ierem. 47. Luc. 17. Apertum. 4. Reg. 23. Psal. 101. Sapho. 1. Matth. 10. Breuitas Fœnum. Psal. 128. Isai 37. Peregrinus. Psal. 101.

LOCORVM PARTES.

CAP. LXI.

CONSEQVENS esse videtur, vt quorundam locorum partes, quæ & ipsæ loca sunt, adeamus; quidq́. ex eiusmodi locis ad sermonum significationes explicandas peti possit, indicemus.

PARIES LOCVS.

PARIES domus pars est, quæ & distinguendis partibus & tectis, contignationibusque sustinendis, portis, fenestris, apertionibusque faciendis, ornamẽtisque addendis paratur. Salomon enim ædificasse dicitur tabulata per gyrum in parietibus domus, & ostium lateris medij in pariete erat domus dextræ. & omnes parietes templi per gyrum insculpsit variis celaturis & torno. Et cælauit Cherubim in parietibus. Et in parietibus illius reptilium & animalium abominatio & vniuersa idola domus Israel depicta erant: in pariete. Paries mingentibus commodus est viris ad turpitudinem occultandam. Quâ ob rem velut prouerbiali oratione Hebræis vsurpatum est, mingere ad parietem, ad eam ætatem significandam, qua turpis & honesti cognoscẽdi homo compos iam factus est. vt, Non reliquit ex ea mingentem ad parietem. Erat etiam locus lepræ in domibus tactis examinandæ & cognoscendæ, sicut scriptum est, Et cum viderit in parietibus eius quasi valliculas pallore siue rubore deformes. Et ingressus Sacerdos viderit reuersam lepram & parietes respersos maculis, &c. Ad parietem prospicere, indignantium, & consilium, conspectum, sermonem, colloquiumque alterius aduersantium, demùm cura maxima affectorũ est. Sic enim Achab proijciens se in lectum, auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem. Sic etiam Ezechias conuertit faciem suam ad parietem, & orauit Dominum. Post parietem stare, non longè abesse significat. vt, Ipse stat post parietem nostrum respiciens post cancellos, &c. In pariete etiam delubra à gentibus aperiri & simulachra collocari solebant: sicut scriptum est, Et faciet ei dignam habitationem, & in pariete ponens illud. Intra priuatos parietes quicquam agere, arbitris remotis occultam rem patrantis est. vt, Quis me videt? tenebræ cooperiunt me, & parietes circundant me. Parietum palpatio aut tactio, cæcum aut luce carentem aut perturbato animo arguit: sicut scriptum est, Palpabimus sicut cæci parietẽ, & quomodo si quis inuitatur manu sua in parietem. Sunt etiam plantæ quædam, quibus opportunus ad nascendũ & crescendũ locus in parietibus est. Cuiusmodi est hyssopus, quæ egreditur de pariete, de qua etiã Salomon disputasse cõmemoratur.

3. Reg. 6. 2. Paral. 3. Eccles. 14. Exech. 7. & 23. & 41. Aptus ad idonea. 3. Reg. 14. 26. 4. Reg. 4. Lepræ iudicium. Leuit. 14. Ibidem. Indignatio Ingratitudo animi 3. Reg. 21. Cant. 2. Sapient. 13. Turbatio Eccles. 25. Isai. 59. Amos. 5. Herbarum locus. 3. Reg. 4.

MACERIES.

PROPRIE nomen hoc murum breuem, vel inter dùo prædia interiectum, vel vni prædio aut vineæ vel horto circundatum, significat; cuius tamen altitudo breuior & structura leuius confecta sit. ea vel seiungendorum prędiorum, vel infesta bruta arcendi causa comparatur, in qua solent aues nõnunquam cauernis oblatis conquiescentes ventumq́ue aut solem nimium fugere, sicut scriptum est: Columba mea in foraminibus petræ, & in cauernis maceriæ ostende mihi faciem tuam. Ex translationis autem figura hoc nomen pro munimento, defensione, tutela, nonnunquam etiam pro distinctione & variarum partium diuidio, vsurpatur. vt, Diruam maceriem eius, & erit in conculcationem. &, Dies, vt ædificentur maceriæ tuæ. Et Christus est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ soluens, &c. fecit pacem.

Cantic. 2. Isai. 5. Mich. 7. Ephes. 2.

SEPES LOCVS.

SEPES etiam ad eosdem cum macerie vsus paratur; textilis tamen est, vel variis duriorum arbustorum & spinarum plantis complicata: sicut scriptum est, Iter impiorum quasi sepes spinarum; & vbi non est sepes, diripietur possessio. Et auferam sepem eius, & erit in direptionem. Et qui optimus est in eis quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe. Eo in loco locustæ aliæq́. bestiolæ commorari solent, & venenosa etiam serpentium genera delitescere deprehenduntur: sicut scriptum est. Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. Paruuli cui quasi locustæ locustarum, quæ confidunt in sepibus in die frigoris. Vagorum & dispersorum atque inopum commorationes aliquando apud sepes fiunt, sicut scriptum est: Plangite & circuite per sepes, quoniam Melchom in tranimigrationem ducetur. &, Exi in vias & in sepes, & compelle intrare.

Prouerb. 15. Eccles. 36. Isai. 5. Mich. 7. Eccles. 10. Nahum. 3. Inopia. Ierem. 49. Luc. 14.

HORTVS LOCVS.

VVLGATISSIMVS horti vsus ad arborum herbarumq́ue plantationes est, quæ tum victus, tum etiam voluptatis animiq́ue causa comparantur, sicut scriptum est. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens; Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum. &, Rex autem iratus fuit, & de loco cõuiuij intrauit in hortum arboribus consitum. &, Feci horros, & pomaria, & conseui ea cunctigenis arboribus. &, Regnum cælorum simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum. Et terra illa inculta facta est, vt hortus voluptatis. &, Quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti. Propter amœnitatem, & secessum, atque etiam propter colloquij commoditatem hortus opportunus amatoribus locus putatur. Id quod mystico illo, & tententiarum pleno carmine Salomon indicabat. Surge Aquilo, & veni Auster; perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Et veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. &, Veni in hortum meum sponsa mea, &c. Eiusdem secessus commoditas orationi & contemplationi idoneum locum in hortis efficit Sic enim Iesum Christum sæpe in hortum orandi, & pro nobis supplicandi causa secessisse legimus. Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Olim simulachrorum, & vanorum deorum cultibus horti etiam consecrati frequentabantur, vnde ex locorum notatione cultus, siue superstitio potius, à prophetis arguitur. vt, Erubescitis super hortis, quos elegeratis. &, Qui immolant in hortis, & sacrificant super lateres. &, Qui sanctificantur, & mundos se putant in hortis. Sepulchra præterea quorundam principũ virorum, & regũ in priuatis hortis constructa obseruauimus. vt, Dormiuit itaque Manasses cum patribus suis, & sepultus est in horto domus

Vvlgatissimus 3. Reg. 21. Zelotes. 7. Eccles. 2. Luc. 13. Ezech. 36. Ioel. 2. Secessus. Amœnitas Cant. 4. Cantic. 5. Oratio. Contemplatio. Ioan. 18. Idololatria Isai. 1. Isai. 65. Sepulchra 4. Reg. 21.

Ibidem. Iohan. 19. Integritas. Cantu. Mansio. Ierem. 29. Amos. 9. Hæreditas Genes. 9. Deut. 7. Prouerb. 3 1. Eccles. 2. 2. Cor. 9. 3. Reg. 21. 2. Reg. 23. Infidiæ. Iudic. 14. Iudic. 21. Genes. 49. Ver. Cant. 2. Spes. Cantic. 6. Importunitas. Numer. 20. 4. Reg. 17. Isai. 36. Mansio. 4. Reg. 19. Psal. 106. Prouerb. 31. Isai. 36. Isai. 65. Damnum. Numer. 20. Num. 21. Vastatio. Psalm. 104. Cant. 2.

domus suæ in horto Osa. Et Amon sepultus est in horto suo in horto Osa. Et in loco, vbi Christus crucifixus est, erat hortus, & in horto monumentũ nouum, in quo nondum quisquã positus fuerat. Hortus conclusus integritatem, & sincentatem omni peregrino vitio liberam mysticè significat. Hortus conclusus soror mea, & sponsa mea hortus conclusus. Hortorũ plantatio, & cultura longioris commorationis diuturnæq́. mansionis cogitationem indicat. vt, Ædificate domos, & habitate; plantate hortos, & comedite fructum eorum. Et illud; Conuertam captiuitatem populi mei Israel, & ædificabunt, &c. & facient hortos, & comedẽt fructus eorum.

VINEA LOCVS.

VINEA locus est vitibus consitus, nõ tam voluptatis, quàm fructus, & vtilitatis causa comparatus, qui in fundi & hæreditatis parte censetur. cuiusque primus post diluuiũ sator & cultor Noe fuit, sicut scriptum est. Cœpitque Noe vir agricola exercere terrã, & plantauit vineam, bibensque vinum inebriatus est. &, Terram frumenti, hordei & vinearum. &, Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam. &, Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas. &, Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Et vinea erat Naboth Iesraelitæ, quæ erat in Iesrael. Et dixit Achab ad Naboth, Da mihi vineam tuam, vt faciam hortum olerum &c. Cui respondit Naboth, Propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi. Illud autem exhæredationem, & miseram conditionem significat. Agros nostros, & vineas nostras alij possident.

VINEÆ oppidis propinquæ esse solent. Quam ob rem ad insidias aliquando parandas exteris opportunæ, oppidanisque inutiles fuere, sicut scriptum est. Cumque venisset ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sæuus, & rugiens, & occurrit ei. &, Ite latitate in vineis: cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, & rapite singulis vxores singulas. Pullum ad vineam ligare, fructuum copiam significat. vt, Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem, ô fili mi, asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Vinea florens veris index est, atque futuri fructus prænuntiat spem, sicut scriptum est. Vineæ florentes dederũt odorem. &, Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas; nam vinea nostra floruit. &, Descendi in hortũ meum, vt viderem poma conuallium, & aspicerem, si floruisset vinea. Hæc autem ad mysterium etiam reconditum spectant. Vineas non ferens locus, infecundioré, & minus commodam ad habitãdum regionem arguit; quippe, vt aliàs docuimus, maxima cum ad diuitum, tum verò ad pauperiorum victum facilem, commoditas in vinearum, & ficuum fructibus est. Ex hoc genere illa & alia plurima exempla sunt: Adduxistis nos in locum istum pessimum, qui seri nõ potest, neque ficum gignit, nec vineas. &, Donec veniam & transferam vos in terram similem terræ vestræ, in terram fructiferam, & fertilem vini, terramq́ue panis, & vinearum. Vinearum plantationes, & culturæ, stabilitatis, & diuturnæ mansionis cogitationem indicant. vt, Tertio anno seminate & metite; plantate vineas, & comedite fructum earũ. &, Seminauerunt agros, & plantauerũt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis. &, Considerauit agrum, & emit illum, & de fructu manuum suarum plantauit vineam. Pacem etiam, & securitatem indicat vinearum cultura, & vsus: vt, Comedite vnusquisque vineam suã. &, Ædificabunt domos, & plantabunt vineas; & comedent fructus earum. In agros aut vineas declinare, damnum dare aut nocumentum inferre est, sicut scriptum est, Non ibimus per agros, nec per vineas. & rursus, Non declinauimus per agros nec per vineas. Vinearum demolitio aut percussio, bellum, depopulationem, & vastationem arguit: vt, Percussit vineas eorum & ficulneas eorum, &. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. &, Vos enim depasti estis vineam. Et vineam Sabama domini gentium exciderunt flagella eius. Et super hoc plorabo in fletu lazer vineam Sabama. & vineam tuam & ficum tuam conteret. Et corrumpam vineam eius, & ficum eius. & Vinea confusa est, & ficus elanguit: & in omnibus vineis erit planctus. In vinea germen deficiens, anni sterilitatem, & penuriam magnam portendit, sicut scriptum est. Ficus enim non florebit, & nõ erit germẽ in vineis. &, Increpabo vobis deuorantẽ, & non corrumpet fructũ terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro. Illa demum illustris, & celebris, multisque locis frequens vineæ significatio est, qua vineæ nomen pro Israelitico populo vsurpatur: vt, Vineam de Ægypto trãstulisti, eiecisti gẽtes, & plantasti eam. &, Cantabo nunc dilecto meo canticum patruelis mei super vineam suam. &, Cùm germinasset, creuit in vineam latiorem, humili statura, respicientibus ramis eius ad eam, & radices eius sub illa erant: facta est ergo vinea. &, Pastores multi demoliti sunt vineam meam.

Ver. Cant. 2. Spes. Cantic. 6. Importunitas. Numer. 20. 4. Reg. 17. Isai. 36. Mansio. 4. Reg. 19. Psal. 106. Prouerb. 31. Isai. 36. Isai. 65. Damnum. Numer. 20. Num. 21. Vastatio. Psalm. 104. Cant. 2. Isai. 1. Isai. 6. Ierem. 5. Ose. 2. Ioel. 1. Sterilitas. Habac. 3. Malach. 3. Israel. Psalm. 79. Ecclesia. Isai. 5. Ezech. 17. Ierem. 12.

ILLVD verò quod apud Iohannem Theologum legimus de vinea terræ, mundum mundiq́ue homines interpretamur, ea ratione, qua mundus ab eodem Iohanne est definitus. Mitte falcem tuam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ sunt vineæ eius. & misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ.

Mundus. Apocal. 14.

PISCINA LOCVS.

PLVVIARVM aquarum confluentium receptaculum piscina est, arte plerunque parata in ijs locis, quæ viuentis aquæ penuria laborant: sicut scriptum est. Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem syluam lignorum germinantium. &, Reliqua sermonum Ezechiæ, & quomodo fecerit piscinam & aquæductum. &, Congregastis aquas piscinæ inferioris. &, Niniue quasi piscina aquarum aquæ eius. Præter eum vsum, quem aqua præbet, piscinæ nullus alius obseruatur, nisi quantum certorum locorum manifestæ notationi indicandæ piscinarum nomina appellantur. vt, Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon. &, Suspenderunt eum super piscinam in Hebron: sepelieruntq́ue regem in Samaria; & lauerunt currum eius in piscina Samariæ. Piscina verò illa, in qua languentes aliqui curabantur, non ex naturæ vsu, sed ex Dei singulari beneficio eam vim obtinebat.

Eccles. 2. 4. Reg. 20. Isai. 22. Ionæ. 4. Notatio. 2. Reg. 2. 3. Reg. 22. Iohan. 5. Piscina ad probaticã.

VILLA LOCVS.

VILLA propriè domus in fundo sita est, agrorum, non ciuitatis iure definita: sicut scriptum est. Angariauerunt Simonem Cyrenæum, venientem de villa. &, Mortuæ sunt ranæ de domibus & de villis, & de agris. Sæpè autem pro toto prædio nomẽ vsurpatur. vt, Abierunt, alius in villam suam. &, Venit Iesus in villam, quæ dicitur Gethsemani. Plerunque verò idem villa in sacris libris, quod Latinè pagus, dicitur. vt, Si in villa fuerit domus, quæ muros non habeat. Et Auoth. i villas Iair, & ciuitates, & villæ earum. Et Aroer & villæ eius. &, Vsque ad villam, quæ erat absque muro. Solitudini & secessibus commodæ villæ sunt. vt, Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, &c.

Matt. 15. Exod. 7. Matth. 22. Prædium. Matth. 26. Luc. 15. Nomen. 32. Pagus. Iudic. 11. 18 1. Reg. 5. Secessus. Cantic. 7.

PRÆDIVM LOCVS.

PRÆDIVM fundus est fructibus ex re rustica percipiendis aptus & comparatus: sicut scriptum est, Iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. &, In locis illis erant prædia principis insulæ nomine Publij.

Iohan. 4. Actu. 27.

NAVIS LOCVS.

NAVIS ad nauigandum merceq́ue asportandum ædificatur: sicut scriptum est, Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. &, Facta est quasi nauis institoris de longè portans panem suum. Ad nauale etiam bellum gerendum, postea naues in vsu esse cœpere: sicut scriptum est, Et feci naues bellicas

Mercatus Psal. 106. Prouer. 31. Bellum. 1. Macab. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Piscatio. Psal. 116. Marc. 1. bellicas. Piscationi etiam commodæ sunt: sicut scriptū est, Facientes operationem in aquis multis. Et Iesus vidit Iacobum & Iohannem fratrem eius componentes retia in naui, erant enim piscatores. Locus ipse, hoc est,

Mercatura natiis, per Metonymiam figuram aliquando vsurpatur pro mercatoribus mercibusque, atque proijs, qui nauibus vel cōmeatus, vel piscationis, vel belli causa vtuntur. vt, Dies Domino exercituum super omnes naues

Isai. 2. Isa. 23. Ezech 26. Apocal. 7. Tharsis. &, Vlulate naues maris. &, Nunc stupebunt naues in die pauoris tui. Et tertia pars nauium interiit.

CATHEDRA LOCVS.

CATHEDRA ad sedendum extructa, muneri & dignitati adscribitur. Namque & regibus & præceptoribus atque iudicibus cathedra apponitur, & ijs etiam, quibus honor exhibetur aut obseruatio, vt suis exemplis ordine docebimus. Cùm sedisset rex super cathedram suam secundum cōsuetudinem. &, Dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris. &,

Dignitas. 1. Reg. 20. Ezech. 27. 2. Reg. 23. Psal. 106. Psal. 1. Isa 29. Matth. 23. Matth. 21. Dauid sedens in cathedra sapientissimus princeps. Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Et super cathedram Moysi sederunt Scribæ. Honoris autem illa sunt. Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. &, Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis. Sunt etiam vendentium abaci, quæ cathedræ dicuntur, quales Iesus Christus in templo euertit.

SOLIVM LOCVS.

SOLIVM propriè regum est, munusque ipsum, hoc est regiam auctoritatem, & dignitatem significat. sicut scriptum est. Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet, vno tantūm solio regni præcedam te. &, A primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius. &, Postquam rex sederit in solio regni sui. &, Reges in solio collocat in perpetuum. Et iustitia firmatur solium. Dei etiá thronus vt regis magni, solium Latinè à nostro Interprete dicitur. vt, Quis mihi tribuat, vt inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius? &, Qui timet vultum solij sui. &, Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. &, Non est solium filiæ Chaldæorum.

Regia auctoritas. Genes. 41. Exod 7. Deut. 17. Iob 36. Prouerb. 16. Iob 23. Iob 26. Isai. 6. Ioel. 47.

THRONVS LOCVS.

THRONVS eiusdem cum solio vsus, regiam quoque dignitatem, maiestatem atque munus significat. Sic Eglō de throno surrexisse dicitur &, sicut scriptum est, vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur Thronus Dauid super Iudam, & super Israel à Dan vsque ad Beersebagh. &, Rex autem & thronus eius sit innocens. Illud verò exemplum honoris & ornamenti est. Positusque thronus matri regis quæ sedit ad dexteram eius. Ad munus autem illa spectant. Sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam. Et ad honorem & munus illa: Vt sedeatis super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Siue Throni siue dominationes. &, Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus. Regiam autem dignitatē, muneriſque auctoritatem, & ornamenti honorisque obseruantiam, simul omnia ferè exempla, quæ apud Iohannem theologum de throno leguntur, ostendunt. vt, Cùm darent illa animalia gloriam & honorem, & benedictionem sedenti super thronum. &, De throno procedebant fulgura & voces, & tonitrua, & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei.

Regia auctoritas. 1. Reg. 2. Psal. 44. 3. Reg. 1. 3. Reg. 2. Psalm. 9. Munus regium. Luc. 22. Coloss. 1. Apocal. 4. Ibidem.

SEDES LOCVS.

SEDES Latinum nomē commune magis, latumq; est, quod & ad regum, iudicum & principum virorum thronum, solium & cathedrā etiá refertur: sæpe autē habitationem & ciuitatem, siue patriam vniuscuiusque significat; omnibus tamē communem significationem addit stabilitatis & firmitudinis cuiusdam. Horum exempla bina ordine subijciemus. Iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ. Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid. De posuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim sedes iudicantes Israel. &, Reuertimini ad sedes vestras. &, Cælum est sedes mea, & terra scabellum pedum meorum.

Stabilitas Psalm. 77. Psalm. 121. Luc. 1. Matth. 19. Isaiæ 1. Isai. 66.

MENSA LOCVS.

MENSA communi consuetudine cibi rapiendi, & refectionis causa paratur, sicut scriptum est Nec non & cibaria mensæ eius. &, Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. &, Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. &, Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto, aut parare mensam populo suo? Est etiam conuiuij significandi mensæ nomen idoneum. vt, Iudæi quoque, & magistratus centum quinquaginta viri, & qui veniebāt ad nos de gentibus, quæ in circuitu nostro sunt, in mensa mea erant. &, Præponens mensis singulos, &c. &, Sapientia proposuit mensam suam. &, Mensæ tuæ repletæ sunt vomitu, quod ebrietatem significat. Mensæ quoque communicatio & familiarissimam consuetudinem & vitæ societatem, & eius, cuius mensa est, cuiusque ergo illos, quibus communicatur, significat. vt, Tu comedes panem in mensa mea semper. &, Mephiboseth filius domini tui comedet semper panem super mensam meam. &, Porrò Mephiboseth habitabat in Ierusalem, quia iugiter de mensa regis vescebatur. &, Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Huiusmodi consuetudinis detestationem aut fugam siue abalienationem illa indicant. Surrexit ergo Ionathas à mensa in ira furoris, & non comedit in die calendarum secunda panem. &, Quòd non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis. &, Proposuit Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis. Illud ex hac eadem ratione magnam indignitatem improbitatemque proditoris Iudæ arguit. Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Sub mensa alicuius comedere, canum proprie est: & si ad homines referatur, abiectionem, & contemptum significat maximum. vt, Catelli comedunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias. In sacris etiam mensæ vsus numeratur, qua legitimo ritu ornata Deus ad consuetudinem hominum inuitatus accedere dignatur. Hue spectabat illa mensa panibus propositionis instructa; cuius præterea alia arcana magis significatio fuit suo loco, nobis Deo dictante, aperienda. Et illud. Ipsi accedent ad mensam meam, vt ministrent mihi. Huius sacri prophanationem, & superstitiosam ac peruersam imitationem, illæ sententiæ significauere. Qui ponitis fortunæ mensam, & libatis super eam. & quæ de Beli mensa apud Danielem narrantur. &, D. Paulus, Non potestis, inquit, mensæ Domini seruire & mensæ dæmoniorum. Mensæ etiam in plurali communicationem illam victus significant, quę Christianorum primorum cura & erogatione paupertibus donabatur: sicut scriptum est, Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Nummulariorum publicanorum, & eorum, qui fœnus exercent, mensa quoque dicitur. Oportebat, inquit, te dare pecuniam meam ad mensam, vt ego veniens cum fœnore exigerem illam. &, Christus mensas nummulariorū euertit.

Cibus. Exod. 3. Psal. 35. Psal. 77. Psal. 22. Psalm. 9. Psalm. 138. Psalm. 127. Daniel. 1. Ingratitudo. Luc. 22. Deiectio. Matth. 15. Exod. 33. 34. 35. Psalm. 9. Exod. 40. Sanctitas. Psal. 68. Daniel. 14. 1. Cor. 10. Communio. Altar. & Negotiat. Luc. 19. Matth. 21. Genes. 3.

ARCA LOCVS.

PRIMAM, quam legimus, arcam à Noe fabrefactam nouimus humanarum rerum, & animalium generā omnia à diluuij aquis cōseruandi causa, eamque ca-

Genes. 7. pacissimam domus instar habentem, quam suis partibus alijs describemus. Hæc, quòd omnium animantiū generi vitam, restitutionem, atque instauationem ex diuino beneficio effectura esset, nomen תיבה obtinuisse videtur. Itaque conseruationis locus arca illa fuit arcana Christi significatione, in quo salus & vita omni orbi promissa & allata fuit. Cuius rei maior & sublimior nobis est fermo, quàm vt huius argumenti angustijs capi possit. Fuit etiam alterum arcæ genus diuino iussu factæ, quæ magnam quoque significationem habet humani cordis, in quo diuinę legis fœdus cōseruari debet. hæc Hebraico vocabulo אָרוֹן dicitur, ad tabularum & libri legis, atque aliorum diuinorū beneficiorum monumenta conseruanda, comparatus locus: quæ ob eam rem Arca fœderis appellata est. Scriptum est enim, Et

Exod. 40. Numer. 10. posuit testimonium in arca. &, Arca fœderis Domini præcedet vos. Illud autem non ex rei ipsius natura & ingenio, sed ex diuino beneplacito & consilio factum est: vt arca hæc, quam dicimus, singularis quidam, & insignis diuini numinis & prouidentię locus haberetur, isque ob eam causam sacer & obseruandus esset, ideoque arca fœderis Domini, & arca Domini, & arca sanctificationis diuinæ dicta esset: sicut scriptum est. Cumque

Iosue. 4. Iosue 6. Repositorium. transissent omnes, transijt & arca Domini. &, Ite & circuite ciuitatem armati, præcedentes arcam Domini. &, Cùm sacerdotes septem buccinis clangerent ante

Psalm. 131. arcam fœderis Domini. &, Exurge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ. Arca etiá nummis aut vasis, rebusque alijs pretiosis reponendis & custodiendis, tam in sacrum, quàm in prophanum vsum paratur, vnde pro pecunia ipsa & tributis vsurpatur.

1. Esdr. 1. sicut scriptum est. Et vt ædificetur domus Dei scilicet de arca regis, id est, de tributis, quæ dantur in

2. Mach. 4. regione trans flumen. Et cùm exactionem faceret Sostratus, qui arcæ erat præpositus.

MOLA.

MOLA ad frumenta molenda paratur, in eoque loco, vbi mola est, molitorem esse oportet, qui molam voluat antiquo more: sicut scriptum est, Circuibat populus, & colligens illud frangebat in mola. Vnde pro infimo ministerio accipitur, & ad conditionem seruilem indicandam nomen vsurpatur. vt, A primogenito Regis vsque ad primogenitum ancillæ, quæ erat in mola. &, Tolle molam & mole farinam, denuda turpitudinem tuam, &c. &, Erunt duæ molentes in mola; vna assumetur, & vna relinquetur. Illud etiam otium, lætitiam & rerum vsum significat, quod legimus. Perdam ex eis vocem molæ, & lumen lucernæ. Et vox molæ non audietur in te amplius.

Num. 11. Ministeriū infimum. Exod. 11. Isai. 47. Matth. 24. Ierem. 25. Apocal. 18.

ALTARE LOCVS.

ALTARIS prima institutio, diuini cultus, & sacrificij faciendi causa cœpta est, velut mensa quædam, ad quam Deus supplicibus hominibus propitius futurus inuitaretur, sicut scriptum est. Ædificauit autem Noë altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare. Est autem altare sacer locus & diuinæ maiestatis index, sicut scriptum est. Et ædificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei. &, Venerunt ad locum quem ostenderat ei Deus, in quo ædificauit altare. &, Ædificauit ibi altare, & appellauit nomen loci illius Domus Dei. Præter victimarum & hostiarum vsum, adorationi, & supplicationi altare destinatur. Id enim sacrificij etiam genus, atque adeò gratissimum Deo esse censetur. Namque Salomon stetit coram altari ex aduerso vniuersæ multitudinis Israel, & extendit manus suas, &c. &, Hoc rursum fecistis, operiebatis lachrymis altare Domini & fletu & mugitu. Erat autem altare duplex: alterum æneum hostijs cæsis incendendis constructum, alterum

Genes. 7. Genes. 22. Genes. 12. Genes. 35. 1. Paral. 6.

verò aureum thuri suffiendo comparatum. vtrumque magnam futurarum rerum significationem obtinebat. De altero scriptū est: Facies & altare de lignis Sethim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, &c. De altero verò: Facies quoque altare ad adolendum thymiama de lignis Sethim habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis &c. Alterum antiqui testamenti, alterum noui conditioné significabat. Et fecit altare holocausti de lignis Sethim quinque cubitorum per quadrum. &c. Posuit & altare aureū sub tecto testimonij cōtra velum, & adoleuit super eo incēsum aromatū, sicut iusserat Dominus Moysi.

Exod. 27. Exod. 30. Exod. 37. Exod. 40.

Altare miseris & reis, periculi declinandi causa, vt asylum, petitur: sicut scriptum est. Adonias autem timens Salomonem, tenuit cornu altaris.

3. Reg. 1. Asylum.

Altari appropinquare, familiaritatem cum Deo significat, ideoque reuerentiæ, & obseruantiæ exhibitionem ea res postulat. sicut scriptum est. Facies seminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis suæ à renibus vsque ad femora, & vtentur eis Aaron & filij eius quando ingredientur tabernaculū testimonij, vel quādo appropinquant ad altare vt ministrent. Ad altare ascendere, sacerdotalis dignitatis est, munusque ipsum sacerdotum significat: sicut scriptum est. Et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotē, vt ascenderet ad altare meū. Apud altare sacerdotes quarumdā hostiarum partes certis temporibus comedebant; idq; etiam sacerdotale ius declarabat: sicut scriptum est. Locutusque est Moses ad Aaron & ad Eleazar & Ithamar filios eius, qui erant residui: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, & comedite illud absque fermento iuxta altare. &, Nescitis, quia, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant. Altare circūdabatur vel à choreas ducentibus sacras, vel preces fundentibus. vt, Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum, vt audiam vocem laudis tuæ. Altare quoque ád celeberrima pacta ineunda statui solebat; vt nō modò verbis, sed rebus etiam ipsis rei gestæ memoria excitata & conseruata duraret. Sic Iosue ex Mosis præcepto & instituto altare in monte Hebal ædificauit; & mactatis victimis & sacrificatis, Deuteronomium legis super lapides conscripsit. Porrò autem altaria monumenti perpetui causa statuuntur, quæ religionis communionem, sacrorumque participationē referant. Nam quibus altaris adeundi ius aliquo in loco est, iisdem eādem religionis professio esse ostenditur. Ideoque Rubenitę & Gaditæ & dimidia tribus Manasse, cùm venissent ad tumulos Iordanis in terram Chanaan, ædificauerunt iuxta ordinem altare infinitæ magnitudinis. Extruamus, inquiunt, nobis altare, non in holocausta, neque ad victimas offerendas, sed in testimoniū inter nos & vos, & sobolē nostrā vestramq. progeniem, vt seruiamus Domino, & iuris nostri sit offerre, &c. Et nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Inter vestibulū & altare locus sanctior est: & quem orātes maiori cū religione occupabant, quemque prophanare magnum nefas esset: sicut scriptum est. Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent, &c. &, Ecce in ostio templi Domini inter vestibulum & altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes contra templum Domini, &c. & Zachariam inter altare & ædem occisum fuisse Christus Iudęis exprobrabat. Ex rei autē ipsius abusu effectum est, vt altaris nomen idololatriá aliquando significet. vt, Altare, Altare, hæc dicit Dominus, Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomen eius; & immolabit super te Sacerdotes excelsorum qui nunc in te thura succendunt. Et cùm vidisset Achaz rex altare Damasci, misit ad Vriam sacerdotem exemplar eius. &, Nonne iste est, cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria? &, Quia multiplicauit Ephraim altaria ad peccandum.

Familiaritas cū Deo Exod. 27. Sanctitas. Ioel. 2. Exech. 7. Luc. 11. 1. Cor. 9. Preces. Psal. 25. Pacta. Iosue 22. 3. Reg. 13. 4. Reg. 10. 4. Reg. 17. Osee 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ara locvs.

Aras perpetuò Latinus noster interpres eas esse vo
luit, quæ non ex diuino instituto aut consilio, sed ex
corrupto & damnando vani cultus studio structæ es-
sent. vt, Aras eorum destrue, confringe statuas lucos-
que succide. &, Destrues aram Baal patris tui, & ne-
mus, quod circa aram est succide. &, Posuit aram
Baal in templo Baal quod ædificauerat in Samaria. &,
Secundum numerum viarum Ierusalem posuisti aras
confusionis, aras ad libandum Baalim. &, Demoliar
aras vestras. &, Ædifica mihi septem aras, & para toti-
dem vitulos.

Idololatria
Exod. 34.
Iudic. 6.
3. Reg. 16.
Ierem. 11.
Ezech. 6.
Num. 23.

Porta locvs.

Porta quamuis aliorum locorum pars quædam
sit, ipsa tamen in publicis censetur locis. sunt autem
& domus priuatæ & templorum & publicarum ædium
& vrbium portæ, omnesque id commune habent, vt
aditus & exitus copiam faciant. Quamobrem in por-
tarum mentione huiusmodi verborum, ingredi & egre-
di, vsurpatio est frequentissima. Sunt præterea & aliæ
rationes, quæ in portarum nomine obseruando appel-
lantur; quarum illa subijciemus exempla. Portæ iuris-
dictionem & dominium indicant possidentis & occu-
pantis vel affectantis. Possidebit semen tuum portas i-
nimicorum suorum. &, Crescas in mille millia, & possi-
deat semen tuum portas inimicorum suorum. &, Si
receperit & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui
in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo. &, Si af-
fixerit eum inimicus eius portas obsidens. Et diligit
Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.
&, Equites ponent sedes suas in porta. &, Quia desper-
rata est plaga eius, tetigit portam populi mei vsque ad
Ierusalem. Quia descendit malum à Domino in por-
tam Ierusalem. &, Aperi Libane portas tuas, & come-
dat ignis cedros tuas. Ad huiusmodi dominium illa spe-
ctant: Israel & Iuda vociferati sunt, & persecuti sunt
Philistæos vsque dum venirent in vallem & vsque ad
portas Accharon. &, Neque ingrediaris portam popu-
li mei in die ruinæ eorum. Præsidij etiam causa portæ
extruuntur & instruuntur: quam cùm hostis obsidet,
oppidanos in angustias conijcit: sicut scriptum est. Et
hostes vastis regionibus portas obsederint ciuitatis,
&c. Significat etiam portarum vsus communionem,
consuetudinem & societatem. vt: Aperite mihi portas
iustitiæ, & ingressus in ea, confitebor Domino. Hæc
porta Domini, & iusti intrabunt in eam. Intra portas
vel domus vel vibis eiusdem esse, ad iuris cõmodorum,
& incommodorum communionem & societatem fa-
cit: sicut scriptum est. Non facies omne opus tu,
&c. &, Aduena, qui est intra portas tuas. Et omne iu-
mentum tuum & peregrinus, qui est intra portas
tuas. &, Peregrino qui est intra portas tuas da, vt
comedat, aut vende ei. &, Scit enim omnis popu-
lus, qui habitat intra portas vrbis meæ, te mulierem
esse virtutis. Contrà verò extra portam constitui, ex-
communicationem & detestationem significat. Sic au-
tem Christus factus pro nobis maledictio, extra por-
tam, vt D. Paulus adnotat, passus est. Adnotatur præte-
rea porta vt publicus locus ob ingredientiũ & egredien-
tiũ frequentiã; in quo quicquid geritur, manifestũ esse
oportet, sicut scriptum est. Respondítque Ephron
ad Abraham cunctis audientibus, qui ingrediebantur
portas ciuitatis illius. & Confirmatus est ager Abrahæ
in possessionem, videntibus filijs Heth, & cunctis qui
intrabant portas ciuitatis illius. Conuentus olim com-
munis & incolarum & hospitum in portis vrbium fie-
bat, idemque locus celeberrimus habebatur, & mer-
catui & concionibus etiam deputatus erat, sicut
scriptum est. Quando procedebam ad portam ciui-
tatis, & in platea parabant cathedram mihi. &, Vt an-
nuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
&, Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta.
&, Nobilis in portis vir eius. &, Laudent eam in portis
opera eius. &, Odio habuerunt corripientem in porta.
&, Duo modij hordei statere vno, & modius similæ
statere vno cras hoc eodem tempore in porta Samariæ.

Aditus. Exitus.
Iurisdictio
Genes. 22.
Genes. 24.
Deut. 20.
3. Reg. 17.
Psal. 76.
Isai. 22.
Mich 1.
Zach. 11.
1. Reg. 17.
Abd.
2. Paral. 6.
Consuetudo.
Psal. 117.
Cõmunio.
Exod 20.
Deut. 23. 24
Ruth 1.
Excõmunicatio.
Heb. 13.
Genes. 23.
Cõuentus.
Iob. 29.
Psal. 9.
Psalm. 67.
Prouerb. 31.
Amos. 5.
Iudicia.
Deut. 17.
Deut. 22.
Psal. 126.
Prouerb. 22.
Prospectus Expectatio
2. Reg. 22.
2. Reg. 17.
Ibidem.
2. Reg. 19.
Notatio.
Isa. 7
4. Reg. 13.
4. Reg. 14.
2. Paral. 25.
Idololatria
4. Reg. 23.
Isaiæ 6.
Absolutio ædificij.
Celebritas. Solitudo.
Isai. 3.
Ierem. 14.
Thren. 3.

Illa verò, quæ subijciemus, obseruationum genera,
allegoricam magis obtinent significationem; vt portæ
facultatem, cognitionem, compotemque vsum aliquã-
do, facilitatemque adeundi aut cognoscendi significẽt.
vt, Verè non est nisi Domus Dei ista, & porta cæli. &,
Nunquid apertę sunt tibi portę mortis, & ostia tenebro-
sa vidisti? &, Portas vultus eius quis aperiet? &, Portæ flu
uiorum apertæ sunt, & templum ad solum dirutum. &,
Aperi Libane portas tuas. Portęverò mortis, & ius mor-
tis, hoc est, quod in homines mors haber, dicitur, & pro-
ximum morti discrimen. vt, Qui exaltas me de por-
tis mortis. &, Omnem escam abominata est anima eo-
rum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.

Facultas.
Genes. 15.
Iob. 38.
Psalm. 9.
Isai. 38.
Zach. 11.
Psal. 9.

Porta angusta, cõtinens, religiosum atq. planè pium
vitæ institutum significat; atque, vt vno verbo dicamus,
idem est, quod pœnitentiæ consilium certum & fir-
mum: cõtrà verò lata porta, dissolutam vitæ rationem
& à religionis puritate alienam indicat. Intrate per
angustam portam, quia lata porta & spatiosa via est,
quæ ducit ad perditionem. Quàm angusta porta &
arcta via est, quæ ducit ad vitam!

Vitæ.
Matth. 7.

Ostivm locvs.

Ostivm ex eodem Hebraico nomine vertitur,
eadémque significandi rationes subit. Nam iurisdi-
ctionem, præsidium, communionem, excommunica-
tionem, conuentum, celebritatem, expectationem, obser-

Custodia.
4. Reg. 12.
2. Esd. 11.
Psalm. 140.
Familiaritas.
Prouerb. 7.
Lenit. 1.
Lenit. 4.
Apocal. 3.
Daniel. 14.
Ier. 13.
Malach. 1.
1. Cor. 16. Exclusio. 2. Cor. 2.
Assur. 14.
Apocal. 4.
Secretum. Matth. 5.

obseruationemque pro variorum verborum adiun-
ctione significat. Custodiæ quoque locus est, siue regiæ,
siue aliàs publicæ, siue priuatæ: sicut scriptum est. Mit-
tebantque in eo Sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam, quæ deferebatur in templum Domini. Et Ianitores Achub & Telmon & fratres eorum, qui custodiebant ostia centum septuaginta duo. &, Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.

Ostium quoq. alicuius petere, idem, quod gratiam, amicitiam, familiaritatemque illius expetere, est. vt, Beatus homo, qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat fores ostij mei. Huc spectat illa tam frequens mentio de ostio tabernaculi testimonij. vt, Offeret ad ostium tabernaculi, adducet ad ostium tabernaculi, applicabis ad ostium tabernaculi, &c. & Cum cœperitis stare foris, & pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis. &, Qui non intrat per ostium, fur est. &, Ego sto ad ostium. Et Ostium claudere, est adeundi facultatem alicui negare. vt, Claude ostium & signa annulo tuo. sed illud multò clarius. Cumque intrauerit Paterfamilias, & clauserit ostium, &c. Quis est in vobis, qui claudat ostia? & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis. Contrà verò illa exempla sunt, Ostium meum viatori patuit. &, Aperuisset hostibus ostium fidei. Cumque venissem Troadem propter Euangelium, & ostium mihi apertum esset in Domino. &, Ostium apertum est in cælo. Item clauditur ostium ei, qui secretò, arbitrisque semotis, agere quicquam cogitat. vt, Intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum.

2. Reg. 19.
2. Cor. 11.
Trepidatio
Ioel. 2.
Ibidem.
Ierem. 9.
Solitudo.
Soph. 2.
3. Reg. 6.
Ezech. 40. 41.

* *

Limen locvs.

Limen pars portæ est inferior, duobus postibus
contenta, quæ viarum excrementa, & pluuias aquas à
domo arcet. Est autem notissima, omnibusque expo-
sita & peruia pars, quæ ingredientium pedibus prima
occurrit: ideoque frequentiæ, recordationis, atque ma-
nifestationis obtinet significationem. Quam ob rem
in orationibus illis vsurpatur hoc nomen, quæ manife-
stam, & frequentem, patentemque loci notam osten-
dunt: sicut scriptum est, Eruntque verba hæc inter
oculos tuos, scribesque ea in limine & ostiis domus tuæ.
&, Manus Dagõ abscisę erant super limen in Azoto. Fa-
sciculumq. hyssopi ringite in sanguine, qui est in limine.
Et egressa est gloria Domini à limine templi, & adora-
bitur super limen portæ. &, Ericius super limen eius.

Manifestatio.
Deut. 6.
2. Reg. 5.
Exod. 12.
Ezech. 10.
Ezech. 46.

Primum aditum, & certam loci, & rei constitutę no-
tationem significat huiusmodi oratio. Cumque ingre-
deretur illa limen domus, puer mortuus est. Liminis
mensura, loci capacitatem & proportionem indicat: si-
cut scriptum est. Et mensus est limen portæ calamo
vno latitudinem. & quæ huiusmodi plurima apud Eze-
chielem sunt.

Aditus notatio.
3. Reg. 14.
Capacitas.
Ezech. 40

Fenestra locvs.

Lvcis admittendæ causa præcipuè fenestra pa-
ratur, & huic proximus vsus est prospectus cæli & loco-
rum si altior fenestra sit. Ideoque Noë iussus est fene-
stram in arca facere: qui aperiens fenestrã arcæ quam
fecerat, emisit coruum, qui egrediebatur & reuertebа-
tur. &, Abimelech aspiciens per fenestram, vidit Isaac
iocantem cum Rebecca vxore sua. &, Qui aperit sibi
fenestras, & facit laquearia cedrina, &c. Et Michol
Saulis filia prospiciens per fenestram, vidit Dauid sal-
tantem.

Lux. Prospectus
Genes. 6.
Genes. 7.
Genes. 26.
Iudic. 21.
1. Paral. 16.

In rebus perturbatis, & magnis periculis, fenestræ
ostiorum vsum præbent: sed perpetuò in ijs, qui per
fenestras egrediuntur, metum; qui verò ingrediuntur,
impetum, audaciam & vim vehementem atque subi-
tam arguere licet. Alterius generis exempla sunt, quòd
Rahhab demiserit exploratores per funem de fenestra.

Exitus.
Isa. 2.

& Michol Dauid virum suum per fenestram depoſue-
rit. & Paulus, Damasco per fenestram demissus effu-
gerit. Et illud maximi & constantibus vtribus animi
argumentum est, quod Ioel ait. Per fenestras cadent,
& non demolientur. Hoc enim ad alterum genus ex-
emplorum spectat. vt, Per fenestras intrabunt quasi
fur. Quia ingressa est mors per fenestras nostras, & in-
gressa est domos nostras. In fenestris cantare aues di-
cuntur: quod vbi acciderit, solitudinem loci arguit: si-
cut scriptum est. Vox cantantis in fenestra, coruus in
superliminari. Columbæ quoque in fenestris gemunt
magis, quam canunt.

2. Reg. 19.
Trepidatio
Ioel. 2.
Ibidem.
Ierem. 9.
Solitudo.
Soph. 2.

Obliquæ fenestræ eò parantur, vt lucem cùm ad-
mittant, exterioribus tamen periculis aditum negent;
atque, quo minus, qui extra fuerint, inspicere possint,
impediant: Ideoque Salomon obliquas in templo
fenestras fecit. Et Ezechiel fenestras obliquas in thala-
mis vidit, & in frontibus eorum, qui erant supra por-
tam vndique per circuitum.

3. Reg. 6.
Ezech. 40. 41.

Gazophylacivm locvs.

In templi fabrica mansiones quædam fuere, qui-
bus præfectæ certæ personæ, conseruatam ibidem auri,
argenti cælati, ac rudis omnisque æris generis, lignorum
quoque materiam copiosam, plurimam denique su-
pellectilem, templi vsibus idoneam, custodiebant, rectè
& pro rerum natura, & ratione compositam. huiusmo-
di ædium partes Hebraicè לשכות Græcè γαζοφυλάκια di-
cuntur: quæ & ipsarum rerum, quibus instructa, aut
personarum, quibus commendata erant, nominibus
distincta appellantur, vt Gazophylacium vestium, Ga-
zophylacium thesaurorum, & Gazophylacia etiam re-
gia, & gazophylacia cantorum. Et introduxi eos in do-
mum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan filij
Iegedelię hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium
principum. In his autem gazophylaciis hominum con-
uentus, consuetudinis, disputationis, doctrinæ & deli-
berationis causa, agebantur: sicut scriptum est. Legitque
Baruch ex volumine sermones Domini in domo Iere-
miæ in gazophylacio Gamariæ filij Saphan scribæ. Por-
rò volumen commendauerunt in gazophylacio Elisa-
mæ scribæ. Et Iesus multa & grauissima verba locutus
est in gazophylacio, docens in templo: & nemo appre-
hendit eum, quia nondum venerat hora eius.

2. Reg. 19.
2. Esd. 12.
3. Esd. 7.
Ezech. 40.
Ierem. 35.
Conuentus.
Ierem. 36.
Iohan. 7.

In hunc locum mitti solebant, quæ à cultoribus pie-
tatis ergò ad templi sumptus erogabantur: sicut scri-
ptum est. Sedens Iesus contra gazophylacium, aspicie-
bat, quomodo turba iactaret æs in gazophylacium, &
dixit, Amen dico vobis, Quòd vidua hæc pauper plus
omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Porrò
Corbonan idem fere, quod gazophylacium, vt locus est,
significat: at verò non tam loci quàm rationis definitio-
ne explicatur. Est enim idem Corbonan, quod oblatio-
num siue donatiorum ratio certa, hoc est, Ea thesauri
pars, quæ ex donariis & oblationibus ad sacrificiorum
sumptus faciendos seperata est.

Matt. 12.
Munera donatia.

Aliorvm locorvm privato-
rvm consideratio.

cap. lxii.

Hactenvs de communibus, publicis, & priuatis
disseruimus locis: nunc quædã alia ratio indicanda
est, quæ locorum priuatorum obseruationem spectat.
Ea autẽ vel ex loci natura, vel consuetudine, vel ex diui-
no beneficio & singulari aliqua prouidentia, vel ex ho-
minum consilio, & institutione petenda est: vt cùm in
vrbibus, Ierusalem; in mõtibus, Carmel aut Libanus; in
fluuiis, Euphrates aut Iordanis appellatur. Huiusmodi
autem quòd late diffusa pateat ratio, ex historiis exacta
petenda est, aut ex geographicis narrationibus, quarum
pars nobis, diuino suggerente numine, opportuno loco

Universidad de Deusto
Biblioteca

exponetur, contentis modò quædam tantùm exempla indicandæ rei causa propositisse.

Ierusalem locus.

Iudic. 19. Regia Iebus. Iosue. 15. Iosue. 15. Regia Iudæ. Iudic. 1. 1. Reg. 17. 2. Reg. 6. 3. Reg. 15. Ecclesiæ caput antiquæ. 2. Reg. 12. 3. Reg. 7. 3. Reg. 11. 3. Reg. 12. 4. Reg. 17. 2. Paral. 36. 2. Paral. 30. Ezech. 7. Mich. 1. Sanctitas. Matth. 4. Matth. 27. Festiuitas. 4. Reg. 23. 4. Reg. 17. 2. Paral. 32. 1. Esd. 4.

Ierusalem olim dicta Iebus, & Salem, Iebusæorum regia primùm fuit: sicut scriptum est. Statim perrexit, & venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ierusalem. &, Iebus, quæ est Ierusalem. &, Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitque Iebusæus cum filiis Iuda in Ierusalem, vsq. ad præsentem diem. Eadem tandem à Iudæis victoribus occupata, in regni Iudaici solum destinata fuit: sicut scriptū est. Oppugnantes ergo filij Iuda Ierusalem, ceperunt eam, & percusserunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem. &, Porrò cùm reuerteretur, percusso Philistæo, Dauid, & ferret caput eius in Ierusalem. Et in Ierusalem regnauit Dauid triginta tribus annis super omnem Israel & Iudam. &, Abiam super Iudam tribus annis regnauit in Ierusalem. Et Ioram triginta duorum erat cùm regnare cœpisset, & octo annis regnauit in Ierusalem.

Deinde etiam religionis & totius antiquæ Ecclesiæ caput esse & appellari cœpta est, idque vsque ad noui Testamenti, & Christianæ Ecclesiæ institutionis initia, obtinuit: sicut scriptum est: Reportauerunt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in Ierusalem. Et congregati sunt omnes maiores natu Israel cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israel ad regem Salomonem in Ierusalem, vt deferrent arcam fœderis Domini à ciuitate Dauid, id est de Sion. Et tribum vnā dabo filio tuo, propter Dauid seruum meum, & Ierusalem quam elegi. Hanc sanctitatem & gloriam obscurare conatus Roboā edicto vetabat: Nolite vltrà ascendere in Ierusalem. At verò Ezechias præcepit Iudæ & Ierusalem: Ante altare hoc adorabitis in Ierusalem. Hanc autem maiestatem & religionem profanarunt vniuersi principes Sacerdotum: & populus præuaricati sunt iniquè iuxta vniuersas abominationes gentium, & polluerunt domum Domini, quam sanctificauerat sibi in Ierusalem. Quam ob rem congregati in Ierusalem populi multi, vt facerent solemnitatē azymorum mense secundo, & surgentes destruxerunt altaria, quæ erant in Ierusalem, atque vniuersa, in quibus idolis adolebatur incensum, subuerterunt. Et Ezechielem spiritus inter terram & cælum eleuans adduxit in Ierusalem in visione Dei iuxta ostium interiùs, quod respiciebat Aquilonem, vbi erat statutum idolum Zeli ad prouocandam æmulationem. &, Quod scelus Iacobꝰ nónne Samariaꝰ & quæ excelsa Iudææꝰ nónne Ierusalem? Ob hunc autem in religione principatum, atq. ob expectatæ salutis futurum theatrum, Ierusalem ciuitas sancta est appellata: sicut scriptum est. Et assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem. Et multa corpora sanctorum resurrexerunt, & venerunt in sanctam ciuitatem.

Ex consequenti religionis exercitatione & vsu, maximis festis celebrandis idoneus locus definiebatur esse Ierusalem: sicut scriptum est de Phase celeberrimo octauo decimo anno regni Iosiæ Ierosolymis facto. Sæpissimè in Euangelio legimus Iesum & alios Ierosolymam ad festa ascendisse.

Erat etiam Ierusalem vt regni caput, ita totius Iudææ præsidium & firmitudo ac propugnaculum: quam ob rem illa præcipuè vrbs ab hostibus expugnandi causa petebatur. sicut scriptum est. Misit autem rex Assyriorum Tharthan, & Rabsaris, & Rapsacen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida in Ierusalem. &, Hæc dicit rex Assyriorum, In quo habetis fiduciam? Sederis obsessi in Ierusalem. &, Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem. &, Deus, venerunt Gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam. Fuit etiam magna regni gloria Ierusalem ciuitas. id quod Ecclesiastes prædicat. Verba Ecclesiastes filij Dauid regis Ierusalem. Et ego Ecclesiastes fui rex in Ierusalem. Et supergressus sum opibus omnes, qui ante me fuerunt in Ierusalem. Eccles. 1. Dignitas. Eccles. 2.

Ex hac annotatione illa exempla amplificantur ex antitheto & insperato. Et dabo Ierusalem in aceruos arenæ, & cubilia draconum. Ierem. 9.

Aliquando vltra Iudæ nomen, Ierusalem quoq. mentio fit ad significandam etiam tribum Beniamin, quæ mediam ferè vrbis partem tenebat. vt, Audite verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & ad habitatores Ierusalem. Et, Ascenditq. rex templum Domini, & omnes viti Iuda, vniuersiq́ue qui habitabant in Ierusalem. Est vbi Ierusalem reliquias omnium tribuum Israel. Israël continere indicetur. vt, Vigilate & custodite, donec appendatis coram principibus Sacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Israel in Ierusalem. Iuda & Beniamin. Ierem. 11. 1. Esd. 8.

Ex his rationibus obtinuit, vt omnium Israelitarum communis & celeberrimus conuentus haberetur. vt, Vade & clama in auribus Ierusalem: dicens, Hæc dicit Dominus, recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto. &, Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea à te. &, Non capit prophetam perire extra Ierusalem. &, Tu solus peregrinus in Ierusalem, & hæc ignoras? &, Erant in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub cælo est. Et stans Petrus, dixit, Viri Iudæi & qui habitatis Ierusalem vniuersi. &, Præcipiendo præcepimus vobis, ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Ierusalem doctrina ista. &, Multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant. Idem hic prophetarum præcipuus locus fuit: sicut scriptum est. Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium. &, Prophetæ Israel, qui prophetant ad Ierusalem. Conuictus. Ierem. 6. Luc. 13. Luc. 24. Act. 2. Hidem. Act. 3. Act. 21. Ierem. 23. Ezech. 13.

Nonnunquam autem ex tantæ dignitatis & sanctitatis comparatione euenit, vt res crudeliter aut iniquè facta criminis amplificationem habeat: sicut scriptum est. Et propter sanguinem innoxium, quem effudit, & impleuit Ierusalem cruore innocentum, & ob hanc rem noluit Dominus propitiari. &, Qui postquam recessit à Domino, tetenderunt ei insidias in Ierusalem. 4. Reg. 24. 2. Paral. 33.

Illud autem maximè clarum & illustre habet nomen Ierusalem, quòd is locus destinatus ad eam rem fuerat, vt salutis toto orbi afferendæ atque parandæ, & tandem efficiendæ, theatrum publicum & patentissimum esset. Atque ad hanc rationem multa sacrorum librorum verba pertinent, quorum illa exempla apposuisse satis fuerit. Extruxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus, In Ierusalem ponam nomen meum. Et in templo hoc & in Ierusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. &, Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Ierusalem. &, Ierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. &, Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem, & abundantia diligentibus te. &, Benedicat tibi Dominus ex Sion, vt videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ. &, Ædificans Ierusalem Dominus dispersiones Israelis cōgregabit. &, Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. &, Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Ierusalem. &, De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ierusalem. &, Erit omnis, qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, Sanctus Domini vocabitur. &, Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem. &, Primus ad Sion dicet: Ecce adsum, & Ierusalem Euangelistam dabo. &, Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam. &, Zelatus sum Ierusalem & Sion zelo magno. Illa quoque ad hoc pertinent genus: Multa quoque prodigia & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant. Illud Reuel. 21. Psalm. 50. Psalm. 121. Psalm. 147. Cantic. 6. Isai. 2. Isai. 4. Isai. 40. Isai. 41. Zachar. 2. Isai. 8. Abac. 2.

prodigia & signa per Apostolos in Ierusalem fiebant.

Cælestis ciuitas. Zachar. 2. Galat. 4. Hebr. 12. Apocal. 3.

Illud verò magis arcanum, quòd Ierusalem nomine altera etiam ciuitas regni cælorum regia dicitur, de qua frequens in antiquis & nouis libris mentio facta est. vt, Absq. muris habitabitur Ierusalem. &, Illa autē quæ sursum est, Ierusalem, libera est, quæ est mater nostra. &, Accessistis ad Sion montē sanctum & ciuitatem Dei viuentis Ierusalem cælestem. &, Dabo illi nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem. &, Ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de cælo.

Civitas david locus certus.

Reg. ū sepulchrum.

Hvius generis est illa Ierosolymorum pars, quæ olim Sionis arx, postea à Dauide expugnite Ciuitas Dauid dicta fuit, sita in supremo Ierosolymorum monte inter Septentrionem & Occasum. Hæc Iudæorum regū curia aulaque fuit, regiæ familiæ domibus frequēs, totiusq. loci munitissima & firmissima pars, sicut scriptū est. Cepit autē Dauid arcē Sion, hæc est Ciuitas Dauid. Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam Ciuitatem Dauid, & ædificauit per gyrum à Mello & intrinsecus. &, Selum filius Chol præter alia ædificauit gradus, qui descendunt de ciuitate Dauid. Et contra eos ascenderunt in gradibus ciuitatis in ascensu muri super domum Dauid. Huc primùm non ausus est Dauid ob religionem & timorem Dei arcam inducere, ne ciuitati suæ periculum ob aliquam audaciæ suspicionem crearet: sicut scriptum est, Et noluit ad se diuertere arcam Domini in ciuitatem Dauid. Sed postea certus diuinæ tutelæ, & benignitatis, & maioris obseruantiæ, & custodiæ causa, ad ciuitatem suam transferēs honesto loco constituit, quem arca, quoad templum à Salomone ædificatum est, obtinuit: sicut scriptum est, Abiit ergo Dauid, & abduxit arcam de domo Obed-Edom in ciuitatem Dauid cum gaudio. Fecit quoque sibi domos in ciuitate Dauid, & ædificauit locum arcæ Dei, tetenditque ibi tabernaculum. &, Cùm venisset arca fœderis Domini ad ciuitatem Dauid, &c. Postea autem Salomon congregauit maiores natu Israel & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filijs Israel in Ierusalem, vt adducerent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid, quæ est Sion. Est autem in hac eadem ciuitate omnis regiæ posteritatis proprium sepulchrum. In ea namque Dauid & Salomon cum primis, & Roboam, Abiam, Asa, Iosaphat, Ioram, Ochoßias, Ioas, Amasias, Ioathan, Azarias, Achaz, Ezechias, iacent. Ioiada etiam summus Sacerdos, & de regia domo, & de omni Israel bene meritus, in ciuitate Dauid honoris causa sepultus est. 2. Reg. 5. 2. Esdr. 3. 2. Esd. 12. 3. Reg. 1. 11. 14. 15. 4. Reg. 7. 9. 12. 11. 16. 2. Paral. 11. 23. 27. 32. & 34.

Notatio. 2. Paral. 32. Hierusalē. 1. Mach. 2. 1. Mach. 7. 2. Mach. 14.

Est prætereà certa locorum describendorum notatio, quemadmodum in multis aliis vidimus. vt, Ezechias auertit aquas subter ad Occidentem vrbis Dauid. &, Manasses ædificauit murum extra ciuitatem Dauid ad Occidentem Gihon. Aliquando legimus omnem Ierusalem vrbē, honoris & regiæ dignitatis causa, Dauid Ciuitatem appellari. vt, Et renuntiatum est viris regis & exercitui, qui erant in Ierusalem ciuitate Dauid. Et ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè quinque milia virī; & fugerunt in ciuitatem Dauid. Et qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce. Redemptionis locus.

Bethleem. Iac. 2. Ibidem.

Est & alia ciuitas, Dauid olim antiqui & postea noui Dauidis Christi Iesu, natalibus & nomine illustris, eadē quondam Ephrata & Bethleem dicta: sicut scriptum est. Ascendit autem Ioseph de Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem. &, Quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus, in ciuitate Dauid.

Sion locus certus.

Sion in Iebusæorum regione mons erat Ierusalem proximus, Hermonis montis ramentum, ipsius Ierusalem vrbis arcem continens, conspicuus locus, & qui certam notationem indicare posset. Idem postea à Dauid occupatus, & ædificiis auctus, Ciuitas Dauid appellari quoque cœpit. Hæc omnia multis ex locis obseruātur. vt, Ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon vsque ad montem Sion, qui est Hermon. &, Tunc congregati sunt omnes principes familiarum ad regem Salomonem in Ierusalem, vt deferrent arcam Domini de Ciuitate Dauid, id est de Sion. Locus munitissimus & præsidium totius vrbis habitus est Sion: sicut scriptū est. Cepit autem Dauid arcem Sion, hæc est Ciuitas Dauid, & habitauit in arce, & vocauit eam ciuitatem Dauid, & ædificauit per gyrum à Mello & intrinsecus. &, Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas: Leuate signum in Sion. &, Quia erit dies, in qua clamabunt custodes in monte Ephraim, Surgite & ascendamus in Sion. Deut. 4. 3. Reg. 7. Præsidium 2. Reg. 5. Ierem. 4.

Princeps etiam totius ciuitatis pars & habita, & appellata, & Ierusalem mater dicta est. vt, Spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion. &, Vt annuntiem omnes laudes tuas in portis filiæ Sion. &, Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ. &, Te decet hymnus Deus in Sion. &, Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. &, Pro eo, quod eleuatæ sunt filiæ Sion. Obtinet præterea Sion regiæ sedis dignitatem & auctoritatem cum religionis annotatione quadam, in eaque ratione venturi Christi mysterium indicabatur. vt, Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem eius. &, Quis dabit ex Sion salutare Israel? &, Mittat tibi auxilium de sancto, & de Sion tueatur te. &, Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion. &, A solis ortu vsque ad occasum ex Sion species decoris eius. 4. Reg. 19. Vrbis pars princeps. Psal. 47. Regia. Psal. 2. Psalm. 47. Psalm. 49.

Ex tantæ dignitatis & obseruantiæ comparatione grauior fit adnotatio rei indignè gestæ. vt, Mulieres in Sion humiliauerunt, & virgines in ciuitatibus Iuda. Thren. 5.

Illa demum recondita magis significatio est, vt Sion pacis & tranquillitatis noui testamenti hominibus afferendæ rationem contineat. atque hæc obseruatio multorum veteris testamenti locorum arcanam explicationē indicat. Hoc apertè ostendit D. Paulus. Accessistis ad Sion montem & ciuitatem Dei viuentis. Et vidi &, ecce agnus stabat super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia. Felicitas. Hebr. 12. Apocal. 14.

Bethel locus.

Luza olim vrbs ad montem sita, regni caput fuit; cui Iacob postea nomen Bethel fecit, idque temporum progressu publice appellatum est: sicut scriptum est. Appellauitque nomen vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. &, Venit ergo Iacob Luzam, quæ est in terra Canaan, cognomento Bethel. &, Rex Bethel vnus. &, Solitudo, quæ ascendit de Iericho ad montem Bethel. &, Possessio autem eorum, & habitatio Bethel cum filiabus suis. Genes. 28. Genes. 35. Iosue. 16. 1. Paral. 7.

Vsurpatur autem nomen Bethel ad certam locorum descriptionem. vt, Et inde transgrediens ad montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum. &, Reuersus per iter, quò venerat, à meridie in Bethel. Et eodem tempore mortua est Debora nutrix Rebeccæ, & sepulta est ad radices Bethel. Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Hai, quæ est iuxta Bethauen ad orientalem plagam oppidi Bethel. &, Sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur inter Rama, & Bethel. Fvit etiam religiosus locus ex monumento beneficij diuini, & oraculorum ac promissorum, quibus Iacob vsus fuerat: sicut scriptum est. Appellauitque nomen vrbis Bethel, quæ prius Luza vocabatur. vouit etiam votum dicens, &c. &, Ego sum Deus Bethel vbi vnxisti lapidem, & vouisti votum mihi. &, Inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel. Postea verò superstitione Genes. 12. Genes. 13. Genes. 35. Iosue. 7. Iudic. 4. Genes. 28. Genes. 31. 1. Reg. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

à Ieroboamo inducta, locus infamis & execrandus euasit. Namque Ieroboam posuit vnum vitulum in Bethel, & alterum in Dan; & factum est verbum hoc in peccatum. &, Ascēdens altare, similiter fecit in Bethel, vt immolaret vitulis, quos fabricatus fuerat. &, Ascendit super altare, quod extruxerat in Bethel, quinta decima die mensis octaui, quem finxerat de corde suo. Cumq. audisset rex sermonē hominis Dei, quē inclamauerat contra altare Bethel. Hanc superstitionē crebra & vehementi execratione prophetæ exagitant. vt, Et confundetur Moab à Chamos, sicut confusa est domus Israel à Bethel. &, Sic fecit vobis Bethel à facie malitiæ nequitiarum vestrarum. &, Cùm cœpero visitare super præuaricationes Israel, super eum visitabo & super altaria Bethel. &, Venite ad Bethel, & impiè agite. & Nolite quærere Bethel, & in Galgala nolite intrare.

3. Reg. 12.
3. Reg. 13.
Ierem. 47.
Osc. 10.
Amos. 3.
Amos. 4.

Galaad locvs certvs.

In Cananæorum finibus Orientem versus mons est longus & magnus, à septentrione in meridiem procurrens, qui Ismaelitarū regionē à Cananæis dirimit. Huic nomen à Iacob & Laban socero, fœdus amicitiæ confirmantibus, factū est Hebraice גלעד & Syriace יגר שהדותא hoc est, cumulus testis, siue testimonij, vt in primo Mosis narratur libro.

Genes. 31.

Vsvs nominis ad certam locorū & finium descriptionem adnotandam frequentior est, & ad itineris etiá rationem constituendam appellatur. Nam cum mons altus sit & conspicuus, facile ab iter agētibus vtrimque prospicitur: sicut scriptum est. Cumque abijsset tam ipse quàm omnia quæ iuris sui erant, & amne transmisso pergeret contra montē Galaad. &, Laban assumptis fratribus comprehendit eum in monte Galaad. Et sedentes vt comederent panem, viderunt viatores Ismaelitas venire de Galaad. Et Recesserunt de monte Galaad, & reuersi sunt ex populo viginti duo millia virorum. In Israelitica terra Orientalem terminum continet Galaad: sicut scriptū est, Percussitque Hazael omnes terminos Israel à Iordane contra orientalem plagam omnem terram Galaad, &c. &, Porro plaga orientalis de medio Aram, & de medio Damasci, & de medio Galaad. Est locus pastionibus abundans, sicut scriptum est. Filij autem Ruben & Gad habebant pecora multa, & erat illis in iumentis infinita substantia. Cumque vidissent Iazer & Galad aptas animalibus alendis, &c.

Notatio.
Iter.
Genes. 31.
Genes. 37.
Iudic. 7.
Terminus Orientalis.
4. Reg. 10.
Ezech. 47.
Pastiones.
Numer. 32.

Ex ea re effectum est, vt Rubenitis & Gaaditis Manasse filijs ad habitādum concessa fuerit, sicut scriptum est: Si transierint filij Ruben & filij Gad vobiscum Iordanem omnes armati coram Domino, & vobis fuerit terra subiecta, date eis Galaad in possessionem. Porrò filij Machir filij Manasse perrexerunt in Galaad, & vastauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. Dedit ergo Moyses terram Galaad Machir filio Manasse, qui habitauit in ea. Et terram possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon, vsque ad mediam partem montis Galaad: & ciuitates illius dedimus Ruben & Gad. Reliquam partem Galaad & omnem Basan regni Og tradidi mediæ tribui Manasse. Hinc adeò euenit, vt Galaad pro ipsis habitatoribus vsurpetur. vt, Galaad trans Iordanem quiescebat. &, Dixerunt principes Galaad singuli ad proximos suos, Qui primus ex nobis cōtra filios Amon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad. &, Meus est Galaad, & meus est Manasse. Fuit etiam illustris locus, ob natales Iair Galaaditæ, qui post Tholam Israeli viginti duobus annis præfuit, habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinarum, & principes triginta ciuitatum, quæ ex nomine eius sunt appellatæ Auothiair vsque ad præsentem diem in terra Galaad.

Tribus duæ extra Iordanē.
Iudic. 5.
Iudic. 10.
Psal. 59.
Iudic. 10.

In illo loco arbores & plantæ crescunt, ex quibus resinæ & alij fructus ad medicam materiam leguntur: vt scriptum est, Viderūt Ismaelitas viatores venientes de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & resinam & stacten in Aegyptum. &, Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? &, Galaad, tu mihi caput Libani. &, Ascende in Galaad, & tolle resinam virgo filia Aegypti: frustrà multiplicabis medicamina, sanitas non erit tibi.

Medicamenta.
Genes. 37.
Ierem. 7.
Ierem. 22.
Ierem. 46.

Galaad mystice.

Galaad pulcherrimus mons, qui Libani caput dicitur; regnumque opulentum significat & prosperum: cuiusmodi fuit regnum Iudæ, inter duodecim tribus, s. s. e. Hæc dicit Dominus, Galaad tu mihi Libani caput, si non posuero te in solitudinem, vrbes inhabitabiles.

Regnum Iuda.
Ierem. 22.

Charmel locvs.

Charmel regio montana est, & Libani ramentum, quæ habitatoribus suis nomē communicat, regno olim integro illustris: sicut scriptum est, Rex Iachanan Charmeli vnus. hæc posteà in sortem cessit tribui Iuda. Maon & Charmel & Ziph, &c. &, Ascendite in Charmelum.

Iosue. 12.
Iosue. 15.
1. Reg. 25.

Locvs est nemoribus, syluis, pascuis atq; vallibus frequens, in quo maxima pecorum armentorumque copia alebatur, aliisque huiusmodi plantarum & agrorum commoditatibus illustris. Quam ob rem in his generibus rerum indicandis nomen Charmeli vsurpatur. vt, Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio eius in Charmelo, & homo ille magnus nimis; erantque ei oues tria milia. &, Caput tuum, vt Charmelus. &, Pascetur Charmelus & Basan. &, Ablata est lætitia, & exultatio de Charmelo, & de terra Moab. &, Exiccatus est vertex Charmeli: & infirmatus est Basan & Charmelus. Hic locus illustris redditus est rebus ab Helia pro religione expianda gestis, qui electus esse ab illo ob eam rem censetur, quòd propter lucorum & syluarum copiam multis templis in vanorum deorum cultum frequens esset: sicut scriptum est. Veruntamen mittite & congregate ad me vniuersum Israel in montem Charmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasque lucorum quadringentos. Hoc etiam loco idem Helias aliquandiu hæsit, ibidem à Sunamitide repertus: cuius filium à morte excitauit.

Pastio.
Fertilitas.
Carmi.
Ierem. 50.
Amos. 1.
Nahum. 1.
3. Reg. 17.
4. Reg. 2.
4. Reg. 4.

Idem Charmeli nomē commune est earum regionū, quæ vineis hortisq. frequentes sunt. vt, Gloria saltus eius, & Charmeli eius ab anima vsque ad carnē consumetur. &, Cōuertetur Libanus in Charmel, & Charmel in saltum reputabitur. &, Erit desertum in Charmel, & Charmel in saltum. &, Vineas quoque habuit & vinitores in montibus & in Charmelo. Est enim nomen à כרם deductum, idem quod Latinis vinetum, significans. Namque כרם vinea Hebraicè est.

Ioseph. 7.
Ioseph. 22.
2. Paral. 26.

Basan locvs certvs.

In Moabitarum parte regio fuit Basan dicta, regno nomen dare satis idonea, pastionum commoditate & rusticarum plantarum magnitudine, copia & laude celebris. quam ab Ogho rege bello expugnatam Rubenitæ & Gaditæ pecuariæ rei deditissimi occuparūt. Eam olim terram Gigantum appellatam fuisse Moyses testatur. Appellatur autem nomen ad certam locorum indicationem. vt, Verteruntque se, & ascenderunt per viam Basan. &, A Mahhanaim vniuersam Basan: & A Saphat in Basan. &, Possederunt terram à finibus Basan. Aliquando vero & arborum rusticarum commendatione, & pastionum illustri mentione in sermonem inducitur. vt, Cum adipe arietum & agnorum filiorum Basan. &, Dan catulus leonis fluet largiter de Basan. &, Super omnes quercus Basan. &, Factus est Saron sicut desertū. &, Concussa est Basan & Charmelus. &, Pascetur Charmelus & Basan in mōte Ephraim. &, Quercus de Basan dolauerunt in remos tuos. &, Vlulate quercus Basan, quia succisus est saltus munitus.

Stenn. 32.
Deut. 32.
Num. 21.
Nomina.
Iosue 13.
3. Paral. 18.
Abbatum.
Deut. 32.
Psalm. 67.
Iudic. 8.
Ioel. 2.
Ierem. 50.
Ezech. 27.
Zach. 11.

Bassan.

Bassan rerum abundantiam, fœcunditatem & copiam, in loco, certam significat, ex Metonymia: vt, Reducam Israel ad habitaculū suum. Et pascetur Charmelus & Bassan. Et in medio Charmeli pascentur Bassan & Galaad iuxta dies antiquos. Et infirmatus est Bassan.

Copia. Fœcūditas
Ierem. 50.
Mich. 7.
Malach. 1.

Libanvs locvs certvs.

Libanvs mons in Syria est altissimus, longeque conspicuus, à vertice perpetuis niuibus cādenti nomen habens, ab Occasu in Ortū procurrit, Israelisque regionem à Syria Damasci diuidit. Ostū habet apud Emath vrbem, quo à Syria in Palestinam venitur, perpetuò virentum arborum & odoratissimarum plantarum laude insignis, sicut scriptum est. Et iuxta littus maris terram Chananæorum, & Libani vsque ad fluuium magnum Euphratem. &, Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium & Libanum. &, Nunquid deficere potest petra agri nix Libani? Quod verò ad loci attinet rationes, Libanus certis terminis adnotandis & describendis appellatur. vt, A deserto & à Libano & à flumine magno Euphrate. &, Per planitiem Libani subter montem Hermon. &, Omnium qui habitabant in monte Libano vsque ad aquas Maserephoth.

Deut. 1.
Deut. 3.
Ierem. 17.
Terminus
Deut. 11.
Iosue. 1.
Iosue 11.
Iosue. 13.

Cedrvm optimarum aliarumque arborū copiam plurimam ad ædificiorum materias & aliarum rerum vsus suppeditat, ideoque his nominibus insignis locus est: sicut scriptum est. Et disputauit Salomon super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete. &, Carduus Libani misit ad cedrum, quæ est in Libano, dicens. Et transierunt bestiæ saltus quæ sunt in Libano, & cōculcauerunt carduum. Sed & ligna cedrina mittite mihi, & arceutina & pinea de Libano. &, Superexcelletur super Libanum fructus eius. &, Saturabūtur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit. &, Iustus vt palma florebit, & sicut cedrus Libani multiplicabitur. Fistula & cinamonum cum vniuersis lignis Libani. &, Contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri cōcussa sunt. Et odor eius vt Libani. &, Charmelus & flos Libani elanguit.

Cedri.
Cedrus.
3. Reg. 5.
4. Reg. 14.
2. Paral. 7.
Psal. 71.
Psal. 103.
Psalm. 91.
Cantic. 4.
Ezech. 31.
Osee. 14.
Nahum. 1.

Locvs etiam hic propter amænitatem ad secessus expetitus fuit. Namque Salomon ædificauit domum saltus Libani. Et hanc ob causam scriptum est in similitudinibus arcanis, species eius vt Libani.

Amœnitas
3. Reg. 4.
3. Reg. 9.
Cantic. 5.

Ad hanc autē rationem cætera loca ex geographicis descriptionibus peti, atque obseruari operæ pretium fuerit.

DE RERVM COMPOSITARVM PRIMA RATIONE ET SERMONIS obseruatione, cap. LXIII.

Locorvm distinctionem rerum ipsarum definitio & natura proximè consequitur, in quo genere primas terra obtinet, plurimarum rerū antiquissima parēs, varijs & multiplicibus aucta succis, quibus plurimorum mixtiones generum efficiūtur, quamobrem à Deo אדמה appellata est, quod nomen ex fœcunditate & vtilitate inditum videtur. Nam perpetuo אדם vocabulum in ea significatione vsurpatur, quæ ad commodam hominum animaliumque aliorum habitationem referri possit, quando ante huius virtutis & efficacitatis facultatem ארץ hoc est, arens siue arida vocabatur, sicut scriptum est: Appareat arida. & factum est ita & vocauit Deus aridam ארץ pro quo verbo Latini Interpretes terram vertunt nomine etiam ijsdem literis inuersis tamē constāte. Idē enim est ARETZ ex pūcto z ex duplici litera ץ quod TERA inuerso modo pronūtiatū. Ad terræ igitur naturā definiēdā, atque ab aridæ sterilitate distinguendam, prima lapidum mineralium metallorumque genera adhibita sunt, quorum naturas & rationes alias, Deo docente, explicabimus: nunc susceptum propositum tenentes comparationū similitudinumque vsus ad sermonem inductos ostendere pergemus.

Genes. 1.

PETRA. CAP. LXIIII.

Petra pars in terra est durissima, quæ velut in corpore toto ossis vicem obtinet, cuius etiam partes ad vsum aliquem excisæ, aut sua sponte decidētes, aut aliàs separatæ non proprie petræ, sed lapides dicuntur. Petra namque ea dicitur, quæ corpore terræ hæret, aut quæ maxima, & firmissima cū sit, partes aliquot sui ad alios vsus communicare potest. Itaque Petra totus aliquis locus saxosus, aut rupibus firmissimis frequens, & rupes ipsæ scopulique in mari siti dicuntur. vt, En ego stabo tibi super petram Horeb, & percuties petram, & exibit ex ea aqua. &, Ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec transeam. &, In spelunca petræ Ethan. Et sedebant in Petra Remon. &, Absconderunt se in speluncis, & in abditis, & in petris quoque, & in antris.

Exod. 17.
Exod. 33.
Iudic. 15.
Iudic. 20.
1. Reg. 13.

Propter loci firmitudinem & difficilem accessum significare solet præsidium, & perfugium tutissimum maximè expositione aliqua nomini adiuncta. vt, In petra exaltauit me. Et statuit supra petram pedes meos. &, Lepusculus plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum. &, Ingredere petram, & abscondere. &, Fige in petra tabernaculum tibi.

Præsidium
Psalm. 26.
Psalm. 39.
Proverb. 30.
Isai. 2.
Isai. 22.

Dvrvm & crudele mortis genus ad petram allisis infertur. vt, Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram. &, Absorpti sunt iudices eorum.

Crudelitas
Psalm. 136.

Pater etiam, & primus familiæ cuiuspiam parens, auctorque, petræ nomine significatur. Namque ex eodem cæteri domus lapides, hoc est, filij & posteritas omnis deducitur. Appellatur autem familia ipsa, & genus Hebraico nomine בית Domus; filij verò BANIM dicuntur, quasi Abnim lapides. Igitur rectè etiam primus familiæ parens Petra vocatur. vt, Attendite ad petram, vnde excisi estis. Attendite, inquit, ad Abraham patrem vestrum. Durities cordis aut morum difficultas ex petræ & lapidis adducta similitudine aptè arguitur. vt, Indurauerunt facies suas supra petram. Et aliud cecidit supra petram, &c.

Pater.
Psal. 31.
Ierem. 5.
Luc. 7.

Firmitudinem quoque constantiamque nullis hominum viribus, aut hostis artibus vincendam, petræ nomen multis locis significat. vt, Similis est viro prudēti, qui ædificauit domum suam supra petram. &, Ecce pono in Sion lapidem offensionis & petram scandali. &, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.

Firmitas
Matth. 7.
1. Pet. 2.
Matth. 16.

LAPIS.

Lapis aut ex naturæ nobilitate & pulchritudine, aut ex magnitudine & breuitate spectatus, variam in sermonibus obtinet significationem. Namque vilissimi in eo genere sunt, qui fundæ aptantur. atque ita rem vel personam nullius vel preti, vel momenti significant. vt, Et deuorabunt & subijcient lapidibus fundæ. &, In stipulam versi sunt ei lapides fundæ. hîc teli genus aliàs nocentissimum significat.

Despectus
Zach. 9.
Iob. 41.

Contrà verò lapides sancti, vel lapides coronæ, vel separationis, vtilem, charam, & cuius rationem haberi oporteat, significant rem. vt, Quia lapides sancti eleuabuntur super terram eius. &, Quia placuerunt seruis tuis lapides eius. & Dispersi sunt lapides sanctuarij.

Preciosi.
Zach. 9.
Psal. 101.

Lapis angularis vel anguli vel fundamenti est, cui omnis ædificij structura innititur, vel compages ligatur. Huiusmodi autem imagine Christus Ecclesiæ caput, & vtriusque populi pontifex, & conciliator indicatur. vt, Et non tollent de te lapidem in angulum, nec lapidem in fundamenta. &, Ecce lapis, quem

Thren. 4.
Ierem. 51.
Zach. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus Isai. 17. Psalm. 117. Dani. 2. 1. Pet. 2. Exech. 16. Amos. 5. mulacra. Isai 37. Ierem. 2. Ierem. 3. Exech. 20. Vastatio. Mich. 1. Marc. 13. Duricies. Ioh. 41. Exech. 11. Luc. 11. Inutile Negotium Zachar. 12. Thren. 3. Innumerabile. Isai. 47. Amos. 9. Detestatio Deut. 17. Deut. 22. Prouerb. 2. Molestu.

dedi coram Iesu, super lapidem vnum septem oculi sunt. &, Ecce mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum. &, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes; hic factus est in caput anguli. Idem Christus lapis de mõte abscissus est, qui statuam Nabuchodonosori visam percussit: qui idem à Petro lapis viuus dicitur. Pro materiæ parte ad ædificationem firmissima & necessaria vsurpatur. Et domos tuas præclaras subuertent, & lapides tuos, & ligna tua. Et domos quadro lapide ædificabimus.

Nonnunquam vana illa & nullius vsus falsorum deorum simulachra, quæ à Gentibus colebantur, per irrisionem lapides dicuntur. vt, Non enim erant dij, sed lignum, & lapis, & comminuerunt eos. & dicentes lapidi, Tu me genuisti. &, Mæchata est cum lapide & ligno. &, Erimus sicut gentes & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides.

Lapidum cumulus, vel aceruus, vastationem & solitudinem, neglectamq́ue significat habitationem: vt, Et ponam Samariam quasi aceruum lapidum in agro cùm plantatur vinea, & detraham in valle lapides eius. Huc illud pertinet: Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Ex similitudine verò quadam quorundam hominũ difficillima, & improbissima ingenia, contumaxq́ue proteruitas, lapidi duritie comparari solet: vt, Cor eius indurabitur tanquam lapis. &, Auferam cor lapideum de carne vestra. Valde autem arcana hæc ratio est. Non absimilem rationem illud exemplum obtinet. Si petierit panem filius, nunquid lapidem dabit illi? Vbi lapidis nomen inutile aut etiam importunum & difficillimum negotium beneficij loco exhibitum significat. Lapis etiam ponderosus negotium maximum & insuperabile suscipientibus indicat: vt, Et erit in die illa, ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis. Hic etiam illud spectat, quod à Ieremia scriptum est, Cõclusit vias meas lapidibus quadris.

Lapilli numerum innumerabilem & copiam indicant maximam: Et fuisset stirps vteri tui vt lapilli maris.

Lapillus etiam rem aut personam solidiorem, cuiusq. ratio habenda sit, significat. vt, Concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur in cribro, & non cadet lapillus super terram.

Porrò lapides in quodam supplicij genere sumendo vsurpati, detestationem & excommunicationem eius, qui pœnas luit, significant, vehementemq́ue & publicam indignationem totius populi stu lio & opera vlciscẽdam. vt, Educes virum aut mulierem, quę scelus perpetrauit, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruetur. &, Ejcient eum extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur; quoniam fecit nefas in Israel: & auferes, inquit, malum de medio tui.

Saxvm duræ, grauis & difficilis rei symbolum est, s. s. e. Graue est saxum & onerosa arena; sed ira stulti vtroque grauior.

Lapis pretiosvs gemma.

In lapidum natura illud quoque genus est, quod colore, splendore, perspicuitate & firmitudine, deinde etiam raritate commendatur: cuius variæ species pro colorum & splendoris atque duritiæ rationibus enumerantur, omnes tamen in vniuersum præstantiam quandam virtutis animorum, eamq́ue illustrem, conspicuam, nitidam & perpetuam significant. vt, Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te saphiris, & ponam Iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides deliderabiles vniuersos filios tuos doctos à Domino. Si quis autẽ superædificat super fundamentum, hoc, aurum & lapidem pretiosum. Et fundamẽta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata. &, Gemma gratissima expectatio præstolantis.

Præstantia Isai. 54. 1. Cor. 3. Apocal. 21.

Rem quoque pretiosam magnæq́ue æstimationis his nominibus sæpissimè sacri auctores indicant. vt, Et aurum & multitudo gemmarum: vas autem pretiosum labia scientiæ. Sicut qui mittit lapidem in aceruũ Mercurij; ita qui tribuit insipienti honorem. &, Merces auri & argenti & lapidis pretiosi & margaritæ.

Prouerb. 15. Arbitrium Prouer. Dignus Prouer. 22. Agabi. 21.

Margaritæ.

Margaritæ arcana & pretiosa atque sapientiæ plena consilia & documẽta significant, s. s. e. Nec mittatis margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas.

Consilium Matth. 7.

FONS, SCATVRIGO.
cap. lxv.

Fontes etiam, flumina & lacus, quamuis è mari producantur, ad terræ tamen vsum & efficientiam propiùs pertinent. Neque verò de ijs generibus, vt loca sunt, sed vt naturam virtutemq́ue propriam habent, iam agimus, quemadmodum similitudines & allegoriæ transfationesq́ue petantur. Fontis enim nomen ad virtutis magnæ initium, & caput certum significandum vsurpatur. vt, Me reliquerunt fontem aquæ viuæ. &, Rupti sunt fontes abyssi. Quãquam & hoc simplici etiã significatione dicitur, tamẽ capita & scaturigines aquarum indicat maximas. Illud autem elegantissimè dicitur, Apud te est fons vitæ. &, Benedicite Deo Domino de fontibus Israel. Hic parentes familiarum significantur. &, Lex sapientiæ fons vitæ. &, Timor Domini fons vitæ. Et haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. & quæcunque ferè in hanc sententiam ab Isaia proferuntur, in quibus Christiani Euangelij virtus indicatur. Et illud, Fons de domo Domini egrediebatur. Et in die illa erit fons patens. &, Siccatus est fons sanguiniseius. Abundantiam copiamq́ue perpetuam fons quoq. significat. vt: Deriuentur fontes tui foras. &, Veniet vt fons messis tua. &, Torrens redundans fons sapientiæ. &, Fons hortorum. &, Quis dabit oculis meis fontem lachrymarum? &, Fiet in eo fons aquæ viuæ salientis in vitã æternam. &, Dabo ei de fonte aquæ vitæ.

Virtus. Virtutis Caput. Genes. 1. Genes. 13. Genes. 14. Ioannes. 14. Ioh. 3. Ioann. 1. Genes. 3. Psal. 16. Psalm. 17. Prouerb. 10. Psalm. 18. Prouerb. 14. Prouerb. 18. Isai. 12. Ioh. 23. Prouerb. 17. Cantic. 5. Isai. 60. Ezech. 50. Thren. 4. Malach. 3. Exod. 25. Apocal. 3. Apocal. 21. Imperfectio. Psal. 113. Isai. 12. Isai. 30. Osee. 2. Prouerb. 11. 1. Pet. 2. Ioann. 4. Ioann. 7. Apocal. 22. Iacobus. Prouerb. 13. Ioann. 4. Ioann. 7. Ioann. 19. Genes. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

vilis sit & fœminea, nullis vsibus habilis, præterquam ad
Eccl. 22. ponderandum, implendum, & obstruēdum, quod proprie pulueris est: sicut scriptū est. Super plumbum quid
Gratuitas. Obstructio grauabitur? Quibus ex rationibus sermones induci solent, qui vel pondus & grauitatē maximā vel obstructionem, & cōgestionem significant. vt, Submersi sunt quasi
Exod. 15. plumbū in aquis vehementibus. &, Plumbi lamina vel
Iob. 19. celte sculpantur in silice. Hoc in loco obstructio &
Ezech. 22. tenacitas indicatur. Et plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt. namque hoc genus maximè ex metallis omnibus in cineres tandem & pulueres redigitur, si nimium igni excoquatur.

Correptio diuina. Solet etiam significare plumbum diuinarum correctionum grauitatem, quæ hominibus ad expurgandas scelerum sordes inferuntur. Namque argento repurgando plumbum additur: sicut scriptum est. In igne cōsumptum est plumbum. Grauitatis autem maximæ
Ierem. 6. Immobilitas. & immobilitatis argumentum fuit Zachariæ, quòd
Zach. 5. mulieri in amphora sedenti plumbi talentū in os injici ostenderetur, atque ita interpretatus est angelus. vt, Ædificetur ei domus in terra Sanaar, & stabiliatur & ponatur super basim suam.

SCORIA.

SORDIDISSIMVM in omni metallorum natura, & ad omnem vsum ineptissima pars, sunt scoriæ, quæ recrementa cæterorum esse videntur, nec verè in terrā, sed in sterilem quamdam & ineptam materiam referuntur. Quam ob rem vilissimum, inutile & sordidissimum ingenium, vitaque rationem impurissimam, &
Vilitas. Sordes. Deo penitus improbandam, significat nomen ad arcani
Isai. 1. sermonis rationem vsurpatum. vt, Argentum tuum
Ezech. 22. versum est in scoriā. Et alibi hominis, versa est mihi do-
Isai 1. mus Israel in scoriam. & Excoquā ad purū scoriā tuam.

SVLPHVR.

CALIDISSIMVM omnium terræ excrementorum est sulphur ex pinguioribus pulueris sudoribus & ignea vi concretum, quod à calore facillimum incendium, à materia verò grauissimum teterrimūque odorem sortitur, neque verò semel incēsum extingui facilè
Pœnæ grauces. potest. Igitur in grauissimis & præsentissimis atque celerrimis magnorū & detestandorum scelerū pœnis repetendis sulphur adhibetur: vt in Sodomæ & vicinarū
Genes. 19. vrbiū exemplo videmus, in quo pluit sulphur & ignem
Deut. 29. à Domino. &, Videntes plagas terræ illius & infirmitates, quibus eam afflixerit Dominus sulphure & Solis ardore comburens, ita vt non seratur neque virens aliquid germinet. & dicent omnes gentes, Quare sic fecit Dominus terræ huic? quæ hæc est ira furoris eius
Perpetua pœnitio. immensa? Igitur sulphuris vis nō modò præsentem animaduersionem, sed perpetuam & nunquam restituēdam perditionem affert & significat. vt, Aspergatur in
Iob. 17. Psalm. 10. tabernaculo eius sulphur. &, Ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. Et humus eius erit sulphur. Atque ad damnatorum in inferno pœnas grauissimas & æternas indicandas D. Iohānes Sulphur
Apocal. 14. quoq. adnotauit. Bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. &, Cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum ante conspectum agni, & fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum.

SAL.

IN hoc verò terræ succorum genere bonum est sal,
Matt. 9. quandiu nec nimis additū, nec infatuatum est. Namq. vtrumq. extremum vitiositatē arguit & infert magnā. Etenim quæ olim fertilissima & amœnissima fuerat terra, nunc mare salis facta omnium regionū sterilissima &
Genes. 14. infelicissima est, æternumque diuinæ vltionis monumentum perpetuo & crassissimo sale conseruat. Idē verò sal si euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vtrā nisi vt mittatur foras & conculcetur. Igitur sal
Vastatio. immodice additum, sterilitatem & vastationem perIudic. 9. petuam significat. Sic Abimelech Sichimam à se debellatam demolitus, sale consperſit, & scriptum etiā est:
Iudic. 9. Filij Amon quasi Ghomorrha erunt, siccitas spinarum & aceruus salis. Contrà verò sal opportune inductum,
Sapientia. suauitatem, iucunditatem & pacem significat, eamque conseruatam, & nulla iniuriæ aut malitiæ fraudisq.
Matth. 5. corruptione admixtam; præterea facilem ac placidā, &
Luc. 14. commodam officiosamque vitæ consuetudinem & communionem: sicut scriptum est. Habete in vobis sal,
Marc. 9. & pacem habete inter vos. &, Sermo vester sit sale con-
Coloss. 4. ditus. Hinc illa frequens mentio de pacto salis.

Virtutes. Virtutem etiam quandam eximiā significat sal, qua rebus condiendis sapor & iucunditas, præterea etiam firmitudo quædam & à corruptione defendens vis, &
Iudic. 9. gratia affertur. vt, Aut poterit comedi insulsum, quod nō est sale conditum? Ex hac similitudine illi admirandæ atque arcanæ euangelici mysterij virtuti nomē salis inditum est. vt, Vos estis sal terræ. Et omnis victima sa-
Marc. 9. le salietur.

Sterilitas. Sal aliquando desolationem, vastitatem, locique sterilitatem significat. vt, Omnes hi conuenerunt in vallē
Genes. 14. siluestrem, quæ nunc est mare salis. &, Abimelech ce-
Iudic. 9. pit vrbē, interfectis habitatoribus eius, ipsaque destructa ita vt sal in ea dispergeret. &, Siccitas & spinæ, & aceruus salis. Aliquando gustum, gratiam, commoditatemque significat. vt, Quidquid obtueris, sale condiatur: & non auferas sal fœderis Domini tui. &, Vos
Marc. 9. estis sal terræ, &c.

Significat etiam incorruptibilitatem, condimentum & conseruationem à corruptione alienam. vt, Pactum salis est sempiternum. &, Num ignoratis, quòd Dominus Deus Israel dederit Dauid regnum super Israelin
2. Paral. 13. sempiternum ipsi & filijs eius pactum salis?

IGNIS.

CAP. LXVII.

EX terræ quoque viscеribus naturæ quædam oriuntur; quæ si non ex ipsius terræ substātia esse, tamen in ea fieri, gigni, conseruari, & ad eandem redire conspiciūtur: cuiusmodi sunt ignis, fumus, spiritus siue exhalatio, quæ nec aquis adeo familiaria neque natiua sunt. Ignem enim mare nec concipit, nec continet; calorem verò à subiecta & vicina terra & à solis virtute accipit. Spiritus quanquam mari superuolitet, tamen in ipso aquarum corpore non continetur. In terra autem varij & multiplices abundantesque spiritus sentiuntur. Quam ob rem omnia hæc genera ad terram referenda esse in præsenti sermone censuimus, aliàs commodius & plenius naturarum huiusmodi rationes disserturi, studia nostra probante Deo.

Neque verò hoc loco de elementali igni agimus, quem antiqui sub Lunæ orbe collocabant, sed de eo tantum, qui vel in terra concipitur, vel ex terræ halitibus conceptus in aëre medio incenditur, quem ignem de cælo sacræ literæ dicunt. Est autem ignis natura quædam calidissima, efficaciaque celerrima, & præstantissima, humoris expers, & inimica; cuius vis in omnem naturam penetrat corporeā præsentissima efficacitate, vltraq. omne aliud naturaliū rerum genus certissimè, & vehementissimè afficit & mutat: sicut scriptū est, Oculi eius tanquam flamma ignis. Ex penetrādi autem & efficiendi vi id consequens habet, vt quæ varia sunt, seiungat, & quæ sunt similia, coniungat & conflet.

Iam verò cuiusmodi rationes ex ignis naturæ obseruatione ad sermonem sacrum petantur, videamus.

Ignis auxilium præsentissimum, & efficacissimum significat: sicut scriptum est. Et ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisei. Significat etiam liberationem diuinam piorum, & punitionem impiorum. Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius, &c. &, Propter hoc sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi faulla erit, &c. &, Spiritus vester vt ignis, vorabit vos. sic igneum murum tutissimum præsidium dixit Zacharias.

Hostis

Hostis. Hostis vastator, & populator gladius, & bellum, ignis
Ierem. 47. nomine, etiam Dei ipso interprete, dicitur. Quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion, &
Ezech. 21. deuorabit partem Moab. &, Igni escis tuis, sanguis
Ezech. 30. tuus erit in medio terræ. &, Cùm dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. &,
Ose. 7. Mittam ignem in ciuitates eius, deuorabit ædes illius.
Amos. 1. &, Mittam ignem in murum Gazæ, & deuorabit ædes
Vastatio. Ioel. eius. Consumptionem & vastationem extremam ignem vates nominarunt. Quia ignis comedit speciosa
Amos. 5. deserti. &, Ne forte comburatur, vt ignis, domus Ioseph;
Habac. 2. Vis fortis. & deuorabit, & non erit qui extinguat. Eadem sententia Habacuc dixit. Laborabunt populi in multo igne.
Nahum. 3. Virtutem insuperabilem omnia penetrantem & vastantem significat ignis à Nahum appellatus: Deuorabit ignis vectes tuos. &, Indignatio eius effusa est vt ignis.
Nahum. 1. Abd. & Psalm. 77. & Petræ dissolutæ sunt ab eo. &, Erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma. &, Iuuenes eorum comedit ignis. &, Omnis arbor, quæ non facit fructum,
Matth. 7. Tiren. 1. Thren. 2. excidetur, & in ignem mittetur. &, De excelso misit Dominus ignem in ossibus meis. &, Succendit Iacob quasi ignis flammæ deuorantis in gyro. Et in flamma
2 Thessal. 1. ignis dantis vindictam ijs, qui non nouerunt Deum.
Vlcio. Huiusmodi exempla omnia diuinū iudicium & vltionem, pœnasque iuste irrogatas, atque certissimas indicant. & illud etiam. Deus noster ignis consumens est.
Deut 4.

Examen. Periculi etiam, probationis, & examinationis rerum, aut personarum significandæ causa, ignis appellatur. vt,
Matt. 9. Omnis enim igne salietur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. &, Duram tertiam partem per
1. Corinth. 3. Zach. 13. ignem. & vram eos sicut vritur argentum, & probabo
Psalm. 16. eos, sicut probatur aurum. &, Igne me examinasti.

Animaduertio. Ecclef. 25. Ignis etiam periculum & animaduersionem discrimenque magnum, aqua verò succedens refrigerium significat. vt, Appositit tibi aquam & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ignis & aqua simul va-
Psalm. 65. Isai. 43. rius & multiplex labor. &, Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. &, Cùm transieris per aquam, tecum ero, & flumina non operient te: & cum ambulaueris in igne, non combureris.

Pudor. Pudorem & perturbationem magnam, & seram ac propterea stultam pœnitudinem, ignis aliquando mysti-
Malitia. Isaiæ. 26. ce significat. vt, Videant & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret. Scelerata quoque iniquitas, quæ suum secum auctorem consumit, ignis
Cupiditas. Ezech. 27. etiam dicitur. Producam ergo ignem de medio tui, qui
Ecclef. 23. comedat te. Et ardens cupiditas immodicaque libido
1. Corinth. 7. ignis appellatur. vt, Anima calida quasi ignis ardens, non extinguetur, donec aliquid glutiat. &, Homo nequam in ore carnis suæ non desinet, donec incendat ignem, &c. Hac ratione à D. Paulo dictum est, Melius est nubere, quàm vri.

FVMVS.

FVMVS ignis excrementum, eiusdemque argumē-
Isaiæ. 7. tum est: sicut scriptum est, Viri ciuitatis respicientes, & videntes fumum vrbis ad cælū vsque ascendere &c.
Exod. 19. Videnſque Iosue & omnis Israel, quòd capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet. &, Totus mons Sinai
Iudic. 20. fumabat, eò quòd descendisset Dominus Deus super eum in igne &, Viderunt quasi columnam fumi de ciuitate ascendere. Beniamin quoque respiciens retro
Apocal. 9. Isai. 65. cum captam cerneret ciuitatem. &, Ascendit fumus puteī sicut fumus fornacis magnæ. Et isti fumus erunt in furore meo.

Ira. Iob 41. Fumus autem iram incēsam significat, & vehementem. vt, De naribus eius ascendit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis. &, Ascendit fumus in ira eius.
Psalm. 17. Isai. 9. Ysai. 14. &, Conuoluetur superbia fumi. &, Ab aquilone fumus venit, & non est qui effugiat agmen eius. &, Sanguinem & ignem & vaporem fumi. Fumus nemo nunquam Dei maiestatem mortalibus incognitam, & indefinitā, tamen vt certū diuinitatis argumentum & indicem, significat. vt, Et domus repleta est fumo. &, Impletum est templum fumo à maiestate Dei & de virtute eius.

Ysai. 6. Apoca. 5.

Molestæ rei, citò tamen euanescentis, & perituræ admonitio, fumi imagine refertur aptissimè. vt, Ideireo erunt sicut nubes matutina, &c. &, Sicut fumus de fumario. &, Inimici Domini deficientes, quemadmodum fumus, deficient. &, Sicut deficit fumus, deficiant. Non alienum ab hac significatione illud est. Quia cæli sicut fumus liquescent.

Euanescens molestia. Ose. 13. Ysaiæ. 51. Ysai. 34. Psalm. 67.

FAVILLA.

FAVILLA quoque materiæ ab igne exustæ & cōminutæ residua pars est, nullius aut ponderis aut vsus, quæ facillimè dissipata euanescit & perit: sicut scriptū est. Viditque ascendentem faullam de terra, quasi fornacis fumum. &, Vsque ad faullam consumi faciet. Atque adeo ad huiusmodi res omnino consumptas, & penitus nullo negotio delendas significandum, in sermonibus aptatur. vt, Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut faulla, quam turbo dispergit. &, Comparatus sum luto, & assimilatus sum faullæ & cineri. &, Erit fortitudo vestra vt faulla stupæ. &, Radix eorum, quasi faulla erit. &, Sicut faulla pertransiens multitudo eorum. &, Medietas eius redacta est in faullam. nunquid vtile erit ad opus? Faullam æstiuæ aræ Interpres pro gluma vertit.

Genes. 19. Leuit. 6. Iob. 21. Vanitas. Consumptio. Iob 10. Ysai. 5. Ysai. 29. Ezech. 13. Daniel 2.

Hactenus terræ vim & naturam vario rerum genere prægnantem, nōdum tamen cultam & habitatam percurrimus: nūc verò sociam eius partē mare subeamus.

MARE.

CAP. LXVII.

CONGREGATIONES aquarum maria appellauit Deus, alio nomine fere ab illa priore infecunditate & mole transposito. Namque ימים, aqua; רמים maria, ijsdem elementis vtrumque nomen conflat variata significatione & voce permutata. Sed de ipsa maris natura, aliàs nostra studia probante Deo, disserturi, nunc de sermonis interpretatione agemus.

Terrena. Meridies. Psal. 106.

In orbis descriptione vniuersi mare dextrū locū occupat, terra sinistrum; ideoq. mare meridianam mundi significat partē: sicut scriptum est, Ab aquilone & mari. &, Aquilonē & mare tu creasti. Maris littus vel mare in Cananæa regione delcribenda Palæstinam & plagam occidentalem ostendit. vt, Perdam reliquias maritimæ regionis. &, A flari magno terminū inci, ient. & formidabunt filij maris. Mare etiam copiam maximā & inexhaustam indicat. vt, Quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gētium. &, Væ multitudo populorū multorū, vt multitudo maris sonantis.

Psalm. 77. Palæstinæ occasus. Ezech. 25. Amos. 34. Os. 11. Copiæ. Ysai. 60. Ysai. 17.

Simul etiam plenitudinem, & rerum instabilitatem atq. impetum maximum, tamen efficientia carentem, maris descriptio ostendit. vt, Commouebuntur & non poterunt, & intumescent fluctus eius, & non transibunt illud. &, Impij autem quasi mare feruens.

Inane. Ysai. 57.

Mare cum fluctibus, cum sententia ad nauigantes refertur, terrorem, periculum, perturbationem & vastationem ostentat. vt, Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum eius operta est. &, Veni in altitudinem maris.

Periculum, terror. Ierem. 51. Psalm. 67.

Sæpe etiam ad diuinæ potentiæ & prouidentiæ argumentum appellatur mare. vt, Congregans sicut in vtre aquas maris. &, Mirabiles elationes maris. &, Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud. &, Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. &, Qui conturbas profundum maris. &, Nunquid ego mare sum aut cetus, quia circumdedisti me carcere? &, Hoc mare magnum & spacioſum manibus.

Prouidentia. Potestas. Psal 32. Psalm 92. Psal 106. Psal. 84. Iob 7. Psalm. 103.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Terror. *Isai. 5.* Maris fremitus magni terroris significationem & descriptionem habent. vt, Sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris. &, Turbati sunt in mari, præ solicitudine quiescere non possunt.

Ierem. 49.

Assiduitas. *Ezech. 26.* Marini fluctus copiam & assiduitatem maximam maximo cum impetu indicant. vt, Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans. &, Qui conturbas profundum

Psalm. 65. maris, summum autem fluctuum eius tu mitigas.

Copia. In vniuersum copia omnis inexhausta, & hominum viribus insuperabilis, mari appellando significatur. vt, Implebitur omnis terra, vt cognoscat gloriam Domini, quasi aquæ operientes mare. &, Magna est velut mare contritio tua, quis medebitur tibi? Illa verò exempla

Admirabile admirabilitatem huic adnotationi oppositam docent. Et arescet aqua de mari, & fluuius desolabitur atque siccabitur.

Isai. 19.

Profunditas. *Mich 7.* Profunditatem imperscrutabilem & inaccessibilem maris profundum significat. vt, Proijciet in profundum maris omnia peccata nostra. &, Nunquid agnoscis profundum maris?

Iob 37.

Remotissimum. *Psal 137.* Maris extrema locum remotissimum & à frequentia hominum alienum adnotant. vt, Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris.

Aqua profunda. Maris cor ipsam aquam altiorem & profundiorem, atque nauigijs magnis ferendis idoneam, Prophetæ dicunt. vt, Glorificata es nimis in corde maris. &, Cadet

Ezech. 27. in corde maris in die ruinæ tuæ. &, Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, & trasferentur montes in cor maris. Mari verò propria profunditas est,

Psal. 45. minus propria, tamen nō aliena breuitas. accidūt autē tēpestas & serenitas, nihilque horum significationē caret. Namque profunditas inaccessibilem vel cognitionem vel facultatem penitusque latentem rem; breuitas verò contra significat. vt, Qui reuelat profunda de

Cognitio difficilis. *Iob 12. Iob. 37. Iob. 41. Prouerb. 17. Isai. 51. Isai. 44. Daniel 2. Ephes. 3.* tenebris &, Nunquid ingressus es profunda maris? &, Feruescere faciet quasi ollam profundum mare. Et aqua profunda verba ex ore viri. &, Qui posuisti profundum maris. &, Qui dico profundo, desolare. &, Ipse reuelat profunda. &, Latitudo, sublimitas & profundum. Extremus etiam & infimus rei cuiusque gradus, maximè autē periculosæ, profundum dicitur.

Extremum periculum malorum. *Psalm. 67.* vt, Infixus sum in limo profundi, & libera me de pro-

Prouerb. 17. fundis aquarum. &, Impius, cùm in profundū malorum venerit, contemnit. &, De profundis clamaui

Psalm. 129. ad te Domine. &, Detraheris in profundum laci. &, Victimas declinauerunt in profundum. &, Profundè peccauerunt.

Isai. 14. Ose. 5. Ose. 9.

TEMPESTAS.

Valida vis. VALIDAM, metuendam, nonnunquam etiam insuperabilem vim tempestas significat. vt, Nocte opprimet eum tempestas. & Ab interioribus egredietur

Iob 27. Iob 17. Psal. 49. Psal 67. Isai 3. Ierem 4. Thren. 3. tempestas. &, In circuitu eius tempestas valida. &, Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. &, Rotæ eius quasi impetus tempestatis. &, Quasi tēpestatis currus. &, Pellis nostra quasi clibanus exusta a facie

Pax. *Iob 1. 1. Tim. 2. Sapient. 12.* tempestatum famis. Tranquillitas etiam mari accidēs, pacis & honestæ vitæ actionisque conditionem in sermone significat. vt, Post tempestatem tranquillum facis. &, Tranquillam vitam agamus. &, Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas.

ABYSSVS.

Genes. 1. ABYSSVS profunditas ipsa maris infima est, mari etiam ipso occultior & difficilior: namque ante mare abyssus erat rudior & turbatior natura: sicut scriptum

Genes. 7. est. Et tenebræ erant super faciem abyssi. Est autem ipsa aquarum veluti mater fecunda & inexhausta, omnis-

Genes. 49. que humoris fons. sic enim legimus, Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ. &, Benedictionibus cæli desuper. & benedictionibus abyssi iacentis deorsum.

Ratio profunda. *Iob 37.* Significat autem abyssus maximam & imperscrutabilem hominibus rerum rationem. vt, Nunquid in nouissimis abyssi ambulasti? &, Iudicia tua abyssus multa. &, Consilium illius in abysso. &, Benedictus es, qui intueris abyssos. &, Clauis putei abyssi. & operuit puteum abyssi. atque his postremis in locis perditio & impiorum in futuro sæculo status indicatur. Vtramq; notarum maris & terræ suis fecunditatis & efficientiæ muneribus & facultatibus auctam, Deo probatā & cognitu dignam esse docemur: sicut scriptum est. Et vidit Deus, quod esset bonum.

Psal. 35. Daniel. 3. Apoc. 9. Genes. 1.

DE PLANTIS.

CAP. LXVIII.

PRIMI & antiquissimi naturæ & elementorum partus plantæ sunt, generibus, specie & vsu distinctæ, quæ terram decore ornant, & vtilitate commendant sua, animantium generi futuro ad cibum atque iucunditatem verbo Dei præparatæ: sicut scriptum est. Et ait

Genes. 1. Deus, Germinet terra herbam virentem facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso super terram. &

Germen. factum est ita. Ipsum autem totius naturæ huius genus amplissimum, germen vocatur. dicitur autem germen tum quòd terræ matris fœtus sit, tum etiam quòd propagatione & vsu sui iuuare possit: sicut scriptum est.

Leuit. 26. Deut. 32. Et terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. &, Deuorabit terram cum germine suo. &, Palmites germinis eius, & non erit germen in vineis. &,

Exech. 17. Semē in germine est. Ex huius naturæ obseruatione verba hæc vel ad generis & familiæ, vel ad rerum & negotiorū consiliorumq. propagationem & prosperitatē significandam vsurpari solent. vt, In ortu suo germen eius egredietur. &, Apertum erit germen domus illius.

Habet. 1. Familia. Propagatio. Iob. 7. Iob. 20. &, Vir Iehuda germen delectationum eius. &, Siccabit omnes palmites germinis eius. &, In areis germinis sui

Exech. 17. Deut. 29. arescet. &, Non inueniatur in te radix germinans fel & amaritudinē. &, In stillicidijs eius lætabitur germinans.

Psal. 64.

Christum Ecclesiæ principē, sanctissimāque generationis spiritualis auctorē, summa cum prosperitate, & gratia regnum Dei propagaturum, his verbis antiqui

Christus. vates appellabant: sicut scriptum est. In die illa erit germē Domini. & Suscitabo Dauid germen iustum. &,

Isai. 4. Ierem. 23. Ezech. 34. Zach. 6. Isai. 42. Faciam Dauid germen iustitiæ. &, Suscitabo eis germen nominatum. &, Horrtus germen suum germinabit: & Deus germinabit iustitiam.

FESTVCA.

Vitium exiguum. FESTVCA vitium morum molestum quidem, sed exiguum, cuiusmodi sunt peccata, quæ venialia dicuntur, S. S. E. Vides festucam in oculo fratris tui, trabem

Matth. 7. autem in oculo tuo non vides.

HERBA, FENVM, GRAMEN.

NATVRÆ seriem obseruantibus primum herbarum genus obijcitur, quam virentem primum terra protulit, hominibus animantibusque alijs in cibum vsumque paratam: sicut scriptum est, Ecce dedi vobis

Genes. 1. omnem herbam afferentem semen super terrā. & paulo post, Vt sint vobis in escam. Hic proprius secundum naturam cibus datus homini fuerat cum arborū etiam fructibus, sed minoris multo dignitatis cibus hic est,

Habet. 1. vtpote homini cum alijs animantibus cōmunis, & minus etiam iucundi succi, minorisque virtutis, & voluptatis nullo modo cum illis paradisi fructibus comparandæ; quibus priuatus cum fuisset homo, audijt: Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ.

Genes. 3.

Herbæ parabilem victum ac facilem suppeditant, & significant: sicut scriptum est. Qui producit fœnum

Victus facilis. *Psalm. 146.* & herbam seruituti hominum. &, Mandebant herbas ia-

Iob. 30. terræ. Propagationibus etiam significandis herbarum

Iob. 5. similitudo ad hibetur. vt, Sic quoque quoniam multiplex erit germen tuum, & progenies tua, quasi herba

Isai. 40. terræ. &, Ossa vestra quasi herba germinabunt. Apud

Isai. 32. Isaiam populi graminis nomine significati sunt: Omne

Populus. gramen eorum exiccabo.

Herbarum defectus magnā annonæ totius & victus penu-

Genes. 47. penuriam arguit. vt, Ad peregrinandum in terrā tuam venimus, quoniam non est herba gregibus seruorum

Exod. 10. tuorum inualescente fame in terra Chanaan. &, Extendam manum meam super terram Ægypti ad locustam, vt ascendat super terram, & deuoret omnem herbam

Ierem. 12. quæ residua fuerit grandini. &, Vsque quo lugebit terra, & herba omnis siccabitur? Herba quoque res facilè pereuntes refert, caducas & inualidas, quæ calcari &

Res fluxa. *4. Reg. 19.* perdi minimo negotio possunt. vt, Contremuerunt & confusi sunt, & facti sunt velut fœnum agri, & virens herba tectorum, quæ arefacta est antequam veniret ad

Isai. 51. maturitatem. &, Quis tu, vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis qui quasi fœnum ita arescet? &,

Psalm. 102. Percussus sum sicut fœnum, & aruit cor meū. &, Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Atque de toto herbarū genere in vniuersum hęc indicare satis fuit: quarundam verò specierum rationem perstringemus, aliarum plurium naturam aliquando, si Deus nostra studia promoueat, exposituri.

1. Pet. 1.

FOENVM.

Prosperitas breuis. FOENVM prosperitatis & properè crescentis, & citò nimium pereūtis breuissimæq. iucunditatis significationem, S. S. E. Et tanquam fœnum velociter. Et

Psal. 36. Psalm. 91. cum exorti fuerint peccatores sicut fœnū. Et percussus

Psalm. 101. sum vt fœnum, & aruit cor meum. Et Omnis caro

Isai. 40. fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri.

IVNCVS ET CALAMVS.

Humor. HOC genus, quòd aquas amet, & fluuios ac riuos frequentet, cùm viret, humoris copiā; cùm verò arescit, aquarum penuriam magnam arguit. vt, In cubilibus,

Isai. 35. in quibus dracones prius habitabant, orietur viror calami & iunci. &, Calamus & iuncus marcescet, & nu-

Isai. 19. dabitur alueus riui à fonte suo.

CARDVVS.

Asperitas. CARDVVS tenuiorem principem, asperum tamen & ferum, atque nocēdi exemplis notabilem, significat.

4. Reg. 14. Carduus Libani misit ad cedrū, quæ est in Libano, dicens, Da filiam tuam filio meo vxorem. &, Bestiæ, quæ

2. Paral. 25. erant in sylua, transierunt, & conculcauerūt Carduū.

VRTICA ET SPINÆ OMNES.

Negligentia. VRTICA infesta herba, & passim crescens, incultis locis præcipuè delectatur; quæ vbi frequens conspecta fuerit, vel hominum negligentiam vel cultorum defec-

Prouerb. 24. tum arguit. vt, Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti. &, Ecce totum repleuerant vrti-

Isai. 34. cæ, & operuerant superficiem eius spinæ. &, Orientur in domibus eius spinæ & vrticę, & paliurus in mœnibus

Ose. 9. eius. &, Argentum eorum vrtica hæreditabit. Illud autem cōtrarium his, hoc est, prosperum rerum statum

Isai. 55. vsumque significat. Pro vrtica crescet myrtus. Eandem ferè rationem in omni spinarum natura obseruare est.

Infelicitas. infelicitatem enim quandam agris, & laborem cultoribus hæc genera afferunt: sicut scriptum est, Maledicta

Genes. 3. terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi. &,

Iob 31. Isai. 5. Ierem. 12. Matth. 7. Pro hordeo spina. &, Ascendit super eas vepres & spinæ. Seminauerunt triticum & spinas messuerunt. &, Nunquid colligunt de spinis vuas?

Consuetudo mala. *Prouerb. 25. Ierem. 4 Ezech. 27.* Improborum quoque nocentemque malorum consuetudinem spinarum cōtrectatio significat. vt, Iter impiorum quasi sepes spinarum. &, Nolite serere super spinas. &, Non erit vltrà domui Israel offendiculum

Prouer. 26. amaritudinis, & spina dolorem inferens vndique per circuitū eorum, qui aduersantur eis. Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. Præterea horrendū peccatorum statū & diuinæ

Extremum periculum malorum. *Psal. 117. Isai. 10.* iræ incendio expositum, repentinisque pœnis ferendis aptū & maturum spinæ significāt, vtpote, quæ igne facilè solent cōcipere admotū. vt, Exarserunt sicut ignis in spinis. Et deuorabit spina eius, & vepres eius in die vna. Atq. hoc in loco spinā plebeiū ordinē quoque significat. &, Quia spinæ se inuicem complectuntur, sic con-

Plebeius. *Nahum. 1.* uiuium eorum pariter potantium consumetur quasi stipula ariditate plena. Stultas in mentibus exortas opi-

Opiniones stultæ. niones, & vanas, inutiles atque negotiosas curas & cupiditates animorum, Christus ipse summus doctor, spinarū nomine significatas, est interpretatus. Aliud, inquit,

Matt. 4. cecidit in spinas. &, quod autem in spinis cecidit, hi sunt, qui verbum audiunt, & ærumna sæculi & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum. Ad hanc rationem propriè illa Ieremiæ verba pertinent. Nolite serere super spinas.

Ierem. 4. & Christi illa: Nunquid colligunt de spinis vuas?

Spinæ & tribuli, loci, vbi nascuntur, indicant vastationem. vt, Lappa & tribulus ascēdit super aras eorum.

Vastatio. *Ose. 10.* Spinæ quoque, viarum impedimenta & studiorum molestias retardationes apud Ieremiam significant: Semitas meas spinis sepiuit. sic Hebraica lectio sonat.

Impedimentum. *Thren. 3.*

FRVMENTVM.

In omni herbarum, quæ semen proferunt, genere frumentum vtilitatis & laudis primas obtinet, hominibus alendis præcipuè expetitum, & viribus etiam reficiendis, corporibusque nutriendis maximè commendatum: sicut scriptum est. Et panis cor hominis con-

Psal. 103. firmat. Vnde pro omni ciborum necessaria & vtili cōmoditate vsurpatur. vt, Det tibi Deus de rore cæli, &

Cibi commoditas. *Genes. 27.* de pinguedine terrę, & abundantia frumenti & vini. &,

Ibidem. Frumento & vino & oleo stabiliui eum. &, A fructu fru-

Psalm. 4. menti, vini & olei sui multiplicati sunt. &, Valles abun-

Psalm. 64. dabunt frumento. &, Adipe frumenti satiat te. & Ter-

Psal. 147. ram vini & frumenti dixit Isaias.

Isaiæ. 6. Man. Ille etiā celebertimus Man vsus, qui filijs Israel ex diuino beneficio in solitudine multa cum vtilitate cōtigit, frumenti quoque ratione indicatus est. Cibauit eos

Psalm. 70. ex adipe frumenti.

Commoda. Omnium præterea commodorum, cum quæ ad corporis, tum maximè quę ad animi vtilitatem referuntur, significationem frumenti nomen obtinet. Ecce ego

Ioel. 2. mittam vobis frumentum, vinum & oleum; & replebimini eis, & non dabo vos vltrà opprobrium in gētibus.

Ibidem. &, Replebuntur areæ frumento, & redundabunt torcularia vino, &c. &, Quid enim bonum eius est, & quid

Zach. 9. pulchrum, nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines? Frumentum bonæ disciplinæ bonum

Bonus fructus. & commodum fructum interpretamur apud Marcum. Vltrò enim terra fructificat primùm herbam, deinde

Matt. 4. spicam, deinde plenum frumentum in spica. Atque in arcana magis ratione Christus sese frumenti granum dixit. Nisi granum frumenti cadens in terrā mortuum

Iohan. 12. fuerit, ipsum solum manet.

TRITICVM.

FRVMENTORVM primum triticum est, & vsu & specie laudatissimum genus: sicut scriptum est. Et hircos cum medulla tritici. &, Venter tuus sicut acerrus

Deut. 32. Cantic. 7. tritici. In omni autem rerum genere egregiam & maximè probandam partem triticum significat, siue de

Præstantia. doctrina sermo fiat: vt, Quid paleis ad triticū? &, Ne

Ierem. 23. eradicetis simul & triticum. &, Vt det illis in tempore

Thren. 2. Matth. 13. Luc. 12. Ose. 2. tritici mensuram. &, Vbi est triticum & vinum? siue de alijs hominum studijs agatur. vt, Seminauerunt triticum, & collegerunt spinas. siue de felicitate & vsu rerum spiritualium arcano atque optatissimo. vt, Terra

Ioel. 1. Apocal. 6. exaudiet triticum. &, Quoniam deuastatum est triticum &, Bilibris tritici denario. siue etiam homines probatæ disciplinæ studiosos & frugi, Deoque gratos, &

Matth. 3. ad regnum deligendos. vt, Congregat triticum suum in horreum.

HORDEVM.

HORDEVM & pani conficiendo idoneum est, minoris tamen notæ, quàm triticum: sicut scriptum est.

Deut. 7. 1. Paral. 6. Terram frumenti, hordei ac vini. &, Triticum ergo & hordeum & quæ promisisti, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eius vsus etsi deterior est, tamen certis temporibus & hominibus commendatur, estque vt prius & maturius prouenientes, ita & vilius & paratu facilius hordeum habetur: quod si deficiat, annonæ caritatem facit: sicut scriptum est. Pro frumẽto oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. Apud onirocritam illum hordeum, siue hordeaceus panis, Gedeonem ducem Israelitarum in angustia & pressura rerum prius agentem, euentu ipso etiam comprobante, significauit. Videbatur mihi quasi subcinericius panis deuolui, & in castra Madiam descendere. Non est aliud hoc, nisi gladius Gedeonis filij Ioas Israelitæ.

Gedeon.

Iudic. 7.

LINVM.

LINVM vestibus ad plures vsus cõficiendis aptum, & vsus iucunditate, & facilitate repurgationis & lotionis commendatur: candorem enim accipit egregium: sicut scriptum est: Vestiti lino mundo & candidissimo.

Apoc. 15.

Materiam exercitationi & opificio mulierum præbet: sicut scriptum est. Quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.

Prouerb. 31.

Lana & linum omnem vestium & ornatus rationem indicant. vt, Qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam, & linum meum. &, Liberabo lanã meam & linum meum.

Vestimentum. Ornatus. Oseæ. 2.

Linum fumigans, exiguas vires, molestas tamen aliquo modo, & infestas, significat. vt, Calamum quassatũ non cõfringet, & linum fumigans nõ extinguet. Animi morumque puritatem & candorem linea vestis refert. vt, Vestiti lino mundo & candido. &, Denique filijs Aaron tunicas lineas parabis. &, Vesties Aaron vestimentis suis, id est, linea, &c. Et vestibus lineis induentur, nec ascẽdet super eos quicquã laneum quando ministrant in portis atrij interioris intrinsecus.

Imbecillitas. Isai. 42.

Apoc. 15. Exod. 27. Exod. 29. Ezech. 44.

FLOS.

MAXIMVS terræ & agrorum, gratissimusque decor, flores sunt specie, figura, varietate & coloribus iucũdi, & propter fructus etiam vel seminis spem obseruati: sicut scriptum est. Flores apparuerunt in terra nostra. Videamus si flores fructus parturiunt. Atque in arcano sermone flos elegantiã & decus speciosũque rerum statum significat. vt, Cùm adhuc sit in flore, nec carpatur manu. Imaginem etiam fragilis & citò pereuntis prosperitatis refert flos, qualem vitæ huius breuitatem aut iuuentæ fugam, aut humanæ & ambitiosæ gloriæ vsurã esse videmus: sicut scriptum est. Qui quasi flos egreditur & cõteritur. &, Tanquam flos agri sic efflorebit. &, Non prætereat nos flos temporis. &, Gloria eius quasi flos agri. &, Exiccatum est fœnum & cecidit flos. &, Date florem Moab, quia florens egredietur. &, Ciuitates eius desertæ erunt & inhabitabiles.

Cantic. 2. Cant. 7.

Iob. 7. Breuitas caduca.

Iob. 14. Psal. 102. Sapient. 2. Isai. 40. Iacob. 1. 2. Pet. 1. Lemn. 47.

LILIVM.

INTER flores omnes Lilium primas obtinet, specie, magnitudine, forma, colore, atque odore præstantissimum: hoc autem præcipuè habet, quòd ex inodora radice atque multiplici, sectili & fragili partium compactura constanti, vnicum caulẽ multis, eiusdem tamen coloris, odorisque ornatum floribus producit. Id quod magno mysterio in sacri candelabri descriptione expressum est. Habet oleosum & pinguẽ succum. Quam ob rem ex omnibus floribus vnum lilium Deo electum in exoticis Esdræ libris legitur.

Et Christus lilia agri ad diuinam prouidentiam præcipuè omnium florum considerari iubebat.

Ideo autem præcipuum & speciosissimum rerum decus lilij similitudine indicatur, Christique admiranda imago eodẽ proponitur nomine: Labia eius lilia distillantia. Ecclesiæ sancti spiritus virtute auctæ & exornatæ significationem lilium apud prophetas elegantissimè refert. vt, Lętabitur deserta & inuia, & florebit quasi lilium. Ero quasi ros Israel, germinabit sicut lilium.

Math. 6.

Decus.

Cant. 5.

Isai. 35. Osee. 14.

ZIZANIA.

ZIZANIA agros vrit, atque optimo frumento impediměto est ad crescendũ, nec non & eius semen tritico immixtum panis corrumpit saporẽ, ideoque ad præ-
uaę Euangelijque synceritatem & virtutem contaminantis doctrinæ significationem, à Christo vsurpatur. Cùm autem dormirẽt homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abijt: cùm autem creuisset herba & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.

Pestis doctrina. Matth. 13.

ABSYNTHIVM, sive לענה quæ propriè est rhododendron.

AMARIORVM atque ingratarum herbarum habenda etiam ratio est, quo in genere absynthium excellit ingratissimi saporis herba; quæ tamen purgando corpori & malis humoribus corrigendis adhibeatur; sed si nimium copiosè propinetur, pernitiẽ afferre possit. ex qua obseruatione pro difficillimo, molestissimo, & ingratissimo negotio vsurpatur. vt, Fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius; nouissima autẽ illius amara quasi absynthiũ. &, Qui conuertitis in absynthium iudicium. Punitionẽ etiam grauissimam & certissimam significat, quæ magnam molestiam animo pariat, ipsisque hominis visceribus penitus inhæreat. Ecce ego cibabo populum istum absynthio. &, Repleuit me amaritudinibus; inebriauit me absynthio. &, Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absynthij & fellis. &, Nomen stellæ dicitur Absynthium. &, Facta est tertia pars aquarum in absynthium, & multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Sed לענה Hebraicum, rhododendron Græcorum est.

Molestia. Nocumẽtum. Prouer. 5.

Amos. 5.

Ierem. 9. Thren. 3.

Ibidem.

Apoc. 8.

SEMEN.

HERBARVM & aliarum plantarum proprium semen est, quibus genera propagantur omnia: sicut scriptum est. Producat terra herbam virentem & faciẽtem semen, & lignum pomiferum, & facientẽ fructũ iuxta genus suũ, cuius semen in semetipso sit super terrã.

Genes. 1. Soboles.

Ad animantium verò, maximè autem hominum posteritatem, familiam atque sobolem significandam, nomen seminis frequentissimis exemplis translatum est. vt, Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius. &, Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel. Atque vt herbarum & plantarum, sic etiam familiarum distinctionem seminis nomine obseruamus. Nam quamuis eadem humana in omnibus natura sit, mille tamen hominum species & rerum discolor vsus: nec verò hæc distinctio tam naturam ipsam, quàm domesticam disciplinam, & culturam, atque paternam imitationẽ indicat. Idẽ namque semen aliter atque aliter cultum, aliam atque aliam in herba ipsa vel nitoris & iucunditatis, vel contrà horriditatis & rusticitatis præbet speciem. Hinc illæ sententię: Semen Abraham serui eius. & Potens in terra erit semen eius: generatio rectorum benedicetur. &, Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. &, Semen impiorum peribit. &, Semen iustorum saluabitur.

Genes. 3. Diuersitas. Familiaritas.

Psal. 104. Psal. 111. Psalm. 36. Hieron. Psalm. 61.

Pro studijs, actionibus, negotijs & operibus, euentus causa & spe susceptis, vsurpatur semen. vt, Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua.

Verbum Dei semen esse, Christus ipse docuit. Exijt qui seminat, seminare semen suum.

Luc. 8. Verbi Dei

SPICA.

SPICAM herba secundo loco, semen verò tertio generat: sicut scriptũ est. Vltrò enim ex se terra producit primùm herbã, deinde spicam, deinde plenũ frumentum in spica. Atque inter fructus numeratur seminis causa. vt, Si ignis inuenerit spicas. Ex metonymia autem pro cibo vsurpatur spica. vt, Esurientibus tulerũt spicas: & Discipuli Christi cœperũt vellere spicas, &c.

Marc. 4. Exod. 22. Iob. 24. Cibus.

Arcano

Annus Genes. 41.

Arcano aũt sermone spica annum significat: vt, Septem spicæ pullulabant in culmo vno, &c. Spicarum collectio

Vastatio. Isai. 17.

extremam vastationem & reliquiarum ex bello abductionem apud Isaiam significat. vt, Brachium eius spicas leget. Et erit sicut quęrens spicas in valle Raphidim.

PALEA.

PALEÆ in iumentorum escam tempestiuè collectæ adseruantur, eique vsui tantùm opportunæ sunt, prætereà igni & furnis incendendis adhibentur: sicut scriptum est. Palearum quoque & fœni plurimum apud nos est. &, Habentes paleas & fœnum in domo. Atque ipsarum vsus animal mansuetum & domesticum feritatisque expers indicat; quam ob rem propheta dicebat. Leo quasi bos comedet paleas. Illud autem ad alterum vsum spectat. Nec vltrà dabitis paleas populo. Solent etiam palearum festucæ luto ad parietes liniendos parato adhiberi, quibus fragilis & friabilis materia contineatur: sicut scriptum est, Linebant luto absque paleis. Pro re autem leuissima, & quæ nullo negotio superari & propelli disijciique possit, nomen paleæ vsurpatur. vt, Erunt sicut paleæ ante faciem venti. &, Reputabit quasi paleas ferrum.

Genes. 24. Iudic. 19. Mansuetudo. Isai. 11. 65 Exod. 5. Linimentum. Ezech. 13. Leuitas Contemptio. Iob 21. Iob. 41.

Hypocrisis

Luc. 3.

Hypocrisim quoque veræ pietatis virtute, & grauitate destitutam, palearum nomine Iohannes depingebat. Paleas autem comburet igni inextinguibili.

STIPVLA.

STIPVLA rem superatu & perditu facilem, nullis ad resistendũ viribus præditam significat, s. s. e. Sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, &c. Sic radix eorum quasi faualla erit. &, Ecce facti sunt quasi stipula; ignis combussit eos. Et erit domus Iacob ignis, & domus Ioseph flamma, & domus Esau stipula: Leuitatis & imbecillitatis significationem illud habet. Deus meus, pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Et contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiã tuam, & stipulam siccam persequeris.

Isai. 5. Isai. 47. Leuitas. Imbecillitas. Psal. 82. Iob. 13.

ARBOR, LIGNVM.

CAP. LXIX.

ARBORVM natura, & specie, & vmbra, & fructu, & materia ad multos vsus apta, ignique idonea, homines & animalia iuuare potest: sicut scriptum est, Et requiescite sub arbore. &, Abiecit Agar puerum sub vnam arborum. &, Omne lignum pulchrum visu. &, Pomis arbores replebuntur. &, Fac tibi arcam de lignis leuigatis. Arcana verò significatione arbor hominem significat. vt, Omnis arbor bona bonos fructus facit. &, Non potest arbor mala bonos fructus facere. &, Ex fructu arbor cognoscitur. Sed arboris radix humanum cor significat. vt, Iam securis ad radicem arborum posita est. Arbor crescens, hominem prosperitate & secundis rebus vtentem; contrà verò deficiens arbor, hominem ad miseriam prolabentem significat. vt, Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam, non recedet de tenebris, ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritus oris sui. &, Quasi euulsæ arbori abstulit spem meam.

Genes. 17. Genes. 21. Genes. 1. Genes. 6. Homo Matth. 7. Matth. 12. Matth. 3. Cor. Prosperitas Iob. 15. Iob. 19.

Arbores agri, siue ligna regionis, populi sunt; inter quas, quæ sublimiores sunt, superborum & potentum; quæ verò humiliores, modestiorum hominum imaginem referunt. vt, Et scient omnia ligna regionis, quoniam ego Dominus humiliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile, & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. &, Tertia pars arborum concremata est. Est autem varia & multiplex arborum natura, quæ ex specie, fructu & materia atque efficientia obseruatur. Namq. ligna Sethim, & cedri, & buxi operibus faciendis, & domibus ac tabernaculis fabricandis cùm aptas, tum æternas suppeditant materias.

Ezech. 19. Apocal. 3. Exod. 25. 3. Reg. 5. Genes. 3.

& Arbor scientiæ boni & mali in medio paradisi fuisse dicitur. Et arbor vitæ etiam fuit, quæ certa significatione Christum indicauit veram vitæ arborem, ipsamque hominum vitam & lucem. & Lignum cedrinum in certis sacris adhiberi Deus iusserat, non sine arcana significatione. Et ligna Thyina commendata sunt: vnde & Salomon disputasse dicitur super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsque ad hyssopum, qui nascitur in pariete. Aliquando lignum pro cruce scribitur, aut alio ex ea materia statuto patibulo. vt, Maledictus, qui pendet in ligno. Ex varia igitur arborum natura, varia etiam nominum significatio obseruatur. Cuius rei nos nonnulla proferemus exempla.

Christus Iohan. 1. Leuit. 14. 3. Reg. 10. 3. Reg. 4. Crux. Deut. 21.

ARBORES.

ARBORES autumnales caducam, fluxam & exigui vsus rem significant; s. s. e. Arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ.

Inutilis res Iudæ.

ARBVSTA, FRVTETA.

ARBVSTA populos & oppida præcipuè significant arcana translatione. vt, Requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum, & in omnibus frutetis.

Oppida. Isai. 7.

CEDRVS.

ARBORVM omnium maximè procera Cedrus in Libano monte præcipuè cõmendatur. vt, Vidi impium eleuatũ & exaltatum sicut cedros Libani. Et quasi cedri super aquas. &, Cedri non fuerunt altiores. Estque natura sua robustissimum & firmissimum hoc plantæ genus: sicut scriptum est. Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.

Psal. 36. Numer. 24. Ezech. 31. Psalm. 27.

Arcano autem sensu Cedrus robur & sublimitatem magnam, atque potentiam quandam præstantem significat, qualis magnis regibus aut esse, aut arrogari solet. vt, Nunquid regnabis, quoniam confers te cedro? &, Carduus Libani misit ad cedrum, quæ est in Libano. &, Super omnes cedros Libani. Et succidit cedros, tulit ilicem. Euangelij Christi magnitudinem, sublimemque virtutem apud Ezechielem significat. In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet in germen, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam.

Sublimitas Item. 22. 4. Reg. 14. Isai. 2. Isai. 2. Euangelij Ezech. 17.

PINVS.

AD eandem rationem refertur Pinus, quæ & ipsa bonam, & secatu facilem, & durationi perpetuam, exhibet materiam, arbor proceræ altitudinis, pingui succo abundans, & igni fouendo ac nutriendo aptissima: sicut scriptum est. Plantauit pinum, quam pluuia nutriuit, & facta est hominibus in focum. Pro sublimi autem hominum cogditione vsurpatur. vt, Gloria Libani ad te veniet, vt abies, & buxus, & pinus simul.

Isai. 44. Sublimitas Isai. 60.

PALMA.

PALMA arbor, stipite recto multis velut gradibus circũuallato, altissimè & rectissimè crescit in ramos simplices multis & longis foliis ornatos lentis & flexibilibus, quæ non facilè rumpantur: radix & truncus ex multis seminibus meliùs, quàm ex simplici, coalescit: viret semper, interque perpetuò virentes arbores nitidissima est, & iucundissima: ætatem longissimam agit, fructum proferens in racemis multiplicem & suauissimum; qui cibum suppeditat satis corpori iucundum & commodum, duratque vltra omnium aliorum molhum & dulcium fructuum tempus. Arboris ipsius lignum nullo, quamuis grauissimo, pondere premi aut frangi fertur. Quibus ex rebus omnibus effectum est, vt palmarum rami in festis & celebritatibus gestentur, & imagines ipsæ insculptæ in templi ornamenta referantur. Atque ex palma similitudines afferuntur ad prosperitatis incrementum significandum. vt, Iustus vt palma florebit. Namque ipsa palmæ species, à longè prospecta, caulem florentem, atque adeò lilium referre videtur. Et comæ eius sicut elatæ palmarum. Et statura tua similata est palmæ, vbera tua botris. Et

Prosperitas Psal. 91. Cantic. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cantic. 7. dixi, Ascendam in palmam,& apprehendam fructus eius. Diuturnæ quoque ætatis imaginem palma repræsentat. vt, Sicut palma multiplicabo dies.

Victoria. Victoriæ quoq., & veræ,nullisque aduersis rebus imminutæ, aut deiectæ virtutis signum palma est. Quam ob rem rebus præclarè gestis in principum pompa à populo ob virtutis testimonium gestabatur, vel ab ipsis 2.Mach. 13 etiam, qui rei bene gestæ participes fuerant. vt, Cum Iahan. 12. laude & ramis palmarum, & cinnyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis. Et turba multa, quæ venerat ad diem festum, cùm audissent, quòd venit Iesus Ierosolymam, acceperunt ramos palmarum,& exierunt obuiam ei.&, Apocal. 7. Iohannes vidit turbam magnam stãtes ante thronum in conspectu agni amicti stolis albis; & palmæ in manibus eorum. Illud autẽ obiter obseruare operæpretium Deut. 34. Iudic. 1. duximus, Ciuitatem palmarum eandem esse, quæ alio Iudic. 3. nomine Iericho dicitur.

Qvercvs.

Qvercvs, quã Hebræi אלה dicunt, quibusdã vlmus est,aliis & melius ilex, inter proceras & duras, ætatẽque ferentes arbores censetur. Folia decidua habet, expoliaturque per hyemem frondibus,ramos extendit quàm latissimè. Vnde & similitudines ducũtur ad prosperitatem & amplificationem familiæ vel populi signi- Isai.6. ficandam. vt, Et erit in ostẽsionem sicut terebinthus, & sicut quercus, quæ expandit ramos suos.

Vites. Amos .2. Magnas etiam vires & robur atque potentiam refert quercus. vt, Ego autem exterminaui Amorrhæum à facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius, & fortis ipse quasi quercus.

Potentes. Isai.2. Quercus Basan potentiores & opulentiores homines significant. Namque nomen ipsum אלה vel אלון potentiam & extensionem indicat. sic Isaias,Super omZachar.11. nes quercus Basan. & Zacharias, Vlulate,inquit, quercus Basan. Quercus defluentibus foliis populum reipublicæ facie, & vitæ ornamentis atque commodis, & magis etiam arcanè,diuina gratia destitutum,significat. Isai. 1. vt,Cùm fueritis velut quercus defluentibus foliis.

Oliva, Oleaster.

Oliva arbor,solido ligno,& non minùs pulchro stipite, pingui tamen, ramos habet perpetuò virentes, & qui tempestatem, præter cæteras arbores, diutissimè ferant; & aquis immersi, nec tam citò corrumpãtur,nec virorem amittant. Quam ob rem prima Genes. 7. hæc arbos restituti orbis argumentum Noë fecit. Fructus eius gustu acris, sed conditus iucundior redditur, & expressus optimum liquorem remittit ad multos hominum vsus commodissimum; quod præter cætera ignem quoque alat lucentissimum & purissimum, lucemque in mediis tenebris effundat iucundam;præterea inuncta corporum membra recreet & reficiat, atque Iudic. 9. ad multorum morborum paranda remedia adhibeatur,sicut scriptum est. Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua dij vtuntur & homines? &, Vt exhilaret faciem in oleo.

Duratio. Perpetuitatem,durationem,soliditatem & virtutem egregiam significat oliua. Quam ob rem Salomonem 3.Reg.6. duos Cherubim de lignis oliuarum templo indidisse legimus, ex eademque materia ostia & postes interioris adyti constructisse. Habet autem hoc proprium præter cæteras arbores oliua, quod æstate floret,& fructum per autumnum ad mediam vsque hyemem perfert, omnemque illam temporis iniquitatem naturæ suæ pinDisciplina. guedine & virtute sustinens compensat,maturitatemq; in radicibus & stipite concepto efficit magis, quàm ex Virtus. ambientis aëris commoditate. Quam ob rem internæ animorum disciplinæ,atque virtutis veræ & solidæ,ab omnique communi & vulgari vsu longè remotæ,omPsal. 51. niaque pericula & incommoda sustinentis,speciem refert: sicut scriptum est. Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei,speraui in misericordia Dei in æternum, & in sæculum sæculi.

Homines vos, qui & religionis virtutem præstare de- Religio. bent, oliuas vocat Scriptura. vt, Dabo in solitudine ce- Isai.41. drum, & spinam, & myrtum, & lignum oliuæ. De duabus oliuis vel oliuarum spicis,quibus sacerdos & rex indicabantur, abundè in commentariis Zachariæ scri- Zach.3. 4. psimus, & ad eundem modum exponere licet duas oli- Apocal.11. uas in Apocalypsi.

Oliuam populum Israeliticum cælestis doctrinæ mu- Israel. neribus auctum,& fidei virtute, vt decuit, valentem, non vno tantùm loco Paulus Apostolus appellauit:olea- Genes. strum verò populũ gentilem. vt, Tu cùm oleaster esses, Rom. 11. insertus es in oliuam bonam. Porrò nouellæ oliuarum, Filij ips. filios paternæ pietatis ac virtutis discipulos, & imitatores repræsentant. vt, Filij tui sicut nouellæ oliuarum in Psalm. 127. circuitu mensæ tuæ.

Oliua fructu defecta, anni sterilitatem & rerum inopiam arguit. vt, Quasi oliua proijciens fructũ. &, Men- Iob.15. Habac. 3. tietur opus oliuæ. & Lignum oliuæ non floruit. Aggæ. 2.

Amygdalvs.

Amygdalvs festinationem & præcocem rei gerendæ maturitatem significat: quia amygdalus florem Festinatio. prima omnium arborum profert. Atque hanc præcarum inferendarum festinationem intellexit Ieremias; Ierem. 1. cùm virgam amygdalinam à Deo ostẽsam vidit: quam Interpres noster Virgam vigilantem vertit. Est enim שקד Hebraicum amygdali nomen, à verbo deductum, Num.17. quod præuenire,& summo manè surgere significat. hęc ratio facilè docebit significationem virgæ Aaronis; quæ florens, atque proferens amygdalas, indicauit Leuiticæ tribus electionem ad sacerdotium, cum qua nulla tribus comparari in ea re posset: quando hæc præelecta cæteris fuerat, vt amygdalus prima florem & fructum prolatura, cæteris arboribus anteuenit.

Vitis.

Omnivm lignorum humillima & infirmissima vitis est, arborisque speciem vix refert, fructus tamen copia atque vsu arboribus cæteris longè præstat: sicut Iudic.9. scriptum est. Locuta sunt ligna ad vitem, Veni & impera nobis. quæ respondit eis, Nunquid possum desereIudic.9.a. re vinum meum, quod lætificat Deum & homines? &, Ego quasi vitis fructificaui. Expetit autem culturam vitis præter cæteras arbores,eamque curam fructus copia & elegantia persoluit. Ad hanc rationem illa pertinet Iacobi sentẽtia: Ligans ad vineam pullum suum,& Genes. 49. ad vitem,ô fili mi,asinam tuam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Ex vite multæ rationes ad sermonum arcanorum vsum petuntur, vt Sobolet. fecunditatis & fructus atque sobolis & rei familiaris Ezech. 19. prosperitatem. vt, Vxor tua sicut vitis abundans in la- Psalm. 127. teribus domus tuæ. Et prosperum etiam rerum succes- Ps. 80. sum vitis cum fructu onocritis significat. vt, Videbam coram me vitem, &c.

Significat etiam vitis populum religiosum & pium, Pietas. cuius commendatio ex fructu,hoc est,ex pietatis studio & exercitatione petitur;dignitas autem & honor atque securitas ex diuinæ tutelæ præsidio contingit: aliàs verò si hæc desint, miserum & instabilem atque perditu facillimum significat populum. Hanc omnem rem di- Ezech. 15. sertissimè Deus apud Ezechielem est persecutus. Fili Ezech. 17. hominis, quid fiet de ligno vitis, &c. Atque ob huiusmodi virtutis defectum Israel ab Hossea vitis frondosa Osee. 10. siue stulta est appellatus. Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei.

Magis autem arcano & maxima significatione pleno modo vitis Christum significat Ecclesiæ caput Catho- Christus licæ. cuius virtus in membra dimanans,optimorum fructuum fecunditatem suggerit. Ego sum vitis vera, Iohan. 15. & pater meus agricola est.&, Sicut palmes non potest

ferre fructum, nisi manserit in vite.&, Ego sum vitis vera, & vos palmites.

Vitis fructu defecta,sterilitatem & inopiam arguit. Isai. 24. vt, Infirmata est vitis, ingemuerunt omnes, qui lætabantur corde.

Ficvs sive ficvlnea.

Ficvs inter vtilissimas arbores locum habet non postremum, quòd fructum ferat suauem,& non solùm maturitatis tempore vtilem, sed ad hyemis quoque & bonam anni partem asseruatu facilem ac perpetuò iucundum, eundem præterea ad saturitatem vsque sine nocumento edulem. Aliàs verò arbor ipsa excisa non satis idoneas ad opus materias suppeditat, vtpote infirmioris ac minus densi ligni. Iam verò generositatẽ Genes. 3. ficus paradisus ille voluptatis probat, in quo hanc plantam fuisse Moses indicat.

Fecunda regio. Fecundæ regionis ac temperati cæli signum est ficus Deut.7. arboris opportuna copia, sicut scriptum est. Terram frumenti & hordeorum, in qua ficus & malogranata nascuntur &, De ficubus loci illius tulerunt. &, Adduxistis nos in locum istum, qui seri non potest: qui nec ficum gignit. Inter cæteras arbores certissima veris Num.13. Num. 20. Æstas. & æstatis index ficus est. Vere enim ineunte grossos, æstate autem aduentante ramos progerminatos, & integra folia ostendit: sicut scriptum est. Ficus protulit Cantic. 2. grossos suos. &, A ficu discite parabolam: cùm iam ra- Marc. 13. mus eius tener fuerit, & folia enata, scitis quia propè Ierusalem. est æstas. Ficus etiam Ierosolymam ciuitatẽ, & eum, Luc. 13. qui ad illam pertinebat, Iudaicum populum parabolicẽs significat. vt, Arborem fici habebat quidam, &c. Idque non modò nomine, sed ipsa planta etiam repræMarc. 11. sentatũ est,quam Christus petitam,quòd sine fructu inIerem. 7. ueniret, execratus est. Et apud Ieremiam, Non sunt ficus in ficulnea.

Sterilitas. Habac.3. Extremæ autem sterilitatis signum est ficuum desi- Isai. 1. deratus fructus. vt, Ficus enim non florebit, & non erit germen in vineis.&, Vinea confusa est,& ficus elanguit. Cætera exempla omnia ad hæc, quæ commemorauimus, genera referuntur. Iam verò de fructibus nonnihil dicamus.

FRVCTVS.

cap. lxx.

Fructvvm genera omnia ad animantium, præcipuè verò ad hominum vsum producta sunt: sicut Genes.1. scriptum est. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli,& vniuersis, quæ mouentur in terra, in quibus est anima viuens,vt habeant ad vescendum. Sunt autem Fertilitas. fructus,terę,& regionis fertilitatis,& commoditatis ad Numer.13. habitandum indices: sicut scriptum est. Et ostenderunt fructus terræ,& narrauerunt, dicentes, Venimus in terram ad quam misisti nos, quæ reuera fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognosci potest.

Est autem nomen fructus Hebraicè פרי à verbo פרה deductum, quod significat propagare, generare & demum amplificare, virtutemque suam proferre.

Soboles. Ex qua re effectum est, vt nomen fructus pro omni sobole & propagatione tam hominum & aliarum animantium, quam arborum etiam vsurpetur. vt, SumeLeuit.23. tis vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ. &, BeDeut. 27. nedictus fructus ventris tui,& fructus terræ tuæ,fructus4.Reg.19. que iumentorum tuorum. Et quodcunque reliquum erit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.

Officium Psal. 1. Officium humanum cuiuscunque personæ aut conditionis aut muneris,fructus dicitur. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. &, De fruOsee 10. ctu manuum suarum plantauit vineam. &, Vitis frondosa Israel, fructus adæquatus est ei. &, Facite fructum dignum pœnitentia. &, Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum; aut arborem malam, & fructum eius malum. &, Ex fructibus eorum cognoscetis eos. &, Terra dedit fructum suum. &, Fructus impij ad peccatum. Non rarò autem fructus pro ipso humanorum studiorum & operum præmio consequenti, siue commodum id,siue incommodum sit, pro meritorum Præmium. ratione vsurpatur. Etenim vt arborum plantationis, sic etiam humanarũ actionum fructum esse, Deus voluit, qui malã plantauerit arborem, malos; qui bonam, bonos fructus percipiet. vt, Acquiesce igitur ei, & habeto Iob. 22. pacem; per hæc habebis fructus optimos. &, Dicet ho- Psal. 57. mo, si vtique est fructus iusto,vtique est Deus iudicans Proverb. 18. eos. &, Fructus iusti lignum vitæ. &, De fructu oris sui Isai. 3. vnusquisque replebitur bonis. Et dicite iusto,quoniam Ierem. 21. bene, quoniam fructum adinuentionum suarum comeder. &, Visitabo super vos iuxta fructum studiorum Philip. 1. vestrorum, dicit Dominus. &, Quod si viuere in carne, hoc mihi fructus operis est.

Fructvs etiã pro liberis vsurpatur. vt, Comederunt mulieres fructum suum.

Operum etiam præmia fructus dicuntur. vt, Quem Operum præmia. ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Fructus etiam doctrinæ efficientiam vsumque Rom 6. Doctrinæ efficientia. significat, s. s. e. Vt aliquem fructum habeam in vobis, sicut in cæteris gentibus. Rom. 1.

Fructuum collectio pacem & securitatem significat, Pax. s. s. e. Vos autem colligite vindemiam & messem, & Ierem.40. oleum, & condite in vasis vestris, & manete in vrbibus vestris. Fructus æstiui breuissimæ durationis sunt, & Breuis duratio. omnes,nullo relicto, colliguntur; aut pereũt sponte decidentes s. s. e. Hæc ostendit mihi Deus: Et ecce vncinus pomorum. Hebraice, calathum æstiuorum legimus. Fructuum autumnalium racematio laboriosa Amor. 8. est, & exigui emolumenti s. s. e. Væ mihi, quia factus Raritas. Mich. 7. sum, sicut qui colligit in autumno racemos; non est botrus ad comedendum.

Vvæ.

Vva fructuũ omnium præstantissima & vsus & asseruationis causa habetur. Namque & matura comeditur ad saturitatem vsque minimo nocumento: sicut scriptũ est. Ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit. Vinum etiam remittit optimũ Deut. 23. & suauissimum potum,si quis modice sumat (aliàs verò nocentissimum.) vt, Vinum, quod lætificat cor hominis. Deinde etiam pensilis & passa per totum fermè annum vtiliter asseruatur,atque ad viarum & bellorum Psal. 103. viaticum opportuna est. Ita Abigail centum ligaturas vuæ passæ cum aliis muneribus Dauidi obtulit.&, Ægyptio iuueni defatigatoꝑ panem & aquam,& carycarum 1. Reg. 25. partem, & duas ligaturas vuæ passæ Dauid dare iussit. 1. Reg. 30. Vuarum etiam in arcanis sermonibus mentio est,& gratum officium atque obsequium iucundum eo nomine somniorum coniectoribus significat. vt, Videbam co- Officium gratum. ram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores vuas matutescere. Genes. 40. Tuli ergo vuas, & expressi in calicem, quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. &, Expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas. &, Non est vua in vitibus. &, Isai. 5. Quasi vuas in deserto inueni Israel. &, Nunquid colli- Ierem. 7. gunt de spinis vuas? &, Neque de rubo vindemiant Osee 9. vuam. Huic rei contrarium illud est. Vua eorum vua Matth. 7. fellis,& botrus amarissimus. Vua acerba diuinam offen- Luc. 6. sionem humana culpa concitatam significat. vt, In die- Offensio. bus illis non dicent vltrà, Patres comederunt vuam Deut. 32. acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, sed vnusIerem.31. quisque in iniquitate sua morietur. Omnis homo qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes eius. Vuæ maturæ vineæ terræ decoctã iam & ad summum malitiæ gradum perductam hominum culpam & iniquitatem proximamque punitioni significat. vt, Mitte Apocal. 14. falcem tuam acutam&, vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ sunt vuæ eius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fructus bonus. Officium. Ecclí. 7.

Botrvs.

Botrvs bonum fructum significat & vtilem, & officium. vt, Non est botrus ad comedendum.

Vehemen-tia. Iob 31.

Mvstvm.

Mvstvm vehementem vim atque efficacitatem, animiq́ue impetum magnum, aliquádo interpretamur, s. s. e. Et venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit.

Vinvm.

Vinvm ex vuis optimum fit, ex aliis autem rebus potus quoque, non tamen adeò suauis, nec gratus aut efficax paratur: sed quod ex genimine vitis remittitur, id propriè vinum dicitur, ventriculo vtilis, & cordi iucundus potus, si modestè sumatur: sicut scriptum est. Non possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines. Et in risum faciút panem & vinum. Et lætabitur cor eorum quasi à vino. &, Modico vino vtere propter assiduas tuas infirmitates stomachi.

Iudic. 9. Eccles. 10. Zacha. 10. 1. Tim. 5.

Idem si copiosius hauriatur, magnum corpori ac menti nocumentum affert. Nam præterquam quod membra nimio calore & humore penetrans debilitat, mentem quoque abalienatam ad omne flagitium admittendum impellit: sicut scriptum est. Veni, inebriemus vino patrem nostrum, dormiamusq́ue cum eo &c. &, Ne intuearis vinum quando flaueſcit: cùm splenduerit in vitro color eius, ingreditur blande, sed in nouissimo mordebit, vt coluber, & sicut regulus venena diffunder.

Genes. 19. Prouerb. 24.

Conuiuiū. Iob 1. Isai. 22. Ebriosi. Psal. 67. Isai. 56.

Vinum bibere, si addatur hæc oratio ciborum mentioni, epulare & iucundum conuiuium significat. vt, Filius tuis & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti. Et comedere carnem & bibere vinum. Bibentes vinum, epitheton est ebriosorum, & voluptati deditorum hominum corruptioris vitæ. In me psallebant, qui bibebant vinum. &, Venite sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras.

Continẽtia Anim. 6. Eccles. 2.

A vino abstinere, vitam parcam & continentem agere est: sicut scriptum est. Caro & vinum nõ introierunt in os meum. &, Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremq́ue stultitiam.

Iucunditas Cantic. 1.

Vinum pro omni iucũditatis extremæ vsu in comparationibus adhibetur. vt, Meliora sunt vbera tua vino. Ex huius autem rationis similitudine diuini spiritus effi

Mysteriũ. Isai. 55.

cientia in iis, quibus illabitur, vini & lactis nominibus indicatur. vt, Venite, emite absque vlla commutatione

Cantic. 5. Zach. 9.

vinum & lac. &, Vibi vinum meum cum lacte meo. Ad hanc rationem refertur illud. Et Vinum germinans virgines. Vinum & oleum delitiarum omnium summam

Prouerb. 21.

in sermonibus referunt. vt, Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & oleum, non ditabitur.

Vinio. Psal. 74. Psal. 59. Ierem. 25. Ierem. 51.

Diuinam quoque vltionem, penitus ad intimas vsq. hominum mentes penetrantem, vinum significat. vt, Quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. &, Potasti nos vino compunctionis. &, Sume calicem vini furoris. Et calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram.

Doctrina efficax. Isai. 1. Matt. 1.

Doctrinam animos ad rem gerẽdam, atque ad actionum exercitationes informantem, vini nomine sacer sermo exprimit. vt, Vinum tuũ mixtum est aqua. Hinc illa Christi sententia. Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, &c. sed vinum nouum in vtres nouos mitti debet. quo in loco vtres ijdem ex eadem translatione animi sunt, quibus doctrinę ratio communicatur.

Prosperitas. Ierem. 47.

Vinum in primo permanens vase, rerum statum florentem, & nondum mutatum, apud Ieremiam significat. Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis, nec transgressus est de vase in vas.

Olevm.

Olevm in vtilissimorum fructuum numero est sicut scriptum est. Et abundantiam frumenti, vini & olei. &, Deus tuus introducet te in terram bonam, terram frumenti, olei ac mellis. Eius vsus varius, & per omnia probatissimus in cibis condiendis, in lucernis incendendis, in medicamentorum compositione, atque in vnguentorum deliciis, & in antiquis sacrificiis spectatur: sicut scriptum est. Et similam frixam oleo. Et fabam & lentem & frixum oleo cicer. &, Non habeo panem, nisi quantum pugillus potest capere farinæ, & parum olei in lecytho. En colligo duo ligna, vt faciam illud mihi & filio meo: &, Oleũ ad luminaria cõcinnãda. & oleum ad nutrimenta ignium. &, Non sunt curata medicamine, neque fota oleo. &, Laui te aqua, sanguinem tuum mundaui ex te, & vnxi te oleo. Et Samaritanum vulnera hominis à latronibus sauciati, infundẽs oleum & vinum, curasse Christus ait. &, Cùm ieiunas, vnge oleo caput tuum, ne videaris ieiunans. &, Omni tempore sint vestimenta tua candida: & oleum de capite tuo non deficiat. Et in sacris factitandis crustulam consparsam oleo, & similam consparsam oleo tuso adhibitam legimus. Est autẽ olei vis lenis & blanda, sed quæ leuiter ad internas vsque corporum partes penetret, & latè permanet: sicut scriptum est. Et introuit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. &, Nitidius oleo guttur eius. &, Oleum effusum nomen tuum.

Genes. 27. Deut. 7. 2. Reg. 4. 3. Reg. 17. Exod. 25. Exod. 35. Isai. 7. Ezech. 16. Luc. 10. Eccles. 9. Psalm. 103. Prouerb. 5.

Ex his rationibus aut res ipsa, aut nomen eleganti significationis genere vsurpatur. Namq. oleum iucunditatem & lætitiam ostendit: sicut scriptum est. Vt exhilaret faciem in oleo. &, Oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meum. &, Oleum in habitaculo iusti. Et propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, præ consortibus tuis.

Lætitia. Psalm. 103. Psal. 140. Psal. 44.

Diuini quoque spiritus efficacitatem & gratiam ad munus rectè & alacriter obeundum additam, oleum in sacerdotibus, regibus, prophetisq́ue inungendis & initiandis adhibitum, idque fragrantissimo odore gratum, & commendatum significabat. vt, Assumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vasis suis, vt sanctificetur. & applicabis Aaron & filios eius ad fores, &c. vt vnctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat. Et Dauid à Samuele vnctus est. & hoc significabant duo filij olei splendidi apud Zachariam.

Gratia. Excitãs. Exod. 40. 3. Reg. 19. Zach. 4.

Significat etiam animi præparationem ex fidei, & virtutis, actionumq́. bonarum exercitatione, ad diuinum spiritus sancti accipiendum donum. hoc est, quod dicitur de prudentibus & imprudentibus virginibus.

Anim̃i præparatio. Matth. 25.

Denique vnctio spiritus sancti, gratiam noui Testamenti, hominibus confirmatis præsentem, recondita significatione indicat. vt, Sed vos vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia. &, Vos vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, vt doceat vos aliquis, sed vnctio eius docebit vos de omnibus.

Spiritus sancti vnctio. 1. Ioan. 2.

Ficvs, fructvs.

Ficvs ex optimorum fructuum genere sunt & recentes, vbi maturuerint, comeduntur, & ad totum annum Sole passæ adseruantur, ac præter omnes fructus cæteros citissimè & copiosissimè prouenium. Quam ob rem maximæ sterilitatis argumẽtum est ficuum deficeratio: sicut scriptum est. Non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit. Significant autem ficus homines, quorum aliquem vsum esse oportet: quæ si probentur, homines probos; si verò improbentur, prauos indicant. vt, Ostendit mihi Dominus, & ecce duo calathi pleni ficis positi ante templum Domini. & paulò pòst. Calathus vnus ficus bonas habebat nimis, vt solent esse ficus primi temporis: & calathus vnus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterát, eò quòd essent malæ, &c. quæ in illo loco Propheta refert. Ex eadem ratione improbandos & reijciendos homines significant ficus malæ. vt, Ponam eos quasi ficus malas, quæ comedi non possunt,

Ierem. 7. Ioel. 1. Matth. 21. Ierem. 24. Ierem. 29.

Mich. 7.

possunt, eò quòd pessimæ sunt. Et de viris bonis dixit Michæas, Præcoqua ficus desiderauit anima mea.

Opera honesta. Luc. 6. Certum studium. Iacob. 3.

Ficus autem sine adiuncto boni vel mali, opera honesta & probanda significat, eò quòd sua natura ficus in bonorum fructuum recensetur numero: sicut scriptum est. Neque de spinis colligunt ficus. Apud D. verò Iacobum ficus vt certum fructus, & notissimum genus est, sic quoque certa hominum studia & explorata significat. vt, Nunquid potest, fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis ficus?

FRVTEX, ARVNDO, CALAMVS. CAP. LXXI.

Frvticvm genus arundo maximè distinguit, quę nunquam in arborem excrescit, humido solo præcipuè prouenies, caua interius, longioribus foliis & facile friabilis atq. agitabilis: sicut scriptum est. Et percutiet Dominus Deus Israel, sicut moueri solet arúdo in aqua. Est aút leuitatis & vanæ atq. inanis rei vel personæ symbolum arundo, siue ipsa ad repræsentandam rem vsurpetur, siue in orationem tantùm nomine appellato producatur. Quam ob rem qui Christi irndebant regnum, arundinem in dextera eius posuerunt. Et percutiebant caput eius arundine. Et Christus Iohannis auctoritatem confirmans aiebat: Quid existis videre in desertum? arundinem vento agitatam?

3. Reg. 14. Vanitas. Leuitas. Matth. 27. Marc. 15.

Arundineus baculus leue subsidium & perfæpè incommodum significat. vt, An speras in baculo arundineo atque contracto Aegypto? &c. Et scient omnes habitatores terræ, quia ego Dominus, pro eo, quòd fuisti baculus arundineus domui Israel.

Incommodum. 4. Reg. 17. Ezech. 29.

Arundo etiam mensuræ nomen est apud Iohannem Theologum. Et qui loquebatur mecũ, habebat mensuram arundineam auream. &, Mensus est ciuitatem de arundine per stadia, &c. &, Calamus mensuræ in manu eius. Et datus est mihi calamus similis virgæ.

Mensura. Apocal. 21. Ezech. 40. Apocal. 11.

Humidioris etiam loci signum calamus est: sicut scriptum est. Sub vmbra dormit in secreto calami in locis humentibus. Et orietur viror calami & iunci. Quamobrem huius generis defectus aquarum penuriam arguit. vt Calamus & iuncus marcescent, &c. Calamus quassatus rem vel personam nullis viribus valentem significat. vt, Calamũ quassatum non confringet.

Humiditas. Aridítas. Iob 40. Isai. 19. Isai. 42.

Scribẽdi instrumentum. Psal. 44. 3. Ioan. Atoma

Calamus etiam ex materia instrumentum ad scribendum significat. vt, Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. &, Multa habeo tibi scribere, sed no lui per atramentum & calamum. Est etiam calamus aromatis genus ex arbusti humilitate fortasse dictus. vt, Calamum suaue olentem de terra longinqua. &, Stacte & calamus in negotiatione tua.

Ierem. 6. Exech. 27.

PLANTARVM PARTES. CAP. LXXII.

Radix prima plantarum pars & velut capnt est, ex cuius incolumitate & virtute reliquis partibus salus & vita communicatur integris, absciſis verò restitutio contingit. Ex eiusdem autem pernicie vel incommoditate interitus toti plantæ affertur: sicut scriptum est. Plantasti radices eius, & impleuit terram. &, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et erumpet radix eius vt Libani. &, Radices eius densabuntur. Et quod non habebat radicem, exaruit. &, Iam securis ad radicem arborum posita est. Primum autem radix cuiuscunque rei imum & firmissimum fundamentum, initiumq́ue significat, vnde & radices montium dicuntur. vt, Et ædificauit altare ad radices montium. &, Accessistis ad radices montis. Radix tua & generatio tua de terra longinqua. Et radicem verbi inueniamus.

Psalm. 79. Isai. 11. Osee. 14. Iob. 7. Matt. 4. Matth. 3. Fundamẽtum. Exod 24. Exech. 16. Iob. 19.

Deinde etiam personarum, familiarum, generis rerumq́ue aliarum, de quibus sermo fit, firmitudinem & prosperitatis atque propagationis spem, radix in orationem inducta ostendit. vt, Radix iustorum non commouebitur. Et ibid. Radix iustorum proficiet. &, Plantasti eos, & radicem miserunt. Et erit quasi lignum, quod plantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas. Et si radix sancta, & rami. Igitur radicum extirpatio aut excisio, aut aliàs læsio, absolutam calamitatem & internecionem arguit. vt, Si fenuerit radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius. &, Interire faciam in fame radicem tuam. &, Contriui fructus eius desuper, & radices eius subter.

Firmitudo. Prouerb. 12. Ierem. 12. Calamitas. Iob. 14. Isai. 14. Amos. 2.

Cogitationum & affectuum etiam, actionum & studiorum humanorum initium, & fontem, radix significat. vt, Ne sit inter vos radix germinans fel & amaritudinem. &, Radix omnium malorum est cupiditas. &, Ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

Cogitatio. Affectus. Deut. 29. Timoth. 6. Hebr. 12.

Lignvm.

Ligna homines significant multis in locis apud Prophetas. At verò lignũ humidũ, virtutibus præditũ hominem: contrà aridũ, virtute carentem significat. vt, Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliaui lignum sublime; & exaltaui humile: & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum.

Homines. Probitas Improbitas Ezech. 17.

Lignum putridum infirmam rem significat, s. s. e. Reputabit enim quasi paleas ferrum; & quasi lignum putridum æs. Lignum viride virtute magna præditum virum. aridum verò lignum inutilem hominem interpretamur, s. s. e. Si in viridi ligno hoc fit; in arido quid fiet?

Infirmitas. Iob. 41. Virtus. Improbitas Luc. 23.

Lignum tribum Israeliticam significare, ex illo cõsilio Moysis didicimus, quod de coniungendis virgis singularum tribuum, auctore Deo, præbuit: atque ex hac ratione scriptum est apud Prophetam. Et tu fili hominis, sume tibi lignum vnum, & scribe in eo Iudæ & filiorum Israel sociorum eius.

Israelis tribus. Ezech. 37.

Lignum vitæ Christum significat. Et dabo ei edere de ligno vitæ. Et ex vtraque parte fluminis lignum vitæ efferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatẽ gentium.

Christus. Apocal. 2.

Tryncvs.

Radicibvs truncus innititur, earumq́ue virtute viuit, & ramos ipse sustinens alit: sicut scriptum est. Lignum habet spẽm, si præcisum fuerit, rursum reuirescit, & rami eius pullulant; si senuerit in terra radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quasi cùm primùm plantatum est. Significat autem consilium, & rem aut personam vel negotium, quibus prosperitas futura speratur. vt, Equidem neque plantatus, neque satus, neque radicatus in terra truncus eorum: repente flauit in eos, & aruerunt.

Iob 14. Prosperitatis spes. Isai. 40.

Ramvs.

Rami plantam ornant, fructuiq́ue ferendo in fructiferorum genere aptantur, & auiculis iucundas mansiones aut nidis ponendis commoditates habent: sicut scriptum est. Et relinquetur in ea sicut racemus, & sicut excussio oleæ duarum vel trium oliuarum in summitate rami. Et fit arbor ita, vt volucres cæli veniant & habitent in ramis eius. &, Aut inter spissos arborum ramos auium sonus suauis. Arcano autem sermone rami speciem ipsam rerum significant, quæ conspicitur quidem & adnotatur, veruntamẽ minor est dignitate, quàm fundamentum & radix. Itaque in familiis rami frequentiam filiorum, in negotiis ostentationem rerum ipsarum, in diuitiarum definitione pecuniam & possessionis externã faciem; atq. vt summatim dicamus, nõ tam res ipsas, quàm rerum partes indicant: sicut scriptum est. Et erit in ostẽsione sicut terebinthus, & sicut quercus,

Isai. 17. Matth. 13. Sapient. 17. Species rei. Filij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Familiæ. Ezech. 17. quercus, quæ expandit ramos suos. Generis & populi alicuius partes & familiæ apud Ezechielem rami dicúntur. Cumque germinasset, creuit in vineam latiorem, Ezech. 31. humili statura, respicientibus ramis eius ad eam. &, Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis. &, Si radix Rom. 11. sancta, & rami sancti.

Propagatio Ezech. 17. Propagationis spem ramus quoque apud eundem significat. vt, De vertice ramorum eius tenerum distringã; & plantabo super montẽ excelsum & eminentẽ, &c.

Negotiatio Ezech. 31. Negotiorum & rerum frequentiã, prosperitatisque speciem, ramorum nomine auctores describũt. vt, Eleuati sunt rami eius præ aquis multis. Totius portò rerum statum prosperi imaginem Daniel eleganter expressit. Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingés cæliũ, aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius. Et esca vniuersorum in ea, subter eam habitabũt animalia, & bestiæ in ramis eius conuersabuntur volucres Ose. 14. cæli. & Oseas, Erumpet radix eius vt Libani: ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius.

Prosperitas Daniel 4.

Frondes.

Leuit. 23. Posteritas. Ramis decus frondes sunt, & nimium æstum arcent. Ramos ligni densarum frondium antonomatice Deus ad festum tabernaculorũ celebrãdum sumi iussit.

Ezech. 17. Significant autem frondes nepotes ad familias propagandas idoneos. vt, Summitatem frõdium eius auulsit, & transportauit in terram Chanaan. &, In terra bona super aquas multas plantata est, vt faciat frondes. Et Ibidem. fructus eius, & frondes eius creuerunt ex aquis multis. Ezech. 31 &, Ecce Assur quasi cedrus in Libano, pulcher ramis, & frondibus nemorosus.

Folivm.

Folium arborum, & herbarum dicitur, idemque præstat atque de frondibus diximus. Est autem minimẽ in partibus plantæ dignitatis folium, & facile corrumpitur, singulis annis deponitur, & vbi excident, nullius ponderis aut momenti esse censetur, nisi ex singulari naturæ facultate ad medicinam sit vtile, idque dum tamis hæret, vel leuissima venti mouetur vi, & postquam decidit, citò perit vel impellitur. Quam ob rem pro re leuissima ac nullis viribus valente vsurpatur. vt, Terrebit eos sonitus folij volantis. &, Cõtra folium quod vẽto rapitur, ostendis potentiam tuam. &, Cecidimus quasi folium vniuersi. Species etiam, & forma dignitasque personarum singularum folij nomine significatur, quantum exterius decoris ostendi potest. quod si ex vera virtute oriatur, gratum perpetuumque est: sin verò inanem tantùm ostentationem præferat, deciduum, & ingratum habetur. Hinc illæ sententiæ. Et folium eius non defluet. Et erit folium eius viride. &, Folia eius pulcherrima. Et illæ rursus, Et eritis velut quercus defluentibus foliis. &, Defluit folium de vinea. &, Nihil inuenit in ea præter folia.

Leuitas. Vilitas. Leuit. 26. Iob 13. Ifai. 64. Dignitas. Pſal. 1. Ieren. 17. Daniel 4. Iſai. 1. Iſai. 34. Mare. 11.

SILVÆ SIVE SALTVS.

Magnates. Iſai. 10. Silva, aut præstantissimæ in silua vel saltu arbores, magnates significat. vt, Gloria saltus eius & carmeli eius ab anima vsque ad carnem consumetur.

DE LVMINARIBVS EORVMQVE EFFICIENTIA.

CAP. LXXIII.

Atque adeo vt ea, quæ condita fuerant, omnia, quæque deinceps condenda erant, lucis, & noctis vicissitudine, & commoditate vterentur, propriasque naturæ virtutes aptiùs, & commodiùs ostenderent, & producerent singula, cælestibusque efficientijs terrestria iuuari possent, dixit Deus, Fiant luminaria in firmamẽto cæli, & diuidant diem ac noctem, vt sint in signa, & tẽpora, & dies & annos. Fecitque Deus duo luminaria, Genes. 1. luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti. Et stellas: & posuit eas in firmamento cæli, vt præessent diei ac nocti, & lucerent super terram. Ex hac autem præfectura diei ac noctis, vices, & variæ efficientiæ, pro stellarum & luminarium varia ratione, oriuntur. Hinc signa accipiuntur tempestatum, hinc tempora constituuntur mensium duodena, atq. annorum quaterna. Atque de luminaribus, quatenus ad lucis, & luminis definitionem attinet, abundè iam disseruimus: nunc verò alia ratione est agendum. Luminaria mærentia miserrimorum & calamitosorum tẽporũ indicia sunt: sicut scriptum est, Omnia luminaria Ezech. 32. cæli mærere faciam super te. Significant autem lumi- Calamitas. naria, summa ac plane diuina virtute præditos homines, quales ij sunt, qui diuini spiritus efficiẽtia renouati, Præstantia. nouas & admirabiles Dei creaturas inter cæteros mortales agunt: sicut scriptum est. Inter quos lucetis, si- Philip. 2. cut luminaria in mundo.

Sol.

Sol maius luminare splendore caloreque suo cætera omnia vincit, atque effectu ipso superat: sicut scriptũ Pſalm. 17. est. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultauit, vt gigas, ad currendam viam; a summo cælo egressio eius. Et occursus eius vsque ad summum eius, neque est qui se Pſalm. 135. abscondat à calore eius. &, Solem in potestatem diei, & lunam, & stellas in potestatem noctis. Atque in significationum generibus diei partes sol cumprimis indicat iuxta cõstitutũ sibi à Deo præceptũ. vt, Erũt in signa & tẽpora. Quam ob rem prima, vltima, media diei, & similiter noctis partes huiusmodi orationibus adnotantur. Sol egressus est super terram, ortusque est flatum sol: &, Cum incaluisset sol. &, Reddes ei ante solis occasum. &, Antequam sol occũberet. &, Mortuus est occidente sole. &, Cùm sol occumberet, sopor irruit super Abraham. Neque verò temporum tantum, sed terrarum etiam, & locorum index sol est. vt, Trans Iordanem ad solis ortum. &, Qui vergit ad solis occubitum. &, A solis ortu vsque ad occasum, omnis terra significatur. & apud Sapientem, Sub sole vniuersus orbis est. Sol eximiam virtutis, & dignitatis pulchritudinem atque diuinum quoddam significat decus. vt, Lux solis erit septemplicitẽ. Et non occidet vltrà sol tuus. &, Thronus eius sicut sol in conspectu meo. &, Fulgebunt iusti tanquam sol in regno patris mei. & illud, Alia claritas Solis, alia Lunæ.

Genes. 1. Pſal. 135. Genes. 1. Deut. 24. Iudic. 9. Pſal. 103. Eccleſ. 1. Pſal. 18. Pſal. 103. Pſal. 83. Matth. 13. Pſal. 71. Matth. 17. Pſal. 103. Pſal. 18. Pſal. 71. Matth. 13. Pſal. 83

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 36. meridies s.s.e. Et educet quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem.

Svbsolanvs.

Svbsolanvs idem est, qui Hebræis קדים, nostris Interpretibus ventus vrens dicitur. Is stragem, vastationem, & desolationem significat. vt, Percussi vos vento vrente. &, Facies eorum ventus vrens.

Amos 4. Calamitas. Habac. 1.

Aqvilo.

Sinistra pars Genes. 13. Aqvilo sinistram mundi partem occupat, & significat. vt, Vide terram ab eo loco in quo nunc es, ad Aquilonem & meridiem, ad orientē, & occidentem. &, Ad Aquilonem, & austrum. &, Dicam Aquiloni, Da.

Deut. 3. Isai. 43. Habitabilis Psal. 77. Significat etiam orbis partem in habitationem hominibus concessam. vt, Aquilonem & mare tu creasti. Namque maxima terræ pars aquilonem spectat.

Chaldæa terem. 1. Isai. 2. Aliquando Chaldæam regionem significat. vt, Ollam succensam video, & facies eius ad Aquilonem. &, Eum qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis.

Verbū Dei. Nonnunquam diuini verbi impetum, vim & efficacitatem nubes omnes vanitatis disijcientem, Aquilo significat. vt, Ab Aquilone pandetur omne malum.

Ierem. 1. Sion. Psal. 47. In Ierosolymæ vrbis descriptione Aquilonis latera Sion montem indicant. vt, Latera Aquilonis, ciuitas regis magni.

Avster.

Dextera mundi. Deut. 3. Ezech. 47. Avster dexteræ orbis plagæ index est. vt, Ad Aquilonem & ad Austrum. &, Plagam Austri in meridiem. Indicat etiam solitudinem eā, in qua filij Israel commorati aliquando sunt. vt, Deus ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan.

Deserrum. Habac. 3. Et propter plagæ calorem Auster terram calidam, & arentem significat. vt, Terram australem & arentem dedisti mihi. &, Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in austro.

Calida regio. Isae 25. Auster etiam apud Danielem Ægypti regnum significat. Et confortabitur rex Austri, &c.

Aegyptus. Daniel. 11.

Occidens.

Ventvs ab Occidente nomen proprium non habet in sacris libris, sed ventus tantum dicitur, parte, vnde flat, indicata, quo vsus Deus locustas ex Ægypto in rubrum mare expulit. Sed Occidens pro ipso vento aut pro regione & plaga mundi vsurpatur. vt, Venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro.

Exod. 10. Luc. 13.

PLVVIA, IMBER.

CAP. LXXV.

Prouerb. 25. Recreatio. Osee. 6. Ezech. 34. Plvviam ex nubibus concretam venti demittunt: sicut scriptum est, Nubes & ventus, & pluuia non superueniens, &c. Habet autem & genus hoc arcanam significationem vt viuificationis & recreationis. Veniet nobis quasi imber temporaneus, & serotinus terræ. &, Deducam imbrem in tempore suo, & pluuiæ benedictionis erunt. Et dabitur pluuia semini tuo, vbicumque seminaueris in terra. Fluere abundantiam & copiam maximam significat. vt, Pluit super eos sicut pluuerem carnes. & Concrescat in pluuiam doctrina mea.

Copia. Psal. 77. Deut. 32. Hyems. Cantic. 2. Beneficium Mich. 5. Pluuiam hyemē syneedochicōs interpretamur. vt, Imber abijt, & recessit. Pluuia & ros beneficium magnum soli Deo acceptum referendum significat. vt, Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum quasi ros à Domino, & quasi stillæ super herbam, quæ non expectat virum, & præstolatur filios hominum.

Lachrymæ. Eccles. 12. Calamitas. Isai. 26. Pluuia lachrymas apud Ecclesiastem. Et reuertantur nubes post pluuiam. Pluuia & grando tribulationem, & bellum, impetumque potentiæ vehementis, sicut impetus grandinis, sicut turbo confringens, sicut impetus aquarum multarum. Et subuertet grando spē mendacij, & protectionem aquæ inundabunt. Quanquam & hoc arcanam magis habet significationem, quam suo loco exponere spes est.

Ros.

Ros copiam multitudinemque significat maximè. s.s.e. Et operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram. Copia. Multitudo 2. Reg. 17.

Ros & pluuia, beneficia à solo Deo exspectanda, & conferri solita significat. vt, Erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorum quasi ros à Domino. Beneficia Dei. Mich 5.

Benignitas & gratia, secundarumq. rerū vsus, roris nomine & similitudine significantur. s.s.e. Sicut fremitus leonis, ita & regis ira. Et sicut ros super herbam, sic & hilaritas eius. Gratia. Benignitas. Prouerb. 19.

Ros matutinus, res fluxa, instabilis, & quæ citò perit, s.s.e. Idcirco erunt quasi ros matutinus præteriens. Inconstantia Osee 13.

Fvlgvr et fvlmen ex eadem causa.

Fvlgvr incenso aëre fit, ignemque refert velocissimum, qui non antè caueri aut præuideri possit, quàm editus fuerit. Quam ob rem velocitatis & in expediendā re improuisæ festinationis, atque diuinæ cuiusdam, eiusdemq. præstātissimæ, & omnino irrefragabilis virtutis significationes ex fulgurum imagine sumūtur. Hinc est, quod diuinæ præsentiæ & virtutis argumento legimus, Dominus dedit tonitrua, & grandinem, & discurrentia fulgura super terram. &, Ecce cœperunt audiri tonitrua, & micare fulgura. Vltio præsentissima, acerrima & insuperabilis fulguris mētione indicatur. vt, Si acuero vt fulgur gladium meum. &, Splendor ignis. &, De igne fulgur. &, Facies eius velut species fulguris. &, Exibit vt fulgur iaculum. &, Facta sunt fulgura & voces. &, In splendore fulgurantis hastæ tuæ. Celeritas. Velocitas. Exod. 9. Exod. 19. Vltio. Deut. 32. Ezech. 1. Daniel 10. Zach. 9. Apocal. 16. Sapient. 5. Exod. 20.

Propter celeritatem nimiam dictum est: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem. Aliquando rei efficacitatem manifestam, & omnibus cōspicuam maximè arcana ratione indicat fulgur. vt, Sicut fulgur exit ab Oriente, & apparet vsque in Occidentem. &, Sicut fulgur coruscans de sub cælo in ea, quæ sub cælo sunt fulget, &c. Efficacitas. Luc. 10. Matth. 24.

Grando.

Grando nulli rei commoda, sed omnibus incommoda tantum diuinæ in improbos animaduersioni inseruire videtur, quandoquidem satis, plantis, pecudibus, & hominibus ipsis nocere deprehenditur. Quam ob rem Dei aduersus peccatores iram testatur. vt, Adhuc retines populum meum, & non vis dimittere eum. En pluam cras in ipsa hora grandinem multam nimis, &c. &, Intonuit de cælo Dominus, grando & carbones ignis. &, Ecce validus & fortis Dominus sicut impetus grandinis. &, Subuertet grando spem mendacij. &, Grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines. Hæc omnia calamitatem hominibus ob culpas illatam significant. Exod. 9. Psal. 17. Isai. 28. Apocal. 16. Calamitas

Nix.

Ex eadem materia, qua & aqua, nix efficitur, frigida omnino natura & cādidissima, terris etiam, si opportunè immittatur, vtilis: sicut scriptum est, Quomodo descendit imber & nix de cælo, & illuc vltrà nó reuertitur, sed inebriat terrā, & germinare eam facit. Cuius nominis ex his rationibus certa vsurpatio est. nam dies niuis hyemem significant. vt, Ipse descendit, & interfecit leonem in media cisterna in tempore niuis. Isai. 55. 1 Paral. 11. Hyems. Candoris similitudinē extremam & puritatis significationem habet. vt, Si lotus fuero quasi aquis niuis. &, Super niuem dealbabor. &, Candidiores Nazaræi eius niue. Candor. Puritas. Iob 9. Psal. 50. Thren. 4.

Lepræ etiam manifestæ albedinem & notam indicat. vt, Moses protulit manum leprosam instar niuis. &, Maria conspecta est candenti lepra vt nix. &, Giezi regressus est quasi nix leprosus. Niuis vsus in æstu refrigerium magnum, & consolationem affert. Lepra. Exod 4. Num 12. 4 Reg. 5. Refrigerium Iob. sicut

sicut scriptum est, Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus aduenies ei, qui misit eum. Prouerb. 25.

Importunitas. At verò nix in æstate demissa importunā rem significat. vt, Quomodo nix in æstate, & pluuiæ in messe, sic indecens est stulto gloria.

Glacies.

In frigidarum naturarum genere glacies est, durior quàm nix, minus candens, ex eadem tamen materia: sicut scriptum est, De cuius vtero egressa est glacies, & niuis quis est pater? In antithesim caloris, & ignis affertur. vt, Ignis, grando, nix, glacies. sed ad euanescentis prosperitatis, negotij, rei aut consilij imaginem describendam appellatur. vt, Ingrati enim fides tāquam hybernalis glacies tabescit. &, Sicut in sereno glacies dissoluentur peccata. Iob. 37. Euanescentia. Psal. 147. Sapient. 16. Eccli. 3.

Nebvla.

Nebvla minoribus & tenuioribus partibus, quàm aqua, nix, & glacies, cōstat, atq. ita magis diffunditur & citius dissoluitur: sicut scriptum est, Qui dat niuem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit. Psalm. 147.

Propter extensionem, & aëris impedimentum, diuinam maiestatem, efficientia quidem manifestam, mortalibus autem oculis inaccessibilem, indicat nebula; quā ob rem Deus in nebula sæpe descendisse, & venisse dicitur. vt, Nebula impleuit domum, & non poterant sacerdotes stare, & ministrare propter nebulam: Impleuerat enim domum gloria Domini. & Dominus dixit, vt habitaret in nebula. Maiestas. 3 Reg. 7. Exod. 19. Ibidem.

Euanescentia. Isai. 44. Res, quæ omnino dissici dissiparique potest, & euanescere, nebulæ similitudine notatur. vt, Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua.

Cælum. Eccles. 24. 2. Pet. 2. Inconstans. Cælorum supernorū species, & prospectus nebulæ similis esse dicitur. vt, Sicut nebula texi omnem terram.

Nebula turbinibus agitata, inutilem, & inconstantem hominem apud D. Petrum significat.

Tempestas.

Persecutio. Calamitas. Tempestas persecutionis & calamitatis, vltionis, atque omnis infestæ, & difficilis rei sensum significat: qua in definitione pœnas etiam ferendas intelligimus. vt, Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. &, Morietur in tempestate anima eorum. &, Ecce turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum veniet. Hoc loco vltionem significat vehementem, sicut & in illo: Et dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & ventum procellæ dissipantem. Iob. 27. Iob. 36. Ierem. 23. Ezech. 13

Vis magna Malum. Vim & potentiam insuperabilem aliquando tempestas exprimit. vt, Dominus in tempestate, & turbine viæ eius. & Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine austri. Psal. 17. Isai. 27. Apocal. 16. Calamitas

Tvrbo.

Vltio. Isai. 66. Tvrbo, iudicio diuino allatam vltionem aduersus improbos, & ad proborum liberationem, significat in arcanis definitionibus. vt, Quia ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius, reddere in indignatione furorem suum: & increpationem suam in flamma ignis. Et Dominus, in tempestate, & turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedum eius. Isai. 29.

Malum. 1. Exercitus impetuosus Ierem. 4. Exercitus impetuosissimus, & insuperabilis, his verbis turbinis, & tempestatis, describitur: Ecce quasi nubes ascendet, & quasi tempestas currus eius.

DE ANIMALIBVS.

CAP. LXXVI.

Prima omnium animantiū genera, pisces & aquatilium monstrorum formæ, atque illis digniores etiam natura proximæ aues, & volatilia extitere, quæ liquidiores mūdi huius partes occupare, ornare, frequētareque possent: quorūnatura omnis & humidior est, & aëris parte cū humiditate obtinet: caloris verò nō multū habet, ideoque frigus difficilius, quàm æstū perfert, de quibus scriptū est: Dixitque Deus, Producant aq ɪæ reptile animæ viuentis, & volatile super terram sub firmamento cæli. Horum autem genera omnia non est nunc animus persequi ad definiendum, sed quædam tantùm adnotare ad sacrorum sermonum vsum opportuna. Genes. 1.

Pisces in genere.

Piscivm omniū natura muta est: nā cùm in aëre non respiret, vocem emittere non potest: estque hoc genus præter cætera animalia fecundissimum. Ex quo fit, vt sacris libris copiosissima soboles *piscescendi* verbo, vt ita reddam ירוץ Hebraicè indicetur. vt, Et crescant in multitudinem super terram. Hebraicè est, *Et piscescant*. Horū natura in aquis tantùm viuit, vnde aliquando petuntur descriptiones ad aquarum pentiriam, vel temporum sterilitatem indicandam. vt, Computrescent pisces sine aqua. &, Sed & pisces maris congregati sunt. Ad manifestam Dei prouidentiam, & virtutem probandam, pisces etiam appellantur. vt, Narrabunt tibi pisces maris. &, Volucres cæli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Genes. 47. Tempora. Isai. 50. Osee. 4. Prouidētia Iob. 12. Psalm. 7.

Metaphoricè, & ex quodam metonymiæ vsu pisces pro populo frequenti Ægypti dixit Ezechiel. Et agglutinabo pisces fluminum tuorū squamis tuis: & proijciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui. Populus frequens. Ezech. 29.

Extremum in omni animalium natura genus, & postremi sensus in comparationibus haberi pisces obseruauimus. vt, Et commouebo à facie mea pisces maris, & volucres cæli, &c. &, Congregans volatilia cæli, & pisces maris. Hominum quoque copiam multam Deo probandam significant pisces. vt, Erunt quoque pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ. Ad hāc autem rationem alludens Christus dicebat: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. &, Sagenæ missæ in mari, & ex omni genere piscium congreganti. Postremi genus. Ezech. 38. Sapie. 1. Hominum copia bona. Ezech. 47. Matt. 1. Matth 13.

Pro reptilium genere vsurpatur etiā piscis. vt, Si petierit patrē filius piscem, nūquid dabit ei scorpionem? Reptile. Matth. 7.

Atque vt hæc natura ex omnibus generibus animātium maximè bruta, & vocis expers est, ita etiam ad pertubatum, & politia carentem viuendi statum significandum adducitur. vt, Et facies homines velut pisces maris, & quasi reptilia nón habentia ducem? Temeritas. Habac. 1.

Cete sive dracones.

Maximvm, & vastissimum in mari genus Dracones sunt, quos Scriptura cete quoque appellat: qua in natura Leuiathan excellit, animans ad diuinam prouidentiam ostendendam cumprimis creata, cui maxima in mari libertas & licentia est vagandi, & cæteros pisces deuorandi: sicut scriptum est, Hoc mare magnū, & spaciosum manibus, illic reptilia, quorum nō est numerus: animalia pusilla cum magnis: illic naues pertransibunt, Draco iste, quē formasti ad illudendum ei. Psal. 103.

Maximam potentiam, & vim, tyrannidemq. immodicam nomen ceti appellatum significat. vt, Nunquid ego mare sum aut cetus? &, Tu cōtribulasti capita draconum in aquis. &, Conculcabis leonem & draconem. &, Rex Ægypti draco magne. &, Leoni gentium assimilatus es, & draconi, qui est in mari. Significat etiam allegoricos Luciferum mundi tyrānum, & omnes eius tyrannidis præcipuos principes. vt, In die illa visitabit Dominus in gladio suo super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiathan serpentem tortuosum; & occidet cetum, qui in mari est. &, Ecce draco magnus, ruffus, &c. Tyrannis potentia. Iob. 7. Psal. 77, Psal. 90. Ezech. 29. & 32. Isai. 27. Apocal. 12. 13. 16. & 20.

Dracones autem terrestres aquaticorum naturę affines sunt, immite genus, & ferum; consortium hominum fugiens; veruntamen in vrbium ruinis libenter

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vastitas. Ioel. 1. Ierem. 49. commoratur. Quam ob rem euersionis, desolationis & solitudinis argumentp est. vt, Replebuntur domus eorum draconibus. &, Aser erit in habitaculum draconum. &, Babylon in habitaculum draconum. Horribilis autem Draconum vox miseram & calamitiosam lamentationem refert. vt, Faciam planctum velut draconum.

Lamenta 1370. Michæ. 1.

Serpens.

Genes. 1. Matth. 10. Malus mens Matth. 23. Luc. 11. Periculum Ierem. 7. Amos. 9. Eccl. 10. Diabolus Genes. 2. 2. Cor. 11.

Invisa hominibus, & infesta serpentium natura est, animalium, præter cætera omnia terrestria, & marina genera viuacissimorum, & callidissimorum: sicut scriptum est. Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Et estote prudentes sicut serpentes.

Malam mẽtem, & malum animum, & rem aut personam nocentem serpens significat. vt, Serpentes, & genimina viperarum. &, Nunquid pro pisce serpentem dabit? Summum periculum ab hostibus, idque per insidias allatum, serpentium nomen indicat: sicut scriptum est. Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio. &, Mandabo ibi serpenti, & mordebit eos. &, Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.

Porro serpens diabolum humani generis acerrimum & nocentissimum hostem illum significat, qui explicationis causa antiquus serpẽs dicitur. vt, Serpens erat callidior, &c. &, Sicut serpens Heuam seduxit. Et serpẽs antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas.

Colvber.

Insidiæ Nocumentum. Genes. 49. Prouerb. 23. Eccles. 10. Amos. 5.

Colvber, insidiatorem, & nocentem, oppressorẽque significat: vt, Fiat Dan coluber in via. &, Ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber. &, Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. &, Si ingrediatur domum, & admouerat manum suam super parietem, & mordeat eum coluber.

Scorpio.

Negotia laboriosa Inutilia. Isaiæ. 59. Ezech. 2. Malignum negotium. Luc. 11. Luc. 10. Apocal. 9.

Scorpionvm opa, negotia laboriosa, & inutilia, ipsiusq. auctoribus nocentia indicant. vt, Oua aspidũ fiue scorpionũ ruperunt. Sunt enim scorpiones venenatæ ac malignæ naturæ, eiusmodiq. ingenia indicant hominũ, atque adeo dæmonum malorum studia artesque significant, S. S. E. Quoniam increduli, & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. &, Si petierit ouũ, nunquid illi porriget scorpionem? &, Dedi vobis potestatem calcandi super scorpiones, & serpentes. &, Data est illis potestas, sicut habent potestatẽ scorpiones terræ.

Ranæ.

Pseudoprophetæ. Apocal. 16.

Ranæ immunda animalia, & loquacia pseudoprophetas significant. S. S. E. Et vidi de ore draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ spiritus tres immundos, in modum ranarum.

AVES VOLVCRES.
CAP. LXXVII.

Multiplex auium genus est & cæterarum animantium, quæ pennis vtuntur; omnibus autem communis est sobolis numerositas. Nam quæ infecundissimæ habentur, singulis tamen annis nec minus quàm geminos pullos procreant: sicut scriptum est. Auesque multiplicentur super terram. Sunt autem in auium genere quædã feræ, rapaces, & carniuoræ; quædam verò mitiores, moribus omnino dissimiles. Quam ob rem varios hominum mores vtraque pars refert. Atque ex hac re factum est, vt mitiores ad sacrificia peterentur, alijs reiectis, idq. non sine arcana significatione, quod in esu ipsarum etiam est obseruãdum. Ex hoc genere comparationes ac similitudines sumuntur, & aliæ etiam petuntur ad sermonem rationes.

Genes. 1. Dexteritas

Ex celeritate motus, & volatus, qua hoc genus præter cæteras omnes animantium naturas valet: sicut scriptum est, Homo natus ad laborem, & auis ad volatũ: sic vt ministerij celeritas huiusmodi imaginibus indicetur. vt, Vocans ab Oriente auem, & de terra longinqua virum voluntatis meæ. Iob. 5. Isai. 46.

Instabilitas, & sedis ac mansionis incertitudo, atque paupertas, auium similitudine ostenditur. vt, Sicut auis fugiens, & pulli de nido auolantes, sic erunt filię Moab in transcensu Arnon. &, Vulpes habent foueas, & volucres cæli nidos. &, Ephraim quasi auis auolabit. Instabilitas. Isai. 16. Matth. 7. Ezech. 17.

Vagos, aduenas, & ignotos etiam significat auis. vt, Ita & volucres cæli veniant & habitent in ramis eius. &, In ramis eius conuersabũtur omnes volucres cæli. Quia & aues cæli portabunt vocem tuã: & qui habent pennas, annuntiabunt sententiam. Aduenæ. Ose. 9. Matth. 13. Daniel. 4. Eccl. 10.

Volucres cæli diabolum aliquãdo significare docuit Christus Dominus. Charitatis, & affectus, & curæ erga suos imaginem imitantur aues. vt, Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum congregat auis nidum suum? &, Sicut aues volãtes, sic proteget Dominus filios Israel, &c. Diabolus. Matth. 13. Charitas. Luc. 13. Isai. 31.

Sæpe autem auium rapacium commemoratio magnam stragem, & sepulturæ defectum portẽdit. vt, Lacerabunt volucres carnes tuas. &, Qui mortuus ex Basa fueritin regione, comedent eum volucres. &, Feris auibus, omniq. volatili, & bestijs terræ dedi te ad deuorandum. &, Clamaui voce magna dicens omnibus auibus, quæ volabant per medium cæli, Venite, & comedite. Auium defectus loci vastationem significat. vt, A volucre cæli vsque ad pecora transmigrauerunt. Sturgeo. Genes. 40. 3. Reg. 16. Ezech. 39. Apoc. 19. Ierem. 9.

Porro quarundam auium naturam indicantes, quæ ex his sumuntur comparationes, adnotabimus. Solitudo.

Aqvila.

Fortissima, & robustissima in auium genere, & velut regina, Aquila est in rapacium natura enumerata: sicut scriptũ est, Aquilam scilicet, & gryphen, &c. Estque in eo genere cæterarum omnium velocissima, & quæ volatu in superna omnium altissimè contendat: sicut scriptum est. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? Deut. 14.

Præsidij, & tutelæ significationem habet Aquila. vt, Quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. &, Sicut aquila prouocans ad volandum filios suos, & super eos volitans. Tutela. Exod. 19. Deut. 32.

Celeritatem in conficienda re, & dexteritatem etiam significat aquilæ volatus. vt, Adducet super te Dominus gentem de longinquo, & de extremis terræ in similitudinem aquilæ volantis cum impetu. &, Saul & Ionathan aquilis velociores canebat Dauid. &, Velociores aquilis equi eius. &, Quasi aquila super domum Domini. Celeritas. Deut. 28. 2. Reg. 1. Ierem. 4. Osee. 8.

Propter singularem mutandæ plumę naturam symbolum est Aquila magnæ tristitiæ primum, deinde instaurationis rerum secundarum. vt, Dilata caluitium tuum vt aquila. &, Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Mich. 1. Matthæus. Psal. 102.

Rapaces & auidi atque lucro inhiantes, & prædæ, aquilarum nomine, significantur. In ea enim re cæteras aues aquilæ antecellunt: sicut scriptum est, Pertransierunt, quasi naues poma portantes, & sicut aquila volans ad escam. &, Comedant eum filij aquilæ. &, Volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. &, Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Huius vitij vitandi causa, aquila in esu carnium prohibetur: sicut scriptum est. Aquilam scilicet & gryphen. Rapacitas. Iob. 9. Prouerb. 30. Habac. 1. Matth. 24. Deut. 14.

Aquila regium symbolũ est, vnde & Babylonicũ regnũ aliquando Aquilæ nomine significatũ est. vt, Aquila grandis magnarũ alarum, longo membrorum ductu. &, Leena illa, quæ alas habebat aquilæ, Danieli visa, hoc significabat: atq. ita interpretatus est Esdras: Aquilam, quam vidisti ascendentem de mari, hoc est regnum, quod visum est in visione Danieli fratri tuo. Regnum. Daniel. 7. 4. Esd. 11.

Aliquan-

Aegypti regnum. Ezech. 17. Apocal. 7. 12. & 4.

Aliquando regnum Aegypti, vt apud Ezechielem. Et facta est aquila altera grãdis magnis multisque plumis. In Apocalypsi duobus locis aquila regnum, tertio autem magis arcanam rem significat.

Accipiter.

Iob. 39. Feritas. Luc. 11.

Ex rapacibus auibus accipiter quoque est: singulis annis mutat plumas: sicut scriptum est. Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandés pennas suas ad austrum? In feritatis igitur detestationem in ciborum vsibus repudiabatur: sicut scriptum est, Accipitrem iuxta genus suum.

Passer.

Vtilis auis ex mansuetiori genere passer est, certa sede carens, & loca mutans, inter munda genera computatus, imbellis omnino, & qui nullum aliud genus lædat. Quam ob rem non sine magna significatione humanæ naturæ ad sacrificia expetebatur. Est autem vtilis, & esui aptus. Luc. 14.

Humilitas. Paupertas. Psal. 10. Psal. 101.

Significat autem in comparationibus humilitatem à potentia & superbia alienam, deinde paupertatem, & solitudinem, atque diuinæ prouidentiæ & præsidij expectationem. vt, Multi dicunt animæ meæ, transmigra in montem sicut passer. Et factus sum sicut passer solitarius in tecto. &, Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium.

Vagatio. Prouerb. 26. Matth. 10. Vilitas.

Vagationem, & loci incertitudinẽ. vt, Sicut auis ad alta transuolans, & passer quolibet vadens. Res vtilis, tamen vilis pretij, passeris nomine dicitur. vt, Nonne duo passeres asse veneunt, &c.

Struthiones.

Vastitas. Mœstitia. Deut. 14. Iob. 30. Isai. 13. Thren. 4.

Qvædam auium genera sunt, quæ in desertis, & desolatis atque aridis, & incultis locis agunt, suoque cantu vastitatem ipsam indicantes horridiorem reddunt. In his connumerantur quædam, quibus Hebraicum nomen est בת יענה à siccitate deductum, & qui appellantur בני יענה, quos nõ incubare ouis excludẽdis aiunt. Latini filios struthionis interpretantur. Hoc genus, & vastitatem & tristitiam, horrorem & suorum etiam negligentiam significat, & ideo inter vetitos cibos enumeratur. Horum rationum exempla sunt. Frater fui draconum, & socius struthionum. &, Habitabunt ibi struthiones. &, Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.

Colvmba.

Colvmba domestica ac familiaris auis, omnium generum simplicissima est, facillimeque seducitur, mẽtu maximè omnium terretur, & tamen aucupem ad proximum spatium expectat, neque ferè periculum cauere nouit, antequam sentiat. Vnde ab Hosea dictum est. Ephraim quasi columba seducta, non habens cor. magna in volando contentione valet, ita vt quamlongissimè auolet, & reuolet. Quam ob rem à Noe emissa est ex arca post coruum, causa cognoscendi num aliqua terræ pars à diluuio iam libera esset. Cantu querelã, & gemitum imitatur, vbi quiescit, cogitabundorum habitum præfert. est in simplicium, & innocentum atque mũdarum auium definitione, ideoque & sacrificijs, & cibis apta non sine arcana significatione: sed geminæ perpetuò ad sacrificia petũtur mas, & fœmina, ea ratione, qua homo interior & exterior Deo simul sacrificari debent; quoniã hoc genus maris & fœminę societatem præcipuè obseruat. Volatũ celerem, & fugam lõgissimã in comparatione indicat columba. vt, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Ecce elongaui fugiens, &c. &, Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Hosee. 7. Genes. 7. Luc. 2. Celeritas. Psalm. 54. Isai. 60.

Amor. Fides. Cantic. 1. Cantic. 2. Ecclesia. Cant. 5. 4. Esd. 2.

Amoris fideiq. cõmunis ac reciprocæ symbolum est columba in Cãticis. Oculi tui columbarum. Et columba mea, formosa mea. &, Vna est columba mea. Estque Ecclesiæ imago eadem: Soror mea columba mea. ita Esdras exposuit: Ex omnibus auibus nominasti tibi columbam vnam.

Mœstitia. Mœstitiæ & cogitationis atque metus descriptionem ostendunt columbæ. namque in fenestris meditabundæ videntur. Nidificant autem in rupium foraminibus sobolis conseruandæ causa, & metu omnium auium rapacium & aucupum, quibus expositæ ad prædam sunt. Quæ verò in locis apertioribus & liberioribus agunt, certius expectant periculum. Ob has res illa exempla leguntur. Estote quasi colũba nidificans in summo ore foraminis. Et erunt in montibus quasi columbæ conuallium, omnes trepidi. Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt columba. Quasi columbæ meditantes gememus. Simplicitatem & innocentiam hæc auis præter cæteras refert. Quam ob rem à Christo præceptum nobis est: Estote simplices sicut columbæ. Hoc autem expressit Spiritus sanctus in columbæ specie super Christo in aëre visus. Ierem. 47. Ezech. 7. Psal. 17. Isai. 37. Matth. 10. Simplicitas Iohan. 1.

Tvrtvr.

Tvrtvr proximum, & affine columbis genus, societatis maritalis fidem colit, & perpetuò seruat; gemit potius, quàm cantet. Eiusdem in sacrificijs, & in cibis vsus. Peregrina auis est, & peregrinum hominẽ significat. vt, Turtur inuenit nidum, vbi reponat pullos suos. Est etiam prouidentiæ & cognitionis symbolũ. vt, Turtur & hirundo, & ciconia cognouerunt tempus suum. Verisque signum aduenientis. vt, Vox turturis audita est in terra nostra. Leuit. 1. 3. Peregrinus Prouidentia. Ierem. 7. Cantic. 2. Vox.

Gallina, gallvs.

Domestica, & familiaris auis gallina est, atque adeo vtilis, quæ simul cum gallo familiam aliquam refert non male curatam, sed gallus arrogantiam quamdam præ se fert: sicut scriptum est. Tria sunt, quæ bene gradiuntur: Gallus succinctus lumbos suos. Hic diei, & noctis partes cognoscit & voce indicat. Namque meridiem & noctis medium denuntiat: sicut scriptum est, Quis dedit gallo intelligentiam? Quam ob rem ab iter facientibus, & nauigantibus temporis indicandi causa asportari solet: sicut scriptum est. Quemadmodum asportatur gallus gallinaceus. Vnde, & peregrinationis imaginem exprimit. Galli cantus certam temporis horam notat. vt, An galli cantu, an mane. &, Priusquam gallus bis vocem dederit, ter me negabis. &, Statim gallus cantauit. Gallina autem curæ, & affectus & solicitudinis erga suos symbolum est. vt, Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos, sub alis. &, Sub vmbra alarum tuarum protege nos. Et ista vos collegi, vt gallina pullos suos sub alas suas. Prouerb. 30. Iob. 37. Isai. 22. Peregrinatio. Marc. 13. Luc. 22. Tempus. Iohan. 13. Matth. 23. Cura. 4. Esd. 1.

Perdix.

Perdix cibi causa expetitur, ideoque aucupem timet maximè, quem non nimium fugere potest, propterea quòd nec volatu valet lõgo, nec pedibus ad currendum sit velocissimis; quam ob rem latibula quærit. In similitudinem autem affertur hominis afflicti, & exagitati à potentioribus magna contentione: sicut scriptum est, Sicut persequitur perdix in montibus. Nonnunquam diuitiarum alienarum malesuadam appetentiam, & iniustam possessionem perdix significat. vt, Perdix fouit quæ non peperit. Afflictio. Pressura. 1. Reg. 26. Auaritia. Ierem. 17.

Hirvndo.

Hirvndo peregrina auis est, quæ certa tempora anni ad migrandum obseruat. Vnde ad certam muneris cuiusque & officij obseruationem ostendendam appellatur, vt ciconia etiam. vt, Turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus suum. Expectationis, & desiderij symbolum hirundinum pulli sunt. vt, Sicut pullus hirundinis, sic clamabo. Prouidentia. Ierem. 7. Expectatio. Isai. 37.

Ciconia.

Ciconia peregrina auis temporis opportuni prouidentiam imitatur, & docet: sicut scriptum est. Turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus suum. Prouidentia. Ierem. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VOLARE.

Celeritas. Psal. 17. Psal. 54. Prouerb. 23. Isai. 60.

VOLANDI verbũ celeritatẽ humanã maiorẽ, vltra omnem comparationem significat, S. S. E. Et ascendit super Cherubim, & volauit super pennas ventorum, &, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? &, Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere. Quia facient sibi pẽnas quasi aquilæ, & volabunt in cælum. &, Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?

OVVM.

Diuitiæ. Isai. 10. Cogitatio. Cura. Isai. 29. Vtilis res. Luc. 11.

OVA diuitias & fortunas populorũ significãt, S. S. E. Et sicut colligunt oua, quæ relicta sunt: sic ego vniuersam terrã congregaui, & non fuit, qui moueret pennã.

Curæ, cogitationis, & intenti studij significationem indicãt oua ex similitudine auium aut reptilium à quibus fiunt & fouentur, S. S. E. Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. hoc loco magnum studium, & auctoribus ipsis inutile, alijs verò pernitiosum significatur, vt inferius explicat Propheta: Qui comederit ex ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.

Aliquando rem vtilem & salubrem significat ouum. vt, Si filius patrem petierit ouum, nunquid porriget ei scorpionem?

ALÆ, PENNÆ.

Volatus. Psal. 54. Zach. 5. Tutela. Deut 32. Psalm. 16. Matth. 23. Vela. Nauigatio Orbis partes. Isai. 18. Ezech. 7.

ALÆ & pennæ, ad volandum datæ sunt volucribus, S. S. E. Quis dabit mihi pennas, sicut columbæ, & volabo? Celeritatem autem significat: vt, Habebat alas, velut alas miluij. Et spiritus in alis earum.

Significat etiam protectionem efficacem, & tutelã, pro rerum necessitate, & temporum vsu opportunam. Namque fortiores aues vt aquilæ, pullos suos, quos alis fouent & tuentur, mutare possunt in loca commoda, & tuta, S. S. E. Expandit alias suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis. &, Sub vmbra alarum tuarum protege me. &, Quoties volui congregare filios tuos, vt congregat gallina pullos suos sub alis.

Alæ per metonymiam velorum nauis imaginem, & nauigationis significationem habent; vt, Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ. &, Quatuor orbis plagas, terræ alas dixit Ezechiel.

PENNÆ.

Fuga. Prouerb. 23. Psal. 54. Psalm. 138. Protectio, tutela. Isai. 10. Psalm. 90.

PENNÆ ad velocissimam fugam significandam inducuntur, S. S. E. Quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cælum. &, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? & ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. &, Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris.

Protectionem, & tutelam aliquando pennarum nomine interpretamur. vt, Si ego vniuersam terram congregaui, & non fuit, qui moueret pennam. &, Sub pennis eius sperabis.

INSECTORVM GENERA QVÆDAM.

CAP. LXXVIII.

Eccles. 11. Cõspiratio frequens. Deut. 2. Psal. 117. Isai. 7.

APES insectorum omnium generosissimum est, & efficiẽtia vtilissimum, exiguo corpore, tamen prudentissimo, & admirabili sensu politicæ vitæ, & ciuitatis instar habet, & in commune laborat; mel conficit omnis dulcedinis extremum: sicut scriptum est, Breuis in volatilibus est apes, & initium dulcoris fructus eius.

In sermonum similitudinibus apes, magnam, & contentiosam multorum hominum vim, & conspirationem ad aliquem alium exagitandum, & molestandum indicat: sicut scriptum est. Egressus Amorrhæus, qui habitabat in montibus, obuiam veniens persecutus est vos sicut solent apes persequi. &, Circundederunt me sicut apes. &, In die illa sibilabit Dominus api, quæ est in terra Assur. hiẽ frequentem quoque exercitum significat.

MVSCA.

Plagæ. Exod. 7. Eccles. 10. Esaiæ. 7. Psal. 77. Sapientia. Psal. 58. Iob. 8. Sapientia. Psalm. 57.

MVSCA infestum insectum est, & detrimentum, calamitatem & corruptionem affert, & significat, fordidosque homines imagine refert, inter plagas numeratur: sicut scriptum est. Et venit musca grauissima in omnem terram Ægypti, corruptaque est terra ab huiusmodi muscis. &, Muscę morientes perdunt suauitatem vnguenti. Et exercitum innumerabilem atque infestissimum illo loco significat. Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti.

CVLEX.

Vitium exiguum. Matth. 23.

CVLICEM pro exiguo & leui vitio, & minus infesto animi morbo, protulit Christus. Excolátes culicem, & deglutientes camelum.

LOCVSTA.

Psalm. 104. Exod. 10. Matth. 3. Calamitas. Exod. 10. Deut. 28. Apocal. 9. Isai. 2. Frequentia Locust. Iudic. 6. Nahum. 3. Sapientia. Prouerb. 30.

LOCVSTA inter plagas recensetur infestissimas, & nimiũ nocentes; breuis tamen est vitæ animal, & quod contento itinere in exitium tendat: sicut scriptum est. Sicut vmbra cùm declinat, ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ. Ex hac natura quædam genera comeduntur, cuiusmodi victum tenuem, & facilè parabilem Iohanni Baptistæ Euangelistæ ascribunt.

Est autem locusta signum calamitatis magnæ Dei consilio ad correptionem hominum allatæ. vt, Ego inducam eras locustam. &, Sementem multam iacies in terram, & pauca congregabis, quia locustæ deuorabunt omnia. &, De fumo putei exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, &c. &, Residuum locustæ comedit bruchus.

Multitudinem hominum nimiam, & nocentem significat locusta. vt, Multiplicati sunt super locustas, & non est eis numerus. &, Veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum vniuersa complebant. &, Custodes tui quasi locustæ. Et paruuli tui quasi locustæ locustarum. Significat etiam officiorum, & actionum societatem cõstantem sibi ipsi & certam. vt, Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas.

ARANEA.

Vita laboriosa. Psal. 89. Speculum. Psal. 38. Isai. 7. Isai. 59. Ephes. 6. Psal. 90. Isai. 34.

ARANEA perpetuo labore consumitur raro & exiguo fructu potita; eosque significat, qui in leuissimis rebus, & curis vitam impendunt aliàs breuem & ærumnis plenam. vt, Tabescere fecisti, sicut araneã, animam meam. &, Anni nostri sicut aranea meditabuntur. Aranearum telę magnum laborem in rebus inutilibus magna spe, sed frustra positũ significant. vt, Nõ placebit ei vecordia sua, & sicut tela araneæ spes eius. &, Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt. &, Quoniam in arancarum telas erit vitulus Samariæ.

CARIES.

Calamitas. Interitus. Prou. 30.

CARIES calamitatem, & internecionem patriæ afferendam significat. vt, Ego ero quasi tinea Ephraim, & quasi putredo domui Iuda. Illud *putredo* Hebraicè *caries* est.

AMIMALIA QVADRVPEDIA.

CAP. LXXIX.

Nationes. Actor. 10.

OMNIVM animantium naturæ in quatuor genera summa à sacris auctoribus diuidũtur. Ea sunt בהמה, quod animal dicunt Latini: עוף, quod volatile dicimus: רמש, quod calcatile: & שרץ, quod mobile vertere possumus. Ad primum genus omnes quadrupedes referuntur: Ad secundum pennatarum omnes species: Ad tertium verò minorum animantium & humilium, quæ quatuor quidem pedibus mouentur, & terram calcant, sed eam proximè contingunt, vt mures, ranæ, bufones, rubetæ. Quarti verò generis illa sunt, quæ vel quaternis vel pluribus etiam pedibus procurrunt, rependo tamen magis quàm calcãdo.

In qua

In qua definitione serpentes, viperę, lacerti, stelliones, & omnes in vniuersum bestiolarum, & vermium formæ continentur; quorũ omnium ferè natura in arcanis ceremoniis & ritibus immunda censetur. Ac de tribus quidẽ postremis generibus nonnihil disseruimus: nunc deinceps primum genus tractabimus, quod duabus etiam partibus distinguitur. Altera propriè est mansuetioris naturæ animantium, quæ pastu & terræ fructibus aluntur, siue illa hominibus familiaria, siue syluestria sint: cuiusmodi sunt Armenta, pecora, cerui, capreæ, vri & alia. Altera verò ferarum, & earum, quæ raptu & sanguine viuunt, aut carnibus vescuntur; qualia leones, tygrides, pardi, lupi, vulpes, canes & feles commemorare possumus. Illa prior pars totius generis nomen commune בהמה sibi vsurpare solet. hæc posterior חיה propriè, hoc est viuens siue animans dicitur: nostri Interpretes interdum bestiam, nonnunquam etiam ferã vertunt.

ANIMAL. בהמה

Genes. 3. Genes. 7. Genes. 7. Stultitia. Fatuitas. Iob. 17. Iob. 35. Psalm. 47. Psalm. 72. Vastatio. Ierem. 33. Ierem. 36. Exlex. Ioel. 1. Ioel. 2.

PRINCIPIO Behema omne animal à rationis vsu alienum significat. Quam ob rem serpens ex Deo audiuit: Maledictus tu inter omnia animantia & bestias terræ. &, Deleuit omnem substantiam, quæ erat super terram, ab homine vsque ad pecus. & perpetua est hæc distinctio hominis & בהמה in sacris libris. In hoc genere duæ adhuc definitiones obseruantur: altera animalium mundorum, cuiusmodi sunt, bos, bouis, capra & ceruus: altera immundorum, vt equi, asini, muli, suis, & leporis, quorum omnium rationes & naturas Noacho exploratas fuisse constat. Vtrumque genus affertur ad similitudines & comparationes hominum peruersi iudicij, & qui de rebus ex opinione magis & sensu, quàm ex ratione ac veritate statuunt. vt, Quid reputati sumus vt iumenta, & forduimus coram vobis? &, Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos. &, Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. &, Vt iumentum factus sum apud te.

Huius generis animalium defectus extremam vastationẽ significat: vt, Adhuc audietur in loco isto, quem vos dicitis esse desertum, eò quòd non sit in eo, nec homo nec iumentum in ciuitatibus Iuda & foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque homine, & absque habitatore & absque pecore. &, Vastabit terram hanc, & cessare faciet ex ea hominem & iumentum. Gentes à Lege & certo notitiæ Dei vsu alienas significat allegoricos nomen hoc, addito agri nomine. vt, Sed & bestiæ agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te. &, Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti. Et vastitas animalium deterrebit eos.

ANIMANTES.

Felicitas. Isai. 65. Desolatio. Vastatio. Isai. 34. Imperia. Daniel. 7. Nationes. Actor. 10.

ANIMANTIVM natura inimicarum mutua pax, temporum felicitatem & tranquillitatem maximã significat. vt, Lupus & agnus pascentur simul: sic leo & bos comedent paleas.

Animantia siluestria, in vrbibus habitantia, loci vastationem arguunt: vt, Ibi habuit foueam ericius. Et enutriuit catulos, & circumfodit, & fouit in vmbra eius: Illuc congregati sunt milui.

Animalia fera quatuor, regna quatuor siue orbis imperia apud Danielem significant. Animalia varia varias gentes & orbis terræ nationes interpretatus est D. Petrus. Et animalia immũda gentes idolorum cultrices.

BOS.

Vita laboriosa. Psal. 89. Psal. 49. Psal. 77. Psal. 105. Psal. 106. Psal. 144. Bos. 1. Sam. 12. Deut. 5. Annus. Genes. 41. Nocumenti cum. Exod. 21. Lue. 13. Deut. 25. 1. Cor. 9. Scriptura. Isai. 1. Iosh. 7. Populus pẽ culiaris. Matth. 15. Discipuli. Iohan. 10. Consilij inopia. Fatal. 18. Diuitiæ simplicit. Genes. 4. Genes. 12. Genes. 19. Genes. 47. Hominet. Matth. 10. Matth. 7. Matth. 18. Alienum. Deut. 5. Principes. Ierem. 50. Inimici. Psal. 21.

In hoc autem animalium genere primas tenet bos, hominibus ad multa vtilis, siquidem & agris colendis, & curribus, oneribusque trahẽdis iuuare, & horum femellæ lacte pascere possessorem possunt: & occisum etiam hoc animal, mundum, esuique aptum habetur. Constat autem minori sumptu & negligentiorem cu-

Isai. 11. Daniel. 4. Diuitiæ Genes. 32. Genes. 12. Psal. 143. Esai. 1. Exod. 21. Deut. 5. Annus. Genes. 41. Nocumenti cum. Exod. 21. Lue. 13. Deut. 25. 1. Cor. 9. Scriptura. Isai. 1. Iosh. 7. Populus pẽ culiaris. Matth. 15. Discipuli. Iohan. 10. Consilij inopia. Fatal. 18. Diuitiæ simplicit. Genes. 4. Genes. 12. Genes. 19. Genes. 47.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isai 53. Innocentia Officium. Exod. 34.

pecudes primum obtinet gradum. vt, Tanquam ouis ad occisionem ductus est. Significat igitur hominem simplicem atque vtilem, & officiosum erga alios, innocentem pariter & purum. Quam ob rem primogenitus asini oue redimitur in ceremoniis antiquis.

Populus.

Hoc genus maximè omnium cura diligentiaque indiget hominum, ideoque populum significat: cui si diligens & sedulus desideretur rector, perit prorsus, & in vitia dilabitur, atque in exitium tendit. Est autem hæc translatio in sacris libris illustris & multis exemplis nota. vt, Ne sit populus Domini sicut oues absque pastore. &, Vbi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? &, Grex perditus factus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos. &, Erraui sicut ouis quæ periit. Quære seruum tuum Domine. Et omnes nos quasi oues errauimus.

Num. 27. Ierem. 13. Psal. 117. Isai. 53.

Diuites. Ezech. 34. Psal. 143. Damnati. Psal. 43.

Oues pingues ditissimi in populo homines dicuntur. vt, Pinguissimum pecus assume, compone quoq. strues ossium sub ea. Et oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis. Oues occisionis, homines ad pœnas ferendas ex diuini iudicij sententia iustissima traditi. vt, Dedisti nos tanquam oues escarum. & Æstimati sumus sicut oues occisionis. Cùm de ouibus mentio fit, Deus pastorem & custodem refert, qui suæ curæ mercedem exigit, virtutum, pietatisq. exercitationem & bonorum operum cumulum. vt, Et dixi ad eos, si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam; & si non, quiescite. Ouium pastus in loco desolationem & vastitatem significat. vt, Derelictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requiescent ibi, & non erit qui exterreat.

Zach. 11.

Vastitas. Isai. 17.

Aries.

Aries in ouium grege masculus stupida natura, sed petulantiori, quàm fœmina, est capitosum animal, & erga debiliores sui gregis violentum, falax quoque & contentiosum. Ideoque non sine significatione ad sacra adhibetur, in quibus adeps præcipuè incenditur & armi: atque in sacrificio pro peccato duo arietes offerebantur; sed discrimen est inter immaculatum arietem, & maculis notatum, de quibus aliquando opportunè dicere dabit Deus. Sunt arietes in Basan optimi.

Leuit. 4.

Deut. 32.

Solet autem arietum nomen pro principibus & potentibus atque tyrannis vsurpari. vt, Carnes fortium comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis.

Principes. Ezech. 39.

Persarum regnum. Daniel. Persæ & Medi.

Arietem cornu omnia petentem & ventilantem, quem Daniel vidit, regnum Persarum est interpretatus. Arietem verò bicornem, Persarum & Medorum expositi.

Agnvs.

Agnvs, vltra naturæ simplicitatem, ætatis etiam imperitiam habet. Quam ob rem simplicissimus & innocentissimus est. Id quod tum lusu & saltu, tum etiam errore declarat. Namque intrepidè cum coæqualibus colludit; nihil nocens cuiquam, sed quadam quasi saltatione gestiens. Cùm verò erat, perturbatus omnino, atque ducis desiderio maximè affectus esse videtur. Vagatur autem nimium, & quò cursum intendat nescit. Ex quo fit, vt in innocentis & miseri, atque errantis vel populi, vel hominis cuiuspiam similitudinem vocetur. Magnæ lætitiæ & gesticulationis similitudinem explicuit Vates. Montes exultastis, vt arietes, & colles sicut agni ouium. Simplicitatis verò & ignorantiæ imaginè optimè Sapiens expressit. Quasi agnus lasciuiens & ignorans, quòd ad vincula stultus trahatur. &, Nunc pascet eos Dominus quasi agnum in latitudine. Simplices & puri, innocentes ac iusti homines, agni dicuntur. Et pascentur agni iuxta ordinem suum. Et habitabit lupus cum agno. Pascetur in possessione tua in die illo agnus spacioſè. &, Ego mitto vos sicut agnos in medio luporum. Populum quoque pium & nouam Ecclesiæ sobolem referunt agni: sicut scriptum est. Pasce agnos meos.

Simplicitas Error.

Psal. 113. Lætitia.

Ignorantia Prouerb. 7.

Osee. 4. Innocens.

Isai. 5. Isai. 11.

Isai. 30. Luc. 10.

Iohan. 21.

Iesus Christus.

Iesum Christum Dei Filium ad totius humanæ naturæ expianda peccata à patre destinatum & missum Agnum Dei sacri auctores appellarunt: qui quasi agnus coram tondente se obmutuit. &, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. & qui occisus est, & aperuit librum & soluit septem signacula eius.

Isai. 53. Apoc. 5. Apoc. 6.

Capra, Caper, Hircvs.

Capra inter munda pecora censetur, insolentius animal, quàm ouis, lacte carneque vtilis, & pilis etiam, ex quibus telæ fiunt, quas pluuia minimè omnium penetrat. Quam ob rem ex huiusmodi pilis vela tabernaculo parata sunt.

Prouerb. 27. Exod. 25. Num. 15.

Ad sacrificia ducitur quoque capra cum humanæ stultitiæ, & petulantiæ significatione. Et in his hircus caprarum frequentior est, quòd is sexus insolentior sit & audacior. Hircus ille emissarius solenni ritu execrabilis, & in desertum relegatus, Christum factum pro nobis maledictum significabat. Hirci quoque potentiores homines & principes significant. vt, Super hircos visitabo, quia visitabit Dominus exercituum gregem suum domum Iuda. Hircus verò caprarum, monoceros, quem vidit Daniel, Græcorum imperium significare ipse indicauit.

Petulantia. Stultitia. 1. Esd. 6. Ezech. 43. Leuit. 16.

Christus.

Zach. 10.

Daniel. 8. Græcorum imperium.

Hoedvs.

Hoedvs propter ætatem & temperatioribus affectibus est, & meliori ac suauiori carne commendabilior, quàm capra aut hircus. Vnde & splendidioribus conuiuiis adhibetur: sicut scriptum est. Et faciam tibi hœdum de capris. Significat autem Hœdus mansuetioris ingenij homines, minusque importunos. vt, Pardus cum hœdo accubabit. Hœdi in agmine primi incedunt, ideoque fugam præripientium symbolum sunt. vt, Estote quasi hœdi ante gregem.

Iudex 15. Mansuetudo. Isai. 11. Fuga. Ierem. 50.

Populum ob noxam & peccata puniendum significat in loco. vt, Deducam eos quasi agnos ad victimam, quasi arietes cum hœdis.

Ierem. 51. Pœnæ addicti.

Hominum partem illam, quæ vel à religione aliena est, vel cùm religionem veram profiteatur, tamen eiusdem religionis virtutem & simplicitatem moribus non refert, atque ad sanctitatis veræ gradum non peruenit, Hœdos appellauit Christus. Et statuet oues quidem à dextris; hœdos autem à sinistris.

Matth. 25. Mali homines.

Cervvs.

Cervvs pedum pernicitate & cursu valet velocissimo, atque habitu corporis eleganti gratus est, sitiaffectus vehementer expetit aquam. Significat autem dexteritatem in rebus agendis & promptitudinem maximam. vt, Nephtali ceruus emissus dans eloquia pulchritudinis. Similis esto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum. Magnam liberationem & expeditam euasionem periculi indicat cerui similitudo inducta. vt, Qui posuit pedes meos tanquam ceruorum.

Dexteritas. Genes. 49. Cantic. 2. Libertas. Psal. 17.

Integram sanitatem significauit Isaias, dicens: Tunc saliet sicut ceruus claudus. Vehemens desiderium cerua sitiens refert: sicut scriptum est. Quemadmodum desiderat cerua ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Illud verò maximam sterilitatem & communè significat, quod apud Ieremiam legimus. Nam & cerua in agro peperit & reliquit, quia non erat herba. Personam amabilem & gratam, qualem sponsam & vxorem viro oportet esse, Ceruam charissimam dixit Sapiens. Hinnulus in hoc genere gratissimus & iucundissimus & aspectu & habitu putatur. Quam ob rem frequens in Cãticis huius comparationis mentio est.

Isai. 35. Sanitas. Auditus. Psal. 41. Ierem. 14. Sterilitas. Prouer. 5. Gratia. Decus. Cant. 4. 7. 8.

Bvbalvs.

Stvpidivs, quàm boui, bubalo ingenium est & indocilius, idque significauit Amos. Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari potest in bubalis?

Amos 6. Stupiditas.

Cornv.

Cornva regnorum imaginem exprimere non vno loco videmus. Cornu simplex vnicum imperium Alexandri; quod deinde in quatuor regna diuisum est, apud Danielem exponimus. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis: cumque creuisset, factum est cornu magnum: & orta sunt quatuor cornua subter illud. Aliquando superbiam, arrogantiamque significat cornu; vt, Nolite exaltare cornu. Nolite tollere in altum cornu vestrum. Cornu & vngulæ robur & arma ad impellendum & propugnandum, atque vincendum significant. vt, Quia cornu tuũ ponam ferreum, & vngulas tuas ponam æreas.

Regna orbis. Daniel. 8. Superbia. Arrogantia. Psalm. 74. Mich. 4.

Cornu virtutis, fortitudinis & victoriæ symbolum est, S. S. E. In beneplacito tuo, exaltabitur cornu nostrum. &, Exaltabitur sicut vnicornis cornu meũ. Decus etiam & honorem significat. vt, Cornu eius exaltabitur in gloria.

Virtus. Fortitudo. Psal. 88. Psalm. 91. Decus. Honor. Psal. 111.

Eqvvs.

Eqvvs animal bello gerendo idoneum est. Nam & equitem dorso gerit, & currus trahit commodissimè & expeditissimè; frenis enim paret, & facillimè ducitur: sicut scriptum est. Equus paratur ad diem belli. Solent autem impotentiori libidine in fœminas exardescere, copiosissimoque abundant semine.

Prouerb. 21. Iacob. 3. Ierem. 5. Ezech. 23.

Ex equis etiam rationes petuntur ad arcani sermonis structuram. Magnum enim & magnis viribus & apparatu instructum bellum esse putatur, in quo equi sunt, cuius rei multa exempla sunt. Equum & ascensorem deiecit in mare. Fortitudo mea & laus mea Dominus. Et montem plenum equorum cùm vidit Elisæi puer, magnum sibi ac præceptori præsidium aduersus inimicos missum intellexit. Et humanorum apparatuum ad bellum maximus esse censetur currus & equi. vt, Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri sperauimus. Et à fortitudine tua Domine dormitauerunt, qui ascenderunt equos.

Apparatus bellicus. Exod. 15. 4. Reg. 6. Psalm. 19.

Est etiã honoris insigne, equo vehi, maximè à tege, vel principe donato. Huius rei causa Mardochæus equo vectus spectãdus & honorandus per vrbem ductus est. & scriptum etiam est. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes super terram. Libidinosum & impotenti nequitia hominem, vel gẽtem aliquam, equus significat: idque ad arcanam libidinem, hoc est idololatriã quoque refertur. vt, Equi amatores & emissarij facti sunt; vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniunt. Et insaniuit libidine super concubitum eorum.

Honor. Esther. 6. Eccles. 10. Libido. Nequitia. Idololatria. Ierem. 5. Ezech. 23.

Equus velocitatem significat. vt, Vir ascendens equũ rufum. Regnum Babylonicum equi rufi, nigri verò Persicum, at albi Græcorum, varij verò Romanorum imperium Zachariæ significabant.

Zachar. 1. Regna orbis.

Hominem à rationis vsu alienum, & appetitu magis, quàm iudicio actum, equus aliquando in similitudinibus refert. vt, Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

Homo nequam. Psalm. 31.

Mvlvs.

Mvli etiam ad bellum, sed ineptiores, ad onera verò accipienda & portanda aptiores sunt. horum vsus regibus & regum etiam filiis ad vehendum erat. Salomonem enim super mulam regis Dauid circũductum, omni populo regio nomine salutandum legimus.

3. Reg. 1.

Est autem mulus equo stupidior & ineptior, cui homines à rationis vsu alieni, & vitio corrupti, similes esse dicuntur. vt, Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

Stupiditas. Psalm. 31. Tob. 6.

Asinvs.

Asinvs, domesticum & familiare animal, sed in immũdorum generibus connumeratum est, stupidum & tardum ingenio, verùm laboris & oneris patientissimum, & ad longam etiam viam tolerandam non ineptum. His enim filios Iacob frumẽta ex Ægypto asportasse legimus. Hoc genus etiam inter armenta & diuitiarum partes censetur. vt, Habeo boues & asinos, &c.

Genes. 42. Diuitiæ. Genes. 32.

Est asinus certi domini, quam ob rem in legibus officij erga proximum curati, & custodiri præcipitur, argumentoque est à minori ad maiores etiam proximorum res curandas. Si ceciderit bos aut asinus in cisternam, &c. Si occurreris boui amici tui, aut asino erranti, reduc eum. &, Asinum pupillorum abegerunt. Non arabis in boue simul & asino. Varij ingenij & disparis conditionis personas significat. Asinum osseum dixit Iacob filium fortem, & laborum tolerãtem, atque agro exercendo idoneum significans.

Possessio. Exod. 21. Exod. 23. Iob. 29. Deut. 22. Genes. 49. Fortis.

Disciplinam perperam institutam illud significat: Flagellum equo, & chamus asino. Illud ad ingrati animi vitium maxima cum contẽtione amplificandum apud Isaiam exprobratum populo est. Bos cognouit possessorem suum: & asinus præsepe domini sui: Israel me non cognouit. Sepultura asini ignominiosam sepulturam, dedecus etiam post mortem obeundum significat. Est enim sepultura asini sterquilinium.

Prouerb. 26. Mala disciplina. Isai. 1. Gratitudo Ierem. 22. Dedecus.

Carnes asinorum dixit Ezechiel, vt impuram & impotentem libidinem, & mostrosam stupri appetentiam significaret. Modestiam summam & profundam humilitatemque Christi regis indicauit Zacharias illo oraculo. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam & super pullum filium asinæ.

Ezech. 23. Libido. Humilitas Zach. 9. Iohan. 12.

Onager.

Onager consiliorum & actionum temeritatem & insolentiam significat, S. S. E. Onager assuetus in solitudine; in desiderio animæ suæ attraxit ventum.

Temeritas Ierem. 2.

Camelvs, Dromedarivs.

Magnvm animal camelus est, & ad onera ferenda commodissimus, diuitiarum non ignobilis pars in ea regione, vbi ali commodè potest: propter vastitatem autem corporis pro re maxima & conspicua vsurpatur, siue in bonam, siue in malam partem. vt, Deglutientes camelum, & culicem excolantes. &, Facilius est camelum per foramen acus transire, &c.

Conspicuũ Matth. 24. Luc. 17.

Aliquando cameli pro regione ipsa, vbi frequentissimi sunt, appellantur. vt, Inundatio camelorum operiet te, Dromedarij Madian, & Epha.

Regio. Isai. 60.

Svs sive Porcvs.

Svs in animalium vetitorũ numero erat, eò quòd ferarum genus partim referat, & studiosè immunditiam affectet, atque in illis regionibus minus sanus cibus esse perhibetur: cuius caro frequenter lepra infici tur, in aliis regionibus meliori carne constat.

Indisciplinatus. Matth. 7. Vitij studiũ 2. Pet. 2.

Stultitiæ & indisciplinati animi, atque inanibus & mundanis rebus intenti imaginem refert porcus: sicut scriptũ est. Nolite mittere margaritas vestras ante porcos. Deinde etiam vitium studiosè cõceptum, & vltro aditum, atq. admissum, significat illud Prouerbiũ: Sus lota in volutabro luti.

DE FERIS.

CAP. LXXX.

Ferarvm duo genera sunt; alterum domesticum magis, vt canis; alterum silueſtre & immansuetum, vt lupus, vrsus, leo, pardus. Hæc posteriora animalia regionis, siue bestiæ agri dicũtur. Præter hæc media quædam natura est, vt onagrorum & rhinocerotũ, quæ neq; feræ prorsus, nec mansuetæ dicuntur. Atque de his etiam nunc deinceps ordine dicendum est.

Ferarum locus desolationem & vastam solitudinem arguit: vt, Gaudium onagrorum pascua gregum, &c.

Solitudo. Isai. 32.

Feræ corpora comedentes; cruentæ & maximæ victoriæ argumento sunt. vt, Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum.

Strages. Isai. 56.

Canis.

Canis ingenio & sensu valet acutissimo, & tamen affectibus est immodicis præditus amoris, libidinis, odij & inimicitiarum atque crudelitatis & sæuitiæ; præterea immundus est, omnia comedens etiam putrida & immunda, atque salacissimus etiam, turpissimoque libidinis

Universidad de Deusto
Biblioteca

dinis spectaculo notatus, inter homines educatus, nec ab humana carne abstinet, sanguinis etiam lingendi auidissimus, sæpissimè mingit & vbique. Hæc adeò naturæ obseruatio effecit, vt in contemptibilium vel crudelium, vel prophanarum, vel aliàs abominandarum personarum significatione ostendenda, Canis nomen vsurpetur. Neque verò homines tantùm, sed res quoque reijciendæ canibus destinantur, vt execrabiles. Namque canis nec ad sancta admittitur in sacrificium, nec ipse partem aliquam sacrificij comedere permittitur. Ingratum, importunum, & molestum aliquando significat canis; cuius officium tametsi constet, tamen ingratum sit. vt, Nunquid caput canis ego sum aduersus Iudam hodie?

Crudelitas. Prophanitas.

Ingratus. Molestus. 2. Reg. 3.

Execrabilis 2. Reg. 16. 4. Reg. 7. Eccles. 9.

Execrabilem & despectum quoque significat. vt, Quare maledixit canis hic moriturus domino meo regi? &, Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magnã? &, Melior est canis viuus leone mortuo.

Inuidens detractor. Psal. 21.

Inimicum & inuidentem detractoremque refert. vt, Circundederunt me canes multi. &, Erue de manu canis vnicam meam.

Propheræ custodes. Isai. 56.

Canes aliquando pro Prophetis, & iis, qui pastoribus populi ad custodiam & consilium addũtur: vt, Canes muti non valentes latrare. Periculum imprudenter aditum significat illud prouerbium, Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius. Pro gentilibus & prophanis hominibus, ac vitio deditis, & disciplinæ contemptoribus, impurisque animis. Quid sancto homini ad canem? &, Nolite sanctum dare canibus. &, Non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus. &, Videte canes, videte malos operarios. &, Canis reuersus ad suum vomitum. Et foris canes venefici & impudici & homicidæ.

Proverb. 26. Periculum. Gentiles prophani. Eccles. 13. Matth. 7. Matt. 7. Philip. 3. 2. Pet. 2. Apocal. 22.

LVPVS.

Lvpvs infestum animal est celeri ad nocendum ingenio & motu, neque tantùm famis explendæ auiditate, quantùm natiua malitia & crudelitate nocens: sicut scriptum est. Lupus rapit & dispergit oues. vnde lupis epitheton malignis apud Esdram est.

Iohan. 10. 4. Esdr. 5. Ferocitas. Eccles. 13.

Ferox & immite ingenium hominis significat lupus. vt, Si communicabit lupus agno. Quam ob rem miraculi, & magnæ rerum mutationis in melius prædicendę causa, dixit Prophetа: Et habitabit lupus cum agno. &, Lupus & agnus pascentur simul. Animum prædæ auidum & inhiantem diripiendis rebus describit Iacob: dicens, Beniamin lupus rapax: manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia. Auaros & alienarum appetentes rerum significat etiam lupi nomẽ, eos, qui fraude, dolo & iniuria alios spoliant. vt, Iudices eius lupi vesperę: & principes eius in medio illius quasi lupi rapiętes prædam. &, Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Rapacitas. Isai. 65. Genes. 49. Auaritia. Zeph. 3. Matth. 7.

Hostes etiam infestissimi & crudelissimi hoc indicantur nomine. vt, Lupus ad vesperam vastauit eos. &, Velociores lupis vespertinis. Hostem illum communem humani generis Satanam, eiusque membra hypocritas, & fallorum dogmatum ministros, lupos dixit Christus, atque omnes homines veritatis Euangelicæ inimicos. vt, Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. &, Mercenarius videt lupum venientem, & fugit. &, Ego scio, quòd intrabunt post discessionem meam lupi rapaces.

Hostes. Imm. 5. Habac. 1. Satan Hypocritæ Euangelij hostes. Matth. 10. Actor. 20.

VVLPES.

Vvlpes viribus quidem exiguis, calliditate verò & astu prædita est, atque his artibus prædas sibi parat, canes & custodes fallit sæpe. Est autem non modò auibus & hædis, agnisque & minoribus pecudibus infesta, sed & vineis & satis nocet quandoque. Eius mentio in argumentis calliditatis, doli & nocumenti est. omnino iniquum genus & infestum est inter feras prioris definitionis computatum. Pro hoste exiguis viribus, consilio autem sagaci, vsurpatur. vt, Si ascenderit vulpes, transiliet murum eorum lapideum: & propter Sion montem, quia disperiit. Vulpes ambulauerunt in eo. Pro nocenti, callido, & fraudulento ministro. vt, Quasi vulpes in deserto, Prophetæ tui Israel erant. &, Capite nobis vulpes paruulas, quę demoliuntur vineas. Tyrannum audacem & ignobilem, callidum, & fraude atque arte populari sibi prospicientem, Herodem, vulpem appellauit Christus.

Hostis dolosus. 2. Esd. 4. Thren. 5. Ezech. 13. Iudic. 15. Cant. 2. Herodes. Luc. 13.

LEO.

Leo fera est generosissima, tamen quæ prædas escæ tantùm causa prosequitur. ea ferocissima & fortissima habetur, omnibus pecoribus & armentis terribilis; animi magnitudinem & imperium quoddam in cæteras animantes imitatur; pectore intrepido & imperterrito constat. Multa de hoc genere alio in loco dicere, Deo volente, continget: nunc quæ ad sermonem spectant, attendamus. Fortitudinem intrepidam, & terroris erga alios imaginem refert leo. vt, Quid fortius leone? &, Qui eripuit me de manu leonis. &, Rugitus eius vt leonis. &, Clamauit leo super speculam domini, ego sum. Leonum catuli, hostes rabidi sunt & fortissimi. Et super eum rugierunt leones. Et dentes eius vt leonis; & molares eius, vt catuli leonum.

Fortitudo. Iudic. 14. 1. Reg. 17. Libid. 17. Hostis in leones. 2. Esd. 1.

Prædatorem & tyrannum violentum. vt, Ascendit leo de cubili suo, & prædo gentium se leuauit. Eduxit vnum de leunculis suis: leo factus est. &, Cõiuratio prophetarum in medio eius, sicut leo rugiens, rapiensque prædam. &, Leoni gentium assimilatus es.

Perturbatio Isai. 59. 2. Reg. 17. Proverb. 17. Vis magna Thren. 5. Amos. 5. Persarum regnum. Daniel. 7. Psalm. 10. Ezech. 19. Res facta Deut. Iosue. ab Iudic. 14. Regnum potens.

Regem alio fortiorem, vel Deum regum omnium potentissimum. vt, Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis. Leæna regnum vel populum potentem. Quare mater tua leæna inter leones cubauit? &c.

Vitium. Osee 13. Amos 3. Nahum. 2. Vitia. Amos 3. Zachar. 11. Vitia. Esai. 11. Ezech. 19. Tyrannus. Psal. 21. Psalm. 16. Tyrannus. Ezech. 19.

Leo fortem, impauidum, & victorem significat. vt, Ego sum quasi leæna Ephraim, & quasi catulus leonis domui Iuda. &, Consumam eos ibi quasi leo. &, Iuit leo, vt ingrederetur, & catulus leonis; & non est qui eripiat. & Leo cepit sufficienter catulis suis. &, Iustus autem quasi leo confidens.

Leo rugiens vltionis certæ cõminationem. vt, Nunquid leo rugiet in saltu, nisi habuerit prædam? Numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? &, Leo rugiet, quis non timebit? &, Vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis. &, Sicut leo rapiens & rugiens.

Leonis catuli, principes & tyranni rapaces. vt, Principes eius in medio eius quasi leones rugientes. &, Sal ua me ex ore leonis. &, Molas leonum confringet dominus. &, Conculcabis leonem & draconem.

Fortitudinem insuperabilem & principatum inter cæteros. vt, Catulus leonis Iuda ad prædam ascendisti, fili mi; requiescens accubuisti vt leo. & Gad quasi leo requieuit. & Dan catulus leonis. &, Erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis syluarum. &, Facies eorum quasi facies leonis.

Leonum genera omnia simul potentes tyrannos, nocentesque homines referunt. vt, Rugitus leonum & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

Leo in absconditio prædam ineuitabilem & cædem, quam cauere effugereque non sit. vt, Vrsus insidians factus est mihi, leo in absconditis.

PARDVS.

Ad leonum naturam proximè accedit illa fera, quam Pardum Latini interpretantur, maculosa pelle & non minori, quàm leo, fœuitia, longè autem maiori celeritate prædita. Pardorum cubilia difficilem & horribilem habitationem significant. vt, De cubilibus leonum, de montibus pardorum.

Vis maxima, & ad prędas faciendas stragesque edendas fortissima, & celerrima, pardi similitudine significatur: quã ob rem & ad fortissimos hostes, & ad Deum ipsum refertur hoc nomen. vt, Pardus vigilans super ciuitates eorum. Et ero eis sicut leæna, & sicut pardus in via

Hostes. Hieremias. 5. Vis summa. Habac. 1. Deus. Osee 13.

Habac. 1. in via Assyriorum. Et leuiores pardis equi eius.

Mores duri Ierem. 13.

Mores duros & contumaces, ac penè in naturam alteram conuersos, maculosa pardi pellis refert. Vnde apud Ieremiã dicebat Deus. Si mutare potest æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere cùm didiceritis malum. Græcorum imperium ab Alexandro inchoatum, & in quatuor regna diuisum, Pardi imagine visa indicauit Daniel.

Daniel. 7.

TYGRIS.

Rapacitas. lib. 4.

Ex præda & raptu viuit hoc animal, & similes hominum potentum significat mores. vt, Tygris perijt, eò quòd non habet prædam.

VRSVS.

Vrsvs non tantùm ingenio & celeritate, quantùm virium robore valet: incenditur autem & irritatur maximè vbi læsus fuerit; aut aliquo impulsus affectu. insidiatur pecori: sed aliis etiam rebus, præter carnes, pascitur. Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, &c. Sunt aliquando diuini iudicij ministri & satellites: sicut scriptum est. Egressique sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt quadraginta & duos pueros.

1. Reg. 17. 4. Reg. 2.

Tyrannis. Proverb. 27.

Tyrannidem, rapinam, & prædæ cupiditatem importentem refert vrsus esuriens. vt, Leo rugiens & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem.

Vehementem affectum & animi perturbationem vrsi rugitus significat. vt, Rugiemus quasi vrsi omnes. &, Tu nosti patrem tuum, & eos, qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo velut vrsi raptis catulis. Et expedit magis vrsæ occurrere, &c. Vim magnam & validam, efficacemque admodum ad deprimendum, & superandum, vrsus insidiator ostendit. vt, Vrsus insidians. Et quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus. Quam ob rem Persarum regnum vrsus expressit apud Danielem. Cætera exempla ad hæc referenda sunt.

Hostes. 4. Esd. 15. Diabolus. Psal. 79.

APER.

Aper ferox animal est, non tamen carniuorum, sed quod naturali fœuitia etiam homines ipsos adortus lædat; arboribus, satis & vineis nocens: vnde & hostes feroces & diabolum Ecclesiæ inimicum significat. vt, Et exient vt apri de sylua, & aduenient in virtute magna, & constabunt in pugnam cum illis. &, Exterminauit eam aper de sylua.

HOMO.

CAP. LXXXI.

Vltimvs omniũ & præstantissimus animãtium creatus homo est, diuini imperij instar in terris erga cætera animalia habiturus; sensu, mente & cogitatione valens, industriaque præditus, vt dominari in cætera posset, vtpote qui ad imaginem & similitudinem Dei creatus erat; ad imaginẽ אלהים hoc est Dei iudicis & gubernatoris atque imperatoris. Masculus & fœmina creatus est. crescendi & procurandi facultate auctus: neque verò animantium modò, sed arborum, herbarumque omnium vsu & fructu donatus: sicut scriptum est. Ecce dedi vobis omnem herbam, &c. Atque hactenus illa prima hominum perfecta constitutio fuerat, ex qua omnium artium & scientiarum facultas, atque omnis humani boni adipiscendi copia diuino beneficio manauit: sicut scriptum est. Quid habes quod non accepisti? Sed hostis antiqui calliditate & opera effectum est, vt homo in culpam delapsus, alterius etiam partis rerum compos & conscius fieret, videlicet malorum sensu & experimento auctus. Vnde etiam aduersarum rerum, animique perturbationum & corporis molestiarum multa genera defluxère. Inde partæ molestiæ, inde morbi, inde pericula initium habuere; hinc inimicitiæ, odia, rixæ, simultates, bella, neces & mors vtraque, spiritualis & corporalis, consecuta sunt.

Genes. 1.

Ex his autem definitionibus variæ rerum, sermonumque rationes proficiscuntur ad varias artes & partes relatæ: quæ nonnũquam humanam perfectionem, interdum etiam miseriam, & fragilitatem humanam spectant; quorum omnium distinctio obseruanda est. Quædam enim quamuis mente & animo atque cognitione hominum effecta sint, tamen imperfectionis & inopiæ magis, quàm perfectionis & beatitatis initia habent: cuiusmodi sunt, nauigatio, medicina, belli exercitationes, vestimentorum ars & vsus, quibus omnibus carere & non indigere melius fuerat, quàm vti. Illud enim integro hominum statui contingere potuit, hoc autem rebus lapsis & perturbatis inuectum est. Oportet igitur huius discriminis non immemorem esse eum, qui rerum & sermonum peritiam legendis nostris quærit.

SERMONIS VSVS DE HOMINE.

Vàrie & multipliciter in sermonem hominis nomen inducitur iuxta argumenti & sententiæ rationem, quam vel ex antecedentium & subsequentium orationum obseruatione, vel ex adiunctorum expositione cognoscere est. Nam pro tota ipsa natura humana hominis nomen vsurpatur: vt, Factus est homo in animam viuentem. & in die, qua creauit Deus hominem. &, Quis fecit os hominis. Aut pro quouis ex ipsa natura indiuiduo: vt, De manu homihis requirã eum. Aut etiam in distinctionem cæterarum animãtium, vel genus quoddam diuersum effertur. vt, Delebo ab homine vsque ad pecus. Et erunt in hominibus & in iumentis vlcera, vesicæ, &c. Præterea inter ipsos homines distinctio fit. vt, Homo iustus vel improbus, mundus vel immundus. &, Recedite à tabernaculo hominum impiorum. &, Donec consumeretur congregatio hominum bellatorum de castris. Et Moyses homo Dei, & multi etiam ex prophetis hoc cognomentum meruere. Et Booz homo potens est appellatus. Huiusmodi autem orationes ipsæ sese attendẽtibus explicabunt.

Humani natura. Genes. 2. Genes. 5. Genes. 4. Indiuiduũ. Distinctum Genes. 6. Exod. 9. Num. 16. Hominum distinctio. Deut. 2. Deut. 33. Ruth 2.

Est & alia nominis distinctio huius ab ipsis Hebraicis fontibus petenda. Namque varia tum voce, tum significatione nomina Latini Interpretes vno hominis verbo transferunt. Imprimis enim Adam Hebræum propriè, si vllum aliud homo verti potest, vt illis fidem habeamus, qui hominem ab humo dictum tradunt: vt Adam cui nomen ex terra, ex qua assumptus fuit, est factum. Atque hoc nomen hominis naturam ipsam indicat in eo loco constitutam, in quem post peccatum deuenit. Namque de prima illa naturæ integritate iam amissa, nulla potuit post ruinam oratio propriè institui: donec publica salute per Christum allata, & innouatis rebus ille primus homo, & homo vetus, & terrenus Adam, dici cœpit: & alter, qui illi extincto succedit, nouus homo, secundus homo & cælestis homo, dicitur. de quo mysterio aliàs plura. Itaque Adam in prioris testamenti libris hominum statum illum, qui illis temporibus obtinebatur, significat. In nouis autem voluminibus hæc ratio optimè distinguitur & disseritur. Huius nominis antiqua exempla ferè innumera sunt. vt, Cùm cœpissent homines multiplicati super terram. &, Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. &, Videns Dominus, quòd multa malitia hominum esset. &, Nequaquam maledicam terræ propter homines. &, Vere scio, quòd ità sit, quòd non iustificetur homo compositus Deo. atque adeò hominis nomen illam imperfectionem & tenuitatem significat, quæ maximæ Dei virtuti ex defectu opponitur. vt, Ægyptus homo, & non Deus. Denique hominis appellatione apud Paulum eum intelligimus plærunque qui diuini spiritus nondum est particeps. Deinde verò ENOS hominem quoque vertunt Interpretes, atque verbum ipsum infirmum, miserum & fragilem significat: quod imitari conati Latini MORTALIS dixerũt. Huius quoque significationis multa exempla sunt. vt, Militia est vita hominis super terram. &, Quid est homo, quia magnificas eum? &, Nunquid sicut videt homo

Adam. Imperfectio. Genes. 6. Genes. 7. Isai. 31. Enos. Infirmitas. Iob. 7. Ibidem. Iob. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

homo & tu vides? &, Nunquid vt dies hominis, dies tui? Et quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis? &, Exurge Domine, non confortetur homo. &, Sciant gentes, quoniam homines sunt. Iob 25. Psalm 9. Ibidem.

Vir.

Præterea & homo ex Hebraico nomine איש reddi solet, quod proprie hominem ea parte, qua præstat, significat. Virilitatem enim & efficacitatem hæc vox indicat, vnde pro masculo in omni animantium genere vsurpatur, vt vir apud Latinos. quam quidem rationem cùm sæpè interpretes obseruent, persæpè tamen prætermittunt. Fuerit autem magni semper momenti huiusmodi distinctiones obseruare in Hebraicis libris, aut ab iis, qui Hebraice norunt, obseruatas petere, alioqui magno sententiæ & argumenti detrimento negligendas. Igitur homo ex hac voce איש translatus, marem hominem significat. vt, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Genes. 3.

Potens.

Significat etiam homo ex hac voce conuersus, vel ex voce גבר, potentem aliquem & præstantem virum, quacunque in re ille valeat, siue diuitiis & opibus, siue virtute & facultate, siue arte aliqua. vt, Cœpit Noe vir agricola: & Homo simplex, rectus & timens Deum. Et imposituit puerum super lectum hominis Dei. &, Fili hominis, vsquequo graui corde? &, Etenim homo pacis meæ, in quo speraui. &, Quique terrigenæ & filij hominum. Et virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Genes. 9. 4. Reg. 4. Psal. 41. Psal. 40. Psalm. 47.

Vnusquisque.

Est etiam homo ex eodem Hebraico verbo redditum nomen commune distributiuum, eiusdem significationis cum quisque, vnusquisque, quicunque & quispiam. vt, Homo, qui obtulerit ex vobis, &c. Et homo de filiis Israel. &, Homo, qui mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hæreditas. Et inimici hominis, domestici eius. Et non reliquit hominem nocere eis. Exod. 1. Numer. 27. Matth. 7. Psal. 104.

DE PARTIBVS HOMINIS, ANIMA ET CORPORE.

CAP. LXXXII.

PRÆCIPVA in homine pars anima est, quæ reipsa atque natura vnica cùm sit; sicut scriptum est; Et à leonibus vnicam meam: tamè agendi patiendique facultate multiplex est, ideoque variis nominibus dicitur Hebraicè, & variis etiam verbis à Latinis interpretibus indicatur. Qua enim vitæ, motus & sensus compos est, anima dicitur; & qua ea quæ ad vitam alendam spectant, vel efficere vel appetere, vel accipere potest, vt esurire, comedere, sitire, bibere, dormire & quiescere, ac vigilare, moueri, profutura persequi, & nocitura fugere: omnis hæc ratio atque vsus fere cum aliis animantibus cõmunis ad eam animæ pertinet vim, quæ Hebraice נפש dicitur, apud Latinos Interpretes animã sonat. vt, Producant aquæ reptile animæ viuẽtis. Creauitque Deus cete grandia & omnem animam viuentem atq. motabilem, quam produxerunt aquæ in species suas. &, Vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli & vniuersis, quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum. Et factus est homo in animam viuentem. Et omne, quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius. Itaque animæ viuentis nomen commune homini cum cæteris animantibus est, quatenus ex Hebraico verbo נפש vertitur. Genes 1. Genes. 9. Homo.

Atque hoc nomen ex ea, quam indicauimus, ratione sæpè pro homine, siue singulari indiuiduo hominis vsurpatur. vt, Omnes animæ eorum, qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta. Et Ioseph nati sunt in terra Ægypti animæ duæ. Et iuxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad esum agni. Et anima, quę tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum à bestia est, &c. Exod. 1. Genes. 49. Exod. 12. Leuit. 12.

Vita. Exod. 4.

Non rarò anima vitam ipsam, qua homo viuit, respirat, sentit & mouetur, significat: vt, Mortui sunt omnes, qui quærebant animam tuam. Et salua animam tuam, noli respicere post tergum. Et anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. &, Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Genes. 9. Psalm. 10. Matth. 2.

Interdum etiam pro iis affectionibus & appetitionibus, quæ ad vitam ipsam animãtem tuendam vel corrumpendam spectant, vt fame, siti, auiditate, saturitate & tædio, voluptate, dolore. vt, Anima nostra arida est. Nihil aliud vident oculi nostri, nisi man. &, Affligetis animas vestras. qua oratione ieiunium significatur. Et vinum quoque & sicera & omne quod desiderat anima tua. &, Quare misero data est lex, & vita his, qui in amaritudine animæ sunt? Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. &, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Pallium. Appetitus. Num. 11. Numer. 29. Deut. 14. Iob 3. Luc. 12. Matth. 26.

Nonnunquam anima cogitationem & desiderium, consilium, arbitrium, & denique propositum aliquid agendi seriò susceptum, atque adeò ipsam mentem significat. vt, Affer mihi, vt comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. &, In consilium eorum non veniat anima mea. &, Benedic anima mea Dominum. &, Magnificat anima mea Dominum. Cogitatio. Mens. Genes. 27. Psal. 118. Matth. Luc. 1.

Sæpè etiam ipsa anima, quatenus immortalis est, suum nomẽ obtinet. vt, Custodiat animam tuam Dominus. &, In patientia vestra possidebitis animas vestras. &, Quam sicut ancoram habemus animæ tutam. &, Suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras. &, Abstinete à carnalibus concupiscentiis, quæ militant aduersus animam. Alterum animæ munus est cogitatio, & quæ ex cogitatione consequitur, voluntatis inclinatio in aliquam partem, quod Latini animum dicunt; in quo amoris & odij atque studij & negligentiæ vis effectusque est. Multa autem ad hoc genus pertinentia, animi nomine appellato. Interpretes significãt. vt, Iudith filia Beeri, & Basmath filia Elon, ambæ offenderunt animum Isaac & Rebeccæ. Et omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino. Et congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Israel vno animo eademque sententia. &, Cùm esset ... Anna amaro animo. &, Æquo animo esto. &, Videns ... Noemi, quòd obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere. &, Qui dominatur animo suo, melior est expugnatore vrbium. &, Vt quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis. Eadem anima vt deliberata ratione aliquid intendit, & cupit, atque incitato studio agit, mens dicitur à Latinis Interpretibus. vt, Obtulerunt mente promptissima. Hinc etiam incircuncisam mentem dixit Deus. &, Quare subuertitis mentem filiorum Israel? &, Secura mens quasi iuge conuiuium. Hoc conscientiam Latini dicunt. Et non rectè cogitant in mente sua. &, Propter quod succincti lumbos mentis. Aliquando pro reminiscentia siue memoria vsurpatur. vt, Annos æternos in mente habui. &, In mente habe, qualiter acceperis, & audieris, & serua. Affectus. Iudith 8. Esther 8. 1. Esdr. 1. Psal. 77. Prouerb. 16. Agere. Genes. 27. Psal. 50. 1. Pet. 1. Actor. 17. Psal. 118.

SPIRITVS.

EADEM etiam animæ natura immortalis, agilis, quæ efficacitate & vi magna prædita est, quæque summam dignitatis definitionem obtinet, Spiritus dicitur, qua voce vicinum aliquid & affine cælestibus animis habere anima hominis indicatur. Namque illæ, quę supra naturam humanam, & infra naturam diuinam immortales & efficaces virtutes ad ministerium creatæ sunt, spiritus dicuntur. vt, Qui facis angelos tuos spiritus. De hominis autem anima scriptum est. Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam. &, Spiritus redeat ad eum, qui dedit illum. &, Benedicite omnes spiritus, & animæ iustorum Domino. Sed magis impropriè aliarum quoque animantium viuificans anima spiritus dicitur. vt, Auferes spiritum eorum, & deficient, & reuertentur in terram suam. &, Omnis spiritus laudet Dominum. Illa verò frequentissima Spiritus. Psal. 103. Hebr. 1. Psal. 145. Eccles. 12. Psal. 148. Psal. 150.

Præstans virtus.

tissima, plurimisque exemplis obseruata ratio est, qua spiritus pro facultate & virtute ad aliquid agendum, in eaque actione præstandum vsurpatur. Et pro vehementi aliqua affectione siue perturbatione. Namque ipsum nomen spiritus vehementem efficacitatem aut motum significat; ab illa natura sumpto vocabulo, quæ quòd quiescere nesciat, sed moueri & mouere agitareque alia consueuit, à Latinis ventus, à Græcis ἄνεμος est appellata. Atque hanc efficacitatem hominibus à Deo datam esse, & non rarò augeri, apertè testantur Scripturæ: sicut scriptũ est. Sed, vt video, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Atque omnis prudentiæ, sapientiæ & intelligentiæ, omnis denique artis singularis virtus in aliquo spectata, spiritus nomine indicatur. vt, Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus sit? Et loqueris cum sapientibus corde, quos repleui spiritu prudentiæ. Et Iosue filius Nun repletus est spiritu sapientiæ. &, En proferam vobis spiritum meum. &, Deus spirituum omnis carnis. Iob 32. Genes. 41. Exod. 28. Deut. 34. Prouerb. 1. Numer. 27.

Animus.

Spiritus etiam pro animo & consilio. vt, Non remanet in eis spiritus. Et à pusillanimitate spiritus & tempestate. Et loquar in tribulatione spiritus mei. Et spirituum ponderator est Deus. Iosue. 5. Psal. 54. Isa. 7. Prouerb. 16.

Indignatio Iudic. 8.

Et pro ira & indignatione nimia. vt, Et requieuit spiritus eorum, quo tumebant contra eum. Ad hunc modum spiritus zelotypiæ dicitur. Et exacerbauerunt spiritum eius. Et vanitas & afflictio spiritus. Et anxiatus est super me spiritus meus. Pro efficacitate & virtute absolutè sine adiuncto. vt, Quò ibo à spiritu tuo? Et spiritus meus attenuabitur. Numer. 5. Psalm. 105. Reuel. 1. Efficacitas Psalm. 138. Iob. 17.

CORPVS.

ALTERA hominis pars, eaque inferior corpus est, sensibus magis expolita, crassaque constans natura, nimirum terrea, quam ob rem grauis, caduca & corruptibilis est, nisi animæ virtute ex Dei efficientia contineatur: multis membris constat, ideoque minus firma, nisi capitis virtute & facultate artus omnes foueatur. huius vitia animam quoque tentant, eiusque actiones lædunt & impediunt: sicut scriptum est. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam. Sapien. 9.

Inferior hominis pars.

Aliquando autem corpus pro tota inferiori hominis parte, hoc est, pro homine exteriori vsurpatur, qui constat non carne & ossibus tantùm, sed sensu atque appetitu reluctante & aduersante mentis imperiis. vt, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? &, Mortuus est Christus, vt destruatur corpus peccati. &, Si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est. Sæpissimè verò Ecclesia multiplici & vario hominum ordine constans, corpus appellatur. vt, Multi vnum corpus sumus. &, Non sit schisma in corpore, sed pro inuicem sollicita sint membra. Rom. 7. Rom. 6. Rom. 8. Ecclesia. Rom. 12. 1. Cor. 12.

Colos. 2.

Corpus etiam rem solidam, veram & perfectam significat, vmbræ aut vanitati, inanitatiq. contrariam. vt, In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

CORPORIS PARTES.

CORPORIS autem multæ partes sunt, quæ primum naturæ varietate in duo diuiduntur homogenea dicta, videlicet carnem & ossa; quanquam vtraque pars carnis nomine interdum indicatur. vt, Equi eorum caro, & non spiritus. Verùm varia vtriusque partis natura, varia etiam nominum exactè examinata significatio est. Ossa namque duriora & diuturniora sunt, caro mollis est, & citiùs lædi, corrumpique potest: sicut scriptum est. Nec caro mea ænea est. Atque ex ea naturæ contemplatione varia ad orationũ significationes exempla petuntur. Caro enim naturam teneram, mollem, fragilemque significat. vt, Pelle & carnibus vestisti me. &, Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meum. &, Non timebo quid faciat mihi caro. &, Recordatus est, quia caro sunt. &, Nunquid oculi carnei tibi sunt? Isai. 31. Iob. 6. Fragilis res. Isa. 10. Iob. 19. Psal. 15. Psalm. 77. Iob. 10.

& Cum illo est brachium carneum, nobiscum Deus noster. Mollitudinem etiam & facilitatem duritiæ contrariam. vt, Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum. Et dabo vobis cor carneum. 2. Paral. 32. Facilitas. Ezech. 11. Ezech. 36.

Pudenda confusio.

Pudenda etiam caro dicuntur, & ex consequenti peccati confusio caro appellatur. Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnium. Et quorũ carnes sunt vt carnes asinorum. & Incircuncisos carne dixit Ezechiel. Ezech. 16. Ezech. 23. Ezech. 44.

Homines.

Carnes etiam pro hominibus dixerunt Vates, vt carnes in olla, habitatores vrbis intelligamus. vt, Cõsumentur carnes, & coquetur vniuersa compositio. &, Nisi abreuiasset Dominus dies illos; non fieret salua omnis caro. Et erunt duo in carne vna. & non sunt duo, sed vna caro. Et videbit omnis caro salutare Dei. Ezech. 24. Matth. 24. Marc. 10. 8. Luc. 3.

Adam

Caro humana audacia corruptelaque, omnis spiritus puritati & legis diuinæ integritati repugnans: atque vt vna complectamur definitione, hominem Adami veteris filium paternæque nequitiæ hæredem. vt, Non multi sapientes secundùm carnem. &, Vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. &, Qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem. &, Conuersati sumus in desideriis carnis nostræ: facientes voluntatem carnis. 1. Cor. 1. Gal. 6. Ephes. 2.

Humanum ingenium.

Caro & sanguis homo dicitur, vel humanæ prudentiæ vel sapientiæ consilium non illustratum diuino spiritu. vt, Continuò non acquieui carni & sanguini. &, Caro & sanguis non reuelauit tibi. Huc pertinet illud: Nunquid quæ cogito, secundùm carnem cogito? Hinc dicta est sapientia carnis. Galat. 1. Matth. 16. 1. Cor. 1. Ibidem.

Carnales.

Carnales homines dicuntur, qui nondum immutati sunt diuini spiritus efficientia & virtute. vt, Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: Adhuc enim carnales estis. &, Abstinete à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. Et odientes eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. 1. Cor. 3. 1. Petr. 2. Iudæ.

Humanus.

Carnalis etiam aliquando simpliciter dicitur, idemque significat, quod humanus & corporeus; non vt vitium, sed vt fragilitatem ipsam naturæ humanæ sonet, quatenus natura humana quibusdam rebus indiget, dum in hac vita est, vt ali regique possit. vt, Si nos spiritualia vobis seminauimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? &, Serui obedite dominis carnalibus. Et carnalem regem dixit Esther. 1. Cor. 9. Ephes. 6. 1. Pet. 4.

SANGVIS.

SANGVIS animalis corporis pars est, & in cæteris animantibus præter hominẽ vel animæ ipsius sedes habetur: sicut scriptum est. Quia anima omnis carnis in sanguine est. Ex quo factum est, vt sanguis animæ, hoc est, vitæ humanæ loco & in sacrificiis vsurpetur, & in sermonibus appelletur: sicut scriptum est. Quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illum vobis, vt super altare in eo expietis pro animabus vestris. Leuit. 16. Anima. Leuit. 17.

Vita.

Sanguis igitur animam, siue vitam significat hanc mortalem; quam qui alicui eripit, sanguinis reus dicitur: vnde & homicidium sanguinis nomine dicitur. vt, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Et quicunque effuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius per hominem. Et sanguis sanguinem tetigit. Et si esse-mus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. Calumnia & quæcunque fraus aut vis, & maleficium. vt, Manus vestræ sanguine plenæ sunt. &, Qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem. &, Auferam sanguinem eius de ore eius. Homicidã Genes. 4. Genes. 9. Hos. 4. Matth. 23. Maleficiũ. Isai. 1. Isai. 33. Zach. 9.

Ingenium hominum.

Sanguis etiam pro animi humani ingenio & consilio, vt iam superius diximus, vsurpatur. vt, Caro & sanguis non reuelauit tibi. Matth. 16.

Adeps

ADEPS & pinguedo abundantiam, saturitatem & suauitatem atque prosperum rerum vsum significat. s.s.e. Cum adipe agnorum & arietum filiorũ Basan. &, De quorum victimis comedebãt adipes. Et sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. &, Adipe frumẽti satiat te. Saturitas. Iucunditas. Deut. 32. Psalm. 80.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exuberãtia mala. Psal. 16. Psal. 72.

satiat te. Natiua quædam exuberantia tam in malam quàm in bonam partem adeps dicitur, vt, Adipem suum concluserunt, os eorum locutum est superbiam. &, Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum; transierunt in affectum cordis.

PINGVEDO.

Fertilitas.

PINGVEDO hubertatem & fertilitatem significat, vt magnus ille onirocrita interpretari nos docuit. Septem boues pulchræ, & septem spicæ plenæ, septem hubertatis anni sunt. Diuitias & gloriam. Et erit in die illa, attenuabitur gloria Iacob; & pinguedo carnis eius macescet. &, Occidit pingues eorum.

Gloria. Diuitiæ. Genes. 41. Isai. 17. Psal. 77.

OSSA.

FIRMISSIMA in corpore pars ossa sunt, quibus cætera caro membraque omnia fulciuntur: ea post consumptam carnem diu durant, & quandam veluti corporis conseruant substantiam. Quam ob rem sua ossa vt ex Ægypto in terram promissam asportarentur, testamento mandauit Ioseph. Et quoniam detracta caro crescere rursus & restitui potest etiam in senioribus corporibus, vt curandis vulneribus accidere videmus; ossa verò detracta non restituuntur: ex eo efficitur, vt rem ipsam vel personam ossa magis, quàm caro referant, vtpote quæ non mutentur, sed eadem maneant, certamque naturam contineant. Ex his naturæ obseruationibus ad sermonis arcani vsum exempla ex ossibus sumuntur. Nam consanguinitatis & generis comminionem significat. vt, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. &, Os meum es, & caro mea. Et os tuum sumus & caro tua. Adeò autem hæc ratio valet, vt lingua Hebraica hoc nomine עצם, quod os vertimus, pro Latino pronomine IPSE, IPSEMET, IDIPSVM, vsurpet.

Genes. 50. Genes. 2. Genes. 29.

Labor, Quies. Psal. 34. Isai. 66. Ierem. 23. Thren. 1.

Ossa laboris & quietis subiectum sunt. vt, Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi? &, Ossa vestra quasi herba germinabunt. Et contremuerunt omnia ossa mea. &, Misit ignem in ossibus meis.

Robur. Psal. 37. Iob 33. Psal. 6. Iob. 40.

Robur & integritas viriũ, harumq. defectus ossium nomine appellato in vtramque partem indicatur. vt, Non est pax ossibus meis. Et omnia ossa eius marcescẽt. Et conturbata sunt ossa mea. Et ossa eius velut fistulæ æris. Ossa plena medullæ, virtutis & sanitatis constantiam significant; contrà verò vacua. vt, Medullis tuo, & irrigatio ossium tuorum. &, Fama bona impinguat ossa. &, Putredo ossium inuidia. Et spiritus tristis exiccat ossa. Atque ossa confracta extremam calamitatem significant. Ossa mortuorum immunditiam & corruptionem: vt similes esse dixit Christus hypocritas sepulchris dealbatis, quæ exterius apparent speciosa hominibus, intrinsecus autem sunt plena ossibus mortuorum.

Vitus, Sanitas. Prouerb. 3. Prouerb. 15. Prouerb. 14. Prouerb. 17. Thren. 1. Calamitas. Imputitas. Matth. 23.

Compages & medullæ penitissima quæque rerum significant, S.S.E. Pertingens est verbum Dei, vsque ad diuisionem animi ac spiritus, compagum quoque ac medullarum. Ossa etiam ciuitatũ vel regni & reipublicæ principes appellauit propheta. Congere, inquit, frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur & armum electa & ossibus plena. Pinguissimum pecus assume, compone quoque strues ossium sub ea.

Penitissima in rebus. Habac. 4. Principes. Ezech. 24.

NERVI.

NERVI in corpore membris colligandis & motibus exercendis aptantur. Signum autem est nerui lesio, quæ motum vitiat: sicut scriptum est. Tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit: ipse verò claudicauit pede. Admirandum Dei in homine opificium neruorum aptatio indicat: sicut scriptum est. Ossibus & neruis compegisti me. Significat autem neruorum vsus vitam & vitæ exercitationem. vt, Dabo super vos nerues. Et vidi & ecce super ea nerui.

Genes. 32. Opificium. Iob. 10. Motus, Vita. Ezech. 37.

CVTIS.

CVTIS membra omnia vestit, atque ab iniuriis temporum & cæli defendit: durioris, quam caro, & tolerantioris naturæ est; speciem & venustatẽ membrorum præcipuè continet & ostendit, aut amissam arguit. Impuritatem omnem prodit, vt in scabie & lepra manifeste deprehẽditur. vt, Cùm viderit lepram in cute. Et si color albus in cute fuerit: & cutis, quam ignis exusserit. Atque toto illo capite de lepra, cutis vitia consuetudinem vitiosam & sua contage alios corrumpentem significant. Maciem & debilitationem maximam vel famem illa oratio indicat. Cutis mea aruit, & contracta est. &, Deuoret pulchritudinem cutis illius. Et cutis mea denigrata est. Et adhæsit cutis eorum ossibus. hoc famis indicium est.

Leuit. 13. Virium ac cognitionis. Macies. Iob. 7. Iob. 18. Thren. 4.

Rerum integrum statum cutis integritas & decus; contrà verò cutis imminutio significat. vt, Comminuet cutem, & consumet vniuersa regna. Atque hactenus de partibus, quas homogeneas philosophi vocant. Nunc porrò deinceps partes illas perstringemus, quæ ex iis, quas superiùs commemorauimus, constant, & animæ ac vitæ instrumenta sunt, & communi verbo membra vocantur.

Rerum status integer. Daniel. 2.

CAPVT.

PRIMA in animalis corpore pars caput est, ex quo in cætera membra vis distribuitur, idque velut arx quædam est, in qua præcipua animæ virtus & efficientia gubernatioque obseruatur. In illa enim parte sensuum integra & plena communicatio, & cogitationum conuentus, & deliberationum, consiliorumque postrema absolutio est. Quam ob rem vt situ summum, sic naturæ primum & præcipuum membrum habetur. Ideoq. frequentes in sacrificiis manuum super hostiarum capita impositiones sunt, & in ministrorum initiationibus & consecrationibus frequens etiam huius rei, nec significatione carens mentio est. vt, Et fundens oleum super caput eius. &, Pones tiaram in caput. Et imponet manum super caput victimæ.

Exod. 29.

Omnium rerum principium & præcipua quæq. pars caput eleganter appellatur. vt, In capite libri scriptum est de me. Et lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Et caput circuitus eorum. Et in capite turbarum clamitat. Et conuersus ad lectuli caput. Princeps in negotio vel regno, vel consilio, vel alia quacunque ratione caput dicitur. vt, Caput Syriæ Damascus, caput Damasci Rasim. &, Disperdet Dominus de Israel caput & caudam, incuruantem & refrenantem. Longæuus & honorabilis ipse est caput. Et constituet te Dominus in caput & non in caudam. Et constituisti me caput gentium.

Principium. Psal. 39. Genes. 49. Psal. 117. Psalm. 3. Isai. 7. Isai. 9. Deut. 28. Isai. 11.

Caput pro persona ipsa vsurpatur sæpissimè. vt, Fiant Dan in capite Ioseph, & in vertice Nazarei inter fratres suos. &, Dolor ipsius in caput eius. &, Gloria mea & exaltans caput meum. &, Addatur gratia capiti tuo. &, Benedictio Domini super caput iusti.

Persona. Genes. 40. Psal. 7. Psalm. 3. Prouerb. 1. Prouerb. 10.

Principes etiam absolutè capita appellantur aut vertices. vt, Deuorabit partem Moab & verticem filiorum tumultus. Consilium, studium & cogitationem ipsu diose initam, caput etiam dicimus. vt, Ipsum conteret caput tuum.

Principes. Iudic. 5. Consilium. Genes. 3.

FRONS.

FRONS pudoris, verecundiæ & modestiæ theatrum præcipuum est: vnde si hæc absint, impudentiæ atq. improbitatis maximæ argumẽtum sumitur, S.S.E. Domus Israel attrita fronte est. Aliquando autem in vitio, aliquando verò in virtute & constantia frontis dum rities ponitur. vt, Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Perpetuus locus professionis & studij indicandi in fronte est. S.S.E. frequentissimè. Donec signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. &, Ne læderent, &c. nisi tantùm homines, qui non habebant signum Dei in frontibus suis.

Proditio. Ezech. 3. Impudentia. Ezech. 3. Professio. Apoc. 7. Apoc. 9. Apoc. 7.

COLLVM, CERVIX.

COLLVM proxima capiti pars cæterarum membra cum capite coniungit, libertatem vel seruitutẽ indicat, ideoque vario rerum genere vel ornatur vel impeditur: vt torque

vt torque vel iugo. atq. ornamentis appendendis decet. Amplexibus etiã necessariſſimorum aptatur: sicut scriptum est. Et amplexatus est eum, & stringens collum eius. Et collo torquem auream circumposuit. Et supellex varia ad ornanda colla contigerit. Igitur in seruitutis & libertatis sermonibus mentio colli fit. vt, Negabuntte inimici tui, & tu eorum colla calcabis. &, Ponite pedes vestros super colla regum istorum.

Genes. 33. Iudic. 5. Libertas. Seruitus. Deut. 33. Iosue. 10.

Superbiæ & arrogantiæ atque proteruitatis signum est collum extentum, id quod Israëlis filiabus Isaias exprobrat. Vrbem aliquam regiam & præstantiorem cæteris collum significat. vt, Et ibit per Iudã inundans, & transiens vsque ad collum veniet. Et spiritus eius vsque ad collum eius. Idem de ceruice obseruatumus in libertatis & seruitutis atque etiam contumaciæ significationibus.

Proteruitas Isai. 3. Vrbs præcipua. Isai. 8.

PECTVS.

PECTVS cogitationum officina est, quam ob rem in sacrificiis mystice postulatur. Et Aaron iubetur insigne iudicij supra pectus gestare. In arcanis autem sermonibus pectus cogitationes & consiliorum inceptiones. vt, Supra pectus tuum gradieris. Et cùm eleuasset faciem & ardẽtibus oculis furorem pectoris indicasset.

Cogitationes. Genes. 3. Exod. 25.

VISCERA.

VISCERA affectibus plurimum commouentur S.S.E. Cõmota sunt viscera eius. Pro corde aliquando nomen hoc vsurpatur. vt, Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? Et spiritum rectum innoua in visceribus meis. Sæpissimè affectum, cogitationem & amorem atque commiserationem significat. vt, Viscera mea ad murum cocti lateris. Et multitudo viscerum tuorum & miserationum tuarum super me continuit se. Et viscera eius abundantiùs in vobis sunt.

Affectus. Genes. 43. Iob. 38. Psal. 51. Cor. Isai. 16. 2. Cor. 7.

COR.

COR cogitationum & affectuum omnium fons est, & significationem obtinet studiorum. S.S.E. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Mentem & intellectum quoq. significat. vt, Obcæcatum est insipiens cor eorum. Et ipse autem non sic arbitratur: & cor eius non sic existimabit. Cor fortitudinis sedes est, fortitudinemque significat. vt, Et cor tuum non formidet. &, Erit cor fortium Moab, in medio eorum sicut cor mulieris. Demùm sapientiæ, intellectus, prudentiæ & existimationis significationem cor obtinet. atque ita cor magnum pro superbia ponitur; vt, Visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur. Cor durum pertinaciam & obstinationem in malum significat sæpè apud Prophetas. item, incircuncisum cor. vt, Abierunt post prauitatem cordis sui. &, Omnis autem domus Israel incircuncisi sunt corde. Denique cor & ossa tristitiæ, laboris, lætitiæ & quietis subiectum sunt, S.S.E. Videbitis & gaudebit cor vestrum: & ossa vestra quasi herba germinabunt.

Affectus. Studium. Mattb. 6. Mens. Intellectus. Rom. 1. Isai. 10. Fortitudo. Isai. 7. Ierem. 48. Superbia. Ierem. 10. Obstinatio. Ierem. 9. Labor. Quies. Isai. 66.

INTESTINA.

EX intestinorum recta habitudine multum roboris; contrà verò ex aduersa, multum debilitatis corpori accedit, S.S.E. Defecerunt præ lachrymis oculi mei. Conturbata sunt viscera mea. Et multis aliis in locis, vbi quæ Latinè viscera legimus, intestina propriè dicuntur Hebraicè.

Vis & Debilitas. Thren. 2.

BRACHIA.

BRACHIA in ministris membris vim & vsum habent præcipuum; à pectore enim robur nanciscuntur, & motum à cerebro per collum, spiritus autem à vicino sibi corde excipiunt: ex quibus rebus sermones proferuntur arcani. Brachium enim vim & robur fortitudinemque significat. vt, Redimam eos in brachio excelso. &, Deduxit te Dominus ex Ægypto in manu forti & brachio extento. &, Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ futura est. &, Tuũ brachium cũ potentia. Et saluauit sibi brachium suum.

Robur. Fortitudo. Exod. 6. Deut. 5. Psalm. 70. Isai. 52.

Duo brachia magnum robur. vt, Brachia mea populos iudicabunt. Brachium auxilium & societatem. vt, Brachium vniuscuiusque sedebit sub vmbraculo eius in medio nationum.

Robur magnum. Isai. 51. Auxilium. Exech. 30.

MANVS.

MANVS omniũ humani corporis membrorum ad multos variosque vsus, atque adeò ad multarum rerum exercitationem habilissima est, & vni homini præcipuè data, quæ rationis & mentis variæ cognitioni ad vsus inseruiat. Est autem varius de manibus sermo, quatenus varium earum habitum obseruamus: de quo nobis aliàs proprio loco dicendum est. nunc verò de earum arcana aut symbolica significatione agimus.

Ministerium cordis manus significat, & omnem vim & virtutem, aut efficacitatem humanam. vt, Omnis manus dissoluetur, & omne cor contabescet.

Ministeriũ cordis. Isai. 13.

Amicitiæ & societatis habet symbolum. vt, Ecce dedit manum suam. Potentiæ & violentiæ significationem habet. vt, A pauperis iniuria auertetit manum suam. Manus etiam opera actionesque significant, vnde manus innocentes & nocentes dicuntur. vt, Lauabo inter innocentes manus meas. Et secundùm puritatem manuum mearum, quæ est in me. &, Innocens manibus & mundo corde. Imperium quoque manus dicitur. vt, Et ponam in mari manum eius, & in fluminibus dextram eius. Manus Domini bona, auxilium & gratiam. vt, Et dedit ei rex secundùm manum bonam Domini super eum. Et venit in Ierusalẽ iuxta manum Domini bonam super se.

Amicitia. Exech. 17. Potentia. Exech. 18. Opera. Psalm. 72. Psal. 17. Psal. 23. Imperium. Psal. 88. Gratia. Auxilium. Esdr. 7.

Aliàs, manus Domini, tribulationem vel pœnam, vel afflictionem significat. vt, Extende paululum manum tuam. Et alioqui mitte manum tuam. Et quia manus Domini tetigit me. Denique omnem efficientiam manus significat. vt, Tradentur in manus gladij.

Afflictio. Iob. 1. Iob. 2. Iob. 19.

Manus multæ rapiendi facultatem. vt, Vbi manus multæ sunt, claude.

Rapina. Eccles. 42.

DEXTERA.

MANVS dextera agẽtem, & qui præcipuus in opere est, indicat; contrà sinistra, eum, cuius nihil in opere efficiundo interest. vt, Nesciat sinistra tua id quod facit dextera tua. Significat etiam opus, actionem & efficientiam. vt, Nec dicet, Forte mendacium est in dextera mea. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subijciam ante faciem eius gentes. &, Qui eduxit ad dexteram Moysen. Et dextera tua susceptit me. Et à resistentibus dexteræ tuæ. Et dextera tua inueniat omnes inimicos tuos. Et hæc mutatio dexteræ excelsi. &, Dextera Domini fecit virtutem. Dextera etiam Meridiem, & læua Septentrionem. vt, Ad dexteram enim, & ad læuam penetrabis. Potentiam & imperium. vt, Ponam in mari manum eius, & in fluminibus dexteram eius. &, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Gratiam quoque diuinamque tutelam significat dextera; & sinistra improbationem, & repudiationem. vt, Statuet oues quidem à dextris, hædos autem à sinistris. Auxilij vim habet. vt, Auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici. Rectitudo & consilium rectum dextræ nomine indicatur, contrà verò sinistræ. vt, Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.

Matth. 6. Efficientia. Isai. 44. Isai. 63. Psal. 17. Psal. 117. Psal. 15. Psal. 20. Isai. 54. Meridies. Isai. 54. Potentia. Imperium. Psal. 88. Psal. 109. Gratia. Matth. 25. Thren. 2. Consilium. Eccles. 10.

Iuramenti symbolum dextera est: sicut scriptum est. Iurauit Dominus in dextera sua. Et apud Ezechielem charissimæ rei symbolum habet dexterum latus: sicut scriptum est. Et cùm compleueris hæc, dormies super latus tuum dexterum secundò.

Iuramenti. Isai. 62. Chara res. Ezech. 4.

SINISTRA.

SINISTRA manus ad res agendas minus habilis, quàm dextera est; ad ferenda verò onera; atque ad res fortiter comprehendendas aptior. Sisaram etiam manu dextera malleum, sinistra verò clauum arripuisse legimus. & Gedeonis milites tenuerunt sinistris manibus lampades: & dextris sonantes tubis. Est autem sinistra

Iudic. 5. Iudic. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferioris conditionis in quocunque argumento.

Genes. 49. Quam ob rem Iacob manum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris, sinistram verò super caput Manasse, dicens: Iste quidem erit in populos & multiplicabitur; sed frater eius minor maior erit illo. Vnde pro inferiori nota vsurpatur. vt, Non declines ab ea ad dextram vel ad sinistram. Dextera & sinistra vel claram vel minus perspicuam rationem significant. vt, Nec declinet in partem dexteram, nec ad sinistram. Significat etiam errorem sinistra. vt, Cor stulti in sinistra eius. Vt dextra Meridiem, sic etiam sinistra Septentrionem significat. Si ad sinistram quid agam: non apprehendam eum. &, Ad dextram enim & ad lævam penetrabis. A dextris & à sinistris pro secundis & aduersis rebus dixit Paulus.

Deut. 27. Error. Eccles. 10. Septentrio Iob. 23. Isai. 54. 1. Corinth. 6

VENTER.

Alimentum & victus. VENTER in omni animali ea pars dicitur, quæ alimento recipiendo, concoquendoque apta est: in qua & ventriculus, & animalia membra cætera continentur: vt intestina, iecur, splen. atque ad hanc rationem pertinent multæ orationes, quæ de victu alimoniáque proferuntur. vt, Nec est satiatus venter eius. &, Vtinam adimpleatur venter eius. &, De absconditis tuis adimpletus est venter eorum. &, Iustus comedit & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

Iob. 20. Psalm. 16. Prouerb. 13.

Proles. Genes. 25. Genes. 30. Deut. 28. Iob. 3. Psalm. 131. Venter etiam tam in viris quàm in fœminis ad generationem & prolem significandam appellatur. vt, Duo populi ex ventre tuo diuidétur. &, Nunquid ego Deus sum, qui priuaui te fructu ventris tui? Et benedictus fructus ventris tui. &, Quia non conclusit ostia ventris, qui portauit me. Et de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Nonnunquam venter viscera significat, & affectuum ac perturbationum sedem indicat. vt, Liuor vulneris abstergit mala, & plagæ in interioribus ventris. Et venter meus intremuit ad tactum eius. Et venter meus ad Moab quasi cithara sonabit. Et viscera mea ad murum Cœli lateris. Et conturbatus est venter meus. &, Cóturbatus est in ira oculus meus, anima mea & venter meus. Et illud mysteriis plenum Christi promissum, Qui credit in me, flumina de vétre eius fluent aquæ viuæ. Ad hanc significationem arcanè pertinet: Et amaricatus est venter meus.

Affectus. Prouer. 20. Cantic. 5. Isai. 16. Thren. 4. Psal. 30. Iohan. 7. Apoc. 10. Voluptas. Libido. Philip. 3. Rom. 16.

Aliquando & voluptatum concupiscentiam, libidinemque significat venter. vt, Quorum Deus venter est. &, Huiuscemodi Christo Domino non seruiunt, sed suo ventri.

VMBILICVS.

Sinus optimus. Ezech. 38. VMBILICVM pro optimo, firmissimo & vberrimo loco, facer sermo vsurpat, S.S.E. Et super populum, qui est congregatus ex gentibus, qui possidere cœpit & esse habitator vmbilici terrarum.

TERGVM.

Oblivio. Neglectio. Isai. 38. TERGVM obliuioni, negligentiæ, fraudi & peruersitati significandæ seruit. vt, Proiecisti post tergum tuú omnia peccata mea. Et verterunt ad me tergum & nó faciem. Fugam etiam significat tergum versum S.S.E. Itaque rex Sodomorum & rex Gomorræ terga verterunt, ceciderunt que ibi. Et ascenderunt tria millia pugnatorum, qui terga statim vertétes percussi sunt. Tergum alicuius sequi, vel post tergum ire, idem est quod ducem eundem proponere & sequi, S.S.E. Et auersi sumus, ne iremus post tergum Dei. &, Qui auerterunt de post tergum Domini, & qui non quæsierunt.

Fuga. Genes. 14. Ioss. 7. Disciplina. Profectio. Isai. 59. Sophon. 1.

DORSVM, SCAPVLA.

DORSVM ferendis oneribus aptum constantiam habet, roborisque sedes est: sed quia cognoscendi sensibus præter tactum destituitur, nullam propriam actionem aut ministerium sortitur, vno tantum ferendi & patiendi vsu excepto. Quam ob rem in patientiæ, tolerantiæ, laborum & molestiarum ferendarum sermonibus dorsi nomen vsurpatur. Namque eorum, qui victi, seruitioque addicti sunt, & grauem seruitutem vel molestissimam victoriam pati coguntur, dorsi mentio fit. vt, Percute dorsa inimicorum eius. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum. &, Quoniam pones eos dorsum in reliquiis tuis. Et posuisti tribulationes in dorso nostro. Et diuertit ab oneribus dorsum eius. Et super omne dorsum ciliciú. Castigationis etiá. vt, Virga in dorso eius, qui indiget corde. Et flagellum & camus asino: & virga in dorso imprudentum. &, Conteram virgam eius in dorso eius. Scapula etiam, siue posterior pars corporis, negligentiam & obliuionem significat. vt, Proiecisti post tergum tuum.

Seruitus victoria per pedes. Deut. 33. 2. Reg. 22. Psal. 128. Psal. 65. Psal. 80. Isaiæ 40. Castigatio. Prouerb. 26. Prouerb. 26. Hab. 1. Negligentia 3. Reg. 14.

VBERA.

VBERA terræ fertilitatem & etiá pecorum copiam interpretamur, eò quòd vbera assiduam lactis copiá lactentibus & nutriendis sufficiunt. vt, Super vbera plangite; super regione desiderabili, super vinea fertili.

Fertilitas. Ioël. 1.

Vbera integra virginitatem, integritatem morum: & contrà vbera compressa, corruptionem, officij violationem, religionisq. contaminationé significant, S.S.E. Ibi subacta sunt vbera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. Inter vbera collocari, maximi amoris signum est.

Integritas. Corruptio. Ezech. 23.

IECVR.

IECVR amoris & impotentium affectuum sedes est, S.S.E. Donec transeat sagitta iecur eius. &, Effusum est in terra iecur meum, super contritione filiæ populi mei. Hinc adeò est, quod in sacrificiorum ritibus, frequés de iecoris reticulo flámis inurendo, mentio est.

Affectus. Prouerb. 7. Thren. 2. Leuit. 3. & 7.

RENES.

RENES cogitationum sedes dicuntur, earum præcipuè, quæ ab animali natura hominis proficiscuntur: atque ideò, pro cogitationibus ipsis & cõsiliis eiusmodi nomen vsurpatur. vt, Propè es tu ori eorum, & longè à renibus eorú. &, Ego Dominus scrutans cor & probans renes. Et insuper vsque ad vesperam increpuerunt me renes mei. &, Quia tu possedisti renes meos.

Cogitatio. Psal. 77. Ierem. 17. Psal. 11. Psal. 15.

Est etiá roboris vis & præcipua pars in renibus & lumbis; sed renes lumbis communicant alimentum, & robur, vnde robori & firmitudini significandæ aptantur, S.S.E. Et erit cinctorium renum eius fides, & dissolutio geniculorum. &, Defectio in cunctis renibus. &, Cõpages renum eius soluebantur.

Fortitudo. Vitium. Isai. 11. Dan. 5. Nahum 2.

CRVRA.

CRVRA columnæ sunt quibus corpus fulcitur; & vehicula quibus mouetur: atq. ita motus ministerium & significationé sortiuntur. sed reuelata crura diligentiam in motu, incessuque significant, & præparationem ad longum iter. vt, Reuela crura, transi flumina.

Motus. Negligentia Isai. 47.

PEDES.

PEDES extrema pars est: sicut scriptum est: A planta pedis vsque ad caput: qua corpus continetur, mouetur & quiescit: Et fundamenti vicem in omni alia re obtinet, S.S.E. Non inuenit, vbi requiesceret pes eius. Et pedes ligati ambulandi libertatem amittunt, donec soluantur. Itaque captiuitatem significant ligati pedes. vt, Pedes tui non sunt compedibus aggrauati. Et in laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. Contrà verò libertatem & salutem ilia significant: Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Et ipse euellet de laqueo pedes meos. Et pes meus stetit in directo. Et statuisti in loco spacioso pedes meos.

Fundamentum. Cursus. Captiuitas. Psal. 67. Psal. 24. Psal. 30. Libertas. Psal. 17. Psal. 118.

PEDES impositi alicui subiectionem, oppressionemque indicant, S.S.E. Ite & ponite pedes super colla regum istorum. Et paulò pòst, Sic enim faciet Dominus omnibus hostibus vestris, aduersum quos dimicatis. Illa verò constantiam & firmitudinem suæ mentis compotem: Statuit supra petram pedes meos. Et direxit gressus meos. Et eripuit animam meam de morte, & pedes meos de lapsu.

Subiectio. Iosue 10. Conculcatio. Psal. 17. Firmitudo. Psal. 39.

Ezech. 2. Ezech. 3. Actio. Consuetudo. Psal. 72. Prouerb. 1. Psal. 15. Prouerb. 3. Psalm. 117. lapsu. Et fili hominis sta supra pedes tuos. & statuit me supra pedes meos. Actio vitæque consuetudo pedum nomine indicatur. vt, Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. &, Prohibe pedem tuum à semitis eorum. Et veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Et pes tuus non impinget. &, Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei. Et lucerna pedibus meis verbum tuum.

Mundus. Isai. 66. Psal. 17. Dominiú. Psalm. 46. Psal. 110. Sub pedibus Dei mundus & hæc inferiora esse dicuntur. Namque cælo insidens, & pedibus terræ innixus, à prophetis pingitur Deus. vt, Cælum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum. Huc illud pertinet. Et caligo sub pedibus eius.

Sub pedibus hominis esse, subiectionis & potentiæ, dominiúque est. vt, Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. &, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Cõmoditas Matth. 18. Psal. 55. Pes etiam commoditatem ad aliquid agendum & oportunitatem significat. vt, Si manus tua, vel pes tuus, scandalizat te. Et non veniat mihi pes superbiæ.

Extremitas Daniel. 2. 4 Reg. 4. Matth. 28. Est etiam rerum omnium postrema pars, pes, idemque significat: vt pes lecti. ideoque pro extremo orbis imperio, hoc est, Romano, Daniel pedes interpretatus est. Pedes alterius apprehendere, vel ad pedes procidere, sese submittentis, & misericordiam salutemque implorantis est. vt, Cumque venisset ad virum Dei, apprehendit pedes eius. &, Procidit ad pedes eius.

Mensura. Pes etiam mensuræ nomen est, vt aliàs docebimus.

ARMVS.

Sacerdos. Princeps. Ezech. 24. ARMVS & pectus sacerdotem & principem significat, S.S.E. Congere frusta eius, in eam omnem partem bonam pectus & armum.

Ossa primarios viros interpretamur, S.S.E. Omnem partem eius armum & pectus electa & ossibus plena.

CALCANEVS.

Finis. Psalm. 49. Infirmitas. Psal. 55. Genes. 3. CALCANEVS postrema pedis pars, rerum, negotiorum & totius vitæ finem significat. vt, Iniquitas calcanei mei circundabit me. Infirmitatem humanæ naturæ. vt, Ipsi calcaneum meum obseruarunt. Et mysticè magis, Tu insidiaberis calcaneo eius.

DIGITVS.

Efficacitas. Exod. 8. Luc. 11. Deut. 9. Psal. 8. DIGITVS in manibus & in pedibus articulatissimus vltra cætera membra est: ideoq. ad mouédas, tractandas, efficiendasque res maximè idoneus. Quam ob rem, pro virtute & efficiendi facultate digitus vsurpatur. vt, Digitus Dei est hic. &, Si ego in digito Dei eijcio dæmonia. &, Tabulæ scriptæ digito Dei. &, Opera digitorum tuorum, Lunam & stellas quæ tu fundasti. Et qui docet manus meas ad bellum, & digitos meos ad prœlium. Digitus vnus opera exigua adhibita: vt,

Psal. 143. Opera exigua. Matth. 23. Luc. 16. Alligant onera importabilia, quæ nec ipsi digito attingunt. &, Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam. Est etiam

Mensura. mensura digitus in sacris rationibus frequens.

LINGVA.

Loquendi facultas. Genes. 10. Genes. 11. LINGVA membrum animantibus, ad vocis vsum, atque ad gustandi facultatem datum est; homini ad sermonem plurimum seruit: quare pro sermone ipso, & vario verborum atq. orationis vsu accipitur. vt, Vnusquisque secundùm linguam suam. Et confundamus linguas eorum. Vsurpatur etiam pro oratione ipsa, siue probanda, siue improbanda. vt, A flagello linguæ absconderis. &, Occidet eum lingua viperæ. &, Sub lingua eius labor & dolor. &, Linguam nostram magnificabimus. Linguæ peregrinæ mentione inducta, maximum terrorem & miseræ seruitutis expectationem aut vsum prophetæ denuntiarunt. vt, Ecce ego adducam super vos gentē longinquam, gentem, cuius ignorabis linguam. Et linguam quá non nouerat, audiuit.

Oratio. Iob. 5. Iob. 20. Psal. 10. Psal. 11. Terror. Ierem. 5. Psalm. 77. Ora. Isaiæ 15. Aliquando per translationem, lingua idem quod ora siue littus, vel margo, significat. Et initium eius à summitate maris saltissimi & à lingua eius.

DENTES.

DENTES ad cibum conterendum, ad orisque ornamentum dati sunt animantibus: sicut scriptum est. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, &c. Et dens putridus & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiæ. Namque ex contrario sensu arguitur dens elegans & candidus decori esse oris & vsui. &, Risum dentium, dixit Sapiens.

Num. 11. Prouer. 25. Eccles. 19.

Ex translatione autē dentes pro nocendi & crudeliter agendi facultate & exercitatione vsurpantur, tum in cæterarum animantium, tum in hominum etiam mentione facta: Nam est (vt Salomon ait) generatio, quæ pro dentibus gladios habet: & commandit molaribus suis. Vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. Iuxta hanc rationem scriptum est, Frenduerunt super me dentibus suis. Dentes eorum arma & sagittæ. Et infremuerunt contra me dentibus suis.

Nocendi facultas. Crudelitas. Prouer. 30. Psalm. 34. Psalm 35. Iob. 16.

SPVTVM.

CONTVMELIÆ genus factum in ignominiā alicuius, qui conspuitur, qui eo modo infamis & execrabilis indicatur, S.S.E. Abominantur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam conspuere non verentur. &, Flagellabunt eum, & conspuent eum. Et faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus.

Contumelia. Iob. 30. Matt. 10. Isai. 50.

CAPILLVS.

CAPILLI ad ornatum capitis faciunt, & fœminis decoris & honestatis causa, copiosi magis crescúr, S.S.E. de Absalonis elegantissima cæsarie. Et D. Paulus, Mulier, inquit, si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli ei ad velamen dati sunt.

Comtumelia. 2. Reg. 14. 1. Cor. 11.

In sermonis autem vsum, capillorum mentio fit, ad copiosissimam & innumerabilem multitudinem indicandam: vt, Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. &, Capilli capitis vestri omnes numerati sunt, à Deo videlicet. Significat etiam capillus, in comparationibus, rem vilem & nullius ferè momenti, & cuius ratio non habenda videatur, quæ tamen à Deo habetur, S.S.E. Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus eius in terram. &, Capillus de capite vestro non peribit.

Multitudo. Psalm. 39. Matth. 10. Res minimi momēti 1. Reg. 1. Luc. 21.

Capillorum nutritio, vel etiam absscisio, pro vario ritu, ad religionis ceremonias pertinet. Sic gentilis mulier ad religionem veram traducta, capillos abscindere iubetur. Ætatem etiam significat capillus. vt, Non potestis facere vnum capillum album aut nigrum.

Religio. Num. 6. Ætas. Matth. 5.

NARES.

NARES præter oris ornamentum totius vsui respirationis & aspirationis seruiunt, sicut scriptum est. Quiescite ergo ab homine, cuius spiritus in naribus eius est. Præterea olfactus sensus instrumenta sunt: sicut scriptum est. Applicant ramum ad nares suas. Et putredinem castrorum vestrorum in nares vestras ascendere feci. Et è contrario, Nares habent, & non odorabunt.

Isai. 2. Exod. 8. Amos. 4. Psalm. 113.

In naribus autem indignationis & iræ indicatio est. vt, Ascendit fumus de naribus eius. Et de naribus eius procedit fumus. In naribus circulus alligatus seruitutem significat; qualem bruta & iumenta ab hominibus domita, patiuntur, omni iuris sui facultate alienam. vt, Nunquid pones circulum in naribus eius? &, Ponam ergo circulú in naribus tuis. Nares amplæ longanimitatem & patientiam magná indicant, sic Deus Hebraice אֶרֶךְ אַפַּיִם hoc est, latis naribus, appellatur. Et perpetuò naris nomine, ira apud Hebræos describitur. Qui patiens est, multa gubernatur prudentia. contrà verò qui impatiens est, ille latis naribus; hic angustis, Hebraicè dicitur.

2. Reg. 22. Iob. 41. Seruitus. Iob. 40. Isai. 37. Eccl. 8. Prouer. 14.

LABIA.

LABIA præterquàm quod ori gratiam & decus addunt, ad orationis vsum & verborum prolationem plurimum conferūt; rectè enim composita labia, rectè loqui & pronuntiare possunt: contrà verò indecora &

Universidad de Deusto
Biblioteca

malè sita, s. s. e. Non scio loqui, quia incircuncisus labiis sum. Vsurpatur labium pro lingua linguaéque prolatione siue dialecto. vt, Erat terra labij vnius & verborum eorundem. Et vnus est populus, & vnum est labium. &, Ibi confusum est labium vniuersæ tertæ.

Exod. 6. Lingua. Genes. 11.

Labium etiamvel labia, verba ipsa, orationemque significant à mentis consilio profectam. vt, Anima, quæ iurauerit & protulerit labiis suis, vt vel malè quid faceret vel benè. Et in omnibus his non peccauit Iob labiis suis. Et non loquentur labia mea iniquitatem. Et labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Et labia nostra à nobis sunt. Et venenum aspidum sub labiis eorum. huius generis plurima exempla sunt.

Oratio. Lenit. 5. Iob. 1. Iob. 27. Psal. 11.

Frenum in labiis imperium, quod detractare quispiam nequeat. vt, Ponam frenum in labiis tuis.

Imperium. Isai. 37.

Labium linguæ & verbum populi, fabula publica est, quam populus de miseris vsurpat. vt, Et ascendistis super labium linguæ & opprobrium populi.

Fabula publicat. Ezech. 36.

Labia dulcia suauiloquentiam; contrà verò amara. quorum multa exempla sunt.

Suauiloquentia. Cant. 4.

Facies, Vultvs.

Totivs corporis summum & dignissimum locũ facies obtinet, animi vltra cęteras partes index persæpè probatus, non tamen perpetuò certus. laudantur igitur, & indicantur multorũ mores & ingenia ex facie: vt Rachelis, Dauidis, & aliorum. Est autem perturbati animi argumentum in facie frequentissimum. vt, Quare concidit facies tua? Faciei verò nomen ad multiplicis sententiæ orationes vsurpatur: ex quibus bona pars ad habitus refertur. de quo argumento, altero libro nobis est agendum: partem verò simpliciorem hoc loco exponemus. Faciem pro naso vertit Interpres: Inspirauit in faciem eius spiritum vitæ. Facies animi mutationem indicat. vt, Video faciem patris vestri, quòd non sit erga me, sicut heri & nudius tertius. Præsentiam & aspectum vel respectum. vt, Abscondit se Adam & vxor eius à facie Domini, in medio ligni paradisi. Efficacitatem & auctoritatem. vt, Repleta est terra iniquitate à facie eorum.

Genes. 29. 1. Reg. 6. Genes. 6. Nasus. Genes. 2. Animi mutatio. Genes. 31. Præsentia. Genes. 3. Auctoritas Genes. 6.

Gratiam & beneuolentiam actiuè. vt, Nisi venerit frater vester minimus vobiscum, non videbitis amplius faciem meam. &, Recede à me, & caue ne vltrà videas faciem meam. Et ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. &, Abscondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem. &, Multi requirunt faciem principis. &, Illuminet vultum suum super nos. Gratiam quoque & studium alterius, passiua significatione, facies indicat. vt, Ecce, audiui vocem tuam. &, Honorauí faciem tuam. &, Ne confundas faciem meam. &, Ex multãrũ personis facierum.

Gratia. 1. Reg. 25. 3. Reg. 2. 2. Cor. 1.

Nonnunquam indignatio & ira faciei nomine indicatur. vt, Ponam faciem meam contra eam. &, Ponam faciem meam super hominem illum, & cognationem eius succidam. Achab etiam indignabundus faciem diuertisse scribitur.

Indignatio Leuit. 20. 2. Reg. 21.

Notitiam & cognitionem facies significat. vt, Abscondit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur.

Notitia.

In faciem aliquid fieri, apertè, palàm vt, Nisi in faciem benedixerit tibi. &, Arguam te & statuam contra faciem tuam. Et foderunt ante faciem meam foueam.

Apertè. Iob. 1. Psalm. 49. Psal 56. 17.

Improbè, publicè & aperte, ac sine respectu, quod fit in faciem, vel ante faciem, fieri dicitur. vt, Quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati. Et sustinetis, si quis in faciem vos cædit.

Improbitas Act. 3. 2. Cor. 11.

Facies dura in partem malam proteruiæ & contumaciæ indicium est. vt, Filij dura facie, & indomabili corde. In bonam quoque partem facies dura constantiam & fortitudinem significat. vt, Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.

Proteruitas Ezech 2. Constantia Fortitudo. Ezech. 3.

Ocvli, Palpebræ, Cilia.

Ocvli, pulcherrima & vtilissima, charissimaque in tota facie pars, quæ præter ornamẽtum, vsum etiam affert optimi sensus, sicut scriptum est. Aurem audientem & oculum videntem Deus fecit vtrumque. Actionibus etiam & indicationibus illa pars deseruit, vt ex nutibus obseruatur. in quo varia genera sunt, quædam probata, improbata alia: sicut scriptum est. Annuit oculis, terit pede. Et oculũ qui subsannat patrẽ. Quiete & vigilis præcipuè vel occupantur, vel exercẽtur oculi: sicut scriptum est. Ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ. Oculorum verò nomen, varia significatione in sermonibus vsurpatur: id quod in libro De habitu & gestu docebimus: nunc simpliciora tantùm genera indicare contenti.

Prouerb. 20. Prouerb. 6. Prouerb. 30. Prouerb. 6.

Oculi mentem, iudicium, cognitionem, opinionem & fidem significãt. vt, Visi sunt oculis insipientium mori. Et lucerna corporis tui est oculus tuus. &, Non intelligit, quoniam omnia videt oculus eius, & qui finxit oculum, non considerat?

Iudicium, cognitio, fides, opinio. Sap. 3. Matth. 6. Exod. 21.

Curam & prouidẽtiam, tutelam, gratiam, fauorem, custodiam. Ecce oculi Domini super metuentes eum. &, Oculi Domini super iustos, & oculi eius in paupertatem respiciunt. &, Firmabo super te oculos meos. &, Super lapidem vnum septem oculi sunt.

Cura, gratia, custodia. Psal. 32. Psal. 33. Zach. 11.

Præsentiam, facultatẽ & potestatem. vt, Mille anni ante oculos tuos, tanquã dies hesterna quę præterit.

Præsentia. Psalm. 89.

Cogitationem & consilium atque attẽtionem: item appetitum. vt, Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiant in morte. Et oculos suos statuerunt declinare in terram. Et oculi mei sẽper ad Dominum. Vnusquisque offensionem oculorum suorum abijciat.

Cogitatio. Appetitus. Psal. 12. Psal. 16. Ezech. 20.

Oculi, prophetas & præpositos ministros arcanè significant. vt, Claudet oculos vestros, prophetas & principes vestros.

Prophetæ. Ministri. Isai. 29.

Oculus dexter, prudentiam & rectum consilium, & rem charissimam. vt, Gladius super oculum dextrum eius. & Oculus dexter eius tenebrescens obscurabitur. &, Si oculus tuus dexter scandalizat te.

Prudentia. Zach. 11. Matth. 5.

Oculi etiam impudentiæ & nequitiæ indices habentur. vt, Fornicatio mulieris in oculis eius: & ab omni irreuerentia oculorũ eius caue. Oculi & oculorũ pupillæ rem amabilem, charam & obseruandam. vt, Serua legem meam, quasi pupillam oculi tui. &, Custodi me Domine vt pupillam oculi. &, Qui tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei.

Impudens. Ecclus. 22. Reuerentia. Prouerb. 7. Psalm. 16. Zach. 2.

Oculus malus inuidiam, auaritiam. vt, An oculus tuus nequam est. Et nequam est oculus liuidi. &, Oculus malus, blasphemiæ, &c. Oculi elati superbiæ indices. vt, Eleuasti oculos tuos in excelsum contra sanctum Israel. Et oculi sublimes hominis humiliabuntur. Et oculi sublimes deprimentur. Oculi ictus breuissimum tempus, & quasi momẽtum significat. vt, In momento, in ictu oculi.

Inuidia. Matth. 20. Ecclesiast. 14. Superbia. Matth. 6. Isai. 2. Isai. 5. Ictus. 1. Cor. 15.

Palpebræ.

Palpebræ oculis ad custodiã & recreationem, somnique capiendi vicissitudinem additę sunt. Quamob rem apertæ attentionem; remissæ & occlusæ, negligentiam vel securitatem significant. vt, Palpebræ meæ caligauerunt. Et si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Et oculi eius vt palpebræ diluculi. Et palpebræ eius interrogant filios hominum.

Psalm. 6. Psal. 37. Prou. 41. Psal. 131.

Avres.

Avres obedientiam & veritatis cognoscendæ studium significant. vt, Qui habet aures audiendi audiat.

Obedientia. Matth. 13.

Barba.

Barba viris, & ad humoris, in capite, excretionę, & ad oris decus, dignitatemque data est, vnde ludibrij loco habetur incõcinna barbæ præcisio, sicut scriptum est. Tulit itaque Hanon seruos Dauid, rasitque dimidiam partem barbæ eorum, &c. Et impexa horrensque barba mœstitiam & sordidatum hominem indicat. Sic enim Mephiboseth filius Saul descendit in occursum regis

Ludibrium. 2. Reg. 10. Mœstitia. 2. Reg. 19.

regis illotis pedibus & intonsa barba. Contrà verò decoris & lætitiæ causa, barba pexa, suaui vnguento ungitur. Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Barba rasa mœstitiæ signum erat, & doloris. Vt in cunctis capitibus eius calutium, & omnis barba radetur. &, Octoginta viri rasi barba, & scissis vestibus, & squallentes.

Lætitia. Psalm. 132. Dolor. Mœstitia. Isai. 15. Ierem. 41.

De natvralibvs qvibvsdam actionibvs sive affectionibvs.

Cap. lxxxiii.

Atqve de corporis humani partibus, ad quas etiam aliorum animantium membra referuntur, satis ad indicandum sermonem dixisse, nobis videmur. Nunc verò quædã actiones, quę ad vitam & vitæ vsum pertinent, obseruandæ sunt. Illarum autem duplici modo distincta ratio est. Nam quædam homini cum cæteris animantibus communes, etiam in ipsis naturæ initiis fuere, quarum vsus & post peccatum perseuerauit: nec tamen vitio vel culpa vel defectu aliquo omnino alienus, vt comedendi & gignendi, pariendique consuetudo: quæ cùm integra olim & sine molestia cõtigisset, humana culpa corruptionẽ admisẽrit. Sicut scriptum est. In dolore paries filios tuos. Quædam verò sunt, quæ sui ortus occasionem à culpa habuere, quanquam non semper aut omnibus cùm accidunt, culpam arguant, vt morbi, lassitudines, labores, curæ, necessitates, inopiæ, diuitiæ, paupertas, cæteraéque animorum & corporum affectiones, ac tandem mors. Vtrumque genus, quam commodissimo potuerimus ordine, & quàm breuissima oratione tractabimus.

Genes. 3.

Pvritas.

Pvritatis verbo nitor, decus & cultus significatur. vt, Destruxisti eum ab emundatione: & sedem eius in terram collisisti.

Cultus. Decus. Psal. 88.

Odor.

Odor aut suauis est aut ingratus; ille gratiam & amabilitatem, præterea etiam bonam famam: hic verò contra significat. vtriusque exempla sunt. Fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius. &, Curremus in odorem vnguentorum tuorum. Et quæ de odore suauitatis, in sacrificiis, sæpè dicuntur. Et odor eius vt libani. Odor etiam pro argumento certissimo cognoscẽdæ rei vsurpatur. Vt odorem notitiæ suæ manifestat per nos, in omni loco. Quia Christi bonus odor sumus, in iis qui salui fiunt, & in iis, qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, & aliis odor vitæ in vitam. Odoratæ res secundum successum & optabilem euentum significant. vt, Manus meæ distillauerunt myrrham, id est, grata omnia mihi euenerunt. &, Quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificate, quasi libanus odorem suauitatis habete; florete flores quasi lilium, & date odorem, & frondete in gratiam.

Gratia. Genes. 27. Exod. 30. Osee. 14. Notitia. 2. Corinth. 2. Successus. Cant. 5. Eccl. 39.

Cibvs, comedere.

Cibvs solidus arcanam sapientiam, quam perfecti tantùm capere possint, significat; de qua nos aliàs plura. vt, Facti estis, quibus lacte opus sit, non solido cibo. perfectorum autem est solidus cibus.

Communicatio in cibo & pane amicitiam, societatem, consuetudinemque significat. vt, Qui comederunt tecum, ponent insidias subter te. &, Qui comedebat panem meum, magnificauit super me supplantationem. &, Qui simul dulces capiebas cibos. Et fuerunt ibi apud Dauid tribus diebus, comedentes & bibentes. &, Ne desideres cibos eius. &, Cibos lugentium non comedetis. Omne obsonium cibi nomine indicatur. vt, Fac cibos vt comedas. Et collegerunt cibos duplices. Et cibos emetis ab eis.

Omnem præterea victus rationem atq. prospectum, & certum rei familiaris vsum, hoc nomen annotat. vt, Erat cibus Salomonis per diem triginta cori similæ, &c. &, Parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio eius. Cibare pane & potu lachrymarum est, in perpetuo mœrore aliquem tenere; contrà verò, suauibus & salubribus cibis cibare, vt, Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in mensura. &, Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos. &, Cibabo eos absynthio. Et cibauit me cinere.

Sapientia arcana. Iesir. 3. Confuetudo. Abd. Psal. 13. Psal. 54. 2. Reg. 12. Prouerb. 23 Ezech. 24. Obsonia. Genes. 27. Exod. 16. Ierem. 2. Victus. 1. Reg. 4. Psal. 68. Prouerb. 5. Ecclesiast. 41. Ierem. 23. Ybren. 5. Officium. Prouerb. 25. Rom. 12.

Cibare aliquem est commoditatibus illius prospicere. vt, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. &, Cibabote hęreditare Iacob patris tui. Comedere idem quod vastare & perdere. vt, Esuriet & comedet ad sinistram, & non saturabitur. Non comedere, indignantis & perturbati est. vt, Achab auertit faciem suam ad parietem, & non comedit panem.

Perdere. Isai. 9. Indignatio. 3. Reg. 21.

Mordere carpere acerbissimè & reprehendere aut accusare vehementer & iniquè, s. s. e. Hæc dicit Dominus super prophetas, qui seducunt populum meum; qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem. sed huius loci interpretationem commodiorem in Commentariis nostris conscripsimus: Vere enim mordere pro comedere hic ponitur, quamuis ad accusationem transferri verbum possit.

Mich. 3.

Dvlce.

Iucvndvm & gratum auditui, visui aut existimationi iucundum, translato verbo, dulce dicitur. vt, Animæ enim esurienti etiam amara dulcia esse videntur. &, Dulcis & rectus Dominus. &, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! Et pro pulchro, bono & honesto vsurpatur etiam. vt, Ponentes amarum in dulce, & dulce amarum.

Iucundum. Gratum. Iob. 6. Psal. 24. Psal. 118. Isai. 5.

Amarvm.

Amarvm insuaue est, & ad animum, ingenium, moresque transfertur; & significat difficile & importunum aut triste. vt, Cùm esset Anna amaro animo. &, Quia amara erat anima vniuscuiusque viri, super filiis suis & filiabus. Et irritationem etiam hoc modo significatam legimus. vt, Tu nosti patrem tuum & viros, qui cum eo sunt, esse fortissimos, & amaro animo. Et gentem amaram & velocem.

Triste. 1. Reg. 1. 2. Reg. 30. Irritatio. 2. Reg. 17. Habac. 1.

Difficultatem & molestiam illa significant exempla: Intenderunt arcum rem amaram. &, Nouissima autem illius amara quasi absynthium. Malum & importunum amarum dicimus. vt, Ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. &, Amarum est, reliquisse te, Domine. Difficultas morum. vt, Diligite vxores, & nolite amari esse ad illas. &, Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris.

Molestia. Psal 63. Prouerb. 5. Importunè malum. Isai. 5. Ierem. 2. Difficiles mores. Colos. 3. Iacob. 3.

Panis.

Panis præcipuam in hominum victu laudem obtinet. vt, Qui solus vitam alere possit, s. s. e. Sufficientia vitæ hominis in pane & aqua. Vnde panis pro omni victus ratione vsurpatur. vt, Sic comedent filij Israel panem pollutum. Panis verò & aqua victum simplicem describit. vt, Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Et repleti prius pro panibus, se locauerunt. Et non satiabitur pane indigens. Et in domo mea non est panis

Cibus omnis. Genes. 28. Ecclus. 4. Simplex victus. Isai. 33. 1. Reg. 2. Isai. 3. Eccl. 14.

Panem alterius comedere, est vitæ partem illi debere. vt, Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Panis rem vtilem & necessariam significat. vt, Si quem petierit filius eius panem, numquid lapidem dabit illi? Panis donum & beneficium significat. vt, Non est bonũ sumere panem filiorum, & dare canibus. Et cibauit illum pane vitæ & intellectus.

Vitæ debitum. Psal. 40. Res vtilis. Matth. 7. Beneficium Matth. 15. Eccles. 15.

Comedere panem cum aliquo, conuiuium celebrare est. vt, Comederunt cum eo panem.

Conuiuii. Iob. 42.

Panis etiam doctrinam significat arcanè. vt, Paruuli petierunt panem. Panis fractio, communicatio corporis Christi est, interprete Paulo.

Doctrina. Ybren. 4. Eucharistia. 1. Corin. 10.

Mel.

Mellis nomen suauitatem & iucunditatem significat.

Iucunditas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prosperitas. gnificat. Adiuncto autem lactis vel butyri nomine, abundantiam, prosperitatemque perfectam indicat. vt, In die illa leuabit manum meam pro eis, vt educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam prouideram eis, Exech. 20. fluente lacte & melle. &, Non videat riuulos fluminis, Iob. 20. torrentes mellis & butyri. Et mel & lac sub lingua tua. Cant. 4.

Sapientia. Mel & fauus sapientia & scientia. vt, Comede, fili mi, Prouerb. 24. mel, quia bonum est, & fauum dulcissimũ gutturi tuo.

Voluptas. Delitiæ. Mel etiam rem optabilem iucundamque significat: cuius modi sunt voluptates & delitiæ, quibus modum Prouerb. 25. adhibere oportet, s. s. e. Mel inuenisti, comede quod satis est tibi, ne fortè satiatus euomas illud.

FAVVS.

Suauitas. FAVVS dulcedinis, suauitatis atq. iucunditatis primas tenet, remque tum suauem, tum salubrem si- Psal. 18. Salubritas. gnificat, s. s. e. Dulciora super mel & fauum. Et fauus Cantic. 4. distillans labia tua. &, Comede fili mi mel, quia bonũ est, & fauum dulcissimum gutturi tuo.

CONVIVIVM.

Amicitia. CONVIVIVM amicitiæ & hilaritatis causa instituitur, atque ad rei alicuius initiatæ monumentum; vt in natalibus ablactationibusq. liberorum: & in nuptiis Genes. 21. Genes. 43. & magnorum consiliorum aut munerum initiis, sicut Iudic. 14. de Abraham, Ioseph, Samson, Absalon, Assueroque 2. Reg. 13. Esther. 1. scriptum est. Significat autem conuiuium lætitiam & Lætitia. iucundũ vitæ vsum. vt, Secura mens quasi iuge conui- Prouerb. 15. uium. &, Ecce serui mei comedent, & vos esurietis. Isai. 65.

Voluptas. Esai. 7. Ierem. 16. Voluptatem & delitias quoque significat. vt, Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. &, Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plan- Consuetudo. gendum. Consuetudinem & familiaritatem. vt, Prouerb. 23. Noli esse in conuiuijs peccatorum. Et filij Iob singulis Iob. 1. diebus faciebant conuiuia per domos. &, Nunquam Aduc. 10. manducaui omne commune & immundum. Arcanè consuetudinem & cõmunicationem significat. Et fece- Genes. 31. runt tumulum, & comederunt super eum. &, Veniat Cantic. 5. dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.

FERMENTVM.

Doctrina pestilens. Matth. 16. Galat. 5. DOCTRINÆ malæ & pestilentis, quæ & veritatem & honestatem contaminet, fermenti nomen significationem indicat. vt, Cauete à fermento Pharisæorum, & à fermento Herodis. Et modicum fermentum to- Peccatum commune. 1. Cor. 5. tam massam corrupit. Significat etiam originalis peccati contagem illam, quæ humanum genus omne & infecit, & cõtaminauit. de qua scriptum est, Expurgate vetus fermentum, & non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ. Præterea & secretæ ac latentis vis, Vis penetrans & crescens. atque ab exiguis initiis ad magnam & manifestam efficaciam pertinentis significationem habet fermentum, Matth. 13. s. s. e. Simile est regnum cælorum fermento, quod accipiens mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentetur totum.

AZYMVM.

Azymum arcanæ significationis est, & mentem Syncerit. ab omni malitia remotam, omniq. dolo alienam, atque 1. Cor. 5. omnino simplicem & candidam significat. vt, Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi. Itaque epulemur non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis.

MASSA.

MASSA totum negotium simplex & bene institutum, à priuata ratione & inuidia alienũ, significat, s. s. e. Rom. 11. 1. Cor. 5. Si delibatio sancta, & massa sancta. Et modicum fermentum totam massam corrumpit.

BVTYRVM.

Fertilitas. Prosperitas. Isai. 7 BVTYRVM & lac victus abundantiam, & ex consequenti, fertilitatem & optimum rerum vsum. vt, Præ vbertate lactis comedent butyrum. Butyri & mellis flu- Iucunda vita. mina summas delitias & iucundissimã vitæ facultatem Iob. 20. interpretamur. vt, Non videat riuulos fluminis; torrentes mellis & butyri. Butyrum & oleum prosperitatem & rerum copiam. vt, Quãdo lauabam pedes meos Prosperitas. Iob. 29. butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.

POTVS.

POTVS altera alimenti pars est, qua & nimius calor temperatur, & membrorum lassitudo reficitur. eius enim natura vt liquida magis, ita citiùs in venas penetrat. Sunt autem varii potus, in quibus simplicissimus aquæ est, & commodo tempore gratissimus. Ita 2. Reg. 23. Dauid potum aquæ de puteo Bethlehem desideraſſe scribitur. Inter officia humana commoda & grata potus oportunè exhibitus numeratur, s. s. e. Bibe do- Genes. 24. mine mi: & camelis tuis dabo potum. Et esuriui, & Matth. 25. dedistis mihi potum. &, Quisquis potum dederit vni Matth. 10. ex istis minimis meis.

Contrà etiam miseriam vehementem atque efficacem potus significat, addita annotatione fellis, amaritudinis, vel lachrymarum. vt, Potum dedit nobis Dominus aquam fellis. &, Potum dabis nobis in lachrymis, in mensura. &, Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum & inebrians. Misericordiæ vehementes. Ierem. 8. Psalm. 79. Habac. 2.

LAC.

LAC cibum simplicem, suauem tamen atque vtilem interpretamur, quod eius doctrinæ symbolum est, qua homines ante adeptam sanctificationem imbutos esse oportet. hanc doctrinam pœnitentiæ vocamus, quæ & recta in Deum fide & bonorum operum exercitatione & consuetudine definitur: de qua scriptum est. Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam: nõdum enim poteratis. Et facti estis quibus lacte opus sit, nõ solido cibo. Sicut modò geniti infantes rationabiles, sine dolo, lac concupiscite. Huius lactis significationem indicabat sponsus mystice loquens, Bibi vinum meum cum lacte meo. Simplicitas doctrinæ. 1. Cor. 3. Hebr. 5. 1. Petr. 2. Cantic. 5.

Lactis copia felicitatem & secũdarum rerum vsum: atque ad spiritualem prosperitatem spectat hæc ratio, s. s. e. Et erit in die illa, nutriet homo vaccam boum & duas oues: & præ hubertate lactis comedet butyrum. Lac & vinum affluentiam suauitatis & tranquillæ iucunditatis. vt, Venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac. Prosperitas. Isai. 7. Simulatum. Tranquillitas. Isai. 55.

Lac & mel omnis saturitatis & iucunditatis fructũ indicant; quibus aquarum copia addita perpetuas delitias affluentesque ostendit, s. s. e. In die illa leuabit manum manum pro iis, vt educerem eos de terra Ægypti, in terram, quam prouideram eis, fluentem lacte & melle, quæ est egregia inter omnes terras. Et erit in die illa, stillabunt montes dulcedine: & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ. Abundantia & affluentia. Isai. 55. Exech. 20.

DORMIRE.

DORMIRE ad naturæ animalis recreationẽ spectat, significat autem absolutè quietem & tranquillitatem atque securitatem: vt, Dormietis, & non erit qui exterreat. &, Ego dormiui, & soporatus sum. Et in pace Leuit. 26. Psalm. 4. in idipsum dormiam & requiescam.

Nonnunquam verò negligere vel negligẽtiam dormiendi verbo indicamus. vt, Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel. &, Vsque quo piger dormies? &, Igitur non dormiamus sicut & cæteri. Negligentia. Psalm. 120. Proverb. 6. 1. Thes. 5.

Dormire, iacere, & vitæ quasi vsu expertem esse, interpretamur aliquando. vt, Et tu dormies super latus tuum sinistrum, & pones iniquitatem domus Israel super numero dierum, quibus dormies super illud. Coitus cum vxore. Exech. 4.

Dormire etiam cum aliquo, honestè dicitur, pro concumbere. vt, Inebriemus patrem nostrum vino, dormiemusque cum eo. &, Qui dormierit cum nouerca &c. Dormire etiam idem quod mori est in sacris libris. vt, Dormiam cum patribus meis. Et erit cùm dormierit dominus meus rex cum patribus suis, &c. Coitus. Genes. 19. Mort. Deut. 31. 3. Reg. 11.

SOMNVS.

QVIETEM somnus significat. vt, Si dedero somnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Et sua Quietis. Psalm. 131. Proverb. 6.

uis erit

Eccles. 5. uis erit somnus tuus. &, Dulcis est somnus operanti.

Fallacia. Psal. 75. Somnus fallaciam & deceptionẽ, atque ementitam felicitatem significat. vt, Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Quietem etiam indicat, & laborum finem, qualem afferre mors solet. vt, Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem. &, Donec atteratur cælum, non vigilabit nec consurget de somno suo. &, Dormiat somnum sempiternum. &, Vado, vt à somno excitem Lazarum.

Laborum finis. Mors. Iob. 3. Ieb. 14. Ierem. 51. Iohan. 11.

Negligentia & Cessatio. Proverb. 20. Proverb. 24. Cõcubitus. Sapient. 7. Negligentia. Sapientia. Indignatio 3. Reg. 21. Iob. 14. Infidiæ. Solicitudo. 2. Cor. 6. 2. Cor. 11. Horæ noctis. Psal. 76. Appetitus. Desiderium Iob. 6. Vaticinium Genes. 28. Genes. 20. Gene. 37. 40 Num. 12. Incertum visum. Lauit. 19. Vanæres & instabilis. Isai. 29. Iob. 20. Psal. 72. Studium. Expectatio. Psal. 62. Proverb. 8. Diligentia. Psal. 126. Mare. 13. Luc. 12.

Negligentia & socordia somnus appellatur. vt, Noli diligere somnum. &, Vsque quo de somno consurges? Somnum etiam pro concubitu Sapiens dixit, Ex delectamento somni conuenientis.

CVBARE.

INDIGNANTIS hominis, & præ animi impotentia stare non valentis, est cubandi habitus aliquando, s. s. e. Venit ergo Achab in domum suam indignans & frendens, super verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth Israelites, dicens, &c. Et proiciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, &c.

SOMNIVM.

SOMNIVM pro vaticinio aut vaticinij quodam genere, qui dormientibus offertur. vt, Iacob vidit in somniis scalam stantem. &, Abimelech per somnium Deus est visus & locutus. Et de Iosephi, Pharaonis, & aliorũ somniis multa. Significat etiam somniũ incertum spectrũ dormienti visum. vt, Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Vanũ & instabile consilium hoc nomine dicitur. vt, Et erit sicut somnium visionis nocturnæ multitudo omnium gentium. &, Velut somnium auolans, non inuenietur, transiet sicut visio nocturna. &, Velut somnium surgẽtium, Domine, in ciuitate tua, imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

VIGILARE, & VIGILIA.

VIGILIA propriũ animãtium vitæ opus est, quando somnus mortis magis, quàm vitæ, obtinet imaginẽ, s. s. e. à contrario sensu. Ipse ad sepulchra ducetur: & in congerie mortuorum vigilabit.

Significat autem hoc verbum acre & incensum studium, & euẽtus optati exspectationem. vt, Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo, sitiuit in te anima mea. Et, Beatus qui custodit vias meas, & qui vigilat ad fores meas quotidie. Diligentem quoque custodiam, operamque alicui rei gerendæ adhibitam, & consiliorum frequentiam hoc verbo interpretamur. vt, Nisi Dominus custodierit ciuitatẽ, frustrà vigilat qui custodit eã. &, Ianitori præcepit vt vigilet. &, Vigilate & orate. &, Beati serui illi, quos cùm venerit dominus, inuenerit vigilantes. Insidiis etiam & ineundæ prædæ, ac perdendi ac nocendi intentum animum hoc verbum indicat. vt, Vigilantes ad prædã præparant panẽ liberis.

VIGILIA.

VIGILIA solicitudinem & animi attentionem ad virtutem, atque ad preces fundendas, nocturnum tempus vltra consuetudinem vsurpatum significat. vt, In vigiliis, in ieiuniis, in castitate, &c. Et in labore & ærumna, & in vigiliis multis.

Est etiam certa nocturnarum horarum nota. Namq. olim ciuitatum & castrorum excubiæ, pastorumque contubernia noctis obseruationem quatuor vigiliis partiebantur; atque ex hac ratione prima, secunda, tertia & quarta vigilia dicuntur. vt, Iam aduenerat vigilia matutina. &, Anticipauerunt vigilias oculi mei. Coitus. vxor. Eccles. 9.

ESVRIRE, FAMES.

ESVRIRE secundùm naturam necessarij alimenti indigentiam subleuandam indicat, s. s. e. ex Antitheto: Esurienti subtraxisti panem. Iob. 22.

Significat autem hoc verbum vehemẽs desiderium rei vel omnino necessariæ & vtilis, vel maximè saltem appetitæ. vt, Animæ esurienti etiam amara dulcia esse videntur. Et animam esurientem satiauit bonis. &, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Psal. 106. Matth. 5.

Præterea inopiam maximam & grauissimam hoc verbũ significat. vt, Diuites eguerunt, & esurierunt. &, Furatur enim, vt esurientem impleat animam. &, Anima dissoluta esuriet. IDEM autem & fames significat, inopiã, videlicet, vel spiritualiũ, vel temporalium bonorum. vt, Famem patientur vt canes. &, Attenuetur fame robur eius. &, Non affliget fame animam iusti. At verò fames magis arcana descriptione iustificationis defectum & desiderium significat. vt, Nõ portetis vltrà opprobrium famis in gentibus. Hinc à Seruatore nostro dictum legimus: Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et in diebus famis saturabuntur. Inopia. Psal. 33. Psal. 58. Iob. 17. Iustitiæ desiderium. Exech. 36. Matth. 5. Psal. 36.

SITIRE, SITIS.

SITIS importuna affectio animantibus, non tamen præter naturam accidit: ea enim necessarii potus afferre desiderium solet, s. s. e. Sitiuit ergo ibi populus præ aquæ penuria. Significat autem sitis nomen, siue sitire verbum, vehemens desiderium, atque ingentem appetitæ rei cupiditatem. vt, Sitiuit anima mea ad Deum. &, Sitiuit in te anima mea. Et aqua frigida animæ sitienti. Inopiam quoque indicat maximam. vt, Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis deficit. Et quasi area sitiens imbrem. &, Cucurri in siti, ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant. Exod. 17. Desiderium Psal. 41. Psal. 62. Proverb. 25. Inopia. Psal. 106. Isai. 5. Psal. 62.

Sæpissimè etiam à vatibus hoc verbum ad illud maximum diuinæ iustificationis indicandum desiderium vsurpatur. vt, Omnes sitientes venite ad aquas. &, Effundam aquam super sitientem, & fluenta super aridam. Sic etiam apud Euangelistas non rarò. Qui sitit, veniat ad me, &c. Iustitiæ exximum desiderium. Isai. 55. Isai. 44. Iohan. 7.

ADMIRATIO, STVPOR.

ADMIRATIO, stupor & huiusmodi animorum affectiones, ex grauissima & insperata re cognita iam & spectata, proficiscuntur. cuiusmodi sunt miracula & beneficia maxima. Item, iudicia seuerissima, & punitiones præterea grauissimæ, s. s. e. Omnes videntes admirati sunt, conturbati sunt, tremor apprehẽdit eos. &, Obstupescite & admiramini; fluctuate & vacillate. Inebriamini, & non à vino: mouemini, & nõ ab ebrietate. Et eris opprobrium & blasphemia, & exemplum in omnibus gentibus. &, Stupebant autem omnes, qui illum audiebant, super prudentia & responsis eius, & videntes admirati sunt. Et admirata est vniuersa terra post bestiam. Grauissimæ res. Psal. 47. Isai. 29. Exech. 5. Luc. 2. Apocal. 13.

CONFVSIO.

CONFVSIO eorum est, qui sententia, voto & exspectatione frustrantur, s. s. e. In te Domine speraui, non confundar in æternum. Consilium inopis confudistis. Confundantur omnes iniqua agentes. &, Spes autem non confundit. Frustratio sententiæ. Psal. 70. Psal. 13. Psal. 24. Rom. 5.

VOX, SONVS, CLAMOR, VLVLATVS, FREMITVS.

ANIMANTIVM ferè omnium communis vox est: Sermo verò homini vni datus est ad societatem humanam celebrandam & conseruandam præcipue institutus: deinde ad omnem animi motum explicandum productus. Sed de voce & sonitu, qui instrumento aliquo editus vocis vicem subit, prius agendum est. Vox sponsi & sponsæ, molarumque sonus lætitiæ argumentum edunt: vt, Perdamque ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ, vocem molæ, & lumen lucernæ. &, Vox gaudij & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium, Confitemini Domino exercituum. Lætitia. Ierem. 25. Ierem. 33.

Vox admonitionis custodiæ & concursus causa editur. vt, Vox enim annuntiantis à Dan, & notum facientis idolum de monte Ephraim, concitate gentes, &c. Vox turbæ exercitum arguit. vt, Vox multitudinis in montibus quasi populorum frequentium, vox Admonitio Ierem. 4. Exercitus. Isai. 13.

sonitus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Denuntiationes. sonitus regum & gentium congregatarum. Tubarum & buccinæ sonus vel clangor denuntiat vel bellum, vel miseros aliàs, & calamitosos dies, vel pœnitentiam indicit, & orationis iejuniique tempora; & cùm sonatur præter consuetum tempus, horror incutitur audientibus. Harum obseruationum illa suo ordine exempla sunt. Canite tuba, præparentur omnes, & nō est qui vadat ad bellum. &, Dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos excelsos. &, Canite tuba in Sion, iubilate in monte sancto meo. &, Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expauescet? Vocis & oculorum eleuatio superbiæ & arrogantiæ signum est, S.S.E. Contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in cælum oculos tuos?

Ezech. 7. Sophon. 1. Isai. 2. Amos. 3. Superbia. 4. Reg. 19.

Indignatio Mich. 6. Vis, Iniuria Iob. 19. Isai. 5.

Clamor indignationem in aduersarium indicat: vt, Vox Domini ad ciuitatem clamat. Clamor etiam qui Hebraicè קריא dicitur, vim, iniuriamque perpessorum est, eamque indicat. vt, Ecce clamabo vim patiēs; & nemo audiet. &, Spectaui vt faceret iustitiā, & ecce clamor. Vox magna, & intrepida, liberam & constantem animi propositi confessionem & professionem significat. vt, Et respondit Matthathias, & dixit magna voce: Et si omnes gentes regi Antiocho obedient, &c.

Libertas. Constantia 1. Mach. 2.

LACHRYMÆ.

Dolor ex iniuria. Eccles. 4. LACHRYMÆ dolorem & mœstitiam doloris & mœstitiæ causam significant. vt, Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub Sole geruntur; & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem.

VLVLATVS.

Desiderium Isaie. 15. Isai. 23. Ierem. 25. VLVLATVS rerum oportunissimarum vel charissimarum desiderium arguit. vt, Super Nabo & super Medaba, Moab vlulabit. &, Anima eius vlulabit sibi. &, Vlulate naues maris, quia vastata est domus vnde venire cōsueuerant. &, Vlulate pastores, & clamate: & conspergite vos cinere optimates gregis. Et vox clamoris pastorum, & vlulatus optimatum gregis, quia vastauit Dominus pascua eorum.

Calamitas. Isai. 15. Iacob. 5. Exercitus. Ose. 10.

Salutis etiam desperationē & certam calamitatem vlulatus indicat. vt, Vlulate, quia propè est dies Domini, quasi vastitas à Domino veniet. &, Agite nunc diuites plorate, vlulantes in miseriis vestris, quæ aduenient vobis. Fremitus frequentissimum exercitum, translato à fluctibus verbo. vt, Consurget tumultus in populo tuo, siue fremitus ex Hebraico.

RISVS, RIDERE.

Iucūditas. Felicitas. Genes. 21. Iob. 8. Luc. 6. Voluptas. Eccles. 3. Luc. 6. Esth. 2. Iacob. 4. Ecclesi. 10. Plautus. Eccles. 7.

RISVS iucundam & lætam rem significat. vt, Risum fecit mihi Dominus. &, Donec impleatur risu os tuum. &, Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.

Voluptatem & delitias quoq. risus nomine dici obseruamus. vt, Tempus flendi, & tempus ridēdi. &, Væ vobis qui ridetis nunc. &, Risum reputaui errorem. &, Risus vester in luctum conuertetur. &, In risum faciunt panem & vinum. Plautus etiam Latinis dictus, in sacris libris risus dicitur. vt, Melior est ira risu, quia per tristitiā vultus corrigitur animus delinquentis. &, Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. &, Vir sapiens cum stulto contendens, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem.

Ibidem. Prouerb. 29.

Irrisio. Psal. 2. Iob. 9. Iob. 29.

Sæpè etiam risus idem cum irrisione est. vt, Qui habitat in cælis, ridebit eos. &, Non de pœnis innocentium rideat. &, Sustinete me, vt ego loquar, & post mea (si videbitur) verba, ridete.

GAVDIVM.

Tibur. 1. Iucunditas. Gratulatio. Psal. 29. Psal. 51. Psalm. 125.

GAVDIVM, præterquàm, quod animorum iucunditatem significat, S.S.E. Defecit gaudium cordis nostri; sæpè etiam externam exultationem, siue risum, siue canticum, siue gratulationem & bonum nuntium interpretamur. vt, Conuertisti planctum in gaudiū mihi. &, Auditui meo dabis gaudium & lætitiam. &, Tunc repletum est gaudio os nostrum. &, Hauritis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. &, Vocem gaudij & vocem lætitiæ. Voluptatem quoque, gaudij verbo exponimus. vt, Extrema gaudij luctus occupat. &, Stultitia gaudium est stulto. &, Gaudio dixi, quid frustra deciperis? Magis autem recondito sensu illam animorum pacem & tranquillitatem significat, quam Christus per spiritum sanctum illis donat, quos ex veteri homine in nouum transmutat. vt, Intra in gaudium Domini tui. &, Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. &, Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit: & gaudium vestrum impleatur. Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis. &, Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, &c. &, Fructus autem spiritus, charitas, gaudium, pax.

Ierem. 16. Volupras. Prouerb. 14. Eccl. 2. Par Spiritus. Matth. 25. Luc. 2. Iohan. 15. Iohan. 17. Rom. 15. Gal. 5.

CANTVS, CANERE, CANTICVM, CANTATIO, PSALLERE.

Lætitia. Gratulatio. Plautus. Psalm. 70. Psalm. 146. Exod. 15. Psal. 12. Psal. 80. Psal. 56.

CANTVS vel lætitiæ publicæ vel priuatæ, vel gratulationis, vel plausus causa suscipitur. harum obseruationum illa exempla sunt. vt, In te cantatio mea semper, & tu adiutor fortis. &, Quomodo cantabimus canticum Domino, in terra aliena? &, Vocem cantantium ego audio. & dixerunt, Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est. &, Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi; psallam nomini Domini altissimi. Et cantabimus & psallemus virtutes tuas. &, Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra. &, Nónne hùic cantabant per choros, dicentes, Percussit Dauid mille, &c. &, Ego autem cantabo fortitudinem tuam.

Abiectio misericordiæ. Ierem. 24. Tiber. 3.

PARABOLA.

IN parabolam dari aliquem, ad extremam abiectionem & vltionem pertinet. vt, Et dabo eos in opprobrium & in parabolam, & in maledictionem vniuersis locis, ad quæ eieci eos. &, Ego sum psalmus eorum.

CONIVNCTIO ET SOCIETAS HOMINVM.

CAP. LXXXIIII.

ET ædificauit Dominus costam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam. hoc initium omnis humanæ societatis & necessitudinis in multas partes, variasq. rationes est propagatum. Quarum præcipuas hoc opere indicabimus.

MASCVLVS.

Genes. 2. Mascvlvs in omnium animantium genere nobilior & dignior est; naturamque sortitur tum fortiorem, tum habiliorem. Ideoque prior semper appellatur, S.S.E. Masculum & fœminam creauit eos. Præterea ad publicorum munerum ministeria masculus præcipuè deligitur. vt, Omnis masculus de genere Sacerdotali, vescetur de carnibus eius, quia sanctum sanctorum est. Atque in sermonis arcani vsu, masculus rem perfectam, firmam & efficacem, atque ex animi sententia succedentem significat. vt, Antequam veniret partus eius, peperit masculum. &, Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum; & votum faciens immolat debile. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea.

Genes. 5. Exod. 13. Leuit. 6. Perfectio. Isai. 66. Matth. 12. Apocal. 12.

FOEMINA.

Foemina. Exod. 1. Exod. 9. Deu. 3. Imperfectio. Eccl. Imbecillitas. Ierem. 50. Isai. 37. Isai. 26.

FOEMINA minoris roboris & fortitudinis est, atque rebus magnis in bello, pacéue gerendis minus habilis, ad minora tamen ministeria, & ad familiarem vsum idonea, S.S.E. Si masculus fuerit, interficite eum; & si fœmina, reseruate. &, Percute me, ne fortè dicatur, quòd à fœmina interfectus sim.

Significat autem in sermone hoc genus, imbellem & deterioris notæ rem. vt, Mulieres venientes & docentes eam: non est enim populus sapiens. &, Gladius ad omne vulgus, quod est in medio eius, & erunt quasi mulieres. Et deuoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres.

VIR-

VIRGO, VIRGINITAS.

Indomita Gens. Isai. 23. Isai. 37. Ierem. 14. Amos. 5. Apocal. 14. 2. Mach. 3.

VIRGINITATIS reuerentiam & sanctitudinem ex sacris libris nos aliàs Deo dictante indicaturi, eos, qui ex huius conditionis similitudine sumuntur sermones, nunc breuibus exponemus.

Virgo gentem nunquam antea domitam sub iugúmue missam significat. vt, Calumniā sustinens virgo filia Sidonis in Chetim consurgens transfreta. Et subsannauit te virgo filia Sion. Et contrita est virgo filia populi mei. Et integritatem & decorem aliquando indicat. vt, Reuertere virgo Israel, reuertere. Et virgo Israel proiecta est in terrā suam, non est qui suscitet eam. &, Virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit. Virgines è domibus prodeuntes, & perturbatæ, magnam populi trepidationem, & ciuitatis afflictionem indicant, S.S.E. Sed & virgines quæ conclusæ erant, præcurrebant ad Oniam: aliæ autem ad muros: quædam verò per fenestras aspiciebant, &c.

NVPTIÆ, SPONSI.

Lætitia. Apocal 18. Tranquillitas. Ierem. 25. Matth. 9. Cyr. sius Ecclesia. Iohan. 3.

NVPTIÆ & vox sponsi lætitiam significant. vt, Vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te.

Idem etiam pacem & tranquillitatem, & iucundum rerum vsum. vt, Perdamque ex eis vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ. &, Nunquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis sponsus est, &c. Per sponsum Christum, per sponsam Ecclesiam Christi interpretamur. vt, Qui habet sponsam, sponsus est.

VIR, MARITVS.

Vir. Gen. 3. Cogitare. Isai. 4. Psal. 7. Isai. 33.

VIR allegoricè legem significat, cuius conditionibus humana natura tenetur ante iustificationem, S.S.E. Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est Legi.

VXOR.

Vxor. Ezech. 24.

VXOREM allegoricos templum significare, quò populus conuenit domestica consuetudine, Deus ipse docuit Ezechielem, S.S.E. Locutus sum ad populum manè, & mortua est vxor mea vesperè, &c.

PATER.

Pater. Genes. 9. Genes. 17. Auctor. Princeps. Magister. Genes. 4. Iudex.

PATER generis initium est, & primus familiæ institutor. vt, Cham ipse est pater Chanaan. Et eris pater multarum gentium. Ex qua re effectum est, vt pro cuiuscunque rei, vel artis, vel negotij auctore, principe, atque excellenti antistite, hoc nomen vsurpatum sit. Sic Iabel fuit pater habitantium in tentoriis atque pastorum. vt, Iubal fuit pater canētium cithara & organo.

MATER.

Mater. Genes. 3. Amor. Indulgētia. Isai. 66. Vrbs. Isai. 23.

MATER alterum principium generis, quæ sobolis futuræ semē fouet & viuificat, S.S.E. Et vocauit Adam nomen vxoris suæ Eua, quòd esset mater cunctorum viuentium. Est autem mater pietatis & amoris, solicitudinis & indulgentiæ symbolum. vt, Quomodo, si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos.

Vrbes etiam matrum nomine & imagine significantur. vt, Erubesce Sidon. ait enim marefortitudo maris, dicens, Non parturiui & non peperi, & non enutriui iuuenes.

CONCIPERE.

Concipere. Isai. 4. Psal. 7. Isai. 33.

CONCIPERE matribus propriè conuenit, sed per translationem ad eas cogitationes refertur, quæ magno studio suscipiuntur. vt, Sed conceptum sermonē tenere quis poterit? &, Ecce concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Et concipietis ardorem, & parietis stipulam. & concupiscentia cùm conceperit.

PARERE, PARTVS.

Partus. Iob. 14. Isai. 33. Isai. 26.

CONCEPTIONEM partus sequitur, nisi abortu sit perturbatus. est autem grauissimus parturientibus dolor fœminis post peccatum indictus. vt, In dolore paries filios tuos. Significat autem partus negotiorum euentum siue bonum, siue malum. vt, Concepit laborem, & peperit iniquitatem. Et concipietis ardorē & parietis stipulam. Et peperimus spiritum salutis.

Liberatio. Isai. 66. Difficultas. Ose. 13. Mich. 4.

Liberationem quoq. partus significat. vt, Antequam parturiret, peperit. Parturientium autē cùm magna anxietas & dolor grauis esse dicatur, cuiuscunq. rei aut negotij difficultas horrenda, huiusmodi significatur orātionibus. Dolores parturientis veniēt ei. Et filia Sion quasi parturiēs. &, Mulier cùm parit, tristitiā habet, &c.

FILIVS.

Amatus. Ierem. 31. Gens, Natio. Ezech. 16. Præstantia. Iob. 17. Apocal. 1.

FILIVS primogenitus charum amatumque caput. vt, Quia factus sum Israeli pater, Ephraim primogenitus meus est. Filia gentem aut nationem addito aliquo explicante. vt, Sicut mater, ita & filia eius.

Præstantissimam & fortissimam in vnoquoque genere rem, primogenitam dicimus. vt, Consumat brachia illius primogenita mors. Atque ita Christus primogenitus mortuorum, siue primogenitus ex mortuis appellatur.

PVER, INFANS.

Simplicitas. Innocentia 1. Pet. 2. Psal. 8. Imperitia. Isai. 11. Minister. Num. 11. Iudic. 7. Heli. 2. Imperfectio. 1. Cor. 14. Isai. 10. Isai. 11.

PVER, infans, simplicitatem & innocentiam moribus præstat, & nomine repræsentat suo. vt, Sicut modò geniti infantes rationabiles, sine dolo. &, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. Et delectabitur infans ab vbere matris suæ. Et magistrū infantium habentem formam scientiæ. Puer familiarem famulum & ministrum significat. vt, Cùm prophetarent in castris, cucurrit puer, & nuntiauit Moysi. Et descendat tecum Phura puer tuus. &, Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Dominus. Puer paruulus insipientiam, imperfectionem & imbecillitatem significat. vt, Nolite pueri effici sensibus. Et puer scribet eos. &, Puer paruulus minabit eos.

IVVENIS.

Iuuenis. Iob. 32. Prouerb. 20. Imperitia. Psal. 36. Iuuenes. Robur. Isai 40. Isai. 44. Thren. 1.

IVVENVM florens ætas plus virium quàm consilij habet. ad voluptates & lusus procliuior est, S.S.E. Iunior sum tempore, vos autē antiquiores: propterea veritus sum vobis indicare meā sententiam. &, Exultatio iuuenum fortitudo eorum. Et iuuenes defecerunt de choro psallentium. Iuuenis nomen rerum imperitiam & inexperientiam aliquando indicat. vt, Iunior fui, etenim senui, id est, à primis imperitiæ annis, vsque ad senectam, quæ multis exemplis edocta est. Et miraculi argumento scriptum est: Iuuenes vestri visiones videbunt. Iuuenis etiam fortitudinem roburque significat, vt à contrario scriptum est, Iuuenes in infirmitate cadent. &, Laqueus iuuenum omnes. Et iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

VIR.

Vir. Genes. 1. Genes. 3. Psalm. 146. Præstantia. Genes. 6. Genes. 15. Genes. 42. Psal. 4. Psal. 78. Princeps. Genes. 45. Genes. 46. Exod. 32.

VIR principatum, robur, fortitudinem, animique constantiā natura sortitur. at his partibus fœmina præstat, S.S.E. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro est assumpta. Et sub viri potestate eris. &, Neque in tibiis viri beneplacitum erit ei.

Significat autem vir præstantiā ih ea facultate, arte vel virtute, vel vitio, cuius mentio fit. vt, Noe vir iustus atque perfectus. Et erat Esau vir gnarus venandi. Iacob autem vir simplex & habitans domi. &, Prouideat rex virum sapiētem. & Virum sanguinū & dolosum, dixit Psaltes. &, Viri diuitiarum. Principem quoque & magnatem aliquem indicat. vt, Deferte viro munera. &, Non audebant videre faciem viri. &, Moysi enim huic viro nescimus quid acciderit.

SENEX.

Vita longa Genes. 15. Prudentes. Exod. 6. Leuit. 19. Senibus. Genes. 11. Psal. 91.

SENIBVS virium minus, prudentiæ verò plus, secundùm naturam est: illud ex effeto, per ætatem, corpore; hoc ex longo rerum vsu accidit. vnde miraculi loco scribitur, seni iam emortuo natum filium Abrahæ. Et consilio ineundo senes adhiberi solent. vt, Vade & congrega semores Israel, & dices illis. &, Honora personam senis. In publicarum rerum administratione senes. Et senes eius prudentiam doceret. Ostendunt autem senum, aut senectutis verba, longæuam vitam, maximè verò adiuncto epitheto. vt, Mortuus est in senectute bona. Et senectus mea in misericordia vberi. &

non erit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isai. 65. Zach. 7.

non erit amplius infans dierum: & senex, qui nō compleat dies suos. Huc pertinet: Et viri baculus in manu eius, præ multitudine dierum. Prudentiæ quoque sapientiæ & auctoritatis significationem obtinent nomina hæc. vt, Corona dignitatis senectus. Et in cathedra seniorum laudabūt te. Et dignitas senum canicies. Et super senes intellexi. Debilitas, & imbecillitas, his etiam nominibus indicatur, vt Pater noster senex. &, Erat autem Abraham senex. Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem tuam.

Prudentia. Auctoritas. Prouerb. 16. Psal. 106. Psalm. 118. Debilitas. Genes. 19. Ruth. 4.

SOCIETATES ET RELATIONES.

CAP. LXXXV.

EX iis, quas superius indicauimus, ætatibus & personis hominum inter consuetudines ac societates oriuntur. Quarum variæ species sunt.

Socivs, Societas.

Societatis ratio mutuam operam & auxilium postulat & significat. vt, Mulier, quam dedisti mihi sociam, ipsa dedit mihi, & comedi. &, Gradiamur simul, eroque socius itineris tui. Et dedi ei socium Ooliab.

Mutua opera. Genes. 1. Genes. 33. Exod. 31.

Vitæ quoque & conditionis similitudinem, vox hæc significat. vt, Frater fui draconum & socius struthionū. Et principes tui socij furum. &, Nolo vos socios fieri dæmoniorum. Et socios gaudij mei omnes vos. Et in altero socij taliter conuersantium effecti. &, Vos estis in societate filij eius.

Consuetudo. Similitudo. Iob. 30. Communicatio. Ioan. 1. 1. Cor. 10. Hebr. 10. 1. Cor. 1.

Concvrsvs.

Concvrsvs plerumque cognoscendi causa sit, & in rebus repentinis, admirationemque efficit: & ferè tumultibus & turbis affinis est, s. s. e. Populus concurrens augebatur cum Absalon. &, Concurrite vndique ad victimam. Admirationis & commodi proprii causa etiam fieri solet. Sic enim concurrebant multitudo vicinarum ciuitatum Ierusalem, adferentes ægros, &c. &, Cùm nullus obnoxius sit, de quo possimus reddere rationem concursus istius.

Cognoscendi auiditas. 2. Reg. 15. Ezech. 39. Admiratio. Tumultus. Act. 5. Act. 19.

Conventvs.

Conventvs idem multorum studium arguit, & significat, communionemque consiliorum aut rerum: à cōcursu, hoc differt, quòd qui cōueniunt, quam ob rem conueniantur sciunt. qui verò concurrunt, plerumque ignorant, antequam conuenerint. Itaque affinis est concursus tumultibus quā conuentus, s. s. e. Omnes hi conuenerunt in vallem siluestrem, quæ nunc est mare salis. Cumque indigeret aqua populus, conuenerunt aduersum Moysen & Aaron. &, Principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. &, In conueniendo populos in vnū, & reges, vt seruiant Domino. Et protexisti me à conuentu malignantium. Hæc omnia præter eam, quam indicauimus, rationem, facultatem quoque ad agendum significant. Nam coniunctis viribus facilius expeditur negotium.

Idem studium. Genes. 14. Num. 20. Psal. 2. Psalm. 101. Facultas.

Popvlvs.

Popvlvs non solùm gentem & numerum capitum, sed religionis & studiorum quoque partes ab aliis discretas significat. vt, Duo populi ex ventre tuo diuidentur: populusque populum superabit. Significat etiam genus & partes certas notissimas, quas quisque imitetur & sequatur. vt, Et appositus est populo suo. &, Ego congregor ad populum meum. Quibus in locis & aliis eiusmodi, status eorum, qui ex hac vita deceesserе, significatur. Et in illis etiam locis populus Ecclesiam, & vitæ, dignitatisque communionem significat. Exterminabitur de populo. Et peribit de populis suis. Populus sempiternus illi dicuntur, qui iam diu perierunt: vt, Detraxero te, cum his, qui descendunt in lacum sempiternum.

Factio. Religio. Genes. 25. Gen. 15. Status. Definctorum vita. Genes. 49. Ecclesia. Communitas. Vita. Exod. 30. Leuit. 7. Mortui. Ezech. 26.

Civitas.

Apvd Latinos Interpretes, Ciuitas plerumque idem est, quod Romano sermone vrbs dicitur: continet autem vrbs muros & ædificia, propriè verò ciuitas ciues: sed vtcunque sit, præter pauca loca ciuitas in satis, & ædificia & ciues complectitur. Prioris significationis multa sunt exempla. vt, Cain ædificauit ciuitatem. Et Ninus ædificauit Niniuen & plateas ciuitatis. &, Cale, hæc est ciuitas magna. Posterioris verò illa. Zebul enim princeps ciuitatis. Et principe stringinta ciuitatum. Ciuitas frequens felicitatem significat. vt, Plateæ ciuitatis complebuntur pueris & infantibus. Ciuitas supra montem posita, Aposto-los & discipulos suos Euangelij præcones & testes, dixit Christus. Ciuis est, qui ciuitatis legibus, moribus & ornamentis, atque commoditatibus vtitur. vt, Anima, quæ per superbiam aliquid commiserit, siue ciuis ille fuerit, siue peregrinus. &, Ne quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. &, Non estis hospites & aduenæ: sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei.

Vrbs. Genes. 4. Genes. 10. Ciues. Iudic. 9. Iudic. 19. Propheticè. Zachar. 2. Matth. 5. Manentem commoditas. Matth. 5. Luc. 19. Ephes. 2.

Vidvitas, & Orbitas.

Vidvitas humilitatem, priuationem, & splendoris dignitatisque abdicationem significat illo loco, apud Isaiam. Sede vidua tacens: & intra in tenebras filia Chaldæorum. Et in illo, Non vocaberis vltrà derelicta, &c.

Deiectio. Isai. 47. Isai. 62.

Pædagogvs.

Pædagogvs institutorem eorum, qui minori intellectu & facultate sunt: qualem Legem fuisse, Paulus affirmat.

Institutio. Gal. 3.

Hæres, Hæreditas.

Hæres est, ad quem alterius bona, vel naturæ vel adoptionis iure possidenda pertinent. Itaque participationem in vita, & proprietatem post vitam, hæredis nomen indicat. vt, Ecce vernaculus meus hæres meus erit. Et non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Ad hanc autem rationem illud spectat, quòd Christus, qua Deus est, hæres est vniuersorum secundùm naturam, vtpote patris filius; & qua homo est, hæres quoque dicitur, quippe qui Dei filius & meritò etiam obedientiæ perpetua hæreditate dignissimus, s. s. e. Hic est hæres. Et Quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula. Ex cuius plenitudine, cùm omnes acceperint homines. Hæredes etiam dicuntur, quicunque hæreditatem capiunt salutis. Nam Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide & hæredes regni, quod repromisit diligentibus se.

Participatio & possessio. Genes. 15. Hebr. 1. Hebr. 11. Luc. 12.

Hospes.

Hospes, & is, qui alium hospitio excipit, & is, qui exceptus fuerit, dici solet. Prior ratio humanitatis & officij significationem habet. Posterior verò alienationem à ciuitatis vsu, & dignitate, atque adeò humilitatem quandam & indigentiam significat, ferèque eadem cum peregrino est. Prioris exempla sunt. Caius hospes meus. &, Petat vnusquisque à vicinis suis, & ab hospita sua. &, Hospitales inuicē sine murmuratione. &, Hospilitatem nolite obliuisci. Et introduxit eum in hospitium suum. Posterioris verò significationis huiusmodi exempla sunt. Tanquam memoria hospitis vnius diei. Hospes eram, & collegistis me. &, Alienati à conuersatione Israel: & hospites testamentorum. Et defuncti sunt, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram.

Humanitas. Rom. 16. 1. Pet. 4. Alienatio. Ephes. 2. Gener. 19. Hebr. 11. Hebr. 13.

Peregrinvs.

Peregrini nomen, & peregrinandi verbū idem ferè quod hospes, significat. Sed hospes certum quoddam hospitiū habere videtur, peregrinus incertum: & ignotior peregrinus quàm hospes est. Itaq. inopię & indigentiæ rationibus, hæc verba explicantur: vt, Descendit Abraham in Ægyptū vt peregrinaretur ibi. Et hæc est Hebron, in qua peregrinatus est Abraham & Isaac. Et

Peregrinus. Genes. 12. Genes. 23.

Exod. 23. Matth. 27. Isai. 60. 2. Paral. 14. Isai. 28. Sophon. 1. Negligētia. Ierem. 14. 1. Pet. 2. 2. Pet. 1. Genes. 47. Officium. 2. Cor. 8. Alienus. Genes. 19. Genes. 23. Inopia. Deut. 24. Ephes. 2. Cinis minor. Genes. 17. Exod. 12. Exod. 29. 3. Reg. 2. Paganus. Philip. 3. Luc. 17.

Et peregrino molestus non eris, scitis enim aduenarum animas, quia peregrini fuistis in terra Ægypti. Et agri in sepulturam peregrinorum empti mentio in Euangelio facta est. Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos &c. Peregrini quoque nomen adiectiuum idem significat quod rarum & egregium, vel alienum à communi consuetudine, vt altaris peregrini cultus. Et peregrinum est opus eius, ab eo. Et induti sunt veste peregrina. Illud etiam animaduertendum est, res vrbium & terrarum peregrinationis suæ tanquam ad se parum pertinentes, à peregrinis negligi, maximè verò ab iis, qui breui tempore commorantur. Ex qua ratione huiusmodi loca explicari possunt. Quare quasi colonus futurus es, & quasi viator declinans ad manendum? &, Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere à carnalibus concupiscentiis. Et idem Petrus, ob eam causam peregrinationem vitam hanc dixit, & tabernaculum Interpres vertit. Humanitatis autem testimonium illud est, quòd Paulus Lucam peregrinationis suæ comitem appellat.

Advena.

Advena idem quod hospes est, sed qui diutius commoratur, & publicis commodis non tam fungitur, quàm vtitur, vtpote quia & ratione & rerū vsu distinguitur, atque ita illum significat, cui ciuitatis & populi dignitas tribuitur. vt, Ingressus es vt aduena, nunquid vt iudices? &, Aduena sum & peregrinus, vos date mihi sepulchrum vobiscum. Inopiæ quoque significationem habet aduenæ nomen. vt, Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui: siue aduenæ qui tecum commoratur in terra, & intra portas tuas est. &, Non peruertes iudicium aduenæ. Et non reuerteris vt colligas reliquias, sed relinques aduenæ, pupillo ac viduæ. Et iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei.

Negligētia. Ierem. 14. Ignotus. Isai. 32. Incerta cum fine dirigit. Isai. 21. Ezech. 36. Imparata res & certa. Proverb. 6. Alienigena. Cinis minor. Genes. 17. Exod. 12. Exod. 29. 3. Reg. 2. Paganus. Philip. 3. Luc. 17. Act. 10. Terror. Ezech. 30. Profanus. Exod. 12. Num. 14. 1. Esdr. 10. Psal. 39. Luc. 17. Gentilitas. Zach. 9. Rom. 1. Rom. 10. Gentilitas inimicitia. Isai. 3. Zach. 9. Rom. 1. Rom. 10. Pythones. Isai. 13. Gloria. Splendor. Nitor. Matth. 6.

Viator.

Viator vel peregrinus animum sui tantum itineris conficiendi studiosum, & obuias in itinere res, aut oblata quęque sine cura vel sollicitudine spectantem, ac propterea res omnes alias negligentè tanquam ad se nō pertinētes indicat, s. s. e. Quare futurus es quasi colonus, & quasi viator, declinans ad manendum. Huc etiā illa D. Petri oratio spectat: Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere à vitiis. Significat etiam hominem hospitem ignotum, & breuissima consuetudine exceptum, cum quo minimum negotij, aut amicitiæ antea fuerit initum, nec futurum exspectetur. Estque in ratione humanæ societatis extremus gradus. vt, Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori aperui. Præterea vulgarem, aut quemlibet sine conditionis delectu hominem significat viator in loco. vt, Interrogate quemlibet de viatoribus: & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Et terra deserta erit, exculta quæ quondā fuerat desolata in oculis omnis viatoris, id est, publicè. Improuisum & imparatum negotium, tamen certum viatoris similitudine indicamus. vt, Veniet tibi quasi viator egestas.

Alienigena.

Alienigena illum significat, qui quanquam eodem ciuitatis & religionis iure vtatur, tamē in tribubus Israelis non connumeratur, sed aliunde oriundus censetur. Quam ob rem, à sacrorum ministerio excluditur & functione, s. s. e. Tam vernaculi quàm emptitij, & alienigenæ circuncisi sunt. Et hæc est religio Phasē: Omnis alienigena non comedet ex eo. Et alienigena non comedet ex eis, quia sancti sunt. Et insuper, Et alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de longinquo &c. Et mihi alienigenæ amici facti sunt. Sæpe etiam eum significat, qui non solùm à genere, sed ab Israelitarum religione alienus est. vt, Detester cubile incircuncisorum, & omnis alienigenæ. &, Non est inuentus, qui daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Et vos scitis, quomodo abominatio sit viro Iudæo accedere ad alienigenam. Interdum autē hospitis, aduenæ, peregrini, alienigenæque significationes permisceri solent: id quod sententiæ ratio suis in locis indicabit.

Alienigenæ vel peregrini nomen, in sermonibus de bello, terrorem auget, s. s. e. Et dissipabo terram & plenitudinem eius, in manus alienorum. Significat etiā hominem à sacrorum communione, atque ex consequenti, à morum consuetudine alienum & profanum quempiam. vt, Omnis alienigena non comedet ex eo. &, Ne quis accedat alienigena & qui non est de stirpe Aaron. Et duximus vxores alienigenas. &, Mihi alienigenæ subditi facti sunt. &, Non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

Gens.

Gentivm nomine plerumque eæ appellantur, quæ à vero Dei cultu alienæ sunt, distinguunturque, hoc nomine ab Ecclesia olim Israelitica. Nunc verò Ecclesia & à Synagoga, & à Gentibus, & ab hæreticis & schismaticis distinguitur. Igitur gentium nomen alienationem significat, s. s. e. Effunde iram tuam in gentes, quæ te non nouerunt. Et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessiones tuas terminos terræ. Aliquando nomen gentium pro posteritate Chanaan vsurpatur. vt, Manus tua gentes disperdidit.

Alienatio. Psal. 78. Psal. 2. Chananæi. Psalm. 43.

Barbarvs.

Barbari vel alienigenæ vel alieni nomen appellatum, terrori est & horrori maximo: ideoque in hunc modum frequenter apud prophetas legimus. vt, Dissipabo terrā & plenitudinē eius in manus alienorū.

Terror. Exech. 30.

Gentes privatæ.

Schythæ immanes ac barbari habentur, s. s. e. Miseros autem, qui, etiam si apud Scythas causam dixissent, innocentes iudicarentur. Græci, Israelitarum, propter religionis odium, inimici habētur. Eiusq. nominis appellatio amplificationem inimicitiæ indicat. vt, Filios Iuda & filios Ierusalem vendidistis filiis Græcorum. Gentilitatis etiam, & alienæ à verō Dei cultu religionis symbolum est. vt, Et suscitabo filios tuos Sion, super filios tuos Græcia. Et Iudæo primum & Græco. &, Non est apud Deum distinctio Iudæi & Græci.

1. Mach. 4. Gentilitas inimicitia. Ioel. 3. Zach. 9. Rom. 1. Rom. 10.

Græcia.

Græciam pro vniuersa gentilitate, dixit Zacharias: Suscitabo filios tuos Sion, super filios tuos Græcia. Aliquando cultissimam inter gentes nationem nomen Græcorum significat. vt, Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum.

Gentilitas. Zach. 9. Rom. 1.

Arabs.

Arabem pro pastore prophetę dixerunt, per Synecdochen. vt, Non fundabitur vsque ad generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs.

Pythones. Isai. 13.

Rex.

Regis nomen aliquando sacræ literæ vsurpant, vt præstantissimam & fortissimam in vnoquoque genere rem significent. Sic enim apud Iob regem interpretationem legimus, siue vt Hebraice ad verbū est, Regem conturbationum.

Iob. 18.

Salomon.

Ex personarū & nominū exemplis artes, vel studia vel facultates significantur, quibus illi maximè excelluere; vt ex persona Salomonis humana gloria, fastus & secundarum rerum vsus elegantissimus indicatur, s. s. e. Amen dico vobis, Neque Salomon in tota gloria sua, non fuit vestitus, sicut vnum ex his.

Gloria. Splendor. Nitor. Matth. 6.

DE REBVS HVMANO VSVI INVENTIS.

CAP. LXXXVI.

CÆTERARVM verò rerum, quæ post humanæ naturæ ruinam vel ad correctionem & commodiorem vitæ vsum quæ sitæ & inuentæ, vel ad miseriam

Universidad de Deusto
Biblioteca

augendam adiectæ sunt, seriem oportunâ subiiciemus.

Animorum enim instructiones, refectiones & communicationes variis rebus & actionibus efficiûtur, quarum pars verbis & sermone, pars etiam rebus constat.

NOMEN.

Rerum futurarum vel præteritarū recordatio.

NOMEN ad res significandas impositum esse, idq. in propria & communia diuidi, nemo est, qui nesciat. Quædam autem nominum obseruationes sunt ad earum & arcanum sermonem pertinentes. Namq. persæpe nomina induntur ad futuræ vel præteritæ rei significationem & cõmemorationem. vt, Dixit Dominus ad me, Voca nomẽ eius, accelera spolia detrahere, festina prædari. Nonnunquam nomen ipsum personæ lo

Isai. 8.

Nomẽ pro persona. Exod. 37.

cum vicemque refert. vt, Tu fili hominis, sume tibi lignum vnum, & scribe super illud Iudæ & filiorum Israel, sociorum eius. Et tolle lignum alterum, & scribe super illud, Ioseph, lignum Ephraim & cunctæ domus Israel sociorumq. eius. Nomina certa personarũ & locorum dignitatis confirmandæ causa appellantur. vt,

Dignitas. 2. Paral. 13.

Num ignoratis quòd Dominus Deus Israel dederit regnum Dauid super omnem Israel? & paulò inferiùs, Præualuerunt, inquit, contra Roboam filium Salomonis. inferius etiam: Et eiecistis Sacerdotes Domini filios Aaron, atque Leuitas. Aliquando nomen aliquod appellatum professionis cuiuspiam & studij symbolum est. vt, Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine,

Professio. Matth. 7.

intrabit in regnum cælorum. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.

Matth. 19.

Virtus.

Nomen idem quod virtus, facultas, efficientia, auctoritas, valet frequentissime. vt, Vidimus quendam

Luc. 9. Iohan. 2. Matth. 12. Act. 3.

eijcientẽ dæmonia in nomine tuo. &, Iis qui credunt in nomine eius. Et in nomine eius gentes sperabunt. Et in nomine Iesu Christi Nazareni, surge & ambula.

Fama. Cant. 1. Prouer. 22.

Nomen pro fama vsurpatur. vt, Oleum effusum nomen tuum. &, Melius est nomen bonum quàm diuitiæ multæ. Negato nomine, res etiam esse negatur. vt,

Nomen negatum. Prouer. 10 Prouer. 30 Ministerij. Psalm. 148. Exod. 32.

Nomen impiorum putrescet. Et quod nomen eius, & quod nomẽ filij eius si nosti? Nomen pro munere & ministerio ponitur cũ verbo Vocare. vt, Qui numerat multitudinẽ stellarum, & omnibus illis nomina vocat. &, Ego vocaui ex nomine Bezeleel. Et omne, quod vocauit Adam animam viuentem, hoc est nomen eius. Et de ventre matris meæ, recordatus est nominis mei.

Isai. 49.

Consilij professio. 1. Paral. 12.

Nomina dãntur, explicantur & scribuntur ad studium & consilium asseuerandum, & professione quadam confirmandum. vt, Porrò de Zabulon, qui egrediebantur ad prælium, &c. Et de Nephtali, & de Dan, & de Aser, &c. Nonnunquam contemptus & humilitatis exprobrandæ causa nomen alicuius aut patris aut

Ignobilitas 2. Paral. 10.

fratrum eius profertur. vt, Nonne est nobis pars in Dauid, nec hæreditas in filio Isai. &, Nõne hic est faber, & fabri filius & mater eius dicitur Maria; & fratres

Matt. 6.

eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas?

VERBVM.

Res. Luc. 1. 2. Reg. 2.

VERBVM idem significat, quod mente cogitatum oreque pronuntiatum est: habet tamen in natura certam definitionem, atque rebus ipsis, & rerum efficientiis actionibusque conuenit. Ex hac autem ratione ad multa significanda traducitur. Namque res ipsas veras & certa definitione notabiles indicat. vt, Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Et eo quòd fe-

Negotium Consilium Deuter. 25. Isai. 30. Exod. 2. Argumentum. Sententia. Exod. 4. Exod. 25.

cisti verbum istud. Negotium quoque aut consilium significat, & omnem rei cuiuspiam vel personæ rationem. vt, Gloria Dei est celare verbum. &, Quia reprobastis verbum hoc. Et palàm factum est verbum istud.

Aliquando idem valet quod argumentum, vel sententia orationis actionisue alicuius. vt, Si non crediderint tibi, nec audierint sermonem signi prioris, credent verbo signi sequentis. Et munera subuertunt verba iustorum. Et non potero immutare verbũ Domini.

Mandatum Exod 19. Deut. 2.

Mandatum, quod Latinis dicitur, verbum quoque in sactis vocatur, S.S.E. Cumque retulisset Moyses verba populi ad Dominum. Et misi nuntios ad Schon regem Hesebon verbis pacificis. &, Non adderis ad verbum, quod ego vobis loquor. Deut. 4.

Illud autem maximi mysterij est, quod secundùm Dei Filius. Iohan. 1. diuinis persona Verbum dicitur, S.S.E. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & verbum caro factum est.

Euangelium Matt. 3. Matth. 11. Luc. 1.

Euãgelium quoque verbum dicitur. vt, Loquebatur eis verbum. Et orta persecutione propter verbum: & qui audiunt verbum & suscipiunt, &c. Et vt cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

Fabula. Exod. 36.

Verbum populi est fabula publica, quæ de miseris & afflictis circunfertur. Sic apud Ezechielem; Ascendistis super labium linguæ & verbum populi. vbi noster Interpres rectè vertit, *opprobrium*.

ORATIO.

Petitio. Supplicatio

ORATIO quid communiter significet, omnes norunt. sed in religionis argumento petitionem, postulationem, supplicationem & deprecationem significat. vt, Respice ad orationem serui tui. &, Audi hymnum & orationem. &, Intende voci orationis meæ. &, Orationes iustorum exaudiuntur. &, Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

VERITAS.

Effectus Constantia

VERITATEM ita definimus, vt editis orationi aut similitudini aut exemplo rem conformem, & consentaneam esse dicamus. Opponitur autem in oratione veritas mendacio. Exemplo vel parabolæ veritas ita opponitur, vt vmbra corpori, imago rei ipsi ex qua effecta est. Itaque veritatem ipsam rem certam & constantem esse dicimus. Veritas igitur ad promissum relata, promissorum præstitum effectum; ad conuenta verò & dicta, constantiam significat. vt, Non est enim veritas, nó est misericordia, & non est scientia Dei in terra. &, Loquimini veritatem vnusquisque ad proximum suum.

Zach. 8.

Veritas etiam cum misericordiæ nomine coniuncta, beneficium præstitum, aut præstandum significat. vt, Si facitis misericordiam & veritatẽ cum domino meo. Et misericordia & veritas te non deserant.

Benefitium. Gene. 24. Prouer. 3.

Sæpè etiam veritas iusti & æqui cognitionem studiumque significat. vt, Prouide autem de omni plebe virtos sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas. &, Tu fecisti cum patre meo Dauid misericordiam, sicut ambulauit in cõspectu tuo, in veritate & iustitia. &,

Æquitas Studium. Exod. 18. 3. Reg. 3. Dan. 3.

Quia in veritate & in iudicio induxisti omnia hæc, propter peccata nostra. Christi autem veritas, diuinum Spiritus sancti beneficium in homines collocatum, & nouorum hominum regeneratio est, S.S.E. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre. Et lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum. &, Quem ego mittam vobis spiritum veritatis. Et sicut est veritas in Iesu, deponere veterem hominem, &c. Ipse etiam Iesus Christus, qui summam rerum omnium, quæ ad vitam & salutem pertinent, in se completissimam perfectissimamque continet, veritas appellatur. vt, Ego sum via, veritas & vita. Et veritas liberabit vos.

Christus. Iohan. 1. Iohan. 3. Ephes. 4. Iohan. 14. Iohan. 8.

IVDICIVM. משפט

Æquitas. Gene. 18.

IVDICIVM in sacris litteris idem quod æquitatem significat frequenter. vt, Scio quòd præcepturus sit filiis suis, vt faciant iudicium & iustitiam. Et non timeatis à facie viri, quia Dei iudicium est. Pœnam quoque ex sententia lata repetitam, iudicium sacri auctores

Pœna. Exod. 6.

dicunt. vt, Ego redimam vos in brachio excelso, & in iudiciis magnis. Et in diis Ægyptiorum faciam iudicia.

Leges quoq. ad publicarum rerũ & hominum inter se societatem conseruandã, latæ, iudicia propriè vocantur. vt, Ibi constituit ei præcepta atque iudicia. &, Hæc sunt iudicia, quæ propones eis. Si emeris seruum Hebræum &c. Et custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo, viuet in eis. Diuinæ prouidentiæ & humanarum rerum curæ significationem illustrem

Lex. Exod. 21. Exod. 23. Leuit. 18. Prouidentia

iudicij & iudicare verbum habet. vt, Et ipse iudicabit orbem in æquitate; paramit in iudicio thronum suum.

Ipse. Et auste-

Psal. 10. Iudicatio. Exod. 23. Causa iudicata. Iohan. 3. Iohan. 5. Iohan. 12. Rom. 2. Rom. 3.

Et Auferuntur iudicia tua à facie eius Et diriget mansuetos in iudicio. Aliquando iudiciũ, iudicum munus officiumq. significat, quam iudicationẽ dicere possumus. quæ significatio, alij verbo Hebraico נגד respondet. vt, Nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies: pauperis quoque non misereberis in iudicio. Iudicium quoque iustam cuiusquã damnationem dicimus, causamque iudicatam interpretamur. vt, Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mũdum, &c. Et neque enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. &, Nunc iudicium est mũdi. &, Quoniã iudiciũ Dei est in eos, qui talia agũt. Nam iudiciũ quidem ex vno in cõdemnationem, &c.

LAVS.

Argumentum rei. Exod. 15. Deut. 10. 1. Paral. 29. Testimonium. Psal. 8. Psal. 21.

LAVDARI solent ea, quæ probantur, aut quæ magna vtilitaq. putantur. Est igitur laus magnitudinis, vtilitatis aut beneficij accepti argumentum, idque significat. vt, Fortitudo mea, & laus mea Dominus. &, Ipse est laus tua, & Deus tuus. Et tibi laus; cuncta enim, quæ in cælo, & quæ in terra, tua sunt. Agnitionem & testimonium magnitudinis atque dignitatis quoque significat. vt, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. &, Tu autem in sancto habitas laus Israel. Et semper laus eius in ore meo. Carmen etiam gratulatorium laus appellatur. vt, Auditam facite vocem laudis eius. &, Magnificate eum in laude. Et venient in Sion cum laude.

Carmen. Psalm. 65. Psal. 88. Isaiæ. 35.

SALVTATIO.

Pax. Amicitia. Exod. 18. 2. Reg. 15. Dignitatis testimonium. 4. Reg. 10. Matth. 23. Negotij finalium. 4. Reg. 4. Luc. 10.

SALVTATIO, mutuæ pacis & charitatis signum est. vt, Egressus Moyses in occursum cognati, adorauit, & osculatus est eum: salutaueruntque se mutuo. Et egressus est Saul obuiam Samueli, vt saluraret eum.

Est etiam salutatio honoris exhibitio, & dignitatis testimonium. vt, Descendimus ad salutandos filios regis & filios reginæ. Et Pharisæi & Scribæ salutationes in foro amare arguuntur.

Salutationem prætermittere aut eius est, qui consuetudinem alterius aspernatur, aut qui negotio suo intentus, intermissionem vitat. vt, Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te quispiam, non respondeas illi. Et neminem per viam salutaueritis.

PARABOLA.

Carmen sublime. Num. 23. Iob. 27. Prouerbiũ. 3. Reg. 4. Prouerb. 1. Exemplum

PARABOLA propriè carmen dicitur, notabili sententiæ argumẽto, & dicendi genere sublimi ac figurato cõpositum. cuiusmodi in oraculis & vatum respõsis plurima exempla sunt, S.S.E. Assumptaq. parabola sua, dixit Balaam. Et addidit quoq. Iob, assumens parabolã suam, & dixit. Præterea etiam parabola sententiã significat breuem, ad institutionem vitæ ac morum concinnatam S.S.E. Locutusque est Salomon tria millia parabolas. Et animaduertet parabolam & interpretationem eius. Significat quoque parabola rei gestæ vel gerendæ exemplum, siue rei ipsius, siue doctrinæ causa editum. perinde enim ad disciplinam vtrumuis valet: plerumque autem ex exemplo edito, parabola sumitur. vt, Sume tibi parabolam istam contra regem Babyloniæ. &, Narra parabolam ad domum Israel. &, Christus Dominus in parabolis locutus est multa.

Isai. 14. Ezech. 17. Matth. 13.

Fabula vulgi. Psal. 88. 2. Paral. 7. Iob. 17. Num. 14. Eccle. 5.

Parabola etiam pro vulgi fabula, de cuiuspiam probroso aut infami exemplo susceptа vsurpatur: & extremæ abiectionis argumentum est. vt, Factus sum illis in parabolam. &, Tradam eam in parabolam. &, Posuit me quasi prouerbium vulgi; & exemplum sum coram eis. &, Dabo eos in vexationem, afflictionemque omnibus regnis terræ, in opprobrium & in parabolam, & in prouerbium, & in maledictionem. Et eris opprobrium, & blasphemia, & exemplum, & stupor omnibus gentibus.

IMAGO.

Similitudo. Deut. 4.

IMAGO pro simulacro aliquando vsurpatur. vt, Ne forte decepti faciatis vobis similitudinem, sculpturam aut imaginem masculi vel fœminæ, similitudinem omnium iumentorum, quæ sunt super terram. &, Ingressusque est omnis populus terræ templum Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt vehde. Significat quoque imago idem quod exemplum virtutis & efficientiæ, ãb aliquo exemplari, pro naturæ cuiusque modo, deductum. vt, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinẽ nostram. &, Nam quos præscíuit & prædestinauit conformes fieri imagnis filij sui. Aliquando rem leuem exiguæ subsistentiæ in specie quidem æstimatam, reuera autem caducam & parui ponderis. vt, Veruntamen in imagine pertransibit homo.

4. Reg. 11. Exemplum Gene. 1. Rom. 8. Leuit 26. Psal. 38.

Quandoque etiã imago subsiantiã & definitionẽ ipsam rerum significat. vt, Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum.

Substantia. Hebr. 10.

Imago rem tenuem & ferè spiritualem, aut saltem à materiæ crassitie alienam aliquando significat. vt, Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis. Significat etiam, cùm ad res diuinas refertur, virtutis diuinæ veram & certam reprę sentationem, ita vt repræsentatio Latina significatione Oratorũ, & Iurisconsultorũ, modò à nobis vsurpetur. vt, Vmbrã habens lex futurorum bonorũ, non ipsam imaginem rerum. &, Quos præscíuit conformes fieri imagini filij eius. &, Sicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginem cælestis. Nonnunquam imago pro re leuissima, fluxa & euanescente, atque adeò pro adumbrata felicitate, nec vera, nec constanti vsurpatur. vt, Veruntamẽ in imagine pertransibit homo. &, In ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

Species spiritualis. Iob. 4. Repræsentatio. Hebr. 10. Rom. 1. 1. Corint. 15. Fluxa res. Psalm. 38. Psalm. 72.

SPECTACVLVM.

Admirabile 2. Reg. 23.

SPECTACVLVM semel pro admirabili re vsurpatur in Latinis Bibliis: Ipse quoque interfecit virum Ægyptium, virum dignum spectaculo. Præter hoc autem exemplum cætera spectacula & horrenda & grauissima sunt; probrosaque existimantur, qualia eorum qui supplicio afficiuntur ignominioso. vt, Omnis turba eorum, quæ aderat ad spectaculum istud. &, Spectaculum facti sumus omnibus hominibus. &, In altero quidẽ opprobriis & tribulationibus spectaculo facti.

Ignominia. Leuit. 24. 1. Cor. 4. Hebr. 10.

SCRIBERE, SCRIPTVRA.

Scriptura. Exod. 17. Memoria. Deut. 11. Isai. 65. Testimonij causa. Deut. 31. Habac. 2. Res scitu dignissima. Apocal. 14. Recordatio Isai. 49.

SCRIBENDI vsus maximus est ad communicandam rerum actionumque notitiam: quandoquidem verba ore prolata cum præsentibus tantùm communicari possunt, eaque semel emissa non constant, atque auditorum mẽte sæpè excidunt. Scriptura verò eadem multis constantíque est; & commissam sibi sententiam fideliter refert, atque ad absentes & ad posteros quoq. transmittit, S.S.E. Scribe hoc ad monumentum filiis Israel. Igitur memõtiæ conseruandæ significationem scripturæ vsus habet. vt, Scribes ea super postes, &c. &, Ecce scriptum est coram me; non tacebo.

Testimonij

Testimonium quoque exhibendi & contestandæ rei causa res scribuntur. vt, Scribite vobis cantẽum istud: & scripsit Iosue super lapides, &c. & legem regni scripsit in libro. &, Scribe visum, & explana sermonem.

Rem præterea maximam, & scitu dignissimam, ac vtilissimam scribendi cura alicui imposita significat. vt, Audiui vocem de cælo dicentem mihi, Scribe; Beati mortui qui in Domino moriuntur, &c.

Scribitur aliquid in palmis ad recordationẽ. vt, Ecce in manibus meis scripsi te.

LITERA.

Eruditio. Isai. 29. Rudiras. Iohan. 7. Act. 4.

LITERARVM eadem, quæ scribendi, ratio, ac significatio est. quædam autem singulariter orationes obseruantur, quæ priuatim aliquid significant. vt, Scire, literas eruditionis; nescire verò, vulgaris ingenij notam refert, S.S.E. Quum dederint scienti literas, dicet, Non possum legere, quia signatus est: & dabitur nescienti literas, & dicet, Non possum legere, quia nescio literas. &, Quomodo hic literas scit? &, Videntes autem Petri constantiam, & Iohannis, cognito quòd homines essent sine literis & idiotæ, admirabantur.

Admir. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verbum scriptum. 2. Timoth. 3. Tertario. Gal. 6. Act. 28.

Literæ sacræ diuinorum librorum studium significant. vt, Memento, quòd ab infantia sacras literas nosti Testimonium etiam & affirmationem, certamque sententiam literæ significant. vt, Videte qualibus literis scripsi vobis. &, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa. Litera autem in singulari numero ipsam simplicem sacræ legis obseruationem à mysterio & spiritu seiunctam interpretamur. vt, Qui per literam & circuncisionem præuaricator legis es. Et circuncisio cordis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Et idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non literæ, sed spiritus; litera enim occidit, spiritus autem viuificat.

Lex sine spiritu. Rom. 2. 2. Cor. 3.

Ezech. 9. Vitæ signũ.

Thau litera apud Ezechielem tessera erat & signũ eorum qui à communi damnatorum sententia ad vitam excepti essent.

Minimæ res Matth. 5.

Iota & apex, minimæ notæ sunt, resque aliarum comparatione minimas, & minimè æstimatas significant, vt, Amen dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

Nvmervs.

Certa res.

Nvmervs ad certam rem indicandam refertur. vt, Sin autem minor est numerus, quàm vt sufficere possit ad comedendum agnum. &, Quinquaginta & quinquaginta duo, iuxta numerum annorum.

Exod. 12. Leuit. 25.

Ordo. Exod. 40. 1. Reg. 6. Matth. 8. Isai. 40.

Ordinem etiam certum numerus significat. vt, Qui habetur in numero à viginti annis, &c. Et iuxta numerum prouinciarum. &, Qui educit in numero militiam cæli. Et alius de numero discipulorum.

Terminus finitus. 1. Paral. 5. 2. Paral. 5. Psal. 39.

Numerus præterea, numeratio, & numerabile, res certas, & ab infinito omnino distantes indicat. Vnde negatio numeri, multitudinem & penè infinitudinem arguit. vt, Ingens quippe numerus erat. Et absque vllo numero. Neque erat numerus vulgi. &, Multiplicati sunt super numerum, qui persequuntur me. &, Stultorum infinitus est numerus.

Eccl. 1.

Vnitas.

Concordia. Ephes. 4. Act. 4.

Vnitas concordiam & pacem, ac mutuam omnino animorum & rerum conformitatem significat, cui pluralitas aduersatur. vt, Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Et donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei. Et multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.

Ludus.

Subtiliter agere. Prouerb. 8.

Ludere aliquando idem est quod suauiter agere vitam, & gratissimis exercitationibus operam dare. vt, Delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarũm. Significat etiam canere & saltare. Sic enim Samson ante Palæstinos lusisse dicitur. Et præcinebant mulieres ludentes Dauidi, &c. Idolorum cultus exercitatio etiam ludus dicitur. vt, Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

Saltatio. Iudic. 16. 1. Reg. 18.

Idololatria. 1. Cor. 10.

Mvsica.

De Musicæ vsu & exercitatione, nos aliàs plura & exactiùs Deo propitio differemus: nunc verò de eius artis & nominum significatione pauca indicabimus.

Luxuria.

Musicæ exercitatio lætitiæ vsum fructumque indicat apud Prophetas, s. s. e. Et erit transitus virgæ fundatus quam requieuere faciet Dominus super eum in tympanis & citharis. Ecce serui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis. Pacem, quietem & otium Musica quoque significat. vt, Quiescere faciam multitudinem canticorum tuorum, & sonus citharæ dorum tuarum nõ audietur amplius. & vox citharædorum & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius.

Isai. 30. Isai. 65.

Pax. Otium. Ezech. 26. Apoc. 18.

Deliciæ. Isai. 22.

Est aliquando corruptorum deliciis hominum abusus musicæ. vt, Sume citharam, circui ciuitatem, meretrix oblivioni tradita, bene cane, frequenta canticum, vt memoria sit tui. &, Qui canitis ad vocem psalterij, sicut Dauid putauerũt se habere vasa cantici.

Amos. 6.

VITIA ANIMI ET CORPORIS.

CAP. LXXXVII.

Animi ac corporis post peccati labem, multa vitia sunt, ex quibus quædam culpam semper arguunt. Quædam verò naturæ solùm infirmitatem sæpissimè ostendunt, ex quibus non semper culpa notari potest, vt sunt morbi, afflictiones, & id genus alia, quæ & sine scelere esse possunt, & cum scelere quandoque sunt. Quædam autem animo & corpori communes sunt. vt, Lætitia, pudor, & erubescentia. Quædam alterius partis propriæ: vt æstus, frigus, morbus coporis, dementia, peccatum, superbia, & cætera peccata omnia, quæ animorum censentur vitia: de quorum significatione, quàm commodissima serie dicturi sumus.

Tvrpitvdo.

Calamitas. Impropes. Tim. 3.

Turpitudo, siue ignominia, calamitosa tempora significat, in quibus decus & splendor omnis amouetur, s. s. e. Omnes, qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius.

Æstvs.

Afflictio. Militia. Deut. 28.

Æstvs afflictionem vehemẽtem aliunde allatam significat, quam iis, qui patiuntur, cuitare aut declinare, & effugere difficillimum sit. vt, Percutiat te Dominus ardore, & æstu, & aëre corrupto, & rubigine, & persequatur donec pereas. &, Tabernaculum erit iti vmbraculum dici ab æstu. Et quia factus es spes à turbine, & vmbraculum ab æstu. Et non percutiet eos æstus & Sol, quia miserator eorum teget eos. &, Non cadet super illos Sol, neque vllus æstus, quia agnus, qui in medio throni est, teget illos.

Psal. 31. Isai. 49. Apoc. 7.

Frigvs.

Afflictio animi.

Frigvs etiam afflictionis genus significat, quæ animos non tam exagitet, quàm premat & deiciat, s. s. e. Percutiat te Dominus febri, & frigore. Et non erit lux, sed frigus & gelu.

Deut. 28. Zach. 14.

Infirmitas.

Infirmitas nonnunquam idem est, quod Latinis, morbus. vt, Infirmitas hæc non est ad mortem. Aliquando pro omni miseria, passione & afflictione vsurpatur. vt, Libẽter gloriabor in infirmitatibus meis. Transfertur autem ad animi vitia, atque ad consequentes culpam pœnas significandas. vt, Multiplicatæ sunt infirmitates eorum. &, Qui sanat omnes infirmitates tuas. Et est alia infirmitas pessima, quam vidi sub Sole, diuitiæ conseruatæ in malum domini.

Morbus. Ioan. 11. Afflictio. 2. Cor. 12. Psal. 6. Eccle. 5.

Significat etiam humanæ & mortalis naturæ doloribus & afflictionibus obnoxiam sortem, à diuinæ naturæ fortitudine & præstantia longè diuersam, s. s. e. Virũ dolorum & scientem infirmitatẽ, & quasi absconditus vultus eius & Dominus voluit conterere eum in infirmitate. &, Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes portauit. &, Christus crucifixus est ex infirmitate. &, Similiter autem & spiritus adiuuat infirmitatem nostram. &, Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

Consolatio. Isai. 53. 1. Cor. 13. 2. Cor. 11. 12.

Ebrietas.

Ebrietas omne luxuriæ studium aut complectitur, aut significat aliquando. vt, Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam. &, Videte ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & non in comessationibus & ebrietatibus. Animorum etiam perturbationem, & mentis impotentiam sapientiæ contrariã ad ruinam pronam ebrietas significat. vt, Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est. &, Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges, qui sedent de stirpe Dauid super thronum eius, & Sacerdotes & Prophetas, & omnes habitatores Ierusalem ebrietate.

Luxuria. Luc. 21. Rom. 13. Isai. 5. Ierem. 51.

Cæcitas.

Israelitarũ reprobatio. Rom. 11.

Significat autem cæcitas illam reprobationis punitionem, quæ Iudæis ob Christum repulsum, accidit, s. s. e. Cæcitas ex parte contigit in Israel, & excæcauit Dominus mentes incredulorum.

Ignorantia. Matt. 3. Ephes. 4. Matth. 15.

Cęcitatem corporis vitium, sensusque defectum esse omnes norunt: ad animum autem relatum, ignorantiam & inscitiam arguit, eamque vel ex supina negligentia, vel ex affectato studio admissam. vt, Indignatus est Christus super cæcitate cordis eorum. Sic etiam Paulus gentes alienatas fuisse ait à via Dei, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatẽ cordis ipsorum. Et illud etiam huius significationis est: Cæci sunt, & duces cæcorum.

Macredo.

Sterilitas. Genes. 41.

Macredinem sterilitatis significatione explicare docuit nos Ioseph in somniorum interpretatione.

Clavdvs.

Miser. Matth. 4.

Clavdvs miserum & calamitosum, & à perfectione & integritate alienum significat. vt, In die illa congregabo claudicantem.

Confvsio.

Opprobrium. 1. Reg. 20. Iob. 8. Psal. 34. Prouerb. 10. Apocal. 3.

Confvsio erubescentiam significat, quæ vel vitium ipsa sit, vel ex vitij opprobrio natam. plerumque enim arguit, vel consilij, vel sententiæ mutationẽ, non à ratione, sed à propositi fructratione profectam. vt, Nunquid ignoro quia diligis filium Iai, in cõfusionem tuam, & in confusionem ignominiosæ matris tuæ? &, Qui oderunt te, induentur confusione. Et ferant confestim confusionem suam, qui maligna loquuntur super me. &, Qui stertit æstate, filius confusionis est. Et non appareat confusio nuditatis tuæ.

Confractio.

Calamitas. Psal. 5. Psal. 17. Psal. 33. Thren. 3. Isai. 24.

Confractio calamitatem magnam, vel allatam, vel acceptam significat. vt, Tanquam vas figuli confringes eos. &, Confringam eos, nec poterunt stare. Et in ira populos confringes. &, Confregit me, posuit me desolatam. &, Confractione confringentur.

Impuio. Psalm. 105.

Aliquando confractio significat diruptionẽ aliquam in muro vel macerie factam, qua subiti possit locus. Ex translatione vsurpatur pro irruptione in gentem vel turmam aliquã facta. vt, Edixit, vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione, in conspectu eius. hanc confractionẽ Hispanicè *portillo* dicimus:

Dolor.

Afflictio. Isai. 66.

Dolor parientium impotentem afflictionem & grauissimã miseriam significat, s. s. e. Antequam parturiret, peperit. Antequam veniret partus eius, peperit masculum. Priora duo verba, parturire & venire partum, Hebraicè, dolores parturientium significant. Et dissoluta est Damascus: versa est Damascus: tremor apprehendit eam. angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem. Afflictionem quoque repentinam & ineuitabilem, hoc modo describunt sacri auctores: Tunc repẽtinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habenti: & non effugient.

Ierem. 49.

Afflictio ineuitabilis. 1. Thess. 5.

Mors.

Mors corporis quanquam omnibus timeatur & vulgatissima sit, tamen quid ea sit, nemo viuentium nõ tuit, neq. indicare potest, nisi ex priuatione vel negatione, vt carentia vitæ esse dicatur. Atq. hæc omnis sensus expers est, vulgariq. nomine à cunctis cognoscitur, hoc modo: nam aliàs scriptum est, Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?

Iob. 38.

Peccatum.

At verò est aliud maximum malum, quod translato à morte nomine, mors dicitur. Id autem est illa miserrima conditio, ad quam hominum genus primorum parentum culpa primùm deducta est, atq. singulorum etiam vitio auctam, quam peccatũ ipsum, vel peccati effectum dicere possumus. Dicitur eadem mors animi vel mors spiritus, vel corpus mortis & corpus peccati, &

Peccati effectus.

multis aliis eiusmodi infaustis nominibus indicatur. Omne autem grauissimum nomẽ miseriæ superat sensu, de qua scriptum est, In quacunque die comederis, ex eo morte morieris. Et mors peccatorũ pessima. &, Inclinata est ad mortem via eius, &, Pedes eius descendunt in mortem. &, Qui sedebant in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Et percussimus fœdus cum morte. &, Qui credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium nó venit, sed transit à morte in vitam. Et per peccatum mors.

Genes. 2. Num. 2. Proverb. 5. Isai. 28. Iohan. 5. Rom. 5.

Mors peccatum significat, quod à domo Domini alienum esse oportet, s. s. e. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me, & habitabo in medio eorum semper. Cadauera regum hoc loco significant ruinæ. Mortuus peccatorem aut peccatum ipsum significat, s. s. e. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius?

Peccatum. Ezech. 43.

Et quis me liberabit à corpore mortis huius? Et qui destruxit quidem mortem. Aliquando etiam mortis nomine dicitur reprobatio eorum qui non credunt Euangelio. vt, Aliis sumus odor mortis in mortem, & aliis odor vitæ in vitam. De morte secunda plura & maiora sunt dicenda, quàm quæ hic locus capiat.

Peccator. Peccatum. Eccles. 34. Reprobatio Iudicatio. 2. Cor. 3. Mors secunda.

Cadaver.

Præda. Matth. 24. Opera mortua. Peccata. Leuit. 11. Numer. 19. Ignominia. Ierem. 16.

Cadaver prædam apud Matthæum significat: Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Græcè proprie πτῶμα est. Significat etiam cadauer arcanè, opera mortua, hoc est, peccata hominem contaminantia, s. s. e. Nec cadauera contigeritis. &, Qui tetigerit cadauer hominis mortui, & immundus fuerit septem diebus, &c. Cadauer insepultum relinquere, ignominiæ genus habebatur grauissimum, s. s. e. Non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt, & gladio & fame consumentur, & erit cadauer eorum in escas volatilibus cæli & bestiis terræ.

Vita.

Vita, præter id, quod ad animalẽ definitionem & perfectionem refertur, qua vnumquodq. animal suum genus propriè tuetur, actionesque exercet suas: aliud sublimius significandi argumentum spectat; quò conditio illa beatissima indicatur, quæ propria Deo est, & per gratiam spiritibus & hominibus communicatur, s. s. e. Sanctus vocabitur omnis, qui scriptus est in vita in Ierusalem. &, Quoniam apud te est fons vitæ. &, Lignum vitæ est iis, qui apprehendunt eam. &, In ipso vita erat, & vita erat lux hominum. &, Sicut pater habet vitam in semetipso, ita dedit & filio habere vitam in semetipso. &, Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mũdi vita. &, Vita manifestata est. Et Christus ipse vita verè dicitur, s. s. e. Ego sum via, veritas & vita.

Condition beatissima. Isai. 4. Psalm. 35. Prouerb. 3. Iohan. 5. Rom. 5. Iohan. 1. Iohan. 5. Iohan. 8. 1. Iohan. 1. Iohan. 14.

Salvs.

Iucunda vita. Genes. 45. Liberatio. Subsidium. Genes. 49. 1. Reg. 11. Psal. 3.

Salvs apud Interpretem nostrum vitæ vsum iucundum nonnunquam significat. vt, Per salutem Pharaonis. Aliquando liberationis & auxilij, vel subsidij allati significationem obtinet. vt, Pro salute enim vestra misit me Dominus. &, Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. &, Eras erit vobis salus cum incaluerit Sol. Et Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

Vita æterna. Isai. 46. Isai. 49.

Præterea diuinum beneficium vitæ æternæ, in hominibus per Christum collocandum, salus indicat, multis in locis. vt, Et salus mea non morabitur: dabo in Sion salutem, & Israeli gloriam meam. Et posui te in lucem gentium, vt sit salus mea, vsque ad extremum terræ. Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid, & ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem peccatorum eorũ. & Euangelij virtus Dei est ad salutem omni credenti. Cùm à salutantibus salutis nomen vsurpatur, omnem bonæ valetudinis & vitæ, veræque prosperitatis vsum significat. vt, Iis, qui in dispersione

Luc. 1. Rom. 1. Vita. Prosperitas. Iacob. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Mach. 1. sunt, fratribus salutem. &, Salutem dicunt fratres, qui sunt in Ierosolymis Iudæi.

Pax.

Concord. 2. Pax concordiam & quietem significat. vt, Nolite arbitrari, quia pacem veni mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.

Lætitia, Gavdivm, Exvltatio.

Iucunditatis vsus. Lætitia, gaudium & exultatio animi, affectiones & indicationes etiam sunt in corpore, ex iucundæ rei sensu vel opinione profectæ. vt, In gaudio cordis sui lætitia, propter rerum omnium abundantiam. &, Fecerunt solemnitates azymorum septem diebus in lætitia, quoniam lætificauerat eos Dominus, &c.

Euangelij effectus. Significat etiam mystice felicem illam sortem, quæ noui Testamenti fidelibus & obedientibus hominibus obtigit, vt sint filij Dei, liberi à miseria illa grauissima seruitutis peccati, s. s. e. Et lætitia sempiterna veniet super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. &, Gaudium & lætitia inuenietur in ea. &, Videbimus in lætitia vestra. Et credentes exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata. Et tristitia vestra conuertetur in gaudium, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. &, Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium & pax.

Isaiæ. 35. Isai. 51. Ioan. 16. 1. Pet. 1. Gal. 5.

VITIA ANIMI.

Animi vitia suas etiam habẽt significationes arcanas, præter id, quod frequenti vsu significant. vt

Impvritas.

Impudicitia. Abominatio. Impvritas omnis turpitudinem morum, improbitatemque significat, allegoricos accepta; maximam verò abominationẽ muliebris impuritas indicat: vt, Facta est Ierusalem quasi polluta mẽstruis inter eos.

Thren. 1.

Peccatvm.

Concupiscentia. Originale. Peccatvm non modò singularia acta & culpas, aduersus diuinam legem, vel rectam rationem admissas significat; vt plerumque solet; sed ipsum omnium malorum fontem, concupiscentiam, & quod originale peccatum dicitur. vt, Causati enim sumus Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, &c. Et sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. &, Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. &, Peccatum occasione accepta, per mandatum seduxit me.

Rom. 5. Rom. 6. Rom. 7.

Oblatio. Peccatum etiam pro oblatione facta ad expiandum peccatum sæpissime in sacra lingua vsurpatur: & in Testamenti noui libris. vt, De peccato damnauit peccatum in carne. Et eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.

Rom. 8.

Error. Errorem etiam à veritate & certitudine diuersum, & consilium incertum, peccati vocabula significant. vt, Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Rom. 14.

Impudicitia Iniquitas. In peccato lætitia & gratulatio, extremæ impudentiæ & peruersitatis est. vt, Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias, in quibus gloriata es?

Iere. 11.

Svperbia.

Tyrannus. Svperbiæ vocabulum regis potentis & tyranni significatione vsurpatum obseruatur apud Ezechielem. vt, Egressa est contritio, floruit virga, germinauit superbia.

Ezech. 7.

Mentiri, Mendacivm.

Fallere. Mentiri idem est quod fallere, vel fraudem facere simulata oratione vel actione aliqua. vt, Cur mentitus es, eam sororem tuam dicens? Et Israelitæ tulerunt de anathemate, & furati sunt atque mentiti. Et mentita est iniquitas sibi. Aliquando falsum testimonium dicere. vt, Beati eritis, &c. cùm dixerint omne malum aduersùm vos, mentientes propter me.

Gen. 26. Gen. 27. Psal. 26. Testimonium falsum. Calumnia. Matth. 5.

Ex consuetudine & vitio mentiri est timoris & seruilutis argumentũ, quòd serui multa mẽtiantur dominis conturbati metu. vt, In multitudine virtutis tuæ, mentientur tibi inimici tui.

Psalm. 65.

Vanvm & Vanitas.

Idololatria. Vanitatem sacræ literæ dicunt, quidquid contra diuinum consilium est, vel à dæmone inuentum, vel ab hominibus initum. Cuius generis sunt idololatriæ, superstitiones, propriæ singulorum cogitationes, à recta ratione alienæ. Deinde incepta & facta hominum diuino proposito obsistentium, quorum multa exempla cùm sint, singula, aut bina in singulis generibus indicabimus. vt, Ipsi me irritauerunt in vanitatibus suis. &, Sequuti sunt vanitates, vanè egerunt, &c. &, Ipse videt hominum vanitatem. &, Non sedi cum concilio vanitatis. &, Loquuntur vanitates. &, Cor eorum vanum est. Præterea quòd fructus atque vtilitatis expers est, vanum dicitur. Sic leges populi vanas, & auxilium vanum, Ieremias dixit; & Ezechiel visiones vanas. & Paulus, Ne forte in vanum currerem. & Iacobus vanam religionem appellauit eam, quæ rectè non est instituta.

Consilium prauum. Ier. 23. Psal. 93. Isa. 25. Ier. 14. Psal. 5.

Meretrix.

Idololatria. Commvnis significatio nominis, meretrix, notissima est, cuius exemplum vnũ satis erit. Quã cùm vidisset Iudas, suspicatus est esse meretricẽ. Sed sunt quædam illustria loca, in quibus id nomen non vitiũm, sed quæstum tantùm significat. Ita enim Rahab meretricem interpretamur, & matrẽ Iephte mulierem meretricem dictam. Et duas illas fœminas, quæ Salomonem iudicij causa adiere. Accidit etiam aliquando, vt meretrix pro publico emporio & mercatorum conuentu, metaphoricòs vsurpetur, vt de Tyro ait Isaias, Sume citharam, circui ciuitatem, meretrix obliuioni tradita. Illud autem grauioris significationis est, cùm meretrix dicitur populus vel congregatio, vario deorum cultui addicta. vt, Sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Et propterea meretrix, audi verbum Domini.

Gen. 38. Ios. 2. Iudic. 11. Iudic. 16. 3. Reg. 3. Isai. 23. Ezech. 16.

Fvr.

Fvr per Metonymiam, hominẽ callidũ & res suas quærẽtem, tantumque sibi studentem significat. s. s. e. Fur non venit, nisi vt furetur. Significat etiam artem & rationem acutam & aliis ignotam; ideoque facilè opprimentẽ imparatos, s. s. e. Sicut fur in nocte, ita veniet.

Ioan. 10. 1. Thes. 5.

Advlterivm.

Prævaricatio. Fornicatio. Idololatria. Adulterii verbo omnis corruptela officiique violatio prævaricatio, in rebus & muneribus magnis, significatur: cuiusmodi est veri Dei cultus prophanatio, & idololatriæ admissio. Et ita scriptũ est, Generatio mala & adultera signum quærit, &c. Et dixi, Quæ aterita est in adulteriis, nunc fornicabitur in fornicationibus suis. &, Adulteri nescitis; quia amicitia huius mundi inimica est Dei? &, Non enim fumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei.

Exod. 34. Matth. 12. Ezech. 23. Iacob. 4. 2. Cor. 2.

ARTES.

CAP. LXXXVIII.

POst hæc artium siue vtilium siue inutilium verba nobis exponenda sunt, quatenus nostrum institutum spectare videbuntur: primamque omnium agriculturam recensebimus, vt omnium humanarum exercitationum & artium antiquissimam, s. s. e. Et misit eum Dominus de paradiso voluptatis, vt operaretur terram, de qua assumptus est.

Gen. 3. 3. Reg. 5.

Aratio.

Aratio. Arare quid simpliciter significet, nemo ignorat. Translationem autem admittit, ad actionem aliquam alio consulto initam significandam. vt, Non arabis in boue & asino. &, Si non arassetis in vitula mea, non inuenissetis propositionem meam. &, Nũquid tota die arabit arans? Et arastis impietatem. Vsurpatur etiam pro omni actione & opere, per Metonymiam siue Synecdochen. vt, Propter frigus piger arare noluit. &, Quis autem ve-

Deut. 22. Iudic. 14. Osee. 10. Iacob. 3.

Vastatio. Ierem. 26. Mich. 3. Cultura animi. Ezech. 36. Negotium susceptum. Luc. 9. Propositi. Ierem. 4. Doctrina. Leuit. Ierem. 4. Ierem. 12. Matth. 13. Negotium grane. Psalm. 125. Ose. 8. Ose. 10. Corporis mors. 1. Cor. 15. Beneficia. Opera. 2. Cor. 9. Gal. 6. Æstas. Genes. 8. Ioel. 3. Prouerb. 25. Fructus. Vitæ. Psalm. 125. Psal. 118. Ecclesi. 11.

derat nubes, nunquam metet. &, Alius est qui seminat, alius est qui metit. Et scio, quòd homo austerus sis, metens, quod non seminasti.

Ioann. 4. Luc. 19.

Tritvra.

Calamitas. Tritvra laborem & calamitatem alicui allatam significat. vt, Triturabitur Moab sub eo, sicut atteritur palea in plaustro. &, Ego posui te quasi plaustrum triturans nouum, & triturabis montes. Et filia Babylonis quasi area tempus trituræ eius.

Isai. 25. Isai. 41. Ierem. 51.

Significat etiam laborem & opus, fructus gratia adhibitum. vt, Non alligabis os bouis terentis. &, Qui triturat, debet in spe fructus triturare.

Opus. Deut. 24. 1. Cor. 9.

Primitiæ.

Sacra res. Primitiæ rem sacram non violandam, sed custodia & conseruatione dignam interpretamur. vt, Sanctus Israel Domino primitiæ frugum eius.

Ierem. 2.

Plantare, Plantatio.

Securitas. Plantatio securitatis & habitationis diuturnæ opinionem arguit. vt, Dedi locum populo meo Israeli: plantabitur & habitabit in eo, & vltrà non commouebitur. &, Seminauerunt agros, & plantauerunt vineas. Et in anno autem tertio seminate, & metite, & plantate vineas. &, In diebus Lot plantabant & ædificabãt.

2. Paral. 15. Psal. 106. Isai. 37. Luc. 17.

Plantare etiam ad animum transfertur, institutionem & doctrinam morum ac religionis disciplinam significat, atq. etiam publicarum rerum confirmationẽ. vt, Ego constitui te hodie super gentes & super regna, vt euellas & destruas, & dispergas, & ædifices, & plantes. &, Vineam de Ægypto transtulisti, eiecisti gentes & plantasti eam. &, Ego autem plantaui te vineam electam. &, Omnis plantatio, quam non plantauerit Pater meus, eradicabitur. &, Ego plantaui, & Apollo rigauit.

Doctrina. Ierem. 1. Psal. 79. Ierem. 2. Matth. 15. 1. Cor. 3.

Plantare & ædificare, longam & perpetuam pacem significat. vt, Et ædificabunt domos, & habitabunt, & plantabunt vineas, & comedent fructus earum. &, Plantasti eos, & radicem miserunt; proficiunt & faciunt fructum. Plantare & rigare, curare rem, ministrumque sese præbere significat. vt, Ego plantaui, Apollo rigauit.

Pax longa. Isai. 65. Ierem. 12. Curare. 1. Cor. 3.

Rigare.

Cura. Baptismus. Rigandi verbum institutæ doctrinæ fouendæ, & procurandæ curam significat. Atque etiam mystice baptismatis sacramẽti exercitationem; vt, Ego plantaui, & Apollo rigauit. & itaque non qui plantat, est aliquid, nec qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qui autem plantat & qui rigat, vnum sunt.

1. Cor. 3.

Eradicare, Evellere.

Improbatio. Eradicatio plantationi, & re ipsa & significatione opponitur: arguit enim rei improbationẽ & sublationem absolutam, cuiuscunque generis ea sint, de quibus agitur, siue ad corpus illa, siue ad animum pertineant. vt, Quando eradicauerit Dominus inimicos Dauid vnumquemque de terra. &, Progenies mea eradicetur. &, Cogitationes impiorum eradicabuntur. &, Omnis plantatio quam non plantauerit Pater meus, eradicabitur. Eradicatas arbores Iudas appellat nullius frugis, & improbatos homines. Et euellet te, & emigrabit te, & radicem tuam de terra viuentium. Et tempus euellendi quod plantatum est.

3. Reg. 2. Iob. 31. Psalm. 25. Matth. 16. Iude. Psal. 51. Eccles. 3.

Pascere, Pastor, Pastvs.

Regere. Pascere per translationem, regere, gubernare & præesse significat. vt, Tu pasces populum meum Israel. &, Pascere Iacob seruum suum, & Israel hæreditatem suam. Et ad doctrinæ etiam administrationem pascere verbum, elegantissimè transfertur. vt, Dabo vobis pastores iuxta cor meum, qui pascent vos scientia & doctrina. &, Nónne greges à pastoribus pascuntur? &, Pascebant semetipsos, & gregem meum non pascebant. Et Iesus Petro, Pasce (inquit) agnos meos, & pasce oues meas. Et pascite qui in vobis est, gregem, prouidentes, non coacte sed spontanee. Atq. vtraque significatio ferè in omnibus locis confunditur;

2. Paral. 11. Psalm. 77. Docere. Doctrina. Ierem. 3. Ezech. 34. Ioan. 21. 1. Pet. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rex. Minister. Isai. 44.

vt Pascere idem sit quod docere & recta disciplina gubernare. Pastor autem regem significat potentem & auctoritate præditum ministrum. vt, Qui dico Cyro, pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Et pastores prævaricati sunt in me. &, Quia stulté egerunt pastores. &, Propheta de pastoribus Israel. & Dormitauerũt pastores tui, rex Assur, sepelientur principes tui.

Ierem. 2. Ierem. 10. Ezech. 34. Matth. 3.

Doctrinæ ministeri. Matth. 26.

Doctrinæ veræ legitimus minister, cuius summum exemplum Christus est, pastor dicitur. vt, Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. &, Qui intrat per ostium, pastor est ouium. &, Ego sum pastor bonus. Et alios dedit pastores & doctores. & Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

Ioban. 10. Ioban. 21. Ephes. 4. 1. Pet. 5.

Doctrina. Thom. 1.

Pastus & pascua, disciplinâ & spirituale alimentum significat. vt, Facti sunt principes eius velut arietes, non habentes pascua. Et super vias pascentur. Et in omnibus planis pascua eorum.

Isai. 49.

Prosperitas. Isai. 17.

Pastus copiam, secundas res & prosperũ populi rerũ statum interpretamur. vt, Super vias pascentur, & in omnibus mõtibus pascua eorum.

Vastitas.

Vastitas & desolatio pascendi verbis nonnunquam significatur. vt, Derelictæ sunt ciuitates Aroer, gregibus erunt, & requiescent, & non erit qui exterreat. &, Accubabunt in medio eius greges, omnes bestiæ gentium.

Isai. 17.

Sophon. 2.

Silva.

Silva siue natura sua constet, siue ex cura & diligentia rusticæ rei alatur, ad incultiores arbores & materiæ cõparandæ, aut lignis scindendis idoneas expetitur, isque eius vsus & significatio est. vt, Quasi in silua lignorum in securibus exciderunt ianuas eius. &, Sicut ignis qui combuit siluam.

Rusticæ silvæque.

Psal. 73.

Psal. 82.

Gentes feri animi.

Transfertur autem ad gentes alienas, à vero Dei cultu, & ad ferociores & barbaros animos hominũ significandos. vt, Tunc exultabunt omnia ligna siluarum. Et exterminauit eam aper de silua. Et percussit eos leo de silua.

Psal. 95. Psal. 79. Ierem. 5.

Vinea, Vinitor.

Vinea Synagogam & Ecclesiam significat, s. s. e. Vinea Domini exercituum domus Israel est. &, Vineã ex Ægypto transtulisti. &, Posuerunt me custodem in vineis, & vineam meam non custodiui. &, Quomodo versa est mihi in prauam vinea aliena? &, Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exijt summo mane conducere operarios in vineam suam.

Synagoga. Ecclesia. Isai. 5. Psal. 79. Cant. 2. Ierem. 2. Matth. 20.

Vinitor, gubernator & custos, cultorque exponitur. vt, Dabo ei vinitores eius ex eodem loco.

Gubernator. Custos. Ose. 2.

Vindemiare, Vindemia.

Vindemia excisionem vastationemque significat, maturam & diuino iudicio allatam. vt, Vindemiant eã omnes, qui prætergrediuntur viam. &, Quomam vindemiauit me, vt locutus est Dominus in die iræ furoris sui. &, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ sunt vuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum. Vindemiatores dicuntur hostes vltionis ac prædæ causa inuadentes. vt, Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum. Idem exemplum apud Abdiam legimus.

Vastatio. Psal. 79. Thren. 1. Ajon. 14. Hostes. Prædatores. Ierem 49. Abd.

Venatio, Venator.

Venatio, bellum arte & consilio ac diligentia gestum, significat. vt, Venatione ceperunt me quasi auem inimici mei gratis. &, Iudas Machabæus factus est sicut catulus leonis rugiens in venatione. Venator autem imperatorem dominandi bellóque domãdi auidissimum significat, sicut Nimrod, qui fuit robustus coram Deo. Et mulierem laqueum venatorum dixit Salomon, quòd multorum bellorum & malorũ causam esse nouisset. &, Post hæc mittam in eos multos venatores, & venabuntur eos de monte, ibi principes Aquilõnis omnes & vniuersi venatores.

Bellum. Thren. 3. 1. Mach. 3. Bellator. Tyrannus. Genes. 10. Sap. 7. Ierem. 16.

Laqueus, fouea, rete & pedica, dolos, captionẽ & insidias periculumque indicant: vt, In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. Et pluit super peccatores laqueos. &, Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui. &, Frustrà enim iacitur rete ante oculos pennatorum. Lacum aperuit, & fodit eum.

Psal. 9. 16. Psal. 35. Prouerb. 1.

Piscatio, Piscator.

Piscatio bellum etiam significat, paruo periculo, summo quæstu, & capiendi studio susceptum, gratiusque etiam quam venatio. vt, Ecce ego mittam piscatores multos (dicit Dominus) & piscabuntur eos. &, Totum in hamo suo subleuauit, traxit illud in sagena sua: & congregauit illud in rete suum. Mysterio autem magno non caret, quòd Apostolos hominum piscatores appellauit & fecit Christus.

Bellum spe pretiosæ. Captiuitas. Ierem. 16. Habac. 1. Matth. 4. Apostoli.

Rete, Laqueus.

Rete exercitum militum significat. vt, Extendam rete meum super eum, & capietur in sagena mea. Et expandam super te rete meum, in multitudine populorum multorum. &, Totum in rete subleuauit, & in sagena sua congregauit illud.

Exercitus. Ezech. 12. Ezech. 32. Habac. 1.

Hamus.

Hamvm ex allegoria arma ad committendum prælium, vincendumque apta interpretamur. vt, Et ponam frenum (Hebraice hamum) in maxillis tuis, & extraham te de medio fluuiorum. &, Totum in hamo subleuauit.

Arma bellica. Ezech. 29. Esai. 37. Habac. 1.

DE ARCHITECTVRA EIVSQVE VSV.

CAP. LXXXIX.

Rvsticas artes architecturæ vsus sequitur, & priuatas domos & publica ædificia tractans, atque ad vitã tum priuatè, tum etiam cõmuniter tuẽdam excogitata, s. s. e. Cognouit autem Cain vxorem suam, quæ concepit & peperit Henoch: ædificauitque ciuitatem, vocauitque nomen ex nomine filij sui Henoch. Itaque de architecturæ partibus nobis dicendum est: quanquam de eius effectis, iam aliàs in capite De loco, est abunde dictum.

Genes. 4.

Ædificator, Architectvs, Ædificatio, Dirvtio, Ædificivm.

Ædificare commune verbum est, omnem constructionis formam complectens. vt, Ædificauit Dominus costam in mulierem. Cain ædificauit ciuitatem. Ædificauit Noe altare Domino. Pulcherrima translatione ad generis & familiæ posteritatem vsurpatur. vt, Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui. &, Quia tu Domine exercituum Deus Israel, reuelasti aurem serui tui, dicens; Domum ædificabo tibi. Et ædificabo in generatione & generationem semen tuum. Prosperitatis & optimæ vitæ vsus symbolum est ædificatio. vt, Ædificauit quoque vrbes munitas in luda, quia quietus erat, & nulla temporibus eius bella surrexerant, pacem Domino largiente. &, Sapiens mulier ædificat domum suam, inlipiens extructam quoque manibus destruet.

Genes. 2. Genes. 4. Genes. 8. 2. Reg. 7. Paral. 17. Prouerb. 14.

Stabilire & statuere negotium vel rem, ædificare dicimus. vt, Destrues illos, non ædificabis eos. Et in æternum misericordia ædificabitur in cælis. Et Ierusalem, quæ ædificatur vt ciuitas. &, Tempus destruendi & tempus ædificandi. &, Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, &c. vt ædifices & plantes. Et agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem & non in destructionem. Et fiet enim, quæ destruxi, iterum ædificio, prætaricatorem me constituo. Ædificator & architectus idem quod studiosus & efficax procurator dicitur ex translatione vt, Voca-

Psal. 88. Psal. 101. Psalm. 103. Ierem. 1. Ierem. 18. Ierem. 24. Ierem. 31. Ierem. 42. Ierem. 45. Ierem. 50. Ezech. 36. Amos 9. Matth. 16. 1. Cor. 3. 1. Pet. 2.

1. Cor. 3. vt, Vocaberis ædificator sepium. &, Secundùm gratiam Dei, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat. Totum præterea negotium ædificij nomine & imagine indicatur: id quod Paulus hoc loco, & Ezechiel pluribus capitibus docet.

Negotium. Ezech. 40. 41. 42.

Vmbra, Vmbraculvm.

Prima hominum latibula, vmbras fuisse credimus, siue ex arborum virentium ramis natura constantes, siue industria paratas, s. s. e. Abscondit se Adam & vxor eius à facie Dei in medio ligni paradisi. hinc effectum est, vt vmbræ & vmbraculi nomen protectionem significet. vt, Dummodo viris illis nihil mali feceritis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei. &, Venite sub vmbra mea, & requiescite. Et Elias obdormiuit in vmbra iuniperi. &, Sub vmbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus. Protegunt vmbræ vmbram eius. Et sub vmbra alarum tuarum protege me. &, Sub vmbra illius, quam desideraueram, sedi. Et in vmbra manus suæ protexit me. &, Vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur. &, Tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu. &, Sub vmbraculo eius habitabat cœtus gentium plurimarum. Et pone quasi nocté vmbram tuam in meridie. Vmbraculum obseruatorum & custodum locus est & commoratio, s. s. e. Et sicut custos facit vmbraculum. Et relinquetur filia Sion vt vmbraculum in vinea. Et in prioti vmbræ significatione, scriptum est. Sub vmbraculo eius habitabat cœtus multitudinis gentium plurimarum. Et brachiũ vniuscuiusque sedebit sub vmbraculo eius, in medio nationum.

Genes. 1. Protectio. Latibulum. Genes. 3. Isai. 9. 3. Reg. 19. Iob 40. Psal. 16. Cantic. 2. Isai. 49. Acts. 5. Isai. 4. Isai. 16. Ezech. 31. Mansio beatus. Iob. 37. Isai. 1. Ezech. 31. Genes. 2. Genes. 3. Psal. 45. Psal. 73. Psalm. 131. Thren. 2. Habac. 3. Ezech. 17. Habac. 2. Ezech. 31.

Vmbra ad corpora relata vel lvci contraria.

Svnt & aliæ vmbræ significationes, quæ vel ad corpus referuntur, atque imaginis cuiusdam imperfectæ rationem habent, vel etiam luci oppositæ sunt. Aliæ verò imaginem & significationem, non verò substantiam significant, aut virtutem eius, cuius vmbra dicitur. Sic antiqua sacrificia & mysteria exemplari & vmbræ cælestium rerum deseruire dicta sunt. & itẽrum Paulus inquit, Vmbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Huiusmodi vmbra corporis, quòd nunquam vna eademque constans sit, sed interdum maior, minor interdum, nonnunquam nulla extet, rei fluxæ & instabilis ac facilè corruptibilis imaginem habet, s. s. e. Dies nostri quasi vmbra super terram, & nulla est mora. Et dies mei sicut vmbra declinauerunt. Et sicut vmbra cùm declinat, ablatus sum. &, Tempus, quod velut vmbra præterit.

Vmbra. Figura lucis. Hebr. 8. Hebr. 10. Instabilitas. 1. Paral. 29. Psal. 101. Psalm. 108. Eccl. 7.

Quæ verò luci opponitur vmbra, metum, errorem, periculumque significat. Dicitur autem & in hac significatione, vmbra mortis. vt, Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis. Et qui producit in lucem vmbram mortis. &, Cooperuit nos vmbra mortis. &, Illuminare iis, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent.

Metus. Pauor. Error. Periculum. Iob. 3. Iob. 12. Psal. 43. Luc. 1.

Tabernaculvm, tentorivm.

Tabernaculorvm vsus ante domos fuit, qui postea in bello & castris retentus est, & ab iis, qui peregrinam & instabilem vitam agitant, cultus, vt à pastoribus & nationibus quibusdam, quales filij Kedar & Recabitæ dicuntur esse. Vnde Abraham in tabernaculis habitans cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis peregrinationem profitebatur. &, Generatio mea ablata est, & conuoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum. Vsurpatur etiam tabernaculum pro inuisibilitate & communicatione ciuitatis aut regionis. vt, Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem. &, Ecce ego suscitabo Chaldæos gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinem terræ, vt possideat tabernacula non sua. &, Vbi tabernacula impiorum. Et tabernacula eorum in progenie &

Peregrinatio. Hebr. 11. Isai. 38. Regio. Genes. 9. Habac. 1. Iob. 12. Psal. 48.

in progeniem. Omne etiam habitationis genus significat. vt, Scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum. &, Tabernaculum impiorum non subsistet. Et habitent in tabernaculo illius socij eius, qui non est. &, Faciamus hic tria tabernacula.

Habitatio. Iob. 5. Iob. 8. Iob. 18. Matth. 17.

Tabernaculum etiam pro omni vitæ commoditate, & secundo vsu accipitur. vt, Tabernacula iustorum germinabunt. Pro familiaritate, præsidio, & tutela maximi alicuius & salutaris principis, maximè autem Dei protectoris. vt, Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. &, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? &, Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui. &, Tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu, & in securitatem & abscôsionem à turbine & à pluuia.

Vitæ commoditas. Præsidium. Prouerb. 14. Præsidium. Familiaritas. Sapien. 9. Psal. 14. Psal. 26. Isai. 4.

Templũ Dei verè cultibus consecratũ, ex antiqua institutione vsus obtinuit, vt Tabernaculum appellaretur. vt, Sanctificauit tabernaculum suum in sæcula. & Polluerunt tabernaculum nominis tui. &, Donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Et introibimus in tabernaculum eius. Et demolitus est Dominus tabernaculum suum.

Templum. Psal. 45. Psalm. 73. Psalm. 131. Thren. 2.

Ecclesia etiam mystice nomine tabernaculi indicatur. vt, Suscitabo tabernaculum Dauid, quod cecidit, & reædificabo aperturas murorum eius. Atque ad Ecclesiæ ædificationem, illa longa disputatio de tabernaculo non manu facto, referenda est, quam D. Paulus ad Hebræos scribens suscepit. Humanum quoque corpus, in quo anima ipsa à patria sua peregrinata, commoratur, nomine tabernaculi ostenditur. Nam qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati. &, Iustum esse arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione. &, Certus sum quòd velox est depositio tabernaculi mei.

Ecclesia. Amos 9. Hebr. 9. Corpus humanum. 2. Cor. 5. 2. Pet. 1.

Tabernacvla Kedar.

Tabernacvla Kedar externam humilitatem & afflictionem significans, vt, Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Kedar.

Humilitas. Cantic. 1.

Tentoria, domus & palatia regiamq. per Tapinosin, interpretamur. vt, Repente vastata sunt tabernacula mea. &, Tabernaculũ meum vastatum est, omnes funiculi mei dirupti sunt. Pascua & pastionis vsum significat. vt, Nec ponet ibi tẽtoria Arabs. Sed aliquando pro castrametatione & obsessione contra vrbem aliquam vsurpatur. vt, Ad eam venient pastores, & greges eorum fixerunt super eam tentorium in circuitu. Et collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua.

Aedes. Palatia. Ierem. 4. Ierem. 10. Pascua. Psal. 13. Castra. Ierem. 3. Ezech. 25.

Domvs.

Domvs quid sit, & quam ob rem instituta, cuncti norunt, & nos, dum de locis disseruimus, latè docuimus. In significationibus magis arcanis ad totam familiam & posteritatem significandam domus transfertur: idque maiori elegantia Hebraicè, quàm aut Græcè aut Latinè. Namque idem verbum apud Hebræos est, ex quo lapidum ad ædificationem commodorum, & filij ad posteritatem propagandam procreati nomen deducitur. Quam ob rem perpetua atque elegãs in illa lingua trãslatio est. vt, Egressus est vir de domo Leui. &, Omnis domus Israel plangant incendium, quod Dominus suscitauit. In exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. &, Cùm multiplicata fuerit gloria domus eius. Significat etiam Domus variam dignitatũ, munerum atque studiorum distinctionem. vt, Domus Israel sperauit in Domino: Domus Aaron sperauit in Domino. Benedixit Dominus domui Israel, benedixit domui Aaron. Illud enim Laicum, hoc Sacerdotalem ordinem indicat. Hoc modo dicuntur domus regis familia omnis regia cum ministris etiam & magistratibus, à populo reliquo distincta. Atque ad hanc significationem illud spectat: Qui facit vnius moris in domo. &, Audite ergo domus Dauid.

Familia. Exod. 1. Leuit. 10. Psalm. 113. Psal. 48. Munera. Factiones. Studia. Psal. 113. Psal. 7. Psalm. 67.

Prætereà

Universidad de Deusto
Biblioteca

Repositorium. Psal. 44.

Prætereà domus cuiuscunq. rei cõseruandæ repositorium dicitur, vt theca, armarium vel armamentarium. vt, Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis, à domibus eburneis. Et sepulchra illorum, domus eorum. Et passer inuenit sibi domum.

Templum. Psal. 83. Psal. 68.

Domus Dei templum significat. vt, Introibo in domum tuam. &, Zelus domus tuæ comedit me. & hoc frequentis exempli est. Illud verò significantius multo: vt domus absolutè vel domus Domini, institutum vitæ & religionis, atque morum disciplinam ostendat. vt,

Disciplina. Studium. Prouerb. 31. Psal. 22. Psal. 25.

Considerauit semitas domus suæ. Et inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ. &, Domine dilexi decorem domus tuæ. &, In domo Dei ambulauimus cum consensu. Et plantati in domo Domini in atriis Dei nostri florebunt.

Psal. 54.

Homines. Hebr. 3. 1. Pet. 2. 2. Pet. 4.

Pij quoque homines Dei domus mysticè dicuntur, s. s. e. Christus verò tanquam fidelis in domo sua, quæ domus sumus nos. Et vos tanquam lapides viui, superædificamini domus spiritualis. Et tempus est, vt incipiat iudicium à domo Dei.

Templvm.

Templvm, sacrum locum esse, Deoque dicatum, vel vanis diis consecratum, templum quoque dici nemo ignorat. sed pro cælo ac mundo vsurpatur nomen. vt, Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius. Et exaudiuit de templo sancto suo. &, Quæ sub ipso erant, replebant templum. Corpus etiam humanum animæ templum est, & Christi corpus animæ ac diuinitatis ipsius templum quoque dicitur. vt,

Cælum. Psal. 10. Psalm. 17. Isai. 6. Corpus. Iohan. 2.

Soluite templum hoc, & in tribus diebus reædificabo illud. ille autem dicebat de templo corporis sui. Hominum quoque animi, vbi diuina gratia aucti & perfecti fuerint, templum Domini dicuntur & sunt. vt,

Animi. 1. Cor. 3.

Nescitis, quia templum Dei estis, & spiritus sanctus habitat in vobis? &, Vos estis templum Dei viui, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis.

1. Cor. 5.

Humana natura. Ecclesia. Ephes. 2. 2. Thess. 2.

Templum Dei, natura humana omnis vel etiam Ecclesia dicitur. vt, In quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino: Et filius perditionis, qui aduersatur & extollitur, supra omne quod dicitur Deus, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.

Tvrris.

Præsidium. Psalm. 60. Prouerb. 18. Cantic. 4. Isai. 5.

Tvrris quid sit, & quam ob rem parata, iam diximus: transfertur autẽ hoc nomẽ ad præsidium significandum. vt, Esto mihi turris fortitudinis à facie inimici. &, Turris fortissima nomen Domini. &, Nasus tuus sicut turris Libani. Et vbera mea sicut turris. & ædificauit turrim in medio eius.

Villa.

Negotium Rei. Luc. 14. Luc. 15.

Villa negotium atque curam rei augendæ significat. vt, Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam. Et misit illum in villam suam, vt pasceret porcos. Et abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.

Torcvlar.

Mustum. Osee 9. Agge. 1.

Torcvlar ex Metonymia significat mustum. vt, Area & torcular nõ pascet eos. &, Intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas.

Calamitas. Castigatio. Thren. 1. Isai. 63. Ioel. 3. Apoc. 19.

Significat etiam per translationem iudicium constitutum calamitatis certæ alicui populo inferendæ, eiusdemque grauissimæ. vt, Torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda. &, Torcular calcaui solus. &, Venite & descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. &, Torcular vini furoris iræ Dei.

Lex. Matth 8. Isai. 5. Carminis genus. Psalm. 8. 80 83.

Apud Isaiam legis exactio & præceptorum exercitatio, torcular dicitur. idemque apud Matthæum, s. s. e. Torcular extruxit in ea. Quod verò in Psalmorũ inscriptionibus Pro torcularibus legimus, genus carminis interpretamur, ad cuius normam Psalmorum illorum pedes ac versus concinnati cantatique sunt.

Terminvs.

Potentiam, ditionem, & dominationem terminus significat, certam tamen, & limite certo præscriptam. vt, Factique sunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geraram vsque, &c. Et cùm tulero Gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos. Et abstuli terminos populorũ, & principes eorũ deprædatus sum. Et reuertentur filij ad terminos suos. &, Aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ.

Exod. 10. Psal. 18. Psal. 77. Daniel. 11.

Sepvlchrvm.

Sepvlchrvm pro morte ipsa, & vitæ exitu vsurpatur. vt, Gaudent vehementer cùm inuenerint sepulchrum. Et solum mihi supereſt sepulchrum.

Ecclus. 41. Psal. 3.

Significat etiam morrem insatiabilem, & nocendi auiditatem nimiam. vt, Sepulchrum patens guttur eorum. & Pharetra eius quasi sepulchrum patens. Et dilatauit quasi infernus animam suam.

Prouerb. 1. Isai. 5. Habac. 2.

Vacvitas.

Vacvitas plenitudini contraria, inopiam & calamitatem significat, ex illa antiqua priuationis imagine, qua terra inanis & vacua fuisse dicitur. Itaque scriptum est, Cùm egrediemini, non exibitis vacui, id est, inopes. Et vacuam reduxit me Dominus. &, Nolo re vacuam reuerti. &, Viduas dimisisti vacuas. &, Vacua est anima eius. Anima eius vacua est. Id etiam, quod otiosum vel sine vsu est, vacuum dicitur. vt, Verbum quod egreditur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum. &. Laborabunt gentes in vacuum, & deficient. &, Gratia eius in me vacua non fuit. &, Ne forte in vacuum currerem. &, Hæc enim si vobiscum adsint & superent, non vacuos, nec sine fructu constituent vos. Hinc vacuitas & euacuare verbum, pro frustrari, & superuacaneum esse, sæpè vsurpantur.

Ecclus. 42. Iudic. 7. Iob. 22. Deut. 32. Isai. 55. Psal. 118. Iob. 26. Psal. 75. Psal. 7. Iob. 35. Psal. 118. 1. Cor. 15. Iacob. 2. 1. Tim. 6.

Plenitvdo.

Plenitvdo, vacuitati contrarium verbum, universitatem rerum significat eleganter. vt, De frugibus terræ & de plenitudine eius. &, Tonet mare & plenitudo eius. &, Domini est terra & plenitudo eius. &, Orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti.

Psal. 95. Psal. 23. Psal. 49.

Perfectionis etiam magnæ integritatisque imaginem refert hoc nomen. vt, Timor Domini ad vitam, & in plenitudine commorabitur absque visitatione malo. Et in Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. &, Quia Euangelium nostrum non fuit ad vos, in sermone tantùm, sed in virtute & in spiritu sancto, & in plenitudine multa. Et plenam mercedẽ recipies. &, Dies pleni inuenientur in eis. Et deinde plenum frumentum in spica.

Prouerb. 19. Ecclus. 24. Psal. 64. Matth. 2. Ioan. 1. Ioan. 2. Ephes. 3. Colos. 2. Psal. 71. Matth. 10. Psal. 103.

Abundantiam & prosperitatem his verbis indicamus. vt, Odor filij mei, sicut odor agri pleni. &, Septẽ spicæ plenæ atque formosæ in culmo vno. &, Egressa spicæ plenæ atque formosæ in culmo vno. &, Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Et vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti à patre, plenũ gratiæ & veritatis. &, Vt gaudium vestrum sit plenum.

Genes. 27. Ecclus. 24. Exod. 16. Iohan. 1. Iohan. 15.

Pvtevs.

Pvteus siue lacus sine aqua, periculum inextricabile & horrendum, quale apud inferos est, refert. vt, Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos, de lacu in quo non est aqua. Puteus vel lacus cum aquis miserias & calamitates importunissimas significat. vt, Lapsa est in lacum vita mea: posuerunt lapidem super me, inundauerunt aquæ super caput meũ. Dixi, perij. & data est ei clauis putei abyssi.

Psalm. 68. Zach. 9. Psal. 39. Thren. 3. Apoc. 9.

Prætereà puteus à venatorum arte trãslatus insidias, periculumque significat. vt, Deduces eos in puteum interitus. Et puteus angustus aliena. Pro quocunque periculo etiam vsurpatur. vt, Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet? &, Descendentes in puteum, hoc est pereuntes, dixit Ezechiel. Puteum etiam pro legitimi coniugij vsu dixit Salomon. vt, Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta de puteo tuo.

Psal. 54. Psal. 108. Luc. 14. Ezech. 26. Prouerb. 5.

Lacvs.

Pericula Insidiæ. Psal. 7. Psal. 39. Thren. 3.

Isdem etiam modis lacum interpretamur, siue aquarum plenum, siue aquis carentem, venatorum more effossum cogitemus: periculum enim, insidias & perditionem exponimus. vt, Lacum aperuit, & effodit eum. Et eduxit me de lacu miseriæ. &, Lapsa est in lacũ vita mea. Et inuocaui Dominum de lacis nouissimis.

Carcer. Ierem. 37. Ierem. 38.

Est etiam laqueus grauissimum & teterrimum carceris genus quod vel setuis, vel odiosis hominibus ad pœnam paratur, s. s. e. Itaque ingressus est Ieremias in domum laci & in ergastulum. &, Tulerũt Ieremiam & proiecerũt in lacum Melchiæ filij Amelech, qui erat in vestibulo carceris.

Sepulchrũ perditio. Psal. 29.

Est etiam illa frequẽs significatio, vt lacus pro sepulchro, communique pereuntium receptaculo, vsurpetur. vt, Saluasti me à descendentibus in lacum. &, Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. &, Deglutiamus eum sicut infernus viuentem & integrum, quasi descendentẽ in lacum. &, Non exspectabunt, qui descendunt in lacum, veritatem tuam. Illud autem rarum, sed egregiæ significationis est; vt Lacus maternam generis originem interpretemur. vt, Respicite ad petram, ex qua excisi estis; & ad cauernam laci, de qua defossi estis.

Psalm. 142. Prouerb. 1. Isai. 38.

Fovea, Fossa.

Periculum. Isai. 24. Prouerb. 22. Prouerb. 23. Eccles. 10. Psal. 93.

Foveam quoque insidias & periculum imprudẽti obiectũ exponimus. vt, Sed erunt vobis in foueam ac laqueum & offendiculum ex latere vestro. Et fouea profunda os alienæ. &, Cui foueæ, cui sine causa vulnera? nonne ijs, qui in vino commorantur? &, Qui fodit foueam, incidet in eam. &, Donec fodiatur peccatori fouea. Latibulum etiam siue hominum, siue ferarum, fouea significat. vt, Habet foueam ericius. &, Vulpes foueas habent. &, Forsitan nunc latitat in foueis. &, Non in fossis inueni eos, sed in omnibus, quæ suprà memoraui.

Latibulum. Isai. 34. Matth. 8. Ierem. 2.

Navis.

Maritima. Genes. 49.

Navis marinum aut maritimum locum arguit. vt, Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium. Nauis etiam piscationem, sed frequentius mercaturę negotia significat. vt, Dan vacabat nauibus. &, In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. &, Illic naues pertransibunt. &, Dies Domino exercituũ super omnes naues Tharsis. &, Vlulate naues maris. &, Nunc stupebunt naues maris, in die pauoris tui. Et naues maris principes tui, in negotiatione tua. Et tertia pars nauium interijt.

Mercatura. Negociatio Iudic. 5. Psalm. 47. Piscatio. Isai. 2. Mercatores Isai. 23. Ezech. 26. Apoc. 8.

Anchora.

Spes. Hebr. 6.

Anchoræ nomine & similitudine firmam spem indicat Paulus: Quam sicut anchorá habemus animæ tutá, & firmá & incedentẽ vsque ad intima velaminis.

solivm.

Regia auctoritas. Genes. 41. Prouerb. 16. Isai. 14. Thren. 5.

Solivm ex Metonymia vel Synecdoche, regiam potestatem auctoritatemque significat. vt, Vno tantum regni solio te præcedam. &, Iustitia firmat solium. &, Supra astra Dei exaltabo solium meum. &, Non est solium filiæ Chaldæorum. Et solium tuum in generatione, & generationem. Est etiam Sacerdotalis dignitatis locus. vt, Erit sacerdos super solium suum.

Sacerdotalis dignitas. Zachar. 6.

Via.

Disciplina Institutum. Psal. 118. Deut. 28. Psal. 25. Matth. 7.

Via doctrinam, institutum, viuendique rationem significat, & negotij exequendi formam: vt, Beati immaculati in via. &, Fruſtra libantes & impingentes in viis suis in semitis sæculi. &, Vias tuas Domine demonstra mihi. &, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te.

Vulgaris Mos. Iosue. 5.

Via etiam pro communi & vulgari prophanaque vitæ consuetudine vsurpatur. vt, Vide vbi non prostrata sis. In viis sedebas, exspectans eos, quasi latro. Atque huc etiam illud spectat, vt via pro duri & vulgaris ingenij moribus ponatur. vt quod de semine secus viam cadente, dixit Christus. Via locus publicus est, in quo id, quod desideres cognoscere ex viatoribus possis, vt, In via sta, & prospice habitatio Aroer. Via spinosa, difficultatis periphrasis est; contrà verò, inoffensa via. vt, Iter pigrorum quasi sepes spinarum, via iustorũ absque offendiculo. Porrò via maximo mysterio Christum significat, per quem aditus accessusque patet ad vitæ lignum reperiendum, s. s. e. Ego sum via. &, Ego vado, & scitis viam.

Matt. 4. Ierem. 48. Difficultas. Facilitas. Prouerb. 15. Christus. Iohan. 14.

Semita.

Semita angustior est quàm via, neque omnibus nota aut sine errore permeabilis, sed iis tantùm quibus vel disciplinæ ratione, vel consuetudine etiam frequentata est: atque singularitatem quandam semita indicare videtur, ab illa viæ publicitate distinctam. Sic dicuntur semitæ venatorum & aucupum. Quorundam quoque animalium semitæ sunt ad ingressum frequentem, s. s. e. Abscondita est in terra pedica eius. &, Decipula illius super semitam. Atque ita dicuntur semitas maris pisces perambulare.

Iob. 18. Psal. 8. Psal. 8.

Quam ob rem pro priuato & singulari alicuius consilio nomen hoc vsurpatur, ex translatione. vt, Semitam meam circumsepsit: & custodiuit omnes semitas meas. &, Intelligas semitas domus tuæ. &, Semitam meam & funiculum meum inuestigasti. &, Sic semitæ omnis auari animas possidentium rapiunt.

Consilium priuatum Iob. 19. Iob. 13. Psal. 138. Prouerb. 1.

Singularem etiam & egregiam, atque maiori studio cognoscendam doctrinæ partem, hoc nomine dicimus. vt, Deduxit me super semitas iustitiæ. Et vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. &, Ditige me in semita recta. Priuatæ & variæ hominum erga diuina atque humana cognoscenda, opiniones & traditiones, atque instituta, semitæ dicuntur. vt, State super vias, & videte. Et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea. &, Quia oblitus est mei populus meus, fruſtrà libantes & impingentes in viis suis, & in semitis sæculi, vt ambularent per eas, in itinere non trito.

Disciplina institutum. Psal. 24. Psal. 26. Variæ opiniones & doctrinæ. Ierem. 6. Ierem. 18.

DE HIS, QVÆ AD ARCHITECTVRAM REFERVNTVR.

CAP. XC.

QVÆDAM etiam verba sunt ex architecturæ tractatione deprompta, quæ ad arcani & figurati sermonis transferuntur vsum, cuiusmodi sunt, quæ vel materiam, vel ædificiorum partes, vel modos vel instrumenta indicant: ea nos breuiter, oblato vtcunque ordine, indicabimus.

Maceries.

Maceries hortis vineisque additur ad munimentum & custodiam: significat autem asscriptum & oportunum cuiuscunque rei terminum, certa cura & custodia atque prouidentia conseruatum; qui interim, dum constat, rem ipsam integram illæsamque tuetur. vt, Non est ruina maceriæ. &, Ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam macerie. &, Dies vt ædificentur maceriæ tuæ. Huic sententiæ illa opponuntur. Interficitis vniuersi vos tanquam parieti inclinato & maceriæ depulsæ. &, Destruxisti maceriem eius. Et diruam maceriem eius, & erit in conculcationem.

Terminus. Munitio. Psalm. 143. Oſe. 2. Mich. 7. Psal. 61. Psal. 79. Isai. 5.

Illud autem arcanam magis rem indicat, quod Paulus docet, Medium parietem maceriæ à Christo diruptum, in quo distinctionem populorum & inimicitias ac separationes, variaque studia ad summam pacem & gratiam, concordiamque fuisse traducta significat.

Distinctio populorum Ephes. 2.

Paries.

Paries negotium commoditatis cogitatæ causa susceptum significat, cuiusmodi opus facere solent, qui vel remp. capessunt, vel nouum aliquid ambitionis, vel auaritiæ causa moliuntur. Sic de populo Deus dixit, quòd

Negotium Ezech. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd ædificaret parietem, quem Pseudoprophetæ luto illinirent. & illud etiam ad hanc significationem refertur, quia lapis de pariete clamabit: significat enim iniuria partas res stare nó posse. Parietem inclinatú, rem instabilem & labefactatá ruinæque proximá, faciliq; negotio superabilem, apud Psaltem interpretamur.

Nehem. 1. Peccatis proxima. Psal. 61.

Parietem aũt dealbatum hominẽ appellauit Paulus, qui æquitatis & virtutis habitum & speciem præ se ferret, duris autem & ab officio alienis moribus esset: neque firmitudinem illam, & solidam pietatem præstaret, sed muneris tantùm auctoritate mentiretur, pleniusque esset intus vitio & rimis, sola persona exteriori contectis.

Vitiosus & hypocrita. Actor. 23.

MVRVS.

MVRVS, qui extremus in vrbe ædificatur, præsidium & munimentum significat. vt, Pro muro erant nobis, tam nocte quàm die. Et substantia diuitis, vrbs roboris eius. Et quasi murus validus circundans eum. Et sicut vrbs patens absque murorum ambitu.

Præsidium. 1. Reg. 25. Prouerb. 18. Prouerb. 25. Vrbs. Esai. 2.

Vrbem ipsam munitam & instructam Metonymicè murum dicimus. vt, Super omnem murum munitum. Et dabo eis in muris meis locum. Vt ædificentur muri Ierusalem. Et transgredi murum, est vrbem capere. vt, In Deo meo transgrediar murum. Et nocte vastatus est murus Moab. Et cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion. Illud verò turelam & custodiam diuinam indicat: Muri tui coram oculis meis. Et occupabit salus muros tuos. Adiunctis verò certis muri significatio augeri solet: vt Murus ferreus firmissimum: murus igneus inaccessum præsidium: murus magnus locum capacissimú indicet. vt, Tu sume tibi fartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatẽ. &, Ego ero ei (ait Dominus) murus igneus in circuitu. Et habebat murũ magnum & altũ.

Esai. 56. Psal. 50. Psal. 17. Thren. 2. Custodia. Esai. 49. Esai. 60. Amplificata significatio. Ezech. 4. Zach. 2. Apoc. 21.

Sine muris habitare, vel securi, vel frequentissimi latèque extensi populi est. vt, Ascédam ad terram absq. muro, veniam ad quietscentes habitantesque securè. Et absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine hominum & iumentorum in medio eius.

Securitas. Frequentia. Ezech. 38.

Illud autem, quod Psaltes accusat, Tota die circundabit eam super muros eius iniquitas, ciuitatem vi & exactione iniusta custoditam significat, qua custodia nulla est detenor.

Locus explicatus. Psal. 54.

FVNDAMENTA.

FVNDAMENTVM ædificij totius robur & firmitudo est, atque idipsum in omni negotio nomẽ fundamenti significat. vt, Iustus autem quasi fundamentum sempiternũ. &, Exinanite exinanite vsq. ad fundamentum in ea. omnem vrbis firmitudinẽ penitus conuelli significat. Et fundamenta montium conturbata sunt. Et reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.

Fundamentum. Proverb. 10. Psalm. 136. Psal. 17.

Hinc quoque transfertur ad significandam actionem rectè institutam, & consilio optimo initam. vt, Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & posuit fundamentum suum supra petram. &, Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, &c. Pro principibus & magistris, ac summis in repub. viris, vsurpatur nomen fundamenti. vt, Vbique dedit manum, cecideruntque fundamenta eius.

Consilium Luc. 6. 1. Tim. 3. Principes. Isaiæ 51.

Christus, cui omnis veritas, omnisque salutis humanę virtus innititur, fundamentũ appellatur. vt, Ædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Et fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.

Christus. Ephes. 2. 1. Cor. 3.

ANGVLVS.

ANGVLVS angustum locum & non satis commodum significat, & vitam priuatam. vt, Melius est sedere in angulo domus, quàm cum muliere litigiosa, & in domo cõmuni. In angulis platearum, dixit Sapiens, vt secretiora & exquisita loca indicaret.

Vita priuata. Proverb. 21. Loca exquisita. Fundamentum. Fundendo.

Angulus ad ædificia relatum nomen significat fundamentum & firmitudinem totius rei. vt, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, factus est in caput anguli. &, Ex ipso angulus, & ex ipso paxillus.

Psal. 117. Zach. 10.

COLVMNA.

COLVMNÆ superiorum partium domus sulcimen sunt, atque eam vel personam vel rem significant, cui tota respub. vel negotij summa innititur. vt, Qui cõmouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur. hoc loco montes indicantur. &, Ego confirmaui columnas eius. Illa autem exempla sunt ex translatione ad rectam & probatam rei institutionem significandam. Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Et Salomon columnas domus suæ fecit argenteas.

Ecclesiast. 1. Psal. 74. Psalm. 9. Prouerb. 9.

Munimentum & stabilitatem constantiamque significat columnæ nomen. vt, Quippe dedi te in ciuitatem munitam, & in columnam ferream. & Columnam & firmamentum veritatis vocauit Ecclesiam D. Paulus. &, Faciam illum columnã in templo Dei mei.

Ierem. 1. 1. Timoth. 3. Apoc. 3.

PORTA, OSTIVM.

PORTA aditum cuiuscunque rei, & negotij significat. vt, Non est hic nisi domus Dei & porta cæli. Sic portæ mortis dicuntur vel morbi grauissimi, vel periculi summa. vt, Qui exaltas me de portis mortis. &, Aperite mihi portas iustitiæ: id est, aditum ad iustitiam, & iusti atque æqui cognitionem. Et hæc porta Domini & iusti intrabunt in eam. Et ostium mihi apertum est magnum & euidens, & aduersarij multi.

Aditus. Psal. 9. Esai. 38. Psal. 117.

Portæ pro tota ciuitate vsurpantur Metonymicè. vt, Lugebunt portæ eius. quæ oratio infrequentiam significat. Et aliquando etiam frequẽtiam. vt, Vlula porta, clama ciuitas. Et occupabit portas tuas. Et scit omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ.

Vrbs. Esai. 14. Esai. 24. Esai. 22.

Portam vrbis locum esse iudiciorum & conuentus publici in disputatione de loco docuimus.

Iudicium. Ruth. 4.

Vitæ institutio porta dicitur. vt, Intrate per angustam portam; quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem. quàm angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam! Portas, valuas, ostia, labra etiã interpretamur apud Ecclesiasten. vt, Et claudent ostia in platea. Porta etiam siue ostium Christus est, per quem ad æterni patris familiaritatem, atq. ad Ecclesiæ munera legitimè obeunda intratur, s. s. e. Amen dico vobis, Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Portæ inferi peccatum est, & peccati regnum, ex quo aditus est ad inferos. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.

Matth. 7. Coercetur. Custodia. Iob. 38. Psalm. 106. Esai. 45. Thren. 2. Amos. 1. Ierem. 49. Ezech. 28. Matth. 16.

Duodecim portas ciuitatis nouas, Euangelium duodecim ministrorum opera annuntiatum exponimus.

Apoc. 21.

MEDIVM.

MEDIVM siue ad locum & situm, siue ad magnitudinem vel rem aliquam referatur, optimã & selectissimam partem significat. vt, Hæc dicit Dominus, Ista est Ierusalem; in medio gentium posui eam. Et legem tuam in medio cordis mei. Et in medio autem deos iudicat.

Optimum. Ezech. 5. Psal. 39. Psal. 81.

RECTVM, CVRVVM.

RECTVM, & obliquum siue curuum, opponuntur alterum quidem ex translatione bene institutam, iustã & irreprehensibilem rem: alterum verò contrarium significat; suntque verba his respondentia, Hebraice ישר & עקש. Hoc posterius iniquitatem ferè semper Latini interpretes vertunt: illud rectum aut rectitudinem. vt, Docebo vos viam bonam & rectam. &, Viuit Dominus, quia rectus es tu. &, Fecit Asa rectũ coram Domino. &, Qui saluos facit rectos corde. Et quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius iudicia.

Prouidentia. Deut. 32. Psal. 32. Psal. 91. Psal. 118. Psal. 144. Psal. 32. Psal. 118. Psal. 91. Psal. 144. Psal. 118. Psal. 32. Psal. 91. Psal. 144. Psal. 118. Psal. 32. Psal. 91. Psal. 144. Psal. 118. Psal. 32

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fortitudo. Osee 1.

Interdum pro robore, fortitudine & facultate vſurpatur. vt, In illa die conteram arcum Iſrael in valle Iezrahel &, Non enim in arcu meo ſperabo. &, Tenens arcum non ſtabit. Ex ipſo angulus, & ex ipſo paxillus, & ex ipſo arcus prælij.

Amos. 2. Zach. 10.

Arcui hæc adſcribuntur, percuſſio cita, & cum minori iaculatoris periculo, & minori eius qui petitur, cautela & prouidẽtia aut defenſione. Deinde certitudo feriendi, atque feriendorum copia, iuxta ſagittarum numerum ferè: quas res ſignificandi cauſa frequens arcus mentio eſt. vt, Et ait Eliſeus, Affer arcum & ſagittas. &, Porie manum tuam ſuper arcum, &c. Et omnes arcus eius extenti. &, Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus. &, Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum. quod allegorice de Chriſto dictum eſt.

Cornua altaris. Minus pericula, &c.

4 Reg. 13. Iſai. 5. Thren. 2. Habac. 3.

Periculum nõ cauſam

Periculum etiam, quod minus præcaueri poteſt, & plerunque dolo magis quàm virtute allatum, aliquando ſacri auctores arcus nomine indicant. vt, Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. &, Intenderunt arcum rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum. Arcus adiuncta materiæ notatione vſus & facultatis ſignificationem auget. vt, Poſuiſti vt arcum æreum brachia mea. Et fugiet arma ferrea, & ituet in arcum æreum. Arcus doloſus perſonæ alicuius, quæ officium deſeruerit & peruerterit, imaginem deſcribit: Namque arcus doloſus ſæpius fallit, quàm feriat. vt, Reuerſi ſunt vt eſſent abſq. iugo, facti ſunt, quaſi arcus doloſus. Et aueſterunt ſe & non ſeruauerunt pactum, quemadmodum patres eorum, conuerſi ſunt in arcum prauum. Arcum tendere, eſt certo conſilio & data opera malum alicui moliri. vt, Tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.

Pſal. 63. Inctementium ſignificationis. Pſal. 17. Iob 20. Officium, deſertum. Oſe. 7. Pſalm. 77. Conſilium prinendi. Thren. 3.

Ensis, Gladivs.

Diuinandi propoſiti. Cant 3. 2 Reg. 12. Pernicies manifeſta. Pſal. 56. Iſai. 65. Pſalm. 143 Efficacitas.

Ensis accinctus belli aut dimicationis ſtudium & propoſitum ſignificat. vt, Vnuſquiſque enſis ſuper femur eius. Et accinctes erat enſe nouo.

Gladius pernitiem publicè & cominus adductam, (vt Arcus eminus) & occultã ſignificat. vt, Gladiũ euaginauerũt peccatores: intenderunt arcũ ſuum: vtrumque, certo conſilio initum ſignificat nocumentum. &, Numerabo vos gladio, & omnes in cæde corruetis. Et à gladio maligno eripe me. Efficacitatem magnam, promptam & præſentem gladij nomine & comparatione exponimus. vt, Poſuit os meum quaſi gladium acutum. atque ita Dei ſermo efficax dicitur, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et de eodẽ ſcriptũ eſt. De ore eius gladius vtraq. parte acutus exibat. Et viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, grãdi & forti ſuper Leuiathã.

Iſai. 49. Heb. 4. Apoc. 1. Iſai. 27. Efficachat. Terror. Ezech. 21. Bellum. Iſai 1. Iſai 3. Iſai. 51. Ierem. 5. Eſech 5. Separatio. Matth. 10. Dolor. Lac 2. Magiſtratus. Rom. 13.

Gladius acutus, efficacitatis; politus verò, terroris ſignificationem habet, s. s. e. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladij acuti & limati ad fulgendum. Gladius idem quod bellum. vt, Gladius deuorabit vos, &, Viri tui gladio cadent. &, Cõtritio & fames & gladius. Gladium & famem non videbimus. Et gladium euaginabo poſt eos. Separationẽ & diſcordiam eorum, qui varia ſtudia ſequuntur. Et non veni pacem mittere, ſed gladium. Gladius dolorem & mœſtitiam. vt, Tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Gladius magiſtratum indicat ex ſigno & munere, s. s. e. Non enim ſine cauſa gladium portat.

Segvris.

Segvris inter arma ruſtica & ad vſum domeſticum neceſſaria computatur, neque bello faciendo apta adeò cenſetur, s. s. e. Deſcendebat ergo omnis Iſrael ad Philiſtim, vt exacueret vnuſquiſque vomerem ſuum & ligonem, & ſecurim, & ſarculum.

1 Reg. 13.

Demolitio. Vaſtatio.

Vſurpatur autem in bello ſecuris, iam peracta ferè & confecta re ad demolitionem & vaſtationem citam, & vehementer, idque ſignificat hoc nomen aliquando vſurpatum. vt, Securibus excidẽrũt ianuas eius & in ſecuri, & aſcia deiecerunt eũ. &, Cũ ſecuribus venient ei. & pro vaſtatore rege vel duce poſitum eſt in illo loco. Nunquid gloriabitur ſecuris cõtra eum, qui ſecat in ea? Chriſtum omne mendacium, omnem humanam ſuperbiam, arrogantiam & impudentiam, omnem quoque hypocriſim demoliturum & vaſtaturum, D. Iohannes ſecurim appellabat. Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.

Ierem. 46. Iſai. 10. Euangelij Chriſti. Matth. 3.

Novacvla.

Novacvla acutiſſimum inſtrumentum eſt, & nocumenti improuiſi ſignificationem habet, s. s. e. Stetum quaſi nouacula acuta, feciſti dolum. Significat etiam exercitum omnia vaſtantem, neminiq́ue parcentem; vt, In illa die radet Dominus in nouacula conducta, in iis, qui trans flumen ſunt, in rege Aſſyriorum caput & pilos pedum & barbam vniuerſam.

Nocumentum. Pſal. 51. Pſalm. 71. Iniuria. Corruptio iudicium. Deut. 10. Pſal. 14. Iſai. 1.

Fvndæ lapis.

Telvm eſt citiſſimum & horrendum quod emittitur nus iactum terrorem, & nocumentum, ſine magno iacientis periculo ſignificat, s. s. e. Deuorabunt & ſubiũ cient lapidibus fundæ.

Primitiæ. Impetus. Zach. 9.

Scvtvm.

Scvtvm non tam lædendi quàm protegendi cauſa paratur, ideoq́ue auxilium, & turelam, protectionemq́ue ſignificat. vt, Qui ſaluaris in Domino ſcuto auxilij tui. Et ſcutum meum & cornu ſalutis meæ. &, Apprehende arma & ſcutum; & exurge in adiutorium mihi. Et ſcuto circundabit te veritas eius. Et in omnibus ſumentes ſcutum fidei. Hinc eſt quod Iudæi Romanis ſcutum miſerunt, quo illorum protectionem ſibi expeti indicarent.

Amictus. Tutela. Pſal. 5. Pſal. 17. Pſal. 90. Ephel. 6.

Serra.

Serra fabrorum inſtrumentum, vltionem aliquando & pœnarum illationem, vel ipſum, per quem pœnæ inferuntur, ſignificat. vt, Nunquid exaltabitur ſerra, contra eum, qui ſecat in ipſa? Serrati currus, vel plauſtra agricolarum ſunt ad triturandum concinnata, & ad grauiſſimam ſtragem faciendam. Huiuſmodi currus & plauſtra belli, victoria iam parta, adhibebantur aliquando. vt, Populum quoque eius adducens poſui te quaſi plauſtrum triturans nouum, & habens roſtra ſerrantia.

Vltio. Iſai. 10. 2 Reg. 12. Amos 1.

Cvrrvs, eqvitatvs.

Cvrrvs auctoritatis & poteſtatis principatuſq́. apud Ægyptios index eſt, s. s. e. Fecitq́ue eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum.

Potentiam verò & fortitudinem bellicamq́ue virtutem ſignificat. vt, In multitudine curruum meorum aſcendi excelſa montium. &, Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini ſperabimus. Et quaſi tempeſtas currus eius. Et vox curruum equorum multorum currentium in bellum. Currus regna & imperia ſignificant, eorum, qui bello rem geſſerunt. De quatuor curribus à Zacharia viſis, ſatis copioſe in illis commentariis diſputauimus. Equitatus fortitudinem & robur bellicamq́. ſtrenuitatem ſignificat. vt, Pater mi currus Iſrael & equitatus eius.

Potentia. Fortitudo. Exod. 14. Pſal. 67. Habac. 3. Zach. 6.

Tvba.

Tvba Euangelium aliquando ſignificat, vtpote vocẽ Dei longè auditã. vt, Dominus in tuba canet &c.

Euangelium. Pſal. 46.

DE INSTRVMENTIS ET REBVS MOLESTIÆ INFERENDÆ CAVSA INSTITVTIS.

CAPVT XCVII.

Svnt præterea quædam res hoc in ſtatu hominum inſtitutæ quæ moleſtiã & ſeruitutem aut inſinuant, aut arguant: quarum genera ſingillatim percurremus.

M v-

Honor. Amicitia. 3 Reg. 10. Geneſ. 14. Cultus diuinus. Geneſ. 4. Leuit. 2. Seruitut. Iudic. 3. Pſal. 67. Pſalm. 71. Iniuria. Corruptio iudicium. Deut. 10. Pſal. 14. Iſai. 1.

Mvnvs.

Mvnvs amicitiæ & honoris cauſa datum honeſtiſſimum & dañi ſuauiſſimum eſt, idq́ue ſignificat in primis. vt, Rex autem Salomon dedit reginæ omnia quæ voluit, & petiuit ab eo, exceptis iis, quæ vltrò obtulerat ei munere regio. Et prolatis vaſis argenteis & aureis, & veſtibus dedit ea Rebeccæ pro munere.

Præterea etiam munera cultus erga Deum & debitæ ſeruitutis argumenta ſunt. Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem & ad munera eius non reſpexit. Et primitias tantùm offeretis ac munera.

Significant etiam ſeruitutem & obedientiam principi victori exhibitam. vt, Miſerunt filij Iſrael per Aod munera Eglon regi Moab. Et tibi offerent reges munera. Et reges Tharſis & inſulæ munera offerent.

Demùm illa grauiſſima munera ſunt, & iudiciorum vel iudicum corruptionem apertè ſignificant, quæ iudicibus accipiuntur; idq́ue in hoc genere nomine munerum appellato ſacri ſermones arguunt, s. s. e. Perſõam non accipies, nec munera. Et munera ſuper innocentem non accepit. &, Omnes diligunt munera.

Primitiæ. Impetus. Zach. 9. Seruitus. Tributum. Exod. 1. Deut. 16. Oſe. 8. Epiſtola grauis. Ierem. 23. Malach. 1. Obedientia. Matth. 11. Doctrinæ præceptæ. Matth. 23. Act. 15. Indigentia. Defectus. Epheſ. 6. Moleſtia. 2. Cor. 2.

Onvs.

Onvs à iumentis atque adeò à ſeruis transfertur ad ſeruitutem, penſionem & tributum ſignificandum. vt, Præpoſuit itaque eis magiſtros operum vt affligeret eos oneribus. Et afflixerunt nos Ægyptij, & perſecuti ſunt imponentes onera grauiſſima. Et quieſcent pauliſper ab onere regio. Onus verbi Domini, idem quod epiſtolam ſignificat miſſam argumenti grauiſſimi ex diuina ſententia producti. vt, Quod eſt onus Domini. Et onus Nmiue liber viſionis. Et onus verbi Domini ad Iſrael. Legis diuinæ obedientia onus dicitur; quæ ſi per ſpiritum Chriſti præſtetur, leuiſſimum onus reddit, s. s. e. Onus enim meum ſuaue eſt.

Doctrinæ & præceptorum quoque onus dicitur. vt, Alligant onera grauia & importabilia. Et viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria. Indigentiam etiam hoc nomine interpretamur, & moleſtiam atque defectum, s. s. e. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Et vnuſquiſque onus ſuum portabit.

Moleſtiam quoque ſignificat exhibitam. vt, Non me contriſtauit, ſed ex parte, vt non onerem vos.

Impulſus. Ierem. 45. Exiſſ. 12. Act. 7. 1. Cor. 15. Moleſtia. 2. Cor. 11.

Stimvlvs.

Stimvlvs impulſum & neceſſitatẽ magis adeò ex alterius auctoritate profectã, quàm ex proprio ipſius qui fert conſilio. vt, Stimulator ab Aquilone veniet. Et verba ſapientum ſicut ſtimuli. &, Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Vt ſtimulus mortis peccatum.

Moleſtiam exhibitã illo loco interpretamur: Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Satanæ.

Seruitus. Geneſ. 27. 3. Reg. 12. Pſal. 2. Deut. 28. Matth. 11. Ierem. 5.

Ivgvm.

Ivgvm ex armentorum imagine ad imperium ſignificandum vſurpatum verbum eſt. vt, Tempus veniet cùm excutias & ſoluas iugum eius de ceruicibus tuis. &, Pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis: tu ergo imminue de duriſſimo imperio. &, Proiiciamus à nobis iugum ipſorum. &, Ponam iugum ferreũ ſuper ceruices tuas. &, Bonum eſt viro, qui portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. &, Tollite iugum meum ſuper vos. Et confregerunt iugum. Hæc omnia iuxta ſubiecti argumenti rationes, imperium, ſiue diuinum ſiue humanum ſignificant, legem & diſciplinam ſæpè interpretati poſſumus.

Virus. Poteſtas. Auctoritas Exod. 4. Numer. 17. Pſal. 109.

Virga.

Virga virtutem, auctoritatem & poteſtatem indicat; ideoq́ue frequens huius verbi, in hac ſignificatione, vſus eſt, atq. illud myſticè dictũ eſt. Reuerſuſq. eſt Moyſes in Ægyptum, portans virgam Dei in manu ſua: hoc, virga Moyſis, hoc Aaronis virga perpetuò ſignificat. &, Virgam virtutis tuæ mittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum. &, Reges eos in virga ferrea. Et virga directionis, virga regni tui. Et percutiet terram virga oris ſui: Euangelij virtute. Virga aurea regis geſtamen eſt. Et extendit cõtra eam virgam auream, quam tenebat in manu, ideoq. regem ſignificat virga & iudicem. vt, Egreſſa eſt contritio, floruit virga. Et egreſſus eſt ignis de virga ramorum eius. Chriſtum regem, & iudicem magna auctoritate præditum, virgam appellarunt Prophetæ. vt, Egredietur virga de radice Ieſſæ. Imperium, pœnam, animaduerſionem & correctionem virgam quoque dici obſeruamus. vt, Virgam humeri eius confregiſti. &, Væ Aſſur virga furoris mei. Et virga in dorſo eius, qui indiget corde. &, Vultis ne vt in virga veniam ad vos? Virga florens poteſtatis vſus & efficientiæ explicatur: Floruit virga, germinauit ſuperbia. ſic etiam auctoritatis vſum ſignificauit virga florens Aaronis.

Pſal. 2. Pſal. 44. Iſai. 11. Rex. Eſther. 5. Ezech. 7. Ezech. 19. Chriſtus. Iſai. 11. Imperium. Animaduerſio. Iſai. 9. Iſai. 10. Prouerb. 10. 1. Cor. 4. Auctoritatis vſus. Ezech. 7. Numer. 17.

Vincvla.

Vincvla leges & obſeruationes atque præcepta arcane intelligimus. vt, Dirumpamus vincula eorum. Et ſubiiciam vos ſceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis. Cæteris etiam ſignum ſunt, s. s. e. Et in vinculis meis ſocios habeo vos. &, Ita vt vincula mea manifeſta fierent in omni prætorio. &, Vellem vos omnes eſſe ſicut ego, exceptis vinculis his. &, Nihil morte aut vinculis dignum fecit homo iſte. Et vinculis æternis malos angelos reſeruatos, Iudas ait.

Præcepta. Leges. Pſal. 2. Ezech. 20. Carcer. Philip. 1. Act. 26. Iuda.

Laborem, moleſtiam, difficultatem & oppreſſionem vincula dicimus. vt, Dirupiſti vincula mea. Et ignorans quòd ad vincula ſtultus trahatur, donec tranſfigat ſagitta iecur eius. Coniunctionem, ſocietatem, concordiamq́ue rerum vel perſonarum decentem & opportunam. Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. Et ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus, in vinculo pacis.

Moleſtia. Oppreſſio. Pſalm. 115. Prouerb. 7. Concordia. Cõiunctio. Coloſſ. 3. Epheſ. 4.

Laqvevs.

Laqvei nomen, & illaqueare verbum, ex venatione deſumptum, occultum periculum intentatum aut etiã allatum, & dolos quoq. ſignificat. vt, Laqueos abſconderunt pedibus meis. &, Quoniam laqueis fauces eſtis ſpeculationi & rete expanſum ſuper Thabor. &, Cuſtodi me à laqueo, quem abſconderunt mihi. &, Qui cauet laqueos, ſecurus erit.

Periculum. Dolus. Ierem. 18. Oſe. 5. Pſalm. 140. Prouerb. 11.

Magnum etiam periculum, quod euitari facilè nequeat. vt, Formido & fouea, & laqueus ſuper te, qui habitator es terræ. Et fiat menſa eorum coram ipſis, in laqueum. &, Veniat illi laqueus, quem ignorat. &, Vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli. Sæpè autem cum aliis coniunctum hoc verbum, maximam indicat difficultatem. vt, Laqueus & ruina, laqueus & ſcandalum.

Difficillimum diſcrimen. Iſai. 24. Pſal. 14. 1. Tim. 3.

Catena.

Catena captiuitatis & miſeræ ſeruitutis indicium eſt. Idemq́ue nomen aliquando inductum ſignificat, ex loco à deſtinatis dicto. vt, Ego Dominus, qui confregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis recti. Aliquando carceris obligatio & vincula catenæ nomine ſignificatur. vt, Et ſi fuerint in catenis, & vincianiur fumibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, &c. &, Quod de carcere cateniſq́ue quis egrediatur ad regnum. &, Ecce ſolui te hodie de catenis.

Captiuitas. Seruitus. Leuit. 26. Carcer. Iob. 36. Exiſſ. 4. Ierem. 40.

Fraude, dolo, & iniuria, oppreſſionem aliis paratam, apud Iſaiam interpretamur. Si abſtuleris de medio tui catenam, & deſieris extendere digitum & loqui, quod non prodeſt.

Oppreſſio. Iſai. 58.

Compes.

Compes impeditius vinculum, quàm catena, adhiberi ſolet, ne quis effugere poſſit, aut declinare pœnam aut aliàs iniunctam moleſtiam. vt, Et oculos Sedechiæ eruit, & vinxit eum in compedibus. &, Circumædificauit aduerſum me, vt non egrediar, & aggrauauit in compedibus pedem meum. &, Pedes tui

Detentio. Ierem. 52. Thren. 3. 2 Reg. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Carcer arctus. Psalm. 124.

Psalm. 149.

non sunt compedibus aggrauati. Carcerem quoque & vinctorum conditionem significat. vt, Humiliauerunt in compedibus pedes eius. &, Ad alligandos reges eorum in compedibus. &, Omnes optimates eorum, confixi sunt in compedibus.

FLAGELLVM.

Semirium. Exactio. Exod. 5.

3. Reg. 12.

Cõtumelia

Mat. 25.

Punitio. Castigatio. Tentatio. Psal. 16. Psal. 37. Psal 14. Iob. 22.

FLAGELLVM seruis adhibetur ad contumeliam, & molestiam seruitiique exactionem, S.S.E. Et famuli tui, flagellis cædimur, & iniuste agitur contra populum istum. &, Pater meus cecidit vos flagellis: ego autem cædam vos scorpionibus. In supplicijs, more Romano, flagellum ad contumeliam & ignobilitatem adhibetur producendis. Sic Pilatus tradidit Iesum flagellis cæsum, vt crucifigeretur.

Flagella etiam punitionis, calamitatis, castigationis vel animaduersionis & tentationis etiam significationibus interpretamur. vt, Multa flagella peccatoris. &, Ego in flagella paratus sum. &, Congregata sunt super me flagella, & ignoraui. &, Vixit autem Iob post flagella hæc, centum quadraginta annis.

CRVX.

Esth. 8.

CRVX grauissimum & ignominiosissimum supplicij & mortis inferendæ genus esse, sacris lectionibus didicimus, quam ob rem Mardochæo ab inimicissimo homine Aman excelsa crux parari iubebatur. Atque hanc amplificationem adnotauit Paulus.

Molestia. Afflictio. Derbolitas. Matth. 10.

Luc. 14.

Sed pro omni vitæ incommoditate & molestia, hominibus pus à mundo & à diabolo collata, vsurpatur crux, cum significatione etiam ignominiæ. vt, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. &, Qui non baiulat crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.

Passionis Christi vsus.

1. Cor. 1.

Gal. 5.

Illud verò magnum mysterium est, & quod breui oratione explicari nõ potest, sensumque exigit à diuino spiritu illustratum ad sui contemplationem exactam: quòd Christi mortis & passionis efficientiam illamque commortificationem arcano modo ad pientissimos cultores pertinentem, crucem Christi Apostoli appellant. Euangelizare misit me Dominus non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus stultitia est: iis autem, qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus est. Ego autem, fratres, si circuncisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionẽ patior? Ergo euacuatum est scandalũ crucis.

VENENVM.

Fraus. Fallacia.

Psal. 13. Iacob. 3.

VENENVM tecti nocumenti & dissimulati, ideoque periculosissimi & certissimi significationem habet, fraudemq. factam aut dolum artificiose excogitatum arguit. vt, Venenum aspidum iub labiis eorum. Et linguam, inquietum malum, plenã veneno, dixit Iacobus.

CALCATIO.

Clades.

Deut. 32. Isai. 63. Malach. 4.

CALCATIO magnum bellum & atrox cum calcanis partis victoria summa, & maxima calcatorum calamitate & clade. vt, Tu eorum colla calcabis. &, Calcaui eos in furore meo. &, Calcabitis impios, cùm fuerint cinis sub planta pedum vestrorum.

RADERE.

Delere. Exod. 5.

RADERE omnino delere & vastare significat. vt, Sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & deduces per caput tuum.

INSTRVMENTA DOMESTICA ET ARTIVM.

CAP. XCIII.

Vasis nouum onus. Isai. 49. Iere. 2. Psal. 7.

OMNIA in vniuersum supellectilis & instrumentorum, quorum in singulas artes vsus est, genera, Hebraicus sermo כלים vocat, Latinus Interpres vasa vertit. Sic vasa iniquitatis bellantia pro armis dicuntur. Et postulabit vnusquisque à vicino suo, &c. vasa aurea & argentea. Et tabernaculum & cuncta vasa eius. Et in eo parauit vasa mortis, hoc est iacula. Et cõfitebor tibi in vasis psalmi. Et in vasis papyri super aquas pro nauigijs dixit Isaias. Ex hac definitione plura genera diuiduntur, quædam ad familiaris rei vsum, quædam ad artium expeditionem relata, quorum nonnulla subijciemus exempla, à domesticis incipientes.

Psal 70. Isai. 18.

CLAVIS.

Consilium Auctoritas

Isai. 22.

CLAVIS consilium certum, ad gerendamque rem idoneum, & auctoritatem significat: ideoque pro virtute Euangelij ponitur. vt, Et dabo clauem domus Da. uid, super humerum eius; & aperiet, & non erit qui claudat. &, Tibi dabo claues regni cælorum. &c. Væ vobis Pharisæi & Scribæ, quia tulistis clauem scientiæ. &, Habeo clauem mortis & inferni. &, Data est ei clauis putei abyssi.

Matth. 16. Luc. 11.

Apoc. 1. 3. 20.

MENSA.

Refectio. Iob. 36. Psal. 22.

Psal. 77.

Psal. 103.

Psal. 127.

Psal. 68.

MENSA refectiõdæ vitæ causa paratur & instruitur, atque laborũ laxationi aptatur, S.S.E. Requies autẽ mensæ tuæ erit plena pinguedine. Et parasti in conspectu meo mensam aduersus omnes, qui tribulant me.

Significat autem mensæ paratio victus necessarij copiam satis idoneam. vt, Nunquid poterit parare mensam in deserto, aut parare mensam populo suo? Et immolauit victimas suas, miscuit vinum suum, & proposuit mensam suam. Mensæ communicatio magnam vitæ familiaritatem, & communem studiorum, & consiliorum vsum: denique necessitudinem significat animorumq. concordiam. vt, Tu comedes panẽ in mensa mea semper. &, Qui ponitis fortunæ mensam, & libatis super eam. Namque hoc, fortunam sibi propitiam, familiaremque reddere velle significabat. &, Ego disposui vobis, vt edatis & bibatis super mensam meam. &, Non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum.

Psal. 40.

Familiaritas.

Psal. 22.

Psal. 77.

1. Cor. 10.

LAMPAS.

Efficacia.

Psal. 103.

Zach. 12.

Psal. 17.

Psal. 131.

Apoc. 4.

IGNIS efficacissimus est, vt aliàs docuimus, ex qua notatione effectum est, vt lampadis nomen vim, efficientiam & virtutem significet; id quod alio nomine spiritus dicitur. vt, Cunctus autem populus videbat voces & lampades, & sonitum tubæ. &, De ore eius lampades procedunt, sicut faces ignis accensæ. &, Donec egrediatur vt splendor iustus eius, & Saluator eius vt lampas accendatur. &, Ecce candelabrũ aureum totum, & lampas eius super caput eius. Quinque virgines prudentes ornauerunt lampades suas. Et septem lampades ardentes, septem spiritus sunt.

Matth. 25.

Apoc. 4.

LVCERNA.

Constitutio. Iudicium. Iob. 21.

Luc. 11.

Ministri. Hominum conditiones 2. Tim. 2.

Psal. 118.

Psal. 17.

Prudentia.

Exod. 27.

Coniuges. 1. Thes. 4.

1. Pet. 3.

Sons.

Psal. 10.

LVCERNA ad actionum & operum commoditatem optimam paratur, minorẽ tamẽ quàm Solis; ideoque consilium atque directionem & indicationem significat ad aliquid bene agendum & opportune expediendum, S.S.E. Quia tu lucerna mea Domine, tu Domine illuminabis tenebras meas. &, Lux obtenebrescet in tabernaculo illius. Et lucerna, quæ super eum est, extinguetur. Et lucerna pedibus meis verbum tuum. Et quia mandatum lucerna est. Et ille erat lucerna ardens. Curam, vigilantiam & administrationem, studiumque publicæ rei significat. ideoque regum symbolum est. vt, Iam non egredieris nobiscum, in bellum, ne extinguas lucernam Israel. &, Vt remaneat lucerna Dauid seruo meo, cunctis diebus coram me, in Ierusalem ciuitate, quam elegi, vt esset nomen meum ibi. & Lucerna eius est agnus.

Significat etiam mentem rationis compotem, quam aliàs oculum Christus appellat. vt, Lucerna corporis tui est oculus tuus. Et non egebunt lumine lucernæ.

Lucerna est verbi diuini cognitio & vsus atque communicatio. vt, Nunquid venit lucerna, vt sub modio ponatur; ac non potius super candelabrum? &, Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui

Lætitia. Ierem. 25. Apocal. 18.

Diligens inquisitio. Luc. 15.

Soph. 1.

nem, cui benefacitis, attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. Lætitiæ & oblectationis indicium est lucerna. vt, Petdamque ex iis vocem molæ & lumen lucernæ. Et lux lucernæ non lucebit in te amplius. Lucerna accensa ad inquirendum diligentem & accuratam inquisitionem indicat. vt, Nonne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter? &, Scrutabor Ierusalem in lucernis.

CANDELABRVM.

Spiritus Dei.

Zach. 4.

Ecclesia. Apoc. 1.

Populus diuino spiritu auctus. Zachar. 4.

CANDELABRVM cum lucerna interpretamur, diuinam virtutem, custodiam & tutelam, spiritumque Dei rerum omnium euentum opportunum efficientis, S.S.E. de candelabro à Zacharia viso, Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicens: Non in exercitu neque in robore, sed in spiritu meo, dicit Dominus exercituũ.

Ecclesia etiam nomine & imagine candelabri significatur. vt, Conuersus vidi septem candelabra aurea, &c. Populus etiam diuini spiritus virtute & efficientia auctus, candelabri imagine à Zacharia est indicatus. vt, Vidi & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput eius.

CANISTRVM, COPHINVS.

Dies.

Genes. 40.

Seruitus.

Psal. 80.

CANISTRVM diem significare ex horarum & momentorum serie constantem, maximus ille somniorum Interpres docuit, S.S.E. Tria canistra tres adhuc dies sunt. Cophini vsus seruitutem & ministerium significat. Est enim sporta, quibus ædificatorum operæ ministrant, cõmodam materiam suppeditantes, S.S.E. Manus eius in cophino seruierunt.

DE VASIS.

CAP. XCIIII.

Res contemptibiles. Ierem. 22. Osee. 8.

Pœna. Animaduersio. Ezech. 22.

Vinum.

Cant. 1.

Homo.

Matth. 23.

Luc. 11.

VAS vetus & tritum, rem contemptibilem & spernendam significat. vt, Nunquid vas fictile atq. contrità vir iste Iechonias? Nunquid vas absq. omni voluptate? Quare abiecti sunt, ipse & semen eius? &, Deuoratus est Israel, nunc factus est in nationibus quasi vas immundum. Vas conflatorium, pœnæ, animaduersiones & tentationes dicuntur. vt, Sicut conflatur argentum in medio fornacis; sic eritis in medio Ierusalem. & scietis, quia ego Dominus, cùm effudero indignationem meam super vos. hoc loco, de conflatorio vase agitur.

Vasa vinaria pro vino Synecdochicõs. vt, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo: hoc in loco mala, vasa vinaria interpretamur.

Vas hominem interiorem & exteriorem significat: vt concauum vasis, animam; conuexum verò, corpus contineat, S.S.E. Væ vobis Scribæ & Pharisæi, quia mundatis, quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina & immunditia. &, Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam quod intus est, fecit?

Ministri. Hominum conditiones 2. Tim. 2.

Vasa instrumenta sunt, quorum nomen pro ministris vsurpatur, & pro hominibus aliis variarum conditionum. vt, In magna autem domo, non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in cõtumeliam. Si quis autẽ emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum. Vas coniugum vterque dicitur, in quo coniugalis potestas alteri est, S.S.E. Vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione & in honore, & non sicut gentes, quæ ignorant Deum. & quasi infirmiori vasculo muliebri, impartientes honorem tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ.

CALIX.

Sors.

Psal. 10.

CALIX vas est ad bibendum comparatus. id autem nomen eiusque vasis vsus ad sortem alicui paratam, siue iucundam, siue molestam, eam tamen non sine certo consilio & modo oblatam interpretamur. vt, Pluet super peccatores ignis: sulphur & spiritus procellarum, pars calicis eorum. &, Hunc humiliat, & hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. &, Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei. &, Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. &, Sume de manu Domini calicem iræ eius. &, Ad te quoque perueniet calix, inebriaberis atque nudaberis. &, Transfer calicem istum à me.

Psal. 74. Psal. 15. Psalm. 115. Isai. 51. Thren. 4. Luc. 22.

Participationem & communionem vitæ & consiliorum, atque consuetudinem significat calix. vt, Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?

Communio. 1. Cor. 10.

Calicem & vas etiam allegoricõs humanũ corpus in quo animi cogitationes, consilia, studia, actionesq. continentur, exponimus, Christo docente, S.S.E. Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini mundatis; quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate, &c.

Corpus humanum. Luc. 11.

OLLA.

Satietas.

Exod. 16.

Iudicium maturatum Executio. Ezech. 24.

Ierem. 1.

OLLA prandium & cœnam plenam, & non tenuem victum, sed ad saturitatem suppeditatum significat. vt, Quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate. Et Moab olla spei meæ. Olla & caro iudicium factum & maturatum, executionique quàm primùm mandandũ. vt, Hęc dicit Dominus Deus, Pone ollam, pone inquam, & mitte in eam aquã, congere frusta eius in eam, &c. &, Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis.

SACCVS.

Longus vsus. Vanus labor.

Isai. 9. Hag. 1. 5. 9.

SACCVS vas ex lino, vel lana potius ad aridas res continendas paratur. Et saccus vetus longum vsum significat apud Iosue, & apud Haggæum. Saccus pertusus laborem frustrà consumptum significat.

VTER.

Animus doctrinæ capax. Matth. 9.

VTER animum doctrinæ capiendæ idoneum: nouus autem vter nulla adhuc priuata disciplina imbutum animum significat, contra verò vetus vter, S.S.E. Nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, sed vinum nouum in vtres nouos mitti debet.

MOLA.

Seruitus. Exod. 11.

Isai. 47. Matth. 24.

Lætitia. Ierem. 25.

Apocal. 18. Alinaria mola.

MOLA ancillari seruituti destinata, quòd adeò laboriosum opus sit, vt non nisi ancillis committatur, S.S.E. A primogenito regis ad primogenitum ancillæ, quæ est ad molã: Quam ob rem fœminea seruiturem indicat huiusmodi mẽtio. vt, Tolle molam, & mole farinam. &, Duæ erunt molẽtes in mola, vna assumetur, & altera relinquetur. Lætitiæ & conuiuiorum atque iucunditatis vsum vox molæ significat, S.S.E. Perdamque ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, vocem molæ & lumen lucernæ. &, Vox molæ non audietur in ea. Mola asinaria dicta, altera ex duabus, hoc est, inferior mola est, quæ quòd & iniecti frumenti pondus & superioris molæ velut insidentis vim sustineat, Hebraicè pariter, & Græcè asinus dicitur; siue asinaria: ea autem quòd crassissima sit, grauissima etiam habetur; atque ad immobilitatem & depressionem significandam appellatur. vt, Expedit ei, vt suspẽdatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Matth. 18.

CLIBANVS.

Consumptio vehemens. Psal. 20.

Ose. 7.

CLIBANVS præter cætera loca, in quibus ignis accenditur, illud habet, quòd quæ accipit, confunit confusè omnia & quàm citissimè propter coactæ flammæ vim. ex quo fit, vt vehementem feruorem atque citatam consumptionem significet, S.S.E. Pones eos vt clibanum ignis, in tẽpore vultus tui. &, Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente. Et omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos. Est autem clibanus receptaculum rerum omnium inutilium etiam & vilium, quas consumi, sine vlla clementia, facilè quis patiatur. Huc illud spectat: Si enim fœnum, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, &c.

Despectarum rerum signum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VENTILABRVM.

Dispersio. Ierem. 51.

VENTILABRVM instrumentum, quo triticum à paleis separatur, ad dispergendas paleas & quisquilias præcipuè aptatum est, atque ita separationem & dispersionem indicat, S. S. E. Et dispergam eos ventilabro in portis terræ.

Euangelij virtus.

Mystice verò ex hac ratione Euangelij virtutem illam discretiuam per spiritum sanctum Christi Apostolis etiam communicatam ventilabrum Iohannes dixit, de qua nos aliàs plura & exactiùs, Deo monstrante, referemus: cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream suam, &c.

Matth. 3.

MALLEVS.

3. Reg. 6.

MALLEVS inter domestica instrumenta est ad ædificandum, diruendum, & committendum ac dissoluendum, S. S. E. Et malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cum ædificaretur.

Impulsus grauis. Iob. 41. Prouer. 19. Ierem. 23.

Significat autem durum impulsum, S. S. E. Quasi stipitem æstimabit malleum. &, Parati sunt mallei percutientes corporibus stultorum. &, Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petras? Et Babylonem malleum vniuersæ terræ, dixit Ieremias, quòd eo vsus esset Deus, ad superbiam aliarum gentium contundendam.

Babylon. Ierem. 50.

PAXILLVS.

Firmitudo. Securitas. Isai. 22.

PAXILLVS à tabernaculorum vsu, ad sermonem translatus, firmitudinem & consistentiam significat. vt, Figam illum paxillum in loco fideli. Et auferetur paxillus, qui fixus erat in loco fideli, & frangetur, & cadet, & peribit, &c.

Minimum vtentile. Ezech. 15.

Minimum ex vtensili supellectile significat etiam paxillus. vt, Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur ex ea paxillus, vt depédeat in eo quodcunq vas? Itaque in collationibus instrumentorum & rerum vtensilium, paxillus postremum locum obtinet, S. S. E. Ex ipso angulus, & ex ipso paxillus.

Zach. 10.

ROTA.

Instabilitas Iob. 8.

ROTA motum, turbationem & instabilitatem indicare solet. vt, Deus, pone illos vt rotam.

Currus. Tumultus. Ierem. 47.

Rota pro toto curru & pro bello & tumultu metonymicòs non vno loco legimus. vt, Et vlulabunt omnes habitatores terræ, &c. &, A multitudine rotarum illius. &, Vox impetus rotæ & equi frementis.

Caput. Eccles. 12.

Caput humani corporis allegoricòs rotam appellauit Ecclesiastes, S. S. E. Antequam confringatur rota super cisternam.

FILVM.

Tenuissimū & minimū. Exod. 39.

FILVM minimum in operibus est, & initium cæterorum velut primum & tenuissimum, S. S. E. Extenuatur in fila, vt possent torqueri, &c.

Genes. 14.

Vnde pro minima re, ad vsum commoda, ponitur. vt, A filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt. Et rem fragilem. vt, Rupit vincula quasi fila telæ.

Fragilitas. Iudic. 16.

FVNIS, FVNICVLVS.

Impedimentum. Captiuitas. Obligatio. 1. Reg. 22.

FVNES alligandi & continendi causa contorqueri solent, ideoque ligatum aliquem, & in potestatem alterius deductum, neque suo integro iure aut facultate vtentem significant. vt, Funes inferni circundederunt me. quod significat mortis discrimen, & periculum proximum. Et si vinciatur funiculus paupertatis. Et funes peccatorum circumplexi sunt me. Obligationem interpretamur: Et iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.

Iob. 36.

Hæreditas.

Significat etiam funis proprium alicuius fundum, certis limitibus definitum, id quod alio nomine hæreditatem vocamus, quòd finibus mẽsurari solerent prædia, S. S. E. Funes cecidérũt mihi in præclaris. &, Cecidérunt funiculi Manasse decem. &, Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi vnius? &, Sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.

Psal. 15. Iosue 17. Psal. 77.

Miseratio. Iudic. 21.

In vestium vsu sordidæ & miserabilis sortis signum est Funiculus pro cinctorio adhibitus, quali vtuntur captiui, S. S. E. Et erit pro zona funiculus. Funiculum tendere aduersus vrbẽ aliquam, est parare illam diruere: id quod funibus, quàm ligonibus citius & melius fit; vt nos experti sumus. Atque ita hyperbolice dicebat ille: Circundabit omnis Israel ciuitati illi funes, & trahemus eam ad torrentẽ. Et apud Ieremiam, Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion, tetendit funiculum suum & non auertit manũ suam à perditione.

Iob 3. Deuter. 2. 3. Reg. 20. Thren. 2.

CAMVS VEL CAPISTRVM.

Camus. Psal. 31. Prouer. 26. Isai. 37.

CAMVS, qui iumentis adhibetur ducẽdis & agendis ad arbitrium sessoris vel ductoris, S. S. E. Flagellum equo & camus asino, ad coactionem & castigationem significandam transfertur. Ponam itaque circulum in naribus tuis, & camum in labiis tuis, & reducam te in viam per quam venisti. Et in camo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

3. Reg. 18. Psal. 31.

FRENVM.

Frenum. Prouer. 26. Iacob. 3.

FRENVM adhibitum alicui, modestiam & cohibitionem, atque in officio faciendo aliquem contineri interpretamur. vt, Pharetram suam aperuit, & afflixit me, & frenum posuit in os meum.

Iob. 30.

MENSVRA.

Mensura. Matth. 23. Iob. 28. Deuteron. 25. Ezech. 45. Tobiæ 12. Prouer. 20. Amos. 8. Matth. 7. Luc. 6. Apocal. 6. Osee. 12. Zach. 5. Leuit. 19. Deuteron. 25. Prouer. 11. Ezech. 45. Apocal. 21.

MENSVRA rei alicuius definitionem & certum terminum significat, aliàs nondum absolutæ, aut exactæ. Sic dictum à Christo est, de Iudæis, qui patientiam Dei & expectationem ad pœnitentiam suis sceleribus tentabant. Et vos adimplete mensuram patrum vestrorum. Et aquas appendit in mensuram: certam, definitam, Deoque notam aquarum quantitatem significat. &, Quis posuit mensuras eius, si nosti? Et potum dabis nobis in lachrymis, in mẽsura. Et aquam in mensura bibes sextam partem hin: quibus in locis tenuem & angustum victus & vitæ vsum interpretamur.

Mensura etiam officium factum vel redditum significat, præterea & officiorum atque etiam maleficiorum præmium certum. vt, In mensura contra mensuram, cùm abiecta fuerit, iudicabis eam. &, Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Illud verò quod Christus ait, lucernam sub modio non ponendam, priuatum non debere esse vsum publici boni, aut mercatorum more non debere exhiberi, significat.

DE VESTIBVS.

CAP. XCV.

VESTIVM formas, genera, & vsus aliàs describemus: quædam verò nunc de illis ad significantis sermonis rationem indicandam percurremus. plurimum enim significationis variæ in vestibus esse voluere antiqui. Vestium modus & forma variam vel morum, vel animorum, vel etiam officiorum & munerum rationem significant. Namque non iisdem vestibus omnia aut agi aut indicari ab hominibus possunt facile. quædam enim à nudis, quædam à minus impeditis melius expediuntur. Atque multa ex vestium forma, modo, & habitu argumenta ducuntur. Sic enim Saulem diuino prophetiæ impetu, & spiritu actum illa communis cum cæteris expoliatio probabat, S. S. E. Et expoliauit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetauit cum cæteris coram Samuele, & cecinit nudus tota die illa & nocte, vnde exiuit prouerbium, Num Saul inter Prophetas?

Significant etiam dignitatem & potestatem certam vel regiam, vel sacerdotalem, vel magistratuum. Regiæ potestatis illud exemplũ est: Induam eum tunica tua, & cingulo tuo, & confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius. Vestes pulchræ & pictæ lætitiã & iucunditatem. vt, Consurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem. Vestiri & vestimentum, affectum animi atque habitum & consuetudinem significant hac verba,

Colos. 3. Iuda. Apocal. 3. Matth. 9. Zach. 3.

verba, contrà verò expoliari. Atque huc illud spectat: Expoliantes vos veterem hominem, cum actibus suis, & induentes nouum eum, qui renouatur in agnitionem, &c. Huc etiam illud spectat, Odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. Et habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulant mecum in albis.

Vestimentum vetus mores inueteratos, consuetudinemque antiquam, in loco interpretamur. vt, Nemo mittit assumentum nouum in vestimentum vetus.

Vestes Sacerdotales honestatem, virtutem & ministerij auctoritatem significare Zacharias docuit: vt Sordida vestimenta indecorum habitũ, & non conueniens dignitati officium significant, S. S. E. Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum, Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis.

CORONA.

Regia. Sacerdotalis. Christus. Zach. 6. Honor. Iob. 19. Philip. 4. 2. Tim. 2. Hebr. 2. 1. Corinth. 9. Gaudium. Pax. Ierem. 13. 2. Thessa. 2. Isai. 61. Prou. 12. & 17.

CORONARVM multa genera sunt, quæ materia & forma etiã distinguntur, vt in libro De vestibus, indice Deo, exponemus. Est autẽ regia corona & sacerdotalis. Regiæ עטרת & נזר dicuntur. Sacerdotalis, *Gidaris* vocatur. illa populi curam & studium: hæc eiusdem populi disciplinam, ex sacerdotum scientia profectam, significat. De vtrisque Christo aptandis scriptum est. Et sumes aurum & argentum, & facies coronas, & pones, in capite Iesu filij Iosedeq sacerdotis magni: ibi enim regnum & sacerdotium Christi significatur.

Corona honorem & dignitatem conspicuam significat etiam, S. S. E. Spoliauit me gloria, & abstulit coronam de capite meo. Et fratres mei charissimi & desideratissimi, gaudium meum & corona mea.

Laudem virtutisque præmium emeritum, coronam interpretamur, S. S. E. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Et gloria & honore coronasti eum. Et hi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Pacis & lætitiæ signum corona est, præter dignitatis etiam significationem. vt, Humiliamini & sedete, quoniã descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ. Et, quæ enim est nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ. Et darem eis coronam pro cinere. &, Mulier diligens corona est viri. Et corona dignitatis senectus. &, Corona senum filij filiorum.

DIADEMA.

Regia dignitas. Isai. 62. Ezech. 21.

DIADEMA regis est, & regiam dignitatẽ auctoritatemque indicat. vt, Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei. &, Ecce draco ruffus habens capita septem & cornua decem, & in capitibus eius diademata septem.

LINTEVM, LINTEAMEN.

Mortuorũ vestis. Luc. 24. Iohan. 13. Orbis. Ador. 10.

LINTEVM & linteamen mortuorum & sepultorum vestis erat. Iohannes enim procumbens vidit linteamina posita, in quibus alligatus fuerat Christus à Ioseph, cum aromatibus. Linteum magnum quatuor angulis insigne, orbis terræ speciem Petro Apostolo præbuit.

PVRPVRA.

Regia dignitas. Cant. 7. Insigne honoris. Daniel. 5. Diuitiæ. Prouerb. 31. Luc. 16. Deliciæ. Splendor. Apocal. 17.

PVRPVRA regium vestimentum significat: reges enim eum colorẽ olim sibi vẽdicauere, S. S. E. Sicut purpura regis iuncta canalibus. Deinde & aliis ex priuilegio & insignis alicuius meriti & honoris causa, purpura dabatur publicè, S. S. E. Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, & circundatus torque aurea.

Deinde & diuitum splendore insignium indumentum etiam fuit purpura, S. S. E. Stragulatam vestem fecit sibi: purpura & byssus indumentum eius. Et diuitem illum delitiosum purpura & bysso indui solitum Christus narrabat. Magnarum ergo delitiarum ac splendoris humani significationem habet hoc vestimenti genus aliquando. vt, Mulier erat circundata purpura & coccino.

SACCVS

Luctus. Miseria. Iob. 16. Psal. 29. Amos. 8.

LVGENTIVM & mœstorum habitus saccus est, atq. luctum, mœstitiam & miseriam arguit, S. S. E. Saccum consui super cutem. &, Concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Et quasi virgo accincta sacco. Et inducam super omne dorsum vestrum saccum.

VELAMEN.

Numer. 4. 2. Reg. 17. Diuinarum rerum occultatio. Hebr. 6. Mich. 2.

VELAMEN tegendis & occultandis rebus additur, S. S. E. Et velamen super omnia hyacinthinum. Et expandit velamen super os putei. Habet mysticam significationem diuinarum rerum, quæ animalibus hominibus occulta sunt, S. S. E. Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam & incedentem vsq. ad interiora velaminis. Et habentes fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id est, carnem suam.

Modestia. Decorum. 1. Cor. 1.

Honestatis etiam & modestiæ significationem habet. Sic mulieri capillos pro velamine datos, docet Paulus. Prætextum, quem Latini dicunt, velamen D. Petrus dixit: Non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei.

1. Pet. 2.

SINVS.

Coniugalis amor.

SINVS familiaritatem & potestatem, qualis viro in vxorem, & vxori in virum est, amoris, & æqualitatis cõiugalis. vt, Si tibi voluerit persuadere frater tuus, &c. Aut vxor quæ cubat in sinu tuo. Et inuidebit viro, qui cubat in sinu eius. &, Dedi ancillã meam in sinũ tuum.

Deut. 13. Deut. 28. Genes. 16.

Curæ & studii amorisque maximi significationem habet sinus: vt, Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, Porta eos in sinu tuo? &, Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo. &, In sinu suo leuauit fœtas. Et vnigenitus filius, qui est in sinu Patris.

Cura. Numer. 11. Ruth. 4. Isai. 40. Iohan. 1.

Familiaritatem etiam maximam & protectionem, atque communis conditionis vsum significat sinus. Sic Lazarus in sinu Abrahæ collocatus dicitur. &, Erat ergo recũbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus. Potestatem, vsumque atq. facultatem integram, adhærentemque personæ, hoc modo sacræ literæ indicant: Hæc spes mea in sinu meo, id est certa mihi. Et oratio mea in sinu meo conuertetur. &, Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. &, Non implebit sinum suum, qui manipulos colligit. &, Mensuram confertam dabunt in sinum vestrum. Et munera de sinu impius accipit: quamuis hoc loco occultam prædam, & ex alterius potestate per fraudem ab impiis iudicibus agi solitam interpretemur.

Familiaritas. Cõmunio. Luc. 16. Iohan. 13. Potestas. Vius. Psalm. 34. Psal. 78. Psalm. 128. Luc. 6. Prouerb. 17. Præda.

ANNVLVS.

Fides. Promissum. Genes. 38. Auctoritas. Genes. 41.

ANNVLVS propriam & certam fidem significat. vt, Da mihi annulum tuum & baculum tuum, &c.

Præterea auctoritatem & potestatem annulus indicat, S. S. E. Tulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius. &, Scribite ergo Iudæis, sicut vobis placet, ex regis nomine signantes literas annulo aureo.

Esth. 8.

BACVLVS.

Solimdo. Paupertas. Genes. 32. Iter. Exod. 12. Cibus. Leuit. 26. Auxilium. Subsidium. 4. Reg. 18. Gubernatio Disciplina. Psalm. 22. Castigatio. Ponitio. Isai. 10.

BACVLVS solus aliquando paupertatem & solitudinem significat. vt, In baculo meo transiui Iordanem istum. Aliquando iter facientium aut parantium signum est. vt, Calciamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus. Baculum panis pro cibo ad alendam vitam necessario positum legimus. vt, Postquam confregero baculum panis vestri.

Auxilium etiam & munimentum atque subsidium significat, idque vel commodum vel incommodum, pro materiæ ratione. vt, An speratis in baculo arundineo? Et baculum senectutis suæ appellabat filium suum Tobias. Gubernatio, imperium, doctrina & disciplina baculi nomine significatur. vt, Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.

Aliquando castigationis symbolum est baculus. vt, Assur virga furoris mei. Et baculus ipse est in manu eorum in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum indignatio mea. Et baculum sũum leuabit super te,in via Ægypti.&; Quomodo contracta est virga fortis, & baculus gloriosus!

Longæ senectus. Zach. 8. Baculum gestantem senem, ad longæuam vitam indicandam, describit Zacharias, S. S. E. Viri baculus in manu eius,præ multitudine dierum. Baculum

Cæcitas. Osee. 4. suum interrogare, cæcorum descriptio est apud Hoseam, S.S.E. Populus meus in ligno suo interrogauit: & baculus eius annuntiauit ei.

SCEPTRVM.

Potestas. Ius. SCEPTRVM, ditionem,& potestatẽ atque iuris dicendi facultatem aut ministerij ius interpretamur, à signo. vt, Non auferetur sceptrum de Iuda,&c. &, Sceptrum patris tui sume tecum. & Sceptrum hæreditatis Domini Israel dictus est. Et tenentem sceptrum de

Genes. 49. Num. 21. Ierem. 51. Semimis. Isai. 9. domo voluptatis. Seruitutem & tributum impositum sceptrum dicitur etiam. vt, Iugum oneris eius,& virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti. Et humiliabitur superbia Assur, & sceptrum

Habacuc. 2. Ægypti recedet. Et illud apud Nahum, Conteram virgam eius de dorso tuo. sceptrum hoc modo graue significat. Sceptrum aureum,regium gestamen est, magnamque potentiam & supremam auctoritatem apud

Esther 5. Persas & Medos,atque adeò apud omnes Gentes olim significabat.

SPECVLVM.

Exigua notitia & inconstans. SPECVLVM ad hunc præcipuè vsum adhibetur, vt seipsum vnusquisque intueatur, corrigendi indecori causa. Est autem speculo impressa notitia sui debilissima, & quæ facile ac repente elabitur: quam ob rem, in exiguæ cognitionis & animaduersionis comparatio-

1. Cor. 13. nibus speculi mentio fit. vt, Videmus per speculum in

Iacob. 1. ænigmate, & Auditorem verbi & non factorem viro consideranti vultum natiuitatis suæ, in speculo persimilem esse, dixit Iacobus.

VNGVENTVM.

VNGVENTA, quòd ad delitias comparentur, in

4. Reg. 20. pretiosissimis etiam rebus numerata sunt, S.S.E. Ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, &

1. Paral. 9. pigmenta varia & vnguenta. Erant autem quædam vnguenta sacra, & sacris vsibus tantùm destinata, S. S. E. Filij autem Sacerdotum vnguenta ex aromatibus con-

2. Paral. 16. ficiebant. Quædam verò fuere prophana & ad voluptates & delitias inducta, S. S. E. Posuerunt eum super lectum suum plenum aromatibus & vnguentis meretricius, quæ erant pigmentariorum arte confecta.

Gratia. Cant. 1. Quam ob rem vnguentum pro summa gratia, & honesta, decoraque iucunditate ponitur. vt, Oleum effu-

Psalm. 132. sum est nomen tuum. &, Sicut vnguentum in capite,

Cantic. 1. quod descendit in barbam barbam Aaron. &, In odorem vnguentorum tuorum curremus.

Aliquando etiam nimias delitias vnguenta arguunt: Et pro vnguẽtis variis,cinere & stercore impleuit caput. Et ornasti te regio vnguento,& multiplicasti pigmenta tua. &, Sed neque vnguento vnctus sum.

Delitiæ. Esther. 14. Isai. 57. Dan. 10.

CALCEAMENTVM.

Vilitas. CALCEAMENTORVM par vilissimum pretiũ & rem nullius ferè æstimationis indicat. vt, Possideamus pro argento egenos, & pauperes pro calceamentis.

DE REBVS INSTITVTIONE MAGIS QVAM NATVRA CONSTANTIBVS. CAP. XCVI.

QVÆDAM rerum genera vsus inuenit ad commodiorem tum personarum, tum negotiorum, actionumque definitionem & tractationem. Ex quibus nonnulla indicabimus.

SIGNVM, SIGILLVM, SIGNACVLVM.

Seruitium exemplum. SIGNVM aliquãdo à Latinis pro vexillo vsurpatur, atque hac eadem significatione ab Interprete redditur nostro. Estque certa conuocationis nota, quã certarum

Isai. 5. partium homines intueri & sequi debeant, S. S. E. Et eleuabit signum in nationibus,& sibilabit ad eum de finibus terræ. &, Leuate signum in Sion: ita signum & vox buccinæ,bellum instans, apud Ieremiam significat. Nonnunquam significat notam & indicationem,siue obseruationem,vt dicimus Signa temporum, S. S. E. A signis cæli nolite metuere. Et vt sint in signa & tempora.

Isai. 5. Ierem. 4. Psal. 73.

Sed certi argumẽti ad veritatem rei faciendã certæ vel actioni, vel ad auctoritatem personæ conciliandam significatio huic nomini frequens est. vt, Hoc habebis signum, quod miserim te. Et fac mecum signum in bonum. Et posuit in eis verba signorum suorum.

Argumentum. Exod. 4. Psal. 73.

In signum poni aliquem, est materiam pœnæ repetendæ, & calamitatis inferendæ sibi proponi illo, S. S. E. Cõfregit me,& posuit me sibi quasi signum. &, Tetendit arcum suum,& posuit me quasi signũ ad sagittam.

Vitium. Iob 16. Thren. 3.

Certa etiam nota, ad cognoscendas partes, quæ tessera à Latinis dicitur: Sic Abraham circumcisionis signum acceepisse dicitur. Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu Solis, habentem signum Dei viui. Et

Tessera. Rom. 4. Apoc. 7. iussi sunt, ne læderent, nisi tantùm homines, qui non habent signum Dei.

SIGILLVM.

Impressio. Assertio. Notitia. Testimonium. Cultus. Ephes. 1. SIGILLVM autem rem integram fixam,stabilem, custoditam & intactam significat. vt, Hæc dicit Dominus, Signaculum similitudinis plenus sapientia & perfectus decore. &, Ponam te quasi signaculum,quia elegi te. Et fons signatus. Et vidi librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem.

Approbationem & auctoritatem significat signi vel sigilli impressio, S. S. E. Signatores autem fuerunt, Nehemias, Athersatha, &c.

TABVLA AD SCRIBENDVM.

Progressus. Tabula. Tabulæ scriptura hoc differt ab eo, quod in libro scribitur, quòd hoc ad ablentes, vel ad posteriora

Obstinatio. etiam tempora pertineat: illud præsens esse oporteat, & omnibus patens assiduaque meditatione & lectione

Prouerb. 3. repetendum, S. S. E. Misericordia & veritas te non deserant, describe eas in tabulis cordis tui. Et explana eum super tabulas, vt percurrat, qui legerit eum.

SACRVM, SANCTVM, SANCTITAS.

Sanctitas. SANCTITAS propriè separationem à communi vsu, & sepositionem significat, vt sacrum apud Latinos; tamque in malam quam in bonam partem dicitur. Namque meretrix,quæ, ne alias fœminas corrumpat, sepositæ esse iubetur, nomine ab hoc verbo denato dicitur נזר. Sed præter hoc genus,frequentissimus huius verbi vsus est, in rebus diuinis significandis,quæ omnem vulgarem & prophanam comparationem superant, atque differentiam maximam aliarum rerum indicant, S. S. E. In exitu Israel de Ægypto, domus Iacob de populo barbaro: facta est Iudæa sanctificatio eius. &, Exurge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ: hoc est, in qua te, præter omnes falso appellatos deos,mirabilem efficacemque probas. Atque hoc modo sanctificatio hominum,separatio & excellentia ipsorum, est à Deo collata, qua extra cæterorum hominũ aleam perfectione augentur. Sic Christus in sanctificationem credentibus & obedientibus sibi futurus esse præcinebatur. Ex hac significatione illa sunt, Sancti eritis mihi, quoniam ego sanctus sum. Mysteria omnia, quæ significationem aut vim habent arcanam,sancta dicuntur. vt, Nolite sanctum dare canibus.

Psal. 113. Exod. 19. Psal. 92. Psal. 77. Leuit. 19. Matth. 7.

SABBATHVM.

Requies. Sabbathum. SABBATHVM ex vsu (quoniam ad requiem laborum seruilium institutum est) impeditum aliquod tempus & non satis liberum significat. vt, Rogate, ne fuga vestra sit in hyeme aut sabbatho.

Significat autẽ arcanè quietem illam & pacem, qua fruuntur ij, quos diuinus sanctificationis spiritus imbuit,& virtute cõpleuit sua, iuxta illud, quod scriptum est, Qui

Matth. 24. Hebr. 4. est, Qui enim ingressus est in requiem eius, requieuit ab operibus suis, sicut & a suis Deus.

CIRCVNCISIO.

Iudæi. CIRCVNCISIO, quoniam signaculum erat promissionum & iis imponebatur obseruanda, qui futurarum rerum promissis crederent, ipsos, qui circuncisione vtuntur, significat Iudæos siue Israelitas. vt, Obstupuerunt ex circuncisione fideles, qui venerant cum Petro, quia in nationes gratia spiritus sancti effusa est. &, Cùm autem ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum, qui erant ex circuncisione.

Assur. 10. Assur. 11. Renouatio

Significat autem mystice illam cordis renouationem, quam Deus Christi opera & spiritus sancti virtute in suis efficit, de qua scriptum est: Circuncidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui. Et circuncisio cordis in spiritu, nõ in litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Deut. 30. Rom. 2. Prophanus

Incircuncisos appellabant antiqui eos,quos prophanos,vel à veri Dei cultu alienos significare volebant. vt, En siti morior,incidamque in manus incircumcisorum. Et incircuncisus & immũdus. Et morte incircumcisorũ morieris. Inepti etiam & rei alicuius gerendæ vel obtinendæ indigni,incircuncisi aliqua parte dicuntur. vt, Quomodo audiet Pharao, præsertim cùm incircuncisus sim labiis? Et dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus.

Iudic. 15. Isai. 52. Ineptus. Exod. 6. Acts. 7.

PRÆPVTIVM.

Gentes. PRÆPVTIVM gentilium nationes significat, quę circuncisione non vtebantur, S. S. E. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur. &, Creditum est mihi euangelium præputij. Mysticè autem peccatum cordis & illâ duritiem humanam, quæ aduersatur diuinæ legi, atque adeò corpus ipsum peccati, præputij nomine audito,explicare possumus. vt, Circuncidimini Domino,auferte præputium cordium vestrorum, viri Iuda. Et cum effetis mortui in deliciis, & præputio carnis vestræ.

1. Cor. 7. Gal. 5. Peccatum cordis. Ierem. 4. Coloss. 2.

SORS.

Societas. Proverb. 1. Sapien. 3. Fortunæ. Psal. 30. Leuit. 25. Beneficium Dei. Ephes. 1. Coloss. 1.

SORS aliquando communicationem & societatem significat. vt, Sortem mitte nobiscum. Et inter sanctos sors illorum est. Nonnunquam sors pro expectatione euentus, & pro euentu ipso vsurpatur. vt, In manibus tuis sortes meæ. &, Hæc est sors tua parsq. mensitæ tuæ à me, dicit Dominus.

Diuinum beneficium liberaliter & gratis collatum, sors etiam dicitur. vt, In quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum gratiæ eius. &, Gratias agentes Deo patri, qui nos dignos fecit in partem sortis sanctorum.

THESAVRVS.

Virtus. Opulentia. Num. 10. Deut. 28. Psal. 134. Ierem. 6. Coloss. 2. Matth. 6. 2. Cor. 4. Expetendum Matth. 13. THESAVRVS opulentiam magnam, & facultatem,& virtutem,atque efficacitatem significat. vt, Domine aperi eis thesaurum tuum. Et aperiet Dominus thesaurum suum optimum cælum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ, tempore suo, benedicetque cunctis operibus manuum tuarum. Et producens ventos de thesauris suis. &, Timor Domini ipse est thesaurus eius. Et bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum. & in Christo omnes thesauros sapientiæ & scientiæ Dei esse,prædicat Apostolus. Rem etiá pretiosam & charam, thesauri nomine indicamus. vt, Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. &, Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, sed in cælis. &, Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.

Pretiosissimam autẽ & nimis expetendam rem significare nobis voluit magister, cùm diceret, Simile est regnum cælorum thesauro absconditio in agro, &c.

COMMERCIORVM VERBA, VENDERE, EMERE. CAP. XCVII.

Alienatio. Gener. 25. VENDERE & venditio alienationem rei à se significat, S. S. E. Vende mihi primogenita tua. Et iurauit ei Esau, & vendidit primogenita. Et vendidisti populum tuum sine pretio. &, Quis est iste creditor, cui vendidi vos? Et veritatem eme, & noli vendere.

Psalm. 43. Isai. 52.

Aliquando vendere,abundantiam eius, qui vendit, indicat. vt, Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Cananæo. Nonnunquam verò pauperta-

Abundãtia Prouerb. 31. Egestas. tem & egestatem atque miseriam venditio arguit. vt, Venit tempus,appropinquauit dies, qui emit,non lætetur,& qui vendit, non lugeat; quia ira super omnem populum eius. Huc illud spectat, Vendes,& non erit qui emat. Emere & vendere,cupiditatis, & terre-

Ezech. 7. Deut. 28. Cupiditas. Luc. 17. natum rerum studia arguit. vt, Emebant & vendebant. Et neque possunt emere aut vendere.

Emere,sibi asscribere suiq. iuris facere est. Sic Abraham agrũ speluncæ duplicis in Cananæa regione pos-

Proprietas. Possessio. sessionis acquirendæ causa emit. Et veritatem eme, & noli vendere. &, Properate, emite & comedite. & venite emite absque argento. Est etiam emptio facultatis argumentũ; & lætitiam adferre solet, ideò à contrario euentu dixit Ezechiel: Et qui emit,non lætetur. &,

Genes. 23. Ioan. 55. Facultas. Res fecidæ Ezech. 7. Illud vendes, & non erit qui emat. & illud facultatem & industriam significat. Considerauit agrum, & emit eum.

Deut. 28. Prouerb. 31.

PECVNIA.

Possessio. Res. PECVNIAM, tum monetam,tum omnem possessionem dicimus,& rem quæ vendi possit, vt seruos, ancillas, agros & domos, & precia rerum, S. S. E. Inuenerunt pecuniam in ore sacci. &, Si seruus percussus vno

Genes. 42. Exod. 21. vel duobus diebus superuixerit, non subiacebit pœnæ, quia pecunia illius est. Et si commendauerit amico pecuniam,&c. Et cibos emes ab eis pecunia. &, Egredietur gratis absque pecunia. Et si quæsieris eam quasi pecuniam. &, Auarus non implebitur pecunia. Et pro

Exod. 22. Deut. 2. Prouerb. 8. Eccles. 5. Pretium. Merces. Mich. 3. Diuitiæ. Matt. 10. pretio & mercede, S. S. E. In pecunia diuinabant. Et pro omnibus diuitiis vsurpatur. vt, Quàm difficile est confidentes in pecuniis introire in regnum cælorum,

ASSIS.

Vilitas. Matth. 10. MINIMVM precium est assis, idq. significat rem videlicet vilissimæ æstimationis. vt, Nonne duo passeres asse veneunt?

BILANX, STATERA.

Ratio. Iudicium. Exod. 5. REM certa ratione & constituto iudicio initam significat bilanx aut statera. vt, Assumes gladium & reduces per caput tuum, & per barbam tuam. &, Assumes tibi stateram ponderis, & diuides eos.

NEGOTIARI.

Pax. Securitas. Studium omne. Genes. 34. Luc. 19. Cõmodum priuatum 1. Pet. 2. Ezech. 23. NEGOTIARI in vniuersum omnis artis exercitationẽ,cõmercia & curam studiumq. significat. Estque pacis & concordiæ signũ negotiatio. vt, Et negotiamini in terra, & exercete eam. &, Negotiamini dum venio, rem strenuè agere significat. Et commoda priuata sibi ipsi vnumquemque quærere, negotiãdi verbo apud D. Petrum interpretamur. Et in auaritia fictis verbis de nobis negotiabuntur. Denique omne rerum comparandarum studium significatur hoc verbo. vt, Syrus negotiator tuus. Damascenus negotiator tuus, &c.

NEGOTIVM.

Actio. Omnis lis. Exod. 18. Deut. 1. 1. Cor. 6. NEGOTIVM omnis actio studiosè suscepta dicitur & lis omnis. vt, Vltra vires tuas est negotiũ. Non valeo solus negotia vestra portare. &, A negotio perambulante in tenebris. &, Audet ne aliquis vestrum, habens negotiũ,iudicari apud iniquos,& nõ apud sanctos?

DE ALIIS ACTIONIBVS ET FACTIS PERMIXTIM. CAP. XCVIII.

CLAVDERE.

Coërcere. Genes. 8. CLAVDERE idem quod prohibere vel cohibere, & coercere est. vt, Et salsissimo clauditur mari. &, Dominus claudat cælum. Captiuum te-

Leuit. 14. Captiua. neri: Traditúque Ioseph in carcerem, vbi vincti regis custodiebantur, eratque ibi clausus. &, Clausi quoque defecerunt. Significat etiam reprobare, improbare,& ita ligare,

Deut. 32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arcana abalienatio. Ioa. 22. Apocal. 3.

ita ligare, vt inutilis sit, qui clausus fuerit, ad opus probandum. Denique à gratia abalienari aliquem, idque suo merito malo, S. S. E. Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius. Et claudet, & nemo aperiet: & aperiet, & nemo claudet. Et clauis Dauid aperit, & nemo claudit, &c. Hæc autem res nimis arcana est, & longiorem postulat explicationem; ad quam etiam illud pertinet: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines, vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.

Matth. 23.

CRIBRARE & CRIBRVM.

Dispergere. Dissipare. Amos. 9. Luc. 22.

QVÆ dissipantur & perduntur, cribrari dicuntur. vt, Concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur in cribro. &, Ecce sathanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum. Huius quoque sententiæ est id, quod apud Ieremiam Hebraicè legimus: Et dispergam eos ventilabro in portis terræ.

Ierem. 15.

MALEDICERE, MALEDICTIO, MALEDICTVM.

Omen. Genes. 24. Genes. 27.

MALEDICTIO omen & imprecationem apertè significat. vt, Immunis eris à maledictione mea. &, Ne inducat super me maledictionem pro benedictione.

Infelicitas. Deut. 11.

Infelicitatem quoque Latinè interpretari possumus. vt, Ecce proposui hodie in conspectu vestro benedictionem & maledictionem; benedictionem si obedieritis mandatis Domini Dei vestri. & maledictionem, si non obedieritis mandatis Domini Dei vestri. &, Itaque sub maledictione eritis, & non deficiet de stirpe vestra ligna cædens. & Maledictio vorabit terram. & maledictionis filios dixit Petrus. Contumelia & maledicentia quoq. maledictio dicitur. vt, Cuius maledictione os plenū est. &, Quorū os maledictione & amaritudine plenum est. &, Ex eodem ore procedit maledictio & benedictio. Aliquando detestabile exemplum. vt, Vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ. &, Erit, sicut eratis maledictio omnibus gentibus domus Iuda, & domus Israel: sic saluabo vos, & eritis benedictio. Sterilitatem quoque significat hoc verbum, vt contra benedictio fertilitatem ac fœcunditatem. vt, Maledicam benedictionibus vestris. Et maledicta terra in opere tuo. &, Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuū nostrarum, super terra, cui maledixit Dominus.

Iosue. 9. 2. Pet. 2. Maledicentia. Psal. 10. Psalm. 13. Luc. 3. Detestatio. Exemplū. Ierem. 26. Zach. 8. Sterilitas. Malach. 4. Genes. 3. Genes. 5.

Damnatio.

Reatus & damnationes etiam quibus aliquis tenetur, maledicta & maledictiones vocantur. vt, Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum exeratione maledicta congessit. &, Si peccauerit quis contra proximum, & iurare contra illum paratus venerit, seque maledicto constrinxerit coram altari, in domo ista. &. Quicunque ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. &, Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum.

2. Paral. 6.

Galat. 3.

BENEDICTIO.

QVIDQVID de maledictione indicauimus, Idem contraria omnino significatione, de benedicendi verbo & benedictione obseruare licet.

OSCVLVM.

Necessitudo. Genes. 29. Genes. 33.

OSCVLVM amicitiæ & salutationis atque necessitudinis, iucundæq. & honestæ cōuentionis indicatione peti solebat, amoris etiam pij excitandi. vt, Adaquatoq. grege osculatus est eā; & eleuata voce, fleuit & indicauit ei, quòd frater esset patris sui, & filius Rebeccæ.

Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum, & stringensque collum eius, & osculans fleuit.

Diffendentium salutatio. Genes. 32.

Erat autem discedentium amoris amicitiæque mutuæ signum & pignus, S. S. E. Quare non es passus, vt oscularet filios & filias meas? & ibidem, Osculatus est filios & filias. &, Noëmi discedere volens, osculata est nurus suas. Et Orpha osculata est socrum, ac reuersa est.

Ruth. 1.

Denique osculum pacis, charitatis, amorisque symbolum fuit: idq. propriè osculū sanctum dictum. Nam de libidinosis suauiis aut basiis, nulla mentio hîc fit. Sic enim scriptum est, Iustitia & pax osculatæ sunt. &, Salutate inuicem in osculo sancto.

Pax, Osculum. Psal. 84. Cant. 1.

Est etiam reuerentiæ & obseruantiæ osculum. Sic Esther accedens, osculata est summitatem sceptri regij. Et mulier illa peccatrix Christi pedes est osculata.

Obsequium. Esther. 5. Luc. 7.

Gratiam diuinam arcanè interpretamur osculandi verba aliquando. vt, Osculetur me ex osculis oris sui.

Cant. 1.

BAPTIZARE, BAPTISMA.

BAPTISMA lotionem simpliciter significat, & lotio expurgationem. vt, Alia multa sunt, quæ tradita sunt seruare eis, sicut baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum, & lectorum. Deinde etiam omnem ablutionem & intinctionem significat, vt baptismū pœnitentiæ, pœnitentiam ipsam susceptam, & professione quadam aquæ exceptæ indicatam, in remissionem peccatorum, cuiusmodi baptismatis Iohannes minister exstitit. Baptisma Christi sublimius quidem est, & Iohānis baptismati plurimum præstans: habet enim adiunctam purgationem & renouationem, per Spiritum sanctum factam, S. S. E. Ego vos baptizo aqua, in pœnitētiam; ille vos baptizabit spiritu sancto. Et vnum baptisma, vnus Deus. Et quòd & vos nunc similis formæ, saluos fecit baptisma, non carnis depositio fordis, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi.

Lotio. Matth. 3. Marc. 1. 1. Pet. 3.

Mortem cruentam significat quoque baptisma, de qua scriptum est, Potestis bibere calicem, quē ego bibiturus sum; & baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

Martyrium. Matth. 20.

IEIVNARE, IEIVNIVM.

IEIVNIVM orationem aut pœnitentiam aut calamitatis expectationem vel sensum significat. harum enim trium rerum causa suscipitur, S. S. E. Deprecatus est Dauid pro paruulo, & ieiunauit ieiunio. Et humiliaui in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur. Et, Ecce in die ieiunij vestri inuenitis animas vestras. &, Nunquid tale est ieiunium quod elegi? &, In domo Domini in die ieiunij. &, Conuertimini ad me in ieiunio, & in fletu, & in planctu.

Oratio. 2. Reg. 12. Psal. 34. Psal. 68. Esai. 58. Ioel. 2.

Prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi. Et prædicauerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem. &, Sanctificate ieiunium, vocate cœtum.

Mandatum. 3. Reg. 21. Ioel. 1.

Aliquando mali auertendi & deprecandi causa ieiunatur. vt, Et prædicaui ieiunium iuxta fluuium Ahaba, vt affligeremur coram Domino Deo nostro; & peteremus ab eo viam rectam nobis, & filiis nostris, vniuersæque substantiæ nostræ. Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos in via. Et non comedatis, & non bibatis tribus diebus: ego etiam cum ancillis meis ieiunabo, & tūc ingrediar ad regem, contra legem faciens, &c.

Mandatum. 1. Esd. 8. Hester. 4.

OPERARIVS.

OPERARIVM ministrum interpretamur, cui ex proprio & legitimo munere officium facere conueniat, idque sedulò. vt, Messis quidem multa est, operarij autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Ministerium. Matth. 9. Luc. 10.

Huius adnotationis contrariam sententiam indicat nomen operarij, adiuncta aliqua criminis aut deserti vel proditi officij nota. vt, Discedite à me operarij iniquitatis. Et videte malos operarios.

Psal. 6.

FINIS.

Prior numerus paginam, posterior columnam indicat.

Continet Index omnem ferè naturam rerum.

A.

Absynthium pag. 64. col. 2.
Abyssus pag. 64. col. 1.
Accipiter. 77. 1.
Actiones atque affectiones naturales. 91. 1.
Adeps. 85. 1.
Admiratio. 93. 2.
Aduena. 97. 1.
Adulterium. 102. 2.
Aedificium.
Aedificatio, aedificator. 107. 2.
Aer. 26. 2.
Aes. 61. 1.
Aestus. 100. 2.
Ager. 36. 1.
Agnus. 80. 1.
Ala. 78. 1.
Alienigena. 97. 1.
Altare. 53. 1.
Alcitudo. 24. 2.
Amarum. 91. 2.
Amygdalus. 88. 2.
Anchora. 107. 1.
Angeli. 7. 2.
Angulus. 107. 1.
Animalia. 75. 2. & 78. 1. & 79. 1.
Animantes. 79. 1.
Annulus. 115. 2.
Aper. 83. 1.
Aquila. 76. 2.
Aqua. 12. 2. & 27. 1.
Aquilo. 74. 1.
Ara. 52. 1.
Arabs. 97. 1.
Aranea. 78. 2.
Aratio. 102. 2.
Arator. 67. 1. & 2.
Arca. 52. 2. & 58. 2. & 49. 1.
Arcana nomina Dei. 4. 1.
Architectura, Architectus. 104. 2. & 107. 2.
Arcus. 109. 2.
Area. 38. 2. & 49. 1.
Arena. 12. 1.
Argentum. 61. 1.
Aries. 81. 1.
Armus. 89. 1.
Arma. 109. 2.
Armorum nitor. Ibidem.
Artes. 102. 2.
Asinus. 81. 1.
Asius. 117. 2.
Aues. 26. 1.
Aurum. 61. 1.
Aurichalcum. 61. 1.
Aures. 90. 2.
Auster. 74. 1.
Azymum. 92. 1.

B.

Baculus. 115. 2.
Baptizare, Baptisma. 118. 2.
Barba. 90. 2.
Barbarus. 97. 2.
Basan. 59. 1.
Basan locus certus. 58. 2.
Benedictio. 118. 1.
Bethel locus. 57. 2.
Bilanx. 117. 2.
Bos. 79. 1.
Brachia. 87. 1.
Bubalus. 80. 2.
Butyrum. 92. 1.

C.

Cadauer. 101. 1.
Cacitas. 101. 1.
Calamus. 85. 1.
Calcatio. 113. 1.
Calcaneus. 89. 2.
Calceamentum. 116. 1.
Calix. 113. 1.
Camelus. 81. 2.
Campus. 36. 2.
Candelabrum. 113. 1.
Canistrum. 113. 2
Canis. 81. 2.
Cantus, Cantare. 94. 1.
Canticum, Cantio. Ibidem.
Caput. 86. 2.
Capistrum, Camus. 114. 2.
Cardines. 65. 1.
Caries. 78. 2.
Catena. 111. 2.
Cathedra. 52. 1.
Cedrus. 67. 2.
Cepe. 80. 1.
Cerussa. 80. 2.
Cete. 75. 2.
Chalybs. 61. 2.
Charmel. 38. 2.
Cibus. 91. 1.
Ciconia. 77. 2.
Cilia. 90. 1.
Circumcisio. 117. 1.
Cisterna. 34. 1.
Ciuitas Dauid. 37. 1.
Ciuitas. 95. 1.
Clamor. 93. 1.
Claudus. 101. 1.
Claudere. 117. 2.
Clauis. 112. 2. & 119. 1.
Clausus. 112. 2.
Clibanus. 113. 2.
Calami & cali partes. 10. 2. & 24. 2.
Collis. 37. 2.
Collum. 86. 2.
Color. 14. 2.
Columba. 76. 1. & 77. 1.
Columna. 107. 2.
Comedere. 91. 1.
Compes. 111. 2.
Concipere. 95. 1.
Concursus. 96. 1.
Conclaue. 48. 1.
Confractio. 101. 1.
Confusio. 93. 1. & 101. 1.
Conuinctio. 94. 1.
Conuentus. 96. 1.
Cor. 87. 1.
Cornu. 80. 2.
Corona. 113. 1.
Corpus. 81. 1.
Corporis partes. Ibidem.
Cribrum, Cribrare. 118. 1.
Crura. 88. 2.
Crux. 112. 1.
Cubare. 95. 1.
Cubiculum. 48. 1.
Cubile. 48. 2.
Culex. 78. 2.
Cuneus. 108. 2.
Currus. 110. 2.
Cutis. 86. 1.

D.

Damon. 8. 2. & 9. 1.
Dentes. 89. 2.
Desertum. 35. 1.
Deus. 3. 1.
Dextra. 87. 2.
Diabolus. 9. 1.
Diadema. 115. 1.
Dies. 16. 2.
Diuitiæ. 104. 2.
Domus. 46. 2. & 106. 2.
Dormire. 92. 2.
Dracones. 75. 2.
Dromedarius. 81. 2.
Dulce. 91. 2.

E.

Ebrietas. 100. 2.
Emere. 117. 1.
Ensis, Gladius. 110. 2.
Equus. 81. 1.
Equitatus. 110. 2.
Exercitus. 109. 2.
Eradicare. 103. 2.
Esurire. 93. 1.
Euellere. 103. 2.
Exultatio. 102. 1.

F.

Facies. 90. 1.
Fames. 93. 1.
Fauilla. 62. 1.
Faunus. 92. 1.
Fenestra. 55. 1.
Fera. 81. 1.
Fermentum. 92. 1.
Ferrum. 61. 2.
Festuca. 64. 1.
Ficus, Ficulnea. 69. 1.
Filius. 95. 2.
Filum. 114. 1.
Flagellum. 112. 1.
Flos. 68. 1.
Flumen. 3. 2. & 60. 2.
Fluuius. Ibidem.
Fœmina. 94. 2.
Fœnum. 64. 2. & 65. 1.
Folium. 72. 1.
Fons. 32. 2. & 60. 2.
Forum. 43. 1.
Fossa. 107. 1.
Fouea. Ibidem.
Fremitus. 95. 2.
Frenum. 114. 2.
Frigus. 100. 2.
Frondes. 72. 1.
Frons. 86. 1.
Fructus. 69. 1.
Frumentum. 65. 1.
Frutex. 71. 1.
Fulgur & Fulmen. 74. 2.
Fumus. 62. 1.
Funda. 110. 2.
Funis. 114. 1.
Fundamentum. 108. 1.
Fur. 102. 2.

G.

Galaad. 85. 1.
Gallina, Gallus. 77. 2.
Gaudium. 94. 1. & 102. 1.
Gazophylacium. 55. 2.
Gemma. 60. 1.
Gens. 97. 2.
Glacies. 75. 1.
Gracia. 97. 2.
Grando. 74. 2.
Grauis. 64. 2.

H.

Hæreditas. 96. 2.
Hæres. Ibidem.
Hamus. 104. 2.
Herba. 64. 2.
Hircus. 80. 2.
Hirundo. 77. 2.
Homo. 83. 1.
Hominis partes. 84. 2.
Hominis sermo. 83. 2.
Hora. 17. 1.
Hordeum. 65. 2.
Hortus. 30. 2.
Hostes. 96. 2.
Hyems. 48. 2.

I.

Iecur. 88. 2.
Ieiunare, Ieiunium. 114. 2. & 118. 2.
Ierusalem. 56. 1.
Ignis. 62. 2.
Imago. 99. 1.
Imber. 94. 1.
Immunitas. 102. 1.
Infans. 95. 2.
Infernus. 30. 1.
Infirmitas. 100. 2.
Instrumenta varia. 112. 1.
Insula. 31. 2.
Intestina. 87. 1.
Inundatio. 13. 2.
Iudicium. 98. 2.
Iugum. 111. 1.
Iuncus. 65. 1.
Iuuenis. 93. 2.

L.

Labia. 89. 2.
Lac. 92. 2.
Lachryma. 94. 1.
Lacus. 34. 1. & 106. 1.
Latitia. 102. 1.
Lampas. 112. 2.
Lapis. 55. 1.
Lapis pretiosus. 60. 1.
Lapideus. 111. 2. & 104. 2.
Laus. 99. 1.
Lectus. 48. 2.
Leo. 82. 2.
Libanus. 59. 1.
Lignum. 71. 2.
Lilium. 66. 1.
Limen. 55. 1.
Linum. 66. 1.
Lingua. 89. 1.
Linea. 109. 1.
Linteum, Linteamen. 115. 2.
Litera. 99. 2.
Loci communes. 22. 2. & 27. 1. & 28. 1. & 29. 2. & 30. 1. & 31. 1. & 6.
Loci priuati. 45. 2. vsque ad 55.
Locorum partes. 30. 2.
Locusta. 78. 2.
Lucerna. 112. 2.
Ludus. 110. 1.
Lumen. 14. 2.
Luminaria. 72. 1.
Luna. 72. 1.
Lupus. 82. 1.
Lutum. 12. 1.
Lux. 13. 2. & 14. 2.

M.

Materies. 50. 2. & 107. 2.
Macredo. 101. 1.
Maledicere, Maledictio, Maledictum. 118. 1.
Malleus. 114. 1.
Mane. 16. 2.
Manus. 87. 2.
Mare. 67. 2.
Margarita. 60. 2.
Martius. 95. 1.
Masculus. 94. 2.
Massa. 92. 1.
Mater. 95. 1.
Materia. 109. 1.
Medium. 108. 2.
Mel. 91. 2.
Mensa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mendacium. 52.2. & 102.2.
Mensa. 112.2.
Mensura. 114.2.
Mentiri. 102.1.
Meridies. 73.2.
Meretrix. 102.2.
Messis. 103.1.
Metalla. 60.2.
Mola. 113.2.
Mons. 37.2.
Mors. 101.1.
Mulus. 81.1.
Mundus. 6.2.
Munus. 111.1.
Murus. 44.1. & 108.1.
Musca. 78.2.
Musica. 100.1.

N.

Nares. 89.2.
Nauis. 51.2. & 107.2.
Nebula. 75.1.
Negotiari, Negotium. 117.2.
Nemi. 86.1.
Nix. 74.2.
Nomen. 98.1.
Nouacula. 110.1.
Nox. 16.2.
Nubes. 28.1. & 73.1.
Numerus. 20.2. & 100.1.
Nupiæ. 95.1.

O.

Obscuritas. 16.1.
Occidens. 74.1.
Oculi. 90.1.
Odor. 91.1.
Oleaster. 68.1.
Oliua. Ibidem.
Oleum. 70.1.
Olla. 113.1.
Onager. 81.2.
Onus. 111.1.
Operarius. 118.1.
Oratio. 98.2.
Orbitas. 96.2.
Osculum. 118.1.
Ossa. 86.1.
Ostium. 54.2. & 108.2.
Ouis. 79.2.

P.

Padagogus. 96.2.
Palea. 66.1.
Palma. 67.2.
Palpebræ. 90.1. & 2.
Panis. 91.2.
Parabola. 94.2. & 99.1.
Pardus. 82.2.
Parere, Partus. 95.1.
Paries. 30.2. & 107.1.
Partes cæli. 10.2.
Partes locorum. 59.1.
Pascere. 103.2.
Passer. 77.1.
Pastor. 103.2.
Pastus. Ibidem.
Pater. 95.1.
Pax. 102.1.
Paxillus. 114.1.
Pectus. 87.1.
Pecunia. 117.2.
Pedes. 88.2.
Penna. 78.1.
Perdix. 77.2.
Perpendiculum. 109.1.
Petra. Ibidem.
Pinguedo. 86.1.
Pinus. 54.2.
Piscatio, Piscator. 100.2.
Pisces. 75.2.
Piscina. 43.1. & 51.2.
Plantare. 103.2.
Planta. 68.2.
Plantarum partes. 71.1.
Plantatio. 74.1.
Platea. 90.1.
Plenitudo. 33.1. & 106.2.
Plumbum. 68.1.
Pluuia. Ibidem.
Populus. 112.1.
Porcus. 76.2.
Porta. 76.1.
Potus. 108.1.
Præduum. 96.1.
Præputium. 54.1. & 108.2.
Prætorium. 87.2.
Primitiæ. 39.1.
Psallere. 100.2.
Puer. 114.2.
Pulsus. 59.1.
Puritas. 66.2.
Purpura. 116.2.
Puteus. 62.1.

Q.

Quercus. 97.2.

R.

Radere. 94.1.
Ramus. 99.1.
Rana. Ibidem.
Rectum. 91.1.
Relationes. 114.2.
Reues. 66.2.
Res humano vsui inuentæ. 116.2.
Res compositæ. 114.2.
Rete. 114.2.
Rex. 116.2.
Ridere. 113.2.
Rigare. 114.2.
Risus. 113.2.
Rota. 114.2.
Rhododendron. 114.2.

S.

Sabbathum. 116.2.
Saccus. 113.2. & 115.1.
Sacrum, Sanctum, Sanctitas. 116.2.
Sal. 62.1.
Salomon. 97.2.
Salutatio. 99.1.
Sanguis. 99.2.
Satan. 85.2.
Scaturigo. 9.1.
Sceptrum. 60.2.
Scoria. 116.1.
Scorpio. 62.1.
Scribere. 99.2.
Scriptura. 76.1.
Seculum. 99.2.
Securis. 114.2.
Sedes. 114.2.
Semen. 75.2.
Seminare. 66.2.
Semita. 49.1. & 116.2.
Senex. Ibidem.
Sepes. 86.1.
Septentrio. 67.2.
Sepulchrum. 100.2.
Seraphim. 75.2.
Serere. 43.1. & 51.2.
Serenum. 103.2.
Serpens. 68.2.
Signum, Sigillum, Signaculum. 71.1.
Siluæ. 103.2.
Sinus. 42.1.
Sinistra. 106.2.
Sion. 61.2.
Sitire. 74.1.
Sitis. 90.1.
Societas. 87.2.
Sol. 54.1. & 108.2.
Solarium. 92.2.
Solum. 51.2.
Somnus. 117.1.
Somnium. 42.2.
Sors. 103.2.
Spectaculum. 94.2.
Speculum. 95.2.
Speculator. 12.1.
Spelunca. 91.1.
Spica. 115.1.
Spiritus. 33.1. & 106.2.
Spiritus malus. Ibidem.
Spina. 68.1.
Sponsi. Ibidem.
Sputum. 112.1.
Statera. 76.2.
Stella. 76.1.
Stimulus. 108.1.
Stipula. 96.1.
Struthio. 88.2.
Stupor. 97.2.
Subsolanus. 59.1.
Suburbanum. 104.2.
Sulphur. 97.2.
Superbia. 94.1.
Sus. 103.2.
Synagoga. 94.2.
Ibidem.
Ibidem.
Ibidem.

T.

Tabernaculum. 45.2. & 105.1.
Tabernacula Kedar. 105.2.
Tabula ad scribendum. 116.2.
Teilum. 106.1.
Tempestas. 18.1. & 64.1. & 75.1.
Tempus. 103.1.
Templum. 43.1. & 106.1.
Tenebræ. 15.1.
Tentorium. 105.2.
Tergum. 88.1.
Terminus. 22.1. & 106.1.
Terra. 11.1. & 25.1.
Thesaurus. 117.1.
Thronus. 52.1.
Trabs. 109.1.
Triticum. 19.2.
Tritura. 110.1.
Truncus. 52.1.
Tuba. 66.2. & 107.2.
Turbo. 103.1.
Turpitudo. 40.1.
Turris. 95.2.
Turtur. 50.2.
Tygris. 10.2.

V.

Vallis. 106.2.
Vanitas. 8.1.
Vanum. 103.1.
Vasa. 73.1.
Vbera. 114.2.
Vectes. 87.2.
Velamen. 57.1.
Venatio, Venator. 95.2.
Vendere, Emere. Ibidem.
Venenum. 94.2. & 96.1.
Venter. 72.2.
Ventilabrum. 49.1.
Ventus. 52.1. & 107.1.
Verbum. 92.2. & 95.2.
Veritas. 93.1.
Vestes. 117.1.
Vesper. 99.2.
Via. 116.1.
Viator. 109.2.
Vicus. 34.2.
Viduitas. 66.2. & 107.2.
Vigilare. 7.1. & 84.1.
Vigilia. Ibid. c. 2.
Villa. 65.1.
Vincula. 95.1.
Vindemiare. 89.2.
Vindemia. 113.2.
Vir. 73.2.
Virga. 111.1.
Virginitas. 67.1.
Virgo. 77.1.
Viscera. 95.2.
Vita. 74.1.
Vita animi & corporis. 44.2.
Vitis. 62.1.
Vitulus. 102.2.
Vlulatus. 81.2.
Vmbilicus. 44.1.
Vmbra. Vmbra luci contraria. Vmbra ad corpus relata. Vmbraculum. Vnguentum. Vnitas. Volare. Volucris. Vox. Vrbs. Visus. Vrtica. Vua. Vulpes. Vultus. Vter. Vxor.

INDEX ALTER EXPLICATIONVM

EARVM QVAE IN HOC LIBRO DISSERVNTVR.

Prior numerus paginam, posterior columnam indicat.

A.

Abdicatio arcana. 118.1.
Abiectio. 94.2.
Abominatio. 102.1.
Abscondere. 49.1.
Absolutio beneficij. 54.2.
Abundantia. 60.1. & 117.1.
Abundantia affluens. 92.1.
Actio. 102.2. & 73.2. & 117.2.
Actio aperta ac deliberata. 73.2.
Adam. 85.2.
Aditus. 54.1. & 55.1. & 106.1. 108.2.
Admiratio. 96.2.
Admirabile. 64.2. & 99.2.
Admonitio. 93.2.
Aduena. 76.2.
Aedes. 105.2.
Aedificatio. 10.1.
Aegritudo animi. 50.1.
Aegyptus. 74.1.
Aegypti regnum. 77.1.
Aestas. 69.1. & 103.1.
Aestimatio. 60.2.
Aequum. 102.2.
Aequitas. 14.2. & 98.2.
Aequitatis studium. Ibidem.
Aetas. 89.2.
Aetas idonea. 50.1.
Aeternitas. 19.2.
Affectiones calorum. 10.2.
Affectus. 71.2. & 81.1. & 88.2.
Affectus interior. 114.2.
Afflictio. 18.2. & 100.2. & 77.2. & 87.2. & 111.1.
Afflictio inenitabil. 101.1.
Ager. 35.1. & 36.2. & 38.1.
Alexandri regnum. 81.1.
Alienus. 97.1.
Alienatio. 96.2. & 97.2. & 117.1.
Alienum. 79.2.
Alimentum. 88.1.
Amborio. 24.2. & 90.2.
Amicitia. 81.2. & 90.1. & 99.1. & 111.1.
Amœnitas. 32.1. & 38.1. & 59.1.
Amor. 50.2. & 77.1. & 79.2. & 115.2.
Amor coniugalis. 115.2.
Amplitudo. 42.2.
Amplificata significatio. 108.1.
Angustia. 18.1.
Anima. 84.2. & 85.2.
Animus. Ibidem.
Animus doctrinæ capax. 113.2.
Animi mutatio. 90.1.
Animi afflictio. 100.2.
Animi cultura. 102.1. & 103.1.
Animi præparatio. 70.2.
Animadversio. 63.1. & 111.2. 113.1.
Annus. 67.1. & 79.2.
Antiquitas. 15.1.
Apertus locus. 49.1. & 50.1.
Aperte. 190.1.
Apostoli. 104.2.
Apostolorum officium. 108.2.
Apparatus. 49.2.
Apparatus bellicus. 81.1.
Appetitus, Appetitio. 84.2. & 90.2. 93.1.
Approbatio. 116.2.
Apricatio. 49.1.
Aqua profunda. 64.1.
Aqua commodatæ. 34.1. & 2.
Arbores. 58.2.
Arcanum. 116.2.
Argumentum magna rei. 99.1.
Argumentum. 98.1. & 2 & 116.2.
Aridus. 71.1.
Arma. 61.2. & 104.2.
Arrogantia. 81.1.
Asinaria mola. 113.2.
Asseritas. 65.1.
Assiduitas. 64.1.
Asylum. 53.2.
Auaritia. 77.2. & 82.1. & 90.2.
Auctor. 95.1.
Auctoritas. 10.2. & 90.1. & 96.1. & 111.1. & 112.2. & 109.1. 114.2. & 115.2.
Auiditas. 80.2.
Auxilium. 87.2. & 109.1. & 110.2. & 115.2.

B.

Baptisma Christi. 118.2.
Baptismus. 103.2.
Babylon. 11.2. & 114.1.
Babylonij. 14.2.
Bellum. 73.1. & 51.2. & 104.1. 109.2. & 110.1.
Belli impetus. 12.2.
Bellum sine periculo. 104.2.
Bellator. 104.1.
Beneficium Dei. 117.1.
Beneficium. 74.1. & 91.2. & 98.2. & 103.1.
Benignitas. 74.2.
Bethlehem. 57.1.
Bonus fructus. 65.1.
Bos. 79.2.
Breuitas. 50.1.
Breuitas caduca. 66.1.

C.

Cædes. 82.2.
Cecitas. 116.1.
Calamitas eiusque adiectiua. 16.2. & 26.1. & 72.2. & 74.1. & 2. & 75.1. & 86.1. & 94.1. & 106.1. & 38.1. & 71.2. & 78.2. & 100.2. & 101.1. & 105.1. & 2. & 109.1.
Calidus ægio. 74.1.
Calumnia. 101.1.
Candor. 74.2.
Capacitas. 55.1.
Captiuitas. 88.2. & 111.2. & 114.1.
Captiuato. 104.2.
Captura. 117.2.
Caput. 114.1.
Carcer atrdus. 111.1.
Carcer. 107.1. & 111.2.
Carere vsu vitæ. 92.2.
Carminis genus. 106.1. & 99.1.
Carnalis. 85.2.
Caupona. 102.2.
Castigatio. 88.2. & 106.2. & 112.1. & 115.2.
Castra. 105.1.
Casus. 39.1.
Casui proximum. 108.1.
Casio grauis. 10.1.
Causa iudicata. 99.1.
Cedri. 59.1.
Celebritas. 42.2. & 54.2.
Celeritas. 73.2. & 74.2. & 76.2. & 77.1. & 78.1.
Certa res & imparata. 97.2.
Certa res & parata. Ibidem.
Certus locus. 39.1.
Certum studium. 71.1.
Cessare. 92.2. & 93.1.
Cessatio. 43.1.
Chaldæa. 16.2. & 74.1.
Chanaan. 97.2.
Charæres. 87.2. & 90.2.
Charitas. 76.2. & 118.2.
Christus, & Christi virtus. 114.1. 60.1. & 64.2. & 67.2. & 68.2. 71.2. & 71.2. & 90.1. & 95.1. 107.2. & 108.1. & 2. & 111.2 109.1. & 110.2.
Christi veritas. 98.2.
Christi corpus. 73.2.
Christi passionis virtus. 112.1.
Christi notitia optima. 109.1.
Cibus. 52.1. & 66.2. & 91.2. 115.2.
Cibi commoditas. 65.2.
Circumstantia. 60.1. & 90.1. & 94.1. & 98.2.
Ciuis. 108.2.
Ciuc minor. 97.1.
Ciuitas. 44.2.
Clades. 112.1.
Clementia Dei. 27.2.
Coactio. 114.2.
Cœlum. 75.2. & 75.1. & 106,1.
Cœlestis ciuitas. 57.1.
Coercere. 117.2.
Cogitare. 95.1.
Cogitatio. 71.2. & 78.2. & 90.2.
Cogitationes secretæ. 16.2. & 48.1. & 87.1.
Cogitatio animalis. 88.2.
Cognitio difficilis. 64.1.
Cognoscendi auiditas. 96.2.
Cœre. 92.2.
Commodum priuatum. 117.2.
Commodum. 60.2. & 65.2.
Commoditas. 27.2. & 36.1. & 39.2. & 44.2. & 89.1. & 105.1.
Communicatio. 37.2. & 32.2. & 96.2.
Communicatio doctrinæ. 14.2.
Communio. 54.1. & 113.2. & 115.2.
Communitas. 39.2. & 41.1. & 96.2.
Concordia. 100.1. & 102.1. & 111.1. & 118.2.
Concubitus. 93.1.
Concupiscentia. 103.1. & 104.2.
Conditio beatissima. 101.2.
Conditio varia. 70.2.
Conditio humana. 100.2.
Conditio incerta. 96.1.
Conditio misera. 114.1.
Confabulatio. 40.1.
Confusio pudenda. 82.2.
Coniunctio. 111.1.
Coniunges, Coniugalis amor. 113.1. & 115.2.
Conscientia. 84.2.
Constantia. 88.2. & 108.2.
Consilium. 59.2. & 60.2. & 85.2. & 86.2. & 98.1. & 102.2. & 114.1.
Consilium prauum. 102.2.
Consilium priuatum. 107.2.
Consilij inopia. 79.2.
Consilij professio. 98.1.
Conspicuitas. 37.2. & 44.2.
Conspectum. 89.2.
Constrario frequent. 78.1.
Construere. 104.2.
Consumptio. 63.2. & 113.2.
Consuetudo. 46.1. & 47.1. & 52.2. & 54.1. & 88.2. & 96,1. & 91.1. & 92.1.
Consuetudo mala. 65.1.
Contemptio. 42.1.
Contempsit. 12.1.
Contemptibilis res. 113.1.
Contemplatio. 50.1.
Continentia. 70.1.
Continentia in officio. 114.2.
Contumelia. 89.2. & 114.1.
Conuiuium. 52.2. & 70.1. & 91.1.
Conuentus. 108.2. & 54.2. & 55.2. & 56.2.
Copia victus. 113.2.
Copia. 47.1. & 59.1. & 60.2. & 73.1. & 74.2.
Corpus humanum. 105.2. & 106.1. 113.2.
Correptio diuina. 62.1.
Corruptio, Corruptela. 88.2. & 101.2.
Crudelitas. 59.2. & 82.2. & 89.2. & 101.1.
Crux. 113.1.
Cubile. 39.1.
Cultus diuinus. 111.1.
Cultura animi. 13.2.
Cultura. 36.1.
Cultus. 91.1.
Cupiditas. 63.1. & 117.1.
Cura. 72.2. & 78.2. & 90.2. & 103.2. & 112.2. & 115.2.
Curare. 113.2.
Curvus. 114.1.
Custos. 104.1.
Custodes 82.1.
Custodia. 46.2. & 49.1. & 55.1. & 90.2. & 108.1. & 109.1. 116.2.

D.

Dæmoniorum regio. 26.2.
Damnatio. 100.2. & 118.2.
Damnatio populi. 79.2.
Damnum. 49.1.
Damnati. 80.1.
Deambulatio importuna. 27.2.
Debilitas. 87.1. & 96.1.
Declinatio. 39.2.
Decor. 80.2.
Decus, Decorum. 66.1. & 91.1. & 81.1. & 115.2.
Dodrans. 81.2.
Defectus. 111.1.
Defunctorum vita status. 96.1.
Definitio termini. 22.1.
Definitio. 114.2.
Dei filius. 98.2.
Dei currus. 26.2.
Dei efficacitas. 75.1. & 26.2.
Dei beneficia. 74.1.
Dei clementia. 29.2.
Dei thronus. 29.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Delere. 111. 1.
Deliria, 92. 1. & 100. 1. & 115. 1. & 116. 1.
Demolitio, Vastatio. 110. 1.
Denuntiationes. 94. 2.
Desertum. 74. 1.
Desiderium. 93. 1. & 94. 1.
Desolatio. 79. 1. & 96. 2.
Despectio. 42. 1. & 52. 2.
Despectus. 59. 2.
Despectarum rerum signum. 113. 2.
Detentio. 111. 2.
Detestatio. 60. 1. & 118. 1.
Detractor. 82. 2.
Detrimentum. 42. 1. & 52. 2.
Deus. 25. 1. & 82. 2.
Deus benignus. 73. 1.
Dexteritas. 76. 1.
Dextra. 63. 1.
Diabolus. 76. 1. & 82. 2.
Dies. 113. 1.
Dies partes. 72. 2.
Difficultas. 49. 1. & 61. 2. & 107. 2. & 95. 2. & 112. 1.
Dignitas, 52. 1. & 72. 1. & 97. 1. & 2. & 114. 2.
Dignitatis testimonium. 99. 1.
Dirutio. 114. 2.
Diligentia. 16. 2. & 93. 2.
Dimicandi propositum. 110. 1.
Disciplina mala. 81. 2.
Disciplina subtilior. 107. 2.
Disciplina. 68. 1. & 88. 1. & 106. 1. & 107. 1. & 115. 2.
Discipuli. 79. 1.
Discrimen difficillimum. 111. 2.
Dispersio. 114. 1.
Dispergere, Dissipare. 118. 1.
Distantia. 10. 1.
Distincte. 66. 2.
Distinctum. 83. 2.
Ditio. 106. 1.
Diuinarū rerum occultatio. 115. 2.
Diuites. 80. 1.
Diuitiæ. 79. 2. & 81. 1. & 61. 1. & 86. 1. & 115. 1. & 117. 2.
Diuitiæ simplices. 79. 2.
Docere. 105. 2.
Doctrina efficax. 70. 1.
Doctrinæ simplicitas. 69. 2.
Doctrina. 14. 2. & 43. 2. & 44. 1. & 91. 2. & 103. 1. & 2. & 104. 1.
Doctrinæ varie. 107. 2.
Doctrina prana. 66. 2. & 92. 1.
Doctrinæ efficientia. 69. 2.
Doctrinæ præcepta. 111. 1.
Doctrinæ minister. 104. 1.
Dolor. 110. 1.
Dolor ex iniuria. 94. 1.
Dolus. 91. 1. & 111. 2.
Dominium. 88. 2.
Domus. 45. 2.
Donaria. 55. 2.
Dormitio. 49. 1.
Duratio, Duratio breuis. 68. 1. & 69. 2.
Dutities. 60. 1.

E.

Ebrietas. 70. 1.
Ecclesia. 39. 1. & 51. 2. & 77. 1. & 85. 1. & 95. 1. & 96. 1. & 104. 1. & 105. 1. & 106. 1. & 113. 1.
Ecclesiæ antiquæ caput. 56. 1.
Ecclesiæ. 73. 1.
Effectus. 98. 2.
Efficacitas. 74. 2. & 85. 1. & 89. 1. 112. 2. & 110. 1.
Efficientia. 10. 1. & 87. 2.
Egestas. 117. 1.
Emporium. 102. 2.
Epistola data. 111. 1.
Equitatus bellicus. 12. 1.
Error. 88. 3. & 102. 1. & 105. 1.
Eruditio. 99. 2.
Euanescentia. 74. 1.
Euangelium. 36. 2. & 67. 2. & 98. 2. & 110. 2.
Euangelij illuminatio. 14. 2.
Euangelij hostes. 82. 1.
Euangelij effectus. 102. 1. & 114. 1.
Eucharistia. 91. 2.
Euentus. 93. 1. & 117. 1.
Euphrates fluuius magnus. 32. 2.
Exactio. 112. 1.
Examen. 63. 1.
Excommunicatio. 44. 1. & 45. 2. & 54. 1.
Execrabilis. 82. 1.
Executio. 113. 2.
Exemplum. 99. 1. & 2. & 118. 1.
Exemplum sequendum. 116. 1.
Exercitatio. 55. 2.
Exercitus. 78. 2. & 93. 2. & 94. 1. & 104. 2.
Exercitus Dei. 6. 1.
Exercitus impetuosus. 74. 1.
Exitus. 54. 1. & 55. 1.
Exitium. 29. 2.
Exlex. 79. 1.
Expectatio. 54. 2. & 77. 2. & 93. 1.
Expetendum. 117. 1.
Expiatio. 78. 1.
Extrema clades. 12. 1.
Extremum. 64. 1.
Extremum periculum malorum & 65. 1. 63. 1
Extremitas. 89. 1.
Exuberantia natiua. 86. 1.

F.

Fabula publica. 90. 1.
Factiones. 105. 1.
Facilitas. 107. 1. & 85. 1.
Facultas. 10. 1. & 14. 2. & 70. 2. & 96. 1. & 109. 1. & 2. & 117. 2.
Fallacia. 93. 1. & 112. 1.
Fama. 98. 1.
Fames. 6. 1.
Familia. 64. 2. & 72. 1. & 105. 2.
Familiaritas. 47. 1. & 2. & 67. 2. & 112. 2. & 115. 2.
Familiaritas cum Deo. 53. 2. & 55. 1.
Familiaru res. 91. 2.
Fatuitas. 79. 1.
Feritas. 48. 2.
Ferocitas. 73. 1. & 77. 1.
Fertilitas. 38. 1. & 58. 1. & 72. 1. & 69. 1. & 85. 1. & 92. 1.
Festinatio. 68. 2.
Festiuitas. 56. 1.
Fides. 77. 1. & 90. 2.
Figura lucis. 91. 2.
Filij. 71. 1.
Finis. 89. 1.
Finis vita. 106. 2.
Firmitas. 59. 2.
Firmitudo. 11. 2. & 40. 2. & 108. 1. & 114. 1.
Firmitudo coercens. 109. 1.
Fluxa res. 99. 2.
Fluxibilitas. 73. 1.
Fluxum. 50. 1.
Fœcunditas. 27. 1. & 38. 1. & 59. 1.
Fœcunda regio. 69. 1.
Fœlicitas. 57. 2. & 61. 1. & 94. 1. & 73. 1. & 79. 1.
Fortis. 81. 2.
Fortitudo. 61. 2. & 81. 1. & 82. 2. & 87. 1. & 90. 1. & 119. 2. & 110. 1. & 2.
Fragilitas. 114. 1.
Fragilis res. 85. 1.
Fratres. 73. 1.
Fraudulentus. 82. 2.
Fraus. 42. 1. & 112. 1.
Frequentia. 78. 2. & 108. 1. & 2.
Fructus vsus. 103. 1.
Fructus bonus. 65. 2. & 70. 1.
Fruges. 39. 1.
Fruimentum. 49. 1.
Fruitratio sententia. 93. 1.
Fuga. 78. 1. & 88. 1.
Fugacitas. 73. 2.
Fulcimentum. 108. 2.
Functio. 39. 2.
Fundamentum. 71. 1. & 108. 1. 109. 1.
Furum tempus. 16. 2. & 61. 2.

G.

Gaudium. 115. 1.
Gedeon. 66. 1.
Gens. 95. 2.
Gens fera. 104. 1.
Gentis nomen. 45. 2.
Gentis nota. 109. 2.
Gentes. 68. 2. & 113. 1.
Gentiles. 82. 2.
Gentilitas. 97. 2.
Genus postremum. 75. 2.
Germen. 62. 2.
Gladius. 6. 1.
Gloria. 14. 2. & 62. 1. & 86. 1. 97. 2.
Graci. 14. 2.
Græcorum imperium. 80. 1.
Gratia. 33. 1. & 70. 2. & 73. 1. 74. 2. & 80. 2. & 90. 2. & 91. 1. & 118. 2. & 87. 2. & 90. 1. & 116. 2.
Gratum. 91. 2.
Gratulatio. 94. 1.
Grauitas. 62. 1.
Grauissimæ res, 93. 1.
Gubernatio. 115. 2.
Gubernator. 104. 1.

H.

Habitatores, 26. 1. & 35. 1.
Habitabilis, 74. 1.
Habitatio. 33. 1. & 35. 1. & 35. 2. & 105. 2.
Hæreditas. 51. 1. & 114. 1.
Herbarum locus. 50. 1.
Hierusalem. 57. 1.
Homo. 84. 1. & 113. 1.
Homitis pars inferior. 85. 1.
Homo nequam. 81. 1.
Homines. 71. 1. & 79. 2. & 85. 2. & 106. 1.
Hominum conditiones. 113. 1.
Homo mortuus. 12. 1.
Hominum copia bona. 75. 2.
Honor. 52. 1. & 111. 1. & 114. 1.
Honoris insigne. 115. 1.
Horæ nocturnæ. 93. 1.
Hostes. 45. 2.
Hostitium commune. 42. 1. & 46. 2.
Hostis. 63. 1.
Hostis dolosus. 82. 1.
Hostes. Ibidem.
Hostes rabidi. 82. 2. & 11. 2. & 96. 2.
Humana natura. 106. 1.
Humanitas. 38. 2.
Humanum ingenium. 71. 1.
Humiditas. 61. 2.
Humilitas. 16. 1. & 77. 1. & 105. 2. & 81. 2.
Humor. 74. 2.
Hyems. 38. 2. & 67. 1.
Hypocrisis. 82. 1. & 108. 1.
Hypocrita.

I.

Idololatra. 102. 2.
Idololatria. 81. 1. & 37. 2. & 50. 2. & 54. 2. & 110. 1. & 102. 2.
Ierusalem. 69. 1.
Iesus Christus. 80. 2. & 89. 1. & 121. 1. & 97. 2.
Ignorantia. 16. 1. & 94. 2.
Ignotus. 99. 2. & 101. 1.
Ignobilitas. 66. 1. & 94. 2.
Ignominia. 62. 1.
Imbecillitas. 12. 1. & 51. 1.
Immortalitas. 65. 2. & 114. 1.
Immensitas. 79. 1.
Impedimentum. 87. 2. & 90. 1. & 93. 2.
Imperia. 47. 2.
Imperium. 12. 2. & 51. 1. & 73. 2.
Imperitia. 61. 1. & 83. 2. & 94. 2. & 95. 2.
Impetus. 12. 2. & 71. 1. & 102. 2. & 114. 2.
Importunitas. 75. 1.
Improbitas. 52. 2. & 71. 1. & 86. 2. & 102. 1.
Improbatio. 103. 2.
Impulsio animi. 7. 2.
Impudentia. 90. 2. & 102. 1.
Impulsio. 96. 1.
Impuritas. 26. 1.
Impuritatis terminus. 112. 2.
Impulsus. 114. 1.
Impulsus gratuis. 61. 2.
Inanitas. 96. 1.
Incerta conditio. 71. 1.
Inconstans. 72. 2. & 73. 2.
Inconstantia. 71. 1.
Incommodum. 62. 2.
Incommoditas. 27. 1. & 32. 2. & 39. 1.
Incorruptio. 96. 2. & 111. 1.
Indigentia. 82. 1.
Indisciplinatus. 81. 2.
Indiuiduum. 85. 1. & 90. 2.
Indignatio. 91. 2. & 93. 1. & 94. 1. & 102. 2. & 99. 2.
Indomita gens. 91. 2.
Induratio. 111. 1.
Indulgentia. 39. 2.
Ineptus. 64. 1.
Infectatres. 85. 1. & 118. 2.
Infernus. 12. 2. & 71. 1.
Infelicitas. 85. 2. & 96. 2.
Infima conditio. 12. 2. & 71. 1.
Infirmitudo. 96. 2.
Infirmitas. 94. 1. & 111. 1.
Infrequentia. 80. 1. & 96. 1.
Ingenia varia. 71. 1.
Ingratus. 97. 2.
Inimici. 61. 2.
Inimicitia. 96. 1.
Iniuria. 50. 2.
Innocentia. 12. 2. & 71. 1.
Innocens. 85. 2.
Innumerabilitas. 60. 1.

Inopia 16. 2. & 50. 2. & 93. 2. & 96. 2. & 106. 2.
Inquisitio diligens. 113. 1.
Inquisitio. 47. 2.
Insidiæ. 51. 1. & 76. 1. & 93. 1. & 106. 2. & 107. 1.
Insipientia. 100. 2.
Instabilitas. 28. 2. & 74. 2. & 76. 2. & 93. 1. & 105. 1. & 114. 1.
Institutor. 96. 2.
Institutum. 107. 1.
Institutio recta. 108. 2. & 112. 2.
Instrumenta. 61. 2.
Integritas. 14. 2. & 51. 1. & 88. 2. & 106. 2. & 116. 2.
Intellectus. 72. 2.
Intempestiuitas. 16. 1.
Interpres. 109. 2.
Interitus. 31. 1.
Internitio. 78. 1.
Inuidia. 90. 2.
Inuidens. 82. 1.
Inutile. 60. 1. & 67. 2. & 76. 1. 102. 2.
Inutilitas. 11. 1.
Ira. 63. 1. & 74. 2.
Irrisio. 96. 1.
Irritatio. 91. 1.
Irruptio. 101. 1.
Israelis tribus. 71. 2.
Israel. 51. 2. & 56. 2.
Israelitarum reprobatio. 101. 1.
Israelitica regio. 25. 2. & 73. 2.
Iucunda vita. 102. 2.
Iucunditas. 70. 1. & 85. 2. & 91. 2. & 92. 1. & 94. 1. & 102. 2. & 114. 2.
Iuda. 56. 2.
Iudei. 117. 1.
Iudicatio. 37. 1. & 99. 1.
Iudicium. 42. 2. & 90. 2. & 108. 2. & 111. 1. & 117. 2.
Iudicium vltimum. 109. 1.
Iudicium maturatum. 113. 2.
Iuramentum. 87. 2.
Iurisdictio. 54. 1.
Ius. 116. 1.
Ius Sacerdotale. 53. 2.
Iustificatio. 7. 2.
Iustitia desiderium. 98. 2.
Iustum. 108. 2.

L.

Labor, casus. 34. 1. & 36. 1. & 86. 1. & 87. 1.
Laborum finis. 73. 2.
Labor vanus. 113. 2.
Labra. 108. 2.
Lachryma. 74. 1.
Lætitia. 18. 2. & 70. 1. & 80. 1. & 91. 1. & 92. 1. & 93. 2. & 95. 1. & 100. 1. & 103. 1. & 113. 1. & 2. & 114. 2.
Lamentatio. 76. 1.
Lasibulum. 34. 1. & 2. & 105. 1. 107. 1.
Latebra. 35. 1. & 48. 2.
Lenta actio. 109. 1.
Lepra. 15. 1. & 74. 1.
Lepræ indicium. 50. 1.
Lenitas. 67. 1. & 71. 1. & 72. 1.
Leues res. 92. 2.
Lex absque spiritu. 100. 1.
Liberatio. 80. 2. & 94. 1. & 101. 2.
Libertas. 87. 1. & 94. 1.
Libido. 81. 1. & 88. 1.
Lingua. 90. 1.
Lis. 117. 2.
Locus profundus. 30. 2.
Locus notus. 38. 2.
Locus liber. 49. 2.
Locus apertus. 49. 2.
Loci nota. 35. 1.
Loca exquisita. 108. 2.
Loca in bonam & malam partem. 38. 2.
Longum tempus certum. 19. 2.
Loquendi facultas. 89. 1.
Lotio. 32. 1. & 118. 2.
Luctus. 115. 2.
Lux mentis. 73. 1.
Lucis figura. 105. 1.
Luxuria. 100. 2.

M.

Macies. 86. 2.
Magna rei argumentum. 96. 1.
Magister. 95. 1.
Magistratus. 109. 2. & 110. 1.
Magnates. 72. 1.
Maiestas. 10. 1. & 37. 1. & 63. 1. & 73. 1.
Maledicentia. 118. 1.
Maleficium. 85. 2.
Mali homines. 80. 2.
Malitia. 63. 1.
Malum importunum. 91. 2.
Mala deprecatio. 118. 2.
Mandatum. 98. 1.
Manifestatio. 47. 1. & 51. 1.
Manifestatres. 73. 2.
Manna panis. 26. 1.
Manisuetudo. 80. 1. & 67. 1.
Manlio. 45. 1. & 46. 1. & 51. 1.
Manlio breuiō. 105. 1.
Maritima. 107. 1.
Mater. 34. 1. & 72. 1. & 73. 1.
Materfamilias. 107. 1.
Maturitas. 18. 2.
Meditatio. 32. 1.
Medicamenta. 58. 1.
Memoria. 99. 2.
Mens. 84. 2. & 87. 1. & 111. 2.
Mens mala. 76. 1.
Mensura definitio. 20. 2.
Mensura. 71. 1. & 89. 1.
Mercatura. 51. 1. & 52. 1. & 107. 1.
Mercatores. 107. 1.
Mercatus, Merces. 43. 1. & 117. 2.
Meridies. 17. 1. & 63. 2. & 85. 2.
Metus. 45. 1. & 105. 1.
Migratio. 88. 2.
Minimæres. 105. 1.
Ministerium. 12. 2. & 90. 1.
Minister diligens. 118. 2.
Ministeria sacra. 7. 2.
Ministerium infimum. 53. 1.
Ministri. 90. 2. & 95. 2. & 113. 2.
Miracula. 26. 1. & 41. 2. & 106. 1.
Miseria. 92. 1. & 115. 2.
Misera conditio. 18. 2.
Miserum tempus. 118. 2.
Mœdia. 10. 2.
Mœdi. 80. 1.
Mœstitia. 76. 2. & 77. 1. & 90. 1. & 90. 2.
Molestia euanescens. 63. 2.
Molestia. 12. 1. & 66. 2. & 91. 2. & 111. 2. & 112. 1.
Molesti. 60. 1. & 82. 1.
Moneta. 61. 1.
Monumentum. 33. 1. & 38. 1. & 2. & 55. 2.
Morbus 100. 2.
Mores duri. 83. 1. & 91. 2.
Mori. 92. 2.
Mors cruenta. 118. 2.
Mors corporis. 93. 1. & 103. 1.
Mors secunda. 101. 1.
Morositas. 61. 1.
Mortis. 96. 1.
Mortuorum vestis. 115. 1.
Mos vulgaris. 107. 1.
Moses. 38. 1.
Motus. 86. 1. & 88. 2.
Multitudo. 73. 1. & 74. 2. & 89. 2.
Mundus. 19. 2. & 36. 2. & 51. 2. & 89. 1.
Mundi dextera. 74. 2.
Munera plura. 55. 2. & 105. 1.
Munitio. 40. 2. & 107. 2.
Munerum communitas. 96. 2.
Munus regium. 51. 1.
Mustum. 106. 1.
Mysterium. 70. 1.
Mysteria. 94. 2. & 100. 2.

N.

Nasus. 90. 1.
Natio. 15. 2. & 45. 1. & 95. 2.
Nationes. 79. 1.
Nauigatio. 27. 2. & 78. 1. 118. 1.
Necessitudo.
Negligentia. 65. 1. & 93. 1. & 97. 1.
Negligitio. 88. 1. & 97. 1.
Negotium malignum. 76. 1.
Negotiatio. 52. 2. & 72. 1. & 107. 1.
Negotium. 66. 1. & 88. 2. & 92. 2. & 98. 1. & 105. 1. & 106. 1. & 107. 2.
Negotiatio laboriosa. 76. 1. & 109. 1.
Negotium graue. 103. 1.
Negotium susceptum. Ibid.
Nequitia. 81. 1.
Nilus. 32. 2.
Nitor. 97. 2.
Nocendi facultas. 81. 1.
Nocumentum. 66. 2. & 76. 1. & 79. 2.
Nocumentum inopinatum. 110. 2.
Nomen negatum. 98. 1.
Notatio. 37. 2. & 51. 2. & 54. 2. & 55. 1. & 57. 1. & 58. 1. 2. 72. 1. & 107. 1.
Notitia exigua & inconstans. 116. 1.
Notatum signum. 34. 1.
Notitia. 90. 1. & 91. 1.
Nunquam antea. 18. 2.

O.

Obedientia. 90. 2. & 111. 1.
Oblatio. 102. 1.
Obligatio. 114. 1.
Oblusio. 88. 1.
Obseruatio. 116. 2.
Obseruantia. 118. 2.
Obsonia. 91. 1.
Obstinatio. 87. 1.
Obstructio. 62. 1.
Odium. 91. 1.
Offensio. 41. 1. & 69. 2.
Officium desertum. 110. 1.
Officium. 69. 1. & 2. & 70. 1. & 80. 1. & 91. 2. & 97. 1. & 114. 2.
Omen. 118. 1.
Opera. 87. 2. & 103. 1.
Opera honesta. 71. 1.
Opera mortua. 101. 1.
Opera mutua. 96. 1.
Operum præmia. 69. 2.
Opificium. 86. 1.
Opinio. 90. 2.
Opiniones varie. 107. 1.
Opiniones stultæ. 65. 2.
Oppidum, 41. 1.
Opportunitas. 28. 1. & 103. 1.
Oppressio. 111. 2.
Opprobrium. 101. 1.
Opulentia. 41. 1. & 117. 1.
Opus. 102. 2. & 103. 2.
Ora. 81. 1.
Oratio. 48. 2. & 50. 2. & 90. 1 & 118. 2.
Orbis. 89. 1.
Orbis cardines. 25. 2. & 73. 2. & 115. 1.
Orbis partes. 78. 1.
Ordo. 100. 1.
Oriens. 37. 2.
Originale. 102. 1.
Ornatus. 66. 1.
Otiosum. 106. 2.
Otium. 100. 1.

P.

Pacta. 53. 2.
Paganus. 97. 1.
Pagus. 51. 2.
Palatia. 105. 2.
Palestinæ occasus. 63. 2.
Participatio bonorum. 96. 2.
Pascua. 105. 2.
Passiones. 84. 2.
Pastiones. 58. 1. & 2.
Pastor. 97. 2.
Patres. 38. 1.
Pater. 59. 1. & 72. 2.
Pauor. 105. 1.
Paupertas. 77. 1. & 115. 2.
Pax. 40. 1. & 64. 1. & 94. 2. & 99. 1. & 100. 1. & 118. 1. 109. 2. & 115. 1.
Pax longa. 103. 2.
Peccator. 102. 2.
Peccatum. 16. 1. & 101. 1. & 2. & 108. 2.
Peccatum cordis. 113. 1.
Peccatum commune. 92. 1.
Peccati effectus. 101. 1.
Penitissima in rebus. 86. 1.
Pernities manifesta. 110. 1.
Pernities improuisa. 110. 2.
Pernities. 33. 2. & 106. 2.
Perditio. 33. 1. & 64. 2. & 107. 2.
Perdere. 90. 2.
Peregrinus. 77. 2. & 59. 1.
Peregrinatio. 77. 2. & 105. 2.
Periculum minus. 101. 1.
Periculum. 16. 2. & 32. 1. & 34. 2. & 39. 2. & 41. 2. & 45. 1. & 55. 1. & 63. 1. & 73. 2. & 75. 2. & 76. 1. & 82. 1. & 94. 2.
Periculum non prauisum. 110. 1. & 106. 2. & 107. 1. & 111. 2.
Perfectio. 105. 1. & 106. 2.
Peroratio. 104. 2.
Perpetuitas. 19. 2. & 62. 2.
Persarum regnum. 80. 1. & 83. 1.
Persæ & Medi. 14. 2. & 98. 2.
Persecutio. 75. 1. & 2.
Persona. 86. 2. & 98. 1.
Perturbatio. 49. 2. & 82. 2.
Pestis. 78. 2.
Petulantia. 80. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fiscatio. 28.1. & 32.1. & & 52.1. & 109.
Piscina. 51.2.
Placidi mores. 62.2.
Plaga. 26.2. & 78.2.
Planities. 36.2.
Plantarium. 39.2.
Plebeius. 65.2.
Pœna. 98.2. & 100.2. & 113.1. & 116.2.
Pœnis addicti. 80.2.
Pœnæ graues. 62.1.
Pœnitentia. 118.2.
Pœnitentia publica. 44.1.
Penuria. 64.2.
Politicæ leges. 98.1.
Pondus. 12.1.
Populus. 80.1.
Populi. 64.2.
Populorum distinctio. 107.2.
Populus peculiaris. 79.2.
Populus frequens. 75.2.
Populus damnatus. 79.2.
Populus diuino spiritu auctus. 113.1.
Possessio. 81.1. & 117.2.
Possessio bonorum. 96.2.
Postremum genus. 75.2.
Potens. 84.1.
Potentia. 25.1. & 75.1. & 77.2.
Potestas. 63.2. & 110.2. & 111.1. & 115.1. & 116.1.
Præda. 101.2. & 113.2.
Prædones. 104.1.
Prædator. 82.2.
Prædium. 36.1. & 37.2. & 51.1.
Præsta. 38.2.
Præmium. 69.2.
Præsentia. 90.1. & 2.
Præsidium. 46.1. & 49.1. & 57.2. & 59.2. & 108.1. & 105.1. & 106.1. & 109.1.
Præsidium familiare. 105.1.
Præstantia. 10.1. & 29.1. & 60.1. & 61.2. & 72.2. & 95.1. & 109.1.
Prænarratio. 101.2.
Preces. 53.2.
Pressura. 77.2.
Pretium. 117.2.
Pretium terrenum. 61.1.
Pretiosum. 59.2.
Principatus. 82.2.
Principes. 57.2. & 79.2. & 80.1. & 86.1. & 2. & 89.1. & 95.1. & 2. & 108.1.
Principium. 109.1.
Priuatum. 47.2.
Priuata ædes. 43.1. & 45.2.
Probatio. 29.1. & 62.2.
Probitas. 86.2. & 61.1. & 71.2.
Procurator. 104.2.
Professio. 86.2. & 88.1. & 98.1.
Profunditas. 64.1.
Proles. 88.1.
Promissum. 115.2.
Propagatio. 64.2. & 72.1.
Prophanatio. 44.1.
Prophani. 92.1. & 97.2. & 117.1.
Prophanitas. 82.1.
Prophetæ. 82.1. & 90.2.
Propositum. 103.1.
Propugnaculum. 44.2.
Proprietas. 117.2.
Prospectus. 49.2. & 54.2. & 55.1.
Prosperitas. 67.1. & 68.2. & 70.1. & 72.1. & 2. & 73.1. & 92.1. & 2. & 96.2. & 101.1. & 106.2.
Prosperitas brevis. 65.1.
Prosperitatis spes. 71.2.
Protectio. 78.1.
Proteritas. 87.1. & 90.1.
Prouerbium. 99.1.
Prouidentia. 25.1. & 63.2.
Prudens. 95.2.
Prudentia. 90.1. & 96.1.
Pseudoprophetæ. 109.2.
Publicum. 42.1. & 43.1.
Publicus locus. 39.1.
Pudenda. 95.2.
Pudor. 63.1.
Pulchritudo. 72.2. & 73.2.
Puluis. 12.1. & 39.1.
Punitio, Punitio perpetua. 62.1. & 112.1. & 114.2. & 115.2.
Puniendi consilium. 15.1. & 110.1.
Puritas. 25.1. & 80.2. & 74.2.
Purificatio. 80.2.
Purgatio. 118.2.

Q.

Quies. 16.1. & 46.2. & 47.2. & 86.1. & 87.1. & 92.2.
Quies nocturna. 44.2.
Quies spiritualis. 116.2.

R.

Rapacitas. 76.2. & 82.1. & 83.1.
Rapina. 87.2.
Raritas. 69.2.
Ratio. 14.1. & 117.2.
Ratio profunda. 64.1.
Recordatio perpetua. 116.2.
Recordatio. 98.1. & 99.2.
Recreatio. 33.1. & 2. & 74.1.
Rector. 109.2.
Refrigeratio. 49.2. & 74.2.
Regio Iuda. 56.1.
Regio certa. 25.2. & 39. & 81.2. & 105.1.
Regio Iebus. 56.1.
Regia corona. 115.1.
Regia auctoritas. 52.1. & 107.1. 115.1.
Regia sedes. 57.2. & 80.2. & 81.1.
Regnum Iuda. 58.2.
Regnum. 76.2. & 82.2. 110.2.
Regula. 45.2. & 44.1. & 68.2. & 89.2.
Religio. 111.2. 64.2. 64.1. 111.1. 46.2. & 53.1. 114.2. 99.2. 101.2. 106.1. & 117.2. 86.2. 58.1. 58.1. 19.2. Ibidem. 117.2. 39.1. 65.2. 73.2. 82.2. 90.2. 99.2. 114.2.
Relaxatio.
Reminiscentia.
Remotissimum.
Renouatio.
Repositorium.
Regressio.
Repræsentatio.
Reprobatio.
Res.
Rerum status.
Res gratis.
Res molesta.
Res humanæ.
Res terrenæ.
Res secunda.
Res infecta.
Res fluxa.
Res manifesta.
Res minimi momenti.
Res chara.
Res cognitu dignissima.
Retributio.
Rex fortis. 82.2.
Rex. 104.1. & 111.2. & 112.2.
Regium sepulchrum. 57.1.
Robur. 86.1. & 87.1. & 2. 110.2.
Rudere. 99.2.
Rustica artes. 104.1.

S.

Sacerdos. 89.1.
Sacerdotalis dignitas coronáque. 107.1. & 115.1.
Sacrates. 103.2.
Sacrilegium. 44.1.
Sacrum. 25.2.
Salubritas. 92.1.
Salutatio. 100.1.
Salutatio discedentium. 118.1.
Sanitas. 80.2.
Sanctitas. 53.1. & 56.1.
Sanctificatio. 14.2.
Sanctus. 6.2.
Sapiens. 60.2.
Sapientia. 92.1.
Sapientia arcana. 91.1.
Securitas. 46.2. & 63.2. & 86.1. & 85.2. & 113.2.
Secessus. 50.2. & 51.2.
Secretum. 36.2. & 48.1. & 55.1.
Secretus locus. 48.2.
Securitas. 37.2. & 39.2. & 44.1. & 2. & 47.2. & 92.1. & 103.2. & 108.1. & 117.2.
Senectus longa. 116.1.
Sententia. 98.1. & 109.2.
Separatio. 110.1.
Septentrio. 88.1.
Sepulchrum. 30.1. & 35.1. & 40.2. & 47.1. & 49.1. & 50.2. & 107.1.
Scribendi instrumentum. 71.1.
Seruitus. 79.2. & 87.1. & 88.2. & 89.2. & 111.1. & 2. & 112.1. & 113.1. & 2. & 116.1.
Siccitas. 49.2.
Signa varia. 73.1.
Significationis incrementum. 110.1.
Signum notandum. 34.1.
Signum vitæ. 100.1.
Simplicitas. 45.2. & 77.2. & 80.1. & 95.2.
Similitudo. 96.1.
Simulacrum. 99.1.
Singularitas. 40.1.
Sinistra pars. 74.1.
Sinus Abrahæ. 30.2.
Situs commodus. 36.2. & 88.1.
Soboles. 68.2. & 69.1.
Societas. 49.1. & 78.2. & 117.2.
Solicitudo. 93.1.
Solitudo. 35.1. & 54.2. & 55.2. & 76.2. & 81.2. & 115.2.
Somnia. 48.2.
Somnium. 48.2.
Sonus. 61.2.
Sors. 113.1.
Sordes. 62.1.
Species spiritualis. 99.2.
Species rerum. 71.2.
Specula. 49.1.
Spectabilis & conspicua res. 109.1.
Speculum. 28.1.
Spes. 51.1. & 71.2. & 107.1.
Spes vana. 78.2.
Spiritus. 94.2.
Spiritus Dei. 113.1.
Spiritus sancti vnctio. 70.2.
Splendor. 113.1.
Stabilitas. 32.2.
Status defunctorum. 30.1.
Status ire. 16.2.
Sterilitas. 51.2. & 62.1. & 69.1. & 80.2. & 101.1. & 118.1.
Strages. 76.2. & 81.2.
Strenuitas. 110.2.
Studium, Studia. 16.2. & 27.1. & 66.2. & 87.1. & 93.1. & 105.2. & 117.2.
Studium idem. 96.1. & 106.1. 71.1.
Studium certum. 79.1. & 80.2.
Stultitia. 80.2. & 81.2. 45.2. 90.1. 100.2. 88.2. 67.2. 91.1. 101.2. & 115.2. 59.2. 49.1. 34.2. & 48.2. 14.2. 104.1. 92.1.
Stupiditas.
Suas res agere.
Suauiloquentia.
Suauiter agere.
Subiectio.
Sublimitas.
Subsidium.
Substantia.
Successus.
Superbia. 24.2. & 38.1. & 81.1. & 87.1. & 90.2. & 94.1.
Sus.
Synagoga.
Syncretæ.

T.

Temeritas. 75.2. & 81.1.
Templum. 45.2. & 47.1. & 105.2. & 106.1. 18.1. 75.2. 77.2. 90.2. 112.1. 43.2. 114.1. 57.2. & 63.1. 32.1. 100.1. 11.2. Ibidem. 12.1. 14.2. & 64.1. 59.2. & 102.1. 102.2. 116.2. 49.1. 34.2. & 48.2. 14.2. 111.1. 58.1. 50.1. 91.2. 54.1. 96.1. & 114.2. 57.2. & 78.2. & 79.2. 43.1. & 77.2. 44.2. 10.1. & 104.2. 35.2. & 37.2. & 76.1. & 77.1. 93.1. 70.1. & 73.2. 74.2. 26.2. 51.1. & 77.2. 111.2. 66.2. & 74.1. 14.2. Ibidem. 66.1.
Temporis. 105.2. & 106.1.
Tempus importunum.
Tempora.
Tempus certum.
Tempus breuissimum.
Tentatio.
Tentorium.
Tenuissima res.
Terminus Orientalis. 59.1.
Terminus Israel.
Terminus terræ.
Terminus. 33.1. & 38.1. & 2. & 114.2.
Terminus finitus.
Terra Iuda.
Terræ partes.
Terra accidentia.
Terror. 12.1. & 14.2. & 64.1. & 82.2. & 89.1. & 97.2. & 109.2. & 110.1.
Testatio.
Testimonium.
Testimonium falsum.
Tessera.
Thesaurus.
Thorus.
Torcular.
Tranquillitas. 78.1. & 92.2. & 95.1.
Tributum. 11.1. & 16.2.
Tribulatio.
Tribus duæ cum dimidia.
Tripudiatio.
Tristè. 96.1. & 114.2.
Tumultus.
Turbatio.
Tutela. 44.1. & 76.2. & 78.2. & 110.2. 10.1. & 104.1.
Tyrannus.
Tyranni rapaces & nocentes. 32.2.

U.

Vagatio. 43.1. & 77.2.
Valida vis.
Vanitas. 93.2. & 91.1.
Vanates. 95.1.
Varij hominum mores. 61.1.
Vasis nomen commune. 112.1.
Vastatio. 12.1. & 13.2. & & 60.1. & 62.1. & 63.1. & & 65.1. & 77.1. & 103.1. & & 104.2. & 110.1. & 2.
Vastitas. 36.2. & 37.2. & & 76.1. & 77.1.
Vaticinium. 93.1.
Vehementia. 70.1. & 73.2.
Velocitas. 74.2.
Venti. 26.2.
Verbi Dei vsus. 51.1. & 77.2.
Verbum Dei. 112.2.
Verbum scriptum. 66.2. & 74.1. 100.1.
Veritatis gnari. 14.2.
Veritas. Ibidem.
Vestimentum. 66.1.
Viculi. 42.1.
Victoria. 68.1.
Victoriæ perpessio. 88.2.
Victoria spiritualis 38.2.
Victor. 82.2.
Victus facilis tenuis. 64.2. & 91.2. & 114.2.
Victus. 88.1. & 91.1.
Vilitas. 12.2. & 62.1. & & 72.1. & 77.1. & 117.2.
Vinum mustum. 49.1. & 113.1.
Virilitas. 88.2.
Viri domus. 46.2.
Virtus, Virtus probata. 14.2. & 54.2. & 61.1. & 111.1. & 117.1.
Virtutis caput. 71.2. & 61.1. & 62.1. & 71.2. & 86.1. & 85.1. & 98.1.
Visio. 32.1.
Vis fortis, crescent. 63.1. & 73.1. & 82.2. & 87.2. & 92.1. & 94.1.
Visum incertum. 93.1.
Vita. 84.1. & 96.2.
Vitæ commoditas. 105.2.
Vita debitum. 91.2.
Vitæ vsu carere. 92.2.
Vita finis. 106.2.
Vitæ institutio. 108.2.
Vita beata iucunda. 25.2. & 92.1. & 100.2.
Vitæ æterna. 101.2.
Vita laboriosa. 78.2.
Vita longa. 95.2.
Vitium exiguum. 64.2. & 78.2.
Vitia. 16.2. & 100.2.
Vitij studium. 81.2.
Vitium contagiosum. 86.2.
Vitiosus. 108.2.
Vltio. 49.1. & 63.1. & 70.1. & 74.2. & 75.1. & 110.2. & 116.2.
Vltio instans. 82.2.
Vmbra. 105.1.
Vnusquisque. 84.1.
Vniuersitas. 41.2. & 106.2.
Volatus. 78.1.
Voluptas. 88.1. & 92.1. & 94.1. & 2.
Voluntas. 26.2.
Vrbs. 96.1. & 108.1. & 2.
Vrbana vita. 46.2.
Vrbis pars. 57.2.
Vsus fructus. 103.1.
Vsus. 61.2. & 115.2.
Vsus longus. 113.2.
Vtilis res. 78.1. & 91.2.
Vtensile minimum. 114.1.
Vtilitas. 116.1.
Vultus certum. 110.1.

IVDICIVM SEBASTIANI BAER

ex Collegio Censorum, Antuerpiæ, Regia & Episcopali auctoritate instituto; cum Reuerendissimi Episcopi Antuerpiensis confirmatione.

Liber hic inscriptus *Ioseph*, siue, *de Arcani Sermonis interpretatione*, dignus est qui typis excudatur, & non solùm vtilis omnibus studiosis sacræ Scripturæ, verùm perneccssarius: quod attestor

Sebastianus Baer Delphius, insign. Cathedr. Ecclesiæ S. Mariæ Antuerpiensis Plebanus & Canonicus.

Et nos probamus iudicium antedicti Domini visitatoris Baer, qui est vnus Collegii nostri censorii.

Franc. Sonnivs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBER IEREMIAE,

SIVE,

DE ACTIONE,

AD SACRI APPARATVS INSTRVCTIONEM, BENEDICTO ARIA MONTANO HISPALENSI AVCTORE EDITVS.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

NOVI *argumenti librum tibi studiose Lector edimus, non modò ad sacrarum scripturarum interpretationem, sed ad omnium ferè aliorum auctorum expositionem utilissimum; & multorum in sacra scriptura difficillimorum locorum Indicem expeditissimum.*

ANTVERPIÆ
Excudebat Christophorus Plantinus
Prototypographus Regius.
Anno M. D. LXXI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI HISPALENSIS IN LIB. DE ACTIONE, PRÆFATIO.

MAGNAM olim antiquis scriptoribus, res omnes, quæcunque ad doctrinam amplificandam pertinere possent, quàm explicatissimas cum posteritate cõmunicandi curam fuisse, multis & variis ad nostra vsque tempora perdurantibus monumentis exemplisque agnoscimus & probamus. Nullum enim ferè vel earum, quæ secundùm naturam constant, rerum, vel humanarum etiam actionum & cogitationum genus est, quod ab antiquis auctoribus vel studiosè & copiosè tractatum, vel, quantum ad res ipsas cognoscendas aliorumque auctorum de illis explicandas rationes satis esse videretur, apertè indicatum non sit. Ex hoc enim studio & consilio, non solùm artium omnium præcepta & instituta profecta sunt, sed rerum ac verborum obseruationes, & explicationes opportunissimæ plurimis & variis voluminibus, aut ex professo ad eam rationem conscriptis, aut ex aliorum argumentorũ tractatione deductis emanarunt, cum summa legentium vtilitate, & ipsorum scriptorum laude iustissima. Neque verò ab antiquis tãtùm, sed à nostrę etiã ætatis eruditis, & de literarũ studiis benemereri cupientibus viris, vehementer magnoq. cum fructu in huiusmodi etiam eruditionis rationibus consolidandis elaboratũ est: aliis quidem antiquas disciplinarum artes explicatiores aut etiam auctiores reddentibus; aliis verò magnam ex omni veterũ & iuniorum auctorum lectione supellectilis, & apparatus copiã ad multorum librorum difficilia loca explicanda ad antiquitatem ipsam iam ferè collapsam, & resarciendam & instaurandam suppeditantibus. quibus de rebus omnibus multa tum antiquorum, tum nostri sæculi doctorũ circunferuntur scripta, quæ rerum & verborum cognitione dulcissima, pretium operæ legentium abundè gratum soluunt. Fuere namque multi, qui eum, quẽ Ori nomine dignẽtur, auctorẽ imitati, de symbolis & Hieroglyphicis luculenter scripserunt. quidã etiam de nominibus propriis hominum, leorũ, quamuis vanorũ, heroum, prouinciarum, montium, vrbium, fluuiorum, fontium & cæterarum huiusmodi rerum; deque horum omnium naturis & propriis singulorum ingeniis disseruerunt. Rursus multi de terræ situ, terrarumque omnium partibus & naturis: alij de gentium & personarum moribus & ritibus, alij de ædificiis, alij de vestibus, vasis, nauibus; alij de ludis & certaminibus; denique multi multa de variis rerum generibus memoriæ prodidere; quæ vel vsu sui, vel ab aliis auctoribus conscripta intelligendi causa, scitu dignissima erant. Nullius autem horum scriptorum in omni genere labor extat, qui non probetur perquàm meritissimè, vtpote ad iuuanda & promouenda discere cupientium studia institutus, & susceptus. Atque id cum in omnibus aliorum auctorum classibus, in omnium artium & linguarum, in omnium denique librorum scriptis explicandis, optimo iure commendatur; tum maximè in sacrorum Bibliorum rationibus omnibus exponendis, nunquam non commodum, opportunum, officiosum, laudabileque habetur: vtpote quibus infinitus diuinarum & humanarum thesaurus rerum, hominum generi vtilissimus, & cognitione vsuque dignissimus contineatur, cum summa verborum omnium proprietate, elegantia, grauitate, exquisitissimaque singulorum opportunitate, ita, vt ne vnius Iothæ, immò nullius etiam apicis vel defectus vel redundantia notari à sapientibus possit; nihilque vel specie adeò minimum sit, vt vel negligendum, vel non attentè considerandum, & quàm fieri possit certissimè, & clarissimè cognoscendum esse censeatur. Quidquid enim in diuinis eloquiis verborum est, diuino consilio cogitatum, iudicio delectum, spiritu Dei pronuntiatum; denique totum solidum, totum plenum, totum vtile, totum suaue, totum maximæ & certissimæ sententiæ solidissimis fundamentis firmatum esse, ipsa diuinæ naturæ consideratio apertè docet. Atque ij, qui in illius sapientiæ sacraria admissi aliquando sunt, manifestè probauere: sicut scriptum est, Principium verborum tuorum veritas. &, Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Et quàm dulcia faucibus meis, eloquia tua super mel ori meo. Quam quidem ob rem nihil à bonis & piis viris ad sacrorum scriptorum rationem explicandam, nihil, inquam, quocunque argumento, siue id in Grammatica tantùm, ac simplici verborum, & linguarum cognitione, siue in rerum etiam ipsarum notitia versetur, vnquam scriptum esse arbitror, quod non vel ex studio ipso & animo scribẽtium, vel ex vsu etiam & commoditate magna cum gratulatione suscipiendum sit. Nihil præterea tam accuratum, aut tam plenum, & integrum exstitisse arbitramur, quod ipsorum librorum, quorum causa scriptum est, magnitudinem, dignitatem, amplitudinem, auctoritatemq. æquare valeat. atque ita nunquã in sacrarum scripturarũ explicanda atq. expendenda sententia satis ab vllo mortalium fuisse factum. Verùm enimuerò inter varia argumenta, quæ cùm ad prophanorum, tum verò præcipuè ad sacrorum librorum rationes explicandas feliciter à multis tractata sunt, vnum illud cum primis ad eam rem opportunum ab omnibus viris doctis prætermissum fuisse miramur; quod partem illam inter homines significantissimam & efficacissimam continet, quam antiqui auctores actionem dixerunt, in qua habitus, gestus, situs & affectiones etiam corporum animorumq. Psal. 118.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt. Et quidem actionem ipsam maximi esse ad hominum animos pulsandos, percellendos & immutandos momenti, Rhetores antiqui omnes docuerunt; & plurimum in ea commẽdanda oratoriæ artis parte studij & eloquentiæ posuerunt; atque in regulis ac præceptis, ad eam moderandam, rectèque ineundam rem tradendis, sedulam, & magno cum iudicio adhibitam nauauerunt operam. Verùm in ipsis actionis generibus & formis indicandis, nullius, quod ad nostram notitiam hactenus peruenerit, opus extat; cuius ad exponendos sacros, vel prophanos libros vsus aliquis sit. Id quod iis qui omnia, quæ conferant ad diuinorum scriptorum explicationem, quærunt, deesse incommodè potest. Etenim non sine magno multorum locorum cognitu dignissimorum apud omnes auctores detrimento, hoc argumenti, & tractationis genus desiderari posit, quando multa apud antiquos loca sunt, quorum exacta sententia & significatio, nisi perspecta actionis ratione, haberi non potest: atque eiusmodi loca non satis apertè cognita, non nostris modò hominibus, sed antiquis etiam, immò & doctis, aut aliàs rerum, de quibus ageretur, non omnino insciis, magnam iniecerit difficultatem, duraturam etiam ad posteros vsque, nisi à scriptoribus ipsis interpretatio fuisset etiam appositа; cui rei docendæ vnum & alterum exemplum adferre modò satis fuerit. Quid Christus
Iohan. 12. Iesus significaret illa, apud Iudæos, oratione; Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum: difficillimum, & multis olim, & nunc ferè omnibus cognitu, atque in varias fortassè expositorum commentationes, vt multa alia, detortum fuisset; nisi sacer ipse Euangelista præsenti expositione subiunxisset: Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus. Illud etiam ab eodem Domino & magistro Christo Iesu pronuntiatum, interpretem etiam ad nostram cognitionem postulabat, eamque
Iohan. 21. personam ipse quoque Euangelista egit: Amen, amen dico tibi, cùm esses iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet te quò non vis; hoc autem dixit, inquit Iohannes, significans qua morte esset clarificaturus Deum.

Atque hæc, aut horum saltem alterum cognosci illa ætate etiam citra interpretis operam à multis potuit; facilè enim auditorum turba, quid Christus indicare vellet, intellexisse videtur; quippe Iohannes ipse narrat, turbam respondisse: Nos audiuimus ex Lege, quòd Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, Oportet exaltari Filium hominis? Et tamen eiusmodi exempla illa esse indicanti Euangelista, quibus interpretatione opus esset, aliàs posteritati minùs apertè explicanda. Sed præter illa plusquam tria millia in sacris libris obseruari possunt: quæ cùm nullam expositionem adiunctam habeant, aut magno cum sententiæ dispendio ignorantur, aut saltem magnam elegantiæ partem secum latentem abscondunt. Neque verò in nostris tantùm, vt diximus, libris hoc accidit, sed in exterorum auctorum lectionibus etiam plurima sunt, quæ sensus habent in primis elegantes, si recte percipiantur, plurimumque subducunt de lectionis fructu & iucunditate, si ignorentur: cuiusmodi vel illud vnum, apud Horat. indicare libet, idque lectoribus exponẽdum siue diuinandũ potiùs relinquere.

Imperat aut seruit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potiùs, quàm ducere funem.

Sunt autem huiusmodi à nobis obseruata apud exteros auctores innumera ferè exempla, de quibus aliquãdo, si Deus tantũ otij & cõmoditatis concedat, nostra studiosis non ingrata (vt arbitramur) extabit diligentia. Sed antè sacrorum librorum lectioni & explicationi inseruire cupimus, quorũ cum primis studio nos dedicauimus. Atque huius rationis totius, quam actionem vocamus, cùm tum vsum non leuem esse, aut inefficacem ipsa primùm natura docet, quæ huiusmodi ferè omnium habituum & gestuum artifex est. adeò vt quæ linguis & sermonibus aliàs inter se plurimum differant nationes, tamen gestibus, & habitibus adeò conueniant, vt ipsis tanquam opportunissimis & certissimis interpretibus ad motus animi mutuò indicandos vtantur. Nam etiam inter hostes animis, moribusque dissidentes, studio & lingua dissimiles habitus communes sunt, quorum etiam citra sermonem vsus est vtrique parti notissimus; inde est, quòd apud Historiographos habitus pacificatoris, & vltoris habitus, & minantis gestus, atque supplicum habituum frequens mentio est.

His etiam rebus illud non exiguæ commoditatis accedit, quòd habituum & gestuum significatio, ad maius loci spacium, & maiorem attendentium coronam, ad quam vox vlla vel contentissima pertinet, atque adeò non solùm attendentibus & auscultantibus, sed maximo etiam strepitu tumultuantibus turbis sese insinuat, ad quas vllius orationis integrum sensum peruenire, impossibile est. Quam ob rem Pilatus nullo alio modo, suum, de Iesu Christi innocentia, iudicium & testimonium declarare ac protestari meliùs, apertiùs & communiùs potuit, quàm vt postulata aqua, manus coram spectante populo & insano, proclamanteque vulgo, lauaret; ille enim gestus omnibus pariter conspicuus maius & apertius indicium, quàm vox ipsa oratioque fuit: præterea etiam & diutiùs mentibus inhærere debuit. Verborum enim omnium, quæ audita sunt, parùm fidelis custos memoria: rerum verò oculis conspectarum imaginis tenacissima est, & à pueritia ad vltimam vsque senectam certissima conseruatrix. Adeò verò magna, certa, efficax & communis huius generis actionũ significatio est, vt ex his tantùm olim genus quoddam scenicum constiterit, quod mimicum dicebatur, paucis aut nullis sermonibus adiunctis, tantum gestu, habitu & motu referens, quantùm comicus verborum copia & apparatu explicare sua in arte posset. Legimus enim apud eos auctores, qui harum rerum testes esse potuerunt, fuisse artificem mimicum, qui profiteretur, se tantùm in theatro aut senatu sola actione [illegible] gnificaturum & expressurum, quantum disertissimus Orator eloqui dicendo posset. Quin ex Orator[illegible] bus ipsis

bus ipsis quorum summũ studium in eloquentiæ partibus cognoscendis, expendendis, & exercitatione ipsa periculoq. facto probandis fuit; quidam primas, secundas, & tertias in eloquendo actioni tribuerunt: cæteri verò, si non tantum concesserunt, eam tamen vnam in dicendo dominari confessi sunt.

Atque adeò duarum artium, post literarum studia, nobilissimarũ, picturæ & sculpturæ, non elegantiam modò, sed & significationem omnem ex hac vna actionis cognitione, peti, qui nõ agnoscit, is omnino rudes oculos habet; neq. magis eiusmodi artificiorũ vsu affici aut moueri, aut doceri potest, quàm brutum. Nam neque pictor nec sculptor habetur peritus, qui vel signum simplex, nulloq. habitu notabile fingit, vel naturæ habitum & gestum, adeò expressè non imitatur, vt nullis verbis ad indicandum sit opus. Quanquam aũt hanc omnem gestuũ, & actionis totius rationem, antiquis non modò notam & exploratam, sed etiam in artem, & præcepta redactam fuisse putamus; tamen nullũ vnquam ea de re librum, ab aliquo perito auctore editum fuisse, legere meminimus; quare existimamus artem illam, vt palæstritem, saltatoriam, cæterasq. gymnicas imitatione & exercitatione magis, quàm vllis descriptis documentis traditam fuisse: legimus enim Demosthenem celeberrimum Græcorum omnium Oratorem actionis perdiscendæ causa operam Satyro hypocritæ, hoc est mimo vel histrioni dedisse. Tamen opus de ea re ab aliquo descriptum nusquam legimus. Magnam itaque esse intelligimus optimis auctoribus omnibus cognitam, obseruatam & opportunè vsurpatam illam partem, quam vno verbo actionem dicimus, eandémque quasi corporis sermonem vniuerso ferè hominum generi communem, & natura ipsa docente, cum magna vtilitate & efficientia vsurpatum.

Quanquam verò in omnibus libris, quicunque hactenus vel soluta oratione, vel carmine bonorum auctorum opera prodiere, illa, quam actionem vocamus, ratio multis in locis sparsa obseruatur, atque diligentem sui cognitorem requirit; nullis tamen in scriptis aut maior, & frequentior, aut certior, & significantior, aut etiã opportunior, & in omnem partem aptior huiusmodi exemplorum copia est, quàm in sactis Bibliorum voluminibus, in quibus nulla totius veræ sapientiæ, hoc est, diuinarum & humanarũ rerum cognitionis, quæ contingere hominibus potest, desideratur pars. Namque in illis libris, vt nullum prorsus verbum mysterio & significatione ad propositum argumentum aptissima caret, & vt nulla omnino oratio aut vana aut ficta, aut simulata est, sed omnia in vniuersum locis, temporibus, rationibusque suis dispositа, & cohærentia constant; ita etiam nulla non indicantur actionum genera, quæcunque dicentis affectus (quorum maxima & frequentissima in illis libris explicatio est,) consequi solent. Neque id in hominum rationibus describendis tantùm, sed in aliarum etiam animantium, atque adeò in cæteris naturæ generibus, quæ sensu, cognitioneque carent, adnotatum obseruatur. Quorum quidem generum, quanquam pars aliqua adeò aperta claraque sit, vt indice atque interprete non indigeat: plurima tamen exempla sunt, quæ citra diligentem obseruationem intelligi rectè non possint; si tamen eam diligentiam sacrorum librorum lectioni deberi arbitramur, quam diuinum auctoris ipsius postulat nomen.

Verùm enim verò, inter tam multa piorum & eruditorum virorum, ad sacrorum voluminum explicationem vtiliter tractata argumenta, illud vnum à nobis hactenus desideratum omnino est, quod hanc eloquutionis rationem spectat. Neminem enim doctum virum, aut ex antiquis accepimus, aut ex nostro sæculo cognouimus, quidquam de hac omni re in lucem edidisse, quam tamen tractatione & explicatione dignissimam esse, nullus, vt arbitror, qui rectè attentèque considerauerit, inficias ibit. Fuere multi, qui de linguarum antiquarum, in quibus sacri libri conscripti primùm sunt, Grammatica ratione, multa & diligenter obseruata scriberent. fuere, qui Dictionaria & verborum significationes, studiosè & magno cum iudicio exponerent, qui de phrasibus, idiotismis, tropis, figuris, qui de temporum ratione & annorum serie accuratè agerent. Non rari etiam qui symbola allegoriarumque materiam colligerent. Qui verò habituum, gestuum, affectionum, situumque figuras, modos, & significationes docerent, certisque libris exponerent, non sunt hactenus cõperti. Atque ea quidem res, & sacrorum studiorum promouendorum cupiditas, qua mirum in modum tenemur, in causa fuit, vt dum commentationibus in sacros libros conscribendis (quod nostrum præcipuè studium est) materiam & farraginem omnem, ex assidua & diligenti lectione comparatam, & comportatam in aduersariorum nostrorum penu reponeremus, quorundam etiam argumentorum rationem habendam duxerimus, quæ vel ab aliis ante nos tradita, cumulari à nobis, aut expediri faciliori modo possent: vel quæ cæteris prætermissa essent, à nobis inchoata, & pro ingenij & virium facultate ac temporis angustiis informata, & in medium prolata, aliis post nos pertractanda relinquerentur; vt ita in vineam Domini Dei nostri omnes in commune, non quæ nostra, sed quæ proximorum, quæ Ecclesiæ matris omnium, quæ charitatis, quæ vtilitatis publicæ, denique quæ Dei voluntatis sunt, quærentes, vnusquisque pro crediti sibi, aut diuinitus concessi talenti ratione, operas conferamus.

Igitur post expeditam Arcani sermonis interpretationem, quam Io SEPH inscripsimus, hunc sacri apparatus thesaurum, ea etiam parte augeri voluimus; quã ad actionum præcipua & cõmunia genera explicanda conferre posse intelleximus: cui HIEREMIAE nomen propterea indidimus, quòd sacer ille Vates, si quisquam alius maximè, huiusmodi habituum & gestuum figuris spectabilis est, ob variam & multiplicem affectuum naturam, quibus ex varia, quam iniit, conditione, & legationis suæ persona multiplici permotus est. Neque verò nos omnia in vniuersum exempla, hoc in libro recensuimus, sed summa tãtùm genera, naturæ ordinem secuti, in habituum, gestuum, & situum ratione perstrinximus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

additis in vnoquoque genere ternis aut quaternis variorum locorum exemplis, quæ & sui explicandi lectoribus copiam facere possint, & iis, qui idem argumentum persequi voluerint, viam munire, vt existimamus non importunam. Dum verò de humani corporis & membrorum habitu, gestu, situ & affectu nobis differendum proponeremus, cæterarum etiam rerum variam affectionem, quòd & ipsa significationis expers non sit, obiter indicandam duximus. Neque tamen eo modo aut actum agere, aut huius libri rationes cum alterius, qui de Arcano sermone appellatur, confundere videbamur, aliud enim est agrum naturæ suæ definitione aut loci significatione, aut adiuncti cuiuspiam adnotatione considerare, aliud eundem lugentem, vel arentem, vel ridentem obseruare. Illud enim naturæ ipsum ingenium, hoc habitum vel affectionem spectat. Quod vt inter se distinctum est, ita etiam iudicio facilè internosci potest. Quod superest, pium lectorem oratum volumus, vt nostrorum laborum rationem, non tam ex re ipsa, quàm ex propenso erga sacras literas, earumque cultores probos animi nostri studio definiat. Antvverpiæ Idibus Martiis. Anno clɔ. Iɔ. Lxxi.

DE RATIONE HABITVS ET GESTVS,

EORVMQVE COGNITIONE ET VSV BREVIS QVÆDAM PRÆCEPTIO.

Ex habitibus & gestibus quidam simplices sunt, vt iacere & stare: quidam compositi, vt sedere, equo vehi, atque vt simplicium simplex, ita compositorum composita etiam, & varijs rationibus constans est significatio: id quod in exemplis obseruatum ad eiusmodi rationes aliàs cognoscendas vsui erit. Rursus ex vtroque superiori indicato genere, alij naturæ vi cogente ex affectionibus proficiscuntur, atque hi cõmunes omnibus nationibus cùm sint, perpetuam quoque ac certam apud omnes significationem habent, vt sedere aut iacere miserorum & mærentium, sublimes oculi superborum, demissi modestorum aut pudibundorum. Alij verò ex voluntate, studio & cogitatione ad imitatione oriuntur, atque hi non omnibus communes, neque vbique idem sunt, vt stare orantium & spectatorum. Sunt & habitus ex consuetudine initi & frequentati, vt vnguentorum & cineris vsus; ille ex hilaritate & iucunditate, hic ex mœstitudine captus. Ex iis etiam, qui consuetudine constant, quidam solemnes sunt, vt capitis velatio damnatorum. Est rursus aliud habituum genus, cuius formæ, non vno apud omnes eodemque modo spectantur, sed pro vario singularum personarum animo & studio aliter atq. aliter fiunt, quorum singulares seorsum significationes reddere, difficillimum est; si formæ ipsæ tantùm respiciantur, quæ exemplo simili plerunque carent, vt caput inter genua ab Helia coniectum; Helisæi in puerum vita functum procubitus. Si verò genus ipsum consideretur, facilè in formarum significationes penetrabitur. Sumuntur etiam habitus ex muneris atque officij ratione, vt sedere docentium, & stare discentium, præcedere ductorum, sequi militum & discipulorum. Sunt præterea habitus quidam in signum, testimonium, & diuturnum rei gestæ monumentum, vt lotio manuum à Pilato, coram populo imita: & excussio pulueris pedum, ab Apostolis aliquando facta. Atque ad hanc rationem multi Prophetarum habitus referuntur. Porrò quidam gestus & habitus virtutum aut vitiorum sunt indices, vt risorum, labra mordere, pede terere; amicorum arridere, gratulari. Nonnulli etiam aliquando virtutem indicant, nonnunquam verò vitium arguunt; cùm tamen ijdem sint habitus, quoniam vitium virtutes non rarò imitatur, vt extentum collum libertatis nonnunquam, interdum verò insolentiæ signum est. Atque ad hoc genus pertinent nota omnes. quorum frequens in Sapientialibus vocatis libris vsus est. Accidit autem aliquando, vt habitus non propriam formæ suæ significationem ex vsu habeat, sed eam, quæ propriè contraria est, idque ex abusu, vt pura Christo à militibus, non ad confessionem regni, sed ad irrisionem & sarcasmon inducta est.

DE PORTENTOSIS ACTIONIBVS.

Exod. 9. 9. Isai. 8. Ieremi. 10. Isai. 7. 3. 2. Cor. 5. Matth. 18. Apocal. 18.

PORRO genus illud apud Prophetas, insigni quadam nota obseruatum, propriam certamque exigit, ad cognoscendam animi attentionem, quod rara aliqua & illustri actione spectatur, ac singularem aliquam & diuturnam mentione recolendam, maiorique animi motu excipiendam significationem habet. Huius autem formæ multæ ac variæ sunt variis exemplis indicatæ: vt quòd Moyses pulueremi pugillo comprehensum, in aëra iactaueris, adhuc sus omnem terram Ægypti. Iosuas hastam contra Hai, expugnationis significandæ causa, tetenderit: quemadmodum iubente, principes Israelitæ pedes captorum regum ceruicibus imposuerint. Isaias liberos certos ex diuino decreto genuerit, nominibusque appellauerit portentosis. Moyses velatus prodierit, cordis Iudæorum cæcitatem, & peruersitatem indicans: Ezechiel vasa captiui iussu Dei parauerit, in signum Israelitice translationis. Iesus Christus puero ostenso, simplicitatem præceperit: Angelus fortis molarem lapidem in mare proiecerit, dixerit, Simili impetu proijcietur Babylon. Et huiusmodi plurima, quorum rationem satis vt arbitramur idoneam, ex nostris in Hoseam Prophetam commentariis petere, propriam autem singulorum expositionem, aut ex horum librorum, de Arcano sermone & Actione, diligenti lectione obseruare, aut à nobis certo opere, ad eam rem composito, si Deus vota probet, expectare licebit. Hoc autem genus omne portentosarum actionum appellamus, non ad res certas, diuini consilij decreto portendendas, est institutum. Quæ ratio non modò à veris Prophetis frequentata, sed à pseudoprophetis etiam est vsurpata, nec rarò apud gentium auctores obseruatur. Sedechiam Ionæ mendacem Vatem veri portenti ementita imitatione cornua sibi aptasse legimus. Aristotelem præterea iam fermè inebriantem vinum Lesbium Rhodio prætulisse, vt Theophrastum Menedemo anteponeret. Alexandrum è naui ad litus iaculo petiisse. Eundem Hephæstioni amico os annulo obsignasse, ad taciturnitatis commendatæ significationem.

2. Paral. 18. Gell. lib. 2. cap. 1. Achilles Bochius libro Symbol. 117. Diodor. Siculus, Iustin. Curtius.

DE HABITV ET GESTV.

HABITVS & gestus vel animantium, vel anima carentium rerum sunt: vt Cæli & Terræ habitus siue habitudo, quam faciem rectè dicere possumus. Agrorum & aquarum facies, quoque obseruamus & notamus. Sed inter cunctas animantes nullum genus est, quod pluribus & significantioribus habitibus afficiatur, quàm homo, cuius rationes hoc in opere explicabimus. Spectantur autem habitus vel in toto corpore, vel in corporis partibus, singulisque membris, vt in capite, manibus, cruribus & pedibus. Porrò ex habitibus, alij ad affectum eius, qui ita habet: alij verò ad effectum, & ad efficacitatem referuntur, ita vt quosdam passiuos, actiuos quosdam dicere possimus. Atque huiusmodi obseruata distinctio vtilis valdè erit, ad sententiarum & locorum explicationem vestigandam.

Naturæ autem ordinem sequuti, de singularum humani corporis partium primùm, deinde verò de totius corporis habitu atque situ disseremus.

DE CAPITIS HABITV ET GESTV.

Damnatio. Esth. 7.

CAPITE operto esse aliquem, damnationis ad supplicium, & exposti hominis, atque à ciuitatis & vitæ communione abalienati signũ fuisse, apud quosdam populos intelligimus. vt ex historia Hester, Amani faciem prolata à rege sententia cõtinuò fuisse velatam obseruamus. Solent etiá homines ipsi summa mœstitia, simul etiam maximo pudore affecti sibi caput velare, cæterorum occursum & colloquium, consolationemque declinantes; quod idem Aman Syrus fecisse dicitur,

Pudor. Mœstitia. Esth. 6. 11. Ier. 14. 3.

S. S. E. Reuersúsque est Mardochæus ad ianuam palatij, & Aman festinauit ire in domum suam, lugens operto capite. Et confusi sunt, & afflicti, & cooperuerunt capita sua.

Luctus. Mœstitia. Humiliatio. Ieiunium. Cinis. Puluis. Isai. 58. 5.

CAPITIS demissio mœstitiam, luctum, dolorem & humiliationem consequitur; estque is habitus solennis, iis, qui diuinæ iræ deprecandæ causa ieiunant: quamquam id nonnunquam vitio hominũ, simulatione magis & imitatione veritatis, quàm certo & constanti animi proposito fiat. Additur autem huic affectioni, cinis & puluis; & sacco induitur totum corpus, S. S. E. Nunquid tale ieiunium elegi, per diem affligere hominé animam suam? Nunquid cõtorquere quasi circulum caput suum, & saccum, & cinerem sternere?

Lætitia. Isai. 61. 3.

VNCTVM & coronatum caput lætitiam ostendens habitus est, S. S. E. Vt ponerem lugentibus Sion, & darem iis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu. Caput caluum, barba rasa, saccus in lumbis,

Luctus. Ier. 48. 37

luctum arguunt magnum, S. S. E. Omne enim caput caluitium, & omnis barba rasa erit; in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

Seruitus. Labor. Esai. 29. 12

CAPUT depilatum & humerus leuis, magni & assidui laboris argumentum, S. S. E. Nabuc-Donosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum, seruitute magna aduersus Tyrum, omne caput decaluatum est, & omnis humerus depilatus.

Superbia. Psal. 22. 2.

CAPUT attollere, superbientium & arrogantium gestus est. vt, Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput.

Isai. 35. 10. Isai. 51. 11. Pudor. Confusio. Mœstitia. Thren. 2. 10.

CAPUT altum & erectum victores ferunt, estque lætitiæ, ouationis & victoriæ signũ, S. S. E. Et lætitia sempiterna super caput eorũ. gaudium, & lætitiá obtinebũt. Contrà verò caput in terram demissum, mœstitiá, pudorem, & animi consternationem arguit, S. S. E. Abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem. & ad

Thren. 2. 10. Luctus. Iob. 2. 2.

misérimam rerum conditionem indicandam illud facit. Abiecerũt in terram capita sua virgines Ierusalem. CAPUT terra inspergebant, suam vel alienam calamitatem lugentes. Sic enim amici Iob cùm eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissísque vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cælum. Et cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, & spargens cinerem capiti suo, in platea ciuitatis voce magna clamauit.

Esth. 4. 2.

Admiratio. Irrisio. Insultatio. Ier. 18. 15. Psal. 43. 14. Matth. 27. 4. Reg. 19. 22.

CAPUT mouere, alienam calamitatem vel admirantes, vel irridentes solent, S. S. E. Omnis, qui præterierit per eam, obstupescet & mouebit caput suum. Et posuisti nos in similitudinem gentibus, & commotionem capitis in populis. Sic qui Christo crucifixo insultabant, mouebant capita sua, dicentes, &c. Et spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion, post tergum tuum caput mouit, filia Ierusalem.

Luctus & Anxietas. Ierem. 2. 37.

MANVS super caput habens fœmina, anxij nimis, dolentisque animi perturbationem prodit, S. S. E. Et manus tuæ erunt super caput tuum, quoniam obtriuit Dominus confidentiam tuam, & nihil habebis prosperum. Illud verò singularis cuiusdam studij & magnæ fidei atque efficacis intentionis argumentum est, quod Helias egit, dum Deum reuocandæ in terras pluuiæ causa oraret. Solent enim qui plurimùm confidunt in amicitia eius, quem de re graui aliqua appellare, orareque parant, laboriosum aliquem atque difficilem sibi habitum aptare. quem non aliàs, nisi re impetrata, mutandum profiteantur; ita, vt is, apud quem agitur, vel personæ, charæ ratione habita, vel laboris constanter suscepti auertendi causa, id, quod postulatur, tandem cõcedat. neque enim graue amici propositum perrumpere possunt, neque laboris illius suscepti spectaculum ferre diutiùs. Sunt, qui iurent, se neq. esuros neque bibituros. Sunt, qui se ex vno loco & situ discessuros negent, antequam impetrent. Efficientissima igitur fide, & maxima spe instructus Helias, difficillimũ omniũ, quos ferre humani corporis membra possunt, habitum situmq. induxit. qui Deum prophetæ amantem, & fidem maximam probantem ad concedendam, imò ad festinandam pluuiam permouit, S. S. E. Elias autem ascendit in Carmel, & pronus in terram posuit faciem suam, inter genua sua; & dixit ad puerũ suum, Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset, & contemplatus esset, ait, non est quidquam. Et rursum ait illi, Reuertere septem vicibus. Et in septima vice, ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. qui ait, Ascende, & die Achab, Iunge currum tuum & descende, ne occupet te pluuia. Totus hic locus quanquam orandi & precandi verbis non explicatis, tamen feruentissimam, attentissimam viri sancti, & postulata instanter, summaque cum contentione vrgentis orationem describit. Fuit enim illa actio omnis oratio mera & vehemens, verbis efficacissimis & gestibus ad diuinam misericordiam conciliandam studiosè adaptatis constans. Sic enim ipse idem dixerat, Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto; Si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei verba. Et Iacobus aperte hunc locum exponit: Elias homo erat similis nobis passibilis; & oratione orauit, vt non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex; & rursum orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum.

3. Reg. 18. 42. 3. Reg. 17. Iacob. 5.

Orationis ardentissimæ & efficacissimæ habitus in Helia.

CAPITE aperto orare vitos decet, ad ingenuitatis significationem; fœminas verò velato capite, ad subiectionis professionem & pudoris commendationem.

Ingenuitas. Obedientia Pudor. 1. Cor. 11.

FRONS.

FRONS dura ad obstinationis & contumaciæ, perfidiæ impudentiæque notas refertur: Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde. Et nervus ferreus, cervix tua, & frons tua ærea.

Contumacia. Impudentia. Ezech. 3. 8. Isai. 48. 4.

CERVIX.

CERVIX inclinata & supposita, laboris & seruitutis atque negotii susceptionem significat. Ita Paulus, Salutate, inquit, Priscam & Aquilam adiutores meos

Labouis susceptio. Rom. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in Christo Iesu, qui pro anima mea ceruices suas supposuerunt.

CORNV.

Victoria. Tbren. 2. 17 CORNV ad homines figuratè translatum potentiam significat, idque exaltatum præstantiæ & victoriæ signum est, S. S. E. Lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum.

CAPILLVS.

Indignatio Dolor. Esai. 9. Ierem. 16. Ierem. 47. Mich. 1. Ierem. 7. 29 CAPILLVS capitis ornamentum est, alio tamen modo viris quàm fœminis, vt Paulus in epistola ad Corinthios missa, disserit. Capillorum euulsio & laceratio, indignationem & dolorem, aliqua ex causa vel publica, vel priuata, acceptum arguit, S. S. E. Cumque audissem verbum istud, scidi pallium meum, & euulsi capillos capitis mei, & barbæ, & sedi mœrens. Et non sepelientur in terra ista, & non se incident, neq. caluitium fiet pro eis. Et venit caluitium super Gazam. Et decaluare & tõdere super filios delitiarum tuarum. Dilata caluitium tuum sicut aquila. &, Tondè capillum tuum, & projce, & sume in directum planctum.

Nazarei votum. Num. 18. Capillorum tonsio Nazarei votum significat. Sic enim Paulus, qui votum nuncupauerat Cenchris, caput Ierosolymis totondit.

Timor. Perturbatio Iob. 4. Conditio misera. Genes. 41. Capillorum & pilorum omnium horror & asperitas, timorem, subitamq. perturbationis inuasionẽ indicant, S. S. E. Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ. More etiam gentium receptum est, vt qui vincti, capti, aut aliàs durissima conditione oppressi sunt, comam crescere sinant, vitæque suæ statum miserum illa negligentia sui testentur. Sic enim legimus, Iosepho de carcere educto tonsum fuisse capillum.

AVRIS.

Attentio. Psalm. 101. Psalm. 30. Prouerb. 4. AVREM inclinare, attendentis, & rem libenter cognoscere cupientis est, idque ad optimum iudicem & gubernatorem, atque etiam ad probatum propositæ doctrinæ discipulum pertinet, S. S. E. In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam. &, Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me. &, Fili mi, auscultа sermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam. Est etiam idem habitus obedientium,

Ierem. 7. 24. Compere. Monere. Iob. 36. Isai. 50. 4. S. S. E. Et non audierunt, neque inclinauerunt aurem suam. Aurem reuelare, est aliquem corripere & monere, S. S. E. Reuelauit quoque aurem eorũ, vt corripiat, & loquetur vt reuertantur ab iniquitate. Et eripiet de angustia pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. Et mane erigit mihi aurem vt audiam quasi magistrum.

Arcanum. Luc. 12. Dicere in aurem alicui quidquam, rem arcanam & non euulgandum consilium indicat: Cuius contrarium est, In tectis dicere aut propalare, vt, Quod in aurem loquuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. Aures

Imperfuasibilitas. Austerus. Psal. 57. 5. obturantes vel alio modo continent, quicunque proposito consilio sese imperfuasibiles reddunt, S. S. E. Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas quæ non exaudiet vocem incantantis, & venefici incantantis sapienter. &, Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, ipse clamabit & non exaudietur. &, Qui obturat

Prou. 21. 13. Isai. 33. 15. aures suas, ne audiat sanguinem. Hoc habitu Iudæi quondam sese à Christi doctrina abalienatos ostendeAct. 7. 57. runt, S. S. E. Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas. Aures tinnientes terrorem &

4. Reg. 21. 12. pauorem significant maximum, S. S. E. Ecce ego inducam mala super Ierusalem & Iudam, vt quicunque audierit, tinniant ambæ aures eius. &, Ponẽt manus suas

Mich. 7. 16. super os suum; aures eorum tinnient. sic Hebraicè.

OCVLI.

Superbia. Prou. 21. 4 Isai. 2. 11. OCVLI in sublime ex consuetudine & proposito elati, arrogantiæ atque superbiæ indicium faciunt, S. S. E. Exaltatio oculorum, est dilatatio cordis. Et Oculi sublimes hominum humiliabuntur. Contrà verò oculi humiles modestiæ habitum præferunt, S. S. E. Qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Sic publicanus orans, nec oculos ad cælum eleuare volebat.

Modestia. Iob 22. 29. Luc. 18. 13. Oratio. Iob. 22. 41. Oculos attollunt orantes & peteentes aliquid à Deo, S. S. E. Iesus autem eleuatis sursum oculis, dixit, Pater, gratias ago tibi, &c. Et in cœna, eleuatis oculis in cælum gratias egit, & fregit. Et hæc loquutus Iesus, eleIob 17. 1. uatis oculis in cælum, dixit, Pater venit hora, &c. &, Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum.

Attentio. Prou. 16. 8. Oculos Iesus ad discipulos suos attentionis peterdæ & intentionis suæ indicandæ causa conuertit.

Fastidium. Dilatio. Isai. 6. 10. Abomina. Oculi auersi, negantis aut fastidientis vel dissimulantis, aut negligentis gestum ostendunt, S. S. E. Fili eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne Ecclef. 4. 1. auertas à paupere. &, Non auferet à iusto oculos suos. Deut. 15. 9. Iob 16. 7. &, Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Psalm. 118.

Acutum in dictum & pectus. Apoc. 1. 16. Malitia. Ezech. 37. 23. Oculi igniti, aciem acutam visus, nihil impurum dissimulantem aut consentientem, S. S. E. Hæc dicit filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis.

Nequitia. Prou. 6. 13. Oculi nictantes malitiosos mores arguunt, cogitationesque indicant peruersas & noxias, S. S. E. Nictans oculo fabricat iniqua, & nemo eum abijciet: in conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum, &c. Et homo apostata vir inutilis, graditur ore peruerso, Psal. 3. 39 annuit oculis, terit pede, digito loquitur. &, Qui odePsal. 100. runt me gratis, & annuunt oculis. &, Qui annuit oculo, dabit dolorem.

Dolor vehementissimus. Oculi lachrymis deficientes, vehementissimum & durissimum dolorem indicant, qui leuari vel flendo nequeat. vt, Defecerunt lachrymis oculi mei; turThren. 2. 11. bata sunt viscera mea.

Attentio. Inspectio. Psalm. 118. Oculi deficientes, intentum obtutum, attentionemque maximam spectandi aut exspectandi demõstrant. vt, Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes: Psalm. 118. Quando consolaberis me? &, Defecerũt oculi eorum, Ierem. 14. quia non erat herba. Et defecerunt oculi mei dum spe- Gen. 48. 10. ro in Deum meum.

Attentio. Inuocatio. Oculos attollere in rem aliquam, est ei attendere, cupideque animum aduertere, promptamque voluPsalm. 118. tatem erga rem illam significat, S. S. E. Qui in sanguine comeditis, & oculos vestros eleuatis ad immundi- Psal. 13. 6 tias vestras. Et oculi Domini super iustos.

Meditatio. Oculi clausi meditantem & cogitantem animum Psal. 16. 8 produnt, idque non rarò in malam partem interpretamur, S. S. E. Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua, perficit malum. Hebraicè, oculis clausis, ad verbum est.

Vigilantia. Attentio. Prou. 27. 23. Oculos aperire, vigilantium & attendentium est, S. S. E. Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat. Aperi oculos tuos & saturare panibus. &, Dies cùm Iob 17. 7. dormiet, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inueniet.

Nouus & solers. Leuare oculos, gestus est eius, qui nouo aliquo nuntio vel spectaculo nouam lætitiam & aduersarum re- Ioan. 6. 5. rum mutationem in melius excipit. Sic Isaias, Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti congregati sunt, filij tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent.

Mundus. Ad oculos omnis transeuntis aliquid facere, est rem manifestare: publica enim & manifesta esse necesse est, Ezech. 8. quæ viatoribus patent, S. S. E. Et dabo te in desertum & in opprobrium gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, ante oculos omnis prætereuntis.

Attentio. Inspectio. Porrò oculi & animi affectionem, & morbi in corpore significationem exhibent, S. S. E. Et oculi mei languerunt præ inopia. Oculos habendo non videre est, Ezech. 12. non obseruare res, neque ex rebus conspectis aliquid Ezech. 8. 6. cognoscendo intelligere. Itaque penè est in brutum de- Psal. 48. 13. generare, atq. adeò inanimatis statuis similẽ reddi alMatt. 6. quem, S. S. E. Nondum cognoscitis neque intelligitis, adhuc excæcatum habetis cor vestrum, oculos habentes non videtis.

LACHRYMÆ.

Lachrymæ. LACHRYMÆ in maxillis, luctum miserabilem & incon-

& inconsolabilem, ex causa cognita & iudicata, & gra-
Thren. 1. 2. ui arguunt, S. S. E. Plorans plorauit in nocte, & lachry-
Affectus in oratione. mæ eius in maxillis eius: non est, qui cõsoletur eam, &c.
4. Reg. 20. 5 In oratione lachrymæ affectum arguunt maximum,
Lætitia. Gen. 43. 30 S. S. E. Audiui orationem tuam, & vidi lachrymam tuam; ecce sanaui te. Lachrymæ aliquando lætitiæ obtenere dilectam personam acceptæ argumentum sunt, S. S. E. Festinauitque, quia commota fuerant viscera eius, super fratre suo; & erumpebant lachrymæ, & introiens in cubiculum, fleuit.

NARES.

Ira. Lenitas. 2. Reg. 22. 9 Iob. 39. 23. IN naribus magna vel iræ vel lenitatis significatio est: Nares enim vento vel fumo incensæ, iram grauissimam & præsentis vltionis auidam significant, S. S. E. Ascendit fumus de naribus eius, & ignis ex ore eius vorabit, carbones succensi sunt ab eo. & gloria narium eius terror. Contrà verò summæ lenitatis indicium est narium latitudo, & facilitas respirationis. Atque lenitas & patientia Dei hac imagine indicatur, qui perpetuò à Prophetis אֶרֶךְ אַפַּיִם, id est, latis naribus est appellatus, pro quo interpres noster, longanimis, vertit.

Ceremonia Ezech. 8. 17 Applicabant ramum ad nares, certa vani cultus ceremonia ad ortum Solis adorantes, quasi odoris suauitatem Soli tribuentes & ascribentes, S. S. E. Quia replentes terram iniquitate, conuersi sunt ad irritandum me. Et ecce applicant ramum ad nares suas.

Domatio. Iob. 40. 19. Isai. 37. 29. Circulus in naribus quibusdam iumentis inferitur domandi & ad ministerij vsum ducendi causa, S. S. E. In fudibus perforabit nares eius. &, Ponam circulum in naribus tuis, & hamum in labiis tuis.

Inquietudo. Anxietas. Ierem. 14. Ventum naribus colligens animal, irrequietum, inconstansque esse arguitur, S. S. E. Et onagri steterunt in rupibus: traxerunt ventum quasi dracones. defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.

OS.

Eloquutio. Psal. 77. 1. Matth. 5. 2. Os apertum interdum consultò & grauiter orantem aut docentem significat. vt, Aperiam in parabolis os meum. &, Aperiens os suum, docebat eos. &, Aperiens Philippus os suum. Et in illa die aperietur os tuũ, cum eõ, qui fugit; & loqueris, & non silebis vltrà.

Actor. 8. 35 Gratiarum actio. Ezech. 29. 21 Et tibi dabo apertum os in medio eorum, & scient quod ego Dominus. Huiusmodi multa exempla ad gratiarum actionẽ referuntur. Et tibi dabitur os apertum in medio eorum; & scient quòd ego Dominus.

Irrisio. Insultatio. Thren. 2. 16. Thren. 3. 46. Os in aliquem apertum vel dilatatum irrisionem & insultationem significat. vt, Aperuerunt super te os suum, omnes inimici tui sibilauerunt & frenduerũt. &,

Inimicitia. Psal. 21. 14 Psal. 34. 21 Abd. 1. 13. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici. Aliquando etiam inimicitiam & rabidam nocendi auiditatem. vt, Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens & rugiens. &, Dilatauerunt super me os suum, dicentes: Euge, euge, viderunt oculi nostri. &, Non magnificabis os tuum in die angustiæ.

Secretum. Arcanum. Os obserare vel obseruare, silentium & arcani consilij custodiam significat, vt ne quid temere vel imprudenter effutiatur, S. S. E. Ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui.

Redarguitorum hiatus. Mich. 7. 16. Psal. 38. 10 Manus super os imposita eorum habitum describit, qui veritate redarguti, aut potestate, auctoritateque conuicti obmutescunt, pudefactique tacent, S. S. E. Videbunt gentes, & confundentur super omni fortitudine sua; ponent manum super os, aures eorum surdæ erunt. Huc pertinet illud, Obmutui, & non aperui os meum; quoniam tu fecisti.

Detractio. Irrisio & Imprudentia. Ezech. 27. 15 Os vertere, aut peruertere, eorum est, qui aliud præsentes, aliud absentes dicunt, duplicium videlicet & inuidentium hominum, S. S. E. Annuens oculo, fabricans iniqua, & nemo eum abijciet, & in conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur. Nouissimè autem peruertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. Os in puluere depositum ad illum habitum refertur hominis orationi & deprecationi intenti, miseriamque suam ostendentis, & misericordiam humiliter implorantis, constitutione totius corporis & oris, labotiosa & miserabili, atque omnino demissa, & ad diuinam placandam iram, magno animi studio, magnoque suæ indignitatis ostentu accommodata, S. S. E. Bonum est viro cùm portauerit iugum ab adolescentia sua: sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit super se. Ponet in puluere os suum, si forte sit spes. Huiusmodi miserabilem habitum illa significant, Abiecerunt in terram capita sua virgines Ierusalem.

Deprecatio. Thren. 3. 26

Detestatio. Asser. 25. Os Paulo perenssum, quamuis malignitate & iniuria, tamen blasphemiæ auditæ & iudicatæ, accusationem præferebat atq. detestationẽ significabat.

LABIA.

Irrisio. Iactatio. Detractio, & Malignitas. Prouerb. 4. 24 Prou. 16. 30 LABIA contrahere, oculis innuere ad irrisorum & duplicium aut malcuolorum gestum indicandum pertinet. Idem etiam labia scindere aut retorquere significat. vt, Remoue à te os prauum, & detrahentia labia sint procul à te. &, Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum. Et melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua, quam torquens labia sua, & insipiens. &, Et, qui reuelat mysteria & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commisceatis.

Prou. 20. 19 Luctus. Pudefactio Mirth. 3. 9. Amicire super labiũ, habitus est lugentiũ, & opinione exspectationeque sua frustratorum hominum. Sic Hebraicè legimus, id quod Latine versum est. Et confundentur diuini, & operient omnes vultus suos.

OSCVLVM.

Charitas. Salutatio. 1. Thessal. 5. 26. Luc. 7. 45. OSCVLVM honestum, siue, vt Paulus appellat, sanctum, amicitiæ & charitatis mutuæ signum est: atque in salutationibus adhibetur, S. S. E. Salutate fratres omnes in osculo sancto. &, Osculum mihi non dedisti; hæc autem, ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Est etiam mutuæ pacis & consuetudinis signum, quanquam ab improbis malè aliquando vsurpatum, S. S. E. Et tenuit manu dextera mentum eius quasi osculans eum. Indicat etiam osculum ex præterita consuPax. Consuetudo. 2. Reg. 20. 8 Amor. Consuetudo. Desiderium. Discessio. Gen. 45. 15. Act. 20. 37 tudine & amore vehementi desiderium, recenti absentia renouandum; quam ob rem discessuri sese mutuò exosculantur, S. S. E. Osculatusq. est Ioseph fratres suos, & fleuit super singulos. &, Magnus autem fletus factus est omniũ, & procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, &c.

LINGVA.

Silentium Iob. 29. 10. Exech. 3. 25 Psal. 21. 16 LINGVA palato inhærens, silentium vel spontaneum, vel etiam coactum significat, S. S. E. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum guttui suo adhærebat. &, Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, hæc quasi vir obiurgans. Et lingua mea adhæsit faucibus meis.

Impatientia. Apocal. 16. Linguam qui mordet propriam, doloris & laboris impatientiam prodit, S. S. E. Et commanducabant linguas suas præ dolore. Et blasphemauerunt Deum cæli, præ doloribus & vulneribus suis.

DENTES.

Insultatio. Inuidentia. Thren. 2. 16 Psal. 34. 16 DENTIBVS frendere, hoc est, dentes diductis labiis ostendere, irridentium & insultantium est habitus, S. S. E. Aperuerunt super te os suum, omnes inimici tui sibilauerunt, & fremuerunt dentibus suis, & dixerunt, Deuorabimus. Et frenduerunt super me dentibus suis. Aliquando dentibus fremere, grauissimi

Impatientia. Importeria animi. Psalm. 111. 10. Matt. 13. 42. doloris ex inuidia vel alio modo, siue in corpore, siue in animo accepti signum est. vt, Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet. &, Ibi erit fletus & stridor dentium.

Indignatio Act. 7. 54 Indignabundi etiam hominis gestus est, aduersus alterum grauiter affecti, dentibus stridere. Sic in Stephanum dentibus stridebant illi, ex synagogis priuatis aduersarij.

BARBA.

BARBÆ & capillorum canities, dignitatem, auctorita-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auctoritas. Recreatio. Apoc. 1.4. dignitatem ac reuerentiam præfert & probat, S. S. E. Caput autem eius & capilli erant candidi tanquam lana & tanquam nix. Vnum ex humani corporis ornamentis barba est, oris videlicet decus, & virilitatis argumentū, quæ cōposita dignitatem indicat, S. S. E. Sicut vnguētum in capite, quod defecēdit in barbam barbam Aaron: contrà verò aliquo modo corrupta, luctum vel contumeliam præfert; quam ob rem in luctibus grauissimis barba diuulsa, inter magni doloris habitus, numeratur, S. S. E. Moab vlulabit, in cunctis capitibus eius caluitium, & omnis barba radetur. &, Nec radent caput neque barbam, &c Et venerunt viri de Sichem & de Silo, & de Samaria, octoginta viri rasi barba & scissis vestibus. &, Omne caput caluitium & omnis barba rasa erit. Aliquando contumeliæ spectaculum præbet barba, per iniuriam rasa, maximè verò, si inæqualiter tonsore Id fiat, S. S. E. Tulit itaque Hanon seruos Dauid, rasitque dimidiam partem barbæ eorum, &c.

Psal. 132. Luctus. Isai. 15. 3. Leuit. 21. 5. Ierem. 41. 5 Ier. 48. 37. Commelia. 2. Reg. 10.

Facies tota.

Multiplices gestus & habitus facies admittit, quoscunque interior animi vis, siue sponte affectibus susceptis, siue coacta perturbationibus induit, S. S. E. Cor hominis mutat faciem ipsius, siue in bona, siue in mala.

Eccle. 13. 31

Studium. Intentio. Faciem in rem aliquam ponere, intentionem, studium, attentionem, operamque præstantis gestus est. vt, Si alienatus fuerit à me, & posuerit idola sua in corde suo. Et scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam. Et, Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Amon. &, Pone faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti. &, Non auertam faciem meam à vobis, quia sanctus ego sum, dicit Dominus.

Ezech. 14. 3 Ezech. 14. 7 Ezech. 29. 2 Ierem. 3. 12

Gratis. Prouidentia. Psalm. 118. Hue pertinet faciei illuminatio, quod ad gratiam, fauorem & prouidentiam refertur. vt, Faciem tuam illumina super seruum tuum.

Negatio. Detestatio. Abalienatio. Psal. 21. 24 Psal. 43. 24 Contrà verò faciem auertere vel abscondere, negligentis, renuentis, auersantis atque detestantis habitus est: Quia non despexit deprecationem pauperis; nec auertit faciem suam a me. & cùm clamarem ad eum, exaudiuit me. &, Quare faciem tuam auertis, & obliuisceris inopiæ nostræ? &, Auertente autem te faciem tuam, turbabuntur, &c.

Cōscientiæ operatio. Cōscientia bona. præsis Genes. 4. 6. Faciem demittere, eorum est, quos conscientia accusat, & Deo ingratos arguit, & caula sua premit. Contrà verò, faciem tollere, eorum est, quos bona conscientia, & spes, fidesq. erigunt, charitas quoque animat, S. S. E. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nónne si bene egeris, tolles? scilicet faciem. Sic enim Hebraicum verbum נשא interpretamur. Et tunc super omni potentem debitis afflues: & eleuabis ad Deum faciem tuam. &, Vsque quo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum tollitis?

Iob. 22. 26. Psal. 81. 2.

Adoratio. Tremor. Reuerentia 2 Paral. 7. 3 Facies etiam in terram demittere, adorantis & trementis diuinam maiestatem habitus est, S. S. E. Sed & omnes filij Israel videbant descendentem ignem & gloriam Domini super domum, & corruentes pronī in terram, super pauimentum stratum lapide, adorauerunt.

Matth. 26. Sic in faciem procubuit Christus, dum nostrorum debitorum pondere pressus oraret.

Gratitudo. Ruth. 2. 9. Idem habitus grati & gratias agentis animi signum est. Sic Ruth cadens super faciem suam, & adorans super terram, dixit, Vnde mihi hoc? &c.

Superbia. Osee. 7. 10. Pudor. Verecundia Est etiam facies superbiæ atque arrogantiæ index, S. S. E. Et humiliabitur superbia Israel in facie eius. Pudor ac verecundia in facie visitur, & summæ miseriæ species quædam indigna visu, quam ob rem quibusdam vel vltro, vel ab aliis facies velantur, in eiusmodi perturbationibus, vt in damnatis publica auctoritate olim factitatum legimus.

Exod. 32. 4 Esther. 7. 8 Ad hoc genus illa referuntur: In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris, faciem tuā velabis. &, Necdum verbum de ore regis exierat: & statim operuerunt faciem Aman. Et huc illud pertinet apud Isaiam: Facies combustæ vultus eorum. Sic & Susanna os velatum habuisse dicitur, ob pudorem, cùm ad calumniam publicè à iudicibus raperetur.

Isai. 13. 8 Dan. 13. 32

Facies lota lætitiam atque fedatum, compositumque animū indicat. Sic Ioseph lota facie cōtinuit se. & S. S. E. Et cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua.

Gen. 41. 14 Matth. 6. 17

Sordida verò facies lugentis & mœrētis habitus est, quæ ū ex animo & affectu sit, miseriam arguit: sin verò ex studio & simulatione, hypocrisim prodit, S. S. E. Facies mea intumuit à fletu. &, Nolite fieri sicut hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes.

Mœror. Hypocrisis Isai. 16. 8 Matth. 6. 16

Facies aliquando conuertitur in aliquem locū mentis intendendæ causa, ne sensus præsentibus vel rebus, vel personis diuertatur à proposito. Sic Ezechias Deum deprecaturus faciem ad murum conuertit.

Examinatio. Iob. 33. 5 Ezech. 8. 16

Ante faciem alicuius aliquid facere publicè, palàm & cum contemptu agentium est, S. S. E. Populus, qui ad iracundiam prouocat me, ante faciem meam semper. &, Respondebit arrogantia Israel in facie eius.

Publicum. Contemptus Ioan. 18. 20 Osee 5. 5

Faciem alicuius conspurcare, abominationem & contemptum, detestationemque significat. vt, Ecce ego proijciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum, stercus solemnitatum vestrarum. Hue pertinent illa sputa in Christi faciem ab improbissimis hominibus iniecta.

Deuitatio. Despectus Malac. 2. 3

Faciem alicuius rogare siue deprecari, reuerentium obseruantiumque gestus est, & plurimum ei, quem rogant, tribuentium, vt scriptum est: Requiescēs, & non requiescet, qui exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi. Faciem alicuius videre, gratiam, familiaritatem, consuetudinemque indicat, & facilitatem agendi & impetrandi apud eundem, S. S. E. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quòd angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. &, Interrogauit sapientes, qui erant ex more regio, semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges & iura maiorum, Charsena & Sethar, &c. septem duces Persarum atque Medorum, qui videbant faciem regis.

Familiaritas. Gratia Matth. 18. 10 Esther. 1. 14

Facie ad faciem aliquid agi, publicè, sine vllo interuallo medio, aut impedimento agi interpretamur. vt, Ad-huc semel ducam vos in desertum populorum, & iudicabor ibi vobiscum facie ad faciem.

Vultus.

Varia etiam & multiplici forma vultus mutatur, quod & Latinum ipsum indicat nomen. Estque variarū animi affectionum index plerumq. certissimus; pallidus enim vultus mœstitiam, timorem & dolorem prodit, S. S. E. Quare vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis, & conuersæ sunt vniuersæ facies in auroginem.

Mœror. Timor. Dolor. Ioan. 16. 6 Ier. 30. 6

Vultus obscurus & niger, miseriæ & laboris, vehementissque animi turbationis index est, S. S. E. Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei; Hebraicus sermo nigrum vultum describit. &, A facie eius cruciabuntur populi, omnes vultus redigentur in ollam. &, Facies eorum omnium sicut nigredo ollæ.

Miseria. Labor. Dolor. Ioel. 2. 6 Psal. 37. 7 Nahum. 2. 10

Vultum erubescentia, & pudor, rubore tingit, S. S. E. Et in omni facie, confusio, Hebraicè rubor est.

Pudor. Confusio. Ierem. 51. 51

Mœrens vultus, siue, vt Hebraicè legimus, malus vultus, animi nonnunquā etiam & corporis ægritudinem prodit, S. S. E. Quare vultus tuus tristis est, cùm te ægrotum non videam? non est hoc frustrà, sed malum nescio quod, in corde tuo est. &, Timui valdè ac nimis, & dixi regi, Rex in æternum viue, quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patrum meorum deserta est? Atque ita vultum summi Sacerdotis ex animi dolore cōmutatum fuisse, in libro Machabæorum legimus. Vultus turbatio animi quoque perturbationem significat, S. S. E. Tunc fa-

Mœror. Ægritudo. Genes. 40. 7 Esther. 4. 2 Dan. 5. 6 Perturbatio. Commotio. cies

cies eius commutata est, & cogitationes eius conturbabant eum.

Vultu etiam iram, indignationemque significamus. Ier. 6. 10. Sic Christus circumspectis veritatis aduersariis, indignationem ex illorum malitia ostendit.

Ira. Indignatio. Marc. 3. 5

Collvm.

Collvm ornatum auro, vel alio monili, ingenuitatem, libertatem atque placidum vitæ vsum indicat. Sic Iosephi collo torques aurea circumposita est. &, Supellex varia ad ornanda colla congeritur. &, Vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. &, Quicunque scripturam hanc manifestam mihi fecerit, purpura vestietur, & torquem auream habebit in collo suo.

Libertas. Ingenuitas Gen. 41. 42 Esther. 5. 3 Prouer. 1. 9 Dan. 5. 7.

Collum erectum aut extentum, libertatem nonnunquam, interdum arrogantiam & insolentiam libertatis, & ingenuitatis æmulam significat. vt, Cucurrit aduersus eum collo erecto. Et pingui ceruice armatus est. & in collo eius morabitur fortitudo Et pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerūt extento collo.

Libertas. Iob. 15. 26. Iob. 41. 12. Fortitudo. Isai. 3. 16 Insolentia. Arrogantia

Ex superiori autem ratione colli depressi aut subiecti significatio petitur, quæ seruitutem, oppressionem, fractique animi obedientiam indicat, à iugalibus animantibus siue translata figura, siue sumpto more, S. S. E. Quicunque non curuauerit collum suum regi Babylonis, &c. &, Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum. &, Iugum iniquitatum mearum in manu eius; conuolutæ sunt, & impositæ collo meo. &, Solue vincula colli tui captiua filia Sion.

Seruitus. Obedientia Ier. 27. 8. Isai. 10. 27. Thren. 1. 14 Isai. 52. 2

Hoc autem perpetuò significant catenæ, vincula, iugaque collo imposita. vt, In illa die auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo. &, Ecce ego cogito super familiam istam malum, vnde non auferetis colla vestra.

Isai. 10. 27. Mich. 2. 3.

Amor. Charitas. In collum alicui procumbere ad exosculandum, tenerā & feruentem charitatem significat, habituique est vel nimij, ex amatæ personæ desiderio doloris; vel gaudij magni ex eadem recepti, S. S. E. Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eū, stringensq. collum eius exosculās, fleuit. Et cùm amplexatus recidisset in collum Biniamin fratris sui, fleuit. &, Magnus autem fletus factus est omnium: Et procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum.

Gen. 33. 4. Gen. 45. 14 Act. 20. 37

Hvmervs.

Hvmervs læuis siue attritus, & caput caluum, magnum assiduumque laboris subeundi onus arguit, S. S. E. Nabuchodonosor rex Babylonis fecit seruire exercitum suum seruiture magna: omne caput decaluatum est, & omnis humerus depilatus. Humeris enim onera accipiuntur ab hominibus, S. S. E. Et numerauit septuaginta millia virorum portantium humeris. Et humero imponimus ea, quæ chara nobis sunt, & nostra cura ferenda suscipimus, vt bonus ille pastor ouem.

Labor. Seruitus. Ezec. 29. 18 Onus. 2 Paral. 2. Luc. 5. 5.

Significat autem obedictiam, & imperij obsequium, humerus onus baiulans aut personam. vt, In humero meo portem illum, &c. Et seruient ei omnes humero vno. Humerus recedens detrectantis imperium, onusque auersantis habitus est, S. S. E. Et dederunt humerum recedentē, & ceruicem suam induruerūt. Humero quoque inniti obnitiq. solemus, idq. significat humeri mentio in sacris, S. S. E. Pro eo, quòd humeris impingebatis, &c. Sic etiam apud Zachariam Hebraice legimus. Et dederunt humerum recedētem. Et victoriam, debellationem atque dissipationem eiusmodi orationes significant, Aperiam humerum Moab. & confractus es, & lacerasti omnem humerum eorum.

Iob. 31. 36. Soph. 3. 8 Detrectatio imperij. Iudic. 9. 29. Zach. 11. Ezec. 34. 29 Zach. 29. 7

Brachia.

Brachivm extensum vel eleuatum potentiam & facultatem ad rem gerendam conficiendamque significat: estque victorum & triumphantium habitus, S. S. E. Redimam vos in brachio excelso. &, Per pugnam & robustam manum, extentumque brachium. Et in signis & in portentis & in manu robusta, & brachio extento. Brachium roborare vel confortare, est sese strenuum præbere ad opus faciendum, S. S. E. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachiū suum.

Potentia. Triumphus. Exod. 6. 6. Deut. 4. 34. Ier. 32. 21. Exod. 15. 16

Brachium sigillatum memoriam, recordationemq. indelebilem indicat, S. S. E. Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum.

Memoria. Cant. 8. 6.

Cvbitvs.

In cubitum recumbere, est immorantium, & familiariter secureque agentium, S. S. E. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum.

Immoratio Cōsuetudo Eccles. 9. 18

Pectvs.

Pectvs ciliciis indutum in muliere, luctum significat & miseriam arguit. est enim calamitosarum habitus eiusmodi, S. S. E. Accinctæque mulieres ciliciis pectus, per plateas confluebant.

Luctus. 2. Mach. 3. 19.

Pectoris percussio lamentantium gestus est, & miseriam profitentium, aut calamitatem, vel propriam, vel alienam dolentium, S. S. E. Et omnis turba eorum, qui simul aderant, ad spectaculum istud, & videbant, quæ fiebant, percutientes capita sua reuertebantur.

Lamentatio. Luc. 23. 48.

Supplicum etiam gestus est, pectoris percussio. Sic enim Publicanus à longè stans, percutiebat pectus suum.

Supplicatio Luc. 18. 13.

Manvs.

Membrorvm omnium totius humani corporis manus vt habilissima, & in omnem partem motu facillima; ita etiam & multiplicis habitus artifex, & variæ significationis est index. Sunt autem binæ manus dextra & sinistra, interdum altera, interdum etiam vtraque, & motum & habitum efficit, quorum præcipuas formas indicabimus.

Manus altera sublata & erecta, vel extenta, vim & robur potentiamq. indicat. vē, Exurge Domine Deus, & exaltetur manus tua. &, Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra. Et extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitantes Ierusalem, & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus Deus. Et in his omnibus, non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Et tantùm in me vertit, & conuertit manum suam tota die.

Vis. Robur. Potentia. Psal. 9. 21. Exod. 15. 12 Soph. 1. 4. Isai. 5. 25. Thren. 3. 3.

Manus etiā altera, videlicet dextra, eleuatur, ad iuramentum, S. S. E. Leuo manum meam ad Dominum Deum cæli & terræ. &, Idcirco hæc dicit Dominus, Ego leuaui manum meam ad gentes, quæ in circuitu vestro sunt, vt ipsæ confusionem suam portent. &, Audiui virū, qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cùm eleuasset dextram & sinistram suam in cælum, & iurasset per viuentem in æternum.

Iusiurandum. Gen. 14. 22 Ezech. 36. 7 Dan. 12. 7.

Manus arcu impleta, certam iaculandi facultatem & peritiam indicat, S. S. E. Quoniam extendi mihi Iudam, quasi arcum impleui Ephraim.

Iaculatio. Zach. 9. 13

Manum in aliquem extendere vel mittere, ad ferientis habitum refertur & ad res diripiendas, S. S. E. Sed extende paulùm manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet. Et manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius.

Percussio. Direptio. Iob. 1. 12. Thren. 1. 10.

Manus extenta pacificatoris & silentium indicentis habitus est. Sic Alexander manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo. Et Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem, & magno silentio facto allocutus est lingua Hebræa, dicens, &c. Et idem extenta manu defensionem suam, coram Agrippa rege exorsus est. &, Vocaui & non audistis; & extendi manum meam, & non erat qui aspiceret. &, Supra montem exaltate vocem, & leuate manum, & ingrediantur portas duces. Manus ori admota habitus est tacētis, & modestè agētis, admirantis etiā, secumq. reputantis,

Pacificatio. Act. 19. 33 Act. 21. 40 Vocatio. Auscultatio. Actor. 26. 1. Prouer. 30. 32 Isai. 13. 2. Admiratio. Cogitatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prou. 30. 33 Iob. 21. 5. S. S. E. Si enim intellexisset ori suo imposuisset manum. &, Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro, Hebraicè, manum. &, Principes cessabant loqui.

Obseruantiæ Cultus. Ieo. 31. 27. Est etiam obseruantiæ erga alium, habitus & cultus signum, S. S. E. Et lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo.

Iudicario. Assecutatio Matt. 12. 40 Manum extendere ad indicandam & probandam, confirmandamque sententiam aut personam, S. S. E. Et extendens manum in discipulos suos dixit, Ecce mater mea, & fratres mei.

Fœdus. Societas. Deditio. Thren. 5. 6. Ezec. 17. 18 Manum dare, habitus est fœdus & societatem firmantis cum alio, aut sese in alterius potestatem dedentis, S. S. E. Ægypto dedimus manum, & Assyriis, vt saturaremur pane. &, Spreuerat enim iuramentum,

Ierem. 50. 15 vt solueret fœdus &, Ecce dedit manum. &, Clamate aduersus eam, vbique dedit manum suam.

Exhortatio Animatio. Isai. 8. 11. Manum alterius apprehendere, admonentis, hortantis, & robur addentis est, S. S. E. Hæc enim ait Dominus ad me, Sicut in manu forti eruditi me.

Auxilium. Isai. 51. 18. Aliquando habitus est auxilium ferentis. vt, Non est qui apprehendat manū eius, ex omnibus filiis, quos

Deductio. Isai. 41. 9. nutriuit. Est etiam deducentium habitus: In quo apprehendi te ab extremis terræ.

Remouere. Thren. 2. 3. Manum dextram retrò vertere, eius est, qui implorantum auxilium negat, S. S. E. Auertit retrorsum dextram suam à facie inimici.

Auxilium. Opitulatio Act. 9. Matt. 14. 31 Manus porrectio auxilium, opemque significat. Sic Petrus, vt Tabitam erigat, manum porrigit. & Iesus in mari manum extendens, apprehendit Petrum.

Oratio. Psalm. 27. 2 Manus in altum sublatæ, orantis & miseriam suam profitentis habitus est, S. S. E. Dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum. &, In

Psal. 76. 2 Psal. 87. 10 die tribulationis meæ, Deum exquisiui manibus meis nocte, contra eum, & non sum deceptus. &, Clamaui

Thren. 1. 17 ad te Domine tota die, expandi ad te manus meas. &, Expandit Sion manus suas; non est qui cõsoletur eam.

Munerum oblatio. Psal. 67. 31 Manus porrigere, mupera offerentiū habitum adnotauimus esse. vt, Æthiopia præueniet manus eius Deo.

Oblatio. 1. Par. 29. 5 Manus implere, est initiari ad munera & sacrificia offerenda. vt, Si quis sponte offert, impleat manum suam hodie.

Innocētia. Psal. 72. 13 Manus sibi lauare, innocentiam & puritatem atque alienationem à malo vel opere, vel consilio professitis habitus est, S. S. E. Ergo sine causa iustificaui cor meū, & laui inter innocentes manus meas. Et Pilatus postulata aqua, lauit manus coram populo.

Gratulatio Nehe. 8. 6. Manus tollintur etiam ad publicam gratulationem Deo præstandam, atque ad laudem, S. S. E. Et respondit omnis populus, Amen, amen, eleuans manus suas.

Negligentia. Otium. Remissio. Eccles. 3. 11 Manus in sinu tenere, otiosi, negligentisque habitus est, S. S. E. Vt quid auertis manum tuam & dextram tuam de medio sinu tuo in finem?

Negligentia. Eccles. 2. 14. Hebr. 12. 12 Præterea manus remissæ, negligentiam aut mœstitiam magnam arguūt. Sic Græce apud Ecclesiasticum, manus remissę dicuntur .i. negligentes sancta opera. &, Propter quod remissas manus & soluta genua erigite.

Gratulatio. Explosio. Nah. 3. Manibus plaudere, irridentium, insultantium, explodentiumque est. vt, Omnes, qui audierunt auditionem tuam, compresserunt manum suam super te,

Thren. 2. 15 quia super quem non transiuit malitia tua? &, Plauserunt super te manibus, omnes transeuntes per viam.

Iusiurandū Genes. 24. Manum sub femore Abrahæ posuit famulus, antiquo & arcano iurisiurandi ritu. sed erat iuramentum cum execratione & imprecatione violantis.

Spes. Animatio. Zach. 8. 9. Manuum fortificatio, animum, spem certique auxilii & salutis exspectationem significat, S. S. E. Confortentur manus vestræ, qui auditis in his diebus sermones Prophetarum.

Studium. Voluntas. Matt. 20. 34 Manu tangere rem vel personam, studium & voluntatem ad rem efficiendam indicat, S. S. E. Et misertus Iesus, tetigit oculos eorum, & confestim viderunt. Et extendens Iesus manū, tetigit eū, dicens, Volo, mūdare.

Manus impositæ aliis potestatem superiorem significat communicatam ei, cui manus imponuntur; & officij, muneris ac vicis traditionē atque auctoritatis etiam dignitatisque concessionem. Sic Christus eleuatis siue extentis manibus benedixit Apostolis. Sic ministerij concessio Paulo, & Barnabæ ostensa est; namque ieiunantes & orantes imponētesque eis manus, dimiserunt illos. Et moneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Quod de manuum impositione ab Apostolis facta, ad confirmationis sacramentū, in Actis legimus, aliàs explicabimus, nam maioris est operis, & ad Sacramenta pertinet.

Potestas. Auctoritas. Matth. 8. Luc. 12. 12 Act. 13. 3. 2. Tim. 1. 6

Victimis mactandis manus, ij qui sacrificabant, imponere solebant, eo habitu suorum ipsorum reatuum professi, & debiti exsolutionem, atq. vices victimis ipsis expiationis causa tradentes, magna arcani mysterij de Christo significatione.

Sacrificatores. Leuit. 4. 15 Leuit. 8. 14

Manus etiam imponūtur alicui vel sanādo, vel liberando, ad indicandā voluntatem & intentionem certā, efficacitatemque cum ipso exitu conuenientem, S. S. E. Contigit autem patrem Publij febribus & dysenteria vexatum iacere; ad quem Paulus intrauit: & cum orasset, & imposuisset ei manus, saluauit eum.

Intentio. Efficacitas. Act. 28. 8

Præterea, in benedictione atque felici imprecatione manus imponebantur: estque intentionis & attentionis habitus. Sic Christus manus pueris imponebat. Et Apostolis manus imponentibus, descendit Spiritus sanctus in Samaritanos.

Matth. 19. Act. 8. 17

Manus sublatæ habitum eius, qui rem aliquam vouens suscipit, indicant, S. S. E. Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi. Et tota die expandi manus meas ad populū incredulū, qui graditur in via nō bona.

Suscipere. Psal. 118. 48. Psal. 87. 10

Manus expansæ petentis & rogantis habitum indicant, S. S. E. Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et cùm extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis. Nonnunquam miseri auxilium implorantis. vt, Vox filiæ Sion inter morientes expandentesque manus suas.

Petitio. Psal. 142. 6 Isai. 1. 15 Thren. 1. 17

Manuum concussio, complosio miserorum & plangentium est. Manuum plausus, approbationis & laudis significationem fert, S. S. E. Fecerunteque eum regem, & vnxerunt; & plaudentes manibus, dixerunt, Viuat rex. &, Omnia ligna regionis plaudent manu.

Plausus. 4. Reg. 11. 12 Psal. 97. 8

Manus remissæ timorem, consternationem, & animi deiectionem significant, S. S. E. Propter hoc omnes manus dissoluentur, & omne cor hominis contabescet. Et omnes manus dissoluentur, & omnia genua fluent aquis. &, Dissoluta est Damascus, versa est in fugam. &, Noli timere filia Sion, non dissoluantur manus tuæ.

Timor. Pauor. Isai. 13. 7 Ezech. 7. 17 Ier. 6. 24 Ier. 50. 43

Manus super lumbis dolorem arguunt impotentem, qualem parturientes ferunt. vt, Quare ergo vidi omnis viri manū, super lumbos suos, quasi parturientis.

Dolor. Infirmitas. Ier. 30. 6

Idem etiam manus super caput, significant, dolorem videlicet, & mœrorem animique impatientiam, S. S. E. Manus tuæ erunt super caput tuum, quoniam obtriuit Dominus confidentiam tuam.

Mœror. Ier. 2. 37

Manuum propriarum commissio & complicatio, aut complexus brachiorum ad pigrorum, desidum, & stultorum notas indicandas facit, S. S. E. Stultus complicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens, &c.

Pigritia. Stultitia. Prou. 6. 10. Eccles. 4. 5

Manus concisæ & inscalptæ, vnguibusque lacerate, luctus & calamitatis planctum produnt, S. S. E. Omnis barba rasa erit, & in cunctis manibus colligatio (Hebraicè, incisio.) Illud verò, quod scriptum est, Læua eius sub capite meo, & dextera eius amplexabitur me, amātis & charę personæ láguori succurrētis habitus est.

Planctus. Ier. 48. 37 Cant. 2. 6. 8. 3

Palmam alterius tangere, habitus est fidem mutuam sibi dantium, fœdere, aut alio pacto conuenientium, S. S. E. Noli esse cum iis, qui defigunt manus suas (Hebraicè, palmas tangunt.)

Pactio. Prou. 6. 1. 17. 18. 22. 26

Palmarum in sublime expansio, habitus est eorum, qui petentes orant Deum, S. S. E. Cùm egressus fuero, extendam manus meas ad Dominum, & cessabunt co-

Oratio. Psal. 142. 6

nitrua, & grando non erit. Multa exempla Hebraicè sunt, in quibus palmarum mentio fit, ab interpretibus Latinis manuum nomine reddita.

Ierem. 4. 31

Ferrectio. Sublevatio Prou. 31. 20

Palmas etiam extēdere, eorum est, qui alienam inopiam subleuant, S. S. E. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperes.

Digitvs.

Digitvs ori admotus, silentium, taciturnitatemque significat, S. S. E. Tace, pone digitum super os tuū. &, Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.

Silentium. Iud. 18. 19. Iob. 29. 9.

Digito loqui aut meditari, malitiosorum & stultorum nota est, S. S. E. Homo apostata vir inutilis est, terit pede & digito loquitur. Et, Si desieris exerere digitum & loqui, quod non prodest.

Malitia. Stultitia. Prou. 6. 13. Isai. 58. 9.

Digito rem aliquam attingere, vel operam quamuis minimam adhibentium habitus est, S. S. E. Alligant enim onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea mouere.

Opera. Auxilium. Matt. 23. 4. Luc. 16. 24.

&, Vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam.

Est etiā attendentis & vltrò volentis rem facere: Sic Christus digitos suos in auriculam eius immisit, quem sanari volebat. Idem digito scribebat in terram, veluti intentus ad aliud agendum; & à proposita sibi quæstione animum auertens illorum furoris sedandi causa.

Attentio. Intentio. Matth. 7. 33 Ioh. 8. 6.

Est etiam digitorum immissio in rem aliquam, examinationis & argumenti genus aperti, quasi manuum contrectatione res probetur, S. S. E. Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, non credam. &, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas.

Probatio. Examen. Ioh. 20. 25.

Dextra.

Dextram dare eorum est, qui amicitiam societatemque simul ineunt, & munerum communionem profitentur, S. S. E. Iacobus & Cephas & Iohannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis. Et, Nunc itaque demus dexteras hominibus illis, & faciamus cum illis pacem.

Societas. Communicatio. Gal. 2. 9. 1. Mach. 6. 58.

Dexteræ exaltatio, habitus est prævalentis & victoris, S. S. E. Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua.

Victoria. Potentia. Psal. 88. 14

Dexteras accipere victorum est, salutem cum victis vel deditis pacisscentium, S. S. E. Et clamauerunt ad Simonem, vt dexteras acciperet.

Deditio. 2. Mach. 13. 50.

Ad dexteram Dei Christus sedēs, & proximū patri ipsi secundum auctoritatis locum tenet qua homo est: nam qua Deus, aliam disputationem hic locus postulat sublimiorem.

Proxima summi dignitas. Luc. 22. 20 Coloss. 3. 1.

Ad dexteram & ad sinistram sedere alicui, proximos dignitatis & auctoritatis gradus obtinentium situs est, S. S. E. Dic vt duo filij mei sedeant, vnus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram tuam, in regno tuo.

Dignitas secunda. Matt. 20. 21

Sinistra.

Sinistra firmitudinem significat, ideoque eius vsus ad firmandum retinendumque est aptior, S. S. E. Sinistram suam misit ad clauum, & dexteram ad fabrorum malleos. &, Tenuerunt sinistris manibus lampades, & dexteris sonantes, &c. Et longitudo dierum in dextera eius, & sinistra eius diuitiæ & gloria. &, Cor stulti in sinistra illius. Et dormire super latus sinistrum iubetur Ezechiel, ad durationem & cordis immobilitatem significandam. Denique arcus & clypeus & eiusmodi, quæ firmitudine magis quàm dexteritate & agilitate indigent, ad vsum sui, sinistra tenentur manu, S. S. E. Percutiam arcum tuum in manu sinistra tua. Et huc pertinet illud, quod in Apocalypsi legimus, Angelum habuisse dexterum pedem in mari, & sinistrum in terra.

Firmitudo. Iud. 1. 25. Iud. 7. 20. Prou. 3. 16. Ezech. 10. 2 Exod. 4. 4. Ezec. 39. 3. Apoc. 10. 2.

Tergvm.

Terga vertere in bello, fugam arguit, eamque turpem, S. S. E. Itaque rex Sodomorum & rex Gomorrhæ terga verterunt. Et cunctorum inimicorum tuorum contra te terga vertam.

Fuga. Gen. 14. 10 Eccl. 14. 17

Post tergum alicuius ire, obsequij periphrasis est; eū enim ordinem famuli dominum, vel ducti ductorem pone sequentes obseruant, S. S. E. Nolite recedere à tergo Domini. &, Præcedite me, ecce post tergum sequar vos. Et auersi fuimus ne iremus post tergum Dei nostri. &, Qui auertunt deposit tergum Domini. &, Auris tua audiet verbum post tergum monentis.

Obsequiū. 1. Reg. 12. 20. 1. Reg. 25. 19. Isai. 59. 13. Soph. 1. 6. Isai. 30. 21.

Post tergum alicuius clamare, ipsum recedentem sequi & reuocare est. vt, Surrexit autem Dauid post eum, & egressus de spelunca clamauit post tergum Saul. &, Cumque illa pergeret, vt adferret, clamauit post tergum eius.

Reuocatio. 1 Reg. 24 9 3. Reg. 17. 11.

Post tergum aliquid proijcere, negligentiæ, contemptus aut minoris æstimationis indicium & consilium arguit, S. S. E. Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. &, Vetterunt ad me tergum, & non faciem.

Negligētia Oblitus. Contēptus. Isai. 38. 17 Ier. 2. 27. Ier. 32. 33

Dorsvm.

Dorso onera accipiuntur, ideò calamitatum, seruitutis & grauissimæ conditionis vsus huiusmodi orationibus indicantur; Posuisti tribulationes in dorso nostro. Et dorsum eorum semper incurua. &, Diuertit ab oneribus dorsum eius. &, Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. &, Virga in dorso eius, qui indiget corde. &, Virga in dorso imprudentium. &, Conteram virgam eius de dorso tuo. Ad hanc rationem illud pertinet; Super dorsum cilicium: hic enim habitus mœstorum & calamitosorum est.

Grauis conditio. Scrutinus. Psal. 65. 11. Psal. 80. 7. Prou. 10. 13 Prou. 26. 3 Nah. 1. 13. Ier. 48. 37.

Dorsum etiam præbere, idem quod terga vertere, aut cedere victori plagas inferenti est, S. S. E. Percute dorsa inimicorum eius. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum. &, Quoniam pones eos dorsum in reliquiis tuis.

Fuga. Cessio. Deut. 33. 11 Psal. 17. 41 Psal. 20. 13

Est autem in dorso maxima totius corporis roboris pars, S. S. E. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.

Vis. Robur. 3. Reg. 12. 10.

Lvmbi.

In lumbis virtus virilitasq. est, quæ omnibus membris totius corporis communicata efficacitatem addit, S. S. E. Fortitudo eius in lumbis eius. Igitur lumbi accincti vel succincti, habitum præferunt strenui, ad rem gerendam parati & prompti, S. S. E. Accinge lumbos tuos, & tolle baculum in manu tua, & vade. &, Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam hanc olei in manu tua, & vade in Ramoth Galaad. &, Accinge sicut vir lumbos tuos, & interrogabo te, & responde mihi. &, Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, loquere ad eos omnia quæ præcipio tibi. Et erit iustitia cingulum lumborum eius. &, Sint lumbi vestri præcincti. Et multa alia huius significationis exempla.

Strenuitas. Prompti-tudo. Iob. 40. 11. 4. Reg. 4. 29 4. Reg. 9. 1. Iob. 38. 3. Ier. 1. 17 Isai. 11. 5. Luc. 12. 35.

Contra verò lumbi dissoluti, dolentes, confracti, curuati, infirmitudinem, doloris impotentiam, debilitatemque magnam arguunt, S. S. E. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, non est sanitas in carne mea. &, Repleti sunt lumbi mei doloribus. &, Quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum? Et conuulneraunt lumbos meos.

Infirmitudo. Dolor. Langvor. Psal. 37. 8. Isai. 21. 3 Ierem. 30. 6 Iob. 26. 15.

Saccus circa lumbos, ad mœstorum, calamitosorum, dolentium aut pœnitentium, & supplicum habitum refertur, S. S. E. Ponamus itaque saccos in lumbis nostris; & funiculus in capitibus nostris, & egrediamur ad regem Israel. &, Accingite lumbos vestros. Atque eiusmodi illi erant, qui apud prophanos historicos habitus supplices dicuntur.

Mœstitia. Calamitas. Supplicatio. 3. Reg. 20. Isai 32. 11.

Crvra.

Crvra fœminarum vestibus diductis altiusque præcinctis nuda, migrandi longiusque peregrinandi cogitationem indicant, S. S. E. Reuela crura tua, transi flumina virgo filia Babylon.

Migratio. Isai. 47. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Foemvr.

Foemvr siue coxam ferire, eorum est, qui sese deceptos, aut aliàs errantes agnoscunt, s. s. e. Postquam enim conuertisti me, egi pœnitentiam; & postquam ostendisti mihi, percussi fœmur meum. Sic & apud Ezechielem.

Ier. 31. 19.
Ezec. 21. 19

Genva.

Reuerentia. Subiectio. Rom. 14. 11.

Genvvm curuatio siue flexio, obedientiæ, obsequij & reuerentiæ habitus est, s. s. e. Viuo ego, dicit Dominus, quod mihi flectetur omne genu. &, In nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, &c. Est etiá orantium, supplicantium & adorantium habitus; siue eiusmodi actiones ad diuinum cultum, siue ad exhibitam homini alicui præstanti reuerentiam referantur, s. s. e. Surrexit Salomon à conspectu altaris Domini. vtrumque enim genu in terram fixerat. Et cùm venisset, curuauit genua cõra Eliam, & precatus est eum, & ait, &c. Et curuaui genua mea ad Dominum Deum meum. &, Relinquam mihi septem millia, quorum genua non sunt curuata ante Baal.

Adoratio. Supplicatio Oratio. 3. Reg. 8. 54. 4. Reg. 1. 13 2. Esd. 9. 5. 3. Reg. 19. 18.

Est & alius habitus eorum, qui supplices, aut aliàs precabundi ad aliquem accedunt, qui misericordiæ concitandæ causa, genua eius quem adeunt, complectuntur, s. s. e. Quod cùm vidisset Petrus, procidit ad genua Iesu, dicens: &c. Et illud, Super genua blandientur vobis.

Deprecatio
Luc. 5. 12.
Isai. 66. 12.

Genua autem robur crurum, & ad cursum atque incessum habilitatem maximam continent, atque ad erectionem iacentis corporis, s. s. e. Et erexit me super genua mea. Quam ob rem genuum dissolutio aut tremor debilitatis & infirmitatis indicium est, s. s. e. Genua mea infirmata sunt à ieiunio. Et omnia genua fluent aquis. Et per cuncta genua fluent aquæ. Et genua eius ad inuicem collidebantur. Et confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate. &, Vacillantes con firmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.

Vis. Robur. Dani. 10. 10
Infirmitudo. Debilitas. Psal. 108. 24. Ezec. 7. 17. Dan. 5. 6. Heb. 12. 12. Isai. 44.

Pedes.

Pedvm lotio ad recreationem & mũditiam atq. laboris remissionem facit, ideoque inter hęnestas delitias atque inter hospitalia officia ponitur, s. s. e. Adferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore. Et introductis domum, attulit aquam, & lauerunt pedes suos.

Recreatio.
Gen. 18. 4.
Gen. 43. 24.

Contrà verò pedes illoti, horrorem & asperitatem cultus & vitæ, ex mœrore aliquo arguit, s. s. e. Mephiboseth́que filius Saul descendit in occursum regis illotis pedibus, & intonsa barba. &, Sordes eius in pedibus eius. Pes nudus longum iter indicat factum, quo calcei detriti sunt: estque yna, ex incommoditatibus, quæ peregrè proficiscentibus accidunt, s. s. e. Prohibe pedem tuum à nuditate, & guttur tuum à siti.

Horridus cultus. 2. Reg. 19. 25. Thren. 1. 9. Iter lõgum Ier. 2. 24.

Pede percutiunt irrisores & insultantes alienis calamitatibus, s. s. e. Pro eo quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es ex toto affectu super terram Israel. &, Homo apostata, vir inutilis, graditur ore peruerso, terit pede, &c.

Infolentia Irrisio. Ezec. 25. 6. Prou. 6. 12.

Constantia
Psal. 25. 12
Psal. 55. 14
Eccles. 4. 17

Pes constans vel rectus, certum, constans & rectum studium propositumque indicat, s. s. e. Pes meus stetit in directo. &, Eripuit oculos meos à lachrymis, & pedes meos à lapsu. &, Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei.

Inconstantia. Turbatio.

Contrà verò, pedes moti, inconstantis & titubantis habitus cùm sint, sententiæ mutationem aut dubitationem metumue arguunt, in arcana significatione, s. s. e. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. &, Dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt. &, Non det in commotionem pedem tuum. Et si dicebam, motus est pes meus, misericordia tua adiuuabit me. &, Hæc dixit Dominus populo huic, Qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit.

Psal. 72. 2
Psal. 37. 17
Psal. 93. 18
Ier. 14. 10

Temeritas. Pedum festinatio temeritatem arguit, & inconsultam actionem eorum, qui affectus suos impotenter sequuntur, s. s. e. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. &, Cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendũ in malum. &, Qui festinus est pedibus, offendet. &, Garrula & vaga quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis. &, Vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

Pedes in compedibus illigati, captiuitatem, seruitutemq́. atque integram subiectionem significant, s. s. e. Iniice pedem tuum in compedes illius, & in torquem illius collum tuum.

Aliquando compes in pedibus, impedimentum & laborem durum difficultatemque significat, s. s. e. Compes in pedibus stulto doctrina.

Ad pedes alterius prouolui, adorantis & supplicantis habitus est, s. s. e. Nec his contenta procidit ad pedes regis, fleuitque, &c. Et venit quidam de Archisynagogis nomine Iairus, & videns eum, procidit ad pedes eius. &, Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.

Calcaneum magnificare, est insolenter aduersus alterum agere, vel insultare. vt, Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem.

Cor.

Cor durum pertinaces, audaces, impudentesque efficit, s. s. e. Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me; omnis quippe domus Israel attrita fronte est & duro corde.

Cor latum vel dilatatum, patientiam, tolerantiam, & magnanimitatem indicat, s. s. e. Exaltatio oculorum est dilatatio cordis. Cor verò conquassatum vel languens, timoris subiti aut inexspectati, & improuisi periculi est index, s. s. e. Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit spiritus in nobis, ad introitum vestrum.

Cor ardens, vel incitatum, conscientiam, cogitationem intentam, & quandam velut diuinationem, & agnitionem spontaneam significat. vt, Nónne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via, &c.

Caro, Pellis.

Caro & pellis consumpta aut attenuata, infirmitudinem atq. imbecillitatem maximã significat, s. s. e. Vetustam fecit pellem meam & carnem meam, contriuit ossa mea.

Carnem propriam comedere, & sanguinem suum bibere, extremæ oppressionis & egestatis, atque afflictissimarum rerum est argumentum, s. s. e. Et cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi musto sanguine suo inebriabuntur. Carnibus alienis vesci, extremæ & crudelissimæ vltionis aut etiam inuidiæ est, s. s. e. Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius, vt saturemur?

Præcordia, Viscera.

Viscera magna, eademque commota, misericordiæ maximæ significationem ostendunt, s. s. e. Vbi est zelus tuus, & fortitudo tua? multitudo viscerum tuorum, & miserationum tuarum super me continuerunt se. Præcordiorum commotio & tentatio gratuis, dolorem, perturbationemque arguit, s. s. e. Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt in me. &, Interiora mea efferbuerunt, absque vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.

Ossa.

Ossivm tremor, & cordis comminutio animi dolorem, indignationemque vehementem prodit, s. s. e. Contritum est cor meum, contremuerunt omnia ossa mea, factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino, &c.

Color.

In colore etiam totius corporis, maximè autem vultus varia, nec obscura significatio est. Pallor enim timorem, albedo perturbationem, subitamque pudefactionem; rubor verecundiam indicat, s. s. e. Non modò cõfundetur Iacob, nec modò vultus eius erubescet. De hoc autem genere multa in capite de Vultu & facie indicata sunt.

Pall. 13. Pon. 6. 6. Pon. 19. 2. Pon. 7. 2. Hab. 2. 16. Obedientia. Seruitus. Esth. 8. 16. Impudentia. Impudentia. Dissolutio. Ezech. 16. 30. Supplicatio. Adoratio. Ezech. 1. 28. Adoratio. Ezech. 3. 23. Prostratio. Ezech. 44. 4. Misericordia. Viscera. Ezech. 39. 25. Misericordia. Viscera. Ier. 4. 19. Misericordia. Viscera. Ier. 31. 20. Misericordia. Viscera. Isai. 63. 15. Misericordia. Viscera. Isai. 16. 11. Misericordia. Viscera. Ier. 4. 19. Misericordia. Viscera. Ier. 23. 9. Misericordia. Viscera. Ier. 8. 18. Misericordia. Viscera. Ier. 48. 36. Misericordia. Viscera. Ier. 4. 19. Misericordia. Viscera. Ier. 23. 9. Misericordia. Viscera. Ier. 8. 18. Misericordia. Viscera. Ier. 48. 36. Misericordia. Viscera. Ezech. 7. 18. Misericordia. Viscera. Ezech. 21. 7. Misericordia. Viscera. Ezech. 21. 12. Misericordia. Viscera. Ezech. 21. 6. Misericordia. Viscera. Ezech. 21. 11

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isai.33.16. tatem significat, s. s. e. Iste in excelsis sedebit, munimenta saxorum sublimitas eius.

Moeror. Calamitas. Isai.3.26. Rursum verò, sedere in terra vel puluere, situs est mœrentium, calamitosorum & lugentium, s. s. e. Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius, & desolata in terra sedebit. Et humiliamini, sedete, quoniam descendit de capite vestro corona gloriæ vestræ. Et descendent de sedibus suis omnes principes maris, & in terra sedebunt, &c. &, Sede in terra, non est solium filiæ Chaldæorum, quia vltrà nō vocaberis mollis & tenera.

Luctus. Moeror. Thren. 1. 1. Thren.2. 10 Psal. 136.1 Ad eundem affectum mœroris & luctus pertinent illa, Quomodo sedet sola ciuitas. Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion. Et super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus.

Poenitētia. Supplicatio. Ion.. 3. 6. Est & pœnitentium, diuinamque misericordiam mouere studentium supplicum habitus, in sacco & cinere sedere, s. s. e. Et surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.

Pax. Tranquillitas. Mich.4.4. 1.Mach.14. 12. Sedere autem in agris, vineis & hortis, pacem, quietem & tranquillitatem indicat, s. s. e. Et sedebit vir subtus vineam suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat. Et sedit vnusquisque sub vinea sua, & sub ficulnea sua, & non erat, qui eos deterreret.

Docens. Matth 13.2 Sedere etiam habitus docentiū est, maximè autem si in cathedra sedere dicantur, s. s. e. Super cathedra

Matt.26.55 Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. &, Quotidie apud vos sedebam docens in templo.

Auditores. Mar. 3. 32. Auditores etiam sedere solent, vt maiori quiete disciplinam excipiant, s. s. e. Et sedebat circa eum turba. Et circumspiciens eos qui in circuitu sedebant. &,

Luc..10.39 Maria sedens secus pedes Iesu, audiebat verbum, &c.

Quies. Animi sedatio. Luc.8.35. Est etiam sessio habitus quieti & sui compotis hominis, contrarius inquieto & turbuleto ingenio, cuiusmodi situ & habitu ille, qui à dæmonio vexabatur, probatus est liberatus. Et inuenerunt hominem sedētem, à quo dæmonia exierant.

Dignitas. Honor. Vires. Mat. 16.19 Psal.109.1. Sedere ad dextram alicuius principis, proximam illi auctoritatem sortiri est, s. s. e. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet a dextris Dei. &, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Psal. 79. 2. Psal 46.9 Psal. 10. 8 Prouerb. 18. Psalm. 112. 23. Denique regum, principum, iudicum, consulum, & senatorum situs est sessio. vt, Qui sedes super Cherubim. &, Deus sedet super sedem sanctam suam. Et rex, qui sedet in solio iudicij. &, Etenim sederunt principes, & aduersum me loquebantur.

RESPICERE.

RESPICERE habitus est curantis eam rem vel

Cura. Genes. 4.4 personam, in quam respicitur, s. s. e. Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius;

Gene.19.17 ad Cain autem, & ad munera eius non respexit. Et salua animam tuam,

Exod.2.25. noli respicere post tergum tuum. Et respexit Dominus

Exod.4.31. filios Israel, & liberauit eos. Et audierunt quòd visitasset Dominus filios Israel, & quòd respexisset afflictionē

Deut.26.15 eorū. &, Respice de sanctuario tuo, & de excelso cælorum habitaculo. &, Benedic populo tuo Israel. Et oculi

Psal. 9. 28. eius in pauperes respiciūt. Et Deus meus respice in me;

Psal.21.2. quare dereliquisti me? &, Domine quando respicies?

ASCENDERE.

ASCENDERE verbum est iis adscriptum, qui

Via ad locum ingressus. terram Israelis, maximè autem Iudæam & Hierosolymam petunt, s. s. e. Vide terrā, quam Dominus Deus

Deut.1.21. tuus dabit tibi: ascende & posside eam; & qui ascēdere

Amos.2.10. vos feci de terra Ægypti, & eduxi vos in deserto quadraginta annis, vt possideretis terram Amorrhæi. &,

Luc. 2. 42. Ascendentibus illis in Hierosolymam, secundùm consuetudinem diei festi. Ascendit malitia Niniuitarum

Ion.1. 2. coram me. id est, nimium aucta excreuit atque superauit omnem modum & hominum opinionem.

EQVO SEDERE.

Honor. Dignitas. HONORIS causa equo aliquis vectus incedit, vt cōspicuus sit, dignitatemq. suam probet spectatoribus, s. s. e. Homo, quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regijs, & imponi super equum, qui de sella regis est. &, Vidi seruos in equis & principes ambulantes super terram quasi seruos.

Christus Dominus asello vectus conspicuum se populo exspectanti exhibuit; magno tamen modestiæ & humanitatis exemplo. Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem, ecce rex tuus venit tibi iustus & Saluator, ipse pauper, & ascendens super asinum & super pullum filium asinæ.

Vt equo vel aliàs iumento insidere, præter vehiculi cōmoditatem, etiam honoris & dignitatis est signum: ita reuerentiæ & obseruantiæ argumentum est, si quis coram alio ex equo vel iumento descendat, s. s. e. Rebecca quoque conspecto Isaac descendit de camelo, & ait ad puerum, &c.

MOTVS.

CORPORIS varij sunt motus, tum partibus ipsis, tum locis; tum etiam tarditate & celeritate differentes; omnes autem cogitationem sequuntur aliquam. idemque motus varias & cogitationes subit, & significationes indicat.

Ambulare enim studium, curam, & muneris proposiri gerendi cogitationem, exercitationemque significat. s. s. e. Hæc dicit Dominus Deus, Si in viis meis ambulaueritis, & custodiam meam custoderitis. Et Elisæus magnam curam & solicitudinem hoc modo indicabat, s. s. e. At ille reuersus deambulabat in domo semel, huc atq. illuc. Et Iesus discipulos suos in via precedens, magnum studium negotij salutis nostræ indicabat, cuius causa Ierosolymam petebat; ita vt illi ista perceuerent & admirarentur.

Est alius motus inquietus & varius eorum, qui aliquem ex accepto dolore mœstum & plangentem consolātur: Hic motus verbo Hebraico נוד indicatur; cuius significatio ad solicitudinem, curam, sedulitatem & inquietudinem refertur; huius exempla multa sunt, ex quibus illa: Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis contristabitur pro te? Quis ibit ad rogandum pro pace tua? &, Ne ingrediaris domum conuiuij: neque vadas ad plangendū, neque consoleris eos, &c. Et fusti nui qui simul contristaretur; & non fuit, qui consolaretur, & non inueni. &, Vastata es Niniue, quis condolebit tibi? &, Audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo. Omnibus in his locis verbum est נוד quod sataegere significat.

Mare & aridam circuire, est omnia tentare & experiri, s. s. e. Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum, &c.

Claudicare in motu, translatione à pecudibus sumpta, est misera & calamitosa vitæ conditione vti, s. s. e. In illa die congregabo claudicantem, & eam quam ejeceram, colligam, & quam afflixeram consolabor. Et ponam claudicantem in reliquias.

Recedere ab aliquo, est consuetudinem illius vitare, tanquam pestilentis & contage sua alios inficientis s. s. e. Qui videbant me, foras fugerunt à me.

Non egredi ostium, metuentis sibique cauentis est. vt, Si expaui ad multitudinem nimiam. &, Despectio propinquorum terruit me. Et non magis tacui, nec egressus sum ostium.

CVRRERE.

CVRSVS studium, diligentiam, & magnam rei agendę curam significat, s. s. e. Quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum, de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terram. &, Cucurrit puella, & nuntiauit in domum matris suæ, omnia quæ audierat. Et Eliæus relictis bobus, cucurrit post Eliam. &, Si videbas fugientem currebas cum eo. &, Sine iniquitate cucurri & direxi. Et viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.

LABI.

Periculum. Deut.32.35 LABI ferè semper periculum arguit, s. s. e. Ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum. &, Ne

Prou.24.10 desperaueris lapsus in die angustiæ. Et lapsa est in la-

Thren. 3.15 cum vita mea. Illud verò grauissimum discrimen, & cui remedium inueniri facile nequit, significat. Idcircò

Ier. 23.12 via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim & corruent in ea.

CADERE.

Vinci. Occidi. Num. 14.3. Gen.14.10. 2.Reg.1.19 Psalm.26.2 Psalm.90.7 Psal. 11.13 Bellum in vrbe. Ier. 50.30. CADERE, de victis & occisis in prœlio dicitur, s. s. e. Ne cadamus gladio. Et rex Sodomorum & rex Gomorrhæ terga verterunt, ceciderunt́q. ibi. &, Quomodo ceciderunt fortes? Et ipsi infirmati sunt, & ceciderunt. Et cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. &, Impulsus euersus sum vt caderem. Cadere in plateis, bellū intra vrbem ipsam gestum significat, s. s. e. Idcircò cadent iuuenes eius in plateis eius.

DORMIRE.

Securitas. Negligentia. Psal.43.23. Psal. 3. 6. Act.12.6. Psal.120.4 Mat.13.33 1.Cor.11. 33. Studium. Cura. Sap.6.15. Matt.25.13 Matt.13.34 2.Cor.16. 13. Psal. 126.1 DORMIRE habitus securi & negligētis est: contrà verò expergisci, s.s.e. Exurge, quare obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem. &, Et habebis fiduciam proposita tibi spe. Et defessus securus dormies. Ego dormiui & soporatus sum, & surrexi, quia Dominus suscepit me. Et erat in ipsa nocte Petrus dormiens. Et ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. Quo loco negligentiā significat verbū dormire, sicut in illo: Ne cum Dominus venerit, inueniat vos dormientes. Et inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi. Vigilare sibi cōsulentū resq. suas curantium, magni studij etiam est, s.s.e. Qui de luce vigilauerit, ad illam non laborabit. &, Vigilate itaque, quia nescitis diem neq. horam. Et ianitori præcepit vt vigilet. &, Vigilate & state in fide. &, Frustrà vigilat, qui custodit eā.

VOX.

Vocis etiam vt variæ formæ, ita multiplex significatio est: format enim natura prius nos intus, ad omnem fortunarum habitum, iuuat aut impellit ad iram, aut ad humum, mœrore graui, deducit & angit: Post effert animi motus interprete lingua; namque humanam vocem lingua moderatur, & ad animi motus accommodat. Vox afflicta & tenera dolorem & com

Miseria. Dolor. Misericordia. Formido. Deu. 6.22. Osee.10.5. Supplicatio Esai.29.5. miserationem arguit, s.s.e. Appropinquansque rex lacui, Danielem voce lachrymabili inclamauit. Et, quia luxit super eum populus eius.

Vox humilis supplicantium, petentiumque gratiam aliquam, s. s. e. Donec accipiant, osculantur manus dantis: & in promissionibus humiliant vocem suam.

Vox etiam alta vt clamor, aut vnius, aut plurium est; & pro varietate sonitus vel monitionem, vel lætitiam

Bellicus clamor. & victoriam, luctum & lamentationem arguit. Illa enim clamorem bellicum significant, & hostilem tumultum, Vocem dederunt in domo Domini, sicut in

Thren.2.7. Isai. 42. die solemni. Et non clamabit, neq. accipiet personam, neque audietur vox eius foris.

Productio vocis. Vox etiam in locis altioribus editur, vt latiùs longiusque audiatur, siue ea monitionis & consilij, siue lætitiæ & boni nuncij, siue planctus & luctus vox sit in-

Ioel.3.11. dex. vt, Vox in viis audita est, ploratus & vlulatus filio-

Ier.4.5. rum Israel. Annuntiate in Iuda & in Ierusalem auditum facite. Et vox in rama audita est, ploratus & vlu-

Isai.40.9. latus multus. &, Super montem excelsum ascende tu, qui euāgelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem.

Exhortatio Gratulatio. Triturantes & vindemiantes lætitiæ & gratulationis causa vocem extollunt, vt sese inuicem ad opus incitent, s. s. e. Dominus de excelso rugiet, & de habita-

Ier.25.30. culo sancto suo dabit vocem suam. Dominus rugiet super decorem suum celeusma quasi calcantium, &c.

Lætitia Publica. Vox hamon siue turbæ exultantis, qualem Iosue de monte cum Mose descendens audiuit, lætitiam publi-

Exod.32.18 Psal.117.15 cam significat: de huiusmodi voce veræ tamen & inculpatæ lætitiæ indice scriptum est, Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.

Cum voce autem tubæ aut cornu sonitus auditus, siue clangor, siue alio nomine Latinè dicatur, vel belli, aut alterius periculi aduentum significat. vt, Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium. &, Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama, vlulate in Bethauen, post tergum tuum Beniamin. Et in gutture tuo sit tuba quasi aquila super domū Domini.

Belli inlicium. Exhortatio Ezech.7.14 Ose. 5. 8. Osee. 8. 1. Vlulatus plerumq. plangētium & magno desiderio velut insanientium est. vt, Vlulate naues maris, quia vastata est domus vnde venire consueuerant. Et præ contritione spiritus vlulabitis. Et vlulate væ væ diei. &, Vlulate habitatores Pilæ.

Lamētatio Desiderij. Isai.23.1. Isai.65.14. Ezec. 30.2. Sophon. 1.

SIBILARE.

SIBILARE conuocantes solent; aut irridentes & insultantes, s. s. e. Et leuabit signum in nationibus procul, & sibilabit ad eum de finibus terræ. &, Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminū Ægypti. Et sibilauerunt & mouerūt caput suum super filiam Ierusalem. Et negotiatores populorū sibilauerūt super te.

Cōuocatio Insultatio Isai. 5. 26. Isai. 7. 18 Thren. 2. 15 Ezec. 27. 37

SILERE.

Tacere. Silere. SILENTIVM nō minus aliquādo quàm vox intimos animi affectus, motus & perturbationes indicat. Est enim ea doloris vis, vt clamare, gemere, lugereq. homines cogat: sed cùm dolor vehementior, auctiorque est, animiq. mœstitiæ coniūctus, & profunda mœroris cogitatione pressus, neq. lachrymis neque voci erumpendæ locum concedit. Atque ita grauius afficitur & laborat animus, quàm si per luctus & lamenta respirare aliquantulum sineretur, s.s.e. Sederunt in terra, & conticuerunt senes filiæ Sion. &, Quoniam silui, inueterauerunt ossa mea. &, Tacui semper, silui. &, Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies. &, Sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum; videbat enim dolorem esse vehementem. Et cùm audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & euelli capillos capitis mei, & sedi mœrens. Hebr. tacens. Aliquando silentium victi & captiui iugumque sine detrectatione ferentis, seseq; digne pati agnoscentis, s. s. e. Quare sedemus, conuenite & ingrediamur ciuitatem munitā, & fileamus ibi, quia Dominus Deus noster silere nos fecit. Et dicet ei, Tace, & non recorderis nominis Domini. Et obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est. &, Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.

Dolor vehemens. Thren.2.10 Psal. 31.3 Ezec. 24.17 Iob.2.12. Esai.9.3. Parientia. Tolerantia Ieren. 8. Amos. 6.11. Psal. 38.3 Tho.3.26. Mens. Verecundia Iob. 31. 34

Tacent etiam qui verentur & metuunt, s.s.e. Si expandi ad multitudinem nimiam. &, Despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui.

Tacet Christus falsis testimoniis delatus, simul vt patri obediret, cuius consilio se in mortem traditum cognoscebat; & vt criminum falsitatem indignam responsione & defensione argueret.

Matth.27.

RIDERE.

Gaudium. Gen.17.17. Gen.21.6. Prou. 14.13 RISVS vel gaudij signum est plerumque. vt, Cecidit Abraham in faciem suam & risit. &, Risum fecit mihi Dominus. &, Risus dolore miscebitur. Vel etiam irrisionis & insultationis in alterius calamitatem, vel contemptionis etiam. vt, Ne tradas Domine scelerum tuū iis, qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram. Et super eum ridebūt, & dicent, &c. Et ego in interitu vestro ridebo. Et super omnē munitionē ridebit.

Irrisio. Insultatio Cōtemptio Esth 14.11. Psal. 51. 8. Habac. 1.

LVGERE.

Desiderū. LVCTVS desiderium persæpè arguit rei vel vtilis, vel alio nomine charæ, s.s.e. Et mœrebūt piscatores & lugebunt omnes mittentes in flumē hamum. &, Periit sacrificium & libatio de domo Domini, luxerunt sacerdotes & ministri Domini. Et luxerunt speciosa pastorum, & exsiccatus est vertex carmeli. &, Qui vēdit, non lugeat, quia ira super omnem populum eius.

Isai. 19. 7. Iael. 1. 9. Amos. 1. 2. Ezech. 1. 2.

RAVCEDO.

Clamor intentus & vehemens. Psal. 68. 3. VEHEMENTIS, nimij ac contenti clamoris signum est raucedo, s. s. e. Laborauī clamans, raucæ fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctæ sunt fauces meæ; defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.

Affectvs corporis et animi.

Affectvvm pars quædá corpus, pars animum agit, vtrumq. etiam pars alia tentat; dicimus autem affectum siue affectionem aliquam grauem passionem, vt dolorem, sitim, famem, desiderium: horum præcipua genera, quorum significatio & vsus in sacris obseruatur libris, breuiter percurremus.

Svdare.

Labor. Opera. Svdor intentum laborem multamque operam in re aliqua positam arguit. Cumq. me cõuertissem ad Eccle. 2. 11. vniuersa opera, quæ fecerant manus meæ; & ad labo- Ezec. 24. 12 res, in quibus frustrà sudaueram. Et multo labore frustrà sudatum est, & non exuit de ea nimia rubigo.

Anxietas. Difficultas. Gen. 3. 19 Fatigationem, anxietatem & difficultatem aliquam subitam indicat sudor, s. s. e. In sudore vultus tui ve- Luc. 22. 44. sceris pane tuo. Ille autè Christi seruatoris sanguineus sudor arcanam quandam & vehementissimam luctam indicauit, quam nos in sacris carminibus & aliàs desci- Impuritas. pssimus. Est etiam aliquando sudor immunditiæ Ezec. 24. 13 significatione notatus, s. s. e. Et non es mundata à sudoribus tuis, neque mundaberis prius, donec quie- Ezec. 44. 18 scere faciam indignationem meam à te. &, Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & fœminalia linea in lumbis eorum, & non accingentur in sudore.

Esvrire.

Defectus. Desiderij. Esvritio magnum defectum, vehemensque desiderium significat, s. s. e. Animæ esurienti etiam Iob. 6. 9. Iob. 24. 10. amara dulcia videntur. &, Esurientibus tulerunt spi- Prou. 18. 8. cas. Et animæ efferminatorum esurient. &, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. &, Sicut somniat esuriens & Prou. 23. 21 Isai. 29. 8. comedit: cùm autè fuerit expergefactus, vacua est ani- Ierem. 31. 12 ma eius. Et erit anima eorum quasi hortus irriguus, & Luc. 1. 53. vltrà non esurient. &, Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.

Sitire.

Desiderij. Sitis desiderium vel necessariæ rei vel eius, sine qua esse non possis, ex longa consuetudine antece- Ier. 48. 18. dentis copiæ atque vsus, s. s. e. Descende de gloria, & Psal. 62. 1. sede in siti habitatio filiæ Dibon. &, Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.

Fatigatio. Iter lõgum Psal. 106. 5. Interdum fatigationem & longum iter arguit sitis: vt, Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defe- Ierem. 2. 25. cit. &, Prohibe pedem tuũ à nuditate, & guttur tuum à siti. Nonnunquam sitis insatiabilitatem rei adeptæ sine vllo fastidio vlteriùs etiam expetitæ significat. Eccl. 24. 29 vt, Qui bibunt me, adhuc sitient.

Obstvpescere.

Res inopinata & admiratione. Obstvpescimvs ex nouæ rei & improuisæ admiratione; vel ex inopinati consilij noua notitia: vel etiam ex casu aut ruina inopinata: est enim non vulgare 2. Reg. 14. 15 aut cõmune stuporis argumentum, s. s. e. Et factum est miraculum in castris, sed & omnis populus stationis eo- 1. Reg. 11. 1 rum, qui ierant ad prædandũ, obstupuit. &, Venit Dauid in Nobe ad Achimelech sacerdotem. Et obstupuit Achimelech, eò quòd venisset Dauid, & dixit ei, Qua- Isai. 10. 29. Ezec. 28. 19 re tu solus? Et obstupuit Rama, Gabaa Saulis fugit. Et omnes qui viderunt te in gentibus, obstupescent super te. Nihili factus es, & non eris in perpetuum.

Tremor.

Metus. Dent. 2. 25. Tremor affectus est metuentium, grauisque timore perturbatorum, s. s. e. Hodie incipiam immittere terrorem, atque formidinem tuam in populos, qui habitant sub omni cælo.

Perturbatio Dolor. Ier. 49. 24. Magnam etiam perturbationem, siue ex timore, siue ex præsenti dolore tremor arguit, s. s. e. Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit Exod. 15. 15 eam. Et tunc conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor. &, Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Psal. 54. 6

Horrere.

Mœstitia. 1. Mach. 3. 17. Corporis horror animi dolorem, mœstitiamque prodit, s. s. e. Circunfusa enim erat mœstitia quædam viro, & horror corporis. per quæ manifestus aspicientibus dolor cordis eius aspiciebatur.

Pvdefieri, Confvndi.

Pvdor qui & confusio atq. erubescentia dicitur, affectum animiq. perturbationem eius arguit, qui vel consilij constanter initi, vel concepti voti impos euaserit, s. s. e. Qui persequuntur me, cadent, & infirmi erunt; confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur. &, Ad te Domine leuaui animam meam, Deus meus in te confido, non erubescam. &, Nõ erubescant in me, qui expectant te Domine virtutum. Et confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ. Et confusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores, &c. Terram. 46. Psal. 68. 7 Psal. 24. 2 Psal. 69. 6

Arguit etiam huiusmodi affectus malefactorum pœnitentiam, nonnunquam quidem seram, semper autem extortam, s. s. e. Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis. &, In die illa non confunderis super cunctis adinuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me. Psal. 96. 7 Esa. 54. 4

Pudefit etiam accusator, qui non docet crimen aut calumniam in eo, cuius nomen detulerit, s. s. e. Sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam, vt in eo quod detrahunt de vobis confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem. Rom. 12. 1. Pet. 3. 16

Partvrire, Parere.

Partvrientis habitus ingentem dolorem, discrimenque magnum arguit, s. s. e. Ecce parturit iniustitiam, concepit dolorem. &, Ibi dolores, vt parturientis. &, Propterea impleti sunt lumbi mei dolore: & angustia possedit me, sicut angustia parturientis. &, Quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi parturientis. &, Nunc quare mœrorem contraheris? Nunquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit? Quia comprehendit te dolor sicut parturientis. Et filij venerunt vsque ad partum, & vires non habet parturiens. Psal. 7. 15 Ier. 4. 31 Ier. 30. 6 Mich. 4. 9 Esa. 37. 3 4. Reg. 19. 3

Parere filios absque dolore subitam & insperatam salutem indicat, s. s. e. Antequam parturiret, peperit, Esa. 66. 7 antequam veniret tempus eius, peperit masculum.

CIRCA ÆTATES OBSERVATIONES QVÆDAM.

Pveri.

Pveri in plateis proiecti & neglecti calamitosissimum arguunt ciuitatis statum, s. s. e. Effusum est in terra iecur meum, super contritionem filiæ populi mei, cùm deficeret paruulus & lactens, in plateis oppidi. Et leua ad Deum manus pro anima paruulorum tuorum, qui pereunt in fame, in capite omnium compitorum. Thren. 2. 11 Thren. 4. 4 Zach. 8. 5

Puerorum ludentium frequentia salubritatem & securitatem magnam significat, s. s. e. Et plateæ ciuitatis complebuntur infantibus, & puellis ludentibus in plateis eius. Salubritas. Securitas. Esa. 27. 10

Senes.

Senectvs facilis & iucunda reip. felicitatem arguit, s. s. e. Tunc lætabitur virgo in choro, iuuenes & senes simul, & conuertam luctum eorum in gaudium. Illud etiam longæuam vitam & rerum securitatem indicat, quod scriptum est. Adhuc habitabunt senes, & anus in plateis Ierusalem, & viri baculus in manu eius, præ multitudine dierum. Felicitas. Zach. 8. 4 Zach. 8. 5

De vestitv.

Vestitvs variæ formæ conspiciuntur, & distinctam ac diuersam significationem habent. Sunt autem in vniuersum duo præcipua genera, ex materia definita, interq. se ferè opposita; nam quæ ex crassiori horridiorique materia constant, conditionem dutiorem vel vitæ vel temporis indicant. Contrà verò, quæ ex tenui, molli & nitida materia sunt, statum & habitudinem indicant iucundiorem: sicut de vtroque genere scriptum est, In melotis & in pellibus caprinis egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. &, Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Hebr. 11. 37 Matt. 11. 8.

Saccvs.

Saccvs vestitus erat pœnitentium, atque præsentem calamitatem deprecantium, vel maxima aliqua miseria, vel ærumna, vel pressura affectorum: præterea publicam pœnitentiam vel sponte, vel Ecclesiastico iudicio professorum. Quorum omnium illa exempla sunt. Et accingent se ciliciis, & operiet eos formido. & in omni facie confusio, & in vniuersis capitibus eorum calumtium. &, Conuertisti planctum meum in gaudium mihi, concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. &, Consperserunt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis. Et saccum confui super cutem meam, & operui cinere carnem meam. Ego autè cùm mihi molesti essent, induebar cilicio. Et peruenit verbum ad regem Niniuæ, & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Exspectatæ calamitatis deprecationes huiusmodi horrido vestitu fiebant, s. s. e. Quæ cùm audisset Mardochæus, scidit vestimenta sua, & indutus est sacco, spargens cinerem capiti, & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamauit, ostendens amaritudinem animæ suæ. Est etiam eorum, qui publicè pœnitentiam ineunt, saccos induere, s. s. e. In die autem vigesima quarta huius mensis conuenerunt filij Israel in ieiunio & in saccis. Et leuans Dauid oculos suos vidit angelum Domini státem, inter cælum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & versum cõtra Ierusalem, & ceciderunt tam ipse, quàm maiores natu vestiti ciliciis, proni in terram. &, Si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere, pœnitentiam egissent. Moestitia. Luctus. Ecclus. 7. 17 Psal. 29. 12 Thren. 2. 10. Iob. 16. 13. Psal. 34. 13. Ion. 3. 6. Pœnitentia. Supplicatio Deprecatio Esth. 4. 2. Publica pœnitentia. Neh. 9. 1. 1. Par. 21. 5 Matt. 11. 21

Est etiam captiuorum vestitus, s. s. e. Et inducam super omne dorsum vestrum saccum, & super omne caput caluitium. Ad hoc genus pertinet illud: Et tu fili hominis fac tibi vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis, &c. Et huiusmodi vestes Ioseph mutasse dicitur, ad Pharaonem Ægypti gratiam, colloquiumque admissus. & Euilmerodach rex Babylonis mutauit vestimenta carceris Ioachim regis Iudæ. Seruitus. Amos 8. 10. Ezech. 12. 3 Gen. 41. 14 Ier. 14. 31. Dolor. Mœstitia. Psal. 34. 13 Psal. 41. 10

Pullatis vestibus vtebantur lugentes & afflicti, s. s. e. Quasi lugens & contristatus (Heb. pullatus) sic humiliabar. &, Quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus? Impunitas

Vestibus immundis indutum esse, immunditiam significat, & externam impuritatem, s. s. e. Et Iesus erat indutus vestibus sordidis, & stabat ante faciem angeli. Pannorum vsus pauperum & egestate oppressorum est, s. s. e. Quia vacantes potibus, & dantes symbola consumentur, & vestietur pannis dormitatio. Et si introierit vir pauper in sordido habitu. Zach. 3. 3. Egestas. Paupertas. Prou. 23. 21 Ierem. 2. 2. Matth. 11. 8.

Molles vestes aulicorum & delicatorum hominum sunt, s. s. e. Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Etenim si introierit in conuentũ vestrum vir annulum aureum habens in veste candida. Deliciæ. Diuitiæ. Iacob. 2. 2.

Candidæ vestes ad gloriam, maiestatem, puritatemque significandam ostenduntur. Sic enim Christi transfigurati vestimenta facta sunt alba, sicut nix. &, Maria vidit duos angelos in albis sedẽtes. &, Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. &, Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ. Et vt ipse spiritus interpretatur, vestes, inquit, byssinæ iustificationes sanctorum sunt. Maiestas. Gloria. Puritas. Innocentia. Matt. 17. 2 Iean. 20. 12 Apoc. 3. 4. 5 Apocal. 19. Conditio suprema & postrema. Ecclesiast. 40.

Vestes purpureæ siue hyacinthinæ supremæ & optimæ conditionis signum: contrà verò linum crudum, extremam significat conditionem, s. s. e. Ab eo, qui vtitur hyacintho, & portat coronam, vsque ad eum, qui operitur lino crudo. Et in omnibus istis, nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, vt magnificaretur in ea. &, Si vales scripturam legere, & interpretationem eius indicare mihi, purpura vestieris. 1. Mach. 10. 14. Dan. 5. 16.

Vestés sordidæ & non lotæ, miserorum sunt suique negligentium & vitæ pertæsorum, s. s. e. Mephiboseth quoque filius Saul descendit in occursum regis, illotis pedibus & intonsa barba, vestesque suas non lauerat, à die qua egressus est rex, vsque ad reuersionem eius in pace. Ornatus fœminei descriptio ciuitatum delitias & opulentiam indicat, s. s. e. Tu autem vastata quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, &c. Miseria. Negligentia 2. Reg. 19. 24. Deliciæ. Opulentia. Ier. 4. 30.

Nvditas.

Infantilis nuditas inopiam significat magnã, & necessariarum rerum defectum, s. s. e. Ne forte expoliem eam nudam, & statuam eam secundùm diem natiuitatis suæ. Nuditas & vestimentorum neglectio magnam arguit mœstitudinem ex grauissima perturbatione doloris. Arguit etiam rei charissimæ desiderium, s. s. e. Super hoc plangam & vlulabo, vadam spoliatus & nudus, faciam planctum quasi draconum, & luctum quasi struthionum. Inopia. Os. 2. 3. Mœstitudo Desiderium Mich. 1. 8.

Nudi etiam aut maxima ex parte spoliati captiui duncuntur, s. s. e. Denuda turpitudinem tuã, reuela crura, transi flumina, reuelabitur ignominia tua; & videbitur opprobrium tuum. Et transite vobis habitatio pulchra confusa ignominia. Captiuitas. Isai. 47. 3 Mich. 1. 11.

Nuditas etiam mentis commotionem: vt vestitus contrà sanitatem ostendit; vtroque enim argumento illius hominis, à dæmonio prius vexati, & deinde à Christo liberati conditiones Euangelista describit. Insania. Sanitas. Matt. 5.

Nuditas in fuga & vestium desertio, fugã vehementem atque impotentem significat, s. s. e. Et robustus corde nudus fugiet in die illa. &, Adolescens quidam sequutus est eum, amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum. At ille relicta sindone nudus profugit ab eis. Nuditas capitis, & pedũm, & labiorũ velatio, panis fordidi vsus, hæc omnia luctum grauem comitantur, ob desiderium charissimi capitis, s. s. e. Fili hominis, Ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga, & non planges neque plorabis, neque fluent lachrymæ tuæ, ingemisce tacens. Mortuorum luctum non facies, corona tua circumligata sit tibi. Et calciamenta tua erunt in pedibus tuis. Nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes. Calciamenta detrahi, vestium sinibus collectis crura nudari, afflictarum rerum aut omnino pessundatarũ signum est, s. s. e. Propter multitudinem iniquitatis tuæ, reuelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ. Fuga impotens. Amos 2. 15 Marc. 14. 52 Desolatio. Luctus. Ezec. 24. 16 Afflictio. Calamitas. Ier. 13. 25

Nuditas etiam ignominiosa & pudenda res est, ideoque veræ religionis & bene institutæ reip. priuationẽ & carentiam significat, necnon & peccatoris conditionẽ turpissimã oculisq. Dei exosam, s. s. e. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commixta es: & omnes quos dilexisti, cum vniuersis quos oderas, & congregabo eos super te vndique. Et nudabo ignominiam tuam coram eis, & videbunt omnem turpitudinem tuam. &, Vt vestimentis albis induaris, vt non appareat confusio nuditatis tuæ. &, Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Reip. & religionis exitio. Ezec. 16. 37 Apocal. 3. 18 Apoc. 16. 15

De iis, qvi circa vestes observantvr, habitibvs.

Vestivm laceratio siue consciss̃io vel publica vel priuata, ingẽtem animi dolorem; vel ob cõmunem, vel ob priuatam calamitatem vel calamitatis exspectationem, vel ob aliam indignitatem acceptum indicabat. Nam in chari capitis obitu & desiderio, in publicæ miseriæ sensu, in diuinæ maiestatis contemptione audita vel cognita, in maximi denique sceleris alicuius admissi detestatione vestes lacerare antiqui consueuere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hic enim gestus & ipsos, qui subirent grauiter, perturbatos significabat; & spectatores vehementer mouebat. Sic Athalia conspirationis aduersum se pro regia familia initæ certior facta, scidit vestimenta sua, & ait, Insidiæ, insidiæ. &, Iosias audita lectione libri Legis, in templo reperti, scidit vestimenta sua, & præcepit Helciæ & Ahicham filio Saphan & Achobor filio Micha; Saphan quoque scribæ & Asaiæ seruo regis, dicens, Ite & orate Dominum pro me, & pro reliquis Israel & Iuda, super vniuersis sermonibus libri istius, qui repertus est: magnus enim furor Dominini stillauit super nos, &c. Sic & filij Israel perturbati propter dedecus, & notam generi suo inustam, scypho Iosephi in Biniamin fratris sarcinis inuento, sciderunt vestimenta sua. Vestes etiam scindunt suas Barnabas & Paulus ex perturbatione, quòd le præter fas pro diis coli animaduerterent. Sic turba Iudæorum vestibus scissis & proiectis, puluerem in aëra iactabant; blasphemiæ damnantes Paulum, & detestati. quanquam iniquè tamen ex more gestus imbatur. Est etiam vestium scissio aliquando pœnitentiæ signum exterius, S. S. E. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.

Vestem deferere, signum est præcipitis atque impotentis fugæ, animumque vehementi turbatum metu arguit, S. S. E. Et robustus corde, &c. &, Qui in agro est, non reuertatur retrò tollere vestimentum suum. &, Iuuenis ille qui sequebatur Iesum amictus sindone, super nudum, cùm teneretur, reiecta sindone, nudus profugit.

Præcinctæ vestes, promptum, paratum, expeditumq; ad agendum significant hominem, S. S. E. Et vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti auro obrizo. Et Deus, qui præcinxit me virtute. &, Sint lumbi vestri præcincti. &, Præcingere, & calcia te caligas tuas. Vestes non exuere, vigilantiam & studium, atque curam erga susceptum negotium indicat, S. S. E. Ego autem & fratres mei, & pueri mei, & custodes, qui erant post me, non deponebamus vestimenta nostra, vnusquisque tantùm nudabatur ad baptismum.

Vestiri & nudari symbolicòs consuetudinem diffuetudinemq; significat, & variorum morum vsum, S. S. E. Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. &, Induimini Dominũ nostrum Iesum Christum; satagite per bonam cõuersationem vt induamini eum.

Nonnunquam ex forma & genere vestium munus & officium personæ cognoscitur, S. S. E. Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense anno 160. quo vestitu Sacerdos indicatur.

Vestes præscindere alicui, genus fuit contumeliæ & ignominiæ grauissimum, S. S. E. Igitur Hanon pueros Dauid deraſit & decaluauit. Et præscidit tunicas eorũ à natibus vsque ad pedes. Ad hoc genus illud spectat: Et magistratus scissis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cædi.

Vestes cruentatæ vulnera arguunt eorum ipsorum, à quibus gestantur, S. S. E. Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt sanguine, cumque non possent, tenuerunt lacinias suas.

Vestes proprias alicui prætereunti sternere, summi honoris ac maximæ obseruationis argumentum est. Id quod Christo regi susceptо à Ierosolymitana gẽte præstitum Euangelistæ describunt.

Vestitum esse & compositum, sanam mentem indicat, in eo, qui antea insaniebat, & dæmoniis actus nudus agebat. Huiusmodi argumento furiosissimus ille dæmoniacus antea, liberatus probabatur iis, quibus notus erat.

Vestitum & calciatum aliquem arripi, furiosum indignationis impetum in eo arguit, à quo iubetur arripi, S. S. E. Et confestim viri illi vincti cum braccis suis, & tiaris, & calciamentis, & vestibus missi sunt in medio fornacis ignis ardentis.

Velatum esse facie, cæcitatem, & cognitionis, ac mentis turbationem significat, ex D. Pauli interpretatione & longa expositione, in Epistola ad Corinth.

Sinus vestis super faciem mulieris impositæ, habitus est prostitutæ & impudicæ fœminæ, S. S. E. Ecce ego ad te, dicit Dominus, & reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam Gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam.

GESTAMINA VT ARMA, &c.

VNCTIO.

BAcvlvs à iuuene gestatus paupertatem & conditionem tenuem arguit, S. S. E. In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc regredior cum duabus turmis. Senex verò baculum gestans, longam vitam & placidam senectam significat, S. S. E. Adhuc habitabunt senes, & anus in plateis Ierusalem, & vir baculus in manu eius, præ multitudine dierum.

Armatum esse ex verbo חלץ Hebraico expeditionẽ ad rem gerendam significat, S. S. E. Filij Iuda portantes clypeum & hastam sex millia octingenti expediti ad prælium.

Vnctum esse, eorum est, qui in dignitate vel regia, vel sacerdotali constituti sunt, S. S. E. Si Sacerdos qui vnctus est peccauerit. Et filij Aaron, & qui vncti sunt. &, Cras mittam ad te virum, de tribu Beniamin; vnges eum ducem super populum meum Israel. &, Inueni Dauid seruum meum, oleo sancto meo vnxi eum. Et spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me.

Est & alia priuatorum hominum vnctio, quæ lætitiam, delitias, voluptatemque significat & indicat. S. S. E. Lauare igitur & vngere & induere cultioribus vestimentis. &, Laui te, & vnxi te oleo. &, Tu autem cùm ieiunas, vnge oleo caput tuum. &, Oliuas plantabis, & non vngeris oleo.

Medicamentorum genus etiam est olei vnctio, magis à Deo ex ritu, cæremonia & significatione, quàm ex natura efficax, S. S. E. Et vngebant oleo multos ægros, & sanabantur. Quod apud Iacobum legimus de sacramento vnctionis, aliàs explicabimus.

CORONA.

CORONA gloriæ plerumque index est eorum, qui propter dignitatem aut res præclarè gestas insignitur, S. S. E. Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. &, In humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi? Et posuerunt in capite eius coronam de lapide preciosо.

Sed aliquando vitiosam & voluptatibus deditam vitam corona arguit. Solebant enim in conuiuiis coronis & vnguentis vti antiqui, S. S. E. Væ coronæ superbiæ, ebrijs Ephraim.

SCEPTRVM.

SCEPTRVM extendere, annuentis regis habitus est, S. S. E. At ille ex more sceptrum aureum prætendit manu. quo signum clementiæ monstrabatur.

GLADIVS.

GLADII euaginatio aut etiam vibratio, vltionis & vindictæ minas significat, atque etiam terrorem illis, in quos vibratur, incutiendum, S. S. E. Euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea. Et gladium suum vibrabit. &, Cùm volare cœperit gladius mens super facies eorum: & obstupescent repente singuli pro anima sua, in die ruinæ suæ.

VEXILLVM vel SIGNVM.

VEXILLVM vel signum in altum sublatum, conuocationem significat, S. S. E. Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas, leuate signum in Sion. &, Leuate signum in terra, clangite buccina in nonnibus. Vexillum super muros statutũ victoriæ signum est, S. S. E.

S. S. E. Super muros Babylonis leuate signum, augete custodiam, leuate custodes, præparate insidias, &c.

TVBA.

TVBÆ sonitum vel clangorem non audire, à bello procul esse significat. vt, Ad terram Ægypti pergemus, vbi bellum non videbimus, & clangorem tubæ non audiemus.

CRVX.

CRVCEM baiulare aliquem, ignominiæ & periculi subeundi signum est: isque dicitur crucem suam tollere, qui deliberato animo sese mortis etiam ignominiosæ periculo, propter aliquam causam, constanter obiicit. vt, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

TENTORIVM.

TENTORIVM fixum, ducem aut imperatorem bellum deliberato animo suscipientem & inferentem loco alicui indicat. vt, Ecce ego mittam & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum, & ponam thronum, Hebraicè tentorium eius, super lapides istos, quos abscondi. Et statuet solium suum super eos, venientisque percutiet terram, &c.

CLAMOR.

CLAMOR in montibus editus, longiùs auditur, atque ad hanc significationẽ illud spectat: Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem. Sic etiam apud Ieremiam: Hæc dicit Dominus, Vox in excelso audita est lamentationis, luctus & fletus Rachel.

Aliquando congregandi populi causa, in montibus clamatur, S. S. E. Annuntiate in Iudah, & in Ierusalem auditum facite, loquimini & canite tuba in terra.

Clamor in domibus ipsis turbationem subitam ex repentina calamitate & miseria ortam arguit, S. S. E. Audiatur clamor de domibus eorum: adduces enim super eos latronem repentè.

FREMITVS.

FREMITVS & vox vehemens atque magna, alacrem fortemque in bello animum indicat, S. S. E. Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum: vociferabitur & clamabit, super inimicos suos confortabitur. Indignationem præterea & zelum atque vltionis cupiditatem ostendit fremitus in eo à quo editur, S. S. E. Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo suo dabit vocem suam, rugiens rugiet super decorem suum.

GEMITVS.

GEMITVS oppressorum est, S. S. E. Cùm impij sumpserint principatum, gemet populus. &, Non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnusquisque gemet ad fratrem suum. &, Vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. &, Miles captiuus abductus est, & ancillæ eius minabantur, gementes vt columbæ.

Est etiam pœnitentiæ comes gemitus, sed aliquando nimium seræ, S. S. E. Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnes tuas & corpus tuum.

Gemunt etiam ij, qui inuiti aliquid agunt, S. S. E. Vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes, hoc enim non expedit vobis.

Præterea gemitus in bello necem & stragem arguũt occisorum, S. S. E. Nunquid non à sonitu ruinę tuæ & gemitu interfectorum tuorum cõmouebuntur insulæ? Et gement gemitibus interfecti, coram facie eius.

FLERE, FLETVS, PLANCTVS.

FLETVS mœstitiæ & desiderij magni erga rem charam index est, S. S. E. Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus dum recordaremur tui Sion. &, Recedite à me, amarè flebo, nolite incumbere vt consolemini me, super vastitatem filiæ populi mei. Atque ita in filiorum, aut aliàs charissimorum capitum desiderio fletus mentio fit.

Sed etiam ex lætitia subita impotẽtiq. animi gaudio fletus erumpit, S. S. E. In diebus illis & in tempore illo venient filij Israel, & filij Iuda simul ambulantes & flentes properabunt, & Dominum Deum suum quærent. Hoc modo Ioseph ex subita & magna lætitia agnitis fratribus, fratres autem ex lætitia simul & pœnitentia simul fleuisse accepimus, S. S. E. Cumque amplexatus recidisset super collum Beniamin fleuit, illo quoque flente super collum eius, &c.

Planctus calamitatem vel priuatam vel publicam arguit, aut desiderium personæ charissimæ vel benemerentis, S. S. E. Celebrauerunt exequias planctu magno atque vehemente. Et completi sunt dies planctus lugentium Mosen. &, Conuertisti planctum meum in gaudium mihi. illud verò ad publicæ calamitatis planctum indicandum facit. Vox clamoris de Horonaim, vastitas & contritio magna.

LÆTITIA, EXVLTATIO.

LÆTITIA, cùm ad cælum & terram, atque ad inanimatas res refertur, roris, & fructuum felicitatem, vbertatemque maximam indicat, atque allegoricos diuini spiritus gratiam abundanter hominibus communicatam, S. S. E. Laudate cæli, quoniam misericordiam fecit Dominus, iubilate extrema terræ, resonate montes laudationem saltus, & omne lignum eius, quoniam redemit Dominus Iacob, & Israel gloriabitur. &, Lætentur cæli, & exultet terra, commoueatur mare & plenitudo eius, gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt. Nam de hominum lætitia, satis, abundeque in libro de Arcano sermone est explicatum.

Lætificare aliquem, est voti cõpotem efficere, S. S. E. Exaltasti dexteram deprimentium eum, lætificasti omnes inimicos eius.

Exultare eorum est, quibus magnum aliquod beneficium diuinitus contigit, vel votum ex animi sententia cessit, S. S. E. Exultauit cor meum in Domino: & exaltatum est cor meum in Deo meo. &, Lætabor & exultabo in te. &, Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.

LAVDARE, LAVS, BEATIFICATIO.

LAVDATIO aut ab aliquo beneficiis affecto proficiscitur, atque ita vox est, & oratio mentis gratulantis, S. S. E. In medio Ecclesiæ laudabo te. Qui timetis Dominum, laudate eum. Vniuersum semen Iacob glorificate eum. Laudabunt Dominũ, qui requirunt eum: viuent corda eorum in sæculum. &, Lauda habitatio Sion. Aut etiam alienæ virtutis, probitatis vel felicitatis testimonium ac prædicatio laus est, S. S. E. Et nuntiauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eum. &, Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suę. Et laudet te alienus, & non os tuum. &, Laudaui magis mortuos quam viuentes. &, Beatos vos dicent omnes Gentes, eritis enim vos terra desiderabilis. &, Beatam me dicent omnes generationes.

CANTVS, CANERE.

CANTVS lætum affectum plerumque significat, & ad laudationem non rarò refertur: est enim eorum, qui vel beneficio affecti sunt, vel aliàs voti compotes euasere, S. S. E. Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi. Et misericordias Domini in æternum cantabo. Et psalmos nostros cantabimus in domo Domini.

Solet etiam mœstitiæ depulsæ, gaudiique succedentis cantus esse testis, S. S. E. Et nunc qui redempti sunt à Domino, reuertentur & venient in Sion laudantes, Hebraicè canentes, & lætitia sempiterna super capita eorum. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra Ægypti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diffamatio

Nonnunquam verò cantus in alicuius opprobrium, ignominiam, vituperationem que initur, & idem est, quod fabula aut libellus infamiæ apud Latinos, S. S. E.

Psal 68.13 Thren.3.63.

In me psallebant qui bibebant vinum, S. S. E. Sessionem eorum & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.

Cornv sonare.

Belli indicatio.

Cornv vel buccina sonans excitationem & hominum conuocationem ad bellum, præsertim significat; quanquam & aliis etiam nominibus cornu sonatur: veruntamen semper monendi causa, S. S. E. Leuate signum in terra, clangite buccina in montibus, sanctificate super eam gentes: annuntiate contra illam

Ierem.51.27

Ezech.33.3

regibus. Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiauerit populo, &c.

Laborare.

Oppressio. Difficultas.

Laborandi verbo & similitudine magnam oppressionem aut difficillimum opus & onus aliquando significant sacræ literæ, S. S. E. Dico vobis, quid fecerint nobis Syri, sciunt quòd fame laboremus. Et laboraui in gemitu meo. Et frustrà laborauit, nullo timore cogente. Et facta sunt mihi molesta, laborau sustinens. Illud autem magno mysterio à Christo Domino pronuntiatum grauissimum peccatorum pondus significat, quo filij Adæ miserè vrgentur. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.

4.Reg.7.12 Psal.6.7. Iob.39.19. Isai.1.14. Molestia. Peccata. Matt.11.28

Dolere.

Affectus grauissimus

Dolet aliquis vel suam vel alienam vicem; estq. grauissimus affectus dolor à corpore ad animum similitudine translata, S.S.E. Non est qui vicem meam doleat, hoc est, qui res meas curet bono studio. &, Doleo super te frater mi Ionathan.

1.Reg.11.2 2.Reg.1.26

Animi demissio.

Est autem dolor parturientis magnus, & periculo proximus, isque affectus in similitudinem adductus, animi demissionem & consilij inopiam ferè significat, S. S. E. Quasi parturiens dolebunt. &, Ibi dolores vt parturientis. In vniuersum autem dolor magnum & difficilem laborem arguit.

Isai.13.8 Psal.47.7.

Mors.

Insania. Perturbatio.

Mortis significationes in libro de Arcano sermone docuimus: ad hanc verò quam nunc sequimur rationem, illud obseruari operæpretium fuerit, mortis similitudine insaniæ affectum & animi perturbationem vehementem significari, S. S. E. Impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.

Isai.59.10.

DE ACTIONIBVS.

Actiones etiam ad exteriorem vel personam, vel rem transeuntes sua significatione non carent, quarum genera quædam breuiter exponemus, quibus aliorum etiam rationes cognosci possint.

Ligare, Involvere

Difficultas. Impedimentum. Rom.3.13

Ligatio impedimentum arguit; non enim si quis ligetur, procedere potest, aut ex animi sententia ambulare, S. S. E. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula: & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum.

Absconsio. Custodia.

Res etiam ligantur ad conseruationem & absconsionem, siue custodiam; in chartis enim aut aliàs in tela vel alio inuolucro colligari solent, quæ

Ose.13.12.

chara sunt, & ad custodiam seponuntur, S. S. E. Colligata est iniquitas Ephraim, & absconditi est peccatum eius. Inuolui autem solent res, quæ aliò asportandæ

Spoliatio.

sunt, atque ciusmodi similitudine actionis spoliationem & prædam actam interpretamur, S.S.E. Et amicietur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo, & egredietur inde in pace.

Ier. 43.13.

Molere.

Molere captiuorum & seruorum est, eamque

Isai.47.2.

vitæ conditionem arguit, S. S. E. Tolle molam & molere farinam. Sic etiam Samson in carcere molebat. Et duæ erunt molentes in mola, vna assumetur & altera relinquetur.

Iud.16.21. Matth.24

Effvndere vel Diffvndere.

Copiæ abundantiaq. signũ est effusio siue diffusio, eandemq. rem significat, siue in bonum siue in malum, S. S. E. Effundam spiritum meum super omnem carnem. &, Diffusa est gratia in labiis tuis. &, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctũ, qui datus est nobis. &, Effuderunt sanguinem eorum in circuitu Ierusalem. &, Effunde super eos iram tuam.

Ioel.2.28. Psal.44.3. Rom.5.5. Psal.78.4

Insvfflare.

Insvfflare in alium virtutis communicatæ signum est: Sic enim naturæ humanæ mentem cognitionis & virtutis compotem à Deo donatam fuisse legimus. vt, Insperauit in faciem eius spiraculum vitæ. Et Christus virtutẽ, facultatem, & auctoritatem magnam, Spiritus etiam sancti communicationem ad ministerium obeundum opportunam tradidisse dicitur huiusmodi actione, S. S. E. Hoc cùm dixisset, insufflauit, & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.

Virtus et inuentio Gen.2.7. Ioan.20.

Concvlcare.

Concvlcantvr ea, quæ vel subiguntur & domantur, vel contemnuntur, atque damnantur, vt inutilia, S. S. E. Pedibus conculcabitur corona superbiæ ebriorum Ephraim. Et nolite mittere margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas, & conuersi dirumpant vos.

Pedes. Contemptio. Ose.5.11. Matth.7.6

Qværere.

Qværi aliquam rem, nec reperiri tamen, idem significat quod non extare ac periisse, S. S. E. In mihilum redigam te, & non eris, & requisita non inuenieris.

Ezec.28.19.

Tenere siue Apprehendere.

Tenere siue apprehendere ex verbo Græco κρατεῖν, propriè ad vim allatam significandam dicitur, S. S. E. Egressus autem seruus ille, inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum, &c.

Matth.18.28

Tangere.

Tangere aliquem ad animationem & metus ac pauoris ademptionem, denique ad virtutis instaurationem pertinet, S. S. E. Et audientes discipuli cecidерunt in faciem suam, & timuerunt valde, & accessit Iesus, & tetigit eos, dicens: Surgite, & nolite timere.

Attactus. Resurrectio Matth.17.6

Ferire.

Ferire alapis aliquem, grauissimæ contumeliæ genus est, S. S. E. Ideo etiam bis à Iohanne Euangelista in historia passionis Domini notatur.

Iniuria. Iohan.18.22. 19.3

Cvratio & sanatio.

Peccatorvm remissionem & condonationem sanandi verbis & curandi, facer sermo significat. Est enim grauissima animorum ægritudo peccatum, & quæ ad interitum deducat. Imò quod magis formidandum sit, est interitus ipse, S. S. E. Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras.

Remissio. Venia. Psal.102.3. Ier.3.14. Ose.14.5. Matth.13.15. Iohan.12.40. Act.28.27.

Abscondere, Abscondi, Latere.

Absconderе se, aut latere, fallendi studiũ animumque significat, S. S. E. Et abscondit se Adam & uxor eius à facie Domini, in medio ligni paradisi. &, Vocem tuam audiui in paradiso, & timui eò quòd nudus essem, & abscondi me. Et panis absconditus suauior. &, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.

Fallere. Dissimulatio. Gen.3.8. 10. Prou.28.13.

Est etiam insidias parantium abscondere & abscondi, S. S. E. Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustrà. Et captio quam abscondit, apprehendat eum. Et abscondерunt superbi laqueum mihi.

Insidiæ. Psal.9.30. 139.3. 140.6.

Est etiam abscondere rem aliquam vel charam vel sanctam,

Res chara.

sanctam vel secretam nec omnibus communem, sed

Psal.30.20

quibusdam paratam seruare, S.S.E. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te! Et non abscondi misericordiam tuam, &

Psal.30.39

veritatem tuam à consilio multo. Atque ad hanc sententiam omnis ferè ratio thesaurorum, & aliarum rerum absconditarum refertur, S. S. E. Dabo tibi thesauros absconditos & arcana secretorum, &c.

Isai.45.3.

Obseruantia.

Iuuenes præsentibus senibus absconditi, honoris ac obseruantiæ & reuerentiæ significationẽ exhibet. S.S.E.

Iob.29.8.

Videbant me iuuenes, & absconditi erant: & senes assurgentes stabant mihi.

Relinqvere

Studium.

Relinqvere rem aliquam aliàs non negligendam, siue opus inceptum, cogitationem aliò traductam indicat, magno studio adiuncto & celeritatis cura. Sic enim Samaritis illa fœmina, relicta hydria, in vrbem cucurrisse describitur, magna cupiditate nuntiandæ Christi magnitudinis.

Ioan.4.28

Dvcere.

Doctrina. Disciplina. Luc.6.

Dvcere propriè ducum est, sed transfertur ad præceptores & magistros, S.S.E. Nunquid potest cæcus cæcum ducere?

Capi. Vinci. Mor.14.44 Matt.10.18 Iob.12.18.

Est etiam captorum, vinctorum, & damnatorũ duci, S. S. E. Tenete eum, & ducite cautè. Et ad reges ducemini propter me. Et alius te cinget, & ducet quò volet.

Scribere.

Affirmatio. Computatio. Ioh.44.5. Phil.4.3. 2.Tess.3.17.

Scribere manu propria, affirmantium & computantium est, S. S. E. Iste dicet, Domini ego sum. Et ille vocabit in nomine Iacob, & hic scribet manu sua Domino. &, Ego Paulus scripsi manu mea. &, Salutatio mea manu Pauli.

Ædificare.

Securitas. Ezec.28.26

Ædificare & plantare pacis, securitatis & quietis cogitationem indicat, S. S. E. Et habitabunt in ea securi, & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter.

Conditionvm habitvs.

Sunt etiam & in hominum conditionibus habituum obseruationes quædam illustres, magnæque significationis, ad scripturarum cognoscendam sententiam, quas suis in locis obseruare, fuerit oportunum. vt si rex sedens describatur, regia auctoritate, atque munere suo fungi cognoscitur. Sic etiam præceptor sedens aut stans; magister os aperiens. Quorum plurima & varia exempla cùm sint, nos quædam certa genera tantùm subiiciemus; ex quibus aliorum in suis ordinibus ratio, per similitudinem aut collationem explicetur.

Ivventvs.

Tranquillitat. Ier.31.13.

Vt iuuentus læta, quæ publicæ rei tranquillitatẽ & felicitatem indicat, S.S.E. Tũc lætabitur virgo in choro, iuuenes & senes simul. Et cõuertam luctum eorum in

Psal.67.26

gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo. Et præuenerunt principes cõiuncti psallentibus in medio iuuẽcularum tympanistriarum. Contra verò iuuenes lętitia carentes rerum perturbationem, & miserum

Turbatio Reipub. Thren.5.14

statum indicant, S. S. E. Senes defecerunt de portis, & iuuenes de choro psallentium.

Sacerdos.

Felicitat. Ier.31.14.

Sacerdos bene habens & lætus, felicem rerum cõstitutionem securumq. tempus & gratia Dei abundantem Ecclesiam mystice indicat, S.S.E. Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine, & populus meus bonis meis adimplebitur.

Captivi.

Migratio. Abductio. Ier.46.18.

Captivi & migrantes siue abducti à victoribus in aliam regionem certos habitus & vestes, & supellectilem habent, S.S.E. Vasa transmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti.

Animantivm habitvs.

In cæteris etiam, præter hominem, animantibus, suos habitus variarum affectionum indices, notari obseruariq́ue solent: quos eadem quoque ratione cognitu dignos arbitramur. Nihil enim est in sacris libris vel minimum descriptum, quod vel significatione careat certa, vel diligentem cognitionem à lectoribus studiosis non requirat. Huius igitur generis quædam à nobis obseruata capita breuibus exponemus exemplis.

Avis.

Celeritas. Diligentia. Isai.31.5

Aves volantes celeritatem, diligentiam & attentionem docent, ex qua similitudine illud scriptum est: Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalem, protegens & liberans, transiens & saluans.

Vastatio. Ierem.4.10.

Aues liberè vagantes, & temerè prouolantes, vastationem locorum arguunt, S.S.E. Intuitus sum, & non erat homo, & omne volatile cæli recessit.

Hostes. Ier.12.20

Aues & feræ cadauera lacerantes, hostium grauissimorum, & nocentissimorum imaginem præbent, S.S.E. Nunquid auis discolor hæreditas mea mihi? Nunquid auis tincta, per totum? Venite & congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad deuorandum.

Bos, Asinvs.

Fœmilitas. Isai.32.20

Bos & asinus in segetem immissus, agrorum luxuriem & anni felicitatem, terræque fertilitatem significat, S.S.E. Beati, qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini.

Canis.

Speculator. Impobus.

Canis vigiliam & custodiam significat, vt in Arcano sermone docuimus. Quam ob rem canis mutus Propheta & Sacerdote eũ qui officio suo deest, descriptione appositа, indicat, S.S.E. Speculatores eius cęci om

Isai.56.10.

nes nescierũt vniuersi, canes muti non valentes latrare.

Feræ.

Hostis crudelis. Ier.4.10.

Feræ cadauera lacerantes, hostes crudelissimos bello infestos indicant, S. S. E. Venite, congregamini omnes bestiæ terræ, properate ad deuorandum.

Colvber, Draco, &c. eius generis.

Ariditas. Vastatio.

Colvbri quiescẽtes loci ipsius tum vastitatem, tum etiam ariditatem & siccitatem intemperatam arguunt. Etenim hoc genus arida & inhospita loca amat,

Isai.35.7.

S. S. E. In cubilibus, in quibus prius habitabant dracones, orietur viror calami ac iunci. Et erit Asor in habitaculum draconum deserta vsque in æternum, non

Ier.49.33.

manebit in ea vir, &c.

Securitas.

Coluber innocens, securitatem & felicitatem indicat, S. S. E. Serpenti puluis panis eius, non nocebunt,

Isai.65.25.

neque occident in omni monte sancto meo.

DE RERVM ALIARVM HABITV.

Multi etiam in rebus iis, quæ secundùm naturam existunt & fiunt, habitus spectantur, siue id genus habitudines dicere malumus, quarum diligens obseruatio plurimum ad scripturarum sententiam expendendã atque explicandam afferre potest adiumenti. Earum autem nos summa quædam capita certis exemplis illustrata indicabimus, satis vt arbitramur, ad eiusmodi genus omne ex nostrarum collatione obseruationum cognoscendum, lucis allatura.

Cælvm.

Timor. Terror. Perturbatio. Isai.13.10

Cæli commotio & turbatio timorem & terrorem, dolorem, calamitatem etiam, & animorum perturbationem affert, idque eiusmodi descriptiones significant, S. S. E. Quoniam stellæ cæli, & splendor earum non expandent lumen suum. Obtenebratus est Sol in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sol in ortu suo,& Luna non splendebit in lumine suo. *Isai. 50.3.*
&, Induam cælos tenebris,& saccum ponam vestimentum eorum. Et aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihili; & cælos, & non erat lux in eis. Et lugebit omnis terra, & mœrebunt cæli desuper, eò quòd locutus sum; cogitaui & non pœnituit me, & operiam cùm extinctus fueris, cælos, & nigrescere faciam stellas eius: Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen suum, omnia luminaria cæli mœrere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus. Et à facie eius contremuit terra, & cæli moti sunt; Sol & Luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum.
Ierem. 4. 20
Ibidem. 8.
Ezech. 32.7
Ioel. 2.9

Cælorum concitatio & perturbatio, atque, vt ita interpretemur, desolatio, magnam Dei indignationem significat, ob improborum hominum stultissima consilia & opera, S.S.E. Obstupescite cæli super hoc, & portæ eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus,me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.
Indignatio Dei.
Ier. 2. 12.

Cæli & terræ cantus lætitiam summam significat, S.S.E. Laudate cæli, & exulta terra, iubilate montes laudem, quia consolatus est Dominus populum suum. Et laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia quæ in eis sunt, quia ab Aquilone venient ei prædones, ait Dominus.
Lætitia. Maximæ laudis.
Isai. 49. 13.
Ier. 51. 48.

SOL.

SOLIS obtenebratio, obscuratio vel denigratio, maximam miseriam, calamitatem, atque etiam Dei iram, indignationemque aut vltionem etiam prodit, idque perpetuum multis exemplis obseruatur, S.S.E. Erubescet Luna, & confundetur Sol cùm regnauerit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem. Sol ante tempus occidens,festinam & præmaturam calamitatem significat & portendit, S.S.E. Defecit anima eius, occidit ei Sol,cùm adhuc esset dies, confusa est,& erubuit:eodem modo de Lunæ & stellarum obtenebratione est exponendum.
Calamitas. Indignatio. Vltio.
Isai. 24. 23.
Calamitas festina.
Ier. 15. 9.

TERRA.

TERRÆ motus terrorem,perturbationem & calamitatem grauissimam ostendit. Quia in die illa erit commotio magna super terram Israel, & cómouebuntur à facie mea pisces maris, & volucres cæli & bestiæ agri, &c.
Terror. Calamitas.
Ezec. 38. 19

Terra tenebrosa, quam interpres vetus serotinam vocat, inutilem rem & abiectione dignam significat, S.S.E. Nunquid solitudo factus sum Israeli aut terra serotina? Terra lugens ærumnam, pressuram & afflictionem ostendit, S.S.E. Lugebit terra,& mœrebunt cæli desuper.
Inutilis res.
Ier. 2. 31.
Aerumna. Pressura.
Ier. 4. 28.

Sic etiam terra exinanita vastationé & desolationem arguit, S.S.E. Vsque quo lugebit terra, & herba omnis regionis siccabitur, propter malitiá habitantium in ea?
Vastatio.
Ier. 12. 4.

Terra culta & exercitata pacem & securitatem indicat, S.S.E. Adhuc plantabis vineas in monte Samariæ, plantabunt plantantes.
Pax. Securitas.
Ier. 31. 5.

Terræ cantus vel laudatio vel iubilatio,lætitiam magnam, publicamque indicat, S.S.E. Laudate cæli & exulta terra, iubilate montes, & laudabunt super Babylonem cæli & terra, & omnia,quæ in eis sunt.
Lætitia publica.
Isai. 49. 13.
Ier. 51. 48.

ALTITVDO.

ALTITVDO maximè conspicua est hominum oculis longiusque prospicitur. Quam ob rem Aman grauissimæ ignominiæ causa crucem quinquaginta cubitis altam Mardochæo vehementer inuiso parasse dictus est. Et lignum quod parauerat Mardochæo, qui locutus est pro rege, stat in domo Aman habens altitudinis quinquaginta cubitos.
Conspicuitas.
Esther. 7. 9.

MANE, DIES, MERIDIES, VESPER.

TEMPORIS aut horarum obseruatio in rebus agendis, certam etiam significationem indicat, nec à doctrinæ sacræ studiosis negligendam. Namque res aut actiones summo manè initæ diligentiam, curam & animi propensionem studiosam arguunt, S.S.E. Verùm tamen diluculo surgentes corruperunt omnes cogitationes suas.
Mane. Studium. Cura. *Sophon. 3. 7.*

In die aliquid fieri, est manifestè & sine occultatione, atque etiam sine vllo metu fieri, S.S.E. Et in Memphis angustiæ quotidianæ, Hebraicè legimus,in die.
Dies. *Exod. 5. 14.* *Ezechiel. 30.*

Sic etiam Meridies claram lucem & maximam significat, qua videlicet nulla maior secundùm naturam, contingere potest; vnde magnæ perturbationis & cæcitatis argumentú est, si quis in meridie lucem desideret, S.S.E. Per diem incurrent in tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Et impegimus in meridie quasi in tenebris. &, Pone quasi noctem vmbram tuam in meridie.
Iob. 5. 14. *Ioel. 2. 10.* *Deut. 28. 29.*

Est etiam meridies æstus diurni medium & feruentissimum tempus, quod tamen spacium habet in hac ratione obseruatum: namque ante & post meridiem ipsum meridianus æstus est, S.S.E. Indica mihi ô quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.
Æstus. *Cant. 1. 6.*

Meridie etiam res acta apertissimè, palam, & sine vllis insidiis aut stratagematis acta cognoscitur, S.S.E. Induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie. Vesper hominibus & animátibus mitionibus finis diurni laboris, & exercitationis, initiumque quietis & recreationis est: sæuioribus autem feris cursus & prædæ quærendæ initium affert, S.S.E. Exibit homo ad opus suum,& ad operationē suam vsque ad vesperam. Et lupus ad vesperam vastauit eos. Et conuertentur ad vesperam, & famem patientur vt canes. Est etiam vespertina hora ægrotantibus & vulneratis maximè incommoda, quam ob rem multi eo tempore moriuntur, aut etiam noctu, S.S.E. Rex Israel stabat in curru suo,& mortuus est vespere. Et mortua est vxor mea vespere.
Quies. Recreatio. Exercitatio. *Ier. 15. 8.* *Psal. 103. 23.* *Ierem. 6. 4.* *Esther. 2. 14.* *Exod. 12. 6.*

NOX.

NOCTV nihil geri potest commodè: est enim nox ad offendicula, casus & ruinas, & ad furta, adulteria, ciuismodique vitiosas & criminosas actiones, quæ opera tenebrarum dicuntur, oportuna, S.S.E. Et corrues hodie, & corruet etiam Prophetа tecum nocte. &, Dixi, Forsitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delitiis meis.
Crimina. Vitia. *Ioh. 9. 4.* *Prou. 7. 9.*

Ad animorú verò cogitationes,ad cõtemplationes & sacras precationes ac gratiarú actiones priuatè ineundas oportunum tempus nox est à diurnis curis mentem semota. Ideò frequens in huiusmodi actionibus, noctis mentio est. vt, In die mandabit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius. &, Memor fui nocte nominis tui Domine, & custodiui legem tuam.
Meditatio. Contemplatio. *Psal. 41. 9.* *Psal. 118. 55.*

AQVA.

AQVÆ amaræ calamitatem significant, & æruminam maximam, S.S.E. Dominus Deus noster fiiere nos fecit, & potum dedit nobis aquam fellis.
Afflictio. Miseria. *Ier. 8. 14.* Tribulatio.

Aquæ mentientes auxilij expectati defectum, S.S.E. Et plaga mea desperabilis renuit curari, facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.
Quies. Recreatio. Exercitatio. *Ier. 15. 18.*

Aquæ super ariditatem effusæ, exspectatum, optatum, oportunumque auxilium significant, S.S.E. Effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam. atque hæc ratio altiorem etiam interpretationem requirit.
Ioel. 2. 19. *Isai. 44. 3.*

FLVVIVS.

FLVVIORVM & montium mutatio, magnam rerum mutationem & renouationem ostendit & significat, S.S.E. Desertos faciá colles, & omne gramé eorum exsiccabo,& ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam. Fluuius inundans copiam & celeritatem, aliquando etiam impetum vehementissimum significat, S.S.E. Ecce ego declinabo super eam quasi fluuium pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam fugetis. Et cùm venerit quasi fluuius violentus, quem spiritus Domini cogit.
Abundantia. Celeritas. *Isai. 66. 12.* Impetus. *Isai. 59. 19.*

Fluminum arefactio vastationem & excisionem fert, S.S.E. Qui dico profundo, Desolare,& flumina tua arefaciam.
Vastatio. *Isai. 44. 26.*

MONS.

MONTIVM mutatio, aut aliàs alteratio, magnam rerum turbationem, mutationem siue renouationem ostendit, S.S.E. Desertos faciam montes & colles, & omne gramen eorum exsiccabo, & ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam. De montibus clamor auditur longiùs, S.S.E. Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem, annuntiantis bonum, prædicantis salutem. & Hæc dicit Dominus, Vox in excelso audita est lamentationis luctus & fletus, Rahel plorantis filios suos.
Mutatio rerum. *Isai. 42. 15.* *Isai. 52. 7.* *Ier. 31. 15.*

NVBES.

NVBES inter cælum & terram medium locum sortitæ,mobiles sunt,& variarum in orbe efficientiarú administræ, sunt Dei currus, sunt aquarum grandinis & nebularum,aliarumque rerum receptacula, & velut armaria. Quam ob rem plurima in nubibus acta diuinæ & præsentiæ & prouidétiæ argumento sunt, S.S.E. Date gloriam Deo super Israel: magnificentia eius & virtus eius in nubibus. Ex hac autem ratione Christus Iesus diuinitatem & potestatem suam doctis in scripturarum lectione hominibus, quamuis maleuolis latenter insinuabat. Et videbitis Filium hominis venientem in nubibus cæli. Eadem etiam diuinitas & dignitas Christi, tribus illis testibus est confirmata, in quorum conspectu est facta nubes lucida obumbrans eum, & vox de nube audita est, dicens: Hic est filius meus dilectus. Præterea etiam idem apud omnes vndecim probatum est Christo in cælos ascendente, & illis videntibus nube suscepto.
Diuinitas. *Psal. 67. 35.* *Matt. 24. 62.* *Luc. 9. 34.* *Act. 1. 9.*

VENTVS.

VENTVS validus vim magnam, insuperabilem, & vndequaque plenam ostendit, S.S.E. In tempore illo dicetur populo huic Ierusalem, Ventus vrens in viis, quæ sunt in deserto, viæ filiæ populi mei, non ad ventilandum, & ad purgandum spiritus plenus ex his veniet mihi, &c.
Vis magna *Ier. 4. 11.*

IGNIS.

IGNEM excitare & scintillas, hac imagine actionis, irritatio & excitatio iræ, atque offensio maxima erga aliquem, indicatur, S.S.E. Ecce vos omnes accendentes ignem,accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis. &, In igne fusoris mei sufflabo in te.
Offensio. Irritatio. *Isai. 50. 11.* *Ezech. 21. 30.*

Ignis in spinis celerrima vis est, & citissimam consumptionem efficit, atque idem in translatione significatur, S.S.E. Et exarserunt sicut ignis in spinis.
Celeritas conficiendi. *Psal. 117. 12.*

MARE.

MARE rugiens & sonans, terrorem incutit audientibus, maxime iis, quibus vel tempestatem vel inundationem minatur, S.S.E. Et sonabit super eum in die illa, sicut sonitus maris: aspiciemus in terram, & ecce tenebræ tribulationis.
Terror. *Isai. 5. 30.*

METALLA.

METALLORVM immutatio in melius, magnæ felicitatis tempora significat, S.S.E. Pro ære adferam aurum; & pro ferro, adferam argentum; & pro lignis, æs; & pro lapidibus, ferrum.
Felicitas. *Isai. 60. 17.*

Argentum, æs, cuprum impura perditos mores similitudine indicant, S.S.E. Omnes principes declinantes, ambulantes, fraudulenter, vt æs & ferrum vniuersi corrupti sunt: Defecit sufflatorium in igne, consumptum est plumbum, frustrà conflauit conflator; malitiæ enim eorum non sunt consumptæ.
Peruersitas. Corruptio. *Ierem. 6. 28.*

Ferrei vectes confracti expugnationem absolutam ostendunt, S.S.E. Ego ante te ibo,& glorioso terræ humiliabo: portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.
Expugnatio. *Isai. 45. 2.*

DE HABITV EORVM, QVÆ AD REM RVSTICAM PERTINENT.

AGRI neglecti & inculti bellum graue & importunum, assiduum,perpetuumque arguunt, S.S.E. Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis, quoniam gladius inimici, pauor in circuitu.
Bellum. *Ier. 6. 25.*

SEMINARE, SERERE, PLANTARE.

SATIO secundùm flumina fertilitatis & vbertatis magnam spem facit, S.S.E. Beati, qui seminatis, super omnes aquas immittentes pedem bouis & asini.
Fertilitas. *Isai. 32. 19*

Seminare etiam ex translatione & allegoria,verbum Dei docere est, S.S.E. Exiit, qui seminat seminare semen suum.
Euangelizare. Docere. *Matth. 13.*

Est etiam largiri & benignitate vti operibus bonis exercendis, S.S.E. Qui parcè seminat, parcè & metet. Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.
2. Cor. 9. 6.

Plantare vineam & ædificare, pacis & quietis tempus arguit, S.S.E. Et habitabunt in ea securè, & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter.
Securitas. *Ezec. 28. 26*

ARBOR.

ARBORVM incrementa & augmenta, pacem, securitatem & felicia tempora significant, S.S.E. Dabo in solitudinem cedrum, & spinam, & myrthum & lignum oliuæ: ponam in deserto abietem, vlmum & buxum simul, vt videant & sciant, & recogitent & intelligant pariter, quia manus Domini fecit hoc.
Pax. Felicitas. *Isai. 41. 19.*

Arborum vero sectio exterminationem exitiosque refert, S.S.E. Omnis arbor,quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
Excisio. Exterminatio. *Matth. 7. 19*

RAMVS.

RAMIS pauimentum domus siue solum viarum stratum, diem festú, lætum & faustum significat; isque mos ab antiquis vsque temporibus institutus perdurat. Hinc illæ magnæ lætitiæ, & plausus publici plena Christi regis Ierosolymam ingressi susceptio, ramis arborum in via stratis, celebrata describitur.
Festum. Lætitia. *Matth. 21. 8*

Palmarum etiam ramos manibus circumlatos in pompa vel supplicatione, victoriæ significationem exhibuisse, antiqua etiam lectione docemur, S.S.E. Et inuenerunt in arcem tertia & vigesima die secundi mensis,anno centesimo & septuagesimo primo, cum laude & ramis palmarum, & citharis,& cinnyris,& cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israel.
Victoria. *1. Mach. 13. 51.*

FLOS.

FLORES apparentes, vernum & serenum tempus indicant, S.S.E. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit.
Ver. Iucundum tempus. *Cant. 2. 12*

Flores etiam producti felicitatis & prosperitatis magnæ initia similitudine quadam referunt, S.S.E. Iustus vt palma florebit. Et florebunt de ciuitate sicut fœnum terræ. Et in atriis domus Dei nostri florebunt. Et florebit & germinabit Israel.
Psal. 91. 13 *Psal. 71. 16.* *Isai. 27. 6.*

FRVCTVS.

FRVCTVVM amplificatio felicitatem & prosperitatem; sic enim Deus, lignum oliuæ in solitudine à se dandum promittit.
Prosperitas *Isai. 41. 19.*

Libera verò & exacta fructuum collectio, pacem & securitatem. vt, Ecce ego habito in Masphat, vt respondeam
Pax. Securitas. *Ier. 40. 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

spondeam præcepto Chaldæorum, qui mittunt ad nos. Vos autem colligite vindemiam, & messem, & oleum, & condite in vasis vestris.

Vastatio. Penuria. Fructuum negatio & desiderium, vastationem, sterilitatem & penuriam commodorum omnium refert,

Ier. 8.13. S. S.E. Congregans congregabo eos, ait Dominus: non est vua in vitibus, & non sunt ficus in ficulnea: folium defluxit, & dedi iis, quæ prætergressa sunt.

ARVNDO.

Imbecillitas. ARVNDO quassata debilitatis & imbecillitatis speciem refert, S. S.E. Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet.

Isai. 42.3.

SPINÆ.

Aerumna. SPINÆ pro tritico, calamitatem, infelicitatem & ærumnam maximam arguunt, S. S.E. Seminauerunt

Ier. 12.13. triticum, & spinas messuerunt, hæreditatem acceperunt, & non eis proderit. Confundemini à fructibus vestris, propter iram furoris Domini.

Celeritas. Vehemētia. In spinis ignis celerimus est, atque eiusmodi affectio vehementiam & celeritatem magnam significat,

Psal. 117. 12. S. S.E. Exarserunt sicut ignis in spinis.

VINEA.

Religio. VINEÆ plantatio religionem & rempublicam à Deo institutam allegoricós indicat, S. S.E. Ego autem

Ier. 2.20. plantaui te vineam electam, omne semen verum. &,

Psal. 79. 9. Vineam de Ægypto transtulisti, eiecisti gentes, & plantasti eam.

STIPVLA.

STIPVLA ante ventum, impetum vehementem

Ier. 13.24. refert, quo quis à maxima aliqua virtute impellitur, S. S.E. Et disseminābo eos quasi stipulam quæ vento rapiatur in deserto.

LAC.

Fructus optimus. LAC sugere, optimis rebus frui significat. Est enim

Ier. 60.16. lac ex tenuissimo corporis succo confectum, quod animantes pascere, alereque potest optimè. Cuius rei similitudine scriptum est, Et suges lac gentium & mamilla regum lactaberis.

NIDVS.

Consulere rebus suis. NIDVM construere, auium est soboli prospicientium. Atque ex translatione vitæ & rebus familiaribus

Ezec. 31. 6. ac publicis, ex cogitatione posteritatis consulere est, S. S.E. Cumque extendisset vmbram in ramis eius, fecerunt vmbram omnia volatilia cæli.

VIA.

Vastatio. VIÆ infrequentes vel dissipatæ, & corruptæ, loci vastationem & desolationem, aut ingens bellum arguunt, S. S.E. Dissipatæ sunt viæ, cessauit transiens per

Isai. 33.8. Ier. 6.25. semitam. Et nolite exire in agros, & in via ne ambuletis, quoniam gladius inimici pauor in circuitu.

Lætitia. Aduentus celebris. Viæ stratæ solemnem & celebrem aduentum indicant, atque læti temporis indicium sunt, S.S.E. Transite,

Isai. 62. 10. transite per portas, præparate viam populo.

Summus vitæ. Viæ planæ suauem & iucundum vitæ vsum difficultatibus carentem ostendunt & parant: vt contrà viæ

Isai. 40. 11. asperæ duram vitæ conditionem, difficilesque actiones significant, S. S.E. Et ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur.

PORTA.

Metus. Suspicio. Securitas. PORTÆ clausæ suspicionem metumque ab hoste indicant: contrà verò portæ semper patentes, ma

Isai. 60. 11. gnæ securitatis argumento sunt, S. S.E. Aperientur portæ tuæ iugiter, die ac nocte non claudentur.

Desolatio. Solitudo. Prætereà portarum perpetua clausura & obseratio, loci vastationem & solitudinem ostendit, S. S.E. Ciui-

Ier. 13. 19 tates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat.

MVRVS.

Munitio. Fortitudo. MVRI effossio aut pertusio migrationem & fugam indicat, qualis bello victorum aut captiuorum est,

Ezec. 12. 5. S. S.E. Ante oculos eorum perfode tibi parietem, & egredieris per eum, in humeris portaberis.

HABITVS ANIMANTIVM ERGA TERRAM.

Seruitus. TERRAM lingere, humillimæ atque infimæ conditionis, & fracti animi ac seruitutis extremæ est, S. S.E.

Isai. 49. 23. Et erunt reges nutritij tui & reginæ nutrices tuæ; vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pe-

Psal. 71. 9 dum tuorum lingent. Et coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent.

Depositio. Vastatio. Condemnatio. In terram proijcere, diruere & vastare maxima ruina edita interpretamur, S. S.E. Proiecit Dominus in ter-

Thren. 2. 1. ram inclytam Israel: & non est recordatus scabelli

Isai. 34. 6. pedum suorum, in die furoris sui. Et excutere de puluere, consurge, sede Ierusalem, solue vincula colli tui captiua filia Sion.

Ignominia. In terram inferiorem, siue, vt noster interpres vertit, in lacum descendere, est vitam simul cum splendore

Ezec. 32. 18 & honore amittere, S. S.E. Fili hominis cane lugubre super multitudinem Ægypti, & detrahe eam ipsam & filias gentium robustarum ad terram vltimam, cum iis, qui descendunt in lacum.

PVLVIS, ET QVÆ CIRCA PVLVEREM AGVNTVR.

Desolatio. Tibor. Ioel. IN puluerem dare os, est seipsum demittere, & fracto animo humillimum præbere, S. S.E. Ponet in pul-

Thren. 3. 29 uere os suum, si forte sit spes.

Miseria. In puluere esse aut iacere, calamitosam & ærumnosam vitæ conditionem significat: Quoniam humilia-

Psal. 43. 26 ta est in terra anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster.

Luctus. Indignatio. Puluerem in capita conijcere, mœrentium & lugentium est: puluerem in cælum iactare, dolentium & indignè ferentium, S. S.E. Et miserunt puluerem super

Apoc. 18. 19 Abac. 3. 10 capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes. Et vociferantibus eis, & proijcientibus vestimenta sua, & puluerem iactantibus in aërem.

Excussio. Puluerem è pedibus excutere, gestus est eorum, qui communionem cum aliis detestantur, & societatem

Luc. 10. 11. omnem sibi recisam indicant, S.S.E. In quamcunq. autē ciuitatem intraueritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas eius dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos. &, Paulus & Act. 13. 51 Barnabas excusso puluere pedum suorum in Iudæos Antiochenos venerunt Iconium.

HABITVS ERGA ALIVM.

Amor. AMPLEXVS aut amoris & mutuæ charitatis signum est, si modò rectè ineatur, S. S.E. Læua eius sub

Cant. 2. 6. capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Et currens Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum.

Gen. 33. 4 Aut etiam gratiam acceptationemque indicat, S.S.E. Et complexans eos, & imponens manus super eos, benedicebat eis.

Mat. 20. 16

FINIS.

INDEX CAPITVM IN HOC LIBRO EXPOSITORVM.

A.
Abscondere, Absconditi, latere. 22.2.
Actio. 22.1.
Aedificare. 23.1.
Affectus corporis & animi. 18.1.
Altitudo. 24.1.
Animantium habitus. 23.2.
Aqua. 24.2.
Arbor. 25.2.
Arundo. 26.1.
Ascendere. 10.1.
Asinus. 23.2.
Aula. 23.2.
Auris. 8.1.
B.
Barba. 9.2.
Bos. 23.2.
Brachia. 11.1.
C.
Cadere. 17.1.
Canis. 23.2.
Cantus, Canere. 12.2.
Capillus. 8.1.
Captiui. 23.1.
Caput. 7.1.
Caro. 18.2.
Celum. 23.2.
Ceruix. 7.2.
Clamor. 12.1.
Collum. 11.1.
Color. 18.2.
Coluber. 23.2.
Conculcare. 22.2.
Conditionum habitus. 23.1.
Cor. 18.2.
Cornu. 8.1.
Cornu sonare. 22.1.
Corona. 20.2.
Crura. 17.1.
Crux. 12.1.
Cubitus. 11.2.
Currere. 10.2.
Curatio & sanatio. 22.2.
D.
Dentes. 9.2.
Dextra. 17.1.
Digitus. 17.1.
Delere. 22.1.
Dormire. 17.1.
Dorsum. 17.2.
Draco. 23.2.
Ducere. 23.1.
E.
Effundere vel diffundere. 22.2.
Equo sedere. 10.1.
Esurire. 18.1.
F.
Facies tota. 10.1.
Femur. 18.1.
Fera. 23.2.
Ferire. 22.2.
Flere, Fletus, Planctus. 12.1.
Flos. 25.2.
Fluuius. 24.2.
Fremitus. 12.1.
Frons. 7.2.
Fructus. 25.2.
G.
Gemitus. 12.1.
Genu flexio. 15.2.
Genua. 18.1.
Gladius. 20.2.
H.
Habitus animātium erga terrā. 26.2
Habitus erga alium. 26.2.
Horrere. 18.2.
Humerus. 11.1.
I.
Iacere. 15.1.
Ignis. 25.1.
Inclinare. 15.2.
Insufflare. 22.2.
Inuolucre. 22.1.
Iuuentus. 23.1.
L.
Labia. 9.2.
Labi. 17.1.
Laborare. 22.1.
Lac. 26.1.
Lachrymæ. 8.2.
Laudare, Laus, beatificatio. 12.2.
Lætitia, exultatio. Ibidem.
Ligare. 22.1.
Lingua. 9.2.
Lugere. 17.2.
Lumbi. Ibidem.
M.
Manus. 11.2.
Mare. 25.1.
Metalla. Ibidem.
Molere. 22.1.
Mons. 25.1.
Mors. 22.1.
Motus. 10.2.
Murus. 26.2.
N.
Nares. 9.1.
Nidus. 26.1.
Nox. 24.2.
Nubes. 25.2.
Nuditas. 19.2.
O.
Obstupescere. 18.1.
Oculi. 8.1.
Os. 9.1.
Osculum. 9.2.
Ossa. 18.2.
P.
Parturire. 18.2.
Pectus. 11.2.
Pedes. 18.1.
Pellis. 18.2.
Porta. 26.1.
Præcordia, Viscera. 18.2.
Pudefieri. 18.2.
Pueri. Ibidem.
Puluis & quæ circa puluerem agnuntur. 26.2.
Quærere. 22.2.
R.
Ramus. 25.2.
Raucedo. 17.2.
Relinquere. 23.1.
Respicere. 10.1.
Ridere. 17.2.
S.
Saccus. 19.1.
Sacerdos. 23.1.
Sanguis. 15.1.
Scribere. 23.1.
Sceptrum. 20.2.
Sedere. 15.2.
Seminare, Serere, Plantare. 25.2.
Senes. 18.2.
Sibilare. 17.2.
Silere. Ibidem.
Sinistra. 17.1.
Sitire. 18.1.
Sol. 24.1.
Spina. 26.1.
Stare. 15.2.
Stipula. 26.1.
Sudare. 18.1.
T.
Tenere siue apprehendere. 22.2.
Tentorium. 12.1.
Tergum. 17.1.
Terra. 24.1.
Tremor. 18.1.
Tuba. 12.1.
V.
Ventus. 25.1.
Vesper. 24.2.
Vestis. 19.2.
Vestitus. 18.2.
Vexillum vel signum. 20.2.
Via. 26.1.
Vinea. Ibidem.
Vitulio. 20.2.
Vox. 17.1.
Vultus. 10.2.

INDEX ALTER SIGNIFICATIONVM IN HOC LIBRO EXPLICATARVM.

A.
Abalienatio. 10.1.
Abductio. 23.1.
Abnuere. 8.2.
Abscessio. 22.1.
Abundantia. 26.1.
Acutum iudicium & purum. 8.2.
Admiratio. 7.2. & 11.2.
Adoratio. 10.1. & 15.1. & 18.1. & 18.2.
Aduentus celebris. 26.1.
Affectus in oratione. 9.1.
Affectio animi & corporis morbus. 8.2.
Affectus grauissimus. 22.1.
Affectus animi. 18.2.
Affirmatio. 23.1.
Alacritas. 12.1.
Assistio. 19.2. & 18.2.
Amor. 9.2. & 11.1. & 15.1.
Amoris auxilium. 12.2.
Angustia. 18.2.
Animatio. 12.1. & 22.2.
Animi demissio. 22.1.
Animi sedatio. 16.1.
Annuere. 20.2.
Anxietas. 9.1. & 18.1. & 7.2.
Arcanum. 8.1. & 9.1.
Aridus. 23.2.
Arrogantia. 11.1. & 15.1.
Assecutio. 12.1.
Attentio. 8.1. & 8.2. & 11.2. & 17.1.
Attentionis paratio. 8.2.
Attentio maxima & expectatio. 8.2.
Auctoritas. 12.2. & 10.1.
Audacia. 18.2.
Auditio. 15.2.
Auditio longior. 21.1.
Auditores. 16.1.
Auersatio. 8.1.
Auxilium. 12.1. & 17.1.
B.
Belli indicium. 17.2.
Bellicus clamor. 17.1.
Belli indicatio. 22.1.
Bellum. 25.2.
Bellum in vrbe. 17.1.
Bellum deliberatum. 21.1.
C.
Calamitas. 12.1. & 12.2. & 14.1. & 19.2.
Capi. 23.1.
Captiuitas. 19.2.
Casus. 24.2.
Celeritas. 23.2. & 25.1. & 26.1.
Celeritas conficiendi. 25.1.
Ceremonia. 9.1.
Cessio. 17.2.
Charitas. 9.2. & 11.1.
Cinis. 7.1.
Clamor intentus & vehemens. 17.2.
Coactio. 21.1.
Cogitatio. 11.2.
Cognitio. 18.2.
Communicatio. 17.1.
Commendatio. 21.2.
Comprobatio. 23.1.
Conditio miserrima. 26.2.
Conditio misera. 8.1.
Conditio suprema & postrema. 19.1
Conscientiæ oppressio. 10.1. & 18.2
Conscientia bona. 10.1.
Consternatio. 7.1.
Consolatio. 16.2.
Consilium. 15.2.
Consuetudo. 9.2. & 10.2. & 11.2. & 20.1.
Constantia. 18.2.
Consulere rebus suis. 26.1.
Conspicuitas. 24.1.
Contemptio. 17.2.
Contemptus. 10.2. & 17.1.
Contemplatio. 24.2.
Contentio. 15.2.
Contumacia. 7.2.
Contumelia. 10.1.
Contumelia grauis. 22.2.
Conuentus. 11.2.
Conuinium. 15.2.
Conuocatio. 17.2. & 20.2. & 21.1
Corripere. 8.1.
Corruptio. 25.1.
Crimina. 24.2.
Cultus. 12.1. & 20.2.
Cura. 16.1. & 16.2. & 17.1. & 24.2.
Custodia. 22.1.
D.
Damnatio. 7.1.
Debilitas. 18.1.
Declinatio. 16.2.
Deditio. 12.1. & 17.1.
Deductio. 11.1.
Defectus. 18.1.
Delectio. 22.2. & 16.2.
Deliberatum periculum. 21.1.
Delitia. 19.1. & 19.2.
Demissio. 26.2.
Deprecatio. 9.2. & 15.1. & 18.1. & 19.1.
Desiderium. 9.2. & 17.2. & 18.1. 19.2. & 21.1. & 21.2.
Desideratio. 22.2.
Desidia. 12.2.
Desolatio. 15.1. & 26.2.
Despectio. 10.2.
Detestatio. 9.2. & 10.2. & 10.2.
Detractio. 9.1.
Detractatio. 9.2.
Detrectatio imperij, Dignitas 11.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dignitas. 10.2. & 16.1. & 20.2.
Dies. 24.2.
Diffamatio. 22.1.
Difficultas. 18.1. & 18.2. & 22.1.
Diligentia. 16.2. & 23.1.
Direptio. 11.2. Diſceſſio. 9.2.
Diſciplina. 23.1.
Diſcrimen. 18.2.
Diſſimulare. 8.2.
Diſſuetudo. 20.1.
Diuinitas. 25.1.
Diuitiæ. 19.1.
Docens. 16.1. Docere. 25.2.
Doctrina. 23.1.
Dolor. 8.1. & 10.2. & 17.1. & 17.2. & 18.1. & 18.2. & 19.1
Dolor vehemens. 12.2. & 17.2.
Dolor vehementiſſimus. 8.2.
Dolor grauiſſimus animi. 12.2.
Dolor animi impatientia. 20.1.
Domatio. 9.1.

E.

Ebrietas. 20.2.
Efficacitas. 12.2
Egeſtas. 19.1.
Aegritudo. 10.2.
Eloquutio. 9.1.
Erubeſcentia. 11.2.
Aerumna. 24.1. & 24.2.
Aeſtus. 24.2.
Euangelizare. 25.2.
Examen. 17.1. Exciſio. 25.2.
Excommunicatio. 26.2.
Exercitatio feritatis. 24.2.
Exhortatio. 12.1. & 17.1. & 17.2.
Expeditio. 20.1. & 20.2.
Exploſio. 12.1.
Expugnatio. 25.2.
Exterminatio. Ibidem.

F.

Fallere. 22.2.
Familiaritas. 10.2.
Faſtidire. 8.2.
Fatigatio. 18.1.
Fœdus. 12.1.
Felicitas. 18.2. & 21.2. & 23.1 & 25.1. & 25.2.
Fertilitas. 23.1.2. & 25.2.
Feſtum. 25.2.
Fidei iuſſio. 12.2.
Fortitudo. 11.1.
Fructus optimus. 26.1.
Fruſtratio. 24.2.
Fuga. 17.1. & 17.2. & 26.2.
Fuga præceps. 20.1.
Fuga impotens. 19.2.

G.

Gaudium. 17.2.
Gloria. 19.1. & 20.2.
Gratia. 10.1. & 26.2.
Gratia diuina. 21.2.
Gratiarum actio. 9.1. & 15.1.
Gratitudo. 10.1.
Gratulatio. 12.1. & 17.1. & 21.1.
Grauis conditio. 17.2.

H.

Homicidium impunitum. 15.1.
Honor. 15.2. & 16.1.
Horridus cultus. 18.1.
Hoſtes. 23.2.
Hoſtis cruentus. Ibidem.
Humiliatio. 7.1. & 22.2.
Hypocriſis. 10.2.

I.

Iactatio. 9.2.
Iactulatio. 11.2.
Ieiunium. 7.1.
Ignorantia craſſa. 8.2.
Ignominia. 20.1. Ignoratio. Ibid.
Ignominioſus exitus. 26.2.
Imbecillitas. 15.1. & 26.1.
Immoratio. 11.2.
Impatientia. 9.2.
Impedimentum. 22.1. & 18.2.
Imperſuaſibilitas. 8.1.
Impotentia animi. 9.2.
Improbus. 23.2.
Impudentia. 7.2. & 15.1. & 18.2.
Impuritas. 18.1. & 19.1.
Inconſtantia. 18.2.
Indicatio. 12.1.
Indignatio. 8.1. & 9.2. & 15.2. & 18.2. & 20.1. & 24.1. & 26.2.
Indignatio Dei. 24.1.
Infirmitudo. 17.2. & 18.1.
Ingenuitas. 7.2. & 11.1.
Inimicitia. 9.1.
Innocentia. 12.1. & 19.2.
Inopia. 19.2.
Innouatio. 24.2.
Inquietudo. 9.1.
Inſania. 19.2. & 22.1.
Inſidiæ. 22.2.
Inſolentia. 11.1. Inſtantia. 15.2.
Inſultatio. 7.2. & 9.1. & 9.2. & 17.1. & 18.1. & 18.2.
Intentio. 8.2. & 10.1. & 10.2. & 12.2. & 17.1.
Interfectio. 21.1.
Inuidia. 18.2.
Inuidentia. 9.1. & 9.2.
Inuitus. 21.1.
Inutilis res. 24.1. (& 18.1.
Irriſio. 7.2. & 9.1. & 9.2. & 17.2.
Irritatio. 25.1.
Irritum conſilium vel votum. 18.2.
Iter longum. 18.1.
Iucundum tempus. 25.2.
Iuſiurandum. 11.2. & 12.1.

L.

Labor. 7.1. & 10.2. & 11.1. & (18.1.
Lamentatio. 11.2. & 17.2.
Languor. 12.2. & 16.1. & 17.2.
Laſſitudo. 15.1. Laudatio. 15.2.
Lenitas. 9.1.
Lætitia. 7.1. & 9.1. & 21.2. & 24.1. & 25.2. & 26.1.
Lætitia publica. 17.1. & 24.1.
Libertas. 11.1.
Luctus. 7.1. & 9.2. & 10.1. & 11.2. & 26.2.
Luctus miſerabilis. 8.2.
Lux magna. 24.2.

M.

Magnitudo animi. 18.2.
Mœſtitas. 19.1.
Maluia. 8.2. & 17.1.
Mane. 24.2.
Manifeſtatio. 8.2.
Maxima felicitas. 24.1.
Medicamentum. 20.2.
Meditatio. 8.2. & 24.2.
Memoria. 11.2.
Mœror. 10.2. & 16.1.
Mœror grauis. 15.1.
Mœſtitia. 7.1. & 10.2. & 17.2. & 18.2. & 19.1. & 21.1.
Mœſtitudo. 19.2. (18.1. 26.1
Metus. 15.1. & 16.2. & 17.2. & Migratio. 17.2. & 23.1. & 26.2.
Miniſterium. 15.2.
Miſeria. 7.1. & 10.2. & 12.2 & 17.1. & 18.2. & 19.2. & 21.1. & 24.2. & 26.2.
Miſericordia. 17.1. & 18.2.
Modeſtia. 8.2. & 16.2.
Moleſtia. 22.1.
Monere. 8.1.
Munerũ oblatio. 12.1. Munus. 20.1.
Mutatio rerũ. 25.1. Mutatio. 24.2.

N.

Negatio. 10.1.
Neglectus. 12.1. & 22.2
Negligentia. 12.1. & 17.2. & 17.1. & 19.2.
Nequitia. 8.2.
Noua & ſubita lætitia. 8.2.

O.

Obedientia. 7.2. & 11.1. & 18.2
Oblatio. 12.1.
Oblatio. 17.2.
Obſequium. Ibidem.
Obſeruantia. 10.2. & 12.1. & 16.2. & 23.1.
Obſeruatio maxima. 20.1.
Occidi. 17.1.
Offendiculũ. 24.2. Offenſio. 25.1.
Onus. 11.1.
Opera. 17.1.
Opitulatio. 12.1.
Oppreſſio. 18.2. & 21.1. & 22.1.
Opulentia. 19.2.
Oratio. 8.2. & 12.1 & 12.2. & 15.2. & 18.1.
Oratio vehemens & affectuoſa. 15.2
Otium. 12.1.

P.

Pacificatio. 11.2.
Pactio. 12.2.
Patientia. 17.2. & 18.2.
Pauor. 12.2.
Pauertas. 19.1. & 20.2.
Pax. 16.1. & 24.1. & 25.2.
Peccata. 22.1.
Pœnitentia. 15.1. & 18.2. & 19.1
Pœnitentia ſera. 21.1. & 16.1.
Pœnitudo. 17.1.
Penuria. 26.1.
Percuſſio. 11.2.
Periculum. 17.1.
Pertinacia. 18.2.
Perturbatio. 8.1. & 18.1. & 18.2 & 22.1. & 23.2.
Perſona. 20.1. Petitio. 12.2.
Peruerſitas. 25.1.
Pigritia. 12.2.
Plauſus. 12.2. & 20.1.
Porrectio. 17.1.
Poſtulatio. 15.1. & 16.2.
Potentia. 11.1. & 17.1.
Poteſtas. 12.2.
Preces. 24.2. Prædicatio. 21.2.
Preſſura. 24.1.
Probatio. 17.1.
Productio. 17.1.
Promptitudo. 11.2. & 17.2.
Proſperitas. 25.2.
Proſtitutio. 20.2.
Prouidentia. 10.1.
Publica pœnitentia. 19.1.
Publicitas. 10.2.
Pudefactio. 9.2.
Pudor. 7.1. & 7.2. & 10.1. & 10.2.
Pulsus. 7.1.
Punitio. 11.2.
Puritas. 19.1.

Q.

Quies. 16.1. & 24.2.

R.

Recreatio. 18.1. & 24.2.
Redargutio. 18.2.
Regia dignitas. 20.2.
Reipublicæ & religionis euerſio. 19.2.
Religio. 26.1.
Remiſſio. 12.1. & 22.2.
Renuere. 12.1.
Res inopinata & magna. 18.2.
Res chara. 21.2.
Reſtitutio. 22.2. (18.2.
Reuerentia. 10.1. & 15.2. & 18.2. 17.2.
Reuocatio.
Robur. 11.2. & 17.2. & 18.2.

S.

Sacerdotalis dignitas. 20.2.
Sacrificantes. 12.2.
Salutatio. 9.2.
Sanitas. 19.2.
Sanitas mentis. 20.2.
Secretum. 9.2.
Securitas. 15.2. & 17.1. & 21.1. 23.1. & 23.2. & 24.1. & 25.1. 22.2.
Sepoſitio. 22.2.
Seruitus. 7.1. & 18.1. & 23.2. 17.2. & 18.2. & 19.2. & 26.2
Silentium. 9.2. & 17.1.
Silere. 17.2.
Societas. 12.2. & 17.1.
Solicitudo. 16.2.
Solitudo. Ibidem.
Speculator. 23.2. Spes. 12.1.
Spoliatio. 22.1.
Stages. 13.2.
Strenuitas. 11.2. & 17.2.
Studium. 10.1. & 12.1. & 15.2. & 16.2. 17.1. & 20.1. & 24.2. 8.2.
Stulcè agere. 17.2.
Stultitia. 15.1. & 18.1.
Subiectio. 17.2.
Subleuatio. 17.2.
Superbia. 7.1. & 8.1. & 10.1. 18.1. & 18.2. & 19.1. & 21.2.
Supplicatio. 13.1. & 16.1. & 17.2. 18.2. & 19.1. & 21.2. 26.1.
Suauitas vitæ. 12.2.
Susceptio. 18.2. & 20.2.
Suſpicio. 17.2.

T.

Tacere. 18.1.
Temeritas. 16.1.
Terror. 20.2. & 23.2. & 24.2. (18.2. & 25.1.
Timor. 8.1. & 10.2. & 12.2. & 18.1.
Titubatio. 17.2.
Tolerantia. 16.1.
Tranquillitas. 18.2. 25.1.
Tranquillitas ſœcuna vita. 10.1.
Tremor. 21.2.
Triſtitiæ expulſio. 11.1.
Triumphus. 20.2.
Tumultus. 22.1.
Turbatio. 22.1.
Turbatio Reipublicæ. (& 26.2.

V.

Vaſtatio. 23.2. & 24.1. & 25.2. 26.2.
Vehementia. 11.2.
Venia. 22.2. Ver. 13.2.
Verba facere. 10.1. & 17.2.
Verecundia. 16.1.
Via ad Iſraelis regionem. 16.1.
Vices. 12.2.
Victoria. 8.1. & 15.1. & 17.2. & 20.2. & 26.2. 8.2. & 20.2.
Vigilantia. 17.1. & 23.1.
Vinci. 22.2.
Virtutis communicatio. 11.2. & 17.2.
Vis. 23.2.
Vis magna. 20.2.
Vita longa. 16.2. & 23.2. 26.2.
Vitatio. 20.2.
Vitia. 18.2. & 20.2. & 24.2.
Vitio. 11.2.
Vocatio. 20.2.
Voluptas. 12.2.
Voluntas. 8.2.
Voluntas & ſtudium. 20.2.
Vulnera. 22.1.

Liber inſcriptus *Ieremiæ ſiue de Actione*, à doctiſſimo D. Doctore Benedicto Aria Montano conſcriptus, nihil continet quod bonos mores, aut ſanam doctrinam offendat: ſed vtilis, & multorum manibus ferendus erit. Ita arteſtor *Reinerus Brakel* S. Theolog. Licentiatus, Cathedralis Eccleſiæ D. Mariæ virginis Antvverpiæ Canonicus, & inter Cenſores librorum Eccleſiaſtica, & Regia auctoritate Antvverpiæ conſtitutos infimus.

THVBALCAIN,

SIVE,

DE MENSVRIS SACRIS

LIBER,

Tribus voluminibus diſtinctus.

DE CVBITO.
DE SATHO.
DE SICLO.

BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI AVCTORE.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

EXHIBEMVS *tibi, ſtudioſe Lector, non ſolum menſurarum, ponderum, ac nummorum, quæ in ſacris indicantur libris, certam expenſamq́, rationem, ſed earundem rerum elementa vera, quibus aliorum etiam auctorum, qui aliquid in hoc genere ſcripſere, ſententiam vera æſtimatione tenere poſſis.*

ANTVERPIÆ
Excudebat Chriſtophorus Plantinus Prototypographus Regius: ad ſacrorum Bibliorum Apparatum.
Anno M. D. LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVCTOR LECTORI.

FREQVENS *à nobis in hoc libro mentio sit quorundam voluminum, ex quibus bona pars rerum, quæ hic disseruntur, collecta est: quorum quia non ita magna copia apud nostros reperiri potest, accidere forsan possit, vt non etiam cuncta notitia Latinis hominibus constet: quam ob rem operæ pretium facturi videbamur, si eorum nomina, quæ hic passim occurrunt, Ebraicis & Latinis conscripta literis, hoc in loco proponeremus; argumentis etiam indicatis, de quibus in vnoquoque disseritur volumine. Pertinent autem hæc omnia præter septem postrema nomina ad librum traditionum antiquarum, cuius præceptis & institutis, atque explicationibus Scribæ olim ad Synagogam gubernandam vtebantur. Hunc nuper Venetiis repertum, perlegimus, non sine magna vtilitate ad multorum in sacris libris locorum explicationem, & in hac & aliis nostris legendis scriptis non pœnitendo exemplo comperies.*

כִּלְאַיִם CHELAIM	Significat Mixtiones. agitur in hoc volumine de mixtis rerum: vt vini cum aqua, olei cum melle.
שְׁבוּעָה SEBVGHAH	De iuramento & iurisiurandi ratione omni.
עֲרוּבִים GHARVBIM	De Heterogeneis, alio genere rerum quæ non rectè ac legitimè commisceri possunt.
בְּרוּרוֹת BERVROTH	De munditiis: de rebus mundis & immundis, vel ex natura, vel ex contactu.
שְׁבִיעִית SEBIGHITH	De septimo anno quietis agrorum.
נְזִיקִים NEZIKIM	De nocumentis, damnis, detrimentis, factis & acceptis.
גְּרָרָה GHARIAH	De præputio, id est, de rebus & personis prophanis.
יוֹמָה IOMA	De diebus ac dierum obseruatione.
תָּמִיד THAMID	De iugi & quotidiano sacrificio ac munere.
פֵּאָה PEAH	De angulo, id est, de agri parte à messoribus prætermissa, & despicis, &c.
חוֹלִין HHOLI siue HHALI	De placenta, id est, de libis sacris & eorum ratione.
סַנְהֶדְרִין ZZANHHEDRIN	συνέδρια, de collegis iudicum & magistratibus religionis causa constitutis.
תְּרוּמָה THERVMAH	De separatione, id est, primitiarum ratione.
קָדָשִׁים KEDOSSIM	De sanctis, id est, obligatis Deo, vel damnatis vel segregatis.
נְדָבִים NEDIBIM	De Spontaneis, id est, vltrò & sponte oblatis.
עֵדִיוֹת GHEDIVTH	De testimoniis & testibus.
נָזִיר NEZIR	De Nazaræo, siue votis Nazaræorum.
עֲשֵׂרוֹת GHASRITH	De decima.
עֲשֵׂרוֹת הַשֵּׁנִי GHASRITH HASENI	De decima secunda.
יָדַיִם IADAIIM	De manibus, vbi multa de purificatione.
כִּכָּר CHICHAR	De talento, vbi etiam multa de ponderibus.
שְׁקָלִים SEKALIM	De Siclis, vbi latè disseritur de ponderum ac monetarum vsu.
אָהֳלוֹת AHOLOTH	De Tabernaculis, id est, de obseruatione festi tabernaculorum.
חֲגִיגָה HHAGIGAH	De festis & festorum obseruatione.
כְּתוּבוֹת CHETHVBOTH	De nuptiis & matrimoniorum ratione.
בְּכוֹרוֹת BECHOROTH	De primogenitis.
עֲרָיוֹת GHERVAIOTH	De turpitudine, hoc est, de illicitis & criminosis.

SVNT præterea libri alij, in quibus præter disputationes in libros Legis institutas, continentur etiam multa omnium generum argumenta, quos hoc in opere præcipuè citamus: ex his sunt.

בְּרֵאשִׁית רַבָּה BERESSITH RABBAH	Genesis magna.
שְׁמוֹת רַבָּה SEMOTH RABBAH	Exodus magna.
וַיִּקְרָא רַבָּה VAIIKRA RABBAH	Leuiticus magna.
בְּמִדְבַּר רַבָּה BAMIDBAR RABBAH	Numeri magnus liber.
דְּבָרִים רַבָּה DEBARIM RABBAH	Deuteronomion magnum.
מִדְרָשׁ רַבָּה MIDRAS RABBAH	Homeliarium magnum.
גַּמְרָא GAMRA	Liber Resolutionum.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS IN LIBRVM THVBAL-CAIN,
SIVE DE MENSVRIS, PRAEFATIO.

PTIMA *sanè iam hominum esset conditio, si ex primo & integerrimo illo naturæ statu, in quo à Deo collocati erant, ij nunquam decidissent. Neq. enim infinitas animi curas quibus conficiuntur, perferrent: sed omnes pari conditione viuerent, ac veluti necessitudine coniuncti non tam sibi se, quàm cæteris natos esse putarent, atque ideò in perpetua quadam vitæ societate permanentes, amplissima, & iucundissima orbis terrarum habitatione æqualiter fruerentur. Agnoscerent quippe eam à summo illo rerum omnium opifice sibi, ea lege, concessam esse, vt in ea singuli, vt par est, viuerent, & omnia ad publicum vsum referrent. atque ex iis nullus omnino esset qui aliquid proprium, aut peculiare sibi vendicaret, iuxta* Genes. 1. *illud: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli, & vniuersis quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum. & factum est ita. Ea demum beata hominum vita in hisce terris dici posset, nullisque laboribus, curis, solicitudinibus, suspicionibus, ac cæteris huiusmodi malis obnoxia esset. Natura enim optima ad viuendum dux, nulli vltra modum, & vltrà quàm ratio postularet, aliquid concederet, atque eadem multiplicem rerum omnium copiam omnibus sua sponte suppeditaret, ac nemo esset, cui illa beneficia sua denegaret. Verùm enimuerò ex quo homines nefaria quadam audacia & temeritate eo fructus genere quod ne extremis quidem digitis attingere fas ipsis erat, & quod eos etiam in perpetua, ac debita obedientia retinere debuerat, nulla diuini præcepti habita ratione, vesci non dubitarunt, ac proinde, per summum scelus diuinum etiam honorem affectarunt, illicò ardens illa rerum omnium occupandarum cupiditas in* Genes. 3. *ipsorum mentibus insedit, atque adeò excreuit, vt communem illum terrarum vsum æquali portione hominibus concessum, impotenti, & insatiabili quodam animi ardore in priuatos vsus conuerterit; ac vi etiam adhibita, humiliores & imbecilliores oppresserit, & quæ iure primæuo illo ac naturali omnium erant, ad nefarios homines, qui omnia per vim sibi licere putant, detorserit. Hinc manarunt immanissima illa & fœdissima vitiorum omnium monstra, quæ deinceps per totum terrarú orbem (heu malum) grassata sunt. de eo genere sunt: Fraudes, calumniæ, oppressiones, immanitates, rapinæ, & cætera huiusmodi mala, quæ non solùm ipsis hominibus, verùm etiam cæteris rebus creatis, atque hominum causa productis, exitium sunt molita: sicut scriptum est, Dixit Dominus ad Noe, Finis vniuersæ* Genes. 6. *carnis venit coram me, repleta est terra iniquitate à facie eorum, ego disperdam eos cum terra. Etenim Hebraico verbo* HHAMAZZ, *pro quo Latini iniquitatem reddunt, omnia iniuriarum & fraudum genera, atque adeò quidquid cum iustitia atque æquitate pugnat, significatur. Vsqueadeo verò immanis hæc cupiditas inualuit, & ita altas in hominum mentibus radices egit, vt non nisi insigni quodam aliis benefaciendi desiderio, & charitate, ab hominum animis euelli possit. Atque ideò inter cætera vitæ Christianæ testimonia hoc, vel omnium luculentissimum fuit, vt sobriè, iustè, piè & castè omnes vitam degerent, ac nemo priuati commodi cupiditate ductus suis rebus priuatim* Act. 4. c. *studeret, sed publicæ omnium vtilitatis studio omnes tenerentur, & fraterno quodam amore communiter viuerent: sicut scriptum est, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum quæ possidebat, dicebat aliquid esse suum: sed erant illis omnia communia: diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat.*

At verò inter eam primi illius & integerrimi humanæ vitæ status corruptionem, & spectatam hanc vitæ Christianæ in Dei Ecclesia perfectionem, medius quidam rerum status à diuino consilio decretus, & institutus est, cuius ratione ad diuinæ voluntatis præscriptum diligenter obseruata, hominum societas, atque adeò ipsum hominum genus conseruaretur, sine ipsa verò omnino dirimeretur & periret: qui quidem status rerum à diuina illa lege ortum habuit, qua videlicet, cautum est, ne dominia rerum sibi quisque plura adscriberet, quàm quæ proprio labore, industria, & studio, citra cuiusquam iniuriam, assequi posset. Ita vt si de rerum vsu & possessione agendum sit, labor, hoc est, industria, studium & opera ius vnicuique statuat ad earum rerum consecutionem quæ sibi aut suis necessaria esse vnusquisque animaduerteret. Nemo verò ex desidia, otio, & segnitie, aliquid consequatur, ac multò etiam minus ex fraude & iniuria quidquam sibi adscribat: sicut scriptum est, In laboribus comedes ex terra cunctis die- Genes. 3. *bus vitæ tuæ: spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ: in sudore vultus tui vescéris pane tuo. Et emisit Dominus Deus Adam de paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua assumptus est. Ex hoc autem Dei instituto tum agricultura omnium artium tutissima & innocentissima, si rectè exerceatur, tum reliquæ omnes artes, quæ ad fouendam hominum vitam excogitatæ sunt, prodierunt. Atque hinc nata sunt commercia, ne homines in otio ac desidia hebescerent & languerent, vtq. ipsi non tantum sibi, verùm etiam aliis consulere, ac sua ope & auxilio, inseruire cogerentur. atque ita mutuis subsidiis earum omnium rerum, quæ in terra gignuntur, vsus facilius comparari posset. Igitur ex illa diuini consilij sententia, qua Adam ex amœnissimo illo delitiarum horto, in quo sine labore omnibus rebus creatis fruebatur, eiectus est, omnes artes, quas industria, diligentia, ac studio consequi quilibet potest, effluxerunt. hinc rerum & operarum communicatio emanauit: perpetuò enim vigebat summi legislatoris edictum, quo decernebatur, ne quis ijs rebus quas terra sponte sua producebat, illegitimè frueretur, sed vt ex iis vnusquisque vt decebat, tantum sibi sumeret, quantum necessitas ipsius postularet. Hinc pendet etiam omnis illa iustitiæ pars, quæ commutatiua dicitur: hinc illud frequens sacræ scripturæ dictum, vt qui ad nullam rem laborat, is*

Universidad de Deusto
Biblioteca

neque etiam comedat. hinc illud: dignum esse operarium mercede sua, ac beatum esse eum, & bene cum eo actum iri qui manuum suarum labores comederit.

Cùm verò illa, quam iam diximus, cupiditas ita hominum præcordiis inhæreret, vt ad malum ij semper proclives essent, & iucundissima illa vitæ societas priuati commodi ardore & immoderata concupiscentia dirimi cœpisset; necesse tandem fuit eam certis legibus, ac statutis coërceri: & quærendus fuit modus, quando homines ad beneficentiam & liberalitatem incitari nequirent, quo saltem à damno dando, iniuria inferenda, & planè ab omni maleficij genere deterrerentur & auerterentur; ac malorum omnium occasio ipsis eriperetur. Itaque non solùm de singularum rerum naturis, functionibus, & proprietatibus, ne rerum multitudine & varietate homines deciperentur, agi cœpit; verùm etiam ne quis re iure sibi debita fraudaretur, atque ita læderetur. Hinc igitur mensurarum & ponderum, atque omnis accipiendæ, reddendæque pecuniæ modus ac ratio emanauit; quæ quidem omnia ad eum vsum sunt comparata, vt sanctum & inuiolabile, ac omnino indissolubile humanæ societatis & fidei vinculum permaneret. Mensurarum verò & ponderum vsum antiquissimum esse, vel ipsius arcæ à Noë salutis causa fabrefactæ monumenta declarant. Illius enim non solùm ipsa structura, certis modis & formis ex diuino præcepto constitit: verùm etiam certas ac præscriptas quasdam portiones rerum necessariarũ tot animantium generibus, quot in ea conclusa erant, admirabili quadam dispositione, pro loci ratione continuit. Ex his colligere ac certum habere possumus iam tunc temporis quo Thubal musicæ rationem, & Cain fabrilem artem tradebant, mensurarum, ponderumque rationes in vsu fuisse. Neque enim illæ artes, quæ certis formis ac figuris, & quibusdam præscriptis modis constant, imò quæ modos, mensuras, atque omnia instrumenta cæteris artibus parant, citra modorum, & ponderum præcognitam rationem ab ipsis, qui summi appellati sunt, earum magistris, tradi potuerunt. Est igitur extra controuersiam, ponderum, ac mensurarum inuentionem in corrupto, ac deprauato humanæ naturæ statu prorsus necessariam, & commutatiuæ (quam vocant) iustitiæ administram, atque omnium commerciorum arbitram aequissimam, à diuino consilio manare. At verò horum obseruationem sanctam, ac religiosam esse oportere, vel ex eo patet, quòd inter præcipua ac perpetua præcepta enumeratam, & summè commendatam videmus: impositaque videlicet huius sanctionis veluti sacræ, cura ipsis Sacerdotibus, quibus post diuinos ritus, & cultum, hoc etiam munus delatum est. sicut scriptum est, Sacerdotes autem super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagana & azyma, & sartaginem, & ad torrendum, & ad omne pondus atque mensuram. Iam verò quàm graue, quàm atrox, & Deo, & hominibus inuisum scelus sit ponderum & mensurarum deprauatio, vtpote quæ fidem labefactet, humanam societatem dirimat, atque sanctissimum illud ius naturæ violet, cuiuis patet. idque hæc diuinæ scripturæ verba declarant: Statera iusta, & ephi iustum, & batus iustus erit vobis. Pondus & pondus, mensura, & mensura, vtrumque abominabile est apud Deum. His accedit & illud, ponderum ac mensurarum vsum non solùm ad hominum commercia & consuetudinem, sed etiam ad pleraque alia omnino esse necessarium. eius enim cognitio si desit, non parua afferentur hominibus incommoda & detrimenta. In medicina enim nisi certus constituatur medicamentorum exhibendorum vsus, ac præfinitus aliquis pro ratione corporis infirmi & temporum anni modus, ex præscripte huius obseruationis defectu tota recuperandæ sanitatis ratio corruit, iuxta illud: Vtere modico vino propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Certum autem modum in huiusmodi rebus adhibendum esse vox illa, modico, apertè docet. At in ædificiis & structuris certam normam, mensuram, & proportionem requiri illud certo argumento est, quòd nihil quod ad eam rem pertineat, in sacris libris, siue à Principibus & Legumlatoribus, siue à Prophetis institutum est, quin simul etiam ponderum, mensurarumque ratio sit diligenter prascripta. Agriculturæ etiam & rei rusticæ ratio, sementis item & plantarum proportiones ex tota hac ponderum & mensurarum cognitione necessariò petuntur. Neque enim aut omnia locis omnibus, aut maiora minoribus conueniunt. Sed certam quandam terræ, seminum, ac plantarum rationem constitui oportet. Id quod ab antiquis suis diligenter obseruatum: sicut scriptum est, Iuxta mensuram seminis æstimabitur pretium agri. Præterea viribus æstimandis, oneribusque imponendis atque omnibus certa quadam, nec fallaci ratione cognoscendis, modus & mensura tanquam certissimus testis adhibetur. Sic enim vires Goliath ex armorum pondere sacræ scripturæ libri pensitandas proponunt. Sic & Dauid viribus illi longè impar ex eo ostenditur, quòd ferendo Saulis thoraci sufficere non posset, atque ideò victoria non corporis viribus, sed eximiæ animi fortitudini, fidei & pietati eius tribuenda sit. Nulla denique in toto orbe terrarum res est quæ finem habeat, ad cuius exactam cognitionem ponderum ac mensurarum ratio tanquam necessaria non afferatur. In itineribus quæ mari, terraque conficiuntur, in spatiis omnibus exactè dimetiendis hoc vnum indicium spectatur. Ac tandem in rerum omnium perfectione certò statuenda nihil aptius aut commodius, quàm mensuræ definitio adhibetur. Vsqueadeo autem elegans ac necessaria est mensurandi ratio, & vsus, vt qualibet in re is adhibeatur, nihil ad eius rei perfectionem amplius requiri posse existimetur. Qua de causa cùm sapientissimè constitutam vniuersi orbis structuram, & iudiciorum Dei admirabilem æquitatem suis omnibus constantem numeris Deo gratularetur Sapiens, hæc canebat: Omnia in mensura, numeroque & pondere disposuisti. Igitur cùm tantum, ac tam necessarium in omni rerum genere æstimando mensurarum, ponderum, & nummorum vsum, atque horum omnium exactam definitionem quidam nostræ ætatis viri doctissimi esse intellexissent; longo studio, nec vulgari diligentia & sedulitate, necnon consultis veterum monumentis, ac rebus ipsis diligenter conquisitis, atque vt par est, æstimatis; ea quæ ad legum explicationem, atque ad medicinæ tractationem pertinere videbantur, ad ponderum, mensurarum, & numismatum genera disertis ac subtilibus disputationibus retulerunt. Qua quidem in re quantum omnes elaborarint, nemo, qui eorum libros euoluit, ignorat. Quid autem in hac parte præstiterint, & quantum suis laboribus & industria sint assecuti, non est nostrum iudicare. Illud quidem constat, & communi omnium consensu illis hoc tribuitur, eos scilicet, huiusce cognitionis plurimas ac cognitu dignissimas

1. Paral. 23.

Eccl. 41. Prou. 20.

1. Tim. 5.

Leuit. 27.

Sapient. 11.

partes esse assequutos, & sua diligentia aliis ad plura & exactiora inuestiganda viam strauisse.

At verò quæ de ponderum & mensurarum ratione in sacris libris traduntur, quanquam non sunt minoris ponderis, & auctoritatis quàm cætera quæ ab aliis tradita sunt, imò verò eò maioris momenti apud quemlibet esse debeant, & maiori etiã sint cognitione digna, quò augustiora & sanctiora sunt, idq. non solùm ob eorũ simplicitatem, verùm, quod maius est, quòd sacra arcana sæpius significent, ac demonstrent: Attamen ab iis qui ante nos in hoc quoque genere scripserunt, aut propter rerum ipsarum vetustatem, aut etiam ob linguarum Orientis imperitiam, aut ob locorum quorundam, qui in sacris literis inter se pugnare videntur, minus accuratam examinationem, neque exactè tractata, aut certè, nostro quidem iudicio, non satis, pro rei dignitate, ac maiestate grauiter conscripta sunt. præsertim verò cùm tota hæc sacra tractatio ad Græcorum & Italicorum generum rationem ab iis sit relata, atque ideò non tam ab ipsis explicata, quàm perturbata videri possit. Neque enim vnius alicuius nationis mensurarum genera cum aliis cæterarum nationum generibus connecti ac componi debent, nisi planè in omnibus, nullis partibus exceptis, conueniant. hoc autem rarò admodum contingit. Sed singularum nationum genera ex principio & fundamento aliquo, ab aliqua rerum natura petito, constituenda, aut ex nudato & aperto aliquo resoluenda sunt. singulis autem generibus, vi par est, diligenter examinatis & cognitis, facile est deinceps, quid conueniat, & qua etiã in re alia ab aliis discrepẽt, dignoscere. Quamobrem cùm præter cætera multa quæ à nobis ad sacrum Bibliorũ Apparatum vndique comportata sunt, hanc quoque partem non solùm iucundam, verùm etiam vtilem ac prorsus necessariam sacræ Scripturæ studiosis esse animaduerteremus, quippe quæ ex attenta sacrorum librorum lectione sæpius à sacris auctoribus distincta & obseruata deprehendatur, ac præsertim ex antiquissimo illo libro qui ab Hebræis Misnaioth, à D. autem Hieronymo δευτερώσεις dicitur, Latinè autem Repetitiones Legis appellari potest: dignã certè eam esse existimauimus cui suus etiam in Regio hoc opere locus daretur, vt sacrorum librorum studiosi, atque adeò tota Catholica Ecclesia, cui nosmetipsos ac nostra omnia nos debere agnoscimus, ex nobilissima hac arte, ac nostris hisce laboribus aliquam perciperent vtilitatem. Breuis illa quidem, & propter assiduas occupationes, quibus distinemur, verborum copia & amplificatione denudata Christianæ Reip. exhibetur: attamen ea est quæ ad sanctæ Scripturæ lectionem satis esse potest. Quod si Lectores aliquam hac etiam in parte diligentiam adhibere non grauabuntur; non solùm ad sacrorum librorum intelligentiam, sed etiam ad ea cognoscenda ponderum & mensurarum genera, quæ apud quaslibet nationes obtinent, certissimum sibi aditum patefacient. Vale Lector, & pios hosce labores, quibus nihil omnino efficere conamur, quàm vt homines ad Dei notitiam perducamus, tuis ad Deum precibus adiuua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

THVBAL-CAIN, SIVE
DE MENSVRIS SACRIS.

PRIMAM mensuræ originem, in naturæ communibus generibus antiqui statuere; quæ minimè omnium incerta variis locis ac seculis fore existimarunt. In omnibus generibus, quod maximè sibi constans esse videtur: hordeum est commune, cuius grana temere, nec secundùm eximium delectũm composita non adeò imparia sunt, vt sena simul cõiuncta senis excellant. Ex hac ergo obseruatione effectum esse arbitramur, vt hordeo nomen SIGHVR imponeretur. Idem autem SIGHVR Hebræis, quod Latinè putatio, cogitatio & quantitas significat; fuitq. & ponderis & mensuræ prima æstimatio, ex hordei granis; sex enim hordei grana simul coniuncta, ea parte, qua crassiora sunt, digitum vnum pollicem constituunt. Digitus verò pollex prima notabilis mensura est, quæ nomen formamque certam sortitur, appellaturque Hebraicè ETSBAGH. Huius ratio describitur in libro Deuteroseωn, à D. Hieronymo appellato, quem nos frequenter citantes Hebraico verbo Misnaioth dicemus, in illo libro tractatu de Chelaim cap. 7. in Paragrapho א, latè de digito disputatur.

Est & alia mensura minor, quàm digitus hic à nobis modò definitus, eam Hebræi vocant ZIITH, minimi in manu digiti crassitudinem continens. De hac autem Camhius in libr. 1. Samuel. cap. 21, pag. 318. facie 2. in exemplari Veneto Bombergiano.

Post digitum est TAPHAHH, quatuor digitorum continens mensuram, vt nobis Simon de Cassis Mantuanus eruditissimus in Hebraicis disciplinis, Hebræus, re ipsa ostendit: eius mentio est in coronis altaris. Exod. 25, 24. & in mensæ cedrinæ fabrica Exod. 37, 12. vbi noster Interpres quatuor digitos vertit: sed in labri magni descriptione, tres vncias exposuit. 2. Reg. 7, 26. In libris verò Paral. de eadem re agens, palmum reddidit 2. Paralip. 4, 5. Et apud Ezechielem palmum etiam dixit cap. 40, 5. In omnibus his locis definitur à Camhio quatuor digitorum mensura. Hæc dicitur esse medietas. differitur autem de TAPHAHH in li. Misnaioth in tractatu de angulo cap. 3. parag. 2. cap. עזר Vbi definitur vallum, quo prædium à prædio distinguitur altum decem TEPHAHHIM. Vsurpatur aliquando TEPHAHH pro breui & exiguo alicuius rei modulo, vt Psal. 39, 6. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, Hebraicè est, ecce palmares, hoc est, breuissimos & præcisos. sed quod in Threnis legimus: Ergóne comedent mulieres paruulos suos, ad mensurá palmæ? aliam interpretationem desiderat, quæ non refertur ad mensuram: namque Hebraicè, paruulos suos palmatos, est.

Est & aliud eiusdem mensuræ nomen ZZIT, quæ paulò plus, quàm quatuor digiti, cõtinet, hoc est, quantum vola manus inter carpum & digitos extenditur: cuius mentio fit in Aruch. Definitio autem est in Misnaioth de GHARLAH cap. 3. paragr. ב. & in eodem libro tractat. de Sabbatho. cap. 13. parag. ה.

Alia quoque inter Hebræos auctores eiusdem mensuræ nomina reperimus, sed non Hebraica, vt ROZZENIM & ROSNIKEMA. quæ quatuor digitorum mensuram Auctor Aruch exponit; à quo etiam BATRI eadem mensura dicitur. Huius mensuræ nomen apud Chaldæos paraphrastas inuenitur.

Est etiam ZERETH mensura, quæ digitis expansis notatur, ab extremo pollicis vsque ad minimi extremum: hæc constat præcisis tribus TEPHAHHIM, hoc est digitis duodecim. huiusmodi omnino quadrati erat illud ornamentum in sacerdotis pectore gestatum, quod nostra Biblia Latina Rationale iudicij vocant. Cæterùm nomen ipsum ZERETH Interpres noster palmum reddit, atque ita extensum palmum digitisque expansis intelligit. Aliud enim est ZERETH à TAPHAHH superiori: hoc etiam Hispani vulgari lingua palmum vocant, Itali spanna. Et Palæstinus ille impius sex cubitis & palmo procerus fuisse scribitur, 1. Sam. 17. Illum palmũ intelligimus extẽsum ex nomine ZERETH Hebraic. Exod. 28, 17. & 39, 9. Et apud Isaiam, Quis mensus est in pugillo aquas, & cælos palmo composuit? Isai. 40, 12. & apud Ezechielem palmus Latinè dictus idem significat, hoc est ZERETH, quæ dimidia pars cubiti est. Ezech. 43, 13. De huius mensuræ definitione differitur ab Helia grammatico in Thesbite in radice זרת. & à Camhio in Dictionario in Radicibus זרת & טפח. Hanc eandem mensuram TEPHAHH SOHHEK, id est, palmum ludẽtem dici solitã ex Misnaioth didicimus tract. de Gherubim cap. 1. parag. א. in Commenta. vbi alter palmus TEPHAHH GHASTIB, id est palmus laborans, vel formatus, dicitur.

LEBANA & ARIAHH.

ARIAHH & LEBANA ædificatoribus nota & vulgata mensura erat, & ad murorum crassitudines, & ad materias etiam notandas. Erant enim lateres coctiles, quorum modus describitur LABANA trium palmorum, hoc est duodecim digitorũ longitudine, mensura videlicet ZERETH, & dimidium longitudinis in latum, videlicet palmi cum dimidio, siue digitorum sex. Huius ratio describitur in Misnaioth libr. tract. de GHARVBIM, siue mixtis cap. 1. paragr. א. ARIAHH verò laterem definiebant quadratum palmi cum dimidio, scilicet longum, & tantũdem latum: de qua in Misnaioth tract. de mixtis cap. 1. parag. 2.

AMA, אמה.

Continet AMA sex TEPHAHHIM, hoc est, digitos quatuor & viginti, frequentissima in omni mensuræ rerum mentione vox, antiquissimaque mensura, ante diluuium etiam solemnis: hac siquidẽ arcæ Noæ modus à Deo præscriptus est. Gen. 6. Hac vniuersum opus tabernaculi in deserto est definitum. Exod. cap. 23. & 26. & 27. & 30. & 36. & 38. Coturnices in desertum coactæ, non altiores duabus EMATHAIM hoc est, vt noster vertit Interpres, duobus cubitis volasse dicuntur. Num. 11. Sacerdotalium vrbium suburbana millenos in ambitu cubitos ex his continebant. Num. 35, 4. Bis mille cubitorum spacium inter Israelitas, & arcam viarum ductricem erat præfinitum. Ios. 3, 4. Frænum illud, quod subiectionis & deditionis causa victoribus offerebatur, huius mensuræ erat, quale Dauid de manu Palæstinorum accepit. id ab Interprete nostro Frænum tributi est redditum. 2. Samu. 3, 4. Tota etiam templi, atque aliorum, quæ à Salomone perfecta sunt, ædificiorum fabrica, huius mensuræ rationibus commensurata fuit. 1. Reg. 16. & cæteris. Neque verò Hebræis solùm, sed aliis etiam nationibus communis hęc mẽsura fuit. Namque lignum ad Mardochæi necem paratum, ab Aman quinquaginta cubitis altum fuisse bis cõmemoratur Esth. 5, 14. & 7, 9. Ezechielis templum sibi ostensum, huiusmodi cubito metiebatur ca. 40. 41, & 42. vsque ad 47. Et Zacharias volumen volans viginti cubitorum longum, & decem latum visum sibi refert cap. 5, 2. Huic rationi inter recentiores cum primis subscribunt Moses Gerundensis in Gen. cap. 6. & in Num. 3, 5. Et Camhius 1. Reg. 5, 28. & Zachar. 5. & 2. Esd. 6, 3. Et ex antiquioribus Ioseph Gorionides auctor Hebraicæ historiæ li. 1. c. 10.

In Mis-

In Misnaioth autem frequens mentio & ratio atque modus huius mensuræ est. Assignant namque veteres aruum quadraginta cubitis quadratum ad sementem מאה, id est, Sathi faciendam tracta. de Chelaim cap. 2. paragr. כ. in Commentariis; eodemque loco paragr. 1. docemur tres sulcos facere duos cubitos: Præterea in tract. de Sebugha cap. 1. parag. ח. scribitur 4. EMAH occupare loci spacium, quod capere possit par boum cum iugo. Idemque legimus in tractat. de Gharubim cap. 1. paragr. א. in Comment.

At verò duplicem cubitum fuisse, alterum legalem, alterum verò communem ex antiquis obseruationibus intelleximus, cubitumq. Legis certũ fuisse, sex videlicet Tepahim siue palmorum, idque indicauit Moses Gerundensis in Gen. ca. 6. qua de re constans omnium scribentium ratio est. Alterum verò cubitum communem quinque tantùm palmos continuisse, quantus est vniuscuiusque hominis modus, à cubito ad extremos vsque digitos: atque hunc non certum æqualémue esse posse res ipsa indicat, neque enim eadem omniũ hominum mensura est. Vnumquemque verò proprium cubitũ suo ipsius modulo & palmo metiri verum est, vt Poeta ait: atque ad eiusmodi cubitum referendum videtur id, quod Moses narrat; Og regis Basan lectum in Rabbath filiorum Amon extare, nouem cubitos habentem longitudinis, & quatuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus: distinguit enim à cubito legali. Cõtinuisse autem videtur lectus ille palmos fermè quinq. & quadraginta communes in longum, & in latum viginti. existimo autem lectum illum fuisse sepulchrum ferreum, cuiusmodi ex ære aut marmore principibus olim cõdendis parabantur. Atque ad hanc distinctionem pertinere arbitramur illud, quod in Misnaioth scriptum legimus: nempe fuisse duplicem cubitum in Susan Habira, Susis, inquam, regia Medorum vrbe. Misnaioth de Chelaim ca. 17. parag. ט. & י. quo loco multa de cubitis vasorum & ædificiorum differuntur. Atque illi solemni cubito sex Tephahhim continenti nomen à quibusdam fuisse factum ATSILA, siue axillam Latinè dicere velimus, docet Camhius in Ezechiel. cap. 41, 8. vbi huius cubiti mentio fit. Porrò similes cubitos fuisse in antiquo tabernaculo, & in templo affirmatum legimus in Misnaioth tract. de Beturoth cap. 8. paragr. 1. idque ex illo loco indicatur, vbi legimus: Et hæc sunt fundamenta, quæ fecit Salomon, vt ædificaret domum Dei, longitudinis cubitos in mẽsura prima sexaginta. Mensuram primam, antiquá tabernaculi interpretamur mensuram.

Mensura prima.

Gladius Eglon.

Huiusmodi gladium illum fuisse accepimus, quem in Eglon perniciem sibi parauit Aod longitudine Gomed, quem Chaldæus paraphrastes Gerimã, hoc est cubitum, siue brachij membrum. Et Interpretes omnes AMAH exponunt: atque eam mensuram quidam esse affirmãt, quæ Germanicè Dumelna vocatur; nos autem ex ea voce, Gomed nomen Gomito, quod Italicę mensurę est, factum putamus: locus hic est Iud. 3, 16. quo loco vulgata editio Capulum longitudine palmæ manus habet.

Gomito.

Vocatur & hic cubitus GARMIDA ab expositoribus Psalmo 70. in Midras, hoc est in homeliis, & in Haruc etiam Kal vocatur.

DE CANE. קנה.

Continet Cane longitudine sex EMOTH cum ZERETH, hoc est, sex cubitorum legalium cum dimidio. Atque hic est calamus mensuræ ab Ezechiele indicatus. In manu viri calamus mensuræ sex cubitorum & palmi. Ezech. 40, 3. & cap. 41. & 42. identidem. Idem adnotatur à Camhio in hunc locum, & in Ierem. 31, 4. Hanc mensuram ZZALIL etiam fuisse dictam, auctor Aruc docet.

KVMAH קומה.

KVMAH humani corporis erecti statura, eaque incerta, certis tamen modulis definitur in singulis hominibus; continet enim circiter tres EMOTH à pedibus ad caput. quòd si erectis pedibus brachia quoque superne sublata tollantur, vnam amplius AMAH adiunget sibi, continebitque quatuor EMOTH. hæc ratio diserte adnotatur in lib. Misnaioth tractat. de Garubim cap. 4. ת. in Comment.

DE MENSVRIS INCERTIS.

Fuere & aliæ mensuræ illis temporibus certæ, non tamen communes, sed certis quibusdam artibus vsurpatæ, atque ideò nobis non omnino exploratæ, vtpote quarum ratio nullis obseruationibus excepta tradatur. ad hoc genus referuntur in primis lapides GAZITH, quorum mensura architectis & murorum artificibus nota erat: id enim verbo ipso indicatum à Camhi & Leui Gersonis filio affirmatur, 1. Reg. 5, 28. & cap. 7, 70. GVIRVI etiam in Haruch nomen est incertæ nobis mensuræ.

Porrò ad hæc continuæ mensuræ genera referri potest illud, quod HHABILAH ab Hebræis dicitur, nos manipulum reddere possimus. erat enim earum rerum, quæ in fasciculos colligi, colligarique possunt. eius autem definitionem illam assignant, vt non minus contineat HHABILAH quàm viginti quatuor ZITHIM. ostendimus autem ZITH minimi digiti quantitatem obtinere. huius ratio exponitur in lib. Misn. de GARLAH cap. 3. paragr. 1.

PIZZLA quoque in eodem genere lapis columnæ forma rotundus & teres est, digitis altus quadraginta & sedecim longus, in Haruch.

MORBIA corpus est, ex quacunque materia quadratum, tribus EMOTH longum, totidem latum, totidem etiam altum, quod cubicum Mathematici dicunt, excepto modo. huius ratio indicatur in lib. Misn. tract. de SEBIGHITH cap. 3. parag. ה.

GEOMETRICA RATIO.

Est & alia Geometrica ratio, qua terram ipsam plerumq. demetiri solebãt antiqui, siue ambulationibus, siue prædiis & agris metandis operá darent. Huius simplicissima pars PAGHAM dicitur, quam Camhius idem significare cum REGEL, hoc est, pede affirmat, eamq. duobus TEPHAHHIM definit apud Ezech. in Comm. cap. 41, 6. vbi nos legimus: Latera autem, latus ad latus bis triginta: Hebraicè ad verbum est, Et latera latus ad latus tres & triginta PAGHAMIM. quo in loco Chaldæus Paraphrastes singula ex tribus lateribus vndecim PAGHAMIM fuisse exponit. ex multorum autem locorũ collatione PAGHAM pedis vestigium significare obseruauimus.

Huic proximum nomen est TSAGHAD, quod interpretes PEZZIGHA, hoc est passum siue gressum exponunt. Est autẽ communis passus nulla certa mensura nobis compertus, quod alij longiores, breuiores alij gressus faciant, neque iidem etiam semper æquales: motus enim animaliũ varij sunt, & plerumq. inæquales, tum aliorũ ad alia, tum singulorũ ad se ipsa relata, iuxta concepti impetus, membrorumque vim. Huius mensuræ obseruatio in lib. Samuelis fit, S. S. E. Cumque transcendissent, qui portabant arcam Domini, sex passus, immolabant bouem & ouem, & arietem. 2. Samuel. cap. 6, 13.

In longionibus autem mensuris prima est BERATH, quam interpretes miliare vnum esse dicunt, tribus in Scriptura locis notatam, in lib. Gen. 35, 16. Et soluerunt ex BETHEL, & fuerunt adhuc quasi BERATH terræ, ad intrandum Ephrata. & Genes. 48, 7. Et ego cum venirem ex Padá, mortua est super me Rahhel in terra Chenaan in via, in adhuc quasi BERATH terræ ad intrandum Ephrata. Et in li. 2. Reg. 5, 19. Et abiit ab eo quasi BERATH terræ. sic ad verbum, in illis locis legimus. in quibus expositores Hebræi omnes miliare

Universidad de Deusto
Biblioteca

interpretantur, præcipuè Moſes Gerundenſis Geneſ. 35. & 47. Et Camhius in illo 2. Reg. 15. Milliare verò vnum mille EMOTH terræ cõtinere teſtatur Camhius in Ezech. ca.48,2.ſed in lib. Miſn.vnumquodque miliare partibus, quæ DIZZIIM vocantur, mille EMOTH & ſeptem cum dimidia definitur, in tractat. de IOMA cap. 6. parag.ה. Hoc miliare in lib. Haruch CHERVB dictum legimus.

מיל
רוסין
קריוב

Dimidium miliare in lib. Samuel.1. ca. 14, 16. ſignificari docent expoſitores, vbi nos legimus, in media parte iugeris quam par boum vno die arare conſueuit: Hebraicè ad verbum eſt, In dimidio ſulco paris boum agri. Camhius ſic, vt diximus, exponit. Et Chaldæus paraphraſtes ait dimidium ambulationis paris boum in agro.

חצי מענה
עמר למרה

Eſt etiam RVZZ dictum ſpacium terræ 70. KANIM longum: continet autem KANA 6. EMOTH cum ZZERETH, vt docuimus, hoc eſt 6. cubitos cum dimidio. Erunt igitur RVZZ vel RIZZ (vtroque enim modo ſcriptum legimus) cubiti quadringenti & quinquaginta quinque. dicitur etiam continere alio menſurandi modo paſſus ducentos ſexaginta & ſex, Camhi in Ierem. cap. 31, 4. & Miſnaioth de IOMA cap. 6. parag.ה. & tractat. de NEZIKIM. Eodem etiam loco ſcribitur miliare vnum, ſeptem RIZZIM cum dimidio continere: ex quo conſequitur ſingula ex RVZZIM conſtare debere,cubitis cẽtum triginta tribus, & tertia cubiti parte, hoc eſt palmis duobus. Nam alias prior ratio cum poſteriore minimè conueniret: vnde nos ſuſpicamur mendum eſſe in libr. Haruch, quando in Miſnaioth duobus locis apertè dicitur ſeptem RVZZIM cum dimidio cõficere miliare vnum: aut ſi RVZZ eum cubitorum numerum capit, nempe quadringentorum & viginti,hoc pertinere ad magnum miliare, quod alio nomine PARAZZA dicitur, quatuorque fere miliaribus conſtare feitur ab Helia, in Thesbithe,& à Moſe Gerundenſe in Comm. Deuter. pag.137.col.1. Cuius etiam nominis & rei ratio exponitur in Miſnaioth,tractatu de Tham. cap. 3. paragr.ח. & apud illius loci Commentatorem.

רוס
רום
פרסה

Quædam præterea menſuræ certis modulis notatæ, in ruſticæ rei rationibus deſcribendis obſeruantur, vt illa,quam vocant SORAH,Latini porcam in aruo atq. hortis dicunt, quam 4. EMOTH latam eſſe ex antiquis deſcriptionibus accepimus,in Miſnaioth, tract.de CHELAIM cap. 3. paragr. 1.

שורה

Eſt quoq. aliqua metiendi ratio in arui ſulcis: nam qui vult varia in eodem agro ſemina ſerere, iubetur inter ſingula genera ſpacium trium ſulcorum relinquere, quæ ferè iugi in terra collocati quantitas eſt: Dicuntur autẽ ſulci Hebraicè תלמים Miſnaioth de Chelaim. cap. 2. parag. 7.

תלמין

Illud porrò in menſuræ ſermonibus eſt animaduertendum, duarum magnitudinum mentione facta, ſignificari longitudinem cum latitudine ſimul, vt docet Camhius de altari æneo à Salomone facto viginti & viginti cubitorum. 1. Reg. 8, 65.

EIVSDEM BEN. ARIÆ MONTANI SARAH, SIVE DE SATO.

סאה

BRIMVM cauæ menſuræ nomen ZZEAH, id eſt,ſatũ,ſacras ſcripturas legentibus occurrit,antiquiſſimumque ſui vſum indicat: quippe Sara tria ſata ſimilæ hoſpitibus exceptis parare ab Abrahamo viro iuſſa eſt. Gen. 18,6. Solet verò ZZEAH in partes minores diuiſum, nomina etiam minoribus menſuris facere. Atque idem quoque multiplicatum menſurarum genera efficit.

בור

Initium autem omnium harum menſurarum, quibus liquida & arida expediuntur, gallinæ ouum eſt, idque commune; quod diuiditur in quinque partes, tanquam vnciolas. Atque ouum, cum quinta parte cuius quod capit, menſurã efficit,à quibuſdam GHACHAL dictam, cuius mentio in Midras Raba. cap.9. & in fine Gemara in cap. De eo, qui nauem vendit. De ouo autem communis ratione obſeruanda traditur in li. Miſnaioth, his verbis: Quantitatum & menſurarum fundamenta ſunt ouum commune, malogranatum commune, oliua communis, carica ſiue palma communis, faba communis, lens Ægyptia communis, & hordei granum commune, item pugillus communis: certiſſimus autem pugillus, qui in publicis menſuris conſtat, fuit pugillus Ben Betiahh, id eſt, viri cuiuſdam ſua ætate noti, cognomento filij Betiahh: hæc docemur tract. de Chelaim. cap. 17. parag. ה. & parag. 1. & paragr. ח. & parag. יא. & יב.

Ouum
חגב
Malogranatum
Oliua.
Carica
Lens Ægyptia
Fabæ
Hordeum
Pugillus

De KAB. קב

KAB continet ſeminis & aridorũ portionem,quantam ouа XXIIII.capere poſſunt. Miſn.de Chelaim. c.2.parag.2. & 5. & quarta pars huius menſuræ,hoc eſt quantum 6.oua ceperint, dicitur Hebraicè ROBEAGH, Latinè quartum neutro genere dici poteſt. namque fœminino genere REBIGHITH, hoc eſt, quarta, LOG, id eſt lagenæ, partes ſpectat; quæ menſura in liquidis eſt. Seminatur autẽ tritici KABVS vnus in arui cubitis decem cum dimidio quadratis, vt definitur in Miſnaioth de angulo. cap. 3. paragr. ו. & 8. paragr. ח. Huiuſmodi autem panis & ciborum quantitatem ſatis ad paſtum hominis diurnum eſſe tradiderunt antiqui, quandoquidem duodena oua ſatis ſunt ad binos paſtus ſingulis diebus, Miſnaioth de angulo cap 8. par.ח. & de Chelaim ca. 2. parag. ט.& י. Diuidebatur autem Kabus in partes IIII. ſingulæ aũt partes VI. continebãt oua. Atque in lib. Reg.2.ca. 6, 25. legimus quartã partem ſtercoris columbarum quinque argenteis veniſſe, aliquando in Samaria, ciuibus fame ac bello oppreſſis: hæc eadem confirmantur in Miſnaioth,tractat. de Therumoth. cap. 3. parag. 1. & de Gharubim cap.5. parag. ב. in Comment.

קב
רבע הקב

ZZEAH SATVM. סאה

Sex KABIM, vnum ZZEAH efficiunt, hoc eſt, ouа CXLIIII. vt docemur in lib. Miſn. de PEAH, ſiue de angulo. ca. 3. parag. ח. in Comm. Ibidem etiam in contextu ipſo duo ZZEIM XII. KAB. continere dicitur parag. 1. & eodem tract. cap. 6. parag 1. vbi faſcem tritici continentem ZZEAH cum culmis ipſis tantũ eſſe docemur, quantum quiſpiam ſibiipſi humero deferendum tollere poteſt. Deinde,pro tribus hoſpitibus Abraham vxorem iubet tria ZZEIM ſimilæ parare. Gen. 18, 6. quo in loco Gerundenſis Moſes eadem omnino indicat. Idem in Leuit. 22,14. ZZEAH in quinque partes diuidi ſolere ait; quarum quintæ mentio, in eodem loco, facta eſt. Abigail quinque polentæ ſata inter alia muneta,Dauidi obtuliſſe commemoratur. Helias dum de vero Dei numine, aduerſus ſuperſtitioſorum collegia contenderet, canales effodiſſe dicitur, quantum ſoli caperent duo ſata ſeminis, id quod noſter Interpres quaſi duas aratiunculas vertit. eſt autem illud ſpacium L. cubitorum in quadro, vt exponit in eum locum Camhius,atque idem etiam in Comment.Ezechiel. cap. 45, 11. Idemque aſſeritur in Miſnaioth in tract.de Chelaim cap.2. parag. ב. in Comment.& para. ט. in Comm. & in tract. de SEBIGHITH cap 2. paragr. ב. in Comment. Et Miſnaioth tract. de Gherubim ſcribitur centum arui cubitos in longitudinem,& L. in latitudinem facere ſeminis duo ZZEIM, cap.1. parag. ו. & cap. 5. parag.ב. & ו. in Comment.

מאה

Hæc etiam illa menſura eſt, quam Helifæus prophetа indicabat, cùm prædiceret futurũ, vt poſtero die modius ſimilæ vno ſtatere & duo modij hordei tantidem venirent in foro Samariæ 2. Reg. 7, 1. & verſ. 16. & 18.

Erat autem hæc menſura certa vaſis forma ſatis vulgò notа-

gò notabilis, in cuius medio ſignũ erat expreſſum, quo dimidium menſuræ ipſius dignoſcebatur; vt legimus Miſnaioth tract. de Theruma cap. 1. parag.1.

Rurſus etiam in eodem tractatu ſcribitur, certam etiam menſuram fuiſſe dimidium ZZEAH. hoc eſt, tres Kabos continentem, eodem cap. parag. 1.

Hanc verò menſuram tempore ſecundi templi in vſu etiam fuiſſe declarat Euangelium Matth. 13, 33. Sed antequam Iſraelitæ terram promiſſam tenerent, in deſertoque agerent, minori vtebantur ZZEAH, quàm poſt captam regionem Ieroſolymamque habitatam, vt traditur in lib. Miſnaioth, tractatu de Minhha cap. 7. paragr.ח. quo loco VI. ZZEIM deſerti v. Ieroſolymitana ZZEIM efficere memorantur.

De EPHAH אֵיפָה ſiue עֵפִי

Epha ſiue ephi tria cõtinet ZZEIM, hoc eſt ſata tria: quæ ſi in Kabos diuidantur, XVIII. conficient Kabos: Eius autem partes apertè ſignificatas in ſacra obſeruauimus hiſtoria; namque Ruth Moabitis, ſpicis collectis & excuſſis,quaſi Ephi,id eſt tria ZZEIM inuenisſe commemoratur. quod Interpres noſter tres modios vertit. Ruth 2,16. Quòd ſi ad primas mẽſuræ rationes procedat diuiſio,reperiemus in Epha oua CCCCXXXII. contineri. Hæc eſt autẽ menſura in Euangelio ſignificata trium ſatorum nomine,Matth.13,33.quo in loco interpretatione rem Chriſtus expreſſit. hanc etiam menſuram intelligimus illam fuiſſe hordeorum, quam Gedeon in panes coxit angelo ſe alloquuto proponendos, quamuis Latinè modium legamus, Judic. 6,19. Latini enim interpretes Latinis verbis & notis vti ſtuduerunt. In libr. autem Samuelis primo ca. 1. hac eadem menſura farinam Anna Samuelis mater tẽplo obtuliſſe dicitur, quam in Latinis vulgatæ verſionis exemplaribus quibuſdam,ſic legimus indicatam. Et adduxit eum ſecum,poſtquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ. tres modios cùm legimus,tria ſata, vt ſuperius obſeruatum eſt, intelligimus. hæc enim faciunt vnum Epha. In aliis verò etiam vetuſtis exemplaribus Latinis legitur: In tribus vitulis & vno modio farinæ. atque hæc lectio modium idem eſſe vult quod Epha. Namq. Hebraicè ita ſcriptum eſt, VE EPHAH EHHAD KEMAHH, Et Epha vnũ farinæ. Tantundem polentæ Dauid fratribus in militia agentibus, à Ieſſe patre ad tribunum deferre iuſſus eſt. 1. Samuel. cap. 17, 18. Hanc quoque menſuram Iſaias 5, 10. nominat, in illa à ſe prædicta terræ ſterilitate: Et triginta modij ſementis facient modios tres. Hebraicè eſt, Et ſemen HHOMER faciet EPHAH. Quæ ſit HHOMER ratio inferius exponetur. Et hæc etiam menſura ſæpius ab Ezechiele duobus capitibus repetita, cap. 45. & 46. Et quam menſuram minorem, iræ plenam dixit Michæas cap. 6, 10. hanc ipſam Ephah Hebraicè nominat. Zacharias autem arcana illa viſione, per totum quintum caput enarranda, Epha ſæpè repetit. De hac etiam mẽſura inter Hebræos auctores agunt Camhius, & Salomon Iarchi. Ezech. 46. in Comment. Chaldaicum autem huius menſuræ nomen eſt CHAILA, vt in Thargum obſeruatur, Prouerb. 20, 10.

עיפי
כלא

Atque hanc regiam & maximè communem ac celebrem menſuram fuiſſe, cæterarumque menſurarum omnium rationes continentem, ad publica etiam commercia maximè omnium vſurpatam, tum frequentiſſima illius mentio in ſacris & prophanis rebus menſurandis,tum illud cum primis oſtendit: quòd cùm de menſuris, vel æquis, vel iniquis agitur, huius tantum generis tanquã cæterorũ exẽplaris mentio fit. vt Deut. 25, 14. Nec erit in domo tua modius maior & minor, verùm modius æqualis,&c. Hebraicè eſt, Neque erit in domo tua EPHAH & EPHAH, verùm Epha integra & iuſta erit tibi, &c. Et illud Prou. 20,10. Pondus & pondus, menſura & menſura, abominatio apud Dominum. Hebraicè eſt, Lapis & lapis, Epha & Epha. Et apud Amoſum cap. 8, 5. Quando tranſibit meſſis, & venundabimus merces, & aperiemus frumentum vt minuamus menſuram: Hebraica lectio habet,vt minuamus Ephah. Diuiditur autem Ephah in certas partes ſui tantùm ratione habita, non ſatorum, ex quibus componitur.

De GOMER. עֹמֶר

Gomer decimam partem Epha eſſe ipſe nobis legislator præſcriptum reliquit. Sic enim legimus: Dixitque Moſes ad Aaron, Sume vas vnum, & mitte ibi Man quantum poteſt capere Gomor, & repone coram Domino ad ſeruandum in generationes veſtras, &c. Et ſubiunxit: Gomor autẽ decima pars eſt Ephi. Exo. 16, 36. Cùm verò Ephah XVIII. Kabis definita ſuperius ſit,conſequitur Gomer vnum Kabum cum dimidio,& quintam Kabi partem capere. Fuit hæc in deſerto celebris, ac ſæpè reperita menſura,quòd ſingulis diebus plena Man, in ſingula capita diſtribueretur. Exod. 16. ſæpè repetitur. Nomen autem accepit à miniſterio,quod in ſingulos dies victum ſuppeditari,huius menſuræ miniſterio contingeret. Inde etiam frumenti manipulo acceſſit, quod tantum tritici aut hordei contineat, quantum Gomer capiat. de quo ſcriptum eſt Leuit.23, 10. Feretis manipulum ſpicarum primitias veſtras ad Sacerdotem, qui eleuabit faſciculum coram Domino; atque eodem die quo manipulus conſecratur: & numerabis ab altero die Sabbathi, in quo obtuliſtis manipulum. In illo toto loco manipulum vel faſciculum ex nomine Gomer Interpres tranſtulit. &, Quando meſſueris ſegetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris, vt tollas illum, &c. Frequens mentio de manipulo, hoc eſt,de Gomer in ſacris libris eſt. Dicitur autẽ Gomer interpretibus Chaldæis HALAH ſiue HALTHA. ratio huius menſuræ etiam exponitur in lib. Miſnaioth tract. de Halah cap. 2.parag. 1. in Comment.

עומר
חלה
הלתא

De CORO ET HHOMER. כר חמר

In liquidorum & aridorum menſura recenſenda Chor nomen inuenitur eodem ſacræ Scripturæ libro 1. Reg. 4, 22. Erat autẽ cibus Salomonis per dies ſingulos XXX. Cori ſimilæ, & LX. Cori farinæ. & proximè ſequenti ca. verſ. 11. Salomon autem præbebat Hiram viginti millia Coros tritici in cibum domui eius,& XX. Coros puriſſimi olei. Continet autem Corus ZZEIM, hoc eſt Sata triginta, ſicut docemur in lib. Miſnaioth tract.de angulo cap.5.parag.ח.in Comm.& tractatu de Chelaim cap. 2. parag.ט. & tractat. de KEDOSSIM. cap. 3. parag. 1. in Comment. & tract. de votis, cap. 8. parag. 1. & Camhius in 2. Paral. 4, 5. aſſerit duos Coros continere LX. Sata.

כר

Eſt itaque Corus capax decem EPHAH: ſiquidem Ephah tria ſata continet, vt iam diſſeruimus. In Geometricis autem rationibus adnotatum eſt, Agrum coro tritici ſerẽdum, non minorẽ eſſe oportere, quàm cubitorum ſeptingentorum & triginta millium. quæ ratio in lib. Miſnaioth ſubducta eſt tract. de NEZIKIN ca. 3. parag.2. in Comment.

Camhius diligens rerum obſeruator idem eſſe Cor & HHOMER ſcripſit, & in Comment. Iſai. 5, 10. & Ezech. 45, 10. & 2. Paral. 27, 4. & Oſe. 3, 1. Propriè verò vim vocis expendentibus HHOMER cumulum nobis ſignificat. Atque in Lege, Si quis voueret agrũm, pretio conſtituto redimere poterat, partitus videlicet in partes capaces ſingulorum Hhomer,atq. in ſingularum partium redemptionem L. ſiclis expenſis. Quod verò Hebraicè dicitur Hhomer in illo loco Leuit. 27, 16. Interpres noſter vertit triginta modios, quod tantundem eſt atque Hhomer: nam Hhomer eadem eſt cum Coro menſura; Corum autem triginta Sata facere docuimus,atque ita triginta modios apud Interpretem noſtrum definire conuenit. Idem Interpres alio loco pro Hhomer Corum vertit, quòd idẽ omnino vtriuſq. modus ſit. Num. 1, 32. ſic noſtra verſio: Surgens ergo populus toto die illo & nocte, ac die altero congregauit cotur-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uit coturnicum multitudinem; qui parum, decem Coros, Hebraicè decem Hhomerim. Apud Isaiam quoq. triginta modios, hoc est Sata triginta, pro Hhomer versum legimus: Et triginta modij sementis facient modios tres, Isai. 5,10. Hebraicè, Et Hhomer sementis faciet Epha. Iam verò ostendimus Epha esse tria Sata, quos Modios tres noster dicit Interpres. Apud Ezech. etiá pro Hhomer sepè Corũ noster Interpres reddidit. cap. 45, 11. Vulgata versio habet: Ephi & Batus, æqualia & vnius mensuræ erunt, vt capiat decimá Cori partem Batus, & decimam partem Cori Ephi, iuxta mensuram Cori erit æqua libratio eorum: Hebraicè sic ad verbum Ephah & Bath ratio vna erit, vt ferat decimum Hhomer Bath, & decimam Hhomer Ephah, ad Hhomer erit proportio eius, videlicet Ephah. Et paulò pòst, vbi nostra versio habet: Et hæc sunt primitiæ, quas tolletis, sextam partem Ephi de Coro frumenti, & sextam partem Ephi de Coro hordei, mẽsura quoq. olei, Batus olei decima pars Cori est, decẽ Bati Corum faciunt; quia decẽ Bati implent Corum: Hebraicè sic legimus, Hæc sublatio, quá sustolletis sextá Epha ex Hhomer triticorum, & sextam Epha ex Hhomer hordeorũ: Et statutũ olei Bath olei, decimum est Bath ex Coro; decem Bathi sunt Hhomer. Ex quo etiá loco docemur, Hhomer quoq. liquidorum & aridorum fuisse mensuram. Idem etiá nomen Hhomer Hebraicè apud Hos. est, vbi Latinè legimus: Et fodi eam mihi x v. argenteis, & Coro hordei & dimidio Coro hordei. sic enim Hebraica habent: Et emi eam mihi in Hhomer hordeorum & LETHECH hordeorum. Aramæa lingua Hhomer Chiph dicitur, & apud auctorẽ Aruch Ghora, Arabica vt videtur, pronuntiatione vocatur.

כיף
נורא

De Lethech. לתך

Superiori capite postremùm citatus locus monuit, vt LETHECH etiam rationem expenderemus. Est igitur LETHECH mensura dimidium Cori continens, hoc est quindecim Sata, vt traditur in Misnaioth lib. tract. de Iuramento iudicum cap. 3. patag. 2. Idem etiá indicatur ab auctore Haruch & in Midbar Rabba. & Exod 27. & 37. In eodem lib. Camhius etiam & Salomo Iarchius & Ioseph Hispanus in Comment. Hoseæ 3, 2. eandem omnes rationem confirmant. Et in Misnaioth tract. de Sebughoth cap. 6. parag. 2. idem explicatur. Dicitur autem in loco Misnaioth superius citato, de Sebighith cap. 3. parag. 2. LETHECH esse iustum asini onus. huius etiam mensuræ dimidiam partem certo vase fuisse æstimatam conijcimus ex nomine ARDAB, in lib. Haruch explicato, quod dimidium Lethech significare dicitur: quanquam satis apertè videtur nomẽ non Hebraicum, sed Aramæũ esse.

ארדב

כלכל

Erat etiam CHILCHAL mensura qua fructus decimantur, ter in anno taxanda, Misnaioth tractat. de primitiis, cap. 4. parag. 1.

Est itaque hæc aridorum mensuræ summa ratio.

Ouum diuiditur in quinque partes.

Ghachal	ouum & quintum eius continens.
Kab	quantum viginti quatuor oua, facit.
Quartum Kab	sex ouorum mensura.
Zzeah siue *Satum*	facit sex Kabos.
Ephah siue *Ephi*	tria Sata continet.
Ghomer	decima pars est Epha.
Corus	decẽ Epha capit. hoc est, *Sata* triginta.
Hhomer	idem cum Coro est mensura.
Lethech	dimidium Cori siue Hhomer est.

De quibusdam aliis vasorum & mensurarum minùs celebri ratione nominibus.

סל

ZZAL, Canistrum vertit Latinus, esse poterat certæ & incertæ mensuræ, vt traditur in libr. Misnaioth, tract. de Theruma cap. 1. paragr. 1. huius mentio fit Matth. 14. de reliquiis fragmentorum, quæ duodecim cophinos implerunt: Namque Syricè dicitur CHVPHA idem quod Hebraicè ZZAL, vnde Cophinum dictum arbitramur.

כופא

MISPAL vas est ex palmarum foliis, vel ex sparto vel alia huiusmodi plicatili materia contextum, quod asinis, ad aridorum onera ferenda imponitur. In eoque deferri possunt fructuum genera omnia, vt pomorum, frumentorum, nucum & baccarum, terra item, arena, & calx, pix, & cætera: capiebat integrum LETECH, vt definitur lib. Misnaioth, de Sebighith, cap. 2. patag. 8.

מספל

KALZZATRA vas coriaceum quatuor Cabos continet, ad vsus vulgares ministerij: cuius rationem in Haruch legimus.

קלצטרא

EIVSDEM BEN. ARIÆ MONTANI EZECHIEL SIVE DE BATO.

CONSEQVENS est, vt de liquidorum mensuris disseramus; quæ quanquam ad aridorum rationes referri possunt, habent tamen suam priuatam & vasorum materiam, & nominum interdum etiam obseruationem. Atque huius inuentionem altera vas ipso priorem fuisse non arbitramur; quippe cùm vini & olei vsum multò quàm tritici & hordeorum posteriorem fuisse existimemus. A prima enim, post Adam hominibus, memoria frugum culturam fuisse constat, hoc est à Caini temporibus. Vini verò & olei ante diluuij tempora, nulla nobis mentio est in sacris libris obseruata. Est autem liquidorum mensura non minùs quàm aridorum sacra, quippe, quæ ad commerciorum rectum vsum instituta sit; & in sacrificiorum & templi ministeriis, ad olei & vini portiones adnotandas adhibita.

Primùm in hoc, sicut in aridorum genere locum retinet gallinæ ouum commune; cuius de partibus, in superiori volumine disseruimus.

De log, logio, siue lagena, לג

Vas in primis efficium est, quantum sex ouorũ gallinę cõmunium testis capi posset, excipiens, cui nomẽ est inditum Log: ex qua voce lagenam dictam existimamus, quanquam nõ omnino cum Log conuenientem, si mensuras conferamus. Huius autem ratio & quantitas traditur in libris antiquis Misn. tractatu de angulo, cap. 8. parag. 11. Vbi etiam adnotatur ex ZZEAH oliuarum immaturarum exprimi quartam partem Log: & ex maturarum eadem mensura medium Log olei exprimi. Idem etiam docemur tract. de Sebighith cap. 4. parag. 6. Atque in eodem lib. tract. de HHALA, cap. 2. parag. 1. dicitur Log continere vigesimam quartam partem ZZEAH. Atqui ZZEAH centum quadraginta & quatuor oua cõtinet, cuius vigesima quarta pars sunt sex. Idem etiam explicatur eodem lib. tract. de Sanhhedrin, cap. 8. parag. 6. & apud auctorem quoque Haruch idem legimus.

לג

Apparet autem Log olim in partes octo, veluti vncias fuisse diuisum. Namque in illo eodem lib. mentio fit dimidij Log, & quartæ & octauæ partis Log. Adnotatur præterea in mensuris liquidorum nomen REBIGHITH, id est quartæ, semper debere ad Log referri. Misnaioth, in tractatu de primitiis cap. 8. parag. 2. & cap. 11. parag. 11. Huius mensuræ mentio fit Leuit. ca. 14, 10. pro qua Latinus Interpres sextarium reddidit, atque etiam 12, 16, 21, 24. versibus.

רביגית

De hin. הין

HIN celebris & maximè vulgaris mensura fuit, in vini &

vini & olei rationibus exponendis, quam Interpres noster, eodem nomine Latinis auribus reddidit. Continuit autẽ HIN duodecim Logim, hoc est oua septuaginta duo, vt docemur in lib. Misnaioth tract. de Ghedioth, cap. 5. parag. 2. Atque in sacrificiis huius mensuræ frequens fit mentio, vt Exod. cap. 29, 40. & ca. 30, 24. vbi, quemadmodum iam indicauimus, idem nomen Hin, ab Interprete Latino antiquo est expressum. sed in Leuit. 19, 36. Latinè sextarium, pro Hin est positum; ita vt Latinis harum mensurarum nominibus non semper standum sit, sed res ipsa, ex Hebraica veritate petenda: in cap. verò 23, 13. Hin quartam partem Latinè legimus, Hebraico verbo retento: itidem & Leuit. 15, 4. vertitur quarta pars Hin: & eodem cap. ver. 5. Tertiam Hin partem etiam Latinè explicatam habemus. & vers. 7. eiusdem ca. & vers. 9. & 10. Medium Hin vini & olei est: & cap. 28. vers. 5. & 7. Quartam etiá Hin partem, & vers. 14. Mediam Hin & tertiá Hin, & quartam Hin præscriptas videmus. Ezechieli etiam aquæ potus ad sextam partem Hin concessus est. Ezechiel. ca. 4. ver. 11. & c. 45. ver. 4. & c. 46. ver. 5. & 6. & 11. integri Hin mentio fit. & vers. 14. tertia pars Hin commemoratur. Quibus ex locis duo obseruauimus: alterum, Hin diuisionem, vsque ad sex partes, vnde consequitur fuisse mensuram totius Hin & dimidiæ partis, & tertiæ & quartæ & sextæ. Erat autem sexta pars vnum Log, quarta vnum cum dimidio, tertia duo Log, dimidia tria Logim; oportet igitur dimidij Log mensuram etiam exstitisse. Alterum verò quod obseruamus, illud est, partes Hin nunquam in sacris libris notari, etiá ipsius Hin non appellato nomine: id quod omnibus exemplis fit manifestum. nam si quando quarta absolutè dicitur; id de quarta parte Log esse accipiendum, ex antiquorum doctrina, in superiori cap. docuimus.

Hin partes.

De bath siue batho.

Bath siue Bathus in vino & oleo eiusdem omnino mensuræ rationem sequitur, quam Epha, in aridis demetiendis habere obseruauimus, hoc est quantum tria Satha; quæ si ad log referantur, singuli Bathi capient logim LXXII. hoc apud Ioseph Hispanum cognomento Abarbenel expositum legimus, lib. 1. Reg. 7, 27. & eodem etiam loco apud Camhium, id quod ab illis ex Ezechiele acceptum existimamus, qui eiusdem vtrumque mensuram capacitatis esse, dissertis exponit verbis: Statera (inquit) iusta & Ephi iustum, & Bathus iustus erit vobis. Ephi & Bathus æqualia & vnius mensuræ erunt, vt capiat decimam partem cori bathus, & decimam partem Cori Ephi; iuxta mensuram Cori erit æqua libratio eorum, Ezech. 45, 10. & paulò inferiùs, Mensura quoque olei Bathus olei, decima pars Cori est, & decem Bathi Corum faciunt, quia decem Bathi implent Corum. Mare illud à Salomone in templo confectum, bis mille bathos capiebat, vt explicatur apertè 1. Reg. 7, 27. Quod verò in codicibus vulgatis nostræ versionis additum est, & tria millia metretas, in Hebraica lectione id non est, in illo loco. atque in quibusdam manuscriptis exemplaribus omnino abest. Legimus verò apud Camhium, vas quod capit bis mille bathos liquidorum, posse tenere ter mille aridorum bathos, eò quòd cumulus ex aridis additus mediæ parti totius excepti, æqualis sit. Cuius rei fortasse significandæ causa, illud, tria millia metretas, ab aliquo est adiunctum. Salomonem quoque Tyriis ad lignorum cæsionem destinatis, viginti mille bathos vini totidemque olei dedisse leginus. Animaduertendum tamen est, in vulgatæ nostræ editionis nonnullis exemplaribus satha scriptum esse pro bathis, decepto fortasse librario, ex affinitate vocum. 2. Paralip. 2, 10. Apud Isaiam, vbi Latinè legimus, Decem iugera vineæ rum facient lagunculam vnam; lagunculæ nomen bathum significare, ex Hebraica lectione, interpretamur, Isai. 5, 10. In libro etiam 1. Reg. 7, 38. legimus singulos ex decem lutetibus æneis, à Salomone in templo dicatis, continuisse quadragenos bathos, fuisseque quatuor cubitorum diametri videlicet. Namque vas rotundum quatuor cubitos in diametro habens, quod medium circulum constituit, nouies nouem, in vniuersum, cubitos continet; vt ostendunt ij, qui de cubitorum proportione ad satha disputant. In quibus est præcipuus Leui Gersonides in eundem locum scribens. Atque quadraginta bathi nouies nouem cubitis excipiuntur.

De cor siue hhomer. כור חומר

De Coro & Hhomer iam in superiori volumine est à nobis disputatum; sed illud hoc loco indicare operæpretium visum est, Cori & Hhomer mensurá quæ decem Epha continet, ad liquida etiam expendenda, pertinere. Nam lib. 3. Reg. 5, 11. viginti coros purissimi olei Hyrano regi Salomonis dono obtigisse legimus. Idem etiam affirmat Camhius, in illo loco, & apud Isa. 5, 10. & Ezech. 45, 10.

De cado. עד

Cadus vulgaris olim fuit, sed non certæ ac præcisæ mensuræ, quæ ad commercia expedienda vsurparetur; non erat tamen nimis magnæ, neque exiguæ etiam capacitatis, nimirum quantum aquæ virguncula humeris imponere posset ferendum, sicut scriptum est, Ecce Rebecca egrediebatur filia Bathuel filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua. Hebraicè est. Et cadus eius in humero eius. Et Gedeonis milites cados huiusmodi inclusis torribus noctu Madianitas aggressi ferebant, quas lagenas noster vertit Interpres, Iud. 7, 16. Atque illa vasa fictilia erant, vt ex eodem cap. liquet. singuli enim repente suos cados fregere. In eiusmodi cadis farina etiam conseruabatur, vt apud illam viduam Sareptanam obseruauimus. 3. Reg. 17, 12. Viuit Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ, in hydria, Hebr. in cado. Denique ministeriis domesticis vulgare atque frequens vas cadus erat; ideoque ad portandum habilis. Implete (inquit Elias) quatuor hydrias aqua, Hebr. quatuor cados. 1. Reg. 18, 34. Et Salomon, Ante, inquit, quàm conteratur hydria super fontem. Eccles. 12, 6. Huius nominis & vasis meminit Iosephus Gorionides Hebræus scriptor, libr. 1. pagin. 10. col. 1. Est etiam in lib. Misnaioth huius rei mentio facta tractat. de Sebighith, cap. 5. vers. parag. 1. De vase quinque cadorum olei, & quindecim vini, quæ figulis vendere liceret in septimo anno.

Est & alia breuis mensura Hebr. MESVRAH dicta, quam singulis vicibus bibere iubebatur Ezechiel ca. 4, 11. ea trigesimam partem Log capere traditur à Camhio in eum locum.

משורה

Fuit & THARVVAD apud antiquos, cochlear magnum duos pugillos capiens, de quo in lib. Misnaioth, tract. de Nezir, cap. 7. parag. 3

תרוד

Fuit in vsu & aliud cochlear ligneum, quod ZZIZZ dicebatur, vnciæ ferè capax, vt describitur in Haruch.

צזז

KORTOB mensuræ genus fuit, tres oui partes, ex quinque continens; quod in Haruch indicatur.

קורטוב

KEPHIZA in lib. etiam Haruch describitur, Aramæum nomen, & centesima pars Cori esse dicitur quadraginta trium ouorum & quintæ oui partis.

קפיזא

KANTAR Canthari nomẽ refert; vas erat portatu facile, vbi plenum esset, ideoque non nimis magnæ, at nobis incertæ mensuræ: cuius mentio fit in Beressith Rabba cap. 6. & Semoth Rabba cap. 31.

קנטר

Fuit etiam eiusdem aut similis cum superiori vasis vsus quod KANKAN veteres dixerunt. Sæpè est citatum in lib. Misnaioth, tract: de decima secunda, & in tract. de primitiis cap. 4. parag. 1. & cap. 11. parag. 11. & tract. de Hhalah cap. 2. parag. 1. Et de Ghediuth cap. 5. parag. 6. in Comment.

קנקן

Inuenimus & in Elucidario Santis Pagnini, Anbag liquidorũ mensurá nomine Latino quartarij redditam.

אנבג

In Ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

עֶנִי In Haruch etiam legimus nomen TENI mensuræ esse ova LX. continentis.

קְלוּשׁ Mensuræ nomen commune est, tertiam partem cuiuslibet mensuræ significans, quod nonnullis certæ mensuræ putatur esse, Psal. 8, 6. Potum dabis in lachrymis, in mensura. Et apud Isaiam, vbi noster Interpres vertit: Et colles in statera, Hebraica habent, in Selis.

שְׁלָחַת SELAHHATH mensuræ cuiusdam liquidorum nomen esse auctor Haruch dicit, cuius tamen definitionem non indicat.

תְּמְנָה THVMAN siue THAMNETHA mensuræ genus esse dicitur in Midras Rabba cap. 9. quartarium Latinè quidam dicunt; cuius & in Haruch mentio fit: Aramæum nomen est.

תַּרְקַב THARKAB duos cabos continere, ex ipso nominis etymo indicatur. Legitur nomen in Midras Rabba cap. 9. & Psal. 81. in Midras. nomen ex Chaldæo & Hebræo compositum est.

שַׂרְגַּס SARGAS etiam mensuræ nomen est in Haruch, nomen barbarum.

גַּרְבָּא GARBA dolium Latinè verti possit, liquidorum certa mensura lignea portatu non difficilis, qualis apud Italos BRENTA; Ezech. cap. 45, 20. Camhius. nomen Aramæum est.

הַבְיָה HHABIAHH vas notæ olim mensuræ quo liquida, ad certam mẽsuram, capi poterant. Misnaioth de votis cap. 8. parag. 1.

בַּרְזִינָא In Haruch præterea nomen BARZINA legimus, indicata mensuræ, incertæ tamen, significatione. Nobis autem Hispani agrorum cultores, & nomẽ, & rem ipsam ab Harabibus, quorum hæc vox est, accepisse videntur. est autem BARZINA, apud Hispanos, saccus ex funibus spartei in casses retis modo connexus, qui ad fruges, paleas, culmosque transferendos commodus est. Capit autem tantum, quantũ vel manipulorum vel palearum, vel culmi iumentum dorsò portare potest. Interdum vna magna iumento transuersa imponitur. Nonnunquam ad deportationis commoditatem, duæ breuiores vtrimque in onus aprantur.

פַּזְקֵטָר PAZZKETAR lebetẽ esse dicunt integri Lethech capacem. Exod. 26, 27. in Thargum. & Midras Rabba cap. 4. Atque hæc de mensuris obscurioribus.

Summa celebrium mensurarum in liquidis ratio.

Ouum gallinaceum.

Log siue *Lagena*	sex ova continet. diuiditur in partes octo.
Hin	duodecim Login capit. diuiditur in partes sex.
Bath siue *Bathus*	septuagintà duo Login excipit.
Cor siue *Homer*.	Corus decem Bathis completur.
Cad siue *Cadus*	vas fictile, quod humero impositum fœmina portare potest.

EIVSDEM BEN. ARIÆ MONTANI EPHRON SIVE DE SICLO,

Volumen tertium.

שֶׁקֶל ANTIQVISSIMA omnium, quas diuina scripta commemorant, monetarum SEKEL est: quæ & nomine suo præcipuam sibi vendicat commerciorum fidei rationem & consuetudinem. Siquidem nomen trahit à verbo SAKAL, quod ponderare Latinè dicere possumus; & SEKEL ipsum pondus etiam non inconcinnè interpretari: fuit enim antiquissima & æquissima etiam monetæ expensio, in qua nihil fraudis aut detrimenti accipi poterat: quandoquidem statera certissima defectus & incrementi est indicatrix. Atque ita legimus Genes. 23, 16. Quod cùm audisset Abraham, appendit pecuniam, quam Ephron postulauerat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argenti probatæ monetæ publicæ. Atque hoc modo appensum argentum, tametsi non signatũ fuerit nec cusum, nullam omnino fraudẽ admittit. Sed an olim cùm primùm hoc nummi genus extitit, signatum fuerit, incertum adhuc nobis est, nihilque ad cõmunem commerciorum consuetudinem certam statuendam desiderare posse putamus, si id ignoretur, dum de certo ponderis modo constet. Illud autem scimus, non tantùm olim in ipso primo monetæ inuentæ tempore, sed posterioribus etiam longè porrò sæculis, cùm numorum cusorum frequens vbiq. vsus esset, argentum etiam & aurum non cusum in commerciis fuisse receptum, quod vel ex Græco nomine ἄσημον ab Hebræis etiam vsurpatum, manifestè arguitur: de quo legimus in lib. Misnaioth, tract. de decima secunda cap. 1. parag. 2. & tractat. de Ghediuth. 3. parag. 2. Quoniam verò SIKLVS non ad monetas alias cognoscendas modò, sed ad ponderum sacrorum explorandas rationes, nobis aditum aperire potest; quòd horum omnium ipse primus index & tanquam sator quidam sit; ideò primus omnium vt expendatur postulat: se enim rectè cognito, cætera facilè percipienda pollicetur.

Fuit autem iam diu & nostro etiam sæculo, à compluribus de Sicli valore & pondere quæsitum; quorum sententias varias nos, non sine negotio diu examinabamus, donec quemadmodum discernere dijudicareque possemus, maximam cõmoditatem adepti sumus: vbi ipsum verum ac certum Israelitarum Siclum, non casu, sed diuino beneficio & consilio, vt credimus, nacti sumus. Accidit enim dum Tridenti publicæ pietatis causa in Concilio essemus, vt inter alios libros, quos mihi euoluendos proposuissem, doctissimum quendam Pentateuci expositorem perlegerem, Mosem Nehemani filium Hebræum Gerundensem, qui ante annos quadringentos (nisi me supputatio fallit) in Catalonia floruit. Ille autem in Comment. Exod. 39. multis verbis differens significabat, se non facilè ad Salomonis Iarhhæi, qui ante illum in Gallia scripserat, sententiam, de Siclo accedere; cùm Salomoh affirmasset, Siclum esse dimidiam argenti vnciam. Postea tamen absoluto iam in omnem legem Commentariorum opere idem Moses Gerundensis capite ad eam rem propriè addito, Sicli æstimationem à Salomone illo indicatam re ipsa doctus ingenuè & apertè, vt viros doctos & veri inueniendi atque docendi cupidos decet, comprobauit. Narrat autem se eo anno, quo illa scriberet, in Palæstinam ex Hispania sacrorum locorum visendi causa naui delatum Acconum, quam nunc Iachan vocant, deuenisse; ibidemque sibi ab incolis ostensum fuisse nummum argenteum antiquissimum, expressis tamen signis & literis conspicuum; in cuius altero latere forma esset vasculi illius, quod Manna plenum in sacra arca ad sæculorum monumentum, Dei iussu & Moysis procuratione fuerat repositum: & in altero ramus ille admirabilis, quem in fasciculum virgularum plurimarum Aaronis nomine illatarum (cum illius Sacerdotali dignitati ab æmulis quibusdam obtrectaretur) postera die populus omnis floréntem, amygdalaque explicantem vidit, inscriptiones etiam fuisse in eodem nummo Samaritanis characteribus, quę olim communes totius Israelis literæ fuerant, ante discessionem decem tribuum à duabus, lingua planè Hebraica, quarum exemplum ex altera parte erat SEKEL ISRAEL, quod Latinè sonat Siclus Israelis: ex altera verò IERVSALAIM KEDESSAH, hoc est Ierusalem sancta: qui nummus antiquitatem cum primis magnam probabat, vtpote cuius nomine Israelis, eo tempore, quo omnes duodecim tribus communi concordia Israelis nomen obtinebant; quoque Hierosolyma ipsis

ma ipsis omnibus regia vrbs sanctaque erat; eademque cõmunis omnibus & religionis & publicę rei & monetæ atque literarũ ratio; quæ postea discessione facta, alia atque alia vtrique parti fuit. Namque Iudæi, vt omnes fere scriptores asserunt, ne cum schismaticis Israelitis vllo sacrorum vsu communicarent, eam literarum formam, quæ nunc etiam in vsu est, hoc est quadratam, mutatis valdè alterius prioris figuris, adinuenere. Affirmat præterea idem Gerundensis, nummum illum, qui Siclus inscribebatur, sibi in statera pensum dimidiæ argenti vnciæ pondus reddidisse, ostensam quoque alteram monetam dimidiato pondere minorem, iisdem omnino vasis & rami figuris, quæ tamen non SEKEL sed HHASZI SEKEL, hoc est, dimidius siclus diceretur. probari itaque sibi vel maximè Salomonis Iarhhæi, de Sich pondere & valore, sententiam. Eadẽ verò nocte, qua ipse illius auctoris commentariis perlectis, ad illam postremam, de Siclo in peregrinatione reperto & agnito, narrationem perueniebam, tredecim aurea antiqua Imperatorum numismata, ad amicum quendam doctissimum, ab Archiepiscopo Lestrigoniæ missa, vt interpretarer, accepi, quòd eiusmodi antiquitatum studiosus aliquando fuisse diceret, ea liberali cõditione proposita, vt si quæ ex illis optarem, apud me retinerem lubenti animo donatã. Præter illa autem tredecim aurea, vnum etiam erat duplo quàm singula ex aureis crassius, maioris etiam formæ, purissimo argento constans; iis denique omnino figuris & characteribus cusum, quæ à Mose illo Gerundensi descripta, superius breuiter à nobis sunt indicata. Quod vbi vidimus, diuinum beneficium manifestissimum interpretati, vnum tantùm nobis retinuimus, cæteris omnibus domino suo, vnà cum explicatione redditis, cui oblati beneficij gratias egimus; non tamen eo tempore numismatis à nobis delecti dignitatem cæteris omnibus in multis aliorum nummorũ millibus præferendam significabamus, quam tandem postea nostræ optionis ratione exposita indicauimus; id autem numisma plurimis & doctissimis & antiquarũ rerum studiosissimis viris ostẽdimus: idque adhuc ceu pretiosissimũ & amici munus, & certissimum veritatis antiquæ testem magni thesauri loco seruamus; cuius vnius cognitio omnem nobis in ponderum & monetarũ ratione consolidanda veri disquirendi laborem ademit. Namque ad flateram examinatum quatuor integras argẽti drachmas, hoc est, dimidiam vnciam reddit, non vulgaris vnciæ dimidium, sed eius, cuius pharmacopœis, in medica materia expendenda, vsus est: quam semunciam Atticam antiqui dixere, atq. ita verissimum esse comprobatur, quod Iosephus in libro antiquitatum docet, Siclum Atticè tetradrachmi pondus fuisse. Est igitur huius nummi pondus quantus ferè quatuor Hispanorum regalium nummorum, aut quatuor Iuliorum Romanorum ferè, aut Venetorum Mocenigorum duorum, aut Flandrici nummi, qui quatuordecim stuferis, quos vocant, permutatur. Denique hoc nobis antiquissimæ semũciæ, & ad nostra vsque tempora durantis exemplũ est. Appellabatur autem Siclus sanctus, vel sanctuarij Siclus, idem ille, qui in hoc numismate dicitur Siclus Israel: namque Israel sanctificatio Domini factus est, & potestas eius, ex quo ex Ægypto redemptus in populi reique publicæ nomẽ est redactus.

Portò Sicli illius sancti viginti granorum pondus esse ab ipso legislatore Mose definitur, Exod. 30, 13. Siclus, inquit, viginti obolos habet: & Ezech. 45, 12. eodem modo ait: Siclus viginti obolos habet. quod noster Interpres vertit obolos, Hebraica lingua dicitur GERAH, quod nomẽ ab AGAR verbo, quod cõgregare significat, deductũ volunt Grammatici: alii à GERAR, quod est miscere deducunt, quòd multæ simul eiusmodi argenti portiunculæ inter se mixtæ, exiguã speciem singulæ nec satis notabilem præberent. Fuit autem GERAH illud portiuncula eiusdem ferè ponderis cum siliquæ communis semine; id quod nos, periculo facto, deprehendimus, granis siliquæ viginti in altera statеræ lance, & siclo nostro in altera appẽsis, ferè enim pondus vtrimque conuenit. Atque ita apud quosdam ex Hebræis doctos legimus, illa quæ vocatur GERAH grana esse HHARVB; quod verò illis HHARVB Arabibus ALHAROB, Hispanis ALGARROVA, & Latinis dicitur siliqua. Itaque GERAH vigesima sicli pars est, quam Chaldæi paraphrastæ perpetuò MEGHA exponunt, hoc est minutum argentum, eiusdem ferè ponderis cum minuta Turcarum moneta ex argento, quæ vulgò GHAZPAR siue ASPRO dicitur. ex Chaldaico nomine MEGHA vocabulum Meaja Hispanicum factum arbitramur, quod minuti argentei nummi olim apud nos genus fuit. Atque illud nomẽ quod medicis in vsu est Cheratum dictum, ab illo Hebraico GERAH factum arbitramur; nam medici ab Arabibus acceperunt CHERATH: Arabes verò ab Hebræis vocis vicinitate G in C conuersa. Iam verò quibus in locis præcipuè Sicli mentio fiat, ostendamus. Abraham ab Ephron Hethæo agrum sepulchri causa emit quadringentis siclis argenti, hoc est vnciis ducentis, drachmis mille & sexcentis. Genes. 23, 15. Argenti triginta siclis præscripta mulcta est Domino, cuius bos, seruum alterius occiderit, Exod. 21, 32. Siclis etiam redimebatur mulcta præuaricationis & damni dati in sacris rebus; Siclis inquam sanctis, ad arbitrium Sacerdotis numerandis, quanquam in Latina interpretatione legimus duobus siclis. Leuit. 5, 15. Siclis sanctis quinquaginta æstimabatur redemptio voti personalis in viris: triginta verò in fœminis à vigesimo anno vsque ad sexagesimum. A quinto autem anno vsque ad vigesimum maris æstimatio viginti siclorum erat, fœminæ decem. Ab vno mense vsque ad annum quintum, pro masculo dabantur sicli quinque, pro fœmina tres. Sexagenarius & vltrà dabat quindecim siclos, fœmina verò decem. Ager triginta Homer hordeorum capax æstimatus est ad voti redemptionem quinquaginta siclis argenteis. Denique omnis sacra æstimatio siclis sanctis fiebat, sicut scriptum est: Omnis æstimatio tua siclo sanctuarij põderabitur. Siclus viginti obolos habet, Leuit. 27, 3. vsque ad 25.

Siliquæ semen.

קְצָה

Pro singulis capitibus, quibus primogeniti Israel Leuitarum numerum superabant, iussi sunt exsoluere, quinos siclos sanctos vicenorũ Gerah siue obolorum. Num. 7, 47. Singula acceptabula argentea à tribubus Israelis oblata centenos & tricenos siclos, hoc est vncias quinas & sexagenas ponderabant. Phialæ verò singulæ septuagenos siclos, id est vncias argenti tricenas & quinas continebat. Num. 7, 92. & deinceps. Atque ita omnium siclorum summa, bis mille, & quadringenti erant in siclo sancto, mille inquam, & ducentæ vnciæ. Primogenitorum summa redemptio erant quini sicli in siclo sancto vicenorum Gerah, qui tamen pro Sacerdotis arbitrio, pauciores esse poterant, ex offerentium facultate æstimata. Num. 18, 16.

Cheratum medicorũ.

Ducentos argenti siclos sacrilegio à se subreptos Ghacam confessus est, Iosuæ 7, 21. Dauid ab Arauna Iebusæo aream altari ædificando oportunam cum bobus argẽto siclorum quinquaginta emit. 2. Sam. 24, 24. Elisæus prædixit satum similæ, postero die emendum siclo, & duo Satha hordeorum tantidem. 2. Reg. 7, 1. Menahhem muneris Assyrio regi dandi causa populo Israelitico quinquagenos siclos viritim imperauit. 2. Reg. 15, 20. Nehemias refert panem, vinum & quadragenos, per singulos dies, siclos fuisse populo à principibus exactos. Nehem. 5, 14. Septem & decem siclis Ieremias agellum in Hanathoth ab Hanamel cognato emit; quod Latinus Interpres vertit septem stateres, & decem argenteos; Hebraicè ad verbum est, septem sicli & decem argentei. Hoc etiam modo æstimamus Ægyptiam quadrigam sexcentis argenteis constituisse non siclis, sed drachmis, hoc est, quarta sicli parte; nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

argenti nomine drachmam 'non rarò intelligimus', Siclum verò, vbi intelligi oporteat, ipsum nomen appositum indicat.

Sicli ratio. Atque sicli pondus hoc fuit præcisum frequenterq. in sacris libris indicatum: quod si aliquàdo in profanis vsibus maioris ponderis deprehendatur Siclus, id non ex lege, sed ex hominum quorundam principum & diuitum cupiditate ortum existimare oportet, qui duris & difficilibus temporibus, vt pauperiores citius exspoliarent, siclum augebant, accepturi ab iis, quibus frumentum venderét, eiusmodi pecuniam exsoluere coactis, aliàs ipsi talibus siclis cómuniter in soluédo, si quid emerent, non vsuri. Cuiusmodi nefaria fraus ab Amoso vate apertè reprehendéte improbatur. Audite hoc, qui conteritis pauperem & deficere facitis egenos terræ, dicentes, Quando transibit mensis, & venundabimus merces; Sabbathum, & aperiemus frumentum vt imminuamus mensurá, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas. At verò huiusmod illegitimorũ siclorum, si quis certam rationem quęrat, nullam planè sibi constantem reperiet, quanquam sunt, qui inter sanctuarij & prophanum & regium siclos, nescio an tam certè, quàm curiosè, distinguant.

Atque nummum illum argenteum, quem Siclum vocamus, primæ domus monetam celebérimam & Israelitis propriam fuisse, docent antiqui auctores, in lib. Misnaioth de Chelaim, cap. 2. parag. 7. In eodem etiam libro describitur Siclus ille, qui literis Samaritanis inuenitur tract. de Iadaim. cap. 4. 7.

De sicli partibvs.

Præter Sicli nummũ integrum tetradrachmon, quod iam descripsimus, alias etiam monetas fuisse ex Sicli ipsius diuisione nomen sortitas (siue signatæ illæ, siue signo carentes fuerint, nihil refert) in sacris libris obseruauimus: Namque dimidij Sicli mentio fit Exod. Dimidius Siclus. 30, 13. & 15. Hoc autem dabit omnis, qui transit ad numerum, dimidiũ Sicli, iuxta mensuram templi. Siclus viginti obolos habet, media pars Sicli offeretur Domino. diues non addet ad dimidium Sicli, & pauper non diminuet. Huius ponderis monetam vna cum Siclo ipso sibi vsam in Ghaco vrbe, iisdem cum Siclo imaginibus signatam, Gerundensis affirmat.

Trien. Fuit etiam tertia Sicli pars, quæ sex Gherah cum dimidio & sexto vnius Gherah ponderaret, vt ex libro Nehemiæ cognouimus, vbi scribitur, decernédum esse tributum, in singulos annos soluendum, tertiæ partis Sicli ad domum Domini, Nehem. 10, 32.

Quadrans. Quartæ etiam partis Sicli moneta fuit in vsu, hoc est drachma integra, quãtus noster regalis dictus nummus est. Sic enim scriptum legimus in lib. 1. Samuelis, cap. 9, 8. Rursum puer respondit Sauli, & ait: Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti: demus homini Dei, Hebraicè est Sicli argenti.

Porrò, siue auro siue argento, siue etiam ære pecunia exsolueretur, omnis ratio ad Sicli valorem referebatur, vt viginti Sicli in auro, tantum auri esset, quantum viginti Sich in argento valerent. constat autem ex drachmis & didrachmis antiquis duplex ferè esse auri pondus ad argentũ; nam quæ denarij valore apud nos extát numismata argentea, singula drachmam ponderant. Eiusdem verò magnitudinis aurea, quæ nobis sunt satis multa expensa, binarum drachmarum põdus habent. Valor autem auri cum argenti valore collatus, non semper idem est, sed pro principum arbitrio & temporum vsu mutatur frequenter. Tamen vt ex multis temporum exemplis obseruauimus, auri valor super argentum, nunquam ferè minor fuit, quàm decuplus; ita vt pro singulis auri drachmis, argenti, ad minimum, denæ sint reddendæ.

Stater. Iam nunc facilè ex his cognosci potest, stater Græcorum, qui æqualis cum Siclo ponderis est, & didrachmon cum semisiclo, & drachmã cum quarta Sicli parte, ex Hebræorum nummorum & ponderum imitatione fuisse accepta.

De siclo ponere.

Non modò nummorum & monetarum, sed ponderum etiam primum exemplum Siclum statuimus. Etenim cùm de pretio rei alicuius exsoluendo agitur, quacunque materia nummi constent, dummodò Sicli mentio fiat, ad argentei Sicli valorem ratio referenda est, vt paulò superius adnotauimus. Cùm verò de ponere mentio fit, ipsum Sicli pondus, hoc est tetradrachmon siue semuncia, repetendum. Aliàs multa absurda, si res aliter æstimata fuerit, consequentur. Neque enim putamus auream monetam aliquam fuisse, quæ Siclus diceretur, neque æream etiam; quanquam non inficias ibimus, fuisse aureas & æreas monetas, verùm aliis nominibus dictitatas; vt de nonnullis postea explicabimus. Quosdam etiam aureos nummos vicenũm siclorum, quosdam vicenũm quinorum, alios quindenorum in vsu fuisse, quę Minæ partes dicerentur, vt exponit Camhius in Ezechiel. 45, 12. sed certum auri vel æris Siclum eodem nomine dictum, non facilè in antiquorum libris agnoscimus: sed cùm de Siclo auri aut argenti Scripturæ meminerint, pondus ipsum, non valorem esse æstimandũ arbitramur; cuius rei exẽpla aliquot satis aperta subiicimus in lib. Num. 7, 87. Cochlearium aureorum pondus fuisse denũm Siclorum in singula cochlearia, quę noster Interpres mortariola vertit. Quo loco non de valore auri, sed de pondere omni ex Sicli ratione cognoscendum indicatur. Nam si (vt quidam volunt) Siclus auri esset, & tantum valeret Siclus aureus, quantum argenteus, hoc est minus auri pondus, quantum videlicet Sicli valore æquaret; Siclus aureus valeret quatuor drachmas argẽteas, & ponderaret ad summum duo Gerah, hoc est grana siliquæ duo. Totum igitur cochlear esset viginti granorum argenti, hoc est ponderis quatuor drachmarum. Quantum autem poterat esse coclear huius materiæ, quãtúmue thuris caperet eiusmodi cochlear, cùm scriptum sit, & mortariolum aureum appendens decem Siclos plenum incensi, quatuor vel etiam duo thuris grana cochlearis dimidię vnciæ acceptabulum impleret abundè possent. Quam ob rem singulorũ cochlearium materiam auream denos Siclos, hoc est quinas vncias ponderasse interpretamur. Ex quinis autem auri vncijs vix satis commoda cochlearia fieri possunt: quandoquidem non magna sunt, quæ nobis in vsu sunt argentea cochlearia, binarum vnciarum cum dimidia, quantum argenteæ materiæ cum quinque auri vncijs collatum, conuenit. Atque ita apertis verbis Scriptura ipsa significat, non de valore cochlearium, sed de pondere auri, illo in loco agi; sic enim ex verbo legimus, in descriptione singulorũ cochlearium: Et cochleare aureũ appendens decem Siclos. & in fine capitis, cùm summa omnium subducitur. Cochlearia aurea duodecim plena thure, id est simul auri Sicli centum viginti pondere sanctuarij. vt præcedenti versu est annotatum in eodem cap. Illud etiam summum auri pondus, quod ex diuersis munerum speciebus collatum est, ad sedecim milia septingentos & quinquaginta Siclos; sic est intelligendum de pondere, non de valore auri; nam aliàs si valor auri tantùm in illo loco indicaretur; non satis magna præda esset, mille sexcenti & septuaginta quinque Sicli, ex numero pugnatorum, quos tribuni & Centuriones habuerant, sub manu sua, nullo excepto, à quibus recepta fuerant monilia omnia aurea, hoc est, periscelides, armillæ, annuli, dextralia, murenulæ, ex tanto fœminarum & virorum numero capta, in quo inuentæ sunt virgines triginta duo mille. locus est in lib. Num. 31, 5. Illam etiam laminam auream, quam Ghacham sibi ex anathemate subreptam confessus est, quinquaginta Siclorum ponderis, non æstimationis Siclorum interpretamur. Nam si æstimatione Siclorum argenti exponamus, vix laminã inueniemus dici posse, quæ quin-

quæ quinque Siclis, hoc est duabus vnciis cum dimidia æqualis pondere sit; satis enim parua auri portio duas vncias cum dimidia ponderat. Et illę inaures Gedeoni ex spoliis Ismaelitarum oblatæ, ad hanc rationem sunt referendæ; vt omnium simul iunctarum pondus fuerit mille & septingenti sicli, hoc est, vnciæ octingentæ & quinquaginta auri, quæ summa est fere sex mille octingentorum aureorum communium, quos nostro tempore coronatos vocant. Iud. 8, 25. Aurum etiam quo candelabra facta sunt, in pondere expensum scribitur. 1. Paral. 28, 15. Atque hoc modo siclorum, hoc est, semunciarum ratione omnia auri & argenti pondera exponenda videntur, nisi aliter expresse indicatum fuerit. Eodem quoque modo quinquagenũm siclorum fuisse intelligimus, vncinos ex auro ad valuas tẽpli contẽdas factos. Neque enim minores ferre pondus valuarum vertendarum possent. locus est 2. Paral. 3, 10.

Illa porrò, quæ de ferri, chalybis & æris ponderibus aliquando in scripturis leguntur sacris, vbi siclorum nomine significantur; ad hanc etiam rationem sunt à nobis omnino referenda. Quanquam sunt, qui dicãt singula metalla, suos certos habuisse, quibus expenderentur, siclos. Nullum tamen exemplum hactenus obseruauimus, cuius argumento in hanc sententiam concederemus. Quod verò à Salomone Iarchio in Comment. 1. Samuel. 17, 7. scriptum est, qua ratione nobis probari possit, non planè constat; dum ille absolutè pronuntiat omnes siclos, qui apud prophetas referuntur, minarum ponderibus exponendos esse, deceptus fortasse illa re quòd ferrum hastæ Goliath sexcentorum siclorum ponderis in sacra historia describatur, non satis magnum putauerit tam vasti corporis bellatori viro, cùm tamen nobis nimis etiam magnum videatur ferrum hastæ trecentarum vnciarum; si modò ad lanceam rum, hoc est, cõfodiendum & transfigendum habile, comparatum sit, nimirùm viginti & quinque librarum: quæ additæ hastæ ad instar liciatorij textorum crassę lanceam efficient, nulli nunc vsuro habilem. Nedum si, vt ille docet, trecentas minas ferro adscribemus. Illud prætereà quis non modò homo, quantumuis procerus gigas, sed vel elephas portare posset loricæ pondus, quod eodem loco significatur fuisse quinque mille siclorum, si pro siclis minas exponere deberemus? Namque sicli quinque mille, iuxta ponderis à nobis explicati rationem, bis mille & quingentas vncias efficiunt, hoc est, libras ducentas & octo, atque vncias quatuor: quod quantum thoracis pondus sit, nemo est, qui non satis intelligat. Igitur nostra siclorum ratio & satis clara, & omni ex parte communis, cuilibetque materiæ eadem est. Neque verò à propositа re alienum videbitur, vt locorum duorum in sacris libris sententias, quæ pugnare inter se videntur, explicatione adhibita conciliemus: quandoquidem ea non exiguum negotium quibusdam fecisse videmus, adeò vt illa difficultatis euadendæ via fuerit visa commodissima, si quædam siclorum excogitaretur varietas. Est autem, vt quibusdam videtur, locorum pugnantia illa primo Samuelis lib. cap. 24. Dicitur Dauid emisse aream, & boues ab Arauna Iebusæo siclis quinquaginta. & 1. Paral. 21. cùm de eadem re mentio fiat, sexcentis siclis auri iustissimi emisse dicitur. Ergo necesse est quinquaginta siclos illos apud Samuelẽ conscriptos magnos fuisse, qui sexcentos facerent minores; qua tamen nouos siclos cudendi molestia facilè carere possumus, & eodem omnino monetæ genere vtriusque loci exsoluendæ rationi satisfácere, si rem ipsam, quam Dauid est mercatus, omnẽ dimetiamur. Est autem illorum locorum summa explicatio eiusmodi: Dauid primùm de publica salute sollicitus, locum areæ, ad diuinam indignationem hostiis cæsis placandam sibi optatum, ab Araunáque volente oblatum, vnà cum bobus ipsis emit quinquaginta siclis. Viginti enim, aut ad summum viginti quinque æstimari potuit

Explicatio dictorum locorum difficilium.

situs areæ, in qua Arauna vnum tantum par boum triturа exercebat; qui locus aræ ad præsentem sacrificiorum procurationem construendæ satis erat. totidem etiam siclis par boum ad sacrificium est æstimatum. Quam rem, vbi Dauid Deo probari cognosceret, impetrata misericordia & clementia, ex sacrificio facto iam edoctus, totum locũ illum, ad Araunam pertinentem, hoc est, totum montem Moriah, ad decreti templi ædificationem, sibi comparandum duxit; eumque sexcentorum siclorum pretio, aurum appendens, emit; atque templo ædificando destinauit. Itaque historia lib. 2. Samuelis, quod de peste immissa per sacrificiorum procurationem celeré auertenda ageret, areæ tantùm, in qua ara constructa est, & boum, qui euestigio ad victimam parandam commodè reperti sunt, precium diligéter à Dauide solutum indicat. Paralipomenon verò historia, quæ de templi per Salomonẽ ex paterno testamento ac pecunia ædificandi rationibus, in vniuersum agit, non areæ ad aram opportunæ tantùm, sed totius loci precium significat. Id quod ipsorum verborum obseruata ratione, apertè explicari potest. Nam prior locus sic habet: Quid causæ est vt veniat dominus meus rex ad seruum suum? cui ait Dauid, Vt emam à te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo. Cui cùm gratis obtulisset Arauna aream, & boues, & iuga: respondit, Nequaquam, sed emam precio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues argenti siclis quinquaginta; & ædificauit Dauid altare Domino, & obtulit holocausta & pacifica, & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel. sic in li. Samuelis. In lib. autem Paralip. non de area solùm, sed de loco aręæ & de ara in area constructa, deque periculo facto diuinæ probationis, & de consilio inito ædificandi templi, & apparato opere ac pene cœpto, mentio fit, ita vt manifestè intelligatur maiorem rationem illic haberi templi ædificandi, quàm altaris ad præsentis calamitatis deprecationem positi. Sic enim legimus: Dixit Dauid ad Araunan, Da mihi locum areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino, ita vt quantum valet, accipias, & cesset plaga à populo. & paulò pòst, Dedit ergo Dauid Araunæ, pro loco siclos auri iustissimi ponderis sexcentos. pro loco, inquit: &, vt Hebraica ad verbum habent: Et dedit Dauid Ornan pro loco siclos auri, in pondere sexcentorum, hoc est, aurum in pondere sexcentorum siclorum. Illud etiam de toto loco, de toto, inquam, monte, hæc exponenda esse confirmat quod in 2. lib. Paralip. cap. 3. scriptum est. Et cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ierusalem, in monte Moriah, qui demõstratus fuerat Dauid patri eius, in loco, quem parauerat Dauid in area Ornan Iebusæi. hic nomen loci illi alteri respondet, quod in superiori libro bis indicatum est. illum autem locum parauerat Dauid, cùm esset in area Ornan Iebusæi sacrificans, & euentu ipso cognosceret, Deo locum placere, sicut illic scriptũ est. Protinus ergo Dauid videns, quòd exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusæi, immolauit ibi victimas. Et paulò pòst, dixit Dauid, Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israel: distinxit videlicet inter domum & altare. Et præcepit vt congregarentur omnes proselyti de terra Israel, & constituit ex iis lapicidas ad cædendos lapides, & poliendos, vt ædificaretur domus Dei, &c.

Hanc nostram expositionem præterquàm quod lectio ipsa indicat apertè, non obscuris verbis Camhius indicat, atque ex antiquorum doctorum sententia comprobat, in 1. lib. Samuel. 24, 24. Atque hactenus de Siclo, quæ satis videbantur, sunt nobis expositа.

Zzelagh ץלע

Antiquissimi & certissimi Israelitarum nummi siclus & sicli partes sunt, cæteri omnes, ex aliarum gentium

Universidad de Deusto
Biblioteca

commercio cum nominibus etiam inuecti videntur, namque nomina ipsa aliam linguam produnt, & ponderum ratio varia alias institutiones sui arguit. Quam ob rem in libris Misnaioth tract. de Beruroth. cap. 8. parag. 1. in hanc sententiam legimus: Omnis moneta, in sacris, & extra præter siclos, ad pondus Tyri refertur, & argento aut argenti valore exsoluitur.

Prima autem cæterarum monetarú, quæ ad Siclum referri potest, dicta fuit ZZELAGH, quod nomen Latinè petram vel saxum sonat: cuius signa quæ fuerint, non memini me vsquam legere, æstimationem verò legimus fuisse duorum siclorum; namque in lib. Misn. tract. de votis, ca. 43. parag. 8. scribitur, siclum esse dimidium ZZELAGH. & in tractatu de Sebughoth, cap. 6. par. 1. dicitur, ZZELAGH est duplex SEKEL. Idem dicitur valere quatuor denarios, hoc est quatuor didrachmas; namque hac æstimatione denarium accipiendum esse, res ipsa nos docet, Misnaioth de angulo, cap. 8. par. 2. & de decima secunda, cap. 2. parag. 1. & parag. 5. in cuius loci Commentariis dicitur valere duos siclos: & tract. de CHICHAR ca. 8. par. 1. & de GHERVBIM cap. 5. par 2. in Comm. Atque hæc ratio est vsitatissimi ZZELAGH, hoc est Tyrii, quod vnciæ integræ argenti pondus habebat. Fuisse autem nec perpetuam, nec vbique constantem hanc ZZELAGH rationem ex varia etiam lectione docemur. Namque in primis paraphrastæ Chaldæi, quê siclum Hebraicè vocamus, ZZELAGH reddidere, vt Gen. 23. Exod. 31. & 38. in Thargum. Et in Haruch idem traditur. Et Helias Leuites in Thesbith scribit ZZELAGH, siclum esse argenteum quatuorque valere ZZWZIM. de qua moneta inferius dicemus. Et in lib. Misnaioth, tract. de primitiis cap. 10. parag. 8. & 9. legimus quinque ZZELAGHIM in Galilæa pondus esse decem ZVZZIM in Iudæa: fit etiam mentio de ZZELAGH Neronith, hoc est de ZZELAGH Neronico à Nerone cuso, Misnaioth de Ahaloth, cap. 13. parag. 8. & tract. de Chelaim, cap. 17. parag. 12. Inuenimus & factam mentionem ZZELAGH ærei in lib. Misnaioth, de decima secunda cap. 2. parag. 5.

MEGHA. מגא

MEGHAH monetæ argenteæ nomen satis vulgare fuit; quanquam in sacris libris nusquam quod sciamus vsurpatum. Eius autem pondus sedecim granorum hordei erat, vt definitum legimus in lib. Misn. tractat. de angulo, cap. 8. parag. 9. & 1. & tract. de Sebighith, cap. 1. parag. 2. in Comm. & in tract. de HHAGIGHA, cap. 2. parag. 2. & de Ghediuth, ca. 3. parag. 3. dicuntur duo MEGHOTH grana facere hordei triginta duo communia: & ibid. cap. 1. par. 3. 7.

Nec verò eandem apud omnes aut semper æstimationê idemq. pondus MEGHA fuisse legimus, sed variú omnino. Nam quanquam frequentissima MEGHA sedecim grana hordei ponderasse dicatur; aliæ etiam eodé nomine fuerunt varij ponderis. Inuenimus enim aliquando idem quod GERAH, quam vigesimam sicli partem diximus, à quibusdá æstimari, vt à Camhio 1. Samuel. 2, vers. vltimo. Et ferè semper Chaldæus pro Hebraico GERAH reddit MEGHAH. Et legimus esse in ZZELAGH MEGHOTH sedecim: ex alio autem genere viginti in Misnaioth de decima secunda, cap. 2. parag. 5. & in tract. de Ghediuth, cap. 1. par. 7. legimus MEGHAH esse vná ex partibus viginti quatuor ZZELAGH. In eodem autem loco scribitur Meghah continere sedecim granorú hordei pondus. Possemus autem dicere varietatem esse in ZZELAGH ipsa, vt superiùs docuimus, nisi in libris Misnaioth, tract. de decima secunda, cap. 4. parag. 12. legeremus Meghah pondere decem granorum hordei communis; nisi mendosus eo in loco sit codex, & pro 7 legatur 3.

Appellatur igitur idem monetæ pondus aliàs MEGHAH, aliàs AGVR, vt docet Camhius lib. 1. Samuel. cap. 2. vers. vltimo in Commentariis, atque etiam GERAH, sed huius perpetua, vt diximus, & constans ratio est, nempe vigesima sicli pars.

KESCITAH קשיטה

Kescitah nomen ter, in sacris libris, reperitur. Gen. 33. 19. dicitur Iacob emisse partem agri, in qua fixerat tentoria, à filiis Hemor centum KESSITAH. & eiusdem loci ac pretij mentio fit apud Ios. 24, 32. & Iob à singulis cognatis & amicis singulas KESCITOTH accepisse memoratur. quanquam autem oues aut agnas noster Interpres vertit, & quidá pecudes ipsas fuisse putant, ratio tamen ipsa & doctorú sententia docet nummorum genus fuisse, cui fortassis agnæ signum impressum erat, vnde & nomen accepisse potuit, sicut a pecude Latini pecunia dicunt. Illi verò, qui in monetarú genere hanc partem ponunt, non pluris quàm MEGHA æstimant. videtur autem nomen Arabicum esse, vt inter antiquissimos doctores nomine Ghakibæ scripti legitur in hanc sententiam: Cùm in Arabiá venissem, audiui, id quod nos MEGHAH dicimus, KESCITAH ab illa gête vocari. Noster Interpres, si modò ouem aut agnam pro pecude ipsa dixit, secutus videtur Onkelosum Paraphrasten, qui in eadem significatione Chaldaicè interpretatus est HHORPHAN.

ZVZA זוזא

Quandoquidem non rara in his nostris Commentariis, & frequens in veterum libris mêtio fit ZVZIM, operæpretium facturi videmur, si de eo etiam genere, ea quæ magis probari possunt, dicamus: Atque nomen ipsum nobis nihil suppetiarum ad explicandum affert, quippe Chaldaicum, & nihil cum thematis Hebræi significatione commune, vt arbitramur, habens. fuisse autem argenteam monetam auctor est Helias in Thesbithe radice זוז, & in radice זוה, eumque quartam partem sicli esse dicit. idemq. Camhius affirmat. Apertè autê hanc rem indicat Chaldęus paraphrastes, qui 1. Samuelis lib. cap. 9. pro quarta sicli parte ZVZA reddit. Camhius etiam in Ezechiel 45, 12. pondus drachmæ ait esse ZVZA; in lib. autem Misnaioth tract. de angulo cap. 8. parag. 11. definitur, victus annuus honestus homini pauperi ducentúm ZVZIM; quæ qui habeat, mendicare non possit, aliàs excommunicationis pœnam ipso iure subiturus. Et in tractatu de primitiis, cap. 10. parag. 11. legimus decem ZVZIM ponderis Iudaici facere quinque ZZELAGHIM Galilæos in pondere, vnde ZZELAGH Galilæum didrachmum fuisse argumentamur. præterea tract. de Nezichim, cap. 4. parag. 8. quinquaginta & quinque ZVZIM facere dimidium MENAH.

De minah מנה siue מנא

Minarum etsi antiquum fuisse nomen, & vsum acceperimus, rationem tamen variam pro temporum & locorum oportunitatibus adnotauimus. Antiquitatem quidem omnino cõcedunt auctores, in lib. Misnaioth, tract. de Sebighith, cap. 1. parag. 2. in Comment. adhærentes Mosis tempore minarum vsum fuisse. Sunt qui inter sacram & vulgarem distinguant, sacramque vulgari duplo maiorem constituant, vt Camhius in Ezech. 45, 12. Est autem dicta MINAH vel MENAH vel MANEH (his enim modis pronuntiatur) à numerando, quòd numeris certis conficeretur, non solùm ponderare, quanquam & pondus certum habuerit, atque in aurificum vsu ponderis magis quàm numeri habebatur ratio. Idque ex eo probatur, quod scriptum est, Salomonem fecisse trecentas peltas ex auro probato, trecentasque auri minas vná peltam vestiisse. 1. Reg. 10, 17. Dicta ergo videtur mina ex eo, quòd certum numerum numerum continens, facilem ad numerandum rationem statueret, in magna summa. Quanta autem fuerit minarum æstimatio, productis ex antiqua lectione definitionibus, docebimus. In lib. Misnaioth tract. de angulo, cap. 8. parag. 11. & 1. legimus minæ pondus denariorum centum fuisse, & denarios singulos sex MEGHOTH continere, & singula Meghoth sedecim granorú hordei communis pôdus habere. Idem etiam scribitur in tract. de Sebighith cap. 1. parag. 2. & tract. de decima secunda, cap. 4. par. 10. & tract. ca. 1. par. 12. 13. & ca. 5. par. 8. dicitur valere centum ZVZIM, & tractatu de Nezichim cap. 4. parag. 8. atque in tractatu de Chethuboth, modò citato dicitur, Arras vxoribus, quæ viduæ vel aliàs non virgines ducuntur, minæ valore taxari: Virginum verò arras ducentorum esse, videlicet ZVZIM, hoc est duas minas. De æstimatione quoque minę eodem modo, quo diximus, agitur in lib. Misnaioth, tractatu de Hagigah, cap. 1. parag. 2. & de Ghediuth cap. 3. parag. 2. Comment.

Atque hoc pondere expensum fuisse, non solùm argentum, sed aurum etiam, ex sacris libris docemur. Namque illæ peltæ Salomonis tricenis minis auri munitæ sunt. Et Esdras narrat à ciuibus ad templi opus fuisse oblatas argẽti minas quinquies mille. Esdræ cap. 2. vers. 69. Et à principibus familiarum argenti minas bis mille in thesaurú datas, legimus apud Nehemiam 7, 71. Fuisse etiam minam æream, legimus in lib. Misnaioth, de decima secunda, ca. 2. parag. 1. Verùm apud Ezechielem magnæ cuiusdam minæ descriptionem reperimus, illis verbis: Viginti Gerah siclum faciunt: Potrò viginti sicli, & viginti quinque sicli, & quindecim sicli minam faciunt. ex quo colligitur, minam illam sexaginta siclis constitisse, hoc est drachmis ducẽtis & quadraginta. Illá verò diuisam fuisse in partes, quartam quæ quindecim siclos contineret, & tertiam, quæ viginti, & tertiam cũ duodecima portione quæ viginti quinque siclis expenderetur. Ex harum autem partiú collatione & oppositione variæ proportiones in addendo & detrahendo pondere vel pretio confici poterant. Nam si viginti quinque ex altera stateræ parte quindecim opponantur, efficietur in altera sexta pars minæ, hoc est decem. Si opponantur viginti, efficietur duodecima pars minæ, videlicet quinque; si viginti quindecim opponamus, idem fiet. Rursus etiam in collationibus, hoc modo fit; Additis viginti quinque quindecim emergunt quadraginta, hoc est duæ tertiæ ex mina; coniunctis verò viginti & viginti quinque, fiunt duæ tertiæ & duodecima. Deinde viginti & quindecim efficiunt medium cum duodecima; quindecim verò repetita efficiunt mediam minam; viginti quinque repetita mediam cum sexta efficiunt. Atque hanc ab Ezechiele descriptam cum partibus suis, minam vulgarem fuisse, Camhius docet Ezech. cap. 45, 12. hanc verò duplam sacram appellari minam, ait. Idem etiam agnoscit antiquorum traditionem, qui dicunt minam communem fuisse viginti quinque siclorum, hoc est centum ZVZIM. Quod si illorum auctorum perpetua ratio est, Ezechielis locum interpretari hoc modo rectè possumus: Siclus erit obolorum viginti; mina erit viginti sicli, hoc est drachmæ centum & viginti, & quindecim pertinebunt ad minam: nam viginti erunt quatuor quintæ, & quindecim erunt tres quintæ partes ex mina vel media cum decima parte; atque ita compositis rationibus, vt superiùs docuimus, poterit partitio vsque ad decimas procurrere.

Minæ dimidium. פרס

Fuit etiam pondus dimidium minæ, hoc est quinquaginta drachmarum pondere, quod PEREZZ vocabatur, Misnaioth de angulo, cap. 8. parag. 11. & tract. de Gharubim cap. 1. parag. 2. Comment.

לקרא

Chaldæus nonnunquam pro mina vertit suo idiomate LITRA. sic enim scriptum reliquit 1. Samuelis. lib. facit LITRA vna aureos cẽtum Hebraicis. Idem 1. Reg. 1, 17. & in Ierem. 3, 9.

Nonnunquam Chaldæi expositores nomen SEKEL, id est Siclum interpretantur minam; vt Esd. 2, 69. & Nehem. 7, 70. Et idem annotat Camhius 2. Paralip. 9, 16. Refertur quoque ratio hæc in Misnaioth tract.

de Nezichim cap. 4. parag. 8. Atque hactenus de antiquioribus nummis & monetis: Iam verò deinceps de alio nummorum vel minùs antiquo, vel minus constanti genere breuiter disseremus.

ARGENTVM. כסף

ARGENTI nomen nulla certa definitione positum pecuniam, vt apud Græcos olim, & apud Gallos hodie significat; vnde fit vt incertæ notationis sit, nisi numeralem aliquâ adiunctam rationem habeat, vt tres vel quatuor, &c. Gen. 23, 9. vbi Latinè legimus, Pecunia digna tradat eam mihi coram vobis; Hebraicè est, argento completo. Et paulò inferiùs, Dabo, inquit, pecuniam pro agro; Hebraicè dicitur, dabo argentum. Et appendit pecuniam, quam Ephron postulabat; appendit argentum. Et eodem libro cap. 43. vers. 22. Latinè legimus: Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quæ nobis necessaria sunt. Verumenimuerò, cùm argento certus numerus adnotatur, varia etiam adhibetur æstimatio. Nam quæ 2. Samuelis 18, 11. scriptum est, Et dedissem tibi decem argenteos: quo loco Interpres Latinus Chaldæum paraphrasten secutus exposuit siclos. Et Camhius lib. Reg. 2. cap. 12. vers. 4. & 5. nomen argenti ita interpretatur, vt tres argenteos dimidium sicli faciat. Idem affirmat Comment. in Ierem. 32, 9. Sed communis & vulgata magis argenti ratio illa est, quam antiqui auctores in lib. Misnaioth describunt. ab illis enim traditum accepimus eam monetam, quæ argentum vocatur, quæque certum numerú admittit, tempore Mosis pôdus habuisse trecentorú & viginti granorum hordei. In templi verò secundi tempore, auctam fuisse vsque ad pondus trecentorum & octoginta quatuor granorum, atque eandé cum siclo rationem obtinuisse. hæc legimus in lib. Misnaioth, tract. de Bechoroth cap. 8. parag. 7.

DENARIVS דינר

Denarium argẽteum & aureũ in vsu fuisse apud Iudæos, Helias in Thesbithe docet, radice דנר. Et Moses Gerundensis in Exodũ pag. 72. col. 4. & Chaldæus paraphrastes 2. Reg. 5, 5. & Misnaioth de angulo cap. 8. parag. 1. & tract. de decima secunda cap. 2. parag. 1. & 5. & cap. 14. parag. 5. Valuit autem denarius sex MEGHOTH, hoc est grana hordei nonaginta sex, vt exponitur in lib. Misnaioth, tractatu de Sebughoth cap. 6. parag. 8. in Commentariis.

Denarii partes quatuor.

Deinde alium etiam denarium maiorem indicatum obseruauimus in lib. Misnaioth de decima secunda, cap. 2. parag. 5. & tractatu de Chethuboth cap. 5. parag. 1. vbi dicitur denarius argenteus esse quarta pars ZZELAGH, atque idem denarius diuidi solere in quatuor partes certis numismatis argenteis notatas. Idem describitur in iisdem libris tract. de Ghedioth, cap. 1. parag. 1. & de votis cap. 3. parag. 8. & de Nezichim cap. 4. parag. 8. & posteriori tract. de Nezichim, tract. 2. ca. 4. parag. 2. & de Gheruaioth cap. 4. parag. 1. Comment.

Aureus nummus.

Hunc autem existimamus esse denarium diurnum, qui æqua rusticæ operæ merces fuisse, in Euangelio indicatur, Matth. 18. Ex iisdem verò tractatibus & locis, accepimus denariũ aureum valuisse viginti quinque argenteos.

DRAKMON. דרכמון

Drakmon solidus nummus argenteus fuit sedecim granorum hordei, vnde Drakmon apud Græcos nomen accepisse arbitramur; quanquam non idem pondus sit vtriusque. Huius nomen Arabicum est Darhaam: describitur autem eius ratio in lib. Misnaioth, tract. de Chethuboth cap. 5. parag. 1.

Eiusdem ferè nominis vna tantùm litera CH, in vicinam K est mutata, DARAKMON aureus nummus Esdræ & Nehemiæ tempore, ad templi farta tecta paranda viritim oblatus, Esd. 2, 69. & Nehem. 7, 69.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IZZAR אִסָּתְרָא אִסַּר ASSARION, ASSIS.

Peregrinum etiam & nominis & nummi genus fuit IZZAR æreum vt putamus, quod fuit valoris nonagesimæ sextæ partis ZZELAGH. vt docemur in lib. Misn. tract. de decima secunda cap. 3. parag. ג. & ca. 4. parag. ג. & ח. & tract. de Gittim. cap. 1. parag. א. & tract. de Nezichim cap. 8. parag. י. Et in posteriori tract. de Nezichim cap. 4. parag. ח. Et de GHERVAIOTH. cap. 4. parag. ז. Scribitur etiam duo IZZARIM facere pondium vnum. In eodem libro tract. de decima secunda cap. 4. parag. ח. & hoc pretio dicitur emi solere malogranata vndecim, vel ficus centum, vt legimus in Misnaioth de angulo cap. 8. parag. א. in libro Midras VAIKRAH RABBA fit mentio huius IZZAR, sub æstimatione minoris monetæ, qualé grossum nunc vulgò dicimus; & in lib. Haruch. Atque hanc monetam in Euangelio significatam arbitramur, Matth. 10, 29. Nónne duo passeres asse veneunt? Græcè legimus ἀσσαρίου eadem ferè voce cum IZZAR, cùm ס litera aliis per duplex s s, aliis per zz pronuntietur, dum ad aliarum linguarum scripturam refertur.

PONDIVM ITALICVM. פּוּנְדְיוֹן אִיטַלְקִי

Inter externos nummos Pondium quoque Italicum in vsu receptum est, quod duobus AZZIRIM, hoc est assariis constabat: cuius mentio fit in lib. Misnaioth tract. de Chelaim ca. 17. parag. יב. Et de Nezicim tract. 2. cap. 4. parag. ח. & in Comment. de Ahaloth cap. 3. parag. א. & tract. de angulo. cap. 8. parag. א. in Comm. & in eodem capite, parag. ז. legimus duo vulgaria pauperiorum prandia emi solere pondio vno. Idque etiam exponitur in tract. de decima secunda cap. 4. parag. ח. & tract. de Gharubim cap. 5. parag. כ. in Comment. Et tract. tertio de Nezicim cap. 5. parag. ט.

AZZPER אַסְפֶּר MAZZPARIM מַסְפָּרִים

Asper monetæ iam diu apud Orientales in vsu nomen, est vnius denarij valore, vt docemur lib. Misnaioth de decima secunda cap. 2. parag. ט. & in tract. de Ghediuth ca. 1. para. ג. dicitur esse nummus Græcus. Est & aliud argenteæ monetæ genus MAZZPERIM olim dictum in plurali numero, quæ verè erat vigesima pars ZZELAGH: estque idem illud, cuius hactenus apud Turcas extat pondus, & nomen AZZPAR. Indicatur in lib. Misnaioth, tractatu de decima secunda cap. 2. parag. ט.

ADARCON. אַדַרְכּוֹן

Medi nummi genus fuisse videtur quod apud Esdram legimus nomine ADARCONIM, ab interprete Latino Solidos reddituri, Esd. 8, 27. cuius etiam mentio fit in lib. 2. Paralipom. cap. 29. vers. 7. In lib. Misnaioth, tractatu de Siclis cap. 2. parag. ד. definitur eius æstimatio duobus ZZELAGHIM. quæ fuisse etiam dicitur antiqua.

AVRVM siue AVREVS. זָהָב זָהוּב

Auri nomen, cùm ad nummorum rationem significandam, addito numero vsurpatur; Siclorum ponderè explicandum esse iam superiùs docuimus. Atque ita interpretati sumus locum Iud. 8, 26. Et fuit pondus eorú septingẽti auri (vt noster Interpres rectè addidit) sicli. Idem etiã sentit Leui Gersonis filius, in illo loco, & 2. Reg. 5, 5. & 2. Paral. 9, 16. Quanquam Chaldæus paraphrastes denarios aureos vertit: idque non inconcinnè fortassis in lib. 2. Reg. 5. Vbi ratio ex Damascenis monetis petẽda videtur. In Hebraicis historiis, quæ Iosephi Gorionidis nomine inscriptæ sunt, legimus nomen ZAHVB, quod Latinè aureum dicimus, definitum Philipporum siue Philippicorum nomine, quod regale numisma & celebertimum fuisse etiam Horatius testatur; fit autem mentio huius, lib. 2. Historiarum Iosephi cap. 7.

Sunt præterea alia nomina minùs celebria, in antiquis libris, sed quorum vsus vulgaris fuisse, & ex aliarum gentium linguis acceptus videri possit; cuius generis exempla sunt;

TEBAGH, quod dimidium siclum valebat, vt exponitur Misnaioth de Chelaim cap. 2. parag. ד. טבעה

HHVRZZA, quod paraphrastes Chaldæus, apud Ios. cap. 24. KESSITA reddit. חרוצא קשיטא

TARPAGHITH, ab auctore Haruch dictus nummus cum dimidio, cuius põdus erat septuaginta & octo granorum hordei, vt habetur in lib. Misnaioth de Chethuboth, cap. 5. parag. ו. תרפגיתא

TRIANA, nummus Traianicus in Haruc. טריאנא

TARZZIT, cuius etiam in Haruch mentio fit. תרצית

LATER monetæ genus, quod Stater nonnulli dicunt, Haruch. לטר

LVMI in eodem Haruch sine æstimatione tamen certa legitur. לומי

CHINAH est etiam nummi genus in Haruch. כינה

CHVZAB moneta, quam Chozba cudendam curauit, ille fortassis, cuius mentio in Actis Apost. fit. כזב

PESSVT solidus nummus in Haruch. Et apud Heliam Leuit. in radice פשט פשט

PELEZZ monetæ genus non cusæ in Haruch: sed Chaldæo paraphrastæ in Ezechiel cap. 4. & 37. Siclus est. פלז

PVLAR nummus est quidam in Bereschith Rabba. cap. 22. 49. 71. פולר

PARADIGMA vox Græca est, quæ exemplar significat: fuisse autem monetæ probatissimæ genus hoc nomine appellatum legimus in Haruch. פרדגמא

NIKA, MELVHHA } duo monetarũ nomina in Har. scripta. נקא, מלוחא

GARMAN, HANITS, ZZAIENAK } monetarum nomina in Haruch. גרמן, חניץ, צעינק

SAPHAN siue SIPHNA Hadriani monetam fuisse tradit auctor Haruch. סאפן

KANTAR Iacorum lingua valet quãtum DINAR: vt docet Gerundensis in Comment. legis pag. 156. col. 1. קנטר

KONTKINAK Quatrinus est in Haruch. קונטקינק

DE CHICHAR. כִּכָּר

Maximi inter Hebræos ponderis nomen idemque antiquissimum est CHICHAR; pro quo Latini & Græci talentum plerumque verterunt. Sed quoniam Græcorum talẽtorum non vnam rationem, æstimationemq. fuisse, ex eorum, qui de asse cõscripserunt, libris constat; nos nomen ipsum Hebraicum ita vt pronuntiatur reddentes, rem ipsam ex auctorum lectione expendemus. Atque ex verbi quidem etymo nihil magnæ significationis ad interpretandũ afferre possumus, nisi dicamus Chichar fuisse ponderis speciem planam, & extensam placentæ instar. quippe in naturalium rerum nominibus Chichar planiciem significat, qualis in agro Sodomorum, inter montes erat: sæpè enim hoc nomen ad eam rem indicandam vsurpatur.

Inuenimus autem in antiquis libris Chichar, pro põdere absolutè positum, vt in li. Misn. tract. de angulo, cap. 8. para. ז. Misnaioth de CHELAIM cap. 2. parag. Neque fuit ratio habita numeri, sed ponderis in Chichar, cuius pondus fuisse videtur ferè mille & octingentorum siclorum, hoc est nongentarum vnciarum: Namque Camhius & Leui Gersonides lib. 1. Samuelis ca. 17. affirmant tertiam partem Chichar fuisse ferè trium siclos sexcentos, siue id ferrum esset, siue aurum, siue quæcunque alia materia. Præterea Camhius in lib. 2. Sam. 5, 8. & 1. Reg. cap. 9. & ca. 10. & c. 16. ait: Chichar auri esse sexcentum aureos, hoc est, vt exponere placeo, tantã auri massam, quantam sexcenti sicli conficiunt: namq. hæc in pondere ferè triplo vincent sexcẽtos argenti siclos, qui faciunt tertiam partẽ Chichar. hoc pondere fuit aureum candelabrũ in deserto, Mose procurante factum. Exo. 25, 28. & 37, 24. Omne aurum, quod expensum est in opere sanctuarij, & quod oblatum est in donariis

in donariis viginti nouem Chichar fuit, & septingentorum & triginta siclorum, ad mensuram sanctuarij. Ex quo loco manifestum est, pondus Chichar siue auri, siue æris illud sit, ad siclos sanctos, hoc est, argenteos iam explicatos referri debere. Namque septingenti & triginta siclorum pondus, etiam in auro pars Chichar esse indicatur. Bases sanctuarij ex centum argenti Chichar factæ sunt, singulis Chichar per bases singulas supputatis. Æris ad opus sanctuarij oblata sunt Chichar septuaginta duo millia & quadringenti amplius sicli. Et Hiram rex Tyri ad regem Salomonem in templi structuram misisse scribitur cẽtum & viginti talenta auri. 1. Reg. 9, 14. Ex Ophir verò quadringentorum viginti Chichar pondus auri allatum Salomoni legimus. 1. Reg. 9, 28. Regina Saba centum & viginti Chichar auri Salomoni munus dedit. 1. Reg. 10, 10. & multa alia, quæ in libris Regum de talento dicuntur aureo, ad hanc rationem sunt reuocanda. Similiter & quæ de argenti talẽto, in Latinis versionibus commemorantur, vt 1. Reg. 20, 39. Et Naaman Syrus decem Chicharim argenti & sex mille aureos, ad regem Israelis afferebat, dono daturus prophetæ, qui se curaret; ex qua pecunia Chichar Giezi per fraudem sibi postulauit, & duo accepit. Quanquam autem pondus esset nomen Chichar, tamen in argenti siclis numeratis exsoluebatur; quia sicli certo pondere erant, & ex illis poterat certum Chichar constare: quam ob rem in illo loco dicitur Hebraicè, Numera eis Chichar argenti. Et paulò pòst, Et ligauit duo Chichar argenti in sudario. 2. Reg. 5, 21. Et Menahem dabat Phul mille Chichar argenti, vt esset ei auxilium, & firmaret regnum eius. 2. Reg. 15, 19. Et rex Assyriorum imperabat Ezechiæ regi Iudæ trecenta Chichar argenti, & triginta Chichar auri. 2. Reg. 18, 14. Et Pharaonem Nechao centum Chichar argenti & Chichar auri multam terræ imposuisse legimus 2. Reg. 23, 33. Coronam auream Dauid in Rabba inuenit, cuius pondus erat Chichar auri. 1. Paralip. 20, 2. Dauid ad domum Domini ædificandam filio Salomoni ex testamento reliquit auri Chichar centum millia & argenti mille millia. 2. Paral. 22, 14. Et inducendis auro parietibus adscripsit idem tria millia Chicharim auri, & septem millia argenti. Principes verò, & diuites viri Israel ex spontaneis donariis, ad idem opus obtulerunt auri quinque mille Chichar, & Adarchonim (de quibus iam diximus) Ribbo, hoc est decem millia & argenti Chichar decem millia, & æris Ribbo. & octo millia Chichar ibidem cap. 29. Amasias Iudæ rex, centum millia robustorum ex Israel centum talentis argenti conduxit. Esdras sacerdotibus, quibus templi sarta tecta curanda commiserat, argenti Chichar sexcenta & quinquaginta, & auri centum Chichar appendit. Esdr. 8, 24. Aman Assuero regi decies mille Chichar argenti proponebat causa perdendorum Iudæorum. Esth. 3, 9.

Et quantum ex attenta verborum atque rerum consideratione coniicere possumus, arbitramur olim in vsu fuisse apud Israelitas & fortassis apud alias Orientis nationes, aurum & argentum rude incertæ formæ ac magnitudinis in tortæ siue placentæ panis speciem conflatum, ad opera deinde facienda, vel ad cudendas monetas in thesauris adseruari; vt & illa omnia eiusdem ferè ponderis fuisse, quantum videlicet à nobis est indicatum; ita metallum ipsum melius in oportunos vsus conferuabatur, & minori molestia asportari poterat, & commodiùs enumerari aut expendi. Itaque ex hac forma nomen esse acceptũ existimamus: namque huiusmodi ex aliis rerum naturis vel forma translatis verbis, artificiorum verba etiam vsurpari solent. sic enim Latini auri argentiúque massam dicunt, & æris etiam. Hispani ceram expressis fatis in certa vasa infusam, certaque forma duratã, panem ceræ vocant. Sic etiam Hebræi metalla in panis pretioris formam conflata, Chichar vocabant: atq. ita legimus in Zachariæ visionibus, plumbi Chichar in os mulieris sedentis in medio amphoræ fuisse coniectum Zach. 5, 7. Namque, vt diximus, Chichar præterquàm quòd loca plana & depressa significat, nomen etiam est panis in tortæ formam subacti & cocti, pro quo Interpres noster propè semper tortam Latinè reddit, vt lib. 1. Samuel. 2, 36. Futurum est autem, vt quicunque remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummum argenteum & tortam panis. Et Samuel Sauli prædicit obuiam fore tres viros, ex quibus vnus tortas panis tres ferret. 1. Samuel. 10, 4. Et Gedeon à viris Sochoth tortas in bellatorum victum postulabat. Et Salomon in templi dedicatione populo viritim distribuit singulas tortas panis & partes carnis bubulæ. 1. Paralip. 16, 3. Et Ieremiæ in carcere detento iussu regis, in singulos dies dabatur torta panis. Ierem. 37, 20. Ex quibus locis etiam magnitudo Chichar cognosci potest: erat enim tantum panis, quantum satis esset viro aut mulieri ad cibum diurnum, præter obsonia & pulmenta. Ad hanc etiam formam tortæ caricę aut ficus olim simul coactæ Chichar ficuum vel caricarum dicebãtur, vt habemus in lib. Misnaioth tract. de Chelaim cap. 2. parg. ט. Et de rationibus & põdere Chichar etiam legimus in iisdem libris, tract. de Gharubim cap. 5. parag. ב. in Comm.

Atque hæc certa nobis de pondere illo Hebræis solemni dici possunt. Cætera autem nomina, quæ nobis obseruare cõtigit, peregrina sunt, vnà cum rebus ipsis, parumque illustria, ex quibus nonnulla subijciemus.

Est DARHAM Ægyptium pondus granorum hordei sexaginta vnius ex definitione Misnaioth de Ghediuth cap. 1. parag. ב. Comment. דרהם

TARTIMAR erat dimidiæ minæ pondus, quo carnes in macello appendebantur, vt traditur lib. Misn. de Sanhedrin cap. 8. parag. ב. תרתימר

LITRA libram interpretatur Helias Leuita in radice לטר Et in libro inscripto Verba dierum Israel pag. 47. col. 4. & pag. 51. col. 1. Et eadem dicitur Mina in lib. Bereschith Rabba, cap. 10, 23. 65. Et apud Camhiũ. 1. Samuel. 25. Et in eodem loco ita vocatur à Chaldæo paraphraste. לטרא

KANTORIN sunt talenta in lib. Heliæ Thesbithe in radice קנטר & קלע קנטורין

KAMILIA vnciam vocãt auctores Bereschith Rabba cap. 8. in fine. קמוליא

Hæc de omni ponderum & mensurarum ratione in vniuersum exponenda obseruabamus
Antverpiæ 4. Cal. Augusti. 1571.

Libros de Ponderibus & Mensuris, ac Nummis sacris, à doctissimo Doctore Benedicto Aria Montano conscriptos, legi & perspexi, dignissimosque impressione & lectu iudicaui, vtpote nihil habentes, quod vel pietatem, vel bonos mores offendat. Ita ego Reynerus Brakel *S. Theologiæ Licentiatus & Canonicus Cathedralis Ecclesiæ Antverpiensis.*

Et nos probamus iudicium antedicti Domini Visitatoris BRAKEL qui est vnus collegij nostri Censorij, FRANC. SONNIVS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PHALEG,

SIVE,

DE GENTIVM SEDIBVS

PRIMIS, ORBISQVE TERRAE

SITV, LIBER;

BENEDICTO ARIA MONTANO

HISPALENSI AVCTORE.

ANTVERPIÆ

Excudebat Christophorus Plantinus Prototypographus
Regius, ad sacri Apparatus instructionem.

Anno M. D. LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS IN LIBRVM PHALEG,
SIVE DE GENTIVM SEDIBVS PRIMIS, ORBISQVE TERRÆ SITV, AD LECTORES PRÆFATIO.

In qua de ea vtilitate, quæ ex sacrorum librorum lectione percipitur, deque Geographiæ ratione, atque vsu disseritur.

CVM in eo studiorum genere, quibus studiis ætas puerilis ad humanitatem informari solet, ab initio versatus ætatis essem; tantum ipse, tum mea, tum magistrorum diligentia, laboris, operæque ea in re posui, vt, breui, planeque adhuc adolescens (tunc enim vigesimum ætatis annum agebam: ex eoque tempore ad hanc vsque diem quinque ac viginti effluxerunt anni) hominum doctissimorum iudicio, ad grauiora me studia conferre possem. Cùm autem ad eam, quam mihi natura tribuit, animi, ad Sacræ Theologiæ studia propensionem, accederent illa quoque, quæ quidem de eius scientiæ præstantia, tum de meis parentibus, ac propinquis, non vulgari doctrina, ac pietate viris continuò audiebam; tum de iis etiam hominibus, quos ego homines studiorum magistros, temporibus illis, longè doctissimos habui: mirificè me quædam eius scientiæ cupiditas incendit. Quocirca, cùm eius discendæ causa, totum me ad scholasticam (quam vocant) Theologiæ palæstram contulissem, ita eius scientiæ præceptis decurso studiorũ spacio auctus sum, vt, eorum, quos dixi, doctissimorũ, pientissimorumq. hominũ sententia, libros sacros, adhibito iudicio, legere, peruolutareq. possem. Cumq. in illis ipsis Academiis versarer, in quibus (vt dixi) in humaniorũ (quas vocant) literarum studiis ætatem consumpseram, ex sacra Theologia, ad cuius studia animum applicueram, voluptatem capiebam prope singularem. Et quemadmodum ij facere solent, qui, quod semel adamarunt, ad id, quàm proximè possunt, accedunt: ita quoque ego, iis omnibus libris, qui quidem ad eam, quam dixi, scientiam necessarij erant, conquisitis, à cœtu hominum atque frequentia, tanquam in portum me in solitudinem recepi. id, nimirum, mihi ipse persuaseram: quæ ars me, quonam pacto ætatem inter homines innocentissimam agere, & ad Dei voluntatem, eamque, quam is in suis oraculis viuendi normam hominibus præscripsit, vitæ meæ actiones conformare deberem, doceret; eam vt artem adipiscerer, summo studio, maxima cura, tota animi contentione enitendum esse. Itaque in ea solitudine, ac rura tantùm peragrans, vixi aliquot annos, id est, dum id mihi per propinquos licuit ac necessarios. Hi enim cum meo congressu, & colloquiis (vt dicebant) diutiùs carere non possent, eosque incredibile teneret desiderium mei, tandem ex iis me locis, suis precibus, obtestationibusque eruerunt. Eam autem quæ illud tempus consecuta est, ætatis meæ partem, partim in nouis peregrinationibus (quarum ab ineunte ætate fui studiosus) partim in ministerio, familiaque regis mei; pro eius muneris ratione, quo ego munere, quæ ipsius in me liberalitas est, ac benecuolentia, apud eum fungor, consumpsi. Ita tamen, vt, quas horas, quósque dies, occupationibus meis detrahere poteram, eos, iis, ad quæ me referebam, Theologiæ studiis, quibus quidem nihil vnquàm mihi fuit optatius, integros transigerem. Equidem in ea sum sententia, vt, totum illud tempus, quod quidem à me eo in studij genere non ponitur, perire mihi existimem. Sacratissima enim hac scientia nihil iucundius, nihil præstantius, nihil denique optabilius esse potest, ac debet. hæc enim eos omnes homines, qui, quo numine ac Spiritu Apostoli, eodem ipsi nondum sunt afflati, erudit, & ad veram æternæ beatitudinis cognitionem conducit: hæc quo modo vita humana ad præscriptum diuinæ voluntatis sit conformanda, sola hominem docere potest: hæc vna sacris suis libris omnes omnium, quotquot sunt, artium ac scientiarum thesauros complectitur: nullumque animum discendi cupidum cibis suis explere, abundeque delectare non potest: summus enim ille opifex, ædificatorque mundi Deus, qua ratione hunc terrarum orbem ab se, hominum causa, conditum esse, iis in libris, testatus est, eadem quoque omnes thesauros eius scientiæ, ac sapientiæ, quæ quidem ab hominibus percipi potest, tam eius, quæ ad naturæ cognitionem, quàm quæ ad artium hominum generi necessariarum inuestigationem pertinet, in iis explicuit. Quæ verò argumenta à summis, grauissimisque Philosophis, in diuersis artium, scientiarumque generibus, acutè, subtiliterque tractata sunt, ea, hisce in libris eò traduntur illustrius, quò is qui ea dictauit, id est, Deus ipse maiore est auctoritate: quàm quiuis alius. Equidem, ipse pro exiguis ingenij mei viribus, ex longa, attentaque sacrorum librorum lectione, infinita propè, & animaduerti, & collegi; quæ si mihi cum iis, quos in Hispaniis, Italia, Gallia, atque in hac regione, doctrina, pietateque præstantes amicos habeo, omni alia cura exsolutis, communicare liceret; mihi non est dubium, quin septem aut octo annorum spacio ea in omni artium, ac disciplinarum genere volumina, è sacris tantùm ductа fontibus, conscribi possint; quæ illis ipsis, quæ à Græcis, Latinisque olim conscripta fuerunt, æquare se aut etiam anteponere possent. Atque huius quidem rei breuia aliquot exempla in iis, quos superiori anno, in duodecim Prophetas conscripsimus, Commentariis; tum in eo libro, quem Ioseph, siue de Arcano sermone inscripsimus, à nobis allata sunt, ac plura etiam posthac, fauente Deo, adducentur. Quarum in rerum numero vnum genus est eorum, quæ ad sacram pertinent Geographiam: (atque hæc fortassis, expectari minus poterant) quo quidem in argumento, quantum nos lucis, iis qui illius artis studiis sunt dediti, ex sacræ scripturæ thesauro attulerimus, aliorum sit iudicium. Equidem plus mihi hisce in libris, quàm apud quemuis alium ex antiquis Scriptoribus, profecisse videor. Quis enim vnquam antea de vera terræ, marisque forma, eaque

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua se mutuò contingunt, connexione, adeò certa, quæque ita cum illis, quæ quidem à recentioribus obseruata sunt nauigantibus, conueniant, literarum commendauit monumentis, atque ea quæ in sacris traduntur libris? Quæ verò de cælo ipso, cælorum, ac syderum motu, de toto illo, quod inter cælum atque terram est, spacio, (quod Hebraicè רקיע dicitur) ventis, pluuia, grandine, de omni denique, earum rerum natura, quæ res, tum in sublimi, atque excelsa aëris parte, tum in terra procreantur, quis vnquam ita subtiliter disseruit, vt, quæ ab eo sunt tradita, cum iis quæ ex sacris possunt depromi libris, conferri aliqua ex parte queant? Enimuerò nullam philosophandi rationem tutiorem, iucundioremque homines sequi possunt, illa, quæ ab eius petitur auctoritate, qui earum omnium artium, ac scientiarum, de quibus agitur, est auctor. Sed vt hæc missa faciamus, & in aliud tempus differamus, illud

PERV regio.

non est prætereundum, amplissimam illam orbis terrarum partem, quæ quidem auro, argento, gemmis, aliisque multis, quæ ab hominibus maximi fiunt, quæque ad vitam sunt necessariæ, mirandum in modum abundat, quæ nuper ab Hispanis nauigantibus primùm inuenta esse creditur, nouúsque orbis appellatur, ex ea, quæ in sacris traditur libris, terrarum orbis descriptione, apertissimè cognosci posse. Quinimo & illud ex sacra Scriptura docere possumus, eam terram Israëlitis fuisse notissimam: illos enim ad eam sæpius nauigatione contendisse constat. Sanè neq. Strabo, aut Mela, Stephanus, Solinus, Ptolemæus, & alij, aut Plato & Aristoteles, qui quidem obscurè, ac velatis per ænigmata, de iis, quæ sibi ignota erant, disseruerunt: aut poëtæ illi, qui, ne quid ignorare viderentur, nihil fabulis non aspergebant suis: nullus denique ex Græcis, Latinisue Scriptoribus, quorum scripta ad nostram vsque peruenerunt ætatem, aliquid edidit, quod si, quale tandem id sit, diligenter examinetur, comparari possit cum iis, quæ Moses de terra Ophir apertissimè scripsit, vel quæ Ionathan Propheta, eius, quæ est de Regibus Iudæ, scriptor historiæ, copiosè & exactè tradidit: aut cum iis, quæ ab eo qui Paralipomena Spiritu sancto dictante scripsit, diligentis sunt descripta verbis. Is enim non solùm de classe à Salomone apud Tyrũ ædificata, atque in eo maris rubri portu, qui Ghassion Gaber dicitur, instructa, Orientémque versus deducta, déque nauigationis tempore & mora, de rebus inde atque ex illis insulis, continente, eiusque terræ littoribus, quæ nauigantes præterlegebant, in alias regiones allatis, mentionem exactam facit: verùm etiam terram illam, ex qua tanta optimi auri copia elicereturr, & ad alias gentes asportaretur, eam, inquam, terram, iam tum פָּרְוַיִם Paruaim appellatam esse, apertè docet. quæ quidem dictio, iis qui vel tantum Hebraicè sciunt legere, duas regiones, olim Peru dictas, clarè demonstrat: vnam quidem, quæ eodem vocabulo, hodierno etiam die Peru dicitur: alteram verò, quæ noua Hispania à nauigantibus est appellata. Eius autem regionis aurum purissimum, atque in maximo pretio apud omnes gentes fuisse constat. Atque Interpres quidem, vel ob ignotam sibi regionem, vel potius in eius, quod illa regio exhibebat, auri laudem, cùm in Hebræa ita scriptum legatur, וְזָהָב זֹהַב פָּרְוַיִם .i. Et aurũ illud, aurum PERV, & PERV, nam פָּרְוַיִם in numero duali dicitur: ille, inquam, conuertit, Et aurũ erat probatissimũ. Quocirca quicquid auri inter alias Gentes, priscis illis seculis in vsu fuit, id ferè totũ ex illius terræ cauernis elicitũ esse existimamus. Neq. enim aut Tagus, aut Pactolus, et Hermus, aut alia olim celeberrima flumina, quorũ vndæ aurũ secum simul trahere dicũtur, tantã eius copiam hominibus suppeditare potuerunt, quantã olim ab iis qui hostes debellarãt, nouúsque Romano imperio prouincias adiecerant, & illorũ quæstoribus Romã aduectam fuisse legimus. quippe quæ olim illorum fluuiorum natura fuit, eandem hodierno die esse constat. exiguam sanè suorum laborũ mercedem, cámque, quæ interdum intermittitur, recipere solent ij, qui auro ijs in fluuiis quæritãdo, & ab iis, quibus annexum est, sordibus secernẽdo, multum temporis operæq. consumunt. Quæ quidem ex re fit, vt maximam illam auri copiam, ex terra Ophir ad Indos Orientales, ad Synarũ Gentem, ad Aethiopas, & ad alias regiones, quæ illis magis sunt propinquæ, eósque populos, qui sunt ad Occidentem, & armorum vi, longáque commerciorum consuetudine perlatam esse constanter asseramus. At verò, ne quisquam temerè nos in ea sententia esse putet: apud sacros Scriptores, quotiescunque de rerum pretiosissimarum comparatione agitur, frequens illius auri, quod ea ex terra allatum est, mentio fit: quæ sanè, nisi illud aurum temporibus illis in vsu apud omnes homines maximè fuisset, facta non esset. Neque enim solùm à Dauide, Salomone, Isaia, & eius libri, qui Ecclesiasticus dicitur, Scriptore, qui quidem omnes fuerunt Israelitæ: sed ante illorum secula, à Iob quoque Armenio homine, aurum Ophir commemoratur. Sinarum quoque regionis meminit Ieremias. Atque hanc quidem veteres, cùm multò magis sibi esset vicina, quàm terra Ophir, vix tamen nominauerunt. Etsi verò ad eam nostri homines nauigatione contenderunt, ab iis tamen perlustrata non est. eam ob earum rerum, quæ ibi magno fiunt artificio, admirabilem elegantiam, quæque inde ad nos afferuntur, non satis omnes mirari, ac laudibus celebrare possunt. Denique ceteras omnes orbis terrarum partes, quæ quidem ab vno mari, ad alterum vsque protenduntur, nulli vnquam Scriptores tam apertè atque distinctè, neque tam certa serie, ac singulorum nominum diligenti annotatione demonstrarunt, atque vnus Moses, qui ea diserte, ac verè, literarum consecrauit monumentis. Erat nuper apud me vir longè doctissimus, AVGVSTINVS HVNNAEVS, qui regis stipendiis in celeberrimo Louaniensi Gymnasio Theologiam docet, is, inquam, cùm hosce de sacra Geographia Commentarios conscriberem, ea quæ de terræ, marisque situ tum scripseram, legeret, eas res adeò diserte ac manifestè sacris contineri libris summoperè mirabatur: ac potissimùm eo in argumento, de quo antiqui Geographi cùm scripserunt, atque ea quæ aut ipsi viderant, aut ab aliis audierant, memoriæ prodiderunt, omnia fabulis, ac falsis descriptionibus corruperunt, atque hac ratione veritatem tenebris obuoluerunt. Atque is quidem præclarissimus vir, hoc quod ei fuit valdè gratum, à nobis responsum tulit: Eandem, scilicet huiusce rei, atque amplissimæ, magnificentissimæque domus esse rationem. qui enim eam in domum, hãc terue introierit, aut etiam qui continuò in ea habitet, non ita totius eius ædificij formam perspectam habere potest, atque Architectus ipse, qui omnem eius ædificationis rationem, eiúsque partes singillatim ab imis fundamentis vsque ad tectum probè tenet. Itaque cùm Deus mundi huius sit ædificator, suóque verbo admirabilem hanc naturæ, rerúmque omnium fabricam condiderit, quæ cæli ambitu complexa, mundus appellatur, cuius quidem in suprema parte ipse habitat, infimam verò hominibus incolendam concessit, is, inquam, omnes illius partes, quæ incoluntur, quæ-

non exactè

non exactè describere atque demonstrare solus potest. id quod ab eo sacris in libris abundè est præstitum. Inter ea autem omnia, quæ quidem sciri, cognoscique ab hominibus possunt, orbis terrarum, eiúsque partium descriptio, quam vocant Geographiam, ob singularem ipsius vtilitatem, eámque, quam obtinet, dignitatem non in postremis haberi debet: præsertim verò cùm ad eam animus per se quodammodo alliciatur. Id quod ex eo, quod, quamplures excellenti homines ingenio, singulari quodam eius artis studio, nullis parcentes laboribus, maximam orbis terrarum partem peragrarunt, intelligi potest. Accedit etiam, quòd cùm hæc terra à Deo immortali eam potissimùm ob causam sit condita, vt ea hominum sit domicilium: eam, si propter vitæ breuitatem, aut humanam imbecillitatem corpore peragrare non possumus, saltem propter eius pulchritudinem, admirabilem elegantiam, creatorísque dignitatem, animo, mentéque inuisamus & complectamur. Pleraque sunt alia ob quæ, huius orbis descriptionem necessariò ab hominibus cognosci oportere existimemus. Illud enim in primis maxima est admiratione dignum, ex tribus tãtùm familiis hominum genus adeò esse propagatum, eásq. familias in tantam hominũ multitudinem exercuisse, vt nullus in terris locus, qui modò labore & industria coli possit, hominibus vacuus reperiatur. Videmus præterea singulorum commoda locorum non illorum tantùm contineri finibus: sed ea ad omnes alias nationes rerum permutatione, emanare. adeò vt hæc, quæ auri fera est, regio, illud cæteris, quæ quidẽ illo carent, impertiat: illa, vestes, eásque, ex quibus eæ conficiuntur, res aliis abundè suppeditet: alia verò earum rerum, quæ res ad hominum vitam sunt necessariæ, quæq. ideò à Deo sunt conditæ, vt ijs homines, grato erga ipsum animo vtantur, quibus abundat, cum aliis cõmunicet. Quid quod illa humani generis societas, vel vnica ea ex re demonstrari potest, quòd homines ab vno rerum omniũ conditore creatos, ex vno omnium hominum parente Adamo, ex vnóque Seth, atque adeò ex vno Noe, tribúsq. eius viri familiis simul cum ipso ab immensa illa aquarum multitudine in arca seruatis, queáque in tot populos, ac gentes, maximo locorum regionúmq. interuallo inter se distantes, diductæ sunt, eos, inquam, homines vna generis cõmunitas coniungit, vna omnium natura eos inter se facilè conciliat? Etsi verò singularum nationũ diuersa fuerunt instituta, diuersa linguarum genera, diuersi antea religionis cultus, attamen vno omnes animo esse debere, atque adeò in vnum corpus coire posse videntur. Neque verò maiori cum difficultate, quinimò multò aptius, ac promptius ij qui per Christum regenerati fuerint, in vnius Catholicæ Ecclesiæ communionem conuenire possunt, quàm olim hominum genus ex vno cõmuni omnium terreno parente procreatum in vnam societatem copulari poterat. Nullum verò iam impedimentum, nullaue tanta potest esse difficultas, quæ, quominus Euangelium (cuius propagatione hæc, de qua loquimur, concordia, atque societas initri debet) ad exteras, longinquásque nationes perferatur, efficere possit: idque potissimùm cùm nulla penitus in toto terrarum orbe regio sit, quam eius incolæ quondam occuparunt, ad quam quidem ij, qui ad eam rem legati fuerint, contendere, ac peruenire non possint: præsertim cùm id eò maiore animorum coniunctione, rerúmque omnium commoditate, ac maiore facilitate fiat, quò ij qui diuino spiritu ducuntur, iis antecellunt, qui, quòd mutuis inter se discordiis, linguarum dissimilitudine, animorúmque dissensionibus laborabant, in diuersa atque inculta loca, alij ab aliis recedere coacti sunt. Huiusmodi enim homines ipsa discordia diuersos agebat, eos itinerum, atque locorum pericula anxios, solicitósque habebat, ac sæpius ab incepto retardabat opere, eos rerum necessariarum, quas sibi nondum comparauerant, inopia premebat, eos humana fragilitas, ac labor defatigabat. Quibus vero Deus salutis nuntium, vel ad eos hominum, qui remotissimas orbis terrarum partes incolunt, perferendum credidit, iis quid potest esse impedimento, quominus commissum sibi munus, alacri, promptóque animo curent? quid est, quominus ad vltimas gentes ac terras, quæ non solùm ex nouis orbis terrarum descriptionibus, verùm etiam ex sacris literis multò luculentius cognosci possunt, peruadant, impedire eos possit? num pericula? at, cùm spiritu Dei sint repleti, ea nullo modo pertimescunt. num serpentes? at eos ipsi pede comprimunt, ac manibus illæsi tractant. num leones? at hos in fugam conuertunt. num venena? at si venenatas potiones biberint, nihil tamen grauius patiuntur. num linguarum sermonúmque diuersitas? at linguis, cùm opus est, loquuntur omnibus. Morbos verò tantùm abest vt timeant, vt potius ij qui aduersa valetudine afficiuntur, simulatque sibi à sanctis hisce viris manus impositæ sunt, conualescant. à quibus nec belluis gentibus quas adierint inferendum, sed diuina pax afferenda est, & summa prosperitas: adeò vt quas tandem ad terras proficiscantur, illud audiant: Quàm pulchri sunt super montes pedes annuntiantis, & prædicantis pacem, annuntiantis bonum, & prædicantis salutem! Neque verò iis qui antiquitatis certa ratione cognoscendæ studio tenentur, Geographiæ cognitio gratissima ac iucundissima esse non potest: ex ea etenim conici facile potest, quænam olim natio, cuius in amicitia, societatéque permanserit: contrà verò quænam & cuinam infensa fuerit & inimica: quos inter populos eadem iura, eadem fœdera, eademque viuendi ratio communis fuerit. hinc etiam simultatum, iniuriarum, bellorúmque causæ minore certè labore, maiore verò fide, multóque certiùs, quàm ex quouis alto scriptore cognosci possunt. Quædam enim gentes quodam veluti hæreditario odio, atque discordijs inter se laborarunt: aliæ verò perpetuò veluti quodam societatis iure semper fuerunt coniunctæ. Atque hæc quidem seu odia, seu inimicitias, siue fœdera, ac societates, verisimile est ex graui aliqua causa originem duxisse, quæ postea temporis progressu, non paruis de causis inter illas ipsas gentes, ac populos conseruata sunt, quorum ipsi initia demonstrare non potuerunt. Quæ tamen necessariò ex ijs principiis atque causis, quas nos ex sacrorum librorum lectione obseruauimus, emanasse fatendum est. Legimus enim Canaanæos, Ægyptios, Æthiopas, Libyos, & Afros rarò inter se bellum gessisse: sæpéque suas copias, vel ad aggrediendos, vel hostes è finibus arcendos coniunxisse. Neque etiam nos præterit, Assyrios hisce gentibus hostes fuisse infensissimos: atque Hebræos tum Assyriis, tum iis, quas commemorauimus, nationibus perpetuò vel inuisos, aut saltem suspectos fuisse. annon hæc omnia, Cham atque Sem, qui primi illarum gentium fuerunt auctores, diuersum indicant ingenium, quod quidem in eorum altum familiis posteà ad posteros emanauit? Illam verò Scytharum & Ægyptiorum veterem de antiquitate contentionem, quibus nam ex causis emanasse credendum est, præterquàm ex illa inimicitia, quæ in tabernaculo Noe est orta, post impium illud flagitium Cham, qui, quas corporis partes patris sui tegere debuit, eas, per summum scelus, prodidit? Porrò

Mat. 25.

Isa. 52. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod Græci, atque Latini à Iapheth pio in patrem filio genus ducunt, id est in causa, quamobrem ij & in rerum omnium natura cognoscenda, & philosophiæ studiis excolendis, atque, id quod maximum est, in eloquentia excelluerint, multóque præclarior ipsorum quàm aliarum gentium conditio in hoc genere fuerit. illi enim pater, vtpote pientissimo filio pulchritudinem, elegantiam, atque decus in benedictione promisit. In nostris iis, quos in Prophetas edidimus, commentariis, ex antiquarum historiarũ cum libris sacris collatione, ostendebamus Ægyptios, Chananæos, & Æthiopas inter cæteras omnes nationes iam inde à priscis illis seculis ad nostram vsq. ætatẽ seruituti apud alias Gentes maximè fuisse obnoxios. Id quod sine dubio, ex illa patris sententia manat: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Infinita propè alia sunt quæ ad mores, ritus, religionesque Gentium, ad publicarum, ac priuatarũ rerum administrationẽ, ad belli, pacisque rationes, ad commerciorum vsum, ad omnem denique vitæ consuetudinẽ, mores, atq. adeò ad ipsam vestimentorũ rationem referuntur, quorũ cognitio si ex sacra petatur Geographia, non est dubium quin illa perfectam quandam atque absolutam harum omnium rerum scientiam sit exhibitura. ex eáque non parum accedet lucis ad eorum omnium intelligentiam, quæ tum in sacris, tum in prophanis leguntur libris. at verò absque ea non pauca, alioqui difficillima & obscurissima, etiam diligentissimum Lectorem retardabunt. Nullum denique vel disciplinæ, vel artis genus est, quod non Geographiæ cognitione iuuetur, atque excolatur. hanc inprimis Philosophi omnes, qui quidem rerum naturas inquirunt, rerumque causas indagant, ac perscrutantur, adhibeant, necesse est; cùm infinita propè rerum multitudo, atque varietas tum in ipsis terris, tum etiam in mari contineatur. Eos etiam qui in ea Philosophiæ parte versantur, quæ de moribus est, Geographia opus habere constat, vt varia ac diuersa hominum ingenia ac studia, & quid cuique genti, pro locorum ratione conueniat, statuere possint. Hac medici, quàm qui maximè, tum ad medicamentorum, tum ad corporum varietatem ex locorum diuersitate obseruandam, hac mercatores, hac nautæ indigent. Hanc si è re militari demas, tota illius disciplinæ peritia constare nullo pacto poterit. Porrò qui studiis sacrarum literarum sunt dediti, quique in sacris libris nullum Dei verbum otiosum esse credunt, nullum non scitu dignissimum in iis agnoscunt; ij, inquam, si terrarum situs, maris ambitus, fluuiorum cursus, gentium mores, atque hominum ingenia, qualia sint, ignorent; multa quoque eos in sacrorum librorum lectione latere necesse erit. Frequens enim sacris in literis harum mundi partium mentio fit, quæ ei, quo de agitur, argumento est accommodatissima. Id quod cùm Moses diuino spiritu afflatus animaduerteret, omnem hanc, quam dicimus, Geographiæ tractationem, breuissima illa quidem, attamen certissima descriptione complexus est. Is enim eos homines, qui primi terram coluerunt, quorum nomina atque seriem posteriora secula, rerúmque vicissitudines, ac mutationes vel perturbarunt, vel corruperunt, suismet, ac propriis adscripsit locis. Cuius descriptionem Prophetæ omnes, ac reliqui sacri Scriptores, qui post illum extiterunt, sunt secuti, eamque sanctam conseruarunt & integram. adeò vt, quamuis ipsi regionum, vel incolarum nomina post multa secula immutata inuenerint, eadem tamen illa antiquissima vsurpauerint. quod quidem nisi ab ipsis obseruatum fuisset, quod de gentium origine, ex aliis Scriptoribus cognoscere possemus, esset planè nihil. Quare quicquid tum in hoc argumento, tum in cæteris etiam omnibus, veri atque certi sciri à nobis potest, id, inquam, omne sacris potissimùm literis, ceu fonti cuidam perenni, à quo omnia hæc hauriuntur, atque adeò ipsi Deo acceptum referri debet. Itaque nos, qui, quicquid otij nobis conceditur, id omne in sacræ Scripturæ studiis libenter consumimus; non putauimus committendum, quominus hac quoque in re, pro exiguis ingenij nostri viribus, operæ aliquid poneremus. Illa quidem, fateor, breuis est, sed tamen vt speramus, ea quæ Lectoribus nec inutilis erit, neque inuicunda: etsi propter ea, quæ in se continet, Gentium, locorumque nomina, quæ à Latina lingua abhorrent, neque magnũ dicendi artificium, neq. verborum ornatũ admittit. Pro eo autem, hoc Lectoribus satis esse debebit, siquidem veritas, (id quod in omnibus disciplinis obtinere debet) sermonis elegantiæ est anteponenda, ea, quæ hic traduntur, eo, quo scribuntur, modo, neque omnino alio esse intelligenda. Porrò in huius argumenti tractatione, ipsum potius scriptorem, quàm commentatorem (quem vocant) legimus, perindeque ac si ipsi omnium mortalium primi, terrarum orbe peragrato, eiúsque situ, atque forma diligenter obseruata, quæ vidissemus, & obseruassemus, ea literarum monimentis mandaremus. Eorum sanè omnium, quæ hic à nobis afferuntur, nihil ex sacræ Scripturæ fontibus non est ductum: eius rei sacræ Scripturæ loca, in libri margine adscripta, fidem cuiuis facient. quibus quidem ex locis, ea poterunt depromi, quæ si tantùm adnotata scribantur (si cui ei rei operam dare non pigebit) integer in nostrum hunc libellum Commentarius, absque magno negotio, efficietur. Nobis autem Deus tantum aliquando temporis, facultatisque concedet, (id quod speramus, eúmque supplices vrgemus) vt hæc quæ nunc primùm in conspectum damus hominum, & polire, amplificaréque possimus. Interim verò nostris hisce laboribus, quos ad sacrorum librorum explicationem non parum adiumenti allaturos esse confidimus, Christianus Lector, cui, quoniam in communem omnium studiosorum vtilitatem simus animo, exploratum esse cupimus, nobiscum fruetur. Præterea doctos, ac pios quosque homines obtestamur, atque obsecramus, vt, quo tandem in argumento, ex iis omnibus, quæ à nobis sunt tractata, nostram operam, vel adiuuare, ac promouere, vel etiam superare ingenio poterunt & industria, communis omnium studiosorum vtilitatis, vineæque Domini excolendæ gratia, id, quidquid erit, oneris suscipiant, neque ea in re labori vnquam parcant. Omnes enim absque vlla contentione, pro ratione talenti vnicuique crediti, in communem causam ea afferre debemus, quæ Christianæ sint profuturæ Ecclesiæ. Vtinam verò omnes prophetent; vtinam omnes non sua, sed quæ sunt Christi, quæque ad Ecclesiæ ædificationem pertinent, quærant. Gratia & pax omnibus in Spiritu sancto. Datum Antuerpiæ Cal. Martij Anno M. D. LXXII.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS PHALEGH, SIVE, DE GENTIVM REGIONIBVS, LIBER VNICVS.

PRincipio locum esse accepimus rerum omnium quę vspiam extant capacem, eundem verò duabus naturis constantem duplici describi etiam ratione, alterum immensum infinitum, ab omni corporali societate aut occupatione distinctum, sui ipsius compotem, seque ipso plenum, & cætera omnia nulla occupatione sui continentem, atque virtute, efficacitateque permeantem, rotundũ ac simplicem, omni tamen circumferentia carentem, centro autem vbique notabili, quem æternum neque factum neque auctum, neque minuendum vnquam sua ipsius natura vtpote infinita docet. eundem intrà, idemq. extrà, totum antè, totũ retro, totum sursum, totũ deorsum, qui cum nullo propter naturæ ac virtutis infinitam magnitudinem certo nomine dici à nobis possit, ex oportuno magis sermonis vsu virtus diuina, siue facies, siue præsentia, & manus, efficacitasque Dei appellatur. s. s. e. Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: & si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Atque ex hac ratione effectum est, vt inter alia plurima nomina, quibus Deus Hebraicè appellatur, OPMAKOM etiam, id est locus, recenseatur.

Est alter præterea ex superioris virtute & efficacitate constans locus, certis magnitudinis terminis cohibitus, qui sese cunctaque intra se posita vno ambitu continens amplectitur, quod Græco nomine ΚΟΣΜΟΣ, Latino TOTVM dicimus, sicut scriptum est: Hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Atque hic locus nec æternus, nec immẽsus est, nec a factore caret, nec fine etiã est carituras, in cuius superficie extrema quidquid continetur, mundus siue cælum & terra appellatur, s. s. e. In principio creauit Deus cælum & terram. vnà enim cum cælo, & terra horum etiam continens locus extitit. Hic autem quanquam vnus est, partibus tamen differt præcipuè duabus, quarum altera *super cælos*, altera verò, *intra cælos*, dicitur: aliis verbis *in excelsis, & de cælo* vocantur, s. s. e. Benedicite aquæ omnes quæ super cælos sunt Domino. &, Laudate Dominum de cælis, laudate eum in excelsis. In hoc autem loco, id quod mundum dicimus, est duobus præcipuæ naturæ generibus constans, cælo & terra, s. s. e. In principio creauit Deus cælum & terram.

At verò vt terræ nomine, maria etiam, flumina, fontes & quidquid infetius est, indicatur, ita cælorum etiam vocabulo, leuiora quęque corpora aut sublimiorem sortita locum demonstrantur, s. s. e. Cælum ego impleo, & terra scabellum pedum meorum est. &, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. Ad hoc superior pars cælum & cæli cælorum, inferior verò omnis in vniuersum abyssus & terra dicitur, s. s. e. Ecce cælum & cæli cælorum, abyssus & vniuersa tertia, & quæ in eis sunt, in conspectu eius commouebuntur.

Constat autem vniuersus hic mundus, Deo auctore in tempore factus, ita vt simul cum tempore ipse extiterit nulla antè materia, sed solo verbo Dei omnia producente, inani prius in aquas formato & ex aquis cælo efficto, deinde terra crassiorum partium coagmentatione coacta, ac tandem ab aquis discreta & producta, eiusdem verbi virtute in se ipsa residens, nullo alio

præterea fundamento innixa, s. s. e. Latet enim eos hoc volentes quod cæli erant prius, & terra, de aqua & per aquam consistens Dei verbo. &, Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum. Iob. 26.7

Itaque ex superiore atque inferiore corporum, partiumque natura, eademque generibus, & non imbus varia mundus constat, magnam aliis atque aliis partibus pugnam, varietatem atque discrepantiam cum summa totius concordia, pulchritudine, atque producendarum commoditate rerum continens, summum & sapientissimum conditorem testatus, eundemque prudentissimum gubernatorem professus, s. s. e. Et erit in die illa, exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram, & terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum, & hæc exaudient Iezraghiel. Et rursum, Facientem Arcturum & Orionem, & conuertentem in mane tenebras, & diem in noctem mutantem: qui vocat aquas maris, & effudit eas super faciem terræ. &, Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit cælos: ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cælo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: Fulgura Amos. 9.6 in pluuiam facit, & educit ventos de thesauris suis. Qui ædificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terrã fundauit: Qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ. Os. 2. 22. Act. 7. 8 Ioel. 10. 13. Psal. 103.

Est autem mundi totius rotunda & sphærica communicatione virtutis erga terram, atque inferiores partes oportuna figura, s. s. e. Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores eius sunt quasi locustæ. Qui extendit velut nihilum cælos, & expandit eos sicut tabernaculum ad habitandum. Quod enim Latine circumus Gyrum, Hebraicè HOG est: quod propriè circulum vel sphæram interpretamur, quippe à HOG, nomen MEHOGA deducitur, quod Latinè circinum significat. Mundus rotundus. Iesa. 40. 22. חוג 170

Neque verò æternus mundus est, sed temporis initio vnà cum tempore ipso conditus, & pro Dei ipsius consilio & voluntate mutandus, s. s. e. Hæc dicit Dominus creans cælos & formans terram, & quæ germinant ex ea. &, Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes; & omnes sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. &, Qui fecit cælos in intellectu, & firmauit terram super aquas, & fecit luminaria magna, Solem in potestatem diei, & Lunam & stellas in potestatem noctis. Mundus factus. Iesa. 45. 5. Psalm. 101. 2. Psal. 135.

Altissimæ autem mundi partes cæli sunt, vltrà quas aquæ inesse credunturin his quæ intra orbem sunt aquis raritate, perspicuitate & omni naturæ parte, magno discrimine excellentes, s. s. e. Quia magna est super cælos misericordia tua: Hoc enim cælum altissimum esse ostenditur, quod diuinæ misericordię infinitudine superatur. Et dixit Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Est autem firmamentum quidquid à terræ & aquæ superficie vsque ad supremi cæli summa cõstant, quod aliis nominibus cæli & cæli cælorum dicitur. Et rursum scriptũ est, Benedicite aquæ omnes quæ super cælos sunt Domino. Psal. 107. Gen. 1. 1

Neque verò semel conditus mundus casu agi permissus est, sed præsenti ac perpetuo Dei consilio gubernatus, iisdem quibus incepit, legibus perseuerat, nunquam vel omnino hactenus perturbato ordine, nisi semel tantùm diluuij tempestate, idque ex diuini con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

silij & iudicij sententia, deinde rursus continuata serie vsque ad finem ipsum temporum rerumque omnium rationem integram obseruaturus, nunquam hactenus vel motu deficiens, aut lassus, vel vsu detritus; quanquam quasdam partium vicissitudines passus; tamen totus ipse sine sui detrimento conseruatus, idque Deo perpetuò agente & gubernante, obtinet, sicut de his omnibus rationibus diuersis in locis scriptum legimus.

Psal. 92.3. Etenim firmauit orbem terræ qui non commouebitur. Parata sedes tua ex tunc, à sæculo tu es. Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem suam: Eleuauerunt flumina fluctus suos à vocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. &, Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum solij sui, & expandit super illum nebulam suam. Terminum circundedit aquis vsque dum finiantur lux & tenebræ: Columnæ cæli contremiscunt & pauent ad nutum eius. 2 Paral. 6. 27. &, Si clauso cælo pluuia non fluxerit propter peccata populi, & deprecati fuerint te in loco isto, & confessi nomini tuo, & conuersi à peccatis suis, &c. subiungitur tandem, Da pluuiam terræ quam dedisti populo tuo Isai. 66. 22. ad possidendum. Et rursum etiam scriptum est. Quia sicut cæli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus, sic stabit semen vestrum & nomen Gen. 8. 22. vestrum. &, Non igitur percutiam omnem animam viuentem sicut feci, cunctis diebus terræ sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hiems, nox & dies Leu. 33. 20. non requiescent. &, Hæc dicit Dominus, Si irritum fieri potest pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo. &, Isa. 23. 2. Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Quanquam verò mundus omnis integer, incorruptus, immutatusque permaneat; iustis tamen de causis nonnullæ in eo partes miraculo à Deo Psal. 106. 33. edito mutantur, s. s. e. Posuit flumina in deserto, exitus aquarum in sitim: terram fructiferam in salsuginem à malitia habitantium in ea. Posuit desertum in stagna aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarũ. Iob. 12. 15. &, Si continuerit aquas, omnia siccabuntur; & si emiserit eas, subuertet terram.

Mundi verò condendi duplicem causam fuisse legimus: alteram vsus, alteram verò euentus definit. Vsus enim fuit homini vt orbis principi gratis constituto destinatus: Euentus verò Dei ipsius conditoris laus, Eccl. 1. 2. gloria, & honor summo iure consecuta. s. s. e. Dicit Dominus Deus exercituum, extendens cælum & formans terram, & ponens spiritum hominis in eo. &, Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum. Horum enim hominum felicitas & beatitas omnis in Dei laudem & honorem euadat oportet, s. s. e. Isai. 43. 7. Et omnem qui inuocat nomen meũ, in gloriam meam creaui eum, formaui eum, & feci eum. Atque mundus omnis (vt diximus) perpetuis legibus ad finem vsque ipsius à Deo conseruatur & fouetur, Qui custodit veritatem in sæculum.

Sunt verò tres in vniuersum maximæ mundi partes, cælum atque id omne cui expansionis firmamentique nomen indidimus, terra & mare; in quibus cælum pulchritudine, & altitudine hominibus ignota præstat, Iob 35. 5. s. s. e. Suspice cælum & intuere, & cõtemplare æthera quòd altior te sit. Et forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum omnipotentem repe- Iob 26. 14. ries. Excelsior cælo est, & quid facies ei? &, Spiritus eius ornauit cælos.

DE TERRA.
CAP. II.

MVNDI totius infimum ac medium locum ex diuini verbi decreto terra simul cum mari sortita est, ita vt ex vtroque globus integer sit constitutus, atque in ipsa orbis conditione primum terra aquis obuoluta iussu Dei repente extitit, sedemque immotam occupauit, s. s. e. Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi. abyssus sicut vestimentum, amictus eius; super montes stabant aquæ. Ab increpatione tua fugient, à voce tonitrui tui formidabunt. Ascendunt montes & descendunt campi in locum quẽ fundasti eis. &, Quoniam secundum altitudinem cæli à terra, corroborauit misericordiam suam super timentes se. Hæc vt contineatur, velut corporis ossa fulcimentum, montes firmissimam totius orbis & immobilissimam partem habet, s. s. e. Audient montes iudicium Domini, & fortia fundamenta terræ. &, Cõmota est & contremuit terra, fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt. &, Quia in manu eius sunt fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt. &, Commouebatur è facie eius omnis terra; ipse enim fundauit orbem immobilem: ipse super maria fundauit eam, & super flumina præparauit eam. &, Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti.

Atque terra ipsa à Deo ad hominum vsus, suamque ipsius gloriam formata ex prima ruditate, & incommoda, atque inutili natura magnam multarum rerum gignẽdarum & conseruandarũ vim, multiplicemq; tum habilitatem, tum efficientiam ex diuini verbi beneficio cõtinet: quam rem differendo persequi, nec huius loci nec instituti, modò autem indicare satis fuerit. Scriptũ est autem, Germinet terra herbam virentem, & faciens semen iuxta genus suum, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum. & factum est ita. &, Producat terra animam viuentem iuxta genus suum, iumenta & reptilia, & bestias terræ secundũm species suas. factumque est ita, &c.

Eadem verò terra iis quas educat animantibus omnibus, atque adeò hominibus alendis, satis abundè quod suppeditet, & in se habet, & oportune producit magna cum humani & sapientis animi admiratione. s. s. e. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cæli, & vniuersis quæ mouentur in terra, in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescendum: & factum est ita. &, Quam magnificata sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua. &, Qui emittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo eius. &, Misericordia tua Domine plena est terra. &, Hæc dicit Dominus, creans, & ipse Deus formans terram, & faciens eam; ipse plastes eius, non in vanum creauit eam, vt habitaretur formauit eam. &, Tu fecisti cæli, & tua est terra; orbem terrarum & plenitudinem eius tu fundasti.

Huius porrò generis natura omnis vnà cum virtute, habilitate, opportunitate, atque omni denique sibi diuina liberalitate indito ingenio, Hebraico nomine ARETS propriè appellatur, quæ ante perfectam sui naturam IABASSA, id est arida, dicta est. Idem verò nomen Latina lingua transpositis literis, & tibilatonis peregrinæ difficultate vitata, TERRA accepit. atque de eius perfectione & virtute à Deo accepta & conseruata. Scriptum est igitur, Perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum.

At verò prima illa & antiqua terræ fertilitas ipsorum cultorum culpa & noxa nõnihil vitij accepit, ipsorum crimen antiquum exercitatione sũ necessaria aliquo modo vltura, atque adeò etiam ne otio & segnitie scelus augeretur, sed occupatione potius aliquantulum impediretur, nécnon cultura ipsi adhibita humani animi virtus exercitaretur, aut in officio contineretur, opportunitatem allatura, s. s. e. Maledicta terra in opere tuo. in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. &, Emisit Dominus Deus homi-

nem de Paradiso voluptatis, vt operaretur terram de qua sumptus est.

DE MARI.
CAP. III.

ANTE explicatas mundi totius partes, aquæ omnia aut erant, aut confusis rerum elementis turbantes celabant, s. s. e. Latet enim eos hoc volentes 2. Pet. 3. quod cæli erant prius, & terra de aqua, & per aquam Gen. 1. 6 consistens Dei verbo. Et dixit Deus, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis: & fecit Deus firmamentum, & diuisit aquas quæ erant sub firmamento, ab iis, quæ erant super firmamentum. aquas autem quæ sub firmamento erant, in vnum locum congregatas, nouo indito nomine, & transmutata vt natura, ita etiã appellatione ex MAIIM, IAMIM, hoc est Maria vocauit. eam autem naturam tum mobilitate, & liquido fluxu, atque peruia grauioribus, vel durioribus corporibus secabilitate, necnon & opportunum locum facilè occupandi continua quadam eademque diuisibili magnitudine aptauit: additaque admiranda virtute, multarum animantium generibus variis, ac numero fere carentibus, educandis, alendis, idoneum verbi iussu effecit suo.

DE TERRÆ ATQVE MARIS ORBE.
CAP. IIII.

EX vtraque autem maris & terræ natura, vnum veVnum. luti corpus, Deus esse voluit, generis quidem formis dispar & distinctum, rectæ verò ad animantium omnium, atque hominum præcipuè habitationem & vsum efficientiæ, & commoditatis communicatione & Efficientia societate penè idem. Namque terra primùm ex diuini verbi decreto extitit, aquarũ verò abyssus illa, terra ad finistram relicta in vnum locum, hoc ex se ad dexteram partem secessit, vnamque continuam regionem occupauit, variis sinubus & anfractibus terras aliquãdo aperiens atque intrans, qua continentem habitabilis tractum alluit, non nusquam verò interrumpens & ambiens, qua insulas constituit, atque ita qua vnum est, & vastum abyssi magnæ; qua verò terras aperit atque intrat, aut circumluit, marium nomen obtinuit. ita tamen maria multa dicitur vt vnum tantùm locum quacunque permeabilem, continuato aquarum elemento occupet; terminum, quem à principio Dei definitione accepit, perpetua obseruantia custodiat, nunquam amplius terram vt occultet, quamuis assiduis fluctibus impetat occupatura vniuersam, ac tantũ aliquando inundatura, quantùm diuini consilij permissu concessum acceperit. Habet autem plerumque pro muro & vallo arenam mollem, hoc est, æternum diuinæ prouidentię Gen. 1. & custodiæ argumentum, s. s. e. Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt, in locum vnum, & appareat arida: & factum est ita, & vocauit Deus aridam terram, & congregationem aquarum maria; & vidit Deus quòd esset bonum. Animãtium generi omnium educando, מקוה & hominis constituendo in orbe principatui commodam, hanc constitutionem indicasse Deus dicitur. Et Leu. 1. 21. scriptum est, Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit. Et com- Iob. 7. 12. mouebuntur & non poterunt, & intumescent fluctus eius, & non transibit illud. &, Nunquid mare ego sum Iob. 28. 11. aut cetus, quia circundedisti me carcere? Et iterum scriptum est. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum. &, Iudicia tua abyssus magna. Totius autem maris aquæ suis in locis congregatæ, in rotundam formam coguntur, ita vt media sui parte altiores, ad terras verò littora humiliores depressioresque sint. ideoque ex terra in mare nauigaturi descendunt, ipsa etiam abyssus hanc rationem obseruat suo (vt diximus) loco conclusa atque contenta, s. s. e. Psal. 32. 7 Congregans sicut in vtre aquas maris, ponens in thesauris abyssos. &, Qui descendunt mare in nauibus, faPsalm. cientes operationem in aquis multis: ipsi viderunt ope- Ion. 1. 4. ra Domini, mirabilia eius in profundo. &, Surrexit Ionas vt fugeret in Tharsis à facie Domini, & descendit in Ioppem, & inuenit nauem euntem in Tharsis, & descendit in eam. Ioppem in alto sitam I gimus, & tamen ad littus maris, ideoque in eam descenditur, & inde in nauem quæ etiam mari in ipso eminet. Est autem mare ad hominum nauigationes, & terrarũ communicationes commodum, vt quæ pro varia locorum terræ natura, alias atque alias diuersa gignuntur, & fiunt, in humanos vsus commodius conferantur, atque etiam piscium ipsorum, & rerum, quæ in aquis, nõ vna aut forma, aut vtilitate continentur, commoditas hominibus ipsis nauigationis opportunitate contingat, s. s. e. Quid est homo quòd memor es eius, aut filius Psal 8. hominis quoniam visitas eum? minuisti eum paulò minus ab angelis; gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuũ tuarũ. Omnia subiecisti sub pedibus eius; oues & boues vniuersas, insuper & pecora campi; volucres cæli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. &, Faciamus hominem ad Gen. 1. 26 imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis vniuersæque terræ. Hanc vniuersæ terræ adeundæ & dominadæ hominibus facultatem mae ad nauigãdum commodum præbet: neque verò huic rei obstant maris tempestates & turbationes, quippe quæ non, nisi Deo volente, accidunt, & eodem iubente repentè sedantur. Scriptum est enim, Tu dominaris potestati maris, motum au- Psal. 88. 10. tem fluctuum eius tu mitigas. &, Spes omnium finium Psal 64. 6. terræ, & in mari longè: præparans montes in virtute tua, accinctus potentia. Qui conturbas profundum Psalm. 106. maris, sonum fluctuum eius. Et statuit procellam eius 22. in auram, & siluerunt fluctus eius, & lætati sunt quia siluerunt, & eduxit eos in portũ voluntatis eorum. &, Psal. 92. 3. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.

Hoc igitur mare ambitione atq. alluuione sua duas habitabiles partes relinquit, alteram terram omnem siue continentem, alteram terram insularum, siue maris insulas dicimus, s. s. e. Rex verò Assuerus omnem Esth. 10. 1. terrã & cunctas maris insulas fecit tributarias. Et cun- Ion. 3. 22. ctis regibus Tyri & vniuersis regibus Sidonis, & regibus terræ insularum qui sunt trans mare. &, Reges Psal. 72. 10. Tharsis & insularum munera offerent.

Præterea mare latissimam totius orbis partem occupat, extenditur enim vltra medium, ad dexteram Orientis Solis & terræ, vel omni vel insulis comparatum amplitudine excellit: altera verò ipsa secundum longitudinem superatur: longitudinem autem dicimus spacium ab Ortu Solis vsque ad Occasum, siue (vt Gentes metiuntur) ab Occasu ad Ortum iacens, s. s. e. Longior terra mensura eius, & latior mari. quamobrẽ Iob. 11. 9 non male dixit quisquis ille auctor extitit, Mare positum est in spacioso loco vt esset altum & immensum. 4. Esd. 7. 3.

DE TERRA, MARIBVS ET FLVMINIBVS.
CAP. V.

TERRA omnis quæ Hebraico nomine THEBEL תבל vocata, Latinè habitabilis dici potest, nec continentiæ nec naturæ viribus vna est. Varie enim aquis manibusque diuisa variam ad habitandum commoditatem aliis atque aliis Gentibus præstat, ita tamen vna est, vt quæ ob soli & cæli disparitatem dissimilia profert, cõmerciorum, & peregrinationum opportunitati in communes vsus exponat; atque ita Dei beneficium probet suis, s. s. e. Misericordia tua Domine plena est Psalm. 118. terra. Ea autem, vt mundus omnis, angulis differt quatuor, quorum nomina à cæli regionibus, vel à ventis, vel ab aliis insignibus rebus imposita sunt, s. s. e. Post hæc vidi quatuor angelos stantes super quatuor angu- Apoc. 7. 11. los terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

per terram. & illud, Omnes qui circa eum sunt, præsidium eius & agmina eius dispergam in omnem ventum, vnde Sol oritur, Oriens nominatur aut Ortus; vbi occidit, Occidens vel Occasus, vel mare: qua decurrit dextra, vel Theman & Meridies, ad sinistram Aquilo siue Septentrio: Hebraice autem, KEDEM, IAM, NEGEB, siue IEMIN, & ZZAPHON, S. S. E. Dilataberis ad Occidétem & Orientem, & Septentrionem, & Meridiem. &, Ab ortu Solis vsque ad Occasum laudabile nomen Domini. &, Tui sunt cæli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti; Aquilonem & dexteram tu creasti. Terræ autem omnis habitabilis locus duplici mari & Orientis flumine magno, & Occidentis terminis definitur, S. S. E. Et potestas eius à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad fines terræ. Atque terra omnis quacunque iacet, mari terminatur, S. S. E. Spes omnium finium terræ, & maris remotorum. Habitatur autem terra magis secundùm longitudinem quàm secundùm latitudinem. Multæ enim partes à Septentrione & à Meridie, vel propter æstus vim, vel propter frigoris importunitatem cultore carent, interpolatisq. habitatoribus coluntur. Ab Oriente verò in Occidentem omnis continuatis hominum sedibus frequentatur, S. S. E. A Solis Ortu vsque ad Occasum magnum est nomen meum in Gentibus. Atque terra omnis suis rationibus absoluta, & efficacitatibus instructa, ornataque constat, ad vsus hominum comparata, S. S. E. Igitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum. &, Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum. Porrò maria & fontes, & flumina maximas terræ opportunitates afferunt, & ad animantium potus, & ad agrorum culturas commerciorumque vsus, & piscium aliarumque rerum copiam suppeditant, S. S. E. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo: quia ipse super maria fundauit eam, & super flumina præparauit eam. Omnia autem flumina exeunt à mari, & in mare recurrunt, multis nominibus locisque distincta. sed quæ terram præcipuè instruunt, quatuor maxima sunt ex eodem fonte, in varias partes diducta, S. S. E. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita: nomé vni Pison; ipse est qui circuit omnem terram Hauilah, vbi nascitur aurum; & aurum terræ illius optimum est, ibique inuenitur Bdellium & lapis onychinus. Et nomen secundi Gehon; ipse est qui circuit omnem terram Æthiopiæ. Nomen verò tertij fluminis Tygris, ipse vadit contra Assyrios. Fluuius verò quartus ipse est Euphrates. Atque Pisón pleno alueo, eodemque magno fluit perpetuo: Gehon verò per vindemiam, Euphrates semper plenus. Tygris autem sub primæ ætatis tempora exundat. Terræ autem aquarumque globus ita compactus est, vt ab Ortu in Occasum per Aquilonem longior terra quàm mare sit. Latitudinem verò ab Aquilone terræ, à Meridie mare occupet, quod ab Orientis regionibus in Occidétem deflexum terræ duplicis maris nomine alluit, S. S. E. Et à ciuitatibus munitis vsque ad flumen, & à mari de mari. &, Dominabitur à mari vsque ad mare. &, Tui sunt cæli & tua est terra, orbem terrarum & plenitudinem eius tu fundasti; Aquilonem & mare tu creasti: Et à Solis ortu & Occasu, ab Aquilone & mari. &, Commouebuntur à mari vsq. ad mare, & ab Aquilone vsq. ad Orientem.

Exo. 23. 24
Psalm. 49. 1
Psal. 88. 13.
Gen. 28. 14
Zach. 9. 10
Psal. 65. 6.
Mala. 1. 11
Gene. 1. 1.
Psal. 113. 16
Psal. 24. 1.
Geneſ. 8. 1.
Eccleſ. 1. 7.
Gen. 2. 10.
Eccl. 24. 34
Mich. 7. 12.
Psal. 71. 8
Eccl. 44. 21.
Psal. 88. 12
Psal. 106. 3
Amo. 8. 12.

At verò mare illud magnum nisi qua terras subiens, promontoriorum aut tractuum sinibus admissum excipitur, vnum ac perpetuum continuumque est, multaque abyssus in vniuersum dicitur, S. S. E. Eccce vocabat iudicium ad ignem Dominus, & deuorauit abyssum multam, & comedit simul partem. &, Iustitia tua sicut montes Dei, & iudicia tua abyssus multa. Ex hoc autem mari duo celeberrima in terras insinuantur, à Meridie alterú, ab Occasu verò alterum. hoc magnum & Occidentale, & nouissimum mare, & mare indeclinato nomine. Illud verò mare deserti & mare solitudinis dicitur. Atque magnú m hoc mare piscium aliarumq. animantiú copia refertissimum insignem draconé habet, siue cete siue alio nomine Latinè dictum, qui cum in mari natat, semitam repleuit aquis: nauibus etiam excipiendis & ferendis, atque nauigationibus exercendis apprime idoneum est, S. S. E. Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus: animalia pusilla cum magnis, illic naues pertransibunt. & qui descendunt mare in nauibus facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Dei, & mirabilia eius in profundo. Illud verò alterum iunci siue papyri illius, & carecti quæ ad scribendum instrumẽta suppeditant, est feracissimum. vnde ZAVEH cognomen accepit. Sunt præterea & alia loca quæ fluminum defluxionibus exceptis magnâ aquæ vim continent, atque maris etiam nomẽ sortiuntur omnia hæc vnà cum ipsis fluminibus, S. S. E. Creauitque Deus cete grandia & omnem animam viuentem atque mobilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile iuxta genus suum. Et vidit Deus quod esset bonum, benedixitque eis dicens, Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris. Ex his autẽ quæ nobiliores in sacra geographia habentur, sunt mare antiquius siue Orientale, quod postiora secula Genezareth, Galilææ, atque Tyberiadis appellarunt. Et quod subuersis quondam magnis vrbibus extitit, Salis mare dictum, & apud Ezechielem Orientale appellatum.

Gen. 1. 10.
Psal. 103. 6
Psal. 135. 6
Psal. 23. 1
Psal. 88. 12
Psal. 95. 5
Amo. 7. 4
Psal. 35. 7
Deu. 33. 19
Psal. 36. 7

DE TERRÆ DIVISIONE
CAP. VI.

TERRAM filiis Adam omnibus colendam communiterque habitandam concesserat Deus, S. S. E. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem Dei creauit illum, benedixitque illi Deus, & ait, Crescite & multiplicamini, & replete terram, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus quæ mouentur super terram. Et rursus: Ingredimini in per terram, & crescite & multiplicamini super eam. Eam autem omnem vt communem, ita communi studio coli, habitari, atq. vnius Dei cultui addici oportuit, sed hominum malitia factum est, vt primùm linguæ, opinionibusque diuitis, cultus etiam per varios errores turbari diuderentur, S. S. E. Et eiecistis Sacerdotes Domini filios Aaron, atque Leuitas: & fecistis vobis Sacerdotes sicut omnes populi terrarum: quicunque venerit & initiauerit manus suas in tauro, & hostias, & in arietibus septem, fit Sacerdos eorum qui non sunt Dij. Noster autem Dominus est quem non derelinquimus.

Sed cùm hominú in malum consensio pertinax, diuinum de orbe terrarum colendo consilium retardaret, moliretur, linguarum confusione inducta, euenit, vt vel dissidéntibus iam animis & studiis singulæ quæque extabant familiæ suas vsurparent, occuparentq. sedes, retentis vel generis, & nominis societatibus. Namque quis etiam maiorum suorum simultatibus. Namque trium filiorum Noe, Sem, Cham, & Iaphet, varium ingenia & studia, varia etiam sortis diuino iudicio exempla relata sunt. Diuisa autem est terra in dictos Phaleg, circa annum mundi millesimum septingentesimum & nonagesimum.

Gen. 11. 1.
Gen. 10. 5.
Gen. 10. 32.

GOMRI, siue COMARI & CYMRI.
CAP. VII.

FILIORVM Iapheth prima familia Gomer loca prima ad Septentrionem obtinuit, cui alteri etiam regione assedit Magog, inferiori verò ad ortum nonnihil semotiori Madai loca à Meridie montibus Arareth à Septentrione mari, postea Caspio dicto conclusa occupauit: litora autem ad sinistrum latus terræ in mari penitus procurrẽtis Iauan tenuit. vnde & in aduersam maris oram facilè traijciens, non modò continentem tractum, sed interjectas mari insulas & oppositarum etiam terrarum portus familiis repleuit suis. Harum prima Elisa gentis nomine Elis vocata, oppositi littoris oram, qua mare Ortum aspicit, incoluit. Secundà verò nauigationem longius producens, vnà cum nauigandi peritia cõmerciorum, & mercaturæ facultatem sortita, in Meridianæ terræ littus opportunú copias traduxit, atque emporium totius terræ celeberrimum, Tharsis nomine instituit; quam postera secula deductis ex Tyro coloniis Carthaginẽ dixere. Porrò Kithim & Dodanim postremi Iauan filij magnarú insularum earundemque fertilissimarum cultura delectati sunt. Deinde Kithim angustię iam locorum pertęsi, primam oppositam procurrentis in mare terræ oram coloniis deductis tenuerunt, suo ipsorum indito nomine vocantes, vnde & vrbi illius regionis antiquissimæ nomen Caietæ factum arbitramur, quidquid fabulosa poëtarum ingenia secus finxerint. Corruptis aut mutatis vocibus, postea Kithim Cretenses, Dodanim Rhodij appellati sunt. Post vicina Iauan loca Thubal tenuit, vt genere, ita etiá lingua coniunctus; ille enim Ionicum, hic Latinum propagauit sermonem. Sed ex eodem Iapheth postremò nati, Mosech superiores, & Septentrioni magis subiectas sedes: Thiras verò inferiores, & Ortum Meridiemque spectantes, secundùm maris littora optarunt: nominaque terris à se indita vsque ad multa secula produxerunt, atque aliis gentibus nonnihil immutata prodiderunt. Alteri enim Thracia, alter Moschouia nomen perdurauit. Sed inter Mosech populos Gog & Magog præcipuè illustres habentur. Hos inter duos frequens Ascaniorum familia patre Aschenaz interiora ferè omnia loca, & maritimorum non exiguam partem habuere, gemino mari concluſi, altero ex magno mari, à Meridie in Septentrioné procurrente, altero autem ex abysso multa ab Occidente inducto, atque Aquilonis tractus altius etiam quàm illud subeunte. Inter Magog & Mosech Riphath longè protensam regionem & Aquilonaribus frigoribus obnoxiam incertis finibus penetrauit, Ripheamque gentem de nomine dixit suo. Huic vicinus Thogarma concessit; montosis partim, partim campestribus extentus regionibus, atque ad Ortum magis quàm Riphath accedens. In hoc omni terrarum tractu posteriores & remotas Occasum versus terras, duo posterioribus seculis cultores adiere, vt quibusdam videtur, Thubal, vel, vt nos arbitramur, Tharsis nepotes; alteri Sepharad, alteri verò Sarphath, nomen fuit: ille Hesperidam, hic superiorem Hesperidi, latamque prouinciam tenuit, quæ pòst longo tempore Gallia dicta est. Omnium autem horum filiorum Gomeri regiones mari à quatuor ferè ventis, vel inducto, vel ambiente, coactæ, angustiores multò quàm cæteræ duę terræ partes esse deprehenduntur. ac nisi quibusdam nõ ita magnis spaciis aliæ aliis adiungerentur, insulas ferè efficerent singulæ; atque adeò integra ipsa pars, quæ cæteras regiones continet; omnes mari vndique multis locis admisso, atque ab Occasu accepto, nisi qua Riphath & Magog habitant, ferè insula tota est. Quamobrem & propter portuosas multis in partibus, nauigationumque commercio commodas oras; insulæ gentium omnes illæ partes appellatæ sunt. Atque terra ipsa omnis quidem habitabilis, cultoribusque frequens est: ideoq. opportunis ad vitam rebus, vel sua ipsius natura, vel commerciorum causa abunde instructa: sed quædam tamen partes quibusdam rerum commoditatibus præcipuè celebrantur. Namque Thogarma equis & mulis abundare dicitur. Iauan, Thubal & Mosoch, homines mercedibus venales, operisque locandis habiles procreant. atque ob metallorú copiam æreis vasis, instrumentoque omni ferreo, armorumque generibus variis, tum cudendis, tum fundendis, & idoneam materiam

Gen. 10.

Exo. 27. 13

& apta artificum ingenia continent. Elisa molliori hominum cultui & ornatui aptam purpuram, hyacinthinoque colore probatas Ianas suppeditat. Cultores ad multa habiles, vt familiis, ita linguis quoque distincti, quæ tamen omnes vnius primæ originis vestigia hactenus retineant: illam Gomeriam, siue Cymram, vel Cymbricam fuisse existimamus, quæ prolatione nonnihil varia, maximæ adhuc incolarum parti hactenus retinetur. Bello ferè omnes idonei & apti, nec parum etiam exercitati, sed in his præcipuè Moloch & Thubal equis in bello vtuntur: loricis induti, gladiis & hastis pugnãt, vulnera scutis vitant. Thogarma frequens populus bel loque ferus, & multis aliarum gentium nationibus pertinaciter infestus, Turcarum gentis origo. At verò cultores Kithim, & belli vsu, & classes per mare deducendi peritia insignes Assyriis, atque Hebræis præcipuè infensi habiti sunt. Atque hactenus primæ orbis terræ partis, spacio quidem breuissimæ, cultoribus verò frequentissimę situm, formam, atq. ingeniú descripsimus.

Exo. 27. 7.
Exo. 38.
Num. 24. 24

DE SECVNDA TERRÆ PARTE. CAP. VIII.

MAGNAM terræ partem Cham multiplici sobole occupauit, tum primis deducendis coloniis, tum impetu in alienas regiones facto, bellorumque horrili aduersus rudes & inermes populos exercitatione. Atque primus omnium Chus penitiores versus Theman sedes tenuit, lato satis tractu, sed tribus è partibus maris ambiente incluso ab Ortu & Occasu, & quæ in acutum desinit Meridie. Huic & tempore & loco proximus Misraim continuam à dextra, atque mari magno à sinistra finitam regionem tenuit. tertius Phut extremam ferè eiusdem continentis oram, adiit duobus maribus definitam, ab Occasu abysso multa, ab Aquilone mari magno qua alteri coniungitur angusto: deinde sinubus ad Sarphath, & Thubalis partem ad dextram, atque ad ipsam Phut oram à sinistra reductis lõgè omnium alias, qua diffunditur, locorum latissimo. Atque ita omnis illa pars, quæ interiecto mari Gomeri dictioni opposita est, tribus Cham filiis cessit; cui cùm vnus adhuc esset filius Canaan, mediam inter vtriusque partis terminos, latam magis quàm longam regionem, secundùm magni maris littora optauit, quæ ab Ortu flumine Iarden dicto à dextra fluuio Misraim siue Ægypti, à sinistra reducti maris sinu atque Gomeri finibus clauditur. Sed filij Chus, à patre obtentis non contenti sedibus, secundum Suph maris sinum, ad Ortum & Occasum, atq. ad dextrá & Aquilonẽ quæ producuntur, littora coluere, varijsque locis nomina ab ipsis ducibus indidere. Zzeba vlteriorem sinus oram ad Ortum & Aquilonem. Zzabtha citeriorem delegit: Raghma magis etiam quàm Zzeba ad Aquilonem & Ortum, qua magni fluminis Euphratis aquas sinus ex abysso multa angustè inductus, excipit littoribus, consedit. inter Zzabah & Ragma, interiecta loca tres populi tenuere. Zzabthecha, Seba, & Dedan, ille Chus, hi Ragma filij. sed Dedan superior cæteris Euphratis confinia habitans, Canaan ab Occasu longo interiecto solitudinum tractu habebat. Secundus autem filius Cham à patre ad Occasum profectus, loca sibi primùm optata, à dextra & Occasu abysso multa, ab Aquilone verò Phut sedibus definiuit. Vltimus autem ex filiis Chus Nimrod, qui angustiores fratrum sibi, & sedes & leges arbitratus, quæ iure partitionis obtinere non poterat, inuento bellorum latrocinio adortus cepit; primusque post diluuium non terras modò, sed terrarum cultores ipsos, nomine regni inducto subegit. & quæ populorum antea communia fuerant, singulari dominationi arrogauit. Is autem regni arcem in Babel primùm linguarum, & studiorum diductione nobili loco struxit, idque dominationis caput constituit, quod fuerat confusionis initium. ea autem fuit in Senaar campe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

campestri regione, vbi munitissimæ & florentissimę vrbes ab eodem occupatæ & constructæ sunt, ab amplitudine dicta Erech, & Achad, & Chalneh. Non multo autem pòst tempore Assur, ex illis dominationis angustiis profectus, noua etiam regnandi cupiditate actus, à rege suo deficiens, proximam regionem occupauit, eamque nomine suo appellatam, armorum imperij in omnem ferè terrarum orbem dilatandi principem facere inchoauit. Nobilissimis & frequentissimis vrbibus structis, Niniueh prima, deinde, ab amplitudine vocata Rahoboth ciuitate, & Calahh, & Rezzem, quæ inter Nineueh & Calahh, sita, non tamen aut exigua, aut infrequens, sed magna etiam & populo plena fuit.

Porrò Mesraim progenitis à se filiis vicina sibi Occasum versus loca adeunda habitandaque concessit inter se ac Phut fratrem, proximos autem sibi Ghanamim populos à filij nomine dictos constituit: deinde Lehabim, qua mare in terras lato sinu recipitur, qua rursus terræ cedit, Ludim vicina Tharsis habuere: sed ia-
teriora sub Tharsis tenuere Nephthuchim. Hinc rursus per Misraim tendèntibus primi Chasluhim visebantur inter Misraim, & Seba super oram maris Suph, interiora etiam terrarũ tenentes: His autè proximi Aquilonẽ versus, Petruzzim Mediterranea loca obtinuere; quos cõsecuti Philistim, magni maris vsurpauere funiculum, & cõtinẽtia littora. Vtribus olim præcipuè insignibus Gaza, Ascalone, Accarone, & Gath habitauere, in has sedes, vt vera tradit fama, à Caphthorim, deducti ex Peleseth regione. Nam Caphthorim longũ terræ in mare procurrẽtis possedere tractũ (à Prophetis Insulæ nomine appellatũ) habitarũt Ararat mõtibus ad Ortũ relictis, ipsi inter duos magni maris penitissimos proiecti sinus, eosdemque latissimos: vicinos habuere, à Meridie Canaan, ab Aquilone Mesios. Regionũ atque hominũ varia ingenia sunt, illæ autem singulis magis illustres res, Chus Topazios sui generis optimos fert. ater cultoribus cutis color: inter armorum vsus scuta ad defensionem apprime fabrefacta gestant. Saba auro ac thure abundat: homines ipsi vicinæ Huts regioni infesti pernitiosíque fuere. Saba & Ragma auro & gemmis diuites, aromatum mercatores illustres sunt. Dedan aulæorum & tapetum artificio insignes. Ex filiis Misraim, Ludim arcu dexterrimi habentur: Lehabim parmis muniuntur. In eodẽ tractu alia ex gente Thargetum, stannum, & plumbum, ex Sepharad comportatum, frequenti commercio suppeditabat. Terra ipsa præter cætera leonum præcipue generosorũ nutrix est.

Sesta. 5.

Ion. 47.4.

Ioh 27.10.

Ion. 46.9.
Isai. 60. 5
Ezec. 27.24
Ioh. 1.4.
Ezec. 38.22

Ezec. 27.14

Ezec. 38.13

TERTIA TERRÆ PARS.
CAP. IX.

Filij Sem.

CONTINENTIS terræ longissimam partem, atque à mari magno penitus semotam, nec valde etiam abyssio magnæ propinquã, familiæ ex Sem propagatæ sibi in sedes acceperunt, negotiationis marinæ non vsque adeò, atque cæteræ gentes, studiosi, rebusq. intra regiones suas natis, non minùs beati, quàm contenti. Fuere autem numero duæ ac viginti, omnesque vna dempta terminos sibi ab Occasu præscripsere maris magni oram, qua sinus super Caphthorim in reductas terras contendens excipitur, ab Ortu verò nullos, nisi quos ipsum peragratæ habitabilis terræ spacium ab initio constitutos teneret. Itaque prima vltra Euphratis fluminis ripas ab Ortu fixa sede, secundum flumen ipsum extensi, atque vltra montes Ararat siue Aram, supremos tractus maximi illius intra terras contenti lacus oram ambiere, atque vlterius etiam ad Ortum procurrentes continuatis aliorum aliis regionibus ad plurima milliaria, nullo ex aliis gentibus interiecto populo producti sunt. Fuit autem illa eorum habitandi series. Elam primus non longè ab Euphrate consedit super magnæ abyssi sinum Achad proximus. Assur secundus fluuio assedit ad Ortum inter Arach & Chalneh. Arphaxad verò his superior ad Aquilonem secessit, citraque montes Ararat sedes optauit sibi. Ludraiecto amne, qua Tygris & Euphrates vno iam alueo contenti in mare procurrunt, ab Aquilone Elam habuit, ab Ortu amnem, & maris sinum, & Raghmah cõfinia; ab Occasu Seba priotis montana loca. Quintus demùm Sem filius Aram, vicinos Babel regno occupauit campos, & mõtes, longissimo tractu ab Occasu in Ortum procurrentes, quos Ararat antiqui, posteriora tempora Taurum dixerunt. Sed hi præterquàm quod in duas alias regiones genus, nomenque integrum propagarunt suum, quæ Aram Naharaim, & Aram Damaschi dictæ sunt (namque ipsa Aram Seba, prima sedes appellata est) familias quoq. ex se produxere, quæ in vlteriora loca culturæ habitationisque causa migrarunt. Primæ nomen fuit Hus; secundæ Hul, quæ vltra montes ad lacum consedentes maximũ, vicinam sibi ab Ortu reliquerunt Madai. Tertia verò Gether dicta, ad Occasum inter montes & lacum fines constituit suos. Quarta Mes pòst Getherad magni maris sinum perducta est. Sed ex Arphaxad, quem tertium Sem filium recensebamus, ortus est Saleh. ex Sale verò Heber; qui duobus à se susceptis filiis, alteri Palegh; alteri verò Ioctan nomen imposuit: hic numerosa tredecim filiorum sobole ad vltimos vsque terrarum orbis tractus sedibus dilatatis penetrauit. Primum enim ex procreatis à se filiis ac populis Elmodad vltra Mes, cõtinente solo ad Aquilonem locauit; super hunc verò Saleph secũdum vlterius Hassar-maueth ad Aquilonem quoq. iuxta maximũ lacum atq. fluuium in lacum decurrentẽ: fluuio verò traiecto atque ad Ortum conuerso tractu, Iarahh consedit quartus Ioctan filius; super quem quintus Hadoram, inferior autẽ aliquanto, sed magis ad Ortum progressus est Vzal. Septimus Obal fines protulit suos ab Aquilone. Deinde Abimael octauus, & Seba ab illis duobus filiis Chus, & nominis sono & generis alius, quanquam Latinis & Græcis eodem fere modo omnes appellari videantur. Post hunc porrò longè processit Ophir, latissimeque patentes terras, secundum abyssi magnæ littora ad Ortum extentus, solus obtinuit. Hauilah verò decimus tertius Ioctan filius, totum terræ spacium tenuit, quod à Seba & Abimael, ad magnę vsque abyssi littora iacet; atque Gehon maximo amne, vnoque ex quatuor totius terræ celeberrimo alluitur. Vltra Ophir Iobab consedit decimus tertius Ioctan filius, qui procreatas à se gentes ad Sepher longissimi montis subiectos tractus emisit. Porrò Ophir, quem anteà diximus, secundùm abyssi magnæ littora genus nomenque produxit suum, ad duas regiones angusto terrarum, sed longo isthmo interiecto distinctas, quæ ad Salomonis vsque atque vlteriora etiã tempora integrum retinuere vocabulum Ophir; quod paulò pòst inuersum vtrique etiam parti seorsum adscriptum est, atque alterutra pars Peru; vtraque autem simul dualis numeri pronuntiatione Peruaim siue Paruaim dicta est.

Gen. 46.34
Isai. 19. 13

Num. 13.23
Gen. 47.49
Ion. 44.11.
& 46.15.
Ezech. 19.1.
Ezec. 20.25
Esai. 1.1.

Esai. 2.10.

Quæ in regionibus, incolarumque moribus memoranda obseruauimus, illa sunt. Elam arcu plurimùm in præliis valet; sagittas enim & dexterrimè & celeriter emittit & iacit. Hinc cum Saba & Chaldæis simul intendit & iacit. Hinc cum Saba & Chaldæis antiqua simulatæ bellum gerebat. Aram omnis gens marum, purpuræ, pictarũ vestium, byssi & serici mercatura exercet maximam. Ophir omnis, siue vtraque Peru regio, auro abundat plurimo: inde etiam ligna Algummim mugim mirę in ædificiorum ornamentis pulchritudinis, & pretiosi lapidis magna affertur copia. Aurum quoque Hauila terra gignit, idque optimum, & eadem Bedelah & Sohan; quos Assyrij Bersillos vocant; præstãtis naturæ eximiæque pulchritudinis lapides habet.

MISRAIM. CAP. X.

PRIMOGENITVS Cham Misraim terminos sibi & filiis ab Ortu Mare-Suph iuxta Pihahiroth &

Exo. 30.10
Gen. 45.25
Aeuat.

Ezec. 39.9.
Isai. 13. 2.
Deu. 31.10
Num. 16. 3.
Exod. 7.21.
Exod. 9. 31
Exod. 10.22
Iudith 1. 9.

Gen. 46.34
Isai. 19. 13

Ezec. 38. 5.
Ezec. 37.23
Ezec. 10.18.
& 22. 12

Ezod. 14.17.
Iudith 1. 6.

Ezec. 27.24
Iudith 1. 6.

ghal Saphon; à Septentrione linguam maris magni & Pelistium cõfinia, à Meridie Chus terminos, ab Occasu Phut confinẽ posuit, habet autem ab Aquilone turrem Syenes ditionis initium: situs illi multò quàm Philistiim depressior. Eam amnis olim Physon dictus, à perpetuo diuinæ prouidentiæ & seueritatis argumento, à terrę Chus montibus erũpens, totam à Meridie peruadit; atque in canales diductus, quoad in linguam maris magni effluxerit, hortorum instar irrigat, aquarumq. vi multiplicis seminis altrici fœcundam adeò efficit, vt copiosissima messe ferè perpetuò augeat: atq. ideò propter annonæ vbertatem lacte & melle manare regio dicatur. Ipse calamorum & papyri mirè ferax longo tractu ad mare vsque nauigatur: piscibus abundat & variis & magnis. Aqua potui aptissima, si conseruata resederit; turbidior enim in alueo ipso est: vnde & Sihhor etiam nomen accepit. Præter multa, quæ terra ipsa sponte procreat, vel aliunde allata feliciter alit, triticum, hordeum, far, ac linum & optimum & plurimum profert, pomiferasque varij generis arbores nutrit. Pascuorum copia abundat, sed in ea re Goessen ager præcipuè commendatur, ad terminos vsque Chus pertinens. In ea antiquissimæ vrbes fuere; Thanis regia ac maxima, & flumini adiacens, septem annis pòst Hebron in terra Canaan condita: & On, & Soghan, & Noph. Pathros lato satis agro, Thahhphanezz, Migdol, & populo, ac militibus frequentissima No, totius terræ præsidium habita: & Zzeuene, alijs Syene dicta. Posterioribus autem seculis illustres fuere Python & Raghamezzez ex regio decreto, Israelitarum opprimendorum causa, magnis & frequentibus operis constructæ & munitæ. Regio omnis cultorum variorum olim propria; sed fame aliquando grassante in regiam possessionem Iosephi præfecti consilio empta, cultoribus restituta, quintam fructuum partem regibus quotannis pendere iussa est. Homines ingenio ad omnem artem idoneo, bellandi periti, curruum copia maxima in bello vtuntur. socios sibi in bello Chus, Phut, & Lehabim ex vicinitate, & generis necessitudine cõiunctos adsciscunt. in rustica, familiarique comportanda re, plaustra, atq. asinos agunt, bobus terram colunt: lini artifices, textoresque elegantissimi habentur, byssum enim variam, atque optimam texunt. Piscatores in illis plurimi, retia & hamos ad capturam parant; lintribus ex papyro contextis vehuntur. Regi omnes & parebant, & tributa pendebant; præter Sacerdotes, quos rex consiliorum & auspiciorum causa sumptuosè alebat. vafrum & versutum hominum genus, & ad populos non modò suos, sed alienos etiam fallendum maximè instructum, ac promptum. hi, cæli tempora, rerumque omnium naturas scire professi, obscuris verborum ambagibus, quæ ipsi arcana vocabant, atque incantamentorum varia & mira specie, cæteros in varios errores pertraxere. Deorum tot formas, quot animãtium, ex quibus vsus capere tur, finxere, in quibus pecora & armenta præcipuè culta. Quamobrem & ab horum carnibus abstinebant, & pastores tanquam sacrilegos, ac deorum hostes auersabantur. Simulachra diis suis statuebant frequentissima. Incantationum & augurionum his varia genera, variique sacrorum ritus. Magna sapientiæ cõgenitæ iactatio, incredibilisque antiquitatis arrogantia. se enim primos hominum, nullius in terra familiæ, sed fluuij sui semen esse prædicabant: mortuos suos nõ sepeliebant, cæterarum gentium more; verùm arte medicatos in antris, vel constructis ad eam rem ædificiorum, & tumulorum molibus adseruabant. Ei artificio, & omni medicæ rei parandæ materiam ex Galaad comportabant.

Ea regio, quà Septentrionem spectat, mõtibus non sterilibus munita, cætera omnino plana, & campestris duorum præcipuè fluminum maximorum multis anfractibus, & perpetuo decursu irrigatur: quorum nomina prima fuere HHIDEKEL & Parath, deinde ab aliis gentibus Tygris & Euphrates dicta. Præcipuæ in ea vrbes: Niniue, Assyrij olim imperij caput, & Imperatorũ omnium, ab Assur primo conditore vsque ad Sardanapalum regia, situ adeò extenta, vt per omnes vicos, & plateas lustrari non breuiori, quàm trium dierum spacio posset, populo frequentissima, & multis præcipuis operibus, principumque Assyriorum insignibus ædibus ornata; muris omni arte, nisi fluminis diuinitus immissi irruptione, expugnatu difficillimis. Est & Rahhaboth ab amplitudine, vt superius commemorauimus, dicta, & illa vnde Cylicia initium & nomen duxit Chalahh. inter quam & Niniuẽ, Rezzem maxima etiã olim sita erat vrbs. Hæc totius terræ imperium olim magna pompa, maximisq. opibus, nulli postea regioni æquandum tenuit. sed ob superbiã atque iniuriarũ admissa scelera, à Babyloniis victa, illud summa cum ignominia amisit. Præter agrorum fertilitatem, quæ præcipuè in regione commendantur, sunt equi. virorum & mulierum ornatus, cultus & victus omnino luxum arguit. Incolæ hyacintho & purpura plerumque vestiuntur: viri fœminarum amoribus impensè dediti, sed qui à fœminis seduci aut superari, turpe existiment, idque iniquo ferant animo. bella equitatu plerumque gerunt.

Ezec. 39.10
Gen. 45.25
Aeuat.

Isai. 19.9.
Isai. 13. 2.
Deu. 31.10
Num. 16. 3.
Exod. 7.21.
Exod. 9. 31
Exod. 10.22
Iudith 1. 9.

Isai. 18. 1.
Isai. 19.

Gen. 10. 22

Ezec. 38. 5.
Ezec. 37.23
Ezec. 10.18.
& 22. 12

BABYLON. CAP. XII.

CHALDIM siue Chasdim regionis caput Babylon illa maxima fuit, totius quondã terrarũ orbis pòst Assur, domina, ad flumẽ Parath sita, instar magni montis ædificiorum magnitudinẽ habens: à Prophetis caliginosus, & pestifer mons dicta. in ea Chaldæorum regum arx fuit maximis sumptibus extructum opus, atq. à Nabuchodonosor ex deuictarum gẽtium spoliis perpetui imperij opinione & spe, munitum & ornatum. Breuem horum dominationem iniuria fecit, Deo iudice & vindice ad Madai & Parazz imperium transferente, locumque æterna solitudine & vastitate damnante. Regio aquis omnis abundat, flumine in magnos canales diducto, frumenti apprimè ferax, fluminum ripæ salicibus frequentes. Homines, quo tempore imperium & propagabant, & tenebant, bello ferocissimi, pugnæ dexteritate, & cursus celeritate præstãtes. equis & curribus in prœlio vtebantur; incantationum, auguriorum in primis studiosi: syderum rationes ac motus diligentissimè obseruabant: atque ex illis aliena fata, suorum prorsus ignari, sibi cognita esse iactabant. Deos præcipuè coluerunt, Bel antiquissimum Assur patrem, atque etiam Merodach & Nabo. Deorum ac principum statuis institutissima Babylon fuit, eiusque artis opifices habuit, & plurimos, & egregiè peritos.

Ion. 47.4.

Ion. 46.9.
Isai. 60. 5
Ezec. 27.24
Ioh. 1.4.
Ezec. 38.22

Ezec. 27.14

Ezec. 38.13

Isai. 48.14
Isai. 13. 12.
& 51. 13.

Ion. 50. 25
& 51. 13.

Psal. 136. 2

Nah. 2. 6.

Isai. 48.22.

Isai. 46.
Isai. 21. 9.
Ion. 51. 13.

SVMMA CHALAHH DESCRIPTIO.
CAP. XIII.

CYLICIA ab Ortu & sinistra magnis montibus Ange Assur vicinis clauditur: à dextra verò regio illa est, quam filij Ismael primùm tenuere. ab Occasu autem filiis Iaphet, quos commemorauimus, præcipuè autem mari Elisa & Dodam adiacet. In ea vrbs est antiquissima Tharsis ex filiis Iaphet, illius alterius, quam diximus, Tharsis mater: & celeberrima quondam Molothi à Babyloniorum exercitu aliquando expoliata.

Isaiah. 1.

MESOPOTAMIA, ARAM, DAMESECH & ARAM SOBAL.
CAP. XIIII.

INDE ad filiorum Iaphet fines, qui Austrum spectant, Aram Naharaim est sic dicta, quòd inter duos fluuios

Iudith. 1.
Iudith. 1. 6.
Iob. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fluuios Hhidekel & Parath laceat. Illustris in regione illa est Ragau, campus inter Parath & Hhidekel. Tygris salutares pisces alit, & Nahor vrbs, ab Abrahami fratre, vt creditur, condita & appellata. In ea etiam Exor. 27.23 Gen. 24.9. Mamre fluuius est memorabilis. & vrbs insignis Padan; Thare & filiorum, atque Iacob fratrem fugientis hospitio olim nobilitata. Huius regionis gentes vestibus vruntur optimis, colore hyacinthino, & polymito; quas & in alias prouincias transmittunt. Est deinde Aram alia mirè fertilis, atq. amœna regio, duobus mõtibus ab Aquilone, dexteraque vallata; quorum alteri Libano nomen est, cedrorum generosissimarũ feracissimo, variarumque plantarũ multis & elegantibus generibus instructo, gratissimo perpetuo odore, ceruis etiam, capris, & aliis animantibus frequenti. Ex his mõtibus duo præcipui amnes Abana, & Pharphar demissi interiectum campum rigãtes maximorũ horrorũ speciem præbent. Totius regionis caput est Damascus, antiquissima vrbs, & Israelitarum regum æmula. Ager ipse, frugum, fructuumque optimorum copiam suppeditat. Vino inprimis abundat nobili. Lanæ & naturæ ipsius vi, & artificum industria optimum colorem referunt. In agro desertum est, vbi Hazael ab Helia vate in Aram regem oraculo est inunctus. Inter Aram, Damascum & Aram Nahharaim duæ prouinciæ sunt. Alteri antiquissimum nomen Aram-Sobal; Damascenæ Aram, proximæ: alteram posteriora secula Agamean dixêre.

QVANQVAM *nostri instituti tantùm fuerat Gentium situm, per antiqua nomina, quæ perpetuò in sacris libris Hebraicè obseruantur, solùm indicare, & laborè conferendi illa nomina cum ijs, quæ postea in vsitatis locis vel corrupta, vel immutata deprehenduntur, aliis relinquere, qui geographiæ expertes non essent, & vobis ea solis vel aliis etiam communicanda adnotare, tamen suasu quorundam amicorum, qui omnia quàm explicatissima à nobis, ad publicam vtilitatem, edi volebant, inducti, illorum locorum sedibus adnotatis, & non certo fine tamen non omnino incerto præscriptis, nomina etiam reddidimus, quæ à Ptolemæo, Mela atque aliis auctoribus sunt indicata, ex quibus nonnulla eandem omnino literarum consonantium vim, sed non eandem in vocalibus formam retinent, iuxta rationem à nobis sæpè aliàs expositam de nominum & verborum deprauatione, vel ex aliis linguis in alias deflexione: quam qui obseruarit, magnum profectò operæpretium faciet, non solum ad verba eiusmodi cognoscenda, sed etiam ad alias linguas ex aliis exiguo negotio perdiscendas. Nunc igitur, vt id breuiter agamus quod intendimus, animaduertendum est, à nobis totum orbem in tres partes diuisum, vnam ad Ortum perpetuò extensam post æquatorem Septentrionem versus latam; huic coniunctæ sunt duæ ad dextram & læuam magnæ abyssi aquis per fretum admissis & interiectis, quas aquas Magnum mare appellari ostensum fuerat. dexteram partem Africam Geographi nostri dixerunt: sinistram Europam: longissimam, & his obiectam Asiam. Neque verò præter rationẽ accidisse olim videmus, vt orbis ab omnibus, qui de eius situ scripserunt, in tres tantùm partes distingueretur. sed hoc perpetuum vestigium, & monumentum manifestum Noe filiorum, quorum familiis omnis olim orbis ita dissẽminatus est & cultus, vt semper tamen vnusquisque pars vt nominibus, ita etiam sedibus distingueretur: Septentrionalis enim & Occidentalis terra, quæ è Babylone, vnde diuisorum discessio facta est, continuatis itineribus oblata est, filiis Iapheth, quem Graci Iapetum dixerunt, cessit omnis. Meridionalis verò ad Occasum vsque ferè ab iisdem initijs, hoc est, à Babylonis confinijs cæpta secundo fratri Cham nomine, Græcis Cambisis dicto, est occupata, ab iis, quod reliquum fuit inter Aquilonem & Ortum filiorum Sem, fuit: ad oram enim maritimam Meridiem versus Chami nepotes Chus filij longum tractum vsque ad terram Hauila, quam Ganges rigat, obtinuerunt. Horum partes gentium & familiarum serie proposita nos distinguimus, & quoniam tabulam pro libri videlicet magnitudine præstringamus angustiorem, quàm vt capere posset singulorum nominum satis expeditas inscriptiones, eam rationem commodiorem existimauimus, si notis quibusdam secundum loca appositis in spacio extra tabulam relicto, eorundem notarum obseruata serie, nomina adscriberemus antiqua. Est autẽ illa ratio, vt filios Iapheth numerorum Latinæ notæ indicent, I. II. III. IIII. V. &c. Sem verò familiæ numeris Græcis, quas cifras vocant, notentur: 1. 2. 3. 4. 5. &c. Cham autem Gentes Romanarũ literarum figuræ demonstrent, A. B. C. D. &c. singularum igitur notarum series obseruata in tabula loca habitationum, in indice verò nomina ipsa demonstrabit Gentium. Nunc verò eadem seruata ratione posteriorum seculorum nomina apponemus.*

PARS ORBIS IAPHETH ADSCRIPTA.

Filiorum Japheth sedes.

I. גומר *Gomer.* Comari ita dicti Melæ: aliis Cymerij vel Cymbri, namque ex Gomer Comari, & ex Gomaris Cymbri procreati sunt.

II. מגוג *Magog.* Massagetæ & Getæ Ptolemæo, Pomponio, & Straboni.

III. מדי *Madai.* Mœdi Geographis omnibus nomen retinent.

IIII. יון *Iauan.* Ion, vnde IONES & IONIA, nomẽ integrũ Hebraicè tenet.

V. תובל *Thubal.* Iberi Aquilonares iuxta Męotidem Pomponio, nomine paulum mutato, aspirata detracta, & L. in R. affinem: ab his Iberis deductæ coloniæ Hispaniã occupauere, eamq. Iberiam, seque Iberos appellarunt: vnde constans Hispanis fama est, Thubal fuisse primum illius regionis cultorẽ. sed nos aliàs de hac re disseruimus.

VI. משך *Mesech.* Moschi Pomponio hactenus tuentur nomen Moschouitarũ.

Filiorum Gomer sedes.

VII. תירס *Thiras* Thrax. vnde Thraces & Thracia nomen retinent.

VIII. אשכנז *Aschenaz.* Ascanij quondam dicti, postea Germani.

IX. ריפת *Riphath.* Riphaces siue Riphathes Melæ, aliis Riphæi.

XI. תוגרמה *Thogar.* Thurcę Melæ, corrupto aliquantum vocabulo, tribus literis præcipuis conseruatis, TH. R. G.

Filiorum Iauan sedes.

X I. אלישה *Elisa* Elis. vnde Græci omnes Ἕλληνες dicti.

X II. תרשיש *Tharsis.* Carthago in Aphrica, quã postea Pœni occuparũt. sunt qui Venetos ad Tharsis etiam referãt, & ad Phœnices quoq.

X III. כתים *Chetim.* Cretẽses olim dicti, ab aliis Cortini; à quibus ea Italiæ ora, quæ quondam magna Græcia dicebatur, habitata fuit, & vrbs constructa, quæ antiquum nomen retulit, CAIETA; quidquid alij fabulentur.

X IIII. דודנים *Dodanim.* In libro Paralip. רודנים Rodanim Rhodij fuerũt, nomẽ & significationem retinẽtes: nam דוד DOD idem significat Hebræis quod ῥόδος Græcis.

DVORVM, QVI OCCIDVAS PARTES INCOLVERVNT, NOMINA & sedes incertis parentibus.

XV. ספרד *Sepharad.* SPERIDES Hispaniam hi occupãtes, Sperida vocauerũt; quo nomine à Græcis perpetuò illa regio dicitur.

XVI. צרפת *Sarphath.* Eam partem Europæ obtinuere quæ Gallia dicta est. nam Galli primi ex Asię parte Bithynię vicina venerunt; indeque nomen Galliæ secum detulere. ita perpetua cognatio fuit Gallorum & Galatarum. erat autem Sarphath in illa Asiæ Gallia, à qua ex adiuncto distinguebatur Sarepta, siue Sarphath Sidoniorum. Iuuenalis:

Quanquam & Cappadoces faciant equitésque Bithyni;
Altera quos nudo traducit Gallia talo.

Alteram Galliam vocat illam Asiaticam.

Filiorum Cham sedes.

A. כוש *Chus.* Nomen adhuc sua lingua retinent. sunt Æthiopes, gentibus & populis varij. Lusitani vocant Cussios.

B. מצרים *Misraim.* Ægyptij. hactenus etiam Ægyptus, Arabibus ac Turcis dicitur Masra.

C. פוט *Phut.* Africa Mauritania, Ptol.

D. כנען *Chanaan.* Nomen retinuit ad multa secula.

Filiorum Chus, nomina & sedes.

E. סבא *Seba.* Sabæa regio thurifera.

F. סבתה *Sabtha* Stabæi Ptolemæo super sinum Persicum, & Messabathę ex Stabæis oriundi. Pomponius à sinu Persico quidquid ibi Africam vsque est, Æthiopibus adscribit.

G. רעמה *Raghma.* Charmania Ptolemæo sic hactenus dicta.

H. שבא *Seba.* Arabia felix interior Ptolem. regio thurifera & myrrhifera.

I. דדן *Dedan.* Palmyrina regio Ptolemæo, in qua Alfadanus vel Aldadanus mons magnus.

L. בבל *Babel* Babylonia regio cum vrbe metropoli eiusdẽ nominis.

M. ארך *Arach.* Cyrrhestica regio, in qua Edessa vrbs, quam D. Hieronymus vocat Arach.

N. אכד *Achad.* Achabene, siue Achadene Ptolemæo, in qua Nisibis vrbs D. Hieronymo dicta Achad.

O. כלנה *Chalne.* Chalcitis regio super Edessam, Ptolem.

P. לודים *Ludim.* Libyi proprie dicti postea, à quibus Libya reg.

R. ענמים *Ghanamim.* Troglodítæ sunt Pomponio & Ptolemæo.

S. להבים *Lehabim.* Libyi Cyrenaici, siue Libyes Ægyptij, Ptolem.

T. נפתוחים *Naphthuhim.* Africa minor: & huic regioni subiacentes Numidæ.

V. פתרוסים *Pethrosim.* Petrosi, vnde Arabiæ Petræ nomen; cuius metropolis Petras dicta est.

X. כסלוחים *Chasluhim.* Sarracenos gentem multo post appellatã eo loco ponit Ptolemæus, & Mela Arabes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Y. פְּלִשְׁתִּים *Pelisthim.* Paleſtini nomen diu tenuere.

Z. כַּפְתֹרִים *Capthorim.* Cappadoces: ſic Chaldæus Paraphraſtes Onkelos,& Hieroſolymitanus קפדוקיא

Filiorum Sem ſedes.

1. עֵילָם *Elam.* Elamitæ
2. אַשּׁוּר *Aſſur.* Aſſyrij.
3. אַרְפַּכְשַׁד *Arphaſſad.* Suſij : & Suſiana regio.
4. לוּד *Lud.* Lydi, & Lydia regio.
5. אֲרָם *Aram.* Armenia maior.

Filiorum Aram ſedes.

עוּץ *Vs* Armenia minor: ſic Chaldæus paraphraſtes in Iob.

6. חוּל *Hul.* Æolis.
7. גֶּתֶר *Gether.* Aetholios Mela circa hæc loca conſtituit, in quibus Aſſon & Gargara.
8. מֶשׁ *Mes.* Miſij & Miſia regio. Iuuenalis melius appellat Meſos. de grege Meſorum.
9. אֶלְמוֹדָד *Elmodad.* Themeothæ ſunt Pomponio & Ptolemæo: quorum pars eſt Seleph.
10. שֶׁלֶף *Seleph.* Selebij.
11. חֲצַרְמָוֶת *Haſſarmaueth.* Sarmathę & Sauromathę, Sarmatia regio.
12. יָרַח *Iarahh.* Aria,& Arachoſia, hoc loco ſunt Melæ . Ptolemæo etiam Zarathæ.
13. חֲדוֹרָם *Hadoram.* Hircania.
14. אוּזָל *Vzal.* Oxia Bactriana, cuius cultores Oxij Ptolem.
15. דִּקְלָה *Dicla.* Seythia intra Imaum.
16. עֵיבָל *Ebal.* Bolitæ ſiue Obolitæ intra Caucaſum & Paropaniſum montes.
17. אֲבִימָאֵל *Abimael.* Imaenſes ſiue Imai, inſignem montem eodem nomine habent Imaum.
18. שְׁבָא *Sćba.* Sacæ ſunt Pomponio & Ptolem.
19. אוֹפִיר *Ophir.* Ophire ſiue Opire, & χρυσῆ μετάφρων. Peru ſic etiam dicta, quo tempore Paralipomenon hiſtoria cõſcripta eſt. 2. Paralip. 3. 6.
20. חֲוִילָה *Hauila.* India omnis & Gangeticæ regiones.

Duo ex filiis Jectan Gentes.

21. יוֹבָב *Iobab.* Noui orbis dicti pars vocata regio PARIAS, auro margaritisque abundans.
21. סְפָר *Sepher mons* Longiſſimus omnium montium, qui hactenus in orbe viſi ſunt, à noſtris ANDES dictus; in illa orbis parte adhuc manet vrbs antiquiſſima IVKTAN, quæ nomen auctoris illius Gentis retinet.

ORBIS TABVLA.

BEN. ARIA MONTANO.

AVCTORE.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICT. ARIAS MONTANVS SACRAE GEOGRAPHIAE TABVLAM EX ANTIQVISSIMORVM CVLTOR. FAMILIIS A MOSE RECENSITIS: AD SACRORVM LIBROR. EXPLICANDOR. COMMODITATEM ANTVVERPIAE IN PHILIPPI REGIS CATholici GRATIAM DESCRIBEBAT. 1571.

צפון Βορέας Cyrnus

ים Λίψ Fauonius

מזרח Εὖρος Subsolanus

תימן Νότος Auster

IAPHETH PARS FILIOR.
נומר i Gomer
מגוג ii Magog
מדי iii Madai
יון iiii Iauan
תובל v Thubal
משך vi Meshech
תירש vii Thiras

IAPHETH SEDES.
FILIOR GOMER SEDES.
Duorum qui octidos partes incoluerunt nomina & sedes incertis parentibus
ספרד xv Sepharad
סרפת xvi Sarphat

ORBIS FILIOR. GOMER SEDES.
אשכנז viij Aschenaz
דיפת ix Riphath
תוגרמה x Thogarma

FILIOR IAVAN SEDES
אלישה xi Elisa
תרשיש xij Tharsis
כתים xiij Kithim
רודנים xiiij Dodanim

FILIOR CHAM SEDES
Chus
Mitzraim
Phut
Chanaan
Chus no-
Sedes.
Seba
Sabathah
Regmah
Saba
Dedan
Nimrod
Pata cum filiis Chus.
Babel
Arach
Achad
Chalne
Assur

ARAM SEDES
Ludim
Ghanamain
Lehabim
Naphthuthim
Petrusim
Chasluhim
Pelithim
Capithorim

SEDES FILIOR. SEM.
עילם 1 Elam
אשור 2 Assur
ארפכשד 3 Arphachsad
לוד 4 Lud
ארם 5 Aram
SEDES FILIOR. ARAM.
חול 6 Hul
גתר 7 Gether
מש 8 Mes

אבימאל 17 Abimael
שבא 18 Seba
אופיר 19 Ophir
חוילה 20 Hauilah
Duo ex filiis IEKTAN.
יובב 21 Iobab
ספר 22 Sephermoth

FILIOR. IEKTAN SEDES.
אלמודד 9 Almodad
שלף 10 Selepth
חצרמות 11 Hassarmaueth
ירח 12 Iarahh
הדורם 13 Hadoram
אוזל 14 Vzal
דקלה 15 Dikla
עובל 16 Obal

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS IN LIBRVM CHANAAN, SIVE
DE DVODECIM GENTIBVS
PRÆFATIO.

CHananaei, *post insignem illam linguarum diuisionem, eam occuparũt regionem, quæ quidem inter eas omnes, quæ sub cælo sunt, ob soli vbertatem, aëris salubritatẽ, cæli temperiem, frugum omnis generis abundantiam, atque aliarum omnium rerum copiã, quæ res tum ad hominum vitam sunt necessariæ, tum etiam earum, quæ hominibus solent esse in deliciis, apud omnes homines maximis erat celebrata laudibus. Tantaque erat agrorum illius regionis bonitas, non modò suos vt incolas omnium redderet ditissimos, ac potentissimos, verùm etiam eos, qui cæteris omnibus populis formidinem injicerent. Vix enim quisquam cogitatione, nedum verbis consequi potest, quantam aleret hominum multitudinem, quot vrbibus, locisque suapte natura munitissimis referta esset illa regio exiguis circumscripta finibus: neque enim (vt eius dimensionis rationem ad geographiæ normam ducamus) habet plura quàm sexaginta millia passuum in longitudine, in latitudine verò quadraginta millia: regna, regesque habebat triginta & vnum, præter Sydonios, & Palæstinos maritimos. Porrò incredibilem hanc rerum penè omnium opportunitatem ipsa soli vbique fertilis natura effecerat; & quia regio illa quàm plurimis, iisque maximis, altissimisque montibus frequens erat, vltra quadruplum, maiorem sui vsum exhibebat, quàm superioris cæli, aut inferioris areæ spacia definiebant. Scimus enim montes altos, quaternis superficiebus, quadruplum ferè subiectæ areæ magnitudinem continere; depressas quoque, atque decliues valles, planicici eodem modo describendæ modum longè superare. Quantum verò emolumenti ad homines redeat ex mæqualibus huiusmodi locis, nemo est qui ignoret: quippe varius, ac multiformis ille cæli, solique aspectus ad omnis generis res procreandas mirificè est aptus, atque efficax. Præterea calor ille natiuus, quo quidem cuncta gignuntur atque fouentur, intra mõtium cauernas ac viscera variis inclusus anfractibus, ac, pro loci ratione, variè affectus, multiplicia rerum genera procreat; ac simul cum humore variè mixtus, ac temperatus, terram multo, optimoque succo ab se imbutam mirificè fertilem reddit, ac fœcundam. Hinc, nimirum, metallorum, & lapidum, hinc mineralium (quæ vocant,) hinc bituminis quamplurima, diuersaque genera, hinc tanta arborum, atque plantarũ, hinc infinita propè animalium, quæ terra sponte quodãmodo sua procreat, & gignit, multitudo ac varietas, quæ in montibus conspicitur. Feræ præterea, armenta, ac pecora nullibi commodius viuunt, nullisque adeò delectantur locis, æquè ac montosis & siluestribus. His accedit omnibus aquarum copia, quàm montes, qui propriè הרים, id est, montes dicuntur, tum frequentibus fontium scaturigimbus, tum etiã quia imbres, atque pluuias ex cælo decidentes excipiunt, eaque à summo monte vsque ad imum defluunt, rebus omnibus vtilem, atque opportunam suppeditant. Atque hæc quidem omnia sacer ille Propheta, ac vates omnium præstantissimus diuino planè hoc carmine significauit:*

Qui emittis, inquit, fontes in conuallibus, inter medium montium pertransibunt aquæ:
Potabunt omnes bestiæ agri: exspectabunt onagri in siti sua:
Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.
Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorum satiabitur terra:
Producens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum:
Vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis:
Vt exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet.
Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit:
Illic passeres nidificabunt, herodij domus dux eorum:
Montes excelsi ceruis, & petra refugium herinaciis.

Atque his quidem omnibus ex rebus efficitur, vt minimè mirum sit, in tam exigua regione tantam fuisse rerum omnium commoditatem, tot vt regnis, tam multis vrbibus, pagisque propè innumerabilibus alendis sufficeret: idque potissimum cùm montium niuibus, iisque quæ ex vallibus spirabant, auris nimium quorundam locorũ & climatis calorem temperaret. Tota deinde regio inter duo maria, & Iordanem flumen sita, lacus non paucos habebat, eosque qui nauigabiles erant, & optimis abundabant piscibus. Præterea continuo hominum labore & industria maximè erat culta, ac denique ea, quam Deus singulari quodã fauore ac beneficio præ cæteris omnibus regionibus prosequebatur, sicut scriptũ legimus: Terra enim ad quã ingrederis possidendã, non est sicut Deut. 11.
terra Aegypti, de qua existi, vbi iacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ; sed montosa est, & campestris, de cælo expectans pluuias: quam Dominus Deus tuus semper inuisit, & oculi eius super eam sunt à principio anni vsque ad finem eius. Porrò illud imprimis adnotare, atque ad nostram vtilitatem referre debemus: ex huiusmodi, videlicet rerum omnium abundantia, ob quam homines & suauiter, iucundèque vitam agere, ac in honesto quodam otio versari commodè possent. quod quidem otium in Dei cultu, perpetuoque erga ipsum amore & obseruantia consumere deberent, post primi illius & communis omnium parentis Adami lapsum euenire plerumque, vt non modò eo, vt decet, non vtãtur, verùm etiam vt propter illud ad libidinem, atq. ad quandam morum peruersitatem dilabantur. Qui enim omnibus vitæ cõmodis ita abundant, ij tandem mihi

Universidad de Deusto
Biblioteca

eos imitari videntur, qui cùm in eo sint flumine, cuius vndæ extra ripas effunduntur, ipsíque tanquam siticulosi aquam plus satis hauriunt, tandem vi fluminis, nimiáque aquarũ abũdantia prostrati atque deiecti, in profundissimis voraginibus submerguntur, multoque satius ipsis fuisset, ex limpido aliquo fonte aquam hausisse, quàm ad maximum illum aquarum impetum accedere. Constat enim Chananæos, qui omnium terrarum optimam, rebusque omnibus ad vitam necessarijs abundantissimam sortiti fuerant, dum paternæ nequitiæ & hæredes, & imitatores essent, ob maximam illa vitæ commoda, atque ideo quia otio dissluebant, nullo sese peccati, scelerisque genere non contaminasse: adeò vt cùm Deum suis flagitijs atque impietate irritassent, homines maximis affecissent iniurijs, terramque ipsam scelere nefario polluissent; tandem ipsi sibi exitium sint moliti. Nam intra quadriennium reges illi, qui quidem numero erant triginta & vnus, vnà cum suis gentibus ac regnis plane extincti sunt, ac deleti: ac præter mortem æternam, qua digni fuerant, ipsorum nomina perpetua quadam ignominia, & infamiæ turpitudinisque nota, Dei sententia, ac decreto, iusta sunt. Adeò excellentibus Dei beneficijs, ac præclaris naturæ donis, aliisq. rebus ad virtutẽ colendã opportunis abuti solent ij homines, qui cùm terram fertilem, atque omnibus rebus ad vitam necessariis abundantem incolant, ipsi tamen omnium sunt nequissim. Id quod Spiritus sanctus disertis expressit verbis, cùm Mosi de Sodomorum, ac Gomorræorum agro scribenti illa dictauit: Eleuatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur, antequam subuerteret Dominus Sodomam & Gomorram, sicut Paradisus, sicut Aegyptus. Et paulò post additur: Homines autem Sodomitæ pessimi erãt, & peccatores coram Domino nimis. Videmus etiam Israelitas, quidem, licet à Deo sæpius admonitis, tamen quia ab ijs, quibus se contaminarant, peccatis ad bonam frugem redire noluerunt, simul cum libertate & republica, omnia etiam huiusce vitæ commoda amisisse, atque, cuius rei ipsi hodierno etiam die oculati testes sumus, in maximas miserias & calamitates, in quibus etiam nunc versantur, incidisse, sicut scriptum est: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit, incrassatus, impinguatus, & dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. Cùm verò non eos modò, qui peruersis mutuo moribus, depraua taque consuetudine educati, sedeos etiam qui probis orti sunt parentibus, optimisque instituti præceptis videamus nimia rerum omnium abundantia corrumpi, ideoque, Dei fauore & auxilio destitutos, tandem in horrendas incidere miserias: pij certè homines eam rerum abundantiam, vitæque commoda non optare, sed illis paupertatem & laborem anteponere debent: aut si illa sibi à Deo concedantur, ea ueant potissimum, ne ijs abutantur, sed ea ad optimos vsus, & diuinæ voluntatis præscriptum referant: atque ideo precibus à Deo contendant, eam vt mentem sibi iniiciat, quæ eos homines, qui illa conditione viuunt, maxime deceat, neque semper non veniat ipsis in mentem illius sententiæ, quam Christus ipse pronuntiauit: Quàm difficile (inquit) est eos, qui diuitias habent, in regnũ Dei introire! Quoniam verò terra Chananæorũ tribubus Israelis iam olim à Deo destinata ac decreta, posteaque etiam requietis terrenæ nomine, illustríque titulo insignita fuerat, quibus accedunt eorum, quæ ea in regione Deus gessit, præclara monimenta, quibus terra illa nobilitata fuit: neque eam solùm Israelitæ coluerunt, atque habitarunt; verùm etiam patres ipsorum ad eam sæpius accesserunt, in eaque fuerunt hospites: propterea sæpissime, sacris in literis, tum huiusce totius regionis, tum singularum eius partium mentio fit. Ea verò nomina, quæ in sacris reperiuntur libris, nisi adhibita eorundem locorum descriptione, certáque notatione, intelligi nullo pacto possunt. Atque hanc quidem ob causam, quantum fieri potuit, nos nostram hac etiam in re operam libenter consumpsimus. Eorum enim locorum omnium eam attulimus explicationem, quæ quidem sacræ scripturæ studiosis ad intelligenda ea loca, quæ in sacris recensentur libris, vt mea fert opinio, satis esse poterit: est enim tum ex sacrorum librorum descriptionibus, tum ex situ ipso petita. Ad eamque adhibuimus totius regionis tabulam, Mantuani cuiusdam viri doctissimi, & Hebraicæ linguæ peritissimi sumptibus, liberalitateque in ipsa Syria Palæstina confectam; quam cùm nos Tridenti omnium exactissimam nacti essemus, eius exemplum cum sacris libris collatum, nostro huic, quem ea de re conscripsimus, libro addidimus, atque in ea omnia loca Hebraicis litteris & nominibus descripta adnotauimus. Atque his quidem omnibus in rebus si quæ forsan desiderabuntur, quæ aut ob vetustatem, temporumque iniuriam, aut quia, qui hisce de rebus exactius tractarẽt, defuerunt, ad nostram notitiam non peruenerunt: vestrum est, lectores, nobis ignoscere, nostrumque studium boni consulere, qui incerta pro certis habere, eáque aliis tradere noluimus. Deum porrò omnis scientiæ ac sapientiæ fontem supplices orare debemus, vt Spiritu suo sancto in corda nostra immisso, sua sapientia nostros animos repleat. Ei sit honor & gloria. Datum Antuerpiæ Nonis Martij. 1572.

Genes. 13.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS FAMILIÆ, SIVE DE
CHOROGRAPHIA LIBER.

DE FILIIS ORIENTIS.
CAP. I.

Genes. 19.

EX CHALDÆORVM natione duæ gentes oriundæ mediterranea loca occupauere post diluuium multis annis, Abrahamo adhuc inter viuos agente. harum principes duo fuere Moab & Amon, Lot patre ex duabus filiabus susceptis. Atq. Moab sedes sibi optauit his cõclusas finibus; ab Ortu magnis & perpetuis mõtibus Horri, ab Occasu ingẽti lacu, quod Mare salis dicitur, & Iordanis parte; à dextera verò illustri flumine Arnon, qui Amorrhæos à regione diuidit; ab Aquilone autem funiculo à Iaboc fluuio, vsque ad montes Pitisga, siue Phasga. in his amnes sunt, lazer torrens, Nimrim ex montibus Phasga deductus, item Dibon, & ille totius regionis terminus Arnon, ab extremis montis Horrærorum, ex rupe sui nominis defluens. Lacus ipse, quo ab occasus parte regio ambitur, terra olim fuit amœna & fertilis, multis bituminis mineralibus frequens, Iordanis fluminis deriuationibus tota irrigata, quæ paulò ante Moab & Amonis ortũ, ob nefaria incolarum scelera cælo tacta, atque omnis euersa, & perpetuæ detestationis monumento aquis submersa, vna, seruãdi Lot gratia, excepta vrbe, cui ex breuitate nomen est factũ Tsoghar, siue Segor. Cæterũ quatuor magnæ vrbes cũ vicis & villis in ipsa euersione periere, Sodõ, Ghamora, Adamah, & Tseboim. Locus omnis ante subuersionẽ, vallis Hasidim dictus postea verò Mare salis, & Mare mortuũ, & Oriẽtale, & Sodomiticum mare. Lacui ab ortu montes imminent, in quos Moab termini desinunt. Mõtes regio habet præcipuè insignes, ab ortu Phegor, ab Aquilone Luith, ab occasu Abarim, qui idem Nabo montes, & Hermõ, & Senyr secundum Iordanis fluenta. Sed in his Abarim præcipue insignis propter Cananææ regionis subiacentis prospectum, & Mosis ibidem vita defunẽti memoriam, qui nõ procul in valle, sepulchro nunquã amplius ab hominibus notato, diuina prouidẽtia cõditus est. Est & alia illustris valis in regione Moab in capite Phasgha mõtis, qui desertum spectat, Bamoth dicta, clara statione quondam Israelitarum, & victoria de Amorrhæis parta transitum in promissam terram prohibẽtibus rege Balaac. Cæterùm regio ferè omnis campestris, multis & frequentibus vribus olim per Moabitas culta; quarum illæ præcipuè commemorantur: Arnon secundum flumen sui nominis sita, Moab latericio opere constructa, & paulò à flumine distantior, Gallim, Ar regia, gigãtum olim Emim sedes, robustorum hominum de stirpe Enachim, Dibõ, Nephe, Medabah, & Nabo, Aroer, Araroth, & Roth, Sophan, Iaghazer, Iebghaah, Bethnemrah, & Beth-Aram, & Geminæ Horõ; superior in monte, inferior in valle sitæ; vtraque simul Heronaim dicta à Luith montibus non ita longè distantes, Hesebon, & Elghale, Kiriathaim, Bagdal, Meghon & Sabana, Heloniasa, ab aquarũ horrore dicta, Meipahhadh duobus insignis palmetis, Diblathaim, Bethgamul, & Bethmaõ, Kirith & extrema Bosor siue Bosrah, & Nimrim iuxta fluenta: Sithim locus & oppidum, æternum Israelitarũ incestus, & vltionis diuinæ monumentum à Phinea sacerdote iram deprecante diuinam consecratum; ibidem etiam turpissimi nominis, & falsi dei fanum Baghal Peghor. Terra omnis ab initio fertilis est, sed quæ Iaghazer pars est versus Galaad, pastionibus abũdat optimis: & pecori, armentisque alendis opportunissima habetur. Huius partes insignia oppida, Dibon, Iazer, Atsiaroth, Nemra, quam Beth-Nemra diximus, Hesebon, Elghale, Sabain, Nebo & Beon: sed Sabama, Elghale, Kiriathaim, Baghal Meghon, & Sabama vineis generosis instructæ. Viri ipsi robusti, qui gigãtes de stirpe Enachim partim occisos, partim loco pulsos eiecerunt, Deo iudice & vindice. Circumcisi omnes ex imitatione filiorũ Abrahæ. Veruntamen Deum Abraham non colebant; sed alia ementita numina, quorũ præcipuum Chamos fuit. Atque hæc olim Moabitæ loca tenuerunt. Sed ab Amorrheis postea Iordanẽ prætergressis, Sehõ rege oppugnati & victi, magna & fertili agrorũ & vrbiũ parte cedere coacti sunt: inter quas fuit Hesebã, cum omni perpetua occidẽtali plaga vsque ad Arnon. Sed is non multò pòst Israelitis in Iasam cum exercitu infesto occurrens, & vita & regno fuit priuatus.

Num. 21. 13. Deut. 2. 13.

Iosu. 15. 5. Ierem. 48. 4. Num. 33.

Deut. 32. 49. Num. 34. 1. Deut. 34. 6.

Num. 21. 20. Iosu. 12. 1.

Num. 24. Iud. 11.

Num. 33. Iud. 11. 1. Deut. 2. 9. Ier. 48. 2. 8. Num. 21. 30. Num. 32. 35. Ierem. 48. 18. Ierem. 48. 3. Amos 2.

Num. 25. 1. Deut. 4. 46.

Ierem. 48. 21. Ierem. 48. 22.

Num. 24. 1. Ierem. 48. 34.

Deut. 3. 11.

AMON. CAP. II.

PROXIMVS fratri Moab consedit minor natu Amon, terrãq. occupauit à mõtibus Luith vsque ad mõtes Bassan; ab ortu mõtes perpetuos, Acrabim dictos, cõtra terrã Emim; ab occasu verò Amorrhæum habuit. Ager ipse vallis inter montes sitæ vsum præbet amœnissimæ & fertilissimæ: olim cultus fuit à ferocibus, & proceræ staturæ hominibus, quos Ammonitæ Zomzomim vocabant. Sed inductis Amonitis, illa natio ex diuini iudicij, sententia periit. Fluuium habent insigné Iaboc, qui ab ortu ex montium inflexu exortus, & communem cum Moabitis terminum Aroer vrbem præterfluens, ab occasu in Iordanem influit. Vrbibus frequens regio in plano, & in monte constructis. In his antiquissimæ commemorantur, Rabath à populi & loci magnitudine dicta, in qua miræ magnitudinis lectus ferreus mõstrabatur, quo Og rex Basan magnæ staturæ vir iacuisse perhibetur, & Hesebon in monte sita in Moabitarũ confinijs, & Hai, & Mennith, inter quam & Aroer viginti vrbes fuere, quarum nomina ad nos non peruenerunt, præter vnam, Abel, vinearũ copia insigné. Hi etiam, vt Moabitæ, circũcidebantur: sed Deum verum non colebant. Melcho enim deorum nuntium, & Chamos sibi præcipuos consecrauerant.

Deut. 3. 11.

Ierem. 49. 2. Iud. 11. 33.

Amos. 1. 15. Ierem. 9. 25. Iud. 11. 24.

DE FILIIS ORIENTIS.
CAP. III. FILII CETVRÆ.

DVÆ præter Saram ex Abraham populorum matres fuerunt, Hagar Aegyptia, quæ viuente Sara filium Ismael suscepit; & Cetura vxor, quæ defunctæ vita Saræ successit in familiarem curam. Harum filijs à promissa sibi Cananæorum terra exceptis, orientalem plagam pastionibus opportunissimam occupandam & frequentandã ostendit pater, muneribus ad vitæ vsum, atque ad pecuariam comparandam rem abundè satis distributis. Fuere autem Abrahæ ex Cetura filij, Zamram, Iechsam, Madan, & Madiam, Iesboc, & Sue. Hi deserta loca inter se diuisa, inter Moabitas, Amonitas, & Chaldæos, ac Persas pastionibus peragrarunt, occuparuntque suis, Ortum versus; vnde Orientales, & filij Orientis perpetuò dicti ab Aram Naharaim ad Persicum vsque sinum, & mare Suph. Sed Madian ea quæ versus Austrum sunt, occupauit vsque ad Horeb montem, atque occupatos agros inter filiorum familias sex partitus est, Epha primum, & Henoc, Epher, Henoch, Abida, & Eldaa, vrætaris, ita etiam locorum ordine constituto, aquam ex puteis hausturi. Huic proxima Aquilonem versus loca tenuit Iecsan cum Saba, & Dadan duabus filiorum familiis, quarum altera tribus liberis proseminata sobole latissimè locis propa-

Genes. 25.

Exod. 3. 1. Exod. 18. 1.

Exod. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gata est. Inde enim Assurim orti, patre, vt iam commemorauimus, Assur, qui ex occupata per Nimroth prouincia, in Euphratis amnis agris magnas vrbes, & Assyriorum regnum condidit. Secundus Dadan filius fuit Latus, à quo Latussim nomen & locum obtinuerunt Assyrijs proximi; deinde Laú, vnde Laumin dicti duo. Atque hi duo præcipuè Arabes sunt, incertas sedes, pascuorum causa, peruagantes. Tentoria pro domibus habent: dromedarios, & camelos ad oneris ferendi, & vecturæ commoditatem alunt: eosdem phaleris, & bullis ornant, præcipuè eos, quibus principes, atque hominesipsi perforatis auribus aureas inaures appendunt: regibus purpureæ vestes in primis gratæ: comas tondent: arcu & sagittis in bello vtuntur. Saba multis rebus abúdat elegantibus, comprimisque hyacinthino colorisartificio. Mercatores etiam fuere ad Tyrú, multam & variam delicatarum mercium copiam ferentes.

Iſai.11.12. Ier.49.6. Genes.25. Ioel.3.8. Ezech.27.22.

DE ISMAEL.
CAP. IIII.

Genes.17.20. MAIOR ætate Ismael fuit ex Aegyptia ancilla natus; minor tamen ordine ob legitimarum nuptiarum ius Ceturæ filijs adiectus. Sed diuini oraculi promisso, Ismael in duodecim velut tribus creuit, duodecim progenitis principibus filijs, Nabaioth, Cedar, Adbeel, Mabsam, Masmah, Dumah, Massah, Hadad, Themad, Iethur, Naphis, Cedma. Qui omnes patrium nomen Ismaelitarum perpetuò tenuerunt, aliquando ex Nabaioth, plerumque verò ex Cedar secundo filio cognominati. Cœpit autem eorum habitatio à deserto Pharan, vbi Ismael Aegyptiam vxorem horum matrem duxit; atque inde propagatus, nonnunquam pulsis alijs, nonnunquam ab ipsis pulsus, interdum oppressus, aliquando inductis factis inter Ceturæ filios, quemadmodum oraculo fuerat declaratum, commoratus est, sicut scriptum est: Duodecim duces generabit, & faciam illum in gentem magnam. Et hic erit ferus homo; manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum, & è regione vniuersorum fratrum suorum figet tabernacula. Horum autem prima habitatio ab ortu meridiem versus in Heuilah cœpta, ad occasum in Sur tendit vrbem antiquam, atque Misraim terminis finitimam, non longè à Kades, monte ac solitudine. Ab Aquilone verò ad Assurim vsque producta. Inter quos non procul a Dedan Ceturæ filio Thema diuitumores, & magis notas habuit sedes, & proximas vibi, cui nomen fuit Buz, vnde Buzithę dicti, qui postea Effitæ ab alijs appellati sunt. Terra omnis pecoribus, armentisque alendis optima, atque homines ipsi ei artipræcipuè dediti, tentoria subeunt, quæ supellectili eleganti instituunt. Pellibus ad omnem vsum recte paratis abundant, camelos & armenta alia plurima alunt. Pecudumque genus omne præter cæteros pastores numerosum possident. Agnos, arietesq;, & hœdos ad emporia, vendendi causa, asportant: comam, vt vicini Arabes, attondent. Sagittarum, missiliumque coniciendorum peritissimi habentur. Quidam ex illis mercaturæ exercent, maximè qui Galaaditidi regioni viciniores sunt, vnde resinam, ſtacten, aliaque aromata in Aegyptum camelis asportant.

Genes.16.12. Iſai.13.16. Ier.50.7. Ezech.27.21. Amos.1.13. Gen.25.13.

DE HORRAEO ET EDOM.
CAP. V.

Genes.36. EX ANTIQVO gigantum genere Seghir superiores Moabitis, Nabathęis verò inferiores montes adiacentes, atque Moabitis finitimos campos tenuit. Genes.14.7. Fuit autem eius prima sedes in monte Hor non longè à salis mari distante, qui ab occasu Cades despicit: à dextera verò Arabiam & martis Suph littus prospicit. Hinc sobole per continuatos montes ad ortum, atque ad Aquilonem procurrentes propagata, regiones certis nominibus ex filiorú monumẽtis appellatis, in heptarchias diuisit, eáque posteritate ita habitauit. Atq. heptarchiarú nomina & series huiusmodi est: prima Lothá, in duas familias diuisa; Hori, qui mẽtę ipsum possessionis initiú incoluit, & Hemá, qui proxima loca tenuit. Secunda Sobal, in regiones diuisa quinque, Aluan, Manabath, Ghebal, Saphio, Onam, quorum nomina regiones ipsæ acceperunt. Tertia Sebeon, quæ & in duabus partibus cessit, altera Aia filio, altera eius fratri Ana, qui primus, equis cum asinis, quas pascebat, commixtis, mulorum genus, & vsum mortalibus ostendisse dicitur. Hic duplici etiam prole clarus fuit, Disón filio, & Oholibama filia. Quarta hexarchia obtigit Ana, alteri ab illo mulorum inuentore, cuius nulli commemorantur liberi. Quintam verò obtinuit Disón, quam filijs quatuor impertitus est, Amdam, Efebam, Iethron, & Charam. Sextam Eser habuit, filijsque Balaan, & Zauan, & Acan concessit. Portò septimam atque vltimam Nabathæis, atque Amonitis finitimam tenuit Disón, cuius partibus nomina à filijs indidit Hus: vnde insignis ille sapiętiæ & virtutis omnis laudibus celebratus Iob fuit, & Achan. Verum Esau Isaac filius, qui propter familiarum & rei pecuariæ frequentiam, pastionumque, vtrisque simul angustum locum ab Iacob fratris consuetudine discessit, Seglur montes paulatim bello occupatos, tandem omnes ex diuino iudicio vsque ad Cades obtinuit, atque antiquis abolitis, ex filiorú suorú nominibus appellauit, in posito tamen omni terræ & gẽti nomine à fratre sibi indito Edom, in perpetuæ cum fratre simultatis signum. Atque tetrarchis initio constitutis, ditionem omnem trium vxorum filijs diuisit obtinendam. Primas enim sedes secundum Hor montem Eliphaz ex Ada Hethæa matre natus fortitus est, cum filijs ex legitima vxore quinque, Theman, Omar, Sopho, Gathan, & Chenez: atque ex Thamna concubina Amalech & Core. Secundam tetrarchiam obtinuit Rahuziel, fusceptis Nabath, & Zarah, Sama & Meza quatuor liberis. Tertiæ tetrarchiæ domini fuerunt filij tres ex Oholibama, Anæ Cananæi filia, Sabeonitisque neptę fusceptis Iehus, & Ilelon, & Coreh. Singulæ autem tetrarchiæ in tot myriadas (siue ducatus, siue marchionatus dicere velimus) diuisæ sunt, quot filiorú & nepotú nomina fuerunt: fuit enim illorum distributio, gentis more, in myriadas facta, atque ita singulis vel filijs, vel nepotibus cum præfectura myriadis nomen quoque Aluph est concessum, quod Millenarium, siue Milliatú interpretari possumus. Fuitque huiusmodi myriadis nominum & locorum series cum nominibus ipsis præfectorum distributa: Aluph Theman, Aluph Omar, Aluph Sepho, Aluph Ghathan, Aluph Chenez, atque ex Thãna cõcubina Elipħaz, Aluph Amalec, & Aluph Coreh. Secũdæ tetrarchiæ myriades cum primorú præfectorum nominibus sunt: Aluph Nahath, Aluph Zarah, Aluph Sama, Aluph Meza, ex Basemath progeniti omnes. Tertiá tetrarchia inter se diuisam rexere Oholibamah filij: Aluph Iehus, Aluph Iethoh, & Aluph Coreh. Atq. his olim omnis Edõ terra gubernabatur millenarijs, quo primum tempore ab Esau occupata est, deinde regione in regni formá redacta, myriadú facta mutatio est, minori numero, & nominibus variatis. Hoc modo Aluph Thamna, Aluph Alua, Aluph Ietheth, Aluph Oolibama, Aluph Elah, Aluph Phinen, & antiqua nomina retẽta, Aluph Cenez, & Aluph Theman, & nouis nominibus Aluph Mapsar, & Aluph Magdiel, & Aluph Hirá. Hi omnes regi vni cuipiã, qui cæteris imperaret, delecto parebant. Erant autẽ Edom termini idem qui olim Seir, perpetuis Horræi montibus, tractu ex Theman, Cades finitimo in Aquilonem procurrente, atque ad occasum contra Luit montes deflectente. Valles quæ præcipuè insignes habentur, Rohoboth dictæ, ab amplitudine nomen accepere. Regioni in montibus fontes, in campestribus verò putei aquas suppeditant. Antiquæ vrbes, Denaba, Bosra, Hauith, Mafrecha, Phaur, omnes hæ regũ patriæ, & Dedan. Gens ipsa belliorũ studijs aspera, prudẽtiæ ac sapiẽtiæ miræ iactatrix.

Deut.33.

SVM-

SVMMA TERRÆ CANAAN
DESCRIPTIO. CAP. VI.

Gen.13.14. Gen.13.14. COMMVNIS discessionis necessitate pulsus Canaan regionem tenuit vario & multiplici situ notabilem, finesque constituit ab Ortu flumen insigne ex fontis nomine, atque decliui descensu IARDEN dictum; ab occasu verò magnum mare; dexteram autem partem Misraim, & Arabum tractus fluuio non ita magno interiecto: sinistram insignis ille mõs Libanus claudere. Iarden flumen non longè à Libano duplici capite, sed altero vberiore exortus dexteram versus aliquandiu procurrens, ad ortum paulatim, quoad in obiectos montes offenderit, desleclit; indeque rursus ad dexteram recepto cursu, lacum in ipso primo flexu efficit, cui accolæ nomẽ כנרת, id est, aquas suptemas, fecere. Excipitq; eodem in loco fontis illustris aquam, quem fontem posteriora tempora Daphnin dixerunt: deinde vbi aluco rigua angustioribus contracto, fluuij nomen, formamque receperit, atque aliquantum produxerit, rursus propulsa ad Ortum, & Occasum margine, lacum efficit, atque simpler, superiore maiorem, piscibus optimis, & pluribus abundantem, aquis etiam dulcissimis; qui ob occupati spacij, pro regionis angustijs, magnitudinem, atque ob admissas ex ventorum vi tempestates maris nomen obtinuit; atque à citharæ fortassis formá, quá refert, CHINNERETH mare dictum est. Exteris verò nationibus, quæ regionem postea vel inuaserunt, vel viserunt, mutata paululum voce, Genezareth appellabatur. Ex eo lacu rursus in angustum coactus Iordanis fluuius fit, recta in Austrum tendens, auctusque ab Occasu defluentibus ex monte Thabor; ab Ortu verò laboc fluminis aquis in Ortum insigni flexu vertitur, atque decurrit; deinde ad dexteram contento fluxu procurrens, amœnissimos quondam campos, & quinque magnis vibibus Gen.13.10. conrinendis, atque alendis opportunos, & vallem mire fertilem, canalibus deductis, irrigabat. Sed locis postea ob incolarum sceleta cælitus incensis, spatium omne maximo lacu est occupatum, aquis fluminis crassissima, & grauiter olenti fassugine infectis, quæ nec nauigia fe-runt, nec animantẽ villam alunt; nec tempestatibus etiã tolluntur; vnde à quibusdam Mortuum mare illud dictum est: Accolis mare salis, Græcis autem, cùm postea Gen.14.3. est cognitum, Θαλασσα λατους lacus, à bituminis copia fuit appellatus. Vallis illa, antequàm lacus esset vallis, עמק, id est, copiarium dicebatur. Hoc mare, siue hic lacus ex Moabitarum agris, quos ab Occasu terminabat, tria nõ magna flumina excipit. Iordanis quoque ostio proximas aquas NIMRIM, longè vlterius versus Austrum, Amon fluuium, qui Moabitas ab Horræis dirimebat. medium verò alium, cuius antiquum nomen ad nostrá vsque memoriam non peruenit. Iordanis ipse tempore messis exundans, vtramque aluei ripam superat. Hoc igitur mari, & Iordanis coritinentibus vel marginibus, vel ripis, Libano monte, & mari magno, atque fluuio Ægypti dicto, tota Canaan regio contenta fuit; cui ab Ortu vicinæ gentes adiacebant, Gessuræi, Mahhathæi, & deinde Bassani celeberrimi montis accolæ Amonitæ, & Raphaim vsque ad Moabitas, quibus inter Amalech & mare salis sedes erant. A dextera verò Horræorum pars ad Arabas vsque, & ditionis Ægyptiæ non magnus tractus. Ab Aquilone autem Aram Damascíad Sydonis vsque terminos Regio montibus frequens, ijsque perpetuis, vallibus etiam & campis, quà depressior terra est, & situ, & natura optimis. Parua flumina, raraque emittit; partim in Iordanem ad Ortum, partim etiam in magnum mare influentia. Ex montibus citra Iordanem præcipua nomina obtinuere. Thabor, media fere ipsius regionis loca ab Aquilone percurrens; & Carmel magno vicinior mari, & super hunc Saronne montes: vlterius etiam ad ortum Garizim, ad dexteram etiam prodũcti Cananæorum, superioresque his Iebusæorũ montes, & Cananæis inferior Sanir. Regio ipsa omnis, si cũ aliis conferatur, excelsa est: vndique enim ad eã adeuntes ascendunt. Quamobrem & puriori, nobiliorique solo prædita, & cæli aëritq; temperie præcipuè felix, præterquam quòd olim Dei prouidentia singulari foueba-tur, fontibus, ac torrentibus abundat, atque vbi luis deficitur, puteos habet aquæ dulcis, tituos etiam ex fontibus deductos, quibus irrigati prædia possunt. Frumenti, hordei, vini, atque olei ferax: vuarum botri admirandæ magnitudinis in vitibus crescunt: fructibus & pomis omnium generum fertilis: ficus, oliueta, & punica mala sponte etiam sua profert. In montibus ferrum, atque æris metalla effodiuntur: melle adeò abundat, vt manare etiá dicatur, quemadmodum & lacte, propter innumerabilẽ ouium, caprarum, armẽtorum, & totius pecuariæ rei copiam. Ex his quæ ad vitæ delitias, vel medicinæ vsum faciunt, præcipuè commẽdatur balsamum, vni tũc orbis parti generosissimũ à Deo cõcessum. mel, aromata, mastix, & duo nucum genera, alterum amigdala Latinis dictum; alterum verò, quod optimum in ea regione est, patria lingua, בטנים, Græcis, & Latinis pistacea dictum. Hominum genus illud antiquum, ferox, corpore procero, & ad gigantum speciem proxime accedens: ingenio ad delitias, voluptates, atque ad omnẽ turpitudinem prolue, moribus corruptis, vt Cham patris antiqui improbitatem studiosè imitati fuisse existimentur. Vrbes grandes, & natura, operęque munitissimas habuerunt, in quibus antiquissimæ fuere, Hebron, quæ alio nomine Kiriath Arbagh dicta est, septẽ annis ante Tanim Aegypti condita, patria quondam filiorum Enach, & Bethel, quæ antea ob nucum copiam Luza vocabatur; Deboræ, Rebeccæ nutricis sepulchro insignis; Hai & Hoba ad lævam Damasci; Sichem, siluestris arboris sui nominis copia notabilis; & Ephratha, iuxta quã Rachel vxor Iacob est sepulta. Illæ etiam vrbes antiquę fuerunt, quas postea perpetua demetsione damnatas Deus euertit, Sodoma, Ghomorrha, Adama, Seboim, & Bala. Ab illa autem clade paruum oppidum est excep-tum, cui ex breuitate nomen Soghar, siue Seghor est factum, insigne singularis erga Lot beneficij monumentum.

Deut.8.8. Num.13.24. Deut.33.13. Genes.43.11. Num.11.33. Gen.23.19. Deut.1.19. Genes.12. Genes.35.8. 48.2. Genes.34. Genes.14.2. 9.23.

DE DVODECIM GENTIBVS.
CAP. VII.

Deut.32. QVANDO diuidebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Igitur duodecim oportuit gentes esse, à quibus terra illa habitata, culta, apparataque fuit, in quam duodecim Israelis filij sedes obtenturi deducendi erant. eum autem numerum Chanaan ipse cum vndecim filijs complcuit. Nam Sidon primogenitus Chanaan maritimam oram ab Aquilone ad dexteram, vsque ad Palestinam occupauit; ab Ortu Aram Damasci, & quosdam alios ex fraternis agris finitimos constituit. Hunc proximus versus Ortum superior consedit Hheth, à quo tota regio, & gens Hhethæi nomen accepit, vsque ad montis magni vicina loca, quem accolæ Gelboe dixerunt. Tertius in dexteram Iebus processit, gentique suæ nomen reliquit Iebusæi. Emor quartus, vnde Emorrhæi orti, mediterranea magis loca tenẽs, Iebusæis ad Occasum adiacebat. Girgasæorum autem familia supra Hhethæos Iordani fluuio vltrà citrà que assedit, qua parte Aquæ Maron, & lacus magnus Chimeret est. Heuæorum genus inter Emorræum & Palestinum habitarunt. Arae posteritas à patre suo obtenta loca coluit, Libani montis radices, & partem quà mons in dexteram respicit partem, gens Aracæa dicta est. Sineus Hhethæo vlterior versus Orrum foit ad Iordanem ferè propagatus, nisi quantum Heuæorum gens primarũ sedium angustijs exclusa, ad illi flumini proximos agros colonias deduxit. Arad nonus ex Canaan filijs vltra Heuæum, & Emorrhæum vastæ solitudini Cades vicinam regionem coluit. Decimus etiã Sanir montes conscendit geminos inter Gir-

Genes.10.17. Genes.14.7. Deut.3.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Libellus hic nihil habet S. Romanæ Ecclesiæ fidei contrarium, aut Reipubl. offensiuum; immò multum vtilitatis conferet studiosis sacrarum literarum, tum vt memoriam confirment, cùm quòd facilius intelligent quæ in hac materia sacræ scripturæ proponunt: quod attestor

Sebastianus Baer Delphius, insignis Cathedr. Ecclesiæ S. Mariæ Antuerpiensis plebanus, & Canonicus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI

HISPALENSIS IN LIBRVM CHALEB, SIVE DE TERRÆ PROMISSÆ PARTITIONE, AD CHRISTIANOS LECTORES, PRÆFATIO.

DESCRIPTIONEM terræ Chananæorum, quæ terra, postea, veteribus incolis ex ea expulsis, atque Israëlitis in locum illorum substitutis, ad nostram vsque ætatem Terra sancta appellata est, in suas partes, hoc est, in proprias singularis Israëlis tribuum regiones diuisam, & ex sacris petitam historiis, atque adeo ad ipsius regionis exemplar in ipsa Syria accuratè descriptum, expressam vobis exhibemus. Quo quidem labore nostro, sacræ scripturæ studiosis neque parum adiumentum, minimeq. vt spero, iniucundum attulimus: quæ enim sparsim, diuersisque in locis relata, atque obscuris peregrinarum linguarum idiotismis obuoluta erant, ea ipso describendi ordine ac methodo faciliora reddidimus. Vtque facilius ab omnibus intelligi possint, ea ipsius tabulæ descriptione ac pictura ante oculos vniuscuiusque sunt posita. Hoc verò tum à nobis, tum à doctissimis iis viris, qui quidem nos doctrina & ingenio longè antecedunt, qui in sacro hoc apparatu egregiam posuerunt operam, præstitum esse arbitramur, vt, videlicet, sublata, aut saltem emollita asperitate ac difficultate illa, quæ lectores, quominus simplicem sententiæ, quæ sacris in libris prima spectanda est, intelligentiã consequantur, impedire posset, ad arcanam illam, quæ iisdem sacris continetur libris, æternæ beatitudinis doctrinam facilius perueniant. Neque enim satis commodè, atque ea qua decet integritate, saluberrimus illius doctrinæ nucleus erui potest, nisi prius cortices, quibus ille contegitur, secentur. Atque is quidem labor, qui positus est in commissuris illis disiungendis ei, qui modò vtilitatẽ quæ ea, ex re prouenit, cognoscat, non gratus atq. iucundus esse non potest. eo siquidẽ omnis ea quæ est de natura rerũ, omniumq. liberalium artium ac disciplinarum cognitio continetur. Porrò eam rem præclarissimi, atque acerrimo philosophi ingenio, in summi boni definitionibus posuerunt: atque ex iis nonnulli tanti eam fecerunt, vt, non vlterius progrediendũ, sed in ea acquiescendum esse existimarint. Cùm itaque tanta librorum sacrorum sit dignitas, vt summorum hominum iudicio, non vulgaris sit eruditionis ea cognoscere, quæ ad abditam illam & penitiorem doctrinæ partem aditum patefaciunt: sine dubio constat illam alteram per se summopere esse expetendam, & hanc, sine qua ad illã peruenire nõ possumus, nullo pacto esse negligendam. Quàm verò necessaria sit locorum cognitio, quæ in diuersis sacræ scripturæ locis commemorantur, nulla historia apertè non docet. Si enim absque locorum obseruatione res gestæ narrentur, aut sine topographiæ cognitione historiæ legantur, adeò confusa atque perturbata erunt omnia, vt ex iis nihil non obscurum, nihil non difficile elici possit. Iam verò quanta terræ Israëliticæ dignitas fuerit, & quamobrem inter celeberrimas omnes orbis terrarum partes, digna semper sit habita, quæ, qualis, quantaq. sit ab omnibus cognoscatur, tantùm abest, vt breui, qualis hæc est, præfatione explicari, vt ne longa quidem oratione consequi quis possit. Illa enim in primis diuinorum promissorum cõstantiam & veritatem hominibus testatam facit: vtpote quæ promissa olim patribus Abraham, Isaac, & Iacob, qui quidem et si in ea erant peregrini, & hospites, ac numero perpauci, tamen ad diem dictam ipsorum nepotibus est tradita: adeoque exiguo temporis spatio ab ipsis est expugnata & occupata, vt temporis ipsius breuitas non ad expugnandam, sed ne ad totam quidem illam peragrandam satis esse potuisse videatur: cùm tamen in illa vrbes ipsa loci natura, atque hominum industria munitissimæ frequentes essent. Gens præterea ipsa ferocissima, belliq. maximè assueta, & exercita erat opibus, diutiusq. maximis, ac rebus denique omnibus ita abundabat, vt facilè bellũ, quod sibi ab exteris illatum esset, ad multos annos sustinere potuerit. Montibus, ac fluminibus ita erat vndique munita, vt, per quàm difficiles aditus ad eam essent: ac eã potissimùm ob causam vim hostiũ à suis finibus arcere, eorumq. conatus comprimere facilè poterat. Quid quod vnius ac triginta regũ consiliis & copijs vnà coniunctis defendebatur? quorum omniũ regum repentina atq. inopinata mors, cum ingenti populorum eladę coniunctã illud apertè significauit, omnes quantumuis maximos hominum conatus, maximas opes, maxima imperia quæ sceleribus vi atque iniuria nituntur, repentino aliquo casu, iustissimo Dei iudicio imminui, dissipari, & ad nihilum redigi: & quominus id eueniat, nulla hominum prudentia, nullis consiliis, nullis opibus prouideri posse. docetque illud præterea, nullam omnino tantam esse difficultatem, quæ, quominus Deus, ne minima quidem ex parte suis stet promissis, efficere possit. His & illud accedit, tanti illam regionem olim factam esse, quòd vna ex omnibus orbis terrarum partibus diuinæ requietis nomen obtinuerat, atque inter terrena Dei promissa, erat singulare quoddam eius quietis exemplum, qua quiete pij homines, post absolutam hîsce in terris peregrinationem, in regno Dei fruentur. Atque vt illa eos qui & vocati fuerunt, & vocanti Deo crediderunt, ac eius voluntati obtemperarunt, excepit, ita quoque hæc, quam intentis intuemur oculis, in qua Christus morte & inferno debellatis, regnat, eos omnes qui & labores patienter tulerint, & inuicta animi fortitudine atque constantia ad propositum sibi præmium recto contenderint cursu, lætos tandem ac felices excipiet. Sed inter tot illius regionis præclaras laudes, ac testimonia, vel hoc vnicum sua præstantia reliqua omnia longè superat: primos, videlicet, euangelij nuntios, quod euangelium per totum terrarum orbem dispergi, disseminarique debebat, in ea primùm esse auditos. In ea summus ille hominũ seruator Christus est natus, in ea creuit, in ea ipse verus Deus hominibus se quoque verum hominem conspiciendum dedit: in ea admirabilis, atque diuinæ suæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

virtutis signa edidit propè innumerabilia: in ea munus à patre sibi datum, cuius conficiendi gratia ipse in mundum venerat, vt scilicet communi omniũ hominum saluti sua morte consuleret, expleuit. In ea denique ea omnia præstitit, quibus mundo se verum esse Dei filium, atque illum, cuius frequens sacris in literis fit mentio, patefecit, idque certissimis signis atq. argumẽtis comprobauit. Ex eaq. adeò terra sacri præcones euangelij in omnes terras diffi ibuti sunt, atque has quidem omnes ob causas, quamplurimi homines Christiani operæ se pretium facturos esse sunt arbitrati, si, omnibus vitæ periculis spretis, ac laboribus, ad eam adirent: cùm ipsa nimirum, maximum miraculum & perpetuum quoddam sit monumentum omnibus miraculis abundantissimum. Eorum autem qui pietatis causa illo sunt profecti, nemo (vt opinor) adhuc est inuẽtus quem laboris, temporis, ac sumptus eam in rem facti adhuc pœnituerit: quinimo, quamplures ipse & vidi & noui qui, cùm eorum locorum sibi in mentem veniebat, eaque quæ ipsi viderant, commemorabant: mirifica quadam delectatione afficiebantur. Vidi præterea quosdam alios, eosque viros eruditissimos, qui non bis aut iterum, sed sæpius eò contenderunt, atque hi quidem quò frequẽtius eò proficiscebantur, hoc maiorem se suis ex peregrinationibus fructum capere suis mihi verbis sunt testati. Sed quoniam omnes, diuersas ob causas illuc proficiscendi facultatem non habent; tamen nihilominus, quia non parum refert eos qui sacræ scripturæ studijs sunt dediti, illam & singulas eius partes pernoscere; pro nostra, quantulacunque ea est, industria, ex accurata sacrorum librorum lectione, eam, demptis locorum periculis, ac laboribus, lectori conficiendam exhibemus, indèque sumpsimus initium, vbi Israelitæ ab Ægypto profecti primum per annos quadraginta mansiones suas collocarunt, interim dum in promissam sibi terram perducerentur. Quarum mansionum descriptiones, cùm non ita vt par est, accuratè tabulis repræsentatæ esse animaduerteremus; operæ pretium nos facturos esse existimauimus, si veram ac germanam eius tabulam, ad illam ipsam, quæ in ipsa Palæstina, vt diximus, depicta est, expressam, & ex sacræ scripturæ descriptionibus petitam, atque adeò eam, cuius aspectu primum caput Deuteronomi, alioqui subobscurum, ac subdifficile intelligi poterit, vobis exhiberemus. Vale Christiane Lector: tuisque apud Deum precibus nostris hisce faue conatibus. Dat. Cal. Martii. M. D. LXXII. Antuerpia.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS CHALEB, SIVE DE TERRÆ PROMISSÆ PARTITIONE, LIBER VNICVS.

מסעות *Siue de itineribus*, CAP. I.

NNES ferè ducentis viginti postquam Israël descenderat in Ægyptum, diuinæ prouidentiæ singulari beneficio amplificatus, ad eũ sobolis numerum deductus est, qui expugnandis, occupandis, colendisq; promissis sibi agris esset idoneus: ita vt illa populi frequentia, ex octoginta duabus animabus, ad vitorum plusquam sexcenta & tria millia, & quingentos quinquaginta sex, præter fœminas & pueros, & præter tribum Leui aucta, ijs qui de diuinis promissis rectè sentirent, spem facere posset futuræ propediẽ migrationis, in paratas iam olim à Deo sedes: id quod Exod.7.14. Moyses intellexisse visus est, cùm, relicta aula, in qua educatus magnificè fuerat, fratres suos filios Israël (proximæ iam salutis significatione) animaturus inuisit. Exod.2.16. Sed suorum ingrata stultitia repulsus, atque regiæ ire declinandę causa ex Ægypto profectus, in Madian sese contulit, ibique per quadraginta annos exul, ministri publici filia in vxorem ducta, soceri sui pastorem Exod.4.24. egit: quoad Dei mandato legatus Ægyptum repetiit, fratremque suum Aaron in monte Dei sibi obuiam factum, allocutus, communicato consilio, commissam sibi legationem multis actionibus & grauissimis peregit. Tum verò victo Ægyptiorũ rege, populoq; ad extremũ periculum vsq. vexato, & ex diuina inspiratione iure belli præda capta, & spoliis collectis Israëlem libe Exod.12.37. rum & incolumẽ eduxit decimaquinta mensis primi anni ferè bis millesimi quadringẽtesimi quadragesimi octaui ab orbe condito. Fuerat aũt Israëlitarũ hospitiũ toto hoc tempore in terra Gossen, cuius præcipua vrbs סוכות Rahamsesses dicebatur. Vnde primùm profecti, contẽti itineris recta via venerunt in Soccoth Ægypti partẽ, Exod.13.21. cuius cultores antra & casas pro domibus subeũtes nomẽ loco fecere: eos Græci Τρωγλοδύτας dicunt. Ex Sochoth in ETHAN venerunt, qui Arabum solitudini אתם proximus locus est, neque idem à Chananæorũ termi nis lõgè distãs, quos breui pertingere possent, nisi Deus decretæ in Ægyptios vltionis expediẽdæ causa, iter ad ortum flectere, atque ad Mare iuncosum contendere iussos, in angustum deduceret locum, cui PIHAHIROTH nomen postea factum videtur ex vtriusque Exod.14.1. populi indignatione, nempe Ægyptiorum in Israëlitas, & Israëlitarum in Moysen, à quo se in necem traditos existimabant, concluſi nimirum inter mare & montem Aquiloni dicatum, cui Baghal-saphon erat nomẽ, & arcem Migdol, atque hostem ipsum, quem à tergo habebant. Ex PIHAHIROTH mari transmisso, hostibusque omnibus, qui in aquis perierant, liberati, Exod.15.23. trium dierum itinere per solitudinem SVR iter fecerunt, aquarum inopia affecti, quas tandem in MARAH מרה nacti, cũ amaras esse deprehendissent, ligno per Moſen ex Deo monitum iniecto, dulces hauserunt. Ex Marah in Elim processere amœnum locum, aquarum fontibus duodecim, & palmis septuaginta insignẽ. Inde in סין desertum SIN, quod à rubis, arbustorũ genere, ibidem frequẽti dictum videtur. vbi cõmeatu defecti, quẽ ex Exod.16. Ægypto exiguũ detulerãt, nouo genere cœlitus demissi cibi, quod MAN ipsi ex admiratione vocabant, pasci cœpere: eoque victu quadraginta integris annis vsi sunt cõmodissimo. Illa autẽ solitudine relicta, per Daphca & Elus, in quibus aliquandiu hæserant, tentoria רפידים fixere in Raphidim. illic importunè efflagitatam aquã Exod.17. diuina liberalitate obtinuerunt, ex rupe à Moſe percussã repentè erumpentem; cuius copia, conſecutis ipsorum itinera perpetuis riuis, nunquam amplius caruerũt. tractui omni nomẽ Horeb mons dederat, ab ariditate ita vocitatus, in Amalec Gentis ditione situs. loco verò ipsi rupis stagnantis nomen à Moſe est inditum, Mazzah & Meribah, à iurgio populi aduersum se inito, atque à tentatione in Deum impiè cœpta. Eodem loco Iosue cum Amalec aduersum bellum mouente, pugnans, victoria potitus est per Mosis in monte adorantis preces, Dei instructus auxilio. Eius victoriæ auctoritatem & perpetuas contra Amalec inimicitias, ara ibidem à Moyse extructa posteritati etiam testata est. Ex *Raphidim* profecti initio tertij Exod.19. iam mensis postquam exijssent ex Ægypto, in Sinai סיני desertum deuenere: ibique diu hærentes, leges à Deo Num.10. acceperunt. Ex *Sinai* tribus itineribus in locum deue- & 11. nere, qui ob cladẽ è cælo acceptam, propter funestas carnium quas concupierant epulas; *Sepulchra concupiscentiæ* dictus est. Atque hæc prima migratio fuit Arce & tabernaculi. Ex hoc loco in *Haſzaroth* profecti sunt, vbi dissidium à Maria aduersus Mosen excitabatur, quam lepra immissa Deus est vltus. Ex illis Sepulchris in *Rithmah* solitudinis partem genitis innatis רתמה Num.33. refertam, quod ipso indicatur nomine: Ex Rithmah in *Remon Phares*, vbi maligranati aperto fructu copia inuenta fuisse videtur. Ex Remon-phares profecti, castra רמון פרץ metati sunt in *Lebnah*, Albionem Latinè dicere possimus: terræ namque faciem albam fuisse nomen arguit. Inde soluentes, in *Rezzah*, solo ex roribus assiduis רסה vdo, tabernacula fixère. Ex Rezzah egressi, venerunt in *Kehelathah*, quod coactionem interpretamur: ibi enim קהלתה angustiori loci spatio coacti in breuius fuisse videntur, arctéque coniunctis tentoriis consedisse. Proximam post Kehelathah, prospectus pulchri mons, illis mansionem dedit, qui ab elegantia *Mons Sepher* appella- הר שפר batur: inde verò in locum, qui à tremore *Haradah* vo- חרדה catur, deuenere. ex Harada profectos *Macheloth* ex- מקהלות cepere, iniqua, vt interpretari possumus, loca, neque totius simul populi capacia: quam ob rem in plures turmas segregatos contidere opus erat. id enim vel nomẽ ipsum significat. Post hoc verò in depressam & profundam vallem deducti sunt, cui *Thahath* nomen, situs תחת ipse fecerat. hinc soluentes, in *Thare* venerunt, locum תרח à fragrantia sic dictum, vnde etiã & alio excepti sunt, מתקה cui suauitas nomen *Methca* conciliauit. inde verò in חשמונה *Hesmona* reducti, qui locus Ægyptum à Chanaan regionibus diuidebat. illinc profecti ad montes deuenẽre *Moseroth* dictos, ex quibus vnus Aaronis obitu præ- מסרות cipuè memorabilis est: videtur autem ibi eruditi etiã fuisse Israëlitæ, exemplo illius Pontificis, qui, antequã promissam iniret terram, sublatus è viuis fuit, nimirum offensæ veteris reus. Ex his montibus profecti, *Bene-* בניעקן *Iachan* appellatum ex possessorum nomine, agrum petierunt. ex illo autem in montem deducti sunt, cui הרגדגד ex naturæ felicitate nomen inditum fuit *Gidgad*. inde יטבתה profecti *Ietebatha*, locum, vt vox indicat, paluſtrosum, עברונה & inundãtem tenuerunt. Vlterior illis *Hebrona* fuit à transitu superioris, vt coniicere ex verbo possumus, dicta. Illinc vbi soluissent, mare ipsum, vnde iam olim עציון גבר exierant, reuisere coacti sunt itinere vsque ad *Asiongaber*, qui maris portus erat, producto: ex eoque loco iterum ad Aquilonẽ contendentes, in desertum *Sin* dedu- מדבר סין cti, ad *Cades* manserunt. Ex Cades profecti, montem קדש *Hor* tetigere in extrema Edom ditione, in eoq; mon- הור הר te Aaron vita defunctus est, quadragesimo anno post exitum ex Ægypto, quinti mensis die prima. Ex mon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

עלמונה
פונון
אוכות
עיהעברים
דיבן גד
עלמין
דבלתים
הרי עברים
ערבת מואב
בירת
השימות

te Hor,post Aaronis curatas exequias profecti,venerũt in *Salmona* vmbrosum locum: ex quo in *Phunon* perrexêre, cui loco prospectus nomen dedit. atque ex Phunon soluentes castrametati sunt in *Oboth*, quod nomen ex loci specie inditum,vtres significat. Inde in Moab fines deuentum ad colles qui *Iealarim* ex eo dicti videntur,quòd illis transmissis Moabitarum dicitio concluderetur. Collibus illis profectos *Dibongad* excepit,quod prosperam fortunam Gentis vocabulo sonat. Inde portò in *Helmondeblathaim*, quod duarum carcarum absconsionem significat, castra mouere:at que ex illo loco montes petiere, *Abarim* à transitu dictos è regione Nebo. Ex Abarim spatiosos tenuere cãpos,quos à gente,cui addicti fuerant, *Planities Moab* dicitatos leginus. ibidem nullo certo loco commorati sunt, sed breuibus itineribus nunc hanc,nunc illã partem occupabant, à loco *Beth-haesimoth* dicto,vsque ad tractum Sitim, ab earum arborum copia vocatũ. His planioribus locis sese interim continuêre,dum Iordanem ex Dei oraculo traiicerent.

SVMMA TERRÆ DESCRIPTIO. CAP. II.

Gen.17. Ex.23. Ios.1.4. Deut.11.23.

OMnis ex antiquis promissis adscripta Israëlitis regio quatuor insignibus terminis definita est, ab ortu fluuio Euphrate per montes Galaad ad Iordanem vsque, qua flumen in mare Salis influit, & ipso mari, quod Salis appellatum esse docuimus, per Ascensum scorpionum vsque ad Cades barneã communia cum Edom confinia habuit. inde verò flexo termino per Adar & Hasemona ad vsque fluuium Ægypti dictum, meridiani regionis fines statuebantur cum ipsa fluuij ripa,vsque ad magnum mare producti. Occidentale latus maris littus continuum clausit vsque ad Sydonẽ. inde verò ad ortum conuerso cursu ad mõtem altissimum,cui nomen Libano fuit, terminus Aquilonem spectabat, qua mons ipse longè producitur per Emath ad terminos Sedada,& deinde ad Sephona & Ennom vrbem. Quanquam verò ad Euphraten flumen promissæ olim ditionis locus proferebatur, tamẽ ad Dauidis vsque regis ætatem nullus ex Israëlitis eas regiones expugnauit, quæ à Iordane per Libanum ad Euphraten pertinent. Nam postea Dauid Arã Soba rege Adar-ezer superato,sub iugũ missit,& Aram Damasci regem quoque cum vicisset, in ipsa Damasco milites præsidiarios constituit: antea verò quá loca illa vltra Iordanem in Israëlitarum ditione essent,terminus orientalis ab Enan ad Sepham,ad Ribla, atque ad fontem vsque,quem Græci Daphnim dixêre: inde verò flumẽ Iordanis decursu suo terminos ab Ortu in mare Salis finiebat. Omnis itaque regio,quæ inter Iordanem & mare, atq. inter Libanũ & Ægypti fluuium iacet, Chanaan olim dicta,in possessionem filiis Israël concessa fuit,& occupata atque obtenta maxima antiquorum cultorum parte Iosue duce, vel interfecta vel depulsa,paucis exceptis, qui postea negotium nec leue nec breue Israëlitis fecerunt. Aliàs etiam Israelitarum termini paulò latiùs,sed fere in idem recidente ratione definiuntur à mari rubro vsque ad mare Palæsthinorum,& à deserto ad fluuium vsque Euphraten. Regio ipsa latior est vltra Iordanem, quàm vbi longissima est. Namque à mari ad Iordanem trium dierum iter, ad summũ constat, atque in summa à Ioppe portu ad Traionos montes sexaginta millia passuũ cõnumerantur.mediũ autem fere hoc spatiũ Iordanis interfluit. A Libano autem ad fluuiũ Ægypti compositis itineribus octo, vix pertransiri spatium est. Ideoq. cùm de magnitudine regionis integrè agitur,ab Aquilone ad Meridiem mensura ducitur, siue à Dan vsq. ad Beersebagh, siue vtroque loco. Montes habet præcipuos Hermõ ad Orientem,& Thabor ad Occidentem,eosque maximos & editissimos,quorum alij vel brachia, vel partes,vel ramenta sunt. Nam Ebal,Beth-horon,& Maspha siue Maspha,& Bethel ad Hermon, Gelboe, Gerizim, Sarona, & postremus, ac mari proximus Carmel, ad Thabor referuntur. In maximis illis montibus leones, lupi,cetui,vrsi,aliæque feræ cubilia, latibulaq; habent. Terra omnis,quamuis non ita magna,tamen quia frequentibus montibus,vallibusque referta,ijsque omnibus summa fertilitate nulli terrarum angulo cedentibus,multis alendis vrbibus,& oppidis,ac pagis ferè innumeris,satis cõmoda oportunaque adeò est,vt gentili ipsorum cultorum dicendi more,lacte ac melle fluere dicta fuerit. Vicinos habuêre ab ortu Madian & Amalec,& cæteros Ismaëlis filios, qui Oriẽtis populi ab incolis huius regionis vocabantur;ab occasu Palæsthinos infensos perpetuo hostes; à meridie Arabes & Ægyptiorum vltimas terras, ab Aquilone Sydonios & Emathæos atque Aram Damasci.

Exod.38.

Num.32.39.

DE DVABVS TRIBVBVS REVBEN, Gad & dimidia tribu Manasse.

SEON Amorrhæus genere vltra Iordanem ditionem occupabat, sub rege Amon victo expugnatam: Is enim ex familia Rephaim, montana loca secundum Iordanem tenebat, qua Hermon tenditur, vrbesque Astaroth & Edrai regias in illo montium tractu, vnde productis finibus ab Aroër vrbe secundum Arnon fluminis ripam sita,multas atque magnas vrbes obtinuit, regiam postea sibi constituit Hesebon. Huic proximus cõsidebat Og,cui omnis terra Bassan regnum erat, fertilissima autem vtraque regio fuit, & armentis pecoribusque alendis apprimè opportuna. Hi autẽ duo reges ab Israëlitis,quorum iter impedire magnis in expeditionem productis copijs tentauerant, victi, occisi, regno atque opibus omnibus expoliati sunt. Illorum verò regionem omnem duæ Israëlitarum tribus Reuben & Gad, cum dimidia Manasse sibi propter pascuorum commoditatem exoptatas,Dei beneficio obtinuerunt. Etenim Reuben totum regnum Seon;Gad verò & Manasses parti, id quod præterea erat Seon regis vsque ad Bassan ad habitandũ est concessum. Igitur Reuben tribui, Aroër prima vrbs, sortisque suæ terminus à meridie contigit, ad Arnon fluuij ripam sita. Ab Aquilone verò extremam magni nominis vrbs Hesebon regia fuit, ab occasu Hermon montes, qui Iordani adiacẽt flumini, atque ab Ortu Edom regiones atque Arabum solitudines: Hi etiam latam atque fertilem vallem inter Hesebon & flumen sortiti sunt. vrbes habuêre præcipuas, Aroër, Iahassa, Medeba, Misor, & Bagal-meghon,non procul à torrente,qui ex Edom montibus erumpens in mare Salis defluit. Præterea Chiriathaim,Mephaath,& Beth-iesimoth,Cedimoth,Iethson,Lassa, & sitam in campo Bosor, Sarathi, Asur,Sebama & Phasga, Bethphegor, Asedoth & Hesebon regiam, & quæ inter torrentem atque Edom montem campestres vrbes appellabantur; ab illis autem illæ vrbes partim instauratæ, partim conditæ fuêre, aut aliis nominibus appellatæ,Hesebõ,Eleale,Chiriathaim,Nabo & Bagal-Meghon. Tribus autem Gad communes cum Reuben terminos à Meridie habuit, ab occasu montis Hermon partẽ,qua Iordanis defluit, perpetuá vsque ad terminum maris Chinereth, ab Aquilone dimidiam Manasse tribum,ab Ortu verò eos montes,quibus Edom atque Arnon regiones ab Arabũ vasto tractu dirimuntur. Vrbes præcipuas habitauit in ipsis propè finibus Debir, Aroër alteram ab illa Reubenitarum, & huic oppositam Rabba, Iazer, Mahlianaim, Esebon,& Maspha,Ramoth & Aram & Socoth, in media autem regione,atque in vallibus ipsis Saphõ, Phanuel, Bethanim, & in mõtano loco sitam Ramoth Betharam & Beth Meurah. Quæ verò ab his extructæ memorãtur,illæ sunt; Dibõ, Ataroth, Aroër,& Reth,& Sophan, & Iazer, & Iibga, & Berhmeurh,& Betharan,

Filiis

Ios.13.29.

Filiis Machir,hoc est,dimidiæ tribui Manasse,cæteris omnia loca adscripta, inter Basan & Ara Damasci iacẽt, initio à Mahanaim sumpto,quibus postremæ secũdũ terminos orbes fuerunt,Ephron,Iassan,& Astaroth, Iabes Galaad,Edreghi & Bostra, Bagal Gad,& Hermonim. Horum ditionis erat omnis ille ager saltusq; Basan celeberrimus, & ad rem pecuariã exercendam maxime opportunus & cõmodus, & dimidia pars montium Galaad, quæ in occasum prospectat. Ex filijs etiam Manasse vnus Iair, victam à se bello atque occupatam Basan agri partem, quam diximus, septuaginta oppidis captis, atque instauratis frequentem reliquit, quas de suo nomine Hauoth-iair appellauit. Alius autem ex Manasse liberis Noba dictus, expugnatæ à se vrbi Canath, nomẽ etiã indidit suũ Nobah siue Noba.

Cant.1.

TERRÆ DIVISIO IN OCTO TRIBVS ET DIMIDIAM, ATQVE TRIBUUM singularum descriptiones. IVDÆ SORS. CAP. III.

CITRA Iordanem fluuium quidquid terræ ad magnum vsque mare iacet, octo tribubus & dimidiæ per sortes diuino oraculo adscriptũ, atque Eleazaro sacerdote & Iosue duce ministris distributũ est. Prima autem omnium Iudæ sors educta est, cuius in descripta terra, fines hoc modo constituti fuêre. Ab ortu mare quod Salis appellatur,qua littus porrigit ab ipso Iordanis influentis ostio ad extremum vsque finẽ, possessionem illam à Moab atque Edom diuidebat. hos enim vicinos illa ex parte Iudas habuit. deinde verò a maris extremo littore paululum producebatur tractus ad vicinam vsque Hor montis solitudinem, non longe ab Arad vrbe,inde ad meridiem versus, atque ab ortu ad occasum procurrens,omnibus illis montibus,quos vno nomine Hor dictos,piura deinceps distinguũt nomina opponebatur. Sunt autẽ præcipua nomina,Cades Barnea,mõtis & vrbis in eo sitæ,& Maon mõs, & Pharan atq. Sinai,tandẽ cum decursu fluuij Ægypti,siue Sihor in mare magnum descendit: terminus hic à meridie est. Ab occasu verò maris magni littus vltra portũ cui postea ex vrbe iuxtà condita Ioppe portus nomẽ fuit. Ab Aquilone tractus omnis, qui inter mare magnum & Iordanis ostium est, sed obliquo & fere tortuoso fune definitus. Primum nanque per Iaphiæ montes translatus, penè rectè ad Saronæ montes procedit:deinde Ypsilon literæ modo ad dexteram diductus rectus etiam procurrit vsque ad obiectos etiam montes, qui cultoribus Ephron montes dicti sunt, ab hisq; deflexus aliquandiu ad Austrum tendit ad lacum vsque Nephthoah dictum. à quo rursus ad Ortum contendens,per obiectos montes traductus,ad Iordanis vsque ostia perferebatur. Præcipuas in finibus ipsis vrbes habuit,in orientali Bethagla,& post torrentem Agallim, Apheca & Engaddi,quæ alio nomine Hasasonthamar à palmarum præstantia & copia dicebatur,eratq; locus copher & balsami fertilis; deinde ea quæ ciuitas Solis appellabatur,& Acrabin à montũ nomine dicta.à meridie verò postremas habuit vrbes, Cabseel, Eder, Iagur, Cina, Dimona, Adadah, Cedes ab Amorrhæis quõdam conditam & inhabitatam, Assor, Iethnan & citra Gozeos montes Ziph, Telem, Beatol, Asor noua, Carioth, Gesron, Amar, Sama, Molada, Asergada, Hassemon, Bethphelet, Hasar-sual, Bersabee, baziotha, & Baala, & Im,& Essen, Eltholad, Cesil,& Harma,& Siceleg, Medemena, Sensena, Lebaoth, Selim, Ennimon. Ab occasu secũdum maris littus, vrbes Iudæ sorte obtigerant, post remæ Palæsthinorum præcipuæ, quas aliquando expugnauêre, iterumq; amisere, Gath, Gaza, Ascalon, Aczib, Azotus, Iebneel, Iesan, & post longum tempus condita in portu Ioppe. Aquilonari in termino sitæ fuerunt, Iebneel inter mare & Bagalæ montes, qui alio nomine Iaphrah montes dicti sunt, Tamna ante montes Iarim, Bethsemes, à solis vi sic appellata, Chesion & Bagala, alias ob syluarum magnitudinem Chiriathiearim dicta, Zachariæ prophetæ filii Iesada sacerdotis patria. & iuxta eam vrbem Gigath, in qua arca fœderis aliquandiu fuit: qua verò terminus ad Ephron mõtem flectitur, Sonan, post quam lacus Nephthoah erat: deinde iuxta montes amœnissimis hortis illustris vrbs, cui nomen fons innatus fecit Enganim, pòst Ciriathsepher Debir appellata, postquam ab Othoniele Calebi nepote capta fuit: viterius Iebus, quæ & Salem & Ierusalem dicta,in montibus sita, ab ortuque monte oliuis confito ornata. inter vrbem & montem Cedron torrens decurrit. deinde est conuallis filiorum enõ,& fons Rogel,& fons Solis,& vallis Achor,& tupes Bohen à filio Reuben dicta,& Betharaba, & Bethagla vrbes. At verò interiores vrbes habuit Iudæ tribus, peragratione ab Ortu cœpta, Bethlehẽ, paruũ oppidum, sed clarissimorum virorum natalibus insigne, Abesan iudicis, Booz, Iiai & Dauidis regis; maxime verò Iesu Christi,& Turrem gregis, Betharaba, Betharath, Ziph, cui desertum vastũ adiacebat, Modin, Sior, Nephtan, Izraël, Bethtura, Thecua, saltubus & syluis, pastorumq; frequentia celebris, magis autem clara Amosi vatis natali solo, Hebron, Egron, Lucdar, Ianoa, Acaim, Esan, Memra siue Mentra, Thamna, Gaba in Gozen monte sita, Othan ad radices Carmel, quæ pars Gozen montis vinetis consita fuit. Nephtan,& ciuitas qua Solis dicebatur, Harama in monte posita, vnde & nomẽ accepit, & superius etiam Hasargad non longè a specu magno, quæ Odollam spelunca est appellata,& Hassenum, Adulam, Socho, Bethul, Dan, Anab, Beth-phaleg, Gilo, Iether, Cesil, Dabir, Ciriath-senna, Elthola, Hasarsusal, Bagala, Hasar Seghal, Aman, Magdalgad, Hadasla, Adelasa, Bethharama, Bethiephiboth, Cheboc, Sama, Baloth, Siselec, Leheman, Masseph, Iectel, Chaim, Bethmarchaboth, Ain, Molada, Delean, Zecho, Thaman, Saraim, Adithain, Saroen, Gederoth, Bala, Iagor, Maceda, Gethremmon, Bane, Baala, Iethila, Remmon, Bethlebaoth, Labana, Ether, Geyson iuxta lacum, Elon ab vlmorum copia sic dicta,& Aialon, Athar, & Serfena, Tamna, Ieptho, Elon, Aeron, Themna, Baschat, Maama, Bethdagon, Gethela, Lachis, Asan, Esna, Chebon, Gederothaim, Salabim, Zanoah, Arna, Gera, Sabag, Secron, Aracon, Lebna, Nesib, Aczib, Maresa, Asthaoth, Asen, Cesil, Gerara, Sur, Iehud iuxta Baala montem, Acharon, Aczib, Ascalon, Baala in extremo termino, Iania supra Ioppen, Enrimon, non procul à fluuio Ægypti malogranatis nobilis & Sectim. Fuerunt præterea aliæ vrbes & oppida plura in hac tribu vel olim condita, & postea amplificata, vel à nouis incolis constructa. Atque hactenus Iudæ tribus sors, quæ ad Austrum omnis erat, peragrata à nobis est. Latissimam omnium partem hæc tribus sortita est, Australem, vt diximus, totam: vinetis & pascuis locis frequentẽ; ideoq; iuxta oraculi sortem vino ac lacte abundantẽ, mumta multis in locis naturæ operis fuerat olim Chananæorum, Pherezæorum, & Iebusæorum ditionis. Quanquam verò prima & antiqua Iudæ tribus ratio, hoc quem descripsimus modo habuerit; tamen populi crescentis cultura,& temporum decursu multis partibus & locis mutatione & incremẽtum aut ornamentum accepit,vnde in alijs auctorum scriptis, præter Iosue, qui distributionem primam definitam reliquit, multa obseruauimus, quæ operæ pretium fuerit videmur, si lectoribus breuiter indicaremus,vt aspici, cognosciq; dignissima. Illud autem præfari principio placuit, auctores omnes, qui post discessionem Iudæorum & Israëlitarum scripsere, maximè qui ex alia gente fuerint, aut qui postremis temporibus post Babylonicam transmigrationem de his regionibus aliquid disseruêre, fere toti regioni,in nouem quondam tribus diuisæ, Iudææ nomen vel Palæsthinæ vel Syriæ Palæsthinæ adscripsisse, aut diligentiori partitione in tres tantùm prouincias

Gen.49.10. Iudic.1.1. Iudic.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diduxisse Iudæam, Samariam, & Galilæam. Deinde non omnibus locis suum situ exactè à veteribus fuisse adnotatum. Igitur quæ post mortem Iosue variis tẽporibus commemorata adnotantur, sunt; Medemena, eademq; Memnonis proxima Hazzab, & Bethdagon non procul à Iamia, & Gabaath, Ceilæ adeò vicina, vt Habbacuc vatis sepulchrum, vtraque sibi vendicet; Halul villa Hebron proxima, & Eschol vallis cum torrente; Theorah oppidum, de quo iam diximus, & saltus vasti inter Ierusalem & Engaddi, in eoq; agro Asphar lacus, & super Thecuã ad Ortũ Ieruël vallis, Beth-anabal, & Aorabi in terminis Iudææ ad Orientẽ & Arath non longe à Cades agro, cuius regem infestum Israël aliquãdo sensit, ibidemq; Barath, Arith in Duromà locus Dauid præsidio insignis, & iuxta eum Asthemech, & in agro Ierusalem Bethsam siue Asam vicus. Puteus siue fons videntis me inter Cades & Arath, Bare siue Bera siue Beroëa vrbs inter Ascalonem, Azotum, & Ierusalem, quæ Ioathan filio Ierubaal latebras dedit, Abimelech fratris fœuitiam fugienti, & in eodem tractu Baaldezel vicus iuxta Bethsemes siue ciuitatẽ Solis, berat nethur, & bezech Palæsthinorum siue bezedim & Challis vrbs, & rupes Ethan, vnde Samson ad Philisthæos demissus est, & prope rupem Eberinthia locus, & Phatura villa nõ longe à Gaza & Sephir prope Ascalonem, nefferon, quæ posteà nethsura, Ierosolymorum præsidium ad vallem Rephaim in montibus situm. nethacaris, Syriace vinearum domũ significans, inter nefferon & Ierusalem, eadem corrupte nedus Caith & bergazura, & Dessan castellum ad aquilonem vrbis, & Carnea vicus decem millibus passuum longè ab Ierosolymis. In Gerara agro beer Dim, ibidem Gerara metropolis dicta, & Gurbaal, & vallis ipsa magna Gerar, & putei Iacob multi in ea valle. Inter Ierusalẽ & Iericho, nethagan qua fugam in desertũ Sedechias petebat, & Lacabus vicus in agro Ierusalem, & Salem contra ortum Ierusalem in tractu ipso atque vicinia Ierusalem, bethania villa ad Austrum montis oliuarum duobus passuum millibus ab vrbe distans, & secus villam Bethphage, inter quam & vrbs collis est montis, & Torris gregis siue Geder nõ longè à bethlehem Ephratha, monimẽtum olim sceleris Reuben adversus paternæ domus pudicitiam admissi. Hic pastoribus angelus Christum nuntiabat natum, in eadem regione Rama locus inter Techoà & Hebronem Gabrata sepulchrum Rachelis sortitus locus. In agro verò Hebronis Luza & Ogysoi tegio Cananæorum olim vbi Agar Abtahę loc ata dicitur. Et Malatha vrbs & Maseroth, vbi aliquando Dauid in speluncis latuit, ibidẽque Siphemoth locus: & Abel Misraim, id est luctus Ægyptiorum. Et Asedoth siue Asdoth locus: in ea regione Enacim fuerunt, quorũ reliquiæ in Gad & Asdod manere. Ad fines Australes, Petra vrbs antiqua, alia ab Arabum Petra in Ægypto confinio. Paran desertum in ambitu Maon & Carmel montium ad Austrum spectabat. Sunt & alia minoris notæ loca, tamen vel cõmemoratione, vel rei in illis gestæ monumento celebrata, vt nethsalisa in Tammitica regione, & bozor tortens ad Austrum Siceleg. Post Chiriathiarim sunt castra Dan versus Ierusalem, quorum etiam nomen est nethmaacha. Nobe etiam vrbs fuit sacerdotibus adscripta, inter Ramath beniamin & Ioppen, quæ Saulis in sacerdotes crudelitatem testata est. In agro Maresa vallis fuit Zaphatha, alijs Sephala dicta à depressione, eadem etiam Rephaim vallis dicta, in eadem valle Adiada vrbs. Apud nethsemes locus castrorum Philisthiim indicabatur Aphech nomine. Ebenhazer lapis adiutorij dictus prope Bethur. Circa Mare Salis Sohar est, siue Sehor, quam Lot Sodomiticum incendium fugiens, petiit. Iuxta eam ad Aquilonem fuit Nimrim siue Benamrim, & in Iudæ montibus, qui ad Seir ascendunt, ad vsque Baalgad erat mons Lenæus dictus, Caphim vrbs munitissima super Iabniam ad ortum in Dan tribu, atque in eiusdem tribus termino occidentali, Eleutheropolis, quam Elthola quondam dictam putamus, itinerarij Hieronymiani notatione insignis: in eadem tribu Dan ad Ortum versus Ierosolymam Malatha fuit.

SIMEONIS TRIBVS SORS.

SIMEON & Leui nullam certam hæreditatem pater Israël assignauit: Sed diuidam, inquit, eos in Iacob, & dispergã eos in Israël: igitur à Iudæ tribu, cui latissima præter cæteros contigerat sors in, hæreditatis partem admissi Simeonis filij, terminum à meridie occasum versus habuerunt Beersebа & Seba, qui per Molada in Hasersual ascendebat vsque ad Hassem, & Bethul, & Eltholad, & descendebat ab Aquilone per Siceleg, & Bethmarchaboth, & Barohen vsque ad Sabaa, Baala & Bethrama contra Australem plagam. interiores illis vrbes fuêre, Bala, Harama, siue Betharama, Ain & Rhẽnon & Athar & Asan; omnes hæ vrbes cum vicis, oppidis pagisque suis. Cæteræ verò omnes, quæcunque his intermixtæ fuere, Iudæ tribus ditionis erant.

DAN TRIBVS SORS.

DAN etiã ita Iudæ confinis habitabat, vt tribus partibus ab Ortu, Occasu & Austro terminos cum illa tribu communes haberet, ab Aquilone verò partim, hoc est, Ortum versus cum Biniamin, partim verò cum Ephraim limites iungeret, atque ex ea parte non magnis tamen spatijs mare contingeret ad Ioppen. Habuêre autẽ vrbes limitares, ab Ortu Sorah siue Saraa, deinde versus Aquilonem, Esthaol & Girsemes, ad Austrum Selabim & Aialõ, & Iethla: interiores vrbes memorantur inter primas, Elõ, Themna & Acron, Elthece, & Gebethõ, & Balaad, & Lud, & Bane, & Barac, & Gethrimon, & Giarcon, siue Ghericon sita ad lacum, & Aracon tractu vsque ad mare, cuius vicinia effectum est, vt nauigandi studio teneretur illa postrema regio. Habuit insignem virum tribus hæc Manue patrẽ Samson de stirpe Dan. Quæ verò posteriorum temporũ loca obseruata, præterea apud hãc tribum accepimus, fuêre Iabnia ciuitas, quæ & ipsa Iebnaël, vel non procul à Iebnel fuit, & Sored torrens qui vrbem Esthaol præterfluebat, & Capharzarid vicus, & Sarea vrbs, & Gederoth siue Gedrus oppidum postremis seculis Cedro, vt videtur, dicta, & Sechrona, & Modin oppidum Hasmonæorũ, qui & Machabæi dicti sunt, patria; quorum sepulchra illustribus septem pyramidum monumentis, eodem loci visuntur. Sed non contenta his terminis, quos primùm sortita fuerat Dan tribus, ad Libani vicina loca procurrit, atque in Aser & Nephthali sortibus eam partem inuasit, quæ Lais siue Lesem dictionem definiebat, & à Chananæis diu occupatam expugnauit; in eaque populi sui partem, tanquam coloniam, constituit, cui mutato nomine Lesem suæ tribus auctoris nomen indidit, Dan, terminosq; sibi constituit ab agro Emath vrbis magnæ ad Libani ostia vsque ad Sydoniorũ terminos, agros. in qa regione postea commemoratas inuenimus Samanam ad Libani radices & Cades, & Acadin, Helim & Orez, ipsa autẽ Dan ad Iordanis fluuij caput sita fuit. Huiusmodi autem inuasionem à filijs Dan efficiendam antiquus omnium tribuum pater in prædictionibus significauerat. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò. Fuerunt autẽ duæ extremæ totius terræ Israël vrbes, Dan ab Aquilone & Beersebag ab Austro, atque ideo cùm de vniuersitate Israëlitarum, vel de terra ipsa omni, mentio fit; harum duarum vrbium nomina & regiones commemorantur.

BENIAMIN SORS.

BENIAMIN à meridie eosdem sortis terminos habuit, quos Iuda ab Aquilone vsque ad Tamna, quæ vltra montem Saronæ sita erat, namque ea parte finiebatur omnino terminus Australis Biniamin, & cum Aquilonari termino in acutum angulum coibat, ita vt alterum Ypsilon cornu Australis, alterum verò Aquilonaris efficeret; ipse verò angulus terminum, à mari, hoc est, occiduum constituerat, ab Aquilone verò filiorum Biniamin ferè rectus ad Iordanem vsque procurrebat, nisi quantum in montibus Bethel & Ephraim, nonnihil flectebatur, vbi in Iordanem deductus esset, Occidentalem fluminis ripam vsque ad ostium secutus, Orientale claudebat latus. Transibat autem termi nus per montes Saronæ, & Atharoth Adar, & Bethel, & vallem Bethauen, & Anathoth, & Maspah, & Ebal. Vrbes & loca celebriora in terminis fuêre ad Austrum, Betharaba, & conuallis Enon, & pars Ierusalem, & Ensemes, & Eleph, & En-rogel, & vallis Hinon, & Nobe, & Beeroth. Ad Aquilonem verò versus Ortum tendentibus visebãtur, Baamoth & Ierephel, Recem & Amosa, Bethauen, Bethel, Anathoth Ieremiæ prophetæ natale solum, Maspha siue Mispa, iuxta torrentem Cherith. Interiores verò vrbes ab Ortu recẽseri cœptæ fuerunt; Iericho, Bethagla & Hai, Chasis, non longè à conualle Hinom, Gebgath, Samaraim, & Kiriath Sela, Almon, Gabba Saulis, id est, collis Saulis, iuxta quem lapis siue rupes fuit notabilis, sub qua Dauid, antequam postremum à Ionathã digrederetur, latuit. est & in eodem agro lacus clade Palæsthinorum, quos Dauid superauit, memorabilis fuit & altera Gabba Biniamin toti ferè tribui aliquando funesta vrbs, ob violatam Leuitæ vxorem. Fuêre præterea aliæ mediterraneę vrbes, vt Auin, Ceila, Aphera, Ophra, & Gabaon in Silo monte sita, Caphra, siue Cephira, & in monte Ephraim, Rama, quæ Saulis ciuitas appellata est. Et Mispha Samuelis domicilio illustris in eodem monte Silo, Irpheel, Tharcla, & Segla. Quæ præcipuè in huius tribus locis præter ea quæ iam recensuimus memorãda occurrũt, sunt duæ rupes in agro Gibgah, quarum alteri nomen Boses, alteri verò ab acumine ac dentis similitudine Sennah, quas Ionathan cum famulo aliquando difficili limo labore conscendit, admirando tamen cædis in hostes fugatos factæ exitu. Est & Rimon petra inter Ierusalem & Iericho, & Baalthamar, quo loco Israëlitæ hostes fugatos factæ exitu. Est & Rimon petra inter Ierusalem & Iericho, & Baalthamar, quo loco Israëlitæ in Biniamin tribum vlciscendi sceleris causa, vbi conspirassent, castrametati sunt. Sors hæc angustior ac breuior cæteris ferè omnibus fuit, sed quæ soli vbertate breuitatem compensaret, sicut scriptum est: Biniamin lupus rapax, manè comedet prædam, vesperè autem diuidet spolia: quod & ad illud etiam Gabaitarum facinus referendum est. ad Iebusæos antea pertinebat huius regionis pars quæ Ierosolymam respicit.

FILIORVM IOSEPH SORTES.

DVOBVS filijs Ioseph, Ephraim & dimidiæ tribui Manasses sors tertia obtigit, vltra Iudã & Biniamin ad Aquilonem: sed Ephraim longior & maior omnino terræ pars est tributa quàm Manasse, cuius dimidiæ tribui vltra Iordanem sors ampla contigerat. Fuerunt igitur Ephraim termini meridionales à Iordane ad mare, idem qui Biniamin Aquilonares à fonte celeberrimo & vnico, quo Hiericho agri fertilissima pars irrigatur per extrema Ebal montis, transibatq; per montem Carmelum, & per ramenta montis Silo ad Archiatharothadem montis partem eius, quem Ataroth-adar appellari in Biniamin tribu exponebamus, & per Iephlethi, & per terminum Bethoron inferioris, & per agrum Gazer, quæ Cananæorum vrbs fuit insignis, quos non illo tempore expulerunt Ephraim filij. Deinde terminus ad mare pertinebat, angusto satis tractu: à mari terminus Aquilonaris per Bala montem trãsibat ad vrbem, cui ex fonte nomen factũ fuit, Enthaphua, hoc est, Pomorum fons; cuius aquæ regionem irrigabant in Manasses agro pomorum mirè fertilem trahecto torrente, qui antiquo nomine Arundineti torrens, & postea Torrens Ephraim dicebatur, cum ipsa Arundineti valle post En-Thaphuah, ad Garizim montes & Bethoron superioris terminos, atque inde ad Thanach Silo, ac tandem ad Iordanem perueniebat. Orientalem terminum Iordanis constituebat, à Thanach Silo vsque ad Ianoah non longè à mari Salis. Vrbes in ea præcipuæ fuerunt; Tanach Silo, Ianoah, Ephraim, Baal, Assor, Bethauen, Bethoron inferior, in Orientali & Australi limitibus, En-Thaphua, Bethoron superior, quæ conualli illustri dictæ imminebat. Interiores vrbes ab ortu legentibus erant, Iebsam, & illa posteà Ierosolymorum & Iudææ regni, ac totius nominis & rerum summæ æmula Samaria; Silo, tabernaculi sacri olim locus; Sichem, hospitio Abrahæ primùm nobilis, sed insigni cultorum clade per Iacobi filios accepta memorabilis, duodecim filiorum Israëlis sepulchro vicino insignis, cui Selmon mons imminebat, & Salem altera, ab illa Ierusalem, clara olim Melchisedech rege ac sacerdote Dei superni. Regio montuosa est, sed eximiæ, tam in vallibus & campestribus, quàm in montanis locis, feracitatis. culturam admittit facillimè, & summa cum colẽtium vtilitate. arboribus plena fuit, tum syluestribus, tum etiam fructiferis. aquis dulcibus abundat, & amœnis pascuis, vnde pecoribus, armentisque frequens, lactis copia, & bonitate nulli ex alijs concedens: vitis passim referta, & in vrbibus, & in agris conspiciebatur, vnde & paternæ ad precationis atque promissionis ex diuino oraculo hæres illa gens fuit, dum suam illam sortem non irritato Deo obtinebat.

MANASSE SORS.

DIMIDIVM ferè eius tractus, qui est inter Iordanem & mare magnum dimidia Manasses tribus obtinuit, eam, videlicet, partem, quæ ad mare attinet: ad læuam enim Aser tribus, ad dexteram Ephraim pars, ad ortum Issachar, ad occasum autem ipsum mare, habebat, nempè terminis hoc pacto ductis: ad læuam qua Aser adiacebat, Machmathath recta per traiectum Cison fluuij brachium ad Thenach vsque: deinde ad mare per Carmel montis partem. erat autem ad dexteram idem Manasse terminus, qui Ephraim ad læuam fuerat, à mari iuxta Sihorbanath, & traiecto torrente Ephraim, qui ex Silo in mare sub montibus Carmeli decurrit, & per valiẽm Arundineti, & agrũ Thaphua, ac donec in confinia Issachar deueniretur, iuxta Thaboram oppidum, vnde recto ductu terminus ad Thabor montis partem, iuxta Machmethath tẽdebatur. Vrbes præcipuæ & antiquissimę in hac tribu fuerunt, Bethsan, Machmatha, quę eadem Michmas, Endor, Ieblagham, Magedo, Nopheth, & Thanac, & Gethrimon, Bethsan, Dor, & Sior, ac Siorbanath. Posteriorum verò temporũ vrbes & nomina in hac sorte fuerunt, Dothaim, & Gal gul, & Bethulia, Iudith insignis formæ, pudicitiæ, fidei ac fortitudinis fœminæ patria, in monte sita, qua mons occasum respicit, ibiq. fons insignis; Helma, Helmõ, & Esdrelon, in cãpo Magedo, Abelmeholach sita in Aulone mõte, vbi Eliæũ prophetam natum legimus, & Hebbath & Bethsecha, & fontes torrentis Cherith, latibulum aliquando Eliæ: Lebona & Luz altera ab illa Bethel, Armathaim siue eadem Ramatha Samuelis patria, quam Arimathæam Syri dixerunt, & Capharsalama Machabæorum tempore notissima, cui postea Antipatrida nomen fuit. Aruir villa & Gebarimon, & Cuphne vrbs magna triginta quinque stadijs à Bethoron sepostа, & Ammua villa, & Bezech, & Hammorch collis Hermonis minoris, vbi castra Madianitarum fuêre, & Baa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

zor, in cuius agro Absalonis greges erant. Et Baal Ierasim Dauidi ad castra delectus contra Palæstinos & Bamah locus tabernaculi in Silo, aliàs Bamah Gibgoa dictus. Multa etiam in hac regione, postremis Iudæorum fere temporibus habitata seruauimus, vt Thebe oppidum, non procul à monte Silo, & Phaselum oppidum in Aulone, Iordanus vicus non procul à Iericho, Eduma, Magdal, Sina, Amathus vicus ab aquis calidis dictus. Sed hæc nomina & oppida antiquæ sortis Ephraim & Manasse limites excedebant, atque ad ea secula referuntur, in quibus tribus omnes in tres regiones confusæ erant, Iudæam, Samariam, & Galilæas. Namque hæc omnia Samariæ ditioni adscribebantur, quæ ab Herode restituta, Sebaste dicta est. Ex hac ratione fuere, Bethahad vicus Samariæ in angusto loco situs, vnde & nomen accepit, & Thebath & Bethseca huic proxima, Chelma & Chelmon prope Bethuliam, Esdrelon etiam sub Dothan in campo magno sita, vrbs & campus ipse eodem dictus nomine Esdrelon. In monte etiam Ghebal olim Baghal-berith templum fuerat, quod Alexandri tempore restitutum, sacerdotes quidam seditiosi, Ioui Olympio hospitali consecrauere, qui & Berthel-berith quondá dictus est. Huc etiam per ea quæ diximus tempora, pertinebat Ierichus, non tam vrbs, sed castellum, & Trax castellum, non longe à Iericho nte, & huic proximum Tyrus castellum, & Socoth à tabernaculis Iacob prope Sichem dicta, & Gaas mós iuxta Tamnam, Iosue sepulchro illustris; & Arima locus ex Abimelec insidiis nobilis, inde enim impetum fecit dux ille in Sichem, Phasso, Ptolemairus, Sanim vici in agro Samariæ, Ierosolymam versus, Laba paruum castrum, Aphec vrbs Palæsthinorum olim castrametatione occupata, Gilim, Achabi oppidula & Aiolim dicta, olim Aialon in monte Cheres, & iuxta aquas Merom, Araba, Afer, & Berothi, & Bethabara, Bethasitha, & Seredith, Scroratha iuxta Aulonem, Deiersa ad aquas Meron in Issachar olim agro. Ephraim, mons in qua Sechem oppidum, Ephra, & Ophra in montibus Ephraim, Gur, pars montis Geblagam. Rooba oppidum in tribu Manasse, Salumnias vicus & Samir in termino Issachar, Thirsa regia & Adarsa, vicina Bethoron inferiori, Adasar oppidum, Bethel etiam huic parti adscripta est, dicta etiam Excelsum Silo, Gittah vicus inter Antipatridam & Ramah. Hai

Iud. Iosuæ 8. Iud. 4. fig.

Matth.

qui Ephraim Aquilonaris erat, ab ortu verò limitem Iordanis constituebat, ad mare vsque Cinereth siue Genezareth: indeque per montem Thabor ad Ieramoth vrbem siue Iarmuth, Aquilonaris termin is fuit: ab ea aût ad Iezreel occiduus. In illa vrbes commemorantur ab Ortu recensentibus, Enharada, Bethpasses, Enganim, Haemes, Rabboth, Ramoth, Ahes, Cesion, & Ephraim, Aroer gentium, & Subam; non longè à Gelboe montibus, Salim iuxta torrentem, Chosaloth, Daberet duo oppida ex vicina in Zabulon tribu, vrbe olim extructa, Bethsemes, Hapharaim, Anacharath, Chision, Zunam, Sehesima. Montium in ea nomina præcipua, Thabor & Gelboe partes & Ramoth cum vrbe iam commemorata, & in occidentali termino Carmeli partem. Quæ verò præter commemorata in distributionibus loca ad Issachar sortem relata, aliàs obseruauimus illa fuere, Enabris vicus, & Naim oppidú, & Bethsaida parua vrbs cum eiusdem nominis saltu vasto, Iotapata, non procul à Chinereth lacu. Regiones præterea duæ in huius tribus agro notatæ sunt, Chinereth iuxta lacum, Dalmanutha inter lacum & Thabor, eam interfluit Chison Sisaræ cladis monumentum perpetuum. mira fluuij natura: namque ab Ortu, ex montibus Gerizim, Samariæ, & Gelboe, vnde concipitur, in occasum tendens, post longum decursum diuisis aquis, alterum cornu sui nominis in mare magnum tendit, alterum verò Chedumim appellatum, ad Ortú directè reflectens, Chinereth lacum petit. Apud hoc autem Elias Baalim sacrificulos interfecit. Terra, vt Israël sortes filiis nuntiando prædixerat, fertilissima fuit: sed præ cæteris tributo soluendo impensè addicta. S. S. E. Factusque est tributis seruiens.

Gen. 48. 13. Iud. 1. 22.

Gen. 49. 14.

ZEBVLVN TRIBVS SORS.

ZEBVLVN in littore maris habitaturum esse pater prædixerat, atque ita educta sorte vtriusque maris littus obtinuisse legimus, magni ab occasu, Chinereth ab ortu. Habuit autem à meridie communes terminos cum Manasse & Issachar, præcipuamque in illo latere vrbem Sarith, à qua, pars limitis ad mare magnum decurrebat: pars verò superior secundum Chasaloth Thabor per Medalaa & Dabereth, iuxta torrentem Chedumim, & Iaphia magna oppida pertinebat. Deinde aduerso flumine per Geth-hepher & Thachasim, vsque ad Remon, inde Aquilonaris terminus procedit: Ammathar, & Noa, & Hannathon, quam ad Austrum relinquit, tandemque egreditur in vallem magnam, quæ à latitudine & longitudine Iephthael dicta est. Primæ habitationis in hac regione vrbes præter eas, quæ in limitibus erant, memorantur Careth & Nahalol, & Simeron & Iedala, & Bethlehem, altera ab illa Ephratha quæ in Iudæ tribu fuit; montes in hac præcipui nominis, Charmel ad occasum secundum mare magnum, & Thabor in medio, & quæ partes Hermon minoris citra lacum sunt. Quæ verò post primam descriptionem commemorata reperimus, ea sunt, Ecbathana oppidum in mónte Carmelo situm, quod ab ipso postea monte nomen mutuauit, Carmelumq. dictum est. Et Capernaũ vrbs in regione Genesar, non longè à lacu Genesareth, & fons iuxta Capernaum, qui agros irrigatos à se fœcundat, & Githron quæ antiquos habitatores diu retinuit. Malon suæ olim gentis regia, Georgia, Ruina, & Chaynoth castella, & oppida, Cana minor quæ Galilææ Canah dicta est, atq. illa Iesu Christi humilis, sed nobilissima patria Nazareth in media ferè tribus huius regione sita. Habuit regio hæc præter communẽ omnibus fertilitatem in aquis Capernaum coracẽ piscem quem nisi in Ægypti Nilo nullibi aliàs reperire est. Hæc tribus insignem in omni Israël iudicem dedit Ahialõ. Antiquissimi cultores Chananæi dicebãtur. Ab occasu Aquilonem versus Sydonis regnum contingebat.

Gen. 49. 15.

Iosue.

Iud. 12. 13. Deut. 33. 18.

NEPHTHA-

NEPTHALI TRIBVS SORS.

QVOD reliquum est à termino Zebulun Aquilonari ad Iordanis vsque flexum magnum, Nepthali tribus sorte obtinuit: eiusque terminus ab Aquilone fuit Halibath siue Haleph, in angulo sita, qua se tres tribus Nepthali, Asser & Dan contingunt, & per Nehelon & Adami, & Saananim ad Iebnael & Amonider, indeque ad locum sub lacu Iordanis primo, ac tandem ad Iordanem; ab Austro verò, vt diximus, terminus cum Zebulon communis deducebatur iuxta Azanoth Thabor vsque ad Hucboch, & peruenit ad Asser confinia iuxta Chul: deinde terminus in arcus formam declinabat, ab Occasu ad Helaph vsque, habebatque ad dexteram conterminos Zebulun agros ad sinistrã Dan; ad Occasum verò Asser, ab Ortu autem Iordanis partem cum lacu minori, ità vt Iordanis decursu cum Iuda coniuncta esset hæc tribus, ipsaque fluminis initio, Iuda verò sine cæteras omnes tribus ab Ortu cohiberẽt. hoc enim à Iosue significatum arbitramur, sic scribente. Et pertransit in Zebulun contra Meridiem, & in Asser contra Occidentem, & in Iuda ad Iordanẽ contra Ortum Solis. Præter eas vrbes, quas in limitibus sitas diximus, illas quoq. munitissimas habuit se hanc tribú accepimus: Hasdimser, Emath, magnã ciuitatẽ & regionis suæ caput. Racharh, Chenerer, quæ magno lacui nomen, vel ipsa dedit, vel ab eodem accepit; & Edemah, & Arama; Asor & Cedes, & Edrai, & En-Assor, & Iabin olim regiá vrbem, & Ieron, & Magdael, Horẽ, & Beth-Annath, & Beth-Sames, & Carthã. balneis salubribus insignẽ. Quæ verò posteriorismemoriæ loca in illa tribu fuisse obseruauimus, illa sunt, Sedad, Siphrõ & Charoseth ciuitas Sisaræ, Bethmahacha, Sebath filij Bochri in Dauidẽ rebellis furiarũ terminus, Abel Mahacha in lato campo sita, munitissima pacisq. cultrix vrbs, Beth-Achad, Gabe Hippeõ, nouissimis tẽporibus Legio dicta. Velenę Ampelosa Gabacha, vrbes: Berothi & Iamia, parua oppida: Ghalgal, Masaloth, Nephthalis siue Nephthalim, vrbes: Nahson & Acrabim, in qua diu permansere Emorrhæi; Sephoris ciuitas, quæ & Harabih, eadem postea Anthoctatorida & Vbama siue Sephama, & Thariach, & Thessalus vicus. Mõtium præcipui Thabor, alius ab illo maximo apud Iachar: huic & nomen Itabirim fuit, qui mons sanctus à Petro Apostolo est appellatus; & Asamon qui & Asachton dictus est mons. Locus etiam illustris est introitus Hammath, qua Libanus à Damasco in Hamath portas aperit. Regio ipsa inter Libanum & Hamath vrbis ipsius nomen obtinuit, quæ postea Ytarea appellata est.

Iud. 1. 31.

Iosue.

Iud. 1. 32.

ASER TRIBVS SORS

ASER tribus spaciosam regionem sorte obtinuit, finitimosque habuit ab Ortu Nepthalim; ab Occasu Tyri, ac Sydonis regnum; à Meridie Zebulũ, ab Aquilone verò Dan: vrbesque in finibus Helchath iuxta Dan; ad Occasum verò Asser, ab Ortu autem Iordanis partem cum lacu minori, ità vt Iordanis decursu cum Iuda coniuncta esset hæc tribus, ipsaque fluminis initio, Iuda verò sine cæteras omnes tribus ab Ortu cohiberẽt. hoc enim à Iosue significatum arbitramur, sic scribente. Et pertransit in Zebulun contra Meridiem, & in Asser contra Occidentem, & in Iuda ad Iordanẽ contra Ortum Solis. Præter eas vrbes, quas in limitibus sitas diximus, illas quoq. munitissimas habuit se hanc tribú accepimus: Hasdimser, Emath, magnã ciuitatẽ & regionis suæ caput. Racharh, Chenerer, quæ magno lacui nomen, vel ipsa dedit, vel ab eodem accepit; & Edemah, & Arama; Asor & Cedes, & Edrai, & En-Assor, & Iabin olim regiá vrbem, & Ieron, & Magdael, Horẽ, & Beth-Annath, & Beth-Sames, & Carthã. balneis salubribus insignẽ. Quæ verò posteriorismemoriæ loca in illa tribu fuisse obseruauimus, illa sunt, Sedad, Siphrõ & Charoseth ciuitas Sisaræ, Bethmahacha, Sebath filij Bochri in Dauidẽ rebellis furiarũ terminus, Abel Mahacha in lato campo sita, munitissima pacisq. cultrix vrbs, Beth-Achad, Gabe Hippeõ, nouissimis tẽporibus Legio dicta. Velenę Ampelosa Gabacha, vrbes: Berothi & Iamia, parua oppida: Ghalgal, Masaloth, Nephthalis siue Nephthalim, vrbes: Nahson & Acrabim, in qua diu permansere Emorrhæi; Sephoris ciuitas, quæ & Harabih, eadem postea Anthoctatorida & Vbama siue Sephama, & Thariach, & Thessalus vicus. Mõtium præcipui Thabor, alius ab illo maximo apud Iachar: huic & nomen Itabirim fuit, qui mons sanctus à Petro Apostolo est appellatus; & Asamon qui & Asachton dictus est mons. Locus etiam illustris est introitus Hammath, qua Libanus à Damasco in Hamath portas aperit. Regio ipsa inter Libanum & Hamath vrbis ipsius nomen obtinuit, quæ postea Ytarea appellata est.

Iud. 1. 31.

Iosue.

Iud. 1. 32.

Iud. 1. 17. Gen. 49. 20.

& Sepheth castella, sed hoc postremum inexpugnabile. & Hecco, & Lais siue Lesem, vel Dan vrbs, quæ à filiis Dan possessa est, quamquá ad Asser pertinuisse dicatur. Valles præcipuas Sennim & Asor, & Crocodilum oppidum, & aliud Bubulcorum dictum, vtrunque in agro Ptolemaidos, cui nomen quondam Acron siue Acri fuerat. Regio ipsa præter maritimorum commerciorũ opportunitatem frumenti fertiles agros habuit, atq. omnibus rebus ad victum commodis vsque ad delitias abundauit. ex montibus ferrum & æs effodiebatur. olei etiam copia præcipuè commendati extitit.

DE TRIBVVM SERIE.

TRIBVVM seriem eam teneri oportebat, quam pater Israel moriturus, dum filius sortes prædiceret, instituit. 1. Reuben primogenitus meus, tu fortitudo mea &c. 2. Simeon &c. 3. Leui, Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. 4. Iuda, te laudabunt fratres tui, manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabũt te filij fratris tui. 5. Zebulun in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsque ad Sidonem. 6. Issachar asinus fortis accubans inter terminos. 7. Dan iudicabit populum suum, sicut & alia tribus in Israel: Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita. 8. Gad accinctus præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum. 9. Aser pinguis panis eius, & præbebit delitias regibus. 10. Nephthali ceruus emissus dans eloquia pulchritudinis. 11. Filius accrescens Ioseph, filius accrescens & decorus aspectu. 12. Biniamin lupus rapax, manè comedet prædam, & vespere diuidet spolia. Hæc series tribuum iuxta benedictionis rationem, & nascendi ordiné fuit. Verùm in partitione terræ, ac sortiũ iactu, aliam seriem obseruauimus. Namque expugnata vltra Iordanem regna, & duabus tribubus, ac dimidiæ optata terra illa, in causa fuit, quamobrem alius ordo in sortibus iniretur distribuendis; quem hoc modo sacri libri designant. Reubẽ, Gad, & dimidia tribus Manasses, vltra Iordanem fuere; citra Iordanem verò primam sortem obtinuit Iudas ad Austrũ, cui ad Aquilonẽ iunctus fuit Ephraim. Et post eũ reliquæ dimidiæ tribui Manasse ad mare sua pars fuit adscripta: secundam Simeon in Iudæ finibus, tertiam Zebulun, quartam Iachar, quintã Aser, sextam Nephthali, septimam Dan. Atque ita ex partitione terrarum hæc series colligitur: Reuben, Gad, Manasses, Iudas, Ephraim, Simeon, Zebulun, Issachar, Asser, Nephthali, Dan. Nobis verò in hoc libro series seruata est, quam situs ipse peragrantibus offerebat, ita vt ex vicino in vicinum limitem transeuntibus, quæ proxima occurreret sors, eam describeremus, initio à Meridie facto. hoc modo: Reuben vltra Iordanem suos agros assignauerimus, in regno Seõ regis Amorrhæorũ; & Gad, & Manasse in regno Og & Bassan regione. Dein de traiecto flumine Iordane primùm constituerimus Iudam, cuius describeremus sortem, secũdum Simeonem, tertiũ Dan, quartũ Biniamin, qui cum Ephraim; sextum Manasse dimidiam tribum, septimum Issachar, octauum Zebulun, nonum Nephthali, decimum Asser, eam demum partẽ agri quam Dan filij sibi bello cepere ad Libanũ, cum de Dã ageremus, recẽsebamus.

Gen. 49.

DE SACERDOTVM ET LEVITARVM CIVITATIBVS.

DE Leui & Simeone dictum fuerat à patre: Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel. Omnem hanc familiam ad sacrorum ministeria Deus delegit, vice omnium primogenitorum Israel, quos sibi exceptos esse voluerat; quam quia sacræ lectioni, religionis obseruationi, ritibus, cæremoniis, custodiisque sacris pro omni populo intentam esse voluit, ab omni alio negotiorum & operum secularium studio vacuam, & suis tantùm muniis vacantem, perseuerare, atque ideò solis vrbibus ad habitandum idoneis contentam manere iussit. Earum verò ciuitatum distributio, hoc pacto facta est: Fuerunt ex Leui tribu familiæ. Prima

Gen. 49.

Deut. 33.

Chaath

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chaath filiorum Aaron sacerdotis: secunda filiorum Gerson; tertia Merari.

Primæ igitur Caath familię ciuitates adscriptæ sunt tredecim in sortibus Iuda, Simeon, & Biniamin. Cariath Arbe in montibus Iuda cum suburbanis suis, eandem Debron dictam scripsimus. & Lobna, & Iether, & Esthemo, & Holon, & Dabir, & Ain, & Iera, & Bethsemes. Hę nouem ex tribu Iuda & Simeon fuere. Ex tribu verò Biniamin, quatuor illæ; Gabaon, & Gabae, & Anathoth, & Almon. His autem, qui reliqui ex eadem familia fuerant, vrbes assignatæ sunt in sorte Ephraim, Sechem cum suburbanis suis, Gazer, & Libsaim, & Bethhoron cum suburbanis suis: atque de tribu Dan, Elthecho, Gabathon, & Ayalon, & Geth-rimon, de vtraque tribu quaternæ, ex dimidia tribu Manasse duæ, Thanech, & altera Gath Rimon. Decem his vrbibus habitarunt filij Caath, Leuitici ordinis.

Gersonis verò familia vltra Iordanem obtinuit vrbes duas, Gaulon in Basan, & Bosrah, siue Hestherach. Et in tribu Issachar quatuor, Chesion, & Dabereth, & Ieramoth, & Enganim; ac totidem ex tribu Aser, Masal & Abdon, & Helchath & Rohob. tres etiam ex Nephthali tribu, Cedes in Galilæa, & Hhamoth siue Hhamath, Dor, & Chartan: ita vt huic familiæ tredecim obtigerint.

Merari autem familiæ, quæ in Leuitis censebantur, vrbes concessæ sunt in tribubus Zebulun, Reuben & Gad duodecim, hoc pacto: Ex tribu Zabulun, Lechnan & Chartha, & Danna, & Nahalol. Ex tribu verò Gad, Ramoth in Gilghad, & Mahanaim, & Hesbon, & Iaser: atque de tribu Ruben, vltra Iordanem etiam Bosor in vasto campo, cui Misor nomen à planitie factum est; & Iaser, & Iethsoon, & Mephaath. Harum omnium summa, octo & quadraginta cum suburbanis suis per familias, vt explicuimus, distributarum.

Præsidiales autem vrbes, iis qui per imprudentiam, vel repentinum animi motum, doloque carentem rixam, vel contentionem simultatis expertem homicidium admisissent, constitutæ sunt: Cedes in termino montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Hebron in monte Iuda: & vltra Iordanem apud duas & dimidiam tribus Bosor, in tribu Reuben in campo illo Misor dicto, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Bassan, quæ ad dimidiæ tribus Manasses partem pertinebat.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOAH

SIVE,
DE SACRIS FABRICIS
LIBER,

BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI AVCTORE.

ANTVERPIÆ
Excudebat Christophorus Plantinus Prototypographus
Regius, ad sacri Apparatus instructionem.
Anno M. D. LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI HISPALENSIS IN VOLVMEN QVOD EXEMPLAR, SIVE DE SACRIS FABRICIS inscribitur, ad diuinorum librorum studiosos Lectores Præfatio.

CVM animus sit præcipua pars hominis, meritò plerique in natura eius inuestiganda plurimum posuerunt operæ. Quibus, videlicet, fuit propositum, vt cuius cognitionem adhibito se studio consequi posse putarent, eam toto deinceps vitæ curriculo exornarent, atque excolerent. Atque illi quidem omnes ferè, vt est diligenter obseruatum, in ea fuêrunt sententia, vt nulla re alia animum æquè, ac sciendi desiderio teneri, affirmauerint: quippe quo, quod ipsi gratius, aut iucundius possit accidere, sit omnino nihil. Porrò is partibus constat ex duabus: Quarum vna, ac præcipua illa quidem, totiusque dux vitæ, mens, ratióque appellatur. Altera verò, etsi priore illa inferior, ac minor, tamen & magna est & nobilis; eámque appetitum, siue voluntatem nuncupamus. At verò ad perfectionem animi, non solum cognitio naturæ & efficientiæ vtriusque partis requiritur, sed ipsa etiam exercitatio adhiberi necessariò debet. Atque hanc quidem ob causam, quid cuiusque partis sit proprium, & cuique quid conueniat, à viris sapientibus cognosci, demonstrarique oportuit. Itaque cùm in hac illi inquisitione, atque inuestigatione diu multúmque essent versati, in eáque non parum & laboris & operæ consumpsissent, tandem animaduerterunt, in tota rerum natura nullam esse rem priore illa animi parte dignioremscientia ipsa & cognitione: quippe quæ cùm eo perpetuò sit duratura, cuiusque vsu ipse animus mirificè delectetur, atque adeò totus ea pascatur. Alterius verò partis proprietates, actionésque omnes ad illius normam prioris direxerunt. Quocirca cognoscendarum rerum studio nihil homini vtilius, nihilque naturâ ipsius esse dignius sapientissimus quisque sensit semper ac docuit: iuxtà illud, nimirùm, Spiritus sancti dictum, Cor prudens possidebit scientiam, & auris sapientum quæret doctrinam. Huic autem vni rei tantum ab iis, quos dixi, sapientibus est tributum, eique tantum & splendoris, & dignitatis putarunt inesse, vt plerique ex illis, nec vulgares illi quidem, posthabita altera illa animi parte, ad cognitionis sese, & scientiæ studia totos contulerint: & in ea excolenda & exercenda curam posuerint & diligentiam quam potuerunt maximam. Existimarunt quippe, planéque fuit ipsis persuasum, summum hominis bonum, bonorúmque finem omnium hac contineri vnica. Hanc ipsi vitam appellarunt contemplatiuam, illustrium olim virorum ingeniis celebratam. Quorum in numero vt sunt, qui, quòd contemplarentur, Contemplatiui sunt dicti. Hanc porrò sententiam vno fere omnium testimonio comprobatam maximi olim ingenio Philosophi mirificè sunt amplexati. Neque verò ipsi solùm, verùm etiam Christiani homines summo eam studio sunt prosecuti. Statuerunt, nimirùm, acerrimo viri ingenio, atque eximia vitæ probitate conspicui, suos ipsorum animos in eius, quam speramus, futuræ beatitudinis spem esse erigendos, totámque ætatem in iucundissima ea cogitatione, & studiis esse traducendam. Illam verò alteram partem, quæ quidem est posita in exercitatione earum rerum quæ ab hominibus expetuntur, interim planè omiserunt: cùm tamen magni olim viri eam superiori illi anteferre non dubitarint. Cuius dissensionis partes vt iam à nobis examinentur, nec locus postulat; nec etiam nostri est instituti. Neque enim alia de causa huiusce rei à nobis facta est mentio, nisi vt ostenderemus, à doctissimis quibusque, peritissimísque viris rerum cognitioni & scientiæ primas semper tributas esse partes: atque adeò nemvem sensus modo & rationis compotem esse, qui quidem inscientiæ scientiam non prætulerit, quique in summa rerum omnium ignoratione versari turpe esse non duxerit. Omnes enim homines ab ineunte ætate, diuino quodam afflatu, naturæque instinctu, sciendi desiderio tenentur, & suapte natura eos corporis sensus conseruant, ac fouent, quibus ad plurimarum se rerum cognitionem peruenire posse creduut. Etsi verò an inscientiæ anteponi scientia debeat, nulla apud veteres fuit vnquam dubitatio: attamen in statuendo earum rerum genere, quæ cognosci ac sciri debent, alij ab aliis vehementer dissenserunt. Quidam enim ex iis omnia vniuersè rerum genera, nullo prorsus excepto, nullâque adhibita distinctione, bonáne sint an mala, cognitu, scitúque digna esse crediderunt: vt hac, scilicet, ratione, bonum quod est, expeti, mala autem deuitari possint. Cùm enim facultas illa qua bonum dignoscitur à malo, in hominibus post primum illum communem totius nostri casum generis sita sit, eam certè in otio torpescere non debere existimarunt. Id quod à Deo ipso hominibus propositum esse constat. Testes (inquit) inuoco hodie cælum & terram, quòd proposuerim vobis vitam & bonum, benedictionem & maledictionem: elige ergo vitam, & vt tu viuas, & semen tuum. quæ quidem electio, nisi adhibita vtriusque partis cognitione constare non potest. Alij aliter senserunt. Existimarunt enim omnino esse abstinendum à cognitione mali, nempe, propter humanæ fragilitatem, corruptionémque naturæ, atque ob ea pericula quæ quidem hominibus à tetrimo illo humani generis hoste continuò impendent. In ea etenim fuerunt sententia, vt existimarint, bonarum omnium rerum scientiâ summis laboribus, summo adhibito studio, & tota contentione animi esse comparandam: hominique permiserunt, quantum vellet, atque adeò vsq. ad saturitatem, id si fieri posset, in earù rerum inquisitione, inuestigationéq. versari. id enim inter eas omnes res quæ expeti debent, potissimum esse iudicarùt, ad quod in illo omnium hominù sapientissima Salomone maximis laudibus est celebratu. Siquidem ei cordis latitudinem à Deo datam esse legimus: quam quidè omnium bonarù artium cognitionè pleriq. interpretantur. Ex hoc autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

doctorum hominum iudicio quædam est nata curiositas, quæ multorum solicitauit ingenia: eaque non modò in præsentium, verùm etiam in præteritarum, futurarumque rerum cognitione exercuit, atque ad omnium rerum causas, rationesq. inuestigandas impulit. Illi enim cùm ea quæ aut extitissent, aut extarent, ignorare turpe ducerent, nullis neque laboribus, neq. vigiliis pepercerunt, vt omnium, quotquot possent, rerum, præcipue illarum, quarum cognitio nihil nocet, scientiam adipiscerentur. Hinc tot, & tam diuersa hominum studia sunt profecta. Alij enim cùm res ab ipsarum sensu, & experientia vellent cognoscere, quo loci eas esse arbitrabantur, illò proficiscebantur. Alij verò, ac minore hi quidem sumptu & labore, ex aliorum scriptis & narrationibus, quæ concupierant, didicerunt, eaque posteà literarum monumentis mandarunt. Hinc illa de rerum omnium natura solers, & exquisita disputatio: hinc rerum gestarum narrationes, hinc descriptiones morum, ac studiorum vniuscuiusque gentis, nationumque singularum. Hinc historiæ quibus illustrium virorum memorabilia recensentur dicta, & præclara prædicantur facinora, quæ quidem non literarum tantummodo sunt celebrata monumentis; verùm etiam à pictoribus, sculptoribus, variisque artificum operibus ante oculos vniuscuiusque sunt posita. Neque verò res gestæ, atque ea quæ in communi hominum vsu, commerciisque versantur, itemque concordia, & societas, dissidia & discordiæ, & cætera huiuscemodi quæ sæpiùs euenire solent; sed etiam tum publica, tum priuata vniuscuiusque opera, scribendi argumenta plerisque fuerunt, siue illa communis vtilitatis, siue etiam pompæ, & ostentationis gratia confecta fuerint. De quo genere sunt: moles, ædes, ædificia, templa, portæ, arcus, porticus, atria, plateæ, mœnia, vrbes, muri, turres, suburbana, vineæ, horti, villæ, ædificationes, gymnasia, palæstræ, circi, theatra, amphitheatra, pontes, fontes, pyramides, obelisci, currus, carpenta, essseda, sedes, tripodes, mensæ, scamna, atque alia penè innumerabilia, quæ vel ab humano sunt profecta ingenio, vel industria, & artificio perpolita sunt & exornata. Quibus accedunt & illa: gestamina, vestimentorum diuersitates, diuersa ac variæ insignium formæ, quibus & Gentes & familiæ dignosci possent, collegia publicorum & priuatorum functiones munerum. Quæ quidem omnia, quoniam ad aliquem vsum spectare possent, ab antiquis digna sunt habita, quorum formæ, rationesque omnes vel literis consignarentur, vel picturis & imaginibus exprimerentur: vt hæc illæ ratione, aut absentibus innotescerent, aut per manus veluti traditæ ad posteros peruenirent. Intelligebant quippe viri & ingeniosi & docti nullam adeò esse rem ex iis omnibus quæ aliquod sunt sortitæ nomen, quæ quidem sui cognoscendi desiderio subtilibus præstantibusq. ingeniis non inecerit: quæ non ingenijs consulere, & ea, quantum in se esset, adiuuare, ad suum ipsorum officium pertinere sunt arbitrati. Quod quidem consilium, ad eum, què ipsi sperauerant, exitum perductum est. Inter eas enim omnes optimarum ingenij exercitationes, quas à veteribus inuentas recentiores exornarunt, historia suo quodam veluti iure nō postremum obtinet locum. Ea etenim rerum gestarum seriem, & narrationem perpetuò conseruat. Atque ex eius lectione, quantum prudentiæ in rerū administratione hominibus accedat, cuiuis patet. Porrò in historiis sæpius fit mentio earum rerum quas iam enumerauimus, eaque vix possunt intelligi, nisi in ordinem redacta aliquibus operæ explicentur. Quod nisi fiat, sæpiùs Lector retardabitur, & incepta lectione, ob earum rerum difficultatem cogetur absistere. Eoque magis hoc accidet, quò illæ in grauioribus, magnæque auctoritatis scriptoribus occurrent. Nostra autē hac ætate, qua ea quam ingenuæ artes ac disciplinæ contraxerant, rubigo detersa est, plerique docti, & præstantes viri summo studio, maximaque adhibita diligentia multarum illiuscemodi rerum notitiam crassa quadam tenebrarum caligine obductam in lucem reuocarunt, & libros illis ipsis de rebus conscripserunt. Alij verò dum in aliarum rerum tractatione versarentur, hæc etiam, si quando occurrerent, attigerunt, & multa quæ ad antiquitatis rationem pertinebant, alioqui obscura explicauerunt. Atque hac de causa antiquarij meritò sunt appellati, cùm, scilicet, antiquitatis studiosi ea prodiderint, sine quibus antiquitatis nomina intelligi nullo pacto poterant. Quorum hominum labores à doctissimis quibusque viris commendantur: cum eius non solùm præsentia, verùm etiam futura aperte cognosci possint. Pleraque verò ex iis, quorum aut exiguus, aut omnino nullus est vsus, v. l ob id solum quòd aliquando extiterunt, digna sunt habita, quæ è tenebris vindicata in conspectum darentur hominum: vel priusquam vetustate consumpta obliuione delerentur sempiterna, tum descriptionibus, tum etiam historijs renouarentur, & posteritati conseruanda traderentur. Quocirca, ea quæ non sine singulari Dei voluntate sunt edita, & quorum adhuc summæ auctoritatis remanent monumenta ab ecclesia pulcherrima, scitu dignissima, atque adeò hominibus ipsis vtilissima, dubium non est, quin ab hominibus & diligenter conseruari, & continuo studio excoli debeant. Nihil enim eorum omnium, quæ Deus instituit, non est eximia ornatum pulchritudine, atque adeò id, in quo tota vis naturæ adhibita esse videatur. Vt verò ea omnia perfectè tenere, diuini potius quàm humani est ingenij: sic etiam, velle ea omnino ignorare, aut negligere, turpis otij ac desidiæ, ignauiæque vitio vertendum est, præsertim iis qui iam accesserunt ad studia ingenuarum artium, ac disciplinarum. Qua verò ratione Deus, veræ scientiæ, sapientiæque mysteria, non aliunde quàm ex sacris verbi sui libris peti iussit, eadem quoque ea omnia, quæ non tam argumenta, quàm sunt ornamenta sapientiæ, ex iisdem hauriri voluit. Ac reuera ea omnia quæ hisce de rebus à reliquis sunt tradita scriptoribus, nec tractandi subtilitate, neque rerum ipsarum elegantia, & vtilitate cum iis quæ in sacris habentur libris, aliqua ex parte conferri possunt. Quod si præter hanc quæ ex minimis sacræ Scripturæ non tantummodo rebus, sed etiam verbis ingens capitur vtilitas, nulla ad homines alia peruenire: hac tamen vnica omnes ad earum rerum studia incitari deberent & impelli. Nullum enim adeò in tota illa sacra lectione, vel minimum est vocabulum quod à Spiritu sancto non sit profectum. Quocirca ea, quòd talem, tantumque habent auctorem quin scitu sint dignissima, dubitandum non est. Ad quam auctoris ipsius summam dignitatem & auctoritatem & illud accedit: in nullo sanctæ Scripturæ verbo, id modò si attentè, atque ex sui ipsius natura consideretur, summam non elucere excellentiam. Si verò ab ea quæ in ex rebus

ex rebus & verbis ad homines redit, vtilitate, sacræ paginæ ratio ducatur: comperiemus profectò inde ad homines maximum peruenire compendium. Ea enim omnia quæ à spiritu sancto sunt profecta, ad nostram referri vtilitatem, atque eam ob causam ab eo esse conscripta, testis est Apostolus ille sanctus. Quamobrem quamplures viri doctrina & pietate singulari, atque in primis rerum studiosi diuinarum, in illis etiam quæ in sacra Scriptura tractatione minima esse videbantur, pro ea quam iis ineſſe crediderunt, dignitate nullos licet maximos labores vnquam recusarunt. Etsi enim multa in vnoquoque earum rerum genere sunt explicata: plura tamen adhuc latere ac desiderari putarunt. Existimarunt itaque, operæ se pretium facturos si hoc laboris non solùm in iis quæ in nouo, verùm etiam in veteri Testamento describuntur, susciperent, & ad eas se figuras & mysteria quæ in sacris leguntur libris explicanda conferrent: Censuerunt quippe huiusmodi ea esse, quorum explicatio ab optimo quoque expeti debeat: Animaduerterunt etiam imaginibus illis, ac delineamentis veteres illos vt plurimum esse ipsos, atque illis ipsis ad lucis & veritatis cognitionem perduci solitos fuisse. Hæc itaque si nesciantur, veterum illorum patrum sapientiam, & ea quorum collatio ad aureæ huius ætatis commendationem necessaria est, planè ignorari necesse erit. Equidem ea nosse in genere quæ ab Ecclesia nobis ex verbo Dei, & credenda & agenda proponuntur, ad salutem satis esse non negamus. Veruntamen cùm sacri libri idcò sint editi, vt in eorum lectione & obedientia piorum exerceantur animi: id certè per vnumquemque sacræ Scripturæ studiosum præstari debet, vt nulla eorum pars summo studio, maximaque adhibita diligentia ab se non euoluatur. hoc enim non est absimile iis, quæ à summo illo omnium hominum magistro Christo in hanc sententiam his sunt pronuntiata verbis: Ommem enim scribam (inquit is) doctum in regno cælorū simlem esse decet homini patri familiâs, qui profert de thesauro suo noua & vetera. At verò inter ea omnia rerum genera quæ ad eius quæ in sacris continetur libris sapientiæ apparatum pertinent, sacrarum structura fabricarum non minus sua ipsius natura, & arte, quàm ea quam in se continet, significatione est admirabilis. Si enim vniuersa illa mensurarum, figurarum, totiusque structuræ, & artificij ratio, quæ sacris contmetur libris, diligenter, & attentè consideretur, sine dubio omnem illam ædificationum rationem, quæ apud Græcos & Latinos fuit, aut hinc ad ipsos effluxisse, aut certè ob eam potissimùm causam, quòd huic non sit absimilis, laudatam celebratamque esse fatendum erit. Si etiam eorum significatio mysteriorum, quæ sub iisdem latent operibus diligenter attendatur, cætera omnia, quæ summa cura, maximo studio, maxima hominum industria & laboribus constructa fuerunt, à sacris operibus longè superari videbimus. Pleraque ex antiquis illis monumentis atque operibus suam in sese (fateor) significationem contmuerunt: sed eam profectò, quæ hominum fuit ingenio, iudicioque constituta. quæ etiam neque adeò est exacta, quin eam plerisque in locis meptam esse deprehenderimus. Atque his quidem plerique doctrina & pietate viri præstantes rationibus adducti, ad sacrarum se fabricarum inuestigandam, cognoscendámque rationem contulerunt. Quorum nonnulli (vt quod sentio liberè dicam) adeò egregiam hac in re posuerunt operam, vt ab ipsis nihil non sit præstitum. Verùm enimuerò cùm illorum exemplo, id quoque studij genus à nobis non sit prætermissum: qua maxima potuimus diligentia, quid ab vnoquoque illorum rectè sit adnotatum, & quid etiam minus sit animaduersum, obseruauimus. Et quidem nonnulla scitu maximè digna, vel ob sacræ linguæ, vel etiam Architecturæ ignorationem, aut prætermissa, aut certè eo quo debuerunt modo, neque intellecta, neque tradita esse compertmus. Eum enim qui vtraque non sit præditus facultate, multorum tum verborum, tum rerum significationem ad rerum illarum cognitionem necessariam ignorare necesse est. In illis enim diuinis operibus, hic est constitutus ordo, vt ea, scilicet primùm ex eo quod in se habent mysterio, mox ab arte (quæ in iis est præstantissima) ac postremò ex verborum, quibus describuntur, vi & vsu cognoscantur. Quocirca nobis, quibus summo Deus beneficio, tum arcanæ illius significationis, tum etiam linguæ Hebraicæ atque architecturæ artis cognitionem impertit (ea quàm sit exigua ingenuè agnoscimus) nihil non enitendum duximus, quod modo hac in parte ad regiorum apparatum Bibliorum, & in communem omnium vtilitatis conferre possemus. Vobis itaque, pij ac studiosi in Christo fratres, tum arca illius à Noë ædificata, tum tabernaculi à Mose erecti, atque etiam eorum ædificiorum, quæ à Salomone sunt instituta, rationes omnes qua potuimus, & sedulitate & breuitate expositas, elegantique imaginum structura repræsentatas exhibemus. Hic quoque nonnullas eorum mysteriorum, quæ iis in rebus contmentur, & quorum causa tot, tantæque operum moles olim à Deo sunt institutæ, veras explicuimus significationes: ex quibus quidem arcana illa tum admirabilia, tum cognitu dignissima intelligi poterunt & cognosci. In eorum verò gratiam, quibus nostra hac opera nondum satisfacere potuimus, atque adeò eorum omnium qui sacris dant operam literis, aliud, vt speramus, opus in quo omnia hæc latiùs explicabuntur aut à nobis, aut à quopiam alio proficiscetur. Interim verò nostros hosce labores, quos eò lubentius susceperimus, quo eos vobis gratiores fore intelligemus, æquo animo accipite. Vestrum est, Lectores, vestris studiis ac votis ita nostris fauere conatibus, vt ad alia vestræ omnium vtilitatis gratia & suscipienda & absoluenda, currenti (vt aiunt) calcar addatis. Datum Antverpiæ pridie eius diei; quo die festum in omnium honorem Sanctorum à Catholica celebratur Ecclesia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NOAH, SIVE, DE ARCAE
FABRICA, ET FORMA,
VOLVMEN I.

Genes. 3. 21

PERVM omnium quæ arte constant, initium vsus est, qui quemadmodum rectè fabrica parari debeat, præcipuè docet, S. S. E. Fecit quoq. Dominus Deus Adæ & vxori eius zonas pelliceas, & induit eos. Fuit primus artium doctor Deus hominibus; qui cùm nudi essent, non satis rectè sese velauerant, ex ficuum foliis perizomata parantes: commodum oportuit esse vestimentum, quod non solùm pudori, sed iniuriis etiam temporis obsisteret. Ideoque & apta materies vsurpata, & commoda atque habilis tegendo, ac mouendo corpori forma inducta est. Vsus fuit indumentũ & velamen: Materies pelles, ad æstum arcendũ inuerso, ad frigus pellẽdum admoto ad corpus vellere: forma verò tunica fuit, quæ totum corpus velaret, brachiisque inserendis, & mouendis manicas haberet oportunas.

Ita etiam arcæ fabricandæ prima causa & ratio, hoc est, vsus ipse primus est Noacho per Deum indicatus; ipso videlicet rei parandæ & construendæ nomine expresso. Non enim absolutè quamlibet arcam sine discrimine, quam faceret, sibi propositam accepit Noe. Sed singulare quoddam genus, quod Hebraicè THEBAH dicitur. Sunt enim duo Hebræis nomina, quorum vt vox, ita significatio ex ipso vsu varia est: altetתיבה
tum est ARON; alterum THEBAH: pro quibus Latini Interpretes arcam reddunt. Sed ARON ad res
ארון
anima carentes custodiendas, asseruandasque paratur. Exod. 25.
Cuius generis fuit illa celeberrima veteris Testamenti Deo sacra arca, ad eum vsum concinnata, vt diuinę Legis tabulas, & Moysis volumina cum vase mannæ atq.
2. Par. 24. 8
Aaronis virga contineret. Fuit etiam altera Ioas regis iussu facta, atque ante templi fores collocata, in quam oblatum ad sarta tecta curanda argentum inferretur. At verò THEBAH animantium, præcipuè verò hominum, qui in aquis exponi aliqua de causa iubentur, conseruandorum causa paratur. Neque in alia significatione, neque ad alium vsum vsurpari hoc nomen in Hebraicis obseruauimus. Hoc enim verbo diuina Scriptura perpetuò vtitur in ea structura appellanda, quæ
Exod. 2. 3. & 5. 5.
salutis causa à Noe parata est: de qua nobis hoc loco sermo habetur. Et in ea etiam, quæ Moysi infanti, ad flumen exponendo, à matre est parata; quam vetus Latinus Interpres ex materia definiens Fiscellam bis dixit. Itaque ARON ad quamlibet aliam rem & vbique seruandam; THEBAH verò ad homines in aqua expositos conseruandos tantùm, non ad nauigandum, aut ad aliud transigendum negotium, sed tantùm ad vitam tuendam comparatur. Et quoniam non modò rem illam, cuius causa parata est arca, hoc est expositorum hominum salutem ex aquis, præstabat; sed significationem quoque referebat arcanam, à nobis aut alio cui Deus aperuerit, aliquando explicandam. Idcircò arcæ formam quam exprimere oporteret, ipso nomine audito satis apertè nouit Noe: Nimirum oblongam, quatuor angulis constantem, quæ iacentis hominis in ea concluſi significationem indicaret. quandoquidem humanum genus ad octo animarũ numerum relatum illa arca exponebatur. Manifestum autem est, Moysis expositi arcam eam formam tenuisse; alioqui infanti iacenti minùs aptam fore, si vel quadra omnino, vel fastigio terminata, vel angusta, vel laxa plus iusto esset. Vsus & formæ cognitionem materiæ cõparatio sequitur. Eam verò Deus ipse aptam operi faciendo indicauit ex lignis עצי גופר GOPHER, quam quidam pinum, quæ Germanicè KVFER dicitur, fuisse volunt. Alij TEREBINTHVM resinosum lignũ & sulphuroſas baccas ferens: quam in Syria procerã crescere aiunt. Chaldæi omnes KEDRON exponunt, siue Cedrum, vnam ex multis cedrorum generibus, quæ fideles ad vetustatem materiæ sunt, & aquis non cedunt. Hanc vocem GOPHER Latinus Interpres Leuigatis vertit. Est autem Hebraicè singularis numeri, subst antiuum nomen, in obliquo positum. Græcus Interpres quadratis vertit.

Postulat autem vsus cognitio, commoditatis dispositionem etiam, vt singulæ res locis aptentur suis, ne quid in alieno loco, aut importuno sit. Eam verò rationem Deus Noe satis apertam præscripsit: Mansiunculas in arca facies. Hebraicè est: Nidos facies eam. Varias enim & situ, & forma mansiones esse oportuit, quibus varia animantium genera concluderentur. quorũ naturam Noe patri sigillatim cognitam esse credimus, & quod genus cui socium, quódue infensum inuisumque foret. Quanquam in illa tempestatis angustia, atque vitæ priuatæ singulorum conseruandæ necessitate, magnum omnium consensum generum, magnam concordiam arbitramur eo auctore immissam, à quo primùm condita, initio crescendi & multiplicandi pacem inter se custodire iussa, à quo etiam paulò ante diluuij tempora ex cunctis orbis terræ partibus confluere, & in arcam congregari iussa sunt: quæ tamen concordia non prohibuit quin certa genera certis veluti carceribus essent conclusa, aliis quidem cancellatis, aliis contigua materia coniunctis, aliis superiùs, aliis inferiùs, aliis etiam in domunculorum, aliis in fouearum vel antrorum modum effectis. Namque id Hebraicum vertבתים
bum KINIM, hoc est, nidos, apertè indicat. Constat autem nidos variis formis, variis etiam formarum concinnitatibus fitui, pro vario auium & animantium, quæ nidis gaudent, ingenio. Nidos itaque interpretamur mansiunculas nidorum instar, varias & singulas animantium genetibus accommodandas. Hoc autem loco de bitumine admonitus est Noe, illa minirum significatione debere bitumen addi non modò absoluto operi; sed singulis partibus & mansionibus, singulis inquam nidis: ne quid vel interiùs, vel exteriùs humore, aut malo halitu lædi, ne quid vitij admiti posset. Erat enim in eó genere bitumen inter apparandas materiæ partes ad commodiorem vsum opportunius. Commodiùs autem singulæ partes in tam varia fabrica bitumen, cùm primum constructæ essent, recipere, & diuturnitate temporis combibere poterant; quàm postquam omnia simul fuissent constructa: tunc enim superinductum bitumen, & siquid rimarum factum esset, opplere; & iam penitus hęrenti priori tuminis incrustationi agglutinari potuit.

Triplicem autem contignationem in arca constituit voluit Deus, & singulas contignationes nidis illis, mansionibusq. oportunis distingui. Itaque vniuersum opus tribus partibus interiùs constabat, æquali stante solo in vniuersum extẽsis: & in singulis solis variæ erigebantur
שניים שלישים
cellulæ, suis portis cõmodæ, & cancellis clausæ. Atque ita ad verbum scriptum est, Infimos secundos & tertios facies eam; hoc est, arca omnis erit nidis referta; ita tamen dispositis, vt alij inferiores, alij superiores, & alij supremi essent. In omni enim contignatione suos nidos aptari, in nidis ipsis animalia commodè claudi, & in eadem contignatione; commodissimum erat, vt cellaria & promptuaria singulis generibus in ea, vt ita vocemus, regione apparentur. sic etiam satis nonGenes. 6.

gotij datura octo hominibus in eadem arca concluſis, vt sibi, & aliis alimenta, & pabula ministrarent. Existimamus autem singulas regiones instar habuisse faui ab apibus constructi varias & multiplices cellas, non tamen æquales, atque ita dispositas, vt tum ipsis ad ingressum & exitum, tum hominibus ad cibos ministrandos aditus esset facilis. Atque hæc de totius arcæ forma breuiter dicta sunt. Magnitudo deinceps paucis explicabitur verbis.

Arcæ lõgitudo ex diuino præscripto cubitorum fuit trecentorum. Quantus verò cubitus esset, cuius frequens in sacris libris mentio inuenitur, iam in libro
165
Thubal-cain, siue de mẽsuris docuimus. Latitudo fuit quinquaginta cubitorum. Altitudo ad rectos angulos quadrata fuit cubitorũ triginta: ita vt sextuplo longior esset quàm pro latitudinis modo; decuplum autem longitudo altitudinem superaret. Hæc autem hominis in terra iacentis & mortui secundùm longum, latum, & altum obseruata mensurarum ratio est.

Primum igitur ex trabibus artificiosè connexis parata est basis, cubitis trecentis longa, & quinquaginta lata: cuius crassissimæ trabes postremę erant, excepturæ arrectarios angulares ad angulum rectum insertos, cardinibus quadratis, inque incastraturas subiectarum trabium infixis. Deinde consequentes arrectariorum ordines, vt columnarum trigenũm etiam, cubitorum quatuor costas laterũ constituebant, super quos epistylia imponebãtur ex trabibus ad cardinis excipiendi formam excauatis. Anteriùs verò certi etiã trabiũ ordines, rectè in columnarum cõstituti modũ, transuersè interpositas trabes sustinebant, vt epistylia columnis sustineri solent. Deinde transuersis trabibus, siue epistyliis affixi tigni asseres excipiebãt, itaq. pauimentũ excipiebatur.

Oportuit autem sub infimo cœnaculo vacuum locum esse, qui nauium sentinæ instar, sordes ex superioribus contignationibus deuolutas exciperet, saburræque commodam partem ad arcæ in aquis libramentum contineret. Hoc tribus aut quatuor cubitis altum parari satis fuit. Deinde primum cœnaculum in quo maxima animalia, cum mediocribus esse possent. Hoc potuit duodecim cubitorum mensuram in altum continere, quæ maximis elephãtis satis capax mansio esset. Media verò contignatio, in qua minora & leuiora genera concluſa sunt, sex aut ad summum septem cubitis alta fuit. Suprema verò omnium hominũ, & domesticis animantibus, vt canibus, felibus & auibus multis, aut omnibus fortasse excipiendis, octo altitudinis cubitos obtinuit: atque ita triplex cœnaculum est concinnatum. Deinde verò tectum additum est, curuum in arcus formam, vt feretrum, siue corpus hominis iacens referret; atque ea figura, vt ventis impellentibus meliùs obsisteret, & imbres illapsos effunderet commodiùs. Fuit autem arcus ille, qua parte altissimus, hoc est in medio non altior quàm cubitus. Sic enim in præscriptis acceperat Noe: *In cubito consummabis summitatem eius*. Hebraicè legimus: *Et ad cubitum consummabis eam supernè*.

Habuit autem fenestram luci aliquando excipiendæ oportunam, in altero ex minoribus lateribus, quam puppim aut frontem dicere possumus, eo in cœnaculo, in quo hominum mansio fuit. Hanc duplici nomine Hebraica lingua vocat SZOHAR, quod à maximo diei splendore, hoc est meridiano deductum est. Idque semel tantùm in sacræ scripturæ libris vsurpatur. In
צהר
præscriptione diuina: Fenestram in arca facies. Hebraicè est: SZOHAR facies arcæ ipsi. Eadem & altero
חלון
nomine HALON vocatur, magis communi, quod ad vsus prospiciendi, & ingrediendi, atque exeundi pertinet. Itaque lucem in arcam illa ex fenestra acceptam
Genes. 8.
intelligimus, neque id perpetuò; sed cùm diei splendor esset in Meridie, quo argumento dies cognosci poterat. Tamen alium illius fenestræ vsum nullum fuisse obseruauimus ad finem vsque diluuij. Tunc enim aperuit Noe fenestram arcæ, quam fecerat, antea enim nunquam aperta fuerat. Oportuit igitur aut ceratam telam, aut vitrum, aut aliquid aliud pellucidum fenestræ portæ addi, vt in clausam arcam lumen aliquod penetraret, quantum ad cognoscendum diem in carcere detentis satis fuerat. Existimamus etiam & foricam in arca fuisse, qua sordes illæ, quæ tetro odore aut aliàs pestifera exhalatione nocere poterant, in aquam deijcerentur: nihil tamen admitteretur aquæ. Atque hæc etiam pars inter nidorum nomina recẽseri potest.

Portam etiam arca habuit commodo loco, in infimæ cõtignationis regione, ad alterum latus ex longioribus, cuius ostium ad inferius limen ferratis cardinibus adnexum terram versus demissum aperiebatur, & pontem siue scalam atrimantibus arcam subituris præbebat. Itaque aperiebatur ad exteriorem partem, atq. ab iis qui extra essent, claudebatur; cùm fenestra ab iis aperiri claudiq́ue posset qui interiùs commorabantur. Vtramque autem rationem illis verbis indicatam legimus: *Et inclusit eum Dominus de foris*: siue
Genes. 7. 16
vt Hebraicè legimus non sine mysterio, *Et clausit Dominus aduersus ipsum*. Et de fenestra scriptum legimus: Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noe fenestram, quam fecerat, dimisit coruum, &c.

Erat autem satis capax arcæ locus, ad omnium animalium genera continenda, selectis ex mundarum natura septenis; cæterarum verò vnaquaque specie binis. Neque enim infinita animantium genera sunt, sed quę certis generibus comprehenduntur: vt in Leuitici lectionibus obseruabimus. Namque terrestria animalia, præter serpentes, quæ vel antiquorum diligentia, vel nostrorum experientia temporum inuenit, vix centesimum quinquagesimum generum numerum excedũt. In quibus boue, aut equo maiora pauca sunt; nec plura quàm sex: æqualia non multa: Minora verò cætera omnia, quæ omnia in secundo cœnaculo vnà cum opportuno cibo contineri commodè potuerunt. Auium verò species omnes in tertio cum hominibus octo.

Namque arcæ basis cubitos in longum continuit trecẽtos; in latum verò quinquaginta, qui ex arte multiplicati faciunt cubitos quadratos quindecim mille. Hoc tantùm in area siue embado basis ipsius: qui rursus ducti in triginta altitudinis cubitos, constituunt cubos cubitales quadratos quadringẽtos quinquaginta mille: quod est spacium integrum arcæ ab infimo pauimento ad suggrundas vsque. Deinde verò arcus ille tecti supremi qui in dimidio vno cubito erat altus plusquam parallelipedi sui dimidium continuit: hoc est plusquam septem mille quingentos cubitos.

BEN. ARIÆ MONTANI
HISPALENSIS BESELEEL,
SIVE DE TABERNACVLO.

PRincipio tabernaculi statuẽdi vsum cognosci oportuerit. Cuius ratio materiæ naturam, & oportunam copiam, deinde formam, & commoditatem indicabit.

Atque propositæ fabricæ vsus ille erat, vt populus Deum singulari prouidentia, & præsentia assistentem tanquam regem, imperatoremque suum adiret, atque de rerum suarum rationibus peteret, & consuleret. Atqui vagantibus, & mobilibus non permanentem ædem, sed mobilem ad illum vsum parari conueniebat. Paratum ergo est tabernaculum, quod ædis regiæ, siue prætorij in castris vsum daret: conuentumque populo ad orandum, consulendum, adorandumque Deum appararet. Sic enim scriptum legimus: Facientque mihi sanctuarium, & habitabo in medio eorum.

Igitur ad regiam optimi maximi, & puriſſimi Dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

ædem quanquam mobilem, tamen eam materiam parari, asportariq́ue oportuit; quæ & conditoris omnium maiestatem referret (quatenus cælestia referri terrenis possunt) atque cultores ipsos, domusq́ue frequentatores in admirationem, cõtemplationem, atque sui ipsorum cognitionem, & probationem adduceret. Apertè enim admoneri posset, ædificium eleganti forma, ac pretiosa materia constructum non decere à sordidis, impuris, & contaminatis adiri. Paratur ergo materia varia ac multiplex, ad tabernaculi mobilis structuram, à filiis Israel spontaneis donariis allata, eo etiam & elegantiorem, & Deo regi gratiorem, quò libentiùs oblatam esse constaret: qua de re sic Deus agebat: Loquere filiis Israel vt tollant mihi primitias: ab omni homine, qui offert vltroneus, accipietis eas. Exod. 25.

Primùm autem pretiosissima quæque indicari oportuit, vt ea obiatio & animum offerentis probaret spontaneum, & maiorem in suppeditatione diligẽtiam exigeret. Est enim facile ad structuras viliora parare; consultissimum verò fuerit carissima, & pretiosissima quæque primùm colligere; & collecta æstimare: ne quid operi faciendo deesse possit eorum, quæ oportunissima, maximeq́ue necessaria sunt. Ad ædificium ergo, materia, & arte præstantissimum; quale tabernaculum Dei esse decebat, optimam in primis materiam, nempe aurum, argentum, & deinde cætera, obseruato naturæ & æstimationis ordine, comparari oportuit: Cuius ille index est:

Hæc autem sunt quæ accipere debetis:
Aurum, Argentum, Æs,
Hyacinthum, { Ex lanea materia filum colore hyacinthorum Orientalium.
Purpura, { Colore purpureo, hoc est, puniceo, seu grani maligranati.
Coccus bis tinctus, { Ruber dibaptus color, cuius nomen vulgare cremesinum est.
Byssus, — { Linum Ægyptium tenuissimum, & fortissimum; quod præstantissimum candorem accipit.
Pili caprarũ; { Ex quibus telæ fiunt, chamelotæ dictæ, imbribus ferendis oportunæ: neque enim citò aquam ebibunt: ideoq́ue illa materia ad ferẽdas sub dio agentibus cæli iniurias vestibus apparandis vsurpatur. Sic Poeta cecinit:

Nec minus interea barbas incanaq́; menta
Cinyphij tondent hirci, setasq́; comantes
Vsum in castrorum, & miseris velamina nautis.

Pelles arietũ rubricatæ, { Colore rubro imbutæ, ex quibus aulæa cõsuuntur, quæ vulgò ab Arabibus, & Hispanis Guadameecis vocantur.
Pelles janthinæ, { Taxorum pelles, horrido pilo, & æstui, aquilq́ue arcẽdis oportuno. Id enim animal in aquis, & in sicco degit, aërem pariter & aquam perferens.
Ligna Sitim, { Cedri genus est præstantissimum, quòd ædificiis construendis æternas materias præbet. Sunt autem plura Cedrorum genera: quæ ab illa præstantia Sitim ad vicinam vsque pineis & piceis naturam gradatim decedunt. Fuit verò huius ligni satis magna copia in deserto: ferax enim illa regio huiusmodi arborum est. Namque & in deserto Moab, non nimiũ procul à Pharan, vbi tabernaculum constructum est, locus fuit ab harum arborum copia, dictus Setim.

Materiæ comportationem formæ descriptio consequitur quàm rectissimè: sed nulla descriptio aut melior aut clarior, quàm exemplaris ipsius propositi formam, quam artificio imitari cõtingat. Fuit autem exemplar admirandum Moysi in monte à Deo ostensum, spirituale illud quidem, & inuisibili materia, diuino plane artificio constructum, Deoq́ue habitatori gratissimum, & præter omnes terrenas fabricas opportunissimum: cuius aliquam etiam spiritualem descriptionem nos indicaturos speramus, artifice summo demonstrante ipso Deo. Sed illam visibilem formam, quam illius exemplaris velut rudem imaginem in terris exprimere licuit, nunc explicare contenti sumus. Ostensum est igitur verum ipsum exemplar prophetæ admiranti & discenti, S. S. E. Iuxta omnem similitudinem tabernaculi, quod ostendam tibi, & omnium vasorum, & cultuum eius sic facietis illud. Appellatur autẽ exemplar illud integrum cum omnibus partibus, & idonea ad vsum supellectile, cuius membra, atque ornamenta, & apparatum omnem singillatim describemus.

Arca.

Arcam primam confici iussit Deus, quam sibi ille solj loco deligebat in penetralibus tabernaculi collocandam. Huius enim arcæ cõtinendæ causa vniuersum tabernaculi parabatur opus. Vbi enim area esset, ibidem suam præsentiam singulari modo ceritam præbere rex ipse Deus dignabatur. Erat autem arca eius formæ, cuius esse solent, quæ ad res conseruandas parantur, maximè verò ad pecuniam, vel alia pretiosa rerum genera. Hæc enim significatione, hisque vilium nomen ARON nonnunquam in scripturis repertum obseruauimus. Ioseph namque corpus in promissam regionem tandem asportandum, aromatibus condi-tum in Ægypto in ARON fuisse asseruatum legimus. Et Iehoiadagh Sacerdotem ARON feciſſe legimus, in quam donariorum pecunia inferretur. In hanc autem arcam legis à se latæ, & conscriptæ tabulas infern iussit Deus ibidem asseruandas, in perpetuum testimonium fœderis inter se, ac populum sanciti. cuius fœderis conditionibus, & populus Deo pietatem præstaret, & Deus populo tutelam, curamq́ue regiam, atque gubernationis commoditatem præcipuam præter cæteras gentes exhiberet. Sic enim Moyses hac de re scriptum reliquit: In tempore illo dixit Dominus ad me, Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem: faciesq́ue arcam ligneam, & scribam in tabulis verba, quæ fuerunt in iis, quas ante confregisti, ponesq́ue eas in arca. Feci igitur arcam de lignis Setim: cumq́ue dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habens eas in manibus: scripsitq́ue tabulas iuxta id quod prius scripserat, Verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est, & dedit eas mihi. Reuersusq́ue de monte descendi, & posui tabulas in arcam quam feceram, vbi hucusque ibi sunt, sicut præcepit mihi Dominus. Vbi itaque arcæ fuit fœderis conditionum conseruatio, petuis contestandi sæculis. Quam ob rem huiusmodi adiũctis arca appellatur in sacris libris, Arca testimonij, siue contestationis, quòd initum inter Deum, ac populum fœdus contestaretur: Arca fœderis, quòd fœderis contineret verba, Legis præcepta decem:

Arca Dei siue ELOHIM, quod Deum gubernatorem præsentem testaretur: Et arca Domini, siue memorem præsentem testaretur: Et arca Domini, siue memorem præsentem testaretur: Et arca Domini, siue mem

Universidad de Deusto
Biblioteca

parua forceps acutis ad extremum brachiolis, quibus lucernæ filum trahi, dispensari, & temperari poterat. Altera etiam forceps maior erat, qua exusta iam & fungosa fili pars, ignisque furem obscurans, magis, quàm iuuans, præcidi, extinguique poterat.

Tabernaculi fabrica.

Tabernaculum propriè vela siue cortinæ faciunt, vt cætera tentoria castrorum. Velorum verò continendorum causa cætera parantur omnia, vt mali, funes, paxilli, fibulæ, & alia. Quamobrem cùm tabernaculi fabricam describeret Deus, cortinas proposuit; tanquam supremum tabernaculi opus, & quod multo plus operæ & temporis exigebat ad absoluendum, quàm cæteras partes, vt asseres, paxilli, cardines, & columnæ. Diuisum est autem tabernaculum in partes duas; clauſam, quæ propriè tabernaculum vocatur; & apertam, quæ velut atrea siue atrium regium erat, quò populus conueniebat. Ipsum autem tectum tabernaculum, suâ etiam diuisionem habebat, quę Sancta sanctorum dicebantur. Fuit autem tabernaculi, hoc est velorum materia linum, siue byssus duplici filo & retorto, hyacinthus, & purpura, & coccum dibaptum. Ex quibus contextæ sunt cortinæ coloribus commixtis, pro operis ratione, non textura simplici, sed quali vtuntur, qui aulęa conficiunt, aut acu potius: namque Latinè opere plumario legimus; Hebraicè verò opere Hosseb inuentoris, siue artificis, vel acu pictoris. Erant autem omnium cortinarum communis figuræ Cherubim, quorum faciem, & carneam omnem partem candidam rubramque esse oportuit; plumas hyacinthinas rubras, ac nonnihil albo variegatas.

Erant cortinæ decem, singulæ vicenàs & octonis cubitis longæ, quaternis latæ. atque ex his cortinis quinæ consutæ simul sunt secundùm latitudinem, ita vt quinque fieret dimidiũ velum viginti cubitis latũ, & octodecim cubitis longum. Eadem ratio obseruata est in alteris quinque, atque in extrema ora vnius quinarij, hoc est, in quintæ cortinæ limbo extremo quinquaginta laqueoli confecti sunt hyacinthino filo contexti: Hispani ojales siue alamares, Galli *Anneaux* vocant. Et totidem etiam eodem modo in alterius quinterni extremo limbo. Vtrique simul velo connectendo apparati sunt vncini duplices quinquaginta aurei, siue fibulam Latini nominent, quam Hispani prendedero dicunt.

Laqueolos illos Interpres noster vocat ansas, & vncinos annulos dicit.

Deinde verò vndecim aliæ cortinæ paratæ sunt ex tela caprinis pilis cõfecta, quain Cambelotum vocant.

Singulis autem cortinis longitudo fuit cubitorum trigenorum; latitudo verò quaternorum, ex quibus quinq. seorsum consutæ sunt secũdùm longitudinem, vt ex illis efficeretur velum viginti cubitis latum, triginta longum. Et sex aliæ simul etiam consutæ consiciebant velum viginti quatuor cubitis latum, & triginta longum. In vtroque autem velo quinquagenæ ansulæ paratæ sunt, ex eodem, vt existimamus, filo caprino: quandoquidem nihil singulare sacra descriptio indicat. Et his connectendis ærei vncini parati etiam sunt quinquaginta.

Præterea duplex quoque velum concinnatum est, quod ex altera parte arietinis pellibus cũ pilis suis consutis, ex altera verò taxorum pellibus cũ pilis suis constabat: ita vt interiùs leuem & rubram faciem; exteriùs pilosam taxicolorem haberet. Atque hactenus tria vela indicauimus: duo simplicia, & vnum duplex. Atque horum velorum præcipua ratio in tabernaculo erat: quibus commodè continendis subiunctæ describuntur ratio structura opus fuit.

Quadraginta tex asseres ex ligno cedri Sitim dictæ parati sunt. oportuit autem ex arbore quàm rectissima illos præcidi. Namque ita locum interpretamur, Et facies tabulas stantes: quod Hebraicè sic legimus, Et facies asseres tabernaculo ligna Sitim stantium; quod rectorum interpretamur. Singuli asserum asseres cubitis denis longi, & sexqui cubito lati erant; crassi verò, vt Iosephus describit, quaternis digitis, sed crassiores fuisse, res ipsa indicabit. Singulis autem asseribus, bini cardines quadrata forma velut incastraturæ incisi fuere.

Ex his viginti murum alterius lateris secundùm longitudinem tabernaculi faciebant, & totidem alterius. Longitudinem autem statuimus ab Oriente in Occasum. Sex verò postremum tabernaculi murum secundùm latitudinem constituebant. Sed tamen his coniungendis duo alij angulares additi sunt asseres binorũ laterum asseribus vtrimque æquales crassitudine, quibus etiam sui cardines accisi fuere.

Cardinibus infigendis & omni sustinendæ fabricæ bases ex argento fusæ sunt numero nonaginta sex: singulæ mortariorum modo cauum habẽtes locum quadratum, cui cardo immitteretur: atque singulis asseribus binæ bases adscriptæ, ita, vt asser velut humanam staturam longa veste indutam; & cardines crura, siue crurum ossa; bases verò pedes referrent humani corporis. Singuli laterum singulorum asseres quaternas armillas habuere, binas superiùs; inferiùs binas, vectibus immissis per totum latus pertinentibus connexi continerentur: Et ne quis ab alio discreparet, foramen medium per omnes æquali spatio pertulum adactumq. vectem admittens efficiebat: ita, vt quatuor vectes exteriùs per armillas conspicerentur transmissi; vnus intra asserum crassitudinem iniectus, medius lateret.

Angulares autem asseres ab inferiori parte constituerati, aliis æquales similesque erant; superitis autem anulum aureum sibi affixum habebant, quo vtriusque lateris extremi compagum asseres coniungerentur, at que ipsi medij ex binis muris vnum tabernaculum facerent. Erat autem materia asserum, vt diximus, ebrina; sed singuli asseres aureis laminis artificiosè obducti, & armillas aureas habebat, & vectes cedrini auro etiam obducebantur. Atque ita basibus constitutis, & asseribus erectis, atque coniunctis & concatenatis, angularibusque asseribus admotis, tabernaculum statuebatur tribus muris, duobus æqualibus ab Ortu in Occasum protensis; tertio autem, eoq. minori à Meridie in Aquilonem Occasum spectante. Ab Oriente verò apertus locus erat, hoc est absque muro, nisi quantum velis, vt statim describemus, obtentis claudebatur.

Velum anterius.

Ab ortu Solis locus asseribus vacabat apertus ac patens mansurus, nisi obtento velo exteriùs existentium hominũ intuitum arceret. Erat autẽ velum eadem materia contextum qua prima illa iam descripta; videlicet hyacintho, purpura, & cocco bis tincto, ac byssi retorta, eleganti artificio; cui suspendendo aptæ sunt columinæ ex eodem ligno, quinque aureis obductæ laminis, basibus totidem subiectis ex ære fusis. Vnicuique autem ex columnis affixus erat ex superiori parte vncinus, ex quo velum extensum suspendebatur. Hoc autem velum Hebraicè mazzak dictum. Latinè Operimentum, siue tentorium, vt Interpres noster vertit, dici potest.

Velum interius.

Simile etiam ex eadem materia velum paratum est ad sanctissimi appellati loci distinctionem, operę tamen elegantiori, videlicet, Cherubim figuris contextis; cui sustinendo, quatuor columnæ quadratæ ex ligno Setim dolatæ, atque aureis laminis obductæ fuere, vncinis etiam aureis superiùs infixis, & singulis columnis singulæ argenteæ bases subditæ.

Hoc tanquam murus quidam diuidens intra tabernaculum ipsum interiectum fuit decem cubitorum intercepto spatio inter ipsum & postremum tabernaculi parietem: ita vt quadratus relictus locus fuerit, quantum

quantum ex ratione è Salomonis templo obseruata definire possumus: id quod etiam Iosephus affirmat.

Igitur areæ loco asseribus erectis & per vectes angularesque asseres coniunctis circumclusо, atque illa murorum forma coërcito spatio, velum illud primum hyacinthinum, atque purpurea byssinaque materia contextum, bis quinis cortinis constans imponebatur, quod quadrati superiùs tecti formam referebat. Cuius vtrimque in muros ipsos octeni cubiti pendebant ad Meridiem, & Aquilonem; ad Ortum verò & Occasum quaterni. Erat enim velum latum cubitis octo & viginti, longum verò quadraginta. Locus asserum muris occupatus, cum ipsa asserum crassitudine longus erat cubitis duobus & triginta; latus verò duodecim. Namque interior area cubitis triginta, ad exteriores vsque columnas longa erat; & decem cubitis lata. Huic velo secundum ex caprinæ lanæ telis consutum, & deinde tertium illud duplex superiùs villosum; inferiùs læue, ac rubrum inducebantur. His enim exterioribus venti, pulueris, atque aliarum ex aëre & terra incommoditatum excipiebatur vis; & interiùs velum purum atq. ab his labibus alienum conseruabatur.

Atrium tabernaculi.

Tabernaculi atrium eandem longitudinis & latitudinis formam cum tabernaculo obseruabat ab Ortu ad Occasum longitudinem, latitudinem verò à Meridie in Aquilonem definiendo: Erat autem area centum cubitis longa; lata verò in subduplum, hoc est, quinquaginta cubitis. Hoc spatium cõcludebatur erectis columnis vigenis secundùm longitudinem ex eodem ligno argento obductis: sed basi æneа, & superiori circulo capitelloq. argenteis; quibus argentei etiã claui capitibus curuatis, Vau literæ instar, infixi erant. In latum verò ab Occasu decem columnæ aliis omnino persimiles statuebãtur. Atque ab Oriente totidem; hac tamen ratione, vt quatuor mediæ columnæ ab Ortu, aditum, siue ostium populo pararent. Distabat autem columna vna ab alia cubitis quinque. Igitur à medio puncto ex Orientis parte fixo, numerabantur cubiti decem ad Meridiem, & totidem ad Aquilonem. Atque columnis ibidem constitutis, vela ex lino torto opere artificioso, eoque inæquali contexta, perinde ac si variis laqueis, & concatenationibus in fundæ textilis modum sculpta essent, per omnes columnas suspensa extendebantur quindenorum cubitorum: In medio autem latitudinis spatio ad Ortum, qua porta erat viginti patens cubitis, præter quatuor columnarum interstitia, velum eodem nomine dictum, quo illud tabernaculi exterius, eadem etiam materia confectum; sed artificio acu pictoris ornatum tendebatur. Alia autem vela præter id quod ostio obtendebatur superiùs ex columnis dependebant; inferiùs verò cuneis siue pa xillis æneis in terra fixis continebantur; paxillis autem alligabantur funiculi cortinis assuti. Altitudinem verò singularum columnarum, quanquam Moysis descriptio non exprimat, nouem aut decem cubitorum fuisse existimamus, quòd ad humanæ staturæ (quã totum opus refert) rationem, hæc ratio ac mensura commode referatur.

Altare holocausti.

Sacras hostias faciendi causa Ara diuino iussu constructa est ex materia Sitim, quinque cubitis longa, ac totidem lata, hoc est, quadrata superiori & inferiori ex parte; alta tamen tribus cubitis, quo Sacerdos ministrans pertingere commodè posset. In superiori autem parte ad quatuor angulos totidem prominebant, veluti cornua obelisci instar habentia ex ipsa eadem materia, non adiuncta, sed continuata. Totum autem opus hoc æreis laminis erat obductum interiùs & exteriùs, namque cauum opus erat, & superiùs atque inferiùs etiam æneum quatuor pedibus fulcitũ, quod inferri in aram ipsam posset, quatuor annulis siue armillis ad quatuor angulos constitutis ad commoditatem inferendi & efferendi. Erat autem ea longitudine ac latitudine, quam locus ipse excipiens postulabat; altitudine verò sesquicubitali: ita vt illatum ad medium vsque aræ pertingeret. In illo cribro compositа ligna & hostia ardebant, carbones autem ac cineres in terram decidebant, qui facilè verri, abstergique poterant. Aræ lateribus duobus ansæ binæ affixæ vectes excipiebant, ex eadem materia factos, æreque obductos, ad asportandi vsum.

Huius aræ ministerio apta instrumenta erant cacabi siue ollæ, quibus cinis asportaretur, & palæ ad auferendum cinerem habiles, & dispersoria, & vnci, & forcipes. Hæc enim Hebraicis nominibus, סירות ויעים מזלגות מזלחות מזרקות pro quibus Latini Interpretes reddunt lebetes, forcipes, fusciculas, & ignium receptacula: fuere autem omnia hæc.

Altare incensi.

Ara thymiamatis siue incensi, ex lignis Sitim cubito longa & lata; duobus cubitis alta, auro omnino obducta, prominentibus etiam amiculis & linteis, circumornata in coronæ modum, ansis adiunctis aureis, per quas vectes inferrentur cedrini auro obducti.

Dispositio tabernaculi & rerum quæ in ipso erant.

Primùm omnium erigebatur atrium ab Ortu ad Occasum secundum lõgitudinem. Deinde etiam asserum septum statuebatur ea parte Occasum respiciens, qua altero ex minoribus lateribus clausum erat: cui primæ illæ Cherubim contextæ cortinæ tecti modo imponebantur extensæ, deinde caprinæ, postremum duplices ex taxinis & arietinis pellibus. Deinde velum illud inferebatur, quod sanctum à sancto sanctorum, siue ab adyto separabat: Tum verò anterius illud velum quinque columnis pendens constituebatur, quod primi ostij haberet instar. Intra adytum arca illa fœderis media collocabatur, & altare dictum Thymiamatis siue incensi ante arcam ipsam: In priori autem tabernaculi parte ad Meridianum latus candelabrum; ad Aquilonare verò mensa collocabatur: quæ panes contineret perpetuò propositos; quos in arcæ apertæ formam confectos fuisse, in lib. Misnaioth legimus. Extra tabernaculum verò, intra atrium ipsum ad Aquilonem aliquantulum admota ara illa magna constituebatur, in quâ hostiæ sacrificarentur. In eodem autem atrio inter aram magnam & tabernaculum erat Concha magna ærea, columnæ æneæ impositа, oportunis siphonibus distincta, quibus aqua ad ministrorum lotiones effunderetur. Illa autem ceu fons semper erat plena aqua. Atque hæc de tabernaculi opere omni. Misn. de Middoth c. 3. 8.

ARIEL, SIVE, DE TEMPLI FABRICA ET STRVCTVRA,

Volumen tertium:

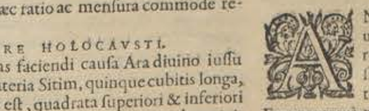

Antiquis fas non fuit, templum priuato consilio aut voto ædificare, ne ea re religionis cõmunio discinderetur, dum singuli suis, ac suorum inuentis studentes simultatem excitarent ac foouerent. Erat præterea magnum periculum, ne pro vero cultu alienus inireturn, orbe terrarum varionũ deorum vanissimis cultibus distracto. Templum igitur hominibus ad vnius Dei cultum vnum esse tunc oportuit, in quo eandem sacrorum, & doctrinæ rationem omnes tenerent, quicunque in Dei populi numero conscribi studerent. His accedit templi significatio; quæ cùm simplex perpetuò fuerit, vnius Ecclesiæ exemplar habuisse debuit, quam postea vnam, sanctam, catholicam ex

omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnibus terræ familiis sibi constructurus erat Deus. Huius rei decretum eiusmodi scriptum legimus: Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt Gentes (quas possessuri estis) deos suos, super montes excelsos & colles, & subter omne lignum frondosum. Dissipate aras earum, & confringite statuas. Lucos igne comburite, & idola comminuite: disperdite omnia nomina earum de locis illis. Non facietis ita Domino Deo vestro, sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, vt ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis in loco illo holocausta, & victimas vestras, decimas, & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, primogenita boum & ouium. Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri: ac lætabimini in cunctis ad quę miseritis manum vos, & domus vestræ, in quibus benedixerit vobis Dominus Deus vester. Non facietis ibi, quæ nos hic facimus hodie, singuli quod sibi rectum videtur. Et paulo inferiùs: Caue ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris: sed in eo quem elegerit Dominus in vna tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcunque præcipio tibi. Interim autẽ dum Israelitica regio bellis partim vexata ab incolis & finitimis; partim aduersus eos exercita est, nullum tẽplum est constructum; sed templi loco tabernaculum illud mobile à Mose in solitudine erectum frequentabatur: quod paulò pòst primam regionis expugnationem publico totius Ecclesiæ consensu ex diuina voluntate in Silo fixum fuerat, S. S. E. Congregatusque est omnis Israel in Silo, ibiq. fixerunt tabernaculũ testimonij, & fuit eis terra subiecta. Mansit autem illic sacri loci nomen & religio, vsque ad Heli Sacerdotis extrema tempora, cum Deus proditi à Sacerdotibus officij pertæsus, & locum illum, & Sacerdotalem omnẽ Heli familiam abdicauit; Ephraimique tribum, quam ad eam delegerat rem, ob neglectam pietatis rationem dignitate illa priuauit. Atque interim Dei area hospitiis vsa est, quoad Dauidi regno iam firmato, Iudæ tribus, in eaq. mons Sion, & Hierosolymorum vrbs delecta est, vbi arcæ sedes, & Deo locus ad populi sacrum conuentum dicaretur, S. S. E. Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum, quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum. In iram concitauerunt eum in collibus suis, & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt. Audiuit Deus & spreuit, & ad nihilum redegit valdè Israel. Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, vbi habitauit in hominibus. Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Ephraim non elegit; Sed elegit tribum Iuda montem Sion quem dilexit. Et ædificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in sæcula. Intellexerat enim Dauid Hierosolymam vrbem à Deo iam præteris electam, in qua sacrum sanctumque templum construeretur. Eius autem rei argumentum publicè fecerat prosperitas domui Obed Edom Gethæi allata postquam arca ibidem fuisset deposita. Quamobrem in montem Sion, ac Dauid ciuitatem deducta fuit: vbi cùm Dauid de templo cõstruendo cogitans cum Nathan propheta deliberaret, certo Dei oraculo per eundem vatem est admonitus, ędem illam sacram Hierosolymis quidem esse statuendam, sed auctore filio eius, regnique hærede: cuius tranquilla tempora futura ædificandi commoditatem ac facultatem allatura essent.

Deut. 12.

Psal. 77.

2. Reg. 6.

2. Reg. 7.

Igitur magnam auri, argenti atque æris copiam Dauid comparare cœpit, quam filio ad sacrum opus faciendum ex testamento legaret. Sed quinam totius vrbis positissimus locus ædificãdo templo idoneus esset, in incerto fuit; donec diuinæ misericordiæ & clementiæ manifestis exemplis est ostensus, Gad propheta huiusmodi primùm indicante, ac deinde optimo rerum exitu spectato, S. S. E. Venit autem Gad ad Dauid in

1. Par. 21.

die illa, & dixit ei, Ascende, & constitue altare Domino in area Areuna Iebusæi. Et ascendit Dauid iuxta sermonem Gad quem præceperat ei Dominus. Conspiciensque Areuna animaduertit regem & seruos eius transire ad se: & egressus adorauit regem prono vultu in terram, & ait: Quid causæ est, vt veniat dominus meus rex ad seruum suum? cui Dauid ait: Vt emam à te aream, & ædificem altare Domino, & cesset interfectio quæ grassatur in populo. Et ait Areuna ad Dauid: Accipiat & offerat dominus meus rex sicut placet ei. Habes boues in holocaustum, & plaustrum, & iuga boum in vsum lignorum. Omnia dedit Areuna regi, dixitque Areuna ad regem: Dominus Deus tuus suscipiat votum tuum. Cui respondens rex ait, Nequaquam vt vis, sed emam pretio à te, & non offeram Domino Deo meo holocausta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues siclis quinquaginta, & ædificauit ibi Dauid altare Domino, & obtulit holocausta, & pacifica; & propitiatus est Dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel. Atque ita loci delectus manifestis ignis est ostensus. Nam vltra prophetæ indicationem ignis de cælo delapsus victimas corripiens, & sublata continuò plaga, qua populus publicè afficiebatur, manifesta diuinæ probationis argumenta dedere, S. S. E. Et ædificauit ibi altare Domino, obtulit holocausta & pacifica, & inuocauit Dominũ, & exaudiuit eum in igne de cælo super altare holocausti. Præcepitque Dominus angelo, & conuertit gladium suum in vaginam. Protinus ergo Dauid videns, quòd exaudisset eum Dominus in area Ornam Iebusæi, immolauit ibi victimas, vt in loco iam diuinitus probato. Atque ita locum templi, hoc est, montem ipsum sexcentis argenteis siclis ab Areuna emit: cùm antea aræ statuendæ locum, & templum ille idẽ mons Moria olim ab Abrahamo appellatus, in quo Isaac iussu Dei sacrificãdus fuerat alligatus.

1. Par. 21.

Pecvnia fabricæ.

Post certum iam & diuino numine probatum loci delectum ac situm pecunia parata est ad operis impensas innocentissimis modis, hoc est, regijs impensis & populi inuitati atque regis exemplo prouocati donatiis. Namque rex ipse præter magnam auri, argenti, æris ac ferri, lignorum, marmoris, gemmarumque varietatem, præcipuè onychum, carbunculorum, & vestium auro intertextarum ex hostium præda compararum, atque in id opus antea sibi sepositam vim, ex tatam, & propria pecunia auri ex Ophyre allati, ac rudis adhuc tria millia Chichar; argenti verò fusi ac puri septem millia Chichar. His autem additi sunt donaria populi ex consulto totius senatus, & omnium ordinum, auri rudis Chichar quinque millia; & cusæ monetæ decem millia Adarconim notissimæ monetæ; & argenti decem millia Chichar; æris autem octodecim millia Chicharim; chalybis verò siue ferri, centum millia Chicharim. Continebat autem Chichar vulgare sexaginta libras; & sanctum centum & viginti, vt in libro de Siclo docuimus. Varij præterea lapides à plurimis donati sunt. Atque in thesauros commportata res omnis Iehhieli Gersonitæ credita est. Neq. enim tantum opus sine magna pecunia, eaque iam fosita debebat incipi: id enim architecturæ rectæ ratio non patitur, S. S. E. Quis enim ex vobis, volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum, ne posteaquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui viderint, incipiant illudere eo, dicentes, Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare. Fuit itaque præter aurum, argentum, atque æs ad vasa omnia sepositum, Votiui aurei regum, & populo donati Chichar octo millia, & Adarconim decem millia: argenti decem & septem millia Chichar; æris octodecim millia Chichar; & ferri centum millia. Hæc autem summa ad opus ipsum à Da-

uid parata filio Salomoni tradita est cum exemplari totius operis: vt multi ex auctoribus scribunt.

Proxima est artificum & operarum cura, & distributio: quam sapienter Salomon instituit, accersitis è Tyro architectis regijs; quibus vnà cum suis collato consilio & addita opera ædificium omne feliciùs expediretur, & citiùs. Sed quia magnum opus longi temporis spatio indiget, id tædium operarum frequentia est redemptum, quæ ad cædendam, aptandam, comportandamque materiam comparatæ sunt, regij decreti auctoritate interposita, & idoneis operarum præfectis creatis. Ex Israëliticis igitur proselytis ad lapidicinas addicti sunt octoginta millia hominum & septuaginta millia qui lapides & ligna ad locum oportunum asportarent. quibus industrij & ingenioſi viri præfecti sunt tres mille ac sexcenti. Inuenti enim fuere illo tempore inter Israëlitas proselyti centum & quinquaginta mille, qui operas suas præstare possent, & tres mille & sexcenti, qui illos alios exercerent. Præter hos etiam ex Israëlitis destinati sunt ad Libanum montẽ triginta mille viri, qui Tyriis lignorum cæsoribus adiumento essent. Ex his in tres partes distributis deni milleni singulis mensibus in Libano monte lignorum cæsoribus operas ad ministerium nauabant. Erat autem multa artificum optimorum copia, partim eorum quos Dauid instructos ad id operis regijs stipendiis optauerat, partim ex Tyrijs Phœniciæ architecturę peritissimis, & Græcæ non ignaris. Inter quos celeberrimus in omni metallico opere Hyram patre Tyrio, & matre Israelitide ex tribu Dan.

1. Par. 2.

2. Par. 2.

Ædificii partes.

Igitvr materia omni comparata, & operis distributis atque instructis, artificibusque edoctis, templi area primùm delecta est ad eam totius ædificij partem quæ diuini palatij significationẽ propiùs relatura erat. Fuit igitur area descripta cubitis longa nõ minùs quàm sexaginta ab Ortu Occasum versus; lata verò viginti cubitis ab Aquilone ad Meridiem, complanato omnino, adæquatoque solo: quam etiam rationem sculptores obseruant, cùm ad humani simulachri statuam oblatum saxum præcidunt; quadrangulare namque parant, cui subtripla longitudini latitudo sit. Cubitorum autem quantitas eadem fuit, quæ in priori tabernaculi structura à Mose est tradita. Hoc enim illa oratio significat, longitudinis cubitos in mensura prima sexaginta. Atque ita fundamenta magnis lapidibus iacta sunt. Erant autem lapides omnes marmorei, quos Hebraica lingua שיש vocamus. Ex quo genere pristinorum etiam molæ fiunt optimæ; quamobrem alio nomine lapides גלל dictos esse obseruauimus. Fuit autem sub terra fundamentum iactum pro ratione magnitudinis operis ipsius secundum artem. Ea ratio constat circulo facto, cuius diameter muri super terram ducendi crassitudinem contineat, cui circulo quadratum admouetur, super cuius quatuor angulos circulus ducatur alter: deinde circulo maiori quadratum additum inferioris fundamenti commodissimam crassitudinem reddit. Atque in anteriori huius ædificij facie, vestibulum etiam constructum est Hebraicè אולם à Latinis interpretibus porticus dictum: cuius latitudo decem, longitudo viginti cubitos continebat in area; sed latitudo porticus respiciebat longitudinem domus; ita vt totum ædificium longum esset septuaginta cubitis, & latum viginti. Murus autem crassus cœptus est ad quintum vsque cubitum eadem crassitudine ductus; à quinto autem cubito reductus est vno cubito tenuior, ita vt gradum in scala sectum referret. Atque ea crassitudine vsque ad quintum etiam cubitum productus, eoque loco iterum sectus cubitoque integro reductus est: atque ea crassitudine denuò surgens ad quintum cubitum denuò fuit reductus, ac deinde ad summum vsque rectus processit inter quindecimũ, ac vigesimum cubitum fenestræ apertæ sunt ex vtroque latere Meridionali & Aquilonari introrsum angustiores; extrorsum verò latiores. Tum demùm ex interiori parte, muri omnes vestiebantur assertibus cedrinis, siue larignis, quod Cedri genus est, ad vigesimum vsque altitudinis cubitum: quibus asseribus alij impositi secundum latitudinem contigui primam cõtignationem efficiebant, spatio intercepto viginti cubitis lato, totidem alto, & sexaginta longo. Deinde paries nudus in altum processit ad trigesimum cubitum à pauimento infimo. Tota enim domus præter vestibulum longa erat sexaginta cubitis, lata viginti, alta triginta. Itaque duplex erat longitudo ad altitudinem collata; ad latitudinem verò triplex. Superior contignatio, quæ tectum omni domui faciebat, cedrinis trabibus cõstabat. Sed vestibulum in turris formam ædificatum centum viginti cubitis altum erat; videlicet duplum longitudini ædis totius interioris. Dicimus autem interiorem ædem, quidquid intra vestibulum est. id enim ita nominat Scriptura. Sed vt ad ædem absoluendam redeamus, ædis pauimentum buxea materia stratum erat, quam Interpres noster Abiegnam dixit. Habet enim buxus præter coloris elegantiam, soliditatem ossium ferè æmulam, & poliendi nitorem admittit, vt lapides durissimi. Verum asseres qua parte contignationi priori coniungebantur ornamento coronali finiti sculpturis distincti erant elegantibus instar pomorũ, quæ à nõnullis herbariæ rei peritis Amoris poma vocantur; Arabicè Berengenetum; Itali non satis apta vocis imitatione *Malenſane*; Hispani aptiori multo Berengenas dicunt, sicut ex genere solatrorum. Erant etiã figuræ florum non omnino explicatorũ, sed erumpẽtium inferiùs ac superiùs procurrente fascia in fundæ modum contexta. Intra ædem ab Occasu intercepto cubitorum viginti spatio paries cedrinis asseribus est interiectus à pauimento ad priorem contignationem; atq. ita quadratus omnino locus relictus est viginti cubitis altus, totidem latus, ac longus totidem: cui nomen simplex Hebraicè fuit DEBIR; Latini penetrale, oraculi domum, & ădytum dicere solent: appellabatur etiam Sanctum sanctorũ, aut vno vocabulo Sancta, vt à D. Paulo, aut secundum tabernaculum.

Porrò omnia cedrina ligna, quibus vel muri vestiti, vel prior contignatio constructa, vel interiectio adyti composita fuerat, aureis laminis artificiosè obducebantur, omnibus sculptarum figurarum cõseruatis formis, atque adeò pauimentum ipsum tam interioris quàm exterioris ædis aureis laminis fuit obductum. In ipsis autem aureis laminis, quibus muri obtegebantur, incisæ erant figuræ palmarum, & Cherubim, tam ex interiori, quàm exteriori ædis parte, quæ DEBIR vocata est.

Præterea in DEBIR porta erat quatuor cubitis lata, & octo alta: namque duplex esse solet portarum altitudo longitudini in rectè instituta ædificandi arte, quam rationem Salomon est perpetuò secutus. Sumitur autem in portis priùs latitudo quàm longitudo.

Hanc descriptionem nostra communis versio sic reddidit: Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis oliuarum, postesque angulorum quinque. Hebraice ad verbum sic legimus: Et ostium DEBIR fecit valuas lignorum olei, superliminare & postes, quintam. Ligna olei vocantur resinosa ligna, cuiusmodi Larices sunt, ex quibus oleum larignũ, & abiegnæ ex quibus oleum abiegnum defluit: nos huic posteriori simile genus interpretamur. nam de larice iam fecimus mentionem. Quòd verò ait quintam, illud significat totam portæ latitudinem valuas continentem tribus membris constitisse, superliminari & duobus postibus, cuius apertura subquintupla esset muri latitudini, quam viginti cubitis definitam ostendimus. Huius portæ valuæ ex eadem materia erant cum postibus ac superliminari, limbo in fundæ modum ornatæ, & palmis ac Cherubim sculptis & florum etiam nondum satis explicatorum figuris: Atque hæc omnia auro obducta inte-

1. Reg. 3.

2. Par. 3.

Lapides.

שיש

גלל

Rabbin. 3. Reg. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gram artis elegantiam referebant. Priori ædis parti intra vestibulum quam HEICHAL Hebraicè vocant; Latina versio sanctum vel templum vertit, porta etiam est constituta in medio loco è regione interioris duobus postibus & superliminari ex lignis olei quinque cubitis lata; decem alta. Quam ita vetus Interpres reddidit: Fecitque in introitu templi postes de lignis oliuarum quadrangulatos. Hebraicè sic legimus: Et hic fecit ad portam HEICHAL postes ligni olei ex quarta. Illud hæc oratio significat portæ illius latitudinē, quartam partem totius muri occupasse. Erat autem murus viginti cubitis latus à Meridie ad Aquilonem. Hanc portam duæ valuæ claudebant, ex buxo, laqueis binis fundæ instar implexis ornatæ, iisque rotundis. Intra laqueos sculpturæ erant Cherubim, & palmarum, & florum ferè apertorum. Latinus Interpres ita hæc descripsit: Et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus, & vtrumque ostium duplex erat, & seinuicem tenens aperiebatur. Hebraicè ita legitur: Et duo ostia lignorum buxorum, duæ fundæ ostij vnius rotundæ, & duæ fundæ ostij secundi rotundæ.

Intra templum, in muro ipso interiecto, quod DEBIR ab HEICHAL diuidebat, catenæ aureæ affixæ erant; quibus velum penderet; quo sanctum à sancto sanctorum etiam occultius separabat. Atque hactenus templi ipsius interior structura ac fabrica omnis descripta nobis est, cum vestibulo siue porticu ante templi portam constituta.

Exteriùs verò tria totius templi latera, meridionale, Septentrionale, & occiduum triplici tabulatorum contignatione muniebantur ex cedrinis asseribus, hoc modo. In ipso soli circumiacentis plano trabes arrectariæ constitutæ sunt, cubitis quindenis altæ ab imo muro quinque cubitis distantes; in illis ad quinum quemque cubitum fulcra lignea affixa erant: quibus aliarum trabium transuersa nitebantur, vt contignatio fieret. Transuersæ autem trabes inferioris tabulati sex cubitis longæ, quarum cubitus vnus in templi murum vno vt diximus cubito reducto incumbebat: Medij autem tabulati trabes transuersæ septenis cubitis longæ postremo cubito in muri etiam reducto gradu hærebant. Tertij verò, atque vltimi tabulati longæ trabes octonis cubitis erant eodem modo in tertia reductione hærentes, quantus extremus cubitus erat. Deinde verò vltima cōtignatio erat tecti eodem modo constructa trabibus longioribus, vt altero capite in muro quiescentes, & altero in arrectariorum summa parte connecterentur. Deinde his alij asseres fabili opere compacti, & concatenati cōstarum instar, tabulata constituebant, quorum infimum quinque, secundum sex, tertium septem cubitorum spatio latum totam domum tribus lateribus ambiebant. Denique asseres illi omnes tabulis ex eadem materie admotis coniunctissimis instrati tabulata conficiebant; atque ita fenestris etiam oportunè apertis, hæc velut deambulatoria constructa sunt: quorum porta in infimo tabulato, siue deambulatorio ad dextrum, hoc est, Meridionale latus, erat, in quo etiam cochlea, qua ad tertium vsque ascendebatur.

ATRII FABRICA.

ATRIA multa in templo fuisse accepimus; quorum præcipuum Sacerdotum fuit. Quod interius atriū dicitur, à Salomone continuato opere ædificatum. Dicimus verò atrium aperto cælo muris cōclusam aream. Continuit autem interioris atrij area cubitos centum & quinquaginta latitudinis ab Occasu; & totidem longitudinis ab Ortu Occasum versus: Sed latitudo qua Ortum respiciebat, maior fuit, quàm illa quæ ab Occasu erat. Apertius enim ac latius spatium atriorum omnium ab Ortu, quàm ab Occasu fuit; ita vt tota fabrica multò est latior. Vnde toti loco à Prophetis nomen ARIEL factum esse dicitur. Significat autem ARIEL leonem fortis, siue leonem Dei. Erat igitur latus Orientale atrij tredecim ferè cubitis longius quàm Occidentale. Tantum enim Geometrica ratio reddit, si figuræ quadrangulæ tribus lateribus æqualibus quartum addatur longiùs. Huius autem atrij muri tribus lapidum ordinibus exteriùs constabant, quos trabium ordo vnus interiùs additus vestiebat.

Atque hactenus contento studio, continuatoq; opere Salomon fecit. Neque anteà templum aut ornauit, aut nominauit, aut initiauit quàm omnes hæ partes essent absolutæ: videlicet sancta, ædes, & atrium quod interius dictum est. In hoc atrio multa fuere cœnacula, & cubicula secundùm muros continuato opere structa, cùm ad thesauros, vasa, atque supellectilem aliam seruandum, tum ad Sacerdotum Leuitarum custodiam, & commorationem. Erant autem omnia, vt diximus, atrij nomine comprehensa muris exteriùs lapideis firmissimis; interiùs verò ligneo assere connectis. Nam quamquam nulla mentio cœnaculorum & cubiculorum fit in Salomonis historia; tamen vsus ipse indicat eiusmodi mansiones & domicilia fuisse, atque etiam ipsa breuis atrij descriptio significat, illis verbis: Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum Cedri. Erant enim veluti connexa atrio Sacerdotum cœnacula illa quæ Hebraicè LISCHOTH, Latine Exedræ vocantur, ad ipsorum ministrorum vsus parata: ita vt atrium illud sine eiusmodi exedris intelligi non possit: vt neq. ministeriū sine ministris. Legimus enim à Dauide & Samuele quatuor Leuitis concreditā custodiam exedrarum, & thesaurorum, & Leuitas commoratos fuisse in exedris. Et de iisdem Leuitis sic statuit Dauid: Et erunt, inquit, sub manum filiorū Dauid, in cultum domus Domini, in vestibulis, & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersis operibus ministerij templi. Quin & illud manifestè probatur ex exemplari totius operis à Dauide depicto, ac tradito, quod acceptum Salomon secutus est. Legimus namque: Dedit autem Dauid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis, nec non & omnium, quæ cogitauerat, atriorum, & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, & in thesauros sanctorum, diuisionumque Sacerdotalium & Leuiticarum in omnia opera domus Domini, & in vniuersa vasa ministerij templi Domini. Has igitur omnes exedras vnà cum ædificatione atrij interioris absolutas fuisse intelligimus. Erat verò exedrarum vsus, quem ipsa sacra historia indicat, ad ministeria, ad ministros, ad thesauros, & supellectilem commodè excipienda. Quædam autem priuata quarundam exedrarum nomina, & monumenta inuenimus, tum in sacris libris, tum in illis antiquis traditionibus, quas MISNAIOTH Hebræi vocant: vt exedram fornicatorum, id est, cantorum.

Exedram etiā foci legimus, quæ Hebraicè בית המוקד dicebatur, in illo atrio fuisse, vt Sacerdotes nudis pedibus in atrio incedere soliti, calefierent.

Exedram etiam aliam legimus iugulationis domum dictam, in qua certi columnarum quadratarum ordines erant vncinis infixis, quibus sacrificiorum carnes suspendebantur.

Exedra alia fuit, in qua seruabantur ligna, sacrificiorum ignibus struendis adparata. Fuisse quoque Exedram, seu aulam magnam Hebraicè לשכת עזות dictam, in quam de rebus sacris iudicandis conueniebatur, maximo Sacerdote præsidente. Huius collegij iudices post Babylonicam captiuitatem dicti sunt collegij סנהדרי הגדולה

Erat etiam Exedra iuxta בירה vbi Sacerdotes ante expiationis diem reducti versabantur.

Legimus fuisse Exedram dictam חתואים in qua continerentur quędam quæ sancta communia dicebantur, &c

Misc. de sine sancta dubia. Sed hæc fortasse cum quatuor aliis ad exteriùs atrium referēda sunt, vt posteà docebimus.

Supellectilis etiam votiuæ Exedra in atrio fuit.

Misc. de Ærarium oblatæ pecuniæ, suam quoque occupabat exedram.

Exedra eleemosynæ pauperibus probis reponendæ Misc. de cum cæteris etiam commemoratur.

Fuit & locus, in quo sancta sanctorum comedebantur, dictus postea עזרה בפנים atriolum erat cum cellis.

Misc. de Fuere præterea in atrio interiori portæ quatuor ad quatuor mundi plagas constitutæ; sed in iis celeberrima fuit Orientalis, quam posteà magnificentissimo ædificio ornauit Ioathan: cui deinde nomen portæ no uæ fuit, & antonomasticōs portæ templi: eidemque septem nomina fuisse legimus שלוק חרסי תוך האיתן פורסית ושור סור Alij existimant portam nouam dictam quòd apud eam innouata fuerit הלכה id est, consuetudo obseruandæ legis; sed nos à nouo opere sic appellatam existimamus.

Meridionalis porta שער הטפים id est, porta postium dicta est à postiū magnitudine spectabili vt arbitramur.

Septem portas fuisse in templo quidam asserunt: Misc. de Tres à Meridie, ac totidem à Septentrione, vnam ab Ortu. Sed nos in aliis atriis facile concedemus tot portas. In Sacerdotum atrio quatuor tantùm ponimus: ex iis autem vnam aquarum dictam, antiqui tradunt. In Misc. de eodem Sacerdotum atrio duos posterioribus temporibus fuisse legimus artificio confectos: in quos aquæ aliunde hauſtæ conseruabantur ad sacrorū vsus. Alteri nomen fuit חגורה: alteri verò תגלה. An verò hi à Salomonis temporibus effossi ibi fuerint, & constructi, incertum nobis est; tamen existimamus nihil à Salomone fuisse prætermissum. Fuit etiam puteus per tuſo canali per montem vsque ad torrentem pertinenti lapide impositō cum ansa, in quem sanguis cum aqua infusus ad torrentem defluebat.

Fuit & aliud atrium Israëlis nomine appellatum; quod à Salomone ædificatum credimus: non tamen tantis operibus tunc primùm ornatum, atque posteà fuit. In hoc populus conueniebat religionis, atque cultus causa; dicebaturque Atrium exterius, & atrium Israel. Illud verò capacissimum esse oportuit, tanti populi & conuentus ter in anno frequentissimi. In hoc Meridiem versus pulpitū erat lapideum, siue subsellium Israelis regi paratum cum sede ad sedendū commoda. Nulli enim Israelitarum in templo sedere licebat, præterquam regi, & pontifici. Ex illo etiam velut suggesto rex populum delpiciebat, curabatque auctoritate, exemploque suo in cultus dignitate ac decore continere. interdum etiam cùm opus esset alloquebatur. In hoc atrio ad sinistram porta fuit, dicta Beniamin porta, cuius mentio apud Ieremiam est. Altera autē porta eregione huius fuit dicta שער יציע התא. Hoc atrium postea Exedris ad Meridiem & Septentrionem constructis, & porticibus exædificatis ornatum est. In hoc atrio porticus constructa est à Salomone postquam ille domum suam ædificasset: vt ex 3. Reg. lib. cap. 7. annotauimus.

ATRIVM FOEMINARVM.

EXTERIVS atrium à Salomone constructum vnū simplexque fuisse intelleximus viris ac fœminis commune: ea tamen, ficuti decuit, distinctione, vt altera parte viri; altera fœminæ continerentur: viri Sacerdotum atrio propinquiores; fœminæ remotiores essent. Sed crescente forsan hominum numero, vel paulatim turbari cœpto ordine, opus fuit interstitio murorum, eoque non nimis alto, vt alter sexus ab altero seiunctus commodè consistere posset. Ita ex vno duo atria facta sunt, virorum ac fœminarum: vtrumque autem in sacro loco. Atque hoc illud existimamus atrium fuisse, de quo scriptum est: Cumque stetisset Iosaphat in medio cœtu Iudæ & Ierusalem in domo Domini ante atrium nouum. Hoc atrium porticibus nonnullis ornatum fuit secundùm ea loca quæ minimum impedimenti, commoditatis plurimum afferre poterant: hoc est, ad latera Meridiem & Septētrionem versus.

Idem etiam atrium auctum postea fuit exedris variis ad portas respectione. Namque aliæ ad sanctum ipsum, aliæ ad profanum, aliæ etiam ad vtrumque respiciebant. In eodem atrio ad portam ipsam geminæ שקלים arcæ erant constitutæ operculis perforatis, in quas votiua pecunia à singulis pro arbitrio conijciebatur. Ea autem ad templi sarta tecta curanda expendebatur. Atque huiusmodi arcas indicat locus ex Euangelio de Iesu Christo viduæ pauperis minutulum nummum cæterorum erogationibus præferente.

Legimus ab atrio fœminarum ad Israelis atrium septem gradus fuisse, quibus ascenderetur.

PROFANVM.

POSTERIORIBVS temporibus extra Israelis ac fœminarum atrium aliud constructum fuit, cui חיל hoc est, profano est nomen factum: in quod exteri, id est, Gentes, quæ Israelis nomen non profiterentur, conuenire ad orandum possent: & Israelitæ etiam qui cæremoniali ritu puri non essent. Ad hoc atrium illæ pertinebāt exedræ, quarum situm paulò antè descripsimus, partim in sacro, partim in profano constitutæ. Habuit etiam suas porticus atrium hoc, quibus vel imber, vel æstus nimius vitari posset. Huius atrij porta, quæ Ortum respiciebat, infima dicebatur.

MONS DOMVS.

EXTREMVS omnium, cæterosque ambitu suo concludens murus, fuit Hebraicè סורג zzoreg dictus: à quo totum spatium vsque ad atria contentum mons domus dicebatur. Atque huic muro ab interiori parte scamna vndique adhærebant, quibus sedere populus posset, imbrice superiùs pluuias, atque Solis vim arcendi causa ædificato. Ad Orientalem huius portam duo iudicum collegia fuere vtrimq. ædificata.

Atque hic murus montis in secundo templo quinque portas habuisse scribitur. Ex quibus vna populis proximè plantaris ornabatur.

Quindecim gradus, quos quidam in templo constituunt, ad quos psalmi canerentur, ab Israelis ad Sacerdorum atrium pertinuisse videntur.

Erat etiam in monte domus scamnum profani atrij muro admotū in quo placentæ laudum apponebantur.

DE ARIS, APPARATVQVE TEMPLI, *deque horum vsu.*

TEMPLI apparatus partim ex antiqui præcepti, & ritus forma instauratus est, partim verò ex nouo consilio institutus. Fuere namque olim in antiquo tabernaculo, arca Testamēti, altare thymiamatis, mensa panis propositi, & candelabrum. Omnia autem hæc præter arcam imitatus Salomon maiora atque augustiora fēcit, Hyram artifice summo ex Tyro euocato, qui patre Tyrio, & matre Israelitide natus paternæ artis hæreditatiā laudem amplificauit. Itaque Altare thymiamatis factū est cedrina materia, aureis laminis, iisdemq. eraſſioribus obductum. Id altare in Sancto sanctorum, siue adyto appellato collocatum est: in medio autem adyto arca antiqua sita fuit cum propitiatorio, tabulis, & libro legis intus inclusis.

Gemina etiam puerorum simulachra ex cedrina materia sculpi, auroque purissimo obtegi iussit, miræ proceritatis: quindenos enim cubitos vtrumq. altum erat, vtrumque stabat pedibus in pauimento constitutis, alisque expansis; adeò vt alterius alæ extremæ pennæ ab extremis alterius pennis, decem cubitis distarent; atq. ita vtrumque simulachrum Cherubim altera ala alterū contingebat; altera verò ad murum vsq. pertingebat; illud ad dextram, hoc verò ad sinistram constitutum erat. Eorum situs erat rectus, vt stantium, facies-que ad exteriorem templi partem, hoc est, ad HEICHAL spectabant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In exteriori domo antiquo illi candelabro persimilia decem posuit solido auro facta, quinque ad Meridiem; totidem ad Aquilonem. ibidemque decem mensas eiusdem cum antiquis operis collocauit, ad dextram & ad sinistram quinas.

Atque ita interioribus ædis partibus instructis exteriora quoque magnificentissimis ornamentis non absque significatione auxit. Nam præter altare illud æneũ antiquum quotidianis sacrificiis consecratum, alterum etiam æneum Salomon consecrauit viginti cubitis longum, totidem latum, decem verò altum, mitræ magnitudinis & artis opus, angulis omnibus artificiosè compactis, iisdemque rectis. 1.Reg.7. 2.Par. 4.

Illud autem amplissimum vas paratum est, quod ob capacitatem mare appellabatur; Latini huiusmodi lacus dicunt, totum fusile ex ære, cuius diameter decem cubitis constabat; ambitus verò triginta cubitorum erat. non enim omnino erat sphæricum: atque ideò fere semicubito angustius, quàm sphæræ ratio postulat. Referebat autem calicem, cuiusmodi in floribus spectantur, longiori superiùs diametro quã inferiùs. Huius fusio palmi crassitudinem habuit; profunditas verò vasis quinque cubitorum fuit. Sub labio ipso geminus mandragorarum ordo fusus erat, hoc est, ex pomis illis, quæ amoris poma superiùs vocata descripsimus, ea regione qua diameter decem cubitos præcisè continebat. Namque inde paulatim ad fundum vsque decrescebat diameter, vt totum vas calicis formam referret interiùs, caperetque bis mille batos. Dicitur autem inferiùs quadratum fuisse exteriori parte. Atque inter rotundam & quadratam figuram ouorum & capitum bouinorum figuras distinctas quadratæ figuræ ambitus quadraginta continebat cubitos, rotundæ 5 triginta. Camb. 3. Reg. 7.23.

Huius vasis fulctum, erant boues duodecim, fusi ænei, hoc situ, vt posterioribus cruribus ad centrum locatis, terna capita, singulas ex quatuor orbis plagis spectarent.

Decem præterea bases æneæ factæ sunt quadrati operis, secundùm longitudinem ac latitudinem quaternis cubitis; ternis verò secundùm altitudinẽ: Artificium autẽ basium præter formã ipsam fasciis siue processibus ambiebatur binis perpetuis parallelogrammis; altera ad medium altitudinis, altera ad summum iuxta ipsum arcæ superioris limbum. Inter eas autem tori procurrentes, à seque inuicem æquè distantes, quibus additæ per quadrum æneæ rectæ quadratas areolas relinquebant, in singulis lateribus quaternas. Singulas autem areolas figuræ prominentes primã palmæ arboris, secundam Cherub, tertiã bouis, quartam leonis ornabant: hæc omnia prominenti opere nõ fusili, sed ductili. In superioribus basium angulis Humeruli erant quaterni conflati continuo opere, quibus lauacra singula continerentur, figuris etiam palmarum, leonum, & Cherubim circundatis totis. 3.Par. 4.6

In media platea, siue area, basis capitulum prominebat rotundum, dimidij cubiti altitudine conuexum, quo lauacrum in fundo ad eandem formam reductum firmè collocatum hæreret.

Sub basibus singulis quaternæ rotæ binis axibus inductæ erant, æneæ totæ ac fusiles, canthis, modiolis, radiisque constantes circa axes mobiles.

Axes enim basibus immoti hærebant. erant autem rotæ singulæ altitudine sesquicubitali.

His basibus imposita sunt lutra decem, singulis singula, rotunda, veluti dimidium sphæræ, alta sesquicubito, adiuncta crassitudine ac repandi labij quantitate. Quarum diameter cubitos habebat quaternos cum inferiùs reducto sinu; ita vt basium gibbo, siue capiti superiùs descripto insidere commode possent. Eratque sinus ille cubiti dimidij, à quo id quod ad centrum vsq. superat, hoc est, ad æquidistantem marginibus superficiem, vnius cubiti spatium erat. Atque ita conuenit à summitate sinus in lutro non fuisse plus quàm vnum cubitum; & tamen totum diametrum quatuor cubitos continuisse. Lutra sub labio floribus & aliis ornamentis ambiebantur.

Capacitas singulis lutris quadragenorum batorum erat. Ex his autem quinque ad dexteram, hoc est, ad Meridiem; altera verò quinque ad sinistram, id est, Septentrionem versus constituti sibi eregione respondebant. Illud autem quod mare dicebatur ad Meridionale latus Orientẽ versus statutũ cæteris præminebat.

Ante templi vestibulum duæ columnæ Salomonis auctoritate statutæ sunt eiusdem Hyrami opus fusile æreum admirandi ac significantissimi artificij proportione ferè doricis respondẽtes. Erat enim vtriusuis columnæ diameter quaternorum cubitorum; scapus verò octonum denum. Atque ita ambitus vtriusuis duodecim cubitos cõtinebat mensuram. In superiori parte capitula imposita sunt quinis cubitis alta, quæ lilij speciem præbebant rotunda videlicet, inferiusque columnarum capitibus æqualia; ampliora superiùs ad lilij, vt diximus, aperti & repandi formam. In ipsius autem capituli infima parte duos malorum punicorum ordines in reticuli cancellis incluſorum fecit ducentena mala singulorum capitulorum, binis ordinibus erant inclusa. Reticulatis autem fasciis totum capitulum ferè ambiebatur ternis; ipsæ verò fasciæ catenato etiam opere concludebantur. Atque ita columnæ erectæ capitibus impositis lilij speciem spectantibus præbebant vnà cum ipsius lilij hastili, siue caule. Porrò has columnas erectas felicis ominis nominibus consecrauit. Dexteram enim יָכִין quod perpetuam constitutionem, firmitudinemque significat. Sinistram verò בועז nominauit quod ad verbum significat, in eo fortitudo. Quid hoc significaret aliàs vt explicemus, Deus concedet.

Fuit præterea locus iuxta montem domus in quo מנחה coquebatur.

Absoluto autem templi opere, superest vt quædam indicemus quę vel ipsi in sacra lectione obseruauimus, vel ex doctorum quorũdam expositionibus selegimus.

Templo locum tribuum omnium largitione emptum fuisse auctores quidam tradunt.

De nominibus templi illa indicanda videntur; Inprimis montem ipsum templi omnem, alio nomine Moriah appellatum, dici domum Dei. Idem templum appellatur Lebanõ, siue Libanus; eam ob rem, vt quidam exponunt, quòd non nimis distaret à saltu Libani. Sed quoniam Lebanon album Latinè significat, sive candidum, alij nomen inde factum templo putant; quòd in eo expiatis peccatis per sacrificia & preces hominũ lauarentur. Nos verò exspectabili, longissimeque conspicuo candore, illud nomen impositum fuisse arbitramur. Constabat namque opus totum murorum ac tecti candidissimis marmoris lapidibus, ita vt apud exteros auctores montis niue obducti specimen longè aspicientibus præbuisse legerimus. Atqui Libano monti ipsi niues in culminibus toto anno conspectæ nomen candoris fecere. Legimus etiam templum appellari solitum בֵּאוֹן יַעְקֹב Decus Iaacob.

Idem tabernaculum testimonij ex eo, vt quidam interpretantur, dictum; quòd testaretur ibidem Deum Israel habitare. Nos vocabulum מוֹעֵד conuentum interpretamur, quòd eo loci ad diuinum cultum publice conueniretur, testarenturq. omnes se Israelis Deum colere.

Præterea templum à Iacob dictum בֵּיתאֵל ab Isaac שִׂיחַ ab Abrahã יִרְאֵה non ignobiles auctores indicarunt.

Domus sæculorum nomẽ templum obtinuit; quod nonnulli ad distinctionem Gilgal & Silo datum putant: quòd illo locorũ tabernacula mobilia; hoc fixum firmumque fuerit.

Sed nos id nomẽ ex vaticinio factum existimamus, quòd futuris temporibus vsque ad Christum sæculorum rationes à templi ædificatione, & destructione, ac restitutione

restitutione ducendæ erant. Atque veterum antiquationes rerum, & nouarum ortus, quæ propriè עוֹלָמִים dicuntur templo exstante, atque vtriusque ætatis teste expectari deberent.

Dictum etiam fuisse Salomonis templum, vt probati Deo nominis auctoritate sanctius populo haberetur. nihil enim sinistri in ædificante fuit illo tẽpore. Deinde etiam ob eam causam, vt cùm postea destrueretur populus sua, nõ auctoris culpa, id accidisse intelligeret.

Totum etiam templum appellatum בִּירָה, hoc est, Solarium in lib. Misnaioth legimus.

Templi sanctitatem ita antiqui distinxere, vt à mõte tẽpli, qui cõmunis omnibus locus erat, proximũ esset, חוֹל siue profanum, quem gentibus frequentare licebat ab omni penitiori loco arcendis: Deinde atrium fœminarum sactũ, intra quod Israelis atrium, post hoc Sacerdotum. hæc sancta omnia erant. Sed inter vestibulum & altare sanctior habebatur locus. Augustior adhuc ea tectæ ædis pars, quæ הֵיכָל dicebatur. Demùm verò דְּבִיר sanctissimus locus erat; idque propriè quod Sancta sanctorum appellabatur. Atque harum distinctionum exacta ratio explicatur in libris Misnaioth; vbi etiam hominum ordines indicantur, & quibus interdictum fuerit ab ingressu templi, & quos auctores huiusmodi distinctio & interdictio habuerit, exponitur. Misn. de templo c. 3. par. 1. Misn. de templo c. 1. par. 3. Misn. de templo c. 5. par. 1. Misn. de templo c. 2. par. 1. Misn. de templo c. 4. par. 1. Misn. de templo c. 5. par. 2. Misn. de templo c. 5. par. 3. Misn. de templo c. 5. par. 4.

Quanquam Solymorum vrbs partim Iudæorũ, partim Biniaminitarum familiis habitaretur; tamen ad Biniaminitas magis quàm ad Iudæos tẽplum spectasse accepimus. Linea enim inter Iudæos & Biniaminitas ducta aram sactã, quæ medio in loco surgebat, ad Biniaminitarum partem relinquebatur. Sunt qui hanc dignitatem Biniaminitis ob eam rem contigisse dicant: quòd vnus ex omnibus tribuum principibus Biniamin in terra sancta natus fuerit. Alij quòd minimum natu filium hac parte augeri Deus voluerit, exponunt; quòd parentes delectari soleant minimis liberis, iisdemque domi apud se manentibus familiarissimè vti. Misn. de templo c. 1. par. 1. Misn. de templo c. 1. par. 2. Misn. de templo c. 1. par. 3. Misn. de templo c. 1. par. 4. Misn. de templo c. 1. par. 5. Misn. de templo c. 1. par.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gambius in Hag. 2. 9

Durauit primum templum annis decem supra quadringentos; Secundum verò quadringentesimum ac vigesimum annum ferè peregit.

Cauch. in Hag. 1. 6. & Ioseph. Hisp. ibid.

In secundo templo perpetuò desiderata sunt; duæ Arcæ, altera Legis à Mose constructa, altera sacrorum monumentorum, quam Salomon fecerat, Vrim, & thummim, ignis supernus, maiestas, & Spiritus sanctus Prophetiæ.

Porrò templi secundi structuram omnem si quis tenere cupiat, legat librum Misnaioth in tractatu de Mensuris.

De cæteris Salomonis ædificiis.

3. Reg. 3.

Publica à se instituta ædificia Salomon hoc ordine partitus est, vt primum omnium templum, vtpote cæteris sanctius; Deinde verò domum suam; Tertio loco æstuam regiam domum; Quarto autē vrbis totius Ierosolymorum muros construeret; satis manifesto perpetuæ pacis ac tranquillitatis argumento: satisque expectato exemplo fidei diuinis promissis præstitæ de publica ætatis suæ securitate.

Atque de domo sibi ipsi constructa non multa in sacris libris describuntur: quam tamen magnificentissimam, planeque regiam, ac tanto, tam sapiente ac diuite rege dignam fuisse, tempus in ædificatione positum declarat. tredecim namq. annis absolutam sacra historia docet. Fuit autem duplex domus regis ipsius Regia, & reginę Pharaonis filiæ à se ductæ. Tres tamen in vniuersum partes summas regia illa aula habuisse commemoratur: Porticum iudicij cum regio solio; Atrium regium, atq. ædes ipsas, quas pro ministeriorū atq. ministrorū ratione capacissimas, multisque partibus distinctas esse oportuit, vtpote quibus regina etiam Sabba cum aulæ suæ familiaribus excipi potuit.

Atque illius aulæ ædificium, non materia modò, sed opere etiam ipso, magnificentissimum fuisse, sacri scriptores aperte indicant. Constabant enim muri lapide optimo, triplici ordini cōiuncto. Deinde cedrinis asseribus conuestiebantur omnia. contignationes præterea, contignationumque trabes omnes cedrinæ fuere: cuiusmodi materies ad pulchritudinem, durationem, atq. ad sanitatem tuendam valet. salubres namque spirat odores, à carie, putredine, aliisque impuris rebus aliena.

Sed quod atrium magnum rotundum videtur nostra versio interpretari, ita exponendum est, vt non aream rotundam atrij existimemus, sed triplici lapidum ordine ambitam. Nam quod in veteri versione legimus: Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, & vnius ordinis de dolata Cedro, nec non & in atrio domus Domini interiori, & in porticu domus: Hebraica sic ad verbum habet, וְהֶחָצֵר

הַגָּדֹל סָבִיב שְׁלֹשָׁה טוּרִים גָּזִית וְשׁוּר כְּרִיתוֹת אֲרָזִים וְלַחֲצֵר בֵּית יְהוָה הַפְּנִימִית וּלְאוּלָם הַבָּיִת

Et atrium illud magnum in ambitu, tres ordines quadrati lapidis, & ordo trabium cedrinarum; & attio domus Domini interiori, & porticui domus.

Fuisse verò plura atria minora in regiis ædibus nomen magni appellatum ostendit. Erant itaque muri omnes exterius lapidei, interiùs cedrini. Reginæ domus ex altera parte vestibuli, seu porticus iudicialis constructa fuit, materia, atque opere elegantissima.

Domvs Saltvs Libani.

Extra vrbem, in regio nemore, vnde Libanus mons prospici, atque illius regionis in æstate frigens ac salubris aura excipi poterat, palatium Salomon construxit, deambulationi, atque prospectui magis, quàm habitationi oportunum, centū cubitis longum ab Ortu ad Occasum; quinquaginta verò latum ab Aquilone Meridiem versus: quam proportionem sesquialteram artifices vocant; eleganti vtiad pulchritudinem & commoditatem, satisque natura sua firmam. Eiusdem ædificij altitudo sexaginta cubitorum erat. Diuisa est igitur area secundùm latitudinem in partes tres, cubitis denis ac septenis cum tertia cubiti parte latas. Deinde verò secundùm longitudinem in quindenas partes diuisio est facta, in cubitos senos cum dimidio ac palmo addito: atque in singulis huius partitionis sectionibus columnæ singulæ cedrinæ erectæ fixæque sunt: constitutiq. sunt quatuor ordines quindenis columnis. Deinde verò trabes epistyliorum modo impositæ quaternis columnis ternæ secundùm latitudinem totius operis trāsuersæ, ita vt sexaginta columnæ quadraginta quinque tenerent epistylia cubitis denis septenis cum tertia cubiti parte longa. His trabibus impositi asseres contignationem faciebant primam, cui secunda & tertia contignatio eodem omnino modo additæ totum complebant opus muris ex eadem asserū materia constructis, atque fenestris multis ad quatuor cæli regiones sibi ex diametro respondentibus, binis quibusque in oppositorum murorum parallelogrammis lateribus. Erant enim in omni latere terni fenestrarum ordines, ex quibus in cœnationem illam lux ac vētus admittebatur, deambulantibusque in eadem hominibus prospectus in quatuor cæli partes constabat amœnissimus. Erat totius operis altitudo cubitorum triginta, vt denis cubitis singulæ contignationes altæ essent.

Huic autem palatio ex vno latere qua portæ ad intrandum erant, adiuncta fuit porticus duplex, altera post alteram duplici columnarum ordine, & simplici superiùs contignatione. Singuli verò ordines septenas columnas habuere: erat enim duplex illa porticus quinquaginta cubitis lōga, lata verò triginta, vt vtrumuis spatium quindecim cubitos contineret.

FINIS.

Librum de sacris Fabricis legi, nihilq. contra fidem Catholicam Romanam, aut bonos mores in eo reperi: sed vt à doctissimo D. Doctore Benedicto Aria Montano compositus est, ita & dignum impressione iudicaui. Ita ego Reinerus Brakel *sacræ Theologiæ Licentiatus, Cathedralis Ecclesiæ D. Mariæ virginis Antuerpiæ Canonicus, & inter librorum Censores Ecclesiastica, & Regia auctoritate Antuerpiæ constitutos infimus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARCA NOE

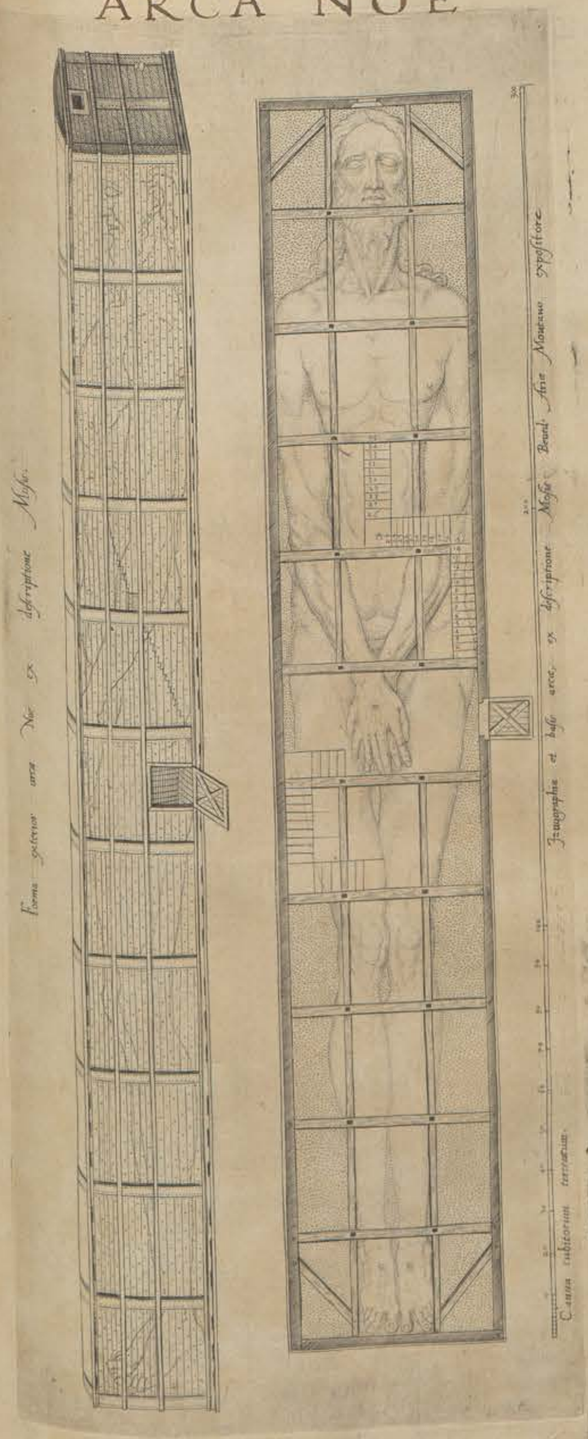

Universidad de Deusto
Biblioteca

SACRI TABERNACVLI ICNOGRAPHIA BENED. ARIA MONTANO DESCRIPTORE

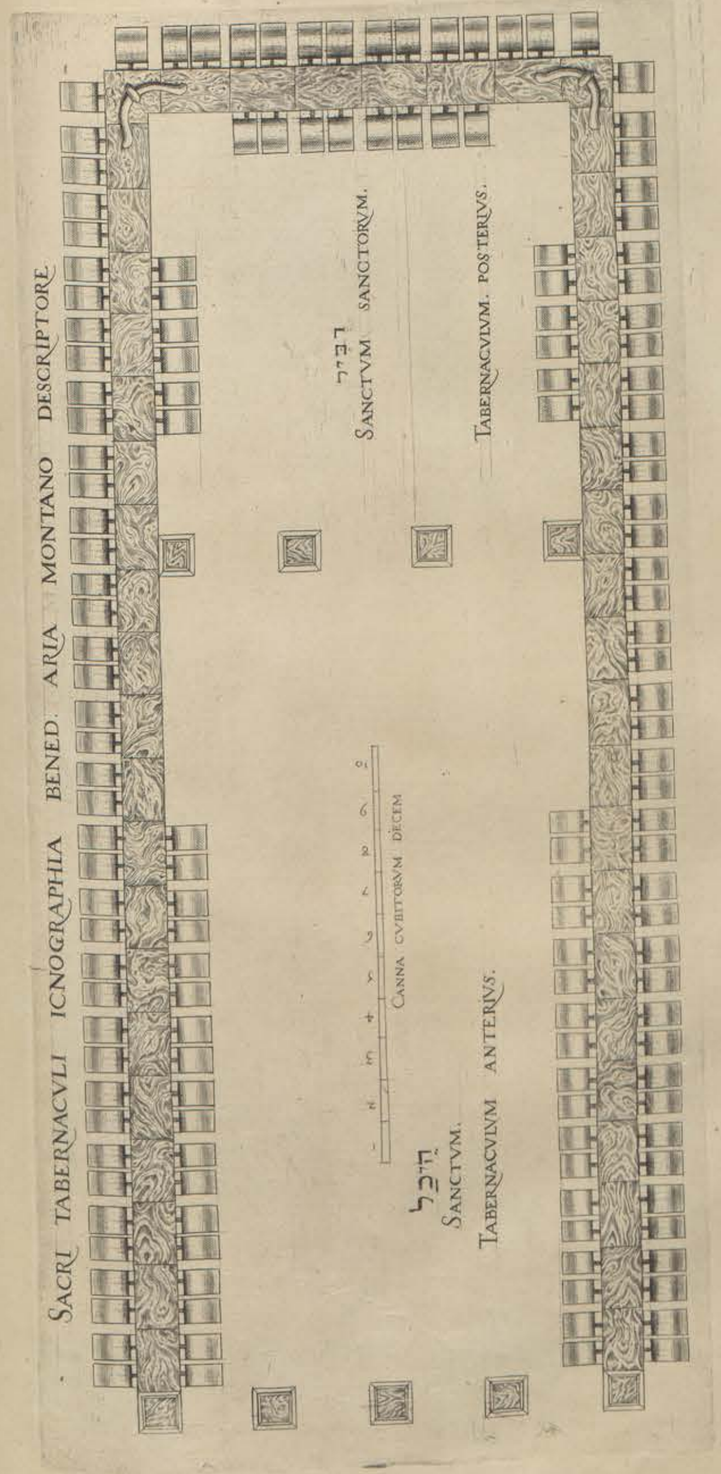

Universidad de Deusto
Biblioteca

SACRI TABERNACVLI ORTHOGRAPHIA EX INTERIORI PROSPECTV. B. A. M. *descriptor*

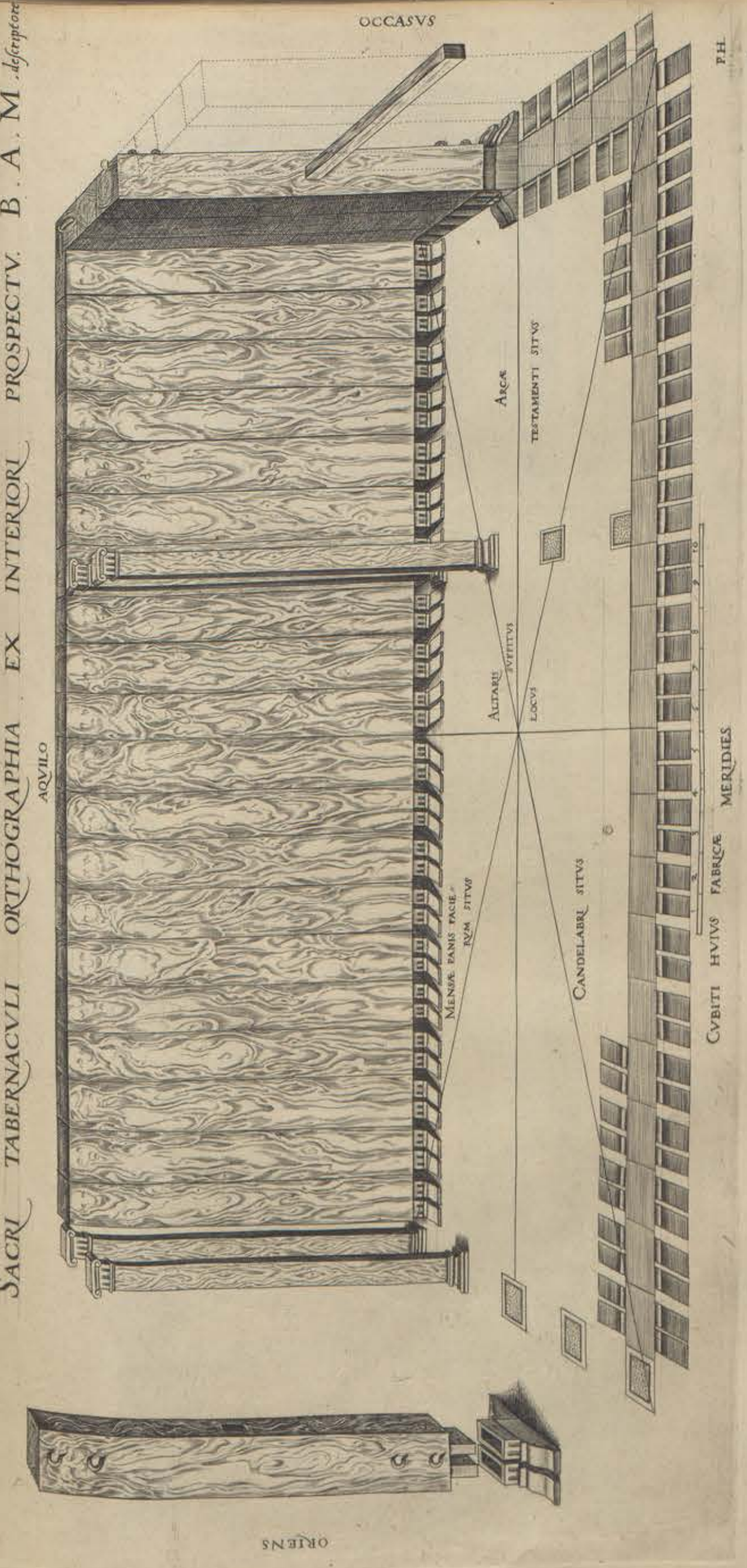

Universidad de Deusto
Biblioteca

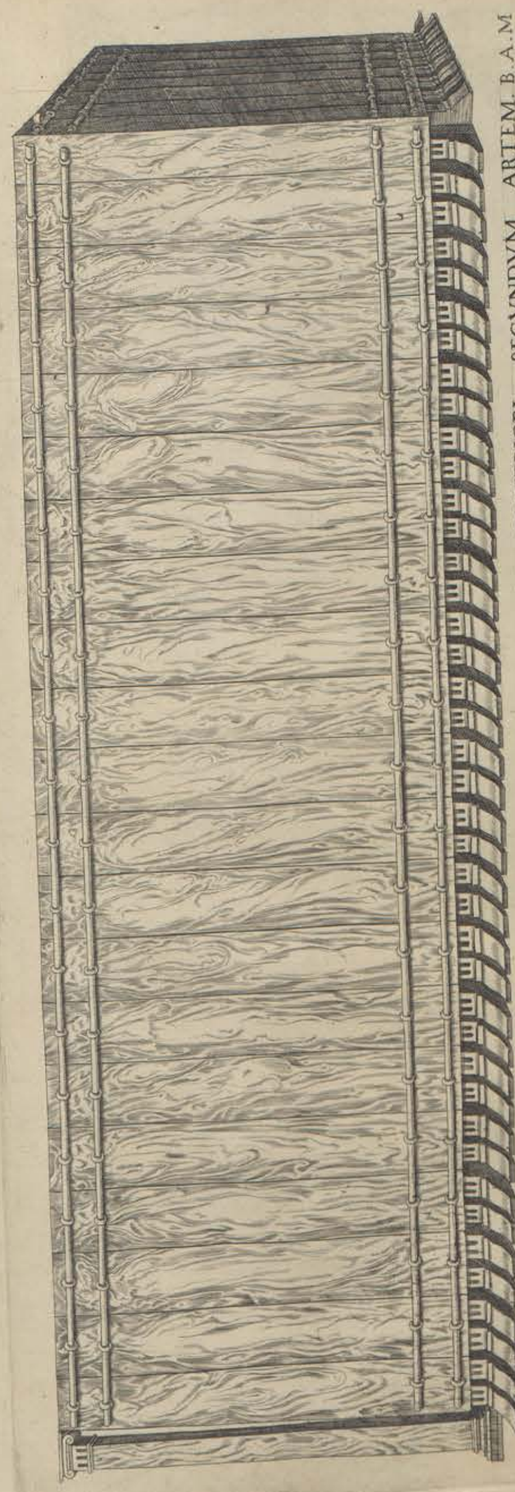

SACRI TABERNACVLI ORTHOGRAPHIA EXPROSPECTV EXTERIORI SECVNDVM ARTEM. B. A. M

P H

Universidad de Deusto
Biblioteca

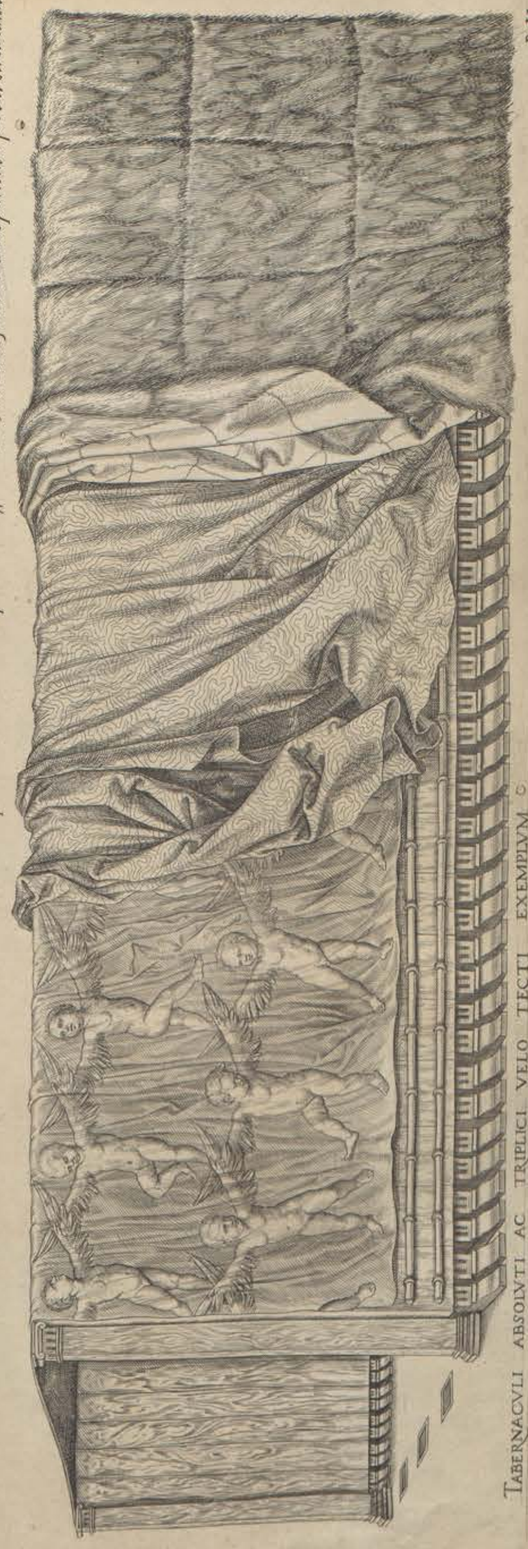

P. H.

TABERNACVLI ABSOLVTI AC TRIPLICI VELO TECTI EXEMPLVM ©

Pendebat infimum Velum ex anteriori parte cccxx mensuras: sed nos in hoc exemplo, vt liberiorem relinqueremus inspectionem, reduximus illam partem a porta retroximus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Castrametationis ordo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

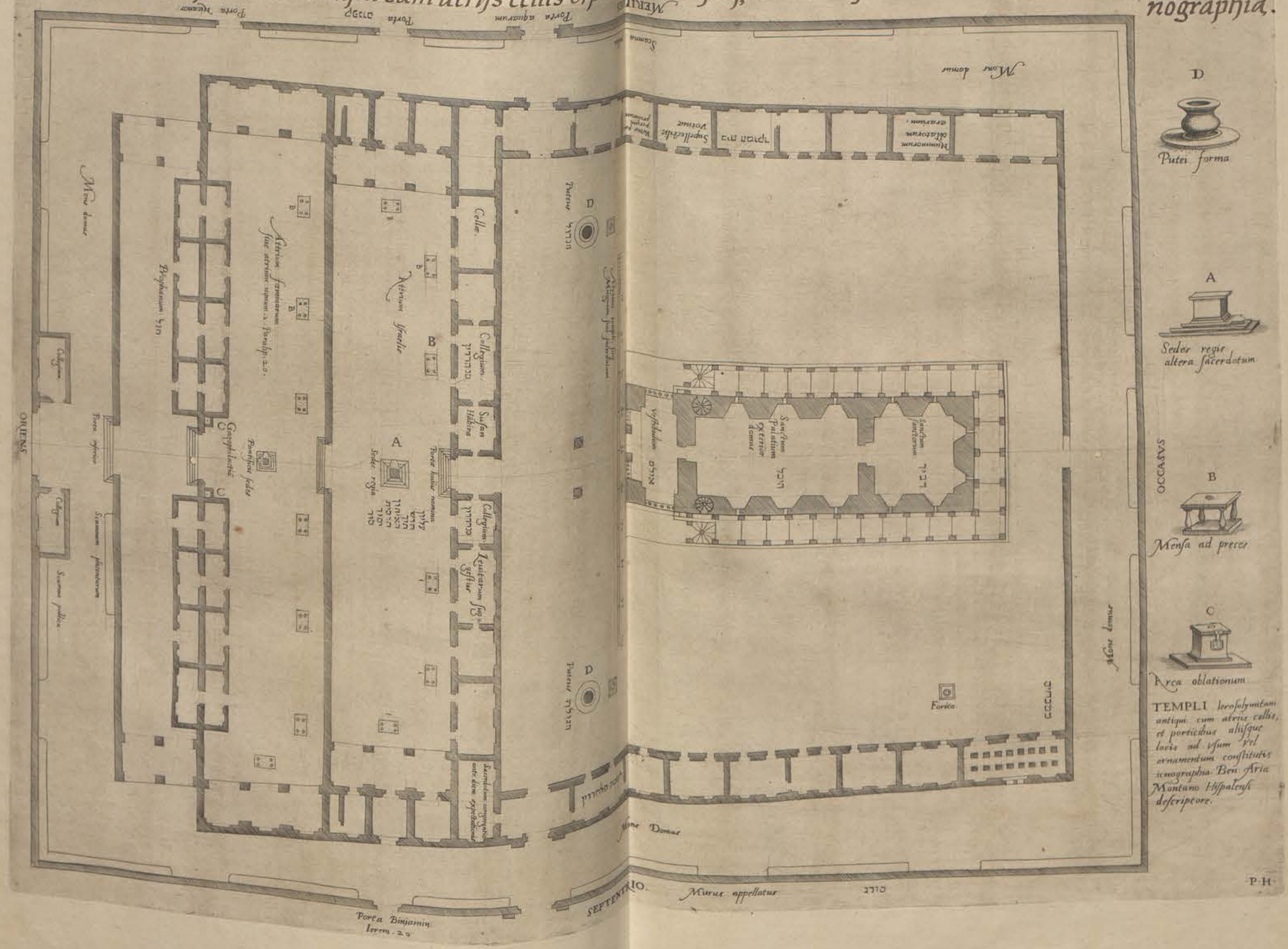
Porta Nicanor
Porta Oriental
Porta Coponum
Porta Aquarum
Porta Mulierum
Porta Susan
Porta Sterquilinij
Porta Gazith
Porta Iudicialis
Porta Iechonie
Porta Sacerdotum
Porta Ephraim
Porta Angulorum
Porta Piscium
Porta Veteris
Porta Gennath
Porta Iudæ
Porta Benjamin
Porta Speculatorum
Porta Fullonum
Porta Horti
Porta Fontis
Porta Stercoris
Porta Specularis
Porta Vallis
Porta Aquæductus
Porta Portarum
Porta Gemellarum
Porta Ioseph
Porta Iechoniæ
Porta Iudicialis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacræ ædis ichnogphia. et sciographiæ pars.

A. Porticus vel aVLAM
B. Sanctum
C. Sanctum sanctorum
D. Murus inferior nudus
E. Coronis trimembris
F. Ornamentum muri ex ligno auro obducto.
G. Fenestræ
H. Priorir contignationis locus
I. Locus vacuus et obscurus inter contignationem et tectum.
L. Muri crassitudo et reductus.
M. Tres contignationes cellarum.
N.
O.
P. Coronidis trimembris specimen
Q. Portici sciographia
R. Ornamenti interiorir specimen

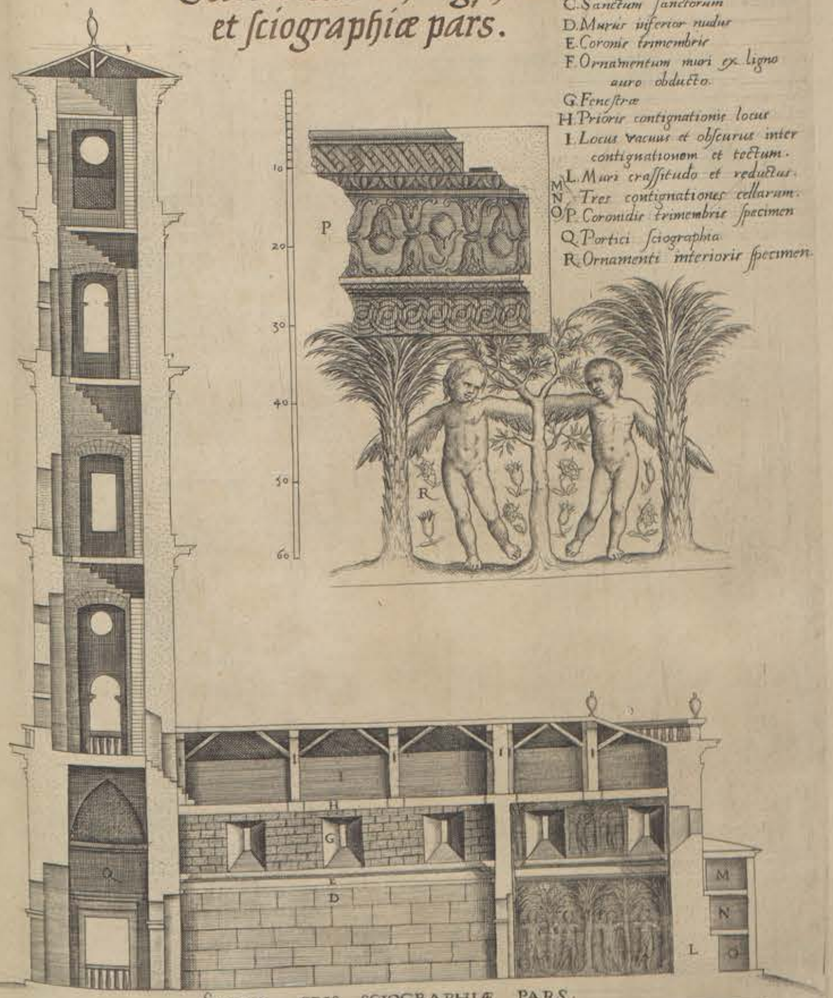

SACRÆ ÆDIS SCIOGRAPHIÆ PARS.

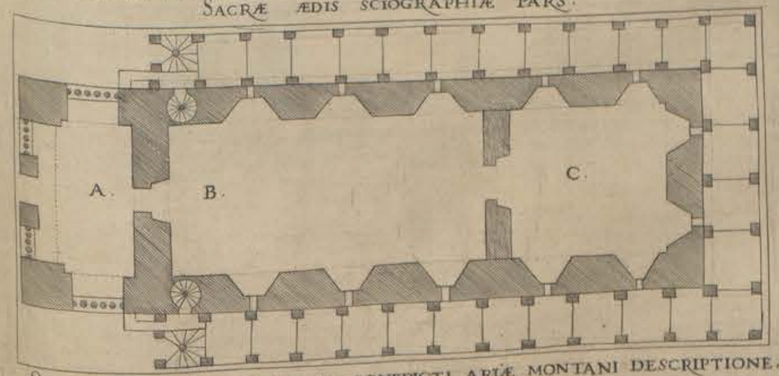

SACRÆ ÆDIS ICNOGRAPHIA EX BENEDICTI ARIÆ MONTANI DESCRIPTIONE.

P.H.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Templi cum porticu et cellis absoluta orthographia.

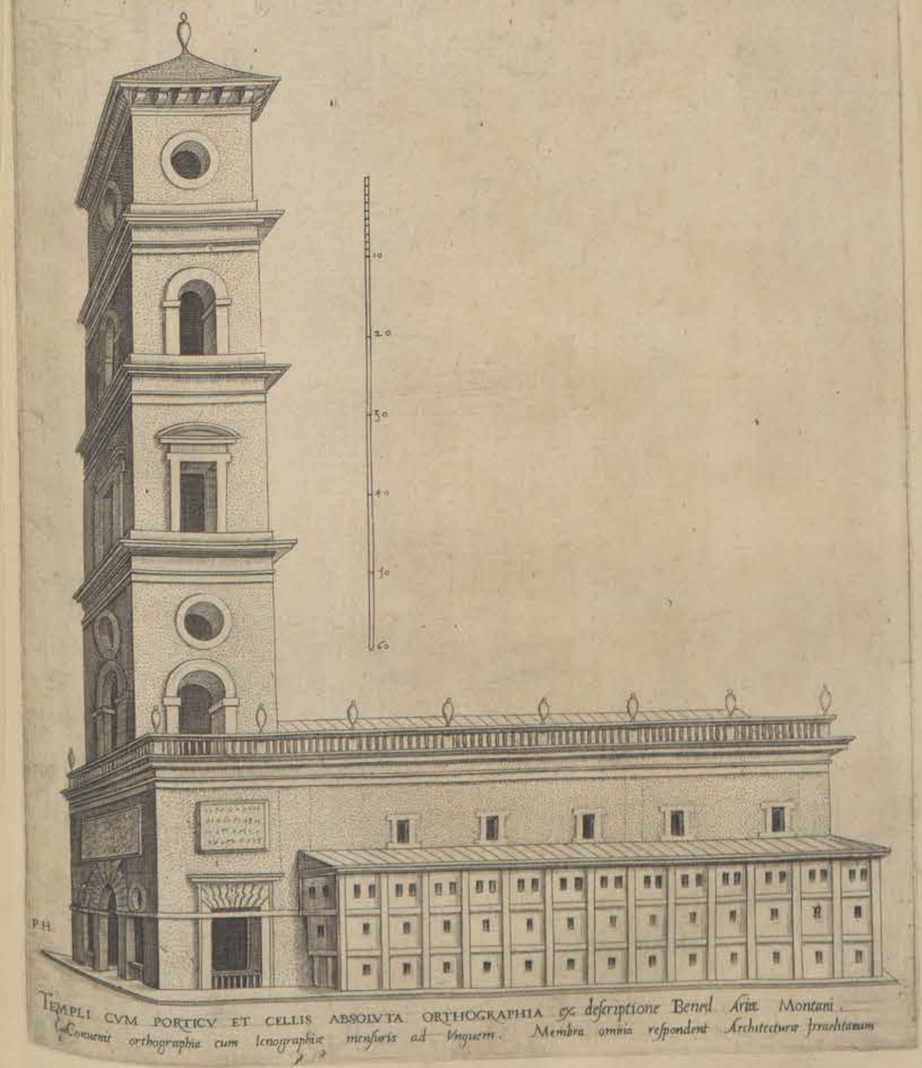

TEMPLI CVM PORTICV ET CELLIS ABSOLVTA ORTHOGRAPHIA &c descriptione Bened. Ariæ Montani.
Conuenit orthographia cum scenographiæ mensuris ad vnguem. Membra omnia respondent Architecturæ Israelitarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

MONTIS DOMINI TOTIVSQ. SACRI TEMPLI EXEMPLVM EX ANTIQVIS

AD APPARATVS SACRI

IPTIONIBVS A BENED. ARIA MONTANO OBSERVATIS,

VCTIONEM ×

A. Murus cui nomen Zzoreg ambiēs locum totum dictum, Mons domus.
BB. Duo collegia iudicij.
C. Mons domus.
D. Scamna siue podia ad sedendum.
E. Scamnum placentarum siue liborum.
F. Porta intima.
G. Prophanum, siue atrium gentiū.
H. Exedra gemino ostio, altero profanum, altero fœminarum atrium aspiciente.
I. Porticus in atrio gentium.
L. Atrium nouum siue fœminarū.
M. Porticus in atrio fœminarum.
NN. Arcæ duæ quæ intra portam fœminarum atrij erant, hic tamen exterius indicatæ.
O. Gradus VII.
a. Subsellium sacerdotū.
P. Atrium exterius siue atriū Israël.
Q. Subsellium Regis.
R. Porta Binamin.
S. Porta dicta TSELAGH IATSIAG HATHAR, qua caper emissarius abducebatur.
T. Porticus Salomonis.
V. Atrium interius siue sacerdotum.
X. Cella.
Y. Lenitarum suggesta cantorum.
Z. Collegium Susan Habira.
a. Collegium Synedrij.
b. Locus sequestrationis pontificum ante diem expiationum.
cc. Exedræ palatinorum siue assistentium.
d. Exedra lignarum.
e. Exedra ministrorum mactationis & sanctarum carnium.
F. Numerum & pecuniæ saltæ ærarium.
g. Vestium sanctarum thesaurus.
h. Calefactionis exedra, siue focus.
i. Repositorium siue ærarium victus pauperum proborum.

Portæ.

1. Porta nous, Superior, Media, Firma, Mystica, Fundamenti ministrationis.
2. Porta piscium.
3. Porta aquarum.
4. Porta Orientalis enim prospectū occupat ædis sacræ moles.
*. Puteiduo siue cōsernæ aquarum.
SS. Foricæ duæ.

ANTVERPIÆ EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, M. D. LXXVI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AARON,

SIVE,

SANCTORVM VESTIMENTORVM
ORNAMENTORVMQVE SVMMA
DESCRIPTIO: AD SACRI APPARATVS
INSTRVCTIONEM:

BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI, EXPOSITORE.

ANTVERPIAE
Excudebat Christophorus Plantinus
Regius Prototypographus.
M. D. LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI HISPALENSIS PRÆFATIO.

SACERDOTII *antiqui, quod umbra fuit admirandæ illius lucis, quæ per Iesu Christi sacerdotium atque sacrificium emicuit; arcanam significationem recte agnosci intelligiq; non posse, nisi partes omnes cognoscantur, quibus illud ministerium instructum ornatumq; fuerat, apertè satis sanctissimus ille vir Paulus indicauit in illa mysterijs ac profunda doctrinæ plenissima Epistola, quam ad Hebræos conscripsit: in ea enim multas huius generis ac ministerij partes exactissimè explicando persecutus, plures alias significationes tantùm attigit. Idem etiã Iohannes Apostolus in libro quem Apocalypsin inscripsit, non uno tantùm loco egit, quinimo totum illud argumentum, quod omnino diuinum, diuinæq; sapientiæ rationibus refertum est, multis allusionibus & significationibus ex antiqui sacerdotij obseruatione petitis, instruxit & amplificauit. Cum verò inter cæteras illius ministerij partes, vestimentorum ornatusq; omnis rationem à Deo præscriptam, diligenterq; à Mose, atque deinceps dum illa sæcula durauere, non sine magno arcanæ significationis testimonio obseruatam perpetuò fuisse sciamus, & officio nostro satisfacturi, & sacrarum rerum studiosis operæpretium facturi esse videbamur, si partes ipsas, uti habuisse cognouimus, breuiter ac dilucidè describeremus, ut ex obseruata atque insecta prius imagine illa visibili et corporea spiritualis illius ornamenti ac decoris, quo summus ille sacerdos, quem hæc omnia significabant, æterno Patri pro mundo omni litaturus placuit, contemplatio certius & expeditius iniri posset. Cupimus verò nos ad publicam utilitatem de his reconditioribus rebus ac mysterijs aliquando disserere, aut aliquos sapientiæ spiritu præditos extare, qui melius etiam, quam nos possumus, disserant. Nec verò dubitamus, quin Deus omnia hæc, atque his etiam plura & maiora aperiri & communicari hominibus velit, si modò tantum in eis studium, tantusq; harum rerum amor, quantum ipsarum dignitas postulat, reperiatur. Datum Antuerpiæ VII. Cal. Aprilis. CIↃ. IↃ. LXXII.*

AARON,
SIVE,
SANCTORVM VESTIMENTORVM ET ORNATVS DESCRIPTIO.

SANCTAS vestes eo ordine, quo indui solebant, describimus: namque in sacris libris alia ratio initur, ordinis nimirum eius, qui in opere faciendo obseruatus, atque in sacerdote induto spectatus est.

Atque totius huius ornatus materia eadem fuit, quæ in cortinis tabernaculi penitioribus, addito tamen auro, & gemmarum vario genere. Illi (inquit) accipient aurum & hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum, & byssum. Est autem hyacinthus qui Hebraicè dicitur תְּכֵלֶת, color inter rubrum & cælestem, quem Hispani *Cardeno* vocant. huius interpretationis auctor est Iosephus, quem Græci Latiniq; postea secuti sunt. Purpuram verò, quam אַרְגָּמָן Hebræi, Chaldæi verò אַרְגְּוָן, siue proprio ipsorum, siue alieno pronuntiant nomine, color omnino rubeus est, quem Arabes ארגוון vocant. pictoribus hic color Taca vocatur: Cremesinum siue carminum multi vocant. Coccum verò bis tinctum, quem Hebraicè תּוֹלַעַת שָׁנִי dici nouimus, quod ex verbo vermiculum iteratum siue vermiculatum iterum reddere possumus; idem est nobis, qui sæpè ab antiquis commemoratur, murex, & murex iteratus siue δίβαφος, & ostrum dicitur. scimus enim conchyliorum siue cochlearũ genus esse, qui murices Latinis dicuntur, quorum animalculorum sanguine cum aliis rebus commixto, vestes tingebantur, eaque splendore maximo præter cæteros colores nitebant: erant autem graui odore, quem corrigi opus esset.

Hæc Calabrum coxit vitiato murice vellus, dixit Satyricus. erant verò bis tinctæ lanæ, omnium primæ & pretiosissimæ. Hanc vocem Chaldæus interpretatur צְבָע יְקוֹרִין Colorem splendentem. Byssus qui Hebraicè שֵׁשׁ, ab eximio candore marmori æmulo dicitur, perpetuò à Chaldæis בּוּץ Bus appellatur, vnde byssus Græcis ac Latinis y in u ex more mutata pronũtiatur. Est autem optimi & albissimi lini genus cuiusmodi Aegyptiũ sæpe vidimus. illius enim regionis laudatissimum esse, in sacra Geographia docebamus. Atque ex hac materia vestimenta & ornamenta numero & forma distincta, comparata sunt. חֹשֶׁן : אֵפוֹד : מְעִיל : כְּתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ : מִצְנֶפֶת : אַבְנֵט Latinè, vt nostra versio habet, Rationale, superhumerale, tunica, linea stricta, cidaris & baltheus. Horum ratio ex descriptione ipsa commodiùs, quàm ex nominibus, cognosci potest.

Præter feminalia, quæ communia Pontifici maximo ac minoribus sacerdotibus erant ad vsum operiendi carnem turpitudinis suæ, illorum ornamentorum, quæ in gloriam & decorem facta fuerunt, prima omnium fuit, quam interpres noster Lineam strictam, & tunicam, & tunicam byssinam vertit, Hebraicè כְּתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ vocatur, Chaldaicè verò כְּתוּנָא מְרַקְּמָא exponitur. eiusmodi forma fuit, qua talaris Romanorum stola. atque ita perpetuò Ioannes docet, cùm de huius vestis arcana significatione in Apocalypsi verba facit: erat autem vestis longa, manicata, qua totum corpus, capite & collo excepto, induebatur. hæc Aaroni sacerdoti ex simplici byssi materia confecta fuit, ita tamen texta, vt oculorum figuras continuis contiguisque ordinibus referret, eo modo quo apud Romanos scutulatas vestes aliquando in vsu fuisse legimus. Nam è CHETHONETH THASBETS, tunicam occellatam ex verbo vertere possumus, atq. ita in Arabica versione legimus, pro תַּשְׁבֵּץ, in Chaldaica verò Paraphrasi מְרַקְּמָא quã Polymitam antiquo vocabulo, & nostris vulgaribus linguis Listatam vertimus: erat enim certis ordinibus quas Listas vocant, insignis, illiq. ordines occellati oẽs, cuiusmodi mappas in hoc Belgio contextas vidimus, quæ perdicis oculi, à figurarum illarũ frequentia, vulgò vocantur. Hoc autem vt singulare neq. arcana significatione carens, in hac prima veste annotatu visum est dignissimum.

Descriptæ iam à nobis Tunicæ lineæ, superinduebatur aliud vestimenti genus, quod Hebraicè מְעִיל dicitur, pro quo nostra versio Tunicam reddit, ad verbum verò Supparum dicere possumus: cuius vsus semper fuit, vt super alias vestes honoris ac decoris gratia induceretur. Fuit autem eodem nomine duplex vestis forma; altera Meghil simpliciter, altera verò Meghil Ephod appellata. atque prior quidem communis erat tum sacerdotum tum principum, virorũ ac fœminarũ vestis, eaque soluta ac sine manicis, qua totum corpus amiciebatur; cuius vsus vestis Romanis, Toga; Græcis Pallium, fuit; altera verò vndique clausa, præter capitiũ quo inducebatur caput, & foramina iuxtà humeros per quæ brachia exerebantur: hanc Scriptura vocat Meghil Ephod, hoc est supparum cinctorium vel stricta vel scapulare. de quo nobis sermo est. Erat autem hæc vestis Romanæ prætextæ forma ferè similis, quam tunica illa linea siue stola breuioré ex lana hyacinthini coloris parari iussit Deus, hac forma integra videlicet, nulloque latere aperta, nisi quantùm brachia caputque admitteret, orificio superius facto, totaque inconsutilis, opere, inquam, textoris, quæ in orificio limbum haberet (Labium Hebraica lingua vocatum) ad instar collaris ac limbi loricæ antiquæ: sic enim Hebraice legimus, כְּפִי תַחְרָא Sicut os loricæ, vt Chaldæus paraphrastes expositit. oportuit autem limbum illũ siue labium, quo orificium muniebatur, firmum esse, neque id tamen assutum erat, sed textoris opere cum ipsa veste simul contextum: idque integrum omninoque rotundum, non apertum aut fissum aliqua ex parte, vt collaria in vestibus habere solent, quæ nonnihil aperiuntur, vt faciliùs caput admittant. at verò in hac veste præcepti legisque formula cauetur וְלֹא יִקָּרַע Non findetur, siue non scindetur. neque enim ob id limbus addendus videtur, vt non scindatur, sed limbus integer describitur illa oratione. Huius vestis inferioribus fimbriis siue lacinię malogranatorum figuræ appensæ sunt, quæ ex hyacintho, purpura & ostro constructæ erant mirò artificio; triplex enim color malogranatorum est, quippe grana eximio candentiq. rubore lucẽt, aut pellucent potius: cortex hyacinthũ refert plerumque, sed qua parte Solem accepit, purpureus omnino conspicitur. igitur grana mali punici fisti ex ostrò siue murice imitatus est artifex. cætera verò ex duobus aliis coloribus hyacintho & purpura. Inter bina quæque malogranata singula etiam tintinnabula ex auro conflata appendebantur ad formam (vt vox Hebræa significare videtur) mespilorũ, cuiusmodi tintinnabula ex ære in vsu etiam hodie sunt: nullumque tintinnabulorum genus est, quorum alia aliis similiorem sonum edant, quàm hoc quod mespili refert fructum. Sunt qui tradant duo & septuaginta mala granata totidemque tintinnabula fuisse.

Exod. 28.

Prefat. in Iob.

Exod. 28. & 39.

Auctor פורים

Universidad de Deusto
Biblioteca

אפוד Tertium atque vltimum indumentum fuit Ephod, à præcingendo, siue rectius ab ambiendo dictum; ambibat enim humeros, tergum, & pectus: Latinus interpres noster Superhumerale transtulit, alij antiqui scapulare dixerunt. materia constabat varia ac multicolore, auro imprimis ductili, hyacintho ac purpura, & ostro siue cocco bis tincto, opere Phrygionico commissis: Opere, inquit, חשב Cogitantis, hoc est, ingeniosi artificis. Eius duæ partes fuere, anterior & posterior ad humeros coniunctæ, cætera verò solutæ. quæ vt corpori hærerent, balteo, vt inferius dicemus, cingebantur. Atque in vtroque humero singulæ gemmæ auro inclusæ, eædemque magnæ alligatæ sunt ex annulo in ipsa inclusione fixo; in altera quidem gemma sex nomina filiorum Israel, in altera verò altera sex incisa fuere magno artificio, ita vt ea nomina sacerdotis induti humeris sustinerentur. Fuere autem gemmæ ex eo genere quod Hebræis שהם dicitur, Latini fere omnes Onychem vertunt. Chaldaica verò & Arabica interpretatio manifestè docent fuisse Beryllos. vocatur enim perpetuò à Chaldæis בהלה, ab Arabibus verò בהרי, ita vt in vtraque lingua tres radicales consonantes berylli agnoscantur. illę verò picturę, quibus vestis hęc variabatur, nullam certam ac perpetuam rerum naturam referebant, non humanam, non animantis cuiusquā, neque arboris aut plantæ alicuius, sed ingenio arteque inuenta constabant: cuiusmodi, quæ vocantur Maurica siue Arabica, siue Phrygionica excogitare acu pictores solēt. ideo enim dictū est, Opus cogitatis, siue, vt nostra Versio habet, opus polymitū. Atque huic indumento siue pectorali quatuor annuli firmissimè assuti erant, duo in humeris sub illis gemmis, quas auro inclusas iam descripsimus, & duo inferius ea parte qua balteus accingitur, ad vtrumque latus.

חשן משפט Ex eadem omnino materia, hoc est, ex auro, hyacintho, purpura, & murice dibapho ornamentū summi sacerdotis pectori imponendum factum est, quod Hebraice חשן משפט dicebatur, Latine Contemplationem siue obseruationem iudicij, ex verbo reddere possemus, quod mysticum valde ornamentum atque instrumentum erat a Deo institutū, cuius vsu sortes diuinæ ducerentur, certumque oraculorum petendorum redderetur ius. Græci interpretes λογιον vertere, vnde Rationale in nostram editionem est deductum, significatione satis appositè ad rem ipsam quæsita. Fuit autem illud ornamentum quadratæ figuræ, hoc est, quatuor lateribus æqualibus ad angulos rectos coniunctis. singulorumque laterum mensura fuit ZERETH, quam palmos tres siue dimidium cubiti continere in lib. De mensuris docebamus. eratque eiusdem operis & artificij cum Ephod, nec tamen simplex, sed duplex, id est, geminum, vt ex tribus lateribus altera pars alteri commissa esset; ex vno autem laterum dextro, videlicet apertum, qua aliquid in illo ornamento asseruandū inferri posset, vt inferius dicemus.

Huic autem ornamento gemmæ duodecim auro Inclusæ artificiose hærebant, in quibus duodecim filiorum Israel nomina incisa fuere, incisione qualem sigillis antiquis gemmarum inditam videmus; quæ longè tamen omne aliorum artificum exemplum vincebat. erat verò gemmarum quadruplex ordo, terniæque in singulis ordinibus gemmæ, quarum Hebraica nomina fuere.

Primi ordinis, אדם פטדה ברקת Odem, Pitdah, Bareketh.

Secundi ordinis, נפך ספיר יהלם Nophech, Zzaphyr, Iahalom.

Tertij ordinis, לשם שבו אחלמה Lesem, Sebo, Ahlamah.

Quarti ordinis, תרשיש שהם ישפה Tharsis, Soham, Iaspeh.

Series autem nominum incisorum ex nascendi ordine, atque ex Ierosolymitano Thargum illam fuisse obseruauimus.

1 Reuben, Simeon, Leui,
11 Iehudah, Isachar, Zebulun,
111 Dan, Nepbthali, Gad,
1111 Aser, Ioseph, Biniamin.

Illarum verò gemmarum certissimam rationem nó omnium exacte definire possumus; quantum vero studio ac diligentia hactenus reperire potuimus, breuiter exponemus.

אדם Odem nomen accepit à sanguine, cuius colorem omnino refert: quidam Sardium vel Sardonychen esse dicunt; nos verò cum Helia Rubinum apud nos dictum esse arbitramur; maxime cum Chaldæice vocari sciamus סמקא zzamchan, id est, rubrum. affine autem est nostrum nomen Rubin nomini Reuben, quod in illa gemma incisum erat. Ierosolymitanum Thargum etiam סמקתא vocat, eadem rubedinis significatione.

פטדה Pitdah, literas habet radicales tres cum Topazio conuenientes P. T. D. quanquam transpositas cum T. P. Z. nam Z. & D. eiusdem sunt soni. ideo topazij genus esse videtur, viridis tamen & prassini coloris, atque smaragdo æmuli. Namque Chaldæus Paraphrastes ta Onkelos quàm Ierosolymitanus, alter ירקנא, alter זרקונא exponunt. hunc in Aethiopia nasci Ezechiel nedicat generosissimum. ita nostra editio recte habet Topazium. Prasoiden smaragdum sunt qui appellēt, quod genus gemmę apud Aethiopas nascentis, auctore Iuba, acriter viride est, maximeque a Plinio laudatum.

ברקת Bereketh. à fulguris vel fulgeti, quod colore ac splendore imitatur, similitudine, nomen accepisse videtur, atque apud Babylonios & Ierosolymitanos nomen idem tuetur ברקתא & ברקנא. Quamobrem Chrysolithū, vel illam Chrysolithi speciem esse existimamus, quam Topazium aureum vocant, Straboque in Ophiade insula reperiri, ex Arthemidoro narrat, pellucidam, & splendore auri refulgentem: quanquam quæ propriè Chrysolithos est, fulgur verius referat.

נפך peregrinum nomen est, nisi à conuersione ac mutatione, ex verbo הפך deriuetur: fiebobscurum ideo lapidem esse nonnulli dicunt. sed Chaldæus Paraphrastes aperte סמקנית Smaragdum nominat. Ierosolymitanum verò Thargum סמקתא vertit, quod nomen a memoria iuuanda natum videtur. estque fortassis eiusmodi smaragdi virtus.

ספיר Zzaphir nomen apud nos retinet Saphyri, quam gemmam eiusdem cum nostro Saphyro genera esse, hoc est, cælestis coloris, Moles aperte docet. Estque sub pedibus (inquit) eius candor Saphyri, & velut cælum in claritate. Sed distinguunt Hebræi Saphirorum species per colores: aiunt enim quosdam esse albos, eosdemque Adamantes vocari: quosdam verò cæleste omnino referentes colorem inter album & cæruleum. Et Saadias Saphyros inter Chrystallorum genera collocat. In homeliariis Hebræorum narratur quidam qui Saphyrum emeret Romæ, constitisse pretio, si modò periculū fieret: factumque fuisse periculum gemmæ in incude malleo percussæ, quæ malleo incudeque læsis, tamen illæsa permansisset, vnde consequitur Adamantem, qui huiusmodi ferri vim superet, Saphyri genus esse. vocatur autem hæc gemma ab Onkelos שבזו Sabzan. in Ierosolymitana verò Paraphrasi סימפוליאנא Sympoliana dicitur. itaque Saphyrum hoc loco interpretamur, non hoc forti illi mundi genere, sed illud alterum quod colore & firmitudine ab hoc differt, cæliqúe speciem refert.

יהלם Iahalom. à contundendo & percutiendo nomen habet in forma futuri, quæ naturam ac perpetuitatem, vt sæpe iam aliàs docuimus, indicat. Estque à firmitudine & vi alias gemmas, atque adeò ferrum rumpendi, ita dictus hic lapis. Quare hic verus Adamas videtur esse, atque ita ab Arabibus vocari dicitur אלמס Almas, pro Adamas: auctores Sahadias & Abraham Hispani. Hunc Onkelos vocat קדח־דום eadē significatione cum Hebræo nomine: nam significat idem quod Capiens vel ferens percussionem. atq. hunc eundem Ierosolymitanus עין עגלא Oculum vituli nominat.

7. Lyncurium. לשם Lessem Lygurium vel Lyncurium nostri verterunt. quem ex Lyncis vrina coagmentari Plinius scribit, indeque dictum affirmat nomen לשם, iisdem consonantibus, quibus Lynx constat. nam Græci & Latini propter suas inflexiones & pronuntiationes peregrina verba facilè deformabant. Onkelos hunc lapidem קנכלוי Kanchyli vocat, proxima etiam Lyncuri pronuntiatione. Ierosolymitanus שוין nominauit, eundem Arabicè vocari שוץ, Ionas doctor affirmat. Porrò Iosephus Lygurium nominauit, idque Versio nostra habet.

8. Turquesis. שבו Achaten Græci ac Latini verterunt; sed Chaldæus paraphrastes טרקסיא reddidit, Tarkaia. estque apud nos Turquesa dicta. Ierosolymitana paraphrasis כרכון vocat: ferrugineū vel ferreum vertere possumus. Antiqui Hispani Iudæi Turquesam quoque dixere hanc gemmam.

9. Amethystos. אחלמה Ahlamah. à somnio nomen habet; quare valere aduersus insomnia quibusdam videtur: atque ita Arabice vocatur צל חלמא Ad somnia. hanc gemmam עין־יגונא Onkelos vocat, hoc est, Vituli oculum. Ierosolymitanus verò interpres זמרגדין Zemargadin. Nostri Latini, Græci, & Hispani interpretes Amethyston vertere. cui affine aliquid habere videtur Ierosolymitanum nomen.

10. Iaspis. תרשיש Tharsis. siue ex inuentore, siue ex loco vnde afferebatur, hoc est, ex Aphricæ parte Carthagine postea dicta, siue ex maris colore, quem refert, quod Mediterraneum mare, Tharsis per metonymiam dicatur. Lapis ille est qui ab Italis Aqua marina dicitur, cuiusmodi nos elegantissimum aliquando habuimus & magnum. sic enim hunc lapidem Ierosolymitanus paraphrastes & Onkelos vocant ירום ימא Sicut mare, vel simile mari. Θαλασσιος a Tharsis, vel hoc ab illo nomine deductum videtur, est autem Θαλασσιος. de quo Poëta:

Metam. l. 1. *Duæq; similes fluctibus maris gemmas.* &c. Latini Interpretes Chrysolithum esse dixerunt. sed de Chrysolitho iam disseruimus.

11. Beryllus. שהם Beryllum esse, superius diximus, ex perpetua Chaldæorum paraphrastωn interpretatione, qui reddunt, בהרלא Burla. nostri Onychem vertunt: sed Onychis multa genera sunt, nobis vltra decem videre contigit: decem & octo ostensurum se Iacobus Trezzius Mediolanensis amicus noster pollicebatur: inter quæ Berylli fortassis enumerantur: nam & Beryllorum non vnum genus esse ex antiquis accepimus; inæquales enim Beryllos appellat Satyricus. accepimus ab eodem Iacobo Beryllum pallentem chrystallinum; qui etiam lacteum se nobis quærere aiebat. hanc gemmam שהם Ierosolymitanus בורית בא Bedolha vocat, affini vocabulo Beryllo. namque R. in D. mutari, vt Rodanim, Dodanim, iam aliàs docuimus; Arabice etiam vocari אל בלור Belor, diximus.

12. Iaspis. יעפה Iaspeh. Iaspidis nomen apud Latinos retinet, quanquam & Græce & Latine legamus alicubi ῥηφυλλος. Arabicè autem in huius loci & lapidis interpretatione יפה Iasp scribūt. Quid verò causæ fuerit, quamobrem a Ierosolymitano interprete gemma hæc קרלילא appelletur, diuinare satis recte nequeo, nisi fortassis margaritæ nomen etiam Iaspidi illo sæculo vulgari iter fuerit tributum. Certe Onkelos hanc פנתרי Panteren vocat, nomine omnino Iaspidi conueniente; Pantheram enim animal, pictam esse nouimus, atque macularum elegantia cæteras feras illicientem,

Oppian. lib. Halieut. 3. *Pictarúmque tacent fera corpora pantherarum.*

color totius pellis, præter maculas, fuluus est. eiusmodi

maculosas & fuluas Iaspides vidimus;

Virg. lib. 4. Aeneid. ——*atque illi stellatus Iaspide fulua Ensis erat.*——

sunt autem Orientales omnium optimæ ac pulcherrimæ. *Electro potens & Iaspide clarus eōd.* Est & viridis Iaspis, sed fuluam in pectorali fuisse, satis indicat nomen Pantheræ, à Chaldæo expressum. Atque hæc de gemmis breuiter indicasse satis fuerit. iam cæteras huius ornamenti partes absoluamus. Hoc rationale, siue pectorale, seu contemplatio iudicij explicationis causa dicatur, quatuor armillis, siue annulis, ad quatuor angulos affixis, auctum erat: ex duobus superioribus ligabatur catenis duabus aureis, in spintris formam contortis, quæ singulis vncinis adnectebantur duobus illis annulis, quos in humeris Ephod sub lapidibus magnis auro inclusis, depinximus; inferius verò vittis siue funiculis duobus ad vtrunque annulum in Ephod, iuxta cingulum ad dexteram læuamque assutum alligabatur, ita vt quocunque modo atque habitu sacerdos esset, tamen pectori semper hærens ornamentum hoc haberet. atque ita nostra Versio habet: A se inuicem rationale & superhumerale nequeant separari: vel ex Hebraico verbo, Et non attollatur rationale desuper Ephod.

Annuli. Catenæ. Vittæ.

Fuit præterea Balteus ex eadem materia, eodemq; artificio cum Ephod, & rationali factus, qui Ephod cū inferioribus vestibus omnibus continebat.

Postremum verò capitis indumentum atque ornamentum fuit, quod מצנפת Hebraice dicitur, nomine à Cidaris. צנף, quod Ambire & operire significat, deducto. ambiebat enim operiebatque caput, eo fere modo, quo Orientalium incolarum Tiara, quam Turcico vocabulo *Torbant* dicimus. nostri interpretes Cidarim & Tiaram vertunt. ea linea siue byssina omnis erat simplicissimæ candidissimæque albedinis, cui ad frontem alligabatur aurea lamina, hoc elogio inciso קדש ליהוה Lamina. hoc est, Sanctus Domino. Atque hæc vestimenta ornamentaque omnia summorum illorum artificum opera & industria ex diuino consilio facta sunt.

Vrim & Thummim. Vnum illud mysteriis plenum genus restat indicandum, quod ex natura vsuque sui אורים ותמים Havrim & Hathumim vocabatur, quod ex verbo Inflammationes illuminationesque, & perfectiones atq. simplicitates reddere possumus, cū adiuncta notatione insigni, videlicet illas illuminationes, & illas perfectiones. Noster interpres Doctrinam & veritatem vertit. omnia enim hæc & plura etiam in illis Hebraicis nominibus continentur. Hanc autem rem, cuiuscunque naturæ illa fuerit, hominum artificio factam, aut comparatam non fuisse, sed diuinitus datam Mosi, vel eo tempore quo lex & tabulæ, vel eo quo perfectum opus fuit, arbitramur, eamque fuisse multiplici figura distinctam, simuletiam claram, lucidam, speculisque instar tersam, ex nominum figura & numero etiam multitudinis intelligimus. In omnibus aliis, quæ hactenus commemorata descriptaque sunt, ornamentis & vestibus, hoc modo scriptum legimus, Et facies, & facient, & scribent. Atque in ipsa curatione eorum sic etiam legimus, Et fecerunt, & scripserunt, vel inciderunt. &c. in huius verò arcanæ rei commemoratione, Et pones. siue ex Hebraico verbo, Et dabis in rationale iudicij Vrim & Thumim. Et in Leuitici libro scriptū Leuit. 8 est, Et dedit ad rationale Havrim & Hatthumim. id est, Indidit in Rationale: diximus autem Rationale fuisse duplex, tribus lateribus commissum; ex vno autem latere apertum, inter vtramque autē partem Vrim & Thumim inferebantur, ibidemque seruata, sacerdotis hærebant pectori: inde verò proferebantur, quoties diuinum responsum petendum erat. Quòd si nobis responsum accipiet, dummodo idem nos certiores doceat, quodnam lapidis genus illud fuerit, quo

Vrim & Thummim.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lex digito Dei incisa, primùm Mosi in Sina monte tradita est; namque illi lapides non vt posteriores à Mose comparati sunt, sed à Deo ipso dati. Deinde etiam doceat cuiusmodi materia constaret ignis ille cælitus immissus, qui prima Aaronis procurantis sacra corripuit, quem etiam per totos septuaginta annos à Ieremia absconditum perdurasse auctores tradunt. Quali etiam materia manna illud celeberrimum confectum fuerit; quod cùm simplicissimum esset & suauissimum, tamè intra quatuor & viginti horas corrumpebatur, & sexto quoque die ad quadraginta horas vlteriusque conseruari poterat: eiusdemque exigua portio, quanta in Gomer capi poterat, per multos annos in arca vase aperto, & facilè perflabili, in perpetuum monumentum conseruata est. Quòd si quis respondeat tria hæc genera vltra communem naturæ rationem arcano miraculo constitisse, is à nobis de hoc etiam quarto non minùs consonum expectabit responsum. Iam verò si vltra inquiratur, vbinam, quando, & quomodo illa Vrim & Thumim perierint, & an sublata fuerint diuinitus, hominumque vsibus negata; id de hac re nos referemus, quod de illis aliis tribus generibus legimus: quæ in primi templi excidio à Ieremia recondita sunt, nec vlterius reperta, præter ignem sanctum, de quo nonnulli affirmant: id agente Deo, vt hominum genus sanctiorum etiam rerum, quæ noui testamenti tempore oblatæ sunt, desiderio & expectatione afficerentur.

Minoribus sacerdotibus vna vestis linea tunica siue stola simplex præscripta fuit, cum ornamentis duobus cingulo & cidari ex lino etiam candidissimo confecta. Harum omnium à nobis descriptarum rerum tabulam addidimus, summi, inquam, Pontificis imaginem suis vestibus ornamentisque instructi, cum ministrorum etiam indumentis. Atque emblematis loco vtrinque suspendimus totum illum apparatum, quem ad sacrificiorum & antiqui cultus vsum (qui propriè ac verè עבודה id est, Seruitium dicebatur) in promptu esse oportuit, cuiusque nomina & partes in sacris libris sparsim leguntur.

FINIS.

SACERDOTIS ANTIQVI SANCTIS VESTIBVS ET ORNAMENTIS INSTRVCTI EXEMPLVM, EX DESCRIPTIONE MOSIS A BENED. ARIA MONTANO OBSERVATVM. CVM MINISTERIALI SACRIFICIORVM APPARATV, ET MINISTRORVM VESTIBVS.

A Linea stricta vel Tunica stola
B Tunica superior.
ף Tintinnabula.
ד Malogranata.
C Superhumerale.
D Baltheus
E Cidaris, vel Tiara.
F F Lapides onychini.
G G Vincula.
H H Catenulæ.
I Rationale.
L L Annuli superiores.
M M Annuli inferiores.
N N Vittæ funiculi.
O O Annuli posteriores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NEHEMIAS,
SIVE,
DE ANTIQVAE IERVSALEM SITV, VOLVMEN: A BENEDICTO ARIA MONTANO HISPALENSI DESCRIPTVM.

BENEDICTI ARIAE MONTANI IN IEROSOLYMORVM DESCRIPTIONEM PRÆFATIO.

CVM PVER *in ea extremæ Bethicæ parte, quæ hoc tempore Extrema dura dicitur, educarer, præter alios bonos viros quos in literis ac religione rudimentorum magistros habui, vsus etiam sum consuetudine, cura, atque disciplina Iacobi Vasquij cognomento Matamori, viri, qui rerum omnium peritia, ac summa vitæ integritate sanctissimorum recentis quondam Ecclesiæ sacerdotum exemplum multis testimoniis comprobatum, nostro seculo vetulit memorandũ: cuius egregias laudes adhuc recenti memoria omni illa in regione constantes nos aliquando (vt eximiæ virtutis ius, ratioq; postulat) referemus. Is cùm iuuentutem suam variis peregrinationibus diu exercuisset, magno animi studio impulsus, ac dolore etiam affectus, quòd omnium optimam & potissimam illam vnam prætermisisset, quæ in Syriam Palæstinam pietatis ergò suscipi à compluribus Christianis solet, post annum ætatis quadragesimum quartum, è patria denuo profectus, Ierosolymam petijt atq; adijt, in qua biennio cõmoratus est, vt exercitationibus intentus, quæ pios homines in illis locis occupare solent, id est, monumentis omnibus rerum à patribus quondam antiquis, & à Christo Domino, atque ab Apostolis tum gestarum, tum perlatarum, visendis, salutandis & obseruandis. Potuit sibi optimus vir in ea re abundè satisfacere, quòd temporis commoditatem satis opportunam nactus esset; magna gratia apud illius regionis præfectum Turcam inita (erat enim ille ingenio, eloquio, morum & vitæ honestate ac decore omnibus etiam hostibus amabilis) & pecuniarum, quas secum detulerat, facultate abundè instructus, linguarum non inscius, & picturæ artis peritissimus: id quod multæ tabulæ & alia sacrorum monimentorum exempla in sancti sepulchri & Bethlehemi templis ab eo dicata, multa etiam, apud nostrates Bethicos magno in pretio habita, testantur. Idem mihi primas in pictura lineas ducendi auctor magisterq; fuit. itaque cùm eleganti adeò ingenio, totq; artibus præditus et instructus esset, omnemq; illam regionem, quæ à Ioppe in Iordanem, & à Damasco vsque in Beersebagh iacet, diligenter attenteq; peragrasset, atque ad antiquas cognoscendas res, à fabulisq; recentiorum, qui in illis locis degunt, dignoscendas acrì præditus esset iudicio quæcunque vidit, omnia exactè notauit, & tum literis, quarum autographum mihi amicitiæ pignus gratissimum dono dedit; tum etiam tabulis à se depictis, expressit. Demonstrabat sæpè ille mihi puero, & ex ore narrantis pendenti omnia ferè illius regionis loca, quo singula modo essent, vt quondam habuisse viderentur, vt nunc haberent: ita vt ego ipse iam adolescens simulachra illa locorum ab eodem demonstrata ac depicta referre expeditissimè alijs possem, à quo etiam magnum & elegantissimum totius Ierosolymæ vrbis, & suburbium exemplum suis coloribus in tela depictum accepi. Quantum autem illa per hunc virum menti meæ impressa, sacrorum locorum imago mihi vtriusque Testamenti libros postea legenti ad multa, quæ in illis libris continentur, cognoscenda contulerit, non est quod hic referam; satis quippe res ratioq; ipsa docere hoc confirmareq; potest. Cùm verò posteaquam sacrarum literarum lectione imbutus essem, auctoresq; aliquos qui in illo descriptionũ genere laborauerãt, legissem; sæpè cum viro illo multa contuli, qui maius mihi lumen ad minutiores etiã res cognoscendas adhibuit. (produxit quippe ille vltra annum septuagesimum ætatem, quam sancto admirandoq; absoluit exitu) quo tempore quintum ac vigesimum ipse agebam. Igitur illius optimi viri demonstrationibus primùm instructus, cùm multa deinde ex sacrorum librorum lectione obseruauerim, quædam etiam apud alios scriptores adnotauerim, quæ ad topographiæ rationem expediendam conducere possent, antiquum Ierosolymorum demonstratum situm, cuius cognitionem non minus vtilem quàm iucundam sacrarum disciplinarum studiosis futuram censebam, breui descriptione imita, & tabula etiam depicta in sacro Bibliorum apparatu, opportunè collocandũ curauimus, additis iis quæ in celebriorũ locorum partiumq; notis obseruatu videbantur dignissima. Præter alios autem auctores, quos de hoc argumento consuluimus, Petri Lackileyn, diligentis etiam illorum locorum obseruatoris tabula, non ita pridem in lucem edita, vsi sumus. Dabitur porrò nobis à Deo, vti speramus, aliquando opportunitas plura ac pleniora in hoc etiam argumento describendi: nunc verò ea tantùm quæ ad sacræ lectionis expeditionem commodissima videbantur, quambreuissimè & clarissimè potuimus, exhibemus, quæ vnà cum studio animoq; nostro ad publicam vtilitatem promptissimo, pijs & candidis lectoribus, Christianisq; simplicitatis amatoribus probari cupimus.*

Datum Antuerpiæ Aruaticorum, XVI. Cal. April. CIↃ. IↃ. LXXII.

IERO-

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIEROSOLYMÆ VETERIS SITVS.

IERVSALEM antiquæ vrbis fundamenta in montibus sanctis iacta fuere, iisque tribus, nec omnia eodem tempore tamen. primum enim à Iebusæis solum non magnæ ciuitati construendæ optatum fuit, non vsque magnum in monte Sion dicto. Est autem mons Sion ex tribus in illa regione maximè eminentibus, ab Austro ad Aquilonem productissimis; idem etiam ab Occasu ad Ortũ cæteris latior. in eo colles consurgunt tres, sese mutuò prospicientes: vnus ad Meridiem Ortum versus, qui totius illius regionis extremũ finẽ terminat, vnde subiectę vallis planities despicitur, qua fons erumpit, Siloë dictus. huic nomen Mello fuisse, antiquæ nobis historiæ tradunt; alter verò collis interiori montis loco ad Occasum surgit, quatuor ferè stadiis ab illo primo dissitus, qui proprie Sion dictus fuit, antiqua Iebusæorũ arce instructus, inter vtrunque ferè tertius eminet magis quàm primus ad Aquilonem, & quàm secundus ad Ortum situs, quem Dauid Iebusæos oppugnaturus occupauit, ac perpetua deinde sibi exædificata domo instruxit: ex illo autem Iebusæorũ expugnauit arcem, totumque Mello deinde cepit, constructoq; per montis extrema, muro munuit. Est autem mons ex illo latere inter Occasum & Austrũ ferè præruptus, ascensuque valde difficilis. Ab illa verò Iebusæorum arce Sion dicta; reliqua montis illius pars quæ ad Aquilonẽ per stadia ferè octo extenditur, Dauid tempore à Iudæis ædificata, nomen obtinuit Ciuitatis Dauid. Ab eadem Iebusæorum arce colles illi, quos Mello appellari diximus, à monticulo domus Dauid angusta valle dirimuntur, quæ & exiguum humorem ex vtraque parte emanantem, & pluuiatum etiam defluxus excipiens, torrentis celeberrimi, cui Kedron nomen est, initium facit. Atque antiquissima Iebus, eademque Salem, & Ierusalẽ dicta, sic habuit, ab illo extremo siue promontorio, quod Mello finis est, Ortumque à Meridie respicit per Occasum, qua montis arca superior porrigitur, ad Aquilonem ferè medium circulum faciens, nisi quantum montis obliquitas variat, perpetuo muro & turribus frequentibus, iisdemque impari magnitudine, vt vestigia atque antiquæ descriptiones ostendunt, munita, ab Aquilone verò ad Austrum obliquo item muro, sed breuiori decursu spacio vallata.

Moriah mda

Sioni monti alter aliquanto depressior adiacet ab Occasu ad Ortum obliquè in arcus formam per Aquilonem excurrens, cui nomen quondam Moriah factũ est, Abrahami fide atque obedientia illustris, qui ibidem loci filium suum Isaac, cùm tentaretur, sacrificaturus alligauerat. In eo monte Arauna Iebusæi area fuit, quam ad templum ædificandum Dauid olim destinatam, appenso argento sibi comparauit. hæc totius montis pars media ferè est, Austrumque spectat, quæ muro olim circumsepta, vt in sacris Fabricis ostendimus, Mons domus appellabatur, atq. à monte domus totus descensus ad Aquilonem, vsque in vallem non nimis latam, quodque reliquum est ad Ortum magna olim frequentia fuit, muroq. à Salomone vndique ambitus. Crescente verò deinde populo, atque religionis causa in eam vrbem conueniente, magnum aliud spacium tertij montis occupatum est, quod suburbium dicebatur, inde ab Occasu incipiens, vbi ab Aquilone ciuitas Dauid desinebat, nomen monti Acra superior fuit, ab illo altero vbi Moriam esse diximus, Acra inferiori appellato, declui vtrinque descensu & valle angusta in semicirculi formam obliqua diremptus. atque ita tribus montibus extrà abrutis, continuato muro munitis, Ierusalem ciuitas Orientaliũ omniũ longè clarissima constitit, tribus magnis partibus interius distincta, ciuitate Dauid & Acra inferiori, quæ Bezetha nouaque ciuitas dicebatur; atque Acra superiori, cui suburbij nomen fuit. Murus autem exterior ita continuatus fuit, vt ex præcipitio Mello incipiens, ab Austro totum montem Sion ad Occasum percurreret, angulumque efficeret magnum, qua iam Aquilonem locus prospicit; deinde verò coniuncto Acræ superioris colle ad Ortum in acutum angulum desineret, vnde Ortum per stadia ferè sex prospectãs, deduceretur, ac molliter deinde flexus ad Meridiem, qua Moriah mons lato sinu reducitur, quaque tursus contra Mello extremitatem producitur, extenderetur: totus ambitus passuum milliaquinq; fuit, sed propter montium, vallium ac descensuum varium situm plurimarum domuum capax locus erat.

Interius verò triplici muro vrbs tota diuidebatur eo qui Sionem siue Dauid ciuitatem à Moriah & Bezetha & Acra superioti, & eo qui superiorem ab inferiori Acra dirimebat. Valles intercedebant, altera profunda ac longa, quæ à ciuitate Dauid incipiens, inter vtrãque Acram, vt diximus, permeabat; altera verò & breuior & minùs profunda ab Occasu per Meridiem exitus ad Ortum aperiebat inter Mello & Moriah.

Portas in toto muri ambitu nouem tantùm fuisse Porte. legimus antiquas, quarũ primam illã Nehemias refert, Neem. 3. quæ templo proxima olim fuerat, inter Meridiem & Ortum dictam Gregis portam, quam προβατικὴν Euan- προβατικὴ πύλη gelistã Græcè appellauit. Secunda porta illa fuit, quæ in patentem vallem deducebat, ideo dicta VALLIS porta, postea Aurea. Deinde verò ea parte qua Moriah montis murus cum Mello coniungebatur porta fuit FONTIS dicta, quòd non longè à Siloe שער העין fonte distaret. Quarta ad Occasum fuit DAVID porta, versus magnum mare, vnde etiam PISCIVM שער הפגים porta à Nehemia dicta est. Quinta fuit Porta VETVS, sic dicta, quòd non, vt cæteræ, ab Assyriis diruta fuerit. Hanc posteriora sæcula portam Iudicij dixerũt, nimirum quæ proxima esset Caluariæ loco, ad quem vltimo supplicio afficiendi homines producebantur.

Sexta verò porta contra Aquilonem, Porta EQVORVM à Nehemia dicta, quam EPHRAIM porta aliàs dictam legimus. In ipso montis acuto angulo porta erat ANGVLI dicta, aliàs verò Biniamin porta appellata; cuius mentionem non fecit Nehemias, quòd fortassis suo tempore conclusa fuerit, habebat enim difficilem descensum. Octaua porta AQVARVM dicta, interiacentis vallis exitum excipiebat, qua torrens in valle conceptus, ad Ortum effluens educebatur. Huic proxima etiam porta RVDERVM, siue STERQVILINII erat, in ipso muri ab Ortu in Meridiem flexu: hac autem vt nomẽ & situs commoditas indicat, fimus & rudera in torrentem deiicienda, vel in hortorum, qui secundum torrentem consiti erant, vsus efferebantur. Ex his portis in omnes terræ Israelis partes exitus patebat, hac ratione: Ex Gregis, Vallis, ac Fontis, in totam Australem regionem vsque ad desertum Sinai. Ex porta Piscium in Emaunta castellum, in Bethlehem, Ioppen, in omnem Palæstinam, ad magnum vsque mare. Ex Porta veteri ad Tyrum, & Sydonem, atque posterioribus sæculis ad Cæsaream. Ex ea verò quam Equorum appellatam diximus, ad Dan, & Emath, atque Damascum. Ex Biniamin porta

in syluas

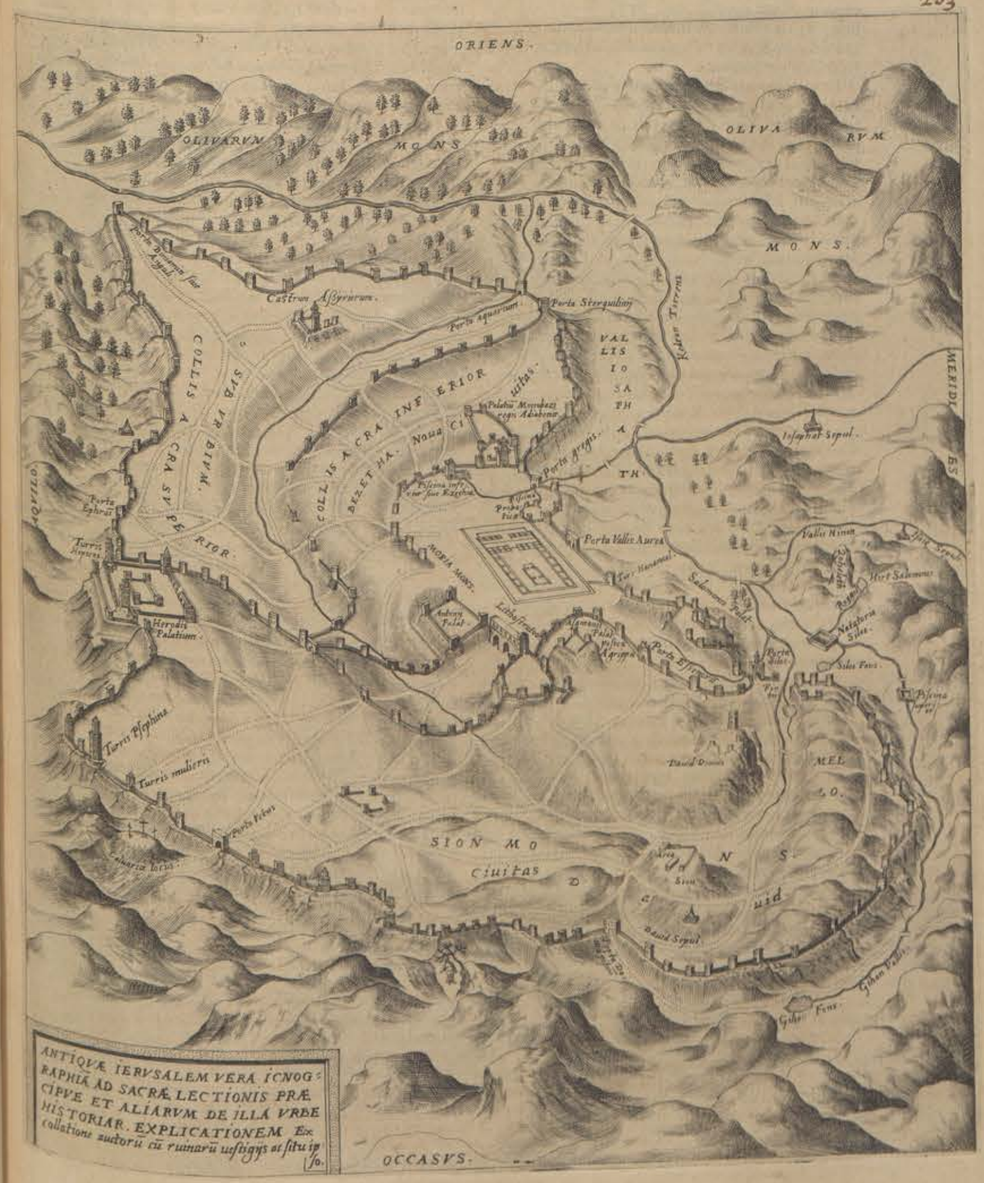
ORIENS.
OLIVARVM MONS
OLIVARVM MONS
MONS
VALLIS IOSAPHAT
COLLIS ACRA SVPERIOR
COLLIS ACRA INFERIOR
BEZETHA Nouæ Ciuitatis
SION MONS
Ciuitas
Porta Sterquilinij
Porta Vallis Aurea
Porta Fontis
Porta Piscium
Porta Ephraim
Porta Angulari
Porta Equorum
Porta Gregis
Turris Hippici
Turris Phasaelis
Turris Pyrgus
Turris mulierum
Castrum Assyriorum
Piscina inferior
Piscina Probatica
Piscina Siloe
Piscina superior
Hierapolis Palatium
Palatium Monobazi regis Adiabenæ
Sepulchra Regum
Sepulchrum Iosaphat
Vallis Ninon
Mons Scandalizationis
Mons Offensionis
Aceldama
Sepulchrum Helenæ Reginæ
Sepulchrum Absalonis
Sepulchrum Zachariæ
Sepulchrum Iacobi
Sepulchrum Dauid
Templum
Atrium Gentium
Porta Speciosa
Porta Nicanor
Porta Sacerdotum
Porta Hulda
Porta Duplex
Porta Triplex
Porta Coponia
Porta Shallecheth
Porta Susan
Porta Parbar
Porta Asuppim
Porta Tadi
Porta Iechonia
Porta Iudicij
Porta Iudæ
Porta Iehoiachin
Porta Iehoiada
Porta Iehoiakim
Porta Iosiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

in syluas Biniaminitidis tribus, vnde lignorum ingens copia in vrbem asportabatur. Ex aquarum & sterquilinij portis in Oliuarum montem vrbi proximum, atq. in Iordanem & mare Salis, demumq. in omnes Orientis tractus viæ patebant.

Ex iis verò locis quæ præcipua antiquissimis ac recentioribus temporibus in vrbe fuisse commemorantur, primus & celeberrimus fuit mons domus, cuius descriptio à nobis in sacris Fabricis exposita fuit: & Iebusæorum arx, ad quam iam dirutam arca Domini à Dauid rege asportata fuit, in eoque loco mansit, quoad templum à Salomone constructũ consecratumq. fuit: cuius loci vestigia nunc extant, vbi & Christus Pascha cænasse perhibetur. ibidem Dauid regumque Iudæ sepulchrorum monumenta visuntur. Fuit etiam Domus Dauid inter collem illum, quem modò adnotabamus, & montem Moriah: hactenusque turris Dauid nomine appellata conseruatur. Mello etiam reliquiæ sunt certis ruinis ad montis extrema cõspicuæ. Secundum ambitum montis templi Salomonis domus insignis erat, ad montis prærupta, quæ subiectam vallem magnã despiciebant versus Austrum. Atque in eodem montis ambitu duæ piscinæ non longè inter se dissitæ; altera ad Ortum maior, quæ inferior piscina dicta est; altera verò secundum murum exteriorem ad Portam gregis appellatam, quinque porticibus instructa, cui ob singulare singulis annis sanitatis beneficium grauissima infirmitudine oppressis hominibus diuinitus exhibitũ, בית חסדה BETH HHESDA nomen inditum erat: hæc eadem illo illustri miraculo à Iesu edito celeberrima semper mansit. Fuit & tertia Piscina, quam Nehemias FACTAM appellat, in ciuitate Dauid, inter Occasum & Aquilonem, quam historici altam pedibus quadraginta, latam verò ducentis & quinquaginta describũt.

Atquæ hæc ex antiquissimis operibus præcipua adnotantur.

Illa verò recentiora fuere, sed suis temporibus illustria. Monobazi regis Adiabenæ palatium in Bezetha, secundum montis domus murum Ortum versus, & Antiochi castrum iuxta eundem murum in colle eminenti situm ad Aquilonem, iuxta quem arcus duplex erat, Lithostrotos Græcè, Hebraicè verò Gabatha dictus, vnde præsides populum alloquebantur. huic autem loco contiguum erat Amphitheatrum, & Xistus à gentibus constructa, atque in proximo colle non longè à muro montis Domus ad Occasum Asamanæorũ, siue Hasmonæorum, quos Machabæos appellamus, regia, in qua postea Agrippa rex palatium construxit insigne, huic non longè adiacebat Annaniæ Pontificis domus, quam Annas Caiaphę socer olim tenuisse dicitur. In ciuitatis Dauid Aquilonari extremo versus Ortum, Herodis regis magnificentissimum palatium fuit, inferius autem versus Occasum Turris octangula Psephina dicta fuit, ex qua in Arabiam vsque prospectus longissimè patebat. Ad Orientem verò in superiori Acra, siue in suburbio, Castrum Assyriorum dictũ fuit, cuius ruinæ hactenus manent, primum Titi vrbem expugnantis præsidium.

1. Mach. 1. Ioseph. lib. 20. cap. 11.

Ioseph. libr. 20. Antiq. cap. 13.

Ioseph. lib. 2. de bello Iud. cap. 17.

Extra vrbis autem ambitum, quæ celeberrima commemoratuque dignissima obseruauimus, illa sunt: Oliuarum mons, ab eius arboris copia sic appellatus, ad Ortum situs, tantumque intercedente valle, neque ea nimis ampla, diremptus. Vallis autem à Mello montis extremo incipiens, à Meridie in Ortum excurrit, molliterque deflexa, ad Aquilonem vergit: eam mediam Kedron torrens interfluit, cui ex aquis intra vrbem tũ manantibus, tum defluentibus origo est. suppeditant verò continuum fluxum Gihon fons, qui ad Occasum vrbis non longè à Piscium porta erumpit, atque perpetuo riuo per vallem sui nominis etiam Gihon deducto, piscinam superiorem dictam implet, indeque in natatoriam שלח suis, Siloë nostris dictam, influit: vnde egressi aquæ, ac breue post spacium cum aliis riuulis commixtæ, torrentem efficiunt. Natatoriæ nomen Fonticulus proximus fecit. ea autem non tantùm his aquis, sed etiam canali olim ex Salomonis hortis deducto, alebatur. Sunt prope riuulos hos monticuli non procul à Mello, in quibus Salomonis horti fuisse commemorantur. extat eodem loci fons Rogel, quo illi irrigari poterant: hortis autem vicina petra Zoheleth surgit, Adoniæ regnum citra patris consilium ambientis testis. Atque inter hos montes & riuulos eos quos commemorauimus, quæ intercedunt valles, non ita magnæ ab Occasu & ab Austro in Ortum proiectæ, vallis filiorum Hinnom, aliàs Gehenna dicuntur, Saturni quondam nefariis sacris infamis locus, & postea equorum, mulorũ, aliarumque animantium immundis cadaueribus proiiciendis damnatus. Iisdem illis in collibus Isaiæ sepulchrum visebatur, non longè ab hortis regiis & fonte Rogel. vnde etiam in valle illa ampliori, quæ ad Austrum porrigitur, Iosaphat monumẽtum erat, à quo toti valli nomen est factum.

1. Reg. 1. de Iosaphat.

Atque hæc de veteris Ierusalem situ, & partibus commemoratu dignissimis ad sacrorum Bibliorum lectionem nunc breuiter exposuisse satis fuerit; dicemus autem aliàs plura & exactiùs, Deo nostra studia promouente, cùm etiam eiusdem vrbis instaurationẽ postremam, quam ab Aelio Adriano factam legimus, nomenque Aeliæ impositum referemus.

FINIS.

DANIEL,

SIVE,

DE SAECVLIS CODEX INTEGER,

A

BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI RATIONEM EX SACRIS
nominibus subducente, conscriptus.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

OMNIA *ferè quæ de temporum ratione significata maioribus summis in sacra Bibliorum historia nobis credenda proponebantur, minutis numeris è propriis locis sigillatim in hunc codicem relata, iam velut demonstrata tenere licebit. Expectabis verò ab auctore ipso (tantùm Deus illius vota secundet) maius opus, in quo historiarum in speciem circa tempora repugnantia apertissima explicatione dirimantur. Interim his fruere laboribus tibi magno ad lucem sacræ lectioni admouendam vsui futuris.*

ANTVERPIÆ
Excudebat Christophorus Plantinus Prototypographus
Regius, ad sacri Apparatus instructionem.
Anno M. D. LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIAE MONTANI

HISPALENSIS IN DANIELEM, SIVE SAECVLORVM INDICEM DE TEMPORVM VSV, PRAEFATIO.

TEMPORVM omnium rerum quæ in hac vniuersitate conspiciuntur, natura, proprietas, & efficacia nullo certiore indice, quàm tempore demonstrari & cognosci potest. Eius quippe vim nulla res creata non sentit & experitur. Deus enim hanc rebus omnibus legem imposuit, vt nihil omnino, cuius tandem generis illud sit, certis quibusdam temporis rationibus non distinguatur. Ideoque fit, vt non tantùm homines, cæterorumque animantiũ ætates, & earum partes, verùm etiam plantæ, lapides, metalla, elementa, atque adeò tota hæc rerũ machina, quam Mundum appellamus, ob hanc diuturnitatẽ certis ac præfinitis quibusdam temporis æstimationibus addicta sit. At verò ante conditũ cælum, tempus etiam fuisse constat; siue id breuissimum, siue notabili aliquo spatio longius fuerit. neque dubium est quin maximæ ac potissimæ mundi partes in certo temporis punctο à Deo fuerint conditæ, sicut scriptum est: In principio creauit Deus cælum & terram. Principium autem sanctus Propheta id esse adnotat, quod anteriorem temporis partem definiuit Hebraica dictione RESITH, quod capitale, hoc est, capitis vicem gerens, significat. Chaldaica verò KADMIN, quod, licet minus Latinè, commodè tamen & significanter anterioritatem, siue antecapedinem dicere possumus. Est autem Tempus continua quædam perpetuitas, ac series partibus sibi omninò similibus constans, rerum omniũ dissimilitudines, varietatesque efficiens; ipsa verò in ijsdem talem se præbens, vt semper obseruari, annotariq; possit. Illa enim totius orbis, eiusq; partiũ maxima distinctio, quæ discrimen ponit inter esse & non esse, ex temporis obseruatione prouenit. Sic enim legimus: Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram. Ex quo patet illud, Iam, quo se sapientia conceptã dicit, temporis notam esse, & ante abyssos, hoc est, ante mundi elementa fuisse. Lux etiam ipsa tempore à tenebris distincta effulsit, & noctẽ à die separauit: siquidem ea post aquas, cælum, ac terras condita est. Dies verò & noctes, lucis ac tenebrarũ terminis sunt constitutæ. dixit enim Deus: Fiat lux; & facta est lux. & vidit Deus lucem quòd esset bona, & diuisit lucem à tenebris, appellauitque diem, Lucem; & tenebras, Noctem: factumque est vespere & mane dies vnus. Porrò cæterarum omnium rerũ genera, atq; adeò ipsam humanam naturã in certo tempore conditam fuisse, cùm id ex sacræ Scripturæ libris manifestè appareat, constanter credimus: quandoquidem vnicuique ex rerum naturis, simulac à Deo editæ fuerunt, certi dies sunt assignati, qui quidem, temporis ipsius indices sunt certissimi. Sic ergo statuendum est: Tempus virtutis ac potentiæ diuinæ primum fuisse testem, idemq; vsque ad finem mundi, Dei sapientiæ ac prouidentiæ perpetuum fore indicem: quippe quod omnia, ijsdem, quibus ea accepit, legibus, vel in lucem emittit, vel deterit & consumit, aut tenebris iterũ obuoluit: sicut scriptum est: Tempus posuit tenebras, & vniuersorũ finem ipse considerat. Est igitur tempus, rerum omnium, atque adeò ipsius mundi, Dei auctoritate constitutus exactor, diuinæ voluntatis obseruantissimus, ac eiusdem minister fidelissimus: qui earum omnium rerũ, quæ iam conditæ sunt, & earũ etiam quæ iam fiunt, initia, accretiones, diminutiones, exitus explicat, nullũq; omnino genus se prius, aut superius agnoscit, excepta vnica diuina natura, cui se obsequentissimum præbet. Illa enim cum suis effectionibus semper est eadem, sui similis, constans, æterna, viuens, quinimo vita ipsa: cuius quidem perpetuitatẽ & infinitatẽ non aliundè quàm à semetipsa petitam, atq; à nullo principio ductam, aut fine aliquo terminatam, nulla temporis circũscriptio metitur. Huius autẽ naturæ perpetuitas ex altera temporis parte æternitatis notationẽ habet, cui diuina sapientia קדם & מן nomen imposuit. Ex altera verò post tempus ipsum in æternũ productã durationẽ, quam sacra Scriptura עד appellat. Nos verò priorem illam A, vel EX, & ANTE, posteriorem verò VLTERIVS interpretamur. Vtramq; verò sacer ille vates ita exposuit: Parata sedes tua Deus ex tunc, à sæculo tu es. & Deus, & humiliabit illos qui est ante sæcula. & nomen eorum delesti in æternum, & in sæculum & עד. Qua de causa diuina illa natura à sacris vatibus omni tempore prior, & principijs, ac finis expers celebratur. Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarũ sunt cæli; ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentũ veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui nõ deficient. Etsi verò Deus nullo tempore circumscriptus, sed æternus, perpetuus, ac semper vnus, & idem est: attamen eorum omnium, quæ extra se facit, genera, quandoquidem singularum rerum natura id postulare videbatur, ad temporis rationem accommodauit. Idemq; ab ipsa mundi creatione ad finem vsque, certam quandam voluit extare mensuram, ad cuius normam singulæ res creatæ dirigerentur. Quæ res summæ ipsius sapientiæ, ac prouidentiæ consilijs ita est definita, vt temporis mutationes, rerumq. omniũ vicissitudines, ac tot denique admirabilia spectacula, infinitã illam sapientiam, potentiam, iustitiam, & misericordiam vtrique intelligentiæ præduto naturæ generi, spiritibus scilicet corporis expertibus, & hominibus ipsis patefaciant. Earum enim virtutũ effecta, si omnia simul & cõfusè explicentur, tantum abest vt ab infirmo & imbecillo hominũ ingenio percipiantur, vt ne ab ipsis quidem spiritibus comprehẽdi possint. Ea verò omnia Deus suis temporibus distinxit, altera enim ad ius hominibus reddendũ, & eos, prout meriti sunt, iudicandos, altera verò ad suæ misericordiæ thesauros explicandos pertinent. Vt enim se summè misericordẽ ostenderet, infinita illa ipsius beneficia, non ad eius, quam speramus, posterioris & æternæ vitæ tempora distulit, sed vel ab ipso mundi initio summam liberalitatem, ac munificentiam in probos, ac pios quosque homines exercuit. Atque vt pientissimum, eundemque iustissimum sese ostenderet, iudiciorum suorum seueritatem & grauitatem clementia & misericordia ita compensauit, vt nunquã nisi eos quos diu, multumque tulit, & ad bonam frugem prouocauit, dignis pœnis supplicijsque afficiat. Siquidem ipse cùm sit æternus, sibi ipse præsens, & omnia semper sibi præsentia agat, nulla temporis mora & longitudine aliquo modo detineri aut affici potest: sicut scriptum est: Vnum verbum hoc non lateat, vos charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & anni mille sicut dies vnus. Non tardat Deus promissionem suam, sicut quidã existimant, sed patienter agit propter vos, nolens

Tempus quid.
Iam.
Lux.
Dies. Nox.
Tob 23.
psal. 92.
psal. 140.
psal. 9.
psal. 101.
2. Pet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ezech.18. nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti. & 3 Ego Dominus Deus tuus fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in millia iis qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. Tempus etiam constituit Deus testem aduersus insaniam Luciferi, qui quidem per dementissimam temeritatem, de sapientia cum Deo ipso contendere ausus est, adeò vt se victorem euasurum putarit, si modò eam posset euertere rationem, quam Deus de extollenda, & infinitis beneficijs cumulanda humana natura apud se inierat. Sperabatque fore vt astutia calliditasque sua ætatis progressu confirmata, altiores indies ageret radices: atque ipse quò magis senesceret, eò maiorem ex longo vsu & experientia, rerum omnium cognitionem caperet, quippe cùm in comperto sit, iis qui suapte natura, rerum omnium cognitionem nõ habent, ex multarũ rerum experimento plurimum doctrinæ accedere. Itaque sat longum temporis spacium à diuina prouidentia constitutum est, quo exacto, insignis Luciferi astutia, calliditas, impotentes illi conatus & furores compressi, & infracti deprehendantur. Siquidem demens ille sapiens, tam longa seculorum serie, neque quid Deus agere proposuisset, neque qua ipse ratione suam frandem ac nequitiam tueretur, vnquam dispicere potuerit; quinimo maledictionis illius à Dei ipsius ore profectæ vim in sese Genes 3. continuò expertus sit: Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Porrò futurum vt vt diuinæ sapientiæ victoria eò clarior & illustrior appareat, hostis verò nequitia, & prauitas eò magis victa & debilitata deprehendatur, quò maiorem tarditate & mora Deus produxit. quibus omnibus illud quoque accedit, ex hac, scilicet, longitudine temporum, quibus homines tot labores sustinent, & tot curis, doloribusque conficiuntur, primæuæ illius conditionis & status integritatem ac præstantiam, humani verò generis imbecillitatem & miseriam, ac tandem promissæ & tamdiu tam expectatæ salutis excellentiam apertè cognosci. Si enim optatissima illa laborum requies, maximusque ille gloriæ splendor cum miserrima hac, in qua detinemur, seruitute conferatur, videbimus profectò nos è summa calamitate in maximam felicitatem esse commigraturos. Quam quidem omnium rerum esse præstantissimam his verbis apertè demonstratur: Neque oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascendit, quanta præparauit Deus diligentibus se. Neque verò prætereundum est oportuisse infinitam illam Dei misericordiam patefieri erga eos qui ad felicissimam illam conditionem mutati, inæstimabili illo cælestis regni præmio primi omnium donandi erant, cùm alij quamplures æque ac ipsi ad eam vocati erant, & diutius expectauerant, maioremque laborem quàm ipsi susceperant, seriùs tamen ad denarium pro mercede accipiendũ admitterentur: neq. id quidem sine magna ipsorum admiratione, cùm ij qui ad opus seriùs venerant, nihilominus æqualem, quinimo etiam prius quàm ipsi, mercedem acciperent. Itaque hac temporum productio hominum expectationem, ut eméque probabat: præterea Dei veritatem & iustitiam iis qui amplissimo proposito præmio certabant, confirmabat: eratque singulare quoddam pignus summi illius Dei amoris erga eos qui tempore Noui Testamenti futuri erant. Atque hæc quidem omnia quæ hoc loco à nobis allata sunt, Apostoloris testimonijs comprobantur. Colossens. Mysterium (inquit Paulus) quod absconditum fuit à seculis & generationibus, nunc autem manifestatũ est Sanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias sacramenti huius in gentibus, quod est Christus in vobis spes gloriæ. & 1. Petr. 1. De qua salute (ait Petrus) exquisierunt, atque scrutati sunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt, scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis spiritus Christi prænuntians eas, quæ in Christo sunt, passiones, & posteriores glorias, quibus reuelatũ est, quod non sibimet ipsis, vobis autem ministrabant ea quæ nunc nunciata sunt vobis per eos qui euangelizauerũt vobis. Omnis autẽ hæc temporis ratio, ab ipso mundi initio ad ea vsq. tempora, quibus hominum salus in Christo perfecta est à sanctis vatibus, atque ab ipsis Apostolis seculorum nomine significatur. In qua quidem, diuinæ sapientiæ, misericordiæ, ac πολυποικιλίας maxima argumenta sunt explicata. Fluxerunt enim totus illi seculis à promissione primis parentibus facta, quam nos apud Euangelistas τῶν τοῦ κυρίου παρουσίαν interpretamur, vsque ad Christi aduentum, qui fuit temporum plenitudo, secula sex quæ propriè עולמים GHOLAMIM vocantur. quorum primum ab Adam vsque ad diluuium recensetur: secundum à diluuio (cùm salutis fœdus cum Noë fuit instauratum) vsque ad Abraham iuxta diuisas victimas dormientem: tertium ab Abraham vsque ad Iacob, cui apud Luzam peregrinanti sacrosanctum mysterium sub imagine scalæ fuit ostensum: quartum à Iacob vsque ad Legem in Sina monte promulgatam, & fœdus cum omni populo sanctum: quintum à Lege vsque ad regnum Dauidis, cui singulari oraculo significatum est, fore vt mundi redemptor ab ipso genus duceret. Hinc verò vsque ad Christum sextum seculum definimus. Is enim rerum omnium plenitudo fuit, & ea quidem lux quæ superiores illas vmbras consecuta est. Atque vltra hanc ætatem sunt seculorum fines, ac noui mundi apparatio, & adquisitio regni illius cælestis, quod quidem per Christi mortem, atque eiusdem resurrectionem, ascensum in cælos, & promissionis suæ confirmationem Spiritus sancti immissionem Matth. 1. insignitam, nobis comparatum est: quod testantur sacræ literæ his verbis: A diebus Ioannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim patitur: omnes enim Prophetæ & Lex vsque ad Ioannem prophetauerũt. Veteribus enim omnia sub specie & imagine quadam ostensa fuisse affirmat Paulus: scripta verò esse ad correptionem nostram, eamque ob causam ad seculorum fines deuenisse. Hac porrò de causa tam exactam, & exquisitam temporum ac seculorum rationem à sacris auctoribus traditam esse, sacræ literæ luculenter demonstrant. Nimirum, vt non solum diuinæ promissionis, & consilij constantia appareret: verùm etiam vt ex temporum obseruatione, & editarum rerum serie, diuinæ illius sapientiæ à qua tantum opus apparabatur, perpetua hominibus argumenta patefierent. Atque adeò nulla olim in toto terrarũ orbe natio fuit, excepta vna Israelitica, diuinis, nempe, oraculis edocta, quæ veras antiquorum temporum rationes tenuerit, easque in medium protulerit. Nam etsi à nonnullis ex ethnicis auctoribus, qui rerum suarum narrationes literis mandarunt, in adnotanda, ac demonstranda temporis ratione, nihil non præstitum esse concedimus: attamen quid ab illis hac de re traditum legimus, non ita planè exactum, nec sibi semper constans est: nihil enim penes ipsos fuit, ex quo certam, ac definitam aliquam temporum ac seculorum constitutionem colligerent. Ex quo fit, vt rei veritas ab ipsis cognosci non potuerit, eáque multò minùs ex ipsorum monumentis intelligi possit. Quanta verò sit sacrorum monumentorum vtilitas, in quibus tota illa, quam diximus, temporum ratio verissimè traditur, quantumque illa ad veram philosophiæ, cæterarumque omnium humanorum disciplinarum intelligentiam conferat, & quid ex ea lucis ad illustrandam cognitionem

cognitionem accedat, nulla, licet longa oratione æquè potest demonstrari, ac si eius à studioso lectore periculum fiat. De mundi autem initio, aut nihil omnino humana mens suspicata est, aut saltem, si quid ea de re, interdum ab ea inuentum esse concedamus, ex eo nihil quod firmum, certum, ac verum sit, tutò elici potest. Hanc verò ignorationem maxima rerum omnium ambiguitas consecuta est. Proinde si rerum origo non intelligatur, consequens est, ea quæ finem spectant, atque adeò finem ipsum plane ignorari. At nullus est Christianorum hodierno die, qui ex iis quæ de mundi initio, eiusq; ortu & causis cognoscenda sunt, non multo plura teneat, quàm quisquam eorum Philosophorum, qui magni olim sunt habiti. Nempe ad cætera emolumenta, quæ ex Christiana religione percipiuntur, hoc etiam non minimi certè momenti accessit: sicut scriptũ est: Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Sed quid tandem est quod ad cognitionem rerum humanarum, quas plerique tantopere expetunt, viam magis aperiat, quàm temporum exacta obseruatio? quid propriam vniuscuiusque rei æstimationem diligentiùs expendit? quid denique hominum animos magis reddit sapientes, & rerum caducarum contemptores? quid nimias illas appetitiones, quid cupiditates, quid impotentes libidines magis coërcet? siquidem tempore continuo admonemur, ne quam spem in hisce rebus ponamus, neq. diuturnam aut perfectam felicitatem nobis in hac vita polliceamur: cùm nulla ciuitas, nulla Resp. nulla regio, nullum regnum, nihil denique in tota rerum natura sit, quod tandem aliquando temporis vetustate exesum, & consumptum non conficiatur? Cui quidem rei nullum sanè remedium ab humana prudentia potest adhiberi: quandoquidem homines ipsi, hoc est, tota illa Adami progenies fluxa est & fragilis, nullaque omnino in tempore est perpetuitas, sed omnia quæ in hoc mundi theatro conspiciuntur, instabilia & momentanea sunt, & nunc in hanc, mox verò in illam formam transeunt, sicut scriptum est: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat. Nihil sub Sole nouum, Eccl. 1. nec valet quisquam dicere, Ecce hoc recens est. Iam enim præcessit in seculis quæ fuerunt ante nos. Sed neque eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos qui futuri sunt in nouissimo. Neque enim solùm priuatæ singulorum res, ac præclarissimæ familiæ, quæ ita firmæ ac stabiles censebantur, vt nunquam ex florentissimo statu in quo erant, dimoueri posse viderentur: verum etiam prouinciæ, regna, & maxima imperia quæ nunquã ruitura, sed perpetua fore credebantur, breuissimo temporis spatio corruerunt, ac stirpitus extracta, funditusq. euersa sunt, idq. iisdem illis rationibus quibus constituta fuerant, & quibus perpetuò foueri, ac sustentari posse credebantur. Quinetiam apertissimis exemplis docemur, nihil esse diuturnũ, neque quidquã prospero rerum successu ad maximam amplitudinẽ peruenire posse, eo excepto, quod à Deo omnium bonorum auctore manat, ac iisdemmet, quas ipse præscripsit, rationibus, institutur, sicut scriptum est: Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam: nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Neque verò regna tantùm & imperia, sed ipse totus terrarũ orbis, cum vno hominum consensu ad eum, qui sperari poterat, florentissimum statum perductus esset, nullusque in terris locus hominibus vacuus conspiceretur, nonne quadraginta dierum spatio ab ingenti illa aquarum multitudine submersus, planeque extinctus est? Nihil denique diuturnum in hac mortali vita sperari posse, vel hinc licet intelligere, quòd subducta temporum ratione ab orbe condito ad hanc vsque diem, mundus hic, in quo tam varia rerum genera orta extinctáque sunt, non plures quàm sex annos & triginta & trecentos supra quinquies mille duravit. Quod quidem tempus, si cum æternitate conferatur, ne nomen quidem rationis sortietur. Cùm igitur temporum, & ætatum obseruationem in omni disciplinarum genere vtilissimam; ad sacræ verò Scripturæ narrationes intelligẽdas planè necessariã esse videremus, hanc quoq. partem sacrorũ Bibliorũ apparatui annectendam duximus. In qua, quicquid ad seculorum, de quibus suprà mentionem fecimus, demonstrationem satis est, facta ex sacris libris temporum subductione, perquàm breuiter attigimus, pluribus aliàs (fauente Deo) de hoc argumento acturi. Nobis enim non fuit propositum latissimas earum materiarum, de quibus hoc loco agimus, disputationes in sacro hoc Apparatu persequi, sed ea tãtum perstringere, quæ studiosos homines in sacrorum librorũ lectione adiuuare poterunt. Nostros autem hosce conatus, qui ex quàm syncero animo prouenerint, Deus nobis est testis, candidis & eruditis omnibus probari cupimus, à quibus hoc vnum postulamus, vt nostrum hoc studium consulendi iis, qui Catholicæ Ecclesiæ nomen dederunt, suis apud Deum precibus adiuuent.

Datum Antuerpiæ. Calendis Ianuarijs. clɔ. Iɔ. LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

BENEDICTI ARIÆ MONTANI HISPALENSIS VOLVMEN DE SÆCVLIS.

MVNDI conditi initium autumni tempore fuisse, ex obseruata sacrorum librorum sententia accepimus, quòd DEVS animantium omnium generibus mox extituris, atque etiam homini fingendo omnium fructuum ad vsum ac vitam oportunorum copiam prospexerit, quam in calidioribus regionibus herbæ tunc recentes, & fructus arborũ maturi, atque adeò ad hyemem proximam vlteriusque durabiles suppeditare possent: Veris enim fructus fugaces sunt, nec satis ad alendũ commodi; fructus æstiui & commodiores & diuturniores sunt: atque ita scriptũ
Gen. 1.11. est, Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super terram. & factum est ita: & protulit terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferũ faciens fructũ, & habens vnumquodque sementem secundũ speciem suam. Ita enim producta dicuntur singula genera, vt herba virens. hoc est olus, quod Hebraicè דשא vocatur, iam adultum extaret. similiter, & herba faciens semen, cuius vsus non in viriditate, sed in semine est: ita cum semine suo prodiit, & lignũ faciens fructum, & habens vnumquodque sementem secundum speciem suam, atque ita initium anni vberes fructus secũ attulit, qui & animantibus alendis, & suis ipsorum generibus propagandis essent idonei. Quòd verò quidam opinantur initium anni æstiuo tempore fuisse, adducti argumento columbæ, quæ ramum oliuæ virentis in arcam ad Noe detulit, facilè mutare poterũt, vbi certam illius loci sententiam tenuerint, quam nos, Deo volente, aliquando exponemus, aut alij, quibus cum nostram interpretationem communicauimus, in suis scriptis docti ssimè explicabunt.

ANNVM autem quanquam multiplicem & varium aliis atque aliis gentibus fuisse fateamur, tamen eum qui rebus mundi constituendis comparatus est, duodecim mensibus constitisse, manifestũ ex sacris literis est. Etenim ante diluuium, vt vna omniũ hominũ lingua, vna Dei conditoris notitia, vna creationis memoria penè recens omnibus erat, ita etiam annorum vna erat communis ratio, quam omnes tenerent, atq; ita ætates hominũ annis mundi, & mundi anni hominum illustrium ætatibus computabantur. neque varia annorum ratio, nisi cum varia linguarũ, & morum atque regionum & religionum inuentione extitit. Est autem manifestum anni integri solaris argumẽtum in Sacris libris expressum. legimus enim Noe anno vitæ suæ sexcentesimo, mense secundo, die mensis decima & septima ingressum fuisse in arcam, eademque die cataractas cæli & abyssi scaturigines fuisse ruptas, atq; pluuiam vsque ad quadraginta dies durasse, deinde aquas obtinuisse terram centum quinquaginta diebus; post hos autem indies decrescere cœpisse, vsque ad decimũ mensem; nam decimo mense prima die mensis montium cacumina extare cœperunt. Sunt autem omnes dies huius anni ab initio eius vsque ad primam aquarum decretionem ducenti quadraginta septem, hoc modo: Primus mensis cum decima septima secundi faciunt quadraginta & septem dies: deinde sunt quadraginta, quibus imbres durarunt: atque etiam centum & quinquaginta, quibus aquæ inualuerunt super terram, quindecim cubitis altissimum totius orbis montem superãtes. Hi omnes in summa efficiunt ducentos & quadraginta septem; nondum tamen est decimus mensis: namq; ab hoc tempore vsque ad primam decimi mensis diem aquæ decreuerunt. Habemus iam decem menses, qui plures quàm ducentos & quadraginta septem dies cõtinent, saltem quãtum decem lunationes. A primi autem mensis die prima Noe quadraginta dies expectauit, quibus peractis coruum emisit, & eadem die columbam; rursusque post septem dies columbam emissam vesperi recepit, oliuæ folium referentem. atque tertiò post septem alios dies emissam, non amplius recepit. Igitur post nouem menses habemus quinquaginta & quatuor dies, qui cum nouem mẽsibus prioribus efficiunt ter centum & viginti quatuor (singulis ferè mensibus tricenos dies tribuimus.) Hinc vsque ad primam diem primi mensis anni sexcentesimi primi, quo terræ superficies omnis aquis est inundata, numerantur dies quadraginta sex; qui cum superioribus coniuncti faciunt tercentum & septuaginta; quibus, si demantur eæ horæ, quibus lunationes à Solis cursu integro deficiunt, reliqui fient dies, quot in anno solari nũc moueramus, idque exiguo discrimine, quod ex Calendariis facile cognosci posset. Fit igitur subducta ratione perspicuum, annum duodecim mensium iam inde ab initio fuisse, quando post nonum mensem quadraginta septem dies numeramus, qui ad dimidium vndecimi mensis pertinent, cum terræ superficies nondum aquis liberata esset. Præterea annũ tot mensibus ab initio institutum, & post diluuium etiam restituti est, quot temporibus quatuor, hyemi, veri, æstati, & autumno constituendis satis esse possunt; nam his temporibus terra suum cõcipiendis & gignendis fructibus munus præstat; atque hi omnes dies terræ Hebraico dicendi modo appellantur, vt fœminatũ etiam grauidarum dies dicuntur à conceptu ipso vsque ad partum, Gen.4.1. cuius rationis multa exempla sunt, vt illud, Factum est autẽ cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret. simili autem tropo Deus Noe post aquarũ salutem allocutus, futuræ perpetuò terræ atque temporum constitutionis Gen.8.22. quatuor oportunis partibus distinctæ, rationem instaurandam docuit, vt quòd proximè per totum annum nihil aliud quàm hyems aquarumque inũdatio fuerat, iam deinceps in posterum quatuor portionibus distinctum, integrum annum absolueret. atque ita scriptum est, Odoratusque est Dominus odorẽ suauitatis: & ait ad Noe, Nequaquam vltrà maledicam terræ propter homines: sensus enim & cogitatio humani cordis in malũ prona sunt ab adolescentia sua: non igitur vltrà percutiam omnem animam viuentem, sicut feci cũctis diebus terræ sementis & messis: frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent. Cunctos dies terræ omnibus his partibus distinctos, idem quod cunctos annos terræ interpretamur: namque hæ partes sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hyems anno includũtur, atque ita non modò dies pro tempore conceptus, & partus terræ, sed in vniuersum pro anno vsurpantur. idque pluribus exemplis in Hebraica lectione obseruatur. Etenim cùm constituto iam matrimonij fœdere cũ Rebecca & Isaaci procuratore fratres cuperent puellam apud se diutius necessitudinis gratia retinere, Gen.24.55. sic agebant: Maneat puella nobiscum, saltem dies aut decem. sic ex Hebraico ad verbum. hoc est, anni dies integros, aut decem menses. Illud etiam nostram de anni initio sententiam comprobat, quod Deus de diebus, id est, de annis terræ dixit, quorum principium sementis nomine adnotauit: est autem sementis tempus Autumnus.

Mensium autem antiqua nomina nulla nisi ex numerorum serie obseruauimus. vt, Primus, secundus, tertius, quartus, sextus, septimus, octauus, nonus, decimus, vndecimus, & duodecimus, quorum frequentissima exempla leguntur. alia enim nomina, vt suo loco exponemus, Chaldaica sunt. Atque temporum quidem rationes sic explicamus:

Ab

Ab Adam vsque ad diluuium anni fuerunt mille sexcenti quinquaginta sex, quorũ illa enumeratio est.
130 Adam cùm centum & triginta esset annorum, genuit Seth. Genes.5.
105 Seth centum & quinque annos natus, genuit Enos. Genes.5.
90 Enos nonaginta annorum genuit Cainan. Genes.5.
70 Cainan septuaginta annorum genuit Mahalaleel. Genes.5.
65 Mahalaleel sexagesimum quintum agens annum, genuit Iared. Genes.5.
162 Iared centum & sexaginta & duos annos natus, genuit Henoch. Genes.5.
65 Hanoch cùm esset annorum 65. genuit Methusalah. Genes.5.
187 Methusalah anno vitæ suæ centesimo octuagesimo septimo, genuit Lamech.
182 Lamech centum & octoginta duos natus annos, genuit Noah. Genes.5.
600 Anno sexcentesimo vitæ Noah, mense secundo, septimo die mẽsis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnę, & fuit diluuium aquæ super terram. Hi omnes anni
1656 summã conficiunt mille sexcentorum quinquaginta & sex. Atque hactenus prima mundi ætas.

SECVNDA ÆTAS MVNDI, A DILVVIO VSQVE AD ABRAHAM.

A restituto orbe ex aquis vsque ad Abraham, anni fluxerunt ducenti nonaginta duo, quorum illa enumeratio est.
2 Sem duobus annis post diluuium genuit Arphacsad. Genes.11.ỷ.10.
35 Arphacsad cùm esset annorum triginta quinque, genuit Selah. Gen.11.
30 Selah annos natus triginta, genuit Heber. Genes.11. ỷ.12.
34 Heber annorũ triginta quatuor, genuit Paleg. Gen.11.
30 Paleg anno trigesimo vitæ suæ genuit Reghu. Gen.11.
32 Reghu annorum triginta duorum, genuit Sarugh. Genes.11.
30 Sarugh triginta annorũ genuit Nachor. Gen.11.ỷ.20.
29 Nachor viginti nouem natus annos, genuit Thareh. Genes.11.
70 Thareh septuaginta annorum, genuit Abraham. Gen.11.ỷ.26.
292 Hi omnes anni summam reddunt ducentorum nonaginta duorum.

Ab Abrahami ortu ad Isaac anni centum numerantur, hoc modo:

75 Septuaginta quinque annorum erat Abraham, cùm Dei iussu egrederetur de Haran. Gen.12.
11 Vndecimo anno post Hagar concepit & peperit Ismaelem, post decem annos quàm habitare cœperãt in terra Chanaan, hoc est, expletis iam decem annis. grauida autẽ fuit vno fere anno: sunt vndecim anni fere.
13 Tredecim annis iam nato Ismaele, Abraham mutato nomine, circumcisionis fœdus iniit. Erat autem Abraham nonaginta nouem annorum, quando circuncidit carnem præputij sui. Gen.17.ỷ.26.
1 Vno anno post Isaac nascitur, cùm Abraham cen-
100 tum esset annorum. Gen.21.ỷ.5.
Hactenus centum anni vitæ Abrahæ.

A nato Isaac ad Iacob anni numerantur sexaginta, quorum illa notationes sunt:

30 Sara moritur triginta annis post natum Isaac, hoc est, centesimum vigesimum septimum agens annum.
10 Decem annis post Isaac vxorem duxit, cùm esset annorum quadraginta. Gen.25.ỷ.20.
20 Vigesimo anno post natus est Iacob cum Esau. S.S.E.
Sexagenarius erat Isaac quando nati sunt ei paruuli
60 Gen.25.ỷ.26. Hi numeri conficiunt annos sexaginta.

A Iacobi ortu vsque ad Ioseph natum, anni fluxere 90
90. quos hoc modo obseruamus: Iacob vbi primùm ingressus in Aegyptum, à Pharaone ætatem rogatur, respondit, Dies peregrinationis vitæ meæ, centum triginta annorum sunt. Gen. 47.ỷ.9. Atqui Israel venit in Ægyprum tertio famis anno. S.S.E. Biennium est enim quòd cœpit fames in terra, & adhuc quinq; anni restant. Ingressus est igitur initio tertij anni iam duobus transactis. Gen.45.ỷ.6. Transierant etiam septem anni fertiles ante illud biennium, prædicti à Ioseph in ipso fertilitatis initio. Gen.41.ỷ.28. Ille autem trigesimum agebat annum, cùm Pharaoni sisteretur. Genes. 41.ỷ.46. Omnes hi anni conficiunt quadraginta, quibus à centum & triginta demptis, reliqui sunt nonaginta. Rursus verò sic numeramus post annum vitæ Iacob nonagesimum, Ioseph triginta annorum stetit coram Pharaone, deinde elapsi sunt anni septem fertiles, & duo steriles, tertio sterilitatis anno Israel descẽdit in Aegyptum. hi sunt centum & triginta. 130
Atque hactenus descensus in Aegyptum est.

INITIVM NOVÆ RATIONIS.

Mortuus est Iacob anno decimo septimo postquam 17
descenderat in Aegyptum. S.S.E. Et vixit in terra Gosen decem & septem annis, factique sunt dies vitæ illius centum quadraginta septem annorum. Gen.47.ỷ.28.
Ioseph mortuum esse quinquagesimo tertio anno 53
post Iacob, sic colligimus. Ille cùm patet obiret, quinquaginta septem annorum erat. dicitur autem mortuus cùm annum compleret centesimum & decimum quinquaginta septem & quinquaginta tres, centum & decem sunt.
Leui mortuus est quarto & vigesimo anno post Io- 24
seph, vt ex obseruatione colligitur, hoc modo: Legimus Leui annum agentem centesimum trigesimum septimum è viuis decessisse. sed ille natus est tribus annis ante Ioseph: namq; septem annis posterioribus, quibus seruiuit Iacob pro Rachel, nati sunt ex Lea quatuor filij, hoc ordine: Ruben, Simeon, Leui, Iuda. Deinde Lea cessauit parere vsque ad initium sexti anni, quo genitus Issachar, & septimi, quo Zabulun est natus. omnes enim hi nati sunt intra septennium in Mesopotamia Syriæ. Gen.46.ỷ.15. Septimo autem anno ad initium recordatus est Dominus Rachelis, & audiuit eam, & aperuit vuluã eius; quæ cõcepit, & peperit filiũ, & vocauit illum Ioseph, dicens, Addat mihi Dominus filium alterum. Nato autem Ioseph, dixit Iacob socero suo, Dimitte me, vt reuertar in patriam meã. hoc fuit anno decimo quarto antequam de mercede cõueniret inter Iacob & Laban. Igitur Leui tribus annis ante Iosepli natus est, saltem non integris quatuor. Ioseph mortuus est ætate centum & decem annorum, Leui centũ & triginta septem: quibus si tres demas & centũ & decem, supererunt quatuor & viginti anni, quibus Leui fratri Ioseph superuixit. Scriptum est enim, Anni autem Leui fuerunt centũ triginta septem. Exo. 6, 16.
A morte Leui ad Mosen natum, anni numerantur triginta sex, hoc modo: A nato Isaac vsque ad egressum ex Aegypto, sunt generationes quatuor, sicut scriptum est, Generatione quarta reuertentur huc. Est autem prima generatio Isaac, secunda Iacob, tertia Ioseph & fratres eius, sicut scriptum est. Ioseph autem in Aegypto erat; quo mortuo, & omnibus fratribus eius, omniq; generatione illa: filij Israel creuerunt & multiplicati sunt, ac roborati nimis in terra. &c. hæc est quarta generatio. Numerantur præterea quadringenti anni peregrinationis seminis Abrahæ, hoc est, ab Isaac nato hospite in terra Chanaan, vsque ad exitum Israel ex Aegypto, S.S.E. Scito prænoscens quòd peregrinum erit semen tuum in terra non sua: & subiicient eos seruituti, & affligent quadringentos annos: ita quadringenti anni variæ & multiformis peregrinationis prædicuntur. Igitur ex his quadringentis annis illæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

partes sunt manifestæ. Isaac sexaginta annos natus Iacob genuit. Iacob mortuus est annorum centum quadraginta septem: post quinquagesimum tertium mortuus est Ioseph, deinde Leui vigesimo quarto pòst anno: Moses octoginta annorum erat cùm Dei legationem apud Pharaonem egit. Hi omnes tercentũ sexaginta quatuor annorum summam conficiunt, desunt triginta sex ad quadringentesimum numerum explendum. Hi interfuerunt inter mortem Leui & Mosis ortum. Scimus autem Mosem natum ipsa tempestate Aegyptij furoris & consilij aduersus Israelitas initi: quãdoquidem ille, ne periret, magna cura ad menses aliquot est occultatus, vt legimus Exod. 2. id quod non accideret tribus annis ante cùm Aaron natus est: erat enim Aaron tribus annis Mose antiquior, siquidem octoginta trium annorum cùm esset, vnà cum fratre Pharaonem adiit. Exod. 7. ℣. 10. Hæc etiam triginta sex annorum ratio alio modo subduci potest. Moses filius fuit Amram, atque Amram ex Caath genitus. Natus est autem Amram in Aegypto: namq. ille inter eos qui in Aegyptum descenderant, non recensetur. numeratur autem in tertia generatione; namque ex filiis descendentium in Aegyptum, non ex nepotibus est, natusque fuit viuentibus iis qui descenderant: neq. cum iis qui liberati sunt ex Aegypto, numeratur, quòd mortuus esset inter cæteros tertiæ generationis. Natus itaque est, & obiit in Aegypto. Obiit autem annorum centum & triginta septem: his si addamus sexaginta Isaaci, & centum & quadraginta septem Iacobi, atque octoginta Mosis, efficietur summa quadringentorum viginti quatuor: quibus addũtur duodecim ante mortem Leui, qui fuit tertiæ generationis, cuius diebus natus est Amram, erunt quadringenti triginta & sex. atque ita duodecim annis fere ante exitum obiisse Amram reperietur: idemq. annorũ ferè sexaginta nouem genuisse Mosen, cùm tribus annis antè natus esset Aaron, temporibus adhuc tranquillis, & inter vtrumque orta etiam esset Miriam, rebus iam turbari cœptis, quod nomen ipsius declarat. namque Miriam amaritudinem significat. Itaque à morte Leui ad Mosen natum, anni numerantur triginta sex. Deinde octoginta vixit antequam Pharaonem de populo dimittendo alloqueretur. S. S. E. Erat autem Moses octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem: sunt igitur ab ingressu Israelis in Aegyptum ad vsque Mosis legationem ducenti & decem anni. Vno anno post egressi sunt ex Aegypto. Nam postquam Moses regem adiit, paleas populus impensis regijs non accepit, sed coactus est per agros quærere: paleæ nullæ in Aegypto idoneæ relinquuntur post Nili inundationem quæ Iulio mense accidit. Maij ergo tempore iussi sunt paleas colligere: priùs verò quàm hoc edictum vulgaretur, iam Moses cum Pharaone de dimissione egerat. Deinde profecti sunt exactores populo regis decretũ denũtiaturi. Interea Aegypto plagę illatæ sunt vsque ad mensem Nisan anni sequentis, cuius decima quinta egressus est populus liber. Igitur à nato Isaac ad legationem Mosis anni fluxerunt quadringenti, vt iam superiùs exposuimus.

Anno octogesimo secundo vitæ Mosis mense primo, populus ex Aegypto prodiit liber. Atque hinc cœpta est anni sacri obseruatio, cuius initium à Nisan, hoc est, septimo mense annorum mundi sumptum est. S. S. E. Dixit quoque Dominus ad Mosen & Aaron in terra Aegypti: Mensis iste vobis principiũ mensium primus erit in mensibus anni.

Deinde vno anno integro in deserto fuerunt antequam respublica legibus acceptis, & sacerdotibus consecratis, cæterisque ministris publicis constitutis, componeretur. Hoc enim anno secundo ab egressu ex Aegypto factum est, nam primo anni secundi mense primo die mensis tabernaculum est erectum, & die prima secundi mensis filij Israel recensiti, & principes in deserto constituti. Atque à promissionibus factis Abrahamo ad legem latam, anni numerantur quadringenti & triginta ferè, hoc modo: A nato Isaac vsque ad Mosis legationem, anni sunt quadringenti. Legatio Mosis in Aegypto vno anno completa est, deinde post duos annos Lex in deserto est constituta, sunt tres anni: Abrahæ dictę sunt promissiones viginti sex annis ante natum Isaac; siquidem Isaac natus est cùm Abraham centum esset annorum, cui promissio facta est eo anno quo exiit ex Haran, atqui ille tunc quintum supra septuagesimũ agebat annum, sicut scriptum est: In te benedicentur omnes vniuersæ cognationes terræ. Egressus est itaque Abraham sicut præceperat ei Dominus, & iuit cum eo Lot. filius quinque & septuaginta annorum erat Abraham cùm egrederetur ex Haran: agebat igitur annum quintum supra septuagesimum, deerantque sex & viginti ad centesimum: his additi tres anni à legatione Mosis ad legem latam, & rempublicam constitutam, conficiunt viginti nouem annos, quorum vltimus ad trigesimum vsque ducitur: atque ita verè dictum est ab Apostolo, Legem acceptam fuisse in deserto, post quadringentos & triginta annos à promissionibus factis.

Moses & Aaron obiere anno quadragesimo postquam egressi sunt ex Aegypto, hoc est, trigesimo & octauo anno post legem latam. atque ita quadraginta anni vagationis in deserto enumerantur.

Iosue, & qui cum illo terram expugnarunt maiores natu qui viderant mirabilia quæ fecerat Dominus in deserto, præfuerunt Israelitis in terra ferè decem & septem annis, Iosue septem aut nouem, quibus terra expugnata & distributa est: namque annum octogesimũ quintum agens, Caleb huiusmodi apud Iosue orationem habuit. Quadraginta annorum eram quando misit me Moses famulus Domini in Cades Barne, vt considerarem terram. &c. Quadraginta quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbũ istud ad Mosen, quando ambulabat Israel per solitudinem, hodie octoginta quinq. annorũ sum, sic valens vt eo valebam tẽpore quando ad explorandũ missus sum. &c. annus ille quo missus est Caleb ad explorandũ, secundus erat ab exitu ex Aegypto. igitur septimus ab ingressu in terram Canaan. quibus elapsis, omnis ferè terra expugnata atque in sortes diuisa est. idem verò confirmatur ex oratione D. Pauli in synagoga Antiochiæ Pisidiæ habita. Deus plebis Israel elegit patres nostros & plebem exaltauit cùm essent incolæ in terra Aegypti, & in brachio excelso eduxit eos ex ea: & per quadraginta annorum tempus sustinuit mores eorum in deserto: & destruens septem gentes in terra Canaan, sorte distribuit eis terram eorũ, quasi post quadringentos & quinquaginta annos. post hæc dedit Iudices vsque ad Samuelem prophetam. A quadringentis & quinquaginta si demamus quadringentos ab electione patrum vsq. ad exaltationem plebis in terra Aegypti, & quadraginta deserti, reliqui sunt ferè decem ad illum numerum, quo distributa est terra, atque septem deinde ad mortem Iosuæ & seniorum qui viderant mirabilia Domini in deserto: videturque Iosue ingressus terram cùm esset centum annorum, namque centesimum & decimum agens annũ, vita defunctus est, & deinde vsque ad octo annos mortui sunt cæteri; ac paulatim deficientibus illis, morum & religionis puritas obscurabatur, sicut scriptum est: Seruierunt Domino cunctis diebus eius, & seniorum, qui longo post eum tempore vixerunt. Hebraicè ita legimus: Et seniorum qui protulerunt dies suos post eum. hoc est, eorum qui superstites illi fuerũt. hoc autem ferè octo annis transactum est, quibus seruierũt Chusam-rasathaim regi Mesopotamiæ. sunt igitur hi decem & septem anni, aut decem & octo ferè.

Deinde primus Iudex Othoniel nomine, nepos Caleb, ex tribu Iuda, præfuit annis quadraginta.

Aod Iudex, qui, Eglon occiso, Moabitarum exercitus iugum ad octoginta annos, terræ quietem præstitit.

Barac

Barac & Debora annis quadraginta iudicauerunt Israel.

Gedeon quadraginta annorum spacio iudicis munus exercuit.

Abimelech filius Ierubaghal Israelitarum præfecturam occupauit annis tribus.

Thola filius Phuah de tribu Isachar tribus & viginti præfuit annis.

Iair Galaadites iudicauit Israelem per annos viginti & duos.

Huic successit Iephthe, qui præfuit annos sex.

Abesam Bethlehemites septem annis præfectura est functus.

Elon Zebulonites iudicauit Israel decem annis.

Abdon filius Elel Pharathonites præfuit annis octo.

Samson filius Manue ex Sara defendit & iudicauit Israel annis viginti.

Heli sacerdos ex familia Ithamar, sacerdotio & præfectura functus est annis quadraginta.

Samuel propheta Leuita ex Ephrata, triginta octo annis præfuit Israelitis.

Saul ex tribu Biniamin vnctus in Regem à Samuele, regnauit duobus annis: ita ipsius regnum cum præfectura Samuelis quadraginta complet annos, explicatos à D. Paulo, sicut scriptum est: Post hæc dedit Iudices vsque ad Samuel prophetam: & exinde postulauerunt Regem, & dedit illis Saul filium Cis, virum de tribu Biniamin, annis quadraginta; & amoto illo, suscitauit illis Dauid regem &c. Itaque quadraginta anni numerantur à Iudicibus finitis, vsque ad Dauid regem: Saul autem ad tempora Samuelis pertinet; nam paulo post mortẽ Samuelis, Saul est interfectus. Erat autẽ Samuel senex cùm populus præfecturam illius fastidire cœpisset; itaque ab ingressu Israelitarum in terram Canaan 397 ad vnctum regem Dauid, fluxere anni ttecenti nonaginta septem.

Dauid in Hebron regnauit septem annis & mensibus sex: & in Ierusalem regnauit triginta tribus, ita vt sex menses in Hebron enumerentur ad triginta tres, iam totidem in Ierusalem, & sic fient anni quadraginta, quibus regno functus est.

Salomon vnctus est in regem viuente patre. ratio autem regni eius sumitur à morte Dauid: tertio autem anno transacto regni Salomonis secundo mense quarti anni eius templũ inchoarum est. Atque ita in sacra historia integram summam annorum habemus, quorum singulares rationes hactenus attulimus, sicut scriptum est: Factum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Aegypti, in anno quarto mense Zio, ipse est mensis secundus regni Salomonis super Israel, ædificare cœpit domum Domino. &c. nam si proximæ summæ trecentorum nonaginta septem annorum, quam subduximus ex singularibus rationibus, ab egressione vsque ad vnctũ Dauid, addamus quadraginta Dauidis, & tres Salomonis, fiunt quadringenti & octoginta. Atq. hæc est summa temporum ad templi vsque ædificationem.

A templi ædificatione ad Salomonis mortem, anni numerantur septem & triginta; nam dies quos regnauit Salomon in Ierusalem super omnem Israel, quadraginta anni sunt.

Regvm Ivdæ ætates.

III. Roboam Salomonis filius ex Naama Amanitide, regnauit annis decem & septem.

IIII. Abiam filius Roboam regnare cœpit super Ierusalem octauo & decimo anno patris sui incipiente, regnauitque annis tribus.

V. Assa rex Iuda Abiæ filius ex Maacha filia Absalon, regnauit annis quadraginta & vno.

VI. Iosaphat filius Asa ex Azuba filia Salai, regnauit annis quinque & viginti.

VII. Ioram primogenitus Iosaphat regnare cœpit duobus annis ante mortem patris sui, quinto anno Ioram regis Israel: regnauit autem octo annis, ex quibus dempti duo, relinquunt sex.

VIII. Ochozias qui idem Ioacham dictus, filius Ioram & Athaliæ, regnauit in Ierusalem anno vno.

IX. Athalia mater Ochoziæ, regnauit annis sex, & parte septimi.

X. Ioas Ochoziæ minimus filius, regnauit quadraginta annis: matrem habuit Sebia ex Berſabee.

XI. Amasias filius Ioas, & Ioadam Ierosolymitanæ regnare cœpit vno anno ante patris obitum; inciderat enim pater in grauem morbũ, ex clade à Syris accepta: regnauit autem annis viginti nouem ferè.

XII. Azarias, alio nomine Ozias, Amasiæ ex Iechelia Ierosolymitana filius, regnauit in Ierusalem annis quinquaginta duobus.

XIII. Ioatham filius Oziæ matre Ierusa filia Sadoch, regnauit in Ierusalem annis sedecim.

XIIII. Achaz filius Ioatham regnauit in Ierusalem annis sedecim.

XV. Ezechias filius Achaz & Abiæ filiæ Zachariæ, regnauit in Ierusalem annis viginti nouem.

XVI. Manasses filius Ezechiæ matre Hachsibah, regnauit in Ierusalem quinquaginta quinque annis.

XVII. Amon filius Manasses, cuius mater fuit Mesalemeth filia Harus de Iatheba, regnauit in Ierusalem annis duobus.

XVIII. Iosias filius Amon & Ididæ ex Besecha, regnum Ierosolymis obtinuit annis triginta & vno.

XIX. Ioachaz Iosiæ filius, matre Amital de Lebna, rex à populo constitutus, menses tres regnauit.

XX. Eliacim, alio nomine Ioacim Iosiæ filius, à Pharaone constitutus rex Ierusalem, matrem habuit Zebidam filiam Phadaia de Reuma, vndecim annis regnauit in Ierusalem; tertio anno abductus est.

XXI. Ioachim filius Eliachim matre Nohhesta Ierosolymitana, regnauit mensibus tribus, & diebus decẽ.

XXII. Mathanaia, cui Nabuchodonosor nomen fecit Sedeciam, constituto in regem Iuda, erat filius Amital Ierosolymitanæ, annis regnauit vndecim. Vndecimo Sedeciæ regni anno templũ dirutũ & incẽsum est: hi anni omnes, demptis mediis, quibus rex regi succedebat, ad quadringentos & decem proximè accedunt, ex quo templum constructum consecratumque fuerat. fuit igitur templum incensum & vrbs diruta anno ferè mundi ter millesimo trecentesimo octauo. 3308

Babylonica transmigratio durauit annos septuaginta, iuxta prædicta Prophetarum. 70

Anno primo imperij Cyri regis Persarum & imperatoris Babylonici, decreta est Iudæorum libertas, & templi Ierosolymitani restitutio: hic regnauit annis septem.

Anno secundo aduentus Iudæorum in Ierusalem mense secundo, cœptum est ædificari templum: in eoque fuerunt & vrbis ædificatione totos sex annos. 6

Cessatum est ab ædificatione templi per totum imperium Artaxerxis, qui & Cambyses dictus, qui imperauit annis septem: cessatum est autem nouem annis, hoc est, vsque ad secundum Darij Histaspis annum. 9

Anno sexto Darij completum est templum.

Darius bellum suscepit aduersus Arphacsad regem Medorum, anno duodecimo regni sui. idem Nabuchodonosor in historia Iudith dicitur.

Anno decimo octauo (vt in altera editione Iudith legitur) in altera verò legitur decimo tertio, Darius bellum parat nationibus, à quibus fuerat contemptus; hic est annus trigesimus octauus à libertate Babylonica.

Anno autem trigesimo septimo Iesus sacerdos profectus est ad Darium. interim autem Ioachim eius filius sacerdotio fungitur annis octo.

Ille postea reuersus, annis viginti pontificatum gerit, 20

vsque

Universidad de Deusto
Biblioteca

vsque ad annum septimum Resamen Sulam filij Zorobabelis ducis.

Nehem.4. Iosephus lib. 11. cap.5. Philo. 18 Ioacim iterum post mortem patris annis viginti octo functus est sacerdotio. quòd si numerentur anni viginti, quibus cũ patre ministrauit, concordabit Philo cum Nehemia & Iosepho.

Iosephus libr. 11.ca.5. 41 Ioachimum secutus est Eliasib sacerdos, annis quadraginta vno sacerdotium gerens, cuius anno decimo quarto Nehemias ad Persarum regem rediit, completa vrbis instauratione.

Philo. Iosephus. 25 Ioiada Pontifex post Ioachimum annis viginti quinque sacerdotio præfuit.

Iosep.lib.11. Nehem.12. 24 Ionathan, alio nomine Iohanan, sacerdos, annis viginti quatuor.

Nehem.12. Iosephus li.11. cap.4. 27 Ieddoa Ionathæ filius pontificatum gessit annis septem & viginti, vsque ad Alexandri monarchiam.

Philo. 17 Onias pontifex maximus annos viginti septem Philoni, sed Eusebio viginti tres.

Philo. 13 Simon Iustus pontificatum gessit annis tredecim.

Philo. Euseb. 10 Eleazarus frater Simonis sacerdos summus, annis viginti Philoni, Eusebio viginti tribus.

Philo. 17 Manasses sacerdos maximus annis viginti & septem.

Philo. 18 Simon Iustus annis viginti & octo sacerdotio præfuit.

Philo. 39 Onias Simonis filius, functus sacerdotio annis triginta nouem.

Hactenus sacerdotum successio, Græcorum etiam temporibus obseruata: nam posterior ætas Pontifices à Syriæ regibus constitutos habuit, hac serie.

2.Mach.4. 5 Iason summus sacerdos pontificatum gessit annis tribus.

2.Machab.4 7 Menelaus post Iasonem expulsum annis duodecim, cuius septimo anno Iudas Asmonæus, agnomine Machabæus dux cœpit rempublicam administrare, annos autem sex rem gessit.

1.Mach.9.5 18 Ionathas Iudæ frater dux Iudæorum annis decem & octo.

Iosephus libr. 13.cap.13. 8 Simon frater Ionathæ annis octo præfuit dux & pontifex.

Iosph. lib. 13.cap.17. 11 Ioannes Hircanus filius Simonis rempubl. sacerdotiumque gessit annis triginta & vno.

Iosephus lib. 13.cap.18. 1 Aristobulus filius Ioannis Hircani, primus post trãsmigrationem Babylonicam rex appellatus, anno vno rem gessit publicam.

Iosph.li.13. cap.21. 27 Iannes Alexander idem Iamnai frater Aristobuli rex, annis septem & viginti.

1.Esd.li.2. cap.13. 9 Alexandra Alexandri pontificis vidua annis nouem regnauit in Iudæa.

Iosph. lib. lib.5.cap.14 Hircanus Alexandræ filius mensibus tribus regnat.

3 Aristobulus Hircani frater annis tribus pontificatũ regnumque gessit.

Iosph.li.14. c.8.&c.16. 22 Ierosolyma à Pompeio capta, Hircanus restituitur in sacerdotium, quod gessit annis viginti duobus.

Egesi.li.1.c.45 5 Antigonus Aristobuli filius Parthorum auxilio Iudæam occupat annis quinque: huius anno secundo Herodes rex appellatus est à senatu Romano: cepit vrbem anno quinto Antigoni: regnum occupauit annis triginta quatuor.

Egesi.lib. 1. cap.2. Iosph. Heb. pag.349. 37

Paulus Oros. lib.7.cap.2. Christus Iesus natus anno quadragesimo secundo imperij Augusti.

Luc.2. 12 Cùm esset Iesus annorum duodecim, in templo reperitur disserens.

Luc.3. 18 Anno decimo quinto elapso, decimo sexto incipiente, imperij Tiberij Cæsaris, Christus est baptizatus, erat tunc incipiens annorum triginta.

Matthæus. 1 Annis tribus & amplius elapsis, Christus crucifixus est, anno septimo præfecturæ Pilati, qui fuit decimus octauus Tiberij.

Lucas. 1 Quinto post anno Tiberius mortuus est.

Dion.lib.59. pag.625 4 C. Cæsar Caligula regnauit annos tres, menses decem & dies octo.

Tiberius Claudius Drusus Cæsar annis tredecim, mensibus octo, diebus viginti. Annos 13. menses 8. dies 20.

Claudius Domitius Nero, annos tredecim, menses octo regnauit. Annos 14.

Flauij Vespasiani anno secundo Ierosolyma capta est, anno à natiuitate Christi septuagesimo ferè. Ann. 70.

Atq. hactenus sæculorum ordo & summa ratio deducta est, ab initio mundi, vsque ad Euangelium prædicatum: constat autem numerus vsque ad templi incendium, & Babylonicam transmigrationem, tribus annorum millibus, & trecentis triginta octo annis. hoc modo: Ab initio mundi ad diluuium, mille sexcenti quinquaginta sex. 1656
A diluuio ad Abraham natũ ducẽti nonaginta duo. 292
Ab Abrahamo ad ortum Isaac centum anni 100
Peregrinationis seminis Abrahæ anni quadringenti. 400
Ab exitu ex Aegypto vsq. ad templũ ædificatũ anni 480 quadringenti octoginta. Templi duratio fuit annorũ 410 quadringentorum ac decem. His numeris summa conficitur trium millium ter centum & triginta octo: his additi septuaginta captiuitatis Babylonicæ, faciunt annos ter mille, quadringentos & octo. 3408

Cæterum in reliquis numeris vsque ad templi secũdi, & Ierosolymorum vastationem, nõ satis nostræ cum aliorum rationibus conuenit supputationi: namque in iis temporibus adnotandis, quæ post transmigrationem Babylonicam ad Machabæorum regnum vsque fluxerunt, nonnihil variant auctores. sunt qui per sacerdotũ & præfectorum tempora enumerantes, trecentos & septuaginta quatuor faciunt annos. Deinde addunt 374 centum Machabæorum regni: & centum & septem 107 Herodum vsque ad Hierosolymitanum excidium, qui superiori summæ additi, notant annos ter mille nongentos octoginta nouem, à mundi initio vsque ad 3989 excidium.

Auctor ille, qui breuiora Chronica Hebræis conscripsit, aliam rationem secutus, ter mille, octingentos, quadraginta vnum annos à mundi initio, vsque ad templum, à Tito vastatum, ponit, illis nominibus A mundi initio vsque ad Babylonicam captiuitatem annos nobiscum numerat, ter mille, trecentos, triginta 3338 octo: exilij Babylonici septuaginta: regni Medorum 70 quinquaginta duos: Græcorum regni centum septuaginta quinque. Machabæis tribuit annos centum & 177 tres. Herodibus totidem. horum summa est tria millia, octingenti, quadraginta vnum. 3841

VVLGARIS HEBRÆORVM NVMERATIO A MVNDI INITIO.

Hebræorum vulgus annorum enumerandorum eadem nobiscum & cum Chronicorum auctoribus via, ingressus & progressus, vbi ad secundi templi deuenitur rationes, deflectit, aliamque conficiendæ summæ rationem sequitur: nam illi hunc annum Christi millesimum, quingentesimum, septuagesimum primum notant, quinque millesimum, ter centesimum, trigesimum primum, ad proximum vsque Septembrem, quo incipiet trigesimus secũdus. quorum rationes illæ sunt:

A mundi initio ad egressum ex Aegypto, bis mille, quadringentos, & quadraginta octo faciunt annos: qua in re manifesta est ex Scripturis ratio.

Ab exitu ex Aegypto, vsque ad templi ædificationem obseruantur anni quadringenti & octoginta, in sacris etiam historiis indicati.

Ad templi vastationem summa annorum est quadringentorũ & decem: transmigrationis annos addunt septuaginta. A restitutione Iudæorũ ex Babylone, ad Titum vsque, illi ponunt quadringentos & viginti, nullam singularem exponentes rationem. Inde vsque ad quater millesimum, centum & septuaginta duos addunt, quibus accedunt mille, trecenti, triginta 1330 nus, qui à quatermillesimo, ad hunc vsque fluxere. Omnia

Omnis autem varietas, vt diximus, in Medorum & Græcorum annis numerandis & constituendis versatur.

Atque hæc vulgaris Hebræorum ratio, nobiscum ab initio mundi, vsque ad Babylonicam restitutionem, omnino conuenit: & à Tito etiam ad nostrum vsque tempus; ab illis namque subducta ratio à Ierosolymitano excidio per Titum facto, ad hunc vsque annum, mille, quingentos & tres in summa continet. ex historiis Cæsarum verò obseruauimus, Titum anno Christi septuagesimo secundo ferè Hierosolymam vastasse: nunc autem annus nobis currit à Christo nato, millesimus, quingentesimus, septuagesimus primus.

NOMINA CHALDAICA MENSIVM ANNI.

ANNVS duplex est; Vulgaris & sacer. Vulgaris annus incipit ab Autumno; Sacer ab æquinoctio verno ferè, hoc est, à Luna, quæ Martio mense Latinorum præcurrit.

Constat annus mensibus duodecim: menses autem aut sunt præcisi, aut communes. Præcisi lunationibus integris definiuntur; Communes verò singuli tricenis diebus. hi in sacro sermone Menses dierum dicuntur. Mensis dies. tum.

Lunares menses duodecim annum conficiunt, Solari anno inæqualem, quem septendecim dierum intercalatio æquat.

Mensium antiqua nomina ex numero erant: Primus, Secundus, Tertius, Quartus, Quintus, Sextus, Septimus, Octauus, Nonus, Decimus, Vndecimus, Duodecimus.

Postea ex Chaldæis nomina accepta videntur hac serie:

NISSAN	נִסָּן	1	Martij lunationi respondet.
IAR	אִיר	2	Aprilis.
SIVAN	סִיוָן	3	Maij.
THAMVZ	תַּמּוּז	4	Iunij.
AB, siue, ABIB	אָב	5	Iulij.
ELVL	אֱלוּל	6	Augusti.
THISRI	תִּשְׁרִי	7	Septẽbris, anni vulgaris.
MARCHESVAN	מַרְחֶשְׁוָן	8	Octobris. (tis initiũ.
CHISLEV	כִּסְלֵו	9	Nouembris.
TEBETH	טֵבֵת	10	Decembris.
SEBET	שְׁבָט	11	Ianuarij.
ADAR.	אֲדָר	12	Februarij.

FINIS.

IVDICIVM HENRICI DVNGHEI CANONICI ANTVERPIENSIS, EX COLLEGIO CENSORVM ANTVERPIAE INSTITVTORVM.

HAEC annorum & sæculorum computatio optimè quidem ordinata est, & ad Bibliorum & historiarum cognitionem valde vtilis, & digna vt imprimatur & legatur.

Ita ego D. Henricus Dunghen Canonicus, Reuerendissimi D. nostri Antuerpiensis Episcopi in hac re Commissarius, S. T. Doctor, attestor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS, DE QVIBVS IN SACRIS BIBLIIS AGITVR, AD CERTA CAPITA,

ALPHABETI ORDINE DIGESTA, REVOCATAS,

SVMMA BREVITATE COMPLECTITVR.

IOHANNES HARLEMIVS

LECTORI S.

IN hoc Bibliorum indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat, proximè deinde sequẽtes vsque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam vsque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorũ notæ. Exempli gratia in voce AARON, *Exo.4,14,16,30 †5,1. †6,13 †7,1,2. legendum est: Exodi capite 4. versu 14, versu 16, & versu 30. Item cap.5, versu 1. cap.6, vers. 13. capite 7, versu 1, & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Leuit.8 *.) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro si quod quæris, in versu hic notato contingat non adeò perspicue inueniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem, & certiorem distinctionem id obseruatum est, vt Eccle. Ecclesiasten, Eccli. verò Ecclesiasticum notet. Vale.*

AARON adiungitur fratri suo Mosi socius, Exo.4,14, 16,30 † 5,1 † 6,13 † 7,1,2. Mich.6,4 fuit proneposLeui Exo.6,16,18,20. peculiari ritu consecratur cum suis filijs ad ministerium sacerdotij Leuit.8 * Num. 3,10. Deut.18,5. Heb.5, 4. sicut Dominus præscripserat Exo.29 * † 40, 12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus, Ex.28*. Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis interierunt, Exod. 16.3, 11, 30, 31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ ceteris à Deo in Sacerdotẽ summũ electus, Exo .17, 5, 8. post oblationem factam benedicit extẽsa manu populo, Exo.9, 22. iure perpetuo accipit pro officio sacerdotali oblatiões & primitias à populo, Num.18,8.9,11,12*. & à Leuitis decimas decimarum, Num.18,26,28. moritur. Num 20,28 † 33,38. Deut.10,6 † 32, 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Numer. 20,26. Deut. 10,6. Aaronis laus Eccli.45,7,8,9 *.

ABARIM mõs vnde moritur Aaron, iam Moyses terram Chanaã prospexit, Num 21,11, † 27, 12. † 33,44. Deuteron.32,49.

ABBA pater, Marc. 14,36, Rom. 8,15. Galat.4,6.

ABDIMELECH propugnator, & patronus Ieremiæ, Ierem.38,7. liberatur à gladio Chaldæorum, Ierem.39,16,17.

ABDENAGO mittitur in fornacem ardentem, Dan.3,21. appellatur Azaria, Dan.1,6.

ABDIAS abscondit prophetas Domini, 3.Reg.18,3,13.

ABDON Iudex in Israel, Iudic.12,13.

ABEL occiditur à fratre Cain, Gen. 4 .8. 1 Ioan.3,12. de eodẽ lege Matth. 23,35. Lucæ 11,51. Hebræor.11,4. † 12,24.

ABIAM filius Roboam rex Iuda, 3 Reg. 14, 31 † 15,1.2 Paral.13,15. reliquit Asa regni successorem, 3 Reg.15,8. Mat.1,7.

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saulis, 1 Reg.22,20. confugit ad Dauid in Ceilam, 23, 6. cum Adonias se coniungit, 3 Reg. 1, 7. amouetur sacerdotio 2, 2, 27. iuxta illud 1 Reg. 2,30,32.

ABIDAN dux Beniamin, Num.1,11.

ABIGAIL, vxor impij Nabal, 1 Reg.25,3. nubet Dauidi regi, post mortem Nabal, 25,39.

ABIHV & Nadab filij Aaron igne absumũtur, Leuit.10,2. Num.26,61.

ABIMELECH rex Geraris aufert Abrahæ Saram. Gen.20,2. initpactum cum Abraham, Genes.21,23,32. initpactum cum Isaac. Gen. 26,31.

Abimelech filius Gedeonis, Iudic.8, 32. occidit 70 suos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, Iudic. 9,5,53 † 2 Reg.11,21.

ABIRON effert se contra Moysen, vnde & terra discedens eum absorbet, Numer.16, *. † 26, 10. Deut. 11,6. Psal.105, 17. Eccli.45,22.

ABISAG, Sunamitis, ducitur ad regem Dauid, 3 Reg. 1, 3. petitur ab Adonia in vxorem, 2,17.

ABISAI filius Saruiæ, 2 Reg.2,18 † 16,9. † 19, 21 † 20,6 † 23,18.

ABIVD filius Zorobabel, Matth.1,13. appellatur Anania, 1 Paral.3,19.

ABNEGATIO sui ipsius, Gen.12,4 † 22,1, 9. Deuter.33,9.1 Reg.19,19.2 Mach.6,19.23. Matth.4,19 † 5,29 † 10,39 † 16,24 † 19,21. Marc.10,21. Luc.9,23 † 14,26 † 17,33. Ioan. 12,25.

Abnegatio omnium rerum, Gen.12, 1. Deut. 33,8. Ruth.2,11. 2 Paral.25,9. Matth.4,19 † 19,21,27. Mar.1,17 † 10,28. Luc.5, 11 † 14, 26 † 18,22. 1 Corint. 7, 29. Ioan. 12,25. Phil. 3,7.

ABNER, præfectus militum Saulis, creat Isboseth regem Israel, 2 Reg.2,8 paciscitur cum Dauid, 3,12. occiditur à Ioab, 2 Reg. 3,27.

ABRA ancilla Iudith, Iudith 8, 32 † 10, 2. libertate donatur, Iudith.16,28.

ABRAM filius Thare habet Sarai vxorem, Genes.11,29. egreditur ex patria in terrã Chanaan præcipiẽte Domino, 12,4. proficiscitur in Aegyptum, 12,10. redit inde in Chanaan, 13, 1. liberat Loth fratrem suum ex manibus hostium, 14,14. accipit promissionem seminis. 15,4. † 17, 16 † 18,10. concumbit cum Agar, 16,4. accipit promissionẽ seminis & signum fœderis, appellatur; Abrahã, 17, 5. orat pro Sodomitis, 18,23, 28,32. Isaac ei nascitur, 21,2. paratus est offerre Isaac, 22,9. mittit seruum qui quærat vxorem filio suo Isaac, 24,4. moritur, 25,8. commendatur, Eccli. 44,20. appellatur pater multarum gẽtium, & omnium credentium, Gen.17, 5. Essai. 51,2. Matt.3,9. Lucæ 19,9. Ioan.8,39. Rom.4, 11.17,18 † 9,7. Gal. 3,8. de ipso & eius semine vide Ios.24,3. Esaiæ 41, 8 † 51,2. Ezech.33,24. 2 Esdr. 9, 7. Matth. 8, 11. Act. 7,2, 16. Hebr. 11, 17.

ABRAHAE filij qui dicantur, Ioan. 8, 33. Roman.9,7. Gal.3,7.

ABSALON filius Dauid, 2 Reg.3,3. occidit suum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Gessur, 13,37. reuocatur, 14, 21, 23. conatur patris occupare regnum, 15,6. concumbit cum patris concubinis, 16, 22. iuxta prophetiam, 12,11. tribus hastis transfigitur à Ioab, 18,14.

ABSTINENTIA à quibusdam cibis, Gen. 1,29, 30 † 2,17 † 3,11 † 9,4. Exo.12,9*. † 13, 6 † 21,28 † 22,31 † 29,34. Leuit 6,24 † 7, 18*. † 11,4*. † 17,15*. † 19,7 † 22,8*. † 23, 14. Num.6,4 † 18,10. Deut.12,16 † 14,3*. Tob.1, 12. Iudith 12,2. Dan.1,8. 2 Machab.7,1. Matth. 12,4. Marci 2,23. Lucæ 6,1. Act. 15,29.

Abstinentia à vino, Leuit.10,8 † 11,34. Num. 6,3. Iudic.13,4,14. Ierem. 35,6. Ezech. 44.21. Lucæ 1,15.

Abstinendum à cibo & potu etiã licito propter scandalum alterius, 2 Mach. 6,24. Rom. 14, 20.21. 1 Cor.8,13.

Abstinentiæ præceptum violare nolentes, Ierem. 35,6.* 2 Mach.6,19 * † 7,2 *.

ABVSVS vestiũ, Esa. 3,18. Ezech 7,20. Hester 14,16. Matth. 11,8. Marc. 12,38. Luc. 7,25 † 16, 19 † 20,45. 1 Timoth 2,9. 1 Per. 3,3.

ACCEPTIO personarum, vide Persona.

ACCEPTIO munerum, Exo. 23,8. Num. 35,31. Deut. 10,17 † 16,19. † 27,25. 2 Para 19, 7. Iob. 15,34 † 36,18. Prou. 14, 20 † 15, 27. † 17,23. † 19,6 † 22,9 † 28, 21. Eccli. 4, 36 † 7,6 † 20,31. Esa. 1,23 † 5, 23 † 33, 15. Iudæ 16.

ACEDIA, 2 Reg. 11*. Prouerb. 6.6 † 10,4. 26 † 12, 11 † 13,4 † 18.8 † 19,15,24 † 20, 4. 13 † 21,25 † 24,30 † 26,13 † 28,19. Ezec. 16, 49. Eccli. 33,26. Rom. 12,11.

ACHAB impius rex Israel, 3 Reg. 16,29,30. † 18*. vincit Syros, 20, 20,29. init fœdus cum Benhadad rege Syriæ, 20, 34 exercet tyrannidẽ in Naboth, 3 Reg. 21, 2. traiicitur telo, & sanguinem eius canes lambunt, 22,38. secundùm verba Heliæ, 21,19. filij eius pereunt, 4 Reg. 10, 7, 11, secundùm illud 3 Reg. 21, 21. 4 Reg 9,7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ACHAIA, Actor. 18,12.27 †19,21. Rom. 15,26.1.ad Cor.16,1.2. ad Cor.1,1 †9,2 †11, 10.1 ad Thess.1.7.

ACHAN Iudatur. Ios.7, 25.1 Par. 2,7. in valle Achor, Ios.7, 24 †15,7. Esaiæ 65,10. Oseæ 2,15.

ACHAZ filius Ioatham, impius rex Iuda, 4Reg 16.*2 Para.28.*. Esaiæ 7*. Matth.1,9. appellatur Eliezer, Luc.3,29. Ezechias filius in regnum patri succedit,2 Paral.28,27. Mat.1, 10.

ACHIAS filius Achitob, sacerdos Domini, 1 Reg.14,3,18. appellatur Achimelech, 21,1.

ACHIOR dux Ammonitarum, Iudic. 5,5. traditur in manus filiorum Israel, 6,7. fit Iudæus,14,6.

ACHIS rex Geth donat Dauidi ciuitatem Siceleg,1 Reg.27,6.

ACHITOPHEL Dauidi à consiliis, adhæret Absaloni,2Reg.15,12. dat impium consilium, 16,21. suspendit se,17,23.

ADAM creatur, Gen.1,27. collocatur in paradiso, & ligni scientiæ visu eiminterdicitur,2,15. persuasione Euæ præceptum violat, & paradiso pellitur,3,6,15. Oseæ 6,7. moritur, 5,5. Rom. 5,14.1 Cor.15,22.

ADHORTARI ad bonum, Gen.13,8 †45, 24. Ios.22.5.2 Par.30,6 † 32,7. 2 Esdr. 5,6,9. Act.11.23 †14,21 †20,17*.1 Thes.5,11. Tit. 2*. †3,1 Heb.5.12.

ADONIAS affectat regnum patris sui, 3.Reg.1,5. vxorem petit Abisag, & occiditur, 2,17.21,34.

ADONIBEZEC capitur, Iudic.1,6.

ADORATIO angelis & hominibus tributa, Gen.18,2 †19,1 † 23,12 † 37, 29 †33,3* †41,6 †43,26. Exo.18,7. Num. 22,31.1 Reg. 20,41 †21,23 †28 ,14.1 Reg .9 ,6 †14,3*. 3Reg.1,5,12. Iudit.10,20. Esther 3,2. Dan.2,46. Actor.10,25.

ADRAMELECH idolum,4 Reg.17.31. Adramelech visus subsidio fratris sui Sarasar, occidit patrem Sennacherib,4 Reg.19,37. Esaiæ 37,38.

ADVENTVS Domini expectandus, Matt. 24,42 †25,13 † 26,40. Mar.13,33. Luc.12,40 †21,34. Rom.13.12. Ephes.6,18. Coloss.4,1. 2 Thess.5,6.1 Petr.4,7 †5,8. Apoc.3,3 †16.15.

ADVLTERIVM, luxuria, & fornicatio, Genes 6,2 †19, 5,31,35*. † 38,15. Exod.22, 16. Leu.18*. †19.29 †20,10,13 †21,9. Num. 25,1,6. Deut.22,13,22,23 † 23,17. Iudic.19,2, 23.1 Reg 2,22. Tob.4,13. Prou 2,16.5*.7, 10* †23,14 †25,27 †29,3. Eccle.7,27. Eccli. 23,23.*. † 25,4. Eze.22,10. Act.15,20. Rom.1, 26.1 Cor.5,1 †6.9,15 † 10,8. Ephes.5,5. Coloss.3,5.1 Thess.4,3 1 Timoth. 1,10. Hebræor. 13,4.

Adulterium carnale & spirituale prohibetur, committitur, & punitur, Gene.20,2 † 26,7. Exod.20,15. Leuitic.18,8 †20,10. Num.5,13. Deut.5,18 † 22,22,30. Iudic 19,2.2 Reg. 11,1, 4 †12,1,9. Iob 24,15 †31,1,9. Psalm.72,27. Prou 5,3,8.20 †6.24,33 †7*. Esaiæ 57,1. Ierem.2,36 †3,1 †5,7 †15,16. Hose.2,4 †4.2. Sapien.3,16. Matth.5,27 †14,3 †19,9. Ioan.8,3. 1 Cor. 6,10.1 Thess.4,3. Heb.13,4. Iacob.4,4.

ADVRAM, super tributa seu quæstor æratius Dauidi. 2 Reg.20,24. postea à tributis ipsi Roboam, lapidatur, 3 Reg.12,18.

AEGYPTIACA captiuitas prædicitur, Gen. 15,13. Incipit, Exod.1,8.11. Actor.7,18.

De Aegypto exitus, & liberatio Israelis promittitur, Gen.15,16 † 48,21 † 50,14. Exod.3, 17 †6,6. adimpletur, & exeunt viri 600000. Exod.12,37,51 †13*.14*. Num.33,1. Deut.16, 1.Hose.13,4. Mich.6,4

In Aegyptum redire improbè flagitat Israelicus populus, Exo.14,11 †16,3 †17,5. Num.11, 5 †14.4 †20,4.

Contra Aegyptum prophetatur, Esai.19.1, 11.18 †20,5. Ierem.43,10 †44.30 †46*. Ezec. 29*,†30*. †31*. †32*.

Aegyptiaca redemptio frequenter in memoriam renouatur tanquam summum beneficium, Exod.20,2. Leuit.22,33 †26,13. Deut.4,37 †5,6 †7,8 †8,14 †16.6. Iudith 2,1 †6,8.1 Reg. 10,18.4 Reg.17,7. Mich.6,4.

Aegyptus affligitur plagis variis, Exo. 7 *8*. 9*.10*.11*. vt prædixit Dominus, Exod.3,19.

Aegyptus expugnatur à rege Babyloniæ, 4 Reg.24,7. Ierem.46,2.

Aegyptij prodeunt in pugnam contra Iudã, 2 Paral.19.12,2.

Aegypto potitur Antiochus, 1 Mach.1, 17. in Aegyptum fugit Christus Herodem, Matth.2,13.

AEGROTATIO & morbus pœna peccati, Exo. 15,26. Leuit.26,16. Num.12*. Deut.7,15 †28,27,60.2 Reg.24,13.4 Reg 5,27.2 Paral.21, 18. Ioan. 5,14.

Aegroti visitandi sunt & consolandi, Genes. 48,1.4 Regum 8,29 †13,14. Iob 2,11. Psalm. 40.4. Eccle.7,3. Eccli.7,38. Matt.25,37,40. Ioã. 11,3 †12.9. †2 Cor. 1,4. Quomodo se viri sancti in morbo & decessu ab hac vita habuerint, Gen.49.*. †50,14. Deut 31, 1,6. Ios.13*.†23* †24*.1 Reg.12.*. 3 Reg.2,1,7. 2 Paral. 32, 24. Tob.4.*. Esaiæ 38,1.1 Macha 2,49,61.

AENEAS sanatur, Act.9,33.

AGABVS imminentem famem prædicit, Act.11,28. & Paulo manus iniiciendas,21,11.

AGAG rex Amalechitarum capitur à rege Saule,1 Regum 15,8. iubente Samuele occiditur,15,33. iuxta prophetiam, Num.24,20.

AGAR ancilla Saræ parit Ismahelem, Gen. 16,15. expellitur cum filio suo,21,14. Galat. 4, 30. Agarenis sua terra per Rubenitas profligatur,1 Para.5,19.

AGGAEVS prophetat Iudæis, Aggæi 1,3. 1.Esdr.5.*. †6,14.

AGRIPPA audit Paulum, Act.26,2.

AHIAS Propheta in Silo fecat pallium in 12 partes,3 Reg.11,30. mala prædicit vxori Ieroboã,14,6,10. ictipist prophetias,2 Paral.9,29.

ACHIMELECH lacerdos dat Dauidi panes propositionis,1 Reg.21,6. & gladium Goliath,21,9. transfigitur,22,18. appellatur Ahias, 14,1. vocatur Abiathar, Marci 2,26.

AHIRA dux Nephtali, Num.1,15.

ALCIMVS periturus Iudæus adeptus est sacerdotium,1 Mach.7,5,9.2 Machab. 14,3,13. perit subita morte,1 Mach.9,55,56.

ALEXANDER rex Græcorum, occiso Dario regnum suum filiis diuisit 1 Mach.1,7. vide Dan.7,6 †8,8 †11,4.

ALPHA & ω, principium & finis, primus & nouissimus est Dominus, Esai.41,4 †44,6 †48, 12. Apocalyp.1,8.†2,8 †21,6 †22,13.

ALPHAEVS, pater Iacobi Apostoli, Matthæi 10,3. Mar.3,18. Luc.6,15. Act.1,13.

ALTARE holocausti, Exod. 27,1 †38,1. Numer.7.*.2 Reg.24,25.3 Reg.18,32.4 Reg. 16,15.2 Para.1,5 †4,1 †15,8.1 Esd.3,2. Ezec. 43,13.1. Mach.4,47,53.

Altare incẽsi, Exod.30,1,10 †37,25 †40,10.

AMALECH filius Esau nascitur, Ge.36,12, 16. pugnat contra Israel, Exod.17,8. Nume. 14, 43. Iudic.6.3. cæditur,7.*.1 Reg.14, 48. funditus deletur,1 Reg.15,2,8. iuxta verba Exod.17, 14. Num.24,20. Deut 25,19.

AMAN postquam ad honores fuit euectus, fit lethalis hostis Iudæorũ, Hest.3.*. suspenditur,7,10. eodẽ supplicio afficiũtur & decem filij eius,9,13.

AMASA filius Abigail sororis Dauidis, 1.Paral.2,17. fit dux militiæ apud Absalomem. 2Re.17,25. post militi Dauidis præficitur,19,13. tandem à Ioab per fraudem occiditur 20, 10. causa cædis ponitur 2 Reg.19.

AMASIA filius Ioas recensetpopulum, 2. Para.25,5. vlciscitur cædẽ patris sui,4 Reg.12, 21 †14,5. bello deuincit Edomæos,14,7. capitur & occiditur,14,13. relinquit successorem filium Azariam regem, 15, 1. appellatur Leui, Luc.3,29.

AMICI veri & fidi, Deut.13,6 †33,9. 2 Reg.3,27 †13,14 †15,19 †20,8. Psalm.40,10 †54,14. Prouer.14,20 †18,24 †27,10,19. Eccli. 6,7 †7,20 †9,12 †12,14 †22,25 †37,10. Ierem.9,4 †12,6 †41,1. Daniel.11,26. Mich.7,5. Matth. 10, 35. Luc.12, 53. Ioann.13,18. Thess.2,14.

AMINADAB, filius Aram, Matth.1.4. huic Naasson filius eius in regno secutus est, Num. 7 †7,12 †10,14.

AMMON filius Loth & filiæ eius, Gen. 19, 38. Ammonitæ prohibentur ab ingressu regni Deuter.23,3. 2 Esdr.13,1. cæduntur ab Israel, Iudic.11, 32.1 Reg.11,11.2 Reg.8,12 †10*. †12,26. aduersus Ammon prophetatur, Psalm. 82,8. Ierem.49,1. Ezechic.21,20 †25,2. Amos 1,13. Sophon.2,8.

AMNON filius Dauid oppressit sororem suã Thamar,2 Reg.13,14. vnde & ab Absalomo ei tre suo confoditur,13,28.

AMON filius Manasse rex Iuda, occiditur, 4 Regum 21, 19, 23. ei in regno succedit filius Iosias 4.Reg 22, 1.

AMORI filius Canaan, Gen.10,16. Amorrhæi non patiuntur Israelem per suos terminos proficisci, Nume.21,23. Iudic.11,19.

AMRI impius rex Israel,3 Reg. 16, 16,17, 22,23. contra Amri, Mich.6,16.

ANAMELECH idolum Sepharuaim,4 Regum 17,31.

ANANIAS prophetat contra Ieremiam, Ierem.28,1.

Ananias cum vxore Saphira subitò moritur, Act. 5, 5, 10.

ANATHOTH ciuitas Beniamin, Ier. 32,7. vbi & Ieremias est natus, Ierc.1,1 †29,27. & Sacerdos Abiathar,3 Reg.2,26. Anathothitæ nolunt Ieremiam audire, Ierem.11,21.

ANDREAS à Christo vocatur, Matth.4,18. Marc. 1,16. Ioan.1,40.

ANDRONICVS vicarius Antiochi occiditur, 2. Machab.4,38.

ANGELI, horumque ministerium & nomina, Gen.16,7*. 18.*.19.*.21,17 †22,11 †24,7 †28,12 †31,11,65 †32,24 †48,16. Exod.3,2 †13,21 †14,19 †23,20 †32,34 †33,2. Num.22, 16 †22,22. Ios.5,13. Iudic.2,1 †5,23 †6,11.12 20 †13,3,6,9.1 Reg.29,9.2 Reg.14,17 †19,27 †24,16.3 Reg.13,18 †19,5.4 Reg.1,3.15 †19, 35:1 Paral. 21,15.2 Par.32,21. Psalm. 33.8 †90,11 †102,20 †103,4 †148,2. Esa.6,6 †37,36. Dan.3,49 †6,22 †8,16 †9,21 †10,5,10.16. Matth. †12,1. Zach.2,3 †3,1,6 †4,1 †5,5,10 †6.4. Mala. 2,7 †3,1. Iudith 15,20. Tob.5,27 †6,9.12.* Tob. 7,5 †8,3 †10,11 †11,2. Baruch 6,3. 2.Mach.11,8. Matt.1,20†2,13,19 †4,11 †13,39,49 †16,27 †18,10 †22,30 †24,31 †25, 53 †28,2. Marc.13,32. Luc.1,13,19,28 †2,9 †12,8 †16,22 †22,43. Ioan.1,51 †5,4 †20,12. Act.1,10 †5,19 †6,15 †7,30 †8,26 †10, 11,13 †12,7,11,23 †23,9 †27,23. Rom.8,38. Gal.1,8 †3,19 †4,14. Col.2,18. 2 Thess.1,7. 1 Timoth. 3,16 †5,21. Hebr.1*. †2,2 †12,22 †13,2. 1 Pet.1,12 †3, 22. 2 Petri 2,11. Iudæ 9. Apoc*.

Angelorum ruina, Iob 4,18 †15,15. Esaiæ 14,9. Ezech.28,2,14,17. Ioan.8,44. 2 Petri 2,4. Iudæ 6.

Angelorum nomine appellantur doctores & prædicatores, Esa.33,7. Mal.2,7 †3,1. Matth. 10. Marc.1,2. Luc.7,27. Gal.4,14. Apoc.2,3.

ANIMAE quorundam piorum Dauid post mortem sunt cũ Christo,2 Cor.5,8. Phil.1,23. Apoc.14,13. cõtra eos qui putant illas vsque in diem iudicij quiescere.

ANNA parit prophetã Samuel, 1 Reg.1,20.

Anna prophetissa laudat Dominum Deum, Luc.2,36.

ANNAS socer Caiphæ, Luc.3,2. Ioan.18, 13. Act.4,6.

ANTICHRISTVS, & eius regnum, Esa.14. 4.Ezech.38*.39*. Dan.7,7,19,24 †8,9,23 †9, 27 †11,1. Zach.11,15. Matth.24,24. Marc.13. Ioan.5,43. Actor.20,29.2 Thes.2,3,4. 1 Tim.4. 2Tim.3,2.2 Pet.2*.1 Ioan.2,18,22 †4,3 Ioan. 1,7. Iudæ 10. Apoc.11,7 †12,8 †13*.17*.18 †17*.†19,20 †20,2,8.

ANTIOCHIA suscipit Apostolorum de Christo prædicationem. Act.11,19,26 †13,1.

ANTIOCHVS Illustris præficitur in Assyria, Egypto, 1. Mach. 1,18. destruit templum, & subuertit ciuitatem Ierusalem, 1 Mach. 1,23, 33. 2.Mach.5,16 erigit idolũ super altare Domini, 1 Mach.1,57. moritur,6,1 †2 Mach:9*.

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi, fit rex,1 Machab.6, 17. cum exercitu tendit in Iudæam,6,31 non seruat Israeli fidem,6, 62. cæditur,7,4.

ANTIQVAE viæ inquirendæ & obseruandæ, & à nouis declinandum, Ierem.6,16. Prouerb.22,28. Eccli.8, 11 †39,1. Rom.16,17. Gal. 1,6,7.8. 1 Tim.6,20.2 Tim.4,3. 2 Pet.3, 17.1 Ioan.2,24.2 Ioan.ver.7. Iud.ver.18,19,20.

APOLLO vir facundus, & Scripturarum peritus, Act.18,24.1 Cor.1,12 †3,4 †16,12.

APOLLONIVS dux in Syria, 1 Mach.3,12 †10,69.

APOSTOLVS magnus est Christus, Hebr.3,1.

Apostoli eliguntur ex discipulis, Luc. 6,13 mittuntur ad annuntiandum regnum Dei in Iudæa, Mat.10.*Luc.9,24,46. reuertuntur,9,10 mittuntur in vniuersum mundum ad euangelizandum, Matt.28,19. Marc.16,15. Lucæ 24,46. Ioan.15,16,27 †20,21. Act.1,8 †10,42.

Apostoli vsi sunt membranis, seu libris 2.Tim.4,13. hortantur ad studium legendi, 1.Tim.4,13,15. Opifices autem qui noctes & dies aliis occupantur, iubentur non immiscere se ecclesiastici s rebus, Eccli.38,26,37.

Apostoli & Prophetæ habuerunt spiritum Dei, Exod.4,12.1 Reg.23,2. Dan.9,10. Zach.7, 7 †2,4 †4,31 †9,17 †19,6.1 Cor.2,12 †12,3. 2 Cor.13,3.1 Theff.4,8.2 Timoth.3,16.1 Pet.1, 11.2 Pet.1,21.

APPARITIONES Dei, angelorum & hominum, Gen.32,24. Exod.3*Nume.22,21. Ios. 5,13.1 Reg.28,11. Matth.17,3 †28,9,17. Marc. 9,2 †16,5,9,12,14. Luc.9,30 †24,4,15,36. Ioan. 20,12,14,19,26 †21,1. Actor. 1,10 †16,9 †18,9.

AQVA nihil nocumẽti vel impedimenti adferet electis Dei, Exod.14, 22. Psal. 65,6. Esaiæ 43,2. Ionæ 2,5.

Aqua nominatur persecutio, Psalm. 68,16 †143,7. Pro.17,14. Mat.7,25. Luc.6,48. Apoc. 12,17.

Aquæ assimilantur cognitio Dei & dona Spiritus sancti, Esaiæ 11,9 †12,3 †35,6 †43, 20 †44,3. Ezech.47* Zachar.14,8. Ioan. 4,10 †7,38.

Aqua benedicta, vide Benedictio.

ARAD rex Chananitarum pugnat contra Israel, Num.21,1.

ARAM, qui & Ram nominatur, filius Esron, genuit Aminadab, Ruth 4,19.1 Par.2,10. Matt. 1.4. Luc.3,33.

ARAN frater Abraham, & pater Loth, Genes.11,27.

ARCA Noe, Genes.6,14 †7.* †8* Sap.10,4 †14,6. Matth.24,38. Luc. 17,27. Heb. 11,7. 1.Pet.3,20.

Arca fœderis Domini paratur, Exod. 25,10, 21. assumitur in castra contra Philistæos, 1Reg. 4,5. capitur, 4,11.

Arca quid contineb at, Exod.16,34. Deut.10, 2 †31,26.5 Reg.8.9.2.Para.5,10. Heb.9,4.

ARCHELAVS regnat loco patris sui Herodis, Matth.2,22.

ARIOLI & aruspices, Dan.2,2,27 †4,6 †5, 7,11. Act.19,13. vide Incantatores.

ARISTARCHVS socius D. Pauli & in iidem, & in vinculis Actor.19,29 † 20,4 †27,2. Col.4,10.

ARPHAXAD rex Medorũ, à Nabuchodonosor victus Iudith 1,1,5,6.

ARSACES rex Persarum & Medorũ superat Demetrium,1 Mach.14,3.

ARTAXERXES rex Persarum recipit literas plenas querelis aduersus Iudæos, 1 Esdr.4, 7,17. respondet, iubet ædificationẽ templi impediri,4,21. permittit Israeli ædificare templum, 1 Esdr.7.*.

AZA filius Abiã rex Iuda tollit idola, 3 Reg. 15,8,12. subsidium quærit à Syris, & moritur, 15,19, 24. Iosaphat filius eius rex post eum, 1.Para.3,10.

ASAPH cantor Dauidis, 1 Par.6,39 † 16,5.

ASARHADDON, postquam pater eius Sennacherib confossus est, succedit in regnum, 4 Regum 19,37. Esaiæ 37,38.

ASENETH parit ipsi Ioseph, Ephraim & Manasse, Genes.41,50 †46,20.

ASIA subiicitur Romanorum imperio, 1.Mach.8,6.

ASSVERVS rex Persarum instruit splendidam cœnam, Hest.1,1. accepit Hesterem vxorem, 2,9,17. relinquit Darium filium suũ successorem, Dan 9,1.

ASSVR filius Sem filij Noe constituit regnum Assyriorum, Gen.10,22.1 Paral.1,17.

Assur virga furoris Domini, Esaiæ 10,5:cõtra Assyrios prophetatur, Numer.24,24. Esaiæ 10,5 †14,21 †17,3 †30,28,31 †31,8.

Rex Assur expugnat Israelitas, & transfert in Assyriã, 4 Reg.15,29*†16*†17* expugnat ciuitates Iudæ,4 Reg. 18*.2. Para.32*.Ezech.36*.

Assyriorum exercitus ab angelo cæditur, 4.Reg.19,37.2 Para.32,21. Esaiæ 37,36:Eccli. 48,24.1 Machab.7,41.2 Mach.8,19. Tob.1,22. Ionæ 2,5.

ASTHAROTH, Iudic.2,13 †10,6.1 Reg. 7,3 †12,10.

ATHALIA filia Amos regis Israel,4 Reg.8, 26. perdit totam ferè regiam stirpem 11,1. regnat sex annos in Iudæa,2 Par.22,12. interimitur,4 Reg.11,16,20.

ATHENOBIVS mittitur ad Simonem, 1.Mach.15,28.

AVARITIA, Ios.7,20.1 Reg.8,3 †25,3,10: 3 Regum 21,2.4 Reg.5,20,22. Psalm.36,16,21. Prouerb.1,19 †11,28 † 12,27 †15,6,16,27 †28, 16,22 †30,15. Eccle.2,26 †4,8 †5,9 †6,1. Esai: 5,8 †56,11. Ierem.6,13 †8,10. Ezec.22,13. Amos 8,4. Mich.6,10. Abac.2,9. Eccli.14,3 †31,3 †41,4.2 Mach.4,50 †10.20. Matth.6, 19 † 26, 14,46 †27,3. Marc.8,36. Luc.12,15. Ioan.12,4. Actor.5,1 †8,19 †24,26.1 Cor.6,10. Ephes.5, 3. Philip.4,11. Col.3,5:1 Timoth.8,9. ad Titum 2,7,12. Hebr.13,5.

AVDIENDVM verbum Dei, vide Verbum Dei.

AXA filia Caleb traditur Othonieli in vxorem, Ios.15,17. Iudic.1,13.

AZARIAS filius Amasiæ rex Iuda, fit leprosus,4 Regum 15,5.2 Paral.26,19. reliquit filiũ Ioatham regẽ,4 Reg.15,32.1 Par.5,12. appellatur Ozias,2 Paral.26,19. Matt.1,9. Matthat Luc.3,29.

Azarias propheta mittitur ad regem Asa, 2. Para.15,2.

B

BAAL idolum Samaritanorum, 3 Reg.16, 31. altare Baal destruitur, Iudic.6, 25, 30. Sacerdotes Baal occidunt, 3 Reg.18, 40. 4.Reg.10,25 †23,5.

BAANA & Rechob suspenduntur, 2.Reg.4,12.

BAASA impius rex Israel, pugnat contra Asa regem Iuda,3 Reg.15, 16.* cum omni progenie sua extirpatur,16,4,11. secũdum verbum Iehu,16,1,2,3.

BABYLONICA captiuitas 70 annorum prædicitur, Leuit. 26,31. Deuter.4, 26 †28, 36,49.4 Reg.20,17. Esaiæ 5,13,19. Ierem. 13,19,24 †16,9 †20,4,6 †25,8. Ezech.7*,12*. 22,5. Mich. 3,12 †4,10. Abac.1,6. Baruc 6,1.

Babylonicæ captiuitatis initium 4 Reg. 24* 25* 2 Paral.36*.3 Esdr.1,40,52.

Finis captiuitatis promittitur & prophetatur Leuit.26,42. Dent. 4,29 †30,2.3 Reg.8,33.2 Par.6,24,37. Esaiæ 14,1 †40,1 †48,20. Ierem. 12,15 †16, 15 †24,5 †25,12 †29,10 †30*. †31,9 †32,37 †16,27. Ezech.11,17. Dan. 9, 2,25. Baruch 6,2. Liberatio fit,1 Esdr.1*.2*. 3.Esd.2,3.

Babylonicæ captiuitatis causa, 4 Reg.17,7, 13,18. contra Babylonem, Psalm.136,8. Esaiæ 13*.†14,2,4 †21,2,9 †47*. Ierem.25,12 †50*. 51*. Baruch 4,27. Apoc.14,8 † 16,19 †17*.18*.

BACCHIDES dux Demetrij,1 Mach.7,8. occidit Iudam ex præcepto Demetrij,9,18.

BALAAM conducitur ad maledicendum Israel, Num.22*†23*. docetur à Domino quid illi loquendum sit, 23,5,26. Balaam doctrina, 2. Pet.2,15. Apoc.2,14.

BALAC rex Moabitarum mittit nuntios ad Balaam, Numer.22,5. Iosue 24,9. vide Iudic.11, 25. Michææ 6,5. Apocal.2,14.

BALTHASAR videt manum scribentem, Daniel.5,5. occiditur, & regnũ eius delabitur ad manus Darij, 5,30 †6,1.

BANAIAS dux Cerethi & Pelerthi, 2 Reg. 20,23. Dauidi à cenfilijs 23,23. 1 Par.11,25. 20,23. Dauidi à cenfilijs 23,23. 1 Par.11,25. postea præfectus militum Salomonis, 3 Reg. 2,35.

BAPTISMVS à Christo præceptus, Matth. 28,19. Marc.16,16. Ioan.3,5.

Baptismum docuerunt Apostoli, & administrarunt, Act.2,38,41 †8,12,36 †9,18 †10, 47 †16,15,33 †19,4 †22,16. Rom.6,3.1 Cor.1,14. Gal.3,27. Eph.4,5. Hebr.6,2.

Baptismus salutat,1 Pet.3,21.

Baptismus est lauacrum regenerationis, Tit.3,5.

Baptismus tollit omnia peccata. Gen.17,14. Esaiæ 44,3. Ezech.36,25. Zach.13,1. Matth.18, 14 †28,19. Mar.1,4 †16,16. Ioan.1,33 †3,5. Act.2,38 †8,12,38 †16,35 †18,8. Rom.6,3,4,5, 6*.1 Cor.6,11. Ephes.5,26. Coloss.2,11*. Tit. 3,5*. Heb.10,22.1 Pet.3,21.

Baptismus nõ est iterandus, Ephes.4,5. Hebr. 6,6 †10,26. Idẽm declarat ipsius figura, Gen.17, 14.1 Cor.10,2.

Baptismus Ioannis, Matth.3,6 †21,25. Marc. 1,4 †11,30. Luc.3,16 †7,29 †20,4. Ioann.1, 25,33 †3,23. Actor.1,5 †11,16 †13,24 †19,3.

Baptismus pœnitentiæ prædicatur, Marc.1, 4. Lucæ 3,3. Act.2,38 †13,24 † 19,5. Rom.6,3. Col.2,12.

Baptismi nomine significatur passio, Mat.20, 22. Mar.10,38. Lucæ 12,50.

Baptismus in Spiritu sancto & igne, Mat.3, 11. Mar.1,8. Luc.3,16. Ioan.1,33. Act.1,5 †2,4 †11,15.

BAPTIZANDI sunt paruuli, Gene.17,14. Exod.4,24,25,26. Matt.11,28 †18,14 †19, 13. Marc.10,14 Luc 18,15. Ioan.3,5. Act.2,39,41 †16,15,33 †18,8.1 Cor.1, 16 †10,2 †15,22. 1. Timot.2,3.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum Illuminari, Heb.6,4. aliquãdo per Renouari, Heb.6,6.

Baptizatus Christus, Matt.3,15. Mar.1,9. Luc.3,21. in baptizatũ delabitur Spiritus sanctus, Matth.3,16. Marc.1,8. Luc.3,21. Io.1,33.

Baptizat Christus per discipulos, Ioan.3,22 †4,2.

Baptizata integra domus, 1 Corinth. 1, 14. Act.16,15,33 †18,8 †16,33.

Baptizati accipiũt Spiritum sanctum, Actor. 2,38 †19,5. induũt Christũ, Gal.3,27. in morte ipsius baptizãtur, Rom.6,3. in vnum corpus baptizamur, 1 Corint.12,13,27.

Baptizatus Simon Magus, Act.8,13.

Baptizatus Eunuchus, Act.8,38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Act.10,47.

BARIEHV à Deo per Paulum visu oculorum priuatur. Act.13,11.

BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act. 4,37. ducit Paulum ad Apostolos,9,27. mittitur Antiochiã, 11,22. redit in Ierusalem, 11,30. iterum recepit se Antiochiam cum Paulo 12,15.

BARRABAS latro dimittitur, Matth.27,16. Marc.15,15. Luc.23,25. Ioan.18,40. Act.3,14.

BARTIMAEVS visu donatur Mar.10,46,52.

BARVCH filius Neriæ, Ierem.32,12. dictãte Ieremia scribit librum, qui combustitur, 36.*. conscribit alium, qui populo præ legitur 45,2. Baruch 1,3.

BARZELLAI pronidet regi Dauid de ci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bis,1 Reg.17,27. deducit eum vsque ad Iordanẽ, 19,33.*. Dauid præcepit vt filiis Barzellai beneficiat, 3 Reg.2,7.

Barzellai quoniam fuit genealogiæ scripturã demonstrare non poterat, reiicitur à Sacerdotio,1 Esdr.2,62.2 Esdr.7,64.

BASEMATH filia Salomonis, vxor Achimaas,3 Regum 4,15.

BATHVEL filius Nachor pater Rebeccæ, Gen.22,23.

BEATITVDO seu beatorum gaudium, & vita æterna, Sapien.3,7 †5,1,16. Esaiæ 25,9 †30, 29 †49,10 †60*64,4.Ierem.31,3,8,15.Dan.12, 13.Matth.1,3,43 †19,28 †25*.Mar.12,25. Luc. 9,33 †16,22 †22,29.Ioan.16,20 †17,2,24.Ro. 8,30.1 Corint.2,9 †15,41.2 Cor.12,3 .1 Tim. 4.8.1 Petr.1,4,8 †5,4.Hebr.10,35 †12,23.Iac. 1,12.Apoc.2*.3*.7,9,15 †14,1 †21*.22*.

Beatitudo quomodo comparetur, Esaiæ 25, 9.Matth.20,23 †25,34.Marc.10,40.Ioan.5,15, 16,36 †5,24 †10,29 .Act.2,21 †15,11 †16,31.Roman.1.16 †10,4.Ephes.1,13 †2,6.1 Thess. 5,9. 2 Thess.2,13.2 Tim.1,9.Tit.1,2 †3,5.1 Pet.1,9. Heb.5,12.

BELIS & Draconis historia, Dan.14*.

BELLVM est pœna peccati, Leuit. 26,14. Deut.28,36,49.Iudic.2,15 †3,1,8 †4,1 †6,1 †10, 6 †13,1.Esa.5,25.Ierem.5,15.

in Belli necessitate quomodo se quis habere debeat,Exod.17,8.1.1 Reg.17,20*.2 Paral.12, 2,6 †14,9,12 †18*.20,1 †21,1,6 . Iudith 8,9*. 1.Mach.3,16,20 †4,7,30 †7,41,45.2 Mach.8, 16,19. Deus pugnat pro suis,Exod.14,13.Deu. 1,30 †3,22.1 Reg.17,46.2 Paral.20,15. Psalm. 17,35 †143,1.Esaiæ 50,1 5.Quære Victoria.

Bellandum armis quoque spiritualibus,Roman.13,12.2 Cor.10,4 Ephes.6,11.Galat.5,17.

Bellum quibus de causis suscipere int olim fideles,Gen.14,14.Iudic.9,27 †20*.Ios.10,1,7. 1 Reg.30,1,8.

BENEDICTIO qua homo homini benedicit,Genes.14,19 †27,4*†28,4†48,9.Exod.12, 32,39,43.Leui.9,22.Num.24,9* Deut.10,8 †33, 1.Ios.8,33 †14,13 †15,19 †21,6 . 2 Reg.2,20. 2 Reg.6,18 †13,26 †14,22 †19,29.3 Reg.1,47 †8,14.4 Reg.10,14.1 Para.16,2.2 Para.6,3. Iudith 15,10.Psalm.117,26 †128,8.Prouerb.27, 14.1 Mach.2,69 .Luc.2,34 †6,28.Rom.12,14. Hebræ.7,2.

Benedictio qua creaturę cõsecrantur & sanctificantur, Exod.28,2 †29,6,27. Leuit.21,10 †22,2 †27,28,29,30. Numer.5,17 †31,6.Ios.6, 24.Iudic.17,3.1 Reg.21,5.1 Par.18,11 . 2 Esdr. 1,41.1 Timoth.4,3*. Hebr.9,25 Hinc consecratio Sacerdotum,vestium,altarium, templorum,cereorum,aquæ lustralis, &c.

BENHADAD seruat fidem & pactum cum rege Asa,3.Reg.15,20. obsidet Samariam,20, 1.4 Reg.6,24. ægrotat & moritur,8,7,15.

Benhadad filius Hazael fit rex Syriæ,4 Reg. 3,24. subiicitur filii Israelem,1,3,3.

BENIAMIN filius Iacob nascitur,Gen.35,16.

BENIAMITÆ abutuntur vxore Leuitæ, Iudic.19,25. puniuntur,20,41.

BESELEEL infigulis artifex, Exod.31,1 †35,30.

BESTIÆ & bruta animantia non crudeliter tractanda,Gen.33,13.Exod.23,11.Num.22, 23,28.Deuter.5,14 †22,10. Prouerb. 12, 10. Eccli.7,24.

BETHSABEE filia Eliam vxor Uriæ à Dauid cognoscitur, & parit,2 Reg.11,4,27. puer ægrotat & moritur, 12,15,18. fit vxor Dauidis, parit ei Salomonem , 12,24.1 Paral.3,5. Matth.1,6.

BETHSAIDA vrbs natiua Andreæ & Philippi,Ioan.1,44 †12,21. deploratur,Matt. 11, 21.Luc.10,13.

BETSEMITÆ grauiter puniuntur, 1. Reg.6, 19.

BONA opera pietasque vera in Deum commendantur,Exod.19,5 †20*†23,19,25.Deut.5, 6,11,16 †10,12.Ios.22,5.1 Reg.15,22. Psalm. 2,10 †39,7 †49,14.Prou.3,1 †14,31 †1,2.Esaiæ 1,16 †58,6.Ierem.22,3.Ezec.18,6. Hosc.6,11. Mich.6,8.Zachar.7,9 †8,16.Eccli.35,12. Matt. 5,24,29,39.Luc.1,75 †3,11.Ioan.12,26. Rom. 12*.13*.14,17. Philipp.3,3.Iac.1,27. vide Opera.

Bonitas & benignitas Dei erga suos, Gen.18, 26,30.Exod.6,1 †9,26 †11,7 †20,6 †34,6. Num.20,8.Deut.4,29 †5,10 †7,9 †10,18 †28, 1 †30,3 †32,10.2 Reg.7,12 †12,13 †24,14. 3 Reg 8,23.4 Reg.20,5.2 Esdr.9,8.Sap.11,24. Eccli.2,12 †18,1.Psalm.31,5 †35,7 †36,25 †85, 5 †102*†135*†144,8.Esaiæ 30,18 †54,57 †55, 7.Ierem.12,1,5 †18,8 Ezech.18,27 †33,1 5.Hose.2,21 .Ioel 2,13. Ione 4,2.Matth.11,28 †18, 19.Luc.1,30 †6,36 †15,20, 27 †23,43.Roman. 11,4,31.2 Corinth.1,3.Ephes.2, 4.1 Timoth. 1,13,16.

C

CÆCITAS tum corporis, tum animi, Genes. 19,11.Deuteron.28,28.4 Reg.6,18.Psalm. 68,24 †145,8 . Esaiæ 6,10 †42,7,16,18 †35,5 †29,18 †43,8 †56,10 †59,10.Sapien.2,21.Tob. 2,11.2 Machab.10,30.Matt.15,14.Marc.8,18. Luc.4,19.Ioann.9,1,4 †12,40. Act.9,8,18 †13, 11 Rom.1,21 †11,10.2 Corint.4,4.Ephe.4,18. 2 Pet.1,9.1.Ioan.2,11.Apoc.3,17.

Cæci illuminantur, Tob.11,13,15.Matthæi 9, 30 †20,34 .Marci 8,25 †10,46 . Luc. 18,35. Ioan. 9,7.

CÆREMONIÆ Ecclesiasticæ, seu cultus externus,Gen.8,20 †14,18 †15,9 †17,10 †22*. †26,5 †28,11 †33,20 †43,4,26 Exod.12*. †18, 20 †19*.Leuit.8,34 †9*†10,19 †12*. †14*†21* †24*.Num.1,50 †4*†5*†6*†7*†8* †9*†15*. 1 Par.23*.1 Esdr.6*.Matth.2,11.

Cæremoniæ seu ritus certi in orando,3 Regũ 8,22,54 †17,21 †18,42.2 Paral.5,12*. Matt. 2,11 †26,19.Marc.14,35 . Lucæ 22,41.1 Cor. 11,4*.1 Timoth.2,8.

CAIN primus filius Adam nascitur,Gen.4, 1. occidit suum fratrem Abel,4,8. Sap. 10,3. 1 Ioan.3,12.

CALEB filius Hesron, 1 Para.2,18. explorator terræ Canaan,Numer. 13,8,31 †14, 6,24,30,38. postulat, & consequitur terram Hebron, Ios.14,6, 9, 13 †21, 12 .Iudic.1,20. 1 Par.6,56.

CALIXIÆ & furoris, Esaiæ 51,17.Ierem.25, 15.Psal.59,5 †74,9.Apoc.16,19.

Calix passionis,Matth.20,22 †26,38. Marc. 10,38.Lucæ 22,42.Ioan.18,11.

CAMOS, vide Chamos.

CANA ciuitas Galilææ, vbi Christus aquã in vinum mutauit,Ioan.2,7.

CANAAN filius Noe maledicitur, Gen.9, 25 †10,1,6. laus terræ Canaan, Deut.11,10. Terra Canaã promittitur Abrahamo & eius semini,Gen.12,7 †13,15 †15,18 †17,8 †26,4 †35, 12.Exod.3,8,17.Leuit.20,24. Deut.9,6. datur, Ios.13,6. quam ob causam Deus Cananæos expulerit,Leuit. 18,25.Deuter.9,4 †18,12 †20, 17. quamobrem paulatim & non simul illas nationes profligauerit,Exod.23,29.Deut.7,22. Iudic.2,23 †3,1. describitur & diuisio terræ Canaan Gen.10,19.Exod.23,31. Numer.26,52 †33,54*.Ios.13*†14*†15*†16*†17*†18*. †19*.Ezec.47,13,21.

Cananæa mulieris filia à dæmonio liberatur, Mat.15,28.

CAPHARNAVM, ciuitas Galilææ,in qua cœpit Iesus prædicare,Mat.4,17. Luc.4,31. curat ibidem seruum Centurionis,Matt.8,13. appellatur ciuitas eius,9,1. increpatur,11,13.

CAPTIVOS inuisere, Gen.14,14.1 Reg. 30,9.Tob.2,2 5.Ierem.38,9.Matth.25,37. Act. 12,5.2.Timot.1,16.Hebr.13,3.

CAPTIVOS non deserit Deus, Genes. 19, 21.Sapien.10,13. Esaiæ 42,7. Actor. 5, 18 †12,17 †16,25.

CARNEM suam crucifigere quomodo quisque debeat,Eccli.19,1.Roma.6,12 †8,12, 13, 14. Galat.5,16.Ephes.4,22 †5, 3.Tit.2,12. 1 Pet.2,1 †4,2,6.Hebr.12,1.

CASTITAS cœlibum præfertur castitati coniugali,Psalm.44,15.Sapien.6,20. Matt.19, 12 †22,30.1 Cor.7,2,5,32,34,38*.Apoc.14*.

Castitas hæc consulitur vt perfectio euangelica,Matth.19,12.1 Corin.7,25.

Castitatis laus,1 Reg.21,5. Tob.8,16*. Iudith 15,11 †16,26. Psalm.44,15. Prouerb.20, 11.Sap.3,13,14 †4,1,2 †6,20 . Eccli.6,18 †20. Esa.7,14†56,3,4,5*.Zach.9,17.2 Macha.14. 38.Matth.5,8,48 †19,12 †22,30*.†25,1.Luc.1, 27 †20,34.Actor.24,25 . Roman.2,7.1 Cor.7, 25*.2 Corin.6,5 †11,2.1 Timoth.2,2 †2,22. 12 †5,2.Tit.1,8 †2,5.Apoc.14*.

CAVENDVM à pseudoprophetis, Matth. 7,15.Marc.8,15 †13,6.Luc.17,23.

CAYPHAS summus Sacerdos consilium dat contra Christum, Ioan.11,49 †18,14. prohibet Apostolis ne prædicent, Actor.4,18.

CEPHAS, vide Petrus.

CEREORVM & lampadum in templo usus,2 Par.4,20.

CERTI non sumus de accepta peccatorũ remissione, vel vita æterna consequenda, Eccli. 9,1.2.Eccli.5,5.Rom.8,17 †11,20.1 Corint.4, 3,4,5 †9,27 †10, 12 . Philipp.2 ,12 †3,11. 1 Tim.1,19.2 Petr.3,17.Hebr.3,14 †4,1.

CHAMOS, siue Camos, idolum Moabitarum,Numer.21,29. huic Salomon ædificat, plum,5 Reg.11,7. destruitur,4 Reg.23,13.

CHARITAS virtus fide præstantior,Prouerb.10,12.Matt.22,38 †25* vbi à nuptiis excluduntur non habentes oleum charitatis.Marc. 12,33.1 Cor.12,31*.†13,1,8,13*.Coloss.3,14. 1 Tim.1,5.1 Per.4,8.1 Ioan.4,16.

Charitas fraterna, Gen.13,8. Leuit.19,18. Deut.22,1.1 Reg.18,1.Eccli.13,23.Psalm.132. 1.Preu.1c,12.Roman.12,10 †13,8.1 Cor.13, 14,34 †15,12.Roman.12,10 †13,9.1 Cor.13. Gal. 5,14.Ephes.4,15 †5,1.Phil.2,2.Col.3,14. 1 Thess.4,9.1 Tim.1,5. Heb.13,1.2 Petr.1,7. 1 Ioan.3,23 †4,7. Diligendi etiam inimici,Exodi 23,4.1 Reg.24,17 †26,5 †30,11.2 Reg.19,4 Reg.6,21.Iob 31,29.Prou.25,21.Matth. 5,44.Luc.6,27,35 †23,33.Actor.7,60.Rom.12, 20. vide Dilectio.

CHOREAS ducere, Exod.32,6,19.Iudic. 11,34 †21, 21 . 2 Regum 6,14 . Psalm. 149 † 150,4.

CHRISTVS Iesus verus Deus & homo promittitur,Genes.3,15 †12,3 †17,19,21.Psalm. 18 †26,4 †28,14†49,10. Numer.24,17. Deut. 18,18.1 Reg.2,10,35.2 Reg.7,13. Psal.2*.44*. 109,1. Esaiæ 7,15 †8,3 †9,6 †11, 2,10 †28, †40,9 †42,1 †45,1 †46,13 †49,1,6,10 †50, †52,10 †59,20 †53*.†60,1 †62, 11. Ierem.23,5 25*.2 Corin.6,5 †11,2.1 Timoth.2,2 †2,5. 24.Dan.7,13 †9,24.Miche.5,1.Aggæ.2,8.Zach. 2,10 †3,8 †9,9.Malach.3,1.

Christus secundùm promissum Deus primum in tempore propter nos verus homo factus,& nobiscum conuersatus, Ioan.1,14. Deus in carne manifestatus est, 1 Timoth. 3. 1 Ioann.4,2 Deus missus Filium suum in similitudinem carnis peccati,Rom.8,3.

Christus est verus Dei filius, Matth.3,17 †4,3,3 †7,5.Marc.1,11 †3,7 †9,7 †15,39. Luc 1,31 †3,22 †9,35.Ioan.1,14,49 †6,69 †8, 42 †11,27 †19,7.Roman.1,4 †6,3.Hebr.1,2 †3, †6,6 †7,3 †10,29.2 Pet.1, 17.2 Ioan.3 † 5 , 20.

Christus cõceptus de Spiritu sancto,Matth. 20.Luc.1,35.

Christus natus ex Maria virgine, Matth. 25.Luc.1,31 †2,6,12.Galat.4,4.Esaiæ 7,14. tus in Bethlehem,Mat.2,1.Luc.2,6,21. Roman. 42.Mich.5,1.

Christus sine peccato,Esaiæ 53,12 . Ioan. 46.2 Corinth . 5 , 21.1 petr . 2 , 22 . 1 Ioan. 5.Hebr.4,15 †7,26. circumciditur,Luc.2, 21.baptizatur in Iordane,Matth.3,16.Marc. 9.Luc.3,21.

Christus manifestatur & demonstratur variis testimoniis,Matth.1,1,16,23 †2,1 †3, †11,5 †16,16† 17,5 †22,44 †26,64 †27, Marc.9,7 †15,39. Lucæ 1,41,32 †2, 9,29 †22,68.Ioan.1,14,29,34,49 †2 †

13,16,35 †5,19 †6,69 †7,40 †9,35 †10,7, 24 36 †11,27,41 †12,27 †14*.†15,25 †17,1 †20,28. Rom.1,2 †8,3 †9,5.2 Corinth.5,19 . Gal.4,4. philip.2,6.Col.2,9.1 Timo.3,13.Tit.2,11.Hebr. 1* †2*.1 Ioan.5,20.

Christus est agnus Dei,Esaiæ 53,7.Ioann.1, 19.Act.8,31.1 Cor.5,7.Apoc. 5,6,12 †7, 9, 17 †14,1 †15,8 †17,14.

Christus est dominus dominantium & rex regnum,Ezech.37,24. Psalm.2,6 †24,7. Coloss. 1,10.1 Timoth.6,15. Apocalyp.1,5 †17 , 14 †19,16.

Christus est imago Dei, Sapient.7,26.2 Corinth.4,4.Hebr.1,3.

Christus est lux gentium & totius mundi, Esaiæ 2,5 †9,2 †42,6 †49,6 †60,1,19. Matth.4, 16. Luc. 2,32. Ioan . 1 , 4 †3,19 †8,12 †9,5 †12,35 †46. Act.13,47.1 Ioan.1,5 †2,8.Apoc. 21,23.

Christus verus pastor,Esaiæ 40, 11 . Ezech. 34*. †37,24.Mich.5,3. Zach.13,7.Matt.26,30. Mar.14,27.Ioan.10,11.Hebr . 13,20. 1 Pet.2, 25 †5,4.

Christus docuit & prædicauit,Matth.4, 17 †5*.6*.Marc.1,14. Luc.4,15 †6, 20* . cuius omnem infirmitatem Mat.4,23 †8*.†9,2,20. 28.Marc.8,23.Lucæ 17,12.

Christus est transfiguratus,Mat.17,2.Mar.9. 2.Luc.9,29.

Christus per proditorem traditur. quære Iudas.

Christus passus est,Psal.21*. Esaiæ 53*. Dan. 9,26 . Matth.16,21 †17,21,22 †20,18,22 †26, 31 †27*. Marc.8,31 †9,31. Lucę 17,25 †18, 32 †17,6.Roman.8,32.1 Petr.2,21 †4,1.Hebr. 2,18 †5,12.

Christus est crucifixus,Matth.27,35 . Marc. 15,24. Lucæ 23,33.Ioan.19,18.Actor.2,23 †4, 10,1 Corinth.2,2.2 Corinth.13,4.

Christi passio prædicta & præfigurata est,Genesos 22,2 . Numer . 21, 8. Psalm. 21* . Esaiæ 53*.Dan.9,26.Matth.20,22.Ioan.3,14.16 †8, 28 †12,32.

Christus mortuus est & sepultus propter peccata nostra,Matt.27,49,58.Marc.15,37,42. Luc 23,43.49.Ioann.19,30,40.Actor.2,29.Roman.5,6 †6,10 †8,34 †14,9.1 Corinth.15, 3. 2 Cor.5,15.1 Thess.5,10. vt prædixerat futurum Matt.16,21 †20,22.

Christus tertia die resurrexit à mortuis,Psalmo 15,19,Matth.28,6 . Marc,16.6.Luc.24,5. Ioan.20,9.Actor.2,24,31 †10,40 †13,30 †17, 31.Roman.4,25 †8,34 †14,9.1 Cor.15,4,12. 2 Tim.2,8. idque prædictum & præfiguratum est,Psalm.15,10.Ioan.2,1.Matt.12,40 †16, 21 †17,22 †20,22.Marc.8,31 †9,31 †10,34.Lucæ 11,30 †18,33.Ioan.2,19.

Christus ascendit in cælum, Marc . 16, 19. Luc.24,51.Ioan.3,13 †6,62.Act.1,9 . Ephes.1, 20 †4,8.1 Petr.3,22.Hebr.4,14. Psalm.67,19.

Christus est Deus & Dei filius à principio & ab æterno, Ioan.1,1 †8,58 †17, 5,24. Miche. 5,2.Prouerb.8, 22. Colos.1 . 16.Hebræ.1,2.

Christus mediator, reconciliator & aduocatus,Ioann.6,44,65 †10,7 †14,6.Act.4,12.Roman. 5,2 †5,1 †8,34.Gal.3,20.Ephes.2,13,17 . Coloss.1,19.1 Timo.2,5 . Hebr.7,24 †8,6 †9,15 †12,24.1 Ioan.2,1 †4,10.

Christus sedet ad dexteram Dei patris, Psalm.109,1.Matth.22 , 44 . Marc.16,19. Lucæ 22,69.Actorum 7,56.Rom.8, 34. Ephes. 1, 20.Coloss.3,1.1 Pet.3,22.Hebr . 1,13 †10,12 †12,2.

Christus venturus est iudicare viuos & mortuos, Psalm.95,13 . Matth. 16,27 †24,30 †25, 31 †26,42 †17,41.Roman.2,16.1 Corinth. 5.10.1 Thess.4,16 . 2 Thess. 1 , 7 . 2 Timoth. 4,1 2 Petr.3, 5 . Hebr.9,28 . Iudæ 14 . Apoc. 1 † 20,11.

Christi omnia tradita sunt à Patre, & subiecta Matth.11,27 †28,18.Luc.10,22. Ioan.3, 35 †17,2.Ephes.1,22.

per Christum cuncta sunt creata, Psalm.32, 6.Ioan.1,3.Ephes.3,9 . Coloss.1,15.Hebr.1,2.

Christus manet in æternum, Psalmo 109, 4 . Esaiæ 9,7.Daniel.7,14. Mich.5,1 .Ioann. 12,34.

Christus est Leo,Apoc.5,5.

Christus est stella matutina,2 Pet.1 , 19. Apoc.22,16.

Christus nouit omnia,Ioan.16, 30 †21, 17. Apoc.2,23.

Christus est vnum cum patre,Ioann : 10,30 †14,10,20 †17,21.

Christus sibi reputat fieri quod Christianis fit,Zach.2,8.prou.14,31 †17,5 . Matth. 10,42 †18,5 †25,35.Marc.9,40.Luc.10,16.Act.9,4. 1 Thess.4,8.

CHRISTIANI appellantur fideles; Actor. 11,26 †26,28.2 Corinth.10,7.

Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem profitentur,Act.9,41.Roman.1,7 †12, 13 †15, 26 †16,2.1 Cor.1,2 †6,1 †14,33.2 Cor.1,1 †9,1,12 †13,12.Ephe.1, 1 , 15 †5,8,18 †4, 12 †6,18.phil.1,1 †4, 21. Coloss.1*. 1 Thess.5 , 27: 1 Tim.5,10.Hebr.6,10 †13,24.

Christianis vitandum sicut Christus vixit; Galat.2,19.1 Ioan.1,7 †2,6 †3,1.

Christiani erunt cum Christo; Ioann.12,26 †14,3 †17,24.

CHVSAI amicus Dauidis, nuntiat Dauidi quid in eum meditetur Absalon, 2 Reg.15,32 †17,5,16.

CHVSAN Rasithaim rex Syriæ regnat super Israel octo annos,Iudicum 3,8.

CIBVS qui Iudęis vetitus Exod.21,28 †22, 31.Leuitic.3,17 †7,23 †11,4 †17,10,13 †19,26. Deut.12,16,23 †14,7,10.1 Reg.14,32.

CIBORVM & potus in communi vsus, Esaiæ 5,12. Eze.16,49. Lucæ 21,34 †16, 19. Rom.13,13.Gal.5,21.1 Pet.4,3.2 Pet.2,13. vide Ebrietas.

Cibare esurientes seu fame laborantes,Deut. 25,4.Iudi.8,5.1 Reg. 21,3 †25,8,23.2 Regum 16,1.Esaiæ 58,7.Matth.25,35.

Cibus sumendus cum gratiarum actione. vide Gratia.

CIBI delectus habendus . vide Abstinentia.

CIRCVNCISIO carnalis & spiritualis, Gene.17,10 †21,4 †34,24.Exod.4,25 †12,44. Leuit.12,3.Deut. 10, 16 †30,6.Ios.5,2,7 . Iudith 14,6. Iere.4,4 †6,10 †9,25.1 Mach.1,16, 51,63.2 Macha.6,10.Lucæ 1 , 59 †2,21 .Ioan. 7,22. Act.7 , 8 †15,1,24 †16, 3. Roman . 2, 25,29 †3,1 †4,10.1 Corinthior.7 ,19.Galat. 2,5 †5,2 †6,12.Ephes.2,11.Phil.3,2.Coloss.2, 11 †3,11.

CLAVDIVS Cæsar Romanus , præcipit omnes Iudęos exire Roma, Act. 18, 2. huius tempore magna erat in orbe annonæ carstas, Acto.11 , 28.

CLAVDIVS Lysias mittit paulum ad Felicem præfectum Cæsareæ,Act.23,23,30.

CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro,1 Mach.10,58. tunc adimitur, & traditur Demetrio,11,11.

CLEOPHAS ibat cum altero discipulo in Emaus,Lucæ 24,13. cognouit Christum in fractione panis,24,30.

COGITATIONES præter quas odit Dominus, Zach.8,17. Prou.6,14.Matth.15,19. Marc.7,11.

Cogitationes cordis Deus nouit, 3 Reg.8, 39.2 Paral.6,30 . Ioann.2,25. & nulla latet eum , Iob.42,2 . Eccli.42, 19 .Efaiæ 29, 15 . Matth.9,4. Heb.4,12. nouerunt eas & alij,quibus Deus voluerit reuelare,4 Reg.5,26 †6,12.Dan.2,29*.

COGNOSCERE licet subinde homines ex verbis & factis,Eccli.19, 27 †27,9 .Matth. 7,16 †12,33.Luc.6,44.

Cognouit Deus humana sapientia non potest , nisi ipse reuelet parulis & humilibus , Matth.11,25 †16,17.Luc. 10,21. Ioann.7,28 †8,19,27 †10,14 †14,9 †15,15 †17,6.Acto. 17, 23.1 Corinth.1,17,18 †2,6,10 †3 , 19. Coloss.1,26.

CONCIONATORVM , pastorum , & prophetarum officium,1 Reg.12,23.Esaiæ 58,1 †61,1.Ierem.1,5. Ezech. 3,1,9,12 †33, 2,7. Act.3,18 , 24. vide Episcoporum electio & officium.

CONCORDIA fratrum commendatur , Psalm.132,1.Eccli.25,2.Roman.12,16. idem sapere,idemque sentire habentes, Roma.12,16 †15,6.1 Corinth.1,10. Ephes.4,3.Phil.2,2 †3, 17 †4,2.1 Petr.3,8.

CONCVPISCENTIA prohibetur,& punitur,Exod.20,17. Num. 11,33 †21,5,6. Iosue 7,21,24.Eccli.19,1 †42,1.Iob 31,1. Prou. 6,25.Matth.5,28. Mar.4,19. Roma.6,12 †7,8 †13,14. Gal.5,16 . Coloss.3,5.1 Thessal.4,3. 1 Tim.6,11.2 Tim.2,22.1 Cor.10,6.1 Pet.1,15 †2,11 †4,2.1 Pet.1,4.1 Ioan.2,16.Iac.1 ,14 †4, 1.Iudæ 23.

Concupiscentias carnis crucifigere, refrenare & mortificare iubemur , Eccli.18,30 . Roman.6,12 †8,8,12 †13,14.Galat.5,16.Ephes. 4.22 †5,2. Col.3,5. Tit.2,12.1 Pet.2,1 †4,3. 6 Hebr.12,1.

CONDONANDVM stolti in nos peccanti, Eccli.28,8.Mat.5,22 †6,14 †18,22,35.Luc.17, 3.Eph.4,32.Col.3,13.

CONFESSIO peccatorum in scripturis varia,& multiplex, Gen 41, 9 . Leuit.16,21,39 †26 40.Nume.5,6.Iosue 7,19.2 Regum 24,17. 1 Esd.9.6.2 Esd.9,2.Psal.17,7 †31,5 †37,19 †71,19 †94,2. Prouer.16,5 †18,17 †28,13. Eccli.4,26,31 †7,34 †17,17. Esa.38,15. Daniel.9,5.Matth.3,6 †16,19 Lucæ 11 , 4 †18, 13.Ioann.20,23.Iacob.5,16.1 Ioan.1,8,9.

CONFIRMATIONIS sacramentum , Actor.8,17.Hebr.6,2.

CONFITERI Christum & eius doctrinã, Matth.10,32.Luc.12,8. Rom.10,9.1 Pet.1,3; 13.vide Erubescere Euangelium.

CONIVRATIO & fœdus, eiusque punitio,Numer.16*. †20,2. Iudicum 9, 23, 31, 34 †12,1,4.2 Regum 20*.3 Reg. 1,5. Hest.2,21. Actor.5,36,37 †19,23 †21,11,20.

CONNVBIVM, vide Matrimonium.

Connubium spirituale inter Deum , & animam, Cantic.*.Esaiæ 50,1 †54,5 †62,4.Ierem.31, 32.Ezech . 16 , 7 , 8. Hosc.2,20. Matth. 9, 15 †22,2 †25,1.Marc.2,19.2 Cor.11,2.Apoc.19, 7 †21, 1,9

CONSCIENTIÆ bonæ tranquillitas Prou. 15,15.Eccli.13,30.1 Ioann.3,21.2 Corinth.1 , 12. conscientiæ malæ perturbatio Sap . 17 , 10,11.

CONSECRATA sacerdotum,dierum, altarium, vestium, cæterarumque rerum, quarum est vsus in sacris,Exod.28,41 †29,1,7,21,29,35 †31,29 †40 , 11. 1 reuit.7,10,37 †8,9,22,31,33 †18,21 †21,7,10 †22,2,3 †23, 11 †27,10,16, 21,28.Num.3,3 †6,3,9,15 †7,1*.†8,12 †18,10. Iosue 6,24 .Iudic.16,17 † 17,3,5 Reg. 15,13. 1 Paral . 10,10 †18,11 † 22,19.2 Par . 2 , 4 † 7 . 16 † 26,9 †26,18.2 Esd . 3,5 † 8,25. Eccli.49,9.

CONSILIA mala dissipat Deus, Gene . 11, 7 †37,18 †36,19.Num.22*.2 Reg . 15*.†17, 14.2 Esd.4,8,13 Iudi.5,3. Psalm.2, 4 †10,12 †32,10. Esai.7,8 †19,3. Matt.27, 62. Act.5,19 †9,24 †23,12,19 †27,42.

CONSOLATIO pauperum , vide Eleemosyna.

CONSORTIVM bonorum & malorum, vide Societas.

CONSTANTIA fidelium,1 Regum 13,13 †17 , 26*.3 Regum 18,4,15.4 Regum 3, 13. Sapient . 5 , 1 . Iudith 13,5 . 16.1.Machabęor. 1.65 †2,16,24,14,42 . 2 Machab.6.16,19.* †7*.Daniel . 13*. Matth.14,3. Act.4, 8 , 13. 1 Thess.1,6.

CONSTITVTIONES superiorum potestatem constituendi habentium , setuandæ sunt vt ipsius Dei , Exod . 16 , 8. Lucæ 10 , 16. Actor.16 ,4.1 Thess.4,2,8 . Roman. 13,1.Tit.3,1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONSVLENDVS Deus dubiis in rebus, & eius vicarij, Gen.25,22. Exod.18,19. Leuit.24, 12. Nume.9,7.26 †1,34 †27,5. Deut.1,17 †17, 8.Iof.9,14.Iudi. 1,1 †8,5 †20, 18, 23 †21, 2. 1 Reg.10,22 †23,3,10,12 †30,8.2 Reg.2,1 †5, 19,23 †21,1. 3 Reg.14,2 †22,5,6,15.4 Regum 3,11,16 †8,8. †22,13,2 Par. 18,4,14 †33,18. Pſal.118,24.Eſaiæ 8,11 †30,1 †45,11. Iere.47, 3,5 †42,2.Ezec.14,1,2.Zach.7,2. Tob.4,19. Eccli.37,19.Luc.16,29.

Conſuledi non ſunt diuini, vel magi, vel incantatores, & arioli, Leuit.19,31 †20,6. Deute. 18,11.1 Reg.28,7.9.3 Reg. 22,6.4 Reg.1,2,6 †3,13.1 Paralip.18,5.Danie.2,2 †4,5 †5,6.

CONTRISTARE Spiritum ſanctum, Epheſ.4,30.

Contriſtari ad pœnitentiam commendatur, 2 Cor.7,9.

CONTRITIO vera prædicatur, Ierem. 7,3. Matt.3,2 †4,17.Luc.3,3,8 †13,3 †14,47.Actor. 2,38 †3,19 †8,22 †17,30 †20,21 †26,20.

Contritioni veræ promittitur remiſſio ſeu venia, Deut.4,29 †30,2.1 Reg.7,3.2 Par.7,14 †30,6 †34,26.Iob 22,25. Prou.28, 13. Pſalm. 31,5.Eſaiæ 1,16 †30,18 †45,22 †55,7 †59, 20. Ier.3,10.17 †18,8 †29,12 †31,18,20.Eze.18,21, 27 †33,14.Hoſ.14,2. Ioel 2, 12.Ion.3,3. Zach. 1,3.Mal.3,7.Eccli.17,25.Luc.15,18. Act.3,19 †26,18,20.

Contritio quærenda & amplectenda dum ſani ſumus, Eccli.17,24 †18,25.

Contritionis veræ exempla, Iudic.10,15. 2 Reg.12,13 †24, 10,17.2 Paralip.12,6 †33,12. Ionæ 3.*Iudith 4,8.Matth.26,74. Lucæ 7,37, 44 †15,18 †18,13 †19,8 †22,61 †23,41.Actor. 2,37.

Contritionis falſæ exempla, Gen.4,13 †27, 38.Exod.8,8 †9,27 †10,16.Ioſ.7,20.Iudic.1,7. 1 Reg. 15, 24,30 †24.17.3 Reg. 13,6 †21,27. Sap.5,3.1 Mach.6,12.2 Mach.9,12.Matth.27, 4.Act.8,13,23.Hebr.12,17.

COOPERARI gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium.

COR ſiue voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Geneſ.4,4 †22,11. Exod.25,2 †35,5.Deuter.19,5.Mat.15,8. Marc.12,41. Lucæ 21,1.2 Corinth .8, 12.quære Voluntas pro facto.

Cor mundamr & ſanctificatur per Chriſtũ, Pſalm.50,4.Ioann.13,10 †15,3 †17,19. Actor. 15,9.1 Corinth.6,11.Epheſ.5,26.1 Petr.1,22. 1 Ioã.1,7 †3,3.Heb.2,3 †9,14 †10,10,14 †13,12.

CORNELIVS Centurio conuertitur, Act. 10,3,44.

CORONA vitæ, 4 Eſdr. 2,43. Sap. 5, 17. 2. Timo.4,8.1 Pet. 5,4.Iacob.1,12 Apoc.2,10.

CORREPTIO fraterna, Geneſ.37,21. Leuitic.19,18.Pſalm.140,5.Pro.1,20 †9,7 †10,17 †12,1 †13,1 † 15,31 †17,10 †24,25 †25,12 †27,5 †28,23 †29,1.Eccleſiaſt.7,6.Eccli. 19,13 †20,1 †21,7 †32,13.Hoſe.4,4.Matt.18,15.Lucæ 17,3. Galat.2,11 †6,3. 1 Timoth. 5, 1, 20. 2 Tim.2,25.Hebr.3,13.Iacob.5,19.

Correptio impiorum eſt pijs in timorem & cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis eſſe debeat, Mat. 7,3.Lucæ 6,41.Ioan.8,3.1 Tim.5,2.2 Tit.1,6.

CREATOR omnium rerum Deus, Gen.1. 1.Exod.20,11.1 Par.29,10.Pſalm.88,12 †93,5 †115,15 †120,2 †133,8 †145,6.Eſa.37,16 †40, 28 †42,5 †44,24 †45,12 †48,13 † 51,13.Ierem. 10,12 †32,17 †51,15. Zachar.12,1. Ionæ 1,9. Eccli 1,8.Baruch 3,32.Matth.11,25.Ioan.1,3. Act.4,24 †14,14 T17,24.1 Cor.8,6 Epheſ.3, 9.Col.1,16.Hebr.1,2,10 †3,4 †11,3. Apoc.4, 11 †10.6 †14,7.

CRESCERE in ſcientia, Epheſ.4.15. Coloſſen.1,10.1 Petr.2,2.

CRVX & tribulatio omnibus piè viuentibus, Geneſ.4,8 †27,41 †37,18.2 Reg.16,5,15. Eccli.1,1.Pſalm.33,20.Prou.24,16.Matth.10, 16.* †12,14 †16,14 †24,9.Marc.13,9. Luc.14, 26 †21,12.Ioan.15,20 †16,1.Act.9,23. Gal.4, 29.1 Theſ.3,1,2 Tim.3,12.1 Pet.4,1,12 †5,10.

Crux à Deo imponitur ad noſtram vtilitatẽ, 2 Reg.7,14.Iob 5,17 †33,16.Prou.3,11.Ierem. 46,28.2 Mach.6, 12 Tob 2,8 †12,13. Iudith 8,22.1 Cor.11,31.1 Petr.4,17.Hebræor.12,5. Apoc.3,19.

Per Crucem & res aduerſas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad ęternã gloriam, Exod.1, 12.1 Par.33,11.Iudith 8,15,21.Prouerb.6, 23. Matth.7,24.Luc.24,26,46.Ioan.12,25.Act.14, 21.Roma.8,17.2 Cor.4,8,17 †5 .1. Phil. 2 ,8. 2.Theſſ.1.*.Hebr.2, 9 †12,2.

Crux patienter eſt & lato animo ferenda Matth.5,10 †10,38.Ioan.15,20 †16,33. Act.5, 41 †16,25.2 Corinth.8,2.Col.1,24. Hebr.10, 34.Iac.1,2,12.1 Pet.4,12,16.

In Cruce & afflictione cõſolatio, Iob 5,17.* Prouerb.18, 12. Eſaiæ 26,12,19.Thren.3, 28. Matth.5,10.Ioan.15,20 †16,20,33. Rom.8,18. 1 Cor.10,13.2 Cor.1,4,8.

Per Crucem experitur nos Dominus, Iudith 8,21.Eccli.2,1 †27,8.Prou.17,3 . Sap.3 , 5, 6. 2 Theſſ.1,4.1 Petr.1,7.

CVLTVS Dei verus requiritur præter opus externum etiam affectum hominis internũ, Deut. 5,29 †6,5 †10,12 †11,13 †26,16 †28,47 †30,2. Ioſue 22,5.1 Reg.12,20.Eccle.7,31 . Eſaiæ 29, 13 †64,11.Matth.15,8 †22,36.Ioan.4,23.

Cultus externus Deo gratus, vide Cęremoniæ.

CYRVS rex Perſarum permittit captiuos Iſraelitas in Iudæam redire 2 Para.36,22.1 Eſdr. 1,1.3 Eſdr.2,1. reſtituit eis vaſa quõdam à Nabuchodonozor ablata, 1 Eſd.1,7 †5,14.Da.1,2.

D

DÆMONES expelluntur, Matth .8, 16,31 †9,33 †12,22 †17, 18. Lucæ 4,35 †8,2, 28 †9,42 †10,17 †13,10 . Actor.5,16 †8,7 †16,18 etiã per malos, Matthæi 7,22.Marc.9,38.Luc. 9,49.Act.19,13.

Dæmones agnoſcunt & credũt Deum, Mat. 8,29.Marc.1,24 †3,11 †5,7.Luc.4,34.41 †8,28. Act.19,15.Iac.2,19.

Dæmonibus immolare nefas, Leuit. 17,7. Deute.32,17.2 Par.11,15.Pſalm.105,37.Bar.3, 4. 1 Cor. 11,20.

DAGON idolum Philiſtinorum, Iudic.16, 23.1 Reg.5,2.1 Mach.10,83 †11,4.

DAMASCVS metropolis Syriæ vaſtatur à Theglath-Phalaſar, 4 Regum 16,9 contra Damaſcum prophetia, Eſaiæ 17,1 †8,4 . Ierem.49, 23.Amos 1,3.

DAMNATIO æterna quæ parata eſt diabolo & omnibus impijs, Sap.5.*. Iob 10,22 †36, 12 Eſaiæ 24,21 †30,33 †66,24.Dan.7,11.Matt. 3,12 †5,29 †8,12,29 †13,5: †18,8 †22, 13 †23, 33 †25,30,42. Mar.9,47.Luc.3,17 †16,23,25. Hebr.10,27.2 Theſſ.1 , 8.2 Petr.2,4. Iudæ 6. Apoc.19,20 †20,10 †21,8.

DAN filius Iacob, Gen.30.6. tribus Dan quærit ſibi poſſeſſionẽ, Iudic.18,1. pugnat cõtra Leſem, & expugnat, Ioſue 19,47.

DANIEL appellatur Balthaſar, Daniel.1,7. interpretatur ſomnia, 2,31 †4,7,11,18,25. cõſtituitur gubernator totius regni Babel, Dan. 6,3 protegitur in lacũ leonum, 6,16. liberat Suſannam, 13,51,60.

DARE melius quàm accipere, Eccli.4,36. Act.20,35.

Dandum ſine acceptione perſonarum, maximè autẽm domeſticis fidei, Eccli.7,35 †12,8. Matt.5.42.Luc.6,30,38.Rom.12,13. Galat.6, 10.vide Eleemoſyna.

DARIVS filius Aſſueri, Dan.9,1. occupat regnum Babel, 6,1. impiam legem ſtatuit 6,8. præparat regium conuiuium, 5 Eldræ 3,1.

Darius renouat mandatum Cyri, 1 Eſd.6,1.

Darius cęditur ab Alexandro rege Macedonæ, 1 Machabęorum 1, 1.

DAVID filius Iſai (qui Ieſſe appellatur Mat. 1,6.) à Samuele vngitur, 1 Reg.16,13. interfecit leonem, vrſum & Goliath gigantem, 17, 34,49. paſcitur cum Ionatha, 18,3 †20,8,16,23 †23,18. mãducat panes propoſitionis, 21, 3. ſimulat amẽdũ corã Achis rege, 21,13. fugit cũ parte & mittit & alij Matth.18,18.Ioan.20,23.

2 Para.16,9.Iob 14,6 †22,11 †28, 24 †31, 4 †42,2.Pſalm. 7,10 †32,13 †37, 10 †89,8 †138. Prou.5,21 †15,3,11 †24.12.Eſaiæ 29, 15 †40, 27 †48.4.Ier.1,5 †7,11 †17,10 †23,24 †32, 19. Ezech,11,5.Eccli.16,15 †17,13 †23,27 †35,24, 27 †40,9.Sap.1,10.2 Mach.9,5 †12,22.Mat.6, 4 †21,2.Marc.2,8 †14,15.Lucæ 21,10 . Ioan.1, 47 †3,21 †16,30 †21,17.Actor.1,8. Rom.8, 27.1 Theſ.2,4.1 Io.3,20.Hebr.4,13.Apoc.1,23.

Deum nemo videre poteſt, Exod.33,20.Deuteron.4,12 Ioan.1,18 †6,46.1 Tim.6, 16.1 Ioann.4, 12.

Deus & diuina omnia non poſſunt humana induſtria aut ingenio comprehendi, Exo.33, 20. 3 Reg.3,5.Iob 32,8.Pſalm.93,10 †118*.†142,8 Eſaiæ 22,22 †54,1 †55.Matt.11,25 †13, 11 T16, 17.Luc.8,10 †10,21 †24,44.Ioan.1,10 †3,3 †6, 44,65 †14,8,17 †17, 6.Act . 16,14 . Roman.1, 19 †11,33.1 Cor.2*. Gal.1,11.1 Timot.6, 16. Apoc.3,7.

Deus eſt immenſus & incircunſcriptus 3 Regum 8,27.2 Paral.2,6 †6,18.Iob. 11, 8.Pſalm. 138,7,10.Eſaiæ 6,3 †66,1.Ierem.23,24. Amos 9,2.Sapien.1,7.Matth .5,35. Act. 7,48 †17,24.

Deus teſtatur ſe Deum, id eſt, ſaluatorem & conſolatorem Iſraelis, omniumque eorum qui rectè ipſum colunt & inuocãt, Gen.17,1.7.Exod. 6,2 †20,2 †29,45.Leuitic.26, 11 . Pſalm. 17, 3 †49,6.Eſaiæ 30,19.Ierem.31,33 †32,38.Ezech. 37,23.Ioan.10,17.

Deus eſt dominus ac creator cæli & terræ . vide Creator.

Deus nihil eorum quę fecit, odit, Sap.11,25.

Deus eſt iudex totius mundi, reddens vnicuique mercedem pro merito Gen.18,25.Deut. 10,17.Iob 34,11.Pſalm.7, 9 †61, 13 †93,2 †95 13.Eſa.11,3.Eccli.35,22,27.Ierem.17,10 †25,14. Matt.16,27 †25, 31. Act.17,31 . Rom.2, 6. 2 Tim.4.8.Hebr.12,23.

Dei miſericordia, patientia, charitas, ſapientia, verbum, quare ſuis quæque locis.

Deo ſoli attributa, ſubinde in ſcripturis & aliis per communicationem tribuuntur, vt vocabulum, Deus, ſoli Deo tribuitur, Deutero.6, 4 †32,39.1 Reg.2,2.Pſalm. 85,10.2 Mach. 7, 38. Marc.12,29. aliis tribuitur, Exod.7,1 †22,8. 1 Reg. 28,13.Pſalm.46,10 †81,6.

Deus ſolus bonus, Matth.19,7.Lucæ 18,19. aliis tribuitur bonitas, Gen.1,31 †3,6 †49,15. Num.14,7.1 Reg.29,9.2 Reg .18, 27 . 1 Paral. 28,8.Tob.12,8.Iudith 12,12,14 Pſalm.110, 10 †146,1.Prouer.18,22 †22,1.Eccle.7,2. Sapien. 8,19. Eccli.14,5.Iere.7,3.Matthæi 7,17. Marc. 9,50. Luc.6,45.

Deus ſolus Sanctus, 1 Reg.2, 2. aliis ſanctitas tribuitur, Exod.3,5 †12,16 †22,31 †28,2 †29,29,31 †30,29 †35,2.Leuit.11.44.Num.16, 5.Deute.6,7.Ioſue 5,15.1 Reg.12,16.4 Reg.4, 9.Iudith 8,29.Pſal. 5,8.Matth.7,6. Rom.7, 12. attributa, Gen.32,28 †49,14.Pſalm.5,5. Cant. 3,27.Luc.1,21.Heb.11,24.1 Pet.5,9.

Deus ſolus iuſtus, 2 Mach.1,25. alij quoq; iuſti Gen.7,2 †18,23.Pſalm.33, 16 †36 , 29,30. Prou.8,8.Sap.5,16.Matth.1,19 †10,41 †25,46. Lucæ 1,6.Rom.3,17.

Deus ſolus pius, Apoc.15,4. alij etiam pij, 1 Pet.2,9.

Deus ſolus beatus, 1 Tim.6 , 15. alij beati, Gene.30,13. Pſalm. 1,1 †32,1,2 †40,1 †118, 1 †144,1.Matth. 5* †16,17 † 24 ,46. Luc.1,45 †14,14.Iacob.1,12.

Deus ſolus potens, 1 Tim.6,15. alij potentes, Exod.18,21.Pſalm.111,2.Luc.1,52. Act.8, 27 †18,24.

Deus ſolus immortalis, 1 Tim.6 , 16. aliis tribuitur immortalitas. Sap.1,15 †4,1 †8,17. 4.Eccleſ.11,4 . aliq quoque faciunt mirabilia, Deute.34,12.Eccli.31,9 †48.4,15.

Deus ſolus nouit arcanas animi cogitationes 3 Reg.8,39.2 Para.6,20. alij quoque nouerũt, 1 Reg.9,20.4 Reg.5,26.

Deus ſolus peccata remittit, Lucæ 5,21. Deo ſoli honor & gloria, Pſalm.113,1. Eſa. 41,8.1 Timoth.1,17. aliis quoque tribuuntur, 4 Reg.14,10.2 Para.17,5.Pſal.149,9. Eccli. 31,10.Luc.14,10.Ioan.5,44.

Deus ſolus adorandus, Exod.20,5.Leuit.26, 1.Deut.5,9.Matt.4,10. aliis adoratio tribuitur, Geneſeos 18,2.vide Adoratio.

Deo ſoli ſeruiendum, Deut . 6, 13 †10,20. 1 Regum 7,3.Matth.4,10.Luc.4,8. aliis etiam poſt Deum ſeruiẽdum, Gen.25,23 †29, 20 †47, 25.1 Tim.6,2.

Deus cuius mali ſit cauſa, & cuius non ſit : vide Malum.

DIABOLVS ſtudet ſemper perditioni hominum, Gen.3,1.* 1 Par.21,1.Iob 1*.2* . Zach. 3,1.Mat.4,3,9 †8,28 †13,19.Luc.8, 12 †13 , 9, 14 †22,31.Actor.5,3 †13,8.2 Cor.4,4 †11,14. Epheſ.6,11.1 Theſſ.2,18.1 Petr . 5,8. Apoc. 2, 10 †12,9 †20,7.

Diabolus non plura poteſt quàm ei Deus permittit, 3 Regum 22,22.2 Par.18 , 20 . Iob 1, 12 †2,6.Matth.8,31.Mar.5,12,13. Epheſ.2,2. 2 Tim.2,26.Apoc.20,7.

Diabolus pater & princeps mũdi omnium quę impiorum, Matth.4,9.Luc.4,6 .Iob 41,25. Ioan.8,44 †12,31 †14,30 †16,11.2 Corin .4,4. Epheſ.2,2 †6,12.Colo.2,15.

Diaboli imperium per Chriſtum ſublatum, Geneſ.3,15.1 Reg.17*.Iob 26,13.Eſaiæ 9,4 †14, 8,12 †27,1 †51,3.Zach.3,2.Matth.12,29. Luc. 10,18 †11,22.Ioan.12,31.Coloſſ.1,13 †2,15. 2 Timoth.1,10.1 Ioann.3,8.Hebr.2,14. Apoc. 12,9 †20,2.

DIABOLI filij, Ioan. 8,44. Actor . 13,10. 1 Ioann.3,10.

DIACONI, Act.6,3 †21, 8 . Philip.1, 1. 1 Tim.3,8.

DIANA colitur Epheſi, & in vniuerſa Aſia, Actorum 19,27.

DIES nouiſſimi, & iudicium extremum, 1 Reg.2,10.Pſalm.95,13.Eſaiæ 2,10, 19 †13,4, 6,13 †26,21 †27,1 †30,30 †66,15,24.Iere.50, 23.Dan.7,9.Sopho.1,2,14.Malach.4, 1.4 Eſd. 2,27 † 13,32. Matt.12,36 † 13,41,49 † 16,27 †24*.†25,31,42.Marc.13.*.Luc.17,24,30.Act. 1,11 †3,20 †17,31. Roman. 2,5, 16 †14,10. 1 Corinth.15*.2 Cor.5,10.1 Theſſ.4,16 †5, 2. 2 Theſſ.1,7 †2.1 Tit.2,13.2 Pet.3,13. Heb. 9, 28.Iudæ 14.Apoc.1,7 †20,11.

Dies Domini, Eſaiæ 13.Iere.30,7 . Amos 5,18.Ioel.2,1,31.Soph.1,14.Mala.4,1.4 Eſdr. 2,27. Philip.1,6 †2,10.1 Theſſ.5,2.2 Tim. 4,8.

Dies Domini & hora nulli cognita, Matth. 24,36,50.Marc.13,31.Luc.17,24,30. Act.1, 7. 1 Theſſ.5,1.2 Pet.3,10.Apoc.3,3 †16,15.

Dies pro annis, Num.14,34.Ezech.4,6.

DILECTIO Dei erga ſuos, Exod.20, 5 †34,14.Deut.4,24†6,15† 7,8.Ioſue 24,19.Pro. 8,17.Eccli.4,18.Ierem.31,3.Ioann.3,16 † 10, 11 †13,1,18 †15,9†16,27.Rom.5,8 . Galat.2, 21.Epheſ.5,19†5,2.

Diligendus eſt Deus ſuper omnia, Gen.22, 2,9.Exod.20,6.Deut.5,10†6,5†10,12†11,1, 13,22,30,6.Ioſ.22,5.Eccli.7,32†34,19†47,11. Matth.10,37 †22,36.Mar.12,30.Luc.7,47†10, 27.Ioan.21,15.Rom.5,5†8,28,35.1 Cor .10, 21.1 Ioan.4,17. Dilectio, vide Charitas.

DINA filia Iacob, geneſ.30 , 21. violatur à Sichem.cap.34,2.

DIONYSIVS Areopagita conuertitur, Act.17,34.

DISCORDIA vitanda.Prouer.6,19†10, 12†13,18†16,28†17,11†18,6 †30,33. Matth. 12,24*Lucæ 11,17.1 Cor.11,33 Gala.5,15.1 Timoth.2,23.

DIVINI, vide Incantatores.

Diuites quomodo ſe erga pauperes habere debeant, Leuit.25,35.Deut.15,7,10.Iob 31,16. Pſalm.61,11.Prou.14,31 †17,5 †19,17 †21,13 †22,7 †28,27 †30,7.Eccle.11,1.Eccli.4,4 †7,35 †11,10 †29,12 †31,8.Eſa.23,18 . Matth. 6, 19 †19,21.Luc.14,13 †16*.†18,22.Act. 2 ,45 †4, 34.1 Tim 6,18. vide Eleemoſyna.

Diuitiarum vanitas & contemptus, & quẽadmodum in diuitiis non ſit ſperandum, Pſalm. 38,7 †48*†51,9.prouer.10,2 †11,4,28 †15, 16 †18,11 †22,16 †23,4 †28,11 †30,7.Eccle. 5, 9. 12 †6,2.Eſaiæ 2,7.Ierem.17,5,11 †22,13.Ezec. 7,19.Soph.1,13.Eccli.5,1,10†10,10†11,7†14, 1 †31,3.Mat. 5,22 †19,21.Luc.8,14 †12, 2,5. 1 Tim.6,9.Iac.1,11.

Contra Diuites impios, 1 Reg.2,5.1.Iob.20, 19†27*.prouer.23,4†28,8,20,27.Eccle.6,1.Eſaiæ 5,8†32,9.Ierem . 15, 13 . Amos 6,1 †8,4. Habac.2,5.Luc.6,24 †16,19,24.Iacobi 5,1. vide Auaritia.

DOCTRINA Apoſtolica ſcripta & non ſcripta firmiter tenenda, Rom.16,17.Galat.1, 8, 11.2 Theſſ. 2,15.1 Corinth.11,3,34.

Doctrina Apoſtolorum eſt Chriſti doctrina, Lucæ 10,16.1 Corinth.14,37.2 Corinth. 2,14, 17 †7,20.1 Theſſal.2,2,13.Gal.1,11.

DOEG ſeruus Saulis prodit ſacerdotem Abimelech, 1 Reg.22,9 , 18. cædit ſacerdotes Domini, 22,18.

DOLVS, Ierem.9.6.Pſalm.34, 20 †9, 28. prou.12,17.Marc.7,22.Act.5,1.Rom.1,29.

DOMVS ædificata ſuper petram, firma manebit, Pſalm.45,2. Matth.7,24 †16 , 18 . Luc.6, 48.Rom.8,35.

DOMVS corporis noſtri, 2 Corinth . 5 , 1. 2Pet.1,14.

DOMINI & dominæ erga ſeruos & ancillas totamque familiam officium, & poteſtas, Exod.21,2,20,26.Ieuit.19,13 †25,38. Deute.5, 14,21 †15,12,16 †24,1.Iob 31,13.prou.29,19. Ier.34,9,14.Eccli.7,22 †33,33 †42,16. Epheſ. 6,9.Coloſſ.4,1.

DONARIA accipere, ſit ne prohibitum, geneſ. 14, 22. Exod.18,21 †23,8.Num.22,18 Deut.10,17 †27,25.1 Reg.8,3 †12,3.3 Reg. 13, 7.4 Reg.5,16.2 para.19,7.Iob 1 , 14. pſalm.14, 5 †25,10.prou.15,27 †17,23.Eſaiæ 1,23 †5, 23 †33,15 †45,13.Ezec.13,19 †22,12. dan. 5, 17. Mich.3,11.Eccli.8.3 †20,31.Act.20,33.

DRVSILLA vxor Felicis præfecti, audit doctrinam euangelicam à Paulo Act. 24,24.

E.

EBRIETAS & gula, geneſ.9,21 †19, 32, 35 †25,29.Leui.10,9.1 Reg.25,36.2 Reg.11,13 †13,28. 3 regum 20,12,16.prou.20, 1 †21, 17 †23,1,2,3,20,29 †31,4. Eccli.19,1 †23,6 †31, 12,17*.21,33 †37,32*.Eſaiæ 5 , 11 , 22 †25,15 †28,7 †56,12.Ezech.16,49.Dan.5,2.Oſe.4,11. Ioel.1,5.Mich.2,11.Abac.2,5,16.Iudith 13,4. Sap.2,7.1 Mach.16,16.Luc.12,45 †21,34.Rom. 13,13.1 Cor.5,10 †6,10 †15,32 . gal.5,21 . Ephe.5,18.1 Theſſ.5,7.1 Tim. 3,3.Tit.1,7.1 pet. 4,3.Hebr.12,16. vide Ieiunium.

Ebrietas iram Dei prouocat. Eſa.5 , 11 , 22 †28,1.Daniel,3,2.Ioel.1,4,5.1 Cor.6,10. Metem alienat.prouer.23,31 Eccli.19,2. Eſa.28,1, 7.Oſe.4,11. ad libidinem incendit. prou.20, 1.Eph.5,18. facultates diſſipat prou.23,20 Eccli.19,1. ſecretum detegit Prou. 31,4 . Abac. 2, 15. ad furorem & rixas excitat.prou.20 , 1 †23, 29.Eccli.31,40,38.Oſe.7,5.

EBRON, vide Hebron.

ECCLESIA accipitur pro templo materiali, Deuter.23,1.Iudic.20,2.Iudith 6, 21. Pſalm. 67,27.Thren.1,10.Ioel. 2 , 16.1 Corinth. 11, 18 †14,34.

Eccleſia accipitur pro cœtu fidelium, Num. 19,20 †20,4.1 Reg.17,47.3 Reg 8,14.35.1 Para.29,1*.2 Para.1,5.pſalm.21,26†2, 5 †34,18 †106,32 †149,1.1 Mach.4,37 †5, 16 †14, 19. Matth.16,18.Act.5,11 †8,1 †16,4.rom.16.16, 23.1 Corint.6,5 †11,16 †12,28 †14,5.2 Cor.8, 18,23,24 †11,8 †14,13.Ephe.5,25. philipp . 4, 15.Coloſſ.1,15.1 Timot.3,5 , 15.Iacobi 5, 14. Apoc.1,11 †22,16.

Eccleſia pro cœtu vnius prouinciæ, 3 Reg. 8, 14.Act.9,31 †11,26 †13,1 †15 , 4 †19, 32 †20,17.roman.16,1.1 Corinth.1,2†16 , 1. 2 Corinth.8,2.gal.1,2.2 Theſſ.1,1.1 pet.5, 13. Apoc.2,1*†3,1.

Eccleſia pro prælatis & præpoſitis, 3 regum

Universidad de Deusto
Biblioteca

8,14.Matthæi 18,17.
Ecclesia est vna & visibilis præfigurata per vnam & visibilem arcam Noë, Gene.6,14. 1 Pet.3,20. per ciuitatem sanctam Ierusalem, Apocal.21,2. per hortum conclusum, & fontem signatum, Cant.4,12. per vnam columbam,6,8. per vineam,Psalm.79.9. Cant.2,15. Esaiæ 5,1*.Iere.2,21 †12,10.Mat.20,1*. Marc. 12,1.Luc.20,9.Apocal.14,15. per nauem,Luc. 5,3. per gregem comprehendentem bonos & malos pisces Matth.13,47. per 2grum,Matt.13, 24. per regnum cælorum,Matthæi 13,* †25*.
Ecclesia firmamentum veritatis errare non potest,Esaiæ 59,21.Matt.16,18 †28,20.Luc.22, 32.Ioan.14,16 †16,13 †17,11,20.1 Tim.3,15*. 1 Ioan.2,27.
Ecclesia est corpus Christi,Cant.4,7.9, 11, 12. Ephes.1,22 †4,4 †5,23.1 Cor.12,27.
Ecclesia fidelium nascitur & propagatur per sanam doctrinam,Ioan.1,12 †3,3. Rom.8,13 †9,8. Galat.3,26 †4,19. Ephes.1,5.Tit.1,1. 1 Cor.4,15.Philem.10.1 Pet.1, 23.1 Ioan.3,9 †5,1,18.Iacob 1,18.
Ecclesia seu fidelium cœtus,tenetur sacerdotibus pastoribusque suis quæ ad vitam sunt tuendam necessaria, suppeditare,Deut.12,19 †14, 27 †16,11 †25,4.1 Esdr.7,25.Matth.10,10.Lucæ 10,7.Rom.15,27.1 Corinth.9,7,11.Gala.6, 8.Phil.2,29 †4,10,16.1 Thess.5,12.Hebr.13,7. Tenetur etiam pro suis præfectis orare, Actor. 4,29 †13,5.Rom.15,30.Ephes.6,18. Phil.1,19 Coloss.4,2.2 Thess.3,1.Hebr.13,18.
Ecclesia est sponsa Christi, Psalmo 44,11. Ezech.16,9.2 Cor.11,2.Ephes.5,26.Apoc.19, 8 †21,10.
Ecclesiæ caput est Christus,Hose.2,2.1 Corinth.12,27.Ephes.1,22 †4,15 †5,23.Col.1, 18 †2,10.
Ecclesiæ quasi membra quædam sunt veri fideles,eidem capiti Christo cuiusq; vicario subiecti, cuiuscunque nationis fuerint, siue Iudæi siue Gentiles,Esaiæ 43,9.Ioan.10,16.1 Cor.12, 12.Ephes.3,6.
Ecclesiæ clanes promittuntur, & potestas, Matth.16,19. traduntur, Ioann.20,23. excercentur,Matth.18,17. vide Excommunicatio & Confessio.
Ecclesiam sibi Christus comparauit, & emit sanguine suo,Act 20,28.1 Cor.6,20 †7,23. Ephes.2,13.Coloss.1,14.1 Pet.1,18.Heb.9, 12. 1 Ioan.1,7 Apoc.1,5 †5,9 †14,4.
Ecclesiam suam Deus protegit & custodit, Exod.13,21 †29,45.Leuitic.26,12. Deuteron.7, 20 †23,14 †31,3.3 Reg.6,13.Psal.90,1,11 †131, 13.Esaiæ 43,2.Ier.46,28. Matth.18,20 †28,20. Ioan.14,23.2 Cor.6,16.
Edom frater Iacob filius Isaac, appellatur Esau,Genes.25,25.
Edumæi negant Israelitis transitum per suam regionem,Numer. 20,14. cæduntur, & fiunt serui domus Israel, 2 Regum 8,14. deficiunt ab Israel,& creat sibi rege.4 Reg. 8,20. superantur à Iuda,14,7.2 Paralip.25,12.
Contra Edumæos prophetia, Num.24,18. Psalm.136,7. Esaiæ 21,11 †34,5. Ierem.49,7. Threno 4,21.Ezech. 25 ,13,14 †32 ,29 †35,* †36,5.Amos 1,11. Abdiæ 1,1.* vide Esau.
Eleazar filius Aaron,Exod 6,23 †28,4. partitur cum Iosue terram Chanaan, Ios.14,1. iuxta præceptum Domini,Num.34,17. consecratur Sacerdos Leuit.8,24*. fit pst mortem patris summus Sacerdos,Numer.20,26. Deut. 10,6. moritur & sepelitur,Iosue 24,33. filiũ habet eui Phinees nomen erat Exodi.6,25.quẽ in demortui patris locũ sufficitur.Num.25,7,12.
Eleasar filius Saura occidit elephãtẽ, quo in vulnere procũbente, ipse oppressus suffocatur.1 Machab.6,43.
Eleasari fenis martyrium.2 Machab. 6,18 †24.
Eleemosyna pauperibus eroganda,Exod.22,25 †23,11.Leuit.19,10 †23,22 †25,34. Deuter.15,7,10 †24,19.3 Reg.17,10.1 Esdr.8, 21.Hest.9,22. Psalm 40,1 †81,4 †111,9. Proverb. 3,9,28 †11,18,25 †14,21,31 †19,17 †21,

13,21 †22,9 †28,27 †31,20. Eccle.11,1.Esaiæ 58,7.Ezech.16,49 †18,7.Dan.4,24. eccli. 4,2 †7,35 †12,3 †14,11 †29,12 †35,4.Tob.1,4 †4,7 17 †12,9 †14,12.Matth.6,3 †10,42 †19,21 †25, 35,42. Lucæ 3,11 †6,35 †11,41 †12,33 †14,13 †16,9,21 †19,8 †21,1.Act.2,42 †6,2 †9,39 †10, 2 †11,29 †20,35.Rom.12,8 †15,26.1 Cor.16, 1*.2 Cor.8,4,15 †9*.ephes.4,28.Hebr.13,16. 1 Ioann.3,17.Iacobi 2,15. quære Misericordia.
Eli sacerdos in Silo,1 Reg.1,3. filij eius reprehenduntur. 2,12,22. è solio lapsus fractis cernicibus moritur. 4,18.
Elias vide Helias.
Eliseus vngitur prophetа,3 Reg.19, 19. iuxta præscriptum Domini, 19,16. transit Iordanem,4 Regum 2,14. sanat aquam,2,20. reuocat puerum ad vitam,4,32. mundat Naaman à lepra,5,14. percutit Syrios cæcitate,6,18. prædicit rerum abundantiam,7,1. ægrotat, & moritur,13,14,20. mortuum eius corpus excitat mortuum, 13,21. commendatur, eccli.48,13.
Elymas magus fit cæcus,Act.13,8.
Emere & vendere quomodo oporteat, Genes.23,9,14 †25,32 †33,19 †41,57 †42*.Leuitic.19,33,35 †25,14,46.Deuter.1,5 †25,13. 2 Regum 24,21.eccli.27,3 †42,25.Prou.11,1, 26 †16,11 †20,10,23.Esaiæ 23,18.Ierem.32, 6, ezech.45,10.Mich.6,10.Matth.7,2.Luc.14,18. 1 Cor.7,30.1 Thess.4,6.
Ephron, quia negabat In dæ transitum, funditus perdita est,1 Mach.5,46.2 Mac.12,27.
Episcopi, eorum electio,& officium, Matt.20,23,26.Luc.4,16 †22,26.Ioann. 10,4 14 †21,15.Act.1,24 †6,3 †11,22 †14,20 †20, 28.Rom.1 5,16,25.1 Corint.3,5 †4,1 †16,1,9. 2 Corinth. 3,6 †4,5 †10,8 †6,4.Ephes.1,15 †3, 2.Col.2,23.1 Tim.3,1 †4,6.2 Tim.2,1,15,24. Tit.1,5.1 Pet.5,2. vide Concionator.
Erubescere nullus debet euangelium, Psalm.39,11.eccli.42,9,21.Marc.8,38. Luc.9, 26.Roman.1,16.2 Timoth.1,8.
Erubescendum propter peccata,Ezec.16, 52. eccli.42,11.
Esaias filius Amos,Esaiæ 1,1. vocatur,& mittitur,6,8 †49,1.
Esau filius Isaac nascitur,Genes.25,24. vendit sua primogenita,25,31.Hebr.12,16. supplantatur à fratre suo Iacob,Genes.27*. ducit filiam Ismaelis,28,9 †36,3. procedit contra Iacob cum 400.viris,32,6. osculatur suum fratrem Iacob,33,4. In Esau pugnare prohibetur Israel,Deut.2,4. vide Edom.
Esdras Scriba proficiscitur ex Babylone, 1 Esd.7,6.separat mulieres Gentiles ex Israel,9*. †10*. legit coram multitudine librum Legis, 2 Esdr.8,2.3 Esdr.9, 39. appellatur Iosedec, 1 Para.6,15.
Esurire iustitiam,Esaiæ 55,1. Psal.106, 9.Mat.5,6.Luc.1,53 †6,21. Apoc.21,6 †22,17.
Eva formatur ex costa Adæ,Gen.2,21. comedit fructum vetitum, 3,6.
Evangelium Christi, eiusque prædicatio,Gen.3,15.Esaiæ 53,1 †55,5 †61,1.Mat.1,21 †11,28 †28,19.Marc.16,15.Luc.2,10 †24,46. Ioann.5,16 †6,35 †8,12 †10,9 †12,46.Rom.1, 16 †3,21,24 †8,3.1 Corint.1,15,29 †4,15 †15, 1.2 Corinth.5,18.Galat.1,6,11. Ephes.1,13. 1 Tim.1,1.2 Tim.1,8 †2,8.1 Petr.4,17.
Euangelium adfert fiduciam,simul & timorem,consolationem, & terrorem, Matth.3, 7* †5,20,23 †7,13,19,23 †8,12 †9,15 †10,33 †11, 12 †13,37,41 †15,29,40,50 †15,13 †16,27 †18, 6,7 †20,16 †22,13,14 †24,12,24 †25,12,13,30, 41* Mar.1,9,25,31 †13*.Luc.3,17 †6,24,25 †9, 62 †12,20,40,48 †13,5,16,30 †16,22 † 17,30, 34 †19,22* †20,47 †21*.Ioan.3,28 †5,16.Act. 5,5,6*.Rom.1,18 †2,5,6*†6,23 †9,18* †11,20, †10,8 †11,29* †15,51 †16,21,2 Cor.7,1,8,10 †13,5.Galat.5,21,24. ephes.5,5. philipp.2,12. 4,9 †5,1.1 petr.4,18 †5,8.2 petr.1,10 †2,4* †3, 10*.Iudæ 15.
Euangelizanti debetur necessaria vitæ sustentatio.Mat.10,9.Marc.6,8.Luc.9,4 †10,7.Rom 15,26.1 Cor.9,7,11,13.Gala.6,6.1 Timo.5,17 2 Timo.2,6.
Eucharistia,Matth.26,26.Marc.14, 22.Luc.22,19.1 Cor.11,24* †10,16. frequenter sumenda,Act.2,42 † 20,7. præfiguratus, Exod.16,15*.
Eucharistia sub altera tantùm,nimirum panis specie,Ioan.6,58. data à Christo,Luc.24,30, 31. ab Apostolis .Act.2,42 †20,7, in quorũ vtroq. loco Syri vocẽ a'prov panẽ reddidẽ nomine
ܩܘܪܒܢܐ. Eucharistia.
in Eucharistia nõ remanet substãtia panis post cõsecrationẽ, sed est verũ Christi corpus & sanguis,Mat.26,26.Mar.14,22.Luc.22,19. Ioann. 6,51.
Eucharistiam in publicis supplicationibus cumferendam esse,præfiguratum Ioiæ 6,6.7. 11*.10.1 Reg.4,3.2 Reg.6,4,5,6.
Eucharistia adoranda,psal.21,28,30 †99,5. Ioan.9,38.
Exactio, census, & tributum debetur principibus,Matth.17,24 †22,17. Mar.12,14. Luc.20,22.Rom.13,7.
Excommunicatio à Christo instituta & præcepta,Mat.5,29 †16,19 †18,8,18. Marc. 9,41.Ioan.20,23.
Excommunicatio in vsu fuit Apostolis,1 Corinth.5,3,10.2 Thess.3,6,14.1 Timoth.1,20. Tit.3,10.
Excommunicatio exercenda ad ædificationem & emendationem ecclesiæ, & ad correctionem eius qui excommunicatur,1 Cor.5,4.2 Tim.2, 20.2 Thess.3, 14. vt spiritus eius saluus fiat. 1 Cor.5*.
Excommunicatio pharisæorum,Ioan.9,22. 34 †12,42 †16,2.
Excommunicandi qui in moribus aut dogmatis grauiter errantes admoniti, nolunt resipiscere, prouer.22,10. Matth.18,17.Rom.16,17. 1 Cor.5*.2 Cor.2,8.1 Thes.3*.1 Tim.1,20 †6, 5.2 Timo.2,17,21 †3,5.Tit.3,10.Ioan.epist.10.
Excommunicati vitandi,Mat.18,17.2 Cor. 5*.Tit.3,10.
Exequiae celebrãtur,Gen.23,2 †50,10. Deut.14,8.2 Reg.3,31*.
Ezechias filius impij Achab cũ effectus tamen pius fuit,4 Regum 16,20. frangit aeneum,18,4. defecit ab Assyrijs,18,7. mittit nuncium ad Esaiam prophetam,19,2.Esaiæ 37,2. decumbit ex graui morbo.4 Reg.20,1. Esaiæ 38,1. ostendit Babylonijs suum thesaurum,& reprehenditur,4 Reg.20,12 †4,13. 1,5. commendatur,eccli.48,19.
Ezechiel cum aliis captuis vehitur in Babylonem,ezech.1,1. vocatur ,& mittitur, 2,3. commendatur,eccli.49,10.

F.

Facere pro Sacrificare in Scripturis, exod. 15,1 5,30 Numer.6,11,16 †8,12 †9,14 †15, 14.Iudic.13,16.Luc 22,19.
Fama bona præstantiordinitis, reuerentia. 1.Eccle.7,2.eccli.41,15,16.
Fames & annonæ caritas,gen.11,10 Deut.4, †41*.42*.43*.44*.45*.47*.exod.16,3.Deut.8, 53 †32,24.Ruth.1,1. 2 Reg.21,1 †24,13. 1 Reg. 8,37 †18,2.4 Reg.4,38 †6,25 †8,1 †25,3.Iudith. 28 †20,9.2 Esd.5*.rfalm.36,19.Esaiæ 5,13.Ioan. 14,1,12,15 †15,2 †29,17 †34,17.ezech.5,12. 16 †6,11.Ioel.1*.Amos 4,6.Hagg.1,6,11. Act.7,11. 17.Matth.24,7. Luc.4,25 †15,14. Act.7,11 †11,28 Rom.8,35.2 Cor.8,14 †11,27.Apoc.6, 8 †18,8.
Fames verbi Dei, 1 Reg.3,1.2 natal. 19 Oseæ 3,4 †4,1.Amos 8,11.
Famulorum famularumque officium. Gen.16,4,6 †24*.†30,25 †31,41 †39,1.Exod. 21,2,20.4 Reg.5,20,25.Prou.10 †29,19.Eccle.27. eccli.7,22 †20,28.Ierem. 10 †29,19.Eccle.27. 34,8. Ioel.1,29. Luc.12,37,43. Actor.12,13. 1 Corinth.7,21.ephes.6,5.Coloss.3,22. 1 Timoth.6,1.Tit.2,9.1 Pet.2,18.
Felix præfectus Iudææ,Act.23,24 †24*.

Fermentvm, mala doctrinà,Leuitic.2,11 †6,16.Deut.16,3. Matt.16,6. Marc.8,15. Luc. 12,1.1 Corin.5,5. Galat.5,9.
Festa Iudæorum, & inprimis festum Paschæ. vide Pascha.
Festum Pentecostes, Exod. 23, 16 †34, 22. Numer. 28,26. Deut.16,9. Ioan.5,1. Act.2,1. †20,16.
Festum tubarum, Leuit.23,24. Num. 29,1. 2 Parali. 5,3.
Festum expiationum. Leuit. 16,30. †23, 27. Num. 29,7,8.
Festum tabernaculorũ, Exod.23,16. Leuit. 23,34.Num.22,12.Deut.16,13 †31,10.1 Esdr. 3,4. 2 Esdr.8,15 †17. 2 Mach.1,9 †10, 6. Ioan. 7,2.
Festum Sabbati, vide Sabbatum.
Festum neomeniæ, Num. 28,11. 1 Reg.20, 5. Ezech. 45,18.
Festorum violatio quàm grauiter puniatur, Num. 15,32.
Festvs præfectus Iudææ, Act.24,27.
Fides in Scripturis variè accipitur, videlicet pro fidelitate & veritate Dei in seruandis promissis, Psal.32,4. Esai. 11,5. Thren. 3,23. Ose. 2,20 †3,9. Rom.3,3. pro veritate & constantia verborum inter homines, Genes. 39,16. †44,32.Lenit.6,1.Eccli.22,28.Iere.42,5.1 Machab.10,27.1 Tim.1,7. pro virtute Theologica, Sap.1,2 †5,14. Abacuc 2,4.Matth.8,15 †9, 22 †17,20.Marc.5,34.Luc.5,20.Rom.3,21 †4, 5 †5,1. pro fide vita & formata per charitatẽ, Abac.2,4. Matth.9,22 †15,28. Marc.5,34 †10, 52.Luc.7,50. Rom.3,21.Galat.5,6.Hebr.11*. pro fide mortua absque charitate, Matth.7, 21, 22.1 Cor.13,2 †15,2.Iacobi.2,26. pro sponsione seu voto,1 Tim. 5,12. pro fiducia.Iacob. 1,6.
Fides charitate inferior. vide Charitas.
Fides vitæ quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis est, Matth.9,2,22,29 †21,22.Marc. 16,16.Luce 18,42. Ioann.1,12 †3,15,16,36 †6, 35 †7,38 †11,25 †14,12 †20,29. Act.3,16 †10, 43 †13,39 †16,31.Rom.1,16 † 5,22.Galat.3,8. Ephes. 2, 7. Hebr. 11,6*.
Fides non facit nos certos aut fecures de acepta peccatorum remissione, aut consequenda vita æterna. vide Certi.
Fides sine operibus non iustificat, 1 Cor.13, 2. Galat.5,6. Iacobi 2, 24.
Fides ipsa etiam appellatur opus bonum, Philip.1,6.
Fides est vna, Ephes. 4,5.
Fidei vitæ & operanti tribuitur iustitia & salus, Genes.15,6. Marc. 16,16. Luc.1,45 †8,48 †23,42. Ioan. 5,24 †17,3. Act.13,38 †16,31. Rom.3,22 †4,3,22†5*†10, 1,10.Philip. 3,9. 1 Petr. 1, 6. Hebr. 4, 3.
Fidei prædicato ad eorũ qui præsunt in ecclesia, iudicium referenda est, Gal.2,2.
Fidem Gentilium etiam respicit Deus, Iere. 19,18. Matth. 8, 5, 13 †5,28. Luc. 7,9 †10,33 †17,16.Ioan.4,47.Act.10,35 †8,26.
Fideles Deus liberat à communi perditione & internecione impiorum, Gen.6*.7*.8*.19*. Exod.8,22 †9,4,6,26 †10,23 †11,7.Numer.16, 30,36,41. Ierem.39,18. Dan.6,22.2 Pet.2,7.
Infidelitas seu incredulitas punitur, Gen.19, 17,26. Num.11,21 †14,2,11 †20,12. Deut. 9,20. 4 Reg.7,2,17. 4 Esdr.1 5,4.Psalm.77,32. Eccli.2,8 5. Matth.8,28 †14,30 †17,17. Marc. 16,16. Luc. 1,16 †24,24. Ioann. 3,19, 36 †6,7 †8,24 †11,48 †20,27. Rom. 11,20. Hebr.3,18 †4,2 †11,6. Apoc.21,8.
Filiorvm officium erga parentes, Gen. 9,23 †22,2,7 †27,1 †28,7 †37,14*. Exod.20,12 †21,17.Levit.19,3,32 †20,9 †21,9. Deut.5,16 21 †5,17 †7,16.Iudic.14,1.1 Reg.2,1 †1,18, †13,1 †22,1.2 Par.24,1.Eccli.3,1,8 †6,18 †7, 4,1 †14,5.Iob 1,4 †8,4 †32,4,6. Proverb. 1,8 †4,1 †6,20 †10,1 †13,1 †15,20 †19,26 †20,11, 20 †22,15 †23,19,22 †28,24 †30,17.Ier.15,16. Ezech.22,7.Matth.4,20 †10,35 †15,4 †19,19. Marc.10,19. Luc.2,48 †18,20.Act.7,14 †22,3. Ephes.6,1. Col. 3,20. 1 Tim.5,1.1 Petr.3,5.
Fornvm & herbacitò transiens omnis homo, Psalm.38,6 †128,6. Esaiæ 40,6. Eccli.14, 15. 1 Petri 1,24.Iacobi 1,10.
Fœnvs, vide Vsura.
Fornicatio iram Dei prouocat.Deut. 22,21. Prou.23,27. Eccli.19,3.Ierem.5,7.Ose. 4,14. 1 Corint.6,9,* †10,* Coloss.3,5. Heb.13, 4. corpus eneruat, & facultates absumit.Iob.31, 12. Prouer.25,27 †29,3 †31,3.Eccli.9,6. infamiam adfert, Eccli. 9,10 †41,21. fornicationis occasiones vitandæ, Eccli.9,4,12 †42,12. fornicatio non solùm in opere externo,sed & in affectu prohibetur,Exod.20,17.Matth.5,28.
Fornicatio spiritalis, quæ est hæresis & idolatria, Deuter.31,16. Iudic.2,17 †27,33. Esai. 1,21 †57,3. Ierem.3,1. Ezech.6,9 †16*. Osee 1, 2 †2,4 †4,15. Apocal.18,3.
Fratres & sorores Christi qui sint. Matt. 12,49 †18,10. Marc.3,33. Luc.8,21. Ioan. 20, 17. Heb. 2,12. Psalm.21,23.
Fravs, quære Dolus.
Fructvs boni operis, quære Opus.
Fvndamentvm est Christus, 1 Cor.3, 11. Ephes.2,20. 1 Pet.2,6. fundamenti eiusm Apostoli, Ephes.2,20.Apoc.21,14. & peculiariter Petrus, Matt.16,18*. Ioan. 21,15, 17. cuius fides nunquam deficiet, Luc. 22,32.
Furtvm prohibetur, committitur, & punitur, Exod.20,15 †21,17 †22,1. Lauit.19,11. Deuter. 5,19 †24,7. Iosue 7,1,19. Tob. 2,21. Prou. 6, 30. Ose. 4,2. 2 Mach. 12, 40. Matth. 19, 18. Ioan.12,6. 1 Cor.6,10.Apoc 9,21.
Fures dicuntur verbum Dei & doctrinà veram adulterantes,Ierem. 23,30. Ioan 10,1.

G

Gaal opponit se Abimelech, Iudic. 9,26, 35,39.
Gabaonitæ redimunt vitam astu quodam, Iosue 9*. obsidentur, & obsidione liberantur,10,5*. propter ipsos iniuste à Saule occisos suspenduntur filij Saulis,2 Reg.21,1,6,9.
Gabelvs venit cum Raphael ad nuptias Tobiæ, Tob.9,7.
Gabriel apparet prophetæ Danieli, Dan.8,16 †9,21. Zachariæ sacerdoti,Luc.1,11. virgini Mariæ, 1, 26.
Gad filius Iacob ex Lia, Gen. 30,11 †35, 26.
Gadditæ recipiunt suam hæreditatem,Num. 32*.Deut. 3,12. Iosue 13, 24.
Gad propheta admonet Dauid, vt non maneat in terra Moabitarum,1 Reg 22,5. nunciat Dauidi iram Dei, 2 Reg. 24,11,18.
Gaivs, 1 Cor.1,14. capitur, Act.19,29. deducit Paulum in Asiam, 20,4. hospitio eum suscipit, Rom. 16, 23.
Galgal, siue Galgala, ciuitas Israel, Ios.4, 19. in Galgal circumciditur populus, & celebrat Pascha, 5,2,7,10. egreditur inde ad liberandos Gabaonitas, 10,7. reuertitur,16,43.
Galilæa recipit Christum, Ioan. 4,45. in Galilæa incipit Christus prædicare, Matth.4, 12. Act. 10,37.
Gamaliel vir peritus Legis, Act. 5, 34 †22, 3.
Gamaliel dux Manassitarum, Num.1,10.
Gavdere & lætari honestè licet, 1 Paral. 29, 9*. 2 Esdr.12,42. Psalm. 67,4. Lucæ 1,14. 1 Thess. 1,6 †5,16.
Gaudendum non est more Gentilium, Eccle.2,2 †7,3.Hosc.9,1. Amos 6,8.Prouer. 2,14. Iacob. 4,9.
Gaudium in persecutione,Matth. 5,12. Act. 5,41 †20,24.Rom.5,3,5. Coloss.1,24. Hebr.10, 34 †11,25.
Gaudium spiritus, Luc. 10,21. Rom. 12,12 †14,17. Gal.5,22. Phil.4,4. 1 Thess.5,16.
Gaudium salutis æternæ, Esaiæ 25,18 †26,1 †33,20 †65, 12. Sap.3,3,7. vide Beatitudo.
Gedeon dux & iudex in Israel, Iudic. 6*. †7*.18*.

Gemitvs quis probandus, quis improbandus,Exod.2,24.Ezech.9,4.Tob.3,1.2 Machab.6,30.Rom.8,22. Iacobi 5,9.
Gentivm vocatio,Gen.49,10.Num.24, 17. Deut. 32,43.2 Reg.22,44,50. 3 Reg.8,41. Psalm.2 †21,28 †67,32 †71,8,17 †85,9 †86,4. Esai. 2,2 †11,10 †19,18 †25,7 †27,13 †29,17 †35* †41,2 †43,5 †45,14 †49* †51,5 †54* †55* †56,3,6 †60,3,9 †61 †66,19,20. Ierem. 9,24 †12,16 †16,19. Hose.2,1,24.Ioel 1,28. Mich. 4,1. Soph.3,9. Zach.2,11 †8,20 †9,10. Matth. 2,2,7 †8,11 †21,31,43 †22,9.Ioan.10,16.Act. 8,26,39 †10*.1 Cor.12,13.Eph.2,10.
Gentilium mores non sunt nobis imitandi. Leuit.18,3 †20,23. Ier. 10,2.
Genv omne flectendum Domino, Psalm. 21,30. Esaiæ 45,23. Rom.14,11.Philip.2,10.
Gerson filius Leui,Num.3,17. Gersonitarum ministerium, 3,25 †4,22.
Giesi minister Elisei, 4 Reg.4,25. fit leprosus,5,26.
Gladivs non cuiuis permittẽdus,Matt. 26, 51. Marc. 14,47. Lucæ 22,49.Ioan.18,10.
Gladius spiritus est verbum Dei, 4 Esdr.13, 9, 27. Esaiæ 11,4 †27,1 †31,8 †49,2 †66, 16. Ephes.6,17. Heb.4,12. Apocal.1,16 †2,16 †19, 15. 2 Thess.2,8.
Gloria Dei in omnibus quærenda, Ios. 7,19. Psalm. 113,1. Matth.6,9.Ioan.9,24 †17, 4. Act.5,12 †12,23. 1 Cor.6,20 †10,31.Philip. 1,20. Coloss.3,17. Tit.2,10. quære Honor.
Gloria beatorum, vide Beatitudo.
Godolia filius Ahicam gladio interimitur,4 Reg.25,25.Iefem.41,2.
Gratia in Scripturis accipitur pro beneficio, Ruth 2,20. 2 Reg.2,6 †15,20. Prouer. 4,9. Eccli.7,37 †39,20. pro fauore, Genes. 6,8 †18,3 †19,19 †39,21. Exod.12,36. Teb.1,13. Hesth.2,17. Prouer. 13,15. Eccli.4,25. Dan.1, 9. Act.2,47 †24,27 †25,9. pro præmio quod à Deo expectatur,Prouer.1,9 †12,2. 1 Machab. 12,46. Luc.6,33.1 Pet.2,19. pro dono aliquo gratis dato, Hesth. 15,17. Psalm.44,1.Proverb. 3,22 †16,23 †22,11.1 Corinth.12.* Ephes.4,7. 1 Pet.4,10. pro dono supernaturali Deo gratum faciente, Psalm. 83,12. Lucæ 1,28 †2,40. Ioan.1,15. Roman.1,7. 1 Cor.16,23. 2 Corinth. 1,12. Galat.5,5. Hebr.13,9. Iacobi 4,6. pro te grata, pulchra, accepta, & amabili, Prou. 31,30. Eccle.10,12. Eccli.7,21 †21,19 †26,16,19 †45, 22.Luc.4,22. Ephes.4,29.
Gratiæ donum quàm sit occultum, & reconditum, quodque nemo facilè illud sibi arrogare debeat, Iob 9,20,21. Psalm.2,11 †18,13 †142, 2. Prou.14,12 †20,9.Eccle.9,1,2,12.Eccli.5,5. Ierem. 17,9.1 Cor.4,4.2 Corinth.10,14 †13,5. Galat.6,3. Philipp.2,12. 1 Petr.4,18. 2 Petr.1, 10. 1 Ioann.4, 1.
Gratia qua quis hominibus gratus est,etiam illa à Deo est, Exod. 3,21 †11,3 †12,36.4 Reg. 25,27. 2 Esdr.2,5. Psalm.105,46. Ierem. 40,2, 3,4. Dan.1,9. Tobiæ 1,13. Act.14,25 †27,3 †28, 16.
Gratus animus erga Deum & homines commendatur, Genes. 4,5 †8,20 †14,21 †25*. †24, 48 †26,25. Exod.15,1. Leuit.25,6.Numer.15, 17 †31,48. Deuter.4,9 †6,5.Iudic.5,2. 1 Reg. 2,1 †14,35 †31,11. 2 Reg.10,2 †19,35. 3 Reg.2, 7. 1 Paralip. 29,10,20.2 Paralip.5,11 †20,28. Hesth.6*. Tob.9,1 †12,1,7. Eccli.7,12 †12,28 †35,13. 1 Mach.4,24 †5,54. 2 Machab. 1, 33. Matth.11,25.Marc.5,19.Luc.18,41.Ioann.11, 41.Actor. 4, 21 †27,35. Roman. 6,17. 2 Cor. 6,2. Ephes. 5,19. Philip.4,6. Coloss.2,7 †3,15. 1 Thess. 5,18. 2 Thess.1,3. 1 Tim.4,3.
Gratiæ agendæ ante & post cibum sumptũ, Deut.8,10. 1 Reg. 9,13.Esaiæ 62,9. Matth.14, 19 †15,36 †26,25. Marc.6,41 †8,6 †14,22. Lucæ 9,16.Ioann.6,11,23. Act.27,35.Roman.14,6. 1 Cor.10,30. 1 Tim.4,3.
Gvla, vide Ebrietas,& Ciborum luxus.

H

Hæreticos & infideles vel nquit Deus ad iustorum probationem,Iudic.3, 1. 1 Cor. 11,19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæretici iam inde à temporibus Apostolorũ extiterunt, 1 Timoth. 1, 20. 2 Tim. 2, 18. 1 Ioan. 2, 18. 2 Ioan. 7. Apoc. 2, 15.

Hæreticos futuros etiam nostris temporibus prædictum est, Matt. 24, 5, 24. Ioann. 5, 43. 1 Timoth. 4, 1. 2 Timoth. 3, 1. 2 Petr. 2, 1 †3, 3. Iudæ 18.

Hæreticorum mores & doctrina, ibidem.

Hæretici vitandi, Deuter. 13, 1. Matth. 7, 15. Rom. 16, 17. 2 Tim. 2, 17 †3, 5. Tit. 3, 10. 2 Thes. 3, 14. Ioan. 2, 10.

Hæretici malè tolerantur à præfectis, Apoc. 2, 14.

Hæretici tollendi è medio, Deuter. 13, 5 †18, 20. 3 Reg. 18, 40*. 4 Reg. 10, 25*.

Hæresis, fornicatio spiritalis vide Fornicatio.

HAZAEL famulus Benhadad regis Syriæ, 4 Reg. 8, 11, 15. iuxta mandatum Domini, 4 Reg. 19, 15. percussit Israel in vniuersis finibus suis, 4 Reg. 10, 32 †12, 17 †13, 3. quemadmodum prophetatum est, 4 Reg. 8, 11, 13. moritur, 13, 24.

HELIAS vir pilosus, & zona pellicea cinctus renibus, 4 Reg. 1, 8. Heliæ orationis efficacia, 3 Reg. 17, 1. Iac. 5, 17, 18. alitur ministerio corui, 3 Reg. 17, 2. excitat puerum mortuum, 17, 19. occidit prophetas Baal, 18, 40. fugit Iezabel, 19, 2. mittitur in Damascum, vt vngeret Hazael regem Syriæ, 19, 15. mittitur ad Achab, 21, 17. ad Heliam missi principes quinquagenarij cum suis, igne cælitus demisso consumuntur, 4 Reg. 1, 10. assumitur per turbinem in cælum, 2, 11. appæret in transfiguratione Domini, Matth. 17, 3. Luc. 9, 30.

HELIODORVS à cubiculis Seleuco, tentat thesaurum templi auferre, 2 Mach. 3, 7, 13. punitur à Deo, 3, 24.

HELISEVS: vide Eliseus.

HERODES Ascalonita occidit innocentes pueros, Matth. 2, 16. & moritur, 2, 19.

Herodes Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc. 3, 1. occidit Ioannem Baptistã, Matt. 14, 9. Herodes & Pilatus morte Christi inter se reconciliantur, Luc. 23, 12. Act. 4, 27.

HERVS & Hera: vide Dominus & Domina.

HESRON filius Phares, Gen. 46, 12. Matth. 1, 3. reliquit post se Aram, & appellatur Iephonne, 1 Paral. 4, 15.

HESTER fit vxor Assueri, Hesth. 2*. precibus suis apud Assuerum latam de Iudæis vno die occidendis sententiam renocat, Hest. 8, 3, 8.

HIEREMIAS: vide Ieremias.

HIERVSALEM: vide Ierusalem.

HOLOFERNES dux Nabuchodonosor mittitur contra Israel, Iudith 2, 4. blasphemat Deum, 6, 1. obsidet Bethuliam, 7, 1. propriogladio cervix ei præciditur, 13, 8. caput eius cõspiciendum ponitur in muris ciuitatis, 14, 1. totus Assyricus exercitus se in fugam dedit, 15, 1.

HOMO creatus est ad imaginem Dei, Gen. 1, 26 †2, 7 †5, 1 †9, 6. Sap. 2, 23. Eccli. 17, 1. Iob 10, 8. Psalm. 118, 73. Iac. 3, 9.

Homo maledicitur, Gen. 3, 17. benedicitur in Christo, Gen. 12, 3 †22, 18. Gal. 3, 8.

Hominis regeneratio, Matth. 18, 3. Ioan. 1, 13 †3, 3, 6 †4, 14 †7, 38. 1 Corinth. 4, 15. Galat. 4, 19. Ephes. 4, 22. Coloss. 3, 8. Tit. 3, 5. 1 Pet. 1, 23 †2, 2. Iacobi 1, 18.

Homo puluis & lutum, Gen. 2, 7 †3, 19 †18, 27. Eccle. 12, 7. Eccli. 17, 1 †18, 8 †41, 13. Iob 4, 19 †10, 8 †34, 15. Psalm. 77, 39 †102, 14 †145, 4. Esaiæ 40, 6.

HOMICIDIVM, latrocinium, & sanguinis effusio, Gen. 4*. 9, 6 †37, 18. Exod. 2, 12 †20, 13 †22, 2. Leuit. 24, 21. Num. 25, 7*. Deuter. 5, 17 †19, 4, 11 †21, 1 †27, 24. Iosue 20, 2. Iudic. 9, 5. 1 Reg. 18, 17. 2 Reg. 3, 27 †4, 7. 12. 5 Reg. 2, 5 †5, 25, 34, 46. 4 Reg. 14, 5 †21, 16. Prouerb. 6, 17 †28, 17. Eccli. 14, 25, 27. Thren. 4, 13. Ezech. 11, 6 †22, 2 †24, 6. Hose. 4, 2. Matth. 5, 21 †19, 18 †25, 34 †26, 51. Ioan. 8, 44. Romã. 13, 9. Galat. 5, 21. 1 Ioann. 3, 12. Apocal. 5, 10.

HONOR quis ab hominibus proficiscatur, nõ magni faciendus, Num. 16, 1. Iudic. 9, 1. 1 Reg. 20, 27. 2 Reg. 15, 1, 3 Reg. 1, 5. Hesth. 3, 1*. 16, 6.

Ecclı. 9, 16 †10, 29, 30. Iet. 9, 23. Matth. 6, 1 †8, 4 †9, 30 †17, 9 †22, 21, 26. Marc. 1, 44 †3, 45 †7, 36 †8, 26 †9, 8 †10, 33, 45. Luc. 22, 24. Ioan. 6, 15 †8, 50 †12, 43. Act. 10, 26 †14, 14. Gal. 6, 2. Phil. 2, 3. 1 Thessal. 2, 6. 1 Pet. 5, 3. 3 Ioan. 9. Apocal. 19, 10 †22, 9.

Honor Dei: quære Gloria.

Honorandi parentes: vide Parentes.

HOSPITALITAS commendatur, Esaiæ 58, 7. Matth. 25, 36. Luc. 14, 13. Roman. 12, 13. 1 Timoth. 5, 2. Tit. 1, 8. 1 Petr. 4, 9. 3 Ioan. 5, 9. Hebr. 13, 2. Iacobi 1, 27.

Hospitalitatis exempla, Gen. 18, 5 †19, 2 †24, 31. Iosue 2*. Iudic. 13, 15 †19, 4, 9. 3 Reg. 17, 10, 17. 4 Reg. 4, 8. Iob 1, 4 †31, 17. Tob. 2, 1. Lucæ 10, 38 †19, 6. Act. 16, 15 †28, 2, 7.

Inhospitalitas, Iudic. 8, 5 †19, 18. 1 Reg. 25, 9, 14. Sarient. 19, 13.

HVMILITAS Deo grata est, Genes. 18, 27 †29, 31 †41, 40. Iudic. 6, 15. 1 Reg. 1*. †2, 1, 8 †7, 9. 10. 2 Reg. 6, 16, 21. 2 Paral. 12, 6, 8 †32, 26 †33, 12 †34, 26. Psalm. 33, 19. Prou. 11, 2 †16, 19 †18, 12 †22, 22 †25, 7 †29, 23. Esai. 57, 1 †57, 15 †66, 2. Ierem. 1, 6. Ion. 3, 5. Eccli. 3, 18 †7, 19. Iudith 4, 7, 11 †9, 16. Matth. 5, 11 †5, 3 †8, 8 †11, 29 †15, 27 †18, 4 †20, 26 †21, 5 †23, 7, 11. Marc. 9, 34 †10, 43. Luc. 1, 48 †9, 47 †14, 7, 11 †15, 19 †18, 13 †22, 26. Iacob. 1, 4. Act. 10, 26. Rom. 11, 20 †12, 16. 1 Cor. 4, 6 †5, 8. Phil. 2, 3. Col. 3, 12. Hebr. 11, 24. 1 Petri 5, 5. Iac. 1, 9 †4, 16. Apoc. 4, 10 †19, 10.

HYMENÆVS pseudoapostolus, 2 ad Timoth. 2, 17.

HYPOCRISIS, 1 Reg. 15, 21*. †18*. 2 Regum 1 5, 2. 7. 4 Reg. 1, 6. 9. Iob 8, 13 †13, 16 †15, 34 †20*. †27, 8 †36, 13. Prouer. 30, 12. Eccli. 1, 36 †19, 24. Esaiæ 29, 13 †58, 2. Iet. 9, 8. Ezech. 33, 30. Malach. 3, 13. 2 Machab. 6, 24. Matth. 2, 7, 16 †6, 2, 16 †7, 5 †15, 7 †16, 3 †22, 18 †23*. †24, 51. Marc. 7, 6. Luc. 11, 44 †12, 1, 56 †18, 11. Act. 5, 1 †8, 18 †13, 8. Roman. 2*. Galat. 2, 13. 1 Tim. 4, 2. 2 Tim. 3, 5. 1 Thes. 5, 22. 1 Pet. 2, 1.

I

IABES in Galaad opprimitur ab Israel, Iudic. 21, 10. obsidetur, 1 Reg. 11, 1. viri Iabes Galaad exhibẽt misericordiam Sauli, & filio eius, 31, 12.

IACOB filius Isaac nascitur, Genes. 25, 23. emit à fratre Esau primogenita, Genes. 25, 31. præripit Esau benedictionem 27, 5*. proficiscitur ad Laban, 28, 10. videt scalam, & vouet votum, 28, 12, 20. seruit Laban pro duabus filiabus, 29, 18. reuertitur in patriam, 31, 17. luctatur cum angelo, 32, 24. vocatur Israel, 32, 27 †35, 10. 2 Reg. 18, 31. mittit filios in Aegyptum, 42, 1. migrat cum tota sua familia in Aegyptum, 46*. Deuter. 10, 22. filios Ioseph adoptat in suos, 48, 5. 8. benedicit duodecim filiis, & moritur, 49, 33. sepelitur cum patribus suis in terra Chanaan, 50, 4. 7. secundum promissionem, 47, 29. & secundum mandatum, 49, 29. commendatur, Eccli. 44, 24. vide Israel.

Iacobus Zebedæi filius vocatur, Matt. 4, 20. occiditur, Act. 12, 2.

IEBVS appellatur Ierusalem, Iof. 15, 8. Iudic. 19, 10. 1 Paral. 11, 4. Iebusæos expugnare non poterat Israel, Iudic. 1, 21. superantur tamen à Dauid, 2 Reg. 5, 8.

IEHV filius Hanani prophetæ arguit regem Iosaphat, 2 Par. 19, 2. mittitur ad Baasa regem Israel, 3 Reg. 16, 1, 7.

Iehu filius Iosaphat filij Namsi vngitur vt rex esset Israel, ad delendam domum Achab, 4 Reg. 9, 1, 6. iuxta præscriptum, 3 Reg. 19, 16. occidit Iezabel, 4 Reg. 9, 30, 33. occidit septuaginta filios Achab, 10, 1. iubet comprehendi & iugulari fratres Ochoziæ regis Iuda, 10, 14. perdit seruos Baal, 4 Regum 10, 17, 25. moritur, 10, 35.

IEIVNIVM & iemnandum esse, Ioel 2, 12. Tobiæ 12, 8. Matth. 6, 16. Marc. 2, 20. Luc. 2, 36 †5, 35. Roman. 13, 13. 1 Corinth. 7, 5. 2 Corinth. 6, 5 †11, 27. Act. 10, 13, 2, 3, 14, 22. Ephes. 5, 18. 1 Thes. 5, 6. Tit. 2, 2. 1 Pet. 1, 13 †4, 7. vide Quadragesima.

Ieiunij meritum, Ierem. 35, 14, 19. Ionæ 3, 6, 9, 10. Iudith 4, 8 †8, 6. Matth. 17, 21 †6, 17. Luc. 2, 37.

Ieiunatur pro mortuis, 1 Reg. 31, 13. 2 Reg. 1 †3, 16. 1 Paral. 10, 12.

Ieiunij exempla, Exod. 24, 18 †34, 28. Deut. 9, 9, 18. Iudic. 20, 26. 1 Reg. 7, 6 †31, 13. 2 Reg. 3, 35 †12, 16. 2 Paral. 20, 3. 1 Esdr. 8, 21. 2 Esdr. 9, 4. Hesth. 4, 3. Psalm. 34, 13. Ierem. 36, 9. Dan. 10, 3. Ionæ 3, 5. Iudith 4, 7 †8, 5. Tobiæ 5, 20. Matth. 4, 2 †9, 14. Luc. 2, 37 †33, 12. Actor. 10, 30 †13, 3 †14, 23.

Ieiunium indictũ à rege Saule, 1 Reg. 14, 24. à Iosaphat, 2 Par. 20, 3. à Niniuitis & coercitis à Ionæ 3, 5, 7. ab Esdra, 1 Esd. 8, 21. ab Hester & Mardochæo, Hest. 4, 16. vide Abstinentia.

IEREMIAS propheta ex Anathoth. Ierem. 29, 27. vocatur, & à Deo mittitur, 1, 4.

Ieremias persecutionem patitur, Ierem. 18, 18 †20, 1† 26, 7 †33, 1 †37, 12 †38, 4, 7.

Ieremias inuenit gratiam apud Nabuchodonosor, Ierem. 39, 11.

Ieremias vinculis soluitur à Nabuzardan, Ierem. 40, 1.

Ieremias luget Iosiam, 2 Paral. 35, 25.

IERICHO expugnatur & exuritur, Ios. 6, 20, 24. reædificatur ab Hiel, 3 Reg. 16, 34. appellatur ciuitas Palmarum, Deut. 34, 3. 2 Paral. 28, 15.

IEROBOAM filius Nabat, seruus Salomonis, fit inimicus Israeli, 3 Reg. 11, 26. 2 Paral. 13, 6. fit rex decem tribuum. 3 Reg. 12, 20. iuxta verbum Ahiæ, 11, 29. erigit idolos, & falsum cultum Dei, 12, 28, 31. idolis punitur & exprobratur, 14, 7 †15, 30. 16, 2. 4 Reg. 3, 3 †10, 29, 31 †13, 2, 6, 11 †14, 24 †17, 18, 24 †17, 22 †23, 15. manus eius exaruit, 3 Reg. 13, 4. curatur, 13, 6. mortuus, 14, 20. tota eius domus perditur, 15, 29. iuxta prædictum fuerat, 14, 10. contra Ieroboam. Amos 7, 10.

Ieroboam filius Ioas fit rex Israel, 4 Reg. 13 †14, 16. moritur, 14, 29.

IERVSALEM expugnatur à filiis Iudæ, Iudic. 1, 8. eligitur à Deo in habitaculum, 3 Reg. 8*. 2 Paral. 6, 2 †7, 16.

Ierusalem appellatur Iebus, Ios. 15, 8. Iudic. 19, 10. 1 Paral. 11, 4.

Ierusalem appellatur Salem, Psalm. 75, 3.

Ierosolymam quæ tribus Iacob inhabitarint, 1 Paral. 9, 3. 2 Esd. 11, 1.

Ierusalem obsidetur à rege Syriæ & Israelis, 4 Reg. 16, 5. à rege Nabuchodonosor, 4 Reg. 24, 10 †25, 1.

Ierusalem exuritur & euertitur, 4 Reg. 25, 9. iterum excolitur & reparatur, 2 Esd. 3, 6, 15.

contra Ierusalem & eius ciues, 4 Reg. 21, 12 †23, 27. Esaiæ 2, 6 †3, 1 †22, 1, 8 †29, 1, 7 †30, 19 †31, 4. Ierem. 4, 2, 9 †7*. †13*. †17, 19 †19, 3 †21, 2 †29, 8 †32, 3, 26 †34, 1 †38, 2 †44, 2 †52, 3, 6 †4*. †5*. †10, 2 †15*. †21, 6 †22, 2 †25, 2. Sophon. 3, 1.

Ierusalem destruenda per Romanos, Dan. 9, 26. Zach. 14, 1. Matth. 24, 1, 15. Luc. 13, 35 †19, 41 †20, 16 †21, 6. Ioan. 11, 48.

Ierusalem spiritualis, Ecclesia sancta, Psalm. 121, 3. Esaiæ 33, 20 †54, 11 †60*. †62, 6 †65, 18. Tob. 13, 19. Baruch 5, 1, 7. Gal. 4, 26. Hebr. 11, 10 †12, 22. Apoc. 3, 12 †21, 2, 10.

IEZABEL impia, impij Achab coniux, 3 Reg. 16, 31 †21, 5, 7. occidi prophetas Domini, 18, 4, 13. minatur Heliæ prophetæ mortem, 19, 2. à canibus dilaceratur, 4 Reg. 9, 10. iuxta verbum Heliæ prophetæ, 3 Reg. 21, 23.

ILLVMINATI dicuntur Baptistæ, Hebr. 6, 4.

IMAGINES iussit Deus fieri, Exod. 25, 18*. Num. 21, 8*.

Imagines fecit Salomon, 3 Reg. 6, 23 †7, 29, 36 †10, 19. 2 Paral. 3, 7. 9, 18. Sapien. 14, 8. Imaginum vsus, Numer. 21, 8. Sapien. 14, 8. Iosue 2, 26*. de altari in testimonium & memoriam extructo.

IMMISERICORDIA, & eius punitio, Exod. 1, 12. Deut. 23, 3. Iudic. 8, 6, 15. 1 Reg. 25, 11, 38. Iob 10, 19. Prouerb. 21, 10. Eccli. 12, 13. Amos 1, 6. Matth. 18, 30, 34 †25, 42. Luc. 16, 21, 23. Iacobi 2, 13.

IMPATIENTIA, & eius punitio, Exod. 14, 11 †15, 24 †16, 2, 7 †17, 2. Numer. 11, 1, 10 †14, 1, 26 †21, 5. Iob 3, 1. Prouerb. 12, 16. Eccli. 2, 16.

IMPIORVM dicta, facta & cogitata contraria, Sapien. 2*. Psalm. 9*. 10*. 11*. 13*. Prouerb. 4, 14.

Impiorum prosperitas, Iob 10, 3 †21, 7, 10. Psalm. 72, 2, 8 †91, 8. 4 Esdr. 3, 28, 31. Ierem. 12, 1. Abac. 1, 13. 2 Mach. 6*.

Impiorum prosperitas bonis admirationem parit, Iob 21, 7, 13. Psalm. 7, 3, 2. Eccle. 7, 16. Ierem. 12, 1. Abac. 1, 13. Malach. 3, 15.

Impij incidunt in mala quæ piis parantur, 1 Reg. 17, 44 †31, 4. Hesth. 7, 10. Psal. 7, 16 †9, 16 †34, 8 †36, 14. Prouc. 26, 27. Eccle. 10, 8. Esa. 33, 1. Ierem. 48*. Dan. 5, 22 †6, 24 †13, 62. Eccli. 27, 28*. Iudith 13, 4. Apoc. 18, 6.

Impij incidunt frequenter in malum quod timẽt, Iob 6, 16. Prou. 1, 26 †10, 24. Esa. 66, 4.

Impiorum subita & improuisa punitio, dispersio & euersio, Gen. 7, 21 †14, 15 †19, 24 †34, 25. Exod. 14, 24. Leuit. 10, 2. Numer. 11, 33 †16, 31. Iosue 10, 9 †11, 7. Iudic. 4, 20 †7, 12, 15, 21 †8, 1 †16, 28. 1 Reg. 30, 16. 2 Reg. 13, 28. 15 Reg. 16, 2 †18, 40 †20, 13, 19. Iob 4, 8 †5, 3 †8, 15 †15, 20 †18*. †20*. †27, 14 †36, 12. Psal. 1, 5 †36*. Prouerb. 3, 27 †6, 15 †10, 25 †18, 7. Esaiæ 5, 24 †47, 9. Ierem. 15, 8. Dan. 5, 30. 1 Machab. 2, 62 †4, 3. Matth. 24, 38. Lucæ 12, 20, 46 †16, 23, 25 †17, 27, 29. 1 Thess. 5, 3.

Impiorum punitio bonis est ad timorẽ & cautionẽ, Deute. 4, 3, 11 †17, 18 †19, 20 †21, 21. Prou. 19, 25 †21, 11. Eccli. 23, 27. Act. 5, 11. 1 Tim. 5, 20.

Impios deridebit Deus, Psalm. 2, 4 †36, 13 †58, 9. Prou. 1, 26. Sapient. 4, 12.

IMPOSITIO manũ varia in veteri testamento, Gen. 48, 14. Exod. 29, 10. Leui. 1, 4 †3, 2. Num. 27, 23. Dan. 13, 34. Marc. 10, 16.

Impositio manuum in sacramento ordinis & confirmationis, Act. 6, 6 †8, 17 †13, 3 †19, 6. 1 Timoth. 4, 14 †5, 22. 2 Timoth. 1, 6.

IMPVDICITIA contra naturam, Genes. 19, 5 †38, 7. Leuit. 18, 22 †20, 13. Iudic. 19, 22, 30. Roman. 1, 27. 1 Corinth. 6, 10. Ephes. 5, 12. 1 Timot. 1, 10. 2 Petr. 2, 7, 8.

INCANTATIONES & maleficia, Exod. 7, 11 †8, 18 †22, 18. Leuit. 19, 31 †20, 6, 27. Numer. 23, 23. Deuter. 18, 10. 1 Reg. 28*. 4 Reg. 17, 17 †21, 6. Esaiæ 2, 6 †44, 25 †47, 13. Ierem. 10, 2. Dan. 2, 2, 10. Mich. 5, 11. Act. 8, 8 †13, 6 †16, 16 †19, 19. Gal. 5, 20. Apoc. 18, 23 †21, 8.

INCESTVS graue peccatum. Leuit. 18, 6, 7 †20, 11, 14. Deut. 22, 30. 1 Cor. 5, 1, 2.

INDVLGENTIAE, 2 Corin. 2, 10.

INFERNVS & damnatio parata diabolo & angelis eius, vide Damnatio.

Inferni pœna varia & horribilis, Deut. 32, 22. Iob 24, 19. Psalm. 10, 6 †20, 10 †48, 15 †111, 10. Sap. 11, 17. Eccli. 21, 10. Esa. 30, 33 †33, 11, 13, 14 †34, 9. Ier. 9, 15. Mal. 4, 1. Matt. 8, 12. Luc. 13, 27 †16, 23. Apoc. 14, 9 †18, 7 †20, 14. nusquam terminanda, Esa. 66, 24. Matth. 25, 41, 46. Marc. 9, 47. 2 Thess. 1, 9.

INFIDELITAS, vide Fides.

INFIRMITAS corporalis: vide Aegrotatio.

INGRATITVDO, & eius punitio, Gen. 31, 1 †40, 23. Exod. 1, 8. Deut. 23, 5*. Iudic. 2, 1 †6, 8 †8, 33 †12, 1. 1 Reg. 10, 18 †12, 8 †23, 3, 10. 2 Reg. 12, 16. 2 Paral. 24, 21. Prouerb. 17, 13. Esaię 1, 2 †14. Ier. 2, 5, 6. Ezech. 16*. Hose. 10, 1 †13, 2, 6. Mich. 6, 3. Sapi. 16, 29. 1 Machab. 16, 16, 19. Matth. 11, 20. Luc. 17, 18. Ioan. 11, 46. Rom. 1, 21. 2 Timoth. 3, 2.

INIMICVS nõ passim contemnendus est, 1 Reg. 14, 14 †17, 43. 2 Reg. 21, 20. 3 Reg. 20*. 4 Reg. 14, 8.

Inimico reconciliato nõ temerè credendum est, 1 Reg. 24, 17 †26, 21. 2 Reg. 3, 26. 1 Mach. 12, 24.

INIQVITAS abundabit, 4 Esdr. 5, 2 †14, 16. Matth. 24, 12. 1 Ioan. 5, 19. vide Impij & Mali.

INNOCENTIA sua cuique tuenda, & malæ suspitiones amouendæ, Iosue 22, 22. 1 Reg. 1, 14. 3 Reg. 18, 17. Ierem. 37, 12. Act. 2, 14 †6, 24 †7, 2 †28, 17.

INOBEDIENTIA, eiusque punitio, Gen. 3, 16, 17 †19, 17, 26. Leuit. 10, 1 †16, 14*. Num. 14, 28, 41 †16, 31 †20, 24. Deuter. 11, 16, 28 †17, 12 †18, 19, 20 †27, 16*. †28, 15*. 1 Reg. 12, 15 †13, 11 †15, 24 †28, 16. 2 Reg. 6, 6. 3 Reg. 11, 9 †13, 21 †14, 17 †20, 35*. 2 Paral. 7, 19 †26, 16, 19. Esaiæ 24. 5. Ier. 11, 3, 8 †13, 8 †17, 27 †26, 4 †35*. Ionæ 1, 3. Matth. 17, 17. Act. 7, 39. Rom. 2, 8. Galat. 3, 10. 2 Thess. 1, 8.

INVIDIA & odium, Gen. 4, 5 †26, 14 †27, 41 †50, 1 †37, 4, 11. Exod. 1, 8 †20, 13. Leuit. 19, 17. Num. 12, 2 †35, 20, 23. Deut. 19, 11. 1 Reg. 18, 7, 11. Sap. 2, 24. Prouc. 10, 12, 18. Ezech. 25, 15. Dan. 6, 5. Luc. 15, 28. Ioan. 12, 4. Rom. 1, 29 †13, 13. Galat. 5, 15, 20. Iacob. 3, 14 †4, 2. 1 Pet. 2, 1. 1 Ioan. 3, 13, 15 †4, 20.

IOAB filius Samiæ, 2 Reg. 2, 13. confodit Abner, 3, 27. reconciliat Absalonem per Thecuam, 14*. confodit Amasa, 20, 9. confoditur ipse, 3 Reg. 2, 28, 34. iuxta mandatum Dauid, 2, 5, 7.

IOACHAZ filius Iehu, rex Israel, 4 Reg. 10, 35 †15, 1.

Ioachaz filius Iosiæ exuitur regno, & vehitur in Aegyptum, vbi & moritur, 4 Reg. 23, 34. captiuitas eius prædicitur, Ezech. 19, 4. appellatur Iohanan, 1 Paralip. 3, 15. post ipsum creatur rex frater eius Eliachim, 4 Reg. 23, 34.

IOACHIN filius Ioacim, fit rex Iuda, 4 Regum 24, 8. ducitur captiuus à Nabuchodonosor in Babylonian, 24, 12, 15. diuiditur ex carcere, & ad honores euehitur, 25, 24. appellatur Iechonias, Ierem. 37, 1. appellatur Neri, Luc. 2, 27. ei succedit patruus Mauthanias, 4 Reg. 24, 17.

IOACIM, ante a dictus Eliacim, filius Iosiæ, fit rex Iuda, 4 Reg. 23, 34. 2 Esdr. 1, 37. combussit libros sermonum Ieremiæ, Ierem. 36, 21. appellatur Melchi, Luc. 3, 24. moritur, 4 Regum 24, 1, 5. post ipsum constituitur rex filius Ioachin, 4 Reg. 24, 6.

IOANNA vxor Chuzæ sequitur Christum, Lucæ 8, 3.

IOANNES Baptista filius Zachariæ, Luc. 1, 55, 59, 60. Euangelium regni denunciat, & baptizat, Matth. 3, 1. Marc. 1, 4, 5. Ioan. 1, 28 †3, 23, 26. vestitus eius ex pilis camelorum, & victus locustæ & mel siluestre, Marc. 1, 6. noluit haberi maior quàm erat, Ioan. 1, 19, 20, 26 †3, 28. mittit discipulos ad Christũ, Matt. 11, 2. capite truncatur, Matt. 14, 8. dicitur Helias, Malach. 4, 5. Matth. 11, 14 †17, 10. Luc. 1, 17.

Ioannes filius Zebedæi vocatur, Matth. 4, 22. vnicè à Christo diligitur, Ioann. 1, 22 †19, 26 †20, 2 †21, 7, 20. scribit quæ vidit, Ioann. 19, 35 †21, 24. 1 Ioann. 1, 1.

IOAS filius Ochoziæ solus euadit, dum seruatus regius occiditur, 4 Reg. 11, 2. coronatur rex in Iuda, 11, 12. occidit Zachariam filium Iehoiadæ, 2 Paral. 24, 21. Matth. 23, 35. occiditur à suis ministris, 2 Par. 24, 25. 4 Reg. 12, 20. post ipsum filius eius Amasias rex constituitur est, 1 Paralip. 1, 12. 2 Paral. 24, 27.

Ioas filius Ioachaz rex Israel, 4 Reg. 13, 9. pugnat contra Amasiam, subuertit mœnia Ierusalem, destruit templum, & moritur, 4 Reg. 14, 12, 16.

IOIADA Sacerdos iussit occidi Athaliã reginã, 4 Reg. 11, 15. 2 Par. 24, 14. moritur, 24, 15.

IONAS propheta, 4 Reg. 14, 25. præcipitatur in mare, Ionæ 1, 15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, 2, 1. in cuius ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibidem. Matth. 12, 40.

IONATHAS filius Saulis prosternit Philistæos, 1 Reg. 13, 3 †14, 1, 11. liberatur per populum à patre ob mel degustatum occidendus, 14, 45. fœrit fœdus cum Dauide, 18, 3 †20, 8 †23, 18. cæditur, 31, 7.

Ionathas filius Mathatiæ, præfectus militaris Iudæorum, 1 Machab. 9, 31. fœdus init cum Demetrio, 10, 3, 15. capitur, 12, 48. occiditur cum suis filiis, 13, 23.

IORAM filius Iosaphat rex Iuda, 3 Reg. 22, 51. occidit sex fratres suos, 2 Par. 21, 4. moritur, 4 Reg. 8, 24. 2 Paral. 21, 19.

Ioram rex Israel, 4 Reg. 1, 17 †3, 1. procedit cõtra Hazael regẽ Syriæ, 8, 28. accepto vulnere curatur in Iezrahel, 9, 15. moritur, 9, 24.

IOSAPHAT filius Asa rex Iuda, 3 Reg. 22, 41. mittit qui verum Dei cultum doceant in ciuitates Iuda, 2 Paral. 17, 7. fœdere iungitur cũ impio Achab, 18, 3. ideoque arguitur à prophetis, 19, 2. iungit se Ochoziæ, 2 Paralip. 20, 35. moritur, 21, 1. habuit successorem filium Ioram, 1 Paralip. 3, 11.

IOSEPH filius Iacob, Genes. 30, 23. videt somnium, 37, 5, 9. venditur à fratribus Ismaelitis, 37, 26. Psalm. 104, 17. falsò accusatur, Genes. 39, 17. mittitur in carcerem, 39, 20 †41, 14. constituitur dominus vniuersæ Aegypti, 41, 40. datur ei filia Putipharis vxor, 41, 45. detegit se fratribus suis, 45, 1. moritur, 50, 14. ossa eius transferuntur ex Aegypto, Exod. 13, 19. sepelitur in Sichem, Ios. 24, 32.

Ioseph coniunx B. virginis Mariæ, Matth. 1, 16. fugit in Aegyptum, 2, 14.

IOSIAS filius Amon rex Iuda, 4 Reg. 21, 24 †22*. eius natiuitas prædicta est, 3 Reg. 13, 2. legit librum Legis, 4 Reg. 23, 2. celebrat Pascha, 23, 21. vulneratur à sagittariis, & moritur, 2 Paralip. 35, 23, 24. 4 Reg. 23, 29. luguntur, 2 Par. 35, 24. ei succedit Ioachaz, 4 Reg. 23, 30, 34.

IOSVE pugnat contra Amalech, Exod. 17, 9, 13. mittitur exploratum in terram Chanaan, Num. 13, 2. eam populo commendat, 14, 6. cõstituitur loco Moysi dux populi, 27, 18. Deuter. 3, 21 †31, 3, 7, 14. Iosue 1, 1, 6. mittit exploratores, 2, 1. transit Iordanem, 3, 16. erigit duodecim lapides in Galgal, 4, 3, 8, 20. angelus Domini apparet ei, Iosue 5, 13. benedicit populo, 8, 33. ascendit Iosue ad liberandos Gabaonitas, 10, 7. sol & luna stetерunt ad imperium Iosue, 10, 12. reuertitur Iosue in Galgal post liberatos Gabaonitas, 10, 43. percutit 31 reges, 12*. accipit suam portionem in diuisione terræ, 19, 49. moritur, 24, 29. Iudic. 2, 8. commendatur, Eccli. 46, 1.

IRACVNDIA quantum mali patiat, Gen. 4, 5. Iob 5, 2. Prouer. 12, 16 †14, 30 †15, 18 †17, 19 †19, 19 †27, 3 †29, 22. Eccle. 7, 10. Eccli. 1, 22 †28, 6, 14 †30, 26. Matth. 5, 22. 1 ne. 4, 28. Gal. 5, 20. Ephes. 4, 26. Coloss. 3, 8. Tit. 2, 17. Iacobi 1, 19.

IRAE alterius cedendum potius quàm repugnandum, Genes. 27, 42. Prouerb. 22, 24 †29, 22. Eccli. 8, 19. Matth. 2, 13.

ISMAEL filius Abrahæ ex Agar nascitur, Gen. 16, 15. moritur, 25, 17.

Ismael filius Nathaniæ occidit Godoliam, aliosque Iudæos, Ierem. 41, 2, 6.

ISRAEL appellatur, qui antè Iacob dicebatur: quære Iacob.

Israel populus & hæreditas Domini, Exod. 3 †5, 1 †6, 2† 19, 5. Leuit. 20, 26. Deuter. 4, 20 †7, 6 †9, 29 †10, 15 †14, 2 †26, 18 †32, 9. 1 Reg. 10, 1 †12, 22. 2 Reg. 7, 23. 3 Reg. 8, 53. Esaiæ 19, 25 †43, 1. Ierem. 31, 11.

decem tribus Israel separant se à domo Dauid, 3 Reg. 12, 3, 9, 16. secundum verba Ahiæ prophetæ, 11, 29. transferuntur in Assyrium, 4 Reg. 15, 29 †17, 6. secundum prophetiam, Deut. 4, 26. multi ex Israel sequuntur Lemitas in Ierusalem, 2 Par. 11, 15.

Contra decem tribus: vide Samaria.

IVDAEORVM cæremoniæ erant vmbra futurorum, Exod. 13, 9, 14. Num. 15, 38. Deut. 16, 1. Ezech. 20, 10. 1 Corin. 10, 1. 2 Corin. 3, 13. Hebr. 7, 17 †8, 5 †9, 1, 10, 23 †10, 1.

Iudæorũ quædam certæ consuetudines, Gen. 32, 32. Iudic. 11, 40. Ruth 4, 7. 1 Par. 35, 25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IVDAS filius Iacob nascitur, Genes. 29,35. nescius concumbit cum filij sui vxore Thamar, 38,15. spondet pro fratre suo Beniamin, 43,9. prædicitur sceptrum non auferendum de Iuda, donec veniat Messias, 49,10. Deut. 33,7. Iudic. 1,2. 1 Reg. 7,12. 2 Paral. 6,6.

contra Iudam & Ierusalem: vide Ierusalem.

Iudas Machabæus eligitur dux fratrum suorum, 1 Machab. 2,66. pugnat strenuè, 3*.†4*. †5*. †7,23. 2 Machab. 8,1 †10,16*. †11,16†12*. †13*. †14*. †15*. cæditur, 1 Machab. 9,17.

Iudas Iscariotes eligitur in Apostolū, Matt. 10,4. init pactum cum Pharisæis, Luc. 22,4. prodit Christum, Matt. 26,20,46. Marc. 14,43. Ioan. 18,5. secundum prophetiam, Psalm. 40, 10 †54,14 †108,8. Ioann. 6,70 †12,4 †13,21. suspendit se, Matth. 27,4. Act. 1,18.

Iudas Galilæus dispersus cū suis, Acto. 5,37.

Iudas & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur, Act. 15,22,27.

IVDICABVNT sancti de hoc mundo, Sap. 3,8 †5,1. Matth. 19,28. 1 Cor. 6,2. Iudę 14.

Iudicium peruersum, Eccli. 11,9. Matth. 7,1 †27. Luc. 6,37 †7,33. Ioan. 7,24 †9,16. Actor. 28,4. Roman. 2,1 †14,4,13. 1 Cor. 4,5. 1 Tim. 5,21. Iacobi 4,11.

Iudicium Dei extremum, & quemadmodū Christus in fine mundi iudicaturus sit, 1 Reg. 2, 10, &c. vide Dies nouissimi.

Iudicium debet præcedere deliberatio & cognitio causæ, Genes. 3,11 †11,5 †18,21. Exod. 5, 8 †23,2. Deu. 13,6 †17,9 †19,18. Iof. 7,19 †22, 15. Iudic. 20,3,12. Prouerb. 18,13. Eccli. 11,7. Dan. 13,51. 1 Machab. 7,7.

Iudicium hominum, vide Opinio.

Iudicum officium, & auctoritas, Exod. 18, 13,21 †21*. †22*. †23*. Leuit. 19,15 †24,11,23. Deut. 1,13,16 †17*. †18,15 †25,1 †27,19. Iof. 7, 19. 1 Reg. 8,1 †12,5. 2 Par. 19,6. Eccli. 4,10 †10, †42,12. Psalm. 81*. Prou. 18,5 †19 †20,7 †22,11 †23,13. †24,12. Psalm. 81*. Prou. 18,5 †19 †24,21 †28, 1 5. Esa. 5,16 †10,1. Ier. 5,26. Luc. 18,2 †23,1,13, 23. Ioan. 7,24 †8,15. Iac. 2,4.

Iudices Israel rexerunt circa 350 annos, Act. 13,20.

Iudex vniuersi mundi est Deus: vide Deus.

IVDITH vidua Bethuliæ diues & honesta, Iudith 8.1*. præcidit Holoferni caput, 13,10. moritur, 16,28.

IVRARE quarenus liceat vel non liceat, & quam variis modis contingat, Genes. 14,22 †21, 24 †22,16 †24,5 †25,33 †26,3,31 †31,53 †42,15 †47,31 †50,5. Exod. 13,19 †20,7 †22,11 †23,13. Leuit. 5,4 †19,12. Num. 14,21 †30*. Deut. 6,13 †7,8 †10,20. Iosue 2,12 †6,22 †9,15 †23,7. Iudic. 21,1,7,18. 1 Reg. 14,24 †19,6 †24,23 †25, 34 †28,10 †30,15. 2 Reg. 3,35 †19,7 †21,2,17. 3 Regum 1,13,29 †2,8,31 †19,2. 2 Paral. 6, 22 †5, 14 †36,13. 1 Esdr. 10,5. 2 Esdr. 10,29. Iob 27,1. Psa. 14,4 †23,4 †62,12 †88,4 †94,11 †101,9 †109, 4. Esaiæ 14,24 †19,18 †45,23 †49,18 †54,9 †65, 15. Ierem. 4,2 †5,2,7 †12,16 †22,5 †44,26 †51, 14. Hos. 4,15. Amos 6,8 †8,7. Soph. 1,5. Zach. 8,17. Iudith 1,12. Eccli. 23,9,17. Matth. 5,33 †23,16,18,20,21,22. Hebr. 6,13,16. Apo. 10,6.

Iurandum non est temerè, nec per cælum, nec per terram, nec per aliquid quod in iis est, Matth. 5,34. Iacobi 5,12.

IVSTI verè in hac vita, Lucæ 1,6 †15,7. Ioann. 8,36 †17,17,19. 1 Corin. 6,11. Hebr. 12, 23*. 2 Petr. 2,7. 1 Ioan. 3,1,7. Apoca. 3,4 †14,5. vide Peccatum.

IVSTITIÆ summa perfectio nō habetur in hac vita, in qua sine peccato non viuimus, Gen. 6,5 †8,21. Exod. 14,7. Num. 14,18. 3 Reg. 8,46. 2 Paral. 6,36. Iob 4,17 †9,2,15,20 †25,4. Psalm. 13,1 †30,7 †32,1 †129,3 †142, 2. Prou. 20, 9. Eccle. 7,21. Esaiæ 64,4. Ierem. 2,19,20 †30, 11. Mich. 7,2. Nahum 1,3. Sap. 12,10. Matth. 6,12. Luc. 17,3,10. Roma. 3,9,23 †7*. Gal. 3,22. Eph. 2,3. 1 Ioan. 1,8. vide Peccatum.

Iustitia nostra est per Christum, & primam iustificationem peccatorumque remissionē nullā præcedunt merita, Gen. 15,6. Esa. 45,25 †53, 8,13. Ierem. 23,6 †33,16. Dan. 6,22. Abac. 2,4. Zach. 9,11. Act. 10,43 †13,39. Rom. 1,17 †3,22, 24 †5,1,18 †10,4,10. 1 Cor. 1,30. Gal. 2,16 †3, 13 †5,5. Phil. 3,9. Tit. 3,7. 1 Pet. 3,18.

IVSTIFICATIO qua quis ex iusto fit iustior, asscribitur bonis operibus, Eccli. 18,22. Roma. 2,13. Iac. 2,21,24. Apoc. 22,11.

Iustificatio impii non solùm fidei asscribitur, sed etiam aliis virtutibus, vt Spei, Roman. 8,23. Charitati, Exod. 20,6. Prouer. 10,12. Luc. 7,47. 1 Cor. 13,4. Galat. 5,6. 1 Pet. 4,8. 1 Ioan. 4,7,8, 9. Timori, Eccli. 1,27,28. Pœnitentię operibus, Sapien. 11,24. Ezech. 18,21,22. Matt. 3, 2,8. Luc. 7, vbi ponitur exemplum Magdalenæ. 15, exemplum filij prodigi. 18, exemplum Publicani.

L

LABAN hospitio excipit famulum Abrahæ, Gen. 24,32. mercede conducit Iacob, 29, 14,20. persequitur Iacob, 31,22.

LABOR & dolor communis omnibus hominibus, Genes. 3,17. Exod. 20,9 †34,21. Deut. 5,13. Tob. 2,19. Psalm. 127,2. Prou. 6,6 †10, 4 †14,4 †20,4. Eccle. 5,11. Eccli. 29,29. Ioā. 21,3. Act. 18,3 †20,34. 1 Corinth. 4,12. Ephes. 4,28. 1 Thess. 2,9 †4,1. 2 Thess. 3,8,12.

Labor nō ditat sine Dei benedictione. Gen. 3,17 †26,3,12 †30,27. Deuter. 8,18. Iob 42,12. Prou. 10,22. Eccli. 11,6.

Laborantì merces debetur, Leuitic. 19,13. Deut. 24,15 †25,4. Tob. 4,15. Eccli. 7,22 †34, 25,26. Ierem. 22,13. Malach. 3,5. Matth. 10,10. Lucæ 10,7. 1 Corinth. 9,9,14. 1 Timoth. 5,18. Iacobi 5,4.

Laboris manuum & agriculturæ laus & vtilitas, Proue. 12,11 †13,4 †14,23 †24,27 †28,19.

LACHIS traditur in manus Israelis, Iof. 10, 32. extruitur, 2 Par. 11,9.

LAICI ne se sacris præter officiū misceant, Leuit. 10,1*. Num. 1,51 †3,10. nec vasa sacrata temerè contingant, Num. 1,51 †4,15,19,20 †18, 7. 2 Reg. 6,6. 2 Par. 26,18.

LAIS oppugnatur à Danitis, expugnatur, ædificatur, & appellatur Dan, Iudic. 18,27. appellatur Lesen, Iof. 19,47.

LAVDANDVS Deus ante & post sumptum cibum, Deut. 8,10. vide Gratia.

Laudare Deum pro merito non possumus, Psalm. 95,4 †105,2 †118,164 †144,3. Eccli. 43, 2, 32.

Laudes Deo canendæ, Psalm. 46,2 †146,7 †149,1. Esaiæ 12,4. Eph. 5,19. Col. 3,16. Hebr. 13,15. Iac. 5,13.

LAZARVS tacet ante ostium diuitis epulonis, Luc. 16,20.

Lazarus suscitatur à morte, Ioa. 11,43. persecutionem sustinet à Iudæis, 12,10.

LEBBÆVS cognomine Thadæus, discipulus Christi, Matth. 10.3. appellatur Iudas filius Iacobi, Luc. 6,16.

LEPRA quomodo cognoscatur, Leu. 13*. 14*.

Lepram mittit Deus propter peccatū, Exod. 4,6. Num. 12,8. 4 Reg. 5,1,27 †15,5. 2 Par. 26, 18,19,21.

Lepra mundatur, Exod. 4,7. Numer. 12,15. 4 Reg. 5,14. Matth. 8,2. Lucæ 17, 14.

Leprosorum segregatio, Leuit. 13,49. Num. 5,2,4 Reg. 15,5.

LEVI nascitur, Gen. 29,34. occidit cum fratre suo Simeone Sichemitas, 34,25. punitio istius facti, 49,5.

Leuitarum habitatio, ius, & debita vitæ sustentatio, Leuit. 10,12 †25,32. Num. 18,21,24 †35,2,7. Deuter. 10, 8 †12,12,19 †14,27 †18,1 †26,11. Iosue 13,14,33 †18,7 †21*. 2 Esd. 10,35, 37 †13,10. Ezech. 48,11. Eccli. 7,12.

Leuitarum ministerium & officium, Num. 1,49 †3*. †4,1 †8*. †18,2,23. Deuter. 10,8. Ios. 3,6. 1 Paral. 6,32*. †9,14*. 2 Par. 19.8. Ezech. 44, 11.

Leuitas assumit sibi in ministerium Deus pro primogenitis Israelis, Num. 3,12,40*. †8,16.

Leuitæ puniunt peccatum erecti vituli, Exod. 32,26.

Leuitæ expelluntur ex Israel, 2 Par. 11,14.

LEX prima, & præceptum datur, Gen. 2,16. violatur, 3,4,6.

Lex decem mandatorum datur Moysi, Exo. 20*. Deut. 5*.

Legis tabulæ dantur, Exod. 31,18. Deuter. 5, 22. franguntur, Exod. 32,19. Deuter. 9,17. dantur aliæ tabulę, Exod. 34,27. Deut. 10,1.

Legis natura, officium & operatio, Rom. 2, 20 †4,15 †5,20 †7,1,7. Galat. 3,19. 1 Tim. 1, 8. Hebr. 7,18,27.

Legem Dei sine spiritu eius non possumus implere, Deut. 5,29. Psalm. 118,24. Luc. 18,22. Act. 15,10. Rom. 8,2.

punitio vel merces eorum, qui Legem Dei præuaricantur, vel obseruant: vide Obedientia, & Inobedientia.

Legis cæremonię abrogantur per Christum, Matth. 11,13. Marc. 15,38. Actor. 13,38 †15, Rom. 6,14 †7,4 †8,3. Gal. 3,15 †4,5. Ephes. 2,15. Colos. 2,14. 1 Pet. 1,11,18.

Lex legitur, Deut. 1,5 †31,9,11. Iosue 8,34. 4 Reg. 23,2. 2 Esd. 8,8 †9,3. 3 Esd. 9,39. 2 Machab. 8,19,23.

Lex noua Christianorum consistit positiuè in charitate, Matth. 5,44 †7,12 †22,36. Ioan. 13, 34. Rom. 13,10. Galat. 5,14 †6,2. 1 Timot. 1, 1 †20,5 †22,23 †23,17. Matth. 22,36. Luc. 6, Iac. 1,19 †3,2. 1 Petri 3,10. vide Loquendi.

LOBNA occupatur, Ios. 10,29. deficit à Iuda 4 Reg. 8,22. oppugnatur ab Assyrijs, 19,8.

LONGANIMITAS, vide Patientia.

LOQVENDA sunt vera, honesta, & quæ audientibus prodesse queant, Exod. 22,28. Eccli. 14*. Prou. 15,2 †24,26 †25,11 †29,20. Eccle. 2. Eccli. 7,37. Matth. 5,37 †12,36. Ephes. 4, 25 †5,3. Col. 3,8. 1 Petri 3,10.

Loquendi tempus & opportunitas, Prou. 15, 23 †25,11. Eccle. 8. 5. Eccli. 11,8 †20,6. Prou. 18,13 †33,4. quomodo loquendū, Iob 6,29. Prou. 15,4 †16,20,22 †29,11. Eccli. 4,34 †5,12. Coloss. 4,6.

LOTH liberatur ab incendio Sodomorum, Gene. 19,15,17. 2 Petri 2,7. vxor eius mutatur in statuam salis, Gen. 19,26. Sap. 10,7. Luc. 17,32. concumbit cum duabus filiabus suis, Gen. 19,31,35.

LOTIO pedum, Genes. 18,4 †19,2 †43,24. Ioan. 13,4,14. 1 Tim. 5,10.

LVCAS medicus, Col. 4,14. vide Paulo, 2 ad Timotheum, 4,11.

LVCIFER cecidit è cælo, Esaiæ 14,12.

LVX est Christus, Esa. 9,2 †42,6 †60,1,19 †49,6. Ioann. 1,5 †8,12 †9,5 †12,35,46. 1 Ioann. 1,5 †2,8.

Lux sunt Christiani, Prouer. 4,18. Esa. 62,1. Matth. 5,15. Rom. 2,19. Phil. 2,15.

LYDIA purpuraria credit in Christum, Act. 16,14.

LYSIAS dux exercitus Antiochi, 1 Mach. 3,32. pactum init cum Iudæis, 6,58. capitur, & iussu Demetrij occiditur, 7,2.

M

MAACHA filia Tholmai regis in Gessur, mater Absalonis, 2 Reg. 3,3.

Maachа filia Abessalom, mater Abiam regis Iuda, 3 Reg. 15,2. appellatur Michaia, 2 Para. 13,2.

MACEDONIA mittit eleemosynas paupertibus Ierosolymitanis, Rom. 15,26. 2 Cor. 8,1. Paulus vocatur in Macedoniam, Act. 16,9.

MADIAN filius Abraham, Genes. 25, 2. Deus præcipit vt cædatur Madianitæ, Num. 25, 16. Madianitæ cæduntur cū suo rege, 31,7. opprimit Israelē, Iudic. 6,1. irruit in eos Gedeō. 7*.

MAGDALENA, vide Maria.

MAGI Pharaonis virgas suas verrunt in colubros, Exodi 7,12.

Magi primitiæ Gentium Christum adorant, Matth. 2, 11.

Magia, vide Incantationes.

MALALEEL nascitur, Gen. 5,12.

MALCHO præcidit Petrus auriculā, Ioan. 18, 10.

MALEDICTIO & benedictio, Gen. 3,14, 17 †8,21 †9,25 †24,41 †27,28†48,15,20†49,7. Num. 5,21. Deut. 11,26†27,15. Iof. 8,34. Iudic. 9,20. 1 Reg. 17,43. 2 Reg. 2,5 †16,7. 4 Reg. 2, 24. 2 Esdr. 5,13. Prouerb. 26,2. Ierem. 29,22 †49,13. Zach. 8,13.

Maleficia, vide Incantat.

MALVM dicens bonum, punietur, Esaiæ 5, 20. Malac. 2,17. Prouerb. 24,24.

Malum declinādum, & bonum faciendum, Prouerb. 3,7. Esa. 1,16. Ezech. 18,21.

Malorum consortium vitandum, Psalm. 1*. †25,4. Prou. 1,10 †14,7 †24,21 †29,24. Eccli. 8, 18 †13*. 2 Corint. 6,14. 2 Ioan. 10. Apoc. 18,4.

Malum non est reddēdum pro malo, Prou. 20,22 †24,29. Rom. 12,14,17. 1 Corinth. 4,12. 1 Thes. 5,15. 1 Pet. 3,9.

Malum pœnæ est à Deo, Deut. 32,23. 3 Reg. 9,9 †21,29. Esa. 45,7. Ierem. 11,11 †32,42. Baruch 2,2. Amos 3, 6. Ionæ 3,10. Micheæ 1,12 †2,3.

Malum culpæ summè auersatur Deus, tantū abest vt eum auctorem habeat, Exo. 23,7. 2 Paral. 19,7. Iudith 5,21. Iob 34,10. Psalm. 5,5,7 †44,8. Prouer. 15,8,9. Sap. 14,9. Eccli. 15,21. Oseæ 13,9. Rom. 9,14. 2 Cor. 6,15. Iac. 1,13.

Malos rectores & præpositos permittit Deus ob peccata populi, 3 Reg. 12, 24. Iob 34, 30. Esa. 29,10. Ezech. 14,9. Ose. 13,11. 2 Thes. 2, 11. iubetque obedientiam illis præstare, Matthæi 23,3.

Malorum etiam ministrorum opera vtitur Deus, Matth. 7,22. Marci 9,38. Lucæ 9,49.

MANAHEM rex Israel, 4 Reg. 15,14.

MANASSES primogenitus Ioseph nascitur, Gen. 41,51 †48,14.

Manasses impius, filius pij Ezechiæ, rex Iudæ, 4 Reg. 21,1,6. 2 Para. 32,33 †33,1. Iere. 15, 4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam conuertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum, 2 Paral. 33,11,13. relinquit post se Amon, 4 Reg. 21,18. Matt. 1,10. appellatur Her, Lucæ 3,28.

MANENDVM est nobis in Christo, Ioan. 15,4. Rom. 8,1 1 Corinth. 4,1 †5,12,13. Coloss. Gene. 19,15,17. 2 Petri 2,7. vxor eius mutatur in statuam salis, Gen. 19,26. Sap. 10,7. Luc. 17,32. concumbit cum duabus filiabus suis, Gen. 19,31,35.

MANNA, Exod. 16*. Num. 11,7. Deuter. 8,3. Iosue 5,12. Psalm. 77,24. Sap. 16,20. Ioan. 6,31.

MANSVETVDO, Iosue 7,19. 1 Reg. 25*. 2 Reg. 16,10. Prou. 15,1. Eccli. 1,29. Matth. 5, 4 †11,29. Gal. 5,23 †6,1. Ephes. 4,2. Colos. 3, 12. 2 Tim. 2,25. Tit. 3,2.

MARDOCHAEVS defensor & tutor Hester, captiuus abductus in Babylonem, Hest. 2, 5,7. a rege summo honore affectus, 6, 10. reuertitur de captiuitate in Ierusalem, 1 Esd. 2,2. 2 Esdr. 7,7.

MARE creatur, Genes. 1,9. concluditur suis terminis, 1,9. Iob 26,10 †28,26. Prouer. 8, 29. Ierem. 5,22. cedit filiis Israel, Exod. 14, 21. sedatur verbis Christi, Matth. 8,26.

MARIA soror Aaron laudat Dominum, Exod. 15,21. fit leprosa, Num. 12*. Deut. 24, 9. moritur, Num. 20,1.

Maria virgo prænuntiata, Gene. 3,15. Num. 24, 17. Psalm. 18,6 †44,10 †45,5 †84,2 †86, 3 †131,8. Prou. 31,10,29 †9,1. Cantic. 1*. 2.*3*. 4*. 5*. 6*. Eccli. 24*. Esaiæ 7,14 †11,1 †19,1 †45, 8. Ierem. 31,22.

Maria vocatur, & est mater Domini, Luc. 1, 43. mater Iesu, Matth. 2,13. Ioan. 19,25.

Mariæ perpetua virginitas significatur, Exo. 3,2. Iudic. 6,37,38,39,40. Psalm. 18,6. Cant. 2, 2†4,7†6,9. Esa. 7,14†11,1†35,1,2†66,7. Ezec. 44,2. Dan. 2,34. Matth. 1,20. Luc. 1,35.

Maria virgo multis dotata virtutibus, fide diues, Proue. 31,18. Luc. 1,38,45. Ioann. 2,5. spe plena, Eccli. 24,24. Ioan. 2,5. charitate perfecta, Eccli. 24,24. Luc. 1,56 †2,7. Ioan. 2,3 †19, 25. casta, vide suprà, Mariæ perpetua virginitas. castitatē vouit perpetuam, Luc. 1,35. humilis, Luc. 1,38,48. misericors, Ioā. 2,3. prudens, Luc. 2,19. modesta, Iu. 2,48. pia, Luc. 1,46,47. benigna, Luc. 1,40. fortis, Prouer. 31,10*. Ioan. 19,25. sapiens, Prouerb. 31,26. Ioan. 2,5. pauper, Matth. 2,11. Luc. 2,7,24. patiens, Matth. 2,13. Luc. 2,35. virtute præcellens omnes, Prou. 31,29. Eccli. 24,25. Luc. 1, 28,48.

Maria salutatur ab angelo, Luc. 1,28. visitat Elizabeth, & laudat Deum, Luc. 1,39,46. proficiscitur cum Ioseph in Bethleem, Luc. 2,4. in Aegyptum, Matth. 2, 14. reuertitur inde in terram Israel, Matth. 2,14. inuenit Christū in templo, Luc. 2,46. assistit cruci, & Apostolo Ioanni commendatur, Ioan. 19,25. manet cū Apostolis, Act. 1,14.

Maria Magdalena deflet sua peccata, Luc. 7, 38. obtinet peccatorum remissionem, Luc. 7, 48. liberata septem dæmoniis, adhæret & ministrat Christo, Luc. 8,2,3. vngit Dominum, Matth. 26,6. Marc. 14,3. Ioan. 11,2 †12,3. adest Christo in cruce morienti. Ioan. 19,25. stat ad monumentum plorans, Ioan. 20,11. Christus ei apparet post resurrectionem, Marc. 16,9. Ioā. 20,14. nunciat resurrectionem discipulis, Ioan. 20, 18.

MARITI officium & auctoritas in vxorē, Gen. 3,16. Num. 5,12,18†30,7,13. Deut. 22,5, 13†24,1. Prou. 5,18†18,22†31,10. Eccle. 9,9. Eccli. 7,28 †9,1†25,2,27 †26,1. Malach. 2, 14, 16. 1 Cor. 7*. †11,2,10. Ephes. 5,22. Col. 3,18. Tit. 2,4. 1 Tim. 2,11. 1 Pet. 3,1.

MARTHA hospitio excipit Dominum, Luc. 10,38. ostendit suam fidem, Ioan. 11,27.

MATHAN sacerdos Baal occiditur, 4 Reg. 11,18. 2 Paral. 23,17.

MATHIAS eligitur in Apostolum, Actor. 1, 26.

MATHVSALEM filius Henoch nascitur, Gen. 5,21. viuit 969 annis, & moritur, Gene. 5,27.

MATRIMONIVM, Gen. 1,27,28 †2,21, 22,23,24 †3,6,12,17 †4,1,17†9,1 †19,26 †24,3 †29,21. Exod. 2,1 †20,17. Leuit. 18*. 20, 10. Deut. 5,21 †7,3 †22,29 †24,1. Iof. 23,12. Iudic. 5,6 †14,2,7,15. 1 Esd. 9,2. 2 Esdr. 13,23. Hesth. 2,17. Tob. 4,13 †6,17 †7,15,16 †8,9. Prou. 18, 22 †19,14. Eccli. 25,2. Ierem. 3,1. Matth. 5,32 †19,3,7 †22,24,30. Marc. 6,18 †10, 2,6,7 †8,9 †12,20*. Luc. 2,5 †3,19 †16,18 †20,34. Ioan. 2,1, 2. Rom. 7,2,3. 1 Cor. 7*. Ephes. 5,31,32. 1 Tim. 3,2 †5,9. Hebr. 13,4. 1 Pet. 3,1.

Matrimonium indissolubile, Genes. 2, 24. Matth. 5, 32 †19,7. Marc. 10,11. Luc. 16, 18. 1 Corinth. 7,10.

Matrimonium spiritale, quęre Connubium.

Matrimonium cuius rei sacramētum, Ephes. 5, 32. confert gratiam & sanctificationem, 1 Thess. 4,4.

MATTHÆVS publicanus vocatur, Matth. 9,9 †10,3. appellatur Leui filius Alphæi, Mar. 2,14. Luc. 5,27.

MATTHANIA patruus Ioachim constituitur rex Iuda, 4 Reg. 24,17. appellatur Zedechias. 1 Par. 3,15.

MATTHATHIAS Sacerdos ostendit studium pro tuenda religione, 1 Machab. 2, 24. pugnat strenuè, 2, 41. monet filios suos ad obseruationem legis Dei, 2,49,64.

MEDI occupant regnum Babyloniæ, Dan. 5,31.

MELCHISEDECH sacerdos, & rex Salem, Gen. 14,18. Psalm. 109,4. Heb. 7,1.

MENDACIVM, Genes. 3,4 †37,19 †39,17. Leuit. 19,11. 2 Reg. 1,2,7. 4 Reg. 5,25. Prou. 6,19 †12,22. Sap. 1,11. Eccli. 7,13 †20,26,28 †25, 4. Hose. 4,2. Ioan. 8,44. Act. 5,4,8. Ephes. 4,25. Colos. 3,9. vide Testimonium.

MENELAVS proditor patriæ vsurpat sibi summum Sacerdotium, 2 Mach. 4, 24. extremo supplicio afficitur, 2 Mach. 13,4,5,6.

MENSVRA qua mensi fuerimus, remetietur nobis, Eccl. 21, 23. Iudic. 1,7. 1 Reg. 15, 33. 2 Reg. 22,25. Psalm. 17,21. Prouer. 22,23. Esaiæ 33,1 †65,6 †66,4. Ierem. 30,11 †5,29 †31, 49. Ezech. 16,39. Ioel 3,7. Matth. 7,2. Marc. 4, 24. Luc. 6,38.

Mensuræ & pondera debent esse iusta, Leuitic. 18, 35. Deuter. 25,13. Ezech. 45,10. Micheæ 6,11. Amos 8,5. Prou. 16,11 †20,10.

MERARI filius Leui, Num. 3,17. Merariturum officium, 3,33 †4,42.

MERCES debetur operibus. Gen. 4,7 †15, 1. Psalm. 118,112. Prouerb. 11,18. Sapient. 5, 16 †10,17. Eccli. 2,8 †11,24 †18,22 †36,18 †51, 30,38. Esa. 13,10. Ierem. 31, 16. Matth. 5,12 †6, 1 †10,41,42 †20,8. Marc. 9,41. Luc. 6,35 †10,7. Ioann. 4,36. Rom. 4,4. 1 Corinth. 3,8. 1 Tim. 5, 18. Apoc. 22,12.

MERITA operum, Eccli. 10,31 †16,15 †38,18. vide Opera.

MEROB filia Saulis, 1 Reg. 14, 49. promittitur Dauidi in vxorem, 18, 17.

MESSIAS, i. Christus, & verus vnctus est Dominus noster Iesus, Ioā. 1,41 †4,25 †7,41 †11, 27. Matth. 26,64. Marc. 14,62. Luc. 22,67. Act. 17,3 †18,28 †19,4. 1 Ioann. 5,1.

MICHA parat Ephod idolo matris suæ, Iudic. 17,5. conducit Leuitam, 17,7,10. idolum & Ephod auferuntur, similiter & Sacerdos abducitur, 18,13,18,20.

Micha, filius Miphiboseth, 2 Reg 9,12.

MICHÆAS prophetat contrarium pseudoprophetis, 3 Reg. 22,13,15,21. 2 Par. 18,14.

MICHAEL pugnat cū diabolo, Dan. 10, 13. Iudę 9. Apocal. 12,7.

MICHOL siue Michal filia Saulis, datur Dauidi in vxorem, 1 Reg. 18,27. iuxta promissionem regis, 17,25. confernat Dauidi vnam, demittens eum per fenestram. 19,12. subducitur ei, & datur Phalti, siue Phaltiel. 25, 44. redditur ei, 2 Reg. 3,14,15. deridet ipsum saltantem coram Domino, 6,16.

MILITARE, vide Bellum.

MINISTRORVM etiam malorum opera dignatur vti Dei bonitas. Matth. 7,22. Marc. 9, 38. Luc. 9,49. quos & iubet audiri. Mat. 23,3.

MIPHIBOSETH filius Ionathæ, 2 Reg. 4, 4. inuenit gratiam coram Dauide, 9,7*. paret ei Dauid, 21,7. appellatur Meribbaal, 1 Paral. 9,40.

Miphiboseth filius Saulis suspenditur, 2 Regum 21,8.

MIRACVLA operatur Deus per Sanctos & eorum reliquias: vide Sancti & Reliquiæ.

MISERICORDIA: vide Bonitas Dei: & Charitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Miserieordiæ opera proximo exhibenda, 1 Reg.15,6. 2 Paral.28,9.15 Psal.111,5,9. Prou. 24,21,31†19,7, 25,21. Eccli.4,2,29†35,18. Esa. 58,7. Oseæ 6,1. Mich.6,8. Zach.7.9. Matth.5, 7.9,13†10,41†18,33†25,41. Marc.9.40 Luc.6, 35†10,33. Rom.12,13. Galat.6,12. Colos.3,12. 1 Timoth.5,10. quære Eleemosyna.

Missae sacrificium olim prædictum & prænuntiatum, Leuit.26,9,10,11,12. Psalm. 22, 5†109,4. Esaiæ 2,2,5 †19,19,20†56,7 †61,6 †66,19,20,21. Ierem.31,32†33,16,17,18. Dan. 12,11. Amos 9,11. Malach.1.10,11.

Missæ sacrificium per varias figuras & veteris Testamenti significatum, Gen.14,18† 16,6†22, 13. Exod.12,5,24†25,30†29,2,5. Leuit. 2,1, 13†3,12 †4,33†5,7,11†6,15†9,8 †14,4†16,3 †19,21. Num.15,24†18,17. 1 Reg.21,4. 2 Reg. 19.6. 4 Reg. 4,41. Dan. 8,11. appellatur quæ inge sacrificium, Dan.11,31†12,11. necnon tribit offerens sacrificium, Ierem.33,18,21.

Missæ sacrificium à Christo institutum, Luc. 22,19. & abeius discipulis vsitatum, Act. 13, 2. Λειτουργοντων δ' αὐτῶν.

Missæ sacrificij mentionem facit Paulus, 1. Cor. 10,16†11,23*.

Moab filius Loth & filiæ eius natu maioris, Gen.19, 37. contra Moabitas pugnate, Israeli à Deo prohibetur, Deut.2,8. factus est Moab seruus Dauidi sub tributo, 2 Reg.8,2. desiciit Moabitæ ab Israel, 4 Reg.1,1†3,5. ituum Iarunculi de Moab in terram Israel, 13,20. nõ admittebantur in ecclesiam, Deut.23,3. 2 Esdr. 13,1. contra Moab prophetatur, Num.21,29 †24,17. Psalm.59,10†107,10. Esaiæ 16.*.†25, 10. Ierem.48,1. Ezech.25,8. Amos 2,1. Sophoniæ 2,8.

Moloch idolum, Leuitic.18,21†20,2. appellatur Melchom, 1 Paral.20,2. Ierem.49,1. Amos 1,15. Soph.1,5. de Moloch vide item 3 Reg.11,5,7. 4 Reg.23,10.

Morbvs: vide Aegritudo.

Mors est pœna peccati, Gen.2,17†3,19. Rom.5,12,17†6,23. 1 Cor.15,21. Ephes.2,2. Colos.2,13. 1 Timoth.5,6. Iacobi 1,15.

Mors, & certus dies mortis omni homini cõstitutus est, Deut.31,14. Iosue 23,14.1 Reg.26, 10. Iob 14,5. Psalm.88,49. Eccle.3,3†8.8†9,5. Eccli 17,1†41,1. Ioan.7,30†8,20. Roman.5,12 †6,23. Hebr.9,27.

Mortis hora incertissima, Eccle.9.12. Matt. 24,42. Luc.12,40. 1 Thessal.5,2. 2 Thessal.2,2. Iacobi 4,13.

Mors corporis, iustis est quasi somnus quidam, & dormitio, Deuter.31,16. 2 Reg. 7.12. 3 Reg.2,10†11,21,43†14,20. Sap.3,3. Matth. 9,24. Ioan. 11,11. Act.7,60†13,36. 1 Corin.11, 29. 1 Thes. 4,13.

Mortem nostra sua morte deuicit Christus, Esa.25,8. Hoseæ 13,14. Rom.6,9. 1 Cor.15,54. 2 Timot.1.10. Hebr. 2,14. Apoc.21,4.

Mortem qui sibi inuleriat, Iudic.9,54†16, 29. 1 Reg. 31,4. 2 Reg.17, 23. 3 Reg. 16, 18. 2 Mach.10,1†14,41. Matth.27,5. Act.1,18.

Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Leuit.19,28. Deuter.14,1†34,8. 2 Reg.1,11†3,32†10,2†12,16†14,2†19.1†21, 10,11. Eccli.22,10†38,16. 1 Mach. 9, 20†12, 52†13,26. Matth.9, 1. Luc.7,13. Ioan. 11, 33. Act. 8,2†9.39. 2 Thess. 4,13.

Mortui ad vitam reuocantur, 3 Reg.17, 20. 4 Reg.4,35†13,21. Matth. 9,25†27,52. Marc. 5,41. Lucæ 7,13†8,54. Ioann.11,43. Act. 9,40 †20,10.

Mortuorum sepultura: vide Sepeliendi mortui.

Mortuorum suffragia: vide Purgatorium.

Movses suscitat rex Lui, Exod 2, 1†6, 20. Act.7,10. perenit Aegyptum & fugit in Madian, Ex. 2,12,15. accipit Sephoram Madianiten vxorem, Exo.2,21. mittitur ad Pharaonem in Aegyptum, 3,10*.†4,13†6,11†7.8*. †10*. reuertitur cum vxore & liberis in Aegyptum, 4,20. orat pro Pharaone, 8,12,30 †9,28. 2 †10,17. orat pro populo, 14,15†17, 4,11†32,11,13,31. Num. 11,2 †14,13,17†21, 7. Deut. 9,18,26. accipit primò tabulas, Exo. 31,18. has confringit videns populi idololatriam, Exod.32,19. accipit iterum nouas, 34, 28 in faciem eius intueri non poterat populus Israelitieus, 34,30. 2 Cor.3,7. mittit exploratores in terram Chanaan, Num.13,2. probat se à Deo esse missum, Numer.16,28,31. videt terram promissionis, & moritur, 20, 12† 27, 12. Deut 34,1,5. apparet in transfiguratione Christi, Matth.17,3. Lucæ 9,30. commendatur, Eccli. 45,1. diabolus altercatur cũ angelo Michaele de Moysi corpore, Iudæ 9.

Mvndi corde, Psalm. 23,4†50,12†72,1. Matth.5,8. 1 Pet.1,22.

Mundities interior & exterior commẽdatur, Matth.23,25. Lucæ 11,39. 2 Corinth.7,1.

Mvrmvratores quos imitentur, & quæ illis pœna mercuenda, Exod.14,11†15,24 †16,2,7,8†17,2. Num.11,1*.†12,1,9,10†14, 2,27*†16,3†17,13†20,2†21,5*. Deuter.1,27. Iosue 9, 18. Iudith 8,10. Sapient.1, 11. Matth. 20,12. Luc.1,32†19,7. Ioan.6,41*. Actor.6,1. 1 Cor. 10,10. Iudæ 16.

N

Naaman militum præfectus apud regẽ Syriæ mundatur à lepra, 4 Reg.5,14. Luc. 4,27.

Naas rex Ammonitarum pugnat contra Iabes, 1 Reg.11,1. moritur, 2 Reg. 10,1.

Naas pater Abigail, 2 Reg.17,25.

Nabal vir iniquus, 1 Reg.25,25,26.

Naboth, quia regi Achab vineam negabat, lapidatur, 3 Reg.21,2,13.

Nabvchodonosor potẽtissimus rex Babylonis, Ierem. 27.6. inuadit Aegyptum, 4 Reg.24,7 Ierem.46,2. ascẽdit in Ierusalem, 4 Reg.24,1,10†25,1.Ierem.39,1. iuxta prophetiam, Ierem. 25,8†52, 28. eri it aureum statuam, Dan 3,1. habitat septem annos inter feras, 4, 28.30. ingens superbia eius, amplitudo dominij & crudelitas explicatur, Esaiæ 14, 2,8.

Nabvzardan dux militiæ regis Babylonis destruit domum Dei, muros Ierusalem, & populum qui remanserat, transferi, cum omnibus vasis templi in Babylonem, 4 Reg.25,8. Ierem. 39,9,11†52,12.

Nachor auus Abraham, Gen 11,23,25. 10,1†16.1. Num.2,4†26,61.

Nadab rex Israel, 3 Reg.14, 20. cæditur, 15,28.

Nahasson filius Aminadab princeps & dux tribus Iuda, Num 1.7†2,3†7,12.

Nahvm prædicat in Ninive, Nahum 1*. †3*.

Nathan filius Dauidis, 2 Reg 5,14. appellatur Matthatta, Lucæ 3,31.

Nathan propheta mittitur ad regem Dauid, 2 Reg.7,4†12,1.

Nathanael dux tribus Isachar, Num. 1,8.

Nathanael videtur à Christo, Ioan. 1,47. Christus manifestat se ipsi Nathanael, 21,2.

Nechao rex Aegypti, 4 Reg.23,29. 2 Paral. 35,20†36,3.

Negotiatio: vide Emere & Vendere.

Nehemias pincerna Artaxerxis, 2 Esdr. 1,11. mittitur in Iudæam ad ædificandum quæ erant destructa, 2,9. appellatur Athersata, 8,9.

Nemrod potens erat & robustus venator, Genes. 10,8.

Nicanor dux Lysiæ, 1 Machab. 3,38. & etiam dux exercitus Demetrij, 7, 26. minatur se succensurum templum, 7,34. cæditur, 7, 43. 2 Mach. 15,28.

Nicodemvs occultus discipulus Christi, Ioan. 3,1†7,50†19,39.

Ninive ædificatur ab Assur, Gen. 10,11. per sitentiam agit de peccatis suis, Ionæ 3,5*. desolatio & destructio Ninive, Nahum 1*.†3*. †3*. Soph. 2,13. Tob. 14,5. flabit in iudicio, & condemnabit obcæcatos Iudæos, Matth. 12,41.

Noe filius Lamech, Genes. 5,30. præuidet diuinæ iustitiæ, 2 Pet. 2,5. ædificat arcam, Genes.6*. ingreditur arcam, 7,1,7. egreditur, 8, 15. accipit signum: fœderis, 9,8,14. consecratur, Eccli 44,17.

Noemi vxor Elimelech, Ruth 1,2.

Novvm Testamentum, Ier. 31,31. Matth. 26,28. Marc. 14,24. Luc. 22,20,1 Corin. 11,25. Heb. 8,8†9,15†10,16†13,20.

Nouum cælum & noua terra post mundi nouationem, Esaiæ 65,17†66,22. 2 Pet. 3,13. Apoc. 21,1.

Nvdi vestiendi, Esaiæ 58,7. Ezech. 18, 7. Tobiæ 1,17. Matth. 25,36,39. vide Misericordia.

O

Obed filius Booz ex Ruth, Ruth 4, 17. Matth. 1, 5.

Obedientvm Deo eiusque prælatis, & quæ obedientibus sit consurtus merces, Gen. 12,4†17,9,23†22*. †26,5. Exod.1,17†15,20 †19,5†20,6†23,22,25. Leuitic.20,22†26,3,12. Deut.4,40†7*.†11*.†13,4†17,15†18,5†24, 8†27,10†28,1,12. Ios. 22,5. 1 Reg.12,14†15, 22. 4 Reg.10,30. 2 Par.7,17. Prou.1,8†3,1,2, 31. Esa. 1,19†48,18†55,2. Ier. 7,23†11,4†26, 24†35*. Dan.3,16. Eccli.3,6†7.2 Machab.7,30. Matth. 4,19†7,24†8,21†15,2. Rom. 5,4†10,16. Ioan. 2,7. Act. 4,19†5,32. Rom. 16,19. Philip. 2,8,12. 1 Thes.4,3†5,18. 2 Pet. 1, 22. Iacobi 1,22.

Obedientia inferiorum erga superiores est Subditorum officium.

Oblatio debet esse sine vitio aut macula, Leuitic. 1, 3†3,1†22,19. Numer. 28, 3. Deut.15,21. Eccli.35,14. Ezech.43,23. Malach. 1,8,14.

Oblationes Deo gratæ cælitus accendebantur, Genes.4,4†8,20†15,17 Leuit.9,24. Iudic.6,21 †13,19. 3 Reg.18,38. 1 Paral. 21,26. 2 Par.7,1. 2 Machab. 1,22†2,10.

Oblationes quotidianæ, Exod.29,38. Num. 28,3. 1 Esdr.5,2.

Oblationes proprietorum filiorum, Leuit. 21†20,2. Deuter. 12,11†18,10. Iudic. 11,30. 4 Reg. 3.27†16,2†17,17†21,6. 2 Paral. 28, 3. 1 Esdr. 5,2.

Oblationes proprietorum Filiorum, Leuit. 21†20,2. Deuter. 12,11†18,10. Iudic. 11,30. 4 Reg. 3.27†16,2†17,17†21,6. 2 Paral. 28, 3. 1 Esdr. 5,2.

Oblationum exemplaria cum gratia celebrabantur. Genes. 4,4†46. Exod 18,12†24,6. Num. 25,2. Deut.12*.†27.7. 1 Reg.1.4†9,12†16, 2 Reg.1 5,12.3 Reg.1,9†3,15. 1 Par. 29,21. 2 Reg.7,18.

Oblationes impiorum, Gen. 4,5. 1 Reg. 15, 21. Psalm.39,7†49,7†50,8. Prouer.21,27. Eccli.35,15. Esaiæ 1,10†43,23†65,3. Ieremiæ 6,20†7,20†14,12. Hoseæ 8,13†9,4. Amos 5,22. Mich.6,7. Malach.1,7†3. Matth. 9,13†12,7. Marc.12,33. Hebr.10,5.

Occidere: vide Homicidium.

Ochosias filius Ioram rex Iuda, 4 Reg. 8,24. fugit in Mageddo à facie Iehu, & cæditur, 9, 27. habet sibi succedentem Ioae regem, 1 Paralip. 3,11.

Oculus simplex & rectus, Eccli. 33, 1. Matth. 6,22. Luc. 11,34.

Oculus nequam, Genes 6,2. Prou 6,13. Eccle.4,8. Eccli.14,8†31,14. Matth.6,22. Marc. 22. Luc.11,34. 1 Ioan.2,16.

Oculorum custodia quantopere sit prouidenda ad vitandum peccati, Genes. 3,6. Iob 31, 1†38.15†39,7. 2 Reg.11,2*.†13,5. Prouer. 26,33. Eccli.9,5†7,8.9,11*.†22,16. Daniel 13, 12. Iudith 10, 17, 18*. †22, 16. Daniel 13, 8. Matth. 5,28. 2 Petr.2,14.

Oculus mentis vel intellectus, Num. 24, 3. Deuter.29,4. Esaiæ 6,9. Lucæ 24,39. Actorum 18. Ephes. 1, 18.

Odivm: vide Inimicitia.

Odio habenda malitia, Psalm 96, 10. Prou. 21. Amos 5,15†6,8. Rom. 12,9.

Offerre pro defunctis: vide Missa. Officivm sui dicerum: vide suffragia mortuorum.

Og rex Basan cæditur, Num. 21,33. Deut. 3,1†29,7†31,4. Psalm.135,20.

Onesiphorvs optat Paulus misericordiã, 2 Timoth.1,16.

Onias summus Sacerdos offert pro Heliodoro, 2 Mach. 3,32. cæditur, 4,34.

Opervm merita, & retributio seu mercedes, Psalm.118,112. Proue.11,18. Eccli.16,18. Esa. 3,10. Matth.5,12†10,42†16,27†25,34. Rom. 2,6. 1 Corinth.1 3,8. 2 Cor.5,10. 2 Timoth.4, 8. Hebr.6,10†10,35†11,26. Iacob.2,24. Apoc. 20,7,8†22,12.

Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur, Gen. 3,11†4,7†6,3,5,6,7†7,4†9,6†11, 4*.†17,14†18,20†19,11,24,26†20,3†42,21†44, 16. Exod.3,9†7*.8*.9*. 10*.11*. 12*.14*. 20*. 21*.22*.†31,13†32,9,27,28,33. Leuit. 10,12. & deinceps per omnes sacræ Scripturæ libros.

Opera bona Deo grata sunt, & præmiũ merentur, Genes. 4,4,7†5,24†6,8,9†8,20,21†20, 7†22,16*.†26,4,5†29,32. Exod. 1,20†20*.†23, 22,25. Leuitic 11,43,44,45. & sic deinceps per totam Scripturam.

Operati bene propter mercedem & retributionem licitum est, Psalm. 118, 112. Matth. 5, 12. 2 Timoth.4,8. Hebr. 11,26.

non in quolibet Opere homo peccat, 2 Petri 1,10. 1 Ioan.3,6,9†5,18.

Operum bonorũ fiducia, 4 Reg. 20,3. Iob 6, 23. Psal.17,21,22,25†33,1. Esaiæ 38, 3.

Opera bona quæ sint: vide Bona opera.

Opera à nobis proximo exhibita tanquã sibi facta reputat Deus, siue bona sint, siue malà, Esa. 57,13. Ierem. 1,19. Zachar. 2,8. Matth. 25,40. Act. 9,5. 1 Corinth. 8, 12.

Opiniones & cogitationes hominum frequenter sunt erroneæ, Leuitic. 10,1. Numer. 15,39. Deut. 12,8†29,19. 1 Reg. 15,9. 2 Reg. 6, 6. Proner. 12,15†14,12†21,2. Esaiæ 55,21†7,12 †14,13†55,8. Matth. 5, 14†16,22. Marc. 8, 32. Ioan. 12,4†13,8.

Orare in nomine Iesu, Ioann. 14,13†15, 16†16,23,26. 1 Ioan. 5,14.

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Matt. 20,20. Marc. 10,35. Romanos, 26. Iacobi 4, 3.

Orare noctes & dies, Psalm. 118, 62. Lucæ 18, 1. 1 Thes. 5,10. 1 Timoth. 5, 5. 2 Timoth. 1, 3.

Orare sine intermissione, Matth. 7,7. Lucæ 11,9†18,1. Actor. 10,2. Ephes. 6,18. Colos. 4, 2. 1 Thes. 5,17.

Orare vt fidei prædicatio successus habeat felices, Ephes. 6,19. Colos. 4,3. 2 Thes. 3,1.

Orare alii pro alio, Ierem. 42, 2,20. Baruch 1,13. 2 Machab. 1,6. Ephes. 6.18. Colos. 4, 2. 1 Thessal. 5,25. 2 Thes. 3,1. 1 Timoth. 2,1. Iac. 5,16.

Orare pro inimicis, Num. 16, 22, 46. 2 Mach. 5,33. Matth. 5,44. Lucæ 6,28†23,34. Act. 7,60.

Orare Sanctos cum Christo regnantes: vide Sanctos.

Orare pro defunctis: vide Purgatorium.

Oratio quomodo, quando, cui, & vbi fieri debeat, & quid petendum, Numer. 11, 16. 24. Deut. 4,7. Iudic. 16,10,15. 1 Reg. 1,11. 2 Reg. 22,2,7. 3 Reg. 8,7. Esa. 65,24. Amos 7,2. Eccli. 7,7†18,19†20,16†21,22†36,18. Marc. 11, 24 †13,33. Luc. 11,2,9†18,1†22,40. Ioan. 4,23†9, 31†14,13†15,7†16,23. Act. 1,14†2,42†4, 24, 31†10,4†12,5. Rom. 8,26†12,12. 1 Cor. 14, 15. 2, 2. Heb. 1, 1†5,18. 1 Per. 5,12. 1 Ioan. 5,4. Iac. 1,6 †4,3†5,13. Apoc. 19,10†22,9.

Orationes quæ sunt quemadmodũ oportet, exaudit Deus, Gen. 16,11†21,17. Exod. 2,24†3, 7†6,5†22,23,27. Deut. 4,7†5,9. 1 Reg. 7,9,10 †18,36. 4 Reg. 13,5†20,5. 2 Paral. 32,22†33,13. 4 Esdr. 15,7. Iudith 4,8,12. Tob. 3,24. Psalm. 3,5†4,4,9,13†17,7†21,25†32,7†49,15†54,17 †55,17†119,1†144,19. Prou. 15,29. Eccli. 4,9 †5,7. Ierem. 29,12. Thren. 3,56. Dan. 13,44. Ionæ 2,3. Zach. 13,9. 2 Mach. 3,22. Ioan. 9,31. Actor. 10,4.

Orationes quorundam quare non exaudiat Deus, Deut. 1,45†31,18. Iudic. 10,11. 1 Reg. 8, 18. Psalm. 17,42. Prou. 1,28†15,29†21,13†28, 9. Eccli. 34,29.31. Esaiæ 1,15. Ierem. 7, 16†11, 11,14†14,12†15,1. Ezech. 8,18†14,16,20. Michææ 3,4. Zach. 7,13,14. Esdr. 1,26. 2 Mach. 9,13. Ioan. 9,31. Heb. 12,17. Iacobi 4,3.

Orationum Sanctorum exempla, Gen. 32,9. Exod. 32,11,13. Num. 14,19. Deut. 9,26. 3 Reg. 8,15*. 4 Reg. 20,3. 2 Paral. 6,16*.†14,11†20,6, 12. 1 Esdr. 9,6*. 2 Esdr. 1*. Sapient. 9*. Eccli. 23, 2†36,1,11†51*. Baruch 1,17,21†2,6*. †3,1,9. Tobiæ 3,11,13†8,7†13,1. Iudith 9,2†16*. Hesther 14, 3. Esaiæ 33,2†37, 16†64*. Ierem. 10, 24†17,13,14†18,19†32,16. Thren. 3*. Dan. 9, 6†13,42. Ionæ 2*. Abac 3*. 3 Esdr. 8,74. 4 Esd. 3*.†6,38*. 1 Machab. 7, 37. 2 Machab. 6, 30. Actor. 4, 24.

Ordinis sacramentum, Ioann 20, 22. 1 Timot. 4,14†5,22. 2 Tim. 1,6. Tit. 1,5.

Oreb & Zeb interficiuntur, Iudic. 7, 27.

Oscvlvm pudicum, pacis & charitatis symbolum, Genes. 29,13†45,14†48,10†49,34. Exod. 4,27. Lucæ 15,20. Actor. 20,37. Rom. 16, 15. 1 Corinth. 16,20. 2 Cor. 13,12. 1 Thessal. 5, 26. 1 Petri 5, 14.

Otivm: vide Acedia.

Oziæ sacerdos recepit Achior in domum suam, Iudith 6, 19. præscribit Domini misericordiæ tempus quinque dierum, 7, 23.

Oziæ vide Vsia.

P

Pactvm cum quibus non sit ineundum, Exod. 23, 32†34, 15. Deut. 7, 3†20, 13. 3 Regum 20, 34, 42. 2 Par. 19, 2.

Pactum init Deus cum populo, Genes. 17, 2, 7. Exod. 19, 5. Deut. 5, 2. Ierem. 31, 31, 33.

Pactũ init populus cũ Deo, Iof. 24, 25. 4 Reg. 23, 3. 2 Paral. 15, 12†23, 16. 2 Esdr. 10, 29.

Parentvm officium, Genes. 18, 19†21, 19†24, 2†25, 6†34. 4, 29†49*. Exod. 10, 2†20, 26 †15, 13, 14†21, 10. Leuit. 19, 29. Numer. 30, 6. Deut. 4, 9†6, 7, 20†11, 19†21, 19†22, 1. 5, 29†32, 46. Iosue 4, 21. 1 Reg. 2, 25†3, 13. 3 Reg. 2, 1. Iob 1, 5. Psalm. 77, 3. Proverb. 1, 8†4, 1†5, 7†11, 29 †13, 24†19, 18†20, 7†22, 6, 15†23, 13†29, 17. Eccli. 4, 2†7, 25†8, 11†17, 1†25, 10†26, 1†30, 1, 12†33, 32†42, 5. Tob. 1, 10. 4*. †10, 15†14, 5, 11. 1 Mach. 2, 49, 64. 2 Mach. 6, 24, 28†7, 20, 21, 27. Dan. 13, 3. Matth. 10, 37. Ephes. 6, 4. Colos. 3, 21. 2 Timoth. 3, 1†5. Tit. 2, 4.

Paschae festi institutio & celebratio, Exod. 12*†13, 6†23, 15†34, 18. Leuit. 23, 5. Num. 9, 2, 11†28, 17. Deut. 16, 1. 5. Iosue 5, 10. 4 Reg. 23, 21. 2 Paral. 30, 1, 3†35, 1. 1 Esd. 6, 19. 3 Esd. 1, 10†7, 10. Ezech. 45, 21. Matth. 26, 19. Marc. 14, 12. Lucæ 22, 7.

Pastores, præceptores, & alij præfecti qua debeãt esse sollicitudine & cura in eos quos sua fidei commissos habẽt, Prou 27, 23, 24. Sap. 6, 25, 26. Ezech. 34, 4*. Matt. 18, 12†24, 45. Lucæ 15, 4. Ioann. 10, 11*. †21, 1*. †17, 9, 11*. †18, 8. Act. 20, 28, 31. Rom. 9, 2, 3†12, 7, 8. 1 Cor. 4, 14. 2 Cor. 11, 28, 29. Galat. 3, 19.

Patiens & longanimis est Deus, Gen. 6, 1. Exod. 34, 6. Num. 14, 18. Psal. 85, 15†102, 8 †144, 8. Eccle. 8, 12. Esa. 30, 18. Ioel 2, 13. Ionæ 4, 2. Nahum 1, 3. Sap. 11, 24†15, 1. Matth. 18, 27. Rom. 2, 4. 1 Tim. 1, 16. 2 Petri 4, 9.

Patientia & longanimitas fidelũ in omni genere afflictionũ, Gen. 12, 4, 6. 2 Reg. 16, 10. Iob 1, 20†2, 9†7, 1. Prouer. 3, 11†14, 29†15, 1†16, 32 †25, 15. Eccli. 1, 29†2, 4. 4 Esd. 10, 15. Tob. 2, 8. 2 Mach. 6, 20†7*. Matth. 5, 39. Rom. 5, 3†12, 12 †15, 4. Col. 3, 4. Gal. 5, 22. Ephes. 4, 2. 1 Thess. 5, 14. 2 Thes. 1, 4†3, 1. 1 Tim. 6, 11. 2 Tim. 2, 24, 25. 2 Pet. 1, 6†2, 19†3, 4†17†4, 1. 2 Pet. 1, 6. Hebr. 10, 36†11, 25†12, 1. Iacobi 5, 7.

Impatientia & eius punitio, Exod. 14, 11†15, 24†16, 2, 7†17, 2. Num. 11, 1, 10†14, 1, 28†21, 6. Iob 3, 1. Eccli. 2, 16.

Pavperes: vide Eleemosyna.

Pavlvs Iudæus ex tribu Beniamin. Roman. 11, 1. Phil. 3, 5. natus & educatus Tharsi, Act. 22, 3. persequitur Christianos, 9, 1. Gal. 1, 13, 1 Timoth. 1, 13. conuersio eius singularis, Act. 9*.

Paulus doctor gentium, Rom. 11, 13†15, 16. Gal. 2, 2, 8. 1 Tim. 2, 7. 2 Timot. 1, 11. prædicat Antiochiæ, Act. 13, 16*. Iconiæ, 14, 1. Lystri, 14, 6, 13. Thessalonicæ, 17, 1. Berthoe, 17, 10. Athenis, 17, 22, 28. Corinthi, 18, 1. vocatur in Macedoniam, Act. 16, 9. capitur, 21, 27. deducitur Cesaream, 23, 23, 30. vehitur Romã, 27*. 28*. sistitur Neroni, 2 Timot. 4, 22.

Paulus nemini voluit esse oneri, Act. 20, 33. 2 Corinth. 11, 9, 11†12, 13. 1 Thess. 2, 9. 2 Thess. 3, 8. vocabatur olim Saulus, Actor. 7, 59†9, 1 †13, 1.

Pax quædã temporalis, quædã æterna, Gen. 13, 6, 8†26, 22†45, 24. Leuit. 26, 6. Num. 6, 27. Ier. 29, 7. Eccli. 25, 2†28, 5, 19. Matt. 5, 9. Marc. 9, 50. Lucæ 14, 32. Act. 9, 31. Rom. 12, 18. 1 Cor. 14, 33. Ephes. 4, 3. 2 Tim. 2, 22. 1 Pet. 3, 11. Heb. 12, 14. Iac. 3, 18. Apoc. 6, 4.

Pax interna qualis est inter Deum & eius amicos, Esaiæ 2, 4†9, 6†11, 6, 7†66, 12. Hoseæ. 2, 14, 20. Mich. 4, 3. Zachar. 9, 10. Luc. 2, 14†14, 16. Ioan. 14, 27†16, 33†20, 19. Act. 10, 36. Rom. 5, 1. Ephes. 2, 14. Philip. 4, 7.

Pacem & misericordiam promittunt mendaces prophetæ, Ier. 6, 14†8, 8, 12†14, 13†23, 16. Ezech. 13, 10, 16. Mich. 3, 5. 1 Thess. 5, 3.

Peccati origo, Gen. 2, 17†3, 6. Rom. 5, 12. 1 Corinth. 15, 21.

Peccatum originale, Iob 14, 4†15, 14. Psalm. 50, 7. Rom. 3, 9, 23†5, 12*. effectus eius, Gen. 8, 21 Eccli. 17, 30. Rom. 5, 12, 17†6, 2, 5†7, 8, 11, 13, 17*. Gal. 5, 17. Ephes. 2, 3. tollitur eius reatus per Christũ, Ioan. 1, 29. Rom. 5, 2, 11, 24†5, 9, 15, 17, 18, 19†6, 5†7, 24†8, 1, 2. Gal. 3, 22. Eph. 2, 5. Peccatum solus Deus propria auctoritate remittere potest, Exod. 34, 7. Psalm. 18, 13†31, 5†102, 12. Esaiæ 43, 25†44, 22†55*. Ierem. 31, 34†33, 8. Mich. 7, 18. Matth. 9, 2. Marc. 2, 5. Lucæ 5, 20†7, 48.

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate diuina, Matth. 18, 18. Ioan. 20, 23.

Peccatum remittitur per Christum, Esa. 53*. Dan. 9, 24. Matth. 1, 21†9, 2†11, 28†20, 28†26, 27. Marc. 2, 5. Luc. 24, 46. Ioann. 1, 29. Act. 2, 38 †4, 12†10, 43†13, 38. Rom. 4, 2, 5†5, 9. 1 Cor. 6, 11†15, 3. 2 Cotinth. 5, 21. Gal. 1, 4. Col. 1, 14. Ephes. 1, 7†5, 25. 1 Tim. 1, 15. Tit. 2, 14. 1 Petri 1, 18†2, 24†3, 18†4, 1. Heb. 1, 3†9, 12, 14. 1 Ioan. 1, 7†2, 12†3, 5. Apoc. 1, 5.

Peccatum in Spiritum sanctum, Matt. 12, 31. Marc. 3, 28. Luc. 11, 15†12, 10. Heb. 6, 6†10, 26. 1 Ioan. 5, 16.

Peccatum vindictam clamans, Gen. 4, 10†18, 20. Exod. 22, 23, 27. Eccli. 35, 18. Iac. 5, 4.

Peccanti in nos fratri condonandum: vide Remittendum.

propter Peccatum vnius aut paucorum puniuntur multi, Gen. 3*. Num. 16, 20*. Ios. 7*. Iudic. 19, 25. 2 Reg. 24*.

Peccatum contra naturam, Gen. 19*. Iudic. 19, 22*. Leuit. 20, 13. Rom. 1, 27. 1 Corin. 6, 10. 1 Tim. 1, 10.

Peccatum ex ignorãtia, Leu. 4, 2†, 13. Num. 15, 27. Lucæ 23, 34. Ioan. 9, 41†15, 24. Act. 3, 17. 1 Tim. 1, 13.

Peccatum ex malitia & data opera, Num. 15, 30. Eccli. 10, 14. Matth. 28, 15. Ioan. 11, 49. Act. 4, 18. Heb. 6, 5†10, 16.

Peccatorum confessio: vide suprà Confessio.

Peccatum non solùm non imputatur, sed etiã verè remittitur, & anima ablnitur ac mundatur, Psalm. 50, 12. Act. 2, 38. 1 Cor. 6, 11. 2 Pet. 1, 9. 1 Ioan. 1, 9.

Pecvlivm Dei eius populus, Exod. 19, 5. Deuter. 7, 6†14, 2. Ioann. 1, 11. Ephes. 1, 14. 1 Petr. 2, 9.

Pedvm

Universidad de Deusto
Biblioteca

PEDVM Iotior: vide supra Lotio.

PEREGRINIS beneficiendum est, Gen. 18,2. Exod.22,21 †23,9. Leuitic 19,33†23,22. Num.15,14. Deut.10,18†14,21†24,14,17†26, 11. Ezech.22,29†47,21. Zachar.7, 10.

Peregrini sumus & aduenæ in hac vita, Gen. 15,15†23,4†47,9. 1 Paral.29,15. Psalm.38,13 †118,19.2 Corinth 5,7. Phil.3,20.Heb.11,13. 1 Petr. 2, 11.

Peregrinationes pietatis gratia susceptæ, sunt viles, 3 Reg. 8,41. 4 Reg.5,10.

PERIVRII & falsi crimen, Exod.8.8,15, 28. Leuitic. 5,4. 1 Reg.19,6*. 3 Reg. 8,31. Ier. 7,9. Zach. 5,3. Malach.3,5.1 Mach.6,62†7,15, 28†11,53†13,16,19. 2 Machab. 4,34†12, 3. Matth. 26,72. 1 Timoth. 1,10.

PERSÆ inuadunt Babylonem, Dan. 5, 28. iuxta prophetiam Esaiæ 21,9. Ierem. 51.8,11, 41, 55.

PERSEVERANTIA, Gen.19,17.16. Iob 2,3. Prouerb.3,31 †23,17. Ezech.18,24†33,13. Eccli. 2, 2†11,11†35,9. Matth. 10, 22†15, 22 †24,13. Luc.9,54. Ioan.6,62. Act. 2,42†11, 23 †13,43†14,21. Hebr. 3*. 2 Petr. 2,20. 1 Ioan. 2,24. Apocal. 2, 16.

PERSECVTIO: vide Crux.

PERSONARVM acceptio illi vitio, nec Deus personam respicit, Leuit. 19, 15. Deut.1, 17†10,17†17,2. 1 Reg.16,7. 2 Paral.19,7. Sap. 6,8. Iob 34,19. Prou.18,5†24,23†28,21. Eccli. 35,15†16. Esaiæ 11,3. Malach.2, 9. Matth. 22, 16. Marc.12,14. Lucæ 20,21. Act.10,34. Rom. 2, 11. Galat. 2,6. Ephes.6,9. Colos. 3,25. 1 Pet. 1, 17. Iacobi 2, 1, 9.

PETERE: vide Orare.

PETRVS à Christo vocatur, Matth.4,18. confitetur Christum,16,16. appellatur Simon, 4,18†10,2. Ioan. 20,2. appellatur Cephas, Ioã. 1, 42. 1 Corinth. 1,12 †3,22†9,5. Galat.2,9. appellatur Simon Bar-Iona, & Simon Ioannis, Matth. 16,17. Ioan. 21,15. negat Christum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Matth. 26, 69.70.72.75. prædicat, & loquitur, Act. 1,16 †2*. †3, 12*. †4,1 †10,34. sanat claudum, 3,4. coniicitur in carcerem, 12,3.

Petrus primus Apostolorum, Matth. 10, 2 †16,18†16,24*. Luc.22,31*. Ioan.21,17*.

PHACEE filius Romeliæ, postquam occidit Phaceiam, fit rex Israel, 4 Reg.15,25,27.

PHACEE filius Romeliæ, postquam occidit Phaceiam, fit rex Israel, 4 Reg.15,25,27. de negatione facta pœnitentiam agit, Matth. 26, 69.70.72.75. prædicat, & loquitur, Act.1,16 †2*. †3, 12*. †4,1 †10,34. sanat claudum, 3,4. coniicitur in carcerem, 12,3.

PHANVEL turris subuertitur à Gedeone, occisis habitatoribus ciuitatis, Iudic.8,8, 15,17.

PHARAO affligitur propter Saram vxorẽ Abraham, Gen. 12,17.

Pharao somnia videt, Genes.41,1. quæ ei à Ioseph explicantur, 41,25.

Pharao Israelem opptimit seruitute, Exod. 1,8*. submergitur cum omni suo exercitu, 14, 24,28.

Pharaonis filiam accipit Salomon vxorem, 3 Reg. 3,1.

Pharao Nechao capit regem Ioachaz, 4 Reg. 23, 34.

PHARISÆVS inuitat Christũ, Luc.7,36.

Pharisæus & Publicanus orant simul in templo, Luc. 18, 10.

Pharisæi grauiter increpantur, Matth. 3,7†7, 1†16,4†23*. Ioan.8,44. Act.7,51†23,3. Philip. 3,2.

PHASSVR percutit Ieremiam prophetam, Ierem. 20,2.

PHEGIEL dux tribus Aser. Num. 1, 13.

PHIGELVS & Hermogenes auertuntur à Paulo, 2 ad Timoth. 1,15.

PHILIPPVS vocatur à Christo, Ioann. 1, 45. recensetur inter Apostolos, Matth. 10,3. cupit videre patrem, Ioan.4,8.

Philippus diaconus eligitur, Act.6,5. prædicat in Samaria, Act.8,5. Baptizat Aethiopem eunuchum, Act. 8, 39. suscipit Paulum & socios eius hospitio, Act. 21,8.

PHILISTÆI persequuntur Israelem, Iudic. 3,3†10,7†15,9. 1 Reg 4*.†5*.†13,5†17*. †23, 1†28, 1†29,1†31,1. 2 Reg. 5,17. 22†21, 15,18.

Philistæi cæduntur, Iudic. 3,31 1 Reg.7,11 †13,3†14*. †17,30†18,27†19,8†23,5. 2 Reg. 5, 24†8,1. 4 Reg. 18,8.

contra Philistæos: vide Esa. 14. 29. Ierem. 47,1.4. Ezech. 25,15. Amos 1,6. Sophon. 2,5. Zachar. 9, 6.

PHINEES filius Eleazari, Exod. 6, 25. Iudic.20,28. placat Deum zelo suo. Num. 25,7, 11. Luc. 12,1. Act. 20,29. 1 Cor. 15,12. Philip. 3,2. Colos. 2,8. 1 Timoth. 4, 1. 2 Tim. 2,17 Tit. 2 Petr. 2*. 1 Ioan. 4,1. Iudæ 4.8*.

PHVL rex Assyriorum copias adducit cõtra Ierusalem, 4 Reg. 15, 19.

PIETAS: vide Bona opera.

PIGNVS salutis nostræ est Spiritus sanctus, Roman. 8, 16. 2 Corint. 1, 22 †5,5. Ephes. 1, 13†4, 30.

PIGRITIA: vide Acedia.

PILATVS & Herodes fiunt amici, Lucæ 23, 12.

Pilatus Christũ innocentem morti addicit, Matth. 27, 26. Ioan. 19, 16.

PLAGA Dei seu vindicta, Exod. 7*. 8*. 9*. 14*. 4 Reg. 8, 28. 2 Paralip. 6, 28. Psalm. 77, 44 †104, 27. Ierem. 15, 2.

POENA peccati non statim vniuersa remittitur remissa culpa, Num. 14, 20, 22, 23. 2 Reg. 12, 13, 14*. †24*. 1 Paral. 21*.

POENITENTIA & satisfactio pro peccatis, Psalm. 6, 7. Matth. 3, 8. Luc. 3, 8. Actor. 2, 38 †8, 22. 2 Corinth. 7, 10.

Pœnitentia prædicatur, Ierem, 7, 3. Matth. 3, 2†4, 17. Luc. 13, 3, 8†13, 3†24, 47. Act. 2, 38†3, 19†8. 21†17, 30†20, 22†26, 20.

Pœnitentiæ veræ & non fictæ, promissa est venia, Deut. 4, 29†30, 2. 1 Reg. 7, 3. 2 Par. 7, 14 †20, 6†34, 26. Iob 22, 23. Prouer. 28, 13. Psalm. 31, 5. Eccli. 17, 25. Esa. 2, 26†30, 18†45, 22†55, 7†59, 20. Ierem. 3, 10, 17†18, 8†29, 12†31, 18, 20. Ezech. 18, 21, 27†33, 14. Hos. 14, 2. Ioel 2, 12. Ionæ 3, 8. Zachar. 1, 4. Malach. 3, 7. Luc. 15, 18. Act. 3, 19†26, 18, 20.

Pœnitentia agẽda est dum sani sumus, Eccli. 17, 24†18, 25.

Pœnitentiæ veræ exempla, Iudicum 10, 15. 2 Reg. 12, 13†24, 10, 17. 2 Paral. 12, 6†33, 12. Ionæ 3*. Iudith 4.8. Matth. 26, 75. Luc. 7, 37, 44 †15, 18†18, 13†19, 8†21, 62†23, 41. Act. 2, 37.

Pœnitentiæ falsæ exempla, Gen. 4, 13†27, 38. Exod. 8, 8†9, 27†10, 16. Ios. 7, 20. Iudic. 1, 7. 1 Reg. 15, 24, 30†24, 19. 3 Reg. 13, 6†21, 27. Sapient. 5, 3. 1 Mach. 6, 12. 2 Mach. 9, 12. Matth. 27, 4. Act. 8, 13, 23. Hebr. 12, 17.

PRAEDICATORES: vide Concionatores.

PRAEFECTI: vide Superiores & Pastores.

PRECARI: vide Orare.

PRIMITIAE fructum debentur Deo eiusque Sacerdotibus, Exod. 23, 19†34, 26. Leuitic. 23, 10. Num. 18, 13. Deuter. 18, 4†26, 2, 10. 2 Paralip. 31, 5. 2 Esdr. 10, 35, 37. Prouerb. 3, 9. Tobiæ 1, 7.

PRIMOGENITA omnia Aegyptiorum moriuntur, Exod. 12, 29. Psalm. 77, 51 †134, 8 †135, 10.

Primogenitũ omne Deo consecratur, Exod. 13, 2†12, 19†34, 20. Leuit. 27, 26. Num. 3, 13†8, 17. Deut. 15, 19. 1 Reg. 1, 24. Luc. 2, 23.

Primogenitorum iura, priuilegia, & prærogatiuæ, Genes. 25, 31†49, 3. Deut. 21, 15. 2 Par. 21, 3.

Primogeniti aliquando à Deo reiiciuntur, Gen. 48, 17†49, 4. Rom. 9, 13.

PRODITIO, & eius punitio, Gen. 37, 25. Iudic. 1, 24. 1 Reg. 23, 19. Esa. 21, 2. 33, 1. Mach. 3, 4†4, 1†10, 20†11, 21. Matth. 26, 14. 47.

PROMISSIO: vide Votum.

Promissiones Dei cũ conditione fiunt, Deuter. 19, 8†28*. †33, 4. Leuitic. 26*. 1 Reg. 2, 30. Ezech. 18*. †33, 15, 19. Marc. 16, 16. Ioan. 3, 16, 36†6, 47†8, 31†13, 17†15, 7, 14. Roman. 8, 17. Coloss. 1, 23. Hebr. 3, 14. 2 Pet. 3, 4. Apoc. 2*. †3*. †21, 7.

PROPHETAE: vide Concionatores.

PROVIDENTIA: vide Dei gubernatio & prouidentia.

PSEVDOPROPHETAE, & eorum punitio, & quòd non sint audiendi, Deut. 13, 1. Tit. 20. 3 Reg. 13, 11†18, 40†22, 6, 10. 4 Reg. 10, 19. Prouerb. 28, 10. Esaiæ 3, 11†28, 7†30, 10. Ierem. 14, 13, 15†23*. †27, 9†28*. †29, 8, 21, 25. Ezech. 13*. †14, 9†22, 28†34, 2, 8, 18. Amos 7, 10. Mich. 3, 5. Zachar. 13, 2. Matth. 7, 15†11. Luc. 12, 1. Act. 20, 29. 1 Cor. 15, 12. Philip. 3, 2. Coloss. 2, 8. 1 Timoth. 4, 1. 2 Tim. 3, 1 Tit. 1. 2 Petr. 2*. 1 Ioan. 4, 1. Iudæ 4.8*.

Pseudoprophetæ habentur qui currunt antequam per ordinariam potestatem mittantur, Ierem. 14, 14†23, 32†27, 15. Ezech. 13, 6.

PTOLOMAEVS oppugnatur ab Antiocho. 1 Mach. 1, 19. init amicitiam cum Alexandro filio Antiochi, 10, 51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11, 1, 18.

Ptolomæus Macer veneno vitam suam finiuit, 2 Machab. 10, 12, 13.

PVBLIVS suscipit hospitio Paulum, Act. 28, 8.

PVRGATORIVM, id est, locus, vbi fit animæ, quæ viuorum precibus & operibus iuuari possunt, & purgantur, esse confirmat. 2 Machab. 12, 43, 46*. Matth. 5, 26†12, 32. 1 Corinth. 3, 16. Philip. 2, 10. 2 Tim. 1, 18. 1 Ioan. 5, 16. Apoc. 5, 3, 13.

Q

QVADRAGESIMALIS ieiunij exemplum, Moyses, Exod. 24, 18†34, 28. Deuter. 9, 18. Elias, 3 Reg. 19, 8. Christus, Matth. 4: vide Ieiunium.

QVAESTIONES inutiles quæ sint vitandæ, Gen. 3, 1. 6. Prouerb. 25, 27. Eccle. 7, 1. Eccli. 3, 21. Matth. 24, 3. Ioan. 6, 32†21, 21. Act. 1 Tim. 1, 4†6, 3. 2 Tim. 2, 16. Tit. 3*.

QVIESCENDVM à peccatis, Rom. 6, 7. Galat. 2, 18.

Quies continget populo Dei, Heb. 4, 9.

Quietem & pacem certam consequentur impij, Sapient. 3, 3†4, 1 Esaiæ 57, 2. Luc. 16, 22. Apoc. 14, 13.

Quietem inuenire animæ suæ, Ieremiæ 6, 16. Matth. 11, 29.

R

RABBA obsidetur, 2 Reg. 11, 1†12, 26. 1 Paral. 20, 1.

RABSACES, Sennacherib archipincerna 4 Reg. 18, 17. Esaiæ 36, 37.

RACHAB exploratores missos in vrbe Iericho, excipit hospitio, Ios. 2, 1. Iac. 2, 25. seruatur cum suis, Ios. 6, 17, 23.

Rachab vxor Salmon, 1 Par. 2, 11. Matth. 1.

RACHEL pascit oues patris sui. Genes. 29, 9. traditur Iacob in vxorem, 29, 29. eius furto idola patris sui, 31, 19. ob difficultatem partus periclitatur, 35, 17.

RAPHAEL angelus Domini, medicus & dux Tobiæ, Tob. 5, 5†6*. †12, 12.

RATIONEM Deo quisque pro se reddituros est, Matth. 12, 36. †18, 23†25, 32*. Roman. 14, 12. 2 Cor. 5, 10.

RAZIAS Iudæus gladio se interimit, 2 Machab. 14, 37, 41.

RAZON aduersarius Israelis, 3 Reg. 11, 14.

REBECCA filia Bathuelis, Genes. 22, 23. vxor Isaac, 24, 50. parit geminos, 25, 24.

RECHAB pater Ionadab, amici Iehu regis Israel, 4 Reg. 10, 15.

REDIMERE nouit Deus suos multis modis ex angustia. Gen. 19*. Exod. 14*. †18, 8. Iudic. 2, 18. 4 Reg. 7*. 2 Par. 18, 31†20, 29. 1 Esdr. 8, 22. Psalm. 4, 9†90, 9. Hosth. 7. Esaiæ 41, 10†43, 1. Dan. 3, 91†6, 21, 23. 2 Petr. 2, 9.

REFVGII ciuitates, Exod. 21, 13. Num. 35. Deut. 4, 41†19, 2, 7. Ios. 20*. 4 Reg. 11, 20.

REGENERATIO: vide Homo.

Regeneratio est immutatio carnalium affectionum in spirituales, Ioan. 3, 5. carnalium affectionum in fidelium affectum, Rom. 8, 5, 13. infidelitatis in fidem, Ioan. 1, 12. Galat. 3, 26. 1 Ioan. 5, 1. innouatio mentis per Spiritum sanctum, Tit. 3, 5. Gal. 4, 6. atque adeò carnalis naturæ in diuinã naturam, 2 Petr. 1, 4. Colos. 2, 11. vt qui mali fuimus, sanctificemur, 1 Cor. 6, 11. Ephes. 5, 8.

Regenerati interius, etiam exterius in nouitate vitæ ambulabunt, Rom. 6*. †7, 6†12, 1. Eph. 4, 22. Colos. 3, 9. 1 Corinth. 5, 7. 2 Corin. 5, 15. 1 Petri 4, 2.

REGES quid facere, quidue fugere debeãt, Deut. 17, 19. 1 Reg. 8*. 3 Reg. 2, 2†10, 9. 2 Paral. 9, 8†19, 5. Sapien. 6*. †9*. Tob 34, 30. Psalm. 2, 10 †100*. Prou. 14, 28†19, 12†20, 8, 26†28, 15†29, 4, 14†31, 4. Ier. 22, 2. vide Superiorũ officium.

REGNVM Dei vim patitur, Matth. 11, 12. Luc. 16, 16. Gal. 5, 16. Apoc. 2*. †3*. †21, 7.

Regnum Dei spirituale, internum & æternũ, Genes. 49, 10. Num. 24, 17. 1 Reg. 2, 10†7, 9, 10. 1 Paral. 18, 11†29, 23, 24. Psalm. 2, 2, 6†9, 8†21, 28 †44, 7†71, 1†109*. †144, 11. Esaiæ 9, 6†11*. †32, 16†40, 9†42, 1. Ierem. 23, 5, 6†33*. Ezech. 34, 23 †37, 24. Dan. 2, 44†4, 33†7, 14, 27†9, 24, 25. Hos. 3. Mich. 4, 1, 4†5, 1. Zach. 9, 9. Matt. 13*. Luc. 1, 28†12, 31, 32†22, 29†23, 2. Ioan. 6, 14†12, 14, 34†18, 33, 36. 2 Tim. 1, 17. Heb. 1, 8†2, 9.

RELINQVENTES omnia propter Christũ, centuplum recipient, Matth. 19, 29. Marc. 10, 29. Lucæ 18, 29.

RELIQVIÆ & vestes sanctorum quã vim à Deo habeant, quidque per eas operetur Deus, vt pallium Eliæ, 4 Reg. 2, 14. ossa Eliſei, 4 Reg. 13, 21. fimbria Christi, Matt. 9, 20†14, 36. Iudatia Pauli, Act. 19, 12. vmbra Petri, Act. 5, 15.

REMITTENDVM proximo in nos peccati, Eccli. 28, 8. Matth. 5, 23†6, 13†18, 22, 35. Luc. 17, 3. Ephes. 4, 32. Colos. 3, 13.

REPVDII libellus, Deuter. 24, 1. Esa. 50, 1. Ier. 3, 3. Mala. 2, 16. Matt. 5, 30†19, 7. Marc. 10, 4.

RESPHA concubina Saul, ad quam ingreditur Abner, 2 Reg. 3, 7. custodit corpora eorum qui in cruce fublati erant, 21, 10.

RESVRRECTIO mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod. 3, 6. Iob 14, 13†19, 26†21, 30. Esa. 26, 19†66, 14. Ezech. 37, 1, 9. Dan. 12, 12. Ionæ 3, 11. Soph. 3, 8. 4 Esd. 2, 16 †7, 35. 2 Mach. 7, 9, 14, 23. Matth. 22, 23, 31. Luc. 20, 35. Ioan. 5, 21, 28†6, 39†11, 24. Act. 24, 15. 1 Corinth. 15*. 2 Cor. 4, 14†5*. Colos. 3, 4. Philip. 3, 21†4, 3. 1 Thes. 4, 13, 16. 2 Timoth. 1, 11. Apoc. 20, 12.

REVELATIONES & visiones, Ios. 5, 13. 4 Reg. 17, 9. 2 Machab. 3, 24†5, 2†10, 29†11, 8. vide Apparitiones.

ROBOAM filius Salomonis, rex Iuda constituitur, 3 Reg. 12, 1. deficit Israel à Roboam ad Ieroboam, 12, 19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Israel, 2 Paral. 11, 2. oppugnatur à Sisac rege Aegypti, 12, 2, 9. moritur, 3 Reg. 14, 31. regnat Abiam filius eius pro eo, 15, 1.

ROMANI cum Iudæis pacis & societatis fœdera ineunt, 1 Mach. 8, 14, 17, 27†12, 1†14, 17, 20.

Romanorum Gentilium laus, 1 Mach. 8, 2, 9.

Romanorum Christianorum laus, Rom. 1, 8.

Romanos destructuros Ierusalem & templũ Domini, Num. 24, 24. Esa. 5, 26†6, 11. Dan. 9, 26†11, 30, 31. Luc. 19, 41†21, 20. Ioan. 11, 48.

RVBEN primogenitus Iacob nascitur, Gen. 29, 32. violat thorum patris sui, 35, 22. dãtur ob id primogenita eius filiis Ioseph, 49, 4. 1 Par. 5, 1. mittit fratrem suum Ioseph liberare, Gen. 37, 21, 22, 29. dicit patri, Duos filios meos interfice, si non reduxero Beniamin, 42, 37. filiis Ruben primò requies datur, Num. 32*. Deut. 3, 12†19, 8. Ios. 1, 12†13, 23. cæduntur, 4 Reg. 10, 33. transferuntur ad terram Assyriorum, 15, 29. 1 Paral. 5, 26. fecundùm prophetiam, Gen. 49, 4. ædificant altare, Ios. 22, 10. dimicauerunt contra Agarenos, 1 Paral. 5, 19.

RVTH Moabitis, Ruth. 1, 4. accipit eam vxorem Booz, & parit Obed, 4, 13. 1 Paral. 2, 12. Matth. 1, 5.

S

SABBATHVM, Gen. 2, 2. Exod. 16, 23†20, 8†23, 12†31, 14, 17†34, 21†35, 2. Leuit. 19, 3 †23, 3, 15†25, 4. Num. 15, 32†28, 9. Deut. 5, 12. Esa. 56, 2, 4†58, 13†66, 23. Ier. 17, 21, 27. Ezech. 20, 12†22, 8. 2 Esdr. 13, 16, 22. 1 Mach. 1, 47†2, 33, 41. 2 Mach. 15, 1. Matth. 12, 1, 10. Marc. 2, 23 †3, 2†6, 2. Lucæ 4, 16, 31†6, 1†13, 11, 14†14, 1. Ioan. 5, 10†7, 22†9, 14. Act. 13, 14, 27, 44†15, 21 †18, 4†20, 7. 1 Cor. 16, 2. Hebr. 4, 4, 10.

SACERDOTES Legis, & horum munus, Exod. 29, 44†30, 7. Leuitic. 10, 1, 6, 9†21*. †22*. †24, 3. Num. 3, 10†4, 5, 11†10, 8†18, 1, 7. Deut. 21, 5. 1 Reg. 2, 28, 35. 1 Par. 6, 49. 2 Par. 26, 17. Ezech. 44, 15, 20. Hebr. 5, 7†10, 11.

Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1 Par. 23, 2. vbi numerantur 38000.

Sacerdotum Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio, Exod. 28*. †29, 1†39, 1†40, 12. Leuit. 8, 1, 8.

Sacerdotibus dabantur decimæ & primitiæ, Num. 5, 9, 10†18, 8, 11*. Deut. 18, 3. vt liberi à sollicitudine comparandi victũ, possent vacare Legi Dei, 2 Paral. 11, 4*. vide Decimæ.

Sacerdotibus Legis assignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod. 29, 26. Leuit. 2, 3, 10†5, 13†6, 9, 19†7, 6, 32†10, 13†24, 9. Num. 3, 48†5, 9†18, 8, 11, 28. Deut. 18, 1. 1 Reg. 2, 28. 4 Reg. 12, 16. 1 Paral. 6, 54. 2 Paral. 31, 4. 2 Esdr. 10, 36. Eccli. 45. 25.

Sacerdotes mali, & eorũ punitio, Num. 16*. 1 Reg. 2, 22*. †3, 13. 3 Reg. 2, 26. Esa. 3, 11. Ier. 2, 5†8, 7. Hoseæ 4, 6, 9†5*. Malach. 1*. †2, 1, 8. 1 Mach. 7, 5, 9, 21.

Sacerdos, non Lex aut Scriptura sola est iudex quæstionum exortientium, Deuter. 17, 9, 12. Malach. 2, 7.

SACRIFICIVM noui Testamenti appellatur fuga sacrificium, Dan. 11, 31†12, 11. celebrabitur donec veniat Dominus, 1 Corint. 11, 26. quæ re Missæ sacrificium, & Oblatio.

SADDVCÆI negant mortuorum resurrectionem, Matth. 22, 23. Act. 4, 1†23, 8.

SALMANASAR rex Assyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Israel cum Ozee rege in Assyrios, 4 Reg. 17, 6. secundò capit Samariam, 18, 9.

SALOMONIS filij Dauidis natiuitas promittitur, 2 Reg. 7, 12. nascitur, 2 Reg. 5, 14†12, 24. vngitur in regem super Israel, 3 Reg. 1, 33. Dominus apparuit ei per somnum nocte in Gabaon, à quo sapientiam postulat, 3, 5, 9. 2 Par. 1, 7. diuidit litem meretricum, 3 Reg. 3, 16, 14 De eius sapientia, magnitudine diuitiarum, potestate & ministris, 2 Par. 9, 3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 5 Reg. 5, 12. postquam ædificauit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9, 11. venit ad eum regina Saba, 10, 1. Matt. 12, 42. Luc. 11, 31. ædificauit phanum Chamos idolo Moab in monte, 3 Reg. 11, 7. Chananæos facit sibi tributarios, 1 Par. 8, 7. vngitur secundò in regem, 2 Par. 29, 22. moritur, 3 Reg. 11, 43. succedit ei filius Roboam, 14, 21.

SALVS: vide Beatitudo.

SAMARIA, quæ postea Metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur, 3 Reg. 16, 17. obsidetur à Syriis, 4 Reg. 6, 24. obsidetur ab Assyriis vsque in tertium annum: capitur, & abducitur populus, 4 Reg. 17, 5.

contra Samariam prophetatur, Esa. 7, 30†9, 7. Ezech. 23*. Hos. 8*. †13*. Amos 3, 12. Mich. 1, 5.

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9, 52. recepit verbum Dei, Act. 8, 5.

Samaritanus miserertur vulnerati, Luc. 10, 33.

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum, Ioan. 4, 7.

SAMPSON nascitur, Iudic. 13, 24. iuxta promissionem angeli, 13, 5. vxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14, 1, 5, 10. nocet Philistæis, eisque vim infert, 15, 4, 8. moritur, 16, 29, 30.

SAMVEL, 1 Reg. 1, 20. addicitur ad domum Domini in Silo, 1, 24. vocatur à Domino, 3, 4, 10. cõgregat vniuersum Israel in Maspha th, & clamat ad Dominum pro Israel, 7, 5, 9. postulat filios suos Iudices Israel, 8, 1. probat se innocentem, 12, 3. interficit Agag, 15, 33. Dauid regem vngit, 16, 13. moritur, 25, 1. prophetat Sauli post mortem, 28, 15, 16. Eccli. 46, 23. laudatur, Eccli. 46, 16.

SANABALLAT præfectus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 2 Esd. 2, 10.

SANCTVS est Deus, Esa. 6, 3. Apoc. 4, 8.

Sancti & mundi esse debemus, Leuit. 11, 44 †19, 2†20, 7, 26†21, 6. Deut. 26, 19. Ephes. 5, 26. 1 Thes. 4, 1. 1 Petri 1, 16. qui sanctus sanctificetur adhuc, Apoc. 22, 11.

Sanctum Domini, Exod. 15, 2. Leuitic. 16*. Psalm. 17, 2. Matth. 7, 6. Lucæ 1, 35.

Sancti pro nobis orant, Iet. 1, 5. 1 Mach. 15, 14. Apoc. 5, 8†8, 3. propter eorũ preces & merita multa nobis largitur Deus, quamuis illi vita functi sint. Gen. 26, 5, 24. Exod. 32, 13, 14. 3 Reg. 11, 12, 13, 32, 34 †15, 4, 5. 4 Reg. 19, 34†20, 6. Esaiæ 57, 35. Eccli. 44, 24.

Sanctos oramus sine iniuria Mediatoris, vt pro nobis orent, sicut & petimus ab aliis hominibus preces, vt Paulus Rom. 15, 30. Col. 4, 3. Ephes. 6, 19. 1 Thes. 5, 25. 2 Thes. 3, 1. Hebr. 13, 18. Nec mirum Sanctos nostras preces cognoscere; quia sunt sicut angeli Dei, Matth. 22, 30. Luc. 15, 10. & offerũ Deo nostras preces, Tobiæ 12, 12. Apoc. 5, 8†8, 3. Nec huic cõtrarium est, quòd Deus solus est inspector cordis, quia & homines cognouerunt secreta cordium Deo reuelante, Dan. 2, 29. 4 Reg. 5, 26†6, 12.

Sanctorum ministerio aliquando tribuitur quod soli Deo præcipuè conuenit, Matt. 18, 16, 18. Ioan. 20, 13. Rom. 11, 14. 1 Cerint. 9, 20. 2 1. 1 Tim. 4, 16. Iac. 5, 19. vide titulum, Deo soli attributa, &c.

in Sanctorum memoriã Deum orare, docent nos maiorum exempla, Gen. 32, 9†48, 16. Exod. 32, 13. Deut. 9, 27. 3 Reg. 18, 36. 1 Paral. 29, 18. 2 Par. 5, 42. Tob. 7, 15. Hesth. 13, 15†14, 18. Esa. 63, 17. Dan. 3, 35.

Sancti sunt cum Christo in cælis regnantes, Ioann. 12, 26†17, 24. 2 Corint. 5, 8. Philip. 1, 23. Apoc. 3, 21†7, 9†14, 13.

Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44*. Ioan. 12, 26.

in Sanctis suis Deus laudatur, Psalm. 150, 1.

Sancti iudicabunt: quære Iudicabunt.

Sancti faciunt miracula, vt Moyses & Aaron, Exod. 7. †8. †9. †10. †11. Elias excitat puerum mortuum, 3 Reg. 17, 22. claudit cælum ne pluat, 17, 1. Iac. 5, 17. aperit claustum, 3 Reg. 18, 41, 45. Iac. 5, 18. Eliæ palliũ diuidit aquas, 4 Reg. 2, 8, 14. Eliseus excitat puerum viduæ mortuum, 4 Reg. 4, 35. sanat aquas missо in eas sale, 2, 21, 22. oleum multiplicat, 4, 6. mittit farinam in ollam, 4, 41. Naaman Syrum sanat, 5, 14. facit natare ferrum, 6, 6. Eliseus mortuus per cõtactum ossium suorum operatur, 13, 21. Apostoli eiiciunt dæmonia, Marc. 6, 13†16, 17. Luc. 10, 17. Ioannes & Petrus sanant claudum. Act. 3, 6. Petrus excitat Tabitham, 9, 41. etiam sola sua vmbra sanat, 5, 15. Paulus restituit claudum, 14, 9. etiam per sudaria curat infirmos, 19, 12. reddit vitę puerũ ex lapsu mortuum, 20, 10.

Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum esset enumerare, ad Heb. 11, 32*.

SANGVINIS conspersio, Exod. 24, 6†29, 20. Leuit. 1, 5, 11†3, 2, 8, 13†4, 6, 16†7, 2†8, 19, 30†9, 18†16, 14, 18†17, 6. 2 Paral. 30, 16. Ezech. 43, 20. Heb. 9, 13, 14, 19, 21, 22.

Sanguinis Christi conspersio, Heb. 9, 14†10, 19†12, 24. 1 Pet. 1, 2.

Sanguinis esus prohibitus, Gen. 9, 4. Leuit. 3, 17†7, 26†17, 10, 14†19, 26. Deut. 12, 16, 23†15, 23. 1 Reg. 14, 32. Act. 15, 20†21, 25.

Sanguinis fluxus sistitur, Matth. 9, 20.

Sanguinis innocentis effusio, Deut. 19, 5, 11 †27, 24. 2 Reg. 20, 9. 3 Reg. 2, 11, 13. 4 Reg. 21, 16 †24, 4. 2 Paral. 24, 22. Prou. 6, 17†28, 17. Esa. 26, 21. Ier. 7, 6†22, 3. Ezech. 22, 4. 4 Esd. 1, 32. Matt. 23, 34. Luc. 11, 50. Apoc. 6, 10†18, 24.

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictã coram Deo, Gen. 4, 10. 4 Esdr. 1, 38. Apoc. 6, 10.

Sanguine Christi empti sumus, 1 Cor. 6, 20 †7, 23. Act. 20, 28. 1 Petr. 1, 18. Apoc. 5, 9.

SAPIENTIAE diuinæ origo, proprietas, laus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius,& vsilitas,Deut.4,6†29,9.Iob 28,20†32,7. Eccle.7,12†9,13.Sap.6,1,3,16†7*.8*.9*.10*.Eccli. 1*.†5,1,3,†4,12,28,29†21,1,2†24*.†39,14. Luc. 21,15.Rom.11,33.1 Cor.1,17†2,6,10†3, 19.Col.2,3.Iac.1,5†3,15.

SAPPHIRA mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua, Act.5,1,8.

SARA filia Raguelis, Tobiæ in vxorem traditur, Tob.7,10,15.

SARVIA: vide Zaruia.

SATISFACTIO: vide Pœnitentia.

SAVL de tribu Beniamin quærit asinas, 1 Reg.9,3. vngitur in regem à Samuele, 10,1 †11,14.Act.13,21. iuxta mandatum,1 Reg.15 15. percutit Ammon, 11,11. obmittit holocaustum,13,8. à regno reiicitur,13,13†15,22, 26,28†16*. exagitat eum spiritus nequam, 16, 14†18,10†19,9. initur Dauid consigere, 18, 10†19,10. persequitur eum,23*. trucidat sacerdotes Domini,22,18. mulierem habentem pythonem cõsulit,28,7. seipsum interficit, 31, 4. sepelitur,31,13. filij eius in crucem tolluntur,2 Reg.21,9.

SCANDALVM seu offendiculum proximo nec in vita nec in doctrina ponẽdum, Leuit.4,3. Num.31,16.2 Reg.12,14.1 Esd.8,22.Prouer. 28,10.2 Mach.6,24. Matth.17,27†18,6. Marc. 9,42. Luc.17,1.Rom.14,1,15.1 Cor.8*.†10, 32.2 Cor.6,3.1 Thess,5,22.

quicunque nobis Scandalo esse possent,vitabimus,Exod.14,12. Deut.7,2,16†13*. Matth. 5,29†16,22.Marc.9,42.Rom.16,17.

SCIENTIA Dei: vide Dei.

SCRIPTVRA sacra vnde sit, & quis eius vsus,Exod.17,14†24,27.Deut.4,1†17,18†31,9. Ios.1,8.Esa.8,9†30,8†34,16. Ier.30,2†36,2,10 †45,1.Baruch 1,3.14†4,1.2 Esd.8,2.3 Esd.9,39. 4 Esd.1,5,1.Dan.10,21.Matth.4,4†22,29.Luc.4 4†16,29.Ioan.5,39†10,34†20,30. Act.1,5,21 †17,11.Rom.1,2†4,23†15,4. 1 Corin.9,9†10, 11†15,3.2 Timoth.3,15.2 Pet.1,20†3,2.Apocal.1,19.

Scriptura difficilis intellectu,2 Pet.3,16. nec omnia Scriptis Apostoli mandarunt, Ioan.20, 30 †21,25. 1 Cor.11,34. 2 Thes.2,15. Ioan. epist. 2,12.†epist.3,18.

Scriptura nec Lex est iudex, sed Sacerdos, Deut.17,18.Ezech.44,24*.Malach.2,7. quære Sacerdotum officium.

SEB & Oreb interficiuntur,Iudic.7,25.

SEBA, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2 Reg.20,22.

SECVRITAS perfecta de peccatorum remissione aut salute consequenda non habenda in hac vita, Eccle.9,1,2. vide Certi.

SEDECIAS pseudoprophetа,3 Reg.22,11. 2 Par.18,10. comburitur, Ierem. 29,22.

Sedecias: vide Zedecias.

SEDITIOSI puniuntur, Numer.16, 31*. vide Murmuratores.

SELEVCVS Asiæ rex, 2 Machab.3,3.

SEMAIA mittitur ad Roboam, 3 Reg.12, 22.2 Paral.11,2†12,5,7.

SEMEI maledicit Dauidi,2 Reg.16,5,13. veniam impetrat à Dauid, 2 Reg.19,23. occiditur ex præcepto Dauid, 3 Reg.2,9.42,46.

SENNACHERIB oppugnat vniuersas ciuitates Iuda munitas,4 Reg.18,13. 2 Paral.32,1. blasphemat Deum, Esa. 36*. interimitur à filiis,4 Reg. 19, 37. Esa. 37,37. secundum verba Esaiæ 10,11†31,8†33,1.

SEPELIRE mortuos, opus misericordiæ, Gen.23,19†25,9†35,19.29†50,5,13,25. Num. 20,1. Deut. 10,6†21,23. Iosue 24,30.Iudic.12, 7. 1 Reg.25,1†31,13. 2 Reg.2,32†3,32. 3 Reg. 2,10,11,34†11,43†13,20†14,31. 4 Reg. 13, 20. 2 Par.16,14†24,16†35,24. Tob.1,20†2,3,7†4, 3,18†8,10†12,13†14,13†16.4 Esd.2,23. Eccli. 7,37†38,16. Matth.14,12†27,58. Ioan. 19,39. Act.1,29.1 Corinth.15.4.

SEPHORA: vide Ziphiora.

SERMO Christianorum: vide Loquenda.

SERPENS æneus erigitur.Num.21,8. colitur, & appellatur Nehustan,4 Reg.18,4. cuius typum gesserit, Ioan.3,14.

SIBA: vide Ziba.

SICELEG: vide Ziceleg.

SICHEM filius Hemor Dinam rapit, & cõcumbit cum illa,Gen.34,2. necatur,34, 26.

SIGNA futurorũ,Gen.9.12.Exod.31,13. Ios.2,18.1 Reg.2,34†10,2.2 Reg.5,24.4 Reg. 19,29. Esa.38,7. Tob.5,3. Luc. 2,12.

Signa in memoriam præteritorum,Exod.12, 3,8. Num.1 5,38†16,38,40†17,10. Ios.4,6*.

Signa & miracula fiunt,vt per ea omnipotentia, veritas, iustitia, & bonitas Dei innotescat, Exod. 4,2,6†7,17†16,12. Ios.2,10,14. 3 Reg. 13,4†17,14†18,38†20,13,28.4 Reg.5,14†20,9. Matth.8,26†9,2†14,28.

SIHON rex Amorrhæorum concedere noluit vt Israel transiret per fines suos,Num.21,23. Deut. 2, 30. percussus est in ore gladij, Num. 21, 24.

SILAS cum Paulo mittitur Antiochiam, Act.15,27. profectus est cum Paulo, 15,40. remansit Beroeæ, 17,14.

SILERE est vtile, Prou.17,26. Eccle. 3,7. Eccli.20,6†32,12.

SILO locus in quo fuit domus Dei,Ios.18, 1. Iudic.18,31†20,18.1 Reg.1,3. conueniebat omnes in Silo propter Rubenitas,Ios.22,12. de Silo affertur arca, 1 Reg.4,4. Ier.7,12†26,6.

SIMEON nascitur,Gen.29,33. interficit cum Leui Sichemitas, 34, 25. eam ob rem arguuntur à patre, 49, 5. in vinculis tenetur in Aegypto, 42, 25.

SIMON in Bethania excipit Dominum, Matth.26,6. Marc.14,3. Ioan.12,1.

SIMONIA: vide Vendi dona Dei.

SIMPLICIBVS & humilibus reuelat sibi nde Deus quod abscondit iis qui sibi videntur sapientes, Esai. 29,18,24†32,4. Eccle.9, 15. Matth.11,25. Lucæ 2,9,†3,8†10,21. Actor.4, 13. 1 Cor.1,24†2,1.

Simplex & rectus,Gen.20,6. Iob 1,8.Matt. 10,16. Act.2,46.Rom.16,18. Eph.6,5.Colossi. 3,22.

SIMVLATIO & hypocrisis cauenda, Eccli.1,36.Esa.32,6.Ier.9,6.Iob 15,34.2 Mach.6, 24. Matth.23*.

SOBRIETAS: vide Temperantia.

SOCIETAS bonorum quærenda, malorũ vitanda,Gen.19,15.Leuit.7,19.Num.16,25†26, 4. Ios.23,12. 2 Par.19,2. Iob 31,1.Psalm.25,4, †21,10,24†23,6,17†24,1,21†29, 27. Ier.16,8. Eccli.6,5†8,1,18†9,21†12,10†13,1,20. Tob. 1,5. Matth.7,1†5. Act.19,9. 2 Cor.6,14. Ephes. 5,11. 2 Tim.4,14. Apoc.18,4.

SODOMA & Gomorrha amœnissimo loco sita,Gen.13,10. spleiantur,Gen.14,11. subuertuntur à Domino, Gen.19,25. Deut. 29,23. Sap.10,6,7. secundum verba Domini,18,20. causa, Ezech. 16,49.

SOL & Luna creantur,Gen.1,16. steterunt ad imperium Iosue,Ios. 10,12. retrocessit Sol decem gradibus ad petitionem Ezechiæ, & preces Esaiæ,4 Reg.20,11. amittet lumen, Matt. 27,44. Marc.13,35.Luc.23,44.

SOLICITVDO animi,Exod.34,21.Leuit. 25,10.Deuter.8,3. Iob 7,18. Psalm.54,23†144, 15,16. Prou.10,5†11,25. Matth.6,25†10,9,23 †13,22†16,7. Lucæ 8,14†12,22†14,18†21,31. 1 Cor.7,32. Phil.4,6.Hebr.13,5.1 Pet.5,7.

SOMNIA & visiones in quibus olim Deus suam voluntatem aperiebat,Genes.20,3 †28,12 Iudic.7,13,15.1 Reg.3.4.8,1†28.6. 2 Reg.7, 4. 2 Reg.1,5,15.Iob 7,15†33,15. Dan.2,1†7,1. 2 Mach.1,11,14.Matth.1,20†2,12,13. Actor. 16,9†18,9†23,11†27,23.

Somnia & visiones quæ non conueniunt cũ doctrina Christi & Ecclesiæ,sunt contemnenda, Deut.13,1. Eccle.5,2.Eccli.34,1*.Ierem.23,16, 25†27,9†29,8.

SOROBABEL filius Salathiel,2 Esd.12,1. Matth.1,13.Luc.3,27. instaurat templum Domini Ierosolymis,1 Esd.3,3.3 Esd. 5,70. Eccli. 49,13. genuit Abiud, Matth.1,13.

SORORES Christi: vide Fratres.

SORS, Leuit.16,8. Num.17*.†26,55†33, 54. Iosue 7,14†18,10.1 Reg.10,20†14,41. 1 Paralip.25,5. 2 Esd.11,1.Prou.16,33†18,18. Ezech.21,19.Ione 1,7.Act.1,17.

SOSIPATER comes Pauli, Act.20,4.

SOSTHENES princeps Synagogæ ieiunatur, Act.18,17.

SPES iustorum non in temporalibus rebus, sed in Deo eiusque promissionibus fundata: Gen.26,5.Iudic.7,3,4.1 Reg.4,5†17,45†22, 3 Reg.20,28.1 Paral.19,13.2 Paral.25,7†32, †16,7†20,15,20.Iudith 9,13.Psalm.9,11†24, †21,5,10†14,2†30,2†39,5†61*.†70,5†83, †113,9,10,11†141,6†145,5. Prou.3,5†23,4 †28,2†30,5. Sap.3,4,9. Eccli.2,6,12†13,9†14, 9†34,14.Esaiæ 26,4†29,19†30,2,15†35,4† 40,30.Ier.2,35†7,4†9,22†17,7†39,18.Thren. 3,24.Ezech. 29,6. Hos. 12,6.Mich.7,7. Nahum 1,7. 1 Machab.3,18.Matth.10,37†12,21. Rom.5,2†8,24.2 Cor.5,2. Col. 1,27. 1 Thess. 1,3.1 Tim. 1,1†6,17.Hebr.5,6. 1 Pet.1,13.

Spes nõ facit nos securos, nec excludit timorem: vide Timor.

Spes impiorum euanescet,& in quibus confidunt,vana sunt omnia, 4 Reg.18,21. Iob 8,13 †11,20†14,19†20,4. Prou.10,28†11,7,23†19. Sap. 5,15.Eccli.5,1,10. Esa.28,15,18†30, 12†57,11.Ier. 9,12†17,7. 1 Mach.3,62.

SPINAE appellantur sollicitudines huius mundi,diuitiæ,& voluptates vitæ,Matt.13,7,22 †19,22.Marc.4,7,18†10,22.Luc.8,7,14†18,24.

SPIRITVS sanctus promittitur,Esa.44,3. Ezech.11,19†36,26†39,29.Ioel 2,28. Matth. 11.Ioan.7,39†14,16,26†15,26†16,7. mittitur, Act. 2,1.

Spiritus Dei edocet mentes, Exod.4, 12. Psalm.31,8. Esaiæ 54,13. Matth.10,20. Marc. 13,11. Luc.12,11†21,14. Ioan.6,45†14,26†15, 26†16,13. Rom. 8,16,26.2 Cor.3,2†12, 3 Ephes.1,17†4,20,21.1 Ioan.2,27.

Spiritus probandi sunt vtrum à Deo sint.Iudith 8,28.1 Cor.14,29.1 Thes.5,21.1 Ioan.4, †62,4.Ier.31,22.Ezech.16,8. Matt.9,37†10, Marc.2,19.Luc.5,34.Ioan.5,39.2 Corint.11,4. Ephes.5,24.Apoc.19,7†21,2.

Sponsa Christi: vide Ecclesia.

STEPHANVS eligitur,Act.6,5. seruiens, 6,11. respondet ad accusationem,7*. lapidatur, 7, 57.

STVLTITIA, Prou.14,29†20,3†26,†29, 22.Baruch 3,23.Eccle.10,2. Eccli.3,13. Matth. 7,26†25,2.Marc.7,22.Ephes.5,4.

Stultitia est apud Deum sapientia huius mundi, 1 Cor.1,18*.†3,19.

Stultorum corda in eorum sunt ore, & contrà sapientum os in corde est, Eccli. 21, 29. 28.Num.16*.Ios.1,16.2 Esd.5,16.Baruch 3,31. Prou.13,1†20,2†24,21†26,6. Eccle.3,2†5, 16. Ier.29,7. Matth.17,24†22,16,21. Luc.20, 22. Rom.13,1,7. 1 Thes.5,12. 1 Tim.2,1†6, 15,17. Tit. 3,1. 1 Petri 2,13.

SVPERIORVM, iudicum,& rectorum officium & potestas in subditos, Gen.9,6.Exod.1, 8*.†5*.†18,13,17†22,8. Leuit.24,10,22. Num. 11,16,24†25,4†27,1.5,18. Deut.1,12†17,8, †19,17. Iosue 1,10. Iudic.2,7,16.1 Reg.8,11. 3 Reg.3,7.2 Par.19,5,8. Iob 29*.†34,17. 81*. Prou.8,15†11,14†12,24†16,10†20,28 †29,4,14†31,4. Eccle.10,5,12. Sap. 6,1,2. Eccli.7,4†10,1,24†17,18. Esa.1,23,26†22, 1†32,1. Ierem.5,26†22,2†27*. Ezech. 22,6. †45,9. Dan. 2, 21. Hose.13, 10. Mich.3,1. Matth.22,17,21†26,51. Luc.10,22. Ioan.5, †19,11.1 Corin.15,24.Rom.12,8†13,1.1 Tim. 2,1. Tit.3,1.Hebr.13,17.1 Pet.2,13. Vide Rex. Iudex.

SVPERBIA prohibetur, cumulatur & punitur, Genes.3,17†11,3,7. Exod. 1,2 Esd.10. 1 Reg.17*.4 Reg.18,19*.†19,35. Tob.4,14. Iudith 9,16†13*. Prou. 6,17†11,2†13,10†16, 5,18†18,12†25,6†29,23. Eccli.10,9,14†16, †25,4. Esaiæ 2,15,17†9,8†10,8†14,6†16,6. 10,24†39,2,5†47,8.Ierem.48,29†49,16. Abdiæ 16,49†28,2†31,10. Dan.4,19,27†5,22. Abdiæ 1,1. Malach. 2,11. 2 Machab. 9,4,6. Luc.1, 47 †16,15†14,7,11†18,11†22,24. Act.12,21.Rom. 1,30†11,20. 2 Timoth.3,2.1 Pet.5,5. 2 Pet. 2, 18. Iudæ 16. Apoc.18*.

SVSANNÆ historia, Dan.cap.13*.

SYRI imperant Israeli, Iudic.3, 8. opprimuntur ab Othoniel, 3,10. cæduntur à Dauide,eique fiunt tributarij, 2 Reg.8,5. iuuant filios Ammon contra Dauid,10,6. fugientes à facie Israel, occiduntur à Dauid, 10, 13, 18. Samariam obsidentes,cæduntur,3 Reg.20,29. pugnant contra Israel, 4 Reg. 6,8. mentis stupore immissos,quasi cæci ducuntur in Samariã, 6,18,19. obsident Samariam,6, 24. Terrin à Deo solunnt obsidionẽ,7,6,7. vastantur à rege Assyriorum, & transferuntur Cyrenen, 4 Reg. 16, 9. desolatio eorum prænunciatur, Esa. 17, 1.Ier.49,23. Amos 1,3.

T

TABITHA suscitatur à mortuis, Actor. 9, 36,40.

TEMPERANTIA in cibo, potu, & cõcubitu, Tob.6,15.Eccle.3,6.Eccli. 31,18 †32,7. Dan.1.8,11.Rom.13,13†14,17.1 Cor.7*. Gal. 5,23.1 Tim.3,2.2 Timot.1,7.Tit.1,8†2,6,12. 1 Petr.1,13†5,8.2 Per.1,6.

TEMPLVM Salomonis quando, quanto tempore,& qua forma sit extructum, 3 Reg.6*. 7*.2 Paral.3*.4*. promissio eius,2 Reg.7,13. extruitur ope Gentium, 3 Reg. 5*. conseratur,8*.1 Par.17,7. prophanatur per Achaz, 2 Paralip.28, 21. iterum consecratur per Ezechiam, 2 Paral. 29*. prophanatur, & denuò consecratur per Manasse,2 Paral.33,7,15. extuitur,4 Reg.23,9. prout prædictum erat,2 Paralip.7,20. iterum extruitur, 1 Esdr.1*.3*.4*. 5*.†6,3,7. spoliatur & accenditur,1 Machab. 1,22,33. prophanatur,1,49,57. mundatur, & consecratur,4,36. 2 Mach.10,1. eius desolatio,Dan.9,26. Matth.24,2. Marc.13,2. Luc 19,41.

contra Templum prophetatur, Leuit.26,31. 1 Reg.9,7. 4 Reg.21,12.2 Par.7,20. Psalm.73, 6.Esa.66,1. Ierem.7,3,17†26,6,12. Amos 9,1. Mich 3,12.Zach.11,2.

Templum spirituale & domus Dei, 2 Reg. 7,13. Prouerb.9,1. Aggæi 2,8. Matth.7,24†16, 18. Ioan.2,19. 1 Cor.3,16†6,19. 2 Corin.6,16. Ephes.2,20.1 Tim. 3,15. Hebr.3,6.1 Petr. 2, 5. vide Ecclesia.

Templa idolorum, 1 Reg.5,2†31,9. 3 Reg. 11,7.4 Reg.10,21†17,32†19,37.1 Paral.11,10. Baruch 6,16,30,54. Esa. 37, 38. Ierem. 43, 12. Dan.14*. 1 Mach.1,50†6,2†10,83. 1 Mach. 6, 2. Act.19,27.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Esaiæ 56,7. Matth. 21,13. Christus ipse & omnes fideles frequenter in templo versantur,Matth.24,1.Marc.11,11†12,35. Luc. 2,37†19,45. Actor. 2,46†3,1†5,20,21†21, 26 †22,17.

in templo oratur Deus, & exaudit.,3 Reg.9,3 †8,29.2 Par.6,19.Matth.21,13.

Templa manufacta nõ inhabitat Deus,quasi ineẽdauli posset,vel illis indigeat vt homo ædibus,3 Reg.8,27.2 Paral.6,18. Esa.66,1. Ierem. 23,24.Act.7,48†17,24.

aliaque Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3 Reg.6,13†8,12. 1 Paralip.23, 25. Psalm.77,60†131,13. Ieirem.7,3,7. Matth.23, 21. Act.7,46.

Templum dicitur locus sanctus,Gen.28,17. Exod.3,5.

Templum magnis muneribus dotatũ, 1 Par. 1*.2*.3*.4*.5*.2 Mach.3,2.

Templi prophanatores à Deo puniuntur, Esaiæ 56,5*. 2 Machab.3,25,26*.Matth.21,12. Ioan.2,15.

TEMPORIS oportunitas in omnibus rebus obseruanda, Eccle.3,1†8,5.Eccli.20,6†32, 20. Rom.12,11.

TENEBRÆ trium dierum in Aegypto, Exod.10,21.Psalm.104,28. Sap.17,2†19,16. in Tenebris versatur mundus, & amat eas, 4 Esdr.14,20. Esaiæ 9,1†59,9†60,2 Ioann.1,5 †3,19†8,12†12,35. Actor. 26,17. 1 Thessal. 5, 7. 1 Ioan.1,11.

TENTARE Deum non licet, Exod.14,11 †17,2. Deuter.6,16. Iudith 8,11. Matth.4,7. 1 Cor, 10, 9.

Tentat seu veriùs probat Deus suos variis modis,Genes.22,1*. Exod.15,25†16,4†20,20. Deuter. 8,2†13,3. Iudic.2,22†3,1. 2 Paral. 32, 31. Tob.2,8. Iob 1,12*. Sapient.3, 5. Eccli.2,4 †27,18. Zachar. 13, 9. Roman. 5, 4. 2 Petr.2,9. Iacobi 1,2.

Tentari non patitur Deus suos supra id quod possunt, 1 Corin.10,13. 2 Petr.2,9.Apoc.2,10.

TERTVLLVS Orator accusat Paulũ, Act. 24, 2.

TESTAMENTVM, Gal. 4,24.Hebr.9,15 †13,20. vide Nouum Testamentum.

TESTIMONIVM tum verum tum falsum, Exod.20,16†23,1, Numer.35,30. Deuter. 5,20 †17,11†19,15,18. 3 Reg.21,10. Psal.26,12†34, 11. Prou.6,19†14,5†19.5,9†21,28†24,28†25, 18. Dan. 13,34*. Matth. 18, 16†19,18 †26, 59 †28,13.Marc.10,19.Ioan.8,17.Act.6,11.Rom. 13,9. 2 Corint.13,1. 1 Timoth. 3,19. Hebr.10, 28. vide Mendacium.

THADDÆVS: vide Lebbæus.

THAMAR concumbit cum Iuda suo socero,Gen.38,15. gignit geminos Phares & Zaram,38,27†46,12.

Thamar violatur ab Amnon fratre suo, 2 Regum 13,14.

Thamar filia Absalonis, 2 Reg.14,27.

THARE pater Abraham, Gen.11,26.

THEBES obsidetur, Iudic.9,50.

THEBNI rex Israel, 3 Reg.16, 21.

THECVITIS mittitur ad regem Dauid,vt impetret reductionem Absalon, 2 Reg.14,2*.

THEGLATH-Phalasar deuictam magnam partem Israelitarum transtulit in Assyrios, 4 Regum 15,29.

THEODAS occisus est, Act. 5, 37.

THESAVRVS minus diligendus magis diligitur, Hoseæ 9,1. Matth.6,19†19,22. Marc. 10,22. Luc.12,22,33†18,23. Ioan.6,26. 2 Cor. 4,18.

THOLA dux in Israel, Iudic.10,1.

THOLOMAI rex Gessur, 2 Reg.13,37.

THOMAS Didymus paratum se offert cũ Christo ire in mortem,Ioan. 11,16. eratincredulus, 20,24,27.

TIMENDVS est Deus, & ante oculos habendus, Gen.22,12†31,49. Exod.1,17†20,20. Deut.4,9†6,2,13,24†10,12,20†13,4. Iosue 24, 14. Iudic.6,10. 4 Reg.17,36. 2 Paralip. 20, 15. Iob 1,8†28, 28. Psalm. 26, 1 †32,8†33,8, 10 †110,5†111,1†127,1. Prouerb.1,7†2,7 †9, 10 †14,2,27†15,16†16,6†22,4 †24,21. Eccle. 12, 11. Eccli.1,11*.†2,7,12,18†7,31†10,23†15,1 †25,16†33,1†34,16†41,16. Esa.8,5†41,10†41, 1†51,12. Ierem.10,7†32,39.Baruch 3,7.4 Esd. 16,68. Matth.10,28. Luc.12,5. 1 Pet.2,17†3, 15. Apoc. 14,7.

Timoris Dei fructus,vtilitas,& laus, Genes. 20,9. Psalm.102,17†124,1†127*. Prouerb 10, 27†14,27†19,23†22,4. eius defectus, causa peccandi, Gen.20,11.

Timore puniri Deus,& terrore,Genes.35, 5. Exod.23,27. Leuit.26,36. Deuter.1,24†11,25 †28,10,65.Ios.2,9†10,10.Iudic.4,5†7,21.1 Regum 7,10.4 Reg.7,6. 1 Par.15,17.2 Par. 14,14 †17,10†20,29. Psalm.9, 20. Ier. 49, 37. Iudith 14,14†15,1. 2 Mach.3,24.

Timoris Dei exempla, Exod. 1, 17 †14,31. 3 Reg. 18,3. 2 Paral.19,7. Tob.1*.†2,9,13†13, 18†19,12. Iudith 8,8. Iob 31,23.Ionæ 1,16. Prouerb.31,30. 2 Mach. 6,30. Lucæ 2,25. Act.8,2 †9,31†10,2,35.

Timor & sollicitudo non repugnat fidei, aut spei, Psalm. 2,11. Eccle.9,1,2. Eccli.5,5. Rom. 11,20*. 1 Cor. 9,27†10,12. Phil. 2,12*. †3,11, 12. Heb.3,14†4,1*.2 Per.3,17.

Timent & reuerentur bonos etiam mali, Genes.20,8. Exod.14,25.1 Regum 18,12.4 Regum 1,14. 2 Esdr.6,16. 1 Machab.3,25†12,28. Marc. 6, 20. Actor. 5, 13 †16,39.

TIMOTHEVS circumciditur,& proficiscitur cum Paulo,Act.16,3. mittitur cum Paulo in Macedoniam,19,22. accepit gratiam per impositionem manuum, 1 Tim. 4,14. 2 Tim. 1,6.

TITVM Gentilem noluit Paulus circuncidi, Gal.2,3. Titus à Paulo constituus episcopus Cretensis, Tit.1,5.

TOBIAS vir pius, & in pietate constans, Tob.1,3*. fit cæcus,2,11. vilum recipit,11,14.

TRADITIONES etiam sine scripto ab Apostolis acceptæ,seruandæ nobis sunt,2 Thes. 2, 15.

Tradiderunt Apostoli quædam viua tantùm voce,1 Corint.11,34. epist.Ioan.2,vers.12.&3, vers. 13.

TRIBVLATIO: vide Crux.

TRIBVTVM: vide Exactio.

TRINITAS figurata & declarata, Gen.1, 26†18,2.Exod.3,6,15,16†4,5.Psalm.32,6.Esa. 6,3†34,16†48,16†61,1.Matth.3,16†10,20†17, 5†28,19. Lucæ 4,18. Ioann.3,35†14,16,26†15, 26†16,13. 1 Ioan. 5,7.

TRIPVDIARE: vide Choreas ducere.

TRISTARI immoderatè propter temporalia, minimè laudandum, Prouerb. 12,25†15, 13†17,22. Eccli.30,22†38,19. 1 Machab.6,8. 2 Cor.7,10.

TRYPHON partium Alexandri mansit ad Emalchuel Arabem,1 Machab.11,39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens se amicũ apud Profemaida, dolo capit Ionathan, 12, 39, 49. à Simone accepta pecunia Ionathan occidit cum filijs, 12, 19, 23. interimit Antiochum filium Alexandri, 13,31.

TVBA clangent angeli in consummatione sæculi, Matth.24,31.1 Corinth.15,52.1 Thess. 4,16.

V

VÆ væ, quibus & quas ob causas inminetur Scriptura, Num.21,29. Eccle. 4,10 †10,16. Esa.1,4,24†3,9,11†5,8,18†6,5†10,1 †17,12†18,1†24,16†28,1†30,1†31,1†33, 1†45,9.Ierem. 4,31†13,27†22,15†23,1†45,3 †48,1. Ezech.6,11†13,3,18†16,23†30,2†34,2. Hos.7,13.Ioel 1,15. Amos 5,18†6,1. Mich.2, 1. Nahum 3,1.Abacuc 2,6,12. Sophon.2,5†3, 1. Iudith 16,20. Eccli.2,14†41, 11. Matth. 11, 21†18,7†23,13*.Luc.6,24†10,13†11,42†17,1. 1 Cor. 9,16. Iudæ 11. Apoc.8,13†9,12†11,14 †12,12†18,10,16.

VASTHI spernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Hesth.1,9,19.

VENDI non debent dona Dei, 4 Reg. 5, 22,26*. Dan. 5,17. Matth.10,8. Act.8,20†20, 35.1 Corint.9,15.2 Corin.11,9†12,13. quære Emere.

VENTER pro Deo eligitur, Rom. 16, 18. Philip.3,19.

VERBVM Dei semper ob oculos ponendum,Deuter.4,1†6,6,17†11,18.Numer.15,39. Psalm.1,2.Prou.3,1†4,1,20†6,20†7,1.

à verbo Dei non recedendum, Deuter. 4, 2 †5,32†28,14. Iosue 1,7†23,6. Prouerb. 4,27. Esaiæ 30,21.

Verbum Dei vniuersum non est scriptum tradituin,Ioan.14,26†20,21†21,25. 1 Cor.11,34. 2 Thess.2,15. 2 Ioan.12,13.Ioan.18.

Verbum Dei non audiendum solùm & loquendum, sed & corde credendum, & factis præstandum, Deut.5,1,27†6,1†31,12. Esa.29, 13. Ezech.33, 31. Matth. 5,22†7,24†15,8†18, 20. Lucæ 6,47†11,28†12,47. Ioan. 13,17. Hebr. 4, 2. Iacobi 1, 22.

Verbi Dei contẽptus,& punitio eius,4 Reg. 13,4.4 Reg.17,14,19. 2 Paral. 10,6,10†36,15. Prou.1,24,28†28,9. Esa.28,14†30,9,14†65,10 †66,4. Ierem.1,5†5,13,20†7,15†16,9†19*.†23, 4. Ezech.33,30. Matth.10, 14†11,20. Luc.10, 10. Act.13,45†18,6. Rom.1,21,30. 2 Thess. 2, 10. Heb.2,1. vide Inobedientia.

Verbum Dei manet in æternum,Numer.23, 19.Tob.14,6.Psalm.32,11†116,2†118,89. Esa. 40,8†51,6†54,10.Matth.5,18†24,35.Marc.13, 31. Luc.16,17†21,31. 1 Petr.1,25.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verbum Dei quamæ sit virtutis & efficacitatis, Genes. 1*. Psalm. 32,9. Iob 38,11. Esa. 46,10 †55,11. Matth. 8,13,16. Marc. 1,27. Luc. 5,13, 24,38,45†18,42

Verbum Dei est cibus animæ, Deuter. 8,3. Sapient. 16,26. Ierem. 15,16. Ezech. 3,3. Matth. 4,4 Luc. 4,4.

Verba sunt ponderanda, & non leuiter essutienda, Psalm. 111,5. Prouer. 15,2,23†13,3†20, 15†17,27†21,25†25,11. Eccle. 5,1†12,10. Eccli. 5,12†20,7†23,7†28,29†32,18. Matth. 12, 36. Col. 4,6. Iacobi 3,19.

Veritas, Esa. 59,15. 3 Esdr. 3,12 †4,33. 4 Esd. 14,17. Zach. 8,16. Ephe. 4,25.

Vestiendi sunt nudi, Esa. 58,7. Tob. 1, 17. Ezech. 18,7. Matt. 25,36. vide Eleemosyna.

Vestium abusus: vide Abusus.

Vestes scindere, Genes. 44,13. Ios. 7,6. Iudic. 11,35. 1 Reg. 4,12. 2 Reg. 1,13. 3 Reg. 21,27. 4 Reg. 5,7†6,30†11,14†18,37†19,1†22,11,19. Hesth. 4,1. Ier. 36,24 Ioel 2,13. 1 Macha. 2,14 †3,47†4,31†11,71. Matth. 26,65. Actor. 14,13 †16,22.

Via per quam iusti ambulant, quæ & qualis sit, Psalm. 118,5. Prouerb. 3,6,17†16,5,17. Eccli. 5,12. Esaiæ 26,7†30,21†35,8†40,3. Ierem 31,21. Hose. 14,10. 1 Thess. 4,1. Heb. 12,13.

Via iustorum à Domino dirigitur, Tob. 4, 20. Psalm. 16,5†24,4†118,35. Prouerb. 4, 12, 18†13,6†16,9†20,24. Esa. 48,17. Ierem. 10,23. Mich. 4,2.

Via iustorum remunerationem à Deo exspectat, Psalm. 24,12. Prou. 12,28. Ierem. 6,16†7,4.

Via impiorum qualis, Psalm 118,3. Prouerb. 4,19,26,27†12,15†21,27†22,5. Esa. 57,10.

Via impiorum exitus & finis, Iob 6,18. Prou. 14,12†28,18. Eccli. 2,16†21,11. Ier. 2,36†4,18.

Victoria à Deo exspectanda est, Genes. 14,14. Exod. 17,9. Deut. 7,18. Iosue 11,6. Iudic. 7,7. 1 Reg. 14,6†17,45. 2 Paral. 14,11†16,8†24, 24†25,8. Psal. 117,16. Prou. 21,31. Iudith 9,15.

Victoria potiuntur pauci contra multos, Gen. 14,14. Iudic. 7,2,4. Iosue 11,1,7. 1 Reg. 14,6,14. 2 Par. 13,14†14,11,12†24,24. 1 Mach. 3,16,22.

post partã Victoriam triumphus instituitur, Numer. 31,13 Iudic. 11,34. 1 Reg. 18,6. 2 Machab. 3,7.

Vindvis benefaciendum est, Exod. 22,22. Deut. 16,14†24,17,19†26,12†27,19. Iudith 16, 28. Iob 24,5†31,16. Eccli. 4,10. Esaiæ 1,23. Ier. 22,3. Zachar. 7,10. Malach. 3,5. Matth. 23,14. 1 Timoth. 5,3,16. Iacobi 1,27.

Viduas rus quid deceat, Iudith 8,4. Lucæ 2, 37. 1 Timoth. 5,3,5. Tit. 2,3.

Vigilare: vide Aduentus Domini.

Vindicta soli Deo ciusque ministris ac magistratui commissa, vnde & aliis est prohibita, Gen. 1,14. Leuit. 19,18. Deut. 32,35. Iudith 8,20†16,20. Psalm. 7,7 †9,13†93,1. Prou. 17,11 †20,22†24,29†28,22. Eccli. 28,1. Ezech 25,12, 14. Nahum 1,2. Matth. 5,39. Lucæ 9,54†18,6, 7,8 Rom. 12,19. Gal. 5,20. 1 Thess. 5,15. 2 Tim. 4,14. Hebr. 10,30. 1 Petr. 3,9. Iacobi 5,4. Apoc. 6,10. vide Remissio.

Vinea, Gen. 9,20. Deut. 23,24. Esaiæ 5,1. Cant. 8,11. Matth. 20,1†21,33.

Virginitas commendatur, Matth. 19, 12. 1 Cor. 7,25*. Apoc. 14,4.

Virginitas præfertur cõiugio, 1 Cor. 7,38,40.

Virgines seruantur, Num. 31,18†21,11.

Virgines olim vt nunc conclusæ, 2 Machab. 3,19.

Visitare & cõsolari infirmos seu ægrotos, opus misericordiæ, Genes. 48,1. 4 Reg. 8,29 †13,14. Iob 2,11. Psalm. 40,4. Eccle. 7,3. Eccli. 7,38†38,13. Matth. 25,37,40. Ioan. 11,3†12,9. 2 Cor. 1,4.

Visere Sanctos desiderat Paulus, Rom. 1,11†15,23,32. Gal. 4,20. 1 Thess. 2,17.

Vita fidelium ad quam regulam sit instituenda, Gen. 17,1. Exod. 20,11*. Leuitic. 11, 44 †19,2†20,7,26†21,8. Matth. 5,48†11,29. Luc. 6,36. Ioan. 12,26†13,15†15,12†21, 15. Rom. 6, 4†8,29†13,14†15,2. Ephes. 1,9†4,1,23†5,1,9. Phil. 1,27†2,5,14. Col. 2,6†3,9,12*. 1 Thess. 4, 5. Tit. 2,11†3,8. Hebr. 12,2. 1 Pet. 1,15†2*. †3, 17†4,1. 1 Ioan. 1,7†2,6

Vitæ humanæ breuitas & vanitas, Genes. 3, 19. 2 Reg. 14,14. 1 Paralip. 29,15. Iob 3,20†7,6 †8,9†9,21,25†13,28†14,1. Psalm. 38,6†89,5,9 †101,4,12†102,15†108,23†143,4. Eccle. 2,23 †3,10†7,1. Sap. 2,5†5,9. Eccli. 14, 18†17,31†18, 8†40,6†41,1. Tob. 4,23. Esa. 40,6. Luc. 12,18. Ephes. 5,16. Hebr. 13,14. 1 Petr. 1,14. Iac. 1,10 †4,14.

Vitam pro fratribus ponere, Hesth. 4,15. Iudith 13,3,25. Ioan. 15,13. 1 Ioan. 3,16.

Vitis, Gen. 49,11. Iudic. 9,12. Zach. 3,10. 1 Mach. 14,12. Ioan. 15,1.

Vitis palmes appellatur populus Israeliticus, Hos. 10,1. Ioan. 15,5.

Vitvlvs erigitur in idolum, Exod. 32,4. Deut. 9,16. 3 Reg 12,28. 4 Reg. 10,29†17,16. Psalm. 105,19. Hose. 8,5. Act. 7,40.

Vivendvm Deo, non sibi, Rom. 14,7. 2 Cor. 5,15. Gal. 2,20. 2 Thess. 1,10. 1 Pet. 4. 2.

Vnctionis externæ sacramentum, Iac. 5,14.

Voluntas nostra accommodanda voluntati diuinæ, 1 Reg. 3,18. 2 Reg 10,12†15,20. 1 Mach. 3,60. Matth. 6,10†26,39. Marc. 14,36. Luc. 22,42. Act. 21,14. 1 Cor. 4,19. Hebr. 6, 3. Iac. 4,15. vide Abnegatio.

Voluntas Dei, Matth. 7,21†12,50. Marc. 3, 35. Ioan. 6,39. Rom. 12, 2. Eph. 5,17. Col. 1,9. 1 Thess. 4,3. 1 Tim. 2,4. 1 Ioan. 2,17.

Volũtas Dei non est vt aliquis pereat, Ezech. 18,23. Ioan. 6,39. 1 Tim. 2,4. 2 Pet. 3,9.

Voluntarem pro opere acceptat Deus, Gen. 20,3,6†22,9. 2 Reg. 11,14†12,9. 3 Reg. 21, 19. vide Cor.

Voluptas carnis: vide Concupiscentia.

Votvm, Gen. 28,20. Leuit. 27,1. Num. 6*. †21,2†30*. Deut. 23,21. Iudic. 11,30. 1 Reg. 1, 11. 2 Reg 15,8. Psalm. 75,12. Eccle. 5,3. Baruch 6,34. Matth. 14,7. Act. 18,18†21,23†23,12.

Votum castitatis seruandæ, seu non cognoscendi virum, Luc. 1, 34. non sine damnatione violatur, 1 Tim. 5,12.

Vrias defert literas Dauidis ad Ioab, 2 Reg. 11,14.

Vrias prophetat contra Ierusalem, ideoque eductus de Aegypto, occiditur à Ioacim, Ierem. 26,20,23.

Vrias Sacerdos iuxta præceptum regis Achaz exstruit altare, 4 Reg. 16,11.

Vriel angelus Dei, 4 Esd. 4,1†5,20.

Vsia rex Iuda pugnat aduersus Philistæos, sumit sibi officium Sacerdotum, adoletque incensum, lepra punitur, moritur, 2 Paral. 26,7, 20,23. appellatur Azarias, 4 Reg. 15,1. appellatur Ozias, Matth. 1,9.

Vsvra, Exod. 22,25. Leuit. 25,35. Deut. 23,19. 2 Esd. 5,7. Psalm. 14,5. Prou. 22,16†28, 8. Ierem. 15,10. Ezech. 18,8,13†22,12. Luc. 6, 34†19,8.

Vxoris officium, Gen. 2,22†3,16. Num. 30,7,13. Deut. 22,5. Hesth. 1,17*. Tob. 10,12. Prou. 11,16†12,4. Esa. 3,1†3,17. 1 Cor.*. 7,1, 5,9†14,34. Ephes. 5,22. Colosse. 3,18. 1 Timoth. 2,11†3,11†5,2,10. Tit. 2,4. 1 Pet. 3,1. vide Mariti officium.

Z

Zachæus excipit Christum suis ædibus, Luc. 19,6.

Zacharias filius Ioiadæ siue Barachiæ sacerdotis lapidatur, 2 Paral. 24,20. Matt. 23,35.

Zacharias propheta tempore Darij, Zachar. 1, 1.

Zacharias pater Ioannis Baptistæ, Luc. 1.

Zadoch filius Abiathar sit summus Sacerdos, 3 Reg. 2,35.

Zalphaad filiæ postulant hæreditatem, Num. 27,1,7†36,1. Iosue 17,3.

Zarvia filia Iesai soror Dauidis genuit Abisai, Ioab, & Asael, 2 Reg. 2,18. 1 Paral. 2, 16.

Zebedæus pater Iacobi & Ioannis, Matt. 4,21. vxor eius Salẽme intercedit pro filiis apud Christum, Matth. 20,20.

Zebee & Salmana reges Madianitarum capiuntur, Iudic. 8*.

Zedecias qui & Mathanias patruus Iechin substituitur pro eo in regno Iuda, 4 Reg. 24,18. Ier. 37,1. obsessa à Nabuchodonosor Ierusalem, Zedecias effossis oculis ac vinctus, necatisq; coram se filiis, in Babylonem ducitur, 4 Reg. 25,1,6,7. Ierem. 39,4,7†52,3. quomodo ei prædictum erat, Ierem. 32,4†34,3. Ezech. 12,13†17,16†21*.

Zelvs & Zelotypia, Genes. 34,2,25. Exod. 32,19,27. Num. 25,7. Iudic. 20,13. 1 Reg. 11,6†15,11,32. 3 Reg. 18,40†19,10†24. 4 Reg. 10*. 1 Mach. 2, 24. Matth. 21,12. Ioann. 2, 15. Act. 9,1. Philip. 3,2.

Ziba seruus Saulis constituitur procurator Miphiboseth, 2 Reg. 9,9. donatur ipsi omnia bona Miphiboseth, 16,2. procedit obuiam Regi Dauid, 19,17.

Zicelech donatur regi Dauidi, 1 Reg. 27,5. exuritur ab Amalechitis, 30,1.

Ziphora vxor Moysi, Exod. 2, 21. cunctidit filium suum, 4,25.

Zorobabel: vide Sorobabel.

FINIS.

CATALOGVS LIBRORVM CANONICORVM VETERIS ET NOVI TESTAMENTI, EX CAP. XLVII. CONCILII TERTII CARTHAGINENSIS,

CELEBRATI CIRCA ANNVM DOMINI CCCC.

ITEM placuit, vt præter scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur, sub nomine diuinarum Scripturarum. Sunt autem canonicæ scripturæ, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesus Naue, Iudicũ, Ruth, Regum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob, Psalterium Dauidicum, Salomonis libri quinque, libri duodecim Prophetarum, Esaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Hester, Esdræ libri duo, Machabæorum libri duo: Noui autem Testamenti Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apostolorũ liber vnus, Pauli Apostoli epistolæ tredecim, eiusdẽ ad Hebræos vna, Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres, Iudæ Apostoli vna, & Iacobi vna, Apocalypsis Ioannis liber vnus.

Eundem catalogum recensent concil. Laodicenũ cap. vltimo, concil. Romanũ sub Gelasio primo, concil. Florentinũ in instruct. Armenorum, concil. Tridentinũ sess. 4. Cyrillus Ierosolymitanus, catechesi 4 Illuminatorum. B. Athanasius in synopsi, D. Hieronymus in Prologo galeato, & in ep. ad Paulinum de studio S. Scrip. B. Innocentius 1. epi. 3. ad Exuperiũ cap. 7. B. Augustinus lib. 2. de doct. Christ. ca. 8. B. Isidorus lib. 6. Etymolog. D. Ioannes Damascenus de fide ortho. lib. 4. cap. 18.

Eosdem quoq; libros sub nomine canonicæ, sacræ & diuinæ Scripturæ, citant reliqui scriptores Ecclesiastici: ac vt ex multis pauca quædã exempla ponamus, in iis libris quos nõnulli olim de catalogo sacrorũ librorũ tollendos esse putauerũt:

Librum Baruch tanquam sacrũ citant Clemens Alexand. lib. 2. pædagog. cap. 3. B. Cyprianus lib. 2. contra Iudæos cap. 5. Eusebius Cæsariensis lib. 6 demõst. Euãg. cap. 19. B. Chrysost hom. 2. in Matth. & hom. quòd Christus sit Deus. B. Ambrosius lib. 1. de fide, cap. 2. B. Augustinus lib. 18. de ciuit. cap. 33.

Librum Tobiæ agnoscunt concil. Carthag. 3, Rom. Florent. Trident. Innocent. August. Isidorus locis suprà notatis, & Cyprianus in serm. de eleem.

Librũ Iudith recipiunt iidem, & synodus Nicena prima general. teste B. Hieron. in præfatione super Iudith.

Librum Sapientiæ iidem ibidem, & Dion. Areopagita c. 4. de diuinis nomin. Cyprianus lib. 4 ep. 1. & sermone de mortalitate, & lib. de exhort. martyr. cap. 12.

Librum Ecclesiastici pro sacra Scriptura agnoscunt iidem, & B. Cyprian. in fermone de eleem.

Libros Machabæorũ recipiunt suprascripti locis notatis, & D. Cypr. de exhort. mart. ca. 11. B. Ambrosius lib. de Iacob, & vita beata, c. 11. & 12. D. Aug. lib. 2. cõtra ep. Gaudentij cap. 23. lib. 18. de ciuit. cap. 36. B. Leo in serm. de S. Machabæis.

Epistolam Pauli ad Hebræos agnoscũt omnes qui texuũt Indicem librorũ canonicorum, quos suprà citauimus, & præter illos conc. Nicenum 1. teste D. Thoma in comment. super hanc Epistolam. concil. Ephesinum 1. can. 10. Origenes apud Euseb. lib. 6. histor c. 18. eandemque tanquã Pauli semper receperũt omnes ecclesiæ Orientis, & omnes Græci teste B. Hieron. in ep. ad Dardanũ: nec vllus fere est Latinorum qui eam nomine Pauli non citet.

Epistolam Iacobi pro canonica & diuina Scriptura habent conc. Laodicenũ, Carthaginense 3. Romanũ sub Gelasio 1. Florentinũ, Tridentinum. Athanasius in synopsi, Hiero. Innocẽtius 1. Augustinus, Isidorus, Damascenus locis supra notatis, & prætetea conc. Mileuitanũ c. 7. B. Hieron. de viris illustribus. D. Ambrosius in Psalmo 118. serm. 7. Augustinus, & alij passim, qui ex ea tãquam diuina Scriptura testimonia adducunt.

Epistolã Iudæ agnoscũt supradicti locis citatis, nec nõ D. Hieron. de viris illustrib. B. August. lib. 18. de ciuit. cap. 38.

Epistola 2. Petri fidẽ suprà citati locis notatis recipiunt, & præterea B. Hier. in epist. ad Cyprian. & quæst. 1. ad Hedibiã. item B. August. lib. 11. de ciuit. Dei ca. 33. & lib. de fide & oper. cap. 24. & 25.

Epistolas 2. & 3. Ioannis omnes suprascripti in suis catalogis librorum canonicorum ponunt, & præterea B. Hieron. in ep. ad Euagrium.

Apocalypsim præter supradicta cõcilia Carthaginense 3. Romanũ, Florẽtinum, Tridentinũ, & patres Athanasiũ, Hieronymũ, Innocentiũ, Augustinũ, Isidorum, Damascenum locis supra adductis recipi ab omnibus in Ecclesia tanquã Ioannis Euangelistæ, madat conc. Toletanum 4. canone 16. & Ioannes Ioannis Apostoli citat Iustinus Martyr in Dialogo cũ Triphone, & passim Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, &c. Philastrius inter hæreticos recenset eos, qui Apocalypsim sub nomine Ioannis Apostoli & Euangelistæ non recipiunt. Idem censet Epiphanius hæresi 51.

PRAETER SCRIPTVRAM *habuit semper Ecclesia traditiones non scriptas.*

Ex Basilio cap. 27. de Spiritu sancto.

Τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παραδεδομένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἐσχομεν, τὰ δὲ διὰ τῆς καθ' ἡμᾶς παραδόσεως, ἐκδεξάμενοι παρὰ τῶν πατέρων ἐν μυστηρίῳ παραδεδομένα. ἀμφότερα δὲ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἀντερεῖ, ὃς γε κἂν σμικρὸν γνῷ τῶν θεσμῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας. εἰ γὰρ ἐπιχειροῖμεν τὰ ἄγραφα ὡς ἰδιῶν ἀξιοῦν μεγάλων ἐχόντα τὴν δύναμιν, traditiones Ecclesiasticas siue scripto, siue consuetudine valentes retinere velle, quarum de numero est Imaginũ effiguratio. Et iuxta: Si quis traditiones Ecclesiasticas siue scripto, siue consuetudine valẽtes non curauerit, anathema sit.

Concil. Trident. sess. 4. *Doctores Græci,* Dionys. Areop. lib. 1. de Eccle. hier. cap. 1. B. Ignatius in epist. ad Heronem. B. Irenæus lib. 3. contra Valent. cap. 4. Clemens Alexand. lib. de Paschate, teste Eusebio lib. 6. hist. cap. 11. Origenes hom. 5. in lib. Numerorũ, Epiphanius lib. 2. hær. 61. D. Ioannes Damasc. lib. 4. de fide c. 13 & 17. *Doctores Latini,* Tertull. l. de corona militis, B. Cyprian. lib. 2. epist. 3. B. Hieron. in dialogo aduersus Luciferianos, & ep. 54. quæ est ad Marcellũ aduersus Montanũ, B. August. lib. 2. de Baptism. cõtra Donatistas c. 7. & lib. 5. c. 23. & 26. & ep. 118. ad Ianuar. B. Leo sermone 2. de Iciunio Pẽtecostes, & reliqui.

TRADITIONES ECCLESIASTICAS *semper exhorruerũt hæretici, ad solam Scripturam appellantes.*

De Valentino & Marcione hoc affirmant Irenæus lib. 3. aduersus Vale. ca. 2. & Tertull. lib. de Præscriptionibus hæreticorum. Arrianos in concil. Seleuciano palãm affirmasse se nihil præter Scripturã recipere, testis est Epiphan. hær. 73. Idẽ Eunomio tribuit Basilius, & in 7. Synodo in confessione Basilij Ancyrani Anathematismo 7. eadem opinio asscribitur Nestorio, Eutychi, Dioscoro, & Iconomachis. De hæreticis sui temporis idẽ scribit D. Bernardus hom. 66. in Cantica. & de Ioãne Vvicleffo hoc ipsum testatur Tho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mas Vvaldẽsis lib.2.doctrinæ fidei antiq. c.19. Hos imitatur nostræ ætatis sectarij.

IPSAM ETIAM SCRIPTVRAM *hæretici nõ recipiunt integram, & si quam partem recipiunt eam quoque depravant, & variis modis corrumpunt.*

Ex Clemente Alexandrino lib.7. Stromatũ.

Κἂν πλημμυρῶσι προφητικαῖς ῥήσεσιν ὀρθαῖς ἢ οἱ τὰς αἱρέσεις μετίοντες προφέρωσι μόνῳ τῷ ἀκούσαντι, τὸ πλεῖστον ὡδὶ ἐκ τοῦ σώματος ἢ προφητείας ὑπογράφει, ἀλλ' ἐκλεγόμενοι τὰ ἀμφιβόλως εἰρημένα εἰς τὰς ἰδίας μετάγουσι δόξας, ὁλίγας προφάσεις ἀπαιτίζόμενοι τῇ λέξει, ἡσθεὶς δὲ ἐκ πάντων οἷς προσφέρῃ μύθοις, ἡσθεὶς ἂν αὐτοὺς ὡς τοὺς ὀνόματα μόνοις προσπαίζοντας, τὰ σημαινόμενα ὑπαλλάττοντας.

Quanquam audeant Propheticis vti Scripturis & hi qui hæreses colunt: primũ quidẽ neque omnibus, deinde neque integris, neque quemadmodum corpus & contextus prophetiæ dictat, *vsuntur*. Sed eligentes ea quæ ambiguè dicta sunt, in proprias transferunt opiniones, paucas sparsim decerpẽtes dictiones. Propemodũ enim in omnibus dictis quę adducũt, inuenies ipsos vocibus solis mordicus adhærere, ipsa significata inuertentes.

Vetus Testamentũ vel totum, vel magna ex parte reiecerũt Cerdoniani, Manichæi, Ptolomeitæ, Nicolaitæ, de quibus lege Epiphan. D. Augustinũ, & Philastriũ de hæresib. & Ienæum aduersus hæreses Valent. In nouo Testamento multa falsa affirmabat esse Faustus apud August. lib. 33. contra Faustum c.3. Ex Euangeliis solum Euangelium Matthæi recipiebant Ebionitæ, teste Iren. lib.1.c.26. Solo Euãgelio Lucæ vtebantur Marcionitæ, quod ipsum quoque nõ nisi mutilum recipiebant, teste Epipha. hæresi 42. Actus Apostolorũ, & D. Pauli epistolas non recipiebãt Tatiani, & Seueriani, vt est apud Euseb. li.4. hist. Eccles. c. 29. Vtramque epistolam ad Timotheum, vnam ad Titum, & ad Hebræos reiiciebant Marcion & Basilides, teste D. Hieron. in præfatione epist. ad Titum, & eas quoque Pauli epistolas, quas Marcion recepit, corrosit & deprauauit, vt est apud Epiphan. hær. 42. & apud Tertullianũ per totum librum quintum aduersus Marcionẽ. De Arrianis quòd ex Euangelio Ioannis eraserint illa verba, Quoniam Spiritus est Deus, testatur D. Ambrosius libro 3. de Spiritu sancto, cap. 11.

Apocalypsim reiiciũt Alogi, vt testatur Epiphan. hær. 51, & Augustin. hær. 30.

Epistolã D. Iacobi, & quosdam alios libros repudiant nostri temporis sectarij.

Ex Tertulliano de præscript. hæreticorum.

NIHIL proficit cõgressio Scripturarũ, nisi planè vt aut stomachi quis ineat euersionem, aut cerebri. Ista hæresis nõ recipit quasdã Scripturas: & si quas recipit, adiectionibus aut detractionibus ad dispositionẽ instituti sui interuertit: & si recipit, nõ recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata cõuertit. Tantũ veritati obstrepit adulter sensus, quantum & corruptor stylus. Variæ præsumptiones necessariò nolunt agnoscere ea per quæ reuincuntur; his nitũtur quæ ex falso cõposuerunt, & quæ de ambiguitate ceperunt. Quid promouebis exercitatissime Scripturarũ, cùm si quid defenderis, negetur; ex diuerso, si quid negaueris, defendatur? Et tu quidẽ nihil perdes, nisi vocem in contentionẽ: nihil consequeris, nisi vilem de blasphemationẽ laudem. Ille verò si quis est, cuius causa in congressum descendis Scripturarũ, vt eum dubitantem confirmes, ad veritatem, an magis ad hæreses deuerget? Hoc ipso motus, quòd te videat nihil promouisse æquo gradu negandi & defendendi, diuersa parte statutum: certè & de pari altercatione incertior discedet, nesciens quam hæresim iudicet.

Ex D. Augustino cap. 5. contra epist. Manichæi, quam vocant Fundamenti.

Ego verò Euangelio non crederẽ, nisi me catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas. Quibus obtemperaui dicentibus, Credite Euangelio, cui eis non obtẽperem dicẽtibus mihi, Noli credere Manichæo. Elige quid velis; Si dixeris, Crede catholicis, ipsi me monent vt nullam fidem accommodem vobis: quapropter non possum illis credens nisi tibi nõ credere. Si dixeris, Noli catholicis credere, non rectè facies per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipse Euãgelio catholicis prædicantibus credidi.

Ex eodem, lib.1. cap. 33. contra Cresconium.

Quamuis huius rei (non rebaptizãdos esse hæreticos) certè de scripturis canonicis non proferatur exemplum, earundẽ tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quã ipsarum scripturarũ commendat auctoritas; vt quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiã de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.

Ex eodem lib.1. de Gene. ad lit. cap.18.

Et in rebus obscuris atque à nostris oculis remotissimis, si qua inde scripta esse diuina legerimus, quæ possint salutem fidei qua imbuimur, aliis atq; aliis patere sententiis, in nullam earum nos præcipiti affirmatione ita proiiciamus, vt si forte diligentius discussa veritas eam recte liberfactauerit, corruamus: non pro sententia diuinarum scripturarum, sed pro nostra ita diuinicantes, vt eam velimus scripturarum esse, quæ nostra est, cùm potius ea, quæ scripturarum est, nostram esse velle debeamus.

Ex eodem lib.7. de Gen. ad lit. cap.9.

Neque enim nõ omnes hæretici scripturas catholicas legunt, nec ob aliud sunt hæretici, nisi quòd eas non recte intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem peruicaciter asserunt.

Ex D. Hieronymo aduersus Luciferanos.

Breuem apertamque tibi animi mei sententiam proferam: In illa esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata vsque ad hanc diem durat. Siquidẽ audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino IESV Christo, sed à quoquam alio nuncupari, vtpote Marcionitas, Valentianos, Montenses siue Campestres, Apostolicum non Ecclesiam Christi, sed Antichristo esse synagogam. Ex hoc enim ipso quod posteà instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænuntiauit. Nec sibi blandiantur, si de scripturarum capitulis videntur sibi affirmare quod dicunt, cùm & diabolus aliquid de scripturis sit loquutus, & scripturæ nomen in legendo consistant, sed in intelligendo.

Ex Vincentio Lirinensi, in libello aduersus prophanas hæreseon nouationes.

Sed dicet aliquis, Si diuinis eloquiis, & sententiis, promissionibus, & diabolus & discipuli eius vruntur, quorum alij sunt pseudoapostoli, & pseudoprophetæ, & pseudomagistri, & omnes ex toto hæretici, quid facient catholici homines & matris Ecclesiæ filij? quonam modo in scripturis sanctis veritatem à falsitate discernent? Hoc scilicet facere magnopere cohorrabũt, quod in principio Commonitorij istius sanctos & doctos viros nobis tradidisse scripsimus; vt diuinum canonem secũdum vniuersalis Ecclesiæ traditionem, & iuxta catholici dogmatis regulas interpretentur; in qua itẽ Catholica, Apostolicæque Ecclesiæ sequãtur necesse est vniuersitatẽ, antiquitatẽ, consensionem.

FINIS.

APPROBATIO.

HVNC INDICEM BIBLICVM à Iohanne Harlemio Societatis IESV Theologo nuper in lucem emissum, & nunc denuò ab eodem quàm diligẽtissimè perlustratum, plurimisque locis auctum, nos infrascripti dignum censemus qui typis rursum mandetur:

AVGVSTINVS HVNNAEVS, *Regius sacræ Theologiæ Louanij professor.*

CORNELIVS REYNERI *Goudanus, sacræ Theologiæ professor ordinarius apud Louanienses.*

EXCVDEBAT ANTVERPIÆ CHRISTOPHORVS PLANTINVS, POSTRIDIE CALENDARVM IANVARII, ANNO M. D. LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

HEBRAEA, CHALDAEA, GRAECA ET LATINA NOMINA VIRORVM, MVLIERVM, POPVLORVM, idolorum, vrbium, fluuiorum, montium, cæterorumque locorum quæ in Bibliis vtriusque Testamenti leguntur in veteri interprete, cum aliquot appellatiuis Hebraicis, Chaldaicis, & Græcis vocibus: adiecta eorum expositione & explicatione. Locorũ præterea descriptio ex Cosmographis.

Typographus Christiano lectori S.

NE quid tibi deesset, Christiane lector, quod sacra tua studia iuuare queat, libellum hunc de interpretatione nominum propriorum quæ passim in scripturis sacris leguntur, prout in editione vulgata Latina à vetere interprete scripta sunt, emendatiorem multo quàm antea tibi impressum damus. in quo præter diligentem locorum descriptionem ex optimis quibusque auctoribus, Ptolemæo, Plinio, Pomponio Mela, Strabone, Iosepho, Volaterrano, & quibusdã recentioribus viris in hac re diligentissimis, singula nomina literis Hebraicis cum suis apicibus, & punctis adscripsimus ex suis locis: quos si quando conferre libeat, vt ij promptius occurrant, & velut digito commonstrentur, vltra libri & capitis indicationem adiectus est & versuum numerus. Quoniam autem vetus interpres in scriptura istorum propriorum nominum vt plurimùm LXX. interpretes sequutus est, etiam Græcis characteribus ipsa nomina ex LXX adiecimus. Ne autem mireris quædam appellatiua nomina, tanquam propria interseri, hoc ideò factum esse scito, quòd vetus interpres, etiam LXX nonnunquam, propria quædam nomina vertit vt appellatiua: cuiusmodi, Murus coeli lateris, pro Cir-heres; Tentatio pro Massa. Ad hæc, nomina quorum characteres proprij ignorabantur, quibus dictiones fuerunt conscriptæ, vt Abaron, D literã adiunctam habent, quæ dubiam esse interpretationẽ indicaret: sicut Græca nomina, vt ἄδρα, G literã, quæ petitã esse à Græcis interpretationẽ significat. Feliciter vtere hoc libello, ac vale.

A A

אהרן Aaron, Mons siue Montanus: aut docens, vel concipiens. filius Amran, Exod. 4. c. 14. & 1. Par. 6. a. 2.

אהרני Aaronitæ, Idem, pluralis numeri, 1. Par. 27. c. 17.

אחבאי Aasbái, Confidens in me, vel frater circundans: aut ex Hebræo & Syro, frater senectutis. filius Machati, 2. Reg. 23. d. 34.

אבדון Abadon, Exterminans, vel perditio. Abyssus, Apo. 9. b. 11.

אבנא Abaná, Lapideus, vel ædificatio: siue pater oblecto nunc. Nomen fluuij Damasci, 4. Reg. 5. d. 12. Varia est lectio in Hebraico codice, nam legitur & אמנה

עברים Abarim, Transitus, pluralis numeri, siue transeuntes: aut fures, vel prægnantes: aut Syriacè, fruimenta. Mons est Moabitarum contra Iericho, supra Iordanem, idem ille cum montanis Arabiæ, in quorum vertice est mons Nebo in summitate Phasga, vbi Israëlitæ castra fixerant 21. mansione Eremi. Numer. 21. c. 11. vbi legitur Ieabarim: & 33. f. 48. morte Mosis notus, Nu. 27. c. 12. Deut. 32. g. 49. Testatur Hieronymus in locis Hebr. ostendi Abarim, ascendentibus de Libyade in Hesebon antiquo vocabulo iuxta montem Phogor, nomen pristinum retinente, à quo circa eum regio vsq; nunc appellatur Phasga.

אבארון Abaron, Idem, singularis numeri: vel robur, aut fortitudo. D. filius Mathathiæ filij Iohannis, 1. Mach. 2. a. 5.

חבקוק Abacuc, Vide Habacuc.

עבדא Abbá, Pater, Syrum est, Mar. 14. d. 36. Ro. 8. c. 15. Gal. 4. a. 6

עבדא Abda: Seruus, aut famulus: vẽ ex Hebræo & Syro, nubes ista. Pater Adoniram, 3. Reg. 4. a. 6. & 2. Esd. 11. c. 16.

עבדי Abdai, Seruus aut famulus: vel nubes abundans. Pater Cis Leuitæ, 2. Paral. 29. c. 11.

עבדיאל Abdeél, Seruus Dei, vel nubes abundantiæ Dei. Pater Seleniæ, Ierem. 36. f. 26.

עבד מלך Abde-mélech, Seruus regis, vel seruus consilij. Nomen Æthiopis eiusdam eunuchi, Ierem. 38. b. 8.

עבדנגו Abdenagò, Seruus claritatis, vel seruus auxius, aut faciens splendorem. Nomen viri qui & Azarias dicitur. Dan. 1. b. 44.

עבדי Abdi, Seruus meus, aut famulus, vel nubes abundans. filius Maloch filij Azabiæ, 1. Par. 6. a. 7.

עבדיה Abdiás, Seruus Domini. Dispensator domus regis Achab, 3. Reg. 18. a. 3. & 2. Par. 34. c. 12. Propheta item, Abd. 1. a. 1.

עבדיאל Abdiél, Seruus Dei, aut nubes abundantiæ Dei. filius Guni, è tribu Gad, 1. Par. 1. b. 5.

עברון Abdòn, Seruus aut nubes iudicij. filius Michai siue Micha, 2. Par. 34. b. 19. qui 4. Reg. 22. c. 12. Achobor dicitur. Nomen item ciuitatis in tribu Aser, Ios. 21. c. 30. & 1. Pa. 6. g. 47. ruit & nomen iudicis in Israël, Iudic. 12. d. 12.

עבד Abed, Seruus vel operarius. Nomen viri, 1. Esd. 8. a. 6.

אבל Abél per g, Luctus. Ciuitas quæ (vt Hieronymus inquit) duodecim à Gadaris miliaria, Orientem versus, distat, 1. Reg. 6. d. 18. & 3. Re. 15. d. 20. & 4. Reg. 15. f. 29. Est & villa in agro Philadelphiæ lapide, vbi Iephte cum Ammonitis manum conserit.

הבל Abél per ה in principio, Vanitas, siue anhelitus: aut Syriacè, vapor. filius Adam. Gen. 4. a. 2.

אבלה Abéla, Luctus. Nomen vrbis, 2. Reg. 20. e. 15. quæ & Abel. Vide paulò antè: tantum ה est additum ad motum.

אבל מים Abel-maim, Luctus aquarum, Ciuitas, quam (vt narrat historia Paralipomenon, 2. Pa. 16. a. 4.) tex Asa per Benadab Syrum expugnauit, 3. Reg. 15. d. 20.

אבל כרומלה Abél-mehula, Luctus infirmitatis, aut luctus chori, vel tympanis siue ex Hebræo & Syro, luctus venæ. Nomen loci, Iudic. 7. f. 22. & 3. Reg. 4. b. 10. & 19. c. 16. Hieronymus in locis Hebraicis ait vicum esse in Aulone.

אבל השטים Abel-satim, Luctus spinarum, siue declinationum, aut præuaricationum. Non procul à Iordane locus in deserto ad Meridiem Moabitarum, Num. 33. f. 49. Illic fuit xii. mansio Iudæorum. Dicitur & Sitim siue Setim, Num. 25. a. 1.

אבן בהן Aben-bóen, Lapis pollicis, aut pollex, vel lapis in eis. Nomen loci, Ios. 18. c. 17.

אבץ Abes, Ouum siue comosus, aut lineus. Nomen ciuitatis in tribu Issachar. Ios. 19. b. 20.

אבצן Abesan. Pater scuti, aut patris scutum vel arma, aut pater frigiditatis. Nomen iudicis in Israël de Bethléhẽ, Iud. 12. c. 8

אבישלום Abessalóm, Pater pacis, siue pater consummationis, siue pater retributionis, aut patris pax, siue patris consummatio, siue patris rettributio. Pater Maacha, siue Michai matris Abiam, 3. Reg. 15. a. 2. qui 2. Par. 13. a. 2. dicitur Vriel.

אבגתא Abgathá, Pater torcularis, vel patris torcular. Eunuchus Assueri regis Persarum, Esth. 1. b. 10.

אבי Abi, Pater meus. Mater Ezechiæ regis Iudæ. 4. Reg. 18. a. 2. quæ 2. Par. 29. a. 1. dicitur Abia.

אביה Abiá, Pater Domini, aut voluntas Domini. Mater Ezechiæ regis Iudæ. 2. Par. 29. a. 1. quæ 4. Reg. 18. a. 2. dicitur Abi. filius Samuelis prophetæ, 1. Reg. 8. a. 2. & 1. Par. 6. b. 29. filius item Roboam, 1. Par. 3. b. 10. qui 3. Reg. 14. g. 31. dicitur Abiam iuxta quædam exemplaria Hebræa. Vxor Esron filij Phares, 1. Par. 2. c. 24. filius item Ieroboam, 3 Reg. 14. a. 1.

אבי עלבון Abi-albon, Pater superintelligens, aut pater superæ dificãs: aut ex Hebræo & Syro, pater iniuriæ. Nomen viri. 2. Reg. 23. d. 30. 1. Par. 11. f. 32. dicitur Abiel.

אבים Abiám, Pater maris, filius Roboam, 3. Reg. 14. g. 31. & 15. a. 1. qui Abia, 1. Par. 3. b. 10. dicitur.

אביאסף vel אביסף Abiasaph, siue Abisaph. Pater congregans, siue pater consummans vel finiens. filius Core, 1. Paralip. 6. c. 33. & 9. c. 19. Exod. 6. d. 24. filius Eleanæ, 1. Par. 6. b. 23. & 9. c. 19.

אביתר Abiathar, Pater excellens, aut pater residui vel remanentis: siue pater explorationis vel contemplationis, aut pater funiculi. filius Achimélech sacerdotis, 1. Reg. 22. d. 21. & ipse Achimélech, Marc. 2. d. 26.

אבידע Abida, Pater scientiæ, vel scientia patris. filius Madian filij Abrahæ, Gen. 25. a. 4.

אבידן Abidán, Pater iudicij: aut ex Hebræo & Syro, pater meus iste. filius Gedeonis, Num. 1. b. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

אֲבִיאֵל Abiél, Pater meus Deus. filius Seror, 1. Re. 9. a. 1. Pater Ner. 1. Re. 14. g. 50. Nomen item cuiusdam alterius. 1. Par. 11. f. 32. qui 2. Reg. 23. d. 30. dicitur Abi-albon.

אֲבִיעֶזֶר Abiézer, Pater adiutorij, siue patris adiutorium, vel pater atrij, aut patris atrium. filius Manasse, Iosue 17. a. 2. Vnus ex fortibus Dauid, 2. Reg. 23. d. 27. & 1. Paral. 7. d. 19. Alius item Iudic. 6. g. 34.

Abiezerita, Vide Ezer.

אֲבִי גִבְעוֹן Abi-gabaón, Pater collis, siue pater calicis, vel scyphi, aut pater dotis peccati. Vertendum ex Hebræo, principes Gabaon, cuius nomen erat Iahiel, & vxor eius Maacha, 1. Paral. 8. c. 29. & 9. c. 35.

אֲבִיגַיִל Abigail, Pater exultationis, vel patris exultatio. Nomen vxoris Nabal. 1. Re. 25. a. 3. & 30. a. 5. Vxor Dauid mortuo Nabal, 1. Par. 3. a. 1. Est & filia Naas, soror Saruiæ, mater Ioab, 1. Par. 2. b. 16. quæ 2. Reg. 17. g. 25. Abigal dicitur Hebraicè. B. Ambrosius epistola 13. paternæ gratiæ rorem Abigail interpretatur.

אֲבִיחַיִל Abiháil, per ח in penultima, Pater fortitudinis, aut pater exercitus, siue pater diuitiarum, aut pater antemuralis, vel pater doloris. rater Suriel principis Moholitarum, Num. 3. c. 35. vbi corruptè legimur Abihaiel. Vxor item Roboam filij Salomon, 2. Par. 11. d. 18.

אֲבִיחַיִל Abihail, per ח in penultima, Pater luminis, vel laudis. Vxor Abisur filij Semei, filij Onam, 1. Par. 2. d. 29.

אֲבִילוּת Abilúa, Lugens vel plorans, siue pater mansionis, vel murmurationis. D. Nomen regionis, cui præerat Lysania à Romanis constitutus, Luc. 3. a. 1.

אֲבִימָאֵל Abimaél, Pater à Deo, vel de Deo. filius Iectã, Ge. 10. d. 25

אֲבִימֶלֶךְ Abi-mélech, Pater regis, siue regum summus, rex dignitate reliquos reges antecellens. Generale nomen est Palæsthinorũ regum: perinde atque Cæsar Romanorum imperatorum. Rex igitur fuit Geraræ, Gen. 20. a. 2. filius item Gedeonis, Iudic. 8. g. 32. filius etiam Ierobóseth, 2. Reg. 11. c. 20.

אֲבִינָדָב Abi-nadáb, Pater spontaneus, aut pater vouentis, vel voti, siue pater principis. filius Isai patris Dauid, 1. Re. 16. b. 8. filius Saul, 1. Par. 8. d. 32. Vide etiam 1. Reg. 7. a. 1. & 2. Reg. 6. a. 3. & 1. Par. 2. b. 13. & 9. g. 39. & 10. a. 2. & 13. c. 7.

אֲבִינֹעַם Abinóem, Pater pulchritudinis, vel iucunditatis, aut pater motionis eorum. Pater Barac ducis exercitus populi Iudæorũ, Iudic. 4. a. 6.

אֲבִיעַם Abiám, Pater celsitudinis, vel electionis, aut pater fraudis, vel proiectionis. primogenitus Hiel reædificatoris Iericho, 3. Reg. 16. g. 34.

אֲבִירוֹם Abiróm, Idem. Heb. Abiram. filius Eliab, Nume. 16. a. 1. Deut. 11. a. 6.

אֲבִישַׁג Abiſág, Patris ignorantia, vel patris error, siue pater apprehendens vel attingens: aut pater multiplicans. Virgo adolescẽtula quæ calefaciebat regem Dauid senio confectũ, 3. reg 1. a. 3

אֲבִישַׁי Abiſái, Patris munus, vel pater muneris. filius Saruiæ fororis Abigail, frater Ioab, 1. Reg. 26. a. 6. & 2. Re. 10. c. 14. & 1. Par. 2. b. 16. & 11. c. 20.

אֲבִישׁוּעַ Abi-ſúe, Pater salutis, vel exclamationis: aut pater respiciens, siue pater magnificus vel potens. filius Phinees filij Eleazar filij Aaron, 1. Par. 6. a. 4. filius item Bela filij Beniamin filij Iacob, 1. Par. 8. a. 4.

אֲבִישׁוּר Abiſúr, Pater muri, aut pater bouis, siue pater cantantis, vel pater aspicientis, aut pater rectitudinis. filius Semei filij Onam filij Ierameel, 1. Par. 2. d. 29.

אֲבִיטַל Abitál, Pater roris: vel ex Hebræo & Syro, pater vmbræ. Mater Saphatiæ filij Dauid, 2. Reg. 3. a. 4. & 1. Par. 3. a. 3.

אֲבִיטוֹב Abitób. Pater bonitatis. filius Mehusim, 1. Par. 8. b. 11.

אֲבִיָּה Abiú, Pater ipse, vel pater est. filius Aaron, filij Amram, filij Caath, filij Leui, Exod. 6. d. 23. & 1. Par. 6. a. 3.

אֲבִיהוּד Abiúd, Pater laudis vel confessionis. filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1. Par. 8. a. 3.

אֲבִינֵר Abnér, Patris lucerna, vel patris nouale. Nomen principis militiæ Saul, filius Ner patruelis Saul, 1. Reg. 14. g. 49.

אֲבוֹבִי Abobi, Pater incantationis, vel abiconfionis. D. Nomen viri, 1. Mach. 16. c. 15.

אַבְרָא Abra, Ancilla vel famula. G. Iudith 8. d. 32.

אַבְרָהָם Abraham, Pater multorũdinis. filius Thare, sic nominatus à Deo, cùm prius Abram diceretur, Gen. 17. a. 5.

אַבְרָם Abrám, Pater excelsus. filius Thare Chaldæus, Ge. 11. d. 31

אַבְרָן Abrán, Transitus, aut ira, siue imprægnatio, vel nubes caniciaut Syriacè, frumentum. Nomen ciuitatis, Iosue 19. c. 28. Heb. Ebron.

אַבְשָׁלוֹם Abſálom, Pater pacis, siue pater consummationis, siue pater retributionis, aut patris pax, siue patris cõsummatio, aut patris retributio. filius Dauid de Maacha, 2. Re. 3. a. 3. & 1. Par. 3. a. 2.

Abſolomi, Pater pacis, siue pater consummationis, vel retributionis. D. Nomen viri, 1. Mach. 15. g. 72.

A C

אָבָן Acán, Tribulatio, vel stridor, aut antemurale. filius Eser filij Seir Horræi, Gen. 36. c. 28.

אָכָר Acár, Sterilis, siue eneruans, aut euellens, vel truncus. Filius Ram primogeniti Ierameel, 1. Par. 2. d. 27.

אַכָּן Accán, Possessio, siue emptio. aut nidus. Nomen ciuitatis, Ioſ. 15. g. 56.

אֲכָרָה Accarón, Sterilitas, siue enervatio, aut euulsio, vel truncus. Nomen vrbis in tribu Dan, Ier. 25. c. 20. Ioſ. 13. a. 3. & 15. f. 44. & 1. Reg. 17. g. 51.

אֲכְרֹנִיִּם Accaronitæ, Steriles, siue eneruati, aut euulsi vel truncipuli, 1. Reg. 5. d. 10.

אַכְּקִים Acces, Peruersus aut prauus. rater Hira, 2. reg. 23. d. 26. & 1. Par. 11. f. 28.

אָכֹךְ Acchó, Compressus, vel confractus. Nomen vrbis, Iudi. 1. f. 31.

אָכֹס Accós, Spina, vel æstas, aut tædium, seu vigilia, vel finis. Nomen viri, 1. Par. 24. b. 9. & 1. Esd. 2. c. 59.

אָכַף Accúb, Vestigium vel supplantatio: aut prauitas, vel calcaneum, siue retributio. filius Elioenai filij Naariæ, 1. Par. 3. d. 24. & 9. c. 17. & 2. Esd. 8. b. 7.

אֲכַלְדָּמָא Aceldema, Vide Haceldema.

אָכָב Achób, Frater patris, vel fratris pater, siue arula patris. filius Amri regis Israël, 3. Reg. 16. f. 29.

אַכָּד Achád, Amphora, vel hydria, aut scintilla. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, Gen. 10. b. 11. quæ nunc dicitur Nisibis.

אַכָּיָה Achaia, interpretatur dolor vel tristitia. G. Græciæ regio & peninsula, ipsa enim Ægæo & Ionio cingitur æquore, ab Ithmo incipit. de qua lege Plinium lib. 4. cap. 5. Strabonem in 8. Ptolemæum, lib. 3. cap. 15. Rom. 15. f. 26. & 1. Cor. 16. c. 15.

אָכִיכוּס Achaicus, Dolens siue tristis. G. Nomen viri, 1. Co. 16. c. 17.

אָכָן Achan, Conterens, siue conturbans. Filius Charmi filij Zabdi filij Zaræ, Ioſ. 7. a. 1. & 22. d. 20. qui 1. Par. 2. a. 7. dicitur Achar.

עָכָר Achar, Conturbans. filius Charmi filij Zabdi filij Zaræ filij Iudæ, 1. Par. 2. a. 7. qui Ioſ. 7. a. 1. dicitur Achan.

אָחַז Achát, Apprehendens, siue possidens, aut videns. filius Eliotham regis Iuda, 4. Reg. 16. a. 1. & 1. Par. 3. c. 13. Qui alias Eliozer, Luc. 3. f. 29. dicitur.

אַחְזָב Achazib, Mendax, mendacium, aut cessans, siue fluens vt. Nomen vrbis tribus Aser, Iudi. 1. f. 13. quæ Achzib, Ioſ. 19. c. 29. dicitur.

אֲחִיָּא Achiá, siue Achiás, Frater Domini. Filius Achitob fratris Ichabod, 1. Reg. 14. a. 3. Filius item Ierameel filij Esron, 1. Par. 2. d. 26.

אֲחִימַאַס Achimáas, Frater consilij, vel frater consiliarius, aut frater ex ligno. Pater Achinoam vxoris regis Saul, 1. reg. 14. g. 49. Filius item Sadoc sacerdotis, 2. Reg. 15. f. 36. & 1. Par. 6. a. 8.

אֲחִימָן Achimán, Frater præparatus, vel frater dexteræ, aut frater quis? Filius Enac, Num. 13. d. 23.

אֲחִימֶלֶךְ Achimélech, Frater meus rex, aut frater regis vel consilij. Nomen viri sacerdotis, 1. Reg. 21. a. 1. Item filius Abiathar, 2. Reg. 8. d. 17. qui 1. Par. 18. d. 16. Abimélech dicitur. Achimelech dicitur Abiathar, Mar. 2. d. 26.

אֲחִימוֹת Achimoth, Frater mortis, vel frater mortuus, vel frater discipulus, 1. Reg. 5. d. 10.

אֲחִינָדָב Acces, Peruersus aut prauus. rater Hira, 2. reg. 23. d. 26. & 1. Par. 11. f. 28.

אֲחִינֹעַם Achinoam, Frattis pulchritudo vel iucunditas, aut frater motionis. Nomen vxoris regis Saul, 1. Re. 14. g. 49. Vxor item Dauid Iezrahelitis, 1. Reg. 25. g. 43. & 1. Par. 3. a. 1.

אֲחִיר Achior, Fratris lumen, aut frater ignis. D. Dux filiorum Ammon, Iudith 5. a. 5.

אֲחִירָם Achirám, Fratris celsitudo vel elatio, aut fratris dolus vel proiectio. Filius Beniamin, Num. 26. c. 38.

אֲחִירַמְעַת Achiramitæ, Idem. p. n. Num. 26. c. 58.

אֲחִישׁ Achis, Vtique est, vel sic est. Rex Geth, 1. Reg. 21. c. 11. filius Maoch, 1. Reg. 27. a. 2.

אֲחִישָׁמֶךְ Achiſámèch, Frater sustentationis vel firmitatis: aut frater coniungens. Pater Ooliab de tribu Dan, Exod. 31. a. 6.

אֲחִיטוֹב Achitób, Frater bonitatis. Pater Achias, 1. Reg. 14. a. 3. Pater item Sadoc, 1. Par. 6. a. 7. & 1. Par. 18. d. 16. Pater item Achimélech sacerdotis, 1. Reg. 22. b. 9. Pater item Sadoc, 1. Reg. 8. d. 17. & 1. Par. 6. a. 7. & 9. b. 11.

אֲחִיתֹפֶל Achitophel, Frater ruinæ, vel frater defectus, aut frater insipiditatis, id est rei insulsæ. Consiliarius regis Dauid, 2. Reg. 15. b. 12. Pater Eliam, 2. Reg. 23. d. 33. & 1. Par. 27. d. 33.

אָכוֹר Achobór, Mus, vel conterens siue comprimens puteum. Nomen Filius Michai, 4. Reg. 22. c. 12. Pater item Balanan septimi regis in Edom, Gen. 36. d. 39.

עֵכוֹר Achor, Turbatio. Vallis in tribu Iuda, Ioſ. 15. b. 7. ad Septentrionem Iericho haud procul à Galgalà tumulus & ruinæ habitatione Israëlitici populi appellationem habens, & non ab Achan sacrilego qui illic lapidatus est propter anathematis furtum, Ioſ. 7. d. 26.

אָכְסָה Achſá, composita vel adornata, aut lasciuiens: siue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb, 1. Par. 2. f. 49. quæ Ioſ. 15. d. 16. & Iudic. 1. c. 12. Axa scribitur.

אָכְסָף Achſaph, Veneficus, siue conterens vtique, aut labii vsque. No-

Nomen vrbis in tribu Aser, Iosue 11. a 1. quæ cap. 19. b. 26. scribitur Axaph. Hæc Hieronymo Chasalus dicitur in cœtuo lapide Diocæsariæ, ad radicem montis Thabor in campestribus sita.

אַכְזִיב Achzib, siue Achzíba, Mendax, siue cessans, aut fluens vtique. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, Ioſ. 15. f. 33. & 19. b. 29 In primo capite Michææ d. 14. legitur. Domos mendacij in deceptionem regibus Israël. Vbi legendum, Domos Achzib in deceptionem, siue in médacium regibus Israël. Vide Achazib.

אַכְּרוֹן Acrón, Sterilitas, siue enervatio, aut euulsio, vel truncus. Nomen ciuitatis in tribu Dan, quæ & Accaron appellatur, Ioſ. 19. d. 28.

A D

אָדָא Adá, Cœtus, vel congregatio, siue ornata, vel testificans, aut transiens, vel prædans aut Syriacè, ablata. Altera vxor Lamech, Gen. 4. d. 20. Vxor etiam Esau, filia Elon, Gen. 36. a. 2.

אָדַד Adád per ד, Interitus, aut nubes, vel vapor, seu fons. Nomen viri Idumæi, 3. Reg. 11. c. 17. qui ibidem paulò antè, versu 14. & paulò post versu 19. scribitur per ר.

אָדָד Adád per ר, Sonitus, aut clamor, siue celeusma: seu mamilla, vel dilectio. Filius Badad, rex Edom quartus, Gen. 36. d. 36. Vide 3. Reg. 11. c. 14. & d. 19.

אֲדָאָיָה Adadi, Testimonium cœtus vel congregationis, aut testimonio ornatus vel testis transiens, siue prædæ eius, genere fœminino: aut prædæ siue prædæ, vel æternitas sui testimonij. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, Ioſ. 15. d. 21.

אֲדַדְעֶזֶר Adadézer, Vide Adarézer.

אַדַדְרִמּוֹן Adadremmó, Celeusma mali granati, siue altimdinis. Vrbs iuxta Iezrahelem, quæ hodie vocatur Maximianopolis, Zach. 12. d. 12.

אֲדָיָה Adaiá siue Adaías, Testis Domini, siue ornatus vel prædæ Domini, aut transitus vel æternitas Domini. Filius Echan filij Zamma, 1. Par. 6. c. 41. & 8. b. 20. & 1. Esd. 10. d. 29. vbi quædã exemplaria Hebraica legunt, עדיה. Filius item Ieroham, 1. Par. 9. d. 12. Pater Idida matris Iosiæ, 4. Reg. 22. a. 1.

אֲדַלְיָא Adalía, Hauriens, siue pauperta: aut nubes, vel interius laboris. Filius Aman filij Amadatha, Esth. 9. b. 8.

אָדָם Adám, Homo, siue terrenus, aut rufus, vel sanguineus. Nomen primi hominis creati à Deo, Gen 2. d. 15. Luc. 3. d. 38. No men euam commune quo vocauit Deus hominem & mulierem, Gen. 1. c. 26. Est & nomen vrbis, Ioſ. 3. d. 16.

אַדְמָה Adamá, Terra, aut rufa, aut sanguinea. Vrbs Pentapoleos, Gen. 10. c. 18.

אָדָמִי Adami, Homo, vel humanus, siue terrenus, aut rufus, vel sanguineus, aut nubes, vel vapet, siue interitus aquarum. Nomen ciuitatis quæ & Neceb dicitur, Ioſ. 19. c. 33.

אֲדִין Adan, Vide Adin.

אֲדָר Adar, Pulchritudo, siue habitaculum, aut generatio. Octauus rex in Edom, Ge. 36. d. 39. qui 1. Par. 1. d. 46. dicitur Adad.

אֲדַרְאֶזֶר Adarézer, Decor aut pulchritudo auxilij, siue habitaculum aut generatio auxilij: aut atrium pulchritudinis siue habitaculi, vel generationis. Filius Rohob, rex Soba, 2. Reg. 8. a. 3. & 3. Reg. 11. d. 23. quibus in locis quædam exemplaria legunt Adadézer, at 1. Par. 18. a. 3. vbique legitur Adarézer.

אַדַרְסָא Adarſá, Testificans solem vel surdum, aut testimonium aranis. D. Nomen loci, 1. Mac. 7. f. 40.

אַדַרְעֶזֶר Adárzer, Testis, vel testimonium auxilij. D. Nomen vrbis, 1. Mach. 7. g. 45.

אַדְבְּאֵל Adbeél, Vapor vel nubes apud Deum vel cum Deo, siue contristari faciens Deus. Filius Iſmaheelis, Gen. 25. b. 13. & 1. Par. 1. b. 29.

אַדָּר Addár, siue Addára, Pallium, siue potentia, aut magnitudo. Nomen ciuitatis, Ioſ. 15. a. 3. Nomen item mensis, siue lunationis duodecimæ quandoque integrè, & aliquando pro parte nostro respondentis Februario, 1. Esd. 6. c. 15. Postremò filius Balæ filij Beniamin, 1. Par. 8. a. 1.

עִדִּי Addi, Testis, vel testimonium, siue ornatus, vel transitus, aut præda. Pater Melchi patris Neri, Luc. 3. f. 28.

עָדוֹ Addó, Testis, siue ornatus, aut transitus, vel præda. Filius Ioha, 1. Par. 6. b. 21. Pater item Barachiæ patris Zachariæ, Zac. 1. a. 1. Nomen prophetæ, עִדּוֹ, 2. Par. 9. g. 29. Vide Nehe. 12. a. 4.

עֵדֶן vel עֵדֶר Addón, Dominus, aut basis, vel Syriacè, auris. Nomen loci, 1. Esd. 7. c. 6. qui Adon, 1. Esd. 2. c. 57. scribitur.

אֲדֹנִי Addus, Nequitas, vel mensis, aut triumvir. D. Nomen loci, 1. Mac. 11. b. 13.

אֲדֹנִקָם Adeodatus, Latinum est, quod in Hebræo dicitur Elhanan: & interpretatur à Deo datus, siue gratia Dei, aut misericordia Filius Michai, 4. Reg. 22. c. 12. Pater item Balanan septimi regis in Edom, Gen. 36. d. 39.

אֲדֻלָּם Adiada, Testimonium manus, siue testimonium testimonij, aut præda manus. D. 1. Mac. 12. c. 38.

אֲדִיאֵל Adiél, Testimonium Dei, siue ornatus, vel transitus Dei, aut præda vel æternitas Dei. Nomen principis, 1. Par. 4. f. 36. Filius Iezra, 1. Par. 9. b. 12. & 27. c. 24.

עֵדִין Adin, Deliciosus, siue voluptuosus, aut ornatus: vel Syria-

cè, temporalis. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 15. & 8. a. 6.

עֲדִינָא Adiná, Idem. Filius Ira 23, 1. Par. 11. g. 42.

עֲדִיתַיִם Adithaim, Cœtus siue congregationes, aut testimonia. Nomen vrbis, Ioſ. 15. c. 36.

עֲדִלַי Adli, Testis mihi, siue ornatus mihi, aut transitus, vel præda, vel æternitas mihi. Nomen viri, 1. Par. 27. d. 28.

אַדְמָתָא Admathi, Nubes, vel vapor mortis, siue interitus mortis, vel terrestris, aut rubens. Principis nomen, Esth. 1. c. 14.

אַדְמִים Adommim, Terreni, vel rufi, aut sanguinei. Nomen loci, Ioſue 15. b. 7. & 18. c. 17.

אֲדֹן Adon, Dominus, aut basis: vel Syriacè, auris. Nomen loci, 1. Esd. 2. c. 59. qui Addon, 1. Esd. 7. c. 60. scribitur.

יְהוָה Adonái, Beatus Hieronymus, Exod. 6. a. 1. pro nomine Dei tetragrammaton, id est quatuor literarum, Adonai transtulimus: aliis autem locis semper interpretatus est Dominus. Chaldæus paraphrastes pro hoc posuit triplex hoc modo יי.

אֲדֹנִיָּה Adonía, siue Adonías, Dominator Dominus, aut basis Dominimvel ex Syro & Hebræo, auris Domini. Filius Dauid ex Aggith, 2. Reg. 3. a. 4. & 1. Par. 3. a. 2.

אֲדֹנִי בֶזֶק Adoni-bézec, Domini fulgur, siue Dominus fulguris, aut Dominus in compedibus. Nomen viri, Iudic. 1. a. 5.

אֲדֹנִיקָם Adonicám, Dominus surrexit. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 13.

אֲדֹנִירָם Adonirám, Dominus excelsus, siue Dominus celsitudinis, vel elationis. Filius Abda qui erat super tributa Salomonis, 3. Reg. 4. a. 6.

אֲדֹנִיָּה Adonías, In Hebræo est Thamúz, id est consumptus, siue incendium: Syrum est. Nomen idoli, Ezec. 8. f. 14.

אֲדֹנִיצֶדֶק Adoni-ſédec, Dominus iustitia, siue Dominus iustitiæ. Rex Ierusalem, Ioſ. 10. a. 1.

אֲדֹרַיִם Adot, Generatio, vel habitatio, aut testimonium lucis vel ignis. D. Nomen loci, 1. Mac. 13. c. 20.

אֲדֹרָם Adórum, Decor eorum, aut laus, vel confessio sublimis, siue timor excelsus. Filius Iectan, Gen. 10. d. 27. & 1. Paral. 18. c. 10. & 2. Par. 10. d. 18.

אַדְרַמֶּלֶךְ Adramélec, Pallium regis, siue magnitudo vel potentia regis vel consilij. Filius Sennacherib regis, 4. Reg. 19. g. 36. Esa. 37. g. 38. Deus item Sepharuam, 4. Reg. 17. f. 31.

אַדְרִיָּה Adria, Nomen maris contra Rauennam, quod per ostia Padi fluuij intratur, sumpto vocabulo ab Adria proxima ciuitate quæ idem nomen mari Adriatico dedit Strabonì in 5. Hoc pe lagus Paulus emensus est, Act. 27. c. 27.

אַדְרָמְיָטִינִי Adrumetina, In Græco, Adramytena: & interpretatur solidæa munda vel tersa. Adrumetum siue Adrumetum ciuitas est Mysiæ. Est & Adramitis insula Lyciæ, & Adrumes Adrumetis, ciuitas Aphricæ. Hieronymus autẽ aut si quis alius fuit auctor, in Catalogo locorum Actorum Apostolicorum indicat Adrumetum esse ciuitatem in Bazacio regione Aphricæ. Plinius Adrumetum vocat neutro genere, Act. 27. a. 2.

עֲדֻלָּם Adullám, Ciuitas, Ioſ. 12. d. 15. & 15. c. 35. quæ & Odollã. Vide Odollam.

אַדָּם Aduram, Pallium eorum, siue potentia vel magnitudo eorum: aut vapor excelsus, siue nubes excellæ: aut dolor siue interitus sublimitatis. Nomen viri qui erat super tributa regis Dauid, 2. Reg. 20. g. 24. & 3. Reg. 12. c. 18.

אֲדוֹרַיִם Aduráim, In Hebræo Adoráim, Fortitudo vel potentia maris, aut vapor, siue interitus eleuatus, vel nubes eleuata. Nomẽ ciuitatis ædificatæ à Roboam, 2. Par. 11. d. 9.

A E

מִצְרַיִם Ægyptus, Angustians, siue tribulans, Gen. 16. a. 1.

מְצָרִים Ægyptij, Angustiantes, siue tribulantes, Num. 14. b. 13.

מִצְרַיִם Ægyptus, Idem. f. in Exod. 2. b. 11.

מִצְרַיִם Ægyptus, Angustiæ, siue tribulationes. Ægyptus ad Occidentem Iudææ sita, Aphricæ regio est. Plinius tamen li. 5. ca. 9. naturalis historiæ, & Pomponius Mela in primo, Asiæ attribuunt proximè Aphricam, hæc ab Oriente iungitur Assyriæ & Mari rubro: ab Occidente habet Libyam atque Cyrenẽ: à Meridie limitem qui Syenen ab Æthiopia dirimit, atque Oceano à Septentrione, mare magnum, finitimque Arabicum & terrã ad Syriam vsque. irrigant Nilus, auctores sunt Iosephus lib. 5. cap. 11. de bel. Iudaico. Egesippus lib. 4. Inferiorem eius partẽ Nilus dextra læuaque diuisus, amplexu suo determinat. Ideoq; insulam quidam dixerunt Ægyptum, ita se findente Nilo, vt triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multæ Græcæ hiræue vocabulo Δ, deltam appellauere Ægyptum. ita Plinius li. 5. ca. 9. & Strabo lib. 17. Ptolemæus lib. 4. cap. 6. Ammia. Marcel. lib. 22. Oppida insignia, Saïs, Memphis, Siene, Bubastis, Elephantis, Thebæ, Alexandria, Pelusium: testis Mela in 1. Canopus, Bolbis, Sebennis, Pathmis, Mendes, Tanis. Vide Raph. Volaterr. lib. 22. Geographiæ. Non est autem negligendum, Ægyptum prophetis appellatam Misraim à Mesraim filio Chã, eiusdem appellationis. Iosephus lib. 1. cap. 12. antiq. Iudaicarum Mesrim & Mesraim nominatam refert. Hæc quondam Aëria dicta est, veluti Eusebius in Chronicis annotauit. Adde quòd Psal. 77. c. 51. & 104. c. 22. Ægyptus dicitur Cham, quòd eius filius Mesraim occupauerit Ægyptum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

עילם Ælam, Adolescens vel virgo masculini generis, siue occultus, aut seculum. Filius Sem, Gen. 10. c. 22. Filius item Sesac, 1. Par. 8. c. 24. & 1. Esd. 2. a. 7. Est & nomen regionis Perfici regni, in qua sita sunt Susidæ qua Dan. 8. a. 2. Esa. 11. c. 11. à qua Ælamitæ dicuntur Iudæ incolæ Elam, aut Persæ regionem illam habitantes. Ælamitæ videntur poni Act. 2. b. 9. pro ipsis Persis, quòd Medis vicinis conungantur Persæ. Scribendum Elam & Elamitæ.

עין Aen, Oculus, siue fons. Nomen ciuitatis, Ios. 15. c. 32. 1. Par. 4. f. 32. eadem ciuitas quæ & Ain dicitur Ios. 9. a. 7.

Æneas, Laudatus. G. Nomen viri, Act. 9. f. 33.

Ænon, Vide Enon.

כוש Æthiopia, In Hebræo dicitur Ch-sh: & interpretatur nigra, vel nigredo. αἰθιοπία autem, Græcè à αἴθω, quod est ardeo, siue incendium significat. Æthiopum regio ab Indo fluuio incipiens, juxta Ægyptum, inter Nilum & Oceanum, & in Meridie sub ipsa solis vicinitate iacet. Ex ipsa vniuersa primum Ætheria appellata est, inde Atlantia: mox à Vulcani filio Æthiope, Æthiopia. auctor est Plinius historiæ mundi, lib. 6. cap. 30. Multa de hac congessit Raphael Volaterran. lib. 12. Geographiæ, quem consule: similiter Ptolemæum lib. 4. cap. 7. Plinium in 5. ca. 8. vbi quoque de duabus Æthiopiis clarissimè legis, Ezech. 29. c. 10. & 30. a. 4. Nah. 3. b. 9. Esa. 11. c. 11.

כושי vel כושים Æthiops, Hebraicè Chusi, id est niger. αἰθίοψ ardens, siue incensus, Act. 8. c. 27. & 2. Par. 14. c. 9.

כשים Æthiopes, Id. p. n. 2. Pa. 12. a. 3. Soph. 1. d. 11. Amos 9. b. 7

כושיים Æthiopes, Id. p. n. Psa. 71. b. 9. & 73. b. 14. In Hebræo est Sium, & interpretatur siccitates, aut naues, siue trieres, siue dæmones.

כושית Æthiopissa. In Hebræo dicitur Cushith, & interpretatur nigra. αἰθιόπισσα verò, ardentem vel incensum significat, Num. 12. a. 1.

A F

Afaci, Vide Aphrica.

A G

Agabus, Locusta vel festinitas patris. D. Nomen prophetæ, Act. 11. d. 28. & 21. b. 10.

אגג Agag, Tectum, vel solarium, quod scilicet est in superiori parte domus. Nomen regis Amalec, 1. Reg. 15. b. 9.

אגגיי Agagites, Idem, de stirpe Agag, Esth. 3. a. 1.

אגר Agar, Aduena, siue peregrina, aut ruminans, vel timens. Ancilla Abraham, Gen. 16. a. 1.

Agarai, Aduena, siue peregrinus, aut ruminans, vel timens. Nomen viri, 1. Par. 11. g. 39.

Agareni, Idem. Nomen populi, 1. Par. 5. b. 10.

Agarenus, Idem, 1. Par. 27. d. 31.

אגי Agé, Vallis siue profunditas. Pater Semma, 2. Reg. 23. b. 11

אגגוס Aggæus, Festiuus, siue solennis, vel gyrans. Nomen prophetæ, Agg. 1. a. 1.

אגי Aggi, Idem. Filius Gad filij Iacob, Gen. 46. b. 16.

אגיתי Aggitæ, Festiuitates vel solennitates, vel gyrantes, Nu. 26. b. 13. Familiæ nomen ab Aggi filio Gad.

אגית Aggith, Festiua, vel solennis, vel gyrans. Mater Adoniæ filij Dauid, 2. Reg. 3. a. 4. & 1. Par. 3. a. 2. Vide Haggith.

אגריפס Agrippa, Latinum est. dictum ab eo quòd ægros, id est difficiles partus faciat: vel dicitur ille qui in nascendo prius emittit pedes. Filius Herodis Agrippæ illius inter Herodes tertij qui occidit Iacobū, & in carcerem conicit Petrū, Act. 25. d. 13

A H

אחלב Ahalab, Frater cordis, siue lacteus, vel lactans, aut adeps. Nomen vrbis, Iudic. 1. f. 31.

אחרח Ahara, Frater redolens, aut pratum odoris. Filius Beniamin 1. Par. 8. a. 1. qui Gen. 46. c. 14. Gera dicitur.

אחרחל Aharehel, Alter exercitus, siue nouissimus exercitus: aut alter dolor, siue nouissimus dolor, aut ouis fratris. Filius Arum, 1. Par. 4. b. 8.

אחיארי Ahaiarh, Corruptè scriptum, 4. Reg. 17. d. 24. de Cutha & de Ahaiathu, pro Aua

אחסל Ahasel, Frater Ioab, Vide Asael.

אחשתרי Ahasthari, Cursor, vel veredarius, siue festinatio turturis, aut festinatio exploratoris, siue frater qui explorat: vel ex Syro & Hebræo, princeps turturis, vel princeps exploratoris. Filius Ashur ex Maara, 1. Par. 4. a. 6.

אחוי Ahauí, Essentia, siue generatio. Fluuij nomen, 1. Esd. 8. f. 31

אחזי Ahaz, Apprehendens siue possidens, aut videns. Filius Micha filij Meribaal, 1. Par. 8. d. 35.

אחזי Ahazi, Videns, siue apprehendens. Nomen viri, Neh. 11. b. 13

אחר Aher, Alter, siue posterior, aut nouissimus. Nomen viri, 1. Par. 7. c. 12

אחי Ahi, Frater meus, vel fratres mei. Filius Sosei filij Heber filij Bariæ, 1. Par. 7. g. 15.

אחיא Ahia, siue Ahiæ, Frater Domini. Filius Sisa, princeps exercitus Salomonis, 3. Reg. 4. a. 3. & 1. Par. 11. g. 29. Pater Baasa, 4. Reg. 9. b. 9. Vnus e prophetis quidam Silonites, 3. Reg. 11. c. 15

אחיאם Ahiam, Frater matris, aut frater gentis. Filius Sacar, 2. Reg. 23. d. 33. & 1. Par. 11. g. 35. dicitur filius Sachar.

Ahicam, Frater resurgens, vel frater vindicans. Filius Saphan, 4. Reg. 22. c. 12.

אחיעזר Ahiézer, Frater adiutorij, vel fratris adiutorium, aut fratris auxilium. Filius Ammisaddai, Princeps tribus sus. Dan, Num. 1. a. 12. & 2. d. 26. & 7. c. 66. & 10. c. 25. & 1. Par. 12. a. 3.

אחיהוד Ahihúd, Frater vnitatis, siue frater acuminis, aut frater enigmatis vel gaudij. Nomen viri, 1. Par. 8. a. 7.

אחילוד Ahilad, Frater natus, vel frater genitus. Pater Iosaphat filius qui erat à commentatiis Dauidi, 2. Re. 8. d. 16. & 3. Re. 4. b. 12

אחימן Ahimán, Frater præparatus, siue frater dexter, aut frater meus quid: Nomen viri, 1. Par. 9. c. 17. Filius Enac, Ios. 15. c. 14 Iudic. 1. b. 10.

אחימלך Ahimélech, Frater meus rex, vel frater regis siue consilij. Nomen viri de filijs Ithamar, 1. Par. 24. a. 3.

אחין Ahin, Frater vini, vel fratres. Filius Semidæ filij Galaad, 1. Par. 7. d. 19.

אחינדב Ahinadáb, Frater spontaneus, aut frater vouentis vel voti, siue frater principis. Filius Addo, 3. Reg. 4. b. 14.

אחיו Ahió, Frater eius, vel fratres eius. Filius Abigabaron. 1. Par. 8. c. 30. Filius item Iehiel, 1. Paralip. 9. f. 37. Filius Abimelech, 2. Reg. 6. a. 3. Filius Berha, 1. Par. 8. b. 14.

אחיון Ahión, Immitus, aut fons, vel oculus. Nomen vrbis, 3. Reg. 15. d. 20. & 4. Reg. 15. f. 29. & 2. Par. 16. b. 4.

אחירא Ahira, Frater iniquitatis, siue frater fœti, aut frater pastoris, vel fratrem confringens. Filius Enan, princeps tribus Nephthali, Num. 1. b. 15.

אחיעזר Ahiézer, Frater auxilij, siue frater directionis vel cæci, aut frater insidians. Præpositus domus Salomonis, 3. Reg. 4. a. 6.

אחישחר Ahishar, Frater auroræ, siue frater maturinus, aut frater niger, vel nigredinis. Filius Balan filij Iadihel filij Beniamin, 1. Par. 7. c. 10.

אחיוד Ahiúd, Frater laudis vel confessionis. Filius Salomi, princeps tribus Aser, Num. 34. d. 27.

אחובן Ahobán, Frater filij, vel fratris filius, siue frater intelligentiæ, aut frater ædificans, vel abscondi us. Filius Abisur filij Semei filij Onam, 1. Par. 2. d. 29.

אחוד Ahod, Laudans, siue confitens. Filius Simeonis filij Iacob, Gen. 46. b. 10. Heb. Ohad, qui 1. Par. 4. c. 24. dicitur Iarib.

אחוד Ahód, Idem. Filius Balan filij Iadihel filij Beniamin, 1. Par. 7. c. 11.

אחוד Ahód, Vnitas, siue gaudium, aut ænigma, vel acumen. Nomen viri, 1. Par. 8. a. 7.

אחוי Ahóe, Tribulus vel spina, siue fraternitas, aut hamus. Filius Bela filij Beniamin filij Iacob, 1. Par. 8. a. 4.

אחוחימם Ahohimám, 1. Par. 7. c. 39. legendum Homam.

אחוחיי Ahohites, Frater viuus, aut tribulus vel spina mea, 2. Reg. 23. b. 9. & 1. Par. 27. a. 4.

אחומאי Ahumái, Pratum aquilarum, vel frater aquarum. Filius Iahath filij Subal, 1. Par. 4. a. 2.

A I

Ai, Vrbs Ammonitarum, Vide Hai.

איא, per ג, Vultur, vel heu, siue vbi est aut insula eius. Filius Sebeon filij Seir Horræi, Gen. 36. c. 24. & 1. Par. 1. c. 41. Item pater Respha concubinæ Saulis, 2. Reg. 3. b. 7. & 21. b. 1. Est & ciuitas, 1. Par. 7. f. 28. vbi legitur עית & עית

איא, per ע, Acernus, Neh. 11. d. 31.

איאלון Iáelon, Ilex vel quercus, aut fortitudo, siue cernus. Nomen ciuitatis constructæ à Roboam, 2. Par. 8. b. 13. & 11. b. 10. & 28. c. 18. Vallis item nomen, Ios. 10. c. 13. Iudic. 1. g. 35. quod 1 xx. reddiderunt tanquam appellationem, ἀγρός. Ciuitas dein bu Dan data Leuitis, Ios. 21. c. 24. Ciuitas refugij, 1. Par. 6. f. 69 vbi pro Aialon corruptè legitur Helon. Fuit & altera ciuitas in tribu Zabulon, vt Iudic. 12. d. 11. legimus iuxta Hebraeū, Moretuusque est ac sepultus in Aialon in terra Zabulon.

איבת Aiath, Hora siue cœcernatio. Est ea vrbs Iudæ aut Benimin cuius meminit Esaias cap. 10. g. 28. per quam Sennacherib transiit oppugnaturus Ierusalem.

איל Aíla, Vrbs quæ & Ailath, 4 Reg. 14. f. 22. & 16. a. 6. quam ædificauit Azarias, qui & Ozias dictus est.

איל Ailam, 1. Par. 8. c. 24. Scribe Ælam. Vide Ælam.

אילת Ailath, Ilices, vel quercus, aut cernæ, vel fortitudines. Nomen ciuitatis regni Edom, ad mare rubrum, vnde ex Ægypto Indiam versus, & inde ad Ægyptum nauigatur. Hæc & Aila dicitur, quam ædificauit Ozias qui & Azarias dictus est, 2. Reg. 9. d. 26. & 2. Par. 8. d. 17. & 26. a. 2.

עין Ain, Oculus, siue fons. Ciuitas est in termino Iudæ ad Orientem, Num. 34. c. 11. quam tribus Iudæ, atque Simeonis est accepit, Ios. 19. a. 7. & 1. Par. 4 f. 32. quæ deinceps Leuitæ est tradita, Ios. 21. b. 16. Eadem vrbs dicitur Aen, iisdem confirmantibus & pùctis, Hieronymo Bed-hen-nim dicta. Vide Ad.

A L

Alám, Occultatio, seu contemptus. Nomen viri 1. Esd. 8. f. 35.

Alamath, siue Alámeth, Occultatio, siue inuentus aut seculum, vel super mortem. Filius Ioadæ, 1. Par. 8. d. 35. & 9. g. 42. Vir de Almath.

Alcimus

Alcimus, Fortis. G. Nomen sacerdotis impij, 1. Mac. 7. a. 5.

Alexander, Adiutor virorum, vel auxiliator virilis, vel fortissimus. G. Nomen regis Macedonum, 1. Mac. 1. a. 1. Mar. 15. b. 21. Fuit & vir quidam qui recessit à fide, quem Paulus Satanæ tradidit, 1. Tim. 1. d. 20.

נא Alexandria, Hebraicè dicitur No, & interpretatur crudum siue irritatio, aut prohibitio. At Alexandria Græcè, Latinè dicitur adiutorium virorum, siue auxilium virile vel fortissimū. Chaldæus paraph. pro No, vertit Alexandriā, Ierc. 46. f. 25. Inter Aegyptū, Aphricā, & mare quasi claustrū posita, ab Alexandro magno condita in parte Aphricæ, teste Plinio, lib. 5. c. 10.

Alexandrini, Adiutores virorum, siue auxiliatores viriles, vel fortissimi. G. Act. 6. c. 9.

Alexandrinus, Idem. G. Act. 18. f. 24.

עלין Alian, Folia, vel excelsus. Filius Sobal, 1. Paral. 1. c. 40. qui Gen. 36. c. 23. Aluan dicitur.

עלמון Alicarnassum, Vide Halicarnassum.

עלימות Alimis, Vestibulum, vel porticus, aut fortitudo. D. Nomen ciuitatis, 1. Mac. 5. c. 26

אלון Allón, Quercus vel fortis. Pater Sephei patris Ziza, 1. Par. 4. f. 37.

עלמת Almath, Occultatio, siue iuuentus, aut secula, vel super mortem. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, 1 Par. 6. c. 60. Eadem vrbs quæ & Almon. Filius item Bechor filij Beniamin, 1. Paral. 7. b. 8. Vide Alamath.

עלמון Almón, Occultum, aut iuuentus, vel seculum ipsius. Ciuitas tribus Beniamin, Ios. 21. b. 18. Eadem vrbs quæ & Alemath.

אלוהי Alohés, Incantator, aut tacens. Nomen viri, 2. Esd. 5. c. 12.

אלפעל Alphæus, Millesimus, vel doctus, aut dux. D. Pater Iacobi apostoli, Matt. 10. a. 3. Marc. 2. b. 14. Luc. 6. c. 15.

עלא Aluá, Ascensus eius, siue præuaricatio ipsius. Ciuitas Idumæotum, Gen. 36. d. 40.

עלון Aluán, Superior, vel excelsus: aut Syriacè, peruersus. Filius Sobal, Gen. 36. c. 23. qui 1. Par. 1. c. 40. dicitur Alián.

עלמת Alus, Commissio siue confessio. Nomen loci ad quem descenderunt filij Israël à Daphca ascendentes in terram Chanáan, Num. 33. b. 13.

A M

עמעד Amaád, Populus testimonii, aut populi transitus, vel præda, siue populus æternitatis. Ciuitas tribus Aser, Ios. 19. d. 26.

עמקתא Amadáthi, Conturbans legem, vel mensura. Heb. Ammadátha. Pater Aman, Esth. 3. a. 1.

עמל Amal, Labor, aut iniquitas. Filius Helem, 1. Par. 7. g. 35.

עמלק Amalec, Populus lambens: vel ex Hebræo & Syro, populus percutiens. Filius Eliphez ex Thamna concubina, Ge. 36. b. 21. A quo Amalecitæ.

Amalecitæ, Populi lambentes, vel ex Hebræo & Syro, populi percutientes. Nomen populi, Gen. 14. a. 7. & 1. Reg. 30. a. 1

Amalecites, Idem. f. n. 1. Reg. 27. c. 8.

עמם Amám, Mater siue timor eorum, aut vlna siue cubitus eorum. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. d. 25.

Amán, Conturbans, aut tumultuans, siue præparans. Nomen principis, Esth. 3. a. 1.

אמנה vel אמונה Amaná, Fides, siue veritas, aut credulitas, vel nutrix. Fluuius Damasci, qui & Abaná dicitur, 4. Reg. 5. d. 12. Est & mons Ciliciæ, qui & Amanus dicitur, in quo oppidum Bonite est. hic à Syris (vt Plinius inquit lib. 5. cap. 22.) Ciliciam separat. Huius mentio fit Cantic. 4. c. 8.

אמרי vel אמורי Amariá siue Amarías, Dicit Dominus, aut celsitudo Domini: vel ex Syro & Hebræo, agnus Domini. Pater Godoliæ patris Chusi patris Sophoniæ prophetæ, Sopho. 1. a. 1. Filius item Meraioth filij Zaraiæ, 1. Par. 6. a. 7. & 2. Par. 31. c. 15.

אמסא Amasá, Populus parcens, siue populum tollens, vel populum eleuans. Filius Abigail sororis Saruiæ, cuius Amasæ pater Iether dicebatur, 2. Reg. 17. f. 25. & 1. Par. 2. b. 17. Filius item Hadali, 2. Par. 28. b. 12.

אמצי Amasái, per א in prima, Fortis vel robustus. Filius Pani filij Somer, 1. Par. 6. d. 46.

עמשי Amasái, per ע in prima. Populi munus, vel cum munere. Filius Eleana filij Ioel filij Azariæ, 1. Par. 6. c. 24. 12. c. 18. & 15. c. 23. Pater item Mahath, 2. Par. 29. d. 12.

אמסיה Amasía siue Amasías, Fortitudo Domini. Pater Ioſa principis, 1. Par. 4. f. 34. Filius Elciæ filij Amasái, 1. Paral. 6. d. 45. Nopis, 1. Par. 4. f. 34. Filius Elciæ filij Amasái, 1. Paral. 6. d. 45. Nomen item sacerdotis, Amos 7. c. 12. Denique rex Iudæ filius Ioas filij Ochoziæ filij Ioram filij Achab, 4. Reg. 14. a. 1. & 1. Par. 3. c. 12.

עמסיה Amasías, Onus Domini Filius Zechri, 2. Par. 17. d. 15.

עמסי Amasái, Populi conculcatio. Nomen viri, 1. Esd. 11. b. 12.

עמשי Amathi, Verax siue timens: aut cubitus, vel famulatus. Patet Ioræ prophetæ, 4. Reg. 14. f. 25.

אמתי Amathitis, Idem. D.

אמלך Amelech, Rex, siue consiliarius, 2. Reg. 22. d. 26. & 1. Paral. 18. f. 25. & Ier. 36. f. 26. & 38. b. 6. in his locis est appellatiuum, non proprium.

אמן Amen, Fiat, efficiatur, vel firmum sit, aut potius veritas,

Deut. 27. c. 15. & 1. Corinth. 14. c. 16.

אמי Ami, Mater, aut timor, siue cubitus, vel Syriacè, gens. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 55.

עמינדב Aminadáb, Populus spontaneus, siue populus vouens, aut populi princeps. Filius Ram filij Esron filij Phares, 2. Paral. 2. b. 10. Pater item Nahasson principis tribus Iuda, Num. 1. a. 7. Ruth 4. d. 20.

vel חמיטל Amital, Calor roris, aut indignatio roris: vel ex Hebræo & Syro, caloris sui vmbra. Mater Ioachaz filij Iosiæ, 4. Re. 23. f. 31 חמיטל Mater item Sedeciæ fratris Ioachaz, 4. Reg. 24. d. 18.

עמיזבד Amizabád, Populi dos vel dotatio. Nomē viri, 1. Pa. 27. a. 6

עמוקה Amuá, Obscurata, siue cooperta: aut populus eius, siue cum ea. Cuitas in tribu Aser, Ios. 19. c. 30.

עמון Ammanites, Populus, Gen. 2. Esd. 2. b. 19.

עמוני Ammanitis, Populatis. f. g. 3. Reg. 14. f. 31.

עמיעית Ammaum, Populus abiectus, siue populus obscuratus. D. Nomen ciuitatis, 1. Mac. 9. c. 50.

עמיאל Ammiel, Populus Dei, siue mecum Deus. Pater Bethsuæ matris Salomonis, 1. Par. 3. b. 5. quæ & Bethsabee dicta est. Filius item Gemalli, Num. 13. a. 13. Pater Machir de Lodabar, 2. Reg. 9. a. 4. Filius Obed Edom, 1. Par. 26. a. 5.

עמישדי Ammisáddai, Populus Omnipotentis, siue mecum Omnipotens, aut mecum deuastator. Pater Ahi-ézer principis tribus Dan, Num. 1. a. 12.

עמיהוד Ammiúd, Populus laudis vel confessionis, siue mecum laus vel confessio. Pater Elisama principis tribus Ephraim, Num. 1. a. 10. Pater item Samuel principis tribus Simeon, Num. 34. d. 21. Pater Hutai, 1. Par. 9. a. 4.

עמירור Ammiúr, Populus libertatis vel foraminis, siue populus abedinis. Pater Tholmái, 2. Reg. 13. g. 37.

עמון Ammón, Populus eius. Vir nomen, 1. Reg. 11. c. 11. & 14. g. 47. Esa. 13. d. 14.

בן עמי Ammón, Gen. 19. g. 35. vbi primo loco legitur Ammon, legendum Ben-ammi, quod interpretatur filius populi mei, qui mox Ammon Hebraicè dicitur. Filius Lot ex filia sua minore.

עמוני Ammoni siue Ammonites, Populatis, 2. Reg. 23. d. 36.

Ammonitæ, Idem. p. n.

קיעונים Ammonitæ, 2. Par. 26. a. 8. vbi dicitur. Et contra Ammonitas: interpretatur habitacula, siue afflicti, aut delinquentes, vel respondentes. Heb. Meonitæ.

עמונית Ammonitides, Populares. f. g. 1. Reg. 11. a. 1.

עמוני Ammonitis, Populatis. f. g. 2. Par. 24. g. 26.

אמון Ammon, Fidelis, aut verax, siue nutritius, vel pædagogus, aut matris filius. Primogenitus Dauid, ex Achinoam vxore. 2. Reg. 3. a. 2. & 1. Par. 3. a. 1. Iste diminutiuè per contemptum dicitur Hebraicè אמנון 2. Reg. 13. d. 20. Nunquid Ammon frater tuus concubuit tecum? quo loco passim legitur Amnō. Filius Simonis, 1. Par. 4. c. 20.

עמוק Amoc, Vallis, aut profunditas. Nomen viri, 2. Esd. 12. a. 7.

אמון Amón, Fidelis, aut verax, seu artifex, vel nutrinus, aut pædagogus. Filius Manasse, Rex Iuda, 4. Reg. 21. d. 18. & 1. Paral. 3. c. 14 & 2. Par. 33. d. 28. Pater Iosiæ, Ier. 1. a. 2. & 25. a. 3. Sop. 1. a. 1. Matt. 1. b. 19. Princeps item Samariæ ciuitatis, 3. Reg. 22. d. 28. & 2. Paral. 18. f. 25. Terrius quidam, de quo Neh. 7. f. 58.

המונה Amoná, Numerans, siue præparans, aut multitudo eius, siue tumultus eius: vel Syriacè, veritas. Vrbs in terra Israël versus mare mortuum quod est in parte Orientali Iudææ, iuxta quam Gog sepultus iacet, Ezec. 39. d. 16.

אמרי Amorrheus, Amarus, aut rebellis, aut loquax. Filius Chanaan, Gen. 10. c. 15.

אמרי Amorrhæi, Idem. p. n. Populus qui Libanum montem à tergo Phœnicis tenet. Alius est populus qui Galaad montem, inter flumina Iaboc & Arnonem habitat. Alius quoque qui mōtana Pharan inter Sina & Cadesbarne, Gen. 14. d. 20.

אמוץ Amos per א in principio, Fortis vel robustus. Pater Esaiæ prophetæ, Esa. 1. a. 1.

עמוס Amos per ע in principio, Oneratus, vel onerans. Propheta vnus ex duodecim, Amos 1. a. 1.

עמסי Amosái, Iurgium, vel adinuētio, siue azymum, aut compressio. Nomen ciuitatis tribus Beniamin, Ios. 18. d. 26.

חמאת Amphípolis, Vallata vel circundata ciuitas. G. Ciuitas Macedoniæ, per quam etiam Paulus profectus est, de qua Volaterr. lib. 8. Geograph. primùm Neuem viæ appellata. Stephanus Cradennam & Ariadtaomum antiquitus vocatam dicit. Alia eiusdem nominis in Syria apud Euphratē à Seleuco condita, quam Turmedam Syri vocant. Hæc Raphael Volater. lib. 8. titulo de Macedonia, Act. 17. a. 1.

Ampliatus, Latinum est, à verbo Amplio, amplias. Paulo amicissimus hic fuit, Rom. 16. b. 8.

עמרם Amram, Populus excelsus, vel manipulus eorum, aut cū excelso. Filius Caath filij Leui, Ex. 6. c. 18. 1. Pa. 6. a. 3. & 23. b. 11

עמרמי Amramites, Idem. f. n. 1. Par. 26. c. 22.

אמרפל Amraphél, Loquens tunam, aut loquens occulum, vel loquens iudicium. Rex Sennaar, Gen. 14. a. 1.

אמרי Amri per א, Amarus, vel loquens, siue exaltatio: aut Syria-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cè,aties.Pater Zacchur,Nehem.3.a.2.

עמרי — Amri per y,Manipulus,vel dominium,siue populus rebellis vel amarus.Princeps militiæ super Israël, rex tandem constitutus, 3.Reg.16.d.16. Mich.6.d.15. Pater Athaliæ matris Ochoziæ filii Ioram, 4.Reg.8.g.26. Filius Bechor filii Beniamin filii Iacob, 1.Par.7.b.9.

אמצי חמתאר — Amsi,Fortis,vel robustus.Nomen viri,2.Esd.11.b.11.

Amthár,Species,siue forma,vel figuratus,vel depictus,siue mortè maledicens.Nomè loci in tribu Zabulõ,Ios.19.b.13

A N

ענה — Aná,Respondens,vel cantans,siue affligens,vel pauper.Pater Oolibama vxoris Esau,Gen.36.a.2.Filius item Sebeon filii Seir Horræi,Gen.36.c.24.& 1.Par.1.c.38.

חנע — Aná,Commotio,vel motus.Nomen idóli, vel potius regionis,4.Reg.18.g.34.& 19.c.13. Esa.37.c.13.

ענב — Anáb,Vua,aut Syriacè,nodus.Nomen ciuitatis siue montis,Ios.11.d.21.& 15.f.49.

אנחרת אנחלך — Anaharáth,Ariditas,aut incensio,vel ira, siue hinnitus, aut raucedo,vel Syriacè,suffocatio.Ciuitas in tribu Issachar, Iosue 19.b.19.

Anamélech,Responsio,aut canticum regis,siue afflictio,vel paupertas regis vel consiliarii. Vnum ex idólis Sepharuaim, 4.Reg.17.f.31. quo loco LXX. non legerunt nomen istud, ideo non transtulerunt.

אנמים — Anamim,Fons,siue oculus aquarum:aut responsio,vel afflictio,seu canticum aquarum.Filius Mesraim,Gen.10.b.13.

ענן — Anán,Nubes, siue augurium, aut diuinatio. Nomen viri, Nehem.10.b.26.

ענני — Anani,Nubes,siue augurio,aut diuinatio.Filius Elioenai filii Nazariæ,1.Par.3.d.24.

ענניה — Anania,siue Ananias,Nubes Domini,aut diuinatio Domini.Ciuitas in qua filii Beniamin habitarunt post Babylonicam captiuitatem item, 2.Esdr.11.d.32. Nomen item viri cuiusdam de quo Act.5.a.1.Vide Hanania.

ענת — Anáth,Responsio,siue canticum,aut afflictio,siue paupertas.Pater Samgar iudicis Israël,Iudic.3.d.31.

ענתות — Anathoth,Idem.p.n.Vrbs tribus Beniamin, tribus milliaribus distans à Ierusalem,patria Ieremiæ prophetæ, vna ex illis vrbibus per quas transiit Sennacherib, cùm iret oppugnatum Ierusalem, Esa.10.g.30.Iere.1.a.1. Ios.21.b.18.Item filius Bechor filii Beniamin filii Iacob, 1.Par.7.c.9.

ענתותי — Anathothiá, Responsiones, vel cantica Domini, aut afflictiones,vel inopiæ Domini.Filius Sesac,1.Par.8.c.24.

ענתותי — Anathothites,Responsio, siue canticum: aut afflictio, siue paupertas,Ier.29.f.27.

ענתיה — Andréas,Virilis,vel fortissimus.G.Nomen Apostoli,Mat. 4.c.18.& 10.a.2. qui ante vocationem suam discipulus erat Ioannis Baptistæ,Ioan.1.f.40.

ענם — Andronicus,Vir victoriosus.G.Nomen viri,2.Mac.4.c.34 & Rom.16.a.7

ענר — Aném,Responsio, aut canticum eorum, siue afflictio, vel paupertas eorum:aut Syriacè, otiis eorum. Nomen ciuitatis, 1.Par.6.g.71.

ענרי — Anér,Responsio,aut canticum lucernæ,siue affligens lucernam,Frater Membre, Gen.14.c.13. Nomen item ciuitatis in tribu Manasse,1.Par.6.f.70.

עני — Ani,Responsio,siue canticum,siue afflictus,vel pauper.Nomen ianitoris & cantoris,1.Par.15.b.18.c.20.

עניה — Aniá. Responsio, aut canticum Domini, siue afflictus vel pauper Domini.Nomen viri,2.Esd.8.a.4.

עניים — Aniam,Ego populi,siue nauis populi, aut dolor, siue fortitudo populi. Filius Samidæ filii Galaad filii Machir filii Manasse, 1.Par.7.d.19.

חנת — Anim,Respondentes,siue cantantes,aut afflicti,siue paupertes.Nomen ciuitatis,Ios.15.f.49.

ענה — Anná,Gratiosa,siue misericors,aut requiescens,vel donãs. Altera vxor Elcanæ, 1.Reg.1.a.2.Heb.Hanna. Nomen item prophetissæ cuiusdam filiæ Phanuel,de qua Luc.2.c.36.

ענניה — Annæ,Affligens,vel humilians,aut respondens.D.Nomen pontificis Iudæorum,soceri Caiphæ etiam pontificis,Ioan.18 c.13.Luc.3.a.2.& Act.4.a.6.

ענוב — Anób,Vua,aut Syriacè,nodus.Filius Cos,1.Par.4.b.8.

Antilibanus , Excelsus mons ad Septentrionem Iudææ ex aduerso Libani.de quo Plinius lib.5. cap.20. à quo omnis regio supra Libanum ad Orientalem plagam respiciens , Antilibanus appellatur , citra regionem Damasci quæ cecidit in sortem tribus Manasse. Quibusdam videtur non esse mons proprius à Libano , sedingum , aut eorum in occasum Brumalem protensum , iunctum huic circa Cæsaream Philippi:tanta verò magnitudine,vt vix ons proprius iustè dici possit.

אנטיוכיה — Antiochia,Pro vehiculo, vel curru,id est loco currus : siue contra vehiculum vel currum,G. Antiochiæ duæ sunt clarissimæ ciuitates:altera Syriæ Cœles,aliàs Emath dicta, Zach.9. a.2.in hac discipuli primùm cœpere nuncupari Christiani,Act.11 d.26.in qua Barnabas & Paulus sunt ordinati, Act.13.a.3.De hac multa Procopius lib.1.de bello Persico.Straboin 15.altera Pisidiæ prouinciæ,de qua Plinius li. 5.cap.27. Strabo lib. 12.In hac Paulus & Barnabas prædicarunt , Acto.13.c.14.& Gal.2.c.14.

Antiocheni,Idem.p.n.G.2.Mach.4.b.9.

Antiochenus,Idem.&n.G.Act.6.b.5.

Antiochus,Idem quod Antiochia.G.1.Mac.1.b.11.

Antipas,Pro omnibus,vel contra omnes.G.Apoc.2.d.13.

Antipater,Pro patre, vel contra patrem. G. Filius Iasonis, 1.Mach.12.c.16.

Antipatris,Palæsthinæ ciuitas nunc diruta,quam Herodes rex Iudææ ex patris sui Antipatris nomine vocauerat . de hac Raphael Volaterr. lib.11. Geographiæ . Ad hanc Paulus ductus est captiuus,Act.23.g.31.

A O

אוד — Aód,Laudans,siue confitens . Filius Gera filii Iemini, Iudic.3.b.15.

A P

Apadnó,Ornamentum eius , siue ira iudicii eius . Nomen loci, Dan.11.g.46. Quo loco pro Apadnó eruditiores interpretes legunt Palatii sui.

Apamea siue Apania,Expellens vel abigens.G.Iud.3.d.14.

Apelles,Expellens vel abigens.G.Vir commendatus à Paulo,Rom.16.b.10.

אפדנו — Aphadnó,Vide Apadnó.

אפרא — Apharà,Vacca,siue frugifera:aut accrescens , siue irritans. Vrbs tribus Beniamin,Ios.18.d.23.

אפרסתכיא — Apharsathachæi , Diuidentes , siue dilacerantes pauones. Populi nomen,1.Esd.4.b.9.

אפרסכיא — Apharsachæi,Diuidentes, siue dilacerantes, 1.Esdr.5.b.6. &6.b.6.

אפרסי — Apharsæi,Idem.Populi, 1.Esd.4.b.9.

אפיק — Aphèc,siue Aphéca, Pelagus vel fortitudo, aut vigor: vel Syriacè,exitus. Vrbs in tribu Manasse,Ios.12.d.18.& 13.a.4. Est & vrbs in tribu Iudæ,Ios.15.f.53. Hieronymo in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem castellum grande Apheca nomine,iuxta oppidum Pælæsthinæ.Vrbs præterea in tribu Aser, Ios.19.b.30. quæ אפיק Hebraicè dicitur, Iud.1.f.31. iuxta vicum Efron ciuitatis Iezrael, vbi dimicauit Saul in fortè Aser:& vbi Philisthiim contra Israël posuerunt castra, 1.Reg.4.a.1 & 29.a.1.ibi Benadad rex Syriæ vincitur.3.Reg.20.d.30.

Aphia,Flans,vel exufflans, siue loquens, aut illaqueans.Filius viri Iemini,1.Reg.9.a.1.

Aphrica,iuxta Geographos,maximè Plinii in prologo tertii,terria orbis pars est inter Asiam & Europam ad Austrum lata,incipiens ab Ægypto,& in Gaditano freto desinens, in qua populi habitant Mauri, Getuli,Numidæ, Garamantes,& Carthago vrbs.Mare quo cingitur Aphrica, à Septentrione Libycum , à Meridie Æthiopicum , ab Occidente Atlanticum dicimus:testis Pompo.Mela libro 2. Vide Plinium libro 5. cap.4. historiæ mundi . Strabo.libro 2. Geographiæ . Hæc Aphrica eadem quoque Libya dicitur , Plinio teste in prologo quinti. Cuius regionis Nahum 3.b.9.fit mentio,& alibi sæpe in Scripturis.

Aphrica,Esa.66.f.19.in Hebræo dicitur Pul, & interpretatur Casus vel ruina,aut faba.

Aphrica,Nahum 3.b.9.in Hebræo est Put:& interpretatur crassa,vel pinguis,Syrum est. LXX. tanquam appellationem effet,transtulerunt hoc nomẽ,& præcedentibus iunxerunt, ἐσε πάρθοι τὸν φυγὸν σου, & non est finis fugæ tuæ.

Aphses , Comminuens , vel eripiens , aut aperiens, aut destruens.Nomen viri,1.Par.24.b.15.

Aphuthæi,Vide Phuthæi.

Apocalypsis,Reuelatio.G.Apoc.1.a.1.

Apollo,Perdens,vel destruens. G. Vir quidam Alexandri. nus,Act.18.f.24.

Apollophanes,Perditionem vel destructionem ostendens. G.Nomen viri,2.Mach.10.g.37.

Apollonia,Perditio.vel destructio.G.Ciuitas Macedoniæ, per quam Paulus profectus est,Act.17.a.1.Achedoro tantùm fluuio à Thessalonica diuisa. Volater.libr.3.Geograph. Est & alterain prouincia Aphrica quæ dicitur Pentapolis.

Apollonius, Perdens, vel destruens. G. Nomen viri quem occidit Iudas Machabæus,1.Mach.3.b.10.

Apollyon,Exterminans,vel perdens,vel destruens.G.Apoc. cal.9.b.11.

Apostolus, Missus, legatus. G. Sic vocauit Christus quos misit ad prædicandum Euangelium suum, Luc.6.b.13.

Apphaim,Vultus vel facies,aut furores, siue nares , vel suffores.Filius Nadab filii Semei filii Onan.1.Par.2.d.30.

Apphia,Producens, vel pullulans. G. Nomen fœminæ, ad Philem.a.2.

Apphus , Indignationis consilium , aut volans consilium, vel scrutator . D. Filius Mathathiæ filii Iohannis, 1. Machab. 2.a.5.

Appij forum, Hieronymus de locis Hebr.in Actis Apostolorum,(si tamen illius sit) putat fuisse nomen fori Romani ab Appio quondam Consule appellatum: à quo & via Appia cognominata fuerit. Verum Appii forum oppidum fuit, longius à Roma quàm Aricia distans.quod Horatius lib.1. Serm. Satyra 5.ostendit his verbis.

Egressum magna me excepit Aricia Roma
Hospitio modico,rhetor comes Heliodorus,
Græcorum linguæ doctissimus,inde forum Appi
Differtum nautis,cauponibus atque malignis. Ad hanc vrbem Paulus venit cùm duceretur Romam, Act.28.d.15.

A Q

אקה — Aquæ conradictionis,Num.20.b.13.d.24.Psalm.95.b.8. Ezec.47.d.19. Vide Meribath.

Aquæ ductus,Heb.Amma.Collis in tribu Beniamin, iuxta Giah, & Gabaon , vbi Asaël frater Ioab confossus fuit ab Abner,2.Reg.2.f.23.

Aquila,Latinum est.Vir Iudæus ex Ponto,Act.18.a.2.

A R

ארי — Ar,Suscitatio siue vigilia:aut euacuatio,vel denudatio , seu ciuitas, aut æmulus.Præcipua vrbs Moabitarum, ad Arnon sita,Deut.2.b.10.d.18.f.29.Num 21.d.15.f.27. In Esaia verò, 15.a.1.Ar-Moab dicitur, non Ar simpliciter.

ארא — Arà,Mons,aut prægnans,siue demonstratio . Vrbs Assyriorum,cuius recordatur liber primus Para.5.d.26. Hieronymus in quæst.Heb.ipsam Rages esse scribit Medorum ciuitatem,de qua Tob.1.c.16.

ארא ארי — Arà,Maledicens,aut videns.Filius Iether,1.Par.7.g.38.

תרחים — Araás , Ira , vel calor confidentiæ siue protectionis . Pater Thecuæ patris Sellum mariti Oldæ prophetidis , 4. Reg. 22. c.14.qui 2.Par.34.c.21.dicitur Hasra.

ארב — Arab,Insidians,vel multiplicans, aut fenestra, siue locusta. Nomen ciuitatis in tribu Iuda,Ios.15.f.52.

Araba,Idem.D.Nomen viri,1 Mach.15.d.22.

Arabathàne,Insidiatio fortis , aut fenestræ vel locustæ fortitudo vel donum : aut multiplicatio fortitudinis vel doni. D. Nomen ciuitatis,1.Mach.5.a.3.

ערבים — Arabes, Vespertini, aut fideiussores,siue suaues,aut campestres,vel corui,aut salices.vel missiones,2.Par.26 a.7.

שבא — Arabes,Psal.71.d.10.In Hebræo est Saba,id est conuersio siue captiuitas,aut canities,vel festio.Act.2.b.11.

ערב — Arabia, Vespera,aut vespertina,vel fideiussio, siue suasitas: aut coruus,siue coruina,seu defertum,vel salix, aut commissa. Regio Asiæ maioris inter Iudæam & Ægyptum , Cassio monte nobilis , quem Sinam esse affirmant . De hac plura Plinius lib.5.cap.11.& lib.6.cap.28.Ptolemæus lib.5.cap.17. Strabo lib.16.Pompo.Mela in 2. Hæc(vt scribit auctor de locis Heb. in Actis Apostolorum in Tom. D.Hieronymi) gentes habet multas,Moabitas,Ammonitas,Idumæos, Saracenos aliosque quamplurimos.Ezech.27.d.21.huius fit mentio.Arabum regionem triplicem fecit Ptolemæus: Petræam, Arabiam eã nominat quæ supra Palæsthinam ad Cassium montẽ & Mare rubrum excurrit . Nomen habet à Petra vetustissimo oppido. Hanc Arabiam Strabo in 16.Nabatheam vocat.Alteram,Arabia deserta quæ Felici à Meridie,à Septentrione Syria & Mesopotamiæ parte finitur, vt Ptolemæus libr. 5. cap.19. scribit.hanc Sceniten,& Arabas illic Scenitas,id est vagos Nomades, & in tabernaculis habitantes nominant Plinius lib. 5.cap.11.& 24. & Strabo li.16.Tertiam Prolemæus lib. 6.cap.8. Felicem nominat,ditiorem & Beatæ cognomine inclytam, quæ peninsulæ forma,inter Persicum & Arabicum smum in Meridiem tenditur,de qua plura Pompo.Mela libr.3.Geograph. Græcis(vt habet ille) εὐδαίμων appellatur, id est felix , quòd tit thurifera, odores creans:throalias Sabea dictaest,Iob 1.c.15. Psalm.72. b.10.In hac Paulus prædicauit, Gal.1.d.17.

שבא — Arabia, Psal.71.c.15.in Hebræo est Saba,id est Conuersio, siue captiuitas,aut canities, vel festio.

ערבי — Arabs , Vespertinus,aut fideiussor, vel suauis, siue cãpestris, aut coruus,vel salix,seu missio,2.Esd.1.d.19.

ארכי — Aracæus,Neruus, aut Syriacè , fugitiuus . Filius Chanáan, Gene.10.c.16.qui Arcas oppidum condidit contra Tripolim in radicibus Libani situm.

ארך — Arach,Longitudo,siue medicina,vel famitas. Ciuitas in qua regnauit Nemrod,Gene.10.b.10. Hanc & Edessam vocari tefstatur Hieronymus in quæst.Heb.super Genesim.

ארכי — Arachites,Longus,vel procerus,siue sanans , aut medicina, 2.Reg.15.g.32.

ארד — Arád, Onager, aut Syriacè, draco. Ciuitas Amorrhæorum ad fortem Iudæ pertinens , ad Austrum Iohimdini Cades vicina,in qua habitauerunt filii Obab soceri Moysis in medio Israëlis . Refert Hieronymus in locis Hebraicis vsque ad suam ætatem ostendi villam ab oppido Malatis quarto lapide , ab Hebron vicesimo,Num.21.a.1.Iudic.1.d.16.

ארדי — Aradius, Maledictionis abundantia, aut descendens,vel imperans,Filius Chanian,Gen.10.c.17.

ארד — Aradius,Ezech.27.b.8.Imperans,aut descendens.

Arado,Stupor, aut tremor, siue descensio , vel dominium. D.Nomen loci,1.Mach.15.d.23.

אדם — Aràm,Celsitudo,aut sublimitas,seu decipiens , aut maledictio eorum.Filius Sem, Gen.10.c.23.à quo Armenii,siue Syri Græcis,Genes.22.d.21. Num.23.a.6. & 1.Par.1.c.23.Vide Syria.Filius item Someri filii Heber,1.Par.6.g.47.

רם — Aram,In Hebræo, Rám. Filius Esron filii Phares , Ruth 4. d 19.Matt.1.a.3.Luc.3.g.33.interpretatur excelsus, vel sublimis,aut proficiens.

ארמת — Aramá, Excelsa, siue sublimis , aut vermis, siue proficiens. Ciuitas tribus Nephthali,Ios.19.c.36.

הרן — Aran, Mons,siue montanus,aut prægnans,siue concipiens, vel cantans,aut præco.Filius Thare patris Abraham , Gen.11. d.26.& 1.Par.1.a.2.9.

ארן — Arán,Area,siue exultans,aut maledictio eorũ. Filius Dison filii Seir,Gen.36.c.28.1.Par.1.c.42.Filius item Ieremeel,2.Par. 2.c.15.vbi legimus,Et Buna, & Aram Hebraicè legitur Oran.

הרפה — Arapha,Medicina,siue relaxatio , aut gigantissa, vel mentis os,ab ore scilicet:aut mons hic,id est,in hoc loco.Nomẽ quorundam gigantum, qui sic dicebãtur quòd animos videntium se,dissoluerent,2.Reg.21.c.16.

ארנן — Ararat,Maledictio tremoris:aut ex Hebræo & Syro,maledictio,siue lux currentis.Est regio Armeniæ,aut ipsa Armenia, 4.Reg.19.g.36.Esa.37.g.38.Iuxta Bocatium , mons est maioris Armeniæ.

הרי — Arari,siue Araritæ, Montanus, 1.Paral.11.g.35.& 2.Reg. 23.d.31.

ארבתי — Arbatis,Fideiussor, vel suauis, aut mistus, vel vespertinus, siue planities.Nomen loci.D.1.Mach.5.c.23.

ארבתיי — Arbathitæ,Idem,1.Reg.23.d.30.

ארבע — Arbée, Quatuor,siue accubatio. Nomen ciuitatis , quæ & Hebron & Mambre dicitur.ea est Cariath-arbe,sed hic nomẽ Cariath,appellatiuum fecit,Gen.23.a.2.& 35.d.27.

ארבאל — Arbella,Suscitatio vetustatis,siue insidians ei,vel multiplicans eam,siue locusta eius.D.Terminus Iudæ ortum solis aspiciens,de quo Hieronymus in locis Hebraicis. Est vsque hodie vicus Arbel trans Iordanem in finibus Pellæ ciuitatis Palæsthinæ.Et alius hoc vocabulo in campo prægrandi, distans ab oppido Legionis millibus nouem.Hęc Hieronymus.Strabo lib. 16,huius eam meminit,1.Mach.9.a.2.

ארבי — Arbi,Locusta,vel fenestra:siue insidiator, aut multiplicans. Nomen loci,2.Reg.23.d.35.

ארכלאוס — Archélaus,Princeps populi.G.Filius Herodis illius qui innocentes occidit:Rex Iudææ, Matt.2.d.22.

ארכי — Archi,Longitudo,aut sanitas,vel cicatrix . Nomen populi in sorte filiorum Iosephi,Ios.16.a.2.

ארכיפפוס — Archippus, Princeps,vel præfectus equorum. G. Nomen viri,Coloss.4.d.17.ad Philem.a.2.

ארכיטריקלינוס — Architriclinus, Princeps triclinij , id est , trium mensarum. G.Ioan.2.a.8.

ארדון — Ardón,Imperans,siue descendens , aut maledictionis iudicium.Filius Caleb ex Azuba vxore,1.Par.2.c.18.

ארא — Aréa, Via,seu semita,aut viator: vel odorans , siue annona, id est,diurna portio.Nomen viti,1.Esd.2.a.5. & Neh.6.d 18.

ארבה — Arebbá,Magna,siue multa,,aut proiiciens,vel litigiosa,siue mons in ea.Nomen ciuitatis, Ios.15.g.60.

ארקון — Arecón, Vacuus,siue mons lamentationis:vel mons possessionis.Nomen ciuitatis,Ios.19.d.46.

ארד — Ared,Imperãs,siue descẽdens.Filius Beniamin,Ge.46.c.21

ארח — Arée,Via,siue semita,aut viator,vel odorans, siue annona.i. diurna portio.Filius Olla,1.Par.7.g.39.

ארעלי — Aréli, Altare,siue lux Dei,aut visio Dei. Filius Gad filii Iacob.Gen.46.b.16.qui & Ariel dicitur.

Aren.Vide Harim.

Areopagus,De colle Martis.G.Act.17.g.34.

Areopagus , Collis Martis. G. auctore Stephano de vrbibus , promontorium Athenis clarissima Græciæ vrbe fuit, in quo iudicia nocti ferro factæ exercebantur: sic appellatũ quasi dicas vicum Martis.Nam & Iuuenalis Curiam Martis appellatquia de re Augustin. lib.3.de Ciuitate Dei,cap.10. Valerius Max.lib.2.cap.1.de institutis antiquis . Vnde & Areopagitæ, iudices feuerissimi ac innocentissimi dicti sunt.

Arcetas, Virquosus, aut placidus. G. Socer Herodis Tetrarchæ,Arabiæ Petræ & Damascenæ ciuitatis dominus, 2.Mac. 5.b.8.& 2.Cor.11.g.32.

ארונה — Aruna,Arca,vel canticum,siue exultatio:aut lux nostra,siue maledictio nostra.Viri nomen, 2.Reg.24.c.16.qui 1. Paral. 21.c.15.dicitur Ornan.

ארוב — Arvób, Gleba,vel glarea,aut maledictio putei vel dorsi,siue lux altitudinis.Nomen regionis Basanitidis.Deuter.3.b.13.& 1.Reg.4.b.11.& 4.Reg.15.c.25. quæ in sorte dimidiæ tribus Manasse cecidit,vocata terra Raphaim , Trachonitis & Basan.

ארדי — Aridái, Leo abundans , aut maledictionis abundantia. Filius Aman filii Amadatha,Esth.9.b.9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

אריחתא — Aridatha, Leonis lex, siue maledictionis lex, vel ritus. Filius Aman filii Amadatha. Esth. 9. b. 8.

ארוך — Arié, Leo, siue lux Dñi. Nomen loci vel viri, 4. Re. 15. c. 25.

אריאל — Ariél, Altare, siue leo Dei, aut lux Dei. Leonem significat, 1. Par. 11. c. 22. At Esa. 29. a. 1. accipitur pro ciuitate Ierusalé, in qua altare holocausti. In 43. c. 16. verò Ezechielis, altare significat. Est & nomen viri, Num. 26. b. 17. & 1. Esd. 8. c. 16.

ארואלי — Ariél, Altare, siue lux Dei, aut visio Dei. Nomen viri, Num. 26. b. 17. Heb. Areli.

ארוראל — Arielitæ, Idem. p. n. Num. 26. b. 17.

ארימתהא — Arimathæa, Leo mortuus Domino, vel lux mortis Domini. D. Nomen ciuitatis, Matt. 27. g. 57. Vide Ruma.

אריוך — Arioch, Longus, vel procerus, siue satietas, vel ebrietas tua, aut leo tuus. Rex Ponti, Gen. 14. a. 1.

אריתי — Aristi, Sponsus aut Syriacè colonus, siue venenum. Filius Aman, filii Amadatha, Esth. 9. b. 9.

אריסתרכוס — Aristarchus, Optimus princeps. G. Nomen viri Macedonis Thessalonicensis, Act. 19. f. 29. & 27. a. 2. Coloss. 4. b, 10.

אריסטובולוס — Aristobolus, Optimus consultor, vel optimum consilium. Magister Ptolemæi, 2. Mac. 1. b. 10. Rom. 16. b. 10.

ארמגדון — Armageddon, Mons Euangelii, vel euangelizationis, aut mons pomorum, vel fructuum. s. electorum. D. Nomen loci, Apoc. 16. c. 16.

ארמנים — Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, siue potius terra Ararat, vt Ararat sit nomen viri: & interpretatur maledictio tremoris: aut ex Hebræo & Syro, maledictio, siue lux currentis. Nomen regionis Orientalis, (nam nomine Orienus, intelligitur Armenia, Genes. 11. a. 2.) super cuius montes requieuit arca Noë, Gen. 8. a. 4. Dicitur & Aram, ab Aram filio Sem. Sunt qui opinantur esse nomen montis, Esa. 37. g. 38.

ארמני — Armenii, Idem.

הרמון — Armón, Malum granatum, vel mons numerationis, aut mons præparationis, siue mons doni siue muneris. Nomen loci, Amos 4. a. 3. iuxta veterem interpr. Alii legentes ארמון, sic transferunt locum. Et deiectionis palatium, dicit Dominus.

ארמוני — Armóni, Aula, siue palatium, aut maledictio numerationis, vel præparationis, aut luminis munus. Filius Saul ex Respha, 2. Reg. 21. b. 9.

ארנן — Arnán, Exultans, siue arca eorum, aut lux filii: vel lux, aut maledictio permanens vel æterna. Filius Raphaiæ filii Iesciæ filii Phaltiæ, 1. Par. 3. d. 21.

ארנון — Arnón, Idem, Fluuius est Moabitarum, qui Iosepho lib. 4. Antiquit. Iudaic. cap. 4. de montibus Arabiæ fluit, ac per totam solitudinem labens, in Asphaltiten lacum erumpit, seiungens Moabitiden & Ammonitida. Hieronymo verò in epist. ad Fabiolam de xlii. mansionibus, man. 39. est rupes excelsa in limite Amorrhæorũ & Moabitarum, Num. 21. c. 14. Deut. 2. c. 36. Ios. 12. a. 1. & 13. c. 9. Iudic. 11. c. 13. Est etiam Arnón ciuitas Moabitarum & deinceps Sehon regis Amorrhæorum Num. 21. c. 23. Ios. 12. a. 1.

ארוד — Aród, Imperans, siue descendens. Filius Gad, filii Iacob, Num. 26. d. 17.

ארד — Aród, Onager, aut Syriacè, draco. Filius Beriæ, 1. Pa. 8. b. 15

ארודי — Arodi, Imperantes, siue descendentes. Filius Gad filii Iacob Gen. 46. b. 16.

ארודית — Aroditæ, Idem, Num. 26. b. 17.

ארודי — Arodites, Idem, 2. Reg. 23. d. 33. vbi nunc Ararites legimus iuxta quorundam exemplarium Hebraicorum lectionem.

ערער — Aróer, Myrica, siue fuscitario vigiliæ, aut vigilia vigiliæ, vel denudatio pellis, aut denudatio æmuli. Vrbs Moabitarum sita super ripam torrentis Arnon, extructa à filiis Gad, Ios. 12. a. 2. & 13. c. 25. Est contra Rabbath, Ios. 13. c. 25. cessit tribui Gad, Iudic. 11. f. 33. sit eius mentio, 1. Reg. 30. g. 28. & 2. Re. 24. a. 5. Num. 32. g. 34. & 4. Reg. 10. g. 33. Est & regio circa Damascũ, vel (vt alij volunt) Arnonis, cuius meminit Esaias cap. 17. a. 1.

ערעי — Arorites, ab Aróer, Myrica mea, vanitas vel humilitas, aut fuit ssio mea, 1. Par. 11. g. 44.

הרעי — Arorites, ab Arari, Montanus, 1. Par. 11. f. 28.

ארפד — Arphád, Lux redemptionis, aut sternens, scilicet aliquid adreclinandum. Nomen insulæ in Phœnicia sitæ non longè à Damasco. Plinius lib. 5. cap. 31. Pomp. Mela. lib. 1. Esa. 10. b. 9 & 4. Reg. 18. g. 34. Ier. 49. c. 23.

ארפכשד — Arphaxad, Sanans, vel laxans quasi deprædationẽ, aut quasi mammillam: vel laxans aut sanatis sicut dæmon. Filius Sem, Gen. 10. c. 21. Luc. 3. g. 36. à quo Chaldæi.

ארץ — Arfa, Terra, siue voluntas, aut cursus, siue maledictionis exitus. Nomen præfecti ciuitatis Therse, 3. Reg. 16. c. 9.

ארקיים — Arfæces, Eleuans scutum, aut eleuatio scuti. G. Nomen viri, 1. Mach. 15. d. 22.

ארתד — Artaba, Genus est mensuræ, Dan. 14. a. 2. D.

ארתחשסתא — Artaxerxes, Lumen, siue maledictio, silentiũ vel festinationem ponens, aut fertor lætitiæ. Generale nomẽ est (vt L. Viues in 1. Esd. cap. 4. & Metasthenis Persæ placet) regum Persarum, quemadmodũ Cæsar, Romanorum imperatorũ, 1. Esd. 4. b. 7.

Artaxerxes, Luminis siue maledictionis silentium, vel festinationem persuadens, aut fertor direptionis, 1. Esd. 7. c. 21. & 8. a. 1. Neh. 2. a. 1. & 5. c. 14. & 13. a. 6.

ארתמן — Arteman, Integer, vel incolumis, aut venustus. G. Nomen viri, Tit. 3. d. 12.

ארובות — Aruboth, Cataractæ, siue fenestræ, aut insidiæ, vel loculi. Nomen ciuitatis, 3. Reg. 4. a. 10.

ארום — Arúm, Excelsus, siue sublimis, aut separans, siue protectus. Pater Aharehel, 1. Par. 4. b. 8.

A S

אסא — Asa, Medicus, aut sanans, Syrũ est. Filius Abiam regis, 3. Re. 15. b. 8 & 1. Par. 3. b. 10. Filius item Helcana, 1. Par. 9. c. 16.

אסאה — Asaa, Vide Asaia.

אסאל — Asaél, Fecit Deus, siue factura Dei. Filius Saruiæ, 2. Reg. 2. d. 18. Frater item Ioab, 2. Reg. 23. d. 24. & 1. Par. 2. b. 16. & 2. Par. 31. c. 13. Corruptè in quibusdam codicibus scribitur Asahel, vt 1. Par. 11. f. 26. & 27. a. 7. & 2. Par. 17. b. 8.

אסאיה — Asaia, Fecit Dominus, siue factura Domini. Seruus Iosiæ regis, 4. Reg. 22. c. 14. Nomen item principis, 1. Par. 4. f. 36. & 6. c. 30. & 9. a. 5. & 15. a. 6. In 2. Paral. 34. d. 20. corruptè legitur Asaæ pro Asaiæ.

אסלפוני — Asalelphúni, Vmbra vel submersio vulcus, aut somnus vel tinnitus vulcus. Filia Etam, 1. Par. 4. a. 3.

אסליה — Asalia, Prope Dominũ, siue ablatio vel separatio Domini. Pater Saphá scribæ, 4. Reg. 22. a. 3. vbi corruptè legitur Asia.

אסן — Asan, Fumus, aut fumigans. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, Ios. 15. f. 42. & 19. a. 7. & 1. Reg. 30. g. 30. & 1. Paral. 4. f. 32. & 6. e. 62.

אסנה — Asaná, Rubus, aut Syriacè, inimicus. Pater Oduia, 1. Paral. 9. b. 7.

אסף — Asaph, Congregans, siue colligens, aut finiens. Filius Barachiæ filii Samua, 1. Par. 6. c. 39. Pater item Zechriæ. Pa. 9. c. 15

אסר חדון — Asar-haddón, Ligans acumen, vel lætitiam: aut Syriacè, prohibens nouitatem vel vnitatem. Filius Sennacherib, qui post eum regnauit, 4. Reg. 19. g. 37. Esa. 37. g. 38.

אסראמל — Asaramel, Beatitudo populi Dei, aut vestigium circuncisionis. D. Nomen loci, 1. Mach. 14. d. 28.

אסרגל — Asarél, Beatitudo Dei, aut intuens fortem vel quercum, siue gressus Dei. Nomen viri, 1. Par. 25. a. 2.

אסרמות — Asarmoth, Vide Hasarmoth.

אסיפון — Asafon-thamar, Vide Hasafon-thamar.

אסבים — Asbaim, Damulæ, vel pulchritudines, siue militiæ. Nomen viri, 2. Esd. 7. c. 59.

אסבאל — Asbel, Ignis vetustatis, aut ignis defluens vel decidens. Filius Beniamin, Gen. 46. c. 21. qui 1. Par. 7. b. 11. ladiel dicitur.

אסבלית — Asbelitæ, Idem. p. n. Num. 36. c. 38.

אסקלון — Ascalón, Appensio vel statera, siue ignis infamiæ. Ciuitas ampla Palæsthinæ, siue vt Iosephus habet libr. 5. cap. 3. Ind. Antiqui. superioris Idumææ quam Iudas expugnauit, Iudic. 1. d. 18. Vbi Samson triginta viros percussit, Iudic. 14. d. 19. quæ à conditore Ascalo Hymenæi filio id nominis, Stephano teste, inuenit. Hæc secundum Egesippum lib. 3. cap. 4. septingentis viginti stadiis ab Hierosolyma distat. De qua Velaterr. lib. 11. Geograph. Ier. 25. d. 20. Amos 1. b. 8. Soph. 2. a. 4. Zach. 9. a. 5. Ab hac reguli Philisthinorum, Ascalonitæ appellantur, Iudic 13. a. 3.

אסקלונא — Ascalona, Idem. D. 1. Mach. 10. g. 86.

אסקלונית — Ascalonitæ, Idem. p. n. Populi nomen, Ios. 13. a. 3.

אסכנז — Ascenéz, Ignis quasi distillans, vel quasi aspergens. Filius Gomer, Gen. 10. a. 3. Populi item quos Græci Rhegines vocant, Ier. 51. c. 26. secundum Iosephum. Eusebio autem, genites Gothicæ sunt Gothicæ.

אסכנסות — Ascensus scorpionis. Heb. Maale-acerabbim. Locus tribui Iudæ, in parte Australi terræ sanctæ, Ios 15. a. 3. Iudic. 1. g. 36. de quo Hieronymus in locis Hebraicis, quæ cõsinum Amorrhæorum Acrabitenen dictum refert.

אסבאים — Asebaim, Damulæ, siue pulchritudines, aut militiæ. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 57.

אסדות — Asédoth, Effusiones, siue decliuia, aut campestria, vel deprædationes. Nomen regionis & ciuitatis in tribu Ruben, vbi fuit Amorrhæorum, Ios. 12. g. 40. & 12. b. 3. & 13. c. 20.

אסל — Asel, Prope, aut iuxta, siue ablatio vel separatio. Filius Elasa filii Rapha, 1. Par. 8. d. 37. 9 8. 43. 44.

אסם — Asem, Os ab osse, aut fortitudo, aut clausura, scilicet oculorum, vel lignum eorum. Ciuitas in tribu Simeon, Ios. 19. a. 3. Appellatur & Asom, 1. Para. 4. c. 29. iisdem consonantibus & punctis.

אסמונה — Asemoná, Os nunc, ab osse: siue fortitudo nostra, vel clausura nostra, siue lignum vel consilium numerantis vel præparantis. Vrbs tribus Iudæ, Ios. 15. a. 4.

אסנא — Asená, Periculum, siue infortunium, vel rubus. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 50.

אסנא — Asená, Mutatio, vel duplicitas, aut dormitatio, siue ignis pugnans. Nomen vrbis in tribu Iuda, Ios. 15. c. 33.

אסנפר — Asenaphár, Periculum, siue infortunium tauri, aut periculi incrementum. Nomen viri, 1. Esd. 4. b. 10.

אסנת — Asenéth, Periculum, siue infortunium. Filia Phutipharis vxor Ioseph, Gen. 41. f. 44. & 46. c. 20.

אסיר — Asér, Vinctus, siue incarceratus: aut Syriacè, prohibitus. Heb. Asir. Filius Caath filii Leui, 1. Par. 6. b. 22. siue filius Core filii Isar filij Caath, Exod. 6. d. 24.

אשר — Asér, Beatitudo siue felicitas. Octauus filius Iacob ex Zelpha ancilla Liæ vxoris suæ, Genes. 30. b. 13. Nomen item loci, Ios. 17. b. 11. & 3. Reg. 4. b. 14. Asér consequutus est sortem ad Occidentem & ad Australem partem, id est ad Austrum vergentem, Ios. 19. c. 34. In chartis malè collocatur hæc tribus.

אשורת — Aseróth, Nemora, siue luci, aut beatitudines, vel insidiæ, siue gressus. Nomen idoli, Iudic. 3. a. 7.

אשחור — Ashúr, Denigratus, siue ignis libertatis, vel albedinis, aut foraminis. Filius Esron filii Phares, ex Abia vxore, 1. Par. 2. c. 24. Pater item Thecuæ, 1. Par. 4. a. 5.

אשל — Asla, Limosa, vel cœnosa. Minor pars Asiæ quæ tertia pars orbis censetur: ista continet prouincias, Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Coriam, & alias, Ephesum quoque specialiter. Hæc præter Orientalem partem qua ad Cappadociam Syriamque progreditur, vndique mari est circumfusa. Hanc suspicantur hodie Turcam dici. Auctor Hieronym. huius multa fit mentio in Actis Apostolorum & epistolis Pauli.

אשאנ — Asani, Limosi, vel cœnosi. G. Act. 20. a. 4.

אשיאל — Asiél, Fecit Deus, siue factura Dei. Filius Saraiæ filii Iosabiæ, 1. Par. 4. f. 35.

אשימא — Asima, Delictum, siue positio, aut ignis maris. Nomen idoli virorum Emath, 4. Reg. 17. f. 30.

אשיון גבר — Asion-gaber, Lignum viri vel robusti, aut consilium viri vel robusti. Vrbs maritima sita in litore Maris rubri, id est, in extremitatis parte quæ pertinet ad sinum Elanitecum, sic dictum ab Elam. Asion-gáber pertinet ad Idumæam, 3. Reg. 9. d. 26. & 2. Par. 8. d. 17. In Asion-gáber castra metati sunt filij Israël egressi de Hebrona, Num. 33. d. 35. Deut. 2. b. 8.

אשיר — Asir, Vinctus, siue incarceratus: aut Syriacè, prohibitus. Filius Iechoniæ, filij Ioacim filij Iosiæ, 1. Par. 3. c. 17. Filius item Core, 1. Par. 6. b. 22.

אשמדאי — Asmodæus, Destructor vel dissipator, aut delictũ abundantia, vel peccatum abundans, siue ignem mensurans. D. Nomen dæmonii, Tob. 3. b. 8.

אסנת — Asnat, Rubus, aut Syriacè inimicus. Nomẽ viri, 2. Es. 3. a. 3.

אסם — Asom, Fortitudo eorum, siue iconum. Sextus filius Isai, 1. Par. 2. b. 15. Filius item Ierameel primogenitus Esron, 1. Paralip. 2. d. 26.

אסם — Asom, Os ab osse, vel fortitudo: siue clausura, scilicet oculorum, aut lignum eorum. Ciuitas in tribu Simeon, 1. Par. 4. c. 29. quæ dicitur Asem, Ios. 19. a. 3. iisdem consonantibus & punctis.

אסור — Asor, Nomen vrbis aut regionis sitæ in Arabia, Ier. 49. c. 28. Iudic. 4. a. 2. Vide Hasor.

אסר חדון — Asor-haddán, Ligans acumen vel lætitiam: aut Syriacè, prohibens nouitatem vel nouitatem. Rex Assur, 1. Esd. 4. a. 2.

אסת — Asoth, Faciens, vel factura, aut tineæ, s. vestimentorum. Filius Iephlat filij Heber, 1. Par. 7. g. 34.

אספר — Aspar, Plasmatio onagri, aut festinatio tauri. D. Nomen lacus in agro Thecuæ, 1. Mach. 9. d. 33.

אספניז — Aspenéz, Pharetra aspersionis vel distillationis, siue magus aspersus. Præpositus eunuchorum regis Nabuchodonosor, Dan. 1. a. 3.

אספרנין — Asfarél, Beatitudo Dei, vel intuitus fortis, aut gressus Dei. Filius Isaleel, 1. Par. 4. c. 16.

אספרנין — Asfriel, Idem. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, Nu. 26. d. 31. qui Ios. 17. a. 2. Esriel dicitur.

אסיאלית — Asielitæ, Idem. p. n. Num. 26. d. 31.

אספסים — Asfesim, Venationes, aut insidiæ, vel lateranus Syriacè, destructiones. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios. 19. c. 35.

אסם — Asem, Nomen, vel nominatus, siue positio, vel positus. Nomen viri, 1. Par. 11. g. 34.

אסיא — Asia, Vide Asalia.

אסדרי — Asidæi, Milui, vel herodij, aut venantes, vel insidiantes. D. Genus hominum inter Iudæos, 1. Mac. 7. b. 13. 2. Mac. 14. a. 6.

אסון — Asón, Appropinquatio, vel approximatio. G. Complures sunt huius nominis vrbes, vna Lyciæ ciuitas maritima in edito sita promontorio, adeò vt parum tutus sit accessere. Vnde locus Nicostrati citharœdi, Asson ea, vt ciuitas ad extiij terminos pertenias. Altera in Æolide. Tertia in Mysia. Quarta in Lydia. Quinta in Epiro minore, Cleantis philosophi patria, quæ eadem & Apollonia sit dicta, suffragante & Plinio in 5. lib. cap. 36 Hanc postremam Paulus adnauigauit, Act. 20. c. 13. & 27. c. 13.

אסנפר ורפלס — Assafur Dalphalus, Assur, Vide Assur.

אסור — Assur, Beatitudo, aut intuitus, vel gressus. Nomen loci, 2. Reg. 2. b. 8.

אשורים — Asurim, Insidiantes, siue beatiant aspicientes, vel gradientes. Filius Dedan filii Iectan, Gen. 25. a. 3.

אסיריא — Assyrii, Idem Heb. Assurim. Assyrii post Euphratem loca tenent, amne tantùm à Babylonis diuisi. Herodotus eosdem populos cum Syris esse dicit: sed à Græcis Syros, à Barbaris Assyrios vocari. In Assyria autem fuerunt XVIII. regna: tam ampla & patens regio fuit. Lege Raphaelem Volaterr. lib. 11. Geograph. Strabonem lib. 16. Geograph. Assyria est ad Orientem Tertiæ sanctæ.

אשור — Assyrius, Idem. s. n. Esa. 7. c. 17.

אשתרות — Astaroth, Greges, siue diuitiæ, aut faciens explorationem, seu tinea legis. Vrbs in campestribus Moab in dimidia tribu Manasse, Og regis Basan regia, Deut 1. a. 4. Ios. 9. b. 10. & 12. b. 4. & 13. d. 12. gigantum terra quos Codorlahomor interfecit, Gen. 14. a. 5 quo loco dicitur Astaroth Carnaim, in supercilio Sodomorum sita, postremò Leuitis concessa, 1. Par. 7. f. 71. Foit & deus Palæsthinorum. Iosephus lib. 6. cap. 14. Iudaic. Antiqui. tellisquem sustulerunt Iudæi Samuelis iussu, 1. Reg. 7. a. 3. Est & alius quem adorauit Salomon, 3. Reg. 11. a. 5. vbi עשתרות legitur: à Græcis ἀσταρτη dictum. Vide Astaroth, idola formam ouium præ se ferentia.

אשתרות קרנים — Astaroth-addar, Ios. 18. b. 11. legendum Ataroth-adar.

אשתרתי — Astarothites, Greges, siue diuitiæ, aut faciens explorationẽ, siue tinea legis, 1. Par. 11. g. 44.

אשתרת — Astarthen, Idem. Idẽlum Sidoniorum, quod colebat Salomon, 3. Reg 11. a. 5 idem quod Astaroth præcedens. De quo & 4. Reg. 23. c. 13 sit mentio. quo in loco Astoreth legendum esset pro Astaroth.

אשיאגס — Astyages, Ciuitatis ductor, vel dux. G. Rex Persarum, Dan. 13. g. 64.

אסינקריטוס — Asyncritus, Incomparabilis, G. Viri nomen, Rom. 16. b. 14.

A T

אטד — Atad. Rhamnus, siue spinetum. Locus trans Iordanem, vbi exequias atque planctus peregerunt filij Israël super morte Iacob, tertio ab Iericho lapide, duobus milibus à Iordane: qui locus dictus est postea Planctus Ægypti, Gen. 50. b. 10. Nunc Beth-agla, quod interpretatur locus gyri, eò quòd ibi more plangentium circuiretur in funere Iacob. Hieronymus in locis Hebraicis, Hebraice legitur Goren Atad 1. Area Atad.

עטרת — Atara, Corona. Altera vxor Ierameel primogeniti Esron filii Phares filii Iudæ, 1. Par. 2. d. 26.

עטרות — Ataróth, Coronæ, siue calamus inebriationis, vel saturitas ex Syro & Hebræo, consilium inebriationis vel saturitatis. Ciuitas in tribu Gad, Num. 32. a. 2. 3. g. 34. Est & nomen regionis in fine filiorum Ioseph, Ios. 16. c. 7.

עטרות אדר — Ataróth-addár, Coronæ siue calamus inebriationis, vel saturitatis pallii siue potentiæ aut magnitudinis. Ciuitas in tribu Ephraim, Ios. 16. b. 5. & 18. b. 11.

עתר — Atér, Sinister, vel clausus. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 16.

עתך — Athach per y. Hora tua, siue tempus tuum. Nomen ciuitatis, 1. Reg. 30. g. 30.

התך — Athách per n. Percutiens, vel humilians, aut subiciens. Nomen Eunuchi, Esth. 4. b. 5.

עתיה — Athaias, Hora vel tẽpus Domini. Nomen viri, 2. Esd. 11. a. 4

עתלי — Athalai, Hora mea, siue tempus meum vel mihi. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 28.

עתליה — Athalia, Hora, vel tempus Domino. Mater Ochoziæ filii Ioram regis Iudæ, filia Amri regis Israël, 4. Reg. 8. g. 26.

אתי — Athanai, Fortis, siue assumptus, aut donans. Filius Zara filii Adaia, 1. Par. 6. c. 41.

עתר — Athar, Oratio, aut deprecatio. Nomen ciuitatis in tribu Simeon, Ios. 19. a. 7.

אתונא — Athenæ. Sine cumulo, vel ab Athena, id est, Minerua, Minerualis. G. Ciuitas Achaiæ, philosophiæ dicata, studiis & idolorum cultu, vbi Paulus etiam Christum prædicauit, Act. 17. d. 16. huius vrbis Piræus portus (enius Terentius in Eunucho meminit) septemplici muro quondam communitus fuisse describitur. Athenæ hodie sub Turca imperio sunt, à Barbaris corrupto vocabulo Sethniæ vocantur, Raphaele Volater. lib. 38. Patalipomenon auctore.

אתונים — Athenienses, Idem. G. Act. 17. c. 21.

אתונבוס — Athenobius, Minervæ arcus. G. Nomẽ viri, 1. Ma. 15. f. 32.

אתרסתא — Atherfatha, Diffoluens fundamentum, vel cõtemplans fundamentum vel potum, siue turnuris fundamentum: aut ex Hebræo & Syro, contemplans annum vel tempus. Filius Achelai, 2. Esd. 10. a. 1. de quo & 1. Esd. 2. d. 61. Sic dicebatur & Nehemias, Neh. 7. f. 65. & 8. c. 10.

אתמתא — Athmatha, Lacerta vel flellio. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, Ios. 15. f. 53. Heb. Humera.

אתלי — Atthlai, Augens, vel nutriens. G. Ciuitas Pamphyliæ maritima, à Ptolemæo Philadelpho ædificata, iuxta Raphaelem Volaterr. lib. 10. Geographiæ, quam Paulus & Barnabas pertransierunt, Act. 14. d. 23.

Attalus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Attalus, Auctus siue nutritus, G. Nomen viri, 1. Macha. 15. d. 22.

Aus, Iniquitas. Nomen idoli, 4. Reg. 17. d. 24. & 18. g. 34. & 19. c. 13. Esa. 37. c. 13.

Augustus, Latinum est, vel ab augurio dictus, vel, vt alij volunt, ab augendo. Romanorum Imperator secundus, patre Octauio senatore genitus, Cæsaris nepos, Imperauit annos 56. Hic cùm quadragesimo secundo anno imperij sui firmissimam verissimamque pacem composuisset, Christus Dominus in Bethlehem natus est, cuius aduentui pax ista famulata est, quèadmodum scribit Eutropius rerum Romanarum lib. 7. cap. 2. Et Lucas Euangelista cap. 2. a. 1. refert ab hoc edictum exisse vt censeretur orbis vniuersus.

Auim, Iniqui siue peruersi. Nomen ciuitatis tribus Beniamin, Ios. 18. d. 23.

Auith, Iniqua siue peruersa, aut temporalis. Nomen ciuitatis in qua regnauit Adad quartus rex in Edom, Gen. 36. d. 35.

Aulon, Vide Vallis sylueslris.

Auran, Foramen, siue libertas, aut albedo. Locus in vicinia Damasci, Ezec. 47. c. 17. Heb. Hauran.

Ausitus, Hebraicè dicitur Hus, & interpretatur consilium aut lignum: aut Syriacè, affixus aut affixio. Nomen loci, Ierem. 25. c. 20.

A X

Axi, Composita vel adornata, aut lasciuiens, siue confractio vel diruptio velaminis. Filia Caleb, Ios. 15. d. 16. Iudic. 1. c. 12. quæ 1. Par. 2. f. 49. Achsa scribitur.

Axaph. Veneficus, siue vtique conterens. Nomen ciuitatis in tribu Aser, Ios. 19. b. 25. quæ cap. 11. a. 1. scribitur Achsaph.

A Z

Aza, Vide Gaza.

Azá, Fortitudo, aut capta. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 47.

Azael, Vide Hazael.

Azanias, Auris Domini, siue auscultatio Domini, vel arma Domini. Nomen viri, 2. Esd. 10. a. 9.

Azanoth-thabor, Aures electionis, siue puritatis: aut ex Hebræo & Syro, aures contritionis vel confractionis. Ciuitas, terminus tribus Nephthali, Ios. 19. c. 34.

Azareél, Adiutorium Dei, siue atrium Dei. Nomen viri, 1. Par. 12. a. 6. & 25. c. 18.

Azarias, Auxilium Domini, siue atrium Domini. Filius Amasiæ regis Iudæ, 4. Reg. 14. c. 21. qui 2. Par. 26. a. 1. Ozias dicitur. Est & nomen sacerdotis, 2. Par. 26. c. 17. Filius Iohanan, 2. Par. 28. b. 12. Filius item Ethan filij Zaræ filij Iuda, 1. Par. 2. b. 6. Vide & 1. Par. 6. a. 9. & b. 13.

Azaricam, siue Azricam, Auxilium resurgentis vel vindicantis, aut fortitudo vacua. Nomen viri, 2. Esd. 11. c. 14.

Azaú, Videns aut propherans. Filius Nachor ex Melcha, Gen. 22. d. 22. Heb. Hazo.

Azaz, Fortis. Pater Bala, 1. Par. 5. a. 8.

Azazias, Fortitudo Domini. Nomen viri, 2. Par. 31. c. 13.

Azbú, Hyssopus mea. Nomen viri, 1. Par. 11. g. 37.

Azbóc, Hircus vel fortitudo vacuitatis, aut fortis dissipatio. Nomen viri, 2. Esd. 3. d. 16.

Azeca, Fortitudo siue murata, vel septa: aut Syriacè, annulus. Ciuitas Amorrhæorum, quæ forte cessit tribui Iuda, Ios. 15. c. 35. Neh. 11. d. 30. Hieronymo inter Eleutheropolin & Ælham sitas quo loci Deus grandine & lapidibus gentes perdidit, Ios. 10. c. 11. Philisthiim illic castra contra Israël fixerunt, 1. Reg. 17. a. 1. Hanc reparauit Roboam rex Iuda, 2. Paral. 11. b. 9. & rex Babylonis eandem debellauit, Ier. 34. b. 7.

Azer, Adiutorium, siue atrium. Nomen viri, 2. Esd. 3. c. 19.

Azgad, Fortis exercitus, aut fortitudo felicitatis: vel ex Hebræo & Syro, fortis scissura. Viri nomé, 1. Esd. 2. a. 1. & 8. b. 12

Azis, Fortitudo Domini, siue hircus Domini. Nomen viri, 2. Esd. 11. a. 3.

Aziza, Fortitudo, aut fortis. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 27.

Azmaueth, Fortis mors, siue hircus, aut fortitudo mortis. Nomen viri cuiusdam, 2. Reg. 23. d. 30. qui 1. Par. 11. f. 33. dicitur Azmoth, iisdem consonantibus & punctis, 1. Esd. 2. b. 22 12. a. 3. & 27. c. 24. Filius item Iore, 1. Par. 9. f. 42. Nomen pretera cuiusdam alterius, 1. Par. 11. f. 32. qui 2. Reg. 23. d. 30. dicitur Azmaueth iisdem consonantibus & punctis.

Azor, Adiutor, vel accinctus: aut Syriacè, conuersus. D. Filius Eliacim filij Abiud, Matt. 1. b. 14.

Azotidæ, Hebraicè dicitur Aldodioth, & interpretatur depræ datrices, siue ignis dilectionum. 2. Esd. 13. d. 23.

Azotij, In Hebræo dicitur Asdodi, id est, ignis dilecti vel patrui. Genus populi in terra Chanaan contra Aquilonem.

Azotus, Ignis dilecti vel patruus mei, Iosue 13. a. 3. & 1. Regum 5. a. 1.

Azotus, Hebraicè dicitur Asdod, id est depræ datio, siue ignis dilecti, aut ignis patrui. Insignis Palæstinæ urbs inter Ascalonem & Ioppen in tribu Dan, in qua gigantes habitarũt, capta à Iosue duce, Ios. 11. d. 22. Sorte cessit tribui Iudæ, Ios. 15. f. 46. Hæc vna è quinque ciuitatibus Allophylorum, templo Dagon idoli nobilitata, 1. Reg. 6. c. 17. Quam, vrait Stephanus, condidit quidam è Mari rubro profectus, ex nomine vxoris suæ Azes. Volater. lib. 11. Geograph. Cuius in Scripturis multa est mentio, Ierc. 25. d. 20. Amos 1. b. 8. Soph. 2. a. 4. Zach. 9. a. 6. Esa. 20. a. 1. & 2. Pa. 26. a. 6. In hac Philippus prædicauit Christum, Act. 8. g. 40.

Aztiél, Vide Azaréel.

Azuba, Derelicta, siue deserta, aut fortitudo eius in ea. Mater Iosaphat filia Salai, 3. Reg. 22. f. 42. & 2. Par. 20. g. 31. Vxor item Caleb filij Esron filij Iuda, 1. Par. 2. b. 18.

Azúr, Adiutus siue adiutor. Pater Ananiæ prophetæ, Ierc. 28. a. 1. Pater item Iezoniæ, Ezech. 11. a. 1.

Azymus, Infermentatus. Act. 12. a. 4. & 1. Cor. 5. c. 7.

Azzi, Fortitudo mea, siue hircus meus. Nomen viri, 2. Esdræ 11. c. 22.

B

BAal, Idólum, aut dominans, vel subiiciens, aut possidẽs. Baal est propriè idólum Sidoniorum, 3. Reg. 16. g. 31. quod idólum aliter dicitur Astoreth. Accipitur etiam pro quocunque idólo, Ier. 2. b. 8. Græci Matté putant, Nu. 22. g. 40. quod destruxit Gedeon, Iudic. 6. c. 25. Est & nomen loci, 1. Par. 5. d. 23. Filius item Ioel, 1. Par. 5. a. 5. Filius Abigubáj, siue Iahiel, 1. Par. 8. c. 29. & 9. f. 35.

Baal, In Osee 10. d. 15 legitur, vindicauit: Baal: quum legendum sit, vindicauit Arbel: & interpretatur Pugnauit Deus, siue vindicauit Deus, aut vltus est pro Deo.

Baalá, Idólum eius, aut dominans ei, vel subiecta, aut possessa, siue in ascensione, vel in eleuatione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Iosue 15. b. 9. quæ & Cariath-iarim & Cariath-báal dicitur.

Baaláth, Subiecta siue possessa: aut in exaltatione, vel ascensione. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Ios. 19. a. 8. d. 44. Cuitas à Salomone condita, 3. Reg. 9. c. 18.

Baal-berith, Idólum fœderis vel pacti, aut subiiciens vel possidens fœdus vel pactum. Nomen idóli, Iudic. 9. a. 4.

Baal-gad, Idólum fortunæ vel felicitatis, seu exercitus aut subiiciens siue possidens felicitatem vel exercitum: aut ex Hebræo & Syro, idólum scissuræ. Nomen montis sub monte Hermon, Ios. 11. c. 17. & 13. a. 5.

Baal-hamon, Idólum populi, aut dominans populo, aut possidens populum. Nomen loci. Cant. 8. c. 11.

Baal-hasór, Idóli atrium vel fœnum, aut possessor gratiæ vel doni. Locus est infra Ephráim vrbem Ben-iamin, 2. Reg. 13. d. 23.

Baal-hermon, Idólum aut auctor siue possessor destructionis, anathematis, vel retis, siue retiaculi, aut dedicati vel consecrati. Deo scilicet. Mons circa Libanum in Palæstinæ finibus, Iudic. 3. a. 3.

Baali, Idólum meum, siue dominans mihi, aut subiiciens vel possidens me, Ose. 2. c. 17.

Baaliá, Idóli dominus, id est deus idóli, vel subiiciens aut possidens dominus, siue in ascensu vel in cœnaculo. Nomen viri, 1. Par. 12. a. 5.

Baaliada, Idólum apertum vel manifestatum, siue possessor scientiæ, Filius Dauid, 1. Par. 14. b. 7.

Baalim, Idóla, siue dominantes, aut subiicientes vel possidẽtes. Nomen idóli, 1. Reg. 7. a. 4. & 2. Par. 28. a. 2. Ierem. 2. c. 23. Corruptè 2. Reg. 6. a. 2. de viris Iuda legitur: pro de Baale Iuda, id est de Cariath icharim: vt vides, Ios. 15. c. 9.

Baal-meón, Idólum habitaculi, vel idolum ex peccato, aut subiiciens siue possidens habitaculum, siue dominium ex peccato. Ciuitas Amorrhæorum, quæ forte obtigit filiis Ruben, Num. 32. g. 38. Ios. 13. c. 17. Hæc eadem dicitur Beel-meon.

Baal-pharasim, Idólum dimissionum, aut subiiciens siue possidens diuisiones. Nomen loci in terra Chanaan, 2. Re. 5. d. 20. & 1. Par. 14. b. 11.

Baal-thamar, Idólum palmæ, aut subiiciens, vel possidens palmam arborem, aut idólum commutationis, siue subiiciens aut possidens commutationem. Vicus iuxta Gabaa, in tribu Beniamin, Iudic. 20. c. 33.

Baaná, In responsione, siue in afflictione, aut in cantico: vel Syriacè, deprecatio. Filius Rémon Berothitæ, 2. Re. 4. a. 2. Pater item Heleb, 2. Re. 23. d. 29. Filius ité Ahilud, 3. Re. 4. b. 13. Filius etiã Husi, 3. Re. 4. b. 14. In his duobus locis scribitur

Baasá, In fractura, siue in tinea, aut in compressione, vel fractionem tollens. Nomen regis Israël, 3. Reg. 15. c. 17. & 2. Par. 16. a. 1. Filius Ahiá, 4. Reg. 9. b. 9.

Babél, Confusio siue commistio. Nomen ciuitatis. Gen. 11. b. 9. quæ Stephano Seleucia quoque dicta est.

Babylonem esse duplicem Cosmographorum cõsensus est: vna in Assyria, de qua 4. Reg. 17. d. 24. altera verò in Chaldæa, de qua 4. Reg. 25. a. 1. in campo Senaar, caput regni Chaldæorum, regia Nemrod, sita ad Orientẽ terræ Iudæ, quæ à confusis labiis nomen habet, testes Moses, Gen. 10. b. 10. & 11. b. 9. Iosephus lib. 1. cap. 9. Antiq. Iudaic. Augustinus lib. 16. cap. 4. de ciuitate Dei. Plura de hac Babylone lege apud Plinium lib. 6. naturalis hist. cap. 26. Strabonem lib. 15 & 16. Herodotum libro 1. Pompo. Mela lib. 1. Ptolem. lib. 5. cap. 20. & 6. ca. 26. Ab hac & regio circumposita, Babylonia vocatur. In hac populus Iudæorum 1 x x. annis captiuus detentus fuit, iuxta propheiam Ieremiæ, cap. 25. c. 12. per Nabuchodonosor regem Babyloniorum trasnfigrare coactus, 4. Reg. 25. c. 11. & 2. Paral. 36. b. 10. Nunc Seleucia vocata Straboni lib. 16. Geograp. & Stephano de vrbibus. Ipsa Babylonia Mesopotamiæ contincta est inter Euphratis ipsius conuersiones: Auctralior est: Syriam tamen Ptolemæo Plinioque non excedit: auctor Raphael Volaterr. lib. 11. Geograp. Plinius lib. 6. cap. 26. naturalis hist. Strabo in 6. refert eam Tigri & Euphrate irrigari. Hãc Babylonem Darius rex Medorum primus omnium euertit & solo æquauit ita vt postea habitata non fuerit, Esaiæ 13. a. 1. lege Hieronymum in eo loco. Quidam tertiam factum Babylonem ipsam vrbem Romam, ex qua B. Petrum primam suam scripsisse epistolam ait Papias Ierosolymitanus, & ex eo Eusebius libr. 2. ecclesiast. hist. cap. 14. Hieronymus de ecclesiasticis script. & Beda in 1. Petri 5. eamque per μετάφορα ab ipso Petro Babylonem vocatam esse, dum ait: Salutat vos ecclesia quæ est in Babylone collecta.

Babylonia, Idem.

Babylonij, Confusi, siue commisti, 1. Esd. 4. b. 9.

Bacbacár, Vacua, vel inanis visitatio, aut matutinatio, vel vapulatio, aut inanis vacca. Viri nomen, 1. Par. 9. c. 15.

Bacchenor, Ebrius, vel vinosus. G.

Bacchides, Idem. G. Nomen viri, 1 Mach. 7. b. 8.

Bacenor, Puto idem esse nomen cum Bacchenor, & istud esse corruptum. Nomen viri, 2. Mac. 12. f. 35.

Badacér, In compunctione, siue in transfixione, aut in confessione, siue vectis frigiditatis, vel sola frigiditas. Nomen ducis exercitus Iehu, 4 Reg. 9. c. 25.

Badád, Solitarius, siue in mamilla, vel in dilectione. Pater Adad regis quarti in Edom, Gen. 36. d. 35.

Badaías, Solus Dominus, vel vectis Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 31.

Badan, Vectis, vel solus, aut in iudicio. Nomen viri, 1. Reg. 12. b. 11. Filius Vlam filij Sares, 1. Par. 7. d. 17.

Bagathá, In torculari. Nomen eunuchi, Esth. 1. b. 10.

Bagathán, In torculari, aut cibum tribuens. Nomen eunuchi, Esth. 2. d. 21. Hoc nomen 1 x x. non transtulerunt.

Bahalis, In lætitia, siue in arrogantia. Rex filiorum Ammõ, Ierem. 40. d. 14.

Bahem, In eis, vel cum eis. D. 1. Mac. 13. c. 37.

Bahurim, Electi, siue iuuenes, aut in foraminibus, siue in libertatibus. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, 2. Regum 3. c 16.

Bala, Inueterata, siue turbata, aut defluens. Nomen ciuitatis in tribu Simeon, Ios. 19. a. 3. & 1. Paral. 4. c. 29. Ancilla item Rachel vxoris Iacob, Genes. 29. f. 29. vxor item Nephthiali, 1. Par. 7. c. 14.

Bala, Deglutiens, siue destruens. Nomen vrbis quæ Segor, item Salisá, siue vitula contemans in sacris licens dicitur, Genes. 14. b. 9. Est & filius Azaz filij Semma filij Ioël, 1. Paralipom. 5. a. 7.

Balaám, Vetustas populi, vel absque populo, siue denoratio, aut destructio eorum. Filius Beor arrolus, Nu. 22. a. 5. Ios. 13. c. 22. Est & nomen ciuitatis, 1. Par. 6. f. 70.

Balaan, Inueteratus, siue turbatus. Filius Eser filij Seir Horrari, Gen. 36. c. 27.

Balac, Inuoluens, aut destruens, vel cum lambente, aut Syriacè, cum percutiente. Filius Sephor, Num. 22. a. 1.

Baladan, Absque imperio, vel absque iudicio, aut vetustas imperantis, vel iudicij. Nomen viri, 4. Regum 20. c. 12. Esaiæ 39. a. 1.

Balan, Inueteratus, siue turbatus. Filius Iadihel filij Beniamin, 1. Par. 7. c. 11.

Balanán, Idoli gratia vel donum, aut possessor gratiæ vel doni. Filius Achobor, septimus rex Edom, Gen. 36. d. 39. & 1. Paral. 17. d. 27. Heb. Baal-hanan.

Baldad, Vetusta dilectio, vel mamilla, siue inueteratus motus, aut absque motu, siue absque dilectione vel mamilla. Nomen viri, Iob. 8. a. 1.

Baloth, Subiectæ siue possessæ, aut in ascensione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15 c. 24.

Balsáfsá, Idólum tertium, aut idólum ducis, vel principis, siue possessor trium, aut possessio ducatus vel principatus. Nomen loci, 4. Reg. 4. g. 42.

Balsáfar, Non portans angustiam, vel non thesaurizans: aut ex Syro & Hebræo, scrutator thesauri. Filius Nabuchodonosor, Daniel. 5. a. 1 f. 22. g. 30. & 7. a. 1. & 8. a. 1. Secundum Iosephum filius fuit Euilmerodach.

Baltassar, Absconditè thesaurizans, siue in malleatore thesaurizans, vel occultè portans angustiam. Nomen prophetæ, qui & Daniel dicebatur, Dan. 1. b. 7. & 5. c. 12.

Bamaál, In circumcisione, aut in mustione, Filius Iephlat filij Heber filij Bariæ, 1. Paralip. 7. g. 34. vbi corruptè legitur Chamaál.

Bamoth, Altaria vel excelsa, siue in morte. Nomen vallis, Num. 21. c. 19.

Bamothbáal, Altaria, siue excelsa idóli, aut in morte idóli. Ciuitas in tribu Dan, Ios. 13. c. 17.

Banaá, In mora. Filius Mosa filij Zamri, 1. Par. 8. d. 36. & 9. f. 43.

Banaía, siue Banaías, Filius Domini, aut intelligentia Domini, siue ædificatio Domij. Nomen viri, 2. Reg. 23. d. 20. Nomẽ principis cuiusdam, 1. Par. 4. f. 36. & 15. b. 20. & 2. Paralip. 11. c. 13. Pater item Phelriæ, Ezechiel. 11. a. 1. Filius Ioiadæ, 2. Regum 8. d. 18.

Bane, Filij, aut ædificantes, siue intelligentes. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Ios. 19. d. 45. Quamuis putem legendum Bane-berae, vt vnius ciuitatis nomen sit, non duarum, cùm Hebræis iungantur hæ duæ voces.

Baneá, siue Bancás, Filius Domini, aut intelligentia. vel ædificatio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 25.

Bani, Filius meus, aut ædificatio, vel intelligentia mea. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 34. & 1. Esd. 9. a. 4.

Banúu, Filij nostri, aut ædificatores nostri, siue intelligentes nos. Nomen viri, 2. Esd. 10 a. 13.

Banni, Idem quod Bani. Nomen viri, 2. Reg. 23. d. 36. Filius Somer filij Moholi, 1. Par. 6. d. 44.

Bará. Incendium, siue expurgatio, aut pastus, vel iumentum siue insipientia, vel in vigilia. Nomen alterius vxoris Saharaim 1. Par. 8. a. 8.

Bára. In malo, siue in facio, aut in clamore, vel in pastu, siue in constructione. Rex Sodomæ, Gen. 14. a. 2.

Barabbas, Filius patris vel magistri, aut filius confusionis, vel ignominiæ. D. Nomen insignis cuiusdam latronis, Matt. 27. b. 16. Ioan. 18. g. 40.

Barác, Fulgur, siue in vanum, vel in vacuum. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Ios. 19. d. 45. Vide Bane. Filius Abinoẽm, Iudic. 4. a. 6.

Baracha, Benedictio, aut genuflexio. Nomen viri, 1. Paralip. 12. a. 3.

Barachel, Benedicens Deum, aut genu flectens Deo. Nomen viri, Iob 32. a. 2.

Barachia, siue Barachiás, Benedicens Domino, aut genu flectens Domino. Pater Zachariæ prophetæ, Zachar. 1. a. 1. Filius Mosollamoth, 2. Par. 28. b. 12. Filius Zorobabel filij Phadaiæ, 1. Par. 3. d. 20.

Barad, Grando, siue in descensu, aut in imperio. Nomen loci in deserto Sur, Gen. 16. d. 14.

Barata, Creatura Domini, siue impinguatio aut electio Domini, siue in visione. Filius Semei. 1. Par. 8. b. 20.

Barafá, In egestate, aut filij plasmatio, siue in curru, vel in beneplacito. D. Nomen ciuitatis Galaad, 1. Mac. 5. c. 26.

Bared, Grando, siue in descensu: aut in imperio. Filius Suthalæ filij Ephraim, 1. Par. 7. d. 21.

Bariá, In societate, siue in malitia, aut in vlulatione, aut in pastu. Nomen viri, 1. Par. 8. b. 13.

Barla, Sera, vel vectis, siue fugitiuus, aut in odore. Filius Semeæ filij Secheniæ, 1. Par. 3. d. 22.

Barlá, In malo, siue in clamore, aut in vlulatione, vel in pastu. Filius Aser filij Iacob, 1. Paralipo. 7. f. 30. & 8. b. 11. & 23. b. 10. qui Beria Gen. 46. b. 17. dicitur, iisdem consonantibus & punctis.

Baricu, Maleficus, vel magus, siue in nequitia. D. Cognomen pseudoprophetæ, Act. 13. a. 6.

Bar-Iona, Filius columbæ, ex Syro & Hebræo. D. Matthæi 16. c. 17.

Barnabas, Filius prophetæ, vel filius consolationis, id est, plenus consolatione, aut ad consolandum valde idoneus. D. Nomen viri, Act. 4. g. 36.

Barsabas, Filius reuersionis, vel conuersionis, aut filius quietis, vel filius iuramenti. D. Nomen viri, Act. 1. d. 23. & 4. g. 36.

Barsuith, Vide Barzuith.

Bartholomæus, Filius suspendentis aquas. D. Nomen Apostoli, Matt. 10. a. 3. & Luc. 6. c. 14.

Bartimæus, Beatus Hieronymus dicit corruptè legi, scribi autem debere Barsemæus: quod Syriacè interpretatur filius cæcus, vel filius cæcitatis. D. Nomen cæci cuiusdam à natiuitate, quem Iesus sanauit, Marc. 10. g. 46.

Baruch. Benedictus, vel genuflexus. Filius Neriæ, Ierem. 32. c. 10.

Barzáith, Filius anguli, aut puritas anguli, siue frumentum anguli. Filius Melchiel filij Baree filij Aser, filij Iacob, 1. Paralip. 7. f. 31.

Universidad de Deusto
Biblioteca

בְּצִעְוֹת Caria — Basaiá, In factura Domini. filius Melchiæ filij Athanai, 1. Par. 6. c. 4.

בָּשָׂן Canar — Basan, In dente, siue in ebore: aut in mutatione, vel in somno, seu in dormitatione: aut confusio vel ignominia. Regio Og regis, quæ pascuis ac nemoribus abundans, cecidit in sortem dimidiæ tribus Manasse, Esa. 2. c. 15. & Nu. 21. g. 32. quæ & Hauoth-air, Deut. 3. c. 14. dicitur, & Terra Raphaim.

בַּשְׂכָּמוּ Cecinauit — Bascama, Confusio, vel erubescentia iræ vel caloris. D. Nomen loci, 1. Mach. 13. c. 23.

בַּאֲסַת Caeruleus — Bascath, Masa, siue inflatio, aut in angustia, vel in effusione. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Iosue 15. c. 39. appellatur & Besecath.

בְּשֶׂמֶת Caerulea — Basemáth, Aromata, vel confusio mortis, aut in desolatione, siue in positione, aut in nominis. as. Altera vxor Esau, Gen. 26. g. 33. filia item Salomonis, 3. Re. 4. b. 13.

בְּתוּאֵל Carbunculus — Bathuel, filiatio Dei, aut mensura Dei, vel desertum Dei. filius Nachor ex Melcha, Genes. 22. d. 22. Nomen ciuitatis tribus Simeon, 1. Par. 4. c. 30.

בַּת Cadus — Batus, Genus mensuræ liquidorum, Ezec. 45. d. 14.

בְּוַי בְּוַי בְּוַי Cadus — Batai, In væ, id est in luctu, vel in miseria. Sycum est. Nomen viri, 2. Esd. 5. d. 18.

בְּחֻרוּמִי Carpaseus — Bauramites, Eligens aquas, aut eligens quis? Vir, 1. Par. 11. f. 33. qui 2. Reg. 23. d. 30. dicitur Beromi. Heb. Barhumi.

בְּזַתָּא Cachabá — Bazatá, Contemptus vel despectus, siue deprædatio, aut in oliua. Nomen eunuchi cuiusdam, Esth. 1. b. 10.

בְּזִיוֹתְיָה Cachadia — Baziothia, Contemptus vel despectiones eius, siue prædæ eius: aut in oliua Domini. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. d. 27.

B E

בְּעֹן Cadas — Beon, Vide Beon.

בְּבַי Cadas — Bebai, Pupilla, siue concauus aut vacuus. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 11.

בְּכַקְבֻּקְיָה Cacyxias — Becbecia, Euacuatio vel dissipatio Domini, siue laguncula Domini. Nomen viri, Neh. 11. c. 17.

בַּקְבּוּק Cacyca — Bacbúc, Vacuitas, aut euacuatio, vel dissipatio, siue lagunc. la. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 49.

בְּכֹר Cuxyle — Becher, Primogenitus, aut primitiæ, siue in ariete. filius Ephraim, Num. 26. d. 35.

בְּכְרִי Cacyxi — Becheritæ, Idem, p. n. Num. 26. d. 35.

בֶּכֹר Cacyxi — Bechor, Idem quod Becher, iisdem consonantibus & punctis scriptum. filius Beniamin, Gen. 46. c. 21.

בְּכֹרַת Cacyxyá — Bechoráth, Primogenitura, vel primitiæ. filius Aphia, 1. Reg. 9. a. 1.

בְּדָן Cayxyá — Bedan, Vide Badan.

בַּעַל פְּעוֹר Cacaxyúc — Béel-phegor, Idolum hiatus vel aperturæ. Nomen idoli Moabitarum, Ose 9. c. 10. Num. 25. a. 3. Deut. 4. a. 3.

פְּעוֹר Cyxyúc — Beelphegor, Apertura siue hiatus. Nomen idoli, Iosue 22. d. 17. Heb. Phegor.

בַּעַל מְעוֹן Cacaxyúc — Béelmeón, siue Baal-meón, Idoli habitaculum, vel idolum de peccato, aut possessio habitaculi, vel possessio ex peccato. Nomen ciuitatis, Ezech. 15. b. 9. & 1. Par. 5. a. 8. Idem oppidum quod Baal-meon dicitur.

בַּעַל צְפוֹן Cacaxyúc — Béel-sephon, Idolum Aquilonis, vel idolum occultum speculæ, vel possessor Aquilonis vel speculationis aut secreti. Nomen loci, siue vrbis in Aegypto, Exod. 14. a. 2. Num. 33. a. 7. Iosephus libro 2. cap. 13.

בַּעַל תָּמָר Cacaxyúc — Beeltemm, Idolum, siue possessor saporis vel gustus aut rationis, vel eloquij. Nomen viri, 1. Esd. 4. b. 8 & 9. c. 17. d. 25.

בַּעַל זְבוּב Cacyxyúc — Béel-zebub, Idolum muscæ, vel possessor muscæ. Nomen idoli Accaronitarum, 4. Re. 1. a. 2. & Luc. 11. b. 15. Aliàs Beelphegor appellabatur: à Gentibus Priapus. Dicebatur idolum muscæ à copia muscarum sectantium sanguinem immolatitij.

בְּאֵרָה Cayx — Beerá, Puteus, siue explanatio vel declaratio: aut in luce eius. filius Joël, 1. Par. 5. a. 6.

בְּאֵרִי Cayx — Beeri, Puteus, siue explanans, aut declarans: vel in luce, siue in leone. Pater Iudith vxoris Esau, Gene. 26. g. 33. Pater item Osee prophetæ, Ose 1. a. 1.

בְּאֵר רָאמַת Cayxyáuaxi — Beer-ramath, Puteus vel declaratio celsitudinis, aut iaculationis, siue in luce excelsa. Vrbs tribus Simeon, Ios. 19. a. 8.

בְּאֵר שֶׁבַע Cayxyúc — Beer-seba, Vide Berfabee.

בְּגוֹי Cayxyúc — Begoái, In corpore meo, siue in gente: aut Syriacè intrinsecus. Nomen loci, 2. Esd. 7. b. 7.

בִּגְוַי Cayxyúc — Beguai, Idem. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 2.

בִּגְוַי Cayxyúc — Begui, Idem. Nomen viri, 1. Esd. 8. b. 14.

בְּהֵמוֹת Cayxi — Behemoth, Multitudinem animalium terrestrium significat. Vnde plerunq; pro Satanæ potentia accipitur, Iob 40. a. 10.

בֶּל Cuu — Bel, Verustus, aut nihil, siue destruens. Nomen idoli Babyloniorum, Esa. 46. a. 1.

בָּלַע Basaá — Bela, Deglutiens, siue destruens. filius Beniamin, Gen. 46. c. 21. & 1. Par. 7. b. 7. & 8. a. 1. Nu. 26. c. 38. Nomen item vrbis quæ aliàs Segor, Gen. 14. a. 2. dicitur: & Soar, & Salissa, teste Hieronymo. filius item neor rex Edom, Gen. 36. c. 32.

בָּלְעָי Cacaxi — Belaitæ, Idem. p. n. Num. 26. c. 38.

בֶּלַע Cacaxi — Belgá, Refrigerium, vel confortatio, aut vetustas vultus. Nomen viri, 1. Par. 24. b. 13. & 2. Esd. 12. a. 4.

בֶּלְגַי Cacaxi — Belgái, Refrigerium, siue confortatio, aut vetus vallis. Nomen viri, Nehem, 10. a. 8.

בְּלִיַּעַל Cacaxyúc — Belial, Peruersus, vel absque iugo: siue non ascendens. Pro diabolo sumitur, Iud. 19. f. 22. & 1. Reg. 10. d. 27. Nah. 1. d. 14. & 2. Cor. 6. c. 15.

בִּלְהָן Cacaxyúc — Belma, Nihilum aut vetustas nimia. D. Nomen loci, Iudith 7. a. 3.

בִּלְשָׁן Cacaxyúc — Belsan, In lingua, aut in detractione, siue vetustas dentis, aut vetus eburnus Syriacè, scrutans. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 2.

בֵּן Cayx — Ben, Filius, vel ædificans, aut intelligens. Vir de familia Merari, 1. Par. 15. b. 18.

בֶּן אֲבִינָדָב Cayxyúc — Ben-abinadab, filius patris spontanei, aut filius patris voluentis vel principis. Vnus præfectorum annonæ Salomonis, 3. Reg. 4. b. 9.

בֶּן דְּקַר Cayxyúc — Ben-adád, filius sonitus vel clamoris, aut filius dilecti aut patrui, siue mamillæ. Rex Syriæ filius Tabremió, 3. Reg. 15. d. 18. & Ier. 49. c. 27. & 2. Par. 16. a. 4.

בֶּן חֶסֶד Cayxyúc — Ben-décar, filius compunctionis, vel transfixionis. Præfectus annonæ domus Salomonis in Macces, 3. Reg. 4. a. 8.

בֶּן נֵכֶר Cayxyúc — Bene-iaacán, filij tribulationis vel laboris, aut ædificatores tribulationis vel laboris, aut intelligentes laborem vel tribulationem. Nomen loci in quo castrametati sunt filij Israël profecti de Moseroth, Num. 33. d. 31.

בֶּן עַמִּי Cayxyúc — Ben-ennom, filius diuitiarum suarum, aut filius decipiens. Pater Semeias vel contristantis eos. Nomen vallis in tribu Beniamin, quæ aliàs Tophet dicitur, 2. Par. 28. a. 3. & 33. a. 6.

בֶּן גָּבֶר Cayxyúc — Ben-gáber, filius viri, aut filius robusti vel potentis. Nomen præfecti annonæ Salomonis in Ramoth-galaad, 3. Reg. 4. b. 11.

בֶּן חַיִל Cayxyúc — Ben-háil, siue Ben-cháil, filius fortitudinis vel exercitus, aut filius diuitiarum, vel antemuralis siue doloris. Nomen viri, 2. Par. 17. b. 6.

בֶּן חֶסֶד Cayxyúc — Ben-héfed, siue Ben-chefed, filius misericordiæ, vel oppressionis. Nomen præfecti annonæ Salomonis in Aruboth, 3. Reg. 4. a. 10.

בֶּן חוּר Cayxyúc — Ben-hur, filius libertatis vel foraminis, aut albedinis. Præfectus annonæ regis Salomonis in môte Ephraim, 3. Re. 4. a. 8.

בֵּנִי Cayxyúc — Beni, filius meus, aut intelligentia, siue ædificatio mea. Vir de Bani.

בִּנְיָמִן Cayxyúc — Beniamin, filius dexteræ. filius duodecimus Iacob ex Rachel vxore, ab ipsa matre Ben-oni nominatus, Ge. 35. c. 18. Est & nomen tribus, 3. Reg. 4. b. 18.

בִּנְיָמִין Cayxyúc — Beniamin, 2. Par. 31. c. 15. vbi dicitur, Eden & Beniamin. le-gendum ex Hebræo Miniamin, & interpretatur de dextera, siue præparatio dexteræ. Nomen viri.

בִּנּוּי Cayxyúc — Benni, Idem quod Beni. Nomen viri, 2. Esd. 3. d. 17.

בִּנּוֹ Cayxyúc — Bennó, Filius eius, aut ædificatio, vel intelligentia eius. Nomen viri, 1. Par. 24. d. 26.

בִּנּוּי Cayxyúc — Bennói, Aedificatio, aut filiatio: siue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri, 1. Esd. 8. g. 33.

בִּנּוּי Cayxyúc — Bennui, Aedificatio, vel filiatio: siue in habitaculo meo, aut in pulchritudine. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 30.

בְּנוֹנִי Cayxyúc — Ben-oni, filius doloris mei. filius duodecimus Iacob ex Rachel, qui & Beniamin, Gen. 35. c. 18. dicitur.

בְּנוֹת Cayxyúc — Benoth, filiæ, siue intelligentiæ, vel ædificationes. Nomen idoli Babyloniorum, 4. Reg. 17. f. 30.

בֶּן צוֹחַת Cayxyúc — Ben-zoheth, filius separationis, aut filius istius formidinis idoli Babyloniorum, 4. Reg. 17. f. 30.

בְּעוֹן Cayxyúc — Beón, In afflictione, vel in respónsione, aut in cantico, vel contritionis. filius Iesi frater Zoheth, 1. Par. 4. d. 20.

בְּעוֹר Cayxyúc — Beór, Incendium, vel expurgatio, aut inspiens siue iumen. Pater Bela regis Edom, Ge. 36. c. 32. Pater item Balaam arioli, Num. 22. a. 4.

בְּעוֹר Cayxyúc — Béra, Puteus, siue explanatio, vel declaratio, aut in luce eius. Nomen loci, Iudic. 9. c. 21. filius Supha filij Helem, 1. Paralip. 7. g. 38.

בֶּרְכוֹס Cayxyúc — Bercos, filius concisionis vel separationis. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 53.

בֶּרֶכָה Cayxyúc — Berea, Puteus eius, vel filia eius, aut declaratio eius, D. No. Primum vrbis, 1. Mach. 9. a. 4.

בְּרֵאשִׁית Cayxyúc — Beresith, Primus liber Legis sic vocatur, id est, in principio. more Hebræorum qui libros ab eorum principiis vt plurimùm denominare solent. Græcè verò vocatur γένεσις, id est, generatio, quod ibi generationes cæli & terræ continentur.

בְּרִי Cayxyúc — Beri, filius meus, siue purus, vel electus, aut frumentum meum. filius Supha filij Helem, 1. Par. 7. g. 37.

בֶּרַע Cayxyúc — Beria, In malo, siue in clamore, aut in vlulatione, vel in pestu. filius Aser filij Iacob, Ge. 46. b. 17. qui 1. Par. 7. f. 31. Baria dicitur. filius item Ephraim, 1. Par. 7. e. 24.

בְּרִית Cayxyúc — Berith, Pactum, siue fœdus. Nomen idoli Sichimorum, Iudic. 9. f. 46.

בְּרְנִיקֵי Cayxyúc — Bernice, Grauis victoria, vel pondus victoriæ. G. Nomen viri, Act. 25. d. 13.

בְּרוֹדַךְ Cayxyúc — Berodách, Creans contritionem, vel electio interitus, aut vaporis tui, siue frumentum vel puritas nubis, vel vaporis tui. Rex Babyloniorum, 4. Reg. 20. c. 12. qui Esa. 39. a. 1. dicitur Merodach.

בְּרוֹדַךְ Cayxyúc — Beromi, Filius, caloris, vel indignationis, aut puritys, siue frumentum indignationis, vel fugiens aquam. Heb. Barhumi. Nomen patrium Barhumites, 2. Reg. 23. d. 31. qui & 1. Par. 11 f. 33. scribitur Baharumi siue Baharumites.

בְּרוֹת Cayxyúc — Beróth, siue Beeróth, Putei, siue explanationes, vel declarationes, aut in luminibus. Vna mansionum filiorum Israël in deserto, Deut. 10. b. 6. Item ciuitas Heuæorum, Ios. 9. c. 17. non longè ab Hai, spatio trium dierum, in tribu Beniamin, Ios. 18. d. 22. & 2. Reg. 4. a. 2. Inde Berothites, 2. Reg. 23. d. 37.

בְּרוֹתָה Cayxyúc — Beróth, Putei, siue pacta, vel puritas, aut cupressus. Nomen vrbis, 2. Reg. 4. b. 8. Heb. Berothai.

בְּרוֹתָה Cayxyúc — Berothá, Idem. s. n. Terminus terræ Israëliticæ, Ezech. 47. c. 16.

בְּרוֹתִי Cayxyúc — Berothitæ, Putei, siue explanationes, vel declarationes, aut in luminibus, 2. Reg. 4. a. 3.

בְּרוֹתִי Cayxyúc — Berothites, Idem. s. n. 2. Reg. 4. a. 2.

בְּרוֹתִי Cayxyúc — Berothites, 1. Paral. 11. g. 40. interpretatur puteus siue pactum, vel puritas, aut cupressus.

בֶּרְתָּה Cayxyúc — Berthœa, Grauis, vel ponderosa. G. Ciuitas Macedoniæ ad Citrorum montem, Act. 17. b. 10.

בֶּרְתָּה Cayxyúc — Berthœnsis, Gi tanis, vel ponderosus. G. Act. 20. a. 4.

בְּרֶשַׁע Cayxyúc — Bersa, In malo, vel in iniquitate, siue in condemnatione, aut filius respicientes. Rex Gomorrhæ, Gen. 14. a. 2.

בְּשֶׁבַע Cayxyúc — Ber-sábee, Puteus fonsue iuramenti, siue puteus saturitatis, aut puteus septem, nempe aquarum, quas Abraham dederat regi Abimelech pro puteo. Finis atque terminus terræ Israëlis ab Austro, Iosephus lib. 8. cap. 13. Iud. Antiq. 1. Reg. 3. d. 20. & 8. a. 2. Item 2. Regum 24. a. 2. & 3. Regum 19. a. 3. & 4. Regum 23. b. 8. Hæc & in sortem filiorum Simeonis cecidit, Iosue 19. a. 2. & 1. Paralipom. 4. c. 28. A iuramento & percusso fœdere Abrahæ cum Abimelech rege Gerar, Genes. 21. d. 29. similiter Isaac cum eodem Abimelech, Gen. 26. g. 32. nomen habens. Beer enim fontem significat: Saba iusiurandum, vel septem, quòd septem agnas Abimelech de manu Abrahæ acceperit, Genes. 21. b. 13. d. 29. Illic iudicabant Ioël & Abia filij Samuelis similtrè, 1. Reg. 8. a. 2. Hanc nunc Barbari Gibelinam nominant, auctore Volaterrano lib. 11. Eodem loci habitauit aliquandiu Isaac, Genes. 25. b. 10. Hanc Ptolemæus Bersanam appellat. Vide Hieronymum in locis Heb. Est in finibus Iudææ & Ægypti, Amos 5. b. 5. Neh. 11. d. 26.

בַּרְזִלַּי Cayxyúc — Berzelái, Ferreus: aut ex Syro & Hebræo, filius contemptus vel despectus. Vir, 2. Reg. 17. g. 27. qui regem Dauid traduxit Iordanem, 2. Reg. 19. f. 31. Pater item Hadrielis generi Saul sic vocabatur, 2. Reg. 21. b. 9. Est & alius Galaadites, de quo 1. Esd. 2. d. 61. & Neh. 7. f. 63.

בְּסַי Carel — Besái, Neh. 7. a. 1. Conculcatio, siue contemptio, vel despectus. Nomen viri.

בְּצַי Cacuxó — Besai, Ous, siue cœnosus, vel humidus, aut in naui. Nomen viri, 1. Esd. 2. b. 17. & 2. Esd. 7. c. 23.

בְּצַקַת Caeuxyúc — Besecáth, Masa, siue inflatio, aut in angustia, vel in effusione. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, 4. Reg. 22. a. 1. Eadem & Basath dicitur.

בֶּסֶד Carel — Besce, Conculcatio, siue contemptio, vel despectus. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 49.

בְּשֶׁלַח Aeuxyúc — Beselám, In pace, vel in retributione, siue decoctio eorum. Nomen viri, 1. Esd. 4. b. 7.

בְּצַלְאֵל Caeuxó — Beseleél, In vmbra Dei. filius Vri filij Hur filij Caleb ex Ephrata vxore, Exod. 31. a. 2. & 1. Par. 2. c. 20.

בְּצָרוֹת Caeuxyúc — Besóth, siue Besloth, In vmbris, aut in affatione: vel Syriacè, in oratione. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 52. Neh. 7. c. 54.

בְּסוֹדְיָה Caeuxyúc — Besodía, In secreto Domini, siue in consilio Domini. Nomen viri, 2. Esd. 3. b. 6.

בְּסוֹר Caeuxó — Besor, Euangelizatio, siue incarnatio, aut in boue vel in mu ro. Nomen torrentis in regione Palæsthinorum, 1. Re. 30. b. 9.

בְּעוֹר Caeuxi — Bête, Fiducia, vel confidentia, aut in limitione. Ciuitatis nomen, 2. Reg. 8. b. 8.

בֶּתֶן Cabir — Béten, Venter, siue terebinthus. Nomen ciuitatis in tribu Aser, Ios. 19. b. 25.

בֵּיתַבָּרָה Cabaxyá — Bethabara, Domus transitus aut iræ: vel Syriacè, frumenti. D. Nomen loci trans Iordanem, Ioan. 1. d. 28. vbi malè Bethania legitur.

בֵּיתַחֲכְרֶם Cabaxxapi — Beth-acharem, Domus vineæ, siue domus cognitionis eorum. Nomen loci, Ier. 6. a. 1. & 2. Esd. 3. c. 14.

בֵּיתְעֲנָת Cabaxyá — Beth-anáth, Domus cantici, vel responsionis, aut domus affectionis. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ios. 19. c. 38. Iudic. 1. g. 33.

בֵּיתַנְיָה Cabaxyá — Bethaniá, Domus obedientiæ vel afflictionis. aut domus cantici, siue domus gratiæ Domini. D. Villa in latere montis Oliueti, Matth. 21. b. 17. Luc. 19. d. 29. vbi Saluator noster Lazarum suscitauit, Iohan. 11. a. 1. distans ab Ierosolymis stadiis quasi quindecim, Ioan. 11. b. 18.

בֵּיתַעֲנִי Cabaxyá — Beth-anithæ, Hebraicè legitur, Habitatores Beth-anath, id est habitatores domus cantici, vel responsionis, aut domus affectionis. Dicebantur populi qui habitabant in Beth-anath, Iudic. 1. g. 33.

בֵּיתַעֲנוֹת Cabaxyá — Bethanoth, Idem. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. g. 59.

בֵּיתָעֲרָבָה Cabaxyá — Beth-arabá, Domus planitiei, siue domus suauitatis, aut domus fideiussionis, vel domus vespertina, aut domus salicis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. b. 6. g. 60. Ciuitas item tribus Beniamin, Ios. 18. d. 22.

בֵּיתָרָם Cabaxyá — Beth-aram, Domus celsitudinis, aut domus prægnantium, vel montium eorum. Ciuitas in tribu Gad, quam ipsi Gaditæ ædificauerunt, Ios. 13. d. 27. Eadem dicitur Beth-aran, Nume. 32. g. 36.

בֵּיתָרָן Cabaxyá — Beth-arán, Domus montis vel prægnantis, siue domus cantantis, vel præconizantis, Vrbs in tribu Gad, Numer. 32. g. 36. quæ & Beth-arám, Ios. 13. d. 27. dicitur. Antea ciuitas Amorrhæorum.

בֵּיתאָוֶן Cabaxyá — Beth-auen, Domus vanitatis vel doloris, aut domus fortitudinis vel iniquitatis. Vrbs Chananææ terræ tribus Ephraim, in tribu Beniamin collocata, Osee 4. d. 15. & 1. Reg 13. a. 5.

בֵּיתעַזְמָוֶת Cabaxyá — Beth-azmóth, Domus fortitudinis mortis. Nomen ciuitatis, 2. Esd. 7. c. 27.

בֵּיתבַּרְכָה Cabaxyá — Beth-bera, Domus filii eius, siue domus electa, aut domus puritatis vel frumenti eius. Nomen ciuitatis à Gedeone expugnatæ, Iudic. 7. g. 24.

בֵּיתבְּרַאי Cabaxyá — Beth-berai, Domus creatoris mei, aut domus fanitatis, vel pinguedinis, vel electionis meæ. Ciuitas, 1. Par. 4. e. 31. quam inhabitauerunt posteri Simeonis.

בֵּיתבֶּסֶר Cabaxyá — Beth-besse, Domus confusionis, vel domus erubescentiæ. D. Nomen vrbis in deserto, 1. Mach. 9 f. 42.

בֵּיתכַּר Cabaxyá — Beth-chár, Domus agni, siue domus cognitionis, aut domus fodiens. Vrbs iuxta quam filij Israël percusserunt Philistheos, 1. Reg. 7. c. 11.

בֵּיתדָּגוֹן Cabaxyúc — Beth-dagón, Domus frumenti, vel domus piscis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. e. 41. & 1. Mach. 10. g. 83. Item ciuitas in tribu Aser, Ios. 19. b. 27.

בֵּיתאֵל Cabaxyúc — Beth-el, Domus Dei. Nomen vrbis in tribu Beniamin, siue primùm cognominatæ à Iacob, Gen. 12. b. 8. & 1. Par. 7. f. 29. Iudic. 4. a. 5. Eadem & Luza dicta, Gen. 28. d. 19. Iudic. 1. e. 23. Est & nomen montis, 1. Regum 13. a. 1. Alia est Beth-el, 3. Regum 13. a. 1.

בֵּיתעֵמֶק Cabaxyúc — Beth-émec, Domus vallis vel profunditatis. Nomen ciuitatis in tribu Aser, Ios. 19. b. 27.

בֵּיתחָרָן Cabaxyúc — Bether, Diuisio, siue in turture, aut in exploratione, vel contemplatione: aut Syriacè, posterior. Nomen montis, Cantic. 2. d. 16. vbi legitur, Montes Bether.

בֵּיתעֵפְרָתָה Cabaxyá — Beth-efrá, Domus effusionis. i. locus ad quem aquæ pluuiales confluebant. D. Nomen piscinæ, Ioan. 5. a. 2.

בֵּיתגָּדֵר Cabaxyúc — Beth-gadér, Domus muri vel macellæ. Nomen loci, 1. Par. 2. g. 51.

בֵּיתגָּמוּל Cabaxyúc — Beth-gamúl, Domus retributionis, siue domus ablactationis, aut domus cameli. Nomen ciuitatis in terra Moab, Ier. 48. d. 23.

בֵּיתהַגְלָה Cabaxyá — Beth-haglá, Domus festiuitatis, vel reuolutionis eius. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. a. 6. & in tribu Beniamin, Ios. 18. d. 19.

בֵּיתחָנָן Cabaxyá — Beth-hanan, Domus gratiæ siue misericordiæ, vel doni. Nomen ciuitatis, 3. Reg. 4. a. 9.

בֵּיתעַזְמָוֶת Cabaxyúc — Beth-azmaueth, Vide Beth-azmoth.

בֵּיתחוֹרוֹן Cabaxyúc — Beth-horón, Domus iræ, siue domus libertatis, aut foraminis, vel albedinis. Ciuitas est terræ Chanaan quæ ducta sorte, tribui Ephraim obtigit, quemadmodum legis, Ios. 16. a. 5. & 1. Par. 7. e. 25. Hæc Leuitis concessa est, Ios. 21. c. 22. A Sara filia Ephraim ædificata, 1 Par. 7. e. 24. Ipsam Salomon reparauit, 3. Reg. 9. c. 17. & 2. Paral. 8. a. 5. Fit superioris simul & inferioris Beth-horon passim in Scripturis mentio, Ios. 16. b. 5. & 18. b. 14. & c. 14. & aliàs non raro.

בֵּיתחָגְלָה Cabaxyá — Bethiá. Filia Domini, vel mensura Domini, Filia Pharaonis vxor Mered, 1. Par. 4. c. 18.

בֵּיתיְשִׁימוֹת Cabaxyúc — Beth-iesimoth, Domus desolationum, aut domus repositionum, vel nominationum. Vrbs in campestribus Moabitarum, quæ sorte cessit filijs Ruben, Ios. 13. c. 20. Ezec. 25. a. 9.

בֵּיתלְאוֹת Cabaxyá — Beth-lebaoth, Domus lexarum, aut domus cordis, litteræ, vel signi, siue domus venientibus. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis, Ios. 19. a. 6.

בֵּיתלֶחֶם Cabaxyá — Beth-léhem, Domus panis, siue domus belli. Beth-lehem duæ fuerunt in tribu filiorum Zabulon, de qua Ios. 19. b. 15. Ex hac erat Abessan Iudex populi Israëlitici, Iudic. 12. c. 8. Alia est tribus Iudæ, ciuitas Dauid, è qua fuit Leuita cuius vxorem illicito concubitu necarunt Gabaonitæ, Iudic. 19. a. 1. vbi rex Dauid habitabat, 1. Reg. 16. d. 18. Hæc fuit patria IESV CHRISTO, Mich. 5. a. 2. Mat. 2. a. 6. Olim dicta Ephratha, Gen. 35. c. 19. & 48. a. 2. Hanc Roboam ædificiis munuit, 2. Par. 11. a. 6. Vide multa de hac apud Hieron. in locis Heb. 2. Esd. 2. a. 2. Vocatur & ciuitas Dauid, Luc. 2. a. 4. Ioan. 7. f. 42.

Universidad de Deusto
Biblioteca

בֵּיתהַלַּחְמִי Beth-lehemites, Idem, 1. Reg. 16. a. 1. Cubbaqm

בֵּיתמַעֲכָה Beth-maacha, Domus compressa vel contrita, aut domus fixa. Ciuitas est Chananææ regionis, ad quam vsque persequtus est Ioab perduellem Seba, 2. Reg. 20. c. 14.

בֵּיתמָעוֹן Beth-maon, Domus habitaculi, vel domus ex peccato. Nomen ciuitatis in terra Moab, Ier. 48. d. 23.

בֵּיתהָרְכּוֹת Beth-marchaboth, Domus quadrigarum, siue domus amaritudinis extinctæ. Nomen ciuitatis in tribu Simeonis, Ios. 19. a. 3. & 1. Par. 4. c. 31.

בֵּיתנִמְרָה Beth-nemrá, Domus pardi, siue domus rebellionis vel amaritudinis, aut domus commutationis. Nomen ciuitatis quã ædificauerunt filii Gad, Num. 32. g. 36. quæ alias fuerat Amor thæorum.

בֵּיתעֲרָן Bethorón, Diuisio, siue in explosione ipsius, aut filia cantici: vel Syriacè, posterius. Nomen ciuitatis, 2. Reg. 2. g. 29.

בֵּיתפָּגֵי Beth-phage, Domus oris vallium, vel domus buccæ vallis, siue domus ficuum præcoquarum. D. Villula in monte Oliueti, vicina Bethaniæ: ad quam venit IESVS saluator noster, Matt 21. a. 1. Luc. 19. d. 29.

בֵּיתפֶּלֶט Beth-phaler, siue Beth-phelet, Domus liberationis siue expulsionis: aut ex Hebræo & Syro, domus vomitus. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. c. 16. & 2. Esd 11. d. 26.

בֵּיתפְּלֵט Beth-pheles, Domus diuisionis, vel confractionis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, Ios. 19. b. 21.

בֵּיתפְּעוֹר Beth-phogor, Domus hiatus, siue domus aperturæ. Ciuitatis nomen in tribu Ruben, Ios. 13. c. 20.

בֵּיתרָפָא Beth-rapha, Domus sanitati, vel medicinæ, aut domus lætationis. Filius Esthon, 1. Par. 4. b. 12.

בֵּיתשָׁבֵעַ Beth-sabee, Filia iuramenti, vel saturitatis, aut filia septima. Filia Eliam, vxor Vriæ, 2. Reg. 11. a. 1. & 12. f. 24. mater Salomonis, 1. Reg. 1. b. 11. & 2. c. 13. Psal. 50. a. 2.

בֵּיתשָׂדֵי Beth-saida, Domus frugum vel cibariorum, aut domus venatorum, vel infidiantium. D. Ciuitas Galilææ, ex qua Petrus & Andreas, & Philippus Apostoli, Ioan. 1. f. 44. Matt. 11. c. 21 Luc. 10. c. 13.

בֵּיתשֶׁמֶשׁ Beth-semes, siue Beth-semes, Domus solis: vel ex Hebræo & Syro, domus seruitii vel ministerii. Ante Abel dicta, Hieronymo teste in quæst. Heb. 2. Par. 28. c. 18. Iosephus lib. 6. c. 1. Vrbs ad tribum Iuda pertinens, Ios. 15. c. 10. quæ postea filiis Aaronis Leuitis est assignata, Ios. 21. b. 16. & 1. Reg. 6. b. 9. & 1. Par. 6. c. 59. & 4. Reg. 14. c. 11. Est alia in tribu Nephthali, Ios. 19. c. 38. è qua priscinos habitatores non potuit ex eiicere tribus Nephthali, Iudic. 1. g. 33. Numerantur præterea & alia Beth-semes in sorte filiorũ Issachar, Ios. 19. b. 22. Est præterea vrbs Ægypti quæ Græcis Heliopolis dicitur, Ier. 43. d. 13.

בֵּיתשִׁמְשִׁי Beth-semites, Idem, 1. Reg. 6. c. 14.

בֵּיתשָׁן vel בֵּיתשָׁן Beth-san, Domus dentis vel eboris, aut domus mutationis vel dormitionis, vel Beth sean, id est, domus tumultus, aut domus opulentiæ. Vrbs tribus Manasse in Issachar & Aser, Ios. 17. c. 11. Iudic. 1. f. 27. cuius situm habes, 3. Regum 4. b. 12. & 1. Paral. 7. f. 30. quæ Stephano & Iosepho libr. 5. cap. 14. Antiq. Scythopolis appellatur. In hac corpus Saulis suspenderunt Philisthiim, 1. Reg. 31. d. 12. & 2. Reg. 21. c. 12. Hieronymus in quæst. Heb. duas Beth-san fuisse scribit.

בֵּיתשֶׁמֶשׁ Beth-semes, Vide Beth-sames.

בֵּיתשִׁמְשָׁת Beth-semuæ, Idem, Iudic. 1. g. 33.

בֵּיתשִׁמְשׁוֹת Beth-sitá, Domus deuiationis, aut domus extensionis, siue domus spinæ. Locus Palæsthinæ, Iudic. 7. f. 22.

בֵּיתשִׁמּוֹת Beth-simoth, Domus desolationum, siue domus repositionum, vel nominationum. Eadem ciuitas quæ & Beth-iesimoth dicitur, Ios. 12. a. 3. Num. 33. f. 49.

בֵּיתשׁוּר Beth-sur, siue Beth. sur, iisdem literis & punctis, Domus ruris vel fortitudinis, siue domus plasmationis, aut domus obsidionis vel vinculi. Nomen ciuitatis in montanis locis sitę in tribu Iuda, Ios. 15. g. 57. constructæ à Roboam, 2. Par. 11. b. 7.

בֵּיתשׁוּעָא Beth-sua, Filia saluationis vel exclamationis. Mater Salomonis, 1. Par. 3. b. 5. quæ 3. Reg. 1. b. 11. dicitur Beth-sabee, siue corruptè Bersabee.

בֵּיתשׁוּרָא Beth-sura, Idem quod Beth-sor. D. Eadem ciuitas quæ & Beth-sor, siue Beth-sur, 1. Mach. 4. g. 61.

בֵּיתתַּפּוּחַ Beth-thaphua, Domus pomi, vel inflationis. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f. 53.

בְּתוּל Bethúl, Virgo. Ciuitas tribus Simeonis, Ios. 19. a. 4.

בְּתוּלָה Bethulia, Virgo Domini, aut domus parturiens Dominũ. D. Nomen vrbis, Iudith. 6. b. 7.

בֵּיתזְכַרְיָה Beth-zachara, Domus memoriæ vel recordationis. D. Nomen ciuitatis, 1. Mach. 6. d. 33.

בֵּיתזֵכָה Beth-zecha, Domus tribulationis, siue domus compedum, aut domus conflationis: vel ex Hebræo & Syro, domus vtris. D. 1. Mach. 7. c. 19.

בְּטֻנִים Betonim, Ventres, vel terebinthi. Ciuitas in tribu Gad, Ios. 13. c. 26.

בֵּזֶק Bézec, Fulgur, siue in compedibus. Chananææ vrbs regia, Iudic. 1. a 4.

B I

Bithynia, Violenta preparatio. G. Prouincia Asiæ minoris, quæ & quondam Bebrycia Solino, & deinde Mygdonia dicta est, & maior Phrygia, Iera flumine à Galatia distemminata: habet ciuitatem eiusdem nominis. Hæc ab Heraclea Ponti vsque ad os protenditur, quo ex Occidentis parte terminatur, ex Oriente Sangario flumine, ab Austro Epicteto, Ponto verò ab Aquilone. Hæc Raphael Volaterr. lib. 10. Geograph. Vide Plinium lib. 5. cap. 32. Ptolemæum lib. 5. cap. 1. Strabonem libr. 12 Huius mentio fit, 1. Pet. 1. a. 1.

B L

Blastus, Germinans, vel producens. G. Nomen viri, Act. 12. d. 20.

B O

Boanerges, Beatus Hieronymus docet debere scribi Banereem, quod interpretatur filii tonitrui. Sic à Christo cognominati fuerunt Iacobus & Iohannes filii Zebedæi, Marc. 3. c. 17. Heb. Bene-reges. Aliquando autem Græci verterit Syra in 4. vt in hac dictione Manasse: aliquando in o, vt in Salomon, vt sit corruptũ Boane, pro bene, vel o pronuntiati fœtiùs per ca. Bocci, Vacuus, aut dissipatio, siue in vomitu. Filius Iogli, princeps tribus filiorum Dan, Num. 34. d. 22. Filius Abiue filii Phinees, 1. Par. 6. a. 5.

Bocciáu, Euacuatio vel dissipatio Domini. Nomen viri, 1. Par. 25. a. 4.

Bochri, Primogenitus, vel primitiæ, siue in arcte. Pater Seorbe, 2. Reg. 20. a. 2.

Bochru, Idẽ. Filius Asel filii Elasa, 1. Par. 8. d. 37. & 9. g. 44.

Bóen, Pollex, siue in eis. Lapis in tribu Iuda à filio Ruben sic appellatus, Ios. 15. b. 6. Hebræis dicitur Aben-bóen, id est, lapis Bóen, Ios. 18. c. 17.

Boni, Filius meus, aut ædificans, siue intelligens. Filius Semer, 1. Par. 6. d. 46.

Boni portus, p. n. Latinæ dictiones sunt. Ciuitas, opinor, Cretensium, cui nomen καλὸς λιμὴν, id est, pulchrum litus: cuius meminit B. Stephanus, Act. 27. b.

Bonni, Ædificans me, siue adoptans, aut intelligens me. Pater Omrai, 1. Par. 9. a. 4. & 2. Esd. 9. a. 4.

Bóoz, In fortitudine, aut in hirco. Filius Salmõ filii Naasson, consanguineus Elimelech Bethlehemitæ, Ruth 2. a. 2. & 4. d. 13. & 1. Par. 2. b. 11. Nomen item secundæ columnæ templi sinistri in porticu Salomonis, 3. Reg. 7. c. 21. & 2. Paral. 3. d. 17. tanquam dicat Salomon, in eo fortitudo, in eo domo perennitas, id est, templum quod tibi ædificaui ô Domine, nunquam corruet, neque vnquam euertetur.

Borith, Herba actimoniæ saporis, Ier. 2. c. 22.

Bosses, Cœnum, aut in ipso flos, siue in ipso respiciens. Nomen populi, 1. Reg. 14. a. 4.

Bosphorus, Hebraicè dicitur Sepharad, & interpretatur liber siue codex descendens vel imperans: aut finis vel consummatio descensionis vel imperii. Regionis nomen, Abd. 1. g. 20.

Bosor, Munitio, vel vindemia, siue ablatio, vel prohibitio aut in angustia, vel in tribulatione. Filius Supha filii Helem, 1. Par. 7. g. 38. Nomen item ciuitatis Moabitarum trans Iordanem, Orientem versus, ad solitudinem nonnihil vergentis, 1. Mach. 5. c. 26. Deut. 4. g. 43. Ios. 20. c. 8. & 1. Para. 6. g. 78. de tribu Ruben Leuitis data.

Bosra, Idem. Ciuitas in Edom, Gen. 36. d. 33. Esa. 34. b. 6.

Bosra, In grege eius, aut in diuitiis, siue in tinea legis, vel in tinea explorationis. Hebr. Beesthara. Ciuitas de media tribu Manasse data Leuitis, Ios. 21. c. 27.

B R

Brié, In malitia, vel in societate, aut in clamore, siue in vbertate, vel in pastu. Filius Aser filii Iacob, Num. 26. c. 44.

Brieiæ, Idem. p. n. Num. 26. c. 44.

B V

Bugæus, Iactator. G. Esth. 12. c. 26.

Bul, Germen, siue vetustas, aut desluens. Nomen mensis octaui, nostro Octobri respondentis, 3. Reg. 6. d. 37.

Buná, Ædificans, siue intelligens, aut adoptans. Filius Jerameel, primogeniti Esron filii Phares, 1. Par. 2. d. 25.

Buz, Contemptus, siue depræcatus. Nomen loci in terra Cedar, Ier. 25. c. 23. Filius item Nachor ex Melchia, Genes. 22. d. 21. Pater Ieddo, 1. Par. 5. b. 14.

Buzi, Idem. Pater Ezechielis prophetæ, Ezech. 1. a. 3.

Buzites, Idem, Iob. 32. a. 2.

C

CAáth, Congregatio, siue ruga, aut obtusio. Filius Leui filii Iacob, Gen. 46. b. 11. & 1. Par. 6. a. 1.

Caathitæ, Congregationes, siue rugæ, aut obtusiones, Num. 26. f. 57. & 1. Par. 6. d. 54.

Cabfeél, Congregatio Dei. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, Ios 15. d. 21. & 2. Reg. 23. c. 20. & 1. Par. 11. c. 22.

Cabúl, Compeditus, vel quasi germinans, aut quasi delhóis, vel quasi veteraícens. Regio Galilææ est, quæ Iosepho lib. 8. cap.

cap. 5. Antiq. Iudaic. lingua Phœnicum à displicendo: aliis, à terra tenaci, ob copiam argillæ qua figuli vtuntur, nomen accepit. Hanc Salomon Hiram regi Tyri dedit, 3. Reg. 9. c. 13. Est quoque ciuitas tribus Aser, Ios. 19. b. 27.

Cademoth, Antiquiores, vel priores, siue Orientales: aut incendium, vel incursatio mortis. Nomen solitudinis, Deut. 2. c. 26. siue nomen oppidi in possessione tribus Ruben, quod Ios. 13. c. 18. Cedimoth dicitur.

Cades, Sanctitas. Nomen vrbis in deserto Sin, in finibus Idumæorum, Numer. 20. d. 22. & 33. c. 36. Appellatur & fons Misphat. Quod autem legitur in fine primi capitis Deuteronomij g. 46. Sedistis ergo in Cadesbarne, &c. legendum tantum in Cades.

Cadesbarne, Sanctitas filii instabilis, aut sanctitas frumenti, vel puritatis commotæ vel instabilis. Est locus in deserto Paran vnde exploratores missi sunt à Mose in Terrã sanctam, Deuter. 1. a. 2. Ios. 14. a. 6. Hic locus dicitur simpliciter Cades, Numer. 13. c. 27. Cadesbarnea, Ios. 10. g. 41. & 15. a. 3. est nomen loci in terra sancta potiùs quàm vrbis, quod in catalogo vrbium singulis tribubus assignatarum, nulla sit vrbs hoc nomine.

Cadumím, Antiqui, vel priores, siue Orientales, aut antiquum, siue Orientale mare, aut incendiũ, vel humiliatio aquarum. Nomen torrentis, Iudic. 5. c. 21.

Cæsar, A cæso matris vtero dictus est: vel à Cæsarie, id est, coma vel capillatura, cum qua ortus est: vel quòd cæsios, id est, glaucos habuerit oculos, vt quidam volunt, Latinum est, Mat. 22. b. 17.

Cæsarea, Idem. Vrbs maritima Palæsthinæ, in litore Magni maris sita, quam Herodes Ascalonita pater Herodis tetrarchæ Trachonitidis instauravit in honorẽ Augusti Cæsaris, quę prius Turris Stratonis vocabatur: de qua Iosephus lib. 1. bel. Iudaici, cap. 3. & cap. 16. Plinius lib. 1. cap. 13. Egesippus libr. 1. capit. 18. de excidio Ierosolymorum: & libr. 3. capit. 19. Similiter lib. 15. cap. 10. Antiq. Iudaic. Huius fit mentio, Act. 9. c. 30. & 10. a. 1. quòd in ea Cornelius Centurio baptizatus sit: & 21. b. 6. quòd Philippus Euangelista domum in ea habuerit. In hac Cæsarea Herodes etiam templum albo marmore extruxit Augusto Cæsari auctor Iosephus lib. 15. cap. 12. Antiquit. in qua nepos eius Herodes Agrippa ab angelo percussus est, Act. 12. d. 23. de hac Raphael Volaterra. libr. 11. Geographiæ. Alia Cæsarea, ciuitas ad radices Libani sita, iuxta Iordanis fontem, à Philippo tetrarcha Iturææ & Trachonitidis, Luc 3. a. 1. filio Herodis maioris, & fratre tetrarchæ, qui Ioannem decollauit, ampliata, & in Tiberij Cæsaris honorem Cæsarea appellata: quæ mutato deinceps nomine, Paneas dicta est, in prouincia Phœnices, vbi Iordanis è duobus oritur fontibus, Ior & Dan. auctor Hieronymus. Quam magis postea exornans Agrippa in honorem Neronis, Neroniam appellauit, veluti scribit Iosephus libro 18. cap. 3. Antiquit. Iudaic. & libro 20. cap. 16. eiusdem. Huius fit mentio Matth. 16. b. 13. Marc. 8. c. 27. Raphael Volaterra. libro 12. hanc primùm Leser, deinde Dan, postremò Cæsaream, nunc Belinam vocitatam scribit. Est etiam tertia Cæsarea Cappadociæ Metropolis, cuius similiter in Actis Apostolorum cap. 18. f. 22. fit mentio: Profectus ab Epheso, & descendens Cæsaream, ascendit, & salutauit Ecclesiam. Hebraicè dicitur דאר. Vide Dor.

Caiphas, Inuestigator, vel fugax, seu vomens ore, aut vomitus oris. D. Princeps quidam sacerdotum inter Iudæos qui fuit tempore Christi, Matt. 26. f. 57. Ioan. 11. f. 49.

Cain, Possessio, vel possessus. Filius Adam, Gen. 4. a. 1.

Cainán, Possessor, vel emptor, aut lamentator, vel nidus. Filius Enos, Gen. 5. b. 9. Luc. 3. g. 37.

Caius, Lingua latina prisca interpretatur Dominus. Latinum est. Nomen viri Macedonien sis, Actor. 19. f. 29. Hospes Pauli, Rom. 16. d. 23.

Calanò, Consummatio eius, vel totus ipse. Ciuitas Babyloniæ, Esa. 10. b. 8.

Caléb, Quasi cor, aut canis, siue canistrum. Filius Iephone, Num. 13. a. 6. Ios. 14. a. 1. Hinc כלבי qui est de genere Caleb, 1. Reg. 25. a. 3.

Calisthenes, Pulchrum robur, siue pulchra potentia. G. 2. Mach. 8. g. 18.

Calitá, Refugium, siue contractio, aut vox declinans. Nomen viri, 1. Esd. 10. c. 23.

Calor, Heb. חמת. Populi, 1. Par. 2. g. 55. Vide Emath.

Calphi, Vox oris, vel consummatum aut perfectum os. D. Nomen viri, 1. Mach. 11. g. 72.

Calubái, Caninus, aut canistrum meum, siue totus ipse in me. Filius Esron filij Phares, 1. Par. 2. a. 9. qui ibidem f. 47. dicitur Caleb, vt in aliis locis.

Camón, Resurrectio, siue confirmatio eius. Nomen loci, Iudic. 10. b. 5.

Camera, Nomen loci. 4. Reg. 10. c. 22. & 14. Hebraicè legitur בית עקר domus alligationis siue tonsionis, id est, in qua pastores tondebant oues suas. Et domum alligationis vocat, quòd tempore tonsionis pedes ouium alligantur.

Camuél, Surrexit Deus, vel suscitauit aut confirmauit eum Deus. Filius Nachor ex Melcha, pater Syrorum, Ge. 22. d. 21. & 1. Par. 27. c. 17. Filius item Sephran, Num. 34. d. 24.

Canã, Zelus vel æmulatio, siue possessio, aut lamentatio, vel nidus eius, aut canna, id est, arundo. Est Cana maior ciuitas in tribu Aser, Ios. 19. c. 28. Est & Cana minor in tribu Zabulon, Ioan. 2. a. 1. & 4. f. 46.

Cananæus, Sic vocabatur Simon qui fuit vnus ex duodecim Apostolis, & interpretatur zelotes, aut æmulator, vt habetur Matt. 10. a. 4. Non enim erat ex Chanaan, sed ex Cana vico Galilææ, quæ in zelum, vel æmulationem conuertitur. D.

Canáth, Emptio, siue possessio, aut lamentatio. Vrbs in tribu Manasse, quæ & Nobe, Num. 32. g. 42.

Candace, Possidens contritionem: aut ex Hebræo & Syro, possessio munda vel purissima. D. Nomen commune omnibus reginis Æthiopum, Act. 8. c. 27.

Caphará, Leuncula, aut propitiatio, siue limitio, vel villa, aut oppidum, siue glacies: aut Syriacè, negatio. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, Ios. 18. d. 26. Videtur eadem quæ & Caphira dicitur.

Capharnaum, Ager pœnitentiæ, vel villa consolationis, aut propitiatio pœnitentis. D. Iuxta stagnum Genezareth vsque hodie oppidum in Galilæa gentium, situm in finibus Zabulon & Nephthali, Matt. 4. b. 13. Luc. 4. d. 23 in quo Christus Centurionis filium sanum fecit, Matt. 8. a. 3. In hac Christus verbatus est multum, & plurima miracula edidit, vnde & eius ciuitas appellata est, Matt 9. a. 1. & 11. c. 23. Egesippo lib. 3. cap. 26. est fons in regione Genezaris, Capharnaum nomine.

Capharsalama, Ager, vel villa pacis vel remtributionis. D. Nomen vrbis quæ & Antipatris, 1. Mach. 7. c. 31.

Caphetetha, Manus doni, aut Syriacè, vinculum vel collegatio. D. Nomen muri, 1. Mach. 12. c. 37.

Caphira, Leuncula, aut propitiatio, siue limitio, vel villa, aut oppidum, siue glacies: aut Syriacè, negatio. Nomen ciuitatis, Ios. 9. c. 17. Eadem videtur esse quæ & Caphara dicitur.

Caphtorim, Sphærulæ vel poma, aut vola vel palma turtuꝝ rum vel exploratorum. Nomen populorum qui Cappadoces dicuntur, Gen. 10. b. 14.

Cappadoces, In Hebræo est Caphthorim, & interpretatur Sphærulæ, siue poma, aut vola, vel palma turtuꝝ rum vel exploratorum, Deut. 2. c. 24.

Cappadocia, Idem. f. n. Asiæ regio Pontica est, Armeniæ confinis, quam ab Oriente claudit, ab Septentrione longo litore in Euxinum expanditur, sicut augusto excursu à Meridie Ciliciam attingit, ab Occasu Galatia & Paphlagonia reliqua terminata, vt ait Ptolemæus lib. 5. cap. 6. Nomen habet à Cappadoce amne: eius populi, Cappadoces, antea Leucosyri dicti: auctor Plinius lib. 6. cap. 3. Strabo libr. 12. à principio. Plura Pomponius Mela lib. 1.

Carcáa, Paumentum siue frigiditatem dissoluens. Vrbs in tribu Iudæ, Ios. 15. a. 3. LXX.

Carcé, Calnus, siue glacies. Pater Iohanan, 4. Regum 25. f. 23.

Carehim, Idem. p. n. Nomen loci, 1. Par. 12. a. 6.

Caria, Capitalis. G. Nomen loci, 2. Mach. 15. d. 23.

Cariath, Ciuitas, vel vocatio: aut lectio, vel occursus. Nomen ciuitatis in tribu Benamin, Ios. 18. d. 28.

Cariathaa corruptum, pro Carcaa. Vide Carcaa.

Cariathaim, Ciuitates, aut vocationes, siue lectiones, vel occursus. Vrbs Moabitarum in tribu Ruben, Ios. 13. c. 19. Num. 32. g. 37. Ier. 48. a. 1. Ezech. 25. b. 9. vbi olim Emim gigantes habitarunt, Genes. 14. a. 5. Inter vrbes Nephthali Leuitis concessas censetur, 1. Paralipo. 6. g. 36. Hieronymus in eclogadescribit eam iuxta Medabam vrbem Arabiæ, & appellari Coraiatha.

Cariáth-arbé, Ciuitas quatuor. Ciuitas in tribu Iuda, sic dicta ab Arbea siue Arba qui illam condidit, aut illi præfuit. non autem à quatuor Patriarcharum, Adam, Abraham, Isaac & Iacob, qui ibi sepulti sunt, sepulchris, vt quidam interpretantur, Ios. 15. c. 13. quæ & Hebron dicitur, Ios. 20. c. 7. Hoc autem nomen fortitus est gigas qui quatuor virìs robore præstaret, Iosue 14. d. 15.

Cariath-arim, Ciuitas ciuitatum vel oppidorum, aut ciuitas vigilantium: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas inimicorum. Nomen viri, 1. Esd. 2. b. 24.

Cariáth-báal, Ciuitas idoli, vel imperantis aut possidentis. Ciuitas in tribu Iuda, quæ Carith-iarim dicitur Ios. 15. g. 59. & 18. c. 14. Ier. 26. f. 20. Dicitur & Baala.

Cariath-iatim, Ciuitas syluarum. Ciuitas Heuæorum in tribu Iuda, Ios. 15. b. 9. Ier. 26. f. 20. quæ & Cariath-baal, & Baala dicitur Ios. 15. g. 59. & 18. c. 14. Vno tantum miliario ab Ælia, qua pergimus Diospolim, distat.

Cariáth-sepher, Ciuitas literarum. Nomen ciuitatis in tri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bu Iuda, quæ & Dabir dicitur, Iosue 15.c.15. & Cariath-senna. Ios.15.f.48. In hac ciuitate floruerunt litteræ, vnde nomen accepit.

קִרְיַתסַנָּה — Cariath-senna, Ciuitas rubi: vel ex Hebræo & Syro, ciuitas litterarum. Ciuitas in tribu Iuda, quæ & Dabir, Ios.15.f.48. & Cariath-sepher, Ios.15.c.15.

קְרִיּוֹת — Carioth, Ciuitates, aut vocationes, siue lectiones, vel occursus. Ciuitas tribus Iudæ, Ios.15.d.24. Ier.48.f.41.

קָרִית — Carith, Concisio, siue confossio, aut exterminatio. Nomen torrentis qui est contra Iordanem, 3.Reg.17.a.4.

כַּרְמֶל — Carmel, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus, aut teneritudo illa segetum, vel coccinus. Ciuitas. Vide Charmel.

כַּרְמְלִית — Carmelites, Idem. 1. Par. 11.g.37.

כַּרְמֶלוֹס — Carmelitis. Idem. fœm. gen. 1. Par. 3.a.1.

Carmelus, Idem. Carmelus mons est excurrens in mare Mediterraneum: vnde Latinè dici potest promontorium, Iere. 46.e.17. Carmeli duo sunt montes: vnus Tyriorum Ptolemaidi ad mare imminet. Inde cognomen Carmelus maris accepit, versus Ortum extensus tantum vt campum magnum, quem Esdrelon vocant, ab vno latere claudat. Ideoque à Iosepho tribui Isachar ascriptus: finisque Zabulonitarum ad mare Galilææ, sicut Asseritarum ad mare magnum, traditur. Ferax est admodum vir, Ios. 19.b.26. In hoc Elias videns frequenter versabatur, 3.Reg.18.c.19. In hoc etiam Nabal habitauit, 1.Reg. 25.a.2. Huius plurima fit mentio sparsim in Prophetis, 1.Reg. 15.c.12. Esaiæ 33.b.9. Ierem. 24.f.26. Amos 1.a.2. & 9.a.3. Michææ 7.c.14. Nahum 1.b.4. Cant.7.b.5. Vide quoque Iosephum lib.3.cap.2. de bello Iudaico. Alius in Iudæa qua itur in Ægyptū ad Meridionalem plagam, de quo Esa.29.f.27. & Ios.25.g.25. in quo ciuitas eiusdem nominis extructa videtur. in his duobus locis posterioribus legitur Charmel.

כַּרְנַיִם — Carnaim, Cornua. Populi ciuitatis Astaroth, Gene.14.a.5.

קַרְנַיִם — Carnion, Cornu. G. Nomen præsidii, 2.Mach.12.d.21.

קַרְפּוֹס — Carpus, Fructus, vel fructuosus. G. Nomen viri, 2.Timoth. 4.c.13.

קַרְתָּה — Carthá, Ciuitas, siue vocatio, aut lectio, vel occursus. Ciuitas Leuitarum in Zabulonia tribu, Ios.21.d.34.

קַרְתָּגִנִיס — Carthaginenses, In Hebræo est Tharsis, & interpretatur contemplatio gaudii, vel exploratio marmoris, aut turtur gaudii, siue chrysolithus lapis. f. pretiosus, aut mare. Nomen populi, Ezech.27.c.25.

קַרְתָּן — Carthan, Ciuitas, vel vocatio, aut lectio, vel occursus, siue frigiditatem dans. Ciuitas refugii atque Sacerdotum in tribu Nephthali, Ios.21.c.32.

קוּשַׁיְתָהוּ — Casaiá, Duritia, aut grauitas eius, siue scandalum ipsius. Pater Ethan, 1.Par.15.b.17.

כִּסְלוֹת — Casalóth, Temeritates, siue fiduciæ, aut ilia. Nomen ciuitatis, Ios.19.b.12.

כַּסְלוֹן — Casbon, Numeratio, vel cogitatio, aut festinans filius. D. Nomen ciuitatis, 1.Mach.5.d.36.

כָּשֵׁד — Cáseb, Quasi dæmon, aut quasi deprædator, vel quasi mámilla, aut quasi ager. Filius Nachor ex Melcha, Gen.22.d.22. à quo Chasdim, id est, Chaldæi.

כְּסָרִי — Casis, Concisio, aut finis. Nomen vallis, Ios.18.d.21.

כְּסָלוֹת — Casleu, Spes, aut temeritas eius, siue thronus vel calix illius, aut ilia eius. Decimus mensis nostro Decembri quandoque respondens, Zach.7.a.1.

כַּסְפִּין — Casphin, Argentaria, siue cupiditas: aut Syriacè, verecundia. D. Nomen ciuitatis, 2.Mach.12.b.13.

כַּסְפּוֹר — Casphor, Argenteus, aut delitescibilis mons. D. Nomen ciuitatis, 1.Mach.5.c.26.

קַסְיָעַ — Cassia, Speciei genus. Secunda filia Iob, Iob 42.d.14.

קַסְטְרָא — Castra, Nomen proprium loci trans Iordanem non procul à monte Galaad, qui aliter dicitur Mahanaim, Gen.32.a.2. & 2.Reg.2.b.8.c.12.g.29.& 17.g.27.& 19.f.32. & 3.Reg.2. b.8. Vide Mahanaim. Hæc vox perperam scribitur in quibusdam excusis codicibus per c minusculum, in locis citatis.

קָתֵת — Catéth, Tardium siue contentio. Terminus Zabuloniæ tribus, Ios.19.b.15.

C E

קֵדָר — Cedar, Nigredo, aut tristitia. Filius Ismahelis, Gen.25.b.13 & 1.Par.1.b.29. Arabiæ item regio est Hieronymo in Agarenorum, i. Saracenorum solitudine, à Cedar filio Ismahelis ita cognominata. Ferunt quidam Cedar esse ciuitatem quæ Iosepho Camala vocatur. Meminit Esaias cap. 60.b.7. Ezech.27. d.21. Psal.120.b.5. Ier.2.c.10.

קְדֶם — Cedem, Oriens. Filius Ismahelis, frater Cedar, Ier.49.c.26 qui Cedimoth. Gen.25.b.14. vide Orientis filii.

קֶדֶשׁ — Cedes, Sanctitas. Verbs est in tribu Iudæ, vt Ios.15.d.23. Alia vrbs Galilææ in montanis Nephthali, Ios.10.g.41. depulsa fugitiuis, qui nescii homicidium perpetrauerant, Ios.20. c.22 & Leuitis quoque attributa, Ios.21.c.32. & 1.Par.6.g.72

קְדֵמוֹת — Cedimoth, Antiquiores, vel priores, aut Orientales: siue incendium vel incuruatio mortis. Nomen oppidi in possessione tribus Ruben, Iosue 13.c.18. quod solitudo Cademoth in Deut.2.c.26. dicitur.

קֶדְמָה — Cédma, Antiquus, vel prior, aut Orientalis. Filius Ismahelis, Gen.25.b.15. Idem dicitur Cedem, Ier.49.c.28.

קְדְמִיאֵל — Cedmiel, Antiquitatis vel prioritatis Deus, aut Orientis Deus. Nomen viri, 1.Esd.5.c.9.

קַדְמֹנִי — Cedmonæi, Antiquiores, vel priores, aut Orientales. Nomen populi, Gen.15.d.16.

קִדְרוֹן — Cedrón torrens, id est, Torrens obscuritatis. Torrens erat non longè à Ierusalem, situs in valle profunda & obscura, quæ inter Ierosolymam & montem Oliuarum est, 2.Reg.15.c.23. & 4.Reg.23.a.4. Ioan.18.a.1. Ier.31.g.40.

קְהִלָתָה — Ceelatha, Cœtus vel congregatio, siue ecclesia. Nomen loci ad quem venerunt filii Israël profecti de Ressa, Nu.33.c.22.

קֵילָה — Ceilá, Dissoluens eam, siue diuidens, aut scindens eam, vel fixio eius. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.f.44. & 1.Regum 23.a.1. & 1.Par.4.c.19. & 2.Esd.5.d.17.

קְלַאי — Celai, Leuis siue torrefactus, aut vox mea. Nomen viri, Nehem.12.a.19.

קְלָיָה — Celaiá, Vox Domini, aut alleuiatio Domini, siue torrefactio. Nomen viri, 1.Esd.10.d.23.

קְלִיטָא — Celitá, Refugium vel contractio, aut vocis declinatio. Nomen viri, 2.Esd.8.b.7.

קֶנְכְּרֵאָה — Cenchreæ, Milium, legumen. G. Portus Corinthiorum, ab vrbe stadia ad LXX. longinquus, Straboni libro 8. Rom.16. a.1.

קְנָז — Cendebæus, Zelus, vel possessio doloris, aut zeli emanatio. D. Nomen ducis, 1.Mach.15.g.38.

קִנָּרֶת — Cenéreth, Cithara, vel quasi lucerna. Vrbs in tribu Nephthali, Ios.19.c.25. Est & ad Orientem Iudææ mare, Num.34. b.11. Deut.3.c.17. Ios.13.d.27. Aliàs mare Tiberiadis, & lacus Genezarethicus, seu Galilææ dicitur, x L. stadiis in latitudine diffunditur, centum que in longitudine extenditur, teste Iosepho libro 3. bell. Iudaic. capit. 18. per huius medium Iordanis Iudææ amnis profluit. Porrò Ptolemæus ex hoc duos facit. Oncelus Chaldæus Paraphrastes vocat, Numer.34.b.11. Iacum istum siue mare ים-כנרות, id est lacum Ginnosar, vnde manifestum est Matthæum & Lucam sequutos fuisse nomen Chaldæum potius quàm Hebræum.

קְנָרוֹת — Cenerót, Idem. p.n. Vrbs iuxta lacum Genezareth, Ios. 12.a.3. quam Herodes magnificis ornauit ædificiis, atque in honorem Tiberii Cæsaris, Tiberiaden nominauit, à qua & lacus & regio circumiacens nomen inuenerunt, vt air Iosephus lib.18.cap.4. Antiq. Ben-adad rex Syriæ hanc cepit, 3.Reg.15. d.20. At Ios.11.a.2. Cenerоth plurale, est lacus, non nomen vrbis: est autem plurale pro singulari, vel pluratiuè vsurpatur propter loca ipsi lacui adiacentia.

קִנְעָז — Cenez, Nidus iste, aut lamentatio hæc, siue possessio vel emptio hæc. Filius Eliphaz, filii Esau ex Ada vxore, Genes.36. b.11. Ciuitas principum Idumæorum, Gen.36.d.42.

קְנַזִּי — Cenezæi, Idem. p.n Nomen populi, Gen.15.d.18.

קְנִזִּי — Cenezæus, Idem, Num.32.b.12. Hoc LXX. non habent, sed pro eo verterunt Κωναζαιον τον ιεφθαε, nescio quâ lectionem secuti.

קֵינִי — Ceni, Possessio, vel emptio, siue nidus, aut lamentatio. Regio Philisthinorum, 1.Reg.27.d.10.

קֵפָא — Cephas, Petrus. à Petra. Syrum est. Sic dictus fuit Simon Petrus frater Andreæ, Ioan.1.f.42. & 1.Cor.15.a.5.

קְפִירָה — Cephira, Leuncula, aut propitiatio, siue lenitio, aut villa vel oppidum, siue glacies: aut Syriacè, negatio. Nomen viri, 1.Esd. 2.b.28. Est & nomen vrbis, 2.Esd.7.c.29. Eadem Caphara & Caphira dicitur.

קְרֵתִי — Cerethi, Concisio, siue transfossio, vel exterminatio. Populi qui qui & Philisthiim, vt Lyranus ait in libro differentiarum: ibi-ne nomen legionum aut bellatorum Danidis, 1.Reg.30.d.14. & 2.Reg.8.d.18.& 15.d.18.& 20.g.23. & 1.Par.18.d.17. Alij dicunt gentem fuisse Palæsthinæ nobilem, quæ incolebat maritimam eius partem, de qua Ezec.25.d.16. pro quo vetus interpr. vertit, interfectores pacis.

כְּרֵתִים — Cerethi, 4.Reg.11.d.19. Milites, siue cursores, aut arietes. Heb. Cari.

כֵּרוֹס — Cerós, Vncinus aut incuruatio. Nomen viri, 1.Esd.2.c.43.

כְּסִיל — Cesil, Arcturus, nomen stellæ, siue stultitia, aut ilia. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.c.30.

כְּסִיוֹן — Cesion, Duritia, siue stipula, aut cucumeratium. Ciuitas Leuitarum in tribu Issachar, Ios.19.b.19.

כְּרְמִישׁ — Cethim, Conterentes, siue contritio maris, aut diadema. siue aurum, vel tinctura: aut ex Syro & Hebræo, coacervatio maris. Filius Iauan, Gen.10.a.4. Ab hoc Berosus dicit Italos esse oriundos appellatos. Interpres noster, Daniel. 11.c.31. transtulit Romanos. Vide Italia & Romani. Sunt & Græcorum insulani, Macedones, Esaiæ 23.a.1. Cyprus quæ & Citium dicitur.

כְּרָתִים — Cethlis, Paries est, aut ex Syro & Hebræo, caterva leonum: vel Syriacè, quasi eiulatus. Nomen ciuitatis in tribu Iudæ, Ios. 15.c.40.

Ceturá,

קְטוּרָה — Ceturá, Aromatizans, vel fumigans, siue ligata. Altera vxor Abrahæ, Gen.25.a.1.

כְּחַבְרִי — Chabri, Socius vel particeps, siue incantator, aut liuor. D. Nomen ciuitatis, Iudith 8.a.9.

כְּחָבוּל — Chabúl, Vide Cabul.

כַּחֲרֵאָס — Chæreas, Gaudens, vel lætus. G. Nomen viri, 2. Macha. 10. f.32.

כְּלָל — Chalál, Consummatio, vel totalitas, aut quasi nox: vel Syriacè, corona. Nomen viri, 1 Esd.10.d.30.

כְּלָנֵה — Chalanné, Omnes nos, siue omnia hæc: aut consummatio nostra, vel sicut manens, aut quasi murmurans. Ciuitas in qua regnauit Nemrod, Gen.10.b.10. quæ nunc Seleucia à Seleuco rege, & Ctesiphon dicitur, Amos 6.a.2.

כַּלְנוֹ — Chalannus, Idem.

כַּלְכֹּל — Chalcól, Nutriens, siue consummans omnia, aut sustinens omnia. Filius Maol, 3.Reg.4.d.31. Filius item Zaræ filii Iudæ, 1.Par.2.a.6.

כַּשְׂדִּים — Chaldæa, Quasi dæmones, aut quasi deprædatores, vel quasi mamillæ, aut quasi agri. Regio ad Orientem Iudææ inter Babyloniam & Arabiam, Tigrin & Euphratem: de qua Plin. libr. 6. cap. 28. Strabo lib. 16. Volater. lib. 11. Geograph. Ier. 50.b.8 & 51.d.24. Heb. Chasdim.

כַּשְׂדִּי — Chaldæi, Idem. Popilli, Esa.13.d.19. Heb. Chasdim. In 2. Paral. 36.a.6. pro Chaldæorum, lege Babylonis siue Babel.

כַּשְׂדָּאִי — Chaldæus, Idem. f.n.

כַּלַּח — Chále, Opportunitas, vel quasi viriditas, vel quasi humiditas, aut quasi tabula. Ciuitas quam ædificauit Assur, Genes. 10. b.12.

חָלִי — Chali, Infirmitas, siue deprecatio, aut expectatio, vel principium, aut gemma, vel monile. Ciuitas quæ terminus Aser est, Ios.19.b.25.

חָם — Cham, Calidus, vel calor, aut niger. Filius Noë, Genes.5. d.32. Ab hoc sæpe in sacris literis Ægyptus, Terra Cham dicitur, vt Psal.105.a.1. testis est Hieronymus in quæstionibus Hebraicis.

כְּמוֹשׁ — Chamaám, Sicut illi, aut similes eis, vel quasi turbatio. Nomen vrbis iuxta Beth-lehem, Ier.41.d.17. Proprium item nomen viri, 2.Reg.19.g.37.

כְּמוֹשׁ — Chamós, Quasi palpans, aut quasi recedens, vel quasi subsidens. Nomen idoli Moabitarum, Num.21.f.28. & 3.Reg.11. b.7. & 4.Reg.23.c.13. & Ier.48.g.46.

כְּנַעַן — Chanáan, Mercator, vel negotiator, siue contritus, vel confractus, aut rectè respondens, vel rectè affligens. Filius Cham, Gen.9.c.18. & 10.a.6. In libro Iudicum 10.b.12. legitur Amalec & Chanáan: quum legendum sit Amalec & Maon, quod significat habitaculum, siue delictum, aut ex peccato. Chanaan etiam pro terra Chananæorum accipitur, vt Gen.11.d.31. Venerunt in terram Chanáan. Et 13.c.12. Habitauit in terra Chanáan, & aliis innumeris locis. Terræ autem Chanáan siue Terræ sanctæ limites sunt: Ad Orientem, est Iordanis fluuius & magnus Euphrates: Ad Occidentem, est Ægyptus & Mare magnum, quod Mediterraneum dicitur: Ad Austrum, hoc est Meridiem, iacet desertum Arabiæ: Ad Aquilonem siue Septentrionem mons Libanus eminet.

כְּנַעֲנָה — Chanaaná, Mercatrix, vel negotiatrix, siue contrita, vel confracta, aut rectè respondens, vel rectè affligens. Pater Sedeciæ prophetæ, 3.Reg.22.d.24. Filius Balan filii Iahiel filii Beniamin, 1.Par.7.c.11.

כְּנַעֲנִי — Chananæa, Idem, Matt.15.c.22.

כְּנַעֲנִים — Chananæi, Mercatores, siue negotiatores, aut contriti, vel confracti, siue rectè respondentes, vel rectè affligentes. Nomen populi, quod omnes gentes Palæsthinæ complectitur, quæ inter Iordanem sunt & mare Syriæ, Syriamque & Arabiam Petræam, Gen.15.d.18.

כְּנַעֲנִית — Chananæus, Idem. f.n. Num.21.a.

כְּנַנְיָה — Chananiæ, Idem. f.g. Gen.46.b.10.

כְּנָנִי — Chanáni, Præparatio vel basis mea. Nomen viri, 2. Esdr.9. a.4.

כָּרְעָא — Characa, Inuolutio aut indumentum, siue pallium. D. Nomen loci, 2.Mach.12.c.17.

כָּרָן — Charan, Quasi cantans, aut quasi clamans, siue agnus vel cognitio eorum. Filius Dison filii Seir Horræi, Gen.36.c.26.

כָּרָן — Charán, Ira, siue irascens: vel Syriacè, libertas. Mesopotamiæ ciuitas, ad quam Abraham concessit, vbi & Thare pater eius mortuus est, Genes.11.d.31. Haran Hebraicè. A Charra Syriæ fluuio nomen inuenit Stephano. Ibi Romanus cæsus est exercitus, & Crassus dux captus. Lucan.

Assyrias Latio maculauit sanguine Charras. Eadem est Charræ & Charaq, Act.7.a.2.

כַּרְכָּמִישׁ — Charchamis, Agnus quasi ablatus, aut agnus quasi palpans: vel ex Syro & Hebræo, ciuitas ablata. Vrbs Syriæ sita in tripa Euphratis, Esa.10.b.9. Ierem.46.a.2. & 2.Par.35.c.20.

כַּרְכַּס — Charchas, Agni cooperimentum, aut agni thronus vel calix, vel quasi tortuosum, non planum. Nomen Eunuchi, Esth. 1.c.10.

Charmél,

כַּרְמֶל — Charmél, Cognitio circumcisionis, vel agnus circumcisus, aut teneritudo illa segetum, vel coccinus. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, Iosue 15.g.54. Item locus in Moab in deserto, in sexto lapide Chebronis contra Orientalem plagam, Esaiæ 29. f.17.

כַּרְמִי — Charmi, Vinea, siue cognitio aquarum, vel agnus aquarum, aut quasi celsitudo. Filius Ruben, Genes.46.a.9. & 1.Paralip.5.a.3. Filius item Iuda, 1.Paralipom.4.a.1. qui Gen.46. b.12. dicitur Her. Filius præterea Zabdi filii Zaræ filii Iuda, pater Achar siue Achan, Ios.7.a.1. Item nomen ciuitatis, Iudith 8.b.9.

כַּרְמִי — Charmitæ, Idem, Num.26.a.6.

כָּרָן — Charran, Vide Charan.

כַּסְלֹן — Chaselon, Fiducia, vel temeritas eius, siue ilia eius, aut thronus mansionis, vel calix siue tegumentum mansionis. Pater Elidad principis, Num.34.d.21.

כַּרְשְׁנָא — Charsena, Agnus anniculus, siue agnus dormiens vel mutatus. Nomen viri, Esth.1.c.14.

כַּשְׂלֻחִים — Chasluim, Tegumentum tabularum, vel sedes tabularum, aut sepes vel temeritas vitæ. Filius Mesraim, Genes.10.b.14. Heb. Chasluhim. Populi nomen, qui & Philisthiim, siue corruptè Palæsthini.

כַּסְפָּא — Chaspháa, Argentaria, siue cupiditas, aut Syriacè verecundia. Nomen regionis quæ à Caspio mari vocabulum sumpsit, vt quidam putant. Nicolaus Lyranus in Babylonis regione locum esse putat, vbi plures Leuitarum post captiuitatem manserint, 1.Esd 8.c.17.

כִּבְּרוֹן — Chebbón, Extinguens vel extinctus, aut quasi intelligens, vel quasi ædificans. Ciuitas tribus Iuda, Ios.15.c.40.

כֶּבְרוֹן — Chebron, Societas, siue participatio, aut adhæsio, siue incantatio, vel liuor. D.1.Mach.5.g.65.

כִּלְיוֹן — Chellón, Consummatio, vel perfectio, aut alleuians dolorem vel tristitiam. D. Nomen terræ, Iudith 2.c.13.

כְּלָאָב — Cheleab, Torus vel omnis pater, siue cōsummatio vel prohibitio patris. Secundus filius Dauid de Abigal vxore Nabal Carmeli, 2.Reg.3.a.3.

כְּלָחוּ — Cheláu, Omnis vel totus ipse, aut consummatio eius, siue prohibens eum. Nomen viri, 1.Esd.10.d.34.

כִּלְיוֹן — Chelion, Consummatus, siue perfectus, aut totus eclumbinus. Filius Elimelech Bethlemitæ, Ruth 1.a.2.

כִּלְמָד — Chelmád, Quasi docens, aut totus mensurans, siue omne indumentum, consummatio vel cessatio mensuræ vel indumenti. Nomen vrbis, Ezec.27.c.23.

כִּלְמָן — Chelmon, Exercitus præparatio vel numeratio, aut somnium eius. D. Nomen loci inter Belma & Bethuliam, Iudith 7.a.3.

כְּלוּב — Chelub, Canistrum, vel caninus. Nomen viri, 1.Parali.27. d.26.

כֶּנֶת — Chenné, Basis, aut rectitudo, siue præparatio. Nomen vrbis, Ezech. 27.c.23.

כְּרוּב — Cherúb, Quasi puer, vel quasi multiplicans, aut quasi pugnans, vel cognitionis, aut scientiæ multitudo. Nomen viri, 1.Esd.2.c.57 In 2.Regum 22.b.11. legendum Cherub, non Cherubim.

כְּרוּבִים — Cherubim, Idem. p.n. Gen.3.d.24.

כְּסִלְתַּבְצֵר — Chesléth-thabor, Temeritates, siue fiduciæ, aut ilia electionis, vel puritatis. Nomen ciuitatis in tribu Zabulon, Iosue 19.a.12.

כִּסְלֹן — Chesłón, Fiducia aut temeritas eius, siue ilia eius, aut thronus mansionis, vel calix, seu tegumentum mansionis. Nomen villæ in Hierosolymæ finibus, Ios.15.c.10.

חֲרֵשָׁה — Cheræa, Confracta, siue formidolosa: aut Syriacè, defecta dens, Ezech.16.a.2.

חֲרוּלִים — Cherææ, Idem. p.n. 3.Reg.11.a.1.

כִּידוֹן — Chidón, Iaculum, vel infortunium, siue quasi iudicans. Nomen loci, 1.Par.13.c.9.

כִּמְהָם — Chimham, Vide Chamaam.

כִּיוֹס — Chium, Apertus, vel apertura. G. Insula inter Cycladas atque Bithyniam: cuius nomen Syra lingua masticen designat, eò quòd ibi mastix gignatur. Hanc aliqui Chiam appellauere, à Chione Nympha Coos, Act.20.c.15.

כְּלוֹי — Chloe, Familiæ Corinthiorum nomen, 1.Cor.1.b.11.

כְּבָר — Chebar, Fortitudo vel potentia, aut quasi filius, siue quasi putitas, vel quasi frumentum, aut iam, id est quod iam præterit. Flumen est in terra Chaldæorum, apud quod Ezechiel visionem vidit, Ezechiel.1.a.3. Hoc quidam Euphratem interpretantur, alij Abortam putant, de quo Ptolemæus & Strabo.

כַּרְכֹּד — Chodchód, Iaspis, aut hydria hydriæ, Ezec.27.c.16.

כַּרְכַּרְעֹר — Chodorlahómor, Quasi generatio feruiuus, aut quasi habitatio feruiuus, siue sphætula vel rotunditas manipuli. Rex Æłamitarum, Gen.14.a.4.

כֹּל־חֹזֶה — Chol-hoza, Omnis propheta, siue omnis videns, aut omne pectus. Pater Sellom, 2.Esd.3.c.15. & 11.a.5.

כּוֹנַנְיָהוּ — Chonenias, Præparatio, aut firmitas, vel rectitudo Domi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

חוֹרִי Χορραῖος
חֹרִי Χορραῖος
כּוֹב κρύπτας
כּוֹן
כּוּשׁ
כּוּשִׁי
חוּשִׁי
כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם
כּוּשָׁן דּוּמִים μεσοποταμίας
כּוּשִׁי
כּוּשִׁים
קְהָתִי
כּוֹתָאִים
כּוֹתִים
כּוֹתִית
כּוֹתִית
כּוֹתִית

Universidad de Deusto
Biblioteca

lectus vel ædificationis felicis, siue abundantia filii accincti. Nomen loci, in quo filii Israël fixere tentoria, profecti de Oboth, Num. 33.f.45.

דִּבְרֵי הַיָּמִים — Dibre-haiamim, Verba dierum. Sic vocatur quintus liber Mosis, Græcè autem παραλειπομένων, id est, relictorum, quòd in eo libro ea maximè tractentur quæ in libris Regum relicta sunt.

δίδυμος — Didymus, Geminus, vel gemellus, qui cum alio vno & eodem partu nascitur. G. Sic dicebatur Thomas Apostolus, Iohan. 11.b.16.& 20.f.24.

יְמִימָה ἡμέρα — Dies, Heb. Iemina. Prima filia Iob, Iob 42.d.14.

יְצִיר πλάσμα — Dieui, De generatione, aut existentes, 1. Esd. 4.b.9. Syrũ est.

דַּלְדְּוָ δειλός — Dilaiau, Pauper Domini, siue exhaustio, vel ramus Domini, aut macilentus. Nomen viri, 1. Par. 24.c.17.

דִּימוֹנָה ὄχυρωμα — Dimona, Sterquilinium, siue coacervatio, aut abundans numerus vel munus. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15.d.22.

דִּינָה κρίσις — Dina, Iudicium, vel Iudicans: aut Syriacè, ista. Filia Iacob ex Lia vxore, Gen. 30.c.21.

דִּינָאִי δίκαιος — Dinæi, Iudices, siue iudicia. Nomen populi, 1. Esd. 4.b.9.

Διόνυσος — Dionysius, Diuinitus stimulatus vel compunctus. G. Vir Athenien sis, prædicante Paulo ad fidem CHRISTI conuersus, Act. 17.g.34.

Διόσκουροι — Dioscorus, Diuina saturitas, vel diuinum ornamentum. G. Nomen mensis, 2. Mach. 11.d.21.

Διοτρεφής — Diottrephes, A Ioue nutritus. G. Vir pessimus, vt testatur Ioannes in tertia sua epistola.

דִּישָׁן χοῖρος — Disan, Trituratio, siue pinguedo, vel cinis, aut abundans dens vel ebur. Filius Seir Horræi, Gen. 36.c.21.

דִּישׁוֹן δίκτυον — Dison, Triturationis, siue pinguedo, vel cinis. Filius Seir Horræi, Gen. 36.c.21. Filius Anæ filii Sebeon, ibidem, 25.

Διθαΐμ — Dithaim, Duo maria, siue bimaris, qui vtrinque mari alluitur, quod in nauigatione vix sine periculo euenire solet. G. Act. 27.g.45.

D O

דּוֹךְ — Doch, Commotus, siue impulsus, aut comminutus. D. Mutationcula nomen, 1. Mach. 16.c.15.

דּוֹדָוָהוּ — Dodau, Dilectio, aut mammilla eius, vel parruus eius. Nomen viri, 2. Par. 20.g.37.

דּוֹדָנִים — Dodanim, Dilecti vel parruelis somnus, aut mammilla dormientis. Filius Iauan, Gen. 10.2.4.à quo Rhodii.

רוֹדָנִים vel דוֹדָנִים — Dodanim, 1. Par. 1.a.7. Imperantes, siue descendentes, aut imperantis vel descendentis somnus. Heb. Rodanim & Dodanim. Filius Iauan, qui Gen. 10.2.4. dicitur Dodanim.

דּוֹאֵג — Doég, Solicitus, siue anxius, aut piscator. Vnus ex pastoribus Saulis, 1. Reg. 21.b.7.

דָּמִים — Dommim, Sanguinei, aut silentes, vel similes, vel Syriacè, pecuniæ. Nomen regionis, 1. Reg. 17.a.1.

דּוֹר — Domus solis, Græcè Heliopolis, vrbs Ægypti in qua sol adorabatur. Vide Beth-semes, Ier. 43.d.13.

דֹּאר — Dor, Generatio, vel habitatio. Nomen ciuitatis maritimæ in tribu Manasse, Ios. 11.a.2.& 17.c.11. Iudic. 1.f.27.& 1. Par. 7.f.30. & 1. Mach. 15.d.25. Quidam falsò Stratonis Cæsaream appellatam existimant.

דִּרְקוֹן — Dorcas, Caprea, vel damula. G. Nomen mulieris quæ & Tabitha Syriacè dicebatur, Act. 9.g.39.

דּוֹרְדָא — Dorda, Habitaculum scientiæ, vel generatio scientiæ. Filius Maol, 3. Reg. 4.d.31.

דּוֹרְיָס — Dorys, Rapidus, aut velox. D. Eccles. 24.d.41.

Δοσίθεος — Dositheus, Deodatus. G. Nomen ducis, 2. Mac. 12.c.19.

דּוֹתָן — Dothan, siue Dothain, Ritus aut lex. Locus est vbi Ioseph reperit fratres suos pecora pascentes, Gen. 37.d.16. qui etiam temporibus Hieronymi supererat in duodecimo à Sebaste miliario contra Aquilonis plagam, 4. Reg. 6.c.13.

D R

Δρουσίλλα — Drusilla, Rore conspersa. G. Vxor Felicis præsidis Iudææ, Act. 24.f.25.

D V

דּוּדִיָּה — Dudia, Dilectus, aut patruus meus. Nomen viri, 1. Paral. 27.a.4.

דְּוֵאל — Duel, Cognoscite Deum, aut scientia Dei. Pater Eliasaph principis tribus Gad, Num. 1.b.14.

דּוּמָה — Duma, Silentium, vel similitudo. Regio quædam Idumææ, ad Austrum vergens, quæ hodie dicitur Eleutheropolis, viginti distans millibus, iuxta quã sunt montes Seir, auctor Hieronymus in comment. in Esaiam. De hac lege Esa. 21.c.11. Filius Ismahelis, Gen. 25.b.14. Est & ciuitas in tribu Iuda, iuxta veterem interpretẽ & LXX. quos secutus est, Ios. 15.f.52.

דּוּרָא — Dura, Generatio, vel habitatio, aut pyra ignis. Vallis prouinciæ Babylonis, Dan. 3.a.1.

E

אֵבֶל — EBal, Aceruus vetustatis, aut aceruus defluens. Filius Sobal filii Seir, Gen. 36.c.23.

E C

Ecclesiastes, Concionator, vel congregans. Hebraicè Coheleth, id est, concionator; Ecclesiastes 1.a.1.

עֵבָתָה — Ecbathana, Frater mortis. D. Nomen regionis, 2. Machab. 9.a.3.

Ecbathanis, Idem. Chaldaicè, Ahmathá. Metropolis maioris Mediæ à Seleuco, vt inquit Volaterranus libr. 12. seu vt Iudith 1.a.3. dicitur, ab Arphaxato Medo condita, vbi reges, eò quòd frigida sit, æstiuare solent. Hęc Ptolemęo lib. 6. ἐν Ἐκβατάνοις: Stephano verò interdum ἐκβατάνα, interdum ἐκβατάνη dicitur, 1. Esd. 6.a.2. quo loco, quidam vertit, scrinium in quo schedæ reponebantur & authentica.

עֵכָא — Echaiá, Frater Domini. Nomen viri, 2. Esd. 10.b.28.

עֵכִי — Echi, Frater meus. Filius Beniamin, Gen. 46.c.21. qui 1. Paral. 8.a.2. Rapha dicitur.

E D

עֵדֹד — Eddó, Vapor, aut nubes, vel interitus eius. Nomen viri, 1. Esd. 8.c.17.

אֵדֶם — Edemá, Terra, aut rufa, siue sanguinea. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios. 19.c.36.

עֵדֶן — Eden, Voluptas, siue delicię: aut Syriacè, tempus. Proprii viri, Esa. 37.c.12.& 4. Reg. 19.c.12.& 2. Par. 29.c.11. Cuius filii incoluerunt regionem Syriæ quæ dicitur Thalassar.

עֵדֶר — Eder, Grex, siue defectio, vel priuatio. Filius Musi, filii Merari, 1. Par. 23.c.23. Vrbs item in tribu Iuda, Ios. 15.c.21. Et quoque turris nomen vbi filii Iacob tabernaculum fixerunt, Gen. 35.d.21. vbi legitur, Fixit tabernaculum trans turrẽ gregis: Hebraicè, turrem Eder. Idem, Mich. 4.c.8. Et tu turris gregis: Hebraicè, Et tu turris Eder.

עֵדִית — Edissa, Myrtus: aut Syriacè, lætitia. Nomen mulieris, quæ & Esther, Esth. 2.b.7.

אֶדְנָה — Edna siue Ednás, Voluptas: aut Syriacè, tempus. Nomen viri, 1. Esd. 10.d.30.

אֶדְנָס — Ednás, 1. Par. 12.d.20. Æterna requies, siue testimonium quietis. Princeps militum in Manasse.

אֱדוֹם — Edóm, Rufus, siue terrenus, aut sanguineus. Sic cognominatus fuit Esau, Gen. 25.d.30.& 36.a.1. Nomen regionis, quæ & Idumæa, 3. Reg. 11.c.14. Esa. 34.b.6. Hæc in Syria ad Meridiem Iudææ sita, habet Arabiam ab Austro, Phœniciam à Borea. Aliàs porrò Gabalene, item & Amalechitis: ab Amalech vocitatur: vt Iosephus lib. 2. cap. 1. indicat. Veruntamen idem Iosephus lib. 5. cap. 3. antiq. duplicem Idumæam ponit, superiorem & inferiorem. Superiorem elegit tribus Iudæ, quæ in longum quidem extenditur vsque ad Hierosolymam: latitudine verò vsque ad paludẽ Sodomæ constituta est. In hac autem forte ciuitates erant Ascalon & Gaza: istam, Palæstinam alias dicunt. Inferior Idumæa forte cessit Simeonis tribui: hæc ille. Edomitæ nolunt filiis Israël transitum permittere per terram ipsorum, Ægyptum est, & Arabiæ montem. Hæc ille. Edomitæ noluerunt filiis Israël transitum permittere per terram ipsorum, Numer. 20.g.18. Saul istos expugnauit, 1. Reg. 14.g.47. Dauid ipsos sibi seruire fecit, 2. Reg. 8.c.14.& 1. Par. 19.d.19.

אֱדֹם — Edom, Ios. 3.d.16. Homo, siue rufus, aut terrenus, vel sanguineus. Heb. Adam, & est nomen vrbis.

אֶדְרַי — Edrái, Fortitudinis vel magnitudinis acervus, aut numerus. Vide interitus iniqui aut socii vel pastoris siue confractionis. In regione Amorrhæorum vrbs regis Og, vbi ipse contra Israël pugnauit & cæsus est, Deut. 1.a.3. & 3.a.1. Num. 21.g.33. Ios. 12.d.12. Est & alia in tribu Nephthali, Ios. 19.c.37.

E G

אֶגֶל — Egéus, Meditatio, siue loquela, vel gemitus, aut ablatio. Eunuchus Perfarum regis, Esth. 2.a.3.

עֶגְלָה — Egla, Vitula, aut currus, siue rotunda. Vxor Dauid. 2. Reg. 3.a.5.& 1. Par. 3.a.3.

עֶגְלוֹן — Églon, Vitulus, aut currus, siue rotundus. Nomen vrbis in tribu Iudæ, cuius rex fuit Dabir, Ios. 10.a.3.& 15.c.39. Nomen regis Moab, Iudic. 3.b.12.

E L

אֵלָה — Ela. Ilex vel quercus, siue fortitudo: aut maledictio, vel lamentũ, scilicet imprecationis: aut Syriacè, Deus. Ciuitas Idumææ, 3. Reg. 4.f.19. Filius Caleb filii Iephone, 1. Par. 4.c.15. Pater Semei præfecti Salomonis in Beniamin, 3. Reg. 4.b.18. Filius Ozi, 1. Par. 9.b.8. Filius Baasa regis Israël, 3. Reg. 16.b.6.&c.8.

אֵלָד — Elád, Dei æternitas, vel Dei testimonium, aut Dei prædestinatio. Filius Suthalæ filii Zabad, 1. Par. 7.d.22.

אֶלְדָּד — Elada, Dei cœtus vel congregatio, aut Dei æternitas siue testimonium, vel Dei prædestinatio. Filius Tahath, filii Bared filii Suthalæ filii Ephraim, 1. Par. 7.d.21.

אֶלְעָל — Elaí, Fortis, vel Deus meus. D. Iudith 8.a.1.

עֵילָם — Elám, Regio Persidis in qua erat Susa regio regum Persarum, à qua Elamitæ dicuntur, Act. 2.b.9. Esa. 21.a.2. in Ier. 49. 35. Elam scribe, non Ælam. Vide Ælam.

אֵלָסָה — Elasa, Dei factura. Filius Helles filii Azariæ filii Iehu, 1. Paral. 2.c.39. Filius Raphæ filii Banæa, 1. Par. 8.d.36. Filius Saphã, Ier. 29.a.1. Filius Phesur, 1. Esd. 10.c.22.

אֵלָת — Elath, Cerua, siue fortitudo, aut ilex, vel quercus. Nomen ciuitatis regni Edom, ad quam profecti sunt filii Israël, egressi

egressi de Hesiongaber, Deuter. 2.b.8.

אֵלְעָנָה — Elana, Deus zelotes, aut Dei professio, vel Dei calamus, siue Deus nidus eius. Filius Core filii Isaar, filii Caath, Exod. 6.d.24. Maritus Annæ matris Samuelis, 1. Reg. 1.a.4. Alius de quo 1. Par. 12.b.6. Filius Asa, 1. Par. 6.b.24.& 2. Par. 8.a.7.

אֵלְקֹשִׁי — Elcesæus, Dei durities, vel serotinus. Vicus natalis in Galilæa, vnde Nahum propheta, Nahum 1.a.1.

אֶלְדָּעָה — Eldáa, Dei scientia, aut Dei cognitio. Filius Madian filij Abrahæ, Gen. 25.a.4.

אֶלְדָּד — Eldád, Dei dilectio aut dilectus. Nomen viri, super quem requieuit Spiritus Domini in castris, Num. 11.f.26.

אַלְעֲלֵה — Elealé, Dei ascensio, siue Dei holocaustum. Ciuitas Amorrhæorum in Galaaditide regione, tribui Iudæ adscripta, Esaiæ 15.b.4. quam ædificauerant filii Ruben, Num. 32.g.37.

אֶלְעָזָר — Eleazar, Dei adiutorium, siue Dei atrium. Filius Aaron filii Amram filii Caath filii Leui, Exod. 6.d.22.& 1. Par. 6.a.3.

אֶלְעָזָר — Eleazarus, Idem. Filius Mathathiæ, filii Ioannis, 1. Mac. 2.a.5. Pater item Phinees, filius Mosollamiæ, 1. Par. 9.d.20.

אֱלֶקְטוֹ — Electa, Latinum est, & Græcè idem significat. Mulier ad quam scribit Ioannes, 2. Ioan. 1.a.1.

אֶלְחָנָן — Elehanán, Dei gratia, siue Dei misericordia, aut Dei donũ. Nomen viri, 2. Reg. 23.d.24.& 1. Par. 11.f.26.

אֶלֶף — Eleph, Mille, siue doctrina, aut bos, vel dux. Vrbs in tribu Beniamin, Ios. 18.d.28.

ἐλευθερώς — Eleutherus, Liber, vel ingenuus. G. Nomen fluuii, 1. Mac. 11.a.7.

אֵלִי אֵלִי — Eli, Deus meus, Matt. 27.c.46. Psal. 22.a.1.

אֵלְהָא — Elhá, Deus Dominus, aut fortis Dominus. Filius Ieroham, 1. Par. 8.c.26.& 1. Esd. 10.d.21.

אֲלִיאָב — Eliab, Deus meus pater, siue Deus patris. Filius Phallu filii Ruben, Num. 26.a.8. Primogenitus filiorum Isai patris Dauid, 1. Reg. 16.b.6.& 1. Par. 2.b.13. Filius etiam Helon, princeps tribus suæ Zabulon, Num. 1.a.9.

אֲלִיאָבָא — Eliaba, Deus aut fortis abscondet. Nomen viri, 2. Reg. 23.d.32.& 1. Par. 11.f.33.

אֶלְיָקִים — Eliacim, Dei resurrectio aut affirmatio, siue Deus resurrectionis vel firmitatis, aut Deus vindicans. Filius Heliæ, Esaiæ 22.f.20.& 4. Reg. 18.d.18. præpositus domus regis Ezechiæ. Filius item Iosiæ regis, à Pharaone Nechao Ioacim appellatus, 4. Reg. 23.g.34. Pater etiam Iona, Luc. 3.f.

אֶלְיָדָע — Eliada, Dei scientia, vel Dei cognitio. Pater Razon, 3. Reg. 11.d.23. Filius Dauid, 2. Reg. 5.c.16.& 1. Par. 2.b.8.

אֶלְיָם — Eliám, Dei populus, aut Deus populi. Filius Achitophel, 2. Reg. 23.d.34.

אֵלִיָּה — Elias, Deus Dominus, aut fortis Dominus. Nomen propheræ, 3. Reg. 17.a.1.

אֶלִיסָף — Eliasaph, Deus augens, vel Deus augmentationis, aut Deus finiens. Filius Duel princeps tribus suæ Gad, Num. 1.b.14.

אֶלִישָׁב — Eliasíb, Deus conuersionis, aut Dei sessio vel habitatio, siue Dei insufflatio. Filius Eliœnai filii Naariæ, 1. Paral. 3.d.24.& 24.b.11.& 1. Esd. 10.a.7.

אֶלְיָתָה — Eliátha, Deus meus tu, aut Deus meus venit. Nomen viri, 1. Par. 25.b.4.

אֶלְיָקוֹם — Elicí, Dei pelicanus, aut fortis vomitus. Nomen viri, 2. Reg. 23.d.25.

אֵלִיכֶד — Elici, Nigri, aut circunuoluti, vel retorti. G. Populi, Iudith 1.b.6.

אֶלְיָדָד — Elidád, Dei dilectus, vel Dei dilectio. Filius Chaselon, princeps tribus Beniamin, Num. 34.d.21.

אֶלִיאֵל — Eliel, Deus meus Deus, vel Dei fortitudo, siue Dei potentia. Filius Thohu, 1. Par. 6.c.34.& 8.b.19. Mahumites, 1. Par. 11.g.46.& 2. Par. 31.c.13.

אֶלִיעֶזֶר — Eliezer, Dei adiutorium, siue Dei atrium. Nomen filii procuratoris domus Abraham, Gen. 15.a.2. Filius item Moysis, Exod. 18.a.4.& 1. Par. 23.b.15. Filius etiam Bechor filii Beniamin filii Iacob, 1. Par. 7.b.9. Filius Iorim, Luc. 3.f.29.

אֶלִיהוֹרֵף — Elihoreph, Dei hyems, aut Deus iuuentutis, siue forte opprobrium: aut ex Hebræo & Syro, Deus acuminis. Filius Sisa princeps exercitus Salomonis, 1. Reg. 4.a.4.

אֵילָם — Elim, Arietes, aut fortes, vel cerui, siue valles. Nomen ciuitatis Moabitarum, non procul à limite, ad quam peruenerunt filii Israël profecti de Mara, Exod. 15.d.27.& 16.a.1. Numer. 33.b.9. Est & nomen putei, Esa. 15.b.8. aut nomen ciuitatis, vbi legendum Beer. eius.

אֱלִימֶלֶךְ — Elimélech, Deus meus rex, aut Dei consilium. Nomẽ Bethlehemitæ cuiusdam mariti Noemi, Ruch. 1.a.2.

אֶלְיוֹעֵינַי — Elioenai, Ad ipsum oculi mei, siue ad ipsum fontes mei, aut ad ipsum afflictio vel paupertas. Filius Naariæ filii Semeiæ filii Sechemiæ, 1. Par. 3.d.23.& 4.f.16. Filius item Bechor filii Beniamin filii Iacob, 1. Par. 7.b.9.& 8.b.19.

אֶלְיוֹעֵינַי — Elioenai, 1. Par. 26.a.3.& 1. Esd. 8.a.4. Ad Dominum oculi mei, aut Deus ipse oculorum meorum.

אֶלִיפָל — Eliphál, Dei miraculum, vel Dei iudicium. Filius Vr, 1. Par. 11.g.36.

אֱלִיפְלֵט — Eliphalet, Deus liberationis, siue Deus expellens. Filius David, 2. Reg. 5.c.16.& 1. Par. 3.b.6.& 14.b.7. Idem 1. Par. 14.b.5. Hebraicè scribitur אלישלם Elphalet. Est & filius Esec, 1. Paral. 8.d.38.

אֱלִיפְלֵהוּ — Eliphálu, Deus mirabilis, siue Deus iudicii. Nomen sacerdotis, 1. Par. 15.b.18.

אֱלִיפַז — Eliphaz, Dei missus vel conatus, aut Dei obrizum. Filius Esau ex Ada vxore, Gen. 36.a.4.

אֱלִיפֶלֶט — Elipheléet, Deus liberationis, siue Deus meus expellens. Filius Aasbai, 2. Reg. 23.d.34. Filius item Dauid, 1. Par. 3.b.8.

אֱלִישָׁה — Elisá, Deus est, aut Dei agnus, siue Deus commodans. Filius Iauan, Gene. 10.a.4. Ab hoc Æoles siue Insulæ Ionii manis, Ezech. 27.a.7.

אֱלִישֶׁבַע — Elisábeth, Deus iuramenti, vel saturitatis, siue Dei septenarium. Vxor Aaron filia Aminadab, Exo. 6.d.23. Vxor item Zachariæ, mater Ioannis Baptistæ, Luc. 1.a.5.

אֱלִיעַדָּה — Elisaphá, Deus Aquilonis, siue Deus absconditus, aut Deus speculator. Filius Oziel filii Caath filii Leui, Exod. 6.c.22. Filius item Pharnach, Num. 34.d.21. vel

אֱלִיצָפָן — Elisaphat, Deus iudicans. Filius Zechri, 1. Par. 23.a.1.

אֱלִישָׁמָע — Elisáma, Deus exauditionis, siue Dei exaudito. Filius Ammiud princeps tribus suæ Ephraim, Num. 1.a.10.& 1. Par. 7.f.27. Filius item Dauid, 2. Reg. 5.c.16.& 1. Para. 3.b.6.& 14.b.6. Pater Nathaniæ, 4. Reg. 25.g.25. Sic nominabatur filius Icania filii Sellum filii Sisamoi, 1. Par. 2.c.41.

אֱלִישָׁע — Elisæus, Dei salus, vel Deus saluans. Nomen prophetæ filii Saphat, 3. Reg. 19.c.16.& 4. Reg. 3.b.11. Luc. 4.c.27. Græcè Ἐλισσαῖος apud Lucam 4.c.27. scribiturque in Libris Regum vbique scribitur Ἐλισαιέ.

אֱלִישָׁמָע — Elisua, Idem. Filius Dauid, 2. Reg. 5.c.15.& 1. Par. 3.b.6.

אֱלִישׁוּעַ — Elisur, Dei fortitudo, siue Dei petra, aut Dei plasmatio vel colligatio. Filius Sedeur princeps tribus suæ Ruben, Nu. 1.a.5

אֱלִישׁוּר — Elíu, Deus meus ipse, aut fortitudo ipsius. Filius Ieroham patris Eleana, 1. Reg. 1.a.1. Nomen principis militiæ, 1. Paral. 12.d.20.& 16.a.7.& 27.c.18.

אֱלִיהוּא — Eliud, Deus laudis, siue Deus confessionis, aut Dei laus vel confessio. D. Filius Achim filii Sadoc, Matt. 1.b.14.

Ἐλλάς — Ellas, Vide Hellas.

אֱלֶה הַדְּבָרִים — Elle-haddebarim. Hæc sunt verba. sic incipit quintus liber legis, qui à Septuaginta δευτερονόμιον, id est, secundaria lex dicitur, Deut. 17.d.18. non quòd alia sit quàm ea quæ in monte Sinai data est, sed quòd denuò repetita sit nouo pacto per ministerium Mosis coram iis qui priorem in monte Sinai non audierant.

אֱלִיאֵל — Elliél, Laudans, siue lucifer, aut stultitia. Pater Abdon iudicis in Israël, Iudic. 12.d.12.

אֶלְמָדָד — Elmadan, Dei mensuræ eorum, vel Deus indumenti eorum. D. Luc. 3.d.28. In quodam veteri Græco codice legitur Elmadad.

אֱלִמֶלֶךְ — Elmélech, Dei regnum, vel Dei consilium. Nomen ciuitatis in tribu Aser, Ios. 19.b.26.

אַלְמֹדָד — Elmodád, Dei mensura, aut atrium dilecti, Filius Iectan, Gen. 10.d.24.

אֶלְנַעַם — Elnaam, Dei pulchritudo, siue Deus monens eos. Pater Iosaia & Ieribai, 1. Par. 11.g.46.

אֶלְנָתָן — Elnathán, Deus dedit, siue Dei donum. Filius Achobor, Ier. 26.g.22. Pater Noestæ matris Ioachin filii Ioacim, 4. Reg. 24.b.8.

אָלוֹן — Elón, Ilex, vel quercus, aut fortis. Filius Zabulon, Gen. 46. b.14. Iudex Israëlitici populi, Iudic. 12.d.11. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ios. 19.c.33. In 3. Reg. 4.a.9. Hebraicè scribitur אילון. Tale fuit nomen patris Basemath & Ada vxorum Esau, Gen. 26.g.34. & 36.a.2.

אֵלוֹנִי — Elonitæ. Idem. p.n. Num. 26.c.26.

אֶלְעָל — Elphál, Dei opus, vel Dei operatio. Filius Mehusim, 1. Paral. 8.b.11.

אֶלְתְּקֵה — Elthecé, Ex Hebræo & Syro, Dei theca vel capsa. Nomen ciuitatis in tribu Dan, Ios. 19.d.44. quæ Ios. 21.b.23. Eltheco dicitur ab interprete, cùm in Hebræo eadem sit lectio cum sequente per ג in fine.

אֶלְתְּקֹא — Eltheco, Idem. Nomen ciuitatis, Ios. 21.b.23. quæ Ios. 19.d.44. dicitur Elthece per ה in fine.

אֶלְתְּקוֹן — Elthecon, Dei correctio, siue Dei præparatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15.g.59.

אֶלְתּוֹלָד — Eltholád, Dei generatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15.c.30. in tribu Simeon, Ios. 19.a.1.

אֱלוּל — Elúl, Vlulatus, siue permotatio. Nomen sextæ lunationis, partim Augusto nostro, partim Septembri respondentis, 2. Esdræ 6.d.15.& 1. Mach. 14.d.27.

אֱלִיצוּר — Eluzúr, Dei fortitudo. Nomen viri, 1. Par. 12.a.5.

אֵלְיָמִי — Elymais, Panices, à panico, quod est genus seminis. G. Nomen ciuitatis in Perside, 1. Mach. 6.a.1.

Ἐλύμας — Elymas, Magus, siue corruptor, vel pernicios⁊. G. Nomen magi, Act. 13.b.8.

אֶלְזָבָד — Elzabád, Dei dotatio. Nomen principis, 1. Par. 12.b.12.& 26.a.7.

Emal-

Universidad de Deusto
Biblioteca

E M

Emalchuel, Rex Deus, aut regnum Dei, vel nuntius Dei. D.Nomen viri, 1.Mach. 11.d.39.

Emán, Multus, aut tumultuans: vel Syriacè, fidelis. Filius Zatæ filii Iuda, 1.Par.2.a.6.

Emarh, Ira vel indignatio, aut calor, siue murus, aut vter, vel lagena. Vrbs sita in finibus Syriæ non procul à Damasco, 4.Reg.14.f.25.Ier.49.f.23. Etiam colligi potest hanc vrbem esse Syriæ. Est etiam nomen regionis quæ ab vrbe nomen habet, 4.Reg.23.g.33.In 1.Paralip.18.a.3. & c.9. rectè scribitur Hemath. Vide Hieronymum in locis Hebr. Ipsa est terminus Chananæorum à Sidone.Ios.13.a.5. cuius mentionem habes 4.Reg.14.g.28. & 25.e.21. Esa.10.b.9. & 11.c.11. Zach.9.a.2.Heb.Hemath.

Emarh, Nehem. 12.c.37.interpretatur cœtum.Heb.Meah. Nomen turris.

Emér, Dicens, vel loquès, siue exaltatio: aut Syriacè, agnus. Nomen loci, 1.Esd.2.c.36.& 57.

Emim, Timores, aut terribiles, vel populi, siue insula aquarum. Gigantes quos expulerunt Moabitæ à terra ipsorum, Deut.2.c.11.In Gene.14.a.5.non est proprium nomen, sed vertendum Terribiles vel horrendos, quod fecit Chaldæus paraphrastes: sic etiam transferendum esse dicit Hieronymus in quæstionibus suis Hebraicis in Genesin: licet LXX. ἐμμαῖοι transtulerint. Puto tamen populos esse Raphaim, à Moabitas, Emim dictos: ab Ammonitis verò, Zomzommim, Deuter.2.c.11.& d.20.

Emmanuel, Nobiscum Deus, Esa.7.c.14.Matt.1.d.23.

Emmaus, Timens consilium, vel matris aut gentis consilium, seu populus abiectus.D.Nomen castelli distantis ab Ierusalem stadiis 60.Luc.24.b.13.

Emmer, Dicens, siue loquens, vel exaltatio: aut Syriacè, agnus.Pater Phashur sacerdotis, Ier.20.a.1.& 1.Esdr.2.b.36. Pater item Mosollamuth, 1.Par.9.b.12. & 24.b.12.

E N

Enác, Gigas, aut torques, vel monile, siue oneratus: Gigantes, Num.13.d.22.quos expulerunt Chananæi, Deut.2.b.21.

Enacim, Idem.p.n.Deut.2.c.11.

En-agallim, Fons siue oculus vitulorum, vel curruum, aut rotunditatum.Nomen vici in principio marris Mortui, Ezech. 47.b.10.

Enáim, Fons vel oculus eorum. Villa in tribu Iuda, Ios.15.c.34.Hodieque villa est Bethemin circa Terebinthum.Hieronymus in locis Hebraicis.Heb.Enam.

Enán, Nubes, vel augurium, siue fons, aut oculus earum. Nomen vllæ siue viculi, Num.34.b.9.Ezech.48.a.1.Pater ité Ahira principis tribus Nephthali, Num.1.b.15.

Encænia, Renouatio, vel dedicatio, id est, festum pro renouatione vel dedicatione templi.G.Ioan.10.d.22.

En-dor, Fons, siue oculus generationis vel habitationis. Vrbs tribus Manasse in Iezrahel iuxta Naim vrbem sita, Iosue 17.c.11.& 1.Reg.28.a.7.Psal.82.c.11.

En-gaddi, Fons siue oculus hœdi vel felicitatis: aut ex Hebræo & Syro, Fons siue oculus incisionis, vel fissuræ. Vrbs in tribu Iuda iuxta mare Mortuum contra Occidentem. Dicitur & Hasason-thamar, 1.Reg.24.a.1. Ezech.47.b.10. Cantic.1.d.14.

En-gannim, Fons hortorum siue oculus protectionum. Locus tribus Iudæ, Ios.15.c.34. Et Hieronymo in locis Hebr. est vicus iuxta Beth-el. Alia ciuitas faceidotum in tribu Issachar, Ios.19.b.21.

En-haddá, Oculus acutus vel lætus: aut fons acuminis vel lætitiæ: siue ex Syro & Hebræo, fons vel oculus vnus siue nouus.Nomen ciuitatis in tribu Issachar, Ios.19.b.21.

En-hasor, Fons siue oculus atrii vel vestibuli, aut fontis fœnum vel herba. Ciuitas tribus Nephthali, Ios.19.c.33.

Ennóm, Ecce illa, siue diuitiæ eorum: aut decipiens vel contristans eos.Nomen viri, Ios.15.b.8. Ier.7.g.31. & 4.Reg.23.c.10.

Enón, Nubes, vel obnubilatio, siue fons aut oculus eius, vel augurium.Terminus Damasci, Ezech.47.d.17.Est & Enon in xta Salim oppidum haud longè à Iordane, vbi baptizabat Iohannes, sicut Iohan.3.c.23. scriptum est. Hieronymus in locis Hebraicis ad suam ætatem locum in octauo lapide Scythopoleos ad Meridiem iuxta Salim & Iordanem esse memorat.

Enos, Homo vel vir, siue oblitus aut desperatus.Filius Seth Gen.4.d.27.Luc.3.g.38.

En-semes, Fons siue oculus Solis, aut ex Hebræo & Syro, fons siue oculus ministerii vel famulatus. Nomen loci, Iosue 18.c.17.

E P

Epænetus, Laudabilis.G.Amicus Pauli, Rom.16.a.5.

Epaphras, Spumans.G.Viri fidelis nomen, Col.4.c.12.

Epaphroditus, Venustus, siue iucundus.G.Phil.2.d.25.

Ephá, Lassus, aut volans; vel Syriacè, plicatus vel complicatus.Filius Madian filii Abraæ, Gen.25.a.4.Ab eo Arabia Felix, Deserta siue Petræa dicta est Epha, Esai.60.a.6. Fuit & nomen concubinæ Caleb, 1.Par.2.f.46.Filius Iahaddai, 1.Paral. 2.f.47.

Ephef, Puluis siue hinnulus, aut plumbum. Filius Madian filii Abrahæ, Gen.25.a.4.& 1.Par.1.c.33.Filius Ezra, 1.Paral. 4.c.17.& 5.d.24.

Ephelii, Desiderabiles.G.Act.19.g.35.

Ephesus, Idem.s.n.G.Minoris Asiæ metropolis, & emporium celeberrimum, Amazonum opus, Ionicarum clarissima, à nomine & ipsa Amazonis appellata, pluribus antè nominibus dicta, Vrychia, Ortygia, Ptelea, Arsinoë ab vxore Lysimachi. In hac templum Dianæ celeberrimum, à tota Asia amisso cœdificatum. Hæc Raphael Volaterr. libr.10. Geograph. In Epheso etiam Paulus prædicauit, Act.18.e.19. Huius meminit Apostolus, 1.Cor.16.b.8. Apoc.1.c.11.& 2.a.1. Extat & Pauli epistola ad Ephesios.

Ephi, Genus est mensuræ, Ezech.45.d.34.

Ephód, Superhumerale, aut ornamentum, Iudic.8.f.27.& 17.b.5.& 1.Reg.2.d.17 & 1.Par.1 5.d.26. Sic vocabatur pater Hamiel, Num.34.d.23.

Ephra, Puluerulenta, siue plumbea, aut damula. Ciuitas Ioas patris Gedeonis, sita in tribu Manasse, Iudic.6.b.11.& 8. f.32.Est & alia עפרה in tribu Beniamin, quæ Ios.18.d.23. dicitur Ophera, licet eadem sit orthographia huius cum præcedenti in Hebræo, 1.Reg.13.d.17.

Ephraim, Frugifer, aut crescens. Filius secundus Ioseph, Gen.41.g.52.& 1.Par.6.f.66. Ab hoc tribus Ephraim nomen clariorem habet, quæ à Iordane flumine vsque ad Gazer longitudinem habuit: latitudinem verò, quæcunque à Bethel vsque ad campum maximum terminatur, Iosepho libr.5.cap.3.Iud. antiq. Vide Ezechielem cap. 48.a.5. Est etiam mons qui inter Ierichontem & Ierosolyma extenditur, & ab hoc fine ascendit contra Septentriones per tractum maris vsque Gazeram vrbem, quem possederunt filii Ioseph, Ios.16.b.4.& 17.b.10. Dictæ sunt quoque decem tribus Israël, siue regnum Israël, Ephraim, ob Ieroboam Ephrathæum, quem primum regem subierunt decem illæ tribus quę defecerunt à Iuda 1.Reg.11. c.26.Esa.7.a.2.& 9.c.9. Osee 5.a.5. Leginus & Psal.59.a.8. Heb.60.Ephraim fortitudo capitis mei: & Psal.77.g.67.Heb. 78.Tribui Ephraim non elegit. Similiter Psa.107.b.9.Heb.108

Ephratha, Vbertas, siue frugifera, vel crescens, aut incorrata. Vxor fuit Caleb filii Efron post defunctam priorem vxorem Azubam, 1.Par.4.a.4. Ipsa peperit ipsi Caleb Hur filium, 1.Par.2.c.19. Ab hac Calebis vxore Ephrata vrbs nomenclaturam accepit, quæ est in tribu Iudæ, Gen.35.c.16. Alias Bethlehem dicta, Genes. 48. b. 7. Videtur eadem esse quæ Caleb Ephratha appellatur, 1.Paralipo.2.c.24. vbi mortuus est Hesron. Vide de hac re etiam Hieronymum in traditionibus Hebraicis.

Ephratæus, Idem.s.n. Qui est de tribu Ephraim, Iudic.12. b.5.& 3.Reg.11.e.26. vel de Ephratha, id est de Beth-lehem, 1.Reg.17.b.12.

Ephrée, Cooperimentum iniqui vel socii aut confracti. 6. Regue portus iniqui vel socii aut confracti. Rex Ægypti, Ierem.44. g.30.Heb.Hophra.

Ephrém, Frugifer, aut crescens. Nomen ciuitatis, Psal.77. g.67.Heb.78.Heb.Ephraim.Ioan.11.g.54.

Ephrón, Puluis, siue hinnulus, aut plumbeus. Filius Seor, Genes.23.b.8. à quo ciuitas in tribu Iudæ, quæ עפרון dicitur, 2.Par.13.d.19.& 1.Mach.5.c.6.

Epicurei, Adiutores, siue auxiliatores.G.Act.17.d.18.

Epinicium, Canticum victoriæ.G.2.Mach.8.g.33.

E R

Erastus, Amabilis.G.Minister Pauli, Act.19.d.22.Rom.16 d.23.& 2.Tim.4.d.20.

Erchuæi, Longi, aut sanantes, siue maledictio combustionis.Populi, 1.Esd.4.b.9.

Erióch, Longus, aut procerus; siue satietas vel ebrietas tua: aut leo tuus.D.Rex Elicorum, Iudith 1.c.6.

E S

Esáin, Innixus, vel sustentatus, siue ignis afflictionis vel responsionis.Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.f.51.& 52.

Esaias, Salus Domini, Esa.1.a.1.

Esau, Faciens, vel operans, aut tinea eius. Filius Isaac, Gen. 25.c.25.qui & Edom Gen.36.a.1 dicitur.

Esbáal, Ignis idoli, siue ignis dominantis aut subiicientis, vel possidentis. Filius Saul, 1.Par 8.d.32.& 9.f.39.

Esbon, Festinans intelligere, siue festinans ædificare. Filius Bale filii Beniamin, 1.Par.7.b.7.

Eschól, Botrus, siue orbatio, aut ignis omnis. Frater Mambre, Gen.14.b.14.Est & vallis & torrens terræ Chanaán in vicinia Hebronis, Num.13.c.23.& 24.

Esdras, Adiutor, siue atrium. Nomen prophetæ sacerdotis, 1.Esd.7.a.5.

Esdrelon, Adiutorium fortitudinis, vel quercus auxilij. D.Ciuitas in campo magno Esdrelon sub Dothan, Iudith 1. c.8.

Esdrin, Adiutorium. D.Nomen viri, 2.Mach.12.f.36.

Esében, Ignis filii, vel ædificantis aut intelligentis. Filius Dison Horræi, Gen.36.c.26.

Esebón, Festinatio filii, aut festinatio intelligentis vel ædificantis. Filius Gad filii Iacob, Gene.46.b.16. Filius item Bela filii Beniamin filii Iacob, 1.Par.7.b.7.

Esec, Violentia, siue calumnia. Frater Aser filii Elasa, 1.Paral 8.d.38.

Eséias, Liberans vel reseruans Dominus, aut prope Dominum. Pater Saphan, 2.Para.34.b.7. qui 4.Reg.22.a.3. Asalias dicitur ab interprete.

Esem, Os ab esse, siue fortitudo aut ignorum eorum, vel cõfilium eorum, aut clausura. Oculorum. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.c.29.

Eser, Cellarium, siue thesaurus, aut angustians. Filius Seir Horræi, Gen.36.c.21.

Esná, Mutatio, vel dormitatio, aut iteratio, vel secundatio. Nomen ciuitatis, Ios.15.f.43.

Esphátha, Congregatio, siue collectio, aut consummans vel finiens. Filius Aman filii Amadátha, Esth.9.b.7.

Esriel. Beatitudo Dei, aut intuitus fortis, vel gressus Dei. Filius Galaad filii Machir, Ios.17.a.2.& 1.Para.7.c 15. qui Nume.26.d.31. dicitur Asriel.

Esron, Sagitta exultationis, siue diuisio cantici: aut atrium vel fœnum. Filius Ruben, Gen.46.b.9. Filius item Iuda, 1.Paral 4.a.1. Filius item Phares filii Iudæ, Gen.46.b.12. Nomen præterea loci, Ios.15.a.3. Heb. Hesron.

Esronitæ, Idem, Num.26.c.21.

Esthaol, Posthidans, aut mulier fortis, vel mulier stulta, siue ignis laboris. Vrbs tribus Iudæ siue Dan, inter Azotum & Ascalonem in Palæstina, Ios.15.c.33. & 19.c.41. vbi filii Israël posuerant castra contra Philisthiim, Iudi.13.d.25. iuxta quam sepultus erat Samson, Iudic.16.g.31. Hieronymo villula Aleo dicta.

Esthaolitæ, Idem.p.n.1.Par.2.g.54.

Esthamo, Exauditio, vel mulieris vterus. Nomen ciuitatis, 1.Reg.30.g.28.& 1.Pa.4.c.17. quę (vt videtur) dicitur Esthemo & Esthemoa.

Esthemo, siue Esthemoa, Idem. Ciuitas quæ Aaronis nepotibus è tribu Iudæ est assignata, Ios.21.b.14.& 1.Par.6.e.50. eadem quæ & Esthamo iisdem literis & punctis vocalibus.

Esther, Occulta, siue abscondita, vel demolitionis aut ex Syro & Hebræo, medicinæ exploratio, vel contemplatio, aut medicina turturis. Nomen mulieris quæ & Edissa filia Abihaïl dicta est, Esth.2.b.7.

Esthon, Vxor eius, aut ignis donum. Filius Mahir, 1.Paral. 4.b.11.

E T

Etam, Auis eorum, siue inuolutio eorum, vel calamus eorum: aut Syriacè, consilium eorum. Nomen viri, 1.Par.4.a.3. Est & petra munita quę in tribu Iuda etat, vbi Samson aliquãdo habitauerat, iuxta torrentem, Iudic.15.b.8. Iosephus lib.5. antiq. cap.13. Est quoque ciuitas Iudæ, 1.Par.4.f.32.à Roboã ædificiis munita, 2.Par.11.b.6.

Ethái, Robustus, siue signum meum, aut vomer, siue aduentus. Nomen viri, 2.Reg.15.d.19. qui & Ithai, 1.Reg.23.d.29.

Ethái, Hora, vel tempus, siue paratus. Filius Roboam ex Maacha.2.Par.11.d.20.

Ethám, Fortitudo eorum, aut vomer vel aduentus eorum, siue signum eorum. Nomen solitudinis, ad quam venerunt filii Israël profecti de Socoth. Eadem dicitur & Sur per ש, Exo. 13.d.20. Num.33.a.6.

Ethán, Fortitudo siue vomer earum, aut insulæ donum. Vir quidam sapiès, filius Maol, 3.Reg.4.d.31. Filius Zaræ filii Iudæ, 1.Par.2.a.6. Filius Cazatæ, 1.Para.15.b.17. Filius Zamma filii Semei, 1.Paral.6.c.43. Filius Chusi filii Abdi, 1.Paral.6. d.44.

Ethanim, Robusti, vel fortes, aut munera, siue fortitudo maris. Nomen mensis septimi, qui nostro Septembri respondet, 3 Reg.8.a.2. Corrupta exemplaria legunt Bethanim.

Ethbáal, Ad idolum, siue ad dominantem, vel ad subiicientem, siue ad possidentem: aut signum idoli vel dominantis aut subiicientis vel possidentis. Nomen regis Sidoniorum, 3.Reg. 16.g.31.

Ethecæ, p.n. Ezech.41.c.15. Ædificia quædam in atrio templi fundata, seu muro templi iuncta. Iudæi angulos vocant & pli fundata. Beatus Hieronymus in 42 cap. Ezech. verba 5. transtulit porticus. Rabbi Dauid Kimihi dicit esse generale vocabulum ad cameram & gazophylacium. LXX. pro eo habent ἐπαύλεις.

Ethéel, Mecum Deus, siue signum Dei, aut aduentus vel vomer Dei. Nomen viri, 2.Esd.11.b.6.

Ethaei, Hora mea, vel tempus meum. Filius filiæ Sesan ex seruo Ægyptio, 1.Par.2.c.36.

Éther, Oratio siue deprecatio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.f.42.

Ethi, Hora vel tempus meum. Nomen viri, 1.Paralip.12. b.11.

Ethnán, Donum, aut merces vel signum filii, aut aduentus filii. Filius Asthur ex vxore Halaa, 1.Par.4.b.7.

E V

Eubulus, Prudens, aut bene consulens. G. Nomen viri, 2.Tim.4.d.21.

Euæi, Vide Heuæi.

Euergetes, Benefactor, siue beneficus. G.

Eui, Væ, aut desiderans, vel desiderium meum. Rex Madianitarum, Num.31.a.8.

Euil-merodach, Stulti amaritudinem conterens, aut stultus amarè contritus. Rex Babylonis, 4.Reg.25.g.27.

Eumenis, Mitis, siue benevolus. G. 1.Mach.8.b.8.

Eunice, Bona victoria. G. Mater Timothei, 2.Tim.1.b.5.

Euodia, Bonus odor, siue bene olens. G. Phil.4.a.2. Mulieris nomen.

Eupater, Bonus pater. G.

Eupator, Idem. G. Filius Antiochi, 1.Mach.6.b.6.

Euphrates, Frugifer, siue fructificans, aut crescés. Magnus fluuius Syriæ Mesopotamiæ & paradiso promanans. Moses Genes.2.c.14. Ptolemæus vocat, in Armenia maiore oriri in nõte Periardæ ad Orientem, in Septentrionem flexus, terræ Chananææ terminus, Deut.1.b.7. Ios.1.a.4. Iosephus lib.1.cap.2. Iudaic.antiq. Vide Plinium libr.5.cap.24. Strabonem lib.16. Volaterranum lib.11. Geograph. in fine. Vltra hunc, Assyriorum sita est terra. Euphrates dicitur quasi פרת פרת. Hic ferè semper in Scriptura dicitur נהר & id est, fluuius, & ille fluuius, siue illud flumen, Esa.7.c.20.& 8.b.7.

Eupolemus, Bene pugnans, vel bonus pugnator. G. Nomẽ viri, 1.Mach.8.c.17.

Eurychus, Felix, aut bene fortunatus. G. Nomen adolescẽtis quem suscitauit Paulus, Act.20.b.9.

E Z

Ezechias, Fortitudo Domini, siue apprehensio Domini. Rex Iuda filius Achaz, 4.Reg.18.a.1.& 1.Par.3.c.23.

Ezechiel, Fortitudo Dei, siue apprehensio Dei. Nomen prophetæ, 1.Par.24.c.15.Ezech.1.a.3.

Ezechiel, 1.Esd.8.a.5. Videns Deum. Nomen viri. Heb. Iahaziel.

Ezel, Ambulatio, siue vilificatio, aut fissilatio. Nomen lapidis viatorii in agro vrbis Saul, sub quo latuit Dauid in supremo digressu à Ionatha, 1.Reg.20.d.19.& XX. non habent.

Ezer, Adiutorium, siue atrium. Filius Hur primogeniti Ephrátha, 1.Par.4.a.4. Filius item Suthalæ filii Zabad, 1.Par.7. d.21.& 12.b.9.

Eziél, Fortitudo Dei, siue hircus Dei. Filius Haraia, 2.Esdr. 3.b.8.

Ezrá, Adiutorium, siue atrium. Nomen viri, 1.Para.4.c.17.

Ezrahites, Indigena, siue Orientalis, 1.Reg.4.d.21.

Ezriél, Adiutorium Dei, siue atrium Dei. Nomen viri, 1.Esdræ 10.d.4.

Ezri, Adiutorium siue atrium meum. Nomen viri, 1.Paral. 27.d.26. At Iudic.6.b.11. vbi legitur, Ad Ioas patrem familiæ Ezri legendum Ad Ioas Abiezeritam, nam vbi nomen generale componitur ex duobus, aliquando י, secundo præponitur אבי העזרי

Ezricam, Auxilium resurgentis vel vindicantis, siue atrium resurgentis vel vindicantis. Dux domus Achaz, 1.Par.9.d.12. & 28.a.7. Filius Nataiæ filii Semeiæ, 1.Par.3.d.23. Filius Hasél filii Elasa, 1.Par.8.d.37.

Ezriel, Auxilium Dei, siue atrium Dei. Pater Saraiæ, Ierem. 36.f.26.& 1.Par.5.d.24.

F

Felix, Latinum est. Præses fuit Iudææ, Act.24.f.23.

Festus, Latinum est. Nomen Portii præsidis Palæstinæ & Iudææ, Act.24.g.28.& 25.a.1.

Fortunatus, Latinum est. Nomen viri, 1.Cor.16.c.17.

G

Gaal, Abiectio, siue abominatio. Filius Obed, Iudic.9. c.35.

Gaas, Tempestas, vel commotio. Nomen montis iuxta Thamnath-sare, in cuius Septentrionali parte Iosue sepultus est. Ios.24.g.30. Iudic.2.b.9.& 2 Reg.23.d.30.

Gabá, Cellis, siue calis. Ciuitas tribus Iudæ. Esa 10.g.29. quæ & Gabaa dicitur, Ios.15.g.57.

Gabaá, Idem. Nomen eiusdem ciuitatis tribus Iudæ, Iosue 15.g.57.& 4.Reg.23.b.8.& 1.Par.1.a.6.

Gabaá, siue Gabaath filii Beniamin, & Gabaa Beniamin, & Gabaa Saul, sunt nomina eiusdẽ vrbis sitę in tribu Beniamin, 1.Re.11.b.4.& 10.d.26.& 13.c.16.& 2.Reg.23.d.29. quam ædificauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

ædificauit Asa rex Iuda, 3.Reg.15.c.22.& 2.Par.16.b.6. Eadé est ciuitas quæ Geba, Iudic.20.a.5. collis vrbis Cariath-iarim in quo erat area Domini. Est & alia ab ea quæ est in tribu Iuda, 1. Par.1.f.49.

Gabaa, 1. Reg.14.a.2. vbi dicitur, Sub malo granato quæ erat in agro Gabaa. In Hebræo est Migron, pro in agro Gabaa & interpretatur, De gutture, aut timor, siue horreum eius.

Gabaáth, Collis, aut calix, siue excelsa hora. Nomen oppidi in tribu Beniamin, I. siue 18.d.28.& 2. Reg.23.d.29. quod Esa.10.g.29. dicitur Gabaath-Saulis, quòd illic domicilium haberet Saul. Vide 1.Reg.10.d.26.& 15.g.34.

Gabaathites, Idem, 1. Par.12.a.3.

Gabaë, Collis, aut calix. Ciuitas tribus Beniamin, Ios.21.b.17. quæ Gabee dicitur, Ios.18.d.24. Eadem dicitur & Gabaa, siue Gabaath Beniamin, siue Gabaath Saulis. Vide Gabaa filiorum Beniamin.

Gabaon. Collis, vel calix, aut deorsum, vel eleuatio iniquitatis. Metropolis Heuæorum, ab Ierosolymis 50. stadiis distãs, Ios.18.d.25. Ier.28.a.1. Hæc è tribu Beniamin, filiis Aaron est adscripta, Ios.21.b.17.

Gabaonitæ, Idem.p.n.2.Reg.21.a.2.

Gabaonites. Idem.f.n.1.Par.12.a.4. Collis meus.

Gabbatha, Eminẽs, vel excelsum. Græcè dicitur λιθόστρωτος, id est, lapidibus stratus, & erat locus editior, vel stratum lapideũ eminens Ierosolymis, vbi Iudicũ erat sedes, Ioan.19.c.13

Gabathôn, Dorsum, vel eleuatio eius, aut palpebræ eius, siue excelsum donum. Ciuitas in tribu Dan, Ios.21.b.23. quæ in 19.d.44. dicitur Gebbethon, iisdẽ consonantibus & punctis.

Gabee, Vide Gabae.

Gabelus, Terminus, vel limes, aut confinium. D. Nomen viri, Tob.1.c.17.

Gaber, Vir, aut vitilis, vel fortis, aut Syriacè, gallus gallinaceus. Filius Vri, 3.Reg.4.b.19.

Gabim, Cisternæ, aut locustæ, siue altitudines. Nomen vrbis sitæ in Iuda aut Beniamin quæ est vna ex illis per quas transiit Sennacherib cùm iret oppugnatum Ierusalẽ, Esa.10.g.31.

Gabriel, Vir Deus vel Dei, aut fortitudo Dei, vel fortis meus Deus. Nomen angeli, Dan.8.c.16. Luc.1.b.26.

Gad, Felix, vel accinctus. Filius Iacob septimus, ex Zelpha ancilla Liæ vxoris eius, Gen.30.b.11. qui 1.Par.5.c.18. dicitur ורד Hebraicè. Nomen item prophetæ, 1.Reg.22.a.5.

Gaddél, Magnus, siue magnitudo, aut fimbria. Nomen viri, 1.Esd.2.c.46.

Gaddi, Hœdus, siue felix, aut accinctus, vel Syriacè, incisus. Filius Susi, princeps tribus Ioseph, Num.13.b.12. Nomen loci, גדי 1.Paral.12.b.8. qui & Gadi dici videtur, cùm Hebræis iisdem consonannibus & punctis scribatur.

Gaddis, Acervus, vel congeries, siue felix, vel accinctus vir. D. Filius Mathathiæ, 1.Mach.2.a.2.

Gaditæ, De Gad, quod interpretatur hœdus siue felix vel accinctus, Ios.1.c.12.

Gáder, Murus, siue maceria, vel sepes. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.12.d.13. quæ Ios.15.c.36. dicitur Gederа, & à Stephano Antiochia, item & Seleucia.

Gaderoth, Idem.p.n. Nomen vrbis in tribu Iuda, 2. Paralipom.28.c.18.

Gaderothites, Idem.f.n.1.Par.12.a.4.

Gadgad, Felicitas felicitatis, aut accinctus exercitus. Nomen loci in quo aliquando castramerati sunt filii Israël, Num.33.d.31. Quæ dictio, Deutero.10.b.7. Hebraicè scribitur גדגדה, eadémque est interpretatio.

Gadi, Hœdus, siue felix, aut accinctus. vel Syriacè, incisus. Pater Manahem, 4.Reg.15.c.14. Est & nomen loci, 2.Reg.23.d.36. qui & Gaddi dici videtur, cùm Hebræis iisdem consonãtibus & punctis scribatur.

Gador, Murus, siue maceria, aut sepes. Nomen loci, 1.Par.4.f.39. Eadem videtur esse vrbs quæ & Gedor, cùm Hebræis, iisdem consonantibus & punctis scribatur.

Gáham, Educens eos, siue exitus eorum, aut exirus caloris. Filius Nachor ex Roma concubina, Gen.22.d.24.

Gaher, Exitus caloris vel iræ. Nomen viri, 1.Esd.2.c.47.

Galaad, Acervus testimonii. Filius Machir filii Manasse filii Ioseph, Num.26.d.29. Pater Iaræ patris Hari, 1.Par.5.b.14. Regio item Galilææ ad Orientẽ vltra Iordanem, Ge.31.c.21. vbi & dimidia tribus Manasses accepit possessionem cum tribubus Ruben & Gad. Num.32.g.39.& Deute.3.c.15.& Ios.13.b.11. Est autem ad tergum Phœnices & Arabiæ, collibus Libani copulatus: extenditur per defertum ad Amorrhæos, vbi Sehon regnauit. Psal.59.b.9. Heb.60.& 107.b.92.

Galaaditæ, Idem.p.n.4.Reg.1.5.d.25.

Galaadites, Idem.f.n. Qui est ex Galaad regione, vel ex familia Galaad, Num.26.d.29. Iudic.12.c.7.

Galaaditis, Idem. Nomen loci, 1. Mach.5.b.17.

Galál. Rota, siue reuolutio, aut confiniũ, vel marmor. Nomen viri, 1.Par.9.c.15.

Galalai, Idem, 2.Esd.12.c.35.

Galatæ, Lactantes, vel lactei. G.Gal.3.a.1.

Galatia, Lactans, vel lactea. G. Alias Gallogræcia Asiæ minoris prouincia, Bithyniæ contermina, à Gallis vocabulum trahens, qui in auxilium à rege Bithynię euocati, regnum cum eo, parta victoria, diuiserunt: sicq; deinde Græcis admixti, Gallogræci, deinde Galatæ appellati sunt. Vide Plinium lib.5.ca.32. Ptolem.in 5.cap.4.& Strabonem in 4.

Galgál, siue Galgala, Rota, siue reuolutio, vel ablatio, aut acervus acerui, vel reuolutio acerui. Nomen ciuitatis vltra Iordanem, non procul ab Iericho, Osee 9.d.15.& 2.Esd.12.b.29. Ios.4.d.20.& 5.c.8.& 1.Reg.10.b.8.

Galilæa, Volubilis, siue volutabilis, aut rota. Syriæ regio ad Septentrionem Iudææ sita, quæ ab solis occasu Ptolemaide ciuitate & Carmelo monte disterminatur. Ab Oriente eam Hippene siue Ioppe & Gadara suis finibus rescant. A Meridiano latere Scythopolis & Samaria suis vtraque excipiuntur regionibus, nec vltra fluenta Iordanis patiuntur extendi. Septentrionalia eius à dextro latere Tyrus claudit, sicut scribit Egesippus libro 3. cap.6. de Ierosolymorum excidio, & Iosephus cap.2. libro 3. belli Iudaici. Tradunt verò historici duplicem esse Galilæam, superiorem scilicet & inferiorem. Superior tuxta Tyrum, Sidonem & Cæsaream Philippi sita est, qua gentes ammigit ad Aquilonem. Ista Galilæa Gentium, Esaiæ 9.a.1. Matth. 4.c.18. appellatur: vel quia illic Gentes vsque ad Salomonis tempora habitarint, vel quòd Hiram regi Tyriorum oblata à 3.Regum 9.b.11. Hæc in tribu Nephthali sita est. Inferior Galilæa circa Tiberiaden & stagnum Genesareth in tribu Zabulon posita est, de qua Matth. 3.c.13.& 4.c.18. Christus frequenter versatus est in Galilæa, Iohan.4.a.3. Vnde etiam Galilæus vocatus est, Matth.26.g.69. aut propter Nazareth & Capharnaum, in quibus illi domicilium, Luc.2.g.51.& 4.c. 16 Quapropter etiam Iulianus Imperator Christianos solebat Galilæos nuncupare, quod Eusebius libro 10. cap.51. ecclesiasticæ historiæ, & aliàs sæpe memorat. Galilæi verò dicti sunt quòd vicini sint Gentibus: & Galilæa interpretatur confinium, sicut Iosue 13.a.2. in Hebræo גליל הגוים Galilæa Philisthiim: pro quo vetus interpres habet, Gamnes limites Philisthiim: pro quo vetus interpres habet, Galilæa Philisthiim. Vide Iosephum libr.3.cap.2. de bello Iudaico, & Egesippum lib.3.cap.6.

Galilæa, Ios.13.a.2. plurale Heb. Gelilóth, significat confinia & limites, vide paulò antè.

Galilæi, Volubiles, siue volutabiles, aut rotantes, Luc.13.a.2.

Galilæus, Idem.f.n.Marc.14.g.70.

Gallim, Coaceruantes, siue transmigrantes, vel reuoluentes, aut discooperientes. Nomen vici Accaronis, vnde dicitur fuisse Phalti, qui Michol duxerat vxorem post fugam Dauid, 1.Reg.25.g.44. At Esa.10.g.30. Filia-gallim, vel Bath-gallim, est nomen vrbis sitæ in tribu Beniamin aut Iuda, per quam transiit Sennacherib quum iret oppugnatum Hierusalem. In eo autem Esaiæ loco, Filia Gallim scribitur, non Gallim simpliciter.

Gallim, Esa.10.b.8. Guttæ, aut gutta maris, siue coacernationes, vel transmigrantes, aut reuoluentes. Heb. Eglaim. Ciuitas non procul à limite Moabitarum.

Gallion, Lactans, vel lacteus. G. proconsul Achaiæ, Act. 18.c.12.

Gamaliél, Retributio Dei, aut camelus Dei, siue ablactatus Dei. Filius Phadassur, princeps tribus suæ Manasse, Numer.1. 2.10. quidam item Phatiræus, Actor.5.f.34. Præceptor Pauli, Act.22.a.3.

Gamarías, Consummatio Domini, siue consumptio Domini. Filius Helciæ, Ier.29.a.3. Filius item Saphan scribæ, Ier. 36.c.11.

Gamúl, Retributio, siue ablactatio. Nomen viri, 1.Par.24. c.16.

Gamzò, Etiam iste, aut scirpus vel iunctus iste. Nomen vrbis, 2. Par.28.c.18.

Garéb, Scabies, aut Syriacè, hydria. Nomen collis, Ier.31.b. 39. Nomen item viri, 2.Reg.23.d.38.& 1.Par.11.g.40.

Garizim, Secures, vel scissores. Mons Samariæ iuxta Gal. 8.c.59. Nomen item viri, 2.Reg.23.d.38.& 1.Par.11.g.40.

gal vltra Iordanem, Sichimorum imminens ciuitati, Iudic.9. 2.7.& Deut.11.d.29.& 2.Mach.6.a.2.

Garmi, Osseus, vel ossa, aut peregrinationis aqua: vel Syra. cę, causa mea, 1.Par.4.d.19.

Gaspha, Appropinquatio oris, siue accedens huc. Nomen loci. 2.Esd.11.c.21.

Gathám, Tactus eorum, vel mugitus eorum, aut mugitus perfecti vel simplicis. Filius Eliphaz filii Esau, ex Ada vxore, Gen.36.b.11.

Gaulón, Transmigratio eorum, vel resolutio eorum: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. Nomen ciuitatis refugii in Basan, Ios.20.c.8.& 1.Par.6.f.71.

Gazá, Fortis aut capra. Nomen vrbis Palæsthinæ, Gen.10. c.18.& 1.Reg.6.d.17. Act.8.c.26. Hæc vrbs respectu tribus Iuda magis vergebat ad Meridiem quàm ad Occidentem, Ios. 10.g.41.& 4.Reg.18.b.8.

Gazabar, Thesaurarius, 1.Esd.1.d.8. In Hebræo est appellatiuum, per mãnum Mithridatis thesaurarij.

Gazam, Æruca, vel vellus eorum, aut transitus eorum, siue tondens eos. Nomen viri, 1.Esd.2.c.48.

Gazari, Fortes, aut capræ, vel hirci. Nomen populi, Iosue 13.a.3.

Gazaris, Vide post Gázer.

Gazenses, Fortes, aut caprę, vel hirci. D.1.Mac.11.f.26.

Gazer, siue Gazera, Præcisio, aut diuisio, vel sententia. Nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ, 3.Reg.9.c.15. Ios.10.f.33 & 16.a.3. quæ ex tribu Ephraim data fuit Leuitis, Iosue 21. b.21.& 1.Par.6.f.67.& 7.f.29.& 14.d.16. in quarto miliario Nicopolis.

Gazaris, Idem. D.1 Mach.13.g.54.

Gazophylacium, Vbi gaza, id est, thesauri templi seruabantur, ex Persico & Græco, Luc.21.a.1.

G E

Géba, Collis, aut calix, siue vas. Nomen ciuitatis de tribu Beniamin, posteris Aaron datæ, 2.Esd.11.d.31. quæ & Gaba, Gabaa, Gabaa Beniamin, & Gabaath dicitur. Vide Gabaa.

Gebál, Terminus vel limes. Nomen ciuitatis Syriæ, Psalm. 82.b.8. quæ nunc Gibel dicitur iuste Volaterrano: appellatur & Biblus.

Gebbai, Dorsum, siue eleuatio, aut cisterna, vel locusta: aut Syriacè, exactor. Nomen viri, 2.Esd.11.b.8.

Gebbar, Vir, aut virilis, siue fortis: vel Syriacè, gallus gallinaceus. Nomen viri, 1.Esd.2.b.20.

Gebbethon, Dorsum siue eleuatio eius, aut palpebræ eius, siue excelsum donum. Nomen ciuitatis Leuitis datæ in tribu Dan in terra Philisthinorum, Iosue 19.d.44. quæ cap.21.c.23. dicitur Gabathon. Vide & 3.Reg.15.f.27.

Geddel, Magnus, siue magnitudo, aut fimbria. Nomen viri, 1.Esd.2.c.56.

Geddelthi, Magnitudo, aut fimbria. Nomen viri, 1. Paral. 25.b.4.

Geddiél, Hœdus Dei, siue felicitatis Deus, aut accinctionis vel expeditionis Deus. Filius Sodi, Num.13.b.11.

Gedelias, Magnitudo Domini, aut fimbria Domini. Filius Phassur, Ier.38.a.1.

Gedeon, Conterens vel confringens: aut ex Syro & Hebræo, abscissio iniquitatis. Filius Ioas. iudex in Israël, Iudic.6.b.13. qui Ioas & Ierobaal dictus est, Iudic.6.f.32. Heb. גדעיהו. Pater Abidan principis tribus Beniamin, Num.1.a.11.

Gederá, Murus, siue maceria, aut sepes. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, Ios.1 5.c.36. quæ à Stephano Antiochia, item & Seleucia vocatur. vetus interpres vertit sepes, 1.Par.4.d.23.

Gederites, Idem. 1.Par.27.d.28.

Gederothaim, Idem.p.n. Nomen vrbis in tribu Iuda, Ios. 15.c.36.

Gedor, Murus, siue maceria, aut sepes. Nomen ciuitatis tribus Iudæ, Ios.15.g.58.& 1.Par.4.c.18.& 12.a.7. Eadem videtur esse vrbs quæ & Gador, quum Hebræis iisdem consonantibus & punctis scribatur. Filius Phanuel, 1.Par.4.d.23. Filius Abigabaon, 1.Par.8.c.30.

Gehenna. Vallis deceptionis vel tristitiæ siue diuitiarum: aut Syriacè, infernus. D. Nomen loci, Matt.18 b.9.

Ge-hennòm. Vallis decliues vel contristans eos, siue vallis diuitiarum suarum: aut Syriacè, infernus. Nomen vallis, Ios.15.b.8. tribui Beniamin datæ, 18.c.16. Interdum scriptum reperias Ge-ennom.

Gehón, Pectus, siue eductio, aut exitus. siue vallis gratię vel mansionis. Fluuius qui è paradiso terrestri labitur, Gen.2.b.13 Iosephus Nilum vocat.

Gelboe, Reuolutio inuestigationis, vel scrutationis, aut acervus tumoris vel inflationis: aut ex Hebræo & Syro, reuoluens deprecationem, Montis nomen, 1.Regum 28.a.4.& 31.a.1.& 1.Par.10.a.1.

Gelonites, Exulcans, siue reuoluens, aut transmigrans, aut reuelans vel detegens. 2.Reg.23.d.34.

Gemalli, Retributio vel merces, aut ablactatus, vel camelus. Pater Amiel, Num.13.b.13.

Gemélli, Vallis salinarum, aut nautarum, sic interpretatur Hieronymus, 2.Reg.8.d.13. Nomen vallis.

Genesar, siue Genezareth, Hortus principis, vel protectio principis. D. Stagnum Galilææ, iuxta quod Christus Apostolos vocauit, Luc.5.a.1. aliàs mare Galilææ & Cinnereth appellatum. Habes elegantissimam huius lacus, simul etiam regionis vicinæ descriptionem in Egesippo lib.3.cap.26. de excidio Ierosolymorum, Marc.6.g.53.& 1. Mach.11.g.67. Vide Cenereth & Ceneroth.

Genesar, Matt.14.d.34. in Græco Gennesaret: & Hebraicè interpretatur hortus vel protectio principis, siue hortus vel protectio ministrantis. D.

Gennæus, Generosus. G. Nomen viri, 2. Mach.12.a.2.

Genthon, Hortus, vel viridarium, aut protectio eius. Nomen viri, 2.Esd.10.c.6.

Gemmáth, Furtiua, vel furtũ, aut protectio, vel hortus filię. Filius Addad Idumęi aduersarii Salomonis, 1.Reg.11.d.20.

Geta, Ruminatio, siue peregrinatio, aut certatio, vel conflictus. Filius Beniamin, Gen.46.c.21. qui 1.Par.8.a.2. Ahara dicitur: quo loco dicitur filius Bela filii Beniamin. Pater item Aod, Iudic.3.b.15. Pater item Semei viri de cognatione domus Saul, 2.Reg.16.b.5.

Getara, Peregrinatio, vel certatio, aut conflictus. Metropolis terræ Palæsthinæ, in qua natus est Isaac, Gen.10.c.19.& 20.a.1 & 26.a.1. Ab hac Gerarítica regio nomenclaturam sumpsit, 2.Paral.14.a.13. quæ olim terminus Chananæorum fuit ad Australem plagam.

Getaséni, In Græco Gergeseni: & Hebraicè interpretatur peregrinationi siue conflictui, aut ruminationi appropinquantes. D. Nomen ciuitatis quæ est vltra Galilæam, Matth. 8. d.28.

Getaseni, Ma c.5.a.1.& Luc.8.d.26. in Græco Gadareni: & Hebraicè interpretatur septi vel murati. D.

Gergetæi, Peregrinationi, vel conflictui, aut ruminationi appropinquantes. Populi, Gen.15 g.20.

Gergeæus, Idem.f.n. Filius Chanaan, Gen.10.c.16.

Gerteni, Incolæ, siue peregrini, aut certantes, vel confligentes. D. Populi, 2. Mach.13.g.24.

Gersan, Aduena ibi, siue peregrinus nominatus. Filius Mosis, Exod.2.d.23. Hebr. Gersom.

Gersom, Idem. Filius Moſis, 1.Par.6.c.61.f.71.& 15.a.7. qui Exod.2.d.21. Iudic.18.g.30. Hebraicè dicitur Gersom, licet ibi & aliis aliquot locis corruptè impressum sit: Gersam. Est & alius Gersom de filiis Phinees, 1.Esd.8.a.2.

Gersón, Exilium eius, vel peregrini mutatio. Filius Leui filii Iacob, Gen.46.b.11.& 1.Par.6.a.1.& 23.b.6.

Gersonni, Exul, vel peregrini mutatio, pro Gersonite, 1.Paral.26.c.21.

Gersonitæ, Idem, Num.26.f.57.

Geruth, Peregrinatio. Nomen loci pro quo vetus interpres vertit peregrinantes, Ier.41.d.17.

Gerzi, Securis, siue scissor. Nomen pagi, 1.Reg.27.c.8.

Gesún, Appropinquans, aut vallis mutationi siue eboris vel somni. Filius Iehaddai, 1.Par.2.f.47.

Gésen, Appropinquatio, vel approximatio. Regio Ægypti, vbi Iacobus Patriarcha cum suis habitauit liberis, quam nonnulli (vt Hieronymus in Hebraicis quæstionibus auctor est) Thebaidem vocant, Gen.46.c.28.

Gessur, Vallis aspectus, aut vallis bouis, siue vallis murus, aut pons. Nomẽ regionis Syriæ, 2.Reg.3.a.3.& 1.Par.2.c.23 & 3.a.2.

Gessuri, Idem. Regio Syriæ, quæ & Gessur, Deut.3.b.14. Ios.13.a.2.& 1.Reg.27.c.8.

Geth, Torcular. Nomen ciuitatis Palæsthinæ à Roboam cõstructę, 2.Par.11.b.8. Vnde Ionas propheta, 1.Reg.6.d.17. & 17.g.51.& 4.Reg.14.f.25. Quæ aliàs & Anthedon, item & Agrippa, auctore Volaterrano libr.11. dicitur.

Gethaim, Idem. p.n. Nomen ciuitatis ad quam fugerunt Berothitæ interfectores Isboseth, 2.Reg.4.a.3.& 2. Eid.11. d.33.

Gethæus, Torcular, 2.Reg.6.b.11.

Gethæi, Torcularia. Nomen populi, Ios.13.a.3.& 2.Reg. 15.d.19.

Géther, 1.Reg.30.g.27. scribe Iether, & vide יתיר.

Gether, Vallis explorationis vel contemplationis, siue torcular explorationis, aut vallis tumoris. Filius Aram, Gen.10. d.22. Ab hoc Acamanii siue Carii (vt refert Hieronymus in quæst. Heb.) originem traxere.

Geth-hepher, Torcular fodiens, vel explorans, siue torcular confundens aut exprobrans. Nomen ciuitatis in tribu Zabulon, Ios.19.a.13.

Geth-remmón, Torcular mali punici, aut torcular excelsum. Nomen ciuitatis. Duæ autem fuerunt: altera data tribui Dan in possessionem, Ios.19.d.45 altera tribui Manasse. Ambæ autem Leuitis postea attributæ, Ios.21.c.25.

Gethsemani, Vallis pinguedinum, siue vallis olei, aut vallis pinguissimus. Esa.28.a.1. pro Gethsemani, vetus interpres vertit, Vallis pinguium. Scribi debet Ge-semani. D. Nomen vallis quæ est ad radices montis oliueti, Mat.26.d.36. Mar.14. d.32.

Gézer, Præsciſſio, siue diuisio, aut sententia. Nomen ciuitatis, 2.Reg.5.d.25. Eadem ciuitas quæ & Gazer dicitur.

Gezem, qui & Gazam, 2.Esd.7.c.51. Vide Gazam.

Gezeron, Præsciſſio doloris, siue fortitudinis, aut diuisio, vel sententia doloris siue fortitudinis. D. Nomen ciuitatis, 1.Mach.4.b.15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gezonites, Tondens, siue transiens, 1. Par. 11. f. 34.
Gezer, Tondens, aut vellus, siue transitus. Filius Caleb, 1. Par. 2. f. 46.

G I

Giah, Eductio, extractio, derivatio, eruptio, aut gemitus, siue suspirium. Nomen loci, 2. Reg. 2. f. 23. in tribu Beniamin: pro quo interpres vertit vallis.
Giblii, Termini vel confinia, aut terminus maris. Populi ciuitatis Gebal, in Syria habitantes: de qua Psal. 82. b. 8. Heb. 83. Ezec. 27. b. 9. & 3. Reg. 5. d. 18. aut simpliciter Lapicidæ.
Giderôth, Muri, siue macteriæ, aut sepes. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f. 41.
Giezi, Vallis visionis, aut vallis pectoris. Famulus Eliseï, 4. Reg. 4. b. 12.
Gihôn, Pectus aut eductio, vel exitus, siue vallis gratiæ vel mansionis. Fons in ciuitate Dauid, qui aliter dicitur Siloe, Ioan. 9. a. 7. & 3. Reg. 1. c. 33. & 2. Par. 32. f. 30. & Esa. 8. c. 6. & apud paraphrastes Chaldæum. Iussit Dauid filium suum Salomonem vngi in regem iuxta fontem Gihon, qui optaret regnū filii sui perpetuum & perenne esse, sicuti aquę Gihon perennes erant. Hæc Hebræi.
Gilo, Exultatio, siue reuolutio, vel transmigratio, aut reuelatio vel detectio. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. f. 51. & 2. Reg. 15. b. 12.
Gilonites, Exultans, siue reuoluens, vel transmigrans, aut reuelans, vel detegens, 2. Reg. 15. c. 12.
Gineth, Hortus, vel protectio. Pater Thebni, 3. Re. 16. c. 21
Gnidus, Vide Cnidus.

G O

Goatha, Tactus eius, aut mugitus eius. Nomen loci non procul à Ierosolyma distantis, Ier. 31. g. 39. Hûc Lyranus Golgotha esse putat.
Gob, Cisterna vel locusta, aut alitudo. Nomen loci, 2. Regum 21. d. 18.
Godolias, Magnitudo Domini, aut fimbria Domini. Filius Ahicam filii Saphan, 4. Reg. 25. c. 22. Filius item Amariæ, Sophon. 1. a. 1.
Gog, Tectum vel solarium, siue tegulatum. Nomen regis Magorum siue Gogitarum, Ezech. 38. a. 2. & 39. c. 11. Apocal. 20. c. 8. Filius Ioel, 1. Par. 5. a. 4.
Golan, Tranſmigratio, siue reuolutio: aut ex Syro & Hebræo, intus manens. Nomen ciuitatis in Basan, Deut. 4. g. 43. quæ Ios. 20. c. 8. dicitur Gaulon, licet Hebraicè Golan legatur, sicut & hîc.
Golgotha, Caluaria, vbi scilicet sunt caluariæ mortuorum. Syrum fuę Chaldaicum vocabulum, quantum ad terminationem attinet. Mons cranionum est in parte Aquilonari vrbis Ierusalem, in quo crucifixus fuit Christus Dominus noster, Ioann. 19. d. 17.
Goliath, Transmigratio, aut accumulatio, siue reuolutio, vel detectio. Nomen gigantis quem expugnauit Dauid, 1. Regum 17. a. 4.
Gomer. Consummans, vel consumens, aut deficiens. Filius Iapheth. Gen. 10. a. 2. à quo Gomeritæ, qui nunc Galatæ dicuntur. Secundum Hebræos, dedit nomen Africæ. Hoc nomen habuit & filia Debelaim vxor Oseę, Osee 1. a. 3.
Gomor, Genus mensuræ, id est, decima pars ephi, Exod. 16. g. 36.
Gomorrhá, Populus rebellis, aut populus timens, siue manipulus, vel seruitus: aut Syricè, lana. Ciuitas Pentapoleos, ad Orientalem plagam terræ Iudæ sita in vicinia Sedom, Gen. 19. c. 25.
Gomorrhæi, Idem. Gen. 18. c. 20.
Gorgias, Terribilis, vel velox. G. Nomen viri, 1. Mach. 3. c. 38.
Gortyna, Pharetra. G. Nomen loci, 1. Mach. 15. d. 23.
Gosem, Appropinquatio, vel approximatio. Nomen duarum regionum, quarum altera est in Ægypto, de qua Gen. 46. c. 28. & 47. a. 1. Altera verò in Terra sancta, in tribu Iuda, Ios. 10. g. 41. & 11. c. 16. & 15. f. 51. Pro Gosem legitur Gessen in Latinis & Græcis codicibus, Gen. 46. c. 28. d. 34. & 47. a. 1.
Gossem, Plumia, aut appropinquatio eorum: vel Syriacè, corporalis. Nomen viri, 2. Esd. 2. d. 29.
Gothoniel, Hora, siue tempus meum Deus. Nomen viri, 2. Par. 27. b. 15.
Gozan, Tonsio, aut vellus, siue transitus, vel corpus nutriēs: aut ex Syro & Hebræo, intus nutriens. Nomen fluuii in Mesopotamia, 4. Reg 17. a. 6. & 19. c. 12. & 1. Parał. 5. d. 26. Esa. 37. c. 12.

G R

Græci, Hebraicè dicitur Ieuanim, id est, deceptores vel contristantes, siue cœnesi, aut columbini. Græcè verò, robusti vel fortes interpretatur, Ioel. 3. b. 6.
Græci, Esa. 66. f. 19. Ezech. 27. d. 19. In Hebræo est Iauan, qui fuit filius Iapheth, à quo denominata est Græcia vel Ionia, & interpretatur decipiens, vel contristans, siue cœnesi, aut columbina. Græcè verò robusta vel fortis, Act. 20. a. 2.
Græcus, Idem. m. g. Galat. 3. d. 28.

G V

Guél, Redemptio Dei, siue exaltatio Dei. Filius Machi, princeps tribus Gad, Num. 13. b. 15.
Guni, Hos. 1. a. 5. siue protegens. Filius Nephthali, Gen. 46. c. 24. & 1. Par. 7. c. 14.
Gunitæ, Idem. Num. 26. f. 48.
Gur, Catulus, siue habitatio, aut collectio, vel timor. Clauus montium Ieblaam, 4. Reg. 9. f. 27.
Gur-bâal, Catulus idoli vel dominantis, aut subiicientis vel possidentis: aut peregrinatio, siue timor, aut habitatio idoli vel dominantis aut subiicientis vel possidentis. Nomen loci, 2. Paralip. 26. a. 7. in quo Arabes habitauerunt. Eadem quæ Geraa.

H

HAba, Absconsio, vel dilectio: aut Syriacè, peccatum, vel obligatio. Filius Somer, 1. Par. 7. g. 34.
Habaccúc, Luctator, vel amplexans. Nomen prophetæ, Habac. 1. a. 1.
Haber, Socius, aut particeps, siue incantator, aut liuor. Filius Baria filii Aser filii Iacob, 1. Paral. 7. f. 32. Iudic. 4. b. 11. vir Ciuæus.
Haberitæ, Idem. p. n.
Habiá, Absconsio Domini, aut dilectio Domini: vel ex Syro & Hebræo, debitum, vel obligatio Domini. Nomen viri, 2. Esd. 7. f. 63. qui 2. Esdræ 2. c. 61. dicitur Hobia.
Habór, Socius, aut particeps, siue incantatio, aut liuor. Nomen fluuij, 4. Reg. 17. a. 6. & 18. c. 11. & 1. Par. 5. d. 26.
Habsanías, Debitum clypei Domini, siue dilectio, vel absconsio clypei Domini. Pater Ieremiæ filii Iezoniæ, Ieremiæ 35. a. 3.
Hacathan, Vide Eccetan.
Hacel-dema, Ager sanguinis. Syrum est. Nomen agri prope cuniās illis quibus Christum vendiderat Iudas proditor, cum eo in sepulturam peregrinorum: qui hodie monstratur in Æliæ ad Austrálem plagam montis Sion, teste Hieronymo in locis Hebraicis, Matt. 27. a. 8 Act. 1. c. 19.
Hachamoni, Sapiens, vel sapientissimus, aut hamus numerationis vel muneris, siue expectatio muneris. Pater Iesbaam, 1. Par. 11. c. 11. Pater Iahiel, 1. Par. 27. d. 32.
Hachelai, Expectans Dominum, siue hamus Domini. Pater Athersatha, 2. Esd. 10. a. 1.
Hachilá, Spes in ipsa, aut hamus in ipsa, siue palatum, vel dulcedo in ipsa. Collis est in forte tribus Iudæ, ad dextrum latus Ziph, in quo latuit Dauid, 1. Reg. 23. c. 19. & 26. a. 1. arcem habens natura munitissimam, olim ab Herode extructam Mesada nomine, id est, munitionem.
Hacóc, Sculptor, aut scriba, siue legislator. Ciuitas, 1. Par. 6. g. 75. hæc eadem esse videtur, quæ aliàs Hucuca dicitur in tribu Nephthali, Ios. 19. c. 34.
Hacuphá, Præceptum oris, aut sculptura oris. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 52.
Hacces, Vide Acces.
Hacus, Spina, siue æstas, aut tædium, siue vigilia, vel finis. Nomen viri, 2. Esd. 3. c. 21.
Hadad, Acutus, vel gaudens; aut Syriacè, nouus vel vnitus. Filius Ismahelis, 1. Par. 1. b. 30. qui Gen. 25. b. 15. dicitur Hadar.
Hadali, Cessatio, vel vetatio, aut defectus. Pater Amasi, 2. Par. 28. b. 12.
Hadassa, Nouitas, aut mensis: vel ex Syro & Hebræo, vnus aries. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. c. 37.
Hadid, Acutus, siue gaudens: aut Syriacè, nouitas: vel ex Syro & Hebræo, vna manus. Ciuitas, de qua 2. Esd. 11. d. 34.
Hadrach, Acumen, siue gaudium teneritudinis, vel cubiculum tuum: aut ex Syro & Hebræo, vnitas, vel nouitas teneritudinis. Ciuitatis nomen, Zach. 9. a. 1. Quidam Syriam fuisse putant. Hieronymus in locis Heb. terram Damasci credidit.
Hadriel, Grex Dei, aut ablatio Dei, siue priuatio Dei. Gener Saulis, maritus Merob, 1. Reg. 18. c. 19.
Hadsi, Nouitas, aut mensis, aut ex Syro & Hebræo, vnitas vel munus, aut nouum munus. Nomen loci, 2. Reg. 24. a. 6.
Hagab, Locusta. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 46.
Hagabá, Idem. Nomen etiam viri, 1. Esd. 2. c. 45.
Haggiá, Festiuitas Domini, vel solennitas Domini, aut grex Domini. Filius Merari, 1. Par. 6. c. 30.
Haggith scribendum, non Aggith, cùm per ה scribatur Hebraicè. Vide Aggith.
Hái, Acervus, vel coacervatio. Ciuitas Amorrhæorum trāsIordanem supra Iericho sita, iuxta Beth-auen, ad Orientalem plagam oppidi Bethel, non longè ab eo distans, Iosue 7. a. 2. & 12. c. 9. Cuius regem suspenderunt filii Israël, Ios. 8. f. 21. Hæc Esa. 10. f. 28. Aiath appellatur. Hieronymus in locis Hebraicis Agai quoque appellat. Huius mentio habetur etiam Gen. 12. b. 8. Iosue 12. b. 9. & 1. Esdræ 2. b. 28. Hai autem, cuius mentio fit Ier. 49. a. 3. est Ammonitarum, & scribitur Hebraicè ע sine ה emphatico.
Hai, Cumulus. Eadem vrbs quæ & חצר, Nehem. 11. d. 30. Legendum per ע Aiah, 1 Par. 1. non habent.
Halá, Dolor siue infirmitas maxillæ, siue principium humilitatis vel teneritudinis. Nomen fluuii, 4. Regum 17. a. 6. & 18. c. 11.
Halaa, Infirmitas, siue rubigo. Altera vxor Ashur, 1. Paral. 4. a. 5.
Halcáth, Portio, siue diuisio, aut lenitas, vel lubricatio. Ciuitas in tribu Aser, data Leuitis, Ios. 19. b. 25. Quæ & Helcath dicitur, Ios. 21. c. 30.
Halhúl, Dolor, siue principium doloris vel immunditiæ: aut expectatio doloris vel prophanationis, siue obstetricatio doloris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15. g. 58.
Halicarnassus, Caput maritimæ habitationis, vel maritima Cariæ insula. G. Vrbs Cariæ, principum regia circa initium Tauri sita, 1. Mach. 15. d. 23.
Hallelu-ia, Laudate Dominum, Psal. 146. a. 1. Heb. 147.
Hamathæus, Indignatio, siue calor: aut murus, siue vter vel lagena. Filius Chanaan, Gen. 10. c. 17. & 1. Paral. 1. b. 16. à quo Hamath vrbs quam Macedones Epiphaniam nuncupauerūt, alii Antiochiam, vt nonnullis placet. Videtur quibusdam esse vrbs tribus Nephthali, quæ Emath dicitur: à qua circunlacens regio sic dicta est.
Hamdán, Cupiditas, aut calor iudicii. Filius Disan filii Seir Horræi, Genes. 36. c. 26. qui 1. Paralipom. 1. c. 41. dicitur Hamran.
Hammóth-dor, Indignatio vel calor generationis, aut pilæ vel sphæræ siue habitationis. Ciuitas, Ios. 21. c. 32. quæ de tribu Nephthali non solum Leuitis, imò etiam profugis homicidis pro tutissimo asylo est assignata.
Hamón, Calor, aut sol, siue ira eius. Nomen ciuitatis, Iosue 19. b. 28. & 1. Par. 6. g. 76. in tribu Nephthali.
Hamrán, Asinus, vel lutum, aut vinosus. Filius Disan filii Seir Horræi, 1. Par. 1. c. 41. qui Gen. 36. c. 26. dicitur Hamdan.
Hamuél, Calor, siue ira Dei: aut ex Syro & Hebræo, viderunt Deum. Filius Massa, 1. Par. 4. d. 26.
Hamúl, Pinus, siue misericors. Filius Phares filii Iudæ, Gen. 46. b. 12. & 1. Par. 2. a. 5.
Hamulitæ, Idem. p. n. Num. 26. c. 21.
Hanameél, Gratia ex Deo, siue misericordia vel donum à Deo. Filius Sellum patruelis Ieremiæ prophetæ, Ier. 32. a. 7.
Hanán, Gratiosus, vel pius siue misericors, aut donans. Filius Asel filii Elasa, 1. Par. 8. d. 37. & 9. g. 44. & 2. Esd. 7. c. 48. & 8. b. 7. Filius Iegedeliæ, Ier. 35. a. 4. & 1. Par. 4. c. 20.
Hananeél, Gratia Dei, siue misericordia Dei, aut donum Dei. Nomen turris Ierosolymæ, 2. Esd. 3. a. 1. Ier. 31. g. 38.
Hanani, Gratiosus, aut donans, vel pius, siue misericors. Pater Iehu prophetæ, 3. Reg. 16. a. 7. & 2. Par. 16. c. 7. Nehem 12. c. 35.
Hananiá, siue Hananias, Gratia Domini, siue misericordia Domini, aut donum Domini. Pater Selemiæ patris Ieriæ, Ier. 37. c. 12. Pater item Sedeciæ principis, Ier. 36. c. 12. Filius Zorobabel filii Phadaia, 1. Par. 3. d. 19. & 8. c. 21. Nomen prophetæ, Ier. 28. a. 1. Vnus item è ducibus regis Oziæ, 2. Paral. 26. b. 11. vbi scribitur Hebraicè חנניהו. Etiam hoc nomine vocabatur ille qui cum Daniele pfophetā Nabuchodonosor in captiuitate enutritus fuit, cui præpositus eunuchorum, Sidrach nomen imposuit, Dan. 1. b. 7.
Hanathon, Gratiæ, vel misericordiæ donum. Ciuitas in terra Zabulon, Ios. 19. b. 14. Scribendum Nathon, id est, dando, aut dare.
Hanés, Gratiæ vexillum, siue gratiæ tentatio, vel fuga: aut ex Hebræo & Syro, gratiæ miraculum. Ciuitas Ægypti, Esaiæ 30. a. 4.
Haniel, Gratia, siue misericordia Dei, aut requies vel donum Dei. Filius Ola, 1. Par. 7. g. 39. Filius Ephod, princeps tribus Manasse, Num. 34. d. 23.
Hanni, Afflictus, vel pauper, siue respondens. Nomen viri, 2. Esd. 12. a. 9.
Hanón, Gratiosus, siue misericors, vel donans, siue requiescens. Filius Naas regis filiorum Ammon, 2. Regum 10. a. 1. & 1. Par. 19. a. 2.
Hanun, Idem. Nomen viri, 2. Esd. 3. c. 30.
Haphám, Thalamus eorum, siue cooperturа eorum, aut litus eorum. Filius Hur, 1. Par. 7. c. 13.
Hapharaim, Fodientes, aut explorantes, siue confundentes, aut explorans siue confundens mare. Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19. b. 19.
Haphsi-ba, Voluntas mea in ea. Mater Manasse, 4. Re. 21. a. 1
Happhun, Thalami, siue cooperti, aut litus maris. Filius Machir, 1. Par. 7. c. 15.

Harád, Stupor, aut tremor. Nomen fontis, Iudic. 7. a. 1.
Harada, Idem. Locus in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Sepher, Num. 33. c. 24.
Haraia, Calor, aut ira Domini. Pater Eziel, 1. Esd. 5. b. 8.
Haram, Vide Harim.
Harama, Vide Harma, 1. Reg. 30. g. 30.
Harán, Ira, siue irascens: aut Syriacè, libertas. Charræ, ciuitas Mesopotamiæ, à Charra Syriæ fluuio, in qua habitauit Thare, Gen. 11. d. 32. & 12. a. 5. & 27. g. 43. & 28. b. 10. & 29. b. 4. De qua & 4. Reg. 19. c. 12. Esa. 37. c. 12. Ezech. 27. c. 23. Dicitur & Charán à Græcis, Act. 7. a. 2. Est & nomen viri, 1. Par. 2. f. 46. vbi dicitur, Peperit Haran.
Harbonâ, Destructio, siue gladius eius nunc, aut siccitas eius nunc, siue ira ædificantis vel intelligentis. Nomen eunuchi, Esth. 1. b. 10.
Harem, 2. Esd. 6. d. 35. Vide Harim.
Hareph, Hyems, siue opprobrium, vel adolescentia: aut Syriacè, acutus. Nomen viri, 2. Esd. 7. c. 24. & 10. a. 19.
Hares, Sol, aut testa. Nomen montis in quo sita est Aialon, Iudic. 1. g. 35.
Hareth, Sculprura, aut libertas. Nomen villæ ad Occidentem, 1. Reg. 22. a. 5.
Harhúr, Calefactus, siue arefactus: aut ira, siue calor albedinis vel foraminis, aut libertatis. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 51.
Harim, Destructus, siue anathematizatus, aut res, vel retaculum: siue dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Nomen sacerdotis, 1. Par. 24. b. 8. & 1. Esd. 2. b. 32. & 10. c. 21. & 2. Esdræ 7. d. 35. g. 42. & 10. a. 5. b. 27.
Hariph, Hyems, siue opprobrium, vel adolescentia, aut Syriacè, acutus. Filius Hur, 1. Par. 2. g. 51.
Harma, siue Harama, Destructio, siue anathema, aut res, vel retiaculum, siue dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Ciuitas in tribu Iuda & Simeon, Iosue 15. c. 30. & 1. Reg. 30. g. 30. Iosue 19. a. 4. quo loco vetus interpres habet Horma, Iudic. 1. d. 17. dicitur Sephath.
Harnapher, Ira tauri, siue ira crescens: aut ex Syro & Hebræo, libertas tauri, siue ira crescens. Filius Supha filii Helem, 1. Par. 7. g. 37.
Harodi, Tremefactus, siue stupefactus, vel caloris aut iræ abundantia. Nomen ciuitatis, 2. Reg. 23. b. 2.
Haromáph, Destructio, siue anathema oris: aut ex Hebræo & Syro, ira cooperimenti. Filius Iedaia, 2. Esd. 3. c. 10.
Haroseth, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium, vel surditas: aut Syriacè, sylua. Ciuitas quæ iuxta Iosephum lib. 5. Antiq. Iudaic. super paludem Samachonitidem sita est, quam incoluit Sisara dux exercitus Iabin regis Chananæorum Iudic. 4. a. 2.
Harsá, Artificium, vel aratura, siue testa, aut silentium, vel surditas: aut Syriacè, sylua. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 52.
Harsuphites, Opprobrium, aut hyems, vel iuuentus, aut Syriacè, acutus, 1. Par. 12. a. 5.
Harús, Incisus, siue aureus, aut solicitus, siue tritturatus. Pater Messalemeth matris Amon regis Iuda, 4. Reg. 21. d. 19.
Hasúba, Numeratio, siue æstimatio, vel cogitatio aut artificium, vel festinatio, aut silentium in ea. Filius Zorobabel filii Phadaiæ, 1. Par. 3. d. 20.
Hasubiá, siue Hasubias, Numeratio, vel æstimatio, aut cogitatio Domini, siue artificium Domini, aut festinatio, vel silentium in Domino. Filius Amasiæ, 1. Par. 6. d. 45. Princeps Leuitarum, 1. Par. 25. a. 3. & 2. Par. 35. b. 9.
Hasadias, Misericordia Domini. Filius Zorobabel filii Phadaiæ, 1. Par. 3. d. 20.
Hasúr-moth, Atrium mortis, vel fœnum mortis. Filius Ietan. Gen. 10. d. 25. & 1. Par. 1. b. 20.
Hasar-súhal, Atrium, vel fœnū vulpis, aut fœnum semitæ. Nomen ciuitatis, 1. Paral. 4. c. 28. Hæc & Haser-súhal appellatur, Ios. 19. a. 3.
Hasar-súsim. Atrium equorum, aut fœnum equorum. Nomen ciuitatis. 1. Par. 4. c. 31. quæ & Haser-súsa.
Hasafon-thamár, Glarea, vel lapillus cōmutationis, aut diuitio siue fagitta palmæ, id est, dactyli. Nomen oppidi, quod & En-gaddi dicitur, Gen. 14. b. 7. & 2. Par. 20. a. 2.
Hasbadána, Festinans, aut cogitans iudicium suum, siue silens aut computans iudicium suum. Nomen viri, 2. Esd. 8. a. 4.
Hasebia, Numeratio vel æstimatio Domini, aut cogitatio Domini, siue artificium Domini, aut festinatio vel silentium in Domino. Filius Merari, 1. Par. 9. c. 14.
Hasebná, Numeratio, siue festinatio intelligentis aut ædificantis. Nomen viri, 1. Esd. 10. a. 15.
Hasebnia. Numeratio Domini, siue silentium, vel festinatio filii Domini. Nomen viri, Nehem. 9. a. 5.
Hasebonias. Idem. Nomen viri, 2. Esd. 1. b. 20.
Hasem, Silentium eorum, siue festinatio eorum. Nomen viri, 2. Esd. 7. c. 22.
Haser-gadda, Atrium hœdi eius, vel felicitatis eius: aut ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hebræo & Syro, atrium incisionis vel scissuræ. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15.c.27.

חֲצֵרִים — Haserim, Atria, siue vestibula, aut sagitta excelsa. Ciuitas in dorso montis Seir inter Ægyptum & Chananæam, in qua Hanum, id est, Heuæi gigantes habitarunt, ad Caphthorim expulsi, Deut. 2.c.23. alias Haseroth, vt quibusdã videtur, appellata.

חֲצֵרוֹת — Haseroth, Atria, siue vestibula. Nomen eremi, per quam transierunt Israelitæ ascendentes in terram Chanaan ex Ægypto, Deut. 1.a.1. Num. 13.a.1. & 33.c.18.

חֲצַר־שׁוּעָל — Hasersual, Atrium vulpis, vel fœnum vulpis, aut semitæ vel pugilli. Ciuitas in tribu Iudæ & Simeonis, Ios. 19.a.3. quæ 1. Par. 4.c.28. Hasar-suhal dicitur.

חֲצַר־סוּסָה — Hasersusa, Atrium equi, aut fœnum equi. Ciuitas in tribu Simeonis, Ios. 19.a.5. quæ & Hasar-susim.

חֲשֻׁם — Hasum, Tacentes, siue festinantes, aut silentium vel festinatio maris. Nomen viri, 1. Par. 7.c.12.

חָשֹׁם — Hasom, Silentium, vel festinatio eorum. Nomen viri, 1. Esdræ 10.d.33.

חָצוֹר — Hasor, Atrium, aut fœnum. Ciuitas regni Iabin Chananæorum regis, quæ & Hesron dicitur, in tribu Nephthali, Ios. 19. c.36. Iudic. 4.a.2. quam solam Iosue incendit, Ios. 11.a.11. & 1. Reg. 12.b.9. & 4. Reg. 15. f. 29 quæ principatum tenuerat inter omnia regna Amorrhæorum, Iosue 11.b.10. & 12.d.19. Fuit & altera in tribu Iuda, Ios. 15.d.23. Fuit in eadem tribu altera, quæ Hasor-haddatha dicitur, siue Hasor noua, Iosue 15. d 25.

חֲסְרָה — Hasra, Defectus, siue deficiens. Pater Thecuæ patris Sellum mariti Oldæ prophetidis, 2. Paral. 34.c.22. qui 4. Reg. 22. c.14. dicitur Aras.

חַשְׁמוֹן — Hassemon, Legatio, siue acceleratus numerus, vel festinata portio, aut silentium numeri vel portionis. Ciuitas tribus Iudæ, Ios. 15.c.27.

חָשׁוּב — Hassub, Æstimatus aut numeratus: siue cogitatio vel artificium. Filius Ezricam, 1. Par. 9.c.14.

חֲשׁוּב — Hasub, Æstimatus, aut numeratus, siue cogitatio vel artificium. Nomen viri, 2. Esd. 11.c.11.

חֲשֻׁם — Hasum, Silentium, aut festinatio eorum. Nomen viri, 1. Esdræ 2.b.19. & 2. Esd. 8.b.4.

חֲשׁוּפָא — Hasupha, Discooperta, aut exhausta, vel nudata. Nomen viri, 1. Esd. 2.c.43.

חַתַּת — Hathath, Contritio, aut timor. Filius Othoniel, 1. Paral. 4. c.13.

חָטֵל — Hatil, Peccati vlulatio. Nomen viti, 1. Esd. 2.c.57.

חֲטִיפָא — Hatipha, Rapina, siue peccati coma, aut reliquiæ. Nomen viri, 1. Esd. 2.c.54.

חֲטִיטָא — Hatita, Peccati declinatio. Nomen viri, 1. Esd. 2.c.42.

חָטוּשׁ — Hattus, Peccatum derelinquens. Filius Semeiæ filii Sechenie, 1. Par. 3.d.22. & 1. Esd. 8.a 2. Nehem. 10.a.4. & 12.a.2.

חוֹתִיר — Hauoth-iair, Oppida illuminationis, vel annuntiationes luminis. Hauoth-iair sunt oppida 1 x. in regione Basanitide, quæ & expugnauit, & de nomine suo ita appellauit Iair filius Segub nepos Manasse. Hæc 1 x. oppida dicuntur esse in regione Galaad ob vicinitatem Galaad & Basan, Deut. 3.c.14. & 3. Reg. 4.b.13. Num. 32.g.41. Sunt & alia xxx. oppida eiusdem nominis in regione Galaad quæ nomen acceperunt à Iair qui fuit vnus è Iudicibus Israël, Iudic. 10.a.4.

חֲזָאֵל — Hazael, Videns Deum. Nomen viri, 3. Reg. 19.c.17. & 2. Paral. 22.b.6. Successit Ben-adad in regnum Syriæ, 4. Regum 8. d.12. Amos 1.a.4.

חֲזָיָה — Hazaia, Videns Dominum. Nomen viri, 2. Esd. 11.a.5.

חֲזִיר — Hazir, Porcus: aut Syriacè, conuersus vel reuersus. Nomen viri, 2. Esd. 10.a.20.

חֵבֶל — Hebal, Aceruus vetustatis, siue aceruus defluens. Filius Ietan, Gen. 10.d.28. Est & mons vltra Iordanem in terra Chanaan, non longè ab Ierichonte, in quo altari constructo posuit Moyses maledictiones & benedictiones. Iosephus lib. 4. cap. 6 Antiq. Iud. Scribitur & עיבל, Deut. 11.d.29. & 27.a.4.

חֵבֶר vel חֶבֶר — Heber, Gen. 46.b.17. & 1. Par. 4.c.18. & 7.f.32. & 8.b.17. vbi dicitur, Et Hezeci & Hebet: interpretatur scius, aut particeps, vel adhærens, siue incantator, aut liuor. Item Num. 26. c.45. filius Brie.

עֵבֶר — Héber, Transiens, vel transitus, aut ira, seu prægnans: vel Syriacè frumentum. Filius Sale, Genes. 10.d.23. Luc. 3.g.35. à quo Hebræi dicti sunt, vt doctioribus placet, 1. Par. 5.b.13. Filius item Elphaal filii Mehulim, 1. Par. 8.b.12.

עִבְרִי — Hebræa, Transiens, vel irata, aut prægnans, Ier. 34.b.9.

עִבְרִים — Hebræi, Transeuntes, siue irati, aut prægnantes, vel Syriacè, frumenta, 1. Reg. 4.b.6.

עִבְרִי — Hebræus, Idem. f.n. Gen. 41.b.12. Ier. 34.b.9.

חֶבְרוֹן — Hebron, Societas, siue participatio, vel adhæsio, aut incantatio, vel liuor. Ciuitas in terra Chanaan in montanis Iudææ, ciuitas Amorrhæorum, quondam Philisthinorum metropolis. Hæc dicta est & Convallis Mambre quæ est in Hebron, Genes. 13.d.19. Numer. 13.b.23. & 1. Paralip. 3.a.4. & Arbee, Gen. 23.a.2. & Cariath-arbe, Ios. 15.c.13. Filius item Caleb filii Leui, Exod. 6.c.18. & 1. Paral. 2.f.42. & 6.b.18. De hac Hebræi, Hebron significat metropolim agri Hebronitici, Ios. 21.b. 13. & agrum ipsum cum vrbibus illi metropoli subiectis, Ios. 14.d.13. & 15.d.13.

חֶבְרוֹן — Hebrona, Transiens, aut irascens. Nomen loci in quo ea strauerat sunt filii Israël, Num. 33.d.34.

חֶבְרוֹן — Hebroni, Societas, siue participatio, vel adhæsio, aut incantatio, vel liuor. Sunt Hebronitæ, Num. 26.g.58.

חֶבְרוֹנִי — Hebronites, Idem. f.n.1. Par. 26.d.21.

חֲכַלְיָה — Hechelias, Expectans Dominum, siue hamus Domini. Pater Nehemiæ, 2. Esd. 1.a.1.

חַכְלִילִי — Heddai, Laudatio, siue confessio, aut clamor. Nomen viri, 2. Reg. 23.d.30. qui Hurai, 1. Par. 11.f.32. dicitur.

חֵדֶר — Héder, Grex, siue defectio, aut priuatio. Filius Beriæ, 1. Paralip. 8.b.15.

חַגְלָה — Hegla, Festiuitas aut gyratio eius. Filia Salphaad filii Hepher filii Galaad, Num. 26.d.33.

חֵלָם — Helam, Exercitus matris vel gentis siue ancillæ: aut dolor siue expectatio matris vel ancillæ aut gentis, vel somnium. Ciuitas, 2. Reg. 10.d.16. & 17. haud procul à Iordane.

חֶלְבָּא — Helbà, Lac, siue adeps, aut mansit in ea, siue principium vel dolor in ea. Nomen ciuitatis quæ sorte tribui Aser euenit, Iudic. 1.f.31.

חֵלְקַת — Helcath, Portio siue pars, aut lenitas. Ciuitas quæ de tribu Aser data fuit Leuitis, Ios. 21.c.31. Hæc etiam Halcath dicitur, Ios. 19.b.25.

חֵלְקִי — Helci, Portio siue pars, aut lenis. Nomen viri, 2. Esd. 12.a.15.

חֵלְקִיָּה — Helcia, siue Helcias, Portio siue pars Domini, aut lenitas Domini. Pater Eliacim, 4. Reg. 18.d.18. Esa. 22.f.20. Est & nomen sacerdotis, 4. Reg. 22.a.4. Pater item Ieremiæ prophetæ, Ier. 1.a.1. & 1. Par. 6.a.13. & 2. Esd. 12.a.6.

חֶלֶב — Hèleb, Mundus. id est, orbis, vel mustela: aut Syriacè, rubigo. Filius Baana, 2. Reg. 23.d.28.

חֵלֶק — Hélec, Portio, siue pars, aut lenitas. Filius Galaad filii Machir filii Manasse filii Ioseph, Num. 26.d.30. Ios. 17.a.2.

חֶלְצִי — Helecitæ, Idem. p.n. Num. 26.d.30.

חָלָם — Hélem, Somnians, aut sanans, siue expectatio eorum, aut dolor eorum. Nomen viri, Zach. 6.d.14.

חֵלֶם — Hélem, per ת, Percussio. Nomen viri, 1. Par. 7.g.35.

חֶלֶף — Heléph, Mutatio, siue transitus, aut perforatio. Nomen ciuitaris, Ios. 19.c 33. Terminus Nephthali.

חֶלֶץ — Heles, Armatus, siue liberatus, aut nudatus. Nomen viri, 2. Reg. 23.d.26.

חֵלִי — Heli, Eleuatio, siue oblatio, aut eleuans, vel offerens, seu pia. Nomen sacerdotis illius qui Samuelem vnxit in prophetam, 1. Reg. 1.a.3. Pater item Ioseph mariti Mariæ virginis, Luc. 3. c.6. qui Matt. 1.c.13. dicitur Iacob.

חֵלִיאָדָע — Heliadh, Vide Eleasaph.

חֵלִיאוֹרַס — Heliodorus, Solis donum. G. Nomen viri, 2. Mach. 3.b.7

חֵלִיאוֹפוֹלִיס — Heliopolis, Hebraicè dicitur On, & interpretatur dolor, siue tristitia, aut fortitudo. Græcè verò Heliopolis, Solis ciuitas. Hebraicè dicitur Auen. Hæc vrbs vocatur etiam Thebæ. interpretatur. Vrbs Ægypti, Gen. 41.f.50. quæ Ezec. 30.c.17.

חֶלֶס — Hellas, Græcia, 1. Mach. 8.b.9.

חֶלֶס — Helles, Idem quod Heles. Filius Azariæ filii Iehu filii Obed, 1. Par. 2.c.39. & 11.f.26. & 27.b.10.

חֶלְמוֹן־דִּבְלָתָיְמָה — Helmon-deblataim, Duo nomina sunt, Helmon quod interpretatur occultatio, siue abscessio, aut seculum vel consummatus: Deblathaim, palatæ, id est, tabellæ de ficibus compactæ. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Dibon-gad, Num. 33.f.47.

חֵלֹן — Helon. Fenestra, vel prophanatio, siue dolor, vel infirmitas, Pater Eliab principis tribus Zabulon, Num. 1.a.9. & 2.a.7. & 10.b.16. Est & nomen vrbis in terra Moab, quæ Hebraicè dicitur, Ier. 48.d.21.

חֲמָן — Heman, Turbatio eorum, aut tumultus eorum. Filius Lotan filii Horræi, Gen. 36.c.22. qui 1. Par. 1.c.39. dicitur Homam. Vide Homam.

חֵימָן — Heman, Multus, aut tumultuans: vel Syriacè, fidelis. Filius prior Maol, 3. Reg. 4.d.31. Filius Ioel, 1. Paral. 6.c.33. & 15.b.17. & 16.d.41.

חֲמָת — Hemath, Vide Emath.

חֲמוֹנָה — Hemona, Populatio, siue populus noster. Nomen ciuitatis in tribu Beniamin, Ios. 18.d.24.

חֲמוֹר — Hemor, Asinus, siue lorum, aut vinosus: vel Syriacè, grassus aut pondetosus. Pater Sichem, Gen. 33.d.19. & 34.a.2. Act. 7.b.16.

חֵן — Hen, Gratia, siue misericordia, aut mansio, vel requies. Nomen viri, Zach. 6.d.14. xx. non habent.

חֲנָדָד — Henadad, Gratia vel misericordia dilecti. Nomen viri, 2. Esd. 3.c.18.

חֲנוֹךְ — Henoch, Dedicatus, vel disciplinatus, aut mortigerans. Filius Cain, Gen. 4.c.18. Filius præterea Iared, Gen. 5.c.18. Luc. 3.g.12. Filius etiam Madian filii Abrahæ, Genes. 25.a.4. Filius item Ruben, Gen. 46.a.9. & 1. Paral. 5.a.3. Ciuitas item quam Cain extruxit, illique filii nomen indidit. Gen. 4.c.18.

חֲנֹכִי — Henochitæ, Idem. p.n. Num. 26.a.5.

חֵפֶר — Hépher, Fodiens, aut explorans, siue opprobrium, vel confusio. Filius Ashur ex Naara vxore, 1. Par. 4.a.6. Portio regni terræque Chanaan, quam Iosue expugnauit, Ios. 12.d.17. & 4. Reg. 14.f.25.

חֶפְרִי — Hepherita, Idem. p.n. Num. 26.d.32.

הַחֻפְתִּי — Hephethach, Adaperire, imperatiui modi passiuæ vocis, Marc. 7.d.34.

חֵר — Her, Vigil, aut denudans, vel effundens, siue armulus, vel ciuitas. Filius Iudæ ex Sue vxore sua, Gen. 38.a.3. & 1. Paral. 4. c.21. Pater Elmadan, Luc. 3.f.28.

חָרָן — Heran, Vigilia aut magister earum. Filius Suthala filii Ephraim, Num. 26.d.36.

חֲרָנִי — Heranitæ, Idem. p.n. Num. 26.d.36.

חֶרְכֻּלִים — Hercules, Iunonis vel dominatricis gloria. G. 2. Machab. 4.c.19.

חֶרֶד — Héred, Imperans, siue descendens. Filius Balæ filii Beniamin, Num. 26.c.40. Heb. Ared.

חֲרָד — Hered, Ios. 12.d.14. Onagerians Syriacè, draco. Nomen ciuitatis.

חֲרוֹדִי — Hereditæ, Imperantes, siue descendentes, Num. 26.c.40.

חֵרֶם — Herém, Destructio, siue anathema, aut rete vel retinaculum, siue dedicatum aut consecratum. f. Deo. Nomen viri, 1. Esdræ 10.d.31.

חֵרִי — Heri, Vigil, seu denudans, aut effundens, vel ciuitas mea: aut Syriacè, inimicus. Filius God filii Iacob, Gen. 46.b.16.

חֲרָן — Heritæ, Idem. p.n. Num. 26.b.16.

חֶרְמָה — Hermà, Destructio, siue anathema, aut rete vel retinaculum, siue dedicatum vel consecratum. f. Deo. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 12.d.14. Vide Horma.

חֶרְמָן — Herman, Sustentaculum, vel inauris. G. Vir quidam, Rom. 16.b.14.

הֶרְמֵס — Hermes, Mercurius, aut lucrum, vel refugium. G. Viri nomen, Rom. 16.b.14.

הֶרְמוֹגְנֵס — Hermogenes, Mercurio genitus, aut lucri generatio, vel refugium: genetationis G. Vir quidam, 2. Tim. 1.d.15.

חֶרְמוֹן — Hermon, Destructio siue anathema, vel rete siue retinaculum: aut dedicatum vel consecratum, scilicet Deo. Nomen montis quem Sidonii Sarion, Amorrhæi Samir vocant, Deut. 3.b.8. Ios. 13.a.5. Psal. 88.b.13. Hebr. 89. Vide item 1. Paral. 5.d.23. Alias dicitur & שִׂיאֹן Sion, Deuter. 4.g.48. Hic mons quia ad Orientem Terræ sanctæ situs erat, pro Oriente aliquando ponitur, Psal. 88.b.13. Hebr. 89. A nonnullis traditur, duos esse חרמון nomine montes, vnum non procul à Gelboa tuxta Iordanem, alterum verò multò alnc rem supra Tarachonitidē regionem. Quod equidem haud obscurè etiam Dauid Psal. 41. b.7. Heb. 42. innuere videtur dum inquit, De terra Iordanis & Hermoniim à monte modico. Doctiores tradunt hoc loco nō esse nomen proprium montium, sed Hermonim, significare Hermonitas, id est, accelas tue incolas montis Hermon.

חֶרְמוֹנִים — Hermonii, Idem. p.n. Psal. 41.b.7. Heb. 42.

חֵרֶס — Heres, Pellis gloria, vel pellibus glorians, aut mons gloriæ vel arrogantiæ: aut Syriacè, draco ignitus. D. Præses siue procurator Galilææ constitutus à Romanis, Luc. 3.a.1. rex Iudææ, Luc. 1.a.5.

חֲרֵסִי — Herodieni, Idem. p.n. D. Matt. 22.b.16.

חֲרֹדִי — Herodites, Idem. form. gen. D. Matth. 14.a.3.

חֵרֶסֶת — Herodion, Iunonis vel dominatricis cantilena. G. Cognatus Pauli, Rom. 16.b.11.

חֶשְׁבּוֹן — Hesebòn, Numerus, siue cogitatio, aut festinans intelligere vel ædificare. Nomen ciuitatis in Galaad Moabitarum, in qua habitauit Sehon rex Amorrhæorum, Esa. 15.b.4. Numer 21. f.33. quam ædificauerunt filii Ruben, Num. 32.g.37. & 1. Par. 6.g.81.

חֶצֶר — Hesèr, Atrium, aut fœnum. Nomen ciuitatis à Salomone ædificatæ, 3. Reg. 9.c.15.

חֶסְלוֹן — Hesli, Prope me, vel iuxta me, siue auferens vel separans. D. Pater Nahum patris Amos, Luc. 3.c.25.

חֶסְמוֹנָה — Hesmonà, Festinatio numerationis vel muneris, aut festinatio præparationis, vel legatio, Locus in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Methca, dimidens Ægyptum & fortem tribus Iudæ ad mare vsque tendentem, Num. 33.d.29.

חֲצַי — Hesrai, Atrium, siue fœnum. Nomen viri, 2. Reg. 23.d.35. qui Hesro, 1. Par. 11.g.37. dicitur.

חֶצְרוֹ — Hesro, Atrium aut fœnum eius. Nomen viri, 1. Par. 11.g.37 qui 2. Reg. 23.d.35. dicitur Hesrai.

חֲצַרְוָן — Hesiòn, Sagitta exultationis, siue diuisio cantici, aut atrium vel fœnum. Nomen ciuitatis, quæ & Hasor in tribu Iuda, Ios. 15.a.3. Filius Ruben, Gen. 46.b.9. Item filius Iuda, siue potius filius Phares filii Iuda, Gen. 46.b.12. & 1. Par. 4.a.1.

חֶצְרוֹנִי — Hesronitæ, Idem. p.n. Num. 26.a.8.

חֵת — Heth, Confusio, vel formido, aut stupor: vel Syriacè, descensus. Nomen viri, Gen. 23.a.3. & b.10.

חַרְחַיָּה — Herhaiòn, Contritio mansionis, aut formidabilis mansio, siue inuolutio eius. Nomen vrbis, terminus Iudææ ad Septentionem, Ezec. 47.c.15.

חֵת — Hethæus, Confractus, vel formidans, aut stupens: vel Syriacè, descendens. Filius Chanaan, Gen. 10.c.15. à quo Hethæi.

חִתִּי — Hethæi, Idem. p.n. Nomen populi, Gen. 15.d.20. & 4. Regum 7.b.6. Cyprum Hieronymus esse dicit.

חִתִּים — Hethim, Idem. p.n. Nomen loci, Iudic. 1.f.16.

חַוָּה — Heua, Vita, vel viuens. Prima mulier ejus à Deo, Genes. 3.d.20.

חִוִּי — Heuæi, Iniqui, peruersi, vel iniquitates, peruersitates, subuersiones. Populi habitantes ad Meridiem, quos expulerunt Cappadoces, Deut. 2.c.23. Ios. 13.a.3. & 4. Reg. 17.f.31.

חֲוִילָה — Heuæus, Vita mea. f.m. Filius Chanaan, Gen. 10.c 17.

חֲוִילָה — Heuila, siue Heuilath, Dolens siue parturiens, aut loquens illi, siue annuntians illi. Filius Chus, Genes. 10.a.7. Filius item Ioctan, Gen. 10.d.29. Nomen item regionis, Genes. 2.b.11. & 25.b.18. & 1. Reg. 15.b.7. Gentili à Heuilo dicuntur.

חִזְקִי — Hezeci, Fortis, siue apprehendens. Filius Elphaal, 1. Paral. 8.b.17.

חִזְקִיָּה — Hezecias, 2. Esd. 7.c.21. Vide Ezechias.

חֲזוֹן — Hezión, Visio vel prophetia. Pater Tabremon patris Benadad regis Syriæ, 3. Reg. 15.d.18.

חָזִיר — Hezir, Porcus aut Syriacè, conuersus, vel reuersus. Nomen viri, 1. Par. 24.c.15.

H I

חִיאֵל — Hiél, Vivit Deus, siue vita Dei. Nomen viri illius qui reædificauit Iericho, 3 Reg. 16.g.34.

חִיר — Hierapolis, Sacra ciuitas. G. Ciuitas Phrygiæ haud procul à Colossis & Laodicea, Coloss. 4.d.13.

ἱερώνυμος — Hieronymus, Sacrum nomen. G. Nomen viri, 2 Machab. 12.a.2.

חִיאֵל — Hiim, Vide Iim.

חִיר — Hierosolyma, Vide Ierusalem.

חִלֵּל — Hillel, Vide Ellel.

חִין — Hin, Mensura erat liquidorum, Ezech. 4.c.11.

עִירִי — Hir, Ciuitas, aut vigil, siue effundens, aut denudans, aut pullus, scilicet asini. Filius Caleb filii Iephone, 1. Par. 4.c.15. Sunt qui dicunt hoc loco legendum esse Hirucla, nomine compositio. non autem Hir & Ela. tunc lege interpretationem dictionis Ela, & huius dictionis Hir.

עִירָא — Hira, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel acerbus vitiorum. Filius Accei, 2. Reg. 23.d.26. & 38. & 1. Par. 27. b.9. Vide Ira.

חִירָם — Hiram, Vitæ celsitudo. Rex Tyri, 2. Reg. 5.b.11. qui 2. Par. 2.a.3.c.11. & 4.c.11. & 8.a.2. dicitur Huram Hebraicè.

חוֹרָם — Hiram, 2. Par. 2.a.3.c.11. & 4.c.11. & 8.a.2. Alberò eorum, siue foramen vel libertas eorum, aut destruens, vel anathematizans. Heb. Haram. Rex Tyri, qui 2. Reg. 5.b.11. dicitur Hirã.

חוֹרָם — Hiram, Gen. 36.d.43. & 1. Par. 1.d.43. Ciuitas eorum, siue vigilia eorum, aut denudatio, vel effusio eorum, siue acerbus excelsus. Ciuitas Idumææ rum.

עֵירָם — Hirás, Liberans, aut ira. Nomen viri Odolamitis, Genes. 38. a.1.c.12.

חִירָת — Hircanus, Ciuitatis possessor, seu vigilans æmulator. D. Nomen viri, 2. Mach. 3.b.11.

עִיר שֶׁמֶשׁ — Hir-semes, Ciuitas solis: aut ex Hebræo & Syro, ciuitas seruitii vel ministerii. Ciuitas in tribu Dan, Ios. 19.d.41.

חִסְפָּא — Hispania, Rara, id est pretiosa. G. Europæ regio latissima, Rom. 15.f.24.

H O

חוֹבָה — Hobà, Dilectio, vel abscissio: aut Syriacè, obligatio vel peccatum. Regio Syriæ ad dextram Damasci, id est, Euphratem versus, dicta etiam Soba & Sophene, Gen. 14.c.15.

חֹבָב — Hobáb, Dilectus. Filius Raguel soceri Moysi, Nu. 10.d.29. Iudic. 4.b.11.

חֹבָה — Hobia, Vide Habia.

חוֹד — Hod, Laus, siue confessio. Filius Supha filii Helem, 1. Par. 7.g.37.

חוֹדֶשׁ — Hodes, Mensis, aut nouitas. Vxor Saharaim, 1. Par. 8.a.9.

חוֹלְדָה — Holdà, vel Holdai, Mundus vel orbis, aut mustelæ vel Syriacè, rubigo. Nomen viri, 1. Par. 27.b.15. Zach. 6.b.10. Item prophetis vxor Sellum filii Thecuæ, 4. Reg. 22.c.14.

חֹלוֹפֶרְנֵס — Holofernes, Fortis dux, ex Hebræo & Syro. D. Princeps militiæ regis Nabuchodonosor, Iudith 2.a.5.

חֹלִי — Holim, Fenestra, siue prophanatio, aut dolor. Ciuitas quæ de tribu Iudæ seu Simeonis, Leuitis data est, Iosue 15.f.51. & 21.b.15.

חוּם — Homam, Tumultus, siue turbatio eorum. Filius Lotan filii Seir, 1. Par. 1.c.39. qui Gen. 36.c.22. dicitur Heman.

חוּמָא — Homm, Vide Amti.

אָן — Hon, Dolor, siue fortitudo, aut iniquitas. Filius Pheleth, Num. 16.a.1.

חוֹפָה — Hopphà, Thalamus siue coopertorium, aut linus vel ripa eius. Nomen viri, 1. Par. 24.b.13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hor, Mons, siue concipiens, aut demonstrans, siue ostendens. Nomen montis, Num. 20.d.22. & 33.e.38. in finibus terræ Idumææ ad Meridiem sitæ prope Petram ciuitatem.

Horam, Mons eorum, siue manifestans eos, aut concipiens eos. Rex Gazer, I. 1.c.10.f.33.

Horeb, Desertum vel solitudo, siue destructio, aut siccitas vel gladius. Nomen montis in regione Madianitarum, Exo.3. a.1. Psal.105.c.19. Heb.1.06. Qui סיני aliàs dicitur, in quo data fuit lex Moysi Est & nomen petræ, Exod. 17.b.6.

Horrhæi, Principes, vel liberi, aut ingenui, vel irascentes. Gigantes quos expulerunt filii Edom à monte Seir, Deuter. 2. c.12.d.22. qui Gen.14.a.6. Chorræi dicuntur, iisdem consonantibus & punctis.

Horthæus, Idem. s.n. Gen.36.c.20.

Horem, Destructio, siue anathema, aut rete, vel retiaculum siue dedicatum aut consecratum. s. Deo. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios.19.c.38.

Hori, Princeps, vel liber, aut ingenuus, vel irascens. Filius Lotan filii Seir, Gen.36.c.22.

Horma, Ios.19.c.29. Excelsa siue proiecta, aut vermis. Ciuitas in tribu Aser.

Horma, Destructio, siue anathema, aut rete vel retiaculum, siue dedicatum aut consecratum. s. Deo. Nomen loci iuxta Hormem, in quo Israëlitæ occiderunt Chananæos, Nu.21.a.3. Vrbs item in tribu Simeon, quæ & Sephach dicebatur, Iud.1. d.17. & 1.Par.4.c.30. In Ios.15.c.30. scribitur Harmaim Iosue verò 19.a.3. Bethul-arma, vbi vnica dictio est, quum separatim legendæ sint, duæ enim sunt ciuitates.

Horonites, Ira, vel furor aut Syriacè, libertas, 2.Esd.2.b.10

Horrim, Vide Horthæi, Deut.2.c.12.

Hosa, Confidens, vel protegens. Nomen viri, 1.Par.26.b.10 Nomen item ciuitatum finitoris, 1.Par.16.d.38. Ciuitas item quæ & illud Aser terminus est, non procul à mari, inter Tyrum & Axaph, Ios.19.c.29.

Hosa, 1.Par.4.a.1.4. Festinans, siue tacens, aut sensualis. Nomen viri.

Hosanna, Salua obsecro, vel salua nunc, Matt.21.a.9. Heb. Hosiah na.

Hotham, Sigillum, aut signaculum, siue clausura. Filius Heber filii Bariæ filii Aser filii Iacob, 1.Paralip.7.f.32. & 11. g.44.

Hozai, Videns. Nomen prophetæ, 2.Par.33.d.19.

Hoziel, Videns Deum. Filius Semei filii Gerson, 1.Paral. 23.a.9.

Hozniel, Vide Oziel & Ezniel.

H V

Hucuca, Sculptura, vel præceptum, aut legislatio. Nomen ciuitatis in tribu Nephthali, Ios.19.c.34.

Hul, Dolor, vel infirmitas, siue arena, vel præstolatio, aut obstetricatio. Filius Aram, Gen.10.d.23. Hic à Iosepho lib.1. Antiquit.Iud. traditur Armeniam instituisse, quam alii verius arbitrantur ab eius patre nomen inuenisse.

Huppham, Thalamus eorum, aut operimentum eorum, siue linus vel ripa eorum. Filius Beniamin, Num.26.c.39.

Huphamites, Idem.p.n.Num.26.c.39.

Hur, Libertas, siue albedo, aut foramen. Filius Iuda filii Iacob.1.Par.4.a.1.qui Gen.46.b.12. dicitur Onan. Filius Caleb ex Ephratha vxore, 1.Paral.2.c.19. Rex item Madianitarum, Num.31.a.8.

Hur.ii. Idem. Nomen viri, 1.Par.11.f.32. qui 2.Reg.2.d.30 dicitur Heddai.

Huram, Libertas eorum, siue albedo eorum, aut foramen eorum. Filius Bela filii Beniamin, 1.Par.8.a.5.

Hus, Irascens, vel libertas, siue albedo, aut foramen. Pater Saphat, Num.13.b.6. Pater Abihaïl, 1.Par.5.b.14.

Hus, Consilium, aut lignum: vel Syriacè, fixus. Filius Aram Gen.10.d.23. Is iuxta Iosephum atque Hieronymum Trachonitidis & Damasci conditor extitit. Nam principatum tenuit inter Palæsthinam & Cœlesyriam. Huius regionis fit mentio in Iob 1.a.1. præterea Thren.4.d.21. Sic vocabatur etiam primogenitus Nachor, Ge.22.d.21. Filius etiam Disõn filii Seir, Gen.36.c.28. & 1.Par.1.c.42.

Husam, Festinatio eorum, aut silentium eorum, vel sensualitas eorum. Rex tertius qui regnauit in Edom, Gen.36.d.34.

Husathi, Festinans, vel tacens, aut sensualitas. Ciuitatis nomen, 2.Reg.21.d.18.

Husathites, Idem, 1.Par.27.b.11.

Husi, Festinans, vel tacens, aut sensualitas. Pater Baana, 3.Regum 4.b.16.

Husim, Idem, p.n. Altera vxor Saharaim, 1.Par.8.a.8. Filius Dan filii Iacob, Gen.46.c.23.

H Y

Hymenæus, Carmen nuptiale. G. Nomen viri qui à fide Christi excidit, 2.Tim.2.c.17.

I

IAbel, Defluens, siue apportans, vel inueteratscens, aut geminans, siue iubileus, aut buccina. Filius Lamech ex Adatalio vxore, Gen.4.c.20.

Iabes, Siccitas, vel confusio. Pater Sellum, 4.Reg.15.b.10. A quo Iabes Galaad ciuitas, Iudic.21.b.8.& 1.Reg.11.a.1.

Iabes, Tristitia, siue dolor. Nomen loci, 1.Paral.2.g.55. Et & nomen viri, 1.Par.4.b.9.

Iabes-galaad, Siccitas, vel confusio acerui testimonii. Nomen ciuitatis, Iudic.21.b.8.& 1.Reg.11.a.1. procul à Pella pergentibus Gadaram.

Iabin, Intelligens, siue ædificans. Rex Asor, Ios.11.a.1. Iudic.4.a.2. Psal.82.c.10. Heb.83.

Iabnia, Ædificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis, 2.Par. 26.a.6.

Iaboc, Euacuatio, vel dissipatio, aut lucta. Nomen vadi in Iordanem profluentis, Gen.32.f.22. Iebocetiam appellatur.

Iacan, Tribulatio, vel labor, aut ablatio possessionis vel nidi. Filius Eser filii Seir, 1.Par.1.c.42. qui in Gen.36.c.28. dicitur Acan, Deut.10.b 6.

Iacanam, Possidens populum, siue nidificatio populi. Nomen loci in Carmelo, Ios.12.d.22.

Iachan, Conterens, vel comprimens, siue ablatio basis. Nomen viri, 1.Par.5.b.13.

Iachin, Confirmet, stabiliat, aut stabile reddat. Filius Simeonis filii Iacob, Gen.46.b.10. Nomen item columnæ lateris dextri porticu Salomonis, 3.Reg.7.c.21.& 2.Par.3.d.17. quæ si dicas, stabile reddat ipsum templum. Nomen item sacerdotis, 1.Par.9.b.10.

Iachinitæ, Idem.p.n.Num.26.b.12.

Iachur, 1.Par.1.b.31. legendum Ietur. Vide Ietur.

Iacim, Surgens, aut confirmans. Filius Semei, 1.Par.8.b.19 & 24.b.12.

Iacob, Supplantator, vel calcaneus, aut planta, id est, vestigium. Filius Isaac, Gen.25.c.26.& 27.f.36.

Iacoba, Idem. Nomen principis, 1.Par.4.f.36.

Iacobus, Idem. Apostolus: filius Zebedæi, Matt.4.c.20.

Iaddo, Manus eius, aut potestas eius, siue confessio eius. Nomen viri, 1.Par.27.c.21.

Iada, Sciens, vel cognoscens. Filius Onan filii Ierameel ex Atara vxore, 1.Par.2.d.28.

Iadaia, Scientia Domini, vel cognitio Domini. Nomen viri, 1.Esd.2.b.36.

Iadafon, Cognitio ouis, vel cognitio mutationis. D. Iudith 1.c.6.

Iadaias, Simul, vel solus Dominus, aut gaudium, siue acumen Domini: vel ex Syro & Hebræo, vnus Dominus. Nomen viri, 1.Par.27.d.30.

Iadihél, Scientia Dei, vel cognitio Dei. Filius Beniamin, 1.Par.7.b.6.& 11.g.45. qui Gen.46.c.21. dicitur Asbel.

Iadõn, Iudicans, aut litigans, vel manus eius. Nomen viri, 2.Esd.3.b.7.

Iagur, Colonus, vel aduena, aut timens, siue congregans. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios.15.c.21.

Iahaddai, Simul vel solus ego, aut acutus, vel gaudens: aut Syriacè, vnitas mea. Nomen viri, 1.Par.2.f.47.

Iahala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri, 1.Esd. 7.c.57.

Iahas, In Esaia. Vide Iasa.

Iahath, Confractus, aut formidans, vel stupens: aut Syriacè, descendẽs. Filius Lobni filii Gerson, 1.Par.6.b.20. Filius Rasa filii Subal, 1.Par.4.a.1.& 24.c.22. Præpositus instaurantibus templum, de filiis Merari, 2.Par.34.c.12.

Iahazia, Visio Domini, 1.Esd.10.c.15.

Iahaziel, Videns Deum, vel visio Dei. Nomen Sacerdotis, 1.Par.16.a.6. Filius Hebron, 1.Paral.23.c.19. Filius Iahath, 1.Par.24.c.23.& 2.Par.20.c.14.

Iahél, Ascendens, aut damula, vel caprea. Vxor Haber Cinæi, Iudic.4.c.16.

Iahelel, Cœpit Deus, vel inchoatio Dei, aut spes Dei, vel vivat Deo. Filius Zabulon, Gen.46.b.14.

Iahiel, Viuit Deus. Nomen viri, 1.Par.15.b.18.& 16.a.5. & 23.a.8.& 29.c.8.& 2.Par.21.a.2.& 29.c.14.& 31.c.13.& 35.b.8.& 1.Esd.8.b.9.& 10.a.3.

Iair, Illuminans, vel illuminatus. Filius Segub filii Esron ex filia Machir filii primogeniti Manasse vnde filius, id est, nepos Manasse sæpe dicitur, 1.Par.2.c.22. Deut.3.b.14.& 3.Reg.4. b.13. Num.32.g.41. Ios.13.d.30. Fuit & nomen iudicis in Israël, Iudic.10.a.3.

Iairi, Lux mea, siue illuminans, aut illuminatus, Esther 17. b.2. non est Hebraicum.

Iaïtites, Illuminatus, aut flumẽ, aut fluuialis, 2.Reg.20.g.26.

Iairus, Idem. D. Nomen viri, Mar.5.b.22. Luc.8.f.41.

Iala, Ascendens, aut damula, vel caprea. Nomen viri, 1.Esd.2.c.56.

Ialaleél, siue Ialeleel, Landans Deum, aut claritas, siue illuminatio Dei. Nomen viri, 1.Par.4.c.16.

Ialel, expectans Deum, aut orans Deum, siue incepit Deus. Filius Zabuleg, Gen.46.b.14. Heb. Iahelel.

Ialelita, Idem, Num.26.c.26.

Ialõn, Manens, siue murmurans. Filius Esaü, 1.Par.4.c.17.

Iambri, Amaricans, siue rebellans, aut commutans. D. Nomen viri, 1.Mach.9.d.37.

Iamin, Dextera, vel dexter, aut Auster vel Australis. Filius Simeonis filii Iacob, Gen.46.b.10. & 1.Par.4.c.24. Filius Rã primogentti Ierameel, 1.Par.2.d.27.

Iaminitæ, Idem.p.n.Num.26.b.12.

Iamma, Ædificans, aut intelligens. Nomen ciuitatis, 1.Machab.4.b.15.

Iamnitæ, Idem.p.n.D.2.Mach.12.b.9.

Iamnor, Maris luceruna, aut dextera lucis, vel dexteræ lumẽ. D. Nomen viri, Iudith 8.a.1.

Iamrã, Rebellis aut amaricans, siue commutatio. Filius Supha filii Helem, 1.Par.7.g.37.

Iamuél, Dies eius Deus, aut mare Dei. Filius Simeonis filii Iacob, Gen.46.b.10. qui 1.Par.4.d.24. dicitur Namuel.

Ianái, Respondens, siue affligens, aut depauperans. Filius Gad. 1.Par.5.b.12.

Iarne, Respondens, vel incipiens loqui, aut afflictus siue humiliatus, vel pauper. D. Pater Melchi patris Leui, Lu.3.c.24

Iannes, Idem. D. Nomen viri qui Legis Mosaicæ aceruinus hostis fuit. Sunt qui putent hunc fuisse vnum è Magis qui restiterunt Moysi: quod Paulus confirmare videtur in sua epistola secunda, ad Tim.3.b.8.

Ianoé, Requiescens, aut manens, siue deducens. Ciuitas in tribu Ephraim, Ios.16.c.6.& 4.Reg.15.f.29.

Ianum, Dormiens. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.f.53.

Iapheth, Dilatatus, aut pulcher, vel persuadens. Filius Noë Gen.5.d.32. Hic Aphricam tenuit secundùm Berosum, à quo Gentiles, Iudith 2.d.15.

Iaphia, Illuminans, siue apparens, aut gemens. Filius Dauid, 2.Reg.5.c.16.& 1.Par.3.b.7.& 14.b.6. Rex item Lachis, Ios. 10.a.3.

Iaphie, Idem. Nomen oppidi in tribu Zabulon, Ios.19.a.12

Iaphó, Vide Ioppe.

Iara, Odorans, siue aspirans, aut luna, vel mensis. Pater Huri, 1.Par.5.b.14.

Iara, Sylua, aut fatuus, siue denudans, vel effundens, aut euigilans. Filius Achaz, 1.Paralip.9.f.42. qui cap.8.d.36. dicitur Ioada.

Iaramóth, Altitudines, siue timens mortem, aut proiectio mortis. Nomen ciuitatis in tribu Issachar, data Leuitis, Ios.21. c.29.

Iaré, Luna, vel mensis, siue odorans. Filius Iectan, Gen.10. d.26.

Iáred, Imperans, vel descendens. Filius Maalaleel, Gene.5. b.15. Filius item Ezra.1.Par.4.c.18.

Iarephel, Sanitas Dei, aut medicina Dei, siue relaxãs Deus. Ciuitas in tribu Beniamin, Ios.18.d.27.

Iarib, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans. Filius Simeonis filii Iacob, 1.Para.4.c.24. qui Genel.46.b.10. dicitur Ahod.

Iarim, Saltus, vel syluæ. Pars montis, Ios.15.c.10.

Iasa, Rixa vel contentio, aut exitus Domini. Nomen ciuitatis quæ de tribu Rubẽ 2. Esdræ nepotibus data est iuxta Iosuam ex Hebræo, Num.21.e.23. Deut.2.f.12. Iudic.11.d.20. & 1.Par.6.g.78. Eadem Ios.15.c.18. Iassa dicitur.

Iasa, Esa.15.b.4. Rixa vel contentio. Heb. Iahas. Vrbs sita in finibus Moabitarum.

Iaser, Figmentum, siue plasmatio, aut tribulans, vel angustians. Vide Iesser.

Iaseritæ, Idem.p.n. Num.26.f.49.

Iaser, Rectus aut cantans, siue respiciens, aut dominans, vel prævalens. Filius Caleb ex Azuba prima vxore, 1.Par.2.c.18. Ios 21.d.39. Esa.16.c.8.& 9. Loci nomen.

Iasi, Factens, vel factor meus. Nomen viri, 1.Esd.10.d.37.

Iasiel, Diuidens Deus, vel dimidians Deus, aut festinatio Dei. Filius Nephthali, Gen.46.c.24. quod 1.Pa.7.c.13. scribitur.

Iasiel, 1.Paralip.11.g.47.& 27.c.21. Opus Dei, vel factura Dei. Vir de Masobita.

Iason, Sanans, vel medicans. G. 1.Mach.8.c.17.& 12.c.16 Nomen viri. Act.17.b.7. Rom.16.d.21.

Iason, Act.21.c.16. Græcè Mnason, id est, indagator, aut spondens, vel reminiscens. G.

Iasub, Conuersio, aut habitatio, aut sessio. Filius Esaiæ prophetæ, Esa.7.a.1. Filius item Issachar, 1.Par.7.a.1. qui Gen.46. b.13. dicitur Iob.

Iasubitæ, Idem.p.n.Num.26.c.24.

Iasia, Ios.13.c.18. Vide infrà.

Iassen, Antiquus, siue dormiens. Nomẽ viri, 2.Re.23.d.32

Iateba, Benefaciens, vel bonitas eius, aut diuertens vel declinans in ea. Nomen loci, 4 Reg.21.d.19.

Iathanel, Donum Dei. Nomen viri, 1.Par.26.a.2.

Iauan, Decipiens, vel contristans, aut contusus, vel columbus. Filius Iapheth, Gen.10.a.1. A quo Iones, siue Græci, Ezechiel.27.c.19.

Iaüs, Tinea corrosus, aut compressus, vel congregatus. Nomen viri, 1.Par.23.b.10.

Iazer, Auxiliator, siue adiutor. Vrbs Amorrhæorum, siue Moab, Esa.16.c.9. Numer.21.g.32. quam construxerunt filii Gad, Num.32.g.35. Ios.13.c.25.

Iaziél, Aspectio Dei, vel distillatio Dei. Filius Azmoth, 1.Par.12.a.3.

Iaziél, Fortitudo Dei. Nomen sacerdotis, 1.Par.15.b.18.

Iaziz, Splendor aut Syriacè, discretio. Nomen propetium viri, 1.Par.27.d.31.

I C

Icamia, Resurrectio Domini, aut confirmatio Domini, vel vindicans Dominus. Filius Sellum filii Samei filii Elisa, 1.Paral.2.c.41.

Icces, Vide Acces.

Ichabód, Vbi gloria, aut væ gloriæ. Filius Phinees filii Heli Sacerdotis, 1.Reg.4.d.21.

Iconium, Veniens. G. Celeberrima vrbs Lycaoniæ est, de qua Plinius lib.5.cap.27. Strabo lib.12. Volater. libr.20. Geograph. Est aliud Iconium Ciliciæ ciuitas, cuius Lucas meminit, Actor.14.a.1. In hac Paulus & Barnabas prædicarunt. Huius etiam fit mentio in secunda ad Tim.3.c.11.

Icutiel, siue Iecutiel, Spes Dei, aut congregatio Dei. Nomen viri, 1.Par.4.c.18.

I D

Idaia, Manus Domini, vel confessio Domini. Pater Allon patris Sephei, 1.Par.4.f.37.

Idaia, Nehem.7.d.38.& 11.b.9. Zach.6.d.14. Scientia Domini. Nomen viri.

Idida, Dilecta, siue amabilis, vel manus manus eius: aut per transtationem, potestas manus eius. Mater Iosiæ, 4.Reg.22. a.1.

Idithún, Ex eius, vel legalis, siue laudem vel confessionem dans. Pater Galal, 1.Par.9.c.16. Psal.38.a.1.

Idox, Iucundus, vel lætus, aut tritutans. D. Iudith 8.a.1.

Idumæa, Russa, vel terrena, aut sanguinea. Regio Syriæ, sic dicta ab Edom filio Esau, Esa.11.d.14.& 2.Reg.8.d.14. Heb. Edom. Vide Edom.

Idumææ, Idem.p.n.f.g.3.Reg.11.a.1.

Idumæi, Ruffi, siue terreni, aut sanguinei, 4.Regum 8.f.21. Idumæi inquit, Volaterranus lib.11. Geographiæ, in litore Pælæsthinæ versus Ægyptum & Arabiam sui sunt. Geni ex Nabathæis vicinis Arabiæ populis profecta. Inter hos sunt oppida Philisthinorum ab Hebræis appellatorum, qui iidem cum Palæsthinis sunt, mutatis literis. Idumæa sita est ad Meridiem respectu Terræ sanctæ.

Idumæus, Idem.s.n.1.Reg.21.b.7.

I E

Ie-abarim, Acerui Hebræorum vel transeuntium, aut acerui irascentium vel prægnantium: aut ex Hebræo & Syro, acerui frumenti. Tricesima octaua Israëlitarum mansio in Moabitarum finibus, Num.21.c.11.& 33.f.44.

Iebahar, Electio siue electus. Filius Dauid, 2.Reg.5.c.15. & 1.Par.3.b.6.& 14.b.5.

Iebanias, Ædificatio Domini, siue filiatio Domini, vel intellectus Domini. Pater Rahuel, 1.Par.9.b.8.

Iebbáim, Inueterato populi, vel defluens populus, aut germinatio populi, siue degluciens eos. Nomen vrbis in tribu Manasse, Ios.17.c.11. Iudic.1.f.27.& 4.Reg.9.f.27.

Iebnaél, Ædificatio Dei, siue intellectus Dei. Nomen ciuitatis, terminus tribus Nephthali, Ios.19.c.33.

Iebneel, Idem. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.c.11. Dicitur aliàs Iamnetorum portus.

Iebóc, Euacuatio, vel dissipatio, aut lucta. Nomen torrentis, terminus filiorum Ammon, Num.21.c.24. Deut.2.g.37. Ios. 12.a.2. Dicitur & Iaboc, Gen.32.f.22.

Iebsem, Aromanzani, vel liquitas eorum, aut confusio, vel erubescentia eorum. Filius Thola filii Issachar filii Iacob, 1.Paral.7.a.2.

Iebus, Conculcatio, aut volutatio, vel præsepium. Nomen ciuitatis quæ & Ierusalem dicitur, Ios.18.d.28. Iudic.19.c.10. In Ios.18.d.28. fatibitur יבוסי pro יבוסי per metonymiam.

Iebusæi, Conculcati, vel volutati, aut præsepia, Ge.15.d.20.

Iebusæus, Idem. f.n. Filius Chanaan, Gen.10.c.16.& 2.Regum 5.a.8. à quo primùm Ierusalem, Iebus: & Ierosolymitæ, Iebusæi vocati sunt.

Iecemiá, Resurrectio Domini, siue cõfirmatio Domini, aut vindicta Domini. Filius Iechoniæ filii Ioacim, 1.Par.3.c.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

יְהוֹאָחָז Iehoachaz

יְהוֹיָכִין Iehoiachin

יְקַמְיָה vel יְקַמְיָהוּ Iecmaia

יְקָמְעָם Iecmaam

יִרְמְיָה Ieremia

יִרְמְיָהוּ Ieremiu

יִשְׂרָאֵל Israel

יִשְׂשכָר Issachar

יִתְרוֹ Ietro

יִתְרָאֵל Iezrahel

יִתְרָה Iethra

יִתְרוֹן Ietron

יִתְרְעָם Iethrham

יִתְרְנַי Ithrnai

יִתְרֹנִי Ithronite

יִתְרֹנִים Ithronim

יִתְרָת Ithrath

יְחִיאֵל Iehiel

יְחִיאֵלִי Iehielite

יְחִיאֵלִים Iehielim

יְחִיאֵלִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִית Iehielite

יְחִיאֵלִיתִי Iehielite

יְחִיאֵלִיתִים Iehielites

יְחִיאֵלִית

Universidad de Deusto
Biblioteca

אֵיעֵזֶר *aiezer* Iézer, Insula adiutorii, siue insula atrii, aut væ adiutorio vel atrio. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, Nu. 26.d.30. qui Ios. 17.a.2. dicitur Abi-ézer.

עֶזֶר *iezer* Iezér, 1. Par. 6.g.81. Auxiliator, siue adiutor. Ciuitas Amorrhæorum: quæ Leuitis & homicidis pro asylo è tribu Gad est attributa. Eadem esse videtur quæ & Iezer dicitur.

אִיעֶזְרִי *aiezri* Iezritæ, De Iézer, quod interpretatur insula adiutorii, siue insula atrii: aut væ adiutorio vel atrio, Num. 26.d.30.

יִזְרִי *iezri* Iezerites, Oriens, aut clarus, 1. Par. 27.b.8.

יִזְרִיָה *iezria* Iezriá, vel Iezriah, Distillatio vel aspersio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10.c.15.d.25.

יִזְלִיָה *iezlia* Iezlia, Distillatio, vel aspersio laboriosa. Filius Elphaal, 1. Par. 8.b.18.

יַאֲזַנְיָה *iazania* Iezonias, Auscultatio Domini, aut statera Domini, vel arma Domini. Filius Maachati, 4. Reg. 25.f.23.

יְאֹזַנְיָה *iezonia* Iezonias, Ier. 35.a.3. & 40.c.8. & 42.a.1. Ezech. 8.d.11. & 11.a.1. interpretatur Nutrimentum Domini, aut auscultatio, vel arma Domini.

יִזְרַחְיָה *iezrachia, Iezrias* Iezrá, Porcinus: aut Syriacè, conuersus. Filius Mosollam, 1. Par. 9.b.12.

יִזְרְעֵאל *iezreel* Iezraél, Semen Dei, aut distillans contritionem vel malum Deus, siue distillatio amicitiæ Dei, vel aspersio pastoris Dei. Ciuitas tribus Iudæ, Ios. 15.g.56. & 17.b.16 & 19.b.18. Iudic. 6.g.33. & 1. Reguni 25.g.43. Filius item Oseæ ex Gomer vxore, Oseæ 1.b.3.

יִזְרְעֵאלִי *iezreeli* Iezraelites, Idem, 3. Reg. 21.a.1.

יִזְרְעֵאלִית *iezreelit* Iezraelitis, Idem. fœm. gen. 1. Reg. 27.a.3.

יְזֹהַר *iezohar* Iezraía, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Nomen viri, 2. Esd. 12.d.41.

I G

יִגְאָל *igal* Igoál, Redemptus, siue coinquinatus. Filius Nathan de Soba, 2. Reg. 23.d.36.

יִגְאָל *igal* Igal, Idem. Filius Ioseph, Num. 13.b.8.

I H

יַחְלְאֵל *iahleel* Ihelóm, Occultus, siue adolescens, aut caprea eorum, vel seculum. Filius Esau ex Olibama vxore, Gen. 36.a.5.

I I

עִים *aiim* Iim, Acerui, Ciuitas tribus Iudæ, Ios. 15.c.29.

I L

עִילַי *iilai* Ilái, Ascendens, vel superior, aut aceruus mihi, 1. Paralip. 11.f.29.

Illyricum, Exhilaratio, aut lætificatio. G. Regio Epiri conterminus, propinqua Italiæ, Rom. 15.d.19.

I N

שֶׁרֶף *saraph* Incendens, Heb. Saraph. Proprium viri, 1. Par. 4.d.22.

תְּכֻנָּעָה *thecunaa* Incensio, Heb. Thagera. Nomen loci, Num. 11.a.3.

הוֹדוּ *hodu* Indi, De India, quæ Hebraicè dicitur Hodu, id est, laudatio siue confessio, aut decóra vel pulchra. Regio latissima ad Oriétem sita, cuius imperium Assuerus tenuit, Esth. 1.a.1. Aliàs Hodu, Heuila, & Chus appellata: cuius spatiú ex Strabone lib. 15. Geog. & Plinio lib. 6. cap. 16. intra Indum ab Occasu, à Septétrione Tauri iugis, ab Ortu Æoo pelago, à Meridie siuo, hoc est Indico cluditur, spatiosissima ipsius & non gentium tantùm & oppidorum prope innumerorum, sed omnium rerum prouentu, arte tantùm & plumbo excepto, felix: flumina cum pluuia, tum maxima, præcipua tamen Ganges & Indus, quorum rima, non magna quantitate gignat. Maximè autem si reliquas terras cogitas, Orienti supposita videntur. Vide etiam Ptolemæum lib. 7. cap. 1. & Pomp. Melam in 3.

אוֹפִיר *ophir* India, Iob 28.c.19. dicitur Ophir, Cinis, incineratio, fructificatio.

יוֹאָב *ioab* Ioáb, Paternitas, vel habens patrem, aut voluntarius. Frater Abisai, 1. Reg. 26.a.6. Filius item Saruiæ filiæ Isai, 2. Regum 2.c.13. & 1. Par. 2.b.16. Filius etiam Saraiæ, 1. Par. 4.c.14.

יְהוֹאָחָז *ioachaz* Ioachás, Domini apprehensio, siue Domini possessio, aut Dominus videns. Filius Iosiæ regis Iudæ, 4. Reg. 23.f.34. Filius item Iehu regis Israël, 4. Reg. 10.g.35. Filius Ioram, 2. Par. 21.d.17. Sic dicitur & pater Ioas, 2. Paral. 25.f.25. qui 2. Reg. 14.d.13. dicitur Ochozias. 1 x x. eo loco Paral. legunt Ochozias, viderur erratum in codice Hebraico.

יוֹאָחָז *ioachaz* Ioachaz, 2. Par. 34.b.8. Apprehendens, siue possidens, aut videns. Pater Ioha, qui à commentariis erat Iosiæ regi.

יְהוֹיָקִים *ioiakim* Ioachin, Domini præparatio, siue Domini firmitas. Filius Ioacim, siue Eliacim, 4. Reg. 24.b.6. quem Ieremias 29.a.2. & 37.a.1. vocat Iechoniam.

יְהוֹיָקִים *ioiakim* Ioacim, Domini resurrectio, siue Domini confirmatio, vel Dominus vindicans. Filius Iosiæ regis, qui prius Eliacim dicebatur, 4. Reg. 23.g.34. & 1. Par. 3.c.15. Hic dicitur etiam Iechonias, Matth. 1.b.11.

יוֹיָקִים *ioiakim* Ioacim, Nehem. 12.a.10. Resurgens, siue confirmans, aut vindicans.

יְהוֹעָדָה *ioiada* Ioadá, Domini cœtus, vel congregatio, aut Domini transitus vel testimonium, vel Domini ornatus vel prædatus: aut ex Hebræo & Syro, Domini ablatio. Filius Achas filii Micha, 1. Paralip. 8.d.36. qui 9.f.42. dicitur Iara.

יְהוֹעָדָן *ioadan* Ioadan, Domini deliciæ, vel Domini voluptas: aut ex Hebræo & Syro, Domini tempus. Mater Amasiæ regis Iudæ, 4. Reg. 14.a.2. & 2. Par. 25.a.2.

יוֹשִׁיָּה *iosia* Iosiah, Fraternitas, vel habens fratrem. Filius Zemma, 1. Par. 6.b.21. & 2. Par. 29.c.12. Filius item Iochaz illius qui fuit Iosiæ regi à commentariis, 2. Par. 34.b.8.

יוֹאָחָה *ioaha* Ioahe, Idem. Filius Asaph, 4. Reg. 18.e.18.

יוֹאָח *ioah* Ioaha, Idem, 1. Par. 26.a.4. & 2. Par. 29.c.12.

יוֹאָרִב *ioarib* Ioarim, Domini exaltatus, vel Domini exaltatio. D. No. men viri, 1. Mach. 2.a.1.

יוֹאָשׁ *ioas* Ioas, Diffidens, vel desperans, aut ignitus vel vrens. Pater Gedeonis, Iudic. 6.b.11. Filius Achab regis Israël, 3. Reg. 22. d.26. Filius item Ochoziæ filii Ioram filii Achab, 4. Re. 11.a.2 & 12.d.20. & 13.a.1. & 1. Paral. 3.c.11. item 4. Reg. 14.d.17. vbi dicitur, Vixit autem Amasias filius Ioas, vsque ad finem capitis. Filius Iochaz filii Iehu, rex Israël, 4. Reg. 13.b.9.c.13.& 14.a.1. vbi dicitur, In anno secundo Ioas. Pater Ieroboam regis Israël, 4. Reg. 14.f.27.

יוֹאָשׁ *ioas* Ioás, Domini ignis, vel Domini oblatio. Rex Iuda, filius Ochoziæ, filii Ioram, filii Achab, 4. Reg. 11.d.21. & 12.a.1. b.7. & in principio literæ d.18. vbi dicitur, Quam ob rem tulit Ioas, & 13.d.25. vbi dicitur, Porrò Ioas, Ité 14.b.8.c.13.d.16.

יוֹאָשׁ *ioas* Ioás, 1. Par. 7.b.8. & 27.d.28. interpretatur Tinea corrosus, siue compressus, vel congregatus. Filius Bechor filii Beniamin filii Iacob.

יוֹתָם *iotham* Ioathám, Consummatus, siue perfectus. Filius Oziæ siue Azariæ regis Iuda, 4. Reg. 15.d.23. & 2. Par. 26.a.1.21 22. Ἰωαθάμ & Ἰοσθάμ transfertur. Filius item Ieroboal siue Gedeonis, Iudic. 9.a.5. Filius item Iahaddái, 1. Par. 2.f.46. Filius Azariæ filii Amasiæ, 1. Par. 3.c.12.

יוֹב *iob* Iob, Dolens, vel gemens, siue vlulans, aut exosus, vel patiés inimicitiam. Nomen viri, Iob 1.a.1.

יוֹב *iob* Iob, Gen. 46.c.13. Dolens, vel gemens, aut vlulans. Filius Issachar, qui 1. Par. 7.a.1. dicitur Iasub.

יוֹבָב *iobab* Iobáb, Idem. Filius Iectan, Gen. 10.d.29. Filius Saharaim ex Hodes vxore, 1. Par. 8.a.9. Filius item Zaræ, rex Edom, Genes. 36.d.33.

יוֹבָנָה *iobania* Iobania, Ædificatio Domini, siue filiatio, aut intellectus Domini. Filius Ieroham, 1. Par. 9.b.8.

יוֹכֶבֶד *iochabed* Iochábed, Gloriosa, aut grauis, vel ponderosa. Filia Leui, vxor Amram filii Caath, filii Leui, Exod. 6.c.20.

יוֹעֵד *ioed* Ioéd, Testificans, vel ornans, siue prædans, aut transiens: vel Syriacè, auferens. Nomen viri, 2. Esd. 11.b.7.

יוֹאֵל *ioel* Ioél, Volens, siue incipiens, aut iurans. Nomen principis, 1. Par. 4.f.35. Nomen prophetæ filii Phathuel, Ioél. 1.a.1. Pater Sammua, 1. Paral. 5.a.8. Filius item Gersoni, 1. 5.a.7. Filius præterea Azariæ, 2. Par. 29.c.11. Primogenitus Samuelis prophetæ, 1. Reg. 8.a.2. Filius Gad, 1. Par. 5.b.12.

יוֹאֵלָה *ioela* Ioela, Eleuatio, siue proficiens, aut auferens maledictioné. Filius Ieroham, 1. Par. 12.a.7.

יוֹעֵזֶר *ioezer* Ioézer, Adiuuans. Nomen viri, 1. Par. 12.a.6.

יוֹגְלִי *iogli* Iogli, Reuelatio, aut transmigratio, siue reuolutio, aut exaltatio. Pater Bocci, principis tribus Dan, Num. 34.d.22.

יוֹחָא *ioha* Iohá, Viuificans. Filius Bariæ, 1. Par. 8.b.16. Vir Thosaites, 1. Par 11.g.45.

יוֹחָנָן *iohanan* Iohanán, Gratiosus, siue donans, aut pius, siue misericors. Filius Careæ, 4. Reg. 25.f.23. Primogenitus Iosiæ regis Iudæ, 1. Par. 3.c.15. Filius Azariæ, 1. Paral. 6.a.9. Filius Elioenai filii Naatiæ, 1. Par. 3.d.24. Principis nomen, 1. Paral. 12.b.12. Nehem. 12.b.23.

יוֹחָנָן *iohanan* Iohanán, 1. Par. 26.a.3. & 2. Par. 17.d.14. & 23.a.1. & 28. b.12. & 2. Esd. 10.d.28. Nehem. 6.d.18. & 12.d.41. Domini gratia siue Domini donum, aut Domini misericordia.

יְהוֹחָנָה *iohanna* Iohanna, Domini gratia, siue Domini donum, aut Domini misericordia. D. Mulier quæ sequebatur Christum, vxor Chuzæ, Luc. 8.a.3. & 23.g.49.

יוֹחָנָן *iohanan* Iohannes, Idem. D. Nomen Apostoli fratris Iacobi, quorum pater Zebedæus dicebatur, Matth. 4.d.21. Fuit & nomen præcursoris Christi, cognomento Baptistæ, Luc. 1.f.63.

יְהוֹעַדָּה *ioiada* Ioiadá, Domini scientia, aut Domini cognitio. Nomen sacerdotis, 4. Reg. 11.b.15. Ier. 29.f.26.

יְהוֹיָדָע *ioiada* Ioiadá, Scitus, aut cognitus, Nehem. 3.b.6. & 12.a.10. & 13.d.28.

יוֹיָרִיב *ioiarib* Ioiarib, Pugnans, vel obiurgans, siue multiplicans, Nehemiæ 12.a.19.

יוֹיָרִיב *ioiarib* Ioiarib, 1. Par. 9.b.10. & 24.b.7. Dñi pugna, siue Domini obiurgatio, vel Domini multiplicatio. Nomen sacerdotis.

יוֹנָה *iona* Iona, siue Ionas, Columba, siue depopulans, vel multiplicans. Nomen prophetæ filii Amathi, 4. Reg. 14.f.25. Pater Ioseph patris Iudæ patris Simeon, Luc. 3.f.30. Pater item Petri Apostoli, Iohan. 1.f.42. & 21.c.15.

יְהוֹנָדָב *ionadab* Ionadab, 2. Reg. 13.a.5. vbi dicitur, Cui respondit Ionadab, &c. & 4. Reg. 10.d.15. interpretatur Domini spontaneus, aut Domini princeps, vel Domini votum. Filius Rechab.

יְהוֹנָתָן *ionathan* Ionathan, Domini donum. Filius Gersom filii Mosi, Iudic. 18.g.30. Filius Saul, 2. Reg. 1.a.1. & 1. Paral. 8.c.33. Nomen scribæ cuiusdam, Ier. 37.c.14.

יוֹנָתָן *ionathan* Ionathan, Filius Saulis regis, 1. Reg. 13.a.2. & 14.a.2. & 21.b.7. & 1. Par. 10.a.2. Filius Abiathar sacerdotis, 2. Re. 15.f.27. & 17.d.17. & 3. Reg. 1.f.42. Filius Iada filii Onam filii Ierameel, 1. Par. 2.c.32. Filius Sage, 1. Par. 11.g.34. & 1. Esd. 8.a.6. Filius Asael, 1. Esdræ 10.b.16. Nehem. 12.a.11. Filius Caree, Ier. 40.c.8. In omnibus his locis interpretatur Columbæ donum, vel donans. Ac vbique scribi debet Ionathan per n in fine, non per s.

יָפוֹ *iope* Ioppe, Pulchritudo, aut decor. Oppidum in ora curuæ Syriæ in monte situm, vna cum porta, qui à Barbaris nunc Sappho appellatur, Ios. 19.c.45. & 2. Par. 2.d.16. & 1. Esdr. 3.b.7. Ion. 1.a.3. & 1. Mach. 10.f.75. Act. 9.f.38.

יָפִיעַ *iopiai* Ioppiæ, Pulchri, siue decori. D. 2. Mach. 12.a.3.

יוֹרָה *iora* Iora, Temporaneus, aut ostendens, siue demonstrans, vel proiiciens: aut Syriacè, lebes. Nomen viri, 1. Esd. 2.a.18.

יוֹרַי *iorai* Iorái, Idem. Nomen viri, 1. Par. 5.b.13.

יוֹרָם *ioram* Ioram, Excelsus, siue sublimis, aut proiectus. Filius Theu regis, 2. Reg. 8.c.10. Filius item Iosaphat, 1. Paralip. 3.c.11. qui 3. Reg. 22.g.51. dicitur Hebraicè יְהוֹרָם.

יְהוֹרָם *ioram* Ioram, Filius Iosaphat regis Iuda, 3. Reg. 22.g.51. Filius item Achab regis Israël, frater Ochoziæ, 4. Reg. 1.d.17. & 3.a.1. & 8.d.25 & 9.d.15. & 12.d.18. & 2. Par. 21.a.4. & 22.a.1. Matt. 1.b.8. Est & nomen sacerdotis, 2. Par. 17.c.7. In omnibus his locis interpretatur Domini celsitudo, aut Domini sublimitas, aut Domini proiectio. Præterquam in fine 4. Reg. 9.f.29. vbi dicitur, Anno vndecimo Ioram.

יַרְדֵּן *iordan* Iordanis, Fluuius iudicii, aut demonstratio, vel proiectio iudicii, siue defensio: aut ex Syro & Hebræo, lebes iudicii. Fluuius Iudææ, Deut. 1.a.1. Ios. 1.a.2. qui ab Hebreis sic dicitur quasi מוֹרִיד, id est, à Dan defluens, defluit enim à Dan, Gen. 13.c.10. eximiæ dulcedinis, Solino Paneadis: Egelippo verò, Iosephoque, Phiala fonte decurrens, regiones perquam amœnas præterlabitur: mox in lacum, quem multi Genezaram vocant, se fundit, deinde mare mortuum petit, natura dirum, à quo postremo absorbetur.

יָרִים *iorim* Iorim, Dominus exaltans, vel Domini exaltatio, aut riui. D. Nomen viri, Luc. 3.f.29.

יֹאשָׁה *iosa* Iosa, Ens, vel existens, aut obliuiscens, vel debens. Nomen principis. 1. Par. 4.f.34.

יְהוֹשַׁבְעַת *iosabeel* Iosaba, Domini saturitas, aut Domini satietas, vel Domini iuramentum, siue Domini septenarium. Filia regis Ioram, soror Ochoziæ. 4. Reg. 11.a.2.

יְהוֹשֶׁבְעָת *iosabeel* Iosabeth, Domini satietas, vel Domini iuramentum, aut Domini septuplum, siue Dominus conuertens horam. Nomé mulieris, 2. Par. 22.d.11. quæ 4. Reg. 11.a.11. dicitur Iosaba.

יְהוֹשֵׁבַב *iosabia* Iosibiá, Habitaculum vel sedes Domini, siue conuersio aut insufflatio Domini, vel captiuitas Domini. Filius Saraiæ filii Asiel pater Iehu principis, 1. Par. 4.f.35.

יְהוֹשַׁלְמִית *iosalmit* Iosalit, Æquitas Domini, vel planities Domini, aut apponet Dominus. Filius Eloaem, 1. Par. 11.g.46.

יְהוֹשָׁפָט *iosaphat* Iosaphát, Dominus iudicat, vel Domini iudicium. Filius Asa regis, 2. Reg. 15.c.24. & 1. Par. 3.b.10. Filius Ahilud, 2. Reg. 8.d.16. Filius item Pharuæ, 3. Reg. 4.c.17. At Ioel, 3.a.2. videtur esse nomen vallis.

יוֹשָׁפָט *iosaphat* Iosaphát, Iudicatus vel iudicatio. Vir Mathanites, 1. Par. 11.g.43.

יְהוֹצָדָק *iosedec* Iosedéc, Dominus iustus, vel Domini iustitia. Filius Saraiæ filii Azariæ, 1. Par. 6.a.14. Pater Iesu sacerdotis, Agg. 1.a.1.

יְהוֹצָדָק *iosedec* Iosedéc, 1. Esd. 3.a.2. & 5.a.2. & 10.c.19. Nehem. 12.c.26. interpretatur Iustificatus vel iustificatio.

יוֹסֵף *ioseph* Ioseph, Augmentum, vel præfectus. Vndecimus filius Iacób ex Rachel vxore, Gen. 30.d.24. Pater item Igal, Num. 13.a.8. Filius Asaph, 1. Par. 25.a.2.

יוֹסֵף *ioseph* Ioseph, Pfal. 80.a.1. Heb. 81. Domini augmentum vel Domini profectus.

יוֹסֵף *ioseph* Ioseph, Matth. 13.g.55. & 27.f.56. vbi dicitur. Et Ioseph mater. Marc. 6.a.3. & 15.d.40. ibi. Et Ioseph mater. & ibi, Maria & Ioseph, & Act. 4.g.36. in omnibus his locis in Græco est Iosesquod Hebraicè potest interpretari parcens, vel eleuatus aut existens. D.

יוֹסֵפוּס *iosephus* Iosephus, Augmentum vel profectus. D. 1. Mach. 5.b.18.

יוֹסִיָּה *iosia* Iosias, Ignis Domini, aut vtens Dominus. Rex Iuda filii Amon filii Manasse. 4. Reg. 22.a.1.

יוֹסַפְיָה *iosaphia* Iosphias, Augmentum vel profectus Domini, aut consummans, vel finiens Dominus. Filius Selomith, 1. Esd. 8.b.10.

יְהוֹשׁוּעַ *iosue* Iosue, Dominus saluator. Filius Nun, princeps tribus Ephraim, Osee primus nominatus, Num. 13.b.17. & 1. Par. 7.f.27. Post Moysen dux populi Israëlitici. Ios. 1.a.1.

יְהוֹשֻׁעַ *iosue* Iosue, 1. Esdr. 2.a.6. & 3.a.2. & 4.a.3. & 5.a.2. & 8.g.33. & 10.c.18. Item Nehem. 3.c.19. & 8.b.7. & 9.a.4. & 11.a.1. in omnibus his locis interpretatur Saluator.

יֵשׁוּעַ *iesua, Iosue* Iota, Declinans, vel diuertens. Ciuitas in tribu Iudæ, Iosue 15.g.55. Eadem videtur esse quæ Iosue 21.b.16. Ieta appellatur. Vide Ieta.

יוֹבֵל *iobel* Iouis, τοῦ Διὸς, Obliquus à Ζεὺς Iupiter, quasi iuuans pater, Act. 14.b.13 & 19.g.35.

יוֹזָבָד *iozabad* Iozabád, Domini dos, vel Domini dotatio. Nomen serui Ioas regis, à quo occisus est ipse Ioas, 4. Reg. 12.d.21. & 1. Paral. 26.a.4. & 2. Par. 17.d.17. & 24.g.26.

יְהוֹזָבָד *iozabad* Iozabad, vel Iozabed, Dotatus. Princeps militiæ, 1. Par. 12.d.20.1. Esd. 10.c.21. Nehem. 11.c.16. & 2. Par. 31.c.13. & 35.b.9. & Nehem. 8.b.7.

יוֹזָכָר *iozacar* Iozachar, Memorans, siue masculinus. Filius Semaar, seruus Ioas regis Iuda: qui Iozachar occidit ipsum regem Ioas, adiutus à Iozabad conseruo, 4. Reg. 12.d.21. Hic 2. Par. 24.g. 26. dicitur Zabad.

I R

עִירָא *iira* Irá, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel aceruus visionis. Nomen sacerdotis, 2. Reg. 20.g.26. Iethræus quidam, de quo 1. Par. 11.f.28. Vide Hira.

עִירָד *iirad* Irád, Onager, siue aceruus declensionis, vel acerui declensio, aut aceruus imperi: vel Syriacè, draco. Filius Enoch, Gen. 4.c.18.

עִירִי *iiri* Iraí, Vigil, aut ciuitas, siue denudans vel euacuans: aut pullus. f. asini. Filius Bela filii Beniamin filii Iacob, 1. Paralipom. 7. b.7.

I S

יִצְחָק *isaac* Isaac, Risus. Filius Abraham ex Sara, Gen. 17.c.19. & 21.a. 3. Heb. Ishac. Scribitur & יִשְׂחָק per שׂ finistrum, loco ש, Ier. 33. d.26. & Amos 7.b.9.d.16.

יִצְהָר *iisaar* Isaar, Oleum, siue claritas, aut Meridianus. Filius Caath filii Leui, Exod. 6.c.18. & 1. Par. 6.a.2.c.38. & 23.b.12. qui Num. 3.c.19. dicitur Isaar, iisdem tamen consonantibus & punctis.

יִצְהָרִי *isaari* Isaari, Idem. Nomen viri, 1. Par. 24.c.22.

יִצְהָרִית *isaarite* Isaaitæ, Idem. p.n. 1. Par. 26.c.23.

יִשַׁי *iesse* Isái, Munus, aut ens, siue existens, vel debitor. Pater Dauid quem Græci Iessæ vocant. Filius Obed filii Booz, Ruth 4.d.17 & 1. Reg. 16.a.1. & 1. Par. 2.b.12.

יְשַׁעְיָה *isaias* Isaías, Vide Efaias.

יִצְהָרִי *isaari* Isari. Figmentum, siue plasmatio, aut tribulans, vel angustians. Nomen viri, 1. Par. 25.c.11.

יִשְׁבָּאָב *isbaab* Isbaab, Sessio vel habitatio patris, aut conuersio, vel inflatio, siue captiuitas patris. Nomen viri, 1. Par. 11.b.13.

אִישׁ בֹּשֶׁת *isbosech* Is-bóseth, Vir confusionis vel ignominiæ, aut viri mora. Filius Saul regis Israël, 2. Reg. 2.b.12.

יִסְכָּרִיוֹת *iscariotes* Iscariotes, Hebraicè interpretatur, Vir occisionis, vel vir exterminationis vel mortis. Sic cognominatur Iudas ille Christi proditor, Matth. 10.a.1. Sunt qui & Iscariotem dictum existiment, per ch scribentes, quòd de tribu Issachar esset: cui tale cognomen ex ipso quoque facinore optimè conueniat. nam mercede vendidit Christum, Issachar siquidem ex 30. c. 18. Geneseos, à שָׂכָר, quod mercedem significat, inclinatum est.

יִשְׁמָעֵאל *ismael* Ismáel, Exauditio Dei. Filius Abraham ex Agar ancilla, Genes. 16.c.11. Filius item Nathaniæ, 4. Reg. 25.f.23. Filius Asel filii Elasa, 1. Par. 8.d.38. & 9.g.44.

יִשְׁמָעֵלִים *ismaelitæ* Ismaelitæ, idem. p.n. Gen. 37.f.25. Populi quos Moyses (vt quidam dicunt) Madianitas vocat: Eusebius Agarænos, siue Sarracenos. Alii tamen dicunt Ismaelitas & Agarenos esse nomina duorum populorum.

יִשְׁמָעֵלִי *ismaeli* Ismaelitis, Idem, 1. Par. 2.b.17.

יִשְׁמִיאֵל *ismiel* Ismiel, Nominatio Dei, aut admiratio vel stupor Dei. Nomen principis, 1. Par. 4.f.36.

יִשְׂרָאֵל *israel* Israël, Prævalens siue dominans cum Deo. Nomen Iacob, inditum ei ab angelo, Gen. 35.b.10. Regnum item decem tribuum vocatum est Israël.

יִשְׂרְאֵלִי *israeli* Israëlitæ, Idem. p.n. Populi ab Israël sic cognominati, 2. Regum 5.c.18.

יִשְׂרְאֵלִית *israelit* Israëlites, Idem, 1. euit. 24.b.10.

יִשְׂרְאֵלִית *israelit* Israëlitis. Idem. fœm. gen. Leuit. 24.b.10.

יִשְׂרְאֵלִי *israeli* Israëli, Vide Iesraëli, & Israëli.

יִשְׂרְאֵלָה *israela* Israëla, Prævalens, aut dominans Deus, siue rectitudo Dei, aut canticum Dei. Nomen viri, 1. Par. 25.c.14.

יִשָּׂשכָר *issachar* Issachar, Est merces, vel præmium. Nonus filius Iacob ex Lia vxore sua, Gen. 30.c.18. Nomen tribus, 3. Reg. 4.b.17.

אֶשְׁתְּמֹה *isthemo* Isthemò, Ignis admirationis vel consummationis, siue ignis perfectionis vel simplicitatis. Ciuitas in tribu Iuda, Iosue 15. f.50.

אִישׁ טוֹב *istob* Is-tob, Vir bonus. Nomen viri, 2. Reg. 10.b.8.

יִשְׁוִחִי *isuhi* Isuhaia, Comprimens vel humilians Dominus, seu meditatio Dei. Nomen principis, 1. Par. 4.f.36.

יְהוֹנָדָב *ionadab* Ionadab, 2. Reg. 13.a.5. vbi dicitur, Cui respondit Ionadab, &c. & 4. Reg. 10.d.15. interpretatur Domini spontaneus, aut Domini princeps, vel Domini votum. Filius Rechab.

יְהוֹנָתָן *ionathan* Ionathan, Domini donum. Filius Gersom filii Mosi, Iudic. 18.g.30. Filius Saul, 2. Reg. 1.a.1. & 1. Paral. 8.c.33. Nomen scribæ cuiusdam, Ier. 37.c.14.

יוֹנָתָן *ionathan* Ionathan, Filius Saulis regis, 1. Reg. 13.a.2. & 14.a.2. & 21.b.7. & 1. Par. 10.a.2. Filius Abiathar sacerdotis, 2. Re. 15.f.27. & 17.d.17. & 3. Reg. 1.f.42. Filius Iada filii Onam filii Ierameel, 1. Par. 2.c.32. Filius Sage, 1. Par. 11.g.34. & 1. Esd. 8.a.6. Filius Asael, 1. Esdræ 10.b.16. Nehem. 12.a.11. Filius Caree, Ier. 40.c.8. In omnibus his locis interpretatur Columbæ donum, vel donans. Ac vbique scribi debet Ionathan per n in fine, non per s.

יָפוֹ *iope* Ioppe, Pulchritudo, aut decor. Oppidum in ora curuæ Syriæ in monte situm, vna cum porta, qui à Barbaris nunc Sappho appellatur, Ios. 19.c.45. & 2. Par. 2.d.16. & 1. Esdr. 3.b.7. Ion. 1.a.3. & 1. Mach. 10.f.75. Act. 9.f.38.

יָפִיעַ *iopiai* Ioppiæ, Pulchri, siue decori. D. 2. Mach. 12.a.3.

יוֹרָה *iora* Iora, Temporaneus, aut ostendens, siue demonstrans, vel proiiciens: aut Syriacè, lebes. Nomen viri, 1. Esd. 2.a.18.

יוֹרַי *iorai* Iorái, Idem. Nomen viri, 1. Par. 5.b.13.

יוֹרָם *ioram* Ioram, Excelsus, siue sublimis, aut proiectus. Filius Theu regis, 2. Reg. 8.c.10. Filius item Iosaphat, 1. Paralip. 3.c.11. qui 3. Reg. 22.g.51. dicitur Hebraicè יְהוֹרָם.

יְהוֹרָם *ioram* Ioram, Filius Iosaphat regis Iuda, 3. Reg. 22.g.51. Filius itè Achab regis Israël, frater Ochoziæ, 4. Reg. 1.d.17. & 3.a.1. & 8.d.25 & 9.d.15. & 12.d.18. & 2. Par. 21.a.4. & 22.a.1. Matt. 1.b.8. Est & nomen sacerdotis, 2. Par. 17.c.7. In omnibus his locis interpretatur Domini celsitudo, aut Domini sublimitas, aut Domini proiectio. Præterquam in fine 4. Reg. 9.f.29. vbi dicitur, Anno vndecimo Ioram.

יַרְדֵּן *iordan* Iordanis, Fluuius iudicii, aut demonstratio, vel proiectio iudicii, siue defensio: aut ex Syro & Hebræo, lebes iudicii. Fluuius Iudææ, Deut. 1.a.1. Ios. 1.a.2. qui ab Hebreis sic dicitur quasi מוֹרִיד, id est, à Dan defluens, defluit enim à Dan, Gen. 13.c.10. eximiæ dulcedinis, Solino Paneadis: Egelippo verò, Iosephoque, Phiala fonte decurrens, regiones perquam amœnas præterlabitur: mox in lacum, quem multi Genezaram vocant, se fundit, deinde mare mortuum petit, natura dirum, à quo postremo absorbetur.

יָרִים *iorim* Iorim, Dominus exaltans, vel Domini exaltatio, aut riui. D. Nomen viri, Luc. 3.f.29.

יֹאשָׁה *iosa* Iosa, Ens, vel existens, aut obliuiscens, vel debens. Nomen principis. 1. Par. 4.f.34.

יְהוֹשַׁבְעַת *iosabeel* Iosaba, Domini saturitas, aut Domini satietas, vel Domini iuramentum, siue Domini septenarium. Filia regis Ioram, soror Ochoziæ. 4. Reg. 11.a.2.

יְהוֹשֶׁבְעָת *iosabeel* Iosabeth, Domini satietas, vel Domini iuramentum, aut Domini septuplum, siue Dominus conuertens horam. Nomé mulieris, 2. Par. 22.d.11. quæ 4. Reg. 11.a.11. dicitur Iosaba.

יְהוֹשֵׁבַב *iosabia* Iosibiá, Habitaculum vel sedes Domini, siue conuersio aut insufflatio Domini, vel captiuitas Domini. Filius Saraiæ filii Asiel pater Iehu principis, 1. Par. 4.f.35.

יְהוֹשַׁלְמִית *iosalmit* Iosalit, Æquitas Domini, vel planities Domini, aut apponet Dominus. Filius Eloaem, 1. Par. 11.g.46.

יְהוֹשָׁפָט *iosaphat* Iosaphát, Dominus iudicat, vel Domini iudicium. Filius Asa regis, 2. Reg. 15.c.24. & 1. Par. 3.b.10. Filius Ahilud, 2. Reg. 8.d.16. Filius item Pharuæ, 3. Reg. 4.c.17. At Ioel, 3.a.2. videtur esse nomen vallis.

יוֹשָׁפָט *iosaphat* Iosaphát, Iudicatus vel iudicatio. Vir Mathanites, 1. Par. 11.g.43.

יְהוֹצָדָק *iosedec* Iosedéc, Dominus iustus, vel Domini iustitia. Filius Saraiæ filii Azariæ, 1. Par. 6.a.14. Pater Iesu sacerdotis, Agg. 1.a.1.

יְהוֹצָדָק *iosedec* Iosedéc, 1. Esd. 3.a.2. & 5.a.2. & 10.c.19. Nehem. 12.c.26. interpretatur Iustificatus vel iustificatio.

יוֹסֵף *ioseph* Ioseph, Augmentum, vel præfectus. Vndecimus filius Iacób ex Rachel vxore, Gen. 30.d.24. Pater item Igal, Num. 13.a.8. Filius Asaph, 1. Par. 25.a.2.

יוֹסֵף *ioseph* Ioseph, Pfal. 80.a.1. Heb. 81. Domini augmentum vel Domini profectus.

יוֹסֵף *ioseph* Ioseph, Matth. 13.g.55. & 27.f.56. vbi dicitur. Et Ioseph mater. Marc. 6.a.3. & 15.d.40. ibi. Et Ioseph mater. & ibi, Maria & Ioseph, & Act. 4.g.36. in omnibus his locis in Græco est Iosesquod Hebraicè potest interpretari parcens, vel eleuatus aut existens. D.

יוֹסֵפוּס *iosephus* Iosephus, Augmentum vel profectus. D. 1. Mach. 5.b.18.

יוֹסִיָּה *iosia* Iosias, Ignis Domini, aut vtens Dominus. Rex Iuda filii Amon filii Manasse. 4. Reg. 22.a.1.

יוֹסַפְיָה *iosaphia* Iosphias, Augmentum vel profectus Domini, aut consummans, vel finiens Dominus. Filius Selomith, 1. Esd. 8.b.10.

יְהוֹשׁוּעַ *iosue* Iosue, Dominus saluator. Filius Nun, princeps tribus Ephraim, Osee primus nominatus, Num. 13.b.17. & 1. Par. 7.f.27. Post Moysen dux populi Israëlitici. Ios. 1.a.1.

יְהוֹשֻׁעַ *iosue* Iosue, 1. Esdr. 2.a.6. & 3.a.2. & 4.a.3. & 5.a.2. & 8.g.33. & 10.c.18. Item Nehem. 3.c.19. & 8.b.7. & 9.a.4. & 11.a.1. in omnibus his locis interpretatur Saluator.

יֵשׁוּעַ *iesua, Iosue* Iota, Declinans, vel diuertens. Ciuitas in tribu Iudæ, Iosue 15.g.55. Eadem videtur esse quæ Iosue 21.b.16. Ieta appellatur. Vide Ieta.

יוֹבֵל *iobel* Iouis, τοῦ Διὸς, Obliquus à Ζεὺς Iupiter, quasi iuuans pater, Act. 14.b.13 & 19.g.35.

יוֹזָבָד *iozabad* Iozabád, Domini dos, vel Domini dotatio. Nomen serui Ioas regis, à quo occisus est ipse Ioas, 4. Reg. 12.d.21. & 1. Paral. 26.a.4. & 2. Par. 17.d.17. & 24.g.26.

יְהוֹזָבָד *iozabad* Iozabad, vel Iozabed, Dotatus. Princeps militiæ, 1. Par. 12.d.20.1. Esd. 10.c.21. Nehem. 11.c.16. & 2. Par. 31.c.13. & 35.b.9. & Nehem. 8.b.7.

יוֹזָכָר *iozacar* Iozachar, Memorans, siue masculinus. Filius Semaar, seruus Ioas regis Iuda: qui Iozachar occidit ipsum regem Ioas, adiutus à Iozabad conseruo, 4. Reg. 12.d.21. Hic 2. Par. 24.g. 26. dicitur Zabad.

I R

עִירָא *iira* Irá, Ciuitas, aut vigil, siue denudatio, aut effusio, vel aceruus visionis. Nomen sacerdotis, 2. Reg. 20.g.26. Iethræus quidam, de quo 1. Par. 11.f.28. Vide Hira.

עִירָד *iirad* Irád, Onager, siue aceruus declensionis, vel aceruus declensio, aut ace

Universidad de Deusto
Biblioteca

I T

ἰτυραῖα Italia, Ab Italo rege dicta est: vel ab Italis, id est, vitulis, eò quòd illa regio vitulis abundet. Latinum est, Act. 27.a.6.

כתים κιτιαῖοι Italia, Num. 24.d.24. Ezech. 27.a.6. In Hebræo est Cithim: & interpretatur conterentes, vel contritio maris, siue diadema, aut aurum, vel tinctura, vel ex Syro & Hebræo, concertatio maris. Regio & patria Romanorum, ab Italo rege vocabulum traxit, quæ ab Aphrico & à Borea Mari magno cincta, reliqua Alpium obicibus obstructa est. Hęc quinque appellata est nominibus: Saturnia, à Saturno primo habitatore, Trogo: Italia, à rege, Plinio: Ausonia, Liuio: Oenotria, Dionysio: Hesperia, Virgilio. Vide Volater. lib. 4. Geograph.

תובל θοβελ Italia, Ese. 66.f. 19. Hebraicè dicitur Thubal: & interpretatur orbis, aut confusio, vel ignominia, siue portatus vel adductus. Sunt qui Iberes non Italos esse dicant.

σπείρη ἰταλικὴ vel אתי איתי Italica cohors, Ab Italia dicta est, Act. 10.a.1.

איתמר ἰθαμὰρ Ithai, Robustus, aut signum, vel vomeraut Syriacè, venies. Filius Ribai. 2. Reg. 23.d. 29. qui & Ethai, 1 Par. 11.f. 31.

Ithamar, Insula, palmæ vel dactylorum, aut insulæ commutatio vel permutatio, seu væ palmæ aut commutationi. Filius Aaron filii Amram filii Caath filii Leui, Exod. 6.d.23. & 1.Par.6.a.3.

ἰτυραία Ituræa, Custodita: vel Syriacè, montana, vel montosa. D. Trachonitidis regio iuxta desertum Arabiæ: cuius Tetrarcha fuit Philippus, Luc. 3.a.1. de quo Hieronymus in locis Hebr. A Ietur filio Ismahelis.

יעיר ἰάειρος Iaeir, Custodiri vel custodiæ, aut coordinati; vel Syriacè, montani seu mentosi. Populi, 1. Par. 5.c.19.

I V

יובל ἰωβὰλ Iubál, Defluens, siue apportans, vel imeterascens, aut germinans siue iubileus, vel buccina. Filius Lamech ex Ada vxore, Gen. 4.d. 21.

יובלים ὑιοὶ ἰωβὰλ Iubileus, Buccina, vel defluens, siue apportans, aut germinans, siue imeterascens, Leuit. 25.b. 11. Num. 36.b.4.

יקדעם ἰεκδεὰμ Iucadam, Incurratio populi, siue incendium populi. Ciuitas est in tribu Iuda, Ios. 15.g.56.

יחכל ἰωχὰλ Iuchál, Domini omnia, aut Domini perfectio, siue consummatio. Filius Selemiæ. Ier. 37.a.3.

יוכל ἰουχὰλ Iuchal, Ier. 38.a.1. interpretatur potens, siue perfectus, vel consummatus, Filius Selemiæ.

יהד ἰούδ Iud, Laudes, siue confitès. Ciuitas in tribu Dan, Ios. 19.c.45

יהודה ἰούδα Iudá, Laudatio, siue confessio. Filius Iacob, Gene. 29.d.35. Tribus Iuda ad Austrum, Ios. 15.a.1.

Iudæa, Idem. Iudæa aliquando tota terra duodecim tribuũ appellatur, velut Matt. 2.a.7. Psal. 75.a.2. Hebr. 76. Notus in Iudæa Deus. Aliquando duę tantum tribus, Iuda & Beniamin appellitantur, ad distinctionem Galilææ & Samariæ, aliarumque in terra repromissionis regionum. Obseruabis itaq; apud historicos Iudæam pertinere ad Palæsthinam: Galilæam verò atque Samariam ad Phœnicem. Neque obscurum est post Salomonis mortem, decem tribus Israël defecisse á Roboam ad Ieroboam Ephraęum, 3. Reg. 12.c. 10. Exinde duæ tribus, Iudæ scilicet & Beniamin, quæ semini Dauidis adhæserant, nùc domus Dauid, nunc regnum Iuda, Ierusalem, aut Beniamin in scripturis possimum à Prophetis nuncupatæ. Sicut decem tribus quæ defecerant, regnum Israël, domus Iacob & Ioseph, Ephraim, regnum Samariæ, Iezrael, Beth-el, Beth-auen appellari notum est.

Iudæa quæ & Chananæa, & Repromissionis terra, quæ sancta in Scripturis sacris nuncupata est, Syriæ regio, in Asia maiore, ad Orientem habet Mare mortuum, quod & Salsum, Num. 34.a.3. vbi quondam Sodoma & Gomorrha vrbes sitæ erant. vltra quod Iordanis fluuius, qui Mare mortuum ingrediuntur: deinde Amorrhęi habitant. Post quos Moabitæ terram occupant: deinceps Ammonitæ & magnus Euphrates. Vltra illos Babylon atque Chaldæorum est regio. Persia deinceps incheat. Ad Aquilonem Galilæa cubat, in cuius tergo Libanus mons terminus Iudææ eminet. Damascus deinde, & Euphrates celebre flumen: vltra quod Syria & Assyria sitæ sunt, quæ respiciunt & extenduntur ad Orientalem plagam. Vlterius Sidon & Tyrus Occidentem versus declinant & extendantur. Occidentem versus, Philisthiim, quæ Palæsthina & Allophylorum terra dicitur, incipit: vltra quam Mare magnum, quod & Mediterraneum, horret, Exo. 23.g.31. hoc, Palæsthinorum mare appellatur. Ad Meridiem Amalecitæ habitant, Num. 13. f.30. post quos Seir mons, & Edomitę, vltra illos Madianitę sedent, deinde est Mare rubrum: vltra quod Ægyptus sita est ad Occidentem Iudęę extensa. Habes paucis verbis limites seu terminos terrę promissionis à Mose & Prophetis.

יהודים ἰουδαῖοι Iudæi, Laudantes, siue confitentes, 4. Reg. 25.g.25. Iudæus, Idem. f.n. Zach. 8.d. 23.

יהודית ἰουδαϊστὶ Iudaia, Laudatio siue confessio Domini. Vxor Ezra, 1. Par. 4.c 18.

יהודי ἰουδαϊσμὸς Iudaismus, Laudatio, siue confessio. Religio Iudęorum, Galat. 1.c.14.

Iudaicè, 4. Reg. 18.c.26.

יהודית Iudas, Idem. Filius Mathathiæ filii Iohannis, 1. Mac. 2.24. Vnus ex duodecim Apostolis, Matt. 10.a.4. Est & nomen cuiusdam Galilæi, de quo Act. 5.g.37.

יהודי Iudi, Idem. Filius Nathaniæ filii Selemiæ filii Chusi, Ier. 36.c.14.

יהודית Iudith, Laudans, siue confitens, aut Iudæa. Altera vxor Esau Gen. 26.g.34. Fuit & nomen viduæ cuiusdam nobilis, Iudith 8.a.1.

יהבה Iulia, Lanuginosa. G. Rom. 16.b.15.

Iulius, Lanuginosus, vel lanugo. G. Nomen centurionis cuiusdam, Act. 27.a.1.

Iunia, A Iunone, id est dominatrice. G. Nomen viri conca-ptini Pauli, Rom. 16.a.7.

Iupiter, Vide Iouis.

Iustus, Latinum est. Cognomen Ioseph qui dicebatur Bar-sabas, Act. 1.d.23.

I Z

יזרחיה Izrahiá, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Filius Ozi filii Thola filii Iſachar, 1. Par. 7.a.3.

L

לבים λαβὶμ Laabim, Inflammati, siue flammæ, aut gladii. Filius Mesraim, Gen. 10.b.13. Ab hoc, Libya, quæ prius (vt Hieronymus refert in Hebraicis quæstionibus) Phutensis regio appellata est, nomen habet.

לעד λαὰδ Laad, Laudans, vel ad laudandum, vel ad confitendum. Filius Iahath filii Subal filii Iuda, 1. Par. 4.a.2.

לעדה Laadá, Pro ornatu, vel ad congregandum, siue ad testificandum, aut transiens, vel prædans: aut Syriacè auferens. Filius Sela filii Iudæ, 1. Par. 4.d.21.

לעדן λαὰδαν Laadán, Pro voluptate, seu deuorans iudicium, aut pro ornatu, vel pro testimonio: aut Syriacè, ad tempus. Filius Thaan filii Thale, 1. Par. 7.e.26.

לבן λαβὰν Laban, Albus, vel candidus, aut later. Frater Rebeccæ filiæ Bathuelis filii Nachor ex Melcha, Gen. 24.d.29. Est & locus in deserto vbi Moses Deuteronomium prælegit filiis Israël, Deut. 1.a.1.

לבנה λαβανὰ Labaná, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Ciuitas sacerdotum in tribu Iuda, Ios. 15.f.42. Eadem videtur quæ & Lebona, Ios. 10.e.29. dicitur, quium Hebræis, iisdem punctis & consonantibus scribatur.

לבנת λαβανὰθ Labanáth, Idem. Ciuitas, quæ tribus Aser terminus est, Ios. 19.b.26.

לקדמונים λακεδαιμόνιοι Lacedæmones, Lacus dæmonum, vel puteus infamientium, G. 2. Mach. 5.b.9.

לחש λαὰς Lachis, Ambulans, vel vadens exitit, aut tibijnor exiliens. Ciuitas tribus Iudæ, Ios. 10.a.3. & 15.c.39. & 4. Reg. 18.c.14. Constructa à Roboam, 2. Par. 11.b.9.

לאל λαὴλ Laél, Ipsi Deo, aut ipsi forti, vel potens. Filius Eliasaph principis, Num. 3.c.24.

לחלא λαχελὰ Lahelá, Humiditas humida, aut tabula humida, vel viriditas, siue maxilla humida. Nomen fluuii, 1. Para. 5.d.26. Scribenda est Hela, abiecto l. Vide suo loco.

לחם λαχὰμ Lahém, Panis, vel pugna aut bellum. Nomen loci, 1. Par. 4.d.22.

לישה λαὶς Laís, Leo. Nomen vrbis sitæ in valle quæ est in regione Rehob, vel potius ex Heb. Beth-rehob, quæ & Dan & Lesem dicta est. Iudic. 18.g.27. Ios. 19.d.47. vbi malè excusum est, Leschem, iuxta quod sit hoc modo distinguendum, Lesem Dan, id modan, quum sit hoc modo distinguendum, Lesem Dan, id est, vocauerunt Dan ipsam Lesem, quàm expugnauerunt. Pater Phaltiel mariti Michol filiæ regis Saul, 1. Reg. 25.g.44. & 2. Reg. 3.c.15. Vide Dan & Lesem.

לישה λαισὰ Laisá, Leena. Vrbs in Iuda aut Beniamin de earum numero per quas transiit Sennacherib dum iret oppugnatum Ierusalem, Esa. 10.g.30.

למך λαμὲχ Lámech, Pauper, vel humiliatus, aut percussus. Filius Mathusala, Genes. 5. & 1. Par. 1.a.3. d.25. Luc. 3.g.36.

למוא λαμοὴ Lamma, Vt quid? Mat. 27.c.46. & Psal. 22.a.1.

למואל λαμοὴλ Lamuel, Illis Deus, vel cum illis Deus, aut cum quo est Deus. Nomen regis. Prouer. 31.a.1.

לודיקיא λαοδικία Laodicea, Populus iustus. G. Ciuitas in Asia minore, haud procul ab Hierapoli & Colossis, Coloss. 4.c.13. Apoc. 1.c.11 & 3.c.14.

לדיקיים λαοδικεῖς Laodicenses, Idem. p.n. G. Coloss. 4.d.16.

לעמים λαομὶν Laomim, Gentes, siue absque aquis. Filius Dedan filii Iecsan, Gen. 25.a.3.

לפידות λαπιδὼθ Lapidóth, Fulgura, vel lampades. Maritus Deboræ prophetidis, Iudic. 4.a.4.

לשוחית λασουθὶ Lapis adiutorii, Nomen loci, 1. Reg. 7.c.12.

לעזה λαζὰ Lásа, Ad clamandum, vel ad saluandum, aut linitendum. Nomen ciuitatis, quæ Hieronymo in Hebraicis quæstionibus Callirhoe dicitur, Gen. 10.c.19.

לשונים λασωνὶν Lasthenis, Lapidis robur. G. Nomen viri, 1. Mach. 11.c.32.

לטיטודו λατιτοῦδο Latitudo, Nomen putei, Gen. 26.c.22.

לטושים λατουσιεὶμ Latussim, Malleatores, siue limatores. Filius Dedan filii Iecsan, Gen. 25.a.3.

לעזר λαζὰρ Lazarus, Cui auxilio est Deus. D. Nomen viri, Luc. 16.c.20 Est & homien cuiusdam alterius à Bethania, amici Christi, fratris Mariæ & Marthæ, Ioan. 11.a.1. quem Christus suscitauit à mortuis, ibidem, f.44.

L E

לבנה λαβανὰ Lebana, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Nomen viri, 1. Esd. 2.c.45.

לבאות λαβαὼθ Lebaoth, Leænæ, siue cordis signum, aut ad introitum. Ciuitas sortis Iudæ, Ios. 15.e.32.

לבבאוס λεββαῖος Lebbæus qui cognominatus est Thaddæus, Matt. 10.a.3. Ad veniendum, D.

לבנה λαβανὰ Lebna, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Locus in deserto, vbi XVII. Israelitarum mansio fuit, egressorum de Remmon Phares, Num. 33.c.20. Est & ciuitas sacerdotum in tribu Iuda, Ios. 10.e.29. Dicitur & Labana, Ios. 15.f.42. siquidem Hebræis, iisdem punctis & consonantibus scribitur.

לבונה λαβανὰ Lební, Vide Lobni.

לבנה λαβανὰ Lebná, Idem. Nomen oppidi, Iudic. 21.c.19.

לכה λαχὰ Lechá, Ambulans, vel vadens. Nomen loci, 1. Par. 4.d.21.

לחי λαχὶ Lechi, Maxilla. Locus, cui Samson sic nomen indidit, Iudic. 15.b.9.

לקחי λαχὶ Leci, Lex, siue doctrina, aut assumptio mea. Filius Semidæ filii Galaad filii Machir filii Manasse, 1. Par. 7.d.19. Hebraicè, Lichi.

לקום λακοὺμ Lecúm, Resurgens, vel confirmans, siue ad resurgendum, vel confirmandum. Ciuitas quæ Nephthalitæ tribus terminus est, Ios. 19.c.33.

לעדן λααδὰν Ledán, siue Leedan, Pro voluptate, vel deuorans iudicium, siue pro ornatu vel testimonio: aut transitus vel deprædatio earum: aut Syriacè, ad tempus. Vir de cognatione Gersom filii Leui, 1. Par. 23.a.7. & 26.c.21.

לחם λαχὰμ Lehemám, Panis eorum, aut pugna vel bellum eorum. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15.f.40.

לחמי λαχαμὶ Lehemites, Panis meus, aut pugna mea, 1. Par. 20.c.5.

לסם λασὲμ Lésem, Nomen, vel ponens, aut ipsi nominato vel posito, aut lygurius lapis preciosus, de quo Exod. 28.c.19. Nomen vrbis in tribu Aser, in possessione verò Dan, Ios. 19.d.47. quæ & Lais dicitur, & Dan. Hæc ea putatur à plerisque quæ tandem à Philippo Tetrarcha senioris Herodis filio, in honorem Tiberii, Cæsarea Philippi appellata est. Vulgò à Barbaris nunc Belina vocitatur. Vide Dan, Ios. 19.f.47. malè scribitur Lesem-dan, pro Lesem, Dan. Vide Lais.

לוי λευὶ Leui, Copulatus. Tertius filius Iacob ex Lia, Gen. 29.g.34. Sic vocabatur & Matthæus Apostolus, Matt. 9.a.9. Luc. 5.c.27 Pater Matthat, Luc. 3.c.24.

לויתן λευιαθὰν Leuiathan, Copulatio, vel societas sua, aut sibimet traditus. Magnus piscis marinus, Iob 40.c.20. Psal. 104.c.26.

לוית λουὶθ Leuita, Copulatus, Iudic. 17.c.9.

לויאי λευιεὶ Leuitæ, Idem. p.n. Leu. 25.c.32.

לויטים λευῖται Leuites, Idem. f.n. Act. 4.g.36.

L I

לבנה λαβανὰ Lia, Laboriosa, vel fatigata. Maior filia Laban, Genes. 29.d.16.

לבנון λιβανὸς Libanus, Albus, vel candidus, aut thus, vel cordis filiatio. Mons altissimus teste C. Ptolemæo lib. 5. in Syria: à thure quod ibi colligitur, dictus, Deu. 1.a.1. Iudic. 3.a.3. Esa. 2.c.13. in fine Terræ promissionis versus Aquilonem, à quo denominata est terra quæ est circa montem illium, Ios. 13.a.5. In hoc monte cedri crescunt longissimæ, 3. Reg. 5.a.6.

λιβερτῖνοι Libertini, Latinum est, filii manumissorum, Act. 6.c.9.

פוט λιβύη Libya, vel Libye. Hebr. dicitur Phut, & interpretatur Aphricaruut Syriacè, crassa vel pinguis. Regio Ægypto contermina, auctore Plinio in prologo 5. Huius pars est Libya Mareotis, de qua idem in 5. cap. 6. Hieronymus duas Libyas ponit, vnam Cyrenaicam, de qua Act. 2.b.10. Et partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen. Hæc porta Ægypti in parte Aphricæ prima est, & Mari Libyco cognomentum dedit, post quam Libya Æthiopum vsque ad Meridianum pertingens Oceanum. De hac Volater. lib. 12. Geographiæ, Ier. 46.b.9. Ezec. 27.b.10. & 30.a.5. & 38.a.5. Nahum 3.b.9.

לובים λιβυεῖς Libya, Dan. 11.g.43. In Hebræo est Lubim, id est, cor maris: vel corda in plurali numero, Act. 2.b.10.

לובים λιβυες Libyes, 2. Paral. 12.a.3. & 16.c.8. Nahum 3.c.9. in Hebræo est Lubim, id est, Cor maris, vel corda, p.n. Populus Libyæ.

לוץ λινὸς Linus. Rete, vel retiaculum. G. Nomen viri, 2. Tim. 4.d.21

λιθόστρωτος Lithostrotos, Lapidibus stratus. G. Nomen loci in quo sedit Pilatus, Christum nostrum morti adiudicaturus, Ioan. 19.c.13.

L O

לבנה λαβανὰ Lebna, Luna, siue albedo, aut thus, vel later. Ciuitas sacerdotum in tribu Iuda, Ios. 21.b.13. & 4. Reg. 8.f.22. & 23.f.31. & 1. Paral. 6.c.57. Eadem esse videtur quæ Lebna & Labana, quæ iisdem punctis & consonantibus notatur.

לבני λοβενὶ Lobni, Idem. Filius Gerson filii Leui, Exod. 6.c.17. Num. 26.g.58. qui Lebni, Num. 3.c.18.1. Par. 6.b.17.

לבניתי λοβενεὶ Lobniticus, Idem. Qui est de familia filiorum Lobni, Numeri 3.c.18.

לוד λὼδ Lod, Natiuitas, vel generatio. Nomen ciuitatis, quam ædificauit Samad filius Elphaal, 1. Par. 8.b.12.

לודבר λωδαβὰρ Lodabár, Ipsimet verbum, aut ipsimet pestis vel mors, seu generatio electa: vel ex Hebræo & Syro, natiuitas filii. Oppidum Galaad montis, in ambitu, vt videtur 2. Reg. 9.b.4.

לודחדיד λωδαδεὶδ Lod-hadid, Nascens gaudens, vel nascens acutus: aut ex Hebræo & Syro, generatio vel natiuitas noua. Nomen loci, 1. Esd. 2.b.33. & 2. Esd. 7.d.37.

לוים λωὶς Lois, Melior. G. Auia Timothei, 2. Tim. 1.a.5.

לוט λὼτ Lot, Inuolutus, siue colligatus, aut coopertus, vel resina pretiosa, quæ dicitur stacte. Filius Aran, Gen. 11.d.27.

לוטן λὼτὰν Lotan, Idem. Filius Seir Horræi, Gen. 36.c.20.

L V

לוקס λουκᾶς Lucas, Hebraicè potest interpretari, Ipsi resurrectio, vel Latinè à luce. D. Col. 4.d.14.

לוקיוס λούκιος Lucius, A luce. Latinum est. Nomen prophetæ, Act. 13.a.1. Rom. 16.d.21.

לוד λούδ Lud, Natiuitas, vel generatio. Filius Sem, Gen. 10.c.22. Ab hoc Lydij dicti.

לודים λουδιὶμ Ludim, Idem. p.n. Filius Mesraim, Gen. 10.b.13.

לוחית λουχὶθ Luith, Tabulatum, vel tabula, aut viriditas. Mons est Lyrano & Hebræorum commentatori in Commentariis super Esaiam, cap. 15.c. 5. Eusebio verò Pamphylo, vicus inter Areopolin & Ioaram. Aliis inter Petram & Segor. Heb. Luhith.

לוזה λουζὰ Luza, Amygdalus, siue discessio, vel declinatio. Ciuitas Chanaan nanææ, quæ cecidit in sortem filiorum Ioseph iuxta Sichem, in tertio lapide ipsius Sichem, siue Neapoleos, Ios. 16.a.2. & 18.b.13. Quæ aliàs, Gen. 28.d.19 & 35.b.6. nuncupatur Beth-el à Iacob Est & tertia Luza in terra Hethim, á veteris Luzæ proditore condita, Iudic. 1.c.23.

L Y

לוקאונים λυκαονία Lycaonia, Lupina. G. Prouincia Asiæ eò mediterranea, Tauro à Cilicia Trachæa diuisa. Septentrione, Cappadociæ contermina, Volaterr. lib. 10. in qua Barnabas & Paulus prædicarunt, Act. 14.a.6.

לוקיא λυκία Lycia, Idem. G. Prouincia Asiæ, 1. Mac. 15.d.23. Act. 27.a.5.

לוד λύδδα Lyda, siue Lydda, Stagnum. Laquarum. G. Ciuitas Palæsthinæ in littore magni inatis sita, quæ Diospolis appellatur, 1. Machab. 11.d.34. Act. 9.f.35. & g.38.

לודים λουδιὶμ Lydi, siue Lydii, Natiuitas, vel generatio. Populi. Vide Lud, Ier. 46.b.9.

לודיה λυδία Lydia, Idem. Asiæ minoris prouincia inter Cariam & Phrygiam auctore Strabone lib. 13. cuius situm his verbis describit Plinius libro 5. cap. 29. Lydia perfusa flexuosi amnis Mæandri recursibus super Ioniam procedit, Phrygiæab exortu solis vicina, ad Septentrionem Mysiæ, Meridiana parte Cariam amplectens, Meonia antè appellata, &c. Huius mentio fit, Act. 16.c.14. Ier. 46.b.10. Ezec. 27.c.10. & 30.a.5. Esa. 66.f.19. Est & nomen mulieris purpurariæ, de qua Act. 16.c.14.

לוסניאס λυσανίας Lysanias, Dissoluens trisitiam. G. Procurator constituus à Romanis super Abilinam regionem, Luc. 3.a.1.

לוסיאס λυσίας Lysias, Dissoluens, Princeps quidam exercitus, siue tribunus, 1. Mach. 3.e.32. Act. 24.f.23. & 23.f.26. & 24.b.7.

לוסימכוס λυσίμαχος Lysimachus, Dissoluens pugnam. G. Frater Menelai, 2. Machab. 4.d.29.

לוסטרא λύστρα Lystra, Dissoluens. G. Nomen ciuitatis in Lycaonia, Act. 14.a.6.

Lystra, Act. 27.a.5. in Græco scribitur Myra, & interpretatur virgultum, siue vnguentum odoriferum. G. Ciuitas Lyciæ. Vide Plinium, lib. 5. cap. 27. Act. 27.a.5.

M

מעכה μααχὰ Maachá, Compressa, vel attrita, aut fixa. Filius Nachor ex Roma concubina, Genes. 22.d.24. Filia Tholmai regis Gessur, 2. Reg. 3.a.3. & 1. Par. 3.a.2. Filia Abessalom mater Abiam regis, 3. Reg. 15.a.2. quæ 2. Par. 13.a.2. dicitur Michaia. Concubina item Caleb, 1. Par. 2.f.48. Vxor Machir patris Manassę, 1. Par. 7.d.16. Vxor Iahiæ, 1. Par. 9.f.35.

מעכתי μαχαθὶ Maachati, siue Machati, Compressus, vel attritus, aut fixus, seu ventris contritio. Pater Azabai, 2. Reg. 23.d.34. Pater Iezoniæ, 4. Reg. 25.f.23. Ciuitas Amorrhęorum super Iordanem iuxta montem Hermõ, Ios. 12.b.5. & 13.b.11. & 1. Par. 4.d.19

מעדי μααδὶ Maadi, Solennis, vel festiuus, aut ornatus, seu labilis, vel testificans, aut transiens: aut Syriacè, auferens. Nomen viri, 1. Esd. 10.d.34.

מעי μαὶ Maái, Venter, aut coacernatio. Nomen viri, 1. Esd. 12.c.35

מחלה μααλὰ Maala, Chorus, vel cithara, siue infirmitas: aut Syriacè, vernia. Filia Salphaad filii Hepher filii Galaad, Numer. 26.d.33. Ios. 17.a.4. Heb. Mahala.

מערה μααρὰ Maará, Spelunca, siue euacuatio, aut effusio, vel discoopertiens, aut euigilans. Nomen loci, Ios. 13.a.4.

מעשי μαασὶ Maasai, Opus meum. Filius Adiel, 1. Par. 9.b.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

מַעֲשִׂיָהוּ Maasia, siue Maasias, Opus Domini. Filius Achaz, 1. Paral. 15 c.18.& 2.Par.28.a.7. Nomen cuiusdam doctoris, 2. Paral. 26.b.11. Pater Sophoniæ, Ier.21.a.1. Princeps ciuitatis Ierusalem, 2.Par.34.b.8.

מַעֲשֵׂיָה Maasias, Ier.32.c.12.& 51.g.59. interpretatur protectio, siue confidentia Domini. Pater Neriæ patris Baruch & Saraiæ. Heb. Mahasias.

מַעֲזִיָּהוּ Maaziáu, Fortitudo Domini, vel refugium Domini. Nomen viri, 1.Par.24.c.18.& 2.Esd.10.a.8.

מִבְשָׂם Mabsám, Aromatizans, vel confundens eos. Filius Ismahelis, Gen.25.b.13.& 1.Par.4.c.25.

מִבְצָר Mabsár, Munitus, vel muratus, siue prohibens, vel auferés, aut vindemians. Vicus grandis Gabalene, pertinens ad vrbem Petram, Gen.36.d.42.

מַקֵּץ Macces, Finis, vel finiens, siue tædium, aut euigilans, vel æstas, siue æstuans, cut spinans. Nomen loci, 3. Reg.4.a.9.

מַקֵּדָה Maceda, Incendium, aut adoratio, vel incuruatio. Ciuitas tribus Iudæ, Ios.10.b.10. & 15.f.41.

מַקְדוֹן Macedo, Hebraicè, idem. Græcè verò, excelsus vel eminēs. G. qui ex Macedonia, 1.Mac.1.a.1. Act.16.b.9.

מַקְדוֹנִים Macedones, Idem.p.n.G. Act.19.f.29.

מַקְדוֹנִיָּה Macedonia, Excelsa, vel eminens. G. Prouincia. Act.16.b.9

מַקְהֵלוֹת Macelóth, Ecclesiæ, vel cœtus, aut congregationes. Nomen loci ad quem profecti sunt filii Israël de Harada, Numer.33.d.25.

מַקְהֵלוֹת Macelóth, 1.Par.8.c.31.& 9.g.37.& 27.a.4. Virgæ aut baculi, siue voces, aut leuitates, vel despectiones. Filius Abigaboni, filius Iahiel, 1.Par.9.f.35.

מַקְנוּדוֹנִי Macenúis, Possessio Domini, siue emptio Domini, aut pecus vel armentum Domini, siue mactificatio Domini. Sacerdos 1.Par.15.c.18.

מַכְנַי Machá, Compressa, vel attrita, aut fixa. Nomen regis, 2.Regum 10.b.6.

מַכַּבְנַי Machabæus, Percutiens. Græcè verò, pugnator. D. Filius Mathathiæ, 1.Mach.2.a.4.

מַכְתֵּשׁ Machtés, Vide Machati.

מַכְבַּנַּי Machbanái, Miser, siue pauper filius meus, aut paupertas vel humiliatio filii aut intelligentiæ vel ædificationis. Nomen principis, 1.Par.12.b.13.

מַכְבֵּנָה Machbena, Paupertas, vel percussio filii eius, aut paupertas, siue percussio intelligentis vel ædificantis. Nomen loci, 1.Patal.2.f.49.

מָכִי Machi, Percussor, aut pauper, vel humilis. Pater Guel principis tribus Gad, Num.13.a.16.

מָכִיר Machír, Vendens, siue cognoscens. Filius Manasse, Gen.50 d.23. Pater Galaad, Num.26.d.29.& 1.Par.2.c.21.& 23.& 7. c.14.& 15. Filius Ammihel, 2. Reg.9.b.4.

מָכִירִי Machirítæ, Vendentes, siue cognoscentes. Familia quædā, Num.26.d.29.

מַכְמָס Machmás, Percussor, vel pauper ablatus, aut percussor, vel pauper palpans, siue tangens vel auferens. Nomen vici magni siue oppidi in confinio Beniamin, & Ephraim, 1.Reg.13.a.2. in quo partem impedimentorum depositi Sennacherib, vt celerius iret oppugnatum Ierusalem, Esa.10.g.28.

מַכְמָס Machmás, 1.Esdr.2.b.27. Nehem.7.c.31. Occultatio, vel percussoris aut pauperis tributum.

מַכְמְתָת Machmethath, siue Machmathath, Percussoris vel pauperis donum, aut percussoris vel humilis mors. Terminus tribus Manasse in sorte Ephraim, Ios.16.b.6.& 17.b.7.

מַכְתֵּשׁ Machtes. Vide Pila.

מָדָבָא Madaba. 1.Mac.9.d.36.37. Vide Medaba.

מָדַי Madái, Mensura, siue iudicans, aut indumentum. Filius Japheth, Gen 10.a.2. Hic primus Medorum genti nomen indidit.

מָדָן Madán, Litigium, siue iudicans, aut mensura, vel indumentum, Filius Abrahæ ex Cetura, Gen.25.a.2.

מַדָּאי Madái, Solennitas, vel festiuitas Domini, siue adornatio vel testimonium aut fœdus Domini, vel transiens Dominus. Nomen viri, 2.Esd.12.a.5.

מָדְיָן Madián, Iudicium vel iudicans, siue litigans, aut obiurgans. Filius Abrahæ ex Cetura, Gen.25.a.2.& 36.d.35. A quo ciuitas trans Arabiam ad Meridiem Iudææ sita, in deserto Saracenorum contra Orientem Maris rubri: vnde Madianitæ. Alia vrbs est iuxta Amonem & Ariopolin, cuius nunc ruinæ tantùm demonstrantur, vbi Hobab, siue Iethro socer Mosis sacerdos Madian habitauit, Exod.2.c.15. Act.7.d.29.

מִדְיָנִי Madianita, Madianitæ, Idem.

מִדְיָנִים Madianitæ, Idem.p.n.Gen.17.f.18.

מִדְיָנִית Madianitis, Idem.f.n.f.g.Num.25.b.6.

מַדְמֵנָה Madmená, Mensura numeri vel muneris, aut indumenti munus, vel indumenti præparatio, aut numerus vel sterquilinium. Ciuitas tribus Iudæ, 1.Paral.2.f.49. quæ & Bersabee dicitur. Sunt tamen qui sentiant non ipsam esse Bersabee, verùm in eius vicinia sitam. Dicitur & Madmen.

מָדוֹן Madon, Iurgium aut indumentum, vel mensura eius. Ciuitas regis Iobab, Ios.11.a.1.

מַגָּלָה Magalá, Semita, vel circulus, aut rotunditas, siue currus, vel plaustrum, aut vitula. Nomen loci, 1.Reg.17.c.20.

מַגְדָּלָה Magdalena, Magnifica vel magnificata, aut exaltata, vel turris. D. Mulieris nomen, Matt.27.f.56. Luc.8.a.2.

מַגְדַּל גָּד Magdal-gád, Turris felix vel accincta, siue magnitudo felicitatis, vel accingitudo accincta. Ciuitas tribus Iudæ, Ios.15. c.37.

מַגְדַּל אֵל Magdal-él, Turris siue magnitudo Dei. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios.19.c.38.

מַגְדָּלוֹן Magdalum, Turris vel magnitudo. Vrbs Ægypti, Ierc.44. 2.1. Exod.14.a.2. Num.33.b.7.

מַגְדִּיאֵל Magdiel, Annuntians, vel euangelizans Deum, siue potius Dei, id est fructus electus Dei. Ciuitas est Idumææ principum, Gen.36.d.43.& 1. Paral.1.d.59. Est & in quibusdam exemplaribus ciuitas tribus Issachar, Ios.19.c.38. sed illicebet legi Magdalel.

מַגְדִּיאֵל Magedan, Matt.15.d.39. in Græco, Magdala, & Hebraicè interpretatur turris, vel magnitudo. D. Ciuitas est in littore Magni Genezareth, siue maris Galilææ. Hieronymus hanc regionem nunc Macedan contra Ierasan scribit in locis Hebraicis. A quibusdam dicitur & Dalmanutha regio, & Magdalum, sita inter lacum Genezar & Thabor.

מַגְדִּיעוֹ Mageddó, Annuntiatio, vel euangelizatio, aut pomum, siue fructus electus. Ciuitas in tribu Manasse, Ios.12.d.21.& 17. c.11. quam instaurauit Salomon, 3. Reg.9.c.15.& 1.Paral.7. f.29. Locus in quo occisus est Iosias, 4. Reg.23.f.29.

מְגִדּוֹן Mageddón, Idem, Zach.12.d.11.

מָגֵרְתָה Mageth, Torcular, aut liquefactio. D. Ciuitas Galaad, 1. Machab.5.c.26.

מָגוּשׁ Magi, Sapientes, vel philosophi: aut qui præsunt sacris, id est, sacerdotes. Persicum est, Matt.2.a.1.

מָגוֹג Magóg, Tegens, vel regulans, aut tabefactus, vel liquefactus. Filius Iapheth, Gen.10.a.2. A quo Scythæ genus dicūt, qui primùm Magogi dicti sunt, Apoc.20.c.8.

מָגוֹר Magrón, Timor, siue horreum, aut de gutture. Vrbs in Iuda aut Beniamin, per quam transiit Sennacherib cùm iret oppugnatum Ierusalem, Esa.10.g.28.

מַחֲלַת Mahaláth, Chorus, siue infirmitas: aut Syriacè, vena, Psal. 52.a.1. Heb.53.& 87.a.1. Heb.88. in titulo. Vxor Roboam, 2.Par.11.d.18.

מַחְלוֹן Mahalón, Idē. Filius Elimélech Beth-lehemitæ, Rut.1.a.1.

מַחֲנַיִם Mahanáim, numero duali, Castra, turmæ. Nomen loci non procul à monte Galaad, in quo obuiam facti sunt angeli patri nostro Iacob, ab ipso propterea impositum, quòd duas turmas vidisset in eo loco, suam, & angelorum, Genes.32.a.2. Ios.13. c.26.d.30.& 3.Reg.4.b.14. Ios.21.c.38.& 1.Par.6.g.80. Vide Manaim & Castra.

מַחֲרַי Maharái, Accelerans, siue dotatio, aut montanus, vel de monte meo. Nomen viri, 2.Reg.23.d.28.& 1.Par.11.f.30.

מַחַת Mahath, Abstergens, aut delens, siue confringens, aut formidans: aut Syriacè, percussio. Filius Amasai fili Elcana, 1.Paral.6.c.35.& 2.Par.29.b.12.& 31.c.13.

מַחֲזִיאוֹת Mahazióth, Videns signum, aut videns literam. Nomen viri, 1.Par.25.b.4.

מַחֲלֵת Mahéleth, Chorus vel cithara, aut infirmitas: vel Syriacè, venia. Tertia vxor Esau, filia Ismahelis, Gen.28.b.9.

מַחִידָא Mahidá, Ænigma, aut acumen, vel radens siue abstergens manum: aut Syriacè, percussa manus. Nomen viri, 1. Esdr.2. c.52.& 2.Esd.7.c.54.

מָחִיר Mahír, Pretium. Filius Chelub fratris Sue, 1.Par.4.b.11.

מָחוֹל Mahol, Chorus, vel cithara, aut infirmitas, siue arenosus: aut Syriacè, venia. Nomen viri, qui fuit Binomius: Ezrahites enim aliter dicitur, vnde Etham Ezrahites, id est, filius Ezrahi, 3.Reg.4.d.31.

מְחוּמִים Mahumites, Nuntians, vel delens, aut radens, vel medulæ. Nomen viri, 1.Par.11.g.46.

מָחִיר Maimán, Dexter, aut aquas præparans. Nomen viri, 1.Par. 24.b.9.

מַלְאָכִי Malachias, Angelus, siue nuntius meus. Heb. Malachi. Nomen prophetæ. Malach.1.a.1.

מַלְכִּיאֵל Malachim, Regum. f. liber. Scribendum Melachim.

מַלְכִּי Malaái, Circuncisio, vel locutio mea. Nomen viri, 1. Esdr. 12.c.35.1 xx. non transtulerunt.

מַלְאֵלְאֵל Malaléél, Laudans Deum, vel illuminatio Dei. Filius Cai-nan. Gen.5.b.12. Luc.3.g.37. Heb. Mahalaleel.

מַלְאָר Malafár, Circuncisio angustiæ, vel vinculi, siue dispensatoris. Nomen viri, Dan.1.c.11.

מַלְכוֹס Malchus, Rex, vel regnum, aut consiliarius. D. Nomen populi, cui Petrus auriculam abscidit. Ioan.18.b.10.

מַלּוֹתִי Mallotæ, Adimplentes, vel adimpleti. D. Nomen populi, 2. Mach.4.c.30.

מָלוֹךְ Malóch, Regnans, aut consulens. Filius Azabiæ filii Amasiæ, 1.Par.6.d.44.

מָמְרֵא Mambré, Rebellis, aut amarus, vel commutans, vel pertinens

tans. Ciuitas, Gen.13.d.18. quæ & Hebron & Arbee dicitur, Genes.23.d.19.& 35.d.27. Sunt tamen qui dicunt locum esse in Hebron, dictum in quercubus, procul hinc stadiis ab Hebrone. Frater Eschol & Aner, Gen.14.b.13. Heb. Mamre.

מַמְבְּרֵא Mambres, Idem. sed in Græco scribitur Iambres: & Hebraicè potest interpretari mare cum egestate vel purgatione. D. Vnus ex illis qui Moysi restiterunt, 2. Tim.3.b.8.

מָמוֹן Mammona, Pecunia vel diuitiæ, aut cupiditas. Syrum est, D. Luc.16.c.9.

מְמֻכָּן Mamuchan, Peratus, vel certus, aut depauperatus, vel percussus. Dux Persarum, Esth.1.c.16.

מִמְזֵר Mamzer, De scorto natus, Deut 23.a.2.

מַן Man, Donum, aut munus, aut quid? Exod.16.g.31.d.15.

מָנוֹחַת Manahath, Requies, aut munus, siue præparata formido, vel confractio, aut numerus stupons: vel ex Hebræo & Syro, præparata descensio, vel numerus descendens. Filius Sobal filii Seir, Gen.36.c.23.& 1.Paral.1.c.40. Est & regionis nomen, 1.Par.8.a.6.

מְנַחֵם Manahem, Consolator, aut ductor eorum, siue præparatio caloris, aut munus incensum, vel numerans calefactionem. Filius Gaddi, 4.Reg.15.c.14.

מָנַיִם Manáim, Castra. Ciuitas quæ est terminus tribus Gad in regione Galaaditide, Leuitis, & in vrbem refugii data, Ios.15. d.26.& 21.d.38.& 1.Par.6.g.80.& 3.Reg.4.c.14. Vbique scribendum ex Hebræo, Mahanaim: & idem locus cum eo qui Gen.32.a.2. Mahanaim scribitur.

מְנַשֶּׁה Manasse, siue Manasses, Oblitus, aut oblitio. Filius primogenitus Ioseph, Gen.41.f.51. Pater Efrihel, 1.Paral.7.c.14. Filius Ezechiæ regis Iuda filii Achaz, 4.Reg.21.a.1.& 1.Par.3. c.13. Matt.1.b.10.

מָנֵא Mané, Numeratus, vel numerans, Dan.5.g.25.

מָן הוּא Man-hu, x x. interpretantur, Quid hoc? rectius, Man-hu, id est, donum est, Exod.16.c.15.

מָנְלִיוּס Manlius, Solutus, vel non ligatus. G.

מָנוֹחַ Manoa, Idem quod Man, Ioan.6.e.49.

מָנוּתִי Manuté, Requies, aut munus. Pater Samsón, Iudic.13.a.2.

מָעוֹךְ Maoch, Compressus, vel attritus, aut fixus. Pater Achis regis Geth, 1.Reg.27.a.2.

מָעוֹן Maón, Habitaculum, siue delictum, vel de peccato. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g.55. Filius Sammai filii Recem, 1.Paral. 2.f.45. Est & nomen solitudinis in campestribus ad dextram Iesimon, 1.Reg.23.d.24.

מַעֲנָתִי Maonathi, Idem. Filius Othoniel filii Cenez, 1.Par.4.c.13.

מָעוֹן Maozim, Fortificati, vel fortitudines, aut refugia. Nomen idóli, Dan.11.f.38.

מָרָא Mará, Amaritudo, vel amaritudo. Quinta Israëlitarum mansio fuit: illic enim Moyses proiecto ligno, amaras aquas in dulces vertit, Exod.15.d.23. Num.33.a.8.

מַרְאֲלָה Marálá, Accelerans, siue dotatio, aut montanus, vel de monte meo. Nomen viri, 1.Par.27.b.11.

מָרַאֲלָה Maraiá, Amaritudo, vel myrrha Domini, aut docens, vel præceptor Dominus. Nomen viri, 2.Esd.11.a.12.

מָרָאוֹת Maraióth, Amaritudines, vel rebelliones, aut commutationes, vel permutationes. Nomen viri, 2.Esd.12.a.15. Vide Meraioth.

מָרָן אָתָא Maran-atha, Dominus noster venit. Syrum est, 1.Cor.16. d.22.

מַרְקוֹס Marcus, Limatus, vel fricatus, aut expolitus, id est, à rubigine abstersus. D. Act.12.c.12. confobrinus Barnabæ. Coloss.4. b.10. Marcus, cognomento Iuuenalis Iuuenis, de quo Act.15.g.37

מָרְדְּכַי Mardochái, Amara contritio, vel myrrha contrita, siue decens contritio nemaut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. Nomen viri, 1.Esd.2.a.2.

מָרְדְּכַי Mardochæus, Idem. Filius Iair filii Semei, patruus Esther, Esth.2.a.5.& 2.Esd.7.b.7.

יַם סוּף Mare rubrum, ad Austrum Iudææ, à Græcis Erythræum mare dicitur, auctore Pomp. Mela lib.3. Strabone lib.16. Alias etiam Sinus Persicus & Arabicus, teste Plinio libro 6. cap.24. Hebræis dicitur Iamsuph, id est, Mare iuncetum, vel cannosum quòd eius in littore abundent iuncivel cannæ. Obiicuandum etiā, Mare Suph, aliquoties sumi pro Mari salso vel mortuo, quòd sit carectosum. Illic iuxta rubrum pelagus septima fuit mansio Israëlitarum, Num.33.b.10.

מָרֵס Mares, Irrorans, vel distillatio: aut Syriacè, apostema vel confractio. Nomen principis cuiusdam, Esth.1.c.14.

מַרְאֲשָׁה Maresá, A capite, vel à principio, aut capus, vel principium, siue hæreditas, aut amaritudo mulieris, ve. amara mulier. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g.44. eadem quæ מָרֵשָׁה

מָרֵשָׁה Maresá, 1 Par.4.d.21.& 2.Paral.11.b.8.& 14.c.9.& 20.g. 37. interpretatur à capite, vel à principio, aut hæreditas, vel amaritudo agri. Ciuitas in tribu Iuda, patria Michææ prophetæ, nam inde מוֹרַשְׁתִּי appellatur, Mich.1.a.1. Quam munuit siue instaurauit Roboam, 2.Par.11.b.8. Nomen viri, 1.Par.2. c.42.& 4.d.21.

מַרְאֵשָׁה Marēch, Speluncæ, vel euacuatio, aut effusio, siue discooperiens, aut euigilans. Ciuitas in tribu Iuda, Ios.15.g.59.

מִרְיָם Maria, Exaltata, vel amaritudinis mare, aut myrrha maris, siue doctrix, vel magistra matisaut ex Syro & Hebræo, domina maris. Filia Amram filii Caath, soror Aaron & Mosis, Exod. 6.c.20.& 15.c.20. Numer.12.a.1. Filius Esra, 1.Paral.4.c.17. Nomen item Virginis quæ Christum tulit in vtero, Matth.1. c.16. Sororem Matthæ sororis Lazari, Luc.10.g.39. Ioan.11. c.19. Hebr. Miriam. De quadam Maria loquitur & Paulus, Rom.16.a.6.

מִרְיָם Mariam, Idem. Viri proprium, 1.Par.4.c.17.

מִרְמָה Marimuth, Amaritudo, vel myrrha mortis, aut altitudines siue fraudulentiæ. Nomen viri, 1.Esd.10.d.35.

מָרְמָה Marma, Dolus, vel fraudulentia, siue altitudo, vel extollés se. Filius Saharaim ex Hodes vxore sua, 1.Par.8.b.10.

מָרְסְנָא Marsena, Amaritudo, aut myrrha rubi vel inimici, aut ostendens rubum vel inimicum. Nomen principis, Esth.1.c.14.

מַרְתָּא Martha, Prouocans, siue amaricans: vel Syriacè, domina vel doctrix. D. Soror Mariæ sororis Lazari illius quem suscitauit Christus, Luc.10.g.38. Ioan.11.b.20.

מַשָּׂא Masa, Corruptè legitur, Ios.21.c.30. De tribu autem Aser, Matta & Abdon, pro Messal.

מְשַׁל Masál, Parabola, aut imperans, vel dominans. Ciuitas in tribu Aser, 1.Par.6.f.74. quæ Ios.19.b.26. dicitur Messal.

מַשְׁאֵלְתִּי Masaleth, Idem.p.n.D. Vrbs, 1.Mach.9.a.2.

מִצְפָּה Maspha, Speculatio, siue specula, aut coopertimentum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, Iosue 15.f.38. quæ aliàs Maspha dicitur.

מִשְׂרְפוֹת מַיִם Maserephóth-maim, id est, adustiones, incendia, combustiones aquarum. Locus est vbi excoquunt aquam ad ignem, refrigerandoque, salem faciunt. Commentator Hebræorum super Iosue sic inquit, Salinæ sunt vbi aqua maris trahitur ad fossas ad hunc vsum factas, & solo siccatur, Ios.11.b.8.& 13.a.6. Regio Sidoniorum.

מִשְׁרְעִי Maserei, Stratum, siue auferens, vel tangens focium vel amicum aut paßtorem vel maliuam. Filius Sobal filii Hur, primogenitus Caleb ex Ephratha concubina, 1.Par.2.g.53.

מִשְׁמָע Masma, Exauditio, siue audiens, vel obediens. Filius Ismahelis, Gen.25.b.14.& 1.Par.4.c.25.

מִשְׁמַנָּה Masmana, Pinguedo, aut oleum eius, siue tangens, vel auferens præparationem vel mumus aut numerum. Nomen viri principis, 1.Par.12.b.10.

מַסּוֹלִיא Masolia, Statio Domini, siue stans Dominus, aut damula. Nomen loci, 1.Par.11.g.47.

מִסְפָּה Maspha, siue Maspha, Speculatio, siue specula, aut scoperimentum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Iuda, quam ædificauit Asa rex Iuda, 3.Reg.15.c.22, quæ Ios.15.f.38. Maspha dicitur iisdem consonantibus & punctis, & Maspha, Iosue 13. d.26. Eſt & locus Galaad, 1.Reg.22.a.3.& 4.Reg.25.f.23. vbi pactum iuerunt Laban & Iacob, Gen.31.g.49.

מִסְפֵּת Maspha, Speculatio, siue specula, aut coopertimentum, vel expectatio. Ciuitas quæ & Maspha dicitur in tribu Iuda, 1.Reg.7.b.7. Ier.40.b.6.& 41.d.14.& 16.

מַסְרֵקָה Masreca, Sibilus, vel sibilans, aut attractio vanitatis, vel tangens vanitatem vel vacuitatem, aut vitis. Ciuitas Idumææ, regia Semlæ quinti regis in Edō, Gen.36.d.36.& 1.Par.1.d.47.

מַסָּה Massa, Tentatio. Nomen loci, qui & מְרִיבָה Iurgium dicitur, Exod.17.b.7.

מַשָּׂא Massa, Onus, siue assumptio: vel aliquando translatiuè, prophetia. Filius Ismahelis, Gen.25.b.14.& 1.Par.1.b.30.

מַתָּן Matthán, Donum, vel lumbus, siue mors eorum: aut Syriacè, expectatio, vel spes. Pater Saphatiæ, Ier.38.a.1. Sacerdos Baal, 2. Par.23.d.17.

מַתַּנָה Mathana, Idem. Solimdinis nomen, Num.21.d.18.

מַתַּנַי Mathanai, Idem. Nomen viri, 1.Esd.10.d.33.

מַתַּנְיָה Mathania, siue Mathanias, Donum Domini, vel lumborum Domini: aut ex Syro & Hebræo, spes Domini. Filius Iosiæ, patruus Ioachin, frater Ioacim siue Eliacim, à Nabuchodonosor Sedecias nominatus, 4.Reg.24.d.17. Filius item Micha 1.Par.9.c.15.& 2. Par.29.c.13.

מַתַּנְיָהוּ Mathanáu, Donum Domini, vel lumborum Dominus: aut ex Syro & Hebræo, expectatio Domini. Nomen viri, 1.Paral.25.a.4.

מִתְנִי Mathanites, Donum, aut lumbus: aut Syriacè, spes, vel exfectans, 1.Par.11.g.43.

מַתַּת Mathat, Donum, vel donans. D. Pater Heli patris Iosephi viri Mariæ, Luc.3.c.24.

מַתְתָּה Mathán, siue Mathathath, Donum eius. Nomen viri, 1.Esdræ 10.d.33.

מַתִּתְיָה Mathathia, siue Mathathias, Donatus à Domino, vel dorum Domini. Pater Iudæ Machabæi, 1.Mach.2.a.2. Primogenitus Sellum Coritæ, 1.Par.9.c.31. Sacerdos, 1.Par.25.c.18

מַתִּתְיָהוּ Mathias, Donum Domini. D. Act.1.d.23.

מַתּוּשָׁאֵל Mathusáél, Mortem suam peſtulans, aut mors sua infernus vel sepulchrum. Filius Mauiael, Gen.4.c.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

מתושלח Mathusalá, Mortem suam missit, aut mortis suæ arma: vel ex Hebræo & Syro, mortem suam spolians, vel mortis spoliũ. Filius Henoch filii Iared, Gen. 5.c.21. Luc. 3.g.37.

מרד Mared, Virga descendens, aut virga impetantis, siue lectuli descensio vel impetus: aut Syriacè, labor. Pater Meetabel vxoris Adar regis in Edom septimi, Gen. 36.d.39.

מתרא Matharta, Idem quod Mathathia, Luc. 3.f.31.

מתתיה Mathathias, Idem. Luc. 3.e.26.

מתתיס Matthæus, Donatus. D. Nomen apostoli, Matth. 9.a.9. qui & Leui dictus est, Mar. 2.b.14.

מתתיה Matthias, 2. Mach. 14.c.19.

מיכאל Mauiaël, Annuntians Deum, aut radens vel delens Deus: vel ex Syro & Hebræo, percussus à Deo. Filius Irad, Genes. 4. c.18.

מהומן Mumán, Turbatus, aut tumultuans, vel multitudo. Nomẽ eunuchi eiusdẽm, Esth. 1.b.10.

M E

מכתתי Mecherathites, Venditio, aut cognitio, 1. Par. 11.g.36.

מכמש Mechmas, Percussor, vel pauper ablatus, aut percussor, vel pauper palpatus vel tangens, siue auferens. Nomen oppidi in tribu Ephraim, 2. Esdræ 11.d.31. qui 1. Regum 13.a.2. dicitur Machmas, isdẽm consonantibus & punctis.

מכנדבי Mechnedebai, Percussor, vel pauper vouens, siue spontaneus: aut percussio, vel paupertas vouentis vel principis aut spontanei. Nomen viri, 1 Esd. 10.d.40.

מדבא Medibá, Aquæ doloris: vel ex Hebræo & Syro, aquæ manantes. Vrbs Arabiæ in tribu Ruben, Num. 21.f.30. Ios. 13.b.9 & 1. Par. 19.b.7. Esa. 15.a.2.

מלד Medalaa, Corruptum in quibusdam exemplaribus pro Medaba, Ios. 19.a.11.

מדד Medád, Mensurans, siue aquæ dilectionis vel vberum aut parui. Nomen viri super quem requieuit Spiritus Domini in castris, Num. 11.f.26.

מדין Meddin, Iudicium, siue litigans, aut obiurgans. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15.g.61. Hebraicè Middin.

מדמנה Medemena, Mensura muneris vel numeri, aut indumenti munus, vel indumenti præparatio, aut iter quilibet. Ciuitas tribus Iudæ, quę aliàs Bersabee dicitur, Ios. 15.c.31. Per quam transiit Sennacherib cùm iret oppugnatum Ierusalem, Esa. 10 g.31. Sunt tamen qui Medemena sentiant diuersam esse à Bersabee ciuitatem, sed tamen vicinam.

מדנה Medena, Mensura, vel abundans, siue indumentum. Prouincia, de qua 1. Esd. 6.a.2. Heb. Madai.

מדי Medi, Idem. p.n. Populi, Esa. 13.c.17. Act. 2.b.9.

מדיה Media, Idem. f.n. Prouincia Asiæ ab ortu habet Caspios & Parthos, à Meridie Sittacenen & Susianen & Persida, ab Occasu Adiabenen, à Septentrione Armeniam. Plinius auctor libro 6.cap. 26. Hãc appellatam à Madai Iapheth filio, Iosephus lib. 1. cap. 14. Iudaic. antiq. refert. Strabo verò in 11. à Medo Medææ filio. De hac Ptolemæus lib. 6. cap. 2. Plinius libro 6. cap. 14. Hieronymus ipsam inter flumina Indum & Tigrim collocat, Ier. 25.c.25. Huic prouinciæ attribuit sacra Scriptura Ataciuam, Parthiam, Assyriam, Persidam, Iere. 51.c.28.& 1. Mach. 14.a.1.

מראדבל Merodabél, Qui in bonus Deus, siue benefaciés Deus. Vxor Adar regis in Edom septimi, Gen. 36.d.39.

מגוש Megbis, Eminens, siue altitudo. Nomen viri, 1. Esd. 2.b.30

מגפיעש Megphiás, Corpus compressum vel congregatum, aut corporis vel vestimenti tinea. Nomen viri, 2. Esd. 10.a.20.

מחוסיים Mehusim, Tacentes, aut fallitantes, siue fruitiuales. Pater Abitob. 1. Par. 8.b.11.

מחיטבאל Melchitabél, Regina, vel consiliatrix. Vxor Nachor filii Thare, filia Aran fratris mariti sui Nachor, Genes. 11.d.29. Filia item Saj, haad filii Hepher filii Galaad, Num. 26.d.33.

מלכא Melcha, Luc. 3.f.31. Idem, sed in Græco scribitur Melea, & Hebraicè interpretatur adimplens, vel adimpletus. D. Pater Eliacim patris Iona.

מלכי Melchi, Rex meus, siue consilium meum. D. Pater Leui patris Matthat, Luc. 3.c.24.

מלכיה Melchias, Rex Dominus, aut consiliator Dominus. Pater Phassur, Ier. 21.a.1. Filius Amelech, Iere. 38.b.6. Filius Athanai filii Zara, 1. Par. 6.c.40.

מלכיאל Melchiel, Rex meus Deus, aut regnũ Dei, siue consiliator meus Deus. Filius Beriæ filii Aser, Ge. 46.b.17.& 1. Pa. 7.f.31

מלכיאלי Melchielitæ, Idem, Num. 26.c.45. Ἴδιον à πατρωνυμ.

מלכירם Melchiram, Rex excelsus, aut consiliator, vel consilium excelsum. Filius Iechoniæ filii Ioacim, 1. Par. 3.c.18.

מלכי צדק Melchi-sedec, Rex iustitiæ. Sacerdos & rex Solymæ, siue Ierusalem fuit, Gen. 14.c.18. Heb. 7.a.1.

מלכישוע Melchisua, Rex saluator, aut rex vel consilium saluatoris vel salutis, siue rex magnificus. Filius Saul, 1. Reg. 14.g.49.& 31.a.2. & 1. Par. 8.c.33.

מלכום Melchóm, Rex eorum, vel consiliator eorũ. Idolum quod colebant filii Ammon, 4. Reg. 23.c.13.& 1. Par. 20.a.2. Ier. 49. a.1. qui Moloch, 4. Reg. 23.c.10. dicitur.

מלך Melech, Rex, aut consiliarius. Filius Micha filii Merib-báal, 1. Par. 8.d.35.

מלית Melite, Melliflua. G. Insula inter Epirum & Italiam, siccans Siciliam ad Septentrionem, Act. 28.a.

מלוֹ Melló, Plenitudo, vel repletio. Ambitus montis Sion interior, quem, eges inclurent muro. Vel vrali volum, vrbs non ita procul illinc, cuius ciues Abimelech regem sibi constituerunt, Iudic. 9.a.6. Ab hoc loco Danid cepit munire Terram, 2. Reg. 5.b.9. Salomon hanc reparauit, 3. Regum 9.c.15.& 4. Reg. 12.d.20.& 2. Par. 32.b.5.

מלוֹתי Mellóthi, Plenitudo, vel circuncisio. Nomen viri, 1. Par. 25.b.4.

מלוך Melluch, Regnans, vel consulens. Nomẽ viri, 1. Esd. 10.d.32

מלותי Melothi. Idem quod Mellothi. D. Ciuitas, Iudith 2.c.23. In Græco Complutensi non legitur.

מלית Melitas, Liberatio Domini. Nomen viri, 2. Esd. 3.b.7.

מעמיוס Memmius, Maculatus, vel vituperatus. D. 2. Mac. 11.g.34

מנפיס Memphis, Hebraicè dicitur Noph, & interpretatur fauus, aut distillatio, vel eleuatio, aut cribrum. Ciuitas Ægypti, Esa. 19.b.13.

מנפיס Memphis, Osee 9. b.6. Hebraicè dicitur Moph, idẽm, ab ore: vel Syriacè, cooperterium.

מנדכי Mendacium, Michææ 1. d.14. domos mendacii. Vide Achzib. vide & 1. Par. 4.d.22. viri mendacii item.

מנלאוס Menelaus, Potentia, aut robur populi. G. Nomen viri, 2. Mach. 4.d.23.

מנחא Menna. Numeratus, vel remuneratus, aut præparatus. D. Pater Melcha, siue (vt Græcè habetur) Melea, Luc. 3.f.31.

מנני Menni, Præparatio, vel munus, aut numerus. Nomen regionis, Ier. 51.c.27.

מענית Mennith, Idem. Vrbs in terra Gad, Iudic. 11.f.33.

מפעת Mephaath, Aquarum apparitio, siue aquarum imperus. Ciuitas Leuitarum in tribu Ruben, in terra Moab, Ios. 13.c.18. & 21.d.36. Ierem. 48.c.21.

מרעות Meraióth, Amaritudines, vel rebelliones, aut commutationes vel permutationes. Filius Achitob, 1. Par. 9.b.11. Filius Zaraiæ filii Ozi, 1. Par. 6.a.6.& 7.d.52. Vide Maraioth.

מרלא Meralá, Sopor, vel inebriatio, aut amaritudo absentiens, vel holocausti, aut myrrhæ holocaustum, siue folium, aut decens holocaustum vel ascensum. Limes est Zabulonię tribus, Ios. 19.a.11.

מרארי Merari, Amarus, siue irritatus, aut prouocatus. Filius Leui filii Iacob, Gen. 46.b.11.& 1. Par. 6.a.1.b.16.

מרעיתי Meraritæ, Idem. p.n. Num. 26.g.57. Ἴδιον à πατρωνυμ.

מרכוריוס Mercurius, A mercibus dictus est: quia mercaturæ Deus putabatur à Gentibus, Latinum est, Act. 14.b.12.

מרכוריוס Mercurius, Prou. 26.b.8. In Hebræo est Margema. Sunt qui dicant significare fundam qua iacciuntur lapides. Alii accentium lapidum. Potest etiam detiuari ab ארגמן, quod significat purpuram: vt sit sensus, Sicut qui ligat lapidem vel fundam in purpuram: vt sit sensus, Sicut qui ligat lapidem vel fundam in purpurata qui tribuit insipienti honorem.

מרד Méred, Rebellis, vel descendens, aut impetus. Filius Bethiæ filiæ Pharaonis, 1. Par. 4.c.17.

מרום Meremoth, Amaritudo, siue myrrha mortis, aut altitudines vel deceptiones. Nomen viri, 1. Esd. 8.g.33.

מריבה Meribá, Iurgium, contentio. Nomen loci, qui & Tentatio dicitur. Vide Iurgium, Psal. 95.b.8.

מריבעל Merib-báal, Rebellio, vel impugnatio idoli vel dominatis siue subiicientis aut possidentis. Filius Ionathan filii Saul, 1. Par. 8.d.34 & 9.g.39.

מרמות Merimúth, Fraudulentia, aut amaritudo, vel myrrha mortis, siue altitudines. Nomen viri, 2. Esd. 3.c.21.& 10.a.5.& 12.a.3.

מרעב Merób, Pugnans, siue obiurgans, aut multiplicans: vel Syriacè, magisterium. Primogenita regis Saul, 1. Reg. 14.g.49.

מרודך Merodách, Amara contritio, vel myrrha contrita: aut ex Hebræo & Syro, myrrha purissima. Rex Babyloniorum, Esa. 39.a.1. Ier. 50.a.2. qui 4. Reg. 20.c.12. dicitur Berodach.

מרום Meróm, Altitudines. Aqua seu flumen in terra Chanaan, iuxta quod Gentes conuenerant aduersus Israëlitas, Iosue 11. a.5.b.7. Hieronymus in locis Hebraicis Merrum vicum fuisse dicit in x11. milliario vrbis Sebastæ iuxta Dothaim.

מרומ Merome, Altitudines, siue amaritudo aquarum. Nomen loci, Iudic. 5.c.18. Vbi alii interpretes pro, in regione Meronę, legunt, in excelsis campi.

מרונתים Meronathites, Cantatio mea, siue exultans, aut exclamans vel Syriacè dominans, 1. Par. 27.d.30. & 2. Esd. 3.b.7.

מרוז Meroz, Secretum, vel macies. Vrbs Galilææ, Iudic. 5.c.23.

מש Mes, Auferens, vel tangens. Filius Aram, Gen. 10.c.23. 1. Par. 1.b.17. dicitur Mesoch. Ab hoc Meones traxerunt originem.

מסא Mesa, Salus, vel aqua salutis, aut aquas aspiciens. Rex Moab, 4. Reg. 3.a.4. Filius item Caleb fratris Gerameel, 1. Par. 2.c.42.

מסלמיה Meselemias, Pax Domini, vel perfectio Domini, aut retributio Domini, vel parabola Domini, aut dominium Domini. Nomen

Nomen viri, 1. Paralipom. 26.a.1.

משזבאל Meschezebel, Auferens fluxum Deus: vel ex Syro & Hebræo liberatio vel filius Dei. Pater Barachiæ, 2. Esd. 3.a.4 & 11.d.24

משזבאל Mesizabel, Idem. Nomen viri, 2. Esd. 10.a.21.

משולם Mesollám, Vide Mesollam.

משרוקמא Metop samma, Maioris Asiæ Syriæque pars. Regio est inter Babyloniam & Arabiam, ad læuam Tigridis, vbi habitauerunt Ismaelitæ. Babylonię, auctore Strabone libr. 11. & 17. & Ammiano libr. 25. Mesopotamia est inter amnes Tigridem & Euphratem, à Septentrione Tauro excepta, quæ ipsa olim Cebel. Græco ex medio fluminum esse posita monstratur. Ἀφ' ὧν τὸ μέσον: μεσοποτάμια verò fluuius interpretatur, Act. 7.a.2. Hebraicè verò, Gen. 24.b.10. Deut. 23.a.4. Iudic. 3.a.8. & 1. Par. 19.b.6. & in titulo Psal. 59.a.1. Heb. 60. dicitur Aram Naharam, id est, Syria fluuiorum. f.duorum, cum dictio ipsa, dualis est numeri. In aliis verò locis pro Mesopotamia, in Hebræo est Palan Aram, quod interpretatur redemptio ædis, vel domus: vel Syriacè, partiritas, aut coniunctio adis. Hæc nomina soruntur & Syria, Gen. 25.c.20. & 28.a.5.b.6

מסופוטמיא Mesopotamia, Ios. 24 a.3. in Hebræo est Eber haháar, id est, trans fluuium.

מספר Mesphar, Numerus, vel narratio, aut librarius vel scriba, siue tributi taxus. Nomen viri, 1. Esd. 2.a.2.

מספרת Mesphárath, Numerans, vel narrans, aut tributi fructificatio vel augmentatio. Nomen viri, 2. Esd. 7.b.7.

מספה Mesphé, Speculatio, vel specula, aut cooperimentum, vel expectatio. Ciuitas in tribu Beniamin, Ios. 18 d.26.

מצרים Mesraim, Angustiæ, siue tribulationes. Filius Cham, Gen. 10.a.6.b.13. Ab hoc Ægyptus Hebræa lingua Mesraim nuncupatur: quæ & sæpe in Sacris literis dicitur terra Cham, à Cham, filio Noë, Psal. 105.d.22. Heb. 106. vt testatur Hieronymus in quæst. Hebraicis.

משיא Messa, Onus, vel assumptio: & aliquando translatiuè, prophetia. Regio Iudææ iuxta Hierenymum in locis Hebraicis, in qua habitauerunt filii Iectan, Gen. 10.d. 30.

משא Messa, 4. Reg. 11.b.6. Eradicatio, siue conculcatio. Nomen viri.

משאל Messal, Postulans, vel postulatus, aut commodatus, siue sepulchrum, vel insernus, aut fouea, siue ablatio, aut tactus Dei. Ciuitas in tribu Aser, Ios. 19.b.26.& 21.d.30. quæ & Massal, 1. Par. 6.g.74. dicitur.

משאלמות Messalemeth, Solutio, aut pacificatio, vel perfectio, aut retributio, vel parabola mortis, aut dominium mortis. Mater Amon regis Iuda, 4. Reg. 21.d.19.

משיח Messías, Vnctus. Græcè autem dicitur Christus, Ioan. 1.f.41.& 4.d.25.

משלם Messúlam, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens, aut parabola eorum, siue potestas eorum. Pater Asilia patris Saphan scribæ, 4. Reg. 22.a.3.

מתבאל Metabeél, Quàm bonus Deus, aut benefaciens Deus. Nomen viri, 1. Esd. 6.c.10.

מתחה Methcá, Dulcedo, aut suauitas. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Thare, Num. 33.d.28.

מתי Metri, Pluuia, siue custodia, vel carcer. Nomen viri, 1 Reg. 10.c.21.

מזה Mezá, Distillatio, vel aspersio, aut ex isto: vel Syriacè, incensio vel consumptio. Filius Rahuel filii Esau, Gen. 36.b.13.

מזהב Mezaab, Deauratus, vel aquæ auri, siue quid aurum? Pater Matred patris Meetabel vxoris Adar regis in Edom septimi, Gen. 36.d.39.& 1. Par. 1.d.50.

M I

מיאמין Miamín, Dexter, aut aquas præparans. Nomen viri, 1. Esdræ 10.d.25.& 2. Esd. 10.a.7 & 12.d.40.

מיכבר Mibahár, Electus, siue electio, aut iuuentus. Nomen viri, 1. Par. 11.g.38.

מיכא Michá, Pauper, vel humilis, aut percutiens vel percussus, siue quis hìc id est in hoc loco: siue aquæ hic. Pater Abdon, 2. Par. 34.d.20. qui 4 Regum 22.b.12. dicitur Michæa. Filius Iaël, 1. Paral. 5.a.5. Filius Meribbaal filii Ionathan, 1. Paral. 8. d.35. Filius Miphiboseth, 2. Reg. 9.d.12.

מיכאל Michaél, Quis sicut Deus? aut humilitas, siue paupertas Dei, vel percutiens Dei, siue percutiens Deus. Filius Izrahia filii Ozi filii Thola filii Issachar, 1. Paralip. 7.a.3. Pater Galaad, 1 Paral. 5.b.13. Pater item Sthur principis tribus Aser, Num. 13.b.14. Est & nomen Angeli, Dan. 10.c.13.

מיכיה Michaia, Quis sicut Dominus? aut paupertas vel humilitas Domini, siue percutiens Dominus, vel percussio Domini. Pater Achobor, 4 Reg. 22.c.12. Filius Meribbaal filii Ionathan, 1. Par. 8.d.34. Mater item Abiam regis Iuda, 2. Par. 13.a.2. quæ 3. Reg. 15.a.2. dicitur Maacha, 2. Esd. 11.d.40.

מיכיהו Michæa, Idem. Nomen viri de mõte Ephraim, Iudic. 17.a.1

מיכיה Michæas, Idem. Filius Gamariæ filii Saphan scribæ. Ier. 36.c.11. Filius item Iemla, 3. Reg. 22.b.8.

מיכיה Michæas, Ier. 26.c.18. Michææ 1.a.1. Pauper vel humilis, aut percutiens, vel percussus, siue quis hìc id est, in hoc loco,

מיכל Michol, Quis omnia? q.d. tu. aut quæ perfecta vel consum mata? q.d. nulla nisi tu. siue aqua tota, aut aquarum perfectio vel consummatio, seu prohibitio. Nomen filiæ minoris regis Saul, 1. Reg 14.g.49.

מדין Middin, Vide Meddin.

מדי Mid, Cura, siue consilium. G. Græca exemplaria legunt Myndus, 1. Mach. 15.d.23.

מילטון Miletus, Rubea, vel coccinea. G. Ciuitas in Asia maritima, decem stadiis ab ostio Maeandri amnis secreta, Act. 20.c.15.

מלכו Milcho, Regnum eius, vel consilium eius. Nomen viri, 2 Esd. 12.a.14.

מנחת Minnith, Vide Mennith.

מישבשת Mi-hibósceth, De ore ignominia, siue de ore confusio, aut ignominiosi vel confusio, aut verecundia, vel mors. Filius Ionathæ filii Saul, 2. Reg. 4.a.4.& 9.b.11. Hic dicitur & filius Saul præterito patre Ionatha, 2. Reg. 19.c.24.& 21.b.7.

משם Misaám, Saluator eorum, siue respiciens eos, aut auferens, vel tangens populum: vel Syriacè, lenitas eorum. Filius Elphaal filii Nehusim, 1. Par. 8.b.12.

משך Misach, Prolongans, siue attrahens, aut aquas vallans vel sepiens. Vir qui & Misaël dicitur, Dan. 1.b.8.

מישאל Misaël, Quis postulatus aut commodatus? siue quis postulans aut commodans? siue absolute Deus, vel rectitudo. Nomen viri quę princeps Eunuchorum regi Nabuchodonosor vocauit Misach, Dan. 1.b.8. Filius Uzziel filii Caath, Exo. 6.c.22

משור Misor, Planities, aut series, siue murus vel muratus, aut bos, vel boulmus. Heb. legitur Iabesa, Ios. 21.d.39.

משפם Misphar, Iudicium. Fons Misphar, siue iudicii, aliàs Cades, Gen. 14.a.7.

מתלנה Mitylene, Mundities, vel absterso torcularis. G. Insula contra Asiam, quæ à prorsmo continenti abest quinquaginta septem milia passus, Act. 20.c.14.

מתרדת Mithridates, Explorans, vel contemplans legem, aut soluens legem, siue mortis descensus vel dominium, 1. Esd. 1.d.8

M N

מנה Mna, Libra, talentum, genus ponderis quod continet centum numerum vnciarum, Ezec. 45.c.12.& Luc. 19.b.13.

מנשי Mnesheus, Alacritas, aut ira, vel robur Dei. Nomen viri, 2. Mach. 4.c.21.

M O

מואב Moáb, De patre: quoniam de patre eum filia concepit. Filius Lot ex filia sua maiore, Gen. 19.g.36. A quo vrbs Arabiæ (quæ aliàs, vt Eusebius refert, Areopolis dicitur) & regio nomen acceperunt, Esa. 11.d.14. Est & regnum filiorum Lot ad Orientem Iudææ suum, proximũ Mari mortuo & Iordani. Est præterea nomen regis, 1. Re. 11. 19.& 22.a.3.& 1. Par. 4.d.22

מואבי Moabitæ, Idem. Deut. 2.b.9.c.11. μοαβίται.

מואבי Moabites, Idem, Deut. 23.a.3. μοαβίτης.

מואבית Moabitides, Idem. p.n.f.g.3. Reg. 11.a.1. μοαβίτιδα.

מואבית Moabitis, Idem. f.n.f.g. Ruth 1.a.1.& 5 μοαβίτις.

מועדיה Moadiá, Solennitas, vel festiuitas Domini, siue adornatio, vel testimonium, aut fœdus Domini, vel translatio Domini. Nomen viri, 2. Esd. 12.a.17.

מכני Mobennái, Filius vel filiatio, siue ædificatio, aut intellectus vel intellectio. Nomen viri, 2. Reg. 23.d.27.

מכונה Mochona, Basis, vel sustentaculum, aut præparatio. Ciuitas, 1. Esd. 11.d.28.

מכרי Mochori, Venditio, vel cognitio. Pater Ozi, 1. Paralipo. 9. b.8.

מודין Modin, Iudicium, vel iudicatio, aut iurgium. D. Ciuitatis nomen in monte sitæ vt videtur Baala, super torrentem qui apud Secronam effunditur: patria Machabæorum, vbi est eorum memorabilis sepultura, septem pyramides ex quadrata mole surgentes, 1. Mac. 2.a.1.

מחולי Mohólí, Chorus, vel cithara, siue infirmitas: aut Syriacè, venia. Nomen viri, 1. Par. 7.d.18.

מחלי Mohli, Idem. Filius Merari filii Leui, Exod. 6.c.19.

מולדה Molada, Nationitas, vel generatio. Ciuitas quæ in tribu tam Iudæ quàm Simeonis repetitur, Ios. 15.c.26.& 19.a.2.& 1. Paral. 4.c.28.

מחולתי Molathí, siue Molathites, Chorus, vel cithara, siue infirmitatem Syriacè vertit, 1. Reg. 18.c.19. & 2. Reg. 21.b.8.

מלכם Molchom, Rex eorum, vel consiliarius eorum. Filius Saharáim ex Hodes vxore. 1. Par. 8.a.9. Sic vocabatur & Moloch, Ammonitarum idólum, Ier. 49.a.1.

מולד Mólid. Generatio, vel ratinitas, aut circuncisio manus. Filius Abiúr filii Semei filii Onam, 1. Par. 2.d.29.

מלך Móloch, Regnans, aut consiliarius. Idólum Ammonitarũ, 4. Reg. 23.c.10. Act. 7.c.43. quæ & Melchom dicitur.

מלך Moloch, 3 Reg 11.f 33. Rex eorum, aut consiliarius eorũ. Heb. Milchom. Idólum Ammonitarum.

מלכם Molo, lignum, vel ligneus, siue consiliarius. Filius Ram primogenti Ierameel, 1. Par. 2.d.27.

Universidad de Deusto
Biblioteca

מפים — Mophim, Ex ore: vel Syriacè, cooperimenta. Filius Beniamin, Gen. 46.c.21.

מורשתי — Morasthi, Hæres, vel paupertas, aut de paupertate, vel de hæreditate. Vicus contra Orientem Eleutheropoleos, patria Michææ prophetæ, Ier. 26.c.18.

מורתה — Morasthites, Idem, Mich. 1.c.1.

מוריה — Moria, Amaritudo vel myrrha Domini, aut potius doctrina, siue timor Domini, à ירא vel מרא: siue ex Syro & Hebræo, dominatio Domini. Collis, 2. Paral. 3.a.1. qui Terra visionis, Gen. 22.a.2. dicitur, à latere montis Sion. Moria, inquiunt doctores, est mons in tribu Beniamin in quo fuit ædificatum templum à Salomone. Hic mons est multiiugus: & in vno è iugis eius iussus est Abraham immolare filium suum Isaac. Non desunt qui dicant hunc montem partem esse montis Sion. Rectius sentiunt qui affirmant montẽ Moria & montem Sion esse eundem montem, quum ex Ioëlis 3.f.21. Psal. 2.b.6. & aliis locis clarum sit, templum Domini fuisse constructum in Sion, & auctor Paralipomenon scribat illud fuisse constructum in monte Moria, Gen. 22.a.2. & 2. Paral. 3.a.1. Est ergo Moria & Sion idem mons, sed Moria vetus est montis appellatio, & Sion recens.

מוסא — Mosa, Azymum, aut inuentus, vel exitus, siue exprimens, vel eminens. Filius Caleb ex Epha concubina, 1. Par. 2.f.46. Filius Zamri filii Ioada, 1. Par. 8.d.36.

מוצא — Mosa, 1. Par. 8.a.9. interpretatur Onus, siue assumptio vel prophetia aliquando transtatiuè, aut aquarum eleuatio. Filius Saharaim ex Hodes vxore.

מסרה — Moserà, Eruditio, siue disciplina, aut vinculum: vel Syriacè datio vel traditio. Nomen montis vbi Aaron mortuus est & sepultus, Deut. 10.b.6. qui Hor, Num. 20.d.27. & Moseroth, Num. 33.d.30. dicitur.

מסרות — Moseroth, Idem. p.n. Locus in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Hesmona, Num. 33.d.30. Eadem quæ Mosera dicitur.

משובב — Mosobàb, Reuersus, aut auersus, vel conuersus. Nomen principis, 1. Par. 4.f.34.

משך — Mosoch, Attrahens, vel prolongans, aut vallans, vel sepiẽs. Filius Iapheth, Genes. 10.a.2. Ab hoc Cappadoces originem traxerunt, Ezec. 27.c.30. Filius item Aran, 1. Paral. 1.b.17. qui Gen. 10.f.23. dicitur Mes.

משלם — Mosollàm, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens, vel parabola eorum, siue potestas eorum. Nomen viri, 1. Par. 3.d.19 & 5.b.13. & 8.b.17. & 9.b.8. Præpositus instauratoribus templi, 2. Par. 34.c.12.

משלמיה — Mosollamia, Pax Domini, siue perfectio Domini, aut retributio Domini, vel parabola, aut dominium Domini. Vide Meselemia, 1. Par. 9.d.21.

משלמית — Mosollamith, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens, vel parabola mortis, aut dominiũ mortis. Filius Emmer, 1. Pa. 9.b.12

משמות — Mosollamoth, Pacificatio, aut perfectio, siue retributio, aut parabola mortis, vel dominium mortis. Pater Barachiæ principis. 2. Par. 28.b.12.

משה — Moyses, Attractus, vel assumptus, subaudi de aquis, vt Exod. 2.b.10. legitur. Filius Amram filii Caath filii Leui, 1. Paral. 6.c.58. & 23.b.13. Act. 7.c.20. Heb. Mose.

מעונים — Mozel, Ambulans, vel vadens. Nomen regionis, Ezec. 27.d.19.

M V

מוץ — Munim, Habitacula, siue afflicti, aut delinquentes, vel respondentes. Nomen viri, 1. Esd. 2.c.50.

מואב — Murus-Moab. Vrbs Moabitarum, Esa. 15.a.1.

מוך — Murus cocti lateris, Vide Cir-hareseth.

מושך — Musach, Vnctio, siue cooperimentum, aut libatio, 4. Reg. 16.d.18.

מושי — Musi, Auferens, vel tangens, aut recedens, vel ablatus. Filius Merari filii Leui, Exod. 6.c.19. & 1. Par. 6.b.19.

מושיר — Musirz, Num. 3.c.33.

M Y

מידו — Mydo, vel potius Myndus, Mura. G. Nomen insulæ in mari Icario, 1. Mach. 15.d.23.

מיסיא — Mysia, Scelesta vel abominabilis. G. Prouincia Asiæ nunc Æolis dicta, quam Paulus adnauigauit, Act. 16.b.7. Est & altera eiusdem nominis iuxta Danubium flumen. Suntque auctores, qui dicant trãsisse ex Europa Mesas & Brigas & Hunos, à quibus appellantur in Asia Mysi, Phryges & Bithyni.

N

נאעל vel נחעל — Naalel, Laudatus, siue lucidus, aut stolidus. Ciuitas Leuitarum in tribu Zabulon, Ios. 19.b.15. & 21.d.35. & Iudic. 1.f.30.

נעמה — Naamà, Pulchra, siue decora, aut mouens valde. Ciuitas in tribu Iudà, Ios. 15.f.41. Mater item Roboam, 3. Reg. 14.c.21.

נעמן — Naamàn, Pulcher, siue decorus, aut motum præparans. Filius Beniamin, Gen. 46.c.21. qui 1. Par. 8.a.2. dicitur Noha. Princeps militiæ regis Syriæ, 4. Reg. 5.a.1. & Luc. 4.c.27. Filius item Bela filii Beniamin, 1. Par. 8.a.2.

נעמתי — Naamathites, Pulchritudo, vel iucunditas, siue motus mortis mex, Iob 11.a.1. & 2.c.11. & 20.a.1. & 42.b.9.

נערה — Naara, siue Naaratha, Puella, vel iuuenis, aut excussio, vel vigilans. Terminus tribus Ephraim, Iosue 16.f.7. Altera vxor Ashur, 1. Par. 4.a.5.

נעריי — Naarai. Pueri mei, vel iuuenes mei, siue excutientes, aut vigilantes mei. Nomen viri, 1. Par. 11.g.37.

נעריה — Naaria, Puer Domini, aut excussio Domini, siue vigil Domini, vel vigilans Dominus. Filius Semeiæ filii Secheniæ, 1. Par. 3.d.22. & 4.g.42.

נעש — Naas, Coluber, vel serpens, aut augurans, vel diuinans, siue æneus. Ciuitas, 1. Par. 4.b.12. Rex Ammonitarum, 1. Reg. 12.c.12. & 1. Paralip. 19.a.2. Est & nomen cuiusdam viri de quo 1. Reg. 11.a.1. & 2. Reg. 17.g.27.

נבעות — Nabaioth, Loquelæ, siue prophetiæ, aut fructus, vel gentiationes. Filius Ismahelis, Gen. 25.b.13. Ab hoc omnis regio ab Euphrate vsque ad mare Rubrum vsque hodie Nabathea dicitur, quæ pars Arabiæ est, Esa. 60.b.7.

נבל — Nabal, Stultus, vel insipiens. Viri nomen, cuius vxor Abigail dicebatur, 1. Reg. 25.a.3. & d.19.

נבט — Nabàt, Aspiciens, siue intuens. Pater Ieroboam serui Salomonis, 3. Reg. 11.c.26.

נבתה — Nabath, Idem, Consobrinus Tobiæ, Tob. 11.d.20.

נבו — Nabò, Loquela, siue prophetia: aut loquens, vel prophetans, siue fructificans, vel germinans. Ciuitas in terra Moab, in tribu Ruben, Esa. 15.a.2. & Ier. 48.d.22. quam ædificauerent filii Ruben, Num. 32.g.38. Est & nomen montis eiusdem nominis. Dicitur & Nebo. Idoli præterea nomen, Esa. 46.a.1.

נבות — Naboth, Idem. Nomen viri, 3. Reg. 21.a.3.

נבו — Nabu, Loquela, siue prophetia: aut loquens, vel prophetãs siue fructificans aut germinans. Nomen vtriusex principibus regis Babylonis, Iere. 39.a.3. In codicibus Hebræis, vnus est nomen proprium, Semegar nebu. vide Semegar.

נבוכדנאצר — Nabuchodonosor, Gemitus sine planctus iudicii, angustiæ vel pressuræ, siue coartans iudicium angustiæ vel pressuræ Regum Babyloniorum, 4. Reg. 24.c.10.

נבוזרדן — Nabuchodonosor, In toto Ieremia, excepto cap. 27.a.8. & 28.c.11. & 29.a.1. & 34.a.1. & 39.a.1. Ezec. 26.a.7. & 29.d.18 & 30. c.10. In quibus omnibus locis in Hebræo codice scribitur Nabuchodorosor, quod interpretatur gemitus sine planctus generationis, angustiæ vel pressuræ, aut coartatio generationis, angustiæ vel pressuræ.

נבוזזבן — Nabusezbàn, Loquela, siue prophetia, vel germinationans vel fluens: aut ex Hebræo & Syro, fructus vel germinatio liberationis. Nomen viri, Ier. 39.c.13.

נבותחי — Nabuthæi, Loquentes, siue prophetantes, aut germinantes, D. 1. Mach. 5.c.25.

נבוזרדן — Nabuzardan, Germinatio, vel prophetia extranei siue vetilati aut effusi iudicii, vel germinatio, siue prophetia extranei, siue ventilati, aut effusi dominii vel basis. Princeps exercitus regis Babyloniorum, 4. Reg. 25.b.8.

נחור — Nachor, Raucus, vel aridus, aut itanus, vel incensus: aut Syriacè, suffocatus. Filius Sarug, Gen. 11.c.22. Luc. 3.f.34. Filius item Thare, Gen. 11.d.27.

נחון — Nachòn, Paratus, vel certus. Nomen loci, 2. Reg. 6.a.6.

נדב — Nadàb, Spontaneus, aut vouens, vel princeps. Filius Aaron Exod. 6.d.23. Filius item Semei filii Onam filii Ieramel, 1. Paral. 2.d.28. Filius Iahiel, 1. Par. 9.f.36. Filius Ieroboam, 3. Regum 14.c.20.

נדבת — Nadabia, Votum Domini, siue spontaneus, aut princeps Domini. Filius Iechoniæ filii Ioacim, 1. Par. 3.c.18.

נגה — Naggé, Claritas, vel splendor. D. Nomen viri, Luc. 3.c.25.

נחבי — Nahabi, Occultus, vel absconditus, siue dilectus meus aut requiescens mecum, siue ductor mecum. Filius Vapti, Num. 13.b.15.

נחליאל — Nahaliél, Torrens Dei, siue hæreditas Dei, aut vallis Dei. Locus vbi castra fixerunt Israëlitæ, Num. 21.d.19.

נחם — Naham, Consolatio, vel pœnitentia, siue ducens eos, aut requies eorum. Frater Odaiæ mulieris, 1. Par. 4.d.19.

נחם — Naham, 1. Par. 4.c.15. Filius Caleb filii Iephone, interpretatur pulcher, siue iucundus, aut mouens eos.

נחמני — Nahamani, Consolator, siue pœnitens, aut requiei mouens vel numerus, siue requiei præparatio. Nomen viri, 2. Esdræ 7.b.7.

נחראי — Naharái, Naris, siue nasus, aut hinniens, vel calefactio, siue ariditas, vel raucedo: aut Syriacè, suffocatio. Armiger Ioab, 2. Reg. 23.d.37. & 1. Par. 11.g.39.

נחשון — Nahasson, Idem, Filius Aminadab, frater Elisabeth vxoris Aaron, Exod. 6.d.23.

נחת — Nahath, Requies, vel ductor: aut Syriacè, descensio. Filius Rahuel filii Esau, Gen. 36.b.13. & 2. Par. 31.c.13.

נחום — Nahum, Consolator, siue pœnitens, aut ductor eorum. Nomen prophetæ, Nahum 1.a.1. & 2. Esd. 7.b.7.

נין — Nain, Pulchritudo, siue iucunditas, vel commotio aut motus eorum. D. Ciuitas in secundo miliario Thabor ad

נגות — contra Austrum ad pedem Hermon minoris montis iuxta Hendor villam, Luc. 7.b.11.

נעות — Naioth, Pulchritudo, siue decor, aut habitaculum. Nomen loci. 1. Reg. 19.c.18.

נעסי — Naasi, Ablatus, siue auferens, aut tangens, vel dormitionis munus. Pater Iehu regis Israël, 3. Reg. 19.c.16.

נעמואל — Naamuél. Dormiens Deus, vel dormitio, siue somnus Dei. Filius Simeonis filii Iacob, 1. Par. 4.c.24. qui Genes. 46.b.10. dicitur Iamuel.

נעמליאי — Namueliæ, Idem. Num. 26.b.12.

נעא — Naaea, id est, Diana, siceniam appellabatur Diana lingua Persica, 2. Mach. 1.c.13.

נפך — Naphe, Imbecillis, aut remissus, aut laxatus. Filius Iáar filii Caath filii Leui, Exod. 6.c.21. Filius item Dauid, 1. Par. 14.b.6.

נפיש — Naphis, Anima, vel refúgeratus, aut requiescens: vel Syriacè, multiplicans. Filius Ismahelis, Gen. 25.b.15. & 1. Par. 5.c.19

נפסיסים — Narcissus, Stupefactus, vel negligens. G. Nomen viri, cuius meminit Paulus, Rom. 16.b.11.

נצח — Nasia, Victor, siue æternus, aut fortis. Nomen viri, 1. Esdræ 2.c.54.

נתן — Nathán, Dans vel donatus. Filius Dauid, 2. Reg. 5.c.14. & 1. Par. 3.b.5. Nomen item prophetæ, 2. Reg. 7.a.2. Filius item Ethei filii filiæ Sesan ex seruo, 1. Par. 2.c.36.

נתנאל — Nathanael, Donum Dei. Frater Semeiæ & Choneniæ, 2. Par. 35.b.9. Filius Suar, princeps tribus suæ Issachar, Num. 1. a.8. Quartus filius Isai, 1. Par. 2.b.14.

נתנאל — Nathanel, Idem.

נתניה — Nathaniá, siue Nathaniás, Donum Domini. Pater Ismahelis, 4. Reg. 25.f.23.

נתן מלך — Nathan-mélech, Donum regis, siue donum consilii. Nomen Eunuchi, 4. Reg. 23.c.11.

נתנים — Nathinæi, Dati, vel donati, 1. Par. 9.a.2. & 2. Esd. 7.d.46.

נתן — Nathón, Dare, vel dando. Ciuitas in tribu Zabulon, Ios. 19.b.14.

נאה — Naue, Posteritas, vel stirps, aut filius vel æternus, seu permanens, vel pulchrinde, siue habitaculum: aut Syriacè, piscis. D. Idem qui & Nun, pater Iosue, Eccl. 46.a.1.

נזראי — Nazarái, Separati, siue coronati, aut sanctificati, Thren. 4. b.7. Amos 2.c.11.d.12.

נזרני — Nazareni, Idem. Sed si per y scribatur, interpretatur custodientes, vel floridi, aut virgulta. D. Act. 24.b.5.

נזיר — Nazíræus, Separatus, siue coronatus, aut sanctificatus, Iudic. 13.a.5.

נזרת — Nazarus. Matt. 2.d.9. Idem: vel per y literam, custos, siue flos, aut virgultum. D.

נצרת — Nazareus, Idem. f.n. D., Matth. 26.g.71. & Luc. 4.f.34. & Marc. 1.c.24.

נזרת — Nazareth, Sanctificata, aut separata, vel coronata. Si autem per y scribatur, interpretatur Custodita, vel florida, aut virgultum. D. Viculus Galilææ iuxta montem Thabor, in quo fuit nutritus IESVS saluator noster, Mat. 2.d.23. Luc. 4.c.16. ædificata super montem.

N E

נאפלי — Neapolis, Noua ciuitas. G. Ciuitas Cariæ aut Thraciæ, Act. 16.b.11. Hanc vocati Sichem, testis eli Hieronymus in Hebraicis quæstionibus.

נחזר — Nehúsar, Fructificans vel germinans visionem, aut loquẽs, vel prophetans. Idolum Heuæorum, 4. Reg. 17.f.31.

נחי — Nehái, Fructificans, Virgultum, aut loquens vel prophetans. Nomen viri, 2. Esd. 10.a.19.

נבלט — Neballat, Prophetia, siue loquela inuoluta, vel abscondita, aut germinans, vel fructificans, siue prophetans inuoluté vel absconditè. Ciuitas, 2. Esd. 11.d.34.

נבו — Nebò, Loquela, siue prophetia, aut loquens, vel prophetãs, siue fructificans, vel germinans. Vrbs est & mons terræ Moabitarum supra Iordanem contra Ierichuntem ciuitatem, in sorte tribus Ruben. Nu. 32.a.3. Deut. 32.g.49. & 34.a.1. & 1. Par. 5.a.8. Nomen viri, 1. Esd. 2.b.29. & 10.d.43. Vide Nabo.

נחשון — Nehsón, Loquela, siue prophetia, aut germinatio dormitationis: vel mutationis, siue germinatio vel loquela dentis vel eboris. Nomen ciuitatis in tribu Iuda, Ios. 15.g.62.

נבזר — Nebuzar-adan, Vide Nabuzar-adan.

נכה — Nechao, Claudus, vel percussus. Nomen Pharaonis regis Ægypti, illius videlicet cui Iosias rex Iuda fuit in occursum, 4. Reg. 23.f.29. & 2. Par. 35.c.20.

נכא — Neceb, Foramen, aut maledictio, siue vocatio, aut nominatio, vel explicatio. Ciuitas tribus Nephthali, quæ & Adami dicitur, Ios. 19.c.33.

נקדא — Necoda, Depictus, siue varius, aut punctuatus, vel pastor, aut incuruatus, vel incensus. Nomen viri, 2. Esd. 2.c.48. 60.

נחל אשכול — Nehel-eschol, Torrens botri, aut vallis botri. Nomen torrenus, Num. 13.c.23. Vbi aud alios interpretes legitur. Vocatus est locus ille torrens Eschol: qui torrens est in vicinia Hebronis. Eo irrigatur vallis dicta Botri. Vide Eschol.

נחלי — Nehelámites, Somniator, vel somnus, siue torrens, aut vallis aquarum, vel hæreditas aquarum, Ier. 29.f.24.

נחמיה — Nehemiar, Consolatio, vel requies Domini, aut pœnitens Dominus, siue directio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 2.a.2.

נחליאל — Nehiel, Commotio, vel motus Dei. Ciuitas quæ terminus est Aser, Ios. 19.b.27.

נחשתא — Nehusta, Enea, velærea, aut augurans, vel serpens, aut serpentina. Mater Ioachin, filii Ioacim, 4. Reg. 24.b.8.

נחשתן — Nehustan, Æneum, vel cupreum, aut augurium, siue serpentis datum, vel donum, 4. Reg. 18.a.4.

נחש — Neira, Leopardus, siue rebellio, aut amaritudo, vel commutatio. Ciuitas, Num. 32.a.3.

נמרים — Nemrim, Idem. p.n. Regio irrigua, aut locus irriguus in Moabride, Esa. 15.c.6.

נמרד — Nemrod, Rebellis, vel dormitio defensionis, aut dormiens dominans. Filius Chus, Gen. 10.b.8.

נעמה — Neomeni, Nouilunium. G. Col. 2.d.16.

נפת אר — Nephath-dor, Fauus habitationis vel generationis, aut distillans siue eleoans, vel cribrans habitationem vel generationem. Ciuitas in tribu Manasse, eadem quæ Dor dicitur. Vide suo loco, 3. Reg. 4.b.11. vbi certe legitur Nephad-dor. Ex Hebræo verti poterat in omni termino Dor.

נפך — Néphheg, Imbecillis, aut remissus, vel laxatus. Filius Dauid 2. Reg. 5.c.15. & 1. Par. 3.b.7.

נפתלי — Nephthi, Punicatio. D. 2. Mac. 1.g.36.

נפתלים — Nephthalí, Comparatio, vel æquiparatio, aut retortio, vel tortuositas. Vna è tribubus Israël sua sup. 1. tribum Aser, si Tobiæ credimus, cap. 1.a.1. Nomen loci, 3. Reg. 4.b.15. & 4. Regum 15.f.29. Sextus filius Iacob ex Bala ancilla Rachel vxoris ipsius Iacob, Gen. 30.b.8.

נפתלי — Nephthalitæ, Idem.

נפתר — Nephthar, Purificatio. D. 2. Mac. 1.g.36.

נפתוח — Nephtoa, Apertus, siue apertio, siue sculptura. Nomen fontis, Ios. 15.b.9. & 18.c.15.

נפשים — Nephtuhi, Idem. p.n. Filius Mesraim, Gen. 10.b.13.

נפישסים — Nephusim, Dimissi, aut dilacerati. Nomen viri, 1. Esdræ 2.c.50.

נר — Ner, Lucerna, siue nouale. Pater Abner, 1. Reg. 14.g.51. Pater Cis patris Saul, 1. Par. 8.c.33. Filius Iahiel, 1. Par. 9.f.36.

נרגל — Nergel, Explorans, vel pedester, siue lucerna discooperta vel coacervata, aut nouale discooperum vel reuolutum. Vnus ex principibus regis Babylonis, Ier. 39.a.3.

נרגל — Nergel. Idem. Idolum Cuthæorum, 4. Reg. 17.f.30.

נרייו — Nereus, Lucerna, vel nouale. Græcè verò magnus interpretatur. D. Nomen viri, Rom. 16.b.15.

נרי — Neri, Lucerna, vel nouale. D. Luc. 3.f.27.

נריה — Neri. Ierc. 32.b.12. Lucerna Domini, aut nouale Domini, Heb. Nerias. Pater Baruch, filius Maasiæ.

נריה — Nerias, Idem. Ier. 36.a.4. & 51.g.59.

נשב — Nesib, Sedens, siue statio, vel erectio, scilicet alicuius tituli: aut Syriacè, plantatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15.f.43.

נסכה — Nesioch, Fuga vel tentatio tenera vel delicata, aut vexillum delectum: vel Syriacè, tabula rua Idolum quod adorabat Sennacherib, 4. Reg. 19.g.37. & Esa. 37.g.38.

נשיאים — Nesieus, Iesimus, vel iesiuans. G.

נטופתי — Netophathi, Gutta, siue distillatio, aut gummi. Nomen loci, 1. Par. 2.g.54.

נטופתיים — Netophathites, Idem, 2. Reg. 23.d.28. & 4. Reg. 25.f.23. & 1. Par. 11.f.30.

נטופה — Netupha, Gutta, siue distillatio, aut gummi, vel declinatio oris. Nomen loci, 1. Esd. 2.b.22.

נטופתי — Netuphati, Idem. Nomen loci, 2. Esd. 12.b.28.

נשמיות — Nesmiuth, Nouus menstis, vel nouilunium. G. Filius Antiochi, 1. Mach. 12.c.16.

N I

ניקנור — Nicanor, Victor, vel victoriosus, G. 1. Mach. 3.c.38. Est & nomen diaconi, Act. 6.b.5.

ניקודמוס — Nicodemus, Hebraicè interpretatur innocens sanguis: Græcè verò, victoria populi. D. Nomen viri Pharisæi, Iudæorum principis, Ioan. 3.a.1.

ניקולאיטי — Nicolaitæ, Victoriæ plebis. G. Apoc. 2.b.6.d.15.

ניקולאוס — Nicolaus. Idem. f.n. G. Nomen diaconi, Act. 6.b.5.

ניקופולי — Nicopolis, Victoriæ ciuitas, vel victoriosa ciuitas. Thraciæ ciuitas, quæ Istro flumini imminet, ad Tiuum 5.d.12.

ניגר — Niger, Latinum est. Cognomen prophetæ cuiusdam, Act. 13.a.1.

קדרון — Nilus, Hebraicè dicitur Sihor, & interpretatur niger vel turbidus, aut mutuinus. Fluuius Ægypti. Esa 23.a.3.

נינוה — Nimue, Pulchra, siue speciosa, aut habitaculum. Ciuitas quam ædificauit Assur, metropolis Assyriæ, Genes. 10.b.11. & 4 Reg. 19.g.36. quæ & Ninus dicitur. Nil bis autem ab Eusebio. Suidas Lybri nomen Ninuues fuisse mutatum in nomen Babylonis à Semiramide regina Assyriorum.

נינוויטי — Niniuitæ, Pulchri, siue speciosi, aut habitacula, Luc. 11.d.30.

נסן — Nisan, Vexillum, siue probatio, aut tentatio, vel fuga: aut Syriacè, mirra

Universidad de Deusto
Biblioteca

Syriacè, miraculum. Mensis respondens nostro Mart. 10, 2. Esdræ 2.a.1.

N O

נוֹעַ — Noa, Motus, vel commota. Filia Salphaad filii Epher. filii Galaad, Num. 26.d.33. Ciuitas item quæ terminus est tribus Zabulon, Ios. 19.a.13.

נוֹעַדְיָה — Noadia, Testificatio, vel cœtus aut congregatio Domini, siue ornatus Domini, aut transiens Dominus: vel ex Syro & Hebræo, ablatio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 8.g.33.

נֹבַח — Nobé, Heb. Noah, 2. Esd. 11.d.32. Loquela siue prophetia, aut loquens vel prophetans, siue fluctuans, vel germinans. Ciuitas Sacerdotum, sita in tribu Beniamin non procul à Ierusalem, 1. Reg. 21.a.1. & 22.b.9.d.19. Esa. 10.g.32.

נֹבַח — Nobé, Num. 32.g.42. Iudic. 8.c.11. Latrans vel latratus. Ciuitas quæ & Canath dicebatur, in tribu Manasse, 1. Reg. 21.a.1

נוֹדָב — Nodab, Vouens, siue spontaneus, aut principalis. Nomen viri, 1. Par. 5.c.19.

נֹחַ — Noë, Cessatio, vel requies. Filius Lamech filii Mathusalæ, Gen. 5.d.29. Luc. 3.g.36.

נַעֲמָה — Noema, Pulchra, siue decora, aut mouens valde. Filia Lamech ex Sella vxore sua, Gen. 4.d.22.

נַעֲמָן — Naeman, Pulcher, siue decorus, aut motum præparans. Filius Balæ filii Beniamin, Num. 26.c.40.

נַעֲמָנִי — Noemanitæ, Idem. p.n. Num. 26.c.40.

נָעֳמִי — Noemi, Pulchra, siue decora. Vxor Elimelech Bethlehemitæ, Ruth 1.a.2.

נֹגַהּ — Noga. Claritas, siue splendor. Filius Dauid, 1. Par. 14.b.6.

נֹגֶה — Noge, Idem. Filius Dauid, 1. Par. 3.b.7.

נָחָה — Nohaa, Requiescens, aut ducens vel ductor. Filius Beniamin, 1. Par. 8.a.2. qui Gen. 46.c.21. dicitur Naaman.

נוּפַיָּה — Nophe, Iustificans, aut timidus, siue illaqueans. Nomen loci. Num. 21.f.30.

נֹפַח — Nophath, Fauus, aut cribrum, siue distillatio. Vrbs in tribu Manasse, Ios. 17.c.11.

נַעֲרַי — Noarai, Puer, vel iumenti, siue excutiens, aut vigilans, vel mouens canticum. Nomen loci, 1. Par. 7.f.28.

N V

נוּן vel בִּן נוּן — Numenius, Nouus mensis, vel nouilunium. G. 1. Machab. 12.c.16.

Nun, Posteritas, vel stirps, aut filius, vel æternus, seu permanens taut Syriacè, pisci. Pater Osee cuiusdam, Numer. 13.a.9. Pater item Iosue, Ios. 1.a.1. Filius Elisama filii Ammiud, 1. Par. 7.f.27.

N Y

נִמְפָה — Nympha, Sponsa. G. Col. 4.d.15.

O

עֹבַדְיָה — Obadia, Seruus Domini, vel operarius Domini. Filius Amasai filii Raphaïe filii Iesaiæ, 1. Par. 3.d.21. Filius Iezrahia filii Ozi, 1. Par. 7.a.3.

עוֹבָל — Obel. Peruersitas vetustatis, aut peruersitas fluxus. Filius Iectan. Vide Hebal.

עֹבַדְיָה vel עֹבֵד — Obdia, siue Obdias, Idem quod Obadia. Filius Asel filii Elasa, 1. Par. 8.d.38. & 9.g.44. & 12.b.9.

עוֹבֵד — Obed, Seruus, vel operarius. Pater Gaal, Iudic. 9.d.26. Filius Booz, pater Iesai, Ruth 4.d.17. & 1. Paralip. 2.b.12. Filius Ophlal filii Zabad, 1. Par. 2.c.37. & 11.g.47.

עוֹבֵד אֱדוֹם — Obed-edom, Seruus hominis, vel terreni, aut sanguinei vel rufi. Nomen viri, 1. Reg. 6.b.10.

עֹבַדְיָה — Obedia, Seruus, vel operarius Domini. Nomen viri, 1. Esdræ 8.b.9.

אֹבוֹת — Oboth, Pythones, siue vtres, aut patres, vel desideria. Nomen loci, Num. 21.c.10. tricesima sexta Israëlitarum mansio, cùm ex Ægypto proficiscerentur in terram Chanaan, Numeri 33.f.44.

O C

אָחֻזַּת — Ochozath, Possessio, siue apprehensio, vel collectio, aut visio, seu fratris oblua. Amicus Abimelech regis Geraræ, Genes. 26.f.26.

אֲחַזְיָה — Ochozias, Apprehensio, siue possessio Domini, aut visio Domini. Filius Achab regis Israël. 4. Reg. 22.g.50. Filius Ioram regis Iudæ, 4. Reg. 8.f.24. & 1. Par. 3.c.11.

עָכָן — Ochran, Turbidus, vel conturbans. Pater Phegiel principis tribus Aser, Num. 1.b.13.

הוֹדְיָה — Odaia, siue Odaias, Laus Domini, siue confessio Domini. Sor or Nahum, 1. Par. 4.d.19. & 2. Esd. 9.a.5.

Odaren, Laudis canticum, vel testimonium arcæ. D. Nomen viri, 1. Mach. 9.g.66.

עוֹדֵד — Oded. Sustentans, vel tenens, aut erigens. Nomē viri prophetæ, 2. Par. 15.a.1. & 28.b.9.

Odeuia, Laus Domini, siue confessio Domini. Nomen viri. In rotulo 2. Esd. 10.b.23. scribe Odaia.

עוֹדֵד — Odo, Idem. Nomen viri, 2. Esd. 8.b.7.

עִדּוֹא — Odoi, Idem quod Oduia. Nomen viri, 1. Par. 5.d.24.

עִדּוֹלָם — Odollam, Testimonium, siue ornamentum illis, aut testimonium siue ornamentum suæ miseriæ, vel transitus, aut prædatus miseriæ. Ciuitas in Iuda, à Roboam constructa, 2. Par. 11.b.7. Michææ 1.d.15. Videtur esse eadem quæ Adullam dicitur Ios. 12.d.15. & 15.c.35. & 1. Esdr. 2.b.40. Nomen item speluncæ, 1. Reg. 22.a.1.

עֲדֻלָּם — Od. dlamites. Idem, Gen. 38.a.1.

עֲדֻלָּמִי — Odollamites. Idem.

עֹדֵד — Oded, siue Oduia, Laus Domini, siue confessio Domini. Filius Asaræ, 1. Par. 9.b.7. Filius Eliezeri filii Naatiæ, 1. Paralip. 28.d.3. & 2. Esd. 2.b.40.

O G

עוֹג — Og, Subcinericius panis vel torta, aut subfannatio: vel Speciosus, detentus, aut impeditus. Rex Basan, Num. 21.g.33.

O H

עוֹי — Oham, Væ eis, siue tumultuans, vel conturbans. Rex Hebron Ios. 10.a.3.

אֹהֶל — Ohel, Tabernaculum, siue tentorium, aut splendor. Filius Zorobabel filii Phadaia, 1. Par. 3.d.20.

חוֹלַי — Oholai, Deprecans, vel expectans, aut incipiens, vel dolens, siue frater mihi. Filius Sesan filii Iesi filii Apphaim, 1. Paral. 2. d.31.

אָהֳלִי — Oholi, Idem, 1. Par. 11.g.41. Filius Zabad.

O L

עָלָא — Olda, Vide Holda, 2. Par. 34.c.22.

עֹלִיוֹת — Oliuet. mons, siue mons oliuarum, siue eliuetum. Mons ad Orientem Ierosolymæ, vt Zach. 14.a.4. Eribitur. Cedron interfluente, sabbathi habens iter ab Ierusalem, Act. 1.b.12. Luc. 19.d.29.

עוֹלָא — Olla, Eleuatio, vel holocaustum, aut infans, vel parvulus, aut filium. Pater Haniel, 1. Par. 7.g.39.

עָלוֹן — Olon, Vide Holon.

עוֹלִמְפִיָּס — Olympias, Cælestis. G.

עוֹלִמְפִיָּס — Olympias, Rom. 16.b.15. Idem, In Græco Olympan-

עוֹלִמְפִיָּס — Olympius, Cælestis. G. 2. Mach. 6.a.2.

O M

אֹמָר — Omar, Dicens, vel loquens, siue amarus vel exaltans. Filius Eliphaz filii Esau ex Ada vxore, Gen. 36.b.11.

אֹמְרַי — Omrai, Dicens, vel loquens, aut exaltans, siue amarus: aut Syriacè, agnus. Pater Amri, 1. Par. 9.a.4.

O N

אָוֶן — Onam, Dolor, aut fortitudo siue iniquitas eorum. Filius Soba filii Seir Horræi, Genes. 36.c.23. Filius item Ierameel ex Atara vxore, 1. Par. 2.d.26.

אוֹנָן — Onan, Dolor, siue iniquitas, aut fortitudo. Filius Iudæ ex Sue vxore sua, Gen. 38.a.4.

אֹנֵסִימוֹס — Onesimus, Vtilis. G. Nomen viri fidelis, Coloss. 4.b.9. ad Philem.b.10.

אוֹנֵסִי — Onesi, horus, Vtilitatem afferens. G. Vir quidam fidelis, 2. Tim. 1.d.16.

אוֹנִיאס — Onias, Fortitudo Domini, aut nauis. D. Summus sacerdos apud Iudæos, 1. Mac. 12.a.7.

אוֹנוֹ — Ono, Dolor, aut fortitudo, siue iniquitas eius. Ciuitas quā ædificauit Samad filius Elphaal, 1. Par. 8.b.12. In 1. Esdr. 2.b. 33. & 2. Esd. 6.a.2. & 7.d.37. sit mentio Vallis Ono.

O O

עוֹלָם — Ola, Tabernaculum, vel tentorium, siue splendor eius. Ezech. 23.a.4.

עוֹלַי — Oli, Deprecans, siue expectans, aut incipiens, vel dolens, siue frater mihi. Pater Zabad, 1. Par. 11.g.41. Hebr. Afelai.

אָהֳלִיאָב — Ooliab, Tabernaculum, vel tentorium patris, aut splendor patris. Filius Achisamech, Exod. 31.a.6.

אָהֳלִיבָה — Oholibá, Tabernaculum, vel tentorium meum in ea, aut splendor meus in ea, Ezec. 23.a.4.

אָהֳלִיבָמָה — Oolibama, Tabernaculum, vel tentorii meum excellium, siue splendor excelsorum. Vxor Esau filia Anæ, Gen. 36.a.2. Ciuitas Idumæorum principum, Gen. 36.d.41. & 1. Paralipo. 1. d.52.

אָהֳלָם — Oolam, Apprehensio eorum, siue possessio eorum, aut visio eorum. Filius Ashur ex Naara vxore ipsius, 1. Paralipo. 4. a.6.

O P

עָפָה — Ophá, Aurum obrizum. Nomen loci, Ier. 10.b.9.

עוֹפֶל — Ophel, Turris, aut cbscuritas, vel nebula. Nomen turris, 2. Par. 27.b.3. & 33.c.14. Aut potius turris Ierusalymæ, non procul à templo, 2. Esd. 3.f.26.

עוֹפֶר — Opher, Ios. 12.d.17. & 4. Reg. 14.g.25. Vide Hepher.

עָפְרָה — Opherá, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Ciuitas in tribu Beniamin, Ios. 18.d.23. lege Ophra.

עָפִי — Ophi, Lassus, aut volans: vel Syriacè, pbcatus, vel complicatus, aut folium. Nomen viri, Ier. 40.c.8.

עָפִים — Ophim, Thalamus, siue cooperens, aut litus maris. Filius Beniamin, Gen. 46.c.21. Heb. Huppim.

אוֹפִיר — Ophir, Cinis, vel incineratio, aut Fructificatio. Filius Ioctan, Gen. 10.d.29. Inde Ophira regio, 3 Reg. 9.d.28. quæ (vt refert Iosephus libr. 8.) etiam aurea terra nuncupatur, vnde aurum Ophirizum, quod Obrizum vocant.

אָפְלָל — Ophlál, Iudicans, vel orans. Filius Zabad filii Nathan filii Ethei, 1. Par. 2.e.37.

חֲפְנִי — Ophni, Pugnus, vel pugillus, aut cooperiens. Filius Heli sacerdotis, 1. Reg. 1.a.3. Heb. Hophni.

עָפְנִי — Ophni, Ios. 18.d.24. Interpretatur volans, siue lassitudo: aut Syriacè, plicatio, vel complicatio. Nomen ciuitatis.

עָפְרָה — Ophra, Puluis, aut plumbum, vel hinnulus. Filius Maonathi filii Othoniel filii Cenez, 1. Par. 4.c.14.

O R

עוֹרֵב — Oréb, Coruus, vel suauis, aut fideiussor, vel commiscens, seu vespertinus. Vir Madianita à tribu Ephraim interfectus, Iudic. 7.d.25. & 8.a.2. Psal. 82.b.12. Heb. 83. Esa. 10.f.26.

אָרְקִי — Orientis filii, pro filiis Cedem, siue Cedma, filii Ismaelis, Ier. 49.c.28.

אֹרָן — Oran, Exultans, siue arca earum, aut lux filii, vel lux siue maledictio permanens vel æterna. Nomen viri, 1. Par. 21.c.18 qui 2. Reg. 24.d.20. dicitur Arcuna.

אוֹרִי — Orori, Montanus. Ciuitas, 2. Reg. 23.d.35.

אֲרוֹנָם — Oronaim, Iræ, vel furoresaut Syriacè, libertates. Duo vici, quæ via est ad Assyrios, siue duæ vrbes Moabitarum: vna superior, altera inferior, Esa. 15.c.5. Et hanc ob rem vox Hebraïca est dualis numeri. Heb. Horonaim. Ciuitas Moabitarū.

עָרְפָּה — Orpha, Cerulx, vel cerusosa, siue suscitatio oris vel denudatio oris. Vxor Chelion filii Elimelech Bethlehemitæ, Ruth 1.a.4.

ὀρθωσίας — Orthosias, vel potius Orthosis, idis, Recta, vel rectificata. G. Nomen loci, 1. Mach. 15.g.37.

O S

הוֹשַׁעְיָה — Osaias, Saluator Dominus, aut salus Domini. Nomen viri, 2. Esd. 12.c.32. Ier. 42.a.1.

הוֹשֵׁעַ — Osee, Saluator, aut salus. Filius Ela, 4. Reg. 15.f.30. Nomen item prophetæ filii Beeri, Osee 1.a.1. Filius Nun, Nu. 13.a.8. qui ibidem, b.17. dicitur Iosue à Moyse, item filius Ozaziu, 1. Par. 27.c.20.

אָתָי — Othéi, Tempus, vel hora mea, aut iniquitas mea. Filius Ammiud filii Amri, 1. Par. 9.a.4.

אוֹתִיר — Othir, Excellens, siue residuus, aut remanens. Nomen viri, 1. Par. 25.a.4.

עָתַי — Othni, Tempus, siue hora mea. Nomen viri, 1. Par. 16.a.7.

עָתַלְיָה — Otholia, Tempus Domino, siue hora Domino. Filius Ieroam, 1. Par. 8.c.26.

עָתְנִיאֵל — Othoniél, Tempus Dei, siue hora Dei. Filius, id est, nepos Cenez, frater Caleb, Ios. 15.d.17. & 1. Par. 4.c.13.

O Z

עֻזָּא — Oza, Fortitudo, aut capra. Horti nomen, 4. Reg. 21.d.26. Nomen viri, 1. Par. 6.c.29. & 8.a.7.

עֻזָּא — Oza, Idem. Filius Abinadab, 1. Reg. 6.a.3.

עֻזָּן — Ozan, Foratudo eorum, aut capra earum. Pater Phaltiel principis tribus Iſſachar, Num. 34.d.26.

עֻזִּיאֵל — Ozaziu, Fortitudo Domini: Nomen viri, 1. Par. 15.c.21. & 27.c.20.

עֹזֶן שְׁאֵרָה — Ozen-sara, Auricula carnis vel consanguinitatis, aut auricula fermentata vel remanens, siue fluxa carnis vel consanguinitatis aut residui. Vrbs condita à Sara filia Ephraim, 1. Paral. 7.c.24.

עִזִּי — Ozi, Fortis, vel fortitudo mea, aut hircus meus. Filius Bocci filii Abisue, 1. Par. 6.a.5. Filius item Thola filii Iſſachar, 1. Par. 7.a.2. vide & 9.b.8.

עֻזִּיָּה — Ozi, a. 1. Esd. 5.f.25. Tunc, siue aut iste. Nomen viri.

עֻזִּיָּה — Ozia, Fortitudo Dñi, siue hircus Domini. Filius Amasiæ regis Iuda, 2. Par. 26.a.1. Esa. 1.a.1. qui 4. Reg. 15.a.1. dicitur Azarias. Filius Caath filii Leui, 1. Par. 6.b.24.

עֻזִּיאֵלִי — Oziau, Fortitudo Domini, Nomen viri, 1. Par. 24.d.26.

עֻזִּיאֵל — Oziél, Fortitudo Dei, siue hircus Dei. Filius Bela filii Beniamin filii Iacob, 1. Par. 7.b.7. Filius Caath filii Leui, Exod. 6. c.18. Vide & 1. Par. 4.g.42. & 2. Par. 29.c.12.

עֻזִּיאֵלִי — Ozielitæ, Idem. Num. 3.d.27. & 1. Par. 26.c.23.

עֹזְנִי — Ozni, Auris, vel auscultatio mea, siue fiatera. Filius Gad filii Iacob, Num. 26.b.16.

עֹזְנִיָּה — Oznitæ, Idem. Num. 26.b.16.

עֻזִּיאֵלִי — Oziél, 1. Par. 27.c.19. Adiutorium Dei, siue atrium Dei. Pater Ierimoth.

P

פָּצִיפִיקוּס — Pacificus, Heb. שְׁלֹמֹה Salomon. Cant. 8.d.11. Vide Salomon

פָּלַשְׁתִּינָה — Palæsthina, Conspersa, scilicet cinere vel puluere: siue ruina appolita, vel ruina duplex, aut ruinæ potus, vel excidit bibens. Est ea Syriæ regio quæ Hebræis dicitur Peleseth, ad mare mediterraneum pertingens, cuius sunt vrbes illæ, Azotus, Gaza, Accaron, Geth, Ascalon. Auctor est Iosephus libro 1. Iudaicarum antiq. cap. 12. 1. Reg. 6.d.17. de hac Pomponius Mela in 1. Plinius in 5. cap. 12. & 13. Palæsthina non est eadem cum Iudæa, quamuis id scribat Pelemæus in quarta Asiæ tabula, cum diphthongo scribitur iuxta Græcorum scripturam.

פַּלְתִּי — Palæsthini, Idem. p.n.m.g. Gen. 21.d.33. Populi quos interpretes ἀλλοφύλους, id est, alienigenas vocant. Hi etiam Philisthæi dicuntur à veteri interprete Latino, vt 2. Reg. 21.c.12. d.18. Iudic. 3.a.3. & fexcentis aliis locis.

תָּמָר — Palmyra, Heb aicè dicitur Thamor, & interpretatur palma, vel dactyl⁹, aut cōmutatio vel permutatio, siue amaritudo. Vrbs Syriæ nobilis, quæ & Hebraicè alias Thadmor dicitur.

תַּדְמֹר — Palmyra, Hebraicè Thadmor, interpretatur confessio vel laus amaritudinis, aut confessionis vel laudis myrrha: siue ex Hebræo & Syro, laus præceptoris vel Domini. Nomen ciuitatis in Syria, quam ædificauit Salomon, 3. Reg. 9.c.18. & 2. Par. 8.a.4. quæ alias Thamor siue Thamar dicitur Hebraicè. Hæc ab Hadriano principe, Hadrianopolis dicta fuit.

Pamphilia, Tota dilecta vel amabilis. G. Prouincia Asiæ ab Oriu Ciliciam habet, ab Occasu Lyciam & Asiæ minoris partem, à Septentrione Galatiā & Cappadociam, à Meridie Mediterraneum mare, quod illic Pamphilii maris nomen habet. Tota Tauri expatiantis iugis septa. De hac Ptolemæus libr. 5. Plinius lib. 5. cap. 27. Pom. Mela in 1. In hac sita est vrbs Pergeticuius meminit Lucas, Act. 13.b.13.c. & Mela lib. 1. Volaterranus lib. 10. hanc etiam Mesopiam appellatam scribit.

Paphus, Cypri est ciuitas, Venen quondam sacra, in qua ante nuptias puellæ dotem quæsturæ, in honorem Veneris in litore se prosti. uerunt, vt scribit Iustinus lib. 18. de hac Pomponius Mela libr. 2. Strabo in 14. Plinius libr. 5. cap. 31. Hæc frequens terræmotu lapsa, nunc ruinarum tantùm vestigiis, quid olim fuerit, ostendit. Hæc Hieronymus, Act. 13.a.6.

Paracletus, Consolator, vel aduocatus. G. Ioan. 14.b.16.

Paraſceue, Præparatio. G. Luc. 23.g.54. Ioan. 19.g.43.

Parmena, Permanens. G. Nomen diaconi, Act. 6.b.5.

Parthia, Asiæ tumoris est regio circa Persas inter flumen Indum & Arios populos ab Oriente, & Tigrim aq; Mediam ab Occasu sitata. Meridie terminatur deserto Carmaniæ, ab Aquilone Hircania, teste Plinio lib. 6. cap. 25. Ptolemæus lib. 6. cap. 5. De illis Iustinus lib. 41. Strabo in 15. Habes eius mētionem, Act. 2.b.9.

Parthi, Lingua Scythica, dicuntur fugaces vel exules. D. Nomen prouinciæ, Act. 2.b.9.

Pascha, Transitus, vel claudicatio. Idem Phase significat, Ezech. 45.f.21. Matt. 26.a.2. Marc. 14.b.12. Ioan. 2.b.13. & 6.a.4. & 1. Cor. 5.c.7. Chaldaicè dicitur פִּסְחָא vide פ, ס mutato in ש, vt in Charan pro Haran.

Patara, Calcata, vel mortifera. G. Ciuitas Lyciæ prouinciæ in Asia, Act. 21.a.1.

Patmos, Lethalis, vel mortifera. G. Exigua insula in Ægæo mari. Sporadum vna, Plinio libr. 4. cap. 12. Straboni in 10. ad quam relegatum ferunt Iohannem apostolum à Domiano imperatore Romano, Apocalypsimque scripsisse in ea, Apoc. 1. b.9. Eusseb. lib. 3. cap. 18. Eccl. hist.

Patroba, Paternalis. G. Nomen viri, Rom. 16.b.14.

Patroclus, Patris, vel patriæ gloria. G. Nomen viri, 2. Machab. 8.b.9.

Paulus. Hieronymus in epist. ad Philemonem scribens, admonet mirabilem sonare, ab Hebræis etymologiam mutuatus. Alii, os tubæ, nimirum ex Hebræo & Græco dictionem conflantes. Constat tamen aut Græcam esse vocem, & quietum sonare à verbo παύομαι, aut Romanam siue Latinam pusillum significantem: de qua significatione lege Augustinum cap. 7. De spiri. & litera, & serm. 107. in nouis fermonibus.

P E

פְּלוּסִיוּם — Pelusium, Hebraicè dicitur Sin, id est, rubus, teste Strabone lib. 17. Geographicorum. Ægypti est ciuitas ambitu xx. stadiorum: vnde nomen est præterfluenti ostio Pelusiaco. Huius etiam meminit Plinius lib. 5. cap. 9. & 10. Pomp. Mela lib. 2. Iosephus lib. 6. cap. 8. & lib. 10. cap. 1. Antiq. Iud. Alias Libna appellata & Sin. Ezec. 30.d.15.

Pentapolis, Quinque ciuitatum, scilicet regio. G. Syriæ regio ad Orientem Iudææ, à quinque ciuitatibus, Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, Segor (quibus olim fuerat inclyta) fuit appellata, igne & sulphure cuersa, de qua Gen. 19.c.24.

Pentateuchus, Quinque volumina, à πέντε quod est quinque: τεῦχος, volumen. Sic vocantur à Græcis quinque libri Moysi, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, & Deuteronomium: & à Rabinis Hebræorum חֲמִשָּׁה id est, quinarius, siue חֻמָּשִׁים id est, Lex.

Pentecoste, Quinquagesima. G. Act. 2.a.1. & 20.c.16.

Peregrinantes. Vide Getuth.

Pergamus, Altitudo, vel sublimitas. G. Clarissima Asiæ ciuitas, atque ipsius Troados, quam Silenus intermeat fluuius, præfluit Caicus profusus Pindaso monte, sicut scribit Plinius lib. 5. cap. 30. hist. mundi. De hac etiam Strabo lib. 13. Geogr. Ad huius ecclesiam Iohannes apostolus scripsit, Apoc. 1.c.11. & 2.c.12.

Perge, Valde terrestris. G. Pamphiliæ prouinciæ vrbs est cuius meminit Plinius in 5. cap. 27. Mela libr. 1. Strabo libr. 14. Lucas, Act. 13.c.13.

Persa,

Universidad de Deusto
Biblioteca

פרס Persa, siue Persis, Frangens, siue diuidens, aut vngula, vel gryphius. est ad Orientem Iudææ sita, alta, cinc̃ta montibus regio, quæ à Septentrione Media, ab Occasu Susianum, ab Oriente duas Carmanias, ab Austro partem Persici sinus habet, auctore Volaterrano lib. 1 2. Ezec. 27. c. 10. & 38. 2. 5.

פרסי Persæ, Idem. p. n. Populi, 2. Par. 36. d. 20. Ezec. 27. b. 10.

פרסם Persepolis, Persæ ciuitas. G. 2. Mach. 9. a. 2.

פרסי Persæs, Frangens, siue diuidens, aut vngula, vel gryphus. Qui ex Persa siue Persia est.

פרס Persia, Idem quod Persa.

פרס Persis, Idem. Mulier Paulo charissima, Rom. 16. b. 12.

פרע Petra, Arx, & ciuitas princeps in regno Moab, in finibus Arabiæ sita, Esa. 16. a. 1. Ab hac, Arabia Petræa dicta est, de qua Egesippus lib. 1. cap. 14.

פטר Petrus, Saxum, vel petra. Nomen vnius ex duodecim apostolis, à Christo sic cognominati, Ioan. 1. f. 16. qui prius Simõ dicebatur, Matt. 4. c. 18. Mar. 3. b. 16.

P H

פקח Phacée, Aperiens. Filius Romeliæ, rex Israël, 4. Regum 15. c. 25. & 16. a. 1.

פקחיה Phaceia, Aperiens Dominus. Filius Manahem, 4. Reg. 15. c. 22. Heb. Pecahia.

פדיה Phadaia, Redemptio Domini. Pater Zebdæ matris Ioacim, 4. Reg. 22. a. 1. & 23. g. 36. Filius Iechoniæ filii Ioacim, 1. Par. 3. c. 18.

פדהצור Phadassur, Redemptor fortis, vel redimens petra, aut redemptio plasmationis. Pater Gamaliel principis tribus Manasse. Num. 1. a. 10.

פדון Phadón, Redemptio eius: aut Syriacè, iugum vel iuga, scilicet boum. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 44.

פדמואב Phahath-móab, Dux Moab, vel dux ex patre, siue fouea ex patre. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 6.

פחי vel פהת Phai, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomen vrbis Adar regis septimi in Edom, 1. Par. 1. d. 50. quæ Genes. 36. d. 39. dicitur Phahu.

פלאיה Phalaia, Miraculum Domini, siue occultum Domini. Nomen viri, 2. Esd. 8. b. 7.

פלג Phaleg, Diuisio. Filius Heber filii Sale, Gen. 10. d. 25. Luc. 3. g. 35.

פלהא Phalehá, Fragmen, vel frustum, aut scissura: vel Syriacè, obsequium. Nomen viri, 2. Esd. 10. b. 24.

פלל Phalel, Cogitans, siue orans, aut iudicans. Nomen viri, 2. Esd. 1. f. 25.

פלם Phaler, Liberatio, siue expulsio. Filius Iahaddai, 1. Paral. 2. f. 27. Filius Azmoth, 1. Par. 2. f. 47. & 12. a. 3.

פלט Phaleth, Ruina, vel iudicatio. Filius Ionarhan filii Iada filii Onam, 1. Par. 2. d. 33.

פלוני Phallonites, Cadens, siue occultus, 1. Paral. 11. f. 27. & 27. b. 10.

פלוא Phallú, Mirabilis, aut occultus. Filius Ruben filii Iacob, Gen. 46. b. 19. & 1. Par. 5. a. 3.

פלטיאל Phalluiæ, Idem. p. n. Num. 26. a. 5.

פלטי Phalti, Liberatio, siue expulsio. Filius Raphu, Nu. 13. b. 10. Filius Lais, 1. Reg. 25. g. 44. Est & nomen vrbis, 2. Re. 23. d. 26

פלטיה Phaltias, Liberatio Domini, aut expulsio Domini. Filius Ananiæ filii Zor. babel filii Phadaiæ, 1. Par. 3. d. 21. & 4. g. 42

פלטיאל Phaltiel, Liberatio Dei, aut expulsio Dei. Filius Ozan, Numer. 34. d. 26. princeps tribus Issachar. Filius Lais, 2. Re. 3. c. 15

פנואל Phanuél, Videns Deum, siue facies Dei. Locus iuxta torrem Iabec, in finibus Amorrhæorum, in Ruben: a forte: vbi Iacob qui deinceps Israël, tota nocte luctatus est cum angelo, Genes. 32. g. 30. ita appellatus quòd vidisset illic Dominum. Hæc cuiuias, Gedeonis exercitu panes negauit, cuius turrim propterea destruxit & habitatores occidit, Iudic. 8. b. 8. & 17. Hanc Strabo lib. 16. Faciem Dei appellat. Est autem continua Tripoli, apud eamque mons Libanus desinit Ieroboam ipsum ædificiis reparauit, 3. Reg. 12. f. 25. Fuit hoc nomine pater Gedor, 1. Par. 4. a. 4. Item filius Sefac, 1. Paral. 8. c. 25. Pater item Annæ prophetissæ, Luc. 2. c. 36.

פרה Phará, Frugifer, vel fructificans: aut crescens, siue vacca. Famulus Gedeonis, Iudic. 7. c. 10. Nomen item vrbis, 1. Machab. 9. e. 51.

פרעי Pharái, Hiatus, vel apertio. Nomen viri, 2. Reg. 23. d. 35.

פרעם Pharám, Onager eorum, vel ferocitas eorum, aut fructificatio matris, vel taurus matris. Rex Ierimoth, Ios. 10. a. 3.

פארן Pharan, Pulchritudo, siue laus, aut gloriatio, vel propagines. Nomen oppidi, Gen. 14. a. 6. Est item generale nomẽ deserti Saracenorum inter Arabiam contra Austrálem plagam, per quod Israël perrexit transiens ex Ægypto in terram Chanaan duce Moyse, in quo sunt multa loco terminata, XVIII. scilicet mansiones, quarum vna est Haseroth, Num. 10. b. 12. & 13. a. 1. & 4. c. 27. Accipitur Pharan pro prima parte deserti Arabiæ prope montem Sinai. At Deut. 1. a. 1. pro vltima parte versus terram promissionis. Et Asseroth est in medio, Gen. 14. a. 6. & 21. c. 21. Num. 33. d. 36. dicitur desertum Sin per ɣ. Est etiam Pharan, mons Sinai contiguus, cuius meminit Abacuc 3. a. 3. Deut. 33. a. 2.

פרעה Pharaó, Dissipans, vel discooperiens, aut nudans: vel Syriacè, vindicans. Rex Ægypti, cui cognomen Nechao, 4. Reg. 23. f. 33.

פרעשור Pharashúr, Dissipatio, vel ruptura, aut denudatio eius: vel Syriacè, vindicta eius. Ciuitas in Ephraim in monte Amalec, Iudic. 12. d. 15.

פרתוני Pharathonites, Idẽ, Iudic. 12. d. 13. & 15. & 2. Reg. 23. d. 30. g. 29. & 1. Par. 4. a. 1.

פרץ Phares, Diuisio. Filius Iudæ ex Thamar nuru sua, Gen. 38. 1. Par. 2. a. 1.

פרץ Phares, 1. Par. 7. d. 16. Eques aut diuidens, siue expectans vel declarans. Filius Machir ex Maacha.

פרצי Pharesitæ, Diuisi, Num. 26. c. 20. δῆμοι ἐφεμερεῖ.

פרידא Pharida, Dispersa, diuisa, vel iumentum, vit. 2. Esd. 7. c. 57.

פרחור Pharphár, Comminutus, aut fructificatio fructus, siue iuvenis tauri. Nomen fluuii Damasci, 4. Reg. 5. c. 12.

פרושי Pharisæi, Diuisi. D. Sectæ nomen apud Iudæos, quæ docebat resurrectionem esse, Act. 13. b. 6.

פרוסי Phariseus, Diuisus. D. Act. 23. b. 6.

פרנך Pharnach, Taurus percutiens. vel percussus, aut contusus, siue fructificatio aromatum. Pater Elisaphan principis tribus Zabulon, Num. 34. d. 25.

פרוש Pharós, Pulex, vel culex, siue fructus tinearum. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 3. & 8. a. 3.

פרשנדתא Pharsandatha, Renelatio menstrui, vel commotionis sus, aut equitis commotio, siue stercus menstruorum vel commotionis eius. Filius Aman filii Amadatha, Esth. 9. b. 7.

פרוה Pharúa, Floridus: aut Syriacè, volans. Nomen viri, 3. Reg. 4. b. 17.

פרודא Pharuda, Separatio, vel dispersio. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 55.

פרעים Pharurim, Lebetes, siue suburbana, 4. Reg. 23. c. 11. H. br.

פסח Pharuarim.

פסח Phasé, Transitus. Vide Pascha.

פסיא Phasea. Idem. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 49.

פלס Phaselis, Transitus, vel claudicatio nanitatis vel generationis. D. Nomen loci, 1. Mach. 15. d. 23.

פצץ Phaseron, Oris canticum, siue os planum. D. 1. Mac. 6. g. 46.

פסגה Phasga, Collis, siue altitudo, aut munitio. Nomen montis Moabitarum, Num 21. d. 20 Ios. 13. c. 20.

פשחור Phashur, siue Phassur, Extendens vel multiplicans libertatem vel principarum, aut expandens foramen vel albedinem. Sacerdos, filius Emmer, Ier. 20. a. 1. Filius item Melchiæ, Ier. 21. a. 1. & 1. Par. 9. b. 12. Pater Gedeliæ, Ier. 38. a. 1. & 2. Esd. 7. d. 41.

פשחא Phasshá, Diminutio oris, vel os diminutum. Filius Jesuæ, 1. Par. 7. g. 38.

פתחיה Phathahia, siue Phathaiá. Porta Domini, siue aperiens Dominus. Nomen viri, 1. Esd. 10. c. 23. & 2. Esd. 9. a. 5.

פתואל Phathuél, Buccella Dei. siue persuasio Dei, aut dilatatio Dei. Pater Iedelis prophetæ, Iedel. 1. a. 1.

פתרוס Phathurés, Buccella roris, aut persuasio, siue dilatatio ruinæ vel distillationis. Nomen loci in Ægypto, Ier. 44. a. 1. Ezec. 29. c. 14. Idem videtur esse quod Phethros, cùm Hebræis istlem punctis & consonantibus scribatur.

פתון Phaú, Vlulans, aut gemens, vel apparens. Nomen vrbis Adar regis septimi in Edom, Gen. 36. d. 39. quæ 1. Par. 1. d. 50. dicitur Phai.

פתיאל Phedaél, Redemptio Dei. Filius Ammiud princeps tribus Nephthali. Num. 34. d. 28.

פגיאל Phegiél, Obuiatio Dei, siue deprecatio Dei. Filius Ochran princeps tribus suæ Aser, Num. 1. b. 13.

פלדש Pheldas, Ruina trimæ, aut iudicium trimæ. Filius Nachor ex Melcha, Gen. 22. d. 22.

פליא Pheleia, Miraculum Domini, siue occultum Domini. Frater Elioenai filii Naarię, 1. Par. 3. d. 24.

פלאי Phelei, Cogitans Dominum, aut orans Dominum, siue iudicium Domini. Nomen viri, Nehem. 11. b. 12.

פלט Pheleth. Ruina, siue iudicati. Pater Hon, Num. 16. a. 1.

פלתי Phelethi, Idem, Nomen populi siue legionum quarundam Dauid, 2. Reg. 8. d. 18. & 20. g. 23. & 1. Par. 18. d. 17.

פלטי Phelethi 4. Reg. 11. d. 19. In Hebræo est Rasim, & interpretatur cursores.

פלוני Phelonites, Cadens, siue occultus, 1. Par. 11. g. 36. de quo 2. Esd. 10. a. 21.

פלכי Phelthi, Liberatio, vel expulsio. Nomen viri, drę 12. a. 17.

פלטיה Pheltia, siue Pheltias, Liberatio Domini, aut expulsio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10. a. 22. Filius Banaiæ, Ezec. 11. a. 1.

פנינה Phenennà, Gemma, siue facies nostra. Altera vxor Elcanæ, 1. Reg. 1. a. 2.

פרזי Pherezæi, Rurales, id est, habitantes in villis absque muris. Nomen populi qui Samariam & Gabaon vrbis regionem tenuerunt, Gen. 15. d. 20.

פרזתא Pherezæus, Idem. f. n.

פרמשתא Phermestha, Ruptura fundamenti, vel rupturam ponens.

פם דמים aut ex Hebræo & Syro, taurus anniculus. Filius Aman filii Amadatha, Esth. 9. b. 9.

פחדון Phesdomim, Portio vel diminutio sanguinum, aut diminutio tacentium vel assimilantium. Nomen loci, 1. Par. 11. c. 13.

פחשחור Pheshúr, Extendens vel multiplicans libertatem vel principatum, aut expandens foramen vel albedinem. Nomen viri, 1. Esd. 2. b. 38.

פסח Phesse, Transitus, siue claudicatio. Filius Esthon, 1. Paral. 4. b. 12.

פתחיה Phethehiá, Porta Domini, siue aperuit Dominus. Nomen viri, 1. Par. 24. c. 16.

פתרוס Phiethros, Buccella roris, aut persuasio vel dilatatio ruinæ, vel distillationis. Nomen regionis, quæ Arabia Petræa dicitur Esa. 11. c. 11. Idem videtur esse quod Phathures, quum apud Hebræos iisdem punctis & consonantibus scribatur.

פתרוסים Phetrusim, Idem. p. n. Filius Mesraim, Gen. 10. b. 14.

פחכל Phichol, Os omnium, id est, omnis lingua, aut oris perfectio, siue consummatio. Princeps exercitus Abimelech regis Geraræ, Gen. 21. c. 22.

פי החירות Phi-hahiroth, Os vel labium libertatis, aut os sculptum, ab ore, non esse. Nomen loci, in quo castrametati sunt Hebræi, reuertentes de Ægypto, Exod. 14. a. 2. siue quarta mansio Hebræorum, Num. 33. b. 8. Ibidem dicitur חירות

פלדלפיא Philadelphia, Amor fratris, vel fraternitatis. G. Ciuitas Decapolis est iuxta Plinium lib. 5. cap. 18. & Strabonem in 16. ad cuius ecclesiam Ioannes scripsit, Apoc. 1. c. 11. & 3. b. 7. Dicta in Hebræo Rabbath, id est, magna. Et Ciuitas aquarum, quod apud eam concipiantur fontes Iaboc fluuii.

פלרכים Philarches, Amator principis. G. 2. Mach. 8. g. 32.

פלמון Philemon, Deosculans. G.

פלטוס Philetus, Amabilis. G. Vir quidam, qui à fide Christi excidit, 2. Tim. 2. c. 17.

פלשתים Philippenses, Bellicosi, siue amatores equorum. G.

פלשתים Philippi, Bellicosi, siue amatores equorum. G. Macedoniæ vrbs apud Stridonem fluuium à conditore Philippo Græciæ domitore sic appellata, Act. 16. b. 12. & 20. b. 6. & 1. Thes. 2. a. 2

פלשתים Philippus, Bellicosus vel amator equorum. G. Pater Alexandri regis, 1. Mac. 1. a. 1. Frater item Herodis, procurator Iuteæ & Trachonitidis constitutus à Romanis, Luc. 3. a. 1. Et & nomen Apostoli, Matt. 10. a. 2. Iohann. 1. f. 43. Nomen cuiusdam diaconi, Act. 6. b. 5.

פלשתים Philisthæa, Conspersa, scilicet cinere vel puluere, siue ruina appolita, vel ruina duplex, seu ruinæ potus, vel cecidit bibens, Esa. 14. g. 31. Heb. Peléseth.

פלשתים Philisthæi, Conspersi, scilicet cinere vel puluere, aut ruinæ appositæ, vel ruinæ duplices, siue ruinæ potus, aut ceciderunt bibentes, 2. Par. 17. c. 11.

פלשתי Philisthæus, Idem. f. n. 1. Reg. 17. c. 23.

פלשתים Philisthim, Idem. p. n. Nomen populi, Gen. 10. b. 14.

פלשתי Philisthini, Iudic. 3. a. 3.

פילולוגוס Philologus, Amator literarum, vel amator verbi. G. Nomẽ viri, Rom. 16. b. 15.

פלמטור Philometor, Amator matris. G. Ptolemæus Philometor, 2. Mach. 4. c. 21.

פנים Phinees, Aspectus, vel facies confidentiæ vel protectionis. Filius Eleazari filii Aaron, Exod. 6. d. 25. Filius item Heli facet doctis, 1. Reg. 1. a. 3. Hebraicè Pinhas.

פינון Phinón, Gemma, siue aspiciens, aut os æternitatis, vel os filii: aut ex Hebræo & Syro, os piscis, ab ore, non ab esse. Ciuitas Idumæorum, Gen. 36. d. 41.

פישון Phison, Oris mutatio, siue multitudo, aut extensio. Magnum Indiæ flumen est è paradiso fluens, Gen. 2. b. 11. quod ab Eusebio & Hieronymo in quæst. Hebr. Ganges dicitur, siue Getha Iosepho lib. 1. cap. 2. Iud. antiq. Salomon commentator Nilum vocat, Gen. 2. b. 11.

פתום Phithom, Buccella eorum, aut oris consummatio, siue persuasio vel dilatatio eorum. Nomen vrbis quam ædificauerunt filii Israël Pharaoni regi Ægyptiorum, Exod. 1. b. 11

פיתון Phithon, Buccella eius, aut persuasio vel dilatatio eius, vel oris donum. Filius Micha filii Merribbaal, 1. Paralip. 8. d. 35. & 9. g. 41.

פלגון Phlegon, Comburens. G. Viri nomen, Rom. 16. b. 14.

פוכרת Phochéreth, Oris exterminatio, vel oris concisio. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 57.

פיבי Phœbe, Lucida, vel pura. G. Mulieris nomen, Rom. 16. a. 1 Huius accusatiuus est Phœben.

פיניקי Phœnix, siue Phœnicia, Rubea, vel purpurea, aut palma, si licet, at bor. G. Syriæ pars est, in qua Sidon & Tyrus amplissimæ vrbes sitæ sunt Strabonis libr. 16. Geograph. De Phœnicia plura Pomponius Mela lib. 1. Geograph. Plinius lib. 5. ca. 12. natural. hist. Hieronymus refert huius partes Samariam, Galilæam, aliasque regiones, Acto. 11. c. 19. Est & portus Cæsareæ huius nominis, Act. 27. c. 12.

פעור Phogor, Hiatus, vel apertio. Mons in terra Moab in supercilio Libyadis, respiciens solitudinem, in quẽ Balac rex Moab Balaam ariolum duxerat ad maledicendum Israëli, Num. 23. d. 28. In hoc Baal à Gentibus fuit cultus, Numer. 25. a. 3. Iuxta hunc in valle sepultus est Moses, Deut. 34. b. 6. Hic mons alter dicitur Phegor, vt in illa voce Beel-phegor, Num. 25. a. 3. Est etiam idolum Moabitarum, Num. 25. d. 18. Deut. 3. c. 29. & 4. a. 3. Ios. 22. c. 17.

פעלתי Phollathi, Opera mea, siue opus meum. Nomen viri, 1. Paral. 26. a. 5

פורתא Phoratha, Fructificatio, siue multiplicatio, aut fortilegus. Filius Aman filii Amadatha, Esth. 9. b. 8.

פסח Phosech, Fragmentum tuum, siue diminutio tua. Filius Lephlat filii Heber filii Barie, 1. Par. 7. f. 33.

פריגיא Phrygia, Sicca, vel ardens. G. Asiæ minoris regio amplissima, à Septentrione, Galatæ conterminata Meridie, Lycaoniæ, Pisidiæ, Mygdoniæ: ab Oriente Cappadociam attingit. ita Plinius lib. 5. cap. 32. nat. hist. Hieronymus scribit duas Phrygias, quarum maior Smyrnam habet, minor verò Ilium. Phrygiam peragrauit Paulus, Act. 2. b. 10. & 16. b. 6.

פריקס Phryx, Siccus, vel ardens. G. 2. Mach. 5. d. 22.

פנוי Phuá, Hic, aduerbium loci, aut os oris. Filius Issachar, Genes. 46. b. 13. Num. 26. c. 23.

פוה Phuá, Gemens, vel vlulans, aut apparens. Nomen obstetricis cuiusdam Hebræorum, Exod. 1. c. 15.

פוא Phua, Angulus, aut coma. Pater Tholæ ducis in Israël, Iudic. 10. a. 1. Filius Issachar filii Iacob, 1. Par. 7. a. 1.

פול Phúl, Ruina, aut faba. Rex Assyriorum, 4. Reg. 15. d. 19. & 1. Par. 5. d. 26.

פואה Phuaitæ, Aspiciens, vel facies mea, Num. 26. c. 23.

פונון Phunón, Gemma, siue aspiciens. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israël, profecti de Salmona, Num. 33. f. 42.

פור Phur, Sors, Esth. 3. b. 7.

פוריא Phurim, Sortes, Esth. 9. f. 26.

פוך Phut, Aphricaeaut Syriacè, crassa vel pinguis. Filius Cham, Gen. 10. a. 6. à quo Libyes.

פוטי Phuthæi, Sedicens, aut buccella, siue latimdo. Filius Sobal filii Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina, 1. Par. 2. g. 52.

פוטיאל Phuniél, Aphrica Dei: vel ex Syro & Hebræo, pinguedo Dei. Nomen viri, Exod. 6. d. 25.

פושחר Phusphar, Aphricæ taurus: aut ex Syro & Hebræo, saginatus taurus, vel pinguedinis fructificatio. Eunuchus Pharaonis, Gen. 37. g. 36.

פוך פרע Phuriphar, Gen. 41. f. 45. & 46. c. 20. ex Syro & Hebræo, pinguedinem dissipans, vel pinguedinis denudatio: aut Syriacè, pinguedinis vindicta. Nomen sacerdotis vrbis Heliopoleos, ducis Ioseph filii Iacob.

פריגלוס Phygellus, Fugitiuus. Vir quidam, de quo Paulus, 2. Tim. 1. d. 15.

P I

מכתש Pila, Hebraicè dicitur Machthes, id est, contusio, vel pila, aut mortariolum. Nomen loci, Soph. 1. c. 11.

פילטוס Pilatus, Confringens vel confractus. Nomen procuratoris Iudææ à Romanis constituti, Luc. 2. a. 1. qui Christum mortiadiudicauit, Matt. 27. a. 2. c. 16.

פיסידיא Pisidia, Picea, id est, pice denigrata. G. Minoris Asiæ prouincia est, de qua Plinius lib. 5. cap. 27. Hæc Antiochiam insignè vrbem habet. Strabo lib. 12. meminit ipsius, & Lucas, Act. 13. b. 14. & 14. d. 24.

פיסטיס Pistico, Fidelis. G. Ioan. 12. a. 3.

נעמים Plantationes, Heb. נעמים. Nomen loci, 1. Par. 4. d. 23.

P O

פלוני Poloniter, Cadens, aut occultus. Vide Phallonites & Phelonites.

פונטיקוס Ponticus, Ex Ponto regione Asiæ, Act. 18. a. 2.

פונטיוס Pontius, Marinus. G. Prænomen Pilati procuratoris Iudææ, Matt. 27. a. 2.

פונטוס Pontus, Mare. G. Late regio Asiæ ad mare Ponticum, quod idem & Euxinum, Asiam, Europamque distermtnans, appellatur, sita. Cappadociam, Armeniam, Colchidem, aliasq; prouincias complectitur. De hac Strabo libro 12. Ptolemæus in quinto, cap. 1. Act. 2. b. 9. Hebraicè dicitur Elasar: & interpretatur auferens Deus, vel ablatio Dei, siue recedens à Deo, Genes. 14. a. 1.

פורטיוס Portius, Vitulus, aut vitulinus. G. Præses Palæstinæ & Iudææ, cognomento Festus, Act. 24. g. 28.

פוטיולי Potiolos, Potum prabens. Nomen viri, 2. Mac. 14. c. 19.

P R

קפלצת Priapus, In Hebræo est Miphlesseth, & interpretatur simulachrum, siue tremor, vel concussio. Nomen idoli, 3. Reg. 15. b. 13. & 2. Par. 15. d. 16.

פריסקא Prisca, Latinum est. i. antiqua. Aduxor fuit Pauli, Ro. 16. a. 3

פריסקילא Priscilla, Idem: diminutiuum à Prisca. Vxor Aquilæ Ponti-ci, Act. 18. a. 2.

פרוביטיקא Probatica, Ouina, id est, locus vbi pecora sacrificanda reti-nebantur, G. Ioan. 5. a. 2.

Prochorus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prochorus, Expeditus, vel facilis, aut promptus vel paratus. G. Nomen diaconi, Act. 6.b. 5.

Proselytus, Aduena, vel peregrinus. G. Act. 2.b.11.

P T

Ptolemais, Bellicosa. G. Ciuitas est in Iudæa, matitima prope montem Carmelum, quæ quondam à quodam Ptolemæo sic dicta est, Act. 21.b.7. & 1. Mach. 5.b.15.

Ptolemæi, Idem. p.n. G. Sic vocabantur reges Ægypti.

Ptolemæus, Sulcus qui sit arattorsiue suspendens aquas, aut coadunatio aquarum, Græcè verò bellicosus. Filius Dorymi, 1. Mach. 3.c.38.

P V

Pubastus, Os conculcationis, vel contemptus, ab ore. Nomen ciuitatis Ægypti, Ezech. 30.c.17. Appellatur & vicus Iudæorum.

Publius, Latinum est, Act. 28.b.7. Nomen viri.

Pudens, Latinum est. Nomen viri, 2. Tim. 4.d.21.

Puteoli, Latinum est. Ciuitas, colonia Campaniæ, eadem Cea dicta, Act. 28.c.13.

P Y

Pygmæi, Hebraicè dicitur Gamadim: & interpretatur Nani, vel cubitales. Nomen populi, Ezec. 27.b.11.

Pyrrhus, Flauus rubens. Pater Sosipatri, Act. 20.a.1.

Q

QVartus, Latinum est. Nomen viri, Rom. 16.d.24.

Quirinus, Latinum est. Prænomen Memnii legati Romanorum, 2. Mac. 11.g.34.

R

RAab, Superba, aut fortis, vel tumultuans. Ægyptum esse quidam memorant, Psal. 86.a.4. Heb. 87

Raaia, vel Raia, Visio Domini. Filius Sobal filii Iuda, 1. Par. 4.a.2. & 1. Esd. 2.c.47. & 2. Esd. 7.c.50.

Raamias, Tonitruum Domini, siue malum à Domino, aut scetus à Domino, vel pastor à Dño. Nomen viri, 2. Esd. 7.b.7.

Rabbá, Multa, siue grandis, aut iurgium, siue impugnatio. Licet diuersè à Rabbath scribatur, videtur tamen eadem esse ciuitas, Ios. 13.c.25.

Rabbáth, Idem. Ciuitas filiorum Ammon, Deut. 3.b.11. & 2. Reg. 12.f.26. Iere. 49.a.2. Quam Eusebius Philadelphiam esse credit.

Rabbi, Magister, Mat. 23.a.7. Marc. 9 a.5. Ioan. 1.f.38.

Rabboni, Magister, Syrum est, Mar. 10.g.51. Ioan. 20.d.26

Rabbóth, Fœnus, vel vsura, aut multitudo, vel iurgium, siue impugnatio. Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19.b.20.

Rabsácés, Magister, vel præpositus bibentium, aut magistri osculum vel sæculus, siue multum bibens aut osculans, vel magnus saccus. Princeps in exercitu Nabuchodonosor, 4. Reg. 18.c.17.

Rab-sarés, siue Rabsaris, Magister, vel præpositus Eunuchorum. Princeps quidam sub rege Nabuchodonosor, 4 Reg. 18. d.17. Ier. 39.a.3.

Raca, Vacuus, vel vanus. D. Matt. 5.c.22.

Rachál, Susurro, aut atomarius, siue negotiator. Ciuitas quam Dauid suorum spoliorum participē fecit, 1. Re. 30.g.29

Rachel, Ouis. Filia Laban, altera vxor Iacob, Gen. 29.b.9.

Raddái, Descendens, vel dominans. Quintus filius Isai, 1. Par. 2.b.14.

Ragáu, Socius aut pastor eius, siue malum vel confractio eius. Filius Phaleg, 1. Par. 1.b.25. qui Reu, Gen. 11.c.19. dicitur, Luc. 3.g.35. Heb. Reu.

Rages, Tempestas, vel commotio. D. Ciuitas apud Medos, Tob. 1.c.16.

Raguél, Pastor Dei, aut amicus Dei, vel confractio Dei. Sacerdos in vrbe Madian, socer Moysi, Exodi 2.c.19. qui Exodi 3.a.1. dicitur Iethro, & ין Cinæi, Iudic. 1.c.16. Doctus inter Hebræos in Exodi 2.c.19. & Iudic. 1.c.19. scribit Raguelem fuisse patrem Iethro soceri Moſis, aliàs dicti Hoba & ין

Rahab, Lata, siue dilatata, aut platea. Mulier quæ hospitio suscepit exploratores missos à Iosue in Iericho, Ios. 2.a. 1.

Rahabia, Latitudo siue platea Domini. Nomen viri, 1. Paralip. 26.c.25.

Raham, Vulua, siue misericordia: aut Syriacè, amicus. Filius Samma filii Hebron, 1. Par. 2.f.44.

Rahelaïá, Sopor Domini, vel inebrians Dominus, aut socius vel pastor ipsi Domino. Nomen viri, 1. Esd. 2.a.2.

Rahuel, Pastor Dei, aut amicus Dei, vel confractio Dei. Filius Esau ex Basemath vxore, Gen. 36.a.4. Filius Iebaniæ, 1. Par. 9.b.8.

Ram, Excelsus, vel sublimis, aut proiiciens. Filius Esron filii Phares, 1. Par. 2.b.9. Filius item Ierameel primogeniti Esron, 1. Par. 2.d.25.

Rama, Excelsa, vel sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Beniamin, haud procul à Gabaon, Ios. 18.d.25. Iudic. 4.a.5. & 19.d.13. quam reædificauit Basa rex Israël in Iuda, 3. Reg. 15 c.17. Ier. 40.a.1.

Ramath, Idem quod ראמות. Vrbs, Vide Ios. 19.a.8.

Ramatha, Idē quod Rama. Vrbs Syriæ in monte Ephraim de qua 1. Reg. 1.c.19. & 15.g.24. Hieronymus in Thamnitica regione iuxta Dioſpolin sitam scribit. Vocatur etiam Ramathe 1. Mach. 11.d.34.

Ramathaim, Idem quod Rama, dual. nume. Per Ramathaim mutuò tingi debent duo oppida eiusdem nominis, quorum alterum differentiæ causa dicebatur רמתים צופים, id est, Ramath in qua habitabant viri prophetæ & Sacrarum literarum studiosi, 1. Reg. 1.a.1. dicitur & רמת המצפה Ios. 13.d.26.

Ramathites, Excelsus, vel exaltatus, aut proiiciens vel proiectus, 1. Par. 27.d.27.

Ramath-lechi, Eleuatio maxillæ. Locus, Iud. 15.d.17.

Ramathe, Excelsa, vel sublimis, aut proiecta. D. Ciuitas, 1. Machab. 11.d.34. Eadem est quæ Ramatha & Ramathaim, supra.

Rameſſes, Tonitruum, vel exprobratio timeæ, aut malum deles siue dissoluens, vel confractionem dissoluens, aut confractus à tinea. Ciuitas est in extremis finibus Ægypti ab Isiacelitis condita, olim (vt Hieronymus ait in Hebraicis quæstionibus) pagus Arcenoitis dicta fuit, Gen. 47.c.11. Num. 33.a.3.

Rameth, Sublimis, vel excelsa, aut proiecta. Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19.b.21. Heb. Remeth.

Ramoth, Idem. p.n. Ciuitas sacerdotum atque fugitiuorum in tribu Gad, non procul à monte Galaad, Ios. 13.d.26. Hebr. Ramath. At 1. Regum 30.g.27. Hebraicè legitur Ramoth-negueb, vetus interpres vertit, Ramoth ad Meridiem.

Ramoth, Deuter. 4.g.43. Ios. 20.c.8. & 3. Reg. 22.a.2 & 2. Par. 6.g.73. Videns mortem, vel inuitus mortis, vel altitudo. Idem quod Ramath siue Ramath in tribu Gad, Eadem ciuitas quæ & Ramoth siue Ramath in tribu Gad, Raphá, Medicina, vel medicus, aut relaxatio, vel ignis. Filius Beniamin, 1. Par. 8.a.2. qui Gen. 46.c.21. dicitur Echi. Filius item Baana, 1. Par. 8.d.37. & 20.d.6.

Rapha, 1. Par. 7.c.25. Relaxatio laquei. Nomen viri.

Raphael, Medicina Dei. Vir, 1. Par. 26.a.7.

Raphaia, Medicina Domini, siue relaxatio Domini, Filius Iesciæ filii Phaltiæ, 1. Par. 3.d.21. & 4.g.42. Filius Thola, 1. Paral. 7.a.2. Filius Baana, 1. Par. 9.g.43.

Raphaim, Gigantes, vel medici, aut relaxati, Populi simul quos Moabitæ, Emim: Ammonitæ, Zomzommim vocant. Deuter. 2.c.12.d.21. Vide Emim. Item nomen vallis iuxta Ierusalem, Ios. 15.b.9. Esa. 17.b.5. Eadem quæ Ephela dicitur, forsan latius patens ad Austrum.

Raphidim, Reclinatoria, siue stramenta, aut remissæ manus, vel medicina manuum. Locus in solitudine, nō procul ab Horeb monte, vbi vndecima Israëlitarum mansio fuit, Exod. 17. a.1. Num. 33.c.14.

Raphon, Medicina, vel relaxatio, aut gigas. D. Locus cum torrentem, opinor Iaboc, 1. Mach. 5.d.37.

Raphú, Idem. Pater Phalti, Num. 13.b.10.

Rasias, Secretum Domini, vel mysterium Domini. D. No. men viri, 2. Mach. 14.f.37.

Rasin, Voluntas, vel voluntarius, aut cursor siue verendarius. Rex Syriæ, 4. Reg. 15.g.37. & 16.a.5. & 1. Esd. 1.c.48.

Razón, Tenuis, vel macilentus, siue secretum, aut secretarius, vel princeps. Filius Eliada, 3. Reg. 11.c.23.

R E

Rèbe, Quartus vel quadratus, siue accubans, vel accubans. Rex Madianitarum, Num. 31.a.8. Ios. 13.c.21.

Rebeccá, Saginata, siue impingha.a, aut contentio obtusa, vel contentio impedita. Filia Bathuel filii Nachor, vxor Isaac. Gen. 22.d.23.

Rebla, siue Reblatha, Rixa, vel magnitudo illi, aut iurgium deffuens. Ciuitas interteratum vel contur batum, siue iurgium deffuens. Ciuitas Syriæ, Num. 34.b.11. & 4. Reg. 23.g.33. & 25.b.16. Ier. 39.a.5. quæ postea (vt Hieronymus tradit) Antiochia dicta est, aut compositus. Hebræi verò dicūt, Chium lingua Arabica vel Punica Saturnū significare. Idolum, Amos 5.g.26. Act. 7.c.43.

Refa, Luc. 3.f.27. Caput, vel voluntas, aut cursus. D. vir.

Réfen, Fraxum. Ciuitas ab Assur ædificata inter Chale & Niniuen, Gen. 10.b.12.

Réfeph, Volucris, aut diabolus, vel sagitta, scilicet ignita. Nomen viri, 1. Para. 7.c.25.

Réfeph, 4. Reg. 19.c.12. Esa. 37.c.12, Pauimentum, vel extensio, aut pruna, id est, calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt ait Hieronymus. Alii dicunt fuisse Petram Arabiæ ciuitatem.

Refiá, Voluntas, aut voluntarius, siue cursor, aut verendarius. Filius Olla, 1. Para. 7.g.39.

Refpha, Extensio, siue pauimentum, aut pruna, id est, calculus ignitus. Concubina Saul, filia Aia, 2. Reg. 3.a.7.

Resia, Irrorario, vel stillicidium. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Lebna, Num. 33.c.21.

Rethmá, Iuniperus, siue fonitus, aut strepitus. Locus ad quem venerunt filii Israël de Aferoth, Num. 33.c.18.

Reu, Socius vel amicus, aut pastor, siue malum, aut confractio mea. Nomen viri, 5. Reg. 1.b.8.

Reia, Visio Domini. Filius Ioël, 1. Para. 5.a.5. Iudæ.

Remeia, Sublimis vel excelsus Dominus, aut proiectio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10.d.25.

Remmón, Malum granatum, siue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, Ios. 15.c.32. & 19.a.7. Item Petra in tribu Beniamin, Iudic. 20.g.47. Vallis ita apud Zacharã, 14. b.44. siue ciuitas secundū Lyranū, nō procul à Mageddo, quæ à quibusdam nunc Maximianopolis dicitur. Sic vocabatur & pater Baana & Rechab seniorum Isboseth, 2. Reg. 4.a.6. Nomen idōli, 4. Reg. 5.f.18.

Remmon-pharés, Mali granati diuisio, aut malum granatum diuisionis, vel altitudinis diuisio. Decima sexta Israëlitarum mansio, Num. 33.c.19.

Remmonó, Malum granatum eius, siue altitudo eius. Ciuitas sacerdotum in tribu Zabulon, 1. Par. 6.g.77.

Rempha, Pro hoc in Hebræo legitur Chiun, quod interpretatur placenta, id est, torta adipe conspersa, siue præparatus, aut compositus. Hebræi verò dicūt, Chiun lingua Arabica vel Punica Saturnū significare. Idolum, Amos 5.g.26. Act. 7.c.43.

Refá, Luc. 3.f.27. Caput, vel voluntas, aut cursus. D. vir.

Réfen, Fraxum. Ciuitas ab Assur ædificata inter Chale & Niniuen, Gen. 10.b.12.

Réfeph, Volucris, aut diabolus, vel sagitta, scilicet ignita. Nomen viri, 1. Para. 7.c.25.

Réfeph, 4. Reg. 19.c.12. Esa. 37.c.12, Pauimentum, vel extensio, aut pruna, id est, calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt ait Hieronymus. Alii dicunt fuisse Petram Arabiæ ciuitatem.

Refiá, Voluntas, aut voluntarius, siue cursor, aut verendarius. Filius Olla, 1. Para. 7.g.39.

Refpha, Extensio, siue pauimentum, aut pruna, id est, calculus ignitus. Concubina Saul, filia Aia, 2. Reg. 3.a.7.

Resia, Irrorario, vel stillicidium. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Lebna, Num. 33.c.21.

Rethmá, Iuniperus, siue fonitus, aut strepitus. Locus ad quem venerunt filii Israël de Aferoth, Num. 33.c.18.

Reu, Socius vel amicus, aut pastor, siue malum, aut confractio mea. Nomen viri, 5. Reg. 1.b.8.

Reia, Visio Domini. Filius Ioël, 1. Para. 5.a.5. Iudæ.

Remeia, Sublimis vel excelsus Dominus, aut proiectio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10.d.25.

Remmón, Malum granatum, siue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, Ios. 15.c.32. & 19.a.7. Item Petra in tribu Beniamin, Iudic. 20.g.47. Vallis ita apud Zacharã, 14. b.44. siue ciuitas secundū Lyranū, nō procul à Mageddo, quæ à quibusdam nunc Maximianopolis dicitur. Sic vocabatur & pater Baana & Rechab seniorum Isboseth, 2. Reg. 4.a.6. Nomen idōli, 4. Reg. 5.f.18.

Remmon-pharés, Mali granati diuisio, aut malum granatum diuisionis, vel altitudinis diuisio. Decima sexta Israëlitarum mansio, Num. 33.c.19.

Remmonó, Malum granatum eius, siue altitudo eius. Ciuitas sacerdotum in tribu Zabulon, 1. Par. 6.g.77.

Rempha, Pro hoc in Hebræo legitur Chiun, quod interpretatur placenta, id est, torta adipe conspersa, siue præparatus, aut compositus. Hebræi verò dicūt, Chiun lingua Arabica vel Punica Saturnū significare. Idolum, Amos 5.g.26. Act. 7.c.43.

Refá, Luc. 3.f.27. Caput, vel voluntas, aut cursus. D. vir.

Réfen, Fraxum. Ciuitas ab Assur ædificata inter Chale & Niniuen, Gen. 10.b.12.

Réfeph, Volucris, aut diabolus, vel sagitta, scilicet ignita. Nomen viri, 1. Para. 7.c.25.

Réfeph, 4. Reg. 19.c.12. Esa. 37.c.12, Pauimentum, vel extensio, aut pruna, id est, calculus ignitus. Vrbs Syriæ, vt ait Hieronymus. Alii dicunt fuisse Petram Arabiæ ciuitatem.

Refiá, Voluntas, aut voluntarius, siue cursor, aut verendarius. Filius Olla, 1. Para. 7.g.39.

Refpha, Extensio, siue pauimentum, aut pruna, id est, calculus ignitus. Concubina Saul, filia Aia, 2. Reg. 3.a.7.

Resia, Irrorario, vel stillicidium. Nomen loci in quo castrametati sunt filii Israël profecti de Lebna, Num. 33.c.21.

Rethmá, Iuniperus, siue fonitus, aut strepitus. Locus ad quem venerunt filii Israël de Aferoth, Num. 33.c.18.

Reu, Socius vel amicus, aut pastor, siue malum, aut confractio mea. Nomen viri, 5. Reg. 1.b.8.

Reia, Visio Domini. Filius Ioël, 1. Para. 5.a.5. Iudæ.

Remeia, Sublimis vel excelsus Dominus, aut proiectio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10.d.25.

Remmón, Malum granatum, siue altitudo. Ciuitas in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, Ios. 15.c.32. & 19.a.7. Item Petra in tribu Beniamin, Iudic. 20.g.47. Vallis ita apud Zacharã, 14. b.44. siue ciuitas secundū Lyranū, nō procul à Mageddo, quæ à quibusdam nunc Maximianopolis dicitur. Sic vocabatur & pater Baana & Rechab seniorum Isboseth, 2. Reg. 4.a.6. Nomen idōli, 4. Reg. 5.f.18.

Remmon-pharés, Mali granati diuisio, aut malum granatum diuisionis, vel altitudinis diuisio. Decima sexta Israëlitarum mansio, Num. 33.c.19.

Remmonó, Malum granatum eius, siue altitudo eius. Ciuitas sacerdotum in tribu Zabulon, 1. Par. 6.g.77.

Rempha, Pro hoc in Hebræo legitur Chiun, quod interpretatur placenta, id est, torta adipe conspersa, siue præparatus, aut compositus. Hebræi verò dicūt, Chiun lingua Arabica vel Punica Saturnū significare. Idolum, Amos 5.g.26. Act. 7.c.43.

Rohobiá, Latitudo, siue dilatatio Domini, aut platea Domini. Filius Eliezer filii Moysi, 1. Para. 23.b.17.

Rohoboth, Latitudines, siue dilatationes, aut plateæ. Ciuitas Idumææ est prope flumen, patria Saulis Idumæorum regis, Gen. 36.d.37. Legitur Gen. 10. b. 11, Et ædificauit Ninive, & plateas ciuitatis. Pro plateas ciuitatis, LXX trāstulerunt τὰς πλατείας πόλεων, id est, Rohoboth ciuitatem. sicque Chaldæus interpretatur tunc ciuitatis nomen erit ab Assur constructæ.

Romá, Excelsa, siue sublimis, aut rhinoceros, vel intuens nimis. Concubina Nachor fratris Abraham, Gen. 22.d.24.

Roma, Valens, aut potens vel robusta. G. Ciuitas Italiæ, 2. Timoth. 1.d.17. Act. 18.a.2. & 19.d.21.

Romani, Idem. p.n. G. Ioh. 11.f.48. Act. 2.b.10. & 22.g.29.

Romani, Dan. 13.c.30. Hebraicè legitur Chirham, & interpretatur contrectes, vel contritio mariſ, siue diadema, aut aurum, vel nectura: aut ex Syro & Hebræo c. a.cet natio maris. Vide Cethim & Italia.

Romanus, Valens, siue potens, aut robustus. G. Act. 2.b.10. & 16.g.38.

Romelia, Excelsus Domini, siue celsitudo Domini, aut proiectus à Domino. Pater Phaceæ regis Israël, 4. Reg. 15.c. 27. & 16.a.1.

Romamhiézer, Exaltans adiutorem, vel auxilio, siue exaltatui atrium. Nomen viri, 1. Para. 25.a.4.

Ros, Caput, vertex, summitas, siue principium. Filius Beniamin, Gen. 46. c.21.

Rosh, Coronæ, siue calamus inebriationis vel saturitatis: aut ex Syro & Hebræo, consilium inebriationis vel saturitatis. Ciuitas tribui Gad data in possessionem, Num. 32.g.35. Heb. Atroth. apud LXX. non legitur.

R V

Ruben, Videns filium, siue videte filium, vel visio filii, aut visionis filius. Filius Iacob ex Lia, Gen. 29.f.32.

Rubenitæ, Idem.

Rubenites, Idem. 1. Para. 11.g.42.

Rufus, Latinum est, Marc. 15.b.21. Rom. 16.b.13. Vir.

Rumá, Excelsa, siue sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Iuda, Iudic. 9.f.41. & 4. Reg. 23.g.36, quæ aliàs Remphis, ité & Arimathæa, teste Eusebio, vocatur. Legitur Ios. 15.f.52. Ruma, iuxta LXX. vbi ex Hebræo legendum Duma.

Ruth. Saturata, vel inebriata. Vxor Mahalon filii Elimelech Bethlehemitæ, Ruth. 1.a.4.

S

SAál, Postulans, siue postulatus, aut commodatus, siue sepulchrum, vel infernus, aut fouea. Nomen viri, 1. Esdr. 10.d.29.

Saananím, Motiones, vel motus dormientis. Ciuitas est, limes tribus Nephthali, Ios. 19.c.33.

Sáaph, Cogitās, aut qui volat, vel prænolans. Filius Iahaldai, 1. Par. 2.f.47.

Saaraim, Portæ, siue æstimationes, aut appretiationes, vel capilli, siue hordeum, aut tempestates, siue dæmones, aut pilosi, vel lucri. Ciuitas in tribu Iuda, in qua posteri Simeonis habitauerunt, 1. Para. 4.c.31. Vide Saraim.

Sabá. Conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio. Filius Regma, Gen. 10. a. 7: à quo ciuitas regalis Æthiopiæ nomen accepit, 3. Reg. 10.a.1, Esa. 60. b.6. Hanc Iosephus lib. 2. de Cambyse rege, Meroën ex sororis vocabulo cognominatam scribit. Filius item Iectan, Gene. 10.d.28. Posteremò, sic nominabatur filius Iesse, Gen. 25.a.3.

Saba, Gen. 10.a. 7, & 1. Para. 1. a. 9, vbi dicitur, Saba & Euila. Psal. 71.c.10.15. Esa. 43 a.3, interpretatur circuitio, aut ebrius: vel Syriacè, senes. Filius Chus. Inde Sabæi populi qui felicem Arabiam incolunt, sunt dicti. Est & Arabum metropolis nomine Saba, in monte sita.

Saba, 1. Reg. 13.d.18, vbi dicitur, In terra Sabæa. ista non sunt in Hebræo.

Sabachthani, Dereliquisti me. Chaldaicum verbum, Matth. 27.c.46.

Sabæi, Captiuantes, siue conterrentes, aut cani, vel sedentes. Populi, Iob. 1.c.15. Ioel. 3.b.8.

Sabaim, Circuitiones, aut ebrii: vel Syriacè, senes, Esa. 43. c.14. In secundo Esdræ, cap. 7.c.59, vbi legitur Sabaim, legendum Arbaim. Vide suo loco.

Sabam, Captiuitas eorum, aut capriuans eos, Ciuitas, Numer. 32.a.3.

Sabama, Conuersio, siue captiuitas nimia, aut canities, vel sessio multa, Ciuitas quam ædificauerunt filii Ruben, Numer. 32.g.38. Ios. 13.c.19. Locus hic vitiſer in vicinia lazer, Esa. 16. c.8. Ierem. 48.c.32.

Sabarías, Conuertens, vel captiuans Dominus, aut intelligens vel ædificans Dominus, siue intellectus vel filiatio Domini. Nomen viri, 2. Esd. 9.a.4.

Sabaoth, Exercitus, p. n. siue militiæ, aut fortitudines, Iacob. 5.a.4. Rom. 9.f.29. Iaco. 5.a.4.

E Sabarim

Rohobiá, Latitudo, siue dilatatio Domini, aut platea Domini. Filius Eliezer filii Moysi, 1. Para. 23.b.17.

Rohoboth, Latitudines, siue dilatationes, aut plateæ. Ciuitas Idumææ est prope flumen, patria Saulis Idumæorum regis, Gen. 36.d.37. Legitur Gen. 10. b. 11, Et ædificauit Ninive, & plateas ciuitatis. Pro plateas ciuitatis, LXX trāstulerunt τὰς πλατείας πόλεων, id est, Rohoboth ciuitatem. sicque Chaldæus interpretatur tunc ciuitatis nomen erit ab Assur constructæ.

Romá, Excelsa, siue sublimis, aut rhinoceros, vel intuens nimis. Concubina Nachor fratris Abraham, Gen. 22.d.24.

Roma, Valens, aut potens vel robusta. G. Ciuitas Italiæ, 2. Timoth. 1.d.17. Act. 18.a.2. & 19.d.21.

Romani, Idem. p.n. G. Ioh. 11.f.48. Act. 2.b.10. & 22.g.29.

Romani, Dan. 13.c.30. Hebraicè legitur Chirham, & interpretatur contrectes, vel contritio mariſ, siue diadema, aut aurum, vel nectura: aut ex Syro & Hebræo c. a.cet natio maris. Vide Cethim & Italia.

Romanus, Valens, siue potens, aut robustus. G. Act. 2.b.10. & 16.g.38.

Romelia, Excelsus Domini, siue celsitudo Domini, aut proiectus à Domino. Pater Phaceæ regis Israël, 4. Reg. 15.c. 27. & 16.a.1.

Romamhiézer, Exaltans adiutorem, vel auxilio, siue exaltatui atrium. Nomen viri, 1. Para. 25.a.4.

Ros, Caput, vertex, summitas, siue principium. Filius Beniamin, Gen. 46. c.21.

Rosh, Coronæ, siue calamus inebriationis vel saturitatis: aut ex Syro & Hebræo, consilium inebriationis vel saturitatis. Ciuitas tribui Gad data in possessionem, Num. 32.g.35. Heb. Atroth. apud LXX. non legitur.

R V

Ruben, Videns filium, siue videte filium, vel visio filii, aut visionis filius. Filius Iacob ex Lia, Gen. 29.f.32.

Rubenitæ, Idem.

Rubenites, Idem. 1. Para. 11.g.42.

Rufus, Latinum est, Marc. 15.b.21. Rom. 16.b.13. Vir.

Rumá, Excelsa, siue sublimis, aut proiecta. Ciuitas in tribu Iuda, Iudic. 9.f.41. & 4. Reg. 23.g.36, quæ aliàs Remphis, ité & Arimathæa, teste Eusebio, vocatur. Legitur Ios. 15.f.52. Ruma, iuxta LXX. vbi ex Hebræo legendum Duma.

Ruth. Saturata, vel inebriata. Vxor Mahalon filii Elimelech Bethlehemitæ, Ruth. 1.a.4.

S

SAál, Postulans, siue postulatus, aut commodatus, siue sepulchrum, vel infernus, aut fouea. Nomen viri, 1. Esdr. 10.d.29.

Saananím, Motiones, vel motus dormientis. Ciuitas est, limes tribus Nephthali, Ios. 19.c.33.

Sáaph, Cogitās, aut qui volat, vel prænolans. Filius Iahaldai, 1. Para. 2.f.47.

Saaraim, Portæ, siue æstimationes, aut appretiationes, vel capilli, siue hordeum, aut tempestates, siue dæmones, aut pilosi, vel lucri. Ciuitas in tribu Iuda, in qua posteri Simeonis habitauerunt, 1. Para. 4.c.31. Vide Saraim.

Sabá. Conuersio, siue captiuitas, aut canities, vel sessio. Filius Regma, Gen. 10. a. 7: à quo ciuitas regalis Æthiopiæ nomen accepit, 3. Reg. 10.a.1, Esa. 60. b.6. Hanc Iosephus lib. 2. de Cambyse rege, Meroën ex sororis vocabulo cognominatam scribit. Filius item Iectan, Gene. 10.d.28. Posteremò, sic nominabatur filius Iesse, Gen. 25.a.3.

Saba, Gen. 10.a. 7, & 1. Para. 1. a. 9, vbi dicitur, Saba & Euila. Psal. 71.c.10.15. Esa. 43 a.3, interpretatur circuitio, aut ebrius: vel Syriacè, senes. Filius Chus. Inde Sabæi populi qui felicem Arabiam incolunt, sunt dicti. Est & Arabum metropolis nomine Saba, in monte sita.

Saba, 1. Reg. 13.d.18, vbi dicitur, In terra Sabæa. ista non sunt in Hebræo.

Sabachthani, Dereliquisti me. Chaldaicum verbum, Matth. 27.c.46.

Sabæi, Captiuantes, siue conterrentes, aut cani, vel sedentes. Populi, Iob. 1.c.15. Ioel. 3.b.8.

Sabaim, Circuitiones, aut ebrii: vel Syriacè, senes, Esa. 43. c.14. In secundo Esdræ, cap. 7.c.59, vbi legitur Sabaim, legendum Arbaim. Vide suo loco.

Sabam, Captiuitas eorum, aut capriuans eos, Ciuitas, Numer. 32.a.3.

Sabama, Conuersio, siue captiuitas nimia, aut canities, vel sessio multa, Ciuitas quam ædificauerunt filii Ruben, Numer. 32.g.38. Ios. 13.c.19. Locus hic vitiſer in vicinia lazer, Esa. 16. c.8. Ierem. 48.c.32.

Sabarías, Conuertens, vel captiuans Dominus, aut intelligens vel ædificans Dominus, siue intellectus vel filiatio Domini. Nomen viri, 2. Esd. 9.a.4.

Sabaoth, Exercitus, p. n. siue militiæ, aut fortitudines, Iacob. 5.a.4. Rom. 9.f.29. Iaco. 5.a.4.

E Sabarim

Universidad de Deusto
Biblioteca

שְׂעָרִים — Sabarim, Conflictiones, siue spes, vel expectationes, aut frumenta. Locus est trans Iordanem in terra Amorrhæorum, quia frangendo, hoc nominis inuenit, quòd ibi Israelitarum acies fracta fuerit, Ios. 7.a.5.

סִבְרַיִם — Sabarim, Ezech. 47.c.16. Circuitus altitudinis: aut Syriacè, opiniones, vel expectationes, aut sperantes, vel spes. Nomen loci qui est inter terminum Damasci & confinium Emath.

שֵׁבֶט — Sebat, Secretum, vel virga, aut tribus. Mensis quandoque Februario nostro respondens. Zach. 1.b.7.

סְבָכָה — Sabatha, Circuitus, vel circuiens, aut cauſans: aut Syriacè, senectus. Filius Chus, Gen. 10.a.7. & 1. Para. 1.a.9.

סַבְתָּא — Sabathacha, Circuitus percussionem, vel causa percussionis: aut ex Syro & Hebræo, senectutis percussio. Filius Chus, Genes. 10.a.7. & 1. Para. 1.a.9.

שַׁבְּתַי — Sabbathai, Sabbathum meum, vel requies, aut cessatio mea. Nomen viri. 2. Esd. 11.b.16.

שַׁבְּתוּס — Sabbathus, Requies, vel cessatio. D. Heb. 4.c.9.

שַׁבָּת — Sabbathizo, Exod. 16.f.30. Sabbathum, Requies, siue cessatio. 4 Reg. 4.d.23.

שְׁבַע — Sabée, Septé, vel septimus, aut saturitas, siue iuramentum. Ciuitas in tribu Simeon, Ios. 19.a.2.

שָׂכָר — Saber, Conflictio, aut spes, vel frumentum. Filius Caleb ex Maacha concubina, 1. Para. 2.f.48.

סַכְתָּא — Sachacha. Vmbraculum, vel operimentum, siue protectio, aut vinctio: vel Syriacè, speculatio. Ciuitas in tribu Iuda, Iosue 15.g.61.

שָׂכָר — Sachar, Merces, siue pretium, aut sicera. vel ebrietas. Nomen viri, 1. Para. 11.g.35. Filius Obed-edom, 1. Para. 26.a.4: qui 2. Reg. 23.d.33. dicitur Sarar.

צָדוֹק — Sadducæi, Iusti, aut iustificati: vel Syriacè, scissi, vel schismatici. D. Secta inter Iudæos, negans esse resurrectionem, Act. 5. d.17. & 23.b.7. Luc. 20.c.27.

צָדוֹק — Sadoc, Iustus, aut iustificatus. Filius Achitob, 2. Reg. 8.d.17. & 1. Para. 6.a.8. Est & nomen sacerdotis, 2. Reg. 15.c.24. Filius item Meraioth, 1. Para. 9.b.11.

סָגָא — Sagé, Ignorans, siue comprehendens, vel attingens: aut Syriacè multus, siue multiplicans. Nomen viri, 1. Para. 11.f.34.

סַהַר — Sahar, Lucidus, aut candidus. Filius Ashur ex Halia vxore, 1. Para. 4.b.7. Filius item Simeon filii Iacob, Gen. 46.b.10. Heb. Sohar.

שַׂעֲרַיִם — Saharaim, Nigri, vel turbidi, aut matutinantes, vel mane euntes. Nomen viri, 1. Para. 8.a.8.

שַׁעֲלַבִּין — Salabim, Respiciés corda, siue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel semita in mari. Vide Salebim.

שַׁעַלְבֹנִי — Salaboni, Vulpis intellectus, vel filius, aut vulpis ædificiū, vel pugilli, aut pugni ædificiuta vel intellectus, siue semita ædificii, vel intellectus, aut filii. Nomen loci, 2. Reg. 23.d.32.

שַׁעַלְבִּתִי — Salabonites, Idem. 1. Para. 11.f.33.

שָׁלַח — Salai, Missio, vel mittens: siue ramus, aut propagines, vel telum, aut arma, scilicet missilia: vel Syriacè, spolians, vel spoliatus. Mater Azuba, 3. Reg. 22.f.42.

שַׁלְמִיאֵל — Salamiél, Pax Dei, siue perfectio Dei, aut terribilis Dei. Filius Surisaddai, princeps suæ tribus Simeon, Num. 1.a.6.

שַׁלָּמִין — Salamina, siue Salamis. Commota, vel conquassata, aut fluctuans. G. Insula Cypri, in mari Euboico, contra Athenas, velut auctor est Pomponius Mela lib. 2. & Strabo lib. 14. In ea insula, est eiusdem nominis oppidum, teste Plinio lib. 5. cap. 31: quod postea appellatum Constantia, auctore Hieronymo. Hoc Iudæi funditus demoliti sunt, Traiani principis temporibus, exti ctis omnibus accolis, velut scribit Eusebius in Chronicis, & Hieronymus. In Salamine Paulus & Barnabas annunciauerunt sermonem Dei, Act. 13.a.5.

שַׁלְחִי — Salarhi, Vmbra, siue tinnitus, aut assus vel torrefaciens: aut Syriacè, ornans. Nomen principis nullium, 1 Para 12.d.20.

שַׁלְחִיאֵל — Salathiél, Postulatus Dei, siue commendatus Dei. Pater Zorobabel ducis Iuda, Agg. 1.a.1. & 1. Esdr. 3.a.2. c.8. Filius Iechoniæ filii Ioacim, 1. Para. 3.c.17.

שְׁלַח — Sale, Missio, vel mittens, siue ramus aut propagines vel telum: aut arma, scilicet missilia: aut Syriacè, spolians vel spoliatus. Filius Arphaxad, Gen. 10.d.24. Luc. 3.g.35, dicitur filius Cainan filii Arphaxad.

שַׁעַלְבִּים — Salebim, Respiciens corda, siue pugnus vel pugillus in mari, aut vulpes in mari, vel semita in mari. Nomen loci, Iudic. 1. g.35, & 1. Reg. 4.a.9.

סַלְכָה — Salecha, Canistrum tuum, aut eleuatio, siue cœlicatio tua. Ciuitas est in Basan, Ios. 12.b.5. Dicitur & Selcha.

סַלְעָא — Saled, Afflictio: vel Syriacè, calefactio, vel adustio. Filius Nadab filii Semei filii Onam, 1. Para. 2.d.30.

שָׁלֵם — Salém, Consummati, perfecti, completa. LXX interpretātur pacem. Nomen vrbis in Sichimis, quæ est in terra Samariæ, ciuitas Iacob, sita in finibus Ephraim. Videtur quoque dicta Sichem. Hæc non est Ierusalem. Gen. 14.d.18, & 33.d.18. Alia fuit Salem, de qua vide Ierusalem.

שַׁלְמוֹת — Salemóth, Pacificatio, siue perfectio, aut retributio. Nomen viri, 1. Para. 24.c.22.

שָׁלֵף — Saleph, Euaginans, vel euellens, aut discalceans. Filius Iectan, Gen. 10.d.26.

שָׁלוּם — Salim, Vulpes. p.n. aut pugilli, siue pugni, vel semitæ. Nomen loci, 1. Reg. 9.a.4. Iohan. 3.c.23.

שָׁלִשָׁה — Salisa, Terna, aut principalis, siue ternaria, vel principissa, aut ducissa. Regio est, 1. Reg. 9.a.4.

שָׁלֵם — Sallem, Pax siue perfectio, aut retributio. Filius Nephthali, Gene. 46.c.24: qui Sallum, 1. Para. 7.c.13. dicitur.

שַׁלּוּם — Salma, Pax, siue perfectio, aut retributio, siue vestimentum, vel Filius Nahasson filii Aminadab, 1. Para. 2.b, 11: qui Salmón & Salma in fine quarti cap. Ruth. dicitur. Filius item Hur progeniti Caleb ex Ephrata concubina, 1. Para. 2.g.51.

שַׁלְמָא — Salmaná, Vmbra prohibita, aut vmbra vel imago commotionis, vel tinnitus commotionis, vel submersio prohibitionis, aut cōmotionis. Rex Madiā, Iudi. 8.b.6. Psal. 82.c.12. Heb. 83.

שַׁלְמָן — Salmana, Pacificus siue perfectus, aut retributus. Nomen regis cuiusdam, de quo Osee 10.d.15.

שַׁלְמַנְאֶסַר — Salmanasar, Pax ligata, siue perfectio siue retributio ligata: aut pax, vel perfectio siue retributio nunc ablata, vel nunc recedens. Rex Assyriorum, 4. Reg. 17.a.3.

שַׁלְמַי — Salmias, Pax Domini, siue perfectio, aut retributio Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10.d.39.

שַׁלְמוֹן — Salmón, Pacificus, siue perfectus, aut retributus. Filius Nahasson filii Aminadab, Ruth. 4.d.21: qui & ibidem, & 1. Para. 2.b.11. dicitur Salma.

שַׁלְמָה — Salmon, Fluctuatio, vel commotio, aut conquassatio. G. Ciuitas maritima Cretæ insulæ, Act. 27.b.7.

שַׁלְמָה — Salmona, Vmbræ munus vel numerus, siue tinnitus muneri vel muneris, aut imago nostra. Locus in quo castrametati sunt filii Israel, profecti de monte Hor, Numer. 33.c.41.

שָׁלוֹ — Salò, Canistrū, vel exaltatio, siue conculcatio, aut æquipara. tus. Filius Mosollam, 1. Para. 9.b.7.

שְׁלֹמִית — Salomi, Pacifica, vel perfecta, aut retributa. D. Mulierum nomen, Marc. 15.d.40, & 16.a.1.

שְׁלֹמִי — Salomi, Pacificus, siue perfectus, aut retributus. Pater Ahihud principis filiorum Aser, Nume. 34.d.27.

שְׁלֻמִיאֵל — Salomith, Idem. f.g. Filia Zorobabel filii Phadaiæ, 1. Paral. 3.d 19. Filius Semei, 1. Paral. 23.a.9. Filius Roboam, 2. Paral. 11.d.20.

שְׁלֹמֹה — Salomon, Pacificus. Filius Dauid ex Bethsabee vxore Vrię, 2. Reg. 5.c.15, & 12.f.24. Heb. Selomoh.

שָׁלֵן — Salon, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans aut Syriacè, illudens vel decipiens. D.

שַׁלְפָחָד — Salphaad, Vmbra formidinis, siue tinnitus formidinis, vel assationis, vel submersionis formido. Filius Hepher filii Galaad filii Machir filii Manasse, Num. 26.d.33, & 1. Para. 7.c.15. Heb. Salphahad.

שָׁלִישׁ — Saltus polymitarius, Latina sunt. Heb. Iaharæ Orgim, id est, saltuæ polymitarii. Pater Adeodati, 2. Reg. 21.d.19, & 1. Para. 20.c.5.

שָׁלוּ — Salú, Canistrum, siue exaltatio, aut conculcatio, vel æquiparatus. Pater Zamri illius qui cum Madianitide occisus est, Num. 25.d.14.

שַׁלּוּמִי — Salumich, Pacifica, siue perfecta, aut retributus. Filia Dabri, Leuit. 24.b.11.

שָׁלוּשׁ — Salusa, Trinus, vel principalis, aut dux. Filius Sophi filii Helem, 1. Paral. 7.g.37.

שָׁמוּעַ — Sama, Audiens, vel obediens. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15.d.20. Nomen item viri, 1. Paral. 8.b.13.

שָׁמַע — Samá, Exauditus, siue ipse exaudiens vel obediens. Filius Iechoniæ filii Ioacim, 1. Para. 3.c.18.

שָׁמַעְיָה — Samaa, Audiens, vel obediens. Frater Dauid, 2. Reg. 21.d. 21. Filius Merari, 1. Para. 6.c.30. 39, & 12.a.3.

שָׁמַעְיָה — Samaá, Nominatus, vel appositus, aut perditio, vel defolatio. Filius Macelloth filii Abigabaon, 1. Para. 8.c.32: qui 9.c. 38. dicitur Samaam.

שָׁמְעָם — Samaám, Nomen matris, vel gentis, aut nomen timoris, vel ponens timorem, aut appositus matri vel genti, aut ibi timor, vel mater, aut gens. Filius Macelloth, 1. Para. 9.g.38: qui 8.c. 32. dicitur Samaa.

שָׁמַכְיָה — Samachias, Adhærens Domino, vel inniteus, aut iunctus Domino. Nomen viri, 1. Para. 26.a.7.

שָׁמַד — Samad, Destruens, siue exterminans, aut conterens. Filius Elphaal filii Mehusim, 1. Para. 8.b.12.

שְׁמַעְיָה — Samaia, siue Samaia., Audiens Dominum, vel obediens Domino. Pater Semri patris Idaiæ, 1. Para. 4.f.37. Filius Ioel 1. Para. 5.a.4. Alius fuit Gabaonites, qui 1. Para 12.a.4. dicitur Hebraicè ישמעיה

שַׁמּוֹת — Samáth, Defolatio, vel perditio, aut stupor, siue ibi iniquitas, aut nomen iniquitatis, vel defolans, aut perdens iniquitatem. Nomen viri, 1. Para. 27.b.8.

שָׁמִיר — Samaráim, Lanæ, aut medullæ, (arborum, Ciuitas in tribu Beniamin, Ios. 18.d.22. Samaria.

שָׁמֶרֶת — Samaráth, Custodia, vel adamas, aut vepres, vel spina, seu fæx. Filius Semei, 1. Para. 8.b.21.

שֹׁמֵר — Samaræus, Lana, vel medulla, scilicet arborum. Filius Chanaan, Gen. 10.c.18. Hic Edessam incoluit.

שֹׁמְרוֹן — Samaria, Custodia, vel adamas, aut vepres, vel spina, seu fæx eius. Nomen montis. 3. Regum 16.e.24. Vrbs item Syriæ inter Iudæam & Galilæam media, auctore Iosepho libro 3, capite 2. ab Amri Israelitici populi rege condita. Ille enim, Simeron siue Sameron, vel (vt transtulit vetus interpres) Samariam montem à quodam Semer emit: ciuitatemque quam in montis vertice extruxerat, à vendentis nomine, Simeron, siue, (vt transtulit vetus interpres, 3. Reg. 16.c.24) Samariam appellauit. Hac deinde reges Israelitarū pro regia vsi sunt. Alias, vt Eusebius testatur, Ecthenias est dicta. Mox post Hircani Iudæorum pontificis expugnationem, ab Herode rege iterum ædificata, atque in honorem Augusti, Græco vocabulo σεβαστὴ nominata est. Stephano, Neapolis quoque nominatur, Iosue 11.a.1. & 4. Reg. 6.f.24. Esa. 7.b.9, & 10.b.9.

שֹׁמְרוֹן vel שִׁמְרוֹן — Samaria, siue Samarias, 1. Paral. 12.a.5, & 1. Esd. 10.d.32, Custodia Domini, aut adamas Domini, seu vepres vel spina Domini. Nomen viri.

שֹׁמְרֹנִי — Samaritani, Custodes, vel adamantini, siue spinosi, aut fæces, vel fæculenti. Populi, Luc. 9.g.52, & 2. Esdræ 4.a.2.

שֹׁמְרוֹנִי — Samaritanus, Idem. f.n. Luc. 17.d.16.

שֹׁמְרוֹנִית — Samaritæ, Idem quod Samaritani 4. Reg. 17.c.29.

שִׁמְרוֹן — Sameron, Vide Semeron meron.

שִׁמְרִי — Samgár, Nominatus aduena, siue ibi peregrinus, vel certās, aut nominis ruminatio, vel desolatio, siue stupor aduenæ vel ruminantis aut certantis. Filius Anath, iudex in Israel, Iudic. 5.d.31.

שָׁמִיר — Samir, Custodia, seu vepres, vel spina, aut adamas, vel fæx. Ciuitas in tribu Iuda, in montanis Ephraim, Ios. 15.f.48. Iudic. 10.a.1. Nomen viri, filius Micha, 1. Para. 24.c.24.

שֵׁם — Sammó, Perditio, siue desolatio, vel stupor, aut ibi, siue nomen aut nominatus, vel appositus. Filius Isai patris Dauid, 1. Reg. 16.b.9: qui 1. Para. 2.b.13, dicitur Simmaa. Filius Rahuel filii Esau, Genes. 36.b.13. & 1. Paralip. 1.c.37. Filius Supha filii Helem, 1. Para. 7.g.37.

שֵׁם vel שְׁמָא — Sámma. 1. Par. 2.f.43, & 8.b.13, Audiés, vel obediés. Filius Hebron. Filius item Azaz, 1. Par. 5.a.8. Filius Hota, 11.g.44.

שַׁמַּי — Sammái, Nomen meum, aut desolatio vel perditio mea, siue stupor, aut cæli. Filius Recem filii Samma, 1. Paral. 2.f.44. Filius Ezra, 1. Paral. 4.c.17.

שִׁמּוֹת — Sammóth, Nomina, vel desolationes, aut perditiones, siue stupefactiones. Nomen viri, 1. Paral. 11.f.27.

שִׁמְעִי — Sammús, Audiés, vel obediés. Filius Zechur, Num. 13.a.5. Filius Dauid, 2. Reg. 5.c.14, qui 1. Par. 3.b.5. dicitur Simmaa.

שִׁמְרָת — Samothrace, Arenosa, & aspera. G. Insula in sinu Pacnsiaco, eregione Thraciæ: hic dicta quòd eam insulam Samii & Thraces incoluerint, Act. 16.b.11.

שִׁמְרִי — Samri, Custodiens, siue spina, aut fex, vel adamas. Nomen viri, 2. Par. 29.c.12. Pater Iedihel, 1. Par. 11.g.45.

שִׁמְשַׁי — Samsai, Sol meus, aut nomen muneris, siue ibi munus: aut Syriacè ministet. Nomen viri, 1. Esd. 4.b.8.

שִׁמְשָׁם — Samsame, Nomen auditum, vel famosa auditio. D. Nomen loci, 1. Mach. 15.d.23.

שִׁמְשַׁי — Samsari, Nomen cantantis, vel dominantis, aut ibi cantor, vel ibi dominans. Filius Ieroham, 1. Par. 8.c.26.

שִׁמְשׁוֹן — Samsón, Sol eius, aut nominis iteratio vel secundario, siue mutatio, vel nomen desinentis, aut ibi dormiens: vel Syriacè, seruitium, aut ministerium eius. Melius verus paruus sol, vt sit diminutiuum à שֶׁמֶשׁ Filius Manue, Iudic. 13.d.24.

שְׁמוּאֵל — Samuél, Positus à Deo, aut nomen eius à Deo. Filius Amminad, Num. 34.d.20. Filius Thola filii Iflachar. 1. Para. 7.a.2. Filius Elcanæ ex Anna vxore altera, Propheta, 1. Reg. 1.c.20, & 1. Para. 6.c.33.

שְׁמוּעָה — Samúa, Audiens, vel obediens. Filius Dauid, 2. Reg. 5.c.14, & 1. Para. 14.b.4: qui Sammúa 1. Par. 3.b.5. dicitur, iisdem consonantibus & punctis apud Hebræos.

שְׁנִאָה — Samus, Arenosa. G. Insula in mari Ægæo, Act. 20.c.15, & 1. Mach. 15.d.23.

סַנְבַלַּט — Sanaballát, Rubus in abscondito, vel in inuolutione: aut ex Syro & Hebræo, inimicus in abscondito vel in inuolutione. Nomen viri, 2. Esd. 2.b.10.

שֵׂנֶא — Sanán. Frigiditas, siue fœtum, vel arma. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15.c.37.

שָׁנִיר — Sanir, Dormiens lucerna, vel notiale, siue iteratio vel mutatio, aut secundatio lucernæ vel nouatio, aut mutatio vel iteratio, aut secundatio docentis vel ostendentis. Mons qui & Hermon, & Sarion dicitur, Deut. 3.b.9. Ezec. 27.a.5. Vide 1. Par. 5.d.23. Vocatur & שִׂיאֹן Sion, Deut. 4.g.48. Vide Hermon.

סַף — Saph, Peluis, crater, phiala, limen, postis qui vtrinque in porta egigitur: finis vel consummatio: iuncus vel pelagus. Nomen gigantis. 2. Reg. 21.d.18.

סָפִי — Saphái, Limen, vel superliminare, aut hydria vel phiala, seu finis vel consummatio. Nomen gigantis, 1. Par. 20.c.4. qui 2. Reg. 21.d.18. dicitur Saph.

שָׁפָם — Saphám, Barba, siue labium aut ripa eorum, vel confractio aut solitudo eorum. Filius Gad, 1. Paral. 5.b.12.

שָׁפָן — Saphán, Hericius aut cuniculus, vel chœrogryllus, siue absconditus vel reconditus, aut labium vel ripa, siue confractio earum. Scriba quidam filius Afalia, 4. Reg. 22.a.3.

שָׁפָט — Saphát, Iudex, vel iudicans. Filius Huri, Nume. 13.a.6. Filius Elisei, 3. Reg. 19.c.16. Filius Semeæ filii Sechenæ, 1. Paral. 3. d.22. Filius Gad, 1. Paralip. 5.b.12.

שְׁפַטְיָה — Saphatia, siue Saphatias, Iudicans Dominus: siue iudicium Domini. Filius Dauid ex Abital, 2. Regum 3.a.4. & 1. Para. 3. 2.3 Filius Rahuel, 1. Par. 9.b.8. Vir Ataphites, 1. Paralip. 9.a.8. 5. Vide Ierem. 38.a.1, & 2. Esd. 7.c.59.

סַפִּיר — Sapphira, Narrans, vel numerans, aut libraria vel literaria: aut Syriacè formosa. D. Vxor Ananiæ illius qui Deo mentitus, ad verbum Petri mortuus est, Act. 5.a.1.

שָׁפְמִי — Saphomites, Labium, vel ripa aquarum, siue contritio aquarum, 1. Paral. 27.d.27.

שָׁפוֹ — Saphón, Aquilo, siue Absconditus, aut speculator. Nomen loci. Ios. 13.d.27.

שָׂרָה — Sará, Domina, vel princeps. Vxor Abraham, Gen. 17.c.15. Vide שָׂרַי Sarai.

סָרַח — Sará, Gene. 46.b.17. Nume. 26.c.46, & 1. Paralip. 7.f.46, Odorans vel domina odoris, aut canticum odoris Filia Aser filii Iacob.

אֶזְרָח — Sara, siue Sarea, Ios. 19.c.41. Iudic. 13.a.2, & 16.g.31, & 2. Esd. 11.d.29. Lepra, aut scabies. Ciuitas in tribu Dan. Eadem & Sarea. Ios. 15.c.33. dicitur.

שְׁאָרָה — Sará, 1. Paralip. 7.c.24. Caro, vel consanguinitas, aut fermentum, siue residuum vel remanens. Filia Ephraim.

שִׂרְיָה — Sarabia, siue Sarabias, Siccitas Domini, vel prænalens cum Domino, aut psallens in Domino vel cum Domino. Nomen viri, 1. Esdr. 8.a.4, & 18.c.24.

שָׂרַי — Sarai Domina mea, vel princeps mea. Vxor Abraham, Genes. 11.d.29. filia Aran fratris matris sui, quæ & Iescha ibidem dicitur, dicta est & Sara. Vide שָׂרָה Sara.

אֲרָאִי — Sarai, 1. Paral. 2.g.34. Leprosus, vel scaber. Nomen viri.

שָׂרַי — Saraitæ, Idem. 1. Paral. 2.g.53.

שָׂרַי — Sarái, 1. Esdr. 10.d.40, Dominus aut princeps meus, si per י vel canticum meum, si per ש scribatur.

שְׂרָיָה — Saraiá, siue Saraias, Princeps Domini, vel canticum Domini. Filius Cenez, 1. Patal. 4.c.13, & 6.a.14, & 2. Reg. 8.d.17. Filius Ezriel, Iere. 36.f.26. Vide 4. Reg. 25.d.18.

שְׂעָרַיִם — Saaraim, Idē quod Saraim, Ios. 15.c.36. & in Reg. 17.g.52.

שְׂרֵשׁ — Sarár, Vmbilicus, aut cogitatio, vel infiditatio, siue cantans, vel Dominus. Pater Ahiam, 2. Reg. 23.d.33: qui 1. Paral. 11.g. 35. dicitur Saehar.

שָׂרָר — Saráfar, Præpositus thesauri, vel cellarii, aut psallentis thesaurus vel cellarium, seu qui videt angustiam: aut ex Syro & Hebræo, cæsframetatio angustiantis. Filius Sennacherib, 4. Reg. 19.g.37. Esa. 37.g.38. Principis cuiusdam nomen, de quo Zach. 7.a.2.

אֲרִיאֵל מְשָׂרַר — Sárath-afar, Plasmatio matutina, aut angustia vel colligatio matutina, siue angustia vel figura nigredinis. Ciuitas in tribu Ruben in mōte Peth-phogor, Ios. 13.c.19. Heb. Sarath-afahar.

צָרְעִי — Sarathi, Leprosus, vel scabet. Vir, 1. Paral. 4.a.21.

צָרְעָה — Sardi, Sardorum, Princeps iucunditatis, aut canticum lætitiæ, vel id quod remanet vel relinquitur: aut Syriacè, cortina. D. Ciuitas, Apoc. 1.c.11, & 3.a.4.

שָׂרָה — Sáres, Lepra, vel scabies. Vir bis tribus Iudæ siue Dan, Ios. 15. e.33. Eadem quæ & Sara siue Saraa dicitur.

שָׂרְכָה — Sarcas, Princeps Domini, aut canticum Domini. Filius Thanchumeth, Ierem. 40.c.8.

שַׂרְבְּיָה — Sarebias, Siccitas Domini, vel prænalens cum Domino, aut psallens in Domino vel cum Domino. Nomen viri, 2. Esd. 9.b.4.

סָרֵד — Sáred, Ablatio dominii vel defensionis: aut Syriacè, cortina. Filius Zabulon, Gene. 46.b.14.

אַרְדָּת — Saredá, Angustia, vel colligatio dominii vel defensionis, aut plasmatio dominii vel defensionis. Patria regis Ieroboam, 3. Reg. 11.c.26.

צְרֵדָתָה — Saredátha, Idem. Nomen loci, 2. Paral. 4.d. 17.

צָרְדִי — Sareditæ, Ablatio dominii, vel defensionis: aut Syriacè, cortina. Nume. 26.c.26

אַרְקְסָתָא — Sarephtá, Angustia buccellæ, vel panis, siue conflatio vel cōflatorium, aut angustiæ dilatatio vel perfusatio. Ciuitas quasi in medio inter Tyrum & Sidonem sita, 3. Reg. 17.a.9: quidam Franciam seu Galliam esse dicunt, Abdiæ 3.20.

שָׂרֵשׁ — Sáres, Radix, vel catenula. Frater Phares filii Machir, 1. Paral. 7.d.16.

שָׂרֵד — Sareth, 1. Reg. 9.a.1, non legitur in emendationibus codicibus Latinis vt nec Hebraicè.

סַרְגּוֹן — Sargón, Auferens protectionem, vel corpus aut colorem, siue auferens hortum: aut Syriacè, tete vel tentaculum. No-

Universidad de Deusto
Biblioteca

men regis, aliàs Sennacherib dicti, Esa. 20.a.1.

שַׁעֲרָתָה — Satia, Porta Domini, siue æstimatio vel appretiatio aut capillus Domini, vel hircus Domini, siue hordeum vel tempestas Domini, aut dæmonis Dominus. Filius Asel, 1. Paral. 8.d. 38, & 9.g.44. Heb. Saaria.

Sarias, Idem quod Sareas.

שָׂרִיוֹן — Satión, Lorica, vel planities, aut canticum columbæ. Mons à Sidoniis sic vocatus, quem Amorrhæi Sanir vocant, Deut. 3. b.9. Vide Sanir & Hermon.

שָׂרִיד — Sarid, Relictus, vel remanens aut principis manus, siue cãticum manus. Terminus est Zabuloniæ tribus, Iosue 19.a.10.

שָׂרוֹנֵן — Sarohén, Princeps gratiæ, vel principis gratia, siue canticũ gratiæ. Ciuitas in tribu Simeon, Ios. 19.a.6.

שָׁרוֹן — Sarón, siue Sarona, Planities, aut canticum eius. Regio est, teste Hieronymo, inter Tabirinum montem & lacum Tyberiadis, & à Cæsarea vsque ad Ioppen se vltrà extendens. Hæc pinguis & fertilissima est, 1. Paral. 27.d.29. Esa. 33.b.9. Act. 9. f.35. Est & vrbis nomen in qua filii Gad habitauerunt, 1. Paral. 5.c.16.

שָׁרוֹנִי — Saronites, Planities, vel planus, siue cantans. Nomen viri, 1. Paral. 27.d.29.

שַׂר סַכִּים — Sar-sachim, Præpositus cooperimentorum, vel vnctionum. Vnus ex principibus regis Babylonis, Iere. 39.a.3.

שַׂרְתָּן — Sarthan, vel Sarthana, Tribulatio siue angustia, aut colligatio, siue plasmatio, aut figuratio, vel angustiam dans. Locus nõ procul à Iezrahele, 3. Regum 4.b.12, & 7.g.46. Ios. 3.d.16.

שָׂרוּג — Sarũg, Palmes, vel sarmentum, siue ramus, aut conuolutio. Filius Reu, Gen. 11.c.20. Luc. 3.g.36.

שָׂרוּיָה — Saruia, Angustia vel tribulatio Domini, aut colligatio siue plasmatio vel figuratio Domini. Mater Abisai, filia Isai patris Dauid, 1. Reg. 26.a.6, & 1. Par. 2.b.16.

שַׂשְׂגַּזְר — Sasbasar, Gaudium in tribulatione vel angustia, aut gaudii perhibitio vel munitio, siue gaudium vindemiæ, vel lexta angustia, aut linũ vel byssus angustiæ. Princeps in tribu Iudæ, 1. Esd. 1.d.11.

שַׂעְגָּז — Sasagazi, Qui facit transitum vel tonsionem, aut respiciens transeuntem vel tondentem, siue comprimens vellus. Eunuchus regis Assueri, Esth. 2.c.14. Heb. Saasgaz.

שָׂטָן — Satan, Contrarius, vel aduersarius, 2. Reg. 19.d.22. Zach. 3.a.1, & Iob 1.b.6.

Satanas, Idem. Matth. 4.b.10, & 16.d.23. Marc. 4. b. 10. Luc. 10.c.18.

שָׁוֵה — Sauè, Planities, vel æquitas, aut ponens vel positus. Ciuitas siue vallis, Gen. 14.a.5: quæ & Vallis regis ibidẽ c. 17. dicitur.

שָׁאוּל — Saul, Postulatus, siue commodatus, aut fouea, siue sepulchrũ, vel infernus. Sextus rex in Edom, qui fuit ex Rohoboth, Gen. 36.d.37. Filius item Simeonis filii Iacob, Gene. 46.b.10, & 1. Para. 4.d.24, & 6.b.24. Filius posteriorẽ Cis, 1. Reg. 9.a.2.

שְׁאוּלִי — Saulitæ, de Saul, quod interpretatur postulatus siue cõmodatus, aut fouea, siue sepulchrum, vel infernus. Num. 26.b.13.

שָׁאוּל — Saulus, Postulatus, siue commodatus, aut sepultus. sic dicebatur Paulus apostolus ante conuersionem, Act. 8.a.1.

שָׁוְרָא — Saura, Salamandra. genus lacertæ. G.1. Mac. 6.c.43.

S C

שָׁוְכָא — Sceua, Dispositus, vel præparatus. Vir Iudæus, Act. 19.c.14.

שְׁכוֹנָה — Scenofactoria, scilicet ars, ex Græco σκηνὴ, & facio verbo Latino: ars faciendi tabernacula, quam artem exercebat Paulus Apostolus. Act. 18.a.3.

שְׁכוֹנְפֵגְיָא — Scenopegia, Festum tabernaculorum. G. Iohan. 7.a.5.

שִׁבֹּלֶת — Schibboleth, Spica, aut fluctus, f. aquarum, siue alueus, Iudic. 12.c.6.

שְׁכוּתוֹפְלֵי — Scythopolitæ, Coriarii ciues. G. 2. Mac. 12.c.30.

S E

שְׁבַע — Sèba, siue Sèbe, Septẽ, vel septimus, siue saturitas, vel iuramentũ. Nomen viri, 1. Par. 5.b.13. Filius Bochri, 2. reg. 20.a.1.

שְׁבְנְיָה — Sebenia, siue Sebenias, Idem quod Sabanias. Nomen viri, 2. Esd. 10.a.4, & 12.a.3. Sacerdos quidam, 1. Paral. 15.c.24.

עֶבְיוֹן — Sebéon, Stans iniquitas, siue inflatio vel tumor peccati: aut Syriacè, tinctus vel intingens. Pater Anæ Patris Oolibama alterius vxoris Esau, de filiabus Chanáan, Gene. 36.a.2.

Sebethai, Vide Sebthai.

צְבִיָּה — Sebiá, Damula, vel caprea, aut pulchra vel præcipua, siue stans Dominus: aut Syriacè, voluntaria. Mater Ioas, filii Ochoziæ filii Ioran filii Achab. 4. Reg. 12.a.1. Filius item Saharaim ex Hodes vxore, 1. Para. 8.a.9.

Sebnia, Idem quod Sabanias. Nomen viri, 2. Esd. 9.a.5.

עֲבוֹם — Seboim, Damulæ, vel capreæ, siue pulchri, vel præcipui, aut inflati: vel Syriacè, voluntarii. Vrbis nomen, Gen. 10.c.19.

עֲבָתִים — Seboim, 1. Reg. 13.d.18. & 2. Esd. 11.d.34, Intincti, aut tinctuæ, vel stantes acerui. Vallis nomen.

שְׁבוּתִי — Seboleth, Vide Schibboleth.

שַׁבְּתַי — Sebthai, Sabbathum, siue requies, vel cessatio. Nomen viri, 2. Esd. 8.b.7.

שְׁכֶם — Sechem, Pars, siue portio, vel humerus, aut mantinatio, vel itio quæ fit manè. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, Num. 26.d.31. Filius Semida. 1. Par. 7.d.19. Ab hoc, metropolis Samariæ in tribu Manasse, quæ Sichem dicitur. Vide Sichem. ©

שִׁכְמִי — Sechemitæ, Idem. p.n. Num. 26.d.31.

שִׁכְמוֹנִי — Sechemites, Idem. Iosue 17.a.2. Scribe Sechem.

שְׁכַנְיָה — Secheniás, Vicinus Dominus, aut habitatio Domini. Filius Obdiæ filii Auan filii Raphiæ, 1. Paral. 3.d.21. & 24.b.11, & 2. Paral. 31.c.15.

שְׁכִיָּה — Sechia, Protectio, vel ramus Domini, siue sepiens, aut vallans Dominus, vel cessatio Domini. Filius Saharaim ex Hodes vxore sua, 1. Paral. 8.b. 10.

שְׁכַרְיָה — Sechróna, Ebrietas, aut pretium, vel merces eius. Ciuitas in tribu Dan, Ios. 15.c.11.

שְׁכוּנִי — Secundus, Latinum est. Nomen viri, de quo Act. 20.a.4.

שְׁכוּר — Securus. Proprium viri, quod tanquam appellatiunm vertit vetus interpres, 1. Paral. 4.d.22.

שְׁכָדָה — Sedáda, Latus eius, siue cibarium aut venatio eius, vel iniquitas diæ eius. Terminus est tribus Iudæ, Nume. 34.b.8. Ezech. 47.c.16.

שְׁדֵקִיָּה — Sedecias, Iustus Domini, vel iustitia Domini. Filius Iosiæ regis, sic nominatus à Nabuchodonosor, quum prius Mathanias diceretur, 4. Regum 24.d. 20, & 1. Par. 3.c. 15. Filius item Hananiæ, Ierem. 36.c.12. Hoc nomine vocabatur propheta ille blasphemus, 3. Reg. 22.b.11, filius Chanaana. Fuit & filius Ioacim filii Iosiæ, 1. Par. 3.c. 15.

שְׁדֵי — Sedei, Omnipotens, vel deuastator, aut ager, seu mamilla. D. Baruch 1.a. 1.

שְׁדִיאוּר — Sedeür, Ager luminis, vel ignis, siue vbera luminis, aut omnipotentis lumen, vel deuastatoris ignis. Pater Elisur principis tribus Ruben, Nume. 1.a.5.

שְׂעִיר — Segór, Parua. Oppidulũ est Sodomorũ, in finibus Moabitidis, Gen. 13.b.10, & 19.c.22. Esa. 15.c.5: quod Gene. 14.b.8. dicitur Bala. Dicitur & vitula contemans, iuxta Hieronymum.

שְׂגוּב — Segûb, Fortificatus, aut exaltatus. Filius Hiel reædificatoris Iericho, 3. Reg. 16.g.34. Filius Esron filii Phares, ex filia Machir patris Galaad, 1. Paral. 2.c. 21.

שְׂעִירָה — Sehesima, Humilitatio ieiunii, aut fouea siue meditatio ieiunii, vel superbia maris. Ciuitas in tribu Issachar. Ios. 19.b.22.

שְׂעִיר — Schón, Eradicatio, siue conclusio. Rex Amorrhæorũ, Num. 21.c.21. Ios. 13. b.10.

שָׂעִיר — Seir, Hispidus, siue pilosus, aut hœdus, vel dæmon, seu hordeaceus, vel tempestas: Mons est Idumææ, inter Asphaltiten & AEgyptum, qui ab Esau huius montis accola, eò quòd esset hirsutus, nomen accepit, 1. Paral. 4.g.42. Esa. 21.c.11. Eit & nomen viri cuiusdam Horræi, Gen. 36.c.20.

שְׂעִירָתָה — Seira, Parua, siue tribulata. Ciuitas est Idumææ, 4. Reg. 3. f.21.

שְׂעִירַת — Seirath, Hœdus, siue pilosus, aut dæmon. siue tempestas, vel hordeum. Nomen loci, Iudic. 3.d. 26.

שֵׂלָע — Selá, Dissoluens, siue discalceans: vel Syriacè, illudens, siue decipiens. Filius Iudæ ex Sua vxore, Gen. 38.a.5, & 1. Paral. 4. d.21.

שֶׂלַע — Séla, Costa, siue latus, aut claudicatio. Ciuitas in tribu Beniamin, Ios. 18.d. 27.

שִׁלְמִי — Selahí. Ramus, vel propagines, siue missio vel mittens, aut telum vel arma, scilicet missilia: vel Syriacè, spolians, vel spolia. tus. Mater matris Iosaphat regis Iudæ, 2. Paral. 20.g.31.

שְׁלָא — Selaitæ, Discalceans, siue dissoluentes: vel Syriacè, illudentes, siue decipiens. Nomen familiæ, Nume. 26.c.20.

שִׁלֹּן — Selchá, Canistrum tuum, vel eleuatio aut conculcatio tua. Ciuitas regis Og in Basan, Deut. 3.b.10, & 1. Paral. 5.b.11. Salecha eadem appellatur.

שִׁלְמִי — Selebin, Vulpis intellectus, vel filius, aut pugnus vel pugillus intellectus, siue semita intellectus vel filii, aut respicientis intellectus. Ciuitas in tribu Dan, Ios. 19.d.42.

שָׂרַף — Sélec, Vmbra, vel tinnitus lambentis vel percutientis. Nomen assans vel torrefaciens lambentem vel percutientem.

שִׁלְמִי — Selemiau, Pax Domini, siue perfectio Domini, aut retribuens viri, 2. Reg. 23.d.37, & 1. Paral. 11.g.39.

שַׁלְמִיָּה — Selemias, Idem. Pater Iuchal, Ierem. 38.a. 1. Pater etiam Ieriæ, Ierem. 37.c.12. Filius Hananiæ, ibidem. Filius Abdeel, Ierem. 36.f.26.

שְׁלֵמִית — Selemith, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens. Nomen viri, 1. Paral. 26.c.25.

שְׁלֵף — Seléph, Vmbra, vel tinnitus concussionis: aut ex Hebræo & Syro, vmbra coniuncta. Nomen viri, 2. Esdræ 3.g.30.

שְׁלָתָי — Selethái, Vmbra, siue assatio, vel torrefactio, aut tinnitus meus: vel Syriacè, oratio mea. Filius Semei, 1. Paralip. 8.b.20.

שְׁלָו — Seleuca, Commota, vel conquassata, aut fluctuans. G. Ciuitas in promontorio Syriæ Anticchiæ sita, à Seleuco Nicanore condita, auctore Iosepho libro 18. antiquit. Iudá. 16. & Egesippo, lib. 4. cap. 1. quam Paulus peragrauit, Act. 13.a.4. & 1. Mach. 11.a.8.

סֶלֵאוּכוֹס — Seleucus, Commotus, vel conquassatus, aut fluctuans. G. Pater Demetrii, 2. Mach. 7.a.1.

שַׁלְחִים — Selim, Missi, vel propagines, aut rami, siue arma, scilicet missilia: aut Syriacè, spoliates. Ciuitas in tribu Iudæ. Ios. 15.c.32

שַׁלְלָה — Sella, Vmbra, vel assatio, vel torrefactio, siue tinnitus: aut Syriacè, oratio. Vxor Lamech, Gen. 4.c.19.

כֶּלַע — Sella, 4. Reg. 12.d.20. Exaltatio, siue conculcatio, vel æquiparatio: aut Syriacè, canistrum.

שַׁלַּי — Sellái, Idem. Nomen viri, 2. Esd. 11.b.8.

שַׁלֻּם — Sellẽm, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens. Filius Nephthali, Num. 26.f.49. qui Gen. 46.c.24. Sallem, & 1. Par. 7. c.13. Sallum dicitur.

שַׁלְמַי — Sellemæ, Idem. p.n. Num. 26.f.49.

שַׁלֵּט — Sélles, Trimus, aut princeps, vel dux. Filius Helem, 1. Para. 7.g.35.

שַׁלָּא — Sellú, Canistrum, aut exaltatio, siue conculcatio, aut æquiparatio. Nomen viri, 2. Esd. 11.a.7.

שַׁלֻּם — Sellũm, Pacificus, siue perfectus, aut retribuens. Filius Iaboes, 4. Reg. 15.b.10. Filius Sisamai filii Elasa, 1. Par. 2.c.40. & 4.c.25. Filius Iosiæ, 1. Paral. 3.c.15. Ier. 22.c.11. Filius Nephthali, 1. Par. 7.c.13. qui Gen. 46.c.24 dicitur Sallem: & Num. 26.f.49. Sellem. Filius Sadoc, 1. Paral. 6.a.12. Pater Ezechiæ principis, 2. Par. 28.b.12.

שַׁלּוּן — Sellún, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abundans: aut Syriacè, illudens vel decipiens. Filius Cholhoza, 2. Esdræ 3.c.15.

שִׁלְמַי — Selmai, Vestis mea. Pater Hagaba, 2. Esd. 7.c.48.

אַלְמוֹן — Selmon, Obscuritas, aut imago eius, siue vmbra muneris, vel numerationis, aut tinnitus numerationis vel muneris. Mons est in Ephraim vmbrosus & caliginosus, cuius meminit Iudicum liber 9.f.48. Psal. 67.b.15. Heb. 68. Est & nomen viri, 2. Reg. 23.d.28.

שְׁלוֹמִית — Selomith, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens. Nomen viri, 1. Esd. 8.b.10.

שֵׁם — Sem, Nomen, vel fama, seu ponens vel positus, aut ibi. Filius Noë, Gen. 5.d.32. Luc. 3.g.36.

שִׁמְעָת — Semaath, Audiens, vel obediens. Mulier, 2. Par. 24.g.26.

שְׁמַעְיָה — Semaia, Audiens Dominum, vel obediens Domino. Filius Secheniæ, 2. Esd. 3.g.29.

שִׁמְרִית — Semarith, Custodita, vel adamantina, aut spina, vel fex. Nomen mulieris, 2. Par. 24.g.26.

שִׁמְעָתִי — Semathei, Nominatus, vel positus, siue desolatus, aut stupefactus. Filius Sobal filii Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubina, 1. Par. 2.g.53.

שִׁמְעֶבֶר — Semẽber, Nomen, vel fama robusti vel fortis, aut nomen alæ vel pennati, seu destruens fortitudinem vel alam aut pennam, Rex Seboim, Gen. 14.a.2.

סִכְבַּר — Semegar, Aromata peregrini, vel aduenæ aut ruminantis, vel certantis. Vnus ex principibus regis Babylonicorum, Iere. 39.a.3. In exemplari tamen Hebraico, Semegar-nabu, vnius est nomen proprium, non duorum. Vide interpretationem in Nabu.

שִׁמְעִי — Semei, Audiens, vel obediens, aut nomen acerui, vel destruens acerum. Filius Gerson filii Leui, Exod. 6.c.17. Filius Gera, 2. Reg. 16.b.7 Filius Phadaia filii Iechonix, 1. Pa. 3.c.19 Filius Iocli, 1. Par. 5.a.4. Filius Masma, 1. Par. 4.c.26. Filius Ieth filii Gerson, 1. Par. 6.c.42. Frater Chonenię, filius Heman, 2. Par. 29.c.14. & 31.c.13.

שִׁמְעִי — Semei, 1. Par. 2.d.27. Nomen meum, aut defolatio siue perditio mea, vel stupefactio, aut cæli. Filius Onan filii Ierameel ex Atara vxore.

שְׁמַעְיָה — Semeia, siue Semeias, Audiens Dominum, vel obediens Domino. Pater Vriæ prophetæ, 2. Reg. 12.f.22. Iere. 26.f.20. Filius Hassub, 1. Par. 9.c.14. & 2. Esd. 12.d.41. & 2. Paral. 29. c.13. & 31.c.15. & 35.b.9.

שְׁמַעְיָה — Semeias, 1. Par. 15.c.17. & 27.d.27. Obediens, siue nomen acerui, aut desolatio acerui. Filius Elifaphan.

שִׁמְעִנִי — Semeinicus, Idem, Num. 3.c.21.

שָׁמֵר — Semer, Custos, vel adamas, seu vepres, aut spina, vel fex. Nomen viri, 3. Reg. 16.f.24.

שִׁמְרָת — Semeria, Custodia Domini, vel adamas Domini, seu vepres vel spina Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10.d.41.

שִׁמְרוֹן — Semeron, Vide Samaria, cuius Hebræum est שומרון

שִׁמְרוֹן — Semeron, 2. Par. 13.a.4. Lanæ, aut medullæ, scilicet arborum. Nomen montis, Heb. Semaraim.

שִׁמְרוֹן — Semeron, Ios. 19.b.15. Custodia, aut adamas, seu vepres, vel spina, aut fex. Ciuitas in tribu Zabulon.

שִׁמְרוֹן — Semeron, Ios. 12.d.20. Hebraicè legitur Semeron meron, & exponitur Custos amaritudinis, vel myrrhæ fortis: vel dolor fex, aut iniquæ aut adamas, vel spina, siue fex myrrhæ, doloris aut iniquitatis, vel fortitudinis.

שִׁמְרִי — Semidá, Nomen scientiæ, vel cognitionis, aut ponens scientiam: vel defolationis, vel stupefactionis cognitio vel cælorum

scientia. Filius Galaad filii Machir filii Manasse, Num. 26.d.32. & 1. Par. 7.d.19.

שְׁמִידָע — Semidaæ. Idem. p.n. Num. 26.d.32.

שְׁמִירָמוֹת — Semiramoth, Cælorum altitudines, aut nominis sublimitas. Sacerdos quidam, 1. Par. 15.b.18.

שַׁמְלָה — Semla, Linteum, siue sinistra eius, aut nomen illi, vel stupor illi, siue appositus illi. Quinitus rex in Edom, Gen. 36.d.36

שִׁמְלַי — Semlai, Linteum, vel sinister, aut nomen mihi, vel stupefactio mihi, siue appositus mihi. Nomen viri, 1. Esd. 2.c.46.

שִׁמְהִי — Semmá, Perditio, siue desolatio, vel stupor, aut ibidine nomen, aut nominatus, siue appositus. Filius Age, 2. Reg. 23 b.11 d.25.

שִׁמְעָה — Semmáa, Audiens, vel obediens. Pater Ionadab, frater Dauid, 2. Reg. 13.a.3.

שִׁמְרָן — Semran, Custodita, aut adamas, seu vepres, vel spina, aut fæx eius. Filius Issachar filii Iacob, Num. 26.d.24.

שִׁמְרָנִי — Semranitæ, Idem. p.n. Num. 26.c.24.

שִׁמְרִי — Semri, Idem. f.n. Filius Samaia, 1. Par. 4.f.37. Filius Merari, 26.b.10.

שִׁמְרִי — Sen, Dens, aut ebur, vel mutatio, aut dormiens. Nomen loci procul à Lapide adiutorii versus Austrum, quantum Lapis distat à Masphath, 1. Reg. 7.c.12.

שְׁנָאָה — Senaá, Rubus: vel Syriacè, inimicus, Ciuitas, 1. Esd. 2.d.35.

שְׁנָאַב — Senaáb, Dens patris, aut mutationis pater, vel dormitio patris. Rex Adamæ, Gen. 14.a.2.

שְׁנֵה — Senè, Rubus: aut Syriacè, inimicus. Rupes opposita rupi Boses, 1. Reg. 14.a.4.

שְׁנָה — Senna, Scutum, vel hasta, aut frigus. Nomen loci, Num. 34.a.4.

שְׁנְעָר — Sennaar, Dormientis vigilia, vel suscitatio, aut dentis euacuatio vel denudatio, aut excussio, vel dens æmuli, siue mutationis ciuitatis. Regio est Babylonis in qua regnauit Nemrod, Gen. 10.b.10. quæ Babylonia siue Chaldæa interdum dicitur, Esa. 11.c.11. Hebr. Simar. Pro Sinar Chaldæus paraphr. vertit Babel, Gen. 10.b.10. & 11.a.2.

שַׁנְחֵרִיב — Sennacherib, Rubus destructionis, aut rubus gladii, siue rubus solitudinis, vel siccitatis: aut ex Syro & Hebræo, inimicigladius, vel destructio. Rex Assyriorum, 4. Reg. 18.c.13.

שְׁנְאִר — Senneser, Dentis, vel eboris thesaurus, aut dormientis thesaurus, vel mutationis angustia, vel thesaurus, aut inimicus angustiæ vel tribulationis. Filius Iechoniæ filii Ioacim, 1. Par. 3.c.18.

סְנְאָה — Senfenná, Ramus, vel propagines, siue rubus rubi: aut ex Hebræo & Syro, rubus inimici. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15.c.31

כְּנוּאָה — Senuá, Rubus: vel Syriacè, inimica. Nomen viri, 2. Esd. 11. b.9.

שְׁעוֹן — Seón, Sonitus, siue strepitus, aut mutus fortitudinis vel doloris. Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19.b.19.

צֹאַר — Seor, Candidus, vel lucidus. Pater Ephron, Genes. 23.b.8. Heb. Schar.

שְׂעֹרִים — Seorim, Portæ, siue æstimationes, vel appretiationes, aut capilli, siue hordeum, vel tempestates, aut dæmones, vel pilosi, siue hirci Nomen sacerdotis, 1. Par. 24.b.8.

זֶרֶת — Sepei, Nomen loci, 1. Par. 4.d.25.

שְׁפָם — Sephám, Barba vel labium eorum, aut ripa vel litus eorum siue confractio eorum. Filius Hir, 1. Par. 7.c.12.

שִׁפְתָּה — Sephãma, Barba vel labium eius, aut ripa vel litus quoddã, siue conterens aut confracta valde. Terminus Iudæ ad solis Ortum, Num. 34.b.10.

שְׁפַמּוֹת — Sephamõth, Barbæ vel labia, siue ripa vel litus mortis, aut labium mortis, vel conterens mortem. Ciuitas quam Dauid suorum spoliorum participem fecit, 1. Reg. 30.g.28.

סְפָרָה — Sephar, Liber, aut scriba, siue narratio, aut numerus, vel Syriacè, portus. Mons Indiæ, Gen. 11.d.30.

סְפָרַיִם — Sepharuaim, Libri, vel scribæ, aut narrationes, vel numeri: siue liber, vel numerus maris: aut ex Syro & Hebræo, portus maris. Ciuitas Assyriorum, de qua 4. Reg. 18.g.34.

צִפִּית — Sephath, Specula, siue cooperimentum, aut exuuium, vel expectatio, aut fauus. Ciuitas in qua filii Iudæ Chananæos ad vnum interfecerunt, eamque Harma nominauerunt, Iudic. 1.d.17. in tribu tam Iudæ quàm Simeonis, Num. 21.a.3.

שִׁפְטָה — Sephátha. Idem. Nomen vallis, 2. Par. 14.b.10.

שְׁפַטְיָה — Sephatia, 1. Esd. 2.a.4. Idem quod Saphatias.

שִׁפְעִי — Sephei. Inundatio, siue multitudo. Pater Ziza principis, 1. Par. 4.f.37.

שְׁפֵלָה — Sephela, Humilis vel campestris, aut planities, 1. Mach. 12.c.38.D.

שְׁפִר — Sepher, Tuba, vel pulchritudo: aut Syriacè, bonitas. Mons in quo castrametati sunt filii Israël, profecti de Ceelatha, Numer. 33.c.24.

עֵפֶר — Sephet, Ciuitas, Tob. 1.a.1.

סְפִי — Sephi, 1. Par. 1.c.36. Speculator, vel faunus, aut cooperimentum, vel expectatio. Filius Eliphaz filii Esau: qui Gen. 36.b.11 dicitur Sephua, siue Sephotaxta Hebræum.

שְׁפוּפָם — Sephi, 1. Paralip. 1.c.40. Filius Sabal filii Seir Horræi, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

שִׂפִּים

צֹפִי σκοπὸς σκοπιὰ σκοπιαὶ

שָׁפוֹ σκοπὸς σκοπιὰ

צְפוֹן σκοπὸς

צְפוֹנִי σκοπὸς

עֹפֶר σκοπὸς

שְׁפִיפֹן σκοπὸς

עֹפֶרֶת σκοπὴ σκοπιὰ

עֹפְרָה σκοπὴ σκοπιὰ

שִׁפְטָן σκοπὸς

שְׁפִיפֹן σκοπὴ

צַר τύρος

צֹרְרַת σκοπὸς σκοπιὰ

שְׁרֵרַת σκοπὸς σκοπιαὶ

שְׂרָפִים σκοπὸς

צָרַר σκοπὸς σκοπιὰ

צָרַעַת σκοπὸς σκοπιὰ

שֵׂרָיָה σκοπὸς σκοπιὰ

צָרְעָה σκοπὸς σκοπιὰ

שֵׂרָף σκοπὸς σκοπιὰ

צָרְפָה σκοπὸς σκοπιὰ

שָׂרַק σκοπὸς σκοπιὰ

צָרְפַת σκοπὸς σκοπιὰ

שֵׂרֵק σκοπὸς σκοπιὰ

צָרְצַר σκοπὸς σκοπιὰ

שֵׂרֶת σκοπὸς σκοπιὰ

צָרַר σκοπὸς σκοπιὰ

שֵׂרַת σκοπὸς σκοπιὰ

Gen.36.c.23.dicitur Sepho: & interpretatur solitudo, vel labium, aut ripa vel litus eorum, siue contractio.

Sephim, Barba, vel labium eorum, aut ripa vel litus eorum, siue contractio eorum. Nomen viri, 1. Par. 26. b. 16.

Sephò, Speculator, siue coopertimentum, aut expectatio vel fauus. Filius Eliphaz, Gen. 36. b. 15. qui 1. Par. 1. c. 36. dicitur Sephi per s.

Sephò, Solitudo, vel desertum, aut labium, seu ripa vel litus, aut contractio. Filius Sobal filii Seir Horræi, Gen. 36. c. 23 qui 1. Par. 1. c. 40. dicitur Sephi per s.

Sephon, Aquilo, vel Aquilonaris, siue absconditus, aut speculator. Filius Gad, Gen. 46. b. 16.

Sephoniæ, Idem. p. n. Num. 26. b. 15. σκοπιά

Sephôr, Auis vel passer, aut corona, vel desertum: aut Syriacè, manè, id est, matutinum tempus, vel nœdus. Pater Balac, Num. 22. a. 2.

Sephorà, Pulchra, aut tuba: vel Syriacè, benefaciens, vel bonitas. Nomen obstetricis cuiusdam Hebræorum, Exo. 1. c. 15.

Sephora, Exod. 2. d. 21. & 4. f. 25. & 18. a. 2. interpretatur auis vel passer, aut corona vel serrum: aut Syriacè, manè, id est, matutinum tempus, vel hœdus. Filia Raguel siue Iethro sacerdotis Madian, vxor Moysis.

Sephtan, Iudex, vel iudicans. Pater Camuel principis tribus Ephraim, Num. 34. d. 24.

Sephuphàn, Cerastes, serpentis genus. Nomen viri, 1. Par. 8. a. 5. Filius Bela filii Beniamin.

Sepulchra concupiscentiæ. Nomen loci, cuius mentio fit, Num. 11. g. 34.

Ser, Angustia, siue tribulatio, aut vinculum, vel colligatio, seu plasmatio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas in tribu Nephthali, Ios. 19. c. 35.

Seraphim, Ardentes, vel igniti, Esa. 6. a. 1. σκοπιὰ σκοπιαὶ

Serebia, Siccitas Domini, vel prælauens cum Domino, aut psallens in Domino, vel cum Domino. Nomen viri, 2. Esdr. 9. a. 5.

Seréfer, Princeps thesauri, vel cellarii, aut psallentis thesaurus vel cellarium, vel qui videt angustiam: aut ex Syro & Hebræo, castrametatio angustiantis. Vnus ex principibus regis Babyloniorum, Ier. 39. a. 3.

Séreth, Angustia, siue tribulatio, aut vinculum, siue colligatio, seu plasmatio. Filius Assur ex Hala, 1. Par. 4. a. 7.

Sergius, Rete, vel retiaculum. G. Nomen proconsulis cognomento Pauli, Act. 13. b. 7.

Seron, Princeps mœroris, vel cantans tristitiam, aut planities. D. Princeps exercitus Syriæ, 1. Mach. 3. b. 13.

Serór, Angustians, siue vinculum, aut colligatio, vel lapillus. Filius Bechorath, 1. Reg 9. a. 1.

Seruà, Leprosa, aut crabro. Mater Ieroboam serui Salomonis, 3. Reg. 11. c. 26. non legitur apud septuaginta.

Sita, Sextus, vel senarius, aut marmoreus, vel iucundus, vel muneris eleuatio. Pater Ahiæ, 3. Reg. 4. a. 3.

Sefac, Munus sacci, aut munus oculi vel poculi, siue donú femoris. Rex Ægypti. 3. Reg. 11. g. 40.

Sefac, 3. Reg. 14. f. 25. & 2. Par. 12. a. 2. vbi dicitur, Ascendit Sefac rex Ægypti: interpretatur vanus, vel vacuus sacculus, aut vanitatis oculum vel poculum, siue vanitatis femur.

Sefac, 1. Par. 8. b. 14. Lini vel byssi saccus, vel senarius, aut sextus saccus, siue lætitiæ osculum vel poculum, aut femur. Filius Bariæ.

Sefach, Linum, vel byssus tua, aut gaudium tuum, siue senarius tuus. Rex Babylonis, Iere. 25. c. 26. & 51. c. 41. secundum commentatorem Hebræorum super Ieremiam: secundum Lyranum verò, Rex Ægypti.

Sefai, Senarius, vel sextus, siue gaudens vel lætus, aut byssinus, vel lineus. Filius Enac, Ios. 15. d. 14. Iudic. 1. b. 10.

Sefan, Lilium, siue rosa, vel lætitia, aut linum vel byssus. Filius Iesi filii Apphaim, 1. Par. 2. c. 14.

Seth, Positus, vel posuit. Filius Adam, Gen. 4. d. 25. Num. 24. c. 17. Luc. 3. g. 38.

Sethar, Explorans, aut putrefactus vel putrefaciens. Nomè ducis, Esth. 1. c. 14.

Sethri, Occultus, vel absconditus, aut demoliès, siue refugium meum. Filius Oziel filii Caath filii Leui, Exod. 6. d. 22.

Setim, Expansiones, aut diuertentes, siue flagella, vel spinæ. Locus in campestribus Moab, non procul à Iordane & Phogor monte, vnde Iosue misit exploratores ad inuestigandam Ierichontis terram, Nume. 25. a. 1. Iosue 2. a. 1. Vide Sitim.

Setrai, Exactor, vel præpositus: aut Syriacè, obligatio vel contractus. Nomen viri, 1. Par. 27. d. 29.

S I

Sia à, Motus: aut Syriacè, adiutorium. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 44.

Siahá, Splendor, vel candor, aut siccitas. Nomen loci, 2. Esdr. 11. c. 21.

Siba, Exercitus, vel militia, aut fortitudo, vel ceruus, siue

nauis veniens. Seruus Saul, 2. Regum 9. a. 2. Puer item Miphiboseth, 2. Reg. 16. a. 1.

Siban, vide Stuan.

Sibboleth, Onus, Iudic. 12. c. 6. σκοπιὰ

SiceKg, Effusio sextarii vel mensuræ, aut Euangustans sextarium vel mensuram. Ciuitas in tribu Iudà & Simeonis, Ios. 15. c. 31. & 19. a. 5 & 1. Reg. 27. b. 6. & 1. Paralip. 4. c. 30.

Sicera, Heb. Sechar, significat omne id quod inebriare potest, Deut. 29. a. 6. Luc. 1. b. 5.

Sichar, Conclusio, vel clausura, aut inebriatio, vel mercès. Dicit autem Hieronymus quod corruptè ponitur pro Sichem: quod interpretatur humerus, siue portio, aut mutatio. Sed in Græco Sichar inuenitur. D. Iohan. 4. a. 5.

Sichém, Humerus, siue pars, aut matutina tio. Nomè prorium viri, Gen. 33. d. 19, & 34. a. 2. Metropolis item Samariæ in limitibus Manasse, Ge. 12. b. 5. Ios. 20. c. 7. Act. 7. b. 16. quæ ædificauit Ieroboam 3. Reg. 12. f. 25. Hãc postea dictam Neapolim Hieronymus in traditionibus Heb. refert. Dicitur & Sichar corruptè. Filius Emor. Gene. 33. d. 26.

Sichima, Idem: eadémque metropolis, Iudi. 9. d. 26. & 21. c. 19. Psal. 107. a. 8. Heb. 108.

Sichimi, Idem. Gene. 33. d. 18.

Sichimitæ, Idem. Iudic. 9. g. 56.

Siclus, Genus ponderis, Ezech. 45. d. 12.

Sicion, Effusio vel angustia. D. Nomen loci, 1. Mac. 15. d. 23. Exemplaria tamen quædam habent Sicyone, id est Cucumerarium.

Siden, Venatio, aut insidiatio, siue viaticum vel cibarium, aut nauis iudicii. D. Nomen loci, 1. Machab. 15. d. 23.

Sidón, Idem. Filius Chanaan, Gen. 10. c. 15. & 1. Par. 1. a. 13. Est & vrbs in Phœnicia, ad mare Tyri in termino Iudæ, à Sidon filio Chanaan condita. Ios. 11. b. 8. quæ forte ducta, tribui Aser obuenit, Ios. 19. c. 28. Matt. 11. c. 21. Act. 27. a. 3.

Sidonia, Idem. Luc. 4. c. 26.

Sidoniæ, Venatrices, aut insidiatrices, vel cibaria. 3. Reg. 11. a. 1.

Sidonii, Idem. p. n. Iosue 13. a. 4. & 3 Reg. 5. b. 6. & 4. Reg. 23. c. 13. & 1. Esdr. 3. b. 7. Act. 12. d. 20.

Sidonius, Idem. f. n. Iudic. 3. a. 3.

Sidrach, Mamilla tenera, vel delicata, aut dentrædatio tenera, siue ager delicatus: aut Syriacè, missus tuus. Nomè viri qui & Ananias dicebatur, Daniel. 1. b. 7.

Siha, Splendor, vel candor, aut siccitas. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 43.

Sihór, Niger vel turbidus, aut matutinus. Nilus, Ægypti flumen, Ios. 19. b. 26. & 1. Paral. 13. b. 5.

Silas, Considerans, vel animaduertens. G. Nomen viri, Act. 15. d. 22. e. 27. & 18. b. 5.

Siló, Dissoluens, vel dilcalceans, seu pax, aut abundantia: aut Syriacè, illusus vel decipiens. Ciuitas in tribu Ephraim, Iosue 21. a. 2. & 22. b. 9. Ieremi. 7. c. 12. Iudic. 21. c. 19.

Siloe, Missus, vel mittens, aut ramus, siue telum, aut arma, f. missilia: aut Syriacè, spolians vel spoliatus. Fons, palatina, aut amnis est ad radices montis Sion, pertenuibus aquis ebulliens, cuius fit mentio Esa. 8. b. 6. Dicitur & Gihon, 3. Reg. 1. c. 33. & 2. Para. 32. g. 39. Iohan. 9. b. 7.

Siloë, Gladius, aut fenestra, 2. Esd. 3. d. 15.

Siloni, Manens, vel qui manet, aut pacificus, vel abidans: aut Syriacè, illudens vel decipiens, Nomen viri 1. Para. 9. a. 5. Silonita, siue Silonites, Idem. 3. Reg. 12. d. 15. & 2. Paralip. 9. g. 29.

Siluanus, Latinum, à silua. Nomen viri, 2 Corinth. 1. d. 19. siue pery, siue per i scribas, non refert.

Simeón, Audiens, vel exauditio. secundus filius Iacobi ex Lia, Gen. 29. d. 33, & 1. Para. 4. d. 20. Fuit & nomen cuiusdam qui CHRISTVM suscepit in vlnas quum inferretur in templum. Luc. 2. d. 28.

Simeonitæ, Idem. p. n. 1. Par. 27. c. 16.

Simeón, Custodia, siue adamas, vepres vel spina, seu ex eius Filius Issachar, Gen. 56. b. 13. & 1. Par. 7. a. 1.

Simmaa, Audiens vel obediens Filius Daud, 1. Paralip. 3. b. 5. qui 2. Reg. 5. c. 14. dicitur Samua. Tertius filius Isai, 1. Paralip. 2. b. 13. qui 1. Reg. 16. b. 9, & 17. b. 13. dicitur Samma.

Simon, Audiens vel obediens. D. Filius Mathatiæ filii Iohannis, 1. Mach. 2. a. 2. Simon magus, Act. 8. b. 9. Nomen apostoli, Matth. 10. a. 2. Fuit & alius sic nominatus, ille qui pauit Christum, crucem coactus baiulauit, Matth. 27. d. 32.

Simon, 1. Para. 4. d. 20. Ponens vel positus, aut munus parationis vel numeti, seu pinguedo aut oleum. Nomen viri.

Sin, Rubus. Eremus inter Elim & Sinai, in qua octauo Israelitarum mansio fuit, Exod. 16. a. 1, & Num. 33. b. 11. Vetus interpres, pro hoc transtulit Pelusium, Ezech. 30. d. 15. Sin, Num. 13. d. 22, & 20. a. 1. & 27. c. 14. & 33. c. 36. & 34. g. a. 2, & Deu. 32. g. 51, & Ios. 15. a. 1. in omnibus his locis interpretatur arma, vel scutú, aut frigiditas. Desertú in terra Edom, quod

quod aliàs Cades, vel desertum Pharan dicitur. Vide Cades.

Sina, Idem, Ios. 15. a. 3. Mons Arabiæ, Gal. 4. c. 25.

Sina, Deut. 33. a. 2. Eccli. 48. a. 7. interpretatur rubus: vel Syriacè, inimicitia. Hebr. Sinai. Mons in deserto Pharan, super quem Lex data fuit Moysi, Exod. 19. a. 2.

Sinai, Idem, Exod. 16. a. 1. & 19. a. 1.

Sinæus, Rubus: aut Syriacè, inimicitia. Filius Chadàan, Gen. 10. c. 17. & 1. Par. 1. d. 15.

Sion, Aceruus, aut tumulus, vel specula, (σκοπωτήριον inquit Eusebius Pamph. de demonst. 5.) aut siccitas. Mons Ierosolymæ (qui aliàs Mons Domini, item & mons sanctus dicitur) in quius vertice erat arx constructa quæ à Dauide ciuitas Dauidis est vocata, 2. Regum 5. b. 7. Est in parte Aquilonari Ierusalem, Psal. 47. a. 3. & Esa. 14. d. 12.

Sión, Deut. 4. g. 48. Sonitus siue strepitus, aut minus fortitudinis vel doloris. Nomen montis Amorrhæorum, qui & Hermon dicitur.

Siór, Parvulus, aut nauis vigilantis vel suscitari, aut æmuli vel denudati. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. f. 54.

Sira, Olla, lebes, vel spina, aut rebellio, 2. Reg. 3. c. 26. Nomen loci.

Sirach, Sibilus, aut canticum fratris, vel munus vacuum. D. Eccl. 50. d. 29.

Sis, Flos, aut germen, siue cincinnus, aut aspectus: vel Syriacè, ala vel penna. Cliuus est, de quo legitur 2. Par. 20. c. 16.

Sisa, Vide Sesa, 3. Reg. 4. a. 3.

Sisai, Senarius vel sextus, siue gaudens vel lætus, aut byssinus vel lineus. Filius Enach, Num. 13. d. 23.

Sisamoi, Equus vel hirundo aquarum, aut tinea aquarum: vel Syriacè, cæcitas. Filius Elasa filii Helles, 1. Par. 2. c. 40.

Sisara, Hirundinem videns, aut tineam, vel equum videns. Vir, 1. Esd. 2. c. 53. Dux exercitus Iabin regis Chanaan, Iudic. 4. a. 2. Magister militiæ Asor, 1. Re. 12. b. 9. Psa. 82. c. 9. Heb. 83

Sitim, Expansiones, vel diuertentes seu flagella, vel spinæ. Nomen torrentis, Ioël. 3. d. 18. vbi legitur, Irrigabit torrentem spinarum. Vide Setim.

Sitnà, Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Scriba regis Dauid, 2. Reg. 20. g. 25.

Sitnan, Rubus, vel spinosus. Nomen mensis, Esth. 8. c. 9. vbi corruptè legitur Siban.

Siza, Munus hoc, aut munus aspergens. Pater Adina, 1. Paral. 11. g. 42.

S M

Smyrna, Myrrha, Apoc. 1. c. 11. & 2. b. 8. Clarissima ciuitas Ioniæ, auctore Plinio in 5. lib. cap. 29. & Strabone lib. 14.

S O

Sóam, Onyx, lapis pretiosus: aut Syriacè, detentio vel mora eorum. Nomen viri. 1. Par. 24. d. 27.

Sobà, Exercitus, siue militans, aut præceptum in ea, vel inflatio, aut tumor. Nomen loci, 1. Reg. 14. g. 47. & 2. Reg. 8. a. 3. & 1. Par. 18. a. 3. & Psal. 59. a. 2.

Sobáb, Reuersus, aut auersus, vel conuersus, aut Syriacè, scintilla. Filius Dauid, 2. Reg. 5. c. 14. & 1. Paral. 14. b. 4. Filius Caleb ex Azuba, 1. Par. 2. c. 18.

Sobách, Rete, vel retiaculum, aut cancellus, vel captiuitas siue conuersio tua: aut Syriacè, columbarium. Magister militiæ Adar-ezer regis, 2. Reg. 10. d. 16.

Sobái, Conuersio, vel captiuitas, aut sessio, vel sedens. Ianitor quidam, 1. Esd. 2. c. 42.

Sobál, Semita, vel spica, aut cruta, vel femur, seu vana vetustas. Filius Seir Horræi, Gen. 36. c. 20. Filius Hur primogeniti Caleb ex Ephratha concubinâ, 1. Par. 2. f. 50. Filius Iuda, 1. Paral. 4. a. 2. qui Gene. 46. b. 12. dicitur Sela. Malè scribitur Psal. 59. a. 2. Sobal, cùm scribendum sit Sceba.

Sobéc, Æquiparatus vanitati, vel appositus vacuitati vel dissipationi, aut vana euacuatio: vel Syriacè, derelictus. Nomè viri, 2. Esd. 10. b. 24.

Sobi, Conuersio, vel captiuitas, aut sessio vel sedens. Filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, 2. Reg. 17. g. 27.

Sobná, Sede nunc, aut connectere nunc, siue captiua nunc, vel ædificans, aut qui intelligit. Nomen scribæ, 4. Reg. 8. d. 18. Esa. 22. d. 15.

Sobnas, Idem.

Soboba, Exercitus, vel militia in ea, siue inflatio vel tumor in ea. Filius Cos, 1. Par. 4. b. 8.

Sobochai, Ramus, vel propagines, aut tugurium. Nomen viti, 2. Reg. 21. d. 18. & 1. Par. 20. c. 4.

Socho, Protectio, vel vallatio, aut ramus, siue cessatio. Dux fuit in tribu Iuda, huius nominis ciuitates, Ios. 15. c. 35. & f. 48 vbi leges Socoth depranatè, 1. Reg. 17. a. 1 & 19. d. 12. & 3. Reg. 4. b. 10. & 2. Paral. 28. c. 18. Vrbs constructa à Roboam, 2. Par. 11. b. 7.

Sochoth, 2. Reg. 7. g. 46 Vide Socóth.

Scoóth, Tabernacula vel tentoria. Tribus Gaddi ciuitas est montis Galaad in vicinia Pemuel, in via fugæ Madian muni-

tissima, inquit Iosephus, & optima ciuitas, Ios. 13. d. 27. Cui Iacob patriarcha hoc nomen imposuit, Gen. 33. d. 17. Est & regio à Græcis τρογλοδύτις dicta, quæ ad Rubrum mare excurrit, vbi Troglodytæ habitant, Nume. 33. a. 5. Prima mansio filiorum Israel, postquam reliquerunt primas sedes Rameses.

Socóth-benòth, Tabernacula filiarum vel ædificationum, siue auscultationes, vel vnctiones filiarum, vel ædificiorum Idolum Babyloniorum, 4. Reg. 17. c. 30.

Sodi, Secretum meum. Pater Geddiel, Num. 13. a. 11.

Sodi, Flumen, Baruch 1. a. 4.

Sodoma, Secretum eorum, siue calx, aut carmentum eorú. Ciuitas Syriæ, Gen. 10. c. 19. & 19. a. 1.

Sodomitæ, Idem, Gen. 13. c. 13.

Soha, Candor, vel siccitas. Nomen viri, 1. Esd. 7. d. 46.

Sohar, Lucidus, vel candidus. Filius Simeon filii Iacob, Gen. 46. b. 10. Exod. 6. a. 15.

Sohoriá. Manè Domini, aut matutinatio Domini, siue matutina ino Domini, seu niger Domini. Filius Ieroam, 1. Par. 8. c. 26.

Somer, Custos, vel adamas, seu vepres vel spina, aut fax. Filius Moholi filii Musi, 1. Paral. 6. d. 46. Filius Heber filii Beriæ filii Aser filii Iacob, 1. Par. 7. f. 34.

Somoria, Custodia Domini, siue adamas Domini, aut vepres vel spina Domini. Filius Robobã ex Abihàil, 2. Par. 11. d. 19

Sopater, Seruans patrem, aut salus patris. Viri nomen, Act. 20. a. 4.

Sophach, Effundens, vel effusus, aut vanus lecythus. Princeps militiæ regis Adar-ezer, 1. Par. 19. d. 16.

Sophái, Speculator, aut fauus, siue natatio, vel coopertimentum, aut expectatio. Filius Elcana, 1. Par. 6. b. 26.

Sophán, Cuniculus, vel chœrogryllus, siue absconditus vel reconditus, aut conterens, siue contractio. Ciuitas possessa à filiis Gad, Num. 32. g. 35. In Hebræo hæc dictio iungitur præcedenti dictioni Ataroth, vt ambæ sint vnius ciuitatis nomen, Ataroth-sophan. In aliquibus tamen codicibus, & apud alios interpretes separatim inuenies.

Sophár, Matutinus, aut corona seu circulus, vel passer: aut Syriacè, hœdus. Nomen viri, Iob 2. c. 11. & 11. a. 1.

Sopher, Scriba, vel liber, aut narrans vel numerans. Appellatiuú est, non proprium: vertendú fuit scriba, 4. Reg. 25. c. 19

Sophereth, Numerans, vel narrans, siue narratio, aut librarius vel scriba. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 55.

Sophím, Speculæ, vel speculantes, siue cooperti, aut narantes, vel expectantes, aut fauus. Mons est in tribu Ephraim, 1. Reg. 1. a. 1.

Sophoniæ, Absconsio Domini, siue secretum Domini, aut speculator noster Dominus, vel Aquilo Domini. Sacerdos filius Maasiæ. 4. Reg. 25. c. 18. Ier. 21. a. 1. & 37. a. 3. Nomè item prophetæ filii Chusi filii Godoliæ, Soph. 1. a. 1.

Sophtim, Iudices, & inde liber Iudicum, σκοπιὰ

Sorèc, Vinea, vel vitis, aut fibilus vel fibilans. Torrentis nomen est in tribu Dan, in terra Philisthinorum prope Esthaol, iuxta quem Samson adamauit Dalila, Iudic. 16. a. 4.

Sorí, Angustiator, siue vinculum, aut colligatio, vel plasmatio, aut resina vel theriaca, siue petra vel fortis. Nomen viri, 1. Par. 25. a. 3.

Sosipater, Saluans patrem, vel salus patris. G. Nomen duceis, 2. Macha. 12. c. 19. Cognatus Pauli, Rom. 16. c. 21. In Act. 20. a. 4. Legitur Græcè Sopater.

Sosthenes, Saluator potens, vel robustus. G. Princeps synagogæ Iudæorum, Act. 18. c. 17. & 1. Cor. 1. a. 1.

Sostratus, Saluans exercitum, vel salus exercitus. G. Nomen viri, 2. Mach. 4. d. 27.

Sotái, Præuaricatio, siue declinatio. Nomè viri, 1. Esd. 2. c. 55

S P

Spartiani, Seminati, vel seminantes. G. Populi, 1. Mac. 14. c. 20.

Spartiatæ, Idem. G. 1. Mach. 12. a. 2.

Speciosa, Nomen vrbis quæ Ninive alio loco dicitur, Sopho. 2. c. 13.

S T

Stachys, Spica. G. Pauli amicus, Rom. 16. b. 9. huius accusatiuus est Stachyn.

Stephana, Corona, siue coronata. G. Nomen viri, 1. Cor. 1. b. 16. & 16. c. 15. & 17.

Stephanus, Corona, vel coronatus. G. Nomen diaconi, Act. 6. b. 5.

Sthar-buzanái, Computrefaciens contemnentes me, vel qui explerat contemptores meos. Nomen viri, 1. Esd. 5. a. 3.

Sthur, Occultus, vel absconditus, seu desituens vel demoliens. Filius Michaël, princeps tribus Aser, Num. 13. b. 14.

Stoici, ἀπὸ τῆς στοᾶς, id est, porticu, in qua disputabant, sic philosophi illi dicti sunt. G. Act. 17. d. 18.

S V

Súa, Clamans, vel saluans, aut potens, vel magnificus, seu re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

סא σαιὰ
שוחה σὰα
שוֹעַא σαὰ
שועל σαὰλ
שוער σαωρὰχ
שוֹרֵאל σαὴλ, σαοὴλ
שְׁבוּאֵל σαὴλ
שוח σαὴλ. σαὴλ
שֵׁוְא σαὴ
סוּס σαὴ
שוּסִים σαμὶν
שוּחָמִי σαμὶν
שוּחִי σαωχίτης
שוּלַמִּית σωλαμίτις
שׁוּנֵם σωνὲμ. σωνὲμ
שונמית σωνεμίτις
שׁוּנֶם σωνὲμ
שׁוּנִי σωνὶ
שׁוּעָל σωὴλ
שׁוֹפָךְ σωφὰχ
שׁוּפָם σωφὰμ
שׁוּפָמִי σωφὰμ
שׁוּר σωὴρ
צוּר σωὴρ
סוּר σὴρ
שׁוּרִיאֵל σωυριὴλ
שׁוּרָתִי σωυρὰ
שׁוּשַׁנְכִי σωσαγχὶ

seu respiciens. Pater vxoris Iudæ filii Iacob, Gen. 38. a. 2. c. 12.

Sita, 4. Reg. 17. a. 4. Modius, vel mensura, aut velamen. Rex Ægypti.

Sita, 1. Par. 4. b. 11. Fossa, aut natatio, siue humiliatio, aut meditatio, vel loquela, aut germinans. Frater Caleb.

Sua, Clamans, vel saluans, aut potens vel magnificus, seu respiciens. Filius Heber filii Barie, 1. Par. 7. f. 32.

Sual, Vulpes, aut semita, siue pugnus aut pugillus. Filius Supha filii Helē, 1. Par. 7. g. 36. Est & nomen regionis, 1. Reg. 13. d. 17. vbi mendose in quibusdam codicibus legitur Saul.

Suer, Paruulus, aut præceptum vigiliæ, vel ciuitatis aut æmuli vel denudationis vel euacuationis: vel Syriacè, angustiator. Pater Nathanael principis tribus suæ Issachar, Num. 1. a. 8.

Subaél, Conuertio Dei, siue captiuitas Dei, aut sedes Dei. Vir quidam 1. Par. 24. c. 20.

Subuél, Conuersio Dei, siue captiuitas Dei, aut sedes Dei. Filius Gerson filii Moysi, 1. Par. 23. b. 16.

Sue, Loquens, siue orans, aut fossa, vel humiliatio, aut natatio. Filius Abrahæ ex Cetura, Gen. 25. a. 2. & 1. Par. 1. c. 32.

Sue, 1. Par. 2. f. 49. Vanitas, aut eleuatio, vel tumultus. Filius Iahaddai.

Sue, 1. Par. 7. g. 36. Eradicatio, vel conculcatio. Filius Supha filii Sue.

Suham, Locutio, siue meditatio eorum, aut fouea vel humiliatio eorum, siue natatio vel germinatio eorum. Filius Dan filii Iacob, Num. 26. c. 42.

Suhamitæ, Idem, Num. 26. c. 43. σαμὶ.

Suhites, Meditatio, aut fouea, vel incuruatio, aut humiliatio, siue natatio, aut natans, Iob 2. c. 11. & 8. a. 1.

Sulamitis, Pacifica, siue perfecta, aut retribuens, Cantic. 6. d. 12.

Sunam, Mutatio, siue dormitatio eorum, aut vana dormitatio, vel iteratio, aut secundatio eorum. Ciuitas de qua 1. Regum 28. a. 4. & 4. Reg. 4. b. 8.

Sunamitis, Dormiens, vel mutata aut vana dormitio, vel iteratio aut secudatio dormitionis, 3. Re 1. a. 3. & 4. Re. 4. b. 12

Sunem, Idem quod Sunam. Ciuitas in tribu Issachar, Ios. 19. b. 18. Eadem quæ Sunam.

Suni, Mutatus, vel dormiens, aut iteratus, vel secundarius. Filius Gad filii Iacob, Gen. 46. b. 16. Num. 26. b. 15.

Sunitæ, Idem, Num. 26. b. 15. σωνεὶ.

Suph, Fauus, siue specula, aut cooperimentum vel natans, aut expectans. Filius Thau patris Eliu, 1. Reg. 1. a. 1. Filius Elcana filii Ioël, 1. Par. 6. c. 35. Nomen loci, 1. Reg. 9. a. 5.

Supha, Lecythus, aut præceptum illaqueans, vel præceptum flatus, siue præceptum inflationis. Filius Helem, 1. Par. 7. g. 35.

Suphán, Conterens eos, siue barba, aut labium eorum, aut ripa vel litus eorum. Filius Beniamin, Num. 26. c. 39. Heb. Sephupham.

Suphamitæ, Idem Num. 26. c. 39. σωφαὶ

Sur, Murus, aut bos, vel aspiciens. Syria dicitur, Genes. 16. b. 7. & 20. a. 1. Solitudinis nomen eregione Ægypti, quæ & Edham dicitur, 1. Reg. 15. b. 7.

Sur, Pater Cozbi Madianitidis illius quæ cum Zambri interfecta est in genitalibus: qui quidem Sur princeps erat Madianitarum, Num. 25. d. 15. & 31. a. 8. Ios. 13. c. 21. Fuit & nomen filii Abigabaon, 1. Par. 8. c. 30. & 9. f. 36. & interpretatur Petra vel fortis, aut obsidens, vel angustians, siue plasmator vel figurator, aut ligatus vel ligans.

Sur, 4. Reg. 11. a. 6. Recessio siue rebellio. Nomen portæ in templo Salomonis.

Suriel, Petra Dei, siue fortitudo Dei, aut plasmatio siue figuratio Dei, siue vinculum aut colligatio dei, vel obsidio Dei. Filius Abihaiel, princeps Moholitarum, Num. 3. c. 35.

Surisaddai, Petra vel fortitudo omnipotentis vel deuastantis, aut plasmatio siue figura omnipotentis vel deuastantis, aut vinculum siue obsidio omnipotentis vel deuastantis. Pater Samuel principis tribus Simeon, Num. 1. a. 6.

Susa, Vanitatis eleuatio, aut exultans. Scriba quidam, de quo 1. Par. 18. d. 16.

Susan, Lilium vel rosa, aut lætitia. Metropolis Perfici regni, Dan. 8. a. 2. A qua Susianæ regio apud Persas nomen accepit, à Dario Hystaspis filio condita. Plinio libr. 6. cap. 27. Hallucinatur autem Plinius: nam condita erat Susa antequam natus esset hic Darius. Straboni verò, Titoni Patris Memnonis est ædificium, cognominata Stephano à fontibus quibus locus abundat. Hæc enim dictione ait in ea regione ita fontem dici. Aurigallus vult dictam non aliter ac Florentiam aut Rhodum, à flore seu rosa, imò verò à liliis. Idem auctor legit perperam apud Stephanum χρίνων pro χρίων, Dan. 8. a. 2. Nehe. 1. a. 1. Esth. 1. a. 1 Lege Iosephum lib. 10. cap. 14. & libr. 11. cap. 5. Antio. Iudaic.

Susanchari, Lilia vel rosæ, aut gaudium claudorum vel percutientium, 1. Esd. 4. b. 9.

Susanna, Lilium vel rosa, aut lætitia. D. Vxor Ioacim, Dan. 13. a. 2. Est & nomen alterius mulieris quæ Christum sequebatur, Luc. 8. a. 3.

Susi, Equus, vel hirudo, aut tinea. Pater Gaddi, Nu. 13. a. 11.

Suthélia, Plantatio viriditatis vel humiditatis, aut potus humidus, siue ponens humiditatem vel viriditatem. Filius Ephraim, 1. Par. 7. d. 21. Num. 26. d. 35. Filius item Zabad filii Tahath, 1. Par. 7. d. 21.

Suthalaitæ, Idem, Num. 26. d. 35.

S Y

Syené, Rubus: vel Syriacè, inimicitia. Vrbs in confinibus Æthiopiæ, supra Alexandriam, versus Meridiem quinquaginta milia stadiorum, Ezech. 29. b. 10.

Syluanus, Vide Siluanus.

Syntyche, Colloquens, vel confabulans. G. Mulieris nomen, Philip. 4. a. 2. Huius accusatiuus est Syntychen.

Syrá, Spina, aut olla vel lebes, siue rebellio, aut recessio. Locus est qui secundum Iosephum viginti stadiis ab Hebrone distat, 2. Reg. 3. c. 26.

Syra, In Hebræo est Aramiá, quæ mulierem de Aram, id est, de Syria, significat: & interpretatur Sublimis, vel excelsa, aut decipiens, 1. Par. 7. b. 14.

Syracusæ, Attrahens violenter. G. Vrbs Siciliæ sub Pachino monte, Act. 28. c. 12.

Syria, Hebraicè dicitur Aram, & interpretatur excelsa vel sublimis, aut decipiens, vel maledictio eorum. Regio Aram dicta, ab Aram filio Sem, qui Aramæos instituit, quos Græci Syrias appellant. Inde Syria quondam tertarum maxima, & pluribus distincta nominibus. Vide Mesopotamia, 2. Reg. 8. b. 5. & 4. Re. 16. a. 5. Syria est ad Orientē Terræ sanctæ, Esa. 9. c. 12

Syria soba, In titulo Psalmi 59. a. 2. Heb. 60. ea est quæ Pasthina dicitur.

Syriacus, 2. Mach. 15. g. 35.

Syriacè, 4. Reg. 18. e. 26. & 1. Esd. 4. b. 7.

Syrophœnissa, Attracta rubedo, vel attractio purpurea. G. Marc. 7. c. 26.

Syris, Attrahens, vel attractio. G. Arenosa in mari magno loca, multum terribilia & metuenda, eò quòd omnia ad se diripere soleant, & appropinquantes vadoso mari hæreant. Hæ autem ad mare Ægyptium vicinæ sunt, & pariter admiscentur, Act. 27. c. 26.

Syrus, Hebraicè dicitur Aram, id est, excelsa vel sublimis, aut decipiens, siue maledictio eorum, 2. Reg. 10. b. 6. Gen. 22. d. 21. Amos 9. c. 7.

T

TAbboth, Anuli vel circuli, aut submersi, vel bonum tempus, aut bona hora. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 43.

Tabée, Iugulatio, vel occisio, aut coquus. Filius Nachor ex Roma concubina, Gen. 22. d. 24.

Tabeél, Bonus Deus. Nomen viri, 1. Esd. 4. b. 7. Esa. 7. b. 6.

Tabelias, Intinctus à Domino, vel baptismus Domini, siue bonitas ipsi Domino. Nomen viri, 1. Par. 26 b. 11.

Tabernæ, Vide Tres tabernæ.

Tabitha, Dorcas, id est, Damula vel caprea. Syrum est, Act. 9. f. 36. g. 40.

Tabremon, Bonum malum granatum, siue bonitas excelsa vel sublimis, aut vmbilicus præparatus vel numerans vel numeratus vel mensuratus. Pater Benadad regis Syriæ. 3. Reg. 15. d. 18.

Tacasim, Hora vel tempus principis, siue nunc princeps. Ciuitas tribus Zabulon, Ios. 19. b. 13. Heb. Ita-casin.

Tahath, Subter vel subtus, aut pauor siue formido: vel Syriacè, descensio. Filius Asir filii Abiasaph, 1. Par. 6. c. 37. Filius Bared filii Suthalæ, 1. Par. 7. d. 20.

Talitha cumi, Ex Syro & Hebræo, Puella surge, Marc. 5. d. 41.

Tanis, Hebraicè dicitur Soan, & interpretatur moueus, vel motio siue motus. Soan, maxima Ægypti ciuitas in ostio Tanitico, vt Strabo libr. 17. indicat. Pro hac vbique ferè Chaldæus interpres צוען vertit, Num. 13. d. 23. Est enam Tanis alicubi, צוען Soan etiam dicta Hebraicè: distat à Memphi, auctore Iosepho, stadiis c l x x x. Hanc celebrant Sacræ literæ, vt Psal. 77. b. 12. c. 43. Hebr. 78. Esa. 19. c. 13. Ezec. 30. a. 4. vbi dicitur, Dabo ignem in Taphnis.

Taphath, Distillatio, aut gutta, vel parnula. Salomonis filia 3. Reg. 4. b. 11.

Taphné, Occulta tentatio vel fuga, aut cooperturn vestillum vel ex Hebræo & Syro, occultum miraculum. Vxor Pharaonis regis Ægypti, 3. Reg. 11. d. 19.

Taphnis, Ezech. 30. d. 14. vbi legitur, Ignem in Taphnis, legē Tanis.

Taphnis, Ezech. 30. e. 18. vbi legitur, In Taphnis nigrescet dies. Hebraicè legitur Taphneches. Videtur eadem vrbs esse quæ & Tanis altera.

Taphnes, siue Taphnis. Operimentum confidētiæ vel protectionis, aut occulta cōfidentia vel protectio. Ciuitas Ægypti de qua

תַּחַנְךְ Σωμαχὰχ
תִּפְסַר θλασσάρ
תִּקְבַּר θλασσάρ
חָפוּחַ σωφὰχ
תַּפְתֵּחַ σωφὰχ
תַּרְשִׁישׁ σαρσεῖς
תַּרְשִׁישׁ σαρσεῖς
תַּרְשִׁישׁ σαρσεῖς

de qua Ierem. 2. d. 16, & 43. c. 7, & 8. b. 9. & 44. a. 1, & 46. d. 14.

Tanách, Confringens te, vel humilians te, siue respondens tibi. Nomen vrbis in tribu Aser. Iudic. 1. f. 27. Vide Thanach.

Taphsar, Princeps, vel exercitus, siue paruulos auferens, aut distillationem vel guttā auferens. Nomen appellatiuum quod interpres vertit vt proprium regionis, Ierem. 51. c. 27.

Taphúa, Pomum, vel inflatio aut insufflatiō, vel illaqueatio. Villa, terminus Palæsthinę ad Ægyptum, procul x l i i i. m. à Raphaim. Est & altera Taphua tetræ Manasse, Ios. 12. d. 17. & 15. e. 34. data filiabus Salphaad, Ios. 17. b. 7. Filius Hebron, 1. Par. 2. f. 43.

Tharsenses, Alati, vel pennati. G. 2. Mach. 4. c. 20.

Tarsensis, Idem. f. n. G. Act. 21. g. 39.

Tarsus, Alata vel pennata. G. Metropolis Ciliciæ regionis, vnde Paulus Apostolus, Act 21. g. 39. & 22. a. 3. Vide Tharsis.

T E

תַּחַת Σωταὰ
תַּחַת Σωταὰ
תַּחַת Σωταὰ

Universidad de Deusto
Biblioteca

הקוּעִים Thecueni, Tubæ, vel clangentes, aut fixi. 2. Esd. 3. b. 5, & f. 27. Θεκωειμ

הקוּעִי Thecuites, Idem. f.n. 1. Para. 11. f. 28, & 27. b. 9. Θεκοίτης

הְקוֹעִית Thecuitis, Idem. f. gen. 2. Reg. 14. a. 4. Θεκωίτις

תִּגְלַת Theglath-phalasar, Captiuitatem miraculosam, vel ruinosam abstulit vel ligauit: aut ex Hebræo & Syro, captiuitatem miraculosam vel ruinosam prohibuit. Rex Assur, 4. Reg. 15. f. 29. Θεγλαθφαλασάρ

תֵּחֶן Thehen, Deprecans, aut misericors, siue gratiosus, vel castrametans. Filius Ephraim, Num. 26. d. 35. Θαάν

תַּחְנִי Thehenitæ, Idem. p. n. Num. 26. d. 35. τὸ Θαανί

תִּלְאַשֶּׂר Thelassar, Coaceruationem, vel suspensionem auferēs, aut coaceruationis, vel suspensionis recessus. Regio Syriæ, 4. Reg. 19. c. 12. Eadem dicitur & Thalassar, Esa. 37. c. 12. Θαλασσάρ

תִּלְגַּת Thelgath-phalnasar, Nitem cadentem prohibens: vel ligans, ex Syro & Hebræo. Rex Assyriorum, 1. Para. 5. a. 6. d. 26, & 2. Para. 28. d. 20. Θεγλὰθ φαλασάρ

תֵּל חַרְשָׁא Thel-harsa, Coaceruatio, vel suspensio aratri vel furditatis, aut filētii, siue artificii vel testæ: aut ex Hebræo & Syro, aceruata vel suspēsa sylua. Nomē loci, 1. Esd. 2. c. 59, & 2. Esd. 7. f. 61. Θελαρσά

תֵּל מֶלַח Thel-mela, Aceruus salis, vel nauræ, aut suspēsio, vel appēsio salis vel nautæ. Nomē loci, 1. Esd. 2. c. 59, & 2. Esd. 7. f. 61. Θελμελάχ

תֵּימָא Thema, Admiratio, vel consummatio, aut Auster. Filius Ismaëlis, Gene. 25. b. 15. Est & nomen loci, de quo Iob. 6. c. 19, & Iere. 25. c. 23. Θεμὰ

תֵּימָא Théma, 1. Esd. 2. c. 53, & 2. Esd. 7. c. 55. interpretatur Delēs, vel radens, aut abstergens: vel Syriacè, percuriens. Nomen viri. Θαμὰ

תֵּימָן Theman, Australis, vel Aphricus, aut consummatus, vel perfectus: aut Syriacè, ibi. Ciuitas principum Idumæorum, quæ à Theman filio Eliphaz ex Ada vxore nomen accepit, Genes. 36. d. 15. Ierem. 49. d. 20. Filius Eliphaz filii Esau ex Ada, Gene. 36. b. 11. Θαιμάν

תֵּימָנִי Themani, Perfectissimus, vel Australis: aut Syriacè, constitutus. Filius Ashur ex Naara vxore, 1. Para. 4. a. 6. Nomen loci, 1. Para. 1. d. 44. Θαιμανί

תֵּימָנִי Themanites, Idem. Iob. 4. a. 1. Θαιμανίτης

תְּמוּנָה Themná, Imago, vel figura, aut numeratio, vel numerans: aut Syriacè, constituta. Ciuitas maxima in tribu Dan, sita in monte Ephraim contra Septentrionalem plagam Liddæ, interque Æliam & Diospolim. Inde sub imperio Romano dicta est præfectura Thamnitica, Ios. 19. d. 43. Θαμνά

תַּעְנַךְ Thenách, Confringens te, vel humilians te, aut respondens tibi. Ciuitas in tribu Manasse, Ios. 17. c. 11. Eadem quæ Thanach appellatur: apud Hebræos iisdem punctis & consonantibus scribuntur. Θαανάχ

Theodas, Act. 5. f. 36, legendum Theudas. Θεοδᾶς

תְּרָפִים Theodotus, Dei datio, vel Deo datus. G. Nomen viri, 2. Machab. 14. c. 19. Θεόδοτος

תְּרָפִים Theophilus, Amicus Dei, vel Deo dilectus. G. Vir ad quē scribit Lucas, Luc. 1. a. 3. Θεόφιλος

תְּרָפִים Theraphim, Simulachra, speciem humanam referentia, Iudic. 17. b. 5: vel statuæ, aut figuræ, vel imagines, Ose 3. b. 4. Θεραφὶν

תִּרְצָה Thersi, Complacens, vel volens, aut suauis, vel currens. Ciuitas est in alto sita monte, qua Israëlitarum reges ante conditam Samariam, pro regia vti sunt, 3. Reg. 14. c. 17, & 4. Reg. 15. c. 14. Fuit & Salphaad filia eiusdem nominis, Num. 26. d. 33. Θερσά

תִּשְׁבִּי Thesbites, Captiuans, vel conuertens, aut sedens, vel habitans. Qui est ex Thesba, siue Thisba, 3. Reg. 17. a. 1. Θεσβίτης

תְּסַלוֹנִיקִי Thessalonica, Dei altera victoria, aut situs siue positio alterius victoriæ. G. Ciuitas Macedoniæ, prius Halia nuncupata, Act. 17. a. 1. Θεσσαλονίκη

תְּסַלוֹנִיקִי Thessalonicenses, Idem. p. n. G. Act. 2. a. 4. Θεσσαλονικεῖς

תְּסַלוֹנִיקִי Thessalonicensis, Idem. f. n. G. Act. 27. a. 2. Θεσσαλονικεύς

תְּאוֹדָס Theudas, Fluens aqua. G. Nomen viri, Act. 5. f. 36. is Iudæos seduxit. Θευδᾶς

תִּיכוֹן Thichón, Medius, vel intermedius, aut præparatio. Nomē pagi. Ezech. 47. c. 16. Τιγών

תִּילוֹן Thilón, Murmuratio, siue aceruus eius, aut suspensio eius. Filius Simon, 1. Para. 4. d. 20. Θιλών

תִּרְצָה Thirsa, vide Thersa. Θιρσά

תִּירָס Thirás, Demolitor, siue destructor, aut irrorans vel irroratus. Filius Iapheth, Gen. 10. a. 2. A quo Thirenses, quos Græci Thraces vocant. Θιρὰς

תִּרְיָא Thiriá, Exploratio, vel contemplatio. Filius Iáleleel, 1. Para. 4. c. 16. Θιρά

תֹּכֶן Thòchen, Medium, vel intermedius, aut præparatus. Ciuitas, 1. Par. 4. f. 32. Θοκχὲν

תַּגַּרְמָה Thogorma, Osseus, vel robustus, siue incolatus nimius, aut peregrinus valde, vel timens valde, seu anxiosa celsitudo. Filius Gomer, Gene. 10. a. 3, & 1. Paral. 1. a. 6. Ab hoc Tygranæi, qui à Græcis Phryges dicuntur, denominati sunt. Vnde Hebræis Turcæ nominantur, Ezech. 27. c. 13. Quidam Germanos interpretantur. Θωγορμά

תּוֹחוּ Thòhu, Viuens, vel nuntians. Filius Eliu patris Ieroham, 1. Reg. 1. a. 1. Θωὰ

תּוֹחוּ Thòhu, Telum, vel iaculum. Filius Suph filii Elcanæ, 1. Paral. 6. c. 34. Heb. Thoah. Θωὰ

תּוֹלָע Thola, Vermis, aut vermiculus, vel coccus aut coccineus. Filius Issachar, Gene. 46. b. 13. Nume. 26. c. 23, & 1. Para. 7. a. 2. Filius item Phua, dux in Israel, Iud. 10. a. 1. Θωλὰ

תּוֹלָד Tholád, Natiuitas, vel genetatio. Ciuitas Simeonis, 1. Paral. 4. c. 29. Θωλάδ

תּוֹלָעִת Tholaitæ, Vermes, aut vermiculi, vel coccus, aut coccineus. Nume. 26. c. 23. Θωλαΐτ

תַּלְמַי Tholmái, Sulcus est qui fit cū aratro: aut suspendens aquas, vel coadunatio aquarum. Filius Enac, Ios. 15. d. 14. Iudi. 1. b. 10. Nume. 13. c. 23. Rex Gessur, 2. Reg. 3. a. 3, & 1. Para. 3. a. 2. Θολμαΐ

Tholomai, Idē. Filius Amniud rex Gessur, 2. Reg. 13. g. 37. Θολμαΐ

Thomas, Geminus, à תאם geminauit: & Græcè didymus appellatur, quod interpretatur gemellus, id est ille qui cum alio, vno & eodem partu nascitur. D. vnus ex Apostolis, Matth. 10. a. 3. Iohan. 11. b. 16. Θωμᾶς δίδυμος

תַּפְלֵט Thóphel, Ruina, aut stultitia, siue insulsitas, aut infipiditas. Locus est in deserto trans Iordanem eregione Iericho, vbi Moyses quintum librum edidit, Deut. 1. a. 1. Θοφὲλ

תָּפֶת Thopheth, Tympanum, vel seductio, aut dilatatio. Locus est in valle filii Ennon, 4. Re. 23. c. 10. qui cernitur in Ierosolymæ suburbanis, vbi quondam parentes filios igni exustos deuouebant, & immolabant dæmonio Moloch, Est. 30. g. 33. Iere. 7. g. 31, & 19. b. 6, c. 11, & 12. d. 13. 14. Θοφὲθ

תֹּפֶל Thopo, Locus. G. Nomen loci, 1. Mach. 9. c, 50. Scribe τὸ Topo, vel Tepho. Θωφὸ

תַּרְשִׁישׁ Thosaites, Dissipatio, vel dissipatus, aut exiens, 1. Paralip. 11. g. 45. Θωσαΐ

תּוֹעוּ Thòu, Errans. Rex Emath, 2. Reg. 8. c. 9, & 1. Paral. 18. c. 9. legitur Tharsæ. Θαοὺ

תִּרְעֵלָה Thraces, Asperi, vel saxosi. G. Populi, 2. Mac. 12. f. 35. Θρᾷκες

תַּרְעֵאלָה Thrafea, Audax, vel temerarius. G. 2. Mach. 3. a. 5. vbi malè Θρασέα

תּוּבַל Thubal, Orbis, vel mundanus, aut confusio vel ignominia, seu portatus vel adductus Filius Iaphet, Gene. 10. a. 2. A quo Iberes (licet quidam Italos suspicentur) originem traxerunt, Ezech. 27. c. 13. Θοβὲλ

תִּיטָר Thyatir, Odor siue sacrificium laboris vel contrimonis. G. Vrbs Lydiæ regionis in Asia minore: Macedonum habitatoribus quam nōnulli Myforum vltimā dicūt, Apoc. 1. c, 11, & 2. g. 24. Θυάτειρα

Thyatireni, Idem. p. n. Act. 16. c. 14. Θυατειρηνοί

T I

תִּבְרְיָה Tiberias, Bona visio, vel vmbilicus, aut confractio. D. Vrbs Galilææ ad mare sita, quod ab ipsa ciuitate appellatur mare Tiberiadis. Iohan. 6. a. 1, & Lacus Genesareth. Vide Genezar. Hanc ciuitatem olim Cenereth appellatā, Herodes Tetrarcha in honorem Tiberii Cæsaris condidit, & Tiberiadem vocauit, teste Iosepho lib. 18, capite 4. antiquit. Iudaic. & Egesippo lib. 2. cap. 3. iuxta quem Dominus stupendo miraculo panis ferè quinquemillia hominum quinque panibus, Iohan. 6. a. 1. Τιβεριὰς

תִּבְרִיָּה Tiberius, Idem. D. Imperator quidam apud Romanos, Luc. 3. a. 1. Τιβέριος

תִּגְרָה Tigris, Hebraicè dicitur Hidécel, & interpretatur acumen velocitatis, aut acutus sonitus vel vox, seu lætus sonitus, vel læta velocitas: aut ex Syro & Hebræo, vna vox, vel vnisonus, aut vnica velocitas. Fluuius qui Mesopotamiam amplectitur, & in Armeniæ maioris regione caput tollit, mirè quàm lucido, conspicuóque fonte in loco edito, qui Elongosine nominatur, Euphrátem in sinū defert Persicum cum amne Coaspe. Hæc Solinus. Gene. 2. c. 14. Τίγρις

תְּאוֹם Timæus, Cæcus vel cæcitas. D. Pater Bartimæi, Marc. 10. g. 46. Τιμαῖος

תִּימוֹן Timon, Honorabilis, vel pretiosus. Nomen diaconi eiusdam, Act. 6. b. 5. Τίμων

תִּימוֹתְיוֹס Timótheus, Honor Dei, vel honorans Deum, aut pretiosus Deo. G. Discipulus quidā Paulo charus, de quo Act. 16. a. 1, & 1. Mach. 5. a. 6. Τιμόθεος

תִּיטָן Titan, Iudith 16. b. 8. Nomen populi. Τιτὰν

תִּיטוֹס Titus, Honorabilis. G. Nomen viri, cognomento Iusti, Act. 18. b. 7. Τίτος

T O

טוֹב בוֹנוּס Tob. Bonus, siue bonitas. Nomen terræ ad quā fugit Iepthe. Iudic. 11. a. 3. Verisimile est esse in tribu Gad: fugere enim noluit ad alienigenas Ammonitas, vel Gessuri. Τὼβ

טוֹב אֲדוֹנִיָּה Tob-adonias, bonus dominator Dominus, aut bona bastis Domini. Nomen viri, 2. Para. 17. b. 8. Τωβαδωνίας

טוֹבִיָּה Tobiá, siue Tobias, Bonus Dominus, siue bonitas Domini. Nomen viri, 1. Esd. 2. c. 60. Zach. 6. d. 14, & 2. Paralip. 17. b. 8. Τωβίας

טוֹפַרְכִיָּה Toparchia, Territorium. G. 1. Mach. 11. c. 28. Τοπαρχία

T R

תְּרָכוֹנִיטִיס Traconitis, Saxosa, vel aspera. G. Syriæ regio, quæ & Ituræa dicta est, iuxta Arabiæ desertum, quod Bosræ iungitur contra Australem plagam, quasi ad Damascum respiciens, cui præerat Philippus frater Herodis procuratoris Galilææ, Luc. 3. a. 1. Τραχωνῖτις

Tres

τρεῖς ταβερνᾶι Tres tabernæ, Loci nomen iuxta Romam, Act. 28. d. 15.

τρίπολις Tripolis, Trium ciuitatum, Cregio. 2. Mach. 14. a. 1

τρῳὰς Troas, Perforata. G. Ciuitas Asiæ, maritima, eadem Antigonia dicta, Act. 16. b. 8.

τρόφιμος Trophimus, Nutritus, vel educatus. G. Vir Ephésius, Act. 20. a. 4, & 21. f. 29.

תְּרוֹגְלוֹדִיטַי Troglodytæ, Hebraicè dicitur Suchiim, & interpretatur vncti vel vngentes, aut cooperti vel obumbrati, id est, in tabernaculis vel tuguriis habitantes. Populi, 2. Para. 12. a. 3. Τρωγλοδύται

τρυφαινὰ Tryphæna, Delicios, vel delicata. G. Mulier, Rom. 16. b. 12. Τρύφαινα

τρύφων Tryphon, Delicios, vel delicatus. G. Vir quidam, 1. Machab. 11. d. 39. Τρύφων

τρυφῶσα Tryphosa, Delicios, vel delicata. G. Mulier, Ro. 16. b. 12. Τρυφῶσα

T V

תּוּבַל-קַיִן Tubal-cáin, Mundana possessio, vel æmulatio, aut mundi nidus, seu confusionem possidens, vel ignominiam æmulans. Filius Lamech ex Sella vxore sua, Gen. 4. d. 22. Θοβὲλ Καΐν

תּוּבְנִיאֵל Tubianæi, Palearum, vel paleati, aut bene respondentes, vel bene gratificātes. D. Arabes, iidem Nabathæi, 2. Mach. 12. c. 17, legendum Tubiaeni. Τουβιανοί

תֻּבְלִי Tubin, Bene mensurata, vel bona mensura, aut bonum vituum. Nomen loci, D. 1. Mach. 5. b. 13. Τοῦβιν

O T Y

טוּכִיקוֹס Tychicus, Casualis, vel contingens. G. Vir Asianus, Act. 20. a. 4. Colos. 4. b. 7. Τυχικός

טְיְפוֹנִיקוֹס Typhonicus, Turbulentus, vel tempestuosus. Vnus è ventis subitis ac repentinis nomine τύφων, Act. 27. c. 14. Τυφωνικός

טִיְרַנוּס Tyrānus, Imperās, vel princeps. G. Esth. 6. c 9. Act. 19. b. 9. Τύραννος

צוֹרִים Tyrii, Hebraicè dicitur Sorim, & interpretatur tribulantes, siue obsidentes, aut angustiantes, vel ligantes, siue vinculati, vel figurantes, aut plasmantes, siue fortes, vel petræ. 2. Esd. 13. c. 16. Act. 12. d. 20. Τύριοι

צוֹר טִירוֹס Tyrius, Idem, s.n. 3. Reg. 7. b. 14, & 2. Para. 2. c. 14. Τύριος

צוֹר Tyrus, Hebraicè dicitur Sor, & interpretatur tribulatio vel obsidio, siue angustia, aut vinculum, vel colligatio, seu plasmatio. aut figuratio, vel fortitudo, aut petra. Ciuitas maritima, munita, metropolis Phœnices: quondā insula sepungentis passibus diuisa à Continente, mari præalto: sed vix credibili opere, comportatis aggeribus, per Alexandrum Magnum adiuncta Continenti. Est in tribu Nephthali, vicesimo fermè milliario à Cæsarea Philippi, Ios. 19. b. 29. Isaiæ 23. a. 1. Matth. 11. c. 21. Τύρος

V

וָגָו Vagao, Interior, vel intimus, aut elatus vel eleuatus, aut corporeus. D. Nomen viri, Iudic. 12. b. 10. Βαγαώ

וַיִּקְרָא Vaiera, Et vocauit. Liber Leuitici, sic vocatus ab Hebræis: quia sic incipit. Βαϊκρά

וַיְדַבֵּר Vaiedabber, Et loquutus est, siue loquutúsque est. Liber Numerorum: quia sic incipit. Βαϊδαβὲρ

וַיְזַתָּא Vaiezathá, Aspergens thalamum, vel cubiculū: aut ex Syro & Hebræo, Væ cliuæ. Filius Amā filii Amadatha. Esth. 9. b. 9. Βαϊζαθὰ

וַיַּשְׁמִים Vallis pinguium, Heb. עמק שמנים. Nomen loci, Vide Geth-semani. Βαϊσεμείν

וַיְמֶלֶת Vallis salinarum, 2. Reg. 8. d. 13. Vide Gemelli. Βαϊμελὲχ

עֵמֶק מְשָׁרִים Vallis sylueſtris, siue campestris, Hebraicè y Emechassidim, vallis est, quæ pottea palus effecta, lacus Asphaltes cœpit vocari, vt ait Iosephus: cui consentit quod R. Selomoh scribit in Genesin, his verbis, עמק השדים, vocatur vallis camporum, quòd ibi essent campi multi. Nunc autem est mare salsum: nā siccessu temporum diffudit se mare in medium eius, & facta est mare salsum. Gen. 14. a. 3. Βαϊσεμείν

וַנְיָה Vaniá, Nutrimentum Domini siue anna Domini. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 36. Βανίας

וַפְסִי Vapsi, Fragmentum, vel particula, aut diminutio, vel diminutus. Pater Nahabi principis tribus Nephthali, Nu. 13. b. 15. Βαφσὶ

וַשְׁנִי Vasseni, Secundus, vel dualis, siue mutatus, aut coccineus, vel dens, aut annus meus. Primogenitus filiorum Samuelis, 1. Paral. 6. b. 28. Βασνεὶ ἡ δεύτερος μου

וַשְׁתִּי Vasthi, Bibens, vel potans, aut duplicans vel ponens, aut stamen. Vxor Assueri regis, Esth. 1. b. 9. Βαστὶ

V B

אוֹבִיל Vbil, Adductus, vel portatus, aut luctuosus vel veterascens. Nomen viri, 1. Para. 27. d. 30. Ἀωβὶλ

V E

אוּאֵל Vel, Aut Deus, siue aut fortis, vel desiderans, aut concupiscens Deum. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 34. Οὐὴλ

וְאֶלֶת עֵמוֹת Velle-semoth, Secundus liber Legis: & interpretatur, Et hæc nomina: quia sic liber ille incipit in Hebræo. Græcè autē Exodus vocatur, id est, exitus: quia in eo filiorum Israël exitus de Ægypto continetur. Βαϊλλὲθ σμώθ

V L

אוּלַי Vlái, Fortitudo, vel stultitia, aut fortitan. Nomen fontis, vnde flumen Vbal oritur iuxta Danielem, cap. 8. a. 2. Οὐλαὶ

אוּלָם Vlám, Vestibulum, vel porticus, aut fortitudo, vel stultitia eorum. Filius Sares filii Machir, 1. Paral. 7. d. 16. Primogenitus Efec, 1. Para. 8. d. 39. Οὐλὰμ

V R

אוּר Vr, Ignis, vel lumen, aut lux. Significat etiam vallem. Vrbs Chaldæorum, sic dicta (vt quidam volunt) quòd in valle sita sit: vnde Nachor, Gen. 24. b. 10: & Thare pater Abraham, Gen. 11. d. 31. Sic dicebatur pater Eliphal. 1. Para. 11. g. 35. Οὐρ

אוּרְבָּנוֹס Vrbanus, Latinum est. Adiutor Pauli in euangelio, Roma. 16. b. 9. Οὐρβανὸς τῶν Ῥωμαίων

עָרֵי Vrbs, Siue ciuitas palmarum, Deut. 34. a. 3. Iudic. 3. b. 13: quæ & Iericho dicitur, 2. Paralip. 28. c. 15. Πόλις

אוּרִי Vri, Ignis, vel lumē, aut lux. Filius Hur filii Caleb ex Ephrata vxore, 1. Para. 2. c. 20. Pater Gaber, 3. Reg. 4. b. 19. Οὐρεί

אוּרִיָּה Vriá, siue Vrias, Ignis Domini, siue lumen Domini, aut lux Domini. Sacerdos quidam, Esaiæ 8. a. 2, & 4. Reg. 16. b. 11. Propheta, filius Semei, de Cariath-iarim, Ierem. 26. f. 20. Maritus Beth-sabee, 2. Reg. 11. a. 3, & 1. Paralip. 11. g. 41. Οὐρίας

אוּרִיאֵל Vriél, Ignis Dei, aut lumen Dei, siue lux Dei. Pater Maacha siue Michai matris Abiam regis Iuda, 2. Para. 13. a. 2: qui 3. Re. 15. a. 2, dicitur Abessalom. Filius Thahath, 1. Para. 6. b. 24. Οὐριὴλ

V T

עוּתַי Vthái, Peruersus, aut hora, vel tempotalis. Viri nomen, 1. Esd. 8. b. 14. Οὐθὶ

V Z

אֻזָּל Vzál, Ambulans, seu velificans, aut distillans. Filius Iectan, Gen. 10. d. 27. Αὐζὰλ

X

XAnthicus mensis, est mensis Aprilis. G. 2. Machab. 11. g. 30. Ξανθικὸς

Z

זַבַד Zabad, Dos, siue dotatus. Filius Nathan filii Hethari filii Sesan, 1. Para. 2. c. 36, & 2. Para. 24. g. 26, & 1. Esd. 10. d. 27, & 33. Filius item Thahath, 1. Para. 7. d. 20. Filius Ooli, 1. Para. 11. g. 41. Ζαβὰδ

זַבְדַּאי Zabadæi, Idem. p. n. D. 1. Mach. 1. c. 31. Ζαβδαῖος

זַבְדִּיָה Zabadias, Dos Domini, siue dotauit Dominus, aut dotatio Domini. Filius Beriæ, 1. Para. 8. b. 15, & 27. a. 7. Ζαβδίας

זַבּוּד Zabbái, Fluxus, siue fluens. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 28. Ζαβοὺ

זַבְדִּי Zabdi, Dos, vel dotatus, siue fluxus abundantia. Pater Charmi patris Achan, Ios. 7. a. 1. Filius Semei, 1. Para. 8. b. 19. Ζαβδί

זַבְדִּיאֵל Zabdias, Idem, Nomen viri, 1. Para. 27. d. 27. Ζαβδιὴλ

זַבְדִּיאֵל Zabdiél, Dos Dei, siue dotatus Dei. Nomen viri, 1. Paralip. 27. a. 2, & 1. Mach. 11. b. 17. Ζαβδιὴλ

זְבִינָא Zabina, Fluxus, vel fluens nunc: aut Syriacè, venditio, vel empto. Nomen viri, 1. Esd. 10. d. 43. Ζαβινᾶς

זַבּוּד Zabúd, Dotatus, vel dos. Filius Nathan sacerdos, 3. Reg. 4. a. 5. Ζαβοὺδ

זְבוּלוֹן Zabulón, Habitaculum, vel habitans. Decimus filius Iacob ex Lia vxore sua, Gene. 30. c. 20. Terminus Zabulon perinet vsque ad Sidonem, Gene. 49. b. 13. Ζαβουλών

זְבוּלֹנִי Zabulonitæ, Idem. p. n. 1. Para. 27. c. 19. Ζαβουλωνίτης

זְבוּלֹנִי Zabulonites, Idem. f.n. Iudic. 12. d. 11. Ζαβουλωνίτης

זַכַּאי Zaccheus, Purus, aut nitidus: vel Syriacè, iustus aut iustificatus. D. Nomen viri, 2. Mach. 10. d. 19. Luc. 19. a. 2. Ζακχαῖος

זַכַּי Zacchai, Purus, aut nitidus: vel Syriacè, iustus. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 9. Ζακκαῖος

זִכְרִי Zacchúr, Memor, siue memorans, aut masculinus. Filius Masina, 1. Para. 4. c. 26, & 24. d. 27. Ζεχρεί

זְכַרְיָה Zacharias, Memoria Domini, aut masculus Domini. Nomen principis filii Mosollamiæ, 1. Para. 5. a. 7, & 9. d. 21. Filius Barachiæ, Esa. 8. a. 2. Filius item Ieroboā filii Ioas regis Israel, 4 Reg. 14. g. 29. Ζαχαρίας

זִכְרִי Zacher, Memoria, siue masculus. Filius Abigabaon, 1. Para. 8. c. 31: qui 9. f. 37, dicitur Zacharias. Ζαχὴρ

זִמְרָה Zamrá, Cogitatio, aut fœlus, vel turpitudo. Filius Semei filii Iethi, 1. Paral. 6. c. 42, & filius Iahath filii Lebni, 1. Paral. 6. b. 20. Ζεμμὰ

זִמְרִי Zambri, Cantans, vel psallens, seu vitis, vel palmes, aut amputatio, vel præscissio. Regionis nomen, Ier. 25. c. 25. Filius Salu, Num. 25. d. 14. Filius Ela filii Baasa, 3. Reg. 16. c. 9. Filius item Ioada filii Ahas. 1. Para 8. d. 36. Scribe vbique Zamri. Ζαμρεί

זִמְרָן Zamrán, Cantor, siue cantus. Filius Abrahæ ex Cetura, Genes. 25. a. 2. Ζαμβρὰν

זִמְרִי Zamri, Idē quod Zambri. Filius Zaræ filii Iuda ex Thamar, 1. Para. 2. a. 6. Ζαμβρεί

זָנוֹחַ Zanòe, Obliuio, siue abiectio, vel ista requies, aut ista consolatio. Ciuitas in tribu Iuda, Ios. 15. c. 34, & 1. Para. 4. c. 18, & 2. Esd. 11. d. 30. Ζανωὲ

זָרַח Zára, siue Zare, Oriens, vel Orientalis, aut claritas. Filius Rahuel filii Esau, Gen. 36. b. 13. Filius Iudæ ex Thamar, Gene. 38. g. 30. Filius Simeonis filii Iacob, 1. Para. 4. d. 24: qui Gene. 46. b. 12, Iachin dicitur. Rex Æthiopum, 2. Para. 14. b. 9. Filius Gerson filii Leui, 1. Para. 6. c. 41. Pater Iobab regis Edom, Gen. 36. d. 33. Pater item Zabdi patris Charmi, Ios. 7. a. 1. Ζαρὲ

זַרְחִי Zarahi, Idem. 1. Para. 27. b. 11. Ζαραΐ

Zarahias,

Universidad de Deusto
Biblioteca

זַרְחְיָה Zarahias, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Filius Ozi filii Bocci, 1. Para. 6. a. 6.

זָרַח Zare, Vide Zara.

זֶרֶד Zared, Alienæ defectio, aut extranea vel sparsa potestas. Torrens in deserto Moab, Nume. 21. c. 12. Deut. 2. c. 14.

זַרְחְיָה Zarehe, Oriens Dominus, aut claritas Domini. Nomen viri, 1. Esdr. 8. a. 4.

זַרְחִי Zareitæ, Orientales, aut clari, Nume. 26. b. 13. c. 20.

זָרֶה Zares, Extranea miseria, vel extranea hæreditas: aut sparsa miseria vel hæreditas: seu circulus vel corona miseriæ vel hæreditatis. Vxor Aman filii Amadathi, Esth. 5. c. 10. d. 14.

זֵתָם Zathám, Oliua eorum, siue iste perfectus, aut iste consummatus, vel iste simplex. Nomen viri, 1. Para. 26. c. 22.

זָעַן Zaúan, Tremens, aut tremor, vel vexatio. Filius Eser filii Seir Horræi, Gene. 36. c. 27.

Z E

זְאֵב Zeb, Lupus. Nomen viri Madianitis ab Ephráim interfecti, Iudic. 7. g. 25. Psal. 82. c. 12. Heb. 83.

זַבְדִּי Zebedæus, Dos, siue dotatus, aut fluxus vehemens. Nomé viri, 2. Esd. 11. c. 17. Pater Iacóbi & Iohannis apostolorú, Matthæi, 4. d. 21.

זַבְדִיָּה Zebedia, Dos Domini, siue dotauit Dominus. Nomen viri, 1. Esd. 8. a. 8.

זֶבַח Zebée, Victima, aut sacrificium, vel decollatio, aut iugulatio. Rex Madianitarum, Iudicum 8. a. 5. Psal. 82. c. 12. Heb. 83.

זְבוּדָה Zebida, Dotata, siue dotatio. Mater Ioacim siue Eliacim, 4. Reg. 23. g. 36.

זְבוּל Zebul, Habitaculum: aut Syriacè, sterquilinium. Seruus Abimélech filii Gedeonis, Iudic. 9. d. 28.

זִכְרִי Zechri, Memor, vel memorans, siue masculinus. Filius Isaar filii Caath filii Leui, Exod. 6. c. 21, & 1. Paral. 8. b. 19, & 9. c. 15, & 2. Para. 28. a. 7.

זְכוּר Zechúr, Idem. Pater Sammua, Nume. 13. a. 5.

זֵלוֹטֵס Zelotes, Æmulator. G. Cognomen Simónis Apostoli, Luc. 6. c. 15.

זִלְפָּה Zelphá, Distillatio oris, aut vilitas vel contemptus oris. Ancilla Liæ vxoris Iacob, Gene. 29. c. 24.

זֵמָה Zemmá, Scelus, aut cogitatio s. peruersa. Nomen viri, 2. Para. 29. c. 11.

זֵנָס Zenas, Viuens. G. Legisperitus quidam, Tit. 3. d. 13.

זְפַרְנָה Zephrôna, Ex Syro, & Hebræo, falsitas cantici vel exultationis. Terminus est Iudæ, Nume. 34. b. 9.

זֵתָם Zethám, Oliua eorum, siue iste perfectus, aut iste consummatus, siue iste simplex. Nomen viri, 1. Para. 23. a. 8.

זֵיתָן Zethán, Oliua, vel oliuetum. Filius Balan filii Iadihel filii Beniamin, 1. Para. 7. c. 10.

Zethár, Iste explorans, vel contemplans, aut oliua explorationis vel contemplationis, siue iste turtur, vel oliua turturis. Nomen eunuchi, Esth. 1. b. 10.

Zethú, Oliuetum. Nomen viri, 2. Esd. 10. a. 14.

Zethúa, Idem. Nomen viri, 1. Esd. 2. a. 8.

Z I

Zíe, Sudor, aut tremor. Nomen viri, 1. Para. 5. b. 13.

Zina, Fornicatio: aut Syriacè nutrimentum vel arma. Nomen viri, 1. Para. 23. b. 10.

Zio, Iste: vel Syriacè, splendor aut claritas. Nomen secundi mensis, qui Aprilis apud nos dicitur, 3. Reg. 6. a. 1.

Ziph, Istud os, vel ista bucca: aut Syriacè, falsitas, vel fallax. Duæ sunt huius nominis in tribu Iudá ciuitates: ex quibus altera nomen magnæ dedit solitudini, Iosue 15. c. 24, & g. 55. & 1. Reg. 23. b. 14. & 1. Para. 2. c. 42: quam ædificauit Roboam, 2. Para. 11. d. 8.

Zipha, Idem. Filius Ialeleel, 1. Para. 4. c. 16.

Ziphæi, Idem. p. n. 1 Reg. 23. c. 19.

Ziza, Vniuersalis, vel omnimodus, seu bestia, vel fera aut resplendens: vel Syriacè, recedens. Filius Ionathan filii Iudæ filii Onam, 1. Paral. 2. e. 33. Est & nomen principis, 1. Paral. 4. f. 37.

Z O

Zohéleth, Reptans, vel trahens. Rupes est iuxta fontem Rogel nomine, 3. Reg. 1. b. 9.

Zohéth, Separatio, aut iste stupens vel pauidus, seu iste confractus: vel ex Hebræo & Syro, iste descendens. Filius Ieli, 1. Para. 4. d. 20.

Zomzommím, Scelus, vel turpitudinem cogitátes, seu sceleratorum. Populi sunt qui alias ab Ammonitis Raphaim nuncupantur, Deut. 2. d. 20.

Zóom, Abominans, vel immundus. Filius Roboam ex Abihail, 2. Paral. 11. d. 19.

Zorobabél, Alienus à confusione, aut aliena vel extranea confusio, siue extranea commistio, aut dispersio confusionis vel commistionis, seu circulus commistionis vel confusionis. Dux in Iuda, Agg. 1. a. 1. Filius Phadaia filii Iechoniæ, 1. Paral. 3. c. 19, & 1. Esd. 2. a. 2.

Z V

Zuzim. Postes, vel superliminaria, aut splendentes vel Syriacè, recedentes, aut pecuniæ. In Gen. 14. a. 5. non est nomen proprium. lxx. enim, gentes fortes; Chaldæus interpres robustos, interpretantur. quod & annotauit Hieronymus in quæstionibus in Genesin, dicens sic debere legi in eo loco, Et robusti in Ham. vt sit proprium loci: non autem legatur in eis.

FINIS.

HANC nominum propriorum interpretationem, nunc multo quàm antè emendatiorem, ad sacræ Scripturæ studiosorum vtilitatem euulgari, & imprimi posse censemus. Tertio Idus Martias, Anno cIↃ. IↃ. LXXI.

AVGVSTINVS *Hunnæus S. Theologiæ professor Regius.*

CORNELIVS *Reyneri Goudanus, S. Theologiæ professor Ordinarius.*

BENEDICTI ARIÆ MONTANI HISPALENSIS DE VARIA IN HEBRAICIS LIBRIS LECTIONE, AC DE MAZZORETH RATIONE ATQVE VSV,

PRÆFATIO AD LECTOREM.

MAGNA olim antiquis Israelitis sacrorum librorum lectionis conseruandæ religio magnaque cura fuit, & ille sibi diuinitus creditus & commendatus thesaurus, in quo vitæ æternæ mysteria continebantur, omni diligentia atq. custodia dignissimus habitus, atque ita conseruari debere creditus est, vt ne quid nō verbo tantùm, sed nec minimorum etiam apicum detrimenti in eo fieret, omnibus modis & rationibus fuerit prospectum. Nulla autem eius conseruandæ commodior ac certior ratio visa fuit, quàm vt omnium mentibus summo studio assidua lectio, meditatio, recitatio ac pronuntiatio ab ipsa vsque pueritia inita constaret. Hoc enim pacto & librorum incorrupta veritas conseruari, & sapientiæ in ipsis contentæ maximus vsus percipi potuit, atque Dei mandato obediri, à quo legis & disciplinæ suæ cognitio & cura huiusmodi imposita fuit. Sicut scriptum est: Audi Israel ceremonias & iudicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie, discite ea, ac opere complete. *Deut. 5.* Quanquam enim diuinæ legis sacri libri à Mose conscripti in tabernaculi interioris arca religiosissimè seruandi depositi fuerint, multa tamen illorum exemplaria sacerdotum, quibus id munus creditum est, manu aut aliorum opera descripta à sacerdotibus collata & probata, ad lectionis doctrinæ & explicationis, atque omnem publicarum & priuatarum vsum rerum multis ex Israelitico populo fuere: illi enim libri omnibus & pueris & senibus, viris & fœminis legendi propositi sunt, ad quorum normam omnes singulorum vitæ rationes instituí debuere. Et nunc audi Israel præcepta & iudicia quæ ego doceo te, vt facias ea, vt viuas, & ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis: non addetis ad verbū quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis. Ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ, docebis ea filios & nepotes tuos; & cætera quæ in hanc sententiam plurima Moses illo in loco diuinorum librorum lectionis, ac perpetuæ meditationis & memoriæ commendandæ studio subiungit. *Deut. 4.*

SED cùm Satanæ malitia & callido consilio contentoque conatu fæpe procuratum fuerit, vt hominum animi à sacrorum librorum lectione & meditatione auerterentur, humana etiam nequitia ab honesto labore & studio ad ignauiam & viles curas plerumque degenerans, commoditates multas Satanæ crearet, ad id quod cupiebat, obtinendum: accidit aliquando vt discessione in populo Israelitico facta, & hominibus vitiosa consuetudine corruptis, non modò illud diuinorum oraculorum studium intermissum, atque memoria omnis & exercitatio penè extincta fuerit; sed præter illud sacræ legis primum exemplar, quod in arca seruabatur, vix vnum in omni illa quondam sancta Ierusalem ciuitate huius magni thesauri publico repositorio reperiretur: cuius lectio Scribis, Sacerdotibus & Regibus ipsis omnino peregrina, & ad admirationem vsque obsoleta visa fuit. Quanquam verò illa iam tempestate diuinæ legis exemplaria aliquot Iosiæ regis optimi iussu sacerdotum & scribarum procuratione descripta, & non studiosis modò, sed populo omni fuerint tradita: tamen Israelitarum & Iudæorum rebus non multò pòst labefactatis, hominibusque ipsis longa & miserrima septuaginta annorum seruitute occupatis, fieri non potuit, quin aliquod detrimentum sacris etiam libris allatum fuerit, vel quòd qui antea docti instructique eorū lectione fuerant, inopia & rei familiaris cura importuno & assiduo labore pressi, non possent mentis atque animi contentione omni id studium in sacris libris ponere, quod res ipsa postulabat: vel, quòd amisso iam illius linguæ familiari vsu, atque in peregrini sermonis consuetudinem mutato, ille germanus Hebraicorum verborum sonitus minùs rectè exprimi posset ab omnibus, nisi multa cura quam vel continuæ miseriæ tædium non admitteret, vel etiam antiquioribus hominibus extinctis, qui his superstites manerent posteri in aliena regione & lingua nati atque educati, quicquid in sacris libris legerent, ad familiaris figuram sermonis pronuntiarent. Constat enim apud omnes qui antiquas Hebræorū historias legerunt, Iudæis Hebraicæ linguæ vsum in Chaldaicum primùm sermonem, deinde ex illa captiuitate in patriam restitutis, in Syriacum degenerasse. Cùm verò Hebræi omnes & Chaldæi, atque alij etiam qui harum nationum linguas, tamen degeneres, retulere, vt Arabes & Syri libros scriptaque omnia sua sine vocalibus scribere consueuerint, atque adeò sacra omnia tum Legis, tum Propheratum & Psalmorum volumina hanc formam quondam tenuerint; nihil mirandum esset, si vel temporum iniuria, vel huiusmodi tempestatum, in quas populus incidit, causa, vel quorundam librariorum incuria aliquid vitij in scripturam sacrorum voluminum irrepserit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod postea per doctissimos viros, qualis Esdras, & postea Gamaliel, Ioseus, & Eleazarus, aliique magni nominis fuere, diligenter vt sartum tectum redderetur, fuerit procuratum: ita vt cùm huius linguæ vsus non iam vulgaris vt antea, sed inter doctos tantum contineretur, magno studio communiter prospectum fuerit, vt sacra lectio quàm integerrima incorruptissimaque constaret. Ex horum autem virorum vel collegio vel institutione per discipulos posterioribus sæculis accepta & exculta illum vtilissimum thesaurum ad nostra vsque tempora conseruatum extitisse arbitramur, qui quod quærentibus varijs Hebraicorum Bibliorum quæcunq. vnquam fuere, lectiones abundè & fideliter tradat, מסורת hoc est, Traditio, vel traditionalis est appellatus, idemq. tanta diligentia olim, tanta cura conseruatus & sedulitate, vt nullam vel minimam in variis exemplaribus discrepantiam admisisse vel à diligentissimo & perspicacissimo alicuius ingenio & iudicio deprehensus vnquam fuerit: in quo duo maxima & cognitu dignissima, atque ad morosos calumniatores redarguendos oportunissima animaduertere est, quæ diuinam prouidentiam sacrorum librorum integritati perpetuò assistentem, probare possunt. Alterum est, ferè omnem librorum varietatem, siue ea ex deprauatione antiquæ pronuntiationis, siue ex librariorum incuria aut inscitia profecta fuerit, in sola Grammatica nonnullarũ dictionum scriptura consistere, eamque in punctis, hoc est, vocalibus iis quæ vicinitate quadam ita contiguæ sibi sint, vt ab vnius tactu pronuntiatione aberrantibus, in aliam ferè deflectendum sit: id quod non huic modò, sed cæteris omnibus linguis accidere, imò vsu venire videmus. Apud Græcos enim α & η, ε & ι, adeò sibi assoluæ vocales erant, vt quæ ab aliis per Alpha & E psilon, pronuntiabãtur & scribebantur, ab aliis per Ita & per Iota prolata scriptaque constarent; ex quo fonte illæ Græci sermonis varietates, quas Dialectos dicunt, emanarunt. Videmus autem, quotidianoque experimento obseruamus, vnius linguæ homines, qui alienam pronuntiare etiam diligenter studioseque curant, tamen in hanc vocalium vicinitatem à genuino sono quàm sæpissimè deflectere. Italus cùm Hispanicum sermonem imitatur, pro *señor*, *signor*, pro *nuestro*, *nuestro* sonat: contrà Hispanus pro Italico *signor*, suum *señor*; pro *puoco*, *pôco* profert. Quin & in vna eademque lingua in eadem vrbe qui rudius sonant, vt negligentiores aut rusticiores aliquando plures sunt, in hanc assonantiam vocalium plerumque proruunt. Nam vt è patria mea lingua exempla tantùm afferam, cùm possem & ex aliis, quas quoque noui, afferre passim, audimus pro *principe*, *prencipe*, pro *iustitia*, *iosticia* in Hispanico sermone pronuntiari: & tamen quanquam hæc in vocalibus varietas vel vitio, vel consilio admittatur, dum consonantium præcipuarum expressa constet vis, nullum in significatione detrimentum accipitur. facilè namque cognoscit Italus quid sibi significet Hispanus cùm sic loquitur: *señor nuestro*. Nulla significationis parte eruditioris pronũtiationis compos Hispanus à rusticis audit, *Señor prencipe demando iosticia*. vt interim omittam quæ plurima Latini de suarum vocalium affinitate & transmutatione etiam notauere, vt de Sylla, Sulla; Vertuno, Vortumno, Mesij, Misij; vestrum, vostrum, & cæteris. Hæc autem quæ in hoc genere producta nobis sunt, eò omnia tendunt, vt ostendamus nullum ferè esse in sacrorum librorum lectione detrimentum sententiæ, vbi varietas tantùm in vocalium vicinitate punctorum aut etiam in quantitate consistit, vt cùm pro longo breuis, pro breui, semibreuis in ipso lectionis contextu scripta est; pro a simplici, a compositum; pro u, o, vel contrà legitur, vbi litera duplex, hoc est, affecta puncto daghes pro simplici, quam regula notat, scribitur. Et quidem maxima in his lectionibus varietatis pars in huiusmodi punctorum differentia consistit, vt toto huius MAZZORETH, siue variarũ lectionum volumine apertissimè demonstrabitur. Sed est etiam aliud varietatis genus in iis consonantibus literis, quæ vel pronuntiationis בגד כפת אהוי ר, ג, nitate, vel figuræ similitudine, quàm proximè aliæ alias referunt. cuius generis sunt & aliæ, quarum affinitatem vel in hoc quadrato characterum genere, quo à discessione Israelitarum Iudæi vsi sunt, facile erit cuiuis obseruare: vel in alio illo antiquo, quod commune omnibus Israelitis cùm fuisset, apud Samaritanos est conseruatum, qui illarum literarum ignari non sunt, animaduertere etiam possunt.

Est & alia quoque varietas, quæ tametsi rarioribus exemplis deprehendatur, tamen plus vel dubitationis vel negotij afferre legentibus possit, ad germanæ lectionis statuendam rationem: id vero genus est, cùm verba omnino & voce & significatione dissimilia indicantur, alterum in contextu ipso lectionis, alterum in margine annotatum. cuiusmodi illa sunt, יְשַׁכְּבֻנָה וּבְטֹחָרִים וּבְעַפְלִים quæ admodum rara sunt, pro tantæ horum librorum antiquitatis, & illius gentis apud quam conseruata sunt, calamitatum ratione penè immensa. Ea verò quæcunque huius generis fuerint, quanquam ex antecedenti & consequenti sententiæ obseruatione dignosci recto iudicio possent, tamẽ vbi semel olim vel ex traditione, vel ex alio quouis argumento discrepare dicta fuere, tanta religione sunt excepta, vt in Masorethicum aliis omnibus referri debere iudicarentur: neutra enim earum reiicienda, imò vtraque simul & retinenda & componenda visa est. Quanquam enim altera magis sequacem apertamque sententiam redderet, vtraque tamen simul plenã magis & significationis pondere grauiorem reddere conabatur. Hæc, quam exposuimus, omniũ in Hebraica lectione varietatẽ, summa est, quas diligẽtissimè obseruatas, collectas & enumeratas à multis annis, quorum certa ratio nondum constat, ad nostra vsque tempora in omnibus manusc. Bibliorum exemplaribus, quæ vel in Asia, vel in Africa, vel in Europa sine vlla discrepantia adscripta, magna cum legentium omniũ admiratione visuntur. Neq. enim tantam harũ מסורת similitudinẽ & constantiam manifesto diuinæ prouidentiæ argumento carere arbitramur.

cùm id in nullis aliis vel Chaldæorum, vel Græcorum, vel Latinorum libris contingere videamus. Esse autem & fuisse antiquissimum huius Mazzoreth vsum, atque ab ipsis Israelitarum primis fere calamitatibus natum, tum res ipsa, quæ ferè, vt diximus, pronuntiationis varietate constat, tum etiam Hebræorum doctorum libri omnes docent, quibus hæc MAZZORETH auctoritas frequenter citatur. Sunt nobis integra Biblia Hebraica manuscripta ante annos, vt scriptura indicat, quadringentos: sunt in Complutensi bibliotheca nostris antiquiora: elegantissima vidimus Bononiæ in Prædicatorum monasterio, & in Canonicorum cœnobio, vidimus Mediolani apud Dominicanos optima & antiquissima exemplaria: in quibus omnibus constantissima & sibi omnino consentiens MAZZORETH adscripta est eadem quæ in Venetis & in Bombergianis codicibus circumfertur. Hanc autem quòd non minus vtilem quàm cæteras in aliis linguis variæ lectiones, imò præter cæteras vtilissimam fore arbitraremur, huic sacro Regiorum Bibliorum Apparatui addendam quàm fidelissimè curauimus, addita interpretatione eorum verborum, quæ non Grammatica tantùm ratione, sed significatione ipsa discrepare obseruantur: vt doctus lector, vtraque lectione simul composita, in arcano illo sententiæ inueniendæ genere exerceatur. ipse enim vltrò vbi hanc rationem inuenerit, planè iudicabit neutram partem esse meritò reijciendam.

Porrò verba ad indicandam varietatem lectionis, iam inde à principio in Mazzoreth vsurpata sunt כתיב קרי יתיר, quorum illæ significationes sunt: כְּתִיב indicat sic scriptum esse in contextu: קְרִי verò ita legi solere; יתיר autem literam vel punctum præter Grammaticam rationem redundare docet. Hæc igitur quicunque attentè atque æquo animo legerit omnia, intelliget nimirum vel temporum iniuria, vt credere par est, vel Iudæorum inuidia, vt quidam accusare volunt (qui tamen neque auctorem, neque tempus, neque argumentum certum, quamobrem Iudæi id fecerint, indicant) non tantam calamitatem esse allatam, quantam apud huius Mazzoreth antiquissimæ ignaros exclamari audimus. Quod superest, illud est, Christianum omnem lectorem admonere & obsecrare, vt omnibus iis lectionibus, quæ ad diuini verbi explicationem & cognitionem pertinent, vno tantùm pietatis exercendæ & promouendæ studio ductus vtatur, fugiat verò contentionem, cuius nullus vnquam in pietate colenda probatus vsus fuit. Datum Antuerpiæ, Idib. Ianuariis. 1572.

BENEDICTI ARIÆ MONTANI DE EXEMPLARI PSALTERII ANGLICANI ANIMADVERSIO.

Cvm in disciplinarum & scientiæ rationibus componendis nihil magis incommodum sit, quàm vt incerta pro certis habeantur, lectorem admonendum duximus, non omnia, quæ aliquando commendantur, manuscripta exemplaria eam fidem mereri, quam ex commendantium auctoritate æstimari oportuerat. id cùm frequenti iam exemplo in aliis libris deprehenderimus, in vno Anglicano Psalterio Hebraicis literis manuscripto manifestè indicare possumus, quod id exemplaris correctissimi et antiquissimi nomine à doctissimo in nostra ætate scriptore, præcipuè in Ecclesia dignitatis viro non à se visum, sed ex alterius relatu summè laudabatur, atque ad grauissimæ sententiæ à se prolatæ, testimonium & argumentum citabatur in libro qui De optimo genere interpretandi scripturas inscribitur: illic enim contendit auctor, multa in Bibliis Hebraicis loca esse depravata & corrupta, Iudæorum, vt dici solet, malitia; idque adstruit ex fide exemplaris Psalterij, quod magno in pretio haberi in Anglia dicit, idemque sanctæ Augustini Archiepiscopi fuisse quondam affirmat, in eoque multa esse correcta, quæ in aliis Bibliis corrupta sunt; vt quòd Ierusalaim perpetuò scribatur, & non Ierusalaim, vt in omnibus legitur aliis: atque vt vere vocabatur illa ciuitas, sicut à nobis in Geographia est demonstratũ. Deinde vnum maximi momenti affert locũ, ibidem, vt ait, integrè conseruatum, in cæteris verò mutilum, is est Psalmi nonagesimi sexti decimus versus, Dicite in gentibus, quia Dominus regnauit à ligno; testatur enim illud, à ligno, in hoc Psalterio esse, quod Iudæorũ malitia olim euulsum inde sit, vt ex Iustino Martyre auctore Græco ipse aliique citant. Cùm verò ad huius sacri Bibliorum operis institutionem nihil non conquirendum nulli difficultati, aut tempori, aut loco cedendum duxerimus, atque varia Hebraica, Græca, Chaldaica, & Latina exemplaria, Deo nostros conatus promouente, comparauerimus, nacti etiam sumus illud exemplar Psalterij appellatum Anglicanum, quod tanquam thesaurum magnum diligentissimè conseruatum Ioannes Clonens doctissimus & pientissimus vir ex Thomæ Mori familia possidet, is enim optimi exemplaris Pentatheuci Græci, & huius Psalterij nobis copiam fecit. Sed cùm Psalterium videremus, & non potuimus non vehementer dolere, grauissimo & doctissimo viro, qui ex aliena fide scripserit & docuerit, sic turpiter esse impositum. Cùm primis enim neque liber antiquus est, neque ab aliquo, qui Hebraicam linguam cognorit, scriptus, sed à scriba Latinas eleganter pingendi literas non ignaro, octoginta, aut ad summum centum ab hinc annis depictus, breuis liber charactere Hebraico, imitatione magis & pingendi peritia quàm legendi notitia relato, adeò corruptè descripto, vt vix vllum verbum integritatem suam retinere videatur. habet nonnullorum Psalmorum Latinam interpretationem nostram vulgatam, & annotatiunculas illum Iacobi de Valentia stylum redolentes, perbreues illas & raras. Cùm puerilem omninò rem esse deprehendissem, tamen ad nonagesimũ sextũ Psalmũ me contuli, ibi non mo dò non reperi illud testimonium, à ligno, verùm totum illum dimidium versum desiderari, videlicet, Dicite in gentibus quia Dominus regnauit: & tamen in toto libro quanquã plura verba & integræ sententiæ desiderentur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil tamen deest quod scriptum antea fuerit, constat enim integra & continuata scriptura, eaque, vt diximus, penè recens, punctis & vocalis eximio accentus ex Heliotropio depictis, capitales literæ aliquot in mitius Psalmorum aureæ, sed quæ Latinam magis quàm Hebraicam referant formam: ludere ne an illudere scriba ille voluerit, facile dignoscere non poteram. quod ad antiquitatem attinet, sciunt pictores quantam ætatem Heliotropij color ferre valeat, rarissime enim centesimum attingit annum. Vt autem antiquorum & diligenter scriptorum exemplarium fides sanctam, ita huiusmodi nullam esse oportuit, etiam si mille essent reperta & lecta, nedum vnius nunquam vsi alibi, qui summam auctoritatem affirmare contendebat. Quod Sancto Augustino adscribatur, sic res habet: In prioribus membranis vacuis sunt vocalæ quædã scriptæ, eo modo quo scribere solemus, cùm calamũ temperantes experimur, sed à scriptore pingendi literas rudissimo, inter alia verba illa ter aut quater sunt: Hic liber, Hic liber est, hic liber est Sancti Augustini : atque ille quisquis fuit scriptor, vel alius, cultello abrasit nCti Augustini : ita tamen vt obiecta luci membrana lectionem integram prodat, namque atramentum tenacius hæserat, quàm vt abradere ille voluerit vel potuerit. Hinc scilicet æstimatio & auctoritas libro facta est ab iis qui Hebraicè eminino ignorauerint: clarè enim legitur: Hic liber est sa: reliqua ad lucem in rasa membrana legũtur. Hæc est antiquitas & maiestas. Est deinde alius versiculus huic subiunctus, qui & scriptoris testimonium & eius scripturam commendat, Hic liber est sa, sed litera nescio qua. Porrò idem liber, vt ille habet, multis hîc Antuerpiæ doctis, & Hebraicarum literarum peritis ostensus est (interim dum apud nos per octo menses integros mansit) Christophoro Plantino, qui illum ad nos deferri curauit, Francisco Raphelingio Plantini genero, Guidoni Fabritio eiusque filio, Ioanni Harlemio, Ioanni Goropio Becano, Aluaro Nonio, doctoribus & aliis compluribus, redditus est à nobis Clementi ad quem pertinebat: isque illum in sua bibliotheca Mechliniæ habet: certior à nobis factus, quid thesauri in eo contineatur. Vt verò totius rei breue specimen præberemus, quod satis esset ad cætera cognoscenda, eum ipsum nonagesimũ sextum Psalmum fidelissimè ad illam fidem descriptũ, huic nostræ animaduersioni adprimendum curauimus.

PSALMVS XCVI.

Ex Clementis Angli exemplari descriptus.

1 שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַיהוָה כָּל הָאָרֶץ׃ 2 שִׁירוּ לַיהוָה בָּרְכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם אֶל יוֹם יְשׁוּעָתוֹ׃ 3 סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ בְּכָל
a alia exẽpl. לְיוֹם
הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו׃ 4 כִּי גָדוֹל יְהוָה וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים׃ 5 כִּי כֹל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיהוָה שָׁמַיִם עָשָׂה׃
6 הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ׃ 7 הָבוּ לַיהוָה מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיהוָה כָּבוֹד וָעֹז׃ 8 הָבוּ לַיהוָה כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ
b alias Vetus interpres in ecclesiis. מִנְחָה וּבֹאוּ לְחַצְרוֹתָיו׃ 9 הִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ חִילוּ לְפָנָיו כָּל הָאָרֶץ׃
Principium versiculi 10. deest, מֵהֵיכָל כָּל הָסוּס יֵדִין עַמִּים בְּמֵשָׁרִים׃ 10 אִמְרוּ בַגּוֹיִם יְהוָה מָלָךְ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט
& c. Dicite in Gentibus, quia Dominus regnauit. יָדִין עַמִּים בְּמֵישָׁרִים׃ 11 יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ׃ 12 יַעֲלֹז שָׂדַי וְכֹל אֲשֶׁר בּוֹ אָז יְרַנְּנוּ כָּל עֲצֵי הַיָּעַר׃ 13 לִפְנֵי יְהוָה כִּי בָא כִּי בָא

ק	כת
וְאַתָּה	וְאַתְּ 17
כְּלִבִּי	כִּלְבָבִי 3,25
כְּנוּ א *pro* בְּאֵנוּ	*deficit*
אֲבִיגַיִל	אֲבִיגַל 18
עֲשׂוּיוֹת	עֲשׂוֹת
וְתַבְאַתִּי	וְתַבְאַתְּ 4
מְבִיבֹתָיו	מְבִיבֹתֶיהָ 26,3
sic infr. vers. 7.	
מְרַאֲשֹׁתָיו	מְרַאֲשֹׁתֶיהָ 7
חֲמִירֹת	הַחֲנוּת 22
יָסַף	יָסְפוּ 27,4
וְתַגְזְרִי	וְתַגְזְרוּ 8
כְּנָיו	כְּנֵיהוּ 30,6
הַיּוֹרֵד	הַיּוֹרֶדֶת 24
II SAMVEL.	
וְאוֹסֵר	וְיֹאסֶר 2,8
בְּבִנְיָו	בְּבִנְיָן 11
דְּבֵךְ	דְּבֵיךְ 16
לַאֲבִיגַיִל	לַאֲבִיגָל 3,3
לִישׁ	לִישִׁי 16
סוֹבְאֵךְ	סֹבְאֵךְ 23
הָיִיתָ מוֹצִיא	הָיִית מוֹצִיא 5,2
וְהַמַּכֵּי הַמּוֹצִיא	וְהַמַּכֵּיתָ הַמּוֹצִיא
שׁוֹמֵאוּ	שׁוֹמֵאתָ 8,3
Occidẽtales scribunt עֲלָה	
פְּרִח *legitur sed non scribitur.*	
יִשְׂרָאֵל בְּיִשְׂרָאֵל	10,9
א הַסְּלָאִים *redundat pro* הֶלְכִים	11,1
א וְיֹרְאוּ הַמּוֹרְאִים *redũdat in his duabus vocibus pro* וְיֹרוּ הַמּוֹרִים	
א רֹאשׁ *abundat pro* רֹשׁ	12,2
בְּעֵינִי	בְּעֵינָיו 9
וְחַנֵּנִי	יְחַנֵּנִי 22
וְתִקְרָא	וַיִּקְרָא 24
בְּמַלְכָּן	בְּמַלְכָּן 31
ו וְחָלוּשׁ *abundat pro* וְחָלַשׁ	13,3
שׁוּכָה	שׁוּכָהּ 31,2
אם *scribitur sed non legitur.*	34
עַמִּיחוּד	עַמִּיהוּד 37
שִׁים	שׁוּם 14,7
מְחֻרְבֵת	מְחֻרְבַת 11
אִשׁ *duo sunt deficientia, pro* אִישׁ	19
עָשִׂיתִי	עָשִׂיתָ 21
שָׁכְבְּךָ	שָׁכַבְתָּ 22
וְהִצִּיהוּהוּ	וְהִצִּיתוּהוּ 30
יָשׁוּב	יָשׁוּב 15,8
אֲנִיחֵךְ	אֲנִיחֵךְ 20
אם *scribitur sed non legitur.*	21

ק	כת
וְאַתָּה	וְאַתְּ 17,3
לְהַשִּׁיבָהּ	לְהַשִּׁיבָהּ 19,3
כְּעָלוֹת	בְּרֵלֹת 25
בְּנֵי	בְּנֵי 20,3;5
וַיְצִיו	וַיְצַו 25,20
לְרִיב	לָרִיב 22
RVTH.	
עָשׂ	עָשָׂה 2,8
סוֹדֵע	סוֹדַע 5
וְשָׁמַתְּ	וְשָׁמַתְּ 3,3
וְיָרַדְתִּי	וְיָרַדְתְּ
וְשָׁכַבְתְּ	וְשָׁכְבָה 4
אֲלַי	אֵלַי 5
אם *scribitur sed non legitur.*	12
אֲלַי	אֵלַי 17
וְאָדְעָה	וְאֵדְעָה 4,4
קִנְיְתִי	קָנִיתִי
I SAMVEL.	
שַׁלְּחֵךְ *cum defectu* א *pro* שַׁאֲלָתְךָ	1,17
וְלוֹ	וְלֹא 3
קְרִיבִי	קְרִיבוֹ 10
עָלִיו	עָלָו
בְּעֵינָיו	בְּעֵינֵנוּ 28
יַד	יָךְ 23
& sæpius in hoc capite.	4,5,6
בְּשׁוֹחִרִים	בְּעֻפָּלִים 5,9
וַיַּעֲלֵהוּ	וַיַּעֲלֻהוּ 7,9
מִבְּנֵיהֶן	מִבְּנֵיהֶן 9,1
הַנַּעֲרָה	הַנַּעַר 26
תְּבָאֵינָה *cum iod redundante.*	10,7
בְּחֹם	בְּחֹם 11,9
וַיֹּאמְרוּ	וַיֹּאמֶר 23,10
וַיּוּחַל	וַיּוֹחֶל 13,8
אָמְרוּ	אָמַר 19
וְתֹאמְרֶנָּה	וַתֹּאמֶר 14,27
וַיַּעַשׂ	וַיַּעַשׂ 31
הַשָּׁלָל	שָׁלָל
וַיֹּאמֶר	וַיֹּאמְרוּ 15,16
וְשָׁז	וְחָז 17,7
מִפַּעֲרֹת	מִפְעָרוֹת 23
וַיֹּאהֲבֵהוּ	וַיֶּאֱהָבֵהוּ 18,1
לְשׁוּר	לָשׁוּר 6
עִזִּין	עִזִּים 9
בְּנִיתֹ	בְּנוֹת 28,18
בְּנִיתֹ	בְּנוֹת 19
sic infr. vers. 23 bis.	
לֹא־יַעֲשֶׂה לֹר עֲשֶׂה	20,2
אֶל	עַל 24
אָזְנִי	אָזְנוֹ 22,17
לְרוֹעֵנ	לְרוֹעֵ 18
sic infr. bis.	
אִיבֵיךְ *Iod abũdat.*	24,5
sic infr. cap. 26, 8.	
מֵחַמַּעֲרַת מִן מִמְּעָרָה	9

ק	כת
וּבְטַחֲרִים וּבְעֻפָּלִים	28,27
יִשְׁגְּלֻנָּה	יִשְׁכָּבֶנָּה 30
הָעִבִּים	הָעִבִּים 29,28
יְהִירֹ	בָּהוּהִי 23
בְּנָיו	בָּנָיו 33,9
IOSVE.	
אֲחִיזֹתַי	אֲחִזָּתִי 1,3
וּבְנֵינוּ	וּבְנֵיהֶן 4
פְּאֵרֵם	בְּאֵרֵם 16
בְּעֻלוֹת	בְּעֵלוֹת 18
עֲבָרֵנוּ	עֲבָרָם 1
וַיֹּאסֶר	וַיֹּאסְרוּ 6
חֹקְעֵי	חֹקְעוּ 8
הֹלֵךְ	הֹלֵיךְ 12
וַאֲרָאֵה	וַאֲרָאֶה 7,21
בִּינֵנוּ	בִּינֵינוּ 8,11
לְעֵי	לָעַי 12
בְּעֵי	בָּעַי 16
וַיֹּאסֶר	וַיֹּאסְרוּ 9,7
וּשְׁפַלְחוּהוּ	וְשִׁפַּלְחוּהוּ 16,21
וְהִי	וְהָיָה 54
sic infr. 18, 12. & vers. 19.	
הַגְּדוֹל	הַגָּדוֹל 47
וְשׁוֹכוֹ	וְשׁוֹכֹה 48
וְנוּם	וְנוֹכֵם 53
יְכֻלוּ	יְכֹלוּ 63
הַצֹּאתִי	הַצֹּאתָנוּ 16,3
הָעֲמוּנִי	הָעַמּוֹנִי 19,22
וְשַׁחֲצִימָה	וְשַׁחֲצִיתָה 22
וְהִי	וְהָיוּ 29
גּוֹלֵן	גֹּלֶן 20,8
רִאשׁוֹנָה	רִאשׁוֹנָה 21,20
הָעֲבָר	מֵעֵבֶר 22,7
בְּנֵינוּ	בָּנֵינוּ 24
וַאֲרָבֵר	וַאֲרָבֵךְ 24,3
וַאֲבִיאָ	וַאֲבִיא 7
מֵעֲבָר	בְּעֵבֶר 15
IVDICVM.	
יוֹשְׁבֵי	יֹשֵׁב 1,27
בְּצַעֲנַנִּים	בְּצַעֲנָנִים 4,11
צַמְּתִי *cum defectu* א *pro* צַמְּאתִי	19
וּבְאוּ	וּבָאוּ 6,5
אָלִיל	אֱלִיל 7,13
וַיְנוֹסוּ	וַיָּנוּסוּ 21
מְלֻכָּה	מַלְכָּה 8,9
מְלֻכֵי	מַלְכֵי 12
וְרַעוּתִי	וְרַעְיָתִי 11,37
וַאֲשִׁיטָה	וַאֲשִׁישָׂה 23,3
דִּבְרֵךְ	דִּבְרֵיךְ 13,17
פְּלִי	פֶּלֶא 18
לִי	לְדָ 16,18
הָאֲמוֹרִים הָאֲסִירִים	21
sic infr. vers. 23.	
כְּטוֹב	כִּיטוֹב 25
וַתְּמִישֵׁנִי	וַתְּמִיתֵנִי 26

ק	כת
GENESIS.	
כְּתִיב *Lectio.*	קְרִי *Lectio.*
הֵיצֵא	הוֹצֵא 8,17
וְעִבִּים	וְהָעִבִּים 10,19
Idem infr. cap. 14. occurrit.	
הַנַּעֲרָה	הָעֲלָמָה 24,14
sic infra pluries.	
וַיִּשָּׁם	וַיָּשֶׂם 33
גּוֹיִם	גּוֹיִם 25,23
יהיה	צֹאנֶה 27,4
i. abundat ה	
בְּאֵנָּ	בְּגֵר 30,33
צַוְאֵרָיו	צַוָּארָיו 33,4
יְעִישׁ	יָעִישׁ 36,5
sic infr. vers. 14.	
חִיכָּן	חוּפָּן 15
אֲסוּרִי	אֲסוּרִים 39,20
הָאֲסִירִים הָאֲסוּרִים	22
EXOD.	
סְהָוָה	סְנֶה 3,2
יְבֹאֲךָ	וְבָאֲךָ 13,11
וְוֹלִינוּ	וַיָּלִינוּ 16,3
הֵלִינוּ	הָלִינוּ 8
לִי	לֹא 21,8
וְעָמְדוּ	וְעָמְדָה 27,21
מְטַבְּעֹתָו	מְטַבְּעֹתָיו 28,28
sic infr. cap. 39, 21.	
בְּרִעוּ	בְּרִעָה 32,27
מְיֻרִי	מְיֻרֶה 19
בְּרִיחָיו	בְּרִיחָו 35,11
קְצוֹתָו	קְצוֹתָיו 37,8
LEVITICVS.	
יְדִיו	יָדָיו 9,22
sic infr. 16, 21.	
לִי	לֹא 11,22
יִקְרְחוּ	יִקְרְחָה 21,5
לוֹחֵם	לֹא תֹחֵם 25,36
NVMERI.	
קְרוּאֵי	קְרָאֵי 1,16
הַפְּרוּיִם	הַפְּרֻזִים 3,13
מְצֻאֵתִי *cum defectu* א *pro* מְצָאתִי	11
עֲנִי	עָנִי 13,3
חֲלִינוּ	חָלוֹנוּ 16,11
וְיוּרֵשׁ	וְיִירַשׁ 21,32
קְרוּאֵי	קְרוּאֵי 16,9
חֲנִיאֵן	חֲנוּאֵן 26,6
וְהִי	וְהָיָה 14,4
DEVTERON.	
בְּנִי	בָּנָיו 3,13
מְעוֹנְיוֹ	מְעוֹנָתוֹ 10,1
Idem habes infr. 8, 2. & 28, 10.	
שְׁפָכָה	שְׁפָכָהּ 21,7
Per totum caput sæpe נַעֲרָ *inuenitur pro* נַעֲרָה	22,3

Universidad de Deusto
Biblioteca

בַּשֻּׂרָה 7,22 בחשרה
הַסִּוּסִן 7,23
ה cum בְּהַחְפָּזָם 15 redundante
בְּחָפְזָם
לוֹ לֹא 8,10
שָׁנִים שָׁנָה 17
לְהַגִּיד לַגִּיד 15,9
שְׁלִשׁוֹ שָׁלְשׁוֹ 24
שָׁמְטוֹתָו vaf redundat pro שָׁמְטוֹתָה 33
וְהָיְתָה וְהָיָה 37
לְמוֹצָאוֹת לְמוֹצָאת 10,27
רָאֲתָה וְרָאֲתָה 11,1
הַחֲפָתִים חֻפָּתִים 2
הַמָּאוֹת הַמֵּאוֹת 4
sic vers. 9. & 15.
מִזְבְּחֹתָיו מִזְבְּחוֹתָו 28
הַמֶּלֶךְ ־ מֶלֶךְ 20
מַיִם בְּיַמִּין 12,9
יָדֵי יָד 11
הַמְפֻקָּדִים הַפְּקֻדִים 15,3
הַחֲמֻאִים יְהוֹעָדָן redundat Iod pro יְהוֹעַדָּן
יוֹסַת יָסוּת 6
פֶּלֶח חֶלֶח 7
וַיָּבֹא וַיָּבֹאוּ 13
הַמֶּלֶךְ ־ מֶלֶךְ 15,25
וַאֲרוֹמִים וַיְאָרִים 16,6
וַיַּצַּוֵּהוּ וַיְצַוֵּהוּ 15
אֶת וְאֶת 17
מוֹסַךְ מִיכַךְ 18
נְבִיאֵי נְבִיאוֹ 17,13
שְׁנֵים duo שְׁנֵי duo 16
נְבָזְרַאדָן 21
secundum punctũ legitur, Et expulit. sed secundum literas & auolare fecit.
וַיְגָרֵשׁ וַיְגָרַשׁ 24
יִסְפְּרַיִם וְסִפְרָיִם 31
סְפַרְוִיִּם
אֹתָם חֲרִימָם 18,27
מִיכָיְהוּ רַגְלֵיהֶם שֵׁינֵיהֶם
קָצוֹת קָצָה 19,23
לְהַשָּׁעוֹת לַהֲשׁוֹת 25
צְבָאוֹת 31
בְּנָיו 37
חָצַר הָעִיר 20,4
נְכֹחוֹ נְכֹחָה 13
יְקַחוּ יִקַּח 28
שִׁמְעָה שִׁמְעָן 21,12
וַיְהִי וַיְהִיתָה 22,5
בַּיִת בְּבַיִת
בֶּן בְּנֵי 23,10
סִכְלוֹן בְּסִכְלוֹן
בְּפֶלֶךְ 33
זְבוּדָה 36
עֵלָה עֵלָה 24,10
אֵילֵי אֵילֵי 15
חֲמוּטַל 18
אֲמוֹת אַמָּה 25,17

יוֹרֶה וַיּוֹרֶה 24
בִּיר בּוֹר 6,6
וַאֲבַדּוּ וַיֹּאבְדוּ 21
הֻצְאוּ חֻצָּאוּ 25
הֻלְכוּ הֻלְכִי
ante pen. לָכֶם סֹא דַּרְכֶם scribitur vna dictio, sed leguntur duæ.
שׁוּשׁ שׁוּשׁ 28,15
יַעֲבֹר ־ עֹבֵר
סֵפֶר הַסֹּפֵר 29,12
בָּהּ 31,32
הִוא 33
וְהַכַּרְמֶל וְכַרְמֶל 32,3
צוֹאנָם רֹאנָם 36,11
מֵימֵי שֵׁינֵיהֶם
רַגְלֵיהֶם
וְאָכְלוּ וְאָכַל
Ratione punctorũ legitur וְאָכְלוּ sed ratione literarum וְאָכַל
וְנִרְאֶה וְנִרְאָה 21,3
רְאוֹת רְאִית 45,20
לְמִשְׁכָּה לְמִשְׁכָּה 24
כִּיאָתִי 44,24
מֵאֵישׁ אֲוֹשֵׁר 45,2
עֵשָׂתִי עֲשָׂתָה 46,11
הִגְּרִי הִגְּרוּ 47,10
אֹתָם redundat ן. 48,9
לוֹ לֹא 49,5
וְצִעִירִי וְנִצְעִירִי 6
וּפְצוּחוּ יִפְצָחוּ 13
הִתְפַּתְּחִי הִתְפַּתְּחוּ 52,2
מְשֻׁלִּיו מְשֻׁלָּו 5
הֵזַּן הֵזֵן 54,16
הַחַת vlt. הַחֵת 55.
צִפְּיו צִפֶּיהָ 56,10
נִיב נוּב 57,19
סְפַעֲו penult. סְפַעֲו 60.
הָעֲנוּף הֶעָנוּף 63,3
לוֹ לֹא 63,9
וְתָרֶק וּפָרַק 65,4
אֶל עַל 7
אַחַת אֶחָד 66,17

IEREMIAS.

נְצוּחוּ נְצָחָה 2,14
אֲשֻׁבּוּר אֲעֻבָּד 19
נַפְשָׁה נַפְשִׁי 23
תְּרוּנָךְ תְּרוּנָתֵךְ 24
יְלַרְחֲנִי יְלַרְחֲנִי 26
לְמַרְוֵךְ לְמַרְוֵךְ 41
שִׁבְכָה שִׁבְכָה 3,3
נִקְרֵאתִי קָרָאתִי 4
וַתְּרָא וַתְּרָאֵנִי 7
תִּקְרְאִי תִּקְרְאוּ 19
תְּשׁוּבִי תָּשׁוּבִי
תִּקְעוּ וְתִקְעוּ 5,4
אוֹחִילָה אוֹחִילָה 19
שָׁמַעְתִּי שָׁמַעְתִּי
וְאֵתִי וְאֵתִי 30
אֶסְלַח אֶסְלַח 7,7
סִינִים סִינִים 8
וְאַבְדוּ וְאֹבְדוּ 18,4 cũ vaf redundante.
כְּחַיִּים כְּחַיִּים 23,21
כְּחוֹנְיו כְּחוֹנְיו 13
כְּמוֹ כְּמוֹ 25,10
דְּלֵחִיךְ Iod redundat. sic vaf in וְעָבוֹר שׁוּשׁ
שׁוּשׁ 28,15
יַעֲבֹר ־ עֹבֵר
סֵפֶר הַסֹּפֵר 29,12
בָּהּ 31,32
הִוא 33
וְהַכַּרְמֶל וְכַרְמֶל 32,3
צוֹאנָם רֹאנָם 36,11
מֵימֵי שֵׁינֵיהֶם
רַגְלֵיהֶם
וְאָכְלוּ וְאָכַל
Ratione punctorũ legitur וְאָכְלוּ sed ratione literarum וְאָכַל
וְנִרְאֶה וְנִרְאָה 21,3
רְאוֹת רְאִית 45,20
לְמִשְׁכָּה לְמִשְׁכָּה 24
כִּיאָתִי 44,24
מֵאֵישׁ אֲוֹשֵׁר 45,2
עֵשָׂתִי עֲשָׂתָה 46,11
הִגְּרִי הִגְּרוּ 47,10
אֹתָם redundat ן. 48,9
לוֹ לֹא 49,5
וְצִעִירִי וְנִצְעִירִי 6
וּפְצוּחוּ יִפְצָחוּ 13
הִתְפַּתְּחִי הִתְפַּתְּחוּ 52,2
מְשֻׁלִּיו מְשֻׁלָּו 5
הֵזַּן הֵזֵן 54,16
הַחַת vlt. הַחֵת 55.
צִפְּיו צִפֶּיהָ 56,10
נִיב נוּב 57,19
סְפַעֲו penult. סְפַעֲו 60.
הָעֲנוּף הֶעָנוּף 63,3
לוֹ לֹא 63,9
וְתָרֶק וּפָרַק 65,4
אֶל עַל 7
אַחַת אֶחָד 66,17

IEREMIAS.

נְצוּחוּ נְצָחָה 2,14
אֲשֻׁבּוּר אֲעֻבָּד 19
נַפְשָׁה נַפְשִׁי 23
תְּרוּנָךְ תְּרוּנָתֵךְ 24
יְלַרְחֲנִי יְלַרְחֲנִי 26
לְמַרְוֵךְ לְמַרְוֵךְ 41
שִׁבְכָה שִׁבְכָה 3,3
נִקְרֵאתִי קָרָאתִי 4
וַתְּרָא וַתְּרָאֵנִי 7
תִּקְרְאִי תִּקְרְאוּ 19
תְּשׁוּבִי תָּשׁוּבִי
תִּקְעוּ וְתִקְעוּ 5,4
אוֹחִילָה אוֹחִילָה 19
שָׁמַעְתִּי שָׁמַעְתִּי
וְאֵתִי וְאֵתִי 30
אֶסְלַח אֶסְלַח 7,7
סִינִים סִינִים 8

עָנְיָם וְעָנְיָם 148,5
עֲנָיָו עֲנָיָו
PROVERBIA.
כְּשׁוֹאָה כְּשׁוֹאָה 1,27
שְׁאָנָן וְשָׁאֲנָן 2,7
חֲסִידָיו חֲסִידָיו 8
פְּתָיִים פְּתָיִים 15
יָדֵךְ יָרֵיךְ 27
לְרֵעֵךְ לְרֵעֵךְ 28
הָרִיב הָרוֹב 30
לְבָנַי לְבָנִי 3,4
יְכַשְּׁלוּ וַיְכַשְּׁלוּ 26
בְּעֵינָיו בְּעֵינֵי 3,4
בְּרִגְלָו בְּרַגְלָו
כְּרָגַיִם כְּרַגְלַיִם 14
הוֹעֲבָה תּוֹעֲבָה 16
אֹהֲבֵיהָ אֹהֲבֶיהָ 8,17
מְצָא מְצָאַי 35
יְשָׁדַם וְשָׁדַם 11,3
יָשִׁיב יָשִׁיב 24
הוֹלֵךְ הֹלֵךְ 13,20
יְחַכֶּם וְחָכָם
עָנִיִּים עֲנִיִּים 14,21
וּפִי וּפְנֵי 15,24
עֲנִיִּים עֲנִיִּים 16,19
שְׁפָחִיו שִׁפְחָיו 17
תָּמוּשׁ תָּסִיס 17,12
יָקַר וְקַר 27
וְכָא וְיָבֹא 18,17
וּמְרוֹנִים וּמְרוֹנִים 19
לוֹ לֹא 19,7
יָמוּר יָסוּר 16
גְּדֵל גָּרַל 19
יְשָׁאֵל יְשָׁאֵל 20,4
נְבָרִים נְבָרִים 16
מְבֻהָלֵת מְבֻהָלֶת 21
מְסָרִיק מְסָרִיס 30
מְרוֹנִים מְרוֹנִים 21,10
sic vers. 19.
יְכִין יָכִין 29
דַּרְכּוֹ דַּרְכִּי
וְנִסְחָר וְיִסְחָר 22,5
שְׁלִשִׁים שְׁלִשׁוֹם 20
אַרְחֵיהֶן אָרְחוֹתָו 25
הַמְעִיף הַמְעִיף 23,5
יָעוּף וְעָף
גּוֹל יָגוֹל 24
יוֹלֵד יָלַד
יִשְׁמַח וְיִשְׂמַח 26
הַצּוֹרְנָה הַרְצָנָה
מְרוֹנִים מְרוֹנִים 29
sic cap. 25, 24.
בְּכוּם בְּכוּס 31
אוֹיְבֵךְ אוֹיְבִיךְ 24,17
לוֹ לֹא 26
מְרוֹנִים מְרוֹנִים 21
בְּשִׁפְקוֹ בְּשִׁפְקוֹ 24
וְרֵעָה cum ה redundante pro וְרַע 27,10
וְאַכְזָרָה וְאַכְזָרָה 20
Secundum literas legitur וְאַכְזָרָה sed secundum punctũ legitur וְאַכְזָרוּ
עָבְאוּ עָבְאוּ 148,5

PROVERBIA.

כְּשׁוֹאָה כְּשׁוֹאָה 1,27
שְׁאָנָן וְשָׁאֲנָן 2,7
חֲסִידָיו חֲסִידָיו 8
פְּתָיִים פְּתָיִים 15
יָדֵךְ יָרֵיךְ 27
לְרֵעֵךְ לְרֵעֵךְ 28
הָרִיב הָרוֹב 30
לְבָנַי לְבָנִי 3,4
יְכַשְּׁלוּ וַיְכַשְּׁלוּ 26
בְּעֵינָיו בְּעֵינֵי 3,4
בְּרִגְלָו בְּרַגְלָו
כְּרָגַיִם כְּרַגְלַיִם 14
הוֹעֲבָה תּוֹעֲבָה 16
אֹהֲבֵיהָ אֹהֲבֶיהָ 8,17
מְצָא מְצָאַי 35
יְשָׁדַם וְשָׁדַם 11,3
יָשִׁיב יָשִׁיב 24
הוֹלֵךְ הֹלֵךְ 13,20
יְחַכֶּם וְחָכָם
עָנִיִּים עֲנִיִּים 14,21
וּפִי וּפְנֵי 15,24
עֲנִיִּים עֲנִיִּים 16,19
שְׁפָחִיו שִׁפְחָיו 17
תָּמוּשׁ תָּסִיס 17,12
יָקַר וְקַר 27
וְכָא וְיָבֹא 18,17
וּמְרוֹנִים וּמְרוֹנִים 19
לוֹ לֹא 19,7
יָמוּר יָסוּר 16
גְּדֵל גָּרַל 19
יְשָׁאֵל יְשָׁאֵל 20,4
נְבָרִים נְבָרִים 16
מְבֻהָלֵת מְבֻהָלֶת 21
מְסָרִיק מְסָרִיס 30
מְרוֹנִים מְרוֹנִים 21,10
sic vers. 19.
יְכִין יָכִין 29
דַּרְכּוֹ דַּרְכִּי
וְנִסְחָר וְיִסְחָר 22,5
שְׁלִשִׁים שְׁלִשׁוֹם 20
אַרְחֵיהֶן אָרְחוֹתָו 25
הַמְעִיף הַמְעִיף 23,5
יָעוּף וְעָף
גּוֹל יָגוֹל 24
יוֹלֵד יָלַד
יִשְׁמַח וְיִשְׂמַח 26
הַצּוֹרְנָה הַרְצָנָה
מְרוֹנִים מְרוֹנִים 29
sic cap. 25, 24.
בְּכוּם בְּכוּס 31
אוֹיְבֵךְ אוֹיְבִיךְ 24,17
לוֹ לֹא 26
מְרוֹנִים מְרוֹנִים 21
בְּשִׁפְקוֹ בְּשִׁפְקוֹ 24
וְרֵעָה cum ה redundante pro וְרַע 27,10
וְאַכְזָרָה וְאַכְזָרָה 20
Secundum literas legitur וְאַכְזָרָה sed secundum punctũ legitur וְאַכְזָרוּ

עָפְיוֹנֵךְ וְעָפְיוֹנֵךְ 14
sic Iod redundat 15,21
כָּרִי כָּאֲרִי 18,22
נַפְשִׁי נַפְשִׁי 24,4
דַּרְשִׁי דַּרְשָׁה 5
עָרְפָּה עָרְפָּה 26,3
הָכְמוֹ הָכְמָה 27,3
מְרָרִי מְרוֹרִי 30,4
רָדְפִי רָדְפוּ 38,21
לִירִיחוֹן לִירִיחוֹ 39,5
וְאֶשֶׁר וְיָשֶׁר 31,3
וְעִירַם וְעִירָם 49,15
הָרַב חֲרָבָה 51,4
יָשֵׁב יָשׁוּב 54,7
יְשִׁי סְתֻם יְשִׁיתָם 55,16
יְעָפוּנוּ יְעָפִינוּ 56,7
חָצִין חָצוּ 58,8
חָסְדֵי חֲסָדִי 59,10
יְנוּעִין יְנוּעִין 16
וְעָנֵנִי וַעֲנֵנִי 60,7
יְרִיכוּ יְרִימוּ 66,7
חוּשָׁה חִישָׁה 71,14
הַרְאִיתָנִי הֶרְאִיתָנוּ 20
תְּחַיֵּינִי תְּחַיֵּינוּ
תַּעֲלֵנִי תַּעֲלֵנוּ
יְנִין יְנִין 72,17
נָטִיו נָטוּי 73,1
שָׁפְכִי שָׁפְכָה
יָשׁוּב יָשִׁיב 10
הוּא הִיא 16
וְעַתָּה וְעַתָּ 74,6
חִיקְךָ חִיקֵךְ 11
יְדוּתוּן יְדוּתוּן 77,2
אֶזְכּוֹר אֶזְכֹּרָה 12
בְּגוֹיִם בַּגּוֹיִם 79,10
שְׁכִירַת שְׁכִירַת 85,3
הָרִים הָרִים 89,18
שְׁחָרֵהוּ שָׁחַת 90,8
עֲיָלָהּ עֲלָהּ 92,16
אֲהַכְּבֵךְ ־ כְּבוֹ 96,1
זְלוּ וְלֹא 100,3
כְּחִי כֹּחִי 102,24
רַגְלוּ רַגְלָיו 105,18
דְּבָרוּ דְּבָרִי 28
שָׁלְיוּ שָׁלָיו 40
וַעֲנֵנִי וְעָנֵנִי 108,7
וְזָרְעוּ וְזָרְעָיו 109,29
sic Iod redundat 114 vers. 161. in וְדִבְרֶךָ
וְדִבְרֶךָ
לְנָאזַי לְנָאזִים 118,3 vlt.
יוֹנִים
שְׁכִיחֵנוּ שְׁכַחְנוּ 126,4
לְמַעֲנֵיהֶם לְמַעֲנֵיהֶם 129,3
פְּלֵאָיִךְ פְּלָאֶיךָ 139,6
וְלוֹ וְלֹא 16
יְכַסְּמוּ יְכַסּוּמוּ 140,10
יְמוּטוּ יְמוּטוּ 11
יְעָתְּיוּ יְעָתָה 12
וּנְדַלְּיוּךְ וּנְדַלְּיוּךְ 145,6
דְּבָרְיוּ דְּבָרוּ 147,19

וְיִרְפְּיָת וְדִיפַת 1,6
עֲוִית עֲוִיָּה 46
עֲלִיָּה עֲלִיָּה 31
יְשֻׁבֵי יָשְׁבוּ 55 3,
הוֹדַוְיָהוּ הוֹדַוְיָה 24 3,
וְאַחַר וְאַחֲרֵי 7 4,
וְהִילוֹן וְחִילוֹן 20
הַמְעוֹנִים חֲמָעִינִים 41
בְּנֵי בְּנָו 26 6,
צוֹף צִיף 35
יָשׁוּב יָשׁוּב 7,1
יְעוּשׁ יָעִישׁ 10
בְּרִיָּה בְּרִיעָה 23
בְּנֵי בְּנֵי 8,3
פְּטוּרִים פְּטִירִים 33
יְעוּאֵל יְעִיאֵל 35
הַשְּׁלִישִׁים הַשָּׁלִשִׁים 22,22
וְלוֹ וְלֹא 20
וְיוּעִיאֵל וְיוֹעֵאל 44
וְיוּאֵל וְיוֹאֵל 12,3
גְּדוֹתָיו גְּדֵרוֹתָיו 5
הַשְּׁלִישִׁים הַשָּׁלִשִׁים 19
הוֹרִם חִירָם 14,1
יְדוּתוּן יְרִיחוֹן 16,38
יְעִיר יָעוּר 20,5
בְּנֵי בְּנָיו 22,7
שְׁלֻמִּית שְׁלֹמוֹת 23,9
חֲנָבִי אֵיכ Iod redundat pro הַנְּבָאִים 25,1
הַשְּׁלֹמִית וְשֶׁלֹמוֹת 26,25
הוּא הִיא 29,16

II. PARALIP.

חוּרִם חִירָם 2,11
מְחַצְּצְרִים abundat צ pro מַחֲזְרִים 6 7,
אֲוִיוֹת vaf redundat pro אֲנִיּוֹת 8,18
יָעֲדוּ יָעֲדוּ 9,29
כַּת בֵּן 11,18
עָפְרֹן עֶפְרֹן 13,19
וְשִׁמְרִיתוּת וְשִׁמְרִיתוּ 17,8
מִיכָיְהוּ מִיכָהוּ 18,8
יְרֵב וְרֵב 24,27
לְמָאוֹת vaf redundat pro לְמֵאוֹת 25,9
יְכוֹלְיָה Iod redundat pro יְכָלְיָה 26,3
הַעֲרָבִיִּים Iod redundat 7
יְעִיאֵל יְעוּאֵל 11
וְיוּעִיאֵל וְיוֹעֵאל 44
וְיוּאֵל וְיוֹאֵל 12,3
גְּדוֹתָיו גְּדֵרוֹתָיו 5
הַשְּׁלִישִׁים הַשָּׁלִשִׁים 19
הוֹרִם חִירָם 14,1
יְדוּתוּן יְרִיחוֹן 16,38
יְעִיר יָעוּר 20,5
בְּנֵי בְּנָיו 22,7
שְׁלֻמִּית שְׁלֹמוֹת 23,9
חֲנָבִי אֵיכ Iod redundat pro הַנְּבָאִים 25,1
הַשְּׁלֹמִית וְשֶׁלֹמוֹת 26,25
הוּא הִיא 29,16

וַיַּעַשׂ וַיַּעֲשׂ 14,4
וְכִי וְכִי 5,3
לְבִי לִבִּי 2
שֶׁכְּיָעִיכֶם שֶׁכְּעָיִךְ 3
פּוּקָה פּוּקָה 5
נְשׁוּקִי נְשׁוּקֵי 7
נְגִינְכִי נְגִינֵךְ
שְׁתֵי שְׁתֵּי 16
שְׁתֵי שְׁתֵּי 23
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 24
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 25
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 26
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 27
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 28
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 29
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 30
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 31
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 32
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 33
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 34
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 35
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 36
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 37
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 38
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 39
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 40
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 41
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 42
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 43
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 44
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 45
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 46
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 47
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 48
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 49
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 50
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 51
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 52
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 53
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 54
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 55
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 56
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 57
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 58
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 59
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 60
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 61
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 62
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 63
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 64
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 65
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 66
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 67
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 68
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 69
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 70
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 71
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 72
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 73
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 74
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 75
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 76
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 77
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 78
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 79
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 80
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 81
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 82
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 83
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 84
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 85
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 86
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 87
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 88
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 89
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 90
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 91
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 92
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 93
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 94
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 95
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 96
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 97
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 98
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 99
וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ 100

הֵם הֵם 2,13
וַיַּעֲמִיד וַיַּעֲמִידוּ 25
אַחֲרָיו אַחֲרָיו 30
בַּצְּחוּחִים Iod redundat. 4,13
וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר 7,3
נְפוּשִׁים נְפִישִׁים 50
וַיַּעֲלוּ וַיַּעַל 3,3
וְלוֹ וְלֹא 4,2
וְכִבְלָהִים וְכַבְלָהִים 4
אַרְכְּוָיֵא אַרְכְּוָי 9
אֵלֶה redundat ה pro אֵל 5,15
דִּינִין דָּאנִין 25 7,
לְשֹׁרְשִׁי לְשָׁרְשִׁי 26
יְעִיאֵל יְעוּאֵל 8,13
וְאַצְּוָה וַאֲצַוֵּה 17
הַנְּתִינִים הַנְּתִינִים
redundat Iod pro וְאֶשְׁקְלוֹנָה וְאַשְׁקְלוֹנָה 15
כִּרְכָּרֵיךְ Iod redundat. 10,12
כְּלוּהוּ כָּלוּהוּ 35
וְיִעֲשׂוּ וְיַעֲשׂוּ 37
vlt. יְדֵי יָדֵי
נַעֲשׂוּ נַעֲשָׂה vlt.

וּבְלֻאוֹת וּבְלוּאוֹת 1,5
סְמוּכִין סְמוּכֵן 16
בְּאֲסַרְם בְּאֶסְרָם 3,4
וַהֲבִאֹנָה וַהֲבִיאֹנָה Iod redundat ut 4,4
in יְהוּדִיִּים & cap. 8,1. 7
מְיִצִיאֵי מְיֻצָּאֵי 21 8,
נִיבָן נִיכָן 33,16
Iod redundat pro מְזֻבְּחוֹתָם 34,3
בְּחַרְבּוֹתָם 7
וַיִּשְׁבוּ וַיֵּשְׁבוּ 9
וַיְקַשְּׁרוּ Iod redundat. 25
חֲמֻבְּנִים הַמְּבֻכָּנִים 35,3
בְּשָׁרְיוֹם Iod redundat. 36,17

נְפוּסִים נְפִישִׁים 50 2,
וַיַּעֲלוּ וַיַּעַל 3,3
וְלוֹ וְלֹא 4,2
וְכִבְלָהִים וְכַבְלָהִים 4
אַרְכְּוָיֵא אַרְכְּוָי 9
אֵלֶה redundat ה pro אֵל 5,15
דִּינִין דָּאנִין 25 7,
לְשֹׁרְשִׁי לְשָׁרְשִׁי 26
יְעִיאֵל יְעוּאֵל 8,13
וְאַצְּוָה וַאֲצַוֵּה 17
הַנְּתִינִים הַנְּתִינִים
redundat Iod pro וְאֶשְׁקְלוֹנָה וְאַשְׁקְלוֹנָה 15
כִּרְכָּרֵיךְ Iod redundat. 10,12
כְּלוּהוּ כָּלוּהוּ 35
וְיִעֲשׂוּ וְיַעֲשׂוּ 37
vlt. יְדֵי יָדֵי
נַעֲשׂוּ נַעֲשָׂה vlt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

הַרְחֵם 29,14 שְׁבִיתְכֶם
הַחֲנֵה 17
הַיְרֵעַ 21
א רודת. 30,16 שׁוֹאֲפֵךְ
dat.
הָיוּם 31,38
legitur sed non scribitur.
הָר קֹדֶשׁ 39
הַחֲרָמוֹת הַשְּׁרָמוֹת 40
הַשָּׁנָה 32,31 בַּשָּׁנָה
וְעֵינֵי 4
וְהַרְחִיקֹתִי 23
הַחֲטֵי 33
אֲשׁוּב 31,26
הַכְּרָכִים וְהַכְּרָכִים 34,28
הַחֲנֵה 17
הַחֲלִיא 37,4
וְאֵי 19
יְהִיָה 38,2
הַחֲבוּרֹת
אֵת scribitur sed non legitur.
אֵם scribitur sed non legitur. 39,13
הַבִּי 17
הַנֵּר 40,31
עֵינֵי 8
הַעֲשֵׂי vlt.
כְּסוּתָם 41,37
אֲנִי 42,6
הַחֲתָכִים 19
שְׁמוֹרוֹן 43,11
וְכֹאת 12
חֲרָבוֹתַי 46,10
עֲשִׂירִים 48,4
חֲלָחָה 5
קְשׁוּשׁ 7
וְעֵנָב 13
חֲלוֹלֵי 20
וְשִׁקּוּ
כְּסוּפָה 21
הַגַּיִם 43
הַחֲלָה 49,21
עֲלֵיהֶם 30
עֲלֵיהֶם 34
אֲשׁוּב 35
שְׁכֹחַ
הֵיחַ 50,6
שְׁכֵנִים
הֵבֵאוּ 8

חִשְּׁמְחוּ 11
הַעֲלִי
הָפְרִשִׁי
וְהִצְהֲלִי
אֲשֶׁוִיהֶיהָ 15
secundum litteras legitur אֲשֶׁוִיהֶיהָ secundum punctа אֲשֶׁוִיהֶיהָ legitur, sed non scribitur. 18
אַרְצֵם אַרְצֵם 44
יֶרֶךְ scribitur, sed non legitur. 51,35
שְׁכַנְתָּ 13
אֲכָלַנִי
הָמַסָּנִי
הִצִּיגָנִי
וְהִדִּיחָנִי & בְלָעֲנִי
וְהִדִּיחָנִי & בְלָעֲנִי
חֲמוּטָל 52
בַּיִת
אַחַר 20
קוֹסֵח
הַכְלוּאָה
הַמְּלָכִים כְּלָכִים
חַיָּיו 53

THRENI.

מִבֶּרֶת
1,6 מִן בַּת
vav redundat. 11 מַעֲמוּדֵיהֶם
הָעַמִּים
וְלֹא 2,2 לֹא
שְׁבוּתֵךְ 13
בַּלַּיְלָה 18 בְּלַיְלָה
אֲדֹנָי 3,31 אֲרִיָּה 20
וַתָּשִׁיחַ 49
חֲשָׂאֵינוּ 37
חֲנִים 4,3
כִּי עֲנִים scribuntur duæ dictiones, sed legitur vna.
כֹּל
זְכֹל 12
זְקֵנִים 16
עוֹדֵינוּ
עוֹדֵינָה 17
יוֹשֶׁבְתִּי 21
הַבִּישָׁה
הַכְּיוֹם 1,12
אֵין 3
לֹא 5
אֵינָם 7
אֲנָחְנוּ
וְנָשׁוּב penult.

EZECHIEL.

וַיְהִי 1,7
וַאֲשֶׁר 15
הַיְכָנִי 3,15
הַיְכָנִי 4,6
צִפְרְנֵי
וְלַגְבָעוֹת 6,3
אַרְבַּע 7,1
וְחִלְלוּהוּ
סָה הֵם 8,6
אֲלֵיו 9,4
אֶל עַל 5
עֵינֵיכֶם
כְּכָל אֲשֶׁר vlt.
עֻזּוֹ 12,14
בָּא 14,3
שֵׁשׁ 16,13
אֲכָלְתְּ
נָתַתְּ 18
וַלָּדְתְּ 20
זַכַרְתְּ 22
sic vers. 43.
תַּזְנוּתַיִךְ 25
עָשִׂית
sic vers. 43 et 47. et 51.
הָיִית
נָהַתְּ 56
אֲחוֹתֵךְ 51
שְׁבִיהֶן 53
שְׁבוּת
sic paulo post bis.
וְעָשִׂיתִי 29
פָּארוֹת 17,6 פְּארוֹת
מִבְרַחָיו 21
וַיִּרְאֶה 18,13
רָשָׁע 19
חַשָּׂאתָו 20
מִדְרָכָיו 22
צִדְקָתוֹ 23
וַיָּשָׁב 27
כִּקְסָם vav redundat. 21,27
לְסַוֵּג 22,17
כְּשָׁדַיִם Iod redundat. 23,23
וְהַעֲנֻבָה 15
סֹבְאִים 41
עַתָּה 42
יְזֻנוּ יְזֻנָה
לְבָבָ 25,7 לְבָב
וְקָרְיָתָה וְקָרְיָתָה 9
הַיּוֹשֶׁבֶת הַיּוֹשֶׁבְתִּי 27,33
כְּחַיִּים בְּחַיִּים 6

וְהַבָּנִים וְהַוּכָנִים 15
חַיִּים חַיִּים 29,4
בְּכַף בְּכַפְּךָ 7
חָחוּל חָחִיל 30,16
סְרַעֲפֹתָיו סַרְעַפֹתָיו 31,5
חָחִיתִי חָחִיתוֹ 32,32
צִדְקָתִי צִדְקָתוֹ 33,14
חַטֹּאתַי חַטֹּאתָיו 16
בְּיָעֲרִים בְּיָעָרִים 34,35
חָשׁוּבְנָה חֲשׁוּבָנָה 35,9
שָׁמְמָה שְׁמָמָה 12
אָתִי אֹתִי 36,8
וְגוֹיַיִךְ וְגוֹיָיִךְ
sic vers. sequentis. 9. & 10.
חִשְׁכְּלִי חֲשַׁכְלִי 9
חֲבֵרָיו חֲבֵרָו 37,16
sic vers. sequent. et 19.
יְהִי יִהְיֶה 22
שְׁבוּת שְׁבִית 39,28
תֵּי בְּמַעֲלֹתָי 40,6
וְאֵילָיו וְאֵילִי 9
הָאֵיתָן הָאֵיתָן 13
וְהָאַיִן וְהָאָיִן 22
sic infra sæpius.
וְאֵלָיו וְאֵלִי וְאֵלֹהָיו
וְאֵלָיו
sic paulo post aliquoties
וְחֵרֹנָיו וְאֵילָיו וְהַסְּרָו 22
נָיו סָיו רָיו
et paulo post aliquoties.
כָּיו
הָיוּ עֹלוֹתָו 26
לָיו מַעֲלָו 31
& infr. sæpe.
סוֹסְרוֹת מוֹסְרוֹת 41,39
וְאַהֲוֹקִיהָא 16
וְאַחִיקִיהָא
וּמַחֲחֶה לְשָׁכוֹת 42,9
וּמַחֲחֶרֶת הַלְּשָׁכוֹת
הַמַּכְנִיא הַמַּכְוִא
וְלָבְשׁוּ וְלָבְשׁוּ 14
מֵאוֹת אַמּוֹת 17
צוּרֹתָיו צוּרֹתָו 43,11
הָיוּ הוֹרֹתָו
sic sequent. cap. vers. 6.
יְכַפְּרוּ וְכִפְּרוּ 26
יָרְיוּ יָדוּ
לְמִשְׁפָּט לְשִׁפְט 44,24
וְשָׁפְטוּהוּ וְשָׁפְטוּהוּ
חֲמִשָּׁה חָמֵשׁ 45,3
וְהָיְתָה וְהָיָה 5

וַיֹּצֵא 46,9
יַעֲשׂוּ וְעָשׂוּ 15
בִּירָכָתָם בִּירֵכָתָם 19
עִקְּדוּ יִעְכְּדוּ 47,10
בְּצֹאתָיו בְּצֵאתָיו 11
וְהָיוּ וְהָיָה 12
בְּחוֹכוֹ בְּתוֹכוֹ 48,8
sic infr. vers. 15. & 21.
יַעֲבִיר יַעֲבוֹר 14
16 חמש scribitur sed non legitur.
חְבוּאָתוֹ תְּבוּאָתָהּ 18

OSEE.

4,6 וְאָמְאַסְךָ aleph redundat.
שְׁעֹרִיָּה שַׂעֲרִיָּה 6,10
אָכְחוּב abundat ו 12
רַבִּי רַבּוֹ
בַּל בַּלִּי 13 8,3
עוֹנוֹתָם עֲוֹנֹתָם 9,10

IOEL.

אָשִׁיב אָשִׁוב 4,1

AMOS.

עֲנָיִי עֲנָיו 8,4
וְנִשְׁקָעָה וְנִשְׁקְעָה 8
מַעֲלוֹתָיו מַעֲלֹתָו 9,6

OBADIAS.

vers. 11 שְׁעָרָיו שְׁעָרוֹ
MICHAH.
שׁוֹלֵל שׁוֹלֵל 1,8
הַהַפְלָשִׁי הַהַפְלִשְׁתִּי 10

NAHVM.

וּגְדֹל וּגְדָל 1,3
בַּהֲלִיכָתָם בְּהַלִּיכוֹתָם 2,6
וְכָשְׁלוּ וְכָשְׁלִי 4
HABACVC.
עָוֹז עָזָּה 3,3
פְּרָזָיו פְּרָזוֹ 13
SOPHONIAS.
שְׁבִיתָם שְׁבוּתָם 2,8
HAGGAEVS.
וְאִבְּכָךְ וְאֶבְּכָךְ 1,8
ZACHAR.
וּמַעֲלוֹלֵיכֶם Iod redundat. 1,4
וְקוֹ וְקוֹה 16
אֵלָיו אֵלָי 3,8
וְאַסָּר וְיֹאסֶר 4,2
הַכָּצִיר הַבָּצִיר 11,1
הַשַּׁכְבָּנָה הַשַּׁגְלָנָה 14,2
וְקִפָּאוֹן וְקִפָּאוֹן 6

FINIS.

IN ISAIA. CAP. X.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

ישעיה ט

ט ויודעו כל העם אפרים ויושב שמרון
בגאון ובגדל לבב האמרים
י לבנים נפלו וגזית נבנה שקמים
גדעו וארזים נחליף
יא וישגב צרי רצין עליו ואת אויביו יסכסך
יב ארם מקדם ופלשתים מאחור ויאכלו את
ישראל בכל פה בזאת לא שב אפו ועוד
ידו נטויה
יג והעם לא שב עד המכהו ואת יהוה צבאות
לא דרשו
יד וויכרת יהוה מישראל ראש וזנב כפה
וגמא יום אחד
טו זקן ונשוא פנים הוא הראש ונביא מורה
שקר הוא הזנב
טז ויהיו מאשרי העם הזה מתעים ומאשריו
מבלעים
יז על כן על בחוריו לא ישמח ואת יתומיו
ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלם חנף
ומרע וכל פה דבר נבלה בזאת לא שב אפו
ועוד ידו נטויה
יח כי בערה כרשעה אש שמיר וברקים
תאכל ותצת בסבכי היער ויתאבכו עלות
עשן
יט בעברת יהוה צבאות נעתם ארץ והיה העם
כמאכלת אש איש על אחיו לא יחמולו
כ ויגזר על ימין ורעב ואכל על שמאל ולא
תשבענה איש בשר זרעו יאכלו
כא מנשה את אפרים ואפרים את מנשה
יחדו הם על יהודה בזאת לא שב אפו ועוד
ידו נטויה

CAP. X.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א הוי חקקי חקקי און ומכתבים כתבו עמל
ב להטות מדין דלים ולגזול משפט עניי עמי
למען יהיו אלמנות שללם ויתומים יבוזו
ג ומה תעשו ליום פקדה ולשואה מרחוק
תבוא על מי תנוסו לעזרה ואנה תעזבו
כבודכם
ד בלתי כרע תחת אסיר ותחת הרוגים יפלו
בזאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה
ה הוי אשור שבט אפי ומטה היא בידם
זעמי
ו אל גוי חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצוה
לשלל שלל ולבז בז ולשום אותו למרמס
רחובות
ז והוא לא כן יחשב ולבבו לא כן ידמה כי
אם להשמיד ולהכרית גוים לא מעטים
ח כי יאמר הלא שרי יחד מלכים
ט הלא כלנו כמו כן כרכמיש הלא כחמת
כארפד הלא כדמשק כשמרון
י אשר מצאה ידי ממלכות האלילים ופסיליהם
מירושלם ומשמרון
יא הלא כאשר עשיתי לשמרון ולאלילה כן
אעשה לירושלם ולאלילה
יב והיה כי יכלה אדני את כל מעשהו בהר
ציון ובירושלם אפקד על פרי גדל לב מלך
אשור ועל תפארת רום עיניו
יג כי אמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבון
אני והסירותי גבולות עמים ואל אוצרותם
שדדתי ואוריד כאביר יושבים
יד ותמצא כקן ידי חיל העמים וכאסף ביצים
עזובות כל הארץ אני אספתי ואין נד כנף
ופצה פה וצפצף
טו התתפאר הגרזן על החוצב בו אם יגדל
השבט על מרימיו כמו שבט את שאינו עץ
טז לכן כה אמר אדני יהוה צבאות ישלח
במשמניו רזון ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד
אש
יז והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה
ותבער ותאכל שיתו וסירו ביום אחד
יח ויער פרדסו ושדה כרמלו מנפש ועד בשר
תכלה והיה כנוס נס
יט ושאר עצי יערו מספר יהיו ונער יכתבם
כ והיה ביום ההוא לא יוסיפו עוד שארית
ישראל ופליטת בית יעקב להשען על מכהו
ונשען על יהוה קדוש ישראל באמת
כא שאר ישוב שאר יעקב אל אל גבור
כב כי אם היה עמך ישראל כחול הים שאר
ישוב בו כלה חרוצה שוטפת צדקה
כג כי כלה ונחרצה אדני יהוה צבאות עושה
בקרב כל הארץ
כד לכן כה אמר אדני יהוה צבאות אל תיראי
עמי יושב ציון מאשור בשבט יכך ומטהו
ישא עליך בדרך מצרים
כה כי עוד מעט מזער ותם זעם ואפי אל
כלתם
כו והעיר עליו שוט כמכת מדין בצור עורב
ומטהו על הים והרימו בדרך מצרים
כז והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך
ועלו מעל צוארך ונשחת עול מפני שמן
כח בא על עיה עבר במגרון למכמס יפקיד
כליו
כט עברו מעברה גבע מחנה לנו רמה חרדה
שאול הגבעה
ל צהלי בת גלים הקשיבי לישה ענתות
לא מדמנה נדדו יושבי הגבים העזי
לב עוד היום בנוב לעמד יניף ידו הר בת
ציון גבעת ירושלם
לג הנה האדון יהוה צבאות מסעף פארה
במערצה והגבהי הקומה גדועים ורמי
קומה שפלים
לד וסבך היער בברזל יכרת והלבנון באדיר
יפול

IN ISAIA. CAP. XI.

יא

יא ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה
ב ונחה עליו רוח יהוה רוח חכמה ובינה רוח
עצה וגבורה רוח דעת ויראת יהוה
ג והריחו ביראת יהוה ולא למראה עיניו
ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח
ד ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי
הארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו
ימית רשע
ה והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור
חלציו
ו וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ ועגל
וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נוהג בם
ז ופרה ודב תרעינה יחד ירבצו ילדיהן
ואריה כבקר יאכל תבן
ח ושעשע יונק על חר פתין ועל מאורת צפעוני
גמול ידו הדה הוה
ט לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי
מלאה הארץ דעה את יהוה כמים לים
מכסים
י והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לנס
עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנוחתו
כבוד
יא והיה ביום ההוא יוסיף אדני שנית ידו
לקנות את שארית עמו אשר ישאר מאשור
ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים
יב ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל וכנסות
יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ
יג וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו
אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר
את אפרים
יד ועפו בכתף פלשתים ימה יבזו יחד את
בני קדם אדום ומואב משלוח ידם ובני
עמון משמעתם
טו והחרים יהוה את לשון ים מצרים והניף
ידו על הנהר ברוחו והכה אתו לשבעה
נחלים והדריך בנעלים
טז והיתה מסלה לשארית עמו אשר ישאר
מאשור כאשר היתה לישראל ביום עלתו
מארץ מצרים

CAP. XI.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א ואמרת ביום ההוא אודך יהוה כי אנפת בי
ישב אפך ותנחמני
ב הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי
וזמרת יה יהוה ויהי לי לישועה
ג ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה
ד ואמרתם ביום ההוא הודו ליהוה קראו
בשמו הודיעו בעמים עלילותיו הזכירו כי
נשגב שמו
ה זמרו ליהוה כי גאות עשה מודעת זאת
בכל הארץ
ו צהלי ורני יושבת ציון כי גדול בקרבך
קדוש ישראל

IN ISAIA. CAP. XIII.

יג

יג משא בבל אשר חזה ישעיה בן אמוץ
ב על הר נשא נס הרימו קול להם הניפו יד
ויבאו פתחי נדיבים
ג אני צויתי למקדשי גם קראתי גבורי לאפי
עליזי גאותי
ד קול המון בהרים דמות עם רב קול שאון
ממלכות גוים נאספים יהוה צבאות פקד
צבא מלחמה
ה באים מארץ מרחק מקצה השמים יהוה
וכלי זעמו להשחית כל הארץ
ו הילילו כי קרוב יום יהוה כשד משדי יבוא
ז על כן כל ידים תרפינה וכל לב אנוש ימס
ח ונבהלו צירים וחבלים יאחזון כיולדה
יתחילו איש אל רעהו יתמהו פני להבות
פניהם
ט הנה יום יהוה בא אכזרי ועברה וחרון אף
לשום הארץ לשמה וחטאיה ישמיד ממנה
י כי כוכבי השמים וכסיליהם לא יהלו אורם
חשך בצאתו וירח לא יגיה אורו
יא ופקדתי על תבל רעה ועל רשעים עונם
והשבתי גאון זדים וגבהות עריצים אשפיל
יב אקר אנוש מפז ואדם מכתם אופיר
יג כי על כן רגזתי שמים ותרעש הארץ ממקומה
בעברת יהוה צבאות וביום חרון אפו
יד והיה כצבי מרדף וכצאן אין מקבץ איש
אל עמו יפנו ואיש אל ארצו ינוסו
טו כל הנמצא יודקר וכל הנספה יפול בחרב
טז ועולליהם יריטו לעיניהם תשסינה בתיהם
ישכבו נשיהם
יז הנני מעיר עליהם את מדי הכסף לא יחפצו
ובזהב לא ירצו בו
יח וקשתות נערים תרטשנה ופרי בטן לא
ירחמו על בנים לא תחוס עינם
יט והיתה בבל צבי ממלכות תפארת גאון
כשדים כמהפכת אלהים את סדם ואת
עמרה
כ לא תשב לנצח ולא תשכון עד דור ודור לא
יהל ערבי שם ורעים לא ירבצו שם
כא כי אם רבצו שם ציים ומלאו בתיהם
אחים ושכנו שם בנות יענה ושעירים ירקדו
שם
כב ויענו איים בארמנותיה ותנים בהיכלי
עונג וקרוב לבוא עתה וימיה לא ימשכו
כי אקצר ימיה

CAP. XIII.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א כי ירחם יהוה את יעקב ועוד בחר בישראל
והניחם על אדמתם ונלוה הגר עליהם ונספחו
על בית יעקב
ב ולקחום עמים והביאום אל מקומם ויירשום
בית ישראל על אדמת יהוה לעבדים ולשפחות
והיו שובים לשוביהם ומשלו במנגשיהם
ג והיה ביום הניח יהוה לך מעצבך ומרגזך
ומעבדה הקשה אשר עבדת בה
ד ונשאת המשל הזה על מלך בבל ואמרת איך
שבת נגש שבתה מדהבה
ה שבר יהוה מטה רשעים שבט משלים
ו מכה עמים בעברה מכת בלתי סר רדה באף
גוים נרדף בלי חשך
ז נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה
ח גם ברושים שמחו עליך ארזי לבנון לאמר
מאז שכבת לא יעלה הכורת עלינו
ט שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך עורר
לך רפאים כל עתודי ארץ הקים מכסאותם
כל מלכי גוים
י כלם יענו ויאמרו אליך גם אתה חלית כמונו
אלינו נמשלת
יא הורד שאול גאונך המון נבליך תחתיך
מצע רמה ומכסיך תולעה
יב איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת
לארץ חולש על גוים
יג ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל
לכוכבי אל ארים כסאי ואשב בהר מועד
בירכתי צפון
יד אעלה על במתי עב אדמה לעליון
טו אך אל שאול תורד אל ירכתי בור
טז ראיך אליך יביטו אליך יתבוננו הזה האיש
מרגיז הארץ מרעיש ממלכות
יז שם תבל כמדבר וערים הרס שבוי לא פתח
בתיו
יח כל מלכי גוים כלם שכבו בכבוד איש בביתו
יט ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב לבוש
הרוגים מטעני חרב יורדי אל אבני בור
כמפגר רמוס
כ לא תחבר אתם בקבורה כי ארצך שחת עמך
הרגת לא יקרא לעולם זרע מרעים
כא הכינו לבניו מטבחה בעון אבותם בל יקומו
וירשו ארץ ומלאו פני תבל ערים
כב וקמתי עליהם נאם יהוה צבאות והכרתי
לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם יהוה
כג ושמתיה למורש קפד ואגמי מים וטאטאתיה
במטאטא השמד אמר יהוה צבאות
כד נשבע יהוה צבאות לאמר אם לא כאשר
דמיתי היתה וכאשר יעצתי היא תקום
כה לשבר אשור בארצי ועל הרי אבוסנו
ועבר מעליהם נירו וסבלו מעל שכמו יסור
כו זאת העצה היעוצה על כל הארץ הזאת
ויד הנטויה היא על כל הגוים
כז כי יהוה צבאות יעץ ומי יפר ידו הנטויה
היא ומי ישיבנה
כח בשנת מות המלך אחז היה המשא הזה
כט אל תשמחי פלשת כלך כי נשבר שבט
מכך כי משרש נחש יצא צפע ופריו שרף
מעופף
ל ונרעו בכורי דל ואביונים לבטח ירבצו
והמתי ברעב שרשך והוא שארית יהרג
לא הילילי שער זעקי עיר נמוגת פלשת כלך
כי עשן מצפון בא ואין בודד במועדיו
לב ומה יענה מלאכי גוי כי יהוה יסד ציון
ובה יחסו עניי עמו

IN ISAIA. CAP. XIV.

יד

יד כי ירחם יהוה את יעקב ובחר עוד בישראל
והניחם על אדמתם ונלוה הגר עליהם ונספחו
על בית יעקב
ב ולקחום עמים והביאום אל מקומם ויירשום
בית ישראל על אדמת יהוה לעבדים ולשפחות
והיו שובים לשוביהם ומשלו במנגשיהם
ג והיה ביום הניח יהוה לך מעצבך ומרגזך
ומעבדה הקשה אשר עבדת בה
ד ונשאת המשל הזה על מלך בבל ואמרת איך
שבת נגש שבתה מדהבה
ה שבר יהוה מטה רשעים שבט משלים
ו מכה עמים בעברה מכת בלתי סר רדה באף
גוים נרדף בלי חשך
ז נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה
ח גם ברושים שמחו עליך ארזי לבנון לאמר
מאז שכבת לא יעלה הכורת עלינו
ט שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך עורר
לך רפאים כל עתודי ארץ הקים מכסאותם
כל מלכי גוים
י כלם יענו ויאמרו אליך גם אתה חלית כמונו
אלינו נמשלת
יא הורד שאול גאונך המון נבליך תחתיך
מצע רמה ומכסיך תולעה
יב איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת
לארץ חולש על גוים
יג ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל
לכוכבי אל ארים כסאי ואשב בהר מועד
בירכתי צפון
יד אעלה על במתי עב אדמה לעליון
טו אך אל שאול תורד אל ירכתי בור
טז ראיך אליך יביטו אליך יתבוננו הזה האיש
מרגיז הארץ מרעיש ממלכות
יז שם תבל כמדבר וערים הרס שבוי לא פתח
בתיו
יח כל מלכי גוים כלם שכבו בכבוד איש בביתו
יט ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב לבוש
הרוגים מטעני חרב יורדי אל אבני בור
כמפגר רמוס
כ לא תחבר אתם בקבורה כי ארצך שחת עמך
הרגת לא יקרא לעולם זרע מרעים
כא הכינו לבניו מטבחה בעון אבותם בל יקומו
וירשו ארץ ומלאו פני תבל ערים
כב וקמתי עליהם נאם יהוה צבאות והכרתי
לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם יהוה
כג ושמתיה למורש קפד ואגמי מים וטאטאתיה
במטאטא השמד אמר יהוה צבאות
כד נשבע יהוה צבאות לאמר אם לא כאשר
דמיתי היתה וכאשר יעצתי היא תקום
כה לשבר אשור בארצי ועל הרי אבוסנו
ועבר מעליהם נירו וסבלו מעל שכמו יסור
כו זאת העצה היעוצה על כל הארץ הזאת
ויד הנטויה היא על כל הגוים
כז כי יהוה צבאות יעץ ומי יפר ידו הנטויה
היא ומי ישיבנה
כח בשנת מות המלך אחז היה המשא הזה
כט אל תשמחי פלשת כלך כי נשבר שבט
מכך כי משרש נחש יצא צפע ופריו שרף
מעופף
ל ונרעו בכורי דל ואביונים לבטח ירבצו
והמתי ברעב שרשך והוא שארית יהרג
לא הילילי שער זעקי עיר נמוגת פלשת כלך
כי עשן מצפון בא ואין בודד במועדיו
לב ומה יענה מלאכי גוי כי יהוה יסד ציון
ובה יחסו עניי עמו

Biblioteca Universidad de Deusto

IN ISAIA. CAP. XIV.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

יד

א כי ירחם יהוה את יעקב ובחר עוד בישראל
והניחם על אדמתם ונלוה הגר עליהם ונספחו
על בית יעקב
ב ולקחום עמים והביאום אל מקומם ויירשום
בית ישראל על אדמת יהוה לעבדים ולשפחות
והיו שובים לשוביהם ומשלו במנגשיהם
ג והיה ביום הניח יהוה לך מעצבך ומרגזך
ומעבדה הקשה אשר עבדת בה
ד ונשאת המשל הזה על מלך בבל ואמרת איך
שבת נגש שבתה מדהבה
ה שבר יהוה מטה רשעים שבט משלים
ו מכה עמים בעברה מכת בלתי סר רדה באף
גוים נרדף בלי חשך
ז נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה
ח גם ברושים שמחו עליך ארזי לבנון לאמר
מאז שכבת לא יעלה הכורת עלינו
ט שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך עורר
לך רפאים כל עתודי ארץ הקים מכסאותם
כל מלכי גוים
י כלם יענו ויאמרו אליך גם אתה חלית כמונו
אלינו נמשלת
יא הורד שאול גאונך המון נבליך תחתיך
מצע רמה ומכסיך תולעה
יב איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת
לארץ חולש על גוים
יג ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה ממעל
לכוכבי אל ארים כסאי ואשב בהר מועד
בירכתי צפון
יד אעלה על במתי עב אדמה לעליון
טו אך אל שאול תורד אל ירכתי בור
טז ראיך אליך יביטו אליך יתבוננו הזה האיש
מרגיז הארץ מרעיש ממלכות
יז שם תבל כמדבר וערים הרס שבוי לא פתח
בתיו
יח כל מלכי גוים כלם שכבו בכבוד איש בביתו
יט ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב לבוש
הרוגים מטעני חרב יורדי אל אבני בור
כמפגר רמוס
כ לא תחבר אתם בקבורה כי ארצך שחת עמך
הרגת לא יקרא לעולם זרע מרעים
כא הכינו לבניו מטבחה בעון אבותם בל יקומו
וירשו ארץ ומלאו פני תבל ערים
כב וקמתי עליהם נאם יהוה צבאות והכרתי
לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם יהוה
כג ושמתיה למורש קפד ואגמי מים וטאטאתיה
במטאטא השמד אמר יהוה צבאות
כד נשבע יהוה צבאות לאמר אם לא כאשר
דמיתי היתה וכאשר יעצתי היא תקום
כה לשבר אשור בארצי ועל הרי אבוסנו
ועבר מעליהם נירו וסבלו מעל שכמו יסור
כו זאת העצה היעוצה על כל הארץ הזאת
ויד הנטויה היא על כל הגוים
כז כי יהוה צבאות יעץ ומי יפר ידו הנטויה
היא ומי ישיבנה
כח בשנת מות המלך אחז היה המשא הזה
כט אל תשמחי פלשת כלך כי נשבר שבט
מכך כי משרש נחש יצא צפע ופריו שרף
מעופף
ל ונרעו בכורי דל ואביונים לבטח ירבצו
והמתי ברעב שרשך והוא שארית יהרג
לא הילילי שער זעקי עיר נמוגת פלשת כלך
כי עשן מצפון בא ואין בודד במועדיו
לב ומה יענה מלאכי גוי כי יהוה יסד ציון
ובה יחסו עניי עמו

IN ISAIA. CAP. XV.

טו

טו משא מואב כי בלילה שדד ער מואב כי
בלילה דמם קיר מואב כי בלילה שדד
ב עלה הבית ודיבון הבמות לבכות על נבו
ועל מידבא מואב יילל בכל ראשיו קרחה כל
זקן גרעה
ג בחוצותיה חגרו שק על גגותיה וברחבותיה
כלם יילל יורד בבכי
ד ותזעק חשבון ואלעלה עד יהץ נשמעו קולם
על כן חלוצי מואב יריעו נפשו לו
ה לבי למואב יזעק בריחיה עד צוער עגלת
שלשיה כי במעלה לוחית בבכי יעלה כי
בדרך חורונים יעורו זעקת שבר
ו כי מי נמרים למשמות יהיו כי יבשו חציר
כלה דשא ירק לא היה
ז על כן יתרת עשה ופקדתם על נחל הערבים
ישאום
ח כי הקיפה זעקה את גבול מואב עד אגלים
יללתה ועד באר אילים יללתה
ט כי מי דימון מלאו דם כי שתות על דימון
נוספות פליטת מואב לאריה ולשארית
אדמה

CAP. XV.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א כי בלילה שדד ער מואב כי בלילה דמם קיר
מואב כי בלילה שדד
ב עלה הבית ודיבון הבמות לבכות על נבו
ועל מידבא מואב יילל בכל ראשיו קרחה כל
זקן גרעה
ג בחוצותיה חגרו שק על גגותיה וברחבותיה
כלם יילל יורד בבכי
ד ותזעק חשבון ואלעלה עד יהץ נשמעו קולם
על כן חלוצי מואב יריעו נפשו לו
ה לבי למואב יזעק בריחיה עד צוער עגלת
שלשיה כי במעלה לוחית בבכי יעלה כי
בדרך חורונים יעורו זעקת שבר
ו כי מי נמרים למשמות יהיו כי יבשו חציר
כלה דשא ירק לא היה
ז על כן יתרת עשה ופקדתם על נחל הערבים
ישאום
ח כי הקיפה זעקה את גבול מואב עד אגלים
יללתה ועד באר אילים יללתה
ט כי מי דימון מלאו דם כי שתות על דימון
נוספות פליטת מואב לאריה ולשארית
אדמה

IN ISAIA. CAP. XVI.

טז

טז שלחו כר מושל ארץ מסלע מדבר אל הר
בת ציון
ב והיו כעוף נדד קן משלחות בנות מואב
מעברות ארנון
ג הביאו עצה עשו פלילה שיתי כלילה צלך
בתוך צהריים הסתירי נדחים נוד לא תגלי
ד יגורו בך נדחי מואב היה להם סתר מפני
שודד כי אפס מוץ כלה שוד תם רמס מן
הארץ
ה ונכון בחסד כסא ויישב עליו באמת באהל
דוד שפט ודורש משפט ומהר צדק
ו שמענו גאון מואב גאה מאד גאותו וגאונו
ועברתו לא כן בדיו לא כן יעשו
ז לכן יילל מואב למואב כלו יילל על אשישי
קיר חרשת תהגו אך נכאים
ח כי שדמות חשבון אמלל גפן שבמה בעלי
גוים הלמו שרקה עד יעזר נדדה מדבר
שלחותיה נטשו עברו ים
ט על כן אבכה בבכי יעזר גפן שבמה ארוך
דמעתי חשבון ואלעלה כי על קיצך ועל
קצירך הידד נפל
י ונאספה שמחה וגיל מן הכרמל ובכרמים לא
ירנן ולא יריע יין בגתות לא ידרך הידד
השבתי
יא על כן מעי למואב כנור יהמיון וקרבי
לקיר חרשת
יב והיה כי נראה כי נלאה מואב על הבמה
ובא אל מקדשו להתפלל ולא יוכל
יג זה הדבר אשר דבר יהוה על מואב מאז
יד ועתה דבר יהוה לאמר בעוד שלש שנים
כשני שכיר ונקלה כבוד מואב בכל ההמון
הגדול והשאר מעט מזער לא כביר

CAP. XVI.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א שלחו כר מושל ארץ מסלע מדבר אל הר
בת ציון
ב והיו כעוף נדד קן משלחות בנות מואב
מעברות ארנון
ג הביאו עצה עשו פלילה שיתי כלילה צלך
בתוך צהריים הסתירי נדחים נוד לא תגלי
ד יגורו בך נדחי מואב היה להם סתר מפני
שודד כי אפס מוץ כלה שוד תם רמס מן
הארץ
ה ונכון בחסד כסא ויישב עליו באמת באהל
דוד שפט ודורש משפט ומהר צדק
ו שמענו גאון מואב גאה מאד גאותו וגאונו
ועברתו לא כן בדיו לא כן יעשו
ז לכן יילל מואב למואב כלו יילל על אשישי
קיר חרשת תהגו אך נכאים
ח כי שדמות חשבון אמלל גפן שבמה בעלי
גוים הלמו שרקה עד יעזר נדדה מדבר
שלחותיה נטשו עברו ים
ט על כן אבכה בבכי יעזר גפן שבמה ארוך
דמעתי חשבון ואלעלה כי על קיצך ועל
קצירך הידד נפל
י ונאספה שמחה וגיל מן הכרמל ובכרמים לא
ירנן ולא יריע יין בגתות לא ידרך הידד
השבתי
יא על כן מעי למואב כנור יהמיון וקרבי
לקיר חרשת
יב והיה כי נראה כי נלאה מואב על הבמה
ובא אל מקדשו להתפלל ולא יוכל
יג זה הדבר אשר דבר יהוה על מואב מאז
יד ועתה דבר יהוה לאמר בעוד שלש שנים
כשני שכיר ונקלה כבוד מואב בכל ההמון
הגדול והשאר מעט מזער לא כביר

IN ISAIA. CAP. XVII.

יז

יז משא דמשק הנה דמשק מוסר מעיר והיתה
מפלת גל
ב עזובות ערי ערוער לעדרים תהיינה והרבצו
ואין מחריד
ג ונשבתה מבצר מאפרים וממלכות מדמשק
ושארית ארם כמו כבוד בני ישראל היו נאם
יהוה צבאות
ד והיה ביום ההוא ידל כבוד יעקב ושמן בשרו
יראה רזה
ה והיה כאסף קמה קציר ידו וזרועו שבלים
יקצור והיה כמלקט שבלים בעמק רפאים
ו ונשאר בו עוללות כנקף זית שנים שלשה
גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעיפיה
פרי נאם יהוה אלהי ישראל
ז ביום ההוא יפנה האדם על עשהו ועיניו אל
קדוש ישראל תראינה
ח ולא יפנה אל המזבחות מעשה ידיו לא יראה
ואשר עשו אצבעותיו לא יעשה האשרים
והחמנים
ט ביום ההוא יהיו ערי מבצרו כעזובת החורי
והאמירי אשר עזבו מפני בני ישראל והיתה
שממה
י כי שכחת אלהי ישעך וצור מעזך לא זכרת
על כן תטע נטעי נעמנים וזמורת זר תשתול
יא ביום נטעך תשגשגי ובבקר זרעך תפריחי
נד קציר בראש נוגות ואנוש כאוב
יב הוי המון עמים רבים כהמות ימים ישאון
ושאון לאמים כשאון מים כבירים ילהמון
יג לאמים כשאון מים רבים ישאון וגער בו
ונס למרחוק ורדף כמץ הרים לפני רוח
וכגלגל לפני סופה
יד לעת ערב והנה בלהה בטרם בקר איננו זה
חלק שוסינו וגורל בזזינו

CAP. XVII.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א משא דמשק הנה דמשק מוסר מעיר והיתה
מפלת גל
ב עזובות ערי ערוער לעדרים תהיינה והרבצו
ואין מחריד
ג ונשבתה מבצר מאפרים וממלכות מדמשק
ושארית ארם כמו כבוד בני ישראל היו נאם
יהוה צבאות
ד והיה ביום ההוא ידל כבוד יעקב ושמן בשרו
יראה רזה
ה והיה כאסף קמה קציר ידו וזרועו שבלים
יקצור והיה כמלקט שבלים בעמק רפאים
ו ונשאר בו עוללות כנקף זית שנים שלשה
גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעיפיה
פרי נאם יהוה אלהי ישראל
ז ביום ההוא יפנה האדם על עשהו ועיניו אל
קדוש ישראל תראינה
ח ולא יפנה אל המזבחות מעשה ידיו לא יראה
ואשר עשו אצבעותיו לא יעשה האשרים
והחמנים
ט ביום ההוא יהיו ערי מבצרו כעזובת החורי
והאמירי אשר עזבו מפני בני ישראל והיתה
שממה
י כי שכחת אלהי ישעך וצור מעזך לא זכרת
על כן תטע נטעי נעמנים וזמורת זר תשתול
יא ביום נטעך תשגשגי ובבקר זרעך תפריחי
נד קציר בראש נוגות ואנוש כאוב
יב הוי המון עמים רבים כהמות ימים ישאון
ושאון לאמים כשאון מים כבירים ילהמון
יג לאמים כשאון מים רבים ישאון וגער בו
ונס למרחוק ורדף כמץ הרים לפני רוח
וכגלגל לפני סופה
יד לעת ערב והנה בלהה בטרם בקר איננו זה
חלק שוסינו וגורל בזזינו

IN ISAIA. CAP. XVIII.

יח

יח הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהרי כוש
ב השלח בים צירים ובכלי גמא על פני מים
לכו מלאכים קלים אל גוי ממשך ומורט אל
עם נורא מהיותם מן ועד הלאה גוי קו קו
ובוסה אשר בזו נהרים ארצו
ג כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס על
ההרים ראו וכתקע בשופר שמעו
ד כי כה אמר יהוה אלי אשקטה ואביטה
במכוני כחם צח על אור כענן טל בחום
קציר
ה כי לפני קציר כאשר תתם הציץ ויהי בוסר
נץ עוללתו ונתח הזלפות וסלסל הסיר
ו יעזבו יחדו לעיט ההרים ולבהמת הארץ
ויקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו
תחרף
ז בעת ההיא יובל שי ליהוה צבאות עם ממשך
ומורט ומעם נורא מהיותם מן ועד הלאה גוי
קו קו ובוסה אשר בזו נהרים ארצו אל מקום
שם יהוה צבאות הר ציון

CAP. XVIII.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהרי כוש
ב השלח בים צירים ובכלי גמא על פני מים
לכו מלאכים קלים אל גוי ממשך ומורט אל
עם נורא מהיותם מן ועד הלאה גוי קו קו
ובוסה אשר בזו נהרים ארצו
ג כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס על
ההרים ראו וכתקע בשופר שמעו
ד כי כה אמר יהוה אלי אשקטה ואביטה
במכוני כחם צח על אור כענן טל בחום
קציר
ה כי לפני קציר כאשר תתם הציץ ויהי בוסר
נץ עוללתו ונתח הזלפות וסלסל הסיר
ו יעזבו יחדו לעיט ההרים ולבהמת הארץ
ויקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו
תחרף
ז בעת ההיא יובל שי ליהוה צבאות עם ממשך
ומורט ומעם נורא מהיותם מן ועד הלאה גוי
קו קו ובוסה אשר בזו נהרים ארצו אל מקום
שם יהוה צבאות הר ציון

IN ISAIA. CAP. XIX.

יט

יט משא מצרים הנה יהוה רכב על עב קל ובא
מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו ולב מצרים
נמס בקרבו
ב וסכסכתי מצרים במצרים ונלחם איש באחיו
ואיש ברעהו עיר בעיר ממלכה במלכה
ג ונבוכה רוח מצרים בקרבו ועצתו אבלע
ושאלו אל האלילים ואל הלטים ואל האבות
ואל הידעונים
ד ואסגיר את מצרים ביד אדנים קשה ומלך
עז ימשל בם נאם האדון יהוה צבאות
ה ונשתו מים מן הים ונהר יחרב ויבש
ו ותעתיו נהרים זללו יאורי מצור קנה וסוף
קמל
ז ערות על יאור על פי יאור וכל מזרע יאור
יבש נדף ואיננו
ח ואנחו דייגים וספדו כל משליכי חכה ביאור
פרשי מכמרת על פני מים יחלשו
ט ובשו עבדי פשתים שרקות וארגים חורי
י ודכאיה כל עשי שכר עגמי נפש
יא אך אולי צוענים חכמי יעצי פרעה עצתם
נבערה איך תאמרו אל פרעה בן חכמים
אני בן מלכי קדם
יב אי אפוא הם חכמיך ויגידו נא לך וידעו מה
יעץ יהוה צבאות על מצרים
יג נבערו שרי צוען נשאו שרי נף התעו את
מצרים פנת שבטיה
יד יהוה מסך בקרבה רוח עועים ותעו את
מצרים בכל מעשהו כתעות שכור בקיאו
טו ולא יהיה למצרים מעשה אשר יעשה ראש
וזנב כפה וגמא
טז ביום ההוא יהיו מצרים כנשים והחרידו
ופחדו מפני תנופת יד יהוה צבאות אשר
הוא מניף עליו
יז והיתה אדמת יהודה למצרים לחרדה כל
אשר יזכיר אליו יפחד מפני עצת יהוה
צבאות אשר הוא יעץ עליו
יח ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים
מדברות בשפת כנען ונשבעות ליהוה צבאות
עיר ההרס יאמר לאחת
יט ביום ההוא יהיה מזבח ליהוה בתוך ארץ
מצרים ומצבה אצל גבולה ליהוה
כ והיה לאות ולעד ליהוה צבאות בארץ מצרים
כי יצעקו אל יהוה מפני לחצים ושלח להם
מושיע ורב ויצילם
כא ונודע יהוה למצרים וידעו מצרים את יהוה
ביום ההוא ועבדו זבח ומנחה ונדרו נדר
ליהוה ושלמו
כב ונגף יהוה את מצרים נגף ורפא ושבו עד
יהוה ונעתר להם ורפאם
כג ביום ההוא תהיה מסלה ממצרים אשור
ובאו אשור במצרים ומצרים באשור ועבדו
מצרים את אשור
כד ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים
ולאשור ברכה בקרב הארץ
כה אשר ברכו יהוה צבאות לאמר ברוך עמי
מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל

CAP. XIX.

Hæc interpretatur in V. mss. & Ed. Ald.post.

א משא מצרים הנה יהוה רכב על עב קל ובא
מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו ולב מצרים
נמס בקרבו
ב וסכסכתי מצרים במצרים ונלחם איש באחיו
ואיש ברעהו עיר בעיר ממלכה במלכה
ג ונבוכה רוח מצרים בקרבו ועצתו אבלע
ושאלו אל האלילים ואל הלטים ואל האבות
ואל הידעונים
ד ואסגיר את מצרים ביד אדנים קשה ומלך
עז ימשל בם נאם האדון יהוה צבאות
ה ונשתו מים מן הים ונהר יחרב ויבש
ו ותעתיו נהרים זללו יאורי מצור קנה וסוף
קמל
ז ערות על יאור על פי יאור וכל מזרע יאור
יבש נדף ואיננו
ח ואנחו דייגים וספדו כל משליכי חכה ביאור
פרשי מכמרת על פני מים יחלשו
ט ובשו עבדי פשתים שרקות וארגים חורי
י ודכאיה כל עשי שכר עגמי נפש
יא אך אולי צוענים חכמי יעצי פרעה עצתם
נבערה איך תאמרו אל פרעה בן חכמים
אני בן מלכי קדם
יב אי אפוא הם חכמיך ויגידו נא לך וידעו מה
יעץ יהוה צבאות על מצרים
יג נבערו שרי צוען נשאו שרי נף התעו את
מצרים פנת שבטיה
יד יהוה מסך בקרבה רוח עועים ותעו את
מצרים בכל מעשהו כתעות שכור בקיאו
טו ולא יהיה למצרים מעשה אשר יעשה ראש
וזנב כפה וגמא
טז ביום ההוא יהיו מצרים כנשים והחרידו
ופחדו מפני תנופת יד יהוה צבאות אשר
הוא מניף עליו
יז והיתה אדמת יהודה למצרים לחרדה כל
אשר יזכיר אליו יפחד מפני עצת יהוה
צבאות אשר הוא יעץ עליו
יח ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים

Universidad de Deusto
Biblioteca

LOCA EX CHALDAICA
PARAPHRASI REIECTA, QVÆ
SVPERVACANEA ESSE VIDEBANTVR.

IN AGGÆVM.
CAP. I.

3 Posit, verbum) adde, prophetiæ.

IN ZACHARIAM.
CAP. I.

8 תרין) Bahal Ar. & El. fed non interpretantur. Alij alter pro Hebr. שְׁרֵקִים.

II.

2 Pro, יקר voce Hebraa) alij habent תפ.

V.

4 ותובת) Repone ex V. ותובית, siue תהבית, vt ibidem scribitur. i. Et permutabit: pro תלנה.

XIII.

2 ebrietate) scribe, inebriatiuo.

XIIII.

10 וקפה) V. וקפא.

16 למשבר) Scribe למסגר.

24 קרונת) In Hiſpalenſi erat ſcriptum קרנות, pro Hebr. מגלות. Verùm vtra lectio ſit eligẽda, examinent doctiores.

IN MALACHIAM.
CAP. I.

1 Poſt מלאכי) additur in alijs היתקרי שמה ענא ספרא. Cuius nomen vocabatur Ezras ſcriba.

II.

12 Pro והשיבנה הקריב) legitur in V. non malè והשיבנה הקריב.

14 ועבר) Melius Kimh. ועבר.

IIII.

1 והלטולין) V. והתולין. pro Hebr. שְׂעָפִים. Vide ſuprà Ieremiam cap. 50. verſ. 11.

FINIS.

IN LIB. IVDICVM.

Sic legitur in Ven. cap. 5. verſu 11.

ברם אינון דמתמנן על ניסא ופורקנא דאתעבד
לישראל בזמן קדמאי ואתקטלו בחרבא
ישתעי מלכא דהוה עם סיסרא לקרבא
אמר בתולהון ולא בגבורתהון אתנבאת
לישראל אמרה דבורה בגבורתהון
קדם יי אנא משבחא סוסי ורכב וגו׳
codex habet ולא בתולהון

ורמי דיקטלא ליעקב בר עבדין
עלי שקוין כהון שמעיא וכד חזיין לה
עבדין אנין על בעלי דבביהון יי ביומי
דיתגלי על הון שעתיר הון אחבלוהי
ועל כל עונבוהי פולחנא דעבדו
& paulo poſt

ועל כל עונבוהי חטיהון דינה
Al. cod. ואוכלית & Et pro טעותי
דהוה Item ועל כל

IN II LIB. SAM. Cap. 22.

3 אלהי דאתרעי בי קבלני לרחלתה חקפי
Ibid. vel et Kimhi היך כל חטופין שיזיב יהי

5 ותחילא ליה למלילד והיא קטלא לסטה
סיעה חבין בעלה

7 אמר דוד כד עקא וגו׳
& paulo poſt ובעותי קדסותי מתעבדא
& al. cod. מתקבלא ומתעבדא

9 סליק זרוני דפרעה רשיעא כתנא
קדסותי בכן שלח רגזה כאשא בעלא דמן
קדסותי משיצאה מזופיתיה כגומרין דנזר

10 זי ואף על פורעניה נישא דעתיד למהוי
בפלשתאי דעתידין דיהוון ירי ארונא דיי
בעלתא חדתא ועפה קרבן אשמא בבין חיטר
בניהון דישראל אפקתה פוטי

Al. codex reiicit ב in בשידא

2 על מנהריב מלכא דאתוי אתנביאת
ואמרה עתיד דיקום הוא וכל חייליה על
ירושלם ונם סני יהעבד כה הכין יפלון פגרי
משריתיה בבין חומתן ולית מתעניא אומיא
וליתעניא וייתרון לה דקריש אך וגו׳

Al. cod. חילוחיה & חיסק

3 על נבוכדנאצר מלכא דבבל אתנביאת
ואמרת אתון בחדאי וכל עממיא דעתידין
למשלט בישראל
& paulo poſt ועל כל עונבוהי חטיהון דינה

4 על פלכות יון אתנביאת ואמרה קשיחת
דנפרי ויגאי יתכרון יהבית חשמונאי דהוו
חלשין יתעבדן להון ניסין ונבורין
Al. cod. יתכרון & קשחי

5 על בנוהי דחנן אתנביאת ואמרה דהוו
סב בלחם יתגן בעיתרא ואתיין בפטוצא
אתסתבנו חבי לאתגרא בלחם ומזון פוההון
פרכי ואמהר דהוו חשיבין מתכנין עברי
ואתקריאו זה מסכנוהון הבו לקהתי בני חזרין
כן ירושלם דהוה בחוקא עקרא עתידא
דתתסלי מעם גלוהא ורומי דמלית סגי
עממין יסופון משריחתא תצרי יתחרוב
Al. ליחקלי & יתחרב

6 כל אלין נבוכדנאצר ויי אהוא שליט
Cap. xvij. verſu 8.

אנא רואה גליית פלשתאה דמן גת דקטלית
תרין בני עלי כהני חפני ופינחס ושביתי ית
ארון קיניא דיי ואבדילית יהה לבית דגון
טעיתי ותהוה תתן בקרוי פלשתאי שבעה וירחין
אף כל קרב ועקר דהוו לפלשתאי אנא
נפק בריש חילא ונצחנא בקרבא ודשינא
קטילין כעיקרא דארעא ועד כען לא אכשרו
יתי פלשתאי למהוי רב אלפא עלויהון יאתון
בני ישראל מדה גבורא עבד לכון שאול בר
קיש דמן גבעתא דמנהון יהה מלכא עלויכון
אם גבר גבר הוא ייחוח ויעבד קרבא עמי ואם
גבר חלש הוא יהרי וגו׳
Al. cod. טעותי & ואוכלית Et pro אף כל
דהוה Item ועל כל

IN II LIB. SAM. Cap. 22.

3 אלהי דאתרעי בי קבלני לרחלתה חקפי
Ibid. vel et Kimhi היך כל חטופין שיזיב יהי

5 ותחילא ליה למלילד והיא קטלא לסטה
סיעה חבין בעלה

7 אמר דוד כד עקא וגו׳
& paulo poſt ובעותי קדסותי מתעבדא
& al. cod. מתקבלא ומתעבדא

9 סליק זרוני דפרעה רשיעא כתנא
קדסותי בכן שלח רגזה כאשא בעלא דמן
קדסותי משיצאה מזופיתיה כגומרין דנזר

ſolum eſt dicendũ. Verùm Kimhi habet דלמונא דנשיא מן קדם ריסא. *Et pro* אשרא *aſſerit alios codic. continere* קדמנא *Et ſicut famus.*

III.

5 *Pro, vt diſcernat) ſcribo, in perpetuum.*

Et pro אצרי אה *Hiſpal. habebat i. Vaſlaui.*

IN AGGÆVM.
CAP. I.

3 Poſit, verbum) adde, prophetiæ.

IN ZACHARIAM.
CAP. I.

8 תרין) *Bahal Ar. & El.* קחיתין *ſed non interpretantur. Alij alter pro Hebr.* שְׂרֵקִים.

II.

2 *Pro,* יקר *voce Hebraa) alij habent* תפ.

V.

4 ותובת) *Repone ex V.* ותובית, *ſiue* תהבית, *vt ibidem ſcribitur. i. Et permutabit: pro* תלנה.

XIII.

2 *ebrietate) ſcribe, inebriatiuo.*

XIIII.

10 וקפה) *V.* וקפא.

16 למשבר) *Scribe* למסגר.

24 קרונת) *In Hiſpalenſi erat ſcriptum* קרנות, *pro Hebr.* מגלות. *Verùm vtra lectio ſit eligẽda, examinent doctiores.*

IN MALACHIAM.
CAP. I.

1 Poſt מלאכי) *additur in alijs* היתקרי שמה ענא ספרא. *Cuius nomen vocabatur Ezras ſcriba.*

II.

12 *Pro* והשיבנה הקריב) *legitur in V. non malè* והשיבנה הקריב.

14 ועבר) *Melius Kimh.* ועבר.

IIII.

1 והלטולין) *V.* והתולין. *pro Hebr.* שְׂעָפִים. *Vide ſuprà Ieremiam cap. 50. verſ. 11.*

FINIS.

4 מסוגיות סגי) *i. Præ multitudine ſepis: ſic etiam Kimhi legit* מסגיאות סיגי, *ſed Eliæs & V.* מסוגות סיגי, *à verbo* סוג *Sepire.*

6 מתקלא פקלא) *Non malè omittitur* מת *in Ven.*

8 & 10 pro בעל) *Lege cum Kimhi* בעלת.

12 חרמני) *Legendum cum R. Salom. Kimhi, & alijs* חרקני, *vt etiã ſupra Amos 4. legitur, ſicet ibi malè habeatur* חרמני *ſiue* חרמיני.

20 *Pro* חתן) *R. Sal. legit* חתב.

IN NAHVM.
CAP. I.

3 ſubiecit) *al. ſcabellum.*

9 וזמנין עקא) *Venet.* וזמנין תת עקא.

II.

7 ותבא עבא) *Bahal Aruch legit* ותבא רתכת עבוא *q. d. Inſidens carruciſ, ſiue curribus opertis. iuxta illud Iſa.* יתתון בכך בעבין.

III.

12 ייעיינון) *Elias adducit radicem* ערין, *à* ערוין *legitq;* ייערוין, *& putat habere ſignificationem Mouendi & tremendi.*

14 *Pro, camenta) lege, dominum. & pro, lutũ) repono, luto.*

IN HABACVC.
CAP. II.

2 *Scribe & explana) Videtur corrigendum, Scripta eſt & explanata prophetia.*

19 ſimulachro, lignum) *Scribe, ſimulachro ligneo.*

IN SOPHONIAM.
CAP. I.

10 וזעקתא) *Kimhi legit* וזעקתא *ſed aſſerit alios cod. habere* ונעקתא.

15 *Dies tranſibit) repone, Dies iræ.*

II.

1 *Pro* הבא) *V.* ברא, *vt habet verſio.* תבא *malum.*

2 לכמוצא) *Mallem cum Rabbi Salemone legere* לכוצא *ſed* רגשא רוח. *Ven. habet vt Hiſpal. ſed malè, teſte Elia; qui etiam ſic inuenit: nam* כמוצא *ſiue* למוצא

Ibid. ורדו דמכו על רפתוהו לעמי.) *V.* ורדו דמכו ער רפתוהו לעמי. *R. Sal. non malè videtur legere,* ורדו דמכו בין רפתוהו טל. רפתוהו טל.

14 תוקעתו) *V.* תוד ישול.

IN IOELEM.
CAP. II.

17 (אוכנא) *In Hiſp. erat* יחנא, *qua lectio propiùs accedit ad illam quam Bahal Aruch adfert* חינא, *pro Hebr.* מחנות.

20 (כהוחה) *Videtur planè legendum cum Elia* קרוחה, *ſicut etiã Hiſpal. atque etiam infrà Amos 4. eodem modo legitur.*

IN AMOS.
CAP. II.

6 *Poſt, ſceleribus) adde, Iſrael.*

III.

1 *Scribe & V. ſed Elias* חיכם קולא, *pro Hebr.* תְּצֵלָה.

12 חכחוט) *ſic & V. & R. Sal. ſed Bahal Ar. videtur* חקחוט *legere per* ח, *nam radicẽ facit* סחט.

IIII.

2 ברזונית) *ſic Hiſp. & Kimhi; ſed Bahal Aruch, Elias, & alij* ברגונית.

VI.

2 ועקתון) *Elias* ועיקתון *legit, dicitq;* ועיקתון *habere ſignificationem Kimhi ſine Vaſ* ועקתן.

VIII.

1 חמצת) *Videtur reponendum* חמסת *per* ח, *à verbo Syrico* חמס *i. Verrere. vnde* חמסא *Scopæ.*

IN ABDIAM.
10 *Pro* מחשוף) *corrige* מַחֲשׂוֹף.

IN MICHEAM.
CAP. I.

8 רשוקלא) *V.* רשוקלא *pro Hebraeo* רְשׁוּלָּא.

11 (בית אוגאי) *ſic & El. & V. pro Hebr.* בֵּית אֶצֶל; *ſed Elias fatetur ſe quid ſignificet, neſcire.*

VI.

7 נקרי) *Corrige* נקרי.

VII.

2 (רצרין) *Venet.* קסרין, *vel ſi mauis* סקרין.

XIIII.

7 בקרוכון) *V.* בקרוכון.

16 [לשתורי לחם] *ſic & Ven. ſed Kimhi non malè videtur interſerere* ר *לפתורי לחם, ſaltem in V. nam in Hiſp. non legitur* ר.

XLVII.

13 [יתקבל] *Kimhi legit* יקבל *non malè, vt habet verſio.*

16 [בכרית עגבי] *ſic & V. ſed Kimhi* בכרת עגבי. *El. verò rectè* חגי חתיכון, *quia in Eeb. eſt* עגבי.

18 [בישראל] *Corrige* ישראל.

XLVIII.

10 *Poſt ſanctuary) adde Domini.*

18 *Pro,* viginti) *ſcribe, Decem, bis.*

IN HOSEAM.
CAP. I.

4 (שחתון עמא מכך) *Venet. & Kimhi non legunt* עמא, *ſed pro* שמחון *Kimhi cum Hiſp.* שחתי.

II.

6 [רמשקין רבתך] *V.* רמשקין רבתך.

III.

Vlt. (מחברה) *V.* מחברה.

IIII.

9 לכהנא) *V.* קהנא.

Vlt. (תועיהון) *R. Sal.* תועיהון.

IX.

7 (ומשטמקין) *V.* ישטמקין. *El. Kimhi ſine Vaſ vel* וישעמקין ומשעמקין.

16 שרפה) *V.* נוף, *quà voce vitur ſepius Ionathan, mendosè paulo poſt in V.* נוב *pro* נוב *legitur vt ſuprà.*

X.

10 (מעניהון & יתכון) *V. habet affixum tertiæ perſonæ* הון.

Et pro יכפשון) *V.* כרישין, *Peil quod tollit ambiguitatem.*

14 ובכר) *Scribe* ובכר.

XI.

4 (ומוריך) *ſic & V. ſed R. Sal. legit* ומחיר.

12 בקרבין) *Non legitur* ב *in V. etſi* ב *non malè conueniat: vt ſit ſenſus,* Ambularunt in mendacijs; *quia verbum* סוב *per* חלוף *exponitur à Bahal Ar. & Elia, vt ſuprà diximus.*

XIII.

1 (קרקבין) *Ven. & R. Salom.* קהרבין.

Has Varias Chaldaicæ Paraphraſeos lectiones ad vtilitatem Chaldaicæ linguæ ſtudioſorum imprimi poſſe, nos infraſcripti cenſemus. Septimo Idus Martias, Anno clɔ. Iɔ. LXXII.

Auguſtinus Hunnæus.

Cornelius Reyneri Goudanus.

Iohannes VVilhel. Harlemius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò quosdam codices habere.

17 בָּחֵשׁ דִּיחוּשׁ] *sic habent omnia correctiora exemplaria, præter R. Salomonem, qui* דיחוש *legit, interpretaturq; קבורת מניעים הרבה Vide Lexicon in radice* חש.

19 בְּעֶרְקָן] *sic V. sed mendosè. Restitue igitur ex Bahal Aruch, Kimhi, & aliis* בְּעֶרְקָן.

23 תְּרִיב] *sic quadà exemplaria. sed Bahal Ar. et quidam aly per* ח, חָרִיב. *sic corrige Mich. 2. & alibi.*

24 וְתִשֵּׁן] *Melius* וְחֵשֵׁן *sine* ו.

Ibid. בְּנִזְיוֹן] *In manuscripto erat aliena manu correctum* וְנִזְיוֹן. *& pro* בּוּרְשִׁין *(vel* כּוּשִׁין, *ut scribit auctor Aruch) erat* דּוּרְשִׁין. *Vide Lexicon Syrochald. icum.*

ל״ל] *in V.* ג״ל *vt videtur in manuscript. fuisse scriptum.*

34 הַחֹתֶת תֵּיבָא נְבוֹ נְיָמְיָא] *Ven.* הַחֹתֶת תֵּיבָא נְבוֹ כְּחֵיל עֶלְיָמְיָא *Quæ suppeditabat negotiationem populis.*

XXVIII.

16 וְאִכְּרָךְ] *Posset scribi* וְאִכְּרָךְ

Et pro הַרְבַּתְנָא] *non malè scripseris cum Venet.* הַרְבַּתְנָא *i. Magnus, magnificus.*

XXXI.

3 דְּעָפָה] *V.* דְּנוֹפָה.

10 מַרְכַּתְהוֹן] *Lege sine affixo, ut certè erat in Hisp.* מַרְכַּבְתָּא.

14 עַרְעִיתָא] *Corrige* עַרְעִיתָא.

XXXII.

6] *Videtur scribendũ* רַחֲנִיתָא; *qui in Comment. Kimh. gemino lod scribitur* רחניית.

27 יִשְׁכְּבוּן] *Corrige* יִשְׁכְּבוּן

XXXIII.

13 *Post,* iustitia] *adde, sua.*

30 וְדִנִין] *V.* וְדָנִין. *Kimhi* דדנין *mendosè, ni fallor,* ר *pro* ד, *licet* רבא *sine* ר, *præcipuè in Prouerbiis, sæpissimè pro verbo Hebr.* רנה *reperiam. Vide infr. cap. 36. vbi legitur* רַנְּבַת *pro Hebr.* רַבַּת.

XXXIIII.

5 לְאִשְׁתַּשָּׁאת] *sic & Ven. sed Kimhi duplicem adfert lectionem,* לְאִשְׁתְּחִיצָא *&* לְשִׁיצָאת.

6 *Ante, faciem] adde* ומחנם.

9 *Hic versus in Commentariis sic legitur,* בְּנֵי פַּרְנָסָא רְשִׁיעָא רוּבוּ לְאוֹרְחָתָא וְנַפְּנָא עֲתִיד לְמֵיתָא עֲלֵיהוֹן אֲשִׁיתוּ לְאַלְפָן אוֹנְקָא וְקַבְרוּ פַּתְנָא בְּדִי׃

XXXVI.

4 *Adde,* Dei.

19 וְאַנְדְּרִין] *V.* וְאַנְדְּרִין, *vt est in Hebr.* וַיָּרוּ.

23 לְעֵיגִיהוֹן] *V.* לְעֵיגִיהוֹן, *vt habet versio, atque etiam quadam exemplaria Hebraica.*

26 תִּמְרְחָא] *V.* תִּמְרְחָא *i. Timetè.*

XL.

33 *Pro altero, quinquaginta] repone, viginti quinque.*

XLI.

6 נְחִין] *V.* נְחִין. *melius si scribas* נְחִין.

IN EZECHIELEM.

Ex B. Ar. Montani siue Hispalensi exemplari.

VII.

12 & 13 מְזוֹנְנָא) *Non malè Ven.* מְזוֹנְנָא *Toar more Syriaco formatum. Kimhi* מְזוֹנְיָא.

20 *Pro, posuit) videtur reponẽdum, posueram.*

VIII.

14 *Adde post, sanctuarij) Domini.*

IX.

4 וְרִמְּצָנְקוּן) *V.* וְרִמְּצָנְקוּן.

XI.

19 *Pro, vobis) repone, eis. & 21. adde, Deus.*

XIII.

18 רְקִיעֵי חֲשׁוּךְ) *In Hisp. al. erat* רְקִיעֵי. *Bahal Ar.* רַקָּעֵי.

Et paulò post pro קְרַקְבָּן קְרִין׃ *quæ lectio habetur apud Eliam, Ven. & multos alios, atque etiam Ier. cap. 38. Bahal Aruc legit (quem sequitur Pagninus in suo Lexico)* קְרַקְבָּן *, voce in Misnaioth pro Axilla frequenter vsurpata. Hanc etiam Kimhi videtur approbare.*

22 דְּאַכְּהִיתוּן) *V.* דְּאַכְּהִיתוּן. *pro Hebr.* הַכְאוֹת. *El. ferè vt Hisp. al.* כחח *a verbo.*

XVI.

4 לְאִתְנַקְּאָה) *rectè, vt quidam interpretantur vocẽ Hebr.* לְמִשְׁעִי. *Sed R. Salomoh, Elias, & Venet.* לְאִתְנַקְּאָה *i. Vt scalpatur; veluti Elias putat exponendum.*

Ibid. post וְאָעֲנֵן) *R. Sal. legit* לְהוֹן. *Ibid. pro* רַאֲחַבְכוּ) *V.* רַאֲחַבְכוּ. *i. Educati sunt.*

Ibid. pro, sorores) reponendum censeo, soror; & pro עַקְּתָן) *scribo* עַקְּתָן, *vt sit sensus: Consumptus est populus earum f. orbium, patres cum filijs.*

48 *Adde, Deus. sic infr. cap. 18. vers. 9.*

52 רַאֲתַעֲקָתָן) *Scribe* רַאֲתַעֲקָתָן.

55 לְאוֹרְתָן) *V. & El. scribunt* לְאוֹרְלֵם.

XVIII.

17 לָא אֲתִיב) *Non legitur* לָא *in Hisp. al. nec in Hebr. ideo delendum. Ibid. pro* וְרִיבִית) *scribitur pasim in Hisp.* רְבִית.

XIX.

Post, populum) adde, eius.

XX.

37 בְּמַסּוֹרֵת) *V.* בְּמַסּוֹרֵת, *vt in Hebraeo legitur pro* מַאֲסוּרֵת.

XXIII.

4 וְתִתְאַח מְשַׁמֵּשׁ) *sic & V. perperam. sed restituo ex Commentarijs Kimhi* מְשַׁמְּשִׁין.

40 *Pro, plateas] repono, palatia.*

XXVI.

17 לְאַתְנַשְׂיוּן] *Hæc vox quid significet, ignorat Kimhi. Asserit* לְ *non legitur in Commentarijs Kimhi, & rectè.*

XXVII.

6 לְאַתְעַשְׂיוּן] *Hæc vox quid significet, ignorat Kimhi. Asserit & El. cum* ד, דְּרִנְּלוּהִי, *vel cum C.* דְּרִנְּלוּהִי.

6 וְשִׁנָא) *C.* וְרָחַק.

11 סַנְפֵּי) *C.* כַּפֵּי.

12 אֵין עָכוּר) *C.* אֵין עָכוּר *Non est frumentum.*

Ibid. בְּקִטְמֵל) *C.* בְּקִטְמֵל.

14 מְשַׁח) *Mallem cum C.* מְשַׁח, *vt alibi ostendi.*

Ibid. נְבָאוּ) *C.* נְבָא.

17 לְאִתְפַּרְצָא) *C.* לְאִתְפַּרְצָא. *sic inf. cap. 3. vers. 28.*

18 *Pro* וְיִקְרָא) *legitur in Compl.* דְּקַרְיָתָא. *i. Vrbis.*

Ibid. תִּשְׁתְּקַע) *C.* תִּשְׁבָּק. *i. Desinat, cesset.*

20 לְמָן) *Scribe cum V.* לְמָאן. *Ibid.* דְּנִינָא) *C.* דְּנִינָא.

21 דְּמְחוֹנִין) *C.* דְּמְחוֹנִין.

22 בְּיוֹם תְּקוֹף) *C.* בְּיוֹם תְּקוֹף.

III.

1 דְּחַזָא עֲנָנִי) *C.* דְּחַזְיָא עֲנָנִי.

2 וְתָשׁוּבָא) *Scribe cum C.* וְלַחֲשׁוּבָא.

6 וְסוּרִין) *C.* אֲסוּרִין.

7 וְרִגְלוֹי) *C.* וְרִגְלָאי.

9 כְּרָז) *C.* כְּרָז. *huius vocis fit mentio hic infrà: pro Hebræo* עָנָה. *Videtur idem esse quod* סרב, *quod mox sequitur.*

10 דְּמִסְתַּר כַּבְּיִשָׁא) *Cõpl.* דְּמִסְתַּר. *i. qui obseruat in occultis.*

12 פַּלְגַּשָׁא) *Scribe cum Bahal Ar. & Elia* פַּלְגַּשָׁא.

19 עֲנִי) *Scribe cum C.* עֲנוּי.

23 מְרַחִישׁ) *C.* מְרַחִישׁ.

26 לְאוֹרְבָא) *C.* לְאוֹרְבָא.

27 נִיבָּא) *Pro* נִיבָּא *legitur in Compl.*

Ante וְחִוְיָה) *additur in Compl.* וְחִוְיָה *Legendũ cum Bahal Ar. & correctioribus exemplaribus* וְחִנְיָא.

Post בָּן *additur in C.* בְּנֵי *vt est in versione.*

41 *Ante* שְׁכִינְתַּה) *additur in Compl.* דְּמָרוֹי.

62 וְקָטִין) *C.* וְקָטִין. *&* וְלָקְטִין *videtur* ל *redundare.*

65 וְשִׁלְאֲהוֹן שְׁלָהֵי) *Complut.* וְשִׁלְאוּהוֹן שְׁלָחֵי.

IIII.

3 דְּמִין) *Scribe cum C.* דְּדָמִין, *vel* דְּדָמִין.

Ibid. וְרִבִּי) *C.* וְרוּבִי.

4 בְּצִיחוּתָא) *Etsi rectà sit lectio, C. tamen habet* בְּצִיחוּתָא, *vt Elias docet legendum.*

9 פְּרִיס) *C.* קְרִיס.

13 נְבוּאָתָא) *Repone ex Compl.* נְבִיאָתָא.

15 דְּשָׁלוּתְהוֹן) *C. melius* דְּשַׁלְוָתְהוֹן

17 בְּקִטוֹנָתָא דְּאָכְלִיתָא) *Compl.* בְּקִטוֹנָתָא קְטִנָא.

21 בְּאַרְעָא אַרְמִיתָא) *C.* כְּאַרְעָא אַרְמִיתָא.

Ibid. פְּרָקְנֵי) *C.* פְּרָקְנֵי.

22 וְיָדוּ מְשִׁי) *C.* וְיָדִי.

V.

5 וּשְׁתָן) *C.* וּשְׁתָנוּ.

6 לְמִעֲרִם) *C.* לְמִעֲרִם.

16 נַפְקַת) *C.* נַפְּלַת.

17 *Pro* אֲלַן עֲנָא) *legitur in C.* אֲנָן עֲנָא *citra vocem.*

27 דְּוַדְּחוּ) *Bahal Aruch & il. legunt* הַזְּרִיעוּנִי *cum* ה, *quemadmodum Mich. 2. & Amos 4.*

35 וּבוּז) *V. & Kimh.* וּבוּז, *Depradator mei.*

42 וְנָפְקוּ) *V.* וְנָגְעוּ.

LII.

25 נְגָעָא) *sic & Ven. sed Bahal Ar. & alij doctiores scire debent esse docent, vt R. Nathã Hispalensis ostendimus.*

IN THRENOS.

Ex editione Veneta.

CAP. I.

1 וְהָיְתָה חַתַּת) *C. melius cum relatiuo* דְּחַתַּת.

3 וְאוּרוּן) *Scribendum, vt dixi sapius,* אַפֵּיהוֹן.

Ibid. שְׁקָרָא) *C.* שְׁקָרָא.

4 דְּנָפָה) *Scribe cum C.* דְּנָפָה.

Ibid. צִיצִית) *C.* צִיצִיתָא.

Ibid. לְחָנָא) *C.* לְחָנָא.

5 בְּרֵעוּת מְרוֹרְתָא) *Repone ex C.* בְּרֵעוּת מְרוֹרְתָא. *quæ quidem etiam legitur infrà vers. 22.*

7 דְּחַזְיוּהָא) *Scribe cum C.* דְּחַזְיוּהָא.

8 חַטָּאת חָטְאָה) *Com.* חַטָּאת חָטְאָה.

9 לְהֵיכְלֵי) *C.* לְהֵיכְלֵי.

Et post לְהֵיכְלֵי) *adde* ל. *Compl.* לְהֵיכְלֵי. *quia in Hebr. est* בְּהֵיכָלוֹ. *Ante* לְהֵיכְלֵי) *additur in C.* וְ *vt est in versione; sed adiunctio* ל *facit vim esse* לְהֵיכְלֵי.

14 אִשְׁתַּכְּחוּ) *sic restituendum ex Elia; quia in Ven. mendosè legitur.* אִשְׁתַּכְּחוּ.

Ante וְסָמְכוּ) *additur in C.* וְ *vt est in versione.*

15 דְּכָבַשׁ) *Scribe cum C.* דְּכָבַשׁ. *per* כבש.

Ibid. לְתַבְרָא) *C.* לְתַבְרָא.

Ibid. דִּי דִיקְיָה) *C.* דִּי דִיקְיָה.

16 וְנַחֲלִי) *Legendum* וְנַחֲלִי.

Sic versus sequente pro וְקָטִין *C. habet* דְּקָטִין *rectè.*

Item pro וְנָכוּ) *malim cum C. legere* נְגִי.

17 פָּרַשׂ) *non malè additur in C.* פָּרַשׂ.

18 וְלָא) *Non legitur in C. ante* וְחַזְיוּ *praponitur* וְ. *sed videtur* וְחַזְיוּ *in plurali esse legendum.*

Ibid. חַזְיוּ) *Alij* חַזְיוּ.

22 וְנִתְעַנַּשׁ) *Vide Kimhi 2. Sam. 22. vbi* נַעֲנַשׁ *significat Timere, terrere.*

Ibid. לְכָל פִּקְעָנֵי) *Compl.* לְכָל פִּקְעָנֵי.

21 דְּשָׁמְעוּ) *Complut.* דְּשָׁמְעוּ.

22 לְכָל בִּישְׁתְּהוֹן) *Non legitur in C.* לְכָל.

II.

1 דְּקַלִּיל) *Scribe cum Bahal &*

El. in alijs; ac tantum legitur דְּכַל׃ *non refertur ad* אֵלָא׃ *nam* וּכְלִי *non refertur ad* דְּכַל׃ *sed ad domum Israel: vt sit series: Plorantij, in amaritudine: Ierusalem plorat. &c. quia Chaldæus per Rabel videtur Ierusalem intelligere.*

39 לְבִרְיַת עֲנִיָּה) *Ven.* לְבִרְיַת עֲנִיָּה.

40 אִירִיתָא) *Bahal Ar.* אִירוּתָא *El.* אוֹרְיָא, & אִירִיתָא, *vt habent quidam codices, interpretaturq; Germanicè* Welden. *pro Hebræo* וְשַׂרְמוֹת

XXXII.

8 וְנִן) *Scribe cum V.* וְנָן. *sic vbicunque est in Hebr.* וְנָן *scribe in Cal.*

11 *ratificatum pro* קַיָּם) *sed V. pro* נְעִיץ *habet* בְּצִין. *i. Plumbum. sic infrà vers. 14. post vocem* רַתִּיכִי׃

XXXV.

(פְּצִין) *sic omnia exemplaria. sed Elias putat* פְּצִיחִין *legendum.*

XXXVI.

27 *Post, prophetiæ) adde, à facie Domini.*

XLII.

28 *Post, Domino) adde, Deo nostro.*

XLIIII.

10 *Pro, eis) lege, vobis.*

12 נְשִׂיָּה) *V.* וְיִתְּנוּן.

19 בְּרִישִׁין) *Bahal Ar. & Kimh. legunt per* ו, בְּרִדְוִין. *Et melius scribas pro* בְּעִקְּתָא *in singulari* לְשַׁוְּתָא, *vt habet versio.*

XLVI.

4 אֲפַרִי) *V.* אֲפַרִי.

9 וְיִשְׁתַּגְּשׁוּן) *Ven.* וְיִשְׁתַּגְּשׁוּן. *El.* וְיִשְׁתַּגְּשׁוּן׃ *qui putat mendosè cum simplici* ש *scribi.*

Et paulò post וְנִתְּנוּן) *lege potius cum V.* וְנַגְּרוּן וְנִסְּעוּן, *vt legitur Isa. vltimo.*

11 מַכְּנֵן) *V. & El.* כְּמַכְּנֵן, *vt supra legitur cap. 22.*

XLVIII.

26 וְיִתְרַשְּׁשׁוּן) *Kimh. in exemplari Ven.* וְיִרְשְׁשׁוּן, *sed in Hisp.* וְיִרְשְׁשׁוּן, *quemadmodum Elias legit hic & Isa. 25. Bahal Ar. verò in radice* רש *citat* וְיִרְשְׁשׁוּן, *mendosè, ni fallor; vt Ven.* וְיִרְסְּנוּן׃

33 אֲמַלֵּית) *Mallem scribere* אֲמַלֵּית, *quemadmodum legitur Isa. 16.*

XLIX.

13 *Pro* לְמַעְרַק) *legitur in Veneto* לְמַנְרַע׃

L.

17 תְּרִיעִין דְּעָנָךְ) *sic & V. nisi quod pro* עֲנָךְ *habeat* עֲנֵי. *Kimchi* תְּרִיעִין דְּעָנָךְ׃

Ibid. וְתִשְׁוֹלוּן) *V.* וְתִשְׁוֹלוּן.

22 *Pro, de) lege, in.*

44 *Pro, quos) scribo, quo.*

LI.

2 אַרְעָא) *Scribe* אַרְעָת.

14 *Pro, eos) scribe, te.*

16 מוּתַהּ) *V.* מַהֲמֹנָה.

26 *erit) Melius, erũt.*

IX.

22 חֲעוֹרָא) *Lego* חֲעוֹרָא, *vel cum V.* חֲעִרָא.

23 חֲעִירָא) *Alij addunt post* חֲעִירָא. *& post* נַגְּרָא. *&* עֲתִידָה) *post* עֲתִידָה.

X.

2 דְּמִשְׁתַּנִּין) *V. i. Mutantur.*

9 דְּמִפְּרַח) *pro Hebr.* קַר קַע. *V.* דְּמִתְּפַח׃

Ibid. קִינֵי הַבְּלָא) *lego* קִינֵי ; *quia plerunque scribitur sine punctis* קִינֵי *instar* נְכָרִי.

24 חֲשׁוֹן) *Scribe* חֲשׁוֹךְ.

XIII.

(מִן בֵּית) *Non legitur* מִן *in V.*

23 חִירְוָאָה) *Alij scribũt* חִירְוָאָה. *Scribo ibid.* חִכְרוֹן.

XV.

10 וּלְמָא) *V. rectius* רְשׁוּמָה, *pro quo separatim scribo* רְשׁוּ מָא.

13 *Pro, eorum) scribe, veritatem.*

XVI.

6 וְעַרְיָן) *Alij* וְעַרְיָן. *Ibid.* דְּיַתְבִי) *Potest sine affixo scribi* דְּתַבִי, *vt habet V.*

18 דְּעָרְיָא בֵּית) *Lege cum V.* אַרְעָא.

XVII.

6 כְּעִרְוִיבְיָא) *Bahal Ar. & Kimhi cum alijs legunt* בְּעִכּוּבְיָא׃ *i. Genus spinæ. &c.*

16 *Adde post, labijs) meis.*

XVIII.

4 שִׁיבָא) *V.* וְשִׁיבָא.

13 שְׁכֵן) *V.* שְׁבוּ. *Kimh. in V.* שְׁבוּ; *nam in manuscr. Hisp. est sine* וּ *pro Hebr.* שְׁוּרְתִי. *Vide Isa. 5. vers. 30. & infrà 23, 14.*

20 & 22 חִיתִּי) *El.* חִתִּי. *V.* חִתִּי.

23 דְּמִן) *V.* דְּמִן.

XIX.

1 וְלוֹץ) *sic El. V. & Kimhi qui tamen dicit quosdam codices habere* דְּלוֹץ. *Bahal Ar. scribit per* ו.

XX.

23 *Post, Domino) adde, consistemini coram Domino.*

XXI.

8 קָמַיְהוֹן) *sic & V. sed videtur* קָמַיְכוֹן *reponendum ex Hebr.*

XXII.

6 אִתּוֹתְבַת) *Ven.* אוֹתְבָא. *pro Hebr.* נוֹשְׁבָה.

15 לְמַלְכָּא) *V. melius* לְמַלְכָּא.

XXIII.

27 *Scribe, somnio.*

XXV.

26 *Regibus pop. qui) scribe: Regnis popul. quæ.*

23 דְּמִן) *V.* דְּמִן *Proiecti.*

XXVII.

8 *Ante* דְּאַמַּר) *adde* עַד.

12 *Pro, loquerũ) scribe, locutus sum.*

XXVIII.

18 דְּרַמְשִׁקִין) *Non legitur in V.*

26 דְּמִשְׁתַּכְּחִי) *Alia exemplaria habent* דְּמִשְׁתַּכְּחוּ׃

XXX.

11 וְאִיהִיתֵי) *Ven. & Kimh. melius dicit* וְאִתֵּי׃ *& ante* דִּין *addit* דְּרָם.

XXXI.

15 בְּיוֹם) *Omittitur vox* שְׁאוֹל׃ *i.* פְּעוֹל.

LXI.

4 עֲרִית) *Ven.* עֲרָא, *pro Hebr.* שִׁמָּמוֹת.

7 דְּאִתְּתָן) *Scribe* וְדְאִתְּתָן *vel lege cum V.* דְּתִתְּתָן.

LXII.

6 סְתָּאמַר) *V.* סְתָּאמַר.

LXIIII.

1 מְלַהֲכִי) *Repone ex V. & aliis* מְלַחֲמָא *Lambebat; vt habet versio. nam loquitur de Elia in monte Carmel sacrificante, teste R. Sal.*

4 מִתְעַרְעִין) *V.* מִתְעַרְעִין. *i. Occurrunt, vt est in Hebr.* פֹּגְעוֹת.

5 דְּמַמַּר) *Scribe* דְּמַמַּר׃

LXV.

4 וּרְפָח) *sic omnes habent. Elias putat idem esse quod* וְרָשׁ. דְּרָחֵק) *V.* דְּרָחֵק. *Verbum Hebr. variè expositur.*

12 גְּנִין) *El. & V.* אֲנִנִין. *(gaudium, pro, gaudentem.)*

LXVI.

1 אִשְׁקִיבַת) *V. non malè* אִשְׁקִיבַת.

2 דְּמִשְׁתַּבַּח) *Bahal Ar. & aly* מִשְׁתַּעֲרִי *id est, Festinans præ nimio horrore, vt exponit Elias.*

5 דְּמִשְׁתַּחֲנִין) *V.* דְּמִשְׁתַּחֲנִין *vt suprà.*

20 וּבִרְמִיתִין) *El.* וּבִרְמִיתִין, *pro Hebr.* כְּאֲבִים ; *quæ quidem vox Hebr. alibi expositur per* מַשָּׂא *vnde puto illam vocem esse depravatam ex* וְנַד מַשָּׂא׃

IN IEREMIAM.

CAP. II.

22 וּמִתְחַוְרִין כְּכוּרִיתָא) *Bahal Ar. solus affert aliam lectionem, nempe,* וּתְחַוְרִי לָךְ אֲרִיסְתָּא *, pro Hebræo* וּתְרַבִּי לָךְ בְּרִירַת׃ *Sed illa Bahal Ar. verba etsi Elias etiam adferat, non videntur Ionathano adscribenda.*

III.

17 וְיִתְנַחְנוּן) *Scribe* וְיִתְנַחְנוּן. *sic infrà 15, 19.* וְיִתְנַחְנוּן *& alibi: nã radix est* נחה *vt docet Kimh. in libro radicum: & quòd Iod hîric sæpius scribatur in medio, id fit, vt ostendatur per schema efferendum, quemadmodum in* מִשּׁוּרִין *pro* מִשְׁרִין *videmus.*

V.

7 *Scribe* וְיִתְחַנּוּן׃

30 מְיִחָה) *sic & V. Kimh. dicit quosdam codic. habere* מְיִטָּא *, &* מְיִטָּא *significare* כְּלִיוֹן *Consumptionem.*

VI.

25 לָה מְהַכְּשִׁין) *Scribe cum V. et Kimh.* לְהַרְהַכְּשִׁין *sine* לְ *præcedente, vt habet exemplar Hispal. vt inf. cap. 12. vers. 12.*

26 וְתַאֲבוּ) *sic & V. sed Kimhi* וְתָמוּ׃ *vide eãdem infrà Ier. 25.*

VIII.

6 אֲצִיתִי) *sic & Kimh. V.* אֲצִית. *Ibid. Multiplicant voluntat.) pro* וְיִתְּנוּ בְרִ׳ *, quod Bahal Ar. & El. Qui ambulant in volumtate. exponunt.*

8 לְמִגְּמָא) *Elias scribit* לְמִגְּמָא *est,* לְשׁוֹן וְחִוֹף *i.* פְּעוֹל.

9 אִיתִיב) *Scribo* אֶתֵּב *i. Habitabiles reddidero.*

28 וְאִתְּמַר) *Corrige* וְאִתְּמַר׃

XLIIII.

13 וּבְנִשְׁרִין) *Elias dicit quosdã codices habere* וּבְכַעֲנִין׃ *Pro Conflatile) repone, conflat.*

XLVII.

2 פְּרָתָה) *V.* קְרִיָּא *pro Hebræo* בְּרִיחִים.

10 קְנֵעַת יָחִיד מְלֹחֲתָם) *Venet.* שׁוּבְכֶם לַחֲתִיךְ׃ *pro Hebr.* מַלְחַמְתֶּךָ׃

XLVIII.

1 *Domini, & de) Scribe, Israel, & de.*

5 אִתְכְּנִין) *In Hisp. erat aliena manu scriptum in margine* פְּקִרְנִין *quia in Hebr. est* עָם.

XLIX.

5 *Pro priore, Israel) substitue, Iacob. sic versus sequentis.*

13 *Pro* אִם בֵּית) *puto reponendum* וְאִם אֵית *, alioquì sensus non constabit. vt sit, Si est coram eo oblitio.*

17 כְּנִנְוֵי) *V.* כְּנִנְוֵי.

L.

2 אִתְפְּסָא אִתְפְּסִי) *Legendum cum V.* אִתְקְרָא אִתְקְרִי׃ *quia vox* קפר *alibi respondet Hebrææ* קָרָא׃

LI.

13 דְּמִתְקְנִין) *Videtur subsistuendum* דְּמִתְקְנִין.

16 בְּמֵי נְבִישׁוּא) *Ven.* בְּקוֹלוֹ *, vt in Hebr.*

19 כַּד אַרְעִיתוּן) *Malim cum V.* אַרְעָא יִתְּנוּן׃

20 כְּיִתְּנוּן קְיָנוּן) *V. non malè* כְּקַרְנֵי קְיָנוּן׃ *i. Retia.*

LIII.

5 וְקַרְנֵיתְנִי) *Scribe* וְקַרְנֵיתְנִי׃ *Vide radices Kimh. de hoc verbo in radice* נגה *, vbi dicit Chaldæũ, verbũ Hebr.* נָגַח *vertisse per* נְגַח׃

9 נִגְלִין) *Lege* נִגְלִין׃

12 וְחִפְּלַנ) *V. rectius* אֲפִלַּנ׃

LII.

2 וְיִתְּנָא) *V. melius* וְיִתְּנָא׃

LIIII.

1 אַרְעִית) *V.* אַרְעִית.

6 עַרְעַת) *V.* עַרְעַר *melius.*

LVI.

3 פְּרִיסָאָה) *V.* פְּרִיקָא.

LVII.

2 אוֹרְיָתָא) *V.* אוֹרְיָתָה.

8 וְקַצְּתָ לִיךְ) *Additur in Venet.* קוּם. *& pro* קַצְּתָ *legitur* וּגְזַרְתָּ׃

15 לְאִסְפּוֹא) *Ven.* לְאַסְרָשׁ *, vt erat antea in Hisp. scriptum, sed à nescio quo erasum.*

LVIII.

5 מַלְגָּפֵי) *V.* גַּפֵּי.

Ibid. נְחִיב) *V.* נְחִיב׃ *non malè, à verbo* נחב *Pernoctare.*

LIX.

5 *Pro* מְפַרְחִין *&* מְפַחֲזִין) *V. & quadà exemplaria* מְפַחֲזִין׃ *à verbo Syro* פרח *Crepare, dissilire, dirumpere,*

13 סְחָן) *V.* סוּחָן.

LX.

עִיתּוּ) *sic Hebr. V.* וְהוֹלֵךְ׃

Universidad de Deusto
Biblioteca

mea sententia, quia præcedit priùs בְּמֵימְרִי׃

XXXV.

3 וְרַנְּנָן) *Elias torquet se in hac voce, cùm merè Syrica sit; significat enim Labefactare.*

8 *Pro, Vsque in viam) repone, transeuntes viam.*

XXXVI.

4 וְרַבְשָׁקֵא) *V.* רַבְשָׁקֵא.

6 אֲרֵי) *V.* הָא.

XXXVII.

13 וְאֲנֵי אוֹנוֹ) *Legendum* עד *2. Reg. 18, 34. teste Pagn.* אֲנֵי אוֹנוֹ.

26 וּרְשִׁיהוּ) *sic & Bahal Ar. sed El.* וּרְשִׁיהוּ *vt 2. Reg 18. diximus.*

27 וְחַרְסִין) *Scribe* וְחַרְסִין, *vt ibidem legitur.*

30 כְּתִין כְּתִין) *Aliquàdo credidi sic esse legendū: quasi esset illud quod renascitur ex sponte nascentibus. sed cùm ferè omnia exemplaria* כְּתִין *legant, sic repone.*

31 עֲפָיָה) *V. & El.* נוּפָּה, *eodem sensu.*

XXXVIII.

12 אִתְקְפִּדוּ) *V.m.* אִתְקְפִּלוּ, *vel* אִתְקְפִּדוּ *per* כ, *vt El. dicit se in quibusdam codicib. inuenisse.* קפל *autem apud Syros Detrahere, abscindere, auferre sicut vestem, pannum à tela &c. significat.*

Ibid. גּוֹל גְּנָרַיִן) *inuenitur pro Textore. El. &* גּוֹל. *Elias ait id esse quod abscinditur à tela iam texta. sed R. Sal.* כְּנָחַל גְּזִירִין *i. Tanquam acutum instrumentum quod* אוֹרֵג *vocatur.*

21 וְיִשְׁתְּחוֹן) *Bahal Ar. docet esse legendum* וְיִשְׁתְּרוֹן. *Alij aliter habent.* אֲרֵי נָבִי) *V.* אֲנָא נָבִי.

XL.

15 כְּמוֹךְ וְיָעִיל) *El.* כְּמוֹךְ. *sic erat in Hisp. quemadmodum alibi legitur.*

16 דְּבָה וְכָמָא) *V.melius* דְּבָה.

20 בְּדַאֲעָא) *Ven. & El.* אוֹרֵן כְּרֵי, *pro Hebr.* תַּסְכֵּן חֲרוּשָׁה.

Elias interpretatur אוֹרֵן *Ramum. al. Ornum lectam.*

22 וְכִשְׁיָכִין) *V. rectiùs* וְכִשְׁיָכִין.

31 וְכִצְמוֹחַ) *El. & V.* וְכִצְמוֹחַ. *sed Elias nescit quid hæc vox significet: cùm apud Syros sit Iubar, splendor, radius.*

XLI.

1 וְיִסְלְּלוּן) *Malim cum Ven.* וְיִסְלְּלוּן.

2 בְּרֵהּ) *V.* בְּרֵכָה *fortè melius.*

קְטוֹרִין) *V. & R. Sal. pasiuè* קְטוֹרִין *Interfecti; vt ipse R. Sal. exponit.*

Pro וְרַדְפִינוּן) *V* וְרַדְפִינוּן *id est, Et persecutus est eos.*

10 וְאִתְרְנַךְ) *V.* וְאִתְרְנַךְ, *vel potius* אֶתְרְנַךְ, *ab* אֶתְרֵה. *& pro* קְשׁוֹט *V. melius* קְשׁוֹט *cum affixo.*

16 וְהִנְדְּרִנּוּן) *V.* וְהִנְדְּרִנּוּן, *eodem sensu.*

22 *Pro, annuncient) repono, annunciate.*

XLIII.

4 וְעִטְתּ) *Corrige* וְעִטְתּ.

XXVII.

3 כְּבַר לֵילֵי) *V.* כְּבַר לֵילֵי.

8 *Hunc versum exponendum puto in secunda persona; nempe: In mensura qua metiebaris. &c. (& sic pro* לָהּ *reponendum esset ex V.* לָךְ, *alioqui oratio esset incongrua.) & paulò post pro* וַיְנִי *V. &* El. מְנִי *rectiùs.*

10 כְּלִמְפַּח) *In Hisp. erat* כְּלִמְפַּח.

13 *Dele alterum (in.)*

XXVIII.

2 *Pro* כְּאֵן) *Malim cum V.* כְּיָתֵן *i. Plagæ. & pro* כְּזַיְתוּן כְּזַיְתִין) *Ven. Sic venient.*

6 *Scribe (pace.)*

10 וְאִם מְזַיְתוּן) *Adduntur hæc in Ven.* וְאִם יְתוּבוּן יְשַׁהְבֵּק לְהוֹן *i. Remittetur eis.*

16 *Scribe (commouebuntur.)*

Et sequenti versu (abscondit.)

22 וְיִסְתְּרוּ) *V.* וְיִסְתְּרוּ.

25 וְאַהוֹב וְאַקְנֵט) *V. rectè, vt est in Hebr.* וְיִתּוּב וְיַקְנֵט.

Ibid. דְּגִנִּין) *sic & El. sed V.* כִּיר. *Vide Lexicon.*

XXX.

6 נְשַׁלִּין עֲל) *Quidam habent* מְשַׁלִּין. *i. Onera. vt inf. cap. 46.*

11 וְסַכְּסְכוּנָא) *Ponitur pro Hebr.* מֵיגִי אוֹרֵח. *V.* מְסַכְּסְכוּנָא. *sed illud puto exponendum, A diuerticulo nostro; nisi sit infinitiuus pro* מְסַכְּסְכָנָא.

13 *Cuius interitus veniet subito) verto: cuius interitus adferet errorem. i. ruinam.*

Pro כִּסְנָן) *V.* מְתַקֵּף *Validum. pro Hebr.* נִשְׁנָכָה.

14 *Post* רַהֲטָף) *in alijs additur* רַהֲטָא *i. Figuli.*

17 *Pro, increpantis) repono increpationis; quia est nomen vt in Hebræo.*

כְּבוֹעֲרָא) *V.* כְּבוֹעֲרָא; *sed illam lectionem esse veriorem, docent Bahal Ar. & Elias.*

19 כְּקַבְלָךְ אֱלֹהָךְ) *Recte omittitur in Ven.* כְּקַבְלָךְ, *cùm illa certè abundet.*

20 פְּסִיל) *Postponitur in alijs* בְּדוּר, *pro Hebr.* בְּגָב, *nam refero* שֶׁלְּחוּבֵי *ad* פְּסִילִין *quod præcessit.*

XXXI.

4 כְּתַעֲנֵכ) *V.* מְזַעְזֵעַ *i. Commouebitur.*

XXXII.

6 כְּצִיָּא לְמַיָּא) *R. Salom.* כְּמַיָּא לְצִיָּא *i. Tanquam aquæ sitibundo.*

14 וּכְרוֹ הָרוֹב) *Ven.* וּכְרוֹ. *& pro* וּכְרוֹ) *scribo* וּכְרוֹ, *vel cum V.* וְכָרוֹ.

XXXIII.

3 *V.*אַתְבְּרוּא) *Corrige* אַתְבְּרוּא.

4 וְאוּן) *Bahal Ar. & V. & El.* וְאוּן *&* וְאוּן. *quidam deducūt ab* אוּא *Ardere, &* זְרִיקָתָא *Craticulas exponunt. aliter nosier Interpres.*

11 אִתְעֲשְׁתוּן) *Scribo* אִתְעֲשְׁתוּן.

13 סְגִיָּא) *V.* חֲנִיָּא.

XXXIIII.

16 וּבְמִיקְרֵיהּ) *V.* וּבְרַעוּתֵהּ *melius,*

13. פָּרֵא *ponitur pro Græco* ἅγριος. *Vide Lexicon.*

13 *Post, aquarum) adde, fortium.* וְאוּן) *Scribe potiùs cum Ven.* וְחוּן *Et increpabit. vt est in Hebræo.*

14 *Post* עֲפָרָא) *Legitur in Venet.* וְחָא.

XVIII.

2 *Pro, aquis) scribe, mari.*

4 פְּצִיחָא) *Dubitat Elias quid hæc vox significet. Verùm videtur hic significare Serenum vel amœnum, vt apud Syros.*

XIX.

7 וְיַחֲבוֹר) *Corrige* וְיַחֲרוֹב.

10 שְׁתֵי חָטֵא) *V. & alij* חָטֵא שְׁתֵי: *sed cùm* שְׁתוֹת *Hebr. pro Fundamentis capiatur, quid si legatur?*

11 סְנֵים) *Scribe* סְנֵם *cum* ׳.

14 בְּחוּבֵה) *Restitue ex Bahal Ar.* בְּתוּבֵה.

XXI.

2 *Pro, inferunt) repono, patiuntur. & pro, diripiunt) diripiuntur. vt paulo suprà, & infrà cap. 24. legitur.*

8 בְּסִטְנוּתְהוֹן) *Noster Interpres vertit, Cum loricis suis. alij, Cum cōmeatu suo: à* כְּסוּן *Græca voce Frumenta.*

10 כְּאִנְּסָא) *Lege* כְּאִנְּרָא *i. Sicut agricola, qui nouit terere. &c. quemadmodum Pagninus videtur legisse.*

16 בְּסוֹף כַּל) *Non legitur* כַּל *in Venet.*

XXII.

1 בְּקַרְנָן) *V.* בְּקַרְנָן, *pro Hebr.* אִיסּוּא.

12 לְאַסְהָר) *V.* לְאַסְרָא, *vt est in Hebræo.*

19 מִמְּקוּמְךָ) *V.* מִמְּקוּמְךָ. *& pro* וְיַמְנֵךְ) *V.* וְיַמְנֵךְ, *vt est in Hebr.*

XXIII.

Pro, vestræ) scribe, eorum. licet infrà vers. 14. in secunda persona ponatur.

2 עַרְנָן) *Lege* עָרְנָן *i. Transeunt; vt habet versio.*

3 וּרְבַחֲרֵי) *Legitur pro* ב *in Ven.* כ.

17 וְעַל מַלְכוֹ אַרְעָא) *V. & Kimh.* וְעַל אַפֵּי אַרְעָא, *vt est in Hebr.*

XXIIII.

1 וְיַהֲפֵי) *Kimh.* וְיַהֲפֵךְ.

16 לְבָזוּז בְּזוּזִין) *reycerem cum Ven.*

XXV.

4 לְבַלְבָל) *V.* לְבַלָּל.

5 לְפִי בְּאַרְעָא) *Sicuti alibi inuenitur: vt infrà cap. 32. vbi in Hisp. legitur* לְקִיר.

11 וְאַשְׁוֹאוֹת יְרוֹדוּ) *V. & R. Sal. accipit* אַשְׁוֹאוֹת *siue* אַשְׁוֹת. *sed R. Sal.* יְרוֹדוּ *accipit pro Locus. ac si d. Loca ad insidias apta.*

XXVI.

7 עֲקַבְרוּ) *Vide num malè posit legi cum V.* עוֹבְרוּ.

12 תְּתַקֵּן) *V. rectiùs* תְּתַקֵּן.

16 וְהַחֲלִין) *V.* וְהַיְרִין *Memores.*

XI.

6 רוּמָא) *Venet. & El.* אֵימָא. *Vtrumque interdum confunditur pro Vrso & Lupo, teste Elia.*

16 מַפְקָהּ) *Mallem cum Vat.* וַיַּקְהֵם *Ascenderunt, quia ait Hebræo* עָלוּ׃

XII.

8 וְנִיעַ) *V.* וְיַעַ *Tremor.*

וְתַחְוֹיָן) *Legitur in V.* וְיַחְוֹן *loco* וְתַחְוֹיָן, *vt sic sensus sit: quisque cum proximo (an Proximus erit; facies eorum facies ingemmata, ardentes.*

17 מְשַׁמְּשִׁין *i. Placentur.*) *& V.* מְסַקְּסִין. *de quo vide Lexic.*

22 וְיִנְעֲשׂוּן) *Kimhi dicit, quosdam cod.* וְיִנְעֲשׂוּן, *alios verò* וְיִנְעֲשׂוּן *habere.*

XIIII.

4 קְרִיתָא מְשַׁעְבַּד) *Mallem cum V.* קְרִיתָא *i. Sub ditione. Hic dominium subjectionemque.*

18 כְּלְכָלִין) *Kimhi dicit quosdam codices habere* מְכַלְכְּלִין.

19 כְּרִיחַ) *Bahal Ar.* כְּרִיחַ *sequitur El. licet alibi* כְּרִיחַ *citet.*

Ibid. ante בֵּית) *additur in V.* אַבְנֵי.

21 כְּעֵל) *Mallem cum Ven.* כְּעֵל *iuxta Hebr.*

22 וְיִסְתְּכְּרוּן) *Scribe* וְיִסְתְּכְּרוּן *etiam Bahal Ar.* וְיִסְתְּכְּרוּן *nisi quod pro* וְיִסְתְּכְּרוּן *Verùm cum apud Syros* וְיִסְתְּכְּרוּן *sit Separare, reflectendum est, an* וְיִסְתְּכְּרוּן *&c. vt quidam habent.*

29 כְּמַרְדִּים) *In Hisp. erat* כְּמַרְדִּים *sed Bahal Ar. videtur rectius habere* וְקַלְמוֹסָא *Ornamenta ab umbra nomen sortita.*

24 וְנִתְּנוּ) *V. rectiùs* וְיִתֵּן.

IIII.

6 לְאַשְׁלָא) לְאַשְׁלָא.

V.

13 *& alibi pro* סְגוֹהוֹן] *scribitur in V.* סְגוֹהוֹן.

24 כְּשִׁבְּנוּ] *V.* כְּשִׁבְּנוּ *fic Pagn. et alq. qui hoc adducunt pro Putredine, quia in Hebr. est* כֶּסֶם. *nulla apud alios huius vocis fit mentio.*

3* *Pro* עַמָּא] *lege cum V.* אֻמָּא. *i. Maris.*

Ibid. עַמָּא תַּקִּיר אַיְתֵי] *V.* עַמָּא תַּקִּיר אַיְתֵי.

VI.

9 וְיִתֵּן] *Mallem cum V.* וְיִתֵּן

10 *vt infrà 32,33. et 44*] *V. & El.* עַמְּמָם.

13 וְרַמְיָתֵר] *V. melius* דְּרַמְיָתֵר. *El.* דְּרַמְיָר.

VII.

1 וְחִבּוּ] *V. fortè melius* וְחִבּוּ.

19 וְיִתְחַבְּרוּ] *Alij* וְיִתְחַבְּרוּ, *siue iuxta Hebr.* וְיִתְחַבְּרוּ.

20 בְּבִקְעָא] *El.* בְּקִבְעָא. *sic quoque erat in Hisp.*

VIII.

1 *Pro, Festina*] *Mallem, Festinans.*

2 בִּימֵי] *Ven. pro* כְּנִבוּאַת. *i. In prophetia.*

4 *capientur*] *Mallem, captiuabit, capiet.*

8 *Pro, peruenient*] *scribe, peruenient. & pro, plenitudinem*] *melius, latitudines, verterū.*

11 מִלְּמֵהַךְ] *V.* מִלְּמֵהַךְ.

22 וְיִסְתַּלְעִי] *Ven.* שְׁלַהֲבִי, *à verbo* Fatigare. וְיִסְתַּלְעִי *inuenio in Ar. pro* עִיף.

23 וְלִיהֵוִי] *V.* וְלִיהֵוִי *melius.*

עַם] *V.* עַם *i. Populus.*

IX.

4 *Nō malecomitt*] *tur* כִּי *in Veneto.*

10 וְיִגְרֵר] *V.* וְיִגְרֵר, *pro Hebræo* וְיִסְכְּכוּ.

13 *Adde post Dominus*] *exercituum.*

תְּרוּכוּת] *V. R. Sal. & El.* תְּרוּכוּת, *pro Hebr.* בָּעֲמָם. *de quo vide Lexic.*

X.

6 כְּסֵן] *V.* כְּסֵן. *Apud Eliam* כְּסֵן *legitur.*

14 בְּבִיצַת] *Melius V.* כְּבִיצַת *id est Collegi.*

16 *Post* וְהִתְּהוֹת] *inseritur in Venet.* וְאֵנִי.

23 *Post* וְיַעֲשֶׂה] *additur in V.* בְּגוֹ *i. In medio.*

26 עַמָּא] *Melius Venet.* אֻמָּא, *Mare. & pro* לְהוֹן, *legitur* לָכֶם, *Vobis.*

XI.

VARIÆ LECTIONES ET EMENDAT. 24

VII.

1 כְּיוּחֲרִין) *Scribe cū C. & El.* כְּיוּסְרִין.

2 כָּל עַל) *Non malè omittitur in C.* עַל.

4 וְלִמְנַר סִן רִמְתָּ) *Lege cum C.* סִן רִמְתָּ.

5 אֲלָהִיָּא) *C.* אֲלָהִיה.

Ibid. עַל חֵשֶׁר) *Melius Complut.* יַת חֵשֶׁר.

7 *Pro* אַרְבְּעַת) *repone* אַצְבְּעַת. *C.* אַצְבְּעִין.

Ibid. כְּאַתְבְּרָא) *C. melius* כְּאַתְבְּרָא.

8 *Ante* דְּעָבְרָא) *additur in C.* דְּכַחֲנַת יַתָּה.

Et pro וְתִשְׁתַּעִי) *lege cum Com.* אֶשְׁתַּמַּע.

9 דְּתָמַל) *Repone ex C.* דְּתָתִי.

10 כְּתַחֲיָה) *C.* סְתַחֲיָה.

Ibid. C. כְּלִיָּא *rectè.*

12 וְזוּטְרָא צְנִיף) *Lege cum Copl.* וְזוּטְרָא דְּצִיף.

Ibid. pro כְּרוּבָא אִי) *Complut.* כְּרוּמְנָא וְאִי.

13 וְאָמַר) *C.* וְאָמַר. *sic vers. 4. cap. sequentis.*

VIII.

5 כּוּבְיָא) *C.* כּוּפְיָא.

בְּצַרְצָא) *sic C. sed V.* בְּצַלָּא.

וְתִתְקַבְּלוּן) *C. melius* וְתִתְקַבְּלוּנָא.

לְקַבְּלָא) *C.* לְקַבְּלָא.

אַתְיָן) *C.* אַתְיָן.

6 דְּעָבְדָא) *C.* דְּעָבְדָא. *sic infrà vers. 13.*

לְאוּקְרָא) *C.* לְאוּקְרָא.

10 וְנִכְוֹי) *C.* וְנִכְוֹי. *melius.*

כְּקַנְדְּלָא) *C.* כְּקַנְדְּלָא.

בְּשַׁלְמָא) *C.* בְּשַׁלְמָא.

11 לְכַרְמָתָּ) *C.* לְכַרְמָתָּ.

אִשְׁתְּאַרְנָא) *C.* אִשְׁתְּאַרְנָא.

דְּרַחֲמֵיהוֹן) *Lege cum C.* דְּרַחֲמֵיהוֹן.

13 אֲשְׁמַעְנִי אוֹרַיְתָא כָּל) *Compl.* אֲשְׁתַּעְיָת יַת כָּל אוֹב׳.

עֲנָנִין) *Scribe* עֲנָנִין, *vel lege cum C.* עֲנָנָא.

IN IIII. TOMVM.

Ex B. Ar. Montani siue Hispalensi exemplari.

IN ISAIAM.

CAP. I.

12 לְאַתְרוּשִׁין) *Pro Hebr.* רְמֹס. *nequaquam mihi arridet. legendum puto cum V.* לָא תְּרוּשִׁין *i. Ne conculcetis.*

25 *Post* נְטוֹרְתִי) *adde ex V.* עֲלָךְ *Super te, contra te.*

26 אוּלָא) *Alibi & sæpius scribitur* אוּלָא.

29 קִנְנָצַת) *Rectiùs, meo iudicio,* קִנְנָת, *vt infrà cap. 65. & 66. vbi omnia exemplaria habent* גִּנְיָאנ.

II.

19 & 21 *pro* וְיַחֲשׁוּן) *Ven. habet* וְיַחְשׁוּן. *i. Timor. sic supr. vers. 6.*

3 שְׁרִיבְ) *videtur redundare, nec etiam legitur in V.*

7 וּבְתַקְפֵי) *C. vt infrà cap. 3. vers. 5.*

אֲחִיכוֹן) *Lege* אֲחֵיכוֹן.

8 וְלִאֲפָקָא) *Repone ex C.* וְלִאֲפָקָא.

Ibid. וְקַפֵּי) *Lege cum C.* וְקַפֵּי.

12 לְאַבְּרָהָם אֲבוּהוֹן) *C.* לְאַבְּרָהָם אֲבוּהוֹן.

14 בְּשִׁקְמָא) *sic & El. sed Compl.* בְּשִׁקְמָא *habet. Bahal Ar. autem &* El. שְׁמָתָא *interpretantur Anathema, excidium, diramij, mortē.*

Ibid. עֲבָנָא) *C. melius* עֲבָנוֹ.

III.

2 דְּאַסְתְּמֵךְ) *C.* דְּאַסְתְּמֵךְ.

5 דְּבָנְעָאי) *C. melius* דְּבָנְעָאי. *sic versu 7. scribe* דְּמָלְכָא.

9 דְּאָתֵי) *Lege cum C.* דְּאָתֵי.

10 סִן עֲלִילָה) *Non legitur* סִן *in C.*

11 לְפָלְגָא אַרְעָא) *Scribe cum Ven.* לְפָלְגָא דְּאַרְעָא.

IIII.

1 *Post* נִגְפָּת) *in alijs legitur* בְּרֵדָה. *sic supra.*

2 עֲרָבָא עֲנִי) *Scribe cum Copl.* עֲרָבָא דַּעֲנִי.

3 *Pro* תֵּן נְעִין צְלוּחִי) *Mallem ex C. reponere* וְיָו נְעִין בְּצִלְוָא *sic vers. 5. pro* וְתֵן *scribe cum C.* וְתָיו.

4 דְּאוּכַּר תֵּה עָסִיק רְחִיץ) *Repone ex C.* אוּכְּרָא דְּבָנָה עָסִיק בָּה חִוִּי רְחִיצִין.

8 תַּעֲלִין) *Scribe potiùs cum C.* תְּעוֹלִי.

11 סְפָתְחוּ) *Scribe cū C.* סְפָתְחוֹן.

Ibid. בְּמִמְלוֹתְיךְ) *C.* בְּמִמְלוֹתְיךְ.

13 כְּשׁוּל תְּכֵי) *C.* כְּתוּל תְּכֵי.

V.

2 כְּנֵבֶר דְּאִינְשׁוּת) *Melius Compl.* כְּנֵבֶר דְּאִינְשׁ.

4 אִתְגְּלִי) *C.* אִתְגְּלִי.

6 וְקִמּוֹ) *C.* וְקִמּוֹ.

8 דְּמַקְרְבִין) *C.* דְּמַקְרְבִין *Amicus noster.*

12 דְּזוּטְרָא יָתְבִי) *Scribe cum C.* זוּטְרָא דְּיָתְבִי.

13 וְסִפְתְּחִיה) *Scribe cum C. sine affixo* וְסִפְתְּחִי.

14 אַבְּרַת) *C.* אַבְּרַן.

Ibid. בּוּלְאר) *sic & El, C.* וְכַאר. *& pro* שְׁקָנָא) *C.* סְקָנָא.

Item מְרִיבָּא) *C.* סְרִיבָּא.

15 וְעִוְרִיקָא) *Mallem cum C. legere* דְּעִוְרִיקוּ, *vt respondeat Hebræo* שׁוֹקוּ.

Ibid. קְרָבָא) *Melius in C.* וְקָרְבָא.

16 וְזַן אֲמִרוּ) *Hæc duo verba leguntur in Comp. post* כְּגִיעָא, *idq; rectè.*

VI.

1 דְּסַפְרָנָא) *C. melius* דְּסַפְרָנָא.

2 אֲפִקְלָא) *C.* אֲפִקְלָא.

3 וְאִי) *C.* וְאָז.

Pro וְקָרְאִי) *scribe cum Compl.* קָרְאִי.

4 *Post* אֲשְׁוִיקוּ) *adde ex C.* יַתִּי.

Ibid. אוּכְּרָא דַּנְה עָסִיק בָּה חִוִּי רְחִיצִין) *C. vt supra & vt Bahal Ar. citat* וְלִשׁוּתָא.

5 עֲרָבָא) *C. melius* עֲרָבִי. *&* הֵיכְמָה *in C. legitur post* וְחָוִי.

6 כְּיָחוּתָא) *Comp.* בְּצִיחוּתָא. *i. In sitiri. vt expono, cum summa auiditate.*

8 אַשְׁכְּרוּ) *C.* אַשְׁקְרוּ.

IN CANTICA.

Ex Veneta editione.

CAP. I.

1 שִׁיר) *Huius vocis meminit Bahal Ar. citans locum Eccl. C. hîc* וּכְרֵא *legit.*

3 לְעֻמָּא) *C.* לְעֻמָּא.

Ibid. וְאִתְחַד שְׁבָא) *Compl. melius* וְאִתְעֲתַד שְׁבָא. *Ibid. pro* אוֹרְחָא *Lege cum C.* אוֹרָה.

4 מְשִׁפּוֹלֵי רְטוֹ) *Melius Comp.* מְשִׁפּוֹלֵי טוֹ׳.

Ibid. pro וְנִדְחַם) *Scribe potiùs cum C.* וְנִדְרַם.

6 *& quia) Censeo (&) delendum. Ibid.* אֲלָחֵי) *C.* אֲלָחֵי.

7 זַמְּנָא מְשָׁה) *C.* זַמְּנָא דְּמֹשֶׁה.

8 *Pro* בְּגִיא אֵת בְּעֵיָא לְהוֹן *&c.) sic legitur in Complut.* בְּגִיא אֵי אֵת בְּעֵיָא לְמֵחֵי דְּבְנוֹהִי דְּנְשִׁיתָא דְּרִישׁ רְמִיתְיָא *i. Prophetæ: Si tu quæris viuere in captiuitate congregationis. &c.*

Ibid. רְבְנֵי) *C.* רְבְנוֹ.

9 *Ante* דְּנִשִׁיתָא, *fuit* דְּנִשִׁיתָא, *vt habet C.) leguntur hæc in aliis,* וְנֵכֶב יַת נְיָא אֵת סוּסָא לָא נָכֵב אֲבוּרוּ דְּשִׁיעְבָּד אֵין וְנִכְרָאִין דִּי בְּגִיעוֹהִי עֲתִכּוּר וְיִתֵּא עַל לְבָנָא יַת נְיָא לָא נָכֵל לְבָנָא כִּי הִיא עֲקָא תַּקֵּף דְּנוּה דִּי יְרִיתוּן יְבִיא לְשִׁבְקוּתְהוֹן כְּמוֹ׳ וְיִתֵּא תַּיְקָה דְּאִשְׁתְּבְקוּ גוֹ׳ (*Compl.* קְהִלְתָּא)

Ibid. pro בְּרֵאשִׁית) *repone ex Comp.* בְּרֵא יַת.

10 לְאַתְיְחָא) *C.* לְאַתְיְחָא.

Ibid. פְּזִקְפֵי) *i. Sicut frena. C. vt habet C.* כְּזִנְזִין. *vt habet versio.*

11 גְּלִיף) *C.* גְּלִיף. *sic inf. cap. 3. vers. 8.* חֲנוּכָא *pro* חֲנִיכָא.

12 וְעַרְכְּרוּכִין) *C.* וְעַרְכְּרוּכִין.

Ibid. pro כְּגַרְגְּרֵי חִנְּ) *repone ex C.* כְּגַרְגְּרֵי חִנְּ, *facile enim fuit* ב *pro* ו, *&* ר *pro* ד *scribere.*

13 גְּרִיהָא) *C.* בְּמֵאי; *sic vbique scribit.*

14 לְכֹפֶר נְגָא) *C.* לְכֹפֶר נְגָא.

Ibid. מְשָׁבְּרוּתְהוֹן) *Lege cum C.* מְשָׁבְּתָא יְתְהוֹן

Item דְּמַלְּאָ) *Compl.* דְּמַלְּאָ *melius.*

17 דְּשׁוּרוֹתִי) *Repone ex Compl.* דְּשׁוּרוֹתִי; *vel ex El.* דְּשׁוּרוֹתִי.

Ibid. וְשִׁירָתוֹתִי) *C.* וְשִׁירָתוֹתִי.

Et בְּרֵאתִי וְשִׁנְאִי) *sic & Elias. C.* בְּרוּתִי וְשִׁנְאִי; *sed Bahal Aruch illa ligna vocat* כּוּרְתָא וְשִׁנְאִי.

II.

1 כְּעֵנֶן דְּמִשְׁרֵי) *C.* כְּעֵנֶן דְּמִשְׁרֵי.

3 כְּתִפּוּחָא) *Repone ex C.* כְּתִפּוּחָא. *sic pro* נְטִיר *lege cum C.* דְּטִיר.

4 וְתִקּוּפָא פְּקוֹד) *El.* וְתִקּוּפָא פְּקוֹד. *sed Comp. legit per* כ, וְתִכּוּפָא כֵּן פְּקוֹ׳. *Quæ autem scribuntur per* כ, *inquit Elias, habent* תכשיט *Ornamenti significationem.*

5 נְתָרְאִי) *C.* נְתָרְאִי.

Et ante לְבִית) *non malè* יְהֵי *additur in C.*

Ibid. מְרַעְיָא) *Melius C.* מְרַעְיָת.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 *Post* סמיא) *additur in Masſ.* גניגא *Gibbosum.*
17 תצרי) *In Masſ. erat* תצלי .
Hic versus ſic legitur in aliis: זכר שלים וקא חבולא מן יומי ארם עד דר אתילד צדיקא דאשכחת מתימן וזמאי בן אלף מלכין דאתבנשו למעבד מגרלא בבקל ואתתא דבכל זמי & חנוכ *inquit Bahal Ar.*
25 ויתרבא) *C.*
29 *Post* ורבקני) *adde ex C.* עתרא .
Et pro ורבקני) *ſcribe* רבקני , *in plurali femin. more Syrorum.*
30 הוא *quod bis legitur, non habet C. Et pro* תשבחתא) *lege cū C.* משתברתא .
31 ועובריהא) *C.*

IN ECCLESIASTEN.

Ex Maſiano exemplari.

Cap. I.

11 *Poſt* לדרתא) *Adde ex Venet.* קדמאין .*i. Primis, priſtinis.*
13 *Scribe* ואלא *cum coniunctione.*

II.

3 שמשא) *V. vt Hebr.* שמיא .

III.

4 לשפתא קחלולא) *Bahal Ar.* לשפוא כחילא . *El. & Ven.* לשפוא כחילא .
6 למישר) *Infinitiuus ab* אשר . *V. rectius* למשרי *a* שרא *Proycere. pro Hebr.* להשליך .
7 לאחתאה) *V.* לאחאה . *Neutrū placet. ego crediderim legendum* לאתאה , *a verbo* חטט , *pro Hebræo* לתפור .

IIII.

5 *Poſt ſinē verſus adde ex V.* עלעיתיר לשלמא קרינא בשרא ובתגרות) *quia in Hebræo eſt* ורוחא ורעות רוח .
12 רמגנדלוא) *Scribe, vt erat in M.* רמגנדלא *pro* רמגנדלא .
16 לדתראי) *Lege cū aliis ſine* ל .

V.

9 *Pro* ורחים) רי *Scribe potiùs in Kal: quia in Pael ſignificat plerumque Miſereri.*
13 תינה) *Scribe cum V.* תנה .
Ibid. pro אוגרתא) *lege potiùs cum V.* אוגרא .
14 בלא וכו) *Non malè V.* בלא כסו *Abſque veſtimento, operimento.*
Ibid. poſt finem additur in V. לקבלת לוכו כיהה .
15 לקבלת) *Scribe cū V.* לקבלת .
19 אתתסרו) *V.* אתקסרו .

VI.

3 אן) *Corrige* איך . *& pro* חי *legitur in V.* הוא .
8 לחכימא) *Lege cū V.* לחכימא .

VII.

3 לב בל) *Deleatur* לב .
6 נוקלא) *Lege cum Bahal Ar. & V.* טקלא . *Vide Cantic. cap. 1. vbi C. habet* יובלא .
13 רמסתמר) *Mallem cum V. legere* רמסתתר .*i. Abſconditur.*
teriora, à בר . *Et pro* כן *ſcribe* סן .
8 רגלתא) *Compl.* רגלוהא *Ego* רגלותא *lego.*
11 לדרא) *Non legitur* ר *in C.*
13 וגבינין) *C.* וגבונו .
14 וחרפי) *Lege cum C.* ויחרפי ; *vel cum Elia* וחריפין .*i. Acuti.*
Et pro כגבו) *lege cum El.* בגבור , *vel cum C.* וגיבור .
16 וגנינא דרחמא) *C.* ואחרת רחמי
17 *Hunc verſum ita reſtitue ex C. & El.* בתחומה ערבי רבתלא רבמסמן תתנה . *Hæc quatuor poſtrema verba deſiderantur in V.i. Excæcabuntq; illum ſilij aquilæ.* תצא *verò apud Syros, Effodere, eſt.*
21 יבל) *C. non malè* משתרא *Poteſt; quia apud Syros* שכח *vtiā Poſſe ſignificat.*
22 ישבע) *Scribe cum C.* דשבע .
23 שוקמני) *ſic & Pagn. & alij perperam. Repone ex C. & El. atque etiam Bahal Ar.* שושמני .
26 ותנני) *C.* וחנכי . *Bahal Ar. legit per* ה , *pro Hebr.* וחנני .
28 רמסכרא ביזיא) *ſic & El. niſi quòd* ביזיא *legit , ſed neſcit quid* רמסקרא *ſignificet. C. verò habet* רמסברא באזנא .*i. Se manibus ſuſtinens. Ibid. pro* עבדא) *lego* עמרא .*i. Habitat.*
31 רמזמן) *Pro Hebræo* ידיד . *C.* רמזרזל ; *& pro* אבנא , אגרא . *El. vt Ven. legit , ſed fatetur ſe, quid ſit , neſcire. Neutrum certè etiam intellige: niſi legatur* רמזמרן .
33 מאיתא) *C.* מאתא . *Videtur* חמאתא *legendum.*

XXXI.

2 *Pro* מה) *C.* מי *legit. Bahal Ar.* מי .
5 תשתי) *C.* דלא תשתי .
7 ונשתה) *Lege cum C.* ורשתון .
Ibid. ושחקתון *id eſt, Tribulationum ſuarum,* θλίψεων αὐτῶν *à* πονῶν , *vt habent* LXX. *à verbo Syro ; Elias ignarus linguæ Syricæ , deducit ab illo Ierem. 37.* שחק *à verbo* שחק *Conterere.*
8 *Pro* לחנן רלא מסטו ריך) *C. habet* לאירלמא . *Et pro* ירלין בל בני חלוף) *C.* ולירין בל בני חלוף .
10 מבני) *C.* מכנו .
Et poſt מכתא) *adde ex C.* טיתא .*i. Precium eius, æſtimatio eius.*
14 אחלפה) *Auctor* מוער *videtur legendus. pro Hebr.* עדי .
24 *Ante* ואנא) *Poteſt addi* מה *C. habet. Et pro* סלם , *fortè pro* לסלם , *vt habent* LXX. *Non tradit.*
25 שחי) .*i. Pullanti , exactum eſt. verbum Syr.*
26 *Poſt* ואנא) *adde ex C.* כאשי .*i. Agri.*

XXVIII.

5 ותבעי) *C.* ותתבעי .
6 ותתקנון) *C.* ותתקנון .
7 ותלילי) *Bahal Ar.* ותלילי . *& El.* ולילי , *pro Hebr.* ולילי .
8 פתלה) *Lege potius cum C.* פתלה .
10 *Pro* ונקטא) *C. legens* ונתנת . *Illis cum C. legens* ונתנת *&* ושלומי .
17 בערוגה) *Pro Hebr.* בערוגה *Legerim cum C.* בערוגה .*i. Hortum illum.*
18 רמתמן) *C.* רמתמן . *Vide cap. 12.*
25 למגנא) *C.* למגנא .
Poſt רמכ) *adde ex Hebr.* נפשא .
26 נהתמי) .*i. Abſconditur* חמא , *teſte Maſio , Abſcondere ſignificat ; vt patet quoque ex ſequenti.*

XXIX.

3 מולא) *C.* מולא .
4 *Pro* לה) *rectius legitur vt eſt in C.*
8 ונגדא) *Repone ex C.* ונגדא .
Ibid. pro ונגדא) *C. habet* ונגדא . *Videtur legendum* ונגדא .
9 ויחך) *Videtur legendum* ויחך . *vel ex C. repetendum* ויחך .
10 ודשד) *Repone ex C.* ודשד .
Et pro לה) *legerim* לו .
11 וכסי) *Repone ex C. & El.* וכסי . *iuxta illud Dan. 2.* כסי *Lege cum C.* רציאת .
12 רציאת) *Lege cum C.* רציאת . *Et pro* ויקצא פגרי) *C.* ויקצא נבלי פגרי *vt habent* LXX.
13 ויקצא נבלי פגרי *Et pro* ויקצא) *repone* פגרי .
Ibid. ויכלי) *C.* ויכלי .
17 בכרכר) *Non legitur* ב *in C.*
18 רמתרעי) *C.* רמתרעי .
Hebr. est רעי . *i. Pastor.*
19 רעי ניר) *C.* רעי .*i. Pastor quidem vocē Græcā frequentat. Iurpāt Syri. q.d. Seruus cum intelligens non expulsabit. Rursus illi apud illos Vquidare eſt.*
21 רמקפין) *C. aliud habet.*
Ibid. רמקפין *ſine* ב *C. eodem ſenſu. vide Lexicon.*
22 *Pro* רמרם) *quod non legitur in V. reſtitue ex C.* רמרם .
24 סנדה) *El.* סנדה *legit pro* סנדה .

XXX.

4 ברישא) *C.* ברישא .
Et pro ברישא) *C. habet* ברישא .

à verbo כרא , *quemodo habent* LXX. *&c.*
21 עצי אשקיה) *C.* עצי .
22 נשלמה) *C.* ושלם .
23 ולשגרא) *C.* ולשגרא .
24 *Pro,* Stare *corrige* Habitare.
26 אנוש] *Non legitur in* C.
27 מקרקתא) *Lege cum Complut.* מקרקתא .
28 רתרעא) *Repone ex Complut.* רתרעא .
Ibid. שוגא] *ſic etiam Pagn. & alij , ſed perperam , ni fallor.* C. שורא , *fortè pro* שוגרא .

XXVI.

4 תחל) .*i. Des. à verbo Syro* נתל .
8 *Pro* נמגא רשקא , *ſiue , vt* C. *habet* , ניסקא רפיסא) *repone ex Bahal Ar.* בזקא רשיקא *Fragmentum petræ.*
9 בפפה רבכלי) *C.* בקפחון רבכלי .
12 בעיגה נפש) *Repone ex C.* בעיני נפשת . *Et ante* אלא) *C. addit* פקח .*i. Vtile, συμφέρον, apud Syros.*
18 רמתת רמושים) *C.* רמתר רמושים . *In V. erat* רבשוש *quod idē ſignificat, maximè apud Arabes.*
Ibid. שיגני) *C.* שיגני .
21 מרר כהונתא] *Lege cum El.* מרדרך ; *ſed pro* אהונתא) *neſcio quid poſſit ſubſtitui , niſi* חרוניא .*i. Rixam.*
22 מקבלן) *Bahal Ar.* מראכנן , *fortè à verbo* ראב . *de hoc ſupra cap. 18.*
Ibid. לגגה) *C.* לגגה .
23 רקדים) *Meliùs El.* רקדים *Obductum, tectum.*
אסא) *C.* חסא . *Elias dicit in quibuſdam codicib. ſcribi* בחסא .
28 ופסה) *Compl.* ופסא . *Et pro* תרכוכתא] *Complut. & Bahal Ar.* תרכוכתא . *Vtramque lectionem El. agnoſcit . quarum illam per* ת *ego credo eſſe veriorem.*

XXVII.

4 חפא) *eſt vox Syr. nam* וחאפא *illis* שפך *Impetum ,* ὁρμὴν , *ſignificat.*
7 ויקא כברייתא) *Bahal Ar. ſic hunc locum citat* דיקא כברית .
Et pro ופרירו) *lege cum C.* ופרים דפרי , *vel potiùs* פרים דפרי . *nā hoc apud Syros idē eſt quod* פרים .
Ibid. pro לה) *El. habet* לה , *niſi malis cum C. legere* חלים *cōtinēlim.*
10 שבנא) *C.* שבא .
12 ותסתרן) *Multantur, à verbo Syro* חסר , *quod Multare ſignificat.*
19 *Pro* לבה) *repone ex C.* לבהון .
20 דעיהון דעבדא) *Lege cum C.* דעיני דעבי נפשא .
32 *Pro* ואבידך *voce ipſi Eliæ incognita] C. legit* אורך , *pro Hebræo* עלך . *Libenter legerim* באריך .*i. In area tua.*
Ibid. pro מעביר) *Lege potiùs cum C.* תעבר .
33 דעבי) *Ex Complut. lectione* מכוררעי

ex quibus veſtigiis videtur reponendum דסתכנות , *vel* דסתכנות *ſiue* אסתכד מות .
30 מעקבא] *A verbo Syro* עקב , *Inueſtigare.*
32 נפת] *Perperam V. Pagn. & alij.* צבת . *Facile enim fuit ex* ג *facere* צ , *&* כ *mutare in* ב .
33 ומיערין] *A verbo Syro* הר *Aſſicere.*
35 ובזוני) *C.* ובזעוכי .*i. Et conſiderunt me. Et pro* עור *C.* תוב .

XXIIII.

2 ויכונא רני) *C.* אנונא ך . *Elias putat hanc radicem Luctum & planctum ſignificare. de hac voce & de* רני *vide ſuprà cap. 21.*
4 מזלא ומקרא] *Lege cum Comp.* סולא נקרא .
5 עשונא) *C.* עשינא .
8 לכבאש) *C.* לכבשא .
12 *Poſt* וקיעא) *C. addit* נא . *& pro* בעי] *quod pro* כתי *fecerāmus, C. habet* בקי .
13 וכקרתא] *ſic & C. niſi quod pro* חלקא *legit* חלקא . *De* כקריתא *alibi diximus.*
14 *Ante* אתחבם] *Additur in C.* איבעואתי .
16 וקאי] *C.* וקאם .
19 תתחסם] *Repone* התחסם , *à verbo Syro* חסם *Inuide, è malo animo. &c.*
Ibid. קרשיעה] *C.* קרשיע . *In V. malè* קרשיעה .
22 ומסחיא) *C.* ומסחיא , *pro Hebræo* ופיד . *fortè hoc à verbo* סף *deducitur : niſi dicamus Chaldæum Paraphraſten* פ *legiſſe pro* פ .
23 *Ante* והלין] *adde ex C.* אף .
28 רגלא) *Ally* רגלא .
34 תרדרך] *Vide cap. 6. C.* תתרכין .
Ibid. pro ועיריכלא) *C.* ועיריכוכא .
Item שבלגא] *C.* טב לבא . *Vide ſupra cap. 6.*

XXV.

1 [שלמה] *Adde* ה *ex C.* דשלמה .
7 דמשפלך) *C.* דשפלך .
9 כאחריתא) *Non legitur in C.*
10 תפיד) *El.* נתיד .
12 ומאני) *C.* קרשי *& El. reſtius* ומנא .
Ibid. adde ex C. ר *ante* תקיף .
15 ראשנא) *quod legitur in Venet. fortè deducitur à verbo* אחרשן *Dominari.*
17 נסבנך) *C.* נסבנך .
18 פריעא) *C.* פרישא . *fortè à* פרס .*i. Frangere , ſcindere. pro Hebr.* פקיע .
20 ורמרתא) *El.* ורמרתא . *compl.* דקרירותא .
Ibid. pro סמא) *repone ex C.* סמא , *vt eſt in Græco* σῆς . *Et pro* פלשיתא) *lege cum C.* כולשיתא . *de qua voce vide cap. 12.*
Item כריתא סחרה) *In V. erat* סחרה *reſtè, nam* הר *apud Syros eſt Contriſtare , moleſtia afficere. Comp. pro* כריתא *legit* ברתא *quid ſi* ברירותא *faciaſ? .i. Dolor.*

כהה *q. d. Percuſſiones eius.*

XXII.

1 ומאי) *C.* מוסי *ſiue* עשי .
ברנן) *C.* ברנן .
4 וזעיר) *pro Hebr.* ורחב .
להשתא) *C.* השתא .
5 [רגזן לגיא] *Com.* רגזן לגיא *in Pſal. Syric. ponitur pro Hebr.* חסיר .
Ibid. וקל קלילי] *C.* וקל מסך לחסך .
כרם לחכך .
7 ומיבוא) *C.* אנונא *pro Hebr.* שר *vide infrà cap. 24.*
8 וגלא עגין דעקרין) *Scribendum puto* עגין , *vt infrà ver. 25. fecimus ex* עכין *: nam facile fuit pro* ע *ſcribere* ע , *&* ר *pro* ן . *C.* צרים קסקרין לקטרי .
10 מרסם) *C. paſſiuè* מירסם *pro* מתרחם . *Ibid.* [חכרי] *Complut. melius* חברה .
11 ומקלקלתא) *Repone ex Compl.* ומקלקלתא .
15 ושגא) *Ex alijs locis repone* ושגא .
24 מחנקה בקנוחה) *C.* בחוזקא . ורכוחא .*i. In contentione ſuperbiā.*
27 [רמעכרת] *Scribe cum C. &* רמעכרתא .

XXII.

1 *Ante* שמא] *adde ex Compl.* אתקחר .
6 אזלא) *C.* אוכח *pro Hebr.* חנוך .
13 ובחיכינותה] *ſic & Bahal Ar. & alij , ſed C.* בחכינותא *per* ב , *vt Syri ſcribunt.*
19 *Poſt* ותא] *adde ex Complut.* אף אנת .
20 *Poſt* ואקא] *adde ex C.* כתבת .*i. Scripſi.*
21 ומלוי ורתיאתא] *Cōpl. meliùs* ומלי ורתיאתא .
25 אורחותי] *Repone ex Compl.* אורחתה .
27 [קדרנא נסב] *Repone ex Compl.* לקדנא לקא נסב .

XXIII.

2 סכינא] *Corrige* סכינא .
4 [לעמיא] *C.* לעמיא , *pro Hebr.* למעשיר .
7 ורמא &] *ſic & El. putat legendum : in cannib. enim exemplarib. erat* רמא & רם , *quod apud Syros eſt Obſeruare , ſtatuere.*
20 באולן ורגזן *&c.*] *Hæc verba in C. occupant principium verſus, iuxta Hebr. ordinem.*
22 רגין ילדך) *C.* ילדך .
24 גרגין פרגין) *C.* גרגין וגרגין , *ſed pro* ו *legendum eſt* ו , *vt vides ſuprà verſu 16.*
25 וגרגין) *C. melius* וגרגא .
28 ראשר אבגא) *C.* רעאר בגיא .
29 ריוא] *C.* ביותא , *pro Hebræo* אבוי . *Hoc apud Syros Conſolationem ſignificat : illud verò puto mendoſum eſſe pro* ריונא *ſiue* ריונא *Dolor , niſi Vaf ſcriptum ſit pro* ב .
ריבא *quaſi* רובא .*i. Tumultus, vt habent Septuaginta.*
Ibid. Pro סחיא] *C. legit* סוחא , *pro Hebr.* שיח *mutato* ש *in* ס .
Item pro יורמיעין) *C.* יורמיעין

poteſt ſcribi מבשלין *q. d. Lites abroganturſorte.*
19 רמתעסר) .*i. Qui diteſcit, iunatur opibus, pro Hebr.* נפשע , *quod verè expenitur.*
22 רעותה) *Non eſt affix. in C.*
23 גמלל) *Scribe* גמלל , *aut lege cum C.* ממלל .
24 דבקת) *Repone ex C.* דבקת ; *nam* דבקת *non conuenit cum nomine maſcul.* ורחיקא *ſiue* ורחיקא , *vt eſt in C.* נבך *autem valet apud Syros idem quod* רחב .

XIX.

1 *Pro* והו) *Scribe* חו .
4 מולא) *C.* מולא .
7 *Pro* קריר , *vt legūt V. & El. C. habet* שריר .*i. Reſiduum. Elias tamen quodam in loco etiam* קריר *citat.*
10 דשתלט) *C.* לשתלט .
11 *Pro* אלהה) *Repone ex Complut.* רגזה .
14 ומן ורתו) *ſic V. ſed Compl.* ומולא ורתיותא דיך דאבא *ſed legendum* דאבדהסן .
Ibid. סתסקרא) *ſic legit El. qui aſſerit* סתסכרא *mendosè legi in aliùs exemplaribus, ſed falsò.*
17 *Pro* נזוף) *repone ex C.* דנזוף , *Et pro* משתלים) *melius Compl.* ישלם .
18 תרמי) *C.* תרמי .
21 ולבי רנדברין) *Meliùs Compl.* בלבה רנברא .
23 רשמע) *Repone ex C.* רשמע .
24 רמשני) *ſic C. In Venet. eſt mendum.*
26 רנאן) *Ex C.* רבאת .*i. Prædatur, repono.*
27 פרש) *C.* פוש *pro Hebr.* חרל . *Ibid.* רמתה) *C.* ממה .
28 אגא) *Rectius El.* רגגא .
29 *Poſt* לנשיותון) *adde ex C.* רסכלי .*i. Stultorum.*

XX.

1 לחמחל) *Non legitur* ל *in C.*
2 חמת) *Eſt verbum Syr. Ad iram pronocare.*
3 מעדי) *ſic Bahal Ar. & El.* .*i. Deridetur. V. mendosè per* ר . *vide ſuprà cap. 18.*
4 מתחבר) .*i. Contumeliis afficitur . quaſi in Hebræo eſſet ſcriptum* קרוף . *ſic Chaldæus quoq. legit* וחרוש *pro* וחלוש .
6 נבדא) *Lege cum C.* נבדי .
17 בלחמא רגלא) *Lege cum C.* בלחמא רגאלא *ſine* רגגא .
Ibid. [אצעא] *Ex El. ſuppleuimus. quia in V. erit omiſſum. C. etiam illud habet.*
22 רמסתרחא) *C.* רמסתרחא .
23 ומשוקא) *Mallem cum C. legere* ומקאנא .
25 ותיא לה) *Compl.* ותתא דה נפש . ואחר נדרים לבבור נפשה *pro Hebr.* נפשה .
27 נשתמה) *C. melius* בשמה .
30 שמני) *ſic & El. mendosè. Repone ex C.* שוני .
Ibid. ומחיתי בן רבדשה) *Compl.* ומחונוהי בנא רבדשא . *Videtur* ה *pro* ח , *vt* מחיון *à* מהה *eſſe* מחיונוהי

ויגרש יתהון מן קדמוהי ׃
2 ואתון תעבדון ית מדבחיהון ותתברון ית צלמיהון ותקטעון ית אשרתהון ׃
3 ארום לא תסגדון לטעות אלהא אחרא ארום יי׳ קנאה שמיה הוא אלהא קנאי הוא ׃
4 ארום לא תגזרון קים עם יתבי ארעא ויזנון בתר טעותהון ויבחרון לדבחא לטעותהון ויקרון לכון ותיכלון מן דבחתהון ׃
5 ותסבון מבנתהון לבנוהי ויזנון בנתהון בתר טעותהון ויטעון ית בנוהי בתר טעותהון ׃
6 ולא תעבדון לכון אלהי מתכא ׃
7 ית מטללתא דפטירי לא תיטרון ותחגא דמצותא תיטר שבעא יומין תיכול פטיר כמא דפקידתך לזמן ירחא דניסן ארום בירחא דניסן נפקתון ממצרים ולא יתחזון קדמי ריקנין ׃
8 וחגא דמשיריתא דבוכרי בעירא דכר ובוכרי אימרא ועזא ׃
9 בוכרא דבנין תפדי בכספא ולא תתחזי קדמי ריקנא ׃
10 ותעבד חגא דשבועין לבוכרי חצדך חטין קדמיתא ותחגא דאספא בתקופת שתא ׃
11 בזמן תלתא זמנין בשתא יתחזון כל דכורך קדם יי׳ אלהא דישראל ׃
12 ארום אתרך אגלי מן קדמך ואפתי ית תחומך ולא יחמדון גברין ית ארעך בסלקך למיתחזי קדם יי׳ אלהך זמן תלתא זמנין בשתא ׃
13 ארום לא תיכסון דם דבחתי על חמיע ולא יבית לדבחתא דפסחא עד צפרא ׃
14 ראשית בוכרי ארעך תעיל לבית מקדש יי׳ אלהך לא תתבשל גדי בחלבא דאמיה ׃
15 ואמר יי׳ למשה כתוב לך ית פתגמיא האלין ארום על פום פתגמיא האלין גזרית קים עמך ועם ישראל ׃
16 והוה תמן עם יי׳ ארבעין יממין וארבעין ליליא לחים לא אכל ומיא לא שתי וכתב על לוחיא ית פתגמי קיימא עשרא ׃
17 ונחת משה מן טוורא דסיני ולוחי סהדותא בידוהי דמשה במיחתיה מן טוורא ומשה לא ידע ארום קרנין נפקו מן סומקא דאפוי בדברותיה עם יקרא דשכינתא דיי׳ ׃
18 וחמא אהרן וכל בני ישראל ית משה והא קרנין נפקו מן סומקא דאפוי ודחלו מלמקרבא קדמוהי ׃
19 ומן בתר כן קריבו כל בני ישראל ופקיד יתהון ית כל מה דמליל יי׳ עמיה בטוורא דסיני ׃
20 וכד שלים משה למללא עמהון שוי על אפוי רגוא ׃
21 ועד עלוי משה לקדם יי׳ למללא עמיה יעדי ית רגוא עד זמן דנפיק ונפק ומליל לבני ישראל ית אשתדרותא דמתפקדין ׃
22 ואמר להון יי׳ דין פתגמא דפקיד יי׳ למימר ׃
23 תרי זמנין בשתא יתחזון כל דכוריכון קדם יי׳ אלהא דישראל ׃
24 ארום אתרך אגלי מן קדמך ואפתי ית תחומך ולא יחמדון גברין ית ארעך בסלקך למיתחזי קדם יי׳ אלהך זמן תלתא זמנין בשתא ׃
25 לא תיכסון דם דבחתי על חמיע ולא יבית לדבחתא דפסחא עד צפרא ׃
26 ראשית בוכרי ארעך תעיל לבית מקדש יי׳ אלהך לא תתבשל גדי בחלבא דאמיה ׃
27 ואמר יי׳ למשה כתוב לך ית פתגמיא האלין ארום על פום פתגמיא האלין גזרית קים עמך ועם ישראל ׃
28 והוה תמן עם יי׳ ארבעין יממין וארבעין ליליא לחים לא אכל ומיא לא שתי וכתב על לוחיא ית פתגמי קיימא עשרא ׃
29 והוה כד נחת משה מן טוורא דסיני ולוחי סהדותא בידא דמשה במיחתיה מן טוורא ומשה לא ידע ארום קרנין נפקו מן סומקא דאפוי בדברותיה עם יקרא דשכינתא דיי׳ ׃
30 וחמא אהרן וכל בני ישראל ית משה והא קרנין נפקו מן סומקא דאפוי ודחלו מלמקרבא קדמוהי ׃
31 וקרא להון משה ותבון לותיה אהרן וכל רברבי כנישתא ומליל משה עמהון ׃
32 ובתר כן קריבו כל בני ישראל ופקיד יתהון ית כל מה דמליל יי׳ עמיה בטוורא דסיני ׃
33 ושלים משה למללא עמהון ושוי על אפוי רגוא ׃
34 ועד עלוי משה לקדם יי׳ למללא עמיה יעדי ית רגוא עד זמן דנפיק ונפק ומליל לבני ישראל ית אשתדרותא דמתפקדין ׃
35 וחמון בני ישראל ית אפי משה ארום קרנין נפקו מן סומקא דאפוי משה ותב משה ית רגוא על אפוי עד עלוי לקדם יי׳ למללא עמיה יעדי ית רגוא ׃

XXXV.

1 וכנש משה ית כל כנישתא דבני ישראל ואמר להון אלין פתגמיא דפקיד יי׳ למימר ׃
2 שתא יומין תתעבד עובדא וביומא שביעאה יהי לכון קודשא שבתא דנייחא קדם יי׳ כל דעביד בה עובדא יתקטל ׃
3 לא תוקדון אישתא בכל משרותיכון ביומא דשבתא ׃
4 ואמר משה לכל כנישתא דבני ישראל למימר דין פתגמא דפקיד יי׳ למימר ׃
5 סבו מן גבכון קורבנא קדם יי׳ כל דרעותיה יתי יתיה ית קורבנא דיי׳ דהבא וכספא ונחשא ׃
6 ותכלתא וארגוונא וצבעא זהורא וביסא ועזא ׃
7 ומסקי דכי סומקי וסנסנוי ועזי ׃
8 ואבני שהמי ואבני מלואי לאפודא ולחשנא ׃
9 וכל חכימי ליבא בכון ייתון ויעבדון ית כל מה דפקיד יי׳ ׃
10 משכנא משכניה וכסויה טלליה וסמכיה ולוחוהי בריחוהי וסרחוהי ואדניהון ׃
11 ארונא ובדוהי כפורתא ופרוכת מסוכיה ׃
12 מנרתא דנהורא ומנהא ושבעא בוצינהא ומשח נהורא ׃
13 ומדבחא דקטורת בוסמיא ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
14 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
15 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
16 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
17 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
18 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
19 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
20 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
21 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
22 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
23 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
24 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
25 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
26 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
27 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
28 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
29 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
30 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
31 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
32 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
33 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
34 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
35 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
36 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
37 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
38 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃
39 ובדוהי ומשח רבותא ובוסמי קטורת בוסמיא ומסוכא דתרע משכנא ׃
40 מדבחא דעלתא ומגרפתיה ומחתתיה ומזלפתיה וכל מנוי ומכבוי דנחשא ׃

XXXVI.

1 ועבד בצלאל ואהליאב וכל גבר חכים ליבא דיהב יי׳ חכמתא ושיכלתא בהון למדע למעבד ית כל עובדא דמקדשא כמא דפקיד יי׳ ׃
2 וקרא משה לבצלאל ולאהליאב ולכל גבר חכים ליבא דיהב יי׳ חכמתא בליבהון כל דרעותיה יתי יתיה לקרבא לעובדא למעבד יתה ׃
3 ונסבו מן קדם משה ית כל קורבנא דייתיו בני ישראל לעובדא דמקדשא למעבד יתה והינון עוד מתנדבין לותיה בכל צפרא ׃
4 ואתו כל חכימי ליבא דעבדין ית כל עובדא דמקדשא גבר מן עובדיה דהוא עביד ית עובדא ׃
5 ואמרו לגבי משה למימר מנדבין עם יתבי ארעא יתירין מן דמחסנין לעובדא דפקיד יי׳ למעבד יתה ׃
6 ופקיד משה ואשתדרו קל בכל משרית עמא למימר גבר ואיתתיה לא יעבדון עוד עובדא לקורבנא דמקדשא ואתמנע עמא מלאתיה ׃
7 ועובדא הוה מסגי לכל עובדא למעבד יתה ואשתאר ׃
8 וכל חכימי ליבא בין עובדי עובדא דמשכנא עבדו ית עשרתי יריעתא בוצא זכיא ותכלתא וארגוונא וצבעא זהורא עובד חכים עבדו יתהון ׃
9 אורכא דיריעתא חדא עשרין ותמניא אמין ופותיא דיריעתא חדא ארבעא אמין חד מדא לכל יריעתא חדא ׃
10 וחברו ית חמש יריעתא חדא לחבריתא וית חמש יריעתא תניתא חברו חדא לחבריתא ׃
11 ועבדו לולבי תכלתא על שיפולא דיריעתא חדא מלקבל מן סטר חברתא ועבדו כן בשיפולא דיריעתא בתרתא דמן סטר חברתא ׃
12 חמשין לולבי עבדו ביריעתא חדא וחמשין לולבי עבדו בשיפולא דיריעתא דמן סטר חברתא לקבל לולבי חד לחבריתא ׃
13 ועבדו חמשין קרסי דדהבא וחברו ית יריעתא חדא לחבריתא בקרסי ׃
14 ועבדו יריעתא מן עזי משכנא לשכנתא עבדו יתהון ׃
15 אורכא דיריעתא חדא תלתין אמין ופותיא דיריעתא חדא ארבעא אמין חד מדא לכל יריעתא חדא ׃
16 וחברו ית חמש יריעתא לחודהא וית שית יריעתא לחודהא ׃
17 ועבדו חמשין לולבי על שיפולא דיריעתא חדא מלקבל מן סטר חברתא ועבדו חמשין לולבי בשיפולא דיריעתא דמן סטר חברתא תניתא ׃
18 ועבדו חמשין קרסי דנחשא לחבר ית משכנא ויהי חד ׃
19 ועבדו כסויא למשכנא דמסכי דכי סומקי וכסויא דמסכי סנסנוי מלעיל ׃
20 ועבדו ית סמכי משכנא לקיימא דקרשין דשיטא ׃
21 עשרא אמין אורכא דקרשא חדא ואמה ופלגא פותיא דקרשא חדא ׃
22 תרי ידין לקרשא חדא מחברן חד לחבריתא כן עבדו לכל סמכי משכנא ׃
23 ועבדו ית סמכי משכנא עשרין קרשין לסטר דרומא לתימנא ׃
24 וארבעין סוכלי כסף עבדו תחות עשרין קרשיא תרין סוכלין תחות קרשא חדא לתרין ידוהי ותרין סוכלין תחות קרשא חדא לתרין ידוהי ׃
25 ולסטר צפונא דמשכנא עבדו עשרין קרשין ׃
26 וארבעין סוכלי כסף תרין סוכלין תחות קרשא חדא ותרין סוכלין תחות קרשא חדא ׃
27 ולסטר מערבא דמשכנא עבדו שיתא קרשין ׃
28 וקרשין תרין עבדו לזויתי משכנא מסטר מערבא ׃
29 והוו תאומין מלרע ומכלהון מתחברן לרישיה לעזקתא חדא כן עבד לתרויהון לתרין זויתין ׃
30 והוו שמניא קרשין וסוכלי כסף דהון שיתסרי סוכלין תחות קרשא חדא ותרין סוכלין תחות קרשא חדא ׃
31 ועבדו בריחי מן שיטא חמשא לקרשי סטר חד דמשכנא ׃
32 וחמשא בריחי לקרשי סטר תניתא דמשכנא וחמשא בריחי לקרשי משכנא לסטר מערבא ׃
33 ועבד ית בריחא דמצעא לגו מן קרשיא מסיפא לסיפא ׃
34 וית קרשיא חפא דהבא ועבד ית עזקתהון דדהבא אתרי לבריחי וחפא ית בריחיא דדהבא ׃
35 ועבד ית פרוכתא דתכלתא וארגוונא וצבעא זהורא וביסא עזא עובד חכים עבדיה ׃
36 ועבד לה ארבעא עמודי שיטא וחפא יתהון דדהבא ווי דהון דדהבא ואתיך להון ארבעא סוכלי כסף ׃
37 ועבד מסוכא לתרע משכנא דתכלתא וארגוונא וצבעא זהורא וביסא עזא עובד רקם ׃
38 וית עמודוהי חמשא ווי דהון ורישיהון וחפיתהון דדהבא וחמשא סוכלי נחשא ׃

XXXVII.

1 ועבד בצלאל ית ארונא דשיטא אמתין ופלגא אורכיה ואמה ופלגא פותיה ואמה ופלגא רומיה ׃
2 וחפא יתה דדהבא דכי מגו ומבר תחפינה ועבד לה זר דדהבא סחרנין ׃
3 ואתיך לה ארבעא סוכלי דכסף תרין סוכלין תחות סטרה חד ותרין סוכלין תחות סטרה תנייתא ׃
4 ועבד בדי דשיטא וחפא יתהון דדהבא ׃
5 ועל יתבי בדי לארונא לשאתא ית ארונא ׃
6 ועבד כפורתא דדהבא דכי אמתין ופלגא אורכא ואמה ופלגא פותא ׃
7 ועבד תרין כרוביא דדהבא מחטן עבדיה מתרין סטרי כפורתא ׃
8 כרוב חד מסטר חד מסטר תנייתא מכפורתא עבד ית כרוביא מתרין סטרוהי ׃
9 והוו כרוביא פרשין תרין גדפיהון לעילא מכללין בגדפיהון על כפורתא ואפיהון גבר לאחוי לכפורתא אפי כרוביא ׃
10 ועבד ית פתורא דשיטא אמתין אורכיה ואמה פותיה ואמה ופלגא רומיה ׃
11 וחפא יתה דדהבא דכי ועבד לה זר דדהבא סחרנין ׃
12 ועבד לה סחרנין דאטד תפחא אמה סחרנין ועבד זר דדהבא לסחרנין ׃
13 ואתיך לה ארבעא סוכלי דכסף ויהבו ית סוכלי על ארבעא זויתי ארבעא סמכוהי ׃
14 לקבל סחרנין הוו סוכלי לאתרא לבתי בדי לשאתא ית פתורא ׃
15 ועבד ית בדי דשיטא וחפא יתהון דדהבא לשאתא ית פתורא ׃
16 ועבד ית מנוי דעל פתורא ית קסוותיה וית מנקיותיה וית כסוותיה וית מנקיותיה דמתנסכין בהון חפא דדהבא דכי ׃
17 ועבד ית מנרתא דדהבא דכי מגו ומבר תחפינה עבד ית מנרתא גבעוהא ירכהא וקנהא כסוותהא מנקיותהא ופרחהא מנהא נפקין ׃
18 ושית קסוון נפקין מסטרהא תלת קסוון מנרתא מסטרא חד ותלת קסוון מנרתא מסטרא תנייתא ׃
19 תלת כסוון מגלפין כמנדעא כסות חד ופרח חד ותלת כסוון מגלפין כמנדעא כסות חד ופרח חד כן לשית קסוון נפקין מן מנרתא ׃
20 ובמנרתא ארבעא כסוון מגלפין כמנדעא כסות חד ופרח חד ׃
21 ותפוח חד תחות תרין קסוון מנהא ותפוח חד תחות תרין קסוון מנהא ותפוח חד תחות תרין קסוון מנהא לשית קסוון נפקין מן מנרתא ׃
22 תפוחהא וקסוותהא מנהא נפקין כולה חפיא דדהבא דכי חד ׃
23 ועבד ית שרגהא שבעא ומלקחהא ומחתתהא דדהבא דכי ׃
24 מן כל מנא דמנרתא עבד יתהון ׃
25 ועבד ית מדבחא דקטורת בוסמיא דשיטא אמתא אורכיה ואמתא פותיה מרבעא יהי ותרין אמין רומיה מנהא קרנוהי ׃
26 וחפא יתה דדהבא דכי ית אתרה וית כתליה סחרנין וית קרנוהי ועבד לה זר דדהבא סחרנין ׃
27 ותרין סוכלי דדהבא עבד לה מתחות לזרה תרין סטרוהי על תרין זויתוהי מסטר חד מסטר תנייתא לאתרא לבתי בדי לשאתא ית מדבחא ׃
28 ועבד ית בדי דשיטא וחפא יתהון דדהבא לשאתא ית מדבחא ׃
29 ועבד ית משחא רבותא ית קודשא וית קטורת בוסמיא דכי עובד רקם ׃

XXXVIII.

1 ועבד ית מדבחא דעלתא דשיטא אמתין אורכיה ואמתין פותיה מרבעא יהי ותלתין אמין רומיה ׃
2 ועבד ית קרנוהי על ארבעא זויתוהי מנהא נפקין קרנוהי וחפא יתה דנחשא ׃
3 ועבד ית כל מנוי דמדבחא ית קדריא וית מגרפתיה וית מזלפתיה וית מזרקתיה וית מחתתיה כל מנוי עבד מנחשא ׃
4 ועבד למדבחא סריגא דנחשא כמעבדא דרשתא תחות כרכובה מלרע עד פלגותה ׃
5 ועבד ארבעא בזיכי על ארבעת קצוי רשתא דנחשא לבתי בדי ׃
6 ועבד ית בדי דשיטא וחפא יתהון דנחשא ׃
7 ואעיל ית בדוהי בסוכלי על סטרי מדבחא למשא בהון מסוכלין הוה עביד יתה ׃
8 ועבד ית כיורא דנחשא וית כנתיה דנחשא בזיכי נשיא דמצלן בתרעא דמשכן זימנא ׃
9 ועבד ית דרתא לסטר דרומא לתימנא קלעי דרתא דבוצא זכיא עשרין אמין ׃
10 עמודיהון עשרין וכנתיהון עשרין דנחשא קבוליא דעמודיא וחשוקיהון דכסף ׃
11 ולסטר צפונא עשרין אמין עמודיהון עשרין וכנתיהון עשרין דנחשא קבוליא דעמודיא וחשוקיהון דכסף ׃
12 ולסטר מערבא קלעין חמשין אמין עמודיהון עשרה וכנתיהון עשרה קבוליא דעמודיא וחשוקיהון דכסף ׃
13 ולסטר מדנחא קדמאה לקבל מזרחא חמשין אמין ׃
14 קלעין לסטר חד חמש עשרה אמין עמודיהון תלתא וכנתיהון תלתא ׃
15 ולסטר תנייתא מכא ומכא לתרע דרתא קלעין חמש עשרה אמין עמודיהון תלתא וכנתיהון תלתא ׃
16 כל קלעי דרתא סחרנין דבוצא זכיא ׃
17 וכנתא לעמודיא דנחשא וחשוקי עמודיא וחפוי רישיהון דכסף וכל עמודי דרתא סחרנין מחשקן בכסף ׃
18 ומסוכא לתרע דרתא עובד רקם תכלתא וארגוונא וצבעא זהורא וביסא עזא ועשרין אמין אורכא ופותיא חמש אמין לקבל קלעי דרתא ׃
19 ועמודיהון ארבעא וכנתיהון ארבעא דנחשא חשוקיהון דכסף וחפוי רישיהון וחשוקיהון דכסף ׃
20 וכל יתדי משכנא ודרתא סחרנין דנחשא ׃
21 אלין חושבני משכנא משכן סהדותא דאתמנו על פום פקודי משה פלחנא דליואי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא ׃
22 ובצלאל בר אורי בר חור משבט יהודה עבד ית כל מה דפקיד יי׳ ית משה ׃
23 ועמיה אהליאב בר אחיסמך משבט דן אומן ואריג וצייר בתכלתא וארגוונא בצבעא זהורא ובביסא ׃
24 כל דהבא דאתעבד בעובדא בכל עובדי קודשא והוה דהבא דתנופתא תשע מאה ועשרין כיכרין ושבע מאה ושלשין סלעין במשקל סלעא דקודשא ׃
25 וכספא דאתגלי מן כנישתא מאה כיכרין ואלף ושבע מאה וחמשה ועשרין סלעין במשקל סלעא דקודשא ׃
26 בקע לגולגלתא פלגות סלעא במשקל סלעא דקודשא לכל דעבר על חושבנא מבר עשרין שנין לשית מאה אלפין וחמשת אלפין ותלת מאה וחמשין ׃
27 והוה מאה כיכרי כספא לאתכא ית אתרי קדשא ואתרי פרוכתא מאה אתרין למאה כיכרין כיכר לאתר ׃
28 ומן אלפא ושבע מאה וחמשה ועשרין סלעין עבד קרסי לעמודיא וחפא רישיהון וחשקינון ׃
29 ונחשא דתנופתא שבעין כיכרין ואלפין וארבע מאה סלעין ׃
30 ועבד בה ית אתרי תרע משכן זימנא וית מדבחא דנחשא וית כנתיה דנחשא וית כל מנוי דמדבחא ׃
31 וית אתרי דרתא סחרנין וית אתרי תרע דרתא וית כל יתדי משכנא וית כל יתדי דרתא סחרנין ׃

XXXIX.

1 ומן תכלתא וארגוונא וצבעא זהורא עבדו לובושי פלחנא לפלחא בקודשא ועבדו ית לבושי קודשא דאהרן כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
2 ועבד ית אפודא דדהבא תכלתא וארגוונא צבעא זהורא וביסא עזא עובד חכים עבדיה ׃
3 ורקעו ית צפוי דדהבא וגזרו פתילין למיעבד בגו תכלתא ובגו ארגוונא ובגו צבעא זהורא ובגו ביסא עזא עובד רקם ׃
4 כתפין עבדו לה מחברן חד לחבריתא בתרין סטרוהי מתחברא ׃
5 והמיין דאפודא דעבד עלוהי מנה כעובדה מנהא דדהבא תכלתא וארגוונא צבעא זהורא וביסא עזא כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
6 ועבדו ית אבני שהמי מסדרן במסגרן דדהבא מפתחן פתוחי גלופי חקיקי אבנין על שום בני ישראל ׃
7 ושוי יתהון על כתפי אפודא אבני דוכרן לבני ישראל כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
8 ועבד ית חשנא עובד חכים כעובדה דאפודא דהבא תכלתא וארגוונא צבעא זהורא וביסא עזא עבדוהי ׃
9 רבועא הוה מתקפל עבדו ית חשנא תרתין זמנין אורכיה זרתא ופותיה זרתא מתקפל תרתין זמנין ׃
10 ומלו מנה ארבעה סדרי אבנין סדרא חד סרדיון פטדיון וברקתא סדרא דין ׃
11 וסדרא תנייתא נופכא ספירא ויהלמא ׃
12 וסדרא תליתאה לשם שבו ואחלמה ׃
13 וסדרא רביעאה תרשיש שוהם ויספה מסגרן דדהבא הוו במלואיהון ׃
14 ואבניא הוון לפום שום בני ישראל תרתי עשרה לפום שומהון חקיקי גלופי כחתמא גבר לפום שומיה לתרתי עשרה שבטיא ׃
15 ועבדו על חשנא כתפן מחברן חד לחבריתא בתרין סטרוהי מתחברא ׃
16 ועבדו תרין מסגרן דדהבא ותרין בזיכי דדהבא ושויו תרין בזיכי על תרין סטרי חשנא ׃
17 ויהבו תרין גדילי דדהבא על תרין בזיכי על סטרי חשנא ׃
18 וית תרין סופי תרין גדילי יהבו על תרין מסגרן ויהבו על כתפי אפודא מלקדם אפוהי ׃
19 ועבדו תרין בזיכי ושויו על תרין סופי חשנא על שיפולהון דלקבל אפודא לגו ׃
20 ועבדו תרין בזיכי ויהבו על תרין כתפי אפודא מלרע מלקדם אפוהי לקבל חברתיה מלקבל חושבנא דאפודא ׃
21 ויסרון ית חשנא מבזיכוהי בפתילא דתכלתא לבזיכי אפודא למהוי על חושבנא דאפודא ולא יזוע חשנא מעל אפודא כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
22 ועבד ית מעילא דאפודא עובד חכים כולה תכלתא ׃
23 ופי מעילא בגוויה כפי שריונא לפיה סחרנין לא יתבזע ׃
24 ועבדו על שיפולי מעילא רמונין תכלתא וארגוונא צבעא זהורא וביסא עזא עובד רקם ׃
25 ועבדו זמורי דדהבא ושויו ית זמורי בגו רמונין על שיפולי מעילא בגו רמונין ׃
26 זמורי ורמונין זמורי ורמונין על שיפולי מעילא סחרנין למשמש בהון ׃
27 ועבדו ית כתונתא דבוצא עובד חכים לאהרן ולבנוהי ׃
28 וית מצנפתא דבוצא וית פאתורי דבוצא וית מכנסי כתן דבוצא זכיא ׃
29 וית חסירא דבוצא זכיא ועובד רקם תכלתא וארגוונא וצבעא זהורא וביסא עזא כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
30 ועבדו ית ציצא דכתם קדישא ועבדו עלוהי כתב כתבת חקיקי גלופי חתמא קדישא ליי׳ ׃
31 ושויו עלוהי גדיל תכלתא למיתן על מצנפתא מלעיל כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
32 ושלימו כל עובדא דמשכנא משכן זימנא ועבדו בני ישראל ככל דפקיד יי׳ ית משה כן עבדו ׃
33 ואייתיו ית משכנא לות משה ית משכנא וית כל מנוי ית קדריא ית מגרפתיה ית מזלפתיה ית מזרקתיה ית מחתתיה ׃
34 וית כל מנוי דמדבחא ית קדריא וית מגרפתיה וית מזלפתיה וית מזרקתיה וית מחתתיה כל מנוי עבד מנחשא ׃
35 וית בדי דשיטא וחפא יתהון דנחשא לשאתא ית מדבחא ׃
36 וית כנתיה דנחשא בזיכי נשיא דמצלן בתרעא דמשכן זימנא ׃
37 ועבד ית דרתא לסטר דרומא לתימנא קלעי דרתא דבוצא זכיא עשרין אמין ׃
38 עמודיהון עשרין וכנתיהון עשרין דנחשא קבוליא דעמודיא וחשוקיהון דכסף ׃
39 ולסטר צפונא עשרין אמין עמודיהון עשרין וכנתיהון עשרין דנחשא קבוליא דעמודיא וחשוקיהון דכסף ׃
40 ולסטר מערבא קלעין חמשין אמין עמודיהון עשרה וכנתיהון עשרה קבוליא דעמודיא וחשוקיהון דכסף ׃
41 ולסטר מדנחא קדמאה לקבל מזרחא חמשין אמין ׃
42 קלעין לסטר חד חמש עשרה אמין עמודיהון תלתא וכנתיהון תלתא ׃
43 ולסטר תנייתא מכא ומכא לתרע דרתא קלעין חמש עשרה אמין עמודיהון תלתא וכנתיהון תלתא ׃
44 כל קלעי דרתא סחרנין דבוצא זכיא ׃
45 וכנתא לעמודיא דנחשא וחשוקי עמודיא וחפוי רישיהון דכסף וכל עמודי דרתא סחרנין מחשקן בכסף ׃
46 ומסוכא לתרע דרתא עובד רקם תכלתא וארגוונא וצבעא זהורא וביסא עזא ועשרין אמין אורכא ופותיא חמש אמין לקבל קלעי דרתא ׃
47 ועמודיהון ארבעא וכנתיהון ארבעא דנחשא חשוקיהון דכסף וחפוי רישיהון וחשוקיהון דכסף ׃
48 וכל יתדי משכנא ודרתא סחרנין דנחשא ׃
49 אלין חושבני משכנא משכן סהדותא דאתמנו על פום פקודי משה פלחנא דליואי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא ׃
50 ובצלאל בר אורי בר חור משבט יהודה עבד ית כל מה דפקיד יי׳ ית משה ׃
51 ועמיה אהליאב בר אחיסמך משבט דן אומן ואריג וצייר בתכלתא וארגוונא בצבעא זהורא ובביסא ׃
52 כל דהבא דאתעבד בעובדא בכל עובדי קודשא והוה דהבא דתנופתא תשע מאה ועשרין כיכרין ושבע מאה ושלשין סלעין במשקל סלעא דקודשא ׃
53 וכספא דאתגלי מן כנישתא מאה כיכרין ואלף ושבע מאה וחמשה ועשרין סלעין במשקל סלעא דקודשא ׃
54 בקע לגולגלתא פלגות סלעא במשקל סלעא דקודשא לכל דעבר על חושבנא מבר עשרין שנין לשית מאה אלפין וחמשת אלפין ותלת מאה וחמשין ׃
55 והוה מאה כיכרי כספא לאתכא ית אתרי קדשא ואתרי פרוכתא מאה אתרין למאה כיכרין כיכר לאתר ׃
56 ומן אלפא ושבע מאה וחמשה ועשרין סלעין עבד קרסי לעמודיא וחפא רישיהון וחשקינון ׃
57 ונחשא דתנופתא שבעין כיכרין ואלפין וארבע מאה סלעין ׃
58 ועבד בה ית אתרי תרע משכן זימנא וית מדבחא דנחשא וית כנתיה דנחשא וית כל מנוי דמדבחא ׃
59 וית אתרי דרתא סחרנין וית אתרי תרע דרתא וית כל יתדי משכנא וית כל יתדי דרתא סחרנין ׃

XL.

1 ומליל יי׳ עם משה למימר ׃
2 ביומא יומא בירחא קדמאה תקים ית משכן זימנא ׃
3 ותשוי תמן ית ארונא דסהדותא ותסתור ית ארונא בפרוכתא ׃
4 ותעיל ית פתורא ותסדר ית סדורוי ותעיל ית מנרתא ותסק ית שרגהא ׃
5 ותתן ית מדבחא דדהבא לקטורת בוסמיא קדם ארונא דסהדותא ותשוי ית מסוכא לתרע משכנא ׃
6 ותשוי ית מדבחא דעלתא קדם תרע משכן זימנא ׃
7 וית כיורא תשוי בין משכן זימנא ובין מדבחא ותתן תמן מיא ׃
8 ותקים ית דרתא סחרנין ותשוי ית מסוכא לתרע דרתא ׃
9 ותסב ית משחא דרבותא ותרבי ית משכנא וית כל דבתרוי ותקדשון ית מנוי ויהון קודשא ׃
10 ותרבי ית מדבחא דעלתא וית כל מנוי דמדבחא ותקדש ית מדבחא ויהי מדבחא קודשי קודשין ׃
11 ותרבי ית כיורא וית כנתיה ותקדש יתהון ׃
12 ותקרב ית אהרן וית בנוהי לתרע משכן זימנא ותטבלינון במיא ׃
13 ותלבש ית אהרן ית לבושי קודשא ותרבי יתיה ותקדש יתיה ויכהן קדמי ׃
14 וית בנוהי תקרב ותלבשינון כתונתא ׃
15 ותרבי יתהון כמא דרבית ית אבוהון ויכהנון קדמי ויהי להון רבותהון לדהר עלמא לדריהון ׃
16 ועבד משה ככל דפקיד יי׳ יתיה כן עבד ׃
17 והוה בירחא קדמאה בשתא תניתאה ביומא יומא הוה מקים משכנא ׃
18 ומשכנא הוה מקים משה ית סדורוי ושוי ית יתדוי וקם ית ברייתוי ׃
19 ופרס ית משכנא על משכנא ושוי ית כסוי משכנא לעילא מניה כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
20 ונסב ושוי ית סהדותא בארונא ושוי ית בדי על ארונא ושוי כפורתא לעילא על ארונא ׃
21 ועל ית ארונא למשכנא ושוי ית פרוכתא דמסוכא ותרע ית ארונא דסהדותא כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
22 ושוי ית פתורא במשכן זימנא על סטר משכנא לסטר צפונא מבר לפרוכתא ׃
23 וסדר עלוהי סדר לחמא קדם יי׳ כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
24 ושוי ית מנרתא במשכן זימנא לקבל פתורא על סטר משכנא לסטר דרומא ׃
25 ואסיק שרגהא קדם יי׳ כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
26 ושוי ית מדבחא דדהבא במשכן זימנא לקדם פרוכתא ׃
27 ואסיק עלוהי קטורת בוסמיא כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
28 ושוי ית מסוכא לתרע משכנא ׃
29 וית מדבחא דעלתא שוי בתרע משכן זימנא ואסיק עלוהי עלתא ומנחתא כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
30 ושוי ית כיורא בין משכן זימנא ובין מדבחא ויהב תמן מיא לקדוש ׃
31 ומתמן קדשין משה ואהרן ובנוהי ית ידיהון וית ריגלהון ׃
32 במיעלהון למשכן זימנא וקרבתהון למדבחא קדשין כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃
33 ואקים ית דרתא סחרנין למשכנא ולמדבחא ויהב ית מסוכא לתרע דרתא ושלים משה ית עובדא ׃
34 וכסי ענניא ית משכן זימנא ויקרא דשכינתא דיי׳ מליא ית משכנא ׃
35 ולא יכיל משה למיעל למשכן זימנא ארום שרת עלוהי ענניא ויקרא דשכינתא דיי׳ מליא ית משכנא ׃
36 ובכל אתרין דמטלטלין בני ישראל בכל מטלטליהון ׃
37 ואין לא סלקת ענניא מעל משכנא ולא מטלטלין עד יום סלקותה ׃
38 ארום ענני יי׳ על משכנא יומא ואשתא הות בליליא עלוהי לעיני כל בית ישראל בכל מטלטליהון ׃

Universidad de Deusto Biblioteca

ויגרש יתהון מן קדמוהי ׃
2 ואתון תעבדון ית מדבחיהון ותתברון ית צלמיהון ותקטעון ית אשרתהון ׃
3 ארום לא תסגדון לטעות אלהא אחרא ארום יי׳ קנאה שמיה הוא אלהא קנאי הוא ׃
4 ארום לא תגזרון קים עם יתבי ארעא ויזנון בתר טעותהון ויבחרון לדבחא לטעותהון ויקרון לכון ותיכלון מן דבחתהון ׃
5 ותסבון מבנתהון לבנוהי ויזנון בנתהון בתר טעותהון ויטעון ית בנוהי בתר טעותהון ׃
6 ולא תעבדון לכון אלהי מתכא ׃
7 ית מטללתא דפטירי לא תיטרון ותחגא דמצותא תיטר שבעא יומין תיכול פטיר כמא דפקידתך לזמן ירחא דניסן ארום בירחא דניסן נפקתון ממצרים ולא יתחזון קדמי ריק

Universidad de Deusto
Biblioteca

17 (וּזְרַקְנָא) *sic V. & quidam cod. sed correctiores libri, vt Bahal Ar. El. & C. habent* וְכוֹרְבָּא.
18 (כְּרִיזְנָתָא) C. כְּרִיזְנָתָא.
20 (דְּעָדְנָא) C. דְּעָדְנָא.
21 (כְּסָנְיָא) C. כְּסָנְיָא.
22 *Post* (נַאֲסוֹטָא) *additur in C. & El.* דְּסִכְלָא *i. Stulti. quia in Hebr. est* אִוֶּל, *licèt* LXX. *illud non habeant.*
23 (אִלֵּא דְּסִפְחֵי) C. אִלֵּא דְּסִפְחֵי. *V. & El.* אִלֵּא דְּמִפְּחֵי.

VIII.

2 (אִיתָהּ) C. אִתָּא. *i. Venit, it.*
3 (וּכְמַעְלָא כִּפְמָא) C. *legit in plurali* מַד גַּו.
6 (שְׁרִירוּתָא) *sic & El. sed cum* ש *dextro, pro Hebr.* נְגִידִים. C. שְׁרִירוּתָא. *vel potiùs in plurali* שְׁרִירוֹתָיו *i. Certa, firma, vera. sic infr. pro* תְּרִיעוּתָא] *scribi potest* תְּרִיעוֹתָיו.
7 (בְּנָא פְּמוּ וְחָמוּ) *Cõpl.* יְתִבְלֵל מוֹרְגֵי וְיִרְחֵם: *pro Hebr.* וְתִנָּה תֹכִי: *sed pro* בְּנָא *censerem legendum* רְנָא; *quod verbum plerumque respondet Hebræo* חָנַן. *In Cõpl. est* רְשִׁיעָא, *melius quàm* בִּישִׁיעָא.
9 (בְּלָהוֹן) C. בְּלָהוֹן.
10 (מְרַדְּוּתִי) C. *melius* מְרַדְּוּתִי.
11 (וְשַׁנְיָא) *Melius in C.* וְשַׁבָּא. *Ibid.* פַּחֲי *Corrige ex C. & ex cap. 3.* פַּחָם.
12 (בְּרִית) *Repone ex C.* בְּרִית *sine* דָּ. *i. Habito.*
(וּרְשִׁלְשֵׁי) *Hanc vocem ex versu superiori suppleuimus, quia desiderabatur in V. quam nos postea in C. adscriptam reperimus.*
14 (וּסוֹלְקָנָא) C. וּסוֹלְקָנָא.
15 (מְטוֹרְנֵי אֲנָא) C. *rectiùs* מְטוֹרְנֵי. *Ibid.* (וְשַׁלְשֵׁי אֲנָא מְשִׁיחִין) *Repone ex C.* וְשַׁלְשׁוּנֵי מְשִׁיחִין *i. Potentes vnguuntur.*
16 (דְּרַבְּנֵי מִתְרוֹרְבִי) *Sic ex El. restituimus: nam perperam in V. legebatur* דְּוִכְרֵנֵי מִתְרוֹרְגִין. *Illam eandem etiam lectionem habet C. Quod autem in annotationibus quas fecit in Radices Kimhi, El.* מִתְרוֹרְבִין *citet, puto esse mendum.*
18 (וּמְוַנְיָא) *Legerim potiùs cum Compl.* וּמְוַנְיָא, *de quo suprà cap. 6. vers. 31.*
19 *In* (כְּנִינָא) *Dele cametes sub Iod. Et pro* (סָנְיָא) *Repone ex C.* סִימָא.
21 (רְאִיתִי לְרַחֲמוֹי) *Ex C. lectione* רְאִיתִי *repono* רְאִיתִי לְרַחֲמֵי *(instar* עָשׂוֹתִי לְאַפְּשׁוֹ *in Aphel.*
22 (בְּרִיוְתֵיהּ) C. בְּרִיוְתֵיהּ.
23 (אִסְתַּכַּל מְרַגְּשָׁה גַּן) C. אִסְתַּכַּל מְרַגְּשָׁה רְשִׁיעָתָא.
24 (אִסְתַּכָּלוּת) C. אִסְתַּכָּלוּת.
25 (קְרִיס) *sic & El. Verùm cùm in C. non legatur, videtur certè superfluum.*
Ibid. (אִתְבְּנִית) *Repone ex Compl.* אִתְבְּנִיתָא *à* בִּנְיָן, *quod sæpe Hebraïi verbum* חוּל *exprimit.*
26 (וְנִתְלֵי) C. וְאִסְתַּקַּר *pro Hebr.* וְהִשְׁתַּת.
28 (אִקְרִיס) C. אִקְרִיס *pro Hebr.*

29 (מַה רַאֲשֵׁל) *Repono ex C.* כְּמַאן רַאֲשֵׁל. *El. quoque* מַאן *habet; sed in* רַאֲשֵׁל *à V. non discrepat. puto esse literarum transpositionem pro* דַּאֲשֵׁל.
30 (לָא לְמִתְרְמֵי) *Repone vt erat in V.* לָא לְמִתְרְמֵי. *i. vt ego expono, Non est mirandũ, οὐ θαυμαστὸν, iuxta* LXX. *non mirum videri debet, si fur furetur: à verbo Syro* רְמַר *est infinit. Syr.*
(נַפְשֵׁה) *Sic Compl. In V. erat mendosè* נַפְשֵׁי.
31 (וְגָלֵה מְגוֹלֵא) *Lego cũ Compl.* וְגָלֵה מְגוֹלֵא, *sic enim* ר *obiq. video scriptum in manuscriptis, pro Hebræo* חוֹן, *quod puto ab Arabibus sumptum esse vocabulum: quibus* מאל *sive* מיל *est Substantia, opes. Bahal Aruch in radice* מרד *legit* וְכוֹלְיָה מִירְלָא.
33 (מְכַתֵּשׁ) C. מְכַתֵּשׁ.
34 (דְּפַרְעָנוּתָא) C. דְּפַרְעָנוּתָא.
35 (מְחַיְּרָא) *Mendosè legunt Ven. Pagn. & alij, pro* מְחַיְּבָה, *vel potiùs pro* מְחַיְּבָה, *vt C. habet, siue* מוּחֲבָה.

VII.

6 *Hîc versus qui corruptus est in Venet. sic legitur in C.* כְּוֹנְקָא וְעִירְיָתָא דְּבִיתִי וְמַחְזִיקֵי דִּירֵי (אוֹרְיְקֵיתָא:) *Ex Elia* וְעָרְתָא *correximus: in Ven. enim perperam erat* וְעִוְיָתָא. *Is autem in* הרס *fatetur quid* תַּרְקֵיהֶן *sit, se nescire; & conqueritur id Bahal Ar. non adduxisse; cùm tamen ipse Bahal Ar. in rad.* כלם *dicat* מַרְקָנָא *idem esse quod* כּוֹרוֹם *Fenestram vitream.*
8 (וְלָקֵבֵל עֵינוֹהִי) *sic & Pagn. & alij, sed perperam. C. verò rectè* פָּנֶיהָ *siue* פָּנֶיהָ *facile enim fuit ex* ם *facere* י. *vide infrà vers. 12.*
9 (וּכְחֵבִירָא) *N.* וּכְחֵבִירָא *mendosè: vt suprà cap. 4. dixi. pro* וּכְחֵבִיךְ.
10 (בְּאַפְּקָנָא) *Sic Pagn. & alij, sed puto esse mendum, cùm maximè Baal Ar. aut Elias nullam faciat huius vocis mentionem. ac ideo censeo substituendũ* בְּאַסְכְּמָא *à verbo Syro* סכם *Formare, fingere, indueре formam. &c. vnde* אִסְכִּימָא, *&c. vide Lexicon. Nam* בְּאַסְכְּמָא *quod est in C. non mihi satisfacit. Ibid.* (רַעֲלוֹהִי) *Perperam in Ven. legebatur cum affix.* רַעֲלוֹהִיהּ. *Non malè cum C. legeris* רְעוּתְהוֹן.
11 (בְּבֵיתָא) *Rectiùs C.* בְּבֵיתָהּ.
12 (בְּעָנֵךְ *bis*) *Non legitur* ב *in Complut.*
13 (וְאִתְעֲפָא) *Nõ malè C.* וְאִתְעֲפָא. *vel El.* חִתְעֲפַת.
14 (וּמְכָא) C. וּמְכָא.
15 *Pro* (דְּסַפְּכָא) *quod El. fatetur se ignorare, C. habet* דְּסִכְּכָא *i. Prosperè lans, respiciens. Item* ק *videtur* לְרַעֲשָׁא *legendũ.*
16 (שַׁוְּיוּת) C. שַׁוְּיוּת. (קַרְמַיָּתָא) C. קַרְמַיָּתָא.

(נְקָמָא מִתְּמָךְ) C. נְקָמָא מִתְּמָךְ *pro quo potest scribi* מִסְתַּמֵּךְ.
21 *Mendosè scribitur in Venet.* (דְּעָנֵי) *pro* דְּעָנֵי. *vt rectè habet C.*

V.

3 (דְּהַבְּרִיתָא) *Sic scribendum, vbique vocem scribi video, præterquam in Bahal Aruc, qui in radice* בר *legit* בְּרִיתָא, *quem sequitur etiam Elias; licèt aliquando eũ aliàs citer citare reperiam. Syri verò* ב *per* ו *in secunda, & in tertia pronunciare, docti mihi Masius.*
4 (וְנָרָא) *Mendosè in V legitur, atque in Pagnini Lexico: pro* וְנָרָא. *i. Absynthium, cui C. rectè habet.* וְנָרָא *vel, pro* וְנָרָא, *vt El. quem sequi secuti. Et pro* וְנָרָא *rectiùs legis cum C.* וְנִירָא.
5 (מְסַקְּנָא) *Repone ex C.* מְסַקְּנָא.
7 (מְיַדְּעֵי דָּעָךְ) *Mendosè in Venet. legens* מְיַקְּרֵי דָּעָךְ, *quem C. rectè emendat.*
8 (וְנַיְּתָא) *Lege cum C.* וְנַיְּתָא *affixo.*
9 (לְאַלְהָרוֹן) *Cum affixo Hebr.* לְאַלְהֵיהֶם.
10 (לְעֵל) *Non legitur in C. nec illum verbum est in Hebr.*
12 (אֲשְׁקִיל) *Bahal. Ar. & El. hîc & alibi* אֲסַלֵּק *legunt. cum C.* אֲסַלֵּק.
14 (דְּרִי) *Repone cum C.* דְּרִי *ex C.* דְּשִׁרְיָא לְבַל בְּשִׁרְיָא *hæc lectio canuerat cum Elia.*
(וְאִתְחָא) *C.* וְאִתְחָא. *Et* וְאִתְחָא *C. legit* וְאִתְחָא, *quod bis in hoc versu. C. habet* וְאִתְחָא. *Elias* וְאִתְחָא *reponendũ.* בסנא

redundat. In C. tantùm ponitur אִין תִּסְתַּמֵּךְ לָא.
25 (דְּיִתְלָא וְכֵן) *C. et Ar.* דְּיִרְתֵּי מִן; *quæ vox cũ sua radice frequentius in* אִסְתַּם, *quàm* רחל *inuenitur. At pro* מְיַתְּא] *quod quidã Extinctionem exponunt, ex C. & Bahal Ar. repone* מִיחָא; *quia apud Syros est idẽ quod* שׁוּאָה, ὄρυμαγδὸς, *Impetus, & pro* שֶׁפַע *capitur. Illic pro* יִרְמֵן *Ar. habet* יִרְמֵן.
26 (וְלָא תְּתִיר) *Potest legi cum El.* וְלָא תְּתַעֵיד, *vel* וְלָא תְּתַעֵיל *cum C. vide supr. cap. 2. vers. 19. & Lexicon Syricum in* צרא.
27 (תְּתְקַנַּע) *Comp.* תְּתְקַנַּע. *sic vers. seq.* וְיָתוּב) *Complut.* וְיָחוּר.
31 (תְּצַבִּי) *Secuti Interpretes Compl. sic restituimus: nam mendosè habebat Ven.* תְּצַנִּי. *hinc valeant Lexicographi cum suo verbo* בחר *pro* זן.
32 (זַן) *Non legitur in C.*
Pro (שׁוּעֲיָתוּן) *quod etiam El. citat, C. habet* רְוִיחָה,
33 (מְעַכְּרוּן) *sic etiam in C. sed cum pro Hebr.* גּוֹת *sit positum, censeo legendum* מְעַכְּרוּן, *à verbo* עָכַר *Habitare, apud Syros.*
34 *Ante* (פְּתָחָא) *Bahal. Ar. & El. addit. in C.* דְּאַרְיְחָן *& pro* (וּלְעַנְגוּ) *longè rectiùs C. habet* וּלְעַנְגוּ.
35 (נִיסָן) *Perperam. Scribe* נִיסָן, *vt rectè habet C.*

IIII.

3 (וַיִּתְיְרֵא) C. וַיִּתְיְרֵא.
4 (וְאַלְפָן) *Scribe potiùs cum C.* וְאַלְפָנִי. *i. Et docebat mẽ.*
(יְ) *Non legitur in C. ac videtur inducendum; quia non est in Hebræo.*
(מְלוֹי) *Repone ex C. & El.* מְלֵי.
5 (מְאַכְרִיה דְּעָשׁ) *Lege cum Comp.* מְאַכְּרֵי; *est enim in Hebr.* מְלֵי וְיִסְּעָיוּן.
10 (מִנִּי וּמְפָנִין) *Mendosè: pro* מִלֵּי וְיִסְּעָיוּן, *vt rectè habet C.*
11 (אַרְתְּחָא) *Scribe cum Compl.* בְּאוּרְתָּא.
12 (תְּשַׁעַן) C. תְּשַׁעַן. *El.* תְּסַעַן; *qui putat* סַעַן *esse radicem. Ego credidi aliquãdo* ש *ex* ת *factũ esse, quasi diceres* תְּתִיעַן. *Non malè legeris cum Bahal Ar.* תְּשַׁנַּע, *quam lectionẽ Elias asserit se in alio codice reperisse. nam* סכע *pro Arabe, angustiis afficere, etiam capitur. Vide Ps. 31. vbi* תעיעים *etiã occurrit.*
15 (צְרִיךְ) *sic & C. sed Bahal Aruch nos monet hîc, & alibi, per* ר *legendum* צְרִיךְ. *Vide ipsum in rad.* רש *& El. sic & infr. cap. 8. 16* (וּפְרִיךְ) *C.* וּפְרִיךְ. *i. Et confringetur.*
17 (דְּמִשׁוּל) C. דְּמִשׁוּל. (דְּמֵי מִיכּוֹלְתָא דְּרַשִׁיעָא) *Pro quo fecimus* (גּוֹבֵל בְּעָנֵי) *Pro quo fecimus* (גּוֹבֵל מִעֲנֵי). *vel* (גּוֹבֵל מִעֲנֵי). *C. verò* (גּוֹבֵל מִעֲנֵי), *sicut El. videtur voluisse legere in rad.* גול; *vbi* (גּוֹבֵל מִעֲנֵי) *à typographo pro* (גּוֹבֵל מִעֲנֵי) *est positum.*
18 (נְחִירָה) C. *verò* (נְחִירָה) *fortè melius.*
19 (וְאִתְיְהִיב דְּרַחֲיָא וְלָא) C. *non legit conjunctionẽ, nec in principio, nec in medio; sed pro* (וְאִתְיְהִיב דְּרַחֲיָא וְלָא) *Elias* (וְאִתְיְהִיב דְּרַחֲיָא וְלָא) *reponendũ.* בסנא
Post (עָרְכוּ) *adde ex C.* (וְאִתְיְהִיב דְּרַחֲיָא וְלָא).
3 (נְגִיד) *Potest in Pahl. etiam*

quo videtur reponendum (וְאִתְיְהִיב דְּרַחֲיָא וְלָא); *licèt C. etiam cum V. consentiat.*
28 *Post* (נְקִיזָן) *in C. additur* לִי; *idq. rectè. & pro* (תְּשַׁכְּחָנִי) *reponendum est ex C.* (נְשַׁכְּחָנִי).
31 (וְאַרְתַּחְתּוּן) *sic ex Hebr. restituimus: quam etiam lectionem habet C. sed pro* (יְקִיעֵי) *ibi legitur* שְׁקִעֵי.
32 (וְטַעֲוֵי) *In versione (error) repone, pro (terror) nam hîc, vt quidam vocem Hebr.* שְׁלוֹת *pro* שְׁלוֹת *exponit,* טעה *Errorem significat; non autem Prosperitatem, vt volunt Pagn. & alij.*
33 (וְנִשְׁלֵה) *Sic ex El. restituimus: mendosè enim erat scriptum in V.* וְנִשְׁרָא. *sed malim cum C.* (וְנִשְׁלֵח) *hinc sub* ב *reponere, vt sit intransitium.*

II.

1 (מְלוֹי) *Rectiùs in C.* מְלֵי. *vide Iob 29, 24. quæ diximus de vtroque affixo.*
Et pro (אַפְקְנֵי) *non malè Compl.* אַפְקְנֵי *cum affixo plurali. sic cap. seq. vers. 1. corrige.*
2 (וְתִשְׁלִי) C. וְתִשְׁלִי.
Pro (לָא) *quod mendosè in V. legebatur, fecimus ex Hebr.* לְבַד. *Hanc etiam Compl. exemplar lectionem confirmat.*
3 (וְאַתָּא) C. *pro Hebr.* מִיאַם. *Thargũ videtur* אַם *legisse.*
Et pro (תְּתַקְּרֵי) *repone ex Complut.* תְּקַרֵי.
4 (וְתִבְעֵי) *Scribe cum Complut.* אִין הִבְעֵיה: *quia* אַם *legitur in Hebræo, & affixum.*
Ibid. (הִיעֵיה) *sic* C. *propemodum.* תִּיעוּצָה. *Et etiam vt V. sed putat* הִבְעֵיה *legendum, quòd hoc verbũ sit Syris admodum familiare pro Quærere & c. vt cap. 20. & 25.*
5 (וּרְיִעֵיתָה) *Scribendum est sine affixo cum* C. וּרְיִעֵיתָא.
7 (סְבָרֵי) *El.* דְּבָרֵי. *sed C. sine* ס, דְּבָרֵי *pro Hebr.* תּוֹשִׁיָּה. *Elias mendum esse putat, quia fatetur se ignorare quid significet. Quidam verò à Senio deducũt. q. d. Diuturnitatẽ, stabilitatem.* בהיר *apud Arabes, Honorem, gloriam, significat.*
Ibid. (לְאַלְתָּן) *sic in C. Perperam in V. pasim scribitur* לְאַלְתָּן *pro* לְאִלֵּין.
9 (וְתַרְעוּתָ הָבֵל שִׁקְלֵי) *Complut. non malè.* וְתַרְעִיתָא דְּכֹל שׁוּקְוֵי לְלֶכֶת. C. לְלֶכֶת.
12 (דְּסַקְלָא מְפַרְעָא) *Repone ex C.* דְּסַקְלָא חַסּוּכְתָא. *quanquam El. cùm fateretur se nescire quid* מְפַרְעָא, *vt in V. legitur, credit esse legendum* מְפַרְעִיתָא, *à verbo* פָּרַע. *Pro* דְּסַקְלָא *fortassè olim concisè fuit scriptum* דסמ׳.
17 *Pro,* (דְּבָעֵי מִקְרֵי) *ducatum, nõ malè, educationem, posset legi.*
18 (דְּבָעֵי מִקְרֵי) *Pro Hebr.* כִּי שָׁחָה *C. aliter,* פְּרוֹס דְּבָעֵי מִקְרֵי *q. d. Quia sicut habitatio, a verbo Syro* שְׁכַר.
19 *Post* (דְּשַׁוְּיָן) *adde ex C.* גַּ. *Ad eam.*

IN PROVERBIA.

Ex editione Veneta.

CAP. I.

4 (לְשַׁכְּרֵי) *Sic ex aliis correximus. nam perpetuò in Ven.* לְשַׁכְּרֵי *malè legebatur.*
5 (וּמַכְלְכְּנוּתָא) *Repone ex Complutensi* וְסַכְלְכְּנָא: *in Hebr. enim est* וְנָבוֹן *adiectiuè.*
6 (מְתַלָּאָה) *Lege potiùs cum El.* מְתָלָא, *vel cum C.* מְתָלָא.
(וּפַלְאָתָא) *vel vt Syri scribunt,* וּפַלְאָתָא, *significat Syricè Parabolam, similitudinem,* αἴνιγμα: *vt videre est 1. Corinth. 12. Hic liber enim totus Syrica lingua fuit conscriptus.*
Ibid. (וְאַחֲוָתְהוֹן) *Scribè potiùs cũ C.* וְאַחֲוֵיהוֹן.
7 (דְּיִשׁ חָכְמָה וְיִסּוּרִין בְּלִי) C. דְּחָלְתָא דַּיְיָ רֵישׁ יְרִיעָא *eo ordine quo legitur Hebr. hemistichium.*
8 (וְאַתְיָא) *Verbum* אֲתָא *apud Syros significat etiam Oblinisci, negligere, repellere.*
9 (וְרַחִיכָא) *Sic legitur in Compl. cum* ר *non autem cum* ו, *vt malè Ven. habet.*
10 (בְּשַׁרּוּ לָךְ) C. בְּשַׁרּוּ לָךְ. *Elias* נְשַׁרּוּ לָךְ *omnes perperam, atque ij qui eos sunt secuti. nam Bahal Aruch nobis veram huius hemistichij lectionẽ in radice* שרל *reliquit: cui ob antiquitatem præ cæteris fides adhibenda est: nempe,* בְּרִי אָם, *& c. sed pro* יִשׁ *puto olim fuisse scriptum* נְשׁ *cum* כ, *cuius rei remanserũt vestigia apud alios: nam* כ *Syrè vtuntur loco* Iod *in tertiis personis.*
13 (בְּחַנָּא) C. בְּחַנָּא *cum affixo Syrico.*
14 (כִּיסָן אֲרָחוֹת) *Repone ex Bahal Ar. C. & El.* פְּקַד, *& pro* פְּרָה *(vel* אָרְחָא, *vt legunt Bahal Ar. & El.) non malè posset legi cum C.* מְרָחוּ.
(בֵּינְתָנַן) *Sic etiam Bahal Ar. & C. Putarim tamen pro* בֵּין *legendum* נָן, *nisi malis Eliam sequi, qui* בְּנָתָא *legit.*
18 (לְרַמְּנוּן) *Mendosè. pro* לְרַמְּהוּן *vt rectè legitur in Compl. sic pro* (וְיִטְשְׁנוּן נַפְשָׁתָי) *repone ex Compl.* וְטַשְׁנוּן לְנַפְשִׁי.
20 (וְתִשְׁתְּקַר) *Melius legeris cum C.* וְתִשְׁתְּקַר, *vel cum El.* תִּשְׁתְּקַר.
22 *Post* (שְׁכְרֵי) *in Compl. additur* אֲחוֹן.
23 (תְּתָפְנַן) C. תְּתוּבוּן *pro Hebr.* הָשִׁיבוּ. *Et ante* (אֲמַר) *in C.* וְאָ *rectè additur. sic post* (כְּלֵי) *legitur* וְיִכְוֹן *rectè quidem; si absque affixo* בְּנָן, *verbum præcedens legeretur, nempe* (וְאוֹצַר).
25 (וְשַׁוְּיְתוּן) *Mendosè, ni fallor, pro* (וְשַׁוְּיְתוּן) *vt est in C. i. Despexistis. Error facilè deprehendi potest.*
26 (וְאִ) *Ponitur pro He'r.* אַף, *sed perperam ni fallor. pro*

Universidad de Deusto
Biblioteca

) *Aliter legitur hic versus apud alios* , חשוך רמיתברבר עלי : ותלילא חביל אנטותי : *i. Tenebræ obscurant me ; & nox est obscura propter me. vel , vt interpretor, Si sint tenebræ s. Deus conterit me* חברבירין *i. Lanoribus ; si sit nox , obscuritate contegit me undique.*

13 *& vers. sequent.* ראמי) *Alij* ראמי.

14 פרשת) *Alijs* פרשת *i. Declarani, vel mirificani.*

16 נכרר) N. נכרר. V. נחר.

21 קנגנ) *Alij melius* קנגנ. *pro Hebr.* אתקונט. *nam* רנט *Desiderare est.*

CXL.

10 דמפתתון) N. & V. דמפתתון

11 בניצין דמחמורין) N. & Ven. בניצין דמחמרין *i. In fasillas.*

CXLI.

1 חיש) N. & V. חיש.

3 *Pro* משרת) *mallem cum aliis legere* ישרא : *& sic versum interpretor : Pone Dñe custodiam ori meo, quæ custodiat leuationem. &c.*

7 בעשנה) N. בעשנא. V. בעשנא *i. Sarculis.*

9 ותתקן) *Repono ex Elia* ותקני עברי.

CXLII.

4 אתלך) *In alijs præponitur* ד *vt Psal. sequent.*

ימינך) *Lege cum alijs* ימינא.

CXLIII.

1 *Corrige, (orationem meam.)*

3 ודרך) *Sic & El. legit : qui asserit se* דרכך *in aliis exemplarib. innouisse : idq; mendum esse. sicut supra Psal. 10. legitur.*

6 ראתא) N, & V. ראתא.

10 באורח תרין) *sic & N. sed V.* בארעא *legit : vt est in Heor.*

CXLIIII.

2 רמבבש) *Alij* רי מרנר *vel* רי. רמבבש

10 דאמבש) *Mallem* דאמבש *cũ alijs legere.*

13 תסברנא) *Bahal Ar. hic & Psalm. 68. legit* ר *pro* ב. תסברנא *i. Thesauri. sic & El. qui tamen in radic.* סטבר *ait se nusquam cum Vas scriptum reperisse.*

CXLV.

16 הורעוהון) *V.* רעותון. *N.* קרצוהון *pro Hebr.* רצון.

CXLVI.

4 אוכרו) N. יהוכרון. *Ven.* חוכרו *melius cum* ח *pro Hebr.* אברו.

CXLVII.

3 צרוכין לרחעיהון) *Alij* צרוכין לרעוותהון. *pro Hebr.* לרעותם.

17 *Post* אפשר) *non malè posset ex alijs addi* לה.

18 *Pro, federe, scribe, flare.*

CXLVIII.

11 דנגני) *Alij* רנני.

CXLIX.

1 רידה) *Non legitur in aliis, et certè redundat.*

CL.

4 בהדרוגלין) N. בהדרוגלין. *videtur esse hydraules.* V. בחלילין.

119 קטלתך) N. קטלתך.

122 עלב) *El. & V.* בטים *siue* בטים *i. Latitia afflictus. N.* בטים *perperam. pro Hebr.* ערב.

CXXV.

3 שבטא רשיע) *Ven. non malè* שבט רשיעא.

CXXVI.

1 חיתא דחין &c.) *Alij* חיתא היך &c.) *Alij* חיתא היך *i. Fuimus (sicut ægroti qui conualescunt : pro Hebr.* חלמים *; quo* חלם *apud Syros , Sanum esse, significat.*

5 כבוש בחיתא) *Alterum redundat, nec in alijs* בביע *legitur. & pro* יקארון, *alij habent Chaldaicè* יחערון.

6 (קטינר ברי זרעי) *Addendũ puto ex alijs* גנגא רבר זרע *i. Trabam sementis. vt vox Hebr.* משך *exprimatur.*

CXXVII.

4 בן בני גאל &c.) *Alij* תכרין &c.) *Alij* בן בני גאל *i. Vastate.*

CXXIX.

3 לחורדיותהון) *Non malè Neb.* לחורדותהון.

6 חיציו) *Alij* חיציו. *Vide Psal. 32. vers. 17. vbi in omnib. exemplarib.* חציו *habetur.*

CXXXII.

6 חרישא) *Mallem cum N. & V.* חרישי.

8 משהרי) *Non malè legeris cũ N.* משהרי *q.d. Reside in domo mansionis quietis tuæ.*

CXXXIII.

1 בטים) *Corrige* בטים.

CXXXV.

3 עבר) *Videtur redundare; cùm nec in Hebr. nullum verbum legatur , nec in alijs exemplarib.*

CXXXVI.

6 לתדר) *El. N. & V.* לתדר.

15 דשרגין) *N.* דשרגין.

23 באתתמסכנתא) *Lege potiùs cũ N. & V.* באתתמסכנותא *pro Hebr.* בשפלנו.

CXXXVII.

6 *Post* Initio) *adde, gaudij.*

Et pro ביתי) *Alij legunt* בית *Domus.*

7 פגון פגון) *Alij,* ערו ערו *Vastate.*

8 דבבלינתא) *Neb. & Ven.* בבלינתא *i. Babylonica depræditatrix.*

9 דייתר) *Mallem cum N. & V. in Eenoni Cal* דאחר.

CXXXVIII.

2 *Pro* אסגעתא) *Scribe* אסגעתא: *vel lege cum N. & V.* אסגיתא. *ibid. pro* כולי) *mallem cum aliis* כל. *sic 4 pro* מימרי) מימרי.

CXXXIX.

4 אתי סיכ'ניי ורעי) *Neb. & Ven.* תא ידעתא מחשבת לבי : *i. Tu Domine nosti omnes cordis mei cogitationes.*

6 פרשא מגרעא) *Alij* מסגא מתכסיא *pro* למגרע.

Iliad. אתוקפת) N. אתוקפת. *Venet.* אתקפת.

11 חשוכ עלי חבלא ך וליליא סגיר

XCVII.

3 המלהב ישעלבב) *N. & Ven.* תמלך ופצלתנא) *pro Hebræa* תתלחם.

XCIX.

4 ורגא) *Alij præponunt* ו. *Tu diligis fortitudinẽ vega* ורגא *Iudicij .i. Iudicium facientis.*

C.

(אודעי) *Imperat. Cal, cum prothesi* א. *sicut supra* אחב, *scribitur* אדעי *; qua quidem figura frequentissima est in nominibus, vt à* יקר, איקר *dicitur. N.* אדעי. *V.* אודעי, *pro Hebr.* ידע.

CI.

5 אמנר) *Cùm verbum* ידע *frequẽtius exprimatur* אתידע, *mallem cum N. & V. legere* ידע. *vide supr. Psal. 94. 23. idem infr. vers. 8. occurrit.*

CII.

4 (תפין) N. El. & V. תפין.

8 *Pro* ורגז) *Legitur in Sidd. & Ven.* ורגזתי *& monetur.*

9 (תקין) N. & Ven. תקין. *vt in Hebr. cum affixo.*

17 אתבני) *Repone ex N. & V.* אתבני *, alioqui legendum est* אתבנא. *V.* אתבנא *i. Visitabo.*

25 אתני) *Alij* אתני *i. Visitabo.*

CIII.

11 עלני) *Adde ex alijs* לי.

15 נעני) N. נעני. V. נעני.

CIIII.

2 דמשקי) *Scribe potiùs cum alijs* דמשקי. *N. & V.* דמשקי.

23 בני שי) *Ibid.* שירוי) N. & V. שירוי.

27 קבורתי) N. קבורתי. *sic vers. seq. pro* נשקין *& habent* תקשין.

34 שוחי) *Alij* שוחי. *pro Hebr.* שוחו.

41 (ונכזו) *Neb.* ויכזו. *Ven.* וכזו. *Et* (נכזו) N. נכזו.

CV.

13 (אסתרחיו) *V.* אסתרחיו. *Pro* סברי, *Pihel a* סבר, *quod etiam Expositor ibi vsurpat, significat.*

14 (עזי) N. עזי. V. עזי.

28 (נכרכו) *Scribe cũ N.* נכרכו. *sic infr. Psalm. 119. vers. 31.*

40 *Pro* תסתרו) *Mallem legere ex N. & V.* תסתרו *a* סתר.

42 *Pro* (ותקטרון) *Legi cum Neb. masculinè.*

43 (ואתמסי) *N. & V. masculinè. N. & V.* ותקטרון, *pro* ותקטרו.

CVII.

5 (עתין) *sic & N. sed Elias vero, vt falsa, cum* ת *figit.*

עיתין.

27 (ושעין) N. & V. ושעין.

33 אתוה) *N. per* ח *vt Ven.* איתוה. *sine, vt habet Elias,* אתוה.

Sic vers. 35. (עתיו) *Neb. Ven.* עתיו.

LXXXVII.

2 . (מקדשא) N. & V. מקדשא.

4 אתברא) N. & Ven. אתרבא *Educatus est. sic vers. 6.*

7 (תשבחתו) N. & V. תשבחתו.

LXXXVIII.

11 (דאתחסרו) N. & Ven. *fortè melius* דאתחסרו. *id est, Liquefacta sunt, consumpta sunt.*

15 (שבקתי) N. שבקת. V. תבקי *pro Hebr.* תונח.

16 (וגבור) N. & V. & El. וגבור *pro Hebr.* ועני. *sic pro* פתוך) *habent* טעינא.

LXXXIX.

10 (בניוכותא) *Mallem cum N. & V.* בניוכותא.

19 (תריסי ארעא) N. & V. תריסי ארעא. *pro Hebr.* קוגנו.

33 *Post* (דמכתישין) *additur in aliis* להון, *vt sit sensus: Et per Dæmones pernicios qui plagas illis inferant.*

50 האי) *V.* אן.

XC.

5 (רמכון) N. רמכון. *i. Sicut dormientes erunt.*

12 (מקיתך) *Quis dirigeat? sic & N. sed V.* בן.

סבבני) *Lege cum El. N. & V. i. Ebullire facit, prefert. nam facile fuit ex* ע *resoluere in* נ.

13 (לעסק) *sic & N. sed V.* לעבדך.

14 שבע) *Scribe cum N. vel Ven.* שבע.

XCI.

3 שרי) *Non malè additur* ר *in Ven.* רשרי.

5 (רשרי) *Repone ex V.* רשרי, *vel ex N,* ישרי : *nam* שרי *non legitur pro Emittere , proicere.*

11) *Infinit. Hebr. Ven.* למשרנך.

14 *Pro priore* (אשגבנה) *repone ex alijs* נאשגבנה.

XCII.

5 (אתתני) *Ven. fortè melius* אתיתני *cum Ied expresso.*

16 (דיורי) *Instar* גיורי. N. ורי, V. ורי. *sic* עירא) *alij scribunt* עירא.

XCIIII.

13 (שתא) V. שותא. N.

12 (יפקון) *Neb.* יפרקון, *Ven.* יפרקון. *sed mendose pro* יפרקון ת *esse loco* ש.

14 (עזי) N. עזי.

28 (נכרכו) N. נכרת. V. נכרת.

21 *Pro* (מקטול) N. & V. *addit* רין קשוט.

23 (ימגרנון &c.) *Neb. & Ven.* ימגרנון. *sed verbum* מגר *sepiùs exprimit verbum Hebr.* הצמית.

XCV.

10 (דיעזעזוהון) *Non additur affixum in aliis.*

XCVI.

6 (ואוריאותא) N. ושכינתא, *Ven.* והוית *pro Hebr.* והמארת.

7 & *in sequent. vers.* (איהכו) *alij habẽt* מכו ; *quæ forma est vulgarior. nam* איהב *pro* הב *in Paraphrasi ut non legi aliàs.*

12 (יכיב) *Potest scribi cum V.* יכיב *vel cũ N.* יכוב *i. Exultabit laude.*

XCVII.

angelorum. siue vt El. יגזרון. *N. verò* רשרון, *sed pute esse mendã.*

51 (שרוי עזיזהון) *Ad verbum sonat: Primitias parualorum illorum. Neb. Ven. & El.* שירוי עזר *i. Statuero; vt Iod defectum* א *exprimat.*

5 *Pro* (וכזונא) N. & V. *habent* ויכשינא. *Et pro, Cornu , corrige, gloriam.*

9 (ומן דשבי מגה מדין קר *fortè rectius* ממה דשרי מגה קשי מן *Alludit enim ad illud Ieremiæ 51, 5. Calix aureus. & c. q. d. Id quod fundetur ex eo , erit durius & acerbius illo priore. pro* דשרי *substituendum est* דשבי.

11 (מדעית) *Videtur redundare: nec etiam legitur in aliis. Et pro* (יתקפון) *alij legũt* יתקפון *id est, Eradicabo illos. sed pro* נין *repono* נון *; nisi illud ad* מדעית *referas, vel ad* תקוף.

Ibid. מיתקוף) *Legerem cum aliis sine præpositione ; vt sit sensus, Exaltabitur autem robur celsitudinis iusiorum.*

LXXVI.

11 (דרתיא דאשתאר) *V. melius in plurali* דאשתיורי. *Hic versus habet duas interpretationes: quarum altera hæc est:* אורום בר תקוף רגזך עד עתך יהוכון וזורון לשעתך ואתה האיב קן רגזא בכם על שאר עמא נאני רגזא תנורה:

LXXVII.

8 (למתרעא) *Mallem cum aliis pro* Vaf *legere* Iod.

11 אשתגני נבו) *Non est nomen, vt quidam putant , sed verbũ plural. num. q. d. Mutata est potentia dexteræ Dñi. s. in me .i. qui anteà sua dextra hostes conterebat; nunc cõuertit illã aduersum me. Altera extat interpret. nempe* כעותי היא שנין רשע מיתין ; *quia voces Hebr.* שנין רשע ומחלותי & שנות *possunt variè exponi.*

7 (יחמון) *Neb. & Venet. fortè melius* בסין.

LXXVIII.

2 (אבוע חדין) *Mallem substituere ex V.* חזקין : *nam illud videtur venire à* חדה ; *vel ex El.* חדין *licet ipse etiam* חדין, *vt V. habet, adferat : sed puto vtrumque esse mendosum. Et pro* אבוע *reponerem ex V.* אבוע.

Ibid. חיך) *Videtur redundare, nec legitur in aliis.*

17 *Post* (לחקרו) *alij addunt* קדם. *Ibid.* עזי) *sic & N. sed V.* צרא.

25 (יחב) N. & V. שלח, *vt est in Hebr. sic 28. pro* (ואשרי) *alij habent* ואפיל.

39 אזיב) *Repone ex N, & V.* תאיב.

41 (אתיו) *Repone* אתתו *Signauerunt ; vt habet versio , sic erat in Mas. vel* אתיו *vt est in N. sed non tam rectè.*

49 (רעזרין) *sine* רעזרין. *i. Ministrorum. V.* רעזרין. *i. Nunciorum,*

5 אמב אשלם) *In N. & V. non legitur* אשב, *& certè videtur superfluum.*

9 (אותי) *V.* אתי. *N.* יתי. *sic infrà 70. vers. 6. & alibi.*

11 (נפשי) N. & V. רנפשי.

13 (קרקסון) *Elias & Ven. scribunt* קרקסן, *quod Elias exponit Domum , in qua ludicra exercentur: theatra, vt est in Aruch. Videtur esse vox Græca* κρεμαστόν, *q. d. Domus* κρεμαστῶν *, peculiarũ.*

14 (דעותא) N. & V. רעוא.

21 (קרנא) *Neb.* קרנא, *V.* קרנא, *pro Hebr.* נאנושה.

23 (קדמי באפלי) *V.* קדמוי באפלי. *N.* קומוי באפלי.

30 (התקשקנני) N. & V. התקשקנני.

LXX.

1 *Ante* (על) *additur in N. & V.* לסרכר.

4 (יתקדעון) N. & V. יתקדעון. *i. Puniantur.*

11 (אתחוו) N. אתחוו. V. אתחוו.

17 (אלפתנא) N. & V. אלפתני.

LXXII.

5 *Post* (ויעל) *additur in Neb. & V.* קדקד.

10 (דתרסים) *Neb.* דשרפוס, *Ven.* דשרסום.

12 (בער קשו) *sic & Venet. sed Neb.* קשי.

LXXIII.

3 (בעין שלים) *Neb. & Venet.* בעון דשלם.

5 (אסורי) *Lego cum aliis* יסורי.

7 (רושכיהון חפו על ליהוז לבהון) N. חשכיהון רחפת לבא *i. Incisiones suas quæ operuerunt eor. vt habet Interpres. V.* רחוסכיהון חסורת לבא. *Hanc postremam lectionem Elias agnouit , sed affirmat quosdam codic.* דשכיהון, *alios verò* רוקיהון *etiam habere, verùm puto ex* רוקי חוקי *factum esse* רוקי, *& ex* חסורת, *vt sit sensus: Tantus est vinor & succus eorum , vt ipsum cor operiat.*

8 (כרוטא) N. כמוטא. V. כן פיטמא *i. Præ fatuitate , crassitudine.*

10 (בגין כן על כיכי' רעי' ויקי כקן מאיב על עמיה [עמוי V.] ויי' למלכותהון. יתכוונון *hæc vox non legitur in N.*

12 *Pro* (בשלוחא) *Mallem cum aliis scribere* בשלוחא, *nam illud propriè significat , In errore. sic infr. Psal. 94. vers. 3. corrige.*

LXXIIII.

5 (כסולכא) *sic El. N. & V. sed Mas.* בסולכא, *quo modo Bahal Ar. citat illud Samuel. 13. & Iud. 9. Vide illic.*

11 (עוכר) *Scribe potiùs* עכר. V. עסף.

14 (לחמון) N. לירוני. V. לירוני. *El.* לאים *pro Hebr.* לחים.

20 פרים) *Scribe* פרים.

22 *Post* (מקלא) *non malè addideris ex N. & V.* דעכר, *vt affixũ Hebr. exprimatur.*

Universidad de Deusto Biblioteca

ספל pro הסיפו ליה ועל כל בני ביתה ועל כל בני ביתה ועל כל בני בית

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 דוסְכַנְיְתָךְ) N. דוסְכַנְיְתָךְ. sic quoque V. pro Hebr. מְבַחֲרֶךָ.
5 מְיוֹלְנָךְ) N. מְיוֹלְנָךְ, V. מְיַלְּכָךְ.
6 נְיסָקֵם) N. נְיסָקֵם, V. נִיסָּקֵם.
7 מְמוּתְבֵי) sic & N. sed Ven. מְמוֹתְבֵי. Ibid. קְדִישָׁא) N. & V. קְדִישָׁא.
10 Pro מְקָרְנִין) mallem cum N. מְקַרְנִין.

XXI.

2 וְיַחֵל) sic & N. sed V. וְיַחֲרֵי, vt in Hebr. וְיָשָׁח.
8 עִילָאָה) Præpone ר ex Vene. רְעִלָּאָה.
14 וּנְרוֹנְיָא) V. וּנְרוֹנְיָא.

XXII.

3 תִּתְהַלָּל) Non malè N. & V. תְּתַהֵל.
4 תִּשְׁבָּחְתָּא) In aliis est plural. תִּשְׁבָּחָן.
9 Pro פְּצָחָא) malim פְּצָא legere.
10 רְחַמָּנִי) N. & V. אַפְּרַחְתָּנִי i. Sperare me fecisti. pro Hebræo מַבְטִיחִי.
13 כּוֹתְנִן) N. & V. פַּתָּן.
15 מְתַמְכֵי) N. & V. מְתַמְכִי.
16 לִיחְתִי) N. & V. חִילִי.
אַסְתַּיְיתָנִי) N. אַסְתַּיְיתָנִי, Venet. אַסְתַּיְיתָנִי Pertingere feciti me i. Deduxisti me.
17 נַפְּתִּין) additur in aliis יַד אַרְעָא vel יַד כַּרְעָא.
18 אֲבָרֵי) N. & V. נַבְרֵי.
19 פַּחֲנֵי) Mallem cum N. פַּחֲנֵי quemadmodum Bahal Aruch videtur legere.
23 לְאַחֲנִי) Malim cum N. & V. legere לְאַחֲנֵי vel לְאַחֲנִי.

XXIII.

2 עִיתוֹתָא) N. עִיתוֹתָא, V. אִיתְתָא. מוֹרְנִיתָא) N. מֵי נִיחָא, V. rectius מֵי נִיחָתָא.
5 כַּחֲנֵי) scribe cum aliis כַּחֲנֵי.

XXIIII.

1 וּמְלָחָה) videtur redundare: nam præcedit וּבְרִיתָתָא, nec etiam in aliis legitur.
2 אִתְשִׁיכוּ) Mallem ex Neb. vel V. שִׁיתְאֲכוּ legere. Et paulò pòst pro אִתְכְּנוּהָא) repone אִתְכַּנְּשָׁה ex aliis.
6 אֲפֵי שְׁכִינְתֵהּ) Ven. אֲבוּי יַעֲקֹב, sed N. legit יַעֲקֹב in medio versu pòst לָהּ.

XXV.

9 פְּרִקְנִין) verbum deductum à פֻּרְקָן, quod apud Bahal Aruch inuenitur pro Ducibus. N. & Ven. כְּרָזִין, vt supr. vers. 5.
12 חָאֵב) Malim cum N. legere וְנָטִית, vel potiùs cum V. וְחָטִית, nam in Hebr. est חָלַץ. Et pro אִתְּחֵנָא non malè posset subsitui בְּאַרְעָא ex N. vel potiùs sine ב ex V. nam Hebr. habet אֶרֶץ.

XXVI.

4 נַבְרֵי) N. & V. וְנַבְרֵי.

XXVII.

2 לְנַמְרָא) N. & V. לְנַמְרָא.
4 וּלְבַקְּרָא) sic etiam V. sed N. & Bahal Ar. וּלְבַקְּרָא.
5 בְּטָלְלוֹי) Malim cum N. & V. legere cum affix. singul. בְּטָלְלֵהּ.

XI.

6 מְטָרָא) Non malè cum N. & Ven. legeris מְטָרִין, vt construatur cum פְּחָנִין, Benoni Aphel à נפח. Ibid. וּבְכִירְיָתָא) N. וְכַבְרִיתָא. V. mendosè וּכְבוּרְיָתָא. Verum ex Syrico Dictionar. docemur בְּכִרְיָתָא legendũ esse, nisi malis Bahal Ar. sequi, qui perpetuò כְּכִרְיָת scribit, cui Elias suffragatur.

XIIII.

3 Pro אַף) N. & V. אַפֵּי.

XVII.

3 אַסְעַרְתָּנִי) N. & V. אַסְעַרְתָּנִי.
4 אִכְבְּכַת) sic & N. sed V. in 2. persona אִכְבַּכְתָּא id est, Arguisti.
7 דְּסָבְרִי) Non malè scripseris דְּסָבְרִי.
10 פּוּחְמִין) N. & V. פּוּחֲמִין.
12 אַרְיָא) V. אַרְיֵא, quæ forma videtur frequentior. Ibid. וּנְשַׁחְתָּא) V. וְנִשְׁחָתָא.
15 רְאַתְּיר אַתֵּן) N. & V. legũt יַתֵּן אַתֵּן. vt & Pagninus.

XVIII.

8 וְתַתְקֵף) Scribe cum N. וְתַתְקֵף.
שִׁיתְאָה) Non malè N. ebriensis.
37 אַסְגֵּעַ) sic & N. sed Ven. אַתְרַחֵיב pro Hebr. i. Dilatasti. Et paulo pòst ליכרה רכובי cum pathah.
42 חְצִילוֹ) est Benoni, qualia in Misnaioth multa. nõ malè cum V. legeris חְצֵלַן.

XIX.

2 דְּמֵרִיקִין) In Masc. erat דְּמֵרִיקִין sic in Ven. דְּמֵרִקִין femin. sed N. דְּמֵרִקִין, cui præferrem lectionem Masc. & V. nam דְּאַרְעָא perripharasis est ipsius דְּמֵרִקִין q. d. Illa quæ diffunduntur per æra annunciant. &c.
3 מְמוֹקֵף וּמוּעֵי מֵי) N. i. Addit & profert palam verb. verùm ex Bahal Ar. ו geminante videtur scribendum וּמְעֵי. à verbo Syro וְעָא Orior, pullulo, profero.
4 וְלָא מִשְׁתַּמְעִין) N. לָית מִשְׁתַּמְעִין sic V. nisi quod לָא habeat.
5 עֲיָנֵיהוֹן) N. & V. עֲנָנֵיהוֹן i. Rerum, effectuũm, negociorum eorum.
6 Alterum יַד post דְּנָפֵּק videtur ociosum: nec etiam legitur in aliis, nec in Bahal Ar. in rad. נז.
Et paulo pòst pro אֲזִיכוּנָא) repone ex N. בְּרִכוּנָא. i. In teneritudine, tenerè, imbecillis. vt opponatur illi quod sequitur תַּקִּיף. i. In fortitudine. nam Sol cùm manè primũ exoritur, suo calore videtur destitutus; instar ſponſi thalamũ ſuum iam egredientis, qui nondum recuperauit ſuas vires.
7 וּתְקִיפָה) N. & V. וּתְקֵפָה.
11 וְכוֹבְרִיתָא) Vide ſupr. Pſal. 11.
12 כַּהֲוֵיהוֹן) N. & V. כַּהֲוֹן.
13 וְיַחֲכוּם) N. וְיַחֲכִים, V. וְיַחֲכֵם.
14 אִיזֵין) N. & V. הַיְזֵין pro Hebræo עֲז.

XX.

2 וְיַשְׁגְּבִינָךְ) N. & V. וְיַחְפְּנֵךְ

PSAL. I.

3 כְּאִילָנָא דְּנָצִיל) Nebienſ. & Ven. כְּאִילָן חַיֵּי דְּנָצֵל. Sicut arbor vitæ. etc.

II.

12 וְיֵיחוֹר) Sic Elias & Ven. quorũ lectionem ſumus ſecuti. verùm cùm אִיחוֹר Syriacè in Act. & alibi inueniatur pro Incendere, accendere, non malè Maſ. & Nebienſ. יְחוֹר vel יְחוֹר habent, pro Hebr. יְבָעֵר. vide P ſal. 57.

III.

5 Pro קְשׁוֹרַיָּת (מְצַר וּבְיוֹת repone קְשׁוֹרַיָּת
7 כְּרַכְנָן) pro Hebræo מְרַבְּאִים quod N. & V. deducunt à רוּב, interpretantes מְסַתְּרָתָא .i. Alite, à contentione.

V.

2 רְגֵנִי) N. רְגֵנִי.
13 לְאָרוּכְתָא) Sic N. & V. cum Maſiano. verùm ex Hebr. legerem לְאָרִיכָא.

VI.

2 תְּכַסִּינָנִי) N. תְּכַבְּסִינָנִי. à radice מכסן.
8 אִתְכְּלִית כָּל עֲקָתַי) N. כָּלְאַת אִתְכְּלִיאַת כָּל עֲקָתַי. V. non malè אִתְכְּלִיאַת כָּל עֲקָתַי, pro Hebr. עֹתְקֵי כָל עוֹרְרָי.

VII.

1 תְּוִיזְמָא דְּאוּרְיְתָא) N. תְּוִיזְמָא דְּאוּרַיְתָא, V. תְּוִיזְמָא דְּאוּרַיְתָא. Interpretatio confeſſionis.
10 לְלָא) Malim in plurali cum N. legere לְבָבֵי.
17 מוֹתָה) N. & V. מוֹקְדָה. & pro וְיַחֵת) N. & V. habent וְיַחוֹת.

VIII.

3 Pro וְנָפֵם נְקִיתָא) N. & V. & Aruch & El. legunt וְנוּמָא.
9 וְנוּנֵי יַמָּא עֲבָדֵי אַרְ) אַל pro נוּנֵי citat וּמֵיֵי. & N. pro אַרְ habet וְתַתֵּן דְּנָנָא אוּפְרָשֵׁי vt Bahal Aruch in rad. גנח. ſic etiam V. ſed pro דְּנָנָא ſubſtituit דְּחָלוֹף.

IX.

4 Pro דְּבָבָא) legerem cum N. & V. דְּבָבֵי.
7 Poſt אִשְׁתְּצִי) Venet. addit חֵלְתְּיָה Exercitus eius. Ibid. pro שְׁבַקְתָּ מְלַמְּתָּ) N. & V. Denaſtaſti. צְוִיתָא.
14 פְּרִשְׁתְּתָךְ) Poteſt cum N. & V. legi שְׁבַקְתָּךְ, pro Hebr. עָזַבְתָּ.

X.

2 בְּגָוַת) N. & V. בְּגָוֹת.
8 וְיִשְׁתֵּן) N. & V. וְיִשְׁתֵּן.

Ibid. וְעָבְרִין) El. & V. וְעָבְרָן id eſt, Æ oſſia, port.es.
11 וְיַתְבִּיב) V. וְתָשִׁיב pro Hebræo וְיָשִׁיב. i. Ponet.
12 וְיַזְעֲקוּ) Cùm V. & El. ſcribant cum dãplici Iod וְיִזְעֲקוּ, videtur ſubſtituendum וְיַזְעֲקוּ, vt ſit Piel Hebr. vel יַזְעִיקוּ.
13 בְּגִבְרֵי) V. בְּגִבְרֵי. i. Mæs. in altera tamen interpretatione legitur מְמוֹסֵי pro בְּכִסְנֵי.
15 וְיַזְבְּרוּ) Ven. וְיַקְדְּמוּ. i. Excelſum. vt in Hebr.
16 וְיִתְכַּן) Malim cum V. & El. legere מְעַרְבְּלֵי טְוֹר i. Confuſiones & intricationes concluſionis maris. pro יַם נְכִי quod verbum Exod. 18. ſ. 1. redditur per verbum וְיִרְבֹּל.
17 וְיַחֲנֵי) V. & El. וְיַעֲנֵי confuſum ſignificat, ſcilicet Bahal Ar. & pro quod ſupr. vers. 13. legitur in Maſ. וְיַחֲנֵי. in V. habetur וְיַחֲנֵי. El & V. מְנוּחָה fortè melius. pro Hebr. עֹלֶה. Videtur vers. 20. vbi עֹלֶה vertitur per וְיַחֲנֵי.
18 גְּנוּנָא) Poteſt ſcribi גְּנַן וְנָדֵי id eſt, Trahet Iordanem; vel Iordanis.
20 תְּמְשׁוּךְ) ſic in Hebr. legitur. ſed V. תְּנַגֵּיד. Elias putat hoc verbum pro Perforare accipi, à quo etiam nomen תַּרְבּוּל Terebellum.
21 אַגְמוֹנָא) Bahal Ar. & V. legunt אַגְמוֹנָא.
22 בְּעוֹתָא) Non malè cum Ven. legeris בְּעוֹתִין.
24 וְתַתְּחֵר) V. וְתַתְּחֵר.
26 בְּקִסְקֶסָה) Non legitur בּ in Hebr.

XI.

4 דְּרַזּוּהִי) V. דְּרַזּוּהִי. El. Bahal Ar. & El. niſi quod ר in fine legãt ו, mendosè. Vide etiam braa דְּרָן alibi redditur eadẽ voce Chaldaica.
6 Poſt סְתִירִין legitur in Ven. quod reſpondet Hebr. אָחוּר, quod autem ſint סְתִירִין, non habet V. videtur verbum à סתר. id eſt, Scuto, deducẽdum.
8 תְּרַקְּדָן) Elias & V. à verbo רקד ſignificat quod רבץ, Bellum, exponit El. Germanicè. Ibid. pro וְנוּעִיצְיָא q. d. Et pluma eius; niſi dicas ת poſitum eſſe mendosè loco ת.
20 לְשׁוֹלְשִׁיתָא) In Maſiano erat לְשׁוֹלְשִׁיתָא: ſicut etiã El. in radice שלשל, ex qua לְשׁוֹלְשִׁיתָא putat deduci.
21 סְתִיסְרִין) V. סְתִיסְרִין id eſt, Inquirunt.
32 וְרִיעָא) Malim cum V. וְרִגְעָא in Benoni.

XL.

5 אַתְקֵן) Scribo אַתְקֵן, & expono Ornare; vel orna te. quia verbum תקן etiam ſignificat Ornare.
12 בְּפֵּה זְבוּנָה) V. & alij mendosè בְּפִיךְ זְבוּנָה; ſed Bahal Ar. בְּפִיךְ זְבוּנָה. Hic verſus videtur habere duplicem interpretationem: vt apparet ex Bahal

14 וְתְחוֹתִי) ſic V. & Bahal Ar. El. autem וְתְחוֹרִי, deducitq; ab illo Exod. 21. וְחוֹרִי אַף וְלֹא יָקַח הַחֹשֶׁן quidem: ſed Bahal Ar. auctoritas nobis maior haberi debet. Miror certè illum alioqui diligentem virum, radicem תח in Aruch non obſeruaſſe. de hoc vide P ſal. 62.
14 תְּכוּת) Corrige תכות.
15 וּמְפַרְסָם) non malè poſſet legi actiuè מְפַרְסֵם, vt habetur in Ven. & verſione.
17 וְנִתְּנָה) V. אֶשְׁתְּמָא pro Hebr. קְרָאתִי.
18 אִשְׁתְּנַךְ) & in V. וְיִשְׁתְּנַךְ perperam. ſcribe וְיִשְׁתְּנַךְ; in Hebræo enim eſt וְיִסְּרֵךְ.
19 אִתְּנָא) In Maſ. erat סוּגָא & recte, atque hãc veram eſſe lectionem, docemur ex Proverbijs, vbi hæc vox ſæpè occurrit, in noſtris ſcilicet manuſcriptis exemplarib.
19 Ante אִתְּנָא) legitur in Ven. פְּשַׁקְחַן. q. d. Qui robuſti ſunt, inuenient robur?
20 תַּרְהוֹם) V. תַּרְהוֹם non malè, mea ſententia. q. d. Vrgeas, feſtines; quo verbo vtitur Chaldæus Gen. 19. pro Hebr. עוּץ. In Hebræo enim eſt תְּשַׁפֵּחַ, quod quidam exponunt, Sis ſedulus, ſolicitus, vrgeas.
22 בְּלְחוֹדוֹי) Venet. fortè melius, בְּלְחוֹדוֹי.
27 שִׁיטָא) In Maſ. erat שִׁיטָא quam formam ſæpius inuenio pro Riuis vſurpari.
32 לְמִמְרַח) In Maſ. erat לְמִמְרַח.

XXXVII.

11 Hic, בְּרִי Hebraum, variè exponitur. à quibuſdam enim deducitur à בָּרַר, בְּרוּר. i. Purum: ab alijs à בָּרָה In irrigatione. à ב & רִי. Vnde in Maſ. בְּשַׁתְּכוּת. i. In humiditate: à verbo טחב, quod in Aruch ſignificat קור Frigus, humidum eſſe, humectare. in Ven. verò בְּרִי בְּרִירוּתָא. i. In puritate.
12 אַתְּרָא) V. אַתְרָא. i. Loco.
17 כְּשַׁחְנִין) Scribe potiùs כְּשַׁחְנִין vel כְּשַׁחְנִין.
23 אִשְׁכְּחֵנָךְ דְּאַנָּא) Ven. אִשְׁכְּחִינָךְ דְּאַנָּא, neutra lectio mihi probatur; niſi illic ſcribas אִשְׁכְּחִנוּתִי: & hic אִשְׁכְּחִנוּךְ. Et pro altero אִתְּלָא lege potius cum Ven. אִתְּקָרָא id eſt, Iuſtitia.
24 Verbum וְיָאוּ) bifariam exponitur à Chaldæo; vno modo per וְיָחֲמִי. i. Videbit: vt habet Maſ. & altera interpretatio Venetæ editionis; altero verò per וְיִדְחַל. i. Timebit; vt legitur in V. neque in priore interpretat.
Et poſt וְיִתְּמֵי) in V. additur וְיִדְחַל.

XXXVIII.

10 פְּרִיזָא) ſic & V. à verbo פְּרַז. i. Diuidere & frangere. q. d. Liquæ à mari ſunt diuiſa & abſciſa; vel quæ à fluctibus frangũtur. niſi malis eſſe Inſulas. El. verò פְּרִיזָא. i. Lapillos.

Ar. & alius docemur, qui pro eo legunt בְּפֵשָׁה
Ibid. Sic vertendum puto: Præ nauſea, quam capit vel contrahit ſibi, abominatur anima eius. &c.
24 בְּשׁוּחָא) Pro Hebr. שְׁחַת, quæ vox ſæpè occurrit in hoc capite. eam autem hic & ſupr. in V. per שִׁיחָתָא vel שִׁיחָתָא verſam eſſe legimus: in Maſ. verò per שׁוּחָא, vt hic vides: vel per שִׁיחוּתָא, vt ſupr. verſ. 18. & 22.
25 אִתְקְרִיש) ſic etiam Ar. in rad. טרפש & El. eamq; lectionẽ veriorem eſſe credo, quàm V. & alterũ qui אִתְחֲלִיש habent. vide Lexicon Hebr. in radice רשפש.
27 וְאַמַּר) V. non malè וְיֵימַר.
28 בְּשִׁוּתָא) Ven. בְּשִׁוּתָא, pro Hebr. בְּשַׁחַת.

XXXIIII.

2 וּנְקַנְקַיִן) V. וּרְוִיזָא pro Hebr. יְרֵקִים.
7 רוּחָא) El. רוּחָא cum ה; ſic enim ubique legit.
9 Pro אֲלָף) videtur אֲלָף ſcribendum.
15 יְשׁוּב) V. יְתוּב.
17 וְיִקְהֵר) V. וְיִסְתַּר quod videtur, Adhibebit medicinam, ſignificare: propter vocem Hebr. וַיְחַבֵּשׁ quæ duplicem habet interpretationem.
24 Hic verſus aliter legitur in Ven. וְתַבַּר גְּלָלֵי נְשָׁא דְּבִיעֵין בְּנֵי מְדָא i. Conteret fluctus maris, qui multi ſunt in medio aquarũ: & ſuſcitabit alios poſt eos.
25 וּמְרַמְּאִין) V. וּמְרַמְּאִין.
26 וְיִזְכֵּן רוּגָא) V. in altera interpretatione habet וְיִזְכֵּן רְוִיגָא id eſt, Iuſtificabuntur in iudicio. nam in priore tantùm hæc legunter. i. In loco videntium.
29 וְתִשְׁרִיךְ) Rectius legas cum V. וְתִשְׁרִיךְ.
33 In verſione pro (ei) repone potiùs (illud.)

XXXV.

36 אֲנָא דְּכִשְׁכְּנָא יְכַהּ) V. & El. צְנִיעָא רְיִתְכְּרַר i. Optarem vt probaretur. &c. pro Hebr. יִכְהֶן, אֲנִי, quod quidam, Voluntas mea; alij, Pater mi, ô Deus, exponunt.
37 מְסַפֵּק) Poteſt exponi cum R. D. Abundare, & ſufficere facit. El. & Ven. videntur in paſſivo legere מְסוּפָּק.

XXXV.

4 מָן) V. non habet, ac certè videtur expungendum.
10 תְּשַׁכְּחִיתָא) Scribe in plurali תְּשַׁכְּחִיתָא, vel lege cum V. תְּשַׁכְּחָתָא.
14 וְיִכְרֵן אֲרוּם) V. וְיִכְרֵם אֲרוּם pro Hebr. אַף כִּי.
Ibid. אֲרוּם) ponitur pro Hebr. רֵיחַ. videtur אֲרוּם vel אֲרוּם eſſe paſſiuũ pro אֲרוּם. i. Contende iudicio.

XXXVI.

5 וְרַמָּא) V. וְרָמָא.
11 בְּכִסְכּוּכָא) Bahal Ar. El. & Ven. בְּרַחֲמוֹהִי. i. In epithalamijs in carminibus nuptialibus.

Gemitus. pro Hebr. אֲנָחָה, quaſi radix eſſet אָנָה, cùm illud reuera deducere oporteat à נָחָה, pro quo V. דְּבִרְנִי בְּנִיחוּתָא.
23 וְיִתְרְחֵיתָה) V. & El. fortè, inquit Elias, venit ab illo verbo quod ſequent. cap. verſ. 6. inuenitur אִסְתְּחִיתוּ quod exponitur, Perculſus fui, expaui; aliũ Dubitaui. In Hebr. eſt מִשַּׁוְעוֹתַי.
25 וְאֵין סָם סוֹפֶקֶת) Malim cum Ven. legere סָרוּם i. & quod. nec eſtiam malè אִשְׁתְּכַחְתָּ i. Inueni. vel potiùs אִשְׁתְּמַח i. Inuenit, vt Hebr. סוֹפֶקֶת reſpondeat; pro סוֹפֶקֶת quod vertendum fuiſſet, Sufficit. ac ſi d. Et quòd in multitudine manu mea ſufficeri i. Acquiſiui diutiùs infinitas.
26 אִסְתְּהִי) Videtur idem eſſe quod Aſtrum.
28 בְּרַכְּכַת) cum geminatione ב, vt dicimus בְּרַבּוּב i. Mendacium. V. verò כְּרַכַּת.
29 בְּתַרְגָּא) V. בְּעַרְגָּא i. Ob tribulationem, afflictionem. Ibid. וְיִתֵּן אַרְעָא) Ven. וְיִכְּבַת אַרְעָא pro Hebr. אֶרְעָה i. Et iubilani cùm eueniret illi. &c.
32 לְאַקְטְנָא) Non malè Ven. & El. לְאַקְטְנָא in ſingulari.
33 מְרִיבִי) Non malè poſſet addi ex V. מְרוֹמוֹ, & legi מְרִיבִי cum affixo plurali.
34 אִתְּנַבַּר רְגָפַת) V. אִתְּנַבַּר רְגָפַת. i. & quod. nec eſtiam malè אִשְׁתְּכַחְתָּ i. Inueni, vel potiùs אִשְׁתְּמַח i. Inuenit, vt Hebr. סוֹפֶקֶת reſpondeat; pro סוֹפֶקֶת quod vertendum fuiſſet, Sufficit. ac ſi d. Et quòd in multitudine manu mea ſufficeri i. Acquiſiui diutiùs infinitas.
36 אַסְתְּהִי) Videtur idem eſſe quod Aſtrum.
28 בְּרַכְּכַת) cum geminatione ב, vt dicimus בְּרַבּוּב i. Mendacium. V. verò כְּרַכַּת.
29 בְּתַרְגָּא) V. בְּעַרְגָּא i. Ob tribulationem, afflictionem. Ibid. וְיִתֵּן אַרְעָא) Ven. וְיִכְּבַת אַרְעָא pro Hebr. אֶרְעָה i. Et iubilani cùm eueniret illi. &c.
32 לְאַקְטְנָא) Non malè Ven. & El. לְאַקְטְנָא in ſingulari.
33 מְרִיבִי) Non malè poſſet addi ex V. מְרוֹמוֹ, & legi מְרִיבִי cum affixo plurali.
34 אִתְּנַבַּר רְגָפַת) V. אִתְּנַבַּר רְגָפַת. i. & quod. nec eſtiam malè אִשְׁתְּכַחְתָּ i. Inueni, vel potiùs אִשְׁתְּמַח i. Inuenit, vt Hebr. סוֹפֶקֶת reſpondeat; pro סוֹפֶקֶת quod vertendum fuiſſet, Sufficit. ac ſi d. Et quòd in multitudine manu mea ſufficeri i. Acquiſiui diutiùs infinitas.
36 אַסְתְּהִי) Videtur idem eſſe quod Aſtrum.
28 בְּרַכְּכַת) cum geminatione ב, vt dicimus בְּרַבּוּב i. Mendacium. V. verò כְּרַכַּת.
29 בְּתַרְגָּא) V. בְּעַרְגָּא i. Ob tribulationem, afflictionem. Ibid. וְיִתֵּן אַרְעָא) Ven. וְיִכְּבַת אַרְעָא pro Hebr. אֶרְעָה i. Et iubilani cùm eueniret illi. &c.
32 לְאַקְטְנָא) Non malè Ven. & El. לְאַקְטְנָא in ſingulari.
33 מְרִיבִי) Non malè poſſet addi ex V. מְרוֹמוֹ, & legi מְרִיבִי cum affixo plurali.
34 אִתְּנַבַּר רְגָפַת) V. אִתְּנַבַּר רְגָפַת.

XXXIII.

3 וְמִנְּרָעָא) Malim cum V. מִנְּרָעָא.
7 טוּרִי) Elias vult טוּרִי dici per abſorptionem literæ ע, pro טוּרָנִי i. מַשָּׂא. i. Onus meum.
10 תְּרַעְמוּתָא) Scribe potiùs in plurali תְּרַעְמָתָא, vel lege cum V. תְּרַעְמוּתָא.
11 Hic vocem Hebr. בֹּסֶר vertit Chaldæus ac ſi ſcripti fuiſſet בְּסַר, teſte Elia, בְּשַׂר, quod tamen quidam Neruum exponit.
12 רְעִיתָא) Rectius רְעִיתָא ſcripſeris.
14 טוּחָא) Ponitur ſupràca. 30. pro מִלָּה, Verbo, ſermone. & alibi pro שִׂיחַ. à verbo שוח, vt putat Elias.
17 נַר נָשׁ מְעוֹכִי) Venet. נַר נָשׁ מְעוֹכִי. i. עָכוּר.
20 Pro נְשִׁיתָא) ſcribendum eſt cum affixo נְשִׁיתֵהּ, vt ex Bahal

ער רחלי בחמר אל מלך. Exode
modo agnum hic est correptionum.
11 דעו אנא כחם ש כ׳ כ׳
אל. ש דעו, Jesaia cap ש .
ילוד. ל יעקב) Hic vertebam Heb.
ישנה בריתי אשיעיהו, ac si esset
creaturam Cal: cum in Exod fit
proprie ארץ Affligere. vehui V. habet
יסיגיהו ad eli, Affixit me.
ל אנחנו) V. אנחנו. Et nos
מכה אלהים ; quos nos male
tractavit Deus. hoc quidem merito
פעם אלהים ית ש כ׳ ש, qua
litera in mamuscriptis non facile
discernuntur
27 חמרתיהו V. חמר. נחמה pro He-
bræo יחמר.

XXXI.

5 חמרי) Memindi, ni fallor,
pro Heber. חמרה. Lege igitur cum
V. חמרה.
6 אמרתיהו Legendum est cum
Arab. אמרתיהו; sic enim eos Syri-
acus interpretatur. ש כ׳ כ׳ כ׳

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 (לְאַתְקְרָקְפָא) *Sic Pagn. et quidã alij: sed Bahal Ar.* לְאַתְקְרָצְפָא, *teste Elia, qui dicit per* ס *mendosè scribi. V. perperam* לְאַתְקְרָקְפָא *legens* ב *pro* ר.

10 (בֵּית) *V.* בְּבֵית.

13 (דְּיִתְמְלֵל) *V.* דִּימְמְלֵל.

III.

2 (וּפוּם) *Malim legere cum Elia in Thisbi* וּפוּם *vel* וּפוּם. *V.* נְאָתִיב. *De hac voce vide Præfationem.*

3 (דַּעֲבַר) *Alij præponunt* וּמְלַאֲכָא דַּיְיָ דַּעֲבַר, *vel* דַּיְיָ כְּמוֹנִי עַל עִבּוּר לֵילְיָא *vt quidam codex habet.*

5 (וְנִשְׁבְּקוּן יַתֵּן) *V.* וְיִשְׁבְּקוּן יַתֵּן. *sic Bahal Ar.* וְיִשְׁבּוּעִיָּה *verbum deductum à* יַתֵּן, *i. Lutũ. q.d. Polluant, coinquinent eum tanquam luto.*

8 (לְמִדְּבַר בְּאַחֲרוּתְהוֹן) *Potes legere cum V.* לְמִדְּבַר, *vel cum Elia* לְאַדְּבַר. *i. Memorare. quod autem V. legat, apertè vides confusam literarum* א *&* ע *transpositionem. & Elias cæcutire videtur, qui in radice* עתר *scribit* בְּעַתָּאוּרְתְּהוֹן *nullo sensu, cùm præcedat* וּדְאַשְׁוִוטֵן *ipse legit.*

9 (נְשַׁף בּוּרְסָה) *V.* נְשַׁף שִׁירָה *pro Hebr.* נָשְׁפוּ.

15 (קוּרְשִׁיהוֹן) *Sic & Bahal Ar. fortè à peregrina voce, Court, id est, Aulam, palatium significante. teste Elia, qui cum Ven.* קוּרְשִׁירְהוֹן *legit.*

26 (שְׁבַקְתִּי וְלָא) *Non leguntur in Venet.*

IIII.

10 (מְרַהֲיִין) *Veñ.* מְרַהֲיִין *id est, Ebulliunt furore.*

11 (לְאַרְעִיתָא) *Libenter scribercm in plurali* לְאַרְעָתָא *vel* לְאַרְעִיתָא *ex V. editione, in qua legitur* לְאַרְעִיוֹן. *& paulo post pro* כְּלִסְטְיָא, *pro quo habet V. in priore interpretatione* לְסִטְיָא *) legitur in altera,* לְלִיטְיָא; *quia in Hebr. est* לָבִיא.

12 (כַּהֲנָיוּהִי) *V.* כַּהֲנָיוּהִי.

14 (וְכַנְעִי) *V. non malè* וְכִנְעִי.

16 (וְכָל סוּגְיִין) *Sic V. sed Elias cum* א, וְכָל סוּגְאִין. *In Mas. verò erat* קְלִיפִין, *quam vocẽ verterat noster Interpres Organa. Nusquã alibi contigit illam inuenire præterquam in titulo cuiusdam Psalmi, idq; in mſ. libri margine.*

20 (מְתַחְיִין) *Elias elegantissimè* מְשַׁתְּפִין. *V. perperam* מְשַׁתְּפִין.

V.

13 (אַסְתַּגְיוּהוּ) *Bahal Aruch dicit etiam inueniri cum* צ, אַצְטַגְיוּהוּ, *& Elias interpretatur Astrologos.*

16 (וּמְרַכְּתָא) *V.* וּמְרַכְּבְתָא *pro Hebræo* וְעֹלָתָהּ.

18 (מְכָעְיָא) *V.* כְּיָא. *i. Dolorem.*

21 (כִּינְוָקָא) *V.* כִּנְתָא. *Ibid.* עֲנָנֵיָא *V.* עֲנָנֵא *Nubes.*

24 (מְחַשְׁכָן וְלָא תְעִיק) *V.* מְחַשְׁכָן *& תְּעִיק intransitiuè, quantum possum colligere. q.d. Damno afficieris.*

VI.

4 (וּבִיעוּתָא דִּמֵּן) *Sic Ven. & El. qui tamẽ* מִן *sine* ד *legit. unde videtur*

6 *Posſ* (מַלְכָּתָא) *videtur addendum* לָךְ וְתֶחֱוִיב, *ex cap. 7, 2. & 9, 12. vbi eadem verba repetuntur.*

12 *Posſ* (מַלְכָּתָא) *non malè posſet addi ex V.* עִם מַלְכָּא.

VI.

13 *Pro* (רַחֲמוֹי) *malim legere* וְרַחֲמוֹי *vt alibi: vel cum Ven.* וְרַחֲמוּי. *Et pro* וְאַרְעָה *scribe* וְאַרְעָא.

VII.

4 (שׁוּמִין) *Alibi inuenitur* שׁוּמִי *singulare. El. & V. legunt* שׁוּמִין *à Græco verbo* ὠμεῖν. *Et pro* וְעָתָא *Elias legit* וְהָוִין.

Ibid. pro א (אֲזוֹנֵי) *repone* אֲזוֹנֵיא: *vel lege cum Elia* אֲזוֹנֵי.

VIII.

2 (נְגִיהָה) *Ven. &* (גְּנֵיהָה) *El.* גַּבְהָה *pro Hebr.* גַּבַּת.

4 (תִּגְרָא) *Ven.* תִּגְרָא *vt antè dixímus.*

10 *Pro* (וְאַסְתְּהֵם) *malim* אֲלִיהוּ *legere.*

Ibid. pro (דְּכַר) *scribe* וְדִכְבֵי; *vel cũ Elia* וְדִכְיוּ.

15 (וְתֵרֵי) *V.* וְהוּרֵי *pro Hebr.* וְחוֹר.

22 *Scribe* (וּמְקַבֵּן) *cum* ו *coniunctione.*

X.

3 (תְּבַע טַב לְעַמָּא) *Scribe* תְּבַע טַב לְעַמָּא *ex Ven.*

IN LIB. IOB.

Cap. I.

1 (אַרְמַיְתָא) *Ven.* אֲרַם *vt est in Hebr. quod tamen alibi vertitur à Chaldæo Paraphraſt. per vocem* אַרְמָיָא, *teste Bahal Aruch.*

Ibid. (דְּחִילָא רַיִּי) *Malim cum Ven. legere* מִן דְּחִיל רַיִּי. *sic infr. vers. 8. & cap. 2. vers. 3.*

5 (וְאָמְרִין בְּרַם) *&c.* [וְאָמַר צְלוּ חֶשְׁמֵ *V. habet* יְזַמְּנוּן. *vt etiam infrà cap. 2. vers. 5. legitur in Mas.*

6 *In fine* (וְיָתְיָה) *non legũtur in V. & certè videntur superflua, cùm eodem verba priùs in eodem versu legantur.*

7 *Hunc versum* כֹּפֶר *cum cap. 2. ver. 2. nam pro* וּמִלְּמֵיהַל *malim legere* וּמִלְּמֵיהַל.

14 (וְעָנֵיר) *Cũ* ע, *vt testatur Baal Aruch inueniri in Targ. Ieroſ. ſed V. & El. legunt cum* א, וְאָנֵיר.

21 (וְכִרְחִנְנָכְ) *V.* וּמִיתְ דִּינָה נָכוּט *pro Hebr.* וַיֵּרֶא נָכוֹן.

22 (הָרִיד מִלֵּי מְטָהֶא) *Bahal Aruch* כְּדַר בְּנֵי מְטָהֶא. *Ven. legit* מְכַדֵּר *in Benoni. ſed pro* מְטָהֶא *habet* מִיחֲשֵׁי *minùs rectè. pro Hebr.* נָתַן תַּהֲלָה.

II.

2 *Vltimum hemiſtichium ſupr. cap. 1. vers. 7. eo modo quo hic legitur in Venet.*

3 (מְתוּקְפָן) *Sic fer è vbiq. Maſianũ. V.* מְתַקְּפָן. *vide infr. vers. 9. & cap. 8.*

5 (וּלְבִשְׁרֵהּ) *Lege cũ V.* וּלְבִשְׁרֵהּ *niſi* בְּשָׂא *pro Corpore hic accipias.*

7 (מִן פְּרִשְׁתָּ) *V.* מִסְּפָרַת.

IN TOMVM. III.
Ex Maſiano exemplari.

IN ESTHER.

CAP. I.

6 (מְשַׁבְּצָן) *Deducitur à verbo* שָׁבַץ *Ordino, adapto. Elias dicit habere ſignificationẽ Ornamenti. q. d. Aptiſsimè compoſitis.*

Ibid. (עִלְוֵי מַרְמָרִין) *In alijs interſeritur* עַמּוּדֵי, *quæ lectio optimè quadrabit. Et pro* (עַרְבָא דְּכַלְתָּ) *lego cum alijs* עַרְבָא; *vbi* מַרְמָרִין *non ſignificat Aceruos, ſed Meloteas, iuxta illud Gen 49, 11.*

Item pro (שִׁקְיַן שְׁנֵי כְבָ) *Malim legere cum alijs* שִׁקְיַן עַל סְטֵי כְבָ *id eſt, Inſidẽtes ſuper pedem columnæ.*

Et pro Filorũ perplexionibus repono, Pario lapide, vt vox Heb. ſatis indicat. Eſt enim lapis, teſte R. D. Kimhi, preciosus, quem dicunt inueniri in בכורכי חים *in munitionibus maris.*

13 *Ante* (מְתֻכְּדִין) *adde ex Venet.* אֲרוּם. *ſic vers. 16.* בָּל *ante vocem* רַבְרְבָנָא.

22 (מְסָרְכָן) *Videtur à* כָּרַךְ *deduci. Ven.* (מְסָרְבָן).

II.

14 *Scribe* (מְטַרוֹנִיתָא) *in plurali.*

21 (בְּכַנְכִי) *Elias & quidam alius codex legunt (iuxta illud Dan. 2.* בְּנֵם) *id eſt, Irati ſunt.*

Ibidem pro (פְּלַטְיָרָא) *Ven. & Elias habent in ſingulari* פְּלַטְיָרָא. *ſic cap. 4. vers. 2.*

III.

4 *Pro* (וְיִתְקַיְמוּן) *repone* וְיִתְקַיְמוּן

6 *Poſt* (וְיִנְדְּעוּן) *adde ex Ven. & ex verſione* אֶסְתֵּרוּשׁ *illa enim leguntur in Hebræo. ſic verſu ſequenti poſt* עֲרָבָא *adde* כְּרֵם חֵמָן. *& in verſione poſt, ſortem, adde, coram Aman.*

12 *Poſt* (מַלְכָּא) *addenda cenſeo ex Ven.* וְלֹת חִיפַּרְכִין דְּמַתְנַן אֲרְכוּתָן עַל פַּלְכָא וּפַלְכָא וְלֹת רַב' וְגַל-תַּגְרוֹת אֲשֶׁר עַל מְרִינָה וּמְרִינָה *pro Hebr.* וּמְרִינָה.

13 *Poſt* (לְשֵׁיצָאָה) *adde ex Ven.* וּלְהַשְׁחָא, *quia in Hebr. eſt* לְהַרֹג.

Ibid. alterũ כוּתָא *videtur ociosum, nec etiam legitur in V.*

IIII.

2 (עַד פְּלִשְׁרָא) *Melius V.* עַד תְּרֵע פְּלִשְׁרָא *Coram porta palatij.*

3 *Pro* (וְיָכִיל) *non malè poſſet ſubſtitui* וְיָכִיל *ex Ven.*

5 *Poſt* (לְתַתָּך) *adde ex ſecundo Targ. Eſther* לְתַתָּך מִקְרִיבֵי מַלְכָא. דִּי הֲוָה מְקִים (*vel potius* דַּהֲבֵי) *vt verba Hebraica explicentur,* לְתַתָּך מִקְרִיבֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לְעֶמֶת לְפָנָיו. *vt ad regem Aſſyriorum referatur.*

11 (תְּגָרָא) *pro Hebr.* שְׁרֵבִיט *Ven.* תְּגָרָא. *In Pſalm. inuenitur* תְּגָרָא *pro* מִשְׁעֶנֶת, *vt etiam citat Bahal Aruch in radice* גר. *ſic infrà cap 5, 2. bis.*

V.

2 *Poſt* (רַחֲמִין) *adde ex V.* וְקַיְּמוּ

tamen illic, & in noſtris exemplaribus inuenitur ſcriptum cum ת. *quemadmodùm etiam citat Bahal Ar.* תגלין, *vbi fortè ſed ponitur pro Vaſ. quas ſæpiùs inter ſe confundi vidimus.*

26 (דְּלָא עֲדַר) *Ven. & Elias melius. nam in Hebræo eſt* הַשַּׁחַר עָדַר דְּלָא, *ſic non malè verſus ſequens poſt* וְכָל נְבוּרָתֵיהּ *ſpondet* כֹּחַ. *vide cap. 11, 37.*

32 (מַלְכָּא) *Cùm in Comment. Kimh. Ven. & alijs ſit duplex lectio, ſcribẽtur cum lectionibus* מַלְכָּא.

XX.

9 (תֵּיאַב) *Repone ex V.* תֵּיתַב.

11 (אִכֵּן שַׁעַת) *Libenter legerem cum Bahal Ar. & Ven.* אִכֵּן שַׁעַת.

XXI.

13 (מְתַקְּפָה בֵּית) *V. & Kimh. legunt* מְתַקְּפָה שְׁרַת בֵּית. *Kimh. habet* בֵּית *fortè malè. pro* שְׁרַת *habet* בֵּית *quid enim ſit* שְׁרַת *hic ſignificare poſſit, ignoro: niſi* שְׁרַת *pro* שְׁתִיל *ſit, q.d. Petrorum dicas pro* שְׁרַת, *q.d. Petrorum vallationẽ domus. &c.*

16 *Pro* (בְּיִשְׁרָא) *corrige* בְּיִשְׁרָא.

XXII.

13 (וְכִתְרוֹנֵיהּ דְּיִקְרָא וְכִתְרוֹנֵיהּ) *Ven. non malè addidit* וְכִתְרוֹנֵיהּ *poſt* דְּיִקְרָא. *ſic in Hebr. ſed verſ. 14. pro* וְכִתְרוֹנֵיהּ *eſt in Hebr. nam de loco præcedenti ſermo.*

17 (וְקָשְׁטֵיהּ) *V.* וְקָשְׁטֵיהּ. *Ven.* וְקָשְׁטֵיהּ. *lectionem præferrem. nam* קָשְׁטֵיהּ *puto* וְ *pro* ו *ſcriptum.*

27 (מְתַקְּפִין יָתֵהּ) *Ela dua verba non leguntur in V. non legantur, nec tamen reddunt ſententiam clauſorum.*

FINIS II. LIBRI REGVM.

30 (בֵּית עֲבֶד) *V. rectè* בֵּיר עֲבֶד *vt in Hebr.*

X.

6 (וְתִיתְיוּן) *Scribe* וְתֵיתוּן *vt rectè erat in Maſ. mendosè verò in V.*

7 (וְיִזְדְּרִינוּן) *Sic & V. ſed mendosè. Repono igitur* וְיִזְדְּרוּנוּן *vel* וְיִשְׁדְּרוּן.

31 (כְּמָא כְּכַל) *V. vt Hebr.* כְּמַעַל. *idem occurrit infr. ca. 15. ver. 18. & eſt Hebræum.*

34 (וְכָל נְבוּרָתֵיהּ) *Malim ſingulariter cum Hebr. legere* וּגְבוּרָתֵיהּ.

XI.

4 (לֹת מִקְרְשִׁי) *Sic Venet. ſed in Maſ. erat* לְבֵית מִקְרְשִׁי.

6 (בְּחַקְרָא נַפְרְטָא) *Kimchi dicit quædam exemplaria habere* בְּחַקְרָא נִסְרָא. *i. In porta cuſtodum. pro Hebr.* כּוּר מִשְׁתַּלְהִי. *Ibid. Ven.* מִשְׁתַּלְהִי *pro Hebr.* כִּסֵּה.

13 (קַל דְּרַנְּנִין) *V. Kimh. & El. legunt* קַל דְּרַנְּנִין *id eſt, Vox ſaltantium. Hebr.* קוֹל מְרַצִּים.

14 (מִירְדָא מַיִּר) *V.* מִירְדָא מַיִּר. *ſed El. videtur rectius ſcribere* מִירְדָא. *Hinc colligere potes quantum varient in ſcribendi ratione illi qui punctа addiderunt.*

19 *Poſt* (נְאוּרוּ) *cenſerem addendum ex Ven.* קַרְנָא.

XII.

9 (חַרְבָּה) *Elias & Ven.* חוֹרָא *pro Hebr.* חֹר.

Ibid. (נַקְרֵי חֵיכְלָא) *Kimh. Elias & Ven.* נַקְרֵי חֵיכְלָא.

XIIII.

6 *Ante* (אֲנָשׁ) *non malè addideris ex V.* אֲנָשִׁין *pro Hebr.* כִּי אִם.

13 (וּמִבְטֵי) *V.* וּמִבְּרֵי *vt in Hebr.*

21 (רַאֲנָעָא) *Venet.* וְרַהֲוָה *vt in Hebræo.*

25 (עִם עֲבְדֵהּ) *V.* בְּנֵי עֲבְדֵי.

XVI.

6 (וְאַרְזְקֵי) *V.* וְאַרְזְקֵי. *In Hebr. eſt duplex lectio.*

13 (יַת נְכְסַת) *V.* יַת נְכְסַת.

11 (מְקוֹם שְׁבָרָא) *Sic etiam Ven. & Kimh. qui tamen teſtatur ſe in quibuſdam exemplarib. inuenisse* מְקוֹם מְרִבְּרָא.

XVIII.

16 (מְקוֹמְפָא) *Kimh. & V.* מְקוֹמְפָא. *Non legitur affixum in Hebr.*

19 (מְלֵכָא דְּבָתְרָא) *V.* מְלֵכָא דְּבָתְרָא *pro Hebr.* מֶלֶךְ עַזְרוּ. *Miror ſanè, cùm* בָּתְרָא *ſit femin. cum* מְלֵכָא *maſculino conſtrui. fortè* בָּרָא *eſt legendum, vel potius* בָּתְרָא, *vt infr. habes verſ. 28. & in Iſaia. 30* (יַן דִּי) *Ven.* יַן, *Hebr.* יַיִן.

XIX.

13 (שְׁלִשְׁלוֹתָן זְאֵלִיאוֹנוֹן) *Cum pauò antè* הַבָּנִי עֲזוּבָה *Chaldæus Paraphraſtes, tanquam verba, verterit ſingulariter; hic ſimiliter ex Ven. reponenda ſunt in ſingulari* שְׁלִשְׁלוֹנָן זְאֵלִיאוֹנָן, *vt ad regem Aſſyriorum referatur. vel* זְאֵלִיאוֹנָן *legit Pagninus in ſuo Theſauro in radice* נוץ.

28 (וְתִשְׁרוּ) *Ven.* וְיִתְּשׁוּ. *Elias hic & Iſa. 37.* ה *per* ו *legit. In V. tamen*

21 (וְנִמְרוּ) *Kimh. & V.* וְסַגְּרוּ.

38 (בְּסַעְפוֹרְתָא) *Bahal Ar.* בְּסַעְפוֹרְתָא, *R. Sal.* בְּסַעְפוֹרְתָא. *Kimh. duplicem adfert lectionem* בְּסַעְפוֹרְתָא *&* בְּסַעְפוֹרְתָא. *El. &* עַל אַפּוֹתוֹ *Ven. vt Maſ.*

XXI.

2 (דְּמוּי כַּח) *V. & El.* דְּמוּתִי כַּח.

5 *Pro* (רוּחֲךָ) *Ven.* רוּחֲךָ *melius: nam alterum eſt Hebræum.*

XXII.

9 (לְנְוָאָה) *In Maſiano erat ſcriptũ* לְנְוָאָה, *& ſic inuenio perpetuo ſcriptum in exemplaribus Hiſpanicis. ſed Bahal Ar. hîc* לְנְוָאָה *vel* לְנְוָאָה *legit. Elias* נְוָה. *Venet. nunc* נְוָאָה *modò* לְנְוָאָה, *modò* נְוָאָה, *vt infr. cap. 3. verſ. 6.*

34 (דְּבָקֵר שְׁרֵנָא) *Kimhi & Ven.* דְּבָקֵר וּבֵין שְׁרֵי. *Hebr.* וּבֵין בְּרִיחַ שִׁרֵי.

IN LIBR. II.
REGVM.

CAP. I.

17 (לְאֲחַזְיָהוּ) *Non legitur* ל *in Hebr. nec in Ven.*

III.

(חוּבֵי דְּשַׁעְיָא) *Kimh. & Venet. rectè.*

27 *In fine* (דְּיִשְׂרָאֵל) *Non legitur in Hebr. nec alibi.*

IIII.

34 (וְאַלְהָיוֹת) *pro Hebr.* וְתַגְרֵי. *El. fortè melius* וְאַלְהָוָה *q.d. Et defatigauit ſeipſum. Bahal Ar. per* ו *legit* וְאַלְהָוָה, *ſed quid ſit nõ explicat. ſic verſu ſequenti.*

35 (אִתְתַּקְפָן) *Hebr.* וַיִּזְרֹר. *Bahal Ar.* וְאִתְתַּקְפָן, *El.* וְאִתְתַּמְסָן. *Ven. ſed hoc puto eſſe mendũ.*

VI.

2 (שְׁרֵי) *Sic & Bahal Ar.* עֲלֵי נְשׁוּרָא.

VII.

9 (חוֹבְנָא) *V.* חוֹנָא.

VIII.

7 (מְמַרְע) *Scribe* מְמַרְע, *vel lege cum Ven.* מְרַע. *ſic vbicunque legeris cum ſere, ſcribe cum aliis* מְרַע *in Cal, ſeu ſub* ם. *atque etiam corriges vbicunque legeris* מְקַרְקַע *ſine daghes, vel* מְקַרְקַע *repones. vt ſuperiorib. libris.*

IX.

15 (מְכַתְּנָא) *Kimhi docet ſcribendum in plurali* מְכַתְּנָא; *nam ſine punctis in eius Commentariis ſic inuenitur ſcriptum* מכתנא.

17 (מְשַׁחֲרֵת אֲנָא) *In Maſiano erat* מְשַׁחֲרֵת, *in V.* מְסַחֲרֵת. *Vide Iud. 5, 16. vbi etiam* מְשַׁחֲרֵי *legitur.*

25 *Pro* (רְכוּב) *malim* רְכִיר *legere in Imperat. vt eſt in Heb.* זְכֹר.

26 (מְרַכְּמִיתִי) *Rectius Kimh. & V.* מְרַכְּמִי; *nam affixũ* והי *apud politiores Paraphraſtas non puto inueniri pro prima perſona: ſi modò rectè exemplaria cum exempl. conferantur.*

32 (וּוְזַיִן) *V.* וּוְזַיִן. *Vide ſupr. cap. 22. verſ. 9. libri 1. Regum.*

Vlt. (וְנָאֲרָא כְּרַעוּתֵיהּ) *Ven.* וְנָאֲרָא כְּרַעוּתָהּ.

XIII.

11 (וּשְׁמָה טִיבָה) *Hæ duæ dictiones absunt à Ven. licet R. Kimhi dicat in quibuſdam exemplaribus inueniri. Prophetæ nomen non memoratur in textu Hebraico.*

XIIII.

3 (זוּלוּץ) *Sic Bahal Ar. et Elias. ſed miror in V. ac etiam in Commentarijs Kimhi* גַּלוּץ *ſcriptum.*

4 (קָמָא עַ) *V.* קָמָא עַ *pro Hebr.* קְמוֹ עֵינֵי. *Videtur hic pro* קָמָא *ſcribendum* קְמוּ.

8 *Pro* (וְיִתְכְּתָא) *ſcribe cum affixo* וְיִתְכְּתָהּ.

9 *Pro* (מְקָמָא) *non malè legeris cum Ven. in plurali* מְקָמֵן *vt eſt in Hebræo.*

10 (דְּמִנְדְּרִין בְּעֵל) *Ven. & Kimh.* דְּמִנְדְּרִין בְּגוֹלְיָלִין. *ſed El. longè aliter, & non malè, mea ſententia,* דְּמִנְדְּרִין בְּגוֹלְיָא *iuxta illud Gen.* וַיִּגְדַּר יַת אַבְנָא. *Et reuoluit lapidem.*

11 (בְּחֵיכְלָא) *Rectius V. ſine* ב, *alioqui legendum paulò poſt pro* נְזִיר *in Peil* נְזִיר, *vt in Iſaia ſæpius inuenitur.*

22 (דְּשָׁבְרוּ מַרְמְיָהוּן) *Venet. legit fortè rectius; in Hebræo enim eſt* אֲבָנִים אֲבָתָה הֵנָּה.

28 (לְרוּבָא) *Sic V. & Kimh. ſed puto cum Elia mendum eſſe. pro Hebr.* הָא. *In Maſ. erat* לְרוּכָא, *quã lectionem Elias putat eſſe veriſimam. nam* רוּכָא *in Miſnaioth* מְכוֹם *i. Locum ſignificat, vt & apud Syros.*

XV.

(יַת מַעֲנָתָא) *Non malè cum Ven. legeris cum affixo* יַת מַעֲנָתָהּ *vt eſt in Hebræo.*

21 (בְּתַרְגָּא) *Sic eſt in Hebr. Ven. & Kimh.* בְּתַרְעִיתָא.

29 (אֲשֶׁתָּאר) *V. actiuè vt eſt in Hebr.* אַשְׁאַר.

XVII.

3 (וְתִתְמַטְרוּ) *V. rectiùs* וְתִתְמַטְרוּ.

21 *Pro* (בְּעֵלְנָא) *Malim cum V. et Kimh. legere ſingulariter* בְּעֵלְנָא.

XVIII.

27 (בְּקַל רַם) *Ven.* בְּקַל רַב. *Ibid.* אֲשְׁתַּרְ *Elias putat idem eſſe quod* אֲשְׁתַּתְּ, ר *ſit loco* ת, *à* שתף. *ai ſi dicas, Eſt illi* שותפות *Commercium ſocietas aut negociũ cum alio.*

40 (דְּקַרְקוֹן) *V.* דְּקַרְקוֹן *vt in Hebr.*

45 (דְּמַנְּרוּ) *Kimh. & V.* דְּמַנְּרוּ. *ſic ſequenti cap. verſ. 4. pro* מִקְרָף *Kimh. & Venet. legunt* מִקְרָף *in Ithpeal.*

XX.

12 (וְאִזְדַּרְזִיוּ) *Kimh. & Ven.* וְזַיְּפוּ. *Et inſidiati ſunt. pro Hebr.* וַיְּשִׁימוּ.

20 *Pro* (סוּמָא) *malim cũ Kimh. & V.* סוּמָן *legere. miſi malis* סוּמָא. *Et paulo poſt* (תְּרֵין זוּנ פְּרִשִׁין) *Kimh. dicit ſe ſic inuenisse in alio codice, vulgatos autem libros habere* תְּרֵין זוּנ פְּרִשִׁין. *In Maſ. non erat* זוּנ.

de Adonia fratre matere, ſiue ſemore. *Ibid.* (בְּרֵהּ) *Non malè legeris cum Kimh.* בַּר.

III.

8 (כְּעָמָּךְ) *ſcribe cum V. Et paulò poſt pro* רָא *ſcribe* רָיָ. *ſic verſu ſequenti* עָמָּךְ *circa finem.*

26 (אֶתְגְּלִילוּ) *Ven.* אֶתְגְּלִילוּ, *Elias* אֶתְגְּלִילוּ.

VI.

4 (קְלִיסְקָא) *Sic & V. Sed Elias legit* קְלִיטְקָא *vt Bahal Aruc citat. & etiam Rab. Sal. & Kimh. infr. cap. 7. verſ. 4. dicitq; etiam inueniri per* ק, קְלִיסְקָא.

Ibid. (בֵּית אַגְמַת) *Sic & V. Sed D. Kimh. & El. legunt* בֵּית אֲגַמַּת.

6 (עָבַר לְגַיְיתָא) *V.* עָבַר לְגַיְיתָא *pro Hebr.* כְּחוֹר כְּחוֹר לְבָבָךְ. *Et pro* גַּיְיתָן *scriberem* גַּיְיתָן.

33 (מִן דְּכִיעְתָא) *Venet. R. Sal. & Kimh.* מִן אַרְגְּוָעָא סְגִירוּתוֹן.

VII.

7 (בְּרוּסְקָא) *Bahal Aruch dicit quoſdam codices habere* פְּרוּסְקָא *cũ* ו. *Kimchi autem ait idem eſſe quod* פְּרוּסְקוֹר *vel* פְּרוּזְדוֹר. *Et verò aſſerit inueniri in quibuſdã codicibus* פְּרוּזְדוֹר *& eſſe Græcam vocẽ, atque ſignificare* קְרֵי שָׁעַר חֲשׁוּב הַמֶּלֶךְ. *fortè à* πρόθυρος *& βύρα dictã.*

16 (מְחַיֵּךְ) *V.* כְּמַחַךְ *pro Hebr.* מְשַׂחֵק.

19 (וּקְרוֹנְתְהוֹן) *Lege cum Venet.* קְרוֹנָתָן *vt etiam habes verſu ſequenti, nõ eſt enim affix. in Hebr.*

23 (דְּסָלְיָן) *Venet.* דִּי סְקִילְיָן *pro Hebr.* הַהֲלוּמִים. *Vtraque lectio eſt bona.*

27 (דְּמוֹ) *Ven.* חֲמוֹ.

34 (דְּאַתְּיָא) *V.* דְּאַתְּיָא *pro Hebræo* נָתַתָּ. *ſic infr. cap. 15. verſ. 4. vbi* נָתַתָּ *ſic redditur. & cap. 8. verſ. 19. libri ſequentis.*

40 (וְיִשְׁבּוֹטוּן שְׁבִיחוּן) *Ven.* וְיִשְׁבּוֹטוּן. *Hebr.* וְיָשִׂימוּ שְׁבִיתִים.

IX.

(וְשָׁבְלֵל) *Ven.* וְשָׁלִים.

X.

1 (כְּחִילִין) *V. & El.* כְּחִילִין.

11 (דְּיִתְאֵי) *V. non rectè. verùm pro* דְּיִתְאֵי, *puto ſcribendũ* דְּמִיתְאֵי.

XII.

3 (הָבֵל הָבֵל) *ſcribe cum V.*

7 (וְיִתְפַּלְּחֵנוּן) *Repone ex Venet.* וְיִתְפַּלְּחֵנוּן.

Scribe (קְבַלְנָא) *cum* כ.

14 (וְעָבְדָא) *pro Hebr.* קָצַב. *Elias cum ſegol* וְעָבְדָא, *V. verò aliter* וְעָבְדָא *ſed puto eſſe mendum, licet ſenſus non ſit adeò abſurdus.*

VIII.

9 (כְּאַרְנָא מְחַתִּין חָרֵין) *V. iuxta Hebr.* בַּיִת אֲרוֹנָא לְחוֹר חָרֵין.

21 (כְּחִיבִין) *Non legitur in Venet. nec hic conuenit cum* מְקָרָא, *niſi ſcribatur* כְּתִיבָה *aut* כְּתִיבָא.

Universidad de Deusto
Biblioteca

XV.

4 (וְאַרְנִיגָה) *Sic & V. sed Kimh. clariùs legit* וְאַרְוִיגָה.

XVI.

6 *Pro* (נַבְרָא) *scribe cum Ven.* נַבְרָא.

21 (אִתְגְּזִרְתָּא מֵאֲבוּךְ) *Ven.* אִתְנָ֫ כַּאֲבוּךְ.

XVII.

2 (כִּרְתֵי) *V.* כר חוא.

19 (רִקְלִין) *pro Hebr.* הַרְפּוֹת. *Alij legunt* רִקְרִין *et Bahal Ar. fed El. putat* ר *esse ſeruile, vt ſit idem quod* חַקְלִיא *id eſt, Toſtum frumentum, aut ſpecies leguminis.*

XVIII.

16 (וְעֵר) *Bahal Aruch etiam ſic citat. & Elias dicit ſe nuſquam, præterquam in Aruch, illam lectionem inueniſſe: quia legit* קְנַע, *vt & V. Hebr* חָשַׁךְ.

XIX.

6 (חַוְיוֹהִי) *Non malè Ven.* חַוְיוֹהִי, *nam in Hebr. eſt* הִנֵּה.

7 (מִיעְוַדְךָ) *Hebr. eſt. V.* מִיעְוַרְךָ.

26 (וְיָחֲנֵי) *pro Hebr.* פָּסַח. *V. non malè* חָגַר.

XX.

15 (וְאַקְפָה מִיחֲזֵן) *ſic Venet. In Maſ. autem erat* וְאַחֲפָה, *quod non placet. Kimhi verò optimè* וְאַקְשָׁא *vt ſit plural. femin.*

25 (וְיַשִּׁישָׁא) *V.* וְשִׁיא. *Duplex eſt lectio in Hebr.*

XXI.

4 (בְּרִיכִין) *Lege potiùs cum Ven.* בְּרִיכִין, *vt ſenſus fiat clarior: q.d. non indigemus pecunia. puto enim in Maſ. mendosè* ב *pro* א *ſcriptũ eſſe; cuius rei etiam exemplum Pſalm. 19. habes.*

XXII.

2 (מְקַדְּמוֹהִי) *Non malè præpoſueris cum V.* ר, *vt* מְשַׁיְּעֵי *referatur ad clauſulam præcedentem. In Ven.* מְשַׁיְּעָאָה *legitur.*

24 (כָּל יוֹמֵי) *Non legitur in Hebræo nec Ven.*

47 (וּמְרַמָּא) *Melius Ven.* מְרוֹמָם, *nam in Hebr. eſt* וְרָם.

XXIII.

1 *Scribe* (וְתַקֵּן) *in Peil.*

3 (דִּיקוּם) *Ven.* דִּיקוּם *quod eſt vulgarius.*

4 (כְּבָרָא דְּמִסְכְּרָא כְּשָׁנֵי נִיצְרֵהּ) *V.* כְּאֶבְרָא דְּמִסְכּוֹרָ כְּשׁ כְּצוּרָתָא.

11 (דְּשָׁלוּפְרִין) ר *videtur certè abundare, nec etiam legitur in V.*

26 (רִכֵּן פַּרְשָׁתוֹן) *V.* רִכֵּן פַּרְשׁ *vt eſt in Hebræo.*

XXIIII.

7 (לְמַבְּעֵר עוֹל) *Hebræa ſunt. ſed in V. Chaldaicè vertuntur* לְקַרְוֵי כְּלִילִין.

23 (אֲנַנְתָּה סַלְּקָא) *Kimhi legit* אֲנִיזָן לְמַלְקָא.

IN I. LIB. REGVM.

CAP. II.

5 (וְרַמֵּי רִי יִתְחַשִּׁיב) *V.* [וְרַמֵּי רִי] יִתְחַשִּׁיב *i. Cogitabat quod reputaretur.*

22 (קְשׁוֹט) *pro Hebr.* וְרוֹל. *Ven. fortè melius* קְשִׁישׁ, *nam loquitur de Ada-*

III.

29 (בַּאֲנָר) *ſic & V. ſed El. legit* cũ ר, *interpretaturq; Germanicè* Krucken.

35 (לְאוּנְקְלָא) *V. & El.* לְאוּנְכָּא.

IIII.

2 (תַּרְתֵּין) *Non legitur in Hebr. nec in Ven.*

V.

9 (בְּרִיתָא) *Quidam ſcribunt, teſte Elia, cum Tod mobili* מְחַיְּיתָא. *ſic, vbicunque inueneris, videtur ſcribendum.*

11 *Poſt* (עַיִן) *additur in Kimh. & Ven.* וְאַקְנִין.

VI.

5 (אֲעֵי בִירְזִין) *pro Heb.* עֲעֵי בְרוֹשִׁים *V.* אֲעֵי כִּיזִין *fortè à verbo* בָּרַז *Perforare. q.d. Inſtrumenta muſica perforata, ſed illa lectio eſt verior.*

13 (כַּר נְטָלוּ אֲרוֹנָ֫) *Ven.* כַּר נְטָלוּ אֲרוֹנָ֫ *pro Hebr.* עֲגָלוּ נִשְׂאֵי אֲרוֹ.

Et paulo poſt (דְּרָזִין) *ſic Kimh. ſed El. & V. & alij* זוּזִין *pro Hebr.* עֲגָלִים.

17 *Poſt* (יָתֵיה) *additur ex V.* בְּאַתְרֵהּ.

VII.

7 (לְבָל חַר) *V.* לְכָל חַר *pro Hebr.* אֵת אֲשֶׁר. *ſic verſ. 10. videtur abundare.*

Item (כְּבָנֵי רִשְׁעָא) *V.* כְּבָנֵי רִשְׁעָא.

23 (וּכִי) *Lege potiùs cum V.* וְכֵן.

IX.

7 (וְאוֹתֵב לֵהּ) *Ven. fortè melius* וְהַשְׁלַכְתִּי לָהּ. *pro Hebr.* וְהִשְׁלַכְתִּי לָהּ.

X.

4 (וּנְרָע) *In Maſſano erat cum* ר וּנְרַע.

XII.

3 (בְּחִצְקִיָה) *Sic & V. Sed Elias dicit mendum eſſe, & legendum* בְּחִזְיָה.

28 (וְיִקְרוֹ) *Lege cum V.* וְיִשְׁרוֹ, *vt numero conueniat cum Hebr.*

31 (וְנֵרְד) *R. Sal. R. D. Kimh. Elias & alij legunt* וְנֵרַד.

XIII.

13 (חִשְׁרוּ) *V.* חִשְׁרוּ.

18 (לְבִשְׁן בְּנַת) *V.* לְבִשְׁן בְּנַת *quod certè mihi videtur rectius.*

32 (לְיַמֵּר מַלְכָא) *Non malè cum V. legeris* לְיַמֵּר רִבוֹנִי *quia in Hebræo eſt* צוּרִי.

37 (יוֹמִין סַגִּיאִין) *V.* כָּל יוֹמָיו.

XIIII.

5 (כְּרֵם אִתְתָא) *R. Sal. D. Kimh. & V.* אֲבֵל. *pro Hebr.* בְּקוֹשְׁטָא.

7 (יְרוּמָא) *Rectius V.* יְרוֹקָא, *pro Hebr.* חִיּוֹרִי.

14 *Pro* (וְיִרְנָא) *ſcribe* וְיִרְנָא; *colligitur enim ita ſcribendum ex Kimh. Commentarijs, quia* וְיִרְוִינָא *cum duplici Iod ſcribitur.*

15 (הַמְגֵל) *V.* אֲמַלֵּל *vtraque lectio ſenſu conuenit.*

Ibid. (פְּתַנְיָא דַּאֲמַתְיָה) *V. iuxta Hebr.* פִּתְגָמָא דַּאֲמַתְיָה.

21 (עַבְרִית) *Sic Ven. Verùm in Maſ. erat* עִבְרָה, *vt eſt in Hebræo, iuxta Maſſoritarũ correctionem.*

Sic verſ. ſequenti pro וַיַּעֲבְרֵהוּ *V. habet* וַיַּעֲבְרֵהָ; *varia enim eſt lectio in Hebr.*

Munſter. Elias verò rectè et Pagn. per שְׂרֵא *cum* ר, *quod non ſemel, præcipuè in hoc capite, inuenies.*

42 (בִּיגְנָא) *V.* בִּיגָא *pro Hebræo* בִּינִי.

XXI.

5 (וְהוּא לָא) *Non legitur negatio in Hebr. nec in Ven.*

11 (מְשַׁכְּחִין) *Ven.* מְשַׁכְּחִין, *pro Hebr.* עָנוּ.

XXII.

8 (רְאִיתִי לִי) *videtur redundare. nec legitur in Hebr.*

15 (וְכָל בֵּית) *Legitur* בְּכָל בֵּית *in Hebræo & Ven.*

18 (לְשַׁלּוּט) *Malim cum V.* וְשִׁלּוּט לְמִלּוּט *legere. alioquì dicendũ erit eſſe Infinit. Hebraic.*

22 (וְכָל בֵּית) *Non malè legeris cũ V.* בְּכָל נֶפֶשׁ בֵּית *. ſic enim eſt in Hebræo.*

XXIII.

11 *Poſt* (חַסְבַּר) *legitur in Ven.* שָׁאוּל *vt etiam in Hebr.*

18 (לְאַחֲזָיָה) *Sic & Kimh. V.* לְכַזְּיָתָה *vt eſt in Hebr.*

26 (מִתְבָּעָא) *V.* מִתְבָּעָא *pro Hebr.* נֶחְפָּז.

XXIIII.

11 (וַיַּחֲקֵיתִי עָלָךְ) *Sic & V. verùm D. Kimh. dicit quædam exemplaria legere* וַיַּחֲכֵת נַפְשִׁי עָלָךְ, *quod nõ malè cũ Hebr. conuenit* עָלַיִךְ וַיַּחֲכֵת.

12 *Poſt* (חֲשׁוּת) *V.* חֲשׁוּת *pro Hebræo* חַשְׁאתִי.

16 (לְחִינִין רִינִי) *Quia in Hebr. eſt* וְעֶבֶד אֶת רִיבִי, *puto reponendum ex V.* (וְיִרְדֹּן רִיבִי): *nam Maſ. Celtic non placet.*

XXV.

1 (וּנְפַק) *V.* וּנְחַת *pro Heb.* וַיֵּרֶד.

18 (אֵין הַכְּבָרָא) *Sic legunt etiam R. Sal. Elias & V. ſed Kimh. legit per* ח, מַחֲבָרָא, *neſcit autem quid ſignificet. Hebr.* אֵין עֲשׂוּת *quod R. Sal. interpretatur Oues refertas carne tenera & ouis.*

29 *Poſt* (דְּרַחֲמוֹי) *addendum* נְגִינָא *ex V. El. & D. Kimh. vt reſpondeat Chaldaica vox Hebr.* עֲדִינָה.

XXVI.

18 (וְלָא בִירִי) *V.* (וְמַת בִּירִי, *Hebr.* וּמֵה כִּי.

XXX.

21 (וְיַעֲרֹב דְּוִד אֵת עַמּוֹ) *pro Hebr.* וַיַּגֵּשׁ דָּוִד אֶת עַם. *Kimh. dicit in quodam exemplari legi* וְקָרִיב דָּוִד לָת עַמָּא.

XXXI.

4 (וְיִתְעֲלְבוּן בִּי) *Ven. Kimh. ſed puto mendum eſſe,* צ *eſſe loco* ב: *nam dicit importare Contemptum, iuxta illud* כְּמוֹ תִּתְעַלַּע, *quod Chaldæus reddidit* כְּמוֹ תִּתְלַעְלַע *pro Hebr. Elias in rad.* לעל *legit* וְיִתְעַלְּעוּן בִּי.

IN II. LIBRVM SAMVELIS.

CAP. I.

20 *Scribe* (יְחַדְּנוּן).

26 *Pro* (חֲבִיבְתְּךָ) *Scribe* חֲבִיבָתְךָ.

11 *Poſt* (אֲעִבּוּר) *adde* לִיךְ *ex Ven.*

IIII.

11 (אֲבוּכוֹן) *V.* אֲבוּנָן.

Ibid. pro (קְרֵי) *ſcribe* קְרֵי.

16 *Pro* (בְּעִשְׁתָּפָא) *repono* בְּעִשְׁתָּפָא *vel* בְּעִשְׁתָּפָה *ex Ven.*

IN I. LIBRVM SAMVELIS.

CAP. II.

5 (לְאַנְגָרָא) *Malim cum alijs legere* לְאַהֲנָגְרָא *à verbo* אָגַר.

Ibid. pro (יסוּפוּ) *lege* תְּסוּפוּ.

9 *Pro* (בְּנֵי) *ſcribitur in Maſ.* בְּנֵי *rectè, niſi malis ſcribere* וּבְנֵי.

16 (וְאָמַר לָא) *In Hebr. legitur* לוֹ. *Ven.* לִיהּ. *Hieron. & LXX. Nequaquam.*

30 *Pro* (אֵיקַר) *ſcribere* אֵיקַר.

33 *Pro* (אִפְּסוּק) *ſcribe* אֶפְסוּק, *vel cum V.* אֶפְסִיק.

III.

3 (וְחַנָּא דִיתָהּ) *Pro* דִיתָהּ *V. & Kimh. legunt* אִשְׁתְּהִי.

IIII.

10 (רְגָלִי) *V.* רַגְלִי *pro Hebr* רַגְלַי, *&* רַגְלִי *pro* וְאִתְקְטֵל *V. habet in ſingulari.*

18 (וְאִתְגְּבַרַת פְּרִקוֹתֵיהּ) *V. & El.* פְּקוּדָתוֹ *pro Hebr.* פְּקוּדָתוֹ.

VI.

3 (אֲשַׁמֵּה) *Malim ſine affixo cũ V. legere* אֲשָׁמָה. *ſic verſu ſequẽti.*

4 (שְׁרָא) *V.* שְׁוָא.

VIII.

20 (וּנְהַלְחֵם) *Pro Hebr.* וְנִלְחַם. *Poteſt etiam legi teſte R. Dauid.*

IX.

2 (רַב) *V.* רָם *pro Hebr.* גְּבוֹר.

4 (מְרַכְּבָא) *V. & Kimh.* מַתְבְּרָא, *pro Hebr.* שָׂרֵיהֶם.

7 (בְּעֵיל לְכַבְּיָא) *R. Sal. et Kimh.* בְּעֵיל לְגַבְּרָא. *ſic infrà verſu 9. vbi Ven. legit* גַּבְּרָא.

X.

9 (כַּד אִתְּפַנִּי לְמִיזַל) *V. poſt* כִּיתְפֵּיהּ *addit*

26 (וְאִתְּוֵיהִי) *Alij legunt* ר *pro* י, *fortaſſe melius.*

XII.

2 (קְשִׁית) *V.* קְשִׁישׁ. *Elias dicit vtrumque inueniri, &* קְשִׁישׁ *&* קְשִׁית.

3 (וּמִן רַמָּן) *Kimh. & V. legunt iuxta Hebr.* וּמִיָּד מָן. *Facile fuit ex lod literam Nun protrahere.*

8 (כְּאַרְעָא) *Textus Hebr. habet* בַּמָּקוֹם, *quem Veneti ſunt ſecuti* כְּאַתְרָא.

11 *Pro* (וְרִעְיָל) *V. legit* גְּרָעִין.

12 (לְגַלְיוֹהִי) *Pro Hebr.* עֶלְיוֹנִים, *V.* לְגַלְיוֹהִי.

18 (וְאָלִי) *V.* וְקָרָא *vt Hebr.*

19 (אֲבַלְּנָא) *In Hebr. eſt* אֶלְהָךְ, *pro quo V. habet* אֲבַלְּךָ.

20 (עִבְרִיאן) *V.* גִּבְרִיאן. *Kimh. dicit vtroque modo inueniri in diuerſis exemplaribus.*

XIII.

20 (כּוֹלְהָיָה) *Kimhi dicit quædã exemplaria habere cum* ב, *nempe* כּוּלְהָיָה. *ſic & Bahal Aruc legit.*

21

non eſt interpretatus, teſte R. Dauid Kimchi. Venet. tamen habet וְעָקַת בָּפְשִׁיה.

XI.

2 (מְשַׁבְּטָא אוֹחֲרִי) *Non legitur* מְשַׁבְּטָא *in V. nec in Hebr.*

23 (לְמִירְתָה) *Malim cum Venet.* לְמִירְתָה, *vt referatur ad Amorrhæum: nam affix. fem. non conuenit cum præcedentib.*

34 (מָנָה) *Sic etiã videtur Kimh. legere. Hebr.* מִמֶּנּוּ *de quo diſputant Interpretes. V.* מָנָיָה.

XIII.

16 (תְּעִדְּיִנָּנִי) *à verbo* אָחַר. *Rectè ſcribereturque* תְּיַחֲרְנָנִי.

XIIII.

11 (גְּבְרִין) *V.* חֲבֵרִין *cum Hebr.* מְרֵעִים *melius conuenit.*

XV.

14 (וְנַהֲזָא) *V. rectius* וְנַהֲזָאת: *nam verbum plurale eſt in Hebr. & paulò pro* וְאִיתְפַּסְקָא *Venet. legit* וְאִתְפַּסְקוּ

19 (בִּיפָא רְבְרְבָתָא) *Sic etiam V. ſed R. Kimhi dicit ſe in quibuſdam codic. inueniſſe* בְּכָא רַבָּד, *in alijs verò* רוּמְיָא רַבָּד.

XVI.

25 (קְרַן) *V.* קְרוֹ *id eſt, Vocate.*

XVIII.

1 *Poſt* (אַתְפְּרֵנָת) *non malè poſſet addi ex V.* לְהוֹן.

25 (וְתוּבְנָךְ) *V.* וְתַפְּוֵךְ.

XIX.

20 (בְּדֵי יוֹמָא) *non legitur in V. nec in Comment. Kimhi.*

21 (לְמַחְמְרָנָא) *Non inconcinnè legeres vt erat in Maſſiano* לְמַחְמְרָנָא *ſine affixo.*

XX.

16 *Pro* (מִשְׁגֵּן) *corrige* מִשְׁגֵּן, *ſic enim habent Maſ. & alij.*

28 *Pro* (מַחֲנָא) *legitur in Hebr.* בֵּית אַחֲרָן, *& in V.* בֵּית אַחֲרָן.

IN LIB. RVTH.

CAP. I.

2 (כִּלְיוֹן וְכַחְלוֹן דְּתַרְוַיִן) *Ven. addit* אֶפְרָתִין, *vt etiam in Hebr. legitur.*

9 *Pro* (וְיִתֵּב) *ſcribe* וְחַב *in futur. pro Hebr.* וְתֵן.

12 (כְּבַעְלָא) *ponitur pro* מִהְיוֹת לְאִישׁ.

19 (וְאִתְבְּנִישׁוּ) *pro Hebr.* וַתְּהֻם. *V.* וְאִרְגִּישׁוּ.

20 (כְּרִם) *Malim legere cum V.* אֲרוּם *pro Hebr.* כִּי.

21 *Poſt* (מְגָאֲלַת) *Ven. legit* וּמְגָאֲלִי. וּמִגְּאָלִי.

22 (וְיִתְבַּת) *Ven.* וְתַבַת *pro Hebr.* וַתָּשָׁב.

II.

3 (וְאוֹרַע אַרְעָא) *Venet* וְאוֹרַע אַרְעָא, *El.* וְאוֹרַע אַרְעוֹקָא. *Legitur affixum in Hebr.* מִקְּרֹבֵנוּ.

6 (דְּיָתַב) *Non legitur* ר *in V. & rectè.*

14 *Poſt* (קְרִיבֵי) *adde ex V.* חַלְקָא; *quia in Hebr. eſt* חֶלְקִי.

21 (הִתְמְטִין) *Malim cum Ven.* תִּתְמְטִין *vt ſupra verſ. 8.*

III.

3 (כִּיתְמָנִין) *V.* בִּיתְמָנִין.

re volens, vt arbitror, קשׁ *vel* קשׁא *& נקש eſſe eiuſdem ſignificati.*

V.

11 (בֵּית מְתוּבְתָ) *V. & El.* מְכוֹנַת. *Et pro* וּמְכוֹנַת *V. legit* וּמְתוּכַת.

16 (אַרְא תֵּיא מְשַׁרֵי נְעָרְתָא) *V. videtur clarior lectio:* אַרְא תֵּיא מְשַׁרְיְתָא, *Quiſnam exercitus ſit ſuperior. Nã* מְשַׁרֵי *pro* מְשַׁרְיְתָא *poſitum eſt in Maſ. forè neglecto apice ſuper Iod, qui ſolet offendere vltimas literas deeſſe, vel dic* מְשַׁרֵי *idem eſſe quod* מְשַׁרְיְתָא, *ſicut inuenitur* נְעָרָא *pro* נְעָרְתָא, *infr. cap. 18. verſ. 19. in V. nam in Maſ.* וְנַעֲרוֹ *legitur.*

28 (כְּעַר) *Videtur delendũ, quia eſt vox Hebr. quam* מַס *ſatis exprimit, nec legitur in V. Irrepſit, vt exiſtimo, in contextum, quia tanquam index verſus Hebraici, in principio ponebatur. (In vſque) igitur in verſione eſt expungendũ.*

30 *Non malè poſſet præponi* מִלָּא *ex Hebr. & Ven. ſic ſequent. cap. verſ. 15. ante vocem* מָא.

31 *pro Miſericordiæ & c. repono, Qui autem diligunt eum, ſplendebunt tanquã Sol exoriens. & c.*

VI.

2 *Scribe in plurali* (מְמַסְּרוֹתָא), וּמְקַרְצָא *& וּמְקַרְצָא. vide cap. 13. lib. 1. Sam. verſ. 6. & 23. ℣. 23.*

31 (וְיָהֵב) *V.* וְיִתְיְהִיב *futur. pro vt rectè habet verſio.*

38 (וְנִפְקַ שְׁנָא) *Lege cum El. & Ven.* וְנִפְקַ בְּרַ. פְּרַץ.

VII.

14 (מְשַׁיְּיתָה) *Sine affixo legendum cum V.* מְשַׁיְּיתָא, *vt etiam eſt, in Hebr. & delendum (eius.)*

24 (דִּיחוּרוֹ) *Eſt imperat. ab* אחר *pro Hebr.* לִיקְרוֹ. *Non malè poſſet legi cum V.* מְאַחוֹרוֹ.

VIII.

16 (וְנָרִיד) *Pro Hebr.* וַיֵּרֶץ *id eſt, Et contruit, comminuit, vt omnes interpretes vertunt. Ven. & Kimchi* וְנָבַר. *El.* וְנָרִי. *Alij* גרר *iuxta illud Dan. 4.* גרו *Succidite.*

24 (עֲרָבָאי קְטוֹלִיתָא) *Sic etiam habet Kimh. in Comment. ſed Ven. pro* קְטוֹלִיתָא *legit* אבוֹן, *vt eſt in Hebræo* חֵם.

IX.

4 (קְרִיקִין וּקְרִין) *Venet.* קְרִיקִין וּקְטִירִין. *Vtraque lectio legitur in Comment. vbi vox* בְּקָרִין *explicatur fuiſſimè: vel iuxta primam ſignificationẽ Paſtores boum, qui inter homines habentur vilioſimi. vel* ב *pro* פ *quaſi* פָּרִין *homines libertate donati aut dimiſſi. Item Temerary, præſumptuoſi.*

31 (צְרִין) *Benoni Hebr. V.* אֲרִין *Chaldaic.*

41 *Pro* (מְלַמְּחָב) *ſcribe* מְלַחֲמָב, *vt ſit diſcrimen inter* ב *& ח.*

X.

4 *Pro* (קְרַת) *repono ex V.* נְקַר; *quia in Hebr. eſt* וְקָרָאוּ.

16 *Non malè poſſet legi cum V.* וְתַקְּרִנְפְּשׁוֹ *&c.] Maſ. retinet verba Hebraica: quæ Ionathã*

29 (שְׁרֵיָא דְקַיְשָׁה לְזַרְעָ) *Inferendum videtur ex Ven.* דְּלָנֵי קַיְשָׁה. *ſic enim in Hebr. eſt* מַטֵּה בְנֵי קְדֵשָׁה.

33 *Poſt* (יְתוּן) *addere potes ex V. iuxta Hebr.* אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

XIIII.

2 (תֵּת מִשָּׁה) *Malim legere cũ V.* תֵּת מִשָּׁה *vt eſt in Hebr. ſic verſ. 10.* עִם יִשְׂרָאֵל *videtur delendum, cùm deſit in Hebr. & Ven.*

XVI.

13 (תַּקִּיפוּ) *Scribe* תְּקִיפוּ. *ſic paulò poſt pro* תַּרְכּוּנוֹן *vt habet Venet. legendũ cum Maſ.* תַּרְכִּינוֹן: *in Hebræo enim eſt ſingulare.*

16 (וְלַדְבְּנִית מִישָׁר) *videtur irrepſiſſe in cõtextum, nam nec in Hebr. nec in Ven. legitur.*

XVIII.

6 (וְתַהְתּוֹן) *Non malè ſcriberetur cum V.* וְתַהְוֹן *pro Hebr.* וְחַמְאתָם.

XX.

4 & *alibi pro* (וְיִתֵּב) *Scribo* וְתֵב *vt reſpondeat verbo Hebr.* יָשַׁב.

7 (בְּאַרְעָ רְבִית) *V. melius* בְּשׂוֹרֶא רְבִית, *ſic enim in Hebr. eſt. vt infrà verſ. 11 cap. ſequenti.*

XXI.

45 (בְּמִיל) *Scriberem intranſitivè* בָּמַל *pro Hebr.* נָפַל. *ſic in ſin. ca. 23.*

XXII.

19 (אַחֲזְתוּן) *Scribe vt erat in Maſ.* אַחֲקְתוּן.

34 *Prius* (אַחַר) *videtur redũdare.*

XXIIII.

8 (וְיִרְחוּן) *Scribendum* וְיִרְחוּן, *vel legendum cum V.* וְיֵרְיתוּן.

19 (מִן קֳדָם דִּין לָא יְשָׁכּוֹן) *Veneta videtur melior* מִן קֳדָם דִּין דְּקָשׁוּט לָא יִשְׁכּוֹן *&c.*

27 (לְלַקְנָן) *Pro voce Hebræa* לְלַעֲנָח, *quæ in V. duabus exprimitur* לְלַקְנָן וּלְסַכְּרָא.

IN LIB. IVDICVM.

CAP. I.

35 (וְתַקִּיפַת בֵּית) *Non malè poſſet interſeri* יָד *ex Hebr. vt habetur in Ven.* וְתַקִּיפַת יַד בֵּית.

II.

4 *Pro Hebræo* (מַלְאַךְ) *Maſ. habet* נְבִיָּא, *V.* נְבִיָּא יְיָ.

9 (בְּתְחוּמַת סְרַח) *Venet. legit vt Hebr.* בְּתְחוּמַת חֶרֶס.

10 (לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי) *Quamuis non ſit mala lectio, pro Hebr.* אֶל אֲבוֹתָיו *videtur tamen æquè rectè poſſe legi* לְבֵית אֲבָהָתוֹהִי *vt habet Ven. Puto enim ex* לְבֵית *ob quandam affinitatem literarum in pronũciatione, literam* לְ *factum eſſe.*

18 (וְסַיְּעֲבִי) *Scribere in Benoni cum Ven.* וְסַיְּעֲבִי.

IIII.

7 (וְיִתְחֲבִיב) *Scribe* (וְאַתְחֲבִב) *vel* וְאַתְחֲבִב *aut* וְאַתְחֲבִב, *quæ forma eſt viſitatior.*

11 *Pro* (עִם מִשְׁיָ) *legerem cum Hebr. & Ven.* עַד, *niſi* עִם *acciplas pro, Prope, iuxta.*

22 (וְקַשְׁתַת יַת סִיסְרָ) *Ven. & Elias Bahal Ar. in radice* קש, *citat* וּנְקַשְׁתַת יַת סְכָ, *ſic etiam Bahal Ar. in radice* קש, *citat* וּנְקַשְׁתַת, *immu-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN LIB. IOSVE.

Ex Masiano exemplari.

CAP. I.

14 אֲחוּכוֹן) *Lege, vt vers. sequẽti,* אֲחִיכוֹן. *sic infr. cap. 22. ver. 8.*

II.

(וְתִיחִין) *pro Hebr.* וְחַיִּיתֵם. *Cũ nullam videam analogiam, vt sit transitiuum, videtur legendum per transpositionem* וְתַחֲיוֹן, *vel in Aphel* וְתַחֵיוֹן.

III.

11 דְּרִבּוֹן בַּל עַרְמָא) *V.* אַרְעָא *pro Hebr.* הָאָרֶץ *vt versu sequenti.*

IIII.

18 וּנְחַת) *Melius legetur cũ V.* וְנָחָא, *à verbo* נוּחַ, *quia præcessit* אַתְגְּלִיָּא, *vt sint pluralia.*

V.

8 וְיִתְיכוּ עַמָּא) *videtur certè abundare, quia hæc vox paulò antè ponitur, nec in Hebr. aut V. legitur.*

VI.

8 אֲזֵלִין וְתִקְעִ) *pro Hebr.* עֲבְרוּ וְתִקְעוּ *Ven.* עִבְרִין.

23 וְאַשְׁרִינוּן) *Sic V. sed legendũ vt erat in Masiano* וְאַשְׁרֵיאוֹנוּן *quia in Hebr. est verbũ plurale* וְנַרִיחוּם,

27 מֵימְרֵיהּ קָנֵי) *Malim cum V. legere* שִׁמְעָה *id est, Fama eius. vt est in Hebr.*

VII.

17 וְיִתָּאֲחַר) *Actiuè legitur in Ven.* וְהֵלֵכוּ *vt in Hebr.*

VIII.

15 וְאַפְּכוּ לְמִדְבְּרָא) *V.* וְאַפְּכוּ לְאוֹרְחָא *pro Hebr.* וְנָסוּ דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר

X.

33 אֲשִׁתְאַר) *Actiuè in V. legitur* הִשְׁאִיר, *vt Hebr.*

XI.

4 עַרְעָה קְרָנָהִי) *Cùm hic nullum sit reginæ signum, legerem cum aliis* עֲרָאָה רְקַר *vel* עֲרָאָה *interposito* ר

17 וְיֵת מִשְׁיר) *Videtur legendum cum V.* וְעֵר מִשְׁיר, *quia in Hebr. est* וְעוֹד בָּעֵל.

XII.

7 כַּפְלָנָתְהוֹן) *Scribendum vt suprà vers. 23. in plural.* כַּפְלָנָתֵיהוֹן, *vt est in Hebr.*

XIII.

2 כָּל תְּחוּם) *V.* כָּל תְּחוּמֵי *vt in Hebr.* כָּל גְּלִילוֹת.

4 רִי לְצִירוֹנָאֵי) *V.* רִי לְצִירוֹנָאֵה *Hebr.* אֲשֶׁר לְצִידוֹנִים. *Vnde videtur lectio V. melior, si modo legatur in plurali: nam quid* כָּל *ad hunc locum faciat, non video.*

6 עֵד חַרְצִי מַ) *V. et Bahal Ar.* חַרְצִי *El.* חַרְצֵי

8 וְיַרְדְּנָא) *addendum ex V.* מְחַרְחָה, *nã legitur in Heb.* מְחֹרָח

19 הָעֲקַם) *Hebr.* הָעֲקַם, *Venet.* דְּמִיקְרָא

23 מִנֵּי יִשְׂרָאֵל) *Hebr.* עֲרִים, *V.* קִרְיָא. *Miror vocem* יִשְׂרָאֵל *illic adijci, cùm tantùm fiat de tribu Ruben mentio.*

27 מַלְכָוָת) *Cùm Hebr.* מַמְלָכוֹת *sit singulare, censeo legendum cum V.* מַלְכוּת *vt suprà. sic vbicunque hoc occurrerit, corrigere licebit.*

16 תֵּיהֵי) *Putò certè esse metathesin pro* תַּחֲתֵי *vt alibi dixi. Ven. habet* תַּקְעִם.

XXII.

2 וְתַחֲבַע) *Malim* וְתַחֲבַע *legere.*

21 וְיִמּוֹת) *Lege potius cum Ven.* וְתָמוּת, *licet genera sæpè confundantur.*

XXIII.

14 לְמֵמַר) *Malim cum V. legere* לְמֵמַר.

21 לְשַׁלְמוּתְהִי) *Venet. non malè* לְשַׁלְמוּתְהִי. לְחֻבָּה לְנִכְסָה *esse infrà cap. 24. vers. 4. pro* נֹו *malè legit* לְחֻבָּה, *quod infr. cap. 24. vers. 19. etiam inuenies.*

XXV.

1 פְּנִינוּן) *Ponitur pro Hebr.* וַיָּשִׂימוּ. *V.* וְיִדוּכוּן. *Malim reponere* וְרִיכִנוּן *transpositis literis. Item hoc capite, vt etiam alibi, in Complut. verbũ* לְקָא *scribitur in Cal. pro Percutere; cùm tamen potiùs cum V. sit legendum in Aphel.*

4 תַּחֲזִיר) *Est futur. Aphel à verbo* אוּר, *V.* תְּחוֹר *non malè.*

7 וְנִכְמֵי) *Hebr.* וְנִכְמֶה. *V.* לְזַמּוּתְהִי. *vide suprà. cap. 23. vers. 21. vbi similis Infinitiuus legitur.*

XXVIII.

20 *In versione omissa est vox,* Conturbationẽ, *post* Maledictionẽ.

24 עֲרַ דְּתִשְׁתֵּצֵךְ) *V. rectiùs sine affixo* עֲרַ דְּתִשְׁתֵּצֵי. *sic infrà ver. 45. & 51. & vers. 61. vbi idem occurrit.*

29 דְּמָשֵׁשׁ) *scriberem cum V.* וְתְהֵי עָשִׁיק וְאָנֵס, *& ri* וְמָשֵׁשׁ *in Peil, cum Elia. sic vers. 33.* רְצוּץ, *nisi malis cum V. & El.* רָצֵץ *legere.*

40 תְּשׁוּף) *Hoc verbum alibi occurrit sæpè, vt 2. Samuel. 12. & Mich. 6. sed V. legit* תְּסוֹךְ *& El. qui dicit in Tharg.* vetineri vocem Hebræam.

42 *Verbum Hebr.* יָרַשׁ *vertitur in Compl. per* וְתֵרֵךְ, *vt alibi sæpè. sed in Ven. per* וְיַתְקְנָא *cum* א *pro* ה *affixo. Bahal Aruch verò vt Ven.*

54 דְּרִשְׁאֵר) *Ven. actiuè* דִּירַשָּׁאִיר *vt Hebr.*

59 חֵיתְנִין) *V. & Elias* קְחִימְנִן *&* חֲחִימְנִן.

61 *Pro* כָּל מַרְעִין וְכָל מְחָאן) *Malim in singulari legere cum Ven.* כָּל מְרַע וְכָל מַכְאָה

65 לָבּ תְּחִי) *V.* לְבַרְחִיל, *sed hic puto esse mendum. R. Sal.* לָבַ רְחִיל *Hebr.* רַגֵּז, *Et* סַפְּחָן נַפְשָׁ, *Venet.* מְפַחֵת נֶפֶשׁ.

67 מֵחֵי) *V. & El.* מְחוּת *&* מְחָוּחוֹת.

XXIX.

5 וְיִיפוּ) *V.* עָרוּ.

9 דְּתִשְׁתְּלוּן) *V.* תְּתַשְׁלְחוּן.

26 וְיַעְטְנִין) *Lege cum V.* וְיַעֲשׂוּנִי. *sic infr. cap. 32. vers. 17.*

XXX.

4 וְיַהֲרִיכִנּוּ) *V.* וְיַהֲרִיגִנּוּ.

XXXII.

Pro (וּמְחֵי) *malim scribere* וּמְחֵי *in Benoni Aphel. à verbo* חָיָא.

FINIS V. LIBRORVM MOSIS.

23 בְּנִיצִין) *Pro Hebr.* בְּחֻצְרִים. *V. & El.* בְּרַפְיָה, *sed illud mallem.*

25 זְעִיהָךְ) *Ven.* זְעֵיהָךְ *pro Hebr.* פְּקִידֶיהָ.

30 וְתִקְפֵי) *Scribe* וְתִקְפֵי, *aut lege cum V.* וְאִתְקְפוּ.

III.

3 וּמְחִינִיה) *ponitur pro Hebr.* וַיַּנְהֵהוּ *id est, Percussimus eum. sed V. videtur rectiùs habere* וּמְחֵינַהִי *vide cap. 29. vers. 7. vbi habes 1. pluralem cum affixo.*

9 טוּרָא תַּלְיָ) *Scribe* טוּרָא דְּתַלְיָ, *vel lege cum V.* טוּר תַּלְיָ.

IIII.

10 *Pro* לַיְלִפּוּן) *scribe* לַיְלְפוּן, *vel legẽ cum V.* יְאַלְפוּן *: nam in Hebr. est* יְלַמְּדוּן *id est, Docebunt.*

27 רְאָגְלִי) *V.* רִי דְּבַר *pro Hebr.* אֲשֶׁר. *sic infr. cap. 28. ver. 37. vbi idem verbum occurrit.*

V.

23 כְּשִׁמְעֵנוּן) *Malim cum V. legere* כְּמִשְׁמַעֲנוּן.

VI.

24 *Pro* בְּמִישַׁב) *reponendũ* לְמִישַׁב, *vel legendum cum V.* וְיִשְׁכֹּב.

VIII.

14 לְחֵלֶךְ לְבֵי) *V.* וְיוֹם לְבֵי, *pro Hebr.* יוֹם לְבָב.

20 כְּגַוֵּי) *V.* מוֹכֵר *pro Heb.* מַאֲכִיר.

IX.

1 *Verbum Hebr.* (וְלָרְשֶׁת) *vt alibi sæpè, transfertur in Complut. per* לְמֵירַת. *in Ven. verò per* לְהַרְכָּא. *sic infrà cap. 12. vers. 29.*

X.

2 בְּאַרְחָן) *Non malè præfert addi ex Hebr. & V.* כְּכָל.

XII.

1 *Pro* אֱלָהָךְ) *reponendum censeo ex V.* אֱלָהָא, *nam absurdum est dicere* אֱלָהָךְ דַּאֲבָהָתָךְ *, pro* אֱלָהָא דַּאֲבָהָתָךְ.

XIII.

3 רַחֲמִין מְרַחֵם נְיָחֵי) *pro Hebræa* אַחֲבִים אֶת יְהוָה. *Lectionem Ven. præferrẽ quæ sic habet* רַחֲמִין יְיָ יְחוֹן. *Malim cum Ven.* אֶתְעֲבִידַת) *Malim cum Ven.* אִתְעֲבִידַת.

XIIII.

21 *Pro* (חֲזִנְבָּה) *scribere* תְּזִנְבָּה *sic infrà cap. 21. vers. 19. & cap. 24. vers. 7.*

XVI.

16 (בִּיקְנִין) *Videtur* בִּיקְנִין *legendum cum V. vide malis* בִּיקְנוּ *sine* ן, *vt legitur in Esther.*

XVII.

5 לְאַרְעֵיהּ) *Hebr.* אֶל עֵירֵיהוּ, *Ven.* לְחַרְעַ בֵּית דִּינֵהּ

7 *Pro* עֲבַר) *scribe* עֲבַר. *sic ver. 11. & 10. pro* וְלַפּוּנֵהּ *scribe cum V.* וְלַפּוּנֵי, *in quo verbo sæpè errat. est. vide infr. cap. 20. ver. 18. & 24. vers. 8.*

XVIII.

3 *Pro* נַבְּלִי) *scribe ex V.* נַבְּלִי.

9 *Scribe* תּוּעֲכָתָא. *sic vers. 12.*

XX.

4 אֱלָהָךְ) *Melius legeris* אֱלָהָכוֹן *cũ V. sic infr. cap. 29. vers. 6.*

8 (וּיכוֹפוּן) *Non malè legeris cum V.* וְיוּקְפוּן.

nomina definitiua in ת, *facies pluralia, cùm res postulabit.*

XVIII.

13 וְיַתְּנוּן) *Malim legere cum V.* וְיִתֵּן *quia in Hebr. est* וְנָתְנוּ, *vt vers. 32.*

XXI.

11 בְּיַתְנוּת) *Aliy* בְּיַתְנוּת.

XXII.

17 *Pro* וְקָרָא) *malim scribere cũ V. in Macor,* וְקָרֵי, *vt infrà vers. 21. vbi legitur cap. 24. vers. 11. vbi habet: ex quibus locis intelligitur scripturã licet perfluentiam scripturã licet perfluere.*

XXIIII.

9 *Pro* (לְמֵיתַן לְשַׁן) *malim scribere* לְמֵיתַן לְשַׁךְ. *vt mandatum suprà Gen. cap. 27.*

22 *Ante* אַתּוּרְאֵי) *legitur in V.* וְחִשְׁבְּעֵנִי *in Aphel pro Heb.* תִּשָּׁבַע לִי. *quod alibi Ezr. interpretatur* מַקֵּם עֵד קְיָם. *Bibl. rõ. Quãdiu (poterit permanere) V. & El.* כָּל זְמַן דְּקַיָּם

24 (וְאִיתֵי) *V. &* וְיֵתֵי *El. pro Hebr.* וְיָשֵׂם

XXVIII.

14 (כְּאַתְרַדְּוּתֵהּ) *Repone mihi ex V.* כְּאַתְרַדְּוּתֵהּ. *Fuit* ר *pro* ת *scribere, quia in vna literæ sint eiusdem ferè figuræ, vt Hebr.* כְּחָרְשׁוֹ.

XXX.

15 *Pro* בְּעֵלָה) *scribe* בְּעֵלָה.

XXXI.

50 (וְיִשְׁכְּבֵנִי) *V.* וְיִשְׁכַּב, *El.* וְיִשְׁכֵּב *pro Hebr.* וְיִשְׁמֹר.

XXXII.

3 (שְׁכַלְתָּא) *V.* שְׁכַלְתָּא *pro Hebr.* שְׁכֹלֶת. *Ibid. pro* (וְחַדְוָן) *V. habet* וְחַדְוָן בְּחַדְוָן. *Item verba Hebr. reponere in Vet. Chaldaicè vertitur* וְכִבְכוּ וְקִבְכוּן דְּמֹשֶׁה. *Pro* (וְקִבְכוּן) *lege cum V. in singulari* מְלוֹת.

XXXIII.

45 *Pro* (מֵיתִים) *V. habet* מֵיתִין.

53 (וְתֵירְתִּין נַת אַרְ) *V.* וְתֵירְתִּין נַת אַרְ. *vide supr. c. 1. 15.* (וְתֵירְתִּין) *cũ V. legere* וְתֵירְתִּין *id est, Circumdantia vrbi, vt mihi videtur habet vers. sic.*

XXXIIII.

3 (וְשִׁין) *V. vt Hebr. pro* וְשִׁן.

XXXV.

22 (וְחֵמֵי) *Ven.* וְחֵמֵי. *vt Aphel vers. 20. pro Hebr.* וְחָמוֹ.

XXXVI.

8 (מְתַת) *Hebr.* מְתַת. *V.* וְת מֹשֶׁה *Versolt. vt etiam Hebr. habet.*

IN DEVTERON.

CAP. I.

11 (דְּאִתְתַּכוֹן) *Corrige ex Ven.* דְּאִתְתַּכוֹן.

16 (וְאִתְכוֹן) *Repone ex V.* וְתִדְּנוּן. *Pro* (וְדַנְתֵּן) *malim scribere* וְתִדְּנוּן *sine daghes.*

II.

21 (וְתֵרִיכִנּוּן) *Lege cum Venet.* וְתֵרִיכוּנוּן, *sic versu sequenti.*

IN LIB. NVMERI.

CAP. I.

51 וּבְקִימְיֵהּ) *Scribo cum Venet. vt sit infinitiu. pro Hebr.* וּבְקִמְתּוֹ. *sic infrà cap. 10. vers. 36.*

II.

2 בְּאִתְיָן) *Ven.* בְּאַתָּן *pro Hebr.* בְּאֹתֹ.

III.

4 עַל אַתְרָן) *Quia in Hebr. est* עַל פְּנֵי אַהֲרֹן. *videtur* אַפּ *interferendum, ex Ven. sic etiam habet versio: In conspectu. &c.*

IIII.

14 דְּקִימְנוּן) *Scribe cum Ven.* דִּי יְקִימְנוּן.

V.

7 (יְהוּדוּן) *Scriberem cũ V.* וְיוּרוּן; *nulla enim fit mutatio in coniugatione Païl.*

8 (דְּמְחִיב) *pro Hebr.* חָמוּשִׁים. *V. non malè* דְּאַחְזוּהָ. *Illud variùs accipitur passiuè.*

19 (וְיֵחֵי) *Malim cũ El. & V. legere* וְיוּחֵי *in Aphel pro Heb.* וְחָשְׁבוּ.

24 & 27 לְלַיְתָ) *V.* לְהַרְ, *Hebr.* לְהָרִים.

VI.

7 *Pro Hebr.* נֵזֶר, *Compl. habet* נְזִירָא, *V. verò* נְזִירָא.

12 (וְחִיר) *Quia in Hebr. est Hiphil, non malè cum V. legitur* וְיַזִּיר. *Ibid. pro* (וְיִכְלוּן) *scribe cum Ven.* וְיִכְלוּן *in Cal.*

26 (עֲבִידִיתָה רְעוּתִי כֵּן) *Ven.* יַעֲשֶׂה. וְיִהְיֶה אֲפִיהּ לְמֵיהַךְ, *quæ verba videntur magis Hebraïc. exprimere:* יִשָּׂא וְיִתֵּן פָּנָיו אֵלֶיךָ.

XI.

5 (וְקִרְמֵי) *V.* וְיִרְמֵי, *El.* וְקִרְמֵי, *pro Hebr.* חִנָּם.

29 (רְעֵינָא מִן) *Scriberem* רְעֵינָא, *vt sit Benoni cũ pronomine. alioqui* רָעֵינָא *sonat, Vellemus.*

XII.

8 (בְּחִירוּת) *pro Hebr.* בְּחוּרוֹת, *à verbo* חוּר. *V.* בְּחִירְנִן *vbi melius exprimitur litera* א *quiescens. Elias* בְּחִירִין.

XIII.

27 (וְאִתְּנִין) *Repono ex Venet.* וְאִתְּאוּנוּן, *quia in Hebr. est* וַיְסַפְּרוּ לוֹ.

24 *Verbum Hebr.* יוֹרֵשָׁה, *vertitur in Compl.* וְתֵרוּנָה. *In V. verò* וְתֵרְכוּנָה, *quia* יוֹרֵשׁ *Expellere & possidere significat.*

XVI.

33 (וְאוּבְרוּ) *V.* וְאַבְּרוּ *quod videtur melius cum Hebr.* וַיֹּאבְדוּ *connenire; cùm* אוֹבְרוּ *sit potiùs Aphel quàm Cal. vide Eliam.*

38 *Pro* קְרִיבְנִין, *lege cum Ven.* קְרִיבְנִין, *vel cum affix. masc. pl. pro Hebr.* חַטֹּאתָם.

41 *In versione omissum est: Contra Moseh & cont.*

XVII.

8 (שְׁקִרִין) *Rab. Sal. Ven. & Elias* שְׁקִדִּין, *vt Gen. 43.*

10 (וְסוּפָן דְּיַעְטוּתְהוֹן) *Scribendũ* וְסוּפָן דְּיַעְטוּתְהוֹן, *vel legendum cum V.* וְתַרְעִיתְהוֹן, *vt infrà cap. seq. vers. 11. pro* אַרְעוּת, *repone ex V.* אַרְעִית. *Ad hãc formã vbicunq. inueneris nomina*

IN LEVITICVM.

CAP. I.

16 דְּמוֹקְדִין קְמָךְ) *V.* דְּמוֹקְדִין קְמָךְ.

II.

16 מְגִרְשָׁה) *sic etiam Holy. sed Ven.* מְקָרוֹמָה.

V.

2 *Pro*, Posſea sciuit quod, *repone*, Immundus est, *&.*

3 סוֹבְתֵיהּ) *V.* כְּאוּבְתֵיהּ *à verbo* סָאַב. *sic ferè semper legitur in Complut.*

VI.

18 וְיֵיכְלוּנָהּ) *Hebr.* וְאָכְלָה, *Ven.* דְּכוֹרָא. *sic cap. seq. ver. 5.*

20 פְּלִיגוּתָהּ) *Legendum bis cum affixo* תּ *vt Ven. habet.*

VII.

12 וְסוֹלְקָא דְּסוֹלְקָא) *Lege cum Elia* וְדַבְּקָא, *vel potiùs cum Ven.* וְדַבְּקָא *Tostam vel frictam, quia est in Hebr.* מְרֻבֶּכֶת.

VIII.

29 (וְאַנְפֵּיהּ) *Melius V.* וְאִתְּרְמִיָּה *vt Iod Aphel appareat. pro Hebræo* וַיָּנֶף חֲזֵה.

IX.

5 וְקָרִיבוּ) *V.* וּקְרִיבוּ *Hebr.* וַיִּקְרְבוּ. *pro* וְקָרִיבוּ *corrige* וְקָרִיבוּ.

XI.

3 & 7 *et alibi* (וּמְשַׁלְּפָא) *sic & Bahal Aruc. Malim ex Ven. scribere* וּמְשַׁלְּפָא, *nam puto Iod aliquando in manuscriptis exprimere scheua. Elias scribit in Païl* וּמְשַׁלֵּף.

18 (וּבוֹתָא) *vel cum Elia* וּבוֹקָא, *nam mendum est in V.* וְבוֹקָא. *vide de cap. 14. Deut. vbi etiam V. reflẽ* וּבוֹקָא. XII.

4 (וְבַחֲמֵי רְבִי) *Ven.* רְבִי, *Hebr.* בְּרִי שְׁתֵּה.

XIII.

2 (וְיֵתֵי) *Scribe ex V* וְיֵיתֵיהּ *pass. ab* אֲתָא, *vt Iod in medio vel saltem fere cum daghes vicem* א *suppleat.*

6 (עֲנָא מְקַטֵּשׁ) *Lege cũ V.* עֲנָא, *vt infr. ver. 28. vel cum Elia* עֲנָי.

13 (וְיִתְיְתִי) *Repone ex Ven.* וְיִרְעֵי *pro Hebr.* וְטָהֵר.

XV.

14 (וְיֵתֵי) *In Hebr. est* וְבָא, *vnde V. rectè* וְיֵתֵי.

XX.

27 (וְיֵהֵפְקוּן) *Lego iuxta Hebr. cũ V. & versione ipsa* יִפֹּק.

XIX.

20 (אִתְחֲרְכַת) *Elias & V.* אִתְחֲרְכַת.

XX.

2 (וְעֵינָא דְּיִתְנְרִין) *Malim cum V. legere* וְיִזְנֶה, *vt nomen & verbũ numero conueniant. sic alibi, vt Num. cap. 15. vers. 26. corrige.*

22 (תִּרְחֵק) *pro Hebr.* תִּקּוֹט, *Ven. vt alibi.*

XXV.

14 (תְּזִבּוּן) *Repono ex Elia & V. (qui tamen malè in Cal legunt)* תְּזַבְּנוּן *pro Hebr.* תִּמְכְּרוּ.

XXVI.

26 *Pro* (כְּרֵאתְבִי) *scribe* כְּרֵאתְבִי. *Ibid. pro* (וְיֵתֵן) *repono* וְיֵתְנֵן, *nisi malis cum Elia* וְיִסְפְּרוּן.

37 (וְתִכּוֹשׁ) *sic Hebr. V. verò vertit* וְיִכָּשְׁלוּ.

FINIS LEVIT.

XVII.

1 (עַל בְּרַקְיָה וְקָרָא) *Sic etiam V. sed malè. Legendũ cum Elia* בְּרַבִּי וְקָרָא *siue* בְּרַבִּי *sine* ת. *nam vbicunque additur affixum, sequente alio nomine, nisi ipsi præfigatur, ineptam locutionem esse censeo.*

XX.

11 בְּרַךְ) *Rectè quidem Hebraico more. sed Chaldæe.* בְּרַךְ *vt V. habet. Hinc discs pro arburio eiusque impositæ fuisse pœnã.*

XXII.

18 (תֵּיהֵי) *Hebr.* תִּהְיֶה. *licet Elias etiam* תֵּיהֵי *habeat, Ven. lectionem esse verissimam non dubito, nempe* תֵּיהֵי *in Aphel, à.* יְהִי. *Viuificabis. enim vel* תֵּיהֵי *sonat Viues. quod hic non quadrat.*

28 תִּיקַל) *Malim cum V. legere* תְּקַל *in Aphel. à* קָלַל.

XXIII.

27 (וְאַתְבְּרִי) *pro Hebr.* וְהִתְעַנִּיתֶם. *V.* וְתִתְּרְעִיתוּן *quod videtur melius exprimere verbum Hebr.*

31 (וְאַרְשְׁתְּמוּן) *pro Hebr.* וְעִנִּיתֶם. *V.* וְתִתְּרְעִיתוּן *in secunda persona, vt Hebræi interpretantur.*

33 (וְיָא תְּפַלַּח) *Hebr.* בְּי חָצִיר. *sic V.* אֲרֵי תְּפַלַּח. *Hieron. si scruteris.* LXX. ἐὰν δὲ δουλεύσῃς.

XXIIII.

3 (כְּחָרָא) *pro Hebr.* קוֹל אֶחָד, *Ven.* חָלָא חַד.

XXVI.

31 (עוֹבֵד אוּמָן עוּרַת לְרוּבִין) *V. inter* עֲבַר *&* עוּרַת *interserit* עֲבַר אוּמָן עוּרַת לְרוּבִין. *In Hebr. enim legitur,* עֲשָׂה *quæ verba in Complut. sunt omissa.*

XXVII.

2 *In versione posì (Super) addes (quatuor.)*

XXVIII.

4 (וְכַחֲנִין קְרַנְאִן מְעַנְפִּין) *El. & Venet. legunt singulariter* וְכַחֲנָא קַרְנָא מְעַנְפָּא *pro Hebr.* וְקַרְנֹת רְמֵשׁוֹן מִעֻנָּפָה

XXX.

7 (קָאֲתָקְנוּתְהִי) *Scribe cum Ven.* קָאֲתָקְנוּתְהִי: *sic pro* וְקִשַּׁרְתָּנוּתָהּ *malim in Aphel* וְקַשַּׁרְתָּנוּתָהּ *scribere.*

15 (יְקַנֵּי) *Scribe cum V.* יְקַנֵּי.

XXXII.

29 (קְרִיבוּ) *Scribe* קְרִבוּ.

XXXIII.

11 (דְּמַלְלָ) *Malim cum V.* דְּמַמְלָ *legere.*

19 (אֲעֵיבִי) *Scribe* אֲעֵבֵר *in Aphel. V. in Païl* אֲעֵבֵר. *Ibid.* (וְנָחֵי) *Hebr.* מוֹצְאֵי. *quod retinuit Ven.*

XXXIIII.

16 (וְיִשְׁתְּיוּן) *Lege potiùs cũ V.* וְיִשְׁתְּיוּן *vt respondeat Hebr.* וְחָיוּ.

XXXVIII.

16 (וְחַפּוּי) *Hebr.* וְחָפוּי, *V.* וְחָפוּי.

XXXIX.

12 (בְּנִקְרֵי מְרָקְנָא) *pro Hebr.* לְשֵׁם מִקְבֶּרֶת שְׁנֵי. *Elias* מְקַבְּרֵי מְרָקְנָא. *V.* שְׁכוּ מְרָקְנָא.

30 (כְּתַב מְקַדַּשׁ) *Videtur ex V. addendum* כְּגַלּוּף דְּעִזְקָא *vt supr. legitur vers. 6. vt verbus Hebraïc. respondeant Chald.*

FINIS EXODI.

19 (וְאַסְרַת) *V. rectiùs* וְאַכְנָא, *vt relicè legitur infr. sequent. cap. vers. 20. nam* אַסְרַת *non potest esse plurale.*

II.

12 (וְאַסְתַּרְתִּיה) *Lege cum Elia & Ven.* וְתִדְרְכִינוּן, *nam videretur femina alicui dandisse arena interfectum à Moſe.*

17 (וְתִדְרְכִינוּן) *Lege cũ V.* וְתִדְרוּכִין. *Madè etiã Eliæ* וְתִדְרְכִינוּן, *quia verbum Hebr. est plural.* וַיִּרְגְּמוּם

IIII.

3 (רְמוּחִי) *Lege cũ V.* רְמִיתִי, *nam loquitur duntaxat ad Moſem.*

V.

11 (וְיִתְקַע) *V.* אִתְקַע. *sic vers. sequenti* וְכִדֵּי *pro Hebr.* תִּקַּע, *quod intransitiuè sumitur. Venet. legit* וְאִתְכַּבֵּי

VIII.

3 וְיִהֵי) *V. rectiùs* וְיִרְבֵּי *id est, Et multiplicet, vel producat, vt habet vers.*

5 אַרְשִׁיא) *Alij legũt per ת* אַרְתִּיא *vide Bahal Aruch & Eliam.*

IX.

14 אֲנָא שְׁלַח) *Scribendum anã logicè* אֲנָא שְׁלַח *in Benoni.*

15 (וְאַשְׁתְּעִיאת) *non malè ad differentiam 1. personæ, quæ sic terminatur.*

17 אַתְּ נְכַשְׁתְּ) *Scribendum* אַתְּ נְכַשְׁתְּ, *nisi malis* נְכַשְׁתְּ *legere. sed prius magis respondet Hebr.* תִּכְתֹּב.

XII.

21 (אַתְגְּזִרוּ) *pro Hebr.* מִשְּׁכוּ, *V. melius* גְּזִרוּ *i. Trahite. nã* אַתְגְּזִרוּ *Trahimini, sonat.*

36 (וְיִתְרְכִינוּן) *Repone ex V.* וְיִדְרְכִינוּן *nam in Hebr. est* וַיַּכֵּהוּ *(vt cap. 3. vers. vlt.)* וְנִגְּעָלוּ *vel* וַיַּגְּעֵם

XIII.

21 (לְשֵׁיזִיתְהוֹן כְּאַר) *Heb.* לְמַרְגּוֹמֵיהֶם, *quæ verba non malè à Ven. reddiuntur* לְכַשְׁיוּתְהוֹן כְּאוּר *Vt deduceret eos per viam.*

XV.

1 (עַל גִּיוֹתָא) *Scribe* גִּיוֹתָא, *aliqui legendum cum V. & Elia* עַל גִּיוֹתָא. *i. Super magnificas, vt habet vers. Ibidem rectè etiam legerũ cum V.* וְקִבְכוּה *pro* וְקִבְכוּ *quia hic est Benoni Hebr. sic infr. vers. 21. vbi eadem verba repetuntur.*

11 (וְהֵיל חֲשִׁבְתָּן) *Adverbiũ, Terribilis laudib. vt Heb.* נוֹרָא תְּהִלּוֹת.

19 (עַל סוּסָיו) *Melius V.* עַל סוּסוֹ; *nam illa numero discordant.*

XVI.

14 (וְרוּעַ דְּוִיר) *sic & V. Verùm R. Sal.* בְּוִיר *legit, iusta illud Isa. 27.* כְּאַבְנֵי גְּוִיר *Sicut lapides calcis, q. d. Rex ille erat tenuis instar calcis parietibus illitæ. quæ interpretatio licet non sit contemnenda; Elias tamen meliorem lectionem videtur habere, qui in Methurgeman in radice* גְּוִיר *legit* קְרִיר *id est, Instar Coriandri. Hinc colligi potest, quàm sæpe transscriptoribus imposuerit in libris manuscriptis literarum affinitas.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

locum vtpote suspectũ inter imprimendum insignire voluimus.

20 וּרְכַרְתְּיָה רֵישׁ) *Non malè pro Hebr.* וּרְכַר רֵישׁ *vel hic* רֵישָׁא אָת *vt* נְשָׂא *capiatur pro Recensere, recordari. V.* וְאֶזְכְּרֵי.

XLI.

20 חַסִּירְתָּא) *Pro Hebr.* חֲרָקוֹת, *quas versu præcedenti vocauit* חֲשִׁיכִין, *vbi V. legit* חֲסִיכִין, *hic verò cum Elia* חֲסִיכְתָּא. *sic infrà* כ. 27. *vbi quoque in C.* חֲסִיכְתָּא *legitur, in V.* חֲסִיכְתָּא.

33 וְיִמְנִיָּנָה *Non malè V.* וְיִמְנִינָה *nam in Hebr. est futurum. & sic planè est legendum, vt apparet ex præcedentibus & sequentibus.*

34 וְיִזְרְזוּן) *Sic & R.Sal. numero plurali: cùm tamen Hebr. sit singul.* וְיַחֲמֵשׁ, *V.* וְיַזְרֵז.

35 וְיַזְרְעוּן) *pro Hebr.* וַיְזָרְזוּ. *Ven.* וַיְאַזְרְזוּ.

XLII.

20 וְיִתְחַמְּנוּן) *V.* וְיִתְחַמְּנוּן.

33 סְבוּ) *Imperat. à* נָסַב. *V.* סָבוּ, *sic infrà cap. 43, 12. & alibi.*

XLIII.

11 וְשַׁקְּדִין) *V. & El.* וְשַׁקְּדִין *pro Hebr.* וּשְׁקֵדִים.

XLVI.

10 כְּנַעֲנִיתָא) *V.* כְּנַעֲנִיתָא *femin. pro Hebr.* הַכְּנַעֲנִית.

26 וְשֵׁת) *V. rectiùs* וְשִׁית, *cùm* שֵׁשׁ *Hebræum sit.*

XLVII.

18 (וְשֵׁלִימָא שַׁתְּ) *V.* וְשֵׁלִימָא שַׁתְּ *non malè 3. person. fem. pro Heb.* וַתֹּאמַר.

25 *Repone in versione pro Inuenimus, Inueniamus, quia legitur* נִמְצָא *& in Hebr.* נִמְצָא.

XLVIII.

6 אֲחִיהוֹן) *Ven. melius* אֲחֵיהוֹן, *nam illud est singulare. sic infrà cap. seq.* כ. 19.

17 וַיַּחְכֹּר לֵיהּ) *Hebr.* וַיַּעַר יָדוֹ *V.* וַיַּעֲרֵהּ לֵיהּ, *El. nõ malè* וַיַּעֲרֵהּ לֵיהּ *Illic igitur pro* א *repone* ה, *vel lege cum Elia.*

21 וַאֲתֵיב) *Malim cum V. legere* וַיָּשֶׁב *in futuro, nisi dicas Vaf cõuertere præteritum in futurum.*

XLIX.

6 *Pro (Conueniat gloria mea) censerem reponendũ (Non descendit à gloria mea, q. d. non recessit à Deo meo, qui est gloria mea) nam verba Hebr.* בָּתַתִּי בִּן יְקָרִי *ita sonant.*

8 אַתְּ אוֹדֵיתָא) *pro quo versio, Laudabo te, malè; cùm legendum sit, Confessus es.*

9 דְּתִתְעַזְעִזְיָה) *ex Ven. repone* דְּתִתְעַזְעָה *vt sit Pael. nam Ithpael illic incõgruè ponitur, idq; cũ affix.*

17 *Pro, Quasi coluber aspis, insidiabitur, sic lege: Quasi coluber quiescet in via, & tanquam aspis insid.*

IN EXODVM.

Cap. I

11 בֵּית אוֹצְרָא) *Rectiùs in V. pluraliter* בֵּית אוֹצְרָא *quia in Hebr. est* מִסְכְּנוֹת.

Participia, crede Chaldaica esse reponenda: quorum exempla infinita, si opus esset, adducerem.

29 (וְשַׁלְחוּנַך) *Nõ respondet Hebr.* וְנִשְׁלַחְנוּ, *nam dicendum esset per metathesin* וְשַׁלְחֻנוּךָ, *vel cum Ven.* וְנִשְׁלַחְנָךְ.

XXVII.

25 וְיִתְבְּרֵךְ) *Repone ex Ven.* וְרִ. *vt rectè legitur vers. 31.*

29 לִישָׁן) *Scriberem in Benoni* לִישָׁנִי *id est, Maledicentes tibi. nam* לִישָׁן *sonat Maledicti tui.*

36 וְאַכְמְנִי) *V.* וְתַכְמְנִי *vtrũque affert Elias in radice* כמן, *secutus R.Sal. pro Hebr.* וַיַּעְקְבֵנִי.

44 וְיִתְתּוּב) *Scribe* וְיִתְתּוּב *licèt in V. masculinè* וְיִתְתּוּב *legatur.*

XXVIII.

11 אִיסְרוּתִי) *V.* אִיסְרוּתִי. *El.* אִסְרוּנִי. *Alibi etiam Elias* אִסְרוּנִי. *vide 1. Sam. 26, 8. Bahal Aruch affert* אוּסְרָן *in radice* אסר & סר *pro Hebr.* קְרָאשָׁה.

XXX.

37 *Post [Virgas populeas] adde in versione [virides.]*

XXXI.

42 וּרְחִיל לֵיהּ) *V. rectiùs* וּרְחִיל *id est, Et quem timuit.* לֵיהּ *cum* ר

XXXII.

20 אַנְחִינָה) *V. melius in Aphel* אַנְחִינָה.

XXXIII.

13 יְדַחְוֹקְנוּן) *V.* אֲדַחְוֹקְנוּן *pro Hebr.* וּרְפָקוּם *Neutrum conuenit cum Hebr. Ideo transpono literam* ו *in Complut. & scribo* יְדַחֲקוּנוּן.

XXXIIII.

8 (וְאִתְחֲזֵקְנָא בְּנָנָא) *V.* וְתִתְחַזְקְנָן בְּנָנָא, *vel vt El.* וְתִתְחַזְקְנָן בְּנָנָא *melius. nam* אִתְחַזְקְנָא *non potest esse Imperat. nec* בְּנָנָא *rectum est, nisi scribatur* בִּינָנָא.

XXXV.

7 וַיִּתְגְּלִי לֵהּ מַלְאֲכָא) *Hebr.* נִגְלוּ אֵלָיו מַלְאֲכֵי *V.* אִתְגְּלִיאוּ לֵיהּ מַלְאֲכֵי.

XXXVII.

2 טִיחָנִין) *Perperam pro* טִיבָנִין *nam* טִפָּא *Stillam significat. V. & El.* רַבְחוֹן. *Verùm Prouer. 10. & 25.* טִבְנָא *pro* רַבְחָא *legitur.*

27 (וְנִזְבְּנִיהּ) *ex V. reponere* וּנְזַבְּנִיהּ *in Pail. nam in Cal hoc verbum significat Emere. hinc multa in Exodo corriges.*

XXXVIII.

24 זְנִיזוֹת) *Sic etiam V. sed El. rectius in Cal* זְנִיזוֹת, *vel analogicè* זְנִזוֹת.

XXXIX.

22 תֵּת בַּל דְּעַבְּרִין חַמָּן הוּא תַּוָּת) *R. Salomoh pro* הוּא *legit* (מְתַעֲבֵר, & *V.* מְמַיְּמְרִיה. *Compl. editio videtur voluisse exprimere verba Hebr.* הוּא תַּוָּת עֹשֶׂה, *sed malè. nam dicendum erat* עֹבֵר, *aut legendum cum R.Sal. vel Ven.*

XL.

1 בֵּית שְׁקָיָא) *Hebr.* מִשְׁכָּנָה *Miror hic esse positũ* בֵּית *cùm nullo modo quadret, nec in alijs exemplaribus inueniatur. ideo aliqua nota hunc mulieres. V.* אִבּוּהָא *cum affixo fem.*

XLII.

2 וְנֵלֵיף) *Hebr.* וַיִּבְךְּ, *V.* וְסַגֵּף

XLIII.

17 בֵּית רִישִׁין) *Lege cum Bahal Aruch, R. Sal. Elia, & alijs* בֵּית רִישָׁא *vt etiam apparet ex cap. 31. Ierem. Est autem* בֵּית רִישׁ *Locus vnius (inquit R. Sal. in hunc locum) id est, Mensuræ quæ 30 kanim continet. D. Kimhi verò Ier. 31. dicit esse Locum cursus equorum, mensura 70.* קנים *spatiosum. Facit autem kaneh sex cubitos & palmum.*

XV.

2 פַּרְנַסָא) *V. et El. fortè melius* פִּרְנָסָא.

14 דְּיִקְלוּן רָא) *In V. clarior est sensus* דַּיְקִין חוֹן בְּהוֹן, *addita voce* בְּחוֹן, *vt versu præcedente. nam verbum Hebr. eum videtur transtiuè hic exponendum perinde ac superiùs.*

XVI.

6 וְעַנְיָה) *Repone ex V.* וְעַנְיֵתוּ. *Ex Complut. enim lectione colligeretur, Abrahamum afflixisse suam ancillam.*

XVIII.

6 גְּרִיצָן) *repono ex V.* גְּרִיצָן.

15 דְּחִילַת) *Rectè V.* דְּחִילַת *in tertia persona: vt Hebr.* וַתִּירָא. *Timuit: sicut etiã rectè habet versio. nam* דְּחִילַת *sonat Timuit.*

XIX.

8 (דְּעוֹנִין) *V.* וְדַעְוִינוּן *rectè quidẽ si pro* נִין *scribatur* נִין *affix. femin.*

XXI.

2 (וְאַעְדִּיתַת) *V.* וַתַּעֲרִיצַת, *quæ forma est frequentior pro Concepit.*

XXIIII.

18 (וְנִתְחֵית קוּלָהּ) *Legendũ cum V.* וְאַחֲיִיתַת *transitiuè. respondet enim melius Hebræo* וַתְּנַח יָדָהּ *id est Deposuit. &c. non autem Defecit. sic infrà versu 46.*

19 (וְשַׁיְּנִי) *Repone ex Ven.* וַתְּשַׁע *in femin. vt respondeat Hebr.* וַתִּכְלֶה *verbo femin.*

27 בְּאַרְתִּקְנָן) *Lege cũ V.* תַּקָּנָן *nam* הַתְקָנָן *est plurale: nisi dixeris esse instar* גְּוָלָן, *sed non placet.*

61 (וְעוּלֵיהוֹתָא) *Venet. melius* וְעוּלֵיהוֹתָא.

XXV.

13 [שְׁמַחְיָן בְּנֵי] *Analogia postulat vt legatur* שְׁמַחְיָה *sicut V. habet. sic infr. 36. vers. 10. & alibi sæpius.*

25 [כְּנָזָם] *V. & El. cum alijs legunt* כְּכָרְכֹּם, *sic & Targ. Ierosol. de quo vide Lexicon.*

26 וְקָרוּ) *Potest legi* וְקָרָא *ex V. nam in Hebr. est verbũ singulare.*

27 נַחְשְׁרָן) *sic & V. sed mendosè, teste Elia; qui in radice* שרך *&* שרך *docet legendum* נח שרכן *i.* אדם בטל *suæ* אדם של מנוח והשקט *vt exponit Bahal Aruch, id est, Vir quietus, cessator, & ociosus.*

XXVI.

19 [נוֹבְעִין] *Est Benoni Hebr. verùm malim cum V. legere* נַבְּעִין. *Sic vbicunque reperies huiusmodi*

tractaretur, imò verò cùm crassis quibusdam tenebris miserè obuoluta iaceret, tantam contraxit rubiginem, vt non modò pristino suo splendore carere videretur, verùm etiam quodam veluti luctu & squalore planè deformis conspiceretur. Id quod multis ac diuersis de causis euenit. In primis tanta fuit librariorum inscitia, vt cùm tanquam ignotam linguam ex intricatis & obscuris manuscriptis exemplaribus describerent, aliam literam pro alia nonnunquam surrogarent. Deinde ob illam concisam scribendi consuetudinem, qua duntaxat primas literas exprimebant, relicto tantùm apice lateri dictionis concisæ ascripto, qui dictionẽ non esse integrã indicabat; orta est tanta confusio, vt librarij planè insulsi & inepti, nulla habita ratione constructionis verborum seu sententiarum, sæpiùs addiderint, & diminuerint, & hoc pacto infinita loca deprauarint. Præterea non minus periculum peperit illa literarum in vnum impressio & connexio, qua vbique Iod (in manuscriptis scilicet) in vicinæ literæ ventre pingitur, ita vt sæpenumerò vnam literã pro duabus expresserint: quę res effecit, vt ea loca, in quibus id occurrebat, in alium sensum detorquerentur. Cui etiam accedit magna literarum affinitas, quæ maximè in calamo exaratis codicibus incredibile non solùm huic linguæ, verùm etiam ceteris omnibus detrimentum attulit. Porrò non rarò accidit, vt cùm vnius & eiusdem organi (vt loquuntur) multæ sint literę, ob similitudinem soni, librarij alias pro iis, quas debuerant, scripserint. idque infinitis penè in locis à nobis est obseruatum. Est & alia ratio quæ scisitantibus, cur in his Paraphrastis tanta deprehendatur lectionum varietas, proponenda est: eaque est, Thargumistarum numerus, quorum omnium Thargumin: id est, Interpretationes, ad manus nostras nondũ peruenerũt. Nam cùm infinitis in locis dictiones planè inter se dissimiles (facile enim est discernere quæ librariorum culpa deprauata sint) eodem tamen sensu remanente, reperias, credibile est eas ex aliis Thargumin esse transfusas, vel à sciolis, cùm scriptura esset intricatior, in earum, quas oporteret, locum substitutas. quod in lingua Latina accidisse, quotidie conqueruntur ij qui ad vetustissima exemplaria libros conferunt. Huius rei testis esse potest ipse Elias in suo Thesbite, in radice פוּם, qui sic scribit: Audiui, inquit, qui dicunt, ופּוּם vel ופּוּם, quod Clamare significat, respondere huic loco qui est Iob 3. וַיַּעַן אִיּוֹב Et respondit Iob. q. d. Et clamauit Iob. Sed scrutatus sum multa exemplaria, eaque emendatiora, & non inueni nisi וַיַּאֲמֶר, id est, Et respondit. quemadmodũ reliquis in locis transfertur. At verò fortasse contigit, vt ita sit translatũ in Thargum Ierosolymitano, aut in Thargum Aquilæ, aut in Thargum Rabbi Iosæ, quod non inuenitur apud nos hodie. Similiter dicunt illud Amos 6. עַל פִּי הַנָּבֶל הַפְּרָטִים Concinentes cum voce Psalterij, in Thargum reddi per דְּמַקְרְבִין, quæ tamen omnia non inueniuntur in nostro Thargum. hæc ille. qui horum etiam auctorum, in Præfatione libri Masoreth hammasoreth, mentionem facit. Nam quid abbreuiatio illa תא id est, Alia interpretatio, siue alius interpres, in Hagiographis præcipuè, indicat, nisi varios fuisse Interpretes? quod etiam facilè apparet in Bahal Aruch, quem sæpius in Hagiographis Interpretationem Onquelos citare obseruamus. His & illud accedit, ob eorum qui libris conscribendis operam dabant, incuriam, multas literas, ex eo, in quo collocari debuerãt, loco in aliũ esse transfatas: adeò vt quæ priùs, eæ posteriùs; quæ autem posteriùs, eæ priùs adscriptæ sint, qua ex re non minimum & obscuritatis manauit, ac deprauationis. Postremò nõ rarò euenisse vidimus, vt ob nimiam, ac præproperam illorum festinationem synonyma (quæ vocant) alia in aliorum sint substituta locum, quale est טְטוּל pro אָרוּם, רָחִיץ pro כָּבִיר &c. Quamobrem cùm nobis fuerit propositum, in idque omni cura incubuerimus, vt ei corruptelæ, quãtum in nobis esset, remediũ afferremus; correctissima ad eam rem exemplaria elegimus: nempe in Pentateuchum, Editionem Complutensem: In priores Prophetas, Esther, Iob, Psalmos, & Ecclesiasten, Andreæ Masij: atque in posteriores Prophetas, Ariæ Montani, exemplar manuscriptum. Prouerbia verò, Cantica, & Threni, quia ex Complutensi Bibliotheca, nisi Bibliorum editione iam absoluta, haberi non potuerunt; exemplar Venetiis excusum, idque satis corruptum, nobis imitandum proposuimus. quos quidem libros maximo labore & incredibili patientia ad Complutense manuscriptum exemplar collatos, vir clarissimus, simul ac doctissimus Franciscus Fontanus, doctor medicus, Hebraicæ & Chaldaicæ linguæ Professor Compluti, pro sua humanitate, reique publicæ iuuandæ desiderio ad nos transmisit. quod quidem beneficium id certè est, vt laudem apud quosuis Chaldaicæ linguæ studiosos amplissimam mereatur. Verumenimuerò, quia nihil simul & inuentum & perfectum esse potest; si qua loca in hac nostra editione non satis emendata, quoad Grammatices rationẽ, comperiantur; ea cũ exemplaribus tum impressis, tum etiam scriptis, summo studio maximaq. diligẽtia & collata & correcta, atq. inter nostras hasce Annotationes relata, vobis tandem exhibemus. Quæ quidem Annotationes vos, vt opinor, molesto labore subleuabunt, & quæ in ipsa Paraphrasi vobis minùs satisfacient, in iis latiùs explicata reperietis. Accipite igitur nostros hosce labores, quos vestræ vtilitatis gratia lubenti animo suscepimus; iisque ita fauete, vt nos nostramque diligentiam à liuidorum hominum calumniis vestra opera vindicandam esse putetis. Valete.

IN GENESIM
CAP. I.

V. 11. תַּרְאֵי) *pro Hebr.* תַּרְאֶה, *sed Veneta editio* תַּרְאֵי, *Elia fortè per transpositionem literarũ pro* תַּרְאָה, *a nomine* רְאִי, *quod mox sequitur.*

20 דְּפָרִח) *pro Hebr.* יְשָׁרְצוּ, *cum V. melius legeris* יִפְרַח, *potiùs* יִפְרְחוּ *cum Elia, vt Paulo antè pro* יִרְחֲשׁוּן *legas* יִרְחֲשָׁן *in Aphel, id est, Producãtur.*

21 וְיִרְחֲשׁוּן) *pro Hebr.* רֶמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ. *V.* וְיִרְחֲשׁוּן. *Elias* דִּי אַרְחֲשׁוּ. *Cal* אַרְחִישׁוּ. *certè melius. nam verbum* וְיִרְחֲשׁוּן *Cal respõdet, Hebr.* וְיִשְׁרְצוּ. *verò verbo* יִשְׁרְצוּ *scribo* וְיִרְחֲשׁוּן *vel* וְיִרְחֲשָׁא *ex Ven. mutato hinc* וְ *in* ר. *vt* יִ. 25. *pro* וְיִרְחֲשׁוּת *V. habet* וְיִרְחֲשׁוּת.

II.

2 וַיְכַל) *pro Hebr.* וַיְכַל. *V.* וְשֵׁיצִי *Et complenit.*

14 [וַיְכַל] *sic et Heb. sed aliquãdo*

III.

15 זְכַר נְשַׁר) *V.* זְכַר נְשַׁר *El. Erit memor.*

16 [וְתִשְׁתְּבִיק] *Hebr.* וְתַשְׁבִּיתֵךְ *id est, Disperdam vt quidam interpretantur.*

24 [וְאַשְׁרִיה] *Hebr.* וַיַּשְׁכֵּן *dum igitur cũ V. sine affixo.*

III.

15 [וְתֵיכוֹן לְכוֹן] *Legendum cum V.* וְתֵיכוֹל *nam singul. est* וְתֵיכוֹל, *quod mox sequitur* וְתֵיכוֹן.

23 אַצִּיתָ) *pro* אַצְתָּה *cum V.* אַצְרוּ *legeris. sic hic, more linguæ generaliter confundunt*

24 כְּרֵין) *V.* כְּדֵין, *quam lectionem Sal. videtur approbare, vide infr. cap. 36. 24. ubi Chaldaice expenis, Segũ asinos* כְּרֵין *appensa sunt. pro Hebr.* חֲמֹרִים.

26 הוֹתֵל לְקַרְאָה) *V.* הוֹתֵל לְקַרְאָה

VI.

27 [מוּתְנִין] *Malim cum V. legere* מְזוּת. *Iarter legere debuit.*

VII.

20 וְתִסְפֵּי) *Hebr.* וַיְכַסֵּהוּ *V.* וְאִתְכַּסְיָאוּ

22 דְּנִשְׁמָתָא רוּחִין) *V.* נִשְׁמַת רוּחַ *regim.*

VIII.

22 [וְגַשְׁלִין] *Melius V. in Cal. Schem. nam in Hebr. est* וְשַׁבָּת.

X.

11 (וְרַחוּבוֹת קַרְתָּא) *Verbum* רְחוֹבוֹת *in V. ver. 12. videtur exponere* רַחְבוֹ *(vt videtur) id est, Et ædificauit. vide infr. cap. 36. 37. vbi idem verbum currit, sed edurius. nam* רְחוֹבוֹת *plut.* רְחֹבוֹ. *V. verò* רַחְבוֹ *sing.* וְרַחְבוֹ *Heb.* וְרְחֹבֹת

XI.

28 כְּחֵזוּקְרָא) *Hebr.* עַל פְּנֵי חָרָן *V.* עַל אַפֵּי חֲרָה *Hebr. in radice* חרה. *Vide Bellarmin.* בְּחָרָה

29 [אַבְתֵּי דְמַלְכָּה] *Vir Ilcan & quasi* מַלְכָּה *&* מלך

Universidad de Deusto
Biblioteca

VARIÆ LECTIONES

ET ANNOTATIVNCVLÆ, QVIBVS

THARGVM, ID EST, CHALDAICA PARAPHRASIS INFINITIS
IN LOCIS ILLVSTRATVR ET EMENDATVR.

FRANCISCVS RAPHELENGIVS
CHALDAICAE LINGVAE STVDIOSIS S.

INTER ea omnia ob quæ præclarissima hæc sacrorum librorum editio est plane admirabilis, vel hoc præcipuum haberi debet, quòd Chaldaica Paraphrasis, quæ quidem in Complutensibus Bibliis desideratur, integra huc accessit: nimirum quæ ad Hebraici contextus intelligentiam maximum est allatura adiumentum. Eam autem, cùm ob librariorum imperitiam plerisque in locis fœdè corruptam esse videremus, pro eo quo sumus in vos, remq. totam literariam animo, summo studio, summaque animi contentione enitendum esse duximus, vt eam vobis qualem optare debetis, hoc est, integram, & nulla corruptione, labéue aspergendam exhiberemus. Quod quidem vt præstari posset, eam ad Danielis Esdræque analogiam retulimus. Ne verò quisquam id à nobis temerè factum esse putet, operæpretium erit vos de totius nostri instituti ratione certiores facere. In primis itaque, vel vnico hoc argumento nostrum hoc institutum probari debet, quòd, scilicet, totidem fuerunt נקדנים id est, Punctatores (vt vocant) quot regiones, ex quibus ad nos allata sunt exemplaria. Adeò vt vel hinc facilè intelligere liceat, pro eo, quemque, quod sibi visum est, scripsisse. Id quod facilè deprehendent ij qui eos libros qui Venetiis sunt impressi, cum Nebiim Psalterio conferent. Nam abhinc aliquot annos (vt ipsemet Elias Germanus est testis) quidam homines & obscuri & indocti puncta in Chaldaica paraphrasi literis addiderunt; atque hac de causa iudicium adeò depravatum esse deprehenditur, vt nulla inde Grammaticæ ratio constitui possit. Præter huius viri testimonium, quod certè magnum apud nos pondus habet, accesit etiam auctoritas duorum præstantissimorum manuscriptorum exemplarium, quorum vnum B. Arias Montanus ex Hispaniis ad nos deferendum curauit; alterum verò Andreæ Masio, qui illud Romæ cùm esset, eiusque postea (quæ eius in rem literariam est animi propensio) nobis copiam fecit, acceptum referre debemus. ea enim in scribendi quoque ratione ab aliis differre comperimus. Præterea non parum nos in nostra hac sententia confirmauit Syriaca lingua Chaldaicæ affinis. cuius linguæ & Grammaticam & Dictionarium nobis exhibuit is, quem dixi, Andreas Masius. Nam ex nouo Testamento, quod aliquot annos ea lingua eiusque typis est excusum, nostram hanc, quam secuti sumus, veram & genuinam esse scribendi rationem facile statuere potuimus. Nam, vt vnum atque alterum exemplum medium afferam, ex quo de reliquis iudicare possis, Primam personam singularem verborum præteritorum, cùm à Syris קַטָלַה, à Chaldæis verò קְטַלַה: item יַעְבַּר, in Daniele & aliquot in locis apud Paraphrastas scriptum repetiamus; Sole clarius esse debet argumentum, Librarios illos, qui cùm scripto illo codices, in quibus literæ או vice vocalium ponebantur, haberét, turpiter hallucinatos esse, cùm ex קטלית fecerint קַטָלִית, & ex ויעבר, וַיַעְבַּר; nulla habita ratione analogiæ, cùm scribendum fuisset cum Daniele & Esdra, vt hic suprà vides; qui soli nobis veluti maximæ auctoritatis exemplaria esse debent, ad quorum normam omnem nostram scribendi rationem referamus. Hoc autem modo, cùm olim literis vocalibus scribebatur; vitandæ obscuritatis gratia, hæ, quas dixi, literæ או (eas matres lectionis vocant) pro punctis sufficiebantur: s ratò, pro - vel Auctor creationis, vtpote quæ omnes vocales contineant) pro punctis sufficiebantur: Iod & Vaf passim; atq. idque præcipuè in ambiguis; vt מאצי pro מָצֵי Eruens, saluans. חליתאי pro חֲלִיתַי. Iod & Vaf passim; atq. quidem pro segol, vt אעיבר pro אֶעְבַּר Faciam, מירדא pro מְרָדָא, vt scribit Elias. Et fere, vt מסריה pro מַסְרִיָה tus eius. Et hiric שינא pro שְׁנָא. Et interdū pro -, imò etiam pro - vel daghes imprimendi literæ fequi signo: vt ואיקריב pro וַאֲקָרֵב vel וַאֲקָרֵב & יעיבר vt suprà. Postremò Vaf pro holem, vt קטול pro קְטוֹל Occidi & Surec נוני pro נוֹנִי. Et Kibbuts & hateph camets קורבן pro קָרְבָּן vel קָרְבַּן Oblatio. Et pro lena nunquam, vt וניחי pro וְנִחֵי Et viuemus. Cùm Iod aut Vaf in medio sunt mobilia, bis scribuntur: vt pro יַתְעֵי: vt legitur in Aruc. דיירי pro דַּיָרֵי Habitatores. Et in fine Iod geminatū facit ay. Quinetiā in hac nota nulla, quoniam auctoreꝫ per se proderent, insigniremus: quæ verò per Octateuchum aut è Vaticanis tantùm erant depromta, iis V. literam, aut ex vtroque volumine, his vtramque C. & V. apponeremus. Quæ omnia Catholicæ Romanæ Ecclesiæ iudicio censuræque submissa sunto.

VARIARVM IN GRÆCIS

BIBLIIS LECTIONVM LIBELLVS,

A GVLIELMO CANTERO CONCINNATVS.

PRAEFATIO.

VARIARVM in Græcis Bibliis lectionum causam permagnam dedit, si verum fateri volumus, interpretum numerus. Cùm enim plures olim Græcæ translationes extiterint, quemadmodum sex Epiphanius De mensuris & ponderibus enumerat: factum inde videtur, vt quibusdam in locis nostræ editiones aliam aliæ translationem secutæ sint, quodq. suo iam tempore quereBatur in Esdram & Nehemiam D. Hieronymus, de LXX virùm codice non vsquequaq. rem constare, quippe quem varietas ipsa laceratum atque inuersum demonstraret, nobis multo liceat conqueri iustiùs. Veruntamen hac in varietate nec omnem collationis operam fore superuacuam credidimus, nec eandem vsque ad minutissima quæque proferendam putauimus: sed mediam ingressi viam, quæcunque scripturæ cum D. Hieronymi interpretatione conuenirent, annotandas omnes duximus, quibusdam etiam aliis, quoniam ad rem pertinere videbantur, non omissis. Reliquæ enim varietates non magni erant momenti, vt cùm ἠλθοσαν pro ἦλθον, & κἀγὼ τοῦτο pro τοῦτο δὲ verbi gratia scriptum fuerat. Nomium quoque propriorum tam crebra fuit varietas, vt etiam sola libellum integrum postulare potuerit. Libris autem duobus hac in collatione vsi sumus: quorum vnus Octateuchum manu satis antiqua descriptam continebat, à doctissimo viro D. Clemente Anglo suppeditatus, alterum conficiebat editio Bibliorum Græcorum Germanica, cum duobus Vaticanis Bibliorum codicibus collata, notisque inde collectis ad margines insignita, quæ tamen permultis in locis non tam scripturam variam exprimerent, quàm errata Typographica, quibus illa scatet editio, tollerent. qui quidem liber ex Illustriss. Cardinalis Granuellani bibliotheca depromtus fuit. Quod si nobis ipsam quoque Germanicam editionem, itemque Aldinam conferre per tempus licuisset, plures, credo, varietates habuissemus annotandas, veruntamen quæ remorari sæpè potius, quàm iuuare lectorem potuissent. Si quis tamen illas quoque desiderat, sibi eas per se, quoniam editiones in manibus versantur, comparet licet. nobis quidem ea, quæ de scriptis prolata sunt libris, in medium sufficit hoc loco contulisse. Rationem denique in annotando secuti eam sumus, vt quæ vel ex D. Clementis codice solo in Octateuchum, vel ex Vaticanis in reliquos libros collegeramus; hac nota nulla, quoniam auctoreꝫ per se proderent, insigniremus: quæ verò per Octateuchum aut è Vaticanis tantùm erant depromta, iis V. literam, aut ex vtroque volumine, his vtramque C. & V. apponeremus. Quæ omnia Catholicæ Romanæ Ecclesiæ iudicio censuræque submissa sunto.

GENESIS.

Cap. i.

Vers. 6. καὶ ὕδατος. καὶ ἐγένετο ὕπως.
7. στερεώματος. καὶ ἐγένετο ὕπως. C. & V.
11. ἐν αὐτοῖ καθ' ὁμοιότητα δὲ τῆ τῆς,
14. τῆ ἡμέρας εἰς φαῦσιν δὲ τῆ γῆς, καὶ ἀρχειν τῆ ἡμέρας καὶ τῆ νυκτὸς, καὶ ἔστωσαν
21. καὶ τὰ γένος αὐτῶν. C. & V.
22. τὰ ὕδατα τὰ ἐν ταῖς C. & V.
26. καὶ πάντων τῶν κτηνῶν, καὶ πάσης τῆς γῆς,
28. τῆ γῆς. καὶ εἶδεν ὅτι καλόν.
30. ἰρασιτοῦ τοῦ ἕρπονη

Cap. ij.

3. ὁ θεὸς ποιῆσαι.
12. καλόν καὶ ἐκεῖ
19. ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἔτι ἐκ τῆ γῆς, καὶ πάντα ἐκάλεσεν αὐτὰ ὁ ἀδὰμ
20. τοῖς θηρίοις τὸ ἀγρῶ. τοῦ δὲ

Cap. iij.

1. ἐκ μέσου τῆ ξύλω τῆ παραδείσου C. & V.

Cap. iiij.

5. καὶ δὲ τοῖς δώρεις αὐτοῦ
14. ἐκ ἐκβάλης
24. ἐκδιδύκη) ἐκ παῖν

Cap. v.

1. καὶ ἐχρύπησεν ὕδατ καὶ
25. ἑκατὸν ὀγδοκοντατριῶ. καὶ
26. ἔτη ἐπτακόσια ὀγδοκοντατρίῶ.

Cap. vi.

14. τῆ ἀσφάλτῳ πίσῃ.
19. τῆ θηρίων, καὶ δαὸ πάντων τῆ πετεινῶν, καὶ δαὸ

Cap. vij.

4. πρόσωπου πάσης τῆ γῆς,
8. τῆ πετεινῶν τῆ καθαρῶν, καὶ δαὸ τῆ πετεινῶν τῆ μὴ καθαρῶν, καὶ δαὸ
17. νύκτας δὲ τῆ γῆς. καὶ

Cap. viij.

5. τὸ ὄρεσῶ. καὶ σωκρύβη ὁ ὑετὸς δαὸ τῆ ὀρεσῶ.
10. πάλιν ἐξαπόστειλε
11. ὁ περιστερὰ πρὸς ἀυτόν.
12. ἡμέρας ἑτέρας, πάλιν ἐξαπέστειλε
13. μιλιὸς μιᾶ τῆ μιλιὸς ἐξέλιπεν
19. δὲ τῆ γῆς καὶ ἡμῖς αὐτῶν ἐξῆλθεν ἐκ τῆ κιβωτῦ ἐν μιᾷ τῆ μιλιὸς τῆ τρίτου.
22. πρόσθησω ἔτι ἐπ πατάξαι,

Cap. ix.

2. τῆ γῆς, καὶ δὲ πᾶσι τοῖς κτηνῶσι τῆ γῆς, καὶ δὲ
3. καὶ πᾶν ἑρπετὸν,
15. ἐκ ἔσαι ἔτι ὕδωρ

Cap. x.

1. καὶ ἰωνᾶν, καὶ ἐλισά,

Cap. xi.

4. διασπαρῶμεν ἐπὶ πρόσωπον
15. τεμάκοντα. καὶ ἐχρύπησεν υἱὸς καὶ θυγατέρας, καὶ

Cap. xij.

4. πλὴ γλῶ ἐις τὸ μῆκος αὐτῆς ἴσως
14. λώτα ἤγγισεν
20. ἀνδρῶν αὐτοῦ πρὸ

Cap. xiij.

3. Βαὶς, ἔ σηλωαὶ. V.
7. τῆ ποιμένων τῆ κτηνῶν
12. ἐν σοδόλει ἔ παρεκτόρεον,

Cap. xiiij.

3. οἱ μετ' αὐτοῦ,
14. κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν ἕως
17. ἀνοῤῥέψας αὐτὸν δαὸ
23. ἐγὼ πλούτησα
24. μεμίδα αὐτῆ. C. & V.

Cap. xv.

2. ἐν ὁρόμαι ὁ νυκτὸς,
4. λόγους,
12. σκότεινὸς μέγας
21. χαναναίως, καὶ τὰς ὁμαίους καὶ τὰς γεργεσαίους,

Cap. xvi.

8. ὕδατος ἐν τῆ ἐρήμῳ δὲ τῆ γῆς ἐν τῆ ὁδῶ σύρ.
13. καὶ ἐκάλεσε ἄβεγαι τὸ ὄνομα

Cap. xvij.

2. πληθυνῶ σε σφόδρα σφόδρα.
6. αὐξανῶ σε ἔ πληθυνῶ σε ἐκ σῦ ἐξελεύσονῦ).
8. καὶ σὺ εἰς τὰς ἡμέρας αὐτῶν τῶ χρῶ,
10. καὶ σὺ εἰς τὰς ἡμέρας αὐτῶν.
11. διαθήκης αἰωνίου ἀναμέσον
17. ἐτῶν ὧσα

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. xviij.
11. καὶ σαρξ φησεύτεσι θεσβειν-
κοτες
22. ἀβεσαλω δ' ἐπ ιδ
30. λαλησω ἐπ ἀπαξ
Cap. xix.
6. λοτ θεὸς ἀυτους ἔχω θεὸς
8. ποιησητε ὑδὲν ἄδικον, V.
11. τ' θύρας τὰ οἰκου
15. ταὲ δύο θυγατέρας
28 ἰδου ἀνέβαινε φλὸξ
35. ἐποπσαν δὲ κ ἐν
Cap. xx.
1. σκεῖθεν εἰς γιὼ θεὸς
3. ἐν ὕπνω τιὼ νύκτα,
4. καὶ δικαιων δσολεῖς.
6. μὴ ἁμαρτεῖν σε εἰς ἐμά.
9. ὅπ ἐπποιηκας
Cap. xxi.
3. καὶ ἐκάλεσεν ἀβεσαλω τὸ ὄνομα
10. τ' παιδίσκης ταύτης
12. ἐς ω τὸ ῥῆμα ἐναντίον
17. ὁ θεὸς τ' φωνῆς τ
18. κεφίσησε τὴ χειρί σου ἀυτό.
26. αυτὸ ἀδιμελέχ,
29. ἔξησας κ μόνας
Cap. xxij.
9. φκοδόμησεν σκεῖ ἀβεσαλμ
Cap. xxiij.
4. κτῆσιν ταφου
15. ἀκήκοα γὸ γῆ V.
17. ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις
Cap. xxiiij.
6. σκεῖθεν:
15. γῆ ὤμων ἀυτῆς.
32. ὕδωρ νιφωθ τοῖς C. & V.
36. πανθα ὅσα
38. τῆ ιῆ μου ἰσαὰκ σκεῖθεν.
41. ἀθῶος ἐσο τ' ἀρᾶς μου, κ ἐσὸ
50. τὸ θεόσαγμα
57. καὶ ἐρωτήσωμὴν
Cap xxv.
20. τὰ σύρου ὸν γῆς μεσοποταμίας ἀδελ-
φιὼ λαβαν τὸ σύρου, ἑαυτῆ C. & V.
Cap. xxvi.
3. δωσω πᾶσαν τιὼ γιὼ
7. ρεβεκκας ἡ γυναικὸς αὐτ.
20. αὐτὸν οἱ ποιμῆς.
25. αὐτὶ ὲν τῆ φάσεχγι γενέσεων.
Cap. xxvij.
7. κυρίου, θεὸ τὸ ἐσθανεῖν με.
28. τῆς γῆς κ πλήθους
36. δ δύτερον τύτο,
37. ἀδελφὺς ἀυτῶ ἐποίησα αὐτὶ οἰκέτας.
38. φωνῆ μεγάλη
46. εἰ λήψε)
Cap. xxviij.
2. μεσοποταμίαν συρίας, V.
3. τέκνον, κ αὐξῆσαί σε καὶ πληθυῦαι
5. μεσοποταμίαν συρίας, C. & V.
6. καὶ ἀπαςαὶ ἀπῴχθο εἰς τιὼ
σκεῖθεν. καὶ ἐν τῶ
11. ἀπήντησεν ἐν τῶ τόπῳ.
15. ἐν τῆ ὁδῷ ταύτη,
Cap. xxix.
7. ἔτω ὥρα
8. ἐσθ' ἅ σόματος φρέατος,
12. ὅτι ἀδελφιδὸς
27. ταύτην ἀντὶ τῆς
30. καὶ εἰσῆλθε
Cap. xxx.
9. ἔλαβε ζελφὰν τιὼ
11 ἐν τύχῃ.
27. διλόγησέ γὰρ με
39. ῥάβδους. κ ἐνεκίσων τὰ θεσβατα εἰς
τας ῥάβδους, καὶ ἔπκτον V.
Cap. xxxi.
16. καὶ πάντα
30. νυῦ ουῦ εἰ καὶ πεπόρδυσαι,
32. ᾧ μὴ διαζῶ
Cap. xxxij.
3. ἰακὼβ ἀγγέλοις ἐμπροσθεν αὐτ θεὸς
7. θεσβατα, καὶ τας καμήλους V.
16. πόιμνιον
17. τίνος ταῦτα τα
21. καὶ θεσπροδονζ
28. δωματὸς ἔσῃ. C. & V.
Cap. xxxij.
1. ἰακὼβ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῆ, V.
Cap. xxxiij.
16. ἡμῖν εἰς γωυῖκας,
31. ἐζησατε
Cap. xxxv.
7. τὲ τόπου σκεῖνου, V.
Cap. xxxvi.
24. ὅτε ἔνεμε τὰ
Cap. xxxvij.
20. τ' λάκκων τέτε.
32. χιτῶνα τῶ αἵματι, κ ἀπίς ειλαν τὸν
χιτῶνα τ
Cap. xxxviij.
12. ἐπληρώθησαν δὲ
14. σκαλλωπίσατο, κ ἐκάθισε θεὸς
Cap. xxxix.
5. ἐν πᾶσι τοῖς
8. εἰσὲ ὐδὲν τ' ἐν τῶ
23. καὶ πάντα ὅσα
Cap. xl.
3. φυλακῆ ὧδε τῶ δεσμοφύλακι εἰς V.
5. οἱ ἦσαν
14. καὶ μνησθήσῃ
17. κατὲ τ ἐσάνω τῆς
Cap. xli.
11. ἐνύπνιον ἀμφοτερσι
30. πλησμονῆς τῆς ἐσιμβρίης
54. ὡς ἦσαν
Cap. xlij.
4. μαλακία ἐν τῆ ὁδῷ.
Cap. xliij.
7. μὴ ἤδειμεν,
32. τοῖς αἰγυπτίοις παῖς ποιμιὼ θεσβάτων
Cap. xliij.
32. θεὸς σε, καὶ ς ησε ἀυτὸ ἐναντίον σου,
Cap. xlv.
11. γόϊ σου, καὶ ὁ οἶκός σου, καὶ πάντα
Cap. xlvi, xlvij.
16. τὸ ἀρχαῖον ὑμῶν. V.
20. ἐπεκεψησεν γὸ αὐτῶν
Cap. xlvij. xlix.
6. ἐρείσαμ
33. τὺς πόδας ἀυτῦ V.
Cap. l.
22. ἀυτὸς, κ οἱ ἀδελφοὶ ἀυτῦ, καὶ πᾶσα
29. πᾶσαν τιὼ θεσυσίαν
Cap. v.
13. τὰ ἔρια ὑμῶν τὰ
λεγόντων,
Cap. vi.
7. ὑμᾶς ἐκ γῆς αἰγύπτου, καὶ ἐκ τῆς
Cap. vij.
9. τιὼ ῥάβδον σου, V.
Cap. viij.
16. σκνίπες ἔντε ζῶς ἀνθρώπις, καὶ ἐν πᾶ
τετρᾶποσι, κ ἐν
Cap. ix.
33. ἐξῆλθε δὲ μωυσῆς
Cap. x.
1. ἐγω γὸ ἐσκλήρυνα V.
Cap. xi.
9. ἵνα πληθυθῶσι πληθυνθῆ τὰ V.
Cap. xij.
39. ἐξεμεῖναι, V.
Cap. xiij.
7. ζύμη ἐν πᾶσι
Cap. xiiij.
28. τὰς εἰσπορδμβρίους V.
Cap. xv.
11. Θαυμασὸν ἐν δόξῃ;
23. διὰ τῦτο ἐπονόμασε V.
Cap. xvi.
35. εἰς γιὼ οἰκουμβίλιν.
Cap. xvij.
13. ἐξέψατο ἰησοῦς τὸν
Cap. xix.
12. τὲ μὴ ἀναβαῖνῶσι
24. μὴ βιαζέσθωσαι ἀναβαῖνῶσι
Cap. xxj.
5. ἢ τὰ βέλπσα
Cap. xxij.
7. παντὸς ῥήματος
28. καὶ ἐκβαλεῖ V.
Cap. xxiij.
7. καὶ εἶπαν,
Cap. xxvi.
36. ἐδίασασεν τῆ θύρᾳ τῆς σκιωῆς ἐξ
ὑακίνθου V.
Cap. xxix.
10. ἀαρὼν τὰ δέζιᾶ, καὶ ἐδὴ τὸ ἄκρον τῆς
χδεὸς τῆς δεξιᾶς, κ ἐδὴ τὸ ἄκρον
Cap. xxx.
10. ἅγια ἁγίων ἔσαι
Cap. xxxij.
2. καὶ ἐκβαλοῦ V.
4. σανθικοῖς. καὶ ἐκ ἔδησαν αὐτῆ κύριον
αὐτῦ ἐπ' αὐτῦ. C. & V.
Cap. xxxiij.
19. πᾶν πρωτότοκον V.
Cap. xxxv.
35. τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ

LEVITICVS.

Cap. ij.
1. βοῶν ἀυτὸ
Cap. xi.
41. βδέλυγμα ἔσῃ V.
Cap. xij.
57. λύπερ ὀξαν δύτα ἐσῃ,
Cap. xv.
33. μ' δαποδημίης.
Cap. xvi.
9. καὶ θεσε ίσει πρὸ
16. ἐν αὐτοῖς ἐν μέσῳ
32. μ' τὸν πατέρα
Cap. xviij.
15. ᾗ γωὴ γδ ιῆ
Cap. xix.
19. ᾗ τα κτήνη σου ἡ κατοχύσεις
Cap. xx.
5. ἐκπορνεύειν αὐτὸν V.
Cap. xxi.
18. ἢ χωλὸς, ἢ κολοβόρρις,
Cap. xxij.
18. θεσπελμένον θεσπλύτων θεὸς ἐν-
τὰς ἐν ἰσραὴλ,
32. τὸ ὄνομα τὸ ἁγίόν μου,
Cap. xxiij.
11. τὸ ὄνομα κυρίου κατηράσατο,
Cap. xxvi.
44. καὶ ὐδ' ὡς ὄντων

NVMERI

Cap. iij.
14. καὶ τὰς θυίλας, καὶ τ' καλυπθσας,
23. θπισκηνῶσι αὐτές. V.
Cap. vi.
17. θυσίαν σωτηρίου κυρίῳ
Cap. vij.
21. βοῶν, κριὸν ἕνα, ἀμνὸν
Cap. viij.
22. ἀφαγνίσαθαι αὐτές.
Cap. ix.
13. ἁμαρτίαν αὐτὸ λήψε)
Cap. xi.
10. ἕκασον
18. καλὸν ἡμῖν ἰῶ ἐν V.
Cap. xij.
3. καὶ ἐξῆλθον
Cap. xiij.
19. εἰ ἰσχυες
εἰ ὀλίγοι
Cap. xiiij.
31. τιὼ γιὼ, κ καταπλησονομήσουσι τιὼ
γιὼ, ἰῶ
Cap. xvi.
37. ὅτι ἡγιάθησαν V.
39. καὶ θεσσώθησαν V.
Cap. xvij.
4. τὰ μαρτυρίου, κατέπαγτι τὰ μαρτυρίᾳ,
5. πεμελιὰ ἀαρ ἐμὲ τ V.
Cap. xviij.
31. καὶ οἱ οἶκοι ὑμῶν,
Cap. xix.
14. καὶ ὅσα ὃς ἂν
22. ἀκαθαρτον ἔσαι κ ἡ ψυχὴ ἀπ'ομβρῶν
ἀκάθαρτος ἔσαι ἕως ἑσπέρας.
Cap. xxij.
32. ὐκ ἀβέβηλῶ ἡ
Cap. xxiij.
10. τὸ ἀπάρμα τ πεν. V.
Cap. xxviij.
24. ποιήσετε τιὼ ἡμέραι ἧς
Cap. xxxij.
7. ἀᾶν ἔρχον λαβεῖν τὸν
20. μόχθις ἐνθεν,
Cap. xxx.
16. ἐὰν δὲ πεμελιὰν
Cap. xxxi.
50. ὃς εὗρι σκῦλος
Cap. xxxij.
40. μωυσῆς γιὼ γαλαὰδ
Cap. xxxiij.
14. ὕδωρ τῶ λαῶ
Cap. xxxvi.
4. ἢ ἄφισις τῶ V.

DEVTERONOMIVM.

Cap. i.
39. ὅσις ὐκ οἶδε
ap. ij.
12. ὥσπερ ἐποίησε τοῖς
Cap. v.
32. ὐκ σκολιεῦτε V.
Cap. vi.
3. ὅσα ἐνετείλατο κύριος τοῖς ἰοῖς
Cap. vij.
4. ὀξολοθρεύσει σε τα χος.
14 δίλογητὸς ἔσῃ θεὸς
23. ὀξολοθρεῦσι C. & V.
Cap. ix.
5. τιὼ διαθήκιν αὐτ, ἰῶ V.
Cap. x.
16. τιὼ ἀκροβυς θαν τ καρδίας ὑμῶν, V.
Cap. xi.
2. τὰ μεγαλεῖα
16. μὴ πλανηθῆ ἡ καρδία V.
19. καθημβρίου σου ἐν οἴκῳ, καὶ πορδομβρῶν
ἐν ὁδῷ, κ κοπτάζομένου καὶ διανυτα-
μένου V.
Cap. xij.
14. μιᾶ τῶν φυλῶν σου V.
Cap. xiij.
5. καὶ ἀφανιεῖς V.
6. θελάκαλέσῃ σε ὁ
18. ἐὰν εἰσπκύσης V.
Cap. xiiij.
10. ταῦτα ἔσῃ ὑμῖν. V.
28. καὶ θήσεις αὐτὸ V.
Cap. xv.
4. θύσις V.
Cap. xvij.
5. τὸ θεῷγμα τὸ πσησὸν
7. καὶ ὀξαρεῖς V.
12. καὶ ὀξαρεῖς
19. καὶ φυλάσσεσθε V.
Cap. xviij.
1. ἴσαι
Cap. xix.
11. καὶ ἐπισχλίσῃ ἡ γερουσία τ πόλεως
αὐτὸ, καὶ λήψον)
19. καὶ ὀξαρεῖς V.
Cap. xx.
3. μὴ φοβηθῆτε μηδὲ τσπησθε μηδὲ ἐγ
κλίνητε
Cap. xxi.
9. ἐὰν ποιήσῃς V.
17. γε. αρχὴ τέκνων
Cap. xxij.
21. καὶ ὀξαρεῖς
Cap. xxvij.
15. χειροῖν τεχνίτ, V.
24. τ πλησίον αὐτῦ V.
Cap. xxviij.
58. μὴ εἰσακήσῃς V.
Cap. xxix.
3. φειεσμοὺς τὺς μεγάλους ὐς
Cap. xxv.
4. ὀφθαλμὸς τ ὠσφραίνεσθαι, σκεῖθεν
13. διαπερᾶτε ἡμῖν εἰς
Cap. xxxi.
6. θεὸς σου ὕπερ ὁ
16. εἰς αὐτὺς, κληρονομῆσαι αὐτὴν. καὶ
Cap. xxxij.
30. γε. ἀσπάσατο
41. ἐχθρεῖς μου,
Cap. xxxij.
3. χθεὲς αὐτῦ.
8. γε. δήμοις
10. θυμίαμα. ἐν ὀργῆ σου
19. δπικαλέσωνται) σκει, καὶ θύσουσι
23. κληρονομήσει.
28. δπὶ γῆς σίνου

IOSVE.

Cap. i.
11. ὑμεῖς διαβησεσθε
Cap. ij.
11. ἀθυσὶ ἡμῖν δπὸ V.
13. καὶ ζωγρήσετε
15. αὐτὸς ἐν χωρίῳ διὰ V.
Cap. iij.
16. τὸ μαρτυρίου κυρίου, V.
Cap. vij.
5. ἕως σβαρείμ, καὶ σωϋτερ-ψαν V.
17. γε. θεσπχθη κ δήμοις, κ ἀνδρὶ εχθη
21. σκλιὼ πιπιλίω
Cap. ix.
4. ἐλθόντες δπισπίσαντο,
δδὶ γῆ ὑμῶν
13. ἰμάτια ἡμῖν κ τὰ ὑποδήματα ἡμῶν
15. διαθήκιν, τὺς διασῶσαι αὐτύς.
27. δν ἂν σκλίξῃ) κύριος.
Cap. x.
7. παῖς ὁ λαὸς ὁ πολεμιὸς
10. ἐν γαβαὼν,
39. κατέλιπον ἐν αὐτῆ ὐδένα V.
Cap. xi.
15. σωϋταξεν κύριος τῶ μωυσῆ.
Cap. xiij.
29. φυλῆς μανασσῆ κ δήμοις αὐτῶν,
30. ἐν τῆ βασανίτιδι,
Cap. xiiij.
7. καὶ ἀπεκρίθη V.
8. σὺν καρδίαν τ λαῶ. V.
9. ὃν πεσονεῖδης
Cap. xvi.
6. καὶ ἀβελλόσου) τὸ ὄρος
Cap. xix.
10. καὶ ἔσαι τὰ ὅρια
22. τῆ ὁρίων αὐτῦ V.
27. καὶ ὀπισρέφει
Cap. xx.
7. καὶ ἀγίασαν
Cap. xxiij.
4. ἴδετε ὃν κατέμιτα
Cap. xxiiij.
5. ἐν σικιμίοις οἷς
25. σὺν καρδίαν ὑμῶν

IVDICES.

Cap. i.
10. καὶ ἐπάταξε
16. φοινίκων μ' τῆ ιῆ V.
19. ὐκ ἐδυώατο ἐξολοθρεῦσαι τὺς V.
27. καὶ ὐκ ὠξῆρε μανασσῆς V.
Cap. ij.
19. ἀ σκληρὰς ὁὐ ἀπέςρεψαν.
Cap. iij.
1. τὰ ἔθνη ἀ κατέλιπεν V.
20. ἀναςὰς ἀπ' αὐτύ. V.
21. τιὼ ποιλίαν αὐτῦ. V.
24. ἐν τῷ ῶμείῳ τῦ θερμῷ. V.
30. καὶ ἐτα πεινώθη
31. ἔσωσεν καὶ αὐτὸς

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap. iiij.
9. εἰς καθ' ἡς.
17. ὅτι εἰρλεύη ἰῶ V.
21. κεντάφῳ αὐτοῦ V.
Cap. v.
7. οἱ κραζοντες ἐν τῷ C. & V.
16. καθησαι
26. αὐτῆς τῶ ἀρίστερὰν
31. οἱ ἀγαπῶντες σε
Cap. vi.
2. δὸι ἰσχὺν σφόδρα.
14. ἰσχὺν ἐν χερὸς μαδιὰμ, C. & V.
Cap. vij.
12. ἀκ ἰῶ ἀριθμὸς,
Cap. viij.
16. ἐρήμου, καὶ ταῖς τειβόλοις, καὶ κατέξανε
20. ὅτι ἐπ ἰῶ V.
26. κλοιὰν τῆ χρυσῶν τῆ
30. ἐκπεπορδμὸοι V.
Cap. ix.
13. τὸν υἱὸν μου
31. ἀβιμέλεχ ἐκ κρυφῆ λέγων, V.
38. ϖῶ δὲ νυῶ
Cap. x.
17. καὶ συνήλθοσαν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, V.
Cap. xi.
5. ἐκ γῆς τὼβ. C. & V.
13. δὸς ρεῦδόν μοι αὐτῶ μετ' εἰρλύνης.
26. ἀκ ἐρρύσω V.
34. καὶ ὁκ ὑπῆρχεν αὐτῆ
Cap. xv.
1. ἦλθον εἰς βοῤῥᾶν, V.
Cap. xiij.
1. χρ. ἐκ τῆ
3. τὸ λαῷ σου
9. ἀυτὸ ἐν ἢ χερσὶν αὐτῆ, C. & V.
11. ἐγβύέῖ ὅτι εἶδον αὐτόν. V.
Cap. xvi.
2. γαζαίοις λεγόντων,
ὅλῳ τῶ νύκτα δὸι τῶ πύλῳ τῆς πόλεως, καὶ σκώφδσαν ὅλῳ τῶ νύκτα λέγοντες,
16. λόγοις ἀυτῆς ϖασας ταὶς ἡμέρας, V.
17. ἐκ ἀνέξη V.
21. χαλκαῖς, καὶ ἔβαλον ἀυτὸν ἐν φυλακῆ, καὶ ἰῶ
28. τῷ δύο ὀφθαλμῷ
Cap. xvij.
3. τῆς χειρὸς μου τῆ ὑφ' μου τὸ ϖοιῆσαι V.
13. ὅπ ἀγαθωεῖ μοι V.
Cap. xviij.
19. κώφδσον καὶ δαίδας
30. ὑὲ μουσῆ
Cap. xix.
3. διαλλάξαι ἀυτῶ, καὶ ἀπαχαγεῖν ἀυτῶ ϖάλιν ϖρὸς ἑαυτὸν, καὶ τὸ
15. ὁκ ἰῶ ἀνὴρ C. & V.
18. καὶ ϖοῦ εἰς ἢ
Cap. xx.
11. ϖᾶς ἀνὴρ ἰσραὴλ
13. ἠθέλησαν οἱ υἱοὶ βενιαμὶν
30. ἀπαξ καὶ δίς.
40. ϖόλεως ὡσεὶ σύλος
42. καὶ οἱ ἐν τῆ πόλει διέφθειραν
48. ἀπὸ πόλεως διδύμων ἕως βασᾶ ἐζῆς ταὶς εὑρεθείσας ἐνέφρησαν
Cap. xxi.
9. ἐκ ἰῶ ἐκεῖ C & V.
11. ἀναθεμα ϖοιῆτε. ϖᾶσαν δὲ ναϊσὶα περιποιήσασθε.

13. ῥεμμὼν, καὶ ἐλάλησαν αὐτοῖς, καὶ ἐκάλεσαν
14. καὶ ὁκ ἤρεσεν

RVTH.

Cap. i.
2. ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰούδα.
Cap. ij.
12. ἀποτίσαι σοι κύριος
Cap. iij.
18. τὸ ῥῆμα τέτο.

REGNORVM I.

Cap. ix.
27. καὶ ἀκουσόν σοι ϖοιήσω ῥῆμα θεῦ.
Cap. xiiij.
31. μαχμὰς ἕως αἰαλων.
Cap. xxv.
28. ὁ κύριος μου ϖολεμεῖ.

REGNORVM II.

Cap. xij.
25. ἰαδιδιὰ ἕνεκεν κυρίου.
Cap. xiij.
9. ἔλαβε τὸ τήγανον καὶ ἐπάταξεν
Cap. xv.
33. ϖῶμα ἀπ οἴκου ἀβασιλέως,
Cap. xvij.
25. θυγατέρα ταὰς

REGNORVM III.

Cap. ij.
20 τὸν υἱὸν ἑαυτῆς τὸν,
Cap. iiij.
2. σαδὼκ ὁ ἱερεύς.
31. υἱὸς μαχὰλ
Cap. xviij.
27. μεγάλη, θεός ἐζω, μήποτε

REGNORVM IV.

Cap. iiij.
35. καὶ συνέκαμψεν δὸι τὸ ϖαιδάριον
Cap. ix.
2. ταμιεῖον ἐν τῷ ταμιείῳ.
Cap. x.
14. βαιθακαὰδ ἐν τῆ σκιλῆ ϖεντηκόντα
Cap. xix.
14. ἐγὼ ἔψυξα καὶ ἔπιον
Cap. xxij.
9. καὶ εἰσῆλθε σαφὰν

PARALIPOM. II.

Cap. xviij.
9. ὁ πύλης σαμαρείας.

ESDRAS I.

Cap. iij.
15. ἀπὸ ἡμερῶν αἰῶνος,

Cap. x.
14. καὶ ϖᾶς τις ἐν ϖόλεσι
15. ἐμὲ ϖρὸς τόϖον,

ESDRAS II.

Cap. iiij.
21. ἡμεῖς ϖοιοῦντες
Cap. vi.
8. καρδίας σου σου
Cap. ix.
11. ἔῤῥῆξας εἰς βυθὸν,
19. ζῆς ϖολλοῖς ὁκ
Cap. x.
31. καὶ ἀνήσομεν τὸ ἔτος
Cap. xiij.
29. καὶ τῆς διαθήκης

TOBIAS.

Cap. ij.
4. ϖᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, ἐν οἷς
12. αὐτῆ ἦσαι,
Cap. v.
9. μὴ σοῦ, καὶ ὁ ὁδὸς ἐμπεριϖ.
Cap. xij.
7. ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ ἐνώπιον
17. εὐλογεῖτε εἰς τὸν αἰῶνα,

IVDITH.

Cap. i.
9. καὶ ταῖς ϖόλεσιν αὐτῆς,
11. καὶ ϖᾶσαν τὴν ὑδρμίαν
Cap. v.
2. διατὶ κατεσόφισας
Cap. vi.
2. τὶ γὰρ ὶσραὴλ
Cap. vij.
10. κατεσρωθήσον ἐν ταῖς ϖατρίσις
11. κατεσκοϖεύθδσαν ἐν ὀργῆ ϖολλῆ, καὶ ἦσαν εἰς ϖλῆθος
Cap. viij.
3. κλίνην αὐτῆ · καὶ ἐπλήσθησαν ἐν βίῳ λύα τῆ ϖόλει αὐτῆ
16. ἔγνωμεν ϖλὴν αὐτῆ.
Cap. ix.
1. μεγάλη ἰσθενὴ ϖοῖς κύριε,
15. καὶ ἀϖάτην εἰς ζῶν μὲ
Cap. xiij.
2. καὶ ὀξυλδσοῦσι
4. καὶ σωσράμεσθε
Cap. xv.
9. κόϖη καὶ ἐϖαύλις αὐ
10. τὸ διάσαδες τὰ ἀγαθὰ

ESTHER.

Cap. i.
10. Βασὶ χοις τοῖς διακόνοις
Cap. ij.
14. ϖᾶσι τοῖς ἔθνεσιν
Cap. v.
6. ὅσα ἀξιοῖς, ἕως τῆς βασιλείας δόϑησεται
Cap. vi.
4. ὁ δὲ ἁμὰν εἰσῆλθεν
Cap. viij.
17. ὀξετέθη τὸ ϖρόσταγμα,
Cap. xi.
4. φωναὶ καὶ θόρυβος

IOB.

Cap. xij.
14. κρ ἀνθρώπου,
Cap. xvij.
12. εἰς ἡμέραν ἔθηκαν,
Cap. xx.
25. ἀϛεγκαὶ δὲ
Cap. xxij.
27. καὶ θεὸς δὸι
Cap. xxiiij.
21. καὶ ἀχωναὶν
Cap. xxix.
2. κρ ὡλῶας
9. δὸι σῶμαπ αὐτὸν.
Cap. xxx.
17. ὀσᾶ μου συγκέκρ),
30. χρ. ὀπᾶ μοῦ συμφρύγη ἔπαθ
Cap. xxxij.
17. ὑπολαβὼν δὲ ἔαποκριθθαι. ἄνθρωπον γὰρ ὲ μὴ αἰχνιθθαι.
Cap. xxxiij.
2. γλῶσά μου ἐν τῆ λάρυγγί μου
Cap. xxxv.
11. σὺ ϛερσοῦ σοφίζων.
Cap. xxxvi.
20. ἀναβαῖναι λαὸς
Cap. xxxviij.
16. δὸι ϖηγὴν ϖαλαίσεως,
Cap. xli.
17. ὲ μὴ ϖοιήσωσι

PSALTERIVM.

Psal. ij.
9. ὡς σκεῦος
Psal. xj
4. καὶ ἐπόψομαι.
Psal. vi.
11. ταραχθείησαν σφόδρα ϖάντες
Psal. ix.
23. ἀγαλλιάσωμαι δὸι τῷ
Psal. xvij.
25. καὶ ἐξαπὸ ϛολὴς
31. τὰ βασιλήους αὐτῆ,
Psal. xx.
5. εἰς αἰῶνα κ εἰς αἰῶνα αἰῶνος.
Psal. xxiiij.
14. αὐτῆ τὰ δηλῶσαι αὐτοῖς.
Psal. xxx.
16. οἱ καιροὶ μου.
Psal. xxxi.
2. ἐν τῷ ϖνεύματι αὐτῆ
Psal. xxxiij.
20. ἐπ' ὀργῆ ἐ γῆς δόλοις
Psal. xl.
7. καὶ εἰ εἰσεϖορδύετο
Psal. xlij.
13. ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν
19. καὶ ὁκ ἐξέκλιναν
Psal. xlvij.
10. ἐ ναῦ σου.
Psal. xlix.
10. ἐ θηρία τὰ δρυμοῦ,
23. σαντήριον τὰ θεοῦ.
Psal. liij.
17. ὁ κύριος ἐσωσέ με.
Psal. lviij.
12. δὸιλαδώσονται τὰ λαῶ μου,
Psal. lxij.
6. χείλεσι
Psal. lxvij.
13. ἀγαπητοῦ ἐ ἀγαπητοῦ, καὶ τῆ
Psal. lxxi.
8. ὑατὸ πίτα μου
Psal. lxxij.
5. τῶ εἰσόδον
8. καὶ καταγάυσόμεθα
23. σῦ ἐκράδη σου,
Psal. lxxvij.
31. τοῖς αἱμασιν αὐτῶν,
Psal. lxxxvi.
5. μὴ τι σιὼν
Psal. lxxxviij.
20. τοῖς ἁγίοις σου,
Psal. lxxxix.
2. σὺ εἶ ὁ θεός.
Psal. cxviij.
105. ὁ λόγος σου,
136. ὁκ ἐφύλαξαν
Psal. cxxvi.
2. ἐγείρεδε
Psal. cxxxviij.
4. ὁκ ἔϛι λόγος
Psal. cxlvij.
19. ἐ λόγον αὐτῆ

PARABOLÆ.

Cap. i.
8. παιδεία πατρὸς σου,
Cap. vij.
2. ὥρᾳ ϖροβύμδυον ἐν ἀγορᾷ ἐν γαυίᾳ
Cap. viij.
22. ἔκτισέ με
28. ϖηγὰς ἐ ἀβύσσου.
Cap. x.
22. καλύϖτει
Cap. xi.
6. ἀδελία αὐτῶν ἀλίσονται
Cap. xij.
19. δὸιθυμίαι δσεβῶν
Cap. xv.
13. ὕσπις ϖνεῦμα συνθερϖάζει.
Cap. xvi.
4. τῆ θεῆ. καὶ ἐδρεῖλων ϖνεύματα κύριος. κύλισον δὸι κύριον ἔργα σου, καὶ ἐδραιδήσονται λογισμοί σου. ϖάντα ἐργάσατο κύριος δι' ἑαυτὸν, οἱ δὲ ἀσεβεῖς
Cap. xvij.
11. χρ. ἡγείρει
19. μάλαις. ὁψῶν Ὀύραν ἑαυτῶ ζητεῖ σωτεριδύ
Cap. xxi.
11. ζωλῶ καὶ δικαιοσωίλων καὶ
Cap. xxv.
2. κρύπδειν
τιμᾶν
7. ταπεσοφθιῶαί σε
20. ϖεριαίρων ἱμάτιον. ἐν ἡμέρᾳ ψύχους ὥσπερ ὄξος
Cap. xxvi.
6. ἑαυτῦ ϖοδῶν
Cap. xxvij.
27. διεκπύτων. καὶ τοῖς ϖοιμασίοις σου εἰς ζωλεί.

ECCLESIASTES.

Cap. ij.
8. ὑῶν ἀνθρώϖων
12. ϖῶς φρονεῖν

Psal. lxxvij.
13. ἀγαπητοὶ ἐ ἀγαπητοῦ, καὶ τῆ
Psal. lxxi.
8. ὑατὸ πίτα μου
Psal. lxxij.
5. τῶ εἰσόδον
8. καὶ καταγάυσόμεθα
23. σῦ ἐκράδη ἐχθρόν σου,
Psal. lxxvij.
31. τοῖς αἱμασιν αὐτῶν,
Psal. lxxxvi.
5. μὴ τι σιὼν
Psal. lxxxviij.
20. τοῖς ἁγίοις σου,
Psal. lxxxix.
2. σὺ εἶ ὁ θεός.
Psal. cxviij.
105. ὁ λόγος σου,
136. ὁκ ἐφύλαξαν
Psal. cxxvi.
2. ἐγείρεδε
Psal. cxxxviij.
4. ὁκ ἔϛι λόγος
Psal. cxlvij.
19. ἐ λόγον αὐτῆ

Cap. iij.
10. εἶδον σύμπαντα τὸ
Cap. viij.
9. ἐχάτη λόγου
Cap. viij.
3. ϖορδύεδε,
4. καθὼς λαλεῖ βασιλεύς

CANTICVM.

Cap. iiij.
3. ἐν ὑὶ ἐνθήκαπ
Cap. viij.
4. ἐὰν ἐγείρητε

SAPIENTIA.

Cap. i.
6. ϖνεῦμα σοφίας,
Cap. ij.
7. ἀνδος ἔαεσς.
9. μηδεὶς λειμῶν
23. αἰδιότητος
Cap. vi.
25. ὁ τοιῦτος ὑ κοινωνήσ
Cap. x.
4. δι ὃ
Cap. xi.
7. ταεσχθνῶς
Cap. xij.
6. μύσας θεάσου.
Cap. xiiij.
23. ἐξάλλων θεσμῶν
Cap. xvij.
9. ἐ δσιότητος νόμον
11. ὅπλον λαβεῖν,
Cap. xix.
8. δι ὃ ϖαπιθὶ σπλθον
16. ὅτε

ECCLESIASTICVS.

Cap. i.
7. θησαυρὸς σοφίας τὴν ἐφανρώθη ; καὶ τὴν ϖολυπειρίαν αὐτῆς τὶς σωῆκεν,
8. ἀυτὸ, καὶ κυριδίων.
14. ἀγάπησις κυρίου ἔνδοξος σοφία. οἷς δ' ἂν ὀπτάνται, μισζει αὐτῶ εἰς δεσον αὐτῶ.
Cap. ij.
14. καρδίαις δπλαῖς
11. ψυχὰς αὐτῶν λόγοντες
Cap. iij.
3. ὀφθαλμὸν σου χάεν ὀργῆς,
Cap. v.
16. ψθυεῖς ἐν τῷ βίῳ σου,
Cap. x.
1. ϖαιδ δὸσ
Cap. xi.
16. δὸι ηκεία συγκεκᾶ κακὰ.
28. ζυφῆς ϖολλῆς,
Cap. xij.
7. ἐκ δπτηνοδήσεται ἐν
Cap. xiij.
11. ἐν ἀφροσύνῃ
15. λόγοις σου,
Cap. xvi.
2. δὸι τὸν κόπον αὐτῶν.
17. ὁ μὴ γνωσθῆ,
23. διανοεῖται κακὰ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

32. ψυχὴ σωτὸς
Cap. xvij.
8. συλλεκτοί ἵνα δικηωθῶσι τὰ μεγαλεῖα
τῆς ἔργων αὐτῆ.
Cap. xxviij.
12. καὶ χιτὼν ἰχνῶ
Cap. xxix.
10. πολλοὶ ὡ χάειν
Cap. xxxi.
5. αὐτῆς πλησθήσε).
Cap. xxxij.
6. ὅπου ἐκ ἀκροάσασε,
12. ὡς ὃ γινώσκων
25. ἀσεβοσόπτω.
Cap. xxxiij.
21. μοκήματα ἀνόμων.
Cap. xxxvj.
16. σιὼν ἄῤῥητα λόγια σου,
Cap. xlj.
25. ἀνθρώπου συγχωῶς.
Cap. xlv.
10. τῷ λαῷ αὐτῆ.
31. ὑῤῥ ἥξεταί σε
Cap. xlvi.
8. παροπλίαν αὐτῆ,
Cap. xlvij.
15. σολομὼν ὃς ἐβασίλδυσεν
ᾧ ὁ θεὸς
Cap. xlviij.
20. καὶ ἐπῆρε
Cap. l.
13. δ'ἐχεδαι μάρη
28. ἐν ὄρει σπείρ καὶ σαμαρείας,

ESAIAS.

Cap. i.
14. Τῖς ὑπεναντίοις μου,
Cap. ij.
14. ὅτι πᾶν ὄρος
Cap. v.
30. ἐμελέψον) εἰς τὸ γλῦ ἄνω
Cap. vij.
10. τῦ' μεμιδωμδρῶ
22. βίετυεσν καὶ μέλι
Cap. x.
6. λαῷ σωτάξω πιῆσαι
Cap. xij.
1. καὶ ἐρεῖς
Cap. xiij.
3. ἁγιάς. ἡμισμῶροι εἰσι καὶ ἐγὼ ἄχω
αὐτάς. γίγαντες
16. ῥάξησιν ἐνώπιον
Cap. xv.
3. ταῖς πλατείαις αὐτῆς
Cap. xvij.
5. σαχύων ἐν βεαχίονι ἀμήσῃ,
Cap. xviij.
6. ἐπ' αὐτὸν ἥξει.
7. εἰς ὄρος σιών.
Cap. xxv.
12. καταθήσον)
Cap. xxvi.
18. ὠ ἐποιήσαμεν
Cap. xxvij.
19. περιλύσε) ἡμέρας,
Cap. xxx.
11. λόγιον τῦ ἁγίου τῦ ισραήλ.
Cap. xxxi.
1. ἠ ἦσαν πεποιθότες
2. σοφὸς
Cap. xxxiij.
13. καὶ ἔσαι ἐπιμύλιος
17. πλησιονμήσε).

Cap. xxxvij.
12. ᾠ. ῥασὲμ αἱ εἰσιν
20. ἐκ χάεος αὐτῆ.
Cap. xlj.
28. ἰδὲ ὐδεὶς.
Cap. xlj.
5. εἰς ἀλήθειαν
9. ἐγὼ ἀναγγέλλω
Cap. xlij.
8. κωφοὶ
Cap. xliij.
3. ἔτι ἐγὼ δώσω
4. δὴ παρρέον ὕδωρ.
Cap. xlv.
21. ἀπηγγέλη ὑμῖ.
Cap. xlvi.
6. μισθωσάμενοι χρυσοχόον
Cap. li.
13. καὶ ἐφόβου πάσας
Cap. lij.
7. ὡς ὡραῖοι δὴ
Cap. liij.
2. ὡς πεδίον
Cap. lvij.
4. ἀσέρμα ἄρομεν;
Cap. lxj.
1. ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς,
Cap. lxij.
11. ἀναβιβάσας ἐν τ' θαλάσσης τ' ποιμένα
Cap. lxv.
18. ἐν αὐτῆ ὅσα ἐγὼ κτίζω.
20. ὁ νέος ἄωρος ἡμέρας ἑκατὸν
Cap. lxvi.
6. ἀνταποδιδόντος ἀνταπόδοσιν τοῖς

IEREMIAS.

Cap. iij.
5. ᾠ. καὶ ὀδυνήσῃς.
Cap. iiij.
10. καὶ ἰδὸ ἥψατο ἡ μάχαιρα
19. ᾠ. μαιμάσε
30. καὶ σὺ ἡ ταλαίπωρος τὶ
Cap. vi.
7. κακίαν
8. σωδιδύπη
28. ὡς χαλκὸς
Cap. ix.
14. ᾧ ἀρέσῶν
24. ἐν τῷ συνιεῖν
Cap. xv.
15. εἰς μακροθυμίαν σου λαβῆς με.
Cap. xvj.
17. μὴ σὺ ἐν
Cap. xx.
3. μέτεικον κύκλοθεν.
9. ἐγθύσθη ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὡς πῦρ καυ-
μενον καὶ συνεχόμενον ἐν ὀσοῖς
Cap. xxj.
15. σὺ ἀμιλλᾶσαι ᾠδὸς τῷ κέδρῳ ἐν
28. ἐξερρίφη αὐτὸς καὶ τὸ σπέρμα αὐτῆ
Cap. xxix.
14. ὑμῖν, λέγει κύριος.
Cap. xxxi.
8. φασὲκ. ἐν αὐτῆς χωλὸς καὶ τυφλὸς, ἔγ-
κυος καὶ τίκτουσα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐκκλη
σία μεγάλη. καὶ τεκνοποιήσει
18. ἐπαιδδυσάς με κύριε
Cap. xliij.
17. καὶ ἐν δίοδος ἱερουσαλὴμ·
Cap. xlv.
4. ὧν τῶν ἐκείνων.

Cap. xlvi.
7. ὡσεὶ ποταμῶν κυμαίνῃ τὰ ὕδατα αὐτῆ.
10. ἡ μάχαιρα κριαῖα,
Cap. lj.
16. εἰς φωνὴν ἤχους αὐτῆ ἔδοτο πλῆθος ὑδάτων.

THRENI.

Cap. ij.
20. εἰ ἀποκτενοῦσιν
Cap. iij.
38. κακὰ καὶ τὰ ἀγαθά.

BARVCH.

Cap. ij.
5. καὶ ἐχολώθημεν
Cap. iij.
7. ἀπες ῥύσαμεν ἀπὸ καρδίας ἡμῶν
30. ὠπτῶ ὕδωρ ζωσιον
Cap. iiij.
8. ἡ τεθρέψασπα ὑμᾶς
Cap. vi.
25. αἰχμώων)
27. ὡδὲ πλωχῶ
28. καὶ λεχὼ ἄπτων)

EZECHIEL.

Cap. ij.
4. ὃς ἐγὼ ἀποστελῶ
Cap. viij.
5. πρὸς βορρᾶν. καὶ ἀπέβλεψα πρὸς βο-
ρᾶν. καὶ ἰδοὺ βορρᾶν. καὶ
Cap. x.
11. χειρῶν ἀνθρώπου
Cap. xiij.
10. ὑμεῖς ἐνεῤῥάφητε
Cap. xiiij.
6. καὶ ἀποστρέψατε
14. αὐτοὶ ἐν τῇ
Cap. xvj.
47. ἐποίησας ὡδῷ μικρὸν,
Cap. xx.
26. ἐν τοῖς δόμασιν
Cap. xxij.
13. ἰδὰ συῶ πατάξω
Cap. xxvj.
16. ἐγὼ ἐπάνω
Cap. xxvij.
17. πολεμισαί σου οἱ δῆλοι σοι,
Cap. xxxij.
27. τοὺς γίγαντας
Cap. xxxviij.
12. καθιεῖδη, καὶ ἴδητος συναγωγὴν
ἀπὸ ἐθνῶν
Cap. xl.
4. ἀνὴρ, ὃν ἐωρακα.
Cap. xlj.
6. σῦλοι ῥῆ ἐξωτέρων.
13. πρὸς κύριον εἰς τὰ ἅγια ῥῆ ἐγὼ-
καὶ ἐκεῖ θήσουσι τὰ ἅγια
Cap. xlij.
24. ἐπ' αὐτὰ ἄλα,
Cap. xlv.
20. καὶ πᾶσιν ἀπὸ μοιραν καὶ
23. καὶ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας
Cap. xlvi.
9. ἐξελδόσε) καὶ τὸν ὁδὸν ὃ πύλης τῆς
πρὸς βορρᾶν.
19. εἰς τὸν ὁδὸν
21. πλὴν αὐλῆς, καὶ τὸ πλῖνθος αὐλὴ αὐλῆς.

Cap. xlviij.
22. λελῖται καὶ ἀπὸ ὃ

DANIEL.

Cap. iij.
7. πίπτοντες πάντες οἱ λαοὶ,
98. φυλαῖς καὶ γλώσσαις
Cap. iiij.
5. θεῦ ἁγίου
καὶ ἐξ αὐτῆ.
20. ἐκ' αὐτῆ.
23. μέσῃ
Cap. vi.
4. καὶ βασιλὴ ἐκ πλαγίων ᾧ βασιλείας,
Cap. vij.
7. ἐθεώρουν ἐν ὁράμασι τῆς νυκτὸς,
20. πρωτέρων τεῖα κέρατα.
28. ἐγὼ βασιλὴ. ὅλοις ἀνεπλήδω πολλῶ,
καὶ οἱ διαλογισμοί μου
Cap. viij.
26. ἡμέρας πολλὰς ἔσαι.
Cap. ix.
13. ἀλήθειά σου.
24. τὸν ἁγίαν σου; ἕως τῦ παλαιωθῆναι
τὸ παράπτωμα καὶ τὰ
Cap. x.
17. καὶ ἐγὼ ἠδύνησα καὶ ἀπὸ
Cap. xi.
13. ὑῤῥ καιρῶν ἐνιαυτῶν
24. ἐν αἴσοις χάεσιν
Cap. xij.
1. θλῖψις, θλῖψις οἵα

OSEAS.

Cap. ij.
7. ὅτι καλὸς
Cap. v.
15. ἐδιωκάδη ἰάσωδε ὑμᾶς,
Cap. ix.
2. σικοπὸς ἐφραὶμ
Cap. x.
6. καὶ αἰχμωθήσε)
15. ἀπὸ προσώπου ἀδικίας κακῶν
Cap. xij.
14. ἡ νίκη σου

IOEL.

Cap. i.
7. εἰς συκλασμόν

Cap. ij.
17. καὶ ἐγὼ κύριος
31. ἀκγαλιζόμενοι
Cap. iij.
17. ὑμῖν ὁ κατασκηνῶν

AMOS.

Cap. ij.
16. καὶ ὁ κραταιὸς ἰσχύι
Cap. v.
21. ὁσφραυθοὶ θυσίας ἐν ταῖς
Cap. vi.
2. καταβῆτε ἐκεῖθεν εἰς γὴθ
14. ἔθνος, λέγει κύριος ῥῆ δικαιόμενον, καὶ
ἐκθλίψουσιν

IONAS.

Cap. ij.
10. εἰς σωτηρίαν τῦ κυρίου.
Cap. iij.
7. γνώσάθωσαν μηδὲν,
Cap. iiij.
2. ὅτι σὺ ἐλεήμων

MICHEAS.

Cap. iij.
5. καὶ ἐμάλισαν
5. ἥλραν ἐκ' αὐτὸν
Cap. vi.
13. ἐγὼ ἀρξομαι τῦ παταξαι σε
16. ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν,
Cap. vij.
2. ὁσιὸλωλεν ἐκ τῆς
11. καὶ ἐκτοπεῖ)

NAVM.

Cap. ij.
5. τὰ τείχη αὐτῆς,

ABACVC.

Cap. i.
13. ὅτι κάθιον ἡ δικαίωσις.
Cap. iij.
13. σῶσαι τὸ χριστόν σου.

AGGÆVS.

Cap. i.
14. καθῆλόπιον πάντας τὸ λαοῦ,

ZACHARIAS.

Cap. iij.
11. ἐξ ἀκοπίμων αὐτῆς;
Cap. vi.
7. ἐκάθλπον τὸ πορδίας τὸ περιοδεῖσαι
Cap. vij.
10. μηπικακεῖτε
Cap. viij.
12. λαῷ μου τούτου
Cap. ix.
11. ἐξαθήκης σου
Cap. xiij.
6. καὶ ἐρεῖ
7. ὅτι τὸν ποιμένα.
8. καὶ ἔσαι ἐν πάσῃ τῇ γῇ,

MALACHIAS.

Cap. iij.
10. δεκοπέψασθε δὴ

MACHABÆOR. I.

Cap. ij.
21. ἡμῖν θεὸς καθολικεῖν
Cap. iij.
41. διωδάμεις συρίας
45. ἀκρᾳ· ἐκεῖ καταλυμαι ἐν τοῖς
Cap. ix.
10. καὶ εἶ ἤχιαν
11. ἵππος εἰς δύο
Cap. xi.
12. ἔδωκεν αὐτῶ τῦ

MACHABÆOR. II.

Cap. i.
18. μέλλοντες οὐδ' ἄγλν
36. τῶν τόπον ἐφθαρ,
Cap. v.
8. ἔτυχεν ἐκλιθεὶς
Cap. vi.
11. δι' ἀνπὸν ἐδημοδιαδέοντες
Cap. x.
29. ἰωδαίων ἐξ ὧν οἱ
Cap. xiij.
12. διέταξεν δὲ ἰούδας
Cap. xv.
21. δι' ὅπλων ἡ νίκη,

τέλος.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VARIARVM NOVI TESTAMENTI LECTIONVM LIBELLVS A GVLIELMO CANTERO CONCINNATVS.

MATTHÆVS.

versi. Cap. i.
11. ἐχρύσησε τ̃ Ἰακείμ. Ἰακεὶμ δὲ ἐχρύτησε τ̃
Ἰεχονίαν
22. τὸ ἡσαΐου
23. καλέσεις
Cap. ii.
16. καζελεάνου ἐν τῷ ἀεσπου ὡσεὶ
Cap. vi.
18. ὡδὲ πάλιν δ'ενδρον
19. Πᾶν ουυδ' ἐνδρον
Cap. viii.
8. λόγῳ
Cap. ix.
11. ἐδίει καὶ πίνει
18. ἄρχων τις
Cap. x.
10. ῥάβδης
ἐργάτης τῦ μισθοῦ αὐτ̃
12. αὐτὰ λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τύτῳ.
Cap. xi.
36. ῥῆμα πονηρὸν,
Cap. xii.
4. πετεινὰ τῦ ἀεσπῦ,
22. συμαρτύρει τὸν λόγον ζῦτον,
23. ξιάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκέτω, ἀκκέτω.
24. ανεξεσπ
32. μεῖζον πάντ̃ λ̃χ
43. τῇ βασιλεία τ̃ ἀεσπῶν τῦ
54. τύτῳ πᾶσυ ἡ
Cap. xiii.
12. τὸ πῶμα αὐτ̃,
Cap. xv.
22. ἐξελθῦσα, ἔκεξεν ὀπίσω αὐτ̃,
30. αὐτὰς πάντας.
33. Πόθεν ουυ ἡμῖν
Cap. xvi.
8. ἀκ ἔχετε;
Cap. xvii.
1. καὶ ἀνάγ
5. νεφέλη φωτὸς
12. ἀκ ὁλίς ὁσαν αὐτ̃,
Cap. xviii.
26. ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, παρεκάλ αὐτὸν,
35. πατὴρ ὑμ̃ρ
Cap. xix.
3. πάσαν ἁμαρτίαν;
17. τί με ἐρωτᾶς πε̃ὶ τὸ ἀγαθ̃; εἷς ἐσιν
ὁ ἀγαθὸς. εἰ δὲ θέλεις
24. βασιλείαν τ̃ ἀεσπῶν
Cap. xx.
4. ἀμπελῶνά μου,
7. ἀμπελῶνα μου,
22. ἐγὼ πίνω· ἢ τὸ
Cap. xxi.
3. τὶ ποιεῖτε,
7. καὶ ἐκάθισεν
45. καὶ οἱ γραμματεῖς
Cap. xxii.
7. βασιλεὺς ἐκεῖνος
10. ὁ νυμφὼν
44. ὑποκάτω τ̃
45. ἐκ πνεύματι καλεῖ
Cap. xxiv.
6. τὰς πολεμήσεις
9. ἀεσπῶς. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐσε
13. βασιλείαν τῦ Θεοῦ
25. καὶ ἀδικίας.
31. ἐφίνδυσαν
Cap. xxiii.
6. πάντα ζῦτα
9. Θλίψεις
24. πλανᾶθλῦσαι
41. ἀφίεται. δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· εἷς παρεμλη. καὶ εἷς ἀφίεται.
45. ἐδὲν δὲ καὶ πίνῃ
Cap. xxv.
29. ὃ δοκεῖ ἔχειν
Cap. xxvi.
13. εἰς μαρτύριον
16. ἐζήτ αὐτ̃ς
23. ἐμβαπτόμενος
26. καὶ δξαρεις ήσας,
45. χεῖρας ἀνθρώπων.
63. Θεοῦ τ̃ ζῶντος.
70. πάντων αὐτ̃ν,
Cap. xxvii.
1. συμβύλιον ἐποίησαν
33. ὃ ἐσι μεθερμηνδόμενον
34. πεῖν οἶνον
41. φαρισαίων καὶ φαρισαίων
Cap. xxviii.
2. δύσας τ̃ μνημείου,
6. εἶπε ὑμῖν.
10. Τοῖς μαθηταῖς

MARCVS.

Cap. i.
2. ἐν ἡσαΐα τῷ προφήτῃ,
8. βαπτίζω ὑμᾶς
11. ἐν σοὶ ἐδόκησα.
12. πνεῦμα ἅγιον αὐτὸν
13. πεσαρακονθ', καὶ πύκτας πεσαρεμόνια
21. εἰσπορδ')
24. οἶδαμεν.
29. ἐξελθὼν ἦλθεν
33. Θύρα αὐτ̃,
34. αὐτὸν χρισὸν εἶναι.
38. κώμας καὶ πόλεις
Cap. ii.
4. προσενέγκαι αὐτ̃
8. ὅτες αυτοὶ
16. πῶς ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;
23. πάλιν πορδεύδς
24. ποιοῦσιν οἱ μαθηταί σου
Cap. iii.
4. Τί ἔξεσι
11. ὁ ἅγιος τῦ
18. καὶ Λεββαῖον,
29. αἰωνίου ἁμαρτίας.
31. ἀδελφοὶ σου, καὶ αἱ ἀδελφαί σου
Cap. iiii.
21. λύχνος ἀπέτεται,
31. κόκκον
34. ἰδίοις τὸν λόγον.
37. βυθίζεδς.
Cap. v.
1. Γερασεινῶν
11. πρὸς τῷ ὄρει
13. ζήση.
Cap. vi.
2. ἐζεπλήσοντο δὴ τῇ διδαχῇ αὐτ̃,
3. αὐτὶ πάσυ
14. ἡρώδης τλὼ ἀκολ̃ ἰησῦ
26. βασιλεὺς ὡς ἤκουσε,
31. Δεῦτε ὑπαράωμεν
54. ἀυτὸν οἱ ἄνδρες τὸ τόπου,
56. ἐν ζαῖς κλατείαις
Cap. vii.
4. ἀγορᾶς ὅταν ἔλθωσι,
5. κοναῖς χρσὶν
36. μηδὲν
Cap. viii.
1. πάλιν πολλοῦ
6. καὶ δυσαρεςήσας
14. ἐπελάθοντο οἱ μαθηταὶ ἄρτους λαβῶν
25. πάντα.
29. χρισὸς ὁ ὑὸς τ̃ Θεοῦ.
Cap. ix.
2. καὶ ἀνάγ
12. καθὼς γέγραπται
31. χεῖρας ἁμαρτωλῶν
35. ἔσω
40. ἡμῶν vtrobique.
Cap. x.
7. Καὶ εἶπεν, ἤγγικεν
14. βασιλεία τ̃ ἀεσπῶν.
17. πεσδεσμῶν τε πλύσυσι, &
20. μου. τί ἐπ ὕστερα;
21. σανεῖν σου,
25. γαρ ἐσι
30. ἀδελφὰς, καὶ πατέρα, καὶ μητέρα
43. ἔσται
Cap. xi.
1. ἤγγικεν
15. ἔρχον') πάλιν
27. πρεσβύτεροι τ̃ λαοῦ.
Cap. xii.
7. γεωργοὶ θεασάμενοι αὐτὸν ἐρχόμενον
πρὸς ἑαυτὸς, εἶπον
9. γεωργὸς τύτοις,
13. παγιδεύσωσι λόγῳ.
20. Επτὰ ουυ
28. ἰδὼν
31. αὐτ̃, Cap. xiii.
2. ὧδε λίθος
7. Ζῦτα γένηδς.
Cap. xiii.
2. Ελεγον γὰρ,
16. καὶ ἐποίησαν καθὼς
25. Αμὼν δὲ
27. πεσβατα τ̃ πίμνης.
34. χρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.
37. ἰχύσατε
62. δὲλ τ̃ νεφελῶν
64. Ηκήσατε πάντες
65. Περφητεύσον ἡμῖν, τὶς ἐσι ὁ παίσας σε

LVCAS.

Cap. i.
34. ἔσαι μοι ζῦτο
51. γεγνώμενον
64. γλῶσσα αὐτ̃ ἐλαλησεν,
66. καὶ γὰρ χείρ
Cap. ii.
10. ὑπίσρεψαν
14. τὸ γεγραμμένον
38. ἐν τῷ ἱερουσαλ.
Cap. iii.
1. ἡγεμονεύοντος Ποντίου
10. ποιήσωμεν, ἵνα σωθῶμεν;
11. βαπτισθῶμεν ὑπ' αὐτ̃
16. Ιωαν̃χ,
Cap. iiii.
7. ἐὰν πεσῶν προσκυνήσης
35. ἀναχεσυγάσαν ἐξῆλθεν
38. Σίμωνος καὶ ἀνδρέου·
41. δαιμόνια πολλὰ
Cap. v.
7. ὥσε βυθίζ τι βυθίζεδ
22. ὑμῶν πονηρά;
Cap. vi.
3. τῦ σαββάτου· τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ, εἶπεν αὐτῷ· ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τ̃ νόμου.
7. κατηγορίαν κατ' αὐτ̃.
Cap. vii.
16. αὐτῦ εἰς ἀγαθόν.
27. Οὗτος γάρ ἐσι
40. εἰσάγ. ὁ δὲ εἶπε.
45. εἰσῆλθεν,
Cap. viii.
2. δαιδ νόσων καὶ μαζίνων καὶ πνευμάτων·
18. αὐτ̃, καὶ πεσοσδόκησεν.
24. γαλιλαῖν μεγάλην.
26. Γερασηνῶν,
51. οἰδένα σωὶ αὐτ̃,
52. ἡ γὰρ ἀπέθανεν
Cap. ix.
16. τ̃ ἀεσπῦ, πεσπύξαζε καὶ δλόγησε·
35. ὁ ἀγαπητὸς ἐσ ὃν ἐγὼ ἐκλεξάμην·
47. εἰδὼς
59. ἀπελθεῖν
62. σκαφεὶς καὶ βλέπων
Cap. x.
1. ἑβδομήκοντα δύο,
11. ὑμῖν εἰς τὰς πόδας ἡμῶν,
21. τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ
Cap. xi.
8. ὅσον
13. ὁ πατὴρ ὑμῶν
15. τὰ δαιμόνια. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε, πῶς δυνατὸν σατανᾶν σατανᾶν ἐκβάλλειν;
33. κρυπτῶ
38. φαρισαῖος ἤρξατο διακρυνόμενος ἐν ἑαυτῷ λέγειν, διατί ὐ
42. ταῦτα δὲ ἔδει
51. Ζαχαείου τ̃ δικαίου
53. ἀποσομ̃ζ
Cap. xii.
7. διαφέρετε ὑμεῖς.
15. ἀπὸ πάσης πλεονεξίας·
21. πλυτῶν. Ζῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκέτω, ἀκέτω.
23. Οὐχὶ ἡ
57. διακρίνετε
Cap. xiii.
7. ἔτη ἀφ' ἧ ἔρχομαι
ἐκκόψον ουυ
15. ἀποκρίτα)
25. ἃ ἄν ἰσάλθη
Cap. xiiii.
14. τῷ δικαίου. πολλοὶ γάρ ἐσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
Cap. xv.
10. χαρᾶ ἔσαι
17. λιμῷ ὧδε ἀπόλλυμαι.
22. ζαχέως ἐξενέγκατε
Cap. xvi.
6. καδοις
8. ἐπήνησεν. διὸ λέγω ὑμῖν ὅτι
18. μοιχᾶ. εἶπε δὲ καὶ ἑτέραν παραβολήν.
Cap. xvii.
1. εἰ λίθος μυλικὸς
Cap. xviii.
8. Ναὶ λέγω
22. ὕπαγε πάντα
31. περὶ τῦ ἰοῦ
Cap. xix.
21. ἀπ̃ρεις· καὶ σωάγλς ὃν ὃ διεσκόρπισας.
22. ἀπ̃ρεις καὶ συναγων ὅθεν ὐ διεσκόρπισα.
26. λεθήσε)· καὶ περισσεθήσε).
46. ἔσαι
Cap. xx.
1. ἱερεῖς
21. καὶ ἀδιῶς
24. δηναριον· οἱ δὲ εἶδεξαν. καὶ εἶπε, τίνος
Cap. xxi.
4. βαλλ. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκέτω, ἀκέτω.
34. αἰζηδίως
Cap. xvii.
30. δεῖ δώδικα θεῶνα,
42. παρέτεκε
61. σήμερον ἀπαρθη
Cap. xxiii.
1. ἤγαγον
2. ἔθνος ἡμῶν,
15. ἀνέπεμψε γὰρ αὐτὸν πεδς ἡμᾶς·
22. ἐδὲν ἄξιον
46. ἐκπατίδημαι
Cap. xxiiii.
32. κεκαλυμμένη ἰῶ
47. ἀρξαμένων

IOANNES.

Cap. i.
5. ὐδέν.
4. Ο γέγονε, ἐν αὐτ̃
14. πλήρη
26. βαπτίζω ὑμᾶς
27. ὑπόδηματος. ἐκεῖνος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί
41. πρῶτον
Cap. ii.
15. ποιήσας τὲς φραγέλλιον
17. κατεφάγε)
24. γινώσκειν τα πάντ̃
Cap. iii.
26. μαρτεῖ
Cap. iiii.
23. Οἴδαμεν
Cap. v.
3. ξηρῶν, ἐκδεχομένων, ἐκδεχομένων
4. γὰρ πνεῦμα κη
5. ἀδύνατός ἐσι
32. μαρτυρία αὐτ̃
44. παρ' ἀνθρώπων λαμβάνοντες
Cap. vi.
17. ὁ ἰησῦς εἰς τὸ πλοῖον,
38. πέμψαντός με πατρὸς.
40. Τῦτο γάρ ἐσι
56. ἐν αὐτῷ. καθὼς ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν τῷ πατρί. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ λάβητε τὸ σῶμα τ̃ υἱ̃ τ̃ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν αὐτοῖ.
59. Καπερναὴμ σαββάτῳ.
Cap. vii.
9. εἰπὼν αὐτὸς ἔμεινε
15. Εἰ ουυ θέλομεν
31. Η κουσαι ουυ οἱ
39. ἅγιον ἐπ' αὐτὸς,
52. ἰδὲ ταῖ γραφαῖ
Cap. viii.
1. πάλιν βαθέος
4. αὐτῷ· πειρέζοντες,
5. λέγῃς σὺ περὶ αὐτ̃ς;
6. γλῶ μὴ φερασυιέμβως.
11. κατακεκρι.
27. ἔγνωσαν ουυ πατέρα αὐτῦ ἔλεγεν τὸν Θεόν.
Cap. ix.
1. ἐγγυτῆς καὶ ἡμῶν
9. Εκεῖνος δὲ
17. Λέγουσι ουυ τῷ
36. Καὶ τίς ἔσι
Cap. x.
21. δαιμόνιον ἔχων δυνᾶται
26. ἐμοὶν.
27. Καθὼς εἶπον ὑμῖν, τὰ πρόβατα
34. Ο'τι ἐγὼ
Cap. xi.
25. Εἶπεν ουυ αὐτῇ
30. Οὔπω γὰρ
44. καὶ δεδυὼς ἐξῆλθεν
Cap. xii.
19. κόσμος ὅλος
28. δόξασόν μου
31. σανᾶτα
35. περιπατεῖτε ουυ ἵνα
47. μὴ φυλάξῃ,
Cap. xiii.
18. ἐγὼ γὰρ οἶδα
34. Ἵνα καθὼς ἠγάπησα
Cap. xiiii.
2. καὶ τὶ γένοντο
23. τας ἐντολάς μου τηρήσε
30. ἔρχομ ἐπ' ἐμοὶ
Cap. xv.
1. ἀληθινὴ, ὑμεῖς τὰ κλήματα·
8. καὶ γένησθε.
Cap. xvi.
21. ἡ λύπης,
Cap. xviii.
19. περὶ αὐτὸς ἔξω;
Cap. xix.
1. ἐμαστίγ καὶ ἐμβον
6. σαύρωσον αὐτόν.
13. τύτων γὰρ λόγων,
17. ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος
18. Ἰδὼν
τετέλεσται πε̃ὶ αὐτ̃,
36. ἀπ' αὐτοῦ.
40. αὐτὸ ἐν ὀθονίοις
Cap. xx.
22. ἐνεφύσησε αὐτοῖς,
24. ἐκ ἦν ὐ σὺν
31. ζωὴν αἰώνιον ἔχητε
Cap. xxi.
13. καὶ δ' χαριςήσας δίδωσιν
14. ὁ καὶ γεφθαι

Universidad de Deusto
Biblioteca

ACTA.

Cap. i.

3. ἐδιδ͂πισεν ἐν ὕδατι,
15. τ͂ρ̃ ἀδελφῶν
25. Ιωσηλ͂
Cap. ij.
24. ὠδῖνας τ͂υ ἅδου,
43 ἐγίνετο ἐν ἱερουσαλήμ.
Cap. iij.
13. ὃν ὑμεῖς μὲν
20. τ͂ ἠρνησαστε μένου
Cap. iiij.
27. ἐπ' ἀληθείας ἐν τ͂ῃ πόλει ταύτῃ
33. ἰησοῦ χρισοῦ,
Cap. v.
3. ψεύσασθαί σε εἰς τὸ
15. καὶ εἰς ταὶς
αὐτῶν. ἀσπλλάσοντο γὰρ ὅτᾶ πάσης
ἀδωνείας ἰω̃ εἶχεν ἀκρος.
16. ἑαυτον μεγαν,
Cap. vi.
8. πλήρης χάριτος
λαοῦ ἁγία τ͂ ὀνόματος τ͂ κυρίυ ἰησ͂υ χρισ͂υ.
10. σοφία τ͂ῃ ἅσῃ ἐν αὐτῷ
πνεύματι τῷ ἁγίῳ
ἐλάλει ἁγία τὰ ἐλέγχεσθ ἐωτὰς ὑπ' αὐ-
τοῦ μὴ πάσης παῤῥησίας.
11. ἰω̃ δ ἐωνάμενοι ουὐ ἀντοφθαλμεῖν τ͂ῃ
ἀληθεία
Cap. vij.
1. ἀρχιερεὺς τ͂ρ̃ ςεφάνῳ,
8. καὶ ὅσῃ
18. ἕτερος ἐπ' αἴγυπτον,
21. ἐκτεθέντος δ' αὐτοῦ ἀνε͂λ͂ τ͂ ποταμῶν
ἀνείλετο
24. ἀδικούμενον ὑπ τ͂ ἠγύπτιον,
αἰγύπτιον καὶ ἔκρυψεν αὐτ ἐν τ͂ῃ ἄμμῳ.
35. δικασ͂λω ἐφ' ἡμαᾶς ;
52. τὸ δικαίου τ͂ήτου
55. πλήρης πίστεως καὶ πνεύματος
58. ἐκβαλόντες αὐτὸν
Cap. viij.
10. ἡ καλουμένη μεγάλη.
24. ἠρήκατε· ὃς πολλὰ πλαίων ὁ διελίμ-
πανεν.
Cap. ix.
5. ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος
6. κάκει λαληθήσεταί σοι
23. ἐπεθυμησεν τ͂ρ̃ λόγω,
30. καὶ νυκτὸς ὀφανίς ειλαν
Cap. x.
3. ὡσεὶ ὥραν
5. σίμωνά τινα
17. διαπορησαντος καὶ μαθόντος
26. Ανάςηθι· τί πιεῖς;
29. μεταπεμφθεὶς ὑφ' ὑμῶν.
32. σίμωνός τινος
39. ὃν καὶ ἀνε͂λον
48. κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ.
Cap. xi.
17. τ͂ θεὸν τ͂ μὴ δύναμ ἀνῶλῦς πνεῦμα ἅγιον;
21. μετ' αὐτῶν τ͂ ἰᾶθαι αὐτὸς·
Cap. xij.
6. ἀφσάγθ
10. ὀφθέντος κατέβησαν τὰς ἐπὶ βαθ-
μὸς, καὶ ἁφῆλθον
12. συνθερισμένοι ἀδελφοὶ
25. ἱερουσαλὴμ εἰς ἀντόχειαν
Cap. xiij.
6. εὗρον ψεῦδ ἄνδρα τινα
23. ἰσραὴλ σωτηρίαν,
26. ὁ λόγος ὅδε
41. καὶ θαυμάσατε καὶ ὀφθελέ[illegible]ατε καὶ

Cap. xiiij.

7. διαγγελίζόμενοι. καὶ ἐπλήθη ὅλον τὸ
πλῆθος ὅτι τ͂ῃ διδαχῇ. ὁ δὲ παῦλος καὶ
βαρναβᾶς διέτριβον ἐν λύςρα.
10. τ͂ῃ φωνῇ, Σοὶ λέγω, ἐν τ͂ῳ ὀνόματι τ͂ῦ
κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ ἀνάςηθι
Cap. xv.
1. τ͂ ἰουδαίας τ͂ρ̃ πεπις ὐκότων ὅτι ἐὰν μ
αἱρέσεως τ͂ρ̃ φαρισαίων, καὶ πεπιτμη-
θῶτε καὶ τ͂ῷ ἔθει μωϋσέως πεπιπατῆτε ὐ
20. αἵματος καὶ ὅσα ἂν μὴ θέλωσιν ἑαυτοῖς
γίνεσθ, ἑτέρεις μὴ ποιεῖν.
30. κατῆλθον
34. αὐτ' μόνος δὲ ἰώσας ἐπορεύθη.
37. ἐβάλετο
Cap. xvi.
1. δὲ καὶ εἰς
7. Ελθόντες δὲκατ τὸ πνεῦμα τ͂ ἰησοῦ.
17. ὑμῖν
35. χρυσίρης σωῆλθον οἱ ςρατηγοὶ ὅπ
τὸ αὐτὸ εἰς τὴν ἀγορὰν. καὶ ἀναμνη-
θέντες τ͂ σεισμὸν τὸν γεγονότα, ἐφοβ-
θησαν, καὶ ἀπῶς ειλαν τὰς ῥαβδ ύχας
ἐκείνους ὡς γθὲς παρέβαλες
39. καὶ φελθόντες ρίζωμοὶ μ͂ φίλων πολλῶν
εἰς τὴν φυλακὴν, παρεκάλεσαν αὐ-
τὰς ἐξελθεῖν, εἰπόντες, Ηγνόησαμεν
τὰ καθ' ὑμαᾶς ὅτι ἐςὲ ἄνδρες δίκαιοι,
καὶ ἐξαγαγόντες, παρεκάλεσαν αὐτὰς,
λέγοντες, Εκ τ͂ πόλεως ταύτης ἐξέλ-
θετε, μήποτε πάλιν συςραφῶσιν ὑμῖν,
ὀλκερίζοντες καθ' ὑμῶν.
40. τὰς ἀδελφὰς, διηγήσαντο ὅσα ἐποίησε
κύριος αὐτοῖς φαρακαλέσαντες αὐτάς.
Cap. xvij.
25 καὶ τὰ πάντα
Cap. xviij.
5. εἶναι τὸν
11. Εκάθισέτε ἐν κορίνθῳ ἐνιαυτὸν
Cap. xix.
5. ἰησοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
9. ὁδὸν τ͂ θεῦ
πνὸς ἀφ' ὥρας πέμπτης ἕως δεκάτης.
13 καὶ ἀπο τ͂ρ̃
ὑμαᾶς ὀφ τὸν
28. θυμοῦ δεσμόντες εἰς τὸ ἄμφοδον,
ἔκραζον
39. περαιτέρω ὀπζητεῖτε,
Cap. xx.
4. σώπατρος πύῤῥου
7. συνηγμένων ἡμῶν τ͂ κλάσαι
8. ἐ ἡμῶν
18. φὸς αὐτὸν ὁμοθυμαδὸν,
Τμεῖς ἀδελφοὶ ὁπίσασθε
23. διαμαρτύρηταί μοι,
μθήσουσι ἐν ἱερουσαλύμοις.
24. διαμαρτύρασθ ἰουδαίοις καὶ ἕλλησι τὸ
26. πάντων ὑμῶν.
31. ἔκασον ὑμῶν.
Cap. xxi.
8. ἐξελθόντες ἤλθομεν εἰς
13. παῦλος καὶ ἔπα,
15. ὁπισκευασάμενοι
16. καὶ πνὲς τ͂ρ̃
21. τοῖς ἔθεσι τοῖς παῖρῴοις φεν παιτεῖν.
25. εἰσὶν ἐν ἡμῖν
Cap. xxij.
12. καθεικόντων ἐν δαμασκῷ
20. φρωτομάρτυρός σου,
23. αὐτῶν ὁπλεῖον καὶ
25. προσέτειναν
τ͂ ἔφεσ ὦτα
30. κατηγορεῖτο

Cap. xxiij.

1. τ͂ ὤφεσ.
9. ἀναςάντες πνὲς τ͂ρ̃ γραμματέων
23. ςρατιώτας ἑνὸπλους διακοσίους,
Cap. xxiiij.
1. μ͂ πνὸν
3. Παύτοτε
7. ἀπήγαγε, καὶ φεῖς σε ἀκοῦσαι.
8. παρ' ὧν
9. Συνεπέθεντο
10. κελεῦσαι δίκαιον
13. δύνασταί σοι
14. Τῖς ἐν τῖς φερήταις
16. δὲ καὶ αὐτὸς ἔχω
23. ἀκελεύσεσεν διαγνώσομαι
Cap. xxv.
2. οἱ ἀρχιερεῖς
3. παρ' αὐτὸ
5. ἐςὶν ἄτοπον
6. ἡμέρας ὀ πλείους ὀκτὼ ἢ
15. κατὰ δίκλω.
21. ἀναπέμψω τὶ γράψω.
26. τ͂ρ̃ κυρίῳ μου
Cap. xxvi.
6. τὰς πατέρας ἡμῶν
17. λαὸ τ͂ρ̃ ἰουδαίων
20. τὸν ζῶντα θεὸν,
Cap. xxvij.
1. παρεδίδου
2. πλεῖν ὅτι τὸς
5. κατήχθημεν εἰς
22. εὐθυμεῖς
23. μεταλαβεῖν πνὸς ζοφῆς,
Cap. xxviij.
1. διασωθέντες οἱ φεῖ τὸν παῦλον ἐπὶ τὴ
πλοὸς,
14. παρεκλήθημεν ὀ μετέμως

AD ROMANOS.

Cap. i.

9. γὰρ μοι
Cap. ij.
5. κὴ δικαιοκρισίας
17. Εἰ δὲ
Cap. iij.
26. ἰησοῦ.
28. Λογιζόμεθα γὰρ πίςει
31. νόμον σωϊςάνομεν.
Cap. iiij.
1. τ͂ φεροπάτορα
15. ἔ δὲ
25. δικαιοσύνην ἡμῶν.
Cap. v.
11. καυχώμενα
17. τῷ δωρεὰν
Cap. vi.
3. ἀγνοεῖτε ἀδελφοὶ
12. ὑπακούειν αὐτῆ
15. τί οὖν ἁμαρτήσωμεν;
Cap. vij.
4. ὑμαᾶς ἀνδρὶ ἑτέρῳ
7. ὅπ ὁ νόμος
25. χάρις δὲ τ͂ῷ
Cap. viij.
15. δ͂λε τ͂ ἐποικοῦντος
18. Λογίζομαι γὰρ
28. Οἴδαμεν γὰρ
37. ἡμαᾶς χρισοῦ.
Cap. x.
1. ὑπὲρ αὐτῶν δ͂ε
8. λέγει ἡ γραφή;
Cap. xi.
7. ὃ ἐπιζητεῖ

13. Τμῖν δὲ
28. μὴ ουὖ τὸ
31. ἀωῖ ὕςερον ἐλεηθῶσι
Cap. xij.
3. τ͂ χάριτός τ͂ θεοῦ
μέτρον πίςεως.
Cap. xiij.
10. τὸ πλησίον
Cap. xiiij.
11. γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ κα-
τᾶχθονίων·
15. Εἰ γὰρ
23. Post hunc versum subiiciuntur tres vltimi capitis postremi.
Cap. xv.
8. Λέγω γὰρ
9. ἐν ἔθνεσι πίςει,
14. ἀλλοις πνευμάτων.
Cap. vi.
5. τ͂ ἀδίας
16. αἱ σκληρίαι σῶσαι
27. αἰῶνας τ͂ρ̃ αἰώνων.

AD CORINTHIOS I.

Cap. i.

6. τὸ κήρυγμα
13. μὴ μεμέρισται
15. ἐβαπίσθη.
Cap. ij.
1. τὸ μυς͂ήριον
13. ἀλλ' ἐν διδαχῇ
Cap. iij.
2. ζητεῖτε
14. τουθτῶν.
16. γνῶθε, καθὼς ἐγὼ χρισοῦ.
17. ἐν χρισ͂ῷ ἰησοῦ,
Cap. v.
5. κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρισοῦ
11. ἢ πόρνος,
13. κρινεῖ.
ἐξαίρετε
Cap. vi.
6. Αλλὰ καὶ ἀδελφὸς
Cap. vij.
3. τὼ ὀφειλὼ
29. ὅπ ὁ καιρὸς
33. τ͂ῃ γυναικὶ, καὶ μεμέρισται.
34. καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος
μεριμνᾶ
35. καὶ πρὸς σχασμὸν
Cap. ix.
10. ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τ͂ μετέχειν.
16. ναὶ γὰρ μοι
20. τοῖς νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον,
23. συναγγελίων τ͂ θεοῦ,
Cap. x.
1. Θέλω δὲ ὑμαᾶς
14. ἀδελφοί μου ἀγαπητοί.
Cap. xi.
17. παραγγέλλω ὐκ ἐπαινῶν
Cap. xij.
2. ὅτι ὅτε
31. τὰ μείζονα.
Cap. xiij.
9. Εκμέρους δὲ
Cap. xiiij.
2. ἀκούει αὐτοῦ,
31. καθ' ἕνα ἐκπάντες
33. τ͂ῖς ἁγίων διδάσκω.
34. τοὺς ἀνδρας ὑποτάσσεσθαι
39. ἀδελφοί μου
40. Πάντα δὲ

Cap. xv.

11. ὅτως οὕτω.
25. τὰς ἐχθρὰς αὐτοῦ
29. ὑπὲρ αὐτῶν;
31. καύχησιν ἀδελφοί,
44. ἔςι καὶ σῶμα πνευματικόν.
57. τῷ δόντι
Cap. xvi.
15. στεφανᾶ καὶ φουρτουνάτου,

AD CORINTHIOS II.

Cap. i.

6. ἐν ὑπομονῇ πολλῇ
14. κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χρισοῦ.
Cap. ij.
3. λύπ͂ιν ὅτι λύπη
16. ὀσμὴ ἐκ θανάτου,
ὀσμὴ ἐκ ζωῆς
Cap. iij.
2. ἡ μὴ
Cap. iiij.
4. μὴ διαυγάσαι
τὸ θεοῦ τ͂ ἀοράτου.
14. ἡμαᾶς σὺν ἰησοῦ
Cap. v.
5. θεὸς καὶ χρισὸς ἡμαᾶς
Cap. vi.
11. κατειρύφθαι ἐν ὑμῖν
12. σπλύνει ἡμῶν τ͂ῖν ὑμῶν
16. χαίρω οὖν ὅτι
Cap. viij.
16. τοῦ δόντι
18. τ͂ ἀδελφὸν ἡμῶν,
19. φεὸς τ͂ῖν ἡμῶν
21. Προνοούμεθα γὰρ καλὰ
Cap. ix.
9. τ͂ αἰῶνα τ͂ῦ αἰῶνος.
Cap. x.
8. σᾶσαι φόβασθαι καὶ φδηκῶ
9. Ινα δὲ μὴ
12. συνιᾶσιν
Cap. xi.
1. μικρόν τι ἀφροσύνης
9. οἱ ἀδελφοί μου
Cap. xij.
14. τελίον τοῦτο ἑτοίμως
Cap. xiij.
1. Ιδὺ τρίτον
4. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς
13. τὸ κυρίου ἡμῶν

AD GALATAS.

Cap. ij.

9. ἡμεῖς μὲν εἰς
11. ἦλθε κηφᾶς
16. Εἰδότες δὲ ὅτι
Cap. iij.
4. γενόμενον ἐκ γυναικὸς
15. καὶ τὰς ὀφθαλμὺς
21. ὃν ἀναζωοποιῆσαι;
25. δουλεύει γὰρ μ͂ῖ
28. Τμεῖς
Cap. vi.
1. ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ὅ τι

AD EPHESIOS.

Cap. i.

1. τοῖς ἁγίοις σᾶσι
3. ἐν χρισ͂ῷ.
21 φεῖσαν τ͂ῦ θεοῦ τὸ
16. ποιούμενος σάντοτε ὑπὲρ

18. τ͂ καρδίας ὑμῶν
Cap. ij.
1. ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν,
Cap. iij.
2. φροσθόμ ὑπὲρ
5. ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
7. τ͂ δοθείσης μοι
9. ἡ οἰκονομία
Cap. iiij.
6. πᾶσιν ἡμῖν.
7. ἡ χάρις αὕτη
28. ταῖς ἰδίαις χερσὶν
Cap. v.
18. ἀλλὰ μᾶλλον πληροῦσθε
27. φῖσῆσῃ ἰωντὸς ἑαυτῷ
Cap. vi.
7. δουλεύοντες ὡς τ͂ῷ
9. καὶ ὑμῶν κ͂ αὐτῶν

AD PHILIPPENSES.

Cap. i.

14. τ͂ λόγον τ͂ῦ θεοῦ λαλεῖν
23. συνέχομαι δὲ
πολλῷ γὰρ μᾶλλον
Cap. ij.
4. σκοποῦντες
12. Υπηκόσατέ μοι,
22. τὸ δ͂αγγέλιον τ͂ χρισοῦ.
26. πάντας ὑμαᾶς ἰδεῖν
Cap. iij.
13. ὅπω λογίζομαι
Cap. iiij.
23. μ͂ τ͂ ἀνδμάζος ὑμῶν.

AD COLOSSENSES.

Cap. i.

6. καρποφορύμενον καὶ αὐξανόμενον,
12. τ͂ῷ θεῷ καὶ πατρὶ
22. τ͂ῷ θανάτου αὐτ͂ῦ,
Cap. ij.
1. Θέλω δὲ ὑμαᾶς
ἐν λαοδικείᾳ, καὶ ὅσ͂ ἐν ἱεραπόλει,
2. συμβιβαθέντες
Cap. iij.
15. τῷ χρισ͂ῷ
19. φοσπικραίνεσθε
21. μὴ παροργίζετε
Cap. iiij.
8. γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν
12. πεπληροφορημένοι
15. κατ' οἶκον αὐτ͂ῆ

AD THESSALONICENSES I.

Cap. ij.

7. νήπιοι
14. τ͂ῶν ἐκλεσιῶν
Cap. iij.
13. ἐν δικαιοσύνῃ,
Cap. iiij.
1. θεῷ, καθὼς καὶ περιπατεῖτε,
Cap. v.
14. ποιήσετε τὼ ὀλιγόψα ὑμῶν βιβλίαν.

AD THESSALONICENSES II.

Cap. i.

7. ἰησοῦ χρισοῦ
10. Τοῖς πᾶς δύσασι
Cap. ij.
3. ἡ ἀνομίας,
Cap. iij.
6. παρέλαβον

AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD TIMOTHEVM I.

Cap. i.
1. θεῦ πατρὸς, καὶ σωτῆρος ἡμῶν κυρίου
12. ἐνδυναμοῦντί με
Cap. ij.
6. τὸ μυστήριον
Cap. iij.
6. ὤφθη ἀνθρώποις
Cap. iiij.
1. πλάνης
Cap. vi.
15. δείξει ἡμῖν ὁ μακάριος
19. τ᾽ ὄντως ζωῆς.

AD TIMOTHEVM II.

Cap. i.
12. τὸν θεὸν καταθήκην μου
Cap. ij.
13. ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν
19. ὄνομα κυρίου.
22. μετὰ τῶν ἀπὸ
Cap. iij.
2. φίλαυτοι θεοῦ,
3. σύνεσιν πίστεως καὶ διδασκαλίας
14. διαβέβαιοι

AD TITVM.

Cap. i.
7. μὴ αἰσχροκερδῆ.
Cap. ij.
5. τὸ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται.
10. ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις.

AD PHILEMONEM.

Cap. i.
6. παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ

AD HEBRÆOS.

Cap. ij.
6. ὃς οἶκος
10. χάριτα ἑαυτῶν,
Cap. iij.
1. ὧν ἡμεῖς
7. ταῖς καρδίαις ὑμῶν ὡς ἐν τῇ παραπικρασμῷ.
8. αὐτὸς
Cap. v.
3. διὰ ταῦτα
Cap. viij.
11. διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην
Cap. ix.
9. τὸ ἐνεστηκότα καθέστηκε,
10. δικαιώματα
14. σωνείδησιν ἡμῶν
15. λαβόντων οἱ κληρονόμοι τ᾽ αἰωνίου ζωῆς.
Cap. x.
1. ἀδύνατον δυνάμενον
2. Ἐπεὶ κὰν
6. ὐκ ἠθέλησας.
10. ἐσμὲν διὰ
11. ἀρχιερεὺς
27. μέλλων
34. ἔχειν ἑαυτὸς vel ἑαυτοῖς
Cap. xi.
4. ἔτι λαλεῖ.
5. ὐχ εὑρίσκετο,
11. σάρρα στεῖρα ἔσχε δύναμιν
29. κατεποντίσθησαν.
Cap. xij.
1. ἀπειρίστατον ἁμαρτίαν
3. Ἀναλογίσασθε γὰρ τ᾽
26. σείσω
28. ἔχωμεν χάριν δι᾽ ἧς λατρεύωμεν
Cap. xiij.
15. ἀναφέρωμεν

IACOBI.

Cap. i.
18. Βουληθεὶς γὰρ ἀπεκύησεν
22. ποιηταὶ νόμου,
25. ἐπιλήσμων
Cap. ij.
18. χωρὶς τῶν ἔργων σου
25. τοὺς κατασκόπους,
Cap. iij.
3. Εἰ δὲ
6. τῆς γενέσεως ἡμῶν,
8. ἀκατάστατον
Cap. iiij.
11. κακολογεῖ εἷς πατὴς
12. νομοθέτης καὶ κριτὴς
σὺ δὲ τίς
13. πορευσόμεθα & ποιήσωμεν & ἐμπορευσόμεθα & κερδήσωμεν
15. ποιήσωμεν
16. καυχᾶσθε
Cap. v.
1. ἐπερχομέναις ὑμῖν.
7. ἀδελφοί μου,
8. μακροθυμήσατε οὖν καὶ
11. ὑπομείναντας
πολυεύσπλαγχνος
12. ἤτω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν
μὴ ναὶ κρίσιν
16. Ἐξομολογεῖσθε οὖν ἀλλήλοις
19. Ἀδελφοί μου,
ἐὰν τις
20. ψυχὴν αὐτοῦ

PETRI I.

Cap. i.
2. Κατὰ πρόγνωσιν
3. ἐλπίδα ζωῆς
8. ὃν ἰδόντες
16. ἔσεσθε,
24. δόξα αὐτῆς ὡς
Cap. ij.
2. αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν,
11. Ἀδελφοὶ,
15. ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς φιμοῦν
19. χάρις εἰ διὰ συνείδησιν
20. κολαφιζόμενοι
21. ἀπέθανεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων
Cap. iij.
7. συγκληρονόμοις χάριτος ποικίλης
ζωῆς,
13. ζηλωταὶ γένησθε;
15. τὸν χριστὸν
16. Ἀλλὰ μετὰ
ἔχοντες ἀγαθὴν,
18. περὶ ἁμαρτιῶν ἀπέθανε,
19. ἐν φυλακῇ κατακεκλεισμένοις
20. ὅτε ἀπεξεδέχετο
ὀλίγοι
Cap. iiij.
10. καλοὶ κληρονόμοι
14. τὸ δόξης καὶ δυνάμεως
16. τῷ ὀνόματι τούτῳ.
Cap. v.
1. Πρεσβυτέρους οὖν τοὺς
2. ἐκουσίως κατὰ θεὸν
8. κατασπιῶν
14. φιλήματι ἀγάπης.

PETRI II.

Cap. i.
1. τοῦ κυρίου ἡμῶν
4. θείας κοινωνοὶ φύσεως,
10. σπουδάσατε διὰ τοῦ καλῶν ἔργων βεβαίαν
11. τοῦ ἐσπερινοῦ βασιλείαν
12. τ᾽ μελλόντων
Cap. ij.
2. ταῖς ἀσελγείαις
4. σείραις κολαζομένους τηρεῖν
8. ἀθέσμοις ἔργοις
16. ὠφροσύνῃ
17. ὁμίχλαι ὑπὸ
18. ἀσελγείας τοὺς ὀλίγως
21. ὁδὸν τῆς ἀληθείας,
ὑπερῆφαι εἰς τὰ ὀπίσω
Cap. iij.
2. τῶν τοῦ ἁγίων προφητῶν
3. ἀπ᾽ ἐσχάτου τούτου,
8. ἀγαπητοὶ, ἓν τοῦτο ἔστω, ὅτι
9. Οὐ βραδύνει
19. Ἡμεῖς οὖν ἀγαπῶμεν
Cap. v.
5. τίς δέ ἐστιν
6. ὕδατος καὶ πνεύματος
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πνεύματι
10. τοῦ μαρτυρίαν τοῦ θεοῦ
περὶ τοῦ υἱοῦ,
12. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ,
20. ἀληθινὸν θεόν.
21. τεκνία μου,

IOANNIS I.

Cap. i.
2. ἐφανερώθη ἐν ἡμῖν
5. ἡ ἀγγελία
Cap. ij.
4. ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ
7. Ἀγαπητοὶ,
14. Ἐγραψα
23. ἔχει. ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα ἔχει.
27. ἐν ὑμῖν μένετε,
τὸ αὐτοῦ χρίσμα
μένετε ἐν αὐτῷ
Cap. iij.
11. ἡ ἐπαγγελία
16. ἀγαπήσωμεν τοὺς θεούς,
Cap. iiij.
3. ἀνακόλυμμα
8. ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, καὶ
9. Ὅτι ἐν
19. Ἡμεῖς οὖν ἀγαπῶμεν
Cap. v.
5. τίς δέ ἐστιν
6. ὕδατος καὶ πνεύματος
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πνεύματι
10. τοῦ μαρτυρίαν τοῦ θεοῦ
περὶ τοῦ υἱοῦ,
12. ὁ υἱὸν τοῦ θεοῦ,
20. ἀληθινὸν θεόν.
21. τεκνία μου,

IOANNIS II.

Cap. i.
5. γράφων
7. ἐν σαρκὶ. οὗτος ἐστὶν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος.
ὃν ἐν σαρκὶ,
8. ἀπολέσητε & εἰργασάσθε & ἀπολάβητε
12. ἡ χαρὰ ὑμῶν

IOANNIS III.

Cap. i.
4. χάριν
7. τὸ ὁμοιάζειν αὐτῷ
10. καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ

IVDÆ.

Cap. i.
1. ἠγαπημένοις,
3. κοινῆς ὑμῶν σωτηρίας,
5. εἰδότας πάντα, ὅτι κύριος ἅπαξ λαὸν
12. σπιλάδες συνευωχούμενοι ὑμῖν,
13. ἀπαφριζοντα
14. ἀγίων αὐτοῦ ἐν ἁγίαις αὐτοῦ,
15. σκληρῶν λόγων ὧν
16. περιφθυμοῦντες τῇ ἀσελγείᾳ καὶ τὴν θαυμασμοῦ,
18. ἐν ἐσχάτῳ ἐμπαῖκται,
19. ἀποδιορίζοντες ἑαυτοὺς,
22. ἐλέγχετε διακρινομένους,
23. ἁρπάζοντες, οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ,
μισοῦντες
24. καὶ ἀστίλους στῆσαι
25. ἡμῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἐξουσία πρὸ παντὸς αἰῶνος,

APOCALYPSIS.

Cap. i.
4. εἰδὼς ἃ ποιεῖ εἰσι, καὶ ἀφεθήσεται μετὰ ταῦτα
9. ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν κυριακῇ
11. πρὸς ἐφεσον καὶ εἰς σμύρναν καὶ εἰς πέργαμον καὶ εἰς θυάτειρα καὶ εἰς σάρδεις καὶ εἰς φιλαδέλφειαν καὶ εἰς λαοδίκειαν
12. ἐπέστρεψα βλέπειν
19. γράψον οὖν ἃ
Cap. iij.
7. τῇ θεᾷ μου.
14. ὃς ἐδίδαξε τὸν βαλὰκ
16. μετανόησον οὖν.
20. τὴν γυναῖκά σου
21. ἣ θέλει μετανοῆσαι.
27. σωτηρίσῃ),
Cap. iij.
1. τὰ ἑπτὰ πνεύματα
2. ἃ ἤμελλες ἀποθανεῖν
τοῦ θεοῦ μου.
4. Ἀλλὰ ἔχεις
7. κλείει, καὶ μὴ ὁ ἀνοίγων
18. ἵνα ἐγχρίσῃς τοὺς
Cap. iiij.
1. σαρδίῳ
6. θρόνου ὡς θάλασσα
8. καθ᾽ ἓν αὐτῶν ἔχοι
ἅγιος nouies
11. εἶ ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἅγιος
λαβεῖν
Cap. v.
6. ἑστὸς
10. ἐποίησας αὐτοὺς τῷ βασιλεύουσιν
11. φωνὴν πολλῶν· καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων,
14. ζῷα λέγοντα
Cap. vi.
1. εἶδον ὅτι
τῶν ἑπτὰ σφραγίδων,
8. ἐδόθη αὐτοῖ
9. μαρτυρίαν ἣν εἶχον
12. σελήνη ὅλη ἐγένετο
Cap. vij.
2. ἀναβαίνοντα
10. τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ
11. τῷ θρόνου αὐτοῦ
14. κύριέ μου
ἐλεύκαναν αὐτὰς
Cap. viij.
7. μεμιγμένα ἐν αἵματι
τρίτον τῆς γῆς κατεκαύθη, καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων
11. τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς
Cap. ix.
2. καπνὸν καπνοδόμης.
7. στέφανοι χρυσοῖ,
11. ἔχουσιν
16. τῶν ἵππων, μυριάδες
18. τρίτων πληγῶν τούτων
19. ἰσχὺς καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν·
Cap. x.
5. χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν
Cap. xi.
1. ῥάβδῳ, καὶ εἰστήκει ὁ ἄγγελος λέγων
2. τὴν ἔξωθεν
4. τῆ κυρίου τῆ
8. ὁ κύριος αὐτῶν
13. ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ
16. ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ θεοῦ
Cap. xij.
2. ἔκραζεν
12. ἐνὶ τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ,
14. ὅπως τρέφηται)
Cap. xiij.
1. ἐνόμαται
5. ἐξουσία ποιῆσαι πολεμον
7. φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν
14. τοὺς ἐμοὺς τοὺς κατοικοῦντας
Cap. xiiij.
1. ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ
2. ἤκουσα ὡς κιθαρῳδῶν
4. ἀπὸ τοῦ ἰησοῦ ἠγορασθησαν
7. φοβήθητε τὸν κύριον
8. ἄγγελος δεύτερος
9. καὶ ἄλλος ἄγγελος τρίτος
18. βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς
Cap. xv.
3. τῶν ἐθνῶν.
4. μόνος ἅγιος,
6. ἐκ τοῦ ἱεροῦ,
Cap. xvi.
1. τὰς ἑπτὰ φιάλας
21. πλὴν ἀπὸ σφόδρα.
Cap. xvij.
3. τῶν πόρνων
8. καὶ παρεσται.
13. θηρίῳ δίδωσιν.
Cap. xviij.
1. εἶδον ἄλλον ἄγγελον
5. ἐκολλήθησαν
11. κλαύσουσι καὶ πενθήσουσιν
14. λαμπρὰ ἀπόλωλεν ἀπὸ
17. τῶν πλοίων πλέων
20. ἅγιοι, καὶ οἱ ἀπόστολοι
Cap. xix.
1. ἤκουσα ὡς φωνὴν
6. λεγόντων θεὸς ἡμῶν ὁ
14. στρατεύματα τὰ ἐν
15. ῥομφαία ὀξεῖα
17. δεῦτε τὸ μέγα
Cap. xx.
1. σατανᾶς ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην.
3. καὶ ἔβαλεν αὐτὸν,
6. βασιλεύσουσι μετ᾽ αὐτοῦ
11. τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ
Cap. xxi.
3. λαὸς αὐτοῦ
6. ἐγὼ τὴν ἀρχὴν
8. ἀπίστοις καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ ἐβδελυγμένοις φαρμακοῖς
21. ὕαλος διαυγής.
17. κοσμον
Cap. xxij.
3. πᾶν κατάθεμα
6. τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν
7. καὶ ἰδοὺ
11. δίκαιος δικαιοσυνήν ποιησάτω
18. Μαρτυρῶ ἐγὼ
ἐπιθήσαι ὁ θεὸς
19. ἀφέλοι ὁ θεὸς
21. πάντων τῶν ἁγίων ὑμῶν.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD LECTOREM.

IN his lectionibus colligendis hoc à nobis obseruatum est, vt, posteaquam eas adiumento lectoribus esse, non impedimento cupiebamus, eas ferè scripturas omnes, quæ vel idem prorsus valerent, vt cùm ἐποίει pro ἐποίησε Luc. iij. scriptum fuerat; vel errata duntaxat essent typographica, vt cùm ἐπονάζω pro ὑπονάζω 1. Corinth. ix. erat annotatum; vel etiam glossæ meræ essent, vt cùm προσέταξεν pro σωέταξεν Matth. xxvi. fuerat positum; plerunque omitteremus, cùm præsertim aliunde quoque peti illæ possent: reliquas autem quanta & poteramus, & debebamus fide atque diligentia colligeremus. Ad id autem perficiendum quoniam vulgatæ editionis exemplari Græco certis de causis vsi sumus, quod etiam cum Complutensi codice inter alios fuerat collatum; si hac re nonnunquam contiget, vt varia lectio hic annotata in Complutensi contextu reperiatur: id ad eum confirmandum valere, postquam cæteris lectionibus ea sunt prælata, prudens Lector intelliget. Quæ itidem omnia Catholicæ Romanæ Ecclesiæ iudicio censuræque submittimus.

Hunc variarum lectionum in Græcis Bibliis libellum à GVLIELMO CANTERO concinnatum ad sacræ Scripturæ studiosorum vtilitatem imprimi posse nos infrascripti censemus. Louanij XIII. Calend. Decemb. Anno ↄIↃ. IↃ. LXXI.

Augustinus Hunnæus.

Cornelius Reyneri Goudanus.

Johannes Harlemius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ILLVSTRISS. D. SIRLETI S.R.E. CARDINALIS, ANNOTATIONES VARIARVM LECTIONVM IN PSALMOS, AD SACRI BIBLIORVM APPARATVS INSTRVCTIONEM.

IN LIBRIS vulgatis inscriptio Psalmi secundi est Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ, sed in exemplari Vaticanæ bibliothecæ nulla est inscriptio, neque apud Hilarium Pictauiensem Episcopum, neque apud Ioannem Chrysostomum inuenimus inscriptum esse hunc Psalmum, quemadmodum neque Eusebius Cæsarienſis habuit inscriptionem. Theodoritus Cyri annotat Psalmum hunc ἀνεπιγραφον esse apud Hebræos. Conuenit cum his omnibus & beatus Augustinus. Melius igitur in Vaticano exemplari legitur sine inscriptione, quàm in Complutensi in quo est inscriptio Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.

Vers. 9. Quod legitur in vulgatis libris, ὡς σκεῦν κεκαμένου, in Vaticano est, ὡς σκεῦος κεκαμένου: quam lectionem secutus Interpres vertit, *vt vas figuli*. Alij habent in numero multitudinis. Sed verior lectio est illa, ὡς σκεῦος, quippe quæ conuenit cum Hebræo, & cum nostra vulgata editione: Sic legit beatus Hilarius, sanctus & grauis Doctor, quemadmodum & beatus Augustinus. In Complutensi legitur ὡς σκεῦν, quam lectionem habuit Eusebius Cæsar. & Theodoritus Cyri.

PSAL. III. vers. 5. quod legitur, ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην, in Vaticano libro est, ἐγὼ ἐκοιμήθη, quam lectionem secutus Interpres vertit: *ego dormiui*. Sic legit Eusebius Cæsar. & Theodoritus Cyri. In Complutensi legitur, ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθη. sed melius in Vaticano exemplari quod non habet coniunctionem illam, δὲ, sicut neque in Hebræo legitur.

In eodem Psalmo vulgati libri habent ἐξηγέρθη ὅτι κύριος ἀντιλήψεται μου. sed Vaticanus habet, καὶ ἐξηγέρθην ὅτι κύριος ἀντιλήψατό μου, quæ lectio conuenit cum nostra vulgata editione, in qua legitur, *Et exurrexi, quoniam Dominus suscepit me*: Complutensis habet ἐξηγέρθην, ὅτι κύριος ἀντιλήψεταί μου.

INSCRIPTIO quarti Psalmi est in libris impressis, εἰς τέλος ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ. Vaticanus noster habet, εἰς τὸ τέλος ἐν ψαλμοῖς ᾠδὴ τοῦ Δαβὶδ: sic & Eusebius Cæs. in suis Comment. Theodoritus legit εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς ᾠδὴ τοῦ Δαβίδ. hanc inscriptionẽ sequitur beatus Augustinus, vt apparet in quarti Psalmi enarratione.

PSAL. IV. vers. 4. legitur in Complutensi τὸ πρωὶ προσχήσομαί σοι καὶ ἐπόψει μοι in Vaticano exemplari τὸ πρωὶ προσχήσομαί σοι καὶ ἐπόψομαι. Sic habet & beatus Hieronymus in editione LXX: hanc lectionem secutus Interpres vertit, *Mane adstabo tibi & videbo*. Theodoritus legit, ἐπόψομαι, sed veriorem putamus lectionem ἐπόψομαι, quæ & conuenit cum Hebræo.

Eod. Psal. vers. 9. quod habent vulgati libri κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου: in Vaticano legitur κατεύθυνον ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου. quam lectionem vt à LXX. Interpretibus editam approbat sanctus Hieronymus: Theodoritus sequitur, & interpretatur ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου, quemadmodum & Interpres videtur legisse, & sanctus Augustinus. Sic enim habet, *Dirige in conspectu tuo iter meum*. Complutensis conuenit cum vulgata. In Vaticano libro legimus ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου, quod conuenit cum Hebræo.

PSAL. VI. vers. 8. & 9. in vulgatis est ἤκουσε κύριος: in Vaticano εἰσήκουσε κύριος. Sic habet Theodoritus Cyri, sic & Interpres habuit, itaque vertit, *Exaudiuit Dominus*:

Vers. 10. Αἰσχυνθείησαν καὶ ταραχθείησαν πάντες οἱ ἐχθροί, In Vaticano legitur Αἰσχυνθείησαν καὶ ταραχθείησαν σφόδρα πάντες οἱ ἐχθροί μου. quam lectionem videtur secutus Interpres: itaque vertit, *Erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei*. Sanctus Doctor Hieronymus fatetur in editione vulgata nó haberi vocẽ illam *vehementer*, sed tamen ab omnibus Interpretibus versum fuisse σφόδρα, quod in Hebræo legitur.

PSAL. IX. vers. 7. in Complutẽsi, & vulgata Græca lectione habetur, ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν· sed in Vaticano exemplari legitur, ἀπωλέσθη τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. quam lectionem secutus est Interpres, & in Hebræo etiam habetur in numero multitudinis.

In eodem Psalmo vers. 9. vulgata editio Græca impressa habet, ἐν δικαιοσύνῃ ἐν θλίψει. Sic & in Complutensi legitur. Sed in Vaticano libro inuenimus ἐν δικαιοσύνῃ ἐν θλίψῃ. quam lectionem secutus Interpres vertit, *In opportunitatibus, in tribulatione*: In Hebræo etiam legitur in numero singulari.

Item vers. 15. quod legitur in libro impresso & Complutensi ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου, In Vaticano est, ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου, quemadmodum & Interpres videtur legisse. Et in Hebræo habetur in numero singulari.

Item vers. 1. Psalmi decimi secũdùm Hebræos, impressus liber habet, ὑπεροχὰς ἐν δικαιοσύνῃ ἐν θλίψει: sed in Vaticano est ὑπεροχὰς ἐν δικαιοσύνῃ ἐν θλίψῃ. quemadmodum & Interpres legit, & in Hebræo habetur.

In eodem vers. 12. impressus liber habet, ἀνάστηθι κύριε ὁ θεός μου. sic & Complutensis. In Vaticano est ἀνάστηθι κύριε ὁ θεός, quemadmodum & Interpres habet, & Hebræa lectio.

Quod in eodem propè versu legitur in vulgata lectione, τέλος παντὸς συν ἰὸς τέλος, In Vaticano non leguntur hæc verba, συν ἰὸς τέλος, neque in Hebræo. bene igitur Interpres conuertit hæc, μὴ ἐπιλάθῃ τέλος παντός. ne obliuiscaris pauperum. In Complutensi leguntur etiam illa, συν ἰὸς τέλος.

Paulò pòst vers. 14. impressus habet, τῷ ἀνταποδοῦναι αὐτόν. sed in Vaticano legitur τοῦ ἀνταποδοῦναι αὐτοῖς. quæ verba Interpres conuertit, *Vt tradas eos*. Complutensis habet, τῷ ἀνταποδοῦναι αὐτόν.

Item illud vers. 16. κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, in Vaticano legitur, κύριος βασιλεύσει εἰς τὸν αἰῶνα: quam lectionem secutus Interpres vertit, *Dominus regnabit in æternum*. Ita legit & sanctus Augustinus.

QVOD in extremo versu Psalmi 10. legitur ἀνθρωπος οὐδὲ, in Vaticano est ἀνθρωπος οὐδὲ, quemadmodum & Interpres legit. Sic habet & Clemens Alexandrinus in Stromate v i. Sic & sanctus Augustinus, & Theodoritus. in Hebræo etiam habetur in numero singulari. In Complutensi legitur ἀνθρωπους οὐδὲ.

PSAL XI. vers. 2. lectio impressa habet ἐν καρδίᾳ καὶ καρδίᾳ ἐλάλησαν καὶ: in Vaticano legimus ἐν καρδίᾳ ἐλάλησαν. sic & Interpres habuit, sic & beatus Augustinus, & Theodoritus: in Complutensi legitur sicut in vulgato libro impresso.

Item vers. 3. in aliquibus libris impressis legitur, καὶ χείλη ἀλώσαν μεγαλορρήμονα, in Vaticano legitur sine coniunctione illa καὶ, sicut & in Complutensi, in Hebræo, in sancto Augustino, & in vulgata nostra editione.

Paulò pòst vers. 4. τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστι: in Vaticano legitur τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστι. quam lectionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionem secutus Interpres vertit, *Labia nostra à nobis sunt*. In Complutensi habetur, παρ' ἡμῖν, quemadmodum & beatus Augustinus videtur legisse. habet enim, *Labia nostra apud nos sunt*. Quę lectio videtur etiam magis cum Hebræo conuenire.

Prope finem vers. 8. legitur καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, in Vaticano habetur sine cõiunctione illa καί, sic & in Hebræo.

Psal. xii. vers. 3. impressus liber habet, ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός. in Vaticano legitur ἐν καρδίᾳ μὲ ἡμέρας, quemadmodum & in Hebræo. Interpres sic legit.

Psal. xiii. vers. 4. quod legitur, οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου, in Vaticano habetur, οἱ κατεσθίοντες τὸν λαόν μου. Ita videtur legisse & Interpres.

Quarti decimi Psalmi inscriptio est in libris impressis, εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ, sed in Vaticano legitur tantùm ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ, *Psalmus Dauid*. Sic est & apud beatum Augustinum, & sanctum Hieronymum, neque in Hebræo quicquam amplius habetur.

Psal. xv. vers. 3. in libris impressis legitur ἐθαυμάστωσεν ὁ κύριος πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ, in Vaticano autẽ est, ἐθαυμάστωσε πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ, neq. in Hebræo legitur vox illa, *Dominus*, sic & Interpres habuit.

Psal. xvi. vers. 2. οἱ ὀφθαλμοί μου ἴδέτωσαν δικαιοσύνην, in impresso libro & Complutensi. sed in Vaticano legitur, οἱ ὀφθαλμοί σου ἰδέτωσαν δικαιοσύνας. sic habuit Interpres, & est in Hebræo.

Item in vers. 8. φύλαξόν με κύριε ὡς κόρην, in Vaticano legitur φύλαξόν με ὡς κόρην, sic habuit Interpres, sic est & in Hebræo.

Psal. xvii. vers. 3. κύριος στερέωμά μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου: in Vaticano legitur, κύριος στερέωμά μου, ἀντιλήπτωρ μου, neque in Hebræo est coniunctio &.

Item vers. 9. quod in aliquibus impressis legitur ἀνθρακες ἀνήφθησαν ἐπ' αὐτοῦ, in Vaticano & Complutẽsi melius habetur, ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ: sic habuit Interpres, & est in Hebræo.

Item vers. 15. ἐξαπόστειλε βέλη, in Vaticano legitur καὶ ἐξαπόστειλε βέλη. sic & Interpres legit, & in Hebræo habetur.

Item vers. 36. καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας, in Vaticano legitur, καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας σου: quam lectionem secutus est Interpres, & sic in Hebræo legimus.

Vers. 47. ζῇ κύριος καὶ εὐλογητὸς ὁ θεός, in Vaticano legitur, ζῇ κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ θεὸς μου: quam lectionem secutus Interpres vertit, *Viuit Dominus, & benedictus Deus meus.*

Vers. 51. & vlt. μεγαλυνῶν τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως, in Vaticano legitur, μεγαλυνῶν τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, quæ lectio conuenit cum editione Latina vulgata, & cum Hebræa.

Psal. xix. vers. 6. legitur in libris impressis καὶ ἐν ὀνόματι κυρίου θεοῦ ἡμῶν, sed in Vaticano est, καὶ ἐν ὀνόματι θεοῦ ἡμῶν, sic habuit Interpres, & est in Hebræo.

Psal. xxi. vers. 12. ὡς ἔστι ὁ βοηθῶν μοι, in Vaticano ita est, ὡς ἔστιν ὁ βοηθῶν: quam lectionem secutus Interpres vertit, *non est qui adiuuet*; & in Hebræo tantundem est.

Item illud vers. 24. φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ, in Vaticano legitur, φοβηθήτωσαν αὐτὸν: in Complutensi, φοβηθήτω δὴ αὐτοῦ. Interpres videtur legisse vt est in Vaticano.

Post verba illa vers. 26. σοῦ ὁ ἔπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ. Impressi libri habent, ἐξομολογήσομαί σοι; sed in Vaticano legitur post ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ, τὰς εὐχάς μου ἀποδώσω, *vota mea reddam*. quæ lectio videtur melior, quia conuenit cum vulgata Latina, & Hebræa.

Psal. xxii. vers. 5. impressi habent, καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον. Vaticanus verò, καὶ τὸ ποτήριόν μου μεθύσκον. quam lectionem secutus Interpres vertit, *Et calix meus inebrians*: eamque veriorem esse affirmat beatus Hieronymus in epistola ad Suniam, & Fretelam. cùm & lxx. & Hebræi; & omnes Interpretes sic habeant. In Complutensi verò legitur, τὸ ποτήριόν σου, &c.

Psal. xxiii. vers. 6. quod in libris impressis legitur, αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν κύριον, in Vaticano habetur, αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων αὐτόν. quæ lectio videtur melior, cùm sit congruens vulgatæ nostræ, & Hebrææ.

Psal. xxiiii. vers. 2. post verba illa, μὴ καταγελασάτωσάν μου οἱ ἐχθροί μου, impressi libri & Cõplutensis habent, εἰς τὸν αἰῶνα. sed Vaticanum exemplar non habet, neque vulgata editio, neque Hebræa.

In eodem Psalmo vers. 14. quod legitur καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς, in Vaticano est, καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ τοῦ δηλῶσαι αὐτοῖς. quam lectionẽ secutus Interpres vertit, *Et testamentum ipsius, vt manifestetur illis.* Eandem sequitur beatus Augustinus in Commentariis. beatus Hieronymus secutus priorem vertit: *Et testamentum ipsius manifestabit illis.*

Inscriptio Psal. xxv. in libris impressis est ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ, sed in Vaticano hoc tantùm legitur, τοῦ Δαβίδ, neque in Hebræo habetur quicquam amplius.

Psal. xxvi. vers. 3. ἐὰν δὲ ἀνθαστήκῃ, in Vaticano, & Complutensi legitur sine coniunctione illa δέ. quæ lectio conuenit cum vulgata.

In eodem vers. 4. ταύτην ζητήσω, in Vaticano τοῦτο ἐκζητήσω. Ita videtur legisse Interpres, quamobrem vertit, *hanc requiram*.

Item illud vers. 4. καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν αὐτοῦ, in exemplari Vaticano legitur, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν αὐτοῦ: quę lectio conuenit cum vulgata nostra Latina, & Hebræa. Sic legit & sanctus Doctor Hieronymus.

Vers. 6. qui legitur in libris impressis, ἐκύκλωσεν καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκιῇ αὐτοῦ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ᾄσομαι καὶ ψαλῶ τῷ κυρίῳ, in Vaticano habetur sic, ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκιῇ αὐτοῦ θυσίαν ἀλαλαγμοῦ: quam lectionem secutus Interpres vertit, *Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hostiam vociferationis.* Sic legit & sanctus Augustinus, nisi quod pro *hostiã vociferationis* habet, *hostiam tubilationis*.

Paulò pòst vers. 8. vulgati libri habent, σοὶ εἶπεν ἡ καρδία μου, κύριον ζητήσω: in Vaticano autem non leguntur verba illa, κύριον ζητήσω. quæ neque sunt in editione nostra vulgata, neque in Commentariis beati Augustini: conuenit etiam Hebraica lectio.

Psal. xxvii. vers. 1. in quibusdam libris impressis post verba illa primi versus, μὴ παρασιωπήσῃς ἀπ' ἐμοῦ, in Complutensi non desunt, nisi hæc duæ voces ἀπ' ἐμοῦ. in Vaticano lectio est integra: vt etiam in Theodorito.

Sequens vers. εἰσάκουσον κύριε τῆς φωνῆς, in Vaticano legitur, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς: quam lectionẽ veriorem esse docet beatus Hieron. in his quæ scripsit ad Suniam & Fretelam. Ait enim additam esse vocem illam κύριε.

Eod. Psalmo vers. 3. quod legitur, μὴ συναπολέσῃς με καὶ μὴ ἀπολέσῃς με μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν: Vaticanum exemplar habet sic, μὴ συναπολέσῃς με μετὰ ἁμαρτωλῶν τὸν ψυχήν μου. hanc lectionem secutus est beatus Augustinus in Comment. Sed neq. Theodoritus, neq. alij, quos legerim, habent, nisi Vaticanus tantùm liber: quod volui notare, ne quis cùm pro eo, quod in vulgata legitur: *Ne simul trahas me cum peccatoribus*, in Commentariis sancti Augustini legat, *Ne simul trahas cum peccatoribus animam meam*; existimet temerè hoc dixisse sanctum Doctorem illum, cùm etiam, vt diximus, in nonnullis exemplaribus Græcis lectio illa inueniatur, μὴ συναπολέσῃς μετὰ ἁμαρτωλῶν τὸν ψυχήν μου.

Inscriptio Psalmi xxix. in libris impressis est, ψαλμὸς ᾠδῆς τῶ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ: in Vaticano autem legitur, εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ. Eandem inscriptionem habet Theodoritus in suis Commentariis: nisi quòd verba illa, εἰς τὸ τέλος, habet in fine inscriptionis. Eandem lectionem secutus est & sanctus Augustinus. Sic enim habet, *In finem Psalmus cantici dedicationis domus ipsi Dauid.*

In eodem Psalmo vers. 8. vulgati libri habent, σὺ ἐν τῷ θελήματί σου: in Vaticano legitur sine coniunctione illa δέ, σὺ εἶ ἐν τῷ θελήματί σου. quam lectionem

lectionem secutus Interpres conuertit, *Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Eodem modo habet & sanctus Augustinus in suis Commentariis, neque in Hebræo legitur coniunctio aliqua.

Psal. xxx. vers. 5. Vulgati libri Græci habent, ὅτι σὺ εἶ ὑπερασπισής μου κύριε, in Vaticano habetur hoc tantùm. ὅτι σὺ εἶ ὑπερασπισής μου. Sic & vulgata Latina editio, & beatus Augustinus legit in enarratione huius Psalmi.

Eod. Psalmo vers. 9. quod legitur in vulgatis ἐν συνκλεῖσαί με εἰς χεῖρας ἐχθροῦ, in Vaticano est, ἐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθροῦ. quam lectionẽ secutus Interpres vertit, *Nec conclusisti me in manibus inimici.* Sic & beatus Augustinus: nisi quòd pro *in manibus*, legit *in manus*.

Psal. xxxi. vers. 2. pro eo quod vulgata editio habet, *Nec est in spiritu eius dolus:* In libris Græcis impressis legitur, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος, *Nec est in ore eius dolus*, quam lectionem secutus est & beatus Augustinus. Verum lxx. Interpretes, & Theodotion quinta & sexta editio, & Aquila & ipsum Hebraicum *in spiritu eius* habent, vt sanctus Hieronymus annotauit in his quæ scripsit ad Suniam, & Fretelam. Vera igitur lectio Græca est, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ δόλος. quam secutus Interpres vertit, *Nec est in spiritu eius dolus.* Ita legit beatus Ambrosius in libro 11. de Pœnitentia cap. v. & de Noë cap. lxx.

Psal. xxxii. vers. 3. Vaticanus liber habet, καλῶς ψάλατε ἐν ἀλαλαγμῷ: pro quo in vulgatis libris legitur, καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ, conuenit cum Hebræo: sed Interpres legit καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ.

In eodem Psalmo vers. 5. vulgata editio habet ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ κύριος. sed in Vaticano legitur ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν. quam lectionẽ secutus Interpres vertit, *Diligit misericordiam, & iudicium:* neque in Hebræo est amplius. Sic legit & sanctus Doctor Augustinus.

Item illud vers. 20. ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν, in Vaticano legitur, ἡ ψυχὴ ἡμῶν, neque in Hebræo est amplius. hanc lectionem secutus Interpres vertit, *Anima nostra, &c.* sic legit & beatus Augustinus.

In extremo vers. eiusdem Psalmi legitur γένοιτο κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς. At in Vaticano exemplari eadem verba leguntur hoc ordine, γένοιτο τὸ ἔλεός σου κύριε ἐφ' ἡμᾶς. quam lectionem secutus Interpres vertit, *Fiat misericordia tua Domine super nos.* Eodem ordine verborum legitur hic versus & in Hebræo.

Psal. xxxiii. vers. 3. quod legitur in vulgatis libris ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου. in Vaticano habetur, ἐκ πασῶν τῶν περισσιῶν μου: sed Interpres legit, ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων μου. Itaque vertit, *Ex omnibus tribulationibus meis.*

Inscriptio Psalmi xxxiiii. in vulgatis libris est, ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ: sed in Vaticano est τοῦ Δαβίδ, neque in Hebræo est amplius.

In eodem Psalmo vers. 11. legitur in Græcis vulgatis, ἀναστάντες μοι μάρτυρες, in Vaticano autem, ἀναστάντες μάρτυρες: quam lectionem secutus Interpres vertit, *Surgentes testes*. Conuenit lectio Vaticani libri cum Hebræo. Eodem modo legit & sanctus Augustinus in Commentariis.

In eodem Psalmo vers. 20. καὶ ἐπ' ὀργὴν δόλους ἐλογίζοντο: sed Vaticanus liber habet, καὶ ἐπ' ὀργὴν τοὺς γῆς δόλους διελογίζετο. Sed Interpres legit, vt est in Vaticano. itaque vertit, *In iracundia terræ dolos cogitabam.* Sic legisse videtur & Theodoritus.

Item vers. 24. quod legitur, κρῖνόν με κύριε κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου, in Vaticano est, κρῖνον με κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου. quam lectionem habet Hebraica & vulgata nostra editio.

Inscriptio Psalmi xxxv. in libris Græcis vulgatis est, εἰς τὸ τέλος τοῦ παιδὸς τοῦ κυρίου Δαβίδ, in Vaticano eadem est, nisi quod pro τοῦ παιδὸς legitur τοῦ δούλου.

Inscriptio Psalmi xxxvi. in vulgatis est, ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ, sed in Vaticano tantum legitur, τοῦ Δαβίδ, neque amplius est in Hebræo.

Pro eo quod in eodem Psalmo vers. 4. legitur in Græcis impressis, δώη σοι τὰ αἰτήματα, Vaticanus codex habet δώσει σοι τὰ αἰτήματα. quam lectionẽ secutus est & Interpres Latinus.

Item quod legitur vers. 7. ἐν ἀνθρώπῳ ποιοῦντι παρανομίαν, in Vaticano est, ἐν ἀνθρώπῳ ποιοῦντι παρανομίας.

In eodem vers. 23. legitur, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα, in Vaticano habetur, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει. quã lectionẽ secutus Interpres vertit, *Et viam eius volet.*

Item in vulgatis Græcis vers. 24. habetur, κύριος ἀντιλήψεται χεῖρα αὐτοῦ, sed in Vaticano legitur κύριος ἀντιλήψεται χεῖρα αὐτοῦ: quam lectionem sequens Latinus Interpres vertit, *Dominus supponit manum suam.*

In eodem vers. 26. legitur, ὅλην δανείζει ὁ δίκαιος: in Vaticano habetur, ὅλην καὶ δανείζει: quæ lectio conuenit cum vulgata editione.

Psal. xxxvii. vers. 21. prope finem, quod legitur, οἱ ἀντιποδιδόντες μοι κακά, in Vaticano est, οἱ ἀνταποδιδόντες κακά: quæ lectio conuenit cum editione vulgata Latina.

Psal. xxxviii. vers. 11. vulgata lectio Græca habet, ἀπὸ τῆς ἰσχύος: sed Vaticanus codex, ἀπὸ τῆς ἰσχύος. Sic & Interpres Latinus habuit.

Sequens vers. 12. habet, πλὴν μάτην πᾶς ἀνθρωπος, in Vaticano legitur, πλὴν μάτην πᾶς ἀνθρωπος πανοικησεί. quæ lectio conuenit cum editione Latina vulgata.

Psal. xxxix. vers. 7. vulgata lectio Græca continet, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας: sed Vaticanus codex, ὁλοκαύτωμα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἤτησας: quam lectionem secutus Interpres Latinus vertit *holocaustum, & pro peccato non postulasti.* In epistola verò ad Hebræos cap. 10. vers. 6. Paulus Apostolus habet *holocautomata.*

Psal. xl. vers. 4. vulgata lectio Græca est, κύριος βοηθήσει, Vaticanus verò liber habet, κύριος βοηθήσαι. Sic & Interpres Latinus habuit: itaque vertit, *Dominus opem ferat.*

In eodem legitur vers. 7. in vulgatis, καὶ εἰσπορεύετο τοῦ ἰδεῖν: sed in Vaticano habetur, καὶ εἰ εἰσπορεύετο τοῦ ἰδεῖν. quam lectionem secutus Interpres vertit, *Et si ingrediebatur, vt videret*, quæ lectio verior est, & conuenit cum Hebræo.

Psalm. xliii. vers. 2. vulgata lectio est, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. in Vaticano est, οἱ πατέρες ἡμῶν: quod etiam in Hebræo legitur sine coniunctione.

Item illud vers. 10. ὅτι ἐξελείσω ὁ θεὸς ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν: in Vaticano legitur, ὅτι ἐξελείσω ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν. Vocem illam ὁ θεὸς neque in Græcis emendatioribus, neque in Hebræo legimus. beatus etiam Hieronymus in his, quæ scripsit ad Suniam & Fretelam, asserit hoc loco superfluum esse. At beatus Augustinus videtur legisse, vt nunc habetur in vulgatis libris Græcis.

In eodem Psalmo vers. 13. legitur in Complutensi, & aliis vulgatis libris Græcis, καὶ οὐκ ἐν πλήθει ἐν τοῖς ἀλλαγμασιν: sed in Vaticano, καὶ οὐκ ἐν πλήθει ἐν τοῖς ἀλλαγμασιν: quam lectionem secutus Interpres vertit, *Et non fuit multitudo in commutationibus.* Corruptè autem legitur, ἀλληλάγμασιν, cùm sit legendum ἀλλαγμασιν: beatus Augustinus legit, & interpretatur, ἐν τοῖς ἀλλαγμασιν, hoc est, *in iubilationibus*; sed verior lectio est, ἐν τοῖς ἀλλαγμασιν.

Psal. xliiii. vers. 12. & 13. quod legitur, καὶ ἀπεσκορπίσας αὐτοὺς, καὶ διεσκόρπισε τοὺς, in aliis manuscriptis Græcis habetur his verbis: ἀπεσκορπίσαν αὐτοὺς συγκάτοικοι τοὺς ἐν ὄνειδος. Ita vertisse lxx. Interpretes

Universidad de Deusto
Biblioteca

testis est Theodoritus. Hanc lectionem secutus beatus Augustinus legit, *Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus.*

In eodem Psalmo vers. 17. vulgata lectio habet, ἐμνήσθησαν τοῦ σου: sed Vaticana ἐμνήσθησάν σου τοῦ. quam secutus Interpres Latinus vertit, *Nati sunt tibi filij*. sic legit & beatus Augustinus.

Item illud vers. 18. μνεισθήσομαι τὸ ὀνόματός σου: in aliis legitur μνεισθήσονται τὸ ὀνόματός σου. Priorem lectionem sequitur Hieronymus, in his quæ scripsit ad Principiam virginem; posteriorem Augustinus in Commentariis.

Psalm. xlv. vers. 6. καὶ ἐσαλεύθησεται, in Vaticano legitur, ἐσαλεύθησεται. In Hebræo etiam legitur sine coniunctione. sic & in Commentariis sancti Augustini.

Paulò pòst vers. 7. vulgati libri habent, ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ ὕψιστος. sed Vaticanus, ἔδωκα φωνὴν αὐτοῦ: quæ lectio verior est, congruens cum Hebræo, & cum nostra vulgata.

Paulò pòst vers. 9. in vulgatis Græcis, δεῦτε καὶ ἴδετε. in Vaticano, δεῦτε ἴδετε: neque in Hebræo legitur cum coniunctione. Item illud, τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ: in Vaticano est, τὰ ἔργα τοῦ κυρίου. quam lectionem secutus est Interpres Latinus, & sanctus Augustinus.

Psalm. xlvii. vers. 10. vulgata lectio Græca habet, ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου. sed Vaticanus codex, ἐν μέσῳ τῆς ναοῦ σου. quam lectionem secutus Interpres vertit, *In medio templi tui*. Priorem lectionem sequitur sanctus Augustinus in huius Psalmi enarratione. Verum sanctus Hieronymus scribens ad Suniam & Fretelam, probat veram lectionem esse ἐν μέσῳ τῆς ναοῦ σου: Complutensis habet ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.

Psal. xlviii. vers. 15. vulgati libri habent, ἐν τῇ δόξῃ αὐτῶν ὠξώθησαν: Vaticanus verò, ἐν τῇ δόξῃ αὐτῷ sine verbo illo ὠξώθησαν: neque Augustinus habuit, neque Theodoritus in libris emendatis.

Vers. 21. & vlt. Psalmi legitur in libris vulgatis, καὶ ἀνθεσπισε ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ: sed in Vaticano habetur, ἀνθεσπισε ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ. quam lectionem veriorem esse docet beatus Hieronymus: quo loco ad Suniam & Fretelam scribens, ait: Sciendum quòd iste versiculus, *Homo cum in honore esset*, bis in hoc Psalmo sit, & in priori additam habeat & coniunctionem, in fine non habeat. hæc sanctus & illustris Doctor Hieronymus. beatus etiam Augustinus legit sine coniunctione.

Psalm. xlix. vers. 7. quod legitur in libris vulgatis, ἀκουσον λαός μου καὶ λαλήσω σοι: In Vaticano exemplari est, ἀκουσον λαός μου καὶ λαλήσω σοι. liber Cõplutensis habet vt Vaticanus. quã lectionem sequitur Interpres.

In eodem Psalmo vers. 10. vulgati libri habẽt τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ. ita & Complutensis. sed in Vaticano legitur τὰ θηρία τῆς ὕλης μου. quam lectionem. testatur Euthymius se vidisse in nonnullis exemplaribus. hanc & Interpres secutus vertit, *Syluarum*.

In eodem Psalmo vers. 15. quod vulgati libri habent, ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου: in Vaticano legitur, ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως. sic & Interpres habuit, neque in Hebræo est aliquid amplius. sanctus Augustinus legit; *In die tribulationis tuæ*. Sic & in Complutensi legitur.

Item illud vers. 18. καὶ μετὰ μοιχῶν: in Vaticano legitur, καὶ μὴ μοιχῶν. quam lectionem secutus Interpres vertit, *Et cum adulteris*: in Complutensi habetur, καὶ μὴ μοιχᾷ. sed verior illa est, καὶ μὴ μοιχῶν: nam & in Hebræo legitur in numero multitudinis. Sanctus Augustinus legit, *& cum adulteris*. Euthymius Monachus secutus est alteram illam lectionem μὴ μοιχοῦ.

In eodem Psalmo vers. 21. in vulgatis legitur, ὠξώθησάν σου τὰς ἀμαρτίας σου. in Vaticano habetur, ὠξώθησάν μου καὶ ἀφέστησάν σου. quam lectionem habuit Interpres, & beatus Augustinus. Verba verò illa τὰς ἁμαρτίας σου puto notata esse pro glossemate, & postea irrepsisse in contextum verborum: cùm vera lectio sit ὠξώθησάν μου καὶ ἀφέστησάν σου. Et tamen in Complutensi, in Euthymio, & aliis coronidem hanc impressam legimus.

In extremo versu eiusdem Psalmi legitur in vulgatis, δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου: sed in Vaticano exemplari est, δείξω αὐτοῦ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. quod & Interpres vulgatus sic habuit: itaque vertit, *Ostendam illi salutare Dei*. Ad eundem modum legit sanctus Augustinus. Hanc lectionem puto veriorem esse, cùm & in vetustissimo Vaticano exemplari legatur, & conueniat cum Hebræo. Theodoritus Cyri legit, δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν τοῦ θεοῦ μου.

Inscriptio Psalmi quinquagesimi habet in libris Græcis vulgatis, ὅτε ἦλθε πρὸς βηρσαβεὲ τὸν γναθὰ πρὸς δαείδ. Vaticanus codex non habet verba hæc τὸν γναθὰ πρὸς δαείδ, neque in Hebræo sunt, neque in enarratione sancti Doctoris Augustini.

Quod vulgati libri habent vers. 13. καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, in Vaticano legitur, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου. quo ordine & in Hebræo scriptum inuenimus.

Psal. lii. vers. 4. quod vulgata lectio Græca habet, ξυρὸν ἠκονημένον, in Vaticano legitur, ξυρὸν ὀξυηκονημένον.

Item quod sequitur paulò pòst ἠγάπησας πάντα ῥήματα, in Vaticano est, ἠγάπησας πάντα τὰ ῥηκτά.

Psal. liii. vers. 5. quod in vulgatis legitur, οἱ καταδιώκοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσῃ αὐτοῦ: Vaticanus liber habet, οἱ καταδιώκοντες τὸν λαόν μου βρώσεσιν αὐτοῦ.

Item illud, τὸν κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο: in Vaticano legitur, τὸν θεὸν οὐκ ἐπεκαλέσαντο. quam lectionem puto veriorem, quia conuenit cum Hebræo; quam & Interpres noster habuit: ac propterea vertit, *Deum non inuocauerunt*. Eándem secutus est & beatus Augustinus in Commentariis.

Psal. liiii. titulus, in vulgatis legitur, εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις συνέσεως τοῦ Ασάφ. sed in Vaticano est, τὸ τέλος ἐν ὕμνοις συνέσεως τοῦ Δαεὶδ: quæ lectio conuenit cum Hebræo; quam & sanctus Augustinus secutus est: sic enim habet, *In finem in hymnis intellectus ipsi Dauid*. Eodem modo Theodoritus & Euthymius.

Eodem Psalmo vers. 9. quod legitur in vulgatis, προσδεχόμενον τὸν θεὸν τὸν σώζοντά με: in Vaticano est, προσδεχόμενον τὸ σώζοντα. quam lectionem secutus Interpres vertit, *Expectabam eum qui saluum me facit*. Eandem habet & sanctus Augustinus in Commentariis, nisi quòd pro *facit*, habet *faceret*: Sic enim ait, *Expectabam eum qui saluum me faceret*. in Complutensi legitur vt in vulgatis Græcis libris.

In eodem Psalmo vers. 10. impressi libri habent, ταπείνωσον κύριε καὶ καταδίελε: in Vaticano legitur sine coniunctione illa καὶ, quæ neque in Hebræo est. & videtur verior lectio si legatur ἀσυνδέτως.

Item vers. 11. quod legitur, καὶ ἀνομίαν καὶ κόπον: quod & Interpres Vaticano habetur, ἀνομίαν καὶ κόπον. quod & Interpres sic legit, & beatus Augustinus, Complutensis, Theodoritus, & Euthymius habent, καὶ ἀνομίαν καὶ κόπον. sed puto melius legi sine coniunctione priore.

In eodem Psalmo vers. 17. vulgata lectio Græca habet, καὶ ὁ κύριος ἐσώσατό με. sed in Vaticano legitur, καὶ ὁ κύριος ἐσωσά με. hanc lectionem secutus Interpres vertit, *Et Dominus saluauit me*; quæ conuenit cum Hebræo; licet beatus Augustinus habeat, *Et Dominus exaudiuit me*: nimirum quod in multis exemplaribus legitur, καὶ ὁ κύριος εἰσήκουσέ μου: & ipse secutus est Theodoritus, & Euthymius monachus.

Est in eodem vers. 22. iuxta vulgatos libros, ὀργαναὶ καρδίαι αὐτῶν: sed in Vaticano legitur ὀργανα καρδία αὐτῶν. hanc lectioné secutus Interpres vertit, *Organum quauit cor illius*. Eandem habuit & sanctus Augustinus, quæ cõuenit etiam cũ Hebræo. Cõplutẽsis habet ὀργανα καρδίαι αὐτῶν. Eodẽ modo legit Theodor. & Euthym.

Item quod sequitur vers. 22. ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν: in Vaticano legitur ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι μου, affirmat sanctus Hieronymus in his quæ scripsit ad ad Suniam & Fretellam: quo loco asserit à lxx. Interpretibus, & à se ita versum esse. Corruptè igitur legitur, τοὺς νόμους σου, pro τοῦ λαοῦ μου.

Psalmi lx. titulus iuxta vulgatos libros legitur, εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις τοῦ Δαεὶδ ψαλμὸς: sed in Vaticano habetur, εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις τοῦ Δαεὶδ. hunc titulum sic habet B. Augustinus; nam sic legit, *In finem in hymnis ipsi Dauid*. neque in Hebræo est quicquam amplius.

Psal. lxi. vers. 2. vulgati libri habent, παρ' αὐτοῦ γὰρ τὸ σωτήριόν μου: sed in Vaticano legitur παρ' αὐτοῦ γὰρ τὸ σωτηρίόν μου. hanc lectionem habuit Interpres: itaq. vertit, *ab ipso enim salutare meum*: ad eundem modum legit Augustinus. Complutensis habet παρ' αὐτοῦ. lectio illa παρ' αὐτοῦ conuenit cum Hebræo.

In eodem Psalmo vers. 9. habent vulgati codices, ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν πᾶσα συναγωγὴ λαῶν: sed in Vaticano legitur, ἐλπίσατε ἐπ' αὐτῷ πάσα συναγωγὴ λαῶν: quã lectionem secutus Interpres vertit, *Sperate in eo omnis congregatio populi*. Eandem habuit & sanctus Augustinus. sic enim legit; *Sperate in eo omne concilium plebis*. In Hebræo non legitur in numero multitudinis, sed in singulari. Itaq. bene habet nostra Latina editio vulgata, *populi*, & non *populorum*.

Item vers. 9. quod sequitur, ἐκχεῖτε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὁ θεὸς βοηθὸς ἡμῖν: Vaticanus habet hæc omnia præter coniunctionem illam ὅτι, quam neque Interpres noster habuit: sic enim vertit, *Effundite coram illo corda vestra. Deus adiutor noster*. Ita legit & sanctus Doctor Augustinus. libri Græci vulgati habent illud ὅτι.

Item in eodem vers. 11. καὶ ὅτι ἀρπάγματα μὴ θέλητε θέλειν: at in Vaticano, καὶ ὅτι ἁρπάγματα μὴ θέλητε θέλειν. Ita legit Interpres: quam ob rem vertit, *Rapinas nolite concupiscere*. Sanctus Augustinus secutus est priorem lectionem.

Psal. lxii. titulus in libris Græcis partim legitur, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰδουμαίας, partim, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰδουμαίας. priorem lectionẽ habet Complutensis, & beatus Hieronymus; posteriorem sanctus Augustinus. Euthymius testatur vtramque lectionem ih exemplaribus Græcis inueniri: sed in Hebræo legitur, *in deserto Iudææ*.

In eodem Psalmo vers. 2. vulgata lectio est, ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου: sed Vaticanus habet, ἐδίψησέ σοι ἡ ψυχή μου. quam lectionem veriorem esse, testis est sanctus Doctor Hieronymus, in his quæ scripsit ad Suniam & Fretellam. Hanc & beatus Augustinus secutus legit, *Sitiuit tibi anima mea*.

Est in eodem, vers. 6. καὶ χείλη ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου: sed in Vaticano est, καὶ χείλει ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου. & certe cõgruentius videtur legi sic, vt χείλει sit casus tertius, non quartus. hanc lectionem secutus Interpres videtur, nisi quod pro *labio exultationis*, vertit, *labiis exultationis*.

Item illud vers. 9. ἐμοὶ δὲ ἀντελάβετο: in Vaticano legitur sine coniunctione illa δὲ, quam neq. Interpres habuit, neque sanctus Augustinus. Euthymius, & alij Græci legunt versum hunc cum coniunctione illa quam diximus.

Psal. lxiiii. titulus in libris plerisque Græcis est, εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ Δαεὶδ, ᾠδὴ Ιερμίου καὶ Ιεζεκιὴλ τῶν λαοῦ τῆς παροικίας ὅτε ἤμελλον ἐκπορεύεσθαι: in Vaticano non legitur nisi hoc tantum, εἰς τὸ τέλος ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ Δαεὶδ, neque quicquam amplius habet Hebraica lectio. Sanctus Augustinus legit vt Euthymius, & alij plerique Græci habent.

In eodem Psalmo vers. 8. post verba illa ἤχους κυμάτων αὐτῆς: vulgati libri habent, τῆς ταραχῆς αὐτῶν; sed Vaticanus non habet. quæ lectio verior est, cùm beatus Hieronymus affirmet additum esse illud τῆς ταραχῆς αὐτῶν; hoc est, *quis sustinebit?* itaque superfluum hoc esse dicit. beatus Augustinus legit, *quis sufferet*. Ex quo apparet

Universidad de Deusto
Biblioteca

paret secutum fuisse lectionem illam τίς κατοφήσεται.

Post aliquot versus vers. 10. & 11. ibidé legitur iuxta vulgatos libros, ἅτινες ἡ ἑτοιμασία σου τοῖς &c. sed in Vaticano est, ἅτινες ἡ ἑτοιμασία σὺ τοῖς &c. hanc lectionem secutus beatus Augustinus, ait, *Ita est præparatio tua*. Lege quæ scripsit sanctus Hieronymus ad Suniam & Fretellam.

Psal. lxv. vers. 2. vulgata lectio est, ἀλαλάξατε τῷ θεῷ· ita & Interpres habuit. quarè vertit, *Iubilate Deo*. Ita legit & sanctus Augustinus; & conuenit lectio hæc cum Hebræo. Theodoritus, Euthymius, & Complutensis habent, τῷ κυρίῳ: sed melius legitur τῷ θεῷ, quemadmodum in Vaticano exemplari vetustissimo habetur, & in vulgata editione nostra Latina. Ita etiam legit S. Hilarius, licet testetur in Græcis esse ἀλαλάξατε τῷ κυρίῳ.

Paulò post vers. 4. Græci libri habent, ψαλάτωσαν δὴ τῷ ὀνόματί σου ὕψιστε: sed in Vaticano legitur hoc tantùm, ψαλάτωσαν δὴ τῷ ὀνόματί σου. Ita legit & Interpres noster, & sanctus Augustinus, atque ante illum Hilarius. vocem illam ὕψιστε puto additam; licet inueniatur in Theodorito, Euthymio, & Complutensi.

In eodem Psalmo, vers. 15. in plerisque Græcis, tam scriptis quàm impressis, legitur μὴ συμμάστις κριῶν. at beatus Hieronymus in his quæ scripsit ad Suniam & Fretellam, asserit scriptum inueniri, μὴ συμμάστις κριῶν, sed male. veram enim lectionem esse, μὴ συμμάστις τῶν κριῶν. Et tamen Theodor. Euthym. Complutensis, & omnes Græci, quos ego legerim, habent μὴ συμμάστις κριῶν. Et ex nostris Latinis Hilarius, & Augustinus. Editio nostra vulgata Latinâ veram illam habet lectionem, quam probat sanctus Hieronymus, quæ & conuenit cùm Hebræo.

In eodem versu tam scripti quàm impressi Græci habent, ἀνοίσω σοὶ βόας: in nostro emendatiore legitur ποιήσω σοὶ βόας. Lectio hæc conuenit cum Hebræo. sed ptiorem illam secutus Interpres vertit, *Offeram tibi boues:* quam in omnibus non exemplaribus solùm, sed etiam Interpretibus inuenire licet. Verbum autem illud ποιήσω, non mirum si à Græcis versum est ἀνοίσω. Nam solet poæi verbum ποιεῖν pro sacrificare & offerre, etiam in diuinis literis, quemadmodum & Facere apud Latinos scriptores.

In sequenti versu legitur, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν πάντες οἱ φοβούμενοι: Vaticanus non habet vocem illam ὑμῖν. Conuenit cum Hebræo, & cum editione nostra vulgata, licet sanctus Hilarius habeat; sed beati Augustini enarratio non habet.

Item illud, vers. 18. μὴ εἰσακουσάτω μου κύριος, totidem verbis legitur in Vaticano, excepta voce illa μου, quam neque Interpres habuit in suo exemplari: neque sanctus Augustinus. Conuenit etiam cú Hebræo.

Mox sequitur διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου ὁ θεὸς, Interpres noster legit, διὰ τοῦτο εἰσήκουσεν ὁ θεός. itaque vertit, *Propterea exaudiuit Deus*. Vocem autem illam μου superfluam esse in Græcis, quemadmodum & me in aliquibus Latinis codicibus docuit sanctus Hieronymus, in his quæ sæpè citauimus. Conuenit etiam lectio nostra cum Hebræo.

Psal. lxvi. vers. 2. quod vulgata lectio Græca habet, ὁ θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς, καὶ εὐλογήσαι ἡμᾶς· ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐλέησαι ἡμᾶς: in Vaticano legitur sine illa repetitione in fine, καὶ ἐλέησαι ἡμᾶς: quæ neque sunt in Hebræo. Sed omnia Græca exemplaria quæ ego viderim, cumque his Theodoritus, & Euthymius habent verba illa in fine, καὶ ἐλέησαι ἡμᾶς: solum exemplar quod sæpè citauimus non habet. In editione nostra vulgata legitur repetitio illa, quemadmodum & apud sanctum Hilarium. Solus beatus Augustinus non legit verba illa: sic enim enarrat hunc locum, vt facilè appareat legisse, vt est in Vaticano. Connectit enim quod sequitur: *Vt cognoscamus in terra viam tuam*, cum verbis illis; *illuminet vultum suum super nos*. Hæc notauimus, non quòd existimemus vulgatam lectionem Græcam, aut Latinam imminuendam; neque repetitionem illam remouendam: sed vt offendamur, non mirum videri, si Augustinus in Commentariis suis non habeat; cùm varij sint Græci libri, & Doctores, prout alij in alios libros inciderunt, plerunque legere, atque interpretari.

Psal. lxvii. vers. 3. impressi Græci & plerique scripti habent οὕτως ἐκτόλοιντο οἱ ἁμαρτωλοὶ: Vaticanus verò, ἅτινες ἐκτόλοιντο: ita legit Interpres. quare & vertit, *sic pereant*. Eodé modo legunt viri docti, & sancti Hilarius & August. Theod. & Euthymius habét ἐκτολοιτο. Item versus ille παρεμβλήσεται δὲ τοῖς φοβουμένοις: in Vaticano est, ἐκτοξεύσονται δὲ τοῖς φοβουμένοις. ita legit Interpres: nam vertit, *turbabuntur à facie*. Et ita legit sanctus Hilarius, & beatus Augustinus.

In eodem Psalmo vers. 13. impressi libri, & plerique scripti habent. ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τῶν ἀγαπητοῦ τῆς ὠραιότητος: sed in Vaticano legimus, ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ τοῦ ἀγαπητοῦ, καὶ τῇ ὡραιότητι. quam lectionem habuit Interpres. itaque vertit, *Rex virtutum dilecti dilecti*. Sic legit & interpretatur beatus Augustinus. Repetitio, inquit, pertinet ad commendationem: quanquá istam repetitionē non omnes codices habent.

Est & in eodem, vers. 20. κύριος ὁ θεὸς εὐλογητὸς, εὐλογητὸς κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέραν: sed in Vaticano hoc tantum legitur, εὐλογητὸς κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέραν. hanc lectionem secutus Interpres vertit, *Benedictus Dominus die, quotidie*. Eandem & beatus Hieronymus probat vt meliorem in his quæ sæpè citauimus. Sanctus Augustinus testatur in nonnullis codicibus haberi, *Benedictus Dominus Deus de die in diem:* sed in Græcis sic habetur, vt suprà diximus. Lege Augustinum, Hilarius habet, *Deminus Deus benedictus de die in diem*.

Eiusdem Psalmi vers. 25. qui legitur in Græcis codicibus vulgatis, ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαί σου: scriptoris vitio deprauatus est, vt docet sanctus Hieronymus ad Suniam. Sic enim in Septuaginta, & in Hexaplis se scriptum inuenisse affirmat: ἐθεώρησαν τὰς πορείας σου. quam lectionem secutus Interpres vertit: *viderunt ingressus tuos*. Ita etiam ab Aquila, Symmacho, & Theodotione versum esse dicit, eodemque modo legi in quinta & sexta editione, idque cóuenire cum Hebraico. Græci libri tam impressi quàm scripti habent, ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαί σου ὁ θεός. quam lectionem Theodoretus, & Euthymius habuerunt. eandem secutus & beatus Augustinus, legit, *viss sunt gressus tui Deus*. Ita & Cassiodorus monachus, & ante omnes istos S. Hilarius.

Psal. lxviii. titulus in vulgatis libris est, εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων ψαλμὸς τῷ Δαυίδ. In Vaticano verò totidem verbis legitur, excepta voce illa ψαλμὸς. Ita legerunt Augustinus & Cassiodorus. Hilarius verò habet vt est in vulgatis Græcis.

In eodem Psalmo vers. 18. iuxta vulgatam lectionem, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου: in Vaticano legitur, καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου. Ita legit Interpres & Cassiod. quemadmodū etiam & in Hebræo inuenitur.

Item illud vers. 31. αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μετ' ᾠδῆς. Ita legit in Vaticano est, αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μετ' ᾠδῆς. *Laudabo nomen Dei cum cantico*. hanc lectionem probat sanctus Hieronymus ad Suniam his verbis: In sexagesimo octauo *Laudabo nomen Dei cum cantico*, pro quo dicitis vos reperisse in Græcis, αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου μετ' ᾠδῆς, id est, *Laudabo nomen Dei mei cum cantico*; sed *mei* superfluum est. Ita habet Hilarius, Augustinus & Cassiodorus.

Item illud vers. 35. καὶ ἡ γῆ, σάλευσα, καὶ πᾶσα τὰ ἑρπετὰ ἐν αὐτῇ: Vaticanus codex habet pro ἐν αὐτῇ, ἐπ' αὐτοῖς. quam lectionem secutus Interpres vertit, *omnia reptilia in eis*: in Hebræo etiam legitur כָּל־רוֹמֵשׂ בָּם Sanctus Augustinus eodem modo legit. sic enim habet, *omnia repentia in eis*. Cassiodorus, *omnia reptilia in eis*. sanctus Hilarius secutus lectionem illam, τὰ ἑρπετὰ ἐν αὐτῇ habet, *omnia repentia in eo*.

Paulò

Paulò post vers. 37. vulgata lectio habet, καὶ τὸ σπέρμα σου εἰς δῆλόν σου κατευθύνουσιν αὐτούς: sed in Vaticano exemplari habetur, καὶ τὸ σπέρμα σου εἰς δῆλόν αὐτοῦ καθέξουσιν αὐτόν; quam lectionem habuit Interpres. itaq. vertit, *Et semen seruorum eius possidebit eam*. Sic & sanctus Hilarius. Ita & beatus Augustinus: *& semen*, inquit, *seruorum eius obtinebunt eam*. Theodoritus, & Euthymius habent εἰς δῆλόν σου, sed melius, εἰς δῆλόν αὐτοῦ. Nam & in Hebræo est, לְזַרְעֲךָ

Item quod subiungitur vers. eod. καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου: Vaticanus liber habet, καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ. quam lectionem secutus Interpres vertit, *& qui diligunt nomen eius*. Sic legit sanctus Augustinus, & ante illum Hilarius, cum quibus conuenit Cassiodorus monachus. Græci libri tam impressi quàm scripti plerique habent τὸ ὄνομά σου. sed melius in Vaticano, τὸ ὄνομα αὐτοῦ, nam & in Hebræo legitur שְׁמוֹ

Psal. lxix. vers. 5. quod legitur in vulgatis libris πάντες, οἱ ζητοῦντες σὲ ὁ θεός: in Vaticano est, πάντες οἱ ζητοῦντές σε ὁ θεός. quā lectionē habuit Interpres, & B. August. Nec dubito illud, ὁ θεὸς additū esse: cùm neque in vetustis exēplaribus, neq. in editione nostra vulgata, neq. in Hebræo sit, neq. in Comment. sancti Augustini.

Psal. lxx. titulus iuxta vulgatos libros est, τοῦ Δαβὶδ ψαλμὸς τοῦ υἱοῦ Ιωναδὰβ καὶ τῶν πρώτως αἰχμαλωτισθέντων ἀνατέλματος παῤ ἑβδομίοις: in Vaticano totidem verbis legitur, excepta voce illa, ψαλμὸς, & illis ἀνατέλματος παῤ ἑβδομίοις. hanc lectionem sequitur sanctus Augustinus: sic enim habet: *Ipsi Dauid filiorum Ionadab & eorum qui primi captiui ducti sunt*. Cassiodorus legit, *Dauid Psalmus filiorum Ionadab, & priorū captiuorum*. Theodoritus, Euthym. Complut. & alii plerique habent inscriptionē quam priorē posuimus. In Hebræo legitur ראשׁנים נלקחו

In eodem Psalmo vers. 12. legitur, ὁ θεὸς μὴ μακρυνθῇς ἀπ' ἐμοῦ: sed in Vaticano ὁ θεὸς μὴ μακρυνθῇς ἀπ' ἐμοῦ. hanc lectionem vt meliorem probat S. Hieronymus scribens ad Suniam; sic enim habet: Quod dicitis in septuagesimo Psalmo positum esse, ὁ θεὸς μου μὴ μακρυνθῇς ἀπ' ἐμοῦ, id est, *Deus meus ne elongeris à me: meus*, superfluum est. Vides vt sanctus Doctor affirmat vocē illam μου superfluam esse. Et tamē habet B. Augustinus, Theodorit. Euthymius, & Complutensis præter vnum Vaticanum codicem, in quo est vera lectio, quā & Interpres secutus est, & Cassiodor. monachus. Conuenit etiam cum Hebræo. Sic enim habet אֱלֹהִים אַל תִּרְחַק

In eodem Psalmo, ver. 14. vulgati libri habent, ἐγὼ δὲ διὰ παντὸς ἐλπιῶ σοί: in Vaticano non est illud, σοί, neq. Interpres habuit, neq. in Hebræo legitur. In sancto Augustino est & in Cassiodoro, & aliis plerisque.

Paulò post vers. 17. sequitur in libris impressis, & plerisque manuscriptis, ὁ θεὸς μὲ ἐδίδαξάς με: sed Vaticanus habet, ὁ θεὸς ἐδίδαξάς με. Sic habuit Interpres. Itaque vertit, *Deus, docuisti me*. Ità legit beatus Augustinus, ita & Cassiodorus: Theodoritus, & Euthymius legunt, ὁ θεὸς μου ἐδίδαξας: sed melius legi, ὁ θεὸς ἐδίδαξάς με, vt in Vaticano est, non solùm vulgata lectio, sed etiam beatus Hieronymus scribens ad Suniam & Fretellam, ostendit: idque conuenit cum Hebræo quod sic habet אֱלֹהִים לִמַּדְתָּנִי

Sequitur vers. 18. in libris impressis & plerisque scriptis, ὁ θεὸς μὲ ὑ καταλίπῃς με: sed melius in Vaticano, ὁ θεὸς μὴ ἐγκαταλίπῃς με; quemadmodum & vulgata lectio nostra habet: *Deus ne derelinquas me*. Sic legit beatus Augustinus, & Cassiodorus. Itaque putamus additam esse vocem illam με: nam neque in Hebræo est: sic enim habet, אֱלֹהִים אַל תַּעֲזָבֵנִי

Item vers. 19. pro eo quod legitur paulò post ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα: in Vaticano inueni scriptum, ἃ ἐποίησας μεγαλεῖα. quam lectionem vertit Interpres, *quæ fecisti magnalia*. Eandem sequitur beatus Augustinus & Cassiodorus monachus. Itaque videtur vox illa μοι addita, quippe quòd neque in Hebræo legitur. Sic enim habet, אֲשֶׁר עָשִׂיתָ גְדֹלוֹת

Legitur in eodem, vers. 20. καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με: sed in Vaticano est, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγές με. Ita legens Interpres vertit, *& de abyssis terræ iterum reduxisti me*. Sic habet & S. Augustinus, & Cassiod. Itē quod sequitur vers. 21. πλεονάσεις ἐπ' ἐμὲ τὰ μεγαλωσύνᾳ σου: in Vaticano legitur sine illis vocibus ἐπ' ἐμέ. sic habuit Latinus Interpres: nam vertit, *Multiplicasti magnificentiam tuam*. neque sanctus Augustinus legit illud ἐπ' ἐμέ, neq. Cassiodorus. Græci tam scripti, quàm impressi habent, πλεονάσας ἐπ' ἐμὲ. Statim subiungitur in vulgatis libris, καὶ στὰς ῥῆσάς με παρεκάλεσάς με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγές με: in Vaticano est hoc tantum, καὶ στὰς ῥῆσάς με παρεκάλεσάς με. Tantundem habuit Interpres: nam vertit, *Et conuersus consolatus es me*. Sic legit Cassiodorus. Verba illa quæ in Græcis plerisque sequuntur, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγές με: videntur repetita e loco superiore: quæ neque in Hebræo, neque in Vaticano exemplari leguntur. At beatus Augustinus legit, & interpretatur, quemadmodum & Euthymius monachus.

Sequitur vers. 22. in vulgatis Græcis, καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς κύριε: in Vaticano exemplari nō leguntur verba illa, ἐν λαοῖς κύριε, neque Interpres noster legit. Sic enim vertit, *Nam & ego confitebor tibi in vasis, &c.* Ita & beatus Augustinus, nisi quod pro *Nam & ego*, habet, *Etenim ego confitebor tibi*. Voces illas ἐν λαοῖς κύριε habent Theodoritus, & Euthymius. Sed neq. in editione vulgata Latina leguntur, neque in exemplari Vaticano, vt diximus, neque in Hebræo.

Psal. lxxi. titulus iuxta vulgatos codices est, εἰς Σολομὼν ψαλμὸς τῷ Δαβίδ: sed in Vaticano legitur hoc tantum, εἰς Σολομών: atque ita sanctus Doctor Augustinus legit. Ait enim, *In Salomonē* quidem Psalmi huius titulus præmoratur. Conuenit inscriptio hæc cum Hebræo, in quo sic legitur לִשְׁלֹמֹה

In eodem Psalm. ver. 3. vulgata lectio habet, ἀναλάβετε τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ σου, καὶ βουνοὶ δικαιοσύνην: in Vaticano totidem verbis legitur, nisi quòd pro δικαιοσύνην est ἐν δικαιοσύνῃ, quæ lectio conuenit cum Hebræo. sic enim in illo est: יִשְׂאוּ הָרִים שָׁלוֹם לָעָם וּגְבָעוֹת בִּצְדָקָה

Item illud vers. 8. quod in vulgatis libris legitur, ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων: in Vaticano est, ἀπὸ ποταμοῦ ἕως τῶν περάτων. Sic habuit Interpres, atque ideò vertit, *à flumine vsque ad terminos*. Sic legit B. Augustinus, & Theodor. Conuenit etiam cum Hebræo. in quo legitur in numero singulari, vt habet vulgata nostra editio.

Prope finem Psalmi vers. 18. legitur in libris tam impressis quàm manuscriptis, εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τῷ Ἰσραὴλ. sed in libro beati Hieronymi ad Suniá, docemur locú hunc sic legi debere, εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ: sic enim scripsit Doctor ille: Dicitis in Græco bis *Deus* non haberi, cùm & in Hebraico sit, & apud LXX. & manifestissimè triplex Domini Dei, Deique nuncupatio mysterium sit Trinitatis.

Sequitur vers. 19. & vlt. καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Vaticanus liber non habet hæc, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ αἰῶνος. Aperte autem intelligimus hæc addita esse à beato Hieronymo, qui sic ait, scribens ad Suniam. Illud & *in sæculum sæculi*, superfluè, sciatis à Græcis esse appositum, quod nec Hebræus habet, nec LXX. Interpretes. S. Augustinus in sua enarratione habet, & interpretatur.

Psal. lxxii. ver. 6. quod vulgata lectio habet, διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία αὐτῶν εἰς τέλος: in Vaticano scriptum inuenimus sine illis vocibus αὐτῶν εἰς τέλος, quæ neq. Interpres habuit: nam vertit, *Propterea tenuit eos superbia*. Item beatus Augustinus, *ideò*, inquit, *obtinuit eos superbia*. hāc lectionem puto veriorem esse: cùm in editione vulgata, & in exemplari Vaticano inueniatur, atque in Commentariis sancti Augustini & in Hebræo: sic enim in illo est עָנְקָמוֹ גַּאֲוָה

Item vers. 7. quod sequitur, ἐξελεύσεται ὡς ἐκ φλεγμονῆς ἡ ἀδικία αὐτῶν, sanctus Hieronymus scribens ad Suniam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

affirmat legendum, ἐξελιδίσατο ὡς ὃν σίαπος ἡ ἀδικία αὐτοῦ. Hieronymi verba sunt: De septuagesimo secũdo, *prodijt quasi ex adipe*; & vos dicitis in Græco reperisse ἐξελιδίσθη), id est, *prodiet*, quod falsum est. Nam & apud LXX. Interpretes ita scriptum est, ἐξελιδίσατο ὡς ὃν σίαπος ἡ ἀδικία αὐτοῦ. sanctus August. ita legit, vt editio nostra vulgata: sed Græci tam impressi quàm scripti habent, quod sanctus Hieron. affirmat mendose legi.

Est in eod. Psalmo iuxta vulgatos libros vers. 17. καὶ συνεῖς εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν: at sanctus Hieron. docet, scribẽs ad Suniam, coniunctionẽ illam καὶ superfluum esse.

Item illud vers. 18. quod vulgata lectio habet, ἀλλὰ ταῖς δολιότησιν αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά: in Vaticano exem plari legitur, ἀλλὰ ταῖς δολιότησιν ἔθου αὐτοῖς: quam lectionem secutus Interpres vertit, *propter dolos posuisti eis*. Eodẽ modo habuit locum hũc S. Augustinus: sic enim habet, *propter dolositatem posuisti eis*. Cassiodorus legit, *propter dolos posuisti, eis mala*. In Hebræo legitur post verbũ *posuisti* in casu dandi, sicut & in editione vulgata. itaq. videtur addita vox illa κακὰ, אַךְ בְּחַלְקוֹת תָּשִׁית לָמוֹ

Vers. 24. impressi libri & scripti habent, καὶ ὡς τῷ βουλῇ σου: in Vaticano legitur, ἐν τῇ βουλῇ σου, absque coniunctione illa, quemadmodum & sanctus Augustinus legit, & Cassiodorus. Idem locus & in Hebræo est sine coniunctione.

PSAL. LXXIII. vers. 5. Græci libri scripti, & impressi habent, ὡς εἰς τὸν ἔξοδον ὑπερᾴνω: in Vaticano est ὡς εἰς τὸν εἴσοδον ὑπερᾴνω. Interpres, & sanctus Augustinus legerunt, *in exitu*, alter *in egressu*. Cassiodorus videtur legisse, εἰς τὸν εἴσοδον. Sic enim habet, *sicut in via*. Theodoritus & Euthymius legunt, εἰς τὸν ἔξοδον.

Vers. 8. vulgata lectio habet, δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν. LXX. Interpretum editionem habuisse, δεῦτε καὶ κατακαύσωμεν, testis est sanctus Doctor Hieronymus in iis quæ scripsit ad Suniam & Fretellam, his verbis: Sexta, inquit, editio habet, καταπαύσωμεν, id est, *comburamus*: quod & LXX. iuxta Hexaplorum veritatem transtulisse perspicuum est. Idem tamen Hieronymus fatetur se legisse etiam hoc modo in Græcis libris δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν: qui & trãnstulisse se dicit, *quiescere faciamus*. quam lectionem habet etiam Interpres Latinus. Eandem habuerunt Augustinus, & Cassiodorus, nisi quòd pro *quiescere faciamus omnes dies festos*, legunt, *comprimamus omnes solemnitates*.

Vers. 9 legitur in plerisque Græcis, τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἴδομεν. quam lectionem sequitur & Euthymius, sed codices emendatiores habent, τὰ σημεῖα ἡμῶν. Quod ita legens Interpres vertit, *signa nostra*. Sic sanctus Augustinus, & Cassiodorus. quod & cum Hebræo conuenit. Sic enim in illo est אותותינו לא ראינו

Post aliquot versus vers. 17, vulgata lectio habet, σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὅρια τῆς: in exemplari Vaticano est, σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὅρια σὺ ἔκτισας. quod nimirum & Interpres sic legit: nam vertit, *Tu fecisti omnes terminos terræ*. Sic legit sanctus Augustinus: sic & Cassiodorus. Euthymo monacho placet lectio illa, σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὅρια. sed melius Theodoritus & legit & interpretatur, σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὅρια. Sic habetur & in Complutensi. Conuenit lectio hæc etiam cum Hebræo, in quo legitur אַתָּה הִצַּבְתָּ כָּל גְּבוּלוֹת אָרֶץ

Vers. 23. & vlt. legitur in libris vulgatis, μὴ ὑπολάβῃ τῆς φωνῆς τῶν ὑπεναντίων: sed melius in Vaticano, μὴ ὑπολάβῃ τῆς φωνῆς τῶν ἐχθρῶν. quam lectionẽ secutus Interpres vertit, *Ne obliuiscaris voces inimicorum*. Græca illa quam priorem posuimus, legitur apud Euthymium monachum, & Theodoritum; licet Euthymius admoneat in nõnullis exemplaribus inueniri scriptũ ἑκετῶν, propter affinitatem vocum οἰκετῶν, & ἑκετῶν. Sanctus Augustinus legit, *Ne obliuiscaris voces deprecantium te*, nimirum secutus eam lectionẽ τῶν ἱκετῶν σου. sed verior est, quam vulgata editio habet; & beatus Hieronymus scribens ad Suniam, confirmat Aquilæ, Symmachi, & LXX. Interpretũ testimonio. Cõuenit etiã cũ Hebræo.

PSAL. LXXIIII. vers. 2. vulgata lectio est, ἐξομολογησόμεθά σοι ὁ θεός, ἐξομολογησόμεθά σοι. Tantundem est in Vaticano, nisi quod in secundo ὁ ὁμολογησόμεθά σοι additur σοι, neque in Hebræo legitur.

Vers. 2. sequitur in vulgatis tam impressis quàm scriptis, διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου. de qua lectione beatus Hieron. scribens ad Suniã, sic ait: In LXXIIII. *Narrabimus mirabilia tua*: pro quo male apud Græcos legitur, διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου. Hæc Hieronymus. sed beatus Augustinus, Cassiodorus, Theodoritus, & Euthymius sequuntur lectionem hanc: *Narrabo omnia mirabilia tua*. Quamobrem apparet quid in editione nostra Latina legitur; *Narrabimus mirabilia tua*, id legi iuxta emendationem sancti Hieronymi.

In eodem Psalmo vers. 6. vulgata lectio habet, ἅμα ἀλαλάξῃ: in Vaticano legitur sine coniunctione illa ἅμα etiam ita habet Latina editio.

PSALM. LXXVI. vers. 7. ἐμελέτων καὶ ἔσκαλλον τὸ πνεῦμά μου. Interpres Latinus legit, *Meditabar, & scrutabam spiritum meum*. itaque vertit, *Meditabar, & scrutabam spiritum meum*. hanc autem esse veram lectionem affirmat sanctus Hieronymus scribẽs ad Suniam, his verbis: Pro eo quòd nos diximus *scrutabam*, LXX. posuerunt ἔσκαλλον, quod Symmachus transtulit ἐρευνῶν, id est, *perscrutabar*, siue *quærebam*, & quinta similiter. hanc lectionem secutus sanctus Augustinus legit in Commentariis: *Perscrutabar spiritum meum*. Cassiodorus habet, *ventilabam in me spiritum meum*. Complutensis habet, ἔσκαλλε τὸ πνεῦμα μου. Testis est sanctus Hieronymus in Græcis codicibus ita quoque inueniri. sed ipse legit ἔσκαλλον, quare & vertit, *scrutabam*. Notanda sunt quæ pro huius verbi explanatione scripsit his verbis ad Suniam: Proprie σκαλιὸς ἄροτρον in agricultura dicitur in sarriendo, id est sarculando, & quomodo ibi quæruntur herbæ sarculoque secentur; sic & ille exactatum cogitationum suarum metaphoricos à sarculo demonstrauit. Et sciendum quòd ἔσκαλλον non femel, sed frequenter significet. Eundem locum citans sanctus Athanasius in epistola ad Serapionem legit, ἠχάλλε, sed puto mendose scriptum pro ἔσκαλλε.

In eodem Psalmo vers. 9. ἡ εἰς τέλος οὐ μὴ προσθῇ τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι κύριος, συντέλεσε ῥῆμα δεῦτε ἤδομαι εἰς ἤδομαι, in exemplari Vaticano totidem verbis legitur hic locus, excepto illo duabus vocibus συντέλεσε ῥῆμα: quas & beatus Hieronymus scribens ad Suniam, affirmans in exemplaribus nõ inueniri, sic ait, *a generatione in generationem*. Hoc quod Græcum sequentes, inuenisse vos dicitis συντέλεσε ῥῆμα, id est, *consummauit verbum*, rectè non habetur in Latino, quia & in nullo habetur Interpretum. Vulgata nostra lectio nõ habet, neq. Cassiodorus, neq. S. Augustinus, Theodoritus, Euthymius & Cõplutensis habent: videntur hæ duæ voces συντέλεσε ῥῆμα additæ ex Hebræo, in quo ita legitur דּוֹר וָדוֹר לְדוֹר וָדוֹר אִמַּר

Prope finem Psalmi vers. 20. vulgata lectio habet, ἐν τῇ θαλάσσῃ αἱ ὁδοί σου: sed in Vaticano exemplari legitur, ἐν τῇ θαλάσσῃ ἡ ὁδός σου. quam lectionem secutus Interpres vertit, *in mari via tua*. Sic legit beatus Augustinus & Cassiodorus.

PSAL. LXXVII. vers. 6. ἃ ἃ παρεβάλοσαν αὐτά, hæc nota esse in Hebræo: in illo enim est וְיִסְפְּרוּ לְבְנֵיהֶם

In eodem Psalmo vers. 30. legitur, ἐν τῷ βρώσασθαι αὐτοὺς ἐν τῷ στόματι αὐτῶν: in Vaticano est, ἐν τῷ βρώσασθαι αὐτοὺς ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Sic habuit Interpres. Nam vertit: *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum*. Conuenit lectio cũ Hebræo. In illo enim sic legitur טֶרֶם לֹא זָרוּ מִתַּאֲוָתָם

Sequitur vers. 31. in libris vulgatis, καὶ ὁ θεὸς ἀνέβη ἐπὶ τοὺς πλείονας. sed corrupte legitur, vt affirmat sanctus Hieronymus, scribens ad Suniam: Sic, inquit, habetur in Hebræo וַיַּהֲרֹג בְּמַשְׁמַנֵּיהֶם quod Aquila interpretatus est, ἐν τοῖς ἐπιτρόποις αὐτῶν. Symmachus τοῖς ἐπιτρόποις, Septuaginta, & Theodotio, & quinta editio ἐν τοῖς πίοσι αὐτῶν, quod quidam non intelligentes putauerunt scriptum, ἐν τοῖς πλήθεσιν: hæc Hieronymus. Corruptè autem legitur apud illum, πλείοσιν pro πίοσιν, ignoratione Græcæ linguæ factũ est, vt ex πίοσιν fieret mutatio in πλείοσιν, nimirum ex voce obscuriore in clariorem, vt in multis aliis factũ videmus. quod autẽ πίοσιν idem valeat quod *pinguior*, docent Græcarum dictionum Interpretes; & præsertim Eustathius in Commentariis Iliados in literam τ, & aliis locis: qui & vocem hanc πίων vitiatam esse affirmat in soluta oratione, quemadmodum πῖαρ apud Poetas frequentius inuenitur. Sanctus Augustinus ait se in Græcis quos habebat inuenisse ἐν πλείοσιν. sed interpretatur tamen illam alteram lectionem, *Occidit pingues eorum*. Cõplutensis, Euthymius, & alij Græci mendosè habent, vt diximus, ἐν πλείοσιν.

Post paucos versus vers. 34. ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς τότε ἐζήτουν. in Vaticano legitur sine coniunctione illa τότε, neque Interpres habuit.

Item illud, ἐμνήσθησαν, in Vaticano est, ἀνεμνήσθησαν. quam lectionẽ habet vulgata editio Latina, & conuenit cum Hebræo, quod his verbis habet וַיִּזְכְּרוּ

Vers. 45. ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυιαν. ex beato Hieronymo discimus legendum esse κονόμυιαν: sic enim scribit ad Suniam; Cœnomyia, non vt Latini interpretati sunt, *musca canina* dicitur per y Græcam literam: sed iuxta Hebraicam intelligentiam per œ diphthongon debet scribi, vt sit κονομυῖα, omne genus muscarum: sed Aquila παμμυῖαν, id est omnimodam muscam interpretatus est.

Vers. 55. καὶ κατεῖσεν αὐτοὺς ἐπὶ ὅριον ἁγιάσματος αὐτοῦ: in Vaticano legitur sine coniunctione καὶ. sic & in Hebræo. Sic in editione vulgat.

PSAL. LXXVII. vers. 2. quod legitur in vulgatis, ἤνοιξα ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, Vaticanus liber habet, ἤνοιξα ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου. quemadmodũ & Interpres legit. sic enim vertit, *Aperiam in parabolis os meum*. Ita & beatus Augustinus. Cassiodorus secutus est lectionem ἐν παραβολαῖς μου.

In eod. Psalmo ver. 6. vulgati libri habent, ὅτι τὰ ἴδια τὰ μὴ γινώσκοντά σε. sed Vaticanus, ὅτι τὰ ἴδια τὰ μὴ ἐπεγνωκότα σε. quam lectionẽ secutus Interpres vertit: *In Gentes quæ te non nouerunt*. Ita & sanctus Augustinus. lectio conuenit cum Hebræo, in quo est עַל גּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדָעוּךָ

Paulò pòst vers. 8. in vulgatis, οἱ εἰκτιρμοί σου κύριε. Vaticanus non habet κύριε, neque Interpres habuit, neque in Hebræo legitur.

Vers. 13. & vltim. habet iuxta vulgatos codices, ἀνθομολογησόμεθά σοι ὁ θεός: in exemplari Vaticano ilsdẽ verbis legitur, excepta voce illa, ὁ θεὸς quam nec Interpres habuit, nec est in Hebræo. In illo enim sic est טוֹרָה לָךְ

PSAL. LXXIX. vers. 5. quod legitur in libris tam scriptis quàm impressis, ἕως τίνος θυμοῦσαι τὴν δούλον σου: exemplar Vaticanum habet, ἕως τίνος θυμοῦσαι τοῦ δούλου σου. Ita & Interpres Latinus legit: nam vertit, *Super orationem serui tui*.

In eodem vers. 12. καὶ ἕως ποταμοῦ. Ita & Interpres vertit, *Et vsque ad flumen*. conuenit cum Hebræo.

Item illud vers. 15. καὶ ἐπέβλεψον ἐξ οὐρανοῦ: legitur in Vaticano sine coniunctione illa, καὶ, quæ neque in Hebræo est, neque in editione nostra vulgata Latina.

PSAL. LXXX. vers. 4. ἐν χρεαῖς ἁμαρτιλοῦ μόσασθε αὐτόν: in Vaticano legitur sine voce illa αὐτὸν: quam neque Interpres noster habuit, neque in Hebræo est.

Paulò pòst vers. 5. Σαλδιάψασθε: in Vaticano habetur σαλδιάσασθε. quam lectionem secutus Interpres vertit, *mouebuntur*. Ita legit sanctus Augustinus.

PSAL. LXXXII. vers. 9. καὶ γὸ Λασήρ: in Vaticano legitur, καὶ γὸ Λασήρ, neque in Hebræo est altera coniunctio.

PSAL. LXXXIII. vers. 6. Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἔστιν. in Vaticano legitur, μακάριος ἀνὴρ ὃ ἔστιν. Ita & Interpres legens vertit, *Beatus vir cuius*.

Paulò pòst vers. 8. κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων: in Vaticano est, κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων. Ita & Interpres habuit: sic enim vertit, *Domine Deus virtutum*. ita legit & beatus Augustinus.

PSAL. LXXXV. vers. 15. in vulgatis libris est, καὶ σὺ κύριε ὁ θεός μου: in Vaticano legitur sine illa voce μου. quam neque Interpres habuit, neque est in Hebræo. Notauit hoc sanctus Hieronymus scribens ad Suniam his verbis. In Græco inueniſſe vos dicitis: καὶ σὺ κύριε ὁ θεός μου, id est, *Tu Domine Deus meus*, quod superfluum est. *meus* enim nec in Hebræo habetur, nec in LXX.

PSAL. LXXXVI. vers. 5. vulgati libri habent tam impressi, quàm scripti, Μήτηρ Σιών. sanctus Hieronymus in explanatione huius loci affirmat septuaginta Interpretes transtulisse, Μήτι Σιών, cumque multi non intelligerent, addidisse ρ: itaque factum esse, vt pro μήτι legerent μήτηρ. idque vulgò legi solitum asserit sanctus Doctor. Itaq. non negligit lectionẽ illam, sed interpretatur: licet & alteram quoque interpretetur, quã neque Theodoritus, neque Euthymius monachus noluerunt. Illi enim & legunt, & interpretãtur Μήτηρ Σιών. Et qui multis annis fuit ante Theodoritum, & Euthymium, Apollinaris in paraphrasi quam versibus scripsit in Psalmos, legit Μήτηρ Σιών: sic enim habet, Μητέρα πεπίστωται ἀνὴρ Σιὼν καλέσσει. hac lectionem secutus est sanctus Ambrosius, vt licet videre in libro primo De fide ad Gratianum Augustum, & in Oratione funebri de excessu fratris Satyri. eandem sequitur, & interpretatur sanctus Augustinus, & Cassiodorus. Cùm igitur tot, & tanti viri sequantur Græcam illam lectionem Μήτηρ Σιών, non censeo mutandam esse in eam, quæ est Μήτι, sed vt nostra Latina vulgata, *Nunquid Sion*, retinenda & seruanda est: ita & illa Græca in editione Græca: nullũ enim neque librũ neq. Interpretem inueni (de Græcis loquor) qui non sic habeat Μήτηρ Σιών.

PSAL. LXXXVIII. vers. 19. ὅτι τοῦ κυρίου ἡ ἀντίλημψις, Vaticanus codex habet, ὅτι τὸ κυρίου ἡ ἀντίλημψις ἡμῶν. quam lectionem secutus Interpres vertit, *Quoniam Domini est assumptio nostra*. sanctus Augustinus legit, *Quoniam Domini est susceptio*. Cassiodorus habet, *Quoniam Domini est assumptio*. sed editio vulgata conuenit cum Hebræo, in quo sic legitur כִּי לַיהוָה מָגִנֵּנוּ

Vers. 20. τότε ἐλάλησας ἐν ὁράσει τοῖς ὁσίοις σου, totidem verbis legitur in his, quæ scripsit beatus Hieronymus ad Suniã, nisi quòd pro τοῖς ὁσίοις affirmat legendũ esse τοῖς ἁγίοις σου. Ita enim ait omnes transtulisse. Eodem modo legit Interpres: *Tunc*, inquit, *locutus es in visione sanctis tuis*: conuenit lectio cum Hebræo. sic enim in illo est: אָז דִּבַּרְתָּ בְחָזוֹן לַחֲסִידֶיךָ

Item illud vers. 33. καὶ ἐν ταῖς μάστιξι ταῖς ἀδικίας αὐτῶν, in Vaticano legitur pro ταῖς ἀδικίας ταῖς ἁμαρτίας. Ita & Interpres: *& in verberibus peccata eorum*. sanctus Augustinus secutus est lectionem illam, ταῖς ἀδικίας αὐτῶν.

PSAL. LXXXIX. vers. 2. quod libri vulgati tam impressi quam scripti habent, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ. Ita legendum esse admonet sanctus Hieronymus scribens ad Suniam, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ ὁ θεός: quod Hebraicè dicitur מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל

Item illud vers. 4. quod vulgata lectio habet, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου κύριε: in exemplari Vaticano habetur sine voce illa κύριε, neque editio nostra habet, neque sanctus Augustinus, neque in Hebræo legitur.

Item illud vers. 10. ὅτι ἐπῆλθε πραότης, ἐφ ἡμᾶς, sanctus Hieronymus admonet legendum sine vocibus illis ἐφ ἡμᾶς. ait enim hoc superfluum esse.

PSALM. XCIII. vers. 9. quod legitur iuxta vulgatos codices, ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν, οὐχὶ κατανοεῖ: apud Philonem in libro περὶ φυτουργίας habetur, ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν,

Universidad de Deusto
Biblioteca

θαλμὸν, ἀχλὺ ἐπικλύσει. hæc lectio cõuenit cũ Hebræo, vt videre poterunt qui Hebræam linguã bene norunt.

PSAL. XCVII. verſ. 3. in vulgatis legitur, ἐμνήσθη τῆ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ. ſed beatus Hieronymus ſcribens ad Suniam, admonet illud τῷ Ἰακὼβ eſſe ſuperfluum: neque enim in Hebræo eſt, neque in codicibus emendatis, neque Latina editio vulgata habet.

PSAL. CXVIII. in litera Daleth verſ. 27. iuxta vulgatam lectionem in Græcis libris habetur, ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου· quod Interpres Latinus vertit, *Dormitauit anima mea*; ſanctus Ambroſius legit, *Stillauit anima mea*: ſed in explanatione affirmat aliquos codices habere *dormitauit*, quia ἐνύσταξεν, & ἔσταξεν duabus literis diſtant, potuit, inquit, Interpres, vel antiquarius ſcriptor hic falli. Et paulò pòſt idem Ambroſius, Qui facilioribus, inquit, laborum vtuntur compendiis, *dormitauit*, accipiunt. Sed Origenes qui multorum interpretationes diligenti diſcuſſit indagine, *ſtillauit*, ſecutus eſt. hæc ſanctus Ambroſius. Sed beatus Auguſtinus, & Caſſiodorus legunt, *dormitauit*, quemadmodum & editio noſtra vulgata habet. Sanctus Hieronymus in his quæ vertit ex Hebræo, legit, *diſtillauit anima mea*.

In eodem in litera Vau & verſ. 41. legitur in libris impreſſis, τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λόγον σου. ſed in Vaticano habetur τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸ λόγιόν σου: quæ lectio cum illa conuenit quam habet vulgata editio, *Salutare tuum ſecundum eloquium tuum*.

Paulò pòſt in eadem litera Vau verſ. 47. vulgati libri Græci habent, αἷς ἠγάπησα σφόδρα. ſanctus Hieronymus ſcribens ad Suniam, dicit vocem illam σφόδρα additam & ſuperfluam eſſe.

Verſ. 68. in litera Teth χρηστὸς εἶ σὺ κύριε: in Vaticano legitur, χρηστὸς εἶ σὺ. ita legit & Interpres: nam vertit, *bonus es tu*. Illud κύριε neque in Hebræo eſt.

Paulò pòſt in eadem litera Teth verſ. 69. ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου: in Vaticano legitur ſine voce illa μου: quam & beatus Hieronymus additam eſſe affirmat. non eſt in editione noſtra vulgata, neque in Hebræo.

In eodem Pſal. ver. 105. λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, in Vaticano, λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ λόγος σου; quã lectionem ſecutus Interpres vertit, *Lucerna pedibus meis verbum tuum*: Ita legit ſanctus Auguſtinus, & ante illum ſanctus Ambroſius & Caſſiodorus. Conuenit etiam cum Hebræo, in quo ſic legitur נֵר לְרַגְלִי דְבָרֶךָ

Paulò pòſt in litera Nun verſ. 109. vulgati libri Græci tam ſcripti quàm impreſſi habent ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί σου, interpres legit ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί μου: Itaque vertit, *Anima mea in manibus meis*. hanc lectionem approbans ſanctus Hieronymus, ſcribens ad Suniam, ait; Sciendum eſt & apud Hebræos, & apud LXX, & apud omnes alios Interpretes ſcriptum eſſe *in manibus meis*, & non *in manibus tuis*, quod Hebraicè dicitur; & omnes apud Græcos Eccleſiaſtici Interpretes iſtum locum ſic ediſſerunt; & eſt breuiter hic ſenſus: Quotidie periclitor, & quaſi in manibus meis ſanguinẽ meum porto, & tamen legem tuam non obliuiſcor: hæc ſanctus Doctor. beatus Ambroſ. in Commentariis quæ ſcripſit in hunc Pſalmum, aſſerit duobus modis hunc locum ſcriptum inueniri; ἐν ταῖς χερσί μου, & ἐν ταῖς χερσί σου. ſed in pletisque legi, ἐν ταῖς χερσί σου. ſanctus Auguſtinus: Nonnulli, inquit, codices habent, *in manibus meis*: ſed plures *in tuis*. Et hoc quidem planum eſt. *Iuſtorum enim animæ in manu Dei ſunt. Anima verò mea in manibus meis*, quomodo intelligatur ignoro. Caſſiodorus monachus ſecutus eſt lectionem illam: *Anima mea in manibus tuis*. Theodoritus & Euthymius legunt, & interpretantur, *Anima mea in manibus tuis*: ſed melius, vt diximus, legitur, *Anima mea in manibus meis*, vt in editione vulgata habetur, & in Hebræo in quo eſt, בְּכַפָּי תָּמִיד

In eodem Pſalmo in litera Pe verſ. 136. διέξοδοι ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. ſanctus Ambroſius tractans hunc locum, hæc ſcripſit: Sunt codices qui habent διεξόδους ὑδάτων κατεβίβασαν οἱ ὀφθαλμοί μου. ſed ego in Græco codice meo κατέβησαν legi, hoc eſt, *deſcenderunt*: in quo poteſt fieri, vt in vtramliber partem duarum adiectione, aut diminutione literarum ſcriptor errauerit. hæc ſanctus Ambroſius. Videtur Interpres Latinus ſecutus lectionem illam διεξόδους ὑδάτων κατεβίβασαν οἱ ὀφθαλμοί μου vertiſſe, *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei*. beatus Hilarius legit, *Exitus aquarum tranſierunt oculi mei*. ſanctus Auguſtinus legit, *Exitus aquarum deſcenderunt oculi mei*, videtur legiſſe διεξόδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. Teſtatur idẽ Doctor ſe in nõnullis codicibus legiſſe, *tranſierunt oculi mei*. ſanctus Hieron. vertit ex Hebræo, *Riui aquarum fluebant de oculis meis*. Item quod ſequitur ἔστησαν τὴν γῆν ὑφ' ἑαυτοῖς τοῦ φυλάξαι τὸν νόμον σου, in codicibus emendatis legitur, ἔστησαν ἐφ' ἑαυτοῖς τοῦ φυλάξαι τὸν νόμον σου. quam lectionem ſecutus Interpres vertit: *Quoniam non cuſtodierunt legem tuam*. in Hebræo etiam legitur, עַל לֹא שָׁמְרוּ

In eodem legitur in litera Sade verſ. 138. ἠλήθευσας τὰ τεθεσπισμένα σου ἐν δικαιοσύνῃ. in aliis autem emendatis, καὶ ἀληθείαν σου τὸν θεσπισμὸν ἐν δικαιοσύνῃ. quam lectionem ſecutus Interpres vertit: *Et veritatem tuam nimis*. Ita legit ſanctus Hilarius, & beatus Auguſtinus, & Caſſiodorus monachus.

In eodem Pſalmo legitur iuxta nonnullos impreſſos codices ἐρυλαξεν ἡ ψυχή μου τὰ μαρτύριά σου ἠγάπησεν. emẽdati libri habent poſt verbum illud ἠγάπησεν, ἐυτὰ σφόδρα.

PSAL. CXIX. verſ. 2. illud ἀπὸ χειλέων ἀδίκων καὶ γλώσσης δολίας ſine coniunctione illa καὶ legendum eſſe affirmat beatus Hieronymus ſcribens ad Suniam. neque in Hebræo eſt coniunctio.

PSAL. CXX. verſ. 3. quod legitur, μὴ δώῃ εἰς σάλον τὸν πόδα σου, in codicibus emendatis habetur, μὴ δώῃ εἰς σάλον τὸν πόδα σου. quam lectionem ſecutus Interpres vertit, *Non det in commotionem pedem tuum*. Ita legit & interpretatur ſanctus Hilarius. beatus Auguſtinus ſequitur lectionem illam μὴ δώῃ. Ita Chryſoſtomus, Theodoritus, & Euthymius monachus. Editio Complutenſis habet μὴ δώῃ. quod etiam cõuenit cum Hebræo: ſic enim in illo legitur, לְמוֹט

PSALM. CXXIII. verſ. 3. quod legitur, ἐν τῷ ἐξαναστῆναι τοὺς ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς: Vaticanus codex habet ἐξαναστῆναι τὸν θυμὸν αὐτῶν ἐφ' ἡμᾶς: Ita legit Interpres: nam vertit, *Cùm iraſceretur furor eorum ſuper nos*. Ita legit ſanctus Hilarius, niſi quod pro *furor eorum*, habet, *animus eorum*. Sanctus Auguſtinus legit, vt habet vulgata noſtra editio; quæ conuenit cum Hebræo, ſic enim in illo eſt בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם

PSALM. CXXVI. verſ. 5. & vlt. quod impreſſi libri habent, μακάριος, ὃς πληρώσει, in Vaticano legitur, μακάριος ἀνὴρ, ὃς πληρώσῃ: Atque ita legendum eſſe docet ſanctus Hieronymus, ſcribens ad Suniam eandem lectionem ſecutus Interpres vertit, *Beatus vir qui impleuerit*. beatus Ioannes Chryſoſtomus legit, μακάριος ὁ θεσπισμὸς. Conuenit lectio cum Hebræo.

Extremus verſus eiuſdem Pſalmi legitur in libris vulgatis, ἐὰν κατοικήσωσιν ὅπου λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις, in Vaticano exemplari legitur hæc totidem verbis, niſi quod pro αὐτῶν habetur αὐτοῦ. Ita legit & ſanctus Ioannes Chryſoſtomus in explanatione huius Pſalmi.

PSALM. CXXVII. verſ. 6. & vlt. quod legitur in libris vulgatis, καὶ ἴδοις τοὺς τοὺς ὑιοὺς σου εἰρήνην ἐπὶ τὸν ἰσραήλ: in exemplari Vaticano habetur totidem verbis; niſi quòd pro εἰρήνην ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ, legitur εἰρήνην ἐπὶ τὸ ἰσραὴλ quam lectionem ſecutus eſt ſanctus Hilarius: ſic enim habet: *Et videas filios filiorum tuorum, & pacem ſuper Iſrael*. Ita legit & Arnobius in Commentariis: *Et videas*, inquit, *filios filiorum tuorum pacem ſuper Iſrael*. beatus Ioannes Chryſoſtomus legit, εἰρήνην ἐπὶ τὸν ἰσραήλ. Ita Theodoritus & Euthymius.

PSALM.

PSALM. CXXIX. verſ. 4. quod libri tam impreſſi quàm ſcripti habent ἕνεκεν τῆ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε κύριε, in libris emendatis legitur, ἕνεκεν τῆ νόμου σου. quam lectionem ſecutus Interpres vertit, *Propter legem tuam ſuſtinui te Domine*. In Complutenſi habetur, ἕνεκεν τῆ ὀνόματός σου. Ita in Commentariis Theodorici & Euthymij. Sanctus Ioannes Chryſoſtomus licet legat ἕνεκεν τῆ ὀνόματός σου: affirmat tamen apud nonnullos legi ἕνεκεν τῆ νόμου σου. Fatetur ſanctus Hieronymus plura exemplaria inuenirj, quæ habeant, ἕνεκεν τῆ ὀνόματός σου. ſed tamen veram lectionem eſſe aſſerit, ἕνεκεν τῆ νόμου σου. hanc & vulgata noſtra lectio habet, Arnobius, Hilarius, Auguſtinus, & Caſſiodorus. Conuenit etiam cum Hebræo, in quo eſt: לְמַעַנְךָ הוֹחַלְתִּי

PSALM. CXXX. verſ. 2. impreſſi libri, & plerique manuſcripti habent, ὡς ἀνταποδώσεις δὴ τῷ ψυχῇ μου. in quibuſdam verò emendatis legitur, ὡς ἀνταποδώσεις δὴ τῷ ψυχῇ μου. hanc lectionem habuit Interpres. ſic enim vertit: *Ita retributio in animam meam*. Eodem modo legit Arnobius, & beatus Auguſtinus, Hilarius, & Caſſiodorus legunt: *Sic retribues in animam meam*.

PSALM. CXXXII. verſ. 2. legitur, τὸν στόμωμα τὸν Ἀαρών. in aliis emendatioribus habetur, τὸν στόμωμα τῆ Ἀαρών.

PSAL. CXXXV. verſ. 4. quod legitur, τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ, beatus Hieronymus in iis quæ ſcripſit ad Suniam, affirmat ſuperfluam eſſe hoc loco vocem illam μόνῳ. neque editio noſtra vulgata habet.

PSAL. CXXXVII. verſ. 1. legitur, καὶ ἐναντίον ἀγγέλων. in Vaticano habetur ſine illa coniunctione καὶ, quæ neque in vulgata editione Latina eſt, neque in Hebræo.

In eodem legitur verſ. 5. καὶ ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδαῖς κυρίου: ſed in exemplari Vaticano habetur, καὶ ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς κυρίου. Sic & Interpres habuit: ſiquidem vertit, *Et cantent in viis Domini*. Conuenit lectio cum Hebræo, in quo eſt בִּשְׁנֵי בְּרָכֵי יְהוָה

PSAL. CXXXVIII. verſ. 4. vulgata lectio habet ὅτι οὐκ ἔστι λόγος ἐν γλώσσῃ μου. beatus Hieronymus ſcribens ad Suniam, affirmat legendum, ὅτι οὐκ ἔστι λόγος ἐν γλώσσῃ μου. quam lectionem ſecutus Interpres vertit, *Quia non eſt ſermo in lingua mea*. Conuenit etiam cum Hebræo, in quo ita legitur: כִּי אֵין מִלָּה בִּלְשׁוֹנִי

PSAL. CXXXIX. verſ. 6. vulgati libri habent, καὶ ῥομφαία διέτεινα παγίδα τοῖς ποσί μου. At beatus Hieronymus in his quæ ſæpe citauimus, affirmat ſuperfluum eſſe illud, τοῖς ποσί μου: quod neque in editione vulgata eſt, neque in Hebræo.

Paulò pòſt, verſ. 8. ἐπεσκίασας δὴ τῷ κεφαλῇ μου in Vaticano legitur, ἐπεσκίασας δὴ τῷ κεφαλῇ μου, quemadmodũ & Interpres legit, & in Hebræo eſt: ſic enim in illo habetur, סַכּוֹת לְרֹאשִׁי

In eodem legitur verſ. 13. ποιήσει κύριος τῷ κρίσιν τῷ πτωχοῦ. ſed Vaticanus codex habet, ποιήσει κύριος τῷ κρίσιν τῷ πτωχοῦ. Ita & Interpres habuit. Conuenit lectio cum Hebræo in quo eſt עֲשֹׂת יְיָ דִּין עָנִי

PSAL. CXL. verſ. 7. vulgatus codex habet, διασκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν. Vaticanus verò, διασκορπίσθη τὰ ὀστᾶ ἡμῶν. ita legit Interpres Latinus, atque ita legendum eſſe affirmat ſanctus Hieronymus ſcribens ad Suniam: ſic etiam habetur in Hebræo.

PSAL. CXLIII. verſ. 3. pro eo quod vulgati libri habent, ὅτι λογίζῃ αὐτοῦ, Vaticanus habet, ὅτι λογίζῃ αὐτόν: atque ita legens Latinus Interpres vertit, *Quia reputas eum*.

In eodem verſ. 5. legitur in vulgatis, κύριε κλῖνον οὐρανούς, ſed in Vaticano habetur, κύριε κλῖνον οὐρανούς σου. hoc vertit Interpres Latinus: *Domine inclina cælos tuos*. Conuenit lectio cum Hebræo.

PSAL. CXLVII. verſ. 16. quod legitur, διδοῦσα χιόνα αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον, in Vaticano exemplari eſt, διδοῦσα χιόνα ὡσεὶ ἔριον: quã lectionẽ ſecutus Interpres vertit, *Qui dat niuem ſicut lanam*. Conuenit lectio cũ Hebræo.

Verſ. 19. vulgati codices habẽt, ὁ ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ, ſed in Vaticano exemplari legitur, ὁ ἀπαγγέλλων τὸν λόγον αὐτοῦ. hanc lectionem ſequens Latinus Interpres vertit, *Qui annuntiat verbũ ſuũ Iacob*.

PSAL. CXLIX. verſ. 9. & vlt. legitur iuxta vulgatos codices δόξα αὐτῷ ἔστι πᾶσι: ſed Vaticanus habet δόξα αὐτῷ ἐστὶ πᾶσι. ſic legens Latinus Interpres vertit, *Gloria hæc eſt omnibus*. licet Theodoritus, & plerique Græci tam codices, quàm Interpretes habeant ἔστιν. Tamen beatus Auguſtinus legit: *Gloria hæc eſt omnibus*. Et ante illum Arnobius, & poſtea Caſſiodorus monachus. At ne quis putet in ſolis noſtris Latinis ita legi, addam non in ſolo Vaticano exemplari legi, δόξα αὐτῷ ἐστὶ, verùmetiam in Commentariis ſancti Ioannis Chryſoſtomi, qui legit, & interpretatur, δόξα αὐτῷ ἐστὶ πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

FINIS.

Eruditiſs. iſtas in Græcum Pſalterium notationes, dignas quæ typis mandentur, cenſemus. Anno 1571. Poſtridie Calend. Nouembris.

Auguſtinus Hunnæus.

Cornelius Reynerı Goudanus.

Johannes Harlemius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VARIÆ LECTIONES IN LATINIS BIBLIIS EDITIONIS VVLGATÆ,

EX VETVSTISSIMIS MANVSCRIPTIS EXEMPLARIBVS COLLECTÆ, ET AD TEXTVM HEBRAICVM, CALDAICVM, GRÆCVM ET SYRIACVM EXAMINATÆ,

Opera & industria aliquot Theologorum in Academia Louaniensi.

PRÆFATIO IOHAN. HARLEMII.

CVM apud omnes sacrarum literarum peritos magno semper in precio habita fuerint Biblia olim Compluti studio, & sumptibus Ximenii Cardinalis impressa; non immeritò placuit viris illis doctissimis, quibus à Rege Catholico horum magnorum & regiorum Bibliorum cura commissa erat, vt in hoc sacro opere ex illis Complutensibus Bibliis, vulgatæ editionis textus imprimeretur; &, si quæ præterea inuenirentur in antiquis manuscriptis exemplaribus ab hoc textu variæ lectiones, eæ ad finem totius operis adiungerentur. Quod vt fieret accuratius, præter ea manuscripta, quibus olim in editione Bibliorum Louaniensium D. Hentenius vir doctissimus vsus erat, quorum aliquot nobis ex diuersis bibliothecis connumerata fuerunt; alia quindecim ab eximio Theologo Domino Augustino Hunnæo nobis suppeditata sunt; qui ea summo labore, nec exiguis sumptibus ex variis locis sibi comparauerat. Ad hæc, cùm varias vulgatæ Latinæ editionis lectiones inuenimus, quænam earum ad textum Hebræum, Caldæum & Græcum in veteri instrumento; aut ad Syrum & Græcum in nouo, propius accedat, indicare voluimus; tum quòd hoc omnibus sacrarum literarum studiosis longè gratissimum fore putaremus; tum quòd turbatis riuulis ad fontes recurrendum esse excellentes doctores, atque Ecclesiæ Catholicæ lumina semper iudicauerint. certè B. Hieronymus in epistola ad Suniam & Fretellam ita loquitur: Sicut, inquit, in nouo testamento, si quando apud Latinos quæstio exoritur, & est inter exemplaria varietas, recurrimus ad fontes Græci sermonis, quo nouum scriptum est instrumentum; ita in veteri testamento, si quando inter Græcos, Latinosque diuersitas est, ad Hebraicam recurrimus veritatẽ, vt quicquid de fonte proficiscitur, hoc quæramus in riuulis. Hæc B. Hieronymus; cuius sententiã secutus B. Augustinus cap. 11. libri secundi de doctrina Christiana in hunc modum scribit. Latinæ linguæ homines, quos nunc instruendos suscepimus, & duabus aliis ad scripturarum diuinarum cognitionem habent opus, Hebræa scilicet, & Græca, vt ad exemplaria præcedentia recurratur, si quam dubitationẽ attulerit Latinorũ interpretum infinita varietas. Hæc ille. Porrò, vt breuiter & facilè quæ lectio cum Hebræo, aut Caldæo, aut Græco, aut Syro textu magis conueniat, exemplaribus discrepantibus, significaremus, his quatuor literis H.C.G.S. compendii causſa vsi sumus. Vbi verò vel certò statui non potuit, quæ lectio ad fontes propiùs accederet, vel locus de quo agebatur non erat vsque adeo magni momenti, notis illis prætermissis, hoc signum duntaxat asscripsimus Ms. quo significatur lectionẽ illam in aliquibus manuscriptis exemplaribus inueniri. Quòd si locus occurrebat in quo suspicabamur à librariis errorem aliquem per incuriam fortassis esse commissum, qui tamen ex manuscriptorum collatione deprehendi non poterat, eum cùm sine fide alicuius exemplaris manuscripti inter varias lectiones collocare non auderemus, ad finem harum lectionum adiecimus. Atq; vt ad oculum appareret in quo lectionum varietas posita sit, ea verba, in quibus codices discrepant, alio genere characteris excudi curauimus. Cæterùm quicquid in hac re præstitum est, id totum Catholicæ atque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, cuius est de germana sacræ scripturæ lectione, & vera eiusdem interpretatione statuere, iudicio ac censuræ libenter submittimus.

EXPLICATIO QVORVNDAM SIGNORVM QVIBVS IN HIS VARIIS LECTIONIBVS VSI SVMVS.

M s. significat lectionem diuersam à lectione textus impressi in his Bibliis regiis, petitam tamen ex aliquo vel aliquibus vetustis editionis vulgatæ codicibus manuscriptis.
H. significat quæ inter variantes lectiones propius accedat ad textum Hebraicum.
C. Paraphrasim Caldaicam in Bibliis regiis excusam.
G. textum Græcum in iisdem Bibliis positum.
S. lectionem Syriacam noui testamenti eorundem Bibliorum.
Hier. in prophetis, notat quam lectionem habeat D. Hieronymus in textu adiuncto ipsius in prophetas commentariis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN GENESI.

CAP. 1.

4 Diuisit *Deus* lucem à tenebris. MS. H. C. G. *pro*, diuisit lucem, &c.

Hanc lectionem, & sequentes omnes sic lege. Geneseos capite 1 versu 4. Diuisit Deus lucem à tenebris. legunt quidam exemplaria Manuscripta, quibus fauet textus Hebraeus, Caldaeus, & Graecus pro eo quod alia Manuscripta & Codex Complutensis seu Biblia Regia legunt, Diuisit lucem à tenebris, *omittendo vocabulum,* Deus.

25 species suas *et* iumenta. MS. H. C. G. *pro*, species suas, iumenta.

CAP. 2.

24 et matrem *suam*, et adhærebit. MS. H. C. *pro*, & matrem, & adhærebit.

CAP. 3.

11 Cui dixit, quis enim indicauit. MS. H. C. G. *pro*, Cui dixit *Dominus*, quis enim indicauit.

15 Ipse conteret caput tuum. MS. H. C. G.

Irenaeus lib. 3. aduersus haereses cap. 38. videtur legere, Ipsum conteret caput tuum, *vt referatur pronomen ad semen quam lectionem etiam admittunt Hebraei & Chaldaei.*

Ipsa conteret caput tuum, *pro*, *Ipsa conteret caput tuum, qua lectio est in pluribus Manuscriptis,*

23 *et* emisit eum Dominus. MS. H. C. G. *pro*, emisit eum Dominus.

CAP. 5.

3 genuit ad imaginem. MS. H. C. G. *pro*, genuit *filium* ad imaginem.

CAP. 8.

5 Decimo *autem* mense. MS. G. *pro*, Decimo *enim* mense. H. C. Decimo mense.

CAP. 9.

16 Inter Deum & *inter* omnem animam viuentē. MS. H. C. G. *pro*, inter Deum & omnem animam viuentem.

CAP. 8.

17 Hoc *erit* signum fœderis. MS. *pro*, hoc *est* signum fœderis.

CAP. 10.

7 Saba, *et* Heuila. MS. H. C. G. *pro*, Saba, Euila.

9 *Ob* hoc exiuit prouerbium. MS. H. C. G. *pro*, *Ab* hoc exiuit prouerbium.

22 Et Arphaxad, *et* Lud. MS. H. C. G. *pro*, Et Arphaxad, Lud.

CAP. 11.

10 Hæ generationes Sem. MS. H. C. G. *pro*, Hæ *sunt* generationes Sem.

13 Postquam genuit Sale, *quadringentis* tribus annis. MS. H. C. *pro*, postquam genuit Sale, *trecentis* tribus annis.

CAP. 12.

1 In terram quam *monstrabo* tibi. MS. *pro*, In terrim quam *monstraueto* tibi.

7 Apparuitque Dominus Abram. MS. G. *pro*, Apparuit *autem* Dominus Abram.

CAP. 13.

2 Erat autem dives valde *Abram* in possessione. MS. H. C. G. *pro*, erat autem dives valde in possessione.

7 Vnde *et* facta est rixa. MS. H. C. G. *pro*, vnde facta est rixa.

16 Si quis *possit* hominum. MS. *pro*, si quis *potest* hominum.

17 Surge & perambula terram. MS. H. C. G. *pro*, surge *ergo* & perambula terram.

CAP. 14.

7 Et venerunt ad fontem Misphat. MS. H. C. G. *pro*, Venerunt *vsque* ad fontem Misphat.

10 Rex Sodomorum & Gomorrhæ. MS. H. *pro*, & Rex Gomorrhæ.

11 Sodomorum & *Gomorrhæ*. MS. H. C. G. *pro*, Sodomorum & *Gomorrhæorum*.

CAP. 16.

1 non genuerat liberos. MS. *pro*, non genuerat *sibi* liberos. H. C. G. *legunt* non genuerat *ei*, (*scilicet Abrahamo*) liberos.

2 Cumque ille *acquieuisset* deprecanti. MS. H. C. G. *pro*, Cumque ille *ac quiesceret* deprecanti.

13 Vocauit autem nomen Domini. MS. H. C. G. *pro*, vocauit autem *Agar* nomen Domini.

CAP. 17.

4 Ego sum, & pactum meum tecum. MS. H. G. *pro*, & *ponam* pactum meum tecum.

20 Et faciam illum in gentem magnā. MS. H. C. G. *pro*, et faciam illum *crescere* in gentem.

23 Vniuersosque quos emerat cunctos mares. MS. H. C. *pro*, *et* cunctos mares.

CAP. 18.

2 De ostio tabernaculi, & adorauit in terram. MS. H. C. *pro*, tabernaculi *sui*.

13 Quare risit Sara dicens. MS. H. C. G. *pro*, quare risit Sara *vxor tua* dicens.

24 Nequaquam *facies* iudicium. MS. *pro*, nequaquam *facias* iudicium *hoc. Secūdum Hebraica videtur legendum per interrogationem.* Qui iudicas omnem terram, nequaquam facies iudicium? q. d. omnino facies æquum & iustum.

CAP. 19.

1 Qui cùm vidisset, surrexit. MS. H. C. G. *pro*, qui cùm vidisset *eos*.

4 Vallauerunt domum à puero vsq. ad senem. MS. H. C. G. *pro*, Vallauerunt domum *illius* à puero vsque ad senem.

14 Surgite egredimini de loco isto. MS. H. C. *pro*, surgite, *et* egredimini de loco isto.

CAP. 21.

6 Risum fecit mihi Deus, quicunque audierit. MS. H. C. G. *pro*, Risum fecit mihi Deus, & quicunque audierit.

20 Et fuit cum eo. MS. H. C. G. *pro*, Et fuit *Deus* cum eo.

CAP. 24.

7 Dominus Deus cæli, qui tulit me. MS. H. C. G. *pro*, Dominus Deus cæli *& terra* qui tulit me.

12 *Dixit*, Domine Deus. MS. H. C. G. *pro*, *orauit Dominum dicens*, Domine Deus.

16 Et impleuerat hydriam ac reuertebatur. MS. H. C. G. *pro*, hydriam *aquæ* ac reuertebatur.

24 Bathuelis filij *Melcha*, quem peperit *Nachor*. MS. H. C. G. *pro*, Bathuelis filij *Nachor*, quem peperit *et Melcha*.

31 Et locum camelis, & introduxit. MS. H. C. G. *pro*, camelis *tuis*, & introduxit.

CAP. 25.

22 Quid necesse fuit *me* concipere. MS. H. C. G. *pro*, quid necesse fuit concipere.

22 Perrexitque vt consuleret Dominum. MS. H. C. G. *pro*, perrexitque *Rebecca*.

CAP. 25.

34 Duxit *vxorem* Iudith filiam. MS. H. C. G. *pro*, duxit *vxores duas*.

CAP. 27.

3 Sume arma tua, pharetram. MS. H. C. *pro*, & pharetram.

28 frumenti & vini, & seruiant. MS. H. C. G. *pro*, frumenti, vini, *& olei*, & seruiant.

CAP. 30.

30 Prouideam *etiam* domui meæ. MS. H. C. G. *pro*, prouideam domui meæ.

CAP. 31.

4 misit *Iacob* & vocauit. MS. H. C. G. *pro*, misit & vocauit.

17 Surrexit *itaque* Iacob. MS. *pro*, surrexit *autem* Iacob.

29 Deus patris *vestri* heri dixit. MS. H. C. *pro*, patris *tui* heri dixit.

29 Ne loquaris *cum* Iacob quicquam. MS. H. C. G. *pro*, *contra* Iacob quicquam.

40 æstu *vrebar* & gelu. MS. H. C. G. pro, æstu *vrgebar* & gelu.

49 Tumulus testis intueatur & iudicet. MS. H. C. G. *pro*, tumulus testis, *& adiecit Laban*, intueatur & iudicet.

CAP. 32.

1 Iacob *quoque* abiit. MS. G. *pro*, Iacob *autem* abiit.

22 Cumque *mane* surrexisset. MS. H. C. G. *pro*, cumque *nocte* surrexisset.

23 remansit solus. MS. H. C. G. *pro*, remansit *Iacob* solus.

CAP. 36.

2 filiam Anæ *filiæ* Sebeon. MS. H. C. *pro*, filiam Anæ *filij* Sebeon.

11 & Cenor. Erat autem. MS. H. C. G. *pro*, & Cenor *& Chere*. Erat autem.

CAP. 37.

6 Dixitque *ad eos*, audite. MS. H. C. G. *pro*, Dixitque *Ioseph fratribus suis*, audite.

33 Quam cùm *agnouisset* pater. MS. H. C. *pro*, quam cùm *cognouisset* pater.

CAP. 38.

7 & ab eo occisus est. MS. H. C. G. *pro*, & *alio* eo occisus est.

CAP. 40.

17 portare me omnes cibos. MS. H. C. G. *pro*, portare me *putabam* omnes cibos.

CAP. 41.

24 Coniectoribus *somniorum*, & nemo est. MS. H. G. *pro*, Coniectoribus *somniorum*, & nemo est.

46 Triginta *autem* annorū erat. MS. H. C. G. *pro*, triginta annorum erat.

55 In cuncta *autem* terra Ægypti. MS. *pro*, In cuncta *etiam* terra Ægypti.

55 terra Ægypti *panis* erat. MS. H. C. G. *pro*, terra Aegypti *fames* erat.

CAP. 42.

13 *seruiti tui fratres sumus*. MS. H. C. G. *pro*, *famuli tui tui sumus*.

21 videntes *angustiam* animæ illius. MS. H. C. G. *pro*, *angustias* animæ illius.

23 Nesciebant *autem* quòd intelligeret. MS. *pro*, nesciebant *enim* quòd intelligeret.

28 pecunia *mea* en habetur. MS. H. C. *pro*, pecuniaen habetur.

CAP. 43.

3 sub *testificatione* iurisiurandi. MS. *pro*, sub *testatione* iurisiurandi.

11 terræ *fructibus* in vasis. MS. G. *pro*, terræ *huius gibus* in vasis.

16 quoniam mecū sunt comesturi mendie. MS. H. C. G. *pro*, quoniam *hodie* mecum *sunt* comesturi mendie.

17 fecit ille *sicut* fuerat imperatum. MS. H. C. G. *pro*, fecit ille *quod sibi* fuerat imperatum.

30 festinauitque, quia commota fuerant. MS. H. C. G. *pro*, festinauitque *in domum*, quia commota fuerant.

CAP. 44.

4 paululum: *cum* Ioseph, MS. *pro*, paululum *tunc* Ioseph,

18 ero domine *mi* loquatur seruus. MS. H. G. *pro*, ero domine *mihi* vt loquatur seruus.

22 suggessimus domino meo. MS. H. C. G. *pro*, suggessimus *tibi* domino meo.

CAP. 45.

5 ante vos. Biennium est enim. MS. H. C. G. *pro*, ante vos *in Aegyptum*. Biennium est enim.

23 Addens *ei* asinos. MS. H. C. G. *pro*, addens *illi* asinos.

26 Ioseph viuit. MS. H. C. *pro*, Ioseph *filius meus* viuit.

CAP. 47.

15 Da nobis *panem*, quare morimur. MS. H. C. *pro*, Da nobis *panes*, quare morimur.

CAP. 48.

19 & iste *quidem* erit in populos. MS. *pro*, & iste *quia* pe erit in populos.

CAP. 49.

3 maior imperio. MS. *pro*, maior *in* imperio.

8 manus *tua* in cervicibus. MS. H. C. *pro*, manus *tua* in cervicibus.

CAP. 50.

8 *atque* armentis quæ dereliquerant in terra Gessen. MS. H. C. G. *pro*, *atque* armentis quæ dereliquerant in terra Gessen.

15 quod fecimus ei, mandauerunt ei. MS. H. C. G. *pro*, quod fecimus, mandauerunt ei.

IN EXODO.

CAP. 1.

13 Illudentes eis, atque ad amaritudinem. MS. H. C. G. *pro*, illudentes *& tradentes eis*, atque ad amaritudinem.

CAP. 2.

23 Alterum verò peperit, quem vocauit Eliezer, dicēs: Deus enim patris mei adiutor meus, & eripuit me de manu Pharaonis.

Hic versus in quibusdam MSS. non legitur, nec apud Hebraeos est. Erat tamen legendus.

25 & *cognouit* eos. MS. H. G. *pro*, & *illorum* eos.

CAP. 4.

12 docebóque *te* quid loquaris. MS. *pro*, docebóque quid loquaris.

CAP. 5.

12 per omnem terram Ægypti. MS. *pro*, *in* omnem terram Ægypti.

19 filiorum Israel in *malo*. MS. H. G. *pro*, filiorum Israel in *malum*.

19 non minuetur quicquam de lateribus. MS. H. G. *pro*, quicquam *operis* de lateribus.

23 vt *loqueretur* in nomine tuo. MS. *pro*, vt *loquerer* in nomine tuo.

CAP. 6.

20 Aaron & Moysen, fueruntque anni. MS. H. C. *pro*, & Moysen, *& Mariam* fueruntque anni.

CAP. 7.

14 non vult dimittere. MS. H. C. G. *pro*, & non vult dimittere.

20 feceruntque *ita* Moyses. MS. H. C. G. *pro*, fecerunteque Moyses.

24 bibere *de aqua* fluminis. MS. H. C. *pro*, bibere *aquam* fluminis.

CAP. 8.

9 & à domō tua, & tantum in flumine remaneant. MS. H. C. *pro*, à domo tua, & *à seruis tuis & à populo tuo*, & tantum in flumine remaneant.

21 & implebuntur domus. MS. H. C. G. *pro*, & implebuntur *omnes* domus.

CAP. 9.

3 super agros *tuos*, & super equos. MS. H. C. G. *pro*, super agros & super equos.

15 extendens manum *meam*, percutiam te. MS. H. C. G. *pro*, extendens manum, percutiam te.

35 nec dimisit filios Israel. MS. H. C. G. *pro*, nec dimisit Israel.

CAP. 10.

9 solemnitas Domini nostri. MS. H. C. *pro*, solemnitas Domini *Dei* nostri.

11 non *feriata*. MS. *pro*, non *fiat* ita.

18 egressusque est de conspectu. MS. H. C. *pro*, egressusque *Moyses* de conspectu.

CAP. 11.

4 media nocte *egrediar* in Ægyptum. MS. H. *pro*, media nocte *ingrediar* in Aegyptum.

CAP. 12.

11 & calceamenta *vestra* habebitis. MS. H. C. *pro*, & calceamenta habebitis.

19 *fermentum* non inuenietur. MS. H. G. G. *pro*, *fermentatum* non inuenietur.

31 Ite immolate Domino. MS. H. C. *pro*, Ite, & immolate Domino.

33 populum de terra exite. MS. H. C. G. *pro* populum Israel de terra exite.

37 absque paruulis, sed & vulgus. MS. H. *pro* absque paruulis, *& mulieribus*, sed & vulgus.

50 fecerunt *autem* omnes. MS. G. *pro*, fecerunt, omnes.

16 *Inter* oculos tuos. MS. H. C. *pro*, *ante* oculos tuos.

CAP. 15.

19 Ingressus est enim *equus* Pharao. MS. H. G. *pro*, Ingressus est enim *equus* Pharao.

CAP. 16.

7 *Audiuit* enim murmur. MS. H. C. G. *pro*, *Audiuit* enim murmur.

16 quem præcepit Dominus. MS. H. C. G. *pro*, cuem præcepit *vobis* Dominus.

29 nullus egrediebatur. MS. H. C. G. *pro*, & nullus egrediebatur.

33 *præcepit* Dominus. MS. *pro*, *præceperat* Dominus.

CAP. 17.

8 contra Israel. MS. H. G. *pro*, contra *filios* Israel.

CAP. 18.

12 omnes seniores Israel. MS. H. C. G. *pro*, seniores *filiorum* Israel.

14 quid est *hoc* quod facis. MS. H. C. G. *pro*, quid est quod facis.

CAP. 19.

1 egressionis *filiorum* Israel. MS. H. C. G. *pro*, egressionis Israel.

13 manus non *tanget* eum. MS. H. C. G. *pro*, manus non *tangent* eum.

16 & timuit *omnis* populus. MS. H. C. G. *pro*, & timuit populus.

CAP. 20.

23 non facietis *mecum* deos. MS. H. C. *pro*, non facietis deos.

25 cultrum *tuum* super eum. MS. H. C. G. *pro*, cultrum super eum.

CAP. 21.

14 Si quis *de industria* occiderit. MS. *pro*, si quis *per industriam* occiderit.

CAP. 22.

29 decimas *tuas* & primitias. MS. H. *pro*, decimas & primitias.

CAP. 23.

6 non declinabis in *iudicio* pauperis. MS. *pro*, non declinabis in *iudicium* pauperis.

15 solemnitatem azymorum. MS. H. C. G. *pro*, solemnitatem *quoque* azymorum.

16 septem dies *comedes* azyma. MS. H. C. *pro*, septem dies *comedetis* azyma.

17 coram Domino Deo non immolabis. MS. H. C. *pro*, coram Domino Deo *tuo* non imm.

18 victimæ *meæ*. MS. H. C. G. *pro*, victimæ *tuæ*.

20 Ecce ego *mitto* angelum. MS. H. C. G. *pro*, Ecce ego *mittam* angelum.

20 angelum qui præcedat te. MS. H. *pro*, angelum *meum* qui præcedat te.

21 cùm *peccaueritis*. MS. H. C. *pro*, cùm *peccaueris*.

CAP. 24.

1 & septuaginta senes Israel. MS. *pro*, septuaginta senes *ex* Israel.

10 *&* sub pedibus. MS. H. C. G. *pro*, sub pedibus.

12 quæ scripsi vt docceas *eos*. MS. H. C. G. *pro*, quæ scripsi vt docceas *filios Israel*.

16 vocauit eum de medio. MS. H. C. *pro*, vocauit eum *Dominus* de medio.

CAP. 26.

24 eruntque coniunctæ. MS. H. C. G. *pro*, eruntque *sibi* coniunctæ.

CAP. 28.

33 cocco bis tincto, mistis in medio. MS. H. C. *pro*, cocco bis tincto, *& bysso retorta*, mixtis in medio.

CAP. 29.

31 Arietem autem *consecrationum* tolles. MS. H. C. *pro*, Arietem autem *consecrationis* tolles.

33 quia *sancta* sunt. MS. H. C. G. *pro*, quia *sancti* sunt.

42 sacrificium est Domino, oblatione. MS. H. C. G. *pro*, sacrificium est Domino *Deo*, oblat.

CAP. 30.

13 qui transit ad *numerum*. MS. H. C. *pro*, qui transit ad *nomen*.

19 lauabunt in *eo* Aaron. MS. *pro*, lauabunt in *ea* Aaron.

24 *olei* de oliueis, mēsuram. MS. *pro*, *oleum* de oliueris, mensuram.

34 Onycha. MS. H. C. G. *pro*, Onychan.

34 *galbanen*. MS. *pro galbanum*.

CAP. 31.

15 sex diebus *facies* opus. MS. G. *pro*, sex diebus *facietur* opus.

17 ab opere cessauit. MS. H. *pro*, ab *omni* opere cessauit.

CAP. 32.

1 ignoramus quid acciderit *ei*, dixitque. MS. H. G. *pro*, ignoramus quid acciderit, dixitque.

7 Dominus ad Moysen, vade. MS. H. G. *pro*, ad Moysen *dicens*, vade.

13 recordare Abraham, Isaac, & Israel. MS. H. C. *pro*, recordare Abraham *&* Isaac, & Israel.

21 Dixitque *Moyses* ad Aaron. MS. H. C. G. *pro*, Dixitque ad Aaron.

35 percussit *ergo* Dominus. MS. *pro*, percussit *autem* Dominus.

CAP. 33.

1 ad Moysen, vade. MS. H. C. G. *pro*, ad Moysen *dicens*, vade.

3 populus duræ ceruicis *est*. MS. H. C. G. *pro*, populus duræ ceruicis *est*.

9 loquebaturque cum Moyse. MS. H. C. G. *pro*, loquebaturque *Dominus* cum Moyse.

13 ostende mihi *viam* tuam. MS. H. C. *pro*, ostende mihi *faciem* tuam.

19 *vocabo* in nomine Dōmini. MS. H. C. G. *pro*, *vocabor* in nomine Domini.

CAP. 34.

4 portans secum *duas* tabulas. MS. H. C. G. *pro*, portans secum tabulas.

9 *&* auferas. MS. H. C. G. *pro*, vt auferas.

10 populus, in cuius es medio. MS. H. C. G. *pro*, populus *iste*, in cuius es medio.

13 sed aras eorum destrue. MS. H. C. G. *pro*, sed *&* aras eorum destrue.

15 destrue & confringe statuas. MS. H. C. G. *pro*, destrue, confringe statuas.

15 *&* comedas. MS. H. G. *pro*, vt comedas.

25 de *victima* solemnitatis. MS. H. C. *pro*, de *victimis* solemnitatis.

28 cum Domino quadraginta dies. MS. H. C. *pro*, cum Domino *Moyses* quadraginta dies.

29 tabulas testimonij. MS. H. C. G. *pro*, tabulas *lapideas* testimonij.

CAP. 35.

5 & *prompto* animo. MS. H. C. *pro*, & *prono* animo.

23 siquis habebat hyacinthum & purpuram. MS. H. C. *pro*, siquis habebat *autem* hyacinthum & purpuram.

23 & *iacinthinas*. MS. *pro*, *hyacinthinas*.

CAP. 36.

38 fabricque earum fudit æneas, *quas & operuit auro*. MS. H. C. & Græca non legunt illa vltima verba.

CAP. 37.

20 *thymiama* de aromatibus. MS. H. C. G. *pro*, *thymiamata* de aromatibus.

CAP. 38.

21 iuxta præceptum Moysi in *ceremonias* Leuitarum. MS. *pro*, iuxta præceptum Moysi in *ceremonijs* Leuitarum.

28 & septuaginta quinque fecit capita. MS. H. *pro*, & septuaginta quinque *sicla* fecit capita.

CAP. 40.

31 in tabernaculum *i*appendit ante. MS. H. C. G. *pro*, in tabernaculum *reflumoij*, appendit ante.

IN LEVITICO.

CAP. 2.

2 ad filios Aaron *sacerdotes*. MS. H. G. *pro*, ad filios Aaron *sacerdotū*.

CAP. 3.

1 *immaculatum* offeret. MS. H. C. G. *pro*, *immaculata* offerent.

2 filij Aaron *sacerdotes*. MS. H. C. G. *pro*, filij Aaron *sacerdotū*.

6 Immaculata erunt, si agnum. MS. H. C. G. *pro*, immaculata erunt *omnia*, si agnum.

13 *super* altaris circuitum. MS. H. C. G. *pro*, *per* altaris circuitum.

CAP. 4.

2 anima *cùm* peccauerit. MS. G. *pro*, anima *qua* peccauerit.

6 asperget *eo* septies. MS. H. C. G. *pro*, asperget *eum* septies.

8 adipem vituli *auferet* pro peccato. MS. C. G. *pro*, adipem vituli *offeret* pro peccato.

13 turba Israel ignorauerit. MS. H. C. G. *pro*, turba *filiorum* Israel ignorauerit.

23 offeret hostiam Domino. MS. *pro*, offeret hostiam *coram* Domino.

CAP. 5.

1 audierit vocem *adiurantis*. MS. H. C. *pro*, audierit vocem *iurantis*.

1 quod *aut* ipse vidit. MS. H. C. G. *pro*, quod ipse vidit.

6 & pro *peccato* eius. MS. H. C. G. *pro*, & pro *peccatis* eius.

11 aut duos pullos *columbæ*. MS. H. C. *pro*, aut duos pullos *columbarum*.

17 Anima *si* peccauerit. MS. H. *pro*, anima *qua* peccauerit.

19 deliquit in *Dominum*. MS. *pro*, deliquit in *Domino*.

CAP. 6.

10 *vorax* ignis exuſſit. MS. *pro*, *vorans* ignis exuſſit.

CAP. 7.

14 *offeretur* Domino. MS. H. C. G. *pro*, *offertur* Domino.

18 & *si* quis de carnibus. MS. H. C. G. *pro*, si quis de carnibus.

18 Irrita fiet oblatio. MS. H. C. G. *pro*, Irrita fiet *ejus* oblatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. 8.

3 omnem cœtum ad ostium. MS. H. C. G. *pro*, omnem cœtum *Israel* ad ostium.
34 vt ritus sacrificij *compleatur*. MS. *pro*, vt ritus sacrificij *compleretur*.

CAP. 9.

3 & vitulum atque agnum *anniculos*. MS. H. C. *pro*, & vitulum atque agnum *anniculum*.

CAP. 10.

6 fratres *quoque* vestri. MS. H. C. *pro*, fratres vestri.

CAP. 11.

4 quicquid autem ruminat *quidem*, & habet. MS. *pro*, quicquid autem ruminat, & habet.
9 hæc sunt quæ gignuntur. MS. H. C. *pro*, hæc *etiam* sunt quæ gignuntur.

CAP. 14.

34 *Cùm* ingressi fueritis. MS. H. C. G. *pro*, *Cumq;* ingressi fueritis.
36 præcipiet vt *efferant* vniuersa. MS. *pro*, præcipiet vt *efferantur* vniuersa.
49 in *purificationem* eius. MS. H. G. *pro*, in *purificatione* eius.

CAP. 15.

20 & in quo dormierit. MS. H. G. C. *pro*, & *locus* in quo dormierit.
21 qui tetigerit, lectum *eius* lauabit. MS. H. C. G. *pro*, qui tetigerit, lectum *suum* lauabit.

CAP. 16.

17 donec egrediatur. MS. H. C. G. *pro*, donec egrediatur *tabernaculum*.
23 Reuertetur *Aaron* in tabernaculum. MS. H. C. G. *pro*, reuertetur in tabernaculum.
29 mense septimo, decima. MS. H. C. G. *pro*, mense *autem* septimo, decima.
32 & cuius manus *mittatæ est*. MS. H. *pro*, & cuius manus *mittatæ sunt*.

CAP. 17.

8 homo de *domo* Israel. MS. H. C. *pro*, homo de *filijs* Israel.
12 qui *peregrinatur* inter vos. MS. H. G. *pro*, qui *peregrinantur apud* vos.
26 atque iudicia non faciatis ex omnibus. MS. H. C. G. *pro*, atque iudicia, *vt* non faciatis.

CAP. 19.

8 & peribit anima *illa* de populo suo. MS. H. C. *pro*, & peribit anima *illius* de populo suo.
22 & pro *delicto* eius. MS. *pro*, & pro *peccato* eius.
31 *Ne* declinetis ad magos. MS. H. *pro*, *Non* declinetis ad magos.
33 *Ne* exprobretis ei. MS. *pro*, *Non* exprobretis ei.

CAP. 20.

7 quia ego. MS. H. C. G. *pro*, quia & ego.
7 ego sum Dominus. MS. H. C. *pro*, ego sum *sanctus* Dominus.
21 absque *liberis erunt*. MS. H. C. G. *pro*, absque *filijs erit*.
26 & eritis mihi. MS. H. C. G. *pro*, eritis mihi.

CAP. 21.

10 vestimenta *sua* non scindet. MS. H. C. G. *pro*, vestimenta non scindet.
16 per familias *suas*, qui habuerit. MS. H. C. *pro*, per familias, qui habuerit.
23 ad altare, *quia* maculam habet. MS. H. C. G. *pro*, ad altare *qui* maculam habet.

CAP. 22.

5 qui *tanget* reptile. MS. H. C. G. *pro*, qui *tangit* reptile.
15 quæ *offerunt* Domino. MS. H. G. *pro*, quæ *offeruntur* Domino.

CAP. 23.

8 Nullumque opus seruile facietis, locutusque est. MS. H. C. G. *pro*, Nullumque opus seruile facietis *in eo*, locutusque est.
11 vt *acceptabilis* sit. MS. *pro*, vt *acceptabile* sit.
32 Die nono mensis. A vespera. MS. H. C. G. *pro*, Die nono mensis *septimi*. A vespera.

CAP. 24.

7 in monumentum oblationis *Domino*. MS. H. C. G. *pro*, in monumentum oblationis *Domini*.
16 omnis multitudo, siue ille ciuis. MS. H. C. G. *pro*, omnis multitudo *populi*, siue ille ciuis.
18 *reddat* vicarium. MS. G. *pro*, *reddet* vic.
21 *reddat* aliud. MS. *pro*, *reddet* aliud.

CAP. 25.

2 *sabbathizet* sabbathum. MS. H. C. G. *pro*, *sabbathizetis* sabbathum.
2 sabbathum *Domini*. MS. *pro*, sabbathum *Domino*.
5 *gignit* humus. MS. *pro*, *gignet* humus.
6 ancillæ *tuæ*, & mercenario tuo. MS. H. C. G. *pro*, ancillæ, & mercenario.
8 quæ simul faciunt *annos* quadraginta nouem. MS. H. C. G. *pro*, quæ simul faciunt quadraginta nouem.
12 sed statim *oblata* comedetis. MS. *pro*, *ablata*.
16 *&* quanto minus temporis. MS. H. C. G. *pro*, quanto minus temporis.
33 *Leuiticarum*. MS. *pro*, *Leuitarum*.

CAP. 26.

2 & pauete sanctuarium meum. MS. H. C. *pro*, pauete *ad* sanctuarium meum.
15 *si* sprueritis leges meas. MS. H. C. *pro*, *sed* sprueritis leges meas.
30 & simulachra *vestra* confringam. MS. H. C. G. *pro*, & simulacra confringam.
45 ego Dominus. hæc sunt. MS. H. C. *pro*, ego Dominus *Deus*. hæc sunt.

CAP. 27.

8 & *ad* æstimationem. MS. G. *pro*, & æstimationem.
9 si quis vouerit *Domino*, sanctum erit. MS. H. C. G. *pro*, si quis vouerit, sanctum erit.
11 Animal *autem* immundum. MS. H. C. G. *pro*, Animal immundum.
19 & possidebit *eum*. MS. *pro*, & possidebit *eam*.
27 iuxta æstimationem *tuam*. MS. H. *pro*, iuxta æstimationem *suam*.
30 *siue de frugibus*. *siue de pomis arborum*, Domini sunt. MS. H. C. G. *pro*. *siue de pomis arborum*, *siue de frugibus*, Domini sunt.

IN NVMERIS.

CAP. 1.

3 & numerabitis *eos*. MS. H. C. G. *pro*, & numerabitis *eas*.
5 de Ruben. MS. H. C. G. *pro*, de *tribu* Ruben. Sic vbique vsque ad versum decimum sextum abundat *tribu*.
22 per generationes *suas* & familias. MS. H. C. G. *pro*, per generationes & familias.
24 per generationes *suas* & familias. MS. H. C. G. *pro*, per generationes & familias.
47 Leuitæ autem in *tribu* familiarum suarum. MS. H. C. G. *pro*, Leuitæ autem in *tribubus* familiarum suarum.
50 *constitue* eos. MS. H. C. G. *pro*, *constitues* eos.
51 *castramet.ndum* erigent. MS. H. *pro*, *castrametanda* erigent.

CAP. 4.

6 velamine *ianthinarum* pellium. MS. *pro*, velamine *hyacinthinarum* pellium.
7 & ponent *eum ea* thuribula. MS. H. C. G. *pro*, & ponent cum *eo* thuribula.
8 velamento *ianthinarum* pellium. MS. *pro*, velamento *hyacinthinarum* pellium.
10 operimentum *ianthinarum* pellium. MS. *pro*, operimentum *hyacinthinarum* pellium.
11 operimentum *ianthinarum* pellium. MS. *pro*, operimentum *hyacinthinarum* pellium.
14 velamine *ianthinarum* pellium. MS. *pro*, velamine *hyacinthinarum* pellium.
25 velamen *ianthinum*. MS. *pro*, *hyacinthinum*.

CAP. 5.

21 In populo *tuo*. MS. H. C. G. *pro*, In populo *suo*.

CAP. 6.

5 non transibit *super* caput eius. MS. H. C. G. *pro*, transibit *per* caput eius.
12 *dies* separationis illius. MS. H. C. *pro*, *die* separationis illius.
14 *& offeret* oblationem. MS. H. C. G. *pro*, *vt offerat* oblationem.

CAP. 7.

2 familiarum *qui* erant. MS. *pro*, familiarum *quæ* erant.
5 In ministerio tabernaculi *testimonij*, & trades. MS. H. C. G. *pro*, in ministerio tabernaculi, & trades.
84 in *dedicationem* altaris. MS. *pro*, in *dedicatione* altaris.

CAP. 8.

19 de medio *filiorum Isr.el*. MS. H. C. G. *pro*, de medio *populi*.

CAP. 11.

1 quod cùm audisset *Dominus*, iratus est. MS. H. C. G. *pro*, quod cùm audisset, iratus est.
4 flagrauit desiderio sedens & flens. MS. H. C. G. *pro*, flagrauit desiderio *eorum* sedens & flens.
18 *&* comedetis carnes. MS. H. C. G. *pro*, comedetis carnes.
21 & ait Moyses. sexcenta millia. MS. H. C. G. *pro*, & ait Moyses *ad Dominum*, sexcenta millia.
24 de senibus *populi*. MS. H. C. G. *pro*, de senibus *Israel*.
34 populum qui desideraterat. MS. H. C. G. *pro*, populum qui desideraterat *eum*.

CAP. 12.

8 loquar ei *&* palam. MS. H. *pro*, loquar ei palam.

CAP. 13.

28 *misisti* nos. MS. H. G. *pro*, *misisti* nos.
29 grandes *nimi* atque muratas. MS. H. C. G. *pro*, grandes atque muratas.

CAP. 14.

10 cunctis filijs Israel. MS. H. C. G. *pro*, cunctis *filijs* Israel.
24 *sed* seruum meum. MS. H. C. G. *pro*, seruum meum.

CAP. 15.

26 inter *vos*. MS. G. *pro*, inter *eos*.

CAP. 16.

13 de terra quæ lacte & melle manabat. MS. H. G. *pro*, de terra *Ægypti*, quæ lacte & melle manabat.
26 à tabernaculis *hominum* impiorum. MS. H. C. G. *pro*, à tabernaculis impiorum.

CAP. 17.

12 omnes *perimimus*. MS. H. C. G. *pro*, omnes *perimimus*.

CAP. 18.

9 *cedit* in sancta sanctorum. MS. *pro*, sancta sanctorum.
15 quicquid primum *erumpit*. MS. H. C. G. *pro*, quicquid primum *erumpet*.
20 nihil *possidebis*, nec *habebis* partem. MS. H. C. G. *pro*, nihil *possidebitis*, nec *habebitis* partem.

CAP. 19.

3 *traderis*q; eam Eleazaro. MS. H. C. *pro*, eam Eleazaro.

CAP. 20.

11 & iumenta *eius*. MS. H. C. G. *pro*, & iumenta.
16 *&* ecce in vrbe cades. MS. H. C. G. *pro*, ecce in vrbe cades.
20 non *transibo*. MS. H. C. G. *pro*, non *transibitis*.
23 ad Moysen pergat, inquit. MS. *pro*, ad Moysen *dicens* pergat, inquit.

CAP. 21.

18 profectique sunt. MS. H. C. G. hæc verba non leguntur.
20 *de* Bamoth. MS. H. C. G. *pro*, Bamoth.

CAP. 22.

11 *abijcere* eum. MS. *pro*, *abigere* eum.
23 angelum *Domini* stantem. MS. H. C. G. *pro*, angelum stantem.
32 *verbera.sti* asinam tuam? MS. H. C. G. *pro*, *verberas* asinam tuam.
37 *vocarem* te. MS. C. *pro*, *vocaremte*.

CAP. 23.

13 *&* inde maledicito ei. MS. H. C. G. *pro*, inde *me*maledicito ei.

CAP. 26.

16 *Heri*, ab hoc, familia Heritarum. MS. H. C. G. *pro*, *Her*, ab hoc, familia Heritarum.
62 *quia* non sunt recensiti. MS. H. C. G. *pro*, *quia* non sunt recensiti.

CAP. 27.

14 in Cades *in deserto* Sin. MS. G. *pro*, in Cades *deserti* Sin.

CAP. 28.

28 per arietes *duos* (subaudi, decimas) M. C. *pro*, per arietes duos.

30 hircum quoque *vnum*, qui mactatur. MS. H. C. G. *pro*, hircum quoque, qui mactatur.

CAP. 31.

26 *tolle* summam eorum. MS. H. C. G. *pro*, *tollite*.
26 & principes vulgi. MS. H. C. G. *pro*, & *omnes* principes vulgi.

CAP. 32.

28 familiarum *per* tribus Israel. MS. *pro*, familiarũ tribus Israel.
31 seruis *tuis* ita faciemus. MS. H. C. *pro*, seruis *suis* ita faciemus.
33 Og regis Basan, terram eorum. MS. H. C. G. *pro*, Og regis Basan, *&* terram eorum.

CAP. 34.

9 *Zephrona*. MS. H. C. G. *pro*, *Helrona*.

CAP. 35.

19 vt apprehenderit eum, *interficiet*. MS. H. C. G. *pro*, vt apprehenderit eum, *interficietur*.
22 quòd si fortuitu, absque odio. MS. H. G. *pro*, quòd si fortuitu & absque odio.

CAP. 36.

10 vt fuerat imperatum. MS. *pro*, vt *sibi* fuerat imperatum.

IN DEVTERONOMIO.

CAP. 1.

13 & quorum cõuersatio. MS. *pro*, & *quorũ*, quorum conuersatio.
19 & maximam quam vidistis. MS. H. C. G. *pro*, & maximam *solitudinem*, quam vidistis.

CAP. 2.

14 ad transitum *torrentis* Zarid. MS. H. C. *pro*, ad transitum Zarid.
14 omnis *generatio* hominum. MS. H. C. G. *pro*, omnis *congregatio* hominum.
20 quos Ammonitæ vocant *Zomzommim*. MS. H. *pro*, quos Ammonitæ vocant *Zomim*.
27 *transibo* per terram tuam. MS. H. C. *pro*, *transfibimus* per terram tuam.
27 publica *gradiar* via. MS. H. C. G. *pro*, publica *gradiemur* via.
28 vende *mihi* vt *vescar*. MS. H. C. G. *pro*, vende *nobis* vt *vescamur*.
28 & sic *bibam*, *tantum est mihi* concedas. MS. H. C. G. *pro*, & sic *bibemus*, *tantum est nobis* concedas.
29 donec *veniam* ad Iordanem & *transeam*. MS. H. C. G. *pro*, *venimus*, & *transeamus*.
30 cor illius, vt traderetur. MS. H. C. G. *pro*, cor illius *ita* vt traderetur.
36 *&* oppido. MS. H. C. G. *pro*, oppido.

CAP. 3.

11 de stirpe gigantum monstratur lectus. MS. H. C. G. *pro*, de stirpe gigantum, *&* monstratur lectus.
13 Basan *vocatur* terra gigantum. MS. *pro*, Basan *vocabatur* terra gigantum.

CAP. 4.

7 Sicut Dominus Deus noster. MS. H. C. *pro*, Sicut Deus noster.
32 quo creauit Deus hominem. MS. H. G. *pro*, quo creauit *Dominus* Deus hominem.
33 vocem *Dei* loquentis. MS. H. C. G. *pro*, vocem *Domini* Dei loquentis.

CAP. 5.

11 nomen *Domini* Dei tui. MS. H. C. G. *pro*, nomẽ Dei tui.
14 *&* bos & asinus. MS. H. C. *pro*, bos & asinus.
14 seruus *tuus*, & ancilla tua. MS. H. C. G. *pro*, ser tuus & ancilla.
30 vade & dic eis. MS. H. C. G. *pro*, vade *ergo*, & dic eis.
33 & protelentur dies in terra. MS. H. *pro*, & protelentur dies *vestri* in terra.

CAP. 6.

3 & obserua vt facias, & bene sit tibi. MS. H. C. *pro*, & obserua vt facias *quæ præcepit tibi Dominus*, & bene sit tibi.
5 & diliges Dominum. MS. H. C. *pro*, diliges Dominum.
11 *cunctarum* opum. MS. H. C. G. *pro*, *multarum* opum.
13 & illi seruies. MS. H. C. *pro*, & illi *soli* seruies.

20 Dominus Deus noster *voluit*. MS. H. C. *pro*, Dominus Deus noster *nobis*.

CAP. 7.

1 Cùm introduxerit te. MS. H. *pro*, Cùm *verò* introduxerit te.
11 quæ ego *mando* tibi hodie. MS. H. C. G. *pro*, quę ego *mandabo* tibi hodie.

CAP. 8.

3 *viuat* homo. MS. *pro*, *vivit* homo.
16 ac probauit *te* ad extremum. MS. H. C. G. *pro*, ac probauit ad extremum.

CAP. 9.

1 tu *transgrederis* hodie. MS. H. C. G. *pro*, tu *transgredieris* hodie.
5 *ingrederis* vt possideas. MS. H. G. *pro*, *ingredieris* vt possideas.
7 in solitudine ex eo die. MS. H. C. G. *pro*, in solitudine, *&* ex eo die.
9 vt acciperem tabulas lapideas. MS. H. *pro*, vt acciperem *duas* tabulas lapideas.

CAP. 10.

20 & ei seruies. MS. H. C. *pro*, & ei *soli* seruies. G.

CAP. 11.

8 *vt* possitis introire. MS. H. C. G. *pro*, *&* possitis introire.
10 ad quam *ingrederis* possidendam. MS. H. G. *pro*, ad quam *ingredieris* possidendam.
24 & à Libano, a flumine magno. MS. & Libano *&* flumine magno.

CAP. 12.

11 holocausta *vestra* & hostias. MS. H. C. G. *pro*, holocausta & hostias.
18 tu & filius tuus, & filia *tua*. MS. H. C. G. *pro*, tu & filius tuus, & filia.
27 sanguinem hostiarum *tuarum* fundes. MS. H. C. G. *pro*, sanguinem hostiarum fundes.
29 ad quas *ingrederis* possidendas. MS. H. *pro*, ad quas *ingredieris* possidendas.

CAP. 15.

4 vt benedicat tibi Dominus in terra. MS. H. C. *pro*, vt benedicat tibi Dominus *Deus tuus* in terra.

CAP. 16.

6 *immolabis* phase. MS. H. C. G. *pro*, *immolabiq;* phase.
12 ac facies quæ præcepta sunt. MS. H. C. G. *pro*, ac facies quæ *tibi* præcepta sunt.

CAP. 17.

2 *cùm* reperti fuerint. MS. H. C. *pro*, *cumq;* reperti fuerint.

CAP. 18.

1 & hæreditatem cum Israel. MS. H. C. G. *pro*, & hæreditatem cum *reliquo populo* Israel.
5 Nomini Domini ipse & filij eius in sempiternum. MS. H. C. G. *pro*, Nomini Domini *Dei tui* ipse & filij eius in sempiternum.

CAP. 19.

1 in vrbibus *earum*, & in ædibus. MS. H. C. G. *pro*, in vrbibus *eius*, & in ædibus.
11 odio habens proximum *suum*, insidiatus fuerit. MS. H. C. G. *pro*, odio habens proximũ, insidiatus fuerit.
13 & auferes *innocuum* sanguinem. MS. H. C. G. *pro*, & auferes *noxium* sanguinem.
21 *&* non misereberis. MS. H. *pro*, non misereberis.

CAP. 21.

5 & ad verbum eorum omne negotium, & quicquid. MS. H. C. G. *pro*, & ad verbum eorum omne negotium *pendet*, & quicquid.
6 & venient *omnes* maiores. MS. H. C. G. *pro*, & venient maiores.
15 *genuerintq;* ex eo liberos. MS. *pro*, *genuerit;* ex eo liberos.
19 & *educent* ad seniores. MS. H. C. G. *pro*, & *ducent* ad seniores.

CAP. 22.

19 dimittere *eam* omnibus diebus. MS. H. C. G. *pro*, dimittere omnibus diebus.

CAP. 23.

14 in medio castrorum *tuorum*. MS. H. C. *pro*, in medio castrorum.
20 ad quam *ingrederis* possidendam. MS. H. G. *pro* ad quam *ingredieris* possidendam.

CAP. 24.

9 *Memento* quæ fecerit Dominus Deus *tuus* Mariæ. MS. H. C. *pro*, *memento* quæ fecerit Dominus Deus *vester*.

CAP. 25.

7 suscitare *nomen* fratris sui. MS. H. C. G. *pro*, suscitare *semen* fratris sui.

CAP. 26.

3 iurauit *Dominus* patribus. MS. H. C. *pro*, iurauit patribus.
18 *&* Dominus elegit. MS. H. C. G. *pro*, *ei* Dominus elegit.

CAP. 27.

10 quas ego præcipio tibi *hodie*. MS. H. C. G. *pro*, quas ego præcipio tibi.
12 ad benedicendum *populo* super montem. MS. H. C. G. *pro*, ad benedicendum *Domino* super montem.
15 qui *facit* sculptile. MS. H. C. G. *pro*, qui *facit* sculptile.

CAP. 28.

7 qui *consurgunt* aduersum te. MS. H. *pro*, qui *consurgent* aduersum te.
13 constituet te Dominus in caput. MS. H. C. *pro*, constituet te Dominus *Deus tuus* in caput.
21 ad quam *ingrederis* possidendam. MS. H. C. G. *pro*, ad quam *ingredieris* possidendam.
25 ante hostes tuos; per vnam viam MS. H. C. G. *pro*, ante hostes tuos: *&* per vnam viam.
36 *ducet* te Dominus. MS. H. C. G. *pro*, *discetq;* tẽ Dominus.
48 quem *immittet* tibi Dominus. MS. H. C. G. *pro*, quem *emittet* tibi Dominus.

CAP. 29.

5 nec calceamenta pedum *tuorum*. MS. H. *pro*, nec calceamenta pedum *vestrorum*.
11 & *aduena* qui tecum *moratur* in castris. MS. H. G. *pro*, & *aduena* qui tecum *morantur* in castris.
13 & ipse sit Deus tuus. MS. H. C. G. *pro*, & ipse sit *Dominus* Deus tuus.
19 vt faciamus vniuersa *verba* legis huius. MS. H. C. G. *pro*, vt faciamus vniuersa legis.

CAP. 30.

3 reducet Dominus Deus tuus captiuitatẽ tuã. MS. H. C. *pro*. Reducet *te* Dominus Deus tuus *de captiuitate tua*.
6 Dominum Deum tuũ *in* toto corde tuo. MS. H. C. G. *pro*, Dominum Deum tuum *ex* toto corde tuo.
16 ad quam *ingrederis* possidendam. MS. H. G. *pro*, ad quam *ingredieris* possidendam.
19 vitam & *mortem*. MS. H. C. G. *pro*, vitam & *bonum*.

CAP. 31.

4 *Deleuitque* eos. MS. H. C. G. *pro*, *Delebitque* eos.
13 & timeant Dominum Deum *vestrum*. MS. H. C. G. *pro*, Dominum Deum *tuum*.
16 ad quam *ingreditur*. MS. H. G. *pro*, ad quam *ingredietur*.
22 scripsit *ergo* Moyses canticum. MS. *pro*, scripsit *quoque* Moyses canticum.
23 præcepitque Iosue filio Nun. MS. H. C. *pro*, præcepitque *Dominus* Iosue filio Nun. *Gratia legis*, & præcepit *Moysi* Iosue.

CAP. 32.

5 peccauerunt ei, non filij eius. MS. H. G. *pro*, peccauerunt ei, *&* non filij eius.
13 *&* sugeret mel. MS. H. *pro*, vt sugeret mel.
14 & sanguinem vuæ *biberet* meracissimum. MS. H. *pro*, & sanguinem vuæ *biberent* meracissimum.
30 quomodo *persequatur* vnus mille. MS. *pro*, quomodo *persequebatur* vnus mille.
35 terribilium in tempore MS. H. C. G. *pro*, terribilium erit in tempore.
46 quæ scripta sunt legis huius. MS. H. C. G. *pro*, quæ scripta sunt *in volumine* legis huius.

CAP. 33.

8 & doctrina tua viro sancto tuo. MS. H. G. *pro*, & doctrina tua *à* viro sancto tuo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 *holocaustum* super altare tuum. MS. H. G. *pro*, *holocausta* super altare tuum.

IN IO SVE.

CAP. 2.

7 ad *vada* Iordanis. MS. H. C. G. *pro*, ad *vadum* Iordanis.
13 & saluetis. MS. H. C. *pro*, vt saluetis.
19 & nos erimus *innoxij*. MS. H. C. G. *pro*, *alieni*.

CAP. 3.

4 vt procul videre possitis. MS. *pro*, vt procul *magis* videre possitis.
12 de tribubus Israel. MS. H. & . G. *pro*, de *duodecim* tribubus Israel.
13 qui portant arcam Domini Dei. MS. H. C. *pro*, arcam *fœderis* Domini Dei.
16 ab vrbe quæ vocatur *Adam*. MS. H. C. G. *pro*, *Edom*.

CAP. 4.

9 arcam fœderis, & sunt. MS. H. C. *pro*, arcam fœderis *Domini*, & sunt.
10 vt dixerat ei Moyses. MS. H. C. G. *pro*, & dixerat ei Moyses.
16 arcam fœderis vt ascendant. MS. H. C. G. *pro*, arcam fœderis *Domini* vt ascendant.
11 die altero azymos panes. MS. H. C. G. *pro*, die altero, & azymos panes.

CAP. 6.

9 omnisque præcederet *armatus* exercitus. MS. H. C. G. *pro*, omnisque *populus* præcederet armati exercitus.
18 ne de his quæ præcepta sunt quippiam contingatis. MS. *pro*, ne de his quæ præcepta sunt *vobis*, quippiam contingatis.

CAP. 8.

1 Cumque ceperitis *vrbem*, succendite eam. MS. H. C. G.
12 inter *Beth-el* & Hai. MS. H. C. *pro*, *Bethauen* & Hai.
31 & obtulit super eo *holocausta* Domino. MS. H. C. G. *pro*, *holocaustum*.
33 & maiores natu. MS. H. C. G. *pro*, & *omnes* maiores natu.
34 quæ scripta *erant* in legis volumine. MS. *pro*, *fuerant*.

CAP. 9.

4 & callidè cogitantes. MS. H. C. G.
18 contra principes, qui responderunt eis. H. C. G. *pro*, contra principes *Israel*, qui responderunt eis.
20 si peccauerimus *eis*. MS. H. C. G.

CAP. 10.

7 *viri*, fortissimi. MS. H. C. *pro*, *viri* fortissimi.
8 nullus ex eis tibi resistere poterit. MS. H. C. G. *pro*, nullus *enim* ex eis tibi resistere poterit.
17 in spelunca Maceda. MS. H. C. G. *pro*, in spelunca *vrbis* Maceda.
23 & *eduxerunt* ad eum. MS. H. G. *pro*, *adduxerunt* ad eum.
23 Cumque *educti* essent ad eum. MS. H. G. *pro*, *adducti*.
25 aduersum quos *dimicatis*. MS. H. C. *pro*, *dimicabitis*.
32 In manus Israel. MS. H. C. G. *pro*, in manus *filiorum* Israel.

CAP. 11.

7 & omnis exercitus cum eo. MS. H. C. G. *pro*, & omnis exercitus *eius* cum eo.
11 ipsamque vrbem *combusit* incendio. MS. H. C. G. *pro*, *peremit*.
19 Non fuit ciuitas, quæ se traderet. MS. H. C. *pro*, non ciuitas quæ *se non* traderet.

CAP. 12.

3 quæ subiacet *Asedoth Phisga*. MS. H. G. *pro*, quæ subiacet *Aseroth vsque* Phasga.
5 & dimidiæ partis Galaad, terminos. MS. H. C. *pro*, & dimidiæ partis Galaad *ad* terminos.
5 *terminum* Sehon regis Hesebon. MS. H. C. *pro*, *terminos*.
7 vsque ad montem cuius pars ascendit. MS. H. C. G. *pro*, vsque ad montem *Libani*, cuius pars ascendit.
8 In *Asedoth* & in solitudine. MS. G. H. *pro*, *Aseroth*.
17 rex Taphua vnus, rex *Hepher* vnus. MS. H. C. G. *pro*, *Opher*.
18 rex Aphec vnus, rex *Lasaron* vnus. MS. H. C. *pro*, *Saron*.
19 rex *Madon* vnus. MS. H. C. *pro*, *Madan*.
20 rex *Semeron Moron* vnus. MS. H. C. *pro*, *Samerõ*.

CAP. 13.

6 Omnium qui *habitant* in monte. MS. H. C. G. *pro*, *habitabant*.
16 quæ ducit Medaba Hesebon. MS. H. C. *pro*, Medaba & Hesebon.
17 cunctosque viculos *eius* qui sunt. MS. H. C. *pro*, *earum*.
21 & *Reba* duces Sehon. MS. H. C. *pro*, & *Rebec*.
26 & ab Hesebon vsque *Ramath*. MS. H. C. *pro*, *Ramoth*.
28 per familias suas, ciuitates. MS. H. C. *pro*, per familias suas & ciuitates.

CAP. 14.

2 & dimidię tribui duabus enim. MS. H. C. G. *pro*, & dimidiæ tribui *Manasse*: duabus enim.
4 sed in eorum *successerunt* locum. MS. *pro*, *successerant*.

CAP. 15.

1 à termino Edom desertum Sin. MS. H. à termino Edom *vsque ad* desertum Sin.
3 & circuiens *Carcaa*. MS. H. *pro*, *Cariathaa*.
8 Ascenditque per *vallem* filij Ennom. MS. *pro*, *conuallem*.

CAP. 17.

4 deditque *eis* iuxta imperium. MS. H. C. G.
12 habitare in terra *ista*. MS. H. C. G. *pro*, *sua*.
14 quare dedisti mihi possessionem sortis. MS. H. C. G. *pro*, quare dedisti mihi *terram in* possessionem sortis.
17 ad domum Ioseph, Ephraim & Manasse. MS. H. C. G. *pro*, ad domum Ioseph & Ephraim & Manasse.

CAP. 18.

2 *Remanserunt* autem filiorum. MS. *pro*, *Remanserant* autem filiorum.
4 iuxta *terminum* vniuscuiusque multitudinis. MS. *pro*, *numerum* vniuscuiusque multitud.
8 vt hic coram Domino in Silo. MS. H. C. G. *pro*, vt hic coram Domino *Deo vestro* in Silo.
13 descenditque in *Ataroth Addar*. MS. H. G. *pro*, *Asaroth Addar*.

CAP. 19.

9 in medio hæreditatis *eorũ*. MS. H. C. G. *pro*, *eius*.
10 terminus possessionis *eorum* vsque *Sarid*. MS. H. C. G. *pro*, terminus possessionis *filiorum Zabulon* vsque *Sarith*.
11 de Mari & *Merala*. MS. H. G. *pro*, *Medalaa*.
15 & *Semeron* & *Iedala*, & Beth-lehem. MS. *pro*, & *Semron* & *Iedaba*, & Bethlehem. H. legit, *Simron* & *Idalah*. G. legit, *Iedala*.
19 & *Seon*, & *Anaharath*. MS. H. *pro*, & *Senon*, & *Naaroth*.
33 & Elõ in *Saananim*. MS. H. *pro*. & Elõ *Sanna'im*.
34 contra occidentem *in* Azanoth-thabor. MS. H. G. *pro*, & Azanoth-thabor.
46 & aquæ *Jercon*. MS. *pro*, & aquæ *Hiercon*.

CAP. 21.

5 & *dimidia tribu* Manasse. MS. H. C. G. *pro*, *dimidiæ tribus*.
14 & Iether & *Esthemoa*. MS. H. C. *pro*, *Istimon*.
30 *Messal* & Abdon. MS. *pro*, *Masan*.

CAP. 22.

7 ad occidentalem plagam. MS. H. C. G. *pro*, ad occidentalem *eius* plagam.
17 macula huius sceleris in *nobis* permanet. MS. H. C. G. *pro*, *vobis*.
21 & *dimidia* tribus Manasse. MS. H. G. *pro*, *dimidiæ*.

CAP. 23.

13 iam *nunc* scitote. MS. *pro*, *tunc*.

CAP. 24.

17 de terra Ægypti, de domo seruitutis. MS. H. C. G. *pro*, de terra Ægypti, & de domo seruitutis.

IN LIBRO IVDICVM.

CAP. 1.

27 & *Tanach* cum viculis suis. MS. H. C. G. *pro*, *Canath*.
30 habitatores *Cetron*. MS. G. H. *pro*, *Cethron*.
35 quod interpretatur *testaceo*. MS. *pro*, *testatio*.

CAP. 2.

9 in *Thamnath-hares* in monte Ephraim. H. G. *pro*, in *Thamnathsare* in monte Ephraim.
10 qui non *nouerant* Dominum. MS. *pro*, *nouerunt*.
12 *Deosq;*, populorũ qui habitabant. MS. *pro*, *quoque* populorum qui habitabant.

CAP. 3.

3 qui *habitabant* in monte Libano. MS. C. *pro*, *habitabat* in monte Libano.
30 & quieuit terra octoginta annis. post hunc. MS. H. C. G. *pro*, octoginta annis. *Et* post hunc. &c.

CAP. 4.

18 intra ad me domine mi, intra enimuero. MS. H. C. G.

CAP. 5.

10 super nitentes *asinas*. MS. H. C. *pro*, *equas*.
10 & *sedetis super iudicium*, alia legunt, *stratis meis*. dicitis. *pro*, *sedetis supra stratas*. H. & C. posteriorem lectionem sequuntur. H. & C. posteriorem
11 ibi narrentur iustitiæ Domini, clementiam fortes Israel. MS. H. G. *pro*, iustitiæ Domini, & clementiam in fortes Israel.
19 reges Chanaã in *Thanach*. MS. H. C. *pro*, *Thanac*.
24 & benedicatur in Tabernaculo. MS. H. C. G. *pro*, in Tabernaculo *suo*.

CAP. 6.

13 Cur apprehenderunt nos. MS. *pro*, *Cur ergo* apprehenderunt nos.
36 si saluum *facies* per manum meam. MS. *pro*, si saluum *facis* per manum meam.
36 per manum meam Israel. MS. H. C. G. *pro*, per manum meam *populum* Israel.

CAP. 7.

4 quem ire prohibuero. *ipse* reuertatur. MS. H. C. G. *pro*, quem ire prohibuero, *reuertatur*.
5 qui lingua lambuerint aquas. MS. H. C. G. *pro*, qui *manu* & lingua lambuerint aquas.
12 Cameli *quoque* innumerabiles erant. MS. H. C. G. *pro*, *autem*.
22 fugientes vsque ad *Beth-sitta*. MS. H. C. G. *pro*, *Bethseca*.

CAP. 9.

1 domus patris *matru* suæ. MS. H. C. *pro*, *eius*.
mus patris *matrisq;* suæ.
28 quis est Abimelech. MS. H. C. *pro*, *quæ* Abimelech.
39 *spectante* Sichimorum populo. MS. H. C. *pro*, *expectante* Sichimorum populo.

CAP. 11.

18 venitque *contra* orientalem plagam. MS. *pro*, venitque *ad* orientalem plagam.

CAP. 12.

1 igitur incendemus *te*, & domum tuam. MS. H. C. G. *pro*, igitur incendemus *te* & domum tuam.
4 cunctis viris Galaad. MS. H. C. G. *pro*, viris *de* Galaad.
11 cuius successit *Ebzan* Zabulonites. MS. H. C. G. *pro*, cui successit *Abialon* Zabulonites.

CAP. 13.

15 *dixitq;* Manue ad angelum Domini. MS. H. G. *pro*, *dixit itaque* Manue ad angelũ Domini.
20 Quod cùm *vidissent* Manue. MS. H. C. G. *pro*, Quod cùm *vidisset* Manue.

CAP. 16.

4 quæ *habitabat* in valle Sorec. MS. *pro*, *habebat*.
13 ostende quo vinciri debeas. Si, inquit, ostende quo vinciri debeas. Cui respondit *Sampson*, Si, inquit.
28 Domine Deus memẽto mei. MS. H. C. G. *pro*, Domine Deus *meus*, memento mei.

CAP. 17.

7 fuit quoque alter adolescens. MS. H. C. G. *pro*, fuit quoque *in tempore illo* alter adolescens.

CAP. 18.

9 & *ascendamus* ad eos. MS. H. C. G. *pro*, *eamus*.
13 & inde transierunt. MS. H. C. G.
30 filium *Gerson* filij Moysi. MS. H. C. G. *pro*, *san* filij Moysi.

CAP. 19.

10 sed statim *surrexit* & venit. MS. H. C. G. *pro*, statim *perrexit* & venit.
28 surge & ambulemus. MS. H. C. G. *pro*, surge & ambulemus.

CAP. 20.

8 stansque omnis populus, quasi vnius hominis. MS. H. C. G. *pro*, stansque omnis populus, & quasi vnius hominis.
23 & diceremus, *debeo* vltra procedere. MS. H. C. G. *pro*, & diceremus, *debemus* vltra procedere.
23 contra filios Beniamin fratres *meos*. MS. H. C. G. *pro*, contra filios Beniamin fratres *nostros*.
30 & viderunt. MS. H. C. G. *pro*, vt viderunt.

CAP. 21.

1 *Iurauerunt* quoque filij Israel. MS. *pro*, *Iurauerant* quoque filij Israel.
11 quæ cognouerunt viros, interficite. Inuentæque sunt. MS. H. C. G. *pro*, quæ cognouerũt viros, interficite; *virgines autem reseruate*. Inuentæque sunt, &c.
13 vt *eos* suscriperent in pace. MS. H. C. G. *pro*, *eas*.

IN RVTH.

CAP. 1.

13 Nolite quæso filiæ mi: quia vestra angustia. MS. H. G. *pro*, Nolite quæso filiæ mi *facere hoc*: quia vestra angustia.

CAP. 2.

9 de quibus & pueri bibunt. MS. H. C. G. *pro*, de quibus & pueri *mei* bibunt.
13 quæ ait, *inueniam* gratiam. MS. H. G. *pro*, *inueni*.

CAP. 4.

3 partem agri fratris nostri Elimelech *vendit* Noemi. MS. C. G. *pro*, *vendet*. Hebraicè, *vendidit*.
7 & dabat *proximo* suo. MS. H. *pro*, *propinquo*.
15 qui te *diligit*. MS. H. G. *pro*, qui te *diliget*.
19 Efron genuit *Ram*; *Ram* genuit Aminadab. MS. H. C. G. *pro*, Efron genuit *Aram*; *Aram*.

IN I. REGVM.

CAP. 1.

24 & *vno modio* farinæ. MS. H. C. G. *pro*, & *tribus modijs* farinæ.
26 & ait, obsecro mi Domine. MS. H. C. *pro*, & ait *Anna*, obsecro mi Domine.
26 viuit anima tua *domine*, ego sum. MS. H. C.

CAP. 2.

1 cornu meum in *Domino*: dilatatum est. MS. H. C. *pro*, cornu meum in *Deo meo*: dilatatũ est.
5 *Saturati* prius, pro panibus se locauerunt. MS. H. C. *pro*, *Repleti* prius, pro panibus, &c.
9 quia non in fortitudine roborabitur vir. MS. H. *pro*, quia non in fortitudine *sua* roborabitur vir.
17 cùm *essent* in Ægypto. MS. H. C. G. *pro*, *esset*,
29 Quare calce *abiecistu* victimam meam. MS. *pro*, Quare calce *abiecistis* victimam meam.

CAP. 3.

1 Heli iacebat in *loco* suo. MS. H. C. G. *pro*, Heli iacebat in *lectulo* suo.
5 Non vocaui: reuertere. MS. H. C. *pro*, Non vocaui *te fili*: reuertere. Græci legunt, Non vocaui *te*, reuertere.
10 loquere, quia audit seruus tuus. MS. H. C. *pro*, loquere *domine*, quia audit seruus tuus.

CAP. 4.

13 contra viam *spectans*. MS. H. C. G. *pro*, *expectãs*.
13 erat *enim* cor eius pauens. MS. G. *pro*, *autem*.
20 dixerunt ei *quæ* stabant. MS. H. C. G. *pro*, *qui*.
22 & ait, translata est. MS. H. C. G.

CAP. 5.

11 *vt* reuertatur. MS. *pro*, & reuertatur.
11 & non interficiat. MS. H. C. G. *pro*, *vt* non.

CAP. 6.

2 & vocauerunt Philistiim. MS. H. C. G. *pro*, & *post hæc* vocauerunt Philistiim.
19 percussit autem de viris Bethsamitibus. MS. H. C. G. *pro*, percussit autem *Dominus* de viris Bethsamitibus.
21 & *ducite* eam ad vos. MS. *pro*, *reducite*. H. *ascendere facite*. G *reducite*.

CAP. 7.

1 in domum *Abi-nadab* in Gabaa. MS. H. C. G. *pro*, in domum *Aminadab*.
2 ex qua die mansit arca in Cariathiarim. MS. H. C. G. *pro*, ex qua die mansit arca *Domini* in.
3 de medio vestri, & Astaroth. MS. H. C. G. *pro*, de medio vestri *Baalim* & Astaroth.
11 Egressique *viri* Israel. MS. H. G. *pro*, *filij*.
12 & vocauit nomen *eius* lapis-adiutorij. MS. H. C. G. *pro*, & vocauit nomen *loci illius*.
15 *Iudicauit* quoque Samuel. MS. H. C. G. *pro*, *Iudicabat* quoque Samuel.

CAP. 8.

1 posuit filios suos iudices Israel. MS. H. C. G. *pro*, posuit filios suos iudices *in* Israel.
17 greges vestros addecimabit. MS. H. C. *pro*, greges *quoque* vestros addecimabit.

CAP. 9.

2 filius Abiel, filij *Seor*. MS. H. C. G. *pro Seor*.
2 filij *Bechoràth*, filij Aphia. MS. H. C. G. *pro*, filij *Bechor*, filij Aphia.
5 ad puerum *suum*, qui erat cum eo. MS. H. C. G.
12 est hodie *populo* in excelso. MS. H. C. G. *pro*, est hodie *populis* in excelso.
13 quia *benedicit* hostiæ. MS. G. C. *pro*, *benedicet*.
13 & deinceps *comedunt* qui vocati sunt, MS. C. G. *pro*, & deinceps *comedent*.
14 cumque *illi* ambularent. MS. H. C. G.
26 & iã eluceseret, MS. *pro*, & iam *dies* luceseret.

CAP. 10.

2 *Cum* abieris hodie à me. MS. H. C. G. *pro*, *Cumq;*.
3 inuenient te *ibi* tres viri. MS. H. C. G.
21 & non est inuentus, & consuluerunt. MS. H. C. G. *pro*, & non est inuentus *illic*, & cons.
22 ille *verò* dissimulabat se audire. MS. *pro*, ille *enim* dissimulabat se audire.

CAP. 12.

6 de terra Ægypti. Nunc ergo. MS. H. C. G. *pro*, de terra *Ægypti adest*. Nunc ergo.
7 quas fecit vobiscum. MS. H. C. G. *pro*, quas fecit *Dominus* vobiscum.
24 in veritate ex toto corde vestro. MS. H. C. *pro*, in veritate, & ex toto corde vestro.
24 quæ in vobis gesserit. Quod si. MS. H. C. *pro*, quæ in vobis gesserit *Dominus*. Quod si.

CAP. 13.

4 clamauit *autem* populus. MS. G. *pro*, *ergo*.
7 transierunt Iordanem terram Gad & Galaad. MS. H. *pro*, transierunt Iordanem, *in* terram Gad, & Galaad.
17 contra viã *Ephra*. MS. *pro*, contra viã *Ephraim*, H. C. אפרה.
17 ad terram *Sual*. MS. H. *pro*, *Saul*.

CAP. 14.

2 quæ erat in *Magron*. MS. H. C. *pro*, quæ erat in *agro Gabaa*. G. *ἐν τῷ ὄρει*.
7 perge quo cupis, ero tecum. MS. H. C. G. *pro*, perge quo cupis & ero tecum.
10 ascendamus quia tradidit eos. MS. H. C. G. *pro*, ascendamus *ad eos*, quia tradidit eos.
10 & hoc erit nobis signum. MS. H. C.
15 in castris, per agros. MS. H. C. *pro*, in castris & per agros.
19 & clarius *reboabat*. MS. *pro*, *resonabat*.
21 vt essent cum Israele, qui erat cum Saul. MS. H. C. G. *pro*, vt essent cum Israel, & *hi qui* erant cum Saul.
35 cœpit ædificare altare *Domini*. MS. *pro*, *Domino*.

CAP. 15.

9 quicquid *verò* vile fuerit. MS. G. *pro*, *ergo*.
18 & *pugna contra* eos. MS. G. *pro*, *pugnabo*. H. C.
23 abiecit te, ne sis rex. MS. H. *pro*, abiecit te *Dominus*, ne sis rex.
32 Agag pinguissimus. Et dixit Agag. MS. H. C. *pro*, Agag pinguissimus *tremens*. Et dixit.
34 in Gabaa *Saulis*. MS. H. C.

CAP. 16.

7 & dixit Dominus. MS. H. C. G.
16 Iubeat dominus noster, & serui tui. MS. H. C. G. *pro*, Iubeat noster rex, & serui tui.
23 spiritus Dei arripiebat Saul. MS. H. *pro*, spiritus Dei *malus* arripiebat Saul. G.

CAP. 17.

1 conuenerunt in *Socho* Iudæ. MS. H. C. G. *pro*, conuenerunt in *Sochet* Iudæ.
26 qui exprobrauit *aciei* Dei viuentis. MS. H. C. *pro*, qui exprobrauit *aciem* Dei viuentis.
36 *quia* ausus est. MS. H. C. *pro*, *qui* ausus est.
42 cumque inspexisset Philistæus. MS. H. C. G. *pro*, cumque inspexisset *eum* Philistæus.
45 quibus exprobrasti hodie, dabitte Dominus. MS. H. C. *pro*, quibus exprobrasti hodie & dabit te Dominus.
48 & *cucurrit* ad pugnam. MS. H. C. *pro*, *et cucurrit*.
49 & funda iecit, & percussit. MS. H. G. *pro*, & funda iecit, & *strauit*, *ducens* percussit.
49 percussit *Philisthæum* in fronte. MS. H. C. G. *pro*, percussit *eum* in fronte.
53 persecuti *sunt* Philistæos. MS. *pro*, *fuit*.
55 principem militiæ, de qua stirpe. MS. H. C. G. *pro*, principem militiæ *suæ*, de qua stirpe.
55 Descendit hic adolescens *Abner*? MS. H. C. G.
57 habentem in manu, & ait. MS. *pro*, habentem in manu *sua*, & ait.

CAP. 18.

16 ipse *enim* ingrediebatur. MS. G. *pro*, ipse *autem*.
17 Non sit manus mea *in eum*. MS. G. *pro*, *eo*.
20 Dilexit autem Michol *filia* Saul *altera Dauid*. MS. H. C. G. *pro*, Dilexit autẽ *Dauid* Michol *filiam* Saul *alteram*.
30 quam omnes *serui* Saul. MS. H. C. G. *pro*, *viri*.

CAP. 19.

3 vbicumque *fuerit*. MS. H. C. G. *pro*, *fuerit*.
4 Ne *peccet* rex in seruum *suum* Dauid. MS. H. C. G. *pro*, Ne *peccet* rex in seruum *tuum* Dauid.
11 satellites suos in domum Dauid. MS. H. C. G. *pro*, satellites suos *nocte* in domum Dauid.
17 locutus est mihi, dimitte me. MS. H. C. G. *pro*, locutus est mihi *dicens*, dimitte me.
20 spiritus Domini *super nuntios Saul*. MS. H. G. *pro*, spiritus Dei *in illis*.
23 & *ambulabat* ingrediens. MS. *pro*, & *ambulauit*.

CAP. 20.

2 Absit, non morieris. MS. H. C. *pro*, absit *à te*, non.
2 celauit me pater meus. MS. *pro*, celauit *à* me pater meus.
2 nequaquam erit istud. MS. H. C. G. *pro*, nequaquam *enim* erit istud.
10 pater tuus dure, & ait. MS. H. C. G. *pro*, pater tuus dure *de me*, & ait.
11 & egrediamur in agrum. MS. H. C. G. *pro*, & egrediamur *foras* in agrum.
13 & hæc *addat*. MS. H. C. *pro*, & hæc *augeat*.
29 quoniam sacrificium solenne est in ciuitate, vnus. MS. H. C. G. *pro*, quoniam sacrificium solenne est in ciuitate *mea*, vnus.
33 vt *interficeret* Dauid, MS. H. C. G. *pro*, vt *interficeretur* Dauid.

CAP. 21.

2 Nam & pueris condixi. MS. H. C. G. *pro*, Nam & pueris *meis* condixi.
8 aut gladium? quia gladium meũ. MS. H. C. G. *pro*, aut gladium *da mihi*, quia gladiũ meũ.
9 ecce gladius Goliath. MS. H. C. G. *pro*, ecce *hic* gladius Goliath.
11 *ad eum*, nunquid non iste. MS. H. C. G.
12 posuit *ergo* Dauid. MS. *pro*, posuit *autem*.
13 os suum coram *eis*. MS. H. C. G. *pro*, *Achu*.
15 *hiccine ingredietur* domum meam. MS. H. C. G. *pro*, *dimittite illum hunc, ne ingrediatur* domum meam.

CAP. 22.

9 filium Achitob, qui consuluit. MS. H. C. *pro*, filium Achitob *sacerdotem*, qui consuluit.
12 & ait Saul, audi fili. MS. H. C. *pro*, & ait Saul *ad Abimelech*, audi fili.
17 scientes quòd fugisset, non indicauerunt mihi. MS. *pro*, *scientes* quòd fugisset, & non indicauerunt mihi. H. C. G.
18 & irrue in sacerdotes: conuersusque. MS. H. C. G. *pro*, & irrue in sacerdotes *Domini*: conuersusque.
21 sciebam in die illa. MS. H. C. G. *pro*, sciebam *enim* in die illa.
22 omnium animarum *domus* patris mei. MS. H. C. G.

CAP. 23.

12 Dixitque Dauid. MS. H. C. G. *pro*, Dixitque *rursum* Dauid.
19 Nonne Dauid latitat. MS. H. C. *pro*, Nonne *ecce* Dauid latitat.
22 vel quis viderit eum ibi: recogitat enim. MS. H. C. *pro*, vel quis viderit eum ibi *vbi dixisti* recogitat enim.
26 Ibat Saul ad latus montis. MS. H. C. *pro*, 'ibat Saul *& viri eius* ad latus montis.

CAP. 24.

2 virum suos sermonibus, & non permisit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ms. h. c. g. *pro*, viros suos sermonibus *istis*, & non permisit.
14 ab impijs *egreditur* impietas. ms. *pro*, *egredietur*.
19 & tu indicasti hodie. ms. h. c. g. *pro*, & tu indicasti *mihi* hodie.
20 *dimittit* eum in via bona? ms. *pro*, *dimittet* eum.

CAP. 25.

1 & planxerunt eum, & sepelierunt. ms. h. c. g. *pro*, & planxerũt eum *nunis*, & sepelierũt.
4 Cùm *ergo* audisset. ms. *pro*, Cùm *autem*.
6 & dicentis. ms. *pro*, & *sic* dicetis. h.
7 pastores tui, qui erant. ms. h. c. g. *pro*, pastores tui *greges tuos*, qui erant.
12 omnia verba quæ dixerat. tunc ait. ms. h. c. g. *pro*, omnia verba quę dixerat *Nabal*. tunc
13 Tunc ait Dauid *viris* suis. ms. h. q. g. *pro*, Tũc ait Dauid *pueris* suis.
19 præcedite me, ecce ego post tergum. ms. h. c. *pro*, præcedite me, & ecce ego post tergũ.
29 persequens te, & quærens animam tuam. ms. c. *pro*, *vel* quærens.
30 omnia quæ locutus est. ms. h. c. g. *pro*, omnia *hæc*, quæ locutus est.
36 venit *ergo* Abigail. ms. *pro*, venit *autem*.

CAP. 26.

4 & didicit quòd venisset certissimè. ms. h. c. *pro*, & didicit quòd *illuc* venisset certissimè.
12 qui erat ad caput *Saul*. ms. h. c. *pro*, qui erat ad caput *eius*.
19 *quia* eiecerunt me hodie. ms. h. c. g. *pro*, *qui*.
23 Dominus autem *retribuat* vnicuique. ms. *pro*, Dominus autem *retribuet* vnicuique.

CAP. 27.

1 & desperet Saul. ms. h. c. g. *pro*, *vt* desperet.
3 *Dauid*, & duæ vxores eius. ms. h. c. g.
9 omnem terram, nec relinquebat. ms. h. c. g. *pro*, omnem terram *illorum*, nec relinquebat.

CAP. 28.

19 cras *enim* tu, & filij tui. ms. *pro*, cras *autem* tu.
20 extimuerat enim *valde* verba Samuelis. ms. h. c. g. *pro*, extimuerat enim verba Samuelis.
21 mulier illa ad Saul, & *vidit*: cõturbatus enim. ms. h. c. g. *pro*, mulier illa ad Saul: cont.

CAP. 29.

3 *dixerunt* principes Philisthijm; quid tibi. ms. h. c. g. *pro*, *dixerũt*, principes Philisthijm *ad Achis*; quid tibi.

CAP. 30.

8 Dixitque ei, persequere. ms. h. c. *pro*, Dixitque ei *Dominus*, persequere.
16 & quadringenti viri: subsiterant enim. ms. h. c. g. *pro*, & quadringẽti viri *cum eo*: subsiterant enim.
16 qui cùm *duxisset* eum. ms. h. c. g. *pro*, qui cùm *dixisset* eum.
17 nisi quadringenti viri adolescentes. ms. h. c. g. *pro*, nisi *tantum* quadringenti viri.
19 Nec defuit *quæquam* à paruo. ms. *pro*, *quisquã*.
30 & qui in *Harama*, & qui in Iacu Asan. ms. *pro*, *Rama*. h. c. *Horma*. g. *Ema*.

CAP. 31.

4 Arripuit itaque Saul gladium, & irruit super eum. ms. h. c. *pro*, Arripuit itaque Saul gladium *suum*, & irruit super eum.
7 & filij eius. ms. h. c. g. *pro*, & *tres* filij eius.
9 in *templo* idolorum *suorum*. ms. h. c. *pro*, in *templis* idolorũ. Græci quoque addunt, *suorũ*.
12 venerunt que Iabes-galaad. ms. h. c. g. *pro*, venerunt que *viri* Iabes-galaad.
12 & combusserunt ea *ibi*. ms. h. c. g. *pro*, & cõbusserunt ea *igni*.

IN II. LIBRO REGVM.

CAP. 1.

23 & decori in vita sua. ms. h. *pro*, & decori *valde* in vita sua.

CAP. 2.

5 Benedicti vos Domino. ms. h. *pro*, Benedicti vos à Domino.
6 *sed* & ego reddam gratiam. ms.
9 & super *Assur*. h. c. g. *pro*, & super *Gessuri*.
24 ex aduerso vallis itineris deserti. ms. h. c. g. *pro*, ex aduerso vallis, & itineris deserti.
31 trecentos sexaginta *viros*, qui & mortui sunt. ms. h. c. g.

CAP. 3.

13 antequam adduxeris Michol. ms. h. c. g. *pro*, antequam adduxeris *mihi* Michol.
25 quoniam ad hoc venit vt decipere te. ms. h. c. g. *pro*, quoniam ad hoc venit *ad te*, vt decipere te.
32 leuauit rex vocem suam. ms. t. c. g. *pro*, leuauit rex *Dauid* vocem suam.
33 plangensque rex Abner, ait. ms. h. c. g. *pro*, plangensque rex *& lugens* Abner, ait.

CAP. 4.

6 Ingressi sunt autem domum, assumentes spicas tritici. ms. h. c. *pro*, ingressi sunt autem domum *latenter*, assumentes spicas tritici.

CAP. 5.

8 & tetigisset domatum fistulas, & cæcos & claudos odientes. ms. h. c. g. *pro*, & tetigisset domatũ fistulas, & *abstulisset* cęcos & claud.
23 Non ascendas, sed gira. ms. h. c. *pro*, Non ascendas *contra eos*, sed gira.

CAP. 6.

4 præcedebat arcam, Dauid autem. ms. h. c. g. *pro*, præcedebat arcam *Dei*, Dauid autem.
6 Postquam autem venerunt ad *Aream-Nachon*. ms. h. g. *pro*, *aream Nachor*.
18 Cumque complesset offerens *holocaustum* & pacifica, ms. h. c. *pro*, *holocausta* & pacifica.

CAP. 7.

6 Quia eduxi *filios* Israel. ms. h. c. g.
23 *gentibus & dijs* eius. ms. h. c. *pro*, *gentem & deum* eius. Græci quoque in plurali legunt, *gentes*.
26 atque dicatur, Dominus exercituum. ms. h. c. g. *pro*, atque dicatur Dominus *Deus* exercituum.
29 & benedictione tua benedicetur. ms h. c. g.

CAP. 8.

13 cæsis decem & octo millibus. h. c. g.

CAP. 10.

3 & non ideo vt inuestigaret. ms. h. c. g. *pro*, & non ideo vt *te* inuestigaret.
9 elegit ex omnibus. ms. h. c. g. *pro*, elegit *sibi* ex omnibus.
17 & pugnauerunt contra *eum*. ms. h. c. g. *pro*, contra *Israel*.
19 timuerunt que Syri auxilium præbere *vltrà* filijs Ammon. h. c. d.

CAP. 11.

1 Factum est *ergo* vertente anno. ms. *pro*, *autem*.
2 accidit vt surgeret Dauid. ms. *pro*, accidit *quadam die* vt surgeret Dauid. h. c. *ad tempus ipsius vespera*. g. *in tempore meridiano*.
11 arca & Israel, & Iuda. ms. h. g. *pro*, arca *Dei* & Israel, & Iuda.
12 Mansit *autem* Vrias in Ierusalem. ms. h. c. g.
21 Abimelech filium *Ierobosith*. ms. h. c. *pro*, Abimelech filium *Hierobaal*.

CAP. 12.

15 quem *pepererat* vxor. ms. *pro*, quę *peperit* vxor.
19 Cùm ergo Dauid *vidisset* seruos. ms. h. c. g. *pro*, Cùm ergo Dauid *audisset* seruos.
20 cumque mutasset *vestes*. ms. h. *pro*, *vestem*.

CAP. 13.

2 & deperiret in eam. ita vt propter. ms. *pro*, & deperiret in eam *valde*, ita vt propter.
6 & cibum capiam de manu eius. ms. h. c. g. *pro*, & cibum *paratum* capiã de manu eius.
14 Noluit autem acquiescere. ms. h. c. *pro*, Noluit autem *Amnon* acquiescere.
15 & exosam eam habuit *Amnon* odio magno nimis. ms. h. c. g.
16 Quæ respondit *ei*, Maius est. ms. h. c. g.
26 Et ait Absalom, Si non vis venire. ms. h. c. g. *pro*, & ait Absalom *ad Dauid*, Si non vis venire.
27 Coegit *autem* Absalom eum. ms. *pro*, *itaque*.
31 Surrexit itaque rex, & scidit. ms. h. c. g. *pro*, Surrexit itaque rex *Dauid*, & scidit.
37 Dauid filium suum. ms. h. g. *pro*, Dauid filium suum *Ammon*.
37 *cunctis* diebus. ms. h. c. g. *pro*, *multis*.

CAP. 14.

20 seruus tuus Ioab præcepit istud. ms. h. c. g. *pro*, seruus *enim* tuus Ioab præcepit istud.
22 fecisti enim sermonem rex, seruus tui. ms. h. c. g. *pro*, fecisti enim sermonem *domine* rex, seruus tui.

CAP. 15.

7 dixit Absalom ad regem, Vadam. ms. h. c. g. *pro*, dixit Absalom ad regem *Dauid*, Vadam.
10 *Regnauit* Absalom in Hebron. ms. h. c. g. *Regnabit* Absalom in Hebron.
12 cùm immolaret victimas: & facta est ms. h. c. g.
18 & omnes Gethæi *sexcenti* viri. ms. h. c. g. *pro*, & omnes Gethæi, *pugnatores fortes* seruientes.
24 Venit autem & Sadoc, & vniuersi Leuitæ. ms. h. c. g. *pro*, Venit autem Sadoc *quoque*, & vniuersi Leuitæ.
26 faciat *mihi* quod bonũ est coram se. ms. h. c. g.
31 quòd & Achitophel esset in coniuratione.
34 seruus tuus sum *ego* rex. ms. h. c.
35 quodcunque audieris *de* domo regis. ms. h. c. g. *pro*, quodcũque audieris *in domo* regis.

CAP. 16.

2 Respondítque Siba, asini, domestici regis. ms. c. h. g. *pro*, Respondit, *ex Siba*. Asini *domus* regis. *ne mi rex*, asini domestici regis.
2 ad vescendum pueris: vinum autem. ms. h. g. *pro*, ad vescẽdum pueris *tuis*: vinum autem.
7 cùm malediceret, egrediere. ms. *pro*, cùm maledicerer.
lediceret *regi*. h. c. & c. legunt.
11 quanto magis *nunc* hic filius ms. h. c. g.
14 Venit itaque rex, & vniuersus populus ms. h. c. g. *pro*, Venit itaque rex *Dauid* & vniuersus populus.
14 & *refocillatus est* ibi. ms. h. c. *pro*, & *refocillati sunt* ibi.

CAP. 17.

5 Vocate & Chusa Arachiten. ms. h. c.
10 & fortissimus *ipse* cuius cor est. ms. h. c. *pro*, & fortissimus *quisque* cuius cor est.
10 scit enim omnis Israel. ms. h. c. g. *pro*, enim omnis *populus* Israel.
11 Congregetur de vniuersis Israel. ms. h. c. g. *pro*, Congregetur ad te vniuersus populus Israel.
28 & frixum cicer. ms. *pro*, & frixum *olus* cicer.

CAP. 18.

3 quia tu vnus pro decem millibus computaris. ms. h. c. g. *pro*, quia tu vnus *ades pro* decem millibus.
22 Quid vis currere fili mi? Non eris boni. ms. h. c. g. *pro*, Quid vis currere fili mi? Non eris boni.

CAP. 19.

4 Absalom fili mi, *fili mi*. Ingressus est. ms. h. c. g. *pro*, Absalom fili mi, ingressus est.
11 peruenerat ad regem in domo eius. Dixerunt ergo mei vos. ms. h. c. g. *pro*, peruenerat ad regem in domo eius. *Quid diuertit*, *hæc* dicentes *ad populum*: Fratres nostri vos.
15 & Iuda venit. ms. h. c. *pro*, Et omnis Iuda venit.
25 Cumque *Ierusalem* occurrisset regi. ms. h. c. & c. legunt, *in Ierusalem*. *pro*, Cumque occurrisset regi.
35 cibus & potus. ms. *pro*, cibus aut potus.
36 paululum *procedat* famulus tuus. ms. h. *pro*, paululum *procedam* famulus tuus.
37 in ciuitate mea, iuxta sepulchrum. ms. h. *pro*, in ciuitate mea, & *sepelar* iuxta sepulchrum.

CAP. 20.

1 neque hæreditas in filio Isai; in tabernacula *nec in rex*, filii domestici regis.
1 in tabernaculis *tua* Israel. ms. h. c. g. *pro*, in tabernaculis *tuis* Israel.
5 quod ei constituerat. Ait autem Dauid. ms. h. c. g. *pro*, quod ei constituerat rex. Ait autem Dauid.

CAP. 21.

1 & domum sanguinum. ms. h. c. g. *pro*, & domum *eius* sanguinum.
4 super argento & auro quæstio contra. Saul. ms. h. c. g. *pro*, super argẽto & auro quæstio *est* contra Saul.
4 Ad quos ait. ms. h. c. g. *pro*, Ad quos *ergo* ait.
7 propter iusiurãdum Domini, quod fecerant inter Dauid. ms. *pro*, *fuit* inter Dauid.

CAP. 22.

7 De templo suo vocem meam. ms. h. c. g. *pro*, de templo *sancto* suo vocem meam.
9 & ignis de ore eius *vorabit*. ms. h. *pro*, *vorauit*.

24 Et ero perfectus *cum* eo. ms. *pro*, Et ero perfectus *coram* eo.
33 Deus qui *accinxit* me fortitudine. ms. h. c. g. *pro*, Deus qui *accanxit* me fortitudine.
36 & mansuetudo *tua* multiplicauit me. ms. h. c. g. *pro*, & mansuetudo *mea* multiplicauit me.
47 & *exaltetur* Deus. ms. *pro*, & *exaltabitur* Deus.

CAP. 23.

4 & sicut lux. ms. h. g. *pro*, Sicut lux.
15 Desiderauit ergo Dauid, & ait. ms. h. c. g. *pro*, Desiderauit ergo Dauid *aquam de lacu*, & ait.
18 princeps erat de tribus *istis*. ipse est. ms. h. *pro*, de tribus ipse est.
19 nominatus in *illa* tribus. ms. h. *pro*, nominatus in tribus.
33 Semma de *Ororì*. ms. *pro*, *Orodi*. h. habent, *Hararì*. g. Sama *Ararites*. c. Sama qui ex *Harar*.
36 *Bani* de *Gadi*. ms. h. c. g. *pro*, *Borni* de *Gaddi*.

CAP. 24.

1 dicentem, vade. ms. h. c. g. *pro*, dicentem *ad Ioab*, vade.
2 & *numerate* populum. ms. h. *pro*, *numera* pop.
18 venit autem Gad ad Dauid. ms. h. c. g. *pro*, venit autem Gad *propheta* ad Dauid.

IN III. REGVM.

CAP. 1.

2 dormiatque in sinu *tuo*. ms. h. c. *pro*, dormiatque in sinu *suo*.
8 & robur exercitus. ms. h. c. g. *pro*, & *omne* robur exercitus.
17 Domine mi, tu iurasti. ms. h. c. *pro*, Domine mi *rex*, tu iurasti.
21 & filius meus *Salomon* peccatores. ms. h. c. g. *pro*, & filius meus peccatores.
25 & principes *exercitus*; Abiathar quoque. ms. h. c. g. *pro*, & principes; Abiathar quoque.
50 & abijt, tenuitque cornua altaris. ms. h. c. g. *pro*, & abijt *in tabernaculum Domini*, tenuitque cornua altaris.

CAP. 2.

2 Ego ingrediar. ms. h. c. g. *pro*, Ecce ego ingrediar.
2 & esto vir, & observa. ms. h. g. *pro*, & esto vir *fortis*, & observa.
3 & observa custodias Domini Dei tui. ms. h. c. g. *pro*, & observa *vt* custodias *mandata* Domini Dei tui.
9 *& scies* quæ facies ei. ms. h. c. g. *pro*, *vt scias* quę facies ei.
11 in Ierusalem *verò* triginta tribus. ms. h. c. g. *pro*, In Ierusalem triginta tribus.
28 Venit autem nuntius ad *Ioab*, quòd Ioab declinasset. ms. h. c. g. *pro*, Venit autẽ nuntius ad *Salomonem*, quòd Ioab declinasset.
30 & hæc *respondit* mihi. ms. h. q. g. *pro*, & hæc *locutus est*.
41 Nunciatum est autem Salomoni. ms. h. c. g. *pro*, Nuntiatum est autem *regi* Salomoni.
42 egressus *vero* huc & illuc. ms. h. c. g. *pro*, egressus *fuerat* huc & illuc.
46 qui *egressus* percussit eum. ms. h. c. g. *pro*, qui *aggressus* percussit eum.

CAP. 3.

4 Abijt itaque in Gabaon. ms. *pro*, Abijt itaque *Salomon* in Gabaon. h. & c. legunt, *rex* in Gabaon.
6 super thronum *eius*, sicut. ms. h. c. g. *pro*, super thronum, sicut.
7 Et nunc *Domine* Deus meus, tu. ms. h. c. *pro*, Deus meus, tu.
7 sicut ambulauit *Dauid* pater tuus. ms. h. c. g. *pro*, sicut ambulauit pater tuus.

CAP. 4.

2 filius Sadoc *sacerdos*. ms. g. *pro*, filius Sadoc *sacerdotis*.
10 ipsius erat Socho. ms. h. c. g. *pro*, ipsius *enim* erat Socho.
13 ipse *præerat* in omni regione Argob. ms. *pro*, ipse *erat* in omni regione Argob.
19 in terra Galaad, in terra Sehon. ms. h. c. g. *pro*, in terra Galaad, & in terra Sehon.

CAP. 5.

4 requiem dedit *Dominus* Deus meus. ms. h. c. g. *pro*, dedit Deus meus.
5 sicut locutus est *Dominus* Dauid. ms. h. c. g. *pro*, sicut locutus est Dauid.
6 vt præcidant mihi cedros. ms. h. c. g. *pro*, vt præcidant mihi *serui tui* cedros.
15 *fuerunt*, Salomoni. ms. h. c. g. *pro*, *fuerunt itaque* Salomoni.

CAP. 6.

8 in *parte* erat. ms. *pro*, *pariete*. h. c. g. *ad humerum* seu *latus*.
15 & vsque ad laquearia operuit lignis. ms. h. g. *pro*, & vsque ad laquearia, & operuit ligna.
31 Et in ingressu oraculi fecit ostiola. ms. h. c. g. *pro*, Et in ingressu oraculi fecit *duo* ostiola.

CAP. 7.

2 & quatuor *deambulacra* inter columnas. ms. *pro*, & quatuor *deambulatoria*.
6 & epystilia super columnas. porticũ quoque ms. h. c. g. *pro*, & epystilia super columnas *fecit*, porticum quoque.
25 Et *stabat* super duodecim boues. ms. h. c. *pro*, & *stabant* super duodecim boues.
29 & *inter* iuncturas similiter desuper. ms. g. *pro*, & *in* iuncturis h. & c. habẽt, & *super* iuncturas.
40 fecit *quoque* Hyrã. ms. h. c. g. *pro*, fecit *ergo* H.
40 *lebetas* & scutras. ms. *pro*, *lebetes*, & scutras.
47 Et posuit Salomon omnia vasa: propter multitudinem autem. ms. h. c. g. *pro*, & posuit Salomon omnia vasa *in domo Domini*: propter multitudinem autem.
49 & candelabra quinque ad dexteram. ms. h. c. g. *pro*, & candelabra *aurea* quinque ad.
49 ex auro *primo*. ms. *pro*, ex auro *puro*.
51 quod faciebat *rex* Salomon. ms. c. h. *pro*, quod faciebat Salomon.

CAP. 8.

2 in mense *Ethanim*. ms. h. *pro*, in mense *Bethanim*. c. habent, *Athanim*.
13 Ædificans ædificaui domum *in* habitaculum tuum. ms. c. *pro*, & habitaculum tuum.
15 Et ait, Benedictus. ms. h. c. g. *pro*, Et ait *Salomon*, Benedictus.
15 & in *manu sua* perfecit. ms. quibus magis videntur fuisse h. c. *pro*, *manibus* eius.
19 non ædificabis domum. ms. h. c. g. *pro*, non ædificabis *mihi* domum.
26 & nunc Deus Israel. ms. h. c. *pro*, & nunc *Domine* Deus Israel.
36 super terram *tuam* quam dedisti. ms. h. c. g. *pro*, super terram, quam.
63 rex et *omnes* filij Is. ms. h. c. g. *pro*, rex & filij Is.

CAP. 9.

4 sicut ambulauit *Dauid* pater tuus. ms. h. c. g. *pro*, sicut ambulauit pater tuus.
11 *Hinc* dedit *rex* Salomon. ms. h. c. g. *pro*, tunc dedit Salomon.
14 misit *quoque* Hiram. ms. h. c. g. *pro*, *ergo*.
14 ad regem centum viginti. ms. h. c. *pro*, ad regem *Salomonem* centum viginti.
24 quam ædificauerat ei: tunc ædificauit Mello. ms. h. c. g. *pro*, quam ædificauerat ei *Salomõ*.

CAP. 10.

2 venit ad Salomonẽ. ms. h. c. *pro*, venitad *regẽ* S.
3 omnia verba quæ *proposuerat*. ms. *pro*, *proposuit*.
14 quod *afferebatur* Salomoni. ms. *pro*, *offerebatur*.
h. c. & g. quod *veniebat*.

CAP. 11.

3 fuerunt que ei vxores reginæ septingentæ. ms. h. c. g. *pro*, fuerunt que ei vxores *quasi* reg.
31 *Ecce* ego scindam. ms. h. c. g. *pro*, Ego scindã.

CAP. 12.

1 congregatus erat omnis Israel. ms. h. c. g. *pro*, congregatus erat omnis *populus* Israel.
16 vel quæ hæreditas in filio Isai in tabernacula tua Israel. ms. h. c. *pro*, vel quæ hæreditas in filio Isai? *Vade* in tabernacula tua Israel.
32 quę *celebrabatur* in Iuda. ms. *pro*, quę *celebratur*.

CAP. 13.

6 *Orauitq*, vir Dei. ms. h. c. g. *pro*, *Orauit* vir Dei.
11 ad quem *venit* filius *suus* & *narrauit* ei. ms. h. c. *pro*, ad quem *venerunt* filij *sui*, & *narrauerũt* ei.
12 *Et* ostẽderunt ei. ms. h. c. g. *pro*, Ostenderũt ei.
15 *Dixit* ad eum. ms. *pro*, *Dixitq*, ad eum.
23 Strauit asinum *prophetæ*, quem reduxerat. ms. h. c. g. *pro*, Strauit asinũ *suum prophetæ*, quem.
29 intulit in ciuitatem *prophetes* senex. ms. *pro*, *propheta* *suus*.
30 & planxerunt eum, heu mi frater. ms. h. c. g. *pro*, & planxerunt eum, heu *heu* mi frater.

CAP. 14.

16 Et tradet Dominus Israel. ms. h. c. g. *pro*, Et tradet Dominus *Deus* Israel.
20 Et dormiuit cum patribus suis. ms. h. c. g. *pro*, Et dormiuit *Ieroboam* cum patribus suis.

CAP. 15.

14 cum Domino cunctis diebus suis. ms. h. c. g. *pro*, cum Domino *Deo suo* cunctis diebus suis.
24 Et dormiuit *Asa* cum patribus suis. ms. h. c. g. *pro*, Et dormiuit cum patribus suis.

CAP. 16.

24 à *Semer* duobus talentis argenti. ms. h. c. *pro*, *Somer*. g. habent *Semmer*.

CAP. 17.

7 post dies autem siccatus est torrens. ms. g. *pro*, post dies autẽ *aliquantos* siccatus est torrens. h. & c. habent, & fuit in fine dierum.
10 & abijt in *Sarepta*. Cumque venisset. ms. h. c. *pro*, in *Sareptam Sidoniæ*. Cumque venisset.
17 & erat languor *eius* fortissimus. ms. h. c. g. *pro*, & erat languor fortissimus.
19 Et ait ad eam, Da mihi filium tuum. ms. h. c. *pro*, Et ait ad eam *Elias*, Da mihi filium tuum.

CAP. 18.

3 timebat Dominum valde. ms. h. c. g. *pro*, timebat Dominum *Deum* valde.
8 Cui ille respondit, Ego: Vade. ms. h. c. g. *pro*, Cui ille respondit, Ego. *Et dixit*: Vade.
9 quoniam *tradis* me. ms. h. c. g. *pro*, *tradet*.
31 ad omnem populum, at. ms. h. c. g. *pro*, ad omnem populum *Israel*, ait
24 Optima propositio. Dixit ergo. ms. h. c. *pro*, Optima propositio, *quã locutus est* Elias. Dixit.
44 lunge & descende. ms. h. c. *pro*, Iunge *currum tuum*, & descende.

CAP. 19.

1 & quomodo occidisset vniuersos prophetas gladio. ms. h. c. g. *pro*, & quomodo occidisset vniuersos prophetas *Baal* gladio.
2 hæc faciant dij. ms. h. c. *pro*, hæc *mihi* faciãt dij.
3 Et ecce angelus tetigit eum. ms. h. c. g. *pro*, Et ecce angelus *Domini* tetigit eum.
6 Et respexit. ms. h. c. g. *pro*, Respexit.
10 quia dereliquerunt pactum *tuum* filij Israel. ms. h. c. g. *pro*, *Domini*.
11 & ecce Dominus *transit*. ms. h. *pro*, *transiit*.
18 quod non *adorauit* eu. ms. h. c. g. *pro*, *adorauerit*.
19 & ipse in duodecim aratibus vnus erat. ms. h. c. g. *pro*, & ipse in duodecim *iugis boum* at.

CAP. 20.

9 *Respondit itaque* nunijs. ms. *pro*, *Respondit*, *q*.
12 cùm audisset verbũ istud. ms. h. c. g. *pro*, cùm audisset *Benadab* verbum istud.
19 ac reliquus exercitus sequebatur *eos*. Et. ms. h. c. g. *pro*, sequebatur. Et.
21 & percussit Syriam plaga magna. Accedens autem. ms. h. c. g. *pro*, & percussit Syriam plaga magna *nimis*. Accedens autem.
24 Tu *vero* verbum hoc fac. ms. *pro*, Tu *ergo*. h. c. & c. habent, & tu.
28 Et accedens vir Dei. ms. h. c. g. *pro*, Et accedẽs *vnus* vir Dei.
30 qui *remanserant* in Aphec. ms. *pro*, *remanserunt*.
33 frater tuus *Benadad*. Et dixit eis. ms. h. c. *pro*, frater tuus *Benadab viuit*. Et dixit eis.
38 & mutauit aspersione pulueris oculos suos. ms. h. c. g. *pro*, & mutauit aspersione pulueris *ei* & oculos suos.

CAP. 21.

6 dabo tibi vineam pro ea. ms. h. c. g. *pro*, dabo tibi vineam *meliorem* pro ea.
15 Surge, & posside vineam. ms. g. *pro*, Surge, posside vineam.
20 Num inuenisti me *inimicum* tuum? ms. h. c. g. *pro*, Num inuenisti me *inimicum tibi*?
27 & *ambulabat* demissis capite. ms. g. *pro*, & *ambulauit* demisso capite.

CAP. 22.

4 *& ficut* populus meus, & populus tuus: *& sint equi*

Universidad de Deusto
Biblioteca

equi mei, *ita & equi* tui. MS. H. C. G. *pro*, Populus meus, & populus tuus *vnum sunt*, & *equites* mei, *equites* tui.
13 sit ergo & sermo tuus. MS. G. *pro*, sit ergo serm.
36 in ciuitatem *suam* & in terram suam. MS. H. C. G. *pro*, in ciuitatem, & in terram suam.

IN IIII. REGVM.

CAP. 1.

6 Ite & reuertimini ad regē. MS. *pro*, Ite, reuert.
10 Si homo Dei *ego* sum. MS. H. C. G. *pro*, Si homo Dei sum.
12 Descendit ergo ignis *Dei* de cælo. MS. H. C. *pro*, Descendit ergo ignis de cælo.

CAP. 2.

1 *ibat* Elias. MS. H. C. G. *pro*, *ibant*.
15 videntes autem *eum* filij prophetarum. MS. H. C. G. *pro*, videntes autem filij proph.
18 Nunquid non dixi vobis, nolite *ire*? MS. H. C. G. *pro*, *mittere*.
19 sicut tu ipse domine *perspicis*. MS. H. C. G. *pro*, sicut tu ipse domine *prospicis*.
23 Ascendit autem inde in Beth-el. MS. H. C. *pro*, Ascendit autem inde *Eliseus* in Bethel.

CAP. 3.

10 Dixitque rex Israel, Heu, cōgregauit nos. MS. H. C. G. *pro*, Dixitq; rex Israel, Heu, *heu, heu*, congregauit nos.
12 & Iosaphat, & rex Edom. MS. H. C. *pro*, Et Iosaphat, *rex Iuda*, & rex Edom.
21 audientes quòd *ascendissent* reges. MS. H. C. G. *pro*, quòd *descendissent tres* reges.

CAP. 4.

8 & transibat Eliseus per Sunam: Erat autē. MS. H. C. G. *pro*, & transibat Eliseus per Sunam *autem*: Erat autem.
17 & in hora eadem, qua dixerat *ei* Eliseus. MS. H. C. G. *pro*, qua dixerat Eliseus.
19 Caput meum, caput meum. At ille dixit. MS. H. C. G. *pro*, Caput meum *doleo*, caput meū *dolo*. At ille dixit.
41 Afferte, inquit, farinam. Et misit in ollam. MS. H. C. G. *pro*, Afferte, inquit, farinam; *Cumq; tulissent*, misit in ollam.
42 deferens viro Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos. MS. H. G. *pro*, deferēs viro Dei panes primitiarū, & viginti pan.

CAP. 5.

1 Naaman *autem* princeps militiæ. MS. H. C. G. *pro*, Naamā princeps.
13 pater, si rem grandem dixisset. MS. H. C. G. *pro*, pater & si rem grandem dixisset.
15 quòd non sit Deus in vniuersa terra. MS. H. C. G. *pro*, quòd non sit *alius* Deus in vniuers.
19 Abijt ergo ab eo electo *terræ* tempore. MS. H. C. G. *pro*, ab eo electo tempore.

CAP. 6.

2 & *tollamus* singuli. MS. H. C. G. *pro*, & *tollant*.
5 & ait, *Eheu* domine mi. MS. H. C. G. *pro*, *heu, heu, heu* domine mi.
13 *Annuntiauerunt*q; ei, dicentes. MS. H. C. G. *pro*, *Annuntiauerunt* ei.
15 dicens, *Eheu* domine mi. MS. H. C. G. *pro*, *heu heu heu*.
17 aperi oculos huius. MS. H. C. G. *pro*, aperi oculos *pueri* huius.
31 Et ait, Hæc mihi faciat Deus. MS. H. C. G. *pro*, Et ait *rex*: Hæc faciat mihi Deus.

CAP. 7.

6 sonitum *audire* fecerat. MS. *pro*, *audiri*.
6 & equorum, exercitus plurimi. MS. H. C. *pro*, & equorum & exercitus plurimi.
6 rex Israel, reges *Hethæorum*. MS. H. C. G. *pro*, rex Israel, reges *Gethæorum*.
17 in cuius manu *incubebat*. MS. G. *pro*. *incubuerat*.
17 iuxta *verbum* quod locutus fuerat. MS. *pro*, iuxta quod locutus fuerat.

CAP. 8.

1 *vocauit* enim Dominus famem. MS. H. C. G. *pro*, *vocabit* enim Dominus famem.
6 quæ narrauit ei. Deditque ei. MS. H. C. G. *pro*, quæ narrauit ei *vera esse*. Deditque ei.
16 Achab regis Israel, *& Iosaphat regis Iudæ* regnauit. MS. H. C. *pro*, Achab regis Israel regnau.
21 & *omnes currus* cum eo. MS. H. C. G. *pro*, & *omnis exercitus* cum eo.
29 quia *vulnerauerant* eum. MS. *pro*, *vulnerauerunt*.
29 Syri in *Rama* prælianrē. MS. H. G. *pro*, *Ramoth*.

CAP. 9.

8 Et interficiam de Achab. MS. H. C. G. *pro*, Et interficiam de *domo* Achab.
21 Et ait Ioram, *iunge* currum. MS. H. C. *pro*, Et ait Ioram, *iungite* currum.
21 *Iunxitq;* currum eius. MS. H. C. *pro*, *Iunxerunt*q; currum eius.
27 percutite in curru suo. in ascensu Gaber. MS. H. C. G. *pro*, percutite in curru suo. *Et percusserunt eum* in ascensu Gaber.
29 filij Achab regnauit Ochozias. MS. H. *pro*, filij Achab *regis Israel* regnauit Ochozias.

CAP. 10.

8 Venit autem nuntius, & indicauit ei. MS. H. C. *pro*, Venit autem nuntius *ad eum*, & indic.
13 fratres Ochoziæ *regis* sumus. MS. H. C. G. *pro*, fratres Ochoziæ *regis* sumus.
15 Et ait ad eum, Nunquid est. MS. H. C. *pro*, Et ait *Iehu* ad eum, Nunquid est.
15 Nunquid est cor tuum rectum, sicut cor meū cum corde tuo? MS. H. C. *pro*, Nunquid est cor tuū rectum *cum corde meo*, sicut cor m.
15 da manum tuam. MS. H. C. G. *pro*, da *mihi* man.
22 Dixitque his qui *erant* super vestes. MS. *pro*, qui *præerant* super vestes.

CAP. 11.

6 Tertia autem pars sit ad portam *Sur*. MS. H. *pro*, Tertia autem pars sit ad portam *Seyr*.
9 qui ingrediebantur *sabbatho* eum his. MS. H. C. G. *pro*, qui ingrediebantur *per sabbathum* cū.
15 præcepit autem Ioiada *sacerdos* centurionibus. MS. H. C. G. *pro*, Ioiada centurionibus.
16 iuxta palatium *regis*, & interfecta est ibi. MS. H. C. G. *pro*, iuxta palatium, & interfecta est ib.

CAP. 12.

8 & instaurare sartatecta *templi*. MS. *pro*, & instaurare sartatecta *domus*.
14 vt instauraretur *ex ea* templum Domini. MS. *pro*, vt instauraretur templum Domini.
18 quæ *consecrauerant* Iosaphat, & Ioram. MS. H. C. G. *pro*, quæ *consecrauerat* Iosaphat & Ior.

CAP. 13.

5 & liberatus est de manu Syriæ. MS. H. C. G. *pro*, & liberatus est de manu *regis* Syriæ.

CAP. 14.

2 Nomen *autem* matris eius *Ioadam*. MS. H. C. *pro*, Nomen matris eius *Ioaden*.
4 adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelsis. MS. H. *pro*, adhuc enim populus adolebat & immolabat *incensum* in exc.
6 neque filij *morientur* pro patribus. MS. H. C. G. *pro*, neque filij pro patribus.
7 vocauitque nomen eius *Iecthel*. MS. H. C. G. *pro*, vocauitque nomen eius *Iezechel*.
17 Ioas filius Ioachas regis Israel *quindecim* annis. MS. H. C. G. *pro*, Ioas filius Ioachas regis Israel *vigintiquinque* annis.
22 Ipse autem ædificauit *Elath*. MS. H. C. G. *pro*, Ipse autem ædificauit *Abylam*.
25 filium Amathi *prophetæ* qui erat. MS. *pro*, filium Amathi *prophetam* qui erat.
26 vsque ad clausos *carcere* & extremos. MS. *pro*, vsque ad clausos *carceris* & extremos.

CAP. 15.

25 iuxta Argos, & iuxta *Arie*. MS. H. C. G. *pro*, iuxta Argos, & iuxta *Ariph*.
34 quæ *fecerat* Ozias. MS. *pro*, quæ *fecit* Ozias.

CAP. 16.

5 rex Israel *in Hierusalem ad præliandum*. MS. H. C. G. *pro*, rex Israel *ad præliandum in Hierusalem*.
8 Et cum collegisset *Achaz* argentum. MS. H. C. G. *pro*, Et cùm collegisset argentum.
19 Reliqua autem verborum Achaz quæ fecit. MS. H. G. *pro*, Reliqua autē verborum Achaz *& omnia* quæ fecit.

CAP. 17.

6 posuitque eos in *Hala*, & in *Habor*. MS. H. C. G. *pro*, Posuitque eos in *Haylam* & in *Abor*.
9 Et *operuerunt* filij Israel, MS. H. G. *pro*, Et *vrit auerunt* filij Israel.
12 de quibus *præceperat* eis Dominus. MS. *pro*, de quibus *præcepit* eis Dominus.
15 quibus *testificatus* est eos. MS. *pro*, quibus *contestatus* est eos.
17 & *diuinationibus* inseruiebant. MS. H. C. G. *pro*, & *diuinationi* inseruiebant.
22 quæ fecerat: non recesserunt ab eis. MS. H. C. G. *pro*, quæ fecerat: & non recesserunt ab eis.
24 Adduxit autem rex Assyriorum de Babylone. MS. H. C. G. *pro*, Adduxit autem rex Assyrius de Babylone.
24 & de *Cutha*, & de *Ava*; & de Emath. MS. H. C. *pro*, & de *Cuthæa*, & de *Abia*; & de Emath.
25 & immisit *in eos* Dominus leones. MS. H. C. G. *pro*, immisit *eis* Dominus leones.
27 & vadat & habitet cum eis. MS. H. C. G. *pro*, & vadat & habitet cum eis.
41 Nam & filij eorum. MS. H. C. G. *pro*, Nam filij.

CAP. 18.

2 Nomen matris eius *Abi*, filia Zachariæ. MS. H. C. G. *pro*, Nomen matris eius *Abigiæ* filiæ Zachariæ.
4 vocauitque nomen eius *Nehustan*. MS. H. C. G. *pro*, vocauitque nomen eius *Nehustam*. Gentiles legunt, *Nehestam*.
5 in Domino Deo. MS. H. C. G. *pro*, & in Deum.
11 collocauitque eos in *Hala*. MS. H. C. *pro*, collocauitque eos in *Hayla*.
26 & Sobna, & Ioathe. MS. H. C. G. *pro*, & Sobna *scriba*, & Ioahe.

CAP. 19.

3 Qui dixerunt ei, hæc dicit Ezechias. MS. H. C. *pro*, Qui dixerunt: hæc dicit.
17 dissipauerunt reges Assyriorum gentes, & terras. Et miserunt deos. MS. H. C. G. *pro*, dissipauerunt reges Assyriorum gentes & terras *omnium*. Et miserunt deos.
19 saluos nos fac de manu *eius* vt sciant. MS. H. G. *pro*, saluos nos fac de manu *eius* vt.

CAP. 20.

1 hæc dicit Dominus: Præcipe domui tuæ. MS. H. C. G. *pro*, hæc dicit Dominus: Præcipe domui tuæ.
5 lachrymam tuam: ecce sanaui te. MS. H. C. G. *pro*, lachrymam tuam, & ecce sanaui te.
8 Dixit autem Ezechias MS. H. G. *pro*, Dixitq; autem.
12 misit *Berodach* Baladan. MS. H. C. *pro*, misit *Merodach* Baladan.
13 quòd non *monstraret* eis. MS. *pro*, quòd non *monstrasset* eis.
14 de terra longinqua venerūt, de Babylone. MS. H. C. *pro*, de terra longinqua venerunt *de* de Babylone.
15 Omnia *quæ* sunt in domo mea. MS. H. C. *pro*, Omnia *quæcunque* sunt in domo mea.
15 Nihil est quod non monstrauerim eis. MS. H. C. G. *pro*, Nihil est *enim* quod non monstrauerim eis.
18 quos generabis *tollent*. MS. H. C. G. *pro*, quos generabis *tollunt*.
19 *Dixitq;* Ezechias ad Isaiam. MS. H. C. G. *pro*, *Dixit* Ezechias ad Isaiam.
19 sit pax & veritas in diebus meis? MS. H. C. *pro*, sit *tantùm* pax & veritas in diebus meis?

CAP. 21.

8 si tamen custodierint. MS. H. C. G. *pro*, si custodierint.
16 donec impleret Ierusalem. MS. H. C. *pro*, donec *impleretur* Ierusalem.
19 filia *Haruz* de Jatheba. MS. H. C. *pro*, filia *Haruz* de *Iethebа*.
21 quibus *seruierat* pater eius. MS. H. C. G. *pro*, quibus *seruiebat* pater eius.

CAP. 22.

1 filia *Adaia* de *Besecath*. MS. H. *pro*, filia *Phadaia* de *Besechat*. G. *Adaiæ*
5 per præpositos *domus* Domini. MS. H. C. G. *pro*, per præpositos *in domo* Domini.
6 ad instruendū templum. Verumtamen. MS. H. C. G. *pro*, ad instruendū templum Domini. Verumtamen.
8 Volumen Saphan, qui & legit illud. MS. H. C. G. *pro*, volumen Saphan *scriba*, qui & legit illud.
9 vt distribueretur fabris ac præfectis. MS. H. C. G. *pro*, vt distribueretur fabris *ac* præfectis.
12 & Achobor filio *Michaiæ*. MS. H. C. G. *pro*, & Achobor filio *Michæ*.

CAP. 23.

4 quæ facta fuerant Baal, & in luco. MS. H. C. G. *pro*, quæ facta fuerant Baal, & *in lucis*.
15 quod erat in Beth-el, excelsum. MS. H. C. G. *pro*, quod erat in Bethel, & excelsum.
19 secùdum omnia *opera* quæ fecerat in Beth-el. MS. H. C. G. *pro*, secundum omnia quæ.
29 Pharo *Necho* rex Ægypti. MS. H. *pro*, Pharao *Nechao* rex Ægypti.
29 & abijt Iosias rex in occursum eius. MS. H. C. G. *pro*, & abijt Iosias rex *Iuda* in occurs.
34 in *Ribla* quæ est in terra Emath. MS. H. C. G. *pro*, in *Reblatha* quæ est in terra Emath.
36 nomen matris eius *Zebuda*. MS. H. C. G. *pro*, nomen matris eius *Zebida*.

CAP. 24.

8 nomen matris eius *Nehusta*. MS. H. C. *pro*, nomen matris eius *Nohesta*.
11 ad ciuitatem *quam serui eius oppugnarent* eam. MS. H. C. G. *pro*, ad ciuitatem *cum seruu suis vt oppugnaret* eam.
15 & eunuchos *eius*. MS. H. C. G. *pro*, & eunuchos *regis*.
17 Et constituit *Mathaniam* patruum eius pro eo. MS. H. C. G. *pro*, Et constituit *Mathathiam* pat.

CAP. 25.

9 & *omnes* domos Ierusalē. MS. H. C. G. *pro*, & do.
9 omnemque domum *magnam* combussit igni. MS. H. G. *pro*, omnemque domum combus.
16 quas fecerat Salomon. MS. H. C. G. *pro*, quas fecerat *rex* Salomon.

IN I. LIB. PARALIPOM.

CAP. 1.

16 & Samaræum & *Hamathæum*. MS. H. G. *pro*, & Samaræum, & *Emathæum*.
17 & Gether, & *Mesech*. MS. G. *pro*, *Mes*. H. legunt, *Masech*.
30 *Hadad*, & Thema, *Iethur* Naphis. MS. H. G. *pro*, *Addad* & Thema, *Iachur* Naphis.
39 *Hori*, *Homam*. Soror autem. MS. H. *pro*, *Horri*, *Ahobimam*. Soror autem.
42 filij *Disan*, Hus & Aran. MS. H. *pro*, filij *Disan*, Hus & Aran.

CAP. 2.

13 secundum *Aminadab*. MS. H. G. *pro*, secundum *Aminadab*.
28 filios Semei & *Iada*. MS. H. G. *pro*, filios Semei, & *Iadan*.
29 quæ peperit ei *Abobban*. MS. H. G. *pro*, quæ peperit ei *Ahobbam*.
32 Filij autem *Iadæ* fratris Semei. MS. H. G. *pro*, Filij autem *Iadai* fratris Semei.
33 Isti fuerunt filij *Ierameel*. Sesan autem. MS. H. *pro*, Isti fuerunt filij *Ieramehel*. Sesan aut.
41 Sellum genuit *Icamiam*; *Icamia* autem. MS. *pro*, Sellum genuit *Ithamiam*; *Ithamia* autem. H. *Iothamia*. G. *Iacemiam* legunt.
45 Filius *autem Samai*. MS. H. G. *pro*, filius *Semei*.

CAP. 3.

5 quatuor de *Beth-sua* filia *Ammiel*. MS. H. *pro*, quatuor de *Bersabee*, filia *Ambiel*.
6 Iebaar quoque & *Elisama*. MS. H. G. *pro*, Iebaar quoque & *Heliſua*.
22 & Saphat sex numero. MS. H. G. *pro*, & Saphat, & *Sefa* sex numero.

CAP. 4.

2 hæ *cognationes* Sarathi. MS. *pro*, hæ *generationes* Sarathi.
15 Filiique *Ela* Cenez. MS. H. G. *pro*, Filijque *Hela* Cenez.
20 Ammon & *Rinna*: filius *Hanan*. MS. H. *pro*, Ammon & *Rinna*: filius *Anan*.
22 & *qui reuersi* sunt. MS. G. *pro*, & *quæ reuerſa* sunt.
35 & Ioel, & Iehu. MS. H. G. *pro*, & Ioel, Iehu.

CAP. 5.

15 *princeps* domus in familijs suis. MS. H. G. *pro*, *principes* domus in familijs suis.
24 & hi *fuerunt* principes. MS. *pro*, & hi *fuerant*.
24 Epher & Ieli. MS. H. G. *pro*, Epher, Ieli.

CAP. 6.

29 hæ autem *cognationes* Leui. MS. G. *pro*, hæ autem *generationes* Leui.
60 Omnes ciuitates tredecim, per cognationes suas. MS. H. G. *pro*, Omnes ciuitates tredecim *cū suburbanis suis*, per cognationes suas.
75 *Hacoc* quoque & suburbana eius. MS. *pro*, *Asach* quoque & suburbana eius. H. & G. legunt, *Hucoc*.

CAP. 7.

4 Cumq; eis per familias. MS. H. G. *pro*, Cum eis per familias.
14 Porro *filij* Manasse. MS. H. G. *pro*, Porro *filius* Manasse.

CAP. 8.

11 Melusim verò genuit *Abitob*. MS. H. G. *pro*, Melusim verò genuit *Achitob*.

CAP. 10.

2 percusserunt Ionathan, & *Abinadab*. MS. H. C. *pro*, percusserunt Ionathan & *Aminadab*.
10 in phano dei sui *caput* affixerunt. MS. H. G. *pro*, in phano dei sui & *corpus* affixerunt.

CAP. 11.

17 Desideranit igitur Dauid, & dixit. MS. H. G. *pro*, Desiderauit igitur Dauid *aquam*, & di.
22 Banaia filius Ioadæ, *vir robustissimus*. MS. *pro*, Banaia filius Ioadæ *viri robustissimi*. H. & G. habent, Banaia filius Ioadæ, *filius viri potentis*.

CAP. 12.

2 de fratribus Saul ex Beniamin. MS. H. G. *pro*, de fratribus Saul ex *tribu* Beniamin.
18 Spiritus verò induit Amasai. MS. H. G. *pro*, Spiritus verò *Dnquini* induit Amasai.
20 & Michael & Iozabad. MS. H. G. *pro*, & Michael, & *Edan*, & Iozabad.

CAP. 13.

2 à Domino Deo nostro *egrediatur* sermo. MS. à Domino Deo nostro *egrediatur* sermo.
6 Dauid & omnis Israel. MS. H. *pro*, Dauid & omnis *vir* Israel.

CAP. 14.

4 qui nati sunt, ei in Ierusalem. MS. H. G. *pro*, qui nati sunt in Ierusalem.

CAP. 15.

25 Igitur Dauid, & maiores natu Israel. MS. H. G. *pro*, Igitur Dauid & *omnes* maiores natu Isr.

CAP. 16.

24 gloriam eius in cunctis populis. MS. H. G. *pro*, gloriam eius & in cunctis populis.

CAP. 17.

5 quo eduxi Israel vsque ad diem hanc. MS. H. G. *pro*, quo eduxi Israel *de terra Aegypti* vsque.
21 Quis *autem* est alius. MS. *pro*, Quis *enim* est al.

CAP. 19.

13 quod in conspectu suo bonum est *faciet*. MS. G. *pro*, quod in conspectu suo bonum est *faciat*.

CAP. 20.

5 filius Saltus *Iehemitem* fratrem. MS. *pro*, filius Saltus *Bathleemites* fratrem. H. verò & G. legunt, *Lachmi*.

CAP. 21.

10 Et dicit hæc dicit Dominus. MS. H. G. *pro*, Et dicit hæc dicit Dominus.

CAP. 22.

4 & Tirij *deportauerant* ad Dauid. MS. *pro*, & Tirij *deportauerunt* ad Dauid.
12 *Det quoque* tibi Dominus. MS. *pro*, *Detq;* tibi D.
18 & tradiderit omnes in manus vestras. MS. H. G. *pro*, & tradiderit omnes *inimicos vestros* in manus vestras.

CAP. 23.

3 à *triginta* annis & supra. MS. H. C. *pro*, à *viginti* annis & supra.
29 & ad *feruentem similam*, & super omne pondus. MS. *pro*, & ad *torrendum*, & super omn.

CAP. 24.

5 inter se familias sortibus. MS. H. G. *pro*, inter se *& familias* sortibus.
5 & principes Dei, tam de filijs Eleazar. MS. H. G. *pro*, & principes *domus* Dei, tam de fil.
16 decimanona *Phetei*. MS. H. G. *pro*, decimanona *Aphoceis*.

CAP. 26.

13 Missæ sunt *autem* sortes ex æquo. MS. *pro*, Missæ sunt *ergo* sortes ex æquo.
25 *Fratres* quoque eius Elieser. MS. H. *pro*, *Frater* quoque eius Eliezer.
28 *omnes qui* sanctificauerant ea. MS. H. G. *pro*, *omnes*, sanctificauerant ea.

CAP. 27.

4 exercitus vigintiquatuor *millia*. MS. *pro*, exercitus vigintiquatuor *milium*.
24 quia super hoc ira irruerat in Israel. MS. H. G. *pro*, quia super hoc ira *Dei* irruerat in Isr.
27 Semeias *Ramathites*. MS. H. G. *pro*, Semeias *Remathites*.

CAP. 28.

2 & scabellum pedum Dei nostri. MS. H. G. *pro*, & scabellum pedum *Domini* Dei nostri.
14 pro vasorum *ad opera* diuersitate. MS. *pro*, vasorum, *& operum* diuersitate.
21 Et nouerunt tam principes quàm populus *facere* omnia præcepta tua. MS. *pro*, Et nouerunt tam principes quàm populus omnia.

CAP. 29.

2 Ego *autem* totis viribus meis. MS. *pro*, Ego *enim* totis viribus meis.
2 præparaui impensas domus Dei mei. MS. H. G. *pro*, præparaui impēsas domus *Domini* Dei.
9 cùm vota *sua* sponte promitterent. MS. H. *pro*, cùm vota sponte promitterent.

IN II. PARALIP.

CAP. 1.

16 & de Coa. MS. H. G. *pro*, de Coa.
17 regnis *Hethæorum*. MS. H. G. *pro*, regnis *Cethæorum*.

CAP. 3.

17 Et quæ ad lęuam *vocauit* Booz. MS. H. G. *pro*, & quæ ad leuam *vocauit* Booz.

CAP. 4.

2 Mare etiam fusile. MS. H. G. *pro*, Mare etiam *aneum* fusile.
3 quasi duobus vertibus *alnum* maris circuibāt. MS. *pro*, quasi duobus vertibus *labium* maris circuibant.
7 *qua tussa erant* fieri. MS. *pro*, *quam tusserant* fieri.
22 id est in *sancto* sanctorum. MS. *pro*, id est in *sancta* sanctarum.
22 quod fecit Salomon in *domum* Domini. MS. *pro*, quod fecit Salomon in *domo* Domini.

CAP. 5.

12 & cum eis *sacerdotes* centum viginti. MS. H. G. *pro*, & cum eis *cantores* centum viginti.

CAP. 6.

9 sed non tu ædificabis domum. MS. H. *pro*, sed non tu ædificabis *mihi* domum.
15 & quinque *cubitos* latitudinis. MS. H. G. *pro*, & quinque latitudinis.
20 vt *innocaretur* nomen tuum. MS. *pro*, vt *innocetur* nomen tuum.
26 propter pecca populi, & deprecati. MS. *pro*, propter peccata populi *tui*, & deprecati.
35 *tu exaudies* de cælo. MS. H. G. *pro*, *vt exaudias* de cælo.
42 Domine Deus ne. MS. H. G. *pro*, Domine Deus *ne*.
42 ne *auertas* faciem Christi tui. MS. *pro*, ne *auerteris* faciem Christi tui.

CAP. 7.

7 Et sactificia & adipes. Fecit ergo Salomon. MS. H. *pro*, Et sactificia & adipes *pacificorum*. Fecit ergo Salomon.

CAP. 8.

6 voluit Salomon atque disposuit. MS. H. G. *pro*, voluit *rex* Salomon atque disposuit.
11 Dixit enim: Non habitabit. MS. H. G. *pro*, Dixit enim *rex*: Non habitabit.
18 misit *autem* ei Hiram. MS. *pro*, misit *ergo* ei Hir.

CAP. 10.

1 *vt constitueret* eum regem. MS. *pro*, *vt constituerent* eum regem.
10 At illi respondentes iuuenes. MS. H. G. *pro*, At illi respondentes *vt* iuuenes.

CAP. 12.

11 Cumque introiret rex domum *Domini*. MS. H. G. *pro*, Cumque introiret rex domum *Dei*.
14 *Fecit autem* malum. MS. *pro*, *Fecitq;* malum.

CAP. 13.

3 Ieroboam *instruxit* è contra aciem. MS. *pro*, Ieroboam *constituit* è contra aciem.

CAP. 14.

2 Fecit *autem* Asa. MS. *pro*, Fecit *ergo* Asa.
8 *omnes* isti vir fortissimi. MS. H. G. *pro*, *omnes*, isti vir fortissimi.

CAP. 15.

1 Azarias autem filius *Oded*. MS. H. G. *pro*, Azarias autem filius *Obed*.
4 in angustia sua ad Dominum Deum Israel. MS. H. G. *pro*, in angustia sua, *& clamauerunt* ad Dominum Deum Israel.

CAP.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. 16.

9 & propter hoc *ex* præsenti tempore. MS:H.G. *pro*, & propter hoc *etiam* præsenti temp.

CAP. 17.

13 & multa opera *parauit* in vrbibus Iuda. MS. *pro*, & multa opera *patrauit* in vrbibus Iud.
14 In Iuda *principes* exercitus. MS. H. G. *pro*, In Iuda *princeps* exercitus.
14 & cum eo *robustissimi* viri. MS.H.G.*pro*, & cum eo *robustissimorum*.

CAP. 20.

9 & exaudies, saluosque facies. MS. H. G. *pro*, & exaudies *nos*, saluosque *facies*.
17 non eritis vos qui dimicabitis. MS. H.G. *pro*, non *enim* eritis vos qui dimicabitis.
17 cras *egredimini* contra eos. MS. H. *e*. *pro*, cras *egredemini* contra eos.

CAP. 21.

3 & *pensiones* cum ciuitatibus. MS.*pro*, & *pensationes* cum ciuitatibus.
9 Cumque *transisset* eos. MS.*pro*, Cumq; *transiret* Ioram.

CAP. 22.

7 Et cùm venisset, egredereturque cum eo. MS.H.G. *pro*, Et cùm venisset, & egredereturque cum.

CAP. 23.

1 Azariam videlicet filium *Ieroham*. MS. H. *pro*, Azariam videlicet filium *Hieroboam*.
4 Iste est *ergo* sermo. MS.H.*pro*, Iste est sermo.
8 & *egressi* erant. MS. H. *pro*, & *ingressi* erant.

CAP. 24.

5 ad sartatecta templi Dei *vestri*. MS. H.G. *pro*, ad sartatecta templi Dei *nostri*.
7 & filij eius *destruxerant* domum Dei. MS. *pro*, & filij eius *destruxerunt* domum Dei.
7 *ornauerant* phanum Baalim. MS.H.*pro*, *ornauerit* phanum Baalim.
18 & facta est ira contra Iudam & Ierusalem. MS. H. G. *pro*, & facta est ira *Domini* contra Iudam & Ierusalem.
27 *regnauitq;* Amasias filius eius pro eo. MS. *pro*, *regnauit autem* Amasias filius eius pro eo.

CAP. 25.

1 Nomen matris eius *Ioadan* de Ierusalem, MS. H.*pro*, Nomen matris eius *Ioiadem* de Ierusalem. G. habent, *Ioadain*.
14 Amasias *verò* post cædem. MS. *pro*, Amasias *quoque* post cædem.
16 *quia* fecisti hoc malum. MS. H. G. *pro*, *qui* & fecisti hoc malum.
27 Cumq; fugisset *in* Lachis. MS. H. G. *pro*, Cumque fugisset Lachis.

CAP. 26.

6 Et *in* Philisthijm. MS.H.G.*pro*, Et Philisthijm.
21 & *indicabat* populum terræ. MS. *pro*, & *iudicauit* populum terræ.

CAP. 28.

12 & *Amasa* filius Hadali. MS. H. *pro*, & *Amasias* filius Hadali.
14 Diuiseruntque viri bellatores prædam. MS.H. G. *pro*, Diuiseruntque viri *Israel* bellatores prædam.

CAP. 29.

3 *Ipse* anno & mense primo. MS. H. *pro*, *Ipso* anno & mense primo.
17 ingressi sunt porticum templi Domini. MS.H. G. *pro*, ingressi sunt porticum *domus* templi Domini.
23 *immolauerunt*q; agnos. MS. H.G. *pro*, *immolauerunt* agnos.
24 & asperserunt sanguinem eorum altari. MS. *pro*, & asperserunt sanguinem eorum *coram* altari. G. habent, *ad altare*.
25 secundum dispositionem Dauid, & Gad Videntis. MS. H *pro*, secundum dispositionem Dauid *regis* & Gad Videntis.
30 qui laudauerunt *eum* magna lætitia. MS. *pro*, qui laudauerunt *Deum* magna lætitia.

CAP. 30.

3 & populus *necdum* congregatus *erat* in Ierusalem. MS. *pro*, & populus *nondum* congregatus *fuerat* in Ierusalem.
8 tradite manus Domino. MS. H. G. *pro*, tradite manus *vestras* Domino.
24 Ezechias *enim* rex Iuda. MS. H. G. *pro*, *autem*.

CAP. 31.

16 & quicquid per singulos dies *cõducebat* in ministerio. MS. *pro*, & quicquid per singulos dies *conducebant* in ministerio.
20 *Fecit*q; Ezechias. MS.H.G.*pro*, *Fecit ergo* Ezech.

CAP. 32.

4 qui *fluebat* in medio terræ. MS. H.G. *pro*, qui *fluebant* in medio terræ.
15 cunctarum gentium atque *regnorum* liberare. MS. H. G. *pro*, cunctarum gentium atque *regionum* liberare.
15 eruere vos de manu *mea*. MS. H. G. *pro*, eruere vos de *hac* manu.

CAP. 33.

8 & cæremonias atque iudicia per manũ Moysi. MS.H. G. *pro*, & cæremonias atque iudicia *quæ mandauit* per manum Moysi.

CAP. 34.

3 & quodecimo anno postquam cœperat. MS. H. *pro*, & duodecimo anno postquã *regnare* cœperat. G. quoque non habent, *regnare*.
4 & super *tumulos* eorum. MS. H. G. *pro*, & super *cumulos* eorum.
9 *acceptumq;* ab eo *pecuniam*, quæ illata fuerat. MS. H. G. *pro*, *acceptaq;* ab eo *pecunia*, quæ illata fuerat.
14 reperit Helcias sacerdos librum legis Domini per manum Moysi. MS. H. G. *pro*, reperit Helcias sacerdos librum legis Domini, *qui datus fuerat* per manum Moysi.
33 Cunctis diebus eius non recesserunt. MS.H.G. *pro*, Cunctis diebus *vitæ* eius non recesser.

CAP. 35.

3 Nunc *autem* ministrate Domino Deo vestro MS. *pro*, Nunc *ergo* ministrate Domino D.
7 qui fuerat inuentus. MS. H.G. *pro*, qui *ibi* fuerat inuentus.
15 prophetæ regis ianitores. MS.H.G.*pro*, prophetæ regis *Dauid* ianitores.

CAP. 36.

8 & quæ *inuenta* sunt in eo. MS. *pro*, & quæ *inuenta* sunt in eo.
10 Misit Nabuchodonosor rex, qui & adduxerunt. MS.H.G.*pro*, Misit Nabuchodonosor rex *nuntios*, qui & adduxerunt.
21 *Vt* impleretur sermo Domini. MS. H. G. *pro*, Et impleretur sermo Domini.

IN I. LIBRO ESDRÆ.

CAP. 1.

1 & reuersi sunt in Ierusalem & *Iudam*. MS. H. G. *pro*, & reuersi sunt Ierusalem & *Iudæam*.
20 Filij Gebbar *nonaginta* quinque. MS. H. G. *pro*, Filij Gebbar *nongenti* quinque.

CAP. 4.

3 domum Deo nostro; *sed nostri soli ædificabimus Domino Deo nostro*, sicut præcepit, MS. H.G. *pro*, domum Deo nostro, sicut præcepit.
6 In regno autẽ Assueri, in principio regni eius, MS. H.G. *pro*, In regno autem Assuen, *ipse est Artaxerxes*, in principio regni eius.
15 & bella *concitant* in ea. MS. H. *pro*, & bella *concitantur* in ea.
18 *Accusatio* quam misistis ad nos. MS.H.G. *pro*, *Accusationem* quam misistis ad nos.

CAP. 6.

3 in loco vbi *immolent* hostias. MS. *pro*, in loco vbi *immolant* hostias.
7 & *domum* Dei illam *ædificent* in loco suo. MS.G. *pro*, & *domus* Dei *illa ædificetur* in loco suo.

CAP. 8.

28 Domino Deo patrum *vestrorum*. MS. H. *pro*, Domino Deo patrum *nostrorum*.

CAP. 9.

6 super caput & delicta nostra. MS. H. *pro*, super caput *nostrum*, & delicta nostra.
7 & *pro* iniquitatibus nostris. MS. *pro*, & *in* iniquitatibus nostris.
10 Et nunc quid dicemus Deus noster post hæc? MS.H.G. *pro*, Et nunc quid dicemus *Domine* Deus noster post hæc?

CAP. 10.

3 & eorum qui *tinent* præceptum. MS. H. G. *pro*, & eorum qui *tenent* præceptum.
17 qui *duxerant* vxores allenigenas. MS. *pro*, qui *duxerunt* vxores alienigenas.

IN II ESDRÆ.

CAP. 1.

2 & viri *ex* Iuda. MS. H. *pro*, & viri Iuda.
7 & non custodiuimus mandatum, & cæremonias. MS. H. *pro*, & non custodiuimus mandatum *tuum* & cæremonias.
8 ego *dispergam* vos in populos. MS. H. G. *pro*, *dispersam* vos in populos.

CAP. 3.

2 Et iuxta *eum* ædificauit Zachur. MS. H. G. *pro*, iuxta *eos* ædificauit Zachur.
4 & iuxta *eos* ædificauit Mosollam. MS. H. G. *pro*, & iuxta *eum* ædificauit Mosollam.
10 Et iuxta *eos* ædificauit *Iedaia* filius *Harumaph*. MS. H. G. *pro*, Et iuxta *eum* ædificauit *Iedaia* filius *Aromath*.
12 Et iuxta *eum* ædificauit Sellum. MS. H. G. *pro*, & iuxta *eos* ædificauit.
21 filius Uriæ filij *Haccus*. MS. H. G. *pro*, filius Uriæ filij *Arthus*.
23 Post *eum* ædificauit Beniamin. MS. H. G. *pro*, Post *eos* ædificauit Beniamin.
23 & post *eum* ædificauit Azarias. MS. H. G. *pro*, & post *eos* ædificauit Azarias.
27 Post *eum* ædificauerunt. MS. H. G. *pro*, Post *eos* ædificauerunt.
28 Sursum autem *à porta* equorum. MS. *pro*, Sursum autem *ad portam* equorum. G. habent, *supra portam* equorum.

CAP. 4.

16 ædificantium in *muro*. MS. H. G. *pro*, ædificantium *muros*.

CAP. 5.

8 vos igitur *vendetis* fratres. MS. H. *pro*, vendidistis quædam MS. cum G. legunt, *vendidistis* fratres.
15 qui *fuerant* ante me. MS. *pro*, qui *fuere* ante me.

CAP. 6.

2 Miserunt Sanaballat & Gosem ad me. MS. H. G. *pro*, Miserunt Sanaballath & Gosem ad me. *rabs* ad me.
2 in *viculis* in Campo-ono. MS. H. G. *pro*, in *vicum* in Campo-ono.

CAP. 7.

7 Qui *venerãt* cum Zerobabel. MS. H. G. *pro*, Qui *venerant* cum Zerobabel.
21 Filij Ater, filij Hezeciæ *nonaginta* octo. MS. H. G. *pro*, Filij Ater, filij Hezeciæ *nongenti* octo.
66 quadraginta duo millia *trecenti* sexaginta. MS. H. G. *pro*, quadraginta duo millia *quingenti* sexaginta.

CAP. 8.

10 & mittite partes *ei* qui non *præparant*. MS. H. *pro* & mittite partes *eis* qui non *præparauerunt*.
16 Et egressus est populus. MS. H. G. *pro*, Et egressus est populus *omnis*.

CAP. 9.

7 Tu ipse *Dominus* Deus. MS. *pro*, Tu ipse *Deus* Deus.
25 cisternas ab *aliis* fabricatas. MS. *pro*, cisternas *eis* fabricatas.
33 quia veritatem fecisti, nos autem. MS. H. G. *pro*, quia veritatem fecisti *nobis*, nos autem.

CAP. 10.

29 in manu Moysi *serui Dei*, vt faceremus. MS. *pro*, in manu Moysi *serui sui*, vt faceremus.
36 vt *offerentur* in domo Dei nostri. MS. *pro*, vt *offerantur* in domo Dei nostri.

CAP. 12.

1 vt *tollerent* vnam partem. MS. *pro*, vt *tolleret* vnã partem.
11 filius Achitob *princeps* domus Dei. MS. H. G. *pro*, filius Achitob *principes* domus Dei.
34 Neballath, *Lod*, & Ono valle artificum. MS. H. *pro*, Neballathi, & Ono. G. *pro Lod* habent, *Lydda*.

CAP. 13.

12 erant sacerdotes principes familiarum. MS. *pro*, erant sacerdotes & principes familiarum.
22 *Dixi quoque* Leuitis. MS. *pro*, *Dixit* Leuitis.

IN III. ESDRÆ.

CAP. 1.

12 & hostias coxerunt in *amulis*. MS. *pro*, in *ollis*.

IN LIBRO TOBIÆ.

Quia exemplar Chaldaicum, ex quo D. Hieronymus Tobiam & Iudith in Latinum vertit, non extat, & Græcus textus multùm à Latino abiuisse est, horum duorum librorum varias lectiones Latinas, ad nullius alterius linguæ exemplaria contulimus. quæ autem inter varias lectiones sit verior, ex totius narrationis serie, diligens & prudens lector iudicabit.

CAP. 1.

15 Pergebat *ergo ad* omnes. MS. *pro*, pergebat *enim per* omnes.

CAP. 3.

6 fac mecum *misericordiam*, & præcipe. MS. *pro*, fac mecum, & præcipe.

CAP. 5.

16 reducam eum *sanum* ad te. MS. *pro*, reducam eum ad te.

CAP. 8.

9 accipio sororem meam, sed sola posteritatis dilectione. MS. *pro*, accipio sororem meam *coniugem*, sed sola posteritatis dilectione.

CAP. 12.

9 facit inuenire *misericordiam* & vitam. MS. *pro*, facit inuenire vitam.

IVDITH.

CAP. 4.

8 humiliauerunt animas suas in ieiuniis, ipsi & mulieres. MS. *pro*, humiliauerunt animas suas in ieiuniis *& orationibus*, ipsi & mulieres.

CAP. 7.

13 iuuenes *senésq;* & paruuli. MS. *pro*, iuuenes & paruuli.

CAP. 13.

1 fecit virtutem *magnam* in Israel. MS. *pro*, fecit virtutem in Israel.

CAP. 16.

7 tradidit eum in manu fœminæ, & *confodit* eũ. MS. *pro*, tradidit eum in manu fœminæ, & *confudit* eum.
23 conopœũ quod ipsa sustulerat *de cubili ipsius*, obtulit in anathema. MS. *pro*, conopœum quod ipsa sustulerat, obtulit in anathema.

IN LIBRO ESTHER.

CAP I.

3 *fecit* grande cõuiuium. MS. G. *pro*, *fecerat* grande conuiuium.
21 fecitque *rex* iuxta consilium. MS. H. G. C. *pro*, fecitque iuxta consilium.

CAP. 2.

1 His *ita* gestis. MS. *pro*, His *itaque* gestis.
1 & quæ fecisset. MS. H. C. *pro*, quæ fecisset.
14 in secunda ædes *deducebatur*. MS. H. G. C. *pro*, in secundas ædes *deducebatur*.
21 & in primo palatij limine *præsidebant*. MS. G. *pro*, & in primo palatij limine *residebant*.

CAP. 5.

3 qui ad fores palatij *præsidebant*. MS. *pro*, qui ad fores palatij *residebant*.
11 de populo *autem*, age. MS. H. C. G. *pro*, de populo, age.
15 & cunctis qui vrbe erant, flentibus. MS. H. C. G. *pro*, & cunctis *Iudæis* qui vrbe erant flentibus.

CAP. 4.

4 vt ablato sacco *induerent eum*. MS *pro*, vt ablato sacco *indueret eam*.
6 iuit ad Mardocheum stantem in platea ciuitatis. MS. H. C. *pro*, iuit ad Mardocheum, *& inuenit eum* stantem in platea ciuitatis.
8 non *comedatis* & non *bibatis* tribus diebus. MS. G. *pro*, non *comedetis* & non *bibetis* tribus diebus.

CAP. 8.

7 Domum Aman concessi Estheri & ipsum. MS. H. C. *pro*, Domum Aman concessi Esther *reginæ* & ipsum.
12 id est tertia decima mensis duodecimi Adar. MS. H. G. *pro*, id est tertia decima *die* mensis duodecimi Adar.

CAP. 9.

2 formido *penetrarat*. MS. *pro*, formido *penetraret*.

CAP. 16.

4 mendaciorum *funiculis* conentur subuertere. MS. *pro*, mendaciorum *cuniculis* conentur subuertere.

IN LIBRO IOB.

CAP. 1.

4 Et faciebant *conuiuium* per domos. MS. H. C. G. *pro*, Et faciebant *conuiuia* per domos.
11 nisi in faciem *tuam* benedixerit tibi. MS. H. C. G. *pro*, nisi in faciem benedixerit tibi.
20 & scidit *tunicam suam*, & tonso capite. MS. H. C. G. *pro*, & scidit *vestimenta sua*, & tonso capite.

CAP. 2.

5 quod in *facie tua* benedicat tibi. MS. H. C. *pro*, quod in *faciem* benedicat tibi.
10 quasi vna de stultis locuta es. MS. H. *pro*, quasi vna de stultis *mulieribus* locuta es.
10 mala quare non *suscipiamus*? MS. H. C. *pro*, mala quare non *sustineamus*?

CAP. 3.

4 & non *illustret* lumine. MS. H. *pro*, & non *illustretur* lumine.
18 Et vincti pariter sine molestia. MS. H. C. G. *pro*, Et *quondam* vincti pariter sine molestia.

CAP. 5.

6 & de humo non *oritur* dolor. MS. *pro*, & de humo non *egreditur* dolor.
15 Porrò saluum faciet à gladio oris eorum. MS. H. C. G. *pro*, Porrò saluum faciet *egenum* à gladio oris eorum.

CAP. 6.

3 hæc grauior *apparet*. MS. *pro*, hæc grauior *apparet*.
20 Confusi sunt quia *sperauerunt*. MS. H. C. G. *pro*, Confusi sunt quia *sperauit*.
25 qui possit arguere? MS. H. C. *pro*, qui possit arguere *me*?

CAP. 8.

7 in tantum vt priora tua fuerint parua. MS. H. C. G. *pro*, in tantum vt *si* priora tua fuerint parua.

CAP. 9.

4 quis *restitit* ei. MS. H. C. G. *pro*, quis *resistit* ei.
11 si abierit, non intelligam *eum*. Si. MS. H. C. *pro*, non intelligam. Si.

CAP. 10.

8 Manus tuæ *plasmauerunt* me, & *fecerunt* me totum. MS. H. C. G. *pro*, Manus tuę *fecerunt* me, & *plasmauerunt* me totum.
11 & ossibus & nervis. MS. H. C. G. *pro*, ossibus & nervis.
16 quasi *leæna* capies me. MS. *pro*, quasi *leænam* capies me.

CAP. 11.

2 Non & audieti? MS. *pro*, Non audiet?

CAP. 12.

15 Et si emiserit eas. MS. H. C. G. *pro*, Si emiserit eas.

CAP. 14.

16 sed *parces* peccatis meis. MS. H. *pro*, sed *parce* peccatis meis.

CAP. 15.

7 & ante colles formatus? MS. H. C. G. *pro*, & ante *omnes* colles formatus?
21 ille insidias *suspicatur*. MS. H. C. G. *pro*, ille *semper* insidias *suspicatur*.

CAP. 16.

10 Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes. MS. H. C. *pro*, Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes.
13 & non pepercit. MS. H. C. *pro*, non pepercit.

CAP. 17.

7 Caligauit *ab indignatione* oculus meus. MS. H. C. G. *pro*, Caligauit *ad indignationem* oculus meus.
9 & *mundus* manibus. MS. H. C. G. *pro*, & *mundis* manibus.

CAP. 18.

4 *Qui* perdis animam tuam. MS. C. *pro*, *Quid* perdis animam tuam.
11 & inuoluent *eum* pedes eius. MS. H. *pro*, & inuoluent pedes eius.

CAP. 19.

10 & quasi euulsæ *arboris* abstulit spem meam. MS. *pro*, & quasi euulsæ *arboris* abstulit spem meam.
19 & quem maximè diligebã, *aduersatus est* mihi. MS. H. C. G. *pro*, & quem maximè diligebã, *auersatus est me*.
29 quoniam vltor *iniquitatis* gladius est. MS. *pro*, quoniam vltor *iniquitatum* gladius est.

CAP. 21.

15 *Quid* est omnipotens. MS. H. C. G *pro*, *Quis* est omnipotens.
25 in amaritudine animæ, absque vllis opibus. MS. H. C. *pro*, in amaritudine animæ *suæ*, absque vllis opibus.

CAP. 22.

4 Nunquid timens *te*, arguet te. MS. H. C. G. *pro*, Nunquid timens arguet te.
11 An *non* cogitas. MS. H. C. G. *pro*, An cogitas.
29 & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur. MS. H. C. G. *pro*, & qui inclinauerit oculos *suos*, ipse saluabitur.

CAP. 24.

5 *vigilantes* ad prædam. MS. H. C. *pro*, *vigilantésq;* ad prædam.

CAP. 27.

12 & *vt* quid *hæc* sine causa. MS. *pro*, & quid sine causa.

CAP. 28.

7 nec intuitus est *eam* oculus vulturis. MS. H. C. G. *pro*, nec intuitus est oculus.

CAP. 30.

8 filij stultorum & ignobilium, in terra. MS. H. C. *pro*, filij stultorum & ignobilium, *&* in terra.

CAP. 31.

7 & si *secutum est oculos meos* cor meum. MS. H. C. G. *pro* & si *secutus est oculos meos* cor meum.
19 Si despexi *pereuntem*. MS. H. C. G. *pro*, Si despexi *prætereuntem*.

CAP. 32.

4 eo quòd seniores *se* essent. MS. H. C. G. *pro*, eo quòd seniores essent.
12 ostendam vobis etiam ego meam *scientiam*. MS. H. C. G. *pro*, ostendam vobis etiam ego meam *sapientiam*.
11 donec discepteremini sermonibus, & donec. MS. H. C. G. *pro*, donec discepteremini sermonibus *vestris*, & donec.

CAP. 33.

7 non te terreat, & *eloquium meum*, non sit tibi *graue*. MS. *pro*, non te terreat, & *eloquentia mea* non sit tibi *grauis*.
17 ab his quæ *facit*. MS. *pro*, ab his quæ *fecit*.
22 *Appropinquauit* corruptioni. MS. H. C. G. *pro*, *Appropinquabit* corruptioni.

CAP. 34.

37 *Quia*. MS. H. C. *pro*, *Qui*.
37 *addit* super peccata. MS. *pro*, *addidit* super peccata. *Porrò* H. & C. *legunt*, *addet*.
37 & tunc *multiplicet sermones suos* ad Deum. MS. H. C. G. *pro*, & tunc ad *iudicium prouocet sermonibus suis* Deum.

CAP. 36.

5 Deus *potens* non abiicit. MS. H. G. *pro*, Deus *potentes* non abiicit.
6 & iudicium pauperibus *tribuet*. MS. H. C. G. *pro*, & iudicium pauperibus *reddet*.
23 aut quis *poterit* ei dicere. MS. *pro*, aut quis *audet* ei dicere.

CAP. 37.

8 Ingredietur bestia latibulum, & in antro. MS. G. *pro*, Ingredietur bestia latibulum *suum*, & in antro.
12 Quæ lustrant per circuitum. MS. H. C. G. *pro*, Quæ lustrant *cuncta* per circuitum.

CAP. 38.

6 aut quis *dimisit* lapidem. MS. *pro*, aut quis *demisit* lapidem.
13 extrema terræ, & excussisti. MS. H. C. *pro*, extrema terræ, excussisti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 & *exclusisti* impios ex ea. MS. *pro, excussisti* impios ex ea.
16 Nunquid ingressus es *profunda* maris. MS. H. *pro, profundum* maris.
18 Nunquid considerasti *latitudines* terræ? MS. H. *pro,* Nunquid considerasti *latitudinem* terræ?
34 Nunquid eleuabis *ad nebulam* vocem tuam. MS. H. G. *pro,* Nunquid eleuabis *in nebula* vocem tuam.
38 Quando *fundebatur* puluis in terra. MS. H. G. *pro,* Quando *fundabatur* puluis in terra.

CAP 39.

4 & non *reuertuntur* ad eas. MS. H. C. *pro,* & non *reuertentur* ad eas.
13 Penna *struthionum* similis est. MS, H. G. *pro,* Penna *struthionis* similis est.
16 *Induratur* ad filios suos. MS. G. *pro,* *Duratur* ad filios suos.
28 In pertis manet, & in præruptis. MS. H. C. G. *pro,* manet, in præruptis.

CAP. 40.

3 vt *tu* iustificeris. MS. *pro,* vt iustificeris.
6 Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem; MS. H. C. G. *pro,* Disperge superbos in furore tuo, & *confunde eos*, & respiciens.
16 in secreto calami, & locis humentibus. MS. H. G. *pro,* in secreto calami, *in* locis hum.
27 *Pone* super eum. MS H. C *pro, Ponet* super eum.

CAP. 41.

2 Quis ante dedit mihi MS. H. C. *pro, Et* quis ante dedit mihi.
3 Non parcam ei, & verbis potentibus. MS. H. G. G. *pro,* non parcam ei verbis potentibus.

CAP. 42.

4 & *ostende* mihi. MS. H. C. G. *pro,* & *responde* mihi.
16 Vixit autem Iob post hæc. MS. H. C. *pro,* Vixit autem Iob post *flagella* hæc.

IN LIBRO PSALMORVM.

PSAL. 5.

9 dirige in cõspectu *meo* viam *tuam*. MS. H. C. *pro,* dirige in conspectu *tuo* viam *meam*. sicut tamen G. habent. Priorem lectionem quia magis respondet Hebraïs, videtur D. Hieronymus magis probare, ep. ad Sunniam & Fretellam.

PSAL. 10.

7 Quoniã iustus Dominus iustitias dilexit. MS. H. C. *pro,* Quoniã iustus Dominus, & iustitias dilexit. sicut tamen G. habent.

PSAL. 12.

4 ne vnquam obdormiam in *mortẽ*. MS. G. H. *pro,* ne vnquam obdormiam in *morte*.

PSAL. 13.

5 Quoniã Dominus in generatione *iusta* est. MS. H. *pro,* Quoniam Dominus in generatione *iustorum*. sicut tamen G. habent.

PSAL. 16.

1 Intende *deprecationi mea*. MS. G. *pro,* Intende *deprecationem meam*.
2 oculi *tui* videant *equitates*. MS. H. C. *pro,* oculi *mei* videant *æquitatem*. G. legunt, oculi *mei* videant *æquitates*. Primam lectionem quę respondet Hebræo, pro vera habet D. Hieronymus, ep. ad Fretellam.

PSAL. 21.

20 auxilium tuum, ad defensionem. MS. *pro,* auxilium tuum *à me*, ad defensionem. sicut G. tamen habent.

De hoc loco scribit D. *Hieronymus in ep. ad Sunniam & Fretellam, in hac verba:* Tu autem Domine ne elõgaueris auxilium tuum: *Iuuiti inuenisse nos, nouum, quod & verum est, & ita scripturam habere. Neque enim si quid scripturam est errore mutatum, statim debemus contentum defendere.*

PSAL. 26.

8 exquisiuit facies mea. MS. H. C. *pro* exquisiuit *te* facies mea. sicut G. tamen habent. Sed melius, inquit Hier. superius est.

PSAL. 30.

9 in *manibus inimici*: statuisti. MS. *pro,* in *manus inimicorum*: statuisti. sicut G. tamen habent. H. habent, *in manu inimici*.

PSAL. 32.

7 Congregãs sicut *in* vtrem aquas. MS. *pro,* sicut vtrem, sicut G. tamen habent.

PSAL. 37.

17 & dum *commouerentur* pedes mei. MS. *pro,* & dum *commouentur* pedes mei. H. & G. habẽt, & in vacillari pedes meos.

PSAL. 43.

6 spernemus insurgẽtes *in nos*. MS. *pro,* spernem⁹ insurgentes *nobis*. sicut G. tamen habent.
10 & non egredieris in virtutibus nostris. MS. H. C. *pro,* & non egredieris *Deus* in virtutibus nostris. sicut G. tamen habent. Sed *Deus*, inquit Hier. superfluum est.

PSAL. 46.

5 speciem Iacob, *quem* dilexit. MS. *pro,* speciem Iacob, *quam* dilexit. sicut G. tamen habent.

PSAL. 47.

5 Quoniam ecce reges congregati sunt. MS. H. C. *pro,* Quoniam ecce reges *terræ* congregati sunt. sicut G. tamen habent.

De hoc loco D. *Hieron. In veteribus Latinorum codicibus scriptum erat,* reges terræ: *quod nos sustulimus, quia nec in Hebræo, nec in Septuaginta reperimus.*

PSAL. 48.

3 & filij hominum in vnũ, diues & pauper. MS. G. *pro,* & filij hominum, *simul* in vnũ, diues & pauper. H. & C. habent, *simul*: sed deinde omittunt, *in vnum*; vt hoc loco *simul* positũ videri possit.

PSAL. 51.

2 Cùm venit *Doeg* Idumæus. MS. H. C. *pro,* Cùm venit *Doec* Idumæus. sicut G. tamen habẽt.
2 Venit Dauid in domũ *Achimelech*. MS. H. C. *pro,* in domũ *Abimelech*. sicut G. tamen habent.
7 & emigrabit te de tabernaculo, & radicem tuam. MS. H. C. *pro,* & emigrabit te de tabernaculo *tuo*, & radic. sicut G. tamen habent.

PSAL. 53.

5 quæsierunt animam meam, non proposuerũt. MS. H. C. *pro,* quæsierunt animam meam, & non proposuerunt. sicut G. tamen habent.
6 adiuuat me, Dominus susceptor est. MS. H. C. *pro,* adiuuat me, & Dominus susceptor est. sicut G. tamen habent.

PSAL. 54.

17 Et Dominus *saluauit* me. MS. *pro,* & Dominus *exaudiuit* me. H. legunt *saluabit me*. G. *exaudiuit me*.

PSAL. 55.

13 quæ reddam *laudationes tibi*. MS. H. *pro,* quæ reddam *laudationis tuæ*. sicut G. tamen habent.

PSAL. 57.

4 *Abalienati* sunt peccatores. MS. G. *pro, Alienati* sunt peccatores.

PSAL. 58.

15 Et conuertẽtur ad vesperam. MS. H. C. *pro,* Conuertentur ad vesp. sicut G. tamen habent.

PSAL. 65.

17 & *exultaui* sub lingua mea. MS. *pro,* & *exaltaui* sub lingua mea. sicut tamen H. & G. habẽt. C. habent, & laus eius sub lingua mea.

PSAL. 70.

16 introibo in *potentias* Domini. MS. *pro,* introibo in *potentiam* Domini.

PSAL. 71.

11 omnes reges: omnes gentes. MS. C. H. *pro,* omnes reges *terræ*: omnes gentes. sicut G. tamẽ habent. Sed *terra*, inquit Hieronymus, superfluum est.

PSAL. 73.

2 *montem* Sion. MS. *pro, mons* Sion.

PSAL. 77.

38 Et *multiplicauit* vt auerteret. MS. *pro,* Et *abundabit* vt auerteret. H. & G. habent, & *multiplicabit* ad auertendum. C. habent, *multiplicat*.
53 & *deduxit* eos. MS. G. *pro,* & *eduxit* eos. H. habent, & *duxit* eos.

PSAL. 78.

13 In *generationem* & generationem. MS. G. *pro,* In *generatione* & generationem.

PSAL. 82.

19 tu solus altissimus *super omnem terram*. MS. G. H. C. *pro,* tu solus altissimus *in omni terra*.

PSAL. 88.

20 posui adiutorium *super* potentem. MS. H. G. *pro,* Posui adiutorium *in* potente.
34 neque *decipiam* in veritate mea. MS. H. C. *pro,* neque *nocebo* in veritate mea. G. habent, neque *iniuria afficiam*.

40 *Euertisti* testamentum MS. H. G. C. *pro,* *frustratus* testamentum.
43 Exaltasti dexteram *inimicorum* eius. MS. Exaltasti dexteram *deprimentium* eum.
45 & sedem eius in *terram* collisisti. MS. H. G. *pro,* & sedem eius in *terra* collisisti.

PSAL. 89.

1 Domine refugium *tu* factus es nobis. MS. C. *pro,* refugium factus es. sicut G. tamen habent.

PSAL. 91.

4 In decachordo & psalterio. MS. H. *pi*, In decachordo psalterio.

PSAL. 93.

20 qui fingis *dolorem* in præcepto. MS. *pro,* qui fingis *laborem* in præcepto. sicut tamen H. G. habent.

PSAL. 94.

2 *Præueniamus* faciem eius. MS. G. *pro, Præcoccupemus* faciem eius.

PSAL. 96.

10 de manu *peccatorum* liberabit eos. MS. H. C. *pro,* de manu *peccatoris* liberabit eos. sicut tamen habent.

PSAL. 97.

1 *Liberauit* eum dextera eius. MS. *pro, Saluauit* eum dextera eius. sicut tamen H. & C. habẽt.

PSAL. 99.

1 Iubilate *Domino* omnis terra. MS. H. C. *pro,* Iubilate *Deo* omnis terra. sicut G. tamen habent.

PSAL. 101.

19 *Scribantur* hæc MS. *pro, Scribatur* hæc. reliqui lectioni magis videntur fauere H. C. & G. quæ videntur significare, *Scribatur hoc*.

PSAL. 102.

20 Benedicite Domino angeli eius. MS. H. C. *pro,* Benedicite Domino *omnes* angeli eius. sicut G. tamen habent.

PSAL. 103.

14 Vt *educat* panem. MS. *pro, Vt educas* panem. G. & C. habẽt, ad educendũ panem. sed ambiguum est. posteriorem tamen lectionem, *Vt educas*, magis probat D. Hieronymus, ep. ad Sunniam & Fretellam.

PSAL. 107.

9 & Ephraim *fortitudo* capitis mei. MS. H. C. *pro,* & Ephraim *susceptio* capitis mei. sicut G. habet. defensio, vel susceptio.

PSAL. 117.

4 Dicant nunc qui timent Dominum. MS. H. C. *pro,* Dicant nunc *omnes* qui timent Dominum. sicut G. tamen habent.
23 *est hoc*, est mirabile. MS. H. C. *pro* est *illud*, est mirabile. sicut G. tamen habent.

PSAL. 118.

118 discedentes à *iustitia* tua. MS. *pro, declinantes à iustificationibus* tuis. sicut G. tamen habẽt. H. & C. habent, *à præceptis* tuis.
145 Clamaui in toto corde, exaudi me Domine. MS. H. C. *pro,* Clamaui in toto corde, exaudi me Dom. sicut G. tamen habent.
146 & custodiã *mandata* tua. MS. *pro,* & custodiã *testimonia* tua. sicut tamen H. & G. habẽt.
150 Appropinquauerunt persequentes me *iniquitati*. MS. *pro,* Appropinquauerunt persequentes me *què*.

PSAL. 120.

7 Dominus *custodies te*. MS. H. C. *pro,* Dominus *custodiat* te.

PSAL. 121.

7 *Introibimus* in tabernacula eius. MS. G. *pro, Introemur* in tabernacula eius. sicut tamen H. & C. habent, *introemus*.

PSAL. 126.

1 dum recordaremur Sion. MS. *pro,* dum recordaremur *nostri* Sion. H. & C. habent, *filij* Sion.

PSAL. 137.

4 quia audierunt verba oris tui. MS. G. C. *pro,* quia audierunt *omnia* verba oris tui. sicut G. tamen habent.

PSAL. 139.

4 Acuerunt linguam suam sicut *serpentis*. sicut G. tamen habent. H. & C. legunt *serpens*.

2 Domine *Deus* virtus salutis meæ. MS. C. H. *pro,* Domine *Domine* virtus salutis meæ. sicut G. tamen habent.

PSAL. 143.

10 Qui *dat* salutem regibus. MS. *pro,* Qui *das* salutem regibus. H. & G. habent, *danti* salutẽ regibus.

PSAL. 144.

7 & *iustitiam tuam* exultabunt. MS. *pro,* & *iustitia tua* exultabunt. H. & C. habent, & iustitiam tuam canent, siue, laudabunt. G. & iustitiæ tuæ exultabunt.

PSAL. 146.

4 & omnibus eis nomina *vocat*. MS. C. *pro,* & omnibus eis nomina *vocans*. sicut G. tamen habent. H. habent, *vocabit*.

PSAL. 148.

4 & *aquæ* quæ super cælos *sunt*. MS. H. C. *pro,* & *aquæ* quæ super cælos. sicut G. tamen habẽt. H. non habẽt, *sunt*, sed subintelligunt.

PSAL. 149.

4 & *exaltauit* mansuetos in salute. MS. *pro,* & *exaltabit* mansuetos in salute. sicut G. tamen habent. H. & C. habent, *gloriscabit*.
6 *Exaltationes* Dei in gutture eorum. MS. & H. *pro, Exultationes* Dei in gutture eorũ. C. habent, *Laudes* Dei in gutture eorum.

IN PROVERBIIS SALOMONIS.

CAP. 1.

4 vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia. MS. H. G. *pro,* vt detur paruulis astutia, & adolescenti scientia.
23 quæ sibi sunt noxia *cupiunt*. MS. quibus sanẽt G. *pro,* quæ sibi sunt noxia, *cupient*. H. *cupierunt*.

CAP. 2.

12 vt eruaris à via mala, ab homine. MS. H. *pro,* vt eruaris à via mala, & ab homine. sicut tamen G. & C. habent.

CAP. 3.

15 Pretiosior est cunctis opibus: & omnia. MS. H. C. G. *pro,* Pretiosior est cunctis opibus *sapientia*: & omnia.
21 Custodi legem atque consilium: & erit. MS. H. C. *pro,* Custodi legem *meam*, & consilium *meum*: & erit.

CAP. 4.

11 monstrabo tibi, ducam te per. MS. H. *pro,* mõstrabo tibi, & ducam. sicut C. tamẽ habent
16 non enim dormiunt nisi malefecerint. MS. H. G. *pro,* non enim dormiunt nisi *cum* malefecerint. C. habent, *donec* malefaciant.
26 Dirige *semitam* pedibus tuis. MS. H. *pro semitas*. sicut G. tamen habent.
28 Vias enim, quæ à dextris sunt, nouit Dominus: peruersę verò sunt quæ à sinistris sunt.
29 Ipse autem rectos faciet cursus tuos: itinera autem tua in pace producet.

Hos duos versus pleraque manuscripta cũ Græcis legunt. H. autem & C. non habent.

CAP. 5.

3 fauus enim *stillans* labia meretricis. MS. *pro,* fauus enim *distillans* labia meretricis.
4 quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps. MS. H. C. G. *pro,* quasi absynthium, & *lingua eius* acuta quasi gladius biceps.
21 Respicit Dominus *vias* hominis. MS. H. C. G. *pro,* Respicit Dominus *viam* hominis.

CAP. 6.

30 paululum conseres manus, vt dormias. MS. H. G. *pro,* paululum conseres manus *tuas*, vt dormias. sicut C. tamen habent.

CAP. 7.

3 Liga *ea* in digitis tuis. MS. H. *pro,* liga eam in digitis tuis.
7 Et *video* paruulos. MS. *pro, videbo*.
18 Veni inebriemur uberibus, donec illucescat dies, & fruamur cupitis amplexibus. MS. H. C. G. *pro,* Veni inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illucescat dies.

CAP. 8.

11 Melior est enim sapientia cunctis pretiosissimis *gemmis*. MS. H. G. C. *pro,* cunctis *opibus* pretiosissimis.
17 Et qui manè *vigilant* ad me. MS. H. G. C. *pro,* Et qui manè *vigilauerint* ad me.
25 ante colles ego parturiebar. MS. H. C. *pro,* ante *omnes* colles ego parturiebar. sicut G. tamẽ habent.
31 ludens coram eo omni tempore: ludens in orbe terrarum. MS. H. C. *pro,* ludens coram eo omni tempore, & ludens in orbe terr.
34 qui audit me, qui vigilat. MS. H. *pro,* qui audit me, & qui vigilat. sicut tamẽ G. & C. habẽt.

CAP. 9.

14 *Sedit* in foribus. MS. H. G. *pro, Sedet* in foribus.

CAP. 10.

31 & lingua prauorum peribit. MS. H. C. G. *pro,* lingua prauorum peribit.

CAP. 12.

2 hauriet gratiam à Domino. MS. H. C. G. *pro,* hauriet sibi gratiam à Domino.
17 Qui quod nouit loquitur, *index* iustitiæ est. MS, H. G. C. *pro,* Qui quod nouit loquitur, *iudex* iustitiæ est.

CAP. 13.

2 De fructu oris, homo satiabitur bonis. MS. C. H. *pro,* De fructu oris *sui* homo satiabitur bonis. sicut C. tamen habent.
2 anima autem *prauaricatorum* iniqua. MS. H. G. *pro,* anima autem *impiorum* iniqua.
23 & *alij* congregantur. MS. *pro,* & *alius* congreg.
24 Qui parcit virgæ *suæ*, odit filium suum. MS. C. H. *pro,* Qui parcit virgæ, odit filium suum. sicut G. tamen habent.

CAP 14.

4 Vbi autẽ plurimæ segetes. MS. H. C. G. *pro,* Vbi autem *apparent* plurimæ segetes.
7 & *nescit* labia prudentiæ. MS. H. *pro,* & *nescis* labia prudentiæ.
8 & *imprudentia* stultorum errans. MS. H. C. G. *pro,* & *prudentia* stultorum errans.
11 tabernacula *verò* iustorum germinabunt. MS. H. C. G. *pro,* tabernacula iustorum germin.
29 multa gubernatur *prudentia*. MS. C. G. *pro,* multa gubernatur *sapientia*. H. habent, *intelligentia*.
32 In malitia sua *expellitur* impius. MS. *pro,* in malitia sua *repelletur* impius. H. & G. *expelletur*.
33 & in doctos *quoque* erudiet. MS. *pro,* & in doctos *quoq;* erudiet.

CAP. 15.

14 Cor *sapientis* quærit doctrinam. MS. C. *pro,* Cor *sapiens* quærit doctrinam. H. Cor *intelligens*. G habent, Cor *rectum*.
28 Mens iusti meditabitur *obedientiam*. MS. *pro,* Mens iusti meditabitur *sapientiam*. H. meditabitur *ad respondendum*, vel, *ad humilitandũ*. C. meditabitur *in fide*. G. Corda iustorum meditantur *fidem*.

CAP. 16.

18 & ante ruinam, *exaltatur* spiritus. MS. C. *pro, exaltabitur*. H. habent, & ante ruinam *elatio* spiritus. G. *immodestia*.
21 & qui dulcis eloquio, maiora *percipiet*. MS. *pro,* & qui dulcis eloquio, maiora *reperiet*. H. habent, addet doctrinã. G. plura audient. C. addit disciplinam.
23 & *nouissimum* eius *ducit* ad mortem. MS. *pro,* & *nouissima* eius *ducunt* ad. sicut C, tamen habent. sed H. & C. *nouissimum* eius *vię mortis*.
27 vir *impius* fodit malum. MS. *pro,* vir *insipiens* fodit malum. sicut G. tamen habent. H. habent, vir *belial*.
30 mordens labia sua *perficit* malum. MS. C. G. *pro,* mordens labia sua *perficiet* malum. H. habent, *perficit*.

CAP. 17.

10 Plus proficit *correptio* apud prudentem. MS. H. C. G. *pro,* Plus proficit *correctio* apud prudentem.
18 plaudet manibus cùm spopõderit. MS. H. *pro,* plaudet manibus *suis* cùm spoponderit.

CAP. 18.

5 Accipere personam impij non est bonum. MS. H. C. G. *pro,* Accipere personam impij *in iudicio* non est bonum.
10 ad *ipsum* currit iustus. MS. G. *pro,* ad *ipsum* currit iustus.
15 Cor *prudens* possidebit scientiam. MS. H. *pro,* Cor *prudentis* possidebit scientiam. sicut G. tamen habent.
21 Mors & vita in *manu* linguæ. MS. H. C. G. *pro,* Mors & vita *in mnibus* linguæ.

CAP. 19.

16 Qui autem negligit *viam suam*, mortificabitur. MS. A. G. *pro,* Qui autem negligit *viam suã*, mortificabitur.
19 Qui impatiens est. MS. H. C. G. *pro,* Qui *enim* impatiens est.
21 Voluntas autem Domini permanebit. MS. H. C. *pro,* Voluntas autem Domini *in æternum* permanebit. sicut G. tamen habent.
25 intelliget *disciplinã*. MS. *pro,* intelliget *sapientiã*. H. & C. habent, *scientiam*. G. *sensum*.
26 ignominiosus *est* & infelix. MS. H. C. *pro,* ignominiosus *erit* & inf. sicut G. tamen habent.

CAP. 20.

7 beatos post se filios *derelinquet*. MS. G. *pro,* beatos post se filios *reliquit*. H. & C. habent, beati filij eius post eum.
18 cogitationes *consilij* roborantur. MS. *pro,* cogitationes *consilio* roborantur. H. G. & C. habent, Cogitationes *in consilio* firmantur.
20 extinguetur *lucerna* eius. MS. H. C. G. *pro,* extinguetur *lumen* eius.
22 Ne dicas, reddam malum: expecta Dominũ. MS. H. C. G. *pro,* Ne dicas, reddam malum *pro malo*: expecta Dominum.
25 & post vota, *tractare*. MS. H. *pro,* & post, vota *retractare*. G. habent, post enim votum fecisse, pœnitere contingit. Ad quem sensum videtur etiam respexisse Caldæus Paraphrastes.

CAP. 21.

5 Omnis autem piger *semper* in egestate est. MS. *pro,* piper in egestate est.
12 vt detrahat impios *in malum*. MS. H. C. G. *pro,* vt detrahat impios *à malo*.
16 Vir quierrauerit à via doctrinæ. MS. H. C. G. *pro,* Vir qui errauerit *in* via doctrinæ.
18 & pro *rectis* iniquus. MS. H. C. G. *pro,* & pro *recto* iniquus.
27 *quia* offeruntur ex scelere. MS. H. C. G. *pro,* quæ offeruntur ex scelere.

CAP. 22.

1 super argentum & aurum. MS. H. C. *pro,* super argentũ *enim* &c. G. pro, *enim*, habent, *autem*.
5 Arma & gladij in via *peruersi*. MS. H. C. G. *pro,* Arma & gladij in via *superbi*.
8 metet *malum*. MS. H. C. *pro,* metet *mala*. sicut G. tamen habent.
19 vnde & ostendã tibi hodie. MS. H. C. *pro,* Vnde & ostendam *eam* tibi hodie.
21 *respondere* ex his, illis. MS. *pro, respondere* ex eis, illis. H. & G. habent, *ad respondendum*.
27 operimentũ *tuum* de cubili. MS. H. C. *pro,* operimentum de. sicut G. tamen habent.

CAP. 23.

5 & *auolabunt* in cælum. MS. *pro,* & *volabunt* in cælum. sicut H. & C. tamen habent.
28 & quos incautos *viderit*, interficiet. MS. *pro,* & quos incautos *tuuerit*, interficiet.
29 cui *suffusio* oculorum? MS. *pro,* cui *sufflosio* oculorum? H. habent, cui *rubor* oculorum? G. cuius *lumen* oculi? C. & cui extrema oculorum prominent?
32 *sed* in nouissimo mordebit. MS. G. *pro, et* in nouissimo mordebit.

CAP. 24.

10 Si desperaueris *lassus*. MS. H. C. G. *pro,* Si desperaueris *lapsus*.
29 sic faciam eirreddam vnicuique. MS. H. *pro,* sic faciam ei, & reddam vnicuique, sicut C. tamen habent. G. habent, reddam *autem* ei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. 25.

13 qui *miſit* eum. MS.*pro*, qui *miſerit* eum. H. habent, mittentibus eum. G. eis qui miſerunt eum.

24 ſi *ſiti rit*, da ei aquam bibere. MS.*pro*, ſi *ſitit*, da ei aquam bibere. G. habent, ſi *ſitiat*.

CAP. 26.

2 Sicut auis ad *alia* trāſuolans. MS.*pro*, Sicut auis ad *alia* trasuolans. H. G. C. nec, *alia*, habent, nec, *alia*. ſed tantùm, ſicut auis volans.

16 Sapientior ſibi *piger* videtur. MS. H. C. G. *pro*, Sapientior ſibi *ſtultus* videtur.

17 ſic qui tranſit impatiens. MS. H. *pro*, ſic qui tranſit & impatiens. ſicut C. tamen habent.

22 & ipſa peruenient ad intima *ventris*. MS. H. C. G. *pro*, ad intima *cordis*.

CAP. 27.

4 & impetum concitati ferre quis poterit? MS. *pro*, & impetum concitati *ſpiritus* ferre quis poterit? H. & C. habent, & quis ſtabit cerā zelo, aut, inuidiæ G. habent, ſed nihil ſuſtinet zelus.

5 Melior eſt manifeſta *correptio*. MS. H. C. G. *pro*, Melior eſt manifeſta *correctio*.

24 ſed corona tribuetur in generatione & generatione. MS. H. C. G. *pro*, ſed corona tribuetur *tibi* in generatione & generationem.

26 & hœdi, agri pretium. MS. H. *pro*, & hœdi *ad* agri pretium. ſicut C. tamen habent.

CAP. 28.

24 Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre. MS. H. C. *pro*, Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, *vel* à matre. ſicut G. tamen habent.

25 qui verò ſperat in Domino, *ſanabitur*. MS. *pro*, qui verò ſperat in Domino, *ſaluabitur*. H. & C. habent, *impinguabitur*. G. *in cura erit*.

CAP. 29.

1 & eum ſanitas non *ſequitur*. MS. G. *pro*, & eum ſanitas non *ſequetur*.

3 Qui autem nutrit *ſcorta*, perdet ſubſtantiam. MS. H. G. *pro*. Qui autem nutrit *ſcortum*, perdet ſubſtantiam. ſicut C. tamen habent.

6 & iuſtus *laudabit* atque gaudebit. MS. H. C. G. *pro*, & iuſtus *laudabitur* atque gaudebit.

15 Virga atque *correptio* tribuit ſapientiam. MS. H. C. G. *pro*, Virga atque *correctio* tribuit.

22 Qui delicatè à puerilia nutrit ſeruum ſuum. MS. H. *pro*, Qui delicatè à puericia *ſua* nutrit ſeruum ſuum. ſicut C. tamen habent.

24 Qui cum fure *partitur*. MS. H. C. *pro*, Qui cum fure *participat*.

27 qui recta ſunt via. MS. *pro*, qui *in* recta ſunt via.

CAP. 30.

5 clypeus eſt ſperantibus in ſe. MS. H. C. G. *pro*, clypeus eſt *omnibus* ſperantibus in ſe.

17 *effodiant* eum corui. MS. G. *pro*, *ſuffodiant* eum corui.

23 per odioſam mulierem. MS. H. C. *pro*, & per odioſam. ſicut G. tamen habent.

23 cùm *in matrimonium* fuerit aſſumpta. MS, *pro*, cùm *matrimonio* fuerit aſſumpta.

25 *quæ præparani* in meſſe. MS. G. *pro*, *qui præparat* in meſſe. H. habent, & *præparauerunt*.

31 Gallus ſuccinctus lumbos, & aries. MS. H. C. G. *pro*, Gallus ſuccinctus lumbos *ſuos*, & aries.

32 & qui ſtultus *apparuit*. MS. *pro*, & qui ſtultus *apparuerit*.

CAP. 31.

9 & *iudica* inopem & pauperem. MS. H. C. *pro*, & *vindica* inopem & paup. G. habent, *iuſtifica*.

27 *Conſiderat* ſemitas domus ſuæ. MS. H. *pro*, *Conſiderauit* ſemitas domus ſuæ.

IN ECCLESIASTE.

CAP. 1.

2 Vanitas vanitatum, omnia vanitas. MS. H. C. G. *pro*, vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

CAP. 2.

3 *quod* facto opus eſt. MS. *pro*, *quo* facto opus eſt.

8 & *vrceos* in miniſtetio. MS. *pro*, & *vrceolos* in miniſterio.

VARIÆ LECTIONES

21 & hoc *ergo* vanitas, & magnum malum. MS. *pro*, & hoc *quoque* vanitas, & magnum malum. H. G. & C. tamen habent, etiam hoc vanitas, & magnum malum.

CAP. 4.

17 multo melior eſt obedientia. MS. H. C. G. *pro*, multò *enim* melior eſt obediētia.

CAP. 5.

2 & in multis ſermonibus *inuenitur* ſtultitia. MS. *pro*, & in multis ſermonibus *inuenietur* ſtultitia. H. G. & C. habent, & vox ſtulti in multitudine verborum.

9 Auarus non *implebitur* pecunia. MS. *pro*, Auarus non *implebitur* pecunia. ſicut tamen H. G. & C. habent.

CAP. 6.

3 Si genuerit quiſpiam centum *filios*. MS. *pro*, Si genuerit quiſpiam centum *liberos*.

CAP. 7.

3 & viuens cogitat. MS. H. G. *pro*, & viuens *homo* cogitat.

3 quid *futurus* ſit. MS. *pro*, quid *futurum* ſit. C. quoque ſatis innuunt illam lectionem.

CAP. 8.

15 de labore ſuo, *in* diebus vitæ ſuæ. MS. *pro*, de labore ſuo, *omnibus* diebus vitæ ſuæ. ſicut C. tamen habent. H. & G. tamen habent, diebus vitæ ſuæ.

16 & intelligerem *diſtentionem*, quæ verſatur. MS. H. C. G. *pro*, & intelligerem *diſſenſionem*, quæ verſatur.

CAP. 9.

3 & poſt hæc ad *inferos deducuntur*. MS. *pro*, & poſt hæc ad inferos *deducentur*. H. & C. G. tantùm habent, & poſt hæc ad mortuos.

12 & *ſicut* aues laqueo comprehenduntur. MS. H. C. G. *pro*, & aues.

12 ſic capiuntur homines tempore maſo. MS. *pro*, ſic capiuntur homines *in* tempore malo.

CAP. 10.

19 In *riſum* faciunt panem. MS. H. C. G. *pro*, In *riſu* faciunt panem.

20 & qui *habet* pennas, *annuntiabit* ſententiā. MS. H. C. G. *pro*, & qui *habēt* pennas, *annuntiabūt*.

CAP. 11.

6 Manè ſemina *ſementem tuam*. MS. *pro*, Manè ſemina *ſemen tuum*.

6 hoc *an* illud. MS. C. G. *pro*, hoc *aut* illud. ſicut H. tamen habent.

8 & in omnibus his *lætatus* fuerit. MS. H. C. *pro*, & in omnibus his *lætus* fuerit.

CAP. 12.

2 tempus afflictionis, & appropinquent. MS. H. G. C. *pro*, tempus afflictionis *tuæ*. & approp.

3 antequam *tenebreſcat* ſol. MS. H. C. G. *pro*, antequam *tenebreſcant* ſol.

3 & lūmen, & *luna*, & *ſtella*. MS. H. G. C. *pro*, & lumen, & *ſtella*, & *luna*.

9 Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes, omnia vanitas. MS. H. C. G. *pro*, & omnia vanitas.

12 quæ per magiſtrorum *concilium* data ſunt. MS. H. G. *pro*, quæ per magiſtrorū *conſilium* data.

14 hoc eſt *enim* omnis homo. MS. H. C. G. *pro*, hoc eſt omnis homo.

15 *Et* cūcta quæ fiunt. MS. *pro*, Cuncta quæ fiunt. Porrò H. C. & G. legunt, *Etenim*, vel, *Quia* cuncta &c.

IN CANTICIS CANTICORVM.

CAP. 1.

8 poſt veſtigia gregū, & paſce. MS. H. C. *pro*, gregum *eorum*. &c.

CAP. 2.

10 *Et* dilectus meus. MS. C. *pro*, *En* dilectus.

CAP. 3.

1 Per *noctes* quæſiui. MS. H. G. *pro*, Per *noctem*.

11 Egredimini *& videte filiæ Sion* regem Salomonem. MS. H. G. C. *pro*, Egredimini *filiæ Sion, & videte* regem.

CAP. 4.

16 Et *fluant* aromata illius. MS. G. *pro fluent*,

CAP. 5.

1 *&* comedat fructū. MS. H. C. G. *pro*, *vt* comedat.

5 cum melle meo, bibi vinum. MS. H. C. G. *pro*, cum melle meo, *&* bibi.

7 Qui *circumeunt* ciuitatem. MS. H. G. *pro*, *circumierunt* ciuitatem.

7 Tulerunt pallium ſicum *mihi* cuſtodes murorum. MS. *pro*, pallium meum *à* cuſtodibus murorum. H. habent, pallium meum *à* cuſtodibus *per me*. G. *à me*. quibus ſanctus & G.

CAP. 6.

1 vt paſcatur in hortis. MS. H. G. *pro*, *vt ibi* paſcatur in hortis.

5 ſicut *grex* ouium. MS. H. *pro*, *gregis*.

10 vt viderem poma *conualliū*, vt inſpicerem. MS. H. G. *pro*, poma *conuallium*, & inſpicerem.

12 Reuertere, reuertere *Sulamitis*. MS. H. G. *pro*, *Sulamitidis*.

CAP. 7.

1 Quid videbis in *Sulamite*. MS. H. G. *pro*, videbis in *Sunamite*.

5 ſicut purpura regis, *vincta* canalibus. MS. H. G. *pro*, *iuncta*.

CAP. 8.

1 & deoſculer te, & iam. MS. H. C. *pro*, & deoſculer, & iam.

7 Aquæ multæ non *poterunt* extinguere. MS. H. G. C. *pro*, non *potuerunt*.

IN LIBRO SAPIENTIÆ.

CAP. 1.

9 Auditio ad *Dominū* veniet. MS. G. *pro*, ad Deum.

15 & immortalis, *inuſtitia autē mortis* acquiſitio. MS. *pro*, & immortalis, *iuſtitia autē* acquiſitio.

pij autem.

16 quoniam digni ſunt. MS. G. *pro*, quoniam *mei* digni ſunt.

CAP. 2.

1 Dixerunt enim cogitantes. MS. G. *pro*, Dixerunt enim *impij* cogitantes.

3 quia *extincta* cinis erit corpus noſtrum. MS. *pro*, quia *extinctus* cinis erit corpus noſtrum. Fortè legendum, *qua extincta*: vt referatur ad ſcintillam.

10 nec *veterani* reuereamur canos multi ſenis. MS. G. *pro*, nec *veterano*, nec reuereamur.

CAP. 3.

5 *&* in paucis vexati. MS. G. *pro*, in paucis.

7 fulgebunt, & tanquam ſcintillæ. MS. G. *pro*, fulgebunt *iuſti*, &.

19 *Nationū* enim iniquæ. MS. G. *pro*, *nationum* enim.

19 Diræ ſunt *conſummationes*. MS. G. *pro*, *conſummationis*.

CAP. 5.

11 aut *tanquam* auis. MS. G. *pro*, aut auis.

18 accipiet armaturam. MS. G. *pro*, & accipiet.

24 perducet omnē terram, *iniquum* illicitum. MS. G. *pro*, *iniquitatis*.

CAP. 7.

20 differentias *arborum*. MS. *pro*, *virgultorum*. habent, *plantarum*.

CAP. 8.

17 quoniam *immortalitas* eſt. MS. G. *pro*, immortalis.

21 & hoc ipſum erat *ſapientia*. MS. *pro*, erat *ſapientia*. G. habent, & hoc erat *prudentia*.

CAP. 9.

18 Et *ſic* correctæ *ſunt* ſemitæ eorum qui ſunt in terris, & quæ tibi placent *diſcuntur*. habent. nes. MS. G. *pro*, Et *ſi* correctæ *ſint* ſemitæ &c. & didicerint.

CAP. 10.

2 *Et* eduxit illum *de limo terræ*. Hæc verba non legunt, nec G.

3 Per iram homicidij *fraternitatem* deperiit. MS. *pro*, *fraternitas*. G. habent, Fratricidium deperiit furoribus.

5 & in filiis *miſericordia* fortem. MS. *pro*, *miſericordiam*. G. habent, & in filij *virtutibus* fortem.

17 & fuit illis in velamento *die*. MS. *pro*, *diei*.

18 Tranſtulit illos. MS. G. *pro*, *Et* tranſtulit illos.

CAP. 11.

2 & in locis deſertis *fixerunt*. MS. G. *pro*, *ſtruxerunt*.

21 *Sed* & ſine his. MS. G. *pro*, *Nam* & ſine his.

23 *quæ* deſcendit. MS. G. *pro*, *qui*.

24 *Sed* miſereris omnium. MS. G. *pro*, *Et* miſereris

CAP. 12.

6 & deuoratores ſanguinis, *à medio ſactamento tuo*, & auctores. MS. G. *pro*, & deuoratores ſanguinis, & auctores.

6 perdete voluiſti per manus parētum noſtrorum. MS. G. *pro*, perdere voluiſti *à medio ſactamento tuo*, per manus.

12 In *eon ſpectum tuum* veniet. MS. G. *pro*, in *conſpectu tuo* veniet.

13 quoniam non iniuſtè *iudicaſti* iudicium. MS. G. *pro*, *iudicas*.

19 Docuiſti *autē* populum tuum. MS. G. *pro*, *enim*.

19 quoniam das locum. MS. G. *pro*, quoniam *iudicans* das locum.

26 Qui autē ludibrijs *increpationis* non ſunt. MS. G. *pro*, & *increpationibus*.

26 non ſunt *correpti*. MS. G. *pro*, *correcti*.

CAP. 13.

4 quorum ſi ſpecie delectati. MS. *pro*, quorum & ſi ſpecie. G. habēt, quorum ſi *quidem* ſpecie.

9 Si enim tantum *potuerunt* ſcire. MS. G. *pro*, *potuiſſent*.

15 Ponens illud, confirmans ſerp. MS. G. *pro*, & confirmans.

CAP. 14.

3 Tua autem Pater prouidētia gubernat. MS. G. *pro*, prouidentia *ab initio cuncta* gubernat.

11 & in tentationem *animi* hominum. MS. G. *pro*, *animæ*.

14 Superuacuitas enim hominū *aduenit* in orbē terrarum. MS. G. *pro*, hominū *hæc aduenit* in.

15 Qui tunc homo mortuus fuerat. MS. G. *pro*, Qui tunc *quaſi* homo.

16 connaſcente *iniqua* conſuetudine. MS. G. *pro*, *antiqua*.

17 propter quod longè eſſent. MS. *pro*, propter *hoc* quòd. G. habent, *eò* quòd.

19 Ille enim volens placere illi. MS. G. *pro*, volens *plus* placere.

20 Multitudo autem hominum *adducta* per ſpeciem operis. MS. G. *pro*, *abducta*.

20 Nunc Deū *exiſtimauerunt*. MS. *pro*, *æſtimauerūt*.

24 ſed alius alium. MS. G. *pro*, ſed & alius alium.

26 Inordinatio, *mœchia & impudicitia*. MS. C. *pro*, *mœchia & impudicitiæ*.

CAP. 15.

6 digni ſunt, qui ſpem habent. MS. C. *pro*, digni ſunt *morte*, qui.

8 Et poſt puſillum *ſe ducit*. MS. *pro*, *reducit ſe*. G. habent, paulò poſt *abibit*.

CAP. 16.

1 Propter hęc *per* his ſimilia. MS. *pro*, Propter hęc *et* his ſimilia. G. habēt, propter *hoc per* ſimilia.

8 *Et* in hoc autem. MS. G. *pro*, In hoc autem.

8 oſtendiſti inimicis *noſtris*. MS. G. *pro*, *tuis*.

10 Nec draconū venenatorum vicerunt dentes. MS. G. *pro*, Nec draconū, *nec* venenatorum.

11 In memoria enim ſermonū *eorum examinabantur*. MS. *pro*, *exterminabātur*. G. habent, *inſerebantur*.

11 & velociter *ſaluabantur*. MS. G. *pro*, *ſanabantur*.

13 Tu *enim* vitæ & mortis habes poteſtatem. MS. G. *pro*, Tu *es Domine qui* vitæ.

19 vt *iniquæ* terræ nationem exterminaret. MS. G. *pro*, *iniquam*.

21 *Subſtantia* enim *tua* dulcedinē tuā. MS. G. *pro*, *Subſtantiā* enim *tuam*, & dulcedinem tuam.

21 quam in filios habes, *oſtendebat*. MS. G. *pro*, *oſtendebas*.

23 Vt nutrirentur iuſti, etiam ſuæ virtutis. MS. G. *pro*, iuſti, *ignis* etiam.

24 *Excandeſcit* in tormentum. MS. *pro*, *Exardeſcit*.

25 Propter hoc & tunc *in* omnia. MS. G. *pro*, & tunc omnia.

CAP. 17.

7 & ſapientiæ, *gloria* correptio. MS. G. *pro*, *gloria* correptio.

10 *Frequenter enim præoccupant peſſima, redarguente conſcientia*. Hunc verſum omittūt MS. & G.

11 dat teſtimonium *condemnata*. MS. G. *pro*, data *eſt in omnium condemnationem*.

13 maiorem *computat conſcientiam* eius *cauſæ*. MS. *pro*, maiorem *putat potentiam* eius *cauſa*. Eſt tamen MS. quod *potentiam* legit. G. habent, maiorem putat ignorātiam, præbente tormentum cauſa.

14 Qui *impotentem vere* noctem. MS. G. *pro*, Qui *in potentem venere* noctem.

CAP. 18.

1 Et horum quidem vocē audiebant. MS. G. *pro*, vocem *inimici* audiebant.

2 magnificabant: & qui. MS. G. *pro*, magnificabāt *te*: & qui.

2 gratias agebant: & vt eſſet. MS. G. *pro*, gratias agebant *tibi*: & vt.

5 Et vno expoſito filio, & liberato. MS. G. *pro*, *ſed* liberato.

8 Sicut enim læſiſti aduerſarios, ſic & nos. MS. G. *pro*, aduerſarios *noſtros*, ſic & nos.

9 In *concordia* diſpoſuerunt. MS. G. *pro*, In *concordiam* diſpoſuerunt.

9 *patrum* iam decantantes laudes. MS. G. *pro*, *patri omnium*.

13 Tunc cùm fuit exterminium. MS. G. *pro*, Tunc cùm *primum* fuit exterminium.

15 Omnipotens ſermo tuus exiliens. MS. G. *pro*, tuus *Domine* exiliens.

18 cauſam demonſtrabat. Viſiones enim. MS. G. *pro*, cauſam demonſtrabat *mortis*. Viſiones.

CAP. 19.

3 habentes *luctus*. MS. G. *pro*, *luctum*.

9 Qui *liberatus* illos. MS. *pro*, *liberaſti*.

15 qui eiſdē vſi erant *iuſtitiis*. MS. G. *pro*, *inſtitutis*.

IN ECCLESIASTICO.

CAP. 1.

8 creator, omnipotens. MS. *pro*, creator *omnium*, omnipotens. G. hæc non habent.

12 gaudium *et* longitudinem dierum. MS. G. *pro*, gaudium *in* longitudinem.

19 Et in diebus *conſummationis* illius. MS. *pro*, *conſolationis*. G. hæc non habent.

34 Non ſis incredibilis timori *Domini*. MS. G. *pro*, *Contumax* nō ſis & incredibilis timori *Dei*.

CAP. 2.

2 & ſuſtine: inclina. MS. *pro*, & inclina.

27 & quid *facietis*. MS. G. *pro*, *facient*.

28 Conſeruabunt *viam* illius. MS. G. *pro*, *verbum*.

CAP. 5.

13 *proſer* reſponſum. MS. G. *pro*, *proferas*.

16 nō appelleris ſuſurro, & lingua tua ne capiatis. MS. G. *pro*, ſuſurro *in via tua*, & *in* lingua.

CAP. 6.

3 Et folia tua *comedet*, & fructus tuos *perdet*, & *relinquetis*. MS. *pro*, *comedat*, *perdat*, *relinquatis*. G. habent, *comedes*, *perdes*, *dimittes* te.

5 & lingua *gratioſa* in bono. MS. *pro*, *eucharis*. G. habent, *benelequens*.

31 alligatura *ſalutaris*. MS. *pro*, *ſalutis*.

32 *ſuperponet* tibi. MS. *pro*, *imponet*. G. habent, *circumponet*.

33 diſces: & ſi. MS. G. *pro*, diſces *eam*: & ſi.

CAP. 7.

2 & *diſcedent* mala abs te. MS. *pro*, *deficient*. G. habent, *declinabit* à te peccatum.

CAP. 8.

6 omnes in *correptione* ſum'. MS. G. *pro*, *corruptione*.

12 *dare* reſponſum. MS. G. *pro*, *dabu*.

CAP. 9.

10 in via conculcabitur. MS. *pro*, in via *ab omnibus præterēuntibus* cōculcabitur. Iſtud nō eſt in G.

24 & *princeps* populi. MS. G. *pro*, *principes*.

CAP. 10.

12 *Sic* & rex, hodie eſt. MS. *pro*, *Sicut* & rex.

CAP. 11.

8 & in medio *ſermonum* ne. MS. G. *pro*, *ſeniorum*.

31 & ſicut *proſpectator*. MS. *pro*, *proſpector*.

35 à *tuis* propriis. MS. G. *pro*, à *viis* propriis.

CAP. 13.

7 narrans tibi bona. MS. G. *pro*, tibi *omnia* bona.

17 Audiens verò illa. MS. G. *pro*, Audiens verò *verba* illa.

22 aut quæ *pax* diuiti. MS. G. *pro*, aut quæ *pars bona* diuiti.

25 *expellitur* & à notis. MS. G. *pro*, *expelletur*.

CAP. 14.

14 & particula *boni doni* non. MS. *pro*, *bona dici*. G. habent, *deſidery boni*.

CAP. 15.

1 Qui timet Deum, faciet *illud*. MS. *pro*, faciet *bona*. G. faciet *illa*.

9 In ore peccatoris: quoniā à Deo. MS. *pro*, in ore peccatoris, *quia non eſt à Domino miſſus*: quoniā à Deo. G. quoniam non eſt à Domino miſſa illi. In ſapientia enim dicetur laus.

16 fidem placitum *facere*. MS. G. *pro*, *ſituare*.

CAP. 16.

9 peregrinationi illorum, & exectatus. MS. G. *pro*, illorum, & *percuſſit eos*, & exectatus.

13 ſic *correptio* illius. MS. *pro*, ſic & *correctio* illius. G. habent, ſic & *correptio* illius.

20 Et *in omnibus his inſenſatum eſt cor*. MS. non legunt hæc verba.

22 & interrogatio *omnium* in. MS. G. *pro*, *hominum*.

27 & in iudicio Dñi. MS. G. *pro*, in iudicio Dei.

27 & ab inſtitutione *ipſorum*, diſtinxit. MS. G. *pro*, & ab inſtitutione *hominū impiorū*, diſtinxit.

CAP. 17.

7 Poſuit *oculum ſuum* ſuper corda. MS. G. *pro*, poſuit *oculos ipſorum* ſuper corda.

10 conſtituit cum illis, & iudicia ſua. MS. G. *pro*, cū illis, & *inſtitiam* & iudicia ſua.

14 omnia opera illōrū. MS. *pro*, & omnia opera. G. habent, *ideo* omnia opera illorum.

16 *ſuper* iniquitatem illorum. MS. *pro*, propter, vel, *per*. ſicut & MS. quædam habent. G. non ſunt abſconſæ iniuſtitiæ illorum ab eo.

17 in *interiores* partes terræ. MS. *pro*, *inferiores*. G. hæc non habent.

18 & *confeguit* deficientes. MS. G. *pro*, *confirmauit*.

19 Precare ante faciem *eius*. MS. *pro*, *Domini*.

20 ab iniuſtitia, Et. MS. G. *pro*, ab iniuſtitia *tua*. Et.

24 *Ante mortem confitere*. Hæc verba nec MS. quædam legunt, nec G.

35 *Confeſſio*. Hoc verbum negligunt multa MS. G. tamen habent.

30 aut quid nequius excogitauit. MS. G. *pro*, aut quid nequius *quàm quod* excogitauit.

CAP. 18.

9 & *effudit* ſuper eos. MS. *pro*, *effundit*. G. habent, *effundet*.

15 *Miſeretur excipientis* doctrinam miſerationis. MS. G. *pro*, *miſeratur excipiens*.

18 & vtraque cum. MS. G. *pro*, ſed vtraque.

15 in *converſione facies*. MS. G. *pro*, in *conuerſatione facies*.

26 & *neceſſitatum* paupertatis. MS. G. *pro*, & *neceſſitatem*.

27 *mutabitur* tempus. MS. *pro*, *immutabitur*.

28 Homo ſapiens in omnibus *metuet*. MS. *pro*, *metuit*.

30 & *inſtillauerunt* prouerbia. MS. G. *pro*, *implorauerunt*.

CAP. 19.

16 Eſt qui labitur lingua, ſed non ex animo. MS. G. *pro*, lingua *ſua*, ſed &c.

20 & ipſa exectatio. MS. G. *pro*, & *in* ipſa.

21 in timore, quàm qui. MS. G. *pro*, in timore *Dei*, quàm qui.

CAP. 20.

5 tacens, non habens. MS. *pro*, & non habens. G. habent, non enim habet.

16 & non erit gratia bonis illius. MS. G. *pro*, gratia *in* bonis.

20 homo *ingratus*, quaſi. MS. *pro*, *achari*: quod verbum textus Græcus habet.

CAP. 21.

8 Potens lingua *mendaci*. MS. *pro*, *audaci*. G. neutrum habent.

11 Et in *ſine* illorum. MS. G. *pro*, in *finem*.

12 Qui *cuſtodit* iuſtitiam. MS. *pro*, *cuſtodierit*.

15 Vbi *abundat* amaritudo. MS. G. *pro*, *eſt* amaritudo.

CAP. 22.

3 filia autem in demineratione fiet. MS. G. *pro*, filia autem *fatua* in.

8 Qui narrat verbum non *attendenti*. MS. *pro*, non *audienti*.

8 de graui ſomno. Qui *enumerat* ſtulto, & in fine dicit. MS. *pro*, de graui ſomno. *Cum dormiente loquitur* qui *enarrat* ſtulto ſapientiam, & in fine *narrationis* dicit. G. habent, narrat dormiēti qui narrat faruo, & in fine dicet.

19 Loramentura ligneum. MS. G. *pro*, *Sicut* lotamentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 *Sicut ornatus arenosus in pariete lumpido*, &c. verba ista non leguntur in MS. G. tamen habet.
21 sicut *palus* in excelsis. MS. G. *pro*, sicut *palea* in excelsis.
27 fidem posside cum *proximo*. MS. G. *pro*, cum *amico*.
31 vt non cadam *ab ipsis*. MS. G. *pro*, *in ipsis*.

CAP. 23.

1 ne derelinquas me in cõsilio eorum. MS. G. *pro*, in *cogitatu* & consilio eorum.
2 vt *in* ignorationibus eorum. MS. G. *pro*, vt ignorationibus eorum.
3 in *conspectu* aduersationum, & gaudeat. MS. G. *pro*, in *conspectum* aduersationum *meorum*, & gaudeat.
8 In vanitate sua *apprehendetur* peccator. MS. G. *pro*, *apprehenditur*.
8 & *maledicus* scandalizabitur. MS. G. *pro*, *maledictu*.
13 Et si fruſtrauerit, delictum illius. MS. G. *pro*, fruſtrauerit *fratrem*, delictum.
14 Replebitur enim retributione *pessima* domus illius. MS. *pro*, retributione domus illius. G. habent, *calamitate*, quod cum *retributione pessima* coincidit.
16 & in delictis non *volutabunt*. MS. G. *pro*, *volutabuntur*.
17 *indisciplinate* loquelæ. MS. *pro*, *indisciplinose*.
24 non *cessabit* transgrediens. MS. G. *pro*, non *fatigabitur*.
27 & non *intelligit* MS. *pro*. *intellexit*.

CAP. 24.

14 ad initio, ante secula. MS. G. *pro*, ab initio, & ante.
39 à mari enim *abundauit*. MS. G. *pro*, *abundabit*.
41 ego quasi fluuius *vorax*. MS. *pro*, *Dorix*. G. habent, Δόρυξ, id est, fossa.
42 Rigabo hortum *meum* plantationum. MS. G. *pro*, hortum plantationum.
42 & inebriabo *pratus* mei fructũ. MS. *pro*, *partus*. G. habent, viriditatem meam iustam.
45 & illuminabo sperantes. MS *pro*, & illuminabo *omnes* sperantes.

CAP. 25.

5 *et* quomodo in senect. MS. G. *pro*, quomodo in.
23 in medio proximorum *eius*. Ingemuit. MS. G. *pro*, proximorum. Ingemuit.

CAP. 26.

9 in muliere *infideli*. MS. *pro*, *zelotypa*. G. ἀντίζηλος.
13 *vt* atur *se*. MS. G. *pro*, *abutatur se*.
14 *oculis* caue. MS. G. *pro*, *oculorum eius* caue.

CAP. 27.

5 remanebit *stercus*. MS. G. *pro*, *puluis*.
12 homo *sanctus*. MS. *pro*, *sensatus*. G. habent, *pius*.
19 non *persequaris* post eum. MS. G. *pro*, *persequeris*.
21 sic *derelinquisti* proximum. MS. G. *pro*, sic *qui reliquisti* proximum.
28 & plaga dolosa diuidet. MS. G. *pro*, dolosa *dolosi* diuidet.
29 proximo, offendet in eo. MS. *pro*, proximo *suo*, offendet.

CAP. 28.

11 *immittet* inimicitiam. MS. G. *pro*, *immittit*.
20 nõ habebit requiem, nec *habit abit cum requie*. MS. G. *pro*, nec *habebit amicũ in quo requiescat*.
26 & in flamma sua. MS. G. *pro*, in flamma sua.

CAP. 29.

6 verba *acedie* &. MS. G. *pro*, *tædij*.
7 *Aduersatus soluẽ*, vix reddet dimidium. MS. *pro*, *aduersabitur*, *soluẽ* vix reddet dim.
19 fidem facit *pro* proximo suo. MS. G. *pro*, fidem facit proximo suo.
22 *derelinquet* liberantem se. MS. G. *pro*, *dereliquit* liberantem se.
24 multos perdidit *dirigentes*. MS. G. *pro*, *diligentes*. G. habent, *duntes*.
30 *super* minimum & *magnum* placeat tibi. MS. G. *pro*, minimum *pro magno* placeat tibi.

CAP. 30.

8 *euadit* durus. MS. G. *pro*, *euadet*.

CAP. 31.

10 *quis* probatus est. MS. G. *pro*, *qui*.
13 non dicas, *simulata* sunt. MS. *pro*, *si multa* sunt. sicut G. tamen habent.

17 in conuiuio. Intellige. MS. G. *pro*, in conuiuio *vineo*. Intellige.
32 quæ vita est quæ minuitur? *vinum*. MS. *pro*, quæ vita est quæ minuitur *vino*? G. habent, quæ vita ei qui diminuitur vino?
36 exultatio animæ & *cordis*. MS. G. *pro*, *corporis*.

CAP. 32.

10 Loquere in tua causa vix. Si bis. MS. *pro*, vix *cum necesse fuerit*. Si bis. G. habent, Loquere si necessitas tui.
13 In medio magnatorum non præsumas. MS. G. *pro*, In medio magnatorum *loqui* non præsumas.
14 Ante *tonitruum* præibit coruscans. MS. G. *pro*, ante *grandinem*.

CAP. 33.

8 & præceptũ custodiente. Et immutauit. MS. G. *pro*, custodiente, *per Dei sapientiam duiduntur*. Et immutauit.
12 *Dominus* separauit eos. MS. G. *pro*, *Domini*.
31 Si est tibi seruus, sit tibi. MS. G. *pro*, seruus *fidelis*, sit.

CAP. 34.

3 similitudo hominis. MS. G. *pro*, similitudo *alterius* hominis.
10 in multis *fatuus*. MS. G. *pro*, in multis *factus*.

CAP. 35.

3 *Et propitiationem* litare *sacrificiis super iniustitias*. Hæc verba nec in MS. nec in G. reperiuntur.
21 non *conrogabitur*. MS. *pro*, non *consolabitur*. sicut G. tamen habent.
21 *quousq;* contribuletur dorsum. MS. G. *pro*, *vt*.

CAP. 36.

12 inimicorũ dicentium. MS. G. *pro*, & inimicorũ.
16 inenarrabilibus *verbis* tuis. MS. G. *pro*, *virtutibus*.
19 & sciant omnes. MS. G. *pro*, *vt*.
21 contingunt cibum *fere*, &. MS. G. *pro*, contingunt cibum, &.

CAP. 37.

4 Sodalis amico *coniucundatur*. MS. G. *pro*, *coniucundabitur*.
11 de *ea* quæ æmulatur. MS. G. *pro*, de *his* quæ.
21 immutabit cor: partes. MS. G. *pro*, cor: *ex quo* partes.
33 & *apleſtia* appropinquabit. MS. G. *pro*, & *auiditas*.
34 propter *apleſtiam* multi obierunt. MS. G. *pro*, *crapulam*.

CAP. 39.

15 nomen, derelinquet plus. MS. G. *pro*, nomen *eius*, derelinquet plus.
22 in verbo eius. MS. G. *pro*, in verbo *enim* eius.
28 conuertit aquas. Et siccata est. MS. *pro*, aquas *in siccitatem*. Et. G. habent, aquas in *salsugiem*.
33 in tempore consummationis. MS. G. *pro*, & in tempore.
37 in *necessitatem* præparabuntur. MS. *pro*, in *necessitate*. G. habent, ad manus.
38 & *in* scripta dimisi. MS. G. *pro*, & scripta.

CAP. 40.

2 *adinuentio* expectationis. MS. G. *pro*, *adinuctiones*.
3 vsq; ad *humiliatum* in *terra* & *cinere*. MS G. *pro*, vsque ad *humiliatum* in *terram* & *cinerem*.
5 *sommus mortis* immutat. MS. *pro*, *noctis*. sicut G. tamen habent.
6 modicum tanquam nihil. MS. G. *pro*, modicum *autem* tanquam.
10 omnia quę de terra. MS. G. *pro*, omnia *enim* quę.
21 *tibia* & psalterium. MS. G. *pro*, *tibia*.
25 aurũ & argentum *constituet pedem*. MS. G. *pro*, & argentum, & *constitutio pedum*.

CAP. 41.

6 & *quid superueniet* tibi. MS. G. *pro*, & *quæ superuenient* tibi.
18 & thesaurus *occultus*. MS. *pro*, *inuisus*. sicut G. tamen habent.
20 veruntamen *reueremini* in his. MS. G. *pro*, verum tamen in his.
28 *Caue*. Verbum istud nec MS. legunt, nec G.

CAP. 42.

6 de *correptione* emptionis. MS. *pro*, de *corruptione* emptionis. G. habent, de differente venditione mercatorum.

CAP. 43.

9 in firmamento cæli *resplendent* species cæli. MS. G. *pro*, *resplendens gloriose* species.
11 & non *exardescent* in. MS. *pro*, *desicent*. Aldus, & non *accendentur*.
21 tanquam *acumina* tribuli. MS. *pro*, *cacumina*. habent, fudium *cacumina*.

CAP. 44.

3 in *potentatibus* fuis. MS. *pro*, *potestatibus*.
5 in *peritia* fua. MS. G. *pro*, *puritate*.
5 carmina *in scripturis*. MS. G. *pro*, carmina *scripturarum*.
16 vt det gẽtibus *pœnitentiam*. MS. G. *pro*, *spiritum*.
22 dedit illi *semen*. MS. G. *pro*, *gloriam*.
24 & *in* Isaac eodẽ modo. MS. G. *pro*, & Isaac.
25 & testamentum confirmauit. MS. G. *pro*, & testamentum *suum* confirmauit.

CAP. 45.

5 audiuit eum. MS. G. *pro*, audiuit *enim* eum.
6 & dedit illi *coram* præcepta. MS. G. *pro*, *illum* & præcepta.
7 Aaron fratrem *eius*. MS. *pro*, *suum*.
9 zona *gloriæ*. MS. G. *pro*, *iustitiæ*.
12 *stola sanctæ* auro. MS. G. *pro*, *stolam sanctam*.
14 *coronam auream* super mitram eius, *expressa*. MS. G. *pro*, *corona aurea* super mitram eius *expressa*.
14 *Considerata* oculorum. MS. G. *pro*, *delibata*.
17 sacrificia ipsius *consumpta* sunt. MS. *pro*, *comprobata* sunt. G. habent, tota offerentur.
21 dedit illi. MS. G. *pro*, & dedit illi.
25 *diuisit* illi. MS. G. *pro*, *dimisit* illi.
27 Cæterum *in terra*, gentes. MS. G. *pro*, *in* gentes.
31 & testamentum Dauid *regis*. MS. *pro*, *eius*.

CAP. 46.

4 ipse Dominus *perduxit*. MS. G. *pro*, *peccatis*.
12 *vt viderẽt* omnes. MS. G. *pro*, & *videant* omnes.
15 *permanens* ad filios illorum. MS. *pro*, *manens*.
17 & vidit *Dominus* Iacob. MS. G. *pro*, *Deus*.

CAP. 47.

3 sicut *cum* agnis. MS. *pro*, sicut *in agnis*. sicut G. tamen habent.
16 retexit anima *tua*. MS. G. *pro*, *sua*.
30 valde auerterunt illos. MS. G. *pro*, *valde non* auerterunt illos.

CAP. 48.

1 quasi *fax* ardebat. MS. G. *pro*, *facula*.
10 in *indicia* temporum. MS. *pro*, *in iudicia*.

CAP. 50.

1 corroborauit *populum*. MS. G. *pro*, *templum*.
2 & *excelsa* templi. MS. *pro*, *excelsa* *parietis templi*. G. habent, excelsus circuitus templi.
4 *à pernicie*. MS. *pro*, *à perditione*. G. habent, à casu.
11 & vestiri eum consummatione. MS. G. *pro*, & consummatione.
30 Qui *ponet* illã, in corde suo. MS. *pro*, *ponet*.

CAP. 51.

53 comparate vobis sine argento. Et colligite. MS. *pro*, sine argento *sapientiam*. Et colligite.

IN ESAIA.

Hier. *significat quòd lectionem habeat iuxta commentarios Hieronymi Adamantios*.

CAP. 1.

3 Israel autem non cognouit. MS. Hier. H. G. *pro*, Israel autẽ *me* non &c. sicut G. tamen habent.
11 Plenus sum *holocausto* arietũ & *adipe* pinguium. MS. Hier. *pro*, plenus sum. *holocaustorum* & *adipem* pinguium. Hebraei vitulorum. tamque lectionem admittere. Aldus, sicut Hier.
13 ne *afferatis* vltrà. MS. *pro*, *offeratis*. sicut Hier. men habet. H. & C. habent, ne *offeratis*.
15 Manus vestræ. MS. Hier. *pro*, Manus *cere*, vel *venire facere*. quod etiam pro vestre vsurpatur.
23 Principes tui *inobedientes*. MS. Hier. *pro*, *delẽs*. H. habent, *declinantes*. C. *rebelles*.
24 heu consolabor. MS. Hier. *pro*, heu *gaudebo*.

CAP. 2.

3 Venite & ascendamus. MS. H. G. C. *pro*, Venite, ascendamus.

7 & repleta est. MS. Hier. H. C. *pro*, repleta est, sicut G. tamen habent.
11 Oculi *sublimes* hominis. MS. Hier. G. *pro* *sublimis*. H. & C. habent, oculi *sublimitatis* hominis, i. oculi elati, & sublimes.
17 Et incuruabitur sublimitas hominum. MS. Hier. H. C. *pro*, *omnis* sublimitas. G. habent, *omnis homo*.

CAP. 3.

1 Et omne robur aquæ, fortem. MS. Hier. H. C. *pro*, Et fortem.
3 Et *irruat* populus. MS. C. *pro*, *corruet*. sicut tamen G. & Hier. habent. H. videntur significare, & *opprimetur*, vel *expilabitur* populus. nonnulli exponũt, erit *exactor*, aut *violenter aget* populus, vt significetur seditio.
6 Domesticum patris sui. Vestimẽtum tibi est. MS. Hier. H. *pro*, patris sui, & *dicet*: Vestimentum, &c. G. & C. habent, *dicens*.
7 *Respondebit* in die illa. MS. H. C. *pro*, *respondebitque*. Hier. habet, & respondebit. G. & respondens.
9 Agnitio vultus eorum *respondit* eis. MS. Hier. H. *pro*, *respondebit*. G. habẽt, *restita*. C. *testificatur* contra eos.
16 Et dixit Dominus: Pro eo. MS. Hier. H. C. G. *pro*, Dominus *Deus*. Pro eo.
16 Et plaudebant, ambulabant. MS. H. *pro* & ambulabant, sicut Hier. tamen habet.

CAP. 5.

2 Et plantauit *eam* electam. MS. *pro*, *vineam* electam. sicut G. tamen habent. H. habent, & plantauit *eam vitem optimam*: quibus consentiunt C. Hier. habet, & plãtauit *vineam Sorec*: quod solus, ait, Symmachus, *electam* est interpretatus, exprimens sensum qui tenetur in verbo.
6 Et ascendent vepres. MS. H. *pro*, & ascendẽt *super eã* vepres. sicut tamẽ G. & Hier. habẽt.
7 Vinea *enim* Domini. MS. H. G. C. *pro*, *autem*. sicut Hier. tamen habet.
9 In auribus meis sunt hæc, *Domini* exercituũ. MS. Hier. G. H. *pro*, sunt hæc, *dicit Dominus* exercituum.

CAP. 6.

3 Sanctus Dominus exercituum, MS. Hier. H. G. C. *pro*, Dominus *Deus* exercituum.

CAP. 7.

4 In ira furoris Rasin & Syriæ, &c. MS. Hier. H. C. *pro*, Rasin *regis* Syriæ.
14 Et *vocabis* nomẽ eius EMANVEL. MS. Hier. G. H. *pro*, *vocabitur*. C. habent, *vocabit*. quo modo etiam H. verti posse testatur Hier.

CAP. 8.

18 Et pueri, quos. MS. H. G. C. *pro*, & pueri *mei*, quos.
19 A Deo suo *requirit*. MS. Hier. *pro*, *requiret*. sicut tamen H. & G. habent.
19 Requirit, pro vinis a mortuis? MS. Hier. H. G. C. *pro*, requirit *visionem*, pro vinis ac mortuis.
21 Et *transibit* per eam, corruet. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & corruet.
22 Et tenebræ, dissolutio, &c. MS. Hier. H. *pro*, & dissolutio.

CAP. 9.

13 Incuruantem & *refrenantem* die vna. MS. *pro*, *deprauantem*. sicut tamen habent MS. quędam, Hier. & Compl. G. habent, *magnum* & *parum*. C. *dominatorem* & *satrapam*. H. *ramum* & *iuncum*.
17 Et conuoluetur superbia fumi. MS. H. *pro*, *in* superbia. sicut Hier. tamen habet.
20 Et Ephraim Manasses: simul ipsi. MS. Hier. H. C. *pro*, & simul. G. habent, *quia* simul.

CAP. 10.

5 In manu *eorum* indignatio mea. MS. H. Hier. G. C. *pro*, *eius*.
24 In virga percutiet te. MS. Hier. H. *pro*, in virga *enim*.
25 Indignatio & furor meus. MS. H. G. C. *pro*, indignatio *mea*, &c. sicut Hier. tamen habet.
32 Filiæ Sion, collem Ierusalem. MS. Hier. H. *pro*, & collem. sicut tamen G. & C. habent.

CAP. 11.

8 Super *foramine* aspidis. MS. H. G. C. *pro* *foramina*. Hier. habet, super *foramen*.
8 Et in *cauernam* reguli. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *cauerna*.

CAP. 13.

4 Regum & gentium congregatum. MS. G. *pro*, regum, gentium. sicut tamen Hier. H. & C. habent: nisi quod H. & C. pro *regum*, habeant *regnorum*.
4 *Præcipit* militiæ belli. MS. H. C. *pro*, *præcepit*. sicut tamen Hier. & G. habent.
9 Ecce dies Dñi *venit*. MS. Hier. H. G. *pro*, *veniet*.
18 Et *lactentibus* vteri. MS. Hier. quibus consentiunt H. quæ habent, & *fœtui* ventris. G. quæ habent, & *filiorum vestrorum*. &c. quæ habent, & *super paruulum ventris*, &c. *pro*, & *lactantibus vteri*.

CAP. 14.

9 Infernus subter conturbatus est. MS. G. *pro*, subter te. sicut Hier. & C. tamẽ habẽt. H. infernus subter conturbatus est tibi, vel propter te.
20 Tu enim terram tuam *disperdidisti*. MS. Hier. *pro*, *dispetdidisti*.
27 Dominus *enim* exercituum decreuit. MS. H. Hier. G. C. *pro*, Dominus exercituum.
31 Et non est qui *effugiet* agmen eius. MS. *pro*, *effugiat*. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 15.

3 Et in plateis eius omnis *vlulat*. MS. H. habent, omnis *vlRabit*. G. *vlulate*. C. omnes *vlulant*, *pro*, omnis *vlulatus*. sicut Hier. tamẽ habet.
3 *Descendit* in fletũ. MS. H. quibus C. cõsentiũt, *pro*, *descendet*. sicut Hier. tamen habet.
5 Vitulam *cõternantem*. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *consternantem*.

CAP. 16.

1 Emitte agnum dominatorem terræ. MS. Hier. H. G. C. *pro*, agnum *Domine* dominatorem.
14 Et nunc locutus est *Dominus* dicẽs. MS. Hier. H. G. C. *pro*, locutus est dicens.
14 Et relinquetur paruus & modicus. MS. H. Hier. G. C. *pro*, *in eo* paruus &.

CAP. 17.

4 Et pinguedo carnis eius *marcescet*. MS. *pro*, *emarcescet*. Hier. habet, & pingues carnes eius *marcescent*.
8 Non *respiciet* lucos & delubra. MS. H. *pro*, *respicient*. sicut tamen Hier. & G. habent.

CAP. 18.

2 Ad gentem expectantem, *expectantem* & conculcatam. MS. H. quoque eandem vocem repetunt, non tamen G. nec Hier.
4 Dominus ad me: Quiescam. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *Ego* quiescam.
5 Totus *efflorebit*. MS. *pro*, *effloruit*. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 19.

4 Ait Dominus *Deus* exercituum. MS. Hier. *pro*, Dominus exercituum. sicut G. tamẽ habẽt. H. & C. habent, *Dominator* Dñs exercituũ.

CAP. 20.

4 *Nudum* & *discalceatum*. MS. *pro*, *nudam* & *discalceatam*, quod tamen H. magis exigere videntur. G. & C. habent, *nudes* & *discalceatos*. Hier. habet, *Iuuenum* & *fœminam nudam* & *discalceatam*.
6 *Ecce hæc* erat spes nostra. MS. Hieron. H. G. C. *pro*, *haccine* erat.

CAP. 21.

12 Cõuertimini, venite. MS. Hier. *pro*, & venite.

CAP. 22.

8 Et *videbis* in die illa. MS. Hier. H. *pro*, *videbitis*. G. habent, *inspicient*.

CAP. 23.

16 Sume citharam. MS. Hier. H. G. *pro*, sume *tibi* citharam.
18 Et erunt *negotiatio* eius. MS. H. G. C. *pro*, *negotiationes*. Hieron. habet, & *erit negotiatio* eius.

CAP. 24.

2 Sic dominus eius: sicut ancilla. MS. Hieron. H. C. *pro*, & sicut ancilla. G. tamen habent &.

4 Defluxit orbis, infirmata est. MS. Hier. H. C. *pro*, & infirmata est.

CAP. 25.

1 Domine Deus meus es tu, exaltabo te. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & exaltabo te.
6 Conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum. MS. Hier. H. *pro*, *conuiuium* pinguium medullatorum.

CAP. 26.

6 Conculcabit eã pes, *pedes* pauperis. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *pes* pauperis.
10 Et non discet iustitiam: in terra. MS. Hier. H. G. *pro*, iustitiam *facere*: in terra.
11 Et non videant. MS. Hieron. G. *pro*, *vt* non. H. neutrum habent, sed tantum: non videbunt.

CAP. 27.

8 *Meditata* est in spiritu suo. MS. *pro*, *meditatus* est. sicut tamen habent Hieron. H. G. & C.

CAP. 28.

21 *Sicut* in valle. MS. Hier. H. quibus C. sensu conueniunt, *pro*, *sic* in valle.
21 Alienum opus eius. MS. Hier. H. *pro*, alienum *est* opus eius.
21 Peregrinum opus eius ab eo. MS. H. G. *pro*, peregrinum *est* opus. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 30.

4 *Erant* enim in *Tani*. MS. H. C. *pro*, *ierant* enim in *Taphnis*. Hier. habet, *erunt*. G. habent, quia *sunt* in Thanis: *pro*, *Taphnis*, & *Tani*. H. habent *Tsoan*.
8 Nunc ergo ingressus. MS. G. *pro*, nũc ingressus. sicut tamen Hier. & H. habent.

CAP. 32.

7 Cogitationes *concinnauit*. MS. Hier. H. *pro*, *concinnabit*. G. habent, iniqua *cogitat*.
10 Post dies & *annum* vos. MS. H. *pro*, & *annos*, & vos. G. habẽt, *diebus annis*. C. *diebus* enim cum *anno*. Hier. habet, & *annum* & vos.
11 Exuite vos, & *confundimini*. MS. Hier. *pro*, *confundemini*. H. habent, & *nudate*. G. *nude estote*.. C. *nudamini*.
13 *Spina* & vepres ascendent. MS. Hieron. *pro*, *spine*.

CAP. 33.

2 Te enim *expectauimus*. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *expectamus*.
6 In temporibus *tuis*. MS. Hier. H. *pro*, *fuit*. C. habent, in tempore *suo*.
10 Nunc exaltabor, nunc *sublenabor*. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & nunc *sublimabor*? videtur tamen æquè posse verti *sublimabor*, ac *sublenabor*.
11 Concipietis ardorem, parietis stipulam. MS. Hier. H. *pro*, & parietis.
13 Et loquitur *veritatem*. MS. Hier. *pro*, *veritates*. H. habẽt, *rectitudines*. G. *rectam viam*.

CAP. 34.

6 Et hircorum, de sanguine. MS. Hier. H. *pro*, & de sanguine.

CAP. 35.

4 Confortamini, nolite timere. MS. H. G. *pro*, & nolite. sicut tamen Hier. & C. habent.
4 Et saluabit *vos*. MS. Hier. H. C. *pro*, *vos*, sicut G. tamen habent.

CAP. 37.

14 Et expandit eos *Ezechias* coram Domino. MS. H. G. *pro*, eos coram Domino. sicut G. tamen habent.
28 Et introitum tuum cognoui. MS. H. *pro*, *ego* cognoui. sicut G. tamen habent.
29 In *via*, per quã venisti. MS. Hier. *pro*, in *via*.

CAP. 38.

5 Et vidi *lachrymã tuã*. MS. H. *pro*, *lachrymas tuas*.
16 Domine sic viuitur. MS. *pro*, Domine *si* sic viuitur. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 40.

14 Et eruditi eum *scientiam*. MS. *pro*, *scientia*.
19 Nunquid sculptile *conflauit* habet? MS. Hier. H. G. *pro*, *conflabit*.
21 Nunquid non *scitis*? MS. *pro*, *scietis*. sicut tamen H. Hier. & G. habent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

24 *Equidem* neque *plantatos*, neque *satos*, neque radicato in terra trunco eorum. MS. *pro*, *Et quidem* neque *plantato*, neque *fato*, neque &c. H. habent, Etiam non sunt plantati, etiam neque sunt sati. G. Non enim plantabuntur, neque seretur. Hier. *Equidē* neq; *plantatus*, neq; *satus*, neque *radicatus* in terra truncus eorum.

28 Qui creauit terminos terræ, non deficiet. MS. Hieron. H.G.C. *pro*, & non deficiet.

CAP. 41.

2 *&* sicut stipulam. H.G.C. *pro*, sicut stipulam. sicut H. tamen habent. c

7 vt non *moueretur*. MS. *pro*, *moueatur*.

12 erunt quasi non sint. MS. H.G.C. *pro*, *& erunt*.

18 Aperiam in *supremis* collibus. MS.F. *pro*, in *supinis*. sicut Hier. tamen habet. G. habent, in *montibus*. C. in *torrentibus*.

CAP. 42.

13 *&* sicut vir prælior. MS. *pro*, sicut vir &c. sicut H. tamen habent.

CAP. 43.

3 Ægyptũ, Æthiopiam. MS. H.C. *pro*, *&* Æthiopiam. sicut G. tamen habent.

20 glorificabit me. MS. H.G.C. *pro*, *&* glorificabit.

CAP. 44.

7 Ex quo constitui populum antiquũ. MS. Hier. H.G.C. *pro*, constitui mihi.

11 conuenient omnes. MS. Hier. H.G.C. *pro*, conuenient *enim* omnes.

16 & de medio eius carno comedit. MS. Hier. H. G.C. *pro*, carnes *coxit*, *&* comedit.

20 Cor insipiens *adorauit* illud. MS. H. *pro*, *adorabit*. sicut tamen Hier. habet.

CAP. 45.

4 & vocaui te *in* nomine tuo. MS. H. *pro*, te nomine tuo. sicut tamen G. habent.

5 Ego Dominus, & non est amplius. MS. H. G. C. *pro*, Ego Dominus, non est.

9 Væ qui contradicit *factori* suo. MS. *pro*, *fictori*. H. habent, *plasmatori*.

12 Ego, manus meæ. MS. H.G.C. *pro*, Ego, & manus meæ.

CAP. 46.

6 conducentes *aurificem*. MS. Hier. H. G. *pro*, *artificem*.

8 & *confundimini*. MS. *pro*, *confundamini*.

13 & *Israelis* gloriam meam. MS. H.G. *pro*, *in Israel*.

CAP. 49.

3 Quia in te *gloriabor*. MS. Hier. H.G. *pro*, *glorificabor*.

5 Et nunc dicit Dominus. MS. Hier. H C. *pro*, Et nunc *hæc* dicit. G. habent, *sic* dicit.

6 *Ecce* dedi te in lucem gentium. MS. G. *pro*, dedi te in lucem. sicut Hier. habet. H. habent, & dedi.

CAP. 50.

1 Ecce in iniquitatibus vestris. MS. H.G.C. *pro*, Ecce enim in.

6 ab increpantibus & consputentibus. MS. Hier. H.G.C. *pro*, & consputentibus *in me*.

CAP. 53.

2 Et *ascendit*. MS. H. *pro*, *ascendet*.

11 *In* scientia sua iustificabit. MS. Hier. H. C. *pro*, Scientia sua.

11 Ipse iustus *seruum meus* multos. MS. H. *pro*, *seruos meos*. sicut Hier. habet.

CAP. 54.

1 *Lætare* sterilis. MS. G. *pro*, *Landa*. H. habent, *Præconiza*.

1 quàm eius quæ *habet* virum. MS. *pro*, *habebat*. H. habent, quàm filij maritatæ. G. quàm habentis virum.

CAP. 55.

13 Pro *saliunca* ascendet abies. MS. *pro*, Pro *saliuncula*. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 57.

21 Nõ est pax, dicit Deus meus, *impiis*. MS. Hier. H. *pro*, Non est pax *impiis*, dicit Deus meus. sicut tamen G. habent.

CAP. 58.

2 Rogant me iudicia iustitiæ: appropinquare Deo volunt. MS. H. *pro*, & appropinquare. sicut G. tamen habent.

7 Induc in domũ. Cùm videris nudum. MS. H. *pro*, in domum *tuam*. sicut tamẽ G. habent.

CAP. 60.

9 Me enim insulæ *expectant*. MS. *pro*, *expectabunt*. sicut tamen H. & C. habent. G. habent, *expectauerunt*.

CAP. 61.

1 Eo quòd vnxerit *Dominus* me. MS. H. *pro* vnxerit me. sicut tamen G. habent.

3 vt ponerem lugentibus Syon. MS. Hier. H. G. C. *pro*, vt ponerem *fortitudinem* lugentibus.

8 Diligens iudiciũ, odio habens. MS. H. C. *pro*, & odio habens. sicut G. tamen habent.

8 rapinam in *holocausto*, MS. *pro*, in *holocaustum*.

CAP. 63.

10 & affixerunt spiritum *sanctum* eius. MS. G. *pro*, *sancti* eius. Hier. habet vtrunque. H. habent, *sanctitatis* eius.

11 Moysi populi sui. MS. H. Hier. *pro*, & populi.

CAP. 64.

8 & ne vltrà memineris iniquitatis: ecce. MS. H. C. *pro*, iniquitatis *nostras*: ecce. sicut G. tamen habent.

CAP. 65.

1 ad gentem quæ non inuocabat nomẽ meum. MS. Hier. H.G.C. *pro*, ad gentem, *quæ nesciebat me*, *&* quę non inuocabat nomẽ meũ.

6 & retribuam in *sinum* eorũ. MS. H.G. *pro*, in *sinu*.

22 Et opera manuum eorum inueterabũt *electis meis*, Nõ laborabunt frustra. MS. Hier. quibus accedunt H. & C. quæ habent, Et opus manuum suarum inueterabunt *electi mei*. Quam lectionẽ agnoscit Hier. & Septuaginta ab eo citati. Nõ &c. *pro*, *Electi mei* nõ laborabũt frustra. sicut G. tamẽ hodie hab.

CAP. 66.

1 Et quis *est* iste locus *quietis* meæ? MS. *pro*, Et quis iste locus *requietionis* meæ? H. & G. vtroque modo possunt verti.

17 post *vnam* intrinsecus. MS. H. *pro*, post *iannam*. sicut tamen habet textus Hier. commentariis additus.

22 dicit Dominus: sic stabit. MS. Hier. H.G.C. *pro*, dicit Dominus *Deus*: sic stabit.

IN IEREMIA PROPHETA.

CAP. 1.

7 Noli dicere, Puer sum. MS. H.C. *pro*, *Quia* puer sum. sicut tamen Hier. & G. habent.

9 Et dixit *Dominus* ad me. MS. Hier. H.G.C. *pro*, Et dixit ad me.

CAP. 2.

7 fructum eius, & *optima* illius. MS. *pro*, & *bona* illius. sicut tamen Hier. & G. habent. H. habent, & *bonum* eius.

11 Si mutauit gens deos, & certè. MS. H. C. *pro*, deos *suos*, &. sicut G. tamen habent.

CAP. 4.

10 *Et* ecce peruenit gladius. MS. H.G.C. *pro*, Ecce peruenit.

31 Vox filiæ Syon *intermorientiũ*. MS. *pro*, *inter morientes*. sicut Hier. habet.

CAP. 5.

4 Ignorantes viam Domini, iudicium Dei sui. MS. Hier. H. *pro*, & iudicium. sicut G. tamen habent.

6 Quia *multiplicatæ* sunt prævaricationes eorũ. MS. Hier. *pro*, *multæ*.

8 Equi amatores, & emissarij facti sunt. MS. *pro*, amatores *in feminas*, &c. sicut Hier. tamen habet. Istud, *in feminas*, neque etiam H. habent, nec G. nec C.

13 Prophetæ fuerunt in ventum, & responsum. MS. H. G. C. *pro*, in ventum *locuti*, &c.

14 in ore tuo ignem. MS. G. *pro*, *in* ignem. sicut tamen Hier. & H. habẽt. C. habẽt, instar *ignis*.

14 & populum istum ligna. MS. H. G. *pro*, *in* ligna. sicut tamen Hier. habet.

17 & armenta tua: comedet vineam tuam. MS. H. *pro*, & comedet. sicut tamen G. habent.

19 Sic seruietis alienis in terra non vestra. MS. H. G. *pro*, *diu* alienis. quomodo Hier. saltem intellexit. C. habent, populis colẽtibus idola.

20 Annunciate *hoc* domui Iacob. MS. G. Hier. *pro*, *hæc*. sicut G. tamen habent.

CAP. 6.

18 Et *cognosce* congregatio. MS. Hier. H. *pro*, *agnoscite*.

19 Ecce ego *adduco* mala. MS. H. G. *pro*, *adducam*.

21 vicinus & proximus, & peribunt. MS. Hier. G. *pro*, vicinus & proximus peribunt. Hier. tamen G. habent. H. vtramque videntur interpretere lectionem.

27 & probabis *viam* eorũ. MS. Hier. H. G. *pro*, *vias*.

CAP. 7.

24 sed abierunt in *voluntatibus*. MS. Hier. *pro*, *luxatibus*. H. & C. habent, in *cogitat*. G. in *desiderio*.

32 & *sepelient* in Topheth. MS. H. G. C. *pro*, *sepelientur*. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 8.

4 Nunquid qui *cadet*, non resurget. MS. Hier. *pro*, *cadit*. H. & C. habent, Nunquid *cadet*, & non &c. G. *cadent*.

11 & sanabant *contritionem* filiæ. MS. Hier. H. G. *pro*, *contritionez*.

CAP. 9.

2 adulteri sunt, cœtus præuaricatorũ. MS. Hier. H. G. *pro*, & cœtus.

20 & *assumat auris vestra*. MS. Hieron. H. C. *pro*, *assumant aures vestræ*. sicut G. tamen habet.

21 per fenestras *nostras*, ingressa est. MS. Hier. *pro*, *fenestras*. MS. H. Hier. C. *pro*, per fenestras nostras. ingressa est domos *vestras*. sicut G. tamen habent.

CAP. 10.

5 in similitudinem palmæ *fabricata* sunt. MS. Hieron. *pro*, *fabricate* sunt.

9 & aurum de Ophaz. MS. Hier. H. *pro*, *Ophir*. habent, *Mophaz*.

14 omnis homo à scientia, confusus est. MS. Hier. H. G. C. *pro*, à scientia *sua*, confusus est.

22 & *habitaculum* draconum. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *habitacula*.

CAP. 11.

4 quæ *præcipio* vobis. MS. Hier. G. *pro*, *præcepi*. habent futurum Piel.

13 & secundũ numerum viarum Ierusalem. MS. Hier. H. G. C. *pro*, viarum *tuarum* Ierusalem.

15 in domo mea *facit*. MS. *pro*, *fecit*. sicut tamen Hier. & G. habent.

19 super me consilia, Mittamus lignũ. MS. Hier. H. *pro*, *dicentes*, Mittamus. sicut G. habet.

CAP. 12.

12 Venerunt vastatores. MS. Hier. H. G. C. *pro*, nerunt *omnes* vastatores.

12 vastatores: quia gladius Domini. MS. Hier. G. C. *pro*, vastatores *terræ*, quia &c.

CAP. 13.

6 Surge, vade ad Euphraten. MS. H. G. *pro*, & vade.

18 humiliamini: descendite, quoniam. MS. Hier. C. *pro*, sedete *in terra*, quoniam.

18 quoniam *descendit* de capite vestro. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *descendet*.

CAP. 14.

8 saluator *eius* in tẽpore tribulationis. MS. Hier. H. C. *pro*, saluator *noster* in &c.

9 velut vir vagus, *vt* fortis. MS. H. *pro*, vagus *&* fortis.

14 & diuinationem, *& fraudulentiam*. MS. H. *pro*, diuinationem *fraudulentam*. sicut Hieron. habet. H. habent, & diuinationis, *& argutiæ*. hil. G. & diuinationes, *& argutiæ*.

18 Propheta *namq*, & sacerdos. MS. *pro*, *propheta*. sicut Hier. habet. H. habent, etiã propheta. & etiã sacerdos. G. & C. prophera & sacerdos.

20 *iniquitatem* patrum nostrorum. MS. H. *pro*, *iniquitates*.

CAP. 15.

1 Si *steterit* Moyses & Samuel. MS. Hier. H. *pro*, *steterint*.

14 in furore meo: super vos ardebit. MS. Hier. G. *pro*, & super vos.

CAP. 16.

14 Propterea, ecce dies *veniunt*. MS. Hier. H. *pro*, *venient*.

CAP. 17.

4 Quoniam ignem *succẽdistis* in furore meo. MS. Hier. H. G. *pro*, *succendistis*.

9 Prauum est cor *omnium*, & inscrutabile. MS. Hier. *pro*, *hominis*. Hæc C. habent, Dolosum est cor *præ omnibus*. G. Profundum est cor *super omnia*.

26 decliuitatibus Iuda, & circuitu Ierusalem. MS. *pro*, & *de* circuitu. sicut tamen H. & C. habent.

CAP. 18.

15 in viis suis, in semitis seculi. MS. H. G. C. *pro*, & in semitis.

CAP. 19.

2 ad vallem *filij Ennom*. MS. Hier. H. *pro*, *filiorum Ennon*. sicut G. tamen habent.

2 quæ ego *loquar* ad te. MS. Hier. H. G. C. *pro*, quæ ego *loquor*.

6 Propterea, ecce dies *veniunt*. MS. Hier. H. G. *pro*, *venient*.

8 Super *vniuersa plagas* eius. MS. H. C. *pro*, Super *vniuersa plaga* eius. sicut tamen G. & Hier. habent.

CAP. 21.

7 & non *mouebitur*, neque parcet. MS. *pro*, & nõ *flectetur*. sicut Hier. omnino habet. H. & C. habent, non *ignoscet*.

CAP 23.

4 & non formidabunt vltrà. MS. H. G. C. *pro*, non formidabunt vltrà. sicut Hieron. tamen habet.

6 In diebus *illius* saluabitur Iuda. MS. H. G. C. *pro*, *illu*. sicut Hier. tamen habet.

13 Vidi fatuitatem: prophetabant in *Baal*. MS. Hieronym. H. G. *pro*, & prophetabant in *Baalim*.

14 Vidi similitudinem, *adulterium*, & iter mendacij. MS. Hier. *pro*, *adulterantium*. H. habent, Vidi turpitudinem, *adulterare*, &c. G. Vidi horribilia, *adulterantes*, &c.

19 Turbo dominicæ indignationis *egreditur*. MS. *pro*, *egredietur*. sicut tamen Hier. habet. H. habent, *egressus est*.

24 Nunquid non cælum & terram ego *impleo*? MS. Hier. H. G. *pro*, *implebo*.

CAP. 25.

2 *quod* vel *quæ* locutus est Ieremias. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & locutus est.

38 quasi leo vmbraculum suum, *quia* facta. MS. H. G. C. *pro*, suum, facta.

CAP. 28.

9 Cùm venerit verbum eius, fietur. MS. Hier. H. G. *pro*, *tunc* fcietur.

CAP. 29.

1 Verba libri *quem* misit. MS. Hier. *pro*, *quæ* misit. sicut tamen G. habent. H. & C. vtrunque admittunt.

6 & *multiplicamini* ibi. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *multiplicabimini*.

8 Hæc *enim* dicit Dominus. MS. Hier. H. G. C. *pro*, Hæc dicit Dominus.

14 *&* inueniar à vobis. MS. Hier. H. G. C. *pro*, inueniar.

15 quia dixistis, *Suscitauit* nobis. MS. H. G. C. *pro*, *Suscitabit*. sicut tamen Hier. habet.

CAP. 30.

13 ad *alligandum*: *curationum* vulitas. MS. Hieron. quibus satis fauent H. G. C. *pro*, ad *alligandam curationem tuam*, vulitas.

16 & qui te vastant, vastabuntur. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & *omnes* qui te.

CAP. 31.

14 Populus meus bonis *meis* adimplebitur. MS. Hier. H. G. C. *pro*, bonis adimplebitur.

17 filij ad terminos suos. MS. Hieron. H. G. C. *pro*, filij *tui* ad terminos suos.

18 Castigasti me, & eruditus sum. MS. Hieron. H. G. C. *pro*, Castigasti me *Domine*, & eruditus sum.

32 Pepigi cum patribus *eorum*. MS H. G. C. *pro*, cũ patribus *vestris*. sicut Hier. tamen habet.

34 *Cognoscite* Dominum, MS. Hier. H. C. *pro*, *Cognosce*. sicut G. tamen habent.

38 Ecce dies *veniunt*. MS. Hier. H. G. *pro*, *venient*.

39 Et exibit vltrà *norma* mensuræ. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *normam*.

CAP. 32.

32 ipsi, & reges eorum, principes eorum. MS. H. *pro*, & principes. sicut tamen Hi. & G. habẽt.

33 docerem eos *diluculo*, & erudirẽ. MS. H. G. *pro*, docerem eos, & eruditem diluculo.

CAP. 33.

2 Qui facturus est, *Dominus* formaturus. MS. H. C. *pro*, Qui facturus est, & formaturus. sicut G. tamen habent.

6 Ecce ego obducam *ei* cicatricem. MS. H. G. *pro*, *eis* cicatricem.

16 Et hoc est quod *vocabit eam*. MS. *pro*, & hoc est *nomen* quod *vocabunt eum*. sicut G. habent: nisi quòd pro, *eum*, habeant, *ei*. H. habent. Et iste qui *vocabit eam*.

22 & metri *arena* maris. MS. H. G. C. *pro*, *arena* maris.

CAP. 34.

5 quia verbum ego locutus. MS. H. G. *pro*, verbũ *hoc* ego locutus.

11 seruos & ancillas quos. MS. H. G. C. *pro*, seruos *suos*, & ancillas *suas*, quos.

11 quos *dimiserant* liberos. MS. *pro*, *dimiserunt*.

17 *Ecce* ego prædico vobis libertatem. MS. H. G. C. *pro*, *Et* ego.

CAP. 35.

10 & obedientes *fecimus*. MS. H. G. C. *pro*, & obedientes *fuimus*.

17 Ecce ego *adduco*. MS. H. G. *pro*, *adducam*.

CAP. 36.

30 dicit Dominus contra. MS. H. G. C. *pro*, Dominus *Deus* contra.

CAP. 38.

4 ad eos *iuxta* verba hæc. MS. H. G. *pro*, *vniuersa* verba hæc.

5 Nec enim fas est *regem* vobis. MS. H. G. C. *pro*, fas est vobis.

6 in funibus, & in *lacu* nõ erat. MS. H. C. *pro*, in funibus, *in lacum*, *in quo* non erat. G. habẽt, in funibus *in lacum*, & in *lacu* non erat.

11 & antiqua quæ. MS. H. C. *pro*, & antiqua *vestimenta*, quæ.

12 ad Ieremiam, Pone. MS. H. G. C. *pro*, ad Ieremiam *prophetam*, Pone.

12 & *subter* funes. MS. *pro*, & *super* funes. G. habent, *sub funibus*. H. *desubter* funes.

26 Respondit autem Ieremias, Non te tradent. MS. *pro*, Respondit autem Ieremias, & *dixit ei*, Non &c. H. G. C. habent, Et dixit Ieremias, Non.

CAP. 40.

8 Et *Iohanan & Ionathan filij* Careæ, & Sareæ filius. MS. H. C. *pro*, Et *Iohannã filius* Careæ, *& Ionathan*, & Sareæ filius.

11 & in *filiis* Ammon. MS. H. G. C. *pro*, & in *finibus* Ammon.

CAP. 41.

3 filius *Osaiæ*. MS. *pro*, Oziæ. H. habent, Hosaiahaiah. G. *Osaiou*.

19 Obtestatus sum *vos* hodie. MS. *pro*, *vobis*. H. habent, contestatus sum *in vos*. G. contestatus sum *vobu*.

CAP. 43.

2 filius *Osaiæ*. MS. *pro*, *Osiæ*. vt suprà cap. 42. vers. 1.

3 *vt* interficiat nos. MS. quibus G. C. & H. fauent. *pro*, & interficiat.

9 Sume lapides grandes. MS. H. *pro*, Sume *tibi* lapides.

CAP. 44.

1 ad Ieremiam, ad omnes Iudæos. MS. H. *pro*, & ad omnes. G. habent, omnibus Iudæis.

4 *huius* quam odi. MS. *pro*, *huiusmodi* quã *odiui*. H. quoque, G. & C. habent tantùm, *huius*.

7 malum grande contra animas. MS. H. G. C. *pro*, malum grande *hoc* contra.

12 in terra Ægypti, cadent in gladio. MS. H. *pro*, & cadent. sicut G. tamen habent.

17 sine viris nostris *fecimus* ei. MS. H. G. *pro*, *faciemus* ei.

19 & ad libandum *ei* libamina. MS. H. G. C. *pro*, & ad libandum libamina.

CAP. 46.

6 non *fugiat* velox. MS. G. *pro*, non *fugiet*. sicut G. tamen habẽt. H. vtroq; modo reddi possũt.

12 in sortem, & ambo. MS. *pro*, in sortem, ambo. H. habent, *simul* ambo. G. *in idipsum* vtriq;.

19 in *solitudinem* erit. MS. H. G. C. *pro*, in *solitudine* erit.

25 & super *eos* qui confidunt. MS. H. G. *pro*, & super *omnes* qui.

CAP. 47.

2 Ecce aquæ *ascendunt*. MS. H. G. *pro*, *descendent*.

2 *vlulabit* omnis habitator. MS. H. *pro*, *vlulabunt* omnes habitatores. sicut tamen G. habent.

6 Vsquequo non *quiescit*? MS. *pro*, *requiescet*. H. G. C. habent, *quiesces*.

CAP. 48.

18 Moab *ascendit*. MS. H. G. C. *pro*, *ascendet*.

34 Aquæ *quoque* Nemrim. MS. H. G. C. *pro*, aquæ *verò* Nemrim.

38 super omnia tecta. MS. H. C. *pro*, & super. sicut G. tamen habent.

CAP. 49.

11 pupillos tuos, ego faciam eos. MS. H. *pro*, & ego.

29 formidinem in circuitu. fugite. MS. H. G. C. *pro*, in circuitu *eius*. fugite.

CAP. 50.

2 confusa sunt sculptilia. MS. H. G. C. *pro*, sunt *omnia* sculptilia.

2 sculptilia *eius*. MS. H. C. *pro*, sculptilia *eorum*. sicut G. habent.

3 *ascendit* contra eam. MS. H. G. C. *pro*, *ascendet* contra eam.

7 patrum eorum Domino. MS. H. G. C. *pro*, eorũ à Domino.

8 ante *gregem*. MS. H. *pro*, *greges*. G. habent, ante faciem *eorum*.

9 Ecce ego *suscito*. MS. H. G. *pro*, *suscitabo*.

11 sicut *vitulus* super. MS. *pro*, *vituli*. sicut G. tamen habent. H. habent, *vitula*.

12 in gentibus, deserta. MS. H. G. C. *pro*, in gentibus, & deserta.

19 pascetur *Carmelum*. MS. *pro*, *Carmelus*. H. habent, & pascetur *Charmel*. C. in terra *Charmel*. G. in *Carmelo*.

31 quia *venit* dies *tuus*. MS. H. G. C. *pro*, quia *veniet* dies tuus.

41 Ecce populus *venit*. MS. H. G. C. *pro*, *veniet*.

CAP. 51.

6 & saluet vnusquisque. MS. H. G. C. *pro*, *vt* saluet vnusquisque.

6 quoniam tempus vltionis est. MS. H. C. *pro*, vltionis *eius* est. sicut G. tamen habent.

11 implete pharetras. MS. H. G. *pro*, & implete.

16 & producit *ventum* de thesauris. MS. H. *pro*, *ventos*. G. habent, *lumen*.

51 super sculptilia *eius*. MS. H. G. C. *pro*, super sculptilia *Babylonis*.

CAP. 52.

4 decima mensis. MS. H. G. *pro*, decima *die* mensis.

6 nona mensis. MS. H. G. *pro*, nona *die* mensis.

16 princeps militiæ *in* vinitores. MS. H. G. *pro*, militiæ, vinitores.

22 omnia *arca*: *similiter columna secunda*, *& malagranata*. Et fuerunt. MS. H. G. C. *pro*, omnia *area*. Et fuerunt.

IN THRENIS IEREMIÆ.

CAP. 1.

19 vt *refocillarent animam suam*. MS. Hier. H. *pro*, *animas suas*. sicut tamen G. habent.

CAP. 2.

12 in *sinum* matrum suarum. MS. H. G. *pro*, in *sinu*. sicut Hier. tamen habet.

15 mouerunt *caput suum*. MS. Hier. H. G. *pro*, *capita sua*.

16 & fremuerunt dentibus, dixerunt. MS. H. G. *pro*, dentibus *suis*, & dixerunt.

16 dixerunt, *Deuoranimus*. MS. H. G. C. *pro*, *Deuorabimus*.

20 si *occiditur* in sanctuario. MS. H. G. *pro*, *occiditur*. sicut Hier. tamen habet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAP. 3.

2 me minauit, & *abduxit*. MS. *pro*, *adduxit*. ſicut Hier. tamen habet. H. habent, *fecit ire*. G. *deduxit*.
10 Leo in *abſconditis*. MS. Hier. H. C. *pro*, in *abſcondito*.
17 Et repulſa eſt *à pace* anima. MS. H. G. C. *pro*, repulſa eſt anima.
21 *hoc* recolens. MS. H. G. C. *pro*, *hæc*.
23 *Nouæ* diluculo. MS. H. C. G. *pro*, *nouæ*.
43 & percuſſiſti *nos*, occidiſti. MS. H. G. C. *pro*, & percuſſiſti, occidiſti.
61 Omnes cogitationes *eorũ* aduerſum me. MS. H. G. C. *pro*, cogitationes aduerſum.

CAP. 4.

14 Cumque non poſſent, tenuerunt. MS. Hier. H. G. *pro*, poſſent *intrare*, tenuerunt.
17 quæ ſaluare non poterat. MS. H. G. C. *pro*, *nos* nõ poterat. ſicut Hier. tamen habet.
22 *diſcooperuit* peccata tua. MS. Hier. H. G. *pro*, *diſcooperiet*.

CAP. 5.

6 vt *ſaturarentur* pane. MS. *pro*, *ſaturemur*.

IN PROPHETIA BARVCH.

CAP. 1.

7 Et ad ſacerdotes. MS. G. *pro*, & ad *reliquos* ſacerdotes.
8 Cùm *acciperet* vaſa. MS. G. *pro*, *acciperent*.
9 & *vinctos* & potentes. MS. G. *pro*, & *cunctos* potentes.
9 & duxit eos in Babylonem. MS. G. *pro*, *vinctos* in Babylonem.
21 quos miſit ad nos, Et abiuimus. MS. G. *pro*, quos miſit ad nos, & *ad iudices noſtros*. Et abiuimus.

CAP. 2.

1 iudicauerunt in *Iſrael*. MS. G. *pro*, iudicauerunt in *Ieruſalem*.
18 Super *magnitudine*, & incedit. MS. G. *pro*, ſuper *magnitudinem mali*, & incedit.
19 fundimus miſericordiam ante. MS. G. *pro*, fundimus *preces*, & *petimus* miſericordiam.
22 Quòd ſi non audieritis. MS. G. *pro*, Quòd ſi nõ *feceritis*, *nec* audieritis.

CAP. 3.

27 Neque viam diſciplinæ *dedit illa*. MS. G. *pro*, diſciplinæ *inuenerunt*.

CAP. 4.

37 Veniunt collecti *tibi* ab oriente. MS. *pro*, collecti ab. ſicut G. tamen habent.

CAP. 6.

7 Nam *lingua* ipſorum polita. MS. G. *pro*, nã *ligna* ipſorum polita.

IN PROPHETIA EZECHIELIS.

CAP. 1.

3 *Iuxta fluuium* Chobar. MS. *pro ſecus flumen*. ſicut Hier. tamen habet.

CAP. 2.

3 *Ipſi* & patres eorum. MS. Hier. H. G. C. *pro*, Patres eorum.

CAP. 3.

10 quos loquor ad te. MS. H. G. C. *pro*, quos *ego* loquor ad te.
19 in *iniquitate* ſua. MS. Hier. H. G. *pro*, in *impietate* ſua.

CAP. 4.

3 *Pones* eam murum. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *Pone* eam *in* murum.
4 & aſſumes *iniquitatem* eorum. MS. Hier. H. *pro*, *iniquitates*. ſicut G. tamen habent.
7 Brachium tuum erit *exertum*. MS. Hieron. *pro*, *extentum*. H. habent, *diſcoopertum*. G. Brachium tuum *roborabit*.
13 Et dixit Dominus. MS. Hier. H. C. *pro*, *Hæc dicit*. ſicut G. tamen habent.
14 Et dixit, *Ha, ha, ha*. MS. *pro*, *A, a, a*. Hier. & H. habent *Aha*.
16 Ecce *ego* conteram. MS. H. Hier. G. C. *pro*, Ecce conteram.
16 & comedent panem in pondere. MS. Hier. H.

VARIÆ LECTIONES

G. *pro*, & comedent panẽ *ſuum* in pondere.
17 & *contabeſcant* in iniquitatibus. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *contabeſcat*.

CAP. 5.

4 Et ex *eo* egredietur. MS. Hier. H. G. *pro*, ex *eis* egredietur.
13 Cùm impleuero indignationem. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *omnem* indignationem.
16 fames peſſimas in *eos*, quæ. MS. G. *pro*, in *eis*, quæ.

CAP. 6.

9 in vniuerſis abominationibus *ſuis*. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *illis*.
11 Domus Iſrael, *qui* gladio. MS. Hieron. H. *pro*, *quia* gladio.
14 & faciam terram deſolatam. MS. Hier. H. G. C. *pro*, terram *eorum* deſolatam.

CAP. 7.

7 Venit *confractio* ſuper. MS. *pro*, *contritio*. Hieronymus habet, *contractio*. G. *complicatio*. C. *regnum*. H. הצפירה: quod variis modis ab interpretibus exponitur.
10 Egreſſa eſt *confractio*. MS. *pro*, *contractio*. vt ſuprà verſ. 7.
24 Super *omnem multitudinem* eius. MS. Hier. H. G. *pro*, ſuper *vniuerſum populum* eius.
27 & ſecundum *iudicia* eorum. MS. H. G. *pro*, *iudicium* eorum.

CAP. 8.

12 Certè *vidiſti* fili hominis. MS. ש G. C. *pro*, *vides*. ſicut Hier. tamen habet.

CAP. 9.

2 In manu *ſua*. MS. Hier. *pro*, *eius*.
6 *Paruulos* & mulieres. MS. G. *pro*, *Paruulum*. ſicut tamen Hier. & H. habent.

CAP. 10.

1 Sapphirus, quaſi. MS. Hier. H. *pro*, & quaſi.
2 quæ ſunt ſubtus *Cherub*. MS. Hieron. G. C. *pro*, *Cherubin*. ſicut G. tamen habent.
10 quaſi ſit rota in medio. MS. Hieron. H. C. *pro*, quaſi ſi ſit.
11 gradiebantur, non reuertebantur. MS. H. G. *pro*, & non. ſicut tamen Hier. & C. habent.

CAP. 11.

21 Quorum cor poſt offendicula. MS. *pro*, quorũ *autem* cor. ſicut Hier. tamen habet.
24 Adduxitque *me* in Chaldæam. MS. H. C. G. *pro*, adduxit in. ſicut Hier. tamen habet.
24 in *viſione*, in ſpiritu Dei. MS. Hier. H. G. C. *pro*, in *viſionem*.

CAP. 12.

4 Vaſa *tranſmigrationis*. MS. H. C. *pro*, *tranſmigrantis*. ſicut Hier. tamen habet. G. habent, *captiuitatis*.
7 præceperat mihi: vaſa. MS. Hieron. H. G. C. *pro*, mihi *Dominus*: vaſa.
7 quaſi vaſa *tranſmigrationis*. MS. H. C. *pro*, *tranſmigrantis*. Hier. habet, *migrãtiũ*. G. *captiuitatis*.
19 propter *iniquitatem* omnium. MS. Hier. H. G. *pro*, *iniquitates*. C. habent, *rapinam*.
25 Dominus loquar, quodcunque. MS. H. *pro*, & quodcunque. ſicut G. tamen habent.

CAP. 13.

4 quaſi vulpes in *deſertis*. MS. Hier. H. G. *pro*, in *deſerto*.
10 dicentes pax, & non eſt. MS. Hier. H. G. C. *pro*, pax, *pax*, &.

CAP. 15.

2 Quid fiet ligno vitis? MS. Hier. *pro*, *de* ligno. H. & G. habent, Quid fiet, ſeu, erit lignum vitis?
6 Sic *tradidi* habitatores. MS. H. G. C. *pro*, *tradam*. ſicut Hier. tamen habet.

CAP. 16.

14 in decore *tuo*. MS. *pro*, *meo*. ſicut H. & C. tamen habent.
22 & fornicationes *tuas*, non es. MS. H. G. C. *pro*, & fornicationes non es.
25 multiplicaſti fornicationes. MS. Hier. H. G. C. *pro*, multiplicaſti *omnes* fornicationes.
27 Et auferam *ius tuum*. MS. *pro*, *iuſtificationẽ tuam*. ſicut Hier. tamen habet. H. habent, *ſtatutum tuum*. G. *legitima tua*.
45 Soror ſororum tuarũ *es tu*, quę. MS. *pro*, tuarum, quæ. ſicut G. tamen habent. Hier. & H. habent, tuarum *tu*, quæ.
50 & abſtuli eas, ſicut *vidi*. MS. H. *pro*, *vidiſti eas*. Hier. tamen habet.

CAP. 17.

4 in *vrbem* negotiatorum. MS. G. *pro*, *in vrbe ſua*. tamen Hier. H. & C. habent.
9 & *fructum* eius diſtringet. MS. Hier. H. C. *pro*, *fructus* eius.
12 Ecce *venit* rex. MS. Hier. H. G. C. *pro*, Ecce *venit* rex.

CAP. 18.

2 & dentes filiorum *obſtupuerunt*. MS. Hier. H. *pro*, *obſtupeſcunt*. H. habent, *obſtupefiunt*.
9 in præceptis MS. H. *pro*, & in præceptis. H. tamen G. habent.
17 nõ acceperit, iudicia mea. MS. Hier. H. G. *pro*, & iudicia.

CAP. 19.

7 & ciuitates *eorum* in. MS. Hier. H. G. *pro*, ciuitates *earum*.

CAP. 20.

21 filij in præceptis. MS. H. C. *pro*, & in præceptis.
28 vt darem *illam* eis. MS. H. G. *pro*, vt darem eis.
42 Cùm *induxero* vos. MS. Hier. G. *pro*, *adduxero*.
46 *Ha, ha, ha*. MS. Hier. *pro*, *A, a, a*. H. habent, *Aha*.

CAP. 21.

11 Limatus eſt, vt *ſit* in manu. MS. Hier. *pro*, *ſit* in manu. H. & G. habent, *ad dandum eam* in manu.
17 Plaudam *manum* ad manum. MS. G. *pro*, manum ad. ſicut Hieron. tamen habet. H. vtraque modo poſſunt verti.
22 In cæde, & eleuet. MS. G. *pro*, vt eleuet. ſicut Hieron. tamen habet. H. habent, *ad interficiendum*.

CAP. 22.

2 *Nonne iudicas*, nonne iudicas ciuitatem. MS. C. *pro*, Nonne iudicas ciuitatem, ſicut tamen Hier. & G. habent.
31 indignationem meam, in igne. MS. Hier. H. C. *pro*, & in igne.

CAP. 23.

8 in adoleſcentia *eius*. MS. Hier. *pro*, *ſua*.
24 & rota, & multitudo. MS. H. G. C. *pro*, & multitudo. ſicut Hier. tamen habet.

CAP. 24.

1 decima menſis. MS. Hier. H. G. *pro*, decimo menſis.
4 partem bonam, fœmur. MS. Hier. H. G. *pro*, fœmur.
14 *venit*, & faciam. MS. Hier. H. C. *pro*, *venit*. G. habent, *veniet*.

CAP. 25.

7 & *ſcies* quia. MS. H. G. C. *pro*, *ſciet*.

CAP. 26.

15 Deus Tyro. MS. Hieron. H. G. C. *pro*, Deus Tyro.

CAP. 27.

16 *Gemmam* & purpuram. MS. *pro*, *gemmas* & purpuram. ſicut tamen Hier. & G. habent. H. habent, *carbunculum*.

CAP. 28.

4 in ſapientia *tua*, &. MS. H. G. C. *pro*, in ſapientia, &.
12 plenus ſapientia & perfectus. MS. Hier. H. C. *pro*, plenus ſapientia, perfectus.

CAP. 29.

10 in *ſolitudines*, gladio. MS. Hier. H. *pro*, in *ſolitudinem*. ſicut tamen G. habent.
15 humile: inter cætera. MS. Hieron. H. G. *pro*, inter.
20 quod *laborauerunt*. MS. Hier. H. *pro*, *laborauit*. G. habent, *laborauit*.

CAP. 30.

3 *Appropinquat* dies. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *propinquabit*.
14 iudicia in Alexandria. MS. Hier. H. G. C. *pro*, dicia *mea* in Alexandria.
24 & confringam *brachia*. MS. H. *pro*, & confringam *brachium*.

CAP. 31.

17 in medio nationum. Cui. MS. Hier. H. C. *pro*, narionum *eius*. Cui.

CAP. 32.

16 Et plangent eum, filiæ gentium *plangent eum* super. MS. H. G. C. *pro*, filiæ gentium super. ſicut Hier. tamen habet.
18 Cane lugubre. MS. Hier. *pro*, Cane *carmen* lugubre. H. habent, *Conquerere*. G. *plange*.
20 datus eſt, attraxerunt eam. MS. Hier. H. *pro*, & attraxerunt.
21 *Interfecti* gladio. MS. H. G. C. *pro*, *Interfecti*, &. Hier. habet, *interfectis*.
22 Sepulchra *eius*. MS. Hieron. H. G. *pro*, Sepulchra *eorum*.
23 formidineni in terra. MS. Hier. H. *pro*, formidinem *ſuam* in. ſicut G. tamen habent.
30 *Qui* dormierunt. MS. *pro*, *Quia*. ſicut Hier. tamen habet. H. & C. habent, & dormierũt.

CAP. 33.

5 Et non *ſe* obſeruauerit. MS. Hier. C. *pro*, Et non obſeruauerit. ſicut G. tamen habent. H. habent, & non cauerit.
5 Animam ſuam *ſaluauit*. MS. H. G. C. *pro*, *ſaluabit*.
8 Cap. 34.
10 Ceſſare *eos*. faciam. MS. Hier. H. G. C. *pro*, Ceſſare faciam.
10 Non paſcant gregem, nec. MS. H. *pro*, gregem *meum*, nec. ſicut tamen habent Hier. & G.
10 Non erit eis in eſcam. MS. H. C. *pro*, Non erit *vltrà* eis. ſicut Hier. tamen habet.
12 In *quos* diſperſæ fuerant. MS. *pro*, In *quibus*. ſicut Hier. tamen habet.
18 pedibus veſtris *turbabatis*. MS. Hier. G. *pro*, *turbaſtis*.
26 In tempore ſuo, pluuiæ. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & pluuiæ.

CAP. 35.

13 Quia ego Dominus. MS. Hier. H. C. *pro*, Quia ego Dominus *Deus*. ſicut G. tamen habent

CAP. 37.

10 & *vixerunt*. MS. Hieron. H. G. C. *pro*, & *reuixerunt*.

CAP. 38.

2 contra Gog, terram. MS. Hier. H. C. *pro*, & terram. ſicut G. tamen habent.
8 in *nouiſſimis* annorum venies. MS. *pro*, in *nouiſſimo*. ſicut tamen H. G. & C. habent.

CAP. 39.

2 & *educam* te. MS. *pro*, & *educam* te. H. habent, *ſextabo* te. G. *deducam*. Hieron. *reducam*, & *deducam*.
18 Arietum, agnorum. MS. Hier. H. *pro*, & agnorum. ſicut G. tamen habent.
23 *Eo* quòd *dereliquerint* me. MS. Hier. H. G. *pro*, & quòd *reliquerit* me.

CAP. 40.

16 Pictura palmarum. Et. MS. H. G. C. *pro*, palmarum *calata*.
33 & *veſtibula eius* in circuitu. MS. H. C. *pro*, & *veſtibulorum* in.
39 vt *immolaretur*. MS. *pro*, vt *imm*, *oletur*.
45 Sacerdotum *erit*, qui excubant. MS. *pro*, Sacerdotum qui. ſicut tamen H. & G. habent.

CAP. 41.

7 Ad ſuperiora in mediũ. MS. H. C. *pro*, & in medium. ſicut tamen Hier. & G. habent.

CAP. 43.

12 *Omnis finis* eius. MS. H. C. *pro*, *omnes fines* eius. ſicut tamen Hier. habet.
24 offerent eos holocauſtum. MS. H. G. C. *pro*, *in* holocauſtum.
27 Expleris autem diebus. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *ſeptem* diebus.

CAP. 44.

4 Ianitores domus in omni. MS. Hieron. H. G. C. *pro*, & in omni.

CAP. 45.

1 *Longitudinem* autem. MS. *pro*, *longitudinis*.
15 quæ *nutriunt*. MS. *pro*, *nutrimt*. H. & C. habent, de *irriguo*, vel, *pinguibus*. Hieron. habet *nutrit*.
20 & expiabitis. MS. Hier. H. C. *pro*, *expiabis*.

CAP. 46.

11 *de* agnis autem. MS. *pro*, *in* agnis autem. ſicut H. habent. Hieronymus habet, Agnis autem.

CAP. 47.

12 Lignum *fructiferum*. MS. *pro*, *pomiferum*. ſicut tamen Hier. habet: habet etiã *frugiferum*. H. G. & C. habent, lignum *cibi*, *comeſtibile*, ſeu, *cuius fructui comedatur*.
17 ad Aquilonem, & terminus. MS. H. G. C. *pro*, ad Aquilonem terminus. ſicut Hier. tamẽ habet.
18 Metiemini, *etiam* plagam. MS. H. C. *pro*, metiemini plagam.

CAP. 48.

1 Damaſci *ad Aquilonem*. MS. Hier. G. *pro*, *ab Aquilone*.
2 Et *ad terminum* Dan. MS. *pro*, *à termino*. ſicut tamen Hier. & G. habent. H. & C. habent, *ſuper*, vel *iuxta terminum* Dan.
12 Et erunt *ei* primitiæ. MS. H. G. C. *pro*, & erunt primitiæ. ſicut tamen Hier. habet.
21 Sed & *ad mare*, & regione. MS. H. G. *pro*, *à mari*.
31 ciuitatis *in* nominibus tribuum Iſrael. MS. G. *pro*, ciuitatis nominibus. Hieron. habet, *ex* nominibus. H. & C. *ſuper*, ſiue, *ſecundum* nomina tribuum Iſrael.

IN DANIELE PROPHETA.

CAP. 1.

5 Et *de* vino, vnde. MS. Hier. H. G. *pro*, & vino, vnde.

CAP. 2.

2 Præcepit *ergo* Rex. MS. Hier. *pro*, Præcepit *autẽ* Rex. H. & G. habent, Et dixit rex.
8 *Reſpondit* rex, & ait. MS. Hier. C. *pro*, *reſpondit*, ſicut G. tamen habent.
23 Tibi Deus patrum *meorum* confiteor. MS. G. *pro*, *noſtrorum*. ſicut Hier. tamen habet. C. habent, *patris mei*.
40 erit velut *ferrum*. MS. Hier. C. G. *pro*, *ferreum*.
41 parteſh *teſta* figuli. MS. C. *pro*, *teſteam*. ſicut G. habent. Hier. habet, *teſtam*.
47 & Dominus regum, & reuelans. MS. Hier. C. G. *pro*, regum, reuelans.
48 & præfectum *magiſtratuum*. MS. Hier. C. *pro*, & præfectum & *magiſtrum*. G. habent, & principem *ſatraparum*.

CAP. 3.

14 quam *erexi*. MS. *pro*, *conſtitui*. ſicut Hier. tamen habet. C. habent, quam *ſtare feci*.
33 & *ſicut* qui *colunt* te. MS. Hier. *pro*, *coleb at*. G. habent, & *colentibus* te.
52 & laudabilis, & ſuperexaltatus. MS. G. *pro*, & laudabilis, & *gloriosus*, &. ſicut Hier. tamẽ habet.
54 & *ſuper gloriosus* in ſecula. MS. G. *pro*, & *ſuperexaltatus*. ſicut Hier. tamen habet.
65 Benedicite omnis ſpiritus Domino. MS. G. *pro*, omnis ſpiritus *Dei* Domino. ſicut Hier. tamen habet.
67 Benedicite frigus & *æſtus*, ſeu, canma. MS. G. *pro*, *æſtas*. ſicut Hier. tamen habet.
92 Reſpondit & ait. MS. C. *pro*, Reſpondit *rex*, & ait. ſicut tamen Hier. & G. habent.
100 & regnũ eius, regnum ſempiternũ. MS. C. G. *pro*, & regnũ eius, *quia* regnum. ſicut Hier. tamen habet.

CAP. 4.

6 Princeps aruſpicum, *quem* ego ſcio. MS. Hier. in commẽt. G. *pro*, *quoniam* ego. ſicut tamen Hier. habet.
24 forſitan ignoſcet delictis. MS. H. G. *pro*, ignoſcet *Deus* delictis. ſicut Hier. tamen habet.
25 Omnia venerunt ſuper. MS. C. *pro*, Omnia *hæc* venerunt. ſicut tamen Hier. & G. habent.
27 Babylon magna. MS. C. G. *pro*, Babylon *ciuitas* magna. ſicut Hier. tamen habet.
28 regnum *tranſiit* à te. MS. C. *pro*, regnum *tuum tranſibit* à te. Hier. & G. habent quidẽ *tranſiit*: ſed habent quoque, *tuum*.
29 & cum beſtiis feris. MS. *pro*, & feris. ſicut tamẽ Hier. habet. C. & G. habent, & cum beſtiis agreſtibus, ſeu, agri.
30 Et vngues eius quaſi auium. MS. C. G. *pro*, quaſi *vngues* auium, ſicut Hier. tamen habet.
34 & viæ eius iudicia. MS. Hi. C. G. *pro*, *omnes* viæ.

CAP. 5.

8 nec interpretationem indicare regi. MS. Hier. G. *pro*, nec interpretationem *eius* indicare.
12 Intelligentiaque, interpretatio. MS. *pro*, & interpretatio. ſicut Hier. tamen habet. C. habent, & intellectus interpretans. G. coniectura cognoſcens.

CAP. 6.

7 Principes regni, magiſtratus. MS. C. *pro*, regni *tui*. ſicut tamen Hier. & G. habent.
27 de *manu* leonum. MS. C. *pro*, de *lacu* leonum. ſicut Hier. tamen habet. G. habent, ex *ore* leonum.

CAP. 8.

14 & mane, duo milia. MS. H. *pro*, & mane, *dies* duo milia. ſicut tamen Hier. & G. habent.
16 fac intelligere *iſtum* vil. MS. H. G. *pro*, *iſtum*. ſicut Hier. tamen habet.

CAP. 9.

3 Ad Dominum Deum, regare. MS. Hier. H. G. *pro*, Deum *meum*, rogare.
20 Et proſternerem preces. MS. H. G. *pro*, vt proſternerem preces. ſicut Hieronym. tamen habet.
21 in oratione, ecce vir. MS. Hier. H. G. *pro*, in oratione *mea*, ecce.
23 Tu *ergo* animaduerte. MS. Hier. *pro*, *autem*. H. & G. habent, &.
24 Impleatur viſio, & *prophetes*. MS. H. *pro*, *prophetia*. ſicut Hier. & G. tamen habent.

CAP. 10.

1 Anno tertio Cyri. MS. Hieron. H. G. *pro*, Anno tertio *regni* Cyri.
17 Nihil in me remãſit. MS. *pro*, nihil *enim* in me. ſicut Hier. tamen habet. H. & G. habent, Et ego ex tunc &c.
20 Cùm *ergo* egrederer. MS. *pro*, Cùm *enim* egrederer. H. & G. habent, & ego egrediens.

CAP. 11.

14 *Et* in temporibus illis. MS. Hieron. H. G. *pro*, In temporibus illis.
45 inter maria. MS. H. G. *pro*, inter *duo* maria. ſicut Hier. tamen habet.

CAP. 12.

2 alij in vitam æternam: & alij. MS. Hier. H. G. *pro*, alij in vitam æternam, alij.
13 Tu autem vade ad. MS. H. *pro*, Tu autem *Daniel* vade. ſicut tamẽ Hier. & G. habent.

CAP. 13.

15 Factum eſt *ergo*, cùm. MS. *pro*, *autem*. ſicut tamẽ Hier. habet. G. habent, Et factum eſt.
23 in manus *veſtras*, quàm peccare. MS. Hier. G. *pro*, in manus *hominum*, quàm.
39 & *apertis oſtiis* exiluit. MS. Hier. *pro*, & *aperto oſtio* exiluit. G. habent, & *aperuit oſtia* ex.
45 Suſcitauit Dominus ſpiritum *ſanctum* pueri. MS. Hier. G. *pro*, ſpiritum pueri.
56 iuſſit venire *alterũ*. MS. G. *pro*, *alium*. ſicut Hier. habet.
62 aduerſus *proximum*. MS. Hier. G. *pro*, *proximam*.

CAP. 14.

10 Ecce nos *egredimur* foras. MS. G. *pro*, *egrediemur* foras. ſicut Hier. tamen habet.
12 *Contemnebant* autem. MS. Hier. G. *pro*, *Confidebant* autem.
20 Tunc apprehendit ſacerdotes. MS. G. *pro*, Tunc apprehendit *rex* ſacerd. ſicut Hier. tamen habet.
24 Dixitque Daniel, Dominũ Deum. MS. G. *pro*, Daniel *regi*, Dominum. ſicut Hier. tamen habet.
24 Quia ipſe eſt Deus viuens. Tu autẽ rex. MS. G. *pro*, quia ipſe eſt Deus viuens *iſte autẽ non eſt Deus viuens*. Tu autẽ. ſicut Hier. tamen habet.
26 Et dixit. Ecce. MS. G. *pro*, Et dixit *Daniel*, Ecce, ſicut Hier. tamen habet.
36 Daniel, tolle prandium, quod. MS. G. *pro*, Daniel *ſerue Dei*, tolle. ſicut Hier. tamẽ habet.
37 Recordatus es *enim* mei. MS. G. *pro*, es mei. ſicut Hier. tamen habet.
37 Et non dereliquiſti *quærentes* te. MS. *pro*, *diligentes* te. ſicut Hieron. tamen habet. G. habent, *exquirentes*.
39 Et ecce Daniel ſedens, & exclamauit. MS. G. ſedens

Universidad de Deusto
Biblioteca

sedens *in medio leonum*. Et. sicut Hieron. tamen haber.
40 Et extraxit eum. Porrò illos, MS. G. *pro*, eum *de lacu leonum*. Porrò. sicut Hier. tamé habet.

IN OSEE.

CAP. 1.

2 Principium loquēdi *Domini*. MS. Hier. *pro*, *Domino*. H. habēt, Principio locutus est *Dominus*. G. & c. Principium verbi *Domini*.
2 Et filios *fornicationum*. MS. Hier. H. *pro*, *fornicationis*. sicut G. tamen habent.

CAP. 3.

1 Adhuc vade, dilige. MS. Hier. H. *pro*, & dilige. sicut G. tamen habent.

CAP. 5.

1 Et rete expansum. MS. Hier. H. *pro*, Et *sicut* rete. sicut tamen G. & c. habent.

CAP. 6.

5 dolaui in prophetis, occidi. MS. H. G. *pro*, & occidi. sicut Hier. tamen habet.
6 Plus quàm *holocausta*. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *holocaustum*.

CAP. 7.

5 *die* regis nostri. MS. C. *pro*, *dies*. sicut tamé habet Hier. & G. H. vtroq; modo possunt verti.
12 Rete meū, quasi, MS. Hier. H. G. C. *pro*, & quasi.

CAP. 8.

2 Me *innocabant*. MS. *pro*, *inuocabunt*. sicut tamen Hier. H. & G. habent. C. habent, *orant*.
4 Argentum suū & aurum suum. MS. Hier. H G. C. *pro*. Aurum suum & argentum suum.
9 dederunt amatoribus. Sed & cum. MS. Hier. H. *pro*, amatoribus *suis*. Sed.

CAP. 9.

7 Et *multitudo* amentię. MS. *pro*, *multitudinem*. sicut Hier. tamen habet. G. habent, multiplicata est amentia.

CAP. 10.

12 Seminate vobis *iustitiam*. MS. *pro*, *in iustitia*. sicut tamen Hier. & G. habent. H. habent, *ad iustitiam*. C. agite vobis opera bona.
13 In vijs tuis, in multitudine. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & in multitudine.

CAP. 11.

1 *Pertransiit* rex. MS. *pro*, *pertransit*. sicut Hier. tamen habet. H. habent, *successus est*. G. *proiectus est*. C. *probro affectus est*.
12 Et cum sanctis, *fidelis*. MS. Hier. H. *pro*, *fidelibus*.

CAP. 12.

11 Si *in* Galaad idolum. MS. C. *pro*, Si Galaad. sicut tamen Hier. & H. habent.

IN IOELE.

CAP. 1.

2 Audite *hoc* senes. MS. Hier. H. C. *pro*, *hæc*. sicut G. tamen habent.
6 Gens enim *ascendit* super. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *ascendet*.

CAP. 2.

19 Et replebimini *eo*. MS. Hier. H. C. *pro*, *in eis*. G. habent, *eis*.
20 Et extremum eius ad mare. MS. Hier. H. G. C. *pro*, eius *vsque* ad mare.

CAP. 3.

3 In *prostibulum*. MS. *pro*, *in prostibulo*. sicut Hier. tamen habet.
9 Clamate *hoc* in. MS. H. C. *pro*, *hæc*. sicut tamen Hier. & G. habent.
21 Sanguinem eorum, *quem* non. MS. Hier. *pro*, *quos* non. H. G. C. non ponunt relatiuum.

IN AMOS.

CAP. 1.

6 Non conuertam *eam*. MS. *pro*, *eum*. sicut tamen H. habent. Hier. & G. habent, *eos*.
9 Non conuertam *eam*. MS. G. *pro*, *eum*. sicut tamē Hier. & H. habent.
10 Et *immittam* ignem. MS. Hier. C *pro*, *mittam*. sicut H. tamen habent. G. habent, *emittam*.
14 In muro *Rabba*. MS. H. G. C. *pro*, *Rabbath*. Hier. habet, in muro *Rabbæ*.

CAP. 2.

10 duxi vos in *deserto*. MS. Hi. H. C. C. *pro*, in *desertū*.

CAP. 3.

12 Et in *Damasco grabati*. MS. *pro*, Et in *Damasci grabbato*. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 4.

5 Et de *fermentato* laudem. MS. *pro*, *fermento*. sicut tamen Hier. & H. habent.

CAP. 5.

8 Et diem nocte mutantem. MS. Hier. *pro*, Et die *in* nocte. G. habent, Et diem *in* noctem obscurans, quibus fauent H. & C.
26 Sydus Dei vestri, *quæ* fecistis vobis. MS. Hier. H. C. *pro*, Sydus Dei vestri *Remphan*, *figuras quas* fecistis. sicut G. tamen habent.

CAP. 6.

1 Væ qui opulenti estis. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *væ vobis* qui.
2 Et ad optima *quæque*. MS. Hier. *pro*, *quoque*.

CAP. 8.

7 In *superbia* Iacob. MS. H. *pro*, in *superbiam* Iacob. sicut Hier. tamen habet. G. habent, per superbiam Iacob.

CAP. 9.

1 Nō erit fuga eis *qui fugient*, & qui fugerit. MS. H. G. C. *pro*. Non erit fuga eis, & qui fugerit.
5 Et *tabescet*. MS. *pro*, *tabescit*. sicut Hier. tamen habet. G. habent, Et *commouet eam*.

IN PROPHETIA ABDIÆ

3 Qui *dicit* in corde *suo*. MS. H. C. Hier. (licèt textus aliter habeat.) *pro*, Qui *dicis* in corde *tuo*. sicut G. tamen habent.
11 Cùm stares aduersus, quando. MS. H. C. G. *pro*, aduersus *eum*. sicut Hier. tamen habet.
15 Retributionem tuam *conuertet*. MS. Hier. *pro*, *conuertam*. H. G. C. habent, *conuertetur*.
16 Quomodo enim *bibistis*. MS. H. C. *pro*, *bibisti*. sicut tamen G. & Hier. habent.
20 Omnia Chananæorum. MS. Hier. H. G. C. *pro*, Omnia *loca* Chananæorum.

IN IONA.

CAP. 1.

10 Quia indicauerat eis. Et dixerunt. MS. Hier. H. G. C. *pro*, eis *Ionæ*. Et dixerunt.
11 & intumescebat. Et dixit. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & mrumescebat *super eos*. Et dixit.
12 Grandis super vos. MS. H. *pro*, grandis *venit* super vos. Hier. & G. habent, *est*.

CAP. 3.

5 Et crediderūt viri Niniuitę in *Deum*. MS. Hier. *pro*, in *Deo*. sicut H. tamen habent. G. habent, Et crediderunt viri Niniue *Deo*. C. *in verbo Domini*.
10 Super *malitia*, quam. MS. Hier. G. *pro*, super *malitiam*. H. habent, super *malo*. C. *à malo*.

IN MICHEA.

CAP. 1.

3 Dominus *egreditur*. MS. H. G. C. *pro*, *egredietur*. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 2.

13 *Diuident* & transibūt. MS. Hier. pro, *diuidet*. H. habent, *effregerunt*. G. *diuiserunt*.

CAP. 4.

6 *Et* quam afflixeram. MS. Hier. H. G. C. *pro*, quam afflixeram.
8 Nebulosa, *filiæ* Syon. MS. Hier. *pro*, *filia*.

CAP. 5.

9 Exaltabitur manus tua. MS. Hier. H. G. C. *pro*, & exaltabitur.

CAP. 6.

5 Quid cogitauerit Balac. MS. H. C. *pro*, quid cogitauerit *contra te* Balac. sicut Hier. & G. tamen habent.
9 Timentibus nomen *tuum*. MS. Hier. H. *pro*, *eius*. sicut G. tamen habent.
16 Et ambulasti in *voluntatibus* eorum. MS. Hier. *pro*, *voluptatibus*. H. & G. habent. & *ambulasti* in *consilijs* eorum. C. & *ambulastis* in *legitimis* eorum.

CAP. 7.

6 Et filia *consurgit*. MS. Hier. H. C. *pro*, *consurget*. sicut G. tamē habēt. Sed H. G. C. nō legūt, &.
15 Secundum *dies* egressionis tuę. MS. Hier. H. G. *pro*, *diem*.

IN NAHVM.

CAP. 1.

11 Ex te exibit cogitans. MS. H. G. C. *pro*, Exit ex te exibit. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 2.

4 In itineribus *conturbata* sunt. MS. *pro*, *commota* sunt. sicut Hier. tamen habet.
13 Quadrigas *eius*. MS. H. Hier. *pro*, *tuas*. sicut tamen G. & C. habent.

CAP. 3.

5 Et ostendam gentibus nuditatem tuam. MS. Hier. H. G. C. *pro*, *in* gentibus.
15 Congregare vt bruchus. MS. H. G. C. *pro*, congregare *ergo* vt. sicut Hier. tamen habet.

IN HABACVC.

CAP. 1.

17 Interficere gentes non *parcet*. MS. H. G. *pro*, *cessat*. sicut Hier. tamen habet.

CAP. 3.

3 de monte Pharan. *Semper*. Operuit. MS. Hier. *pro*, Pharan. Operuit. H. habent, *pausa*. *Diapsalma*.
8 indignatio tua? *quia ascendes* super. MS. H. *pro*, *qui ascendis*. Hier. habet, *qui ascendit*. G. *qui ascendes*. *Hier. habet*, *qui ascendit*. G.

Universidad de Deusto
Biblioteca

VARIAE LECTIONES IN NOVO TESTAMENTO AD TEXTVM GRÆCVM ET SYRIACVM EXPENSÆ.

LECTORI.

NOVVM *Testamentum horum Bibliorum regiorum multas habet varias lectiones in margine iuxta vulgatam editionem Latinam notatas, quas si quando veriores existimabamus, inter has quoque lectiones variras posuimus: quod si quasdam vt pleraſque in his noſtris non reperias, existima id factum esse, quòd lectio in ipso contextu posita propius accedat ad textum Græcum aut Syriacum, quàm quæ in margine collocata est. Id enim fere vbique obseruatum inuenies, quòd minus probata lectio ad margimem reiecta sit.*

IN EVANGELIO MATTHÆI.

CAP. 2.
6 Dux qui *reget*. MS. *pro*, *regat*.
14 Qui *surgens* accepit. MS. *pro*, *consurgens*.

CAP. 3.
9 Quoniam *potest* Deus. MS. *pro*, *potens est* Deus.
10 Non facit fructum bonum *excidetur*, & in ignem *mittitur*. MS. G. S. *pro*, *excidetur*, *mittetur*.
12 Congregabit triticum *suum* in horreum. MS. G. *pro*, triticum in horreum.

CAP. 4.
10 Vade *post* me Sathana. MS. al. *retro* me. Syri neutrum habent, similiter multa Græca & Latina MS. vt possit videri aliunde insertum.

CAP. 5.
41 Vade cum illo duo. MS. G. S. *pro*, *alia* duo.

CAP. 6.
22 Lucerna corporis est oculus. MS. G. S. *pro*, corporis *tui* est oculus *tuus*.

CAP. 7.
12 *Ita* & vosfacite iihs. MS. G. S. *pro*, & vos facite illis.

CAP. 8.
13 Et sanatus est puer *in* illa hora. MS. G. S. *pro*, *ex* illa hora.

CAP. 9.
18 Vnus accessit & *adorauit* eum. MS. *pro*, *adorabat* eum.
18 Dicens, Filia mea modò defuncta est. MS. G. S. *pro*, Dicens, *Domine*, filia mea modò.
23 Et turbam tumultuantem, *dixit ad eos*. MS. G. S. *pro*, *ducebat*, Recedite, &c.
38 Vt *ejiciat* operarios in messem suam MS. G. S. *pro*, *mittat*.

CAP. 10.
26 Nihil est enim opertum, quod non *revelabitur*: & occultum, quod non *scietur*. MS. G. *pro*, *reueletur*, *sciatur*.

CAP. 11.
12 Et violenti *diripiunt* illud. MS. G. *pro*, *rapiunt*.

CAP. 13.
8 Et dabant fructum, aliud *centum*, aliud *sexaginta*, aliud *triginta*. MS. G. S. *pro*, *centesimum*, *sexagesimum*, *trigesimum*.
14 In eis prophetia Isaiæ, *dicens*. MS. G. *pro*, *dicentis*.
47 Ex omni genere congreganti. MS. G. S. *pro*, genere *piscium* congreganti.

CAP. 15.
9 Docentes doctrinas, mãdata hominum. MS. G. S. *pro*, doctrinas & mandata.

CAP. 16.
3 Rutilat enim triste cælum. *Hypocritæ*, faciem ergo cæli, &c. MS. G. S. *pro*, triste cælum. Faciem ergo.
19 Erit solutum in cælis. MS. G. S. *pro*, solutum & in cælis.

CAP. 17.
1 Et *subducit* illos in montem. MS. G. *pro*, & *ducit* illos.

CAP. 19.
4 Quia qui fecit ab initio, masculum. MS. G. S. *pro*, qui fecit *hominem* ab initio, masculum, &c.

CAP. 20.
4 Ite & vos in vineam, & quod iustum. MS. G. S. *pro*, vineam *meam*. Idem v. 7.

CAP. 21.
37 Verebuntur filium meum. MS. G. S. *pro*, *forte* verebuntur.

CAP. 22.
30 Sed *sunt* sicut angeli Dei. MS. G. S. *pro*, *erunt* sicut, &c.

CAP. 23.
25 Intus autem *plena sunt* rapina. MS. G. S. *pro*, *pleni estis*.
37 Pullos suos sub alis, & *noluistis*. MS. G. S. *pro*, *voluisti*.

CAP. 24.
34 Donec omnia *hæc* fiant. MS. *pro*, *ista*.

CAP. 26.
11 Me autem non semper *habetis*. MS. C. *pro*, *habebitis*.
14 De duodecim, qui *dicitur* Iudas. MS. G. *pro*, *dicebatur*.
24 Per quem Filius hominis *traditur*. MS. G. S. *pro*, *tradetur*.
71 Vidit eum alia: & ait his. MS. G. S. *pro*, alia *ancilla*.

CAP. 28.
6 Venite, videte locum. MS. G. S. *pro*, venite & videte.

IN EVANGELIO MARCI.

CAP. 2.
1 Intrauit Capharnaum post dies, & auditum est. MS. G. S. *pro*, post dies *octo*.
2 Et *confestim* conuenerunt multi. MS. C. *pro*, & conuenerunt.
9 Dimittuntur tibi peccata, an dicere. MS. G. *pro*, peccata *tua*.
15 Multi qui & sequebantur eum. MS. G. S. *pro*, qui sequebantur.
24 Ecce quid faciunt Sabbathis, quod non licet. MS. G. S. *pro*, quid faciunt *discipuli tui* Sabbathis.
26 Non licebat manducare nisi Sacerdotibus. MS. G. S. *pro*, *solis* Sacerdotibus.
26 Et dedit eis & qui cum eo erant. MS. S. *pro*, & dedit eis qui cum eo erant.

CAP. 3.
9 Et dixit discipulis suis. MS. G. S. *pro*, dixit *Iesus*.
9 Dixit discipulis suis, vt nauicula sibi *deseruiret* propter turbam. MS. *pro*, vt *in* nauicula sibi *deseruirent*.
29 In Spiritum sanctum, non *habebit* remissionem. MS. *pro*, *habet*.

CAP. 4.
32 Et cùm *seminatum* fuerit. MS. G. S. *pro*, *natum* fuerit.

CAP. 5.
7 Quid mihi & tibi, Iesu fili Dei *summe*? adiuro. MS. *pro*, *altissime*.
35 Veniunt *ab Archisynagogo*, dicentes. MS. quædam tamen leguntur, *ab Archisynagogi* domo. S. *è domo principis Synagogæ*. *pro*, veniunt *ad Archisynagogum*, dicentes.

CAP. 6.
21 Herodes *in natalitiis suis* cœnam fecit. MS. quædam, al. *in natali suo*, al. *natali suo*. G. *natalibus suis*. S. in domo nativitatis *pro*, *natalis sui* cœnam fecit.

CAP. 7.
6 Cor autem eorum longè *abest* à me. MS. *pro*, *est* à me.

CAP. 8.
28 Dicentes Ioannem Baptistam. MS. G. S. *pro*, dicentes *alij* Ioannem.

CAP. 10.
17 Cùm egressus esset in *viam*. MS. G. *pro*, *in via*.
17 Regabat eum, Magister bone. MS. G. *pro*, Rogabat eum *dicens*, Magister.
40 Non est meum dare, sed quibus paratum est. MS. G. S. *pro*, non est meum dare *vobis*, sed quibus.

CAP. 12.
29 Dominus Deus *noster*, *Dominus* vnus est. MS. G. S. *pro*, Dominus Deus *tuus*, Deus vnus est.

CAP. 14.
2 Ne forte *tumultus* fieret *populi*. MS. G. *pro*, *populo*.
20 Qui intingit mecum in *catinum*. MS. G. *pro*, Qui intingit mecum *manum* in catino.
61 Tu es Christus filius benedicti. MS. G. *pro*, filius *Dei* benedicti.

CAP. 15.
29 Vah qui *destruis* templum, & in tribus bus. MS. G. S. *pro*, qui *destruit* templum, & in tribus d.

IN EVANGELIO LVCÆ.

CAP. 1.
29 Quæ cùm *vidisset*, turbata est. MS. G. *pro*, *audisset*.
68 Fecit redemptionem *plebi suæ*. MS. G. *pro*, *populo suo*.

CAP. 2.
18 Et omnes qui *audierunt*, mirati sunt. MS. *pro*, *audierant*.
18 Mirati sunt de his quæ dicta erant. MS. *pro*, mirati sunt & de his.
38 Expectabant redemptionem *in Israele*. MS. G. S. *pro*, *Israel*.

CAP. 3.
9 *Excidetur*, & in ignem *mittitur*. MS. G. *pro*, *excidetur*, *mittetur*.

CAP. 4.
7 Tu ergo si adoraueris coram me. MS. G. S. *pro*, si *procidens* adoraueris.

CAP. 6.
9 *Interrogabo* vos, si licet Sabbathis. MS. G. S. *pro*, *interrogo* vos.
11 Quidnam facerent Iesu. MS. G. S. *pro*, *de* Iesu.

CAP. 7.
37 Vt cognouit quòd *accubuisset*. MS. *pro*, quòd *Iesus accubuit*.

CAP. 8.
13 Radices non habent, *qui* ad tempus credunt. MS. G. *pro*, *quia* ad tempus credunt.
38 Et *rogabat* illum. MS. *pro*, *rogauit* illum.

CAP. 9.
3 Tuleritis in *viam*. G. S. *pro*, in *via*.
4 Inde exeatis. MS. G. S. *pro*, inde *ne* exeatis.
57 Sequar te quocunque ieris *Domine*. Dixit. MS. G. S. *pro*, quocunque ieris. Dixit.

CAP. 10.
21 Exultauit *in* spiritu & dixit. MS. G. exultauit spiritu.

CAP. 11.
2 Regnum tuum. *fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra*. panem. MS. G. S. *pro*, regnum tuum. panem nostrum.
17 Regnũ in *seipsum* diuisum. MS. G. S. *pro*, in se.
17 *desolatur*, & domus. MS. G. *pro*, *desolabitur*.
17 Domus supra domum *cadit*. MS. G. *pro*, *cadet*.
22 Arma eius *aufert*. MS. G. S. *pro*, *auferet*.
22 Spolia eius *distribuit*. MS. G. S. *pro*, *distribuet*.
25 Inuenit scopis mundatam. MS. G. *pro*, *eam* scopis mundatam.
26 Septem alios spiritus secum nequiores se. MS. G. S. *pro*, spiritus *secum* nequiores.

CAP. 12.
1 Turbis autem *circumstantibus*, ita. MS. *pro*, *concurrentibus*.
35 Lucernæ ardentes, & vos. MS. G. S. *pro*, ardentes *in manibus vestris*.
40 Filius hominis *venit*. MS. G. *pro*, *veniet*.
42 Quem *constituet* Dominus. MS. G. S. *pro*, *constituit*.
47 Et non præparauit. MS. G. *pro*, non *se* præparauit.
51 Pacem veni *date* in *terra*. MS. G. *pro*, *mittere* in *terram*.

CAP. 13.
15 Dixit: *Hypocrita*, vnusquisque. MS. S. G. quædam: *pro*, Hypocrita, vt quædam G. etiam habent.

CAP. 14.
29 Ne *posita* quàm posuerit MS. *pro*, *posit* quam.

CAP. 17.
29 Plantabant, ædificabant. MS. G. *pro*, plantabant & ædificabant.

CAP. 18.
30 In seculo *venturo*. MS. G. S. *pro*, *futuro*.

CAP. 19.
23 Cum vsuris vtique exegissem *illam*. MS. G. S. *pro*, *illud*.
37 Omnes turbæ *discentium* gaudentes. MS. quædam, al. *discipulorum*, sic etiam G. & S. *pro*, *descendentium*.

CAP. 20.
20 In sermone *vt* traderent. MS. G. *pro*, &.
35 Neque *nubunt*, neque *ducunt* vxores MS. G. S. *pro*, *nubent* neque *ducent*.

CAP. 21.
17 Etiis odio omnibus propter. MS. G. S. *pro*, odio omnibus *hominibus* propter.

CAP. 22.
22 Per quem *traditur*. MS. G. S. *pro*, tradetur.
26 Fiat sicut *iunior*. MS. G. *pro*, *minor*.
31 Ait autem Dominus: *Simon*, Simon, ecce. MS. G. *pro*, *Simoni*: Simon.
64 Et *interrogabant* eum dicentes. MS. G. *pro*, *interrogauerunt* eum dicentes.

IN EVANGELIO IOANNIS.

CAP. 1.
9 Hominem venientem in mundum. MS. S. *pro*, in *hunc* mundum.
29 *Posterâ* die *videt* Ioannes. MS. G. S. *pro*, *alterâ* die *vidit*.
31 Vt manifestetur *Israeli*. MS. G. S. *pro*, *in Israel*.

CAP. 2.
14 Vendentes *boues & oues*. MS. G. S. *pro*, *oues & boues*.

CAP. 3.
3 Nisi quis *natus* fuerit denuò. MS. G. S. *pro*, *renatus*.
4 In ventrem matris suæ *iterum* introire. MS. *pro*, *iterato*.
4 Iterum introire & *nasci*. MS. G. S. *pro*, *renasci*.
20 Omnis enim qui *mala* agit. MS. G. S. *pro*, *malè* agit.
22 Et illic *demorabatur* cum eis. MS. *pro*, *morabatur*.
33 Qui *autem* accepit eius testimonium. MS. S. *pro*, qui accepit.

CAP. 4.
21 Quia *venit* hora. MS. G. S. *pro*, *veniet*.
48 Non *credetis*. MS. G. S. *pro*, non *creditis*.

CAP. 5.
24 Sed *transiit* à morte. MS. G. S. *pro*, *transiet*.
27 Dedit ei & iudicium. MS. G. S. *pro*, dedit ei iudicium.

CAP. 6.
13 Ex quinque panibus ordeaceis, quæ *superfuerant*. MS. G. S. *pro*, ordeaceis & *duobus piscibus*, quæ *superfuerunt*.
23 Manducauerant panem, gratias *agente* Domino. MS. G. S. *pro*, gratias *agentes* Domino.
41 Ego sum panis, qui de cælo descendi. MS. G. S. *pro*, ego sum panis *vinus*, qui.

CAP. 7.
1 Posthæc ambulabat. MS. G. S. *pro*, posthæc *autem* ambulabat.
1 In *Galilea*, non enim volebat in *Iudea* ambulare. MS. G. S. *pro*, in *Galilæam*, *Iudæam*.
29 Ego scio *ipsum*, quia ab ipso sum. MS. G. S. *pro*, ego scio *eum*, & *si dixero quia nescio eum*, *ero similis vobis mendax*. *sed scio*, quia ab ipso sum.
39 Nondum enim erat Spiritus *sanctus*, quia Iesus nondum erat glor. G. MS. quædam, alia verò cum S. legunt, nondum enim erat Spiritus *datus*, quia Iesus, &c.
39 Nondum *fuerat* glorificatus. MS. G. *pro*, *erat*.

CAP. 8.
12 Non *ambulabit* in tenebris. MS. G. S. *pro*, *ambulat*.
25 Principium *quia* & loquor vobis. MS. G. August. *pro*, *qui* & loquor vobis.
46 Quis ex vobis *arguit* me. MS. G. *pro*, *arguet*.

CAP. 10.
11 Ponit pro ouibus. MS. G. S. *pro*, ponit pro ouibus *suis*.
15 Pono pro ouibus. MS. G. S. *pro*, pono pro ouibus *meis*.

CAP. 11.
1 Quidam *infirmus* Lazarus. MS. G. S. *pro*, *languens*.
11 Post *hoc* dicit eis. MS. G. *pro*, post *hæc* dicit eis.
27 Filius Dei, qui in mundum venisti. MS. *pro*, Dei *viui*, qui in *hunc* mundum venisti.
48 Et tollent & nostrum. MS. G. *pro*, tollent nostrum.
49 Ex ipsis Caiphas, cùm esset. MS. G. *pro*, Caiphas *nomine* cùm esset.
56 Ad diem festum. MS. S. *pro*, ad diem festum *istum*.

CAP. 12.
7 *Sine* illam, vtin. MS. G. S. *pro*, *finite* illam, vtin.
8 Me autem non semper *habetis*. MS. G. S. *pro*, *habebitis*.

CAP. 13.
5 Deinde *mittit* aquam. MS. G. S. *pro*, *misit*.
8 Non *habes* partem. MS. G. S. *pro*, *habebis*.

CAP. 14.
7 Amodo *cognoscitis* eum. MS. G. S. *pro*, *cognouistis*.

CAP. 15.
2 Non ferentem fructum *tollit*. MS. G. S. *pro*, *tollet*.
6 Et *colligunt eos*. MS. G. *pro*, *colligent eum*.
6 Et in ignem *mittunt* & *ardent*. MS. G. S. *pro*, *mittent* & *ardet*.
27 Et vos testimonium *perhibetis* de me, quia. MS. G. S. *pro*, *perhibebitis* de me.

CAP. 16.
16 Modicum, & iam non *videtis* me. MS. G. *pro*, *videbitis*, sicut tamen S. habent.
22 Gaudium vestrum nemo *tollit* à vobis. MS. G. *pro*, *tollet*.
23 Me non *rogabitis* quicquam. MS. *pro*, *interrogabitis*, quod tamen S. vox magis significat. Græca vox ambigua est.

CAP. 17.
5 Priusquam mundus *esset* apud te. MS. G. *pro*, *fieret*.
13 Quos dedisti mihi custodiui. MS. G. *pro*, *ego* custodiui.
18 Tu me misisti in mundum, & ego misi eos. MS. G. S. *pro*, *ita* & ego.

CAP. 18.
16 Exiuit ergo discipulus *ille* alius. MS. S. *pro*, discipulus alius.
18 Quia frigus erat, & *calefiebant*. MS. *pro*, *calefaciebant se*.

CAP. 19.
27 Accepit eam discipulus in *sua*, plu. n. MS. *pro*, *suam*. G. in *propria*, plu. n. S. *apud se*.

CAP. 20.
12 Et *videt* duos angelos. MS. G. S. *pro*, *vidit*.
12 Vbi positum *fuerat* corpus Iesu. MS. *pro*, *erat* corpus.
25 Nisi videro in manibus eius *figuram* clauorum. MS. G. *pro*, *fixuram* clauorum. S. legunt *domum*, seu *locum* clauorum.

CAP. 21.
1 *Postĥac* manifestauit se iterum. MS. G. *pro*, *postea*.
12 Et nemo audebat *discũbentium* interrogare eum. MS. G. S. *pro*, *discumbentium*.
14 Cùm *resurrexisset* à mortuis. MS. *pro*, *surrexisset*.
18 Et ducet quò non vis. MS. G. S. *pro*, quò *tu* non vis.
22 *Si* eum volo manere MS. G. S. Chrysostomus, Cyrillus: *pro*, *Sic* eum volo manere. Hanc tamen lectionem habet commentarius D. Augustini in hunc locum, & citat Ambrosius in Psalm. 118. serm. 20. Quædam MS. legunt, *Si sic* eum volo manere. Idem v. 23.

IN ACTIS APOSTOLORVM.

CAP. 1.
15 Erat autem turba *nominum* simul. MS. G. *pro*, *hominum*, sicut S. tamen habent.
19 Lingua eorum *Haceldama*. MS. G. *pro*, *Haceldema*. S. habent, *Hacaldemo*.
20 Fiat commoratio *eius* deserta. MS. G. S. *pro*, commoratio *eorum* deserta.

CAP. 2.
22 Sicut & vos scitis. MS. G. S. *pro*, sicut vos scitis.
29 Quoniam & defunctus est. MS. G. S. *pro*, quoniam defunctus est.

CAP. 3.
24 Qui locuti sunt, &. (vel) etiam annunciauerunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerunt. MS. G. S. *pro*, locuti sunt, annunciauerunt.

CAP. 4.

2 Et annũciarent in *Iesu* resurrectionem. MS. G.S. *pro*, in *Iesum*.
32 Erat cor & anima vna. MS. G. *pro*, erat cor *vnum* &c, &c. sicut S. tamen habent.
33 Iesu Christi Domini & gratia. MS. G. S. *pro*, Domini *nostri* & gratia.

CAP. 5.

8 Dic mihi si tanti. MS. G.S. *pro*, dic mihi *mulier* si tanti.
15 Obumbraret quenquam illorum. Concurrebat autem, &c. MS. G. S. *pro*, quenquam illorum, *& libt. arentur omnes ab infirmitatibus suis*. Concurrebat autem, &c.
34 Iussit *pusillum* foras. *Apostolos secedere*. MS. quædam; alia verò *pro secedere*, legunt *abduci*. G. habent, Iussit foras *pusillum quid Apostolos facere*. S. verò sic legunt: Iussit, *vt illi abducerent Apostolos* foras *paululum temporis*; pro eo quòd multi codices legũt, Iussit foras *ad breue homines fieri*.
36 Et omnes *quicunque* credebant ei. MS. G. *pro*, & omnes *qui* credebant ei.
38 Et nunc dico vobis. MS. G. *pro*, & nunc *itaque* dico vobis.
39 Poteritis dissoluere *illud*, ne forte. MS. G. & *pro*, dissoluere *eos* ne forte.

CAP. 7.

6 Locutus est autem Deus. MS. G. *pro*, locutus est autem *ei* Deus.
14 Et omnem cognationem in animabus. MS. *pro*, cognationem *suam* in. sicut tamen G. & S. habent.
34 Et nunc veni, mittam te in MS. G. S. *pro*, veni & mittam te in.
44 Tabernaculum testimonij fuit patribus nostris. MS. S. *pro*, fuit *eum* patribus nostris. G. legunt, *in* patribus nostris.
51 Dura ceruice & *incircumcisis* cordibus. MS. *pro*, *incircuncisis* cordibus. G. & S. legunt, *incircuncisi corde*.
60 Clamauit voce magna, Domine ne. MS. G. *pro*, voce magna, *dicens*: Domine, &c. S. legunt, voce alta, & dixit: Dñe, &c.

CAP. 8.

33 Quoniam *tollitur* de terra. MS. G. S, *pro*, *tolletur*.
36 Ecce aqua, *quid* prohibet. MS. G. *pro*, ecce aqua, *quis* prohibet. S. habent, quę prohibitio est.

CAP. 9.

6 Ingredere ciuitatem, & dicetur tibi. MS. G. *pro*, & *ibi* dicetur tibi. sicut S. tamen habent.
20 Ingressus, in *Synagogis* prædicabat. MS. G. verò & S. non habent *ingressus*, sed tantum, Et continuò in *Synagogis* prædicabat, &c. *pro*, ingressus in *Synagogas*, prædicabat, &c.
23 Consilium fecerunt Iudæi, vt. MS. G. S. *pro*, Iudæi *in vnum* vt.
34 Ænea, *sanat* te Dominus. MS. G.S. *pro*, *sanet*.

CAP. 10.

11 Et *videt* cælum apertum. MS. G. *pro*, *vidit*. sicut S. tamen habent.
22 *Accersire* te in domum. MS. *pro*, *accersiri*. G. cum verbum habeant medium, vtroque reddi possunt modo. Syri, vt mittens introducat te in domum suam.
30 *At* Cornelius ait. MS. *pro*, & Cornelius ait. sicut G. tamen habent. Syri eandem coniunctionem nunc pro &, nunc pro *at* vsurpant.

CAP. 11.

28 Sub Claudio *Cæsare*. Discipuli autem. MS. G. S. *pro*, sub Claudio. Discipuli autem.

CAP. 14.

1 Factum est autem *Iconij*. MS. *pro*, *in Iconio*. sicut tamen G. habent. S. verò Iconij hic mentionem non faciunt.

6 Euangelizantes erant. Et quidam vir Lystris. MS. G. S. *pro*, Euangelizantes erant. *Et commota est omnis multitudo in doctrina eorum. Paulus autem & Barnabas morabantur Lystris*. Et quidam vir Lystris. Hæc tamen verba reperiuntur in quodam Græco exemplari Italico MS. & in multis Latinis.
16 Et lætitia corda *vestra*. MS. *pro*, *nostra*. sicut G. tamen habent. S. verò legunt, corda *earum*, i. gentium.
18 Et *lapidato Paulo* traxerunt. MS. quibus G. & S. magis consentiunt, *pro*, *lapidantesque Paulum*.
18 *Existimantes* eum mortuum esse. MS. *pro*, *æstimantes*. G. & S. habent, *putantes*.
25 Loquentes verbum Domini in *Perge*. MS. G. S. *pro*, in *Pergen*.

CAP. 15.

34 Visum est autem Silæ ibi remanere. Paulus autem. MS. *pro*, Visum est autem Silę ibi remanere. *Iudas autem solus abiit Ierusalem*. Paulus autem. Syri non solùm illud omittunt quod MS. sed & hoc: *Visum est autem Silæ ibi remanere*. Græca conueniunt cum priore lectione. vnicum tamen MS. Græcum Italicum habet illa verba: *Iudas autem solus abiit Ierusalem*.
41 Confirmans ecclesias. Ea verò quæ sequuntur, videlicet, *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum*, iquædam MS. non legunt, nec G. nec S.

CAP. 16.

1 Filius mulieris *cuiusdam* Iudææ. MS. G.S. *pro*, mulieris Iudææ.

CAP. 17.

22 Per omnia quasi *superstitiosores* vos video. MS. G. *pro*, *superstitiosos*. S. quoque superstitionis eminentiam indicant, legentes, video vos inter omnia nimios esse in cultu dæmonum.

CAP. 18.

10 Ego sum tecum, & *nullus nocere poterit tibi*. MS. S. *pro*, & *nemo apponetur tibi, vt noceat te*. quomodo tamen G. ad verbum habent.

CAP. 19.

9 Maledicentes *viæ* coram multitudine. MS. *pro*, maledicentes *viam Domini*. S. habent, *viam Dei*. G. verò *viam* habent: sed nec *Dei*, nec *Domini*.
11 Virtutésque non quasilibet faciebat. MS. G. S. *pro*, virtutésque non *modicas* quasilibet faciebat.
16 Ita vt nudi & *dilacerati* effugerent. MS. *pro*, & *vulnerati*. sicut tamen G. & S. habent.
20 Crescebat verbum *Dei* & *confortabatur*. MS. *pro*, verbum *Domini* & *confirmabatur*. G. habent, verbum *Domini* crescebat & *dominabatur*. S. verò sic legunt, Inualescebat progressúsque faciebat fides in *Deum*.
23 Turbatio nõ minima de via. Demetrius, &c. MS. G. *pro*, de via *Domini*. Demetrius, &c. S. habent, propter viam *Dei*.

CAP. 20.

4 Comitatus est autem eum *vsque in Asiam Sopater* Pyrrhi. MS. G. S. *pro*, comitatus est autem eum *Sosipater* Pyrrhi.
7 Paulus disputabat eis, profecturus. MS. G. *pro*, disputabat *cum* eis. Syra habent, verba faciebat ad eos.
14 Cùm autem *conuenisset* nos in Asson. MS. *pro*, *inuenisset*, vel, *conuenisset nos* in Asson. G. magis videntur habere, Cùm autem *obuiasset*, vel, *conuenitus esset nobis* in Asson. S. vt autem recepimus eum, ex Theso, &c.
15 Et sequenti venimus Miletum. MS. G. *pro*, & sequenti *die* venimus. sicut S. tamen habent. Addunt quoque hic G. & S. *& substimus Togillij*, & sequenti, &c.
29 Lupi *graues* in vos. MS. G. *pro*, lupi *rapaces* in vos. S. habent, lupos *efferos*.
33 Argentum *aut* aurum. MS. G. S. *pro*, argentum, & aurum.

CAP. 21.

7 Nauigatione *expleta*. MS. G. *pro*, *explicita*.
8 Qui erat de septem. MS. G. *pro*, qui erat vnus de septem. sicut S. tamen habent.
16 *Mnasonem* quendam. MS. G. S. *pro*, *Iasonem* quendam.

CAP. 22.

12 Ab omnibus *habitantibus* Iudæis. MS. S. *pro*, *cohabitantibus in Damasco* Iudæis. G. tantũ habent, *in Damasco*.
16 Et *ablucre* peccata tua. MS. S. *pro*, *abluc*. G. citra verbum habeãt medium, vtroque possunt verti modo.
28 Hanc *ciuitatem* consecutus. MS. *pro*, *ciuilitatem*. sicut tamen G. magis videntur habere.

CAP. 23.

9 Et *surgentes* quidam Phariseorum. MS. G. *pro*, *exurgentes*. G. vtroque modo licet vertere. Addunt hic G. & S. Surgentes *quidam* scribæ *ex partibus Phariszeorum*.
13 Plus quàm 40. qui hanc. MS. G. *pro*, plus quàm 40. *viri* qui, &c. vt S. tamen habent.
17 Adolescentem hunc *perduc* ad, &c. MS. *pro*, *adduc*. G. & S. magis habent, *adducatis*.
23 Et *centuriatis* duobus. MS. *pro*, *centuriatis*. G. & S. magis habent, *aduocatis*.
24 Vtimponentes Paulum, *eum* saluum. MS. *pro*, Paulum saluum, quo modo G. tamen habent.
25 *Timuit enim ne forte raperent eum Iudæi & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tanquam acceptorum pecuniam*: rotum hoc negligunt quædam MS. G. & S.
35 Cùm & acculatores tui. MS. G. *pro*, cùm custodores. quemodo S. tamen habent.

CAP. 24.

5 Et concitantem *seductiones* omnibus. MS. *pro*, *seditionem*, quomodo tamen & G. & S. habent.
6 Quem *apprehendimus*, à quo poteris ipse dicans. MS. quædam *pro*, Quem & *apprehensum*, *voluimus secundum legem nostram iudicare. superuenientes autem Lysias cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, iubens accusatores eius ad te venire*, à quo poteris ipse iudicans. G. verò & S. omnia habent, immò & versũ. nonnulla verba addunt. Manuscripti autem in ea consentiunt, quòd legant, Quem *apprehendimus*, *pro*, quem & *apprehensum*.
14 Sic deseruio patrio Deo meo. MS. G. *pro*, S. colere Deum patrum meorum.
18 Hanc versus 18. partem, videlicet, *Et apprehenderunt me, clamantes & dicentes: Hic hominem nostrum*, omittunt tum MS. cum G. tum S.
26 Quod pecunia daretur à Paulo. MS. *pro*, pecunia *ei* daretur. G. & S. habent, *sibi*.

CAP. 25.

24 Interpellauit me Ierosolymis, & hîc petentes. MS. G. S. *pro*, Ierosolymis, petentes. MS. G. S. *pro*, Ierosolymis, petentes.

CAP. 26.

7 In *quam* duodecim. MS. G. S. *pro*, in *qua*.
14 *Saul, Saul*, quid me persequeris. MS. G. S. *pro*, *Saule, Saule*, quid. &c.
17 Eripiens te de *populo* &. MS. G. S. *pro*, de *populis* &c.
11 Comprehensum *me* tentabant interficere. MS. G. S. *pro*, coreprehensum tentabãt *volentes me* interficere. G. tamen non habent *me*.
26 Constanter *loquor*. MS. G. S. *pro*, *eloquor*.
31 Dignum quid *facie* homo esse. MS. G. *pro*, *fecit*. sic tamen Syra habent.

CAP. 27.

2 Nauem *Adrumetinam*. MS. *pro*, *Adramyttenam*. G. habent, *Adramyttenam*. S. verò legens, habuimus *quod erat ex Adramantio*.

9 Eo quod & ieiunium. MS. G. *pro*, eò quòd ieiunium.

CAP. 28.

4 Qui cùm *euaserit* de mari. MS. *pro*, *euasit*. G. *quem saluatum* ex mari, &c.
6 Diu autem illis *sperantibus*. MS. *pro*, *expectantibus*, sicut tamen S. habent. G. verò vtroque modo possunt verti.
26 Et dic *ad eos*. MS. G. *pro*, & dic: Aure, &c. S. habent, & dic *eis*.

IN EPISTOLA D. PAVLI AD ROMANOS.

CAP. 1.

3 Qui factus est ex semine Dauid. MS. G. S. *pro*, est *ei* ex semine.
13 Habeam & in vobis. MS. S. *pro*, habeam in vobis. sicut G. tamen habent.
18 Qui veritatem in iniustitia detinent. MS. G. S. *pro*, qui veritatem *Dei* in iniustitia, &c.
20 Diuinitas: & sint inexcusabiles. MS. G. *pro*, *ita vt* sint inexcusabiles. sicut S. tamen habent.
25 In *mendacio*. MS. G. *pro*, in *mendacium*.
28 Vt faciant ea quæ non *conuenit*. MS. S. *pro*, quæ non *conueniunt*. sicut G. tamen habent.
32 Non solùm ea faciunt, sed etiam consentiunt. MS. G. S. *pro*, non solùm *qui* ea faciunt, sed etiam *qui* consentiunt.

CAP. 2.

1 Eadem enim agis *qui* iudicas. MS. G. *pro*, *quæ* iudicas. sicut S. tamen habent.
3 In *diem* iræ. MS. S. *pro*, in *die* iræ, sicut G. tamen habent.
12 Sine lege & peribunt. MS. G. S. *pro*, sine lege peribunt.
18 Et nostiv voluntatem, & probas. MS. G. *pro*, voluntatem *eius*, &c. sicut S. tamen habent.

CAP. 3.

6 Iudicabit Deus mundum. MS. S. *pro*, Deus *hunc* mundum.
27 Vbi est ergo gloriatio? exclusa est. MS. G. S. *pro*, gloriatio *tua*? exclusa est.
30 Qui *iustificabit* circuncisionem. MS. G. *pro*, *iustificat*. sicut S. tamen habent.

CAP. 4.

5 Reputatur fides eius ad iustitiam. Sicut & Dauid, &c. MS. G. S. *pro*, ad iustitiam, *secundum propositum gratiæ Dei*. Sicut & Dauid, &c.
9 In circuncisione, an etiam in præputio? MS. G. S. *pro*, in circuncisione *tantùm manet*, an etiam, &c.
16 Vt secundum gratiam, *vt* firma sit. MS. G. S. *pro*, secundum gratiam firma sit.
17 Ante Deum, cui *credidit* qui. MS. G. *pro*, cre*didisti*. sicut S. tamen habent.
18 Secundum quod dictum est, sic erit. MS. G. S. *pro*, dictum est *ei*, sic erit.
18 Sic erit semen tuum. Et non infirmatus. MS. G. S. *pro*, sic erit semen tuum, *sicut stella cæli, & arena maris*. Et non infirmatus.
19 Corpus suum *iam* emortuum. MS. G. *pro*, corpus suum emortuum, vt tamen S. habent.
23 Quia reputatum est illi. Sed & propter nos. MS. G. *pro*, est illi *ad iustitiam*. Sed &, &c. sicut S. tamen habent.
24 Qui suscitauit Iesum Dominum nostrum. MS. G. *pro*, Iesum *Christum* Dominum nostrum. sicut S. tamen habent.

CAP. 5.

2 Habemus accessum *fide* in gratiam istam. MS. G. *pro*, habemus accessum *per fidem* in gratiam istam.
13 Peccatum autem non *imputatur* cùm lex non *est* MS. G. *pro*, non *imputabatur*, cùm lex non *esset*.
16 Et non sicut per vnum *peccantem*. MS. *pro*, per vnum *peccatum*, sicut S. tamen habent. G. verò legunt, Et non sicut per vnum *qui peccauit*: habent eãim Aoriston participij.
17 Si enim *in* vnius delicto. MS. *pro*, si enim vnius delicto, sicut G. tamen habent. S. verò legunt, Nam si *propter* vnius delictum.
20 Superabundauit gratia. MS. G. S. *pro*, superabundauit & gratia.
21 Peccatum in *morte*: ita. MS. G. S. *pro*, in *mortem*.

CAP. 6.

16 Nescitis quoniam cui. MS. G. S. *pro*, *An* nescitis.
21 Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus. MS. G. *pro*, tunc *in illis*, in quibus.

CAP. 7.

2 Si autem mortuus fuerit vir, liberata est, &c. MS. G. *pro*, vir *eius*, liberata est, &c. sicut S. tamen habent.
2 *Liberata* est à lege. MS. S *pro*, *soluta* est. sicut tamen G. magis habent.
3 Liberata est à lege, vt non sit. MS. G. S. *pro*, à lege *viri*, vt non sit.

CAP. 8.

7 Sapientia carnis *inimicitia* est *in Deum*. MS. G. S. *pro*, *inimica* est *Deo*.
7 Legi enim Dei non *subijcitur*. MS. G. S. *pro*, non *est subiecta*.
10 Spiritus verò *vita*. MS. G. S. *pro*, *vivit*.
10 Spiritus verò *vita* propter *iustitiam*. MS. G. S. *pro*, *iustificationem*.
20 Subiecit eam in *spem*. MS. *pro*, in *spe*.
23 Adoptionem filiorum expectantes. MS. G. S. *pro*, filiorum *Dei* exspectantes.
34 Qui & est ad dexteram. MS. G. S. *pro*, qui est ad.
35 Quis nos separabit. MS. G. S. *pro*, quis ergo nos.

CAP. 9.

4 Et gloria, & *testamenta*, &. MS. G. S. *pro*, *testamentum*.
6 Non enim omnes qui ex Israel, Israelitæ sunt. MS. G. S. *pro*, non enim omnes qui ex *circuncisione sunt* Israel, *ij* sunt Israelitæ.
10 Non solùm autem, sed & Rebecca. MS. G. *pro*, non solùm autem *illa*, sed.
10 Ex vno *concubitu* habens Isaac *patre nostro*. MS: Græca, *ex vno concubitum* habens Isaac patre nostro. Syra, cùm *vnius patris nostri* Isaac habuisset cõsuetudinem.
31 Israel verò *sectans* legem iustitiæ. MS. G. *pro*, *sectando*.

CAP. 10.

8 Sed quid dicit? Prope est. MS. G. S. *pro*, sed quid dicit *scriptura*? prope est.
13 Omnis enim *qui* inuocauerit. MS. G. *pro*, omnis enim *quicunque* inuocauerit.
16 Sed non omnes *obediernnt* Euangelio. MS. G. S. *pro*, *obediunt*.

CAP. 11.

5 Secundum electionem gratiæ factæ sunt. MS. G. *pro*, gratiæ *Dei saluæ* factæ sunt. S. quidem non habent *Dei*, sed residuum *reliquum est*, seu *remansit* secundum electionem gratiæ.
19 *Dico* ergo. MS. G. S. *pro*, *dicis* ergo.

CAP. 13.

1 A Deo *ordinatæ* sunt. MS. G. S. *pro*, *ordinata* sunt.
5 *Ideo necessitati* subditi estote. MS. G. *pro*, *ideoque necessitate*. S. *necesse est* nobis vt subiaciamur.
10 Dilectio, *proximo* malum non operatur. MS. *pro*, *proximi*, sicut G. tamen habent.
14 Sed *induite* Dominum Iesum. MS. S. *pro*, *induimini*. G. possunt vtroque verti modo.

CAP. 14.

2 Olus *manducat*. MS. G. S. *pro*, *manducet*.
9 Christus & mortuus est. MS. G. S. *pro*, Christus mortuus est.
11 Mihi *flectet* omne genu. MS. G. S. *pro*, *flectetur*.
19 Et quæ ædificationis sunt inuicẽ. Noli propter. MS. G. S. *pro*, inuicem *custodiamus*. Noli propter.

CAP. 15.

12 In *eo* gentes sperabunt. MS. G. *pro*, in *eum*. S. *super eum* sperabunt.
13 In spe, *in* virtute. MS. G. S. *pro*, & virtute.
16 Oblatio gentium accepta, sanctificata. MS. G. *pro*, accepta & sanctificata. sicut S. tamen habent.
18 Quæ per me non *effecit*. MS. G. S. *pro*, non *efficit*.
30 Et per charitatem spiritus. MS. G. S. *pro*, & per charitatem *sancti* Spiritus.

CAP. 16.

23 Hospes meus & *vniuersa ecclesia*. MS. G. S. *pro*, & *vniuersæ ecclesiæ*.
27 Cui gloria in secula seculorum, Amen. MS. G. S. *pro*, cui *honor* & gloria. G. tamen & S. non habent *cui*. G. verò etiam *seculorum* omittunt.

IN PRIORE D. PAVLI AD CORINTHIOS EPIST.

CAP. 1.

10 Sitis autem perfecti *eadem mente*, & eadem *sententia*. MS. S. G. *pro*, perfecti *in eodem sensu*, &c *in* eadem *scientia*. G. tamen vtrobique habent præpositionem *in*.
20 Vbi *conquisitor* huius seculi. MS. G. *pro*, *inquisitor*.

CAP. 2.

1 Veni non *per sublimitatem* sermonis. MS. *pro*, *in sublimitate*. G. habent, *per*, vel *secundum sublimitatem*.
13 Non spiritum mundi accepimus. MS. S. *pro*, *huius* mundi.

CAP. 3.

4 Nonne *carnales* estis? MS. G. S. *pro*, nonne *homines* estis?
11 *Qui* est Christus. MS. G. *pro*, *quod* est Christus.
13 Dies enim declarabit. MS. G. S. *pro*, dies enim *Domini* declarabit.

CAP. 4.

8 Et vtinam *regnartis*. MS. *pro*, *regneris*.
8 Et nos vobiscum *regnaremus*. MS. *pro*, *regnamus*. sicut tamen G. habent.

CAP. 5.

7 Expurgate *igitur* vetus. MS. G. *pro*, expurgate vetus.

CAP. 6.

11 Et hæc *quidam* fuistis. MS. G. *pro*, *quidem*.
19 Quoniam membra vestra, templum *est* spiritus sancti. MS. *pro*, templum *sunt* spiritus sancti. G. & S. habent, Quoniam corpus vestrum, templum est spiritus sancti.

CAP. 7.

8 Si sic *maneant*, sicut & ego. MS. G. *pro*, *permanserint*, vel *permaneant*.
11 Et vir vxorem *ne* dimittat. MS. *pro*, *non*.
24 In hoc *maneat* apud Deum. MS. G. *pro*, *permaneat*.
36 Non peccat, nubat. MS. G. S. *pro*, non peccat, *si* nubat. G. habent, *nubant*.

CAP. 9.

2 Si aliis non sum Apostolus. MS. G. *pro*, & si aliis. sicut S. tamen habent.
5 Nunquid non habemus potestatem, *mulierem* sororem. MS. G. S. *pro*, *mulierculam*.
13 Edunt: qui altari. MS. G. *pro*, edunt: & qui.

CAP. 10.

17 *Nam* omnes de vno pane. MS. G. S. *pro*, omnes *qui* de vno.
28 Hoc *immolatitium* est idolis. MS. *pro*, hoc *immolatum* est idolis. G. vnum nomẽ habent, videlicet εἰδωλόθυτον.
29 Iudicatur ab *alia* cõscientia. MS. G. S. *pro*, *aliena*.
31 Siue bibitis, *siue* quid facitis. MS. G. S. *pro*, siue bibitis, *vel aliud* quid facitis.

CAP. 11.

6 Si non velatur mulier & tondeatur. MS. G. S. *pro*, mulier, tondeatur.
7 Non debet velare caput: quoniam. MS. G. *pro*,

Universidad de Deusto
Biblioteca

caput *suum*: quoniam sicut s. tamen habent.
16 Neque *ecclesiæ* Dei. MS.G. *pro*, *ecclesia*, sicut s. tamen habent.
27 *Vel* biberit calicem. MS.G. *pro*, & biberit.

CAP. 12.

3 Dicit anathema *Iesum*. MS.G.S. *pro*, *Iesu*.

CAP. 13.

3 Etsi tradidero corpus meum vt ardeam. MS. G.S. *pro*, *ita* vt ardeam.
13 Nunc autem *manet* fides, spes, charitas. MS. G. *pro*, *manent*.

CAP. 14.

3 Hominibus loquitur ædificationem. MS.G.S. *pro*, loquitur *ad* ædificationem.
10 Genera linguarum sunt in mundo. MS.S. *pro*, in *hoc* mundo.
33 Sicut & in omnibus ecclesiis sanctorum mulieres. MS. G. S. *pro*, sanctorum *docto* mulieres.

CAP. 15.

21 Quoniam *enim* per hominem mors. MS.G. *pro*, quoniam *quidem* per.
23 Deinde ij qui sunt Christi, in aduentum eius. Deinde huius. MS.G.S. *pro*, Christi, *qui* in aduentum eius *crediderunt*. Deinde huius. G. & S. in *aduentu eius*. Deinde finis.
34 Euigilate *iustè* &. MS.G.S. *pro*, *iustè*.
35 Sed *dicet* aliquis. MS.G.S. *pro*, *dicit*.
35 Qualiautem corpore *veniunt*. MS.G. *pro*, *venient*, sicut s. tamen habent.
38 Dat illi corpus sicut *volut*. MS. G. *pro*, sicut *vult*.
39 Sed alia *quidem* hominum, alia verò pecorum. MS. G, *pro*, sed alia hominum, alia pecorum.
42 *Surgit* in incorruptione.
43 *Surgit* in gloria.
Surgit in virtute.
44 *Surgit* corpus spirituale. MS.G.S. *pro*, *surget*.
54 Cùm autem *corruptum hoc induerit* incorruptionem, & mortale hoc. MS. G.S. *pro*, cùm autem mortale hoc, &c.

CAP. 16.

12 De Apollo autem fratre, multum rogaui eũ. MS.G.S. *pro*, de Apollo autem fratre, *vobis notum facio*, *quoniam* multum rogaui eum.

IN POSTERIORE D. PAVLI AD CORINTHIOS EPIST.

CAP. 1.

6 Quæ operatur *in* tolerantiam. MS.G. *pro*, quę operatur tolerantiam.
12 Conuersati sumus in mundo. MS.S. *pro*, in *hoc* mundo.
18 Quia sermo noster qui *sit* apud vos. MS. *pro*, qui *fuit* apud vos. G. & S. neutrum habent, sed alterum subaudiunt.
20 Amen Deo ad gloriam *per nos*. MS.G. *pro*, glotiam *nostram*. S. per ipsum *damus Amen ad gloriam Dei*.
21 Cõfirmat nos vobiscum in *Christum*, & qui. MS.G. *pro*, in *Christo*.

CAP. 2.

4 Quam charitatem *habeo* abundantius. MS.G. *pro*, *habeam*.
10 Cui autem aliquid *donatis*, & ego. MS.G.S. *pro*, *donastis*.

CAP. 3.

6 Non *litera*. sed *spiritus*, littera enim. MS.G. *pro*, non *litera*, sed *spiritu*, littera enim. S. habẽt, non in *scriptura*, sed in *spiritu*.
9 Damnationis, gloria est. MS. G.S. *pro*, damnationis, *in* gloria est.
12 Multa fiducia *vtimur*. MS.G. *pro*, *vtimur*.

CAP. 4.

1 Ideo habentes hanc *ministrationem*. MS. G. *pro*, *administrationem*.

5 Sed Iesum Christum Dominum: nos autem. MS. G. *pro*, Dominum *nostrum*: nos autẽ, sicut s. tamen habent.
6 *Qui* illuxit in cordibus nost.is. MS. G.S. *pro*, *ipse* illuxit.
16 Noster homo *corrumpitur*, tamen is. MS.G. *pro*, *corrumpatur*.

CAP. 5.

13 Siue enim mente *excidimus*, Deo. MS.S. *pro*, *excedimus*.

CAP. 6.

1 Adiuuantes autem & exhortamur. MS. G. *pro*, autẽ exhortamur.

CAP. 7.

12 Quam habemus pro vobis *ad vos* corã Deo. MS.G. *pro*, pro vobis coram Deo.

CAP. 8.

6 Perficiat in *vos* etiam. MS.G. *pro*, in *vobis*.
7 Et omni sollicitudine, & charitate vestra. MS. G. S. *pro*, & omni sollicitudine, *insuper* & charitate vestra.
8 Etiam vestræ charitatis. *ingenuum* bonum cõprobans. MS.G *pro*, *ingenium*.
15 Qui multum *habuit*, non abundauit. MS.S. *pro*, qui multum, non abundauit, sicut G. tamen habent.
23 Apostoli ecclesiarum, *gloria* Christi. MS.G. *pro*, *gloriæ*.

CAP. 10.

18 Sed quem *Dominus* commendat. MS. G. S, *pro*, *Deus* commendat.

CAP. 11.

17 Non loquor secundum *Dominum*: sed quasi MS.G.S. *pro*, *Deum*.
21 Quasi nos infirmi fuerimus. In quo. MS.G.S. *pro*, fuerimus *in hac parte*. In quo.
23 Ministri Christi sunt, (vt minus sapiens dico) plus ego. MS.G.S. *pro*, ministri Christi sunt, & ego (vt minus sapiens dico) plus ego.
33 Et effugi manus eius. MS. G. S. *pro*, & *sic* effugi.

CAP. 12.

6 Ne quis *in* me existimet. MS.G. S. *pro*, ne quis me.
6 Supra id quod videt me, aut audit. MS.G.S. *pro*, videt *in* me, aut.
11 Nihil enim minus, *fui* ab iis. MS. S. *pro*, *feci*.
12 Signa tamen *Apostoli* facta sunt. MS. G. *pro*, signa tamen *Apostolatus mei*, facta sunt. S. habent, Signa *Apostolorum* edidi inter vos.
15 Et superimpendar ipse pro. MS. *pro*, *ego* ipse, sicut s. tamen habent. G. nec *ego* habent, nec *ipse*.

CAP. 13.

3 Qui in *vos* non infirmatur. MS. G. *pro*, in *vobis*.
6 Spero autem quòd *cognoscetis*. MS.G.S. *pro*, *cognoscitis*.

IN EPISTOLA D. PAVLI AD GALATAS.

CAP. 1.

2 Seorsum autem iis qui videbantur: ne fortè. MS.G. *pro*, qui videbantur *aliquid esse*, aut, *maiores*: ne fortè. S. tamen habent, qui existimantur *aliquid esse*.
5 Quibus neque ad horam cessimus *subiectione*. MS. *pro*, cessimus *subiectioni*. Græca & Syra videntur significare, *cessimus subiectione*, vel ad subiectionem vt illis subiiceremur.
6 Qui videbantur esse, nihil contulerunt. MS. G. *pro*, esse *aliquid*, nihil, &c. sicut s. tamen habent.
16 In Christo Iesu *credidimus*. MS. G. *pro*, *credimus*, sicut s. tamen habent.
18 Iterum hæc *ædifico*. MS.G.S. *pro*, *reædifico*.

CAP. 3.

1 *Inter vos* crucifixus? MS. *pro*, *in vobis*, sicut G. tamen habent.
7 *Cognoscitо* ergo quia. MS. *pro*, *cognoscite*.
21 Lex quæ *possit* viuificare. MS. *pro*, *posset*.

CAP. 5.

19 Immunditia, luxuria. MS. *pro*, *inmunditia*, *impudicitia*, luxuria. G. tamen & S. videntur *impudicitia* habere, & *luxuria* omittere.
24 Carnem crucifixerunt. MS. G. *pro*, carnem *suam* crucifixerunt, sicut s. tamen habent.

CAP. 6.

6 Is qui catechizatur *verbum*. MS. G. *pro*, *verbo*.

IN EPISTOLA D. PAVLI AD EPHESIOS.

CAP. 1.

6 Gratificauit nos in dilecto. In quo. MS.G.S. *pro*, in dilecto *Filio suo*. In quo.
10 In *dispensationem* plenitudinis. MS.G. *pro*, in *dispensatione*.
22 *Super omnia*, *ipsi* ecclesiæ. MS. G. S. *pro*, *supra omnem* ecclesiam.

CAP. 2.

3 Facientes *voluntates* carnis. MS.G. *pro*, *voluntatem*, sicut s. tamen habent.
12 *Quod* eratis illo in tempore. MS.G. *pro*, *quòd* eratis.
12 Et sine Deo in mundo. MS.S. *pro*, in *hoc* mundo.
14 *Inimicitiam* in carne sua. MS. G.S. *pro*, *inimicitias*.
16 Interficiens *inimicitias* in. MS. G.S. *pro*, *inimicitia*.

CAP. 3.

7 Cuius factus sum minister. MS.G.S. *pro*, cuius factus sum ego minister.
16 Per spiritum eius in *interiorem* hominem. MS. G. *pro*, in *interiori homine*.

CAP. 4.

3 Sicut & vocati estis. MS.G. *pro*, sicut vocati estis.
10 Vt *impleret* omnia. MS.G. *pro*, *adimpleret*.
30 In *diem* redemptionis. MS.G.S. *pro*, *die*.

CAP. 5.

11 Magis autem & redarguite. MS.G. *pro*, magis autem redarguite, sicut s. tamen habent.
13 Omne enim quod *manifestat*, lumen est. MS.S. *pro*, *manifestatur*. G. ambigua lectio, sed præcedentia, declarant magis veritatem, *manifestat*.
23 Ipse saluator corporis. Sed. MS. G.S. *pro*, corporis *eius*. Sed.
33 Vxor autem *vt* timeat virum. MS.G. *pro*, vxor autem timeat virum.

CAP. 6.

13 Et *omnibus perfectis* stare. MS.G. *pro*, & *in omnibus perfectis* stare. S. habent, quatenus instructi fueritis in omnibus, stetis.

IN EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAP. 1.

1 Cum episcopis & *diaconis*. MS. *pro*, *diaconibus*.
18 Christus *annunciatur*. MS.G. *pro*, *annunciatur*.
24 Permanere autem in carne, magis necessarium. MS.G. *pro*, in carne, necessarium.
30 Et nunc *audistis* de me. MS.G.S. *pro*, *audistis*.

CAP. 2.

1 Si qua viscera *ac miserationes*. MS.G.S. *pro*, si qua viscera *miserationis*.

10 Cælestium & terrestrium. MS. G.S. *pro*, cælestium, terrestrium.
22 Mecum seruiit in *Euangelium*. MS. G. *pro*, in *Euangelio*.

CAP. 3.

4 Quinquam ego habeam confidentiam in carne. MS. *pro*, quanquam & ego. G. & S. hæc quidem loco non habent &, sed paulò pòst, & in carne.
17 Sicut habetis formam *nos*. MS. G. *pro*, formã *nostram*.

CAP. 4.

1 Gaudium & corona mea. MS. G. *pro*, gaudiũ *meum*, &, sicut s. tamen habent.
8 Si qua laus, hæc cogitate. MS. G. S. *pro*, si qua laus *disciplina*, hæc cogitate.
17 Requiro fructum, abundantem, in *rationem vestram*. MS.G. *pro*, in *ratione vestra*.

IN EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAP. 1.

12 Gratias agentes Patri. MS. *pro*, gratias agentes *Deo* & Patri, sicut G. tamen habent: S. habent, Deo Patri.
25 Data est mihi in *vos*. MS.G. *pro*, in *vobis*.
28 Docentes *omnem hominem* in omni sapientia. MS. S. *pro*, docentes in omni sapientia, sicut G. tamen habent.

CAP. 2.

7 Confirmati fide. MS. *pro*, confirmati *in* fide, sicut tamen G. & S. habent.
7 Abundantes in *ea*. MS. G.S. *pro*, in *illo*.
14 Chirographum *decretis*. MS. G. *pro*, *decreti*.
20 Ab elementis mundi. MS.S *pro*, *huius* mundi.
21 Ne *tetigeris*, neque *gustaueris*, neque *contrectaueris*. MS. G. S. *pro*, ne *tetigeritis*, neque *gustaueritis*, neque *contrectaueritis*.

CAP. 3.

1 Si consurrexistis Christo. MS. G. *pro*, *cum* Christo.
14 Charitatem, quod est. MS.G.S. *pro*, charitatem *habete*, quod est.
20 Placitum est Domino. MS. *pro*, *in* Domino, sicut G. tamen habent. S. habent, *coram* Domino.
25 Non est personarum acceptio (*apud Deum*.) MS. G. S. id quod parenthesi inclusum est non legunt.

IN PRIORI EPIST. AD THESSALONICENSES.

CAP. 1.

2 Sed & in omni loco. MS.G.S. *pro*, sed in omni loco.

CAP. 2.

2 Fiduciam *habuerimus* in Deo nostro. MS. *pro*, *habuimus*, sicut G. tamen habent.
7 Sed facti sumus *leues* in medio vestrum. MS. *pro*, paruuli. G. vtroque modo licet vertere. S. habent, *mansuetι*.
13 Accepistis non vt verbum hominum. MS. G. *pro*, accepistis *illud*, non, &c. sicut S. tamen habent.
16 Preuenit *autem* ira Dei. MS. G.S. *pro*, præuenit *enim* ira Dei.

CAP. 3.

6 Sicut nos quoque vos. MS.S. *pro*, sicut & nos quoque vos. G. habent, sicut & nos vos.

CAP. 4.

6 Sicut & prædiximus. MS.G.S. *pro*, sicut prædiximus.
15 Residui sumus in *aduentum* Domini. MS. G. *pro*, in *aduentu*.

IN PRIORI EPISTOLA AD TIMOTHEVM.

CAP. 1.

2 Gratia, misericordia, pax à Deo. MS.G. *pro*, gratia, & misericordia, & pax, sicut S. tamen habent.
15 Vetit in mundum. MS.S *pro*, in *hunc* mundum.
16 Ad *deformationem* eorum. MS. *pro*, *informationem*, sicut G. tamen habent. S. habent, vt exemplo iis essem, &c.

CAP. 2.

6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis. In quo MS.G.S. *pro*, pro omnibus, *cuius* testimonium temporibus suis *confirmatum est*. In quo. S. tamen habent, testimonium *quod euenit* tempore suo.

CAP. 3.

2 Ornatum, hospitalem. MS.G. *pro*, ornatum, *pudicum*, hospitalem.

CAP. 4.

7 Exerce teipsum ad. MS. *pro*, exerce *autem* teipsum ad, sicut G. tamen habent. S. habent, & exerce teipsum.
10 *Quod sperauimus* in. MS.G. *pro*, *quia sperauimus*.

CAP. 5.

4 *Discant* primùm domum. MS.G.S. *pro*, *discat*.
5 *Speraut* in Deo. MS. quædam, & G. Alia MS. legunt *sperat*, *pro*, *sperat in Deum*.

CAP. 6.

7 Nihil enim intulimus in mundum. MS.S. *pro*, in *hunc* mundum.
9 Laqueum & desideria. MS.G.S. *pro* laqueum *diaboli* & desideria.
19 Vt apprehendant *veram* vitam. MS.S. *pro*, *bonam* vitam. G. habent, *æternam* vitam.

IN POSTERIORI EPIST. AD TIMOTHEVM.

CAP. 1.

9 Vocauit vocatione sancta. MS. G.S. *pro*, vocatione *sua* sancta.

CAP. 2.

4 Nemo militans implicat. MS. G. S. *pro*, nemo militans *Deo* implicat.
8 Memor estò Iesum Christum. MS. G.S. *pro*, memor estò *Dominum* Iesum Christum.
14 (Ad nihil enim vtile est) ad subuersionem. MS. G.S. *pro*, *nisi* ad subuersionem.

IN POSTERIORI EPIST. AD THESSALONICENSES.

CAP. 2.

2 Neque per epistolam, tanquam per nos, quasi instet. MS. G.S. *pro*, tanquam per nos *missam*, quasi instet.
4 Ostendens se *quia* sit Deus. MS.G. *pro*, *tanquã* sit Deus, sicut S. tamen habent.
14 *Ad quod* & vocauit vos. MS. *pro*, *in quam* & G. habent, *In quod*: S. verò, *ad hæc*.

CAP. 3.

11 *Audimus* enim inter vos. MS. G. *pro*, *audiuimus*, sicut S. tamen habent.

IN EPIST. AD TITVM.

CAP. 1.

9 Vtpotens sit & exhortari. MS.G.S. *pro*, vt potens sit exhortari.

CAP. 2.

5 Prudentes, castas, domus curam. MS. G. S. *pro*, castas, *sobrias*, domus curam.
7 *Integritatem*, *grauitatem*. MS.G. *pro*, *in integritate*, *in grauitate*.
21 Dei *saluatoris*, omnibus. MS. G. S. *pro*, Dei *saluatoris nostri*; omnibus.

IN EPISTOLA AD PHILEMONEM.

6 In agnitione omnis boni. MS.S. *pro*, omnis *operis* boni, sicut G. tamen habent.
6 Boni *in vobis* in Christo Iesu. MS.G.S. *pro*, boni in Christo Iesu.
12 Quem remisi. Tu autem. MS. G. *pro*, quem remisi *tibi*. Tu autem, sicut S. tamen habent.
12 Tu autem illum, id est, mea viscera. MS. G. *pro*, tu autem illum, *vt* mea. S. habent, *sicut* meum natum.

IN EPISTOLA D. PAVLI AD HEBRÆOS.

CAP. 1.

3 *Sedit* ad dexteram. MS.G.S. *pro*, *sedet*.
12 Et velut amictum *inuolues* eos. MS. G.S. *pro*, *mutabis*.
14 Qui hæreditatem *capient*. MS. G. S. *pro*, *capiunt*.

CAP. 2.

5 Non enim angelis subiecit orbem terræ. MS. G.S. *pro*, subiecit *Deus* orbem terræ.
10 Per *passiones*. MS.G.S. *pro*, per *passionem*.

CAP. 4.

3 Ab institutione mundi *factis*. MS. G. S. *pro*, *perfectis*.

CAP. 5.

7 Et lacrymis offerens, & exauditus. MS.G.S. offerens, exauditus.

CAP. 7.

9 Qui decimas *accipit*, decimatus est. MS. G. *pro*, *accepit*.
25 Semper viuens ad interpellandum pro *eis*. MS.G.S. *pro*, pro *nobis*.

CAP. 9.

12 Hircorum & vitulorum. MS. G. S. *pro*, *aut* vitulorum.
26 Ad *destructionem* peccati. MS *pro*, *destitutionem*. S. vt aboleret peccatum. G. ad *abrogationem* seu *prostigationem* peccati.

CAP. 10.

30 Mihi vindicta, ego retribuam. MS.G.S. *pro*, *vindictam*.

Universidad de Deusto
Biblioteca

30 Et iterum: Iudicabit Dominus. MS.G.S. *pro*, & iterum, *quia* iudicabit.
39 Non sumus subtractionis in perditionem. MS. G.S. *pro*, subtractionis *filij* in perditionem.
6 Impossibile est placere. Credere. MS.G. *pro*, placere *Deo*. Credere, &c. sicut S. tamen habent.
34 *Effugerunt* aciem gladij. MS. *pro*, *effugauerunt*. G. habent, *fugerunt*. S. verò, *erepti sunt* ab acie gladij.

CAP. 12.

1 Curramus propositum nobis. MS.G. *pro*, curramus *ad* propositum.
2 Atque in dextera legis Dei *sedit*. MS. G.S. *pro*, *sedet*.
4 Nondum vsque ad sanguinem. MS.G.S. *pro*, nondum *enim* vsque.
11 Per eam, *reddit* iustitiæ. MS.G. *pro*, *reddet*.
19 Quàm qui *audierant*. MS. *pro*, *audierunt*.

CAP. 13.

1 Charitas fraternitatis maneat. Et. MS. G. *pro*, maneat *in vobis*. Et. sicut S. tamen habent.
2 Per hanc enim *latuerunt* quidam. MS. G. *pro*, *placuerunt*. S. vtrumque coniunxisse videntur.
23 Cognoscite fratrem *nostrum*. MS.S. *pro*, *vestrum*. G. neutrum habent.
24 Salutant vos de Italia. Gratia. MS.G.S. *pro*, de Italia *fratres*. Gratia.

IN SEPTEM CATHOLICIS

EPIST. LECTIONES VARIÆ.

IN EPIST. D. IACOBI

CAP. 1.

25 In legem *perfectam*. MS.G.S. *pro*, *perfectæ*.

CAP. 2.

9 Si autem *personas* accipitis. MS.S. *pro*, *personam*. G. vnam habent dictionem, quæ significat personas accipere.
13 Qui non *fecerit* misericordiam. MS. *pro*, *facit*, vel *fecit*.

CAP. 3.

2 Hic perfectus est vir, *potens* etiam fræno. MS. G. *pro*, *potest*.
3 Ad consentiendum nobis, & omne corpus. MS. G.S. *pro*, *et iam* omne corpus.
4 Circumferuntur à modico gubernaculo. MS. G.S. *pro*, circumferuntur *tamen*, vel *autem*, à modico.
12 Sic neque *salsam*, dulcem potest. MS.G. *pro*, *salsa*. Græcè enim est: sic neque vllus fons, salsum & dulcem facere aquam. S. verò habent: sic neque aquæ salsæ, possunt effici dulces.
14 Et contentiones in cordibus vestris. MS.G. *pro*, & contentiones *sunt* in cordibus vestris.
17 Modesta, suadibilis, plena misericordia. MS. G.S. *pro*, suadibilis, *bonis consentiens*, plena misericordia.

CAP. 4.

5 Qui habitat in *nobis*. MS. G.S. *pro*, in *vobis*.
8 *Appropinquate* Deo, &c. MS. *pro*, *appropiate*.
11 Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui. MS. G. *pro*, fratres *mei*. Qui. sicut S. tamé habent.
12 Vnus est legislator. MS.G. *pro*, vnus est *enim* legislator. sicut S. tamen habent.

CAP. 5.

3 Thesaurizastis in nouissimis. MS. G.S. *pro*, thesaurizastis *vobis iram* in nouissimis.
6 *Addixistis* & occidistis. MS. *pro*, *adduxistis*. G. & S. habent, *condemnastis*.
6 Et non *resistit* vobis. MS. G. *restitit*.

VARIÆ LECTIONES IN PRIORI EPISTOLA D. PETRI.

CAP. 1.

6 In quo *exultatis*, modicum nunc. MS. G. *pro*, *exultabitis*. sicut S. tamen habent. G. tamen, & *exultatis*, & *exultate*, verti posse videntur.
8 Non videntes, credentes autem. MS. G.S. *pro*, non videntes *credatis*, credentes autem.
12 In *que* desiderant. MS. G.S. *pro*, in *quem*.
21 Et spes esset in *Deum*. MS.G. *pro*, in *Deo*.

CAP. 2.

3 Si gustastis quoniam. MS. G.S. *pro*, si *tamen* gustastis.
3 Si gustastis quoniam *suauis*. MS. *pro*, *dulcis*. S. habent, quoniam *bonus*.
8 In *quod* & positi sunt. MS.G. *pro*, in *quo* & positi sunt.
11 Obsecro tanquam aduenas. MS.S. *pro*, obsecro *vos* tanquam. sicut S. tamen habent.
20 Sed si bene facientes, *patientes*. MS. G. *pro*, *patienter*.
21 Pro nobis, *nobis* relinquens. MS.S. *pro*, nobis, *vobis* relinquens, sicut G. tamen habent.

CAP. 3.

4 *Quod* est in conspectu Dei. MS. G. *pro*, *qui est*.
8 In *fine* autem omnes. MS. G.S. *pro*, in *fide* autem.
14 *Et* non conturbemini. MS. *pro*, *vt* non. G. habent, ne verò conturbemini.
18 Pro peccatis mortuus est. MS. G. *pro*, pro peccatis *nostris* mortuus est. sicut S. tamen habent.
19 His qui in carcere erant *spiritibus*. MS. G.S. *pro*, erant, *spiritu*.

CAP. 4.

2 Sed *voluntati* Dei. MS.G.S. *pro*, *voluntate*.
4 In quo *admirantur*. MS. quædam legunt *peregrinantur*. G. vtroque modo verti posse videntur: quod enim peregrinum & insolens est, admiramur. S. habent, Et ecce nunc *admirantur*.
6 Secundum Deum spiritu. MS. G.S. *pro*, *in* spiritu.
7 Omnium autem finis *appropinquauit*. MS.G. *pro*, *appropinquabit*. S. habent, *instat*.
8 Mutuam in *vosmetipsos* charitatem. MS.G.S. *pro*, in *vobismetipsis*.
14 Quoniam *gloria* Dei spiritus *in vobis requiescit*. MS. quædam al. *Gloriæ* & Dei spiritus *in vobis requiescit*. G. verò sic habet: Quoniam *gloriæ* & Dei spiritus *in vobis requiescit*. G. verò hoc legunt modo: Quoniam spiritus gloriosus Dei requiescit supervos: *pro*, quoniam, *quod est honoris, gloriæ & virtutis* Dei, & *qui est eius* spiritus, *super vos requiescet*.
18 Vix *saluatur*. MS.G.S. *pro*, vix *saluabitur*.

CAP. 5.

1 Testis Christi passionum, & eius. MS. G.S. *pro*, *qui* & eius.

IN POSTERIORI EPIST. D. PETRI.

CAP. 1.

3 Et pietatem *donata est*. MS. G. *pro*, *donata sunt*.
4 Per *quæ* maxima. MS.S. *pro*, per *quem*, aut *quam*.
8 Hæc enim *vobis quum* assint. MS.G. *pro*, hæc enim *si vobiscum* assint.
16 Non enim *doctas* fabulas. MS. *pro*, *indoctas*. G. σεσοφισμένους quod significat *artificiosè compositas & artificiosè confictas*, seu (vt ita dicatur) *sophisticatas* fabulas.

CAP. 2.

10 Non metuunt blasphemantes. MS. G. *pro*, non metuunt *introducere* blasphemantes.
13 *Coinquinationes* & maculæ. MS.G. *pro*, *quod quinationis*.
15 Exercitatum auaritia. MS.G. *pro*, *in* auaritia.
16 Subiugale mutum, in hominis. MS.G. *pro*, mutum *animal*, in hominis.
16 Subiugale mutum, hominis. MS. *pro*, in hominis. sicut G. tamen habent.

CAP. 3.

9 Dominus promissi, sicut. MS.G. *pro*, Dominus *promissionem suam*, sicut.
12 In aduentum diei *Dei*. MS.G. *pro*, diei *Domini*.

IN EPISTOLA PRIMA D. IOANNIS.

CAP. 1.

4 Vobis, vt gaudium vestrum. MS.G.S. *pro*, vobis, vt *gaudeatis*, & gaudium vestrum. G. tamen & S. *pro*, *vestrum*, habent *nostrum*.

CAP. 2.

14 *Scripsi* vobis *adolescentes*. MS.G. *pro* *scribo* vobis *iuuenes*.
22 Iesus est Christus. MS.S. *pro*, Iesus *non* est Christus, sicut G. tamen habent.

CAP. 3.

11 Vt *diligatis* alterutrum. MS.S. *pro*, *diligamus* sicut G. tamen habent.
15 In *semetipso* manentem. MS. *pro*, *in* se manentem. sicut tamen G. & S. habent.

CAP. 4.

4 Et vicistis *eos*. MS. G.S. *pro*, *eum*.
14 Misit Filium saluatorem. MS.G. *pro*, Filium *suum* saluatorem. sicut S. tamen habent.
21 Habemus *ab eo* vt. MS.G.S. *pro*, habemus *à Deo* vt.

CAP. 5.

7 Testimonium dant cælo. MS. *pro*, dant *in* cælo, sicut G. tamen habent. S. hunc versum non habent.
13 Hæc *scripsi* vobis. MS.G.S. *pro*, *scribo*.
15 Quas *postulauimus* ab eo. MS.G.S. *pro*, *postulamus*.
16 Ad mortem, *petet*, & *dabit* ei *vitam*, *peccantibus*. MS. G. *pro*, *petat*, & *dabitur* ei vita, *peccanti*. sicut S. tamen habent, nisi quod pro *peccanti*, habeant *peccantibus*.

CAP. 1.

23 Candelabrorum similem. MS. G. *pro*, candelabrorum *aureorum* similem.

CAP. 2.

1 *Et* in huius capitis initio negligunt MS. & G.
9 Habeo aduersum te, quod charitatem. MS.G. *pro*, habeo aduersum te *pauca*, quod.
19 Et charitatem & ministerium. MS. G. *pro*, & charitatem *tuam*, &.
22 Ecce *mittam* eam in lectum. MS. *pro*, ecce *ego mitto* eam. G. habent, ecce *mitto* eam.
23 Interficiam in *morte*. MS. G. *pro*, in *mortem*.
24 Doctrinam hanc, qui non cognouerunt. MS. G. *pro*, & qui non.
24 Qui non cognouerunt *altitudines* sathanæ. MS.G. *pro*, *altitudinem*.
26 Et qui vicerit, & *qui* custodierit. MS. *pro*, & custodierit. G. habent, & vincens, & custodiens.
27 In virga ferrea, tanquam vas figuli. MS.G. *pro*, & tanquam.

CAP. 3.

2 Non enim *inueni* opera tua. MS. G. *pro*, *inuenio*.

CAP. 4.

3 Et *Sardini*. MS. *pro*, *Sardy*. G. habent, similis aspectu lapidi Iaspidi & *Sardio*.

CAP. 5.

9 *Dicit* mihi. MS.G. *pro*, *dixit* mihi.

IN LATINIS BIBLIIS.

9 Dignus es accipere. MS.G. *pro*, dignus *es Domine* accipere.
10 *Regnabimus*, vel, *regnabunt* super terram. MS? G. legunt, *regnant*. Compl. autem, *regnabimus*.

CAP. 6.

13 Et stellæ *cæli* ceciderunt. MS. G. *pro*, & stellæ *de cælo* ceciderunt.

CAP. 7.

2 Ne *flaret ventus* super terram. MS. G. *pro*, ne *flarent* super terram.
3 Nolite nocere terræ, *neque* mari. MS. G. *pro*, terræ & mari.

CAP. 8.

3 Vt daret orationibus sanctorum. MS. G. *pro*, vt daret *de* orationibus.
3 Ante thronum. Et. MS. G. *pro*, ante thronum *Dei*. Et.
12 Et *nox* similiter. MS.G. *pro*, *noctis*.
13 Vocibus *tubæ* trium angelorum. MS. G. *pro*, vocibus trium angelorum.

CAP. 9.

5 Vt *cruciarentur*, mensibus. MS. *pro*, vt *cruciarent*, mensibus. G. habent, vt *crucient*.

CAP. 11.

15 In secula seculorum. Et. MS. G. *pro*, seculorum, *Amen*. Et.

CAP. 12.

2 In vtero habens, *clamat*. MS. *pro*, *clamabat*. sicut G. tamen habent.
7 Et factum est prælium in cælo. MS. G. *pro*, prælium *magnum* in cælo.

CAP. 13.

8 Omnes qui *inhabitant* terram. MS. *pro*, *inhabitabant*. G. possunt vtroque modo verti.
17 Nisi qui *habet* characterem. MS. *pro*, *habeat*. G. vtroque modo possunt verti.

CAP. 17.

4 Plenum *abominationum*. MS. G. *pro*, *abominatione*.
6 Cum *vidissem* illam. MS.G. *pro*, *viderem*.
10 Vnus est, alius nondum venit. MS. G. *pro*, vnus est, & alius.
12 Vna hora *accipiunt* post. MS. G. *pro*, *accipient*.

CAP. 19.

11 Et *in* iustitia iudicat. MS. G. *pro*, & *cum* iustitia.
15 Procedit gladius acutus. MS. *pro*, gladius *ex vtraque parte* acutus. sicut G. tamen habet.
20 In stagnum ignis *ardens sulphure*. MS.G. *pro*, ignis *ardentis*, & *sulphuris*. G. tamen præpositionem interiiciunt, hoc modo: ardens *in* sulphure.

CAP. 20.

4 Nec acceperunt characterem in frontibus. MS.G. *pro*, characterem *eius* in frontibus.

CAP. 21.

15 Habebat mensuram *arundinem* auream. MS. G. *pro*, *arundineam*.

CAP. 22.

5 Quoniam Dominus Deus *illuminat* illos. MS. *pro*, *illuminabit*. sicut G. tamen habet.
7 Verba libri huius. MS. *pro*, verba *prophetiæ* libri huius. sicut G. tamen habent.
9 Verba libri huius. MS. G. *pro*, verba *prophetia* libri huius.
11 Qui iustus *est*, *iustitiam faciat* adhuc. MS.G. *pro*, qui iustus, *iustificetur* adhuc. G. tamen non habent *est*.

FINIS.

EPISTOLA D. IOANNIS SECVNDA.

7 Venisse in *carne*. MS.G. *pro*, venisse *in* carnem.
11 Totum istud: *Ecce prædixi vobis, ne* ab *illo* *mini non confundamini*, negligunt & MS. pleraque & G.

EPISTOLA S. IVDÆ.

3 Deprecans *supercertare*. MS. *pro*, *supercertari*.
G. ambigua sunt.
14 Prophetauit autem de his. MS. *pro*, & de his. sicut G. tamen habent.
18 Ambulantes *impietatum*. MS.G. *pro*, *in impietate*, vel *impietatibus*.
20 Sanctissimæ *vestræ* fidei. MS. *pro*, *nostræ*. sicut G. tamen habent.
21 *Ipsos* vos in dilectione. MS. *pro*, *vosmetipsos*.
24 In exultatione, soli Deo. MS.G. *pro*, in exultatione, *in aduentu Domini nostri Iesu Christi*, soli Deo.

IN.

Universidad de Deusto
Biblioteca

APPROBATIO.

HAS varias in Latinis Bibliis editionis vulgatæ lectiones ex manuscriptis collectas, & ad textum Hebraicum, Caldaicum, Græcum & Syriacum examinatas, cum summa sacræ Scripturæ studiosorum utilitate imprimendas, nos infrascripti Theologi censemus. Louanij die 4. Februarij, 1572.

Augustinus Hunnæus.
Cornelius Reyneri Goudanus.

LOCA QVÆDAM IN QVIBVS A LIBRARIIS ERROR ALIQVIS COMMISSVS VIDERI POTERAT, QVEM TAMEN EX MANVSCRIPTIS DEPREHENDERE NEQVIVIMVS.

GENESIS 30.

versu 35. Cunctum autem gregem vnicolorem, id est, albi & nigri velleris tradidit in manu filiorum suorũ. Hactenus non vidi Ms. quæ aliter legerent: posset tamen dubitari an pro *vnicolorem*, non sit legendum *bicolorem* aut *varicolorem*; cùm omnes codices Hebraï & Caldæi (quibus etiam Græci fauere videntur) constantèr legant: Omne in quo erat album (seu macula alba) & omne nigrum (seu nigram maculam habens) in pecudibus, & dedit in manu filiorum suorum. Ipsa quoque conuentionis ratio videtur significare, quòd maculosæ pecudes essent in manu filiorum Laban; vnicolores verò, id est, omnino albæ vel nigræ sine macula, essent in manu Iacob; quodque Iacob habiturus esset varias ex vnicoloribus natas.

1. REGVM 14.

14. In media parte ingeris, *quam* par boum in die arare consueuit. anne potius legendum videtur, in media parte ingeris *quod* par boum in die arare consueuit, vt referatur relatiuum non ad partem, sed ad iugerum; nam par boum integrum iugerum arat vno die.

CAP. 20

6. Si *respiciens* requisierit me pater tuus. anne fortè legendum, Si *requirens* requisierit me pater tuus; sicut legunt Hebræa, Caldæa, & Græca.

CAP. 23.

19. in colle Achilæ, quæ est anne potius legendum cum Græcis, in colle Achilæ, qui, scilicet collis, est &c. Idem cap. 26. v. 1. econtrario 2. Regum 6. v. 3. videtur positum, qui erat in Gabaa, pro, quæ (scilicet domus) erat in Gabaa.

ESTHER.

CAP. 8.

15. Hyacinthinis videlicet & *aerinis*. fortasse scriptum fuit olim, & *aeriis*, id est, ætherei coloris: nam תכלת candorem seu album colorem significat.

SAPIENTIÆ.

CAP. 1.

v. 6. non liberabit *maledictum* à labiis suis. posset videri olim lectum fuisse, non liberabit *maledicum* à labiis suis, cùm Græci habeant βλάσφημον blasphemum. D. Hentenius in margine Bibliorum Louanii primùm editorum notauit vnum exemplar sic legere. Cæterùm cùm ex omnibus exemplaribus Mss. quæ habebamus, nullum esset quod legeret *maledicum*, non ausi fuimus inter manuscriptorum varias lectiones collocare.

CAP. 8.

v. 17. immortalis est in cogitatione sapientia. multa Mss. legunt, immortalitas est in cogitatione sapientiæ: quod propiùs accedit ad Græcum textum, ex quo tamen videri posset scriptum *cogitatione* pro *cognatione*, cùm Græcis sit συγγενεία.

CAP. 19.

v. 13. per vim *fluminum*. ex Græco videri posset scribendum *fulminum*, pro fluminum, τῶν κεραυνῶν.

IESAIAS.

CAP. 40.

v. 2. completa est malitia eius. Sic quidem Ms. sed inquirat diligens lector an non fuerit olim lectum, completa est militia eius: cùm Heb. sit צבאה, ex commentariis D. Hieronymi difficile est iudicare vtrum ipse legerit.

v. 9. ascende tu *qui* euangelizas Sion. Heb. מבשרת fœmin. gen. euangelizans Sion. legit quoque Hieron. tu *quæ* euangelizas Sion, & asserit in commentariis sic omnes interpretes vertisse.

IEREMIAS.

CAP. 36.

v. 13. *legentem* Baruch ex volumine. anne sit potius scribendum, *legente* Baruch ex volumine, vt sit ablatiuus absolutè positus: nam G. habent ἐν τῷ ἀναγνῶναι τὸν Βαρούχ. Heb. בקרא in legendo, seu cùm legeret Baruch.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca